

**T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI**

DOKTORA TEZİ

**BEŞ ŞAİR BAĞLAMINDA 17. YÜZYIL TÜRK
TASAVVUF ŞİİRİ**

**YILMAZ ŞENTÜRK
2502080302**

**TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. MUCAHİT KAÇAR**

İSTANBUL-2020

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MÜDÜRLÜĞÜ

DOKTORA
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı : Yılmaz ŞENTÜRK Numarası : 2502080302
Anabilim Dalı / Anasanat Dalı / Programı : Türk Dili ve Edebiyatı Danışmanı : Prof. Dr. Mucahit KAÇAR
Tez Savunma Tarihi : 07.01.2020 Saati : 15:00
Tez Başlığı : "Beş Şair Bağlamında XVII. Yüzyıl Türk Tasavvuf Şiiri"

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış, sorulara sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜNE OYBİRLİĞİ / YÜKÜKLÜĞÜLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATI (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- Prof. Dr. Mücahit KAÇAR		Kabul
2- Prof. Dr. A. Azmi BİLGİN		Kabul
3- Prof. Dr. Abdulkadir EMEKSİZ		Kabul
4- Doç. Dr. Cemal BAYAK		Kabul
5- Dr. Öğr. Üyesi Bünyamin AYÇİÇEĞİ		Kabul

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATI (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- Prof. Dr. Sadık YAZAR		
2- Dr. Öğr. Üyesi Esra EGÜZ		

ÖZ BEŞ ŞAİR BAĞLAMINDA 17. YÜZYIL TÜRK TASAVVUF ŞİİRİ

YILMAZ ŞENTÜRK

Bu çalışma, XVII. yüzyıl Türk tasavvuf şiirinin beş önemli temsilcisinin divanlarında geçen tasavvufi kavramların incelenmesi üzerinedir.

Çalışmada mutasavvıf şairlerin tasavvufi kavramlara yükledikleri anlamları ortaya çıkarmak için kavramlar, bağlamları ile birlikte ele alınarak incelenmiştir.

Çalışma, giriş bölümü, 5 müstakil bölüm, sonuç ve kaynakçadan oluşmuştur. Çalışmanın ilk bölümünde çalışma dönemi olan 17. yüzyıl tasavvuf şiirini oluşturan sosyal çevreye odaklanılmıştır.

Birinci bölümde Çalışmanın Kapsamı, Yöntemi ve Sınırlılıkları, Divanlarda Kullanılan Vezinler, Üzerinde Çalışılan Divanlarda Farklı Okunan Yerler, Tasavvuf Şiirinde Kavramlar gibi başlıklar altında çalışılan metinlerin inceleme yöntemi hakkında bilgi verilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde şiirlerden çıkarılan ‘edebî düşünceler’ müstakil başlıklar altında gruplanmıştır. Kavramların içinde yer aldığı bağlamlarla değerlendirildiği bu bölüm, sözlük olarak hazırlanmıştır. Her maddede, maddenin sonunda sözlüğün oluşmasına zemin olan düşünceler sunulmuştur.

Üçüncü bölüm, şiir birimlerinden çıkarılan düşüncelerin yer aldığı Düşünce Tabloları’ndan oluşmaktadır. Bu bölümde, tespit edilen düşüncelerin kullanış sıklıkları tablolar halinde verilmiş, şairlerin kavramlara ilişkin özgün yaklaşımları tespit edilmeye gayret edilmiştir.

Dördüncü bölüm ise Teşbih Tabloları başlığı ile kavramların benzetildiği unsurlara hasredilmiştir. Mutasavvıf şairlerin teşbih unsuru olarak kullandıkları kelimeler ve bunların kullanım sıklıkları tablo biçiminde bir arada sunulmuştur.

Beşinci bölümde, tasavvuf terimleri/istilahları sözlüklerinden seçilen üç kavramın muhtevası bu çalışmadaki aynı başlıklardaki tespitlerle mukayese edilmiş, böylece bu araştırmanın tasavvuf sözlükleri ve tasavvuf şiirinin yorumlanmasına sağlayacağı katkı ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Sonuç kısmında ise kavramlar, düşünce, teşbih ve mukayese tablolarının genel bir değerlendirmesi yapılmış, elde edilen bulgular paylaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Tasavvuf Şiiri, 17. Yüzyıl, Hüdâyî, Niyâzî-i Mısrî, Sunullah Gaybî, Abdulahad Nûrî, Cevrî.

ABSTRACT

17TH CENTURY TURKISH SUFİ POETRY IN THE CONTEXT OF FİVE POETS

YILMAZ ŞENTÜRK

This course is about examining the concepts of Sufism in the divans of the five important representatives of Turkish Sufi poetry in the 17th century.

In this study, concepts are examined together with their contexts in order to reveal the meanings attributed to sufi concepts by sufi poets.

The study consists of an introduction section, 5 independent sections, conclusions and bibliography. The first part of the study focuses on the social environment that constitutes the 17th century Sufi poetry.

In the first chapter, information are given about the study of the studied examined under the following headings: the scope, method and limitations of the study, the verses used in the Divan, the places read differently from their published versions of the Divan, the concepts of Sufi Poetry.

In the second part of the study, 'literary thoughts' extracted from poems are grouped under separate titles. This section, where concepts are evaluated in contexts, is prepared as a glossary. In each article, the thoughts which are the basis for the formation of the dictionary at the end of the article are presented.

The third section consists of the Tables of Thought, which contain thoughts extracted from the poetry units. In this section, the frequency of the use of the determined thoughts is given in tables and the original approaches of the poets to the concepts are tried to be determined.

The fourth chapter is devoted to the elements that simulate the concepts with the title Teşbih (Simile) Tables. The words used by sufi poets as a component of the diagnosis and their frequency of use are presented together in tabular form.

In the fifth chapter, the content of the three concepts chosen from the Sufi dictionaries / dictionaries dictionaries were compared with the findings of the same headings in this study, and thus the contribution of this study to the interpretation of Sufi dictionaries and Sufi poetry was tried to be put forward.

In the conclusion part, a general evaluation of the concepts, thought, diagnosis and comparison tables was made and the findings were shared.

Key Words: 17th Century Sufi Poetry, Hüdâyî, Niyâzî-i Mısrî, Sunullah Gaybî, Abdulahad Nûrî, Cevrî.

ÖNSÖZ

Bir tür olarak manzum metinler, edebiyatın kahir ekseriyetini teşkil eder. Bunda şiirin meramı en kestirme ve etkileyici bir şekilde sunma imkânını veriyor olması belirleyicidir. Şiirin, hissiyatın aynası olması yanında fikrin de ifade edildiği bir mecra olması, ona araçsallaştırılmış hüviyet kazandırsa da bir edebî tür olarak şiir, onu ortaya çıkaran şairden bir nazımda bulunması gereken hususiyetleri yerine getirmesini bekler. Benimsediği fikri bedîi birtakım özelliklere sahip bir kalıba dökmek; hissiyatı, düşünceyi belli bir normda başkalarının dikkatini çekecek bir usûlde sunmak, ayrı bir maharet isteyen bir vasıftır. Bunu başarabilen sanatkâra şair denir.

Şair, fitratı gereği, içinde doğduğu, çocuğu olduğu cemiyetten beslenir. Bunun yanında şairi ayrıca maddî-manevî âlem, tecrübe, din, düşünce birikimi vb. şartlar nüfuz ederek etkiler. Bu etki zamanla tek yönlü olmaktan uzaklaşarak birbirini karşılıklı etkilemeye evrilip etkileşime dönüşür. Şair, dışardan alır, içinde işler ve onu belli bir formda sunar. Sonuçta ürüne dönüşen konu, bütün cihetiyle artık o şaire aittir ve yaşadığı devrin bir belgesi konumundadır.

Kavramlar, düşünceleri anlamada ve anlamlandırmada bir çeşit pusula vazifesi ifa ederler. Şairlerin tercih ettikleri kavramlar ve onlara hamlettikleri manalar, şairin anlam dünyasının üzerindeki perdeyi şeffaflştırır. Böylece şairin makasının âyân olmasına zemin hazırlanır.

İslam inancının mistik tecrübelerinin derinleştiği bir alan olan tasavvuf; pratiklerinin daha yoğun görüldüğü tekkelerden, sosyal hayatın her alanına kadar birçok mecraya nüfuz etmiş, insanoğlunun doğumundan ölümüne kadar hayatın her evresinde iz bırakmış bir tasavvur olarak var olmuştur. Tasavvuf, ilk dönemlerinden itibaren kendi içinde felsefesini kurgulamış, başka fikir akımları ile etkileşime geçmiş, kimi zaman mücadele ederek kimi zaman ise çatışarak kendi dilini kurmuştur. Sûfilerin kurduğu ve çeşitli saiklerle zamanla sembolik bir çehreye

bürünen bu dil, kendi geliştirdiği ıstılah/kavramlar etrafında da mülevven bir anlam hâlesi vücuda getirmiştir.

“Beş Şair Bağlamında 17. Yüzyıl Tasavvuf Şiiri” başlıklı bu çalışmamızla şairlerin tasavvufî kavramları ele alışı incelenmiş ve tespit edilen sonuçlar belli bir düzen içinde arz edilmeye gayret edilmiştir.

Farklı meşreplere mensup mutasavvıf beş şairin divanlarındaki tasavvufî kavramlara odaklanan tez; giriş kısmı, beş ana bölüm, sonuç kısmı ve kaynakçadan oluşmaktadır. Giriş bölümünde çalışma konumuz olan 17. Yüzyıl Türk tasavvuf Şiiri’ni vücuda getiren, siyasî etmenler, beşerî çevre, tekkeler etrafında beliren hareketlilik ve bu dönem sûfi şiirini besleyen Kadızâdeli münakaşasına ilişkin bilgiler verilmiştir.

İlk bölüm; çalışmanın ele alınışı ve seyredeceği usûl hakkında bilgilerin verilmesi, üzerinde çalışılan divanlarda kullanılan vezinleri, kurulu metinlerde farklı okunan yerleri ve tasavvuf şiirinde kavramları kapsamaktadır.

Çalışmanın ikinci bölümünde şiirlerden çıkarılan *Edebî Düşünceler* kurgulanarak müstakil başlıklar altında gruplanmıştır. Bir çeşit bağlam sözlüğü olarak düşünülen bu bölümde kavramlar alfabetik sıra ile ele alınmıştır. Ana başlıklarla verilen kavramların altında yer alan alt başlıklar, kendi içinde bir sıra gözetilerek verilmiştir.

Üçüncü bölüm *Düşünce Tabloları*’ndan oluşmaktadır. Bu bölümde, bir önceki bölümde tespit edilen düşünceler, kavramların geçtiği şiir birimlerinin bilgisi yer almadan, ikinci bölümdeki düzen korunarak sıralanmıştır. Burada incelenen kavramların yer aldığı düşüncelerin kullanım sayıları tespit edilmiş, şairlerin özgün kullanımları ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Dördüncü bölüm ise *Teşbih Tabloları* başlığı ile kavramların teşbih edildiği unsurlara hasredilmiştir. Şairlerin soyut düşüncelerini somutlarken tercih ettikleri benzetme unsurlarının ortaya konulduğu bu bölümde teşbihlerin tekrar sayıları da rakamlarla gösterilmiştir.

Bu çalışmanın gayelerinden biri de Tasavvuf terimleri/ıstılahları sözlüklerinin, mutasavvıf şairlerin şiirlerinde kullandıkları kavramların anlaşılmasına sağlayacağı katkıya dikkat çekmekti. Çalışmanın beşinci bölümünü teşkil eden *Mukayese Tabloları*'yla örnek seçilen 3 kavram özelinde divanlarda tespit edilen düşüncelerle sözlüklerde geçen düşünceler mukayese edilmiş, bunlarla ilgili değerlendirmeler, bölüm sonunda paylaşılmıştır.

Sonuç bölümünde şairlerin incelediğimiz kavramları ele alışları, hangi kavramlara özellikle yoğunlaştıkları, kavramları kullanma sıklıkları, tercih ettikleri teşbih unsurları ve tasavvuf sözlüklerinin, tasavvuf şiirinin anlaşılmasına ilişkin etkinliği hakkında elde edilen bulgular paylaşılmıştır.

“Beş şair Bağlamında Türk Tasavvuf Şiiri” isimli bu çalışmamızın en başından sonuna kadar desteğini hep yanımda hissettiğim hocam Prof. Dr. Azmi Bilgin'e, bana günün her saatinde kendisine ulaşma kolaylığı sağlayan ve kendisine koştuğum her müşkil durumda kapısını yüksünmeden açan ve hakkını asla ödeyemeyeceğim hocam Doç. Dr. Cemal Bayak'a medyûn-ı şükranım. Teknik konulardaki yardımıyla işimi kolaylaştıran Ömer Faruk Pekuz'u da minnetle burada anmak istiyorum. Son olarak çalışmanın ikmaline yakın zamanda anlayış göstererek tezin danışmalığını sadece kâğıt üzerinde üstlenmeyip aynı zamanda fikirlerini samimiyetle benimle paylaşan ve son kertede süreci daha rahat tamamlamamı sağlayan Prof. Dr. Mücahit Kaçar hocama ayrıca teşekkür ederim.

Burada özel ve ayrı bir teşekkürü de yıllara yayılmış bir zaman diliminde kendilerinden aşırıldığım vakitler için eşime ve oğluma etmek istiyorum. Onların anlayışı olmasaydı bu çalışmayı ikmal edemezdim.

Yılmaz Şentürk

İstanbul, Aralık 2019

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	iii
ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER.....	viii
KISALTMALAR LİSTESİ	xvi
GİRİŞ	1
Çalışmanın Kapsamı, Yöntemi ve Sınırlılıkları.....	6

BİRİNCİ BÖLÜM XVII. YÜZYIL PANAROMASI

XVII. Yüzyıl Tasavvuf Şiirini Hazırlayan Kültürel Ortam	12
Tasavvuf Şiiri İle Ortak Mecra: XVII. Yüzyıl Divan Edebiyatı	15
XVII. Yüzyılda Tasavvufî Çevreler ve Edebiyata Yansıması	17
XVII. Yüzyıl Türk Tasavvuf Şiirini Besleyen Bir Menba: Kadızâdelilerle Münakaşa	20
İncelenen Divanlarda Kullanılan Vezinler	26
Kurulu Metinlerde Farklı Okunan Yerler	35
Tasavvuf Şiirinde Kavramlar.....	41

İKİNCİ BÖLÜM TASAVVUFÎ KAVRAMLAR

1. AĞIZ.....	52
2. AĞYAR	53
3. AKIL.....	58
4. ÂLEM.....	74
5. ALLAH.....	122
6. ÂRİF	152
7. ARŞ	165
8. ÂŞİK.....	173
9. AŞK	251
10. AYNA.....	311
11. BAKİ	320
12. BÂTİN/ZÂHİR	327
13. BEDEN	335
14. BEKA	339
15. BEL	344
16. BELA.....	345
17. BENDE.....	353
18. BEZM	359
19. BİGÂNE	368
20. CÂN.....	371
21. CÂNÂN	440
22. CEHL.....	472
23. CELÂL	475

24.	CEMÂL	480
25.	DERVİŞ-MÜRİD-SÂLİK-TÂLİB.....	500
26.	DÎDAR.....	526
27.	DUDAK.....	530
28.	DÜNYA.....	540
29.	EHİL.....	567
30.	ELEST.....	582
31.	ERBAB.....	585
32.	EREN-MÜRŞİD-PİR-REHBER-ŞEYH-MEŞÂYİH.....	589
33.	FAKR.....	615
34.	FANİ.....	619
35.	FENA.....	627
36.	FEYZ.....	637
37.	FİRKAT.....	644
38.	GÂFİL.....	648
39.	GAFLET.....	654
40.	GÖNÜL.....	664
41.	GÖZ.....	747
42.	HAKİKAT.....	770
43.	HALK.....	790
44.	HAT.....	805
45.	HAYRET.....	807
46.	HIRKA.....	814
47.	HÜSN.....	816
48.	HZ. PEYGAMBER.....	823
49.	İMAN.....	860
50.	İNSAN.....	865
51.	İRFÂN.....	898
52.	İRŞAD.....	909
53.	KADEH.....	912
54.	KALP.....	918
55.	KAN.....	937
56.	KAŞ.....	940
57.	KERAMET.....	942
58.	KESRET.....	944
59.	KEŞİF.....	953
60.	KİRPİK-MÜJGÂN.....	959
61.	KUL.....	961
62.	KÜFÜR.....	991
63.	LEDÜN.....	993
64.	MARİFET.....	996
65.	MÂSİVA.....	1005
66.	MELÂMET.....	1018
67.	MEYHANE.....	1020

68.	MUHABBET	1022
69.	MÜRÜVVET	1040
70.	NEFES	1042
71.	NEFİS	1047
72.	ÖLÜM	1068
73.	PUT-SANEM	1076
74.	RAHMET	1078
75.	RİND	1087
76.	RİYA	1094
77.	RIZA	1097
78.	SÂDIK	1100
79.	SÂKİ	1107
80.	SİDK	1110
81.	SÛFİ	1117
82.	SÛRET	1127
83.	SÛLÛK	1137
84.	ŞARAP-MEY	1139
85.	ŞERİAT	1146
86.	ŞİRK	1152
87.	TAHKİK	1156
88.	TAKLİT	1160
89.	TARİKAT	1161
90.	TASARRUF	1168
91.	TASAVVUF	1169
92.	TECELLİ	1170
93.	TEN	1180
94.	TEVEKKÛL	1192
95.	TEVHİD	1193
96.	VAHDET	1207
97.	VÂRİDÂT	1233
98.	VARLIK	1235
99.	VECD	1238
100.	VELİ	1239
101.	VİRD	1242
102.	VUSLAT	1245
103.	YÜZ	1257
104.	ZÂHİD	1266
105.	ZEVK	1274
106.	ZİKİR	1289
107.	ZÜHD	1306
108.	ZÜNNAR	1311

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
DÜŞÜNCE TABLOLARI

1.	AĞIZ.....	1312
2.	AĞYAR.....	1312
3.	AKIL.....	1313
4.	ÂLEM.....	1318
5.	ALLAH.....	1330
6.	ÂRİF.....	1337
7.	ARŞ.....	1340
8.	ÂŞİK.....	1342
9.	AŞK.....	1362
10.	AYNA.....	1378
11.	BAKİ.....	1380
12.	BÂTİN/ZÂHİR.....	1382
13.	BEDEN.....	1384
14.	BEKA.....	1385
15.	BEL.....	1387
16.	BELA.....	1387
17.	BENDE.....	1389
18.	BEZM.....	1390
19.	BİGÂNE.....	1393
20.	CÂN.....	1394
21.	CÂNÂN.....	1412
22.	CEHL.....	1421
23.	CELÂL.....	1422
24.	CEMÂL.....	1423
25.	DERVİŞ, MÜRİD, SÂLİK, TÂLİB.....	1428
26.	DÎDAR.....	1436
27.	DUDAK.....	1437
28.	DÜNYA.....	1441
29.	EHİL.....	1447
30.	ELEST.....	1451
31.	ERBAB.....	1451
32.	EREN-MÜRŞİD-PİR-REHBER-ŞEYH- MEŞÂYİH.....	1453
33.	FAKR.....	1459
34.	FÂNİ.....	1460
35.	FENA.....	1463
36.	FEYZ.....	1465
37.	FİRKAT.....	1467
38.	GÂFİL.....	1468
39.	GAFLET.....	1470
40.	GÖNÜL.....	1472
41.	GÖZ.....	1497
42.	HAKİKAT.....	1503

43.	HALK.....	1508
44.	HAT.....	1512
45.	HAYRET.....	1513
46.	HIRKA.....	1515
47.	HÜSN.....	1515
48.	HZ. PEYGAMBER.....	1517
49.	İMAN.....	1529
50.	İNSAN.....	1531
51.	İRFÂN.....	1540
52.	İRŞAD.....	1543
53.	KADEH.....	1543
54.	KALP.....	1545
55.	KAN.....	1550
56.	KAŞ.....	1551
57.	KERAMET.....	1551
58.	KESRET.....	1551
59.	KEŞİF.....	1554
60.	KİRPİK-MÜJGÂN.....	1555
61.	KUL.....	1555
62.	KÜFÜR.....	1564
63.	LEDÜN.....	1564
64.	MARİFET.....	1565
65.	MASIVÂ.....	1567
66.	MELAMET.....	1571
67.	MEYHANE.....	1571
68.	MUHABBET.....	1572
69.	MÜRÜVVET.....	1577
70.	NEFES.....	1577
71.	NEFİS.....	1578
68.	ÖLÜM.....	1583
69.	PUT-SANEM.....	1585
70.	RAHMET.....	1586
71.	RİND.....	1587
72.	RİYA.....	1588
73.	RIZA.....	1589
74.	SÂDİK.....	1590
75.	SÂKİ.....	1591
76.	SIDK.....	1592
77.	SÛFÎ.....	1594
78.	SÛRET.....	1596
79.	SÛLÛK.....	1599
80.	ŞARAP-MEY.....	1599
81.	ŞERİAT.....	1601
82.	ŞİRK.....	1603

83.	TAHKİK.....	1604
84.	TAKLİT.....	1605
85.	TARİKAT.....	1605
86.	TASARRUF.....	1607
87.	TASAVVUF.....	1607
88.	TECELLİ.....	1607
89.	TEN.....	1610
90.	TEVEKKÜL.....	1613
91.	TEVHİD.....	1613
92.	VAHDET.....	1618
93.	VÂRİDAT.....	1625
94.	VARLIK.....	1625
95.	VECD.....	1626
96.	VELİ.....	1626
97.	VİRD.....	1627
98.	VUSLAT.....	1627
99.	YÜZ.....	1631
100.	ZÂHİD.....	1633
101.	ZEVK.....	1635
102.	ZİKİR.....	1639
103.	ZÜHD.....	1644
104.	ZÜNNAR.....	1646

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM TEŞBİH TABLOLARI

1	AĞYAR.....	1647
2	AKIL.....	1648
3	ÂLEM.....	1648
4	ALLAH.....	1650
5	ÂRİF.....	1651
7	ÂŞİK.....	1651
8	AŞK.....	1654
9	BÂTİN ve ZÂHİR.....	1657
10	BEDEN.....	1657
11	BEKA.....	1657
12	BELA.....	1658
13	BENDE.....	1658
14	BEZM.....	1658
15	BİGÂNE.....	1659
16	CÂN.....	1659
17	CÂNÂN.....	1660
18	CEHL.....	1661
19	CELÂL.....	1661
20	CEMÂL.....	1661

21	DERVİŞ-MÜRİD-SÂLİK-TÂLİB.....	1662
22	DÎDAR.....	1663
23	DUDAK.....	1663
24	DÜNYA.....	1663
25	ELEST.....	1665
26	ERBAB.....	1665
27	EREN-MÜRŞİD-PİR-REHBER-ŞEYH.....	1665
28	FAKR.....	1667
29	FÂNÎ.....	1667
30	FENA.....	1667
31	FEYZ.....	1668
32	FİRKAT.....	1668
33	GÂFİL.....	1668
34	GAFLET.....	1668
35	GÖNÜL.....	1669
36	GÖZ.....	1671
37	HAKİKAT.....	1672
38	HALK.....	1673
39	HAT.....	1673
40	HAYRET.....	1673
41	HÜSN.....	1674
42	HZ. PEYGAMBER.....	1674
43	İMAN.....	1675
44	İNSAN.....	1676
45	İRFÂN.....	1676
46	İRŞAD.....	1677
47	KADEH.....	1677
48	KALP.....	1677
49	KAN.....	1678
50	KAŞ.....	1678
51	KERAMET.....	1678
52	KESRET.....	1678
53	KEŞİF.....	1679
54	KİRPİK-MÜJGÂN.....	1679
55	KUL.....	1679
56	KÜFÜR.....	1680
57	LEDÜN.....	1680
58	MARİFET.....	1680
59	MASİVA.....	1680
60	MELÂMET.....	1681
61	MEYHANE.....	1681
62	MUHABBET.....	1681
63	NEFES.....	1683
64	NEFİS.....	1683

65	ÖLÜM	1683
66	PUT-SANEM.....	1684
67	RAHMET.....	1684
68	RİND	1684
69	RİYA	1685
70	RIZA.....	1685
71	SÂDIK.....	1685
72	SİDK.....	1685
73	SÛFÎ	1685
74	SÛRET.....	1685
75	ŞARAP/MEY	1686
76	ŞERİAT	1686
77	ŞİRK.....	1687
78	TAHKİK.....	1687
79	TAKLİT	1687
80	TARİKAT	1688
81	TECELLİ.....	1688
82	TEN	1688
83	TEVHİD	1689
84	VAHDET	1689
85	VÂRİDÂT	1690
86	VARLIK	1690
87	VELİ.....	1691
88	VUSLAT.....	1691
89	YÜZ.....	1691
90	ZÂHİD.....	1691
91	ZEVK	1692
92	ZİKİR	1692
93	ZÜHD	1692
94	ZÜNNAR.....	1693

BEŞİNCİ BÖLÜM **MUKAYESE TABLOLARI**

DÜNYA, HAKİKAT, İNSAN	1694
SONUÇ	1725
KAYNAKÇA	1732
ÖZGEÇMİŞ	1744

KISALTMALAR LİSTESİ

age.	: Adı geçen eser
agm.	: Adı geçen makale
AN	: Abdulahad Nûrî ve Divânı (haz. Hüseyin Akkaya)
Bkz:	: Bakınız.
c	: Cilt
C	: Cevrî Hayâtı, Edebî Kişiliği, Eserleri ve Divanının Tenkitli Metni (haz. Hüseyin Ayan)
g	: Gazel
H	: Azîz Mahmud Hûdâyî Dîvân-ı İlåhiyât (haz. Mustafa Tatcı, Musa Yıldız)
haz.	: Hazırlayan
i.	: İlahi
k.	: Kaside
kıt.	: Kıt'a
Krş:	: Karşılaştırmız
Ktp.	: Kütüphanesi
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
müf.	: Müfred
NM	: Niyâzî-i Mısrî Dîvânı (haz. Kenan Erdoğan)
nr.	: Numara
ö	: Ölümü
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
S1	: Mısrî Dîvanı, Süleymaniye Kütüphanesi, Mehmet Murad Efendi, 43/1
S2	: Mısrî Dîvanı, Süleymaniye Kütüphanesi, Mihrişah Sultan, 384/1
SBE	: Sosyal Bilimler Enstitüsü

SG	: Sun'ullâh-ı Gaybî Dîvânı İnceleme-Metin (haz. Bilal Kemikli)
T	: Mısrî Dîvanı, Taşbaskı Nüsha
tah.	: Tahmis
tar.	: Tarih
TDK	: Türk Dil Kurumu
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
terc.	: Terci-i bend
terk.	: Tekib-i bend
tes.	: Tesdîs
TTK	: Türk Tarih Kurumu
TÜBA	: Türkiye Bilimler Akademisi
Ty.	: Tarihsiz
vd.	: ve devamı
vr.	: Varak
Yay.	: Yayınevi
YEK	: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı

GİRİŞ

Türk Tasavvuf (kimi kaynaklara göre Tekke¹) Edebiyatı'nın, Türk Edebiyatı Tarihi kronolojik tasnifindeki yeri konusunda farklı görüşler ileri sürülmüştür. Edebiyat tarihi çalışmaları ile tanınan araştırmacıların görüşleri, aralarında bazı nüanslar olmakla birlikte, iki ana başlık altında toplanmış görünmektedir. Bu görüşlerden ilki Türk Tasavvuf Edebiyatı'nın, Halk Edebiyatı'nın altında Anonim ve Âşık Tarzı Halk Edebiyatı'ndan tefrik edilip üçüncü bir başlık olarak ele alınmasını savunurken² buna itiraz eden ve daha çok yakın zaman araştırmacılarının başını çektiği diğer görüşe göre ise Türk Tasavvuf Edebiyatı, İslamiyet Sonrası Türk Edebiyatı ana başlığı altında Divan Edebiyatı ve Batı Etkisinde Gelişen Türk Edebiyatı gibi müstakil bir başlık altında ele alınıp değerlendirilmelidir.³ Son yıllarda yapılan Türk Tasavvuf Edebiyatı sahası çalışmaları, gidişatın ikinci görüşün önerdiği istikamete meylettğini gösterse de bu konuda akademide henüz bir karara varılmadığı görülmektedir.

¹A. Azmi Bilgin, "Tekke Edebiyatı", TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/tekke-edebiyati> (02.07.2019); A. Azmi Bilgin, "Tekke Edebiyatı Adlandırması Üzerine", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 2011, s. 32; İsmail Güleç, "Tekke Edebiyatı mı, Türk Tasavvuf Edebiyatı mı?" *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, S. 17, Mayıs 2009, s. 205-218; Abdurrahman Güzel, *Dinî Tasavvufî Türk Edebiyatı El Kitabı*, Akçağ Yay., Ankara 2009, s. 47; *Türk Tekke Şiiri*, Eskişehir 2013 Türk Dünyası Kültür Başkenti Yay., ty.

² Halk edebiyatını; âşık, anonim gibi ayırmayıp tek başlık altında ele alanlar da vardır. Bu yaklaşımda mutasavvıf şairler ile halk ozanları bir arada değerlendirilmektedir. Bunlardan biri olan Refik Ahmet Sevensil, *halk şairini* tanımlamaya şöyle başlar: "Geçmiş yüzyıllarda okuma yazma bilmeyen, halkın arasından çıkmış köylü şairler vardır; bunlar duygularının coşkunu içinde görüş, seziş ve anlayış güçlerinin sağlamlığı ile güzel şiirler söylemişlerdir..." Sevensil'in *halk şairi* tanımlaması Ahmet Yesevi, Mevlana ve Hacı Bektaş'ı da ihata eden, 7 paragraflık bir seyir gösterdikten sonra "İçlerinden bazı okur, yazar, bilgin olanlarını bile halk şairi saymaktan kendimi alamıyorum." gibi hissi bir yargı ile nihayet bulur. Bkz: Refik Ahmet Sevensil, *Yüzyıllar Boyunca Halk Şairleri*, Atlas Kitabevi, İstanbul, 1965, s.7-8.

³ Bu sahanın müstakilen değerlendirilmesini öneren araştırmacılar da adlandırma konusunda henüz bir fikir birliğine varamamış görünmektedir. Güzel, *Dinî-Tasavvufî Türk Edebiyatı* (Bkz: Abdurrahman Güzel, "Niçin Adını Dinî-Tasavvufî Türk Edebiyatı Verdik?", *Dinî Tasavvufî Türk Edebiyatı El Kitabı*, Akçağ Yay., Ankara 2009, s.47-48.) Bilgin, *Türk Tasavvuf Edebiyatı* (Bkz: Bilgin, *age*, aynı yer.), Erman Ertun ise *Dinî-Tasavvufî Halk Edebiyatı* (Bkz: Erman Artun, *Dinî ve Tasavvufî Halk Edebiyatı Metin Tahlilleri*, Kitabevi Yay., İstanbul 2010, s. 30) tekliflerinde bulunmuşlardır. Yunus Emre için kullanılan 'halk şairi' deyimine itiraz eden Faruk Kadri Timurtaş'ın, Yunus'a 'mutasavvıf halk şairi' denilebileceğini ifade ederken zımnen *Tasavvufî Halk Edebiyatı* şeklindeki yaklaşımı benimsediği anlaşılmaktadır. (Bkz: Faruk Kadri Timurtaş, "Yunus Emre Üzerine Notlar", *Türk Tekke Şiiri*, Eskişehir 2013 Türk Dünyası Kültür Başkenti Ajansı Yay., ty., s.34.)

Konunun selamete kavuşturulması için bu alanda eser veren şairlerin ayrı ayrı kelime/kavram, anlam dünyaları, üslup özellikleri, tercih ettikleri nazım biçim ve türleri ve ayrıca müntesibi buldukları dinî çevrelerin etkileri, varsa vasıflarını taşıdıkları ekolleri vb. birçok vechesi ile ele alınıp değerlendirilmelidir. Böylece Tasavvuf Edebiyatı mümessili sıfatını haiz denilecek şairlerin bir halk şairi ya da divan şairi olarak tavsif edilip edilmeyeceği, dolayısıyla Tasavvuf Edebiyatı'nın müstakil bir alan olup olmayacağı bir parça vuzuha kavuşabilir.

Bir alt şube olarak Tasavvuf Edebiyatının Türk Edebiyatının, diğer subelerinden belirgin sınırlarla henüz ayrılmamış olmasının neticesinin bir başka yönü de ortaya koyduğu eserlerden bazı şairlerin 'sûfi şair' ya da 'tekke şairi' olup olmadığı hakkında bir nitelemenin yapılamaz oluşudur. Hâlbuki 'divan şairi' veya 'halk şairi' için aynı durum söz konusu değildir.

Türk toplumu, tekke/tasavvuf kültürünün mahsullerini günlük yaşamının, dilinin bir parçası hâline getirecek kadar benimsemiş, hatta o mahsullere yeni bağlamlarla başka nefesler üfleyerek onları ilk ortaya çıkaran kültürel zemin kaybolursa da yaşatmayı sürdürmüştür.⁴ Hâl böyle olunca içinde yaşadığı cemiyetin havasını teneffüs eden şairin eserinde, hayatın bir cüzü durumunda olan tasavvufî menşeli unsurların yer alması tabiidir. Böyle bir toplumda yaşayan (*lâ-dinî* bile olsa) şairin vücuda getirdiği eserinde dinî ve tasavvufî etki kendini hissettirir.⁵ Bu etki, tekke merkezli bir hayat süren ve sanatı, şiiri kendi dünya görüşünü yaymanın bir aracı olarak gören mutasavvıf şairlerle diğerlerinin arasındaki sınırları yer yer belirsiz hale getirmekte 'mutasavvıf şair' tanımını zorlaştırmaktadır. Burada tekke kültürünü, tasavvufu bizzat yaşayan şairler ile o kültürün ürünlerini eserlerine katık eden şairleri ayırt etme ihtiyacı varlığını hissettirir.⁶

⁴ Abdülbâki Gölpınarlı, **Tasavvuf'tan Dilimize Geçen Deyimler ve Atasözleri**, İnkılâp ve Aka Kitabevleri, İstanbul 1977; Mehmet Yılmaz, **Edebiyatımızda İslamî Kaynaklı Sözler**, Enderun Kitabevi, İstanbul 1992.

⁵ Sadece geçmişte yaşamış şairler için değil yakın dönem şairler için de aynı durum söz konusudur. Bkz: Mustafa Kara, "Tasavvufî Şiirin Gücü Nazım Hikmet, Sabahattin Ali, Samih Rifat, Hasan Ali Yücel Tekke Şairi Midir?", **Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi**, S.9, c. 9, 2000, s. 107-130.

⁶ Böyle bir tefrikin bazı araştırmacılarca muhal olduğu da dile getirilmiştir: "Halk edebiyatı, divan edebiyatı, çağdaş edebiyat farklı estetik anlayışlara sahiptir ama, yabancı edebiyatlarla karşı karşıya geldiklerinde yekpare bir edebiyat olarak görünürler. Müsterekleri farklılıklarından fazladır. Esasen

Tezkirecilerin; divan şairleri ve tasavvufla ilişkilerini inceleyen Mustafa İsen, tasavvufla ilgisi olup tarikatı belirtilmeyen adlarla sayının artabileceği ihtiyatını da göz ardı etmeyerek, tezkirecilerin 3182 şairden 320'sinin tarikat ilişkileri ile ilgili bilgiler verdiklerini kaydeder.⁷ Ancak tezkirecilerin şairlerin sadece mensubu buldukları tarikat adlarını raptetmeleri, tek başına o şairleri 'sûfî şair' yapmayabilir. Bu noktada şairlerin hususî yaşamları ile sanatları arasında bir illiyet olup olmadığı bilgisi önem arz eder ki tezkirelerde bu bilgiye ender rastlanır. Dolayısıyla tezkirelerdeki bilgilerin bu yönüyle tek başına bir karara varmaya yardımcı olamadığı kanısı ağır basmaktadır.

Tarihî bağlamında tasnif yönüyle nereye ait olduğu hakkında net bir karara henüz varılamamış görülen Türk Tasavvuf Edebiyatı hakkındaki çalışmalar, daha çok onun tarihî seyri üzerine odaklanıldığını göstermektedir.⁸

Türk Tasavvuf Edebiyatı'nın, Türk Edebiyat Tarihi tasnifindeki yeri ve sûfî şair/tekke şairi tanımı sorunlarını paranteze alarak bu edebiyatın kültür tarihimizde işgal ettiği yere odaklanırsak eldeki kaynaklara göre onun bidayetinin Ahmet Yesevî olduğunu görürüz. Onun hikmetleri ve Anadolu'ya gelen dervişlerinin etkisiyle Anadolu'da inkişaf eden bu edebiyat, kendi mümessillerini kısa zamanda vücuda getirip XIII. yüzyılda ilk Türkçe örneklerini gördüğümüz eserler ortaya koyan Sultan Veled, Yunus Emre, Âşık Paşa, Gülşehri gibi şairler yetiştirdi. Zamanla coğrafyanın değişen siyasî ortamına paralel olarak Anadolu'ya özellikle Arap ve Fars kültüründen gelen tecrübe, kültürel ortamı ve tasavvuf/tekke çevrelerini, düşünce yönüyle derinleştirirken etki alanı yönüyle genişletti. Bu iki yönlü ilerleme, XIX. yüzyıla kadar kendini diri tuttuğu görülen tasavvuf şiiri için başlangıç denilebilecek bir dönemde en güçlü seslerinden birini, Yunus Emre'yi, vücuda getirdi.

---

ben, gelmiş geçmiş bütün şairlerin büyük tek bir şiiri oluşturmak için faaliyet gösterdiklerini düşünüyorum." Bkz: Kurnaz, Cemâl, "Bütün Şairler Büyük Tek Bir Şiiri Oluşturmak İçin Faaliyet Göstermişlerdir", **İlmî Araştırmalar**, S. 10, (2000), İstanbul, s.165-66

⁷ Mustafa İsen, "Dîvân Şâirlerinin Tasavvuf ve Tarikat İlişkileri", **Tezkireden Biyografiye**, Kapı Yay., İstanbul 2010, s. 183-192.

⁸ Daha geniş bilgi için bkz: Azmi Bilgin, "Türk Tasavvuf Edebiyatı Literatürü", **Türk Tasavvuf Edebiyatı Makaleleri**, Ankara 2016, s.-103-124.

Türkler arasında hızla yayılan tasavvuf, XII. ve XIII. yüzyılda Horasan bölgesinden gelen alp-erenler vasıtasıyla sadece Anadolu’da kendine yeni bir yaşam alanı bulmakla kalmadı, aynı zamanda Anadolu’nun İslamlaşmasında önemli bir görev ifa etti. Beylikler dönemi, Selçuklu ve nihayet Osmanlı’nın fetih hareketlerinde askerleri motive eden, fetih sonrasında alınan toprakların imarı ve insanların kazanılması yönünde aktif görevler üstlenerek devlet adamları, ekâbir ve sultanlardan nüfuz elde eden sûfilerin, tekke merkezli hayat anlayışlarıyla Türk toplumunun önemli bir parçası hâline geldikleri görülmektedir.⁹ XIII. yüzyılda vahdet-i vücud düşüncesini sistemleştirerek, Anadolu’da tasavvuf cereyanına yeni bir nefes üfleyen Muhyiddin İbnü’l-Arabî (ö.638/1241) ile başlayan süreç, Mevlana (ö. 1273) ve Hacı Bektaşî Veli (ö. 669/1271?) ile kurumsallaşma tecrübesini yaşadı.

“Bu dönem tasavvuf tarihi açısından önemli bir gelişme, Anadolu’da tasavvufî düşüncenin sistemleşip tarikatlaşmaya başlamasıdır.”¹⁰ Bu süreçte Türkistan’dan, Suriye ve Irak’tan gelen Yeseviyye mensupları, manevî bir hakimiyet elde edemese de¹¹ Anadolu’da vuku bulacak tasavvufî hareketin kapısını araladılar. Yeseviyye’den başka bir yandan Rifâilik, Kazerûnilik, Sühreverdilik, Vefâilik, Kadirilik gibi çıkış noktası olarak Anadolu dışı olan tarikat mensuplarının türediği, öte yandan yerel bir tarikat olan Mevlevîliğin varlığını bu dönemde hissettirdiği görülmektedir.¹² Mevlevîlikten başka XIV. yüzyıldan itibaren irili ufaklı birçok tarikat sistemleşmeye başlamıştır. Aslında Moğol istilasından önce de varlığını bildiğimiz, başından beri yeni topraklar fethetmek idealinden beslenen¹³ anlayış, daha sonraki dönemde birçok tarikatın Anadolu’da kendine yer açması için zemin hazırlamıştır.

⁹ Fuat Köprülü, **Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar**, DİB Yay., Ankara ty, 6. Baskı, s. 17-20; Reşat Öngören, **Osmanlılarda Tasavvuf Anadolu’da Sûfiler, Devlet ve Ulema (XVI. Yüzyıl)**, İstanbul, İz Yay., 2000, s. 13;

¹⁰ Mustafa Kara, **Bursa’da Tarikat ve Tekkeler**, Bursa 1990, I, s.14.

¹¹ Fuat Köprülü, **age**, s.205.

¹² Ahmet T. Karamustafa, “Yesevilik, Melametilik, Kalenderilik, Vefâ’ilik ve Anadolu Tasavvufunun Kökenleri Sorunu”, **Osmanlı Toplumunda Tasavvuf ve Sufiler**, haz. A. Yaşar Ocak, TTK Yay., Ankara 2014, s. 90.

¹³ Kenan Mermer, “Eşrefoğlu Rûmî’de İnsan-Aşk İlişkisi” **Osmanlı’da Felsefe, Tasavvuf ve Bilim**, Ed. Fuat Aydın, Mükrrem Bedizel Aydın, Mahya Yay., İstanbul 2016, s.146.

Bu dönem, sadece edebî açıdan değil; onunla birlikte aynı zamanda birçok açıdan Osmanlı düşünce yapısını etkileyen Yunus Emre, İbnü'l-Arabî ve Mevlana gibi şahsiyetlerin derin izler bıraktığı bir dönemdir. Bir tarikat etrafında yetişen ya da tarikattan etkilenen şairlerin isimlerine sıkça rastlanıldığı bu dönemde etkileşim o kadar yoğundur ki bu durum, işi “edebiyat tarihi ile tasavvuf tarihinin ruhla beden gibi birbirinden ayırlamaz iki saha olduğunu”¹⁴ düşündürtmeye kadar vardırır.

XV. ve XVI. yüzyıllar, siyasî olarak Osmanlının imparatorluğunu tescil ettirdiği, bir taraftan doğuya bir taraftan batıya açılıp topraklarını genişlettiği, Müslüman dünya için mühim bir makam olan hilafeti uhdesine aldığı dönemdir. Beri yandan bu dönemde sosyolojik olarak birçok yeni etnik unsur ve dinî hiziple yüzleşmek zorunda kaldığı da vakidir. Tekkelerin fetih sonrası imar hareketlerindeki misyonları, “derviş akınları”¹⁵ ile devletin yeni fethettiği topraklarda uzun zaman hükmetmesini kolaylaştırdığı söylenebilir.

XVI. yüzyılda ise tarikatların daha da çeşitlendiği görülmektedir. Bunlar içinde en etkili Halvetiyye'dir. Beş ana şubeden müşekkel Halvetiyye'den başka Nakşibendiyye, Bayramiyye, Zeyniyye, Mevleviyye¹⁶ ve ayrıca Bektaşiiyye başı çeken tarikatlar olarak varlığını sürdürmüştür.

---

¹⁴ Mahmut Erol Kılıç, *Sûfi ve Şiir, Osmanlı Tasavvuf Şiirinin Poetikası*, Sûfi Kitap Yay., İstanbul 2017, s.38.

¹⁵ Ömer Lütfi Barkan, “Osmanlı İmparatorluğunda Bir İskan ve Kolonizasyon Metodu Olarak Vakıflar ve Temlikler I İstila Devirlerinin Kolonizatör Türk Dervişleri ve Zaviyeler” **Vakıflar Dergisi**, S.2, Ankara 1942, s. 292.

¹⁶ Reşat Öngören, *age*, s. 27, 117, 155, 185, 205.

Çalışmanın Kapsamı, Yöntemi ve Sınırlılıkları

Çalışmada 17. yüzyılda yaşamış, divan sahibi beş şairin divanı incelemeye esas alınmıştır.¹⁷

Çalışma belli bir sıra takip edilerek, aşamalarla tamamlanmıştır. Bu aşamaları şöyle özetleyebiliriz: Divanlardaki bütün şiirleri belli bir sıra ile dijital ortama aktardık. Şiirleri sıralarken, kurulu metinlerdeki sırayı gözettik, fakat ele alınan her metin, farklı bir iç sıralamaya göre dizildiğinden şiirlere ulaşmayı kolaylaştırmak ve sıralamada birliği sağlamak için, metinlerdeki sıraya sadık kalarak, yeknesak bir usûl üzere şiirleri tekrar sıraladık. Buna göre üzerinde çalışılabilecek şekilde her şiir birimini ayrı ayrı; şairin adı, nazım biçiminin kısaltması, metindeki nazım sıra sayısı ve alıntının şiirdeki sırasını gösteren kısaltmadan müteşekkil bir künye oluşturarak ele aldık. Örneğin “C. k. 25/4” kısaltması “Cevrî divanı, yirmi beşinci kasidenin dördüncü beyti”ne işaret eder. Eğer söz konusu şiir, bentlerle yazılan nazım şekillerinden birinde geçiyorsa “nazım şeklinin kısaltması, metindeki bent sıra numarası, mısra numarası” biçiminde gösterilmiştir. Örneğin “Th.6/III-4” kısaltması “altıncı tahmis, üçüncü bent, dördüncü mısra” anlamına gelir.

Üzerinde çalışılan tenkitli metinlerdeki kasideler, terkîb-i bendler, tercî'-i bendler ve tarihlerin numaraları Romen rakamları ile gösterilmiş. Biz ise çalışmamızda Romen rakamlarını sadece bentlerin sıra sayılarının gösterilmesinde kullandık.

Divanlarda yer alan Arapça, Farsça olanlar ve mülemmalar dışındaki tüm şiirleri taramaya dâhil ettik. Görece tarihler ve kişiler için yazılan kasidelerde içerik

---

¹⁷İncelemeye tâbi tutulan ve aynı zamanda kurulu birer metin olan bu divanlar şunlardır: Bilal Kemikli, **Sun'ullâh-ı Gaybî Dîvânı İnceleme Metni**, MEB Yayınları, İstanbul 2000; Hüseyin Akkaya, **Abdülâhad Nûri ve Divanı**, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2003; Hüseyin Ayan, **Cevrî Hayatı Edebi Kişiliği, Eserleri ve Divanının Tenkitli Metni**, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Erzurum, 1981; Kenan Erdoğan, **Niyâzî-i Mısırî Dîvânı**, Akçağ Yayınları, Ankara, 2008; Mustafa Tatcı, Musa Yıldız, **Azîz Mahmûd Hûdâyî Dîvân-ı İlâhiyât**, H Yay., İstanbul 2008; Bunlardan başka, bir istisna olarak, Cevrî divanını incelerken değerlendirmeye esas alınan başka bir metin ise Haluk Aydın'ın çalışmasıdır. Cevrî divanı incelenirken Aydın'ın çalışmasının sonunda verilen “Doğru-Yanlış” cetvelinden faydalanıldı. Bkz: Haluk Aydın, **Cevrî Divanı'nın Tahlili**, Balıkesir Üniversitesi SBE, Doktora Tezi (YÖK Tez No: 273216), Balıkesir 2010, s.658-675.

itibariyle tasavvufî düşüncenin kendine daha seyrek yer bulabildiği biçim ve türler de dâhil olmak üzere tüm Türkçe şiirleri taramaya tâbi tuttuk. Daha sonra, kavramların geçtiği şiir birimlerini ayrı ayrı taradık. İkinci aşamanın sonunda sadece ilgili kavramın geçtiği şiir birimlerinin olduğu bir veri havuzu elde etmiş olduk. Kavram sayısı adedince ayrı dosya elde ettik. Ancak bu noktada karşılaşılan; bir şiir biriminde birden çok kavramın anılması, bazı kavramların anlamının önceki ya da sonraki birimlerde tamamlanması, kavramın adı geçmediği hâlde mefhumunun tespit edilmesi gibi sorunları, ilgili kavramları tekrar tekrar tarayarak selamete kavuşturmaya çalıştık. Bu arada üzerinde çalıştığımız metinler kurulu metinler olsa da bu tür çalışmaların bir cilvesi olarak kimi gözden kaçan yerler için yeni okuma önerilerinde bulunduk. Bu önerilerimizi müstakil bir başlık altında toplayıp tablo halinde gösterdik.

Üçüncü aşamada her kavram için tespit edilen şiir birimlerini, şairin maksadına muvafık olacak manayı ortaya çıkarması gayesiyle ilgili kavramı özneleştirerek nesre çevirdik. Bu aşamada da elimizde dipnotta şiir birimleri, ana sayfada ise o birimlerin günümüz Türkçesi ile nesre çevrilmiş metinlerini elde etmiş olduk. Bu, her biri ayrı ayrı olan cümleleri, anlamlarına göre grupladık ve bunlara münderecata münasip başlıklar verdik. Bu başlıklar altına da tespit ettiğimiz düşünceleri her kavram için tanım, giriş, gelişme ve sonuç gibi bir sıra gözeterek ve mükerrer düşüncede olanları almayarak tahkiye usûlü ile yeniden yazdık. Böylece ilgili kavramın şairlerce değerlendirilişini bir sözlük mantığı ile görmenin mümkün olmasını sağlamaya çalıştık. Bu aşamada her kavramın başlığı altında alt başlıklarla tasnif edilmiş sözlük, onun altında ilgili düşüncenin nesre çevrilmiş hâlini ve dipnotta da ilgili şiir birimini vermiş olduk.¹⁸

---

¹⁸ Taradığımız bir kavramın geçtiği şiir biriminde başka bir kavramın ya da kavram mefhumunun geçtiği durumlarda, tekrar başlıkların yer almaması için, ilgili kavrama gönderme/atıf yaptık. Konuyu somutlaştırmak için iki örnek vermek gerekirse *Allah Kavramında Edebi Düşünceler* başlığının en son alt başlığı olarak verilen *Allah Kavramı İle İlgili Ayrıca Bkz.* alt başlığı altında “Allah’ı isteyen, mâsivayı terk eder. (Bkz: Mâsiva)” uyarısı koyduk. Diğer örnek ise Ârif kavramından: *Ârif Kavramında Edebi Düşünceler* başlığının en son alt başlığı olarak verilen *Ârif Kavramı İle İlgili Ayrıca Bkz.* alt başlığı altında “Âşık, ârifi sever. (Bkz: Âşık)” şeklinde bir atıf verdik. Böylece gruplanmış alt başlıkların farklı kavramlar altında tekrar edilmesinin önüne geçilmiş oldu.

Düşünce Tabloları bölümü şiir birimlerinin günümüz konuşma dilinde nesre çevrilmiş hâllerinden oluşturulmuştur. Bu tablolarda da her kavram için kavramın adından alan başlık, ana düşünceler için alt başlıklar ve her bir düşünce için ayrıca satır oluşturulmuş ve yanlarına şairleri remzeden harflerle tespit edilen düşüncelerin sayısı yazılmıştır. Burası kavramlar başlığı altında teknik olarak veremeyeceğimiz bir bölüm olduğundan müstakil olarak ayrıca ele alınmıştır. Bu bölüm, 17. Yüzyıl Türk tasavvuf şiirinin beş önemli şairinin divanlarında geçen düşünceleri ve özgün yaklaşımların sıklıklarının tespit edilmesi gayesiyle oluşturulmuştur.

Edebi sanatların ilk temeli olan ve bir şeyin bir yönüyle başka bir şeye benzetilmesine karşılık gelen teşbihin, şairlerin düşüncelerinin âyân olmasına kolaylık sağlayan bir unsur olduğu bilinmektedir. Teşbihlerin, birtakım sembol ve remizleri fitratının bir parçası gören sûfi düşüncenin kendini izah etmesinde kestirme bir yol olarak görüldüğü söylenebilir. Dolayısıyla mutasavvıf şairlerin tercih ettikleri teşbihler, bu yönüyle ayrıca önem kesbeder. Üzerinde çalışılan kavramlara ilişkin tespit edilen teşbihler *Teşbih Tabloları*’nda kavramların isimlerine göre alfabetik sıra gözetilerek müstakil tablolarla gösterilmiş,¹⁹ müşterek kullanılan teşbihler sayıyla belirtilmiştir.

Tespit edilen düşüncelerin ne sıklıkla geçtiği bilgisinin verildiği düşünce tablolarındaki verilerin, Tasavvuf terimleri/ıstılahları sözlükleri ile karşılaştırıp, çalışmanın *Mukayese Tabloları* bölümü oluşturulmuştur. Tasavvuf terimleri/ıstılahları sözlüklerinden beş tanesinin verileri ile divanlarda geçen kavramlardan seçilen üçünün düşüncelerinin mukayese edildiği bu bölümde Tasavvuf terimleri/ıstılahları sözlüklerinin, tasavvuf şiirini yorumlarken ne kadar kullanışlı olabilecekleri sorusuna cevap aranmış, sözlüklerle divanlarda tespit edilen düşünceler sayılarla kaydedilmiştir.

---

¹⁹ Ağız, ayna, baki, bel, ehil, hırka, mürüvvet, sâki, sülûk, tasarruf, tasavvuf, tevekkül, vecd, vird kavramları ile ilgili hiçbir teşbih yapılmadığı görüldüğünden çalışmanın teşbihler tablosu bölümünde bu kavramlar için ayrıca yer verilmemiştir. Dolayısıyla Sözlük bölümü ve düşünme tablolarında 108 olarak öne çıkan başlık sayısı, teşbih tablolarında 94’e inmiştir.

Çalışmanın ana eksenini, kavramların şiirdeki bağlamlarının esas alınarak ortaya konulması oluşturdu. Bu sebeple kavramın geçtiği düşüncelerde kavram bir özne olarak değerlendirildi, kavramların karşılığı olan cümleler yazılırken ve metin kurgulanırken buna hassasiyet gösterildi.

Metinlerdeki edebî düşüncenin ortaya çıkarılabilmesi ve ayrıca özgün yaklaşımların yakalanabilmesi amacıyla kavramların karşılıkları için tasavvuf sözlüklerine müracaat edilmedi.²⁰ Çalışmanın bütün kurgusunda kavramları kendi bağlamlarındaki anlamlarının tebellür ettirilmesi üzerine yapılmaya çalışıldığından yorumdan ve kesin yargı bildiren ifadelerden uzak durulmaya çalışıldı.

Birden çok kavramın aynı şiir biriminde yer alması durumunda, o şiir birimlerini ilgili başlıklar altında tekrar bile olsa vermeyi uygun bulduk. Bir örnek vermek gerekirse Gaybî divanında 65. ilahideki 4. bentte (SG, 65/4)²¹ tespit edilen düşünce: “Dil (gönül) gözünde âşığın rızası Hak’tır” düşüncesidir. Bu düşünce, taradığımız dört kavramı içermektedir: Gönül, göz, âşık ve Allah. Dolayısıyla aynı bağlam, anılan dört kavram başlığının altında ayrı ayrı yer almaktadır; fakat her kavram başlığı altında özne olarak yeniden kurgulanmıştır. Gönül maddesinde: “Dil (gönül) gözünde âşığın rızası Hak’tır.” Göz maddesinde de aynı şekilde “Dil (gönül) gözünde âşığın rızası Hak’tır.” Âşık maddesinde “Âşığın rızası dil (gönül) gözünde Hak’tır.” Allah maddesinde “Hak, dil (gönül) gözünde âşığın rızasıdır.”

Çalışmamız bir metin kurma olmadığı için transkripsiyon alfabesinin tamamını uygulamadık. Sadeleştirilmiş bir transkripsiyon kullanıp sadece uzun sesleri göstermekle iktifa ettik.

---

²⁰ Prensip olarak tasavvuf sözlüklerini bir kaynak olarak değerlendirmeye almadık fakat sınırlı sayıda onlardan faydalandığımız da oldu. Söz gelimi, Zühd kavramında, kavramın en genel tanımı yapılırken bir sözlükten faydalandık (Bkz. Bu çalışmada *Zühd* kavramı). Birkaç yerde rastlanılacak bu minvaldeki durumları dipnotta ayrıca gösterdik.

²¹SG, 65/4 Kelāmum selāmum Hak / ‘Ayn-ı dilde rızām Hak / Bilüp bilmedigüm Hak / ‘Aşqum Hak’dur zevküm Hak / Gice gündüz zikrüm Hak / Gönlümdeki fikrüm Hak

Mevcut metinlerden anlamı çıkarmakta zorlandığımızda anlamı, divanların muteber yazma nüshalarına²² zaman zaman müracaat ettik. Farklı okuma tercihinde bulunduğumuz yerleri bir arada toplayıp ayrı bir başlık altında verdik.

Çalışmamızın odak noktasını tasavvufî kavramlar teşkil ettiğinden kavramların yer aldığı şiir birimlerinden doğrudan tasavvufî içerikli olanlarına odaklandık. Bununla birlikte direkt tasavvufî bir mahiyet göstermese de çağrışım yoluyla elde edilen düşünceleri de değerlendirmeye aldık ve bu türden olan anlamları, sözlük kısmında verirken ayrıca belirttik. Ayrıca kavramın tasavvufî anlamın dışında kullanıldığının aleni olduğu durumlarda ise o verileri değerlendirmeye almamakla birlikte, özellikle Cevrî’de karşılaştığımız bazı örnekleri, kavramın tasavvufî anlam dışında kullanımına örnek göstermek, mutasavvıf şairlerin bu türden kullanımına olan temayülünün de altını çizmek amacıyla ve gerekli açıklamaları da yapmayı ihmal etmeden metne dâhil ettik.

Metinlerde bir kavramın müteradifinin (Örneğin Hz. Peygamber kavramı için efendi, cânân, habib, vb.) geçtiği veya anlamın bir önceki ya da sonraki birimde tamamlandığı durumlarda taradığımız kavramı normal parantez içinde gösterdik. Düşünceleri ortaya koyarken metne müdahil olduğumuz sınırlı durumlarda ise köşeli parantez kullanmayı uygun gördük.

Sözlük bölümü oluşturulurken iki ve daha fazla tekrar eden düşünce için, kavram altında, düşünceyi en genel şekilde tanımlayacak bir alt başlık oluşturduk. Bir kez geçen düşünceleri ise “...’nın *evsafi*” şeklindeki başlıkların altında verdik. Çalışmanın tamamında yargılar oluşturulurken geniş zaman kipiyle çekimlemeye özen gösterdik.

---

²²İhtiyaç durumunda müracaat ettiğimiz nüshalar şunlardır: **Sunullah Gaybî Divanı**, Millet Kütüphanesi, Ali Emiri, Mnz: 316; **Niyazi-i Mısırî Divanı**, Süleymaniye Kütüphanesi, Mehmed Murad Böl., numara:43/1 ve Süleymaniye Kütüphanesi, Mihrişah Sultan Böl., numara:384/1; **Cevrî Divanı**, Süleymaniye Kütüphanesi, Esad Efendi, numara:2619; **Abdulahad Nûri Divanı**, Süleymaniye Kütüphanesi, Mihrişah Bölümü, numara:159; **Hüdayî Divanı**, Divân-ı İlahiyat, İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi, Hacı Mahmud Efendi Bölümü, 2372/2-54b/173a.

Terbî, tahmis, tesdis vd. gibi nazım biçimlerinde, asıl şiiirden iktibas olan dizeleri değerlendirmeye almadık. Tespit ettiğimiz ayet ve hadisleri italik olarak yazdık ve tahriçlerini dipnotlarda gösterdik.

BİRİNCİ BÖLÜM

XVII. YÜZYIL PANAROMASI

XVII. Yüzyıl Tasavvuf Şiirini Hazırlayan Kültürel Ortam

XVII. yüzyıl, Osmanlının üç kıtada en geniş hudutlara sahip olduğu ve aynı zamanda büyük siyasî ve iktisadî sorunlarla mücadele ettiği bir dönemdir. Çocuk padişahlar, yönetime müdahil valide sultanlar, iç isyanlar, makam ve mansıpların rüşvetle el değiştirmesi, muhteris devlet adamlarının tutumları gibi sebepler, bu yüzyılın duraklama dönemi olarak anılmasına zemin hazırlamıştır.²³ Gidişattan memnun olmayan âlim ve bürokratlar, duçar olunan dertlerin teşhis ve tedavisi için lâyhalar hazırlamış, *kanûn-ı kadîm*'e rücu edilmesinin de içinde olduğu birtakım tedbirler öne sürmüşlerdir.²⁴

Siyasî ve iktisadî bu manzaraya karşın ilim, kültür-sanat ve edebiyat gibi alanlarda ise oldukça verimli bir dönem yaşandığı görülmektedir. XVII. Yüzyıl, tekkeler etrafında önemli musikişinasların yetiştiği ve Türk musiki tarihinde ilk kez notaların kaydedilmeye başlandığı bir dönemdir. Bu dönemde Mevleviliğin yanında özellikle Celvetîliğin de musikiyi müdafaa eden tutumu sonucu derviş/sûfi birçok musikişinasın yetişmesine ortam sağlanmıştır.²⁵

---

²³ 17. yüzyılın Osmanlı'nın 'Duraklama (Tevakkuf) Dönemi' olarak tefrik edilmesi tezine mukabil güncel bazı araştırmalar, bu tezin tartışılması gerekliliğine işaret etmektedir. Bu yaklaşımı bir efsane olarak tavsif eden Darling, bu tanımlamanın gerekçelerini sıraladıktan sonra yeni bir okuma önerisi öne sürer. Bkz: "Gerileme Efsanesi" Linda T. Darling, **Gelir Artışına ve Kanuna Uygunluk, Osmanlı İmparatorluğunda Vergi Toplanması ve Maliye Yönetimi 1560-1660**, Çev. Adnan Tonguç, Alfa Yay., İstanbul 2019, s.13-17; Mehmet Genç, "Osmanlı'da 17. yüzyılın Sosyal ve Siyasal Yapısında Değişmeler," **İtri ve Dönemine Disiplinlerarası Bakışlar**, İstanbul Kültür Sanat Vakfı, İstanbul 2013, sayfa: 13-18; Erol Özvar, "Osmanlı Dünyasında Yazma Eser Üretkenliği", **Sahn-ı Semân'dan Dârülfünûn'a Osmanlı'da İlim ve Fikir Dünyası (Âlimler, Müesseseler ve Fikrî Eserler) - XVII. Yüzyıl Sempozyumu Bildirileri**, Zeytinburnu Belediyesi Yay., İstanbul 2018, s. 19-20.

²⁴ Vahid Çabuk, **Osmanlı'da bir Sadrazam Ailesi Köprülüler**, Kültür AŞ Yay., İstanbul 2015; Ömer Faruk Akün, "Koçi Bey", TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/koci-bey> (02.07.2019); Yılmaz Kurt, **Koçibey Risalesi**, Akçağ Yay., Ankara 2018; Orhan Şaik Gökyay, "Kâtib Çelebi", TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/katib-celebi> (02.07.2019).

²⁵ Türkan Uymaz, "Sûfi Tabâkât Kitaplarından "Sefine-i Evliyâ-yı Ebrâr, Şerh-i Esmâr-ı Esrâr" da İsmi Geçen Müsikişinaslar", **İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırma Dergisi**, S.7, 2018, s.340.

Tasavvuf şiirinin, musikiyle olan münasebeti incelediğimiz divanlar üzerinden de varlığını hissettirir. Divanların yazma nüshalarında sayfa kenarlarına şiirlerin okunması gereken makam adlarının not edildiği görülmüştür.²⁶ Nûrî'nin şiirlerine rağbet edilmiş, eserleri kendi dönemindeki bestekârlar tarafından bestelenmiştir.²⁷ Bunda bestelenmeye müsait hem heceyle hem de aruzla yazılabilecek bir ölçünün tercih edilmesi, ayrıca ezberlenmesi kolay ve kulağa daha lirik gelecek bir form olan mısra içi kafiyeli musammat gazelin tercih edilmesinin, etkili olduğu ileri sürülebilir.²⁸

Bu dönemde Farsça ve Arapça güftelerden daha çok Türkçe güfteler kullanılmış, klasik bazı sazlarda teknik olarak değişiklikler yapılmıştır. Ali Ufki (ö. 1675), Kutbi Nayi Osman Dede (ö. 1142/1729), Buhurizade Mustafa Itri Efendi (ö. 1123/1711)²⁹ gibi Türk musikî tarihinin en meşhur simaları, bu dönemin kahramanlarıdır.³⁰

Tasavvufî çevreler açısından değerlendirildiğinde 17. yüzyılda Osmanlı coğrafyası sınırlarında başta İstanbul olmak üzere Bursa, Konya, Amasya, Kastamonu, Antalya, Diyarbakır ve Manisa gibi şehirleri merkez olarak tarikatların varlıklarını sürdürdükleri anlaşılmaktadır.³¹

²⁶ Örnek olarak Nûrî Divanı Süleymaniye Ktp., Tercüman 163: vr 1a, makâm-ı sünbüle; vr. 2b, makâm-ı hüseynî; vr.2a makâm-ı sabâ; vr.2b, makâm-ı bûselik, makâm-ı nikrîz, vd.

²⁷ Hüseyin Akkaya, **Abdülhad Nûrî ve Divanı**, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2003, s.355.

²⁸ İncelediğimiz metinlerden biri olan Mısırî divanındandaki bestelenen eserler hakkında araştırmaları bulunan Ahmet Hakkı Turabi'nin ifadesine göre "Mısırî'nin manzumelerinden 277 tanesinin bestlendiği tespit edilmiş, bunlardan 192 tanesinin notasına ulaşılabilmiştir." Bkz: Ahmet Hakkı Turabi, **Niyâzî İlâhiler**, Malatya Belediyesi Kültür Yay., Malatya 2011, s.11. Turabi'nin çalışmasında zikredilen 277 sayısına nasıl ulaşıldığı hakkında bir malumat yer almamaktadır. Zira incelemeye esas aldığımız Erdoğan'ın çalışması olan Mısırî divanında *Arapça Şiirler ve Ekler* kısmı haricinde 198 şiir yer almaktadır. Bu durumda Turabi'nin "manzumelerinden 277 tanesi" ifadesini 277 beste, şeklinde anlamalıdır.

²⁹ Buhurizade Mustafa Itri, Mehmet Kalpaklı "İtrî Döneminde Osmanlı'da Şiir" **Itri ve Dönemine Disiplinlerarası Bakışlar**, İstanbul Kültür Sanat Vakfı, İstanbul 2013, s. 21-24; Nuri Özcan, "İtrî Efendi, Buhûrîzâde", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, <https://islamansiklopedisi.org.tr/itri-efendi-buhurizade> (17.07.2019).

³⁰ Yavuz Demirtaş, **17. Yüzyıl İstanbul'unda Mutasavvıf Mûsikîşinaslar**, Hiperlink Yay., İstanbul 2017, s. 93-97; Bu yüzyılda yetişen şair-mûsikîşinas sayısının, şiir ile mûsiki arasında kurulan ünsiyetin durumu hakkında bir bilgi sahibi olunmasını sağlayabilir: "XVII. Yüzyılda yaşadığı tespit edilen şair mûsikîşinas sayısı 56'dır." Bkz: Avni Erdemir, **Anadolu Sahası Mûsikîşinas Dîvân Şairleri**, TÜSAV Yay., Ankara 1999, s.27.

³¹ Necdet Yılmaz, **Osmanlı Toplumunda Tasavvuf Sûfiler, Devlet ve Ulema (XVII. Yüzyıl)**, Osav Yay., İstanbul 2001, s.477

Halvetiyye, Kâdiriyye, Nakşibendiyye, Semerkandiyye, Şazeliyye, Zeyniyye gibi müesseseleşmeleri Osmanlı coğrafyası dışında olup Anadolu’da da yayılan tarikatlar olduğu gibi Mevleviyye, Bayramiyye, Bektaşîyye ve son olarak Celvetiyye gibi kuruluşu bu topraklarda cereyan etmiş tarikatlar bu yüzyılın önemli tarikatları olarak temayüz etmiştir.³² Bunlardan Celvetiyye, divanını incelediğimiz şairler arasında bulunan Aziz Mahmud Hüdâyî (ö. 1628) tarafından 17. yüzyılda kurulmuştur.³³

17. yüzyıl menakıpname türü yönüyle de zengin bir dönemdir. Konuyla ilgili yapılan çalışmalar bu yüzyıldaki menakıpname sayısının önceki yüzyıllara göre çokça olduğunu fakat henüz tam bir sayının tespit edilemediğini göstermektedir.³⁴ Bu dönemde yazılan ya da tercüme edilen menakıpnamelerin bir kısmının daha önceki dönemlerde yaşamış büyük sûfilerin hayat hikâyelerini konu edindiği gözlenmektedir.³⁵ Bu dönemde sadece menakıpnamelere bir yoğunlaşma olmadığı; tefsir, kelam, fıkıh gibi diğer dinî ilimlerde de önceki yüzyıllara göre daha üretken bir dönemin yaşandığı, yapılan başka güncel çalışmalarla ortaya konulmuştur.³⁶ Halkın menakıpnamelere olan bu ilgisi, dinî sahadaki diğer ilmî çalışmalara olan rağbet ile birlikte değerlendirilmelidir.

---

³² Necdet Yılmaz, *age*, s.476-477.

³³ Müessisi Aziz Mahmud Hüdâyî olan Celvetiyye’nin Selâmiyye, Hakkîyye, Fenâiyye, Hâşimiyye gibi 4 kolu vardır. İstanbul, Bursa ve Edirne’dekilerle birlikte 36 kadar tekkesi olduğu tespit edilen Celvetiyye’nin 17. yüzyılda etkin bir konumda olduğu görülmektedir. Daha geniş bilgi için bkz: Hasan Kamil Yılmaz, **Bir İrfan Mektebi Celvetiyye**, Kopernik Yay., İstanbul 2018; Ayrıca tarikatın esasları ile ilgili bkz: Adalet Çakır, “Aziz Mahmud Hüdâyî’nin Ecvibe-i Mutasavvıfâne’si ve Celvetiyye Tarikatının Bazı Esasları”, **Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi**, S. 35, 2015/1, s. 59-96

³⁴ Necdet Yılmaz, *age*, muhtelif bölüm ve sayfalar; Ahmet Yaşar Ocak, **Menâkıbnâmeler**, TTK Yay., Ankara 1997, s.63.

³⁵ Haşim Şahin, **Dervişler ve Sufi Çevreler Klasik Çağ Osmanlı Toplumunda Tasavvufi Şahsiyetler**, Kitap Yayınevi, İstanbul 2017, s.32-33.

³⁶ İhsan Fazlıoğlu, “Muhasebe Dönemi”, **İslam Düşünce Atlası**, c.3, İstanbul 2017, s.1022-1040; Ayrıca 17. yüzyılda telif, tercüme eserlerin istatistiki ile ilgili bkz: Erol Özvar, *agm.*, s. 24-27.

Tasavvuf Şiiri İle Ortak Mecra: XVII. Yüzyıl Divan Edebiyatı

17. yüzyıl edebiyatının, önceki yüzyılların bedî zevkini çeşitlendirerek sürdürdüğü, klasik üslubun inkâr edilmeden yeni nefes arayışı neticesinde Sebk-i Hindî, hikemi tarz, mahallî üslup gibi 4 koldan yürüyen bir edebiyatın tecessüm ettiği anlaşılmaktadır.

Hindistan ve İran'dan neşet edip bu dönemde Türk edebiyatında etkisi görülen ve bir süre daha edebiyatımızda etkisini sürdürecektir olan Sebk-i Hindî³⁷ tarzı; Nefî, Fehîm-i Kadîm, Nâilî, Neşâtî, Şehrî, gibi şairlerin eserlerinde makes bulmuştur.³⁸ Öte yandan Şeyhülislam Bahâyî, Şeyhülislam Yahya, Veysî, Vecdî, Nedîm-i Kadîm, Güftî, Ganizâde Nâdirî, Tıflî, gibi şairlerin klasik üslubu sürdürdükleri görülmektedir. Başını özellikle Nâbî'nin çektiği, hikemî tarzda ise Azmîzâde Hâletî, Râmî gibi şairlerin varlığı bu dönemi renklendirmiştir. Sâbit gibi yerel kültüre dayalı şiir yazarlar, şiirlerinde gündelik hayatı, mahallî hayatın kelimeleriyle ve folklorik üslupla anlatanlar olarak bu dönem edebiyatı farklı mecralarda gerçekleşmiştir.³⁹ Geçen yüzyılda olduğu gibi bu yüzyılda da Türk Edebiyatı en verimli ve parlak dönemini yaşamış, edebiyat XVI. yüzyılda eriştiği yüksek düzeyi bu yüzyılda da korumuş özellikle yüzyılın birinci yarısında edebî türlerin hepsinde mükemmel eserler yazılmıştır.⁴⁰

Klasik şiirin özellikle bir önceki yüzyılın Fuzûlî, Bâkî gibi birer ekol olan parlak yıldızlarının izinde sürdürdüğü macerası, birçok kaynaktan beslenen zengin çağrışımlı eserleriyle devam etmiş, mahallî söyleyiş, halk deyimleri ile Türk çehresini pekiştiren yerli bir divan edebiyatı manzarası oluşmuştur.

³⁷ Bkz: Mustafa Çiçekler, "Fars Şiirinde Üsluplar" **Sözde ve Anlamda Farklılaşma Sebk-i Hindî**, Turkuaz Yay., İstanbul 2006, s. 13-33; Ali Emre Özyıldırım, "Sebk-i Hindî'nin Türk Edebiyatındaki Seyri Üzerine Notlar", **Sözde ve Anlamda Farklılaşma Sebk-i Hindî**, Turkuaz Yay., İstanbul 2006, s. 143-153.

³⁸ Daha geniş bilgi için bkz: **Sözde ve Anlamda Farklılaşma Sebk-i Hindî**, 29 Nisan 2005 Bildiriler, haz: Hatice Aynur vd., Turkuaz Yay., İstanbul 2006.

³⁹ Kalpaklı, **agm**, s.

⁴⁰ Hasibe Mazioğlu, "Eski Türk Edebiyatı", Türk Ansiklopedisi, c. XXXII. Ankara 1983, s.123-130.

XVII. yüzyılın önemli karakterlerinden biri olan Nef'î'nin mübalağalı dili ve iddialı ahengi ile kasideye üflediği yeni nefes, ona günümüze kadar gelen 'kaside şairi' şöhretini kazandırmıştır.

Türk edebiyatının Fars edebiyatı ile yarıştığı ve Fars edebiyatından geri kalmadığını ispatlama çabalarının görüldüğü geçen yüzyılın ertesinde şairlerin kalem oynattığı yeni mecra Sebki Hindî olmuştur. Hint-İran ile Osmanlı arasındaki edebî münasebetlerin sıklığı, şairler arasındaki mizaç benzerliği, iki saha arasındaki rekabet, Türk şiirinin ihtiyaç duyduğu kendini yenileme isteğinin Hint üslubuyla destek görmesi gibi nedenlerle⁴¹ ortaya çıkan bu tarz ile edebiyatımızda yeni bir yol açılmıştır.

Dolayısıyla Türk şiirinin kendi kimliğini oluşturma çabasında önemli bir döneme işaret eden XVII. Yüzyıl farklı üslupların⁴² meczedildiği bir dönem olarak tavsif edilebilir. Bu zengin çeşitlilik içinde tasavvuf şiiri de canlılığını muhafaza etmiştir.

---

⁴¹ İsrail Babacan, Klâsik Türk Şiirinin Son Baharı Sebki Hindî, Akçağ Yay., Ankara 2012, s.157.

⁴² Berat Açıl, "Muhasebe Dönemi Edebiyatı ve Sanatı", **İslam Düşünce Atlası**, c. 3, İstanbul 2017, s.1148.

XVII. Yüzyılda Tasavvufî Çevreler ve Edebiyata Yansıması

XVII. yüzyıl Osmanlı toplumunda tasavvuf çevrelerinin manzarası şöyle bir görünüm arz etmektedir: Bu dönemin en etkin tarikatlarından biri olan Mevleviyye, devlet büyüklerinin de ilgisiyle bir çeşit devlet tarikatı görünümündedir. Aziz Mahmut Hüdayî'nin müessisi olduğu ve tasavvuf tarihinde önemli bir yer tutan Celvetiyye, bu dönemde ortaya çıkmış, Kâdiriyye bu dönemde İstanbul'a girmeye imkân bulabilmiş, Halvetiyye ise yeni oluşan çeşitli şubelerinin varlığını sürdürmüştür.

“Bu dönemdeki meşayihin vasıflarından biri de büyük bir kısmının medrese tahsili görmeleri ve azımsanamayacak bir bölümünün de müderrislik ve kadılık gibi görevleri ifa etmeleri ve ayrıca bütün İslamî ilimlerde eserler ortaya koymuş olmalarıdır. Bu yüzyılda mutasavvıfların, İbni Arabî ve Mevlana Celaleddin Rumî'nin etkisinde olduğu, yazılan şerhlerden anlaşılmaktadır.”⁴³

XVII. yüzyılda bir tekke/şeyh etrafında yetişmiş tasavvuf şii temsilcileri olarak temayüz etmiş birçok simayla karşılaşılır. Özellikle Mevlevîliğin etkisinde kalıp divan tertip eden şairler kemiyeti yönüyle de câlib-i dikkattir.⁴⁴ XVI. yüzyılda 65, XVIII. Yüzyılda 69 Mevlevî şair tespit edilmişken bu rakamın XVII. yüzyılda 97'ye⁴⁵ çıktığı görülmektedir.⁴⁶ Bu yüzyılda yaşayan 388 şeyh arasında 99'unun şair

⁴³ Necdet Yılmaz, *age*, s. 26.

⁴⁴ Bkz. Nilgün Açıık, *Divan Edebiyatında Mevlevîlik Etkisi ve Mevlevî Şâirler*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara 2002, s. 217-269.

⁴⁵ Bu sayının, elde edilen yeni belge ve metinler üzerine yapılan yeni çalışmalarla değiştiği gözlenmektedir. “15. yüzyıl şairi olarak bilinen Abîrî'nin aslında 17. yüzyıl Mevlevî şairi olduğu anlaşılmaktadır.” Konuyla ilgili bkz: Abdülbaki Çetin, “XVII. Yüzyıl Mevlevî Şairlerinden Abîrî ve İki Eseri”, *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 38, Erzurum 2008, s.95-110; Bundan başka Nilgün Açıık'ın 17. yy. Mevlevî şairleri arasında zikretmediği ve fakat güncel bir çalışmaya konu olan Ahmed Yârî'nin de Mevlevî muhibbi bir şair olduğu artık bilinmektedir. Bkz: Nurgül Karayazı, *Yârî Divânı*, YEK Yay, İstanbul 2017, s.70; Yine Açıık'ın çalışmasında (s.249) Mevlevî olduğu iddia edilen Nehcî'nin, divânını neşreden Üzeyir Aslan'ın sunduğu bilgilerden şairin Halvetî olduğu anlaşılmaktadır. Bkz: Üzeyir Aslan, *Nehcî Divânı*, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 2012, s.8.

⁴⁶ Mevlevî şairlerin diğer divan şairlerine oranı ise yüzyıllara göre şöyledir: XVI. yüzyılda %19,69, XVII. yüzyılda % 29,39, XVIII. yüzyılda ise % 20,90. Bkz: Nilgün açıık, *age*, s.395.

olduğu tespit edilmiştir.⁴⁷ Şair şeyhlerin, genel şeyh sayısına oranı %25,5'tir. Buna göre yaklaşık 4 şeyhten biri manzum eser kaleme almış görünmektedir.

Yunus tarzında şiir söyleyen ilk Mevlevî şair olarak kabul gören Âdem Dede (ö.1652)⁴⁸, Halvetiliğin Uşşakiyye koluna bağlı ve kendisine atfedilen Cahidiyye'nin müessisi olan divan sahibi Ahmed Câhidî (ö. 1658-9) bu dönem tasavvuf şiirinin temsilcilerindendir.⁴⁹

Bu dönemin önemli simalarından bir diğeri de kuşkusuz Halvetî şeyhi Elmalılı Sinan Ümmî'dir (ö. 1067/1657). Divanını incelediğimiz Niyazî-i Mısrî'nin şeyhi olan mutasavvıf şair, divanının yanı sıra *Kutbü'l-meânî*⁵⁰ adıyla bir devriye müellifidir. Bu dönemin başka bir Halvetî şeyh-şairlerinden Nakşi Akkirmânî (ö.1655) de dinî içerikli eserlerinin yanında mürettep bir divana sahiptir.⁵¹

Bayramiyye-Şemsiyye tarikatının Himmetiyye kolunun kurucusu, Yunus Emre takipçisi, aruz ve hece ile şiirler yazan Bayramî şeyhi Himmet Efendi (ö. 1095/1684), divançesi ve tarikatnamesi olan bir şeyh-şairdir.⁵²

Bayramî Melâmî Oğlanlar şeyhi İbrahim Efendi (ö. 1065/1655)⁵³ incelediğimiz divanlardan birinin müellifi olan Sunullah Gaybî'nin de şeyhidir. *Divan ve Müfid ü Muhtasar*⁵⁴ müellifi olan şairin tasavvuf manzumesi, bu alanda telif edilen eserlerin meşhurlarındandır.

⁴⁷ Necdet Yılmaz, *age*, s. 478.

⁴⁸ Abdurrahman Güzel, *age*, s. 690-691.

⁴⁹ Selami Şimşek, "Avrupa İle Asya Arasında Önemli Bir Geçiş Noktası Gelibolu'da Tarikatlar Ve Tekkeler", *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 22, Konya, Güz, 2007, s. 251-310; Nuran Altuner, "Cahidi Ahmed Efendi (ö. 1070/ 1659)", *Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*, Ankara 2001, s. 159-176; Abdullah Aydın, "Ahmed Câhidî ve Dîvânî", *Akademik Bakış Dergisi*, S. 36, Mayıs-Haziran 2013, s.1-17.

⁵⁰ A. Azmi Bilgin, "Ümmî Sinan", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/ummi-sinan> (14.07.2019).

⁵¹ Mesut Bayar, *Nakşî Ali Akkirmânî'nin Tasavvufî Düşüncesi*, Cumhuriyet Üniversitesi SBE, Yüksek Lisans Tezi, Sivas 2007.

⁵² Nurettin Albayrak, "Himmet Efendi", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/himmet-efendi> (14.07.2019).

⁵³ F. Abdullah, Tansel, "Olanlar Şeyhi İbrahim Efendi ve Devriyesi", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Ankara 1969, sayı: 17, ss. 187-199.

⁵⁴ Bilal Kemikli, *Müfid ü Muhtasar; Oğlanlar Şeyhi İbrahim*, Kitabevi Yay., İstanbul 2003.

Rumeli doğumlu ve devlet yönetimiyle birçok sıkıntı yaşayan diğer Melâmîlerin aksine, yönetimle arası iyi olan, bürokrasiden müritler edinen Melamî Lâmekânî Hüseyin Efendi (ö.1626)⁵⁵ de divan sahibidir.⁵⁶

Aruzda pek başarılı olmayan Alevî-Bektâşî şairi Kul Nesimi⁵⁷ ve ayrıca Hurufiliğe bağlı bir Bektaşî olan, 300 kadar şiirini aruzla yazan, Alevî-Bektaşî çevrelerce Yedi Ulu Ozan'dan biri kabul edilen Virânî, bu dönemin sufi şairlerindedir.⁵⁸ Yukarıda serdedilenlerden başka bu dönemde yaşamış, kaynaklarda adı geçen, haklarında çalışmalar yapılmış sûfi şairler ise şunlardır:⁵⁹ Zâkirî (ö. 1032/1623)⁶⁰, Bîçâre (ö.1068/1657)⁶¹, Abdî (Sarı Abdullah) (ö. 1071/1661)⁶², Selami Ali Efendi (ö. 1103/1691)⁶³, Kâimî (ö.1102/1690-91)⁶⁴, İsa, Mahvî⁶⁵ Vâli (ö. 1695), Divitçi-zâde (ö.1097/1685-86), Gafûrî (ö.1078/1667-68)⁶⁶, Kul Âdil, Kul Hüseyin, Geda Musli, Vahdetî, Dertli Kâtip.⁶⁷

⁵⁵ Abdalbâki Gölpınarlı, **Melâmîlik ve Melâmîler**, Devlet Matbaası İstanbul 1931, s.81.

⁵⁶ İbrahim Halil Tuğluk, **Lâ-Mekânî Şeyh Hüseyin Hayatı, Edebi Kişiliği ve Divanının Tenkitli Metni**, Gazi Üniversitesi SBE, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2001.

⁵⁷ Erol Gündüz, "Divan Şairi Seyyid Nesimi'nin Halk Şairi Kul Nesimi Üzerindeki Etkileri", **Sosyal Araştırmalar**, 3/12 (Summer), 2010. s. 202-212; Güzel, **age**, s.705-707.

⁵⁸ Hasan Hüseyin Ballı, "Virânî Baba'nın İlm-i Cavidan/Fakr-nâme'sinde Hurufî Unsurlar", **Mezhep Araştırmaları**, VIII/2 (Güz 2015), s. 43-66.

⁵⁹ Vasfî Mahir Kocatürk'ün yüzyıllara göre sayılarını verdiği (yazarın fadesiyle) 'tekke şairi' sayıları şöyledir (Burada kıyaslama için 17. yüzyılın bir öncesi ve sonrasının sayılarını vermeyi yeterli gördük): 16. yüzyılda 30, 17. yüzyılda 51, 18. yüzyılda ise 31.(Bkz: Vasfî Mahir Kocatürk, **Büyük Türk Edebiyatı Tarihi**, İKÜ Yay., İstanbul 2016, s.371, 453, 536.)

⁶⁰ Hasan Efendi, Zâkirî, Nuri Özcan, "Hasan Efendi, Zâkirî", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, <https://islamansiklopedisi.org.tr/hasan-efendi-zakiri> (14.07.2019).

⁶¹ Fatih Ayan, **Zâkirzâde Abdullah (Bîçâre)'ın Divânının Transkripsiyonu**, Sakarya Üniversitesi SBE, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya 2008.

⁶² Ülker Aytekin, **Sarı Abdullah Efendi, Mesnevî-i Şerif Şerhi**, Marmara Üniversitesi SBE, Doktora Tezi, İstanbul 2002; Bünyamin Ayçiçeği, **Sarı Abdullah Efendi'nin Gülşen-i Râz-ı Ârifân Mesnevisi**, Akademi Titiz Yay., İstanbul, 2014.

⁶³ Mustafa Tatçı, Mehmet Cemal Öztürk, Tacettin Bütüçü, **Üsküdarlı Selami Ali Efendi**, Kaknüs Yay., İstanbul 2006; Salih Çift, "İstanbul'un Tasavvuf Hayatını Besleyen Bursa Merkezli Bir Celvetî Dergâhı: Selâmî Ali Efendi Tekkesi", **Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, c. 16, S.1, 2007, s.153-170.

⁶⁴ Mehmet Uğur Aydın, **Kâimî Divanı**, Uludağ Üniversitesi SBE, Yüksek Lisans Tezi, Bursa 2004.

⁶⁵ Abdullah Kızılçık, **İsa b. Ali El-Bolevî, Hayatı ve Eserleri ve Müfida'l-İ'râb**, Marmara Üniversitesi, SBE Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1997.

⁶⁶ Vasfî Mahir Kocatürk, **Büyük Türk Edebiyatı Tarihi**, İKÜ Yay., İstanbul 2016, s.453.

⁶⁷ Sadettin Nüzhet, **Bektaşî Şairleri**, Devlet Matbaası, İstanbul 1932.

XVII. Yüzyıl Türk Tasavvuf Şiirini Besleyen Bir Menba: Kadıızâdelilerle Münakaşa

17. yüzyıl düşünce hayatının mülevven yapısı, düşünce tarihimizdeki önemli bir tartışmanın cereyan etmesine zemin hazırlamıştır. *Kadıızâdeliler ile Sûfiler, Kadıızâdeliler ile Sivâsiler, Medreseliler ile Tekkeliler, Fakihler ile Sûfiler* gibi farklı adlarla tesmiye edilen bu tartışma⁶⁸ dönemin düşünce birikiminin ortaya konulması yönüyle ayrıca önemlidir. Çalışmamızın sınırlarını aşacağı ve odak noktamızda olmadığı için tartışmayı ortaya çıkaran esbap, tartışmanın tarihî seyri ve neticesine temas etmeden; incelediğimiz divanlarda münakaşanın izini sürüp, mevzunun ele alınışına işaret edeceğiz.

Tartışma, ilk önce Kadıızâde Mehmet Efendi (ö.1045/1635) ile Abulmecid Sivâsî (ö. 1049/1639) arasında vuku bulmasından mütevellit, *Kadıızâdeliler-Sivâsiler* tartışması olarak meşhur olmuştur. Bu ikiliden sonra tartışma devam etmiş, sûfilerden iki kişiye karşılık, Kadıızâdelilerden de iki kişi tartışmanın diğer özneleri olmuşlardır: Kadıızâde Mehmet Efendi (ö.1045/1635)'ye karşı Abdulmecid Sivâsî (ö. 1049/1639), Üstüvânî Mehmet Efendi (ö. 1072/1661)'ye karşı Abdülehad Nûrî (ö. 1061/1651), Vâni Mehmet Efendi (ö.1096/1685)'ye karşı ise Niyazî-i Mısrî (ö.1105/1694).⁶⁹

Merkezinde yukarıda adı geçen sınırlı sayıda isimler olsa da tartışmanın İstanbul başta olmak üzere Edirne ve Bursa gibi başka şehirlerde de taraftar toplanmasına sebep olduğu ve zaman zaman asayişin tehdit edildiği bir vaziyet aldığı kayıtlara geçmiştir. *Vâkıât-ı ruz-merre* müellifinin 'Vak'a-i Garâib' başlığı altında kaydettiğinden, Edirne Eski Câmî vaizi Karabaş'ın vaaz u nasihatlerinde Mevlevî, Halvetî ve Celvetî dervişlerine tevcihen "tahtakakanların bu kitabda mahalli yoktur."

⁶⁸Tartışmanın çağdaş takipçisi olması cihetiyle Kâtip Çelebi'nin eseri mühimdir: Kâtip Çelebi, **Mîzânü'l-Hakk Fî İhtiyârî'l-Ehakk**, Hz: Süleyman Uludağ, Dergâh Yay., İstanbul 2016. Konuyla ilgili ayrıca bkz: İbrahim Baz, **Kadıızâdeliler Sivâsiler Tartışması**, Otto Yay., Ankara 2019; Mustafa Aşkar, "Tarikat-Devlet İlişkisi Kadıızâdeli ve Meşayih Tartışmaları Açısından Niyazi-i Mısrî ve Döneme Etkileri", **Tasavvuf**, S.1, Ankara, 1999, s.49-80; Semiramis Çavuşoğlu, "Kadıızâdeliler", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, <https://islamansiklopedisi.org.tr/kadizadeliler> (09.07.2019); Muhammed Raşit Akpınar, **Kadıızâdeliler ve Sivâsiler Arasındaki Fikhî Tartışmalar**, Marmara Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2009; Refik Ergin, **İslam Düşüncesinde Zahir-Batın Ayrımı Açısından Kadıızâdeliler Örneği**, Selçuk Üniversitesi SBE, Yüksek Lisans Tezi, Konya 2007.

⁶⁹ İbrahim Baz, **age**, s. 67.

diyerek “halkı galeyana getirdiği ve bu durumdan kendine vazife çıkaran bazı kendini bilmezlerin” m.1690/ h.1101 ramazan ayının cumaya tevafuk eden ilk günü, cuma namazı sonrası mezkûr camide yapılan halka-yı tevhidi dağıttığını öğreniyoruz.⁷⁰

Tartışma konularına cevap niteliğinde bilgiler içeren, Seyyidî'nin ahlâk konulu *Şifâ'-i Kulûb*⁷¹ adlı eseri, Kadızâdelilerle olan münakaşanın sadece dar bir halka arasında kalmadığının, tarafların çevrelerinin de tartışmaya müdahil olduğunun bir başka şahididir.

Tartışmanın konuları ‘orta yol’u benimseyen ve Kadızâde Mehmet Efendi'nin de bir süre talebesi olmuş Kâtip Çelebi'nin *Mîzânü'l-Hakk Fî İhtiyâri'l-Ehakk* adlı eserinde tüm açıklığı ile ortaya konulmuştur. Kâtip Çelebi'nin verdiği sıra ile bu iki grup arasındaki tartışma konuları şöyledir: “Hızır'ın hayatta olup olmadığı, teğannî, raks ve devaran, tasliyye ve tarziye, tütün, kahve, afyon ve diğer keyif verici maddeleri kullanılması, Resulullah'ın anne ve babası, Firavun'un imânı, İbn Arabî, Yezîd'e lanet okuma, bid'at, kabir ziyareti, Regaip, Beraat ve Kadir gecesi namazları, musafaha, inhina, iyiyi emredip kötüden men etme (emr-i bi'l-ma'ruf nehiy ani'l-münker), millet, rüşvet, Ebussuûd Efendi ile Birgili Muhammed Efendi, Sivasî Efendi ve Kadızâde Efendi.”⁷²

Yukarıda zikredilen tartışma konularının, Nûrî ve Mısırî divanlarına da aksettği görülmektedir. Bunlardan devrân ve semanın dinen caiz⁷³ olup olmadığı, divanlarda kendine en sık yer bulabilmiş konudur.

Daire oluşturup musiki eşliğinde, belli bir ritimle dönerek zikir yapmanın (devrân) hükmü önceki yüzyıllarda olduğu gibi⁷⁴ bu dönemde de gündemdeki yerini

⁷⁰ Üsküdârî Abdullah Efendi, **Vâkı'ât-ı Rûz-merre**, TÜBA Yay., c. I, Ankara 2017, s. 316.

⁷¹ Daha geniş bilgi için bkz: Mücahit Kaçar, Kadızâdelilerin Din ve Ahlâk Anlayışını Yansıtan Bir Eser: Seyyidî'nin *Şifâ'-i Kulûb*'u, **Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, c. 2, S. 3, 2018, s. 77-96,

⁷² Kâtip Çelebi, **age**, s. 5-6; Kadızâdelilerin, Birgivi ve İbni Teymiyye'yle olan münasebetinin taklit düzeyinde kaldığı, bu iki önemli şahsiyetin bir meşrulaşma zemini olarak telakki edildiği savı da ileri sürülmektedir. Bkz: Osman Cengiz, **16. Yüzyıl Osmanlı Düşüncesinin Kaynakları Çivizâde, Ebussu'ûd, Birgivi**, Ketebe Yay., İstanbul 2019, s. 248.

⁷³ Semâ ve devrân 1077/1666 ile 1095/1684 tarihleri arasında yasaklanmıştır. Yasaklanmasına ‘yasağ-ı bed’, yasağın kaldırılışına ise ‘nağme’ şeklinde tarih düşürülmüştür. Bkz: Abdalbâki Gölpınarlı, **Mevlânâ'dan Sonra Mevlevilik**, İnkılap ve Ata, İstanbul 1983, s. 167-168.

muhafaza etmiştir. Bu tartışma, Kadızadelilerle Sivâsîler arasında da gerilimi arttıran konulardan biri olmuştur. Sûfî şarhlerin, tecrübelerinden hareketle mevzuyu değerlendirişlerinde Kadızadelilerin cahillikle itham edilişi kendini belli eder: Câhil, âşîğin devrânının bir çeşit isyan olduğunu iddia etse de⁷⁵ devrân, sûfînin eğlencesidir.⁷⁶ Onda sabır ve karar bırakmaz.⁷⁷ Zâhid, âşîğin devranına tân eder. Hâlbuki o, Mevlâ derdiyle döner.⁷⁸ Nefis askerinin gücünü kırıp sır ehli olmak isteyen, devrânda zikretmelidir.⁷⁹ Âlem-i bâlâ, devrân ile gezilir.⁸⁰ Devrânın devrini felek, bile bilemez.⁸¹

Nûrî divanının kıt'alar bölümünün sonunda yer alan 12 beyitlik manzume, devrân'a hasredilmiştir. İki bölümden oluşan manzumenin üç beyitlik ilk bölümünün başlığı olan "Suâl-i tâlibân 'an-hakîkatî'd-deverân"dan anlaşılacağı gibi Nûrî, sarf ilminin (dilbilgisi) âlimi olarak tavsif ettiği İstanbul'un vaizlerinin devrân ile zikredenleri ayıplamasını eleştirip onlara tevcihen, aslında cevabını bildiği, "musiki eşliğinde devrân ile zikretmenin caiz olup olmadığını" sual eder.⁸²

Manzumenin ikinci bölümü, ilk bölümünden "Cevâb-ı kâmilân bi'd-delîli ve'l-burhân" başlığı ile ayrılmıştır. Dokuz beyitlik bu bölümde ise Nûrî, yukarıda sorduğu soruya cevap verir: Devrân ile hayran olanlara hesap sorulmayacaktır. Fetva verenler, devrânın haramlığına bir delil bulamamışlar, ehline cevaz vermişlerdir. Beş altı asırdır devrân eden meşayihin önde gidenleri, bu konuda birçok kitap yazmış

⁷⁴ Ferhat Koca, "Osmanlı Fakihlerinin Sema, Raks ve Devran Hakkındaki Tartışmaları", **Tasavvuf**, Yıl. 5, S.13, 2005, s.25-74; Dilaver Gürer, "Sema ve Devran Hakkında İki Risâle", **Marife**, Yıl. 3, S. 1, Bahar 2003, s. 255-260.

⁷⁵ NM, 52/5 Şem'-i cemâle döner pervânedür 'âşîkûn / Zann ider ol câhilûn devr ile 'isyân olur

⁷⁶ NM, 20/12 Gökler gibi dönerem gün gibi tolanuram / Devr ile eglenürem çağıruram dost dost

⁷⁷ NM, 52/4 Beyt-i dili pâk olur zikr-i Hakk'ı işiden / Sabr u karârı gider işleri devrân olur

⁷⁸ NM, 158/4 Ta'n eyleme zâhid benüm hâlûme / Dahi eyleme hergiz bu devrânuma / Dermânı devrânda buldum cânuma / Dönelüm 'âşıklar Mevlâ derdiyle

⁷⁹ AN, i. 77/4 Olmak dilerseñ ehl-i sır cünd-i kuvâ-yı nefsi kır / Şevk ile darb-ı zikre gir devrâna gel devrâna gel

⁸⁰ AN, i. 96/1 Ey sūfî safâ ile devrân ide gör devrân / Gel 'âlem-i bālâya cevân ide gör cevân

⁸¹ NM, 169/1 Devrân odur kim devrini devr-i felek bilmez ola / İnsân odur kim sırrını ins ü melek bilmez ola

⁸² AN, kıt. 9/ 1 Ey mürşid-i halk-ı cihân müşkilümüz eyle beyân / Matlûbumuz budur hemân göster bize râh-ı savâb

AN, kıt. 9/ 2 Zikr eylemek devrân ile tevhd idüp i'lân ile / Lâ-siyyemâ elhân ile cā'iz midür virgil cevâb

AN, kıt. 9/ 3 İstanbul'uñ vâ'izleri sarf bâbınuñ 'âlimleri / Devrân ile zâkirleri teşni' iderler nâ-savâb

olmasına rağmen, bu yolda mücadele eden ehl-i i'tizâli takip edenler, doğru yolu bulamaz. Bu konunun tafsilatına matlub olanın, Nûrî'ye gelmesinin salık verilmesiyle manzume nihayete erer.⁸³

Nûrî'nin hedef gözeterek, Kadızâdelilerin vazifelerinin adını anarak (vaizlik), dile getirdiği şiirlerinde geçen düşüncelere göre vaiz, halka nefsinin över, dinin hizmetçisi gibi geçinir, fakat dinin ne aslını ne de faslını bilir. Kendisine tâbi olanları tarikattan çıkartır. Kat'î ahkâma bakmaz, zannı elden bırakmaz, taassuptan çıkmaz. İtikadı bozuktur. Ona nasihat edilse faydası olmaz. Onun nefes alması bile zâyidir.⁸⁴ Vaiz, meşayihin doğruluğunu ikrar etmezse Allah aşkından ilâhî bir zevk alamaz.⁸⁵

Diğer bir tartışma konusu olan semâ ile ilgili olarak ise semâdaki dönüş, gönlün sivâdan dönmesi, yüz çevirmesini temsil eder.⁸⁶ Cânâna vuslatı arzulayanlar⁸⁷, Mevlâ derdiyle döner.⁸⁸ Semâ, şevk ile devrân aşk ile yapılır.⁸⁹

⁸³ AN, kıt. 9/ 4 'İşk-ı İlahî'den tuyan zikrinde bir hâlet bulan / Devrân ile hayrân olan 'âşıklara yokdur hisâb

AN, kıt. 9/ 5 Fetva virenler gördiler tahrîme nas bulmadılar / Ehline câ'iz didiler ey isteyen şâfi cevâb

AN, kıt. 9/ 6 Beş altı yüz yıldan beri itmiş meşâyih pîrleri / Bulmuş delîlin her biri yazmışlar anda çok kitâb

AN, kıt. 9/ 7 Bu yolda ehl-i i'tizâl evvel gelüp itmiş cidâl / Anlar yolın tutan ricâl bulmadılar râh-ı savâb

AN, kıt. 9/ 8 Fâsıklara tağlîz için ol semti tutdı müftî çün / 'Ayb olmaya anuñ için kim oldur ehl-i ihtisâb

AN, kıt. 9/ 9 Çünkim çoğaldı ihtilâf 'âlim olan itmez hilâf / Câhil ider lâf-ı güzâf nâ'ik olur her bir gurâb

AN, kıt. 9/ 10 Mansûs olanları koyan râh-ı ta'assubda olan / Nefsi hevâsına uyan câhillere vardur 'ikâb

AN, kıt. 9/ 11 Biz bunda gör kim n'eylerüz ne it diyü emr eylerüz / Ne itme diyü söylerüz insâfa ensebdür bu bâb

AN, kıt. 9/ 12 Tafsilin isterseñ eger Nûrî'ye gel al sen haber / Akvâli cem' itmiş ol er va'llâhü a'lem bi's-savâb

⁸⁴ AN, i. 92/1 Öger vâ'iz olanlar halka nefsin / Eğîsnâ yâ gayâse'l-müsteğîsîn / Geçintür hâdim-i dîn hâdi-i dîn / Eğîsnâ yâ gayâse'l-müsteğîsîn

AN, i. 92/2 Ne bilmiş aslı ile fasl-ı dîni / Ne görmüş faslı ile asl-ı dîni / Tarikatden çıkarmış sâlikîni / Eğîsnâ yâ gayâse'l-müsteğîsîn

AN, i. 92/3 Niçe kat'î olan ahkâma bakmaz / Velî zannîleri elden bırakmaz / Ta'assub yollarından taşra çıkmaz / Eğîsnâ yâ gayâse'l-müsteğîsîn

AN, i. 92/4 O kavmün i'tikâdi çün bozuktur / Nasihat eyleseñ hiç nef yokdur / Nefes anlara zâyi'dür yazuktur / Eğîsnâ yâ gayâse'l-müsteğîsîn

⁸⁵ AN, k. 4/8 Bir zevk-i İlahî ala mı 'ışk-ı Hudâ'dan / Vâ'iz eger itmez ise ikrâr-ı meşâyih

⁸⁶ NM, 158/1 Dönmek ister gönlüm cümle sivâdan / Dönelüm 'âşıklar Mevlâ derdiyle / Geçmek ister gönlüm mülk-i fenâdan / Dönelüm 'âşıklar Mevlâ derdiyle

⁸⁷ NM, 158/2 Derde düşen 'âşik netsün cihânı / Derd ehlinün dâim yanmakda cânı / Döner arzulatory vasl-ı cânânı / Dönelüm 'âşıklar Mevlâ derdiyle

Semâda zikredilir.⁹⁰ Semâda Habib (Hz. Peygamber)'in cemâlinin nuru görülür.⁹¹ Semâ ile ilgili tartışmanın bu dönemin sınırlarından taşarak 18. yüzyılda sürdüğü, konunun sûfilerce müdafaa edilmeye devam ettiği görülmektedir.⁹²

Mısırî divanında ilk beyti “Bugün bir meclise vardum oturmuş pend ider vâ'iz” dizesiyle başlayan manzume, şairin Kadızâdeli vaizlere olan bakışının anlaşılması yönüyle önem kesbeder.⁹³ Mısırî, ayrıca Kadızâdeli Vâni Mehmed Efendi azledilince⁹⁴ bir manzume⁹⁵ daha kaleme almıştır. Manzumede, şairin azledilmesinden memnuniyet duyduğu anlaşılmaktadır.⁹⁶ Mısırî “Zevâle gün salındı kal'a-i Vân alındı” dizesiyle başladığı şiirinde onu şeytan, gizli cadı, sihirbaz olmakla

⁸⁸ NM, 158/3 Ay u gün yıldızlar hem nüh felekler / 'Arşuñ etrafında saf saf melekler / Meydân-ı 'aşkında cevân iderler / Dönelüm 'âşıklar Mevlâ derdiyle

⁸⁹ AN, i. 130/3 Şevk ile semâ' eylese yâ 'ışk ile devrân / Soyınsa sivâ sevbini çâk itse girîbân / Ref' ide hicâbî ara yirden aña cânân / 'Âlemde 'aceb 'izzet olur 'ışk-ı İllâhî

⁹⁰ NM, 149/1 Gir semâ'a zıkr ile gel yaña yaña hû deyu / İr safâ-yı 'aşk-ı Hakk'a yaña yaña hû deyu

⁹¹ AN, i. 99/2 Ol Habîb'ün sen dahî nûr-ı cemâlinde eser / Görmedin girmeñ semâ' ile neden meydâna sen

⁹² Kendisi Kâdirî ve Nakşî olan Nâblusî'nin (ö.1731) sema hakkında yazdığı risâle için bkz: M. Tayyip Durceylan, “Medrese-Tekke Çatışmaları Ekseninde Gelişen Semâ Literatürüne Bir Katkı: Nâblusî'nin (ö. 1731) el-Ukûdü'l-Lü'lüyye Risâlesi ve Semâ Müdâfaası”, **Sahn-ı Semân'dan Dârülfünûn'a Osmanlı'da İlim ve Fikir Dünyası (Âlimler, Müesseseler ve Fikrî Eserler) - XVIII. Yüzyıl Sempozyumu Bildirileri**, Zeytinburnu Belediyesi Yay., İstanbul 2018, c. 2, s. 263-281.

⁹³ NM, 84/1 Bu gün bir meclise vardum oturmuş pend ider vâ'iz / Okur açmış kitabını bu halkı ağladur vâ'iz

NM, 84/2 İki bölmüş cihân halkın birini cennete salmış / Eliyle kürsiden birin tamuya sarkıdur vâ'iz

NM, 84/3 Çıkar ağızından ateşler yakar şeytân-ı mel'ünü / Sanasın yidi tamunuñ 'azabı kendidür vâ'iz

NM, 84/4 Tamuya şöyle toldurmuş içinde yok turacak yir / Aña yerleşdirür halkı 'aceb hizmetdedür vâ'iz

NM, 84/5 Yaraşur va'z aña hakkâ ki yañar yakılır her dem / Niyâzî'nün hemân ancak cihânda adıdur vâ'iz (Bkz: Kenan Erdoğan, **age**, s. 262)

⁹⁴ Viyana seferine çıkma konusunda çok istekli olan Merzifonlu Kara Mustafa Paşa, Yeni Câmî vaizi Vâni Mehmed Efendi'ye de mektuplar yazarak vaazlarda seferi teşvik ettirmiş, padişahın ikna edilmesi hususunda Vâni'den destek istemiştir. Seferin başarısızlıkla sonuçlanması Kara Mustafa Paşa'nın hayatına mal olmuştur. Bu süreçte kamuoyunu ve padişahı etkileyen Vâni Mehmed Efendi ise Bursa Kestel'e sürgün edilmişti. Bkz: Hamza Konuk, **Vani Mehmed Efendi'nin Münşe'at'ı**, Erciyes Üniversitesi SBE, Yüksek Lisans Tezi, Kayseri 2001, s.14.

⁹⁵ NM, 171/1 Zevâle gün salındı kal'a-i Vân alındı / Bâtil vücûd tolundı vücûd-ı Hak bulundı

NM, 171/2 Vücûd-ı insâna cân muhakkak oldı sultân / Şeytânı sürdi Rahmân levhinden ol silindi

NM, 171/3 Bir mahfî sehâr idi kattâl u cebbâr idi / Câzû-yı mekkâr idi câzûlîğî bilindi

NM, 171/4 Tevbe iderdi hayra niyyet iderdi şerre / Kûp olmuş idi hamra hamruñ küpi delindi

NM, 171/5 Sevmezdi ol beşeri âm idi hep zararî / Ehl-i hakkuñ çigeri dilim dilim dilindi

NM, 171/6 O zâlimün elinden çıkıdı çoğı yolundan / Cüdâ düşüp ilinden defterleri çalındı

NM, 171/7 Yezîd-i bed-nâm idi 'ilimde haham idi / İt idi Bel'âm idi taşra dili salındı

⁹⁶ Selânikli Melâmî Ali Örfî Efendi, **Ey Gönül Niyâzî-i Mısırî Dîvânı Şerhi**, haz. Musfata Tatçı, H Yay., İstanbul 2018, s.187.

itham eder. Onun zulmünden dolayı insanların doğru yoldan çıktığını ifade ettikten sonra Vâni'yi Yezid ve hahama teşbih edip manzumeyi bitirir.

Dönemin bir başka tartışma konusu, Hızır'ın hayatta olup olmadığıdır. Kadızâdeliler, onun berhayat olmadığını savunurlar. Buna mukabil Hızır, Nûrî divanında ledünnî ilminin müçtehitleri olan meşayihin reisi olarak gösterilmekte⁹⁷ dolayısıyla onun ölümsüz olduğuna işaret edilmektedir.

Nûrî ve Mısırî divanlarında şairlerin Kadızâdelilerle ilgili yaklaşımlarına yakından bakmak için onların zâhid kavramı ile ilgili düşünceleri ayrıca değerlendirilebilir. (Bkz: Bu çalışmada “Zâhid” kavramı)

Bir çeşit tasfiye hareketi olarak da tavsif edilen⁹⁸ Kadızâdelilerle sûfiler arasındaki tartışmanın, özellikle sûfi çevrelerde sadece kendi dönemleriyle sınırlandırılmayacak, vefatlarından sonra da muhataplarına yönelilmeye devam edecek bir husumete neden olduğu anlaşılmaktadır.⁹⁹

⁹⁷ AN, k. 4/7 Her biri olup müctehid-i 'ilm-i ledünnî / Bildünse Hızır'dur saña sâlâr-ı meşâyih

⁹⁸ İbrahim Baz, “Dinde Tasfiyeci Zihniyetin 17. Yüzyıldaki Temsilcisi: Kadızâdeliler” **Sahn-ı Semân'dan Dârülfünûn'a Osmanlı'da İlim ve Fikir Dünyası Âlimler, Müesseseler ve Fikrî Eserler XVII. Yüzyıl**, Zeytinburnu Belediyesi Yay., İstanbul 2017, s. 413-430; Ahmet Yaşar Ocak, “17. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nda Dinde Tasfiye (Püritanizm) Teşebbüslerine Bir Bakış: Kadızâdeliler Hareketi”, **Yeniçağlar Anadolu'sunda İslam'ın Ayak İzleri Osmanlı Dönemi**, Kitap Yay., 2012 İstanbul, s.218-237.

⁹⁹ Bu husumetin bir örneği için bkz: Nihat Öztoprak, “Fennî ve İzzet Efendi'nin Sahilnamelerinde Üsküdar”, **Üsküdar Sempozyumu 2**, Üsküdar Belediyesi Yay., İstanbul 2005, s.18-19. “İstanbul'un 1453'te fethinden sonra 'Paşa Korusu' diye anılan Vaniköy, IV. Murat (1623-1640) zamanı 'imam-ı şehriyârî'si olan Vanî Mehmet Efendi (ö. 1685)'ye verildi ve o tarihten sonra onun adına izafeten 'Vaniköyü' ya da 'Vaniköy' diye anıldı. Vanî Mehmet Efendi Kadızâdeliler hareketinin önde gelen isimlerinden olduğu için tasavvuf erbabına, dervişlere, hususiyle Mevlevîlere husumetiyle tanındı. Vanî Mehmet Efendinin bu olumsuz şöhretini bildiğinden olmalı ki şair Fennî, Âbı zîrâ ki mürâyî olana dermândur / Kâdı-zâdeli'ye Vaniköyü pek çeşbândur (Fennî, b. 46) 'Vaniköyü Kadızâdeli'ye pek uygundur zira suyu ikiyüzlülere dermandır' diyerek Vaniköy'ün suyunun faydalı olduğunu hatta ikiyüzlülere bile iyileşireceğini söyler. İşi yoğ ise dolaşsun Vaniköy'ün ağıyâr / Ana hiç menzil olur mu ne kadar gezse kilâb (İzzet Efendi, b. 49) 'Rakibin işi yoksa (bırakın) Vaniköy'ünü dolaşsın dursun. Ne kadar gezerse gezsin köpeğin mekânı olur mu?' sözleriyle rakibin Vaniköy'de dolaşmasına aldırmaz. Dikkat edilirse her iki beyitte de Vaniköy'e gidenlerle ilgili menfi bir anlayış hâkimdir.”

İncelenen Divanlarda Kullanılan Vezinler

Türk tasavvuf edebiyatının manzum mahsullerinin şekil ve vezni hakkında yapılan çalışmalarda, bu edebiyatın; anlamı önceleyen, nazmın kendine mahsus birtakım hususiyetlerini imkânlar nispetinde esnetebilen, bir bedii zevkin ürünü olduğu yönünde bir yaygın bir kanaatin hâsıl olduğu görülmektedir. Metinleri esas alarak yapılan çalışmaların incelenmesi sonucu elde edilen bu kanaat, tasavvuf şiirinin neredeyse tamamına teşmil edilebilir. Biçimi, meramın/makâsıdın ardına koyan sûfi şairin, hem vezin hem de nazım biçimleri yönüyle divan ve halk edebiyatının kendisine geniş bir alanda imkân veren teklifine kayıtsız kalamadığı görülmektedir.¹⁰⁰

Sûfi şairlerin divanlarında; gazel, kaside, murabba gibi divan edebiyatı mahsulleri ile halk edebiyatı mahsulleri olan koşma ve manilerin bir arada görülmesi, şaire tanınan bu imtiyazın semeresi olarak değerlendirilebilir.

Tasavvuf şiirinin büyük şairlerinin aruza hâkim oldukları hâlde halkı *tenvir* etmek ve cemiyete yapacakları telkinlerde anlaşılmayı kolaylaştırmak için halk edebiyatı nazım biçimlerinin ve dolayısıyla -millî- hece vezninin kullanıldığı ve sonuç olarak bu edebiyatın mahsullerinin bir kısmının hece ile kaleme alındığı gözlenmektedir.¹⁰¹

Öte yandan hece ve aruz gibi iki farklı alanda kendilerini ifade edebilme hürriyetinin, şairleri cezbettiği düşünülebilir. Bu serâzâd tutum neticesinde divan edebiyatı birikimi ile halk edebiyatı tecrübesinin sûfi şairlere geniş bir alanda eser ortaya koyma imtiyazı sağladığına hükmedilebilir.

Vezin yönüyle hece ve aruzu meczeden, iki hüviyetli, *zü'l-cenâheyn* bir şiir anlayışı, divan ve halk edebiyatı sahalarının da nefesini aynı düzlemde bir araya

¹⁰⁰ Mehmet Aça, “Tekke-Tasavvuf Edebiyatında Tür ve Şekil”, **Başlangıçtan Günümüze Türk Edebiyatında Tür ve Şekil Bilgisi**, ed. Ömür Ceyhan, Kesit Yay., İstanbul 2011, s. 589-602; Tasnifi konusunda sorun yaşanan unsur olarak görülen ‘ilahi’ konusuna işaret eden Metin Akkuş, ilahi’nin farklı kaynaklarca kimi zaman tür, kimi zaman da şekil olarak ele alındığına dikkat çeker. Bkz: Metin Akkuş, **Klâsik Türk Şiirinin Anlam Dünyası Edebi Türler ve Tarzlar**, Bizim Büro Basımevi Yay., Erzurum 2007, s.17.

¹⁰¹ İsmail Habib Sevük, **Edebiyat Bilgileri**, Remzi Kitabevi, İstanbul 1942, s. 225.

getirip her ikisinin zenginliğini harmanlamış ve zamanla kendine has, yeni bir tarzı mümkün kılmıştır.

Bazı mutasavvıf şairlerin sadece aruz vezniyle yazdığı olduysa da çoğunluğun hem hece hem aruzu birlikte kullanıldığı vakidir.¹⁰² Hece ile aruz ünsiyetinin, hem hece hem de aruz veznine muvafık düşecek bir şekilde -hecenin 5+6'lı 11'li ölçüsü ile aruzun mefâilün/ mefâilün/ feûlün kalıbı ile- birbiri yerine kullanılacak bir duruma geldiği görülmektedir.¹⁰³

İncelediğimiz divanlardaki vezinlerle ilgili verileri; hem hangi kalıpların, hangi şair tarafından, ne sıklıkla kullanıldığı bilgisini ortaya koymak hem de şairlerin vezin tercihlerini mukayese edebilmek için bir araya getirdiğimizde şöyle bir manzara ile karşılaşırız:

Divanlarda Kullanılan Aruz Kalıpları

BAHİR	KALIP	KULLANILIŞ SAYISI					Toplam	Yeküne Oram
		Nûrî	Cevrî	Hüdayî	Mısrî	Gaybî		
Muzari	Müstefilün/ Feûlün/ Müstefilün/ Feûlün	*	*	3	*	*	3	0,28
Hafif	Feilâtün/ Mefâilün/ Feilün	14	37	*	*	*	51	4,84
Hafif	Fâilâtün/ Mefâilün/ Fa'lün	*	*	1	*	1	2	0,19
Hafif	Fâilâtün/ Mefâilün/ Feilün	*	*	9	*	*	9	0,85
Hezec	Mefâilün/ Mefâilün/	11	63	6	25	3	108	10,26

¹⁰² A. Azmi Bilgin, "Tekke Edebiyatı, TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/tekke-edebiyati> (02.07.2019).

¹⁰³ Kullanım sıklığı 11'li ölçü kadar olmasa da aruzun, Müstefilün/ Müstefilün/ Müstefilün/ Müstefilün vezni ile 8+8 16'lı hece ölçüsünün de birbirine uygun düştüğü görülmektedir. Bkz: Abdurrahman Güzel, *age*, s. 182.

BAHİR	KALIP	KULLANILIŞ SAYISI					Toplam	Yeküne Oranı
		Nûrî	Cevrî	Hüdayî	Mısrî	Gaybî		
	Mefâilün/ Mefâilün							
Hezec	Mefâilün/ Mefâilün	4	*	16	*	1	21	1,99
Hezec	Mefâilün/ Mefâilün/ Feülün	19	*	36	12	20	87	8,26
Hezec	Mefûlü/ Mefâilün/ Mefûlü/ Mefâilün	12	5	0	7	*	24	2,28
Hezec	Mefûlü/ Mefâilün	1	*	7	*	*	8	0,76
Hezec	Mefûlü/ Mefâilü/ Mefâilü/ Feülün	11	75	1	9	*	96	9,12
Hezec	Mefûlü/ Mefâilün/ Feilün	1	*	*	*	*	1	0,09
Hezec	Mefûlü/ Mefâilün/ Feülün	*	6	*	*	*	6	0,57
Hezec	Mefâilün/ Feülün/ Mefâilün/ Feülün	*	11	*	*	*	11	1,04
Hezec	Feülün/ Feülün/ Feülün/ Feül	*	*	1	*	*	1	0,09
Kâmil	Mütefâilün/ Feülün/ Mütefâilün/ Feülün	*	1	*	*	*	1	0,09
Muzârî	Mefûlü/ Fâilâtün/ Mefûlü/ Fâilâtün	2	*	*	*	*	2	0,19
Muzârî	Mefûlü/ Fâilâtün	1	*	*	*	*	1	0,09
Muzârî	Mefûlü/ Fâilâtü/ Mefâilü/	4	34	3	*	*	41	3,89

BAHİR	KALIP	KULLANILIŞ SAYISI					Toplam	Yeküne Oranı
		Nûrî	Cevrî	Hüdayî	Mısrî	Gaybî		
	Fâilün							
Müctes	Mefâilün/ Feilâtün/ Mefâilün/ Feilün	3	31	*	*	*	34	3,23
Münserih	Müfteilün/ Fâilün/ müfteilün/ fâilün	2	*	*	*	*	2	0,19
Recez	Müstefilün/ Müstefilün/ Müstefilün/ Müstefilün	7	2	2	15	*	26	2,47
Recez	Müstefilün/ Müstefilün	9	*	35	*	4	48	4,56
Recez	Müfteilün/ Mefâilün/ Müfteilün/ Mefâilün	*	2	*	*	*	2	0,19
Recez	Müstefilün/ Fâilün/ Müstefilün/ Fâilün	*	*	*	1	*	1	0,09
Remel	Fâilâtün/ Fâilâtün/ Fâilâtün/ Fâilün	27	117	13	58	55	270	25,64
Remel	Fâilâtün/ Fâilâtün/ Fâilün	12	12	34	17	11	86	8,17
Remel	Feilâtün/ Feilâtün/ Feilâtün/ Feilün	4	94	*	3	*	101	9,59
Remel	Feilâtün/ Feilâtün/ Feilün	*	8	*	*	*	8	0,76
Serî	Müfteilün/ Müfteilün/ Fâilün	*	*	1	1	*	2	0,19
Toplam		144	498	168	148	95	1053	

Divanlarda kullanılan aruz kalıplarından remel bahrinin Fâilâtün/ Fâilâtün/ Fâilâtün/ Fâilün kalıbının, tercih edilen vezinlerin toplam sayısının dörtte birine karşılık gelecek şekilde sıklıkta kullanıldığı anlaşılmaktadır (Kullanım sıklığı % 25,64'tür). Yine aynı bahrin Fâilâtün/ Fâilâtün/ Fâilün kalıbını (Kullanım sıklığı % 8,17'dir) ve ayrıca ilk hecelerinde açık ünlü barındıran türü olan Feilâtün/ Feilâtün/ Feilâtün/ Feilün kalıbını (Kullanım sıklığı % 9,59'dur) da buna eklersek aruzla yazılan tüm şiirlerin üçte birinden fazlasında aynı kalıbın kullanıldığı söylenebilir.¹⁰⁴

Tercih yoğunluğuna göre ikinci sırayı işgal eden vezin ise (Kullanım sıklığı 10,26'dır.) hezec bahrinin Mefâilün/ Mefâilün/ Mefâilün/ Mefâilün'dür. Bu vezin, Faruk Kadri Timurtaş'ın tespit ettiği aruz vezinleri cetveline göre edebiyatımızda çok kullanılan vezinlerin başında gelir. Ayrıca, Timurtaş'ın ortaya koyduğu tabloda yer alan 'Çok Az Kullanılan Vezinler' başlığı altında serdedilen kalıpların yukarıdaki tabloda sunulan verilerle uygunluk içinde olduğu görülmektedir.¹⁰⁵

Divanlarda Kullanılan Hece Kalıpları

HECE KALIPLARI	KULLANILIŞ SAYISI					Toplam	Yeküne Oranı (%)
	Nûrî	Cevrî	Hüdayî	Mısırî	Gaybî		
5'li	4	*	1	*	2	7	5,6
6'lı	1	*	*	*	*	1	0,8
7'li	*	*	12	*	10	22	17,7
8'li	2	*	23	*	3	28	22,5
10'lu	2	*	1	7	2	12	9,6
11'li	*	*	24	2	2	28	22,5
14'lü	*	*	*	16	6	24	19,3
16'lı	*	*	1	1	*	2	1,6
Toplam	9	*	51	26	25	124	

Divan şairlerinin, hece ile kaleme aldıkları kimi şiirlere divanlarında yer verdikleri bilinen bir husustur.¹⁰⁶ Bu eğilimin, yüzyıllar içinde, divanlarında hece ile yazdıkları şiirlere yer açan şairlerle bir süreklilik gösterdiği anlaşılmaktadır.

¹⁰⁴ Aruzun bu kalıbı, Türk Edebiyatında en çok kullanılan vezindir. Bkz: Nihad M. Çetin, "Arûz", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, <https://islamansiklopedisi.org.tr/aruz> (30.09.2019).

¹⁰⁵ Faruk Kadri Timurtaş, **Tarih İçinde Türk Edebiyatı**, Kapı Yay., İstanbul 2012, s. 60-61.

¹⁰⁶ Fuzuli Bayat, "XVI-XIX. Yy. Türk Dil Siyasetinin Oluşmasında Tekke ve Saz Şairlerinin Rolü", **Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi** 2, 1-2 (Şubat 2010), s. 50; Halil Çeltik,

“XVI. yüzyılda Meâlî (ö. 1535), Usûlî (ö. 1538) ve Karatovalı Zaifi (ö. 1555) divanlarında heceyle yazılmış şiirlere yer veren şairlerdir. Meâlî, divanında Şahkulu isyanını anlatan bir destana yer verir. Usûlî Divanında ise bu şiirlerin sayısı ona ulaşmaktadır. Zaifi’de ise heceyle yazılmış şiirler ayrı bir başlık altında sekiz adettir. Aynı yüzyılda yaşamış olan Murâdî mahlaslı III. Murad’m (ö. 1595) da heceyle yazılmış şiirleri vardır. XVII. yüzyılda bu örnekler azalmış olmakla birlikte yine de divanlarda bu tarz şiirler görülür. Bolulu Himmet (ö. 1684) bunun örneklerinden biridir.”¹⁰⁷

Divan şairlerinin eserlerini bu şekilde çeşitlendirmelerine mukabil mutasavvıf şairlerin, şiirlerini topladıkları divanları/ilahiyatları, hece ve aruzun ünsiyetinin kendini gösterdiği bir mecra olarak belirlemektedir.

Yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı gibi incelediğimiz divanlarda aynı zamanda Türk şiirinin kullanım yönüyle en sık hece ölçüsü olan 11’li ölçünün¹⁰⁸, çalıştığımız divanlarda kullanım sıklığı yönüyle 8’li ölçü ile (%22,5) birinciliği paylaştığı anlaşılmaktadır. Kutadgu Bilig’dekini andıran bu ölçünün¹⁰⁹ incelediğimiz 17. yüzyıl mutasavvıf şairlerinin divanlarında en sık kullanılan ölçü olması da ayrıca kaydedilmesi gereken bir husustur.

Her şairin kendi divanlarında kullandıkları ölçüye göre mukayese oranları şu şekilde çıkmaktadır:

“Rumeli Şairlerinin Klâsik Türk Şiirine Katkıları”, **Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic**, Volume 4/8 Fall 2009, s. 813.

¹⁰⁷ Mustafa İsen, “Âşık Edebiyatının Kaynağı Olarak Divanlar”, **Millî Folklor Dergisi**, S.12, s.21.

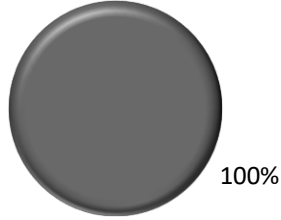
¹⁰⁸ M. A. Yekta Saraç, **Klâsik Türk Edebiyatı Bilgisi**, 3F Yayınevi, İstanbul 2007, s. 202.

¹⁰⁹ M. A. Yekta Saraç, **age**, s. 202; Ahmet Kartal, “Kutadgu Bilig’in Düşündürttükleri ve Türk Edebiyat Tarihindeki Yeri”, **Yûsuf Has Hâcib’In Doğumunun 1000. Yılında Kutadgu Bilig Türk Dünya Görüşünün Şâheserı Uluslararası Sempozyumu Bildirileri**, 18-20 Kasım 2016 s. 186.

Aruz/Hece Ölçüsü Kullanımı Mukayeseleri

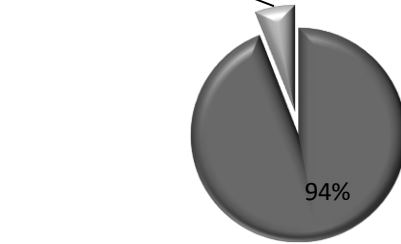
Cevrî Divanında Kullanılan Vezinler

■ Aruz ■ Hece

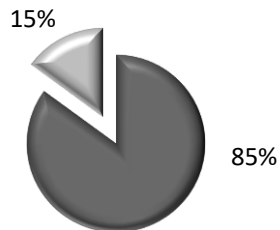
Abdulahad Nûri Divanında Kullanılan Vezinler

■ Aruz ■ Hece

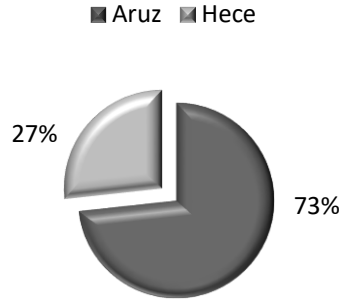

Niyâzî-i Mısırî Divanında Kullanılan Vezinler

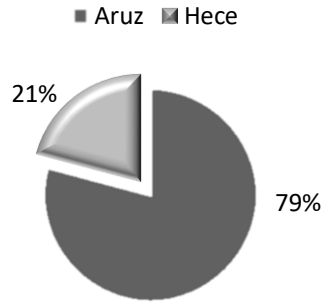
■ Aruz ■ Hece

Sunullah Gaybî Divanında Kullanılan Vezinler

Hüdâyî Divanında Kullanılan Vezinler

Divanlarda kullanılan vezin bulguları ile ilgili sonuç olarak şunlar söylenebilir: Şairler sayıları ve oranları yukarıda paylaşıldığı gibi, biri dışında (Cevrî), hem hece hem aruz veznini birlikte kullanmıştır.

Bu verilerden hece vezni ile yazılan şiir oranının -sadece aruzla yazan Cevrî'yi bu gruptan ayırırsak- 400'de 69 olduğunu görürüz. Bu da bu dört şair için hece vezni ile yazılan şiir sayısının yeküne oranının %17,25'e işaret ettiğini gösterir. Bu

bulguların Türk Tasavvuf şiirinin bir hece edebiyatı¹¹⁰ olduğu yönündeki görüşleri desteklemediği görölmektedir.

---

¹¹⁰ Şiirlerde en sık tercih edildiği görölen aruz kalıplarının hece ölçüsüne de muvafık düşen kalıplar arasında olması hece edebiyatı yakıştırmalarını pekiştirmiş olmalıdır. Abdurrahman Güzel'in de hece edebiyatı yakıştırmalarına itiraz ettiği, bu adlandırmaya metodolojik bir sorunun neden olduğunu ileri sürdüğü görölmektedir. Ona göre tasavvuf edebiyatının aruzla yazılan mahsullerine yeterince yer verilmediği için böyle bir sorunlu adlandırmayla yüzleşmek durumunda kalınmıştır. Bkz: Abdurrahman Güzel, **age**, s.181; Ayrıca bkz: Erol Ogur, "Ali Canip Yöntem'in Halk Edebiyatı ve Halk Edebiyatı Öğretimi Üzerine Görüşleri", **Millî Folklor**, Yıl: 23, S. 89, 2011, s. 206.

Kurulu Metinlerde Farklı Okunan Yerler

Yeni harflerle kurulmuş olmalarına rağmen, ele aldığımız metinlere eleştirel bir gözle yaklaştık. İnceleme yapılan metinlerden yayımlanma tarihini esas alındığında en erken yayımlananı 1981 yılı tarihli Cevrî divanıdır. O dönemin matbuat şartları gereği divanda dizgi hatası kabul edilebilecek yanlışlar ve okuma hataları 2010 yılında *Cevrî Divanı Tahlili*¹¹¹ çalışmasını yapan Haluk Aydın tarafından tespit edilmiş ve çalışmasının sonunda “Doğru-Yanlış Cetveli” başlığı altında liste halinde verilmiştir. Aydın’ın işaret ettiği liste, metin değerlendirilirken tarafımızca göz önüne alınmıştır. Cevrî divanında Aydın’ın çalışmasında yer almayan fakat bizim farklı değerlendirdiğimiz okuma tercihleri de oldu. Cevrî dışındaki diğer divanlarda ise araştırmacıların kendi yayını olan kurulu metinleri esas aldık.

Dizgi/baskı aşamasında ortaya çıktığı anlaşılan ve doğru imlası herkesçe bilinen kelimeleri¹¹² tashih ederek değerlendirmeye aldık. İmla hatası olarak değerlendirilebileceklerin dışında metindeki düşünceyi anlamayı kolaylaştırabilecek -kimi yerde bozulan vezin düzenini tashih edecek- zorunlu görülen yerlerde farklı okuma tercihlerinde bulduk. Bu farklı okuma önerilerimizi aşağıda tablo halinde verdik. Tabloda alıntı yapılan şiir birimi ile bizim önerimiz alt alta sunulmuş önerdiğimiz kelimeler koyu yazılmıştır.

Abdulahad Nûrî Divânı		
1.	AN, k. 1/1	Virdi yağmaya yine hüş-ı dili gayret-i ‘ışk / Ne ‘aceb hâle düşürdi bizi bu hâlet-i ‘ışk
		Virdi yağmaya yine hüş u dili gayret-i ‘ışk / Ne ‘aceb hâle düşürdi bizi bu hâlet-i ‘ışk
2.	AN, i. 24/4	Çâr tevhdüñ idüp sûretini çâr erkân / Nakşını eylediler başları üzre ser-tâc
		Çâr tevhdüñ idüp sûretini çâr erkân / Nakşını eylediler başlar üzre ser-tâc

¹¹¹ Haluk Aydın, *Cevrî Divanı Tahlili*, Balıkesir Üniversitesi SBE, Yayınlanmamış Doktora Tezi (YÖK Tez No: 273216), Balıkesir, 2010.

¹¹² Burada şu dört örneği vermekte iktifa edeceğiz: 1. Cân u gönlün şâd olup her gussdan âzâd ola / Bir ola dâ’im Niyâzî gözüne yakın ırağ (NM, 86/7), Bu beyitte “gussadan” şeklinde olması gereken kelime “gussdan” şeklinde yazılmıştır. 2. Ders-i vahdetden almayan Ğaybî / Râz-ı Hak sanma aña mülhemdür (SG, 29/7). Bu beyitte “Ders-i” şeklinde olması gereken kelime “Ders-ı” şeklinde yazılmıştır. 3. Efendim güzel Allah’ım / Meded eyle meded eyle / Rahmeti çok pâdişâhm / Meded eyle meded eyle (H, i. 184/1) bu beyitte “pâdişâhm” şeklinde olması gereken kelime “pâdişâhm” şeklinde yazılmıştır. 4. Firkatde vuslat isteyen miñnetde rahat isteyen / Vahdetde ‘işret isteyen ‘ayş u bekâ halvetidür (NM, 53/6) Bu beytin yer aldığı şiirin redifi “halvetdedür” iken kurulu metinde kelime halvetidür şeklinde yazılmıştır. Bu beyit için bkz: Matbu metin, s.29; S1, v.17a; S2, v. 20b.

Abdulahad Nûrî Divânı		
3.	AN, i. 29/3	Mahşerde ‘usâta yetişüp ide şefâ‘at / Ol bahr-i kerem rahmet-i ğaffâr-ı Muhammed
		Mahşerde ‘usâta yetişüp ide şefâ‘at / Ol bahr-i kerem rahmet-i ğaffâr Muhammed

Cevrî Dîvânı		
1.	C, k. 3/29	Gâh olur vâridât-ı feyzından / Ser-girân-ı şarîr-i bâb-ı dilem
		Gâh olur vâridât-ı feyzından / Ser-girân-ı şarîr-i bâb-ı dilüm
2.	C, k. 14/27	Husûsâ pâye-i a‘lâyı sıdkı / Kemâl-i rütbesin itdükde izhâr
		Husûsâ pâye-i a‘lâ-yı sıdkı / Kemâl-i rütbesin itdükde izhâr
3.	C, k. 34/12	Muhakkak-ı ‘ulemâ kim ifâde-i nakli / ‘Ukûl-i kâmilenuñ ders-i imtihânıdır
		Muhakkık-ı ‘ulemâ kim ifâde-i nakli / ‘Ukûl-i kâmilenuñ ders-i imtihânıdır
4.	C, terk. 1/IX/2	Gam-gin-i dem-i ‘ıyş-i tarab-nâk-i neşâtam / Hurrem dil-i endüh u belâ-yı gam-ı ‘ışkâm
		Gam-gin-i dem-i ‘ıyş-i tarab-nâk-i neşâtam / Hurrem-dil -i endüh u belâ-yı gam-ı ‘ışkâm
5.	C, terk. 3/V/6	Ol ‘ârif-i tahkîk ki süz-ı kel-imâtı / Āteş-figen-i hâr ü has-i zann ü gümândur
		Ol ‘ârif-i tahkîk ki süz-ı kel-imâtı / Āteş-figen-i hâr ü has-i zann ü gümândur
6.	C, g. 40/2	Çün muntazır-ı devlet-i dünyâ degülüz biz / Zâd-ı gam ile genc-i tevekkül ne belâdur
		Çün muntazır-ı devlet-i dünyâ degülüz biz / Zâd-ı gam ile günc-i tevekkül ne belâdur
7.	C, g. 61/1	Göñül tâ gamzesiyle bâde-nüş-ı âşyânîdür / Leb-i câm-ı melâmet-büse cây-ı Pârsâyîdür
		Göñül tâ gamzesiyle bâde-nüş-ı âşyânîdür / Leb-i câm-ı melâmet- büse -cây-ı Pârsâyîdür
8.	C, g. 92/3	Rüsvâ-yı harâbâtı melâmetden utanmaz / Bir yerde ki sâğar çekilür ‘âr çekilmez
		Rüsvâ-yı harâbât-ı melâmetden utanmaz / Bir yerde ki sâğar çekilür ‘âr çekilmez
9.	C, g. 184/7	Hem o mu‘ciz nefesüñ de leb-i nutkı dâyim / Lutf-ı râz-ı dil-i Cibrili nümâyân itsün
		Hem o mu‘ciz-nefesüñ de leb-i nutkı dâyim / Lutf-ı râz-ı dil-i Cibrili nümâyân itsün
	C, g. 221/1	Ser-geşte cihân fitne-i zülf-i şiyehüñle / Āşüfte belâ

Cevrî Dîvânı		
		cünbiş-i perr-i külehüñle
		Ser-geşte cihân fitne-i zülf-i siyehüñle / Âşüfte-belâ cünbiş-i perr-i külehüñle

Aziz Mahmud Hudâyî Dîvânı		
1.	H, i. 110/3	Etse teklîf-i Hüdâyi o kabûl / Olsa biñ cân ile Mevlâ'sına kul / Açılırdı aña ebvâb-ı vusûl / Nefs elinden n'idelim neyleyelim
		Etse teklîfi Hüdâyi o kabûl / Olsa biñ cân ile Mevlâ'sına kul / Açılırdı aña ebvâb-ı vusûl / Nefs elinden n'idelim neyleyelim
2.	H, i. 128/6	Her kim dilerse bula yâr / Varlığını eyler nisâr / Cânın verir İsmâil vâr / Kurbâna ermek isteyen
		Her kim dilerse bula yâr / Varlığını eyler nisâr / Cânın verir İsmâil-vâr / Kurbâna ermek isteyen
3.	H, i. 162/2	Servi-asâ cânân olur / Cân mazhar-ı 'irfân olur / Kalbin bahâristân olur / Ezhâr-ı zikru'llâh ile
		Serv-asâ cânân olur / Cân mazhar-ı 'irfân olur / Kalbin bahâristân olur / Ezhâr-ı zikru'llâh ile
4.	H, i. 231/3	Dilersen ger bekâ-ender-bekâyı / Vücûdun küllî kül et bul Fenâyı / Ko uçmağı geçe gör mâsivâyı / Yürü bülbül kadîmi âşiyâna
		Dilersen ger bekâ-ender-bekâyı / Vücûdun küllî kül et bul Fenâyı / Ko uçmağı geçe gör mâsivâyı / Yürü bülbül kadîmi âşiyâna
5.	H, k1. 45	Gâr-ı sardıma Habîb'im olalı 'aşkın nihân / Başını üstünde hamâm-ı gam yapıpdır âşiyân /...
		Gâr-ı sadrıma Habîb'im olalı 'aşkın nihân / Başını üstünde hamâm-ı gam yapıpdır âşiyân /...

Niyazî-i Mısırî Dîvânı		
1.	NM, 28/4	Giyüp hıl'ât-i "levlâk" i buyuna / Düşübdür sâye serviler Muhammed
		Giyüp hıl'ât-i "levlâk" i boyuna / Düşübdür sâye serviler Muhammed
2.	NM, 28/11	Seni şâh-ı 'ilim kılup ol anda / Kamusı ümmet oldılar Muhammed
		Seni şâh 'alem kılup ol anda / Kamusı ümmet oldılar Muhammed
3.	NM, 29/4	Şol şarâb-ı kim anı suñduñ baña rüz-ı elest / Ol zamândan mest-i hüşyâr olmışam yâ Rab meded
		Şol şarâbı kim anı suñduñ baña rüz-ı elest / Ol zamândan mest-i hüşyâr olmışam yâ Rab meded

Niyazî-i Mısırî Dîvânı		
4.	NM, 57/4	Gam-ı hecri ile âhı aña ‘aşık olanuñ / Çıkar eflâke iner tâ yedi nîrâna deger Gam-ı hecri ile âhı aña ‘aşık olanuñ / Çıkar eflâke iner tâ yedi nîrâna deger
5.	NM, 81/3	Her ne vaktin ğalib olsa kes ğidâsın hâlimüñ / Gice gündüz cünne’i tevîdî kıl saña menâs Her ne vaktin ğalib olsa kes ğidâsın hâlimüñ / Gice gündüz cünne-i tevîdî kıl saña menâs
6.	NM, 134/6	Nesîm-i feyz-i akdes bades bahr-ı cüduñ / Havâdisden mukaddesdür vücüduñ / Cemâl-i zât-ı a’lâdur şuhûduñ / Haber vir bize cânân illerinden Nesîm-i feyz-i akdes bahr-ı cüduñ / Havâdisden mukaddesdür vücüduñ / Cemâl-i zât-ı a’lâdur şuhûduñ / Haber vir bize cânân illerinden
7.	NM, 120/7	Bu ‘âlemde bahırdur hem mevâlîd / Anuñ emvâcıdur şekk ile dimem Bu ‘âlem de bahırdur hem mevâlîd / Anuñ emvâcıdur şekk ile dimem
8.	NM, 163/1	Zerreler zâhîr m’olurdu âfîtab olmasa / Katreler kande yağardı hiç sehâbı olmasa Zerreler zâhîr m’olurdu âfîtabı olmasa / Katreler kande yağardı hiç sehâbı olmasa
9.	NM, 168/7	Yevm-i tüblâdur o ğün her ma’nâ bir sûret giyer / Kim nebât u kimi hayvân kimisi insân ola Yevm-i tüblâdur o ğün her ma’nâ bir sûret giyer / Kimi nebât u kimi hayvân kimisi insân ola
10.	NM, 180/3	Göñül o bahre taldı dilüm tutuldı kaldı / Gördüm anuñ zikrine ‘azâlarum dil oldı Göñül o bahre taldı dilüm tutuldı kaldı / Girdüm anuñ zikrine ‘azâlarum dil oldı
11.	NM, 194/5	Çü Muhyî ism-i a’zâmdur hem ‘İsâ rûh-ı sultândur / Nefis Meryem yem ‘irfândur nefahtü dürr-i yektânı Çü Muhyî ism-i a’zâmdur hem ‘İsâ rûh-ı sultândur / Nefs-i Meryem yem-i ‘irfândur nefahtü dürr-i yektânı

Sunullah Gaybî Dîvânı		
1.	SG, k. 1/71	Mazhar-ı ‘âlem-sıfâtdan kudret izhâr eyledi / Mazhar-ı âdem-sıfât u zâtına oldı revâ Mazhar-ı ‘âlem sıfâtdan kudret izhâr eyledi / Mazhar-ı âdem-sıfât u zâtına oldı revâ
2.	SG, 88/11	Cemâl-i su’ı Rabbânîde seyr it sâni’uñ nakşın / Bu rû’yetdur hakikatde ğaraz mi’râc-ı hazretten Cemâl-i sun-ı Rabbânîde seyr it sâni’uñ nakşın / Bu

Sunullah Gaybî Dîvânı		
		rü'yetdur hakikatde ğaraz mi'râc-ı hazretten
3.	SG, 11/1	Ehl-i imâna pâk gönüldür dâ'im silâh / Zâhiri savm u salâtdur bâtını vird-i salâh Ehl-i imâna pâk gönüldür dâ'im silâh / Zâhiri savm u salâtdur bâtını vird ü salâh
4.	SG, 11/7	Kürsî-ı 'aşk üstünde turınca gönül / Vâ'z-ı Hak'dur olur va'âza miftâh Kürsî-yi 'aşk üstünde turınca gönül / Vâ'z-ı Hak'dur olur va'âza miftâh
5.	SG, 43/10	Senligün eyle müferrah çünkü budur cennetün / Zevki ebkâr it yürü cennetdeki havrâ budur Senligün eyle müferrah çünkü budur cennetün / Zevk-i ebkâr it yürü cennetdeki havrâ budur
6.	SG, 43/26	Ğaybiyâ İbrâhim tevfik olduĝuñ keşf eyleme / Kenz-i ahfâdur vücûd-ı hazret-i Hızrâ budur Ğaybiyâ İbrâhim-tevfik olduĝuñ keşf eyleme / Kenz-i ahfâdur vücûd-ı hazret-i Hızrâ budur
7.	SG, 45/4	Zell ü fakrı pîşe kıl 'arz it hemîşe ihtiyâc / Gösterür çeşm-i niyâza hüsnini ol rüy-niyâz Züll ü fakrı pîşe kıl 'arz it hemîşe ihtiyâc / Gösterür çeşm-i niyâza hüsnini ol rüy-niyâz
8.	SG, 49/2	Dîde-i hak-bîn ile kılsañ nazar zâhid bize / Gamze ider Hak tecellîsin saña dîdârumuz Dîde-i hak-bîn ile kılsañ nazar zâhid bize / Gamz ider Hak tecellîsin saña dîdârumuz
9.	SG, 49/7	Hak'dan ayrı görmeliden gözlerümüz Ğaybiyâ / Hamdüli'llâh kalmadı bir hâtır-ı âzârumuz Hak'dan ayrı görmeyelden gözlerümüz Ğaybiyâ / Hamdüli'llâh kalmadı bir hâtır-ı âzârumuz
10.	SG, 73/1	Şem'î vasluñ 'âşık-ı pervânesi / Oldı bilmem nic'olur şeydâ gönül / İştîyâk-ı yâr ile dil hânesi / Toldı bilmem nic'olur şeydâ gönül Şem-i vasluñ 'âşık-ı pervânesi / Oldı bilmem nic'olur şeydâ gönül / İştîyâk-ı yâr ile dil hânesi / Toldı bilmem nic'olur şeydâ gönül
11.	SG, 77/2	Zikr-i Hak'dan dilüñi itme cüdâ / Tâ'ire dilden dile feyz-i Hudâ / Kıl tazarru' cân u başı it fedâ / Zikr-i Hakk'a cân u dilden tâlib ol Zikr-i Hak'dan dilüñi itme cüdâ / Tâ ire dilden dile feyz-i Hudâ / Kıl tazarru' cân u başı it fedâ / Zikr-i Hakk'a cân u dilden tâlib ol
12.	SG, 85/5	'Aşk-ı mürşid tutmaz iseñ bilemezsün özüñi / Özüñi fehm eyledünse fehm idersün sözüñi / Zâtına bak 'aşkla Ğaybî açâ gör gözüñi / Kendözünü bilmez iseñ 'âlimem dime sakın

Sunullah Gaybî Dîvânı		
		‘ Aşk i mürşid tutmaz iseñ bilemezsün özüñi / Özüñi fehm eyledüñse fehm idersün sözüñi / Zâtına bak ‘aşkla Ğaybî açā gör gözüñi / Kendözünü bilmez iseñ ‘âlimem dime sakın
13.	SG, 90/2	Nutk-ı mıkñâtıs ola kâbil vücūduñ cezbine / Ğaşy ola ger tâlibe kılsa nazar birkez hemân Nutk mıkñâtıs ola kâbil vücūduñ cezbine / Ğaşy ola ger tâlibe kılsa nazar birkez hemân
14.	SG, 104/10	Hâne-i Hak’dur gönül kim hânedân-ı nutk-ı pāk / Cilve-i Hak nutk iledür ‘arz-ı dîdâr eylese Hâne-i Hak’dur gönül kim hânedân nutk-ı pāk / Cilve-i Hak nutk iledür ‘arz-ı dîdâr eylese
15.	SG, 113/8	Kibâr-ı evliyâ ‘âşık dimezler şol mürîde kim / Cemî’-i hüsn-i hulka anı ırgürmeye ‘irfânî Kibâr-ı evliyâ ‘âşık dimezler şol mürîde kim / Cemî’-i hüsn-i hulka anı ırgürmeye ‘irfânî
16.	SG, 113/10	Mürîd-i râh-ı rindân olmağa tâlib iseñ ‘âşık / Saña gösterdi Ğaybî işte şâh-ı râh-ı merdânı Mürîd-i râh-ı rindân olmağa tâlib iseñ ‘âşık / Saña gösterdi Ğaybî işte şâh-râh -ı merdânı
17.	SG, müf. 2	Sanma kim sen mürşid olup halkı irşâd eyledüñ / Belki nâ-kâbilleri idlâl u ifsâd eyledün / Câmî’iyyetle ihâta rütbesini yok taleb / Da’vî-yi tevhîdde birkaç ehli ilhâd eyledüñ Sanma kim sen mürşid olup halkı irşâd eyledüñ / Belki nâ-kâbilleri idlâl u ifsâd eyledün / Câmî’iyyetle ihâta rütbesini yok taleb / Da’vî-yi tevhîdde birkaç ehli ilhâd eyledüñ

Tasavvuf Şiirinde Kavramlar

Her ilmin kendine has, kendi kaynaklarının imkânları ile veya ihtiyaç durumunda başka ilim ve disiplinlerden yardım alarak geliştirdiği bir kelime haznesi vardır. Lügatlerde terim, kavram, ıstılah gibi kelimelerle tesmiye edilen bu sözcükler, ait oldukları bilim/disiplinleri ortaya çıkaran kültürlerde -farklı tarihî dönemlerde başka anlamlara tekabül edecek şekilde olsa da- kullanılagelmeye devam etmiştir. Bu durum, bütün bilim/disiplinler için geçerlidir. Fizik, kimya matematik gibi sayısal bilimlerdeki netlik, beşerî ilimlerde görülme de o ilimlerdeki terim ve formüllerin, beşerî ilimlerdeki ihtiyaçları, başka türden kavramlar, ıstılahlar geliştirilerek giderilmiştir.

İnsanoğlunun, içinde doğduğu toplumdan ezber ederek öğrendiği bu kavram/ıstılahlar bir yönüyle insanın düşünce dünyasını şekillendirmiş, diğer yönüyle coğrafya ve tarih gibi değişkenlere bağlı olarak da insanlar tarafından değişikliklere uğramışlardır.

“Düşünme ancak kavramlar üzerinde ilerleyerek kendi varlığını ortaya koymakta, dolayısıyla insan düşüncesi mutlaka kavramlarla ilişkili bir şekilde gerçeklik kazanmaktadır. Bu bakımdan kavramları, düşünme evinin bina edilebilmesi için gereken temel malzeme olarak nitelemek mümkündür. Dolayısıyla onlara düşünmenin maddesi de denmektedir. O halde insanın düşünebilmesi için kavramlara ihtiyacı olduğu açıktır.”¹¹³

“Kavramlar, insanoğlunun yetiştiği çevreye, birikimine ve ruhsal yapısına göre bireyden bireye ayrımlar göstermekle birlikte aynı dil birliği içindeki insanlarda, aşağı yukarı belli bir niteliğe sahiptir.”¹¹⁴ Bu nitelik zamanla onların farklı anlamlara karşılık gelecek bir hüviyete bürünmelerine de neden olmuştur. Sonuç olarak kavramlar bir yandan insanoğlunun zihnini geliştirirken bir yandan da kendileri

¹¹³ Hülya Alper, *Düşünmenin Anlamı, Şerhu'l-Mevâkıf Bağlamında Bir İnceleme*, İz Yay., İstanbul, 2017, s. 119.

¹¹⁴ Doğan Aksan, *Anlambilim Konuları ve Türkçenin Anlambilimi*, Bilgi Yay., İstanbul 2016, s. 54.

dönüşüme uğramış ve yaşamlarını, insanoğlunun lisanlarında sürdürmeyi başarmışlardır.

Kavramların, insanların temel iletişim zemini olan dillerindeki yüklendikleri bu görev, insanların kestirmeden birbiriyle iletişim kurmalarına imkân vermekte ve böylece önemlerini muhafaza edebilmektedirler. Esasen insanoğlunun en başından beri ürete geldiği mefhumlar ve -onların bir kisveye bürünerek anlaşılmasına zemin hazırlayan- lafızlar/kavramlar arasındaki ilişkiye dikkat çelen Cürcânî kavramların da tek başına değerlendirilerek anlamın ortaya çıkmasının yeterli olamayacağını savunur: “Anlamlar artmaz, ancak lafızlar artar, tek tek kelimelerde fesâhatten söz edilemez. Fesâhat ancak kelimelerin birbirine eklenmesiyle ortaya çıkar.”¹¹⁵ Asıl olan, kelimelerin/kavramların bir araya geldiklerinde ortaya çıkan anlamdır.

Günlük dilde yaşayan ve insanlar arası iletişimde herkesin anlamında mutabık olduğu kavramların yanında, özellikle tarihî metinlerde tesadüf edilen, anlamını toplumun pek azının bildiği ya da hiç kimsenin bilmediği kavramlar da vardır. Cârî dilde yaşayan kavramların karşılıklarına modern sözlüklerden ulaşılabilmektedir; fakat eski kavramların ya da cârî dilde kullanılan ancak eski anlamı bilinmeyen kimi kavramların anlamlarını öğrenmek için o sözlüklerin yeterli olmadığı bilinmektedir.

Tarihî metinleri ortaya çıkaran tüm maddî ve manevî unsurları tatbik/tecrübe etme talihinden mahrum günümüz araştırmacılarının/insanın bu metinleri yorumlama çabalarının farklı yaklaşımlarla sürdürüğü görülmektedir. “Ölü bir kültürün canlı bir gerçeklik olarak idraki, içinde üretildiği küre, ortada olmadığından büyük oranda zordur. Ya bugünün kavramları geçmişe taşınarak, ya geçmiş kavramlar bugünü verecek biçimde örgütlenecek yürütülen anlama etkinlikleri, bir bütün olarak *denileni değil denilmek istenileni verir.*”¹¹⁶

Kelimelerin birbirine eklenmesiyle oluşan cümleler, anlamların gün yüzü görmesini sağlar. Dolayısıyla kavramları içinde buldukları bağlamları ile

¹¹⁵ Cürcânî, **Delâillü'l-İcâz Sözdizimi ve Anlambilim**, çev. Osman Güman, Litera Yay., 2008, İstanbul, s. 11.

¹¹⁶ Bkz: MacIntyre'den aktaran İhsan Fazlıoğlu, **Fuzulî Ne Demek İstedi?**, İthaki Yay., İstanbul 2015, s.20. Krş: Alasdair MacIntyre, **Erdem Peşinde Ahlak Teorisi Üzerine Bir Çalışma**, Ayrıntı Yay., çev. Muttalip Özcan, İstanbul 2001.

değerlendirmek, *el-mânâ fî bâtinî's-şâir* nüktesindeki manayı başkalarının da anlaşılabilir bir forma sokmaya yardımcı olur. Metinlerdeki kavramların hak ettiği etkililiğini görebilmek, onları bağlamları içinde değerlendirmekle mümkün olabilir.

Bağlam, kavramın bütün salahiyetiyle mefhumunu ifşa ettiği; kelimenin, -siyak ve sibakıyla- manasını yansıttığı mahaldir. Dolayısıyla kavramın delalet ettiği anlamın anlaşılabilmesi, kelimenin/kavramın bağlamında bulunan diğer sözcüklerle ilişkisinin irdelenmesine bağlıdır.

Metinlerin en sıhhatli biçimde anlaşılmasının yolu, metnin içinde doğduğu zamanın ruhunun makes bulacağı bir usulü tatbikten geçer. Tarihe mal olmuş bir metnin, -hakkıyla- bugünün kavramları ile ya da metinlerin vücuda getirildiği zamandan sonra telif edilen sözlüklerle ne derecede anlaşılacağı üzerine düşünülmelidir.

Konu manzum metin olunca ölçü, kafiye, redif, nazım biçimi hususiyetleri gibi daha başka saiklerin de etkin olduğu bir alanın incelenmesi söz konusudur. Bir kavramın mensur metinlerde ele alınması ve anlamının yerleşik, yaygın anlamından yalıtılarak ortaya çıkarılması başlı başına bir eylem iken, konu manzum metinler olunca durum daha karmaşık bir hale dönüşebilmektedir. Bu noktada metnin şiir olmasından -bu şiir, bir tasavvuf şiiri ise anlamın üstündeki sis perdesi biraz daha kalınlaşabilir- mütevellit anlamı ortaya çıkarmaya matuf çalışmaların; metni doğru okumak, tarihe mâl olmuş bu metinleri ortaya çıkaran kültürel atmosferi iyi bilmek ve yorumlamak gibi bazı güçlüklerle akim kalması ihtimal dâhilinde olsa da “bir kavramı doğru anlamak için metinler üzerinde uzun uzadıya bir araştırma yapmak gereklidir. Bu araştırma sürecinde bir kavramı doğru anlamının önündeki ciddi engellerden birisi, ıstılah haline gelmiş ve özel bir yorum kazanmış kelimenin dildeki yaygın anlamıdır. Dildeki yaygın anlam ıstılah anlamını unutturur veya sınırlandırır... Ne anlama geldiğini bilmeden bir kavram günlük dildeki insanî tecrübe anlamıyla yorumlanmış ve bütün sûfîlerin kelimeyi günlük dildeki ve tecrübedeki anlamıyla kullanmış olduğu hesaba katılarak uzun bir araştırma yapmaya gerek duyulmamıştır. Bunun neticesinde sûfîlerin görüşleri ve sözleri araç haline getirilmiş, ne dediklerini anlamaya çalışmaktan daha çok sözlerinin ne işe yaradığına

bakılmış sûfilerle ve metinlerle pragmatik bir ilişki kurulmuş, belirsiz bir maksat - genellikle mutluluktur maksat- çerçevesinde onların sözleri ‘istimal’ edilmiştir.”¹¹⁷

Tasavvuf şiirinin en belirgin vasıflarından biri de onun, anlamı birkaç katman derine indiren bir yanının olmasıdır. İlk okumada kendini faş etmeyen bu kapalı anlam, anlaşılacak için bazı özel yetenekler ve donanım bekler. Mutasavvıf şairlerin divanlarında şiirin kendine mahsus atmosferinin çizdiği hudutlar içinde kullanılan, ortak dilin ve edebî yaklaşımın bir yan etkisi olarak setredilen düşüncelerini anlamak, şairlerin kavramlara hamlettiği mefhumları açığa çıkarıp manayı tebellür ettirmek, onların anlaşılmasını kolaylaştırmakla kalmayacak aynı zamanda sûfilerin manzum metinlerde kavramları değerlendiriş biçimleri hakkında da veri sağlayacaktır.

Kılık ve kıyafetinde bile birtakım sembol ve mecazlarla mücehhez sûfi kültürünün kendine tanıdığı ayrıcalıklı tutumunu, hayatının her safhasında ve tabii ki bir sanat uğraşısı olarak şiirlerinde de görmemiz mümkündür.¹¹⁸ Burada şairin tercih ettiği yarı kapalı dilin birkaç maksada hizmet ettiği düşünülebilir: Seyr u sulûk yolunda ilerleyen sâlik/şair tecrübe ettiği taşkınlığı şiir zemininde ancak bu şekilde yarı kapalı bir dille ifade edebilmektedir. Öte yandan şiirlerin muhatapları, ehil değilseler müktesebatları nispetinde zahiren çıkardıkları anlama göre hüküm vereceklerdir. Bu sebeple kullanılacak dilin zahiri bağlardan tamamen azade olmaması zorunluluğu vardır. Muhataplar ehil ise zaten ortada bir sorun yoktur. ‘Zât-ı Hakk’da mahrem-i irfân olan’ ehil kişiler zaten ‘anlar’. Şair az söyler, muhatap çok anlar. Çünkü düşünme evreninde aynı havayı teneffüs edenler, birbirine yakın musikiyi terennüm eder. Dolayısıyla mutasavvıf şairin şiirinde kontrollü bir aralıkta

¹¹⁷ Ekrem Demirli, **Şair Sûfiler**, Sufi Kitap Yay., İstanbul 2015, s.58.

¹¹⁸ “Sûfiler, tasavvufi tecrübeyi aktarmada karşılaştıkları zorlukları ifade için “men lem yezuk lem ye’rif- tatmayan bilmez” deyişine sıklıkla sığınmışlardır. Öte yandan paradoksal bir şekilde görmekteyiz ki, yaşadıkları hakikatleri anlatmak ve aktarmak üzere en çok kitap yazarlar da sufilerdir.” Bkz: Abdullah Kartal, “Tasavvufi Tecrübe Aktarılabilir mi?” **Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Cilt: 16, Sayı: 1, 2007, s. 108; Ayrıca tasavvuf şiirinde aynı durum için kullanılan zıt anlamlı kelime ve kavramların, bu metinlerin anlaşılmasını kolaylaştırmadığı gibi yoruma açık bir algı olsa da “Sûfiyane söylem genelde paradoksal bir mahiyete sahiptir. Bu da temelde Hakikat’in “evvel-âhir”, “zâhir-bâtın”, “vahdet-kesret” gibi iki uçlu yanından kaynaklanır. Dolayısı ile sûfiler arasında tedavülde olan çelişkili ifadeler temelde bir çelişki değil aynı gerçekliğin değişik bir yönünü ifadeden kaynaklanır.” Bkz: Muammer Cengiz, **Şebüsterî ve Gülşen-i Râz**, Litera Yay., İstanbul 2016, s. 440.

bıraktığı yarı aydınlık anlam zemini, aydınlanmaya müsait fakat kararmaya daha yakın bir seviyeye işaret eder. Zahir-batın dengesi korunmuş, sembollerle işlenmiş bir dil, ehil olanlarla ehil olmayanlara -kişinin idrakine göre- hitap edebilir.¹¹⁹

Mutasavvıf şairlerin şahsî tecrübelerini mecaz, sembol ve imgelerle ortaya koydukları kimi manzum metinler, onların anlaşılmasını kolaylaştırmamış bilakis onları zaman içinde farklı manalar çıkarılacak, verimli bir kaynağa dönüştürmüştür. Bu vaziyet, haliyle şiir metinlerini; haşiye, şerh, zeyl gibi bir esas metne odaklanarak eserler üretip literatür geliştiren gelenek için mümbit bir sahaya dönüştürmüştür.¹²⁰

Bu alanda yapılan çalışmalarda, mutasavvıf şairlerin işaret ettikleri manayı anlamayı zorlaştıran yaklaşımlardan birinin de ele alınan metnin, şairinin anlam dünyasının; meşrebinin ya da müntesibi bulunduğu tarikatın zevkinin kalın sınır çizgileriyle ihata edilip edilmediğidir. Bir sanatçı kimliğiyle şairin özgünlüğünü ne derecede muhafaza edebildiği hususu önemlidir. Mutasavvıf şair, insan-ı kâmil olma cehtiyle, bir mürid olarak şüphesiz, içinde bulunduğu tarikatın ya da pirin/şeyhin/halifenin etkisindedir. Bu 'gönüllü başkalaşma serüveninde' tarikatın yapılmasını zorunlu gördüğü kimi günlük pratiklerin yanı sıra şairin zihnen de bu başkalaşmaya istekli olması, ulaşacağı ilk menzil olan *fenâ fi 'ş-şeyh*'e en kısa yoldan vasıl olmasını olanaklı kılar. Ancak bunun, şairin kavram dünyasının tümünü dönüştüren bir başkalaşım olduğu yönündeki bir ön kabul, metnin hakkıyla anlaşılmasına hizmet etmeyebilir. Metinlere, etkileşimin varlığını kabul edip 'özgün duruş'ların da ihtimal dâhilinde olduğunu hatırdan çıkarmadan yaklaşılmalıdır.

Şairin şiirlerinin tümünde bireysel tavrının ötelenip, tarikat kardeşi/ihvan şairlerin şiirlerinin esas alındığı metinler arası bir kolektif okuma sonrası elde edilecek zevk ve fikir modelinin, ele alınan şairin şiirlerini doğru anlamayı

¹¹⁹ Tasavvuf şiirinin; kendini kapalılığa, açıklıktan daha yakın konumlandırmasının arkasında, bir parça, sûfi şairlerin divanlarında, kendilerine bir Hak/halk bir kahramanı gibi yaklaşılan Hallâc-ı Mansûr (ö. 309/922) ve Seyyid Nesimî (ö. 820/1417 [?]) gibi karakterlerin akıbetlerinin etkin olduğu da ayrıca düşünülebilir.

¹²⁰ Şerh geleneği bütün ilim dalları için onları besleyen canlı bir damardır. Konunun edebiyat ile ilgili veçhesi için şu kaynaklar giriş sadedinde bir fikir verebilir: Ömür Ceylan, **Tasavvufi Şiir Şerhleri**, Kapı Yayınları, İstanbul 2007; Sadık Yazar, **Anadolu Sahası Klâsik Türk Edebiyatında Tercüme ve Şerh Geleneği**, İstanbul Üniversitesi SBE Doktora Tezi, İstanbul 2011; Atabey Kılıç, "Klâsik Türk Edebiyatında Şerh Geleneğine Dâir Notlar", **Al Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi**, 2 / 2 (Haziran 2018), s. 136-149.

kolaylaştırdığını en azından şu evrede söyleyemeyiz. Çünkü elimizde müstakilen yapılmış ‘Halvetî/Mevlevî/Celvetî Şairlerin Kavram Sözlüğü’ gibi çalışmalar bulunmamaktadır.¹²¹ Ayrıca böyle bir çalışma yapılmış olsaydı bile ele alınan şairin müntesibi bulunduğu tarikat çevresinin bedii zevkini, geleneksel öğretinin elverdiği imkânlar nispetinde, ne kadar esnettiği, kavramlara hangi bağlamda hangi manaları yüklediği karşılaştırmalı olarak değerlendirilmeden aranılan cevabı bulmak mümkün olmayabilir. Böyle bir şeyin mümkün olabilmesi, her metnin ayrı ayrı ve her kavramın, geçtiği bağlam içinde birbirinden bağımsız bir şekilde değerlendirilmesine bağlıdır. Bir tarikatın şairlerinin şiir dünyaları ile ilgili genel bir yargıya ulaşabilmek için tümevarım yöntemi ile o tarikatın tespit edilebilen şairlerinin tüm şiirleri birbirinden bağımsız olarak işlenmeli ve bunun neticesinde elde edilen ortak noktalar bir araya getirilerek genel yargıya ulaşılmalıdır.

“Bir şairin önce divanının varsa dîbâcesinden poetikasının yani şiirden ne anladığının tespit edilmesi ile işe başlamak gerekir. Peşinden şiirde kullandığı sembollerin ayrıntılı bir dökümünün çıkarılması ve bu sembolizmin işaret eden-işaret edilen bağlamında göstergebilimsel çözümünün yapılmasına ihtiyaç vardır. Sonra söz konusu şairin kendilerine atıf yaptığı, olumladığı ve olumsuzladığı ekoller, şahıslar ve tiplerin tespiti yapılmalıdır. Son olarak da divanda geçen kavramların tek tek çıkarılarak bunların hangi düşünce ekolünün anlam çerçevesi içerisinde kullanıldığının tespiti için kavramsal analizleri yapılır. Görüleceği üzere bu tarama ancak çok disiplinli (multi-disciplinary) bir inceleme ile gerçekleştirilebilecek bir çalışma olacaktır.”¹²² Tasavvuf şiirinin böylesi çok disiplinli bir çalışmanın nesnesi olabilmesi için bidayette, tarama sonucunda tespit edilen kavramların işlenip anlam haritalarının ortaya konulmasına ihtiyaç vardır.

---

¹²¹ “Tasavvufi şiirlerin anlaşılabilmesi için kapsamlı bir sözcüğe ihtiyaç vardır. Süleyman Uludağ (Tasavvuf Terimleri Sözlüğü, İstanbul: Kabalcı Yay., 2002, 390 s.) ve Ethem Cebecioğlu (Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü, İstanbul Anka Yay.,2004, 741 s.) hazırladıkları sözlükler Türk tasavvuf şiirleri esas alınarak yapılmadığı için bu alan için yeterli olamamaktadır. Ayrıca doğrudan Türk Tasavvuf Edebiyatı ürünleri esas alınarak yapılmış nazım şekilleri ve türleri ile ilgili müstakil çalışmalar da bulunmamaktadır. Sonuç olarak Türk tasavvuf Edebiyatı alanının temel eserleri henüz ortaya konmuş değildir.” Bkz: A. Azmi Bilgin, “Türk Tasavvuf Edebiyatı Literatürü” **Türk Tasavvuf Edebiyatı Makaleleri**, TDK Yay., Ankara 2016, s. 124.

¹²² Mahmud Erol Kılıç, **Sufi ve Şiir, Osmanlı Tasavvuf Şiirinin Poetikası**, Sufi Kitap, 2017, İstanbul, s. 91.

Türk Tasavvuf Edebiyatı metnlerinin, özellikle manzum eserlerin ‘anlaşılması’ gayesiyle bir literatür oluşacak kadar ürün ortaya çıktığı da malumdur.¹²³ Burada tabii ki edebiyatımızın şerh, tahlil tarihine girmeyeceğiz ancak mevzunun anlaşılması için bir iki örnek vermeyi lüzumlu görüyoruz. Kendine has bir yol açarak geniş bir coğrafyada nefes alacak bir geleneği ihdas eden Mevlana’nın meşhur eseri *Mesnevisi* hakkında müstakilen yapılan şerhlerin yanında, eserdeki eşhas, mekân, kavramlar vb. konularda sözlükler hazırlandığı vakidir.¹²⁴ Aynı şekilde Yunus Emre’nin divanına ve kimi şiirlerine¹²⁵, Mısrî’nin divânına ve bazı şiirlerine¹²⁶ müstakil şerhler kaleme alındığı görülmektedir. Bütün bu verim, onları ortaya koyan şarihlerin, üzerinde çalıştıkları metinleri kendi çağdaşlarına daha iyi anlatma gayretinin bir meyvesidir.

Yakın dönemde tasavvuf şiirini anlama çabasına ilişkin bu alanda yapılan ilk çalışmalardan biri olma hüviyetini Selçuk Eraydın’ın doktora tezi taşımaktadır. Eraydın’ın 17. asır divanlarındaki tevhid ve naatları esas alarak yaptığı çalışmada kendisinin de ifade ettiği gibi¹²⁷ kavramların/ıstılahların karşılıkları ‘çeşitli

¹²³ Şerh geleneği elbette sadece tasavvuf edebiyatı metinleri ile sınırlanmayacak kadar geniş bir alanı ifade eder. Çalışma konumuz olan şairlerin çağdaşı olan Katip Çelebi’nin ‘şerh’i ortaya çıkaran âmilere sıraladığı şu ifadesi bu yönüyle ayrıca mühimdir: “Katip Çelebi’nin şerhe duyulan ihtiyaç ve dikkat edilmesi gereken noktalardan bahsettiği Keşfü’z-Zünun’un giriş kısmındaki sözleri aslında klasik kültürümüzde şerh konusunun nasıl anlaşıldığına ilişkin bilgi de vermektedir. Ona göre her yazar, metnini ihtiyaç duyulmadan anlaşılması için yazar; fakat a)Yazarın düşünce ve ifadedeki üstün ve özel kabiliyeti dolayısıyla ince manaları maksada delalet eden veciz/öz ve yoğun bir şekilde dile getirmesi, ama okuyucuların yazarla bu konuda aynı seviyede olmaması; b) Zaten açık ve biliniyor olduğu düşüncesi ile veya bir başka ilim dalını ilgilendirdiği için bazı ön bilgilerin verilmemesi ve c) Lafzın birden fazla anlama yorulacak tarzda mecazlı ve kinayeli bir üslupla yazılmış olması şeklinde üç sebepten ötürü ortaya konulan metnin açıklanması (şerhi) gerekmektedir. Çelebi, ayrıca metin yazarının insan olması hasebiyle yanılması, meseleleri ve bilgileri karıştırması, önemli noktaları dile getirmeyi unutmaması tekrara düşmesi gibi kompozisyon hatalarının da şehrin sebeplerinden olduğunu, söyler.” Bkz: Saraç, M. A. Yekta, “Şerhler” **Türk Edebiyatı Tarihi** (Editörler: Talat Sait Halman vd.), C. II, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., İstanbul, 2007, s. 123.

¹²⁴ Bu konuda daha geniş bilgi için İsmail Güleç, **Türk Edebiyatında Mesnevi Tercüme ve Şerhleri**, Pan Yayınları, 2008, İstanbul, 246-251

¹²⁵ Mustafa Tatcı, “Yûnus Emre Şerhleri”, **Doğumunun 770. Yıldönümünde Uluslararası Yunus Emre Sempozyumu Bildirileri**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültürel ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı Kültür Müdürlüğü Yayınları, 2010 İstanbul, s. 120-127.

¹²⁶ “Tasavvufi şiir şerhleri arasında şiirleri en fazla şerh edilen mutasavvıf Niyâzî Mısrî’dir.” Bkz: Sadık Yazar, **Anadolu Sahası Klâsik Türk Edebiyatında Tercüme ve Şerh Geleneği**, İstanbul Üniversitesi SBE, Doktora Tezi (YÖK Tez No: 287832), İstanbul 2011, s. 564.

¹²⁷ “17. yy. şairleri de kendilerinden önce yaşamış şairlerin kullandığı klasik ıstılahları aynen almışlardır. İlahilerde daha fazla göze çarpan bu ıstılahlara kaside, gazel, mesnevi ve terciibentlerde de sık sık rastlanmaktadır. Tevhid ve naatlarda tesadüf ettiğimiz bu ıstılahları çeşitli kitaplardan istifade ederek açıklamaya çalıştık. Bununla beraber ıstılahlar her tarikat mensubu tarafından birbirine

kitaplardan istifade ederek' verilmiş, kavramların manzum metinde geçtiği yerler o anlama mutabık düşecek şekilde künyeleriyle ayrıca belirtilmiştir. Eraydın çalışmasında ıstılahları özneleştirerek ele almıştır.¹²⁸ Bu yaklaşım, başka sözlük/kaynakların rehberliğinde ve onların çizdiği sınırlar içinde kavramlara yüklenen anlamla ilgili bir verinin ortaya çıkmasına imkan verebilir. Ancak bu yaklaşımla kavramların ele alındığı tarihî zemindeki kullanım sıklığı ve kavramların, bağlamları içinde yer aldıkları anlam çeşitliliği gibi verilere ulaşılması mümkün olmayabilir.

Eraydın'ın yaklaşımının birçok çalışmada benimsenmiş olduğu görülmektedir. Buna göre önce ele alınan metindeki kavramlar tespit edilip çıkarılır, daha sonra elde edilen bu kavramlar, kabaca bağlamlarındaki anlamlarına göre gözden geçirilir, bu aşamada o kavramların tasavvuf ıstılahları sözlüklerindeki anlamlarına bakılır.¹²⁹ Son aşamada ise kavramların anlamları bir başlık altında tasavvuf ıstılahları sözlüklerindeki¹³⁰ karşılıkları özetlenerek verilir, bu özetin altında da peşi sıra ele alınan metinden sınırlı sayıda örnek sıralanır. Bu sıralamada ise örnek verilen şiir birimlerinin, sözlüklerin verdikleri anlama mutabık düşmesine özen

---

yakın farklılıklarla icra edilmek istenmiştir. Bugün bütün bu hususları nazar-ı itibara alarak Sûfiyye ıstılahları hakkında müstakil bir eser vücuda getirmek tasavvuf ilmine hizmet olacaktır.” Bkz: Selçuk Eraydın, **17. Asır Dîvânlarındaki Tevhid ve Na'tlarda Tasavvufî Rumuzlar**, Marmara Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, İstanbul 1984, s. 386-387.

¹²⁸ Bkz: **Age**, “... daha çok kelimenin ıstılahî manasını göz önünde bulundurmaya çalışarak izahlarımızı o yöne teksif ettik. Bu izahları yaparken daha çok orta yolu tercih ederek fazla tafsilat ile kelimelerin ifade ettikleri manaları muğlak bir hale getirmekten çekindik.” s. 387.

¹²⁹ Tasavvuf ıstılahları/terimleri sözlükleri, tasavvuf şiirlerine odaklanılmadan hazırlanmış olmakla birlikte zaman zaman meşhur şairlerin çok bilinen şiirlerinden örnekler veren fakat bunu yaparken de doğal olarak, sınırlı sayıda anlama uygun numuneleri tercih eden bir anlayışla oluşturulduğu görülmektedir. Bu yönüyle tasavvuf ıstılahları/terimleri sözlükleri şevahitli (kelimelerinin anlamları için örnek metinlere yer verilen) sözlükler sınıfına dâhil edilebilir. Bu yöntem İranlı sözlük bilimciler tarafından tercih edilen bir yöntemdir. “Bu yöntemde kelimeler, şevahit beyitlerle açıklanmaya büyük özen gösterilir, verilen örnek beyitlerin şairleri genellikle zikredilirken bazen de şairinin adını verilmeden beyit ve mısra ifadesi ile yetinilir.” Bkz: Lutfullah b. Ebu Yusuf el-Halîmî; **Lügat-i Halîmî**, haz: Adem Uzun, TDK Yayınları, Ankara, 2013 s. 8; Bu usûlde genellikle bir kavramın daha önce öğrenilmiş ve en yaygın bilinen anlamı etrafında bir kurgu tercih edilir daha az sıklıkta kullanılan anlamlar kendine yer bulamaz. Ayrıca kavramın en yaygın anlamının ve ne kadar sıklıkla tercih edildiği bilgisine de ulaşamaz.

¹³⁰ Bu sözlüklerin dışında tutulup ayrıca değerlendirilmesi gereken bir başka çalışma ise Tasavvuf Edebiyatı Terimleri Sözlüğü'dür. Adında ‘Tasavvuf Edebiyatı’ tamlamasını barındırması ve içeriğinin buna odaklanması yönüyle, bu alanda yapılmış ilk yayındır. Sözlük, kavram/terimlerin diğer tasavvuf sözlüklerindeki karşılıklarından derlenerek hazırlanmış ve her maddenin altında hangi kaynaktan faydalandığı gösterilmiştir. Bkz: Selami Şimşek, **Tasavvuf Edebiyatı Terimleri Sözlüğü**, Litera Yay., İstanbul 2017.

gösterilir. Bu arada taramada ele geçen ve fakat sözlüklerde anlamına rastlanılmayan şiir birimleri bu sıralamada tabii ki kendine yer bulamaz. Bu usûlde metin ve kavram değil sözlük esas alınmakta, şiirlerde geçen kavramlar kullanılan sözlüklerdeki anlamları ile sınırlandırıldığından, kavram onu kullanan şairin maksadına göre değil sözlüklerin sunduğu imkânlar kadar anlaşılabilir. Bu usûlde şairin kavrama ilişkin sadece özgün yaklaşımlarını tespit edip ortaya çıkarmak muhal bir hâl almakla kalmamakta aynı zamanda kavramın, eserin üretildiği dönemdeki karşılığı da anlaşılabilir. Bu çalışmamızda mihver belirlediğimizi söyleyebiliriz.

Kavramları dolayısıyla metinleri anlamayı mümkün kılacağından, tarihî metinlerdeki -özellikle manzum eserler- kavramların içinde buldukları bağlamlar göz ardı edilmeden çeşitli anlam katmanlarının ortaya konulması gerekmektedir. Metinlerdeki düşüncelerin tespiti ve ortaya çıkan ürünün değerlendirilmesi hakkında orijinal bir yaklaşım Cemal Bayak tarafından ileri sürülmüştür.¹³¹ Metinlere yaklaşırken Bayak'ın "önermek istediğimiz metot, şairin hangi konuda ne söylediğinin, kendisinin beyitteki ifade tarzını da yansıtacak şekilde tespit edilip kolayca ulaşılabilir bir formatta sunulması olarak tanımlanabilir. Bunu yapmak için şairin beyit içinde dile getirdiği konular tespit edilip onlar hakkındaki düşünceleri şairin söylemini de yansıtacak bir tarzda ifade edilmeli, daha sonra da konu başlıkları bir ansiklopedideki madde başı veya sözlükteki kelimeler gibi alfabetik olarak sıralanmalıdır."¹³² şeklinde özetlediği yaklaşımını bu çalışmamızda mihver belirlediğimizi söyleyebiliriz.

Bu çalışmada 17. yüzyılda yaşamış beş mutasavvıf şairin divanındaki tasavvufî kavramlara odaklanılmaya çalışılmış, kavramların tasavvuf sözlüklerindeki anlamları ve tarihî seyirleri çalışmaya dâhil edilmemiştir.

Son olarak kavramları anlamaya matuf bağlam merkezli bu yaklaşımımızın metinlere yaklaşma konusunda mutlak bir usûl olduğunu da iddia edemeyiz.

¹³¹ Cemal Bayak, *Sehabi Divanı ve Konu İndeksi*, İstanbul Üniversitesi SBE, Doktora Tezi (YÖK Tez No: 420965), İstanbul 1998.

¹³² Cemal Bayak, "Divan Şiiri Üzerinde Akademik Çalışmalar ve Bir Divan İnceleme Metodu Önerisi", *Journal of Turkish Studies*, 27/1, 2003, s. 188-189.

Teknolojinin, diğer bilim ve disiplinlerin yardımıyla her zaman başka bir yaklaşımın da mümkün olabileceği muhtemeldir.

İKİNCİ BÖLÜM

TASAVVUFÎ KAVRAMLAR

Bu bölüm, çalışmanın sözlük kısmını teşkil etmektedir. İncelenen divanlarda tasavvufî kavramlara ilişkin tespit edilen düşünceler, bir sözlük gibi düşünülerek alfabetik sırayla sunulmuştur. Böylece 108 ana başlık altında, her kavramın kendine mahsus, farklı sayıdaki alt başlığının yer aldığı bu bölüm ortaya çıkmıştır.

Taramalarda sadece kavram adının geçtiği tespit edildiği bulguların yanı sıra kavramın zikredilmediği fakat mefhum olarak geçtiği şiir birimleri de değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Ayrıca kavramın müteradifi var ise onlar da parantez içinde gösterilerek anlamıyla ilgili alt başlıkta yer almıştır.

Şiir birimlerindeki düşünceler tespit edildikten sonra ortada bir düşünce harmanı oluştu. Metin o haliyle faydanılmaya müsait bir vaziyette değildi. Bu bulguların, işlenmeye uygun bir usulde tertip edilmesi gereği zuhur etti. Bu aşamada düşünceler, aralarındaki anlam yakınlıklarına göre gruplandı ve bu düşüncelere uygun olduğu düşünülen alt başlıkların altında istifadeye sunuldu. Kavramın aynı ya da yakın düşüncesinin geçtiği geçtiği durumlarda, bunları bir başlık altında toplayıp derli toplu bir bir tanım ortaya konulmasına gayret edildi. Aynı düşüncenin iki ve daha fazla tekrarında, bu düşünceler müstakil bir alt başlıkta değerlendirildi fakat düşünce bir kez geçmişse, ve kavramın birden çok alt başlığı var ise, bu türden düşünceler de “...’nın *evsafi*” alt başlığı ile ana başlığın altında ilk alt başlık olarak verildi. Alt başlıkların sıralanmasında da *tanım, örnekler, genel yargılar* vd. bir sıra gözetildi. Düşünceler, kurgulanırken kavramların özne olarak kalması sağlanılmaya çalışıldı. Yargılar icbar edici bir durum yoksa geniş zaman kipi ile çekimlenerek oluşturulmaya gayret edildi.

Şiir birimlerinden elde edilen düşünceler, kavramın sözlük kısmının bittiği alt başlığın hemen altında “... *Kavramında Edebî Düşünceler*” alt başlığı altında sözlük kısmındaki sıra takip edilerek verilmiştir. Böylece sözlük kısmındaki düşüncenin hangi şairin hangi şiirinde geçtiği bilgisine ulaşmanın mümkün olması sağlanılmıştır.

1. AĞIZ

İnsan ve hayvanlarda yüzün bir parçası olarak çeşitli işlevleri yerine getiren bölüm olan ağız, üzerinde çalıştığımız divanlarda altı farklı düşüncede yer almıştır. Bunlara göre insanın bir organı olarak içinde dili barındırır. Zevk şâhidi, şeker lebini âşığın dudağına sunmuştur. Allah demesini bilemeyen ağzın kendisine sövmesini isteyen âşık, sevgilinin leblerinin feyzine alışkın olduğundan, âb-ı hayvanla konuşmak istemez.

Dünyanın yedi başlı, bin dişli bir yılan olarak tasavvur edildiği Mısırî’de geçen bir düşünceye göre o her yedi başın ayrı bir ağzı vardır. Şâirlerin zahit, vaiz gibi tipler üzerinden eleştirdiği kaba sofuların ağzından ateşler çıkar.

1.1. Ağız Kavramında Edebî Düşünceler

Ağzın içinde söyleyen diller vardır.¹³³

Zevk şâhidi, şeker lebini âşığın dudağına sunmuştur.¹³⁴

Âşığın ağzı sevgilinin (cânân) leblerinin feyzine alışkın olduğundan âb-ı hayvanla konuşmak istemez.¹³⁵

Âşık, Allah demesini bilemeyen ağzın kendisine sövmesini ister.¹³⁶

Yedi başlı, bin dişli yılan olan dünyanın her başında bir ağzı vardır.¹³⁷

Vaizin ağzından ateşler çıkar.¹³⁸

¹³³ H, i. 52/1 Seherden açılan güller nedendir / Öten şürîde bülbüller nedendir / Benefşelerle sünbüller nedendir / Ağızda söyleyen diller nedendir

¹³⁴ AN, k. 1/3 Sunalı ağzuma sükker lebini şâhid-i zevk / Tatlu cânumdan usandurdu beni lezzet-i ‘ışk

¹³⁵ NM, 21/2 Leblerüñ feyzine mu’tad eyledüñ çün ağzumı / Dilemez kim eyleye şol âb-ı hayvânile bahs

¹³⁶ NM, 169/5 Her bir nebî her bir velî zilletle irdi menzile / Mısırî’ye söğsün şol ağız Allâh dimek bilmez ola

¹³⁷ NM, 165/2 Bu dünya yedi başlı biñ dişli bir erkâmdur / Her başda biñ ağzı var her lokması âdemdür / Zehridür anuñ tiryâk tiryâkı dahi semdür / Her şerbeti kim içseñ şerbet degül ol demdür / Hak’dur bu sözü hakla inkârına tayanma / Gerçeklere teslim ol her sözi yalan sanma

¹³⁸ NM, 84/3 Çıkar ağzından ateşler yakar şeytân-ı mel’ünü / Sanasın yidi tamunuñ ‘azabı kendidür vâ‘iz

2. AĞYAR

Arapça ‘gayr’ kelimesinin çoğulu olan ağyar, ‘diğeri, başkası’ anlamına gelir. Arapçada çoğul bir anlamı ifade eden kelime, dilimizde tekil anlamda da kullanılır. Ağyar, özellikle klasik edebiyatımızda mâşukun aklını çelip onu âşıktan uzaklaştırmaya çalışan ve bu nedenle âşığın nefretini celbeden bir tip olarak karşımıza çıkmaktadır.¹³⁹ İncelediğimiz divanlarda kavramın, klasik edebiyatımızdaki anlamını zenginleştirecek bir çeşitlilikte kullanıldığı görülmektedir. Tasavvuf şiirinde Allah’ı gerçek ve tek sevgili olarak konumlandıran aşk anlayışının bir semeresi olarak Allah’a giden yolda âşığın hedefine ulaşmasına mâni olan her şey ağyardır. Âşığın bedeni ve cânı da bundan vâreste değildir.

Allah, var iken ağyara bakmak, [gidilecek] bir yol değildir. Ağyar, Allah’tan gayrı her şeydir, hatta cân ve tendir. O, varlıkla görülür. Gönül, yâri bulunca onu terk eder. Ağyar kesrettir, ondan kurtulan vahdete ulaşır, yâr onda görülür. Ağyar, Hakk’ın sırlarını bilmez ve insanları aldatır. Onun hakikatini bildiği için ârifler, ağyarın yüzüne bakmaz. Ağyardan kurtulmadan yârin sınırsız lütuflarına kavuşamaz. Hakk aşkını yâr edinenlere göre ağyar, eşektir.

Âşık, ağyara sırrını açarsa yâre ulaşamaz. Ağyar, âşığın sırrını bilmediği için (âşığa) hor bakar. Âşık, ağyarla kavga ettiğinden ondan uzak durmak ister. Sevgiliye kavuşmak isteyen ağyardan sakınır. O öyle biridir ki onun elinden şeker bile yenmez.

Cevrî’de tespit ettiğimiz düşünceler, klasik edebiyatta işlenen ağyar tipiyle örtüşmektedir. Ona göre sevgili cemâlini ağyara güneş gibi her sabah arz eder, ağyara sürekli kerem ve ihsan gösterir, ona zerrece sitem etmez. Sevgilinin ağyara ilgi göstermesi âşığı yaralar. Nuri’de yer alan iki düşünceye göre âşık, kendisine güleceği ve küçük düşüreceğini bildiği ağyarın kapısına gitmek istemez.

Yine Nuri’de geçen bir düşüncede edebiyatımızda yaygın bir şekilde görülen âşık-mâşuk-ağyar arasında oluşturulan ilişkiye farklı bir bakış söz konusudur: Sevgili, ağyara karşı âşıklarına ihsan eder. Bu düşünce, sülûkunu ikmal etmiş âşığın

¹³⁹ Ağyar için bkz: Ahmet Atilla Şentürk **Osmanlı Şiri Kılavuzu**, C. 1, OSEDAM Yay., İstanbul 2016, s.152.

Hakk'ın tecelliyatına müdrik olduğu bir aşamadaki tecrübesinin izi olarak görülebilir. Bu yaklaşım yine Nûrî'de geçen şu düşünce ile sürdürüldüğünde anlam tamamlanmış olur: Cihan, herkese ağyar iken âşığa yârdır. Ağyarı, tevhid nefyeder. Ağyar, ölüm geldiğinde gider. Ağyara, celâl ve cemâlle muamele edilirse ondan kurtulunur. Ağyar'dan gönle Allah'ı nakşederek, hizmete bel bağlayarak ve Allah'ın yardımıyla kurtulabilinir.

2.1. Ağyar Kavramında Edebî Düşünceler

Ağyar, Hakk'tan (Allah) gayrısıdır.¹⁴⁰

Ağyar, cân ve tendir.¹⁴¹

Ağyar, varlıkla görülür.¹⁴²

Ağyar kesrettir, yâr (cânân) onda görülür.¹⁴³

Ağyar, aldatır.¹⁴⁴

Ağyar, Hakk'ın (Allah) sırlarını bilmez.¹⁴⁵

Ağyar, âşıkla kavga eder.¹⁴⁶

Âşık, ağyardan uzaklaşır.¹⁴⁷

Ağyar, âşığın sırrını bilmediği için (âşığa) hor bakar.¹⁴⁸

¹⁴⁰ NM, 2/3 Ne sihr-i bü'l-'acebdür kim bu yüzden görünür ağyâr / O yüzden gayrı yok tenhâ gelür dildâr olur peydâ

¹⁴¹ SG, 47/3 Mâlikü'l-mülk ol durur varlık anuñ / Añladuk kim cân u ten ağyârımız

¹⁴² AN, i. 7/1 'İşka viren varını yâr ile yâr ola / Görmeyüp ağyârını manzarı dîdâr ola

¹⁴³ NM, 2/15 İçi 'ummân-ı vahdetdür yüzi sahrâ-yı kesretdür / Yüzün gören görür ağyâr içinde yâr olur peydâ

¹⁴⁴ NM, 105/4 Özenmez misin ol yâra ki aldanmışsın ağyâra / Seni azdırmış emmâre gel Allâh'a dönölüm gel

¹⁴⁵ NM, 142/5 Remz-i Hakk'a mahrem olmak degmenüñ kârı degül / Kim dilerse 'aşk ile yâr olsun ağyâr olmasun

¹⁴⁶ C, g. 240/2 Geh 'arbede-i dil-ber geh üştülüm-i ağyâr / Bilmem nice olur hâlüm gavgâ-yı mahabbetle

¹⁴⁷ C, tes. 3/4 Kanı o dem ki tutup dehri âh u zârüm ile / Mukayyed olmaz idüm zerre deñlü 'ârum ile / İdüp müfârekat ol şüh-ı şive-kârüm ile / Ferâgat eyledüm ağyâra ihtiyârüm ile / Ne ben niyâz ider oldum ne dil-berüm baña nâz / Hevâya münkalib oldı arada nâz u niyâz

Yâr (cânân) isteyen, ağyardan sakınır.¹⁴⁹

Ağyarın elinden şeker bile yenmez.¹⁵⁰

Sevgili (cânân) cemâlini ağyara, güneş gibi, her sabah arz eder.^{151, 152}

Sanem (cânân) ağyara sürekli kerem ve ihsan gösterir, ağyara zerrece sitem etmez.¹⁵³

Sevgilinin (cânân) ağyara ilgi göstermesi âşığı yaralar.^{154, 155}

Âşık, Allah'tan kendisini ağyarın kapısına göndermemesini ister.¹⁵⁶

Âşık, yârinden kendisini ağyara güldürmemesini ister.¹⁵⁷

Ağyar, Hakk (Allah) aşkını yâr edinenlerin gözlerine eşek görünür.¹⁵⁸

Ağyar, dilde (gönül) Hû (Allah) nakşolunca görülmez.¹⁵⁹

Sevgili (cânân), ağyar suretinde görülür.¹⁶⁰

Ağyara, celâle muamele edilir.¹⁶¹

Ağyar tozunu, cemâlin tatlı serin suyu yıkar.¹⁶²

---

¹⁴⁸ SG, 48/10 Cilve-gâh-ı zât-ı Hak'dur heykel-i maksûdumuz / Sırrımız fehm itmeden hor bakmasun ağyârumuz

¹⁴⁹ H, i. 144/2 Mâsivâya bakma 'âşık ârif ol / Yâri istersen sakın ağyardan

¹⁵⁰ H, müf. 38 Eğer zehr ise hoşdur yâr elinden / Yemezler sükkeri ağyar elinden

¹⁵¹ C, terk. 2/II/1 Gün gibi her seher ağyâra idüp 'arz-ı cemâl / Beni ser-geşte idersin gam ile zerremisâl

¹⁵² C, g. 36/3 Nâz ider çeşmi ne 'uşşâka ne ağyar bakar / Öldürür gamzesi ne yâr u ne bîgâne bilir

¹⁵³ C, terk. 2/III/1Eylemezsın sanemâ zerrece ağyâra sitem / Muttasıl olmadadır mazhar-ı ihsân u kerem

¹⁵⁴ C, g. 92/2 Virmez o kadar zahm-i hadengün dile zahmet / Ağyarı nişân itdügi âzâr çekilmez

¹⁵⁵ C, tes. 1/1 Nâzuñi tahsîs-i erbâb-ı niyâz itmek neden / Hicr ile 'uşşâkı pür-süz u güdâz itmek neden / Mihr ile a'dâyı sâhib -i imtiyâz itmek neden / Lütf ile ağyarı her-dem ser-firâz itmek neden / Her kese mihr ü vefâ 'uşşâka nâz itmek neden / Ğayra ihsân ehl-i dilden ihtirâz itmek neden

¹⁵⁶ AN, i. 16/10 Bizi gönderme bâb-ı ağyâra / Kün vekilen lenâ bilâ-esbâb

¹⁵⁷ AN, i. 78/4 Umaruz yârı ki güldürmeye ağyarı bize / Gösterüp lütfi yüzün yüregümüz yağlaya ol

¹⁵⁸ AN, i. 125/1 'İşk-ı Hak her kimün ola yârı / Hâr ider gözlerine ağyarı

¹⁵⁹ AN, i. 104/5 Nakş olaldan dilde hû ağyarı görmez gözlerüm / Kapladı envâr ile âfâkı hû ekvânî hû

¹⁶⁰ AN, i. 55/4 Yârı gör kim sûret-i ağyardan / Saña nâzırdur gönül gâfil me-bâş

¹⁶¹ AN, i. 35/2 Celâli perdesin ağyâra çekmiş / Cemâliyle bizi mesrûr iden yâr

Âşık, ağyara sırrını açarsa yâre ulaşamaz.¹⁶³

Sevgili (cânân), ağyara karşı âşıklarına ihsan eder.¹⁶⁴

Cihan (dünya) herkese ağyar iken âşığa yârdır (cânân).¹⁶⁵

Ağyarın yüzüne ârif bakmaz.¹⁶⁶

Yâr-i Baki (Allah) var iken ağyara bakmak, [gidilecek] bir yol değildir.¹⁶⁷

Ağyardan kurtulmadan yârin (cânân) sınırsız lütuflarına kavuşulamaz.¹⁶⁸

Ağyar, Hayy ü Kayyum'un (Allah) inayetiyle unutulabilir.¹⁶⁹

Ağyardan dil ve dildârın keremiyle kurtulunur.¹⁷⁰

Ağyardan yârin (cânân) inayetiyle kurtulunur.¹⁷¹

Ağyardan gönle Allah'ı nakşederek kurtulunabilinir.

Hakk (Allah) aşkıyla doyan, gayrılardan usanır, hizmete bel bağlayıp ağyardan kurtulur.¹⁷²

Ağyar kesrettir, ağyardan kurtulabilen vahdet illerinde yâre ulaşır.¹⁷³

Gönül, yâri bulunca ağyarı terk eder.¹⁷⁴

---

¹⁶² AN, i. 82/6 Nür-ı Hakk oldı Nürî'ye yârî / Feyz-i Hakk oldı sırrına sârî / Yaykadı hep ğubâr-ı ağyârı / Komadı hiç zelev zülâl-i cemâl

¹⁶³ AN, i. 101/4 Eylemez ağyâra sırrın âşikâr / Yâr ile bir gizli bâzâr isteyen

¹⁶⁴ AN, i. 105/8 Görürsin Nüriyâ 'âşıklarına / Neler ihsân ider ağyâra karşı

¹⁶⁵ AN, i. 112/5 Kamuya bu cihân ağyâr olurken / Olupdur bize yâr el-hamdü li'llâh

¹⁶⁶ H, i. 136/1 Sıdk ile gir yoluna dildârın / Bezl et ol matlaba cümle varın / 'Ârif ol görme yüzün ağyârın / Gör cemâlini kadîmi yârin

¹⁶⁷ H, i. 137/1 Nefse uyup râh-ı Hak'dan taşra çıkmak yol mudur / Kibr ü ucb ile adın dervîş takmak yol mudur / Matlabin a'lâyiken ednâya akmak yol mudur / Yâr-ı bâkî var iken ağyâra bakmak yol mudur

¹⁶⁸ H, müf. 138 Halâs olsa kişi ağyâr elinden / Ezerdi lütf-ı bî-had yâr elinden

¹⁶⁹ AN, i. 84/3 Saña lâyük efendi kul ne itsün / Koyup kulluğunu yâ kanda gitsün / 'Inâyet eyle ağyârı unutsun / Kerem it kullara yâ Hayy ü Kayyüm

¹⁷⁰ H, müf. 139 Erişirse kerem dildâr elinden / Halâs olurdu dil ağyâr elinden

¹⁷¹ H, müf. 193 Erişirse 'inâyet yâr elinden / Halâs olur kişi ağyâr elinden

¹⁷² AN, i. 78/3 'İşk-ı Hakk ile toyup usaña gayrılardan / Koya ağyârı hemân hizmete bel bağlaya ol

¹⁷³ NM, 56/3 Bunda ağyâr kesretinden kurtılan / Vahdet illerinde vasl-i yâr olur

Ağyarı tevhid nefyeder.¹⁷⁵,

Ağyarı tevhid sürer.¹⁷⁶

Ağyar, ölüm geldiğinde gider.¹⁷⁷

---

¹⁷⁴ NM, 144/7 Çün buldı gönül yârum terk eyledüm ağyârum / İmân ile zünnârum yağmadur alan alsun

¹⁷⁵ H, i. 12/1 Nefy etmeğe ağyârı / Tevhîd edegör tevhîd / Yoklukla bulup varı / Tevhîd edegör tevhîd

¹⁷⁶ H, i. 162/5 Tevhîd ile ağyârı sür / Vahdet sarâyında otur / Hisn-ı dili hıfz ede gör / Dizdâr-ı zikru'llâh ile

¹⁷⁷ NM, 157/5 Ölüm didükleridür halvet-i yâr / Kamu ağyâr gider elhamdülillâh

3. AKIL

3.1. Aklın evsafı

Akıl, her şeyden mutlakdır. O, sûret aynasının cevherinin ruhunun suyudur. Akıl, şeriatle sağlam bir ipe bağlanır. Ehl-i ilhâd'ın aklına göre şeriat nizam içindir. Aklın hikmetinin şerefi, keşf-i nazara sahip olmasıdır. Akıl, kendisiyle sırların konuşulmasına layık değildir ve irfân karşısında susar. Akıl, nüktedandır ve onun âfeti gamdır. Doğruluğu herkesçe kabul edilmiş bir akıl, kendini bütün akıllardan üstün tutup kibirli olduğu için aşkın vücud bulmasına izin vermez. Visâl endişesi ile âvâredir. Akıl Hızır'a benzer, mecma'a'l-bahreyni mesken edinmiştir.

Gönüldeki muhabbet zevki akla tesir edip onu perişan eder. Kâmilin ayağına baş koyup tecellinin nuruna eren, akla bakmaz. Hayret aklın gitmesine neden olur. Akıl, sevdalandırılmalıdır.

Şairlerin akıl kavramı karşısında menfî ve müspet olarak sınıflandırabilecek iki tutum içinde oldukları görülmektedir. Birinde akıl; değerli, insanı gafletten uyanık tutan bir unsur olarak, diğerinde ise fuzûlî, Allah'ı anlamaktan uzak ve insanı yoldan çıkararak bir misyon üstlenmiş şekilde tavsif edildiği görülmüştür.

Müstakil bir başlık altında toplanamayacak ve birer kez tespit edilen düşüncelere göre ise kadınların akli yarımındır¹⁷⁸, akıl satrançta şah-mat olur. Aklın idraki Mevlâna'nın Mesnevi'sini anlamaya yetmez.

---

¹⁷⁸ Bu düşüncenin isnat edildiği kaynaklara bakıldığında önemli hadis kaynaklarında geçen şu hadise ile karşılaşılır: "Ey kadınlar, sadaka veriniz istiğfârı çok yapınız. Çünkü bana cehennemlikler gösterildi, çoğu sizler idiniz." Bunun üzerine o kadınlar: "Ya Resulallah, bizler ne yaptık da cehennemliklerin çoğu bizden olmuş." diye sordular. Resulullah (Sav) şöyle cevap verdi: "Çünkü sizler ötekine berikine çokça lanet eder, kocalarınıza karşı nankörlükte bulunursunuz. Ne gariptir ki, kendine hakim akıllı ve dinine bağlı bir kimsenin aklını, sizin kadar eksik dinli hiçbir kimsenin çelebildiğini görmedim." Kadınlar tekrar sordular: "Aklımızın ve dinimizin noksanlığı nedir, Ya Resulallah?" Resulullah "Kadının şahitliği erkeğin şahitliğinin yarısı değil midir?" diye sordu. Kadınlar "Evet!.." cevabını verdiler. Resul-i Ekrem Efendimiz izah etti ve tekrar sordu: "İşte bu aklın eksikliğinden hayız gördüğü zaman [günlerce bekler] namaz kılmaz, Ramazan'da bir müddet oruç tutmaz değil mi?" Kadınlar, "Evet!.." dediler." Bkz: **Buhârî**, Hayz 6, Zekât 44, İman 21, Kûsûf 9, Nikâh 88; **Müslim**, Kûsûf 17, (907), İman 132, (79).

3.2. Akıl değerlidir.

Akıl, âlem-i ulvî ile meşgul ise değerlidir. Aklın ilmi açığa çıkarılırsa gafletten uyanılır. Akıl, hikmetle bakarsa önder olur. Onu terk edenler, baki olmazlar. Gizli anlamlı meselelerin haberini veren akıl, insanı ayık tutar ve insana sefahati terk ettirir. Akıl, söyleyene değil söze baktırır. Akıl, noksanlığını denize bakınca anlayıp dünya devletine mağrur olmaz.

3.3. Aklın yeri baştır.

Hacı Bektaş-ı Veli'nin meşhur eseri Makâlât'ta¹⁷⁹ ifade ettiği düşünce, Hüdâyî ve Nûrî'de de karşımıza çıkmaktadır. Buna göre aklın yeri baştır¹⁸⁰ ancak gönül kadehi aşk şarabıyla dolunca akıl baştan gider.

3.4. Aklın türleri

Şairlerin akıl ile geliştirdikleri düşüncelerde birbirinden farklı akıl türlerinden bahsettikleri görülmektedir: Akl-ı evvel, akl-ı verâ, tam akıl ve akl-ı küll, nâkıs akıl, kâmil akıl. Her akıl türünün kendine has bazı vasıfları vardır. Akl-ı evvel (yaratılan ilk akıl) Ahmed'dir (Hz. Peygamber). Akl-ı verâ (yaratılmış akıl) maveraya ulaşamaz.

Tam akıl, bakiyi bırakıp fani dünyaya meyletmez. Allah'ın zâtının sırrında âciz olan akl-ı küll, Hz. Peygamber'in cevher-i pâkizesinin benzeridir ve nefsi terbiye eder. İrfân sahibi olan akl-ı küll gönlün sırları karşısında şaşırıp gönlün tutsağı olabilir. Akl-ı kül, istidâdı kıskanabilir. Nâkıs akıl, kâmil olmaya engel olduğundan kâmil olmayan akıl, dost vuslatını hayal bile edemez. Kâmil akılların imtihan sorusu, muhakkık ulemanın sözleridir. Bütün bu akıl türlerinden başka sadece Cevrî'de bir kez tespit edilen ukûl-i aşere ise hakikatin yüce köşkünün alçak basamaklı cumbasının merdivenidir.

¹⁷⁹ “Andan Âdam eyitti: Baş akıl yiridür; senün başda yirün yokdur, didi...” Bkz: **Makâlât-ı Hacı Bektaş-ı Veli Transkripsiyonlu Tam Metin**, Mahmud Esad Coşan, haz: İsmail Taş, Necdet Yılmaz, Server Yay., İstanbul 2019, s.185.

¹⁸⁰ Aklın yeri ile ilgili çeşitli düşünceler vardır. Aklın bir beyin fonksiyonu olması dolayısıyla başta olduğu söylenmekle birlikte “kelâmcıların çoğunluğu, akletmekle ilgili bazı âyetleri (bk. el-Hac 22/46) delil göstererek akılla kalp arasında sıkı bir ilişkinin bulunduğu, hatta aklın kalpte olduğu görüşünü benimser...” Bkz: Süleyman Hayri Bolay, "Akıl", TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/akil#1> (13.10.2018).

3.5. Akıl sahiplerinin özellikleri

Akıllı olmak, hırsı bırakmayı gerektirir. Akıl sahibi olan insan dünyada eğlenmez ve siva sevgisini terk eder. Akıl, sahibinin hayal vadisinde kaybolmasına neden olur ve sonunda akıl sahipleri, doğru yolu bulmak için delilik sahiplerinden dilenir.

3.6. Akıl, Allah izin verirse Allah'ı anlayabilir.

Akıl Rabb'dedir. Allah'ın *semme vechullah* demesi akılı hayran etmiştir. Akıl sahibi Hakk'a meyleder, Mevlâ rızası için çabalar. Allah yardım etmezse o çaresizdir. Allah dünyayı tahkik ışığıyla süslemeseydi akıl, feleğin hareketini başıboş bir dönme sanırdı. Akıl ve hayal, Hakk'a yöneltilip nutk-ı Allah'la ve edeple cilalanmalıdır. Allah nurunu gizlediği için, akıl ve cân hayret zulmetinde kalmıştır. Akıl cemâlin hilesi karşısında çaresizdir. Akıl, Allah'ın vuslatını hayal etmede kusurludur. Allah'ta fena olanın, ne bilgisi ne akılı kalır.

Akıl, Allah'ın yaratıcılığının hebercisi ve hikmet nişanesi olmasına rağmen küll akıl bile olsa Allah'ın zâtının sırrını anlayamaz, oyunla vakit geçirir. Akıl, bir mürşid-i kâmilin yardımını olmadan Allah'a yakınlık kazanamaz.

3.7. Akıl, dünyaya değer vermez.

Akıl ile dünya arasında geliştirilen düşünceye göre ise akıl fani olan dünyaya değer vermemeyi ve onda gülmemeyi salık verir. Akıl âleme ibretle bakarsa hayran olur.

3.8. Akıyla meşhur eşhas.

Akıl ile ilişkilendirilen başka bir odak ise bazı şahıslardır. Bu düşüncelere göre akl-ı evvel (yaratılan ilk akıl) Ahmed'dir (Hz. Peygamber). Başka bir düşünceye göre ise Akl-ı küll, (Hz. Peygamber'in) cevher-i pâkizesinin (saf, katıksız özünün) benzeridir. Aslında akıl irşada müsait değildir, Felatun'un peşinden gider. En akıllı

kişiler, Aristo ve Âsaf'tır. Hızır ile Hz. Musa akla maliktir.¹⁸¹ Mısır'de tespit edilen bir düşünceye göre ise aklın fikirleri Şeyh Bedreddin'in eseri olan Vâridat'tır.

3.9. Akla menfi yaklaşım

Akıl, insana ayak bağıdır. Allah'ı, Allah'ın yardımı olmadan tanıyamaz. Vahdet sırrı ona mübhemdir. Aklın peşine düşen dîvâne olur. O terk edilmeden tarikate girilmez. Bir virane olan akıl, insanı ilahi âlemleri seyretmekten alıkoyan bir bağıdır, şeytanın hilelerini bilmez. Aklın vesvesesi insanı yoldan çıkarır. Vuslat ve hayret anında hükmedemeyen akıl, gönüldeki mananın sırlarını çözmekten ve âşığı anlamaktan acizdir. Muhabbetten anlamadığı için kınanmayı hak eder. Akıl, muhabbet neşvesinin tamamen hikmet olduğunu bilseydi sevda sarhoşluğu ile kendini kaybetmezdi. Bazen kesâfetle mâlul olan akıl, dâniâyı hayrete düşürür. Ârifin gönlünden gelen haber, tahkik yolunda yolunu sapıtan aklın sözlerine benzemez.

3.10. Aşk-âşık-akıl

Akıl ile anlam ilişkisi kurulan bir başka kavram ise aşktır. Bir çeşit delilik hâli olarak görülen aşkın akıl ile bir arada düşünülmesi şiir geleneğinde pek sık görülmez. Şair açısından bakıldığında akıl azledilmesi gereken bir istidaddır. Kendini aşkın fâili, âşık olarak gören şairin bu iki kavramdan hangisi lehinde tutum belirleyeceği açıkçası bir sürpriz değildir.

Akıl, aşkı ve onun gizli sırlarını anlayamaz. Akıl aşka ve âşığın hâline bigânedir. Akıl, kendi sırlarının hikâyesini bilen aşk karşısındaki yetersiz durumundan dolayı yaralanır. Divane, akla aşksız sahip olandır. Âşık ile divaneler akli önemsemez. Akli aşk şarabı sarhoş/tımar eder. Akıl, âşığın dilinin (gönül) derdine çâre olamaz. Aşk galip gelince akıl sağı solu bilemez. Akli, aşk zevki ve aşkın doğurduğu kargaşa divane eder. Âşığın deliliği, aklın yüz akıdır.

Akıl, güzellik cazibesi karşısında Mecnun'u kıskandıracak hâle gelir. Aşk yolunda hayran ve bîhaber olan akıl, âşığın Hakk (Allah) katındaki yüceliğini anlayamaz ve âşıklara deli ya da mülhid gözüyle bakar. Akılla aşkı ayırt eden talip,

¹⁸¹ Kehf (18) suresi 65-82. ayetleri arasında detaylı bir şekilde mevzu edilen, Hz. Musa ile Hızır arasındaki musahabeden mülhem.

akla bîgâne olur. Âbid ve zâhidlerin akılı, âşıkların Allah'ın sırlarından haber vermesi karşısında hayran olur.

Akıl ile aşk arasında klasik üslupta değerlendirilebilecek düşünceye göre âşık, akılı sevgilinin saçına bend eylemiştir. Âşığın akılı sevgilinin yüzünü/siyah saçını görünce dağılır. Akıl, sabâ rüzgârı estiğinde tarağı hatırlar. Akıl, sevgilinin nazımın güzelliği karşısında aşka boyun eğer. Akıl ancak aşk şarabını içerse sevgilinin sarhoş edici gamzesinin söylemek istediklerini anlayabilir. Buna rağmen aşkın esir alamadığı aklın hakkı da teslim edilir: Sevgiliye vuslat düşüncesinin sarhoş edemediği âşığın akılı övgüye değerdir.

3.11.Akıllı olmayanlar divanedir.

Akla sahip olmanın zıddı olan delilik/divanelik ile akıl arasında da düşünce geliştirildiği görülmektedir. Akla malik olmayanlara divane denir ve akıl mecnun olan âşığı önemsemez. Akıl, deliler semtine rehber olmaz.

3.12.Akıl Kavramında Edebî Düşünceler

3.13.Aklın evsafı

Akıl, her şeyden mutlaktır (kayıtsız).¹⁸²

Akıl, sûret aynasının cevherinin ruhunun suyudur.¹⁸³

Akıl, sırların kendisiyle konuşulmasına layık değildir.¹⁸⁴

Akıl, irfân karşısında susar.¹⁸⁵

Aklın âfeti gamdır.¹⁸⁶

Akıl, nüktedandır.¹⁸⁷

¹⁸²SG, 19/4 Kayd-ı mutlak i'tibârî akladır / 'Aşka nisbet cümleden mutlak durur

¹⁸³ C, terk. 1/X/4 'Akl âb-ı ruh-ı cevher-i âyine-i sûret / 'İşk ise ol âyinedeki tâb u cilâdur

¹⁸⁴ C, g. 64/4 Hem-sohbet-i râz eylemezüz 'akl-ı fuzûli / Erbâb-ı dile sıklet-i nâ-dân ne belâdur

¹⁸⁵C, g. 245/1 Nâtika söyleşemez tab'-ı sühân-dânum ile / 'Âkile bahs idemez kuvvet-i 'irfânım ile

¹⁸⁶ C, g. 95/1 Ser- mest-i gam u perde-der-i hâlet-i 'ışkuz / Gam âfet-i 'akl u dil ü biz âfet-i 'ışkuz

¹⁸⁷ C, terk. 6/IV/10Hâr-ı lâyefhem olduğün fehm it / Kendü 'akluñca nükte-dân olma

Aklın kibri, aşkın vücud bulmasına izin vermez.¹⁸⁸

Akıl, visâl (kavuşma) endişesi ile âvâredir.¹⁸⁹

Akıl Hızır,ı, mecma‘a‘l-bahreyni mesken edinmiştir.¹⁹⁰

Doğruluğu herkesçe kabul edilmiş bir akıl, kendini bütün akılların önüne koyar.¹⁹¹

Akıl, ârif-i cân(kâmil)’ın ayağına baş koymak ister.¹⁹²

Akla, tecellinin nuruna eren, bakmaz.¹⁹³

Akıl mecnun-reviştir (mecnun yürüyüşlüdür), akıl şeriatle sağlam bir ipe bağlanır.¹⁹⁴

Ehl-i ilhâd’ın aklına göre şeriat nizam içindir.¹⁹⁵

Aklın hikmetinin şerefi, keşf-i nazara sahip olmasıdır.¹⁹⁶

Hayret aklın gitmesine neden olur.¹⁹⁷

Dilin (gönül) aklı perişan etmesinde şaşılacak bir şey yoktur.¹⁹⁸

Dildeki (gönül) muhabbet zevki akla tesir eder.¹⁹⁹

Akıl, sevdalandırılmalıdır.²⁰⁰

¹⁸⁸ C, g. 176/5 Nahvet-i ‘aklam ki virmem zerrece ‘ışka vücūd / Hem neye biñ ‘aklı meftūn eyler etvārum benūm

¹⁸⁹ C, g. 250/2 ‘Āvāre kıldı ‘aklumı endiše-i visāl / Hergiz netice virmedi fikr-i muhāl ise

¹⁹⁰ AN, i. 127/4 Mecma‘a‘l-bahreyn’i mesken kıldı Hızır-ı ‘aklumuz / Menba‘-ı āb-ı hayāt olduk gelen gelsün beri

¹⁹¹ C, k. 23/7 Ta‘dād-ı ‘ukūl eylese bir ‘akl-ı müselleme / Elbette sayar ‘akluñı ol cümleden evvel

¹⁹² C, terk. 6/VII/5 Gerçi kim ‘akluña uyup dirsın / Olsa ‘ālemde böyle ‘ārif-i cân

¹⁹³ H, i. 177/4 Akla bakma er tecellī nūruna / Şem‘a hācet kalmaz oldukda sabāh

¹⁹⁴ C, k. 1/22 Şer‘i-i müstahkemi kim dinmiş aña habl-i metīn / ‘Akl-ı Mecnūn-revişūñ silsile-i muhkemidür

¹⁹⁵ NM, 18/16 Hemān anlar da ‘aklıncı sanur kim / Nizām için olasıdır şerī‘at

¹⁹⁶ C, terk. 1/X/2 ‘Aklūñ şerefi-i hikmeti keşf-i nazarıdır / ‘İşkuñ eser-i cāzibesı perde-küşādur

¹⁹⁷ C, terk. 2/III/5 Bilmedüm gitdi o nā-pāke bu lütfūñ sebebin / ‘Aklumı aldı bu hayret beni öldürdi bu gam

¹⁹⁸ C, g. 202/2 N’ola ber-bād eylese ‘akl u kararı u sabrı dil / Olmaz āsūde perişān olmayınca n’eylesün

¹⁹⁹ C, g. 51/3 Dildeki zevk-ı mahabbet ‘akla te’sir eyledi / N’ola hayrān olsa dāyım fikr-i esrārumdadur

Kadınların akli ve dini yarımıdır, sözüne göre davranmalıdır.²⁰¹

Ferz-i (satrançta vezir) fikr oynarken akıl, şah-mat olur.²⁰²

Aklın idraki Mevlâna'nın *Mesnevisini* anlamaya yetmez.²⁰³

3.14. Akıl değerlidir.

Akıl ve idraki bırakanlar, baki olmazlar.²⁰⁴

Aklın ilmi açığa çıkarılmalıdır.²⁰⁵

Akıl, gafletten uyandırır.²⁰⁶

Akıl, hikmetle bakmalıdır.²⁰⁷

Akıl, önder olmalıdır.²⁰⁸

Akıl, âlem-i ulvî ile meşgul ise değerlidir.²⁰⁹

Akıl, insanı ayık tutar.²¹⁰

Akıl sefahati terk ettirir.²¹¹

Akıl, gizli anlamlı meselelerin haberini verir.²¹²

²⁰⁰ C, g. 242/5 'İşkî hikmet 'aklı sevda eyledüm Cevrî gibi / Gelsün Eflâtûn u Mecnûn benden irşâd olmağa

²⁰¹ H, müf. 56 En-nisâ'î nâkısâtü'l-akli ve'd-dîn'i işit / Diñleme avrat sözünü var aña göre iş et

²⁰² NM, 71/9 Hadd-i zâtında mu'ammâdur bu güya her kişi / Ferz-i fikrin oynadurken 'aklı şeh-mât olmasın

²⁰³ C, tar. 63/3 Bilinmez mantık u hey'etle bu 'ilmün işârâtı / Buna idrâki yetmez 'akl u fehmüñ özge hikmetdür

²⁰⁴ NM, 184/3 Koyanlar 'akl u idrâki olur mı kimseden bâki / Yakup bu sîne-i çâki düşer âteşlere cânı

²⁰⁵ C, g. 245/4 Keşf olur 'ilm-i hîred nükte-i eş'ârumdan / Bilinür fenn-i sühan nüsha-i dîvânım ile

²⁰⁶ H, i. 167/5 Nefsin aradan süre gör / Vahdet iline ere gör / 'Aklın başına dere gör / Aç gözün gafletden uyan

²⁰⁷ C, terk. 1/X/2 'Aklüñ şeref-i hikmeti keşf-i nazarıdır / 'İşkuñ eser-i câzibesî perde-küşâdur

²⁰⁸ C, terk. 6/II/4 Eyle mir'ât-ı akli pîş-i nihâd / Anda gör 'ayn-ı süret-i cânı

²⁰⁹ SG, k. 1/25 'Âlem-i 'ulvî odur kim anda 'akl ü 'ilm ola / 'Âlem-i süflîde nutk u sürete yokdur nevâ

²¹⁰ SG, 103/2 Ne mest ol 'aşk ile dâ'im ne ayık ol bu 'akl ile / Miyân-ı zühd ile 'irfânı cem' idüp 'ubür eyle

²¹¹ H, i. 230/9 Aklını der başına diñle Hüdâyî'yi gel / Hak sözü güş ede gör böyle sefâhat neden

Aklı olan dünya devletine mağrur olmaz.²¹³

Akıl, noksanlığını denize bakınca anlar.²¹⁴

Akıl, söyleyene değil söze baktırır.²¹⁵

3.15.Akılın yeri baştır.

Akılın yeri baştır.²¹⁶

Akıl başta bulunur. Gönül kadehi aşk şarabıyla dolunca baştan gider.²¹⁷

3.16.Akılın türleri

Akl-ı evvel (yaratılan ilk akıl) Ahmed'dir (Hz. Peygamber).²¹⁸

Akl-ı verâ (yaratılmış akıl) maveraya ulaşamaz.²¹⁹

Tam akıl, bakiyi bırakıp fani dünyaya meyiletmez.²²⁰

Akl-ı küll Allah'ın zâtının sırrında âcizdir.²²¹

Akl-ı küll, (Hz. Peygamber'in) cevher-i pâkizesinin (saf, katıksız özünün) benzeridir.²²²

Akl-ı küll nefsi terbiye eder.²²³

²¹² C, terk. 1/X/6 'Aklun haberi mes'ele-i ma'nî-i mübhem / 'İşkuñ hüneri hall-i rumûzât-ı kazâdur

²¹³ H, müf. 152 Devlet-i dünyâya mağrur olma aklın yâr ise / Fânîye aldanma ger nûr-ı basîret var ise

²¹⁴ H, müf. 51 Bir kişi deryâya baksa rûz ü şeb / Akılının noksânına olur sebeb

²¹⁵ H, müf. 199 Var ise sende eğer akl ü mezâk / Söyleyen kimseye bakma söze bak

²¹⁶ H, i. 167/5 Nefsin aradan süre gör / Vahdet iline ere gör / 'Akılın başına dere gör / Aç gözün gafletten uyan

²¹⁷ AN, i. 5/3 Gönülüm kadehi tolmuş çün bâde-i 'ışkuñla / Başumda degül 'aklum mestâneym ey Mevlâ

²¹⁸ C, k. 22/11 'Akl-ı evvel ol semiyî-i Ahmed-i mürsel ki Hak / Tab'ına itmiş rumûz-ı 'ilm-i idrâki 'iyân

²¹⁹ AN, i. 2/3 Dâniş irmez hakikat-i zâta / Mâverâyâ ne vara 'akl-ı verâ

²²⁰ H, müf. 123 Fânî dünyânın fenâsını bilirken hâs ü âmm / Bâkî'yi kor fânîye mâil olur mu akl-ı tâmm

²²¹ AN, i. 2/2 Sırr-ı zâtuñda 'akl-ı kül 'âciz / Küh-i zâtuñ niçe bile 'urefâ

²²² C, k. 1/28 Yok nazîri anuñ efrâd-ı beşerde ancak / 'Akl-ı kül cevher-i pâkizesinüñ tev'emidür

²²³ AN, i. 63/3 Vücuduñ hânesinde beslenür kâmil olunca ol / Mürebbî 'akl-ı kül olup ider hem nefsi i kül irzâ'

Akl-ı kül, irfân sahibi olursa kıvrak anlayışlı dilin (gönül) sırları karşısında şaşkın bir hâle düşer.²²⁴

Akl-ı küllün deli gönlün tutsağı olması şaşılacak bir şey değildir.²²⁵

Akl-ı küll, istidâdı kıskanabilir.²²⁶

Nâkıs akıl, dost vuslatını hayal edemez.²²⁷

Nâkıs akıl, kâmil olmaya manidir.²²⁸

Kâmil akılların imtihan sorusu, muhakkık ulemanın sözleridir.²²⁹

Aklın on mertebesi, hakikatin yüce köşkünün alçak basamaklı cumbasının merdivenidir.²³⁰

3.17. Akıl sahiplerinin özellikleri

Akla sahip olan hırsı bırakır.²³¹

Akl sahibi olan insan dünyada eğlenmez.²³²

Akl başa devşirildiğinde, siva sevgisini terk ettirir.²³³

Akl, sahibinin hayal vadisinde kaybolmasına neden olur.²³⁴

Akl sahipleri, delilik sahiplerinden dilenir.²³⁵

²²⁴ C, g. 73/6 ‘Âlemi mâlik-i ser-mâye-i ‘irfân ideli / ‘Akl-ı kül vâlih-i sırr-ı dil-i derrâkumdür

²²⁵ C, g. 147/4 Besteyüz zülfine bî-kayd-ı cihânuz n’ola ger / ‘Akl-ı kül olsa esîri dil-i dîvânemüzüñ

²²⁶ C, terk. 4/I/6 ‘Akl-ı kül reşk eylese lâyıkdur isti‘dâduña / Yaraşur ger cevher-i kâbil dinilse aduña

²²⁷ H, i. 159/2 Kande ‘akl-ı kâsırın kande hayâl-i vasl-ı dost / Mürg-i ‘Ankâ’yı şikâr etmek ola mı bir meges

²²⁸ H, müf. 86 Akl-ı nâkıs kâmil olmağa kaçan himmet eder / Onmadıklık var iken onmağa kim gayret eder

²²⁹ C, k. 34/12 Muhakkık-ı ‘ulemâ kim ifâde-i nakli / ‘Ukûl-i kâmilenüñ ders-i imtihanıdır

²³⁰ C, k. 1/12 Kasr-ı bâlâ-yı hakikat ki ‘ukûl-i ‘aşere / Ğurfe-i esfel-i kem-pâyesinüñ süllemidir

²³¹ C, terk. 6/VI/11 Az u çok var ise eger ‘akluñ / Hırsı ko ni‘met-i kem ü bîşe

²³² H, i. 39/2 Bakma bunun karasına ağına / Gönül verme bostânına bâğına / Beñzer hemân oğlan oyuncağına / Bunda akli olan insân eğlenmez

²³³ H, k1. 25 Hubb-ı Hak ve Hubb-ı dehr-i dün / Cem‘ beyne’t-tıb ve’n-nün / Aklımı başına devşir / Ko sivâ hubbunu hey mecnün

²³⁴ C, terk. 1/XI/6 Ben ‘ışk ile âteş-zen-i hâr ü has-i evhâm / Sen ‘akl ile vâdî-i hayâlâtıda hâyıf

3.18. Akıl, Allah izin verirse Allah'ı anlayabilir.

Akıl Rabb'dedir.²³⁶

Zâhir ve Bâtın (Allah) *semme vechullah* demiş ve akılı hayran etmiştir.²³⁷

Akıl sahibi Hakk'a meyleder, Mevlâ rızası için çabalar.²³⁸

Akıl, Rab (Allah) yardım etmezse çaresizdir.²³⁹

Âşığın akılı ve fikrini Allah döndürür.²⁴⁰

Allah dünyayı tahkik ışığıyla süslemeseydi akıl, feleğin hareketini başıboş²⁴¹ bir dönme sanırdı.²⁴²

Akıl ve hayal, Hakk'a yöneltilmelidir.²⁴³

Akıl, nutk-ı Hakk'la (Allah) ve edeple cilalanmalıdır.²⁴⁴

Akıl, cemâlin hilesi karşısında çaresizdir.²⁴⁵, ²⁴⁶

Akıl, Dost'un (Allah) vuslatını hayal etmede kusurludur.²⁴⁷

²³⁵ C, g. 45/6 Ol sâhib-i ser-māye-i sevdā-yı cünūnuz / Kim mālīk-i sāmān-ı hıred sâylümūzdür

²³⁶ AN, i. 15/4 'Aklı aradum / Bende bulmadum / Şübhe kılmadum / Sendedür yâ Rab

²³⁷ H, i. 55/2 Sen Semme vechu'llāh dedin hem Zâhir ü Bâtın adın / Gâh gösterip gâh gizledin
aklı odur hayrân eden

²³⁸ H, müf. 7 Aklın senin ger yâr ise hem Hakk'a meylin var ise / Biñ cân ile kul ola gör Mevlâ
rızsân bulagör

²³⁹ H, i. 75/2 İster seni cân bülbülü / Lâkin erişmez akl eli / Ger açivermezsen yolu / Kul neylesin
yâ Rabbenâ

²⁴⁰ NM, 127/4 'Akl u fikrüm zevrakı yollarda kaldı ser-nigün / Belki cümle 'akl u fikri bende ser-
gerdân iden

²⁴¹ Kıyâme (75) suresinin, "İnsan, kendisinin başıboş bırakılacağını mı zanneder." mealindeki 36.
ayetinden mülhem.

²⁴² C, k. 2/20 Virmese dünyāya zīver pertev-i tahkīk ile / 'Akl-ı kāsır devr-i gerdūmı sanırdı
serserī

²⁴³ NM, 131/2 Yönelmiş gör Hak'a 'akl u hayālī / Bu halden gayrı ahvālī n'idersin

²⁴⁴ SG, 110/2 Her a'zāna öğüt sakla / Cilā vir nefis ile 'akla / Dem-ā-dem var nutk-ı Hak'la / Edeb
gözle edeb gözle

²⁴⁵ AN, i. 81/2 Beni dīvāne kıldı 'ışkı ile / 'Aklımı aldı gitti āl-i cemāl

²⁴⁶ AN, i. 82/3 Dillere toldı 'ışkuñ esrārı / 'Ārifē irdi vahdet āsārı / Gözlere girdi reng-i ruhsārı /
'Aklı āl ile aldı āl-i cemāl

²⁴⁷ H, i. 159/2 Kande 'akl-ı kāsırın kande hayāl-i vasl-ı dost / Mürg-i 'Ankâ'yı şikâr etmek ola mı
bir meges

Allah nurunu gizlediği için, akıl ve cân hayret zulmetinde kalmıştır.²⁴⁸

Hakk'ta (Allah) fena olanın, ne bilgisi ne akılı kalır.²⁴⁹

Akıl, Allah'ın yaratıcılığının habercisi, hikmet nişanesidir.²⁵⁰

Akl-ı küll Allah'ın zâtının sırrında âcizdir.²⁵¹

Akıl, Allah'a yol göstermede yol gösterici değildir.²⁵²

Allah'ın mevcudiyeti karşısında aklın söyleyebileceği bir şey yoktur.²⁵³

Akıl, Allah'ı anlayamaz, tavlayla (oyunla) vakit geçirir.²⁵⁴

Mürşid-i kâmile irtibat olmadan yalnız akıl ile Allah'a yakınlık kazanılmaz.²⁵⁵

3.19. Akıl, dünyaya değer vermez.

Akla dünyaya değer vermemeyi öğretmelidir.²⁵⁶

Akıl, bu dünyada gülmemeyi salık verir.²⁵⁷

Akıl, bu âleme hayran olmalıdır.²⁵⁸

²⁴⁸ H, i. 124/8 Zâtın envârın yeter etdin nihân / Zulmet-i hayretde kaldı akl ü cân / Derdimin dermânı vaslıdır hemân / Bir onulmaz derde tuş oldum meded

²⁴⁹ NM, 116/3 Çü bildüm vech-i cânânı kamuda sezdim Allâh'ı / Fenâyum Hak'da vallâhi ne bilüm kaldı ne dânum

²⁵⁰ C, terk. 1/X/1 'Akl âyet-i hikmet haber-i sun'-ı Hudâdur / 'İşk âfet-i endişe-i 'akl-ı hukemâdur

²⁵¹ AN, i. 2/2 Sırr-ı zâtuñda 'akl-ı kül 'âciz / Künh-i zâtuñ niçe bile 'urefâ

²⁵² NM, 10/4 Dersi 'aklundan alursañ bil saña olmaz delil / Dersüñi var Hak'dan al kim 'ilmüñ ola reh-nümâ

²⁵³ NM, 16/3 Anı tevhîd eylemez illâ ki şirk ehli ider /Vahdet-i Hakk'ı tuyanüñ dili lâldür 'aklı mât

²⁵⁴ H, i. 75/4 Hakk'anlamak merd işidir / Sıgmaz 'akıl nerd işidir / Çün Sâni-'i ferd işidir / Kul neylesin yâ Rabbenâ

²⁵⁵ AN, i. 60/6 Kasr-ı kurba yol bulur mı 'akl ile / İtmeyen bir mürşide hiç irtibât

²⁵⁶ NM, 12/5 Bir zamân yüz virme dünyâ ehline 'uzletde ol / 'Akl u fikrûñ bir yere cem' it yüzüñe çek nikâb

²⁵⁷ NM, 69/3 Ağla gözüm iñle gönlüm iñiler 'aklı olan gülmesün / Kimi âh idüben ağlar kimi pinhân iñiler

²⁵⁸ AN, i. 96/3 Tedbiri bırak âdem takdîri gözet her dem / 'Aklunı der-in 'âlem hayrân ide gör hayrân

3.20. Akıyla meşhur eşhas.

Akl-ı evvel (yaratılan ilk akıl) Ahmed'dir (Hz. Peygamber).²⁵⁹

Akl-ı küll, (Hz. Peygamber'in) cevher-i pâkizesinin (saf, katıksız özünün) benzeridir.²⁶⁰

Akıl irşada müsait değildir, Felatun'un peşinden gider.²⁶¹

En akıllı kişiler, Aristo ve Âsaf ile temsil edilir.^{262, 263, 264}

Akıl, Süleyman Peygamberin yardımcısı Âsaf'a benzer.²⁶⁵

Hızır ile Musa akla maliktir.²⁶⁶

Akılın fikirleri (Şeyh Bedreddin'in eseri) *Vâridat*'tır.²⁶⁷

3.21. Akla menfi yaklaşım

Akıl, insana ayak bağıdır. Allah'ın yardımını olmadan Allah'ı tanıyamaz.^{268, 269}

Akıl, Padişah'ı (Allah'ı) anlamada çaresizdir.²⁷⁰

Vahdet sırrı akla mübhemdir.²⁷¹

Akılın peşine düşen zulmet bağından çıkamayan dîvânedir.²⁷²

²⁵⁹ C, k. 22/11 'Akl-ı evvel ol semiy-i Ahmed-i mürsel ki Hak / Tab'ına itmiş rumüz-ı 'ilm-i idrâki 'ıyân

²⁶⁰ C, k. 1/28 Yok nazîri anuñ efrâd-ı beşerde ancak / 'Akl-ı kül cevher-i pâkîzesinüñ tev'emidür

²⁶¹ C, g. 236/5 'Akla şâgird itme ey Cevrî dil-i dîvânîni / Kâbil-i irşâdı muhtâc-ı Felâtun eyleme

²⁶² C, k. 14/6 Edîb-i 'ilm-i tedbîr ü hükümet / Aristü-yı hîred-âdâb u etvâr

²⁶³ C, k. 20/45 Tâ ki bir 'Âsaf-ı zî-şân u hîred-mendi kazâ / İde tetmîm-i mühimmât-ı umûra tevkîl

²⁶⁴ C, k. 21/12 'İlm-i tedbîrde mâhir o kadar kim olamaz / Âsaf-ı rüşd ü Arestü-yı hîred akrânı

²⁶⁵ H, i. 62/2 Tavk-ı tâ'at bağlayıp ifrî-i nefsin boynuna / Âsaf-ı akla ri'âyet kıl Süleymânlık budur

²⁶⁶ NM, 194/3 Sıfât u zâtıdur 'ilmeyn vücûdi Mecma'u'l-bahreyn / Velâyet nûr-ı Zülkarneyn çü 'akleyn Hızır u Mûsâ'yı

²⁶⁷ NM, 17/1 Cân kuşînuñ her zamân ezkârıdur Vâridât / 'Akl ü hayâlün hemân efkârıdur Vâridât

²⁶⁸ AN, i. 97/3 Kul bir za'îf-i bî-mecâl / 'Aklı aña olmuş 'ıkâl / Sensüz seni bulmak muhâl / Bî-çâre kullar n'eylesün

²⁶⁹ H, i. 19/4 Şular kim ehl-i kâl oldu seni bilmek muhâl oldu / Meğer akılı ikâl oldu kodu hayretde dâñâyı

²⁷⁰ AN, i. 97/2 Ey pâdişâh-ı bî-nişân / Künhine irmez 'akl-ı cân / Hayretde iken dü cihân / Bî-çâre kullar n'eylesün

²⁷¹ SG, 29/2 Vahdet esrarı 'akla mübhemdür / Zevk iden bunu 'aşka mahremdür

Akıl terk edilmeden meclise (tarikate) girilmez.²⁷³

Akıl, fuzulidir.²⁷⁴

Akıl Şeytan'ın hilelerini bilmez.²⁷⁵

Akıl, bir viranedir ve insanı ilahi âlemleri seyretmekten alıkoyan bir bağıdır.²⁷⁶

Aklın vesvesesi insanı yoldan çıkarır.²⁷⁷

Akıl, vuslat ve hayret anında hükmedemez.²⁷⁸

Akıl, dildeki (gönül) mananın sırlarını çözemez.²⁷⁹

Akıl, tahkik yolunda yolunu sapıtır.²⁸⁰

Hired (akıl) muhabbet neşvesinin tamamen hikmet olduğunu bilseydi sevda sarhoşluğu ile kendini keybetmezdi²⁸¹

Ayak bağı olan akıl, dâñâyı hayrete düşürür.²⁸²

Akıl, bazen kesâfetle maluldür.²⁸³

Akıl topraktan bir parça, mazhar-ı küll olan âşığı anlamaz.²⁸⁴

---

²⁷² NM, 197/2 Lām-ı halkı mahv idüp habbîn olup Hakk'ı görüp / Kayd-ı zulmetden çıkup olma
'akıl dīvānesi

²⁷³ SG, 105/5 'Akl ile ölüp yine 'aşk ile dirilmek gerek / Ölmedin ön ölmeyenler gelmesün bu
meclise

²⁷⁴ C, g. 64/4 Hem-sohbet-i rāz eylemezüz 'akl-ı fuzūli / Erbāb-ı dile sıklet-i nā-dān ne belādur

²⁷⁵ NM, 165/4 'Akl ile bunuñ hergiz bir hīlesi bilinmez / Şeytānı dahi gizli bu 'ilm ile bulunmaz /
Her ne kadar aña sen şetm eylesen alınmaz / Rıfk ile ider mekr-i her yañaya çalınmaz / Hak'dur bu
sözüm hakla inkārına tayanma / Gerçeklere teslīm ol her sözi yalan sanma

²⁷⁶ NM, 197/3 'Aklın aslın sorar iseñ bir resendür bağılusun / Seyr-i lāhūta komaz kalur deyü
vīrānesi

²⁷⁷ C, terk. 3/II/3 Bīhūde gezüp mehleke-i zann ü gümānda / Olduk nice gün vesvese-i 'akl ile güm-
rāh

²⁷⁸ NM, 74/2 Vuslatda olan hayretde kalan / 'Aklın diremez kendin bulamaz

²⁷⁹ C, k. 1/7 Sırr-ı ma'nī ki dil 'akla virür pīçiş ü tāb / Şāhid-i nüktesinüñ turra-i ham-der-
hamıdur

²⁸⁰ C, terk. 1/X/7 'Akl oldı reh-i 'ālem-i tahkīkde güm-rāh / 'Işk ol tarafuñ sālīkine rāh-nümādur

²⁸¹ C, g. 16/2 Sāfi hikmetdür mahabbet neşvesin bilse hired / Eylemezdi tab'ını ser-cüş-ı sevda-
hıyremest

²⁸² H, i. 19/4 Şular kim ehl-i kāl oldu seni bilmek muhāl oldu / Meğer aklı ikāl oldu kodu
hayretde dāñâyı

²⁸³ C, terk. 1/X/5 'Aklıñ irişür cevherine gāhī kesâfet / 'Işkuñ dile feyz itdügi hem-vāre safādur

Akıl, muhabbeten anlamadığı için şişe-i neng başına çalınır (kınanmayı hak eder).²⁸⁵

Akılın sözleri düzenli seçkin inci gibiye de ârifin gönlünde bulunan haber ona benzemez.²⁸⁶

3.22. Aşk-âşık-akıl

Aşk, akılla izah edilemez.²⁸⁷

Akıl, âşığın hâlini anlamaktan âcizdir.²⁸⁸

Akıl, aşka bigânedir. Akıl, dilin (gönül) yarasısıdır (bela).²⁸⁹

Akıl, aşkın gizli sırlarını anlamaya muktedir değildir.²⁹⁰

Akıl, âşıkların sırlarını anlayamaz.²⁹¹

Akılın çözemediği sırlar vardır. Gönül akılda yara açar.²⁹²

Aşk, akıl sırlarının hikâyesidir.²⁹³

Aşkın sırrı, akılla anlaşılabilir.²⁹⁴

Akılın yüce olan kadrini aşağıya aşk çeker.²⁹⁵

Akla, aşksız sahip olana divane denir.²⁹⁶

---

²⁸⁴ C, g. 260/3 Cüz'-i hâküz mazhar-ı küldür bizüm evsâfımız / 'Akl-ı sâfî cevher-i nüh âsumân bilmez bizi

²⁸⁵ C, terk. 1/VIII/2Çaldım başına 'akluñ o dem şişe-i nengi / İtdüm dil-i dîvânemi rûsvâ-yı mahabbet

²⁸⁶ C, terk. 1/XII/1 'Akıl sözi matbû' u pesendîde güherdür / Ammâ dil-i 'ârifde olan özge haberdür

²⁸⁷ AN, i. 8/4 'Aklı 'ışkuñ kaydına bend eyleyenler kandadır / Gelsün ol dîvâneler dîvân-ı 'ışka es-salâ

²⁸⁸ C, g. 114/7 Hired hicâba düşer tavrumuzdan ey Cevrî / Ne cām-ı bâdeyi elden koruz ne medhüşuz

²⁸⁹ C, g. 167/1 Āşināyam 'ışka gerçi 'akl ile bigāneyem / Hem yine dāğ-ı dil-i 'aklum 'aceb dîvāneyem

²⁹⁰ C, terk. 1/IX/7Fehm eyledüm esrār-ı nihān-ı dil-i 'ışkı / Bigāne isem 'akl ile ger mahrem-i 'ışkam

²⁹¹ AN, i. 117/1 'Akl ile irmek olmaz esrār-ı 'âşıkāna / 'Allāmeler yetişmez etvār-ı 'âşıkāna

²⁹² C, terk. 1/IX/8Hallāl-i rumūz-ı haber-i müşkil-i 'aklam / Dîvāneyem ammâ yine dāğ-ı dil-i 'aklam

²⁹³ C, g. 103/5 Sohbet itdükçe dil-i Mecnūn ile Cevrî gibi / Kıssa-i rāz-ı hireddür bî-me'āl efsānemüz

²⁹⁴ C, g. 198/4 Ehl-i hikmet 'akl ile hall idemez bu 'ukdeyi / Sırr-ı 'ışkı 'âlemūñ müşkil-küşāsıdır bilen

²⁹⁵ C, g. 16/1 Himmet-i 'ışk eylese kadr-i bülend-i 'aklı pest / Eylemez hikmet te'accüb dest-i ber-bālā-yı dest

Âşık, akıldan geçer.²⁹⁷

Aklı; âşıklar, divaneler önemsemez.²⁹⁸

Akıl, âşığın dilinin (gönül) derdine çâre olamaz.²⁹⁹

Aşk şarabı akılı mest ve medhûş eder.³⁰⁰

Akıl, aşkın verdiği neşve karşısında şaşkındır.³⁰¹

Akıl, aşk zevkiyle safa bulur.³⁰²

Aşk galip gelince akıl sağı solu bilemez.³⁰³

Akıl cünun günleri gelmeden önce aşk şerbeti ile tımar edilmelidir.³⁰⁴

Aklı, aşk mezhebi divane eder.³⁰⁵

Aklı, aşkın doğurduğu kargaşa delirtir.³⁰⁶

Akılın yüz akı, âşığın deliliğidir.³⁰⁷

Akıl, âşığın Hakk (Allah) katındaki yüceliğini anlayamaz.³⁰⁸

Akıl, aşk yolunda hayran ve bîhaberdır.^{309, 310}

²⁹⁶ C, terk. 1/X/8 'Ākıl aña dırler ki ola 'ışk ile hem-rāh / Dīvāne odur kim yürüye 'akl ile her gāh

²⁹⁷ NM, 144/2 Alduñ çü beni benden geçdüm bu cān u tenden / 'Aklum dahi her varum yağmadur alan alsun

²⁹⁸ NM, 117/4 Mecnūn'um bugün Leylā derdinden / 'Aklı neylerüm dīvāne geldüm

²⁹⁹ C, terk. 1/X/3 'Akl eyleyemez derd-i dil-i 'āşika çâre / 'İşk ise devā-yı hafakān-ı 'ukalādur

³⁰⁰ C, g. 194/5 Tab'-ı Cevrī gibi olmaz mahrem-i esrār-ı dil / Bāde-i 'ışk ile 'akılın mest ü medhûş itmeyen

³⁰¹ C, g. 167/2 Neşve-i keyfiyyetümle 'aklı hayrān eylerem / Ben ki cām-ı 'ışk ile medhûş bir mestāneyem

³⁰² C, g. 51/2 Zevk-ı 'ışkı yalıñuz sanmañ dil-i mestümdedür / Ol safādan bir eser hem 'akl-ı hüş-yārumdadur

³⁰³ AN, i. 64/6 Şöyle gâret eyledi 'ışkuñ dili / Gāhī gelmez 'akluma hiç sol u sağ

³⁰⁴ AN, k. 1/18 'Akla tımār idelüm gelmeden eyyām-ı cünün / Gel'e dīvāne senünle içelüm serbet-i 'ışk

³⁰⁵ C, g. 134/4 'Aklı dīvāne kılup zühdi ider mest-i harāb / Böyledür işte sülük eyler iseñ mezheb-i 'ışk

³⁰⁶ C, g. 136/4 'Aklı itmezdi dāğ-dār cünün / Olmasa hāli fitne-perver-i 'ışk

³⁰⁷ C, g. 39/6 Āb-rüy-ı hired cününumdur / Tāb-ı zülf-i sükün telāşumdur

³⁰⁸ SG, 35/5 Kühümüñ idrākin 'āciz 'ālemüñ 'ārifleri / Kibriyāma 'akl irişmez mā-'arefnā bendedür

Güzelliğin cazibesinin artırdığı tutku, akli Mecnun'u kışkandıracak hâle getirir.³¹¹

Akıl ehli, aklın ötesini göremez ve âşıklara deli ya da mülhid gözüyle bakar.³¹²

Akılla aşkı ayırt eden talip, akla bîgâne olur.³¹³

Âşıkların, (Allah'ın) sırlarından haber vermesi âbid ve zâhidlerin aklını hayran eder.³¹⁴

Âşık, sevgilinin yüzünü görünce akıl dağılır.³¹⁵

Âşık, akli sevgilinin saçına bend eylemiştir.³¹⁶

Sevgilinin siyah saçının teli akli perişan eder.³¹⁷

Akli, sevgilinin karışık saçını dağıtır.³¹⁸

Akıl, sabâ rüzgârı estiğinde tarağı hatırlar.³¹⁹

Sevgilinin nazınının güzelliği bencil akli aşka boyun eğdirir.³²⁰

Akıl ve dili (gönül) aşk şarabı ile harap etmeyen, sevgilinin sarhoş edici gamzesinin söylemek istediklerini anlayamaz.³²¹

³⁰⁹NM, 39/5 Çün gel oldı yalıñız girdüm yola tenhâ ğarīb / Dīde giryān sīne biryān 'akıl hayrān bī-haber

³¹⁰NM, 68/6 Yazılmaz pūr-fakr cürmi rızā-yı hükm-i sultāndur / Libāsın tazeler ancak 'akıllar bunda hayrāndur

³¹¹C, g. 174/4 Cezbe-i hüsnüñ ile şevkümü eyle efzün / 'Akli ol şevk ile reşk-āver-i Mecnün idelüm

³¹²NM, 172/6 'Ākılun mīzānı 'akluñ māverāsıñ almadı / 'Āşıkuñ 'akıllar içre adı mülhid ya deli

³¹³SG, 29/3 'Aklile 'aşkı fark iden tālib / 'Akla bī-gāne 'aşka hem-demdür

³¹⁴NM, 186/5 Gizlü sırıñdan haber virdükde 'uşşākuñ dili / 'Abid ü zāhidlerüñ 'aklımı hayrān eyledi

³¹⁵NM, 187/5 Vechüni görsem tağılır 'aklum / Zülfüñ aña çün müktedā düşdi

³¹⁶C, g. 102/3 Zülfine bend eyledük 'aklı olup āzāde-ser / Çeşmine dil-dāde olduk 'āşık-ı mestāneyüz

³¹⁷NM, 186/1 Dilberā gamzeñ okı içüm tolu kan eyledi / Şol siyāh zülfüñ teli 'aklum perīşān eyledi

³¹⁸NM, 21/1 Bağrumı pūr-hün ider şol çeşm-i mestānile bahs / Tağıdur 'aklumu şol zülf-i perīşānile bahs

³¹⁹NM, 57/1 Esicek bād-ı sabā 'akluma san şāne deger / Zīrā evvel eser ol zülf-i perīşāne deger

³²⁰C, g. 265/6 'Āferīñ hüsn-i hulk-ı nāzına kim / 'İşka rām itdi akl-ı hod-kārı

³²¹C, g. 229/2 İtmeyen 'akıl u dili bāde-i 'ışk ile harāb / Nice hem-meşreb olur gamze-i mestāne ile

Uyanık, akıllı dilini (gönül) sevgiliye kavuşma düşüncesinin kadehi ile sarhoş etmeyen âşık, övgüye değerdir.³²²

3.23. Akıllı olmayanlar divanedir.

Akla malik olmayanlar divanedir.³²³

Akıl, meftun ve mecnun olan (âşıkları) önemsemez.³²⁴

Akıl bigânedir, delilerin semtinde rehber olamaz.³²⁵

4. ÂLEM

4.1. Âlemin evsafı

Âlem, sevgiliye âşık olur. İnsanoğlunun ömrü bitince âlem başına dar olur. Sadece insanoğlu değil yaratılmış her şeyi içinde barındıran âlem de fanidir, orada zehre şeker, dikene gül denir.

Âlemin hizmetçisi cihandır. Âlem, Hızır'ın gözünde dolanacak kadar kendisini göreni hayran bırakan bir yüzdür. Âlemde mahiyetini bilmeden aşka tutulmuş olan yüz binlerce kişi vardır. Âlemde büyüklenmek, kulluğa kabul edilmeye manidir. Kendini bilmeyenler âlemde mutlu olamaz. Âlemin düzeni, Zü'n-Nûn'un sinesinde yaralar açmıştır. Telaştan kurtulmanın şartı âlemi koyvermektir, âlemin kaygı ve sıkıntısından da dua ile kurtulunur. Darağacına çıkmayı göze alabilenler âlemin sultanı olur.

Şairlerin âlem kavramı ile çeşitli teşbihler geliştirdikleri görülmektedir: Âlem; bir nefestir, kafestir, ateş közüdür, hazinedir, sıfatın madenidir, orta halkadır, yerden göğe bir noktadır, cilve mahallidir, dîdârın aynasıdır, vücuttur, gamhanedir, gezinti yeridir, arzuların satıldığı bir çarşıdır, sûfinin feryat ettiği bir kilisedir. Ayrıca âlem, kökü arşta olan bir ağaçtır, cemâlin fidanları ile dolu bir bağıdır.

³²²C, g. 266/4   Âferîn ol rind-i 'ışka kim dil-i hüş-yârını / Fikr-i cām-ı vasl ile ser-mest ü medhüş itmedi

³²³C, g. 94/2   Dîvâne degül silsile-bend-i dil-i 'akluz / Mestâne degül sahne-keş-i küy-ı hevâyuz

³²⁴NM, 74/5   Meftûn olalı mecnûn olalı / Bu Mısrî dahi 'akla gelemez

³²⁵C, g. 82/4   Hired bîgânedür semt-i cünûnareh-nümâ olmaz / Bu vâdînüñ yolın Mecnûndan öğren âşinâdan gör

Âlemin bâtını, zâhiren gizli olan hakikatlerin aydınlanması için teneffüs etmek ister. Âlemin gücü bir araya geldiğinde haşr vuku bulur. Âlemde marifetin ruhu, devrin sırrının zevkidir. Âleme gizli olan bazı sırlar vardır. Âlemin doğru bir şekilde halledilmesi gereken işleri vardır. Âlemin ümit çarşısı vardır. Âlem meclisine baht kadehi letâfet verir. Âlem kavramının Cevrî'de nevruz ile ilişkilendirildiği görülmektedir. Nevruz, yıldızını âleme gösterir ve gül bahçesi fezasını bir âlem eyler.

4.2. Âlem-Allah

4.2.1. Âlemi Allah yaratmıştır.

Âlemi yoktan var eden Allah'tır. Allah'ın gizli bir hazinesi olan âlemin varlığı Allah'ın kudretini gösterir. Hakikatte Allah'ın gönderdiği ilk suhuf âlemdir. Âlemi yaratmak, Allah'a göre bir zerre yaratmak gibidir. Celâl ile cemâlin karışmasıyla vücud bulan âlem, Allah ahfa sırrının sarayında tecelli edince insanın zuhuru için yaratılmıştır. Baştan başa Allah'ın halvethanesi olan âlemin başını Allah döndürür. Âlemin kendi kendine dönmesinin nedeni Cemâl'in lütfudur.

Âlemlerin Rahman'ı Allah'tır ve âleme dolmuştur. Bütün âlem Allah'a âşıktır ve bendedir. Böyle Nûr-ı Kibriyâ'ya sahip olanların nuru da âlemi baştan başa kaplar. Âlemin bâtını onun bütün zerrelere hayat veren Allah'tır. Allah, nimetleri âleme cömertçe, esirgemenen, bol bol vermiş; böylece kudretini izhar etmiştir. Âlemde Allah'ın vuslatına kavuşmak için gezilir ve ona Allah'ın nuruyla nurlananlar nur saçabilir.

4.2.2. Âlem Allah'ın yansımasıdır.

Âlem, Allah'ın sanatına ayna, güzelliğinin şerhinden meydana gelen bir kitap, muhabbet nurunun güneşi ve onun zuhur ettiği bir mezâhirdir. Âlemlerin hepsi Allah'a âşıktır ve onu özler. Allah'ın güzelliğini görmek için cân âleminden feryat kopmuştur.

4.2.3. Âlemin sahibi/sultanı Allah'tır.

Âlem ve âlemde görülen her şey Allah'ındır. Onu Allah'ın hikmeti ihya etmiştir. Âlem, Allah'ın fazlından döşenmiş bir sofraya gibidir. Allah'ın cemâlinin güneşi karşısında zerre gibi kalan âleme Allah cân vermiştir. Onun halkı da Allah'ın feyziyle neşat bulur.

Âlem kavramı ile Allah'ın zâtı arasında geliştirilen bir düşüncede ise 'sultanlık' vurgusu göze çarpmaktadır. Âlemin sultanı birdir ve o Allah'tır. Cümle âlemde hiç kimse nur-ı vâhide bigâne kalamaz. Ona erişenin işi âsân olur. Âlemde dirlik düzenlik olabilmesi için onu yaratan Allah'ın hükümleri uygulanmalıdır. Allah'ın yarattığı âlemleri seyredebilmek için Allah'ın yolunda sâlik olunmalıdır. Sadece Cevri'de tespit edilen bir düşüncede ise âlem kavramına farklı bir anlam yüklendiği görülmektedir: Fıtratında Allah'ın feyzini taşıyanlar, âlemde âlem olur.

4.3. Âlemin yaratılma sebebi Hz. Peygamber'dir.

Âlemin yaratılma sebebi Hz. Peygamber'e duyulan aşktır. O âleme gelmeseydi cihan yaratılmazdı. Âlem pergelinin noktası ve âleme rahmet olan Hz. Peygamber, âlemin cânı, övücüdür. İki âlem onun nuruyla düzen bulur, süslenir. Onun güneşe teşbih edilen nurunun bir zerresi bile âlemlere yeter. Onun kokusu âlemleri kokulandırır. Âlemler, sultan olan Hz. Peygamber'e muhtaçtır.

Hız. Peygamber'in doğumu âlemin bayramı, mutluluk kaynağıdır. Onun doğumuyla âlemler aydınlanmıştır. Bu âlemin başı Âdem, sonu Hz. Peygamber'dir. Onun âleminde İslam dini kıyam etmiştir. Âlemin gönül doktoru olan Hz. Peygamber, âlemlere şefaak kaynağıdır. Âlem, harap olduğundan ondan medet istenir.

4.4. Âlem iki tanedir.

Âlemin ya da âlemlerin sayısı ile ilgili olarak şairlerin iki temel düşünce etrafında bir araya geldikleri görülmektedir: İki ve on sekiz bin. Bunlardan âlemin iki adet oluşu ile ilgili tespit ettiğimiz düşüncelere göre iki âlemde de Allah'ı bilmekten

daha iyi bir sevap olamaz. Bunu bilmeyen câhile iki âlem de cehennemdir. İki âlem zevki vahdette cem edilir.

Peymâne, iki olan âlemi on sekiz bin gösteren ilginç bir aynadır. İki âlemin nuru Hz. Peygamber'dir. Saç ve kaşlar iki âlemin şerhidir. Âlemin iki oluşu ile âşık arasında ilişkilendirilen düşüncelere göre ise âşık, *semme vechullah* ile iki âlemin de Allah'ın zâtı olduğunu bildiğinden, utanmaz ve hiçbir şeye baş eğmez, iki âlemin kaygısından kurtulmuştur. Başka bir düşünceye göre âşık, ilahi aşka iki âlemde de aşına olmak istese de nasipsiz olduğundan iki âlemin sırlarını bilmeye muvaffak olamaz.

4.5. Âlem on sekiz bin tanedir.

Âlem on sekiz bin tanedir ve gönül onu kuşatmıştır. On sekiz bin âlemi verdiği bir emirle var eden Allah'tır ve o bütün âlemleri kaplamıştır. On sekiz bin âlem Allah'ın sıfatıdır. On sekiz bin âlemin misali cân, kiblesi insan, nüshası ise ârifdir.

4.6. Âlemin çeşitleri

4.6.1. Vahdet âlemi

Şairlerin müstakil bir âlem olarak ele aldıkları başka bir kavram da vahdet âlemidir. Aslında vahdet bütün âlemin kaynağıdır, o kesretteki vahdettir. Vahdet goncasının açılması âlemi şâd eder. Âlem ve âdemin bir dem olduğu bambaşka bir âleme vahdet denir. Onun sırrını bulanlar, bu sırrı âleme açmazlar. Vahdet âleminde uzak yakın birdir; bu, şu yoktur. Orada âşıklar vardır ve aşk ederler. Vahdet ehlinin sohbetlerini baş tacı edenler, âlemde meşhur olmuştur. Orada gezinmek insanlıktır ancak vahdet âleminin dilini bilmeyen, papağan görünümlü leylek gibidir.

Vahdet âleminde Allah ile birlik sürmek isteyenler, aşk ile vücud günahından arınmalıdır. Oraya girebilen, sırr-ı Yezdân olur. Orada ancak Allah'ın inayetiyle sebat edilir.

4.6.2. Kesret âlemi

Kesret, sûret âlemidir. Kesret âleminde dalgaları kesilmeyen vahdet sırrı bulunur. Kesret âlemine seyrana vahdet ilinden gidilir. Kesret âleminde, Münker Nekir hesap sorar. Allah inayet ederse kesret âleminden vahdete kavuşulur.

4.6.3. Ulvî-sufî âlem

Sadece Gaybî’de tespit edilen ulvî ve sufî âlem ile ilgili düşüncelere göre âlem-i ulvî, Allah’ın insanda yüzünü göstererek aşikâr olduğu âlemdir. O, arştır ve onda akıl ve ilim rehber olur. Sufî âlemlerle ilgili düşüncelere göre ise âlem-i suflîde söz ve sûrete değer verilmez. O, aslında âlem-i ulvîyi içinde barındırır.

4.6.4. Gayb âlemi

Gayb âlemi ile şehadet âlemi birdir. Onun kapısını, bütün kapıları açan Allah açar. Gayb ve şehadet âlemi mürşide açılır. Gayb âleminin güneşi, gönül durulmadıkça (arınmadıkça) gönlün içini karanlıktan aydınlığa çıkarmaz. Bu kavramın Cevrî’de klasik üslup çerçevesince ele aldığı görülmektedir: Sevgilinin dişlerinin düzeni gayb âleminin benzersiz hediyesidir ve sevgilinin ağzı, konuşmaya başladığında gayb âlemini anlatır.

4.6.5. Mana âlemi

Mana âlemi ilm-i ledünün konusudur ve onun sultanı İbrahim Ethem’dir. Ona ramazan ayında miraç edilerek ulaşılır. Gaybî’ye göre ise mana âlemi marifet mülkünün kutbu olan kalptir.

4.6.6. Aşk âlemi

Aşk, kıyısız bir âlemdir, onun nasıl bir âlem olduğunu ancak onu gören bilir. Aşk âlemi, Allah dergâhının âlemidir. Âşık, aşk âleminin Şems-i Tebrizî’sidir. İlâhi aşk âleminin rüzgârı sâdik âşıkta sevdadan gayrı eser bırakmaz ve böylece onun şahı feleğe baş eğmez.

4.6.7. Âlem, dünyadır

Âlem, dünyadır veya dünyanın vücut bulmuş hâlidir. Gaybî'ye göre ise uyku ehline göre dünyadır. Dünya âlemi, kesret âlemidir, âşık orda dolaşmak istemez. Asıl güzellik olan Beka mülkünün âlemini dünyada görmek güzeldir. Dünya âleminde sihhate Allah'ın fazlı ve ihsanı ile kavuşulur. Âleme mihnet kemendini dünya atmıştır. Âlem ile dünyanın birlikte anıldığı beyitlerde güneşin de özne olarak düşünce üretildiği görülmektedir: Nice madene sahip âlemi aydınlatan güneş ona sonsuz bir safa bolluğu verir.

4.7. Diğer Âlemler

Divanları incelenen şairler, âlemi iki, on sekiz bin, dünya âlemi, âhret âlemi, aşk âlemi gibi kavramlarla birlikte geniş geniş anarak çok çeşitli düşünceler geliştirmişlerdir. Kavrama bu türden yapılan yaklaşımlar müstakil başlıklar altında incelenmiş fakat birkaç kez geçtiği tespit edilen sugra âlemi, ıtlak âlemi, tasavvuf âlemi, vücut âlemi, kübra âlem, ruhlar âlemi, tahkik âlemi gibi düşünceler, çalışmadaki genel prensipler gereği inceleme dışında tutulmamış bu düşüncelerin diğer âlemler başlığı altında değerlendirilmesinin uygun olacağı düşünülmüştür. Bunlara göre, âlem-i kuvvette mevcut olanlar, bu âleme gelmiştir. Tahkik âleminde akıl yolunu sapıtır. Tevhidin saf ve duru kadehinden içen, feyz âleminin Cem'i olur. Âlem-i evvel, yaratılış öncesi dönemdir.

4.7.1. Ten âlemi

Ölüm, ten âleminden bir çığığın kopmasına neden olur.

4.7.2. Vücut âlemi

Vücut âlemini lâilâheillâllahın hikmeti kaplamıştır. Gönül ondan dışarı taşar.

4.7.3. Kübra-sugra âlem

Âlem-i kübrâda sevgilinin yüzü görülür. Âlem-i sugrada olan, aslında âlem-i kübradadır.

4.7.4. Lâhut âlemi

Lâhut âleminde gezinen, mâsivaya dönüp bakmaz.

4.7.5. Tecrid âlemi

Tecerrüd âleminde taalluktan kopulur, orada dert ve ağrı sızı yoktur, safa sürülür. Orada yaşanan zevki kudret sahibi hâceler kıskanır.

4.7.6. İstigna âlemi

İstigna âleminde feleğe minnet edilmez.

4.7.7. Ruhlar âlemi

Ruhlar âlemine âlemden uçularak varılır. Ölülerin bulunduğu yer olan ruhlar âlemi kıyamet kavgasıyla dolar.

4.7.8. İtlak âlemi

İtlak âleminde olanlar müsterihtir.

4.7.9. Tasavvuf âlemi

Tasavvuf âlemi ancak velayet sahiplerinin zaptedebileceği bir âlemdir.

4.7.10. Cem âlemi

Cem âlemine ‘fark’tan sonra ulaşılır.

4.8. Âlemin sultanı insandır.

Âlem ve insan bir anda meydana gelse de insan mülk âlemine sûreta sonradan gelmiştir. Âlemde var olan her şey insanda da vardır. İnsan olabilmek için âlemler geçilmelidir. Tahtgâha/saltanat mülküne teşbih edilen âlemin sultanı insandır. İki âlem, insanın özü/zatıdır. Âleme hayat veren maya insanın kanıdır. İnsan, âlemin

karnından doğar. Âlem, Allah ilminde bir nüsha, iki âlemin nüshasını cemâlinde bir araya getiren insan da onda bir noktadır.

Âlem, meyvesi insan olan bir ağaçtır. Âlem bir harman, insan bir tanedir. İnsan âlemin süsüdür. Âlem âşiyana, insan ise hümaya teşbih edilmiştir, âleme insan hayat verir. Âlem, insanın aletleridir. Âlem ve insanın yüzündeki nikap kalkarsa insan ve âlem cennetin yüzü olur.

İnsan cemâlin aynasıdır ve Allah, esmasını ve eltafını âleme insanların pak tabiatında gösterir. Âlemin bir olan sultanını bilen, insanı Allah ile görür. Vahdet âleminde gezinip gezinip nutkun kadrini bilmeyenler, insan sûretinde olsa bile âlem-i hayvandır. Çünkü söz olmasa âlem olmazdı.

Âlem kavramı etrafında özellikle dikkati çeken bir husus da âlem kavramının ‘insanlar’ anlamında kullanılışdır. Bu düşünceye göre kendisini sevindiren olay vuku bulduğunda âlemin kalbine sevinç dolar. Âlem, zatın tecellisiyle tevazu gösterir. Âlemde vücudunu baştan ayağa keşfeden, keramet keşfinden vazgeçer. O, manayı anlamaz ve lütuf peşinde koşar, sevdası uğruna birbirine girse de kahr korkusuyla fitne ve kargaşadan uzak durur. Bütün âlem kendisini kınasa bile, sûfi âlem hakkında kötü söz söylemez. İnsan, on sekiz bin âlemin kıblesidir. Âlem, insanın zuhuru için yaratılmış olsa da âlem dünyadır ve orda insanlar kördür.

Gaybî’de tespit edilen düşünce de bir farkla diğerleriyle paraleldir, ona göre âlemin var oluş maksadı insandır. Gaybî bu düşüncesini derinleştirir ve insana ait uzuvları âleme atfeder. Ona göre âlemin ruhu, kalbi, dili, kulağı, gözü insandır. Hatta âlemin cânı âdem kıyafetindeki insandır. İnsan, âlemin secdegâhı ve şahıdır. Câhil olanlar âlemde aslında birer ölüdür.

4.9. Âlem aşk ile doludur.

Âlemin özü/mayası aşktır. Aşk, bir taraftan âlemi safası, sadası ve şöhrati ile doldurur; öte taraftan âlemde gizli hazinedir. Aşk, heybetiyle âlemi velveleye verir. İlahi aşkın ışığı, âlemleri aydınlatır. Âlem, aşkın sıfatı olmuştur. Âlem, âşığın

pervasız bir aşk aradığı yerdir ancak âşık ona kavuşabilmek için âlemlerin cümle işini gücünü terk etmeli sûret âleminin hesabını unutmalıdır.

4.10.Âlem, muhabbetle doludur.

Âlemi muhabbet doldurmuştur. Muhabbet onun şehsuvarıdır. Cevrî’de ise bunlardan farklı bir düşünce görülmektedir: Âlemi muhabbet fesada sürükler.

4.11.Âlem-Âşık

Âlem, âşık için zindan olduğundan, âşık âleme sırt çevirmiştir. Âlem, âşığın Mecnun gibi garip olduğu bir yerdir. Âlem, hayal-i âlem olan âşık için bir fanustur. Âlem, âşığın ahvaline hayran olup onun derdi olduğunu bilse de onun sırrını ve kühünü ne âlem ne de âlemin ârifleri bilir. Âşık, âlemde safa bulamaz, orada nasipsizdir, iki âlemin kaygısından ve sırlarından habersizdir.

Âşık, varlığının âlemin levhinden silinmesini ister. Âşık âleme hayat verir. Bütün âlemler, âlemin cihanı olan âşığın vücuduyla doludur. Celâl ateşi âlemi kapladığında âşık buna sabretmekte zorlanır. Eğer o ateşin zerresi zâhir olsaydı âlemi uçtan uca yakardı. Âşığın âhının ve gözyaşının âlemi kaplaması şaşılacak bir şey değildir. Âşığın gönlünden gelen âh, âlemi yakıp perişan eder. Onun âhını, onun sırrından haberdar olan duyabilir. Âşığın pervanesi, âlemi süsleyen güneş ve ay gibidir. Öte yandan güneş, âşığın gördüğü âlemi görmez. Çünkü âşığın saf dili (gönül) parlak bir aynadır.

Âşığın âlemlerle olan ünsiyeti zorakidir. Dolayısıyla âşık, âlemin lütfundan el çekmiştir. Kimseye yük olmaz. Âlemin kapısı, âşığa kapalı olduğundan âşık âlemin nimetlerinden değil, gam sofrasından beslenir. Artık iki âlemde kâm almak için minnet etmek âşığa zor gelir. Bu aşamada âlem içinde kendisine hiç yâr kalmadığını zanneden âşık, benliğini terk edince aslında herkesin yâr olduğunu fark eder. Cemâlin hayali gönlü kapladığında âşık için âlemdeki her şey O’na dönüşür. Âşığın kendisi hakâyık bezminin işaretlerini anlatmaya başlar ve âlem onu irfân şarabının sarhoşu eder. Bundan sonra âlem bir gülistan, âşık da zamanın kutbu olur.

Âşık kendini hem âlemin cânı, hem de cânın âlemi kılmak ister. Onu âlemde ayrıcalıklı kılan şey, sevgilinin aşkıdır. Âşık, âlemde hem hâfiz hem de vâizdir.

4.12.Âlem-Gönül

Gönül, âlem bezminde altın kadehle kırık çömleği aynı gören laubali (kayıtsız) bir rinddir, âlemi bir anda aşabilir. Âlemde bütün dertlilerin derdine çare olan gönül, âşğın derdine çare olmaz. Gönül, âlemlerin şahı olduğunu sanır. Tecerrüd zincirinin başındaki gönüllere bağlı olanlar, âlem eleminin kaydından âzade olunur.

4.13.Âlem halkı

*Eyne'l-mefer*³²⁶ âlem halkını çağırır ve o, kıyamet günü sığınacak bir yer arar. Âlem halkının gönlü saf değildir ve sevgilinin saçına tutkundur, hatta o sevgilinin saçından ortaya çıkan fitnelerin sebebinin şeytan olduğunu zanneder. Dört erkânın bağının revaklarında safa bulan âlem halkı kendisini katledebilecek ve helak edebilecek vasfa sahip Allah'ın kudreti karşısında çaresizdir. Âlem halkı, daima "Her şey helak olacaktır." ayetini³²⁷ okur. O, kendisine sunulan ihsan sofrası için şükreder.

Gaybî'ye göre âlem halkı cânı Allah'tan ayrı sanır. Âlem halkı sûfiye eziyet etse de sûfi bundan incinmez. Âlem halkı, gezinmenin esiri olmuştur ve muradına kavuşamaz, kendi derdinden daha ağır bir dert görünce rahatlar. Onu kimin gamda kimin rahatta olduğunu görmek hayrete düşürür.

4.14.Âlemin şah/padişah/hükümdarı vardır.

Âlem kavramı ile birlikte anılan başka bir kavram padişahdır. Âlemin bir şahı/padişahı/hükümdarı/İskender'i vardır. Padişah âlemin hayat kaynağıdır. Onu âlemde benzeri yoktur. Âleme mutluluk, sevinç, uğur ve baht açıklığı padişah ile gelir. Âlemi şahlar şahı korur, besler. Âlemi aydınlatan padişahın altın bayrağıdır. Âlemi sultan olan padişah süsler. Onun pâk kalbi âlemi ferahlatır. Âlemin asr-ı

³²⁶ *Eyne'l-mefer*: Kıyâme (75) suresinin "O gün insan 'kaçış nereye?' diyecektir." mealindeki 10. ayetinden iktibastır.

³²⁷ Kasas (28) suresinin "Sen Allah ile beraber başka bir ilaha ibadet etme. Ondan başka hiçbir ilah yoktur. Onun zatından başka her şey yok olacaktır. Hüküm yalnızca O'nundur ve kesinlikle O'na döndürüleceksiniz." mealindeki 88. ayetinden iktibastır.

saadetinin bir efendisi vardır, âlemin şahlar şahını övmek imkânsızdır. Âlemi ona teslim ettiği için Allah'a hamdedilir.

4.15.Âlem, denizdir.

Âlem ile bî-hudud olduğuna inanılan deniz arasında birtakım düşünceler geliştirildiği görülmektedir: Âlem bir denizdir, yaratılanlar da onun dalgalarıdır; âlem Allah'ın vücud denizinin dalgalarıdır; âlem deryadan bir damladır. Cihan deryası, âlemi ihata etmiştir. Nûrî'de geçen bir düşüncede ise bir âlem çeşidi olarak irfân kavramına işaret edilmiş, âşık da bu irfân âlemi denizinin balığı olarak tavsif edilmiştir.

4.16.Âlemi güneş aydınlatır.

Güneş, âlemi aydınlatır, süsler ve ona ihsanda bulunur. Nûrî'de bir hilale teşbih edilen cemâl, görüldükten sonra âlemin güneşinin batmasından bir şey olmaz. Âleme gerçek güneş ikilik gidip birlik olunca doğar. Âlemin şahı gündüz görünür.

4.17.Âleme meşâyih hükmeder.

Âlem, mürşidin cismidir. Âlemin mürşidi, Allah ilminden haber verir. Âlem, meşâyihin eserleriyle doludur, âleme meşâyihin tavır ve davranışları hükmeder. Onlar cânın ne olduğunu bilirler. Ricâlu'l-gaybın uçarak gittiği fakat insanların bilmediği başka âlem vardır. Bu sır ancak pîrinin sözünü tutanlarca keşfolunur. Âlemde gaybî olunmak istenirse mürşide varmak gerekir ve âlemdeki tek heves bir pîre niyaz etmek ve âşık olmak olmalıdır. Sûfi, âlem-i bâlâda gezinir. Hâl böyleyken âlemde kâmilleri kimileri ikrar, kimileri ise inkâr eder. Ehl-i arâf, âlemdeki sıfatlarla sıfatlanmıştır. Tevhid ilminin usûlünü öğrenen kişi, âlemin ne Fisagor'unu ne de Eflatun'unu dinler. Âlemdeki âriflerin bir kısmı ise taklit ile karınlarını doyurmaktadır.

4.18.Âleme ibretle bakmalıdır.

Âlem, âriflere göre muamma olsa da ona ibretle bakmalıdır. Onda durulmaz, gelen gider, onun acısı da tatlısı da birdir. Âlem, akli kendine hayran eder.

4.19.Âleme padişah düzen verir.

Âleme düzen veren, adaleti tesis eden, süsleyen kişi olarak takva sahibi padişah gösterilmektedir. Âleme nice şahlar, reisler gelmiştir.

4.20. Sevgili, âlemi cânından geçirir.

Yârin cemâli, âlemde aşikâr olur. Onun şuh bakışlı gözü âlemi harap eder. Sevgilinin gözü ve gamzesi nedeniyle âlemde naz ve şiveye itibar edilir. Sevgili baktığında âlem canından ümit keser ancak bu sevgili için önemli değildir.

4.21.Âlem, ramazan ayında rahmete kavuşur.

Ramazan ayı âlemin cân bulduğu, rahmet sermayesi olan bir zaman dilimidir. Âlemin rahmete kavuştuğu başka bir özel zaman ise ramazan ayı içindeki Kadir gecesidir.

4.22.Âlem Kavramında Edebî Düşünceler

4.23.Âlemin evsafı

Âlem (sevgiliye) âşık olur.³²⁸

İnsanoğlunun ömrü bitince âlem başına dar olur.³²⁹

Âlem fanidir. Orada zehre şeker, dikene gül denir; eziyet edene vefa gösterme olmalıdır.³³⁰

Yaratılmış her şey âlemin içindedir.³³¹

Âlemin hizmetçisi cihandır.³³²

Âlem, kendisini göreni hayran bırakan bir yüzdür.³³³

³²⁸C, g. 139/1 Zülfine beste melek hüsnine âdem ‘âşık / Olmuş ol şüh-ı perî-çehreye ‘âlem ‘âşık
³²⁹AN, i. 92/5 Tamâm olunca ‘ömr-i ibn-i âdem / Başına tar olunca cümle ‘âlem / İrince cânumuz hulkûma ol dem / Eğîsnâ yâ gayâse’l-müstegîsîn
³³⁰C, g. 72/3 Zehre şeker hâre gül çevre vefâ ol dâyimâ / ‘Âlem-i fânide resm-i zindegânî böyledür
³³¹AN, i. 125/3 ‘Âlem içre bu cümle mevcûdât / Kabza-i kudretindedür varı
³³²SG, 53/5 Mâ-hasal huddâm-ı ‘âlemdür ser-â-pâ hep cihân / Taht-gâh-ı ‘âlem üzre ancak ol sultân imiş

Âlemde mahiyetini bilmeden aşka tutulmuş olan yüz binlerce kişi vardır.³³⁴

Âlem, Hızır'ın gözünde dolanır.³³⁵

Âlemde büyülenmek, kulluğa kabul edilmeye manidir.³³⁶

Kendini bilmeyenler âlemde mutlu olamaz.³³⁷

Âlem kâr-gâhında önde gelen biri olmak için hâfız olmak gerekir.³³⁸

Âlemin düzeni, Zü'n-Nûn'un sinesinde yaralar açmıştır.³³⁹

Âlemi koyveren, terk eden, telaştan kurtulur.³⁴⁰

Âlemin kaygı ve sıkıntısı dua ile dağılır.³⁴¹

Âlemin sultanı aşkın dar ağacına çıkar.³⁴²

Âlem, bir nefestir.³⁴³, ³⁴⁴

Âlem kafestir.³⁴⁵

İki âlem ateş közüdür.³⁴⁶

---

³³³NM, 78/8 Añla hemân bir söz dürür yokuş degüldür düz dürür / 'Âlem kamu bir yüz dürür gören anı hayrân imiş

³³⁴NM, 138/8 'Âlemde nice yüzbiñ olur 'aşka giriftâr / Gel sorma o mecnûnlara dâna haberin sen

³³⁵NM, 150/5 Tolanyum Hızır-veş 'âlem gözinden bir zamân / Mutlak olup sırr-ı settâr olayum şimdengeru

³³⁶AN, i. 100/4 Olsa eger kul fuzül şâh-ı cihân ise ol / Kulluğa itmez kabül 'âleme sultân iken

³³⁷SG, 85/3 Bilmeyenler kendözünü bulmaz 'âlemde sürür / Zât-ı mutlak sûret-i âdemde bulmuşdur zuhûr / Secde eyle öziñe şeytân gibi itme gürür / Kendözini bilmez iseñ 'âlimem dime sakın

³³⁸SG, 60/2 Olmağa bu kâr-gâh-ı 'âlem içre ser-firâz / Başladum Kur'ân-ı Hakk'a olayum bâri hâfız

³³⁹C, k. 1/38 Dâğ urur sine-i Zü'n-Nûna nizâm-ı 'âlem / Ki derünun güher-i 'aşk u mahabbet yemidür

³⁴⁰H, i. 79/3 Gel enfüs ü âfâka bak / Hakk'ı bulan 'uşşâka bak / Bir 'âlem-i itlâka bak / Gitsin izâfât u kuyûd

³⁴¹C, k. 36/15 Sen başlayalı rikkat-i kalb ile dü'âya / Ref' olmadadır 'âlemün endüh u melâli

³⁴²SG, 106/2 'Aşk cânlaruñ cânıdur dertleruñ dermânıdur / 'Âlemün sultânıdur çıkan 'aşkıñ dârma

³⁴³SG, 36/1 Hakikat cümle 'âlem bir nefesdür / Bu bir nef-i teneffüse hevesdür

³⁴⁴SG, 36/7 Me'adı mebd'e'i bildüñ mi Ğaybî / Hakikat cümle 'âlem bir nefesdür

³⁴⁵SG, 36/2 Teneffüs mürğa pervâz itme durur / Tuyür ervâhına 'âlem kafesdür

Âlem, hazinedir.³⁴⁷

Bu âlem sıfatın madenidir.³⁴⁸

Bu âlem orta halkadır.³⁴⁹

Âlem yerden göğe bir noktadır.³⁵⁰

Âlem, cilve mahallidir.³⁵¹

Âlem, didârin aynasıdır.³⁵²

Âlem, bir vücuttur.³⁵³

Âlem bir gamhanedir.³⁵⁴

Âlem, bir gezinti yeridir.³⁵⁵

Âlem, arzuların satıldığı bir çarşıdır.³⁵⁶

Âlem, sûfinin feryat ettiği bir kilisedir.³⁵⁷

Âlem kökü arşta olan bir ağaçtır.³⁵⁸

³⁴⁶SG, 36/5

Hakikat sırr-ı tevhîdi tuyana / Dü ‘âlem bir tecellî bir kabesdür

³⁴⁷SG, 94/7

Hazinedür çü bu ‘âlem / Nedür mahfî olan âdem / Tecellî itmek ister dem / Femâ fi’l-kevnî illâ hû

³⁴⁸SG, 114/5

Sıfâtuñ ma‘denidür iş bu ‘âlem / Vücüd-ı âdemidür zât-ı kânî

³⁴⁹NM, 194/4

Çü esmâ merkez-i ednâ müsemmâ devre-i kübrâ / Bu ‘âlem halka-i vustâ çü nâsût

bil bu suğrâyı

³⁵⁰SG, 37/4

Bir noktadır yirden göğe bu ‘âlem / Sıfâtdur ol zâtdur cân-ı âdem / Nefeltu fihden

geldi bize gelen dem / Göñülde iste bul Hakk’ı didiler

³⁵¹C, g. 221/5

Sen cân gibi gel sine-i Cevrîde cihân ol / Dil ‘âlemi gezsün heves-i cilve-gehüñle

³⁵²AN, i. 52/5

Çehre-i pür-zühurf-i nâ-mahreme meyl itmezüz / ‘Âlemi mir’ât idüp didârdur

eglencemüz

³⁵³SG, k. 1/87

Zira ‘âlem bir vücüddur evvel oldur âhir ol / Zâhir oldur bâtin oldur cümle ol öñden

soñâ

³⁵⁴C, g. 34/2

Gam-hâne-i ‘âlemde var ol deñlü nişâtum / Kim hacle-nişân-ı safâyı hacil eyler

³⁵⁵H, k. 2

Nedir bu ellerle ayak / Nedir bu dillerle dudak / Aç gözün ibret ile bak / ‘Âlem

temâşâ-gâh imiş / Cümle merâtibden geçip / Tevhîd-i zâta vâsıl ol / Ko Zeyd ü Amre bakmağı / Ef’âl-i

küll Allâh imiş

³⁵⁶C, g. 210/4

Benem ol kîse-perdâz-ı heves kim müşterî çıkmam / Metâ’-ı ârzü bâzar-ı ‘âlemde

mezâd olsa

³⁵⁷SG, 21/5

Cezbedür tahrîk idüp sūfiye feryâd itdüren / Deyr olupdur iş bu ‘âlem ‘aşk aña nâküs

olur

Âlem, bir ağaca benzer.³⁵⁹

Âlem, bağıdır.³⁶⁰

Âlem, açılmış bir bağıdır.³⁶¹

Âlem bir bağıdır ve cemâlin fidanlarıyla doludur.³⁶²

Âlemin bâtını, zâhiren gizli olan hakikatlerin aydınlanması için teneffüs etmek ister.³⁶³

Âlemin gücü bir araya geldiğinde haşr vuku bulur.³⁶⁴

Âlemde marifetin ruhu, devrin sırrının zevkidir.³⁶⁵

Âleme gizli olan bazı sırlar vardır.³⁶⁶

Âlemin işlerinin doğru bir şekilde halledilmesi gereken işleri vardır.³⁶⁷

Âlemin ümit çarşısı vardır.³⁶⁸

Âlem meclisine baht kadehi letâfet verir.³⁶⁹

Nevruz, yıldızını âleme gösterir.³⁷⁰

³⁵⁸SG, k. 1/52 Bu dıraht-ı ‘âlemün zemîni ‘arşdur şöyle bil / Pençesidür kürsi vü sâk oldılar yedi semâ

³⁵⁹SG, k. 1/50 Bir şecer farz idelüm başdan başa bu ‘âlemi / Fehm idevüz tâ murâdumuz murâd üzre dilâ

³⁶⁰C, tar. 87/2 Ol şehensâhuñ bahâr-ı ‘adli bâğ-ı ‘âleme / Virdi revnak hâtırı olsun küşâde dâyimâ

³⁶¹C, g. 130/1 ‘Âlem şükufte bâğ müferrih hevâ latîf / Diller küşâde nefha-i bād-ı sabâ latîf

³⁶²AN, i. 81/5 Kanda baksam cemâli nakş olmuş / Bâğ-ı ‘âlem tolup nihâl-i cemâl

³⁶³SG, k. 1/7 Bâtın-ı ‘âlem teneffüs itmek ister zâhirâ / Müstecîn olan hakâ’ik tâ ki bula rüşenâ

³⁶⁴SG, k. 1/90 Kuvvet-i ‘âlem kaçan kim cem’ ola ol haşr olur / Müfredâta râci’ olsa neşr olur dirler aña

³⁶⁵SG, 8/7 Sırr-ı devrûñ zevkidür ‘âlemde rûh-ı ma’rifet / Tutalum ma’lümüñ olmuş ‘âliyât u sâfilât

³⁶⁶SG, 43/24 ‘Âlemâ ‘âlem olalı muhtefî olan saña / Açdum ihsân eyledüm kim âyet-i büşrâ budur

³⁶⁷C, k. 15/4 Çarha kalsaydı eger hazm-ı umûr-ı ‘âlem / ‘Âhır olmazdı şeb-i tefrika tâ subh-ı nüşür

³⁶⁸C, g. 171/4 ‘Âlemün bâzâr-ı ümmîdi olurdı bî-revâc / Hâce-i ‘ışk olalı ben kesb-i hirmânüm disem

³⁶⁹C, k. 6/62 Meclis-i ‘âleme revnak vire cām-ı bahtı / Gül gibi hürrem ola ‘ayş u safâyile müdâm

³⁷⁰C, k. 8/3 ‘Alemin dikdi seher kulle-i eflâk üzre / ‘Âleme kevkebesin itdi hüveydâ nev-rüz

Nevruz, gül bahçesi fezasını bir âlem eyler.³⁷¹

4.24.Âlem-Allah

4.24.1. Âlemi Allah yaratmıştır.

Âlemi var eden Allah'tır.³⁷²

Âlemin yaratıcısı Hâlik'tır (Allah).³⁷³

Mevlâ (Allah), âlemleri yoktan var etmiştir.^{374, 375}

Âlem, Hakk'ın (Allah) gizli bir hazinesidir.³⁷⁶

Âlem, O'nun (Allah) kudretini gösterir.³⁷⁷

Âlemleri izhar eden, Allah'tır.³⁷⁸

Hakikatte (Allah'ın gönderdiği) ilk suhuf kâinattır (âlem).³⁷⁹

Âlemi yaratmak, Allah'a göre bir zerre yaratmak gibidir.³⁸⁰

Âlem, celâl ile cemâlin karışmasıyla oluşmuştur.³⁸¹

Âlemlere vücud veren, Kâdir Hayy ve Vedûd olan Allah'tır.³⁸²

³⁷¹C, g. 124/3 Nümüne-i İrem-âbâdı seyr iden gelsün / Fezâ-yı gül-şeni bir 'âlem eyledi nev-rüz
³⁷²H, i. 232/2 'Âlemi var eden sensin / Düşmanı yâr eden sensin / Fazlın izhâr eden sensin / Kerîm
Allah Rahîm Allah
³⁷³C, k. 45/6 Seni Sıddîka eylemiş hem-nâm / Hâlik-i cümle 'âlem ü Âdem
³⁷⁴H, i. 41/2 Gülşende bülbülü zâr eden sensin / Düşmeni dost edip yâr eden sensin / 'Âlemleri
yokdan var eden sensin / Sen yaratdın Mevlâ sen kerem eyle
³⁷⁵AN, i. 19/1 'Ademden 'âlemi ol var iden dost / Kamu zulmâtı pür-envâr iden dost / Cemâlin
'âşîka iş'âr iden dost / Beni dîvâne-i dîdâr iden dost
³⁷⁶SG, 7/19 Hak'uñ bir gizlüce gencidür bu 'âlem / Bu gencüñ genc-dâridur mahabbet
³⁷⁷SG, k. 1/73 İster iseñ 'âleme bak kudretini gör anuñ / İster iseñ âdeme bak zâta eyle iktidâ
³⁷⁸H, i. 204/1 Ey kâ'inâtı var eden / İhsân senin gufrân senin / 'Âlemleri izhâr eden / İhsân senin
gufrân senin
³⁷⁹SG, 53/4 Suhf-ı ulâdur hakikat bu nukûş-ı kâ'inât / Hâtîme nâzil olan âdem dinen Kur'an imiş
³⁸⁰AN, i. 1/8 Bir habbe yaratmak gibidür zâtuña nisbet / Bir heybet-i kübrâ ile 'âlemleri peydâ
³⁸¹SG, 103/4 Celâl ile cemâlün imtizâcından durur 'âlem / Bu dehr içre ne mahzûn ol dem-â-dem
ne sürür eyle
³⁸²H, i. 209/2 Ol Kâdir ü Hayy u Vedûd / 'Âlemlere verdi vücüd / Etdi zuhûr âsâr-ı cüd / Eş-şükürü
li'llâhi'r-Rahîm

İki âlem de, Hakk'ın (Allah) (esmasından) kaynaklanmaktadır .³⁸³

Âlem, Âdemin (insan) zuhuru için yaratılmıştır.³⁸⁴

Allah, ahfa sırrının sarayında tecelli edince sûret âleminde pazar kurulur.³⁸⁵

Âlem, baştan başa Hakk'ın (Allah) halvethanesidir.³⁸⁶

Âlemin başını Mutlak vücudun zatı (Allah) döndürür.³⁸⁷

Cemâlin lütfu, âlemi kendisi kendisine çevirir.³⁸⁸

Âlemlerin Rahman'ı Allah'tır.³⁸⁹

O bir (Allah) âleme dolmuştur.³⁹⁰

Bütün âlem Rabb'e (Allah) âşıktır.³⁹¹

Bütün âlem, baştan sona bendedir.³⁹²

Nûr-ı Kibriyâ'ya sahip olanların nuru, âlemi baştan başa kaplar.³⁹³

Âlemin bătını, Hakk'ın (Allah) zatıdır.³⁹⁴

Âlemin bütün zerrelere hayat veren Efendi'dir (Allah).³⁹⁵

³⁸³SG, 48/11 Semme vechu'llah ile bildüñ dü 'âlem 'ayn-ı Hak / Anuñ için bir şey'e baş eğmedük yok 'arumuz

³⁸⁴SG, k. 1/81 Elli biñ yıl denilür neşr ile baksañ berzaha / Kuvvet-i 'âlem zuhür-ı âdeme vire cilâ

³⁸⁵NM, 2/8 Tecellî eyledükçe ol sarây-ı sırr-ı 'ahfâda / Bu sûret âlemi içre satı bāzār olur peydâ

³⁸⁶SG, 1/3 Oldı halvethâne-i Hak cümle 'âlem ser-te-ser / Leyse gayru'llâhı şey'ün virdin okur ahfiyâ

³⁸⁷SG, 53/1 Bu vücūd-ı mutlakuñ zâtı olan bir ân imiş / Cümle bu 'âlem o bir ân üzre ser-gerdân imiş

³⁸⁸AN, i. 82/1 Gün gibi toğdı çün kemâl-i cemâl / Buldı 'âşıkları visâl-i cemâl / Toyladı 'âlemi nevâl-i cemâl / Oldı pür her cihet misâl-i cemâl

³⁸⁹AN, i. 107/1 Eyâ 'âlemleriñ Rahmân'ı Allâh / Eyâ derdlileriñ dermânı Allâh

³⁹⁰SG, 74/2 Ol bir ile bir olan cümle 'âleme tolan / Böyle sultânlık bulan kulluk kılası değil

³⁹¹AN, i. 14/3 Kimi zikrûñ ile nâtk / Kimi derdüñ ile yanık / Kamu 'âlem saña 'âşık / Şükür yâ Rabbi yâ Rabbi

³⁹²SG, 7/15 Ser-â-pâ cümle 'âlem bendelerdür / Bu 'âlem şeh-süvâridür mahabbet

³⁹³SG, 48/5 Biz o nûr-ı kibriyâyuz zâtımız gün gibidür / Ser-te-ser hep kaplıyor bedr 'âlemi envârumuz

³⁹⁴SG, k. 1/10 Geldüñ imdi zât-ı Hak kim bătın-ı 'âlem durur / Kenz-i mahfisini zevk it gör nice eyler güşâ

Halilurrahman, nimetleri âleme cömertçe, esirgemedi, bol bol vermiştir.³⁹⁶

Âlemde olanlar, (Allah'ın) kudretinin izharıdır.³⁹⁷

Âlemde Dost'un (Allah) vuslatına kavuşmak için gezilir.³⁹⁸

Âleme, Hakk'ın (Allah) nuruyla nurlananlar nur saçabilir.³⁹⁹

Hakk'ın (Allah) feyzi, gayb erlerinden âleme iner.⁴⁰⁰

4.24.2. Âlem Allah'ın yansımasıdır.

Âlem, Hüda'nın (Allah) sanatına aynadır.⁴⁰¹

Âlem O'nun (Allah) güzelliğinin şerhinden meydana gelen bir kitaptır.⁴⁰²

Âlem, Zât-ı Bârî'nin (Allah) muhabbet nurunun güneşidir.⁴⁰³

Bütün âlem, Hüda'nın (Allah) zuhur ettiği bir mezâhirdir.⁴⁰⁴

Âlemlerin hepsi Mevlâ'ya (Allah) âşıktır ve onu özler.⁴⁰⁵

Cân âleminden, Allah'ın güzelliğini görmek için feryat kopmuştur.⁴⁰⁶

³⁹⁵AN, i. 59/3

Hayât almak kamu zerrât-ı 'âlem / Efendi katre-i 'ummâna merbût

³⁹⁶C, k. 27/2

Zâtuñ olsa n'ola hem-nâm-ı Halîlü'r-rahmân / Kılmada 'âleme dest-i keremüñ bezl-i ni'am

³⁹⁷SG, k. 1/71

Mazhar-ı 'âlem-sıfâtdan kudret izhâr eyledi / Mazhar-ı âdem-sıfât u zâtına oldu revâ

³⁹⁸AN, i. 56/2

'Âlemi geşt eyleyüp dostuñ dilersin vuslatın / Bilmedüñ ol kendü şehrüñ tahtına sultân imiş

³⁹⁹AN, i. 55/6

Nûra ir nûrıyla nûr ol Nûriyâ / Kıl vücuduñ 'âleme envâr-pâş

⁴⁰⁰SG, 38/2

Feyz-i Hak gayb erlerinden nâzil olur 'âleme / Râz-ı gayba muttalı' ol sende âdem ola gör

⁴⁰¹NM, 120/1

Hudâ'nuñ sun'ına âyine 'âlem / Düşüpdür Sâni'uin mir'âtı âdem

⁴⁰²NM, 89/7

'Âlem anuñ hüsninüñ şerhinde olmuş bir kitâb / Metnin isterseñ Niyâzî süret-i insâna bak

⁴⁰³SG, 7/1

Hakikat zât-ı Bârî'dür mahabbet / Bu 'âlem şems-i nürdür mahabbet

⁴⁰⁴SG, 94/5

Kamu 'âlem mezâhirdür / Hudâ anuñla zâhirdür / Güneşden dahi bâhirdür / Femâ fi'l-kevnî illâ hû

⁴⁰⁵H, i. 45/1

Hudâyâ cümle-i 'âlem / Saña 'âşık seni özler / Melek cinn ü benî-Âdem / Saña 'âşık seni özler

⁴⁰⁶SG, k. 1/8

'Âlem-i cândan takâzâ kopdı zât-ı 'aşkına / Ekmel-i sürette kendü hüsnini seyr ide tâ

4.24.3. Âlemin sahibi/sultanı Allah'tır.

Âlem Hakk'ındır (Allah).⁴⁰⁷

Âlemde görünen her şey Hakk'ındır (Allah).⁴⁰⁸

Âlemleri (Allah'ın) hikmeti ihya etmiştir.⁴⁰⁹

Âlem, Rahman'ın (Allah) fazlından döşenmiş bir sofradır.⁴¹⁰

Bütün âlemler, Hallâk'ın (Allah) cemâlinin güneşi karşısında zerre gibidir.⁴¹¹

Hayy-i Kadîr olan Allah, padişahı âlemlere cân eyler.⁴¹²

Âlem halkı, Hakk'ın (Allah) feyziyle neşat bulur.⁴¹³

Âlemlerin sultanı vardır.⁴¹⁴

Âlemin sultanı Hay/Rahman'dır (Allah).^{415, 416}

Âlemlerin sultanı Allah'tır.⁴¹⁷

Cümle âlemde hiç kimse nur-ı vâhîde bigane kalamaz.⁴¹⁸

⁴⁰⁷AN, i. 95/2 Halka Hakk'ın minnetisin 'âlemîne rahmeti / Fazl-ı Hak'sın bize Allâh'ın ulu ihsânısın

⁴⁰⁸SG, 110/5 Bu bir 'âlem durur her ân / Bu ân üzere düz devrân / Hakk'ındır görünen her şân / Edeb gözle edeb gözle

⁴⁰⁹AN, i. 28/2 Hikmet sözi 'âlemleri hep eyledi ihyâ / Mahzûn kuluñı merhametün itmeye mi şâd

⁴¹⁰AN, i. 60/2 Fazl-ı Rahmân ile çün tolmış cihân / Süf're-i 'âlem döşenmiş bir simât

⁴¹¹AN, i. 66/2 Düşer bu cümle 'âlemler cemâlün şemsine zerre / Hicâb-ı zâtı kaldursañ tecellî itseñ ey Hallâk

⁴¹²C, k. 4/33 Ey pâdişâh-ı Cem-serîr ey şâh-ı İskender-nazîr / Kim cismüñi hayy-i kadîr 'âlemlere cân eyledi

⁴¹³AN, i. 60/1 Feyz-i Hak'dan toğdı nûr-ı inbisât / Halk-ı 'âlem buldı anuñla neşât

⁴¹⁴H, i. 4/1 Ey zâhir ü pinhân olan / 'Âşik seni bulsa n'ola / 'Âlemlere sultân olan / Sâdik seni bulsa n'ola

⁴¹⁵H, i. 126/1 'Âlemlerin sultânı / Meded senden meded hay / Derdlilerin dermânı / Meded senden meded hay

⁴¹⁶H, i. 200/1 Ey Hazret-i Rahmân'ım / Tefvik ü hidâyet et / 'Âlemlere sultânım / Tefvik ü hidâyet et

⁴¹⁷AN, i. 111/2 Ednâ kulına zerre kadar itse 'inâyet / 'Âlemlere sultân idici Hazret-i Allâh

⁴¹⁸NM, 197/1 Nûr-ı vâhid cümle 'âlem yok durur bigânesi / Nûrî zulmet gösteren hep bu cihet vîrânesi

Âlemin sultanı birdir. Ona erişenin işi âsân olur.⁴¹⁹

Âlemin dirlik ve düzeni için Hüda'nın (Allah) hükmü uygulanmalıdır.⁴²⁰

Âlemde Allah'ın (Hüda) hükümleri geçerlidir.⁴²¹

Âlemleri seyran etmek için Hakk (Allah) yolunda sâlik olunmalıdır.⁴²²

Fıtratında Hakk'ın (Allah) feyzini taşıyanlar, âlemde âlem olur.⁴²³

4.25.Âlemin yaratılma sebebi Hz. Peygamber'dir.

Âlemin sûretleri, Hz. Peygamber'e duyulan aşkın manasıdır.⁴²⁴

Âleme Nebiyy-i Muhterem (Hz. Peygamber) gelmeseydi cihan yaratılmazdı.⁴²⁵

Âlem pergelinin noktası Ahmed'in (Hz. Peygamber) zatıdır.⁴²⁶

Âleme rahmet Hz. Peygamber'dir.⁴²⁷

Âlemin cânı, Hz. Peygamber'dir.⁴²⁸

Âlemin övücü Hz. Peygamber'dir.^{429, 430}

⁴¹⁹SG, 23/4

‘Âlemde sultân birdür cümlesin müntazırdur / Kim ki sultâna irdi işi âsân didiler

⁴²⁰C, k. 15/3

Eyledi hükm-i Hudâ maslihat-ı ‘âlem için / Çarhı fermânına mahkûm u kazâyı me'mûr

⁴²¹C, k. 48/13

Günüñ günden yeg olsun ‘ıyd ü Kadr itsün şeb ü rüzuñ / Hudâ-yı zü'l-minen kim ‘âleme cârîdür ahkâmı

⁴²²C, terk. 6/VII/2

Sâlik ol sıdk ile reh-i Hakka / Eyle biñ dürlü ‘âlemi seyrân

⁴²³C, k. 52/5

Fıratuñda her cihetle feyz-i Hak mevcûd olup / Olduñ envâ‘-ı kemâlât ile ‘âlemde ‘âlem

⁴²⁴C, k. 1/32

Şevk-ı medhiyle dilüm âyinedür kim anda / Görinen ma'nî-i ‘ışkuñ suver-i ‘âlemdir

⁴²⁵NM, 115/5

Gelmeydüñ ‘âleme sen halk olınmazdı cihân / Dostlığına yaradıldı ey nebiyy-i muhterem

⁴²⁶NM, 137/5

Nokta-i pergâr-ı ‘âlem Ahmed'in zâtın kılup / Sırrını kutb-ı hakikat mazhar-ı Rahmân iden

⁴²⁷AN, i. 95/2

Halka Hakk'ıñ minnetisin ‘âlemine rahmeti / Fazl-ı Hak'sın bize Allâh'ıñ ulu ihsânısın

⁴²⁸C, k. 2/9

Asl-ı hikmet lübb-i ma'nî sırr-ı kudret nûr-ı Hak / Rûh-ı Âdem cân-ı ‘âlem hâdî-i ins ü perî

⁴²⁹H, i. 14/2

Buyurur lâ-tekilnî Fahr-i ‘Âlem / Bizi ısmarlamagıl nefse bir dem / Hem a'lemsin hem erhamsın hem ekrem / Yine âhir kerem Mevlâ senindir

⁴³⁰NM, 114/3

Ol ism-i a'zam hakkıçün ol nûr-ı ekrem hakkıçün / Ol fâhr-i ‘âlem hakkıçün lütf eyle açvir yolum

Âlemin düzen bulabilmesi için Hayrû'l-beşer'in (Hz. Peygamber) yüzünün nurunu salması gerekir.⁴³¹

İki âlemin nuru, iki âlemde şahların şahı Muhammed Mustafa'dır (Hz. Peygamber).⁴³²

Âlem, Hz. Peygamber'in zatının nuruyla süslüdür.⁴³³

Habibullah'ın (Hz. Peygamber) güneşinin nurunun bir zerresi, âlemlere yeter.⁴³⁴

Âlem reyhan (güzel kokulu) Muhammed Mustafa'nın (Hz. Peygamber) kokusuyla kokulanmıştır.⁴³⁵

Âlemler, Hz. Peygamber'e muhtaçtır.⁴³⁶

Âlemin sultanı, Habibullah'ın (Hz. Peygamber) vücududur.⁴³⁷

Hz. Peygamber'in doğumu, âlemin bayramıdır.⁴³⁸

Âlem, Muhammed Mustafa'nın (Hz. Peygamber) doğumu ile mutluluğa ermiştir.⁴³⁹

Hz. Peygamber doğduğunda âlemler aydınlanmıştır.⁴⁴⁰

---

⁴³¹AN, mu. 2/2 Nür-ı vechüñ pertevin salmazsa ol Hayrû'l-beşer / Muntazam olmaz bu 'âlem bir dahı gıtdi gider / Bir birinüñ zıddıdur şimdi muhalif devr ider / Çarh-ı gerdân bir yaña dülâb-ı devrân bir yaña

⁴³²AN, i. 3/3 Nür-ı 'âlem fahr-i âdem seyyidü'l-kevineysin / İki 'âlemde şeh-i şâhân Muhammed Mustafâ

⁴³³AN, i. 17/3 'Âlem ü âdem müzeyyen nür-ı zātuñla senüñ / Zikr-i evsâf-ı cemîlün ile memlû dört kitâb

⁴³⁴AN, i. 122/5 O şemse zerre olursa bu Nür / Yeter 'âlemlere bir zerre nürü / Olur zulmâtı kâşif çün zuhûrı / Ziyâsı cümleye yeksân degül mi

⁴³⁵AN, i. 3/4 BÛy-ı enfâsuñ mutayyeb itdi nâsüt ehlini / Toldı 'âlem rûh ile reyhân Muhammed Mustafâ

⁴³⁶H, i. 36/2 Nürun sirâc-ı vehhâc / 'Âlemler saña muhtâc / Sâhib-i tâc ü mi'râc / Sensin yâ Resûla'llâh

⁴³⁷AN, i. 122/1 Habibu'llâh cihâna cân degül mi / Vücüdü 'âleme sultân degül mi / Cihâna bâ'is oldı çünki nürü / Cemâli cümlede tâbân degül mi

⁴³⁸C, k. 1/17 Felegüñ Leyle-i Kadri Şeb-i Mi'râcıdur / 'Âlemün 'ıyd-ı hümâyünı dem-i hurremidür

⁴³⁹AN, i. 13/1 Sende toğmışdur Muhammed Mustafâ / Merhabâ ey mâh-ı mevlid merhabâ / Sende olmışdur bu 'âlem pür-safâ / Merhabâ ey mâh-ı mevlid merhabâ

Bu âlemin başı Âdem, sonu Hâtem'dir (Hz. Peygamber).⁴⁴¹

Âlemin gönül doktoru, Resul'dür (Hz. Peygamber).⁴⁴²

Hz. Peygamber, âlemlere şefaata kaynağıdır.⁴⁴³

Âlem, harap olduğundan Resûlullah'tan (Hz. Peygamber) medet istenir.⁴⁴⁴

Ahmed-i Muhtar'in (Hz. Peygamber) âleminde dini mübin-i İslam kıyam etmiştir.⁴⁴⁵

4.26.Âlem iki tanedir.

Âlem, iki tanedir.^{446, 447, 448, 449, 450, 451, 452}

İki âlemde Hakk'ı (Allah) bilmekten yeg (iyi) sevap olmaz.⁴⁵³

İki âlem, cahilin canına cehennemdir.⁴⁵⁴

İki âlem zevki vahdette cem edilir.⁴⁵⁵

⁴⁴⁰H, i. 7/1 Sultân-ı kevneyn doğduğu / Mâh-ı mübarekdir gelen / 'Âlem münevver olduğu / 01 mevlid aydır gelen

⁴⁴¹NM, 137/4 Evvelin Âdem soñiñ Hâtem kılup bu 'âlemün / Hâtem'i Mahmûd-ı cennet zübde-i insân iden

⁴⁴²C, k. 1/42 Rahm ider haline mecrûhlarıñ ve'l-hâsıl / Ol tabîb-i dil-i 'âlem rusûlün erhamıdur

⁴⁴³H, k1. 44 Zulmet-i şirk ü hevâyı def için / Nür-ı pāk-i Mustafâ ola şefî' / Aradan cümle hicâbı ref için / Nür-ı pāk-i Mustafâ ola şefî' / 'Âleme rahmet şefâ'at kânıdır / Lî-ma'a 'İlah kasrının mihmânıdır / 'Âşık-ı dil-bestenin dermânıdır / Nür-ı pāk-i Mustafâ ola şefî' / Mustafâ'dır hâdî-i ehl-i yakîn / Müstafâ'dır şâdî-i kalb-i hazîn / Oldurur çün kim Şefî'ü'l-müznibîn / Nür-ı pāk-i Mustafâ ola şefî'

⁴⁴⁴AN, mu. 2/9 Yâ Rasûla'llâh meded 'âlem harâb oldı harâb / Lütf u ihsân u mürüvvet eyle olsun feth-i bâb / Yanlarında Nüriyâ mensûha dönmişdür kitâb / Şimdi insân bir yaña takvâ vü ikân bir yaña

⁴⁴⁵C, k. 6/1 Minnet Allâha yine husrev-i dîn-i İslâm / 'Âlem-i Ahmed-i Muhtâr gibi itdi kıyâm

⁴⁴⁶NM, 100/2 Bir hazînedür tasavvuf mâlik olmaz her hasîs / Bulmağa anı dü 'âlemde begüm sultân gerek

⁴⁴⁷NM, 102/3 Kenz-i mahfî aşikâr hep sendedür / Yaz u kış leyl ü nehâr hep sendedür / İki 'âlemde ne var hep sendedür / Gayra bakma sen de iste sende bul

⁴⁴⁸C, g. 142/4 Gerekmez âb-ı kevser la'l-i dil-ber var iken zâhid / İki 'âlemde andan ğayrı hergiz mâcerâmuz yok

⁴⁴⁹C, g. 222/4 Nice muhtel olur erkân-ı dü 'âlem göresin / Ol iki fitne bir olursa bu âyîn üzre

⁴⁵⁰C, tar. 100/6 Allâh kabûl eyleye hayrâtını cümle / Hem ola müyesser iki 'âlemde murâdî

⁴⁵¹SG, müf. 4 Olursan ger hevâ ile hevesde / İki 'âlemde olursun kafesde / Teveccüh eyler iseñ câna cândan / İrsesün Ğaybî zâta bir nefesde

⁴⁵²SG, 88/15 Dü 'âlemde cemâl-i Bârî'den mahcûb olursiñ sen / Eğer zevk almaz iseñ Ğaybiyâ sırr-ı ma'iyetden

⁴⁵³NM, 12/9 Himmetün dâ'im bu olsun kim Hakk'ı aňlayasın / Hakk'ı bilmekten yeg olmaz iki 'âlemde sevâb

⁴⁵⁴SG, 29/5 Cân-ı câhil ki kesrete kaldı / İki 'âlem aña cehennemdür

Peymâne (şarap) iki olan âlemi, on sekiz bin gösteren ilginç bir aynadır.⁴⁵⁶

İki âlemin nuru, iki âlemde şahların şahı Muhammed Mustafa'dır (Hz. Peygamber).⁴⁵⁷

İki âlemin şerhi, saç ile kaşlardır.⁴⁵⁸

Âşık, *semme vechullah* ile iki âlemin de Hakk'ın (Allah) zâtı olduğunu bildiğinden, utanmaz ve hiçbir şeye baş eğmez.⁴⁵⁹

Âşığın cânı ve dili iki âlem kaygısından kurtulmuştur.⁴⁶⁰

Âşık, ilahi aşka iki âlemde de aşına olmak ister.⁴⁶¹

Âşık, iki âlemde de nasipsizdir.⁴⁶²

Âşık, iki âlemin sırlarından habersizdir.⁴⁶³

4.27. Âlem on sekiz bin tanedir.

Âlem, on sekiz bin tanedir.^{464, 465}

Gönül, on sekiz bin âleme, manada muhîr olmuştur.⁴⁶⁶

On sekiz bin âlemi bir emri ile icad eden Allah'tır.⁴⁶⁷

---

⁴⁵⁵SG, 3/7 Dâr-ı vahdetde dü-'âlem zevkini cânı' idüp / Dehr ile devr eylerüz budur bize Gaybî me'âb
⁴⁵⁶C, g. 103/2 Bâdesiz dü 'âlem-i hijde-hezârı gösterür / Sâf-cevher bir 'aceb âyinedür peymânemüz
⁴⁵⁷AN, i. 3/3 Nür-ı 'âlem fahr-i âdem seyyidü'l-kevineysin / İki 'âlemde şeh-i şâhân Muhammed Mustafâ
⁴⁵⁸NM, 163/4 Kim bilürdi zülfüñ ile kaşlaruñ ma'nâsını / İki 'âlem gibi şerh ider kitâbı olmasa
⁴⁵⁹SG, 48/11 Semme vechu'llah ile bildüñ dü 'âlem 'ayn-ı Hak / Anuñ için bir şey'e baş eğmedük yok 'ârumuz
⁴⁶⁰C, g. 104/3 Eyledük cân u dili kayd-ı dü 'âlemden halâs / Hâtır-ı âzâde-i ahrâra yokdur reşkümüñ
⁴⁶¹NM, 1/5 Mâsivâ-yı 'aşkuñuñ sevdâsını gönülümden al / 'Aşkuñı eyle iki 'âlemde baña âşinâ
⁴⁶²C, g. 79/1 Nâ-kâm-ı dü'âlemler dünyâlara nâz eyler / Ednâya niyaz itmez a'lâlara nâz eyler
⁴⁶³C, g. 45/7 Cevrî bizüz ol bî-haber-i sırr-ı dü 'âlem / 'Âgâh-ı hakîkât bizüm en gâfilümüzdür
⁴⁶⁴NM, 77/5 On sekiz bin 'âlemi tutup kuran / Kâf u nünüñ terkîbiyle yek-nefes
⁴⁶⁵NM, 125/2 On sekiz biñ 'âlemi seyr eyledüm seyyâre-vâr / "Kabe kavseyne" irişdüm "sırr-ı ev ednâ" menüm
⁴⁶⁶AN, i. 79/2 On sekiz bin 'âlemi ma'nîde olmuşken muhîr / Sûretâ görseñ sanevber dânesidür bu gönül

On sekiz bin âlemi Hû (Allah) kaplamıştır.⁴⁶⁸

On sekiz bin âlem, bir olan Zat-ı Hak'ın (Allah) sıfatıdır.⁴⁶⁹

On sekiz bin âlemin misali candadır.⁴⁷⁰

On sekiz bin âlemin kıblesi, insandır.⁴⁷¹

On sekiz bin âlemin nüshası ârifdir.⁴⁷²

4.28.Âlemin çeşitleri

4.28.1. Vahdet âlemi

Âlemin, aynı (kaynak) vahdettir.⁴⁷³

Âlem, anlaşılamayan bir hikmettir. Kesretteki vahdettir.⁴⁷⁴

Âlem, vahdet goncası açılınca şâd olur.⁴⁷⁵

Âlem ve âdemin bir dem olduğu bambaşka bir âleme vahdet denir.⁴⁷⁶

Vahdet sırrını bulanlar, bu sırrı âleme açmazlar.⁴⁷⁷

---

⁴⁶⁷ H, i. 60/2 Zât-ı bî-çünun mekânlardan münezzehdir senin / Pes seni ya kande bulsun ağlayıp feryâd eden

⁴⁶⁸ NM, 149/3 Gördiler hû kaplamış hep on sekiz biñ 'âlemi / Feyz alurlar cümle hû'dan yaña yaña hû deyu

⁴⁶⁹ SG, 53/9 Zât-ı Hak bir on sekiz biñ 'âlem olmışdur sıfât / Zât sıfâta 'ayn olursa Ğaybî hep sübhân imiş

⁴⁷⁰ SG, 20/1 On sekiz biñ 'âlemün cānā misāli sendedür / Belki sensin ferd-i cāmi' Hak kemāli sendedür

⁴⁷¹ SG, k. 1/46 Kıblesisin on sekiz biñ 'âlemün ey zāt-ı pāk / Saña istikbāl iderler cümle-i şāh u gedā

⁴⁷² SG, 23/2 On sekiz biñ 'âlemün nüshası bir 'ârifdür / Oldur Hak hazînesi gevhere kân didiler

⁴⁷³ SG, 1/4 Hamdü li'llāh ehl-i tevhîdüz ki bulduk zevk ile / 'Ayn-ı vahdetdür bu 'âlem i'tibārîdür sivā

⁴⁷⁴ H, i. 173/5 'Âlem aceb hikmet durur / Kesretteki vahdet durur / Şükrün de bir ni'met durur / Mevlā nice şükredelim

⁴⁷⁵ SG, 48/16 Gonca-i vahdet açılıp 'âlemi şâd itmede / Nice gelsün halk içinde zāhid-i pür-hārumuz

⁴⁷⁶ SG, 29/1 'Âlem-i vahdet özge 'âlemdür / 'Âlem ü âdem anda bir demdür

⁴⁷⁷ SG, 40/7 Rāz-ı tevhîdi bular ger açmayalar 'âleme / Vahdet-i Hak cümle halkdan ser-te-ser mestür olur

Âlem-i vahdetde uzak yakın birdir; bu, şu yoktur.⁴⁷⁸

Vahdet âleminde âşıklar vardır.⁴⁷⁹

Vahdet âleminde aşk işreti edilir (kurulur).⁴⁸⁰

Vahdet ehlinin sohbetlerini baş tacı edenler, âlemde meşhur olmuştur.⁴⁸¹

Âlem-i vahdetde gezinmek insanlıktır.⁴⁸²

Vahdet âleminin dilini bilmeyen, papağan görünüşlü leylek gibidir.⁴⁸³

Aşk ile vücud günahından arınabilirse vahdet âleminde Sübhan (Allah) ile birlik sürülebilir.⁴⁸⁴

Vahdet âlemi içinde sırr-ı Yezdan (Allah) olunur.⁴⁸⁵

Âlem-i vahdetde ancak Allah'ın inayetiyle sebat edilebilir.⁴⁸⁶

4.28.2. Kesret âlemi

Sûret âlemi kesrettir.⁴⁸⁷

Kesret âleminde vahdet sırrı bulunur.⁴⁸⁸

---

⁴⁷⁸SG, 90/7 Enfüs ü âfak dinilen aña nisbet bir ola / 'Âlem-i vahdetde zîrâ Hakk'a olmaz in u ân
⁴⁷⁹AN, i. 10/5 Ol 'âlem-i vahdetde kâşâne-i vuslatda / Meydân-ı hakikatde merdânelerüz hakkâ
⁴⁸⁰AN, k. 1/16 Cür'a-nüşân-ı hakikatle varup bir sâ'at / İdelüm 'âlem-i vahdetde bugün 'işret-i 'ışk
⁴⁸¹SG, 40/10 Sohbetini bunlaruñ her kim ki başa tâc ider / Gün gibi başa çıkar 'âlemde ol meşhür
olur
⁴⁸²H, i. 62/4 Sidre-i 'irfân-ı Hakk'ın müntehâsın bulmağa / 'Âlem-i vahdetde cevân et ki insânlık
budur
⁴⁸³SG, 19/6 'Âlem-i vahdet zebânüñ bilmeyen / Sûret-i tütide ol laklak durur
⁴⁸⁴SG, 100/5 'Aşk ile zenb-i vücudı mahv idüp Ğaybî yok ol / 'Âlem-i vahdetde birlik süresin
Sübhan ile
⁴⁸⁵NM, 113/15 Şimdi kesretde olan âdem Niyâzî söylenür / 'Âlem-i vahdet içinde sırr-ı Yezdân
olurum
⁴⁸⁶H, i. 132/4 Hep senindir bunca efâl ü sıfât / Zât-ı bî-çünunda fânîdir zevât / 'Âlem-i vahdetde
sen vergil sebât / Yâ ilâhî sen 'inâyet eylegil
⁴⁸⁷NM, 76/2 Gerçi sûret 'âleminde kandılar kesretdeyüz / Kesret içre bilmediler ferd ü tenhâ
olmuşuz
⁴⁸⁸AN, i. 113/3 Bulur bu 'âlem-i kesretde vahdet sırrını el-hak / Bakup mir'ât-ı a'yâna gören 'aynam
'ayân içre

Vahdet ilinden kesret âlemine seyrana gidilir.⁴⁸⁹

Kesret âlemi, dalgaları kesilmeyen vahdet deryasından doğmuştur.⁴⁹⁰

Kesret âleminde, Münker Nekir hesap sorar.⁴⁹¹

Âlem-i kesrette Allah'ın inayetiyle vahdete kavuşulur.⁴⁹²

4.28.3. Ulvî-suffî âlem

Âlem-i ulvî, Zât-ı Kibriyâ'nın (Allah) Âdemde (insan) yüzünü göstererek aşikâr olduğu âlemdir.⁴⁹³

Âlem-i ulvîde akıl ve ilim rehber olur.⁴⁹⁴

Âlem-i ulvî, arştır.⁴⁹⁵

Âlem-i suffîde, söz ve sûrete değer verilmez.⁴⁹⁶

Âlem-i ulvî aslında âlem-i suffîdedir.⁴⁹⁷

4.28.4. Gayb âlemi

Gayb âlemi ile şehadet âlemi birdir.⁴⁹⁸

Gayb âleminin kapısını, bütün kapıları açan (Allah) açar.⁴⁹⁹

⁴⁸⁹H, i. 51/2

Tenezzül eyleyip vahdet ilinden / Bu kesret 'âlemin seyrâna geldik

⁴⁹⁰NM, 2/2

Zehî deryâ-yı vahdet kim kesilmez hergiz emvâcî / Bu kesret 'âlemi andan toğup nâçâr olur peydâ

⁴⁹¹SG, 3/4

Berzah-ı havf u recâdan geçmişüz vahdetde biz / 'Âlem-i kesrettedür münker nekir sorı hisâb

⁴⁹²H, i. 132/5

Vâsıl ola sırrım ü cânım karîb / Tâ Hüdâyî kalmaya şöyle garîb / 'Âlem-i kesrette vahdet kıl nasîb / Yâ ilâhî sen 'inâyet eylegil

⁴⁹³SG, k. 1/24

Âşikâre oldı saña 'âlem-i 'ulvî nedür / Çün ki âdemde yüzün gösterdi Zât-ı Kibriyâ

⁴⁹⁴SG, k. 1/25

'Âlem-i 'ulvî odur kim anda 'akl ü 'ilm ola / 'Âlem-i süflîde nutk u sûrete yokdur nevâ

⁴⁹⁵SG, k. 1/14

'Âlem-i 'ulvî ki 'arşdur anı menzil eyledi / Bulmadı anda murâdn eyleye zevk u safâ

⁴⁹⁶SG, k. 1/25

'Âlem-i 'ulvî odur kim anda 'akl ü 'ilm ola / 'Âlem-i süflîde nutk u sûrete yokdur nevâ

⁴⁹⁷SG, k. 1/26

'Âlem-i 'ulvî dinen bil 'âlem-i süflîdedür / 'Âlem-i süflî hakikât 'âlemi alâ'-'ulâ

⁴⁹⁸SG, 44/7

'Âlem-i gâyb u şehâdet bir midür yohsa nedür / Rü'yet itdügün kamû eşya vücüd-ı Gayb nedür

Gayb ve şehadet âlemi mürşide açılır.⁵⁰⁰

Gayb âleminin güneşi, gönül durulmadıkça (arınmadıkça) gönlün içini karanlıktan aydınlığa çıkarmaz.⁵⁰¹

Sevgilinin dişlerinin düzeni gayb âleminin benzersiz hediyesidir.⁵⁰²

Sevgilinin ağzı, konuşmaya başladığında gayb âlemini anlatır.⁵⁰³

4.28.5. Mana âlemi

Mana âlemi ilm-i ledünün konusudur.⁵⁰⁴

Mana âleminin sultanı İbrahim Ethem'dir.⁵⁰⁵

Ramazan ayında mana âlemine miraç edilir.⁵⁰⁶

Mana âlemi, marifet mülkünün kutbu olan kalptir.⁵⁰⁷

4.28.6. Aşk âlemi

Aşk âleminin kıyısı yoktur.⁵⁰⁸

Hüsn ve aşk cihanının nasıl bir âlem olduğunu ancak onu gören bilir.⁵⁰⁹

⁴⁹⁹AN, i. 16/1

'Âlem-i gaybdan bize bir bâb / İftetih yâ müfettiha'l-ebvâb

⁵⁰⁰SG, 90/6

'Âlem-i gayb u şehâdet hep aña mekşûf ola / Cism ola 'âlem aña ol 'âleme rûh-ı revân

⁵⁰¹NM, 75/3

Gönül turulmadıkça 'âlem-i gaybuñ şümüsü / İçünü eylemez aydın karañusu sürilmez

⁵⁰²C, g. 41/2

Nazm-ı dürr-i dehenüñ saklar isem dilde n'ola / 'Âlem-i gaybuñ o bir tuhfe-i nâ-dîdesidür

⁵⁰³C, g. 42/2

Gelse güftâra nâz ile dehenüñ / 'Âlem-i gaybden nişân getirür

⁵⁰⁴AN, i. 44/5

Gel 'âlem-i ma'nîde ol kişver-i 'aynîde / Sen 'ilm-i ledünnîde mâhir ola gör mâhir

⁵⁰⁵SG, 38/4

Belh-i 'âlem tahtını telh eyle ehl-i gayba gel / 'Âlem-i ma'nîde var sultân Edhem

ola gör

⁵⁰⁶H, i. 24/4

Şer'-i pâki başa hoş tâc edelim / Sünnet-i Ahmed'i minhâc edelim / 'Âlem-i ma'nâya mi'râc edelim / Geldi hoş lütf ile şehri ramazân

⁵⁰⁷SG, 97/7

Kutb-ı mülk-i ma'rifetdür taht-ı kalbuñ Gaybiyâ / 'Âlem-i ma'nîde sultân isteyen

gelsün berü

⁵⁰⁸C, k. 3/22

'Âlem-i bî-gerân-ı 'ışkında / Lücce-i âsumân habâb-ı dilem

⁵⁰⁹C, g. 133/4

Her ser-i râhında biñ cân küste biñ gamze nihân / Görmeyen bilmez ne 'âlemdür

cihân-ı hüsn ü 'ışk

Aşk âlemi, Hakk (Allah) dergâhının âlemidir.⁵¹⁰

Aşk âleminin Şems-i Tebrizî'si âşıktır.⁵¹¹

İlahi aşk âleminden rüzgar, sâdık âşıktâ gayrı sevdadan eser bırakmaz.⁵¹²

Aşk âleminin şahı feleğe baş eğmez.⁵¹³

4.28.7. Âlem, dünyadır.

Âlem, dünyadır.⁵¹⁴

Âlem; dünyadır, insanlar orda kördür.⁵¹⁵

Âlem, dünyanın vücut bulmuş hâlidir.⁵¹⁶

Âlem, uyku ehline göre dünyadır.⁵¹⁷

Dünya âlemi, kesret âlemidir orada dolaşmak, istenilen bir şey değildir.⁵¹⁸

Beka mülkünün âlemini bunda (dünyada) görmek güzeldir.⁵¹⁹

Dünya âleminde sıhhat; ukba âleminde ise cennet, Allah'ın fazlı ve ihsanıyla bulunur.⁵²⁰

⁵¹⁰SG, 21/4 'Âlem-i 'aşk 'âlem-i dergâh-ı Hak'dur ey fakîh / Dergeh-i vahdetde sanma 'ayba kim cāmūs olur

⁵¹¹C, k. 3/13 Şems-i Tebriz-i 'âlem-i 'ışkam / Hādî-i vādî-i savāb-ı dilem

⁵¹²H, müf. 71 'Âlem-i 'aşk-ı ilāhîden kaçan kim bād eser / 'Âşık-ı sādıkda kalmaz gayrı sevdādan eser

⁵¹³C, terk. 1/IX/3 Hāk-i reh-i cānāne cebîn-sāy-ı gedāy / Baş egmez eflāke şeh-i 'âlem-i 'ışkam

⁵¹⁴AN, mu. 6/2 Dünyāya nazar itseñ biñ başlı bir erkamdur / Her başda dehāni biñ her lokması ādemdür / Tiryākı anuñ semdür her bir demi mātemdür / Fikr eyle bu ma'nāyı fehm eyle ne 'âlemdür / Bilmem saña bu dünyā bākī mi kalur sanduñ / Bu meclis-i fānide sākī mi kalur sanduñ

⁵¹⁵AN, terc. 8/5/8 Gel 'adem bahrine olup gavvās / Var 'amā 'âleminde ol bī-nām

⁵¹⁶SG, 43/7 Bir vüçüd imiş bu 'âlem zāhiri dünyā anuñ / Bātına fikr eyleseñ yine hemān 'ukbā budur

⁵¹⁷SG, k. 1/86 Ehl-i hāba gerçi 'âlem sūretā dünyā durur / 'Ārif-i bī-dāra nisbet oldı ol dār-ı rızā

⁵¹⁸SG, 1/7 Nice bir bu 'âlem-i kesretde devrān idesüñ / Merkez-i vahdetde kutb ol devr iden gelsün saña

⁵¹⁹SG, 58/4 'Âlem-i mülk-i bekāyı bunda görmekdür güzel / Girü koma cehd kıl kim kalmasun bu i'tirāz

Âleme mihnet kemendini dünya atmıştır.⁵²¹

Âlemde madenler vardır.⁵²²

Âleme (dünya) güneş, sonsuz bir safâ bolluğu verir.⁵²³

Âlemi güneş aydınlatır.^{524, 525}

4.29. Diğer Âlemler

Âlem-i kuvvette mevcut olanlar, bu âleme gelmiştir.⁵²⁶

Tahkik âleminde (yolunda) akıl yolunu sapıtır.⁵²⁷

Rüzgarlar, vuslat âleminden estiği için gönül gemisine menzil olmaz.⁵²⁸

Tevhidin saf ve duru kadehinden içen, feyz âleminin Cem'i olur.⁵²⁹

Âlem-i evvel, amâdır (yaratılış öncesi dönem).⁵³⁰

4.29.1. Ten âlemi

Mevt (ölüm), ten âleminden bir çılgılığın kopmasına neden olur.⁵³¹

⁵²⁰H, i. 215/2 'Âlem-i dünyâda sıhhat bulduğu / 'Âlem-i ukbâda cennet bulduğu / Nür-ı vahdet zevk-i vuslat bulduğu / Hep senin fazlıyla ihsânınladır

⁵²¹H, i. 66/3 Sihir ile donadıp kendin / Meydâna salan semendin / 'Âleme mihnet kemendin / Salan dünyâ değil misin

⁵²²NM, 113/6 Gâh olur bakır kalay u gâh olur altun gümüş / Gâh olur 'âlemde her ma'denlere kân olurum

⁵²³C, tar. 15/22 Tâ revâk-ı âsumânda çeşme-i hurşîdden / 'Âleme cârî ola feyz-ı safâ bî-intihâ

⁵²⁴C, k. 56/1 Kiminûñ âfitâb-ı 'âlem-tâb / Merdüm-i çeşm-i bînişi görünür

⁵²⁵C, k. 57 Zihî gerdüne gerdün-ı medâr-ı zînet-efzâ kim / Sezâdur ger çekilse pâdişâh-ı rub'-ı meskûna / Süvâr oldukça devletle şehensâh-ı felek-mesned / Döner hurşîd-ı 'âlem-tâb ile çarha bu gerdüne

⁵²⁶SG, k. 1/33 'Âlem-i kuvvette her bir nesne kim mevcûd idi / Âdeme geldükde fi'le geldi bî-çün ü çirâ

⁵²⁷C, terk. 1/X/7 'Akl oldı reh-i 'âlem-i tahkîkde güm-râh / 'İşk ol tarafuñ sâlikine râh-nümâdur

⁵²⁸AN, i. 25/5 Menzil olmaz Nüriyâ dil fülkine / 'Âlem-i vuslatdan esdi çün riyâh

⁵²⁹C, k. 1/6 Dil-i pâki ki odur câm-ı rahîk-i tevhid / Nüş iden cür'asını 'âlem-i feyzuñ Cemidür

⁵³⁰NM, 112/8 'Âlem-i evvel 'amâdur hayret andadur baña / Bu vücûdum gaymı örtüdi mihr-i rahşânüm benüm

⁵³¹AN, i. 20/1 Gaflet ile gezer iken nâgâh / Gûşa irdi sadâ-yı âh el-mevt / Bir feza' kopdı 'âlem-i tende / Câna irdi nidâ-yı âh el-mevt

4.29.2. Vücut âlemi

Lâilâheillâllah'ın hikmeti vücut âlemini kaplar.⁵³²

Gönül, vücut âleminden dışarı taşar.⁵³³

4.29.3. Kübra-sugra âlem

Âlem-i kübrâda sevgilinin yüzü görülür.⁵³⁴

Âlem-i sugrada olan, (aslında) âlem-i kübradadır.⁵³⁵

4.29.4. Lâhut âlemi

Âlem-i lâhutta gezinen, mâsivaya dönüp bakmaz.⁵³⁶

4.29.5. Tecrid âlemi

Tecerrüd âleminde taalluktan kopulur, orada dert ve ağrı sızı yoktur, safa sürülür.⁵³⁷

Âlem-i tecridde yaşanan zevki, kudret sahibi hâceler kıskanır.⁵³⁸

4.29.6. İstigna âlemi

İstigna âleminde feleğe minnet edilmez.⁵³⁹

---

⁵³²AN, mu. 1/19 Kaplasun 'âlem-i vücûdî dilâ / Komusun anda ğayrıyî kat'â / Hükmini anda eylesün icrâ / Hikmet-i lâ-ilâhe illa'llâh

⁵³³AN, i. 88/4 Vücûd-ı mutlakuñ cüş eyledükde bahr-i mevvâcî / Vücûduñ 'âleminden taşra taşduñ n'eyleyem gönülüm

⁵³⁴AN, mu. 4/5 Gerçi mir'ât eylemiş insânı zâtına Hudâ / Her güzel yüzde komış bir zerre nür-ı Mustafâ / Matlab oldur ol yüze âyinesüz bak Nürîyâ / Çün murâd âyine-i 'âlem-nümâdur Şeyhiyâ / Rüy-ı dilber görmek ise 'âlem-i kübrâ yeter

⁵³⁵SG, 25/10 Hâsılı her ne dilerseñ sen de iste Ğaybiyâ / 'Âlem-i suġrâda olan 'âlem-i kübrâdadur

⁵³⁶H, i. 64/8 Mâsivâ nâsütuna kılmaz nazar / 'Âlem-i lâhûtu seyrân isteyen

⁵³⁷C, g. 142/2 Tecerrüd 'âleminde 'İsî-i vaktuz safâmuz var / Ta'allük riştesin kat' eyledük renc ü 'anâmuz yok

⁵³⁸C, k. 24/37 Ol kadar 'âlem-i tecrîdde zevkum var kim / Reşk ider 'âleme her hâce-i sâhib-sâmân

⁵³⁹C, k. 39/22 Minnet itmez feleke 'âlem-i istignâda / Mazhar-ı lütfi olan müflis ü muhtâc u fakîr

4.29.7. Ruhlar âlemi

Âlemden ruhlar âlemine uçulur.⁵⁴⁰

Ruhlar âlemi, kıyamet kavgasıyla dolar.⁵⁴¹

Ruhlar âleminde ölümler vardır.⁵⁴²

4.29.8. İtlak âlemi

Âlem-i itlakta olanlar, müsterihtir.⁵⁴³

4.29.9. Tasavvuf âlemi

Tasavvuf âlemi ancak velayet sahiplerinin zaptedebileceği bir âlemdir.⁵⁴⁴

4.29.10. Cem âlemi

Cem âlemine ‘fark’tan sonra ulaşılır.⁵⁴⁵

4.30. Âlemin sultanı insandır.

Âlem ve âdem bir anda meydana gelmiştir.⁵⁴⁶

Mülk âlemine insan, sûreta sonradan gelmiştir.⁵⁴⁷

Âlemde var olan her şey Âdemde (insan) de vardır.⁵⁴⁸

⁵⁴⁰NM, 106/6 Rûh idi cism içre güyâ şehr-i ‘Uşşâk’da o pîr / ‘Âlem-i ervâha uçdı eyleyüp ‘azm-i visâl

⁵⁴¹C, g. 183/5 Ğavga-yı kıyâmetle tolar ‘âlem-i ervâh / Cevrî dem-i fûrkatde olan nâlelerümden

⁵⁴²C, k. 28/31 İrse ger ‘âlem-i ervâha sadâ-yı nâyı / Raks ider rûh-ı Senâyi vü revân-ı ‘Attâr

⁵⁴³C, g. 191/5 ‘Âlem-i itlâkda âsûde ol Cevrî gibi / Düşme kayda güft u güy-i bende vü âzâdeden

⁵⁴⁴C, tar. 63/26 Tasavvuf ‘âlemin merdâne teshîr eylemek böyle / ‘Aceb kuvvetdür el-hak sa’y ile olmaz velâyetdür

⁵⁴⁵AN, i. 88/7 Koduñ Nürî’yi fark içre ulaşduñ ‘âlem-i cem’a / Geçüp iki cihânı hadden aşduñ n’eyleyem gönüm

⁵⁴⁶SG, 109/1 Zâhid bil bu ‘âlemi / Nedir âdem insân içinde / ‘Âlem ü âdem yok iken / Doğdı bir dem ân içinde

⁵⁴⁷NM, 143/5 Egerçi sûretâ âhirde geldüm ‘âlem-i mülke / Ne mâziyüm ne müstakbel her ânüñ ânesiyüm ben

Âlemler geçilip insan âlemine varılır.⁵⁴⁹

Âlem, halife olan insanın baştan başa saltanat mülküdür.⁵⁵⁰

Âlem tahtgâhının sultanı âdemdir (insan).⁵⁵¹

Âlemin mercisi (makamı) insanın özüdür.⁵⁵²

Âlemin tümünün özü ademoğludur.⁵⁵³

İki âlem, insanın zatıdır.⁵⁵⁴

Âleme rûhu'l-hayât, âdem (insan) kanından bahşolunmuştur.⁵⁵⁵

Âlemin mayası kandır.⁵⁵⁶

İnsanlar, âlemin karnından doğar.⁵⁵⁷

Âlem, Hakk (Allah) ilminde bir nüshadır ve aynı zamanda insan onda bir noktadır.⁵⁵⁸

İki âlemin nüshası, insanın cemâlinde bir araya gelmiştir.⁵⁵⁹

Âlem, meyvesi insan olan bir ağaçtır.⁵⁶⁰

---

⁵⁴⁸SG, 108/3 Her ne varsa 'âlemde / O rengi bul âdemde / Bul seni sen bu demde / Kendüñe gel kendüñe

⁵⁴⁹H, i. 51/3 Geçip fermân ile bunca avâlim / Gezerken 'âlem-i insâna geldik

⁵⁵⁰SG, k. 1/84 Dâr-ı mülk-i saltanatdur ser-te-ser 'âlem saña / Başına urmuş hilâfet tâcını ol pâdişâ

⁵⁵¹SG, 53/5 Mâ-hasal huddâm-ı 'âlemdir ser-â-pâ hep cihân / Taht-gâh-ı 'âlem üzre ancak ol sultân imiş

⁵⁵²SG, 76/2 Saña senden ğayrı aslâ kimseden yok fa'ide / Mercî-i 'âlem özüñdür hep sañadur 'â'ide / Her nefes Hak'dan nüzül itsün dir iseñ mâ'ide / Sen seni müşkil idinüp sen seni halleyle gel

⁵⁵³C, k. 1/27 Eşref-i halk-ı cihân olsa vücudı ne 'aceb / 'Âlemüñ zübde-i mecmu'-ı benî Âdemidür

⁵⁵⁴SG, 50/7 'Ayn-ı eşyâyuz dü-'âlem zâtımızdur Ğaybiyâ / Bu vücud-ı mutlakun hem bahri hem emvâciyuz

⁵⁵⁵NM, 16/7 Ey Niyâzî âdem oldı çün cihânüñ şu'lesi / Bahş olur âdem deminden 'âleme rûhu'l-hayât

⁵⁵⁶SG, 26/1 Mâye-i 'âlem hakikat dem durur / Ol deme hem-dem olan âdem durur

⁵⁵⁷SG, k. 1/82 Batn-ı 'âlemden bu deñlü yılda toğar âdemî / Âlem-ı 'ulvi anuñçün âhir olur muntehâ

⁵⁵⁸NM, 91/1 Hak 'ilmine bu 'âlem bir nüsha imiş ancak / Ol nüshada bu âdem bir nokta imiş ancak

⁵⁵⁹SG, 13/4 Cemâl-ı âdemi makbûl idindi / Dü 'âlem nüshasın cem' itdi nâsih

Âlem bir harman, (insan) ise orda bir danedir.⁵⁶¹, ⁵⁶²

Âlemin süsü insandır.⁵⁶³

Âlem, âşiyana benzer. Âlemin hüması insandır ve âleme o hayat verir.⁵⁶⁴

Âlem, Âdemin (insan) aletleridir.⁵⁶⁵

Cism ü cân âlem ve insan nikabını keşfederse insan ve âlem cennetin yüzü olur.⁵⁶⁶

Hakk (Allah), âleme eltafinı cemâlinin aynası olan insanların pak tabiatında gösterir.⁵⁶⁷

Allah'ın esma âlemi, insanda gizlidir.⁵⁶⁸

Âlemin bir sultanını bilen, âdemi (insanı) Hakk (Allah) ile görür.⁵⁶⁹

Nutkun kadrini bilmeyenler, âdem (insan) sûretinde olsa bile âlem-i hayvandadır.⁵⁷⁰

Söz olmasa âlem olmazdı.⁵⁷¹

Âlemin kalplerine sevinçler dolar.⁵⁷²

⁵⁶⁰SG, 10/4

Bir âgaçdur bu 'âlem mîvesi olmuş âdem / Mîvedür maksûd olan sanmaki ola ağaç

⁵⁶¹NM, 40/3

Sûretâ bu hırmen-i 'âlemde sen bir dânesin / Ma'nâ yüzünde ne kim var cümle

harmânuñdadur

⁵⁶²NM, 113/9

Gâh olur bu hırmen-i 'âlemde ben bir dâneyüm / Geh kamuyı câmi' olmuş ulu

mejdân olurum

⁵⁶³NM, 125/1

'Âlem-i ârâyı buldum 'âlem-i âra menüm / Mâlik-i kevn ü mekânüm tâcile dârâ

menüm

⁵⁶⁴SG, k. 1/36

Hayy-ı 'âlemsün ki zâtun bahş ider her dem hayât / Âşiyân-ı 'âleme sensün bilürsün

ol humâ

⁵⁶⁵SG, k. 1/27

Mâ-hasal 'âlem kamu âlât-ı âdemdür heman / Hep 'amel mazharlarıdır yok birinde

'ilme câ

⁵⁶⁶SG, 51/6

'Âlem ü âdem nikâbın keşf ideli cism ü cân / Âdem ile 'âlemi dîdâr-ı cennet

bulmuşuz

⁵⁶⁷C, tar. 2/3

Tab'-ı pâki oldı mir'ât-ı cemâl-i zü'l-celâl / Andan eyler 'âleme eltâf-ı Hak 'arz-ı

suver

⁵⁶⁸SG, 35/8

Küntü kenzün sırrı olan âdem-i evvel benem / Mahrem-i râzı nihânüm 'âlem-i esmâ

bendedür

⁵⁶⁹SG, 109/2

Bildün ise bu demi / Ol sultân-ı 'âlemi / Hak bile gör âdemi / Kalma gümân içinde

⁵⁷⁰SG, 104/2

Kadr-i nutkı bilmeyenler 'âlem-i hayvândadır / Sûret-i âdemde her ne deñlü ref-târ

eylese

⁵⁷¹SG, 10/5

Bu âdem mîvesinün çekirdeği sözüdür / Sözsüz bu 'âlem-âdem bir demde ola tarâc

Âlem, Zat'ın tecellisiyle tevazu gösterir.⁵⁷³

Âlemde vücudunu baştan ayağa keşfeden, keramet keşfinden vazgeçer.⁵⁷⁴

Âlem, manayı anlayamaz.⁵⁷⁵

Âlem, lütfun peşinde koşar.⁵⁷⁶

Âlem, sevdası uğruna birbirine girer.⁵⁷⁷

Âlem (insanlar), kahr korkusuyla fitne ve kargaşadan uzak durur.⁵⁷⁸

Bütün âlem kendisini kınasa bile, sûfî âlem hakkında kötü söz söylemez.⁵⁷⁹

Âlem; dünyadır, insanlar orda kördür.⁵⁸⁰

Âlemin (var oluş) maksadı insandır.^{581, 582, 583}

Âlemin ruhu, mana insanıdır.⁵⁸⁴

Âlemin ruhu insandır.⁵⁸⁵

---

⁵⁷²C, k. 11/20 İdüp bir sūr-ı 'ālī yümn ü ikbāl ü sa'âdetle / Safâsından kulüb-ı 'âleme toldı meserretler

⁵⁷³SG, 61/5 Tecellî itnese Ğaybî'ye ol zât / Niçün 'âlem olurdu aña hâşî'

⁵⁷⁴SG, 62/3 Başdan ayağa vücûdî seyrini keşf eyleyen / Eyle ol 'âlemdeki keşf-i kerâmetden ferâğ

⁵⁷⁵C, g. 180/6 Çekelüm çehre-i ma'nâya riyyâ perdesini / Ğayri yüzden görünüp 'âleme sûret satalum

⁵⁷⁶C, k. 14/13 Olinca münteşir âfâk oldu / Hevâ-î lütfına 'âlem giriftâr

⁵⁷⁷NM, 63/2 Zülfî sevdâsıyla 'âlem birbirine girdiler / Va'de-i bezm-i visâle kim irer vâsıl nedür

⁵⁷⁸C, k. 30/39 Zamân semt-i salâha sâlik oldu bîm-i kahriyle / Anuñçün fitne vü aşûbdan 'âlem müberrâdur

⁵⁷⁹SG, 30/2 Bütün 'âlem iderse ger seni zem / Olar hakkında sen bir söz dime kem / Düşüp şirke getürme kendüñe gam / Hakîkat süfilik incinmemekdür

⁵⁸⁰AN, terc. 8/5/8 Gel 'adem bahrine olup ğavvâs / Var 'amâ 'âleminde ol bî-nâm

⁵⁸¹SG, k. 1/49 Mâ-hasal sensüñ hemân bu cümle 'âlemden ğaraz / Fırsatı fevt eyleme ol sen senüñle âşinâ

⁵⁸²SG, k. 1/39 'Âlemüñ sensüñ murâdı hep irâdet sendedür / Zâtıñ ile hâsıl oldu 'âleme hep mâ-yeşâ

⁵⁸³SG, 37/3 Maksûd olan bu 'âlemde insândur / İnsân didükleri gönülde cândur / Cân degildür hakîkat ol cânândur / Gönülde iste bul Hakk'ı didiler

⁵⁸⁴SG, 1/2 Âdem-i ma'nâ durur rûh-ı menâfî 'âleme / Cümle zerrât-ı cihân andan bulupdur intişâ

⁵⁸⁵SG, 20/5 Rûh-ı 'âlem ism-i a'zamsın hakîkat Ğaybiyâ / Zâhir ü bâtın bu dehrüñ hep misâli sendedür

Âlemin kalbi insandır.⁵⁸⁶

Âlemin dili insandır.⁵⁸⁷

Âlemin kulağı, insandır.⁵⁸⁸

Âlemin gözü insandır ve âlem kendi yüzünü insanda görmüştür.⁵⁸⁹

Âlemin cânı, âdem kıyafetinde insandır.⁵⁹⁰

Âlem, âdemdir (insan).⁵⁹¹

Âlemin secdegâhı insandır.⁵⁹²

Âlemin şahı, insandır.⁵⁹³

Âlemde cahil olanlar, aslında birer ölüdür.⁵⁹⁴

4.31.Âlem, aşk ile doludur.

Âlemin özü aşktır.⁵⁹⁵

Âlemin mayası aşktır.⁵⁹⁶

⁵⁸⁶SG, k. 1/37 Kalb-i ‘âlemsün ki ‘ilmün cümleye olur muhît / Nür-ı‘ilmün olmasa ‘âlem olurdu kapkara

⁵⁸⁷SG, k. 1/40 Nutk-ı ‘âlemsün ki ‘âlem buldu nutkuñdan vücüd / Nutk-ı cân-bahşinüz ‘âlem bir şecerdür gūyiyā

⁵⁸⁸SG, k. 1/42 ‘Âlemün sensin kulağı olmasayduñ sen eğer / İşidilmezdi kalurdu nutk ile savt u sadā

⁵⁸⁹SG, k. 1/41 ‘Ayn-ı ‘âlemsün ki ‘âlem gördi sende vechini / Dīde-i hak-bīniñ ile seyr olur hüsn ü behā

⁵⁹⁰SG, k. 1/48 Cān-ı ‘âlemsin libās-ı âdemīde sen bugün / Kadrini fehm eylemezseñ sayılırsın çārpā

⁵⁹¹SG, k. 1/92 Âlem âdem âdem ‘âlem olmadur haşr u neşir / Haşr ile neşr olmadan bir dem cihān bulmaz rehā

⁵⁹²SG, k. 1/47 Secde-gāh-ı ‘âlem olduğına bu hüccet yiter / Secde eylermiydi saña kudsiyān-ı pūr-ziyā

⁵⁹³SG, k. 1/38 Şāh-ı ‘âlem zıll-i Hak’sun cümle kudret sendedür / Cümle eşyā emrine oldu musahhar şāh-ı mā

⁵⁹⁴SG, 8/11 Nice bir mürde gezersün cehl ile ‘âlemde sen / Kesb-i rüh it nutk-ı Ğaybī’den içüp āb-ı hayāt

⁵⁹⁵SG, 86/5 ‘Aşkdur ‘aşıkların gözi / Anda görünür dost yüzi / ‘Aşkdur ‘âlem âdem özi / ‘Aşk ile tut pīr eteğin

⁵⁹⁶SG, 86/6 ‘Aşkdur bu ‘âleme māye / Hak dostlarına sermāye / ‘Aşkdan ulu yokdur pāye / ‘Aşk ile tut pīr eteğin

Bu âlem, görünüşe göre aşktır.⁵⁹⁷

Âlemi aşkın safası doldurur.⁵⁹⁸

Aşkın sadası ve şöhreti âlemi kaplar.⁵⁹⁹

Âlemde gizli hazine aşktır.⁶⁰⁰

Aşk, heybetiyle âlemi velveleye verir.⁶⁰¹

İlahi aşkın ışığı, âlemleri aydınlatır.⁶⁰²

Âlem, aşkın sıfatıdır.⁶⁰³

Âlem âşığın pervasız bir aşk aradığı yerdir.⁶⁰⁴

Hüda (Allah) aşkına bend olmak isteyen gönül, âlemlerin cümle işini gücünü bırakır.⁶⁰⁵

Aşkla gönül kitabını okuyan âşık, sûret âleminin hesabını unuttur.⁶⁰⁶

4.32.Âlem, muhabbetle doludur.

Âlemi muhabbet doldurmuştur.⁶⁰⁷

⁵⁹⁷SG, 79/5 Zâhir ü bâtın kamu ‘aşk ile kâ’imdir cihân / Sûretâ ‘aşkdur bu ‘âlem Ğaybîyâ bil ve’s-selâm

⁵⁹⁸AN, i. 48/7 Nüş itse Nürî ‘ışk ile ‘âlem safâsıyla tola / Cân çeşmine zâhir ola her katrede ‘ummânumuz

⁵⁹⁹AN, i. 71/7 Sultân-ı ‘ışka memleket olalı mülk-i dil / Ey Nürî tutdı ‘âlemi sît u sadâ-yı ‘ışk

⁶⁰⁰SG, 31/5 Kenz-i mahfî olan ‘aşkdur ‘âlemde / Döne döne yüz gösterdi âdemde / ‘Aşka ırmeyenler Ğaybî mâtemde / Allâh’a ‘aşkile ırmış erenler

⁶⁰¹AN, k. 1/11 Korkaram âh idicek zâhir ola sâ’ikalar / ‘Âlemi velveleye vire hemân heybet-i ‘ışk

⁶⁰²AN, i. 130/4 ‘Aşıkları mesrûr kıla zevk u safası / ‘Âlemleri pür-nür ide anda ziyâsı / Eflâki geçüp ‘Arş’a çıka sît ü sadası / ‘Âlemde ‘aceb ‘izzet olur ‘ışk-ı İlâhî

⁶⁰³SG, 86/7 ‘Aşk didigüm Hak zâtıdur / ‘Âlem anuñ sıfâtı dur / Er gönlü Hak mir’atıdur ‘Aşk ile tut pîr etegîn

⁶⁰⁴AN, mu. 4/1 Baña ‘âlem içre ey dil ‘ışk-ı bî-pervâ yeter / ‘İşk-perestüm çünki hüşyâr istemem sevdâ yeter / Ol boyı şimşâdumuñ kaddi baña Tübâ yeter / Baña ey dil küy-ı yârüm cennetü’l-me’vâ yeter / Hür u gîlmân istemem ol dilber-i ra’nâ yeter

⁶⁰⁵AN, i. 89/8 ‘Âlemüñ cümle kaydını birağup / Bend-i ‘ışk-ı Hudâ olan gönlüm

⁶⁰⁶SG, 33/3 Okuyup ‘aşk ile gönlü kitabın / Unudup ‘âlem-i sûret hisâbın / Cemâl-i Bâri’den kesret nikâbın / Dem-â-dem açmayan ‘âşık degildür

⁶⁰⁷AN, i. 18/3 Her bir ser-i müdan gelüp âvâz-ı ene’l-hak / Pür eyledi ‘âlemleri Mansür-ı mahabbet

Âlemin şehsuvarı muhabbettir.⁶⁰⁸

Âlemi muhabbet fesada sürükler.⁶⁰⁹

4.33.Âlem-Âşık

Âlem, âşığa zindandır.⁶¹⁰, ⁶¹¹

Âlem, âşığa düşman olabilir.⁶¹²

Âleme âşık sırt çevirir.⁶¹³

Âlem, âşığın Mecnun gibi garip olduğu yerdir.⁶¹⁴

Âlem, hayal-i âlem olan âşık için bir fanustur.⁶¹⁵

Âlem, âşığın ahvaline hayrandır.⁶¹⁶

Âlemin halkı, âşığın hâlini bilmez.⁶¹⁷

Âlem halkı, âşığın bir derdi olduğunu bilir.⁶¹⁸

Âlemde âşığın sırrını bilen yoktur.⁶¹⁹

⁶⁰⁸SG, 7/15

Ser-â-pâ cümle ‘âlem bendelerdür / Bu ‘âlem şeh-süvârıdur mahabbet

⁶⁰⁹C, g. 68/1

Kazâ tâ gamze-i mestüñle böyle ittihâd eyler / Mahabbet ‘âlem-i kevn-i hevesde çok fesâd eyler

⁶¹⁰AN, i. 80/3

Ey rahmeti çok Rahmân / ‘Âlem gözüme zindân / Uçarsa kafesden cân / Lütf eyle ‘inâyet kıl

⁶¹¹NM, 127/5

Kimine meydân iden bu ‘âlemüñ her küşesin / Mısırî’ye ucdan uca her küşeyi zindân iden

⁶¹²AN, kıt. 4

Ol yüce yârı gördüm / Yâr üzre yârı gördüm / ‘Âlem ‘adü olursa / Ben yârı yârı gördüm

⁶¹³C, g. 108/2

Müstagnî-i ‘âlem geçinürsek n’ola her dem / Biz servet-i tecrîd ile meşhûr fakürüz

⁶¹⁴NM, 126/3

Ġarîbüm ben bu ‘âlemde misâlümdür benüm Mecnûn / Cüdâ düşdüm o Leylâdan ne hasretdür anı bilmem

⁶¹⁵SG, 21/3

Süretâ raks itmez isek ma’nîde raks üzreyüz / Biz hayâl-i ‘âlemüz ‘âlem bize fânüs olur

⁶¹⁶NM, 147/1

‘Âlem ahvâlîme hayrân / Eylemez dil hâlin iz‘ân / Hiç bilemem bu ne seyrân / Geh Halveti geh Celvetî / Geh Kâdirî dirler baña

⁶¹⁷SG, 101/4

Halk-ı ‘âlem bilmez bizim hâlimüz / Hâl-ı tebdîl itdük cümle kâlimüz / Her kande sunarsak Hakdur elimüz / Zâkir kullardanuz elhamdu li’llâh

⁶¹⁸NM, 143/4

Be-küllî ‘âlemüñ halkı bilürler bende bir derd var / Bilinmez sevdiğüm kimdür nenüñ mestânesiyüm ben

Âlemin ârifleri, âşığın künhünden âcizdir.⁶²⁰

Âlemde âşığa safadan eser yoktur.⁶²¹

Âlemde âşık, nasipsiz ve zavallıdır.⁶²²

Âşık, iki âlemin sırlarından habersizdir.⁶²³

Âşık, iki âlemde de nasipsizdir.⁶²⁴

Âşığın cânı ve dili iki âlem kaygısından kurtulmuştur.⁶²⁵

Âşık, varlığının âlemin levhinden silinmesini ister.⁶²⁶

Âlemin hayatı (cân vereni) âşıktır.⁶²⁷

Âlemler, âşığın vücuduyla doludur.⁶²⁸

Âlemin cihanı âşıktır.⁶²⁹

Âlemi celâl ateşi kapladığında, çaresiz âşık buna sabretmekte zorlanır.⁶³⁰

Âşığı yakan ateşin zerresi zâhir olsaydı, âlemi uçtan uca yakardı.⁶³¹

⁶¹⁹NM, 55/5 Bî-kesem bu ‘âlem içre sırruma yok mahremüm / Bilmedi derdüm benüm ne kavm ü ne kardaşlar

⁶²⁰SG, 35/5 Künhümüñ idrâkin ‘âciz ‘âlemüñ ‘ârifleri / Kibriyâma ‘akl irişmez mâ-‘arefnâ bendedür

⁶²¹C, terk. 1/II/1 Dür itdi kazâ çün ki bizi bezm-i bakâdan / Bir ‘âleme düşdük ki eser yok o safadan
⁶²²C, k. 48/9 Benem ol Cevrî-i nâ-kâm u bî-dil kim bu ‘âlemde / Sîphre itmedüm maksüd içün bir kerre ibrâmı

⁶²³C, g. 45/7 Cevrî bizüz ol bî-haber-i sırr-ı dü ‘âlem / ‘Âgâh-ı hakîkât bizüm en gâfilümüzdür

⁶²⁴C, g. 79/1 Nâ-kâm-ı dü‘âlemler dünyâlara nâz eyler / Ednâya niyaz itmez a‘lâlara nâz eyler

⁶²⁵C, g. 104/3 Eyledük cân u dili kayd-ı dü ‘âlemden halâs / Hâtır-ı âzâde-i ahrâra yokdur reşkümüz

⁶²⁶NM, 110/7 Gel Niyâzi’nüñ vücüd-ı harfini / Levh-i ‘âlemden yed-i feyzüñle sil

⁶²⁷NM, 118/1 Ol menem kim vâsıf-ı esrâr-ı ‘ilm-i Âdemüm / Kâşif-i genc-i hakîkat hem hayât-ı ‘âlemüm

⁶²⁸NM, 15/6 Gördüm bu ‘âlemler kamü benüm vücüdumla tolu / Bir olmuş uçmağ u tamu cümle baña olmuş sıfât

⁶²⁹NM, 125/6 Gör bugün ‘İsâ menüm Mısırî cihân-ı ‘âlemüm / Mürdeyi zinde idem ol cânlara cânân menüm

⁶³⁰AN, i. 98/5 Kaplar ise ‘âlemi nâr-ı celâl / Gizler ise nürını vech-i cemâl / Nicesi sabr ide Nürî bî-mecâl / N’eylesün bî-çâre ‘âşık n’eylesün

Âlemi âşığın âhının ve gözyaşlarının kaplamasına şaşılmaz.⁶³²

Âşığın âhı, âlemi yakar.⁶³³

Âşığın dilinin (gönül) âhı, âlemi perişan eder.⁶³⁴

Âlem içinde inleyen bir âşık isteyen, âşığın sırrından haber almalıdır.⁶³⁵

Âşığın pervanesi, âlemi süsleyen güneş ve ay gibidir.⁶³⁶

İki âlemde de âşığın her bir zerresi güneş gibidir.⁶³⁷

Güneş, âşığın gördüğü âlemi görmez. Çünkü âşığın saf dili (gönül) parlak bir aynadır.⁶³⁸

Âlemin lütfundan âşık el çekmiştir.⁶³⁹

Âlemde âşık kimseye yük olmaz.⁶⁴⁰

Âlemin kapısı, âşığa açılmaz.⁶⁴¹

Âşık âlemin nimetlerinden değil, gam sofrasından beslenir.⁶⁴²

İki âlemde kâm almak için minnet etmek âşığa zor gelir.⁶⁴³

---

⁶³¹NM, 55/2 Zerresi zâhir olaydı ger beni yakan oduñ / 'Âlemi ucdan uca yakaydı ateşler
⁶³²C, tes. 1/2 'Âlemi tutsa 'aceb mi eşk ü âhı 'âşikuñ / Müdde'â-yı 'ışka anlardur güvâhı 'âşikuñ /
Hıdmet-i hâk-i deründür 'izz ü câhı 'âşikuñ / 'Âsitânuñda nedür şâhum günâhı 'âşikuñ / Her kese mihr
ü vefâ 'uşşâka nâz itmek neden / Gayra ihsân ehl-i dilden ihtirâz itmek neden
⁶³³C, g. 199/2 Yakayın 'âlemi âh-ı şeref âlüdüm ile / Feleküñ yine perîşân ideyin encümenin
⁶³⁴C, g. 173/5 'Âlem âşufte olur âh-ı dil-i Cevrîden / Tağıdursa şiken-i zülfüñi her gâh nesîm
⁶³⁵AN, i. 101/8 Nürî'nüñ sırrından alsun bir haber / 'Âlem içre 'âşık-ı zâr isteyen
⁶³⁶C, g. 123/2 Biz o şem' olduk hayâl-i şevk-ı ruh-sâruñla hem / Mihr ü mâh-ı 'âlem-ârâdur bizüm
pervânemüz
⁶³⁷SG, 4/5 Feyz-i lâhütümdan alur cümle nâsüt-ı cihân / Her dü-'âlem zerrem olmuş olmuşam
ben âf-tâb
⁶³⁸C, g. 53/4 Hurşîd bizüm gördüğümüz 'âlemi görmez / Zirâ dil-i sâf âyîne-i rüşenümüzdür
⁶³⁹C, g. 267/3 'Âlemüñ imsâk-i lütfından n'ola memnûn isem / Güne-güne arzûlardan haber-dâr
itmedi
⁶⁴⁰SG, 49/6 Yetmiş iki millet ile hem-nişîn olsak eğer / Yok durur 'âlemde asla kimseye hiç
bârumuz
⁶⁴¹SG, 84/5 Olmasun 'âlemde baña feth-i bâb / Cevr ü mihnetden yürek olsun kebâb / Kâ'ilüm
her ne kadar varsa 'azâb / Tek hemân benden gönül incinmesün
⁶⁴²C, g. 168/5 Dil-i Cevrî gibi hân-ı gama râzî olalum / Çeşm-i âzı ni'am-ı 'âleme bâz itmeyelüm

Âlem içinde kendisine hiç yâr kalmadığını zanneden âşık, benliğini terk edince aslında herkesin yâr olduğunu fark eder.⁶⁴⁴

Cemâlin hayali gönlü kapladığında âşık için âlemdeki her şey ona dönüşür.⁶⁴⁵

Âşık, hakâyık bezminde işaretlerini anlatmaya başlasa, âlem irfân şarabının sarhoşu olur.⁶⁴⁶

Âlem, âşığa göre gülistan olur.⁶⁴⁷

Âlemin merkezinde zamanın kutbu âşıktır.⁶⁴⁸

Âşık kendini hem âlemin cânı, hem de cânın âlemi kılmak ister.⁶⁴⁹

Âlemde âşığı ayrıcalıklı kılan şey,sevgilinin aşkıdır.⁶⁵⁰

Âlemde âşık hâfiz ve vâiz olmuştur.⁶⁵¹

4.34.Âlem-Gönül

Gönül, âlem bezminde altın kadehle kırık çömleği aynı gören laubali(kayıtsız) bir rindir.⁶⁵²

Âlemi, gönül bir anda aşabilir.⁶⁵³

---

⁶⁴³C, g. 1/6 Himmet-istignâgedâ-yı şehri-nâmūs-ı dilem / Minnet-i kām-ı dü ‘âlem emr-i müşkildür baña
⁶⁴⁴NM, 179/1 Ben sanurdum ‘âlem içre baña hîç yâr kalmadı / Ben beni terk eyledüm gördüm ki ağyar kalmadı
⁶⁴⁵AN, i. 81/1 Alalı gönlümü hayâl-i cemâl / Kapladı ‘âlemi misâl-i cemâl
⁶⁴⁶C, k. 29/53 Eylesem bezm-i hakâyıkda ser-âgâz-ı rumûz / Sühanüm ‘âlemi mest-i mey-i ‘irfân eyler
⁶⁴⁷NM, 179/2 Cümle eşyâda gördüm hâr var gülzâr yok / Hep gülistân oldu ‘âlem şimdi hîç yâr kalmadı
⁶⁴⁸SG, 48/7 Merkez-i ‘âlemde hâlen kutb-ı vaktüz şübhesüz / Vahdet üzere devr ider her-dem bizüm pergârumuz
⁶⁴⁹C, kıt. 79/1 Lebinden nükte fehm eyle dil-i ma’nîde pinhân ol / Dilâ hem cân-ı ‘âlem kıl özün hem ‘âlem-i cân ol
⁶⁵⁰C, g. 161/5 Cevrî ‘aceb mi ‘ışkuñ ile bulsa imtiyâz / ‘Âlemde yok senün gibi mümtâz u bî-bedel
⁶⁵¹SG, 60/4 Ders-i kudretten yetişdi hamdüli’llâh kim baña / İşte oldum bu ‘âlemde hâfiz ü hem vâ’iz
⁶⁵²C, g. 84/4 Bezm-i ‘âlemde o rind-i lâ’übâlîdür gönül / Sâgar-ı zerrîn ile köhne sıfâli bir görür
⁶⁵³SG, 112/5 Muhîr olan gönül olmasa Ğaybî / İdermiydi bir ânda ‘âlemi tay

Âlemde bütün dertlilerin derdine gönül çare olmuştur ancak âşığın derdine çare olmaz.⁶⁵⁴

Gönül, âlemlerin şahı olduğunu sanır.⁶⁵⁵

Tecerrüd zincirinin başındaki dillere (gönül) bağlı olanlar, âlem elemnin kaydından âzade olunur.⁶⁵⁶

4.35.Âlem halkı

Eyne'l-mefer âlem halkını çağırır.⁶⁵⁷

Âlemin oğullarının dilinin (gönül) aynası saf değildir.⁶⁵⁸

Âlem halkı sevgilinin saçına tutkundur.⁶⁵⁹

Âlem halkı (sevgilinin) saçından ortaya çıkan fitnelerin sebebinin şeytan olduğunu zanneder.⁶⁶⁰

Âlem halkı dört erkânın bağının revaklarında safâ bulur.⁶⁶¹

Âlemin halkını dest-i kudret (Allah) katledebilir.⁶⁶²

Âlem halkı, daima “Her şey helak olacaktır.” ayetini okur. Sübhân (Allah) ise şunu okur: “O’nun yüzünden (zâtından) başka.”⁶⁶³

⁶⁵⁴NM, 109/6 Kamunuñ derdine çare sen imişsin bu ‘âlemde / Niyâzî derdmendün derdine çare olmayan gönül

⁶⁵⁵AN, i. 89/7 Sanasın şâh-ı ‘âlem olmuşdur / Cümlesinden gedâ olan gönülüm

⁶⁵⁶C, g. 87/4 Vâ-beste-dilân-ı ser-i zencîr-i tecerrüd / ‘Âzâde-i kayd-ı elem-i ‘âlem olurlar

⁶⁵⁷AN, mu. 2/6 Kişver-i İslâm olup zulm âteşiyle pür-şerer / Her taraftan halk-ı ‘âlem çağırur eyne'l-mefer / Saltanat muhtell olupdur cümle yârân bî-haber / Emr-i sultân bir yaña ashâb-ı tuğyân bir yaña

⁶⁵⁸C, tes. 7/1 Ne mir’ât-ı dil-i ebnâ-yı ‘âlemde safâ gördüm / Ne a’yân-ı zamânda lütf ile bir âşinâ gördüm / Ne nakş-ı süret-i levh-ı hakikatde bekâ gördüm / Muhassal halkı semt-i mihrîbânîden cüdâ gördüm / Vefâ her kimseden kim istedüm andan cefâ gördüm / Kimi kim bî-vefâ dünyâda gördüm bî-vefâ gördüm

⁶⁵⁹AN, k. 2/15 Zülfine asıldı halk-ı ‘âlem / Bil dâr-ı belâya mâliküz biz

⁶⁶⁰NM, 186/3 Dürlü dürlü fitneler saçuñdan oldı aşikâr / Halk-ı ‘âlem sandılar kim anı şeytân eyledi

⁶⁶¹C, k. 10/37 Bir safâ buldı halk-ı ‘âlem kim / Revnak-ı bâğ-ı çâr-erkândur

⁶⁶²NM, 68/5 Diler bir demde katl eyler serâser ‘âlemuñ halkın / Niyâzî dest-i kudretdür yıkılmaz bilmiş ol nakşın

Âlem halkı, (Allah'ın) kudreti karşısında çaresizdir.⁶⁶⁴

Âlem halkı kendine sunulan ihsan sofrası için şükreder.⁶⁶⁵

Âlem halkı, cânı Hüda'dan (Allah) ayrı sanır.⁶⁶⁶

Âlem halkı, sûfinin elinden malını alıp ırzını ayaklar altına alsa da sûfi incinmez.⁶⁶⁷

Âlem halkı gezinmenin esiri olmuştur.⁶⁶⁸

Âlemin halkı, muradına kavuşamaz.⁶⁶⁹

Âlem ehli (halkı), kendi derdinden daha ağır bir dert görünce rahatlar.⁶⁷⁰

Âlemi, kimin gamda kimin rahatta olduğunu görmek hayrete düşürür.⁶⁷¹

4.36.Âlemin şah/padişah/hükümdarı vardır.

Âlemin şahları vardır.⁶⁷²

Âlemin şahlar şahı vardır.^{673, 674, 675}

Âlemin padişahı vardır.^{676, 677, 678}

⁶⁶³NM, 72/5 Halk-ı 'âlem her dem okur "külli şey'in hâlıkün" / Kendi okur dâim "illâ vechehü"
Sübhânımız

⁶⁶⁴NM, 192/4 Halk-ı 'âlem kabza-i kudrette bî-çün ü çerâ / Hak kazasına rızâ vir bula kalbün
vüs'ati

⁶⁶⁵C, k. 27/1 Ey velî-ni'met-i erbâb-ı dil ü ehl-i kerem / Hân-ı ihsânüña şükr etmede halk-ı 'âlem
⁶⁶⁶SG, 114/4 'Aceb mahcûb olupdur halk-ı 'âlem / Hudâ'dan ayrı sanurlar bu cânı

⁶⁶⁷SG, 30/5 Elüñden halk-ı 'âlem mâluñ alsa / Ya yıkup 'ırzuñı pây-mâl kılsa / Kamu eşyâ diken
olup eyilse / Hakikat sūfilik incinmemekdür

⁶⁶⁸C, k. 44/6 Ya tâvüs-ı tama'-ı bâl-i ikbâl-i se'âdetdür / Ki 'âlem halkı olmuşlar esîr-i lütf-ı
cevlânı

⁶⁶⁹SG, 91/8 Kanğı tâlib tâ'atıyla oldılar mı dil-güşâd / Görmemisin halk-ı 'âlem buldılar mı hiç
murâd / Şübhe itme bundan artuk yok durur bu yolda zâd / Ma'rifetle hüsn-i hulkdur tâlibi kâmil iden

⁶⁷⁰NM, 127/2 Ehl-i 'âlem derdinüñ mislin görür râhat bulur / Cins ü misli olmayan derde beni
dükkân iden

⁶⁷¹H, i. 75/3 Kim gamda kim râhatdadır / 'Âlem buna hayrettedir / Hep kabza-i kudrettedir / Kul
neylesin yâ Rabbenâ

⁶⁷²C, tar. 89/1 Zihî te'lîf-i makbul ü müselleme / Nasîhat-nâme-i şâhân-ı 'âlem

⁶⁷³C, tar. 97/2 Muhterem damad-ı şâhenşâh-ı 'âlem kim odur / 'Akl ile nazm-ı umûr-ı devlet ü
mülke vekîl

⁶⁷⁴C, tar. 19/8 Safâ-yı hâtır ile çün şehenşeh-i 'âlem / O şeb ki eyledi icrâ bu resm-i mesnûni

⁶⁷⁵C, tar. 13/2 O şâhenşâh-ı 'âlem kim 'ulüvv-i kadr ü şânından / İrişdi âsumâna pây-e taht oldu
'âlül-'â

Âlemin hükümdarı vardır.⁶⁷⁹, ⁶⁸⁰

Âlemin İskender'i vardır.⁶⁸¹

Âleme hayat padişah ile gelir.⁶⁸²

Padişahın âlemde benzeri yoktur.⁶⁸³

Padişahın zamanında âlem, mutluluk ve sevinçle dolar.⁶⁸⁴

Padişahın varlığı âleme uğur ve mutluluk sermayesidir.⁶⁸⁵

Âlemin baht açıklığı yıldızı saadetinin hükümdarı vardır.⁶⁸⁶

Âlemi koruyan şahlar şahı vardır.⁶⁸⁷

Âleme düzen veren, bir şahlar şahı vardır.⁶⁸⁸

Âlemin besleyicisi, padişaktır.⁶⁸⁹

Âlemi aydınlatan padişahın altın bayrağıdır.⁶⁹⁰

-
- ⁶⁷⁶C, tar. 2/14 Pâdişâh-ı 'âlem ü sâhib-kırân-ı rûzgâr / Zînet-i dîbâce-i şeh-nâme-i feth u zafer
⁶⁷⁷C, k. 11/19 Husûsâ pâdişâh-ı 'âlemüñ tab'-ı hümâyûnı / Açıldı gül gibi oldu latîf ü hurrem ü boş-
ter
⁶⁷⁸C, tar. 75/2 Kıldı ihda hak-ı pâ-y-ı pâdişâh-ı 'âleme / Mazhar-ı lütf-ı kabûl-i şehriyâr olsa sezâ
⁶⁷⁹C, tar. 69/3 Fâyız-ı cûd u 'atâ dâver-ı 'âlem ki ider / Fukarâ bahş-i ihsânı ile kesb-i ğinâ
⁶⁸⁰C, tar. 2/1 Dâver-i 'âlem mu'izzü'd-devle hâkân-ı cihân / Hazret-i Sultân Murâd ol pâdişâh-ı
dâd-ger
⁶⁸¹C, tar. 9/6 'Aceb vaz' itdi hakkâ tarhını İskender-i 'âlem / Mücellâ kubbesi yinedür güyâ ki
tülânı
⁶⁸²C, k. 7/1 Cihâna müjde ki şâhinşeh-i cihân geldi / Hayât-ı 'âlem ü cân-i cihâniyân geldi
⁶⁸³C, g. 137/6 Tab'-ı pâk-i pâdişâha n'ola olmazsa nazîr / Zâtunuñ 'âlemde zîrâ misli yok akrânı
yok
⁶⁸⁴C, k. 11/36 Zamânunda cihân âsûde 'âlem şâd u hurremdür / Degüldür gerd-i gamdan hâtır-ı
halk-ı cihân 'anber
⁶⁸⁵C, k. 11/37 Vücûduñ 'âleme ser-mâye-i ikbâl ü devletdür / Ki olmuş gevher-i zât-ı latifünde
kerem muzmer
⁶⁸⁶C, tar. 18/2 N'ola devrinde zemân bulsa se'âdet ki odur / 'Âlemüñ dâver-i sa'd-ahter-i ferruh-
fâli
⁶⁸⁷C, tar. 13/8 Olup şâhenşeh-i 'âlem-penâhun devleti dâyim / Müyesser eyleye cümle murâdın
vâhibü'l-âmâl
⁶⁸⁸C, k. 13/4 Bu emn ü râhata bâ'is bu nazm-ı 'âleme bādî / Şehenşâh-ı cihân-bân u cihân-dâr-ı
mu'azzamdur
⁶⁸⁹C, k. 12/44 Nihâl-i zâtını perverde vü hem meyve-dâr itsün / O feyyâz-ı ezel kim 'âlemün
perverdigâridur

Padişah (Sultan Murad), âlemin süsleyicisidir.⁶⁹¹

Âlemin sultanı padişaktır.^{692, 693}

Âlemi süsleyen padişaktır.⁶⁹⁴

Âlemi padişahın pâk kalbi ferahlatır.⁶⁹⁵

Âlemin asr-ı saadetinin bir efendisi vardır.⁶⁹⁶

Âlemin şahlar şahını övmek imkânsızdır.⁶⁹⁷

Âlem, bir şahlar şahına teslim edildiği için Allah'a hamdedilir.⁶⁹⁸

4.37.Âlem, denizdir.

Âlem bir denizdir, yaratılanlar da onun dalgalarıdır.⁶⁹⁹

Âlem, Mevlâ'nın (Allah) vücud denizinin dalgalarıdır.⁷⁰⁰

Âlemde dürr-i yektâ (eşsiz inci hazinesi) vardır.⁷⁰¹

Âlem, deryadan bir damladır.⁷⁰²

Cihan deryası âlemi ihata etmiştir.⁷⁰³

⁶⁹⁰C, k. 11/47 Nite kim nasb ide zerrîn-livâ-yı 'âlem-efrûzın / Burûc-ı kal'a-i çarh-ı berîne husrev-i hâver

⁶⁹¹C, g. 137/7 Hazret-i Sultân Murâd-ı 'âlem-ârâ kim anuñ / Şevketi yanında şâhân-ı cihânuñ şanı yok

⁶⁹²C, k. 43/12 Biri Sultân İbrâhîm-i zî-şân / Odur bu 'âlemüñ sultânı hâlâ

⁶⁹³C, kıt. 72/1 Hazret-pâdişâh-ı 'âlî-şân / Haşre dek ola 'âleme sultân

⁶⁹⁴C, k. 43/10 Ki itdi iki nûr-ı dîdesin Hak / Mu'azzâm pâdişâh-ı 'âlem-ârâ

⁶⁹⁵C, tar. 15/18 Kalb-i pâk-i pâdişâh-ı 'âlemi tefrîh için / Akdı her bir lûleden mâ-i tahûr-ı cân-fezâ

⁶⁹⁶C, tar. 52/2 Seyyid-i 'asr u sa'd-ı 'âlem kim / Yâd olunmaz yanında fazl-ı selef

⁶⁹⁷C, k. 12/42 O şâhenşâhı medh itmek nice mümkün ki 'âlemde / Nazîri mümteni' zâtı kemâl-i sun'-ı bâridür

⁶⁹⁸C, k. 13/1 Bî-hamdi'llâh ki 'âlem bir şehenşâha müsellemdür / Ki devr-i devletinde halk-ı 'âlem şâd u hurremdür

⁶⁹⁹NM, 120/7 Bu 'âlem de bahırdur hem mevâlid / Anuñ emvâcıdur şekk ile dimem

⁷⁰⁰H, i. 135/3 'Âlemler mevcidir bahr-ı vücûdun / İnsândır zübdesi ol kenz-i cûdun / Ayn-ı hakikatla olsun şühûdun / Zâtından güzeldir sultânım Mevlâ

⁷⁰¹NM, 100/3 Dürr-i yektâ kânını 'âlemde bulmak isteyen / Bulmaz anı nehr içinde bahr-i bî-pâyân gerek

⁷⁰²NM, 91/2 Ol noksanuñ içinde gizli nice biñ deryâ / Bu 'âlem o deryâdan bir katre imiş ancak

İrfân âlemi denizinin balığı, âşıktır.⁷⁰⁴

4.38.Âlemi güneş aydınlatır.

Âlemi süsleyen güneştir.^{705, 706}

Âlemi güneş aydınlatır.^{707, 708, 709}

Güneş, âleme ihsanda bulunur.⁷¹⁰

Cemâlin hilali görüldükten sonra âlemin güneşinin batmasından bir şey olmaz.⁷¹¹

Âleme gün, ikilik gidip birlik olunca doğar.⁷¹²

Âlemin şahı gündüz görünür.⁷¹³

4.39.Âleme meşâyih hükmeder.

Âlem, mürşidin cismidir.⁷¹⁴

Âlemin mürşidi, Mevlâ (Allah) ilminden haber verir.⁷¹⁵

Âlem, meşâyihin eserleriyle doludur.⁷¹⁶

Âlemlere meşâyihin tavır ve davranışları hükmeder.⁷¹⁷

⁷⁰³AN, i. 1/2

⁷⁰⁴AN, i. 123/4

⁷⁰⁵C, tar. 16/5

⁷⁰⁶C, tar. 22/5

⁷⁰⁷C, tar. 14/7

i vâlâ

⁷⁰⁸C, tar. 41/5

meh-i tâbân

⁷⁰⁹C, tar. 81/5

⁷¹⁰C, tar. 78/1

⁷¹¹AN, i. 81/4

⁷¹²NM, 198/23

⁷¹³SG, 36/6

⁷¹⁴SG, 90/6

revân

⁷¹⁵NM, 133/1

remz-i esmâdan

⁷¹⁶AN, k. 4/15

⁷¹⁷AN, k. 4/13

‘Ummân-ı cihân ‘âlemi itmişken ihâta / Bir katre degüldür ‘azamûtuñda Hudâyâ

Şeh-bâz-ı İllâhîyem ser-bâz-ı güvâhîyem / ‘Ummânlara mâhîyem der-‘âlem-i ‘irfânî

Sipih-r-i saltanatdan oldı lâmi‘ bir meh-i ğarrâ / Ki nûrî zerre itdi âfitâb-ı ‘âlem-ârâyı

O şâdırvân-ı sîmîn ü mücellâya münâsibdür / Felek zer kâse itse âfitâb-ı ‘âlem-ârâyı

Meger hurşid-i ‘âlem-tâb ile çarh-ı çihârumdur / K1çında kubbe-i zerrî ile ol mesned-

i vâlâ

Firâz-ı manzarında her müdevver câm-ı billürî / Seherde mihr-i ‘âlem-tâbdur şebde

Olurdı mihr-i ‘âlem-tâb mahcûb / İderdi subha hande şâm-ı deycür

Müsâ Çelebi kim yed-i beyzâ-yı keremle / Hurşid gibi ‘âleme ihsân idi kârı

Şems-i ‘âlem zevâle irse n’ola / Zâhir oldukda ol hilâl-i cemâl

Gider ikilik birlik olup herşey olur Hak / Çün gide bulut ‘âleme gün toğa muhakkak

Şeh-i ‘âlem hemân gündüz görüñdi / Gice ahvâlini bilen ‘abesdür

‘Âlem-i ğayb u şehâdet hep aña mekşûf ola / Cism ola ‘âlem aña ol ‘âleme rûh-ı

revân

Elâ ey mürşid-i ‘âlem haber vir ‘ilm-i Mevlâdan / Elâ ey ma‘nâ-yı Âdem haber vir

remz-i esmâdan

Körler ile haşr ola o kim görmeye hakkı / Pür itmiş iken ‘âlemi âsâr-ı meşâyih

Etvâra göre oldı merâtibde çü ahkâm / Hükme eyledi ‘âlemlere etvâr-ı meşâyih

Âlemde cânın ne olduğunu bilene tâbi olunur.⁷¹⁸

Ricâlu'l-gaybın uçarak gittiği başka âlem vardır.⁷¹⁹

Âlemde sır vardır ve bu sır, pîrinin sözünü tutanlarca keşf olunur.⁷²⁰

Âlemde gaybî olunmak istenirse mürşide varmak gerekir.⁷²¹

Âlemde pîre niyaz etmekten ve âşık olmaktan başka bir heves kalmamalıdır.⁷²²

Sûfî, âlem-i bâlâda gezinir.⁷²³

Âlemde ortaya çıkan kâmilleri, kimi ikrar kimi inkâr eder.⁷²⁴

Ehl-i arâf, âlemdeki sıfatlarla sıfatlanmıştır.⁷²⁵

Âlemin Fisagor'u ve Eflatun'unu tevhid ilminin usulünü öğrenen dinlemez.⁷²⁶

Âlemin ârifleri, taklit ile karınlarını doyurmaktadır.⁷²⁷

4.40.Âleme ibretle bakmalıdır.

Âlem, âriflere göre muammadır.⁷²⁸

Âleme ibretle bakmalıdır.^{729, 730}

⁷¹⁸C, terk. 6/VII/5 Gerçi kim 'akluña uyup dîrsin / Olsa 'âlemde böyle 'ârif-i cân

⁷¹⁹SG, 38/3 Hem-dem olanlar ricâlu'l-gayba ehl-i tayy olur / Tayy idüp bu 'âlemi var başka 'âlem ola gör

⁷²⁰SG, 45/2 Sohbet-i pîri gânimet bil işit tut sözünü / Sanma sözden gayrı ile keşf ola 'âlemde râz

⁷²¹SG, 8/12 Bunları bilmek dilerseñ mürşide var sen yûri / Olmak istersen eğer 'âlemde sen

Gaybî sıfât

⁷²²SG, 52/5 Rûz u şeb pîre niyâz it 'aşk-bâz ol kalb ile / Kalmasun 'âlemde andan gayrıya aslâ heves

⁷²³AN, i. 96/1 Ey sûfî safâ ile devrân ide gör devrân / Gel 'âlem-i bâlâya cevân ide gör cevân

⁷²⁴NM, 2/12 Bu sırdandır ki bir kâmil zuhur itse bu 'âlemde / Kimi ikrâr ider anı kime inkâr olur peydâ

⁷²⁵NM, 190/3 Ne deñlü var ise 'âlemde evsâf / Sıfâtlanur anı bil ehl-i a'râf / 'Înâd ehli degülseñ eyle insâf / Hakikat ehlinüñ olmaz nişânı

⁷²⁶C, kıt. 79/13 Usûl-ı 'ilm-i tevhîdi dürtüst itdüñse hikmetle / Ne Fisâgors-ı 'âlem ne Eflâtun-ı Yünân ol

⁷²⁷SG, 50/4 'Ârifân-ı 'âlemüñ taklîd ile hep karnı tok / Bu kadar tahkîk ile biz hân-ı 'irfân acıyuz

⁷²⁸AN, i. 58/3 Bir mu'ammâdur bu 'âlem fehm iden 'âriflere / İsm-i a'zam sırdır çün ol mu'ammâdan gâraz

Âlemde akan nehirlere, göz nehre dönene kadar ibretle bakılır.⁷³¹

Âlemde durulmaz, ona gelen gider.⁷³²

Âlemin acısı tatlısı birdir.⁷³³

Âlem, akli kendine hayran eder.⁷³⁴

4.41.Âleme padişah düzen verir.

Âlemin Kahraman'ı padişaktır (Sultan İbrahim).⁷³⁵

Âlemin kurtuluşu takva sahibi padişahın elindedir.⁷³⁶

Âlemin süsleyicisi padişaktır.⁷³⁷

Âlem, adalet ile ıslah edilir.⁷³⁸

Âleme nice şahlar, reisler gelir.⁷³⁹

4.42.Sevgili, âlemi cânından geçirir.

Yârin cemâli, âlemde aşikâr olur.⁷⁴⁰

Sevgilinin şuh bakışlı gözü, âlemi harap eder.⁷⁴¹

Sevgilinin gözü ve gamzesi nedeniyle âlemde naz ve işveye itibar edilir.⁷⁴²

---

⁷²⁹AN, i. 44/1 Gafletden uyar cânı hâzır ola gör hâzır / Bu 'âleme 'ibretle nâzır ola gör nâzır
⁷³⁰H, i. 1/3 'Âleme ibret gözüyle bakanlar / Çerâğın nür-ı Mevlâ'dan yakanlar / Yerden gökden geçip 'Arş'a çıkanlar / Hakk'a tevhid ile ermiş erenler
⁷³¹AN, i. 78/2 Baka 'ibret ile 'âlemde akan enhâra / Gözi ırmağa dönüp ola revân çağlaya ol
⁷³²AN, i. 53/1 'Âlemlere gelüp gidene bizde bulmuşuz / Ahvâl-i kevnî gözedeni bizde bulmuşuz
⁷³³AN, i. 53/4 Birdür bu 'âlemüñ bize tatlısı acısı / 'İşkuñ halâvetin tadını bizde bulmuşuz
⁷³⁴AN, i. 96/3 Tedbîri bırak âdem takdîri gözet her dem / 'Akluñı der-în 'âlem hayrân ide gör hayrân
⁷³⁵C, k. 9/1 Hazret-i Sultân İbrâhîm-i zî-şân kim odur / Kahramân-ı 'âlem ü şahinşeh-i sâhib-kırân
⁷³⁶C, k. 16/2 Bâreke'llâh zihî sâhib-i sâhib-takvâ / Ki müsellemdür aña emr-i salâh-ı 'âlem
⁷³⁷C, k. 10/9 Bir şehinşâh-ı 'âlem-ârâdur / Ki sipîhr-i celâlet ü şândur
⁷³⁸C, k. 7/30 İdince 'adl ile ıslâh-ı 'âleme niyyet / Zamîr-i tab'uña esrâr-ı âsümân geldi
⁷³⁹C, k. 7/33 Ne gördi mislünü dünyâ ne kimse güş itdi / Bu 'âleme nice şahân u serverân geldi
⁷⁴⁰AN, i. 71/2 'Âlemde aşikâr ola yâruñ cemâli çün / Ğayrı cemâle bakmağa olmaz rızâ-yı 'ışk
⁷⁴¹C, g. 80/4 Çeşm-i şuhuñ 'âlemi mest ü harâb itmekdedür / Her nigâh-ı dil-firbûñ fitne-kâr olmakdadur

Sevgili baktığımda âlem canından ümit keser.⁷⁴³

Âlem yıkılsa sevgili için önemli değildir.⁷⁴⁴

4.43.Âlem, ramazan ayında rahmete kavuşur.

Âlem, ramazan ayıyla cân bulur.⁷⁴⁵

Ramazan ayı, âleme rahmet sermayesi olur.⁷⁴⁶

Âlem, Kadir gecesinde rahmete kavuşur.⁷⁴⁷

⁷⁴²C, g. 86/4

Mensüb-ı çeşm ü gamze-i cânâne olmasa / Olmazdı nâz u şiveye 'âlemde i'tibâr

⁷⁴³C, g. 219/4

Cândan keser ümmîdini 'âlem bakışuñdan / Şemşîr-i kazâ var gibi dest-i nîgehüñde

⁷⁴⁴C, g. 35/2

'Âlem yıkılsa gamzesinüñ eksügi degül / Rind-i cihân-ı fitnedür ol 'âlemindedür

⁷⁴⁵NM, 139/1

Yine firkat nârına yandı cihân / Hasretâ girdi mübârek Ramazân / Nûr ile bulmuşdı

'âlem yeni cân / Firkatâ girdi mübârek Ramazan

⁷⁴⁶C, k. 48/12

Ola tāmāh-ı rûze 'âleme ser-māye-i rahmet / Bula tā savm nihayet 'ıyd-ı hurremle

ser-encāmı

⁷⁴⁷C, k. 2/4

Leyletü'l-Kadr-i sa'âdetsin ki virdüñ 'âleme / Şeb-çirâğ-ı düde-i rahmetle zîb ü

zîveri

5. ALLAH

5.1. Allah kavramının evsafı

Allah'ın kudretine nihayet yoktur. Hiçbir şey ona gizli değildir. O, gizli dilekleri bile bilir. Allah isminin hâ'sında ism-i azam gizlidir. Allah diyeni sûretâ fakir görenler, kendilerini zengin Allah'ı fakir sanırlar. Allah mazluma kıyana kıyar. Allah'tan kaçanlara gazap ulaşır.

O, göğüsleri yarmış; vücut ülkesini mamur etmiştir. Hastalığı ve sağlığı veren Allah'tır. Allah, hû'da seyran gösterir. Ona sivadan geçilerek ulaşılır ve onu dinleyen dil-dâr olur. Allah, hem seven, hem sevilen hem sevdirendir.

Kuşlar yazın Allah'ı anarken bağı bahçeyi inletir. Hz.İbrâhim *lî-ma'allâh* sırrına mahremdir. Allah katında haslardan olabilmek için uzlet-i halk tercih edilmelidir. Meydana derûnundan Allah diyenler girebilir. Allah'ı her seher yürekten âh ederek talep edip sevenler bulur. Gaybî'de geçen bir düşünceye göre ise tarikatte idrak etmediği manevi mertebeyi gösteren kıyafeti giymek, kişiyi Allah'tan uzaklaştırır.

5.2. Allah'ın esması/sıfatları

Şairlerin Allah'ın zâtı için kullandığı gözlenen esma ve sıfatlar şu şekildedir: Allah; Efendi, Hâlık, Rab, İlah, Kaviyy ve Metîn, Kerîm, Rahîm, Gâfirü'l-müznibîn, Muîn, Ahsenü'l-hâlikîndir. O, efendi, padişah⁷⁴⁸ ve sultandır.

5.3. Allah, her yerdedir.

Kâinata Allah'tan başka hiçbir şey yoktur. O, bir mekâna sığmaz, her yerdedir. Onun nişanı da yoktur. O; ön, son, giden, kalan, cân, ten, sen, ben, uzak ve yakında görünen her şeydir, her yerdedir. Her yerde hâzırdır, her şeyi kuşatmış ve her şeye en yakındır. O, her şeyin sığınağıdır. O, ta'ayyün ve lâ ta'ayyünden

⁷⁴⁸ 15. yüzyılda devşirilip yeniçeri olan Sırp asıllı Konstantin Mihailoviç'in hatıratında yer alan Türk sultanları ile ilgili bölümdeki şu ifadeler padişah kelimesinin Allah'a izâfeten kullanımının o zamandan beri câri olduğunu göstermektedir: "...Bazıları kendisini Padişah, yani 'bütün sıfatların üstünde olan', diye adlandırır. Bununla beraber, bu isim kendisine değil, yalnızca Allah'a yaraşır. Zirâ onlar Allah'a 'yeri göğü yaratan Padişah' derler." Bkz: Konstantin Mihailoviç, **Bir Yeniçerinin Hatıraları**, Çev. Behiç Anıl Ekim, Nuri Fudaylı Kıcıroğlu, Ayrıntı Yay. İstanbul 2013, s.134.

münezzehdir. Kendini (yine en iyi) kendi bilir. Allah, yere göğe sığmaz ama bir müminin kalbine sığar. Yerler ve gökler lisân-ı hâl ile “Allah’a gelin” diye çağırır. Onu anlayabilmek için gözü açmak gerekir. Allah’tan başka her şey hevestir, o her şeye yeter.

5.4. Allah’tan meded istenir.

Allah, kendisinden medet istenendir. Gafletten uyanmak, taalluk defterini dürmek, yürekte gayrıyı çıkarmak, vahdete kavuşmak, Rıdvan cennetine mâlik olup Allah’ı görebilmek, matlaba erişebilmek, baki nimetlere sahip olabilmek, has bezme yakın olmak ve alâyıktan kurtulmak Allah’ın medediyle mümkün olur. Dünya alakasından ve mâsivadan onunla uzaklaşılır *kâbe kavseyn* geçilip *ev ednâ* sırrı onunla tecelli eder.

Kalbi sivadan pâk etmek ve sebatsızlık belasından kurtulmak için yardım istenir. Allah’ı bilen kişi, Allah sözünü söyledikten sonra Allah’a tevekkül ederse yine Allah’ın lütfuyla muradına erip teselli bulur.

5.5. Allah’ın keremi boldur.

Allah karanlıkları gideren, lütfu ve nimetleri bol bol veren, ihsan ve kerem kaynağıdır. Onun kereminin sınırı yoktur. Kendisinden zatının nuru için kerem istenir. Allah hiçbir sermayesi olmayan gedaya kerem eder. Nefis ve hevadan Allah’ın keremiyle geçilebilir.

5.6. Allah, lütuf ve ihsan sahibidir.

Allah, ihsan, lütuf sahibidir. Onun cömertlik, lutûf, ihsan ve fazlının sonu yoktur. Onun ihsanı çeşit çeşittir. O, lütfuyla ihsan kapılarını açmış günahları bağışlamıştır. Özellikle seher vaktinde Allah’ın bin lütfu gelir. Hakk’ın (Allah) lütfuna, sıdka sahip olanlar ve âşıklar mazhar olur.

5.7. Allah’ın hükmü şeriattir.

Allah dergâhının ilk kapısı olan şeriat Cebrâil tarafından yirmi üç yılda Hz. Peygamber’e indirilmiş olan Allah vahyidir veya Miraç gecesinde Allah’ın Hz. Peygamber’e hediyesidir. Allah’ın sarayı olarak değerlendirilen şeriat sağlam

binadır. Onun bir taşını oynatanın yerine başını koyması gerekir. Kâfir nefsi katletmek onun hükmüdür. O, Allah’a haramdır.

5.8. Allah, nefesle hayat vermiştir.

Nefes kavramının Allah kavramı ile ilişkilendirilerek kullanıldığı görülmektedir. Bu düşüncenin temelini Allah’ın insanları yaratırken onlara nefes üflediği inancı⁷⁴⁹ oluşturmaktadır. Dolayısıyla insan, Allah’ın nefesinin marifetiyle ete kemiğe bürünmüş ve o nefesle ruha sahip olmuştur. (Nefesle ilgili bkz: “Nefes”) Kavramın Allah’ın nefesinden başka Allah’a götüren yolda bir rehber olarak pîrin nefesi şeklinde de bir kullanımı olduğu görülmektedir.

İnsanlara ebedi hayat veren Hayy olan Allah’ın nefesi cânı besler. Nefes, bahr-i Zât olduğundan onda Allah’a kadar ulaşan bir kuvvet vardır. Nefesin her birinde Hakk’ın zâtından türlü lezzet alınır. Câna, Rahmân olan Allah’ın ruhunun melteminden nefes ulaşırsa âlem baharistan olur. Nefes âşığın okuması gereken bir kelimedir ve ona pîrin yadigârıdır. Kâmilin nefesi Allah yolunun rehberi, gönül tahtının serveridir.

5.9. Allah, Elest bezminde ruhlara şarap sunmuştur.

Allah’ın ruhları yaratıp onlara “Ben sizin Rabbiniz değil miyim?” yönelttiği sualin sorulduğu yer olarak tesmiye olunan Elest meclisinde Allah kadehten şarap ikram etmiştir. Allah’ın sırrının esrarını o kadehten içenler anlar. Allah’a giden yoldaki perdeleri o meclisin kadehinden içenler keşfedebilir.

5.10. Allah’tan başka varlık yoktur/Varlık, Allah yolunda engeldir.

Allah ile varlık arasında iki ana düşünce belirlemektedir. Bunlardan birinde Allah tek varlıktır ya da varlık olarak görülen her şey Allah’ındır. Varlık Allah’ın nakşıdır. Allah’ın varlığına müdrik olan âşık, kendinde eser kalmadığını fark eder. Diğerinde ise varlık, Allah’a vuslat yolunda olanlar için aşılması gereken bir engel, kuyu, perdedir. Allah’ı isteyen, bunları Allah’ın lütfuyla aşabilir.

---

⁷⁴⁹ *nefahtü*: Hicr (15) suresinin “Hani Rabbin meleklere, ‘Ben kuru bir çamurdan, şekillendirilmiş balçıktan bir insan yaratacağım. Onu düzenleyip içine ruhumdan üflediğim zaman, onun için hemen saygı ile eğilin.’ demişti.” mealindeki 28-29. âyetinden iktibastır.

5.11.Hidayeti Allah verir.

Hidayet Allah'ın olduğu için onu Allah verir. Onun hidayet verdikleri safaya kavuşur. Onu her ne kadar Allah verse de pîr ve şeyh ona vesiledir.

5.12.İmanı Allah verir.

Allah'ı idrak etmek demek olan imanı veren Allah'tır. Allah'a giden yol iman ehlinindir. Şuhudunda kâmil olanın imanı Hakk'tır ve Allah yolunun mertlerinin imanları güçlüdür.

5.13.Allah, dertlilere derman verir.

Dertli kullara dermanı, dermanın sahibi olan Allah verir. Allah, Hz. Peygamber'i rehber edinenlerin dertlerine derman olur. Dertlilerin de varacak başka kapısı olmadığından onlar da Allah'tan derman umar/ister, Allah'a dert ile yakarır. Mısır'de geçen bir düşünceye göre ise âşığı dert dükkânı hâline getiren Allah'tır.

5.14.Allah'a yalvarılır.

Allah'a gizlice, ibadetle ve uzun uzun yalvarmalıdır. Ondan başka eşğine yüz sürülecek bir yer yoktur. Onun divanına duranlar, başka kapı bilmez. Hz. Peygamber de *e'üzü bike minke*⁷⁵⁰ demiş, Allah'tan yardım istemiştir. İnsana Allah'tan başka kimse yardım edemez. Göz görürken, kulak işitirken fırsat elden gitmeden yalvarmalıdır. Yüzünü Allah'a çevirmeyen gâfil, Allah'a yalvaramaz. Onun merhametine iki cihanda da talip olanlar Allah'ı en çok talep edenlerdir.

Rabb'in (Allah), övgüsü sayılamayacak kadar çoktur. Allah'ın mutlak hakikati hiçbir şekilde nitelenemez. Her tasarruf Hakk'ındır (Allah). Allah'tan maksad-ı aksâya ulaşmak istenir.

5.15.Allah'a ibadet edilir.

Allah'a ibadet etmek güzeldir. İbadet Allah'ı bilmektir. Namaz onun için kılınır, ancak amelle Allah'a ulaşamaz.

---

⁷⁵⁰ *e'üzü bike minke*: Senden sana sığırım.

5.16.Allah'ı bilmek

Allah'ı tanımaya cehalet manidir. İnsanı Allah'tan cehalet ayırır. Allah, Allah ile bilinebilir. Nefsini bilen, Allah'ı bilir ve onun, kişinin kendisine kendinden yakın olduğuna müdrük olur. Allah, doğruyu en iyi bilendir, aslında bilen de bilinen de Allah'tır. Allah ilmi çok isteyene vermiştir.

5.17.Allah, ilm-i ledünnîyi okutur.

Allah'tan ders almak olan ilm-i ledün, ilim ile kalbi umman eyler ve o ancak Allah'ın inayeti ile okunabilir.

5.18.Allah, hayrete düşürür.

Allah'a ulaşma yolunda çok hayret çölü/denizi vardır. Allah'ı bilen ona düşer. Ona düşene Allah'ın veçhi ayan olur. Bunun gerçekleşebilmesi için Allah'ın ihsan etmesi gerekir. Allah, ihsan etmezse çaresiz insan, sarhoş ve hayran bir şekilde hayrette kalır.

5.19.Allah'a şirkten uzaklaşarak varılır.

Var olan tek varlık Allah olduğu için ondan başka bir şeyin varlığını ispat etmeye çalışmak şirktir. Çünkü bütün varlık Allah'tır. Onun vahdetini bilmeyenler şirk ehli olurlar. Gönülden şirk sürülünce birliğe, Allah'a ulaşılır ve her yerde Allah görülür. Şirkten uzaklaşmanın bir yolu da zikirdir.

5.20.Allah'a dönmek/gitmek

Şairlerin Allah'a ulaşma/varma/gitme şeklinde geliştirdikleri düşüncelere göre bu durumun gerçekleşebilmesi için önce Allah'ın gel demesine muhatap olacaka şekilde günahsız olunmalı, Allah'ın yardımıyla âlemin zevk ve safasından uzaklaşmalıdır. Bununla birlikte kişinin sorumlu olduğu ve yerine getirmesi gereken bazı eylemler vardır. Bunlar: Allah'a derinden âh etmek, seherlerden gâfil olmamak, *Firrû ila'llah*'i⁷⁵¹ işitmek, dünyaya rağbeti, makam-mansıba muhabbeti terk etmek,

---

⁷⁵¹ *Firrû ila'llah* : Zâriyât (51) Sursinin "O halde Allah'a koşun. Şüphesiz ben, size O'nun katından gönderilmiş açık bir uyarıcıyım." mealindeki 50. ayetinden iktibastır.

ikiliği aradan kaldırmak, vahdeti bulmak, Allah'a çağırın münadileri işitip mal mülke aldanmamak, cânı, teni ve varını feda etmektir.

Allah'a Azrail cânı almadan gitmelidir. Bunun için de heva ve siva terk edilmeli, vuslat anılmalı, vuslata erenlere sormalıdır. Emmareden kurtulamayanlar ve gözyaşı dökmeyenler Allah'a dönemez ve ancak Allah'a gidenler safaya kavuşur.

5.21.Allah Kavramında Edebî Düşünceler

5.22.Allah kavramının evsafı

Allah'ın kudretine nihayet yoktur.⁷⁵², ⁷⁵³

Gizli dilekler Allah için mahfi değildir.⁷⁵⁴

Allah isminin hâ'sında ism-i azam gizlidir.⁷⁵⁵

Allah diyeni sûretâ fakir görenler, kendilerini zengin, Allah'ı fakir sanırlar.⁷⁵⁶

Allah mazluma kıyana kıyar.⁷⁵⁷

Allah'tan kaçanlara gazap ulaşır.⁷⁵⁸

Hakk (Allah) göğüsleri yarar, işleri açar.⁷⁵⁹

Yâr (Allah) vücut ülkesini mamur etmiştir.⁷⁶⁰

Hastalığı da sağlığı da veren ve alan Allah'tır.⁷⁶¹

⁷⁵²H, i. 94/1 Mâsivâ kaydından et bizi halâs / Kudrete gâyet yok Allah'ım meded / Fazlın ile eyle ehl-i ihtisâs / Kudrete gâyet yok Allah'ım meded

⁷⁵³H, i. 94/2 Saña âsân mahv ü isbât eylemek / 'Arş ü ferş arz ü semâvât eylemek / N'ola olsa vâsıl-ı zât eylemek / Kudrete gâyet yok Allah'ım meded

⁷⁵⁴AN, i. 108/3 İderse 'âşık âh inler felekler / Aña rahm eyleyüp ağlar melekler / Saña mahfi degül gizli dilekler / Kerem eyle kerem sultânüm Allâh

⁷⁵⁵AN, i. 104/9 İsm-i a'zam gizlidir hâsında Allâh isminüñ / Saña izhâr eyledi muzmer iken ol şanı hû

⁷⁵⁶NM, 4/6 Sûretâ gördiler Allâh diyeni olmuş fakir / Sandılar Allâh fakirdür kendülerdür aġniyâ

⁷⁵⁷NM, 32/7 Çamurda sen Mısır'ı gördükçe çok basma kim / Mazlûma sen kıyarsan Allâh saña kıyadur

⁷⁵⁸NM, 166/4 Kaçar idüñ sen Allâh'dan / "Lâ ilahe illallah"dan / Ğazab irdi saña şâhdan / Gele Deccâl gele gele / Gör kim senüñ hâlüñ n'ola

⁷⁵⁹AN, i. 117/7 Şerh itdi Hak sudürü keşf eyledi umürü / Müstaġrak oldı Nürü envâr-ı 'âşıkâna

⁷⁶⁰AN, i. 35/1 Vücüdüm dârını ma'mür iden yâr / Beni zâkir iken mezkûr iden yâr

Allah, hû'da seyrân gösterir.⁷⁶²

Rabb-i Rahim'e (Allah) sivadan geçilerek erişilir.⁷⁶³

Gaffâr'ı (Allah) dinleyen dil-dâr olur.⁷⁶⁴

Allah, hem seven, hem sevilen hem sevdirendir.⁷⁶⁵

Allah'ı her seher yürekten âh ederek talep edip sevenler bulur.⁷⁶⁶

Kuşlar yazın Allah'ı anarken bağı bahçeyi inletir.⁷⁶⁷

Lî-ma'allâh sırrına Hz.İbrâhim mahremdir.⁷⁶⁸

Hakk (Allah) katında haslardan olabilmek için uzlet-i halk tercih edilmelidir.⁷⁶⁹

Meydana derûnundan Allah diyenler girebilir.⁷⁷⁰

İdrak etmediği manevi mertebeyi gösteren kıyafeti giymek, Hakk'tan (Allah) uzaklaştırır.⁷⁷¹

5.23.Allah'ın esması/sıfatları

Allah; Efendi, Hâlık, Rab, İlah'tır.^{772, 773, 774, 775, 776}

⁷⁶¹ SG, 33/5 Bu yolda sağ mıdır yâ sayrı mıdır / Alan viren bu mı yâ gayrı mıdır / Hak ile Ğaybi bir yâ ayrı mıdır / Dem-â-dem seçmeyen 'âşık degıldür

⁷⁶² AN, i. 104/7 Vâvı yokdur hâ'-i hûnuñ aslı çün bir halkadur / Gösterür ol halkada 'âşıklara seyrânı hû

⁷⁶³ H, i. 191/3 Sakın aldanma bu fânî na'ime / Sivâdan geç eriş Rabb-ı Rahim'e / Hüdâyî himmet et zevk-i azîme / Gel Allah'a murâdın hâsıl olsun

⁷⁶⁴ AN, i. 7/7 Tûr idinen dârnı bula hüdâ nârını / Diñleye Ğaffâr'ını vâsıl-ı dil-dâr ola

⁷⁶⁵ AN, i. 73/1 Ey beni 'ışk âteşine yanduran / 'İşk senüñ 'âşık senüñ ma'sûk senüñ / Hem seven hem sevilen hem sevdüren / 'İşk senüñ 'âşık senüñ ma'sûk senüñ

⁷⁶⁶ NM, 105/5 Talep kıl her sehergâhı yürekden eylegil âhı / Sevenler buldı Allâh'ı gel Allâh'a dönölüm gel

⁷⁶⁷ NM, 69/4 Yaz olur kuşlar çağırur hû deyu Allâh deyu / Nâlesinden bağ u bağçe bile bağbân iniler

⁷⁶⁸ NM, 177/5 Mısri'yâ şehri fenâya uğradı râhum bu gün / Şems-i rüy-ı yâr ile bedr oldı çün mâhum bu gün / Kulına rahm eyleyüp kıldı nazar şâhum bu gün / Lî-ma'allâh sırrına mahremdür İbrâhim bu gün / Ol sarây-ı vahdete mihmân olan añlar bizi

⁷⁶⁹ NM, 81/4 'Uzlet-i halk ihtiyâr it sen saña gel ey gönül / Tâ bulasın 'uzletile Hak katında ihtisâs

⁷⁷⁰ AN, i. 116/1 Semâdan sırr-ı tevhidî tuyan gelsün bu meydâna / Derûnice bu gün Allâh diyen gelsün bu meydâna

⁷⁷¹ SG, 71/8 Başına tâc-ı hilâfet giyüben bulduñ sürür / Añlamaduñ anı Hak'dan dahi oldun şimdi dür / Fânîyü'llâh olup sen olmaz iseñ 'ayn-ı nûr / Geçdi 'ömrüñ gâflet ile sūfi Hakk'ı bilmedüñ

Allah, Kaviyy ve Metîn'dir.⁷⁷⁷

Halka hayatı, cevher-i zâtı ve bunca sıfatı Kerîm, Rahîm olan Allah vermiştir.⁷⁷⁸

Allah, Gâfirü'l-müznibîndir ve hataları bağışlar.⁷⁷⁹

Allah Muîn'dir, zayıflara yardım eder.⁷⁸⁰

Allah, Ahsenü'l-hâlikîndir ve kudretiyle meniyi âdem (insan) eder.⁷⁸¹

5.24.Allah, her yeredir.

Kâinata hiçbir şey yok; sadece O (Allah) vardır.⁷⁸²

Hakk'ın (Allah) mekânı ve nişanı yoktur, O her mekân ve zamanda zuhur eder.⁷⁸³,
784 785

Ön son her şey Mevlâ'nındır (Allah).⁷⁸⁶

Hakk (Allah), giden ve kalan her şeydir.⁷⁸⁷

⁷⁷² NM, 124/1 Tecellî-i cemâline mazhar eyle / Efendüm Hâlikum Rabbüm İlâhum / Tarîk-i vasla lütfuñ rehber eyle / Efendüm Hâlikum Rabbüm İlâhum

⁷⁷³ NM, 124/3 Füyüzât ile kalbüm feyz-yâb it / Mezâk-ı asfîyâda behre-yâb it / Cemâlün keşf idüp ref'-i hicâb it / Efendüm Hâlikum Rabbüm İlâhum

⁷⁷⁴ NM, 124/2 Hüdâyâ yok nihâyet fazl u cüdâ / Giriftâr eyleme zenb-i vücûda / Kerem kıl lâyıq it bezm-i şuhûda / Efendüm Hâlikum Rabbüm İlâhum

⁷⁷⁵ NM, 124/4 Bî-hakk-ı nûr-ı pākün Fahr-ı âlem / Bî-Hubb-ı Çâr-yâr-ı Zât-ı Ekrem / Derünüm zikrün ile eyle hem-dem / Efendüm Hâlikum Rabbüm İlâhum

⁷⁷⁶ NM, 124/5 Cenâbuñdan budur herdem Niyâzî / Sivâdan pāk ola kalb-i Niyâzî / Ki sensün derd-menün çâre-sâzı / Efendüm Hâlikum Rabbüm İlâhum

⁷⁷⁷ AN, i. 106/1 Ey Kaviyy ü Metîn olan Allâh / Zu'afaya Mu'în olan Allâh

⁷⁷⁸ H, i. 232/4 Halka hayatı sen verdin / Cevher-i zâtı sen verdin / Bunca sıfatı sen verdin / Kerîm Allah Rahîm Allah

⁷⁷⁹ AN, i. 106/3 Çok hatâlar bağışlaya umaram / Gâfirü'l-müznibîn olan Allâh

⁷⁸⁰ AN, i. 106/1 Ey Kaviyy ü Metîn olan Allâh / Zu'afaya Mu'în olan Allâh

⁷⁸¹ AN, i. 106/4 Kudretiyle meniyi âdem ider / Ahsenü'l-hâlikîn olan Allâh

⁷⁸² SG, 94/4 Nedür ümmîd nedür haşyet / Nedürdüzeh nedür cennet / Nedür firkat nedür vuslat / Femâfi'l-kevniillâhü

⁷⁸³ NM, 156/2 Mekânı bî-mekândur nişanı bî-nişândur / Yine zuhûr iden ol mekânda vü zamânda

⁷⁸⁴ NM, 156/1 Dime ki Hakk'ı sende mevcûd ola ya bende / Ne sendedür ne bende sığmaz ol bir mekânda

⁷⁸⁵ NM, 35/5 Niyâzî'ye cân olan sırrında sultân olan / Dîn ü hem imân olan ol bî-mekân kandedür

⁷⁸⁶ H, i. 14/4 Uyar gafletden aç gönül gözünü / Cenâbından yana döndür yüzünü / Koma aşıkların algıl özünü / Hemân ön son kerem Mevlâ Senindir

⁷⁸⁷ NM, 156/4 Sanur mısın kim odur istediğün ya budur / O bu kamu bir hü'dur gidende vü turanda

Hakk (Allah); cân, tendir, sen, ben, uzak ve yakında görünen her şeydir.⁷⁸⁸

O (Allah), her yerededir.⁷⁸⁹

Hüda (Allah), her yerde hâzırdır.⁷⁹⁰

Allah, her şeyi kuşatmıştır.⁷⁹¹

Hakk Teâla'ya (Allah) eşyadan daha yakın başka bir şey yoktur.⁷⁹²

Allah, her şeyin sığınağıdır.⁷⁹³

Allah ta'ayyün ve lâ ta'ayyünden münezzehtir. Kendini (yine en iyi) kendi bilir.⁷⁹⁴

Allah, yere göğe sığmaz ama bir müminin kalbine sığar.⁷⁹⁵

Yerler ve gökler lisân-ı hâl ile "Allah'a gelin." diye çağırırlar.⁷⁹⁶

Göz açıldığında her şeyin Hakk (Allah) olduğu anlaşılır.⁷⁹⁷

Allah her şeye yeter, gerisi hevestir (boş istek).⁷⁹⁸

5.25.Allah'tan meded istenir.

Allah, kendisinden medet istenendir.^{799, 800, 801, 802, 803, 804, 805, 806, 807, 808, 809, 810}

⁷⁸⁸NM, 156/3 Hem cân u hem ten oldur hem sen ü hem ben oldur / Cümle görinen oldur uzakda vü yakında

⁷⁸⁹AN, i. 114/6 Saña keşf olsa semme vechu'llāh / Kanda bakarsañ andadur anda

⁷⁹⁰H, i. 127/1 Dilin zikr eyler Allah'ı niçün kalbin olur gâfil / Hudā her yerde hâzırken nedendir arada hâ'il

⁷⁹¹H, i. 134/2 Hüsünü vasf edicek gül / Aña 'aşık oldu bülbül / Çünkü sensin muhît-i kül / Zâhir ü pinhân senindir

⁷⁹²NM, 27/11 Hak te'âlâdan yakın eşyâya bir şey yok dinür / Lîk bildür kim dürür Allah veya kimdür 'ibād

⁷⁹³AN, i. 31/2 Mā-siva'İlâhı bırak çün yokdur andan nef' u zar / Gel sığın Allah'a kim oldur kamuya müste'âz

⁷⁹⁴H, i. 119/7 Ta'ayyün lâ ta'ayyünden / Münezzehsin Hudâyâ sen / Yine sensin seni bilen / Meded senden Rahîm Allah

⁷⁹⁵NM, 129/5 Yire göğe sığmayan bir mü'minüñ kalbindedür / Katremüñ içinde 'ummānumdur Allāh hū diyen

⁷⁹⁶H, müf. 44 Yerler ü gökler lisân-ı hâl ile hep çağırıp / Derler Allah'a gelin kim mäsivâda yok bekā

⁷⁹⁷NM, 156/5 Niyâzî gözün aç bak her şey olup durur Hak / Sanma anı kim ola nihânda vü 'ayânda

⁷⁹⁸H, i. 139/4 Gülden dikenden bendi kes / Allahu bes bâkî heves / 'Uşşâka olup dest-res / Bülbül haber vergil bize

Kullar, Allah'tan medet eylemesini umarlar.⁸¹¹

Rab'den (Allah) kullarını gafletten uyarması için medet istenir.⁸¹²

Allah'ın medetiyle (yardımıyla) bezm-i hasa dünya alakasından uzaklaşarak karin olunur (girilir).⁸¹³

Efendi'den (Allah) âşık, mâsivanın sevgisinden kurtulmak için medet ister.^{814, 815, 816, 817, 818, 819}

-
- ⁷⁹⁹H, i. 10/2 Envâr-ı şerî'atdan / Etvâr-ı tarîkatdan / Esrâr-ı hakîkatdan / Lütf et meded Allah'ım
⁸⁰⁰H, i. 10/1 Gayrıyı gönülden sür / Lütf et meded Allah'ım / Maksüduma sen irgür / Lütf et meded Allah'ım
⁸⁰¹H, i. 10/2 Envâr-ı şerî'atdan / Etvâr-ı tarîkatdan / Esrâr-ı hakîkatdan / Lütf et meded Allah'ım
⁸⁰²H, i. 10/3 Her şâm ü seher zârem / Kalmadı dahi çârem / Ayruk kime yalvaram / Lütf et meded Allah'ım
⁸⁰³H, i. 10/4 'Aşkınla içim doldur / Çok ağlamışım güldür / Ben düşmüşü sen kaldır / Lütf et meded Allah'ım
⁸⁰⁴H, i. 10/5 Cân ile olup 'âşık / Yolunda olan sâdık / Kıl vuslatına lâyıık / Lütf et meded Allah'ım
⁸⁰⁵H, i. 10/6 Her yana akın saldım / 'Âhir kapına geldim / Gâyet de zebûn oldum / Lütf et meded Allah'ım
⁸⁰⁶H, i. 96/4 Açılma ma'nâ gülleri / Şevk eylese bülbülleri / Görünse lâhût illeri / Mevlâ meded Allah meded
⁸⁰⁷H, i. 119/1 Karîn-i bezm-i hâs eyle / Meded senden Kerîm Allah / Alâyıktan halâs eyle / Meded senden Kerîm Allah
⁸⁰⁸H, i. 119/5 Vücûdum cümle yok olsun / Fenâ-ender-fenâ gelsin / Bekâ içre bekâ bulsun / Meded senden Rahîm Allah
⁸⁰⁹H, i. 119/7 Ta'ayyün lâ ta'ayyünden / Münezzehsin Hudâyâ sen / Yine sensin seni bilen / Meded senden Rahîm Allah
⁸¹⁰H, i. 103/1 Meded bu derde dermân eyle yâ Rab / Ey Allah'ım saña lâyıık keremdir / Saña varmağı âsân eyle yâ Rab / A sultânım saña lâyıık keremdir
⁸¹¹H, i. 196/2 Kulların nice bir ola perişân / Hasretle nice bir olalar nâlân / Kereminden visâlin eyle ihsân / Meded eyle meded sultânım Allah
⁸¹²H, i. 188/3 Uyar kullarını gafletten ey Rab / Seni anlamağa sa'y edeler heb / Ki tâ kalmaya senden gayrı matlab / Kerem eyle meded sultânım Allah
⁸¹³H, i. 119/1 Karîn-i bezm-i hâs eyle / Meded senden Kerîm Allah / Alâyıktan halâs eyle / Meded senden Kerîm Allah
⁸¹⁴H, i. 182/2 Erişse lem'anûr-ı kibriyâdan / Geçerdi zulmet-i kibr ü riyâdan / Halâs eyle mededhubb-i sivâdan / Hatâ kuldân 'atâ senden efendi
⁸¹⁵H, i. 184/2 Esîr-i nefis-i dîn etme / Mâsivâ yazebûn etme / Derd ile bağırmhûn etme / Meded eyle meded eyle
⁸¹⁶H, i. 190/2 'Âşık u sâdık yolunda hâk ola / Cân ü dil Hubb-ı sivâdanpâk ola / Aradan varlık hicâbîçâk ola / Sen 'inâyet et mededyâMüste'ân
⁸¹⁷H, i. 194/1 Halâs et kalbimiz hubb-ı sivâdan / Kerem senden 'inâyet senden Allah / Geçe tâ nefsimiz olmaz hevâdan / Kerem senden 'inâyet senden Allah
⁸¹⁸H, i. 201/5 Hüdâyî kuluna edip hidâyet / Sivâdan lütf ile âzâd eden dost
⁸¹⁹H, i. 219/4 Bizi fazlınla çünkü etdîm icâd / Yine eyle na'im-i vasla irşâd / Olalım mâsivâ hubbundan âzâd / İnâyet eyle sultânımmeded hay

Kerîm olan Allah'tan; taalluk defterini dürmek, yürekten gayrıyı çıkarmak, vahdete kavuşmak için meded dilenilir.⁸²⁰

Allah'ın Rıdvân'ına (cennet) mâlik olabilmek, küllü şeyin Hâlık'ı (Allah) görebilmek, matlaba erişebilmek için Allah'tan meded istenir.⁸²¹

Sâlikin âlâ matlaba ulaşabilmesi ve baki nimetlere sahip olabilmesi için Allah'tan meded istenir.⁸²²

Allah'tan has bezme yakın olmak ve alâyıktan kurtulmak için yardım istenir.⁸²³

Kâbe kavseyn geçilip *ev ednâ* sırrının tecelli etmesi ve maksûd-ı aksânın hâsıl olabilmesi için Allah'tan meded istenir.⁸²⁴

Allah'tan, kalbi sivâdan pâk etmek için yardım istenir.⁸²⁵

Televvün (sebatsızlık) belasından Mabud'un (Allah) yardımıyla kurtulunur.⁸²⁶

Hakk (Allah) sözü söylendikten sonra o Allah'a tevekkül edilir.⁸²⁷

Hüdâ'nın (Allah) lütfuyla tevekkül ehli, muradına erişip teselli bulur.⁸²⁸

5.26.Allah'ın keremi boldur.

Allah karanlıkları gideren, lütfu ve nimetleri bol bol veren, ihsan ve kerem membaıdır.⁸²⁹

⁸²⁰H, i. 119/2 Ta'alluk defterini dür / Yürekden gayra meyli sür / Sarây-ı vahdete ırgür / Meded senden Kerîm Allah

⁸²¹H, i. 119/6 Olup Rıdvân'ına mâlik / Görünstün küllü şey hâlik / Erişsin matlaba sâlik / Meded senden Kerîm Allah

⁸²²H, i. 188/5 Görünür küllü şey' 'uşşâka hâlik / Erişsin matlab-ı a'lâya sâlik / Ola bâkî na'îme tâ ki mâlik / Kerem eyle meded sultânım Allah

⁸²³H, i. 119/1 Karîn-i bezm-i hâs eyle / Meded senden Kerîm Allah / Alâyıktan halâs eyle / Meded senden Kerîm Allah

⁸²⁴H, i. 188/6 Geçirip Kâbe kavseyni Hudâ'ya / Tecellî eylesin sırr-ı ev-ednâ / Ki tâ hâsıl ola maksûd-ı aksâ / Meded eyle meded sultânım Allah

⁸²⁵NM, 124/5 Cenâbünden budur herdem Niyâzî / Sivâdan pâk ola kalb-i Niyâzî / Ki sensün derdmenün çâre-sâzı / Efendüm Hâlikum Rabbüm İlâhum

⁸²⁶AN, i. 110/4 Halâs eyle televvün vartasından nefsi yâ ma'bûd / Temekkün kişverinde sırrı sultân eyle yâ Allâh

⁸²⁷C, k. 36/22 Sen Hak sözi söyle idüp Allâha tevekkül / Dilden gider endîşe-i evhâm-ı hayâli

⁸²⁸C, tar. 50/18 Nite ki ehl-i tevekkül murâdına irişüp / Hemîşe lütf-ı Hudâdan bula tesellâyı

Kerîm (Allah), sınırsız kerem sahibidir.⁸³⁰

Rahmân ve Rahîm'in (Allah) keremi çoktur.⁸³¹

Allah'ın kerem denizi boldur.⁸³²

Allah, sultandır ve kendisinden kerem dilenilir.⁸³³

Sultan'dan (Allah) zatının nuru için kerem istenir.⁸³⁴

Allah, hiçbir sermayesi olmayan gedaya kerem eder.⁸³⁵

Allah'ın keremiyle nefis hevadan vazgeçebilir.⁸³⁶

5.27.Allah, lütuf ve ihsan sahibidir.

Allah ihsan sahibidir.^{837, 838, 839, 840, 841, 842, 843}

⁸²⁹ AN, i. 72/5 Ey kâşif-i ğaym u zulem / Ey bâzil-i lütf u ni'am / Ey kân-ı ihsân u kerem / 'Âşıkların n'itmek gerek

⁸³⁰ H, i. 192/3 Çokdur keremi lütfü o Rahmân u Rahîm'in / İhsânına gâyet mi var ol Hayy u Kadîm'in / Bî-had keremin gördü Hüdâyî o Kerîm'in / Kullarına yollarını âsân eden Allah

⁸³¹ H, i. 192/3 Çokdur keremi lütfü o Rahmân u Rahîm'in / İhsânına gâyet mi var ol Hayy u Kadîm'in / Bî-had keremin gördü Hüdâyî o Kerîm'in / Kullarına yollarını âsân eden Allah

⁸³² NM, 153/5 Hey nice yatarsun tur olma şu safâ'dan dūr / Bahr-ı keremi boldur yalvar güzel Allâh'a

⁸³³ AN, i. 108/4 Ne yüz var kim niyâza ide âğâz / Ne söz var kim recâda ola demsâz / Nice itsün hevâ-yı 'ışka pervâz / Kerem eyle kerem sultânüm Allâh

⁸³⁴ AN, i. 12/4 Mustafâ'nuñ hürmeti-çün nūr-ı zâtuñ hakkı-çün / Mahz-ı fazluñla kerem it aña ey sultân aña

⁸³⁵ AN, i. 34/3 Keremler eyle sultânüm gedâya / Nesi var kim anı ser-mâye saya / Meger senden 'inâyet ola mâ'ya / A sultânüm hemân ihsân senüñdür

⁸³⁶ H, i. 194/1 Halâs et kalbimiz hubb-ı sivâdan / Kerem senden 'inâyet senden Allah / Geçe tâ nefsimiz olmaz hevâdan / Kerem senden 'inâyet senden Allah

⁸³⁷ AN, i. 34/1 'Atâya lâyk olmak kul ne mümkün / A sultânüm hemân ihsân senüñdür / Neye kâdir ola bir 'abd-i miskin / A sultânüm hemân ihsân senüñdür

⁸³⁸ AN, i. 34/2 'İnâyet âftâbı olsa tâli' / Göñülde nūr-ı Mevlâ ola lâmi' / Ne vardur rahmet-i Rahmân'a mâni' / A sultânüm hemân ihsân senüñdür

⁸³⁹ AN, i. 34/2 'İnâyet âftâbı olsa tâli' / Göñülde nūr-ı Mevlâ ola lâmi' / Ne vardur rahmet-i Rahmân'a mâni' / A sultânüm hemân ihsân senüñdür

⁸⁴⁰ AN, i. 34/3 Keremler eyle sultânüm gedâya / Nesi var kim anı ser-mâye saya / Meger senden 'inâyet ola mâ'ya / A sultânüm hemân ihsân senüñdür

⁸⁴¹ AN, i. 34/3 Keremler eyle sultânüm gedâya / Nesi var kim anı ser-mâye saya / Meger senden 'inâyet ola mâ'ya / A sultânüm hemân ihsân senüñdür

⁸⁴² AN, i. 34/4 Efendi kul yañılsa yolu buldur / Anuñ eksikliğini aña bildür / Ne deñlü suçlu ise yine kuldur / A sultânüm hemân ihsân senüñdür

⁸⁴³ AN, i. 34/5 Esirge Nür'i ey Rabb-i Ğaffâr / Fakîrünüñ yoluñda kaldı nâ-çâr / O miskinüñ saña lâyk nesi var / A sultânüm hemân ihsân senüñdür

Efendi (Allah) lütuf sahibidir ve cömerttir.⁸⁴⁴

Allah'ın lütfuna gayet yoktur. İhsan denizinin nihayeti yoktur. Rahmeti sayılamayacak kadar çoktur.^{845, 846}

Allah'ın fazlına nihayet yoktur.⁸⁴⁷

Allah Kerîm'dir, ganidir, derman Allah'tan umulur, Allah'ın lütfunun sınırı yoktur.⁸⁴⁸

Hüdâ'nın (Allah) fazlının ve cömertliğinin sonu yoktur.⁸⁴⁹

Gani Sultan Allah'ın lütfunun ve ihsanının sınırı yoktur.⁸⁵⁰

Hayy u Kadîm'in (Allah) ihsânına sınır yoktur.⁸⁵¹

Allah'ın ihsanına sınır yoktur. Fazlına nihayet yoktur. Onun kesretinde kıtlık yoktur.^{852, 853}

Allah çok çeşit ihsanda bulunmuştur.⁸⁵⁴

Allah, lütfuyla ihsan kapısını açar.⁸⁵⁵

⁸⁴⁴AN, i. 108/5 Yoğ oldı Nürî'nün küllî vücûdı / Ne 'aynı kaldı anuñ ne şühûdı / Efendim aña eyle lütf u cûdı / Kerem eyle kerem sultânım Allâh

⁸⁴⁵H, i. 206/4 Lütfuna yâ Rabbî gâyet yok durur / Bahr-ı ihsân a nihâyet yok durur / Addolunmaz rahmetin key çok durur / Sen 'inâyet eyle Allah'im meded

⁸⁴⁶H, i. 206/3 Fazlın ile çünki insân eyledin / Ehl-i İslâm ehl-i imân eyledin / Nice lütf u nice ihsân eyledin / Sen 'inâyet eyle Allah'im meded

⁸⁴⁷H, i. 194/2 Temevvüc eyleyip bahr-i 'inâyet / Zuhûra geldi pes âsâr-ı kudret / Efendi fazlına yokdur nihâyet / Kerem senden 'inâyet senden Allah

⁸⁴⁸NM, 132/1 Ey Kerîm Allâh ey Ğanî Sultân / Derdliyüz senden umarız dermân / Lütfuna had yok ihsaña pâyân / Dertliyüz senden umarız dermân

⁸⁴⁹NM, 124/2 Hüdâyâ yok nihâyet fazl u cûdâ / Giriftâr eyleme zenb-i vücûda / Kerem kıl lâyıık it bezm-i şühûda / Efendüm Hâlikum Rabbüm İlâhum

⁸⁵⁰NM, 132/1 Ey Kerîm Allâh ey Ğanî Sultân / Derdliyüz senden umarız dermân / Lütfuna had yok ihsaña pâyân / Dertliyüz senden umarız dermân

⁸⁵¹H, i. 192/3 Çokdur keremi lütfu o Rahmân u Rahîm'in / İhsânına gâyet mi var ol Hayy u Kadîm'in / Bî-had keremin gördü Hüdâyî o Kerîm'in / Kullarına yollarını âsân eden Allah

⁸⁵²H, i. 221/4 İhsânına gâyet yok / Fazlına nihâyet yok / Ol kesrete killet yok / Rahm eyle Rahîm Allah

⁸⁵³H, i. 232/1 Fazlına nihâyet mi var / Kerîm Allah Rahîm Allah / İhsânına gâyet mi var / Kerîm Allah Rahîm Allah

⁸⁵⁴H, i. 212/4 Bir avuç hâki insân eyleyen sen / Aña yolları âsân eyleyen sen / Dahi envâ-ı ihsân eyleyen sen / Meded ey Kâdir Allah'im meded hay

Allah, günahları bağışlar, ihsan eyler.⁸⁵⁶

Allah'ın seher vaktinde bin lütfu gelir.⁸⁵⁷

Sıdk ile Allah'a dayanan Allah'ın ihsanını görür.⁸⁵⁸

Sıdk, Allah'ın lütfuyla gerçekleşir.⁸⁵⁹

Hakk'ın (Allah) lütfuna, sıdka sahip olan, mazhar olur.⁸⁶⁰

Allah âşığa fazlıyla inayet eder.⁸⁶¹

5.28. Allah'ın hükmü şeriattir.

Hakk (Allah) dergâhının ilk kapısı şeriattir.⁸⁶²

Hüda'nın (Allah) vahyi olan şeriat (Kur'ân-ı Kerîm), Cebrâil tarafından Hz. Peygamber'e yirmi üç yılda getirilmiştir.⁸⁶³

Hüda'nın (Allah) Miraç gecesinde Habîb'ine (Hz. Peygamber) hediyesi şeriattir.⁸⁶⁴

Kibriya'nın (Allah) sarayı şeriattir, sağlam binadır. Onun bir taşını oynatanın yerine başını koymasına gerekir.⁸⁶⁵

Şeriat, kâfir nefsi katletmek için Hakk'ın (Allah) kazasının hükmüdür.⁸⁶⁶

---

⁸⁵⁵H, i. 196/1 Lütf ile ihsânın ebvâbını aç / Meded eyle meded sultânım Allah / Hân-ı vasla doyrur olmayalım aç / Meded eyle meded sultânım Allah

⁸⁵⁶H, i. 58/5 Hüdâyî'nin her günâhın bağışla / Ol kemlik etdiyse sen iylik işle / İhsân eyle lâkin etme sağışla / Ey Allah'ım el senindir kul senin

⁸⁵⁷NM, 153/7 Her vakt-i seherde biñ lütfi gelür Allâh'ıñ / Ol vakt uyanur kalbün yalvar güzel Allâh'a

⁸⁵⁸NM, 3/3 Sermâye bu yolda hemân teslim olur buña inan / Sıdkile Allâh'a tayan itmez mi gör ihsân saña

⁸⁵⁹H, k1. 9 İbâdı nefsi-i şüma gâlib eyle / Kerîm Allah Rahîm Allah meded et / Saña sıdk ile lütf et tâlib eyle / Kerîm Allah Rahîm Allah meded et

⁸⁶⁰C, k. 25/22 Nite kim dâyimâ sıdk u hulûs ehli bilâ-şübhe / Cihân-ı süret ü ma'nide lütf-ı Hakka mazhardur

⁸⁶¹H, k1. 26 Bize fazlı ile eden 'inâyet / Efendim sevdiğim sultânım Allah / Rızası yoluna ede hidâyet / Efendim sevdiğim sultânım Allah

⁸⁶²NM, 18/2 Budur evvel kapu dergâh-ı Hakk'a / Ki yoluñ ibtidâsıdır şerî'at

⁸⁶³NM, 18/7 Yigirmi üç yıla dek Cebra'ilüñ / Aña vahy-i Hüdâsıdır şerî'at

⁸⁶⁴NM, 18/6 Hudânuñ leyle-i Mi'râc içinde / Habîb'ine 'atâsıdır şerî'at

⁸⁶⁵SG, müf. 3 Şerî'at kim serâ-yı Kibriyâ'dur / Muhakkak yapudur muhkem binâdur / Anuñ bir taşını her kim koparsa / Yirine başını koymak revâdur

Hakk Teâla'ya (Allah), şeriat haramdır.⁸⁶⁷

5.29.Allah, nefesle hayat vermiştir.

Ebedî hayat veren Hayy'in (Allah) nefesi cânı besler.⁸⁶⁸

Nefes, bahr-i Zât'tır (Allah).⁸⁶⁹

Nefeste Allah'a kadar ulaşan bir kuvvet vardır.⁸⁷⁰

Nefesin her birinde Hakk'ın (Allah) zâtından türlü lezzet vardır.⁸⁷¹

Hakk (Allah) ile olmak için nefes tutulur.⁸⁷²

Câna, Rahmân'ın (Allah) ruhunun melteminden nefes ulaşırsa âlem baharistan olur.⁸⁷³

Âşığın dinleyip okuması gereken kelimeler, nefestir ve pîrin yadigâridir.⁸⁷⁴

Kâmilin nefesi Hakk (Allah) yolunun rehberi, dil (gönül) tahtının serveridir.⁸⁷⁵

5.30.Allah, Elest bezminde ruhlara şarap sunmuştur.

Hakk'ın (Allah) hitabını bütün ruhlar orada işitmiştir.⁸⁷⁶

Sübhân (Allah) Elest bezminin kadehini sunmuştur.⁸⁷⁷

---

⁸⁶⁶ NM, 18/9 Bu nefis-i kâfiri katl itmek için / Hak'ın hükm-i kazasıdır şerî'at
⁸⁶⁷ SG, 111/4 Haramdur Hak Ta'âlâ'ya şerî'at / Serâ-yı hâs olupdur tarîkat / Vücûd-ı zât-ı Bârî'dür hakîkat / Şerî'atle Hakîkatden ayırma
⁸⁶⁸ C, g. 87/3 Cân-perver olanlar nefes-i hayy-i ebedden / İhyâ-yı dil-i mürdeye 'Isî-dem olurlar
⁸⁶⁹ NM, 120/5 Nefesdür bahr-i zât ancâk hurûfi / Anuñ emvâcî bil ol şâd u hurrem
⁸⁷⁰ SG, k. 1/12 Ya'ni bir kuvvet ki ol 'ayn-ı nefesdür ma'nide / Kopdı 'âlemden 'uruc ide bulnca tâ likâ
⁸⁷¹ SG, 51/8 Şâhid-i Ğaybî özinçün bizde izhâr eyledi / Her nefesde zât-ı Hak'dan dürlü lezzet bulmuşuz
⁸⁷² SG, 77/3 Niceye dek bu hevâ ile heves / Murğ-ı câna idesin cismüñ kafes / Gel nefes tut Hak ile ol her nefes / Zikr-i Hakk'a cân u dilden tâlib ol
⁸⁷³ H, i. 84/2 Nesîm-i rûh-ı Rahmân'dan nefes ererse ger câna / Bahâristân ola âlem safâ-yı nev-bahârimdan
⁸⁷⁴ SG, 9/1 Nutuk u nefes kelâmdur pîrden yâd-gâr ğiyâs / Diñle işte hem okı Hak'dan eyle el-Ğiyâs
⁸⁷⁵ NM, 94/1 Hak yolunuñ rehberi nefesidür kâmilüñ / Dil tahtınuñ serveri nefesidür kâmilüñ
⁸⁷⁶ H, i. 52/8 Kamu ervâh Elest bezmine yitdi / Hitâb-ı Hakk'ı hep cümle işitdi / Yâ niçün her biri bir yola gitdi / Hudâ birdir bu çok yollar nedendir

Rab, (Allah) Elest günü şarap sunmuştur.⁸⁷⁸

O'nun (Allah) bezmindekiler müstağrak olmuştur. (Allah'ın hitabıyla kendinden geçmiştir.) Onun bezminde sunulan kadeh ile ordakiler hayrân, müstağrak ve mest olur.⁸⁷⁹

Hakk (Allah) sırrının esrârını, Elest bezminin sâkisinin peymânesinden içenler anlar.⁸⁸⁰

Hakk (Allah) perdelerinin sırlarını, Elest bezminin sakisinin kadehinden içenler keşfeder.⁸⁸¹

5.31.Allah'tan başka varlık yoktur/Varlık, Allah yolunda engeldir.

O (Allah), tek varlıktır.⁸⁸²

Varlık, Mevlâ'dadır (Allah).⁸⁸³

Cümle varlık Hakk'ındır (Allah).⁸⁸⁴

Mâlikü'l-mülk (Allah) varlığın sahibidir.⁸⁸⁵

Rabb'in (Allah) nakşı varlıktır.⁸⁸⁶

Mevlâ'nın (Allah) varlığını idrak ettiğinde âşık kendinden eser kalmadığını fark eder.⁸⁸⁷

---

⁸⁷⁷ AN, i. 48/1 Bezm-i Elestüñ camını sundı bize Sübhân'umuz / Ol meclisüñ peymânesi oldı bizüm peymânumuz

⁸⁷⁸ NM, 29/4 Şol şarâbı kim anı suñduñ baña rüz-ı Elest / Ol zamândan mest-i hüşyâr olmuşam yâ Rab meded

⁸⁷⁹ H, i. 156/1 Yeter müstağrak-ı bezm-i Elest ol / Gel ey derd ehlinin dermâni bülbül / Yeter ol cām ile hayrân ü mest ol / Gel ey derd ehlinin dermâni bülbül

⁸⁸⁰ NM, 185/6 Sāk-i bezm-i Elest peymânesin içenleri / Gör ki nice keşf iderler sırr-ı Hak estârını

⁸⁸¹ NM, 185/6 Sāk-i bezm-i Elest peymânesin içenleri / Gör ki nice keşf iderler sırr-ı Hak estârını

⁸⁸² SG, 95/1 Ne o budur ne bu odur kamu o / Hemân varlık odur şirkden eliñ yu

⁸⁸³ SG, 25/6 Sen seni sen sanur iken Hak saña olmaz 'ıyân / Senliğüñ ref' it aradan varlık ol

Mevlâ'dadır

⁸⁸⁴ SG, 69/7 Zâhir ü bātın Hakk'uñdur cümle varlık Ğaybiyâ / Dime hergiz Hakk'a sen ben kalmasun izüñ tozuñ

⁸⁸⁵ SG, 47/3 Mâlikü'l-mülk ol durur varlık anuñ / Añladuk kim cān u ten ağıyarımız

⁸⁸⁶ SG, 88/11 Cemâl-i sun-ı Rabbânide seyr it sâni'üñ nakşın / Bu rü'yedür hakikatde ğaraz mi'râc-ı hazretten

Mevlâ'nın (Allah) yardımıyla âşık varlık kuyusundan çıkabilir.⁸⁸⁸

Padişahlar padişahı (Allah) ile âşık arasındaki perde varlıktır.⁸⁸⁹

Sultan'a (Allah) ermek isteyen varlık perdesini yırtmalıdır.⁸⁹⁰

İlah'ın (Allah) lütfuna erenler, varlık azabından kurtulur.⁸⁹¹

5.32.Hidayeti Allah verir.

Tevfik ve hidayet Allah'ındır.⁸⁹²

Hidayet, Allah'tandır.⁸⁹³

Allah'ın hidayet verdikleri, safaya kavuşur.⁸⁹⁴

Hakk (Allah) hidayeti pîrle mümkün olur.⁸⁹⁵

Şeyh, Hakk'ın (Allah) hidayetine vesiledir.⁸⁹⁶

5.33.İmanı Allah verir.

Zât'ı (Allah) idrak etmek imandır.⁸⁹⁷

Allah, insanı iman ehli eyleyendir.^{898, 899, 900, 901, 902, 903, 904, 905, 906, 907}

⁸⁸⁷ AN, i. 5/4 Varlık geleli senden kalmadı eser benden / Fark itmez olup kendüm bilmem neyem ey Mevlâ

⁸⁸⁸ NM, 29/7 Bu Niyâzî düşdi varlık câhına Yûsuf gibi / Al elim kurtar ki nâcâr olmuşam yâ Rab meded

⁸⁸⁹ H, i. 16/1 Bizi varlık hicâbından halâs et / Meded ey pâdişâhlar pâdişâhı / Kerem kıl bâde-nüş-ı bezm-i hâs et / Meded ey pâdişâhlar pâdişâhı

⁸⁹⁰ H, i. 128/4 Cânın bu yolda hâk eder / Varlık hicâbın çâk eder / Kalbi sarâyın pâk eder / Sultâna ermek isteyen

⁸⁹¹ H, müf. 25 İlahî çün halâs etdin müderrislik kazasından / Visâlin lütfedip kurtar bizi varlık azâbından

⁸⁹² H, i. 196/3 Hüdâyî kuluna eyle 'inâyet / Senindir çünki tevfik ü hidâyet / Sürûra irgüre tâ 'Iyd-ı vuslat / Kerem eyle meded Rahmân'ım Allah

⁸⁹³ H, i. 219/5 Hüdâyî'ye hidâyet senden olur / Dahi matlûba vuslat senden olur / Efendi fazl ü rahmet senden olur / İnâyet eyle Allah'ım meded hay

⁸⁹⁴ NM, 132/4 Şuna kim senden bir hüdâ geldi / Feyz-i akdesden âşinâ geldi / Bir cefâsına bîn safâ geldi / Derdliyüz senden umarız dermân

⁸⁹⁵ NM, 183/12 Şeyhüni hak bil ey Niyâzî kim / Pîr yüzündendür Hak hidâyâtı

⁸⁹⁶ NM, 183/12 Şeyhüni hak bil ey Niyâzî kim / Pîr yüzündendür Hak hidâyâtı

⁸⁹⁷ SG, 97/3 Sırr-ı cism ü cânı idrâk itmeyen küfr içredür / Zâtın idrâk ile îmân isteyen gelstün berû

Hakk'a (Allah) giden yol, iman ehlinindir.⁹⁰⁸

Şuhudunda kâmil olanın imanını Hakk'tır (Allah).⁹⁰⁹

Allah yolunun mertlerinin imanları güçlüdür.⁹¹⁰

5.34.Allah, dertlilere derman verir.

Allah, dertlilerin derdine dermandır.^{911, 912, 913, 914}

Dertlilere derman, afv ve gufrân Allah'ındır.⁹¹⁵

Allah, âlemlerin Rahmânıdır. Dertlilerin dermanıdır.⁹¹⁶

-
- ⁸⁹⁸H, i. 115/3 Şeklin insân eyledi / Ehl-i îmân eyledi / Bunca ihsân eyledi / İhsânı bilmek gerek
- ⁸⁹⁹H, i. 166/2 Ehl-i îmân ehl-i İslâm eyledi / Bunca lütf u bunca in'âm eyledi / Fazl ü ihsânını itmâm eyledi / Hoş sa'âdet ehli etmiş Hak bizi
- ⁹⁰⁰H, i. 169/2 Bir avuç hâk iken insân eyledi / Ehl-i tevhîd ehl-i îmân eyledi / Nice lütf u nice ihsân eyledi / El-hamdü li'llâh eş-şükürü li'llâh
- ⁹⁰¹H, i. 202/1 Bizi fazliyle insân eylemiştir / Göre lütfunu ol Rabb ü Kerîm'in / Yine hem ehl-i îmân eylemiştir / Gör e ihsânın ol Hayy ü Kadîm'in
- ⁹⁰²H, i. 206/3 Fazlın ile çünkü insân eyledin / Ehl-i İslâm ehl-i îmân eyledin / Nice lütf u nice ihsân eyledin / Sen 'inâyet eyle Allah'ım meded
- ⁹⁰³H, i. 215/1 Kulların lütfünle insân olduğu / Hep senin fazlınla ihsânınladır / Ehl-i İslâm ehl-i îmân olduğu / Hep senin fazlınla ihsânınladır
- ⁹⁰⁴H, i. 220/2 Saña kim vermiştir insân olmağı / Ehl-i İslâm ehl-i îmân olmağı / İster iseñ yollar âsân olmağı / Hâlik'in in'âmına şükr edegör
- ⁹⁰⁵H, i. 232/6 Hâki insân eden sensin / Ehl-i îmân eden sensin / Lütf u ihsân eden sensin / Kerîm Allah Rahîm Allah
- ⁹⁰⁶H, kı. 39 Nutfe-i nâ-çizi insân eyledin / Hamd ü minnet saña ey Rabb-i Kerîm / Ehl-i islâm ehl-i îmân eyledin / Hamd ü minnet saña ey Rabb-i Kerîm / Giydirip halka vücûdun hil'atin / Bize gösterdin kemâl-i kudretin / Umarız iki cihânda rahmetin / Çok şükürler saña ey Rabb-i Kerîm
- ⁹⁰⁷H, i. 97/6 Çünkü insân eyledin / Ehl-i îmân eyledin / Bunca ihsân eyledin / Kerem eyle yâ Mevlâ
- ⁹⁰⁸H, kı. 18 Hayr ü şer bunda her ne kim ede kul / Âhiretde cezâsını bula ol / Kâfir ü müslim eğerçi cümle kul / Lîk îmân ehlinindir Hakk'a yol
- ⁹⁰⁹H, i. 80/3 Edegör rûz u şeb kat'-ı menâzil / Olunca Kâ'be-i a'mâle vâsıl / Şuhûdunda olıcak kişi kâmil / Aña hem dîn ü hem îmân ola Hak
- ⁹¹⁰AN, mu. 2/3 Zulm ile rüşvet ile pür oldu çün rûy-ı zemîn / Ğayet ile müşkil oldu intizâm-ı emr-i dîn / Sath-ı tāmât ile yüz biñ lâf urur her bî-yakîn / Za'f-ı îmân bir yaña da'vî-i merdân bir yaña
- ⁹¹¹H, i. 192/1 Ey derdlilerin derdine dermân eden Allah / Müznib kuluna rahmet ü gufrân eden Allah / 'Âşıklarına vuslatın ihsân eden Allah / Kullarına yollarını âsân eden Allah
- ⁹¹²NM, 124/5 Cenâbuñdan budur herdem Niyâzî / Sivâdan pâk ola kalb-i Niyâzî / Ki sensün derdmenün çâre-sâzı / Efendüm Hâlikum Rabbüm İlâhüm
- ⁹¹³H, i. 232/3 Kullara ihsân senindir / 'Afv ile gufrân senindir / Derdlere dermân senindir / Kerîm Allah Rahîm Allah
- ⁹¹⁴H, i. 188/4 Bize yollarını sen eyle âsân / Ki mâni' olmaya nefis ile şeytân / Yine senden olur bu derde dermân / Meded eyle meded sultânım Allah
- ⁹¹⁵H, i. 134/1 Medet et hey Kâdir Allah / Derdlere dermân senindir / Kulun işi cürm ü günâh / 'Afv ile gufrân senindir

Bedenin dertlerinin dermanı Hüda'dandır (Allah).⁹¹⁷

Allah, dertlilere derman edicidir. Müşkilleri âsân (kolay) eyler.⁹¹⁸

Hakk (Allah), Fahr-i Risâlet'i (Hz. Peygamber) rehber edinenlerin dertlerine derman olur.⁹¹⁹

Âvâreler, Allah'tan lütuf umar. Allah'ın kapısından başka varılacak kapı yoktur. Dert ehline (ancak) Allah çare olur.⁹²⁰

Allah'tan dertliler derman umar.⁹²¹

Allah'a dert ile yalvarılır.⁹²²

Cins ve misli olmayan (Allah), âşığı dert dükkânı eder.⁹²³

5.35.Allah'a yalvarılır.

Allah'a gizlice ibadetle yalvarmalıdır.⁹²⁴

Allah'a uzun uzun yalvarmalıdır.⁹²⁵

Allah'ın divanına durulur, eşğine yüz sürülür, Allah'tan başka gidilecek yer yoktur.

926

⁹¹⁶AN, i. 107/1 Eyâ 'âlemleriñ Rahmân'ı Allâh / Eyâ derdlilerün dermânı Allâh

⁹¹⁷C, k. 6/60 Tâşifâ-hâne-i eltâf-ı Hudâdan iriçe / Beden-i âdemedârü-yıdevâ-yeskâm

⁹¹⁸AN, i. 111/1 Derdlilere dermân idici Hazret-i Allâh / Müşkilleri âsân idici Hazret-i Allâh

⁹¹⁹H, i. 80/4 Tarîk olup saña râh-ı hidâyet / Olursa rehberin Fahr-ı Risâlet / Tecellî ede ger nür-ı hüviyyet / Senin her derdine dermân ola Hak

⁹²⁰H, i. 206/2 Lütfun umar bir alay âvâreler / Pes kapından gayrı kande varalar / Ehl-i derde senden olur çâreler / Sen 'inâyet eyle Allah'ını meded

⁹²¹NM, 132/1 Ey Kerîm Allâh ey Ğanî Sultân / Derdliyüz senden umarız dermân / Lütfun had yok ihşaña pâyân / Dertliyüz senden umarız dermân

⁹²²H, i. 119/3 Saña varmağa yok çârem / Onulmaz kaldı uş yârem / Meğer derd ile yalvaram / Meded senden Kerîm Allah

⁹²³NM, 127/2 Ehl-i 'âlem derdinün mislin görür râhat bulur / Cins ü misli olmayan derde beni dükkân iden

⁹²⁴NM, 153/4 Sağlığı ğanîmet bil her sâ'ati ni'met bil / Gizlüce 'ibâdet kıl yalvar güzel Allâh'a

⁹²⁵NM, 153/9 Gel imdi Niyâzî'yle dergâha niyâz eyle / Hâcâtı dirâz eyle yalvar güzel Allâh'a

⁹²⁶H, i. 58/3 Kimin dîvânına karşı dursunlar / Kimin eşğine yüzler sürsünler / Mevlâların koyup kande varsınlar / Ey Allah'im el senindir kul senin

Hakk'ın (Allah) divanına durup gelenler, Hakk (Allah) kapısından başka kapı bilmez.⁹²⁷

Habib (Hz. Peygamber) *e'üzü bike minke* buyurduğundan Allah'tan, Allah'ın yardımıyla Allah'a sığınılır.^{928, 929}

Mevlâ'dan (Allah) başka kimse yardım edemez.⁹³⁰

Allah'a, göz görürken, kulak işitirken fırsat elden gitmeden yalvarmalıdır.⁹³¹

Yüzünü Allah'a çevirmeyen gâfildir.⁹³²

Göz kapalıyken (gafletleyken) Allah'a yalvarılamaz.⁹³³

Allah'ın merhameti iki cihanda da talep edilir.⁹³⁴

Mevlâ (Allah), en çok talep edilendir.^{935, 936, 937, 938, 939}

Rabb'in (Allah), övgüsü sayılamayacak kadar çoktur.⁹⁴⁰

Cenâb-ı Hakk'ın (Allah) mutlak hakikati hiçbir şekilde nitelenemez.⁹⁴¹

⁹²⁷ H, i. 108/4 Şol ki Hakk'a kuldur gayra kul olmaz / 'Āşık ma'şūkdan gayra tapu kılmaz / Bâb-ı Hak'dan özge bir kapı bilmez / Hakk'ın dīvânına durup gelenler

⁹²⁸ AN, i. 28/5 Her fitneyi ben *in-hiye illā*'dan okudum / Ey lütf eyesi Hak yine senden saña feryād

⁹²⁹ AN, i. 28/6 Buyurdi Habīb'ün çü *e'üzü bike minke* / Senden saña kaçmağa sen eyle yine imdād

⁹³⁰ NM, 132/2 Gerçi kullarda ma'siyet çokdur / Rahmettin Mevlâ dahi artuktur / Gayrıdan bize hiç meded yokdur / Derdliyüz senden umarız dermān

⁹³¹ NM, 153/3 Bir gün bu gözün görmez hem kulağın işitmez / Bu fırsat ele geçmez yalvar güzel Allāh'a

⁹³² H, i. 205/7 Māsivādan yumup gözü / Kādir Allah'a tut yüzü / Hüdāyī'den güç et sözü / Nic' olur hālın ey gāfil

⁹³³ NM, 153/1 Uyan gözün aç turma yalvar güzel Allāh'a / Yolından izün ırma yalvar güzel Allāh'a

⁹³⁴ AN, i. 28/7 Nürī'ye irüp merhametün iki cihānda / Lütfün aña zād eyle dahı fazluñı hem-zād

⁹³⁵ H, i. 42/2 'Aşk-ı Şīrīn'e cān verir Ferhād / Leylā yādına Kays eder feryād / Seni arzular bu dil-i nā-şād / Sensin ey Mevlā matlab-ı a'lā

⁹³⁶ H, i. 42/1 İstemez ākil fānī dünyāyı / Sensin ey Mevlā matlab-ı a'lā / Neylesin 'āşık gayrı sevdāyı / Sensin ey Mevlā matlab-ı a'lā

⁹³⁷ H, i. 42/3 Verd için bülbül derd ile nālān / Oldu pervāne şem' ile sūzān / 'Āşıkın sensin derdine dermān / Sensin ey Mevlā matlab-ı a'lā

⁹³⁸ H, i. 42/4 'Āşıkın 'aşkı kudretinlemdir / Sādıkın sıdkı rahmetinlemdir / Cennetin zevki vuslatınladır / Sensin ey Mevlā matlab-ı a'lā

⁹³⁹ H, i. 42/5 Bu Hüdāyī'de sabra tākat yok / Tapuna lāyık bir ibādet yok / Saña kullukdan özge izzet yok / Sensin ey Mevlā matlab-ı a'lā

⁹⁴⁰ H, i. 173/6 İnnē'l-Habībe'l-Mustafā / Kad kale lā ahsā senā / Şükrün 'atā üzre 'atā / Yā Rab nice şükredelim

Her tasarruf Hakk'ındır (Allah).⁹⁴²

Allah'tan maksad-ı aksâya ulaşmak istenir.⁹⁴³

5.36.Allah'a ibadet edilir.

Allah'a ibadet güzeldir.⁹⁴⁴

İlm-i Hakk (Allah ilmi), ayn-ı amel'dir (ibadetin ta kendisi).⁹⁴⁵

Namaz, Settâr (Allah) için kılınır.⁹⁴⁶

Hakk'a (Allah) amelle ulaşılamaz.^{947, 948}

5.37.Allah'ı bilmek

Hakk'ı (Allah) tanımaya cehalet manidir.⁹⁴⁹

Hakk'tan (Allah) insanı cehalet ayırır.⁹⁵⁰

Hakk (Allah), Hakk (Allah) ile bilenebilir; bunu bilmeyen hakikatte mülhittir.⁹⁵¹

Nefsini bilen, Allah'ı bilir.⁹⁵²

⁹⁴¹ AN, i. 24/10 Ortasında pulı çün ha' -i hüviyyetdendir / Görünür 'ârife ol bahr-i hüviyyet mevvâc

⁹⁴² H, i. 137/2 Nice bir olmaz hevâlar nice bir tül-i emel / Gel beri şimdengeri ey derd-mend insâfa gel / Sâlike lâıyk mıdır hiç Zeyd ü Amr ile cedel / Her tasarruf hod Hak'mın sen gayra bakmak yol mudur

⁹⁴³ H, i. 81/1 Cemi'-i tâlibin matlûbu Allâh / Bizi sen matlab-ı a'lâya ırgür / Kamu 'âşıkların mahbûbu / Allâh Bizi sen maksad-ı aksâya ırgür

⁹⁴⁴ NM, 103/3 Gerçi Allah'a 'ibâdet de güzel / Zühd ü takva vü kana'at da güzel / Halvet ehline kerâmet de güzel / Âdem iseñ "semme vechullâh"ı bul / Kande baksan ol güzel Allâh'ı bul

⁹⁴⁵ SG, 71/10 'İlm-i Hak 'ayn-ı 'amel idüğünü zevk itmedüñ / Kendi bildiğün koyub kâmil izine gitmedüñ / Ğaybi'nün yüzine bākub sözüni işitmedüñ / Geçdi 'ömrün gaflet ile sūfi Hakk'ı bilmedüñ

⁹⁴⁶ AN, i. 105/6 Salâtında devâma irse 'âşık / Turur el kavşurup Settâr'a karşı

⁹⁴⁷ SG, 71/4 Hakk'a vâsil eyleyen sanduñ seni ola 'amel / Kendözüne hor bakup 'ilm-i Hakk'a verdüñ hâlel / İrmez ise feyz-i Hak'dan göñlüne feyz-i ezel / Geçdi 'ömrün gaflet ile sūfi Hakk'ı bilmedüñ

⁹⁴⁸ SG, 71/7 Kendi a'mâlündür iden bil seni Hak'dan ğarīb / Sen sanursun ki olursun Hakk'a ânunla karīb / Var yüri sa'y eyle 'ilm-i Hak'dan almağa nasīb / Geçdi 'ömrün gaflet ile sūfi Hakk'ı bilmedüñ

⁹⁴⁹ SG, 91/10 Men 'arefeneşehüdüdüğü yitmez mi cevâb / Hakkı bilmeğeözündengayri var mı bir kitâb / Zât-ı Hakk'a cehlün iden özge yok durur hicâb / Ma'rifetlehuñ-i hulkdurtâlibikâmil iden

⁹⁵⁰ SG, 72/3 Seni cehlün durur Hak'dan ayıran / Hakikat yok durur ortada fâsıl

⁹⁵¹ SG, 42/2 Fenâ fi'llah'a iremez / Hak ile Hakk'ı bilmez / Bir işidüp bir görmez / Hakikatde mülhiddür

Allah, kişinin kendisine kendinden yakındır.⁹⁵³

Allah, doğruyu en iyi bilendir.⁹⁵⁴

Bilen de bilinen de Allah'tır.⁹⁵⁵

Allah ilmi çok isteyene vermiştir.⁹⁵⁶

5.38.Allah, ilm-i ledünnîyi okutur.

Hakk'ın (Allah) inayetiyle insan, ledün ilmini okuyabilir.⁹⁵⁷

Allah, ledünnî ilim ile kalbi umman eyler.⁹⁵⁸

İlm-i ledünnî, Mevlâ'dan (Allah) ders almaktır.⁹⁵⁹

5.39.Allah, hayrete düşürür.

Hakk (Allah) yolunda çok hayret çölü vardır.⁹⁶⁰

Hayret denizine gark olan, Rabb'den (Allah) uzaklaşıp mahvolur.⁹⁶¹

Hakk'ı (Allah) bilen, hayret vadisine düşer.⁹⁶²

O (Allah), âşıkları hayrete koyar.⁹⁶³

---

⁹⁵²NM, 121/3 Çün nefsini bilse kişi Allâh'ı bilürmiş / Bu ma'nîye yok bende 'ilâcum n'ola çârem
⁹⁵³NM, 129/7 Her kişiye kendünden akreb olan dost zâtıdır / Ey Niyâzî dilde mihmânumdur Allâh
hû diyen
⁹⁵⁴AN, i. 17/4 Ol tecellî eyleyen vechünde ey mir'ât-ı Hak / Süret-i Rahmân'dürür Allâhü a'lem
bi's-savâb
⁹⁵⁵NM, 120/10 Bilen 'ayn u bilinen ğayr dimekdür / Budur şâfi cevâb "Allâhu a'lem"
⁹⁵⁶NM, 183/1 Eylesün Allâh çok tahîyyâtı / Aña kim virdi 'ilm-i ğayâtı
⁹⁵⁷AN, i. 43/7 Saña 'inayet kılssa Hak Nürî'den okısañ sebak / 'İlm-i ledündür her varak insânda ol
şân gizlidür
⁹⁵⁸AN, i. 110/2 Vücüdüm katresin ğark eyleyüp bahr-i hakîkatde / Ledünnî 'ilmi ile kalbi 'ummân
eyle yâ Allâh
⁹⁵⁹AN, i. 129/2 Okıyup 'ilm-i ledünnîden sebak / Dersi Mevlâ'dan alan gelsün beri
⁹⁶⁰AN, i. 31/4 Râh-ı Hak'da tîh-i hayret gibi menzil çok olur / Yol bilen bir kâmilî bul eyle mürşid
ittihâz
⁹⁶¹NM, 126/4 Ğarîkum bahr-ı hayretde Niyâzî-i mahvım yâ Rab / Ba'id oldum cenâbundan ne
fîrkatdür anı bilmem
⁹⁶²H, i. 72/3 Hakk ile her kim bilişdi / Vâdî-i hayrete düşdü / 'Aşk deryâsı başdan aşdı /
Neyleyeyin gönül seni

Allah'ın veçhi, hayrete erişilince ayan olur.⁹⁶⁴

Hakk'ın (Allah) ihsan etmediği çaresiz insan, sarhoş ve hayran bir şekilde hayrette kalır.⁹⁶⁵

5.40.Allah'a şirkten uzaklaşarak varılır.

Hakk'tan (Allah) başka bir şeyin varlığını ispat etme kavgası şirkdir.⁹⁶⁶

Şirk, bütün varlığın Allah olmadığını zannettir.⁹⁶⁷

Hakk'ın (Allah) vahdetini bilmeyenler şirkin ehli olurlar.⁹⁶⁸

Şirk gönülden sürülünce birliğe ulaşılır, her yerde Hakk (Allah) görülür.⁹⁶⁹

Şirki tevhide ulaştırın Allah'a ulaşır.⁹⁷⁰

Hû (Allah zikri) nuru, şirki mahveder.⁹⁷¹

5.41.Allah'a dönmek/gitmek

Allah gel demeyince günahkârlar O'na gidemez.⁹⁷²

Mevlâ (Allah), Mevlâyyla (yardımı) bulunur.⁹⁷³

---

⁹⁶³H, i. 4/2 Gökçek cemâlin gizleyen / 'Uşşâkı hayrette koyan / Ey Semme vechu'llâh diyen / 'Aşık seni bulsa n'ola

⁹⁶⁴NM, 164/4 Çün kâmet olup turduk divânına el kavşurduk / Vechini 'ayân gördük bu hayrete irince

⁹⁶⁵H, i. 207/1 İbâda olmayınca Hak'dan ihsân / Neye kâdir olur bî-çâre insân / Kalır hayrette şöyle mest ü hayrân / Yine Hak'dan olur her derde dermân

⁹⁶⁶SG, 25/7 Hak kul olmaz kul Hak olmaz mühlid olma süfiyâ / Gayrı isbât eyleyenler şirk ile gavğâdadur

⁹⁶⁷SG, 95/1 Ne o budur ne bu odur kamu o / Hemân varlık odur şirkden eliñ yu

⁹⁶⁸NM, 16/3 Anı tevhid eylemez illâ ki şirk ehli ider / Vahdet-i Hakk'ı tyanuñ dili lâldür 'aklı mât

⁹⁶⁹SG, 110/4 Gönülden şirki sürdüñse / Varup birliğe irdüñse / Hakkı her yirde gördüñse / Edeb gözle edeb gözle

⁹⁷⁰H, i. 102/5 Şirkini tevhide ırgür / Zerreni hürşide ırgür / Za'fını te'yide ırgür / Gel Allah'a gel Allah'a

⁹⁷¹H, i. 76/4 Levh-i dilden zulmet-i şirk ü hevâyı mahv eder / Pâk eder mir'ât-ı kalbi saykal-ı envâr-ı Hû

⁹⁷²NM, 132/3 Gel dimez iseñ biz günehkâra / Bir adım kâdir mi ki yol vara / Çare yok senden olmazsa çare / Derdliyüz senden umarız dermân

⁹⁷³H, i. 140/2 Şol ki cândan saña ola 'aşık / Ol olur bezm-i vuslata lâyık / Senin ile bulur seni sâdık / Saña vuslat seninledir Mevlâ

Hakk'a (Allah), âlemin zevk ve safasından usananlar, varabilir.⁹⁷⁴

Allah'a, derinden âh edilir, seherlerden gâfil olunmaz ve *Firrû ila'llah* (Allah'a koşunuz) işitilirse gidilebilir.⁹⁷⁵

Allah'a, dünyaya rağbet, makam-mansıba muhabbet terk edilince gidilebilir.⁹⁷⁶

Allah'a, himmeti yücelten, ikiliği kaldıran, vahdeti bulan gidebilir.⁹⁷⁷

Allah'a, Allah'a çağırın münadileri işitip, cânlarını feda edenler gidebilir.⁹⁷⁸

Allah'a, mal ve mülke aldanmayan, cihanın baki kalmayacağını bilen, el için ateşlere girmeyen, gidebilir.⁹⁷⁹

Allah'a, Hakk (Allah) nidâsını işitip, varını Hakk'a (Allah) fedâ eden, gidebilir.⁹⁸⁰

Allah'a, fani vücudundan geçip Hakk'a (Allah) cân ve tenini feda edip hallerini kayıran gidebilir.⁹⁸¹

Allah'a, Azrail cânı almadan gitmelidir.⁹⁸²

Allah'a, heva ve siva terk edilince dönülür.⁹⁸³

---

⁹⁷⁴H, kı. 46 'Aceb bu nevm-i gafletden gözün açıp uyandın mı / Bu fânî âlemin zevk ü safâsından usandın mı / Hevâlarda izâ'at eyleyip sermâye-i ömrü / Bu hâl ile huzûr-ı Hakk'a varmaktan utandın mı

⁹⁷⁵H, i. 100/3 Derûnundan edip âhı / Koma gâfil sehergâhı / İşit Firrû ila'llahı / Gel Allah'a gel Allah'a

⁹⁷⁶H, i. 100/2 Yeter dünyâya rağbet et / Yeter câha mahabbet et / Hakk'ı bulmağa himmet et / Gel Allah'a gel Allah'a

⁹⁷⁷H, i. 100/6 Bülend et himmeti 'âşık / Ko isneyniyyeti 'âşık / Bula gör vahdeti 'âşık / Gel Allah'a gel Allah'a

⁹⁷⁸H, i. 100/1 Münâdiler nidâ eyler / Gel Allah'a gel Allah'a / İşiden cân fedâ eyler / Gel Allah'a gel Allah'a

⁹⁷⁹H, i. 101/5 Bu mâl ü mülke aldanma / Cihân bâkî kala sanma / El için odlara yanma / Gel Allah'a gel Allah'a

⁹⁸⁰H, i. 101/1 İşitdinse nidâ-yı Hak / Gel Allah'a gel Allah'a / Edip varın fedâ-yı Hak / Gel Allah'a gel Allah'a

⁹⁸¹H, i. 101/3 Geçip fânî vücudundan / Fedâ et Hakk'a cân ü ten / Kayır ahvâlini erken / Gel Allah'a gel Allah'a

⁹⁸²NM, 105/3 Bize Hak'dan gel olmadın ecel kûsı urulmadın / Cânun 'Azrâ'il almadın gel Allâh'a dönölüm gel

⁹⁸³NM, 105/1 Hevâ ise yeter gönül gel Allâh'a dönölüm gel / Sivâ ise yeter ey dil gel Allâh'a dönölüm gel

Allah'a, sevgilinin (cânân) vuslatı anılarak dönülür.⁹⁸⁴

Allah'ı bilenlere vuslatına erenlere sorarak Allah'a dönülür.⁹⁸⁵

Emmare, Allah'a gitmeye mani olur.⁹⁸⁶

Allah'a, gözlerinden yaş dökenler döner.⁹⁸⁷

Allah'a giden safâya kavuşur.⁹⁸⁸

5.42.Allah Kavramı İle ilgili Ayrıca Bkz.

“Akıl, Allah izin verirse Allah'ı anlayabilir.” (Bkz: Akıl)

“Âlem Allah'ın yansımasıdır.” (Bkz: Âlem)

“Âlem-Allah” (Bkz: Âlem)

“Âlemi Allah yaratmıştır.” (Bkz: Âlem)

“Âlemin sahibi/sultanı Allah'tır.” (Bkz: Âlem)

“Allah, feyzin sahibidir.” (Bkz: Feyz)

“Allah, kula merhamet eder; onu bağışlar.” (Bkz: Kul)

“Allah'a bende olunur.” (Bkz: Bende)

“Allah'ı isteyen, mâsivayı terk eder.” (Bkz: Mâsiva)

“Allah'ın cemâli nerede müşahede edilir?” (Bkz: Cemâl)

⁹⁸⁴NM, 105/2 Nice bir sevelüm gayrı nice bir olalum ayrı / Analum vuslat-ı yâri gel Allâh'a dönölüm gel

⁹⁸⁵NM, 105/6 Soralum gel bilenlere güli büyn direnlere / Visâline irenlere gel Allâh'a dönölüm gel

⁹⁸⁶NM, 105/4 Özenmez misin ol yâra ki aldanmışsın ağıyâra / Seni azdırmış emmâre gel Allâh'a dönölüm gel

⁹⁸⁷NM, 105/7 Niyâzî'ye olup haldaş olursañ yolına yoldaş / Döküp gözlerimüzden yaş gel Allâh'a dönölüm gel

⁹⁸⁸H, i. 191/1 Gönül verme sivâya âkil iseñ / Gel Allah'a murâdın hâsıl olsun / Hakk'ı iste eğer ehl-i dil iseñ / Gel Allah'a safâlar hâsıl olsun

“Allah’ın cemâli” (Bkz: Cemâl)

“Allah’ın cemâlini müşahede” (Bkz: Cemâl)

“Allah’ın hüsnü” (Bkz: Hüsn)

“Allah’ın sûreti” (Bkz: Sûret)

“Allah’ın yardımı ile tevhide kavuşulur.” (Bkz: Tevhid)

“Allah’ın yardımıyla nefse galebe çalınır.” (Bkz: Nefis)

“Allah’ın yüzü” (Bkz: Yüz- Vecih)

“Ârif, Allah’ı bilir.” (Bkz: Ârif)

“Âşığın gönlü-Allah” (Bkz: Gönül)

“Âşık, Allah’ın kuludur.” (Bkz: Kul)

“Âşıklar ölmez.” (Bkz: Ölüm)

“Aşk, Allah’ındır/Allah’tır.” (Bkz: Aşk)

“Aşk Allah verir.” (Bkz: Aşk)

“Baki, Allah’tır.” (Bkz: Baki)

“Bâtın/zâhirin evsafi” (Bkz: Bâtın ve Zâhir)

“Beka Allah’ın lütufudur.” (Bkz: Beka)

“Bende Allah’tan lütuf ister.” (Bkz: Bende)

“Bezm-i Elest/Bezm-i ezel” (Bkz: Bezm)

“Bezm-i Has/Dost” (Bkz: Bezm)

“Bezm-i Vahdet” (Bkz: Bezm)

“Bezm-i Vuslat” (Bkz: Bezm)

“Cân, Allah’a kavuşmak ister.” (Bkz: Cân)

“Cân, Allah’tır.” (Bkz: Cân)

“Cân, dosta dost olur.” (Bkz: Cân)

“Cân-Allah” (Bkz: Cân)

“Cânı yoktan var eden Allah’tır.” (Bkz: Cân)

“Celâl-Cemâl Münasebeti” (Bkz: Celâl)

“Dünya Allah’ındır.” (Bkz: Dünya)

“Gâfil, Allah’ı bilmez.” (Bkz: Gâfil)

“Gaflet Allah’ı bilmeye engeldir.” (Bkz: Gaflet)

“Gönlün misafiri Allah’tır.” (Bkz: Gönül)

“Gönül Allah’ın yeri/evidir.” (Bkz: Gönül)

“Gönül, ağyardan Allah’ın feyziyle kurtulabilir.” (Bkz: Gönül)

“Gönül, Allah’a âşıktır.” (Bkz: Gönül)

“Gönül-Allah” (Bkz: Gönül)

“Hakikat-Allah” (Bkz: Hakikat)

“Hz. Peygamber Allah’ın sevgilisidir.” (Bkz: Hz. Peygamber)

“İnsan, Allah’a âşıktır.” (Bkz: İnsan)

“İnsan, Allah’ın inayetine muhtaçtır.” (Bkz: İnsan)

“İnsan, Allah’ın sûretindedir / İnsanın sûreti Allah’ın güzelliğini yansıtan bir aynadır.” (Bkz: İnsan)

“İnsanın sûreti Allah’ın sûretidir.” (Bkz: Sûret)

“Kalbi Allah ihya eder.” (Bkz: Kalp)

“Kalbin mihmanı Allah’tır.” (Bkz: Kalp)

“Kalbin zikirle ilgili münasebeti” (Bkz: Kalp)

“Kalp, Allah’ın evidir.” (Bkz: Kalp)

“Kalp, pak olursa ona Allah gelir.” (Bkz: Kalp)

“Keşif, Allah’ı bulmaktır.” (Bkz: Keşif)

“Kul, Allah’a kavuşmak ister.” (Bkz: Kul)

“Kul, Allah’ındır ve onun karşısında acizdir.” (Bkz: Kul)

“Kul, Allah’tan ihsan bekler.” (Bkz: Kul)

“Kula inayet Allah’tandır.” (Bkz: Kul)

“Kul-Allah” (Bkz: Kul)

“Kullara Allah lütfeder.” (Bkz: Kul)

“Marifet ehlinin evsafı” (Bkz: Marifet)

“Marifetin evsafı” (Bkz: Marifet)

“Marifetin evsafı” (Bkz: Marifet)

“Muhabbet, Allah’ındır.” (Bkz: Muhabbet)

“Ölmeden evvel ölmek.” (Bkz: Ölüm)

- “Ölümden sonra diriliş vardır.” (Bkz: Ölüm)
- “Rahmet sınırsız su / derya / ummandır.” (Bkz: Rahmet)
- “Rahmetin sahibi/kaynağı Allah’tır.” (Bkz: Rahmet)
- “Rahmetten ümit kesilmez.” (Bkz: Rahmet)
- “Sâdık, Allah’ı ister ve Allah’ın yardımına muhatap olmuştur.” (Bkz: Sâdık)
- “Tecelli, âlem / mahlukat / nimettir.” (Bkz: Tecelli)
- “Tecellinin evsafi“ (Bkz: Tecelli)
- “Ten ve cân Allah ile dir.” (Bkz: Ten-Beden)
- “Tevhid, lâilâhe illâllâhtır.” (Bkz: Tevhid)
- “Tevhidin evsafi” (Bkz: Tevhid)
- “Vahdete Allah’ın ihsanıyla kavuşulur.” (Bkz: Vahdet)
- “Vahdetin evsafi” (Bkz: Vahdet)
- “Vuslata Allah’ın yardımıyla kavuşulur.” (bkz: Vuslat)
- “Zâhir ve bâtın Allah’ındır.” (Bkz: Bâtın ve Zâhir)
- “Zâhir ve bâtın Allah’tır.” (Bkz: Bâtın ve Zâhir)
- “Zikir gönül/kalpten yapılır.” (Bkz: Zikir)
- “Zikrin envarı/nuru vardır.” (Bkz: Zikir)
- “Zikrin evsafi” (Bkz: Zikir)
- “İlahî aşkın zevki” (Bkz: Zevk)
- “Allah’a talip olmak” (Bkz: Derviş-Mürid-Sâlik-Talip)

“Allah’ın zikrine talip olmak” (Bkz: Derviş-Mürid-Sâlik-Talip)

“Hz. Peygamber, Allah’ın aynasıdır.” (Bkz: Ayna)

“İnsan, aynadır.” (Bkz: Ayna)

“Kalp, aynadır.” (Bkz: Ayna)

“Göz, Allah’ı Allah ile görür.” (Bkz: Göz)

“Âşığın gözü her yerde Allah’ı görür.” (Bkz: Göz)

“Cânân, Allah’tır.” (Bkz: Cânân)

“Allah, arşa istiva etmiştir.” (Bkz: Arş)

“Allah’ın dîdarı” (Bkz: Dîdar)

“Halk-Allah” (Bkz: Halk)

“Sıdk, Allah’a kavuşturur.” (Bkz: Sıdk)

“Vird” (Bkz: Vird)

“Fenanın evsafi” (Bkz: Fena)

“Mürşidin evsafi” (Bkz: Mürşit)

“Fenaya kimler kavuşur?” (Bkz: Fena)

“Fenadan bekaya geçilir.” (Bkz: Fena)

“Âşık-Allah” (Bkz: Âşık)

6. ÂRİF

6.1. Ârif kimdir?

Ârif, kendini hayvanlıktan kurtarıp insan eden ve insan suretinde görünen kişidir. Ârif, böbürlenmez, ‘ben’ demez, kelamın zahirinde kalmaz. Ârif, âfâktaki hiçbir şeyi hor görmez, kendini hiçbir vasıfla teşhir etmez. Basiret sahibi olan ârif, güzel ahlâkı tahsil eden kişidir, cennette daima bunu görür. Ârif, lâilâheillallâhın hasletiyle mâsivaya bakmaz, ism-i âzâmın vücuda nakş olduğunu bilir. Ârif, ağyarın yüzünü görmez. Ârifin özü ayn ile gayrı ve halk ile hakkı birdir. Ârif, âb-ı hayatın zulmette olduğunu bilir.

Ârif, on sekiz bin âlemin nüshasıdır ve tevhid şimşegi ile gönüldeki on sekiz bin perdeyi kaldırır. Ârifin cân gözü açıktır o her şeye mertçe bakar. Ârifin haber kaynağı akıldır. O, feraset, kıyâset, zekâvet gibi sevdalardan geçmiştir. Ârifin dilinde (gönül) bed (kötü) hayal olmaz. Ârifin sözünde kimseye garaz olmaz. Ârif, ömür sermayesini telef etmez, gaflet uykusuna aldanmaz.

O, nefy-i isbatı aşmış, vahdete ulaşmıştır. Onun hâli ve nişanı yoktur. Onun gönlü, gölgesi yere düşmeyen ankâdır ve cihan halkı bunu bilmez. Âriflerin dili gafillere çan gibi gelir. O, gönlün ahvâlini ve yâri olduğu âşığın hâlini bilir, bu sebepten ayrıca onun her bir sözü irşat olduğundan âşık onun sözünü inkâr demez. O, âşınaya âşına, bigâneye bigânedir.

Ârif, kelamın zâhirinde kalmaz, mana yüzüne bakar, iki cihan sırrının nüktesini, dilberi ve gönlün manasını bilir. enfüs ve âfâkı görür. Arş, ona mekân olamaz. Eşyada esmayı görmesine rağmen âlem ona bir muammadır. Onun yolu temizdir, Allah’ın hakikati ona dalgalı bir deniz gibi görünür. Cehalet ateşinin ahiret azabına neden olacağını bilir. Ârif marifete Allah’ın yardımıyla ulaşabilir. Ârifin kadrini yine ârif olanlar bilir onu insan olanlar duyabilir.

Ârif, lütfa sevinmez, kahra incinmez. Ârif, fakir ve fenadan şikâyet etmez onun ruhu istîğnanın zirvesidir. Ârif, bazen ümit ve emelleri terk eder bazen de hâlini arz edip lütuf bekler. Eleştirel bir yaklaşım olarak zamane âriflerinin karnı taklid ile

toktur. Ârif, tesbihi bırakıp kadehi almıştır ve onun neşesinden kâm alma peşindedir. Kâmil, ârifin eteğine yapışır. Gaybî’de tespit edilen bir düşünceye göre haset sahipleri âriflerin ölümünü ister.

6.2. Ârif, Allah’ı bilir.

Allah’ın esrarından haberdar olan ârif, her bakışında Allah’ın sayısız ihsanını görür, her şeyin Kâdir-i Mutlak olan Allah’ın işi olduğunu, kendisinin mazhar-ı zât olduğunu ve Hakk’a (Allah) mirat olduğunu bilir. Bu onun için bir lütuftur. İnsan aynasında Allah’ın aksettiğinin farkındadır. Ârifin en iyi dostu ilahî aşktır, onunla Allah’a uçar ve kendisine feyz veren Allah’ın hikmetinin tercümanı olur.

Ârif, güzel ahlâk sahibi olduğu için Allah’ı bulabilmiştir ve ona düşman olmaz. Ârif, Allah’ın nuruna çok düşkün, ışık yayan bir güneştir. Ârif, halkı başına toplamaz, halk içinde Hakk (Allah) iledir.

6.3. Ârif, nefsinin bilir.

Ârif nefsinin⁹⁸⁹ ve Allah’ı bilir. Ârif aslında nefsin bir mertebesisidir ve bu özelliği kazanan nefis, takdiri hak eder.

6.4. Ârif, sırları bilir.

Ârif, sırları bilir ve konuşurken bunları ortaya çıkarır. Ârif kalpteki süveyda remzinin manasını dil ü cân ve kazanın sırlarını bilir. Ârif, bütün sırları bildiği hâlde insanlara kendini öğrenmeye çalışan bir kişi gibi gösterir. Bazen ârifin sırrı setretmesi, zâhidin onu ayıplamasına neden olur.

6.5. Ârif, irfân sahibidir.

Ârifler, irfâna ihtiyaç duyar, onların sözünün duyulabilmesi için de irfân sahibi olmak gerekir. Cevrî’de geçen bir düşünceye göre ârifin yek pâre değil de kendi içinde derinleşen bir sıfat olduğu anlaşılmaktadır, o olgunlaştırılıp derinleştirilebilir: Ârifin irfânı olgunluk seviyesine ulaştığında ârif mala meyletmez.

---

⁹⁸⁹ “Nefsinin bilen Rabbini bilir.” Bkz: Aclunî, **Keşfu'l-Hafâ**, II, 262.

6.6. Ârif, dünya peşinde değildir.

Ârif bu dünyada kör değildir, dünyalık peşinde de değildir. Uyanık olan ârif, dünyanın bir rıza evi olduğunun farkındadır. Ârifin dünyadaki cenneti, ahiret cennetine hasret çektirtmez.

6.7. Ârifin sohbeti değerlidir.

Cahillerle sohbet ârif için cehennem ateşi gibidir. Ârifin sohbeti bin halvetten daha değerli olduğundan onun sohbetine ermek için minnetsizce cân verilebilir.

6.8. Ârif olmak, bilmektir.

Ârif kavramının bir sıfat olmanın dışında ‘olmak’ yardımcı fiiliyle birleşik fiil yapılarak kavramın; Hakk sırrına, ilm-i ledün dersinde ârif olmak örneklerinde geçtiği gibi “bilmek, vâkıf olmak” anlamında kullanıldığı görülmektedir. Ârif, Kur’ân ârifi olduğunda aynı zamanda insan ârifi de olur.⁹⁹⁰

6.9. Ârif Kavramında Edebi Düşünceler

6.10. Ârif kimdir?

Ârif, kelamın zâhirinde kalmaz.⁹⁹¹

Ârif, enfüs ve âfâkı görür.⁹⁹²

Ârif, âlemi bir muamma olarak görür.⁹⁹³

Ârif, lütfa sevinmez, kahra incinmez.⁹⁹⁴

Kâmil, ârifin eteğine yapışır.⁹⁹⁵

⁹⁹⁰ “İnsan ve Kur’an ikizdir.” Seyyid Haydar Amûlî, *el-Mukaddimât min Kitâbi Nassî’n-Nusûs*, Tus, 1367, s. 239.

⁹⁹¹ AN, i. 33/4 Zevâhirde kalan kullar kelâmum fehm idinmezse / Bize ey dil bu vâdide yeter ‘ârif olan pîrler

⁹⁹² AN, i. 58/2 Enfüs ü âfâkı gör maksûda andan ‘ârif ol / Ma’rifetdür çünkü mahlûkâtı peydâdan ğaraz

⁹⁹³ AN, i. 58/3 Bir mu’ammâdur bu ‘âlem fehm iden ‘âriflere / İsm-i a’zam sırrıdır çün ol mu’ammâdan ğaraz

⁹⁹⁴ NM, 80/4 Velî ‘ârif olan lütfa sevinmez kahra incinmez / Eyü kem cümleten halka ‘atasın ol ‘amîm itmiş

Ârif, dilin (gönül) ahvâlini ve âşığın hâlini bilir.⁹⁹⁶

Ârif, dili (gönül) lütfâ cevlan ettirir.⁹⁹⁷

Ârif, eşyada esmayı görür.⁹⁹⁸

Arş, ârife mekân olamaz.⁹⁹⁹

Ârifin gönlü gölgesi yere düşmeyen ankâdır ve cihan halkı bunu bilmez.¹⁰⁰⁰

Ârif, kendini hayvanlıktan kurtarıp insan eden kişidir.¹⁰⁰¹

Ârifin hâli ve nişanı yoktur.¹⁰⁰²

Ârif, âfâktaki hiçbir şeyi hor görmez, kendini hiçbir vasıfla teşhir etmez.¹⁰⁰³

Ârif-i billah lâ ve illâyı (nefy-i isbat) aşmıştır.¹⁰⁰⁴

Ârif, vahdetin âsârına (eserlerine) ulaşmıştır.¹⁰⁰⁵

Ârif, vahdeti hüccetsiz teslim eder.¹⁰⁰⁶

Ârif, tevhid şimşegi ile gönüldeki on sekiz bin perdeyi kaldırır.¹⁰⁰⁷

---

⁹⁹⁵ NM, 44/5 Tutdı rikâbm ârifün nice selâtin-i üvel / Kâmil olan sultânı gör dervişi ol sultân görür

⁹⁹⁶ NM, 147/3 Dil ahvâlin 'ârif bilür / 'Âşık hâli ma'rûf olur / Bu dil lütfâ cevlan kılır / Geh Halveti geh Celveti / Geh Kâdirî dirler baña

⁹⁹⁷ NM, 147/3 Dil ahvâlin 'ârif bilür / 'Âşık hâli ma'rûf olur / Bu dil lütfâ cevlan kılır / Geh Halveti geh Celveti / Geh Kâdirî dirler baña

⁹⁹⁸ NM, 103/5 'Ârife eşyâda esmâ görünür / Cümle esmâda müsemmâ görünür / Bu Niyâziden de Mevlâ görünür / Âdem iseñ "semme vechullâh"ı bul / Kande baksan ol güzel Allâh'ı bul

⁹⁹⁹ NM, 172/5 'Ârifün bir himmeti var 'arş ana olmaz mekân / Sidre vü tûbâ gözetmez kâmilün cân u dili

¹⁰⁰⁰ NM, 182/5 'Ârifün gönlünü bilmez kandedür halk-ı cihân / Ol ki 'ankâdur yere düşmez bil anuñ sâyesi

¹⁰⁰¹ NM, 186/11 Kim ki bu sırdan haberdâr oldı 'ârifdür özi / Kurtulup hayvân adından kendin insân eyledi

¹⁰⁰² NM, 190/1 Belürmez 'ârifün hâli vü şanı / Degül 'irfân filân ibn-i filânı / Yirin terk idenün yokdur mekânı / Hakikat ehlinün olmaz nişanı

¹⁰⁰³ NM, 190/7 Ne kim âfakda hor görmezse 'ârif / Vücûdundan da olmaz anı sârif / Anuñçün dir bunı ehl-i ma'ârif / Hakikat ehlinün olmaz nişanı

¹⁰⁰⁴ SG, 25/1 'Ârif-i bi'llah olan ne lâ'da ne illâ'dadır / Nefy-i isbât ile zâhid dâ'imâ gavgâdadur

¹⁰⁰⁵ AN, i. 82/3 Dillere toldı 'ışkuñ esrârı / 'Ârife irdi vahdet âsârı / Gözlere girdi reng-i ruhsârı / 'Aklı âl ile aldı âl-i cemâl

¹⁰⁰⁶ C, terk. 1/XI/8 Da'vâyı ko itme baña bürhânüni tefhîm / Bî-hüccet ider 'ârif olan vahdeti teslim

Ârif, on sekiz bin âlemin nüshasıdır.¹⁰⁰⁸

Ârif, lâilâheillallâh hasletiyle sivayı terk eder.¹⁰⁰⁹

Ârif, ism-i âzâmın vücuda nakş olduğunu bilir.¹⁰¹⁰

Ârifin cân gözü açıktır.¹⁰¹¹

Ârif, gözünü açıp merdâne (mertçe) bakar.^{1012, 1013, 1014, 1015, 1016, 1017, 1018, 1019, 1020, 1021}

Âriflerin dili gafillere çan gibi gelir.¹⁰²²

Ârif güzel ahlâkı tahsil eden kişidir, cennette daima bunu görür.¹⁰²³

Ârif, âdem (insan) suretindedir.¹⁰²⁴

¹⁰⁰⁷ NM, 162/5 Ey Niyâzî ‘arif-i billâh gönülden selb ider / On sekiz biñ perdeyi bir lem‘a-i tevhîd ile

¹⁰⁰⁸ SG, 23/2 On sekiz biñ ‘âlemüñ nüshası bir ‘ârifdür / Oldur Hak hazînesi gevhere kân didiler

¹⁰⁰⁹ AN, mu. 1/5 Eride kalbi pāk ide çirkin / Mahv ide dildeki riyā şirkin / Añlada ‘arife sivā terkin / Haslet-i lâ-ilâhe illa’llâh

¹⁰¹⁰ AN, i. 113/6 Vücüdüm hâteminde nakş olunmış İsm-i a‘zam çün / Süleymân-ı zamân olsam revâdur ‘arifân içre

¹⁰¹¹ AN, i. 44/4 Ey ‘arif ü ey dānā cān çesmini kıl bīnā / Her mertebeye cānā kâdir ola gör kâdir

¹⁰¹² H, i. 180/1 Mazhar-ı zât olduğun anlar mısın / ‘Ârif iseñ aç gözün merdâne bak / Hakk’a mir‘ât olduğun anlar mısın / ‘Ârif iseñ aç gözün merdâne bak

¹⁰¹³ H, i. 180/2 Kande buldun ahsen-i takvîmi sen / Kanden alır feyzi işbu cān ü ten / Zâhir iken Hak bu gafletler neden / ‘Ârif iseñ aç gözün merdâne bak

¹⁰¹⁴ H, i. 180/3 Nice bir bahs ü cidāl-i kil ü kâl / Olagör bî-çäre ehl-i vecd ü hâl / Nefsini bil bulmak istersen kemal / ‘Ârif iseñ aç gözün merdâne bak

¹⁰¹⁵ H, i. 180/4 Dürr-i ma‘nāya ger oldunsa sadef / Bulagör bahr-ı hakikatda şeref / Eyleme sermāye-i ömri telef / ‘Ârif iseñ aç gözün merdâne bak

¹⁰¹⁶ H, i. 180/5 Ger Hüdāyî‘den sorarlarsa haber / Hakk ile kâ‘imdir eşyā ser-te-ser / Var ise sende başiretten eser / ‘Ârif iseñ aç gözün merdâne bak

¹⁰¹⁷ H, i. 181/1 Hakk’a mazhar olduğun fikr et beğim / ‘Ârif iseñ aç gözün merdâne bak / Lütfa mazhar olduğun fikr et beğim / ‘Ârif iseñ aç gözün merdâne bak

¹⁰¹⁸ H, i. 181/2 Nice bir bu resm ü âdet nice bir / Nice bir izhâr-ı bid‘at nice bir / Nice bir bu nevm-i gaflet nice bir / ‘Ârif iseñ aç gözün merdâne bak

¹⁰¹⁹ H, i. 181/3 Dūna bakmaz himmeti bālā olan / Dīni gözler âkil ü dānā olan / Yarım a‘mâdır bugün a‘mā olan / ‘Ârif iseñ aç gözün merdâne bak

¹⁰²⁰ H, i. 181/4 Bilmeyenler matlabın a‘lāsını / İhtiyâr eyler cihân gavgāsını / Nefsini bilen bilir Mevlā’sını / ‘Ârif iseñ aç gözün merdâne bak

¹⁰²¹ H, i. 181/5 Kim ki oldu cān ü dilden Hakk’a kul / Māsivāyı terk edip buldu vüsül / Pendini eyle Hüdāyî‘nin kabül / ‘Ârif ol ko gafleti merdâne bak

¹⁰²² SG, 36/4 Reh-i Hak gafilîn ikâz ide gör / Zebân-ı ‘arifân gūyā ceresdür

¹⁰²³ SG, 43/21 Hüsn-i hulkı ma‘rifet tahsil iden ‘ariflerüñ / Devr-i dā‘im cennet içre gördüğü zīrâ budur

Ârif-i billah kendini bilir ve âşğm yâridir.¹⁰²⁵, ¹⁰²⁶

Ârifin karnı taklîd ile toktur.¹⁰²⁷

Ârifin her bir sözü irşattır.¹⁰²⁸

Ârifin özü ayn ile gayrı ve halk ile hakkı birdir.¹⁰²⁹

Ârifler zât ve sıfata cân ve ten derler.¹⁰³⁰

Ârifin cânı bülbüldür.¹⁰³¹

Ârif olan dil (gönül), ‘ben’ demez.¹⁰³²

Ârif, ağyarın yüzünü görmez.¹⁰³³

Ârif, mâsivaya bakmaz.¹⁰³⁴

Ârifin ruhu istiğnanın zirvesidir.¹⁰³⁵

Ârif, ömür sermayesini telef etmez.¹⁰³⁶

Ârif, basiret sahibidir.¹⁰³⁷

¹⁰²⁴ SG, 43/23 Ya‘ni ‘ârif sûret-i âdemde devr ider müdâm / Enbiyâ vü evliyâ olmaz dimek hakkâ budur

¹⁰²⁵ SG, 49/1 ‘Ârif-i bi’llah olup kendün bilendür yârümüz / Kendi özin bilmeyen hayvân ile yok kârumuz

¹⁰²⁶ SG, 48/1 Kande ise ‘ârif-i bi’llâh olandur yârümüz / Âşinâ-yı ders-i vahdet mahrem-i esrârumuz

¹⁰²⁷ SG, 50/4 ‘Ârifân-ı ‘âlemün taklîd ile hep karnı tok / Bu kadar tahkîk ile biz hân-ı ‘irfân acıyuz

¹⁰²⁸ SG, 54/1 ‘Ârifün her bir sözi irşâd imiş / Zâhid olan bir kurı ırğâd imiş

¹⁰²⁹ SG, 69/4 Zâhirün oldı mukayyed bâtnuñ mutlakdadur / ‘Ârif iseñ ‘ayn u gayr u halk u Hak oldı öziñ

¹⁰³⁰ SG, 70/3 Cân ile ten didiler zât u sıfâta ‘ârifân / Ten ile cânı bilürseñ kalmaya asla gamuñ

¹⁰³¹ H, i. 6/4 Bülbül ki ‘ârif cânıdır / Dost ilinin mihmânıdır / Derd ehlinin yârânıdır / Dost gülşenin bülbulü

¹⁰³² H, i. 43/4 ‘Ârif ol ey dil / Ola gör kâmil / Ben diyen gâfil / Utanır yarın

¹⁰³³ H, i. 136/1 Sıdk ile gir yoluna dildârın / Bezl et ol matlaba cümle varın / ‘Ârif ol görme yüzün ağyarın / Gör cemâlini kadîmi yârin

¹⁰³⁴ H, i. 144/2 Mâsivâya bakma ‘âşık ârif ol / Yâri istersen sakın ağyardan

¹⁰³⁵ H, i. 155/2 Kâf u nün iklimi ‘ankâsın şikâr etse n’ola / Rûh-ı ‘ârif şâhbâz-ı Kâf-ı istiğnâ imiş

¹⁰³⁶ H, i. 180/4 Dürr-i ma’nâya ger oldunsa sade / Bulagör bahr-ı hakîkatda şeref / Eyleme sermaye-i ömri telef / ‘Ârif iseñ aç gözün merdâne bak

Ârif, gaflet uykusuna aldanmaz.¹⁰³⁸

Ârif, mana yüzüne bakar.¹⁰³⁹

Ârif, âb-ı hayatın zulmette olduğunu bilir.¹⁰⁴⁰

Ârifler hâlini arz edip lütuf bekler.¹⁰⁴¹

Ârif, fakir ve fenadan şikâyet etmez.¹⁰⁴²

Ârif, böbürlenmez.¹⁰⁴³

Ârifin haber kaynağı akıldır.¹⁰⁴⁴

Ârifin sözünü âşık inkâr etmez.¹⁰⁴⁵

Ârifin dilinde (gönül) bed (kötü) hayal olmaz.¹⁰⁴⁶

Ârif, ümit ve emelleri terk eder.¹⁰⁴⁷

Ârif, dilberi ve dilin (gönül) manasını bilir.¹⁰⁴⁸

Ârif, âşınaya âşına, bigâneye bigânedir.¹⁰⁴⁹

Ârif, iki cihan sırrının nüktesini bilir.¹⁰⁵⁰

¹⁰³⁷ H, i. 180/5 Ger Hüdâyi'den sorarlarsa haber / Hakk ile kâ'imdir eşyâ ser-te-ser / Var ise sende başiretten eser / 'Ârif iseñ aç gözün merdâne bak

¹⁰³⁸ H, i. 220/4 Tâlib iseñ ger safâ-yı vahdete / Râgıb iseñ zevk-i bezm-i vuslata / 'Ârif ol aldanma nevm-i gaflete / Hâlik'm in'âmına şükr edegör

¹⁰³⁹ H, i. 226/1 'Ârif ol ma'nî yüzüne bakagör / Hakk'ı Hakk ile şühüd et ey gönül / Kim ne vermiş enfüs ü âfâka gör / Hakk'ı Hakk ile şühüd et ey gönül

¹⁰⁴⁰ H, müf. 54 Bu kâleb-i zulmânide tahsil ede gör nür-ı zât / 'Ârif bu ma'nâyı bilir zulmetdedir âb-ı hayât

¹⁰⁴¹ C, k. 22/38 'Arz idüp hâlim yine lütfuñ recâ itsem n'ola / Fi'l-hakîka böyledür de'b-i sülük-i 'ârifân

¹⁰⁴² C, k. 24/40 Eylemez 'ârif olan fakr u fenâdan şekvâ / Her ne hâl ise ider gerçi bu sırrı pinhân

¹⁰⁴³ C, k. 33/14 'Ârife düşmez temeddüh gerçi ammâ ehl-i dil / Müttefiklerdür ki hak da'vâda itmezler çedel

¹⁰⁴⁴ C, terk. 1/XII/1 'Akıl sözi matbû'u pesendide güherdür / Ammâ dil-i 'ârifde olan özge haberdür

¹⁰⁴⁵ C, terk. 1/XII/2 Biz 'âkil ü 'ârif sözünü itmezüz inkâr / Ol zevkını idrâk idene şîr ü şekerdür

¹⁰⁴⁶ C, terc. 7/I/1 Dil-i 'ârifde bed-hayâl olmaz / Hükm-i vesvâsa imtisâl olmaz

¹⁰⁴⁷ C, terc. 7/II/3 'Ârifüñ rind-i fâriğu'l-bâli / Terk ider hep ümid ü âmâli

¹⁰⁴⁸ C, g. 100/5 Yine Cevrî gibi bir 'ârif-i bi'llâh bilir / Yoksa ma'nâ-yı dil ü dil-beri nâ-dân bilmez

¹⁰⁴⁹ C, g. 102/1 'Ârifüz meşreb-şinâs-ı gamze-i cânaneyüz / 'Âşınaya âşınâ bigâneye biganeyüz

Ârif, feraset, kıyâset, zekâvet gibi sevdalardan geçmiştir.¹⁰⁵¹

Ârif, tesbihi bırakıp kadehi almıştır.¹⁰⁵²

Ârif, kadehin neşesinden kâm alır.¹⁰⁵³

Ârifin, ariyet (ödünç alıp vermek) ve ziverle (süs) işi olmaz.¹⁰⁵⁴

Ârifin gittiği yol temizdir.¹⁰⁵⁵

Cenâb-ı Hakk'ın hiçbir şekilde nitelenemeyen mutlak hakikati, ârifeye çok dalgalı bir deniz gibi görünür.¹⁰⁵⁶

Ârif, ahiret azabının cehalet ateşinden çıkacağını bilir.¹⁰⁵⁷

Ârifin kadrini yine ârif olanlar bilir.¹⁰⁵⁸

Ârif, dil (gönül) arşında (Hakk'ın yardımıyla) marifet miracına çıkar.¹⁰⁵⁹

Ârifin sözünde kimseye garaz olmaz.¹⁰⁶⁰

Hakikat yolunun mürşidi olmak için ârif-i kâmil olmak gerekir.¹⁰⁶¹

Ârifeye, ümit zenginliği ve cân kaygısı taşımak bir beladır.¹⁰⁶²

¹⁰⁵⁰ C, g. 139/7 Fehm ider neydüğünü nükte-i sırr-ı dü cihân / Ol ki Cevrî gibi hem 'ârif ola hem 'âşik

¹⁰⁵¹ C, g. 180/5 Geçelüm 'ârif olup cümle bu sevdâlardan / Ne ferâset ne kıyâset ne zekâvet satalum

¹⁰⁵² C, g. 191/3 'Ârif ol sūfî ele peymâne al ko sübhayî / Nükte fehm itmek dilerseñ sırr-ı hark-ı 'âdeden

¹⁰⁵³ C, g. 206/2 'Ârifeye zevk-ı meşrebi neşve-i câm-ı kâmdur / Eyler anuñla dâyimâ def'-i humâr-ı ârzü

¹⁰⁵⁴ C, tah. 2/2 Mey-i nâb olmayıcak sâğarı biz n'eyleyelüm / Kurı âyîne-i İskenderi biz n'eyleyelüm / 'Ârifüz 'ariyeti zîveri biz n'eyleyelüm / Tâc-ı Dârâda olan gevheri biz n'eyleyelüm / Câm-ı Cemde konulan la'l-i müzâb olsa bize

¹⁰⁵⁵ C, g. 64/3 Pâkîze-reviş 'ârif ü âlüde-i 'ışkuz / Bu tavr-ı pesendide bize dâd-ı Hudâdur

¹⁰⁵⁶ AN, i. 24/10 Ortasında pulı çün ha' -i hüviyyetdendür / Görinür 'ârifeye ol bahr-i hüviyyet mevvc

¹⁰⁵⁷ NM, 12/10 Ger 'azâb-ı âhiretten bulmak istersen halâs / 'Ârif ol kim cehl odından kopısar cümle 'azâb

¹⁰⁵⁸ NM, 83/3 'Ârifün kadrin yine ol 'ârif olanlar bilür / Ehl-i 'ulüvvün rütbesini bilmez ehl-i inhitât

¹⁰⁵⁹ SG, 81/3 'Arş-ı dilde ma'rifet mi'râcın iden 'ârifeye / Vech-i âdemden cemâlin gösteren Hak'dur begüm

¹⁰⁶⁰ SG, 91/11 Mahz-ı cevherdür kelâmum añlama anı 'araz / Âb-ı kevserden içe gör kalmasun sende maraz / 'Ârifün sözünde yokdur kimseye aslâ ğaraz / Ma'rifetle hüsn-i hulkdur tâlibi kâmil iden

¹⁰⁶¹ H, müf. 109 Mürşid-i râh-ı hakikat 'ârif -i kâmil gerek / Sâkin-i sahn-ı hidâyet Hazrete vâsıl gerek

[Âşığın memleketi] Aspozi (Malatya) âriflerin safa bezminin toplandığı yerdir.¹⁰⁶³

Ârif yüksek anlayış sahibi olmalı, tahkike gayret etmelidir.¹⁰⁶⁴

Ârifin sözünü, insan olanlar duyabilir.¹⁰⁶⁵

Âlemin ârifleri âşığın künhünden âcizdir.¹⁰⁶⁶

Ârifin katli için dış bilenir.¹⁰⁶⁷

Ârifin ölümünü hased sahibi ister.¹⁰⁶⁸

6.11.Ârif, Allah'ı bilir.

Ârif, esrâr-ı Hüdâ'dan (Allah) haberdardır.¹⁰⁶⁹

Ârif, her bakışında Hakk'ın (Allah) sayısız ihsanını görür.¹⁰⁷⁰

Ârif, Hakk'a (Allah) uçar.¹⁰⁷¹

Ârif, her şeyin Kâdir-i Mutlak'ın (Allah) işi olduğunu bilir.¹⁰⁷²

Ârif, mazhar-ı zât olduğunu ve Hakk'a (Allah) mirat olduğunu bilir.¹⁰⁷³

Ârif, Hakk'a (Allah) ve lütfa mazhar olduğunu bilir.¹⁰⁷⁴

---

¹⁰⁶² C, g. 22/5 Nâ-murâd ol feleki bildüñ ise ey Cevrî / Ne belâ 'âriife kayd-ı ser ü sâ mân-ı ümîd
¹⁰⁶³ NM, 191/2 Mu'tedil âb u hevâ hem müctemi' envâ'-ı zevk / Mecma'-ı bezm-i safa-yı 'ârifândur
Aspozi
¹⁰⁶⁴ C, k. 56/10 'Ârifün izdiyâd-ı fehminden / Derk-i tahkîka verzişi görünür
¹⁰⁶⁵ NM, 178/7 'Ârifün her bir sözünü tuymağa insân gerek / Bu cihânda sanmañuz hayvân olan añlar
bizi
¹⁰⁶⁶ SG, 35/5 Künhümüñ idrâkin 'âciz 'âlemün 'ârifleri / Kibriyâma 'akl irişmez mâ-'arefnâ
bendedür
¹⁰⁶⁷ SG, 14/6 'Ârifün katline dendân bilemek 'âdet durur / Hazret-i 'İsâ'yı çârmuh itmediler mi
yehüd
¹⁰⁶⁸ SG, 14/7 'Ârifün mevî saña virmez hayât-ı câvidân / Gel hasedden dūr ola gör el-hasüdü lâ-
yesüd
¹⁰⁶⁹ NM, 31/1 'Âriflere esrâr-ı Hudâ'dan haberüm var / 'Âşıklara dildâr-ı bekâdan haberüm var
¹⁰⁷⁰ NM, 79/10 Her nazarda gördüğü Hak 'ârifün / Her görüşte nice ihsân eylemiş
¹⁰⁷¹ H, i. 32/8 Zâhidlere uçmak gerek / 'Ârif Hakk'a uçmak gerek / Bir çeşmeden içmek gerek /
İçenler ayılmaz ola
¹⁰⁷² H, i. 52/4 Kamusu Kâdir-i mutlak işidir / Bu sırrı anlayan 'ârif kişidir / Neden göz görüben
kulak işidir / Ayak yürür tutar eller nedendir
¹⁰⁷³ H, i. 180/1 Mazhar-ı zât olduğun anlar mısın / 'Ârif iseñ aç gözün merdâne bak / Hakk'a mir'ât
oldüğun anlar mısın / 'Ârif iseñ aç gözün merdâne bak

Ârif, insan aynasındaki Hz. Rahmân'ın (Allah) aksini görür.¹⁰⁷⁵

Ârif, cümle yüzden dilber'i (Allah) seyrân eder.¹⁰⁷⁶

Ârifin en iyi dostu ilahî aşktır.¹⁰⁷⁷

Ârife gelen feyz, Mebde-i Feyyâz'dandır (Allah).¹⁰⁷⁸

Ârif, Mevlâ'nın (Allah) hikmetine vâristir.¹⁰⁷⁹

Ârif, Hakk'ın (Allah) tercümanıdır.¹⁰⁸⁰

Ârif, hüsn-i hulk ile Zât-ı Hakk'ı (Allah) bulur.¹⁰⁸¹

Ârif, Hakk'a (Allah) düşman olamaz.¹⁰⁸²

Hakk (Allah) şehrinin ârifleri cânlardan azizdir.¹⁰⁸³

Ârif, ışık yayan bir güneştir ve Allah'ın nuruna çok düşkündür.¹⁰⁸⁴

Ârif, halkı başına toplamaz, halk içinde Hakk (Allah) iledir.¹⁰⁸⁵

6.12.Ârif, nefsinin bilir.

Ârif, nefsinin bilir.¹⁰⁸⁶

¹⁰⁷⁴ H, i. 181/1 Hakk'a mazhar olduğun fikr et beğim / 'Ârif iseñ aç gözün merdâne bak / Lütfa mazhar olduğun fikr et beğim / 'Ârif iseñ aç gözün merdâne bak

¹⁰⁷⁵ H, i. 86/1 'Ârif ol âyine-i insâna bak / Anda aks-i Hazret-i Rahmân'a bak

¹⁰⁷⁶ NM, 186/9 Örtü bu bâzâr-ı kesret gözlerin halkun velî / 'Ârif olan cümle yüzden seni seyrân eyledi

¹⁰⁷⁷ NM, 6/4 'Ârifüñ 'aşk-ı ilâhîden yeg olmaz hemdemi / Nüş idüp şahbâ-yı zâtı cân olur her bir demi / Mazhar aña 'ayn-ı zâhir görünür gider gamı / "Eylemez halvet-sarâ-yı sırr-ı vahdet mahremi / 'Âşıkı ma'sûkdan ma'sûkı 'âşıkdan cüda"

¹⁰⁷⁸ SG, 104/20 Mebde'-i feyyâzdan irer tereşşüh 'ârifüñ / Bâtınından zâhirine her feyzi yâr eylese

¹⁰⁷⁹ AN, i. 22/1 'Ârifleri fazluñla kıl hikmetüñe vâris / Kesretde koma olsun dil vahdetüñe vâris

¹⁰⁸⁰ SG, 104/16 Tercemân-ı Hak durur zevk it zebân-ı 'ârifân / Hak'dan alur halka virür her ne îsâr eylese

¹⁰⁸¹ SG, 91/5 Anladık kim bu görinen sende ola cân u ten / İrmedüñ tevhîde şirkde kodı seni mâ vü men / Zât-ı Hakk'a 'ârif olmaz bulmayan hulk-ı hasen / Ma'rifetle hüsn-i hulkdur tâlibi kâmil iden

¹⁰⁸² AN, i. 100/3 'Ârif olan ey ulu Hakk'a olur mı 'adü / Yerler ü gökler kamu hükmine fermân iken

¹⁰⁸³ NM, 151/10 Özleri cânlardan 'azîz sözleri ballardan lezîz / Yoğ anda sen ben siz ü biz birlik ile yeksân kamu

¹⁰⁸⁴ AN, i. 123/6 Hurşîd-i ziyâ-güster nür-ı Hak'a 'âşık-ter / Nürî'den anı ister ol 'ârif-i Rabbânî

¹⁰⁸⁵ NM, 100/5 'Ârif oldur başına halkı dirüp cem' eylemez / Göñli cümle halk içinde hâk ile yeksân gerek

Ârif kendini bilir.¹⁰⁸⁷

Ârif, nefsin bildiği için Mevlâ'sını (Allah) da bilir.¹⁰⁸⁸

Ârif nefsin bir mertebesidir, bu özelliği kazanan nefis, takdiri hak eder.^{1089, 1090}

6.13.Ârif, sırları bilir.

Ârif, sırların ne olduğunu bilir.¹⁰⁹¹

Ârif konuşurken söylediklerinde sırları ortaya çıkar.¹⁰⁹²

Ârif, kalp vadisindeki noktanın (nokta-i süveyda) remzini bilir.¹⁰⁹³

Ârif, dil ü cân sırlarını ve kazanın sırlarını bilendir.¹⁰⁹⁴

Ârif, bütün sırları bildiği hâlde insanlara kendini öğrenmeye çalışan bir kişi gibi gösterir.¹⁰⁹⁵

Ârif, sırrını setreder. Zâhid onu ayıplar.¹⁰⁹⁶

6.14.Ârif, irfân sahibidir.

Âriflerin irfâna ihtiyacı vardır.¹⁰⁹⁷

¹⁰⁸⁶ H, i. 180/3 Nice bir bahs ü cidâl-i kil ü kâl / Olagör bî-çâre ehl-i vecd ü hâl / Nefsini bil bulmak istersen kemal / 'Ârif iseñ aç gözün merdâne bak

¹⁰⁸⁷ SG, 71/5 Her ne deñlü âh u feryâd ile itsen hay u hû / Ma'rifet olmayıcak gelmez saña Hak'dan kolu / Kendüni bilmeğe sa'y it 'ârif ol gayriyi ko / Geçdi 'ömrüñ gaflet ile sūfi Hakk'ı bilmedüñ

¹⁰⁸⁸ H, i. 181/4 Bilmeyenler matlabın a'lâsını / İhtiyâr eyler cihân gavgâsını / Nefsini bilen bilir Mevlâ'sını / 'Ârif iseñ aç gözün merdâne bak

¹⁰⁸⁹ AN, i. 129/1 Nefsini 'ârif kılan gelsün beri / Sırrına vâkıf olan gelsün beri

¹⁰⁹⁰ SG, 28/5 Zâkir oldur kendin añup kendüden âgâh olan / 'Ârif-i nefis 'ârif-i rahmân degildür yâ nedür

¹⁰⁹¹ SG, 104/4 Ben kelâm-ı nâlık-ı Hakk'um niçün didi 'Ali / Remz-i sırr-ı 'ârif olsa bize izhâr eylese

¹⁰⁹² SG, 104/11 Er dili altında mahfidür didi merd-i Hudâ / Nutk-ı 'ârif sırrını kâşifdür ihbâr eylese

¹⁰⁹³ NM, 125/4 Bu rumûzun noktasın ancak yine 'ârif bilür / Vâdi-i kalbümde güyâ Tûr ile Mûsâ menüm

¹⁰⁹⁴ C, g. 94/3 'Âlim degülüz 'ârif-i râz-ı dil ü cânuz / Molla degülüz mes'ele-perdâz-ı kazâyuz

¹⁰⁹⁵ SG, 63/7 Hakikat cümle sırta 'ârif ola / Velâkin halkla göstere ta'arruf

¹⁰⁹⁶ NM, 145/3 'Ârifüñ esrârı settâr olduğın itme 'aceb / Ta'n ider zâhid dinilen dîv-i serkeş neylesün

¹⁰⁹⁷ H, i. 79/4 'Âriflere 'irfân gerek / 'Âşıklara cânân gerek / Sâdıklara burhân gerek / Verne zid-da'vâhâ çi sūd

Ârifin sözünü duymak için irfân lazımdır.¹⁰⁹⁸

Ârifin irfânı kâmil olduğunda dil ü cânı (gönlü) mala (mâsivaya) meyl eylemez.¹⁰⁹⁹

6.15.Ârif, dünya peşinde değildir.

Ârif, bu dünyada kör değildir.^{1100, 1101}

Ârif, cihan (dünyalık) peşinde değildir.¹¹⁰²

Ârif uyanıktır, dünya ona rıza evidir.¹¹⁰³

Ârifin dünyadaki cenneti, ahiret cennetine hasret çektirtmez.¹¹⁰⁴

6.16.Ârifin sohbeti değerlidir.

Cahillerle sohbet, ârife cehennem ateşi gibi gelir.¹¹⁰⁵

Ârifle sohbet, bin halvetten daha değerlidir.¹¹⁰⁶

Ârifin sohbetine ermek için cân minnetsizce verilir.¹¹⁰⁷

6.17.Ârif olmak, bilmektir.

Hakk (Allah) sırrına ârif olduğunda hakikat şehrinin mihmanı olunur.¹¹⁰⁸

Sidre'den (Allah'ın) ceberutunu seyreden vahdet-i vücuda ârif olur.¹¹⁰⁹

¹⁰⁹⁸ NM, 100/1 'Ârifün mutlak kelâmın tuymağa 'irfân gerek / Sırr-ı muğlakdur gönülde zevk ile vicdân gerek

¹⁰⁹⁹ C, terc. 7/III/1 'Ârifün kâmil olsa 'irfânı / Mâle meyl eylemez dil ü cânı

¹¹⁰⁰ İsrâ (17) suresinin "Kim bu dünyada körlük ettiyse ahirette de kördür, yolunu daha da şaşırmıştır." mealindeki 72. ayetinden mülhem.

¹¹⁰¹ H, i. 181/3 Dûna bakmaz himmeti bâlâ olan / Dîni gözler âkil ü dâna olan / Yarın a'mâdır bugün a'mâ olan / 'Ârif iseñ aç gözün merdâne bak

¹¹⁰² H, i. 181/4 Bilmeyenler matlabın a'lâsını / İhtiyâr eyler cihân gavgâsını / Nefsini bilen bilir Mevlâ'sını / 'Ârif iseñ aç gözün merdâne bak

¹¹⁰³ SG, k. 1/86 Ehl-i hâba gerçi 'âlem sûretâ dünyâ durur / 'Ârif-i bî-dâra nisbet oldı ol dâr-ı rızâ

¹¹⁰⁴ H, müf. 21 'Ârifin bir cenneti var âlem-i dünyâda kim / 'Âhiret cennâtına aslâ tehassür eylemez

¹¹⁰⁵ SG, 82/1 Sohbet-i câhil yeter 'ariflere nâr-ı cahîm / 'Âhiretde görmesün isterse hiç nâr-ı elîm

¹¹⁰⁶ SG, 75/1 'Ârifün bir sohbeti biñ halvete kıymet değil / Ala gör biñ cân ile bir cânâ hod-minnet değil

¹¹⁰⁷ SG, 75/1 'Ârifün bir sohbeti biñ halvete kıymet değil / Ala gör biñ cân ile bir cânâ hod-minnet değil

¹¹⁰⁸ NM, 151/8 Şehr-i hakikatdur adı Hak sırrını bunda kodı / Ol sırâ 'ârif olanı eyledi Hak mihmân kamu

Vâiz *men aref* sırrına ârif olamamıştır.¹¹¹⁰

Cân gözünü açıp cihanı süsleyen envâra bakan Hakk (Allah) sırrına ârif olur.¹¹¹¹

İlm-i ledün dersinde ârif olan kişiler gönülleri hasta olanlara Lokman'dır.¹¹¹²

Ârif, Kur'ân ârifi olduğunda insan ârifi olur.¹¹¹³

6.18.Ârif Kavramı İle İlgili Ayrıca Bkz.

“Âşık, ârifi sever.” (Bkz: Âşık)

---

¹¹⁰⁹ AN, terc. 8/5/6 Ceberûtına Sidre'den seyr it / 'Ârif ol vahdet-i vücûda tamâm

¹¹¹⁰ AN, mu. 3/2 Men 'aref sırrına vâ'iz çünkü 'ârif olmadı / Bilmedi ümmü'l-kitâb'ı pür-ma'ârif olmadı / Nahnü akreb'den murâdu'llâha vâkıf olmadı / Cân içinde cân olan cânânı bilmez kandadır / Sırr içinde sırr olan sultânı bilmez kandadır

¹¹¹¹ AN, i. 69/6 Sırr-ı Hakk'a 'ârif olmak ister iseñ Nüriyâ / Cân gözün açıp cihânı zeyn iden envâra bak

¹¹¹² NM, 52/2 'İlm-i ledün dersini 'ârif olan kişiler / Haste-dil olanların derdine Lokmân olur

¹¹¹³ SG, 89/5 'Ârif-i insân olandır 'ârif-i Kur'ân olan / Âdem ü Kur'ân hakkında didi Hazret tev'emân

7. ARŞ

Tavan, kubbe, çatı demek olan arş zamanla semanın en son katı anlamında kullanılsa da tasavvuf şiirinde mekândan münezzeh olan Allah'ın tecelliyatının zuhur ettiği yerdir. İncelediğimiz divanlarda mutasavvıf şairlerin kavramın bu anlamının yanı sıra onun insan gönlü olduğu, Hz. Peygamber'in ona ayak bastığı, ona âşığın ulaşabildiği, meleklerin kendisini tavaf ettiği yer, gibi sıfatlarla arşı tavsif ettikleri görülmüştür.

7.1. Allah, arşa istiva etmiştir.

Arş, Allah'ındır ve Allah insanlıkta kemal-i tesviye olduktan sonra ona istiva etmiştir. Bu düşünce, Kur'ân-ı Kerim'de 8 farklı yerde¹¹¹⁴ geçen Rahmân'ın arşa kurulması'ndan geliştirilmiştir. Bir terim olarak istivâ “kaplama, örtme, eşit olma” gibi anlamlara gelmektedir. Çalışmamızda esas aldığımız Diyanet İşleri Başkanlığı Kur'ân-ı Kerîm Meali¹¹¹⁵ ‘kurulma’ ifadesini uygun bulmuştur. Başka kaynaklarda anlamın ‘istiva etti şeklinde’ değerlendirildiği görülmektedir.

Arş, kerem denizinde bir damla olan Allah'ın celâlinin ehâdîyetinin tecellisidir. Gaybî'de tespit edilen bir düşünceye göre ise Allah'ın arşı, insandır; çünkü arş insanın sureti ve cânıdır. Arşta kürsi vardır ve kürsiye çıkabilmek için arş geçilmelidir. Arşın başka bir sıfatı da Tûbâ'dır.

Arş, Allah'a ulaşma yolunda geçilecek menzillere dendir. Ona ayak basınca Allah'ın misafiri olunur. Böylece arş, Allah'ın sevgili kullarıyla yücelik bulur. Hatta bununla da kalmaz eğer Allah'ın lütfederse, insanın ünvanı arştan daha yüce olur. Arş bir yönüyle yüce bir âlem, bir yönüyle de âlemin zeminidir.

¹¹¹⁴ İstivâ kelimesinin yer aldığı ayetler: Secde (32/4), Yûnus (10/3), Ra'd (13/2), A'râf (7/54), Furkân (25/59), Bakara (2/29), Tâhâ (20/5), Hadîd (57/4)

¹¹¹⁵ İlgili ayet meali için kaynak: <http://kuran.diyaret.gov.tr/mushaf/kuran-meal-2/taha-suresi-20/ayet-1/diyaret-isleri-baskanligi-meali-1>

7.2. Hz. Peygamber, arşa ayak basmıştır.

Arştan daha yüce olan Hz. Peygamber, arşa ayak basarak onu da yüceltmış ve cilve-gâh edinmiştir. Hz. Peygamber'in arşa ayak basması Kâbe'yi onunla aynı yücelikte kılmıştır.

7.3. Melekler, arşı tavaf eder.

Arş meleklerin Allah aşkıyla tavaf ettiği yerdir. Cevri'ye göre bu melekler Kerrubiyân melekleridir. Onlar aynı zamanda secde de ederler. Melekler bir tavaf ederken bir yandan insanların yaptıkları güzel şeyleri överler ve onların dualarına âmin derler. Âşık, arştaki bu melekler togluluğunun sultanıdır.

7.4. Arşa tevhid ile çıkılır.

Şeriatin ihtiva ettiği arş-ı âlâya gazap ve şehvetine hâkim olanlar, çıkabilir. İkilikten kurtulup tevhid cezbesine ulaşanlar, taklîd makamından tahkik arşına yükselebilir.

7.5. Arş, insan-ı kâmilin gönlüdür.

Arşla ilgili tespit edilen düşüncelerden bir diğeri de onun, insan-ı kâmil başlığı altında toplayabileceğimiz veli, ârif, kalp erbabı gibi karakterlerin gönlü olduğudur.

Allah'ın arşı ve kürsüsü dostlarının gönlüdür. Arş, kâmilin kalbinde gizlidir. Ondaki uzaklaşanların yeri cehennemdir. Arş, gönül sahibinin hükmettiği yerdir. Ârifin himmeti arştan yucedir. Dil (gönül) arşında (Hakk'ın yardımıyla) marifet miracına ârif çıkar. Bundan başka veliyi tanımlarken geliştirilen bir düşünceye göre velinin avuç içi arş ve kürsiden geniştir.

7.6. Âşık, arştan haber verir.

Arş, maksudu sembolize eder ve (âşık) ona yüz sürmek, ulaşmak ister. Enaniyetten aşk ile kurtulanlara arş ve kürsiden daha geniş meydan verilir. Hakk (Allah) yolunun âşıkları arş üzre seyrân ederler. Âşık aşk himmetiyle feleği geçer, arşa basar hatta arş-ı âlâdan daha yükseğe çıkar ve orada melekler topluluğunun sultanı olur. Âşığın ettiği dua, felekleri geçer ve arşa coşku verir. Âşık arştan haber

verebilecek bir duruma gelir. Arş ile âşık arasında geliştirilen bu düşüncelerin aksine Hüdâyî’de tespit edilen bir düşünceye göre âşığın dili (gönül) arşa değer vermez.

7.7. Arş Kavramında Edebî Düşünceler

7.8. Allah, arşa istiva etmiştir.

Arş, Rahman’ındır (Allah).¹¹¹⁶

Allah arşa istiva etmiştir.¹¹¹⁷

Allah insanlıkta kemal-i tesviye olduktan sonra, arşa istiva etti.¹¹¹⁸

Arş, Allah’ın celâlinin ehâdiyetinin tecellisidir.¹¹¹⁹

Arş, Allah’ın kerem denizinde bir damla olan yaratılmışlardandır.¹¹²⁰

Rahman’ın (Allah) arşı, âdemdir (insan).¹¹²¹

Arş, insanın sûretidir.¹¹²²

Arş, (insanın) cismi ve cândır.¹¹²³

Arşta kürsi vardır.¹¹²⁴

Kürsiye, arştan çıkılır.¹¹²⁵

---

¹¹¹⁶NM, 113/13 Gâhi zerre geh güneş gâhi kamer gahi nücüm / Gâhi arz u geh semâ geh ‘arş-ı Rahmân olurum

¹¹¹⁷SG, 35/2 Nüsha-ı vahdet benem maksûdı benden iste gel / İstivâ-yı zât olan ‘arş-ı mu‘allâ bendedür

¹¹¹⁸SG, k. 1/23 Âdemîde hâsıl oldı çün kemâl-i tesviye / ‘Arşına pes Hak Ta‘âlâ andan itdi istivâ

¹¹¹⁹AN, i. 1/3 Ger itse tecellî ahadiyyetle celâlün / Bir zerre-i cevvalê olur ‘Arş-ı mu‘allâ

¹¹²⁰H, i. 135/2 Eğer arş u ferş ü levh ü kalemdir / Eğer cinn ü melek benî-Âdemdir / Cümlesi reşha-i bahr-i keremdir / Zâtından güzeldir sultânım Mevlâ

¹¹²¹SG, 98/5 Âdemdür sırr-ı Kur‘ân / Âdemdür ‘arş-ı Rahmân / Âdemdür zât-ı Sübhân / Âdeme gel âdeme

¹¹²²SG, 34/1 Ey Kitâbu’llah’ı münkir Hak ta‘âlâ sendedür / Sûretün ‘arş-ı Hudâ’dur zât-ı Mevlâ sendedür

¹¹²³SG, 28/6 Hâsılı gezme yabanda sende isbât it Hak’ı / ‘Arş-ı Rahmân sende cism u cân degildür yâ nedür

¹¹²⁴NM, 166/3 Melekler seni dutsuñlar / Kürsini ‘arşdan atsuñlar / Tahte’s-serâyâ diksüñler / Gele Deccâl gele gele / Gör kim senüñ hâlün n’ola

Tûba, arşın sıfatlarındandır.¹¹²⁶

Arş, Allah'a ulaşma yolunda geçilecek menzillerdendir.^{1127, 1128}

Arş-ı berîne ayak basınca Cenâb-ı Hazret'in (Allah) misafiri olunur.¹¹²⁹

Arş, Allah'a ulaşmada geçilen makamlardan biridir.¹¹³⁰

Arş, Allah'ın sevgili kullarıyla yücelik bulur.¹¹³¹

Allah'ın lütfu olursa, insanın ünvanı arştan daha yüce olur.¹¹³²

Mecmau'l-bahreyn olan, Rahman'ın (Allah) arşını menzil edinmiştir.¹¹³³

Arş, âlemin zeminidir.¹¹³⁴

Arş, yüce bir âlemdir.¹¹³⁵

7.9. Hz. Peygamber, arşa ayak basmıştır.

Hz. Peygamber arştan daha yücedir.¹¹³⁶

Sadr-ı risâlet (Hz. Peygamber), arşa ayak basmıştır.¹¹³⁷

---

¹¹²⁵SG, k. 1/15 Geçdi 'arşdan çıkdı kürsîye bu kez menzil bula / Anda dahi bulmadı kendin aradı cā-be cā

¹¹²⁶NM, 194/2 Nefis rûh Âdem ü Havvâ hakâyık andadur hâlâ / Merâtib Sidre vü Tübâ sıfat bil 'Arş-ı a'lâyı

¹¹²⁷H, i. 94/2 Saña âsân mahv ü isbât eylemek / 'Arş ü ferş arz ü semâvât eylemek / N'ola olsa vâsıl-ı zât eylemek / Kudrete gâyet yok Allah'ım meded

¹¹²⁸H, i. 109/4 Geçip sahrâ-yı âlemden / Güzer kıl arş-ı a'zamdan / Halâs ol derd ile gamdan / Digil yâ Hû veyâ men Hû

¹¹²⁹AN, i. 122/2 Varınca lî-ma'a'llâh ' âlemine / İrince sâ'at-i halvet demine / Kadem basınca ol 'Arş-ı berîne / Cenâb-ı Hazret'e mihmân degül mi

¹¹³⁰C, k. 6/38 Nüh-felek 'arş ile rif'at bulalı eyledi / Taht-ı devletde cenabuñ gibi bir şâh-ı makâm

¹¹³¹C, k. 6/38 Nüh-felek 'arş ile rif'at bulalı eyledi / Taht-ı devletde cenabuñ gibi bir şâh-ı makâm

¹¹³²H, i. 3/1 Lütf eyleyip bir kez nazar / Eylerse ger sultânımız / Kürsî değil arşdan dahi / 'Âlî olur unvânımız

¹¹³³NM, 172/4 Ferha terha iki deryâyı mecma'u'l-bahreyn olan / Taht-ı akdâm-ı erâzil 'arş-ı Rahmân menzili

¹¹³⁴SG, k. 1/52 Bu dıraht-ı 'âlemün zemîni 'arşdur şöyle bil / Pençesidür kürsi vü sâk oldılar yedi semâ

¹¹³⁵SG, k. 1/14 'Âlem-i ülvî ki 'arşdur anı menzil eyledi / Bulmadı anda murâdin eyleye zevk u safâ

¹¹³⁶C, k. 1/26 'Arş u ferş olsa n'ola bârgeh-i kudretde / Mesned-i 'izzetüñ ol pâdişeh-i a'zamıdur

¹¹³⁷NM, 115/1 Toğdı ol sadr-ı risâlet basdı 'arş üzre kadem / Saldı ol nür-ı nübüvvet pertevin fevka'l-ümem

Arşı, üzerine Hz. Peygamber'in ayak basması yüceltmiştir ¹¹³⁸

Arş, Hz. Peygamber'in cilve-gâhıdır. ¹¹³⁹

Hz. Peygamber'in arşa ayak basması Kâbe'yi onunla aynı yücelikte kılmıştır. ¹¹⁴⁰

7.10.Melekler, arşı tavaf eder.

Arş, tavaf edilir. ¹¹⁴¹

Arş revakında Kerrubiyân dolaşır (tavaf eder). ¹¹⁴²

Kerrûbiyân (melekler) arşta secde eder. ¹¹⁴³

Arşın etrafında melekler Allah aşkıyla döner. ¹¹⁴⁴

Melekler, arşın etrafını cevlan eder. ¹¹⁴⁵

Arştaki melekler insanların duasına âmin derler. ¹¹⁴⁶

Arşta melekler insanların yaptığı güzel şeyleri överler. ¹¹⁴⁷

Arş-ı âlâda melekler topluluğunun sultanı âşıktır. ¹¹⁴⁸

¹¹³⁸C, k. 1/16 Eyleyen mertebesin 'arş-ı berînûn 'alî / Eser-i hurrem-i 'izz-i şeref-i makdemidür

¹¹³⁹H, i. 145/3 'Arş-ı a'zam cilve-gâh iken saña / Seyrine Sidre ola mı müntehâ

¹¹⁴⁰C, k. 2/11 Ol huçeste-hân'e-zâd-ı Hak ki yümn-i makdemi / İtdi Beytü'l-Ka'beyi 'arş-ı berînûn hem-seri

¹¹⁴¹H, i. 55/4 Kimini saldın Kâ'be'ye kimi eder Arş'ın tavâf / 'Uşşâka vaslın kıl 'atâ ey herkese ihsân eden

¹¹⁴²C, tar. 80/10 Hemîşe tâ bula kâşâne-i felek zînet / Revâk-ı 'arşda kerrûbiyân ide cevelân

¹¹⁴³C, k. 30/62 Nitekim câmi'i arş-ı mu'allânun harîminde / Saf-ı kerrûbiyân der-gâh-ı mevlâya cebin-sâdur

¹¹⁴⁴NM, 158/3 Ay u gün yıldızlar hem nüh felekler / 'Arşun etrâfında saf saf melekler / Meydân-ı 'aşkında cevlân iderler / Dönelüm 'âşıklar Mevlâ derdiyle

¹¹⁴⁵H, i. 8/4 Durmaz dönerler felekler / 'Arz edip Hakk'a dilekler / Arşın etrâfın melekler / Cevlân ederler Hû ile

¹¹⁴⁶C, k. 11/46 Sözi hatm eyle ey Cevrî yeter da'vâ-yı vassâfi / Du'âya başla kim âmîn diye 'arş üzre kudsîler

¹¹⁴⁷C, k. 9/6 'Arş-ı 'âlâdan melâyik seyr idüp tahsîn idüp / Her hüner kim göstere ol dâver-i devr-i zamân

¹¹⁴⁸NM, 137/2 "Alleme'l-esmâ" ile hem tâc-ı "kerremnâ" ile / 'Arş-ı a'lâda melekler cem'ine sultân iden

7.11.Arşa tevhid ile çıkılır.

Arş-ı âlâyı şeriat ihtiva eder.¹¹⁴⁹

Gazap ve şehvetine hâkim olanlar, arşa çıkar.¹¹⁵⁰

Kişi ikilikten kurtulup tevhide ulaşırsa taklîd makamından tahkik arşına yükselir.¹¹⁵¹

Arşa tevhid cezbesiyle çıkılır.¹¹⁵²

İnsan, arşa tevhid ile çıkar.¹¹⁵³

7.12.Arş, insan-ı kâmilin gönlüdür.

Ârifin gönlü arşa benzetilir.¹¹⁵⁴

O'nun (Allah) arşı ve kürsüsü dostlarının gönlüdür.¹¹⁵⁵

Arş, Hakk (Allah) dostunun gönlüdür. Ondan uzaklaşanların yeri cehennemdir.¹¹⁵⁶

Arş, kâmilin kalbinde gizlidir.¹¹⁵⁷

Velinin avuç içi arş ve kürsiden genişdir.¹¹⁵⁸

Dil (gönül) arşında (Hakk'ın yardımıyla) marifet miracına ârif çıkar.¹¹⁵⁹

¹¹⁴⁹NM, 18/27 Hakikat 'arş-ı a'lâdur muhakkak / O 'arşuñ ihtivâsıdır şer'at

¹¹⁵⁰NM, 190/6 Gazab şehvet iki ayakdur añlar / Binüp üstinde seyyâh oldı cânlar / Bularla çıkdılar 'arşa çıkanlar / Hakikat ehlinüñ olmaz nişanı

¹¹⁵¹NM, 19/3 Salınma câh-ı taklîde su'üd it 'arş-ı tahkîke / Saña senden sefer eyle seni sen düyu tevhid it

¹¹⁵²NM, 162/4 Mâverâ-yı ins ü cinni seyr idüp 'arşa çıkar / Kim ki mi'râc eylediyse cezbe-i tevhid ile

¹¹⁵³H, i. 1/3 'Âleme ibret gözüyle bakanlar / Çerâğın nür-ı Mevlâ'dan yakanlar / Yerden gökden geçip 'Arş'a çıkanlar / Hakk'a tevhid ile ermiş erenler

¹¹⁵⁴SG, 81/3 'Arş-ı dilde ma'rifet mi'râcın iden 'ârif / Vech-i âdemden cemâlin gösteren Hak'dur begüm

¹¹⁵⁵SG, 32/3 Hak dostınuñ göñli Hak'uñ hem 'arşı hem kürsîsidür / 'Arşdan uçanlaruñ yiri bil 'akıbet nîrân olur

¹¹⁵⁶SG, 32/3 Hak dostınuñ göñli Hak'uñ hem 'arşı hem kürsîsidür / 'Arşdan uçanlaruñ yiri bil 'akıbet nîrân olur

¹¹⁵⁷AN, i. 43/6 Yüzine bakma gâfilüñ pâyına yüz sür vâsilüñ / Kalbine girüp kâmilüñ gör 'Arş-ı Rahmân gizlidür

¹¹⁵⁸NM, 182/4 'Arz-ı vâsi' ister iseñ kâmilüñ gir kabzına / 'Arş u kürsiden genişdür bir velînuñ âyesi

Arş, dil (gönül) sahibinin hükmettiği yerdir.¹¹⁶⁰

Ârifin himmeti arştan yücedir.¹¹⁶¹

Kalp erbabının gönlüne giren, arşa yücelme izni elde eder.¹¹⁶²

7.13.Âşık, arştan haber verir.

Arş maksudu sembolize eder ve (âşık) ona yüz sürmek, ulaşmak ister.^{1163, 1164}

Enaniyet süprüntüsü ve dikenini aşk ile yakanlara arş ve kürsiden daha geniş meydan verilir.¹¹⁶⁵

Hakk (Allah) yolunun âşıkları arş üzre seyrân ederler.^{1166, 1167, 1168, 1169}

Aşk himmetiyle âşık, kanatsız bir şekilde dokuz feleği geçer, arşa basar.¹¹⁷⁰

Âşığın âhının oku dokuz felekten değil arş-ı âlâdan daha yükseğe çıkar.¹¹⁷¹

Âşığın sesi felekleri geçip arşa ulaşır.¹¹⁷²

¹¹⁵⁹SG, 81/3 ‘Arş-ı dilde ma‘rifet mi‘râcım iden ‘ârife / Vech-i âdemden cemâlin gösteren Hak’dur begüm

¹¹⁶⁰C, g. 38/4 Hâk-i pây ol ‘arş u ferşi râh iden sâhib-dile / Rûzgârı pây-mâl-i nâz kıl rif‘at budur

¹¹⁶¹NM, 172/5 ‘Ârifüñ bir himmeti var ‘arş ana olmaz mekân / Sidre vü tûbâ gözetmez kâmilüñ cân u dili

¹¹⁶²C, k. 14/28 Girüp gönline erbâb-ı kulübüñ / Bulur ‘arş-ı Hudâya ruhsat-ı bâr

¹¹⁶³H, i. 47/3 Hicâblardan geçir saña varalım / El kavuşup dîvânına duralım / ‘Arş-ı maksûda yüzümüz sürelim / Sen esirge kerem eyle yâ Mevlâ

¹¹⁶⁴H, i. 61/3 Mürşidim pîrimsin ey kân-ı kerem / Pes tapundan gayrı kime yüz uram / Umarım ki arş-ı maksûda erem / Yâ Habîba’llâh şefâ‘at eylegil

¹¹⁶⁵NM, 112/3 Hâr u hâşâk-ı enâniyyet yanalı ‘aşk ile / ‘Arş u kürsiden geniş açıldı meydânım benüm

¹¹⁶⁶AN, i. 124/2 Çün şâh-râha gitdiler / Vuslat iline yeldiler / Arş üzre seyrân itdiler / Hak yolunuñ ‘âşıkları

¹¹⁶⁷NM, 9/1 Bahr içinde katreyüm bahr oldu hayrân baña / Ferş içinde zerreyüm ‘arş oldu seyrân baña

¹¹⁶⁸NM, 140/1 Gül midür bülbül midür şol zâr u efgân eyleyen / Ten midür ya dil midür hem ‘arşı seyrân eyleyen

¹¹⁶⁹NM, 195/2 Çün mâsivâ terk itdiler dosttan yaña ‘azm itdiler / ‘Arş üzre cevân itdiler Hak yolunuñ ‘âşıkları

¹¹⁷⁰AN, k. 1/10 Bir nefesde geçerem nüh feleği bî-per ü bâl / Basaram ‘Arş’a kadem olur ise himmet-i ‘ışk

¹¹⁷¹C, g. 208/5 İrmedi ser-menzil-i ümmîde Cevrî tîr-i âh / Geçdi ammâ nüh felekden ‘arş-ı a‘lâdan bile

¹¹⁷²AN, i. 130/4 ‘Âşıkları mesrûr kıla zevk u safası / ‘Âlemleri pür-nür ide anda ziyâsı / Eflâki geçüp ‘Arş’a çıka sît ü sadası / ‘Âlemde ‘aceb ‘izzet olur ‘ışk-ı İlâhî

Arş-ı âlâda melekler topluluğunun sultanı âşıktır.¹¹⁷³

Âşığın duası, arşa velvele (coşku) verir.¹¹⁷⁴

Arştan, âşık haber verir.¹¹⁷⁵

Âşığın dili (gönül) arşa değer vermez.¹¹⁷⁶

---

¹¹⁷³NM, 137/2 "Alleme'l-esmâ" ile hem tâc-ı "kerremnâ" ile / 'Arş-ı a'lâda melekler cem'ine sultân iden

¹¹⁷⁴C, k. 24/44 Sözi hatm eyle yeter şükr ü şikâyet Cevrî / Bir dü'â kıl k'ola pür-velvele 'arş-ı Rahmân

¹¹⁷⁵NM, 133/2 Ne sırdur Âdem ü Havva ne sırdur "'alleme'l-esmâ" / Ne sırdur Sidre vü Tübâ haber vir 'Arş-ı a'lâdan

¹¹⁷⁶H, i. 53/3 Cânib-i matlûba per ü bâl açar / Tâir-i kudsî gibi dün gün uçar / Dil Hüdâyî 'arş ü kürsiden geçer / Sanmagıl ki bundadır şeydâ gönül

8. ÂŞIK

8.1. Âşığın evsafı

Âşık kavramının teşbihler kullanılarak birtakım tanım biçiminde düşünceler geliştirildiği görülmektedir. Bu düşüncelere göre âşık; aşk mektebinin şakirdi, tılsım-ı âzâm, melamet pazarının köşesi, aşk derdine mübtela fakat derman istemeyen şaşılasi bir hasta, temmuz sıcağında bir ağaç (gibi boyu olan sevgilinin) gölgesine muhtaç bir toprak, gâh âlem harmanında bir dane gâh her şeyi câmi (toplayan) bir meydan ve aşk ile vehim çer çöpünün yaktığı ateştir. Âşık, aşk hadisine¹¹⁷⁷ dil, mana sırrına kulaktır.

Âşık, aşkın mahiyetinin bilinmeyen cevheri, aşk mahiyetinin özünün yanağının suyudur. O, aşkın dostudur, aşk ümmetindedir, hatta aşk kadısıdır, zât, esma ve sıfat ile yekdemdir.

Âşık, aşka bağlıdır, onunla pâyeye bulmuştur, ibtiladan haz alır. Âşık, aşktan başka bir iş tutmaz. Âşık, aşk yolunda toprak olmaktan kaçınmaz. O, kılıcı ve kalemiyle aşk ülkesinin şahıdır. Âşığın en büyük isteği aşk devletine kavuşmaktır. Âşığı kanatsız bir şekilde dokuz feleği geçirip, arşa ayak bastıran aşk himmetidir.

Âşık, lîmaallah deminde aşkın halvetine girmiş ve onun sırrına aşk kitabı okunmuştur. Âşık, bî-mekân iken kevn ü mekân içre düşmüştür. O, seher vakti esen aşk rüzgârından haber alır, bülbülden haber getirmesini bekler. Âşık, ümit güneşinin ışığına nazlanır, çünkü aşkın himmet âleminin gölgesinde oturmaktadır. Ay ve güneşe parlaklığını veren derdin zerresi olan âşığın Tûr dağı, aşkın yüce arşıdır. Âşık, aşkın âfeti, kilisesi, zerresidir.

O, daima zinde ve şevklidir, izzet sahibidir. O nâdân olmadığı gibi nâdânlara da baş eğmez, bu yönüyle merddir. Âşık, irfân sahibidir envarı vardır. Onun kelamını zâhirde kalan kullar, anlayamaz. Hz. Musa'nın asası ve yed-i beyzâ âşıktadır. Hicaz, onun gülistanıdır.

¹¹⁷⁷ Buradaki düşünce hadis ya da kelâm-ı kibar olduğu tartışmalı olan "Aşkını gizleyip, iffetini muhafaza ederek ölen şehiddir." cümlesini hatırlatmaktadır. Bkz: Müttakî el-Hindî, **Kenzu'l-Ummal**, Hadis no: 6999-7000.

Vücudunun toprağını aşk cevherine katmak isteyen âşık, önce mertlerin ayağının tozu, rindlerin köyünün toprağı olmalıdır. Bunu başaran âşığın dilinin (gönlü) büyük kısmını aşk cevheri oluşturur. Âşık, aşkın süsü ve tecelli yeridir. Âşık sayesinde, dil (gönül) aşkın sırrına mahrem olur. Herkes âşık için bir perdedir ve âşık, aşk perdesini yırtmıştır. Âşık, zevk-i külli isteyen uryan kişidir ve mahcupdur. O, ar ve ırz yükünden kurtulmuştur.

Âşığın salih ameli, nafilisi Hakk aşkıdır. Âşık, aşkı imam bellediği için sürekli namaz kılma hâlinededir; fakat sûfi onu ibadet etmez diye kınar. Ramazan ayı âşık için özel bir zaman dilimidir. Âşık onda nur ile dolar ve mesrûr olur. Âşığa yapılacak en büyük kötülük, onu aşktan uzak tutmaktır.

Âşık, ber-murad olmak hevasıyla dolaştığından sevgilinin lütfu ve azarlaması ona aynı gelir. Sevgilinin gözünü görmek için cânından geçmeye râzıdır. Onun gözünden gönül kanı akar. Aşk, âşığı aldatsa da âşık aşkı terk etmez. Âşık, elindeki tüm varını aldirmış ve yokluğun en üstünde yerini almıştır.

Âşık celâlin ateşine sabretmekte zorlanır. Âşıkları yakan ateş, sonunda İbrahim'in ateşi gibi ona gül bahçesi olur. Âşık, gece gündüz hayret ender hayrettedir ve sadece bir hâle râzı değildir. Mevlid okunan günler, âşıklara bayram günü gibidir.

Âşık, çıktığı yolun ve o yolun rehberinin bir olduğunu bilir, sâdıkların, aşk tadını alanların ve mertlerin yolunun şahının peşinden gider ve sonunda aşk tahtının sultanına erişmiş ve hümanın gölgesine sahip olmuştur. Lâilâheillallâh, âşığa doğru yolu buldurur. Âşık, esmaya düşmemeli müsemmaya gitmeli, rüyada kalmamalıdır.

Âşık, dil (gönül) kanı şarabını, aşk ehline gam bezminde sunar. Âşık, gama neşe bağışladığı için aşk tarafından kıskanılır. Uyanık, akıllı dilini (gönül) sevgiliye kavuşma düşüncesinin kadehi ile sarhoş etmeyen âşık övgüye değerdir.

Âşık, tecelliye mestane olmak ister. Âşığın feryadının nağmesi, melamet bezminin zühre yıldızıdır. Gaflet sahipleri âşığın sözünü dinlemelidir. Çaresiz olan ve vecd ehlinden olmak isteyen âşığın nihai durağı tevhiddir, o taklidi bırakıp tevhide varmanın çaresini aramalıdır. Yerde ve gökteki her şeyin başı âşığa bağlıdır. Âşığı

zındık eden de ona derman veren de aşktır. Âşığın tavrı zâhir ve bâtında kimseye (kimsenin tavrına) benzemez.

Aşk, onulmaz derde düşen âşığın belini bük müştür. Âşıklar, sinelerini yırtarak sema ederler. Âşık, kaş mihrabına baktıkça aşk ile tekbir getirmek ister. Bahçenin rengi âşığın yanağının rengine döndüğü zaman âşığın gül gibi olan yarası tazelenir. Âşıkların şahlara layık incilerini bulmak isteyen, aşk denizinin gavvası olup mana incilerini bulmalıdır.

Âşık, riyaya itibar etmez, kalbini riyadan uzak tutar. O, riyahline de bigânedir ve kendisinin Mehdi olmadığını söyler. Âşık, kendini kendinden bilebilir. Âşık, şirkin derdiyle hasta olanları iyileştirir. Cevrî’de geçen bir düşüncede ise âşık, aşka dönüp bakmaz.

8.2. Âşık-meşhur eşhas

Kâinatın şâhı olan âşık, aşk âleminin Şems-i Tebrizi’sî aşk ülkesinin Cem’idir. Varlık dağımı Ferhat gibi deler. Âşık, aşk meydanına Mansur gibi başı açık girer.

8.3. Âşık, Kur’ân-ı Kerîm’dir.

Âşık kendini Kur’ân-ı Kerîm ve onun esrarı olarak görür. O, dertlilere derman, zulmeti açan, göklerin nuru, müminin ikrarıdır.

8.4. Âşık, ibni vakittir.

Âşık, ibni vakittir, ebu’l-vakt değildir, ne mazide ne müstakbeldir, o andır. Zâhir ve bâtındır, evvel ve âhir ondadır. O, zât, esma ve sıfat ile yekdemdir, isimden ve sandan arınmıştır ve o, doğmaz da ölmez de.

8.5. Âşık, imanlıdır.

İman devrinde yaşayan âşığın kendisi de iman sahibidir. Âşığın küfür kalesi, cânanı bulduğunda yıkılır, dini imanı yapılır. Mısırî’de geçen bir düşüncede ise yârini bulan âşık, zünnardan da imandan da vazgeçer.

8.6. Âşığın virdi vardır.

Âşığın bir vird-i lâzımı vardır. O, Allah'ı ve şükrünü vird edinmiştir. Âşıkların virdi lâilâheillâllah ve âh hasretâ vâh hasretâdır.

8.7. Âşık, rızada sabitkademdir.

Âşığın rızası, Allah olduğundan âşık Allah'ın rızasını bulmayı ve Allah'ın kendisine hidayet etmesini ister. Âşık, kendi ihtiyarını bırakıp rızada sabitkadem olmuştur ancak yârin rızasından sakınır.

8.8. Âşık, sıdk ile davranır.

Âşığın vasıflarından biri de onun iş ve ibadetlerinde sıdk ile birlikte oluşudur. Âşık, sıdk kâbesinin yolcusudur, sıdk ile çar-yâr-ı kirâm'ı sever, dua eder. Sıdk ile lâilâheillâllah der ve sıdk ile pîrine hizmet eder.

8.9. Âşık, vücud/bedenden geçmiştir.

Vücut, âşığın yolundaki engel olduğundan âşık onu aşk ateşiyle yakmıştır. Vücudunu yakmayan âşık, aşkın içimi güzel suyuna kavuşamaz. Âşık, bedene değer vermekten vazgeçince aşkın safası ile dolar ve âlemleri kendi vücudu ile doldurur. Kendi isteği ile benliğini öldürmeden Hakk yolunun kapısı ona açılmaz.

8.10. Âşık, varlıktan arınmıştır.

Varlık, âşıkla Allah arasında bir perdedir. Onu aşk burağı ile geçebilir. Varlık kuyusundan Allah'ın yardımı ile çıkılır. Âşık, zerre kadar bile olsa vücudunun varlıkta kalmasını istemez, ondan kurtulmak için için yalvarır. Sonun da varlık dağına deldiğinde kendi varlığını idrak edip onu aradan çıkardığında kendinden eser kalmadığını görür.

8.11. Âşık, sûrette değildir.

Sûret, âşığın kıyafetidir. O, insan sûretini bulduğunda ham edip fena-ender-fena olsa da aslında surette değil sirettedir. Âşık Anka'ya, sûret de Kaf'a (dağ), benzer. Onun divanına sûret ehli giremez. Eşyanın manasının sûretini görmek isteyen

âşık, sarhoşların kara toprağını gözüne sürme yapmalıdır. Onun nüktelerinde mananın sûreti görülür. O, sûret âleminin hesabını unuttur.

8.12.Âşık, dünyaya ilgi göstermez.

Âşık, bir kadına benzetilen dünyayı boşamıştır, onunla ilgilenmez, ona minnet etmez. Dünya onun için cehennemdir. Âşık, dünyadan ve onun ehlinden uzakta olmak ister. Dünya ona dar gelir, orada baki olmadığının farkındadır. Âşık, dünya devletiyle mağrur olmaz. Dünya âşığı bağlasa da o; dünyayı tamir etmekten vazgeçmiştir, alçak dünyaya niyaz etmez, âlâlara naz eder, dünyanın lezzetini bilmez. Dünya, âşık için rahatlık değil, dert ve bela yeridir. O, burada uslanamayacağını düşünür. Onun için şah kasrı ile virane bir köşe aynıdır. O sebeple mal mülk ve dünya devleti kaygısı taşımaz.

8.13.Âşık, bigânedir.

Âşık, akla ve riya ehline bigânedir. Aslında âşığa göre âşinalık ile bigânelik birdir. O, âşınaya âşına, bigâneye bigânedir.

8.14.Âşık fakr ile övünür.

Âşığın, her hâli ile kendisini örnek aldığı Hz. Peygamber'in "Fakr övüncümdür." buyurması âşığın bundan övünmesi gerektiği sonucunu doğurmuştur. Dünya malı toplama konusunda isteksiz ve fakrın çocuğu olan âşık, onu alışkanlık edinmiştir. Âşığın zenginliği fakr iledir ve o, dokuz feleği fakr zenginliği ile ayaklarının altına almıştır. O, tecrid ile şöhret ve rahattan vazgeçmiştir.

8.15.Âşık, ilm-i ledünnînin peşindedir.

Âşık, ilm-i ledünnîyi talep eder. O, bir denize teşbih edilen ledün denizinin inci arayan dalgıcıdır. Ona sahip olmak hatta o ilimde mâhir olmak gayretindedir ve sonunda ilm-i ledünne vâkif olur.

8.16.Âşık, dost ile dost olmuştur.

Âşık, kendi varlığını atmış küfür ile imandan geçip ayânda sebât bulmuş, dost varlığına kavuşmuş, dost ile dost olmuştur. O, dost gülünün bülbülüdür. Onun gönlü dost meclisinin zevkiyle pür-nur olur. Orada dost ile âşinalığı arttıkça seyranı da

artar. Âşık dost ilinin nerde olduğunu bilir. O, tahkike ulaştığında dost ilinin kendinde olduğunu anlar. Hatta âşıkların dostu da tevhid eder.

8.17.Âşık, sırra mahremdir.

Âşık, kimsesizdir ve âlem içinde onun sırrına mahrem kimse yoktur. Âşık, sırra mahremdir, âlem-i esmâ, *kâbe kavseyn-i ev-ednâ*, ism-i azam ve sırr-ı müsemma, gaybu'l-gayb'ın esrarı, sırr-ı emânet ve ayrıca ahfâ âşıktadır. O, *küntü kenz*'in sırrı olan âdem-i evvel'dir. O, iki cihan nüktesinin ve visalin sırrını bilir. O, sırr-ı vücudu, mazhar-ı atâ bilir.

Âşığın sırrı, aşkın onun aklını başından alıp onu sarhoş etmesidir ancak âşıkların sırlarını akıl anlayamaz. O, aşk ve sevgili ile bütünleşince sırlarını cânına ve gönlüne mahrem etmez. Esrara mahrem olan âşığın anlayamadığı sır da yok değildir: Âşığı, cemâlin, visâl vaadinin sırrı, hayran eder ve o, cisim ve cânın içindeki sultanın nerede olduğu sırrını çözememiştir.

8.18.Âşık, şeyhine gönülden bağlıdır.

Âşık, gönlüyle itaat ettiği şeyhin kapısında bekler, yolundan gider. Ondaki başka yola ihtiyaç duymaz. O yolda yarasına merhem bulur. Âşığı kibir ve ucub illetinden kurtaran şeyhtir. Meşâyihin reisi âşığın Hızırıdır. Meşâyihin dîdarı âşığın gözünün nurunu artırırsa gönül, ilahî sırrı keşfeder. Âşığı aşkla dolduran pîrdir. Onun aşkı olmasa cüdâ olur.

8.19.Âşık, mürşidin yolundadır.

Âşık, uzağa düşmekten kendini kurtaran mürşidin izinden çıkmaz, onunla birlikte olmak ister. Sonunda kendisi de kurtuluş yolunun mürşidi olur.

8.20.Âşık, ârifi sever.

Âşık, hâlini bilen ârifin sözünü inkâr etmez. Hatta onu yâri bilir. Ancak bu ârifler, âlemin ârif bildikleri değildir.

8.21.Âşık, firkattedir.

Âşık kavramı ile ilişkilendirilen düşüncelerden biri de onun firkatte oluşudur. Ateşe teşbih edilen firkat onu gece gündüz yakıp inletir, hasta eder. Âşık, sabretmekte zorlandığı firkatte kalmak istemez.

8.22.Âşık, kan ağlar.

Allah'ı, gözünden kanlı yaş dökenler bulur. Allah'a vuslat talebinde olan âşık da kan ağlar. Bağrını parçalayıp kan içinde kalan âşık, içtiğinin şarap mı kan mı olduğunu ayırt edemez.

8.23.Âşık, baki huzur ister.

Hakikat levhinin suretinin nakşında beka görmeyen âşık, gül mevsiminde de beka bulamamıştır. O, bakide bekaya mâlik olup baki huzura ermeyi umar. Ona beka sevgilisinden haber gelir. O, mâsivadan geçip beka kokusu ile hayat kazanmalıdır.

8.24.Âşık, dîdâra taliptir.

Âşık, Allah'ın dîdarının dîvânesidir ona kavuşmak için tevhid eder, Allah'tan meded ister. O, dîdarı kendine eğlence eylemiştir. Dîdarın arzına muhatap olursa âşık vuslata kavuşur.

8.25.Âşık, hüsne taliptir.

Âşığın şevkini hüsnün cezbese artırdığından âşık, talip olduğu Allah'ın hüsnünün zerresini görmek ister. Âşığın gönlü hüsnün ayna tutucusudur. O, hüsnün mushafına tefe'ül eyler. Hüsne mâlik olanlar, âşığa cevri ederler.

8.26.Âşık, cehennemden korkmaz.

Âşık, cehennemden korkmaz. Âşık için aşkla cehennem cennettir, aşksız cennet ise cehennemdir. İrfân cennetine giren âşıklar, vaad olunan (cennetteki) huri

ve gilmanla ilgilenmez. Âşıklar, *sekâhüm rabbühüm*¹¹⁷⁸ şarabından bir damla içerse ebeden azap görmez.

sekâhüm rabbühüm

8.27.Âşık, uyumamalıdır.

Şairlerin bir çeşit gaflet hâli olarak düşünce geliştirdikleri uyku, genellikle tezyif edilerek menfî anlamda kullanılmıştır. Dolayısıyla uyku, talep edilen bir şey değildir. Bu dünyada sevgilinin aşkıyla sabaha kadar uykusuz kalmayan âşık, ahirette gam uykusunda gözlerini açamaz. Âşık bu dünyadaki maksudunu bulmalı, aşkla yanmalı, gafleti terk edip vuslata ulaşmanın çarelerini aramalıdır. Çünkü uyumayan âşıklar hazrete uyup rahmete doyar ve sırlar duyar.

8.28.Âşık, delidir.

Akıllı insanlar, âşığa deli ya da mülhid gözüyle bakar. O, şeydadır, dünya devletini istemez. Onun hâlini kimse bilmez. O, bazen diri bazen ölü, bazen uslu bazen de gereksiz konuşan bir delidir.

8.29.Âşık, Elest kadehinden içmiştir.

Âşık, kadehinden içtiği Elest bezmindeki bakışın sırlarının meyhanesi, Elest mihrabının köşesidir, kendisi gibi Elesti arzulayan dostlara düşkündür.

8.30.Âşık, sâkinin peymanesinden içmiştir.

Âşık, ezelde sâkinin ihlas peymanesinin sarhoşudur. Âşığın gönlü o kadehin sevinciyle dolduğundan başka kederler onu huzursuz edemez.

8.31.Âşık, aşk/vahdet meyiyle sarhoş olur.

Âşığı sarhoş eden şey, Allah aşkı ve fena kadehidir. O, vahdet meyinden keyif alır. Âşık, meyi lâilâheillâllâhın mürüvvetiyle içer. Himmeti yüce tutup, ikiliği bırakan, kendini temizleyen, gayriden geçen, vahdeti bulan âşık aşk meyine kanıp

---

¹¹⁷⁸ *Sekâhüm rabbühüm*: İnsan (76) suresinin “Üstlerinde ince ve kalın ipekten yeşil elbiseler vardır. Gümüş bileziklerle süslenecelerdir. Rableri onlara tertemiz bir içecek içirecektir.” mealindeki 21. âyetinden iktibastır.

sarhoş olmuştur; onun içtiği yürek kanıdır. O içtiği vahdet şarabından başkalarına da sunar, divanelere bile uslu der.

8.32.Âşık, gam sarhoşudur.

Gama teşbih edilen aşk, âşığın gönlünde bin sûret ile cilve edip onu şâd eder. Âşık, sarhoşu olduğu gam kadehinin neşesine doyamaz. Onun gönlünde gam hazinesi vardır. Âşık onunla mutlu olur.

8.33.Âşık, kadehten içer.

Âşığın vasıflarından biri de onun sarhoş oluşudur. O, muhabbet kadehinin sunulduğu bezmin esiridir, ona dert ile bağlıdır. Âşığın elinden içilen kadeh, nâm ve nişanı mahveder. Mısırî'de geçen bir düşünceye göre âşık, meyhanedeki içeceği bir kadehi, tekkede bin sofunun meşguliyetine değişmez.

8.34.Âşığa göre meyhane ile mescid birdir.

Âşık, meyhane ile mescid arasında fark göremez ve meyhanede de dostu olan Allah'ı çağırır. Âşık orada feyz cezbesinin şarabından kendisine sunulmasını talep eder, meyhanede bir kadeh nûş etmeyi sofunun bin işine değişmez. Üzerinde çalıştığımız metinlerde tasavvuf şiirinin klasik meyhane/tekke metaforunun belirgin bir şekilde sürdürüldüğü anlaşılmaktadır.

8.35.Âşık-Allah

8.35.1. Âlemdaki her şey Allah'a âşıktır.

Âlemlerin hepsi; melek, cin, âdemoğlu, yeryüzü, denizler, felekler, güller, bülbüller, menekşeler, sümbüller, güneş-zerre, deniz-damla, Tuba, Sidre, hûri, gılman, Mâlik, Rıdvân, sekiz cennet, yedi cehennem, gâib, hâzır, bâtın, zâhir, mümin, kâfir, dağlar, beller, akan sular, esen yeller, Mecnun, Leyla, Vâmık, Azra, dağ, çöl, oturan, kalkan, zâhid, âbid, ruku eden, secde eden, bağ, bostan, sümbül, reyhan, bahar, cümle mevcudat, her şey, herkes, Mevlâ'ya (Allah) âşıktır ve onu özler.

8.35.2. Âşık, Allah'ındır.

Âşık, her şeyiyle Allah'ındır. Allah'ın nefesleri, âşığın nefesine dolmuştur. Allah âşıkla beraberdir. Ene'l-hakk sırrının mazharı olan âşık, Allah'tan gelmiş ve yine Allah'ın dergâhına gidecektir. Âşığı hayrete koyan ve gerçekte âşık Allah'tır. Âşığın tabiatını Allah'ın âşıklarının nazarı güzelleştirir ve âşığı Allah esirger. Allah'ın âşiklara verdiği mülkün yanında Süleyman'ın (devrin sultanı) mülkü viraneye benzer. Bunu bilen Allah âşıkları Süleyman'a (devrin sultanı) dönüp bakmaz.

8.35.3. Âşığa aşkı Allah vermiştir.

Âşık olmak için kişinin çabası gerekse de Allah'ın daveti ve kudreti olmadan âşık olunamaz. Âşiklara kadeh sunup onları ebedî sarhoş eden, aşk ateşinde yakan, Celâl kılıcı ile yaralayan Allah'tır. Âşık, Allah'ın aşkı ile teselli bulur. Âşığın hocası ezel aşkıdır. Kişiyi aşk hastası, hayran eden Allah'tır. Âşikların kimini sıfata kimini zata erdiren, kimilerini de âşiklara serdar eden Allah'tır.

8.35.4. Âşık, Allah'a âşıktır.

Âşığın sevdiği, cânânı, efendisi, sultanı olan Allah'tır. Âşık, Allah'ın aşkına bendedir. Onun deli divanesi olmuştur. Allah aşkı onu kendinden geçirir, teselli eder. Allah'ın şevkinin ateşi, âşığı yakar. Onu bir pervane gibi döndüren, yâri olan Allah'ın aşkı ve hüsnüdür.

Âşık Celâl'in ateşinin hararetine dayanamaz, cemâlinin nuruna âşık olur. Âşık kalbinin eğlencesi olan Allah'tan başka bir sevda istemez. Âşık Allah'ı anınca ağlar ve sırrını Allah'a açar. Vuslata Allah'a cândan âşık olanlar, layık olur.

Allah aşkı âşığı saflaştırmış; vücudunu, varlığını ve her şeyini yakmıştır. Onu bu hâle sokup hakikat denizine gark eden, ledünnî ilmi ile kalbini umman eyleyen Allah'tır. Allah'ın şarabından içen âşık, kâinatı fark edemez. Allah'ta fena olan âşığın ne bilgisi ne aklı kalır.

Âşık, Allah'tan başka her şeyin yok olacağını bilir. Bu sebeple Allah'tan ayrı düşmek, onun için zındandır. Âşık, hastalığın da sağlığın da verenin de alanın da Allah olduğunu bilir. O, her fitneyi *in-hiye illā*¹¹⁷⁹ ile karşılar.

Âşık, Allah'n âşığı olmalı, yolu doğrultup Allah'a varmalı, ırmakların döne döne denize kavuşması gibi dönerek Allah'a ulaşıp sakinleşmelidir. Âşık, gönlünün Allah'ın hanesi olduğunu bilmeli, ondaki pası silip Allah'ın hoşuna gitmelidir. Âşık Allah yolundadır ve özünü sâdik olduğu bu yoldan ayırmaz; orada toprak olmak, cânını feda etmek ister.

Âşığın Allah'ın veçhine şahit olacağı yer olarak cennet işaret edilmiştir. O, Allah'ın dîdârının lütfuna mazhar olduğunda cennete vâristir. Allah âşığı cennette veçhinin nuru ile yakar. Âşığın buna muhatap olabilmesi için dünyada uyumamalıdır. Allah'a âşık diller (gönül); hûri ve gılmana dönüp bakmaz.

Âşıkların Allah'a kendilerini yakın gördükleri zaman dilimi olarak iki vaktin öne çıktığı görülmektedir: Seher vakti ve ramazan. Sadık âşıklar, enfâs-ı Rahmanî ile Allah'tan gelen nidadan haz aldığı için seherde uyumaz. Aşk, Cemâl'in nuruna ramazan ayında erişir.

Allah'ın fiillerini ve sıfatlarını keşfedip zâtının nurunun tecellisini görmek, fena-yı külle ve beka-yı zâta ermek için Allah'ın celâlinin ışığında kendini yakar. Aşk, Allah'ın tecellisinin neticesi olarak bazen gizlenir bazen ayan olur. Âşık, Allah'tan kâm alıp Allah'a gider, başkalarını Allah'a çağırır. Onun sözünü dinleyenler, Allah'a gider. Bu yönüyle âşığın varlığı Allah'ın halka verdiği bir cömertliktir.

8.35.5. Âşık, Allah'ı ister.

Âşık, Allah'ı ister/arar. Onun tek ihtiyacı Allah'tır. Âşığın en büyük bayramı, benzeri olmayan Allah'tır. Âşık, yakın olmak istediği ve peşinde olduğu, lütfuna mazhar olmak için bahane aradığı Hakk'tan yana gidip Allah'ı bulur. Özünü

¹¹⁷⁹ *in-hiye illā*: Müminun (23) suresinin “ Hayat, bu dünya hayatından ibarettir. Öltürüz ve yaşarız. Biz tekrar diriltilecek değiliz.” mealindeki 17. ayetinden iktibastır.

kavuşmak istediği Allah'a doğrudan âşık, mübtelası olduğu Allah'a kavuşunca azad olur.

8.35.6. Âşık, Allah'a yalvarır.

Âşık, sadece Allah'a muhtaçtır. O'ndan O'nu talep etme şevkini isteyip dert ile yalvarır. Âşık, Allah'tan vuslatını lütfetmesini, maksad-ı aksâya vâsıl olmayı, gönül aynasının mücella olmasını ve ilme kolay ulaşmayı ister. Âşık namaza devam eder¹¹⁸⁰ ve Allah'a karşı ellerini bağlayıp durur. Âşık, Allah'ın ihsanını fikretmeli, lütfunun çeşitliliğini hatırlamalı, gece gündüz uyumadan şükretmelidir.

8.35.7. Âşık, Allah'tan meded/inayet/ihsan ister.

Âşık, Allah rızası yolunda hidayet ister. Allah'ın merhametine iki cihanda da taliptir. O; Allah'tan ihsan, inayet, meded, lütuf, kerem ister. Allah'a vuslatın Allah'ın inayetiyle mümkün olabileceğini bildiğinden niyazını daima Allah'a yapar. O'na kusurlarına bakmaması için niyaz eder. Âşık, Allah'ın inayetiyle cüzden geçip külle kavuşur.

8.35.8. Âşık, Allah'ın feyzini ister.

Allah'ın lütfunun feyzi, âşığın şifasıdır. Âşık, Allah'ın feyzinin sırrına sâridir. Âşık, adının Allah'ın feyziyle âlemin levhinde yazılı kalmasını ister. Âşık ilahî feyzin yardımı olmaksızın Hz. Peygamber'i methodemez.

8.35.9. Âşık, Allah'ı zikreder.

Âşığı zikrullah yakmıştır. Âşık her yerde, sabah akşam, her zaman zikreder. Bunu kendisi gibi başka âşıklarla toplanıp yaptığı da olur. Âşıklar devranı zikirle yaparlar. Zikir, âşığın hem eğlencesi hem de Hakk yolundaki refredir. Zikirde hâlet bulup devran ile hayran olan âşiklara hesap yoktur. Allah, âşığı zâkir iken mezkûr

---

¹¹⁸⁰ Meâric (70) suresinin “Onlar, namazlarına devam eden kimselerdir.” mealindeki 23. ayetinden mülhem.

eder. Mısırî'de geçen bir düşünce ise biraz daha farklılık gösterir: Âşık, Allah'ı zikreden ağzın kendisine sövmesine razı değildir.

8.35.10. Âşığın yardımcısı Allah'tır.

Doğru yolu bulmak ve esirgenmek için Allah'tan yardım isteyen âşığın yardımcısı Allah'tır. Allah âşığın işlerini kolaylaştırır. Allah, ağyara karşı âşıklara ihsanda bulunur. Eğer Allah âşığın kalbine nazar ederse onda mâsivadan eser bırakmaz.

8.35.11. Âşıkların derdinin dermanı Allah'tır.

Allah'tan ayrı düşmek âşığın derdidir. Derdi verip âşığın efganını arttıran da Allah'tır. Âşık vuslat umarak Allah'tan derdine derman ister.

8.35.12. Âşık, Allah'ın veçhine aynadır.

Âşık, *Semme vechullâh* remzini keşfetmiştir ve gönlünün Zât'ın (Allah) veçhine ayna olmasını ister. Onun gözü Allah'ın veçhinin nuruyla açılır. Allah âşığa Hz. İbrahim'in veçhiyle görünmüştür. Allah'ın veçhinin güzelliğine hayran olanlar âşığı anlayabilir.

8.35.13. Âşık, Allah'ın cemâlini görmüştür.

Allah, cemâlini âşığa bildirmiştir. Âşık da onu görmek, onun tecellisine mazhar olmak ister, Allah'ın cemâlini görmek onun için bir bayramdır. Allah'ın cemâlini her şeyde zâhir gören âşık, cihân halkının Allah'ın cemâlinin nuruyla süslenmesi karşısında divane olur. Vuslata eren âşık, Allah'ı ayan görmüştür. O, kâinatta her yerde onu arar ve her zerrede onu görür, Bu aşamada kendisinin ve irfânının aslında var olmadığını anlar. Bu konudaki başka bir düşüncede ise Allah'ın cemâli âşığın kendisinde tecelli eder. Âşığın gönlünü Allah'ın cemâlinin nuru aydınlatır.

8.35.14. Âşık, sanemde de Allah'ı görür.

Âşık, cânına kasteden sanemden korkar. O, puthanede de olsa Allah'ın veçhini görür ve onu çağırır. Âşık, sinesinde sanemin muhabbet ateşinin şulesini taşır.

8.35.15. Âşık, nâkıstır.

Âşık, Allah'ın iyiliklerine karşı kemlik ettiğini düşünür. Benliği onu Allah'tan ayırır. O, kendini bilemediği için 'Nefsini bilen Allah'ı bilir.'in manasını kavrayamamış, Allah'a teşekküründe kusur etmiştir. Onun Allah'a layık hiçbir şeyi yoktur. Ayrıca o, Hz. Peygamber'i hakkıyla vasfedemez.

8.35.16. Allah yolunun âşıkları

Mısırî ve Nûrî divanlarında yer alan bir şiirin nakarat dizesinde yer alan tamlama ortaktır: "Hakk yolunun âşıkları." Âşığın nihaî hedefi olan Allah'a vâsıl olmayı yol ile ilişkilendirilerek ifade eden bu şiirlerde ortaya çıkan düşünceler şunlardır:

Allah yolunun âşıkları, mâsivayı terk edip dosttan yana azmetmiş, ölmeden evvel ölmüş, baki hayatı bulmuş, dünya zulmetinden geçip âb-ı hayatı içmiş, derya olup inciler saçmıştır. Allah yolunun âşıkları, maksuduna aşk meydanında ermiş, Hakk cemâli görmüşlerdir. Onlar, yolları ayrı olsa da hepsi de yolun şâhıdır ve yolları Allah'ın dîdârına varır, sevgiliye kavuşturur. Maksutlarına vâsıl olan Hakk yolunun âşıklarını dinleyen Hakk'ı bulur. Onlar, ölmezden önce öldürür, baki hayatı buldurur, Hakk yoluna kurna olur.

8.36.Âşık-Aşk

8.36.1. Âşık, aşkla doludur.

Âşık, aşkla dolar. Ancak bunun gerçekleşmesi Allah'ın yardımıyla mümkün olabilir. Aşk, âşıkta gayrı sevdadan eser bırakmaz, âşığı yağma eder. Gönlü yağmalanan âşığın aklına hiçbir şey gelmez.

Aşkın zorluklarını bilen âşık, onu gizleme konusunda çâresizdir. Âşığın yüzünde ve sinesinde aşk ayetleri yazılıdır. Allah aşkı âşığın keyfidir. Aşk sebebiyle hayrete düşen âşık, onun süruruyla kendinden geçer, şaşkınlığıyla susar. Âşık kendisinde sabır ve karar bırakmasa da aşkı terk edemez. Âşık, aşkta mahir ve aşk burhanı olmak; aşk mâsivasına bigâne olmak ister. Onu mâsivadan yine aşk kurtarır.

8.36.2. Âşık, seçkin ve imtiyazlı biridir.

Aşk, âşığın rezil rüsva olmayı göze aldığı bir hâldir ancak âşık başkalarının ayıplanan o hâli kendi içinde yüceltir. Ona göre âşık, aşkla elde ettiği Allah vergisi imtiyaz nedeniyle seçkin biri olmuştur. Âşık, zamanının Eflâtun'unun bile bilmediği aşkı kendine hikmet eylemiş hatta kendisi hikmet olmuştur.

8.36.3. Âşık, aşkın doğru yolunu gösteren bir rehberdir.

Âşığın bir vasfı da onun rehber olmasıdır. O, gönül şehrini gele gide yol eylemiştir, doğruluk vadisinin rehberi, temiz giden sâliklere doğru yolu gösteren aşk diyarının kabile reisidir. O, herkesi aşka çağırır, aşk yolunda gitmeyi öğütler.

8.36.4. Âşığı, aşk bambaşka bir hâle sokar, âvare eder.

Aşk, âşığı acayip bir hâle düşürmüş, onu mahvedip âvâre bırakmıştır. Aşkın yeli âşığın bedenini katre katre etmiştir. O, bambaşka bir hâl olan aşk nedeniyle miskin bir şekilde gece gündüz dolaşır, ağlar durur, âhı âlemi tutar. O, ta ezelde aşk içinde rüsva olmuştur. Âşık, aşkın kendini düşürdüğü bu durum nedeniyle bazen diri bazen ölüdür, bazen uslu bazen delidir.

8.36.5. Âşık, aşk meydanına girmiştir.

Aşkın bir meydana teşbih edildiği düşünceye göre âşık, ona girince maksuda erer. O, aşk enaniyet çöpünü yakınca, arş ve kürsüden daha geniş olan bir meydana. Orada âh u zâr etmek âşığın eğlencesidir. Âşık, ona Mansur gibi başı açık girer.

8.36.6. Âşık, aşk denizidir/denizindedir.

Âşık, aşk denizinin dalgıcıdır. Âşık, sonu, sınırı olmayan aşk denizinde boğulmuştur. Cevri'de geçen bir düşünceye göre ise âşığın kendisi deryaları bir katre bile sayılmayan aşk denizidir.

8.36.7. Âşık, aşk şarabıyla sarhoştur.

Âşık, Allah aşkının şarabıyla sarhoştur, hatta o aşk badesine âşıktır. Âşık, susuzluğunu çektiği tadı güzel aşk şarabını lezzetli bulur, sevdiğini de sarhoş eder. Ondan o kadar içer ki utanmayı bırakıp gönül sırlarını yâre açar ve dünya ve ahireti umursamaz. Bu aşamada mescid ile meyhane ona bir görünür.

8.36.8. Âşık, aşk belasına tutulmuştur.

Aşkın bir çeşit bela olarak tavsif edildiği görülmektedir. Âşık, aşk belası yüzünden keman dönse de bundan şikâyet etmez hatta aşk belasını seven âşıkları takip eder.

8.36.9. Âşık, aşka kurban olur.

Aşk, âşık için bir çeşit fermanıdır. Âşık, başını ve cânını aşk için feda etmeye hazırdır. Aşk için cânından geçen âşığın sözünü dinleyen, cân ve tenini Allah'a kul eder. O, kendini öldürmek isteyene boynunu sunar.

8.36.10. Âşık, aşk tüccarıdır.

Âşığın tüccar, aşkın da nakit olarak görüldüğü düşünceye göre o, aşk karşılığında sivanın tümünü satan ve işleri kesat giden bir aşk tüccarıdır. Onun için eğlence aşk hâcesi ile alışveriş yapmaktır. Âşık, aşk nakdini taşımayanla alışveriş etmez.

8.36.11. Âşık, aşk ile mesrûrdur.

Aşkın zevk, safa, sevinç olarak değerlendirildiği düşüncelere göre aşk zevk ve safasıyla mesrur âşığı mesut eder. Onun gönlünde daima aşk neşesi vardır. Aşk âşığın vaktini bayram sevincine çevirip ona ezeli zevk verir. Aşkla nûş eden âşık, âlemin safasıyla dolar.

8.37.Âşık Kavramında Edebî Düşünceler

8.38.Âşığın evsafı

Âşık, aşk mektebinin şakirdidir.¹¹⁸¹

Âşık, aşikâre ve nihâne tılsım-ı âzâmdır.¹¹⁸²

Âşığın lisanı Hakk (Allah) lisanıdır, Hakk'ın (Allah) tercümanıdır.¹¹⁸³

Âşığın cilvegâhı bazen melamet pazarının köşesidir.¹¹⁸⁴

Âşık, aşk derdine mübtela fakat derman istemeyen şaşılı bir hastadır.¹¹⁸⁵

Âşık, temmuz sıcağında bir ağaç (gibi boyu olan sevgilinin) gölgesine muhtaç bir topraktır.¹¹⁸⁶

Âşık, gâh âlem harmanında bir dane gâh her şeyi câmi (toplayan) bir meydan olur.¹¹⁸⁷

Âşık, aşk ile vehim çer çöpünün yaktığı ateştir.¹¹⁸⁸

¹¹⁸¹C, g. 97/5 Cevrî gibi şakird olalı mekteb-i 'ışka / Mecnûna sebakdaş u Felâtuna edîbüz

¹¹⁸²NM, 118/6 Yirde gökde her ne kim var bağıldur başı baña / Aşikâre vü nihâne ben tılsım-ı a'zamum

¹¹⁸³SG, 4/6 Hak lisânıdır lisânüm tercemâniyam Hakk'uhn / Hakk'ı bilmek isteyen gelsün salâdur şeyh ü şâb

¹¹⁸⁴C, terk. /VIII/3Geh cilve-gehüm küşe-i bâzâr-ı melâmet / Geh cāy-ı karārum ser-i sahrā-yı mahabbet

¹¹⁸⁵C, g. 254/4 Tabîbe mübtelâ-yı derd-i 'ışkuñ minneti yokdur / 'Aceb hikmet k'ola tımârdan bîmâr müstağnî

¹¹⁸⁶C, g. 250/4 Tâb-ı temmüz-ı 'ışk ile yandı zemîn-i dil / Ben hâke sâye salmadı ol nev-nihâl ise

¹¹⁸⁷NM, 113/9 Gâh olur bu hırmen-i 'âlemde ben bir dāneyüm / Geh kamuı câmi' olmuş ulu meydân olurum

¹¹⁸⁸C, terk. 1/XI/6 Ben 'ışk ile âteş-zen-i hâr ü has-i evhâm / Sen 'akl ile vādî-i hayâlâtda hâyıf

Âşık; aşk hadisine dil, mana sırrına kulaktır.¹¹⁸⁹

Âşık, aşkın mahiyetinin bilinmeyen cevheridir.¹¹⁹⁰

Âşık, aşk mahiyetinin özünün yanağının suyudur.¹¹⁹¹

Âşığın yan yana oturduğu dostu âşktır.¹¹⁹²

Âşık, aşk ümmetindedir.¹¹⁹³

Âşık, aşk kadısı olmuştur.¹¹⁹⁴

Âşık, zât, esma ve sıfat ile yekdemdir.¹¹⁹⁵

Âşık, aşka aşk bağıyla bağlıdır.¹¹⁹⁶

Âşık, aşk ile pâye bulur.¹¹⁹⁷

Âşık, ibtiladan (tutku) haz alır.¹¹⁹⁸

Âşık, aşktan başka bir iş tutmaz.¹¹⁹⁹

Âşık, sevgiliye ulaşmak isterken aşk yolunda toprak olmaktan kaçınmaz.¹²⁰⁰

¹¹⁸⁹C, g. 114/1 Ne hüş-yâr-ı hamûşuz ne mest-i pür-cûşuz / Hadîs-i 'ıška zebân sırr-ı ma'nîye gûşuz

¹¹⁹⁰C, g. 96/3 Keyfiyyetümüz derk idemez fehm-i hikem-senc / Mâhiyyeti ma'lûm degül cevher-i 'ışkuz

¹¹⁹¹C, g. 95/6 Hem mädde-i tâb-ı dil-i derd-keşânuz / Hem âb-ı ruh-ı cevher-i mâhiyyet-i 'ışkuz

¹¹⁹²C, tah. 6/4 'Azm-ı râh itsem ya hod kılsam belâ güncin makar / Çekmezin her hâlet ile zerrece havf u hatar / Kanda olsam olur elbette baña şâm u seher / 'Işk hem-zânü belâ hem-hâne mahabbet hem-sefer / Şevk reh-ber derd mûnis gam musâhib gussa yâr

¹¹⁹³AN, k. 1/8 'Işkdur hazret-i mahbûb-ı Hudâ ma'nîde / Gel'e inkârı ko zâhid olalum ümmet-i 'ışk

¹¹⁹⁴SG, 60/5 Kâdı-i 'aşk olalı tevfiğ yârimdür Ğaybî / Ğaynîçün öz özime hâfiz oldum hem vâ'iz

¹¹⁹⁵NM, 118/5 Cümle mevcûdatı virdüm ben vücûd-ı vâhide / Zât u esmâ vü sıfât ile ki hâlâ yekdemüm

¹¹⁹⁶AN, i. 73/4 Lütf ile aña diseñ ey derdmend / Niçe olduñ 'ışkumuñ kaydına bend / Niçedür 'ışkum saña itdügi fend / 'Işk senüñ 'âşık senüñ ma'sûk senüñ

¹¹⁹⁷SG, 67/7 'Aşk durur mâye / Elde sermâye / Ğaybî bul pâye / 'Âşık ol 'âşık

¹¹⁹⁸AN, i. 61/1 Benem ol 'âşık-ı şeydâ ki bulmıs ibtilâdan haz / Odur ma'sûk-ı bî-pervâ ki eyler mübtelâdan haz

¹¹⁹⁹SG, 86/4 Göñülde hiç koma teşviş / Çiğ kalma 'aşk ile piş / 'Aşkdan Ğayri tutma bir iş / 'Aşk ile tut pîr eteğün

¹²⁰⁰C, tah. 6/1 İtmek isterseñ eger cây-ı kararım küy-ı yâr / İrtifâ'-ı şân ile bulmak dilerseñ iftihâr / Kaçma olmaktan tarîk-ı 'ışk içinde hâk-sâr / Eyle ey dil cismüñi râh-ı mahabbetde Ğubâr / Zayı' olmaz bir gün iltür küy-ı rûzgâr

Âşığın, aşk devletine kavuşmaktan başka bu cihanda istediği bir şey yoktur.¹²⁰¹

Âşık, kılıcı ve kalemiyle aşk ülkesinin şahıdır.¹²⁰²

Âşık, aşk himmetiyle kanatsız bir şekilde dokuz feleği geçer, arşa basar.¹²⁰³

Lîmaallah deminde âşık, aşkın halvetine girmiştir.¹²⁰⁴

Âşığın sırrına aşk kitabı okunmuştur.¹²⁰⁵

Âşık, bî-mekân iken kevn ü mekân içre düşmüştür.¹²⁰⁶

Âşıklar, seher vakti esen aşk rüzgârından haber alırlar.¹²⁰⁷

Âşık, aşk nüktesinin rumuzunu her seher vakti ifşa eder.¹²⁰⁸

Âşıklar, bülbülden haber getirmesini bekler.¹²⁰⁹

Âşık, ümit güneşinin ışığına nazlanır, çünkü aşkın himmet âleminin gölgesinde oturmaktadır.¹²¹⁰

Âşık, kendini ay ve güneşe parlaklığını veren derdin zerresidir. Feleğin damını gölgede bırakan aşk kubbesidir.¹²¹¹

Âşığın Tûr dağı, aşkın yüce arşıdır.¹²¹²

¹²⁰¹C, g. 175/4 Harîş-i devlet-i 'ışkam niyâz-pâş-ı dilem / Cihânda ğayri ümîd ü recâ nedür bilmem

¹²⁰²AN, mu. 4/2 Derd ile meydân-ı 'ışk içre revâ bassam kadem / Na'ra-i mestâneler ursam derûnî dem-be-dem / Milk-i 'ışkuñ şâhıyam destümdedür seyf ü kalem / Şâh-ı 'ışkam nâle vü âhum menüm tabl ü 'alem / Hayme vü hem säyebânum kubbe-i mînâ yeter

¹²⁰³AN, k. 1/10 Bir nefesde geçerem nühe feleği bî-per ü bâl / Basaram 'Arş'a kadem olur ise himmet-i 'ışk

¹²⁰⁴AN, k. 1/15 Karışup halka begüm n'eyleyelüm celveti biz / Lî-ma'a'llâh demidür eyleyelüm halvet-i 'ışk

¹²⁰⁵AN, i. 50/3 Okındı sırruma 'ışkuñ kitâbı / İştîdi sem'-i cân anda hitâbı / Aradan kaldurup cümle hicâbı / Gönül Allâh'a 'âşıkdur yeñilmez

¹²⁰⁶NM, 152/2 Hak'ıla bî-nişân iken kamu cânlara cân ilen / Düşürdi bî-mekân iken beni kevn ü mekân içre

¹²⁰⁷AN, i. 36/2 'Âşıklara vakt-i seher / Andan nesîm-i 'ışk eser / Ol nefhadan alup haber / 'İşk illerine kim gider

¹²⁰⁸AN, i. 11/5 Rümüz-ı nükte-i 'ışkı tuyana 'ışk olsun / Bu sırrı Nürî sabâ her seher ider ifşâ

¹²⁰⁹H, i. 139/4 Gülden dikenden bendi kes / Allahu bes bâkî heves / 'Uşşâka olup dest-res / Bülbül haber vergil bize

¹²¹⁰C, g. 95/5 Nâz itmedeyüz pertev-i hurşîd-i ümîde / Biz säye-nişîn-i 'âlem-i himmet-i 'ışkuz

¹²¹¹C, terk. 1/IX/6Hurşîd ü mehe tâb viren zerre-i derdem / Bâm-ı felege säye salan târem-i 'ışkam

Âşık, aşkın âfetidir.¹²¹³

Âşık, aşkın kilisesidir.¹²¹⁴

Âşık aşk zerresidir.¹²¹⁵

Âşık, daima zindedir.¹²¹⁶

Âşık, daima şevklidir.¹²¹⁷

Âşık, izzet sahibidir.¹²¹⁸

Âşık, nâdân değildir.¹²¹⁹

Âşık, nâdâna baş eğmezse ona merd denir.¹²²⁰

Âşığın irfân sahibi olması beklenir.¹²²¹

Âşığın envârı vardır.¹²²²

Âşığın kelâmını zâhirde kalan kullar, anlayamaz.¹²²³

Hız. Musa'nın asası ve yed-i beyzâ âşıktadır.¹²²⁴

Âşıkların gülistanı Hicaz'dır.¹²²⁵

---

¹²¹²C, g. 46/3 Ben kelîm-i kelâm-ı râz-ı dilem / 'Ârş-ı a'lâ-yı 'ışk Türumdur

¹²¹³C, g. 95/1 Ser-mest-i gam u perde-der-i hâlet-i 'ışkuz / Gam âfet-i 'akl u dil ü biz âfet-i 'ışkuz

¹²¹⁴C, g. 102/5 N'ola Cevrî gâh ma'mûr u gehî olsak harâb / 'İşka deyr ü zühde ka'be gamzeye mey-haneyüz

¹²¹⁵C, k. 3/1 Zerre-i 'ışk u âfitâb-ı dilem / Nüşâ-i hikmet ü kitâb-ı dilem

¹²¹⁶AN, i. 114/10 Nürî ol sâdik 'ışk ile yanık / Dâ'imâ 'âşık zindedür zinde

¹²¹⁷NM, 6/6 Varlığın mahv itmek oldı âyin erkân sâdika / Kalbini yakmak gerek anuñ demâdem bârika / 'Âşık oldur gitmeye her dem başından şâ'ika / 'İşk kilki çekdi hat levh-i vücûd-ı 'âşika / Kim ola sâbit Hak isbâtında nefy-i mâ'ada"

¹²¹⁸AN, i. 101/2 Zâhidâ 'izzet dilerseñ 'âşık ol / 'İşka kul olmaz mı hünkâr isteyen

¹²¹⁹C, terk. 2/IV/3 'Âşıkumdur diyü fahr eyledüğüñ nâ-dânda / 'İşkı fehm eyleyecek zerrece iz'ân olsa

¹²²⁰H, i. 106/2 Dünyâda çeker her ferd / Hâlince belâ vü derd / Ol âşika derler merd / Baş eğmeye nâdâna

¹²²¹C, terk. 2/IV/1 Lütfuña mazhar olan lâyı-ı ihsân olsa / Saña 'âşık geçinen sâhib-i 'irfân olsa

¹²²²AN, i. 117/7 Şerh itdi Hak sudürî keşf eyledi umürü / Müstağrak oldı Nürî envâr-ı 'âşıkâna

¹²²³AN, i. 33/4 Zevâhirde kalan kullar kelâmum fehm idinmezse / Bize ey dil bu vâdide yeter 'arif olan pîrler

¹²²⁴NM, 166/9 'Âsâ-yı Mûsâ bendedür / Hem yed-i beyzâ bendedür / Mısırî baña bir bendedür / Gele Deccâl gele gele / Gör kim senüñ hâlün n'ola

Aşk cevherine vücudunun toprağını katmak isteyen âşık, mertlerin ayağının tozu, rindlerin köyünün toprağı olmalıdır.¹²²⁶

Âşığın dilinin (gönlü) büyük kısmını aşk cevheri oluşturur.¹²²⁷

Âşık, aşkın tecelli yeridir.¹²²⁸

Âşığın süsü aşktır.¹²²⁹

Âşık sayesinde, dil (gönül) aşkın sırrına mahrem olur.¹²³⁰

Ben, biz, sen, o âşığa perdedir.¹²³¹

Âşık, aşk perdesini yırtmıştır.¹²³²

Âşık, zevk-i külli isteyen uryan kişidir.¹²³³

Âşık, ar ve ırz yükünden kurtulmuştur.¹²³⁴

Âşıklar, mahcuptur.¹²³⁵

Âşığın salih ameli, nâfilesi Hakk (Allah) aşkıdır.¹²³⁶

Âşık, aşkı imam bellediği için sürekli namaz kılma hâindedir.¹²³⁷

¹²²⁵ NM, 62/3 O yollaruñ muğaylâni ‘âşıklarun gülistânı / Hicâz’uñ yolu kârbânı ne güzeldür ne güzeldür

¹²²⁶ C, kıt. 79/7 Eger hâk-i vücuduñ cevher-i ‘ışk itmek istersen / Gubâr-ı pây-ı merdân ol türab-ı kûy-ı rindân ol

¹²²⁷ C, g. 136/5 Özge terkîbdır dil-i Cevrî / Cüz’-i a’zamdur anda cevher-i ‘ışk

¹²²⁸ C, g. 217/3 Hüsnuñ âyînesiyüz ‘ışka tecellî-gedeyüz / Beñzemez zerrece bir vech ile hurşid bize

¹²²⁹ C, g. 242/4 ‘Âlem-i ‘ışk-ı harâbîdür hemîşe zîverüm / Tâli’üm itmiş delâlet dâ’imâ bād olmağa

¹²³⁰ C, g. 154/5 Cevrî gibi bir ‘arif ile mahrem olaldan / ‘İşkuñ haberinden nice esrâr bilür dil

¹²³¹ SG, 35/6 Ene nahnu ente hüve oldı hicâb ‘izzetüm / Zâhir iken göz göre a’mâya ahfâ bendedür

¹²³² C, g. 95/1 Ser-mest-i gam u perde-der-i hâlet-i ‘ışkuz / Gam âfet-i ‘akl u dil ü biz âfet-i ‘ışkuz

¹²³³ NM, 100/16 Çünkü ârîdür izâfdan vücudı dilberün / Zevk-i küllî isteyen ‘âşık dahi ‘üryan

¹²³⁴ NM, 142/1 Kim ki cândan geçmez ise deñ bize yâr olmasun / ‘Ar u ‘ırz ile gelüp ‘âşıklara bâr olmasun

¹²³⁵ AN, i. 126/7 Ol Cenâb-ı Hazret’ün ‘âşıkları mahcüb iken / Açdı eltâfi yüzün Nürî nümâyân eyledi

¹²³⁶ SG, 79/2 ‘Aşk-ı Hak’dur ‘ilm-i nâfi’le bize sâlih ‘amel / ‘Aşk-ı Hak’dur zikrimüzle şuglümüz her subh u şâm

¹²³⁷ SG, 79/1 Muktedâmuz ‘aşk-ı Hak’dur ‘aşkı idindük imâm / Anuñ için oldı her demde salâtımız müdâm

Sûfi; âşıkları ibadet etmez diye, kınar.¹²³⁸

Âşık, oruç ayı olan ramazanda mesrûr olur.¹²³⁹

Âşık, oruç ayı olan ramazanda nur ile dolar.¹²⁴⁰

Âşığa kötülük, onu aşktan uzaklaştırmakla olur.¹²⁴¹

Âşık, ber-murad olmak hevasıyla dolaşır.¹²⁴²

Sevgilinin lütfu ve azarlaması âşığa ve rakibe aynıdır.¹²⁴³

Âşık, sevgilinin çeşmini görünce cân verir.¹²⁴⁴

Âşığı, sevgilinin (cânân) gözü öldürmek ister.¹²⁴⁵

Âşığın gözünden gönül kanı akar.¹²⁴⁶

Âşığı, aşk aldatır.¹²⁴⁷

Âşık, aşkı terk edemez.¹²⁴⁸

Âşık, elindeki tüm varını aldırmıştır.¹²⁴⁹

¹²³⁸ C, g. 88/4 Mey-hâne vü mescidde ‘ibâdet ider olduk / Sûfi bize ta’n itme Müselmânlığumuz var

¹²³⁹ AN, i. 91/5 ‘Âşıkları mesrûr ider / Cân u dili ma‘mûr ider / Bu Nürî’yi pür-nür ider / Şehr-i sıyâm mâh-ı kıyâm

¹²⁴⁰ AN, i. 91/5 ‘Âşıkları mesrûr ider / Cân u dili ma‘mûr ider / Bu Nürî’yi pür-nür ider / Şehr-i sıyâm mâh-ı kıyâm

¹²⁴¹ C, g. 83/1 ‘İşkuñ esrârına vâkîf dil-i âgâhumdur / ‘İşkdan kim beni men‘ eylese bed-hâhumdur

¹²⁴² C, tes. 4/5 Ber-murâd olmak hevâsıyla gezüp dünyâyı ben / Eyledüm hep tecrîbe Cevrî gedây bu bâyı ben / Bulmadum bir ehl-i himmet merdüm-i dânyâyı ben / Anuñ içün mesken itdüm genc-i istiğnâyı ben / Gördüm ey dil minnet ister virmege dünyâ murâd / Aña minnet itmeden kurtuldum oldum nâ-murâd

¹²⁴³ C, k. 30/51 Rakîb ü âşıka lütf u ‘itâb-ı çeşmi yeksândur / Yine küyünde baksañ gâh sulh u gâh gavğadur

¹²⁴⁴ NM, 89/3 Çeşmini gösterdügince ‘âşikuñ cânın alur / Leblerin açdıka cân nefh eyleyen cânâna bak

¹²⁴⁵ C, g. 17/2 Nâz eyler imiş ‘âşıkı öldürmege çeşmün / Gamzen var iken aña nedür minnete bâ’is

¹²⁴⁶ C, g. 4/2 Senüñ la’l-i lebün dürr ü güherler zâhir eyleyse / Benüm de çeşmüm eyler hün-i dilden la’l-i ter peydâ

¹²⁴⁷ AN, i. 73/4 Lütf ile aña diseñ ey dermend / Niçe olduñ ‘ışkumuñ kaydına bend / Niçedür ‘ışkum saña itdügi fend / ‘İşk senüñ ‘âşık senüñ ma’şük senüñ

¹²⁴⁸ NM, 187/4 Nice terk etsün ‘aşkı şol ‘âşık / Aña karşı sen meh-likâ düşdi

Âşık yokluğun üstündedir.¹²⁵⁰

Celâl ateşi, âlemi kapladığında, çaresiz âşık buna sabretmekte zorlanır.¹²⁵¹

Âşıkları yakan ateş, sonunda İbrahim'in ateşi gibi ona gül bahçesi olur.¹²⁵²

Âşık, gece gündüz hayret ender hayrettedir.^{1253, 1254}

Âşık, sadece bir hâle râzı değildir.¹²⁵⁵

Mevlid okunan günler, âşıklara bayram günü gibidir.¹²⁵⁶

Âşık, yolun ve yol gösterenin bir olduğu bilincindedir.¹²⁵⁷

Âşık, sadıkların yolunu tutar.¹²⁵⁸

Âşık, aşk tadını alanları bulmuştur.¹²⁵⁹

Âşık, rind olmak isterse, mertlerin yolunun şahını takip etmelidir.¹²⁶⁰

Âşık, aşk tahtının sultanına erişmiş ve hümanın gölgesine sahip olmuştur.¹²⁶¹

Âşık, doğru yolu lâilâheillallâh ile bulur.¹²⁶²

¹²⁴⁹ SG, 33/4 Gice gündüz idüp efgân u zârı / Gönülden kaldırıp sabr u karârı / Elinden aldırıp hep cümle varı / Dem-â-dem saçmayan 'âşık degildür

¹²⁵⁰ NM, 104/5 Şem'-i 'aşka Mısıriyâ yandur özün yoğ ol müdâm / 'Âşıka her yokluğun üstünde var eksük degül

¹²⁵¹ AN, i. 98/5 Kaplar ise 'âlemi nâr-ı celâl / Gizler ise nûrını vech-i cemâl / Nicesi sabr ide Nürî bî-mecâl / N'eylesün bî-çâre 'âşık n'eylesün

¹²⁵² NM, 56/2 Bunda 'uşşâkı yakan od âkıbet / Nâr-ı İbrâhim gibi gülzâr olur

¹²⁵³ NM, 104/4 Bu nişanı 'âşikuñ râhat olur gam dirilür / Hayret ender hayreti leyl ü nehâr eksük degül

¹²⁵⁴ NM, 112/7 Hayret ender hayrete şöyle düşürdi gönlümü / Şerh olımmaz bu dil ile şimdi hayrânüm benüm

¹²⁵⁵ NM, 143/3 Birer hâle cihânüñ halkı bir bir râzı olmuşlar / Benüm bir hâle meylüm yok Hak'üñ bilmem nesiyüm ben

¹²⁵⁶ AN, i. 13/4 Her kaçan kim sende mevlid okınur / Sanasın 'uşşâka ol gün 'îd olur / Hiç gönüllerde kasâvet mi kalur / Merhabâ ey mâh-ı mevlid merhabâ

¹²⁵⁷ SG, 1/15 Fi'l-hakîka 'âşıka oldur sırât-ı müstakîm / Kim bir ola anda râh u reh-ber ü hem reh-nümâ

¹²⁵⁸ H, i. 31/4 Sadıklar yolunu tutup / Hakk'ın dergâhına yitüp / 'Âşık bülbül gibi ötüp / Dost güllerinden dere gör

¹²⁵⁹ AN, i. 53/4 Birdür bu 'âlemün bize tatlusı acısı / 'İşkuñ halâvetin tadını bizde bulmuşuz

¹²⁶⁰ SG, 113/10 Mürîd-i râh-ı rindân olmağa tâlib iseñ 'âşık / Saña gösterdi Ğaybî işte şâh-ı râh-ı merdânı

¹²⁶¹ AN, k. 2/12 Sultân-ı serîr-i 'işka irdük / Ol zıll-ı Hümâ'ya mâliküz biz

Lâilâheillallâh'ın mürüvveti, âşığa aşkın kapısını açar, ona halis şarabından içirir, tarikat ashabını mutlu eder.¹²⁶³

Âşık, esmaya düşmemeli müsemmaya gitmeli, rüyada kalmamalıdır.¹²⁶⁴

Âşık, dil (gönül) kanı şarabını, aşk ehline gam bezminde sunar.¹²⁶⁵

Âşık, gama neşe bağısladığı için aşk tarafından kıskanılır.¹²⁶⁶

Uyanık, akıllı dilini (gönül) sevgiliye kavuşma düşüncesinin kadehi ile sarhoş etmeyen âşık övgüye değerdir.¹²⁶⁷

Âşık, tecelliye mestane olmak ister.¹²⁶⁸

Âşığın feryadının nağmesi, melamet bezminin zühre yıldızıdır.¹²⁶⁹

Gaflet sahipleri âşığın sözünü dinlemelidir.¹²⁷⁰

Âşık, çaresiz olan vecd ehlerinden olmak ister.¹²⁷¹

Âşık, taklidi bırakıp tevhide varmalıdır.¹²⁷²

Yerde ve gökteki her şeyin başı âşığa bağlıdır.¹²⁷³

¹²⁶² H, i. 2/5 Kanı bir kalbi uyanık / Kanı bir ciğeri yanık / Doğru yol isteyen âşık / Lâ ilâhe illa'llah

¹²⁶³ AN, mu. 1/6 Feth ide 'ışkuñ 'âşikâ bâbın / İçüre aña ol mey-i nâbın / Hurrem ide tarikat ashâbın / Mürvet-i lâ-ilâheilla'llah

¹²⁶⁴ SG, 67/5 Düşme esmâya / Gel müsemmayâ / Kalma rü'yâyâ / 'Âşık ol 'âşık

¹²⁶⁵ C, g. 179/1 Hün-ı dili bezm-i gam-ı câna getürdüm / 'İşk ehline sahbâ-yı harîfâne getürdüm

¹²⁶⁶ C, g. 175/2 Neşât-bahş-ı gamam reşk ider bu keyfûme 'ışk / Egerçi neş'e-i câm-ı safâ nedür bilmem

¹²⁶⁷ C, g. 266/4 Āferîn ol rind-i 'ışka kim dil-i hüş-yârını / Fikr-i câm-ı vasl ile ser-mest ü medhüş itmedi

¹²⁶⁸ NM, 108/5 Gönlümi mir'ât-ı vech-i zât idüp / Ol tecellîyle beni mestâne kıl

¹²⁶⁹ C, g. 33/1 Nağme-i nâlem melâmet bezmine Nâhîd olur / Şu'le-i âhum mahabbet çarhına hurşîd olur

¹²⁷⁰ H, i. 167/7 Mâsivâdan yumup gözü / Dergâh-ı Hakk'a tut yüzü / Hüdâyî'den güş et sözü / Aç gözün gafletden uyan

¹²⁷¹ H, i. 180/3 Nice bir bahs ü cidâl-i kıl ü kâl / Olagör bî-çâre ehl-i vecd ü hâl / Nefsini bil bulmak istersen kemal / 'Ârif iseñ aç gözün merdâne bak

¹²⁷² H, i. 92/2 Koyup kuru taklîdi / Cândan eyle tevhîdi / Bulmağa her ümidi / Tevhîde gel tevhîde

¹²⁷³ NM, 118/6 Yirde gökde her ne kim var bağlıdur başı baña / Âşikâre vü nihâne ben tılısm-ı a'zamum

Âşığı zındık eden aşktır.¹²⁷⁴

Âşıkların dermanı aşktır.¹²⁷⁵

Âşığın tavrı zâhir ve bâtında kimseye (kimsenin tavrına) benzemez.¹²⁷⁶

Âşık onulmaz derde düşmüş ve bu yüzden âşığın beli bükülmüştür.¹²⁷⁷

Güzellerin nazı âşığın belini bükür.¹²⁷⁸

Âşıklar, sinelerini yırtarak sema ederler.¹²⁷⁹

Âşık, kaş mihrabına baktıkça aşk ile tekbir getirmek ister.¹²⁸⁰

Bahçenin rengi âşığın yanağının rengine döndüğü zaman âşığın gül gibi olan yarası tazelenir.¹²⁸¹

Âşıkların şahlara layık incilerini bulmak isteyen, aşk denizinin gavvası olup mana incilerini bulmalıdır.¹²⁸²

Âşık, riyaya itibar etmez.¹²⁸³

Âşık, kalbini riyadan uzak tutmak ister.¹²⁸⁴

Âşığa riya ehli, bigânedir.¹²⁸⁵, ¹²⁸⁶

¹²⁷⁴ SG, 22/7 Taklîdleri tahkîk ider / Mülhidleri siddîk ider / 'Âşıkları zındık ider / 'Aşk âdemi bed-nâm ider

¹²⁷⁵ SG, 86/9 'Âşıklara Ğaybî derman / 'Aşkdur hâkîkatde hemân / İster iseñ dîn ü îmân / 'Aşk ile tut pîr eteğîn

¹²⁷⁶ SG, 48/9 Dest-i kudret bizi mücellâ-yı a'zam eylemiş / Zâhir u bâtında uymaz kimseye reftârumuz

¹²⁷⁷ H, i. 124/5 Tâkatim tak oldu büküldü belim / Geldi erişdi kafâdan uş ölüm / Tut elim lütfeyle açiver yolun / Bir onulmaz derde tuş oldum meded

¹²⁷⁸ C, g. 81/1 Pîr itdi beni cevri ile ol tâze güzeller / Bükdi belimi başlayalı nâza güzeller

¹²⁷⁹ AN, kıt. 1 Sırr-ı tevhdüñ Hudâyâ kıl tecellîsin 'ayan / Tûr-ı tende tâ ki lâ-ya'kıl ola Mûsâ-yı cân / Dîde-i dil açılıp görsün cemâlün nûrını / Sîneler çâk eyleyüp girsün sema'a 'âşıkân

¹²⁸⁰ NM, 70/2 Tâ kaşları mihrâbına kıldıkça nigâhı / Allâh deyu 'aşk ile tekbîr ideyin dir

¹²⁸¹ C, g. 214/5 Tâzelense gül-i dâğum demidür ey Cevrî / Bâğ hem-reng-i ruh-ı 'âşık-ı zâr oldı yine

¹²⁸² AN, i. 117/6 Ğavvâs-ı bahr-i 'ışk ol ma'nî sadeplerin bul / Bulmak diler iseñ yol şehvâr-ı 'âşıkâna

¹²⁸³ C, g. 117/5 Ne muğaffilüz ne 'ârif ne mukallidüz ne Cevrî / Ne mu'arrif-i mürâyî ne mürevvic-i riyâyuz

¹²⁸⁴ NM, 42/3 Nefsümi hevâdan kes kalbümü riyâdan kes / Meylümü sivâdan kes halvet yolını göster

Âşık, kendisinin Mehdi olmadığını söyler.¹²⁸⁷

Âşık, kendini kendinden bilebilir.¹²⁸⁸

Âşık, şirkin derdiyle hasta olanları iyileştirir.¹²⁸⁹

Âşık, aşka dönüp bakmaz.¹²⁹⁰

8.39.Âşık-meşhur eşhas

Âşık, kâinatın şâhidir.¹²⁹¹

Âşık, aşk âleminin Şems-i Tebrizî'sidir.¹²⁹²

Âşık, aşk ülkesinin Cem gibi olan şâhidir ve dünyaya baş eğmez.¹²⁹³

Âşık, fena harabatı köşkünün aşk Cem'idir.¹²⁹⁴

Âşık, kurbiyet kasrına ulaşıp ihsana mazhar olmak isterse varlık dağını Ferhat gibi delmelidir.¹²⁹⁵

8.40.Âşık, Kur'ân-ı Kerîm'dir.

Âşık; Kur'ân, dertlilere derman, zulmeti açandır.¹²⁹⁶

Âşık, Kur'ân'ın esrarı, göklerin nuru, müminin ikrarıdır.¹²⁹⁷

¹²⁸⁵ C, g. 103/4 'Âşinâyuz çeşmine rindân-ı 'ışka mahremüz / N'ola olsa zümre-i ehl-i riya bigânemüz

¹²⁸⁶ C, g. 105/7 Cevrî gibi rind-i turfe-tavruz / Ne ehl-i riya ne bade-nüşuz

¹²⁸⁷ NM, 123/5 Sanma kim Mehdi benüm Mehdi odur / Adı Yahyâ'dur anuñ yañılmazam

¹²⁸⁸ SG, 108/1 'Âşık özüñ bilmege / Kendüñe gel kendüñe / Hakkı 'ıyan görmege / Kendüñe gel kendüñe

¹²⁸⁹ SG, 48/13 Biz tabîb-i vahdetüz tiryâk-ı 'aşk içürürüz / Derd-i şirkden hasta vü mecrühadur tîmârumuz

¹²⁹⁰ C, k. 3/7 N'eyleyin 'ışk u dil-beri ben kim / Ser-keş-i hükm-i inkılâb-ı dilem

¹²⁹¹ AN, mu. 5/3 Şâh oldı çünkü 'âşık Rûm u hünüd içinde / Añıldı heybet-i 'ışk cümle cünüd içinde / Keşf oldı küntü kenzen nür-ı şühüd içinde / Sîmurğ-ı 'ışk-ı cânân kâf-ı vücüd içinde / Uçmağa bâl açarsa kevn ü mekâna sığmaz

¹²⁹² C, k. 3/13 Şems-i Tebrîz-i 'âlem-i 'ışkam / Hâdî-i vâdî-i savâb-ı dilem

¹²⁹³ C, g. 122/3 Baş egmez isek 'aceb mi dehre / Cem-rütbe şeh-i diyâr-ı 'ışkuz

¹²⁹⁴ C, terk. 1/IX/4 Tâ fark-ı sipihre saçarın cur'a-i câmi / Eyvân-ı harâbât-ı fenâda Cem-i 'ışkam

¹²⁹⁵ H, i. 60/3 Kasr-ı kurba ırgürüp ihsâna mazhar olmağa / 'Âşika varlık cibâlin kesdirip Ferhâd eden

¹²⁹⁶ NM, 166/13 Kur'ân benüm Fûrkân benüm / Derdlülere dermân benüm / Bu zulmeti açan benüm / Gele Deccâl gele gele / Gör kim senüñ hâlün n'ola

8.41.Âşık, ibni vakittir.

Âşık, ibni vakittir, ebu'l-vakt değildir.¹²⁹⁸

Âşık, ne mazi ne de müstakbeldir. O, andır.¹²⁹⁹

Âşık zâhir ve bâtıdır, evvel ve âhir ondadır.¹³⁰⁰

Zât, esma ve sıfat ile yekdemdir.¹³⁰¹

Âşık, isim ve sandan arınmıştır.¹³⁰²

Âşık, doğmaz da ölmez de.¹³⁰³

8.42.Âşık, imanlıdır.

Âşık, imana sahiptir.¹³⁰⁴

Âşık, imanın devrinde yaşamaktadır.¹³⁰⁵

Âşığın küfür kalesi cân, cânânı bulduğunda yıkılır, dini imanı yapılır.¹³⁰⁶

Âşık, yârini bulunca imandan da zünnardan da vazgeçer.¹³⁰⁷

8.43.Âşığın virdi vardır.

Âşığın her zaman bir vird-i lâzımı vardır.¹³⁰⁸

¹²⁹⁷ NM, 166/14 Kur'an'un esrârı benüm / Göklerüñ envârı benüm / Mü'minüñ ikrârı benüm / Gele Deccâl gele gele / Gör kim senüñ hâlüñ n'ola

¹²⁹⁸ NM, 123/1 İbn-i vaktüm ben ebu'l-vakt olmazam / 'Abd-i mahzum ben tasarruf bilmezem

¹²⁹⁹ NM, 143/5 Egerçi sûretâ âhirde geldüm 'âlem-i mülke / Ne mâziyüm ne müstakbel her ânuñ ânesiyüm ben

¹³⁰⁰ SG, 35/7 Kesretümdür vahdetüm nürünü mestür eyleyen / Zâhir ü bâtın benem evvel ü âhir bendedür

¹³⁰¹ NM, 118/5 Cümle mevcûdatı virdüm ben vücûd-ı vâhide / Zât u esmâ vü sıfât ile ki hâlâ yekdemüm

¹³⁰² NM, 144/4 Geçdüm ben ad u sandan çıkdum ben o dükkândan / Hep'ırz ile vakârum yağmadur alan alsun

¹³⁰³ NM, 123/7 Sırrile baña içümden söylenür / Mısriyâ ben toğmazam ben ölmezem

¹³⁰⁴ AN, k. 2/25 Hük-m-i kaderedür ilticâmuz / İmân be-kazâya mâliküz biz

¹³⁰⁵ SG, 27/1 Ehl-i küfrüñ devri geçdi şimdî imân devridür / Ya'ni yokdur zühde rağbet ehl-i 'irfân devridür

¹³⁰⁶ NM, 116/2 Niçün sevmeye cân anı ki anda buldı cânânı / Yıkıldı kal'a-ı küfrüm yapıldı dînüm imânum

¹³⁰⁷ NM, 144/7 Çün buldı gönül yârum terk eyledüm ağıyârum / İmân ile zünnârum yağmadur alan alsun

Âşığa göre vird, Mevlâ'nın (Allah) şükürünü daima diline dolamaktır.¹³⁰⁹

Âşık, Hakk'ı (Allah) vird edinmiştir.¹³¹⁰

Bütün âşıklar, lâilâheillâllahı vird edinmiştir.¹³¹¹

Âşık, âh hasretâ vâh hasretâ'yı vird edinmiştir.¹³¹²

8.44.Âşık, rızada sabitkademdir.

Âşığın rızası, Hakk'tır (Allah).¹³¹³

Âşık, Mevlâ (Allah) rızasını bulmak ister.¹³¹⁴

Âşık, Allah'ın kendisini rızasına göre hidayet etmesini diler.¹³¹⁵

Âşık, rızada sabitkademdir.¹³¹⁶

Âşık, ihtiyarı bırakıp rızaya sahip olmuştur.¹³¹⁷

Âşık, yârin (cânân) rızasından sakınır.¹³¹⁸

8.45.Âşık, sıdk ile davranır.

Âşık, sıdk kabesinin yolcusudur.¹³¹⁹

¹³⁰⁸AN, mu. 1/2 Her zamân vird-i lâzımuñ olsun / Kalbe anuñ halâveti tolsun / Cân u dil ol safâ ile bulsun / Lezzet-i lâ-ilâhe illa'llâh

¹³⁰⁹C, kıt. 80/1 N'ola vird-i zeban itsem hemîşe şükr-i mevlâyı / Ki gördüm mesned-i devletde İbrâhîm Paşayı

¹³¹⁰SG, 65/1 Nâm-ı sâmi okuram / Subh u şâmî okuram / On iki imâmı okuram / 'İlmüm virdüm derdüm Hak / Gice gündüz zikrüm Hak / Gönlümdeki fikrüm Hak

¹³¹¹AN, mu. 1/13 Vird idinüp amı kamu 'uşşâk / Sürdiler bi'l-'aşıyyi ve'l-işrâk / Çekdiler tâ olınca tâkat tak / Ğayret-i lâ-ilâhe illa'llâh

¹³¹²NM, 7/5 Mecnûn-veş âh ideyüm / Feryâd-veş vâh ideyüm / Bu virdi hergâh ideyüm / Âh hasretâ vâh hasretâ

¹³¹³SG, 65/4 Kelâmum selâmum Hak / 'Ayn-ı dilde rızâm Hak / Bilüp bilmediğim Hak / 'Aşkum Hak'dur zevküm Hak / Gice gündüz zikrüm Hak / Gönlümdeki fikrüm Hak

¹³¹⁴H, müf. 7 Aklın senin ger yâr ise hem Hakk'a meylin var ise / Biñ cân ile kul ola gör Mevlâ rızâsın bulagör

¹³¹⁵H, kı. 26 Bize fazlı ile eden 'inâyet / Efendim sevdiğim sultânım Allah / Rızası yoluna ede hidâyet / Efendim sevdiğim sultânım Allah

¹³¹⁶C, terk. 3/IV/12 Ol ehl-i dilüñ emrine râmuz bu hevâda / Sâbit-kademüz mevkıf-ı teslîm ü rızâda

¹³¹⁷AN, k. 2/39 Koduk elümüzden ihtiyârı / Ey Nürî rızâya mâliküz biz

¹³¹⁸AN, i. 60/7 Gel sakın yâruñ rızâsın Nüriyâ / İhtiyât eyle bu yolda ihtiyât

Âşığın gönlü sıdk ile sever.¹³²⁰

Âşık, çar-yâr-ı kirâm'ı sıdk ile sever.¹³²¹

Âşık, sıdk ile dua eder.¹³²²

Âşık, sıdk ile lâilâheillâllah der.¹³²³

Âşık, pîrine sıdk ile hizmet eder.^{1324, 1325}

8.46.Âşık, vücud/bedenden geçmiştir.

Âşıkların yolunu kesen bent, vücuddur.¹³²⁶

Âşıkların vücudu aşkla yanmıştır.¹³²⁷

Âşık, vücudunu aşk ateşinde yakmadan aşkın içimi güzel suyuna kavuşamaz.¹³²⁸

Âşık, bedene değer vermekten vazgeçer.¹³²⁹

Âşıkların vücuduna aşkın safası dolmuştur.¹³³⁰

Âlemler âşığın vücudu ile doludur. Cennet ile cehennem onun için birdir her şey ona sıfat olmuştur.¹³³¹

¹³¹⁹ C, g. 45/2 Ol rāh-rev-i ka'be-i sıdkuz ki hidāyet / Dāmen be-kef-i nāka-keş-i mahmilümüzdur

¹³²⁰ NM, 17/3 Sıdkıla gönlüm sever görmeye cânım iver / Anıñ için kim Hakk'un envāridur Vāridāt

¹³²¹ C, tar. 1/17 Sıdk ile hubb-i çar-yâr-ı kirām / Oldı zīb-i 'akāyid-i İslām

¹³²² C, tar. 15/21 Tab'-ı Cevrī oldı ta'rīfide kāsır vaktidür / Sıdk ile şimden girü eylerse āgāz-ı dü'ā

¹³²³ H, i. 2/1 Gelin diyelim şevk ile Lā ilāhe illa'llah / 'Aşk ile sıdk u zevk ile Lā ilāhe illa'llah

¹³²⁴ H, kı. 20 Hidmet eyle pîrine sıdk ile sen / Hak yolunda bezl ede gör cān ü ten / Her ne kim emr ede et anı kabül / Kapsında ola gör cān ile kul

¹³²⁵ H, müf. 17 Hidmet eyle pîrine sıdk ile sen / Hak yoluna bezl ede gör cān ü ten

¹³²⁶ H, i. 109/5 Vücüdün küh-ı elvendi / Geçer āşıklara bendi / Hüdāyī'den işit pendı / Digil yā Hū veyā men Hū

¹³²⁷ AN, i. 42/4 Gelür meydāna 'āşıklar / Vücüdü 'ışka yanıklar / 'Aceb münkir ne sayıklar / Bu meydān özge meydāndur

¹³²⁸ AN, i. 70/3 'Aşıklarun vücüdını 'ışk odı yakmadan / Hiç el virür mi anlara āb-ı zülāl-i 'ışk

¹³²⁹ H, i. 84/3 Fenā-ender-fenā buldu vücüdüm mülkü ser-tā-ser / Görünür bir beden kaldı hemān ancak hisārimdan

¹³³⁰ AN, i. 71/1 'Aşıklarun vücüdına toldı safā-yı 'ışk / Nür eyledi gönülleri geldi ziyā-yı 'ışk

¹³³¹ NM, 15/6 Gördüm bu 'älemler kamū benüm vücüdümle tolu / Bir olmuş uçmağ u tamu cümle baña olmuş sıfāt

Âşık, kendi isteği ile benliğini öldürmeden Hakk (Allah) yolunun kapısı ona açılmaz.¹³³²

8.47.Âşık, varlıktan arınmıştır.

Âşıkla Padişahlar Padişahı (Allah) arasında bir perde varlıktır.¹³³³

Âşık, varlık hicabından aşk burağı ile geçebilir.¹³³⁴

Âşık varlık kuyusundan çıkmak için Mevlâ'ya (Allah) yalvarır.¹³³⁵

Âşık vücudunun zerre (kadar bile olsa) varlıkta kalmasını istemez.¹³³⁶

Âşık, varlık dağımı delmiştir.¹³³⁷

Âşık Mevlâ'nın (Allah) varlığını idrak ettiğinde kendinden eser kalmadığını fark eder.¹³³⁸

Âşık benliğini aradan çıkarınca varlığın Mevlâ'da (Allah) olduğunu idrak eder.¹³³⁹

8.48.Âşık, sûrette değildir.

Âşığın kıyafeti surettir.¹³⁴⁰

İnsan suretini bulan âşık, Hakk'a (Allah) hamd ve sena eder, fena-ender-fena olur.¹³⁴¹

¹³³² SG, 4/2 Sedd-i rāh itmiş tarīk-ı Hak'da baña benliğüm / Ölmeden mevt-i iradī ile feth olmadı bāb

¹³³³ H, i. 16/1 Bizi varlık hicābından halās et / Meded ey pādīşāhlar pādīşāhı / Kerem kıl bāde-nüş-ı bezm-i hās et / Meded ey pādīşāhlar pādīşāhı

¹³³⁴ SG, 33/1 Göñül peymānesinden 'aşk şarābın / Dem-ā-dem içmeyen 'aşık degildür / Burāk-ı 'aşk ile varlık hicābın / Dem-ā-dem geçmeyen 'aşık degildür

¹³³⁵ NM, 29/7 Bu Niyāzī düşdi varlık cāhına Yūsuf gibi / Al elim kurtar ki nāçār olmuşam yā Rab meded

¹³³⁶ NM, 150/10 Kalmasun varlıkda Mısrī'nün vücūdı zerrece / Kurtulayum vasl-ı dildār olayum şimdengeru

¹³³⁷ NM, 180/4 Ferhād bu gün ben oldum varlık tağımı deldüm / Şīrīn'üme varmağa her cānibüm yol oldı

¹³³⁸ AN, i. 5/4 Varlık geleli senden kalmadı eser benden / Fark itmez olup kendüm bilmem neyem ey Mevlā

¹³³⁹ SG, 25/6 Sen seni sen sanur iken Hak saña olmaz 'ıyān / Senliğün ref' it aradan varlık ol Mevlā'dadur

¹³⁴⁰ NM, 113/14 Bunca sûretler libāsın gāhi bir bir giyerüm / Gāh soyunup cümlesinden şöyle 'üryan olurum

Âşık, insan suretini seyran edenlerdendir.¹³⁴²

Âşık, surette değildir.¹³⁴³

Âşığın sûretâ bir şeyi yoktur, ama madeni sirettedir.¹³⁴⁴

Âşık Anka'ya, sûret de Kaf'a (dağ) benzer.¹³⁴⁵

Âşığın divanına sûret ehli, giremez.¹³⁴⁶

Âşık, sarhoşların kara toprağını gözüne sürme yapmazsa eşyanın manasının suretini göremez.¹³⁴⁷

Âşığın nüktelerinde mananın sureti görünür.¹³⁴⁸

Âşık, sûret âleminin hesabını unuttur.¹³⁴⁹

8.49.Âşık, dünyaya ilgi göstermez.

Âşık, kadına benzeyen dünyayı boşamıştır.¹³⁵⁰

Âşık, dünyayla ilgilenmez.^{1351, 1352}

Âşığın gözü dünyayı görmez.¹³⁵³

¹³⁴¹ NM, 152/6 Çü insân sûretin buldum Hak'a hamd u senâ kıldum / Fenâ ender fenâ oldum beka-yı cāvidān içre

¹³⁴² AN, i. 51/3 Sîret-i âdemde bulduk çün hilâfet sırrını / Sûret-i insâni biz seyrâna irmişlerdenüz

¹³⁴³ NM, 76/5 Lafz u sûret cism ile ańlamak isterler bizi / Biz ne elfāzuz ne sûret cümle ma'nā olmuşuz

¹³⁴⁴ NM, 9/3 Sûretde nem var benüm sirettedür ma'denüm / Kopsa kıyāmet bu gün gelmez perişān bańa

¹³⁴⁵ NM, 76/12 Ten göziyle Mısırî'yi sûretde görsem dime kim / Zîra biz ol kâf-sûret içre 'anka olmuşuz

¹³⁴⁶ C, g. 248/4 Husrev-i taht-geh-i memleket-i ma'nāyuz / Ehl-i sûret giremez sâha-i dīvānumuza

¹³⁴⁷ C, g. 15/4 Sūfî göremez sûret-i ma'nā-yı ke-mā-hî / Kühl olmaz ise dīdesine hāk-i siyeh-i mest

¹³⁴⁸ C, g. 244/5 Cevrî gibi itsem n'ola endişeyi hayrān / Hep sûret-i ma'nî görünür nüktelerümde

¹³⁴⁹ SG, 33/3 Okuyup 'aşk ile gönül kitābın / Unudup 'ālem-i sûret hisābın / Cemāl-i Bāri'den kesret nikābın / Dem-ā-dem açmayan 'aşık degildür

¹³⁵⁰ AN, mu. 4/3 Bunca günlerdür çeküp eflāk-i şumuñ kahrını / Sabr idüp yutdum nice demler zarūrî zehrini / Boşayup şimdi zen-i dünyâyı virdüm mehrini / Tāc u tahtı terk idüp yıkdum vücūdum şehrinî / N'eylerem cān u cihānı ol cihān-ārā yeter

¹³⁵¹ AN, i. 41/4 Ko dünyeyi ko / Derd ile di hü / 'İşk dersin oku / Tevhīd ide gör

¹³⁵² NM, 164/9 Dünâyı n'idir 'aşık 'ukbāyı n'idir sādık / Mısırî olagör ayık sen vuslata irince

Âşık, dünyadan vazgeçer.¹³⁵⁴

Âşık, dünyayla ilgilenmez.¹³⁵⁵

Âşık, dünyaya yüz vermez.¹³⁵⁶

Âşık dünyadan vazgeçer.¹³⁵⁷

Âşık, dünyadan usanmıştır.¹³⁵⁸

Âşık, kâm için dünyaya minnet etmez.¹³⁵⁹

Âşık için dünya cehennemdir.¹³⁶⁰

Âşık, dünyaya gözünü yumar ve dünyanın metainde değer vermez.¹³⁶¹

Âşığın uslanmadığı yer dünyadır.¹³⁶²

Âşık dünyanın ehlinden uzakta, uzlette olmak ister.¹³⁶³

Âşığa dünya dar gelir.¹³⁶⁴

Âşık, dünyanın mahiyetini öğrenmek ister.¹³⁶⁵

---

¹³⁵³AN, i. 50/5 Cihân esrâr ile toldı ser-â-pâ / Bir oldu Nûrî'ye ednâ vü a'lâ / Görinmez gözine dünyâ vü 'ukbâ / Göñül Allâh'a 'âşıkdur yeñilmez

¹³⁵⁴NM, 101/2 Giçe dünyâ ile 'ukbâyı dahi itmeye 'âr / Bu yoluñ mihnetine ol katı merdâne gerek

¹³⁵⁵H, i. 38/1 N'eyleyeyin dünyâyı / Baña Allah'ım gerek / Gerekmez mâsivâyı / Baña Allah'ım gerek

¹³⁵⁶C, g. 79/1 Nâ-kâm-ı dü 'âlemler dünyâlara nâz eyler / Ednâya niyaz itmez a'lâlara nâz eyler

¹³⁵⁷H, k1. 5 Göñül verme bu fânî mülke zinhâr / Yürü var himmetin ukbâya eyle / Ne dünyâ geç iki âlemden ey yâr / Tedârik Hazret-i Mevlâ'ya eyle / Makâm-ı Kâbe kavseyn'i güzer et / Teveccüh sırr-ı Ev-ednâ'ya eyle

¹³⁵⁸H, i. 54/2 Nice bir dünyâdan usanmayalım / Nice bir gafletten uyanmayalım / İrgür saña hasretle yanmayalım / Allah'ım Allah'ım güzel Allah'ım

¹³⁵⁹C, tes. 4/3 'Âsitân-ı mir ü şâha himdmet itmezsem n'ola / 'Ârzü-yı 'izz ü câh-ı devlet itmezsem n'ola / İ'tibâr ehline hergiz rağbet itmezsem n'ola / Kâm için dünyâyâ minnet itmezsem n'ola / Gördüm ey dil minnet ister virmege dünyâ murâd / Aña minnet itmeden kurtuldum oldum nâ-murâd

¹³⁶⁰C, k. 37/32 Hemîşe düzah idüp baña dâr-ı dünyâyı / İderdi cân u dile bî-güneh 'azâb-ı şedîd

¹³⁶¹AN, i. 51/5 Medd-i 'ayneyn eylemek olmaz metâ'-ı dünyeye / 'Aynı dünyâdan yumup a'yâna irmişlerdenüz

¹³⁶²AN, i. 86/5 Bulup dem-i eşyâhı gül vire mi dil şâhı / Bu dünyede ben dahı uslana mıyam bilmem

¹³⁶³NM, 12/5 Bir zamân yüz virme dünyâ ehline 'uzlette ol / 'Akl u fikrûñ bir yere cem' it yüzüne çek nikâb

¹³⁶⁴NM, 47/8 Ey dilber-i rûhânî al koma iş bu cânı / Sevdâña düşeliden dünyâ baña dâr olur

Âşık, dünyada ölmeden evvel sefer eyler.¹³⁶⁶

Âşık, dünyada baki değildir.¹³⁶⁷

Âşık, dünyanın devletiyle mağrur olmaz.¹³⁶⁸

Âşık, Sübhân'ı (Allah) isteyince dünyayı bırakır.¹³⁶⁹

Âşığı alçak dünya bağlar.¹³⁷⁰

Âşık, dünyayı tamir etmekten vazgeçmiştir.¹³⁷¹

Âşık, iki âlemde de nasipsizdir. O ednaya niyaz etmez, âlâlara nâz eder.¹³⁷²

Aşk ile hayran olan dünyanın lezzetini bilmez.¹³⁷³

Âşık, dünyanın rahatlığına değil cihanın dert ve belasına gelmiştir.¹³⁷⁴

Âşık, bu dünyada uslanamayacağını düşünür.¹³⁷⁵

Âşık için şah kasrı ile virane bir köşe aynıdır.¹³⁷⁶

Âşık, taalluk kaydı (mal mülk kayıgısı) olmayan bir rinddir.¹³⁷⁷

---

¹³⁶⁵NM, 27/7 Dünye vü uhrâ dahi hem haşr u neşr olmak nedür / Bunlardan bildür baña hem ne dürür mebde' me'âd

¹³⁶⁶NM, 92/2 Dünyede ölmezden evvel kıl sefer / Hiç idinme bir makamda sen turak

¹³⁶⁷NM, 93/1 Diyâr-ı dâr-ı dünyâda Hüdâyâ bâki dârum yok / Derûnum gayrı sevdâda bu dâr içre karârum yok

¹³⁶⁸NM, 103/2 Devlet-i dünyâya mağrûr olma sen / Lezzet-i câhına mesrûr olma sen / Anları 'izzet sanup hor olma sen / Âdem iseñ "semme vechullâh"ı bul / Kande baksan ol güzel Allah'ı bul

¹³⁶⁹NM, 3/6 Dünya ile 'ukbâyı ko 'ülâ ile 'uhrâyı ko / Var ol kurı sevdâyı ko matlab yeter Sübhân saña

¹³⁷⁰NM, 114/5 Salduñ şikâra hod beni avum alup bulam seni / Bağladı dünyâ-yı denî lütf eyle açvır yolum

¹³⁷¹NM, 178/3 Dünye vü 'ukbâyı ta'mir eylemekden geçmişüz / Her taraftan yıkılıp vîrân olan añlar bizi

¹³⁷²C, g. 79/1 Nâ-kâm-ı dü 'âlemler dünyâlara nâz eyler / Ednâya niyaz itmez a'lâlâra nâz eyler

¹³⁷³C, g. 198/3 Lezzet-i dünyâyı bilmez 'ışk ile hayrân olan / Anı dehrûñ mâyil-i zevk u safâsıdur bilen

¹³⁷⁴C, tah. 5/4 Bezm-i fenâya 'işret-i sahbâyâ gelmedüm / Bâğ-ı cihânı seyr ü temâşâyâ gelmedüm / Ümmîd-ü câh u mansıb-ı a'lâyâ gelmedüm / Zevk u safâ vü râhat-ı dünyâyâ gelmedüm / Derd ü belâyâ geldüm efendi cihâna ben

¹³⁷⁵AN, i. 86/5 Bulup dem-i eşyâhı gül vire mi dil şâhı / Bu dünyede ben dahı uslana mıyam bilmem

¹³⁷⁶C, g. 2/5 Bî-tekellüf 'âşık-ı dîvâneyem Cevrî gibi / Kasr-ı şâhî küşe-i vîrâne yek-sândur baña

Çılgın âşık, dünya devletini murad etmez.¹³⁷⁸

8.50.Âşık, bigânedir.

Âşık, bigânedir.¹³⁷⁹

Âşık, akla bigânedir.¹³⁸⁰

Âşığın bigânesi riyâ ehlidir.¹³⁸¹

Âşığa göre âşinalık ile bigânelik birdir.¹³⁸²

Âşık âşinâya âşına, bigâneye bigânedir.¹³⁸³

8.51.Âşık fakr ile övünür.

Âşık, Nebî (Hz. Muhammed) “Fakr övüncümdür.” buyurduğu için, fakr ile iftihar eder.¹³⁸⁴

Âşık, fakr ile övünmeye vâristir.¹³⁸⁵

Âşık, fakr ile övünmeye minnet etmez.¹³⁸⁶

Âşık, dünya malı toplamaya istekli değildir.¹³⁸⁷

---

¹³⁷⁷ C, g. 12/7 Cevrî gibi bî-kayd-ı ta'alluk nice rindi / Ol gamze-i şüh eyledi mu'tād-ı mahabbet
¹³⁷⁸ C, tes. 4/1 Ehl-i 'ışka çün degül dünyā ve mā-fihā murād / Gam yimem baña müyesser olmasa kat'ā murād / Devlet-i dünyāyı itmez 'âşık-ı şeydā murād / Almasam n'ola 'arūs-ı dehrden aslā murād / Gördüm ey dil-minnet ister virmege dünyā murād / Aña minnet itmeden kurtuldum oldum nā-murād
¹³⁷⁹ AN, i. 44/7 Ey Nürî-i bigâne bak kesret-i ihsāna / Bu fazl-ı firāvāna şâkir ola gör şâkir
¹³⁸⁰ C, terk. 1/IX/7 Fehm eyledüm esrâr-ı nihân-ı dil-i 'ışkı / Bigâne isem 'akl ile ger mahrem-i 'ışkam
¹³⁸¹ C, g. 103/4 'Âşinâyuzçeşminerindân-ı 'ışka mahremüz / N'ola olsa zümre-i ehl-i riyā bigânemüz
¹³⁸² C, g. 2/4 Lüt-f-ı yârâşād olup kahr-ı 'adūya ağlamam / Ol sebebdan āşinā bigâne yek-sāndur baña
¹³⁸³ C, g. 102/1 'Ārifüzmeşreb-şinās-ı gamze-i cānāneyüz / 'Āşināya āşinā bigâneye bigāneyüz
¹³⁸⁴ H, kl. 47 Za'îfîm sabra yokdur iktidārım / Garîbim yerde gökde yok kararım / Buyurmuşdur Nebî El-fakru fahrî / N'ola fakr ile olsa iftihārım / Fenā buldu sivā-yı Hak / Hüdāyî Hudā'dan gayrı yok bir dahi varım
¹³⁸⁵ AN, k. 2/4 Fakr ile çüfahravâris olduk / Aksā-yığınāyamāliküz biz
¹³⁸⁶ NM, 165/5 Mısrîsañadur bu söz cehd it alagör 'ibret / Fakr ile idüpfahrî itme aña sen minnet / Tutma sakın asla hiç bir kimseye var kudret / Emrâz-ı cehilden sen bulduñsa eger sihat / Hak'dur bu sözüm hakla inkārnatayanma / Gerçeklere teslim ol her sözi yalan sanma
¹³⁸⁷ C, g. 117/2 Ne harîş-ı cem'-i dünyā ne tūvān-ger ü ne merzūk / Yine fakrumuzla mün'im yine mālîk-i gınāyuz

Âşık, fakrın çocuğudur ve felek payeli lalanın yetiştirdiğine (padişah) nazlanmaya tenezzül etmez.¹³⁸⁸

Âşık, fakrı alışkanlık edinmiştir.¹³⁸⁹

Âşık, fakr ile zengindir ve dokuz feleği ayaklarının altına almıştır.¹³⁹⁰

Âşık, fakr zenginliğiyle himmet köyünün sakinidir.¹³⁹¹

Âşık, tecrid ile şöhret ve rahattan vazgeçer.¹³⁹²

8.52.Âşık, ilm-i ledünnînin peşindedir.

Âşık, ilm-i ledünnîyi talep eder.¹³⁹³

Âşık, ilm-i ledün denizinin inci arayan dalgıcıdır.¹³⁹⁴

Âşık, ilm-i ledünnîde mâhir olmak ister.¹³⁹⁵

Âşık, ilm-i ledünne vâkıftır.¹³⁹⁶

8.53.Âşık, dost ile dost olmuştur.

Âşık, kendi varlığını atmış dost varlığına kavuşmuştur.¹³⁹⁷

Âşık, dost yolunda tüm varlığını terk etmiştir. Küfür ile imandan geçip ayânda sebât bulmuştur.¹³⁹⁸

---

¹³⁸⁸C, g. 6/3 Ol zâde-i fakram ki degül nâzum alâyık / Perverde-i lâlâ-yı felek-pâye-i dünyâ
¹³⁸⁹SG, 45/4 Zell ü fakrı pîşe kıl ‘arz it hemîşe ihtiyâc / Gösterürçeşm-i niyâzahüsünü ol rüyâ
niyâz
¹³⁹⁰C, g. 89/5 Bulalı fakr ile ğinâ Cevrî / Nüh felek pây-mâl-i himmetidür
¹³⁹¹C, g. 206/4 Biz ki ğinâ-yıfakr ile sâkin-i küy-ı himmetüz / Olmamışuz müsâfir-i râh-güzâr-ı ârzü
¹³⁹²C, g. 176/6 Himmet-i fakr u fenâyam kim dem-i tecrîd ile / Nâm u kâmi bî-vücüd itmekdür
âsârum benüm
¹³⁹³AN, i. 88/5 Taleb idüp ledünnî ‘ilmini Hızr’ı arar iken / İrince mecma‘a’l-bahreyn’e şaşduñ
n’eyleyem göñlüm
¹³⁹⁴AN, i. 57/7 Ğavvâs oluban ‘ilm-i ledün bahrine Nürî / Bir demde çıkardı niçe dür-dâne-i ihlâs
¹³⁹⁵AN, i. 44/5 Gel ‘âlem-i ma’nîde ol kişver-i ‘aynîde / Sen ‘ilm-i ledünnîde mâhir ola gör mâhir
¹³⁹⁶NM, 36/4 Hâzırum ben hünerüñ vârise gel görîşelüm / ‘İlm-i ledün okını yâ gürzini sal nice
bir
¹³⁹⁷NM, 144/3 Ben varlığımı atdum dost varlığına yetdüm / Her assılı bâzârum yağmadur alan
alsun

Âşık, dost ile dost olmuştur.¹³⁹⁹

Âşık, dost gülünün bülbülüdür.¹⁴⁰⁰

Âşığın dili (gönül) dost meclisinin zevkiyle pür-nur olur.¹⁴⁰¹

Âşığın dost ile aşinalığı arttıkça seyranı da artar.¹⁴⁰²

Âşıklar, dost ilinin nerde olduğunu bilir.¹⁴⁰³

Âşık, tahkike ulaştığında dost ilinin kendinde olduğunu anlar.¹⁴⁰⁴

Âşıkların dostu tevhid eder.¹⁴⁰⁵

8.54.Âşık, sırra mahremdir.

Âşık, kimsesizdir ve âlem içinde onun sırrına mahrem kimse yoktur.¹⁴⁰⁶

Âşık, sırra mahremdir, âlem-i esmâ ondadır.¹⁴⁰⁷

Kâbe kavseyn-i ev-ednâ âşıktadır.¹⁴⁰⁸

Cümle eşya âşıktadır. İsm-i azam ve sırr-ı müsemma âşıktadır.¹⁴⁰⁹

¹³⁹⁸ NM, 15/2 Ben dost yolında varımı terk eyledüm öñden soña / Küfr ile îmândan geçüp ‘ayânda bulmuşam sebât

¹³⁹⁹ NM, 15/4 Dost ile ben dost olalı zevk ile ‘işret bulalı / Zayf-ı mükerrermdür bu cân hep yigidüm kand ü nebât

¹⁴⁰⁰ H, i. 31/4 Sādıklar yolunu tutup / Hakk’ın dergâhına yitüp / ‘Âşık bülbül gibi ötüp / Dost güllerinden dere gör

¹⁴⁰¹ H, i. 11/4 Bayrama ol ‘âşık erer / Kim Hak cemâlini görer / Dost bezminin zevkin sürer / Pür-nür olur dil-hânesi

¹⁴⁰² NM, 72/7 Âşinâlık artduğınca ey Niyâzî dost ile / Artdı bezm-i vahdet içre günbegün seyrânımız

¹⁴⁰³ H, i. 59/2 (Ey) âşıklar sādıklar / (Ey) derd ile yanıklar / Dün ü gün uyanıklar / Kande (durur) dost ili

¹⁴⁰⁴ NM, 196/2 Ey derviş-i ‘âşık ey sâlik-i sādık / Bil cevâb-ı tahkik sendedür dost ili

¹⁴⁰⁵ AN, i. 76/4 Gel hem-dem-i ‘uşşâk iseñ / ‘İşk ile pür-eşvâk iseñ / Ol hazrete müştâk iseñ / Tevhîde gel tevhîde gel

¹⁴⁰⁶ NM, 55/5 Bî-kesem bu ‘âlem içre sırruma yok mahremüm / Bilmedi derdüm benüm ne kavm ü ne kardaşlar

¹⁴⁰⁷ SG, 35/8 Küntü kenzün sırrı olan âdem-i evvel benem / Mahrem-i râzı nihânum ‘âlem-i esmâ bendedür

¹⁴⁰⁸ SG, 35/3 ‘Aşk Burâk’una süvâr ol gel yüzim mi‘râcına / Kıl tamâşâ kâbe-kavseyn-i ev-ednâ bendedür

Gaybu'l-gayb'ın esrarı ve sırr-ı emânet âşıktadır.¹⁴¹⁰

Ahfâ âşıktadır.¹⁴¹¹

Âşık, *küntü kenz*'in sırrı olan âdem-i evvel'dir.¹⁴¹²

Âşık, iki cihan nüktesinin sırrının ne olduğunu bilir.¹⁴¹³

Âşıklar, visalin sırrını bulmuştur.¹⁴¹⁴

Âşık, sırr-ı vücudu, mazhar-ı atâ bilir.¹⁴¹⁵

Âşığın sırrı, aşkın onun aklını başından alıp onu sarhoş etmesidir.¹⁴¹⁶

Âşıkların sırlarını, akıl anlayamaz.¹⁴¹⁷

Âşık, aşk ve sevgili ile bütünleşince sırlarını cânına ve gönlüne mahrem etmez.¹⁴¹⁸

Âşıkları; celâlin izzetinin, cemâlin, visâl vaadinin sırrı, hayran eder.¹⁴¹⁹

Âşık, cisim ve cânın içindeki sultanın nerede olduğu sırrını çözememiştir.¹⁴²⁰

8.55.Âşık, şeyhine gönülden bağlıdır.

Âşık, şeyhi izler. Âşığa burhan olarak şeyh yeter.¹⁴²¹

¹⁴⁰⁹ SG, 35/1 Ferd-i cāmı'dür vücūdum cümle eşyâ bendedür / Ya'ni ism-i a'zam u sırr-ı müsemma bendedür

¹⁴¹⁰ NM, 118/2 Bende mahfî oldı gaybu'l-gaybuñ esrârı hemîn / Bendedür sırr-ı emânet aña kenz-i mübhemüm

¹⁴¹¹ SG, 35/6 Ene nahnu ente hüve oldı hicâb 'izzetüm / Zâhir iken göz göre a'mâya ahfâ bendedür

¹⁴¹² SG, 35/8 Küntü kenzüñ sırrı olan âdem-i evvel benem / Mahrem-i râzı nihânum 'âlem-i esmâ bendedür

¹⁴¹³ C, g. 139/7 Fehm ider neydüğünü nükte-i sırr-ı dü cihân / Ol ki Cevrî gibi hem 'ârif ola hem 'âşık

¹⁴¹⁴ AN, kıt. 2 İtsün sivâyı nâr-ı celâlün ihrâk / Kılısun gönülde nür-ı cemâlün işrâk / Nürî kuluñı nâr-ı firâka yakma / Bulmuşlar iken sırr-ı visâlün 'uşşâk

¹⁴¹⁵ AN, i. 117/4 Sırr-ı vücüdü ey dil sen mazhar-ı 'atâ bil / Añlar iseñ nazar kıl âsar-ı 'âşıkâna

¹⁴¹⁶ C, g. 72/1 Mest ider hüş-yârı 'ıškuñ dâstânı böyledür / 'Âşikuñ keyfiyyet-i râz-ı nihânı böyledür

¹⁴¹⁷ AN, i. 117/1 'Akl ile irmek olmaz esrâr-ı 'âşıkâna / 'Allâmeler yetişmez etvâr-ı 'âşıkâna

¹⁴¹⁸ C, g. 139/5 'İşk ile yek-sıfât u yâr ile yek-zât olıcak / Eylemez cân u dili râzına mahrem 'âşık

¹⁴¹⁹ AN, i. 93/2 'İzz-i celâlün sırrıdır 'arz-ı cemâlün sırrıdır / Va'd-i visâlün sırrıdır 'âşıkları hayrân iden

¹⁴²⁰ NM, 35/3 Aradum bar u berri bulmadum ben bu sırrı / Cism ü cândan içeri gizli sultân kandedür

Dâreyn izzetini dileyen âşık, meşâyihin kapısında bekler.¹⁴²²

Âşık, gönlüyle şeyhe itaat eder.¹⁴²³

Âşık, şeyhin yolundan başka bir yola ihtiyaç duymaz.¹⁴²⁴

Âşığın yolu, yarasına merhem bulacağı şeyhe varmalıdır.¹⁴²⁵

Âşığın, kibir ve ucub illetinden kurtaran şeyhtir.¹⁴²⁶

Âşığın Hızır'ı, meşâyihin sâlâridir (reis).¹⁴²⁷

Âşığın gözünün nurunu, meşâyihin dîdârı artırırsa dil (gönül) sırr-ı ilahiye keşfeder.¹⁴²⁸

Âşığın, aşkla pîr doldurur.¹⁴²⁹

Âşık, pîrin aşkı olmasa cüdâ olur.¹⁴³⁰

8.56. Âşık, mürşidin yolundadır.

Âşıkları uzağa düşmekten mürşit kurtarır.¹⁴³¹

Âşık, mürşidin izinden çıkmaz.¹⁴³²

Âşık, erbab-ı şuhutla (mürşit) birlikte olmak ister.¹⁴³³

¹⁴²¹ NM, 3/4 Tevhîde tapşur öziñi kimseye açma râzuñı / Şeyh izine tut göziñi şeyhüñ yeter bürhân saña

¹⁴²² AN, k. 4/16 Ey Nûri eger 'izzet-i dâreyni dilersen / İhlâs ile gel bekle der-i dâr-ı meşâyih

¹⁴²³ NM, 85/4 Bir gönül kalur arada anı da / Şeyhe tapşur aña eyle ittibâ'

¹⁴²⁴ SG, 80/1 Elin âldum pîrümün / Ğayri eli neylerem / Yolun buldum şeyhümün / Ğayri yolu neylerem

¹⁴²⁵ NM, 7/6 Varmazsa yolum şeyhüme sarmazsa merhem yâreme / Olmazsa çäre derdüme âh hayretâ vâh hayretâ

¹⁴²⁶ NM, 100/6 Kibr ü 'ucbuñ 'illetinden kurulup sağ olmağa / Bil tabîbüñ ma'nide şeyhuñ senüñ Lokmân gerek

¹⁴²⁷ AN, k. 4/7 Her biri olup müctehid-i 'ilm-i ledünni / Bildünse Hızır'dur saña sâlâr-ı meşâyih

¹⁴²⁸ AN, k. 4/4 Keşf olmak olur sırr-ı İlâhî saña ey dil / Artursa gözüñ nûrını dîdâr-ı meşâyih

¹⁴²⁹ SG, 80/2 Bizi bize bildürür / Benliğümüz öldürür / 'Aşk ile toldurur / Ğayri yolu neylerem

¹⁴³⁰ SG, 78/6 'Aşk-ı pîr oldı bu yolda reh-nümâ / Anuñ 'aşkı olmasa olduñ cüdâ / 'Aşk-ı pîrden Ğayrisıdur mâ-sivâ / Gel cemâl-i pîre cândan tâlib ol

¹⁴³¹ SG, 90/14 Düre düşmekden kamu 'uşşakını tahlîs ide / Gün-be-gün mürdelere vire hayât-ı cāvidān

¹⁴³² NM, 92/7 Key sakın çıkma izinden mürşidüñ / Her ne emr iderse saña olma 'āk

Âşık, kurtuluş yolunun mürşididir.¹⁴³⁴

8.57.Âşık, ârifi sever.

Âşığın hâlini ârif bilir.¹⁴³⁵

Âşık, ârifin sözünü inkâr etmez.¹⁴³⁶

Âşığın yâri ârifdir.¹⁴³⁷

Âşığın kühünü âlemin ârifleri idrak edemez.¹⁴³⁸

8.58.Âşık, firkattedir.

Allah'ın âşığı firkat ateşiyle yanıp her gece bîmâr olur.¹⁴³⁹

Firkat, âşığı inletir.¹⁴⁴⁰

Âşık, firkat ateşinde biraz yanmıştır.¹⁴⁴¹

Âşık, firkat ateşinin hazanında kalmak istemez.¹⁴⁴²

Âşık, firkate sabredemez.¹⁴⁴³

Âşık, firkatin iline gitmek istemez.^{1444, 1445}

¹⁴³³SG, 15/4 Nür-ı isti'dâdeger kuvvet bula / Hem-demünüz ola erbâb-ı şühüd

¹⁴³⁴AN, i. 127/7 Nürîyâ Mevlâ sırât-ı müstakîmin bildürüp / Mürşid-i râh-ı necât olduk gelen gelsün beri

¹⁴³⁵NM, 147/3 Dil ahvâlin 'ârif bilür / 'Âşık hâli ma'rûf olur / Bu dil lütfâ cevân kılır / Geh Halvetî geh Celvetî / Geh Kâdirî dirler baña

¹⁴³⁶C, terk. 1/XII/2 Biz 'âkıl ü 'ârif sözünü itmezüz inkâr / Ol zevkını idrâk idene şîr ü şekerdür

¹⁴³⁷SG, 49/1 'Ârif-i bi'llah olup kendün bilendür yârümüz / Kendi özin bilmeyen hayvân ile yok kârumuz

¹⁴³⁸SG, 35/5 Kühümüñ idrâkin 'âciz 'âlemüñ 'ârifleri / Kibriyâma 'akl irişmez mâ-'arefnâ bendedür

¹⁴³⁹NM, 47/3 Leylâ-yı 'aşkuñ senüñ her kimi Mecnünider / Firkat odına yanıp her gıcebîmâr olur

¹⁴⁴⁰C, g. 183/5 Gavga-yı kıyâmetle tolar 'âlem-i ervâh / Cevrî dem-i firkatde olan nâlelerümden

¹⁴⁴¹H, i. 124/4 Nâr-ı firkatde biraz oldum harîk / Bahr-i hayretde biraz oldum garîk / 'Âkîbet girdâba erişdi tarîk / Bir onulmaz derde tuş oldum meded

¹⁴⁴²NM, 93/6 İlâhî yine hasretde hazân-ı nâr-ı firkatde / Koma Mısrî'yi gurbette efendüm iktidârum yok

¹⁴⁴³C, g. 145/1 Âh itmez idük sabra dili râm idebilsek / Sabr eyler idük firkata ârâmidе bilsek

¹⁴⁴⁴AN, i. 22/5 Nürî kuluñı yâ Rab firkat iline salma / Lütfuñ ile kıl anı sen vuslatuña vâris

¹⁴⁴⁵AN, i. 78/5 Reh-i vaslın göz edüp düşmeye firkat iline / Nürî Allâh oñara ardım önün çağlaya ol

8.59.Âşık, kan ağlar.

Allah'ı, gözünden kanlı yaş dökenler bulur.¹⁴⁴⁶

Âşık ayrılık günü, vuslatı anıp kan ağlar.¹⁴⁴⁷

Âşığm gözü kan ağlar.^{1448, 1449, 1450, 1451}

Âşığm gözlerinden aşk kanlı gözyaşları döktürür.¹⁴⁵²

Âşık, bağırını parçalayıp kan içinde kaldığından, içtiğinin şarap mı kan mı olduğunu ayırt edemez.¹⁴⁵³

8.60.Âşık, baki huzur ister.

Âşık, hakikat levhinin suretinin nakşında beka görmemiştir.¹⁴⁵⁴

Âşık, gül mevsiminde hiç beka bulmamıştır.¹⁴⁵⁵

Âşık, bakide bekaya mâlik olmuştur.¹⁴⁵⁶

Âşık baki huzura ermeyi umar.¹⁴⁵⁷

¹⁴⁴⁶NM, 184/4 Bu nâr-ı 'aşka yananlar bihâr-ı şevka talanlar / Gözünden yaş ile kanlar döken bulmaz mı sen hânı

¹⁴⁴⁷C, g. 33/2 Rûze-i hicründe vasluñ yâd idüp kan ağlasam / Hün-ı eşküm bâde-i câm-ı hilâl-i 'id olur

¹⁴⁴⁸NM, 51/3 Sen nedîm idüñ ezel ol şâh ile / İmtihân için gelüpsen bu ile / İnlemek saña yaraşur derd ile / Hem gözün kan ağlayacak çağıdır

¹⁴⁴⁹NM, 106/7 'Âh u vâh firkat ü hicrâne yanmakda dilüm / Gözlerüm kan ile toldı bu yanağum üsti al

¹⁴⁵⁰NM, 152/1 Ezelden nârına 'aşkuñ yana geldüm cihân içre / Akıtdum nice dem yaşlar gözümden tolu kan içre

¹⁴⁵¹SG, 99/5 'Aşk âteşiyle turma yan / Āksun gözinden yaş u kan / İniler mi hiç baş ile cân / Hak yolına gidenlere

¹⁴⁵²C, g. 4/5 N'ola Cevrî dökülse gözlerümden katre-i hünin / İder te'sir-i süz-ı 'ışk deryâdan şerer peydâ

¹⁴⁵³NM, 50/5 Pâre pâre eyleyüp bağrum kızıl kan ideli / Kana kana içdügüm şahbâ mıdur yâ kan mıdur

¹⁴⁵⁴C, tes. 7/1 Ne mir'ât-ı dil-i ebnâ-yı 'âlemde safâ gördüm / Ne a'yân-ı zamânda lütf ile bir âşinâ gördüm / Ne nakş-ı sûret-i levh-ı hakikatde bekâ gördüm / Muhassal halkı semt-i mihrîbâniden cüdâ gördüm / Vefâ her kimseden kim istedüm andan cefâ gördüm / Kimi kim bî-vefâ dünyâda gördüm bî-vefâ gördüm

¹⁴⁵⁵C, tes. 6/3 Ne seyr-i lüle-zârında bu gülzaruñ safâ buldum / Ne çîn-i sünbülünde nekhet-i lütf u vefâ buldum / Ne hengâm-ı gülünde bir nice müddet bekâ buldum / Ne savt-ı bülbülünde hâlet-i 'ışk u hevâ buldum / Elüm çekdüm bu bâğuñ lâlesinden sünbülünden hem / Ferâğum var bu gülzaruñ gülünden bülbülünden hem

¹⁴⁵⁶AN, k. 2/17 Fânîyi fenâya virdük el-hak / Bâkî'de bakâya mâliküz biz

Âşıklara beka sevgilisinden haber gelir.¹⁴⁵⁸

Âşık, savt u sadadan, mâsivadan geçip beka kokusu ile hayat kazanmalıdır.¹⁴⁵⁹

8.61.Âşık, dîdâra taliptir.

Âşık, Dost'un (Allah) dîdarının dîvânesi olmuştur.¹⁴⁶⁰

Âşık, sevgilinin dîdarına taliptir.¹⁴⁶¹

Dîdâra âşık olan, tevhid eder.¹⁴⁶²

Âşık Rabb'in (Allah) dîdarına kavuşmak için Rabb'den (Allah) meded ister.¹⁴⁶³

Âşığın eğlencesi, âlemin eğlencesi olan dîdardır.¹⁴⁶⁴

Âşık, dîdârın arzına muhatap olursa vuslata kavuşur.¹⁴⁶⁵

8.62.Âşık, hüsne taliptir.

Âşığın şevkini hüsnün cezbese artırır.¹⁴⁶⁶

Âşık Allah'm hüsnünün zerresini görmek ister.¹⁴⁶⁷

Âşık Allah'm hüsnüne taliptir.¹⁴⁶⁸

---

¹⁴⁵⁷ H, i. 51/7 Umarız irevüz bâkî huzûra / Civâr-ı Hazret-i Rahmân'a geldik
¹⁴⁵⁸ NM, 31/1 'Âriflere esrâr-ı Hudâ'dan haberüm var / 'Âşıklara dîldâr-ı bekâdan haberüm var
¹⁴⁵⁹ H, i. 16/4 Geçir âşıkların savt u sadâdan / Güzer kılsın cemi'-i mâsivâdan / Hayât ersin aña bûy-ı bekâdan / Meded ey pâdişâhlar pâdişâhı
¹⁴⁶⁰ AN, i. 19/1 'Ademden 'âlemi ol var iden dost / Kamu zulmâtı pür-envâr iden dost / Cemâlin 'âşıka iş'âr iden dost / Beni dîvâne-i dîdâr iden dost
¹⁴⁶¹ C, g. 2/3 Tâlib-i dîdâr-ı yâram mest-i şevk-ı vuslatam / Gülşen-i firdevs ile mey-hâne yek-sândur baña
¹⁴⁶² AN, i. 76/1 Ey 'âşık-ı dîdâr olan / Tevhîde gel tevhîde gel / Ey derd-i 'ışka yâr olan / Tevhîde gel tevhîde gel
¹⁴⁶³ NM, 29/1 Zulmet-i hecründe bîdâr olmuşam yâ Rab meded / İntizâr-ı subh-ı dîdâr olmuşam yâ Rab meded
¹⁴⁶⁴ AN, i. 52/5 Çehre-i pür-zühurf-i nâ-mahreme meyl itmezüz / 'Âlemi mir'ât idüp dîdârdur eglencemüz
¹⁴⁶⁵ AN, i. 65/5 İdüp 'âşıklarına 'arz-ı dîdâr / Visâlin eylese ol lütfâ irdâf
¹⁴⁶⁶ C, g. 174/4 Cezbe-i hüsnüñ ile şevkumuzu eyle efzün / 'Aklı ol şevk ile reşk-âver-i Mecnün idelüm
¹⁴⁶⁷ NM, 138/6 Her kande anuñ zerre-i hüsnüñ göresin sor / Ola tuyasın hasretile tâ haberin sen

Âşığın dili (gönül) hüsnün ayna tutucusudur.¹⁴⁶⁹

Âşık hüsnün mushafına tefe'ül eyler.¹⁴⁷⁰

Âşıklara hüsne malik olanlar cevri eder.¹⁴⁷¹

8.63.Âşık, cehennemden korkmaz.

Âşık, cehennemden korkmaz.¹⁴⁷²

Âşık için aşkla cehennem cennettir, aşksız cennet ise cehennemdir.¹⁴⁷³

İrfân cennetine giren âşıklar, vaad olunan (cennetteki) huri ve gılmanla ilgilenmez.¹⁴⁷⁴

Âşıklar, *sekâhüm rabbühüm* şarabından bir damla içerse ebeden azap görmez.¹⁴⁷⁵

8.64.Âşık, uyumamalıdır.

Dünyada sevgilinin aşkıyla sabaha kadar uykusuz kalmayan âşık, ahirette gam uykusunda gözlerini açamaz.¹⁴⁷⁶

Âşıklar; maksudu bulmalı, aşk ile dolmalı, makbul kul olmalı, uyumamalıdır.¹⁴⁷⁷

Âşıklar; aşkla yanmalı, cândan usanmalı, uyumamalıdır.¹⁴⁷⁸

Âşıklar; gafleti terk etmeli, fırsat gözetmeli, vuslatı bulmalı, uyumamalıdır.¹⁴⁷⁹

¹⁴⁶⁸ AN, i. 66/5 Umar fazluñ ile irmek cemäle Nürî miskînüñ / Fakîründür zekâtın hüsnüñüñ eyle añâ infâk

¹⁴⁶⁹ C, g. 89/4 İşk ile sâf-dil olan 'âşık / Hüsnüñ âyîne-dâr-ı tal'atıdır

¹⁴⁷⁰ NM, 161/5 Mushaf-ı hüsnüñe çün tefe'ül eyledüm ben / Burc-ı belâda gördüm kendümi fâl içinde

¹⁴⁷¹ NM, 66/2 Hüsnüne mağrûr olup cevri eyleme 'âşıklara / Pâyidâr olmaz güzellik nâgehân elden gider

¹⁴⁷² NM, 56/4 Korkma tamudan eger 'âşık iseñ / Bülbül olanuñ yeri gülzâr olur

¹⁴⁷³ NM, 1/6 'Aşk ile tamuda olmak cennetidür 'âşikuñ / Lîk cennetde olursa tamudur 'aşksuz añâ

¹⁴⁷⁴ NM, 54/2 Bugünkü cennet-i 'irfâna dâhil olsalar 'uşşâk / Yarınki va'd olan hürî veya gılmânı neylerler

¹⁴⁷⁵ NM, 14/2 Şol "sekâhüm rabbühüm" hamrin lebinden içegör / Katresin nüş eyleyen 'uşşâk ebed görmez 'azâb

¹⁴⁷⁶ C, g. 4/4 Açılmaz hâb-ı gamdan çeşm-i 'âşık subh-ı mahşerde / Eger dünyâda olmazsa şeb-i hirci seher peydâ

¹⁴⁷⁷ AN, i. 46/5 Maksûdı bulalum / 'İşk ile tolalum / Makbül kul olalum / Uyumañ 'âşıklar

¹⁴⁷⁸ AN, i. 46/2 'İşk ile yanalum / Cândan usanalum / Gelüñ uyanalum / Uyumañ 'âşıklar

Âşıklar; uyumazsa hazrete uyar, rahmete doyar, çok sırlar duyar.¹⁴⁸⁰

8.65.Âşık, delidir.

Âşığa akıllılar deli ya da mülhid gözüyle bakar.¹⁴⁸¹

Âşık, şeydadır ve dünya devletini istemez.¹⁴⁸²

Âşık deli sanılır, âşığın hâlini kimse bilmez.¹⁴⁸³

Âşık, bazen diri bazen ölü, bazen uslu bazen deli olur.¹⁴⁸⁴

Âşık, faydasız gereksiz konuşan bir delidir.¹⁴⁸⁵

8.66.Âşık, Elest kadehinden içmiştir.

Âşık Elestin kadehinden içmiştir ve cilvesine (esma-i ilâhiyye) şâhit olmuştur.¹⁴⁸⁶

Âşık, Elest bezmindeki bakışın sırlarının meyhanesidir.¹⁴⁸⁷

Âşık, Elest mihrabının köşesidir.¹⁴⁸⁸

Âşık, Elesti arzulayan dostlara düşkündür.¹⁴⁸⁹

8.67.Âşık, sâkinin peymanesinden içmiştir.

Âşığı, ihlas peymanesinin sâkisi mest etmiştir.¹⁴⁹⁰

Âşıklarını, sâki ezel bezminde sarhoş etmiştir.¹⁴⁹¹

¹⁴⁷⁹ AN, i. 46/3 Terk idüñ gafleti / Gözedüñ fursatı / Bulasız vuslatı / Uyumañ 'âşıklar

¹⁴⁸⁰ AN, i. 46/4 Hazrete uyasız / Rahmete toyasız / Çok sırlar tuyasız / Uyumañ 'âşıklar

¹⁴⁸¹ NM, 172/6 'Âkılun mizânı 'akluñ mâverâsıñ almadı / 'Âşıkun 'akıllar içre adı mülhid ya deli

¹⁴⁸² C, tes. 4/1 Eh1-i 'ışka çün degül dünyâ ve mâ-fihâ murâd / Gam yimem baña müyesser olmasa kat'â murâd / Devlet-i dünyâyı itmez 'âşık-ı şeydâ murâd / Almasam n'ola 'arûs-ı dehrden aslâ murâd / Gördüm ey dil-minnet ister virmege dünyâ murâd / Aña minnet itmeden kurtuldum oldum nâ-murâd

¹⁴⁸³ H, i. 88/3 İster seni cânım velî / Neylesin erişmez eli / El sanır 'âşıkı deli / Kimse bilmez bu ne hâldir

¹⁴⁸⁴ SG, 22/6 Gâh diri olur gâh ölü / Gâh uslu olur gâh delü / 'Âşıklarun budur yolu / 'Aşk âdemi bed-nâm ider

¹⁴⁸⁵ C, terk. 1/XI/2 Ben 'âşık-ı dîvâne-i bihüde-kelelâmam / Mümkün mi ki dîvâne ola hikmete vâkîf

¹⁴⁸⁶ C, g. 109/1 Biz gamze-i dil-berle kadeh-nüş-ı Elestüz / Bir neşve ile cilve ger olmuş iki mestüz

¹⁴⁸⁷ C, g. 264/5 Mey-hâne-i râz-ı nigeñdür dil-i Cevrî / Takdîr müheyyâ ideli bezm-i Elesti

¹⁴⁸⁸ C, terk. 1/I/1 Sanmañ bizi süfî gibi seccâde-perestüz / Biz mescide bir küşe-i mihrâb-ı Elestüz

¹⁴⁸⁹ C, g. 110/1 Biz turfe-harîfân-ı heves-bâz-ı Elestüz / Hüş-yâr ile hüş-yâr oluruz mest ile mestüz

¹⁴⁹⁰ AN, i. 57/1 Sundı kadehi sâkî-i peymâne-i ihlâs / Mest itdi bizi bâde-i mey-hâne-i ihlâs

Kederli âşığm gönlü, sâkinin sunduğu kadehle sevinçle dolar.¹⁴⁹²

Sâkinin sunacağı safâ kadehiyle surûra kavuşan âşıkların gönlünü, kederler huzursuz edemez.¹⁴⁹³

8.68.Âşık, aşk/vahdet meyiyle sarhoş olur.

Âşık, Hüdâ (Allah) aşkının meyiyle sarhoştur.¹⁴⁹⁴

Âşık, aşk kadehinden içmiştir.¹⁴⁹⁵

Âşığa, vahdet meyi, keyif verir.¹⁴⁹⁶

Âşık, vahdet şarabından içmek ister.¹⁴⁹⁷

Âşık, vahdet meyinden sürekli içmelidir.¹⁴⁹⁸

Bülbül (âşık) vahdet şarabından içer.¹⁴⁹⁹

Âşık, fena kadehinin meyiyle sarhoştur.¹⁵⁰⁰

Âşık, aşkın meyine kanmış, şevkin ateşiyle yanmıştır.^{1501, 1502}

Âşık, meyi lâilâheillâllâhın mürüvvetiyle içer.¹⁵⁰³

¹⁴⁹¹ H, i. 65/5 Ezel bezmindeki sâkî / Aceb mest etdi ‘uşşâkı / Bula gör bir yâr-ı bâkî / Kim bir nefes ayrılmasın

¹⁴⁹² H, i. 143/1 Kederler kalb-i ‘uşşâkı / Nice bir bî-huzûr ede / Safâ cāmın sun ey sâkî / Göñül kesb-i sürûr ede

¹⁴⁹³ H, i. 143/1 Kederler kalb-i ‘uşşâkı / Nice bir bî-huzûr ede / Safâ cāmın sun ey sâkî / Göñül kesb-i sürûr ede

¹⁴⁹⁴ C, g. 94/1 Sûfi degülüz mest-i mey-i ‘ışk-ı Hudâyuz / Zâhid degülüz hâne ber-endâz-ı riyâyuz

¹⁴⁹⁵ H, i. 174/1 ‘Âfiyetler cām-ı ‘aşkı nüş eden âşıklara / Vuslat-ı ma‘şûk erzânîdir ol sâdıklara

¹⁴⁹⁶ AN, i. 10/6 Dil toldı mey-i vahdet virdi bize keyfiyyet / Döndürdi yed-i kudret peymânelerüz hakkâ

¹⁴⁹⁷ H, i. 231/6 Fenâ bâğında eğlenme uça gör / Gülün rengine aldanma geçe gör / Varıp vahdet şarâbından içe gör / Yürü bülbül kadîmi âşiyâna

¹⁴⁹⁸ AN, terc. 8/5/7 Vahdet-i zâta irgürüp sırrı / Mey-i vahdetden eyle şûrb-i müdâm

¹⁴⁹⁹ H, i. 50/2 Gülün rengine aldanma geçe gör / Bu kesret merg-zârından uça gör / Varıp vahdet şarâbından içe gör / Yürü bülbül yürü dost illerine

¹⁵⁰⁰ C, g. 94/5 Geçdük heves-i zevk-ı bekâ-yı dü cihândan / Cevrî gibi biz mest-i mey-i cām-ı fenâyuz

¹⁵⁰¹ AN, i. 10/1 Dertûn odına yanmış pervânelerüz hakkâ / ‘İşkuñ meyine kanmış mestânelerüz hakkâ

¹⁵⁰² NM, 117/1 ‘Aşkun meyine ben kana geldüm / Şevkuñ nârına hoş yana geldüm

Âşık; himmeti yüce tutmalı, ikiliği bırakmalı, vahdeti bulmalıdır.¹⁵⁰⁴

Âşık, esrüktür.¹⁵⁰⁵

Âşık, yanmıştır, aşk deryasına gark olmuştur, sarhoştur ve yol bilmez.¹⁵⁰⁶

Âşık, yürek kanından başka şarap içmez.¹⁵⁰⁷

Rind âşığın gönül neşesi, şaraptır.¹⁵⁰⁸

Âşık aşk şarabını içmiş, kendini temizlemiş ve gayrıdan geçmiştir.¹⁵⁰⁹

Âşık, vahdet şarabından sunar.¹⁵¹⁰

Âşık, aşk meyine kanmıştır ve divanelere bile uslu der.¹⁵¹¹

8.69.Âşık, gam sarhoşudur.

Aşk gamıyla âşık, şevk esintisi olup Mecnûn'un dilinin (gönül) ruhunu şâd eyler.¹⁵¹²

Âşığın dilinde (gönül) gam, bin sûret ile cilve eder.¹⁵¹³

Âşık, gam sarhoşudur aşkın perdesini yırtmıştır.¹⁵¹⁴

¹⁵⁰³ AN, mu. 1/6 Feth ide 'ışkuñ 'âşıkā bābın / İçüre aña ol mey-i nābın / Hurrem ide tarikat ashābın / Mürvet-i lā-ilāhe illa'llāh

¹⁵⁰⁴ H, i. 100/6 Bülend et himmeti 'âşık / Ko isneyniyeti 'âşık / Bula gör vahdeti 'âşık / Gel Allah'a gel Allah'a

¹⁵⁰⁵ AN, i. 72/2 Gözle o esrük kulları / Sad pāre olmuş dilleri / Fark itmez olmuş yolları / 'Āşıklarūñ n'itmek gerek

¹⁵⁰⁶ SG, 22/10 'Āşık olan olur harīk / Deryā-yı 'aşk içre ğarīk / Ser-hoş olur bilmez tarīk / 'Aşk ādemi bed-nām ider

¹⁵⁰⁷ NM, 12/8 Gir bu dert meyhānesine koma elden kāseyi / Hiç yürek kanından özge 'āşıkā yokdur şarāb

¹⁵⁰⁸ C, g. 1/1 'Āşık-ı rindem ki sahbā neşve-i dildür baña / Gamze-i dil-ber bu keyfiyyetle ile māyildür baña

¹⁵⁰⁹ H, i. 56/2 Şu 'âşık kim aşkın dolusun içdi / Kendiden el yuyup gayrıdan geçdi / Gönül mürġü eski yuvadan uçdu / Var ise sevdiğim sendedir sende

¹⁵¹⁰ AN, i. 67/4 Vir cām-ı halāvetden kandur bizi lezzetden / Sun bāde-i vahdetden tolu diyelüm 'âşık

¹⁵¹¹ AN, i. 67/6 Nūrī gibi uslandı 'ışkun meyine kandı / Divānelere şindi uslu diyelüm 'âşık

¹⁵¹² C, g. 68/7 Gam-ı 'ışkuñla Cevrī bir safā bulmuş ki her āhı / Nesīm-i şevk olup rüh-ı dil-i Mecnūni şād eyler

¹⁵¹³ C, terk. 1/1/5 Biñ sûret ile cilve ider gam dilümüzde / 'İşk ehline āyīneyüz ammā ki şikestüz

¹⁵¹⁴ C, g. 95/1 Ser-mest-i gam u perde-der-i hālet-i 'ışkuz / Gam āfet-i 'akl u dil ü biz āfet-i 'ışkuz

Âşık aşka bulaşmıştır ve dili (gönlü), gam kadehinin neşesine doyamaz.¹⁵¹⁵

Âşığın virane dilinde (gönül) gam hazinesi vardır.¹⁵¹⁶

Âşık, aşkın gamının belası ile mutludur.¹⁵¹⁷

Âşığı, aşkın mutluluğun sevinci kederlendirir. Aynı zamanda aşkın gamının belası âşığı mutlu eder.¹⁵¹⁸

8.70.Âşık, kadehten içer.

Âşık, muhabbet kadehinin sunulduğu bezmin esiridir.¹⁵¹⁹

Âşığın dili (gönül), kadeh devrine bağlıdır.¹⁵²⁰

Âşığın gözü, dert ile kadehe döner.¹⁵²¹

Âşığın elinden içilen kadeh nâm ve nişanı mahveder.¹⁵²²

Âşık, meyhanedeki içeceği bir kadehi, tekkede bin sofunun meşguliyetine değişmez.¹⁵²³

8.71.Âşığa göre meyhane ile mescid birdir.

Âşığa göre meyhaneyle mescid arasında fark yoktur.¹⁵²⁴

Âşık, meyhanede de Dost'u (Allah) çağırır.¹⁵²⁵

---

¹⁵¹⁵C, g. 95/7 Toymaz dilümüz neşve-i cām-ı gam-ı dehri / Cevrī gibi ālūde-i keyfiyyet-i 'ışkuz
¹⁵¹⁶C, g. 36/5 Komasa genc-i gamı ğayr-i mahalde n'ola 'ışk / Dil-i Cevrī gibi bir hāne-i virāne bilür
¹⁵¹⁷C, terk. 1/IX/2 Gam-gin-i dem-i 'ıyş-i tarab-nāk-i neşātām / Hurrem dil-i endūh u belā-yı gam-ı 'ışkam
¹⁵¹⁸C, terk. 1/IX/2 Gam-gin-i dem-i 'ıyş-i tarab-nāk-i neşātām / Hurrem dil-i endūh u belā-yı gam-ı 'ışkam
¹⁵¹⁹C, g. 140/2 Bir cām-ı mahabbet sunılan bezme esīrem / Keyfiyyet-i efsāne-i Cemden haberüm yok
¹⁵²⁰C, g. 145/4 Devr-i kadehūn hūkmine dil-beste olurduk / Def' hattūñ -i elem-i gerdiş-i eyyām idebilesek
¹⁵²¹AN, i. 74/4 Derdūñ ile bu dīdem yaş yerine dōkdi dem / Çeşmüm kadehin ol dem peymāneye dōndürdūñ
¹⁵²²NM, 189/6 Gel Niyāzī'nūñ elinden bir kadeh nūş eyle kim / Mahv idüp nām u nişānuñ bī-nişān itsūñ seni
¹⁵²³NM, 161/13 Meyhānede bir kadeh nūş itmegi virmezem / Biñ suğlına sofınuñ tekyede şāl içinde
¹⁵²⁴NM, 61/14 Mescid ü meyhāneyi fark eylemem zāhidā / Göründüm ise ne var hāl ile dāl içinde

Âşık, meyhanede cezbe-i feyz şarabının doldurulup kendine verilmesini ister.

Âşık, meyhanede bir kadeh nûş etmeyi sofunun bin işine değişmez.¹⁵²⁶

8.72.Âşık-Allah

8.72.1. Âlemdeki her şey Allah'a âşıktır.

Âlemlerin hepsi, melek, cin âdemoğlu, yeryüzü, denizler, felekler, güller, bülbüller, menekşeler, sümbüller, güneş-zerre, deniz-damla, Tuba, Sidre, hûri, gılman, Mâlik, Rıdvân, sekiz cennet, yedi cehennem, gâib, hâzır, bātın, zâhir, mümin, kâfir, dağlar, beller, akan sular, esen yeller, Mecnun, Leyla, Vâmık, Azra, dağ, çöl, oturan, kalkan, zâhid, âbid, ruku eden, secde eden, bağ, bostan, sümbül, reyhan, bahar, cümle mevcudat, her şey, herkes, Mevlâ'ya (Allah) âşıktır ve O'nu özler.^{1527, 1528, 1529, 1530, 1531, 1532, 1533, 1534, 1535, 1536, 1537, 1538, 1539}

-
- ¹⁵²⁵NM, 20/3 Mescid ü meyhânedeki hânede vîrânede / Ka'bede puthânede çağıruram dost dost
- ¹⁵²⁶NM, 61/13 Meyhânedeki bir kadeh nûş itmegi virmezem / Biñ suğlma sofınuñ tekyede şâl içinde
- ¹⁵²⁷H, i. 45/1 Hudâyâ cümle-i 'âlem / Saña 'âşık seni özler / Melek cinn ü benî-Âdem / Saña 'âşık seni özler
- ¹⁵²⁸H, i. 45/2 Zemîn olmuş yolunda hâk / Eder deryâ yakalar çâk / Dün ü gün raks eder eflâk / Saña 'âşık seni özler
- ¹⁵²⁹H, i. 45/9 Eğer dağlar eğer beller / Ayağa yüz süren yollar / Akan sular esen yeller / Saña 'âşık seni özler
- ¹⁵³⁰H, i. 45/3 Seherde açılan güller / Öten şürîde bülbüller / Benefşelerle sümbüller / Saña 'âşık seni özler
- ¹⁵³¹H, i. 45/4 Eğer mihr ü eğer zerre / Eğer bahr ü eğer katre / Eğer Tübâ eğer Sidre / Saña 'âşık seni özler
- ¹⁵³²H, i. 45/5 Eğer Hürî eğer Gılmân / Eğer Mâlik eğer Rıdvân / Sekiz cennet yedi nürân / Saña 'âşık seni özler
- ¹⁵³³H, i. 45/6 Eğer gâib eğer hâzır / Eğer bātın eğer zâhir / Eğer mü'min eğer kâfir / Saña 'âşık seni özler
- ¹⁵³⁴H, i. 45/7 Kamunun matlabı birdir / Yâ niçün ba'zı kâfirdir / Aceb hâlât aceb sırdır / Saña 'âşık seni özler
- ¹⁵³⁵H, i. 45/8 Kimine kapı açılmaz / Kimi geçer gider ilmez / Kimi bilir kimi bilmez / Saña 'âşık seni özler
- ¹⁵³⁶H, i. 45/10 Eğer Mecnûn eğer Leylâ / Eğer Vâmık eğer Azrâ / Eğer küh u eğer sahrâ / Saña 'âşık seni özler
- ¹⁵³⁷H, i. 45/11 Eğer kâ'im eğer kâ'id / Eğer zâhid eğer âbid / Eğer râki' eğer sâcid / Saña 'âşık seni özler
- ¹⁵³⁸H, i. 45/12 Eğer bâğ u eğer bustân / Eğer sümbül eğer reyhân / Efendi hep bahâristân / Saña 'âşık seni özler
- ¹⁵³⁹H, i. 45/13 Hudâyî'ye erip hâlât / Visâlınden bula lezzât / Efendi cümle mevcudât / Saña 'âşık seni özler

8.72.2. Âşık, Allah'ındır.

Âşık, Allah'ındır.^{1540, 1541, 1542, 1543, 1544}

Âşığın her şeyi Allah'ındır.¹⁵⁴⁵

Âşığın nefesine Hayy u Kayyum'un nefesleri dolmuştur.¹⁵⁴⁶

Allah, âşıkla beraberdir.¹⁵⁴⁷

Âşıklar *ene'l-hakk* sırrının mazharıdır.¹⁵⁴⁸

Âşık, Hakk'tan (Allah) gelmiş yine Hakk'a (Allah) gitmektedir.¹⁵⁴⁹

Âşık, Hakk'ın (Allah) dergâhına gider.¹⁵⁵⁰

Âşıkları hayrete O (Allah) koyar.¹⁵⁵¹

Âşık olan gerçekte Hakk'tır (Allah).¹⁵⁵²

Âşığın tabiatını Hüda'nın (Allah) âşıklarının nazarı güzelleştirir.¹⁵⁵³

¹⁵⁴⁰ AN, i. 73/1 Ey beni 'ışk âteşine yanduran / 'İşk senüñ 'âşık senüñ ma'sûk senüñ / Hem seven hem sevilen hem sevdüren / 'İşk senüñ 'âşık senüñ ma'sûk senüñ

¹⁵⁴¹ AN, i. 73/2 Yanar ise 'ışk ile cânım tenüm / Geçer ise âh ile dünüm günüm / Hep senüñdür arada nem var benüm / 'İşk senüñ 'âşık senüñ ma'sûk senüñ

¹⁵⁴² AN, i. 73/3 'Âşıkun kalbine kılsan bir nazar / Mâ-sivâdan anda kalmaz hiç eser / Saña iren cenneti hürî n'ider / 'İşk senüñ 'âşık senüñ ma'sûk senüñ

¹⁵⁴³ AN, i. 73/4 Lütf ile aña diseñ ey dermend / Niçe olduñ 'ışkumuñ kaydına bend / Niçedür 'ışkum saña itdügi fend / 'İşk senüñ 'âşık senüñ ma'sûk senüñ

¹⁵⁴⁴ AN, i. 73/5 Mahz-ı lütfuñ ile ey Kâdir İlâh / 'Âşıkun hâline eylegil nigâh / Bir gedâdur Nürî kuluñ pâdişâh / 'İşk senüñ 'âşık senüñ ma'sûk senüñ

¹⁵⁴⁵ AN, i. 73/2 Yanar ise 'ışk ile cânım tenüm / Geçer ise âh ile dünüm günüm / Hep senüñdür arada nem var benüm / 'İşk senüñ 'âşık senüñ ma'sûk senüñ

¹⁵⁴⁶ AN, mu. 5/4 Râh-ı mahabbetu'llâh vahdet humına toldı / Esrâr-ı mâ-rameyte kalb-i Emîn'e toldı / Enfâs-ı Hayy ü Kayyüm 'âşık demine toldı / Cüy-ı sirişk-i 'âşık rüy-ı zemîne toldı / Derd ehlinüñ figâni nüh asmâna sığmaz

¹⁵⁴⁷ AN, k. 2/33 Allâhü ma'ide el-ma'tyüz / Her demde likâya mâliküz biz

¹⁵⁴⁸ AN, i. 35/4 Ene'l-hak sırrınuñ izhârı için / Niçe 'âşıkları Mansür iden yâr

¹⁵⁴⁹ H, i. 154/1 'Âşıklar sâdıklar işitmiş olun / Hak'dan geldim yine Hakk'a giderim / Mevlâsından gayrı kimi var kulun / Hak'dan geldim yine Hakk'a giderim

¹⁵⁵⁰ H, i. 31/4 Sâdıklar yolunu tutup / Hakk'ın dergâhına yitüp / 'Âşık bülbül gibi ötüp / Dest güllerinden dere gör

¹⁵⁵¹ H, i. 4/2 Gökçek cemâlin gizleyen / 'Uşşâkı hayretde koyan / Ey Semme vechu'llâh diyen / 'Âşık seni bulsa n'ola

¹⁵⁵² SG, 62/5 Kendöziyle kendüye 'âşık olupdur Gaybi Hak / 'Ayn-ı eşyâ oldu ol itmedi halvetden ferâğ

Âşık kulları Allah esirger.¹⁵⁵⁴

Padişah'ın (Allah) âşıklara verdiği mülkün yanında Süleyman'ın mülkü viraneye benzer.¹⁵⁵⁵

Allah âşıkları, Süleyman'a (devrin sultanı) dönüp bakmaz.¹⁵⁵⁶

8.72.3. Âşığa aşkı Allah vermiştir.

Âşıkları aşka Allah davet eder.¹⁵⁵⁷

Âşık olmak için çabalmalıdır.¹⁵⁵⁸

Âşıkları aşka Allah davet eder.¹⁵⁵⁹

Âşığın aşkı, Mevlâ'nın (Allah) kudretiyle mümkün olur.¹⁵⁶⁰

Âşıklara kadehi Allah sunar. Ondan bir kez içen, ebedi olarak sarhoş olur.¹⁵⁶¹

Âşıkları ezel bezmindeki sâki (Allah) mest etmiştir.¹⁵⁶²

Âşığın aşk ateşinde yakan, Allah'tır.¹⁵⁶³

Âşığın Celâl'in (Allah) kılıcı yaralamıştır, o Hakk (Allah) derdinin çaresiz hastasıdır.¹⁵⁶⁴

¹⁵⁵³ C, g. 270/5 Girdükçe güzellese n'ola şahid-i tab'um / Cevrî aña 'uşşâk-ı Hudâdan nazar oldu

¹⁵⁵⁴ H, i. 54/1 Açıver lütf eyle doğru yolunu / Allah'ım Allah'ım güzel Allah'ım / Sensin esirgeyen 'âşık kulunu / Allah'ım Allah'ım güzel Allah'ım

¹⁵⁵⁵ NM, 188/6 Bir mülke mâlik eylemiş 'uşşâkı ol pâdişâh / Mülk-i Süleymân anlarûn yanında bir virânesi

¹⁵⁵⁶ H, i. 55/3 Etmez senin âşıkların mülk-i Süleymân'a nazar / Ancak cemâlin nürudur cânlarına dermân eden

¹⁵⁵⁷ NM, 187/7 'Aşka 'uşşâkuñ da'vet itmişsin / Cân kulağına ol sadâ düşdi

¹⁵⁵⁸ NM, 74/4 'Âşık olagör sadık olagör / Cehd eylemeyen menzil alamaz

¹⁵⁵⁹ NM, 187/7 'Aşka 'uşşâkuñ da'vet itmişsin / Cân kulağına ol sadâ düşdi

¹⁵⁶⁰ H, i. 42/4 'Âşıkın 'aşkı kudretinledir / Sâdıkın sıdkı rahmetinledir / Cennetin zevki vuslatınladır / Sensin ey Mevlâ matlab-ı a'lâ

¹⁵⁶¹ NM, 188/2 Kendi sunar tolu tolu peymâneler 'âşıklara / Bir kez elinden nüş iden olur ebed mestânesi

¹⁵⁶² H, i. 65/5 Ezel bezmindeki sâkî / Aceb mest etdi 'uşşâkı / Bula gör bir yâr-ı bâkî / Kim bir nefes ayrılmasın

¹⁵⁶³ AN, i. 73/1 Ey beni 'ışk âteşine yanduran / 'İşk senüñ 'âşık senüñ ma'sûk senüñ / Hem seven hem sevilen hem sevdüren / 'İşk senüñ 'âşık senüñ ma'sûk senüñ

Âşıkları, Sultan'ın (Allah) aşkı teselli eder.¹⁵⁶⁵

Âşığın hocası ezel aşkıdır.¹⁵⁶⁶

Âşıkları hasta eden, Allah'tır.¹⁵⁶⁷

Âşıkları Allah hayran etmiştir.¹⁵⁶⁸

Âşıkların kimini sıfata kimini zata erdiren Allah'tır.¹⁵⁶⁹

Dost (Allah), kimilerini âşıklara serdar eder.¹⁵⁷⁰

8.72.4. Âşık, Allah'a âşıktır.

Âşığın cânânı Allah'tır.¹⁵⁷¹

Gönül, Allah'a âşıktır.^{1572, 1573, 1574, 1575, 1576}

Âşığın sevdiği, efendisi, sultanı Allah'tır.¹⁵⁷⁷

¹⁵⁶⁴ AN, i. 68/1 Derd-i Hak'ın ey 'âşık bî-çâresisin ancak / Şemşîr-i celâlinün pür-yâresisin ancak

¹⁵⁶⁵ AN, i. 121/1 İdüp 'âşıklara in'âm-ı küllî / Tecellî eyle sultânüm tecellî / Bula her biri 'ışkuñla teselli / Tecellî eyle sultânüm tecellî

¹⁵⁶⁶ SG, 3/1 Hâcemüz 'aşk-ı ezeldür bize andandur hitâb / Dersümüz ilhâm-ı Hak'dur gönlümüz ümmü'l-kitâb

¹⁵⁶⁷ H, i. 68/4 'Âşıkları bîmâr eden / Sâdıkları tîmâr eden / Ey cânı yokdan var eden / Kuldan nedem senden kerem

¹⁵⁶⁸ H, i. 68/2 Gönlüm evin seyrân eden / 'Âşıkları hayrân eden / Ey kendüyü pinhân eden / Kuldan nedem senden kerem

¹⁵⁶⁹ H, i. 4/4 Kimi sıfata ırgüren / Kimini zâta ırgüren / Bakî hayâta ırgüren / 'Âşık seni bulsa n'ola

¹⁵⁷⁰ AN, i. 19/3 Kimin sâlâr idüp sâdıklarına / Kimin dil-dâr idüp Vâmıklarına / Kimin serdâr idüp 'âşıklarına / Kimin 'ışkı ile ber-dâr iden dost

¹⁵⁷¹ H, i. 38/3 Derdli dermânın ister / Kullar sultânın ister / 'Âşık cânânın ister / Baña Allah'ım gerek

¹⁵⁷² AN, i. 50/1 Yine cûş eyledi 'ummânî 'ışkuñ / Gönül Allâh'a 'âşıkdur yeñilmez / Cülüs itdi bugün sultânı 'ışkun / Gönül Allâh'a 'âşıkdur yeñilmez

¹⁵⁷³ AN, i. 50/2 Hayâlî gönülüm teldi çü yâruñ / Vücüdından eser kalmadı 'âruñ / Zimâmı gitdi elden ihtiyâruñ / Gönül Allâh'a 'âşıkdur yeñilmez

¹⁵⁷⁴ AN, i. 50/3 Okındı sırruma 'ışkuñ kitâbı / İñitdi sem'-i cân anda hitâbı / Aradan kaldurup cümle hicâbı / Gönül Allâh'a 'âşıkdur yeñilmez

¹⁵⁷⁵ AN, i. 50/4 İrağ itmiş özin gafletden 'âşık / Anuñ-çün kalbi şendür 'aynı açık / Yürekde âteşi var bağı yanık / Gönül Allâh'a 'âşıkdur yeñilmez

¹⁵⁷⁶ AN, i. 50/5 Cihân esrâr ile teldi ser-â-pâ / Bir oldı Nür'ye ednâ vü a'lâ / Görinmez gözine dünyâ vü 'ukbâ / Gönül Allâh'a 'âşıkdur yeñilmez

Âşığın câmi Sultan'ın (Allah) aşkına bendedir, dili (gönül) Sultan'dadır (Allah).¹⁵⁷⁸

Âşık, ilm-i ilahînin deli divanesidir.¹⁵⁷⁹

Âşık, Dost'un (Allah) aşkıyla kendinden geçer.¹⁵⁸⁰

Âşık, Sultan'ın (Allah) aşkıyla teselli olur.¹⁵⁸¹

Âşık, vahdet ilinde Rab (Allah) ile yâr olmuştur.¹⁵⁸²

Âşık, Allah'ın şevkinin ateşiyle yanar.¹⁵⁸³

Âşıklar, Mevlâ (Allah) derdiyle döner.^{1584, 1585, 1586, 1587, 1588}

Âşık, Padişah'ın (Allah) hüsnüne pervane olmuştur.¹⁵⁸⁹

Âşıklar, Celâl'in (Allah) ateşinin hararetine dayanamaz.¹⁵⁹⁰

Hakk'ın (Allah) cemâlinin nuruna âşık olunur.¹⁵⁹¹

¹⁵⁷⁷ H, kı. 26 Bize fazlı ile eden 'inâyet / Efendim sevdiğim sultânım Allah / Rızası yoluna ede hidâyet / Efendim sevdiğim sultânım Allah

¹⁵⁷⁸ AN, i. 114/1 'İşkuña cânım bendedür bende / Dil a sultânım sendedür sende

¹⁵⁷⁹ NM, 143/2 Benüm 'ilmüm katında müctehidler 'âciz oldılar / Velî 'ilm-i ilâhîniñ deli dîvânesiyüm ben

¹⁵⁸⁰ AN, i. 19/5 Beni benden alup 'işkuñ sürürü / Ne cennet kaldı gönlümde ne hürî / Visâli merhemîn sarmaz mı Nürî / Bu sınımış gönlüme tîmâr iden dost

¹⁵⁸¹ AN, i. 121/1 İdüp 'âşıklara in'âm-ı küllî / Tecellî eyle sultânım tecellî / Bula her biri 'işkuñla teselli / Tecellî eyle sultânım tecellî

¹⁵⁸² NM, 29/6 Vahdet ilinde senüñle yâr idüm n'oldı baña / Kesret içre bend-i ağıyar olmuşam yâ Rab meded

¹⁵⁸³ NM, 158/5 Baş açup girerüm 'aşk meydânına / Mansûr olurum "ene'l-hak" dârına / Yanmakda Niyâzî şevkuñ nârına / Yanalum 'âşıklar Mevlâ derdiyle

¹⁵⁸⁴ NM, 158/1 Dönmek ister gönlüm cümle sivâdan / Dönelüm 'âşıklar Mevlâ derdiyle / Geçmek ister gönlüm mülk-i fenâdan / Dönelüm 'âşıklar Mevlâ derdiyle

¹⁵⁸⁵ NM, 158/2 Derde düşen 'âşık netsün cihâni / Derd ehlinüñ dâim yanmakda cânı / Döner arzulatory vasl-ı cânâni / Dönelüm 'âşıklar Mevlâ derdiyle

¹⁵⁸⁶ NM, 158/3 Ay u gün yıldızlar hem nüh felekler / 'Arşuñ etrâfında saf saf melekler / Meydân-ı 'aşkında cevân iderler / Dönelüm 'âşıklar Mevlâ derdiyle

¹⁵⁸⁷ NM, 158/4 Ta'n eyleme zâhid benüm hâlüme / Dahi eyleme hergiz bu devrânıma / Dermânı devrânda buldum cânıma / Dönelüm 'âşıklar Mevlâ derdiyle

¹⁵⁸⁸ NM, 158/5 Baş açup girerüm 'aşk meydânına / Mansûr olurum "ene'l-hak" dârına / Yanmakda Niyâzî şevkuñ nârına / Yanalum 'âşıklar Mevlâ derdiyle

¹⁵⁸⁹ H, i. 82/2 Pâdişâhâ sen bilirsin sâdıki / Sen bilirsin bezm-i vasla lâyıki / Hüsnüne pervâne etdin aşığı / Ger murâdın yakmak ise yanayın

¹⁵⁹⁰ AN, i. 66/1 Cemâlün nürü işrâk eylemekle oldı tâkat tak / Celâlün nârınıñ ihrâkına kanda döyer 'uşşâk

Âşıkların kalbi Allah ile eğlenir (mutlu olur).¹⁵⁹²

Âşık, Mevlâ'dan (Allah) başka sevda istemez.¹⁵⁹³

Âşık, Mevlâ'yı (Allah) anınca ağlar.¹⁵⁹⁴

Âşık ve mâşuk sırrını Allah'a açar.¹⁵⁹⁵

Mevlâ'ya (Allah) cândan âşık olan, vuslat bezmine layık olur.¹⁵⁹⁶

Âşığın Rabb'in (Allah) aşk ateşi arı(saf)laştırmıştır.¹⁵⁹⁷

Allah aşkı, âşığın vücudunda zerre bırakmaz, her şeyi yakar.¹⁵⁹⁸

Âşık, Allah yolunda bütün varlığını kaybetmiştir.¹⁵⁹⁹

Âşığın vücudu, Hüdâ'nın yakıcı muhabbetiyle mahvolur.¹⁶⁰⁰

Âşığın vücudunu hakikat denizine gark eden, ledünnî ilmi ile kalbini umman eyleyen Allah'tır.¹⁶⁰¹

Âşıklar, Zât'ın (Allah) şarabından içince kâinatı fark edemezler.¹⁶⁰²

Âşık, Hakk'ta (Allah) fena olunca, âşığın ne bilgisi ne akli kalır.¹⁶⁰³

¹⁵⁹¹ H, i. 52/6 Kimi olmuş visâl-i Hakk'a lâyı / Kiminin dîde-i kalbi uyanık / Kimi nûr-ı cemâl-i Hakk'a 'âşık / Bu hây u hüy-ı gulguller nedendir

¹⁵⁹² H, i. 53/2 Ey Hüdâvend-i Kerîm ü Müste'ân / (Hâ'il) olmaz dillere kevn ü mekân / Sensiz eğlenmez kulüb-ı 'âşıkân / Sen bilirsin kandedir şeydâ gönül

¹⁵⁹³ H, i. 42/1 İstemez âkil fânî dünyâyı / Sensin ey Mevlâ matlab-ı a'lâ / Neylesin 'âşık gayrı sevdâyı / Sensin ey Mevlâ matlab-ı a'lâ

¹⁵⁹⁴ AN, i. 78/1 Kanı bir 'âşık-ı Mevlâ ki añup ağlaya ol / Ateş-i 'ışkı ile cân u ciğer dağlaya ol

¹⁵⁹⁵ C, k. 24/5 Sırrını saña açar 'âşık eger kim ma'sûk / Saña muhtâcdur el-hak dil ü cân u cânân

¹⁵⁹⁶ H, i. 140/2 Şol ki cândan saña ola 'âşık / Ol olur bezm-i vuslata lâyı / Senin ile bulur seni sâdık / Saña vuslat seninledir Mevlâ

¹⁵⁹⁷ AN, i. 38/5 Beni yakdı Nürî nârı / Beni arı kıldı arı / N'ideyüm bu fânî dârı / Çü bakâya himmetüm var

¹⁵⁹⁸ NM, 187/8 Bu Niyâzî'nün hiç vücudunda / Zerrekomadı hep yaka düşdi

¹⁵⁹⁹ AN, i. 108/5 Yoğ oldu Nürî'nün küllî vücüd / Ne 'aynı kaldı anuñ ne şühüd / Efendim aña eyle lütf u cüd / Kerem eyle kerem sultânüm Allâh

¹⁶⁰⁰ SG, 7/12 Vücüd-ı 'âşıkı mahv eyleyler âhir / Hudâ'nun pür-şirâridur mahabbet

¹⁶⁰¹ AN, i. 110/2 Vücüdüm katresin ğark eyleyüp bahr-i hakikatde / Ledünnî 'ilmi ile kalbi 'ummân eyle yâ Allâh

¹⁶⁰² AN, i. 121/2 İçür 'âşıklara sahbâ-yı zâtı / Ki fark itmez olalar kâ'inatı / Müyesser eyle ol âb-ı hayâtı / Tecellî eyle sultânüm tecellî

Âşıklar, Allah'tan başka her şeyin yok olacağını bilir.¹⁶⁰⁴

Âşık için Allah'tan ayrı düşmek zindandır.¹⁶⁰⁵

Âşık, hastalığın da sağlığın da verenin de alanın da Allah olduğunu bilir.¹⁶⁰⁶

Âşık, Allah'tan ayrı olup olmadığını bilen kişidir.¹⁶⁰⁷

Âşık her fitneyi *in-hiye illā* ile karşılar.¹⁶⁰⁸

Âşık, Hakk (Allah) âşığı olmalı ve şeyhi sevmelidir.¹⁶⁰⁹

Âşık, aşkı bulmalı, yolu doğrultmalı ve Hakk (Allah) ile olmalıdır.¹⁶¹⁰

Âşık, ırmakların döne döne denize kavuşması gibi dönerek Allah'a ulaştığında sâkin olur.¹⁶¹¹

Cemâlullah'a âşık olan sâlik, gönlün Zât-ı pâk'in (Allah) hanesi olduğunu bilmelidir.¹⁶¹²

Âşık, mahzun gönlünü güldürmek, dildeki (gönül) pası silmek, Şâh'a (Allah) hoş gitmek ister.¹⁶¹³

Âşık, Hakk (Allah) yolundadır.¹⁶¹⁴

¹⁶⁰³NM, 116/3 Çü bildüm vech-i cānānı kamuda sezdüm Allāh'ı / Fenāyum Hak'da vallāhi ne bilüm kaldı ne dānum

¹⁶⁰⁴H, i. 188/5 Görünür küllü şey' 'uşşāka hālik / Erişsin matlab-ı a'lāya sâlik / Ola bākī na'ime tā ki mālīk / Kerem eyle meded sultānım Allah

¹⁶⁰⁵AN, i. 28/3 Zindān-ı firāk içre koma 'āşık-ı zārı / Sultān-ı visālūn irişüp eylesün āzād

¹⁶⁰⁶SG, 33/5 Bu yolda sağ mıdır yā sayrı mıdır / Alan viren bu mı yā ğayrı mıdır / Hak ile Ğaybi bir yā ayrı mıdır / Dem-ā-dem seçmeyen 'āşık degildür

¹⁶⁰⁷SG, 33/5 Bu yolda sağ mıdır yā sayrı mıdır / Alan viren bu mı yā ğayrı mıdır / Hak ile Ğaybi bir yā ayrı mıdır / Dem-ā-dem seçmeyen 'āşık degildür

¹⁶⁰⁸AN, i. 28/5 Her fitneyi ben *in-hiye illā*'dan okudum / Ey lütf eyesi Hak yine senden saña feryād

¹⁶⁰⁹SG, 67/1 Ey 'āşık-ı Hak / 'Āşık ol 'āşık / Şeyhi sev mutlak / 'Āşık ol 'āşık

¹⁶¹⁰SG, 67/6 'Aşkı kim buldı / Yolu toğrıldı / Hak ile oldı / 'Āşık ol 'āşık

¹⁶¹¹SG, 21/6 Bahre irmez nehr-āsā dönmeyünce 'āşıkān / Sâkin olan evliyā Ğaybī kamu kāmūs olur

¹⁶¹²AN, i. 79/3 Gerçi ey sâlik cemālu'llāha 'āşıksın velī / Bilmedūn ol zāt-ı pākūn hānesidür bu gönül

¹⁶¹³AN, i. 72/4 Mahzūn gönül gülmek için / Pas-ı dili silmek için / Sen şāha hoş gelmek için / 'Āşıklarūn n'itmek gerek

Âşık özünü Allah'ın yolundan ayırmaz.¹⁶¹⁵

Âşık, dervîştir ve Allah'ın yolunda sâdır.¹⁶¹⁶

Âşık, Müsteân'ın (Allah) yolunda hâk (toprak) olmak ister.¹⁶¹⁷

Âşık, cânını Hüda'ya (Allah) feda etmek ister.¹⁶¹⁸

Âşıklar, Mevlâ'nın (Allah) dîdârının lütfuna mazhar olduğunda cennete vâristir.¹⁶¹⁹

Âşığı, cennette Allah'ın veçhinin nuru yakar.¹⁶²⁰

Âşıklar; uyumazsa cennete girip, vuslata erip Allah'ı görür.¹⁶²¹

Allah'a âşık gönüller hûri ve gılmana dönüp bakmaz.¹⁶²²

Sadık âşıklar, seherlerde Hakk'tan (Allah) gelen nidadan haz aldığı için seherde uyumaz.¹⁶²³

Âşıklar, seher vakti enfâs-ı Rahmanî (Allah) alırlar.¹⁶²⁴

Âşık Cemâl'in (Allah) nuruna gufran ayı olan ramazanda erişir.¹⁶²⁵

---

¹⁶¹⁴NM, 173/4 Vallâhi senden korkmazam da'vâ-yı bâtil kılmazam / Hakdur yolum yanılmazam ya sen beni ya ben seni

¹⁶¹⁵NM, 153/1 Uyan gözün aç turma yalvar güzel Allâh'a / Yolundan izün ırma yalvar güzel Allâh'a

¹⁶¹⁶NM, 97/1 Dervîş olan 'âşık gerek yolında hem sâdır gerek / Bağrı anuñ yanık gerek cân gözleri açık gerek

¹⁶¹⁷H, i. 190/2 'Âşık u sâdır yolunda hâk ola / Cân ü dil Hubb-ı sivâdan pâk ola / Aradan varlık hicâbı çâk ola / Sen 'inâyet et meded yâ Müste'ân

¹⁶¹⁸AN, i. 72/1 Ey lütfi çok erham Hudâ / 'Âşıklarun n'itmek gerek / Cânlar saña olsun fedâ / 'Âşıklarun n'itmek gerek

¹⁶¹⁹AN, i. 22/3 Lütf eyle sen ey Mevlâ 'âşıklara dîdârün / Ol gün ki olur anda kul cennetüne vâris

¹⁶²⁰NM, 104/3 Yiri cennet bakduğı dîdâr olursa 'âşıkuñ / Vech-i nürından anı yakmağa nâr eksük degül

¹⁶²¹AN, i. 46/6 Cennete giresiz / Vuslata iresiz / Allâh'ı göresiz / Uyumañ 'âşıklar

¹⁶²²NM, 184/1 Saña 'âşık olan diller niderler hür u gılmânı / Cemâlün seyr iden gözler niderler bâğ u bostânı

¹⁶²³AN, i. 62/3 Seherlerde uyur mı 'âşık-ı sâdır olanlar kim / Gelür 'âşıklara Hak'dan seherlerde nidâdan haz

¹⁶²⁴AN, i. 102/5 Demünden her seher ey peyk-i Hallâk / Alur enfâs-ı Rahmâniyye 'uşşâk / Teselliler bulınca cân-ı müştâk / Haber vir ey sabâ dost illerinden

¹⁶²⁵H, i. 25/1 Ere mi 'âşık cemâlin nüruna / Rahmetin gufrânın ayıdır senin / Vara mı sâdır visâlin Tür'una / Lütf ile ihsânın ayıdır senin

Âşık O'nun (Allah) fiillerini ve sıfatlarını keşfedip zâtının nurunun tecellisini görmek ister.¹⁶²⁶

Âşıklar, fena-yı külle ve beka-yı zâta ermek için (Allah'ın) celâlinin ışığında kendini yakar.¹⁶²⁷

Âşık, O'nun (Allah) tecellisinin neticesi olarak bazen gizlenir bazen ayan olur.¹⁶²⁸

Âşık, Rabb'den (Allah) kâm alır.¹⁶²⁹

Âşık olanlar, Allah'a gider.¹⁶³⁰

Âşık Allah'a çağırır.¹⁶³¹

Âşığın sözünü dinleyen, Allah'a gider.¹⁶³²

Âşığın vücudu Allah'ın halka verdiği bir cömertliktir.¹⁶³³

8.72.5. Âşık, Allah'ı ister.

Âşık, Allah'ı ister.^{1634, 1635, 1636, 1637, 1638, 1639, 1640, 1641}

¹⁶²⁶ H, i. 46/4 Keşf olup ef'âl ü sıfat / Kılısın tecellî nür-ı zât / Tâ kılavuz bâkî hayât / Rabbi'm meded Mevlâ'm meded

¹⁶²⁷ AN, i. 33/2 Fenâ-yı külli görmek-çün bakâ-yı zâta irmek-çün / Celâlün tâbına ihrâk ider kendüyi 'âşıklar

¹⁶²⁸ NM, 113/10 Gâh olur mevcûd u ma'dûm geh vücûd ile 'adem / Geh tecellîyle 'ayan u gâhi pinhân olurum

¹⁶²⁹ AN, i. 15/3 'Âşikuñ kâmi / Vuslat encâmı / Diller ârâmı / Sendedür yâ Rab

¹⁶³⁰ SG, 31/1 Gelün Allâh'a 'âşık olanlar / Allâh'a 'aşkile irmiş erenler / Câmı bezl eyleyüp sâdik olanlar / Allâh'a 'aşkile irmiş erenler

¹⁶³¹ H, i. 101/7 Cihân bir köhne cādûdur / Şu kim aldanmaz usludur / Hüdâyî'nin sözü budur / Gel Allah'a gel Allah'a

¹⁶³² H, i. 100/7 Mahabbet sâgarın nüş et / Beğim deryâ gibi cüş et / Hüdâyî'nin sözün güş et / Gel Allah'a gel Allah'a

¹⁶³³ NM, 166/18 Vücûdum Hak vücûdudur / Allâh'ın halka cûdudur / Madûm iken mevcûdudur / Gele Deccâl gele gele / Gör kim senün hâlün n'ola

¹⁶³⁴ AN, i. 32/1 Cihân halkı kamu yâ Rab / Saña 'âşık seni ister / Likâña mübtelâlar hep / Saña 'âşık seni ister

¹⁶³⁵ AN, i. 32/2 Eger bende eger sultân / Eger dâna eger nâ-dân / Talebkâr olmada yeksân / Saña 'âşık seni ister

¹⁶³⁶ AN, i. 32/3 Felekler eyleyüp devri / Melekler eyleyüp seyri / Eger insân eger gayrı / Saña 'âşık seni ister

¹⁶³⁷ AN, i. 32/4 'Aceb sırdur 'aceb bâzâr / Ki bülbül zâr olur gül zâr / Eger güldür eger gülzâr / Saña 'âşık seni ister

Âşık, âlemlerin Sultan'ını (Allah) arar.^{1642, 1643, 1644, 1645}

Çılgın âşık, Mevlâ'yı (Allah) arar.^{1646, 1647}

Âşığın tek ihtiyacı Allah'tır.^{1648, 1649, 1650, 1651, 1652, 1653, 1654}

Âşığın en büyük bayramı Rabb'e (Allah) erişmektir.¹⁶⁵⁵

Âşığın maksadı benzeri olmayan sevgilidir (Allah).¹⁶⁵⁶

Âşığın dili (gönül) Hüda'ya (Allah) kavuşma peşindedir.¹⁶⁵⁷

-
- ¹⁶³⁸ AN, i. 32/5 Kimi mest ü kimi hayrân / Kimi nālân kimi giryân / Visâlini umar her cân / Saña
'âşık seni ister
- ¹⁶³⁹ AN, i. 32/6 Ezel bezminde içmişler / Hicâb-ı gaybı geçmişler / Cemâle ağız açmışlar / Saña
'âşık seni ister
- ¹⁶⁴⁰ AN, i. 32/7 Olar kim 'ışka dil bağlar / Bu Nürî-veş ciğer dağlar / Eger tağlar eger bağlar / Saña
'âşık seni ister
- ¹⁶⁴¹ H, i. 87/2 Bülbüller ister gülistân / Pervâne şem'-i şebistân / 'Âşık seni ister hemân / Gönülüm
seni özler seni
- ¹⁶⁴² H, i. 4/1 Ey zâhir ü pinhân olan / 'Âşık seni bulsa n'ola / 'Âlemlere sultân olan / Sâdik seni
bulsa n'ola
- ¹⁶⁴³ H, i. 4/2 Gökçek cemâlin gizleyen / 'Uşşâkı hayretde koyan / Ey Semme vechu'llâh diyen /
'Âşık seni bulsa n'ola
- ¹⁶⁴⁴ H, i. 4/3 Mi'râc'a edip da'veti / Veren Habîb'e vuslatı / Tâlibden alsan gafleti / 'Âşık seni
bulsa n'ola
- ¹⁶⁴⁵ H, i. 4/4 Kimi sıfâta irgüren / Kimini zâta irgüren / Bakî hayâta irgüren / 'Âşık seni bulsa
n'ola
- ¹⁶⁴⁶ AN, i. 98/3 Nice bulsun 'âşık-ı şeydâ seni / Hâcesi müstağnîdür çün kul denî / Bende-i miskîn
kanı Mevlâ kanı / N'eylesün bî-çâre 'âşık n'eylesün
- ¹⁶⁴⁷ H, i. 27/1 Kuldân saña lâyıq n'ola / 'Âşık seni kanda bula / Meğer senden ihsân ola / Yâ
Rabbenâ yâ Rabbenâ / Senden kerem senden 'atâ
- ¹⁶⁴⁸ H, i. 38/1 N'eyleyeyin dünyâyı / Baña Allah'ım gerek / Gerekmez mâsivâyı / Baña Allah'ım
gerek
- ¹⁶⁴⁹ H, i. 38/2 Ehl-i dünyâ dünyâda / Ehl-i ukbâ ukbâda / Her biri bir sevdâda Baña Allah'ım gerek
- ¹⁶⁵⁰ H, i. 38/3 Derdli dermânın ister / Kullar sultânın ister / 'Âşık cânânın ister / Baña Allah'ım
gerek
- ¹⁶⁵¹ H, i. 38/4 Fânî devlet gerekmez / Dürlü zînet gerekmez / Hak'sız cennet gerekmez / Baña
Allah'ım gerek
- ¹⁶⁵² H, i. 38/5 Mecnûn ister Leylâ'yı / Vâmık ister Azrâ'yı / N'idem gayrı sevdâyı / Baña Allah'ım
gerek
- ¹⁶⁵³ H, i. 38/6 Bülbül güle karşı zâr / Pervâneyi yakmış nâr / Her kulun bir derdi var / Baña
Allah'ım gerek
- ¹⁶⁵⁴ H, i. 38/7 Beyhüde hevâyı ko / Hakk'ı bula gör yâ hû / Hüdâyî'nin sözü bu / Baña Allah'ım
gerek
- ¹⁶⁵⁵ H, i. 46/6 Bir 'âşık erişşe saña / Ol 'ıyd-ı ekberdir aña / Budur murâd önden sona / Rabbi'm
meded Mevlâ'm meded
- ¹⁶⁵⁶ H, i. 155/1 'Âşıkın maksûdu ol mahbûb-ı bî-hemtâ imiş / Himmeti gayet bülend ü matlabı bâlâ
imiş

Âşık, Allah'a yakın olmak ister.¹⁶⁵⁸

Âşık, nûr-ı Hakk (Allah) peşindedir.¹⁶⁵⁹

Âşık, Allah'ın lütfuna mazhar olmak için bahane arar.¹⁶⁶⁰

Talip (âşık) Hudâ'nın (Allah) vaslını istediği için, Hakk'tan (Allah) yana gider.¹⁶⁶¹

Âşıklar, Hakk'ı (Allah) bulmuştur.¹⁶⁶²

Âşık, özünün Mevlâ'ya (Allah) kavuşmasını ister.¹⁶⁶³

Âşık, özünü Allah'a doğrultmuştur.¹⁶⁶⁴

Âşık, Allah'a kavuşmanın mübtelasıdır.¹⁶⁶⁵

Âşık, Sultan'a (Allah) kavuşunca âzâd olur.¹⁶⁶⁶

8.72.6. Âşık, Allah'a yalvarır.

Âşıklar, sadece Allah'a muhtaçtır.¹⁶⁶⁷

Âşık, Rabb'den (Allah) onu talep etme şevkini ister.¹⁶⁶⁸

¹⁶⁵⁷ C, g. 61/2 N'ola minnet-keş-i peymâne-i nâz olmasa çeşmi / Dil-i 'âşık gibi âlüde-i keyf-i Hudâyîdür

¹⁶⁵⁸ H, i. 9/4 Tâliblere kuvvet ver / 'Âşıklara kurbet ver / Sâdıklara vuslat ver / Esirge 'inâyet et

¹⁶⁵⁹ AN, i. 123/6 Hurşîd-i ziyâ-güster nûr-ı Hak'a 'âşık-ter / Nûrî'den anı ister ol 'ârif-i Rabbânî

¹⁶⁶⁰ AN, i. 72/3 Dil bahr-i 'işka talmağa / Cân dürr-i şevki bulmağa / Lütfâ bahâne olmağa / 'Âşıkların n'itmek gerek

¹⁶⁶¹ AN, i. 4/1 Ey tâlib-i vasl-ı Hudâ / Gel gidelüm Hak'dan yaña / Ey 'âşık-ı nûr-ı likâ / Gel gidelüm Hak'dan yaña

¹⁶⁶² H, i. 79/3 Gel enfüs ü âfâka bak / Hakk'ı bulan 'uşşâka bak / Bir 'âlem-i itlâka bak / Gitsin izâfât u kuyûd

¹⁶⁶³ H, i. 14/4 Uyar gafletten aç gönül gözünü / Cenâbından yana döndür yüzünü / Koma âşıkların algıl özünü / Hemân ön son kerem Mevlâ Senindir

¹⁶⁶⁴ H, i. 87/5 Gayra bakmaz 'âşık gözü / Saña doğrulmuşdur özü / Budur Hudâyî'nin sözü / Cânım seni özler seni

¹⁶⁶⁵ AN, i. 32/1 Cihân halkı kamu yâ Rab / Saña 'âşık seni ister / Likâña mübtelâlar hep / Saña 'âşık seni ister

¹⁶⁶⁶ AN, i. 28/3 Zindân-ı firâk içre koma 'âşık-ı zârı / Sultân-ı visâlün irişüp eylesün âzâd

¹⁶⁶⁷ NM, 23/1 Hep güzeller arasında buldı hüsnün çün revâç / Cem' olup 'uşşâk bir bir saña eyler ihtiyâc

¹⁶⁶⁸ C, terk. 1/XIII/2Yâ Rab bize şevk-ı taleb-i ma'rifetün vir / Ceht eyleyelüm fazluñ ile kisb-i kemâle

Âşık, Allah'a dert ile yalvarır.¹⁶⁶⁹

Âşıklar, Allah'tan vuslatı lütfetmesini ister.¹⁶⁷⁰

Âşık, bütün âşıkların mahbubu Allah'tan maksad-ı aksâya ulaşmayı ister.¹⁶⁷¹

Âşık, dil (gönül) aynasının mücella olması ve ilme kolay ulaşmak için Allah'a dua eder.¹⁶⁷²

Âşık, namazında devamı erdiğinde ellerini Settâr'a (Allah) karşı bağlayıp durur.¹⁶⁷³

Âşık, Hakk'ın (Allah) ihsanını fikretmeli, lütfunun çeşitliliğini hatırlamalı, gece gündüz şükretmelidir.¹⁶⁷⁴

Âşıklar, uyumayıp Mevlâ'ya (Allah) ve lütfuna şükretmelidir.¹⁶⁷⁵

8.72.7. Âşık, Allah'tan meded/inayet/ihsan ister.

Âşık, Allah rızası yolunda hidayet ister.¹⁶⁷⁶

Âşık, iki cihanda da Allah'ın merhametini talep eder.¹⁶⁷⁷

Âşık, Allah'ın fazl ve lütfunu arzular.¹⁶⁷⁸

Âşık, erham olan Hüda'nın (Allah) lütfunu ister.¹⁶⁷⁹

---

¹⁶⁶⁹H, i. 119/3 Saña varmağa yok çârem / Onulmaz kaldı uş yârem / Meğer derd ile yalvaram / Meded senden Kerîm Allah

¹⁶⁷⁰H, i. 55/4 Kimini saldın Kâ'be'ye kimi eder Arş'ın tavâf / 'Uşşâka vaslın kıl 'atâ ey herkese ihsân eden

¹⁶⁷¹H, i. 81/1 Cemi'-i tâlibin matlûbu Allâh / Bizi sen matlab-ı a'lâya ırgür / Kamu 'âşıkların mahbûbu / Allâh Bizi sen maksad-ı aksâya ırgür

¹⁶⁷²AN, i. 110/3 Görüp göstermenüñ âyînesin dilde mücellâ kıl / Bilüp bildürmenüñ 'ilmini âsân eyle yâ Allâh

¹⁶⁷³AN, i. 105/6 Salâtında devâma irse 'âşık / Turur el kavşurup Settâr'a karşı

¹⁶⁷⁴H, i. 169/3 Hakk'ın ihsânını fikr eyle 'âşık / Envâ-i lütfunu zikr eyle 'âşık / Rüz ü şeb Hâlik'a şükr eyle 'âşık / El-hamdü li'llâh eş-şükrü li'llâh

¹⁶⁷⁵AN, i. 46/1 Mevlâ'yı zikr idüñ / Uyumañ 'âşıklar / Lütfına şükr idüñ / Uyumañ 'âşıklar

¹⁶⁷⁶H, kı. 26 Bize fazlı ile eden 'inâyet / Efendim sevdiğim sultânım Allah / Rızası yoluna ede hidâyet / Efendim sevdiğim sultânım Allah

¹⁶⁷⁷AN, i. 28/7 Nürî'ye irüp merhametüñ iki cihânda / Lütfüñ aña zâd eyle dahı fazluñı hem-zâd

¹⁶⁷⁸H, i. 232/7 Hüdâyî kulun ey Mevlâ / Fazl u lütfun eyler recâ / Sen 'inâyet et dâ'imâ / Kerîm Allah Rahîm Allah

Âşık, Allah'tan daima inayet bekler.¹⁶⁸⁰

Âşıklar Allah'tan ihsan bekler.¹⁶⁸¹

Âşıklar, Hayy u Kayyum'dan (Allah) meded ister.¹⁶⁸²

Âşık, Allah'ın kendisine lütfuyla bakmasını ister.^{1683, 1684}

Allah'ın cemâlinin nurunun âşıkları, Allah'tan kerem isterler.¹⁶⁸⁵

Âşık, Allah'tan kendini garip bırakmamasını ister.¹⁶⁸⁶

Âşık dertlidir, Mevlâ'dan (Allah) kerem ister.¹⁶⁸⁷

Âşık, onulmaz bir derde düşmüştür, Hüda'dan (Allah) inayet ister.¹⁶⁸⁸

Âşık, Sultan'dan (Allah) inam-ı külli ile tecelli etmesini ister.¹⁶⁸⁹

Âşıklar, Allah'ın ihsanıyla vuslata erebilir.¹⁶⁹⁰

Âşıklar, İlah'ın (Allah) inayetiyle nâr-ı celâldan kurtulur.¹⁶⁹¹

¹⁶⁷⁹ AN, i. 72/1 Ey lütfi çok erham Hudâ / 'Âşıklarun n'itmek gerek / Cânlar saña olsun fedâ / 'Âşıklarun n'itmek gerek

¹⁶⁸⁰ H, i. 232/7 Hüdâyî kulun ey Mevlâ / Fazl u lütfün eyler recâ / Sen 'inâyet et dâ'imâ / Kerîm Allah Rahîm Allah

¹⁶⁸¹ AN, i. 80/2 'Âşıklara ihsân it / Derdlilere dermân it / Vuslat yolın âsân it / Lütf eyle 'inâyet kıl

¹⁶⁸² AN, i. 97/5 Ey Hayy ü Kayyüm u Ahad / İhsânun umar kul ebed / 'Uşşâka itmezseñ meded / Bî-çâre kullar n'eyesün

¹⁶⁸³ AN, i. 73/5 Mahz-ı lütfün ile ey Kâdir İlah / 'Âşıkun hâline eylegil nigâh / Bir gedâdur Nürî kulun pâdişâh / 'İşk senün 'âşık senün ma'sûk senün

¹⁶⁸⁴ H, i. 44/1 Ey derdime dermânım / Rahm et dil-i müştâka / Cân tahtına sultânım / Baksan n'ola 'uşşâka

¹⁶⁸⁵ AN, i. 108/1 Cemâlün nürün 'âşıklarına / Kerem eyle kerem sultânüm Allâh / Firâkun nârınun yanıklarına / Kerem eyle kerem sultânüm Allâh

¹⁶⁸⁶ H, i. 189/4 'Âşık u sâdik kulu koma garîb / Gülден irak olmaya tâ andelîb / Eyle aña gülşen-i vaslın nasîb / Yâ Ahad ü yâ Samed ü yâ Kerîm

¹⁶⁸⁷ H, i. 97/8 Derdli âşıklar için Yolda sâdıklar için / Bağrı yanıklar için / Kerem eyle yâ Mevlâ

¹⁶⁸⁸ AN, i. 98/2 Bir onulmaz derde düşmüşdür gedâ / Şerh olunmaz dil ile olmaz edâ / Senden olmazsa 'inâyet ey Hudâ / N'eyesün bî-çâre 'âşık n'eyesün

¹⁶⁸⁹ AN, i. 121/1 İdüp 'âşıklara in'am-ı küllî / Tecellî eyle sultânüm tecellî / Bula her biri 'ışkuñla tesellî / Tecellî eyle sultânüm tecellî

¹⁶⁹⁰ H, i. 192/1 Ey derdlilerin derdine dermân eden Allah / Müznib kuluna rahmet ü gufrân eden Allah / 'Âşıklarına vuslatın ihsân eden Allah / Kullarına yollarını âsân eden Allah

¹⁶⁹¹ H, i. 132/1 Yakmasın âşıkları nâr-ı celâl / Yâ ilâhî sen 'inâyet eylegil / Her biri sâdıkların bulsun kemâl / Ya ilâhî sen 'inâyet eylegil

Âşık Allah'tan cânını vuslata ulaştırması için inayet ister.¹⁶⁹²

Âşık, Allah fazlıyla inayet bulur.¹⁶⁹³

Âşığın matlubuna kavuşabilmesi, sevdiğine hasret kalmaması, Allah'ın keremiyle mümkündür.¹⁶⁹⁴

Âşık, dünya ve ukbâdan geçip ev-ednâ sırrıyla doymak için Allah'tan meded ister.¹⁶⁹⁵

Âşık, bütün vücudunu yok edip fena-ender-fenaya kavuşup beka içre beka bulmak için Allah'tan meded ister.¹⁶⁹⁶

Âşık şuhûda müyesser olabilmek için Allah'tan meded ister.¹⁶⁹⁷

Âşık daima niyazını Allah'a yapar.¹⁶⁹⁸

Âşık kusuruna bakmaması için Allah'a niyaz eder. Allah'tan ihsanını esirgememesini ister.¹⁶⁹⁹

Âşık, Mevlâ'nın (Allah) inâyetiyle cüzden geçip küll olur.¹⁷⁰⁰

8.72.8. Âşık, Allah'ın feyzini ister.

Âşığın şıfası, Allah'ın lütfunun feyzidir.¹⁷⁰¹

¹⁶⁹²AN, i. 107/7 Bu Nürî kuluña eyle 'inâyet / Ulaşdur vasluña ol cânı Allâh

¹⁶⁹³H, k1. 26 Bize fazlı ile eden 'inâyet / Efendim sevdiğim sultânım Allah / Rızası yoluna ede hidâyet / Efendim sevdiğim sultânım Allah

¹⁶⁹⁴H, i. 221/1 İrgür bizi matlûba / Lütf eyle Kerîm Allah / Hasret koma mahbûba / Rahm eyle Rahîm Allah

¹⁶⁹⁵H, i. 119/4 Geçip dünyâ vü 'ukbâdan / Geçir ednâ vü a'lâdan / Doyur sırr-ı Ev-ednâdan / Meded senden Kerîm Allah

¹⁶⁹⁶H, i. 119/5 Vücüdüm cümle yok olsun / Fenâ-ender-fenâ gelsin / Bekâ içre bekâ bulsun / Meded senden Rahîm Allah

¹⁶⁹⁷H, i. 188/7 Hüdâyi'ye müyesser kıl şühûdu / Kemâle irgüre tâ kim sücûdu / Bula fazlıyla Hakkânî vücûdu / Kerem eyle meded Rahmân'ım Allah

¹⁶⁹⁸H, k1. 10 Niyâzın dâ'imâ Allah'a eyle / Uyan gafletden ey gâfil gözün aç / Çün olur melce-i erbâb-ı hâcât / Olupdur hâs ü âmm ol bâba muhtâc

¹⁶⁹⁹AN, i. 107/6 Kusûrına nazar kılma fakîrûn / Dirîğ itme aña ihsânı Allâh

¹⁷⁰⁰SG, 2/3 Vücüdüm 'aşk ile kül it / Dehir bâğında bir gül it / Geçir cüzden beni kül it / 'Inayet eyle yâ Mevlâ

Âşık Hakk (Allah) feyzinin sırrına sâridir.¹⁷⁰²

Âşık, adının Allah'ın feyziyle âlemin levhinde silinmesin ister.¹⁷⁰³

Âşık, Hz. Peygamber'i ancak ilahi feyzin yardımıyla methedebilir.¹⁷⁰⁴

8.72.9. Âşık, Allah'ı zikreder.

Âşığı zikru'llâh (Allah'ı zikretmek) yakar.¹⁷⁰⁵

Âşık, her yerde ve her zaman hû der.^{1706, 1707, 1708, 1709, 1710}

Âşık, Allah'ı zikreder ve sabah akşam onu düşünür.¹⁷¹¹

Âşıklar Allah'ın aşkıyla toplanıp Allah'ı zikreder.¹⁷¹²

Mevlâ'nın (Allah) âşıkları hû ile devran ederler.¹⁷¹³

Hakk'ı (Allah) seven âşıkların eğlencesi tevhiddir.¹⁷¹⁴

¹⁷⁰¹ NM, 65/10 Çün şifâ-yı feyz-i lütfuñ sadruma oldı nasīb / Söylemez Mısırî hilâfi kâri-i Kur'an'dadır

¹⁷⁰² AN, i. 82/6 Nür-ı Hakk oldı Nürî'ye yârî / Feyz-i Hakk oldı sırrına sârî / Yaykadı hep ğubâr-ı aġyârı / Komadı hiç zelev zülâl-i cemâl

¹⁷⁰³ NM, 110/7 Gel Niyâzî'nüñ vücüd-ı harfini / Levh-i 'âlemden yed-i feyzüñle sil

¹⁷⁰⁴ C, k. 2/28 Kâdir olmazdı bu deñlü medhine Cevrî eger / Tab'unuñ feyz-i ilâhî olmasaydı yâveri

¹⁷⁰⁵ AN, i. 115/2 Zikru'llâh cânlarâ cândur / Derdli dillere dermândur / Allâh'dan bize ihsândur / Yanalum zikru'llâh ile

¹⁷⁰⁶ AN, i.85/1 Bâġ-ı cemâle çün irem / Vuslat ğülin anda direm / Hakk'uñ tecellâsın ğörem / Ben hû direm yâ hû direm

¹⁷⁰⁷ AN, i.85/2 Gice vü ğündüz ey dede / Kesretde de vahdetde de / Mahşerde de cennetde de / Ben hû direm yâ hû direm

¹⁷⁰⁸ AN, i.85/4 Ayrılşa cismümden bu cân / Yıkılşa bu kevn ü mekân / Münkir olursa hep cihân / Ben hû direm yâ hû direm

¹⁷⁰⁹ AN, i.85/5 'Âşıklar içre olsa sūr / Bu Nürî'ye irse sūrür / Anda tecellî itse nūr / Ben hû direm yâ hû direm

¹⁷¹⁰ AN, i.85/3 Cümle vücüdüm mü-be-mü / Hû ile tolmışdur kamu / Milk oldı baña çünki hû / Ben hû direm yâ hû direm

¹⁷¹¹ NM, 132/5 Bu Niyâzî çün zikrüne düşdi / Dün ü ğün ğöñli fikrüne düşdi / Zātuña iren şükrüne düşdi / Dertliyüz senden umarız dermân

¹⁷¹² AN, i. 51/6 Cem' olup zikr itmege Allâh'ı Allah 'ışkına / Bir bölük sâdıklaruz cevlnâna irmişlerdenüz

¹⁷¹³ H, i. 8/1 Mevlâ'm senin âşıkların / Devrân ederler Hû ile / Yolundaki sâdıkların / Cevlân ederler Hû ile

¹⁷¹⁴ NM, 60/1 Hakk'ı seven 'âşıklarüñ eğlencesi tevhîd olur / 'Aşk odına yanuklarüñ eğlencesi tevhîd olur

Âşığın Hakk (Allah) yolundaki refrefi tekrâr-ı Hû'dur (zikir).¹⁷¹⁵

İlahî (Allah) zikirde hâlet bulup devran ile hayran olan âşıklara hesap yoktur.¹⁷¹⁶

Âşığı, yâr (cânân) (Allah), zâkir iken mezkûr eder.¹⁷¹⁷

Âşık, Allah'ı zikreden ağzın kendisine sövmesine razı değildir.¹⁷¹⁸

8.72.10. Âşığın yardımcısı Allah'tır.

Âşığın yardımcısı, Hakk'tır (Allah).¹⁷¹⁹

Âşık, doğru yolu bulmak ve esirgenmek için Allah'tan yardım ister.¹⁷²⁰

Vuslat yolunu gözleyen âşığın yardımcısı Allah'tır.¹⁷²¹

Âşığın işlerini Kerîm Mevlâ (Allah), kolaylaştırır.¹⁷²²

Âşıklara, ağyara karşı nice ihsanda bulunan Allah'tır.¹⁷²³

Âşığın kalbine Allah nazar ederse onda mâsivadan eser kalmaz.¹⁷²⁴

8.72.11. Âşıkların derdinin dermanı Allah'tır.

Âşık onulmaz bir yaraya sahiptir, Allah'a varmaya çaresi yoktur.¹⁷²⁵

¹⁷¹⁵ H, i. 76/5 Refrefidir rāh-ı Hak'da ol Hüdāyî aşıkın / Kar' eder ebvāb-ı gaybî lā-cerem tekrār-ı Hū

¹⁷¹⁶ AN, kıt. 9/4 'İşk-ı İlāhî'den tuyan zikrinde bir hâlet bulan / Devrān ile hayrān olan 'âşıklara yokdur hisāb

¹⁷¹⁷ AN, i. 35/1 Vücūdum dārını ma'mūr iden yār / Beni zâkir iken mezkûr iden yār

¹⁷¹⁸ NM, 169/5 Her bir nebî her bir velî zilletle irdi menzile / Mısırî'ye söğsün şol ağız Allāh dimek bilmez ola

¹⁷¹⁹ NM, 147/4 'Âşıkuñ Hak'dur nasîri / Oldum dervişler hakîri / Mısırî Hakk'un dil esîri / Geh Halvetî geh Celvetî / Geh Kâdirî dirler baña

¹⁷²⁰ H, i. 54/1 Açıver lütf eyle doğru yolunu / Allah'ım Allah'ım güzel Allah'ım / Sensin esirgeyen 'âşık kulunu / Allah'ım Allah'ım güzel Allah'ım

¹⁷²¹ AN, i. 78/5 Reh-i vaslın gözedüp düsmeye fûrkat iline / Nûrî Allāh oñara ardın oñin çağlaya ol

¹⁷²² H, i. 23/3 Nefs ü şeytāna zebûn eylemeye kullarını / 'Âşık u sādika āsān getire yollarını / Vara bülbülleri seyrān ede dost illerini / Umarız lütf u 'ināyet ede Mevlā-yı Kerîm

¹⁷²³ AN, i. 105/8 Görürsin Nürîyâ 'âşıklarına / Neler ihsān ider ağyāra karşı

¹⁷²⁴ AN, i. 73/3 'Âşıkuñ kalbine kılsan bir nazar / Mā-sivādan anda kalmaz hiç eser / Saña iren cenneti hûri n'ider / 'İşk senüñ 'âşık senüñ ma'sûk senüñ

Âşığın derdinin dermanı Allah'tır.^{1726, 1727, 1728}

Âşıkların derdine dermanı Allah verir ve onun efganını arttırır.¹⁷²⁹

Âşıkların derdinin dermanı Allah'a vuslattır.¹⁷³⁰

8.72.12. Âşık, Allah'ın veçhine aynadır.

Âşık, *semme vechullâh* remzini keşfeder.¹⁷³¹

Âşık, gönlünün Zât'ın (Allah) veçhine ayna olmasını ister.¹⁷³²

Âşığın gözü celâl sahibinin (Allah) veçhinin nuruyla açılır.¹⁷³³

Âşığa, Hakk (Allah), Hz. İbrahim'in veçhiyle görünmüştür.¹⁷³⁴

Âşığın ancak Baki'nin (Allah) veçhinin güzelliğine hayran olanlar anlar.¹⁷³⁵

8.72.13. Âşık, Allah'ın cemâlini görmüştür.

Dost (Allah), cemâlini âşığa bildirmiştir.^{1736, 1737}

¹⁷²⁵H, i. 119/3 Saña varmağa yok çârem / Onulmaz kaldı uş yârem / Meğer derd ile yalvaram / Meded senden Kerîm Allah

¹⁷²⁶NM, 129/4 Giceler tâ subh olunca inledür bu derd beni / Derdimüñ içinde dermânumdur Allâh hû diyen

¹⁷²⁷H, i. 44/1 Ey derdime dermânım / Rahm et dil-i müştâka / Cân tahtına sultânım / Baksan n'ola 'uşşâka

¹⁷²⁸H, i. 42/3 Verd için bülbül derd ile nâlân / Oldu pervâne şem' ile süzân / 'Âşıkın sensin derdine dermân / Sensin ey Mevlâ matlab-ı a'lâ

¹⁷²⁹NM, 185/3 Derdini dermân virüpdür yine ol yârelerüñ / Anuñ için arturur 'aşıklarun efgânını

¹⁷³⁰H, i. 212/3 İbâdın dâ'imâ işi hatâdır / Saña lâyıf olan lütf u 'atâdır / Visâlin derd-i 'uşşâka devâdır / Meded ey Kâdir Allah'im meded hay

¹⁷³¹SG, 49/4 Sen bize inkâr iderseñ biz seni Hak bilürüz / Semme vechu'llâhı remzün keşf ider esrârımız

¹⁷³²NM, 108/5 Göñlümi mir'ât-ı vech-i zât idüp / Ol tecellîyle beni mestâne kıl

¹⁷³³NM, 170/2 Açıl ey gözlerüm envâr-ı vech-i zü'l-celâliden / Dilâ bedr ol kim ol mihr-i dirahşândan haber geldi

¹⁷³⁴SG, 1/14 Geldi altun silsileyle nür-ı Hak birden bire / Vech-i İbrahim'den oldı Ğaybî'ye Hak rû-nümâ

¹⁷³⁵NM, 178/2 Bu fenâ gülzârına tâlib olanlar añlamaz / Vech-i bâkî hüsnine hayrân olanlar añlar bizi

¹⁷³⁶AN, i. 19/1 'Ademden 'âlemi ol var iden dost / Kamu zulmâtı pür-envâr iden dost / Cemâlin 'aşîka iş'âr iden dost / Beni dîvâne-i dîdâr iden dost

Âşıklar Hakk (Allah) cemâlini talep eder.¹⁷³⁸

Âşık, Allah'ın cemâlinin tecellisine mazhar olmak ister.¹⁷³⁹

Âşık, Hakk tecellâsını görmek ister.¹⁷⁴⁰

Âşığın bayramı Hakk'ın (Allah) cemâlini görmektir.¹⁷⁴¹

Âşık, Hakk'ın (Allah) cemâlini her şeyde zâhir görmüştür.¹⁷⁴²

Cihân halkının (Allah'ın) cemâlinin nuruyla süslendiğini gören şeyda âşık, divane olur.¹⁷⁴³

Âşık, vahdet iline girmiş, vuslat demine ermiş, Şâh-ı cihân-bân'ı (Allah) ayan görmüştür.¹⁷⁴⁴

Âşık, kâinatta her zerrede Hakk'ı (Allah) görür.¹⁷⁴⁵

Âşık, her şeyde Hâlık'ı (Allah) görür.¹⁷⁴⁶

Âşık, yer yerde, her şeyin kaynağı olan O'nu (Allah) arar.¹⁷⁴⁷

Âşık Allah'ın varlığını her şeyde sezince, kendisinin ve irfânının aslında var olmadığını anlar.¹⁷⁴⁸

---

¹⁷³⁷ AN, i. 19/1 'Ademden 'âlemi ol var iden dost / Kamu zulmâtı pür-envâr iden dost / Cemâlin 'âşika iş'âr iden dost / Beni dîvâne-i dîdâr iden dost

¹⁷³⁸ AN, i. 58/7 Nûriyâ hiç gayrı matlab kalmadı 'âşıklara / Hak cemâlidür hemîn cennât u Tübâ'dan ğaraz

¹⁷³⁹ NM, 124/1 Tecellî-i cemâline mazhar eyle / Efendüm Hâlikum Rabbüm Îlâhum / Tarîk-i vasla lütfün rehber eyle / Efendüm Hâlikum Rabbüm Îlâhum

¹⁷⁴⁰ AN, i. 85/1 Bâğ-ı cemâle çün irem / Vuslat gülin anda direm / Hakk'ın tecellâsın görem / Ben hû direm yâ hû direm

¹⁷⁴¹ H, i. 11/4 Bayrama ol 'âşık erer / Kim Hak cemâlini görer / Dost bezminin zevkin sürer / Pür-nûr olur dil-hânesi

¹⁷⁴² NM, 118/3 Ben cemâl-i Hakk'ı cümle şeyde zâhir görmüşem / Bu merâyâyâ anuñçün bakduğumca hurremüm

¹⁷⁴³ AN, i. 1/7 Envâr-ı cemâlünle cihân halkı bezenmiş / Dîvâne niçe olmasun ol 'âşık-ı şeydâ

¹⁷⁴⁴ AN, i. 123/2 Vahdet iline girdüm vuslat demine irdüm / Ben anda 'ayân gördüm ol şâh-ı cihân-bânı

¹⁷⁴⁵ SG, 81/5 Dîde-i Ğaybî ile baksañ hakikat 'âşika / Zerre zerre kâ'inâtda görinen Hak'dır begüm

¹⁷⁴⁶ H, i. 32/3 Gerçek 'âşık olsa sâlik / Görünür küllü şey' hâlik / Bir mülke ola gör mâlik / Kimse elden almaz ola

¹⁷⁴⁷ AN, i. 100/2 'Âşıkı gör sū-be-sū eyler anı cüst-cū / Anı irak sanur o cümleye ol kân iken

Âşıkta Mevlâ (Allah) görülür.¹⁷⁴⁹

Âşığın yüzünde Hakk (Allah) tecelli eder.¹⁷⁵⁰

Dost (Allah), aşk metanı, âşık ve mâşuk yüzünde pazara koyar (tezahür ettirir).¹⁷⁵¹

Âşığın gönlünü Allah'ın cemâlinin nuru aydınlatır.¹⁷⁵²

8.72.14. Âşık, sanemde de Allah'ı görür.

Âşık, sanemden korkar.¹⁷⁵³

Âşığın cânına sanem kasteder.¹⁷⁵⁴

Âşık, puthanede de o Sanem'in (Allah) veçhini görür.¹⁷⁵⁵

Âşık, Dost'u (Allah) puthanede de çağırır.¹⁷⁵⁶

Âşığın sinesinde sanemin muhabbet ateşinin şulesi vardır.¹⁷⁵⁷

8.72.15. Âşık, nâkıstır.

Âşık, Mâlik'in (Allah) iyiliklerine karşılık kemlik ettiğini düşünür.¹⁷⁵⁸

Âşığı, Allah'tan benlik ayırır.¹⁷⁵⁹

¹⁷⁴⁸NM, 116/4 Ki bildüm vech-i cânânı kamuda sezdim Allâh'ı / Be-küllî anda ğark imiş ne ben varum ne 'irfânım

¹⁷⁴⁹NM, 103/5 'Ârife eşyâda esmâ görünür / Cümle esmâda müsemmâ görünür / Bu Niyâziden de Mevlâ görünür / Âdem iseñ "semme vechullâh"ı bul / Kande baksan ol güzel Allâh'ı bul

¹⁷⁵⁰SG, 49/2 Dîde-i hak-bîn ile kılsañ nazar zâhid bize / Gamze ider Hak tecellisın saña dîdârumuz

¹⁷⁵¹AN, i. 19/4 Kemâl ihsân ider bize sözinden / Cemâl i'tâ ider kendü özinden / Cihânda 'âşık u ma'sûk yüzinden / Metâ'-ı 'ışkını bâzâr iden dost

¹⁷⁵²AN, i. 110/1 Cemâlün nûrını gönlümde tâbân eyle yâ Allâh / Visâlün sırrını sînemde pinhân eyle yâ Allâh

¹⁷⁵³H, i. 81/3 Nukûşa bakma nakkâşa nazar et / Mehâlikden sanemlerden hazer et / Ko esmâyı müsemmâya (güzer) et / Şühûdun zirve-i 'ulyâya ırgür

¹⁷⁵⁴NM, 48/1 Ey sanem n'oldu cânâ kasduñ var / Bağrumı deldüñ kana kasduñ var

¹⁷⁵⁵NM, 122/4 Cümle bu cihân ol sanemün vechidür el-hak / Ger mescid ü ya deyre ya puthâneye baksam

¹⁷⁵⁶NM, 20/3 Mescid ü meyhânede hânede vîrânede / Ka'bede puthânede çağıruram dost dost

¹⁷⁵⁷C, g. 89/2 Dil degül sînem içre bir sanemün / Şu'le-i âteş-i mahabbetidür

¹⁷⁵⁸AN, i. 114/2 Baña ey Mâlik itdügün eylik / Bilürem kemlik bendedür bende

Allah âşığı, kendini bilmeye çabalamalıdır.¹⁷⁶⁰

Âşık, *nefsini bilen Allah'ı bilir*'in manasını kavrayamamıştır.¹⁷⁶¹

Âşık, teşekkürde kusur eylemiştir. Allah'ın kemal-i kereminden mâzur olmak istemez.¹⁷⁶²

Âşığın Allah'a layık hiçbir şeyi yoktur.¹⁷⁶³

Âşık, Allah'ın ömrüne yemin ettiği şehinşâh olan Hz. Peygamber'i hakkıyla vasfedemeyeceğine inanır.¹⁷⁶⁴

8.72.16. Allah yolunun âşıkları

Hakk (Allah) yolunun âşıkları; mâsivayı terk edip, dosttan yana azmetmişler, arşa çıkmışlardır.¹⁷⁶⁵

Hakk (Allah) yolunun âşıkları; ölmeden evvel ölmüş, baki hayatı bulmuştur.¹⁷⁶⁶

Hakk (Allah) yolunun âşıkları; dünya zulmetinden geçip âb-ı hayatı içmiş, derya olup inciler saçmıştır.¹⁷⁶⁷

Hakk (Allah) yolunun âşıkları; cânı ve cihanı bırakmışlar, dünyadan ellerini yıkamışlar, 'Allah' demişlerdir.¹⁷⁶⁸

¹⁷⁵⁹ NM, 108/3 Benliğümdür senden ayıran beni / Varlığım şehrinin yık vîrâne kıl

¹⁷⁶⁰ SG, 69/1 Hak cemâlidür cemâlün Hak kelâmıdır sözüñ / 'Âşık-ı bi'llâh iseñ bilmeğe sa'y it kendözün

¹⁷⁶¹ NM, 121/3 Çün nefsin bilse kişi Allâh'ı bilürmiş / Bu ma'nîye yok bende 'ilâcum n'ola çârem

¹⁷⁶² C, k. 15/36 Ben teşekkürde kusûr itdüm ise ol kereme / Sen kemâl-i keremünden beni eyle ma'zür

¹⁷⁶³ AN, i. 34/5 Esirge Nürî'yi ey Rabb-i Ğaffâr / Fakîründür yoluñda kaldı nâ-çâr / O miskînün saña lâyük nesi var / A sultânüm hemân ihsân senüñdür

¹⁷⁶⁴ C, k. 2/25 Hem ne haddümdür benüm kim vasfa cür'et eyleyem / Ol şehinşâh-ı li 'ömrük-taht ü levlâk-efseri

¹⁷⁶⁵ NM, 195/2 Çün mâsivâ terk itdiler dosttan yaña 'azm itdiler / 'Arş üzere cevân itdiler Hak yolunuñ 'âşıkları

¹⁷⁶⁶ AN, i. 124/1 Ölmezden evvel öldiler / Hak yolunuñ 'âşıkları / Bâkî hayâtı buldılar / Hak yolunuñ 'âşıkları

¹⁷⁶⁷ NM, 195/3 Zulmât-ı dünyâyı geçer âb-ı hayâtı hem içer / Deryâ olup dürler saçar Hak yolunuñ 'âşıkları

Hakk (Allah) yolunun âşıkları; maksuda, girdikleri aşk meydanında ermiştir.¹⁷⁶⁹

Hakk (Allah) yolunun âşıkları; aşk deryasına girmişler, muhabbet incileri dermişler, Hakk'ın (Allah) cemâlini görmüşlerdir.¹⁷⁷⁰

Âşıkların yolları ayrı ise de hepsi Allah'ın dîdârına varır.¹⁷⁷¹

Hakk (Allah) yolunun âşıkları; yolun şâhına gitmişler, vuslata ulaşmışlar, arşı seyran etmişlerdir.¹⁷⁷²

Hakk (Allah) yolunun âşıkları, mutlaka sevgiliye kavuşacaklardır.¹⁷⁷³

Hakk (Allah) yolunun âşıklarını dinleyen Hakk'ı (Allah) bulur.¹⁷⁷⁴

Hakk (Allah) yolunun âşıkları; ölmezden önce öldürür, baki hayatı buldurur, Hakk yoluna kurna olur.¹⁷⁷⁵

8.73.Âşık-Aşk

8.73.1. Âşık, aşkla doludur.

Âşığı, aşk şevkle doldurur.¹⁷⁷⁶

Âşık, aşkla dolar.¹⁷⁷⁷

Âşık, içinin aşkla dolması için Allah'tan yardım ister.^{1778, 1779, 1780, 1781}

¹⁷⁶⁸ AN, i. 124/4 Cân u cihânı kodılar / Bu dünyeden el yudılar / Yetmez mi Allâh didiler / Hak yolunuñ 'âşıkları

¹⁷⁶⁹ NM, 195/1 Meydân-ı 'aşka girdiler Hak yolunun 'âşıkları / Maksüda bunda irdiler Hak yolunuñ 'âşıkları

¹⁷⁷⁰ AN, i. 124/3 Deryâ-yı 'ışka girdiler / Dürr-i mahabbet dirdiler / Hakk'ın cemâlin gördiler / Hak yolunuñ 'âşıkları

¹⁷⁷¹ NM, 43/8 Yolları ne var ayrı ise hep sana âşık / Cümle seni ister saña dîdâra gelürler

¹⁷⁷² AN, i. 124/2 Çün şâh-râha gîtdiler / Vuslat iline yeldiler / Arş üzre seyrân itdiler / Hak yolunuñ 'âşıkları

¹⁷⁷³ AN, i. 124/5 Ey Nürî gel sen dahı var / Bu yolda kıl cânı nisâr / Elbette bulur vasl-ı yâr / Hak yolunuñ 'âşıkları

¹⁷⁷⁴ NM, 195/5 Her kim Hak'ı bulmak diler alsuñ Niyâzî'den haber / Bunda iken dosta irer Hâk yolunuñ 'âşıkları

¹⁷⁷⁵ NM, 195/4 Ölmezden evvel öldürür bakî hayâtı ol bulur / Hak yolına kurbân olur Hak yolunuñ 'âşıkları

¹⁷⁷⁶ AN, i. 76/4 Gel hem-dem-i 'uşşâk iseñ / 'İşk ile pür-eşvâk iseñ / Ol hazrete müştâk iseñ / Tevhîde gel tevhîde gel

¹⁷⁷⁷ AN, i. 46/5 Maksüdü bulalum / 'İşk ile tolalum / Makbül kul olalum / Uyumañ 'âşıklar

Âşık, Mevlâ (Allah) aşkıyla dolmak, aşk denizine dalmak için Mevlâ'ya (Allah) yalvarır.^{1782, 1783}

İlahi aşk âleminde rüzgâr, sâdık âşıkta gayrı sevdadan eser bırakmaz.¹⁷⁸⁴

Âşığ, Hüdavend (Allah), aşkla yağma eder.¹⁷⁸⁵

Âşık, aşk dilini (gönül) yağmaladığından aklına hiçbir şey gelmez.¹⁷⁸⁶

Âşık, aşkın zorluklarını bilir.¹⁷⁸⁷

Bîçâre âşık, aşkı gizleyemez.¹⁷⁸⁸

Âşığın yüzünde aşk ayetleri okunur.¹⁷⁸⁹

Âşığın sinesine, aşk âyetleri (alametleri) yazılıdır.¹⁷⁹⁰

Âşığın keyfi Hüda (Allah) aşkıdır.¹⁷⁹¹

Aşk, âşığ hayrette kor.¹⁷⁹²

¹⁷⁷⁸H, i. 10/4 'Aşkınla içim doldur / Çok ağlamışım güldür / Ben düşmüşü sen kaldır / Lütf et meded Allah'ım

¹⁷⁷⁹H, i. 88/1 Çün ki maksüdümüz sensin / Gayrın sevdâsını kaldır / Pâk eyle gönül hânesin / Kendi 'aşkın ile doldur

¹⁷⁸⁰H, i. 59/5 Hüdâyî'yi bildin mi / Maksûdunu buldun mu / 'Aşkın ile doldun mu / Kande (durur) dost ili

¹⁷⁸¹H, i. 65/6 Derûnun 'aşk ile dolsun / Fikrin zikrin hem ol olsun / Tâlib matlûbunu bulsun / Hiç arzû yeri kalmasın

¹⁷⁸²H, i. 46/2 'Aşkın ile doldur bizi / Çok ağladık güldür bizi / Tut elimiz kaldır bizi / Rabbi'm meded Mevlâ'm meded

¹⁷⁸³H, i. 47/2 Neye iltür bilmezem bu hâl bizi / Kendi kendimize koma al bizi / 'Aşkın şevkin deryâsına sal bizi / Sen esirge kerem eyle yâ Mevlâ

¹⁷⁸⁴H, müf. 71 'Âlem-i 'aşk-ı ilâhîden kaçan kim bād eser / 'Âşık-ı sâdıkda kalmaz gayrı sevdâdan eser

¹⁷⁸⁵AN, i. 74/5 Nürî'yi Hudâvendâ 'ıškuñla idüp yağmâ / Zâhid sözünü aña efsâneye döndürdüñ

¹⁷⁸⁶AN, i. 64/6 Şöyle gâret eyledi 'ıškuñ dili / Gâhî gelmez 'akluma hiç sol u sağ

¹⁷⁸⁷C, k. 3/3 Bâ-haber hûş-ı müşkil-i 'ışkâm / Dem-i cân-süz ile cevâb-ı dilem

¹⁷⁸⁸H, i. 165/4 'Aşk u meşk olmaz nihân anı bilir halk-ı cihân / 'Âşık-ı bî-çâreye mümkün midür ihfâ-yı 'aşk

¹⁷⁸⁹AN, i. 110/5 Cemâli safhasında okınan âyât-ı 'ışk olsun / Bu Nürî kuluñı 'ıškuña bürhân eyle yâ Allâh

¹⁷⁹⁰C, g. 177/2 Âyât-ı 'ışkî ketb ideli levh-ı sîneye / 'Akl-ı hezâr 'ilm-i kavî zihne mektebem

¹⁷⁹¹AN, i. 21/3 Çünki olmuş keyfümüz 'ışk-ı Hudâ / Hâsil olmaz bize ansuz bir safâ / Keyfümüz geçdüğe lütf it bir gidâ / El-ğiyâs ey 'ışk-ı Mevlâ el-ğiyâs

Âşık, Dost'un (Allah) aşkının süruruyla kendinden geçer.¹⁷⁹³

Âşık, aşk şaşkınlığıyla susar.¹⁷⁹⁴

Aşk, âşıkta; sabır ve karar bırakmaz.¹⁷⁹⁵

Âşık, sabrı vefasız olduğundan, aşkı terk edemez.¹⁷⁹⁶

Âşık, aşkta mahir olmak ister.¹⁷⁹⁷

Âşık, aşk burhanı olmak ister.¹⁷⁹⁸

Âşık, Allah aşkıyla hem-hane, aşk mâsivasına da bî-gâne olmak ister.¹⁷⁹⁹

(Âşığı), aşk kumandanı mâsivadan kurtarır.¹⁸⁰⁰

8.73.2. Âşık, seçkin ve imtiyazlı biridir.

Âşık, aşkla imtiyaz elde eder.¹⁸⁰¹

Âşık, aşkla seçkin biri olmuştur.¹⁸⁰²

Âşık, özgün, seçkin davranışlıdır. Bu davranış Allah vergisidir.¹⁸⁰³

Âşık, aşkı kendine hikmet eylemiştir.¹⁸⁰⁴

¹⁷⁹²H, i. 105/4 Şu cān kim buldu cānānı / N'ider mülk-i Süleymān'ı / Kodu hayretde 'aşk anı / Gönül eğlenmez eğlenmez

¹⁷⁹³AN, i. 19/5 Beni benden alup 'ışkuñ sürürü / Ne cennet kaldı gönülümde ne hürü / Visālî merhemîn sarmaz mı Nürî / Bu sınımış gönülümde tîmâr iden dost

¹⁷⁹⁴C, g. 95/2 Yok bir bilür esrârumuzı gamzeden özge / Pür-hün-ı dil ü dem-beste-leb hayret-i 'ışkuz

¹⁷⁹⁵NM, 38/4 'Aşk içinde kimdür üstâduñ senüñ / Bu senüñ sabr u karâruñ kandedür

¹⁷⁹⁶NM, 187/3 Vâ'iz eydür gel 'aşkı terk eyle / Nideyüm sabrum bî-vefâ düşdi

¹⁷⁹⁷AN, i. 114/5 Fenn-i 'ışkuñda mâhir ol sen de / Çün kemâl anda fendedür fende

¹⁷⁹⁸AN, i. 110/5 Cemālî safhasında okınan âyât-ı 'ışk olsun / Bu Nürî kuluñı 'ışkuña bürhân eyle yâ Allāh

¹⁷⁹⁹NM, 108/1 Pâdişāhā 'aşkuñı hem-hâne kıl / Mâsivā-yı 'aşkuñā bî-gâne kıl

¹⁸⁰⁰H, müf. 104 Mülk-i dilde her kaçan kim hâkim ola mîr-i 'aşk / Mâsivâdan kurtarır lâ-büd anı te'sîr-i 'aşk

¹⁸⁰¹C, g. 161/5 Cevrî 'aceb mi 'ışkuñ ile bulsa imtiyâz / 'Älemde yok senüñ gibi mümtâz u bî-bedel

¹⁸⁰²C, g. 99/3 Bir sencileyin hüsn ile yektâ güzel olmaz / Bir bencileyin 'ışk ile mümtâz ele girmez

¹⁸⁰³C, g. 64/3 Pâkîze-reviş 'arif ü âlüde-i 'ışkuz / Bu tavr-ı pesendide bize dâd-ı Hudâdur

Âşık, aşk hikmetinin sözünün feyzinin başıdır.¹⁸⁰⁵

Âşık, zamanın Eflatun'unun bilmediği aşk hikmetidir.¹⁸⁰⁶

8.73.3. Âşık, aşkın doğru yolunu gösteren bir rehberdir.

Âşığın gönül şehrini gele gide yol eyleyen aşktır.¹⁸⁰⁷

Âşık, dilin (gönül) doğruluk vadisinin rehberidir.¹⁸⁰⁸

Âşık, temiz giden sâliklere doğru yolu gösteren aşk diyarının kabile reisidir.¹⁸⁰⁹

Âşık, herkesi aşka çağırır.¹⁸¹⁰

Âşık, aşk yolunda gitmeyi öğütler.¹⁸¹¹

8.73.4. Âşığı, aşk bambaşka bir hâle sokar, âvare eder.

Âşık, aşk yüzünden acayip bir hâle düşmüştür.¹⁸¹²

Âşığı, aşk mahveder.¹⁸¹³

Âşığı, aşk aşikâr olup âvare bırakmıştır.¹⁸¹⁴

Âşığın zatını (beden) katre katre eden aşk yelidir.¹⁸¹⁵

¹⁸⁰⁴C, g. 242/5 'İşkî hikmet 'aklı sevda eyledüm Cevrî gibi / Gelsün Eflâtûn u Mecnûn benden irşâd olmağa

¹⁸⁰⁵C, g. 95/4 Leb-teşnesidür nutkumuzun rûh-ı Mesîhâ / Ser-çeşme-i feyz-ı sühan-ı hikmet-i 'ışkuz

¹⁸⁰⁶C, g. 260/2 Ma'nî-i 'akluz ki Mecnûn derk ider esrârumuz / Hikmet-i 'ışkuz Felâtûn-ı zamân bilmez bizi

¹⁸⁰⁷H, i. 99/1 'Aşkın bu gönlüm şehrini / Gele gide yol eyledi / Dahi 'Âdem halk olmadan / Sen sultâna kul eyledi

¹⁸⁰⁸C, k. 3/13 Şems-i Tebrîz-i 'âlem-i 'ışkam / Hâdî-i vâdî-i savâb-ı dilem

¹⁸⁰⁹C, g. 120/3 Reh-ber-i kâfile-sâlâr-ı diyâr-ı 'ışkuz / Sâlik-i pâk-reve râh-ı hüdâ gösterürüz

¹⁸¹⁰AN, k. 1/9 Kimi Hızr'a çağırur kimisi kutba halkun / Lîk ben çağururam derd ile yâ hazret-i 'ışk

¹⁸¹¹SG, 67/2 Gayrıyı terk it / 'Aşk yolına git / Saña baş öğüt / 'Âşık ol 'aşık

¹⁸¹²AN, k. 1/1 Virdi yağmaya yine hüş-ı dili gayret-i 'ışk / Ne 'aceb hâle düşürdi bizi bu hâlet-i 'ışk

¹⁸¹³SG, 47/5 Gaybi 'aşkında anuñ mahv olalı / Birdir aña nûrumuzla nârumuz

¹⁸¹⁴H, i. 67/5 'Aşkın oldu âşikâre / Kaldı Hüdâyî âvare / Tâ olunca derde çâre / Ağlalım senin ile

Âşığın aşkı bambaşka bir hâldir.¹⁸¹⁶

Âşık miskindir ve aşka düşmüştür.¹⁸¹⁷

Âşık, gece gündüz dolaşır.¹⁸¹⁸

Âşığın, aşk gözyaşı ve âhı âlemi tutmuştur.¹⁸¹⁹

Âşık, ta ezelde aşk içinde rüsva olmuştur.¹⁸²⁰

Âşık bazen diri bazen ölüdür, bazen uslu bazen delidir.¹⁸²¹

8.73.5. Âşık, aşk meydanına girmiştir.

Aşk meydanına giren Hakk (Allah) yolunun âşıkları, maksuda ermiştir.¹⁸²²

Âşığın meydanı, aşk enaniyet çöpünü yakınca, arş ve kürsüden daha geniş olur.¹⁸²³

Âşığın eğlencesi, aşk meydanında âh u zârdır.¹⁸²⁴

Âşık, aşk meydanına başı açık girer. Mansur gibi ene'l-hakk dârına gider.¹⁸²⁵

¹⁸¹⁵NM, 172/7 Zerze zerze kıldı Mısırî'nün vücüdını kazâ / Katre katre kıldı zâtını dahi 'aşkuñ yeli

¹⁸¹⁶H, müf. 98 'Âşıkın 'aşkı özge hâlet imiş / Sâdıkın sıdıkı key sa'âdet imiş

¹⁸¹⁷AN, i. 94/5 Nûrî-miskînün 'ışkıña düşdi / Zümre-i ehl-i derde konuşdı / Nâr-ı şevkuñla niçe yıl pişdi / Umaruz senden kullara ihsân

¹⁸¹⁸NM, 140/5 Kimdür anı baña göster şol sularda turmayup / Rüz u şeb yüz üstine 'aşkile cevlan eyleyen

¹⁸¹⁹C, tes. 1/2 'Âlemi tutsa 'aceb mi eşk ü âhı 'âşikuñ / Müdde'â-yı 'ışka anlardur güvâhı 'âşikuñ / Hıdmet-i hâk-i deründür 'izz ü câhı 'âşikuñ / 'Âsitânuñda nedür şâhum günâhı 'âşikuñ / Her kese mihr ü vefâ 'uşşâka nâz itmek neden / Gayra ihsân ehl-i dilden ihtirâz itmek neden

¹⁸²⁰NM, 76/1 Tâ ezelden biz bu 'aşk içinde rüsva olmuşuz / İsmimizdür söylenen ma'nâda 'anka olmuşuz

¹⁸²¹SG, 22/6 Gâh diri olur gâh ölü / Gâh uslu olur gâh delü / 'Âşıklarun budur yolu / 'Aşk âdemi bed-nâm ider

¹⁸²²NM, 195/1 Meydân-ı 'aşka girdiler Hak yolunun 'âşıkları / Maksûda bunda irdiler Hak yolunuñ 'âşıkları

¹⁸²³NM, 112/3 Hâr u hâşâk-ı enâniyyet yanalı 'aşk ile / 'Arş u kürsiden geniş açıldı meydânım benüm

¹⁸²⁴AN, i. 52/1 'Arsa-i 'ışkuñda âh u zârdur eglencemüz / Künc-i gamda dîde-i bîdârdur eglencemüz

¹⁸²⁵NM, 158/5 Baş açup girerüm 'aşk meydânına / Mansûr olurum "ene'l-hak" dârına / Yanmakda Niyâzî şevkuñ nârına / Yanalum 'âşıklar Mevlâ derdiyle

8.73.6. Âşık, aşk denizidir/denizindedir.

Aşk deryası, âşığın başından aşmıştır.¹⁸²⁶

Âşık, aşk denizinin dibindeki lülü ve mercanların dalgıcıdır.¹⁸²⁷

Âşık, sonu olmayan aşk denizinde boğulmuştur.¹⁸²⁸

Âşık, deryaları bir katre bile sayılmayan aşk denizidir.¹⁸²⁹

8.73.7. Âşık, aşk şarabıyla sarhoştur.

Âşığı, Hüda (Allah) aşkının meyi sarhoş etmiştir.¹⁸³⁰

Âşık, aşk badesine âşıktır.¹⁸³¹, ¹⁸³²

Âşık, aşk badesine teşnedir.¹⁸³³

Âşık, aşk şarabını içer.¹⁸³⁴

Âşık, aşkın tadı güzel olan şarabının sarhoşudur.¹⁸³⁵

Âşığa, aşkın badesi lezzetli gelir.¹⁸³⁶

Âşık, aşkın meyine kanmış mestanedir.¹⁸³⁷

---

¹⁸²⁶H, i. 72/3 Hakk ile her kim bilişdi / Vādī-i hayrete düşdü / ‘Aşk deryası başdan aşdı / Neyleyeyin gönül seni

¹⁸²⁷NM, 65/9 Bahr-ı ‘aşkuñ ka’rına ğavvās olıban talmışam / Cümleten celb-i metā’um lü’lü vü mercādadur

¹⁸²⁸C, g. 122/4 Yok bizde ümīd-i vasl-ı dil-dār / Ğark-ı yem-i bī-kenār-ı ‘ışkuz

¹⁸²⁹C, terk. 1/IX/5 Tūfān ile hem-ser geçinür mevc-i belāyam / Deryāları bir katreye saymaz yem-i ‘ışkam

¹⁸³⁰C, g. 94/1 Sūfī degülüz mest-i mey-i ‘ışk-ı Hudāyuz / Zāhid degülüz hāne ber-endāz-ı riyāyuz

¹⁸³¹AN, i. 119/1 ‘Āşıkam cānum / Bāde-i ‘ışka / Kul u kurbānam / Bāde-i ‘ışka

¹⁸³²AN, i. 119/2 Her ki sādıkdur / Bağrı yanıkdur / Cānı ‘āşıkdur / Bāde-i ‘ışka

¹⁸³³AN, i. 119/7 Nūriyā mutlak / Yüksek ü alçak / Teşnedür el-hak / Bāde-i ‘ışka

¹⁸³⁴H, i. 35/3 Hak kelāmın güş edip / Deryā gibi cüş edip / Cām-ı ‘aşkı nüş edip / Yudalım şimden gerü

¹⁸³⁵C, g. 122/1 Mest-i mey-i hoş-güvār-ı ‘ışkuz / Mecnūn gibi bī-karār-ı ‘ışkuz

¹⁸³⁶AN, i. 27/1 Bize lezzetlü gelür badesi ‘ışkuñ saña telh / Zāhidā vardur aramızda hezārān berzah

¹⁸³⁷AN, i. 10/1 Derdūñ odına yanmış pervānelerüz hakkā / ‘İşkuñ meyine kanmış mestānelerüz hakkā

Âşık, aşk sarhoşudur.¹⁸³⁸

Âşık, aşk kadehiyle sarhoş olmuştur.¹⁸³⁹

Âşık, sevdiğini de kendisi gibi aşk sarhoşu yapar.¹⁸⁴⁰

Âşık, aşk şarabıyla sarhoş olur, utanmayı bırakıp dil (gönül) sırlarını yâre (cânân) açar.¹⁸⁴¹

Âşık, aşk şarabıyla sarhoştur ve iki dünyadan (dünya ve ahiret) da habersizdir.¹⁸⁴²

Âşık, aşk rindidir ona mescid ile meyhane birdir.¹⁸⁴³

8.73.8. Âşık, aşk belasına tutulmuştur.

Âşık, aşk belası yüzünden kemana dönmüştür.¹⁸⁴⁴

Âşık, aşk belasına rağmen feryat ve figan etmez.¹⁸⁴⁵

Âşık, aşk belasını seven âşıkları takip eder.¹⁸⁴⁶

8.73.9. Âşık, aşka kurban olur.

Âşık, aşk fermanına boyun eğmiştir.¹⁸⁴⁷

¹⁸³⁸C, g. 103/1 N'ola reşk-i kudsiyân olsa dil-i mestânemüz / Mest-i 'ışkuz ka'be-i ervâhdur mey-hânemüz

¹⁸³⁹C, g. 167/2 Neşve-i keyfiyyetümle 'aklı hayrân eylerem / Ben ki cām-ı 'ışk ile medhüş bir mestâneym

¹⁸⁴⁰C, g. 246/1 Kays eger kânün-ı 'ışkun uymasa âhengine / Mest-i şevk itmekde Leylâyı komazdı rengine

¹⁸⁴¹C, g. 203/5 Şerâb-ı 'ışk ile ser-mest ise Cevrî-i şürîde / Hicâbı ref' idüp râz-ı dilin yâra hemân açsun

¹⁸⁴²C, g. 219/5 Mest-i mey-i 'ışkam dü cihândan haberüm yok / Cevrî bu kadar lütf ı olurmuş günehüñ de

¹⁸⁴³C, g. 2/1 Rind-i 'aşkam mescid ü mey-hâne yek-sândur baña / Savt-ı sūfi na'ra-i mestâne yek-sândur baña

¹⁸⁴⁴C, tah. 5/1 Bār-ı belâ-yı 'ışk ile dönsem kemāna ben / Olsam hadeng-i cevri ü cefāna nişāne ben / Rencide olmayup yine devr-i zamāna ben / Evzā'-ı çarha zerrece bulmam bahāne ben / Derd ü belāya geldüm efendi cihāna ben

¹⁸⁴⁵C, tah. 5/2 Zār ü nizār iderse gamuñ cān ile teni / İtmem belâ-yı 'ışk ile feryād u şiveni / Mihr ü vefā ümidin ider sanma sen beni / Cevr ü cefānı çekmege sevdi gönül seni / Derd ü belāya geldüm efendi cihāna ben

¹⁸⁴⁶C, g. 96/1 Biz pey-rev-i 'uşşāk-ı belâ-perver-i 'ışkuz / Kurbān-ı gam-ı yār u fedā-yı ser-i 'ışkuz

Âşık, aşk için başını feda eder.¹⁸⁴⁸

Âşık, aşka kurban etmek için cânını hazır eder.¹⁸⁴⁹

Âşığın aşkla dinleyen, cân ve tenini Hakk'a (Allah) kul eder.¹⁸⁵⁰

Âşık, kendini öldürmek isteyene boynunu sunar.¹⁸⁵¹

8.73.10. Âşık, aşk tüccarıdır.

Âşık, aşk için sivanın tümünü satar.¹⁸⁵²

Âşık, işleri kesat giden bir aşk tüccarıdır.¹⁸⁵³

Âşık için, aşk hâcesi ile alışveriş eğlencedir.¹⁸⁵⁴

Âşık, aşk nakdini taşımayanla alışveriş etmez.¹⁸⁵⁵

8.73.11. Âşık, aşk ile mesrûdur.

Âşıklar, aşkın zevk ve safasıyla mesrur olur.¹⁸⁵⁶

Âşığın gönlünde daima aşk neşesi vardır.¹⁸⁵⁷

Âşığın vaktini aşk bahar ve bayram sevincine çevirir.¹⁸⁵⁸

¹⁸⁴⁷C, g. 96/2

¹⁸⁴⁸C, g. 96/1

¹⁸⁴⁹AN, i. 8/7

¹⁸⁵⁰AN, i. 4/2

Hak'dan yaña

¹⁸⁵¹NM, 36/2

bir

¹⁸⁵²AN, i. 52/3

eglencemüz

¹⁸⁵³C, g. 171/4

disem

¹⁸⁵⁴AN, i. 52/3

eglencemüz

¹⁸⁵⁵SG, 48/15

bâzârumuz

¹⁸⁵⁶AN, i. 130/4

'Arş'a çıka sît ü sadası / 'Älemleri pür-nür ide anda ziyâsı / Eflâki geçüp

¹⁸⁵⁷C, g. 123/4

peymânemüz

Bî-kayd-ı gam-âzâde-i ümmîd ü recâyuz / Bî-hâhiş-i dil-bende-i fermân-ber-i 'ışkuz

Biz pey-rev-i 'uşşâk-ı belâ-perver-i 'ışkuz / Kurbân-ı gam-ı yâr u fedâ-yı ser-i 'ışkuz

Ka'be-i vasla irüp Nürî yolında sa'y ile / Cânı ihzâr eyledi kurbân-ı 'ışka es-salâ

Gel 'ışk ile diñle beni / Hakk'a kul it cân u teni / Mevlâ seni ister seni / Gel gidelüm

Nice bir 'adl ü katil fitneyi ihyâ idesin / Beni öldür sunayım boynumu gel çal nice

Pişemüz bey' itmedür 'ışka sivânuñ cümlesin / Hâce-i 'ışk ile hoş bâzârdur

'Älemün bâzâr-ı ümmîdi olurdu bî-revâc / Hâce-i 'ışk olalı ben kesb-i hırmânım

Pişemüz bey' itmedür 'ışka sivânuñ cümlesin / Hâce-i 'ışk ile hoş bâzârdur

Müşterî-i dürr-i vahdet firkasuna girmeyen / Nakd-i 'aşkı olmayanla yok durur

'Älemleri pür-nür ide anda ziyâsı / Eflâki geçüp

Gönlümüzden neşve-i 'ışk eksük olmaz dem-be-dem / Bâdeden hâli degüldür sâkiyâ

Aşk, âşığa ezeli zevk verir.¹⁸⁵⁹

Âşık, aşkla nûş ederse âlemin safasıyla dolar.¹⁸⁶⁰

8.74.Âşık Kavramı İle İlgili Ayrıca Bkz.

“Ağyar” (Bkz: Ağyar)

“Âlem-âşık” (Bkz: âlem)

“Allah, âşıklar ve zayıfları beladan sakınır.” (Bkz: Bela)

“Allah’ın kuludur.” (Bkz: Kul, Âşık)

“Âşığın aynası mücelladır.” (Bkz: Ayna)

“Âşığın cânı” (Bkz: Cân)

“Âşığın dudağı” (Bkz: Dudak)

“Âşığın gönlü anlar, zâhiden üstündür.” (Bkz: Gönül)

“Âşığın gönlü” (Bkz: Gönül)

“Âşığın gönülle olan münasebeti” (Bkz: Gönül)

“Âşığın gözü her yerde Allah’ı görür.” (Bkz: Göz)

“Âşığın kalbi”, “Kalp, aşk iledir.” (Bkz: Kalp)

“Âşık kesrette kalmak istemez.” (Bkz: Kesret)

“Âşık vuslat ister.” (Bkz: Vuslat)

“Âşık, Allah’ın lütfuyla tarikate girebilir.” (Bkz: Tarikat)

---

¹⁸⁵⁸ C, g. 24/4 Gör feyz-ı ‘aşkı kim ider evkât-ı ‘âşıkı / Sevdâ-yı hatt u ‘ârz-ı dil-ber bahâr ‘îd

¹⁸⁵⁹ NM, 6/7 Ey Niyâzî ibtidâsuz zevk bulduñ ‘ışkdan / Yâruñ isbâtında lâ’suz zevk bulduñ ‘ışkdan / Dâim ü bâki fenâsuz zevk bulduñ ‘ışkdan / "Ey Fuzûlî intihâsuz zevk bulduñ ‘ışkdan / Beyledür her iş ki Hak adıyla kılsañ ibtidâ"

¹⁸⁶⁰ AN, i. 48/7 Nûş itse Nûrî ‘ışk ile ‘âlem safasıyla tola / Cân çeşmine zâhir ola her katrede ‘ummânumuz

- “Âşık, arştan haber verir.” (Bkz: Arş)
- “Âşık, cânânın dudağını düşünür.” (Bkz: Cânân)
- “Âşık, cemâli görmek ister.” (Bkz: Cemâl)
- “Âşık, faniyi istemez” (Bkz: Fani)
- “Âşık, fenaya kavuşmuştur.” (Bkz: Fena)
- “Âşık, hayrettedir.” (Bkz: Hayret)
- “Âşık, Hz. Peygambere âşıktır.” (Bkz: Hz. Peygamber)
- “Âşık, irfâna ulaşmak ister.” (Bkz: İrfân)
- “Âşık, marifete kavuşmuştur.” (Bkz: Marifet)
- “Âşık, mâsivadan arınmıştır.” (Bkz: Mâsiva)
- “Âşık, muhabbet ister.” (Bkz: Muhabbet)
- “Âşık, şeriattedir.” (Bkz: Şeriat)
- “Âşık, tecelliyi görmek ister.” (Bkz: Tecellî)
- “Âşık, tevhid eder.” (Bkz: Tevhid)
- “Âşık, zevke vâsıl olmak ister.” (Bkz: Zevk)
- “Âşıklar rahmete talip olur.” (Bkz: Rahmet)
- “Aşk ehli/erbabının evsafı” (Bkz: Aşk)
- “Aşk-âşık-akıl” (Bkz: Akıl)
- “Bela aşktır.”, “Âşık beladan haz alır.” (Bkz: Bela)
- “Bende, âşıktır.” (Bkz: Bende)

“Bezm-i Aşk/Âşık” (Bkz: Bezm)

“Cânân âşığın cânını ister.” (Bkz: Cân)

“Cânân, ağyara ilgi gösterir.” (Bkz: Cânân)

“Cânân, âşığa cevır eder.” (Bkz: Cânân)

“Derviş, âşıktır.” (Bkz: Eren-Mürid-Sâlik-Talip-Derviş)

“Gönül, Allah’a âşıktır.” (Bkz: Gönül)

“Halka göre âşık-Âşığa göre halk” (Bkz: Halk)

“İnsan, Allah’a âşıktır.” (Bkz: İnsan)

“İnsan, âşığın vardığı son âlemdir.” (Bkz: İnsan)

“Mey/şarap aşktır.” (Bkz: Şarap-Mey)

“Muhabbet-Aşk” (Bkz: Muhabbet)

“Nefis, âşık için bir engeldir.” (Bkz: Nefis)

“Pîr-Âşık” (Bkz: Eren-Mürşid, Pîr-Rehber-Şeyh; Pîr)

“Pîr-Âşık” (Bkz: Pîr)

“Sâdık, âşıktır.” (Bkz: Sâdık)

“Vahdete âşıklar ulaşabilir.” (Bkz: Vahdet)

“Vahdete ulaşanların özellikleri” (Bkz: Vahdet)

“Zâhidin aşk ve âşıkla arası iyi değildir.” (Bkz: Zâhid)

“Zikrin sırrına âşıklar ermiştir.” (Bkz: Zikir)

“Zühd aşk ile bir arada bulunmaz.” (Bkz: Zühd)

“Aşk ehli/erbabının evsafı” (Bkz: Aşk)

“Aşk ateşi yakar.” (Bkz: Aşk)

9. AŞK

9.1. Aşkın evsafı

Aşk, ibtidası bulunamayan ve mahiyeti tarif ile anlaşılamayacak bir efsanedir. Bütün mevcudat ve malumattan önce bile o varmıştır. Aşkın keyfiyeti ve kemiyeti vasfedilemez. Aşk, din ve imanın hakikatidir. Onun ibadethanesine riya ile girilmez. Aşkın sermayesi zikrullah, en kârlı iştir.

Aşk dersini tevhid edenler okur; aşk, ibadetleri tatlandırır. Aşk, semalar ve dağlar yüklenmemiş, insan yüklenmiştir.¹⁸⁶¹ Kenz-i mahfi olan aşk döne döne âdemde yüz göstermiştir, âdemin şekli aşk kalıbına konulmuştur. Aşka ermeyenler matemdedir. Aşk sevdası Âdem'in çamuruna konduğu için aşk dânası cenneti bir daneye satmıştır. Aşk Leyla'sı, nice dââyı Mecnun eylemiştir.

Aşk, amellerin ruhudur, seyrandır ve hikmetli olmalıdır. Hikmete aşk ile ulaşılır. Aşkın keyfiyetini, hikmet sahipleri bile idrak edememiştir. Asfâ'nın meşrebi aşk ile kaim olmuştur. Aşk, ârifin en iyi dostu olsa da konu aşk olunca âriflerin dili lâl olur.

Aşk tecelli nurunu gösterir. Onun kitabını Allah'ın birrine vâkıf olan bir âlimden okumalıdır. Gerçek er olan Sivâsî, aşk hayreti verir. Aşk, mimarı Allah olan bir evdir. Aşk, cihanı bağlayan bir bağıdır, o olmasa insan Allah'ı bilmez. Aşk bir çavuştur, her şeyi düzenler. O, bütün ordulardan daha heybetlidir.

Aşk âlemi, Hakk dergâhının kıyısı, kenarı olmayan âlemdir. Cümle âlemin mayası aşktır. Cihanda zâhir ve batın her ne var ise aşkla kaimdir. Bu âlem, sûreta aşktır. Âlem, sûfinin feryat ettiği bir kilise; aşk ise onun çanıdır. Aşk, âlemi heybetiyle velveleye verir.

Aşka düşen arsız olur. Aşk, zinde tutar, ondan yardım istenir. Aşk aldatır, kendisini gören göz, gayrıya bakmaz. Aşk, sahibini gece gündüz dolaştırır. Aşk

---

¹⁸⁶¹ Ahzab (33) suresinin “Şüphesiz biz emaneti göklere, yere ve dağlara teklif ettik de onlar onu yüklenmek istemediler, ondan çekindiler. Onu insan yükledi. Çünkü o çok zalimdir, çok cahildir.” mealindeki 72. ayetinden mülhem bu beyitte, ‘aşk’tan muradın ‘kulluk’ olduğu anlaşılmaktadır.

gulgüle koparır, şamata yapar, fitne çıkarmayı sever. Aşk yeli, seher vakitlerinde eser. Aşkın sonucu hayrettir ve o, kavuşma sevgisinden haz aldırır.

9.2. Aşkın etkileri

Aşktan lezzet alanlar, dünya varına bakmaz. Varını aşka veren, ağyarı görmeyip yâri ile yâr olur. Aşk mimarı olan Ferhad varlık dağını delmiştir. Aşka düşenin, rahatı mihnet olsa da aşkın artması talep edilir. Hatta aşk, darağacına götürür. Onun çaresi ölümdür. Zi'n-Nûn'un derûnu, aşk cevheridir. Mevsimler; güneş, ay ve yıldız aşkla devreder.

Aşk kavramı ile birlikte tasavvufî hayatın halvet, devran, zikir gibi kimi pratiklerinin de anıldığı görülmektedir: Aşkla devran edilir, onun feyziyle raks edenler cennete tâvus olur. Aşk halvettedir. Zâkir-i esma aşkla olursa, veçh-i müsemma, isminde zuhur eder. Her şeyde zâhir ve peyda olarak tecelli eder.

Aşk, gizli kalamaz, onun sahrası geniştir. Pervanenin gayesi aşk mumuna vâsıl olmaktır. Aşk simurga benzer, uçmak için kanatlarını açtığında kâinata sığmaz. Aşk kubbesi o kadar yücedir ki feleğin damını gölgede bırakır. Dert ehlinin sineleri davul gibi dövülünce, aşk şevketinin (yüceliğinin) tantanası âfâka çıkar. Aşka düşen, tayy-i zaman ve tayy-i mekân eder.

Aşk noktasının yazılması zamana sığmaz. Ahirette utanmak istemeyen, bugün yârin aşkını yâr edinmelidir. Aşka vasıl olmak, maşuka vasıl olmaktır. Aşk, kendini yâr edinenin gözüne ağyarı diken gibi gösterir. Aşkın tercümanı naz ve temennadır. Aşk yüzüğüne sahip olan hakir bir karınca, Hz. Süleyman'ın sihirli hükümdarlığına mâlik olur. Aşka düşen, yârin köyünü terk etmez. Aşk, sabra veda ettirir, aşka esir olan, gamdan da beklentiden de azade olur.

9.3. Aşk rehberdir/mürşiddir

Aşk mürşiddir, enbiya ve evliyaya rehberdir. Mâşuka aşk rehberliğinde ulaşılır. Aşk, tahkik âleminin sâlikine rehberdir. Aşk, Allah'a götüren mürşittir. Aşkı mürşit tutanlar, ondan ders alanlar, onunla kulluk edenler ve temizlenenler meclise girebilir

9.4. Aşk, müderristir/molladır.

Aşk, bir müderristir ve ilm-i ledünnî dersinde hakikati öğretir. Aşk mollası, mâsivayı nefyemeye fetva verir.

9.5. Aşk, Allah'ındır/Allah'tır.

Aşk, Allah'ındır veya Allah'tır, Hakk'ın zâtıdır. Aşk, Allah'ın hükmünün sırlarının çözümüdür. Aşk, Hakk sırrıdır, bigâneye fâş etmemelidir.

Allah aşkı imamdır, rehberdir, mayadır. Onun künhünü bilenler, meclise girebilir. Allah aşkı zatının emvacına sebep olmuştur. Allah, onu âşık ve mâşuk yüzünde pazara koyar (tezahür ettirir).

İlahi aşkın âleminden esen rüzgâr, sadık âşıkta sevdadan gayrı eser bırakmaz çünkü Allah aşkıdan başka baki bir şey yoktur. Allah, insanı aşkla ihya etmiştir ve aşka bel bağlayan ve aşkla dolan, Allah'ı bilir. Allah'ın aşkının süruru âşığı kendinden alır. Aşk bulan, Allah ile olur. Dünyada Allah aşkıdan tat almayan, cennette onun cemâliyle safadan haz alamaz.

Allah'a vâsıl olmak isteyen, önce aşka ulaşmalı, bunun için de Allah'tan yardım istemelidir. Çünkü aşk Allah'ın kudreti ile mümkün olabilir. Allah aşkı ile dolan âşık vâsıl olmaya çabalar.

Allah aşkının cezbesi vahdet yolunda ulaştırır. Aşk, kümmel-i vâsiline göre Allah'a giden doğru yoldur. Aşk Allah yoluna gidenlerin imamı, gözü kulağıdır. Allah aşkı; daima ağlatır, âşığı yağma edip mecnun eder. Ona düşen şahın tahtı tarumar olur. Aşk deryasını Dost'un (Allah) cemâli kaynatır. Allah'ın cemâli aşkın niyazını artırır. Onun aşkıyla doyan, gayrıdan usanır.

Aşk güzergâhının düşkünü, her zaman ayakaltında olmaktan hiç rahatsız olmaz çünkü aşk vadisinin ayakaltında kalanları, Hakk (Allah) lütfundan iltifat görür. Âşıklar, Allah'ın aşkıyla teselli ve keyif bulur. Vedûd olan Allah, aşkını ihsan ederse gönülden siva sevgisi gider ve böylece âşık, dünyaya ilgi göstermez, gönül başka meşguliyetleri bırakıp Allah'ın aşkına bend olur.

Allah aşkından başka bütün ibadet nafîle olsa aşk, kendisiyle ibadet edene cenneti unuttursa da Hakk aşkı âşığın salih ameli, nafîlesidir. Allah aşkının safasına zikirle ulaşılır. Âşık, sabah-akşam zikirde aşkla meşgul olur. Allah aşkı erbainde zuhur eder ve aşk kalp hanesine mihman olur.

9.6. Aşk Allah verir.

Aşk veren Allah'tır, o çalışılarak elde edilemez. Aşka Allah'ın keremiyle müyesser olunabilir. Allah gönle aşkı talep ettirir.

9.7. Pîr/eren/meşâyihin aşkı rehberdir.

Aşk, hakikate mazhar olan erenlerin yolu ve hâlidir. Gerçek veli, aşk derdine düşer. Kişi aşksız olmaz. Aşksız olanlara yol haramdır. Aşkî inkâr eden, aslında Allah'ı da inkâr etmiştir. Evliya ve enbiya feyz-i tâmî aşktan alırlar.

Pîrin aşkı rehberdir. Pîr aşkının dışındaki her şey mâsivadır. Onun aşkı olmasa âşık cüda olur. Kişiyi irşad edecek olan yalnız aşktır. Mürşid, aşka rağbet ettirir, âdet ve gelenekleri dikkate aldirtmaz.

Meşâyihin haberleri, aşkla dinlenilirse anlaşılabilir. Vaiz aşktan zevk almak isterse meşâyihî kabul etmelidir. Mürşidin aşkını tutmayan kendi özünü bilemez. Kendi zatına aşkla bakan özünü bilebilir. Pîr, âşığı aşkla doldurduğundan onun aşkına düşen, vücudunu keşfeder. O sebeple pîr eteği aşkla tutulmalıdır.

9.8. Aşk ehli/erbabının evsafı

Aşk ehli, mahlukat arasında kervanlarda develere asılan çan gibidir. Onlar, siyah nurun Kâbe'sinin sonsuz sayıdaki yollarını tevhid parıltısıyla kat eder.

Aşk ehli ölmez, ruhun sırlarının tefsirini dinler. Aşk peymanesi sürekli devrettiğinden, aşk ehli de ezelden ebede sarhoştur. Ezel bezminde aşk cürasını tatmayan bu dünyada da aşk ehlinin bigânesi olur. Sevinçli olmak, aşk ehline gamdır. Aşk ehli dünya ve içindekileri murad etmez. Âşık, aşk ehlinin kırık aynasıdır ve onlarla âşinalık etmek ister.

9.9. Aşksız kişinin evsafı

Kişi aşksız olamaz; aşksız kişi hayvandır, şeytandır, bulduğunu kaybeder. Allah'ın divanına ulaşamaz, zelil olur, kendinden de zevk alamaz. İnsan olmak isteyen kişi aşk için gayret eder.

9.10. Dervişin aşkı

Dervişin en önemli özelliği onun aynı zamanda bir âşık olmasıdır. Derviş aşk yoldaşdır. Abdal aşkla devreder. Sâlik, aşk merdinden ders okur. Dervişler sabah akşam aşk derdine düşer. Derviş olmanın rükünlerinden biri de pîr eteğini aşkla tutmaktır.

Aşksız olanlara yol haramdır. Aşkdan daha ulu bir amel olmadığını ve aşkı bilmeyen derviş Allah'ı bulamaz.

Aşk tekkesinin dervişleri güneş cevherini, kıyafetine süs olarak bile kullanmaz. Aşk, tarikatte aşk sivasına saim olan ve ömrünü tarikte harcayan âşığı hulûs ile halasa erdirir. Gerçek aşk haberini duymayan zamane dervişleri, şehveti aşk sanır.

9.11. Aşk hâli, hiçbir hâle benzemez.

Aşk, başka hiçbir hâle benzemeyen bambaşka bir hâldir. Aşkın mahiyetini bilmeden aşka tutulduğunu zanneden yüz binlerce kişi vardır. Aşk hâlini riya ile ibadet eden kimseler anlayamaz. Aşk hâlini bülbül bilmez, pervane bilir. Sinek aşk hâllerini bilmez, aşk hakikat kâf'ının kulesinin anka kuşudur.

9.12. Aşka ulaşmak için cândan geçmek gerekir.

Cân, aşkın yuvasıdır. Cân çocuğu, aşk balıyla beslenir. Cân, aşka bende olmasına rağmen âşık, aşkın sırlarını cândan bile saklar, ona söylemez.

Aşk, cânın dimağına güzel kokular üfleyip cân ile cânânı, cânâna talep ettirir. Aşk aşkına kulluk eden cânana cân olur. Aşk, ölmeden evvel ölenlere cân olur.

Aşk, cân ve dil (gönül) neşesinin ebedî şevkidir. Aşk ilinin yolu, âşığa cândan daha sevgilidir. Vahdete aşkla koşan cân, âşığın dostudur, aşk ehline nasihat eder.

Aşkta başka her şey fanidir ve cümlenin cânı aşkla hayat bulur. Aşk cânların cânı, dertlerin dermanıdır. Aşk, cân gözünü açar.

Cân âleminde Allah'ın zatının aşkına âşık olma hükmü verilmiştir. Aşk ibadetlerin cânıdır. Allah aşkı olmaksızın yapılan hiçbir ibadet tamam olmaz. Âşığı aşkla dinleyen, cân ve tenini Allah'a kul eder. Derûnu baştanbaşa aşkla dolanın dil ve cânı matlab-ı âlâyı bulur ve vücud mülkü Allah'ın olur. Aşk misali cân aynasına ayan olursa aşk cemâlinin nuru dil(gönül)hanede parlar. Gayesi usul ve fûru olan cân fakihî, aşka usul ile yapışmalıdır.

Aşkın lezzeti âşığı cânından usandırmıştır. Aşk, cân ve ciğeri dağlar. Aşka ulaşmak için cânı kurban etmelidir. Mansur ve Ferhat aşk için cânından geçmiştir. Aşk, cânı oynatır, eritir ve cisimde (vücutta) yağ bırakmaz. cânı yakıp pervaneye döndürür. Cânı terk etmek, aşkın en düşük mertebesidir. Cânını esirgmeden verme cesareti gösterenleri, Allah'a ulaştıran aşktır.

Aşk şarabı ile cân arasında geliştirilen düşüncelerde şarabın cânı, beden verdiği rehavet konu edildiği görülmektedir: Aşk badesi, cânları sarhoş eder, cânı cân katar, içene varını, baş ile cânını, ilim ve irfânını sattırır. Aşk kadehinden içen, cân zevkini bulur. Sadıgın cânı, aşk badesine âşıktır.

9.13.Aşk bakidir, aşktan başka her şey fanidir.

Aşk, kendinden başka her şey fena olduğunda da baki kalacaktır. Onun sonu yoktur. Onda daim ve baki fenasız zevk vardır. O sebeple aşk yolu ehl-i fenanın yoludur. Yârin aşkından fena bulup hayat alanın yeri mezardır.

9.14.Aşk, bir sultanlıktır.

Aşk, şah ile bendeyi ayırt etmeyen bir izzettir. Aşk köleliği, dünya sultanlığına değişilmezse de aşk, o kendi başına bir sultanlıktır. Aşk âleminin şahı feleklere baş eğmez. Ona bende olan, gerçek sultan olur. Taç ve tahtı terk eden İbrahim Edhem, aşk sultanının kuludur.

9.15.Aşk temizler, cilalar

Aşk, güzelliğin süsleri ile kirlenmemiştir. O, temizleyici bir cevherdir, gönlü şirk ve habasetten temizler. Aşk aynı zamanda sırra ciladır.

9.16.Aşk derdinin dermanı aşktır.

Aşk bir derttir, onun mübtelası tabibe minnet etmez. Onun dermanı yine aşk ya da tevhiddir.

9.17.Dosta aşkla gidilir

Aşkla dolan, dostunu çağırır. Aşkla uçulup dosta gidilir. Aşka talip olan, dost derdine giriftar olmalıdır. Aşkı dost edinen âşığa acı ile tatlı birdir.

9.18.Aşk illerini gönül bilir.

Aşk kavramının ilişkilendirildiği başka bir kavram ise il'dir. Aşkın bir çeşit il ve gönlün istediği bir yer olarak tasavvur edildiği bu düşüncelere göre aşk illerinin sümbülleri misk kokar, gülleri solmaz. Aşk illerine gaflet uykusunda kalanlar gidemez. Aşk iline kimin gittiğini gönül bilir.

9.19.Aşk ülkesinin şahı dünyaya baş eğmez.

Aşkla hayran olan aşk ülkesinin şahı, dünya lezzetini bilmez; dünyaya baş eğmez.

9.20.Vahdete aşk ile ulaşılır.

Aşk, vahdet sırrını zevk edindirir. Aşka boyun eğen kalp, vahdetin gül bahçesidir. Vahdet ehlinin aşkına âşık olan gönül, ebedî olarak mesrur olur. Vahdete ulaşabilmek için kalbi sivadan pâk etmeli aşk ile sineyi yırtmalıdır. Vahdet âleminde hakikat cürasını içenlerle aşk işreti yapılır. Vahdete vâsıl olmak isteyen talipler, şirk hastalarına şifa için, aşk tiryakini içerir.

9.21.Aşk, burak/refreftir

Aşk, refrefe ve buraka benzeyen bir binektir. Yüz (sima) miracına aşkla çıkılır.

9.22.Aşk gönül aynasında zuhur eder.

Aşk, âşığın gönül aynasında zuhur eder. Cevrî’de tespit edilen bir düşünceye göre ise aşk teşhis yoluyla kıskanan bir insandır: Aşk, âşığın aynaya benzeyen ve heves tozundan pak olan sinesini kıskanır ama yine de temiz gönüllü âşığı, güzelliğinin ayna tutucusu yapmaktan da geri durmaz. Aşk, sûret ve gönül aynasının parıltısı ve cilasıdır.

9.23.Aşk, muhabbeti hararetlendirir.

Muhabbet erbabı, aşk çölünü meslek edinmiştir. Muhabbet, aşk sırrını fâş ettirir. Muhabbet fırınına aşk ısıtır.

9.24.Aşk, insanı rind yapar.

Aşk, insanı rind yapar, aşk rindi ne sarhoştur ne de ayıktır. Aşk rindânına mahrem olan, riya ehlinin zümresine bigâne olur. Aşk rindinin sarhoş gözü, gönül sırlarını keşfetmiş, zâhidi bir yudum içmeye hasret bırakmıştır.

9.25.Aşk, insanın adını kötüye çıkarır.

Gaybî Divanı’nda 22. şiirin nakarat dizesi ‘Aşk âdemi bed-nâm ider’dir. Şairin aşkın bir vasfı olarak zikrettiği insanı kötü sıfatlı yapması ile ilgili düşünceleri şöyledir: Aşk, her şeye boş verdirir, zevk sarhoşu eder, Mecnun gibi deli eder, ar ve namus bırakmaz, dedikoduya düşürür, halkı insanın başına üşürür, tufan olup taşırır, mülhidler siddik eder, âşıkları zındık eder, ibadeti terk ettirir, halka melamet ettirir, başına taş attırır. Bu menfi çağrışımdan dolayı aşk insanın adını kötüye çıkarır.

9.26.Aşk, neşe verir.

Aşk neşesi, daima gönülden eksik olmaz, gamdan azad eder. Geceyi gündüzü ayırt ettirmez.

9.27.Zikir aşkla yapılmalıdır.

Nefy-i isbat (Lâilâheillâllah) aşkla denilmelidir. Sadıklar toplanıp Allah’ı aşkla zikrederler. Aşk bir çeşit umman olarak tavsif edilen zikrullahı taşırır. Aşk;

lezzetini zevk edinenleri, zikrullahın sultanı yapar. Sevgili görülünce ‘Allah’ denilerek aşkla tekbir getirilir.

9.28.Bülbül, aşk sarhoşudur.

Bülbül, sadece bir kuş değil aynı zamanda edebiyatımızda güle cânından vazgeçecek kadar derin bir aşkla bağlı olması sebebiyle şairlerin hakkında mazmunlar geliştirdiği, bu yönüyle de kendini âşık olarak konumlandırıan şâirlerin özdeşim kurduğu bir varlıktır. Bülbülle ilgili bu genel yaklaşımın incelenen divanlarda da sürdürüldüğü söylenebilir. Bülbül-âşık arasındaki anlam kurbiyeti, kavramların müteradif olarak kullanımına uygunluk gösterir. Öyleki ifadelerde geçen her bülbül kelimesinin yerine âşık kelimesi konulsa şairlerin murad ettikleri düşünceye denk düştüğü görülecektir.¹⁸⁶²

Bülbül, gülün aşkıyla sarhoş olmuştur. Bülbül, aşk bağına düşmüştür. Bülbülü güle niyaz ettiren âşktır. Bülbülün bunca hay huyunun aşkı, dikensiz bir gül içindir ancak dünya âşığı bülbülün sesinde, aşk haleti yoktur.

9.29.Aşk şarabı, mest eder.

İçenlere sarhoşluk veren şarap ile aşk arasında kurulan ilişki, her iki durumun da sonundaki tecrübe yönüyle olmalıdır. Aşk da tıpkı şarap gibi kişide ihtiyar gücünü elden alan, çevresindekiler zaviyesinden bakıldığında bir çeşit delilik durumu yaşatan bir hâldir. Bu ikisinin ortak yönü görece daha soyut olan aşk hissiyatının şarap gibi somut bir varlıkla birlikte anılır olması sonucunu ortaya çıkarmıştır. Ayrıca özellikle tasavvuf şiirinin kendine mahsus anlam dünyasında yeri olan bir kavramın klasik edebiyatın mazmunları ile ifade edilmesi bir yönüyle iki şiir arasında bir müşterekliğe işaret ederken diğer yönüyle de sûfi şairlerin ancak ehline keşfolunan kimi manayı ağıyardan sakınma yöntemi olarak bir tercihte bulunduğunu düşündürtebilir.

Aşk şarabını Elest meclisinde içenler, ezel sarhoşu olurlar. Âşığı sarhoş eden, Allah aşkının meyidir. Aşk şarabını ona teşne olan âşık kana kana içmiştir. Aşk, aklı

¹⁸⁶² Daha geniş bilgi için bkz: Ömür Ceylan, **Kuşlar Dîvânı Osmanlı Şiir Kuşları**, Kapı Yayınları, İstanbul 2015, s. 61-75.

başında olanı mest eder. O, akli ve âşığı mest edip dehşete düşürür. Aşk şarabının sarhoşu olan âşık, gönül sırlarını yâre açmıştır. O; fani âlâyıktan, bütün hicaplardan ve vuslat hevasından geçer, Allah'ı zikrederek seyran eder, kendini temizler, nefsini bilir ve Mevlâ'yı seçer, dünya ve ahiretten habersizdir.

Aşk rindi için mescid ile meyhane bir olsa da gerçekte aşk sarhoşunun meyhanesi ruhların Kâbe'sidir. Âşığa lezzetli gelen aşk badesi zâhide acı gelir.

Aşk şarabının tadı güzel olduğundan onun kadehi ebediyyen boşalmaz. Lakin o, aşk ehlinin edeble söyleşmesine mani olur. Aşk kadehinden içen haşre dek ayılmaz. Aşk şerbetini divaneler içer, onun meyine kanaanlara uslu denir. Aşk sarhoşu, ayık sûfiye haset etmez.

Aşk şarabının kadehi gönüldür. Gönül kadehi, Allah'ın aşk şarabıyla dolmuştur. Âşık, gönül kanı şarabını, aşk ehline gam bezminde sunar. Ondan içen gönlün aynasında zerre kadar toz kalmaz.

Aşk sarhoşluğunun zevki, aklın bir köşesindedir. Aşk kadehinden kanlı gözyaşı içilir. Aşk şehidinin kanını, merhametsiz çeşm (sevgili), şarapla karıştırıp içer. Aşk ehline dost kadehini âşık getirir.

9.30.Aşk, zühdden uzaklaştırır.

Aşk, insanı zühd ve takvadan uzaklaştırır. Âşık, aşk ümmetindedir. Zâhid, aşkın Allah sevgisi olduğunu inkâr eder, aşkın sevgiden muktebes olduğunu bilmez, onu gayrı bir şey sanır.

9.31.Aşk ateşi yakar.

Aşk bir ateştir, varlığı, vücudu, teni, ciğeri, cânı, gönlü ve âşığı ve âşığın gönül pervanesini yakar, pişirir, âşıkları inletir. Aşk, âşıkların vücudunu yakmadan, onlara zülâl suyu vermez. Aşk ateşinde eriyenler, altına dönüştüğünden onun ateşiyle pişmek güzeldir.

Aşkın ateşi o kadar kuvvetlidir ki onun hararetinin gücü, güneşi zerrenin titreyişi ile yerle bir eder. Onun bir parçası, göz açıp kapayana kadar on sekiz bin

âlemi yakar. Onun hararetini taşıyan âşîğın yakıcı sözleri gönül erbabının cânını yakar. Aşk ateşinin zerresi, varlığı ve her şeyi yakıp kavurmuştur. O, Allah'tan başka hiçbir varlık istemez. Onun ateşinde yananlar, mecazdan geçip hakikat denizine dalabilir. Vücudunu aşkla yakanlar, vahdet âleminde Allah ile birlik sürer. Allah, derdi olanı aşk ateşinde yakar. Aşk ateşine girmek için cân atana, ateş gül bahçesi olur. Ölümden kurtulmak isteyen âşık aşk ateşiyle kendini yakmış, döne döne cisim ve tenini kebab etmiştir. Envara aşk ateşinde yananlar vâsıl olur.

Aşk ateşinin yeri gönüldür. Oraya gönlün rızası olmadan düşer ve gönlü ateş denizine çevirir.¹⁸⁶³ Âşığı aşk ateşinin dumanına atan sevgilidir. Aşk ateşiyle yanan, yakasını yırtar.

Aşk ateşiyle cânını yakan tevhid kokusunu duyar, onun ateşiyle yananların eğlencesi, tevhiddir. Aşk ateşi, manada gülistandır; onda yanan lezzet bulur. Aşk pervaneyi yakmıştır. Hüdâyi'de geçen bir düşünceye göre pervanenin kanatlarının aşk ateşinde yanması bir çeşit yıkanmadır.

Bülbül daha evvel yanmış olmasına rağmen aşk ateşine atılmak isteyen bir pervanedir. Aslında aşk ateşi, bülbülün içine düşmüştür. Kendini ateşlere atar Hz. İbrahim, aşk gülzarının bülbülüdür.

Aşkın ateşe teşbih edildiği düşüncelerde dikkati çeken bir husus da klasik üslubun en popüler metaforlarından olan pervane-ateş ve gül-bülbülün iç içe kullanılmış olmasıdır.

Mısırî'de ve Gaybî'de geçen ve bir eleştiri olarak değerlendirilebilecek düşünceye göre gönül ve zamane dervişleri aşk ateşine cânını atmak istemez.

---

¹⁸⁶³Mevlevî geleneğinin bir temsilcisi olan Cevrî'ye ait bu beyitteki "aşkın, gönlü ateş denizine çevirmesi" düşüncesi vardır. Cevrî'nin vefatından yaklaşık yarım asır sonra dünyaya gelmiş ve divan edebiyatının son temsilcilerinden olan mevlvî Şeyh Galib (d.1757- ö.1799)'in Hüsn ü Aşk'ında yer alan "Güş etmiş idi o ser-güzeşti / Ateş yemi üzre mûm keşti" beyti ile başlayan bölümde "Mumdan kayıklarla ateşten denizleri geçmek" düşüncesinin yer aldığı görülmektedir. Aynı geleneğe beslenen ve farklı zaman dilimlerinde yaşayan bu iki şairdeki düşünce benzerliği dikkat çekicidir. (bkz. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/10711.seyhgalibhusnuaskmuhammetnurdoganpdf.pdf?0> s.109. Erişim Tar: 03.08.2018.

9.32.Aşk, bir denizdir.

Aşk; kıyısı, sonu, dibi olmayan bir denizdir. Onun sahilini aşka âşina olan Vamık ve Mecnun'a sormak icap eder. Ona düşende kenara çıkma ümidi kalmaz. Onun her bir katresi ayrı bir deryadır ve onun bir katresini hazmetmek zordur. Aşk denizinin menbaı evliyaların kalpleridir, ona gönül dalar. Ona dalanlar, meclise girebilir. Onun deryasına Hakk yolunun âşıkları girmiştir.

Kâinat, aşk deryasının dalgalarıyla zuhur olmuştur. Aşk deryası, hubb (sevgi) yeliyle dalgalanır. Onun dalgaları Nuh'un gemisini değil, feleğin gemisini batırmıştır. Aşk denizindeki ters rüzgâr, gönül gemisini alabora edip onu sahile sürüklemiştir.

Aşk denizinin dibindeki lülü ve mercanların dalgıcı âşıktır. Âşık, aşk denizine dalmak için Allah'a yalvarır. Aşk denizinin mana sadeplerini bulanlar, âşıkların şahlara layık incilerini bulabilir.

9.33.Aşk beladır.

Aşk bir beladır, yüküdür. Aşkın yolu belalı, kazancı cefalıdır. Aşk belasından kaçanlar, aşkın velâsına (yakınlık) lâyük olamaz. Cevrî'de ise daha farklı bir yaklaşım söz konusudur: Aşk belasına düşenin, yâre kavuşma ümidi olmaz.

Aşk belası, âşığı kemana döndürse de âşığa devlettir. Hatta aşkın mutluluğu âşığı kederlendirir, aşkın gam belası mutlu eder.

Aşk belası, âşığa feryat ve yas ettirecek kadar çetin olsa da Allah'ın rahmetiyle âşığa âsân olur. Cevrî'de tespit edilen ve klasik üslupla oluşturulmuş bir düşünceye göre ise sevgilinin bela bulutuna benzeyen kaşları, âşıkları korkutup ağlatır.

9.34.Aşk, akli divane eder.

Aşk akılla anlaşılabilir, Akıl kibri aşkın vücud bulmasına izin vermez ancak aşk, akli ve gönlü yağmalamıştır, akıl endişelerinin âfetidir. Aşkın hüneri, kaza remizlerini halletmektir. Nâdânda aşkı anlayacak izan yoktur.

Aşk; akılı, mezhebi divane eder, aklın yüce olan kadrini aşağı çeker. Aşk himmeti, aklın yüce değerini alaşağı eder. Aşk, ukalanın sıkıntısına devadır.

Aklın doğurduğu kargaşa akılı delirtir, o sebeple akıl aşkın vâki olmasından korkar. Aşka düşenin yerde ve gökte kararı kalmaz, varlığı saçar, ihtiyarı elden gider. Aşk ticareti, delilik nakdiyle yapılır. Akılla ölenler aşkla dirilir. Akıl Nuh'un gemisi olsa yine de aşk tufanına dayanamaz.

Aşkı akılıyla fark eden talip, akla bigâne aşka hemdem olur. Divaneler, akılı aşkın kaydına bend olarak bağlamış aşk yolunu tutup, aşk divanına varmışlardır. Cevrî'de geçen bir düşünceye göre ise aşk zevki akla safâ verir, ayrıca aşk-akıl arasında oluşturulan ve olan yaygın anlayışın tam tersi bir durum söz konusudur: Aşka sahip olan âkil olur.

9.35.Aşk, ağlatıp inletir.

Kays'ı yıllarca ağlatıp inleyen aşk tüm âşıkları âh u zâr ettirip inletir. Şairlerin genellikle işin zâhirinde kalmakla itham ettikleri kadı aşk yolunda yorulmuştur, ah vah eder.

9.36.Aşk, mahveder/kahreder.

Aşkın daha çok tahrip yönüyle ilgili geliştirilen düşüncelere göre aşk, âşığı bir deri bir kemik bırakıp mahveder. O, girdiği şehirleri viran eden askerdir. Onun kahharı varlık mülkünü harap etmiştir. Cümle gâib, tâlibe aşkla vücudun zerresi mahvolunca hâzır hâle gelir. Aşk kendisine gönül bağlayanların ciğerini dağlar. O geldiğinde her şey gider.

9.37.Aşk bezmi

Âşık, ezel bezminin şarabını içip rûhânî şevk ile mamur olmuş ve talip-i dîdâr olup haşre kadar ayılmayacaktır. Aşkın sırlarına Elestin nüktelerini bilerek mahrem olan âşık, sadık âşıklarını bezmine davet eylemiştir. Aşk bezminin meyhanesi gönüldür.

9.38.Aşk meydanı

Aşk kavramı ile birlikte anılan başka bir kavram ise meydandır. Aşk meydanına baş açıp mestane naralarıyla girilir. Oraya giren, Hakk yolunun âşıklarıdır ve onlar maksuda ermişlerdir. Allah'a vuslat isteyen, aşk meydanında aşk dârını çekmelidir. Aşk meydanının topu da çevganı da hû'dur. Ay, güneş, dokuz kat felek ve arşın etrafındaki melekler aşk meydanında cevlan etmektedir.

9.39.Aşk yolu

Aşkın bir çeşit yol, âşığın da yolcu olarak tasavvur edildiği düşüncelere göre aşkın yol göstericisi Allah'tır. Sevgiliye giden yoldaki perdeleri kalbi doğru yola sevk eden aşkın tutkusu açar. Aşk yolunda eşek ve at (hayvan) gidemez. Aşkın yolu âşığın gönül şehrine gider. Aşk yolunda Allah'ın isteğiyle pîr olunur. Ancak bu yol, çileli bir yoldur. Aşk yolunun yolcusu mutsuzdur. Aşk yolunda heves otları yetişmez, orada gözyaşı dereler gibi akar.

9.40.Aşk-Kalp

Aşk, ölü kalpleri diriltir, Hakk hanesi olan kalbi mamur eder.

9.41.Aşk Kavramında Edebî Düşünceler

9.42.Aşkın evsafı

Aşk, kavranılamayan bir efsanedir.¹⁸⁶⁴

Aşkın ibtidası bulunamamıştır. Bütün mevcudat ve malumattan önce o vardır.¹⁸⁶⁵

Aşkın keyfiyeti ve kemiyeti vafedilemez.¹⁸⁶⁶

Aşkın mahiyeti tarif ile anlaşılabilir.¹⁸⁶⁷

Aşk, din ve iman hakikatidir.¹⁸⁶⁸

¹⁸⁶⁴ C, g. 103/5 Sohbet itdükçe dil-i Mecnûn ile Cevrî gibi / Kıssa-i râz-ı hıreddür bî-me'âl efsânemüz

¹⁸⁶⁵ NM, 1/2 Cümle mevcudat u ma'lûmâta 'aşk akdem dürür / Zîra 'aşkuñ evveline bulmadılar ibtidâ

¹⁸⁶⁶ AN, k. 1/6 Cins ü fashî bilinüp câmi' ü mâni' olamaz / Vasfa gelmez hele keyfiyyet ü kemmiyyet-i 'ışk

¹⁸⁶⁷ AN, k. 1/5 'İşk vafında zeban-ı 'urefâ lâl oldı / Gitdi añlanmadı ta'rîf ile mâhiyyet-i 'ışk

Aşk ibadethanesine riya ile girilmez.¹⁸⁶⁹

Aşk, en kârlı iştir.¹⁸⁷⁰

Aşkın sermayesi zikrullahtır.¹⁸⁷¹

Aşk dersini, tevhid edenler okur.¹⁸⁷²

Aşk, ibadetleri tatlandırır.¹⁸⁷³

Aşk, semalar ve dağlar yüklenmemiş, insan yüklenmiştir.¹⁸⁷⁴

Aşk, kenz-i mahfidir. Döne döne âdemde yüz göstermiştir. Aşka ermeyenler matemdedir.¹⁸⁷⁵

Âdem'in şekli, aşk kalıbına konulmuştur.¹⁸⁷⁶

Aşk sevdası Âdem'in çamuruna konduğu için aşk dânası cenneti bir daneye satmıştır.¹⁸⁷⁷

Ferhad'ın feryadının sebebi Şirin'in aşkıdır. Aşk Leyla'sı, nice dâneyi Mecnun eylemiştir.¹⁸⁷⁸

Aşk, amellerin ruhudur.¹⁸⁷⁹

---

¹⁸⁶⁸SG, 86/9 'Âşıklara Ğaybî derman / 'Aşkdur hâkikatde hemân / İster iseñ dîn ü imân / 'Aşk ile tut pîr eteğın

¹⁸⁶⁹C, g. 16/4 Gırme zâhid Sûmenât-ı 'ışka naşı-ı zerk ile / Yokdur anda sûret-i kâm-ı derûn-ı put-perest

¹⁸⁷⁰AN, i. 112/9 Göñül bir kâra meyl itmek ne mümkün / İderken 'ışkı kâr el-hamdü li'llâh

¹⁸⁷¹AN, i. 115/4 Zikru'llâh 'ışka ser-mâye / Sâliküñ kalbine mâye / Ulaşdurur ol Mevlâ'ya / Yanalum zikru'llâh ile

¹⁸⁷²AN, i. 41/4 Ko dünyeyi ko / Derd ile di hû / 'ışk dersin oku / Tevhîd ide gör

¹⁸⁷³AN, i. 37/2 'ışk ile 'ibâdetde halâvet bula gör kim / Kullukda bulur lezzeti sultân dileyenler

¹⁸⁷⁴AN, k. 1/13 'ışk bârından ibâ itdi semâvât u cibâl / Ko benüm boynuma olsun çekeyüm mihnet-i 'ışk

¹⁸⁷⁵SG, 31/5 Kenz-i mahfî olan 'aşkdur 'âlemde / Döne döne yüz gösterdi âdemde / 'Aşka ırmeyenler Ğaybî mâtemde / Allâh'a 'aşkile ırmış erenler

¹⁸⁷⁶C, g. 134/5 Rûh virmiş dil-i Cevrîye gam-ı dil-ber ile / Peyker-i Âdemi itdükte kazâ kalıb-ı 'ışk

¹⁸⁷⁷H, i. 165/1 Tînet-i 'Âdemde konmasa eğer sevdâ-yı 'aşk / Cenneti bir dâneye satmazdı ol dâñâ-yı 'aşk

¹⁸⁷⁸H, i. 165/6 'Aşk-ı Şirîn oldu feryâdına Ferhâd'ın sebab / Ey nice dâñâyı Mecnûn eyledi Leylâ-yı 'aşk

Aşk, bir seyrandır.¹⁸⁸⁰

Aşk, hikmetli olmalıdır.¹⁸⁸¹

Aşka yüzünü tutanlar hikmete ulaşır.¹⁸⁸²

Aşkın keyfiyetini, hikmet sahipleri bile idrak edememiştir.¹⁸⁸³

Asfâ'nın (saf duru) meşrebi aşkla kaim olmuştur.¹⁸⁸⁴

Aşk, ârifin en iyi dostudur.¹⁸⁸⁵

Konu aşk olunca, âriflerin dili lâl olur.¹⁸⁸⁶

Aşk Tûr'una ulaşan, tecelli nurunu görür.¹⁸⁸⁷

Aşk kitabı, Hüda'nın (Allah) birrine vakıf olan âlimden okunmalıdır.¹⁸⁸⁸

Gerçek er olan Sivâsî, aşk hayreti verir.¹⁸⁸⁹

Aşk bir evdir ve mimarı Allah'tır.¹⁸⁹⁰

Aşk, bağıdır.¹⁸⁹¹

¹⁸⁷⁹SG, 27/10 Cümle a'mâl oldı ten rûh-ı 'ameldür 'aşk-ı Hak / 'Ömrünü tende geçürme şimdi bil cân devridür

¹⁸⁸⁰NM, 68/3 Olar kim der-i dildârı temâşâ iden her nûrdan / Kaçan kim ol kemân-ebür girer seyran-ı 'aşk içre

¹⁸⁸¹C, g. 242/5 'İşkî hikmet 'aklı sevda eyledüm Cevrî gibi / Gelsün Eflâtûn u Mecnûn benden irşâd olmağa

¹⁸⁸²AN, i. 7/6 'İşka tutanlar yüzi hikmete ire özi / Güş-ı cihânda sözi bir dür-i şevvâr ola

¹⁸⁸³C, g. 96/3 Keyfiyyetümüz derk idemez fehm-i hikem-senc / Mâhiyyeti ma'lûm degül cevher-i 'ışkuz

¹⁸⁸⁴AN, i. 6/6 'İşka ol kâ'im / Sırta ol 'âlim / Nüş idüp dâ'im / Meşreb-i asfâ

¹⁸⁸⁵NM, 6/4 'Ârifüñ 'aşk-ı ilâhîden yeg olmaz hemdemi / Nüş idüp şahbâ-yı zâtı cân olur her bir demi / Mazhar aña 'ayn-ı zâhir görünür gider gamı / "Eylemez halvet-sarâ-yı sırr-ı vahdet mahremi / 'Âşıkı ma'sûkdan ma'sûkî 'âşıkdan cüda"

¹⁸⁸⁶AN, k. 1/5 'İşk vasfında zeban-ı 'urefâ lâl oldı / Gitdi añlanmadı ta'rîf ile mâhiyyet-i 'ışk

¹⁸⁸⁷AN, i. 43/5 Varsañ bu 'ışkuñ Tûr'ına irseñ tecellî nûrına / Her zerresinde görine mihr-i dirahşân gizlidür

¹⁸⁸⁸C, g. 82/1 Kitâb-ı 'ışkı zâhid 'âlim-i berr-ı Hudâdan gör / 'Ulûm-ı ğayrı terk eyle bu dersi ibtidâdan gör

¹⁸⁸⁹AN, k. 1/17 Bezm-i Sivâsî'de hayrân olalum ey abdâl / Gerçek erdür bize esrârı virtür hayret-i 'ışk

¹⁸⁹⁰AN, i. 105/4 Yapar mi'mârı 'ışkuñ dâr-ı 'ışkı / Yıkar dildârını dil-dâra karşı

Aşk bağlayıcıdır.¹⁸⁹²

Aşk, cihanı bağlar.¹⁸⁹³

Aşk bir bağıdır, o olmasa insan Hüdâ'yı (Allah) bilmez.¹⁸⁹⁴

Aşk bir çavuştur. (Her şeyi düzenler.)¹⁸⁹⁵

Aşk bütün ordulardan daha heybetlidir.¹⁸⁹⁶

Aşk âlemi, Hakk (Allah) dergâhının âlemidir.¹⁸⁹⁷

Aşk âleminin kıyısı yoktur.¹⁸⁹⁸

Aşk, âlemin mayasıdır. Hakk (Allah) dostlarının sermayesidir. Aşktan daha yüce bir paye yoktur.¹⁸⁹⁹

Cihanda zâhir ve batın her ne var ise aşkla kaimdir. Bu âlem, sûreta aşktır.¹⁹⁰⁰

Âlem, sûfinin feryat ettiği bir kilise; aşk ise onun çanıdır.¹⁹⁰¹

Aşk, heybetiyle âlemi velveleye verir.¹⁹⁰²

---

¹⁸⁹¹AN, i. 73/4 Lütf ile aña diseñ ey dermend / Niçe olduñ 'ışkumuñ kaydına bend / Niçedür 'ışkum saña itdügi fend / 'İşk senüñ 'aşık senüñ ma'sük senüñ

¹⁸⁹²SG, 19/4 Kayd-ı mutlâk i'tibârî akladur / 'Aşka nisbet cümleden mutlak durur

¹⁸⁹³AN, i. 80/1 'İşkuñla cihân beste / Lütf eyle 'inâyet kıl / Derdüñle bu cân haste / Lütf eyle 'inâyet kıl

¹⁸⁹⁴AN, mu. 5/2 Zâhid dilünde pāsı zühd izdiyâdı silmez / Mādāmki aralıkda çāvuş-ı 'ışkı yilmez / Olmasa rişte-i 'ışk insân Hudâ'yı bilmez / Nür-ı cemâl-i Hâlik her dilde cilve kılmaz / Envâr-ı lâ-yezâlî iki cihâna sığmaz

¹⁸⁹⁵AN, mu. 5/2 Zâhid dilünde pāsı zühd izdiyâdı silmez / Mādāmki aralıkda çāvuş-ı 'ışkı yilmez / Olmasa rişte-i 'ışk insân Hudâ'yı bilmez / Nür-ı cemâl-i Hâlik her dilde cilve kılmaz / Envâr-ı lâ-yezâlî iki cihâna sığmaz

¹⁸⁹⁶AN, mu. 5/3 Şâh oldı çünkü 'aşık Rüm u hünüd içinde / Añıldı heybet-i 'ışk cümle cünüd içinde / Keşf oldı küntü kenzen nür-ı şühüd içinde / Sîmurğ-ı 'ışk-ı cānān kâf-ı vücüd içinde / Uçmağa bāl açarsa kevn ü mekâna sığmaz

¹⁸⁹⁷SG, 21/4 'Âlem-i 'aşk 'âlem-i dergâh-ı Hak'dur ey fakîh / Dergeh-i vahdetde sanma 'ayba kim cāmūs olur

¹⁸⁹⁸C, k. 3/22 'Âlem-i bî-gerân-ı 'ışkında / Lücce-i āsumān habâb-ı dilem

¹⁸⁹⁹SG, 86/6 'Aşkdur bu 'âleme mâye / Hak dostlarına sermaye / 'Aşkdan ulu yokdur paye / 'Aşk ile tut pîr etegîn

¹⁹⁰⁰SG, 79/5 Zâhir ü bātın kamu 'aşk ile kâ'imdür cihân / Sûretâ 'aşkdur bu 'âlem Ğaybîyâ bil ve's-selām

¹⁹⁰¹SG, 21/5 Cezbedür tahrîk idüp sūfiye feryād itdüren / Deyr olupdur iş bu 'âlem 'aşk aña nākūs olur

Aşka düşen arsız olur.¹⁹⁰³

Aşk, zinde tutar.¹⁹⁰⁴

Aşktan yardım istenir.¹⁹⁰⁵

Aşk, aldatır.¹⁹⁰⁶

Aşkı gören göz, gayrıya bakmaz.¹⁹⁰⁷

Aşk, sahibini gece gündüz dolaştırır.¹⁹⁰⁸

Aşk gulgule koparır, şamata yapar.¹⁹⁰⁹

Aşk, fitne çıkarmayı sever.¹⁹¹⁰

Aşk yeli, seher vakitlerinde eser.¹⁹¹¹

Aşkın sonucu hayrettir.¹⁹¹²

Aşk, kavuşma sevgisinden haz aldırır.¹⁹¹³

9.43.Aşkın etkileri

Aşktan lezzet alanlar, dünya varına bakmaz.¹⁹¹⁴

---

¹⁹⁰²AN, k. 1/11 Korkaram āh idicek zāhir ola sā'ikalar / 'Ālemi velveleye vire hemān heybet-i 'ışk
¹⁹⁰³NM, 47/6 Ben de 'arî terk idüp girdüm bu dervişlige / Her kim senüñ 'aşkuña düşdiyse bî-ār
olur
¹⁹⁰⁴AN, i. 6/7 Ola gör sen de / 'Işk ile zinde / Vasl ile hande / Hakk ile güyā
¹⁹⁰⁵AN, i. 21/1 Kapladı 'āşıkıların kalbin keder / El-ğiyās ey 'ışk-ı Mevlā el-ğiyās / Her kaçan sen
gelseñ ol turmaz gider / El-ğiyās ey 'ışk-ı Mevlā el-ğiyās
¹⁹⁰⁶AN, i. 73/4 Lütf ile aña diseñ ey derdmend / Niçe olduñ 'ışkumuñ kaydına bend / Niçedür
'ışkum saña itdügi fend / 'Işk senüñ 'āşık senüñ ma'sūk senüñ
¹⁹⁰⁷AN, i. 70/6 Gözler gözümü gayrılara bakmağa komaz / Sayd ideli āhū-yı dili ol ğazāl-i 'ışk
¹⁹⁰⁸NM, 140/5 Kimdür anı baña göster şol sularda turmayup / Rüz u şeb yüz üstine 'aşkile cevlan
eyleyen
¹⁹⁰⁹SG, 22/11 Esrār-ı Hak gelse dile / Tutar cihānı velvele / 'Aşk koparur hep gulgule / 'Aşk ādemi
bed-nām ider
¹⁹¹⁰C, g. 136/4 'Aklı itmezdi dāğ-dār cünün / Olmasa hāli fitne-perver-i 'ışk
¹⁹¹¹AN, i. 105/1 Eser 'ıškuñ yeli eshāra karşı / Öter bülbülleri gülzāra karşı
¹⁹¹²C, g. 45/4 Ol nüsha-i 'ışkuz ki dil-i Hirmis-i dānā / Hayret-zede-i mes'ele-i müşkilümüzdür
¹⁹¹³AN, i. 62/1 Bugün 'ışkî ile bulmaz iseñ hubb-i likādan haz / O gün mümkün degüldür bulasın
lütf-ı Hudā'dan haz

Varını aşka veren, ağyarı görmeyip yâri ile yâr olur.¹⁹¹⁵

Varlık dağını delip Şirin'e ulaşan (Ferhat), aşk mimarıdır.¹⁹¹⁶

Aşka düşenin, rahatı mihnet olur.¹⁹¹⁷

Aşkın artması istenir.¹⁹¹⁸

Aşk, darağacına götürür.¹⁹¹⁹

Aşkın çaresi ölümdür.¹⁹²⁰

Zi'n-Nûn'un derûnu aşk cevheridir.¹⁹²¹

Mevsimler; güneş, ay ve yıldız aşkla devreder.¹⁹²²

Aşkla devran edilir.¹⁹²³

Aşk feyziyle raks edenler, cennete tâvus olur.¹⁹²⁴

Aşk halvettedir.¹⁹²⁵

Zâkir-i esma aşkla olursa, veçh-i müsemma, isminde zuhur eder. Her şeyde zâhir ve peyda olarak tecelli eder.¹⁹²⁶

¹⁹¹⁴SG, 106/1 'Aşkdan lezzet alanlar bakmaz dünya vârina / Hakkı bunda bulanlar kulak salmaz yârına

¹⁹¹⁵AN, i. 7/1 'İşka viren varını yâri ile yâr ola / Görmeyüp ağyarını manzarı dîdâr ola

¹⁹¹⁶NM, 167/5 Varlığı tağın delüp Şirîn iline yol açan / Ey Niyâzî söyle ol mi'mâr-ı 'aşka essalâ

¹⁹¹⁷NM, 26/4 'Aşka düşüp râhatı mihnet olur / Derd-i yâr ile ider da'im surâh

¹⁹¹⁸H, i. 65/1 Taze taze dost gülleri / Açılısın asla solmasın / Dün gün ötsün bülbülleri / 'Aşkı artıp eksilmesin

¹⁹¹⁹AN, i. 19/3 Kimin sâlâr idüp sâdıklarına / Kimin dil-dâr idüp Vâmıklarına / Kimin serdâr idüp 'âşıklarına / Kimin 'ışkı ile ber-dâr iden dost

¹⁹²⁰C, g. 120/2 Ölmedür çâresi 'ışkuñ diyü dil-hastalara / İbnü Sînâ gibi Kânûn-ı Şifâ gösterürüz

¹⁹²¹C, k. 1/38 Dâğ urur sîne-i Zü'n-Nûna nizâm-ı 'âlem / Ki derûnun güher-i 'aşk u mahabbet yemidür

¹⁹²²H, i. 40/2 Eğer yaz u eğer kış u eğer güz / Eğer mihr ü eğer ay ile yıldız / Devr ederler Hakk'ın 'aşkıyla düpdüz / Felekler raks eder bir ân eğlenmez

¹⁹²³AN, i. 130/3 Şevk ile semâ' eylese yâ 'ışk ile devrân / Soyınsa sivâ sevbini çâk itse girîbân / Ref' ide hicâbî ara yirden aña cânân / 'Älemde 'aceb 'izzet olur 'ışk-ı İlähî

¹⁹²⁴SG, 21/1 Raks idenler feyz-i 'aşkdan Cennet'e tâvüs olur / Tûra kâ'il olmayanlar düzaha cäsüs olur

¹⁹²⁵NM, 53/3 Deryâ olup turmaz çoşar talazlanup başdan aşar / Kendüzini bilmez şaşar 'aşk u hevâ halvettedir

Aşk, gizli kalamaz ve onun sahrası geniştir.¹⁹²⁷

Pervane, aşk mumuna kavuşmak için gezer.¹⁹²⁸

Aşk, simurg gibidir, uçmak için kanatlarını açtığında kâinata sığmaz.¹⁹²⁹

Aşk kubbesi, feleğin damını gölgede bırakır.¹⁹³⁰

Dert ehlinin sineleri davul gibi dövülünce, aşk şevketinin (yüceliliğinin) tantanası âfâka çıkar.¹⁹³¹

Aşk vadisine düşen, tayy-i zaman ve tayy-i mekân eder.¹⁹³²

Aşk noktasının imlası (yazılması) zamana sığmaz.¹⁹³³

Yarın (ahirette) utanmak istemeyen, bugün yârin aşkını yâr edinmelidir.¹⁹³⁴

Aşk, kendini yâr edinenin gözüne ağyarı diken gibi gösterir.¹⁹³⁵

Aşka vâsıl olmak, maşuka vâsıl olmaktır.¹⁹³⁶

Aşkın tercümanı naz ve temennadır.¹⁹³⁷

¹⁹²⁶AN, i. 130/2 'İşk ile eger olur ise zâkir-i esmâ / İsminde zuhûr ide aña vech-i müsemmâ / Her şeyde tecellîsi ola zâhir ü peydâ / 'Âlemde 'aceb 'izzet olur 'ışk-ı İlâhî

¹⁹²⁷H, i. 77/8 'Aşkın n'ola olsa ayân / Çün 'aşk u müşk olmaz nihân / Bir zerrece gelmez cihân / Vâsi' durur sahrâ-yı 'aşk

¹⁹²⁸H, i. 150/4 Vaslın hevâsına gezer âvâre ebr ü bād / Pervâne şem'-i 'aşkına eflâk ü âfitâb

¹⁹²⁹AN, mu. 5/3 Şâh oldı çünki 'âşık Rûm u hünüd içinde / Añıldı heybet-i 'ışk cümle cünüd içinde / Keşf oldı küntü kenzen nür-ı şühüd içinde / Sîmurğ-ı 'ışk-ı cânân kâf-ı vücüd içinde / Uçmağa bâl açarsa kevn ü mekâna sığmaz

¹⁹³⁰C, terk. 1/IX/6 Hurşîd ü mehe tâb viren zerre-i derdem / Bâm-ı felege sâye salan târem-i 'ışkam

¹⁹³¹AN, k. 1/4 Ehl-i derdün dögilüp sineleri tabl-âsâ / Tutdı âfâkı yine tantana-i şevket-i 'ışk

¹⁹³²C, terk. 3/VII/90I zevk u o şevk ile düşüp vâdî-i 'ışka / Tekmîl idelüm tayy-ı mekân ile zemânî

¹⁹³³AN, mu. 5/1 Tahrîr-i nokta-i 'ışk cümle zamâna sığmaz / Eşvâk-ı âh-ı 'uşşak fehm ü gümâna sığmaz / Sırr-ı mahabbetu'llâh rûh u cenâna sığmaz / Da'vî'-i 'ışk-ı cânân lafz u dehâna sığmaz / Vâsf-ı sıfât-ı Bârî şerh u beyâna sığmaz

¹⁹³⁴AN, i. 105/5 Bugün yâr olmayan 'ışkıyla yârûñ / Utanur yarın ol Ğaffâr'a karşı

¹⁹³⁵AN, i. 125/1 'İşk-ı Hak her kimüñ ola yârı / Hâr ider gözlerine ağyarı

¹⁹³⁶AN, i. 70/5 Yârûñ visâlin ister iseñ 'ışkın iste kim / Ma'sûka vâsıl olmak imiş çün visâl-i 'ışk

¹⁹³⁷C, g. 133/1 Olmasa nâz ü temennâ tercemân-ı hüsn ü 'ışk / Fehm olunmaz nükte-i şerh u beyân-ı hüsn ü 'ışk

Aşk yüzüğüne sahip olan hakir bir karınca, Hz. Süleyman'ın sihirli hükümdarlığına mâlik olur.¹⁹³⁸

Aşka düşen, yârin köyünü terk etmez.¹⁹³⁹

Aşk, sabra veda ettirir.¹⁹⁴⁰

Aşka esir olan, gamdan da, beklentiden de azade olur.¹⁹⁴¹

9.44.Aşk rehberdir/mürşiddir.

Aşk, mürşiddir. Enbiya ve evliyaya rehberdir.¹⁹⁴²

Aşk, enbiyanın yoludur. Evliyanın hâlidir. Aşksız kimse yoktur.¹⁹⁴³

Mâşuka aşk rehberliğinde ulaşılır.¹⁹⁴⁴

Aşk, tahkik âleminin sâlikine rehberdir.¹⁹⁴⁵

Aşk, Hakk'a (Allah) götüren mürşittir. Aşkı mürşit tutanlar meclise girebilir.¹⁹⁴⁶

Aşktan ders alanlar ve aşka kulluk edenler, meclise girebilir.¹⁹⁴⁷

Aşkla temizlenenler meclise girebilir.¹⁹⁴⁸

---

¹⁹³⁸C, g. 141/2 Hük-m-i teshîr-i Süleymâna olurdu mâlik / Girse bir mür-ı hakîrûn eline hâtem-i 'ışk
¹⁹³⁹C, g. 154/3 'Işka düşeli küyünü terk itdi yârûn / Mecnûn gibi ne deşt ü ne küh-sâr bilür dil
¹⁹⁴⁰C, kıt. 79/6 Dilünde var ise 'ışka heves sabra vedâ' eyle / İrince küy-ı yâre vâdî-i mihnetde püyân ol
¹⁹⁴¹C, g. 175/5 Esîr-i 'ışk olalı gamdan oldum âzâde / Ümîd-i lütf ile bîm-i cefâ nedür bilmem
¹⁹⁴²NM, 1/7 Ey Niyâzî mürşid isterseñ bu yolda 'aşka uy / Enbiyâ vü evliyâya 'aşk olupdur reh-nümâ
¹⁹⁴³SG, 31/4 Cümle enbiyânuñ 'aşkdur hep yolu / Cümle evliyânuñ 'aşkdur hep hâli / 'Aşksuz olmak yokdur bir kimse velî / Allâh'a 'aşkile irmiş erenler
¹⁹⁴⁴AN, i. 71/6 Ma'sûka vâsıl ola mı biñ yıl yilerse de / Tâ olmayınca zâhîde bir reh-nümâ-yı 'ışk
¹⁹⁴⁵C, terk. 1/X/7 'Akl oldı reh-i 'âlem-i tahkîkde güm-râh / 'Işk ol tarafuñ sâlikine râh-nümâdur
¹⁹⁴⁶SG, 105/6 'İlm ile Hakk'a irilmez 'aşkdurur mürşid olan / 'Aşkı mürşid tutmayanlar gelmesün bu meclise
¹⁹⁴⁷SG, 105/1 Ders-i 'aşkdan almayanlar gelmesün bu meclise / 'Aşka kulluk salmayanlar gelmesün bu meclise
¹⁹⁴⁸SG, 105/4 'Aşk durur pâk eyleyen şirk ü habâsetden seni / 'Aşk ile pâk olmayanlar gelmesün bu meclise

9.45.Aşk, müderristir/molladır.

Aşk, bir müderristir ve ilm-i ledünnî dersinde hakikati öğretir.¹⁹⁴⁹

Aşk mollası, mâsivayı nefyetmeye fetva verir.¹⁹⁵⁰

9.46.Aşk, Allah'ındır/Allah'tır.

Aşk, Allah'ındır.^{1951, 1952, 1953, 1954, 1955}

Aşk, Hakk'tır (Allah).^{1956, 1957, 1958,}

Aşk, Hakk (Allah) zatıdır. Âlem, aşk sıfatıdır.¹⁹⁵⁹

Aşk, Allah'ın hükmünün sırlarının çözümüdür.¹⁹⁶⁰

Aşkın mâsiva sevdası, gönülden uzaklaştırılırsa iki âlemde de aşka aşına olunur.¹⁹⁶¹

Aşk, Hakk (Allah) sırrıdır, bigâneye fâş edilmemelidir.¹⁹⁶²

Hakk (Allah) aşkı rehberdir. Aşk imamdır.¹⁹⁶³

¹⁹⁴⁹SG, 88/2 Müderris 'aşk durur 'ilm-i ledünnî dersine ey cān / Mülāzim ol o dergāha haber-dār ol hakikatden

¹⁹⁵⁰H, i. 77/9 Bulan fenā-ender-fenā / Bulur Hüdāyī ol bekā / Olmağa nefy-i mâsivā / Fetvā verir Monlā-yı 'aşk

¹⁹⁵¹AN, i. 73/1 Ey beni 'ışk âteşine yanduran / 'Işk senüñ 'āşık senüñ ma'shuk senüñ / Hem seven hem sevilen hem sevdüren / 'Işk senüñ 'āşık senüñ ma'shuk senüñ

¹⁹⁵²AN, i. 73/2 Yanar ise 'ışk ile cānum tenüm / Geçer ise āh ile dünüm günüm / Hep senüñdür arada nem var benüm / 'Işk senüñ 'āşık senüñ ma'shuk senüñ

¹⁹⁵³AN, i. 73/3 'Āşikuñ kalbine kılsan bir nazar / Mā-sivādan anda kalmaz hiç eser / Saña iren cenneti hür n'ider / 'Işk senüñ 'āşık senüñ ma'shuk senüñ

¹⁹⁵⁴AN, i. 73/4 Lütf ile aña diseñ ey derdmend / Niçe olduñ 'ışkumuñ kaydına bend / Niçedür 'ışkum saña itdüğü fend / 'Işk senüñ 'āşık senüñ ma'shuk senüñ

¹⁹⁵⁵AN, i. 73/5 Mahz-ı lütfuñ ile ey Kādir İlāh / 'Āşikuñ hāline eylegil nigāh / Bir gedādur Nürü kuluñ pādīşāh / 'Işk senüñ 'āşık senüñ ma'shuk senüñ

¹⁹⁵⁶SG, 65/2 İsm müsemāya varur / Müsemā cānda durur / Ten cānımla bir olur / 'Aşkum zevküm derdüm Hak / Gice gündüz zikrüm Hak / Göñlümdeki fikrüm Hak

¹⁹⁵⁷SG, 65/4 Kelāmum selāmum Hak / 'Ayn-ı dilde rızām Hak / Bilüp bilmediğüm Hak / 'Aşkum Hak'dur zevküm Hak / Gice gündüz zikrüm Hak / Göñlümdeki fikrüm Hak

¹⁹⁵⁸SG, 65/5 Gel Ğaybī'den al sebak / Kādı İbrāhīm'e bak / Dil tudākdur el ayak / Cem'üm farkum 'aşkum Hak / Gice gündüz zikrüm Hak / Göñlümdeki fikrüm Hak

¹⁹⁵⁹SG, 86/7 'Aşk didiğüm Hak zātıdır / 'Ālem anuñ sıfātıdır / Er göñlü Hak mir'atıdır / 'Aşk ile tut pīr eteğin

¹⁹⁶⁰C, terk. 1/X/6'Akluñ haberi mes'ele-i ma'nī-i mübhem / 'Işkuñ hūneri hall-i rumūzāt-ı kazādur

¹⁹⁶¹NM, 1/5 Mâsivā-yı 'aşkuñ sevdāsını göñlümde al / 'Aşkuñı eyle iki 'âlemde baña aşınā

¹⁹⁶²NM, 142/8 Ey Niyāzī hāl-i 'aşkı herkese fāş eyleme / Sırr-ı Hak'dür aña bīgāne haberdār olmasun

İlahi aşk, her şeye mayadır. Aşk künhünü bilenler, meclise girebilir.¹⁹⁶⁴

Aşk, Hakk (Allah) yoluna gidenlere mayadır.¹⁹⁶⁵

Bârî (Allah) aşkı zatının emvacına sebep olmuştur.¹⁹⁶⁶

Aşk bir metadır, Dost (Allah), onu âşık ve mâşuk yüzünde pazara koyar (tezahür ettirir).¹⁹⁶⁷

İlahi aşkın âleminden esen rüzgâr, sadık âşıktaki sevdadan gayrı eser bırakmaz.¹⁹⁶⁸

Aşkla mahv-ı vücud olan, her şeyden geçip fâriğ olur. Hakk (Allah) aşkından başka baki bir şey yoktur.¹⁹⁶⁹

İnsanı, aşkla Rab (Allah) ihya etmiştir.¹⁹⁷⁰

Aşk fermanına bel bağlayan, Sultan'a (Allah) gider.¹⁹⁷¹

Aşkla dolan Gaffar'ı (Allah) bilir.¹⁹⁷²

Dost'un (Allah) aşkının süruru âşığı kendinden alır.¹⁹⁷³

Aşk bulan, Hakk (Allah) ile olur.¹⁹⁷⁴

---

¹⁹⁶³SG, 79/1 Muktedâmuz 'aşk-ı Hak'dur 'aşkı idindük imâm / Anuñ için oldı her demde salâtımız müdâm

¹⁹⁶⁴SG, 105/2 Cümle eşyâya hakikat mâyedür 'aşk-ı ilâh / Kühn-i 'aşkı bilmeyenler gelmesün bu meclise

¹⁹⁶⁵SG, 99/1 'Aşk u mahabbet mâyedür / Hak yolına gidenlere / Fakr u fenâ sermâyedür / Hak yolına gidenlere

¹⁹⁶⁶SG, 8/4 'Aşk-ı Bârî bâ'is oldı zâtınuñ emvâcına / Devr-i dâ'im tâ tecellî üzre ola kâ'inât

¹⁹⁶⁷AN, i. 19/4 Kemâl ihsân ider bize sözünden / Cemâl i'tâ ider kendü özünden / Cihânda 'âşık u ma'sûk yüzünden / Metâ'-ı 'ışkı bazar iden dost

¹⁹⁶⁸H, müf. 71 'Âlem-i 'aşk-ı ilâhîden kaçan kim bād eser / 'Âşık-ı sâdıkdaki kalmaz gayrı sevdâdan eser

¹⁹⁶⁹SG, 14/8 'Aşk ile mahv-ı vücūd it kec kecinden fâriğ ol / 'Aşk-ı Hak'dan gayride yokdur bekâ ile hulūd

¹⁹⁷⁰H, i. 37/2 Cihânı eyleyip peydâ / Bize kıldın vücūd i'tâ / Hem etdin 'aşk ile ihyâ / Şükür yâ Rabbi yâ Rabbi

¹⁹⁷¹AN, i. 77/1 Ey zâhid-i fersüde-dil 'irfâna gel 'irfâna gel / Fermân-ı 'ışka bağla bel sultâna gel sultâna gel

¹⁹⁷²H, i. 43/5 'Aşk ile dolan / Arayıp bulan / Nefsini bilen / Bildi Gaffâr'ın

¹⁹⁷³AN, i. 19/5 Beni benden alup 'ışkuñ sürürü / Ne cennet kaldı gönlümde ne hürî / Visâlî merhemini sarmaz mı Nürî / Bu sınımış gönlüme tîmâr iden dost

Dünyada Hüdâ'nın (Allah) aşkından tat almayan, cennette (Hüdâ'nın) cemâliyle safadan haz alamaz.¹⁹⁷⁵

Hakk'a (Allah) vasıl olmak isteyen, önce aşka ulaşmalıdır.¹⁹⁷⁶

Hakk'ı (Allah) dileyen, aşkla yâr olmalıdır.¹⁹⁷⁷

Alçak dünyanın sevgisi dil (gönül) tahtını ele geçirmemesi için Mevlâ (Allah) aşkından yardım istenir.¹⁹⁷⁸

Vuslat şerbetini içmek isteyen firkatteki bendeler, Mevlâ (Allah) aşkından yardım ister.¹⁹⁷⁹

Aşk, Mevlâ'nın (Allah) kudretiyle mümkün olur.¹⁹⁸⁰

Hakk (Allah) aşkı ile dolan, vâsıl olmaya çabalar.¹⁹⁸¹

İlâhî (Allah) aşk cezbesinin ihsanı ile vahdet yoluna gidilir.¹⁹⁸²

Dünya metâna heves etmemek, vahdet yolunda hâr u has olmaması ve son nefeste yardım için Mevlâ (Allah) aşkından yardım istenir.¹⁹⁸³

Aşk, kümmel-i vâsiline göre Hakk (Allah) yoludur.¹⁹⁸⁴

---

¹⁹⁷⁴SG, 67/6 'Aşkî kim buldı / Yolu toğrıldı / Hak ile oldı / 'Āşık ol 'āşık

¹⁹⁷⁵AN, i. 62/2 Halâvet almayan 'ışk-ı Hudâ'dan dâr-ı dünyâda / Behişt içre bulur mı ol cemâliyle safadan haz

¹⁹⁷⁶NM, 77/1 Vasl-ı Hak olmağa eylerseñ heves / 'Aşka ulaş gayrıdan gönülünü kes

¹⁹⁷⁷NM, 142/5 Remz-i Hakk'a mahrem olmak degmenüñ kârı degül / Kim dilerse 'aşk ile yâr olsun ağyâr olmasun

¹⁹⁷⁸AN, i. 21/4 Halk olunmakdan bu dünyâ-yı denî / Maksad-ı aksâ seni bulduk seni / Hubb-i dünyâ almadan dil tahtını / El-ğiyâs ey 'ışk-ı Mevlâ el-ğiyâs

¹⁹⁷⁹AN, i. 21/2 Firkatüñ berriyyesinde bendeler / Teşne-lebdür şerbet-i vasluñ diler / Āb-ı lütüñ olmaz ise n'ideler / El-ğiyâs ey 'ışk-ı Mevlâ el-ğiyâs

¹⁹⁸⁰H, i. 42/4 'Āşıkın 'aşkı kudretinledir / Sâdıkın sıdkı rahmetinledir / Cennetin zevki vuslatınladır / Sensin ey Mevlâ matlab-ı a'lâ

¹⁹⁸¹H, i. 168/3 Uyanıklardan ola gör / Hak 'aşkı ile dola gör / İstedigini bula gör / Vâsıl olmağa sa'y eyle

¹⁹⁸²SG, 27/5 Râh-ı vahdet ihtiyar it kesretüñ kaydını ko / Cezbe-i 'ışk-ı ilâhî ile ihsân devridür

¹⁹⁸³AN, i. 21/5 Düşmesün dünyâ metâ'ına heves / Almasun vahdet yolını hâr u has / Nürî'ye ırgür meded âhir nefes / El-ğiyâs ey 'ışk-ı Mevlâ el-ğiyâs

¹⁹⁸⁴SG, 25/3 Hak yolu 'aşkdur didiler kümmelîn-i vâsilîn / Berzahiler didiler kim Hakk'a yol esmâdadur

Aşk, Allah'a giden doğru yoldur. Aşka yapışan Hakk'ı (Allah) bulur. O (Allah) sultan, gayrısı kuldur.¹⁹⁸⁵

Aşk derdi, zâhir olunca durmadan çalışılır. Aşk yolu Hakk (Allah) yoludur.¹⁹⁸⁶

Aşk, Hakk (Allah) yoluna gidenlerin imamıdır.¹⁹⁸⁷

Aşk, Hakk (Allah) yoluna gidenlerin gözü kulağıdır.¹⁹⁸⁸

Allah aşkını yâr edinen, daima ağlar.¹⁹⁸⁹

Hüdavend (Allah), aşkla âşığı yağma eder.¹⁹⁹⁰

Allah aşkının Leyla'sı herkesi Mecnun eder.¹⁹⁹¹

Aşk, İbrahim Edhem'i derviş etmiştir. Aşk derdine düşen şahın tahtı tarumar olur.¹⁹⁹²

Aşk deryasını Dost'un (Allah) cemâli kaynatır.¹⁹⁹³

Mutlak'ın (Allah) cemâli aşkın niyazını artırır.¹⁹⁹⁴

Hakk (Allah) aşkıyla doyan, gayrıdan usanır.¹⁹⁹⁵

Aşk güzergâhının düşkünü, her zaman ayakaltında olmaktan hiç rahatsız olmaz.¹⁹⁹⁶

---

¹⁹⁸⁵SG, 86/3 'Aşkdur Allâh'a toğrı yol / 'Aşka pek yapış Hakk'ı bul / 'Aşk sultandır gayrısı kul / 'Aşk ile tut pîr eteğün

¹⁹⁸⁶SG, 57/2 Derd-i 'aşk zâhir olunca şöyle çalış durma hiç / Râh-ı Hak'dur 'aşk yolu hem andan olur ihtisâs

¹⁹⁸⁷SG, 99/6 'Aşkı imâm idin müdâm / Her tâ'atüñ olsun tamâm / İki cihân olur harâm / Hak yolına gidenlere

¹⁹⁸⁸SG, 99/2 Göñüldeñ ala gör sebak / Baş olagör olma ayak / 'Aşkdan gerekdür göz kulak / Hak yolına gidenlere

¹⁹⁸⁹NM, 47/1 'Aşkuñ kime yâr olur dâ'im işi zâr olur / Diñmez gözinüñ yaşı yanar içi nâr olur

¹⁹⁹⁰AN, i. 74/5 Nürî'yi Hudâvendâ 'ıškuñla idüp yağmâ / Zâhid sözini aña efsâneye döñdürdüñ

¹⁹⁹¹NM, 47/3 Leylâ-yı 'aşkuñ senüñ her kimi Mecnün ider / Firkat odına yanıp her gice bîmâr olur

¹⁹⁹²NM, 47/5 İbrâhîm-i Edhem'i derviş iden 'aşkuñdur / Derdiñe düşen şehün tahtı tarmâr olur

¹⁹⁹³H, i. 57/1 Gâh olur ol dost cemâli göñlümüze düşe gelir / Anım için 'aşk deryası kaynayuban cûşa gelir

¹⁹⁹⁴NM, 104/2 Ol cemâl-i mutlakuñ 'aşkında artdıkça niyâz / Ol kadar nâz arturur bir gülizâr eksük degül

¹⁹⁹⁵AN, i. 78/3 'İşk-ı Hakk ile toyup usaña gayrılardan / Koya ağıyarı hemân hizmete bel bağlaya ol

¹⁹⁹⁶C, g. 122/2 Her dem n'ola pây-mâl olursak / Üftâde-i reh-güzâr-ı 'ışkuz

Aşk vadisinin ayakaltında kalanları, Hakk (Allah) lütfundan iltifat görür.¹⁹⁹⁷

Âşıklar, Sultan'ın (Allah) aşkıyla teselli bulur.¹⁹⁹⁸

Aşk, âşığa ezeli zevk verir. Yâr'in (Allah) isbatında lâ'sız zevk verir. Daimî ve baki fenasız zevk verir.¹⁹⁹⁹

Hüda (Allah) aşkı âşığın keyfidir.²⁰⁰⁰

Vedûd (Allah) aşkı ihsan ederse, hubb-ı siva dilden (gönül) gider.²⁰⁰¹

Aşkla dolmak için siva sevgisinden boşalmak gerekir.²⁰⁰²

Hakk (Allah) aşkı galip olursa gönül, dünyaya ilgi göstermez.²⁰⁰³

Gönül, başka bir meşguliyetleri bırakıp Hüda'nın (Allah) aşkına bend olmuştur.²⁰⁰⁴

Hakk (Allah) aşkından başka bütün ibadet nafiledir.²⁰⁰⁵

Aşk, kendisiyle ibadet edene, cenneti (ve cennetteki) nehirleri unutturur.²⁰⁰⁶

Hakk (Allah) aşkı âşığın salih ameli, nafiyesidir. Âşık, sabah akşam zikirde aşkla meşgul olur.²⁰⁰⁷

Hakk (Allah) aşkının safasına Hû diyerek ulaşılır.²⁰⁰⁸

¹⁹⁹⁷C, k. 56/14 Pây-mâlân-ı vâdî-i 'ışkuñ / Lütf-ı Hakdan nevâzişi görünür

¹⁹⁹⁸AN, i. 121/1 İdüp 'aşıklara in'âm-ı küllî / Tecellî eyle sultânüm tecellî / Bula her biri 'ışkuñla teselli / Tecellî eyle sultânüm tecellî

¹⁹⁹⁹NM, 6/7 Ey Niyâzî ibtidâsuz zevk bulduñ 'ışkdan / Yârüñ isbâtında lâ'suz zevk bulduñ 'ışkdan / Dâim ü bâki fenâsuz zevk bulduñ 'ışkdan / "Ey Fuzûlî intihâsuz zevk bulduñ 'ışkdan / Beyledür her iş ki Hak adıyla kılsañ ibtidâ"

²⁰⁰⁰AN, i. 21/3 Çünkü olmuş keyfümüz 'ışk-ı Hudâ / Hâsıl olmaz bize ansuz bir safâ / Keyfümüz geçdükçe lütf it bir gîdâ / El-ğiyâs ey 'ışk-ı Mevlâ el-ğiyâs

²⁰⁰¹H, i. 79/1 Bir 'aşk-ı pāk ihsân ede / Ol Kâdir ü Hayy ü Vedûd / Hubb-ı sivâ dilden gide / Cânım ede Hakk'ı şühûd

²⁰⁰²AN, i. 129/6 Boşalup hubb-i sivâdan Nüriyâ / 'İşk-ı Hakk ile tolan gelsün beri

²⁰⁰³H, i. 40/3 Ola gör cân ile didâra tâlib / Tâ kim hâsıl ola cümle metâlib / Olıcak kişide Hak 'aşkı gâlib / Hem gönül çekinir hem cân eğlenmez

²⁰⁰⁴AN, i. 89/8 'Âlemün cümle kaydını birağup / Bend-i 'ışk-ı Hudâ olan gönülüm

²⁰⁰⁵SG, 18/5 'Aşk-ı Hak'dan gayrı tâ'at nâfiledür cümle hep / Gaybiyâ gel farz edâ it kıl nevâfilden güzer

²⁰⁰⁶AN, i. 120/5 'İşk-ı Mevlâ ile 'ibâdet iden / Unıdur cennet ile enhârî

²⁰⁰⁷SG, 79/2 'Aşk-ı Hak'dur 'ilm-i nâfi'le bize sâlih 'amel / 'Aşk-ı Hak'dur zikrimizle şüglümüz her subh u şâm

Hakk (Allah) aşkı erbainde zuhur eder.²⁰⁰⁹

İlah'ın (Allah) aşkı kalp hanesine mihman olur.²⁰¹⁰

9.47.Aşk Allah verir.

Aşk Rab (Allah) verir.²⁰¹¹

Aşk veren Rabb'dir (Allah).²⁰¹²

Aşk çalışılarak elde edilmez. Allah vergisidir.²⁰¹³

Aşk, Mevlâ (Allah) bahşeder.²⁰¹⁴

Aşk, Rab (Allah) müyesser eyler.²⁰¹⁵

Aşka Allah'ın keremiyle ulaşılır.²⁰¹⁶

Aşka âşıkları Allah davet eder.²⁰¹⁷

Hakk (Allah), gönle aşkını talep ettirmiştir.²⁰¹⁸

9.48.Pîr/eren/meşâyihin aşkı rehberdir.

Aşk eri sadık olursa, hakikatin mazharı olur.²⁰¹⁹

²⁰⁰⁸NM, 149/1 Gir semâ'a zikir ile gel yaña yaña hü deyu / İr safâ-yı 'aşk-ı Hakk'a yaña yaña hü deyu

²⁰⁰⁹AN, i. 24/9 'İşk-ı Hakk anda zuhür eyler eger añlar iseñ / Dahı andan toğar envâr-ı sirâc-ı vehhâc

²⁰¹⁰AN, i. 12/5 Şems-i vasluñla münevver eyle kalbi hânesin / 'İşkuñ olsun yâ İlähî dâ'imâ mihmân añña

²⁰¹¹H, i. 77/1 Yâ Rabbenâ yâ Rabbenâ / Eyle bize a'tâ-yı 'aşk / Çeksin bizi senden yana / Bu urve-i vüskâ-yı 'aşk

²⁰¹²H, i. 77/1 Yâ Rabbenâ yâ Rabbenâ / Eyle bize a'tâ-yı 'aşk / Çeksin bizi senden yana / Bu urve-i vüskâ-yı 'aşk

²⁰¹³SG, 54/2 'Aşk ile irşâd olur irşâd olan / 'Aşk ise kesbî degül bir dâd imiş

²⁰¹⁴AN, i. 6/1 Ey dil-i şeydâ / Umaram saña / Eyleye Mevlâ / 'İşkımi i'tâ

²⁰¹⁵AN, i. 14/1 Müyesser eyledüñ 'ışkı / Şükür yâ Rabbi yâ Rabbi / Cemâlüñ vaslına şevki / Şükür yâ Rabbi yâ Rabbi

²⁰¹⁶AN, i. 108/4 Ne yüz var kim niyâza ide âgâz / Ne söz var kim recâda ola demsâz / Nice itsün hevâ-yı 'ışka pervâz / Kerem eyle kerem sultânüm Allâh

²⁰¹⁷NM, 187/7 'Aşka 'uşşâkuñ da'vet itmişsin / Cân kulağına ol sadâ düşdi

²⁰¹⁸C, terk. 3/II/7 Var kalbimizüñ kuvveti ihsânına Hakkuñ / Zîrâ taleb-i 'ışkımi itmiş bize dil-hâh

Aşk, erenlerin yolu ve hâlidir. Kişi aşksız olmaz.²⁰²⁰

Gerçek veli, aşk derdine düşer.²⁰²¹

Aşkî inkâr eden, aslında Hakk'ı (Allah) da inkâr etmiştir. Evliya ve enbiya feyz-i tâmî aşktan alırlar.²⁰²²

Pîrin aşkî rehberdir. Pîr aşkının dışındaki her şey mâsivadır. Onun aşkî olmasa âşık cüda olur.²⁰²³

Kişiyi irşad edecek olan yalnız aşktır.²⁰²⁴

Pîr, âşığı aşkla doldurur.²⁰²⁵

Mürşid, aşka rağbet ettirir, âdet ve gelenekleri dikkate aldirtmaz.²⁰²⁶

Meşâyihin haberleri, aşkla dinlenilirse anlaşılabilir.²⁰²⁷

Aşktan zevk alabilmek için vaiz, meşâyihî kabul etmelidir.²⁰²⁸

Mürşidin aşkını tutmayan kendi özünü bilemez. Kendi zatına aşkla bakan özünü bilebilir.²⁰²⁹

Pîrin aşkına düşen, vücudunu keşfeder.²⁰³⁰

²⁰¹⁹H, i. 161/5 Sâdık ola ger 'aşk eri / Olur hakikat mazharı / Nusret bulur dîn askeri / Serdâr-ı zikru'llâh ile

²⁰²⁰SG, 86/2 'Aşkdur erenlerin yolu / 'Aşkdur erenlerin hâli / 'Aşksuz kişi olmaz velî / 'Aşk ile tut pîr eteğin

²⁰²¹SG, 68/1 Gerçek velî olan kişi / 'Aşk derdine düşmek gerek / Düş görmeden yitmez işi / 'Aşk derdine düşmek gerek

²⁰²²SG, 79/4 'Aşkî inkâr eyleyenler Hakk'ı inkâr eyledi / Evliyâ vü enbiyâ 'aşkdan alırlar feyz-i tâm

²⁰²³SG, 78/6 'Aşk-ı pîr oldı bu yolda reh-nümâ / Anuñ 'aşkî olmasa olduñ cüdâ / 'Aşk-ı pîrden gayrısudur mâ-sivâ / Gel cemâl-i pîre cândan tâlib ol

²⁰²⁴SG, 54/2 'Aşk ile irşad olur irşad olan / 'Aşk ise kesbî degül bir dâd imiş

²⁰²⁵SG, 80/2 Bizi bize bildürür / Benliğümüz öldürür / 'Aşkî ile toldurur / Gayrı yolu neylerem

²⁰²⁶SG, 90/9 'Aşka terğib eyleyüp 'âdetleri hark itdire / Kalmaya aslâ bir uzah hep 'ıyân ola nihân

²⁰²⁷AN, k. 4/1 Çün 'ışk ile diñlenmedi ahbâr-ı meşâyih / Añlanmadı dünyâda nedür kâr-ı meşâyih

²⁰²⁸AN, k. 4/8 Bir zevk-i İlahî ala mı 'ışk-ı Hudâ'dan / Vâ'iz eger itmez ise ikrâr-ı meşâyih

²⁰²⁹SG, 85/5 'Aşk-ı mürşid tutmaz iseñ bilemezsün özüñi / Özüñi fehm eyledüñse fehm idersün sözüñi / Zâtına bak 'aşkla Gaybî açâ gör gözüñi / Kendözünü bilmez iseñ 'âlimem dime sakın

Pîr eteği, aşkla tutulmalıdır.^{2031, 2032, 2033, 2034, 2035, 2036, 2037, 2038, 2039}

9.49.Aşk ehli/erbabının evsafı

Aşk ehli, mahlukat arasında kervanlarda develere asılan çan gibidir.²⁰⁴⁰

Aşk erbabı siyah nurun Kâbe'sinin sonsuz sayıdaki yollarını tevhid parıltısıyla kat eder.²⁰⁴¹

Aşk ehli kabre girmez, (Münker Nekir'i görmez) ölmez.²⁰⁴²

Aşk ehli, ruhun mazmûnunun (sırlarının) tefsirini dinler.²⁰⁴³

Aşk peymanesi sürekli devrettiğinden, aşk ehli de ezelden ebede sarhoştur.²⁰⁴⁴

Ezel bezminde aşk cürasını tatmayan burada (dünya) da aşk ehlinin bigânesi olur.²⁰⁴⁵

Sevinçli olmak, aşk ehline gamdır.²⁰⁴⁶

²⁰³⁰SG, 78/5 'Aşkına düş gel o zâtun rûz u şeb / Keşf ola saña vücûduñ cümle heb / 'Ayn-ı Rab'dur sanma anı gayr-ı Rab / Gel cemâl-i pîre cândan tâlib ol

²⁰³¹SG, 86/2 'Aşkdur erenleriñ yolu / 'Aşkdur erenlerin hâli / 'Aşksuz kişi olmaz velî / 'Aşk ile tut pîr eteğin

²⁰³²SG, 86/3 'Aşkdur Allâh'a toğrı yol / 'Aşka pek yapış Hakk'ı bul / 'Aşk sultandır gayrısı kul / 'Aşk ile tut pîr eteğin

²⁰³³SG, 86/7 'Aşk didigüm Hak zâtıdır / 'Âlem anuñ sıfâtıdır / Er gönülü Hak mir'âtıdır / 'Aşk ile tut pîr eteğin

²⁰³⁴SG, 86/4 Gönülde hiç koma teşviş / Çiğ kalma 'aşk ile piş / 'Aşkdan gayri tutma bir iş / 'Aşk ile tut pîr eteğin

²⁰³⁵SG, 86/5 'Aşkdur 'aşıklarıñ gözi / Anda görünür dost yüzi / 'Aşkdur 'âlem âdem özi / 'Aşk ile tut pîr eteğin

²⁰³⁶SG, 86/6 'Aşkdur bu 'âleme mâye / Hak dostlarına sermâye / 'Aşkdan ulu yokdur pâye / 'Aşk ile tut pîr eteğin

²⁰³⁷SG, 86/7 'Aşk didigüm Hak zâtıdır / 'Âlem anuñ sıfâtıdır / Er gönülü Hak mir'âtıdır / 'Aşk ile tut pîr eteğin

²⁰³⁸SG, 86/8 Kanğı dervîş 'aşkı bilmez / Vâllâhi ol Hakk'ı bulmaz / 'Aşkdan ulu 'amel olmaz / 'Aşk ile tut pîr eteğin

²⁰³⁹2039SG, 86/9 'Aşıklara Ğaybî derman / 'Aşkdur hâkikatde hemân / İster iseñ dîn ü imân / 'Aşk ile tut pîr eteğin

²⁰⁴⁰NM, 77/3 Kârbândur bu halayık dâ'imâ / Ehl-i 'aşk içinde olmışlar ceres

²⁰⁴¹NM, 162/2 Kâ'be-i nûr-ı siyâhuñ bî-nihâyet yolları / Kat' ider erbâb-ı 'aşk bir lemha'-i tevhid ile

²⁰⁴²SG, 106/5 'Aşk ehli kabre girmez Münker Nekir'i görmez / 'Aşkı olmayan irmez Allâh'ıñ divânına

²⁰⁴³NM, 70/1 'Âyât-ı ruhundan okıyup bir nice âyet / 'Aşk ehline mazmûnunu tefsîr ideyin dir

²⁰⁴⁴NM, 188/5 'Aşk ehli ayılmaz ezelden tâ ebed sarhoş olur / Pes nice ayılsun ki dâ'im devr ider peymânesi

²⁰⁴⁵NM, 188/3 Şunlar ki tatmadı ezel bezminde anuñ cür'asın / Tatmaya bunda dahi ol 'aşk ehlinüñ bigânesi

Aşk ehlinin muradı, dünya ve içindekiler değildir.²⁰⁴⁷

Aşk ehlinin kırık aynası âşıktır.²⁰⁴⁸

Aşk ehliyle âşık, âşinalık etmek ister.²⁰⁴⁹

9.50. Aşksız kişinin evsafı

Aşksız kişi hayvandır, şeytandır.²⁰⁵⁰

Aşksız kişi, bulduğunu kaybeder.²⁰⁵¹

Aşksız, Allah'ın divanına ulaşılmaz.²⁰⁵²

Aşktan cüda olan, zelil olur.²⁰⁵³

Aşk zevkine ermeyenler kendinden zevk alamaz. Âdem (insan) olmak isteyen, aşk için gayret eder.²⁰⁵⁴

9.51. Dervişin aşkı

Derviş, aşk yoldaşdır.²⁰⁵⁵

Abdal, aşkla devreder.²⁰⁵⁶

Salikin aşka ihtiyacı vardır. Aşk merdinden ders okunur.²⁰⁵⁷

²⁰⁴⁶NM, 161/10 Şādılık ehl-i 'aşkuñ gamıdır velî / Şol ayrılık güzeldür ola visâl içinde

²⁰⁴⁷C, tes. 4/1 Ehl-i 'ışka çün degül dünyâ ve mâ-fihâ murâd / Gam yimem baña müyesser olmasa kat'â murâd / Devlet-i dünyâyı itmez 'âşık-ı şeydâ murâd / Almasam n'ola 'arūs-ı dehrden aslâ murâd / Gördüm ey dil-minnet ister virmege dünyâ murâd / Aña minnet itmeden kurtuldum oldum nâ-murâd

²⁰⁴⁸C, terk. 1/I/5 Biñ süret ile cilve ider gam dilümüzde / 'İşk ehline âyineyüz ammâ ki şikestüz

²⁰⁴⁹NM, 66/4 Dâ'imâ 'aşk ehliyle 'aşinâlık eyle kim / Yâd ile biliş olunca âşinâ elden gider

²⁰⁵⁰SG, 106/3 'Aşksız kişi hayvândur insân degül şeytândur / Gerçek şu kim insândur irdi cân esrârına

²⁰⁵¹SG, 106/4 'Aşksız kişi ne bulur buldığın yavı kılur / Bâkî dirlikde kalur iren bugün yârına

²⁰⁵²SG, 106/5 'Aşk ehli kabre girmez Münker Nekir'i görmez / 'Aşkı olmayan irmez Allâh'ın divânına

²⁰⁵³SG, 64/2 Cân- mî'râcı yolunda gerekdür lâ-bud delîl / Her zerreler ol demde olur saña Cebrâ'il / 'Aşkdan cüdâ olursan kalursun şöyle zelîl / Çağırursun ol günde âh nidilüm el-firāk

²⁰⁵⁴SG, 89/6 Zevk-i 'aşka irmeyenler zevk alamaz kendüden / Âdem olmak ister iseñ 'aşka sa'y it her zamân

²⁰⁵⁵SG, 55/2 'Aşka ol yoldaş / Gözden aksun yaş / Vire gör cân u baş / Dervîş ol dervîş

²⁰⁵⁶NM, 43/3 Çeşmüñ kadehin nüş iden abdâl-i ilâhî / Ol 'aşk ile bu âlem-i devvâra gelürler

Derviş olmanın rükünlerinden biri de pîr eteğini aşkla tutmaktır.²⁰⁵⁸

Aşksız olanlara, yol haramdır. Dervişler sabah akşam aşk derdine düşer.²⁰⁵⁹

Aşkı bilmeyen derviş Hakk'ı (Allah) bulamaz. Aşktan daha ulu bir amel yoktur.²⁰⁶⁰

Aşk tekkesinin dervişleri güneş cevherini, kıyafetine süs olarak bile kullanmaz.²⁰⁶¹

Tarikatte aşk sivasına saim olunur.²⁰⁶²

Aşk, tarikte ömrünü harcayanı hulûs ile halasa erdirir.²⁰⁶³

Zamane dervişleri şehveti, aşk sanır.²⁰⁶⁴

Aşk haberini zamane dervişleri duymaz.²⁰⁶⁵

9.52. Aşk hâli, hiçbir hâle benzemez.

Aşk, bambaşka bir hâldir.²⁰⁶⁶

Aşk hâlleri başka hâllere benzemez, bambaşkadır.²⁰⁶⁷

Aşk, hiçbir hâle benzemez.²⁰⁶⁸

Aşkın mahiyetini bilmeden aşka tutulduğunu zanneden yüz binlerce kişi vardır.²⁰⁶⁹

---

²⁰⁵⁷SG, 78/2 Sâlik-i rāha gerekdür 'aşk-ı Hak / Merd-i 'aşka hidmet eyle al sebak / Dīde-i Hak-
bīn ile gel Hakk'a bak / Gel cemāl-i pīre cāndan tālib ol

²⁰⁵⁸SG, 86/1 Dervīş olmak ister iseñ / 'Aşk ile tut pīr eteğin / Hakk'ı bulmak ister iseñ / 'Aşk ile
tut pīr eteğin

²⁰⁵⁹SG, 68/4 'Aşksuzlara bu yol harām / Anuñ işi olmaz tamām / Dervīş olanlar subh u şām /
'Aşk derdine düşmek gerek

²⁰⁶⁰SG, 86/8 Kanğı dervīş 'aşkı bilmez / Vāllāhi ol Hakk'ı bulmaz / 'Aşkdan ulu 'amel olmaz /
'Aşk ile tut pīr eteğin

²⁰⁶¹C, g. 246/4 Āferin ol hırka-pūş-ı tekye-gāh-i 'ıška kim / Zīver itmez gevher-i hurşīdi pālā
hengine

²⁰⁶²SG, 111/2 Şerī'atde olalum emre kā'im / Tarīkatde sivā-yı 'aşka sâ'im / Hakīkatde bulalum
zevk-i dā'im / Şerī'atle Hakīkatden ayırma

²⁰⁶³SG, 57/4 Her ki geldi bir tarīkde 'ömrin ifnā eyledi / Derd-i 'aşkdan geldi aña bir hulûs ile
halās

²⁰⁶⁴SG, 115/25 Yol sandular kesreti / Tutup dürlü lezzeti / 'Aşk sandular şehveti / Zamāne dervīşleri

²⁰⁶⁵SG, 115/26 'Aşk haberin tuymadı / Er sözine uymadı / Bildiğine toymadı / Zamāne dervīşleri

²⁰⁶⁶H, müf. 98 'Aşkın 'aşkı özge hālet imiş / Sādıkın sıdkı key sa'ādet imiş

²⁰⁶⁷H, i. 152/1 Kula lāyık olan ibādet imiş / Hizmet-i Hak aceb sa'ādet imiş / Hālet-i 'aşk özge halet
imiş / Cümleye asl olan 'ināyet imiş

²⁰⁶⁸AN, i. 70/7 Hālāt-ı 'ışkı sanma ki bir hāle beñzeye / Bir özge hāl imiş biline Nūrī hāl-i 'ışk

Aşk hâlini riya ile ibadet eden kimseler anlayamaz.²⁰⁷⁰

Aşk hâlini bülbül bilmez, pervane bilir.²⁰⁷¹

Sinek aşk hâllerini bilmez, aşk hakikat kâf'ının kulesinin anka kuşudur.²⁰⁷²

9.53. Aşka ulaşmak için cândan geçmek gerekir.

Aşka cân bendedir.²⁰⁷³

Aşkın yuvası cânıdır.²⁰⁷⁴

Aşkın sırları cânıdan saklanır.²⁰⁷⁵

Aşkla ile bir sıfat âşık, sırrını cânı söylemez.²⁰⁷⁶

Aşk cânın dimağına güzel kokular üfler.²⁰⁷⁷

Aşk, cân ile cânânı, cânâna talep ettirir.²⁰⁷⁸

Aşk, peşine düşenleri ehl-i cenân eder. Aşk aşkına kulluk eden cânana cân olur.²⁰⁷⁹

Cân çocuğu, aşk balıyla beslenir.²⁰⁸⁰

Aşk, ölmeden evvel ölenlere cân olur.²⁰⁸¹

---

²⁰⁶⁹NM, 138/8 'Älemde nice yüzbiñ olur 'aşka giriftâr / Gel sorma o mecnûnlara dâna haberin sen
²⁰⁷⁰NM, 142/4 Zerk-i tâ'atle kimesne hâl-i 'aşkı añlamaz / Tâlib-i sâdik iseñ bilünde zünnâr olmasun
²⁰⁷¹NM, 138/9 Bülbüllere de sorma yûri hâlet-i 'aşkı / Pervânenen al gizlice tenhâ haberin sen
²⁰⁷²H, i. 165/7 Ey Hüdâyî hâlet-i 'aşkı ne bilsin her meges / Kulle-i Kâf-ı hakikat mürgüdür Ankâ-yı 'aşk
²⁰⁷³AN, i. 114/1 'İşkuña cânım bendedür bende / Dil a sultânım sendedür sende
²⁰⁷⁴H, i. 77/3 'Aşkım ayân oldu ayân / Doldu zemîn ü âsumân / Cânlarda yapıdı âşiyân / Sayd eyledi Ankâ-yı 'aşk
²⁰⁷⁵C, g. 200/1 Sırr-ı la'l-i dil-beri rûh-ı revânuñdan sakın / Râz-ı 'ışkı ey dil-i şürîde cânuñdan sakın
²⁰⁷⁶C, g. 139/5 'İşk ile yek-sıfât u yâr ile yek-zât olıcak / Eylemez cân u dili râzına mahrem 'âşık
²⁰⁷⁷AN, k. 1/14 Bir nefes hâli degül dilde nesim-i lâhût / Cân dimâğını mu'attar ideli nefhat-i 'ışk
²⁰⁷⁸AN, i. 130/5 Nûrî'ye eger nûr-ı Hudâ ola nümâyân / Kevneyni taleb eylemede ola peşimân / Cân ile cenân ile ola tâlib-i cânân / 'Älemde 'aceb 'izzet olur 'ışk-ı İlâhî
²⁰⁷⁹NM, 189/1 Zühdüñi ko 'aşka düş ehl-i cenân itsün seni / Pîr-i 'aşka kulluk it cânâne cân itsün seni
²⁰⁸⁰SG, 77/4 Tıfl-ı cânı şehd-i 'aşkı kıl ğidâ / Bâliğ ola rütbe-i merdâna tâ / Lezzet âlmak isteriseñ dâ'imâ / Zikr-i Hakk'a cân u dilden tâlib ol

Aşk, ezelde âşığm mayası, cân ve dil (gönül) neşesinin ebedî şevkidir.²⁰⁸²

Aşk ilinin yolu, âşığa cân dan daha sevgilidir.²⁰⁸³

Aşkla vahdete kavuşan cân, âşığm dostudur.²⁰⁸⁴

Aşk ehline cân nasihat eder.²⁰⁸⁵

Aşktan başka her şey fanidir. Cümlenin cânı aşkla hayat bulur. Dertlerin dermanı odur.²⁰⁸⁶

Aşk, cânların cânı, dertlerin dermanıdır. Aşk darına âlemin sultanı çıkar.²⁰⁸⁷

Aşk derdine düşen, cümle hevalardan geçer, zehri şükür diye içer, çalışarak cân gözünü açar.²⁰⁸⁸

Cân âleminde Allah'ın zatının aşkına âşık olma hükmü verilmiştir.²⁰⁸⁹

Aşk ibadetlerin cânıdır. Hakk (Allah) aşkı olmaksızın yapılan hiçbir ibadet tamam olmaz.²⁰⁹⁰

Derûnu baştanbaşa aşkla dolanın dil ü cânı matlab-ı âlâyı bulur ve vücud mülkü Allah'ın olur.²⁰⁹¹

²⁰⁸¹SG, 99/7 Ölmezden evvel kim ölür / Ğaybî hayât-ı nev bulur / 'Aşk cân yirine cân olur / Hak yolına gidenlere

²⁰⁸²C, g. 45/1 'İşk-ı ezeli mâye-i âb u gülümüzdür / Şevk-ı ebedî neşve-i cân u dilümüzdür

²⁰⁸³AN, i. 36/5 Bi'llâhi ol ilün yolu / Nürî'ye cân dan sevgili / Bağlandı 'ışkun mahmili / 'İşk illerine kim gider

²⁰⁸⁴SG, 29/4 'Aşkla vahdete düş olan cânlar / Bezm-i vahdetde bize tev'emdür

²⁰⁸⁵NM, 145/5 Cân Niyâzî ehl-i 'aşka nâzikâne va'z ider / Ehl-i nefis olan işitmez dil müşevveş neylesün

²⁰⁸⁶SG, 31/3 'Aşktan Ğayrı ne var fânîdür fânî / 'Aşktan bulur hayât cümlenün cânı / 'Aşktan buldı bulan derde dermânı / Allâh'a 'aşkile irmiş erenler

²⁰⁸⁷SG, 106/2 'Aşk cânlarıñ cânıdır dertleriñ dermânıdır / 'Âlemün sultanıdır çıkan 'aşkıñ dârına

²⁰⁸⁸SG, 68/2 Cümle hevâlardan geçe / Zehri şükür diyü içe / Çalışa cân gözün açe / 'Aşk derdine düşmek gerek

²⁰⁸⁹SG, k. 1/8 'Âlem-i cân dan takâzâ kopdı zât-ı 'aşkına / Ekmel-i sûretde kendü hüsnini seyr ide tâ

²⁰⁹⁰SG, 79/3 Her 'ibâdâtun hakikat cânı 'aşkdur bî-gümân / 'Aşk-ı Hakk olmayacak olmaz birisi hiç tamâm

Âşığı aşkla dinleyen, cân ve tenini Hakk'a (Allah) kul eder.²⁰⁹²

Cân, aşka başlamalıdır.²⁰⁹³

Aşk misali cân aynasına ayan olursa aşk cemâlinin nuru dil(gönül)hanede parlar.²⁰⁹⁴

Gayesi usul ve fîru olan cân fakihî, aşka usul ile yapışmalıdır.²⁰⁹⁵

Aşkın lezzeti âşığı cânından usandırmıştır.²⁰⁹⁶

Aşk dükkânında cân satılır.²⁰⁹⁷

Aşk dükkânında cân ile alışveriş yapılır.²⁰⁹⁸

Aşk, cân u dil dükkânının tüccarıdır.²⁰⁹⁹

Aşk mertleri baş ve cânâ bakmaz.²¹⁰⁰

Aşkın kemal veçhini görmek isteyen, cân ve başını aşk yoluna koyar.²¹⁰¹

Aşk, cânı oynatır.²¹⁰²

Aşk cânı eritir ve cisimde (vücutta) yağ bırakmaz.²¹⁰³

Aşk, cânı yakıp pervaneye döndürür.²¹⁰⁴

---

²⁰⁹¹H, i. 80/1 Derünün ser-te-ser 'aşk ile dolsun / Dil ü cân matlab-ı a'lâyı bulsun / Vücūdun mülkü ko Allah'ın olsun / Sarây-ı sırrına sultân ola Hak

²⁰⁹²AN, i. 4/2 Gel 'ışk ile diñle beni / Hakk'a kul it cân u teni / Mevlâ seni ister seni / Gel gidelüm Hak'dan yaña

²⁰⁹³AN, i. 6/5 'İşka âgâz it / Derdi hem-râz it / Hakk'a pervâz it / Sen dahî cânâ

²⁰⁹⁴AN, i. 70/1 Cân 'aynına 'ayân olur ise misâl-i 'ışk / Tâbân ola dil-hânedede nûr-ı cemâl-i 'ışk

²⁰⁹⁵SG, 88/5 Usûl ile furû' ise murâduñ ey fakîh-i cân / Usûl ile yapış 'aşka ğaraz bu fer'-i hilkatden

²⁰⁹⁶AN, k. 1/3 Sunalı ağzuma sükker lebini şâhid-i zevk / Tatlu cânumdan usandurdu beni lezzet-i 'ışk

²⁰⁹⁷NM, 47/7 Bu yolda cânuñ viren cânân alur yirine / 'Aşkî dükânında anuñ cânıla bâzâr olur

²⁰⁹⁸NM, 47/7 Bu yolda cânuñ viren cânân alur yirine / 'Aşkî dükânında anuñ cânıla bâzâr olur

²⁰⁹⁹C, g. 153/1 'İşk olmasaydı hâce-i dükkân-ı cân u dil / Derd olmaz idi mâye-i sâmân-ı cân u dil

²¹⁰⁰AN, i. 8/1 Es-salâ gelsün gelen meydân-ı 'ışka es-salâ / Baş u cânâ bakmayan merdân-ı 'ışka es-salâ

²¹⁰¹AN, i. 70/4 Komaz yolında 'ışkuñ o kim cân u başını / Bulmaz bu yolda ol kişi vech-i kemâl-i 'ışk

²¹⁰²C, terk. 1/VIII/7Şimden girü cân oynadurın ışk ile zîrâ / Günden güne germ olmada ğavgâ-yı mahabbet

²¹⁰³AN, i. 64/2 Yandı ten pişdi kebâb oldu ciğer / Cân eridi kalmadı cismümde yağ

Aşk için Mansur gibi *ene'l-hakk* denir ve cânndan, baştan geçilir.²¹⁰⁵

Şirin'in aşkına Ferhat cân vermiştir.²¹⁰⁶

Âşık, aşka kurban etmek için cânını hazır eder.²¹⁰⁷

Cân, aşk yoluna feda edilir.²¹⁰⁸

Aşkın en düşük mertebesi, cânı terk etmektir.²¹⁰⁹

Aşk, erenleri ve cânını esirgemedi veren sâdıkları Allah'a ulaşmıştır.²¹¹⁰

Aşk yolunda ar, nam, cân, baş ne varsa verilir.²¹¹¹

Aşkla menzil alan, muhabbetle güler. Aşka cân veren sultanı bilir.²¹¹²

Aşk derdine düşen, er yoluna bel bağlar, cân ve ciğerini dağlar, inler, ağlar.²¹¹³

Aşk, gece gündüz ağlatır, cân ve ciğeri dağıtır, zincirlerle bağlatır, insanın adını kötüye çıkarır.²¹¹⁴

Aşk badesi, cânları sarhoş eder.²¹¹⁵

Aşk badesi, içenin cânına cân katar ve içene varını sattırır.²¹¹⁶

---

²¹⁰⁴AN, i. 74/1 'İşkuñla yakup cânı pervâneye döndürdüñ / Sevdāñ ile sen anı divâneye döndürdüñ
²¹⁰⁵NM, 167/2 Essalā dār-ı ene'l-hakda bugün Mansūr olup / Cān u başından geçen berdār-ı aşka essalā

²¹⁰⁶H, i. 42/2 'Aşk-ı Şirin'e cân verir Ferhād / Leylā yādına Kays eder feryād / Seni arzūlar bu dil-i nā-şād / Sensin ey Mevlā matlab-ı a'lā

²¹⁰⁷AN, i. 8/7 Ka'be-i vasla irüp Nūrī yolında sa'y ile / Cānı ihzār eyledi kurbān-ı 'ışka es-salā

²¹⁰⁸AN, i. 18/4 Āhır iderem cânı fedā yolına 'ışkuñ / Öñ soñ oluram ben dahı meşhūr-ı mahabbet

²¹⁰⁹H, i. 77/7 Budur yakīn bil ki haber / Koma vücūdundan eser / Pervāneye eyle nazar / Cān terkidir ednā-yı 'aşk

²¹¹⁰SG, 31/1 Gelün Allāh'a 'âşık olanlar / Allāh'a 'aşkile irmiş erenler / Cānı bezl eyleyüp sâdik olanlar / Allāh'a 'aşkile irmiş erenler

²¹¹¹AN, i. 52/6 'Ār u nāmı baş u cânı cümle varı Nūriyā / Rāh-ı 'ışka dem-be-dem īsārdur eglencemüz

²¹¹²SG, 93/2 Mahabbetle gülendür 'aşk ile menzil alan / 'Aşka cânın virmeyen sultānı neden bilsün

²¹¹³SG, 68/3 Er yolına bel bağlaya / Cān u ciğerler tağlaya / Gāh iñleyüp gāh ağlaya / 'Aşk derdine düşmek gerek

²¹¹⁴SG, 22/2 Gice vü gündüz ağladur / Cān u ciğerler tağladur / Zencirler ile bağladur / 'Aşk ādemi bed-nām ider

²¹¹⁵AN, i. 121/3 Visālūñ cânını cânlar idüp nüş / Firāk encāmın itsünler ferāmüş / Olalar bāde-i 'ışkuñla serhüş / Tecellī eyle sultānum tecellī

Aşk badesi; baş ile cânı, ilim ve irfânı sattırır.²¹¹⁷

Cânânın aşkının kadehinden içen, cân zevkini bulur.²¹¹⁸

Sadığın cânı, aşk badesine âşıktır.²¹¹⁹

9.54.Aşk bakidir, aşktan başka her şey fanidir.

Aşk, her şey fena olduğunda da baki olacaktır, aşkın sonu yoktur.²¹²⁰

Aşkta daim ve baki fenasız zevk vardır.²¹²¹

Aşk yolunda ehl-i fena vardır.²¹²²

Yârin aşkıdan fena bulup hayat alanın yeri mezardır.²¹²³

9.55.Aşk, bir sultanlıktır.

Aşk, şah ile bendeyi ayırt etmeyen bir izzettir.²¹²⁴

Aşk köleliği, dünya sultanlığına değişilmez.²¹²⁵

Aşk, bir sultandır.²¹²⁶

Aşk sultanına bende olan, gerçek sultan olur.²¹²⁷

²¹¹⁶AN, i. 119/3 Ol ki nüş itdi / Cāna cân katdı / Varını satdı / Bāde-i ‘ıška

²¹¹⁷AN, i. 119/5 Baş ile cânı / ‘İlmi ‘irfânı / Bey‘ idüp anı / Bāde-i ‘ıška

²¹¹⁸C, terk. 6/1/7 Nüş idüp cām-ı ‘ışk-ı cânānı / Zevk-ı cânı cihān cihān bulasın

²¹¹⁹AN, i. 119/2 Her ki sādıkdur / Bağrı yanıkdur / Cānı ‘âşıkdur / Bāde-i ‘ıška

²¹²⁰NM, 1/3 Hem dahi cümle fenā buldukta ‘aşk bakī kalur / Bu sebebden didiler kim ‘aşka yokdur intihā

²¹²¹NM, 6/7 Ey Niyāzī ibtidāsuz zevk bulduñ ‘ışkdan / Yāruñ isbātında lā’suz zevk bulduñ ‘ışkdan / Dāim ü bāki fenāsuz zevk bulduñ ‘ışkdan / "Ey Fuzūlī intihāsuz zevk bulduñ ‘ışkdan / Beyledür her iş ki Hak adıyla kılsañ ibtidā"

²¹²²C, g. 82/5 Tuyup Cevrī gibi āyīn-i erbāb-ı hārābatı / Sülūk-ı rāh-ı ‘ıškuñ resmini ehl-i fenādan gör

²¹²³H, i. 84/1 Fenā bulup hayāt alam şu dem kim ‘aşk-ı yārimden / Mahabbet isteyen gelsin haber sorsun mezārımdan

²¹²⁴AN, i. 130/1 Vahdet iline ‘âşık eger irgüre rāhı / Kesret ilinüñ bir görine kühla kähı / Fark eylemeye mertebede bendeyi şāhı / ‘Ālemdē ‘aceb ‘izzet olur ‘ışk-ı İlähī

²¹²⁵AN, i. 71/3 Şāh-ı cihānı aldayan ol fānī dünyenüñ / Sultānlıgını bir pula almaz gedā-yı ‘ışk

²¹²⁶AN, i. 50/1 Yine cüş eyledi ‘ummānı ‘ıškuñ / Göñül Allāh’a ‘âşıkdur yeñilmez / Cülüs itdi bugün sultānı ‘ışkun / Göñül Allāh’a ‘âşıkdur yeñilmez

Aşk âleminin şahı feleklere baş eğmez.²¹²⁸

Hünkâr isteyen aşka kul olur.²¹²⁹

Taç ve tahtı terk eden İbrahim Edhem, aşk sultanının kuludur.²¹³⁰

Taç ve tahtı terk eden İbrahim Edhem, aşk hünkârıdır.²¹³¹

9.56.Aşk temizler, cilalar.

Aşk, güzelliğin süsleri ile kirlenmemiştir.²¹³²

Aşk, temizleyici cevherdir.²¹³³

Aşk, şirk ve habasetten temizler.²¹³⁴

Aşk hamam gibidir, arındırır (temizler).²¹³⁵

Dil (gönül), aşk cevheriyle temizlenir.²¹³⁶

Aşk, sırra ciladır.²¹³⁷

9.57.Aşk derdinin dermanı aşktır.

Aşk derdinin mübtelası, tabibe minnet etmez.²¹³⁸

²¹²⁷SG, 24/2 Kul olup nefsi hevâna pâdişâh oldum dime / Bende ol sultân-ı ‘ışka işte sultanlık budur

²¹²⁸C, terk. 1/IX/3 Hâk-i reh-i cânâne cebîn-sây-ı gedâyam / Baş eğmezin eflâke şeh-i ‘âlem-i ‘ışkam

²¹²⁹AN, i. 101/2 Zâhidâ ‘izzet dilerseñ ‘âşık ol / ‘İşka kul olmaz mı hünkâr isteyen

²¹³⁰AN, i. 8/2 İbn-i Edhem gibi tâc u tahtını terk eyleyüp / Kul olan gelsün beri sultân-ı ‘ışka essalâ

²¹³¹NM, 167/3 İbn-i Edhem gibi tâc u tahtını terk eyleyüp / Soyınup abdâlolan hünkâr-ı ‘aşka essalâ

²¹³²C, g. 1/2 ‘Aşk-ı pāküm olmazam âlûde nakş-ı hüsn ile / Şâhid-i ma‘nâ büt-i Yûsuf-şemâyildür baña

²¹³³C, g. 196/4 Cevher-i ‘ışk ile hem-rengî-i safvet dileyen / Dil-i pür-tâbını bî-süz u güdâz eylesesün

²¹³⁴SG, 105/4 ‘Aşk durur pāk eyleyen şirk ü habâsetden seni / ‘Aşk ile pāk olmayanlar gelmesün bu meclise

²¹³⁵SG, 115/32 ‘Aşk arıdursan hammâm / Girsün soyinsun temâm / İşte hatm oldı kelâm / Zamâne dervîşleri

²¹³⁶C, g. 196/4 Cevher-i ‘ışk ile hem-rengî-i safvet dileyen / Dil-i pür-tâbını bî-süz u güdâz eylesesün

²¹³⁷SG, 77/5 Mâ-sivâdan kalbüni gel halvet it / Sırruña ‘aşkdan cilâ vir celvet it / Hakkıla Hak’dan Hak’a gel vuslat it / Zikr-i Hakk’a cân u dilden tâlib ol

Aşk derdinin dermanı yine kendisidir.²¹³⁹

Aşk derdine yâr olan, tevhide gider.²¹⁴⁰

9.58.Dosta aşkla gidilir.

Aşkla dolan, dostunu çağırır.²¹⁴¹

Aşkla uçulup dosta gidilir.²¹⁴²

Aşka talip olan, dost derdine giriftar olmalıdır.²¹⁴³

Aşk, âşîğin yan yana oturduğu dostudur.²¹⁴⁴

Aşka dost olana, acı ile tatlı birdir.²¹⁴⁵

9.59.Aşk illerini gönül bilir.

Gönlün istediği aşk illerinin sümbülleri misk kokar, gülleri solmaz.²¹⁴⁶

Gaflet uykusunda kalanlar, aşk illerine gidemez.²¹⁴⁷

Aşk iline kimin gittiğini dil (gönül) bilir.²¹⁴⁸

---

²¹³⁸C, g. 254/4 Tabîbe mübtelâ-yı derd-i 'ıŝkuñ minneti yokdur / 'Aceb hikmet k'ola tîmârdan bîmâr müstağnî

²¹³⁹AN, i. 118/5 İsteyenler derd-i 'ıŝkuñ Nürî'den dermânını / Yine 'ışkı buldılar derde devâyı ey dede

²¹⁴⁰AN, i. 76/1 Ey 'âşık-ı dîdâr olan / Tevhîde gel tevhîde gel / Ey derd-i 'ışka yâr olan / Tevhîde gel tevhîde gel

²¹⁴¹NM, 20/2 'Aşkuñ ile tolmuşam zühdümi yañılmıŝam / Mest-i müdâm olmışam çağıruram dost dost

²¹⁴²NM, 20/6 Dünyâ gamından geçüp yokluğa kanat açup / 'Aşk ile dâ'im uçup çağıruram dost dost

²¹⁴³NM, 142/2 Gam yükün 'âşık olan dâ'im çeke gelmiş dürür / Döymeyen dost derdine 'aşka giriftâr olmasun

²¹⁴⁴C, tah. 6/4 'Azm-ı râh itsem ya hod kılsam belâ güncin makar / Çekmezin her hâlet ile zerrece havf u hatar / Kanda olsam olur elbette baña şâm u seher / 'Işk hem-zânü belâ hem-hâne mahabbet hem-sefer / Şevk reh-ber derd mûnis gam musâhib gussa yâr

²¹⁴⁵C, g. 134/3 Telh u şîrîn-i cihân zâyikasında bir olur / Ol ki bu bezm-i fenâda ola hem-meşreb-i 'ışk

²¹⁴⁶AN, i. 36/3 İster gönül ol illeri / Müşğîn kokar sünbülleri / Solmaz o bâğuñ gülleri / 'Işk illerine kim gider

²¹⁴⁷AN, i. 36/4 Ey hâb-ı gafletde kalan / Fursat geçer bir dem uyan / Bâkî degül bezm-i cihân / 'Işk illerine kim gider

9.60. Aşk ülkesinin şahı dünyaya baş eğmez.

Aşkla hayran olan, dünya lezzetini bilmez.²¹⁴⁹

Aşk ülkesinin Cem gibi olan şahı, dünyaya baş eğmez.²¹⁵⁰

9.61. Vahdete aşk ile ulaşılır.

Aşk, vahdet sırrını zevk edindirir.²¹⁵¹

Aşka boyun eğen kalp, vahdetin gül bahçesidir.²¹⁵²

Vahdet ehlinin aşkına âşık olan gönül, ebedî olarak mesrur olur.²¹⁵³

Vahdet sarayına ulaşip kalbi sivadan pak edebilmek için sine aşkla yırtılmalıdır.²¹⁵⁴

Aşk işreti, hakikat cürasını içenlerle vahdet âleminde yapılır.²¹⁵⁵

Vahdet tabipleri; şirk hastalarına, şifa için, aşk tiryakini içirir.²¹⁵⁶

9.62. Aşk, burak/refreftir.

Aşk bir binektir.²¹⁵⁷

Aşk, refrefe benzer ve huzura götürür.²¹⁵⁸

²¹⁴⁸AN, i. 36/1 Ey dil bize vir bir haber / 'İşk illerine kim gider / Hasret ile yandı ciger / 'İşk illerine kim gider

²¹⁴⁹C, g. 198/3 Lezzet-i dünyâyı bilmez 'ışk ile hayrân olan / Anı dehrûn mâyl-i zevk u safâsıdur bilen

²¹⁵⁰C, g. 122/3 Baş egmez isek 'aceb mi dehre / Cem-rütbe şeh-i diyâr-ı 'ışkuz

²¹⁵¹SG, 29/2 Vahdet esrarı 'akla mübhemdür / Zevk iden bunu 'aşka mahremdür

²¹⁵²NM, 6/3 Gülşen-i vahdet çü kalb-i emr-i râm-ı 'aşkdur / Lezzet-i vuslat hemân ancak merâm-ı 'aşkdur / Terk-i kevkeyn eyleyen mest-i müdâm 'aşkdur / "Vâdi-i hayret hakikatde makâm-ı 'aşkdur / Kim müşahhas olmaz ol vâdide sultandan gedâ"

²¹⁵³SG, 40/8 Neyler iseñ eyle cânuñ 'âşık eyle bunlara / Bunlaruñ 'aşkı olan dil tâ-ebed mesrur olur

²¹⁵⁴H, k1. 53 Her kim bu yolda hâk ola / 'Aşk ile sîne-çäk ola / Erip sarây-ı vahdete / Kalbi sivâdan pâk ola

²¹⁵⁵AN, k. 1/16 Cür'a-nüşân-ı hakikatle varup bir sâ'at / İdelüm 'âlem-i vahdetde bugün 'işret-i 'ışk

²¹⁵⁶SG, 48/13 Biz tabîb-i vahdetüz tiryâk-ı 'aşk içürürüz / Derd-i şirkden hasta vü mecrühadur fîmârumuz

²¹⁵⁷AN, i. 36/5 Bi'llâhi ol ilüñ yolu / Nürî'ye cândan sevgili / Bağlandı 'ışkun mahmili / 'İşk illerine kim gider

²¹⁵⁸SG, 64/6 Hem binersüñ 'aşk atuna Refref'ün ol senüñ / Getüre huzûra kâdı bir olur cân u tenüñ / Ğaybî'den al haberi kesilmeden resenüñ / Zevk-i ebed bulursın budur Hak'da ittifak

Aşk, Hakk'a (Allah) ulaştırır bir Burak'tır.²¹⁵⁹

Aşk, Hakk (Allah) yoluna gidenlere Burak'tır.²¹⁶⁰

Aşk, Burak'a benzetilir. Yüz (sima, çehre) miracına aşkla ulaşılır.²¹⁶¹

9.63. Aşk gönül aynasında zuhur eder.

Aşk, âşığın dil (gönül) aynasında zuhur eder.²¹⁶²

Aşkın âlemnüması kalp aynasıdır.²¹⁶³

Aşk sûretinin aynası âşıktır.²¹⁶⁴

Aşk, âşığın aynaya benzeyen ve heves tozundan pak olan sinisini kıskanır.²¹⁶⁵

Aşk, temiz gönüllü âşığı güzelliğın ayna tutucusu yapmıştır.²¹⁶⁶

Aşk, sûret aynasının parlıtısı ve cilasıdır.²¹⁶⁷

Aşk gamı, dil (gönül) aynasını parlatır.²¹⁶⁸

9.64. Aşk, muhabbeti hararetlendirir.

Muhabbet erbabı, aşk çölünü meslek edinmiştir.²¹⁶⁹

Muhabbet, aşk sırrını fâş ettirir.²¹⁷⁰

Muhabbet fırınına aşk ısıtır.²¹⁷¹

²¹⁵⁹SG, 37/2 Gönül oldu çünkü Hakk'ın turağı / Anda yanar imiş zâtuñ çerâğı / Eyle gör 'aşkıñı Hakk'ın Burâğı / Gönülde iste bul Hakk'ı didiler

²¹⁶⁰SG, 99/3 Benlüğünü elden bırâk / Sen senden ola gör irâk / 'Aşk u mahabbetdür burâk / Hak yolına gidenlere

²¹⁶¹SG, 35/3 'Aşk Burâk'una süvâr ol gel yüzüm mi'râcına / Kıl tamâşâ kâbe-kavseyn-i ev-ednâ bendedür

²¹⁶²C, g. 96/4 Eşkâl-i heves cilve-ger olmaz dilimizde / Pâk olsa n'ola âyînemüz mazhar-ı 'ışkuz

²¹⁶³AN, i. 71/4 Ger bulmaz ise 'âşık-ı şeydâsı sadr-ı sâf / Mîr'ât-ı kalbi ola mı 'âlem-nümâ-yı 'ışkuz

²¹⁶⁴C, g. 95/3 Hayret bizi bir şekl-i ğarîbe kodı ammâ / Baksañ yine biz âyîne-i sûret-i 'ışkuz

²¹⁶⁵C, g. 246/5 Pâkdür gerd-i hevesden sine-i Cevrî n'ola / 'İşk u dil reşk eylese âyîne-i bî-jengine

²¹⁶⁶C, g. 89/4 İşk ile sâf-dil olan 'âşık / Hüsnüñ âyîne-dâr-ı tal'atıdur

²¹⁶⁷C, terk. 1/X/4 'Akl âb-ı ruh-ı cevher-i âyîne-i sûret / 'İşk ise ol âyinedeki tâb u cilâdur

²¹⁶⁸C, g. 141/1 Turfe rüşen-ger-i âyîne-i dildür gam-ı 'ışk / Açduğı âyînelerde görünür 'âlem-i 'ışkuz

²¹⁶⁹C, terk. 3/II/12 Düşdük giderek bâdiye-i 'ışk-ı Hudâya / Ol bâdiyedür meslek-i erbâb-ı mahabbet

²¹⁷⁰AN, i. 18/5 Fâş itmez idi zerre kadar sırrını 'ışkuñ / Bu Nürî eger olmasa mecbûr-ı mahabbet

9.65.Aşk, insanı rind yapar.

Aşk, insanı rind yapar.²¹⁷²

Aşk rindi ne sarhoştur ne de ayıktır.²¹⁷³

Aşk rindânına mahrem olan, riya ehlinin zümresine bigâne olur.²¹⁷⁴

Aşk rindinin sarhoş gözü, dil (gönül) sırlarını keşfetmiş, zâhidi bir yudum içmeye hasret bırakmıştır.²¹⁷⁵

9.66.Aşk, insanın adını kötüye çıkarır.

Aşk, insanın adını kötüye çıkarır.^{2176, 2177}

Aşk, her şeye boş veririr, zevk sarhoşu eder, Mecnun gibi deli eder, insanın adını kötüye çıkarır.²¹⁷⁸

Aşk hâlini ancak bilen bilir, onsuz zevk alınmaz. O, ar ve namus bırakmaz. İnsanın adını kötüye çıkarır.²¹⁷⁹

Aşk, dedikoduya düşürür, halkı insanın başına üşürür, tufan olup taşırır, insanın adını kötüye çıkarır.²¹⁸⁰

Aşk, taklitleri tahkik eder, mülhidleri sıddik eder, âşıkı zındık eder, insanın adını kötüye çıkarır.²¹⁸¹

---

²¹⁷¹AN, i. 18/1 Dil-hâneye düşdi şerer-i nür-ı mahabbet / Germ oldı yine 'ışk ile tennür-ı mahabbet
²¹⁷²C, g. 266/4 Aferîn ol rind-i 'ışka kim dil-i hüş-yârını / Fikr-i cām-ı vasl ile ser-mest ü medhüş itmedi
²¹⁷³C, k. 3/12 Rind-i 'ışkam ne mest ü ne hüşyâr / Hem yine neşve-i şerâb-ı dilem
²¹⁷⁴C, g. 103/4 'Âşinâyuz çeşmine rindân-ı 'ışka mahremüz / N'ola olsa zümre-i ehl-i riya bigânemüz
²¹⁷⁵C, g. 262/2 Çeşm-i mesti rind-i 'ışkuñ keşf idüp rāz-ı dilin / Zâhidi hasret-keş-i teh-cür'a-i cām eyledi
²¹⁷⁶SG, 22/1 'Aşka heves itme sakın / 'Aşk âdemi bed-nâm ider / Rüsvalığa olma yakın / 'Aşk âdemi bed-nâm ider
²¹⁷⁷SG, 22/12 Ğaybî idelden sırrı fâş / Kaldurdu a'dâ cümle baş / Atılmada her demde tâş / 'Aşk âdemi bed-nâm ider
²¹⁷⁸SG, 22/5 Gâh cümle şeyden boş olur / Gâh zevk ile ser-hoş olur / Mecnûn gibi bî-hüş olur / 'Aşk âdemi bed-nâm ider
²¹⁷⁹SG, 22/8 'Aşk hâlini bilen bilür / 'Aşksuz bu zevkden ne alur / Ne 'âr u ne nâmus kalur / 'Aşk âdemi bed-nâm ider
²¹⁸⁰SG, 22/4 Gâh güft ü güya düşürür / Başına halkı üşürür / Tûfân olup gâh taşurur / 'Aşk âdemi bed-nâm ider

Aşk, yakmayı adet edinmiştir; ibadeti terk, halka melamet ettirir, insanın adını kötüye çıkarır.²¹⁸²

9.67.Aşk, neşe verir.

Aşk neşesi, daima gönülden eksik olmaz.²¹⁸³

Aşk, gamdan azad eder.²¹⁸⁴

Aşk neşesi, geceyi ve gündüzü ayırt ettirmez.²¹⁸⁵

9.68.Zikir aşkla yapılmalıdır.

Lâ ilâhe illâllah, aşkla denilmelidir.²¹⁸⁶

Sadıklar toplanıp Allah'ı aşkla zikrederler.²¹⁸⁷

Aşk, zikrullah ummanını taşırır.²¹⁸⁸

Aşk; lezzetini zevk edinenleri, zikrullahın sultanı yapar.²¹⁸⁹

Sevgili görülünce 'Allah' denilerek aşkla tekbir getirilir.²¹⁹⁰

9.69.Bülbül, aşk sarhoşudur.

Bülbül, gülün aşkıyla sarhoş olmuştur.²¹⁹¹

---

²¹⁸¹SG, 22/7 Taklîdleri tahkîk ider / Mülhidleri siddîk ider / 'Āşıkları zındık ider / 'Aşk âdemi bed-nâm ider
²¹⁸²SG, 22/9 Gâh harka 'âdet itdirür / Terk-i 'ibâdet itdirür / Halka melâmet itdirür / 'Aşk âdemi bed-nâm ider
²¹⁸³C, g. 123/4 Gönümüzden neşve-i 'ışk eksük olmaz dem-be-dem / Bâdeden hâli degüldür sâkıyâ peymânemüz
²¹⁸⁴C, g. 242/1 Himmet-i 'ışk oldı bâ'is gamdan âzâd olmağa / Çekmesem hasret n'ola simden girü şâd olmağa
²¹⁸⁵C, g. 189/2 Neş'e-i 'ışk ile fark itmeyeli rüz u şebi / Oldum âsüde cihānuñ gam-ı ferdâsından
²¹⁸⁶H, i. 2/1 Gelin diyelim şevk ile Lâ ilâhe illa'llah / 'Aşk ile sıdk u zevk ile Lâ ilâhe illa'llah
²¹⁸⁷AN, i. 51/6 Cem' olup zikir itmege Allâh'ı Allah 'ışkına / Bir bölük sâdıklaruz cevânâ irmişlerdenüz
²¹⁸⁸AN, i. 39/2 'İşkuñ ile cüş eyleyen anuñla dil-hüş eyleyen / Bir katresin nüş eyleyen 'ummân-ı zikru'llâh olur
²¹⁸⁹AN, i. 39/3 Sarf itse 'âşık himmetin zevk itse 'ışkuñ lezzetin / Balsa visâlün şevketin sultân-ı zikru'llâh olur
²¹⁹⁰NM, 70/2 Tâ kaşları mihrâbına kıldıkça nigâhı / Allâh deyu 'aşk ile tekbir ideyin dir

Bülbül, aşk bağına düşmüştür.²¹⁹²

Aşk, bülbülü güle niyaz ettirir. Aşk hay huyunun fâş olması âfâka gulgule düşürür.²¹⁹³

Bülbülün aşkının bunca hay huyu, dikensiz bir gül içindir.²¹⁹⁴

Dünyanın bülbülünün sesinde, aşk haleti yoktur.²¹⁹⁵

9.70.Aşk şarabı, mest eder.

Aşk şarabımı Elest meclisinde içenler, ezel sarhoşu olurlar.²¹⁹⁶

Aşk badesine âşık teşnedir.²¹⁹⁷

Aşk şarabımı âşık içer.²¹⁹⁸

Aşk kadehinden âşıklar içmiştir.²¹⁹⁹

Âşık, aşk meyine kanmıştır.²²⁰⁰

Aşk, mest eder.^{2201, 2202}

²¹⁹¹H, i. 139/3 'Aşkıyla ser-mest olduğun / Gülden nice bûy aldığın / Anda ne hâlet bulduğun / Bülbül haber vergil bize

²¹⁹²H, i. 8/5 Bülbül gibi 'aşk bāğına / Kim düşe şevk ırmağına / Derd-i muhabbet dāğına / Dermān ederler Hū ile

²¹⁹³H, i. 77/4 Çün 'aşk erişdi bülbüle / 'Arz-ı niyāz etdi güle / 'Āfāka düşdü gulgule / Fāş oldu hūy ü hāy-ı 'aşk

²¹⁹⁴H, i. 165/5 Bülbülün hālin bilenler gūş ederler nālesin / Bir gül-i bī-hār içindir bunca hūy ü hāy-ı 'aşk

²¹⁹⁵C, tes. 6/3 Ne seyr-i lāle-zārında bu gülzaruñ safā buldum / Ne çin-i sünbülünde nūkhet-i lūtf u vefā buldum / Ne hengām-ı gülünde bir nice müddet bekā buldum / Ne savt-ı bülbülünde hālet-i 'ışk u hevā buldum / Elüm çekdüm bu bāguñ lālesinden sünbülünden hem / Ferāğum var bu gülzaruñ gülünden bülbülünden hem

²¹⁹⁶C, g. 141/5 Dil-i şūrīde ki mest-i ezelīdür Cevrī / Her mahalde tolusun nūş ider anuñ Cem-i 'ışk

²¹⁹⁷AN, i. 119/7 Nūriyā mutlak / Yüksek ü alçak / Teşnedür el-hak / Bāde-i 'ıška

²¹⁹⁸H, i. 35/3 Hak kelāmın gūş edip / Deryā gibi cūş edip / Cām-ı 'aşkı nūş edip / Yudalım şimden gerü

²¹⁹⁹H, i. 174/1 'Āfiyetler cām-ı 'aşkı nūş eden âşıklara / Vuslat-ı ma'sūk erzānīdir ol sādıklara

²²⁰⁰NM, 117/1 'Aşkun meyine ben kana geldüm / Şevkuñ nārına hoş yana geldüm

²²⁰¹SG, 103/2 Ne mest ol 'aşk ile dā'im ne ayık ol bu 'akl ile / Miyān-ı zühd ile 'irfānı cem' idüp 'ubür eyle

²²⁰²C, k. 30/64 Felek dönsün murādınca nitekim Mevlevī-hāne / Medār-ı şevk-ı ser-mestān-ı 'aşk-ı hālet-efzādur

Aşk, akli başında olanı mest(sarhoş) eder.²²⁰³

Mecaz aşkının meyi sarhoş eder.²²⁰⁴

Aşk şarabı akli mest eder, dehşete düşürür.²²⁰⁵

Aşk kadehindeki içen, mestane olur.²²⁰⁶

Aşk kadehi, âşığı sarhoş etmiş, dehşete düşürmüştür.²²⁰⁷

Aşk şarabıyla sarhoş olan âşık, dilin (gönül) sırlarını yâre (cânân) açar.²²⁰⁸

Aşk şarabından içen fani âlâyıktan geçer, vuslat hevasından geçer, Hû (zikir) ile seyran eder.²²⁰⁹

Aşk şarabını içen, bütün hicaplardan geçer, nefsini bilir ve Mevlâ'yı (Allah) seçer.²²¹⁰

Aşk badesinden içen, dost iline uçar.²²¹¹

Aşk şarabıyla sarhoş olan, (Allah'ın) cemâlinin, visalının gülüne hayran olur ve gülistana dönüp bakmaz.²²¹²

Aşk şarabını içen âşık, kendini temizler ve gayrıdan geçer.²²¹³

²²⁰³C, g. 72/1 Mest ider hüş-yârı 'ışkuñ dâstânı böyledür / 'Āşikuñ keyfiyyet-i rāz-ı nihānı böyledür

²²⁰⁴C, terk. 1/VI/3 Olmuş kimisi mest-i mey-i 'ışk-ı mecāzî / Almış kimini neşve-i sahbâ-yı hakikat

²²⁰⁵C, g. 194/5 Tab'-ı Cevrî gibi olmaz mahrem-i esrâr-ı dil / Bâde-i 'ışk ile 'aklin mest ü medhüş itmeyen

²²⁰⁶AN, i. 99/3 Olmamışken cām-ı 'ışkuñ cür'asından neş'edâr / Bilmezem hiç kandan olduñ böyle bir mestâne sen

²²⁰⁷C, g. 167/2 Neşve-i keyfiyyetümle 'aklı hayrân eylerem / Ben ki cām-ı 'ışk ile medhüş bir mestaneyem

²²⁰⁸C, g. 203/5 Şerâb-ı 'ışk ile ser-mest ise Cevrî-i şūrîde / Hicâbı ref' idüp rāz-ı dilin yâra hemân açsun

²²⁰⁹H, i. 8/2 'Aşkın şarâbından içip / Fânî alâyıktan geçip / Vaslın hevâsından uçup / Seyrân ederler Hû ile

²²¹⁰SG, 2/2 Şarâb-ı 'aşkuñı içdüm / Hicâblardan kamu geçdüm / Bilüp nefsum seni seçdüm / 'Înayet eyle yâ Mevlâ

²²¹¹H, i. 148/4 Bâde-i 'aşk içelim mi / Dost iline uçalım mı / Meded erip açalım mı / Yolum deyü ağlar var mı

²²¹²NM, 184/2 Şarâb-ı 'aşk ile sekrân olup her birisi mestân / Visâlûñ gülüne hayrân olan neyler gülistânı

Aşk şarabıyla sarhoş olan âşık, iki dünyadan (dünya ve ahiret) da habersizdir.²²¹⁴

Hüda (Allah) aşkının meyi, âşığı sarhoş etmiştir.²²¹⁵

Aşk rindi (âşık) için mescid ile meyhane birdir.²²¹⁶

Aşk sarhoşu(âşık)nun meyhanesi ruhların Kâbe'sidir.²²¹⁷

Aşkın badesi âşığa lezzetli, zâhide ise acı gelir.²²¹⁸

Aşk şarabının tadı güzeldir.²²¹⁹

Aşk şarabıyla dolan kadeh, ebediyen boşalmaz.²²²⁰

Muhabbetin halis şarabının şevk dolu neşesi, aşk ehlinin edeble söyleşmesine mani olur.²²²¹

Melekler aşkla zindedir. Felekler aşkla devreder. Aşk kadehinden içen, haşre dek ayılmaz.²²²²

Aşk şerbetini divaneler içer.²²²³

Aşk meyine kanaanlara uslu denir.²²²⁴

²²¹³H, i. 56/2 Şu 'âşık kim aşkın dolusun içdi / Kendiden el yuyup gayrıdan geçdi / Göñül mürgü eski yuvadan uçdu / Var ise sevdiğim sendedir sende

²²¹⁴C, g. 219/5 Mest-i mey-i 'ışkam dü cihândan haberüm yok / Cevrî bu kadar lütf ı olurmuş günehûn de

²²¹⁵C, g. 94/1 Süfî degülüz mest-i mey-i 'ışk-ı Hudâyuz / Zâhid degülüz hâne ber-endâz-ı riyâyuz

²²¹⁶C, g. 2/1 Rind-i 'aşkam mescid ü mey-hâne yek-sândur baña / Savt-ı süfî na'ra-i mestâne yek-sândur baña

²²¹⁷C, g. 103/1 N'ola reşk-i kudsiyân olsa dil-i mestânemüz / Mest-i 'ışkuz ka'be-i ervâhdur mey-hânemüz

²²¹⁸AN, i. 27/1 Bize lezzetlü gelür badesi 'ışkuñ saña telh / Zâhidâ vardır aramızda hezârân berzah

²²¹⁹C, g. 122/1 Mest-i mey-i hoş-güvâr-ı 'ışkuz / Mecnûn gibi bî-karâr-ı 'ışkuz

²²²⁰C, g. 111/5 Zarfumuz pür-bâde-i 'ışk eyledük Cevrî gibi / Tâ ebed olmaz tehî peymâne-i lebrîzümüz

²²²¹C, terk. 3/III/8'İşk ehlini âdâb ile söyleşmege kor mı / Kim neşve-i pür-şevk-ı mey-i nâb-ı mahabbet

²²²²H, i. 77/6 'Aşk ile zinde her melek / 'Aşk ile devr eder felek / Ayılmaya tâ haşre dek / Kim nüş ede sahbâ-yı 'aşk

²²²³AN, k. 1/18 'Akla tîmâr idelüm gelmeden eyyâm-ı cünûn / Gel'e divâne senûñle içelüm serbet-i 'ışk

²²²⁴AN, i. 67/6 Nürî gibi uslandı 'ışkun meyine kandı / Divânelere şindi uslu diyelüm 'âşık

Aşk sarhoşu, ayık sūfiye haset etmez.²²²⁵

Gönül, aşk şarabı dolu dolu bir şişedir (kadeh).²²²⁶

Aşk şarabı, gönül kadehinden içilir. Varlık hicabı aşk burağı ile geçilir.²²²⁷

Gönül kadehi, Mevlâ'nın (Allah) aşk şarabıyla dolmuştur.²²²⁸

Âşık, dil (gönül) kanı şarabını, aşk ehline gam bezminde sunar.²²²⁹

Aşk ehline dost kadehini âşık getirir.²²³⁰

Aşk şarabını içen dilin (gönül) aynasında zerre kadar toz kalmaz.²²³¹

Aşk sarhoşluğunun zevki, aklın bir köşesinde.²²³²

Aşk kadehinden kanlı gözyaşı içilir.²²³³

Aşk şehidinin kanını, merhametsiz çeşm (sevgili), şarapla karıştırıp içer.²²³⁴

9.71. Aşk, zühdden uzaklaştırır.

Aşk, zühd ve takvadan uzaklaştırır.²²³⁵

Âşık, aşk ümmetindedir. Zâhid, aşkın Hz. Hüda (Allah) sevgisi olduğunu inkâr eder.²²³⁶

²²²⁵C, g. 104/1 Mest-i 'ışkuz sūfi-i hüş-yâra yokdur reşkümüz / Sâgar elde sübha-i ebrâra yokdur reşkümüz

²²²⁶C, g. 152/5 Seng-diller destine Cevrî düşürmekden sakın / Şişe-i pür-bâde-i 'ışk u mahabbetdür gönül

²²²⁷SG, 33/1 Gönül peymânesinden 'aşk şarâbın / Dem-â-dem içmeyen 'âşık degildir / Burâk-ı 'aşk ile varlık hicâbın / Dem-â-dem geçmeyen 'âşık degildir

²²²⁸AN, i. 5/3 Gönlüm kadehi tolmiş çün bâde-i 'ışkuñla / Başumda degül 'aklum mestâneym ey Mevlâ

²²²⁹C, g. 179/1 Hün-ı dili bezm-i gam-ı cāna getürdüm / 'İşk ehline sahbâ-yı harîfâne getürdüm

²²³⁰C, g. 179/1 Hün-ı dili bezm-i gam-ı cāna getürdüm / 'İşk ehline sahbâ-yı harîfâne getürdüm

²²³¹C, g. 145/2 Āyinemüzün zerrece kalmazdı gubârı / Bir kerre mey-i 'ışka dili cām idebilesek

²²³²C, g. 51/2 Zevk-ı 'ışkı yalıñuz sanmañ dil-i mestümdedür / Ol safâdan bir eser hem 'akl-ı hüş-yârumdadur

²²³³C, g. 96/5 Leb-teşne geçer cür'amuza gamze-i dil-ber / Hün-âbe-i dildir meyümüz sâgar-ı 'ışkuz

²²³⁴C, k. 30/52 İder hün-ı şehîd-i 'ışk ile memzüc sahbâsın / O çeşm-î bî-terahhum özge mest-i bâde-peymâdur

²²³⁵NM, 187/2 Zühd ü takvâya yâr idüm evvel / 'Aşk ile benden hep cüdâ düşdi

Zâhid, aşkın sevgiden muktebes olduğunu bilmez, onu gayrı bir şey sanır.²²³⁷

9.72.Aşk ateşi yakar.

Aşk ateşi yakar.^{2238, 2239, 2240, 2241, 2242, 2243}

Aşkın çimenliğinin tutkusu yakıcıdır.²²⁴⁴

Aşk, varlığı yakar.²²⁴⁵

Aşk, teni yakar.²²⁴⁶

Aşk, cân ve teni yakar.^{2247, 2248}

Aşkın nefesi cân yakar.²²⁴⁹

Aşk, vücutları yakar.^{2250, 2251}

Aşk, cisimleri eritir, cânları yakar.²²⁵²

Aşk sahrasında ciğer yanar.²²⁵³

-
- ²²³⁶AN, k. 1/8 'İşkdur hazret-i mahbüb-ı Hudâ ma'nîde / Gel'e inkârı ko zâhid olalum ümmet-i 'ışk
²²³⁷NM, 77/2 Gayrı nesne sanma 'aşkı zâhidâ / Kendi hubbından olupdur muktebes
²²³⁸AN, i. 4/5 Ey Nürî gel 'ışk ile yan / Yolında ko baş ile cân / Hakk'ı bulur cânâ kıyan / Gel
gidelüm Hak'dan yaña
²²³⁹AN, i. 41/3 Gel 'ışk ile yan / Gafletten uyan / Ey hakka uyan / Tevhîd ide gör
²²⁴⁰H, i. 50/4 Görüp pervâneyi andan sebak al / Göyündür nâr-ı 'aşka per ile bâl / Mecâzı ko
hakikat bahrına dal / Yürü bülbül yürü dost illerine
²²⁴¹H, i. 120/1 Derd ile giryân olayın bir zamân / 'Aşk ile süzân olayın bir zamân
²²⁴²H, i. 120/4 Nâr-ı 'aşka cân atıp pervâne-veş / Yanayın biryân olayın bir zamân
²²⁴³C, g. 122/5 Cevrî sözümüzde süz vardır / Zîrâ ki harîk-ı nâr-ı 'ışkuz
²²⁴⁴C, terk. 1/IX/1 'Älemde ki tâ zinde-i feyz-ı dem-i 'ışkam / Ser-germ-i hevâ-yı çemen-i
hurrem-i 'ışkam
²²⁴⁵H, i. 31/2 Gül gibi yakan çâk eyle / 'Aşk ile varın hâk eyle / Su gibi yolun pâk eyle / Dost
dîdarını göre gör
²²⁴⁶AN, i. 64/2 Yandı ten pişdi kebâb oldu ciğer / Cân eridi kalmadı cismümde yağ
²²⁴⁷AN, i. 73/2 Yanar ise 'ışk ile cânım tenüm / Geçer ise âh ile dünüm günüm / Hep senüñdür
arada nem var benüm / 'İşk senüñ 'âşık senüñ ma'sûk senüñ
²²⁴⁸AN, i. 38/4 'İşkî nârı irdi cânâ / Oldı kül o yana yana / Ne bakam iki cihâna / Çü anuñla
sohbetüm var
²²⁴⁹C, k. 3/3 Bâ-haber hüş-ı müşkil-i 'ışkam / Dem-i cân-süz ile cevâb-ı dilem
²²⁵⁰AN, i. 42/4 Gelür meydâna 'âşıklar / Vücüdî 'ışka yanıklar / 'Aceb münkir ne sayıklar / Bu
meydân özge meydândur
²²⁵¹AN, i. 82/2 Yandı kânün-ı 'ışk içinde vücüd / Oldı 'unsur küdüreti nâ-büd / Hâlis oldı anuñla her
mevcüd / Kalbi kâl eyledi makâl-i cemâl
²²⁵²AN, i. 8/5 Tâli' oldı burc-ı nârîde bugün şems-i cemâl / Cism eridüp cân yakan süzân-ı 'ışka
es-salâ

Aşk, ateşiyle ciğerleri yakar.²²⁵⁴

Cân ve ciğer aşk ateşinde yanar.²²⁵⁵

Aşk ateşi ile Mevlâ (Allah), âşığının cân ve ciğerini dağlar.²²⁵⁶

Aşk mumu, her şeyi yakıp yok eder.²²⁵⁷

Aşk badesi, cismi yakar, her şeyi kül eder, cânı kandırır.²²⁵⁸

Aşk badesi, kalbi yakar, cânı kandırır, teni boyar.²²⁵⁹

Aşk, âşığı yakar.^{2260, 2261}

Aşk ateşi, âşığın cânını yakmış, onu kül etmiştir.²²⁶²

Aşk, pişirir.²²⁶³

Aşk, vehim çer çöpüyle âşığı yakar.²²⁶⁴

Aşk, temmuz (ayı) sıcaklığı gibi dili (gönül) yakar.²²⁶⁵

Aşk, sadık âşıkları yakar.²²⁶⁶

Allah, aşk ateşinde âşığı yakar.²²⁶⁷

²²⁵³AN, mu. 1/15 'İşkî beriyyesinde yandı ciger / Ol hararetle irdi cânâ şerer / Cân atup kâse-i keremden umar / Şerbet-i lâ-ilâhe illa'llâh

²²⁵⁴AN, i. 108/2 Ciğerler yandı 'ışkuñ âteşine / Cihân kandı efendi göz yaşına / Neler geldi neler 'âşık başına / Kerem eyle kerem sultânun Allâh

²²⁵⁵AN, i. 81/3 Yandı 'ışk âteşine cân u ciger / Aña el vire mi zülâl-i cemâl

²²⁵⁶AN, i. 78/1 Kanı bir 'âşık-ı Mevlâ ki añup ağlaya ol / Āteş-i 'ışkı ile cân u ciğer dağlaya ol

²²⁵⁷NM, 104/5 Şem'-i 'aşka Mısriyâ yandur özün yoğ ol müdâm / 'Āşıkâ her yokluğun üstünde var eksük degül

²²⁵⁸AN, i. 119/6 Cismümüz yansa / Küllî kül olsa / Cânumuz kansa / Bâde-i 'ışka

²²⁵⁹AN, i. 119/4 Kalbi yanmışdur / Cânı kanmışdur / Ten boyanmışdur / Bâde-i 'ışka

²²⁶⁰AN, i. 46/2 'İşk ile yanalum / Cândan usanalum / Gelün uyanalum / Uyumañ 'âşıklar

²²⁶¹AN, i. 6/8 Nürî uyandı / 'İşk ile yandı / Saña tayandı / Ey Ğani Mevlâ

²²⁶²NM, 112/2 Düşdi 'aşk odı bu cânâ yakdı kül itdi beni / Kül olunca yañmaz oldu nâr-ı sūzânun benüm

²²⁶³AN, i. 43/2 Bir pîr-i kâmil bul çalış nâ-puhtesin 'ışk ile piş / Ğayb-ı 'amaya pek yapış çün sırr-ı insân gizlidür

²²⁶⁴C, terk. 1/XI/6 Ben 'ışk ile âteş-zen-i hâr ü has-i evhâm / Sen 'akl ile vâdi-i hayâlâtta hâyif

²²⁶⁵C, g. 250/4 Tâb-ı temmüz-ı 'ışk ile yandı zemîn-i dil / Ben hâke sâye salmadı ol nev-nihâl ise

²²⁶⁶AN, i. 114/10 Nürî ol sâdik 'ışk ile yanık / Dâ'imâ 'âşık zindedür zinde

Aşkın ateşi, âşığı yakar.²²⁶⁸

Aşk ateşi, âşığı ezelden beri yakmaktadır.²²⁶⁹

Aşk, Hakk (Allah) yolunda gidenleri yakar.²²⁷⁰

Âşık, aşta bî-pervâ yanar.²²⁷¹

Aşk, ateşle yakıp inletir.²²⁷²

Aşk mumu, âşığın dil (gönül) pervanesini yakmıştır.²²⁷³

Derviş aşk ateşinde yanar.²²⁷⁴

Aşk, âşıkların vücudunu yakmadan, onlara zülâl suyu vermez.²²⁷⁵

Aşk ateşi uyandığında, aşk denizleri kaynar ve âşığın gözü sel gibi akar.²²⁷⁶

Aşk, ateşinde erittiklerini altına dönüştürür.²²⁷⁷

Aşk ateşle pişmek güzeldir.²²⁷⁸

Aşkın hararetinin gücü, güneşi zerrenin titreyişi ile bir eder.²²⁷⁹

---

²²⁶⁷AN, i. 73/1 Ey beni 'ışk âteşine yanduran / 'Işk senüñ 'âşık senüñ ma'sûk senüñ / Hem seven hem sevilen hem sevdüren / 'Işk senüñ 'âşık senüñ ma'sûk senüñ

²²⁶⁸NM, 29/5 Her nere varsam yakar bu cânımı 'aşk ateşi / Yana yana külli pür-nâr olmuşam yâ Rab meded

²²⁶⁹NM, 152/1 Ezelden nârına 'aşkuñ yana geldüm cihân içre / Akıtdum nice dem yaşlar gözümden tolu kan içre

²²⁷⁰SG, 99/5 'Aşk âteşiyle turma yan / Āksun gözinden yaş u kan / İñiler mi hiç baş ile cân / Hak yolına gidenlere

²²⁷¹AN, i. 6/3 Ko teni cânı / Fânî ol fânî / Yamı gör yanı / 'Işka bî-pervâ

²²⁷²NM, 69/1 Dertliyüm dermâna geldüm dertli olan iñiler / Yanmışam 'aşkuñ odına oda yanan iñiler

²²⁷³AN, i. 98/4 Şem'-i 'ışka yandı dil pervânesi / Küllî kül oldı vücudı hânesi / Yâ nesi kaldı fakîrûñ yanası / N'eylesün bî-çâre 'âşık n'eylesün

²²⁷⁴SG, 55/3 'Aşk odına yan / Ola gör pür-yân / Câmı kıl kurbân / Derviş ol derviş

²²⁷⁵AN, i. 70/3 'Âşıklarun vücudını 'ışk odı yakmadan / Hiç el virür mi anlara âb-ı zülâl-i 'ışk

²²⁷⁶NM, 180/2 Uyandı çün nâr-ı 'aşk kaynakı ebhâr-ı aşk / Her yañaya çağlanup akdı gözüm sel oldı

²²⁷⁷NM, 97/2 Alçakdan alçak yüriye toprak içinde çürüye / 'Aşk ateşinde eriye altun gibi sızmak gerek

²²⁷⁸NM, 61/4 Visâlün derdine düşmek yanup 'aşk odına pişmek / Sonuñda saña irişmek ne güzeldür ne güzeldür

Aşk ateşinden bir parça dokunsa (on sekiz bin âlemi) göz açıp kapayana kadar yakar.²²⁸⁰

Aşk hararetini taşıyan âşığın yakıcı sözleri dil (gönül) erbabının cânını yakar.²²⁸¹

Aşk ateşinin zerrecesi varlığı yakmaya yeter. Aşk ateşi, Hakk'tan (Allah) başka hiçbir varlık istemez.²²⁸²

Âşık, varlığını aşk ateşinde yakmıştır.²²⁸³

Aşk ateşi her şeyi kül edip kavurur.²²⁸⁴

Aşk ateşinde yananlar, mecazdan geçip hakikat denizine dalabilir.²²⁸⁵

Aşk pazarına gelene ve aşk ateşinde yanana selâm verilir.²²⁸⁶

Vücudunu aşkla yakan, vahdet âleminde Sübhan (Allah) ile birlik sürer.²²⁸⁷

Nefsini aşk ateşiyle yakan erin gönlünde keder kalmaz ve o er, erlere serdar olur.²²⁸⁸

Aşk ateşiyle yananlar Hân'ı (Allah) bulur.²²⁸⁹

Aşk ateşinde yananın kalbinde, varlık yokluk hiçbir şey kalmaz.²²⁹⁰

Hakk (Allah) derdi olan, varını aşk ateşinde yakar.²²⁹¹

---

²²⁷⁹C, g. 134/2 Lerziş-i zerreyi hurşid ile yek-sân itmiş / Eser itdükte dil-i 'âleme tâb-ı teb-i 'ışk
²²⁸⁰NM, 77/6 Tarfetü'l-'ayn içre yakar cümlesin / Ger tokınsa nâr-ı 'aşkdan bir kabes
²²⁸¹AN, k. 1/19 Yakdı erbâb-ı dilüñ cânını süz-ı sühanuñ / Nüriyâ sende ne bu mertebe germiyyet-i 'ışk
²²⁸²NM, 142/6 Zerrece 'aşk odı kimde olsa yakar varlığın / 'Âşk odı ister ki Hak'dan ğayrı hîç var olmasun
²²⁸³SG, 101/2 Sular gibi dâ'im turmaz akaruz / Varlığımız 'aşk odına yakaruz / Her kande bakarsak Hakk'a bakaruz / Zâkir kullardanuz elhamdu li'llâh
²²⁸⁴NM, 185/4 'Aşk odı şöyle yakupdur cism ü cihânı terk idüp / Kül idüp kavurdılar cümle vücüd harmânını
²²⁸⁵H, i. 231/4 Görüp Pervâneyi andan sebak al / Göyündür nâr-ı 'aşka per ile bâl / Mecâzı ko hakikat bahrına dal / Yürü bülbül kadîmi âşiyâna
²²⁸⁶NM, 167/1 Essalâ her kim gelür bâzâr-ı 'aşka essalâ / Essalâ her kim yanarsa nâr-ı 'aşka essalâ
²²⁸⁷SG, 100/5 'Aşk ile zenb-i vücûdı mahv idüp Ğaybî yok ol / 'Âlem-i vahdetde birlik süresin Sübhân ile
²²⁸⁸AN, i. 7/2 Âteş-i 'ışk ile ger nefsinı yaksa bir er / Komaya dilde keder erlere serdâr ola
²²⁸⁹NM, 184/4 Bu nâr-ı 'aşka yananlar bihâr-ı şevka talanlar / Gözünden yaş ile kanlar dökün bulmaz mı sen hânı
²²⁹⁰SG, 15/5 Âteş-i 'ışk-ı muhabbetde yanup / Kalbünüzde kalmaya nâ-büd u büd

Aşk ateşine girmek için cân atana, ateş gül bahçesi olur.²²⁹²

Ölümden kurtulmak isteyen âşık aşk ateşiyle döne döne cisim ve tenini kebab etmiştir.²²⁹³

Envar isteyen, aşk ateşinde yanmayı göze alır.²²⁹⁴

Aşk ateşi dildedir (gönül).²²⁹⁵

Aşk ateşi dilde (gönül) bir çerağ yakmış, baş üstünde dağ üstüne dağ vurmuştur.²²⁹⁶

Aşkın mumu, dil (gönül) ateşiyle yakılır.²²⁹⁷

Aşk ateşine dil (gönül), kendi rızası olmadan düşer.²²⁹⁸

Aşkın hararetinin gücü, dili (gönül) ateş denizine çevirir.²²⁹⁹

Aşk eteğini tutan, kendi yakasını yırtar.²³⁰⁰

Sevgili, âşığı aşk ateşinin dumanının içine atmıştır.²³⁰¹

Aşk ateşiyle cânını yakan tevhid kokusunu duyar.²³⁰²

Aşk ateşiyle yananların eğlencesi tevhiddir.²³⁰³

---

²²⁹¹AN, i. 76/3 Var ise sende derd-i Hak / Varuñı nâr-ı 'ışka yak / Kaldur hicâbı Hakk'a bak / Tevhîde gel tevhîde gel

²²⁹²NM, 3/11 Bülbül oluban ötegör gül gibi açıl tütegör / 'Aşk odına cân atagör gülzâr ola nîrân saña

²²⁹³NM, 12/7 Ger ölümden kurtulam dirseñ yüri var 'âşık ol / Döne döne 'aşk odıyla cism ü cânı kıl kebâb

²²⁹⁴AN, i. 101/6 Bâl ü per kayırmadı pervâne-veş / Nâr-ı 'ışka yandı envâr isteyen

²²⁹⁵C, g. 219/5 Mest-i mey-i 'ışkam dü cihândan haberüm yok / Cevrî bu kadar lütf ı olurmuş günehüñ de

²²⁹⁶AN, i. 64/1 Yakdı 'ıřkuñ nârı dilde bir çerâğ / Urdı sinem başına dâğ üzre dağ

²²⁹⁷C, g. 233/2 Yak süz-ı derünuñla çerâğ-ı dil-i 'ışkı / 'Uşşâk-pesend olmağa lâyıık eser eyle

²²⁹⁸C, g. 220/6 Düşmege nâr-ı 'ışka ey Cevrî / Şevk-i bî-ihtiyâr var dilde

²²⁹⁹C, g. 135/1 Feyz-i mihrüñle dil oldı yem-i âteş-kef-i 'ışk / Cevher-i âteşi âb eyledi tâb-ı tef-i 'ışk

²³⁰⁰H, i. 44/2 Bülbül oluban öten / Cân oynayuban üten / 'Aşkın eteğın tutan / Çāk etmeye mi yaka

²³⁰¹C, g. 60/4 Derün-ı 'ışka âteş saldı dilde tâb-ı ruh-sârı / Degül başumdaki sevdâ anuñ düd-ı siyâhidur

²³⁰²NM, 19/1 Yakup 'aşk odına cânı meşâmuñ bü-yı tevhîd it / Kamuya yek nazar birle şuhüduñ rü-yı tevhîd it

Aşk ateşi, manada gülistandır.²³⁰⁴

Aşkla yanan, lezzet bulur.²³⁰⁵

Aşk, pervaneyi yakar.²³⁰⁶

Pervane, aşk ateşiyle yıkanmıştır.²³⁰⁷

Bülbül, aşk ateşinin pervanesidir.²³⁰⁸

(Bülbül), daha evvel yandığı hâlde aşk ateşine pervane gibi atılmak ister.²³⁰⁹

Aşk ateşi bülbülün içine düşmüştür.²³¹⁰

Kendini ateşlere atan Halilullah, aşk gülzarının bülbülüdür.²³¹¹

Gönül, aşk ateşine cânını atmak istemez.²³¹²

Zamane dervişleri aşk ateşinde yanmaz.²³¹³

9.73.Aşk, bir denizdir.

Aşk, sonu olmayan denizdir.^{2314, 2315}

Aşk deryasının sahilini, aşka âşina olan Vamık ve Mecnun'a sormak icap eder.²³¹⁶

²³⁰³NM, 60/1 Hakk'ı seven 'âşıkların eğlencesi tevhid olur / 'Aşk odına yanukların eğlencesi tevhid olur

²³⁰⁴C, g. 179/2 'İşk âteşine sine-i sūzân ile girdüm / Ben âteşi ma'nide gülistâna getürdüm

²³⁰⁵AN, i. 5/2 'İşk âteşine cânım yanmakda bulur lezzet / Çün şem'-i cemâlünle pervaneyem ey Mevlâ

²³⁰⁶AN, i. 57/4 Yanarsa cihân halkı kamu kılca kayırmaz / Şem'ine olan 'ışk ile pervâne-i ihlâs

²³⁰⁷H, i. 70/4 Gûş eyleyip vücûdun zenb-i kelâmını / Pervâne nâr-ı 'aşk ile varın yuyup gelir

²³⁰⁸NM, 101/6 Eger öldürmese oğlanı soñı fâsık olurdu / Bu bağıñ bülbülü 'aşk odına pervâne gerek

²³⁰⁹NM, 95/2 Pervâne gibi ateşe dâ'im cân atarsın / Evvelde bu 'aşk odına sen yaña mı geldün

²³¹⁰NM, 99/1 Gözlerini n'oldu bî-dâr eyledün / Ah u efgâni saña yâr eyledün / 'Aşk odıyla içüni nâr eyledün / N'oldu bülbül işüni zâr eyledün / Ne sebepden 'azm-i gülzâr eyledün

²³¹¹NM, 167/4 Kendini odlara atan şol Halilullâh gibi / Cân u dilden bülbül-i gülzâr-ı 'aşka essalâ

²³¹²NM, 109/2 Gel ey 'aşk odına pervâne gibi cânın atmayan / Gice gündüz işi bülbül gibi zâr olmayan gönül

²³¹³SG, 115/14 Er yolına düşmedi / 'Aşk odına pişmedi / Büsbütün tutuşmadı / Zamâne dervişleri

²³¹⁴C, g. 122/4 Yok bizde ümid-i vasl-ı dil-dâr / Ğark-ı yem-i bî-kenâr-ı 'ışkuz

²³¹⁵AN, i. 50/1 Yine cüş eyledi 'ummâni 'ışkuñ / Gönül Allâh'a 'âşıkdur yeñilmez / Cülüs itdi bugün sultânı 'ışkun / Gönül Allâh'a 'âşıkdur yeñilmez

²³¹⁶C, g. 198/5 Vâmık u Mecnûna sor Cevri kenâr-ı râhatı / Sâhil-i deryâ-yı 'ışkı âşinâsıdur bilen

Aşk, dile gelen her şeyi söyletir, dipsiz denizleri boylatır, insanın adını kötüye çıkarır.²³¹⁷

Aşk denizine düşende kenar ümidi kalmaz.²³¹⁸

Aşk denizinin her bir katresi deryadır.²³¹⁹

Aşk denizinin bir katresini hazmetmek zordur.²³²⁰

Aşk denizinin menbaı evliyaların kalpleridir.²³²¹

Aşk denizine dil (gönül) dalar.²³²²

Aşk denizine dalanlar, meclise girebilir.²³²³

Hakk (Allah) yolunun âşıkları, aşk deryasına girmiştir.²³²⁴

Şevk ve sürür, zevk ve huzur aşkla mümkün olur. Aşk deryasının dalgalarıyla kâinat zuhur olur.²³²⁵

Aşk deryası, hubb (sevgi) yeliyle dalgalanmıştır.²³²⁶

Aşk denizinin dalgaları Nuh'un gemisini değil, feleğin gemisini batırmıştır.²³²⁷

---

²³¹⁷SG, 22/3 Dile ne gelse söyledür / 'Aşk hâli zîrâ böyledür / Dipsüz denizler boyladur / 'Aşk âdemi bed-nâm ider

²³¹⁸C, g. 23/5 Fütâde-i yem-i 'ışkuında yok ümmîd-i kenâr / Bulunmaz anda dil-i Hızra da kenâr-ı ümîd

²³¹⁹AN, i. 8/6 Bahr-i 'ışkuñ çünki her bir katresi deryâ olur / Hazmına kâdir olan yârân-ı 'ışka es-salâ

²³²⁰AN, i. 8/6 Bahr-i 'ışkuñ çünki her bir katresi deryâ olur / Hazmına kâdir olan yârân-ı 'ışka es-salâ

²³²¹SG, 105/3 Bahr-ı 'aşkuñ menba'ıdur bil kulüb-ı evliyâ / Bahr-i 'aşka talmayanlar gelmesün bu meclise

²³²²AN, i. 72/3 Dil bahr-i 'ışka talmağa / Cân dürr-i şevki bulmağa / Lütfa bahâne olmağa / 'Āşıklarūñ n'itmek gerek

²³²³SG, 105/3 Bahr-ı 'aşkuñ menba'ıdur bil kulüb-ı evliyâ / Bahr-i 'aşka talmayanlar gelmesün bu meclise

²³²⁴AN, i. 124/3 Deryâ-yı 'ışka girdiler / Dürr-i mahabbet dirdiler / Hakk'ūñ cemâlin gördiler / Hak yolunuñ 'âşıkları

²³²⁵H, i. 77/5 'Aşk iledir şevk u sürür / 'Aşk iledir zevk u huzür / Bu kâinât etdi zuhür / Mevc urdu çün deryâ-yı 'aşk

²³²⁶H, i. 165/2 Kenz-i mahfiden zuhûra geldi eşya lâ-cerem / Bâd-ı Hubb ile temevvüc etdi çün deryâ-yı 'aşk

Aşk denizindeki ters rüzgâr, gönül gemisini alabora edip onu sahile sürüklemiştir.²³²⁸

Aşk denizinin dibindeki lülü ve mercanların dalgıcı âşıktır.²³²⁹

Âşık, deryaları bir katre bile saymayan aşk denizidir.²³³⁰

Âşık, Mevlâ aşkıyla dolmak, aşk denizine dalmak için Mevlâ'ya (Allah) yalvarır.²³³¹,
2332

Aşk denizinin mana sadeplerini bulanlar, âşıkların şahlara layık incilerini bulabilir.²³³³

9.74. Aşk beladır.

Aşk beladır, yükür.²³³⁴

Aşk ehlinin başı belaya girer.²³³⁵

Aşk yolunun ağrısı çoktur, her menzili bin bela yeridir.²³³⁶

Aşkın yolu belalı, kazancı cefalıdır.²³³⁷

Aşk şehrinde bela vardır.²³³⁸

Aşkın belasından kaçanlar, velâsına (yakınlık) layık olamaz.²³³⁹

²³²⁷C, g. 141/3 Keşî-i Nüh degül fülk-i felek ğarka varur / Mevc-hîz olsa eger cüş u hurüş-ı yem-i

²³²⁸C, g. 255/3 Keşî-i dil sâhil-i gamda nigün olmuş yatur / Bahr-ı 'ışk içre muhâlif rüzgâr olmuş

²³²⁹NM, 65/9 Bahr-ı 'aşkuñ ka'rına ğavvâs oliban talmışam / Cümleten celb-i metâ'um lü'lü vü

²³³⁰C, terk. 1/IX/5 Tüfân ile hem-ser geçinür mevc-i belâyam / Deryâları bir katreye saymaz yem-i

²³³¹H, i. 46/2 'Aşkın ile doldur bizi / Çok ağladık güldür bizi / Tut elimiz kaldır bizi / Rabbi'm

²³³²H, i. 47/2 Neye iltür bilmezem bu hâl bizi / Kendi kendimize koma al bizi / 'Aşkın şevkîn

²³³³AN, i. 117/6 Ğavvâs-ı bahr-i 'ışk ol ma'nî sadeplerin bul / Bulmak diler iseñ yol şevvâr-ı 'âşıkâna

²³³⁴AN, i. 71/5 Çün kimse sâlim olmadı bir yük götürmedi / Olsa bu bendenüñ yüki bâri belâ-yı 'ışk

²³³⁵C, g. 4/3 İder âzürde ya murğ-ı belâ ya tîşe-i mihnet / Bu vâdîde olur 'ışk ehline bir derd-i ser

²³³⁶C, g. 63/2 Çokdur batarı tarîk-ı 'ışkuñ / Her menzili biñ belâ yeridür

²³³⁷NM, 98/2 'Aşk yolu belâlıdır her kârı cefâlıdır / Canuñdan ümîdün kes cânâne irem dirseñ

²³³⁸C, g. 243/4 Ser-mâye lütfiderse nigâhuñ girişmeye / Sevdâ-gerân-ı şehri-i belâsüd-mend ola

Aşk belasına düşenin, yâre kavuşma ümidi olmaz.²³⁴⁰

Yâr belası (aşk), âşığa devlettir.²³⁴¹

Aşk belası âşığı kemana döndürür.²³⁴², ²³⁴³

Aşkın mutluluğunun sevinci âşığı kederlendirir. Aynı zamanda aşkın gamının belası âşığı mutlu eder.²³⁴⁴

Aşk, bir beladır ve âşıklar onu sever. Aşk için âşık başını feda eder.²³⁴⁵

Aşk belası âşığa feryat ve yas ettirecek kadar çetindir.²³⁴⁶

Aşk bezminde olanların, Rahman'ın (Allah) rahmetiyle, dertleri ve belaları âsân olur (kolaylaşır).²³⁴⁷

Sevgilinin bela bulutuna benzeyen kaşları, âşıkları korkutup ağlatır.²³⁴⁸

9.75. Aşk, aklı divane eder.

Aşkın sırrı akılla anlaşılabilir.²³⁴⁹

Aşkın vücut bulmasına aklın kibri izin vermez.²³⁵⁰

²³³⁹AN, i. 61/2 Belâsından kaçan 'ışkuñ velâya olmadı lâyık / Kamı bir 'âşık-ı sâdık ki almışdur belâdan haz

²³⁴⁰C, g. 121/5 Belâ-yı 'ışka düşdüñse ümîd-i vasl-ı yâr itme / Mahabbet bahrına ey Cevrî-i şeydâ kenâr olmaz

²³⁴¹AN, k. 2/18 Devlet bilürüz belâ-yıyârı / Lezzât-i 'anâya mâliküz biz

²³⁴²C, g. 60/1 İden dünyâyı 'âşık dil-firîbâne nigâhıdır / O fettânuñbelâ-yı 'ışkı bir bıkır-i ilâhîdür

²³⁴³C, tah. 5/1 Bâr-ı belâ-yı 'ışk ile dönsem kemâna ben / Olsam hadeng-i cevri ü cefâña nişâne ben / Rencîde olmayup yine devr-i zamâna ben / Evzâ'-ı çarha zerrece bulmam bahâne ben / Derd ü belâyâ geldüm efendi cihâna ben

²³⁴⁴C, terk. 1/IX/2 Gam-gin-i dem-i 'ıyş-i tarab-nâk-i neşâtam / Hurrem dil-i endüh u belâ-yı gam-ı 'ışkam

²³⁴⁵C, g. 96/1 Biz pey-rev-i 'uşşâk-ı belâ-perver-i 'ışkuz / Kurbân-ı gam-ı yâr u fedâ-yı ser-i 'ışkuz

²³⁴⁶C, tah. 5/2 Zâr ü nizâr iderse gamuñ cân ile teni / İtmem belâ-yı 'ışk ile feryâd u şîveni / Mihr ü vefâ ümîdin ider sanma sen beni / Cevr ü cefânı çekmege sevdi gönül seni / Derd ü belâyâ geldüm efendi cihâna ben

²³⁴⁷AN, i. 48/6 Ol bezme irse mübtelâ âsân olur bâr-ı belâ /Derdi olur 'ayn-i devâ rahm eyleyüp Rahmân'umuz

²³⁴⁸C, k. 4/41 Ebrûlaruñ ebr-i belâ bârânı şemşîr-i kazâ / 'Aşk ehlini bu mâcerâ havf ile giryân eyledi

²³⁴⁹C, g. 198/4 Ehl-i hikmet 'akl ile hall idemez bu 'ukdeyi / Sırr-ı 'ışkı 'âlemüñ müşkil-küşâsıdır bilen

Aşk akli ve dili (gönül) yağmalar.²³⁵¹

Aşk, aklın endişelerinin âfetidir.²³⁵²

Aşkın hüneri kaza remizlerini halletmektir.²³⁵³

Nâdânda aşkı anlayacak izan yoktur.²³⁵⁴

Aşk, divane eder.²³⁵⁵

Aşk mezhebinde akıl, divane; zühd ise kederli sarhoştur.²³⁵⁶

Aşk himmeti, aklın yüce değerini alaşağı etse (akıl) bu zaferin sebebine şaşılmaz.²³⁵⁷

Aşk, ukalanın sıkıntısına devadır.²³⁵⁸

Aşkın doğurduğu kargaşa akli delirtir.²³⁵⁹

Aşk, aklın gerçekleşmesinden korktuğu şeydir.²³⁶⁰

Aşka düşenin yerde ve gökte kararı kalmaz, ihtiyarı elden gider.²³⁶¹

Aşk, varlığı saçıtırır, kişide ihtiyar bırakmaz, akli alır.²³⁶²

Aşk ticareti, delilik nakdiyle yapılır.²³⁶³

²³⁵⁰C, g. 176/5 Nahvet-i 'aklam ki virmem zerrece 'ışka vücüd / Hem neye biñ 'akli meftün eyler etvârum benüm

²³⁵¹AN, k. 1/1 Virdi yağmaya yine hüş u dili gayret-i 'ışk / Ne 'aceb hâle düşürdi bizi bu hâlet-i 'ışk

²³⁵²C, terk. 1/X/1 'Akl âyet-i hikmet haber-i sun'-ı Hudâdur / 'İşk âfet-i endişe-i 'aklı hukemâdur

²³⁵³C, terk. 1/X/6 'Aklun haberi mes'ele-i ma'nî-i mübhem / 'İşkuñ hüneri hall-i rumüzât-ı kazâdur

²³⁵⁴C, terk. 2/IV/3 'Āşıkumdur diyü fahr eyledüğün nâ-dânda / 'İşkî fehm eyleyecek zerrece iz'ân olsa

²³⁵⁵AN, i. 81/2 Beni dîvâne kıldı 'ışkı ile / 'Aklımı aldı gitdi âl-i cemâl

²³⁵⁶C, g. 134/4 'Akli dîvâne kılup zühdi ider mest-i harâb / Böyledür işte sülük eyler iseñ mezheb-i 'ışk

²³⁵⁷C, g. 16/1 Himmet-i 'ışk eylese kadr-i bülend-i 'aklı pest / Eylemez hikmet te'accüb dest-i ber-bâlâ-yı dest

²³⁵⁸C, terk. 1/X/3 'Akl eyleyemez derd-i dil-i 'âşıkâ çâre / 'İşk ise devâ-yı hafâkân-ı 'ukalâdur

²³⁵⁹C, g. 136/4 'Akli itmezdi dâğ-dâr cünün / Olmasa hâli fitne-perver-i 'ışk

²³⁶⁰C, terk. 1/X/1 'Akl âyet-i hikmet haber-i sun'-ı Hudâdur / 'İşk âfet-i endişe-i 'aklı hukemâdur

²³⁶¹H, i. 72/2 Düşeli aşkıma yârin / Yerde gökde yok kararın / Gitdi elden ihtiyârın / Neyleyeyin gönül seni

²³⁶²H, i. 77/2 Kimde kim 'aşk ede karar / Varlığını eyler nisâr / Komaz kişide ihtiyâr / Aklın alır sevdâ-yı 'aşk

Akılla ölenler aşkla dirilir.²³⁶⁴

Aşk tufanına akıl Nuh'unun gemisi dayanmaz.²³⁶⁵

Aşkı akıyla fark eden talip, akla bigâne aşka hemdem olur.²³⁶⁶

Divaneler, akılı aşkın kaydına bend olarak bağlamıştır.²³⁶⁷

Dîvâneler aşk yolunu tutup, aşk divanına varmışlardır.²³⁶⁸

Aşk zevki, akla safâ verir.²³⁶⁹

Aşka sahip olan âkil olur.²³⁷⁰

9.76.Aşk, ağlatıp inletir.

Aşk, inletir.²³⁷¹, ²³⁷²

Aşk, Kays'ı yıllarca ağlatıp inletmiştir.²³⁷³

Aşka aşına olan sürekli âh u zâr eder.²³⁷⁴

Kadı aşk yolunda yorulmuştur, ah vah eder.²³⁷⁵

---

²³⁶³C, g. 96/6 Cevrî gibi ser-mâye-dih-i hâce-i 'akluz / Biz nakd-ı cünün ile ki sevdâ-ger-i 'ışkuz
²³⁶⁴SG, 105/5 'Akl ile ölüp yine 'aşk ile dirilmek gerek / Ölmedin ön ölmeyenler gelmesün bu meclise
²³⁶⁵C, kıt. 79/10 Tayanmaz keştî-i Nüh-ı hired Tüfânına 'ışkuñ / Necât ümmîdin isterseñ o sâhilden girizân ol
²³⁶⁶SG, 29/3 'Aklile 'aşkı fark iden tâlib / 'Akla bî-gâne 'aşka hem-demdür
²³⁶⁷AN, i. 8/4 'Akılı 'ışkuñ kaydına bend eyleyenler kandadır / Gelsün ol dîvâneler dîvân-ı 'ışka es-salâ
²³⁶⁸AN, i. 48/5 Çün râh-ı 'ışkı tutdılar dîvân-ı 'ışka yetdiler / Feryâd ile pür itdiler dîvâneler dîvânumuz
²³⁶⁹C, g. 51/2 Zevk-ı 'ışkı yalıñuz sanmañ dil-i mestümdedür / Ol safâdan bir eser hem 'akl-ı hüş-yârumdadır
²³⁷⁰C, terk. 1/X/8 'Âkıl aña dirler ki ola 'ışk ile hem-râh / Dîvâne odur kim yürüye 'akl ile her gâh
²³⁷¹H, i. 52/7 Kimisi 'aşk ile nâlân olurlar / Kimisi gül gibi handân olurlar / Kimi bende kimi sultân olurlar / Bu sultân ile bu kullar nedendir
²³⁷²AN, i. 101/5 Eylesün bülbül gibi efgân u zâr / 'İşk-ı Hak bāğında gülzâr isteyen
²³⁷³NM, 138/4 Kaysı nice yıl ağladup inlemedi mi aşk / Alsañ n'ola bir togrıca Leylâ haberin sen
²³⁷⁴NM, 104/1 Āşinâ-yı 'aşk olandan âh u zâr eksük degül / Keşt-i bahre demâdem rûzgâr eksük degül
²³⁷⁵SG, 16/5 Kâdı bu 'aşk yolunda yorıldı âh kaldı vâh / Mahz-ı feyz-i Hudâ'dur gaybî erkâna lezîz

9.77.Aşk, mahveder/kahreder.

Aşk, âşığı mahveder.²³⁷⁶

Aşk bir deri bir kemik bırakır.²³⁷⁷

Aşk askeri, uğradığı şehirleri viran eder.²³⁷⁸

Aşk kakhârı, varlık mülkünü harap etmiştir.²³⁷⁹

Aşkla vücudun zerresi mahvolunca cümle gâib (tâlibe) hazır hâle gelir.²³⁸⁰

Aşka dil (gönül) bağlayanların ciğeri dağlanır.²³⁸¹

Aşk geldiğinde her şey gider.²³⁸²

9.78.Aşk bezmi

Âşık, ta ezelde aşk içinde rüsva olmuştur.²³⁸³

Aşk cürasından ezelde içen, rûhânî şevk ile mamur olur.²³⁸⁴

Ezel bezminde aşk kadehinden içen talip-i dîdâr olup haşre dek ayılmaz.²³⁸⁵

Aşkın sırlarına Elestin nüktesini bilenler mahrem olur.²³⁸⁶

---

²³⁷⁶SG, 47/5 Gaybi 'aşkında anuñ mahv olalı / Birdir aña nûrumuzla nârimuz
²³⁷⁷AN, k. 3/6 Cā-be-cā yakdı karanfüller başında meş'ale / 'Işk ile lâgar-miyān olmuş ser-ā-pā
üstühān
²³⁷⁸NM, 186/2 Her kimüñ kim şehrine uğradı 'aşkuñ 'askeri / Hep 'imāratuñ anuñ bir demde vîrān
eyledi
²³⁷⁹SG, 3/3 Varlıgumuz mülkini kakhâr-ı 'aşk itdi harāb / Li-meni'l-mülk nüktesine hem su'ālüz
hem cevāb
²³⁸⁰SG, 5/4 Vücuduñ zerresin 'aşk ile mahv it / Saña hâzır ola hep cümle gā'ib
²³⁸¹AN, i. 32/7 Olar kim 'ışka dil bağlar / Bu Nürî-veş ciğer dağlar / Eger tağlar eger bağlar / Saña
'āşık seni ister
²³⁸²AN, i. 21/1 Kapladı 'āşıklarūñ kalbin keder / El-ğiyās ey 'ışk-ı Mevlā el-ğiyās / Her kaçan sen
gelseñ ol turmaz gider / El-ğiyās ey 'ışk-ı Mevlā el-ğiyās
²³⁸³NM, 76/1 Tā ezelden biz bu 'aşk içinde rüsvā olmuşuz / İsmimizdür söylenen ma'nāda 'anka
olmuşuz
²³⁸⁴NM, 65/4 Kim ki 'aşkuñ cür'asından çünki nüş itdi ezel / Lā-cerem ol şevk-i rûhāni ile
'ümrādadur
²³⁸⁵H, i. 165/3 Tālib-i dîdār olup ayılmaya tā haşre dek / Kim ki nüş ede ezel bezminde ger sahbā-yı
'aşk
²³⁸⁶C, g. 16/5 Tab'-ı Cevrî rāz-ı 'ışka mahrem-i dîrinedür / Sözlerin derk itmez illā nükte-fehmān-ı
Elest

Aşk, sadık âşıklarını bezmine davet eylemiştir.²³⁸⁷

Aşk bezminin meyhanesi gönüldür.²³⁸⁸

9.79.Aşk meydanı

Aşk meydanına baş açıp girilir.²³⁸⁹

Aşk meydanına, mestane naralarıyla girilir. Âşık, kılıcı ve kalemiyle aşk ülkesinin şahıdır.²³⁹⁰

Aşk meydanına giren Hakk (Allah) yolunun âşıkları, maksuda ermiştir.²³⁹¹

Hakk'a (Allah) vuslat isteyen, aşk meydanında aşk dârını çekmelidir.²³⁹²

Aşk meydanının topu da çevganı da Hû'dur (Allah zikri).²³⁹³

Ay, güneş, dokuz kat felek ve arşın etrafındaki melekler aşk meydanında cevlan etmektedir.²³⁹⁴

9.80.Aşk yolu

Aşkın yol göstericisi, Menzil-i maksud'dur (Allah).²³⁹⁵

Aşkın tutkusu sevgiliye giden yoldaki perdeleri açar.²³⁹⁶

---

²³⁸⁷AN, i. 8/3 'Âşık-ı sâdıkların bezmine da'vet eylemiş / Bâb açık yol toğrıdur eyvân-ı 'ışka es-salâ

²³⁸⁸AN, i. 79/1 Bezm-i 'ışkuñ sâkiyâ mey-hânesidür bu gönül / Lî-ma'a'llâh hamrinüñ hum-hânesidür bu gönül

²³⁸⁹NM, 158/5 Baş açıp girerüm 'aşk meydânına / Mansûr olurum "ene'l-hak" dârına / Yanmakda Niyâzî şevkuñ nârına / Yanalum 'âşıklar Mevlâ derdiyle

²³⁹⁰AN, mu. 4/2 Derd ile meydân-ı 'ışk içre revâ bassam kadem / Na'ra-i mestâneler ursam derünî dem-be-dem / Milk-i 'ışkuñ şâhıyam destümedür seyf ü kalem / Şâh-ı 'ışkam nâle vü âhum menüm tabl ü 'alem / Hayme vü hem sâyebânüm kubbe-i mînâ yeter

²³⁹¹NM, 195/1 Meydân-ı 'aşka girdiler Hak yolunun 'âşıkları / Maksûda bunda irdiler Hak yolunuñ 'âşıkları

²³⁹²NM, 185/5 Vasl-ı Hakk'ı isteyen cân u cihânı terk idüp / 'Aşk meydânında evvel dikdi anuñ darını

²³⁹³AN, i. 104/8 Hû ile feth oldı çün milk-i 'amâ 'âşıklara / Ma'nide meydân-ı 'ışkuñ topı hû çevganı hû

²³⁹⁴NM, 158/3 Ay u gün yıldızlar hem nüh felekler / 'Arşuñ etrâfında saf saf melekler / Meydân-ı 'aşkında cevlan iderler / Dönelüm 'âşıklar Mevlâ derdiyle

²³⁹⁵C, g. 198/1 Menzil-i maksûdı 'ışkun reh-nümâsidür bilen / Cây-ı zevki ol tarîkuñ pîşuvâsidür bilen

Aşkın cezbesi kalbi doğru yola sevk eder.²³⁹⁷

Aşk yolunda eşek ve at (hayvan) gidemez.²³⁹⁸

Aşk, âşığın gönül şehrini gele gide yol eylemiştir.²³⁹⁹

Aşk yolunda Rabb'in (Allah) isteğiyle pîr olunur.²⁴⁰⁰

Aşk yolunun yolcusu mutsuzdur. Aşk yolunda heves otları yetişmez.²⁴⁰¹

Aşk yolunda gözyaşı dereler gibi akar.²⁴⁰²

9.81.Aşk-Kalp

Hakk hanesi (kalp) aşkla mamur olur. O, amel şakirdinin üstadıdır.²⁴⁰³

Aşk, ölü kalpleri diriltir.²⁴⁰⁴

---

²³⁹⁶C, terk. 1/X/2 'Aklun şeref-i hikmeti keşf-i nazarıdır / 'İşkuñ eser-i cāzibesı perde-küşādur

²³⁹⁷SG, 15/2 Toğrı yola kalbünüz sevk eylemiş / Hamdüli'llāh cezbe-i 'ışk-ı Vedūd

²³⁹⁸NM, 77/4 Cism ü cānuñ ko yükün yeynildi gör / Rāh-ı 'aşka gidemez merkeb feres

²³⁹⁹H, i. 99/1 'Aşkın bu göñlüm şehrini / Gele gide yol eyledi / Dahi 'Ādem halk olmadan / Sen sultāna kul eyledi

²⁴⁰⁰AN, i. 14/5 Bi-hamdi'llāh basır itdün / Ma'ārifden habır itdün / Reh-i 'ışkuñda pır itdün / Şükür yā Rabbi yā Rabbi

²⁴⁰¹C, g. 244/4 Ol sālİK-i ser-menzil-i nā-kāmī-i 'ışkam / Bitmez has ü hāşāk-i heves reh-güzerümde

²⁴⁰²C, g. 121/1 Dem olmaz kim reh-i 'ışkunda eşküm cüybār olmaz / Yine ol serv-i dil-cū rahm idüp baña kenār olmaz

²⁴⁰³SG, 54/3 Hāne-i Hak 'aşk ile ma'mūr olur / Her 'amel şākird ü 'aşk üstād imiş

²⁴⁰⁴SG, 90/4 'Aşk ile ihyā ide mürde kulübı dem-be-dem / Feyz-i 'irfānı ile mi'rāc ide 'İsā-yı cān

10. AYNA

Ayna, üzerine akseden görüntüyü yansıtması işleviyle tarihin en uzak zamanlarından bu yana insanların ilgisini çekmiş, bu vazifesini nasıl yaptığı etrafında oluşan düşüncelerle edebiyatın ve şiirin de gündeminde yerini almıştır.

10.1.Aynanın evsafı

Divanlarımızı incelediğimiz şairlerin, ayna etrafında gönül, kalp, insan, kadeh vb. kavramların yanında mizac, bela, cân, tevhid gibi kavramlarla birlikte anlam ilişkileri geliştirdikleri görülmektedir. Bu düşüncelere göre mizaç aynası feyz ışığını parlatır. Allah'ın veçhinin aynası beladır. Ancak ârif olanlar, kendisinin Allah'a ayna olduğunun farkındadır. Gözün fiziki niteliği yönüyle yakından bakıldığında bir çeşit ayna gibi görünmesi gerçeği Nûrî'de şu düşünce ile karşımıza çıkmaktadır: Göz aynasında vahdet sırrı görülür. Gözün tevhid aynasını görebilmesi için idrakinin açılması gerekir. Cân aynasını felek kederlendiremez. Âlemnüma aynası şeyhtir.

10.2.Hz. Peygamber, Allah'ın aynasıdır.

Hız. Peygamber, Allah'ın aynasıdır. Allah, Hız. Peygamberin nurlu gönlünde veya veçhinde tecelli etmiştir.

10.3.Akıl, aynadır.

Ayna ile akıl arasında kurulan düşünceye göre aynanın cevherindeki sıvı akıldır. Akıl, insana önder olması gereken bir aynadır. Orada cânın sureti yansır.

10.4.Âlem, aynadır.

Allah'ın sanatını yansıtması yönüyle âlem bir aynadır, altı yüzü olan âlem/kesret aynasına Allah'ın cemâli yansır. Âleme teşbih edilen kesret, vahdeti gösteren bir aynadır. O aynada gören de görülen de her şey, insandaki nefeste

saklıdır. O nefes ruhların yaratılırken Allah'ın üflediği²⁴⁰⁵ nefestir. Ona mestur bir şey yoktur.

10.5.Gönül, aynadır.

Aynanın benzetildiği kavramlardan biri de gönüldür. (Bkz: Bu çalışmada gönül kavramı) Allah'ın veçhinin aynası olan gönül, aşkın zuhur ettiği bir aynadır.²⁴⁰⁶ Onda Hz. Peygamber'e duyulan aşkın manası olan âlemin sûretleri yansır. O, âlemnüma aynası gibidir.

Toza bulaşmış olsa da mana ve sûret aynasının özü olan gönül, bütün kederden arınıp musaffa olursa nurdan haz alabilir. Gönül aynasını Allah, dîdarıyla mücella kılar.

Araştırma konusu olan şairlere göre gönül aynası, Allah aşkı, Allah'ı zikir, muhabbet ile saflaşır. Bunun gerçekleşebilmesi için siva, gam, kin ve garaz kirinden onu arındırılması tavsiye edilir. Cevrî'de iki kez tekrar eden düşünceye göre onu saflaştırmanın başka bir yolu da aşk şarabından içmektir.

10.6.İnsan, aynadır.

İnsan ve insanın sûreti, Allah'a ve onun veçhine aynadır. Allah murad-ı ilahisi ile insanı cemâline ayna eylemeyi uygun bulmuştur. İnsanın Allah'ın aynası olması düşüncesinden başka Cevrî'de geçen başka bir düşünceye göre ise müminin gönlü mümine aynadır.

10.7.Kadeh aynadır.

İnsanı sekran eden şarap, aynı zamanda insanın en tabii hâllerinin de izhar olmasına neden olduğu için aynaya benzetilmiştir. Cevrî'de iki kez tekrar eden bu düşünceye göre şarabın sunulduğu kadeh bir çeşit ayna gibi tasavvur edilmiştir.

²⁴⁰⁵ Nefahütü: Hicr (15) suresinin "Hani Rabbin meleklerle, 'Ben kuru bir çamurdan, şekillendirilmiş balçıktan bir insan yaratacağım Onu düzenleyip içine ruhumdan üflediğim zaman, onun için hemen saygı ile eğilin" demişti' mealindeki 29. ayetinden iktibastr.

²⁴⁰⁶ İncelediğimiz divan şairleriyle aynı yüzyılda yaşamış Üsküplü Asiye Hatun'un şeyhine tevcihen yazdığı ve rüyalarını anlattığı mektuplarından birinde Asiye Hatun rüyada şeyhinin göğsünde güneş gibi bir aynanın parladığını görür. Aynı rüya içinde şeyhi bu durumu tabir eder ve der ki: "Bu âyine içine bakan kimse cemâl-i hazreti Allah[ı] müşahede eder." Bkz: Cemal Kafadar, **Kim Var İmiş Biz Yoğ İken**, Metis Yay., İstanbul 2009, s. 64-165.

İnsanların hâllerini gösteren kadeh aynası, iki âlemi on sekiz bin âlem olarak gösterir. Rind, kadehini zühde ayna olarak kullanır.

10.8.Kalp, aynadır.

Kalp bir aynadır. Oraya iki cihanın sırrının ve Allah'ın cemâlinin yansıyabilmesi için insan dışarı bakmayı bırakıp söz, fiil ve ahlâk temizlemelidir. Bunlardan başka kalp aynasını zikrin nuru cilalar.

10.9.Âşığın aynası mücelladır.

Âşığın aynaya benzetildiği dokuz düşüncenin yedisi Cevrî'de yer almaktadır. Bu düşüncelerde âşığın çeşitli şekillerde ayna gibi düşünülmeğe olduğu görülmektedir. Âşığın gönül aynası, her tür tozdan arınmıştır, mücelladır.

Âşık aşkın, hüsnün aynası veya ayna tutucusudur, ona bakanların kimisi kendini iyi, kimisi ise kötü görür. Bir düşüncede ise âşık, aşk ehlinin kırık bir aynası veya gönül ehlinin fena ruhunun aynasıdır. Başka bir düşünceye göre ise âlem, âşığın aynasıdır.

Âşık, kendini papağanlara konuşma idmanlarının yaptırıldığı sır aynasına²⁴⁰⁷ benzetir. Bu düşünce zımnen âşığın kendisini, mâşuğuna öğretecekleri olduğunu ve mâşuğunun talihli olduğu anlamını da ihtiva eder.

Âşığın gönlünün ve sinesinin aynaya teşbih edildiği başka bir düşüncede ise âşığın gönlü o kadar parlaktır ki güneş bile onun gördüğü âlemi göremez. Gönül âşığın heves tozundan pâk olan sinesini kıskanır.

10.10.Ayna Kavramında Edebî Düşünceler

Mizaç aynasını, feyz ışığı parlatır.²⁴⁰⁸

Hüda (Allah) veçhinin aynası beladır.²⁴⁰⁹

²⁴⁰⁷ A. Atilla Şentürk, **Osmanlı Şiri Kılavuzu**, C.1 OSEDAM Yay., İstanbul 2016, s.478.

²⁴⁰⁸ C, k. 17/5 Tab'ı bir pâk ü sâf âyine kim / Pertev-i feyz ile mücellâdur

²⁴⁰⁹ SG, 30/11 Belâ âyine-i vech-i Hudâ'dur / Belâdan kim kaçar Hak'dan cüdâdur / Belâ Hak'dan bize lütf u 'atâdur / Hakikat sūfilik incinmemekdür

Ârif (kendisinin) Hakk'a (Allah) ayna olduğunun farkındadır.²⁴¹⁰

Kesret âleminde vahdet sırrı göz aynasında görülür.²⁴¹¹

İdrak gözü açılırsa, göz tevhid aynasıyla görür.²⁴¹²

Cân aynasına çarh (felek) keder veremez.²⁴¹³

Âlemnüma aynası şeyhtir.²⁴¹⁴

10.11.Hz. Peygamber, Allah'ın aynasıdır.

Rahmân'ın (Allah) aynası Resûlullâh'tır (Hz. Peygamber).²⁴¹⁵

Mana suretli Zat'ın (Allah) aynası, Hz. Peygamber'in nurlu gönlüdür.²⁴¹⁶

Hakk'ın (Allah) aynası Habibullah'ın (Hz. Peygamber) veçhidir ve onda Rahmân'ın (Allah) sûreti tecelli etmiştir.²⁴¹⁷

10.12.Akıl, aynadır.

Akıl aynası, önder olmalıdır.²⁴¹⁸

Akıl aynasında cânın sureti yansır.²⁴¹⁹

Aynanın cevherindeki su (sıvı) akıldır.^{2420, 2421}

²⁴¹⁰H, i. 180/1 Mazhar-ı zât olduğun anlar mısın / 'Ârif iseñ aç gözün merdâne bak / Hakk'a mir'ât olduğun anlar mısın / 'Ârif iseñ aç gözün merdâne bak

²⁴¹¹AN, i. 113/3 Bulur bu 'âlem-i kesretde vahdet sırrını el-hak / Bakup mir'ât-ı a'yâna gören 'aynam 'ayân içre

²⁴¹²SG, 15/3 Dîde-i idrâkûñüz binâ ola / İdesüz mir'ât-ı tevhîde su'üd

²⁴¹³C, g. 248/1 Viremez çarh keder âyîne-i cânımuza / Konmadı gerd-i ta'alluk dahı dâmânumuza

²⁴¹⁴AN, i. 45/12 Ey kutb-ı 'âlem şeyh-i mâ / Âyîne-i 'âlem-nümâ / Şaşdum yolum ey reh-nümâ / Estagfiru'llahe'l-ğafûr

²⁴¹⁵H, i. 36/3 Âyine-i Rahmânî / Nûr-ı pāk-i Sübhânî / Sırr-ı Seb'u'l-mesânî / Sensin yâ Resûla'llâh

²⁴¹⁶C, k. 2/16 Nûr-ı sadrı zât-ı ma'nî-süretüñ âyinesi / Sırr-ı nutkı 'ilm-i tahkîk u yakîñüñ masdarı

²⁴¹⁷AN, i. 17/4 Ol tecellî eyleyen vechüñde ey mir'ât-ı Hak / Süret-i Rahmân'dürür Allâhü a'lem bi's-savâb

²⁴¹⁸C, terk. 6/II/4 Eyle mir'ât-ı akı pîş-i nihâd / Anda gör 'ayn-ı süret-i cânı

²⁴¹⁹C, terk. 6/II/4 Eyle mir'ât-ı akı pîş-i nihâd / Anda gör 'ayn-ı süret-i cânı

²⁴²⁰C, terk. 1/X/4 'Akl âb-ı ruh-ı cevher-i âyîne-i süret / 'İşk ise ol âyinedeki tâb u cilâdur

²⁴²¹C, terk. 1/X/4 'Akl âb-ı ruh-ı cevher-i âyîne-i süret / 'İşk ise ol âyinedeki tâb u cilâdur

10.13.Âlem, aynadır.

Ayna, âlemdir. Hüda'nın (Allah) sanatını yansıtır.²⁴²²

Ayna kâinattır, orada Allah'ın cemâli yansır.²⁴²³

Altı bir yanda görünen her şey, veçh-i Rahmân'ın (Allah) aynasıdır.²⁴²⁴

Allah'ın cemâli altı yüzlü kesret aynasında görülür.²⁴²⁵

Kesret, vahdetin aynasıdır.²⁴²⁶

Gören de görülen de ayna (yansıtan) da her şey insandaki nefeste saklıdır.²⁴²⁷

Âşığa dil (gönül) aynasında mestur bir şey yoktur.²⁴²⁸

10.14.Gönül, aynadır.

Gönül, Zât'ın (Allah) veçhinin aynasıdır.²⁴²⁹

Aşk, âşığın dil (gönül) aynasında zuhur eder.²⁴³⁰

Dil (gönül) aynasında Hz. Peygamber'in methinin şevkiyle Hz. Peygamber'e duyulan aşkın manası olan âlemin sûretleri yansır.²⁴³¹

Rindin dili (gönül) âlemnümâ aynası gibidir.²⁴³²

Gönül, toza bulaşmış olsa da mana ve sûret aynasının özüdür.²⁴³³

²⁴²²NM, 120/1

Hudâ'nun sun'ına âyine 'âlem / Düşüpdür Sâni'ün mir'âtı âdem

²⁴²³NM, 161/1

Ey bî-misâl vâhid hüsnün misâl içinde / Âyinenün gördü bir hûb cemâl içinde

²⁴²⁴NM, 33/5

'İbretile şeş cihetden görünen eşyâya bâk / Cümle bir âyinedür kim vech-i Rahmân

andadır

²⁴²⁵SG, 8/2

Mümkinâtuñ her biri âyine olup kendüye / Rû-yı kesretten cemâlün gösterüpdür şeş-

cihât

²⁴²⁶SG, 19/3

Vahdetün mir'âtıdur kesret kamu / Ahvele lâkin bu sır muğlak durur

²⁴²⁷NM, 120/4

Eger râ'î eger mer'i vü mir'ât / Kamunuñ aslıdur âdemdeki dem

²⁴²⁸C, g. 1/5

Sûret-i ma'nâ-yı dil benden nice mestür olur / Gün gibi âyinesi dâyim mukâbildür

baña

²⁴²⁹NM, 108/5

Gönlümi mir'ât-ı vech-i zât idüp / Ol tecellîyle beni mestâne kıl

²⁴³⁰C, g. 96/4

Eşkâl-i heves cilve-ger olmaz dilimizde / Pâk olsa n'ola âyinemüz mazhar-ı 'ışkuz

²⁴³¹C, k. 1/32

Şevk-ı medhiyle dilüm âyinedür kim anda / Görünen ma'nî-i 'ışkuñ suver-i 'âlemidür

²⁴³²C, g. 82/3

Dil-i rind-i Hudâya cân göziyle nâzır ol per gah / Cihânuñ seyrini âyine-i 'âlem-

nümâdan gör

Gönül aynası kederden saf olmazsa dîdâr ele geçmez.²⁴³⁴

Gönül aynasının nur ve ışıktan haz alabilmesi için onu bütün kederlerden arındırıp musaffa etmelidir.²⁴³⁵

Aynaya cila veren Hüda'dır (Allah).²⁴³⁶

Dil (gönül) aynasını Allah mücellâ kılar.²⁴³⁷

Dil (gönül) aynası, dîdâr ile mücellâ olur.^{2438 , 2439}

Dil (gönül) aynası, Allah aşkı ile ihlâs köşküne dönüşünce, kendisinde hiçbir kederden iz kalmaz.²⁴⁴⁰

Dil (gönül) aynasını aşk gamı parlatır.²⁴⁴¹

Dil (gönül) aynası, zikir sıkâli ile sâfi olursa o aynada tecelli nuru yansır.²⁴⁴²

Dil (gönül) aynası, sürekli Allah'ı zikretmekle cilalanır.²⁴⁴³

Dil (gönül) aynası, muhabbetle safâ bulur.²⁴⁴⁴

Aynayı (gönül) muhabbet dürüst hâle getirir.^{2445 , 2446}

Dil (gönül), siva kirinden temizlenince sâf aynaya döner.²⁴⁴⁷

²⁴³³C, g. 152/4 Zerre-veş gerçi ğubâr-âlüdedür baksañ yine / Cevher-i âyîne-i ma'nî vü sûretdür gönül

²⁴³⁴AN, i. 49/6 Sâf eyle gönül âyinesin Nürî kederden / Sâf olmaya çün âyîne dîdâr ele girmez

²⁴³⁵AN, i. 62/4 Gönül âyinesin cümle kederlerden musaffâ kıl / Gönüller kim musaffâdur alur nür u ziyâdan haz

²⁴³⁶C, k. 23/33 Muhtâc-ı te'emmül mi olur ol ki zamîri / 'Âyîne gibi nür-ı Hudâdan bula saykal

²⁴³⁷AN, i. 110/3 Görüp göstermenüñ âyinesin dilde mücellâ kıl / Bilüp bildürmenüñ 'ilmîni âsân eyle yâ Allâh

²⁴³⁸C, terk. 1/VII/3 Ol feyz ile âyîne-i dil oldı mücellâ / Dîdârımı 'arz eyledi bir rûh-ı musavver

²⁴³⁹C, terk. 1/XIII/8 Envârüñ ile dîde-i idrâke zıyâ vir / Dîdârın ile âyîne-i kalbe cilâ vir

²⁴⁴⁰AN, i. 57/2 Sâf oldı gönül âyinesi cümle kederden / Dil 'ışkı ile olalı kâşâne-i ihlâs

²⁴⁴¹C, g. 141/1 Turfe rüşen-ger-i âyîne-i dildür gam-ı 'ışk / Açduğı âyînelerde görünür 'âlem-i 'ışk

²⁴⁴²AN, i. 54/2 Olsa ger mir'ât-ı dil sâfi sıkâl-i zikr ile / Eyle ol âyîne nür-ı tecellî in'ikâs

²⁴⁴³H, i. 160/2 Nefsin hevâsından kesil / Zikr eyle Hakk'ı muttasıl / Saykallanır mir'ât-ı dil / Tekrâr-ı zikru'llâh ile

²⁴⁴⁴C, g. 14/2 Gam gelse görür kendüsini şekl-i ferahda / Mir'ât-ı dile şöyle safâ virdi mahabbet

²⁴⁴⁵C, g. 18/2 Mahabbetüñ yine âyînemi dürüst eyle / Ne deñlü olsa gamuñ inkisâruma bâ'is

²⁴⁴⁶C, g. 18/2 Mahabbetüñ yine âyînemi dürüst eyle / Ne deñlü olsa gamuñ inkisâruma bâ'is

Derviş aynasını kin ve garazdan temiz tutmalıdır.²⁴⁴⁸

Nefsinin idrakini bilmek isteyen, dil (gönül) aynasını gam kirinden arındırmalıdır.²⁴⁴⁹

Dil (gönül) aynası, sagâr (şarap) ile sabah vakti güneş gibi parlatılır.²⁴⁵⁰

Dilin (gönül) aynasında zerre kadar toz kalmaması için aşk şarabından içmek gerekir.²⁴⁵¹

10.15. İnsan, aynadır

Ayna insandır, oraya yansıyan Hz. Rahmân'ın (Allah) aksini ârif görür.²⁴⁵²

Ayna, beşerin sûretidir.²⁴⁵³

İnsanın özü, Hakk'ın (Allah) veçhine aynadır.²⁴⁵⁴

İnsan, Hüda'nın (Allah) zâtının aynasıdır.²⁴⁵⁵

İnsan, Hakk'ın (Allah) aynasıdır.²⁴⁵⁶

Dost (Allah), insanı cemâline ayna eylemiştir.²⁴⁵⁷

Mü'min, mü'minin diline (gönül) aynadır.²⁴⁵⁸

²⁴⁴⁷C, kıt. 79/14 Dili gerd-i sivâdan pāk idüp mir'ât-ı sâfî kıl / Cemâl-ı cân gibi manzûr-ı çeşm-i pāk-bînân ol

²⁴⁴⁸SG, 55/9 Āyineñi sil / Kalmasun hiç ğıl / Öziñi yok bil / Dervîş ol dervîş

²⁴⁴⁹SG, 88/9 Eger künhi ile bilmek dilerseñ nefsi derrâkîñ / Mücellâ eyle dil mir'âtını jeng-i kedüretten

²⁴⁵⁰C, terk. 1/VII/1 Bir subh-dem ol şevk ile alup ele sâgar / İtdüm yine âyînemî hurşide ber-â-ber

²⁴⁵¹C, g. 145/2 Āyînemüzün zerrece kalmazdı ğubârı / Bir kerre mey-i 'ıška dili cām idebilsek

²⁴⁵²H, i. 86/1 'Ārif ol âyîne-i insâna bak / Anda aks-i Hazret-i Rahmân'a bak

²⁴⁵³C, terk. 6/VI/12 İtme âyîne-i sûret-i beşeri / Sıfat-ı gāv u berre vü mîşe

²⁴⁵⁴NM, 40/7 Belki vech-i Hakk'a mir'âtdur özün bir hoş gözet / "Men 'aref' sırrındaki ma'den senün kânüñdadur

²⁴⁵⁵AN, mu. 4/5 Gerçi mir'ât eylemiş insânı zâtına Hudâ / Her güzel yüzde komış bir zerre nür-ı Mustafâ / Matlab oldur ol yüze âyînesüz bak Nürîyâ / Çün murâd âyine-i 'âlem-nümâdur Şeyhiyâ / Rüy-ı dilber görmek ise 'âlem-i kübrâ yeter

²⁴⁵⁶SG, 25/9 Hakk'ı görmek ister iseñ 'âşıkâ mir'âta bak / Sohbet-i Mevlâ didiler sohbet-i dāñdadur

²⁴⁵⁷H, i. 112/5 Şunu kim ede Mevlâ mazhar-ı zât / Hüdâyî tan mı bulsa nice lezzât / Cemâline edip insânı mir'ât / Kemâl-i hüsnünü seyrân eden dost

10.16.Kadeh aynadır.

Kadeh aynası, insanların hâllerinin sûretlerini gösterir.²⁴⁵⁹

Saf cevherli peymane (kadeh) aynası; badesiz, iki âlemi on sekiz bin âlem olarak gösterir.²⁴⁶⁰

Rind, kadehini zühde ayna eder.²⁴⁶¹

10.17.Kalp, aynadır.

Ayna, Hakk'ın (Allah) cemâlinin yansıdığı kalptir.²⁴⁶²

Kalp aynası mücella olunca nura gark olunur.²⁴⁶³

Kalp aynasına söz, fiil ve ahlâk temizlenince iki cihanın sırrı yansır.²⁴⁶⁴

İnsan dışarı bakmayı bırakıp kalp aynasını arındırmalıdır.²⁴⁶⁵, ²⁴⁶⁶

Kalp aynası Hu (Allah) (zikri) nurunun cilasıyla parlar.²⁴⁶⁷

10.18.Âşığın aynası mücelladır.

Âşık, aynasının tozunu silmiş ve mücella olmuştur.²⁴⁶⁸

Hüsnün ayinesi âşıktır.²⁴⁶⁹

Âşık, hüsnü tal'atın (güzellik) ayna tutucusudur.²⁴⁷⁰

²⁴⁵⁸C, terk. 3/V/10 Olmuş dil-i mü'min yine âyine-i mü'min / Sâhib-nazara ehl-i dilüñ hâli 'ıyândur

²⁴⁵⁹C, terk. 1/VI/2 Aldum elüme âyine-i sâğarı itdüm / Ol tayifenüñ sûret-i ahvâline dikkat

²⁴⁶⁰C, g. 103/2 Bâdesiz dü 'âlem-i hijde-hezârı gösterür / Sâf-cevher bir 'aceb âyinedür peymânemüz

²⁴⁶¹C, g. 263/2 Görmedüm gamze-i mesti gibi bir rind-i Hudâ / Zühde âyine ider istese peymânesini

²⁴⁶²AN, i. 56/5 Sen cemâl-i Hakk'ı görmek ister iseñ Nüriyâ / Kalbüne bak ol yüze mir'ât-ı 'âli-şân imiş

²⁴⁶³AN, terc. 8/4/4 Kalb mir'âtını mücellâ kıl / Ola gör ğark-ı pertev-i envâr

²⁴⁶⁴SG, 90/10 Kavlı ü fi'l ü hulkımı tehzib idüp sâfi kıla / 'Aks ura âyine-i kalbine sırr-ı dü-cihân

²⁴⁶⁵NM, 40/6 Saykal ur mir'ât-ı kalbe taşraya bakmağı ko / Sen saña bak cümle 'âlem halkı dīvānuñdadur

²⁴⁶⁶Şuara (26) suresinin "Allah'a arınmış bir kalp ile gelen başka." mealindeki 89. ayetten mülhem.

²⁴⁶⁷H, i. 76/4 Levh-i dilden zulmet-i şirk ü hevâyı mahv eder / Pâk eder mir'ât-ı kalbi saykal-ı envâr-ı Hü

²⁴⁶⁸NM, 76/8 Her kesâfet kim izâfet gösterir âyinede / Ol küdüret tozını silüp mücellâ olmuşuz

²⁴⁶⁹C, g. 217/3 Hüsnüñ âyinesiyüz 'ışka tecellî-gedehyüz / Beñzemez zerrece bir vech ile hurşid bize

Aşk sûretinin aynası âşıktır.²⁴⁷¹

Ayna âşıktır, ona bakanların kimisi kendini iyi, kimisi kötü görür.²⁴⁷²

Âşık, âlemi ayna edinir.²⁴⁷³

Âşık, aşk ehlinin kırık bir aynasıdır.²⁴⁷⁴

Âşık, ehl-i dile (gönül) fena rûhunun aynasıdır.²⁴⁷⁵

Sır aynası âşıktır.²⁴⁷⁶

Âşığın saf dili (gönül) parlak bir ayna olduğundan, güneş âşığın gördüğü âlemi görmez.²⁴⁷⁷

Âşığın aynaya benzeyen ve heves tozundan pâk olan sinesi dili (gönül) kıskandırır.²⁴⁷⁸

²⁴⁷⁰C, g. 89/4

Işk ile sâf-dil olan 'âşık / Hüsnüñ âyîne-dâr-ı tal'atıdur

²⁴⁷¹C, g. 95/3

Hayret bizi bir şekl-i ğarîbe kodı ammâ / Baksañ yine biz âyîne-i sûret-i 'ışkuz

²⁴⁷²NM, 44/1

Halk içre bir âyineyüm herkes bakar bir an görür / Her ne görür kendiyüzün ger yahşi

ger yaman görür

²⁴⁷³AN, i. 52/5

Çehre-i pür-zühurf-i nâ-mahreme meyi itmezüz / 'Âlemi mir'ât idüp dîdârdur

eglencemüz

²⁴⁷⁴C, terk. 1/1/5

Biñ sûret ile cilve ider gam dilümüzde / 'Işk ehline âyineyüz ammâ ki şikestüz

²⁴⁷⁵C, g. 113/1

Biz ehl-i dile âyine-i rûh-ı fenâyuz / Zîrâ ki nazar-kerde-i eshâb-ı safâ yuz

²⁴⁷⁶C, g. 99/2

Bir sencileyin fitne-i mestür bulunmaz / Bir bencileyin âyine-i râz ele girmez

²⁴⁷⁷C, g. 53/4

Hurşîd bizüm gördüğümüz 'âlemi görmez / Zîrâ dil-i sâf âyine-i rüşenümüzdür

²⁴⁷⁸C, g. 246/5

Pâkdür gerd-i hevesden sine-i Cevrî n'ola / 'Işk u dil reşk eylese âyine-i bî-jengine

11. BAKİ

11.1.Bakinin evsafı

Cihan, cân, ten, dünya, dünyadaki hiç kimse baki değildir. Bakinin zuhur edebilmesi için faniden geçilmelidir. Baki'ye kavuşmak isteyen, çabalmalıdır. Baki hayata faniden geçilince ulaşılabılır ve bakiyi isteyen, faniyi terk eder. Baki safayı elde etmek için çabalamayan kişi divanedir

11.2.Baki, Allah'tır.

Allah'tan başka baki yoktur. O, daima eşya ile bakidir. Baki Allah'tan başka her şey yok olacaktır. Baki Allah var iken ağyara bakmak, gidilecek yol değildir. Baki olan Allah'a sivayı terk etmekle ulaşılır.

11.3.Aşk, bakidir.

Her şey fena olduğunda baki kalacak şey aşktır. Aşkta daim ve baki fenasız zevk vardır.

11.4.Âşık, bakiye ulaşma yolundadır.

Baki huzura ermeyi umup ona azimet eden âşık, zamanla bakide bekaya malik olmuş ve dest-i bakiden gül renkli şarabı içmiştir. Aşk yolunda giden gönül baki olur. O sebeple onu, Baki'nin (Allah) yüzüne hayran olan anlar.

11.5.Bakiye ulaşanların evsafı

Ölmeden evvel ölenler, baki hayata erişir. Baki saadete zikrullahın tekrarı, ibadetlerle, faniden geçip mâsivayı terk ederek ve Allah'ın inayetiyle ulaşılır. Baki hayata, lisanından hikmet pınarları akan eşraf ulaşabilir. Baki hayata ermek isteyen; bu kâinata aldanmaz, ak ve karadan geçip Zât'ın (Allah) nuruna bakar.

Ef'âl ve sıfatlar keşfedilip Zât'ın (Allah) nuru tecelli olunca baki hayata kavuşulur. Tam akıl sahibi, bakiyi bırakıp faniye meyletmez. Baki saadet isteyen, enbiya ve evliyanın yoluna tâbi olmalıdır. Tevhid etmek isteyen baki mülke vâsıl olmalıdır. Gafil, kendine verilenlerin baki olmadığını bilmez. İnsan suretiyle fani, zatıyla bakidir.

11.6.Baki Kavramında Edebî Düşünceler

11.7.Bakinin evsafi

Ten, baki değildir.²⁴⁷⁹

Cihân bezmi, baki değildir.²⁴⁸⁰

Cân, bedende baki kalmaz.²⁴⁸¹

Dünya, baki değildir.^{2482 2483 2484 2485 2486}

Dünya devleti baki değildir.²⁴⁸⁷

Cihan, baki değildir.²⁴⁸⁸

Dünyada baki bir yer yoktur.²⁴⁸⁹

Bu âlemde (dünya) ikamet baki değildir.²⁴⁹⁰

²⁴⁷⁹AN, i. 20/3 Murğ-ı cân tutdı rāh-ı ıtlākı / Kayd-ı ten olmadı aña bākī / Na‘ralarla pür itdi āfākı / Her taraf hūy hāy-ı āh el-mevt

²⁴⁸⁰AN, i. 36/4 Ey hāb-ı gafletde kalan / Fursat geçer bir dem uyan / Bākī degül bezm-i cihān / ‘İşk illerine kim gider

²⁴⁸¹H, i. 224/4 Basīret nūru ger var ise sende / Bu cān bākī kalır sanma bedende / Bu günü yarına salma inende / Yürü dīn emrini tekml̄ edegör

²⁴⁸²AN, mu. 6/1 Ey dil zen-i dūnyānuñ çün āline aldanduñ / Pervāne gibi her dem şem‘-i ruhına yanduñ / Kardaş o yalancınuñ rengine mi boyanduñ / Va‘dine mi tayanduñ ‘ahdine mi inanduñ / Bilmem saña bu dūnyā bākī mi kalur sanduñ / Bu meclis-i fānīde sākī mi kalur sanduñ

²⁴⁸³AN, mu. 6/2 Dūnyāya nazar itseñ biñ başlı bir erkamdur / Her başda dehānı biñ her lokması ādemdür / Tiryākı anuñ semdür her bir demi mātemdür / Fikr eyle bu ma‘nāyı feh̄m eyle ne ‘ālemdür / Bilmem saña bu dūnyā bākī mi kalur sanduñ / Bu meclis-i fānīde sākī mi kalur sanduñ

²⁴⁸⁴AN, mu. 6/3 Māt oldı o sehler kim vaslını gönül özl̄er / Vasfını murād itseñ şerh eyleyemez sözl̄er / Hāk oldı o sīm tenler soldı o siyeh gözler / Kanı o kalem kaşlar kanı o güzel yüzler / Bilmem saña bu dūnyā bākī mi kalur sanduñ / Bu meclis-i fānīde sākī mi kalur sanduñ

²⁴⁸⁵AN, mu. 6/4 ‘Ākıl geçinen cānlar āhir aña aldandı / Dūnyāya virüp varım assı iderem sandı / Sa‘y ile göçüp kondı cehd ile binüp indi / ‘Uryān giricek kabre hasret odına yandı / Bilmem saña bu dūnyā bākī mi kalur sanduñ / Bu meclis-i fānīde sākī mi kalur sanduñ

²⁴⁸⁶AN, mu. 6/5 Ey Nūrī uyar cānı sakın ki geçer fursat / Sel gibi akar ‘ömrün yel gibi ider sür‘at / Biñ yıl yaşasan āhir gelmez saña bir sāt / Ey göz niçe bir uyhu ey dil niçe bir gaflet / Bilmem saña bu dūnyā bākī mi kalur sanduñ / Bu meclis-i fānīde sākī mi kalur sanduñ

²⁴⁸⁷H, müf. 111 Devlet-i dūnyāya mağrūr olmagıl / Fānīdir bākī değildir öyle bil

²⁴⁸⁸H, müf. 92 Cihān bākī değil fānīdir ey yār / Tedārükde ola gör imdi her bār

²⁴⁸⁹NM, 93/1 Diyār-ı dār-ı dūnyāda Hüdāyā bākī dārūm yok / Derūnum ğayrı sevdāda bu dār içre karārūm yok

²⁴⁹⁰H, i. 142/1 Sakın emānete etme hıyānet / Bir gün ıssına tapşırısan gerekdir / Bākī değil bunda beğim ikāmet / Bir āleme dahi varsan gerekdir

Bu harab (dünya) kimseye baki değildir.²⁴⁹¹

Bunda (dünya) kimse baki kalmaz.²⁴⁹²

Bakinin zuhur edebilmesi için faninin eriyip gitmesi gerekir.²⁴⁹³

Bakiyi isteyen faniyi terk eder.²⁴⁹⁴

Baki hayata faniden geçilince ulaşılabilir.²⁴⁹⁵

Baki nimetlere kavuşmak, çaba gerektirir.²⁴⁹⁶

Baki bir devlet bulmak çaba gerektirir.²⁴⁹⁷

Baki safayı elde etmek için çabalamayan kişi divanedir.²⁴⁹⁸

11.8.Baki, Allah'tır.

Allah Baki'dir.²⁴⁹⁹

Hüda'dan (Allah) başka Baki yoktur.²⁵⁰⁰

Baki yâr (cânân), Allah'tır.²⁵⁰¹

²⁴⁹¹H, kı. 36 Ger verilse bir kişiye ömr-i Nüh / Hâsıl olsa aña envâ'-ı fütüh / Menzildir âkibet tahte't-türâb / Kimseye bâkî değildir bu harâb

²⁴⁹²H, i. 224/2 Bilirsin kimse kalmaz bunda bâkî / Visâlinin mukarrerdir firâkî / Hudâ'ya et edersen iştiyâkî / Yürü dîn emrini tekmîl edegör

²⁴⁹³H, i. 44/4 Sîb aşlayıcak bîde / Evvelki resim gîde / Bâkî ki zuhûr ede / Fânî eriyip aka

²⁴⁹⁴H, i. 64/5 Milk-i bâkî isteyen kor fânîyi / Küllüğe bakmaz gülistân isteyen

²⁴⁹⁵H, i. 50/5 Gönül verme Hüdâyî kâinâta / Geçip fâniden er bâkî hayâta / Safâ bul ğark olup envâr-ı zâta / Yürü bülbül yürü dost illerine

²⁴⁹⁶H, i. 187/5 Yürü sa'y ede gör bâkî na'îme / Kişiyi çünkü kalmaz mâl eğer câh

²⁴⁹⁷H, i. 168/5 Nice bir âdet ü bid'at / Nice bir fânîye râğbet / Bula gör bir bâkî devlet / Vâsıl olmağa sa'y eyle

²⁴⁹⁸H, müf. 14 Ākil olan anlar bunu dünyâ misâfir hânedir / Bâkî safâ tahsiline sa'y etmeyen dîvânedir

²⁴⁹⁹H, i. 9/2 Sen sâbit ü kâimsin / Hem Bâkî vü dâimsin / Ahvâlîme 'âlimsin / Esirge 'inâyet et

²⁵⁰⁰H, müf. 121 Fenâ dünyâyâ bakdım mâsivâ'llâhî fenâ gördüm / Hudâ'dan gayrı bir bâkî görünür yok bekâ gördüm

Âşığı Baki'nin (Allah) veçhine hayran olan anlar.²⁵⁰²

Hakk (Allah) daima eşya ile bakidir.

İlim, Baki olan Allah'ındır.²⁵⁰³

Baki'den (Allah) başka her şey yok olacaktır.²⁵⁰⁴

Baki Rab (Allah) kullarına süzölmüş şaraptan ikram etmiştir.²⁵⁰⁵

Yâr-i Baki (Allah) var iken ağyara bakmak [gidilecek] bir yol değildir.²⁵⁰⁶

Baki'ye (Allah) sivayı terk etmekle ulaşılır.²⁵⁰⁷

11.9. Aşk, bakidir.

Aşk, her şey fena olunca baki kalır.²⁵⁰⁸

Aşkta daim ve baki fenasız zevk vardır.²⁵⁰⁹

11.10. Âşık, bakiye ulaşma yolundadır.

Âşık, baki huzura ermeyi umar.²⁵¹⁰

Beka mülküne azimet etmelidir. Dest-i baki gül renkli şaraptan ikram eder.²⁵¹¹

²⁵⁰¹H, i. 65/5 Ezel bezmindeki sākī / Aceb mest etdi 'uşşākı / Bula gör bir yār-ı bākī / Kim bir nefes ayrılmasın

²⁵⁰²NM, 178/2 Bu fenā gülzārına tālib olanlar añlamaz / Vech-i bākī hüsnine hayrān olanlar añlar bizi

²⁵⁰³SG, 72/6 'İlim Hakk'un 'amel halkuñ kemāli / 'İlim bākī 'amel lā-büdde zā'il

²⁵⁰⁴H, i. 227/4 Bākiden gayrı külli şey' hālik / Yoğu ko var derdini çekelim

²⁵⁰⁵AN, i. 38/3 Kerem itdi Rabb-i Bākī / Bize kendi oldı sākī / Sunalı mey-i revākı / 'Aceb özge hāletüm var

²⁵⁰⁶H, i. 137/1 Nefse uyup rāh-ı Hak'dan taşra çıkmak yol mudur / Kibr ü ucb ile adın dervīş takmak yol mudur / Matlabın a'lāyiken ednāya akmak yol mudur / Yār-ı bākī var iken ağyāra bakmak yol mudur

²⁵⁰⁷H, i. 20/3 Kıl hazer bātıl tarīka gitmeden / Bākīyi fānī metā'a satmadan / Key sakın tazyī'-i evkāt etmeden / Ko sivāyı matlab-ı a'lāyī gör

²⁵⁰⁸NM, 1/3 Hem dahi cümle fenā buldukta 'aşk bakī kalur / Bu sebebdan didiler kim 'aşka yokdur intihā

²⁵⁰⁹NM, 6/7 Ey Niyāzī ibtidāsuz zevk bulduñ 'ışkdan / Yāruñ isbātında lā'suz zevk bulduñ 'ışkdan / Dāim ü bākī fenāsuz zevk bulduñ 'ışkdan / "Ey Fuzūlī intihāsuz zevk bulduñ 'ışkdan / Beyledür her iş ki Hak adıyla kılsañ ibtidā"

²⁵¹⁰H, i. 51/7 Umarız irevüz bākī huzūra / Civār-ı Hazret-i Rahmān'a geldik

Âşık, bakide bekaya mâlik olmuştur.²⁵¹²

Aşk yolundaki gönül, bakidir.²⁵¹³

Âşığı Baki'nin (Allah) veçhine hayran olan anlar.²⁵¹⁴

11.11.Bakiye ulaşanların evsafı

Ölmeden evvel ölenler baki bir dirliğe ulaşır.²⁵¹⁵

Ölmeden evvel ölenler, baki hayata kavuşur.²⁵¹⁶

Ölmeden evvel ölenler, baki hayata erişir.^{2517, 2518}

Baki saadet, Allah'tan istenir.²⁵¹⁹

Mâlike'r-rikâb (Allah) lütfederse baki hayata erişilebilir.²⁵²⁰

Baki hayata Allah eriştirir.²⁵²¹

Baki hayata Sultan'ın (Allah), inayet etmesiyle erişebilir.²⁵²²

Allah'ın keremiyle baki nimetlere, saadete kavuşulur.^{2523, 2524, 2525}

²⁵¹¹AN, terc. 8/5/2 Gel bakā milkinde 'azîmet kıl / Dest-i Bākî'den iç mey-i gül-fâm

²⁵¹²AN, k. 2/17 Fânîyi fenāya virdük el-hak / Bākî'de bakāya mâliküz biz

²⁵¹³C, g. 162/1 Her gözi cellād-i bî-rahmuñ helākîdür gönül / Rāh-ı 'ışkun sâlik-i bî-vehm ü bākîdür gönül

²⁵¹⁴NM, 178/2 Bu fenā gülzârına tâlib olanlar añlamaz / Vech-i bākî hüsnine hayrân olanlar añlar bizi

²⁵¹⁵AN, i. 49/3 Bir bākîce dirlik bula gör ölmeden evvel / Vakti geçicek kendüñe tîmâr ele girmez

²⁵¹⁶AN, i. 124/1 Ölmezden evvel öldiler / Hak yolunuñ 'âşıkları / Bākî hayâtı buldılar / Hak yolunuñ 'âşıkları

²⁵¹⁷AN, mu. 4/4 Fâriğ olğıl gayrıdan aksâ-yı maksûdı bulup / Hem hayât-ı bākîye ir ölmeden evvel ölüp / Gel boşal efkâr-ı gayrîden ledüñniyle tolup / 'İbret isterseñ cihânda 'âkıbet-endîş olup / Kayser ü Fağfûr u Cem İskender ü Dârâ yeter

²⁵¹⁸H, i. 31/7 Ölmezden önden ölüben / Kalbin nûr ile doluban / Hakk'ı Hüdâyî buluban / Bākî hayâta ire gör

²⁵¹⁹H, i. 232/5 Senden 'inâyet isteriz / Lütf u hidâyet isteriz / Bākî sa'âdet isteriz / Kerîm Allah Rahîm Allah

²⁵²⁰H, i. 150/7 Bākî hayâta ermeğe ihsânın isteriz / Lütf et Hüdâyî bendene yâ Mâlike'r-rikâb

²⁵²¹H, i. 60/4 Kimseye ölmezden ön göstermeyip didârını / İrgürüp bākî hayâta lîk soñra şâd eden

²⁵²²H, i. 114/1 Erişdir fazlın ile nûr-ı zâta / İnâyet eyle Sultân'ım 'inâyet / Erişsin cân ü dil bākî hayâta / İnâyet eyle Sultân'ım 'inâyet

²⁵²³H, i. 188/5 Görünür küllü şey' 'uşşâka hâlik / Erişsin matlab-ı a'lâya sâlik / Ola bākî na'îme tâ ki mâlik / Kerem eyle meded sultânım Allah

İbadetler, insanı baki nimetlere ulaştırır.²⁵²⁶

Baki saadet, zikrullahın tekrarıyla bulunur.²⁵²⁷

Allah'ın zikrinin lezzetini bulan dil (gönül) fanide bakiyi bulur.²⁵²⁸

Mâsivayı terk edip Mevlâ'ya (Allah) ikbal eyleyen baki safaya erişir.²⁵²⁹

Faniden geçenler, baki hayata erişebilir.²⁵³⁰

Baki hayata, lisanından hikmet pınarları akan eşraf ulaşabilir.²⁵³¹

Baki hayata ermek isteyen; bu kâinata aldanmaz, ak ve karadan geçip Zât'ın (Allah) nuruna bakar.²⁵³²

Ef'âl ve sıfatlar keşfedilip Zât'ın (Allah) nuru tecelli olunca baki hayata kavuşulur.²⁵³³

Baki hayata eren, Zât'ın (Allah) nurunu görür.^{2534, 2535}

Fena bağında (dünya) baki saadet isteyen, enbiya ve evliyanın yoluna tâbi olmalıdır.²⁵³⁶

---

²⁵²⁴H, i. 193/7 Ey Kâdir ü Hayy u Vedüd / Umar Hüdâyî fazl ü cüd / Tâ kim bula bâkî vücüd / Senden 'atâ senden kerem

²⁵²⁵H, i. 198/2 Senden hidâyet isteriz / Lütf u 'inâyet isteriz / Bâkî sa'âdet isteriz / Yâ Müste'ân u yâ Kerîm

²⁵²⁶H, müf. 113 Gafletten aç gözünü hıdmete etme ihmâl / Tâ'at kişiyi eyler bâkî naim e isâl

²⁵²⁷H, i. 163/6 Kesretde vahdet bul beğim / Bâkî sa'âdet bul beğim / Sırr-ı hakikat bul beğim / Tekrâr-ı zikru'llâh ile

²⁵²⁸AN, i. 40/4 Hâle irüp bıraktı ol kâli / Ğayrıdan kıldı kalbini hâlî / Buldı fânide bâkî ikbâli / Zikrünüñ lezzetin bulan diller

²⁵²⁹H, i. 216/5 Ma-sivâyı terk edip Mevlâ'ya ikbâl eylesin / Ey Hüdâyî bulmak isterse kişi bâkî safâ

²⁵³⁰H, i. 231/7 Gönül verme nukûş-i kâinâta / Geçip fâniden er bâkî hayâta / Safâ bul ğark olup envâr-i zât'a / Yürü bülbül kadîmi âşiyâna

²⁵³¹AN, i. 65/3 Lisânından akup yembü'-i hikmet / Hayât-ı bâkî bulsa anda eşraf

²⁵³²H, i. 1/4 Aldanma key sakın bu kâinâta / Geç ak u karadan bak nür-ı zâta / Ermek ister iseñ bâkî hayâta / Hakk'a tevhîd ile ermiş erenler

²⁵³³H, i. 46/4 Keşf olup ef'âl ü sıfat / Kılısın tecellî nür-ı zât / Tâ kılavuz bâkî hayât / Rabbi'm meded Mevlâ'm meded

²⁵³⁴H, i. 176/5 Bakıp kalma nukûş-ı kâinâta / Çalış ma'nâya er bâkî hayâta / Hüdâyî vâsıl oldu nür-ı zâta / Geçen 'âşık celâli vü cemâlî

²⁵³⁵H, i. 183/2 Efâl ü sıfata er / Kasd et nür-ı zâta er / Bir bâkî hayâta er / Bul matlab-ı a'lâyı

²⁵³⁶H, i. 216/3 Bu Fenâ bağında bir bâkî sa'âdet isteyen / Enbiyâ vü evliyâ isrine kılısın iktidâ

Tam akıl sahibi, bakiyi bırakıp faniye meyletmez.²⁵³⁷

Akıl ve idraki bırakanlar, baki olmazlar.²⁵³⁸

Tevhid etmek isteyen baki mülke vâsıl olmalıdır.²⁵³⁹

Gafil, kendine verilenlerin baki olmadığını bilmez.²⁵⁴⁰

İnsan suretiyle fani, zatıyla bakidir.²⁵⁴¹

---

²⁵³⁷H, müf. 123 Fânî dünyânın fenâsını bilirken hâs ü âmm / Bâkî'yi kor fânîye mâil olur mu akl-ı tâmm

²⁵³⁸NM, 184/3 Koyanlar 'akl u idrâki olur mı kimseden bâkî / Yakup bu sîne-i çâki düşer âteşlere cânî

²⁵³⁹H, i. 92/7 Olmasın nefsin hâ'il / Bâkî mülke ol vasıl / Geç fâniden ey gâfil / Tevhîde gel tevhîde

²⁵⁴⁰AN, terc. 8/4/2 Saña bâkî degüldür ey gâfil / Bu tezeyyün bu tarz bu etvâr

²⁵⁴¹SG, 35/4 Sûretümle fânî isem zâtım ile bâkiyem / 'Ayn-ı tevhîdem ki ma'nen lâ vü illâ bendedür

12. BÂTIN/ZÂHİR

12.1.Bâtın/zâhirin evsafı

Zâhir ve bâtın, her şeyi ayakta tutan aşkıdır. Zâhir ve bâtın, bir fenerdir. Şeriat zâhirî, tarikat bâtınîdir. Zâhir, kayıtlıdır, bâtın ise salıverilmiştir. Zâhir ve bâtın *lâilaeillâllah*'ın mülketinde olmalıdır. Zâhir ve bâtında bir zayıflık olduğunda Allah'tan yardım talep edilir.

Kur'ân-ı Kerîm'de Allah'ın hem cemâlinin zâhiri hem de kelâmının bâtını mevcuttur. Mısırî'de tespit edilen bir düşünceye göre Allah zâhiren görülecektir.²⁵⁴²

Eşyanın bâtınında Sırrullah seyredilir. İnsan, bâtınında Allah'ı görmek için Allah'a yalvarmalıdır. Bâtın ukbâdır. İnsanlar, bâtına dârü'l-beka der. Zâhiren fakir olsa da bir kişi murad-ı ilahi ile hakikatler harmanı hâline gelebilir.

Bâtın ay, güneş ve felekler; insan-ı kâmilin emrindedir. Âlemin bâtını, gizli olan hakikatlerin aydınlanması için teneffüs etmek ister. Bâtın ilimleri, çiçekleri gül ve reyhan olan bir cân bahçesidir.

Bâtın, gönle teşbih edilmiştir: Bâtında (gönül) beka mülkü hüküm sürmelidir. Bâtınından zâhirine kadar kabiliyetli hâle gelen kişiye ilham gelir. Şiblî bâtına vâkıftır.

12.2.Zâhir ve bâtın Allah'tır.

Gizli, iç, bir şeyin ortası, bir şeyin aslını bilmek anlamındaki bâtın ile; aşikâr, dış, görünen anlamındaki zâhir arasındaki anlamsal zıtlık, şairlerin çeşitli anlam ilişkileri kurmalarına zemin hazırlayan bu iki kavram tasavvuf şiirindeki paradoksal söyleme örnek teşkil eder. Dilin el verdiği imkânlarla zıtlıkların bir araya getirilişiyle oluşturulan bu anlam çerçevesinin, verilmek istenen düşüncenin aktarımında muhatabın dikkatini canlı tutulmasına sebep olduğu söylenebilir. Zâhir ve bâtın ile

²⁵⁴² Burada, âhirette Allah'ın müminler tarafından görülüp görülemeyeceği etrafında şekillenen tartışma konusu olan Rü'yetullah'a bir gönderme vardır. Müşebbihe ve bazı sûfiye gruplarının müspet yönde tavır aldığı bu konuda Mısırî de geleneğe münasip bir şekilde Allah'ın zâhiren görüleceği inancını dile getirmiştir. Bkz: Temel Yeşilyurt, "Rü'yetullah", TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/ruyetullah> (01.10.2018).

İki ayrı cephesine işaret edilen hakikatin birliği fikrinin bir yönüyle pekiştirildiği söylenebilir.

Zâhir ve Bâtın'ın esmâü'l-hüsnâsından ikisi olması sebebiyle Allah'ı tavsif için kullanıldığı görülmektedir. Allah'ın özel isimlerinden olmasının dışında zâhir ve bâtın görünen ve görünmeyen anlamını karşılayacak bir bağlamda da zâhir ve bâtın cümle her şeyin Allah olduğu, Allah'ın zâtının âlemin bâtını olduğu, düşünceleri şairlerce ele alınmıştır. Ancak gaflet sahibi Zâhir olan Allah'ı göremez. Hüdâyî'de tespit edilen bir düşünceye göre ise bâtın ve zâhir, Allah'ı özler.

12.3.Zâhir ve bâtın Allah'ındır.

Zâhir ve bâtın ile Allah arasında geliştirildiği görülen başka bir düşünce ise zâhir ve bâtının Allah'a ait oluşu ile ilgili düşüncedir. Zâhirde görünenler Hakk'ın (Allah) tecellisidir,²⁵⁴³ onun esrârı zâhir olduğunda sonsuz zevke ulaşılır.

12.4.Zâhir ve bâtın insandır.

Zâhir ve bâtın, insanın kendinde cem ettiği iki kavramdır. Bunlar ya insanın kendisidir ya da insanda yer almışlardır.

12.5.Zâhir, dış; bâtın içtir.

Anlamları yönüyle birbirine zıt bu iki kavramın, hakikatin iki veçhesini tavsif için kullanıldığı görülmektedir. Zâhir kavramının; dış, görünüş, bâtının ise iç anlamında kullanıldığı bunun da aynı hakikatin farklı yanlarına işaret ettiği söylenebilir.

Zâhirin vücudu (fiziki varlığı), bâtının safası (güzellikleri) vardır. Zâhirde görülen kesret kafa karıştırırsa da ona bâtın gözüyle bakıldığında (ondaki) vahdet görülür.

---

²⁵⁴³ A'râf (7) suresinin "Mûsa, belirlediğimiz yere (Tûr'a) gelip Rabbi de ona konuşunca, 'Rabbim! Bana (kendini) göster, sana bakayım' dedi. Allah da, 'Beni (dünyada) katiyen göremezsin. Fakat (şu) dağa bak, eğer o yerinde durursa sen de beni görebilirsin.' dedi. Rabbi dağa tecelli edince onu darmadağın ediverdi. Mûsâ da baygın düştü. Ayılınca, 'Seni eksikliklerden uzak tutarım Allah'ım! Sana tövbe ettim. Ben inananların ilkiyim' dedi." mealindeki 143. ayetinden mülhem.

Zâhir ve bâtındaki müşkilatı vahdet esrarının kâşifi olan mürşid çöze de zâhire müteallik müşkilat fetva ile, bâtına müteallik müşkilat ise rüya ile çözülür. Zâhirde ve bâtında muktedir olan Allah'tır. İman ehlinin zâhiri namaz ve oruç, bâtını ise vird-i salaktır.

Dünya ve ahiret saadetine lâıık olmak isteyen kimse zâhir ve bâtının güzellikleri ile kendini imar etmelidir.

Sarf ve nahivle (zâhiri ilimlerle) ömrünü geçiren zâhir ehli, bâtın ehlinden gâfil olsa da zâhir ve bâtının güzellikleri, ulüvv-ı şer' u tahkik ile elde edilir. Hem zâhiren hem bâtınen şefaât, Hz. Peygamber'den hem talep edilir.

12.6.Bâtın-zâhir, vücudun evsafındandır.

Vücut, zâhir ve bâtını mündemiçtir. Bundan dolayı onun başı ve sonu²⁵⁴⁴ vardır. Vücudun bâtını, Allah'ı ezeli ruhu/cevher-i evveldir. Vücudun bâtını ve zâhiri Allah olduğu anlaşılınca o ezeli ve ebedi olma vasfı kazanır.

12.7.Zâhirde kalanlar, tevhide erişemez.

Zâhir ve bâtında âdap üzere olunursa bu ikisi mamur olabilir. Zâhirde kalanlar, tevhide erişemez. Zâhir ve bâtındaki müşkilleri vahdet esrarının (sırlarının) kâşifi olan mürşid çözer.

12.8.Bâtın/Zâhir Kavramında Edebî Düşünceler

12.9.Bâtın/zâhirin evsafı

Cihan zâhir ve bâtın her şeyin aşk ile ayakta olduğu yerdir.²⁵⁴⁵

Zâhir ve bâtında âşığın tavrı kimseye (kimsenin tavrına) benzemez.²⁵⁴⁶

Zâhir ve bâtın, bir fenerdir.²⁵⁴⁷

²⁵⁴⁴ Kasas (88) suresinin "Sen Allah ile beraber başka bir ilaha ibadet etme. Ondan başka hiçbir ilah yoktur. Onun zatından başka her şey yok olacaktır. Hüküm yalnızca O'nundur ve kesinlikle O'na döndürüleceksiniz." mealindeki 88. ayetinden mülhem.

²⁵⁴⁵SG, 79/5 Zâhir ü bâtın kamu 'aşk ile kâ'imdür cihân / Sûretâ 'aşkdur bu 'âlem Ğaybîyâ bil ve's-selâm

²⁵⁴⁶SG, 48/9 Dest-i kudret bizi mücellâ-yı a'zam eylemiş / Zâhir u bâtında uymaz kimseye reftârumuz

Şeriat zâhirî, tarikat bâtinîdir.²⁵⁴⁸

Zâhir mukayyet (kayıtlıdır) bâtin ise mutlaktır (salıverilmiştir).²⁵⁴⁹

Zâhir ve bâtin *lâilaha illâllah*'ın mülketinde olmalıdır.²⁵⁵⁰

Zâhir ve bâtinde zayıflık olabilir, bunun için Allah'tan yardım istenir.²⁵⁵¹

Mushaf-ı Hakk'ta Allah'ın cemâli zâhirdir, Mushaf-ı Hakk'ta Allah'ın kelâmının bâtını vardır.²⁵⁵²

Allah zâhiren görülecektir.²⁵⁵³

Eşyanın bâtınında Sırrullah seyredilir.²⁵⁵⁴

İnsan bâtınından neşv ü nemâ bularak (Allah'ın) kendi zâtını görmek (ulaşmak) için dua ve nevâya düştü. (Allah'a yalvarmalıdır.)²⁵⁵⁵

Bâtin ukbâdır.²⁵⁵⁶

Âlem halkı, bâtin ve gayba dârü'l-beka der.²⁵⁵⁷

Gani (Allah) dilerse bir fakiri zâhiren bir tane (değersiz bir kişi görünse de) bâtinen hakikatlar harmanı hâline getirir.²⁵⁵⁸

²⁵⁴⁷NM, 16/6 Zâhir ü bâtin kamusu bir fenerdür gayrı yok / Şem'î insân oldı fânüsü cemî'-i mümkünât

²⁵⁴⁸AN, i. 67/3 Zâhirde şerî'atden bâtinde tarikatden / Aç bize hakikatden kapu diyelüm 'âşık

²⁵⁴⁹SG, 69/4 Zâhirün oldı mukayyed bâtinuñ mutlakdadur / 'Ârif iseñ 'ayn u gayr u halk u Hak oldı öziñ

²⁵⁵⁰AN, mu. 1/18 Cünd-i zikr ile milk-i dil tolsun / Nefs-i emmâre kişverin alsun / Zâhir ü bâtinuñ kamu olsun / Milket-i lâ-ilâhe illa'llâh

²⁵⁵¹AN, müf. 4. Zâhir ü bâtinumda za'fım var / Kerem it yâ Mu'in ü yâ Ğaffâr

²⁵⁵²SG, 97/4 Mushaf-ı Hak'dan cemâliñ hem kelâmiñ ma'nisi / Zâhir u bâtinde Kur'an isteyen gelsün berü

²⁵⁵³NM, 6/4 'Ârifüñ 'aşk-ı ilâhîden yeg olmaz hemdemi / Nüş idüp sahbâ-yı zâtı cân olur her bir demi / Mazhar aña 'ayn-ı zâhir görünür gider gamı / "Eylemez halvet-sarâ-yı sırr-ı vahdet mahremi / 'Âşıkı ma'sûkdan ma'sûkı 'âşıkdan cüda"

²⁵⁵⁴AN, i. 69/2 Bâtin-ı eşyâda sırrı'llâhı seyr itmek için / İ'tibâr ile nazar iden ülü'l-ebşâra bak

²⁵⁵⁵SG, k. 1/54 Dâ'ıye düşdi nevâya kendü zatuñ görmege / Bâtinından kopdı nâçâr kuvvet-i neşv ü nemâ

²⁵⁵⁶SG, 43/7 Bir vücüd imiş bu 'âlem zâhiri dünyâ anuñ / Bâtına fikr eyleseñ yine hemân 'ukbâ budur

²⁵⁵⁷SG, k. 1/88 Halk-ı 'âlem zâhirine didiler dünyâ anuñ / Bâtin u gayb olan ana didiler dârü'l-bekâ

Zâhiren feleklerin hükmüne mahkûm olduğu hâlde, batınen ay, güneş ve felekler senin (insan-ı kâmil) emrindedir.²⁵⁵⁹

Zâhiren âlemin bâtını, gizli olan hakikatlerin aydınlanması için teneffüs etmek ister.²⁵⁶⁰

Bâtın ilimleri bir cân bahçesidir, (onların) incelikleri gül ve reyhandır.²⁵⁶¹

Bâtında (gönül) beka mülkü hüküm sürmelidir.²⁵⁶²

Bâtından zâhirine [kadar kendini] Allah'ın feyzine kabiliyetli hâle getirirse [o kişiye] mebde-i feyyazdan tereşşühat (ilham) gelir.²⁵⁶³

Şibli'de gönül, bân aslanına meşeliktir. (Şibli bânına vâkıftır.)²⁵⁶⁴

12.10.Zâhir ve bân Allah'tır.

Zâhir ve Bân Allah'ın adıdır.²⁵⁶⁵

Zâhir ve Bân Allah'tır.^{2566, 2567, 2568, 2569}

Zâhir ve Bân hakikat Hakk'tır (Allah).²⁵⁷⁰

Zâhir ve bân varımız baştanbaşa Hakk'tır (Allah).²⁵⁷¹

²⁵⁵⁸H, i. 82/4 İste yicek bir fakîri ol Ganî / Eyler esrâr-ı ma'ârif mahzeni / Bânın etdi hakâyık hirmeni / Zâhirâ gerçi bir ednâ dâneyin

²⁵⁵⁹NM, 40/4 Zâhirâ ahkâm-ı eflâkûn velî mahkûmısın / Bânın ay gün felekler cümle fermânüdüdur

²⁵⁶⁰SG, k. 1/7 Bânın-ı 'âlem teneffüs itmek ister zâhirâ / Müstecîn olan hakâ'ik tâ ki bula rüşenâ

²⁵⁶¹C, tar. 89/23 'Ulûm-ı bânna bir ravza-i cân / Nikât-i pâki anda verd ü reyhân

²⁵⁶²AN, i. 44/6 Ko renc ü 'anâ milkin bu dâr-ı fenâ milkin / Bânında bekâ milkin 'âmir ola gör 'âmir

²⁵⁶³SG, 104/20 Mebde'-i feyyâzdan irer tereşşüh 'ârifûn / Bânından zâhirine her feyzi yâr eylese

²⁵⁶⁴AN, i. 53/2 Şibli'de şibl-i bânna dil mîşezâr olur / Cîlîde cilveler ideni bizde bulmuşuz

²⁵⁶⁵H, i. 55/2 Sen Semme vechu'llâh dedin hem Zâhir ü Bânın adın / Gâh gösterip gâh gizledin akli odur hayrân eden

²⁵⁶⁶H, i. 78/1 Sensin Evvel sensin 'Âhir / Varlık senin buyruk senin / Sensin Bânın sensin Zâhir / Varlık senin buyruk senin

²⁵⁶⁷H, i. 168/4 Hüve'l-evvel hüve'l-âhir / Hüve'l-bânın hüve'z-zâhir / Hakk'ı her yerde gör hâzır / Vâsıl olmağa sa'y eyle

²⁵⁶⁸H, i. 193/6 Ey Evvel ü 'Âhir olan / Ey Bânın ü Zâhir olan / Ey hâzır ü nâzır olan / Senden 'atâ senden kerem

²⁵⁶⁹H, i. 200/4 Yâ Bânın ü yâ Zâhir / Yâ hâzır u yâ nâsır / Ente'l-Melikü'l-Kâdir / Tevfik ü hidâyet et

²⁵⁷⁰SG, 54/4 Zâhir ü bânın hakikat Hak durur / Halk içinde Hak dinen bir ad imiş

Zâhir ve bâtin cümle her şey O'dur (Allah).²⁵⁷²

Hakk'ın (Allah) zâtı âlemin bâtındır.²⁵⁷³

Kâinatta bâtin veya zâhir Allah'tan başka hiçbir şey yoktu.²⁵⁷⁴

Zâhir ve bâtında Hüdâ'dan (Allah) başka bir şey kalmamıştır.²⁵⁷⁵

Zâhir olan Hakk'ı (Allah) gaflet sahibi göremez.²⁵⁷⁶

Bâtin ve zâhir, O'nu (Allah) özler.²⁵⁷⁷

12.11.Zâhir ve bâtin Allah'ındır.

Zâhir ve Bâtin Hakk'ındır (Allah).^{2578, 2579}

Zâhirde görünenler Hakk'ın (Allah) tecellisidir.²⁵⁸⁰

Hü'nun (Allah) esrârı zâhir olduğunda sonsuz zevke ulaşılır.²⁵⁸¹

12.12.Zâhir ve bâtin insandır.

Âdem (insan) zâhir ve bâtını cem etmiştir.²⁵⁸²

---

²⁵⁷¹SG, 48/8 Fânî-i fi'ilâh olup irdük bekâ bi'llâh'a biz / Zâhir u bâtin ser-â-pâ cümle Hak'dur vârumuz
²⁵⁷²SG, k. 1/87 Zira 'âlem bir vücüddur evvel oldur âhir ol / Zâhir oldur bâtin oldur cümle ol önden soña
²⁵⁷³SG, k. 1/10 Geldün imdi zât-ı Hak kim bâtin-ı 'âlem durur / Kenz-i mahfisini zevk it gör nice eyler güşâ
²⁵⁷⁴SG, 94/2 Eger bâtin eğer zâhir / Eger evvel eğer âhir / Eger mü'min eğer kâfir / Femâ fi'l-kevni illâ hü
²⁵⁷⁵NM, 10/7 Mısrî'ye harmü'l-makâmât oldı her şeyden ferağ / Zâhir ü bâtında kalmadı ebed illâ Hudâ
²⁵⁷⁶H, i. 180/2 Kande buldun ahsen-i takvîmi sen / Kanden alır feyzi işbu cân ü ten / Zâhir iken Hak bu gafletler neden / 'Ârif iseñ aç gözün merdâne bak
²⁵⁷⁷H, i. 45/6 Eger gâib eğer hâzır / Eger bâtin eğer zâhir / Eger mü'min eğer kâfir / Saña 'âşik seni özler
²⁵⁷⁸SG, 76/3 Devr-i dâ'im hidmet üzre bu cihân bir bendedür / Bildim ilhâm ile zîrâ sırr-ı Subhân sendedür / Zâhir ü bâtin Hakkuñdur çünki bu cân tendedür / Sen seni müşkil idinüp sen seni halleye gel
²⁵⁷⁹SG, 69/7 Zâhir ü bâtin Hakk'uñdur cümle varlık Gaybiyâ / Dime hergiz Hakk'a sen ben kalmasun izüñ tozuñ
²⁵⁸⁰SG, k. 1/6 Bu vücüduñ bâtındır ol kadîm-ı rûh-ı Hak / Hep tecellî-i Hudâ'dur hâdis olan zâhirâ
²⁵⁸¹H, i. 76/3 Zevk-i dâ'im neş'e-i külliyyeden verir nişân / Kimde kim zâhir ola keyfiyyet-i esrâr-ı Hü

Zâhir ve bâtin insanın kendisidir.²⁵⁸³

Zâhir ve bâtin, insandadır.²⁵⁸⁴

12.13.Zâhir, dış; bâtin içtir.

Zâhirin vücudu (fiziki varlığı), bâtinin safası (güzellikleri) vardır.²⁵⁸⁵

Zâhirde görülen kesret kafa karıştırırsa da ona bâtin gözüyle bakıldığında (ondaki) vahdet görülür.²⁵⁸⁶

Zorluklar zâhirde fetva ile, bâtında rüya ile çözülür.²⁵⁸⁷

İman ehlinin zâhiri namaz ve oruç, bâtını ise vird-i salahtır.²⁵⁸⁸

Zâhirde rahmet rüzgârı habbelerini, bâtında ise kalp cennetlerinin kapılarını açan Padişah'tır (Allah).²⁵⁸⁹

Zâhir Allah'ın keremiyle kemal süsüyle süslenir. Bâtin mârifetle Hüda'nın (Allah) sırlarının hazinesi hâline gelir.²⁵⁹⁰

Zâhir ve bâtin safası (güzellikleri ile kendini) imar eden kişi dünya ve ahiret devletine (saadetine) layık hâle gelir.²⁵⁹¹

Sarf ve nahivle (zâhiri ilimlerle) ömrünü geçiren zâhir ehli, bâtin ehlinen gâfildir (habersiz).²⁵⁹²

---

²⁵⁸²SG, k. 1/89 Ādem ise zâhir ile bâtını câmi' durur / Lā-cerem dünyā vü 'ukbā ile oldı ol melā
²⁵⁸³SG, 35/7 Kesretümdür vahdetüm nürünü mestür eyleyen / Zâhir ü bâtin benem evvel ü âhir bendedür
²⁵⁸⁴SG, 20/5 Rûh-ı 'âlem ism-i a'zamsın hakikat Ğaybiyā / Zâhir ü bâtin bu dehrüñ hep misâli sendedür
²⁵⁸⁵C, tar. 89/27 Safâ-yı bâtını ola ziyâde / Vücüd-ı zâhiri hıfz-ı Hudâda
²⁵⁸⁶H, i. 135/4 Taglît ederse ger zâhirde kesret / Bâtin gözüyle bak görünür vahdet / Hüsnündendir bunca âsâr-ı kudret / Zâtından güzeldir sultânım Mevlâ
²⁵⁸⁷AN, i. 127/5 Zâhir ü bâtında çün fetvâ ile rü'yâ ile / Hall-i cümle müşkilât olduk gelen gelsün beri
²⁵⁸⁸SG, 11/1 Ehl-i imâna pāk gönüldür dâ'im silâh / Zâhiri savm u salâtdur bâtını vird-i salâh
²⁵⁸⁹H, i. 113/3 Ger nesîm-i rahmetin ede hübüb / Açılır ebvâb-ı cennât-ı kulüb / Zâhir ü bâtin eğer ğayb-ı ğuyüb / Hep senindir pâdişâhım hep senin
²⁵⁹⁰C, tar. 23/6 Mekremetle zâhiri pirâye-i vech-i kemâl / Ma'rifetle bâtını gencîne-i râz-ı Hudâ
²⁵⁹¹C, k. 30/22 Safâ-yı zâhir ü bâtinla kılmış anları bünyâd / O kim zâtı sezâ-yı devlet-i dünyâ vü 'ukbâdur

Zâhir ve bâtin safası (güzellikleri) ‘ulüvv-ı şer‘ u tahkik ile elde edilir.²⁵⁹³

Hem zâhiren hem bâtimen şefaât, Resûlullah’tan (Hz. Peygamber) talep edilir.²⁵⁹⁴

12.14.Bâtın-zâhir, vücudun evsafındandır.

Vücudun zâhiri ve bâtını vardır. Bundan dolayı onun başı ve sonu vardır.²⁵⁹⁵

Hakk’ın (Allah) kadim (ezeli) ruhu, vücudun bâtınıdır.²⁵⁹⁶

Cevher-i evvel bu vücudun bâtınıdır.²⁵⁹⁷

Bir vücudun bâtını ve zâhiri Hakk (Allah) olduğu anlaşılınca o ezeli ve ebedi olur.²⁵⁹⁸

12.15.Zâhirde kalanlar, tevhide erişemez.

Zâhirde kalan kişi, kolay işleri zorlaştırır, tevhide erişemez.²⁵⁹⁹

Zâhir ve bâtındaki müşkilleri vahdet esrarının (sırlarının) kâşifi olan mürşid çözer.²⁶⁰⁰

Zâhir ve bâtında âdap üzere davranılmalıdır.²⁶⁰¹

Zâhir ve bâtin mamur olabilir.²⁶⁰²

²⁵⁹²H, müf. 61 Ehl-i zâhir ömrünü nahv ile sarfa sarf eder / Ehl-i bâtından velî gâfil gelir gâfil gider

²⁵⁹³C, tar. 63/25 ‘Ulüvv-ı şer‘ u tahkika bu deñlü dest-res bulmak / Safâ-yı zâhir ü bâtından âsâr-ı ‘alâmetdür

²⁵⁹⁴H, i. 28/5 Hüdâyî’ye şefâ’at kıl eğer zâhir eğer bâtin / Kapuna intisâb etmiş gedâdır yâ Resûla’llah

²⁵⁹⁵SG, k. 1/2 Lîk vardur ol vücûduñ bâtını vü zâhiri / Pes bu haysiyyetden olur evvel ü âhir aña

²⁵⁹⁶SG, k. 1/6 Bu vücûduñ bâtındur ol kadîm-ı rûh-ı Hak / Hep tecellî-i Hudâ’dur hâdis olan zâhirâ

²⁵⁹⁷SG, k. 1/69 Bu vücûduñ bâtındur cevher-i evvel dinen / Seyr ider a’râzını ol nitekim seyr-i nevâ

²⁵⁹⁸SG, 1/11 Bir vücûduñ zâhiri hem bâtını Hak olıcak / Nîce sûret bağlar anda ibtidâ vü intihâ

²⁵⁹⁹H, i. 91/4 Zâhirde kalan kişi / Güç etme âsân işi / Gider gayrı teşvîşi / Tevhîde gel tevhîde

²⁶⁰⁰SG, 90/5 Zâhir ü bâtında her müşkilleri halleyleye / Kâşif-i esrâr-ı vahdet ola her dem her zamân

²⁶⁰¹SG, 24/4 Zâhir ü bâtında âdâb üzere gît râh-ı Hak’a / Cem’ ile farka ri’âyet kıl ki merdânlık budur

²⁶⁰²SG, 40/5 Kavlı ü fi’l ü hulki pâk-evsâf oldı bunlaruñ / Anuñ için zâhir ü bâtinleri ma’mûr olur

13. BEDEN

Cânın maddi vücudu olarak tarif edilen beden kavramının en çok anlam ilişkisi içinde olduğu kavram, tabiatıyla cânıdır. Cân-beden arasında geliştirilen düşüncelerin benzetme unsurlarına yaslanılarak geliştirildiği görülmüştür. Beden-kafes, cân-kuş metaforu, yanı sıra beden cânın mahallidir, cân bedende gizlidir beden gemi, cân ummandır; âşığın bedenindeki cân Allah'tır, bedeni diri tutan sadece damarlarda dolaşan kan değildir, bedenın gözü cânıdır. Beden ve cân eritilmesi gereken birer kurşundur, beden cân için bir yükür. Cânın feyzine beden kaygısından uzaklaşınca ulaşılır. Nefis ve cisim (beden) hapsedilirse cân kurtulur. Cânâna kavuşan âşık, bedene ihtiyaç duymaz. Cân denizi beden gemisini dağıtır. Beden ölünce cân gider gibi düşüncelerle beden-cân arasındaki ilişki korunmuştur.

Beden-cân ile geliştirilen tüm bu düşüncelerin vahdet-i vücud anlayışının bir ürünü olduğu aşıkârdır. Mısırî'de tespit ettiğimiz bir düşünce aslında bu konudaki tüm düşüncelerin temelini yansıtmaktadır: Kullar, cân ile bir iken bedenleriyle dağılmıştır.

Halvet bedeni terbiye eder, beden kurban edilirse kişi irtifa kaydeder. Mürid sülûk yolunda tekemmül etmek için onun yularını, pîrinin eline verir. Beden mülkü mamur iken güzel huylar kazanmaya azmetmelidir.²⁶⁰³ Onun sırrını bilemeyen kâfirdir.

Beden, gerçek varlığa vuslata mani olduğu için gönül onun bin parça olmasını ister.

Bedenin dertlerinin dermanı Hüda'dandır (Allah); ancak Hüda'nın (Allah) zerre kadar rahmeti bedeni sıhate kavuşturmaya yeter. Nûrî'de tespit ettiğimiz bir düşünceye göre bedenle Hz. Musa'nın bir süre bulunduğu Tûr dağı arasında bir anlam ilişkisi kurulmuştur, buna göre beden Tûr dağıdır.

²⁶⁰³ "Muhakkak ki, Allah, gençliğin taşkınlığına kapılmadan kendini ibadete verip isyan etmeyen gençten hoşnutluk duyar." Bkz: Aclunî, **age**, I, 246.

İnsanların bildiğinin aksine, cismâni kuvvetleri olan bedeni diri tutan, damarlarda dolaşan kan değildir.

13.1. Beden Kavramında Edebî Düşünceler

Cisim (beden) ve cân arş-ı Rahmân'dır (Allah).²⁶⁰⁴

Dost (Allah), âşığın cismindeki (beden) cânı gibidir.²⁶⁰⁵

Kafesten (beden) uçan kuş, cânıdır.²⁶⁰⁶

Kafesten (beden) cân, uçar.²⁶⁰⁷

Sen'i (Allah) terk eden insan cismine (beden) cân bulamaz.²⁶⁰⁸

Hz. Maşuk'un (Allah) tecellisi bedeni Tûr'a çevirir.²⁶⁰⁹

Ruh Musa'sına tecelli gösteren (Allah), beden dağını ona Tûr etmiştir.²⁶¹⁰

Bedenin gözü, cânıdır.²⁶¹¹

Bedende cân gizlidir.²⁶¹²

Beden ölünce cân çıkar.²⁶¹³

Beden olmayınca cân durmaz.²⁶¹⁴

Cân bedende baki kalmaz.²⁶¹⁵

²⁶⁰⁴SG, 28/6 Hâsılı gezme yabanda sende isbât it Hak'ı / 'Arş-ı Rahmân sende cism u cân degıldür yâ nedür

²⁶⁰⁵NM, 198/22 İniş dahi yokuş bir olup cümle yanında / Cismindeki cân gibi bulur dostı cânında

²⁶⁰⁶NM, 150/8 Murğ-ı cânı bu kafesden uçurup şâd ideyüm / Ol 'adem şehrine tayyâr olayum şimdengeru

²⁶⁰⁷AN, i. 80/3 Ey rahmeti çok Rahmân / 'Âlem gözüme zindân / Uçarsa kafesden cân / Lütf eyle 'inâyet kıl

²⁶⁰⁸NM, 130/2 Seni terk eyleyen insân bulur mı cismine ol cân / Yüzinde âyet-i Rahmân okur her kim siler tozun

²⁶⁰⁹AN, i. 18/2 Çün kıldı tecellî dile ol hazret-i ma'sûk / Kühsâr-ı beden oldu aña Tûr-ı mahabbet

²⁶¹⁰AN, i. 35/5 Tecellî gösterür Mûsâ-yı rûha / Beden tağmaña ol Tûr iden yâr

²⁶¹¹SG, 81/1 Ben demekden geç bu sende ben diyen Hak'dur begüm / Belki cân 'ayn-ı bedendür cümleten Hak'dur begüm

²⁶¹²NM, 88/4 Nitekim cân olur mahfî bedende / Gerekdür ola mahfî kutb-ı etrâf

²⁶¹³NM, 18/23 Çıkıcakcân beden öldüğü gibi / Çıkıcak sır kalasıdur şerî'at

²⁶¹⁴NM, 18/24 Karar itmez beden olmayıcak cân / Hakîkatuñ bekâsıdur şerî'at

Beden cübbesi, vücudun fenaya varmasına manidir.²⁶¹⁶

Beden, gerçek varlığa vuslata mânidir.²⁶¹⁷

Beden vuslata mani olduğu için gönül onun bin parça olmasını ister.²⁶¹⁸

Hüda'nın (Allah) zerre kadar rahmeti bedeni sıhhate kavuşturmaya yeter.²⁶¹⁹

Bedenin dertlerinin dermanı Hüda'dandır (Allah).²⁶²⁰

Cisim (beden) ve cânın sırrını idrak etmeyen, küfür içindedir.²⁶²¹

Cisim (beden) ve cân yularını mürid, pîrinin eline verir.²⁶²²

Nefis ve cisim (beden) hapsedilirse cân kurtulur.²⁶²³

Cisim (beden) gemisini cân ummânı dağıtır.²⁶²⁴

Cismi (beden) diri tutan, damarlarda dolaşan kan değildir.²⁶²⁵

Cisim (beden) ve cân halvetin şerbeti için kebab olur.²⁶²⁶

Cisim (beden) ve cân kurban edilir ve bu kurbanlar kabul olursa (kişi) irtifa bulur.²⁶²⁷

---

²⁶¹⁵H, i, 224/4 Basîret nûru ger var ise sende / Bu cân bâkî kalır sanma bedende / Bugünü yarına salma inende / Yürü dîn emrini tekmiñ edegör

²⁶¹⁶AN, terc. 8/4/6 Soy beden cübbesin vücuduñdan / Git fenâ rāhına müsāfir-vār

²⁶¹⁷NM, 150/9 Bir beden kaldı baña mensüb olan bunda hemān / Yoğidüp anı dahi var olayum şimden geru

²⁶¹⁸NM, 51/4 Yok karārı gōñlümün bilmem neden / Kasd ider biñ pāre ola bu beden / Var ise gîtmek diler bu aradan / Aslına 'āzm eyleyecek çağıdur

²⁶¹⁹H, k1, 56 N'olaydı hay n'olaydı hay n'olaydı / Gōñül rāhat beden sıhhat bulaydı / Cemî'-i müşkilāt āsān olurdu / Hudā'dan zerrece rahmet olaydı

²⁶²⁰C, k, 6/60 Tāşifā-hāne-i eltāf-ı Hudādan irişe / Beden-i ādeme dārū-yı devā-yı eskām

²⁶²¹SG, 97/3 Sırr-ı cism ü cânı idrāk itmeyen küfr içredür / Zātın idrāk ile imān isteyen gelsün berū

²⁶²²SG, 113/1 Mürîd oldur hakikatde murādından ola fānî / Yed-i pîre ide teslîm zimām-ı cism ile cânî

²⁶²³NM, 192/2 Habs-i cism ü nefis iden cânın ider elbet hālās / Halvetin rüşen ider envār-ı Hakk'un celveti

²⁶²⁴NM, 168/2 Cüş idüp 'ummān-ı cân cismüm gemisin tağıda / Yerler altında tenüm toprağıla yeksān ola

²⁶²⁵NM, 198/8 Şol cân ki fakat cismi diri tuta dime cân / Hayvānda da vardur o tamarlarda tolan kan

²⁶²⁶NM, 159/6 Her kime olsa feth-i bāb içer bunı görmez 'azāb / Cism ü cânın ider kebab bu halvetün şerbetine

Cisim (beden) ve cân kurşundur, onları eritmek gerekir.²⁶²⁸

Cisim (beden) ve cânı bırakınca yük hafifler.²⁶²⁹

Beden kaygısından uzaklaşınca cânın feyzine ulaşılır.²⁶³⁰

Kullar, cân ile bir iken bedenleriyle dağılmıştır.²⁶³¹

Cânânın veçhini (yüz) gören, cânından, bedeninden vazgeçer (değer vermez).²⁶³²

Ölüm, bedeni gözden irak eder.²⁶³³

Beden mülkü mamur iken güzel huylar kazanmaya azmetmelidir.²⁶³⁴

Âşık, bedene değer vermekten vazgeçer.²⁶³⁵

Bedenin cismâni kuvvetleri vardır.²⁶³⁶

---

²⁶²⁷NM, 85/6 Cism ü cânun dahi kurbân idegör / Ger kabül olursa bulduñ irtifa‘

²⁶²⁸NM, 81/1 Bu tabiat zulmetinden bulmak isterseñ halās / Gel riyāzetle erit bu cism ü cânı çün rasās

²⁶²⁹NM, 77/4 Cism ü cânuñ ko yükün yeynildi gör / Rāh-ı ‘aşka gidemez merkeb feres

²⁶³⁰C, terk. 6/IV/11 Çıkagör hāsılı bu kālībden / Ya‘ni mahrūm-ı feyz-i cân olma

²⁶³¹NM, 164/7 Çün cân ile bir idük ebdān ile tağılduk / Ahirki deme irdük bu vahdete irince

²⁶³²NM, 54/1 Belürse vech-i cânāmı bu cism ü cânı neylerler / Görünse şemsün envārı meh-i tībānı neylerler

²⁶³³AN, i. 20/2 Vakt geldi ecel ‘ayānoldı / Bu beden dīdeden nihān oldı / Bāğ-ı ‘ömrüm bugün hazānoldı / Esdī çünkim hevā-yı āh el-mevt

²⁶³⁴H, i. 7/3 Ma‘mūr iken mülk-i beden / Kasd et kazan hulk-ı hasen / Ey Hakk’ı bulmak isteyen / Māh-ı mübārekdir gelen

²⁶³⁵H, i. 84/3 Fenā-ender-fenā buldu vücūdum mülkü ser-tā-ser / Görünür bir beden kaldı hemān ancak hisārımdan

²⁶³⁶C, terk. 6/II/5 Gör ne kār üzredür ne hidmeti der / Bedenüñde kuvā-yı cismānī

14. BEKA

14.1.Bekanın evsafı

Ebedilik ve ölümsüzlük anlamına gelen beka fena (yok olacak) olan dünyadan kurtulunca varılacak yer, âhiret anlamında kullanılmasının yanında âşık, beka sevgilisinden haber aldığından beka âşığın işret yeridir. Dünyanın gül mevsiminde beka yoktur. Beka ile hulûd'a (ebedilik) Allah aşkıyla ulaşılır. Beka mülkünün âlemini dünyada görmek güzeldir. Beka kokusuna Allah'ın ihsanı ile her şeyden geçilerek ulaşılır.

14.2.Beka Allah'ın lütfudur.

Beka ancak Allah'ın lütfu ile olabilir ve bekada Allah'tan başka baki yoktur. Celâlde kendini yakanlar beka-yı zâta erişebilir.

14.3.Bekaya fenadan geçilerek ulaşılır.

Tasavvuf şiirinin tenakuz gibi görünen ikili söyleyişlerinden bir de fena-beka'dır. Şairlere göre bekanın safâ ve zevkine, fenadan geçilerek ulaşılır. Bekanın lezzetini, fenaya ulaşmayan alamaz. Bunu bilen fena ehli beka ister.

14.4.Beka-Fena

Fenada (yok olacak, dünya) bekayı aramak, kişiyi ağlatır inletir. Bekaya ulaşmak için ten kafesinden kurtulmak gerekir. Bekanın lezzetini, fenaya ulaşmayan alamaz. Mâsivada beka yoktur. Bekaya mâsivadan geçilerek ulaşılır. Beka insanın irtihal edeceği yerdir.

Bu evren sonludur, yok olacaktır. Onun yok olması manada bekaya kavuşmadır. Kâinatta bazen müfredat mürekkebi, bazen de mürekkebi müfredat olur; bu değişim bazen beka bazen fena olarak görünür. İnsanlar, kâinatın batin ve gaybına (veya gayb âlemini bilenler ona) dâru'l-beka derler. Fena içinde beka, İsm-i Azam sohbetiyle bulunur. İki cihan bekasının zevkinin hevesinden vazgeçenler, fenaya ulaşabilir. Hakikatin bekası da şeriattedir. Gönül, ten ülkesinin bekasını, sevgili de fenasını ister.

14.5.Beka Kavramında Edebî Düşünceler

14.6.Bekanın evsafı

Beka ülkesi bir deşt (çöl) gibidir.²⁶³⁷

Bekada işret edilir.²⁶³⁸

Âşık, gül mevsiminde hiç beka bulmamıştır.²⁶³⁹

Âşıklara beka sevgilisinden haber gelir.²⁶⁴⁰

Beka ile hulûd'a (ebedîlik) Hakk (Allah) aşkıyla ulaşılır.²⁶⁴¹

Beka mülkünün âlemini bunda (dünyada) görmek güzeldir.²⁶⁴²

Beka-ender-beka (Allah'ın) atası (ile) kamudan (bütün dünya ilgisinden veya bütün makamlardan) geçilerek bulunur.²⁶⁴³

Beka bûyuna nasiple ulaşılır.²⁶⁴⁴

14.7.Beka Allah'ın lütfudur.

Fena ve beka O'nun (Allah) lütfu ile olur.²⁶⁴⁵

Beka (ülkesinde) Allah'tan başka baki yoktur.²⁶⁴⁶

²⁶³⁷C, tah. 1/4 'Ācizān-ı rûz-ı haşre zılluñı teksîr için / Ümmetüñ deşt-i bekâda râhatın tevfir için / 'Āfitâb-ı mahşerüñ te'sîrini teksîr için / 'Ārzü-mendân-ı nahl-i kaddüñi tevkiir için / Sakladı dâr-ı fenâda säyeñi perverdigâr

²⁶³⁸C, tar. 113/2 'Azm-i 'işret-geh-i bekâ idicek / Oldı târihi rihlet-i 'Ayşî

²⁶³⁹C, tes. 6/3 Ne seyr-i lâle-zârında bu gülzaruñ safâ buldum / Ne çîn-i sünbülünde neket-i lütf u vefâ buldum / Ne hengâm-ı gülünde bir nice müddet bekâ buldum / Ne savt-ı bülbülünde hâlet-i 'ışk u hevâ buldum / Elüm çekdüm bu bâğuñ lâlesinden sünbülünden hem / Ferâğum var bu gülzaruñ gülünden bülbülünden hem

²⁶⁴⁰NM, 31/1 'Āriflere esrâr-ı Hudâ'dan haberüm var / 'Āşıklara dildâr-ı bekâdan haberüm var

²⁶⁴¹SG, 14/8 'Aşk ile mahv-ı vücüd it kec kecinden fâriğ ol / 'Aşk-ı Hak'dan gayride yokdur bekâ ile hulûd

²⁶⁴²SG, 58/4 'Ālem-i mülk-i bekâyı bunda görmekdür güzel / Girü koma cehd kıl kim kalmasun bu i'tirâz

²⁶⁴³H, i. 4/5 Eyle Hüdâyî'ye 'atâ / Geçir kamudan mutlaka / Bulsun bekâ-ender-bekâ / Sâdik seni bulsa n'ola

²⁶⁴⁴H, i. 124/6 Ne fenâ bâğında uçdu andelîb / Ne bekâ bûyundan erişdi nasîb / Vâdi-i hayretde kaldım ben garîb / Bir onulmaz derde tuş oldum meded

²⁶⁴⁵H, i. 157/6 Ey kamu hâle âlim ü dâñâ / Lütfun ile olur fenâ vü bekâ / Bir efendi dahi yok ey Mevlâ / Meded eyle meded İlähî meded

Beka-yı zâta ermek isteyen âşık kendini (Allah'ın) celâlinin ışığında yakar.²⁶⁴⁷

14.8.Bekaya fenadan geçilerek ulaşılır.

Fenadan geçilerek bekaya ulaşılır ve onu yokluğu âdet edinenler bulur.²⁶⁴⁸

Bekabillâha Fenafillâh'tan sonra ulaşılır.²⁶⁴⁹, ²⁶⁵⁰

Fena ender fenayı bulan, bekayı bulur.²⁶⁵¹

Bekaya erişmek için fani terk edilir.²⁶⁵²

Bekaya fena matemgâhından göçülerek varılır.²⁶⁵³

Dünyaya uryan gelinip, beka mülküne uryan gidilir. (Kendinde varlık gören bekaya ulaşamaz.)²⁶⁵⁴

Beka bûyî (kokusu, kısmeti) bütün mâsivadan geçildiğinde bulunur.²⁶⁵⁵

14.9.Beka-Fena

Varlıktan geçilerek fena-ender-fenaya ulaşılır (ve orada) beka içre beka bulunur.²⁶⁵⁶

Bekaya, varlığı tamamen yok ederek ulaşılan fenadan sonra varılır.²⁶⁵⁷

---

²⁶⁴⁶H, müf. 121 Fenâ dünyâya baktım mâsivâ'llâhî fenâ gördüm / Hudâ'dan gayrı bir bâki görünür yok bekâ gördüm

²⁶⁴⁷AN, i. 33/2 Fenâ-yı külli görmek-çün bakâ-yı zâta irmek-çün / Celâlûn tâbına ihrâk iderken düyi 'âşıklar

²⁶⁴⁸AN, i. 118/4 Yokluğu 'âdet idin kim var ile var olasın / Bulmak isterseñ fenâ içre bakâyı ey dede

²⁶⁴⁹SG, 48/8 Fânî-i fi'ilâh olup irdük bekâ bi'llâh'a biz / Zâhir u bâtin ser-â-pâ cümle Hak'dur vârumuz

²⁶⁵⁰H, i. 138/3 Tecellî etse cânânım / Tesellîler bulur cânım / İnâyet eyle sultânım / Fenâ ehli bekâ ister

²⁶⁵¹H, i. 77/9 Bulan fenâ-ender-fenâ / Bulur Hüdâyî ol bekâ / Olmağa nefy-i mâsivâ / Fetvâ verir Monlâ-yı 'aşk

²⁶⁵²H, i. 85/7 Mutma'inne olup rızâya eriş / Yürü marziyye ol safâya eriş / Terk edip fânîyi bekâya eriş / Hây nefsim seni nic'eyleyeyin

²⁶⁵³C, tar. 77/2 Bu mâtem-gâh-ı fânîden güzer itdükde târîhin / Didi hâtif bekâya göçdi Haylî menzilin buldı

²⁶⁵⁴H, i. 111/6 Aldanıp kalma bu fânî sarâya / Nazar eyle Muhammed Mustafâ'ya / Eğer dünyâya ger mülk-i bekâya / Uryân gelip yine uryân giderler

²⁶⁵⁵H, i. 16/4 Geçir âşıkların savt u sadâdan / Güzer kılsın cemi'-i mâsivâdan / Hayât ersin aña bûy-ı bekâdan / Meded ey pâdişâhlar pâdişâhı

²⁶⁵⁶H, i. 119/5 Vücüdüm cümle yok olsun / Fenâ-ender-fenâ gelsin / Bekâ içre bekâ bulsun / Meded senden Rahîm Allah

Bekanın lezzetini, fenaya ulaşmayan alamaz.²⁶⁵⁸

Mâsivada beka yoktur. Bekaya mâsivadan geçilerek ulaşılır.²⁶⁵⁹

Fena ülkesinden ölümle beka ülkesine geçilir.²⁶⁶⁰

Bekaya dünyadan göçülerek varılır.²⁶⁶¹

Salah ehli, fena mülkünden beka mülküne sefer ettiklerinde (orada) safa ve zevke ulaşırlar.²⁶⁶²

İnsanın irtihal edeceği yer bekadır.²⁶⁶³

Hiç bekası olmayan bu fena (yok olacak olan) ülkesinde bekayı arama (isteme), (kişiyi) bülbülün gülzâra yöneldiğinde yaptığı gibi, zâr eder (inletir).²⁶⁶⁴

Ten cübbesinden (kılıfından) kurtulup üryan olmayanlar lâhut ikliminin tekkesindeki beka abdalını anlayamaz. (Bekaya ulaşmak için ten kafesinden kurtulmak gerekir.)²⁶⁶⁵

Bu terkip hâli (âlem-i anâsır, evren) sonludur; ama onun yok olması manada bekaya kavuşmadır (bekaya açılan kapıdır).²⁶⁶⁶

²⁶⁵⁷H, i. 231/3 Dilersen ger bekâ-ender-bekâyı / Vücûdun küllî kül et bul Fenâyı / Ko uçmağı geçe gör mâsivâyı / Yürü bülbül kadimî âşiyâna

²⁶⁵⁸AN, mu. 3/4 Fânî olmadı bakânuñ 'izzetin bilmez nedür / Bulmadı Hak'dan ma'iyyet lezzetin bilmez nedür / Mâ-rameyte iz-rameyte hâletin bilmez nedür / Cân içinde cân olan cânânı bilmez kandadır / Sırr içinde sırr olan sultânı bilmez kandadır

²⁶⁵⁹H, müf. 44 Yerler ü gökler lisân-ı hâl ile hep çağırıp / Derler Allah'a gelin kim mâsivâda yok bekâ

²⁶⁶⁰C, tar. 23/17 Hâlik olmaz mevt ile mü'min budur kavlı-i rasûl / Belk' olur dâr-ı fenâdan nâkıl-i dâr-ı bekâ

²⁶⁶¹C, tar. 82/1 'Ârif-i sırr-ı hakikat Kudsî / Göçdi dünyâdan idüp 'azm-i bekâ

²⁶⁶²H, müf. 89 Fânî mülkünden bekâ mülküne edenler sefer / Ger salâh ehli ise bulur safâlar zevk eder

²⁶⁶³NM, 106/9 Hüsni hatmine Niyâzî didi târîhun anuñ / "Allâh Allâh didi vü kıldı bekâyâ irtihâl"

²⁶⁶⁴NM, 99/3 Bu fenâ gülzâra tâlibsên eger / Hiç bekâsı yokdur anuñ tiz geçer / Bu fenâ içre bekâ tıyduñ meger / N'oldı bülbül işini zâr eyledüñ / Ne sebebden 'azm-i gülzâr eyledüñ

²⁶⁶⁵NM, 177/4 Sanmañuz zâhid gibi havf u recâ abdâliyuz / Geçmişüz andan sehâ bezm-i likâ abdâliyuz / Tekye-i iklim-i lâhütda bekâ abdâliyuz / Baş açık yalın ayak râh-ı fenâ abdâliyuz / Ref' idüp ten cübbesin 'üryan olan añlar bizi

²⁶⁶⁶SG, k. 1/61 Böyledür hâl-i mürekkeb 'âkıbet fânî olur / Ma'nide ammâ fenâsı olısar 'ayn-ı bekâ

Kâinatda bazen müfredat mürekkebe, bazen de mürekkebe müfredat olur; bu değişim bazen beka bazen fena olarak görünür.²⁶⁶⁷

Âlem halkı (kâinatın) zâhirine dünya, bâtin ve gaybına (veya gayb âlemini bilenler ona) dâru'l-beka dediler.²⁶⁶⁸

Fena içinde beka, İsm-i Azam sohbetiyle bulunur.²⁶⁶⁹

Fena kadehinin şarabının sarhoşu olabilmek için iki cihan bekasının zevkinin hevesinden vazgeçmek gerekir.²⁶⁷⁰

Âşık, hakikat levhinin suretinin nakşında beka görmemiştir.²⁶⁷¹

Nasıl ki beden canın karar ettiği yere (cân bedeni durak edindiyse, onunla varsa) hakikatin bekası da şeriattedir (hakikate şeriatten ulaşılır).²⁶⁷²

Gönül (dil) ten ülkesinin bekasını, sevgili de fenasını ister.²⁶⁷³

²⁶⁶⁷SG, k. 1/66 Müfredât olur mürekkebe hem mürekkebe müfredât / Bu tahavvüldür görinen gâh beka vü gâh fena

²⁶⁶⁸SG, k. 1/88 Halk-ı 'âlem zâhirine didiler dünyâ anuñ / Bâtin u gayb olan ana didiler dâru'l-bekâ

²⁶⁶⁹SG, 1/8 Tâlib-i esmâ iseñ sen biz de ismi a'zamuz / İsm-i a'zam sohbetiyle bul fenâ içre

bekâ
²⁶⁷⁰C, g. 94/5 Geçdük heves-i zevk-ı bekâ-yı dü cihândan / Cevrî gibi biz mest-i mey-i câm-ı fenâyuz

²⁶⁷¹C, tes. 7/1 Ne mir'ât-ı dil-i ebnâ-yı 'âlemde safâ gördüm / Ne a'yân-ı zamânda lütf ile bir âşinâ gördüm / Ne nakş-ı sûret-i levh-ı hakikatde bekâ gördüm / Muhassal halkı semt-i mihribâniden cüdâ gördüm / Vefâ her kimseden kim istedüm andan cefâ gördüm / Kimi kim bî-vefâ dünyâda gördüm bî-vefâ gördüm

²⁶⁷²NM, 18/24 Karar itmez beden olmayıcak cân / Hakikatun bekâsıdır şerî'at

²⁶⁷³NM, 39/3 Dil bekâsın dost fenâsın istedi mülk-i tenüm / Bir devâsuz derde düşdüm âh ki lokmân bî-haber

15. BEL

Bel kavramının, birleşik fiiller olan, bel bağlamak ve beli bükülmek şeklinde kullanıldığı görülmektedir. Bel bağlamak etrafında geliştirilen düşünceler şunlardır: Aşk fermanına bel bağlayanlar Allah'a ulaşabilir. hizmete bel bağlayıp Allah'ın ihsanına kavuşmak ve ayrıca hizmete bel bağlayarak zikrullahın esrarı ile vahdete ulaşmak düşüncesi yer almıştır. Kendisine bel bağlanılmaya layık başka bir merci de er yoludur. Bunlardan başka bel ile oluşturulan başka bir düşünce ise şudur: Güzellerin nazı, onulmaz bir derde düşen âşığın belini bükümüştür.

15.1. Bel Kavramında Edebî Düşünceler

Sultan'a (Allah), aşk fermanına bel bağlanıp gidilir.²⁶⁷⁴

Hakk (Allah) aşkıyla doyanlar, ağıyarı bırakıp hizmete bel bağlar.²⁶⁷⁵

Hakk (Allah) kapısından lütuf ve ihsân isteyen hizmete bel bağlayıp niyâz eder.²⁶⁷⁶

Hizmete bel bağlayanlar esrâr-ı zikrullâh ile vahdete erer.²⁶⁷⁷

Er yoluna, bel bağlanır.²⁶⁷⁸

Âşık, onulmaz derde düşmüş ve bu yüzden âşığın beli bükülmüştür.²⁶⁷⁹

Güzellerin nazı, âşığın belini bükür.²⁶⁸⁰

²⁶⁷⁴AN, i. 77/1 Ey zâhid-i fersüde-dil 'irfâna gel 'irfâna gel / Fermân-ı 'ışka bağla bel sultâna gel sultâna gel

²⁶⁷⁵AN, i. 78/3 'İşk-ı Hakk ile toyup usaña gayrılardan / Koya ağıyarı hemân hizmete bel bağlaya ol
²⁶⁷⁶H, i. 64/7 Hizmete bel bağlayıp eyler niyâz / Bâb-ı Hak'dan lütf u ihsân isteyen

²⁶⁷⁷H, i. 163/7 Bel bağlayanlar hizmete / Tâlib olanlar vuslata / Ermiş Hüdâyî vahdete / Esrâr-ı zikru'llâh ile

²⁶⁷⁸SG, 68/3 Er yolına bel bağlaya / Cân u ciğerler tağlaya / Gâh inleyüp gâh ağlaya / 'Aşk derdine düşmek gerek

²⁶⁷⁹H, i. 124/5 Tâkatim tak oldu büküldü belim / Geldi erişdi kafâdan uş ölüm / Tut elim lütfeyle açiver yolum / Bir onulmaz derde tuş oldum meded

²⁶⁸⁰C, g. 81/1 Pîr itdi beni cevri ile ol tâze güzeller / Bükdi belimi başlayalı nâza güzeller

16. BELA

16.1. Belanın evsafı

Bela Allah veçhinin aynasıdır. Ondan kaçan Allah'tan uzaklaşır. Bela, âşığa Allah'tan lütuf ve ihsandır. Elest bezmine eren mübtelaya, bela yükü hafif gelir. Bela, tevekkül köşesinde gam azığı ile beklemek, cân kaygısı çekmek ve ümit zengini olmaktır. Bela saça benzer. Bela gam evidir. Âşığın en büyük belası, belayı çeken gönüldür. Belaya uğrayan dil (gönül), vuslattan ümidini kesmiştir. Bela deli eder. O, zehir gibi acıdır.

Hüdâyî'ye göre müderrislik beladır. Beladan kurtulmak isteyen, Allah yolunun mertlerinden himmet talep etmelidir.

Bela Hüdâ (Allah) veçhinin âyinesidir. Ondan kaçan Hakk'tan (Allah) cüdadır. Bela, âşığa Hakk'tan (Allah) lütuf ve ihsandır.

Cevrî'de tespit edilen bir düşünceye göre ise bela cahillerin gönül erbabına vardığı eziyettir. Cehalet insanı bela tuzağına düşürür.

16.2. Bela aşktır.

Tasavvuf şiirinin üzerinde en çok düşünce ürettiği gözlenen kavramlarından biri kuşkusuz aşktır. (Bkz: Aşk maddesi) Şairlere kâmil olma yolunda önemli aşamalarının tecrübe edilmesi iktiza eden aşk, zorlu ve uzun bir yoldur. Aşk yolunun her menzilinde beladan binlerce bulunur. Bu yol, âşığa figan ettirse de âşık bundan şikayetçi değildir. Belaya düşen âşık, maşukuna vâsıl olma umudundan vezgeçmelidir.

16.3. Âşık beladan haz alır.

Bela kavramı ile âşık arasında kurulan ünsiyet klasik edebiyatımızın sıkça kullandığı metaforlardandır. Divanlarını incelediğimiz şairlerin anlam dünyasında da makes bulan bu düşünceye göre âşık beladan haz alır. Bela âşığın mekân tuttuğu, huzursuz bir köşedir. Aşkın belasından kaçan, aşka sahip olamayacağı için âşık belayı kendisine verilen bir devlet olarak görür. Feleğin kendisine ettiği eziyetleri bir

bela olarak telakki etmeyen âşık, belanın elinde bir oyuncak gibi olmuştur. Âşığın inleyen gönlü, cânı bağlayan bela zincirinden kurtulamaz.

Âşığın dağlı (yaralı) sinesine benzeyen bela Âşığın belini büker. Ayrılık belası âşığın canına geçse bile âşık belayı kendine bir sığınak olarak görür. Âşık, kendini bela burcunda görür ve bununla ahirete göçmek ister. Âşık, bela dârına mâliktir.

16.4.Maşuk belaya sebeptir.

Bela ile münasebet kurulduğu görülen başka bir kavram ise mâşuktur. Maşuğun bakışı, kaşı, gamzesi âşık için birer beladır. Âşık, bir bela olmasına rağmen maşuğun lütuf kadehine susamıştır.

16.5.Bela yağmur, sel, ok gibidir.

Bela yağmur gibi âşığın üstüne yağar, sûfiler bundan incinmez. Bela yağmurdan başka sele benzetilir. Cevrî bir düşüncede belayı oka benzetmiş ve adeta bir savaş meydanı tasavvuru içinde okların yağmur gibi yağdığını ifade etmiştir. Bu düşüncelerden şairlerin belanın sürekliliği olan bir yönüne dikkat çektikleri görülmektedir.

16.6.Allah, âşıkları ve zayıfları beladan sakınır.

Allah; zayıfları ve âşıkları beladan sakınır.

16.7.Bela Kavramında Edebî Düşünceler

16.8.Belanın evsafı

Bela, tevekkül köşesinde gam azığı ile beklemektir.²⁶⁸¹

Bela saç gibi bent bentir.²⁶⁸²

Bela, gam evidir.²⁶⁸³

---

²⁶⁸¹C, g. 40/2 Çün muntazır-ı devlet-i dünyâ degülüz biz / Zâd-ı gam ile günc-i tevekkül ne belâdur

²⁶⁸²C, g. 50/5 ‘Aceb midür dil-i Cevrî düşerse ‘ukdelere / Esîr-i mihnet-i bend-i belâ-yı zülfüdüdür

Gönül, âşğın başına beladır.²⁶⁸⁴

Belayı, gönül çeker.²⁶⁸⁵

Bela, deli eder.²⁶⁸⁶

Bela acıdır.²⁶⁸⁷

Bela, zehir gibidir.²⁶⁸⁸

Bela, cân kaygısı ve ümit zenginliğindedir.²⁶⁸⁹

Belaya uğrayan dil (gönül), vuslattan ümidini kesmiştir.²⁶⁹⁰

Aşktan kaynaklanan belanın yükü âşğın belini büker.²⁶⁹¹

Bela, dil (gönül) ehlinin bulunmadığı yerde olmaktır.²⁶⁹²

Bela cihanı (dünya) anlamaya çalışmaktır.²⁶⁹³

Bela, sevgilinin külahındadır.²⁶⁹⁴

Bela, düşmanı korkutmaktır.²⁶⁹⁵

Bela, meleklerin (bile) kıskançlığa kapılıp düştüğünde kurtulamayacakları bir tuzaktır.²⁶⁹⁶

²⁶⁸³C, k. 38/7 Kāşāne-i sādī-i safā muhkem ü ma‘mür / Gam-hāne-i endüh u belāzīr ü zeberdür

²⁶⁸⁴AN, i. 88/8 Ey benüm mübtelā olan gönülüm / Başuma bir belā olan gönülüm

²⁶⁸⁵C, g. 127/4 Vasluñ hevesin itmez idi hicrūñi aña / Çekmezdi belā olsa gönül ‘ākıbet-endīş

²⁶⁸⁶C, g. 229/1 Kaydumuz yok şiken-i turra-i cânāne ile / Olduk āzāde belādan dil-i dīvāne ile

²⁶⁸⁷NM, 32/2 Muhitdür Allah seni her işüñ ol halk ider / Mekr-i Hudā’dan sakın bal sanduğüñ belādur

²⁶⁸⁸C, terk. 1/II/4 Hem olmuş anuñ hem-demi bir bār-ı gezende / Kim her nefesi büy virür zehr-i belādan

²⁶⁸⁹C, g. 22/5 Nā-murād ol feleki bildüñ ise ey Cevrī / Ne belā ‘ārife kayd-ı ser ü sāmān-ı ümīd

²⁶⁹⁰C, g. 85/1 Dil-i belā-zede sanman visāle māıldür / Safā-yı kalb ile seyr-i cemāle māıldür

²⁶⁹¹C, tah. 5/1 Bār-ı belā-yı ‘ışk ile dönsem kemāna ben / Olsam hadeng-i cevri ü cefāña nişāne ben / Rencide olmayup yine devr-i zamāna ben / Evzā’-ı çarha zerrece bulmam bahāne ben / Derd ü belāya geldüm efēndi cihāna ben

²⁶⁹²C, g. 40/3 Ey sāki-i çarh ehl-i dilüñ neveti geçdi / Bezmünde olan devr-i teselsül ne belādur

²⁶⁹³C, g. 40/5 Zāhir mi degül ma‘nī-i mazmūñi cihānuñ / Cevrī anı bilmekde te‘emmül ne belādur

²⁶⁹⁴C, g. 221/1 Ser-geşte cihān fitne-i zülf-i siyehüñle / Āşüfte-belā cünbiş-i perr-i külehüñle

²⁶⁹⁵C, g. 77/1 Ahbāba safā-yı dil ü cân ma‘rifetümdür / A‘dāya belā-yı hale cân ma‘rifetümdür

Müderislik beladır.²⁶⁹⁷

Dünyada herkes kendi hâlince bela çeker.²⁶⁹⁸

Ezelde bela (evet) diyenlere bela uzak olur.²⁶⁹⁹

Bela, hür insan için o güzellik kaygısındadır, mal mülk üzüntüsüdür.²⁷⁰⁰

Elest bezmine eren mübtelaya, bela yükü hafif gelir.²⁷⁰¹

Ken‘ân’a ermek isteyen belayı çeker.²⁷⁰²

Belanın denizinden bir kurtuluş yolu isteyen Hüdâ’nın (Allah) merdânından himmet talep eder.²⁷⁰³

Bela Hüdâ (Allah) veçhinin âyinesidir. Ondan kaçan Hakk’tan (Allah) cüdadır. Bela, âşığa Hakk’tan (Allah) lütuf ve ihsandır.²⁷⁰⁴

Bela, cahilin dil (gönül) erbabına verdiği eziyettir.²⁷⁰⁵

Cehl, bela tuzağına düşürür.²⁷⁰⁶

16.9.Bela aşktır.

Aşk yolu belalıdır.²⁷⁰⁷

Aşk belası feryat figan ettirir.²⁷⁰⁸

---

²⁶⁹⁶C, g. 37/2 Ol reşk ile bu kayda düşerse melâyike / Dām-ı belâda her birisi der-kemend olur
²⁶⁹⁷H, müf. 67 Müderislik gam ü derd ü belâdır / Kaza hod cânib-i Hak’dan kazâdır
²⁶⁹⁸H, i. 106/2 Dünyâda çeker her ferd / Hâlince belâ vü derd / Ol âşıka derler merd / Baş eğmeye nādâna
²⁶⁹⁹H, i. 75/5 Kim ki ezel dedi belâ / Andan ırag oldu belâ / Allâhü yefal mâ-yeşâ / Kul neylesin yâ Rabbenâ
²⁷⁰⁰C, g. 40/1 ‘Âzâde sere kayd-ı tecemmül ne belâdur / Bâr-ı gam-ı sāmâna tehammül ne belâdur
²⁷⁰¹AN, i. 48/6 Ol bezme irse mübtelâ âsân olur bâr-ı belâ / Derdi olur ‘ayn-i devâ rahm eyleyüp Rahmân’umuz
²⁷⁰²H, i. 128/3 Kullukda hoş zahmet çeker / Derd ü belâ mihnet çeker / Yûsuf gibi firkat çeker / Ken‘ân’a ermek isteyen
²⁷⁰³C, terk. 1/III/8Ger rāh-ı necât ister iseñ bahr-ı belâdan / Himmet taleb eyle yûri merdan-ı Hudâdan
²⁷⁰⁴SG, 30/11 Belâ âyine-i vech-i Hudâ’dur / Belâdan kim kaçar Hak’dan cüdadur / Belâ Hak’dan bize lütf u ‘atâdur / Hakikat sūfilik incinmemekdür
²⁷⁰⁵C, g. 64/4 Hem-sohbet-i rāz eylemezüz ‘akl-ı fuzūli / Erbāb-ı dile sıklet-i nā-dān ne belâdur
²⁷⁰⁶C, terk. 3/VI/3 Bilmez bilecek neydüğünü bilmege kor mı / Ol cehl ki salmışdur anı dām-ı belâyâ
²⁷⁰⁷NM, 98/2 ‘Aşk yolu belâlıdır her kârı cefâlıdır / Canuñdan ümüdün kes cânâne irem dirseñ

Bela, aşk gamında bulunur. Âşık ondan şikâyetçi değildir.²⁷⁰⁹

Aşk yolunun her menzilinde beladan binlerce bulunur.²⁷¹⁰

Belayı aşk besler.²⁷¹¹

Bela aşktır. Ona düşen, yâre vuslatı ummaktan vazgeçmelidir.²⁷¹²

Bela, aşktadır.²⁷¹³

Bela aşk şehrinde dir.²⁷¹⁴

16.10.Âşık beladan haz alır.

Âşık, beladan haz alır.²⁷¹⁵

Yâr belası (aşk), âşığa devlettir.²⁷¹⁶

Bela, haz verir.²⁷¹⁷

Bela, huzur bulunmayan bir köşedir.²⁷¹⁸

Bela, âşığın mekân tuttuğu bir köşedir.²⁷¹⁹

²⁷⁰⁸C, tah. 5/2 Zâr ü nizâri derse gamuñ cân ile teni / İtmem belâ-yı ‘ışk ile feryâd u şiveni / Mihr ü vefâ ümîdini der sanma sen beni / Cevr ü cefânı çekmege sevdi gönül seni / Derd ü belâyâ geldüm efendi cihâna ben

²⁷⁰⁹C, terk. 1/IX/2 Gam-gin-i dem-i ‘ıyş-i tarab-nâk-i neşâtam / Hurrem-dil-i endüh u belâ-yı gam-ı ‘ışkam

²⁷¹⁰C, g. 63/2 Çokdur batarı tarîk-ı ‘ışkuñ / Her menzili biñ belâ yeridür

²⁷¹¹C, g. 96/1 Biz pey-rev-i ‘uşşâk-ı belâ-perver-i ‘ışkuz / Kurbân-ı gam-ı yâr u fedâ-yı ser-i ‘ışkuz

²⁷¹²C, g. 121/5 Belâ-yı ‘ışka düşdüñse ümîd-i vasl-ı yâr itme / Mahabbet bahrına ey Cevrî-i şeydâ kenâr olmaz

²⁷¹³C, g. 60/1 İden dünyâyı ‘âşık dil-firbâne nigâhıdır / O fettânuñ belâ-yı ‘ışkı bir bîkr-i ilâhîdür

²⁷¹⁴C, g. 243/4 Ser-mâye lütf iderse nigâhuñ girişmeye / Sevdâ-gerân-ı şehr-i belâ sūd-mend ola

²⁷¹⁵AN, i. 62/5 Tefâvüt hayli vardır zâhid ü ‘âşık meyânında / İder zâhid ‘atâdan haz bulur ‘âşık belâdan haz

²⁷¹⁶AN, k. 2/18 Devlet bilürüz belâ-yı yârı / Lezzât-i ‘anâya mâliküz biz

²⁷¹⁷AN, i. 61/3 Kimi zülfine bend olmuş cemâline kimi bende / Kimi bulmuş belâdan haz kimi almış likâdan haz

²⁷¹⁸C, tah. 5/5 Cevrî gibi cihânda çeküp derd ü mihneti / Görsem ne deñlü devr-i felekden felâketi / Günc-i belâda görmesem ârâm u râhatı / Cevr ü cefâdan ağlayup itmem şikâyeti / Derd ü belâyâ geldüm efendi cihâna ben

²⁷¹⁹C, tah. 6/4 ‘Azîm-ı râh itsem ya hod kılsam belâ güncin makar / Çekmezin her hâlet ile zerrece havf u hatar / Kanda olsam olur elbette baña şâm u seher / ‘İşk hem-zânü belâ hem-hâne mahabbet hem-sefer / Şevk reh-ber derd münis gam musâhib gussa yâr

Kâmiller, beladan haz alır.²⁷²⁰

Aşkın belasından kaçan ona sahip olamaz. Sâdık âşık beladan haz alır.²⁷²¹

Âşık, belanın elinde bir oyuncak gibidir.²⁷²²

Âşık, feleğin eziyetlerini bela olarak görmez.²⁷²³

Bela dili (gönül) ve cânı bağlar.²⁷²⁴

Âşığın inleyen dili (gönül), belanın zincirinden kurutulamaz.²⁷²⁵

Bela âşığın dağlı (yaralı) sinesine benzer.²⁷²⁶

Âşığın belini aşktan kaynaklanan belanın yükü bükür.²⁷²⁷

Bela, âşıkların başından eksik olmayan ve onları inciten bir kuştur.²⁷²⁸

Âşık, kendini tufanla dost gören bela dalgasıdır.²⁷²⁹

Ayrılık belası, âşığın cânına geçer.²⁷³⁰

Âşığın dîvâne gönlü birçok beladan arta kalmıştır.²⁷³¹

²⁷²⁰AN, i. 61/4 Velî kâmilleri gör kim kamu hak bilüp almışlar / Cefâdan haz vefâdan haz belâdan haz velâdan haz

²⁷²¹AN, i. 61/2 Belâsından kaçan 'ışkuñ velâya olmadı lâyık / Kanı bir 'âşık-ı sâdık ki almışdur belâdan haz

²⁷²²C, g. 186/2 N'ola her gâh olsa bâzîçe-i dest-i belâ / Mübtelâdur ol nigâh-ı 'ışve-nüvâza n'eylesün

²⁷²³C, g. 142/1 Sipihrüñ gerdişinden zerrece derd ü belâmuz yok / Nice cevreylesün gerdün bize andan recâmuz yok

²⁷²⁴C, g. 192/3 'İşk itdi hevâyî heves-i zülfi 'aceb mi / 'Âzâde olursa dil ü cânbend-i belâdan

²⁷²⁵C, g. 92/1 Zülfüñ hevesinden bu dil-i zâr çekilmez / Zencîr-i belâden o giriftâr çekilmez

²⁷²⁶C, g. 255/2 Tâzedâğ-ı sînemi ol İâle-ruh gördi didi / 'Âlem-i derd ü belâdan nev-bahâr olmuş gibi

²⁷²⁷C, tah. 5/1 Bâr-ı belâ-yı 'ışk ile dönsem kemâna ben / Olsam hadeng-i cevri ü cefâna nişâne ben / Rencide olmayup yine devr-i zamâna ben / Evzâ'-ı çarha zerrece bulmam bahâne ben / Derd ü belâyâ geldüm efendi cihâna ben

²⁷²⁸C, g. 4/3 İder âzürde ya murğ-ı belâ ya tîşe-i mihnet / Bu vâdide olur 'ışk ehline bir derd-i ser peydâ

²⁷²⁹C, terk. 1/IX/5 Tûfân ile hem-ser geçinür mevc-i belâyam / Deryâları bir katreye saymaz yem-i 'ışkam

²⁷³⁰C, k. 24/43 Rûzgâr itdi beni vasl-ı ehîbbâdan dür / Cânuma geçdi gam u derd ü belâ-yı hicrân

Belanın bendi, âşığın sığınağıdır.²⁷³²

Âşık, kendini bela burcunda görür.²⁷³³

Âşık, aşk belasının yüküyle (ahirete) gitmek ister.²⁷³⁴

Âşık, dâr-ı belaya (dünya) mâliktir.²⁷³⁵

16.11. Maşuk belaya sebeptir.

Sevgilinin (cânân) mest (eden) gamzesi, belanın pususunun avcısıdır.²⁷³⁶

Bela, sevgilinin (cânân) bakışındadır.²⁷³⁷

Bela oka teşbih edilir, âşık sevgiliden (cânân) geldiği için ona katlanır.²⁷³⁸

Bela nazlı bakıştadır.²⁷³⁹

Bela, sevgilinin sarhoş bakışındadır.²⁷⁴⁰

Bela, sevgilinin (cânân) lütuf kadehine susamaktır.²⁷⁴¹

Sevgilinin (cânân) kaşları belanın bulutudur.²⁷⁴²

16.12. Bela yağmur, sel, ok gibidir.

Bela yağmur gibi yağsa da âşık, ona baş açar.²⁷⁴³

²⁷³¹H, müf. 187 Cefâdan yüz çevirmez derd-i gamdan lezzet almıştır / Benim dîvâne gönülüm çok belâdan arta kalmıştır

²⁷³²C, g. 53/1 ‘Âşufte-dilüz dâm-ı nevâ meskenümüzdür / ‘Âzâde-serüz bend-i belâ me’menümüzdür

²⁷³³NM, 161/5 Mushaf-ı hüsnüfe çün tefe’ül eyledüm ben / Burc-ı belâda gördüm kendümi fâl içinde

²⁷³⁴AN, i. 71/5 Çün kimse sâlim olmadı bir yük götürmedi / Olsa bu bendenün yükü bâri belâ-yı ‘ışk

²⁷³⁵AN, k. 2/15 Zülfine asıldı halk-ı ‘âlem / Bil dâr-ı belâya mâliküz biz

²⁷³⁶C, g. 10/2 O sayyâd-ı kemîn-gâh-ı belâdur gamze-i mesti / Ki olmuş dest ü bâzusunda bir âfet kemân âfet

²⁷³⁷C, g. 63/4 Dünyâya belâdur o nîgeh kim / Ser-kelle-i fitne sâğarıdır

²⁷³⁸C, g. 11/4 Cânın sakınur sîne geren tîr-i belâya / İtmez sipere râğbeti ser-bâz-ı mahabbet

²⁷³⁹C, g. 190/3 Alsun nîgehün destine peymâne-i nâzı / Dünyâya belâ fitneye dem-sâz görünsün

²⁷⁴⁰C, g. 60/2 Cihâna âfet olmuş bir belâdur gamze-i mesti / Neye baksañ dil-i ‘uşşâk anuñ cây-ı penâhidur

²⁷⁴¹C, g. 40/4 Bir câm-ı belâ lütf ideceksin bize âhır / Biz teşneyüz ol câma te’allül ne belâdur

²⁷⁴²C, k. 4/41 Ebrularuñ ebr-i belâ bârânı şemşîr-i kazâ / ‘Aşk ehlini bu mâcerâ havf ile giryân eyledi

Âşık her taraftan başına bela yağmasını, gönlün kendisinden incinmemesine tercih eder.²⁷⁴⁴

Âşık, bela yağmurundan emin olamaz.²⁷⁴⁵

Bela, gökten yağmur gibi yağsa da sūfî ondan incinmez.²⁷⁴⁶

Bela, ok gibi yağar.²⁷⁴⁷

Dost belasının oku, sinede yara açar.²⁷⁴⁸

Bela çöl seli gibidir, âşığın yoldaşdır.²⁷⁴⁹

Bela, sel gibi gelir.^{2750, 2751, 2752}

16.13. Allah, âşıkları ve zayıfları beladan sakınır.

Mevlâ (Allah), zayıfları beladan sakınır.²⁷⁵³

Mevlâ (Allah), âşığı birçok beladan saklamıştır.²⁷⁵⁴

²⁷⁴³NM, 95/3 Yağmur gibi yağarsa belâ sen baş açarsın / Cân virmege dost yolına kurbâna mı geldün

²⁷⁴⁴SG, 84/4 Her taraftan başıma yağsun belâ / Görmeyeyim ‘ömrüm oldukça safâ / Çekeyim her bir günâha biñ cezâ / Tek hemân benden gönül incinmesün

²⁷⁴⁵C, terk. 1/I/6 ‘Âsâyişe yer yok bize bārân-ı belâdan / Bu hâne-i vîrânede bî-cây-ı nişestüz

²⁷⁴⁶SG, 30/1 Belâ bārân gibi gökden yağarsa / Hakikat sūfilik incinmemekdür / Ser-â-pâbâr-ı gam saña ağarsa / Hakikat sūfilik incinmemekdür

²⁷⁴⁷C, g. 232/1 Cem‘ oldı ceş-i fitne o müjgânlar üstine / Tîr-i belâ yağarsa n’ola cânlar üstine

²⁷⁴⁸NM, 185/2 Dost belâsı sehmine ‘üryan idüp sînelerin / Soñra ol yârelerin istediler dermânını

²⁷⁴⁹C, terk. 1/VIII/5Geh seyl-i beyâbân-ı belâyile revânum / Geh gavta-har-ı lücce-i deryâ-yı mahabbet

²⁷⁵⁰C, g. 228/5 Güy itmez idi yâd-ı nihâlünle sirişkin / Cevrîde eger seyl-i belâdan hazer olsa

²⁷⁵¹C, g. 246/3 Menzil-i ceş-i mahabbet vâdî-i dildür yine / Sıgmaz ol seyl-i belâ ‘akluñ fezâ-yı tengine

²⁷⁵²C, terk. 3/III/4Ol vâdî-i pür-hünda akan seyl-i belâdur / Çeşm-i dil-i ‘âşıkdaki hüh-âb-ı mahabbet

²⁷⁵³H, k1. 3 Ey Alîm ü Habîr olan Mevlâ / Ey Semî‘ ü Basîr olan Mevlâ / Kullara lütf ile ‘inâyet et / Ey mu‘în ü nasîr olan Mevlâ / Zu‘afâyı sakın belâlardan / Ey Kavî vü Kadîr olan Mevlâ

²⁷⁵⁴H, müf. 171 Mâ-sivâdancedz edip ol matlab-ı alâ bizi / Çok belâdan saklamıştır Hazret-i Mevlâ bizi

17. BENDE

Kul, köle anlamına gelen bendenin incelediğimiz divanlarda Allah'ın kulu anlamında kullanılmasının yanında onun Allah'tan lütuf bekleyen bir âşık olduğu yönünde düşünceler vardır.

17.1.Allah'a bende olunur.

Allah, cihanı kendine bende kılmıştır. Allah'a ve cemâle bende olunur. Bende Allah'ın iradesinin sonucudur. Onu da Allah yaratmıştır. Kimin bende olacağına Allah karar verir. Her bende, Allah'a muhtaçtır ve ondan hidayet ister. Allah'tan ayrı düşmek bir çöle benzer ve çölündeki bendeler, Allah'a kavuşmak ister.

17.2.Bende Allah'tan lütuf ister.

Bende, kendisine her muradını veren Allah'tan ihsan, lütuf, nimet ister. Allah, bendesinin bu taleplerine mazhar olmasını isterse ona nazar eder.

Şairlerin karşıt anlamlı kavramlarmış gibi görünen fakat hakikatin iki farklı ucuna işaret eden, düşüncelerini pekiştirme tercihini (kesret-vahdet, fena-beka, zâhid- rind vd. gibi kavramlar arasında oluşturdukları ve tenakuz gibi görünen anlam ilişkilerini) tutarlı bir şekilde bende kavramı özelinde de sürdürdükleri görülmektedir. Bende ile bende'nin zıt anlamı kabul edilebilecek olan sultan aynı Allah'a âşıktır ve onu ister. Vahdete kavuşan, bende ile sultanı bir görür.

Bende kavramının bir acziyet ifadesi için kullanıldığı düşüncelerde ise onun dünyanın esiri olduğu, feleğin kendisini mest ettiği, çok cürüm işlediği gibi tazyif edici sıfatlarla muttasıf değerlendirildiği görülmüştür. Böyle olmakla birlikte o her işinin Allah'a bağlı olduğunu, Allah'tan bağışlanma dilemesi gerektiğini bilir.

17.3.Bende, âşıktır.

Bende ile geliştirilen bir düşünce de onun âşık oluşu ile ilgilidir. Kendilerini birer âşık olarak gören şairlerin bende kavramı ile kendi benlikleri arasında kurdukları illiyet, kavrama içeriden, tecrübî bir yaklaşımla bakılması yönüyle önemlidir. Bende, gamdan azad olmak isteyen âşıktır. Âşığın cânı, Allah'ın

aşkına bendedir. O, feyz cezbesinin şarabıyla dolup meyhane olmak ister. Bende âşıktır, onu yaratan Allah'tan inayet ve hidayet bekler. Miskin bir bende olan âşık, sırf tevhidinde müstesna, sâbıklara ilhak olmak ister. Cevrî'de geçen bir düşünceye göre âşık, himmet bendesidir.

Günlük yaşama ilişkin tespit ettiğimiz ve müstakil bir başlık altında değerlendirilemeyecek düşüncelerde ise bendelerin kulaklarına küpe takılması ve elleri önden bağlı bir şekilde ayakta beklemesi geleneğine işaret edilmiş ve ayrıca efendisine olan samimiyetini, onun başını efendisinin ayağına koyarak göstermesi gerektiğine değinilmiştir. Bendesinin muhabbetine muntazır olan efendi, ona karşı iyiliklerini arttırmalıdır.

17.4.Bende Kavramında Edebî Düşünceler

17.5.Allah'a bende olunur.

Mahluka (Allah), kendine cihanı bende kılmıştır.²⁷⁵⁵

Cemâle bende olunur.²⁷⁵⁶

Her bende, O'na (Allah) muhtaçtır.²⁷⁵⁷

Hakk'a (Allah) bende olunur.²⁷⁵⁸

Bende, Allah'ın iradesinin sonucudur. Onu da Allah yaratmıştır.²⁷⁵⁹

Kimin bende olacağına Rab (Allah) karar verir.²⁷⁶⁰

Bende, Rahim'den (Allah) hidayet ister.²⁷⁶¹

²⁷⁵⁵ AN, k. 2/13 Kendüye cihânı bende kılmış / Bir mâh-likâyâ mâliküz biz

²⁷⁵⁶ AN, i. 61/3 Kimi zülfine bend olmuş cemâline kimi bende / Kimi bulmuş belâdan haz kimi almış likâdan haz

²⁷⁵⁷ AN, i. 23/2 Açılsun kullara ol ulu dergâh / Kolay gelsün kamuya müstakîm râh / Saña muhtâc iken her bende her sâh / Bizi ğayrı kapuya itme muhtâc

²⁷⁵⁸ H, i. 65/3 Olma Hak'dan gayra bende / Salmagıl kendini bende / Düşme dünyâyâ inende / Sakın yüzüne gülmesin

²⁷⁵⁹ AN, i. 131/5 Ne itsün n'eylesün Nürî İllâhâ / Senüdüdür çünkü kudret pâdişâhâ / Meşîyyet bendesidür cümle eşyâ / Hemân ihsâna kaldı kul efendi

²⁷⁶⁰ H, i. 186/2 İbâdın hâlini tedbîr edersin / Kimin bende kimini mîr edersin / Gönüller hânesin ta'mîr edersin / Saña yâ Rabbenâ çok çok şükürler

Bende, Mevlâ'ya (Allah) kavuşmak ister.²⁷⁶²

Mevlâ'nın (Allah) ayrılığının çölündeki bendeler, ona kavuşma şerbetine susamışlardır.²⁷⁶³

17.6.Bende Allah'tan lütuf ister.

Bende, Padişah'tan (Allah) ihsan ister.²⁷⁶⁴

Bende, Mâlike'r-rikâb'dan (Allah) lütuf bekler.²⁷⁶⁵

Bende, Rabb'in (Allah) nimetlerine gark olmuştur.²⁷⁶⁶

Bende, Kerîm'den (Allah) baki naim ister.²⁷⁶⁷

Bendenin her muradını Hüdâ (Allah) vermiştir.²⁷⁶⁸

Hakk (Allah), ihsan ve lütfâ mazhar etmek istediği bendesine nazar eder.²⁷⁶⁹

17.7.Bende âşıktır.

Bende ya da sultan, O'na (Allah) âşıktır, O'nu (Allah) ister.²⁷⁷⁰

Kulların kimi sultan kimi bendedir.²⁷⁷¹

²⁷⁶¹ H, kı. 57 Bendene eyle hidâyet ey Rahîm / Tâ ola âsân sırât-ı müstakîm / Rahmetin bî-had durur fazlın azîm / Lütf u ihsân hep senindin ey Rahîm

²⁷⁶² AN, i. 98/3 Nice bulsun 'âşık-ı şeydâ seni / Hâcesi müstağnîdür çün kul denî / Bende-i miskîn kanı Mevlâ kanı / N'eylesün bî-çâre 'âşık n'eylesün

²⁷⁶³ AN, i. 21/2 Firkatüñ berriyyesinde bendeler / Teşne-lebdür şerbet-i vasluñ diler / Âb-ı lütfüñ olmaz ise n'ideler / El-ğiyâs ey 'ışk-ı Mevlâ el-ğiyâs

²⁷⁶⁴ H, i. 94/3 Pâdişâhâ lütf-ı bî-pâyân senin / Hem kamu derd ehline dermân senin / Bu Hüdâyî bendene ihsân senin / Fazlına gâyet yok Allah'ım meded

²⁷⁶⁵ H, i. 150/7 Bâkî hayâta ermeğe ihsânın isteriz / Lütf et Hüdâyî bendene yâ Mâlike'r-rikâb

²⁷⁶⁶ H, i. 186/3 Buyurdun in te'uddü ni'meta'llâh / Garik-i ni'metindir bende vü şâh / Hüdâyî'ye 'inâyet eyle her gâh / Saña yâ Rabbenâ çok çok şükürler

²⁷⁶⁷ H, i. 215/3 Olmasa senden eğer fazl-ı azîm / Kande bulurduk hayâtı ey Kerîm / Ver Hüdâyî bendene bakî na'îm / Hep senin fazlımla ihsânınladır

²⁷⁶⁸ H, i. 93/1 Ey Hudâ i'tikâdı sen verdin / Emrine inkiyâdı sen verdin / Fazlına i'timâdı sen verdin / Bendene her murâdı sen verdin

²⁷⁶⁹ C, k. 55/4 Olsa bir bende-i ma'lûline Hakkuñ nazarı / Anı itmek dilese mazhar-ı ihsân u 'atâ

²⁷⁷⁰ AN, i. 32/2 Eger bende eger sultân / Eger dâna eger nâ-dân / Talebkâr olmada yeksân / Saña 'âşık seni ister

²⁷⁷¹ H, i. 52/7 Kimisi 'aşk ile nâlân olurlar / Kimisi gül gibi handân olurlar / Kimi bende kimi sultân olurlar / Bu sultân ile bu kullar nedendir

Vahdete kavuşan, bende ile sultanı bir görür.²⁷⁷²

Bendenin yükü, aşk belasıdır.²⁷⁷³

Bendenin cürmü çoktur.²⁷⁷⁴

Felek, bendeyi de mest eder.²⁷⁷⁵

Bende, dünyanın esiridir.²⁷⁷⁶

Bendenin bütün işleri Rahman'a (Allah) bağlıdır.²⁷⁷⁷

Bende, her işini Mevlâ'ya (Allah) danışmalıdır.²⁷⁷⁸

Bende, Mâlik'in (Allah) iyiliklerine karşılık kemlik eder.²⁷⁷⁹

Bende, Allah'tan bağışlanma diler.²⁷⁸⁰

Bende âşıktır, onu yaratan Rabb'dir (Allah).²⁷⁸¹

Bende, inayet ve hidayet bekleyen âşıktır.²⁷⁸²

Bende âşıktır, Allah'tan inayet bekler.²⁷⁸³

Âşık, himmet bendesidir.²⁷⁸⁴

²⁷⁷² AN, i. 130/1 Vahdet iline 'âşık eger ırgüre rāhı / Kesret ilinüñ bir görine kühla kâhı / Fark eylemeye mertebede bendeyi şāhı / 'Alemdede 'aceb 'izzet olur 'ışk-ı İlāhī

²⁷⁷³ AN, i. 71/5 Çün kimse sālīm olmadı bir yük götürmedi / Olsa bu bendenüñ yüki bāri belā-yı 'ışk

²⁷⁷⁴ AN, i. 94/2 Bendenüñ gerçi cürmi artuktur / Līki sen şāhuñ rahmeti çokdur / 'Āsiler için kapuñ açıktur / Umaruz senden kullara ihsān

²⁷⁷⁵ AN, terc. 8/3/3 Teng olur başa takyesi felegüñ / Mest olur anda bende vü sultān

²⁷⁷⁶ H, i. 66/5 Eğer şāh ü eğer bende / Her kişiyi salan bende / Kimse mekān tutmaz sende / Vīrān dünyā değil misin

²⁷⁷⁷ AN, i. 59/6 Bu Nūrī bendenüñ cümle umūrı / Zuhūr-ı rahmet-i Rahmān'a merbūt

²⁷⁷⁸ AN, i. 96/5 Her işüñi ey bende Mevlā'ña danış sen de / Müşkillerüñi anda āsān ide gör āsān

²⁷⁷⁹ AN, i. 114/2 Baña ey Mâlik itdüğüñ eylik / Bilürem kemlik bendedür bende

²⁷⁸⁰ H, i. 187/7 Hüdāyī'ye n'ola ihsān edersen / Atāna muntazırdır bende vü şāh

²⁷⁸¹ H, i. 185/5 Hüdāyī bendeni icād eden sen / Cenāb-ı pākine irşād eden sen / Visālin lezzetiyle şād eden sen / Saña yā Rab nice çok çok şükürler

²⁷⁸² H, i. 60/5 Sen 'ināyet sen hidāyet kıl Hüdāyī bendene / Çün ki sensin her murāda ırgürüp irşād eden

²⁷⁸³ H, i. 182/5 N'ola olsa ibāda fazl u rahmet / Kerem deryāsına yokdur nihāyet / Hüdāyī bendene eyle 'ināyet / Hatā kuldān 'atā senden efendi

Bende, gamdan azad olmak isteyen âşıktır.²⁷⁸⁵

Âşık, miskin bendedir.²⁷⁸⁶

Bende âşıktır. Sırf tevhidinde müstesna olmak ister.²⁷⁸⁷

Bende âşıktır. Feyz cezbesinin şarabıyla dolup meyhane olmak ister.²⁷⁸⁸

Âşığın cânı, Sultan'ın (Allah) aşkına bendedir.²⁷⁸⁹

Bende âşıktır, sâbıklara ilhak olmak ister.²⁷⁹⁰

Bendenin kulakları küpelidir.²⁷⁹¹

Bende, daima ayakta elleri bağlı bekler.²⁷⁹²

Bende, samimiyetini göstermelidir.²⁷⁹³

Bende, efendisinin ayağına baş koyar.²⁷⁹⁴

Efendi, kendisine iyiliklerini artırdığında bende efendisine karşı muhabbetini izhar eder.²⁷⁹⁵

Padişahlar, Hz. Peygamber'in bendesidir.²⁷⁹⁶

---

²⁷⁸⁴ C, g. 39/2 Bende-i himmetem ne kaydum var / Dil-i âzâde hâce taşumdur

²⁷⁸⁵ H, i. 212/5 Hüdâyî bendeni kıl gamdan âzâd / Visâlinle ola tâ hurrem ü şâd / Olupdur çünkü fazl u lütfâ mu'tâd / Meded sultânım Allah'ım meded hay

²⁷⁸⁶ AN, müf. 3 Bir bende-i miskînem yâ Rabb kerem eyle / Dermânde vü düşkinem yâ Rabb kerem eyle

²⁷⁸⁷ NM, 30/5 Bu Niyâzî bendeñi itme ğarîb / Eylegil tevhîd-i sırfda anı şâz

²⁷⁸⁸ NM, 108/6 Cezbe-i feyzüñ şarâbın toldurup / Bu Niyâzî bendeñi meyhâne kıl

²⁷⁸⁹ AN, i. 114/1 'İşkuña cânım bendedür bende / Dil a sultânım sendedür sende

²⁷⁹⁰ H, i. 174/6 Rahmetin sebkîle bulmuşdur kemâli sâbikün / Bu Hüdayî bendeni ilhâk et ol sâbıklara

²⁷⁹¹ AN, k. 3/18 Çün kiras mengüş-ı la'lin-vâr geldi meclise / Ol buyurdu birbirin güşına asdı bendegân

²⁷⁹² C, k. 35/36 Geleydi meclis-i 'irfânına ger Eflâtün / Tururdu bende gibi dest-beste pâ-ber-câ

²⁷⁹³ C, k. 47/4 Resm-i kadîmdür ki bu demlerde bendegân / İzhâr ide hulûsını ber-vech-i i'tibâr

²⁷⁹⁴ C, terk. 6/VII/6 Baş koyup ayağına olur idüm / Aña cân ile bende-i fermân

²⁷⁹⁵ C, k. 18/48 Tâ hudâvendüñ ola bendeye eltâfi mezîd / Tâ ide bende hudâvendine izhâr-ı vidâd

²⁷⁹⁶ C, k. 4/48 Bendeñ olup her pâdişâh dergâhını kılsun penâh / Zîrâ seni sun'-ı ilâh mümtâz-ı şâhân eyledi

Şeyda gönül, bir kapıya bendedir.²⁷⁹⁷

Bir dergâha bende olanın eteklerine diken yapışmaz.²⁷⁹⁸

Halk lütuf, cömertlik ve ihsan ile bende olur.²⁷⁹⁹

Aşk sultanına bende olan gerçek sultanlığa kavuşur.²⁸⁰⁰

Bende, rıza göstermez.²⁸⁰¹

²⁷⁹⁷ H, i. 53/1 ‘Aşk-ı ma‘şuku edelden ihtiyâr / ‘Aşk ile hoş zindedir şeydâ gönül / Yerde gökde eylemez oldu karâr / Bir kapıya bendedir şeydâ gönül

²⁷⁹⁸ C, terk. 3/II/9 Bir bendesini eylese dergâhına da‘vet / Dâmânını anuñ tutamaz Hâr-ı güzer-gâh

²⁷⁹⁹ C, terk. 4/II/2 ‘Āşık itdüñ zātuña dünyâyı hüsn-i hulk ile / Bende kıldıñ halkı lütf u cüd ile ihsân ile

²⁸⁰⁰ SG, 24/2 Kul olup nefs-i hevâna pâdişâh oldum dime / Bende ol sultân-ı ‘ışka işte sultanlık budur

²⁸⁰¹ C, tes. 7/4 Cihānuñ halk-ı hep derd-i hırsa mübtelâ buldum / Ne dervîşinde istiğna ne şâhında ğınâ buldum / Ne âzâdında şükr ü bendesinde rıza buldum / Keremle halkı bigâne sitemle âşinâ buldum / Vefâ her kimseden kim istedüm andan cefâ gördüm / Kimi kim bî-vefâ dünyâda gördüm bî-vefâ gördüm

18. BEZM

Meclis, topluluk anlamına gelen bezm kelimesinin, klasik edebiyatımızda tek başına kullanımın yanında bir tamlama unsuru olacak şekilde bezm-i dil, bezm-i ezel, bezm-i Elest, bezm-i irfân, bezm-i fena, bezm-i harîfân, bezm-i şûrâ gibi kullanıldığı görülmektedir.²⁸⁰² Divanlarını incelediğimiz beş mutasavvıf şairde merhum düşüncelerden irfân, Elest/ezel ile bezmin bir türü olarak ele alındığı görülmüştür. Bunların dışında bezm ile ilgili olarak bezm-i aşk/âşık, bezm-i has/dost, bezm-i vahdet, bezm-i vuslat ve bezm-i dünya/cihân şeklinde gruplanabilecek düşünceler tespit edilmiştir.

18.1.Bezm-i Aşk/Âşık

Aşk bezminin meyhanesi gönüldür. Onun bezmini safâ kadehinin parıltısı aydınlatır. Âşıkların bezminin kapısı daima açıktır.

18.2.Bezm-i İrfân

İrfân bezminin kalemi bir buhurdan, mürekkebi, mana güzelinin kaşlarının sürmesidir. İrfân bezminin safâsı vücuda feyz verir. İrfân sahipleri bezm-i devletin müdavimleridir.

18.3.Bezm-i Has/Dost

Has bezme sevgiliye bin cân ile âşık olan lâyıktır. Oraya Allah'ın yardımıyla dünya alakasından uzaklaşarak ve bir rehberle girilebilir. Dost meclisinin zevki âşığın gönlünü pür-nûr ettiğinden âşık o mecliste bâde-nûş olmak ister.

18.4.Bezm-i Vahdet

Allah'ın birliğine işaret eden bir kavram olan vahdetin bir bezm olduğu yönünde bir düşünce geliştirildiği görülmektedir. Sadece emaneti taşıyabilenler, vahdet bezminde şarap içebilir. İçinde safâ sürülen vahdet bezmine Allah'nın hidayet, kerem, lütuf ve inayeti ile girilir. Cânlar orada vahdete dûş olmuştur. Vahdet

²⁸⁰² Bkz: Ahmet Atilla Şentürk, **Osmanlı Şiir Sözlüğü**, C.2, s.233-234.

bezminde dost ile aşinalık arttıkça seyran da artar. Vahdet bezminin pîrinin eşiği akşam sabah beklenmelidir.

18.5.Bezm-i Vuslat

Vuslatın bir çeşit bir bezm gibi tasavvur edildiği düşünceye göre âşık, hizmet edenlerin selamete kavuştuğu, visal bezmine layık olup ona vasitasız dâhil olmayı istese de ona ancak Allah inayet ederse layık olur. Allah'a cândan âşık olan, vuslat bezmine lâyıktır fakat ona kimlerin lâyıık olduğunu ancak Allah bilir. Vuslat bezminin zevkine rağib olanlar Allah'ın nimetlerine şükretmelidir.

18.6.Bezm-i Elest/Bezm-i ezel

İncelediğimiz divanlarda şairlerin bezm kavramı etrafında geliştirdikleri düşüncelerde ezel ve Elest kavramlarını müteradif bir şekilde kullandıkları görüldüğünden bu iki kavramın aynı başlık altında değerlendirilmesinin uygun olacağı düşünüldü.

Elest bezmi ile ilgili düşüncelerin A'râf (7/172) suresinin "Hani Rabb'in (ezelde) Âdemoğullarının sulplerinden zürriyetlerini almış, onları kendilerine karşı şahit tutarak, 'Ben sizin Rabb'iniz değil miyim?' demişti. Onlar da, 'Evet, şahit olduk (ki Rabb'imizsin)' demişlerdi. Böyle yapmamız kıyamet günü, 'Biz bundan habersizdik' dememeniz içindir." mealindeki 172. ayetinden neşet ettiği görülmektedir. Şairlerin ayette işaret edilen, Allah'ın ruhlara yönelttiği ve *Elestü birabbiküm* (Ben sizin Rabb'iniz değil miyim?) sualine ruhların *bela* (evet) cevabına ilişkin düşünceler geliştirdikleri görülmüştür. Divanlarda geçen düşüncelere göre, Allah ezel bezminde kullarını anarak onları ber-murad edip şâd etmiştir. Allah orada ruhlara bir kadeh sunmuştur; ondan içen, Hakk perdesinin sırrını keşfetmiş ve bir daha haşre dek ayılamayacak bir kıvamda mest olmuştur. Onun şarabından içmeyen ise aşk ehline bigânedir. Âşık onun bezmine müstağrak olmak ister. Ruhlar orada yitmiştir. Ruhların orada Allah'a verdiği yemin hatırlanmazsa dünyada Allah'tan ayrı düşülür. Elest bezminin safasından ayrı düşen âşık için dünya işretgehi bir matem yeridir.

18.7.Bezm-i Dünya/Cihân

Divanlarda bezm ile ilgili tespit ettiğimiz düşüncelerden biri de dünya/cihân ile ilgilidir. Cihân bezmini sevgilinin güneş gibi olan altın kadehi aydınlatır. O, baki değildir, orada gaflet uykusu uyunmamalıdır. Dünyaya şarap işreti için değil, dert ve bela için gelinmiştir. Rind âşıklar için dünyanın acısı-tatlısı, altın kadeh-kırık çömlek birdir.

18.8.Bezm Kavramında Edebî Düşünceler

18.9.Bezm-i Aşk/Âşık

Gönül, aşk bezminin meyhanesidir.²⁸⁰³

Âşığın bezmini, safâ kadehinin parıltısı aydınlatır.²⁸⁰⁴

Aşk bezminde olanların, Rahman'ın (Allah) rahmetiyle, dertleri ve belaları âsân olur (kolaylaşır).²⁸⁰⁵

Sadık âşıkların bezmine giden kapı açık, yol doğru ve çadırı (gölgeliği) aşktır.²⁸⁰⁶

18.10.Bezm-i İrfân

Bezm-i irfânın kalemi micmer; mürekkebi, mana güzelinin kaşlarının sürmesidir.²⁸⁰⁷

Bezm-i vücuda irfân bezminin neşesinin safası feyz-i tamam (mükemmel) verir.²⁸⁰⁸

Bezm-i devlete katılanlar şöhret sahibi olur. Bezm-i devlet sohbetinin nimetleri dostlar ve irfân sahibi kişilerdir.²⁸⁰⁹

²⁸⁰³AN, i. 79/1 Bezm-i 'ışkuñ sâkiyâ mey-hânesidür bu gönül / Lî-ma'a'llâh hamrinüñ hum-hânesidür bu gönül

²⁸⁰⁴C, g. 216/4 Şu'le-i cām-ı safâ bezmümüzi rüşen ider / Mâhdan istemezüz nür u ziyâyı bu gice

²⁸⁰⁵AN, i. 48/6 Ol bezme irse mübtelâ âsân olur bār-ı belâ /Derdı olur 'ayn-i devâ rahm eyleyüp Rahmân'umuz

²⁸⁰⁶AN, i. 8/3 'Âşık-ı sâdıkların bezmine da'vet eylemiş / Bâb açık yol toğridur eyvân-ı 'ışka es-salâ

²⁸⁰⁷C, k. 35/28 Devâtı micmere-i bezm-i dâniş ü 'irfân / Midâdı vesme-i ebrû-yı şâhid-i ma'nâ

²⁸⁰⁸C, terk. 5/VII/4 Hemîşe tâ vire bezm-i vücûda feyz-ı temâm / Safâ-yı neşve-i 'irfân ile Benî Âdem

²⁸⁰⁹C, k. 4/14 Ol şeh ki bezm-i devletin germ itdi düzdi şöhretin / Yâr u nedîm-i sohbetin erbâb-ı 'irfân eyledi

18.11. Bezm-i Has/Dost

Dost bezmine sevgiliye bin cân ile âşık olan lâyıktır.²⁸¹⁰

Has bezme dışardan gelip dâhil olmak için bir rehber gerekir.²⁸¹¹

Bezm-i hasa, Allah'ın medetiyle (yardımıyla) dünya alakasından uzaklaşarak karin olunur (girilir).²⁸¹²

Dost meclisinin zevki âşğın dilini (gönül) pür-nûr eder.²⁸¹³

Âşık, sevgilinin bezm-i hâsında bade-nûş olmak ister.²⁸¹⁴

18.12. Bezm-i Vahdet

Bezm-i vahdete Mevlâ'nın (Allah) hidayet, kerem, lütuf ve inayeti ile girilir.²⁸¹⁵

Vahdet bezminde safa sürülür.^{2816, 2817}

Vahdet bezminde aşkla vahdete dûş olan cânlar vardır.²⁸¹⁸

Vahdet bezminde dost ile aşinalık arttıkça seyran da artar.²⁸¹⁹

Emaneti taşıyabilen vahdet bezminde bade-nûş olur.²⁸²⁰

²⁸¹⁰H, i. 6/3 Biñ cân ile 'âşık olan / Yolunda hoş sâdık olan / Dost bezmine lâyıktır olan / Dost güllerinin bülbülü

²⁸¹¹C, k. 32/19 Lîk bir reh-ber bulunmazdı ki bezm-i hâsuña / Bir tarîk ile gelüp hâricden olam dâhili

²⁸¹²H, i. 119/1 Karîn-i bezm-i hâs eyle / Meded senden Kerîm Allah / Alâyıktan halâs eyle / Meded senden Kerîm Allah

²⁸¹³H, i. 11/4 Bayrama ol 'âşık erer / Kim Hak cemâlini görer / Dost bezminin zevkin sürer / Pür-nûr olur dil-hânesi

²⁸¹⁴H, i. 16/1 Bizi varlık hicâbından halâs et / Meded ey pâdişâhlar pâdişâhı / Kerem kıl bâde-nûş-ı bezm-i hâs et / Meded ey pâdişâhlar pâdişâhı

²⁸¹⁵H, i. 211/5 Hüdâyî'ye hidâyet et / Karîn-i bezm-i vahdet et / Kerem lütf u 'inâyet et / Meded Mevlâ meded Mevlâ

²⁸¹⁶H, i. 109/1 İçip câm-ı muhabbetden / Digil yâ Hü veyâ men Hü / Safâ sür bezm-i vahdetden / Digil yâ Hü veyâ men Hü

²⁸¹⁷H, i. 24/5 Mâsivâ hubbun aradan süregör / Zât-ı bî-çüne Hüdâyî eregör / Bezm-i vahdetde safâlar süregör / Geldi lütf ile mübarek ramazân

²⁸¹⁸SG, 29/4 'Aşkla vahdete dûş olan cânlar / Bezm-i vahdetde bize tev'emdür

²⁸¹⁹NM, 72/7 Âşinalık artduğunca ey Niyâzî dost ile / Arttı bezm-i vahdet içre günbegün seyrânımız

²⁸²⁰H, i. 233/5 Hem etdin aña tahmîl-i emânet / Ola tâ bâde-nûş-ı bezm-i vahdet

Vahdet bezminin pîrinin eşiği akşam sabah beklenmelidir.²⁸²¹

18.13. Bezm-i Vuslat

Âşık, visal bezmine vasıtasız dâhil olmayı ister.²⁸²²

Visal bezmine layık olmak istenir.²⁸²³

Visal (kavuşma- sevgiliye kavuşma) bezmine hizmet edilmesi tavsiye edilir. Çünkü selâmet ve kurtuluş bundadır.²⁸²⁴

Allah inayet ederse visal bezmine layık olunur.²⁸²⁵

Vuslat bezmine layıkları Padişah (Allah) bilir.²⁸²⁶

Rab (Allah), lütfuyla cemâli gösterirse visal bezmine layık olunur.²⁸²⁷

O'na (Allah) cândan âşık olan, vuslat bezmine layıktır.²⁸²⁸

Vuslat bezminin zevkine rağıb olanlar Hâlık'ın (Allah) nimetlerine şükretmelidir.²⁸²⁹

18.14. Bezm-i Elest/Bezm-i ezel

Sübhân (Allah), Elest bezminin kadehini sunmuştur.²⁸³⁰

Elest bezminin sakisinin kadehinden içenler Hakk (Allah) perdesinin sırrını keşf ederler.²⁸³¹

²⁸²¹ AN, i. 25/2 Ey gönül gel pîr-i bezm-i vahdettün / İşigini bekle sen ahşam sabah

²⁸²² C, terk. 1/XIII/6Yâ Rab bizi ol 'âşık ile eyle mülâkî / Kim vâsıtasız dâhil ola bezm-i visâle

²⁸²³ H, i. 16/3 Tarîkat potasında nefsi kâl et / Bu kâl içinde koma ehl-i hâl et / Esirge lâyı-ı bezm-i visâl et / Meded ey pâdişâhlar pâdişâhı

²⁸²⁴ AN, i. 25/3 Sâkî-i bezm-i visâle hizmet it / Andadur anda kamu fevz ü felah

²⁸²⁵ H, i. 190/1 Bulmasın yol nefis ile İblîs-i dâl / Sen 'inâyet et meded yâ Müste'ân / Olavuz tâ lâyı-ı bezm-i visâl / Sen 'inâyet et meded yâ Müste'ân

²⁸²⁶ H, i. 82/2 Pâdişâhâ sen bilirsın sâdı-ı / Sen bilirsın bezm-i vasla lâyı-ı / Hüsnüne pervâne etdin âşıkı / Ger murâdın yakmak ise yanayın

²⁸²⁷ H, i. 189/7 Lütf ile göster bize yâ Rab cemâl / Tâ olavuz lâyı-ı bezm-i visâl / Fazlın ile bula Hüdâyi kemâl / Yâ Ahad ü yâ Samed ü yâ Kerîm

²⁸²⁸ H, i. 140/2 Şol ki cândan saña ola 'âşık / Ol olur bezm-i vuslata lâyı-ı / Senin ile bulur seni sâdı-ı / Saña vuslat seninledir Mevlâ

²⁸²⁹ H, i. 220/4 Tâlib iseñ ger safâ-yı vahdete / Râğıb iseñ zevk-i bezm-i vuslata / 'Ârif ol aldanma nevm-i gaflete / Hâlık'ın in 'âmna şükr edegör

²⁸³⁰ AN, i. 48/1 Bezm-i Elestün camını sundı bize Sübhân'umuz / Ol meclistün peymânesi oldı bizüm peymânımız

Ezel bezmindeki sâki (Allah), âşıkları mest etmiştir.²⁸³²

Ezel bezminin sâkisinin kadehinin curasını içen âşıklar mest olur.²⁸³³

Ezel bezminin cürasını tatmayanlar, aşk ehlinin bigânesidir.²⁸³⁴

Elest bezmindekiler mest olmuş gibidir.²⁸³⁵

Ezel bezminde aşk sahbasını nûş edenler, dîdâra talip olup haşre dek ayılmaz.²⁸³⁶

Elest bezmi açılır ve oranın devr eden kadehinden içenler mest olur.²⁸³⁷

Bütün ruhlar, Elest bezminde yitmiştir.²⁸³⁸

Elest bezminin anlaşması ve yemini hatırlanmazsa Hakk'a (Allah) aşına iken bundan ayrı kalınır.²⁸³⁹

Elest bezmine müstağrak olunmak istenir.²⁸⁴⁰

Elest bezminin safasından ayrı düşen âşık için dünya işretgehi bir matem yeridir.²⁸⁴¹

Allah ezel bezminde kullarını anarak ber-murad edip şâd etmiştir.²⁸⁴²

---

²⁸³¹NM, 185/6 Sâkî-i bezm-i Elest peymânesin içenleri / Gör ki nice keşf iderler sırr-ı Hak estârını
²⁸³²H, i. 65/5 Ezel bezmindeki sâkî / Aceb mest etdi 'uşşâkı / Bula gör bir yâr-ı bâkî / Kim bir nefes ayrılmasın
²⁸³³H, i. 76/2 Sâkî-i bezm-i ezelden nûş edip câm-ı safâ / Mest eder âşıkları ol cür'a-i âsâr-ı Hû
²⁸³⁴NM, 188/3 Şunlar ki tatmadı ezel bezminde anuñ cür'asın / Tatmaya bunda dahi ol 'aşk ehlinüñ bigânesi
²⁸³⁵C, terk. 1/VI/8 Her birine bir şekle korniş hâlet-i mesti / Yâd eyledüm ol hâli görüp "Bezm-i Elest"i
²⁸³⁶H, i. 165/3 Tâlib-i dîdâr olup ayılmaya tâ haşre dek / Kim ki nûş ede ezel bezminde ger sahbâ-yı 'aşk
²⁸³⁷H, i. 11/1 Açıldı çün bezm-i Elest / Devr eyledi peymânesi / Andan içenler oldu mest / Ayılmadı mestânesi
²⁸³⁸H, i. 52/8 Kamu ervâh Elest bezmine yitdi / Hitâb-ı Hakk'ı hep cümle işitdi / Yâ niçün her biri bir yola gitdi / Hudâ birdir bu çok yollar nedendir
²⁸³⁹AN, i. 75/2 Añmaduñ bezm-i Elestüñ 'ahdini peymânını / Āşinâ-yı Hakk iken bigâne olduñ bilmedüñ
²⁸⁴⁰H, i. 156/1 Yeter müstağrak-ı bezm-i Elest ol / Gel ey derd ehlinin dermânı bülbül / Yeter ol câm ile hayrân ü mest ol / Gel ey derd ehlinin dermânı bülbül
²⁸⁴¹C, terk. 1/I/7 Şiven-gede kılsak n'ola 'işret-geh-i dehrî / Mehcür-ı safâ-yı tarab-ı bezm-i Elestüz
²⁸⁴²AN, i. 14/6 Ezel bezminde yâd itdüñ / Kamuyı ber-murâd itdüñ / Bu Nürî kulu şâd itdüñ / Şükür yâ Rabbi yâ Rabbi

Ezel bezminde aşk şarabından içip hicâb-ı gaybı geçenler cemâle ermiş ve (Allah'ın güzelliğine) hayran olmuşlardır.²⁸⁴³

18.15.Bezm-i Dünya/Cihân ve diğerleri

Bezm-i cihanı sevgilinin (cânân) güneş gibi olan altın kadehi aydınlatır.²⁸⁴⁴

Cihan bezmi baki değildir. Orada gaflet uykusu uyunmamalıdır.²⁸⁴⁵

Fena bezmine (dünya) şarap işreti için değil, dert bela için gelinir.²⁸⁴⁶

Âşıklar için bezm-i fenada (dünya) cihanın acısı tatlısı birdir.²⁸⁴⁷

Gönül, âlem bezminde altın kadehle kırık çömleği bir gören laubali(kayıtsız) bir rindir.²⁸⁴⁸

Bezm, Sevgili'nin (Allah) cemâlinin görülüp bayram edildiği yerdir.²⁸⁴⁹

Âşık, bezm-i devrin câm-ı ayşısı elinde olmasa da gönlü zevk sarhoşu ve (kendi) safa (mutluluk) menşesidir.²⁸⁵⁰

Bezmdede muhabbet kadehi sunulur.²⁸⁵¹

Bezmdede neşât-ı işret onu bayram yerine çevirir.²⁸⁵²

Bezmdede hizmet edenlere hediye verilir.²⁸⁵³

²⁸⁴³AN, i. 32/6 Ezel bezminde içmişler / Hicâb-ı gaybı geçmişler / Cemâle ağız açmışlar / Saña 'âşık seni ister

²⁸⁴⁴C, kıt. 61/3 Câm-ı zerrîni âfitâb gibi / Ola revnak-fürûz-ı bezm-i cihân

²⁸⁴⁵AN, i. 36/4 Ey hâb-ı gafletde kalan / Fursat geçer bir dem uyan / Bâkî degül bezm-i cihân / 'İşk illerine kim gider

²⁸⁴⁶C, tah. 5/4 Bezm-i fenâya 'işret-i sahbâya gelmedüm / Bâğ-ı cihânı seyr ü temâşâyâ gelmedüm / Ümmîd-ü câh u mansıb-ı a'lâyâ gelmedüm / Zevk u safâ vü râhat-ı dünyâyâ gelmedüm / Derd ü belâyâ geldüm efendi cihâna ben

²⁸⁴⁷C, g. 134/3 Telh u şîrîn-i cihân zâikasında bir olur / Ol ki bu bezm-i fenâda ola hem-meşreb-i 'ışk

²⁸⁴⁸C, g. 84/4 Bezm-i 'âlemde o rind-i lâ'übâlîdür gönül / Sâğar-ı zerrîn ile köhne sifâli bir görür

²⁸⁴⁹H, i. 11/4 Bayrama ol 'âşık erer / Kim Hak cemâlini görer / Dost bezminin zevkin sürer / Pür-nür olur dil-hânesi

²⁸⁵⁰C, g. 117/3 Yoğ iken bu bezm-i devrûn elümüzde câm-ı 'ayşısı / Yine mest-i zevk-ı hâtır yine menşe'-i safâyuz

²⁸⁵¹C, g. 140/2 Bir câm-ı mahabbet sunulan bezme esîrem / Keyfiyyet-i efsâne-i Cemden haberüm yok

²⁸⁵²C, k. 37/36 Neşât-ı 'işret ile 'ıyd-gâh olup bezmi / Vire cenâbına Hak devlet ile 'ömr-i mezîd

Bezimde ârifler safa bulur.²⁸⁵⁴

Gerçek erin bezminde aşkın (verdiği) hayret sırları (insanı) hayran eder.²⁸⁵⁵

Zâhidin olduğu bezmin safası bozular.²⁸⁵⁶

Derviş olabilmek için tarikat bezmine yüz sürmelidir.²⁸⁵⁷

Şeriat bezminde vahdet şarabını hazmeden; tarikatte kâmil, hakikatte vâsıldır.²⁸⁵⁸

Beyan erbabı (ilmin zâhirinde kalanlar), bezm-i tahkikte ebkemdir (söyleyecek söz bulamazlar).²⁸⁵⁹

Bezm-i tarab'daki (eğlence meclisi) dil (gönül) rebabının nağmeleri, (insanı) kendinden geçirir.²⁸⁶⁰

Bezm-i neşat, gamın başına dünyayı yıkar. Eğlenceye katılanların çokluğu üzüntüye yer bırakmaz.²⁸⁶¹

Bezm-i ehl-i dilde (gönül) cömertlik menkıbelerinin destanları ferah-feza ve safa-bahşdır.²⁸⁶²

Safa bezminde saçar, kadehle ıyş-ı müdam yapılır.²⁸⁶³

Kerem bezminin sofrasından gönül ehli mahrumdur.²⁸⁶⁴

---

²⁸⁵³C, k. 31/24 Şikeste beste çeküp silk-i nazma dahı kılam / Hezâr 'özü ile huddâm-ı bezmüne ihdâ
²⁸⁵⁴NM, 191/2 Mu'tedil âb u hevâ hem müctemi' envâ'-ı zevk / Mecma'-ı bezm-i safa-yı 'ârifândur
Aspozi
²⁸⁵⁵AN, k. 1/17 Bezm-i Sivâsî'de hayrân olalum ey abdâl / Gerçek erdür bize esrârı virür hayret-i
'ışk
²⁸⁵⁶AN, i. 27/5 Nürî ol kanda varursa bozılır bezm-i safâ / Hak bizi andan ırağ eyleye fersah fersah
²⁸⁵⁷AN, i. 60/5 Bula gör bu yolda bir dervîş-leçek / Kıl tarikat bezmine rüyuñ bisât
²⁸⁵⁸H, i. 127/4 Şu kim vahdet şarâbın hazm ede bezm-i şerî'atda / Tarikatda odur kâmil hakikatda
odur vasıl
²⁸⁵⁹C, k. 1/3 Habbezâ nâdire-pervâz-ı hakâyık ki anuñ / Bezm-i tahkîkînuñ erbâb-ı beyân
ebkemidür
²⁸⁶⁰C, k. 3/19 Fikr-i bezm-i tarab-fezâsında / Vâlih-i nağme-i rebâb-ı dilem
²⁸⁶¹C, k. 15/24 Tenk ide başına dünyâyı gamuñ bezm-i neşât / Cây-ı mâtem komaya kesret-i
cem'iyet-i sūr
²⁸⁶²C, k. 34/24 Menâkıb-ı keremün bezm-gâh-ı ehl-i dilüñ / Ferah-fezâ vü safâ-bahş-ı dâstânidur
²⁸⁶³C, k. 60/3 Eylesün bezm-i safâda Cem gibi / Sâğar-ı zerrîn ile 'ıyş-ı müdam

Bezm-i melâmette insanlar inler.²⁸⁶⁵

Dil (gönül) sevgilinin gözüyle kadehdaş olursa heves bezminin testisi aşka omuz süsü olur.²⁸⁶⁶

Dil (gönül) kanı cân gamının bezmine gelir.²⁸⁶⁷

Bezm-i şuhuda (Allah'ın cemâlini görme) Allah'ın keremiyle layık olunur.²⁸⁶⁸

Bezm-i likanın (Allah'ın cemâlini görme) abdalı âşıktır.²⁸⁶⁹

Allah'ın fermanıyla kesret bezminden kurtulan Berzah'ta otağı kurar.²⁸⁷⁰

---

²⁸⁶⁴C, terk. 2/II/2 Ehl-i dil sofrâ-i bezm-i keremünden mahrûm / Nâ-sezâ şâm u seher muğtenim-i hân-ı visâl

²⁸⁶⁵C, g. 33/1 Nağme-i nâlem melâmet bezmine Nâhîd olur / Şu'le-i âhum mahabbet çarhına hurşîd olur

²⁸⁶⁶C, g. 57/7 Cevrî olursa hem-kadeh-i çeşm-i yâr-dil / 'Işka sebû-yı bezm-i heves zîb-i dūş olur

²⁸⁶⁷C, g. 179/1 Hün-ı dili bezm-i gam-ı cânâ getürdüm / 'Işk ehline sahbâ-yı harîfâne getürdüm

²⁸⁶⁸NM, 124/2 Hüdâyâ yok nihâyet fazl u cüdâ / Giriftâr eyleme zenb-i vücûda / Kerem kıl lâyıq it bezm-i şuhûda / Efendüm Hâlikum Rabbüm İlâhum

²⁸⁶⁹NM, 177/4 Sanmañuz zâhid gibi havf u recâ abdâliyuz / Geçmişüz andan sehâ bezm-i likâ abdâliyuz / Tekye-i iklim-i lâhûda bekâ abdâliyuz / Baş açık yalın ayak râh-ı fenâ abdâliyuz / Ref' idüp ten cübbesin 'üryan olan añlar bizi

²⁸⁷⁰H, i. 142/5 Fermân erişecek yüce Hazret'den / Uyarırlar seni nevm-i gâfletden / Götürüp ayağı bezm-i kesretten / Otâğı berzahda kursan gerekdir

19. BİGÂNE

Yabancı, el, âşina olmayan anlamlarına gelen bigâne, Nûrî divanında Hakk'a (Allah) âşina iken bigâne olmuş; Hakk'ı (Allah) bilmeyen ve Allah'ın kendisine bakmadığı kişi olarak tanımlanmıştır. Sûfî bir şairin bigâne kavramının tanımında değerlendirilebilecek bu düşüncesi; kavramın, çağrışımlarıyla Allah merkezli bir hayat tasavvurunun uzantısı olarak değerlendirildiğini düşündürmektedir. Klasik edebiyatımızda 'mâşukun yabancı' düşüncesi çevresinde hâlelenen anlam dünyası ile ilişkilendirilen bigâne'nin tasavvuf şiirinde Allah'ın yabancı, Allah'a yabancı anlamlarında ele alındığı görülmektedir.

Mısırî'de geçen bir düşünceye göre Allah'ın bir olan nuru tüm âlemi ihata etmiştir ve ona bigâne olunamaz. Yine Mısırî'de geçen başka bir düşünceye göre ise bigâne, ezel bezminin cürasını tatmayan ve Hakk sırrı olan aşktan haberdar olmayandır.

19.1.Âşık, bigânedir.

Kavramın âşık kavramı ile anlam ilişkisi içinde değerlendirildiği görülmektedir. Bu düşüncelere göre âşığın kendisi bigânedir. Âşığa göre âşinalık ile bigânelik arasında fark yoktur. Âşık, âşinaya âşina, bigâneye bigânedir. Âşık merkezli başka bir düşünceye göre ise riya ehli âşığa bigânedir.

Bigâne ile akıl arasında kurulan başka bir düşünceye göre ise âşık akla bigânedir. Akıl bigâne olduğu için delilerin semtinde rehber olamaz. Akıl, aşka bigânedir.

Cevrî'de bigâne ile akıl arasındaki yaklaşımlar, dikkat çekicidir. Aklın aşka bigâne oluşu düşüncesi, 17. Yüzyıl'ın önemli düşünce insanı Kâtip Çelebi'nin Mizânü'l-Hakk adlı eserindeki akla ilişkin düşüncelerine²⁸⁷¹ mutabık düştüğü görülmektedir.

²⁸⁷¹ Kâtip Çelebi, *Mizânü'l-Hakk Fî İhtiyârî'l-Ehakk İhtilaf İçinde İtidal*, haz. Süleyman Uludağ, Dergâh Yayınları, İstanbul 2016, s.33-40.

Cevrî’de tespit edilen bir düşüncede ise klasik edebiyatımızın mazmunlarının izini sürmek mümkündür: Bigâne, sevgilinin ne yâr ne bigâne gözeten gamzesinin sırrını bilmez. Sevgili (cânân), âşığa göstermediği ilgiyi bigâneye gösterir.

Cevrî’de bir kez tespit edilen başka düşünceye göre ise bigâne söz yarası yoktur.

Bigâne kavramı ile ilgili tespit ettiğimiz 16 farklı düşüncenin 10’u Cevrî’de yer almaktadır.

19.2. Bigâne Kavramında Edebî Düşünceler

Hünkâr’ın (Allah) kendisine bakmadığı kişi bigânedir.²⁸⁷²

İnsanoğlu Hakk’a (Allah) âşına iken bigâne olmuş ve Hakk’ı (Allah) bilmemiştir.²⁸⁷³

Bigâneler, Hakk (Allah) sırrı olan aşk hâinden haberdar olmaz.²⁸⁷⁴

Aşk ehlinin bigânesi ezel bezminin cürasını tatmamıştır.²⁸⁷⁵

Cümle âlem olan Nûr-ı Vahid’in bigânesi yoktur.²⁸⁷⁶

19.3. Âşık, bigânedir.

Bigâne, âşıktır.²⁸⁷⁷

Âşığa göre âşinalık ile bigânelik birdir.²⁸⁷⁸

Âşık âşinâyâ âşına, bigâneye bigânedir.²⁸⁷⁹

²⁸⁷²AN, i. 86/2 Her şâm u seher zârum güş eylemez ol yârum / Bakmaz baña hünkârüm bigâne miyem bilmem

²⁸⁷³AN, i. 75/2 Añmaduñ bezm-i Elestüñ ‘ahdini peymânını / Âşinâ-yı Hakk iken bigâne olduñ bilmedüñ

²⁸⁷⁴NM, 142/8 Ey Niyâzî hâl-i ‘aşkı herkese fâş eyleme / Sırr-ı Hak’dür aña bigâne haberdâr olmasun

²⁸⁷⁵NM, 188/3 Şunlar ki tatmadı ezel bezminde anuñ cür‘asın / Tatmaya bunda dahi ol ‘aşk ehlinüñ bigânesi

²⁸⁷⁶NM, 197/1 Nûr-ı vâhid cümle ‘âlem yok durur bigânesi / Nûrı zulmet gösteren hep bu cihet vîrânesi

²⁸⁷⁷AN, i. 44/7 Ey Nûr-i bigâne bak kesret-i ihsâna / Bu fazl-ı firâvâna şâkir ola gör şâkir

²⁸⁷⁸C, g. 2/4 Lûtf-ı yâra şâd olup kahr-ı ‘adüya ağlamam / Ol sebebde nâşinâ bigâne yek-sândur baña

Âşığın bigânesi, riyâ ehlidir.²⁸⁸⁰

Âşık akla bigânedir.²⁸⁸¹

Akıl bigânedir, delilerin semtinde rehber olamaz.²⁸⁸²

Akıl, aşka bigânedir.²⁸⁸³

Bigâne söz yarası yoktur.²⁸⁸⁴

Bigâne, sevgilinin gamzesinin sırrını bilmez.²⁸⁸⁵

Sevgilinin (cânân) gamzesi ne yâr ne bigâne gözetir, herkesi öldürür.²⁸⁸⁶

Sevgili (cânân), âşığa göstermediği ilgiyi bigâneye gösterir.²⁸⁸⁷

²⁸⁷⁹C, g. 102/1 ‘Ârifüz meşreb-şinâs-ı gamze-i cânāneyüz / ‘Âşināya âşinā bîgāneye bîgāneyüz

²⁸⁸⁰C, g. 103/4 ‘Âşināyuz çeşminerindân-ı ‘ışka mahremüz / N’ola olsa zümre-i ehl-i riyâ bîgānemüz

²⁸⁸¹C, terk. 1/IX/7Fehm eyledüm esrâr-ı nihân-ı dil-i ‘ışkı / Bîgâne isem ‘akl ile ger mahrem-i ‘ışkam

²⁸⁸²C, g. 82/4 Hired bîgānedür semt-i cünûna reh-nümâ olmaz / Bu vādînüñ yolın Mecnûndan öğren âşinādan gör

²⁸⁸³C, g. 167/1 Āşināyam ‘ışka gerçi ‘akl ile bîgāneyem / Hem yine dâğ-ı dil-i ‘aklum ‘aceb dîvāneyem

²⁸⁸⁴C, k. 16/16 Yâr u bîgānede yok zahm-ı zebānumdan eser / Dil-i mecrûha olur belki kelāmum merhem

²⁸⁸⁵C, g. 9/4 ‘Āşinā-yı gamzesi bîgānedür cāndan bile / N’ola olursa dil-i bî-çārenüñ hāli ġarîb

²⁸⁸⁶C, g. 36/3 Nāz ider çeşmi ne ‘uşşāka ne aġyār bakar / Öldürür gamzesi ne yâr u ne bîgâne bilür

²⁸⁸⁷C, tes. 1/5 Lûtf u ihsānuñ dem-â-dem zümre-i nâ-dānedür / Hışm u kahruñ muttasıl Cevrî-i sergerdānadur / Yâdlardur saña mahrem âşinā bîgānedür / Ey meh-i nâ-mihribān bilsek bu istiġnānedür / Her kese mihr ü vefâ ‘uşşāka nāz itmek neden / Ğayra ihsān ehl-i dilden ihtirāz itmek neden

20. CÂN

20.1.Cânın evsafı

Cân, kıble gibi çok kıymetlidir, latiftir. Onun cevheri parlak güzelliğini temiz gözlüler görebilir.

Cânı cemâl bahşetmiştir, onun yaradılış gayesi hakikatle bulunur. Onda muhabbet derdi saklanır. O, samimi sevginin mekânı olan bir ülke gibidir.

Cân daha önce tattığı Elest bezminin zevkini ister. Onun içinde *inni enellah* ayeti²⁸⁸⁸ okunur. O, aslına ermezse her şey ona cehennem gibi gelir. Şeytanın hilesinden ihlas sırrı ile korunabilir.²⁸⁸⁹ Miraç yolunda delile ihtiyaç duyar. Cân hasrettedir, vasla ermeyi umar, vuslata ermenin bedeli olarak verilir. Vuslata erdiğinde lezzet bulur. Hicran belasının derdi ve gamı cânâ geçer. Sine, cânı bela oklarına karşı sakınır.

Cânın bir esası vardır. Cânın zâtı, şekil ve renkten önemlidir, ona bakmak gerekir. Cânâ aşına olmak için cân-bâz olmalıdır. Onun manasını çok eser okuyan ve emek çekenler anlayabilmiştir. Nefes cânsız olmasına rağmen onunla üflenen neyin nağmeleri âşıkların gönlüne ateşler saçar. Cân, gıdaya ihtiyaç duyar.

Cânın öğrenmesi gereken ilim ve hikmet yine cânın kendisindedir. Cân kendi içindeki cânndan başka dost edinmemelidir. Cânın sureti akıl aynasında yansır. Cân, akılla birlikte hayret karanlığında kalmıştır.

Cân, şeriatî tanımayanlara uymamalı, cânı bilene tâbi olmalıdır. Çünkü rezil birinin meclisinde bulunmak, cânın sıtma tutmasına sebep olur. Câhilin cânı kesrette kalmıştır. Vahdet ehlinin cânı ise nurdur. Cânın ilindeki ay ve güneşi bulmalıdır. Cânın safası sahibini diğerlerinden ayırır.

²⁸⁸⁸ *inni enellah*: Kasas (28) suresinin “Mûsâ, ateşin yanına gelince o mübarek yerdeki vadinin sağ tarafındaki ağaçtan şöyle seslendi: "Ey Mûsâ! Şüphesiz ben, evet, ben âlemlerin Rabbi olan Allah'ım.” mealindeki 30. ayetinden iktibastır.

²⁸⁸⁹ “Hz. Peygamber (s.a.v) yatağına girdiği zaman, ellerine üfleyip Muavvizeteyn'i ve Kul hüvallahu ahad'i okur, ellerini yüzüne ve vücuduna sürer ve bunu üç kere tekrar ederdi. Hastalandığı zaman aynı şeyi kendisine yapmamı bana emrederdi.” Bkz: Buharî, **Fezâilü'l-Kur'ân**, 14.

Cân, sel gibi akan, yel gibi giden ömür konusunda uyarılmalı, fırsatı kaçırmamalıdır. Cân, heveslendiği şeyler için sabırsızlanır, birbirini sevenleri de kıskanır.

Kendini bilmeyen cânsızdır. Cân, insan olursa yücelik bulur. Onun meltemi felekleri dolaşır. Cân, sadece gazap ve şehvetten oluşanların üstüne binip seyyah olmuştur.

Cân, nutk ile bahşedilmiştir. Sadece teşbih edilen cânın nüktesini ağız söyler. Cânın hayretini söz artırır. Felek, cân aynasına keder veremez. Aşk mertleri cân kaygısı taşımaz. Cân kaygısı ârifler için bir beladır. Halvetin şerbetinin katresi cân verilmeye değerdir. Cân mülkünde devran edilir. Tecrid ehlini cânı ve cihanı terk edip deyyar olanlara sormalıdır.

Cânın kendine mahsus bir zaman dilimi olarak ramazan ayına işaret edilmiştir: Âlem ramazan ayında yeni cân bulur. Halkın tamamının cânı düşman da olsa sufi incinmemelidir.

20.2.Cân-Allah

Şairlerin cân kavramı ile birlikte Allah'la ilgili sıkça düşünce geliştirdiği görülmüştür. Bu düşünceler, kendi içinde gruplandırılıp alt başlıklar hâlinde aşağıda verilmiştir.

20.2.1. Cân, Allah'tır.

Cân ve cân içindeki cân ve sûret içindeki cân Allah'tır. Cânın cânânı ve cânânın cânı da Allah'tır. Bendeye cân veren de Allah'tır. Allah'ı terk eden cismine, cân bulamaz.

20.2.2. Câmı yoktan var eden Allah'tır.

Cân kavramının Allah'ın zâtından ayrı müstakil bir mahlûk olarak ele alındığı düşüncelere göre ise cânı yoktan var eden, nutfe-i nâçize cân ihsan eden Allah'tır.

Cân, Hakk'ın (Allah) Kur'ânda *nefahtü*²⁸⁹⁰ dediği, nefha-i Rahmâniyeden bir sırr-ı mutlak ve o Hayy olan Allah'ın nefesiyle beslenir, feyzini ondan alır. Câna cânân verecek olan da Allah'tır.

Cân, Allah'ın bir parçası ve sırrıdır. Cisim ve cân Lâilâheillâllah'ın keremiyle nurla dolsa da Allah'ın künhüne akıl erdiremez.

20.2.3. Cân, Allah'a kavuşmak ister.

Cânın Allah'tan başka bir varlık olduğunu beyan eden düşünceye göre cân Allah'a kavuşup onu görmek, onun vuslat kadehinden içmek ister. Allah'ı terk eden, cisminde cân bulamaz. Hânesine Allah gelen cân ise sırların mahzeni olur. Bir kuşa benzeyen cân, ten kaydından kurtulup aşka başlayıp sırdaş olursa Allah'a ulaşabilir.

Dost (Allah) ili cânıdır. Aynı zamanda cân, Allah'ın aşkına bende olduğundan onu ve teni Allah'a kul etmenin çarelerini aramalıdır. Bu aynı zamanda Allah'ın da isteğidir. Cân ve gönülde sultanlık isteyen Allah'a sıdk ile kul olmalı, onun rızasını bulmalıdır.

Allah'a kavuşmanın yolu, cânı terk etmekten geçer. Cân verilmeden Allah bilinemez. Hakkânî vücud, cân verilince bulunabilir. Allah yolunda cân vermek, güzeldir. Çünkü Allah' a giden yol, cânıdan daha sevgilidir.

Cânı ve gönlü şâd eden Allah'tır. Câna safayı o vermiştir. Allah'ı talep eden cân başka bir şeyde eğlenemez. O, ancak Allah'ı yâd edince şâd olur.

Cân, Allah'ı görür ve ona gitmek ister. Cân, tende iken ve Azrail onu almadan nefsi ıslah etmeli, Allah'ın aşkına varmaya hazırlanmalıdır. Gideceği bu yolda cân ve başlar inlemez. O yolda gidenlere cân yine cân olur.

Cân mülkünün mâlikleri Allah'ın cânânlardır. Cân, Allah aşkına kavuşmalıdır. Cân perdesi hû ile kalkar. Cânlara cânân onunla gelir. Cânın işi Allah'ı

---

²⁸⁹⁰ *nefahtü*: Hicr (15) suresinin “Onu düzenleyip içine ruhumdan üflediğim zaman, onun için hemen saygı ile eğilin, demişti.” mealindeki 28. ayetinden iktibaştır.

sevme ve şahit görmedir. O sebeple samimiyetle Allah'a yönelirse cân kulağına Allah'tan bir nida gelir.

Hakk derdinden dertli olanlar, derman bulduğunda cân ve gönül sağ olur. Allah'ın cemâlinin nuru, cânlara derman eder. Allah'ın mutlak hakikatinin bilincinin zevkine varan cân, cihan tatlarını terk eder.

Cihani süsleyen Allah var iken cân ve cihana ihtiyaç olmaz. Cân, Allah'ın haddinin tecellisine müştâktır. Cân ve ten Allah'ın kemaline lâyük olursa Rahman'ın ruhundan latif bir rüzgâr eser. Hayrette olan cân ve gönül nereye baksa dergâhına hayran olduğu Sübhân/Allah'ı görür. Allah'ın yardımına muhatap olan cân, baki hayata erişir.

Cümle kâinatın akli bir cânıdır. (Allah) âdemi (insan) o cânâ cânân etmiştir. Allah'tan sûrette koymayıp cân etmesi talep edilir. Cânâ ayrılık, Allah'tan uzak olunca tesir eder. Cânâda Allah'ı bulmayan, Rabbini bilemez. Vahdet ehlinin sözünü işiten cân, Hakk dergâhında mağfur olur.

Cân âleminde, Allah'ın güzelliğini görmek için feryat kopmuştur. Gönül, Allah'a verilince cân tende durmak istemez. Cân *Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin* ayetinin²⁸⁹¹ manasını bilir. Allah yardım ederse cân ve gönül siva sevgisinden pâk olur ve marifetullah hevesine kapılır ve Allah'tan gelenden şikâyetçi olmaz.

Ârifler, Allah'a cân u gönülde kul olmuşlardır ve onlar cânlardan azizdir. Cân zevkini bulan rind; ne mescit, ne kilise, ne meyhane kor.

20.2.4. Cân, dosta dost olur.

Şairlerin cân ile kurbiyet kurdukları başka bir kavram ise dosttur. Bu kavramın Allah'ı tavsif için lafza-i celâl yerine kullanıldığı görülmektedir. Cân ve

---

²⁸⁹¹ *Lâ taknetû min rahmetillâh*: Zümer (39) suresinin "Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin." De ki: "Ey kendilerinin aleyhine aşırı giden kullarım! Allah'ın rahmetinden ümidinizi kesmeyin. Şüphesiz Allah bütün günahları affeder. Çünkü O, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir." mealindeki 39. ayetinden iktibastır.

baş dost için bir oyundur. Cânın mülkünü dost âbâd etmiştir. Cân, dosta dost olunca hürmete layık bir misafir olur. Dost bağına (kâinata) bakmak, cânda eser bırakır.

20.3.Cân, sultandır.

Cân, vücudun sultanıdır. Ayrıca cânın içinde cânâ hükmeden bir sultan vardır.

20.4.Cân-Hz. Peygamber/Peygamberler

Habibullâh cihânın cânı, cânların cânânıdır. Cân ülkesinin hânı ve mutlu edeni, âşığın cânı Hz. Peygamberdir. Hz. İsmail cânını feda ettiğinden onun neslinden Hz. Peygamber gibi bir nur zuhur etmiştir. Hz. Peygamber'in cân nüktesi Cebrâil'i hayrete düşürür. O, bir nüktesiyle cânı mest eder. Halk onun ahlâkına cânndan meftundur. Ona olan sevgi galip gelirse cân ibadet yoluna adanır. Cân bir bülbüle Hz. Peygamber ise güle teşbih edilmiştir. Mevlid ayı olan Rebiülevvel âşık-ı sâdığın cân ve teninin rahatlık bulduğu aydır.

Cân kavramı Hz. Peygamber'den başka Hz. Yusuf, Hz. Yakup ve Hz. İsa ile de ilişkilendirilmiştir. Cân'ın Hz. Yusuf'a, Hz. Yakup'un da kalbe teşbih edildiği görülmektedir. Buna göre kalp cânndan haber bekler. Cân ile ilişkilendirilen başka bir peygamber ise Hz. İsa'dır. Onun cân bahşeden nefesine gönderme yapılmış, onun dünyadaki akıbeti ile ilgili düşünceye yer verilmiştir: Cân İsası irfân feyzine miraç etmiştir.

20.5.Cân cânânıdır, cânân cânıdır.

Cân ile cânân arasında oluşturulan anlam ilişkisinde kavramların birlikte kullanımında iki kavram arasındaki anlamsal sınırların yer yer birbirine karıştığı, bazen de çok belirgin kalın sınırlar çizildiği görülmektedir.

Cânânın yeri, cânıdır. Cânân, âşığın cânının cânıdır. İnsan, gönülde cânıdır. Cân değil, aslında cânânıdır. Cânların cânânı aşktır ve cân, cânânı özler. Cân cânânı isteyince bulur. Menzile ulaşınca cânân cân olur; ancak İsm-i azam sırrını sırrında bulamayanlar cân içinde cân olan cânânın nerde olduğunu bilmez. Âşığı cânlara cânân olanlar anlayabilir. Cânâna erenler başa, cânâna bakmazlar.

Cânânın cemâlini görmek için âşığın cânı sabırsızlanır. Gönül, cânında takat kalmadığı için cânâna vâsıl olamamıştır. Cân ve gönül cânânın ayrılığına alışmıştır. Cânân kaza oklarını kudret yayından atar. Cânânın ayağının tozunu âşığın gözüne sürme olarak çekmiştir.

Aşk pîrine kulluk edildiğinde âşık cânâna cân olur, Hz. İsa gibi cânlara cânân olur. Âşığın zıt tipi ve cânı olmayan zâhid, cânânı bilemez.

20.6.Klasik üsluba göre cân-cânân

Cân ile cânân arasında geliştirilen ve nerdeyse tamamı (36 düşünceden 33'ü) Cevrî'de geçen klasik üsluptaki düşüncelerde cânân mecâzî aşkı sembolize etmektedir. Bunlara göre cânânın misk kokusu, gamzesi, kirpiği, ayva tüyleri, dudağı, nazı, ayrılık gamı cânı zayıf ve bitkin düşürür. Cânân, cân ve gönle sihir eder. Cânı aşk, hayrete düşürür, cânân dışında hiçbir şey onu mutlu etmez. Cânâna bedel olarak cân verilir.

20.7.Cân, insandadır.

Cân insandadır, ondaki gizli bahçeyi ancak insan bulabilir.

20.8.Cân, aşkın yuvasıdır.

Cân aşkın yuvasıdır. Câna aşk hayat verir. Cân aşkla beslendiğinden, aşkla samimi olmalıdır. Aşk aynı zamanda her ibadetin cânıdır. Cân aşkın esiridir, cânı oynatan aşktır. Cândan aşkın sırları saklanır. Cân zevki ise aşk kadehinden içince yaşanır.

Aşk, cânı yakıp pervaneye döndürür, dağılayıp eritir. Aşk cânın dimağına güzel kokular üfler. Cân, aşk denizinde şevk incisini bulmalı, hakikatten haberdar olmak için aşk müderrisinden ilm-i ledünnî dersini almalıdır. Cân vahdete daldığında âşığın ikzi olur ve aşk ehline nasihat eder.

20.9.Câna dünyada rahat yoktur.

Hiçbir cân bu dünyada kalmaz, eğlenmez, gelen gider ancak âkil geçinen cânlar, dünyaya aldanmıştır. Hâlbuki dünya kadehinden içtiği şarap onun dimağında

acı bir tat bırakmıştır. Ona bu cihanda rahat yoktur; ayrıca cânı ve cihanı unutanlar da unutulur.

20.10.Cân, sır saklar.

Cân, içinde sır saklar. Hatta o, sırların Kâbesidir. *Ene'l-Hakk* sırrına cânndan geçenler bilir. Cân *ev ednâ* sırrına erse de ruhânî sırların verdiği zevki bilemez. Cânın meselelerini ilahi sırlara vâkıf olan bilir. Cânın esrarına erene insan denir.

20.11.Cân, âlemin misâlini taşır.

Cân, on sekiz bin âlemin misalini taşır. Âlemin cânı insan kıyafetindeki âdemdir, âdemin cânı da âlemin zâtıdır. Cân, âlemin ve âdemin nikabını açarsa cennetin dîdârını görebilir.

20.12.Cân ve Ten

Cân ve ten kavramlarının bazen birlikte bazen de müteradif olarak kullanıldığı görülmektedir. Bu düşüncelerde ten cânın mekânı olduğu, cân ve tenin bir olduğu düşünceleri tespit edilmiştir.

20.12.1. Cân, ten/bedendedir.

Cânın yeri sine/cisim/ bedendir, tene tazelik veren cânıdır. Cân ten tahtı, cânân ise cân tahtıdır. Beden olmayınca cân durmaz. Cânın olmadığı yerde ten görülmez. Cânın kuşa, tenin kafese teşbih edildiği düşüncede ise cânın ten kafesinde tutulması doğru değildir. Beden cân kuşunu bırakınca yük hafifler. Cân, bedende baki kalmaz. Cân yücelere çıkarsa aslını bulabilir.

20.12.2. Cân ve ten birdir.

Fenaya ulaşıldığında cânla ten bir olur. Belki de cân bedeninin aynıdır. Cân ten ile birdir ve suyla dolu buz bardak gibi Allah ile doludur. Müsemma cânıdır. Cân u ten zevk için tevhid eder.

20.12.3. Cân ve ten bir değildir.

Cân, sadece bedeni diri tutan, damarlarda dolaşan kan değildir. Cân ile tenin arası uzun bir yoldur. Cân miracına ermek için vicdanla sâlik olmak gerekir.

Kullar, cân ile bir iken bedenleriyle/sûretleriyle dağılmıştır. Cân ve ten vahdet diyarına sığmaz. Tenin sıfat, cânın zât olduğunu bilen ârifte gam kalmaz. Cân tane, ten samandır.

Cân ve ten âşığa ağyar, cânâna perdedir. Ömrünü tende geçirip ten-perver olanlar cânı bilmez. Benlik terk edildiğinde cân ve ten bir olup Allah'ın huzuruna gelebilir, mülkü seyran edebilir.

Cân ve ten, terk edilirse fani olunur. Cân burnuna ezelin güzel kokusu, safa sabahı rüzgârını teneffüs eyleyince gelir. Cân, ten Tûrunda aklını kaybeder.

Cân ve ten, feyzi Allah'tan alır. Allah'a ermek isteyen, cân ve ten kaydını bırakıp cânânla zevk üzere olmalıdır. Ten ile cânın mahiyetini yüzünü pîre yol edenler ve gözünden nemi eksik olmayanlar bilir. Beden ve cânın sırrını idrak etmeyen küfür içindedir. Kendini bilmek isteyen, baştan ayağa vücudunu cân etmelidir. Cân Hz. Yusuf'a, ten ise Hz. Yakup'a teşbih edilmiştir. Ten gözü cânâ kavuşunca açılmıştır. Cânın feyzine beden kaygısından uzaklaşarak ulaşılır. Cân ve ten mübarek feyizden nasib alırsa, onun her işi güzel olur.

Vücudu idare eden cânıdır. Ancak cân, nefis ve beden hapsedilirse kurtulur. Cân ummana, beden ise gemiye teşbih edilmiştir. Cân ummanı beden gemisini dağıtır.

Tasavvuf, cân ve tende tasarrufun Hakk'ta (Allah) olmasıdır. Mürid, cân ve Cisim (beden) yularını pîrinin eline verir. Beden ve cân, halvetin şerbeti için kebab olur. Zamane dervişlerinin teni dolu, cânı boştur.

Cân ve tenin aynı şey olmadığını pekiştiren, Cevrî'de geçen klasik üsluptaki düşünceye göre sevgilinin dudağını düşünmek, cânı bedene getirir.

20.13.Cân gözü

Cihanı süsleyen Hakk'ın hakayık sırları cân gözü açılınca anlaşılabilir. O açılırsa Allah'ın tecellisinin güzelliği görülebilir. Nâdân olanlar onu açmamıştır. Onu açıp âşık sözü dinlenirse her bir katrede umman zâhir olur. O, aşkın misalini görürse gönül evinde aşkın güzelliğinin nuru parlar. Onu erenlerin halveti açar, onun mücevherli sürmesi ise harabat toprağı ve marifettir.

Şeytanın cân gözü kördür. Derviş şeytana benzememeli, cân gözünü açmalıdır. Cân gözü gözcü yapılırsa cân her mertebeye kâdir olabilir. Cân, zâhir gözünü örttüğünde her sözün içinde mana cevherini duyar. Cân gözünü açanlar sultan olur ve halktan Hakk'a kaçıp tevhid ederler.

20.14.Cân kulağı

Cân kulağı, aşk/vuslat kitabından ilahî hitabı işitmiştir. Cân kulağına Allah âşıklarının aşka davet sadası düşmüştür. Gâfil, kendine verilen öğütleri cân kulağını açıp dinlemelidir. *Bu mülk kimindir*²⁸⁹² nidasını (ayetini) cânından işitir. Âşık, cânın kulağıyla dinler ve o, cân kulağını âşiklerden gelecek haberlere tutmalıdır.

20.15.Cân ve ölüm

Cânın dikkat çekilen bir vasfı da onun ölecek olmasıdır. İnsan gafletle gezerken cânâna ölüm nidası geliverir. Cânın göç davulunun çalmasına benzeyen ölümden haberi yoktur. Ölüm gelince beden ölür, kuşa teşbih edilen cân uçuverir.

Cân yüküdür, bu ilden göçmeden cânânı bulamaz, Cân boğaza erince ömrü tamamlanır, Azrail'e dolanır. Günde her an yüz bin cân yokluk iklimine gider, her gün yüz bin yenisi gelir.

Ten ölse bile Rahman'ın lütfuyla cân sağ olur. Cân, başka birini öldürmeye kasedebilir. Hz. İsa ölüleri cânâna kavuşturmuştur.

---

²⁸⁹²Mü'min (40) suresinin “ O gün onlar ortaya çıkarlar. Onların hiçbir şeyi Allah'a gizli kalmaz. Bugün mülk (hükümlerlik) kimindir? Tek olan, her şeyi kudret ve hâkimiyeti altında tutan Allah'ındır.” mealindeki 16. ayetinden iktibasır.

Cânın ölüm ile ilişkilendirildiği düşüncelerden ikincisinde ise ölüm hâli bedenın biyolojik işlevlerinin sona ermesi anlamında kullanılmamıştır. Bunlara göre bir çeşit manevi ölüm vurgusu yapılmıştır: Ölü vücuduna cân dileyenler, gece ibadetına önem vermelidir. Ölü gönüller ramazan ayında cân bulurlar.

Cevrî’de geçen ve daha çok klasik üslupta değerlendirilebilecek düşüncelere göre sevgilinin gamzesi ve hattı cân alır.

20.16.Cân kuşu/bülbülü uçar.

Cânın kuşa, bedenın kafese teşbih edildiği düşüncenin bir devamı olarak cân bülbüle benzetilir. Cân kuşunu azad etmelidir. Cân bülbülü Allah’ı ister, gülzâr-ı zikru’llâh ile şevke gelir. Ârifin cânı da bülbüldür.

Cân bülbülü dost ilini, cennet gülşeninın nerde olduğunu bilir ve oraya uçar. Cân bülbül olunca har açılır ve her yer gül olur. O, muhabbet yeli esince öter. Cân kuşunun eğlencesi tevhid, ezkârı Şeyh Bedreddin’in telif ettiği Vâridat adlı eseridir.

20.17.Cân, feda edilir/verilir.

Cânla ilgili tespit edilen düşüncelerin çoğunda onun feda edilen, bezledilen, verilen, gözden çıkarılan gibi anlam ilişkilerinde kullanıldığı görülmektedir.

Cândan Allah’a ulaşmak, ev edna deryasına dalmak için geçilir. Cân, aşk yolunda feda edilir. Ferhat, Şirin için cânından geçmiştir. Çünkü cân feda edilmezse aşkta kazanılmaz. Âşık, gerçek bir âşık ise cânını saçmayı eğlence olarak görür. Cân, sözün kadrini bilen için verilir.

Cân karşılığında alınmaya değer bulunan başka bir kavram olarak cânân vardır. Nakde teşbih edilen cânâna sevgili değer vermese de cân, sevgili ülkesinde güzelliğe vergi olarak verilir. Aşkın en düşük mertebesi cânı terk etmektir. Sâlik, cânâna visâl için cânını feda edebilir. Hatta onun bir bakışı için bile cân verilir. Ancak cânâdan geçenler âşığa yâr olabilir.

Cânânı isteyen, cânını terk etmeyi göze alır. O terk edilmeden cânân ele geçmez. Aşkta kemale ermek isteyen, cânını cânânın yoluna koyar. Âşığın cânını terk etmesi için cânânın çeşmini göstermesi yeterlidir.

Ayrıca cân; yol (tarikât), güzellik yoluna maksat hâsıl olunca, kemale erildiğinde alınan lezzet için ve gizli hazineyi açmak, dost elini tutmak ve ârifin sohbetine ermek için minnetsizce verilir. Sâdıklar, cânını esirgemedен vermiştir.

20.17.1. Cânân âşığın cânını ister.

Cânın bedeninin ölümüyle uçuveren bir kuşa teşbih edilmesinin, onun verilen, satılan bir şey oluşunun yanı sıra bu düşüncelere yakın olarak işlenen başka bir düşünce ise onu cânânın istediğidir. Bu düşünceyi diğerlerinden tefrik eden ayırım, düşünce öznesinin cânân oluşudur.

Cânân, âşığın cânına kıymasını ister. Ruhânî dilber, cânı alır. Cânân, çeşmini gösterip cânı alır.

20.17.2. Cân satılır/verilir.

Cânın bir takas değeri olarak da düşünüldüğü görülmektedir: Cân; aşk dükkânında gam, cânân, aşk şarabı, muhabbet karşılığında satılır. Cânın satıldığı başka bir mekân ise tarikattir.

20.17.3. Cân, kurban edilir.

Cânın bir çeşit kurban gibi değerlendirildiği düşüncelere göre cân, Allah/aşk yolunun bir kurbanlığıdır, aşk için kurban edilir. Cân tatlı olsa da gönül onu kurban eder. Cân rahatlığı isteyen/irfân ehli cânı sahibine kurban etmelidir.

Cân, İsmail gibi aşk uğruna sevgiliye kavuşma ümidi ile kurban edilir. Cân kurbanı kabul olan kişi, bu kurbanı kabul olursa irtifa bulur, cânâna vasıl olur. Kurban kabul olsa bile cânân dönüp bakmayabilir. Sevgili âşığın cânını gamze okuyla kurban etmek ister.

20.18.Cân, sarhoş olur.

Cân aşk şarabına kanınca cânına cân katar. İlahi aşk kadehinden içtiğinde kendini bulur. Cevrî’de tespit edilen ve klasik üsluptaki düşünceye göre ise cân güzel bakış karşısında sarhoş olur.

20.19.Cân, yanar.

Cân yanar. Onu aşk/ayrılık/naz ateşi, heva yakar. Hatta aşk ateşine yanmada lezzet bulur. Âşık pervane gibi aşk ateşine yanmaya cân atar. Yanan dertlilerin cânıdır. Cân yana yana bülbül gibi inler. Bu inleyiş cân içinde gizlidir. Onun bu yanışı Hz. Yakub’un sinesinin ateşlere düşmesini andırır. Cânı ateşten tevhid korur. Cânı yakan başka bir şey de sözün ateşidir. O, gönül erbabının cânını yakar.

20.20.Âşığın cânı

Şairlerin cân kavramı ile birlikte düşünce geliştirdikleri diğer bir kavram da âşıktır. Taramalarımızda şairlerin mahlaslarının yer aldıkları şiir birimlerini de âşık ile ilişkilendirdiğimizden buradaki düşünceler, şairin/âşığın dışardan başkasının cânına değil, kendi cânına hamlettiği manaya da işaret etmesi yönüyle önem arz etmektedir. Cânın mahiyetinin ne olduğu ve bunun âşıklarca bilinip bilinemeyeceği hususunda farklı görüşler dikkati çekmektedir.

Âşık, cihanın idrak edemeyeceği bir cân nüktesidir. Âşık, ilmin değil, cân ve gönül sırrının ârifidir. Cân, aşk şarabına âşıktır, dolayısıyla âşığın cânı aşk şarabına kanmak ister.

Âşıkların gönlü, sâkinin cânı sunmasıyla şenlenmiş ve bin cânı ile Allah’a kul olmuştur. Cân, Allah’a muhtaçtır. Allah âşığın cismindeki cânı gibidir. Sevginin nazarı âşığın cânına Allah’ın sırlarını söyler. Âşık, cân tahtının sultanı tarafından görülmesini, sırrı ve cânının hemen Allah’a vâsıl olmasını ister. Cân, Mevlâ’ya gönülden âşık olduğunda mâsivadan el çeker, vuslat bezmine lâayık bir hâle gelir. Âşık, cân ve teni bildiğinde cân ve cânânın kendinde olduğunu idrak eder. Buna ulaşmak için âşık, ne yapıp etmeli, cânını ehl-i vahdet zümresine âşık eylemeli ve

cânını halvet şerbetine teslim etmelidir. Tasavvuf şiirinin önemli bir siması olan Yunus Emre âşığın cânıdır.

Cân, âşığın sırrında sultandır. Âşık, her ne arıyorsa o, cânıdır. Âşık, cânlara cân iken bu kevn ü mekâna düşmüştür. O, kendini hem âlemin cânı hem de cânın âlemi kılmak kılmak ister.

Sevgilinin yüzündeki nikap cânna perde olsa da bu, âşıkların sevgilinin yüzünü görmesine mani olamaz. Âşık, kirpik okunu ata ata gönlünü şerha şerha eyleyenin, cânı mı yoksa cânânı mı olduğunu ayırt edemez. Tecelli zuhur edip kevn ü mekânı kaplayınca cânsız âşık kendinden geçer.

Âşıklar, aşkın lezzetiyle tatlı cânından usanmıştır. Âşığın bu cihanda bir gülzarı yoktur ve cânı sürekli yanmaktadır. Âşık, cânını cânâna vuslat için taşır. Cân, cisimden ayrıldığında bile âşık *hû* der.

Cevrî’de geçen ve klasik üslupta olduğu gözlenen düşüncelerde âşığın cânının mecâzî aşkla ilişkilendirerek kullanıldığı görülmektedir. Âşık, sevgilinin bakışıyla gizli konuşmalarını bile gönül ve cân kulağıyla işitir.

Âşık sevgilinin gamze okunun korkusundan hâlini arz etmeye cân bulamaz ancak çok istediği sevgilinin bakışından bir işveyi alabilmek için bin cânını vermeye hazırdır. Âşık, sevgilinin güzelliği, gamzesi ve işvelerine cânını vermek için acele eder. Aşk, cânını vermeden sevgilinin gamzesinin hilesinden emin olamaz.

Gönül ve cânın isteği aşkla ayaklar altına alındığında âşık ümitsizliğe kapılır. Âşık, cân çeşmesine minnet etmez. Cânın arzularından perhiz etmesi âşığı zâhidden üstün kılar. Âşığın muhabbet yarası cânnda iz bırakır fakat yine de âşık sırrını cânna söylemez. Âşığın cânı, hâsidin çekiştirmesinden rahatsızdır.

Cân verilesi bir başka şey de âşığın sözüdür. Âşığın sözü cân kadar değerlidir. Onun bir nüktesi için cân verilir.

Cânın vasıflarından biri de onun terk edilir/verilir/bezl edilir oluşudur. (Bkz: “Cân, feda edilir/verilir.”, “Cânân, âşığın cânını ister.”) Bu düşünceleri destekleyen

bir yan düşünce olarak, âşık cânını bile isteye cânân yoluna sakınmadan verir. Bunun için bir an bile düşünmez. Âşık, bir çeşit kıyafete teşbih edilen cânandan soyunup uryan olmak ister.

20.21.Cân, gafletten uyandırılmalıdır.

Tendeki her bir kıl tanesi bile hayrete gark olmuşken cân ve gönül gaflettedir. Gafletle yatanın gövdesinde cân bulunmaz. Cân, gâfil iken binasının viran olduğundan haberi yoktur, dolayısıyla cân gafletten uyandırılmalıdır.

20.22.Cân, tevhid etmelidir.

Cân dimağı nefha-i tevhid ile muattar olur. Câna kıyılınca uyanılır ve tevhid edilir. Tevhid cânandan yapılırsa cân safayı bulur.

20.23.Cân, pîre talip olmalıdır.

Cân pîrden lezzet alır. Dolayısıyla talip, pîrin cemâline cânandan talip olmalıdır.

20.24.Cân-nefes

Kün emrindeki nun ve kâf harflerinin remzettığı şey cân değil nefestir. Ona nida nefesi ile bahşedilmiştir. Cân, nefese bağlıdır. Nefes ile ilişkilendirilen başka bir husus ise kâmilin nefesidir. Âşığı cân eyleyen ve onu diri tutan kâmilin nefesidir. Hz. İsâ'nın nefesi cân diriltir.

20.25.Cân-mürşid/şeyh/veli

Cân, mürşiddir, mevcudatın zâtıdır. Âşığın şeyhinin şehri ve sevgisi cânıdır. Ayrıca hakikat velinin cânıdır.

20.26.Cânın dermanı/ilacı

Cânın bir derdinin olduğu ve bu derde derman olarak çeşitli önerilerin yer aldığı düşüncelere göre hasta cânın derdine derman aranmalıdır. Ona derman olacak şeyler: Sineye dağ çekmek, riyazat ve eziyet, cebr, kanaat ve sevgiliye kavuşamamaktan duyulan gamdır. Ayrıca Mesih onun merhemidir ve ona derman devrandadır. Âşık ne yaparsa yapsın, onun cânına surûr erişmez.

20.27.Cânı mutlu eden/sevindiren şeyler

Cânın iline dalmak, mutluluk kaynağıdır. Cânı güzel koku rahatlatır, güzel sözler mutlu eder. O, şiirin inceliklerini sever, udun her bir ince ve kalın sesinin nağmesiyle safa bulur, seherde teselli bulur. İlkbaharın latif rüzgârı onu artırır. İlahî gülistanın güzel kokularını sever; güzel, temiz mekânların verdiği coşkudan feyiz alır. Fezanın gizli güzelliğine vâkıf olmak, safa feyzine vâsıl olmak onu mesrur eder.

Cân cebre doymasa da onun neşesi ebedî şevktir. Câna lezzet veren şeylerden biri de huzura gayb ile gelmektir. Cevrî’de geçen ve klasik üslupta olan bir düşünceye göre ise onu gözden çok gamze büyüler.

20.28.Zâhid ve zamane dervişleri cânı bilmezler.

Şairlerin eleştirdiği bir tip olan zâhid ve bunun yanında zamane dervişleri cânın mahiyeti hakkında bir şey bilmezler. Zâhidler, ona dönüp bakmaz hatta onu inkâr eder. Zamane dervişleri cânın lezzetini tatmamış, yolundan usanmıştır. Onlar cân ve ciğerleri dağlanmadığı için cânın amelini yapmazlar.

20.29.Bir şeyi cânla/cândan yapmak

Cân kavramının müstakil bir anlamı olmadan bir çeşit birleşik fiil gibi değerlendirilip bir ‘eylemi cânla yapmak’ şeklinde kullanıldığı, kavramın bu anlam genişlemesi yoluyla ‘içten, samimi bir şekilde, bile isteye’ anlamlarını kapsayarak bir düşünce geliştirildiği görülmektedir. Buna göre âşık Allah’a cânndan talip olur. Allah yolunda cânla hizmet edilir. Allah’ın visaline cân atılır. Cânâna cânla talip olunur, cânla âşık olunur, Akraba âşığının sözünü cânla dinler. Sıdk ile yapılan duaya Ricâlullah cânla âmin der. Cânla yapılan dua; alınan bahşış ve ihsanları övmekten evladır. Cânın bulunmadığı bir iş samimiyetle yapılmış sayılmaz.

Âşık çok istediği bir şeyi cân ve gönlüyle talep eder. Âşığının cân ile yaptığı başka bir şey ise şeyhinin sözünü tutmaktır.

20.29.1. Zikir cân ile yapılmalıdır.

Cânla yapılan/yapılması öğütlenen bir başka eylem ise zikirdir. Cân, zikrullah ezharıyla irfânın görüldüğü yerdir. Zikrullah cânlara cânıdır. Cân, cânânı zikirle bulmuştur. Cân Hakk'ın zikrine talip olmalıdır. Hakikate, marifete kavuşmak isteyen, Allah'ın zikrine cân u gönülden talip olmalıdır. Âşığın sevmediği tip olan zâhidin zikir meclisine gelmesi cânı acı bir tat gelmesine neden olur.

20.30.Cân Kavramında Edebî Düşünceler

20.31.Cânın evsafı

Cân, kıbledir.²⁸⁹³

Cân, çok kıymetlidir.²⁸⁹⁴

Cân, latîftir.²⁸⁹⁵

Cânın cevheri parlaktır.²⁸⁹⁶

Cânın güzelliğini temiz gözlüler görür.²⁸⁹⁷

Cânı cemâl bahşetmiştir.²⁸⁹⁸

Cânın yaratılış gayesi vardır.²⁸⁹⁹

Cân hakikatle bulunur.²⁹⁰⁰

²⁸⁹³C, kıt. 80/2 Teveccüh eyledükçe kıble-i cân u dile dâyim / Lisân-ı sıdk ile Hakdan iderdüm bu temennâyı

²⁸⁹⁴C, terk. 4/IV/3 Hak bu kim ol zümrenüñ ahvâline virdüñ nizâm / Yanlarında cevher-i cânıdan füzundur kıymetüñ

²⁸⁹⁵SG, 19/2 Cân latîf ü ten kesîf olduğı bil / Câmı'iyet şânuna elyak durur

²⁸⁹⁶C, k. 10/24 Biri bir şeb-çirâğ-ı devletdür / Cevher-i cân gibi fûrüzândur

²⁸⁹⁷C, kıt. 79/14 Dili gerd-i sivâdan pāk idüp mir'ât-ı sâfî kıl / Cemâl-ı cân gibi manzûr-ı çeşm-i pāk-bînân ol

²⁸⁹⁸SG, k. 1/21 'Ākıbet bunca menâzil geçdi kendin bulmadı / Geldi insâna görindi ol cemâl-i cân-fezâ

²⁸⁹⁹H, i. 179/1 Vücüd iklîmini fikr eyle dervîş / Bu cân ü cism ve bu eller nedendir / Hakk'ın ihsânına sükr eyle dervîş / Gören göz söyleyen diller nedendir

²⁹⁰⁰SG, 111/5 Şerî'atle olalum Ğaybî fanî / Hakîkatle bulalum yeñi cânı / Cenâh it zâtına ol iki kânı / Şerî'atle hakikatden ayırma

Cânda muhabbet derdi saklanır.²⁹⁰¹

Cân, samimi sevginin mekânıdır.²⁹⁰²

Cân bir ülke gibidir.²⁹⁰³

Cân, daha önceki (tattığı, Elest bezmi) zevki talep eder.²⁹⁰⁴

Cânın içindeki câna *inni enellâh* ayeti okunur.²⁹⁰⁵

Cân, aslına ermedikçe ona her şey cehennem gibi olur.²⁹⁰⁶

Cân, İblis'in (Şeytan) hilesinden ihlas sırrı ile korunabilir.²⁹⁰⁷

Cânın miraç yolunda delile ihtiyacı vardır.²⁹⁰⁸

Cân, hasrettedir.²⁹⁰⁹

Hasret câna yara açar.²⁹¹⁰

Cânlar vasla ermeyi umar.^{2911, 2912}

Cân, vuslata ermenin bedeli olarak verilir.²⁹¹³

²⁹⁰¹C, kıt. 79/8 Mahabbet derdini cânuñda sakla merd-i kâbilseñ / Vücuduñ hâk idince rûzgâr ol gevhere kân ol

²⁹⁰²C, terk. 2/II/6 Seni cânıyla seven 'âşıka rağbet bu mıdur / Ehl-i dil gülmeye devründe mürüvvet mıdur

²⁹⁰³C, g. 42/3 Belki her-nükte-i safâ-bahşuñ / Kışver-i cândan armağan getürür

²⁹⁰⁴NM, 120/16 Taleb evvelki zevki hükmi-i cándur / Cehil terkîbinün hükmi ol epsem

²⁹⁰⁵AN, i. 113/5 Ben ol Mûsâ-yı ma'nîyem Tûr'am Sînâ-yı sırrumda / Okıyam âyet-i innî ene'llâh cânâ cân içre

²⁹⁰⁶NM, 151/28 Cân ırmeyince aslına bülbül gibi gül faslına / Hep cenneti 'arz eyleseñ olur aña nîrân kamu

²⁹⁰⁷C, terk. 6/I/8 Hirz idüp cânâ sırr-ı İhlâsı / Mekr-i İblisden âmân bulasın

²⁹⁰⁸SG, 64/2 Cân mi'râcı yolunda gerekdür lâ-bud delîl / Her zerreler ol demde olur saña Cebrâ'il / 'Aşkdan cüdâ olursan kalursun şöyle zelîl / Çağırursun ol günde âh nidelum el-firâk

²⁹⁰⁹NM, 99/5 Bunca hasretlendi cânuñ ne sezer / Firkatüñ gündend güne artup gider / Lütf idüp virgil Niyâzî'ye haber / N'oldı bülbül işüñi zâr eyledüñ / Ne sebebden 'azm-i gülzâr eyledüñ

²⁹¹⁰C, tes. 8/2 Dâğ-ı fûrkat dem-be-dem olmakda dilde bî-şumâr / Zahm-ı hasret eylemekde cânuma her lahza kâr / Pister-i mihnetde hicrânuñla ben bîmâr u zâr / Sen kılup bir kerre şefkat hâlûme ey gül-'ızâr / Yoklamazsın hiç varını dilde dağın yarasın / Böyle mi gözler güzeller 'âşık-ı bî-çâresüñ

²⁹¹¹AN, i. 97/4 Cânlar umar vasla ire / Şems-i cemâlünü göre / Tâkat mı var epsem tura / Bî-çâre kullar n'eylesün

²⁹¹²NM, 114/7 Bu cân yine vuslat diler sen şâh ile vahdet diler / Varmâğa dil nusret diler lütf eyle açvir yolum

Cânda vuslat sırrı gizli tutulmalıdır.²⁹¹⁴

Hayali dile geldiğinde ve kalbi doldurduğunda ve vuslata erdiğinde cânda lezzet olur.²⁹¹⁵

Sine, cânı bela oklarına karşı sakınır.²⁹¹⁶

Hicran belasının derdi ve gamı cânâna geçer.²⁹¹⁷

Cânın bir mâyesi (esası) vardır.²⁹¹⁸

Şekil ve renge değil; cânın zâtına bakmalıdır.²⁹¹⁹

Câna aşına olmak için cân-bâz olmalıdır.²⁹²⁰

Cânın manasını anlamak için çok eser okumak çok emek çekmek lazımdır.²⁹²¹

Cânsız nefes ile üflenen neyin nağmeleri âşıkların gönlüne ateşler saçar.²⁹²²

Cân, gıdaya ihtiyaç duyar.²⁹²³

Câna ilim gerektir.²⁹²⁴

İlim ile hikmet cânıdadır.²⁹²⁵

İlim ve cânı öğreten yine cânıdır. Cân içre cânıdan başka hem-dem olmamalıdır.²⁹²⁶

---

²⁹¹³NM, 187/6 Kim seni buldı kendi yoğ oldu / Vasluña ey dost cân-behâ düşdi
²⁹¹⁴AN, i. 101/3 Gizli tut cânunda vuslat sırrını / Sırrı setr itmez mi Settâr isteyen
²⁹¹⁵AN, i. 38/2 Geleli dile hayâli / Kılalı bu kalbi mâli / Bulalı dem-i visâli / Dil ü cânâda lezzetüm var
²⁹¹⁶C, g. 11/4 Cânın sakınur sîne geren tîr-i belâya / İtmez sipere rağbeti ser-bâz-ı mahabbet
²⁹¹⁷C, k. 24/43 Rûzgâr itdi beni vasl-ı ehıbbâdan dūr / Cânuma geçdi gam u derd ü belâ-yı hicrân
²⁹¹⁸C, g. 53/3 Ol Yûsuf-ı güm-geşte-i vâdî-i fenâyuz / Kim mâye-i cân nûkhet-i pîrâhenümüzdür
²⁹¹⁹SG, 19/5 Şekl ü renge bakma zât-ı cânâ bak / Bir deñizde nice biñ zevrak durur
²⁹²⁰SG, 45/5 Nakd ü vaktüñ yokluk olsun hâk-pây ol Gaybiyâ / Aşınâ-yı cân olam dirseñ ola gör cân-bâz
²⁹²¹SG, 60/3 Semt-i 'irfân benliğimde cidd ü cehd ile hemân / Ermege ma'nâ-yı cânâ okudum çok lâfız
²⁹²²C, k. 28/34 Germ olup üflese nâyı dem-i cân-suzı ile / Dil-i 'uşşâka olur nağmeleri âteş-bâr
²⁹²³SG, k. 1/19 Kodı anı dahi geldi menzilin itdi nebât / Bulmadı kendini tâ kim ola ol cânâ gıdâ
²⁹²⁴SG, 115/23 'İlm gerekdür cânâ / 'Amel gerekdür tende / Kulak urmaz bir pende / Zamâne dervîşleri
²⁹²⁵NM, 40/1 Kandedür cehlile zulmet nefsi su'bânuñdadur / Kandedür 'ilmile hikmet bil anı cânuñdadur

Cân, akılla birlikte hayret karanlığında kalmıştır.²⁹²⁷

Cânın sureti akıl aynasında yansır.²⁹²⁸

Cân, şeriatı tanımayanlara, uymamalıdır.²⁹²⁹

Câni bilene tâbi olunur.²⁹³⁰

Rezil birinin iki saat mecliste oturması, oradakilerin cânının sıtma tutmasına sebep olur.²⁹³¹

Câhilin cânı kesrette kalmıştır.²⁹³²

Ehl-i vahdet zümresinin cisim ve cânı nurdur.²⁹³³

Cânın ilindeki ay ve güneşi bulmalıdır.²⁹³⁴

Cânın safası sahibini diğerlerinden ayırır.²⁹³⁵

Ömür sel gibi akar, yel gibi süratli gider. Cânı uyarmalı fırsatı kaçırmamalıdır.²⁹³⁶

Cân, heveslendiği şeyler için sabırsızlanır.²⁹³⁷

Cân, birbirini çok sevenleri kıskanır.²⁹³⁸

---

²⁹²⁶SG, 70/5 'İlm ü cânı yine cāndur öğreden Ğaybī hemān / Olmasun cân içre cāndan ğayrı kimse hem-demüñ

²⁹²⁷H, i. 124/8 Zātın envārın yeter etdin nihān / Zulmet-i hayretde kaldı akl ü cân / Derdimin dermānı vashlındır hemān / Bir onulmaz derde tuş oldum meded

²⁹²⁸C, terk. 6/II/4 Eyle mir'āt-ı aklı pīş-i nihād / Anda gör 'ayn-ı sūret-i cânı

²⁹²⁹NM, 18/17 Sakın cānā sakın anlara uyup / Dime sen de n'olasın şerī'at

²⁹³⁰C, terk. 6/VII/5 Gerçi kim 'akluña uyup dırsın / Olsa 'ālemde böyle 'ārif-i cân

²⁹³¹SG, 82/2 Cānuñı sıtma tutar dil hastası eyler seni / Meclisüñde oturursa iki sâ'at bir leīm

²⁹³²SG, 29/5 Cān-ı cāhil ki kesrete kaldı / İki 'ālem aña cehennemdür

²⁹³³SG, 40/1 Ehl-i vahdet zümresinüñ cism ü cânı nūr olur / Her neye baksa tecellī turdıĝı yer Tūr olur

²⁹³⁴NM, 103/1 Ey gönül gel Hakk'a giden rāhı bul / Ehl-i derd olup derünī āhı bul / Cānuñ ilindeki şems ü māhı bul / Ādem iseñ "semme vechullāh"ı bul / Kande baksan ol güzel Allāh'ı bul

²⁹³⁵C, g. 77/1 Ahbāba safā-yı dil ü cân ma'rifetümdür / A'dāya belā-yı halecān ma'rifetümdür

²⁹³⁶AN, mu. 6/5 Ey Nūrī uyar cânı sakın ki geçer fırsat / Sel gibi akar 'ömrün yel gibi ider sür'at / Biñ yıl yaşasan āhır gelmez saña bir sâ'at / Ey göz niçe bir uyhu ey dil niçe bir gaflet / Bilmem saña bu dünyā bākī mi kalur sanduñ / Bu meclis-i fāñide sākī mi kalur sanduñ

²⁹³⁷C, tes. 4/2 Eşkümi dāne kad-i ham-geştemi dām eyledüm / Murĝ-ı devlet saydına endişe-i hām eyledüm / Bu hevesle cānümü bī-sabr u ārām eyledüm / İrmege ser-menzile çok sa'y ü ikdām eyledüm / Gördüm ey dil minnet ister virmege dünyā murād / Aña minnet itmeden kurtuldum oldum nā-murād

Kendini bilmeyen cânsızdır.²⁹³⁹

Cân, insan olursa yücelik bulur.²⁹⁴⁰

Cânın nesimi (meltem), felekleri dolaşır.²⁹⁴¹

Cân, sadece gazap ve şehvetten oluşanların üstüne binip seyyah olmuştur.²⁹⁴²

Cân nutk (konuşma) ile bahşedilir.²⁹⁴³

Cân sadeife benzetilir.²⁹⁴⁴

Cânın nüktesini ağız söyler.²⁹⁴⁵

Cânın hayretini, söz artırır.²⁹⁴⁶

Çarh (felek) cân aynasına keder veremez.²⁹⁴⁷

Cân kaygısını aşk mertleri taşımaz.²⁹⁴⁸

Cân kaygısı ve ümit zenginliği ârif için büyük bir beladır.²⁹⁴⁹

Halk, halvet şerbetinin tadını bilseydi katresine cânını verirdi.²⁹⁵⁰

Cân mülkünde devran edilir.²⁹⁵¹

²⁹³⁸C, k. 24/14 İttihād üzre idük fart-ı meveddetle temâm / Şöyle kim olmuş idük reşk-fezâ-yı dil ü cân

²⁹³⁹SG, 28/7 Derd-i ehl-i Hak budur gezme yabanda Ğaybiyâ / Kim ki bilmez kendüyi bî-cân degıldür yâ nedür

²⁹⁴⁰C, terk. 6/I/1 Diler iseñ ki ‘izz ü cân bulasın / Devlet ü kadr-i cāvidān bulasın

²⁹⁴¹C, terk. 5/II/5 Eger dilersen o cism-i latîf ile gāhî / Nesîm-i cân gibi eyle güzer-gehûñ eflāk

²⁹⁴²NM, 190/6 Gazab şehvet iki ayakdur añlar / Binüp üstinde seyyāh oldı cânlar / Bularla çıkdılar ‘arşa çıkanlar / Hakikat ehlinüñ olmaz nişānı

²⁹⁴³SG, k. 1/40 Nutk-ı ‘ālemsüñ ki ‘ālem buldu nutkuñdan vücūd / Nutk-ı cân-bahşiñüz ‘ālem bir şecerdür güyiyā

²⁹⁴⁴C, tar. 1/1 Sadeife cānda oldı dürr-i semîn / Kelimāt-ı çihār-yār-ı güzîn

²⁹⁴⁵C, g. 70/2 Sühanıñdan bu tahayyül olunur kim deheni / Nükte-i cân u dilün ma’nî-i pinhānıdır

²⁹⁴⁶C, g. 169/2 Her dil-firîb nüktesi hayret-fezâ-yı cân / Güyâ zebān-ı çeşm-i füsün-sāzdur sözüñ

²⁹⁴⁷C, g. 248/1 Viremez çarh keder āyîne-i cânıñuza / Konmadı gerd-i ta’alluk dahı dāmāñuza

²⁹⁴⁸AN, i. 8/1 Es-salā gelsün gelen meydān-ı ‘ışka es-salā / Baş u cāna bakmayan merdān-ı ‘ışka es-salā

²⁹⁴⁹C, g. 22/5 Nā-murād ol feleki bildüñ ise ey Cevrî / Ne belā ‘ārifeye kayd-ı ser ü sāmān-ı ümîd

²⁹⁵⁰NM, 159/4 Tuysa bunı halk-ı cihān katresine vireydi cân / Olmaz behā kevn ü mekān bu halvetüñ şerbetine

Tecrid ehlini cânı ve cihanı terk edip deyyar olanlara sormalıdır.²⁹⁵²

Âlem ramazan ayında yeni cân bulur.²⁹⁵³

Halkın tamamının cânı düşman da olsa sufi incinmemelidir.²⁹⁵⁴

20.32. Cân-Allah

20.32.1. Cân, Allah'tır.

Cân, Hakk'tır (Allah).²⁹⁵⁵

Cân içinde cân olan O'dur (Allah).²⁹⁵⁶

Cisim (beden) ve cân arş-ı Rahmân'dır (Allah).²⁹⁵⁷

Cân Hüda'dan (Allah) ayrı değildir.²⁹⁵⁸

Sûret içindeki cân O'dur (Allah).²⁹⁵⁹

Cânın cânânı Hû/Allah'tır.²⁹⁶⁰

Sultan (Allah) dil ü cân içinde cânândır.²⁹⁶¹

---

²⁹⁵¹SG, 97/6 Sûret-i devr ile Hakk'a irmedi eflâke bak / Cân u dil mülkini devrân isteyen gelsün berü

²⁹⁵²NM, 58/2 Yüri var ehl-i tecridi 'alâyk ehline sorma / Anı cân u cihanı terk idüp deyyâr olandan sor

²⁹⁵³NM, 139/1 Yine firkat nârına yandı cihân / Hasretâ girdi mübârek Ramazân / Nûr ile bulmuşdı 'âlem yeni cân / Firkatâ girdi mübârek Ramazan

²⁹⁵⁴SG, 30/3 Eger 'ömründe görmezsen selâmet / 'Aduvnuñ olsa cân-ı halk temâmet / Dem-â-dem ursalar seng-i melâmet / Hakikat sūfilik incinmemekdür

²⁹⁵⁵NM, 156/3 Hem cân u hem ten oldur hem sen ü hem ben oldur / Cümle görinen oldur uzakda vü yakında

²⁹⁵⁶AN, mu.7/3 Gözüñde nūruñ oldur hem dahı cân içre cânuñdur / Tutar destüñdür ey gâfil dahı söyler zebānuñdur / İşiden sem'uñ oldur hāsılı rūh-ı revānuñdur / Kamu akvāl ü ef'ālūñde dā'im dāde-bānuñdur / Cihān içinde bī-şübhe vücūd-ı mutlak anuñdur / Ararlar ğayrı yerlerde görürler anı bilmezler

²⁹⁵⁷SG, 28/6 Hāsılı gezme yabanda sende isbāt it Hak'ı / 'Arş-ı Rahmân sende cism u cân degildür yā nedür

²⁹⁵⁸SG, 114/4 'Aceb mahcüb olupdur halk-ı 'âlem / Hudā'dan ayrı sanurlar bu cânı

²⁹⁵⁹NM, 120/11 Özi evvelkidür sûret dūrür ğayr / Ki ya'ni cân odur terkīb o dimem

²⁹⁶⁰AN, i. 107/3 Bu gönlüm ğayrıya aldanmak olmaz / Çü sensin cânumuñ cânânı Allāh

²⁹⁶¹H, i. 214/1 Ey dil ü cân içinde cânānım / Kerem et yap bu kalb-i vīrānım / Ele al hātır-ı perişānım / Kudret-i tāmme ıssı sultānım / Rahmet-i āmme ıssı sultānım

Men aref sırrına ârif olmayan, *nahnu akreb*'den Allah'ın murad ettiği sırra vakıf olmayan vaiz, cân içinde cân olan cânânın nerde olduğunu bilmez.²⁹⁶²

Gönlün cânına cânân O'dur (Allah).²⁹⁶³

Cânın rahatı ve cânânın cânı Rabb'dedir (Allah).²⁹⁶⁴

Cisim ve cânı bendesine veren Allah'tır.²⁹⁶⁵

20.32.2. Cânı yoktan var eden Allah'tır.

Allah cânı yoktan var etmiştir.²⁹⁶⁶

Allah, nutfe-i nâçize cân ihsan etmiştir.²⁹⁶⁷

Cân ebedi hayat veren Hayy'in (Allah) nefesiyle beslenir.²⁹⁶⁸

Cân ve ten, feyzi Allah'tan alır.²⁹⁶⁹

Rabb'in (Allah) ettiği hüsn-i tedbîr cân ve cisme tesir eder.²⁹⁷⁰

Câna Allah'tan cânân umulur.²⁹⁷¹

Cân Sevgili'nin (Allah) bir parçasıdır.²⁹⁷²

---

²⁹⁶²AN, mu. 3/2 Men 'aref sırrına vâ'iz çünkü 'ârif olmadı / Bilmedi ümmü'l-kitâb'ı pür-ma'ârif olmadı / Nahnü akreb'den murâdu'llâha vâkıf olmadı / Cân içinde cân olan cânânı bilmez kandadır / Sırr içinde sırr olan sultânı bilmez kandadır

²⁹⁶³AN, i. 100/1 Ğayrıyı n'eyler gönül dilde o mihmân iken / Cânı cihânı n'ider cânına cânân iken

²⁹⁶⁴AN, i. 15/2 Râhat-ı cânum / Câna cânânım / Sırr-ı pinhânım / Sendedür yâ Rab

²⁹⁶⁵H, i. 93/2 Kande buldu bu cism ile cânı / Kanden aldı bu 'ilm ü 'irfânı / Kim eder bunca lütf u ihsânı / Bendene her murâdı sen verdin

²⁹⁶⁶H, i. 68/4 'Aşıkları bîmâr eden / Sâdıkları tîmâr eden / Ey cânı yokdan var eden / Kuldân nedem senden kerem

²⁹⁶⁷H, i. 124/1 Ey gönüller derdine dermân eden / Bir onulmaz derde tuş oldum meded / Nutfe-i nâçize cân ihsân eden / Bir onulmaz derde tuş oldum meded

²⁹⁶⁸C, g. 87/3 Cân-perver olanlar nefes-i hayy-i ebedden / İhyâ-yı dil-i mürdeye 'İsî-dem olurlar

²⁹⁶⁹H, i. 180/2 Kande buldun ahsen-i takvîmi sen / Kanden alır feyzi işbu cân ü ten / Zâhir iken Hak bu gafletler neden / 'Ârif iseñ aç gözün merdâne bak

²⁹⁷⁰H, müf. 90 Cenâbından olursa hüsn-i tedbîr / Eder yâ Rab o cân ü cisme te'sîr

²⁹⁷¹H, i. 41/3 Cânıma cânânı kimden umayın / Derdime dermânı kimden umayın / Lütf ile ihsânı kimden umayın / Sen yaratdın yine sen kerem eyle

²⁹⁷²AN, i. 68/2 Vahdetdeki esrârı benden niye gizlersin / Bildüm ki o cânânıñ cân pâresisin ancak

Cân, Hakk'ın (Allah) Kur'ânda *nefahtü* dediği, nefha-i Rahmâniyeden bir sırr-ı mutlaktır.²⁹⁷³

Cisim ve cân Hz. Lâilâheillâllah'ın keremiyle nurla dolmuştur.²⁹⁷⁴

Cânın akli, benzersiz Padişah'ın (Allah) künhüne ermez.²⁹⁷⁵

20.32.3. Cân, Allah'a kavuşmak ister.

Cân, Allah'a kavuşmak ister.^{2976, 2977}

Cân Hakk'ı (Allah) görmek ister.²⁹⁷⁸

Cân, Allah'ı/Allah'ın visalini özler.^{2979, 2980, 2981, 2982}

Cânlar, Allah'a visal kadehini içmek ister.²⁹⁸³

Cân ile dîdâra talip olunur.²⁹⁸⁴

Allah'ı terk eden insan, cismine (beden) cân bulamaz.²⁹⁸⁵

²⁹⁷³NM, 198/9 Cân ol ki "nefahtü" didi Kur'ânda aña Hak / Ol nefha-i Rahmâniyedir bu sırr-ı mutlak

²⁹⁷⁴AN, mu. 1/20 Nürî'nün oldı cism ü cânı nür / Oldı anuñ ile gönül mesrür / Kıldı anı kerem ile manzür / Hazret-i lâ-ilâhe illa'llâh

²⁹⁷⁵AN, i. 97/2 Ey pâdişâh-ı bî-nişân / Künhine irmez 'akl-ı cân / Hayretde iken dü cihân / Bî-çâre kullar n'eylesün

²⁹⁷⁶AN, i. 107/7 Bu Nürî kuluña eyle 'inâyet / Ulaşdur vasluña ol cânı Allâh

²⁹⁷⁷H, i. 88/3 İster seni cânım velî / Neylesin erişmez eli / El sanır 'âşıkı deli / Kimse bilmez bu ne hâldir

²⁹⁷⁸H, i. 79/1 Bir 'âşk-ı pāk ihsân ede / Ol Kâdir ü Hayy ü Vedüd / Hubb-ı sivâ dilden gide / Cânım ede Hakk'ı şühüd

²⁹⁷⁹AN, i. 32/5 Kimi mest ü kimi hayrân / Kimi nâlân kimi giryân / Visâlini umar her cân / Saña 'âşık seni ister

²⁹⁸⁰H, i. 87/1 Koyup Sidre vü Tübâ'yı / Gönülüm seni özler seni / Gerekmez gayrı sevdâyı / Cânım seni özler seni

²⁹⁸¹H, i. 87/3 Hüsrev Şîrîn'in meftûnu / Kays ise Leylî Mecnûn'u / Ne onu ister ne bunu / Cânım seni özler seni

²⁹⁸²H, i. 87/5 Gayra bakmaz 'âşık gözü / Saña doğrulmuşdur özü / Budur Hüdâyî'nin sözü / Cânım seni özler seni

²⁹⁸³AN, i. 121/3 Visâlün cânını cânlar idüp nüş / Firâk encâmın itsünler ferâmüş / Olalar bâde-i 'ışkuña serhüş / Tecellî eyle sultânüm tecellî

²⁹⁸⁴H, i. 40/3 Ola gör cân ile dîdâra talib / Tâ kim hâsıl ola cümle metâlib / Olıcak kişide Hak 'âşkı gâlib / Hem gönül çekinir hem cân eğlenmez

Cihanın cânını bulan, hanesine Hân (Allah) gelen, sırrını gizli tutan, sırların mahzeni olur.²⁹⁸⁶

Cân aşka başlamalı, sırdaş olmalı, Hakk'a (Allah) uçmalıdır.²⁹⁸⁷

Cân kuşu, cümleden geçer ve uçarak Rabb'e (Allah) varır.²⁹⁸⁸

Cân, ten kaydı ayağına bağ olmasa Sevgili'ye (Allah) uçmak ister.²⁹⁸⁹

Dost (Allah) ili, cândadır.²⁹⁹⁰

Dost (Allah) ili, cândan uzak değildir.²⁹⁹¹

Cân, Sultan'ın (Allah) aşkına bendedir.²⁹⁹²

Cân ve teni Hakk'a (Allah) kul etmelidir. (Çünkü) Mevlâ (Allah) (bunu) ister.²⁹⁹³

Cân ve dil (gönül) tahtında sultanlık isteyen Mevlâ'sına (Allah) sıdk ile kulluk eder.²⁹⁹⁴

Hakk'a (Allah) meyli olan, bin cân ile kul olup Mevlâ (Allah) rızasını bulur.²⁹⁹⁵

O Sevgili'ye (Allah) kavuşmayı murad eden, cânı terk eder.²⁹⁹⁶

Hakk'a (Allah) vuslatı isteyen, cân u cihânı terk eder.²⁹⁹⁷

---

²⁹⁸⁵NM, 130/2 Seni terk eyleyen insân bulur mı cisminde ol cân / Yüzinde âyet-i Rahmân okur her kim siler tozin

²⁹⁸⁶AN, i. 7/5 Cân-ı cihânı bulan hânesine hân gelen / Sırrını mahfî kılan mahzen-i esrâr ola

²⁹⁸⁷AN, i. 6/5 'İşka âgâz it / Derdi hem-râz it / Hakk'a pervâz it / Sen dahî cânâ

²⁹⁸⁸AN, i. 15/6 Cân kuşu uçdı / Cümleden geçdi / Ol yaña kaçdı / Sendedür yâ Rab

²⁹⁸⁹AN, i. 64/4 Saña pervâz itmek ister cân kuşu / Kayd-ı ten olmasa ayağına bağ

²⁹⁹⁰NM, 196/1 Bilür var bu yolu cândadır dost ili / Söyler cân bülbülü sendedür dost ili

²⁹⁹¹NM, 196/5 Niyâzî dir bunda uzak degül cânâ / Görünmez nihânda sendedür dost ili

²⁹⁹²AN, i. 114/1 'İşkuña cânüm bendedür bende / Dil a sultânüm sendedür sende

²⁹⁹³AN, i. 4/2 Gel 'ışk ile diñle beni / Hakk'a kul it cân u teni / Mevlâ seni ister seni / Gel gidelüm

Hak'dan yaña

²⁹⁹⁴H, i. 64/3 Kulluk eder sıdk ile Mevlâ'sına / Cân ü dil tahtında sultân isteyen

²⁹⁹⁵H, müf. 7 Aklın senin ger yâr ise hem Hakk'a meylin var ise / Biñ cân ile kul ola gör Mevlâ

rızasını bulagör

²⁹⁹⁶AN, i. 93/3 Cân u cihânı terk ider dâr u diyârı kor gider / Ğayrı murâdâtı n'ider maksûd-ı vasl-ı cân iden

Cân, Sultan'ın (Allah) yoluna kurbandır.²⁹⁹⁸

Cân ve ser Hakk (Allah) yoluna verilir.²⁹⁹⁹

Aşka cânını vermeyen Sultan'ı (Allah) bilemez.³⁰⁰⁰

Cânlar Hüda'ya (Allah) feda olur.³⁰⁰¹

Hakk (Allah) yoluna cân ile baş koymalıdır. Hakk'ı (Allah) cânâ kıyabilenler bulur.³⁰⁰²

Hakk (Allah) yolunun âşıkları bu yolda cân verince sevgiliye kavuşur.³⁰⁰³

Hakk (Allah) yolunun âşıkları cân u cihanı bırakmışlardır.³⁰⁰⁴

Gedaların (kulların) Allah'a layık kurban (olarak verebilecekleri) sadece bir cânları vardır.³⁰⁰⁵

O'nun (Allah) lütuf eliyle sunduğu kadehi içenler, cânı koyarlar (bırakırlar).³⁰⁰⁶

Cân ve teni terk eden Hakkânî (Allah) vücud bulur.³⁰⁰⁷

Allah'a çağırışı duyan cân (kendini) feda eder.³⁰⁰⁸

---

²⁹⁹⁷NM, 185/5 Vasl-ı Hakk'ı isteyen cân u cihânı terk idüp / 'Aşk meydânında evvel dikdi anuñ darını

²⁹⁹⁸AN, i. 80/6 Ey derdüme dermānum / Kurbān yoluña cânum / Nem var dahı sultānum / Lütf eyle 'ināyet kıl

²⁹⁹⁹H, i. 83/3 Ger Hüdāyī'den alırsan haberi / Veregör Hak yoluna cân ü seri / Kalmasın zenb-i vücūdun eseri / Nefs-i şirrîre itā'at nice bir / Māye-i ömrü izā'at nice bir

³⁰⁰⁰SG, 93/2 Mahabbetle gülendür 'aşk ile menzil alan / 'Aşka cânın virmeyen sultānı neden bilsün

³⁰⁰¹AN, i. 72/1 Ey lütfi çok erham Hudā / 'Āşıklarunı n'itmek gerek / Cānlar saña olsun fedā / 'Āşıklarunı n'itmek gerek

³⁰⁰²AN, i. 4/5 Ey Nūrī gel 'ışk ile yan / Yolında ko baş ile cân / Hakk'ı bulur cânâ kıyan / Gel gidelüm Hak'dan yaña

³⁰⁰³AN, i. 124/5 Ey Nūrī gel sen dahı var / Bu yolda kıl cânı nisār / Elbette bulur vasl-ı yār / Hak yolunuñ 'aşıkları

³⁰⁰⁴AN, i. 124/4 Cān u cihānı kodılar / Bu dünyeden el yudılar / Yetmez mi Allāh didiler / Hak yolunuñ 'aşıkları

³⁰⁰⁵AN, i. 107/5 Gedālardan saña lāyık ne olsun / Hemān bir cânı var kurbānı Allāh

³⁰⁰⁶AN, i. 84/4 Yed-i lütfuñla sun anlara cânı / Ki fark itmez olalar subh u şāmı / Koyalar baş u cânı 'ār u nāmı / Kerem it kullara yā Hayy ü Kayyūm

³⁰⁰⁷H, i. 79/5 Koyup Hüdāyī cân ü ten / Vahdet diyārına giden / Fānī vücūdu terk eden / Bulmaz mı Hakkānī vücūd

Cân ve ten Hakk'a (Allah) feda edilir.³⁰⁰⁹

Sultan'a (Allah) ermek isteyen cânını bu yolda hâk eder.³⁰¹⁰

Cân ve ten Hakk (Allah) yolunda bezl edilir (saçılır).³⁰¹¹, ³⁰¹²

Cisim ve cân Hz. Mevlâ'ya (Allah) teslim edilir.³⁰¹³

Cânı Allah yolunda vermek güzeldir.³⁰¹⁴, ³⁰¹⁵

Allah' a giden yol, cânndan daha sevgilidir.³⁰¹⁶

Rab (Allah) cân u dili (gönül) şâd eylemiştir.³⁰¹⁷

Rab (Allah), cânna safa vermiştir.³⁰¹⁸

Allah bağışlayınca cân ve diller (gönül) sevinir.³⁰¹⁹

Rabb'i (Allah) talep eden cân, başka bir şeyle eğlenemez.³⁰²⁰

Allah'ın adı yâd edilince dil (gönül) cân ile şâd olur.³⁰²¹

---

³⁰⁰⁸H, i. 100/1 Münâdîler nidâ eyler / Gel Allah'a gel Allah'a / İşiden cân fedâ eyler / Gel Allah'a gel Allah'a

³⁰⁰⁹H, i. 101/3 Geçip fânî vücüdundan / Fedâ et Hakk'a cân ü ten / Kayır ahvâlini erken / Gel Allah'a gel Allah'a

³⁰¹⁰H, i. 128/4 Cânın bu yolda hâk eder / Varlık hicâbın çâk eder / Kalbi sarâyın pâk eder / Sultâna ermek isteyen

³⁰¹¹H, k1. 20. Hidmet eyle pîrine sıdk ile sen / Hak yolunda bezl ede gör cân ü ten / Her ne kim emr ede et anı kabûl / Kapsında ola gör cân ile kul

³⁰¹²H, müf. 17 Hidmet eyle pîrine sıdk ile sen / Hak yoluna bezl ede gör cân ü ten

³⁰¹³H, müf. 78 Cism ü cânı Hazret-i Mevlâ'ya teslim ede gör / Hâlık'ın fermânını sıdk ile ta'zîm ede gör

³⁰¹⁴NM, 61/1 Ey Allah'ım seni sevmek ne güzeldür ne güzeldür / Yoluñda cân u bâş virmek ne güzeldür ne güzeldür

³⁰¹⁵NM, 62/1 Çıkup huccâc ile gitmek ne güzeldür ne güzeldür / Yolında cân terk itmek ne güzeldür ne güzeldür

³⁰¹⁶AN, i. 36/5 Bi'llâhi ol ilüñ yolu / Nür'ye cânndan sevgili / Bağlandı 'ışkun mahmili / 'İşk illerine kim gider

³⁰¹⁷H, i. 173/2 Cûdunla icâd eyledin / Matlûba irşâd eyledin / Cân ü dili şâd eyledin / Yâ Rab nice şükredelim

³⁰¹⁸H, i. 197/5 Yâ Rabbenâ yâ Rabbenâ / Etdin Hüdâyî'ye 'atâ / Cân ü dile verdin safâ / Çok çok şükürler ey Kerîm

³⁰¹⁹H, i. 103/2 Hatâ eylerse ger bî-çâre kullar / 'Atâ et sen sevinsin cân ü diller / İnâyet et açılıñ doğru yollar / Ey Allah'ım saña lâyıq keremdir

³⁰²⁰H, i. 106/3 Vaslın olalı matlab / Cân eğlenemez yâ Rab / Yap gönülüm evini yap / Şöyle koma vîrâne

Cân, Hakk'ı (Allah) görür.³⁰²²

Cân, Hakk'a (Allah) gider.³⁰²³

Cân tende iken Hakk'a (Allah) varmaya hazırlanmalıdır.³⁰²⁴

Cânı Azrail almadan Allah'a dönmelidir.³⁰²⁵

Hüdâ-yı Müsteân (Allah) cânı almadan nefsi ıslâha gayret edilir.³⁰²⁶

Cân Hakk (Allah) aşkına erişmelidir.³⁰²⁷

Hakk (Allah) yolunda gidenlerin baş ve cânları inlemez.³⁰²⁸

Aşk, Hakk (Allah) yolunda gidenlere cân yerine cân olur.³⁰²⁹

Cân mülkünün mâlikleri Hakk'ın (Allah) cânânlarıdır.³⁰³⁰

Câna Allah'ın aşkının çölünde yanan ciğerin kıvılcımları erişir.³⁰³¹

Erenler cân perdesini hû ile kaldırmışlardır.³⁰³²

Hakk'ı (Allah) zikredince cânlara cânân gelir.³⁰³³

---

³⁰²¹NM, 153/8 Allâh'ın adını yâd it cân ile dili şâd it / Bülbül gibi feryât it yalvar güzel Allâh'a
³⁰²²SG, 91/4 Cân işidür Hakk'ı görmek sanma ten ola müdâr / Tende kalan olmamışdur râh-ı Hak'dan behre-dâr / Kümmelîn-i evliyânüñ yolun eyle ihtiyâr / Ma'rifetle hüsn-i hulkdur tâlibi kâmil iden
³⁰²³NM, 157/1 Hudâ da'vet ider elhamdülillâh / Bu cân Hakk'a gider elhamdülillâh
³⁰²⁴NM, 92/1 Ey gönül gel olmağıl Hak'dan ırağ / Tende cânüñ vâir iken eyle yarak
³⁰²⁵NM, 105/3 Bize Hak'dan gel olmadın ecel küsü urulmadın / Cânun 'Azrâ'il almadın gel Allâh'a dönölüm gel
³⁰²⁶H, müf. 132 Nefsini ıslâha sa'y et her zamân / Cânın almadan Hudâ-yı Müste'ân
³⁰²⁷AN, i. 96/2 Dünyâyı gönülden sür 'ışk-ı Hak'a cân ırgür / Ol vâdiye varı gör seyrân ide gör seyrân
³⁰²⁸SG, 99/5 'Aşk âteşiyle turma yan / Āksun gözinden yaş u kan / İniler mi hiç baş ile cân / Hak yolına gidenlere
³⁰²⁹SG, 99/7 Ölmezden evvel kim ölü / Ğaybî hayât-ı nev bulur / 'Aşk cân yirine cân olur / Hak yolına gidenlere
³⁰³⁰AN, i. 10/2 Şevkuñ ile sâlikler sevdân ile hâlikler / Cân milkine mâlikler cânânelerüz hakkâ
³⁰³¹AN, mu. 1/15 'İşkî beriyyesinde yandı ciger / Ol hararetle irdi cânâ şerer / Cân atup kâse-i keremden umar / Şerbet-i lâ-ilâhe illa'llâh
³⁰³²NM, 149/2 Hep erenler hû ile kaldırırlar cân perdesin / Açdılar gözlerin andan yaña yaña hû deyu

Cânın işi Allah'ı sevmedir.³⁰³⁴

Cân Allah'ı şahit görmelidir.³⁰³⁵

Cân Allah'a samimiyetle yönelmelidir.³⁰³⁶

Cân kulağına Hüdâ'dan (Allah) nida gelir.³⁰³⁷

Cân O'nun (Allah) derdiyle hastadır.³⁰³⁸

Hakk (Allah) derdinden yüreğinde yarası olan sonunda derman bulur ve onun cânı ve gönlü sağ olur.³⁰³⁹

Allah'ın cemâlinin nuru, cânlara derman eder.³⁰⁴⁰

Cân Allah'ın mutlak hakikatının bilincinin zevkine vardığında cihan tatlarını terk eder.³⁰⁴¹

Cihanı süsleyen O (Allah) var iken cân ve cihana ihtiyaç olmaz.³⁰⁴²

Cân, O'nun (Allah) haddinin tecellisine müştâktır.³⁰⁴³

Cân ve tenin (Allah'ın) kemaline lâıyk olması temenni edilir.³⁰⁴⁴

³⁰³³H, i. 34/1 Gelin şükr eyleyelim / Derdlere dermân gelsin / Hakk'ı zikr eyleyelim / Cânlara cânân gelsin

³⁰³⁴SG, 115/10 Cân 'ameli sevidür / Göñül anuñ evidür / Nefis atınuñ avidür / Zamâne dervîşleri

³⁰³⁵H, i. 5/2 Her şeye sen verdin vücüd / Cümle saña eyler sücüd / Cânım seni kılımsın şühüd / İhsân cenâbından senin

³⁰³⁶SG, müf. 4 Olursan ger hevâ ile hevesde / İki 'âlemde olursun kafesde / Teveccüh eyler iseñ cânâ cândan / İrsesün Ğaybî zâta bir nefesde

³⁰³⁷H, i. 3/5 Ola Hüdâyi'ye 'atâ / Cân sem'ine ere nidâ / Derdin veren Kâdir Hudâ / Bir gün vere dermânımız

³⁰³⁸AN, i. 80/1 'İşkuñla cihân beste / Lütf eyle 'inâyet kıl / Derdüñle bu cân haste / Lütf eyle 'inâyet kıl

³⁰³⁹NM, 86/1 Her kimüñ kim derd-i Hak'dan yüreginde olsa tağ / 'Akıbet dermâna irüp cân u göñli ola sağ

³⁰⁴⁰H, i. 55/3 Etmez senin aşıkların mülk-i Süleymân'a nazar / Ancak cemâlin nürudur cânlarına dermân eden

³⁰⁴¹SG, 114/7 Hüviyyet rüh-ı evvâk oldı Ğaybî / Mezâk-ı cânı gör terk itdi cihânı

³⁰⁴²AN, mu. 4/3 Bunca günlerdür çeküp eflâk-i şumuñ kahrını / Sabr idüp yutdum nice demler zarürî zehrini / Boşayup şimdi zen-i dünyâyı virdüm mehrini / Tâc u tahtı terk idüp yıkdum vücüdüm şehrinin / N'eylerem cân u cihânı ol cihân-ârâ yeter

³⁰⁴³NM, 161/11 Haddüñ tecellisine müştâk olur bu cânım / Görmedi çokdan anı şol zülf ü hâl içinde

Câna, Rahman'ın (Allah) ruhundan latif bir rüzgâr eser.³⁰⁴⁵

Cân ve dil (gönül) hayrette olunca nereye baksa Allah'ı görür.³⁰⁴⁶

Hakk'ı (Allah) bulan kulun cânı, her yerde Sübhân'ı (Allah) görür.³⁰⁴⁷

Cân u dil (gönül) Padişah'ın (Allah) o ulu dergâhına hayrandır.³⁰⁴⁸

Sultan (Allah), inayet eylerse cân ve dil (gönül) baki hayata erişir.³⁰⁴⁹

Cümle kâinatın akli bir cândır. (Allah) âdemi (insan) o câna cânân etmiştir.³⁰⁵⁰

Rabb'den (Allah) sûrette koymayıp cân etmesi talep edilir.³⁰⁵¹

Kul Efendî'den (Allah) irak olursa onun cânına ayrılık tesir eder.³⁰⁵²

Hakk'ı (Allah) cânında bulmayan Rabb'ini (Allah) bilmez.³⁰⁵³

Ehl-i vahdet zümresinin sözünü işiten cân, Hakk (Allah) dergâhında mağfûr olur.³⁰⁵⁴

Cân âleminde, Allah'ın güzelliğini görmek için feryat kopmuştur.³⁰⁵⁵

Gönül, Sevgili'ye (Allah) verilince cân tende durmak istemez.³⁰⁵⁶

---

³⁰⁴⁴SG, 84/1 Yâ ilâhi neyler iseñ it beni / Tek hemân benden gönül incinmesün / Bu kemâle lâyıq it cân u teni / Tek hemân benden gönül incinmesün

³⁰⁴⁵H, i. 84/2 Nesîm-i rûh-ı Rahmân'dan nefes ererse ger cânâ / Bahâristân ola âlem safâ-yı nevbahârimdan

³⁰⁴⁶H, i. 82/3 Mâsivâdan el çek ey 'aşık kesil / Fikrin ü zikrin ol olsun muttasıl / Ol kadar hayretde olsun cân ü dil / Kande bakarsam efendim sañayın

³⁰⁴⁷NM, 64/6 Başı devletlü kul oldur Hak'ı bulmuş ola seri / Gözi gönüli dil ü cânı kamu Sübhan'a tolanur

³⁰⁴⁸AN, i. 12/3 Ol ulu dergâha lâyıq 'abd-i 'âciz n'eylesün / Merhametlü pâdişâhum cân u dil hayrân añâ

³⁰⁴⁹H, i. 114/1 Erişdir fazlın ile nûr-ı zâta / İnâyet eyle Sultân'ım 'inâyet / Erişsin cân ü dil bâkî hayâta / İnâyet eyle Sultân'ım 'inâyet

³⁰⁵⁰NM, 137/1 Ey bu cümle kâinātuñ aklını bir cân iden / Âdemi kudretle ol cânâ sevüp cânân iden

³⁰⁵¹NM, 42/1 Yâ Rab bize ihsan it vuslat yolını göster / Sûrette koma cân it 'uzlet yolını göster

³⁰⁵²H, i. 189/3 Bir kul efendiden olıcak irak / Cânına te'sîr eder anın firâk / Derdlilere ayn-ı 'inâyetle bak / Yâ Ahad ü yâ Samed ü yâ Kerîm

³⁰⁵³SG, 74/5 İkiliği silmeyen Hakk'ı cânında bulmayan / Ğaybî kendin bilmeyen Rabbuñ bilesi değıl

³⁰⁵⁴SG, 40/11 Bunlaruñ yüzün görüp sözün işiden cân ile / Ğaybiyâ dergâh-ı Hak'da şüphesüz mağfûr olur

³⁰⁵⁵SG, k. 1/8 'Âlem-i cândan takâzâ kopdı zât-ı 'aşkına / Ekmel-i sûrette kendü hüsnini seyr ide tâ

Cân, Şâh'ın (Allah) *Lâ taknetû min rahmetillâh* manasından agâh olur.³⁰⁵⁷

Cân ve dil (gönül) Müsteân (Allah) inayet edince sivâ sevgisinden pâk olur.³⁰⁵⁸

Marifetullah hevesi dil ü cânâ düşer. Allah'ın minnetiyle hevaya mağlup olunmaz.³⁰⁵⁹

Cân Hakk'tan (Allah) gelenden şikâyetçi olmamalıdır.³⁰⁶⁰

Cân ve dilden (gönül) Hakk'a (Allah) kul olanlar, ârif olmalıdır.³⁰⁶¹

Hakk (Allah) şehrinin ârifleri cânlardan azizdir.³⁰⁶²

Hüda'nın (Allah) rindleri dil ü cân zevkini bulunca ne mescit, ne kilise, ne meyhane kor.³⁰⁶³

20.32.4. Cân, dosta dost olur.

Cân ve baş dost için bir oyundur.³⁰⁶⁴

Dost, cânın mülkünü âbâd etmiştir.³⁰⁶⁵

Cân, dosta dost olunca dayf-ı mükerrerdir.³⁰⁶⁶

Dost bağına bakmak cânâda eser bırakır.³⁰⁶⁷

---

³⁰⁵⁶H, müf. 176 Alaldan gönülüm ol şüh-ı cihânım / Gönülsüz durur oldu tende cânım

³⁰⁵⁷H, kı. 34. Kemâl-i lütf ü ihsânından ey şâh / Dedin Lâ taknetû min rahmeti'llâh / Bu ma'nâdan şu cân kim oldu agâh / Olupdur rahmet ümmîdinde her gâh

³⁰⁵⁸H, i. 190/2 'Âşık u sâdik yolunda hâk ola / Cân ü dil Hubb-ı sivâdan pâk ola / Aradan varlık hicâbı çâk ola / Sen 'inâyet et meded yâ Müste'ân

³⁰⁵⁹C, terk. 3/II/1 Düşdi dil ü cânâ heves-i ma'rifetü'llâh / Mağlûb-ı hevâ olmaduk el-minnetü li'llâh

³⁰⁶⁰NM, 190/10 Nefessüz dünyede bir harf dirilmez / Nefes de harfe boyanur ırılmaz / Şu kim Hak'dan gelür cânâ yerilmez / Hakikat ehlinüñ olmaz nişânı

³⁰⁶¹H, i. 181/5 Kim ki oldu cân ü dilden Hakk'a kul / Mâsivâyı terk edip buldu vüsül / Pendini eyle Hüdâyî'nin kabûl / 'Ârif ol ko gafleti merdâne bak

³⁰⁶²NM, 151/10 Özleri cânlardan 'azîz sözleri ballardan lezîz / Yoğ anda sen ben siz ü biz birlik ile yeksân kamu

³⁰⁶³C, kıt. 75/2 Rindân-ı Hudâ zevk-ı dil ü cânı bulunca / Ne mescid ü ne deyr ü ne mey-hâne komışdur

³⁰⁶⁴SG, 109/5 Gam degildür 'aşıkâ / Dost yolunda sır virmek / Cân u baş bir oyundur / Dosta meydân içinde

³⁰⁶⁵H, i. 201/1 Vücüd iklimini icâd eden dost / Dil ü cân mülkünü âbâd eden dost

³⁰⁶⁶NM, 15/4 Dost ile ben dost olalı zevk ile 'işret bulalı / Zayf-ı mükerrerdir bu cân hep yidügüm kand ü nebât

20.33.Cân, sultandır.

Cisim ve cânın içinde sultan gizlidir.³⁰⁶⁸

Cisim ve cânâ hükmeden gizli sultan, âşığın kendisindedir.³⁰⁶⁹

Cân, insan vücuduna sultandır.³⁰⁷⁰

20.34.Cân-Hz. Peygamber/Peygamberler

Habibullâh cihâna cânıdır.³⁰⁷¹

Muhammed Mustafa (Hz. Peygamber) cihana cân; cânlara cânândır.^{3072, 3073}

Âşığın cânının cânı, Resûlullah'tır (Hz. Muhammed).³⁰⁷⁴

Cân ülkesinin hânı, Resûlullah'tır (Hz. Peygamber).³⁰⁷⁵

Cân ülkesini Muhammed (Hz. Peygamber) sevindirir, mutlu eder.³⁰⁷⁶

İsmail cânını feda ettiğinden neslinden (Hz. Peygamber gibi) bir nûr zuhûr etmiştir.³⁰⁷⁷

Hz. Peygamber'in cân nüktesi, Rûhu'l-Kudüs'ü (Cebrâil) hayrete salar.³⁰⁷⁸

³⁰⁶⁷H, i. 6/5 Dost bâğına kılmak nazar / Cânında etdi mi eser / Vergil Hüdâ'yî'ye haber / Cân gülşenin bülbulü

³⁰⁶⁸NM, 35/3 Aradum bar u berri bulmadum ben bu sırrı / Cism ü cânandan içeri gizli sultân kandedür

³⁰⁶⁹NM, 37/3 Gezme gel bahr u berri kendüünde iste sırrı / Cism ü cânâ hükmeden gizli sultan sendedür

³⁰⁷⁰NM, 171/2 Vücüd-ı insâna cân muhakkak oldu sultân / Şeytânı sürdi Rahmân levhinden ol silindi

³⁰⁷¹AN, i. 122/1 Habibu'llâh cihâna cân degül mi / Vücüdü 'âleme sultân degül mi / Cihâna bâ'is oldu çünki nûrı / Cemâli cümlede tâbân degül mi

³⁰⁷²AN, i. 3/2 Ravza-i vahdet gülisin lî-ma'a'llâh bülbulü / Cânlara cânân cihâna cân Muhammed Mustafâ

³⁰⁷³H, i. 36/6 Cânlar içinde cânân / Ma'den-i 'ilm ü 'irfân / Ceddüm ü pîrim sultân / Sensin yâ Resûla'llâh

³⁰⁷⁴AN, i. 95/6 Vir mübârek ayağın kim toyınca yüz sürem / Çünki cânım cânısın cânânımuñ cânânısın

³⁰⁷⁵AN, i. 95/7 Gel vücüdün Nûrî'nün nûr eyle ey nûr-ı Hudâ / Hânısın cân milkinün dil tahtınun sultânısın

³⁰⁷⁶NM, 28/1 Yine dil na'tuñı söyler Muhammed / Dil ü cân mülkini toylar Muhammed

³⁰⁷⁷H, i. 145/6 Böyle bir nûr etdi neslinden zuhûr / Tan mı İsmâil ederse cân fedâ

Hz. Peygamber, cânı bir nüktesiyle mest eder.³⁰⁷⁹

Halk onun (Hz.Peygamber) ahlâkına cân ile meftundur.³⁰⁸⁰

Hz. Peygamber sevgisi galip gelirse cân ibadet yoluna bezledilir (adanır).³⁰⁸¹

Cânın, güle(Hz. Peygamber) erişmesi için bülbüle öykünüp şevk ile tevhid etmesi gerekir.³⁰⁸²

Rebiülevvel ayında (mevlid ayında) âşık-ı sâdığın cân ve teni rahat bulur.³⁰⁸³

Cân Yusuf'undan, kalp Yakub'una haber gelir.³⁰⁸⁴

Hz. İsa cânı bahşetmiştir.³⁰⁸⁵

Cân İsa'sı irfân feyzi ile miraç eder.³⁰⁸⁶

20.35.Cân, cânândır, cânân cânıdır.

Cânın içinde cânân vardır.³⁰⁸⁷, ³⁰⁸⁸

Cânân, âşığın cânının cânıdır.³⁰⁸⁹

³⁰⁷⁸C, k. 1/8 Nükte-i cân ki salar hayrete Rûhu'l-Kudsi / Mebhas-i hikmetinüñ mes'ele-i mübhemidür

³⁰⁷⁹C, k. 1/2 Ol ki bir nüktesi biñ cân u dili mest eyler / Ma'nî-i rāz-ı ilāhî sühan-ı mülhemedür

³⁰⁸⁰C, k. 38/19 Ahlâkına halk olsa n'ola cân ile meftün / Hakka ki nigü-kār u pesendide-siyerdür

³⁰⁸¹H, k1. 48. Gālib olsa kişide hubb-ı Habīb-i medenī / Zerrece gelmez aña zīnet-i dünyā-yı denī /

Terk edip bid'atı rāh-ı sūnene sālīk olur / Bezl eder Hakk'a ibādet yoluna cân ü teni

³⁰⁸²AN, i. 76/5 İrmek dilerseñ ol güle / Ey Nūrī öykün bülbüle / Cān u gönülden şevk ile / Tevhīde

gel tevhīde gel

³⁰⁸³H, i. 164/4 Bir 'aşık-ı sādık kanı / Rāhat bula cân ü teni / Sırr-ı hakikat mahzeni / Doğduğu ay

geldi yine

³⁰⁸⁴NM, 170/1 Bugün Ya'küb-ı kalbe Yūsuf-ı cāndan haber geldi / Kamīs-ı pür-nesīm ile o cānāndan haber geldi

³⁰⁸⁵C, terk. 4/III/3Nükte-i lafz-ı bedī'üñ ma'nî-i sihr-i beyān / Nazm-ı cân-bahşuñ kelām-ı 'īsī-i mu'ciz-mekāl

³⁰⁸⁶SG, 90/4 'Aşk ile ihyā ide mürde kulübü dem-be-dem / Feyz-i 'irfānı ile mi'rāc ide 'İsā-yı cân

³⁰⁸⁷AN, mu. 3/3 Çün işāret fehmi idüp kavs-i kazāyı anlamaz / Kabe kavseyne'irüp sümme denā'yı

anlamaz / Kalbi Beytu'llāh idüp anda safāyı anlamaz / Cān içinde cân olan cānānı bilmez kandadır /

Sırr içinde sırr olan sultānı bilmez kandadır

³⁰⁸⁸AN, mu. 3/4 Fānī olmadı bakānuñ 'izzetin bilmez nedür / Bulmadı Hak'dan ma'iyyet lezzetin

bilmez nedür / Mā-rameyte iz-rameyte hāletin bilmez nedür / Cān içinde cân olan cānānı bilmez

kandadır / Sırr içinde sırr olan sultānı bilmez kandadır

³⁰⁸⁹AN, i. 128/7 Cānuñ cānidür çü ol cānān / Nūriyā sen de gör o cānānı

İnsan, gönülde cândır. Cân değil, aslında cânândır.³⁰⁹⁰

Cânların cânânı aşktır.³⁰⁹¹

Cân, cânânını özler.³⁰⁹²

Cân, cânânı isteyince bulur.³⁰⁹³

Menzile (hedef) ulaşınca, cânân cân olur.³⁰⁹⁴

İsm-i azam sırrını sırrında bulamayanlar cân içinde cân olan cânânın nerde olduğunu bilmez.³⁰⁹⁵

Âşığı cânlara cânân olanlar anlayabilir.³⁰⁹⁶

Cânâna erenler başa, cânâna bakmazlar.³⁰⁹⁷

Sevgilinin (cânân) cemâlini görmek için âşığın cânı sabırsızlanır.³⁰⁹⁸

Gönül, cânında takat kalmadığı için cânâna vâsıl olamamıştır.³⁰⁹⁹

Cân ve gönül sevgilinin (cânân) ayrılığına alışır.³¹⁰⁰

³⁰⁹⁰SG, 37/3 Maksûd olan bu ‘âlemde insândur / İnsân didükleri gönülde cândur / Cân degildür hakikat ol cânândur / Gönülde iste bul Hakk’ı didiler

³⁰⁹¹SG, 106/2 ‘Aşk cânlaruñ cânıdır dertleruñ dermânıdır / ‘Âlemün sultânıdır çıkan ‘aşkıñ dârına

³⁰⁹²H, i. 148/5 Görüp ahd ü peymânını / Cân özleyip cânânını / Anıp eski mekânını / İlim deyü ağlar var mı

³⁰⁹³H, i. 35/5 Ey Hüdâyî cânânı / İste bulsun cân anı / Geçen ahd ü peymânı / Güdelim şimden gerü

³⁰⁹⁴NM, 5/2 Erba‘inüm çün tamâm oldu dahi on gün geçer / Hatm olur menzil merâtib cân olur cânân baña

³⁰⁹⁵AN, mu. 3/5 Nüriyâ irmez aña sırr-ı hilâfetden haber / Çünkü zâhir olmadı ta‘lîm-i esmâ’dan eser / İsm-i a‘zam sırrını sırrında bulmazsa eger / Cân içinde cân olan cânânı bilmez kandadır / Sırr içinde sırr olan sultânı bilmez kandadır

³⁰⁹⁶NM, 178/9 Halkı koyup lâ-mekân ilinde menzil tatalı / Mısıriyâ şol cânlara cânân olan añlar bizi

³⁰⁹⁷AN, i. 51/1 Çün fenâ meydânına merdâne irmişlerdenüz / Baş u cânâna bakmazuz cânâna irmişlerdenüz

³⁰⁹⁸NM, 50/2 Karâr itmez bu cânım kalmadı hiç dermânım / Cemâlünü göresüm geldi dîvânında turasum geldi

³⁰⁹⁹AN, i. 87/2 Cânâna vâsıl olmadı cânında takat kalmadı / Andan tesellî bulmadı bir pâre gönlüm n’eyleyem

Cân (cânân) kaza oklarını kudret yayından cânâna atar.³¹⁰¹

Cân, âşığın gözüne sevgilinin (cânân) ayağının tozunu sürme olarak çekmiştir.³¹⁰²

Aşk pîrine kulluk edildiğinde, (o âşığı) cânâna cân eder.³¹⁰³

Âşığın kendisi, Hz. İsa gibi cânlara cânândır.³¹⁰⁴

Cânı olmayan zâhid cânânı bilemez.³¹⁰⁵

20.36.Klasik üsluba göre cân-cânân

Sevgilinin (cânân) misk kokusu, cânâna değer (onu etkiler).³¹⁰⁶

Sevgilinin (cânân) gamzesinin amacı cân almaktır.³¹⁰⁷

Kirpik (gamze) oku dil ü cânâna (kasededer).^{3108, 3109}

Cânı gözden çok gamze esir eder.³¹¹⁰

Sevgilinin (cânân) gamzesiyle aşinalık isteyen cânandan, ümidi kesmelidir.³¹¹¹

Cân, sevgilinin (cânân) gamzesine kavuşmak için verilir.³¹¹²

³¹⁰⁰C, tah. 5/3 Şād itmedüñ diyü beni diyü vasl-ı nigâr ile / İtmem hemîşe ceng ü cedel rûzgâr ile / Alışdı şimdi cân u gönül hier-i yâr ile / Her dem ‘aceb mi geçse günüm âh u zâr ile / Derd ü belâya geldim efendi cihâna ben

³¹⁰¹AN, i. 113/8 Atar tîr-i kazâyı cânâna cânım kavs-i kudretten / Urur maksüdını itmez hatâ tîr ol kemân içre

³¹⁰²NM, 116/1 Ayağı tozını sürme çekelden gözüme cânım / Görünür oldu her gâhi gözüme vech-i cânânım

³¹⁰³NM, 189/1 Zühdüñi ko ‘aşka düş ehl-i cenân itsün seni / Pîr-i ‘aşka kulluk it cânâne cân itsün seni

³¹⁰⁴NM, 125/6 Gör bugün ‘İsâ menüm Mısırî cihân-ı ‘âlemüm / Mürdeyi zinde idem ol cânlara cânân menüm

³¹⁰⁵SG, 93/1 Cânı olmayan zâhid cânânı neden bilsün / Bî-derd olan münâfık Lokmânı neden bilsün

³¹⁰⁶NM, 57/2 Zülf-i müşkiyle mu‘attar olur ol demde dimâğ / Geçer andan gönüle hem yetişür cânâna değer

³¹⁰⁷C, g. 146/1 Cân almağ imiş gamzesinün kârını bildük / Yâruñ-ı dil-i ‘uşşâk ile bâzârını bildük

³¹⁰⁸C, g. 230/3 Dünyâya ider sehm-i kazâ kârını âhum / Tîr-i müjeñ oldukça dil ü cânâna halîde

³¹⁰⁹C, g. 249/1 Cânâna geçdi tîr-i gamzeñ âh u zâr itmem yine / Zahm ile toldı derünüm âşikâr itmem yine

³¹¹⁰C, g. 93/1 Yalnız cân u dili çeşmi giriftâr idemez / Gamze yâr olmasa ol fitneyi der-kâr idemez

³¹¹¹C, g. 55/3 Gamzeñle aşinalığa bir çâre isteyen / Cândan keser ‘alâkayı dilden de yâd olur

³¹¹²C, g. 17/1 Cân virmek ise gamzeñe ger vuslata bâ‘is / Bir tîr-i nigâhuñ olur ol devlete bâ‘is

Sevgili (cânân) baktığında âlem cânından ümit keser.³¹¹³

Cân, sevgilinin (cânân) bakışıyla yağmalanan bir ülkedir.³¹¹⁴

Cân, sevgilinin (cânân) bir bakışına korkusuzca verilir.³¹¹⁵

Sevgilinin (cânân) gamzesi, cânı tanıdığı hâlde görmezden gelir, ona değer vermez.³¹¹⁶

Sevgilinin (cânân) gamzesi, âşığın cânını almayı kabul etmezse kişi aşkta mümtaz olmaz.³¹¹⁷

Dil (gönül), sevgilinin (cânân) gözü için cânı verir.³¹¹⁸

Sevgilinin (cânân) göz ucuyla bakışı cânı gizli bir işve haberi getirir.³¹¹⁹

Sevgilinin (cânân) kirpiği cânı delip geçer.³¹²⁰

Sevgilinin (cânân) ayva tüyleri cânın ülkesinin âfetidir.³¹²¹

Sevgilinin (cânân) hattı (ayva tüyleri) âşığın gönlünün cân sığınağıdır.³¹²²

Cânın sırları sevgilinin (cânân) beninde saklıdır.³¹²³

Cân, sevgilinin (cânân) gam oklarına sine gerer.³¹²⁴

---

³¹¹³C, g. 219/4 Cāndan keser ümmîdini ‘âlem bakışuñdan / Şemşîr-i kazâ var gibi dest-i nîgehüñde
³¹¹⁴C, g. 253/4 Nîgâh-ı tündi kasd-ı gâret-i iklim-i cân itse / Tegâfüldür olan hem pîş-vâsı hem mihim-sâzı
³¹¹⁵C, g. 240/5 Cevrî nîgeh-i yâra cân virmeye bî-bâk ol / İsbât-ı vücûd eyle da‘vâ-yı mahabbetle
³¹¹⁶C, g. 9/4 ‘Âşînâ-yı gamzesi bîgânedür cāndan bile / N’ola olursa dil-i bî-çârenüñ hâli gârib
³¹¹⁷C, g. 139/4 Cānını gamze-i dil-dâr kabûl itmeyicek / Olamaz ‘ışk ile mümtâz u müselleme ‘âşık
³¹¹⁸C, g. 68/3 ‘Aceb mi çeşmüñe cân virmek olsa ârzü-yı dil / Ki her bir ‘işve-i dil-hâhı ber-vîfk-i murâd eyler
³¹¹⁹C, g. 42/4 Cānlara her nîgâh-ı düzdîden / Haber-i ‘işveyi nihân getürür
³¹²⁰C, g. 137/2 Nâvek-i müjgânına tîr-i kazâ dirsem n’ola / Hem gelür cāndan geçer hem perri yok peykânı yok
³¹²¹C, g. 143/2 Kîşver-i cân u dilüñ hem âfet-i devrânıdır / ‘Âşıküñ hem nüsha-i hîfz u amânıdır hatuñ
³¹²²C, g. 144/5 Dil-i Cevrî’ye hîrz-ı cân olmuş / Nüsha-i sâz-kârdur hattüñ
³¹²³C, g. 223/3 Mûnderic nokta-ı hâlünde rumûz-ı dil ü cân / Nüsha-i hüsnüñi gördük biraz icmâl üze
³¹²⁴C, g. 78/2 Tîr-i gam-ı dil-dârâ cân sine gerüp turdı / Ne meyl-i gürîz eyler ne cāy-ı penâh ister

Cânı, sevgilinin (cânân) gamı zayıf ve bitkin düşürür.³¹²⁵

Cânın sevgiliden (cânân) ayrılığın gamıyla ettiği feryat âlemin rahatını kaçıır.³¹²⁶

Cân, sevgilinin (cânân) güzelliğini bir an seyretmeye bedel öder.³¹²⁷

Sevgilinin (cânân) lebi âşığa cân çeşmesidir.³¹²⁸

Cân, sevgilinin (cânân) dudağının kadehinden bir yudum içilince verilir.³¹²⁹

Sevgilinin (cânân) dudağı cânın sırlarını söyler.³¹³⁰

Sevgilinin (cânân) dudağını düşünmek, cânâ gizli bir feyz verir.³¹³¹

Cân, naz karşısında çaresizdir, toprak olur.³¹³²

Sevgilinin (cânân) naz ve siteminin oklarına cân muhatap olur.³¹³³

Ey cân (sevgiliye) yokluğumun arzından başka hediye olarak verecek hiçbir şeyim kalmadı.³¹³⁴

Câna sanem (sevgili) kaseder.³¹³⁵

Sevgilinin (cânân) yüzü saf taze şarabın rengi (gibi kırmızıdır). Cân u dil (gönül) gülşeni (şarabın) o feyziyle suya kanar.³¹³⁶

³¹²⁵C, tah. 5/2 Zâr ü nizâr iderse gamuñ cân ile teni / İtmem belâ-yı ‘ışk ile feryâd u şiveni / Mihr ü vefâ ümidin ider sanma sen beni / Cevr ü cefânı çekmege sevdi gönül seni / Derd ü belâyâ geldüm efendi cihâna ben

³¹²⁶C, g. 83/5 Güm iden rāhatını halk-ı cihānuñ Cevrī / Gam-ı hicriyle olan nāle-i cân-gāhumdur

³¹²⁷C, g. 188/4 Seyr iden hüsnüñi bir lahza virür gamzeñe cân / Kimse dīdāruña toymaz ne temāşāsın sen

³¹²⁸C, g. 204/1 Leb-i nūşin degül çeşme-i cân ancak bu / Mevrid-i ārzü-yı teşne-lebān ancak bu

³¹²⁹C, g. 33/3 Cur‘a-i cām-ı lebüñ nūş eyleyüp cân virse dil / Nāz ider āb-ı hayāta zinde-i cāvīd olur

³¹³⁰C, g. 59/1 Güyende-i rāz-ı cân lebüñdür / Dil nādire-dān muhātabuñdur

³¹³¹C, g. 17/3 Efkār-ı lebüñ cânâ virüp feyz-i nihānī / Ervāhı mukaddesle olur sohbe bā‘is

³¹³²C, g. 107/3 Mestāne ‘işvelerle hūrām eyleseñ olur / Her bir kademde biñ dil ü cân hāk-i rāh-ı nāz

³¹³³C, g. 65/6 Leşker-i cân u dile olsa mukābil nigeñi / Berk-ı nāz u sitemi fūrine peykān eyler

³¹³⁴AN, i. 12/2 Dahı nem var virecek bilmem ki ihdā eyleyem / Yokluğum ‘arz itmeden ğayrı ne var ey cân aña

³¹³⁵NM, 48/1 Ey sanem n’oldu cânâ kasduñ var / Bağrumı deldüñ kana kasduñ var

Sevgilinin (cânân) çeşmi bazen cân u dil (gönül) ülkesinin bekçisi bazen de fitne askerine rehberdir.³¹³⁷

Sevgilinin (cânân) çeşmi cân ve dile (gönül) sihir yapar.³¹³⁸

Aşk, cânı hayrete düşürür, Sevgilinin (cânân) dışında hiçbir şey onu mutlu etmez.³¹³⁹

Âşığın cânı sevgilinin (cânân) cemâlini görmek için sabırsızlanır.³¹⁴⁰

Cân, sevgilinin (cânân) ülkesinden gelecek haberle güzel kokular alır.³¹⁴¹

20.37.Cân, insandadır.

Cân, âdemdedir (insan).³¹⁴²,

Cândaki gizli hazineyi âdem (insan) bulabilir.³¹⁴³

20.38.Cân, aşkın yuvasıdır.

Cân, aşkın yuvasıdır.³¹⁴⁴

Cân, aşkla beslenmelidir.³¹⁴⁵

Her şeyin cânı aşktan hayat bulur.³¹⁴⁶

³¹³⁶C, g. 187/1 Gül-i rüyuñ yine sîr-âb-ı mey-i nâb olsun / Gül-şen-i cân u dil ol feyz ile şâd-âb olsun

³¹³⁷C, g. 150/4 Kışver-i cân u dilüñ gâh nigeñ-bânıdır / Leşker-i fitneye geh râh-nümündür çeşmüñ

³¹³⁸C, g. 138/2 Çeşminüñ cân u dile âfet olan sihrini ko / Lebinüñ ma'nîye sûret viren i'câzına bak

³¹³⁹H, i. 105/4 Şu cân kim buldu cânânı / N'ider mülk-i Süleymân'ı / Kodu hayrette 'aşk anı / Gönül eğlenmez eğlenmez

³¹⁴⁰NM, 50/2 Karâr itmez bu cânım kalmadı hîç dermânım / Cemâlünü göresüm geldi dîvânında turasum geldi

³¹⁴¹AN, i. 102/3 Teneffüs eyle vir Hak'dan haberler / Dehânuñdan saçılson bü-yı 'anber / Meşâm-ı cânı kılson ol mu'attar / Haber vir ey sabâ dost illerinden

³¹⁴²C, terk. 6/I/12, 6/II/12, 6/III/12, 6/IV/13, 6/V/13,6/VI/13, 6/VII/13 Âdem ol âdem ol ki cân bulasın / Cânda gencîne-i nihân bulasın

³¹⁴³C, terk. 6/I/12, 6/II/12, 6/III/12, 6/IV/13, 6/V/13, 6/VI/13,6/VII/13 Âdem ol âdem ol ki cân bulasın / Cânda gencîne-i nihân bulasın

³¹⁴⁴H, i. 77/3 'Aşkın ayân oldu ayân / Doldu zemîn ü âsumân / Cânlarda yaptı âşiyân / Sayd eyledi Ankâ-yı 'aşk

³¹⁴⁵SG, 77/4 Tıfl-ı cânâ şehd-i 'aşkı kıl ğidâ / Bâliğ ola rütbe-i merdâna tâ / Lezzet âlmak isteriseñ dâ'imâ / Zikr-i Hakk'a cân u dilden tâlib ol

³¹⁴⁶SG, 31/3 'Aşkdan ğayrı ne var fânîdür fânî / 'Aşkdan bulur hayât cümleñüñ cânı / 'Aşkdan buldı bulan derde dermânı / Allâh'a 'aşkile irmiş erenler

Cân, aşkta samimi olmalıdır.³¹⁴⁷

Şüphesiz, her ibadetin cânı aşktır.³¹⁴⁸

Cân, aşka esirdir.³¹⁴⁹

Cânı, aşk oynatır.³¹⁵⁰

Cândan aşkın sırları saklanır.³¹⁵¹

Cân zevki cânanın aşk kadehinden içince yaşanır.³¹⁵²

Aşk, cânı aşkıyla yakıp, pervaneye döndürür.³¹⁵³

Aşk yoluna düşenler cân ve ciğerlerini dağlarlar.^{3154, 3155}

Aşk, cân eritir ve cisimde (vücutta) yağ bırakmaz.³¹⁵⁶

Aşk, cânın dimağına güzel kokular üfler.³¹⁵⁷

Cân, aşk denizinde şevk incisini bulmalıdır.³¹⁵⁸

Cânın hakikatten haberdar olması için aşk müderrisinin önünde ilm-i ledün dersi alınmalıdır.³¹⁵⁹

³¹⁴⁷H, i. 6/3 Biñ cân ile ‘aşık olan / Yolunda hoş sâdık olan / Dost bezmine lâyıf olan / Dost güllerinin bülbülü

³¹⁴⁸SG, 79/3 Her ‘ibādātuñ hakikat cânı ‘aşkdur bî-gümân / ‘Aşk-ı Hakk olmayacak olmaz birisi hiç tamâm

³¹⁴⁹C, g. 108/5 Cevrî gibi âzâde-i kayd-ı dil ü cânuz / Zîrâ ki dil ü cân ile biz ‘ışka esürüz

³¹⁵⁰C, terk. 1/VIII/7Şimden girü cân oynadurın ışk ile zîrâ / Günden güne germ olmada ğavġâ-yı mahabbet

³¹⁵¹C, g. 200/1 Sırr-ı la‘l-i dil-beri rûh-ı revānuñdan sakın / Râz-ı ‘ışkı ey dil-i şürîde cânuñdan sakın

³¹⁵²C, terk. 6/I/7 Nûş idüp cām-ı ‘ışk-ı cânânı / Zevk-ı cânı cihân cihân bulasın

³¹⁵³AN, i. 74/1 ‘İşkuñla yakup cânı pervāneye döndürdüñ / Sevdāñ ile sen anı divāneye döndürdüñ

³¹⁵⁴SG, 68/3 Er yolına bel bağlaya / Cân u ciğerler tağlaya / Gâh inleyüp gâh ağlaya / ‘Aşk derdine düşmek gerek

³¹⁵⁵SG, 22/2 Gice vü gündüz ağladur / Cân u ciğerler tağladur / Zencirler ile bağladur / ‘Aşk âdemi bed-nâm ider

³¹⁵⁶AN, i. 64/2 Yandı ten pişdi kebâb oldı ciğer / Cân eridi kalmadı cismümde yağ

³¹⁵⁷AN, k. 1/14 Bir nefes hâli degül dilde nesim-i lâhût / Cân dimâġını mu‘attar ideli nefhat-i ‘ışk

³¹⁵⁸AN, i. 72/3 Dil bahr-i ‘ışka talmaġa / Cân dürr-i şevki bulmaġa / Lütfa bahâne olmaġa / ‘Aşklarıñ n’itmek gerek

Cân fakihinin gayesi usul ve fûru ise, o aşka usul ile yapışmalıdır.³¹⁶⁰

Cân, aşkla vahdete daldığında âşığın ikizi olur.³¹⁶¹

Cân, aşk ehline nasihat eder.³¹⁶²

20.39.Câna dünyada rahat yoktur.

Hiçbir cân (bu dünyada kalmaz) eğlenmez, gelen gider.³¹⁶³

Âkil geçinen cânlar (dünyaya) aldanmıştır.³¹⁶⁴

Fani dünyanın kadehinden içtiği şarap cânın dimağında acı bir tat bırakır.³¹⁶⁵

Cihanda cân görünmez. Cânda rahat yoktur. Câna cihan görünmez.³¹⁶⁶

Cânı ve cihanı unutanlar, unutulur.³¹⁶⁷

20.40.Cân, sır saklar.

Cânın içinde sır saklanır.³¹⁶⁸

Cân, sırların Kâbe'sidir.³¹⁶⁹

Ene'l-Hakk'ın sırrını cânndan geçip ber-dâr olanlar bilir.³¹⁷⁰

³¹⁵⁹SG, 88/2 Müderris 'aşk durur 'ilm-i ledünnî dersine ey cân / Mülâzim ol o dergâha haber-dâr ol hakîkatden

³¹⁶⁰SG, 88/5 Usül ile furû' ise murâduñ ey fakîh-i cân / Usül ile yapış 'aşka ğaraz bu fer'-i hilkatden

³¹⁶¹SG, 29/4 'Aşkla vahdete düş olan cânlar / Bezm-i vahdetde bize tev'emdür

³¹⁶²NM, 145/5 Cân Niyâzî ehl-i 'aşka nâzikâne va'z ider / Ehl-i nefis olan iştizme dil müşevveş neylesün

³¹⁶³H, i. 39/7 Hüdâyî n'oldu bu deñlü peygamber / Kanı Ömer Osmân Bû Bekr ü Hayder / Kanı Habîbu'llâh Sıddîk-i ekber / Bunda gelen gider bir cân eğlenmez

³¹⁶⁴AN, mu. 6/4 'Âkil geçinen cânlar âhir aña aldandı / Dünyâya virüp varın assı iderem sandı / Sa'y ile göçüp kondı cehd ile binüp indi / 'Uryân giricek kabre hasret odına yandı / Bilmem saña bu dünyâ bâkî mi kalur sanduñ / Bu meclis-i fânîde sâkî mi kalur sanduñ

³¹⁶⁵C, g. 72/4 Telh olur âhir humârından dimâğ-ı cân u dil / Lezzet-i sahbâ-yı zevk-i dehr-i fânî böyledür

³¹⁶⁶AN, i. 38/1 Ne cihânda cân görünür / Ne bu cânnda rāhatum var / Ne cânna cihân görünür / Ne cihânda hācetüm var

³¹⁶⁷AN, i. 53/5 Cānānı yād idüp dile ğayrısı gelmeyüp / Cānı cihānı unıdanı bizde bulmuşuz

³¹⁶⁸SG, 109/6 Ğaybî senüñ kudretüñ / Toptolu durur cihân / Kim bildi bu sırrı hem / Sakladı cân içinde

³¹⁶⁹C, g. 106/2 Biz rāh-rev-i ka'be-i rāz-ı dil ü cânuz / Cemmāze-i mahmil-keşümüzde ceres olmaz

Cân *ev ednâ* sırrına ermiştir.³¹⁷¹

Cân ruhanî sohbetteki sırların verdiği zevki bilmez.³¹⁷²

Cânın meselelerini ilahi sırlara vâkıf olan, bilir.³¹⁷³

Cânın esrarına erene insan denir.³¹⁷⁴

20.41. Cân, âlemin misâlini taşır.

Cân, on sekiz bin âlemin misalini taşır.³¹⁷⁵

Âlemin cânı insan kıyafetindeki âdemdir.³¹⁷⁶

Âdemin cânı âlemin zatıdır.³¹⁷⁷

Cân, âlemin ve âdemin nikabını açınca dîdâr-ı cenneti görür.³¹⁷⁸

20.42. Cân-ten

20.42.1. Cân, ten/bedendedir.

Cân, ten ülkesindedir.³¹⁷⁹

Cân, tendedir.³¹⁸⁰, ³¹⁸¹, ³¹⁸²

³¹⁷⁰NM, 58/1 Rumûz-ı enbiyâyı vâkıf-ı esrâr olandan sor / Ene'l-Hak sırrını cândan geçüp ber-dâr olandan sor

³¹⁷¹H, i. 176/4 Şu cân kim sırr-ı Ev-ednâ'ya erdi / Beğim ol matlab-ı a'lâya erdi / Safâ-yı zirve-i ulyâya erdi / Ri'âyet eyleyen saff-ı ni'âli

³¹⁷²C, g. 100/3 Niğehiyle olalı sohbetümüz rûhânî / Zevk-ı esrârumuzı hûş-ı dil ü cân bilmez

³¹⁷³C, terk. 3/V/5 Ol vâkıf-ı esrâr-ı ilâhî ki sözünden / Bir nükte tuyan mes'ele-dân-ı dil ü cândur

³¹⁷⁴SG, 106/3 'Aşksız kişi hayvândur insân degül şeytândur / Gerçek şu kim insândur irdi cân esrârına

³¹⁷⁵SG, 20/1 On sekiz biñ 'âlemün cânâ misâli sendedür / Belki sensin ferd-i câmi' Hak kemâli sendedür

³¹⁷⁶SG, k. 1/48 Cân-ı 'âlemsin libâs-ı âdemîde sen bugün / Kadrini fehm eylemezseñ sayılırsın çârpâ

³¹⁷⁷SG, 37/4 Bir noktadır yirden göge bu 'âlem / Sıfâtdur ol zâtdur cân-ı âdem / Nefeltu fihden geldi bize gelen dem / Gönülde iste bul Hakk'ı didiler

³¹⁷⁸SG, 51/6 'Âlem ü âdem nikâbın keşf ideli cism ü cân / Âdem ile 'âlemi dîdâr-ı cennet bulmuşuz

³¹⁷⁹AN, mu. 3/1 Kişver-i ten içre ol kim cânı bilmez kandadır / Kimdür ol Mısr-ı vücûduñ hânı bilmez kandadır / Seyr iderken sûret-i Rahmân'ı bilmez kandadır / Cân içinde cân olan cânânı bilmez kandadır / Sırr içinde sırr olan sultânı bilmez kandadır

Cân tendedir, tene zindelik verir.³¹⁸³

Cân tendedir, cânân câdadır.³¹⁸⁴

Cân, cisimdedir.³¹⁸⁵, ³¹⁸⁶

Cân, bedende gizlidir.³¹⁸⁷

Cânın yeri sinedir.³¹⁸⁸

Cân, ten tahtıdır; cânân ise cân tahtıdır.³¹⁸⁹

Beden olmayınca cân durmaz.³¹⁹⁰

Cânın olmadığı yerde ten görülmez.³¹⁹¹

Cânın sağlıklı olması sevgiliye bağlıdır. Tenin sağ olması cânâna bağlıdır.³¹⁹²

Cânın cisim (ten) kafesinde tutsak olması yanlıştır.³¹⁹³

Cân Kafesten (beden) uçan bir kuştur.³¹⁹⁴

---

³¹⁸⁰AN, i. 114/7 İste cânânun gözle sultânun / Tâ ki ol cânun tendedür tende

³¹⁸¹SG, 76/3 Devr-i dâ'im hizmet üzre bu cihân bir bendedür / Bildim ilhâm ile zîrâ sırr-ı Subhân sendedür / Zâhir ü bâtin Hakkuñdur çünkü bu cân tendedür / Sen seni müşkil idinüp sen seni halleye gel

³¹⁸²NM, 151/29 Cân ilidür vasf itdigüm derdile ta'rif itdigüm / Bundan inüp dökildiler bu tenlere her cân kamu

³¹⁸³NM, 35/4 Bildüm ki cân tendedür ten cân ile zindedür / Ammâ nidem bilmedüm cânâ cânân kandedür

³¹⁸⁴NM, 129/1 Tende cânun cânâ cânânumdur Allâh hû diyen / Dilde sırrum sırda sübhânumdur Allâh hû diyen

³¹⁸⁵C, g. 260/4 İttihad-ı ma'nevî mümkün midür anuñla kim / Didesinde merdüm ü cisminde cân bilmez bizi

³¹⁸⁶C, k. 22/37 Hâşe li'llâh kim ferâmüş eyleyem ihsânunı / Tâ ki var dilde hulûsun tâ ki var cismümde cân

³¹⁸⁷NM, 88/4 Nitekim cân olur mahfi bedende / Gerekdür ola mahfi kutb-ı etraf

³¹⁸⁸C, g. 221/5 Sen cân gibi gel sine-i Cevrîde cihân ol / Dil 'âlemi gezsün heves-i cilve-gehüñle

³¹⁸⁹NM, 37/5 Ten tahtıdır bu cânun cân tahtıdır cânânun / Ey Niyâzî şübhesiz ol bî-mekân sendedür

³¹⁹⁰NM, 18/24 Karar itmez beden olmayıcak cân / Hakikatun bekâsıdır şerî'at

³¹⁹¹SG, 91/5 Anladık kim bu görinen sende ola cân u ten / İrmedün tevhide şirkde kodı seni mâ vü men / Zât-ı Hakk'a 'arif olmaz bulmayan hulk-ı hasen / Ma'rifetle hüsn-i hulkdur tâlibi kâmil iden

³¹⁹²AN, i. 59/1 Cihânun cânı çün cânâna merbüt / Tenün sağ olması ol cânâna merbüt

³¹⁹³SG, 77/3 Niceye dek bu hevâ ile heves / Murğ-ı cânâ idesin cismün kafes / Gel nefes tut Hak ile ol her nefes / Zikr-i Hakk'a cân u dilden tâlib ol

Cân, Kafesten (beden) uçar.³¹⁹⁵

Cisim (beden) ve cân kurşundur, onları eritmek gerekir.³¹⁹⁶

Cisim (beden) ve cânı bırakınca yük hafifler.³¹⁹⁷

Cân, bedende baki kalmaz.³¹⁹⁸

Cân tende kalmayıp yücelere çıkarsa aslını bulur.³¹⁹⁹

20.42.2. Cân ve ten birdir.

Fenaya ulaşıldığında cânla ten bir olur.³²⁰⁰

Belki de cân bedeninin aynıdır.³²⁰¹

Cân ten ile birdir.^{3202, 3203}

Cân ile ten, suyla dolu buz bardak gibi Hakk (Allah) ile doludur.³²⁰⁴

Müsemma cânıdır. Ten, cân ile bir olur.³²⁰⁵

Cân u ten zevk için tevhid eder.³²⁰⁶

---

³¹⁹⁴NM, 150/8 Murğ-ı cânı bu kafesden uçurup şād ideyüm / Ol ‘adem şehrine tayyār olayum şimdengeru

³¹⁹⁵AN, i. 80/3 Ey rahmeti çok Rahmān / ‘Ālem gözüme zindān / Uçarsa kafesden cân / Lütf eyle ‘ināyet kıl

³¹⁹⁶NM, 81/1 Bu tabiat zulmetinden bulmak isterseñ halās / Gel riyāzetle erit bu cism ü cânı çün rasās

³¹⁹⁷NM, 77/4 Cism ü cânıñ ko yükün yeynildi gör / Rāh-ı ‘aşka gidemez merkeb feres

³¹⁹⁸H, i. 224/4 Basīret nūru ger var ise sende / Bu cân bākī kalır sanma bedende / Bugünü yarına salma inende / Yürü dīn emrini tekmīl edegör

³¹⁹⁹NM, 151/30 Gel tende koma cânıñı a‘lāya çık bul kānuñi / Lāyık mıdır insāna kim yiri ola zindān kamu

³²⁰⁰H, i. 139/9 Senden fenā buldun mu sen / Gülden alıp bñy-ı hasen / Bir oldu mu cân ile ten / Bülbül haber vergil bize

³²⁰¹SG, 81/1 Ben dimekten geç bu sende ben diyen Hak’dur begüm / Belki cân ‘ayn-ı bedendür cümleten Hak’dur begüm

³²⁰²H, i. 5/4 Her emri tedbīr eyleyen / Eşyāya te’sīr eyleyen / Cān ü teni bir eyleyen / İhsān cenābından senin

³²⁰³C, tar. 66/4 İttihād itsün şehenşāh ile cân u ten gibi / İmtizāc itdükçe rñh-ı pāk ile nefsi-nefs

³²⁰⁴SG, 19/1 Cān ile ten toptolu hep Hak durur / Sanki sudan tolu buz bardak durur

³²⁰⁵SG, 65/2 İsm müsemməya varur / Müsemmə cânıda durur / Ten cânımla bir olur / ‘Aşkıñ zevküñ derdüm Hak / Gice gündüz zikrüm Hak / Göñlümdeki fikrüm Hak

20.42.3. Cân ve ten bir değildir.

Cân, sadece cismi (beden) diri tutan, damarlarda dolaşan kan değildir.³²⁰⁷

Cân ile tenin arası uzun bir yoldur. Cân miracına ermeye vicdanla sâlik olmak gerekir.³²⁰⁸

Kullar, cân ile bir iken bedenleriyle dağılmıştır.³²⁰⁹

Cân birdir, onun sûretleri ise çoktur.³²¹⁰

Cân ve ten vahdet diyârına sığmaz.³²¹¹

Ten sıfat, cân zâttır. Tende kalan mat olur (kaybeder).³²¹²

Ârifler zât ve sifata cân ve ten derler. Ten ve cânın ne olduğunu bilende asla gam kalmaz.³²¹³

Cân tane, ten samandır.³²¹⁴

Cân ve ten, âşığa ağıyardır.³²¹⁵

Cân ve ten, cânâna perdedir.³²¹⁶

Ömrünü tende geçiren, cân devrini bilemez.³²¹⁷

³²⁰⁶H, i. 12/5 Bî-çâre Hüdâyî sen / Geç gayrıya bakmakdan / Zevk etmeğe cân ü ten / Tevhîd edegör tevhîd

³²⁰⁷NM, 198/8 Şol cân ki fakat cismi diri tuta dime cân / Hayvânda da vardur o tamarlarda tolan kan

³²⁰⁸SG, 100/2 Cân ile tenün arası bunca yıllık yol durur / İrmeğe mi'râc-ı cânâ sâlik ol vicdân ile

³²⁰⁹NM, 164/7 Çün cân ile bir idük ebdân ile tağılduk / Ahirki deme irdük bu vahdete irince

³²¹⁰NM, 120/12 Zira cân bir dürür çok oldı sûret / Budur kavlı-i muhakkak hem müsellemler

³²¹¹H, i. 125/2 Gâlib olup hubb-ı vatan / Vahdet diyârına giden / Sığmaz oraya cân ü ten / Sırr ile seyr etmek gerek

³²¹²SG, 115/7 Ten sıfâtdur cân dur zat / Tende kalan oldı mat / Nefs arzûsın itdi at / Zamâne dervîşleri

³²¹³SG, 70/3 Cân ile ten didiler zât u sifâta 'ârifân / Ten ile cânı bilürseñ kalmaya asla gamuñ

³²¹⁴SG, 115/31 Bir nakışdur bu cihân / Cân dânedür ten samân / Samanda kaldı hemân / Zamâne dervîşleri

³²¹⁵SG, 47/3 Mâlikü'l-mülk ol durur varlık anuñ / Añladuk kim cân u ten ağıyârımız

³²¹⁶H, i. 118/4 Zenb-i vücûdu mahv et eriş sarây-ı kurba / Cân ü tenin arada cânâna hâ'il ancak

Cânı nâsut içinde ten-perver olanlar(rahatına düşkün olanlar) bilmez.³²¹⁸

Âşık benliğini terk ettiğinde cân ve ten bir olur.³²¹⁹

Cân Allah'ın huzuruna ten ile birlikte getirilir.³²²⁰

Cân ve ten birleşip mülkü seyran etmiştir.³²²¹

Cân ve ten, terk edilirse fani olunur.³²²²

Cân burnuna ezelin güzel kokusu, safa sabahı rüzgârını teneffüs eyleyince gelir.³²²³

Cân, ten Tûr'unda aklını kaybeder.³²²⁴

Cân ve ten, feyzi Allah'tan alır.³²²⁵

Hakk'a (Allah) ermek isteyen, cân ve ten kaydını bırakıp cânânla zevk üzere olmalıdır.³²²⁶

Ten ile cânı, yüzünü pîre yol edenler ve gözünden nemi eksik olmayanlar bilir.³²²⁷

Cisim (beden) ve cânın sırrını idrak etmeyen küfür içindedir.³²²⁸

---

³²¹⁷SG, 27/10 Cümle a'mâl oldı ten rûh-ı 'ameldür 'aşk-ı Hak / 'Ömrünü tende geçürme şimdi bil cân devridür

³²¹⁸AN, mu.7/1 Bu nâsut içre ten-perver olanlar cânı bilmezler / Ne cânı hâne-i kalbindeki mihmânı bilmezler / Ledünniden haberdâr olmayup 'irfânı bilmezler / Nedür 'irfân içinde küfr olan imânı bilmezler / Ne cândur cân içinde cân olan cânânı bilmezler / Ne sırdur sırr içinde sırr olan sultânı bilmezler

³²¹⁹NM, 53/7 Terk it Niyâzî sen seni bir eylegil cân u teni / Tuysam diyen Hak sırrını sırr-ı Hudâ halvetdedür

³²²⁰SG, 64/6 Hem binersün 'aşk atuna Refref'ün ol senün / Getüre huzûra kâdı bir olur cân u tenün / Ğaybî'den al haberi kesilmeden resenün / Zevk-i ebed bulursın budur Hak'da ittifak

³²²¹NM, 116/5 Buluşdı bir ten ü bir cân bu mülki itdiler seyrân / Niyâzî'den görinen ol ben ancak ad ile sanum

³²²²AN, i. 6/3 Ko teni cânı / Fânî ol fânî / Yanı gör yanı / 'İşka bî-pervâ

³²²³AN, i. 11/1 Teneffüs eyledügince nesim-i subh-ı safâ / Meşâm-ı cânâ gelür nefha-i ezel hakkâ

³²²⁴AN, kıt. 1. Sırr-ı tevhdün Hudâyâ kıl tecellisin 'ayan / Tûr-ı tende tâ ki lâ-ya'kıl ola Mûsâ-yı cân / Dîde-i dil açılıp görsün cemâlün nûrını / Sîneler çâk eyleyüp girsün sema'a 'âşıkân

³²²⁵H, i. 180/2 Kande buldun ahsen-i takvîmi sen / Kanden alır feyzi işbu cân ü ten / Zâhir iken Hak bu gafletler neden / 'Ârif iseñ aç gözün merdâne bak

³²²⁶SG, 100/1 Hakk'a irmek ister iseñ sohbet it merdân ile / Cân ü ten kaydını ko zevk üzre ol cânân ile

³²²⁷SG, 70/4 Ten ile cânı hakikat bilmeğe oldur tarîk / Yüzünü yol eyle pîre gitmesün gözden nemün

Kendini bilmek isteyen, baştan ayağa vücudunu cân etmelidir.³²²⁹

Cân Yusuf'unun gül yüzünü görünce ten Yakub'unun gözleri açılır.³²³⁰

Beden kaygısından uzaklaşınca cânın feyzine ulaşılır.³²³¹

Cân ve ten mübarek feyizden nasip alırsa, onun her işi güzel olur.³²³²

Vücudu tutup kapan, cânıdır.³²³³

Nefis ve cisim (beden) hapsedilirse cân kurtulur.³²³⁴

Cân ummânı cisim (beden) gemisini dağıtır.³²³⁵

Tasavvuf, cân ve tende tasarrufun Hakk'ta (Allah) olmasıdır.³²³⁶

Mürid, cân ve cisim (beden) yularını pîrinin eline verir.³²³⁷

Cisim (beden) ve cân halvetin şerbeti için kebab olur.³²³⁸

Zamane dervişlerinin teni dolu cânı boştur.³²³⁹

Sevgilinin (cânân) dudağı düşünülüğünde cân bedene gelir.³²⁴⁰

---

³²²⁸SG, 97/3 Sırr-ı cism ü cânı idrâk itmeyen küfr içredür / Zâtın idrâk ile îmân isteyen gelsün berü

³²²⁹SG, 85/2 Gırra olma 'ilmüne tahsîl-i 'irfân ide gör / Sûret-i insânda kalma ma'niñ insân ide gör / Başdan ayağa vücudun cümleten cân ide gör / Kendözini bilmez iseñ 'âlimem dime sakın

³²³⁰NM, 175/4 Ten Ya'kub'muñ gözleri açılsa 'aceb mi / Cân Yûsuf'muñ gül yüzünüñ hâli göründi

³²³¹C, terk. 6/IV/11Çıkagör hâsılı bu kâlibden / Ya'ni mahrûm-ı feyz-i cân olma

³²³²H, i. 107/5 Hüdâyî feyz-i akdesden / Nasîb alırsa cân ü ten / Olurdu her işin ahsen / Kamuya ol medâr ancak

³²³³AN, i. 56/1 Çün vücuduñ ey gönül tutup kapan ol cân imiş / Saña senden akreb olan sevgilü cânân imiş

³²³⁴NM, 192/2 Habs-i cism ü nefis iden cânın ider elbet hâlâs / Halvetin rûşen ider envâr-ı Hakk'un celveti

³²³⁵NM, 168/2 Cûş idüp 'ummân-ı cân cismüm gemisin tağıda / Yerler altında tenüm toprağıla yeksân ola

³²³⁶SG, 63/1 Muvahhidler aña dirler tasavvuf / Hak'ıñ ola ten ü cânı tasarruf

³²³⁷SG, 113/1 Mürîd oldur hakîkatde murâdıdan ola fânî / Yed-i pîre ide teslîm zimâm-ı cism ile cânî

³²³⁸NM, 159/6 Her kime olsa feth-i bâb içer bunu görmez 'azâb / Cism ü cânın ider kebab bu halvetüñ şerbetine

³²³⁹SG, 115/27 Teni tolu cânı boş / Şer ağusın ider nüş / Yâ bengidür yâ sarhoş / Zamâne dervîşleri

³²⁴⁰C, g. 42/1 Fikr-i la'lüñ ki cisme cân getürür / Dillere zevk-ı cavidân getürür

20.43.Cân gözü

Cân gözünü açıp cihanı süsleyen envara (nura) bakınca Hakk'ın (Allah) sırrı anlaşılabilir.³²⁴¹

Hakayık (hakikatler) sırrı, cân gözü açılarak seyredilebilir.³²⁴²

Cân gözü (çeşm), Sultan (Allah) tecelli ettiğinde O'nun (Allah) güzelliğinin güneşini görür.³²⁴³

Cân gözünü açmak gerekir. Görmeyen nâdân bir işe yaramaz.³²⁴⁴

Cân gözünü açıp âşık sözünü dinlemelidir.³²⁴⁵

Cân gözüne her bir katrede umman zâhir olur.³²⁴⁶

Cân gözü aşkın misalini görürse gönül evinde aşkın güzelliğinin nuru parlar.³²⁴⁷

Cân gözünü, erenlerin halveti açar.³²⁴⁸

Cânın gözünün mücevherli sürmesi harabat toprağıdır.³²⁴⁹

Cân gözü marifet sürmesiyle aydınlanır.³²⁵⁰

Şeytanın cân gözü kördür.³²⁵¹

Dervişin cân gözünün açık olması gerekir.³²⁵²

³²⁴¹ AN, i. 69/6 Sırr-ı Hakk'a 'ârif olmak ister iseñ Nüriyâ / Cân gözün açıp cihânı zeyn iden envâra bak

³²⁴² AN, i. 99/4 Cân gözün açıp hakâyık sırrını seyr itmedüñ / Bî-habersin sırr-ı Yezdân'dan yüri bî-gâne sen

³²⁴³ AN, i. 121/4 Açup vahdet eli kesret hicâbın / Cemâlün vechinün keşf it nikâbın / Görüp cân çeşmi hüsnün âftâbın / Tecellî eyle sultânüm tecellî

³²⁴⁴ NM, 54/3 Bugün a'ma olan yarın dâhi a'ma olur elbet / Açagör cân gözün kim bî-basar nâdânı neylerler

³²⁴⁵ NM, 151/31 Tut bu Niyâzî'nün sözün bunda açagör cân gözün / Bir gün gidersin ansuzın köymez saña kârbân kamu

³²⁴⁶ AN, i. 48/7 Nüş itse Nürî 'ışk ile 'âlem safâsıyla tola / Cân çeşmine zâhir ola her katrede 'ummânümüz

³²⁴⁷ AN, i. 70/1 Cân 'aynına 'ayân olur ise misâl-i 'ışk / Tâbân ola dil-hânedede nür-ı cemâl-i 'ışk

³²⁴⁸ NM, 181/5 İçüne bir od salar nefsün sıfâtın yakar / Cânun gözünü açar erenlerün halveti

³²⁴⁹ C, g. 52/4 Arasañ hâk-i harâbatı eger ey süfî / Dîde-i cânun içün kühl-i cevâhir bulunur

³²⁵⁰ NM, 86/6 Tütyâ-yı ma'rifetle rüşen it cânun gözün / Göresin cânânı her yüzden ola tağ üsti bâğ

³²⁵¹ NM, 34/4 Şol ki süfyânı artdı tuğyânı / Oldı şeytânî cân gözi kördür

Cân gözünü gözcü yapmalıdır. Cân her mertebeye kâdir olmalıdır.³²⁵³

Cân, zâhir gözünü örttüğünde her sözün içinde mana cevherini duyar.³²⁵⁴

Cân gözünü açana Sultan denir.³²⁵⁵

Cân gözünü açan, halktan Hakk'a (Allah) kaçır, tevhid eder.³²⁵⁶

20.44.Cân kulağı

Cân kulağı aşkın kitabından,(ilahî) hitabı işitmiştir.³²⁵⁷

Cân kulağı vuslat kitabının hitabını işitir.³²⁵⁸

Cân kulağı Allah'ın hitabını işitir.³²⁵⁹

Cân kulağını açıp dinlemelidir.³²⁶⁰

Cân kulağına, O'nun (Allah) âşıklarının aşka davet sadâsı düşmüştür.³²⁶¹

Gâfil, kendine verilen öğütleri cân (kulağı) ile dinlemelidir.³²⁶²

Bu mülk kimindir nidasını (ayetini) cânından işitir. Bu nida onu çok etkiler.³²⁶³

Âşık, cânın kulağıyla dinler.³²⁶⁴, ³²⁶⁵

³²⁵²NM, 97/1 Derviş olan 'âşık gerek yolında hem sâdık gerek / Bağrı anuñ yanık gerek cân gözleri açık gerek

³²⁵³AN, i. 44/4 Ey 'ârif ü ey dānā cān çesmini kıl bīnā / Her mertebeye cānā kâdir ola gör kâdir

³²⁵⁴NM, 8/5 Bu zâhir göziñi örtüp baña tut cânıla gönülün / Ki her bir sözün içinde tuyasın cevher-i ma'nā

³²⁵⁵SG, 23/3 Kim ki ol kâna irdi Hakk'ı ol 'ıyān gördi / Açana cān gözini görün sultān didiler

³²⁵⁶AN, i. 41/2 Cān gözünü aç / Göz yaşını saç / Halkdan Hakk'a kaç / Tevhīd ide gör

³²⁵⁷AN, i. 50/3 Okındı sırruma 'ışkuñ kitābı / İşitdi sem'-i cān anda hitābı / Aradan kaldurup cümle hicābı / Gönül Allāh'a 'âşıkdur yeñilmez

³²⁵⁸AN, i. 84/2 Gönüllerden kamu ref' it hicābı / Okunsun dā'imā vuslat kitābı / İşitsün gūş-ı cān andan hitābı / Kerem it kullara yā Hayy ü Kayyūm

³²⁵⁹H, i. 132/3 Gūş-ı cāna ere lütfundan hitāb / Perdeler refoluban gide hicāb / Çünkü saña senden olur feth-i bāb / Yā ilāhī sen 'ināyet eylegil

³²⁶⁰AN, terc. 8/3/5 Gūş-ı cānı küşād idüp diñle / Gerek ise bu ma'nīye bürhān

³²⁶¹NM, 187/7 'Aşka 'uşşākuñ da'vet itmişsin / Cān kulağına ol sadā dūşdı

³²⁶²H, i. 152/5 Tih-i hayrette kalma ey gâfil / Rüz ü şeb sa'y et olmağa kâmil / Cān ile diñle bu sözü Hak bil / Cümleye asl olan 'ināyet imiş

³²⁶³NM, 57/7 "Li meni'l-mülk" nidāsın işiden cân kulağı / Anı cânından işidür yine cānāne deger

Sevgili, cân kulağını âşıkların haberlerine tutmalıdır.³²⁶⁶

20.45.Cân ve ölüm

İnsan gafletle gezerken cânâ mevt (ölüm) nidası ulaşır.³²⁶⁷

Cân, göç (ölüm) davulunun çalmasından habersizdir.³²⁶⁸

Mevt (ölüm) gelince onun kuşu uçuverir.³²⁶⁹

Beden öldüğünde cân çıkar.³²⁷⁰

Cân, yüküdür.³²⁷¹

Cân, bu ilden göçmeden cânânı bulamaz.³²⁷²

Cân, boğaza erince âdemoğlunun (insan) ömrü tamam olur.³²⁷³

Azrail cânâ dolanır.³²⁷⁴

Günde her dem yüz bin cân yokluk iklimine taşınır. Her gün yüz bin yenisi gelir.³²⁷⁵

Ten ölse bile Rahman'ın lütfuyla cân sağ olur.³²⁷⁶

---

³²⁶⁴C, k. 32/18 Nice demdür güş-ı cân ile iderdüm istimâ' / Lütf-ı tab'undan rivâyet eyleyen her nâkılı

³²⁶⁵NM, 17/2 İşıdecek adını tuydu cânum dadımı / Bildüm ki 'ariflerün esrâridur Vâridât

³²⁶⁶AN, i. 117/3 Diler iseñ dil-ârâ ko gayırığı dil ara / Tut güş-ı cânı yârâ ahbâr-ı 'âşıkâna

³²⁶⁷AN, i. 20/1 Gaflet ile gezer iken nâgâh / Güşa irdi sadâ-yı âh el-mevt / Bir feza' kopdı 'âlem-i tende / Cânâ irdi nidâ-yı âh el-mevt

³²⁶⁸NM, 39/1 Kûs-ı rihlet çaldı mevt ammâ henüz cân bî-haber / 'Asker-i a'zâya lerze düşdi sultân bî-haber

³²⁶⁹AN, i. 20/3 Murğ-ı cân tutdı râh-ı itlâkı / Kayd-ı ten olmadı aña bâkî / Na'ralarla pür itdi âfâkı / Her taraf hüy hây-ı âh el-mevt

³²⁷⁰NM, 18/23 Çıkıcak cân beden öldüğü gibi / Çıkıcak sır kalasıdur şerî'at

³²⁷¹C, terk. 3/VII/3 Ölmezden öñürdi ölelüm biz de bu yolda / Bâr itmeyelüm kendümüze cism ile cânı

³²⁷²NM, 22/1 Cân bu ilden göçmedin cânânı bulmazsa ne güç / Yârını terk itmedin yârını bulmazsa ne güç

³²⁷³AN, i. 92/5 Tamâm olunca 'ömr-i ibn-i âdem / Başına tar olunca cümle 'âlem / İrince cânumuz hulkûma ol dem / Eğisnâ yâ gayâse'l-müstegîsîn

³²⁷⁴NM, 64/4 Yeter çalışduñ ey hoca fenâ mülküñ metâ'ına / Çok uzatma ki 'Azrâil gelür bu cânâ tolanur

³²⁷⁵NM, 2/4 Taşınur günde yüzbiñ cân 'adem iklimine her dem / Gelür yüzbiñ dahi andan bulur i'mâr olur peydâ

³²⁷⁶AN, i. 20/5 Nüriyâ olsa lütfi Rahmân'ıñ / Ten ölürse de sağ olur cânıñ / Çünkü yokdur bakası dünyânıñ / Merhabâ ey fenâ-yı âh el-mevt

Cân, başka birini öldürmeye kasedebilir.³²⁷⁷

Hız. İsa ölülerine cânı kavuşturmuştur.³²⁷⁸

Ölü vücuduna cânı dileyenler gece karanlığında âb-1 hayât (teheccüt, gece ibadeti) bulur.³²⁷⁹

Ölü gönüller (dil) ramazan ayında nûr ile cân bulur.³²⁸⁰

Cânı, gamze öldürür.³²⁸¹, ³²⁸²

Sevgilinin (cânân) hattı (ayva tüyleri) aşk ehlinden cânı alır.³²⁸³

20.46. Cân kuşu/bülbülü uçar.

Bülbül, kafesten cân kuşunu âzâd etmelidir.³²⁸⁴

Cân, dostun handan gülünün bülbülüdür.³²⁸⁵

Cân bülbülü Rabb'ini (Allah) ister.³²⁸⁶

Cân bülbülü gülzâr-1 zikru'llâh ile şevke gelir.³²⁸⁷

Ârifin cânı, bülbüldür.³²⁸⁸

³²⁷⁷SG, 30/4 Seni öldürmeğe kasetse bir cân / Hüner budur ki tutma anı düşmân / Hayât-1 mevt olup yanuñda yek-sân / Hakikat süfilik incinmemekdür

³²⁷⁸H, i. 156/2 Mesihâ gibi dem ur 'âşikâna / Hayât ersin anımla mürde cânı / Vedâ' etdin meğer iki cihâna / Gel ey derd ehlinin dermânı bülbül

³²⁷⁹AN, i. 37/3 Zulmât-1 leyâlîde bulur âb-1 hayâtı / Bu mürde vücūdına bugün cân dileyenler

³²⁸⁰NM, 139/3 Gâhi tesbîh u senâ vü zikr ile / Gâhi tahmîd u du'â vü şükr ile / Cân bulurdı mürde diller nûr ile / Hasretâ gitdi mübârek Ramazan

³²⁸¹C, g. 133/4 Her ser-i râhında biñ cân küste biñ gamze nihân / Görmeyen bilmez ne 'âlemdür cihân-1 hüsn ü 'ışk

³²⁸²C, g. 135/3 Nigehüñ itmede her lahzada biñ cânı telef / Böyle kalursa olur cân u cihân masraf-1 'ışk

³²⁸³C, g. 143/1 Devr-i hüsnüñ fitne-i âhir zamânıdır hatuñ / Ehl-i 'ışkuñ âfet-i cân u cihânıdır hatuñ

³²⁸⁴H, i. 231/1 Yeter etdin fenâ bağında feryâd / Yürü bülbül kadîmi âşiyâna / Kafesden eyle cân mürgünü âzâd / Yürü bülbül kadîmi âşiyâna

³²⁸⁵NM, 37/2 Sendedür dostuñ ili sende açılır güli / Söyler bu cân bülbülü gül-i handân sendedür

³²⁸⁶H, i. 75/2 İster seni cân bülbülü / Lâkin erişmez akl eli / Ger açivermezsen yolu / Kul neylesin yâ Rabbenâ

³²⁸⁷H, i. 162/1 Handân olur ma'nâ gülü / Âsar-1 zikru'llâh ile / Şevke gelir cân bülbülü / Gülzâr-1 zikru'llâh ile

Cân bülbülü dost ilinin nerde olduğunu bilir.³²⁸⁹

Cân bülbülü cennet gülşenine uçar.³²⁹⁰

Cân, bülbül olunca har açılır ve her yer gül olur.³²⁹¹

Cân bülbülü muhabbet yeli esince söyler (öter).³²⁹²

Âşığa uyan kişinin içindeki cân kuşunun eğlencesi tevhid olur.³²⁹³

Vâridat, cân kuşunun her zaman ezkarıdır.³²⁹⁴

20.47.Cân, feda edilir/verilir.

Cânlar Hüda'ya (Allah) feda olur.³²⁹⁵

Allah'a çağrışı duyan cân (kendini) feda eder.³²⁹⁶

Cân ve ten Hakk'a (Allah) feda edilir.³²⁹⁷

(*Ev edna*) deryasına dalmak için cânı terk etmek gerekir.³²⁹⁸

Cân aşk yoluna feda edilir.^{3299, 3300}

³²⁸⁸H, i. 6/4 Bülbül ki 'ârif cânıdır / Dost ilinin mihmânıdır / Derd ehlinin yârânıdır / Dost gülşenin bülbülü

³²⁸⁹H, i. 59/1 Bilir var mı bu yolu / Kande (durur) dost ili / Söyle (ey) cân bülbülü / Kande (durur) dost ili

³²⁹⁰H, i. 69/1 Şol nefes emrin ile fânî cihândan gidicek / Sen kerem eyle İlahî bize ol demde meded / Gülşen-i cennete cân bülbülü pervâz edicek / Sen kerem eyle İlahî bize ol demde meded

³²⁹¹NM, 180/1 Cân yine bülbül oldı hâr açılıp gül oldı / Göz kulak oldı hep bir her ne ki var ol oldı

³²⁹²H, i. 49/2 Esip mahabbet yeli / Vecde getirsin dili / Söylesin cân bülbülü / Handân olsun gülümüz

³²⁹³NM, 60/7 Mısrî'ye uyan kişünün gider çürüğü işünün / İçindeki cân kuşunun eğlencesi tevhid olur

³²⁹⁴NM, 17/1 Cân kuşunun her zamân ezkarıdır Vâridât / 'Akl ü hayâlün hemân efkârıdır Vâridât

³²⁹⁵AN, i. 72/1 Ey lütfî çok erham Hudâ / 'Aşıklarun n'itmek gerek / Cânlar saña olsun fedâ / 'Aşıklarun n'itmek gerek

³²⁹⁶H, i. 100/1 Münâdiler nidâ eyler / Gel Allah'a gel Allah'a / İşiden cân fedâ eyler / Gel Allah'a gel Allah'a

³²⁹⁷H, i. 101/3 Geçip fânî vücüdundan / Fedâ et Hakk'a cân ü ten / Kayır ahvâlini erken / Gel Allah'a gel Allah'a

³²⁹⁸NM, 73/5 O deryâya talmağa cân terkin urmak gerek / Cânuna kıymayınca o deryâya talınmaz

³²⁹⁹AN, i. 18/4 Āhır iderem cânı fedâ yolına 'ışkuñ / Öñ soñ oluram ben dahı meşhür-ı mahabbet

³³⁰⁰SG, 55/2 'Aşka ol yoldaş / Gözden aksun yaş / Vire gör cân u baş / Dervîş ol dervîş

Ferhâd Şîrin'in aşkına cân verir.³³⁰¹

Aşkta cân feda edilmeye göze alınırsa kazanılır.³³⁰²

Baş1, cânı ve her şeyi aşk yoluna saçmak, âşığm eğlencesidir.³³⁰³

Cân, sözün kadrini bilen için (nisâr edilir) verilir.³³⁰⁴

Cân nakittir, sevgili ona değer vermez.³³⁰⁵

Cân, sevgili ülkesinde güzelliğe vergi olarak verilir.³³⁰⁶

Aşkın en düşük mertebesi cânı terk etmektir.³³⁰⁷

Yâre (sevgili) ulaşmak için cânndan geçilmelidir.³³⁰⁸

Yâre (sevgili) kavuşmak, cânı isâr etmekle (saçmakla) mümkün olur.³³⁰⁹

Gerçek âşık, cânı feda etmeye hazırdır.³³¹⁰

Sâlik, sevgilinin (cânân) bulunduğu yere visal için cânını feda edebilir.³³¹¹

Cân, cânâna kavuşmak için verilir.³³¹²

Dildâra kavuşmak isteyen cânı vermelidir.³³¹³

³³⁰¹H, i. 42/2 'Aşk-ı Şîrin'e cân verir Ferhâd / Leylâ yâdına Kays eder feryâd / Seni arzular bu dil-i nâ-şâd / Sensin ey Mevlâ matlab-ı a'lâ

³³⁰²H, i. 44/2 Bûlbûl oluban öten / Cân oynayuban üten / 'Aşkın eteğin tutan / Çäk etmeye mi yaka

³³⁰³AN, i. 52/6 'Âr u nâmı baş u cânı cümle varı Nüriyâ / Râh-ı 'ışka dem-be-dem îsârdur eğlencemüz

³³⁰⁴NM, 83/2 Şol ki söz kadrin bilür cânuñ nisâr eyle aña / Ayağınuñ altına döşe yüzini çün bisât

³³⁰⁵C, g. 19/4 Şöyle virmiş nakd-ı cân u dil ğınâ ol şüha kim / Sîm-i eşk-i 'âşık-ı giryâna çekmez ihtiyâc

³³⁰⁶NM, 23/5 Ey Niyâzî iremezsün ölmeyince vuslata / 'Âdet oldur yâr ilinde cân alırlar hüsne bâc

³³⁰⁷H, i. 77/7 Budur yakîn bil ki haber / Koma vücûdundan eser / Pervâneye eyle nazar / Cân terkidir ednâ-yı 'aşk

³³⁰⁸NM, 47/9 Terk it Niyâzî seni bul andan o sultânı / Her kim cânından geçer ol vâsıl-ı yâr olur

³³⁰⁹NM, 56/11 İllâ tâc u tahta olmaz vasl-ı yâr / 'Âdet oldur aña cân isâr olur

³³¹⁰H, i. 56/5 Gerçek 'âşık olan cânndan el siler / Vahdet sarâyına erişmek diler / Hüdâyî çokdan ol yollarda yeler / Deli gönlüm meger sendedir sende

³³¹¹AN, k. 2/16 Ol dâra visâli yollarında / Cânları fedâyâ mâliküz biz

³³¹²AN, i. 49/4 Bâzâra virüp cânuñ cânân ala gör kim / Dernek tağılır bir dahı bâzâr ele girmez

Cân dosta kavuşmak için verilir.³³¹⁴

Dost gülşenin bülbulü, cânını güle vermek ister.³³¹⁵

Cân sevgilinin (cânân) bakışına feda edilir.³³¹⁶

Cânân vuslatını dileyenler cânını kayırmaz (vermekten sakınmaz).³³¹⁷

Ancak cândan geçenler âşığa yar olur.³³¹⁸

Cânı terk etmeden cânân ele geçmez.³³¹⁹

Cân terk edilmeden cânâna varılmaz.³³²⁰

Aşk yolunda cânâna ermek isteyen, cânından ümidini keser.³³²¹

Cânâna kavuşmak isteyen cânâna bakmaz.³³²²

Cânâna bakmayan cânâna erer.³³²³

Cân, sevgilinin (cânân) yoluna konulmadıkça aşkta kemale erilmez.³³²⁴

Yol (tarikât), cândan feragât ister.³³²⁵

Cân güzellik yoluna verilir.^{3326, 3327}

³³¹³NM, 3/7 Cândan talep kıl yâruñı vir cânı bul dildâruñı / Yoğ eyle kendi varuñı kim var ola cânân saña

³³¹⁴NM, 95/3 Yağmur gibi yağarsa belâ sen baş açarsın / Cân virmege dost yolına kurbâna mı geldüñ

³³¹⁵H, i. 6/1 Eyler seherde gulgule / Dost gülşenin bülbulü / İster vere cânın güle / Dost gülşenin bülbulü

³³¹⁶C, g. 123/5 Ger geçerse tîr-i dil-ber şehr-i dilden Cevrîyâ / Nakd-ı cânı aña îsâr itmedür şükranemüz

³³¹⁷AN, i. 37/1 Cân mı kayırur vuslat-ı cânân dileyenler / Ten mi sakınur ol yola kurbân dileyenler

³³¹⁸NM, 142/1 Kim ki cândan geçmez ise deñ bize yâr olmasun / ‘Âr u ‘ırz ile gelüp ‘âşıklara bâr olmasun

³³¹⁹H, i. 13/1 Cân terkini urmadan / Cânân eline girmez / Zünnârını kırmadan / İmân eline girmez

³³²⁰NM, 136/1 Cânüñi terk itmedin cânânı arzularsın / Zünnârüñi kesmedin imânı arzularsın

³³²¹NM, 98/2 ‘Aşk yolu belâlıdır her kârı cefâlıdır / Cânüñdan ümîdün kes cânâne irem dirseñ

³³²²H, i. 64/1 Gel berü ey derde dermân isteyen / Cânâna bakmaz vasl-ı cânân isteyen

³³²³H, i. 43/2 Bakmayan cânâna / Erdi cânâna / Girdi meydâna / Terk edip ârin

³³²⁴AN, i. 70/4 Komaz yolında ‘ışkuñ o kim cân u başını / Bulmaz bu yolda ol kişi vech-i kemâl-i ‘ışk

³³²⁵AN, i. 42/2 Bu yol cândan ferâğ ister / Cigerde niçe dâğ ister / Buña bir kalbi sağ ister / Bu meydân özge meydândur

Maksat hâsıl olunca cân feda eylenir.³³²⁸

Cân kemale erildiğinde alınan lezzet için feda edilebilir.³³²⁹

Gizli hazineyi açmak için cân ve baş verilir.³³³⁰

Dost elini tutmak için cân u başdan geçmek gerekir.³³³¹

Cân, ârifin sohbetine ermek için minnetsizce verilir.³³³²

Sâdıklar cânını esirgemedenden verir.³³³³

20.47.1. Cânân âşğın cânını ister.

Cânân, âşğın cânına kıymasını ister.³³³⁴

Ruhânî dilber, cânı alır.³³³⁵

Cânân, çeşmini gösterip cânı alır.³³³⁶

20.47.2. Cân satılır/verilir.

Cân, gam satın almak için karşılık olarak verilir.³³³⁷

³³²⁶NM, 23/2 Hüsn içinde bu ne şehlikdür ki şāhān-ı cihān / Cān virirler yoluña ya kande kaldı taht u tāc

³³²⁷NM, 134/7 Eger cān ise hüsünün behāsi / Nice biñ cān anuñ olsuñ fedāsi / Niyāzi'nün kadīmī āşināsi / Haber vir bize cānān illerinden

³³²⁸SG, k. 1/20 Bulmadı anlarda özin geldi hayvān mülkine / Bunda bulsaydı özini cānın eylerdi fedā

³³²⁹SG, 88/14 Kemāliyle eger mahiyetiñ derrāk olaydñ sen / Ferahdan cānuñi ihdā iderdüñ sen bu lezzetden

³³³⁰AN, i. 55/1 Küntü kenz 'uñ sırrını fāş eyle fāş / Gizli genci feth için vir cān u baş

³³³¹SG, 58/5 Cān u bāşdan geçmeyünce dost elini tutmadum / Pes urup yetdükçe ol dem itdüm anı istikrāz

³³³²SG, 75/1 'Ārifün bir sohbeti biñ halvete kıymet değıl / Ala gör biñ cān ile bir cāna hod-minnet değıl

³³³³SG, 31/1 Gelün Allāh'a 'āşık olanlar / Allāh'a 'aşkile irmiş erenler / Cānı bezl eyleyüp sādık olanlar / Allāh'a 'aşkile irmiş erenler

³³³⁴NM, 188/4 Her bir kurı lāf ehli dāhil olamaz bu meclise / Ol cāna kıymaz nice gel disün añā cānānesi

³³³⁵NM, 47/8 Ey dilber-i rühānī al koma iş bu cānı / Sevdāña düşeliden dünyā baña dār olur

³³³⁶NM, 89/3 Çeşmini gösterdüğince 'āşikuñ cānın alır / Leblerin açdıqça cān nefh eyleyen cānāna bak

Cân verilince cânân alınır. Cân, aşk dükkânında satılır.³³³⁸

Aşk şarabı için baş ile cân satılır.³³³⁹

Cânânı almak için cân satılır.³³⁴⁰

Cânlar, meydanda (tarikatte) satılır.³³⁴¹

Muhabbet, cân alınıp cân verilen bir cân pazarıdır.³³⁴²

20.47.3. Cân, kurban edilir.

Cân, (Allah yolunda) kurbanlıktır.³³⁴³

Cân, aşk yolunda kurban edilir.^{3344, 3345}

Gönül, tatlı cânımı kurban eyler.³³⁴⁶

Cân rahatlığı isteyen, cânı sahibine kurban etmelidir (vermelidir).³³⁴⁷

İrfân ehli cânımı kurban etmelidir.³³⁴⁸

Cân sevgiliye kavuşma ümidine kurban edilir.³³⁴⁹

Cân, sevgiliyi bulmak için İsmail'in yaptığı gibi kurban edilmelidir.³³⁵⁰

---

³³³⁷C, g. 23/7 Alursa ger gamuñı nakd-ı cân ile Cevrî / Bu çâr-sûda olur sūd-mend kâr-ı ümîd
³³³⁸NM, 47/7 Bu yolda cânuñ viren cânân alur yerine / 'Aşkî dükânında anuñ cânıla bázâr olur
³³³⁹AN, i. 119/5 Baş ile cânı / 'İlmi 'irfânı / Bey' idüp anı / Bâde-i 'ışka
³³⁴⁰AN, i. 123/1 Cânâna satup cânı aldum yine cânânı / Bâkîde olup fânî buldum dem-i Rahmân'ı
³³⁴¹AN, i. 42/3 Bu meydânda satılır cân / Bu meydânda sorılmaz kan / Olur bir demde biñ kurbân /
Bu meydân özge meydândur
³³⁴²SG, 7/11 Hakikat cân virürler cân alurlar / Alana cân bazârıdur mahabbet
³³⁴³NM, 72/4 Nice geldi cânı teslîm eyledük kurbânlığa / Hamdülillâh kim kabul oldu bu gün
kurbânımız
³³⁴⁴SG, 55/3 'Aşk odına yan / Ola gör pür-yân / Câmı kıl kurbân / Dervîş ol dervîş
³³⁴⁵AN, i. 8/7 Ka'be-i vasla irüp Nürî yolında sa'y ile / Câmı ihzâr eyledi kurbân-ı 'ışka es-salâ
³³⁴⁶AN, i. 89/2 Tatlu cânımı eyleyüp kurbân / Hak yolında fedâ olan gönülüm
³³⁴⁷NM, 3/1 Ey derde dermân isteyen yetmez mi derd dermân saña / Ey râhat-ı cân isteyen
kurbân olandur cân saña
³³⁴⁸AN, i. 116/3 Salâdur ehl-i 'irfâna getürsün cânı kurbâna / Bugün başını meydâna koyan gelsün bu
meydâna
³³⁴⁹C, g. 217/1 Gösterürse yüzini şâhid-i ümmîd bize / Câmı kurbân iderüz ol gün 'ıyd olur bize

Cânı ve başından geçen kişi aşk uğruna asılmayı göze alır.³³⁵¹

Cisim (beden) ve cân kurban edilir ve bu kurbanlar kabul olursa (kişi) irtifa bulur.³³⁵²

Cânını kurban eden, cânâna vasıl olur.³³⁵³

Âşığın, cânını kurban ettikten sonra (bile) cânânın dönüp bakmadığı ve dermanı olmayan bir derdi vardır.³³⁵⁴

Sevgili gamze okuyla âşığın cisim ve cânını kurban etmek ister.³³⁵⁵

20.48.Cân, sarhoş olur.

Cân, aşk şarabına kanar.³³⁵⁶

Aşk şarabını içen, cânına cân katar.³³⁵⁷

O, aşk-ı ilahî kadehinden içtiği her an o olur.³³⁵⁸

Güzel bakış cânı sarhoş eder.³³⁵⁹

20.49.Cân, yanar.

Cân, yanar.³³⁶⁰

Cân ve ten aşk ile yanar.³³⁶¹

³³⁵⁰H, i. 128/6 Her kim dilerse bula yâr / Varlığını eyler nisâr / Cânın verir İsmâil-vâr / Kurbâna ermek isteyen

³³⁵¹NM, 167/2 Essalâ dâr-ı ene'l-hakda bugün mansûr olup / Cân u başından geçen berdâr-ı aşka essalâ

³³⁵²NM, 85/6 Cism ü cânun dahi kurbân idegör / Ger kabûl olursa bulduñ irtifa‘

³³⁵³NM, 101/7 Bu yola kim ki Niyâzî gire kurbân ide cân / ‘Id-i ekberdür aña vuslat-ı cânâne gerek

³³⁵⁴AN, i. 12/1 Şöyle düşdüm derde kim mümkün degül dermân aña / Cânı kurbân eyledüm bakmaz velî cânân aña

³³⁵⁵NM, 48/5 Tiğ-i gamzeñle toğraduñ bağrum / Cism ü cânun kurbâna kasduñ var

³³⁵⁶AN, i. 119/4 Kalbi yanmışdur / Cânı kanmışdur / Ten boyanmışdur / Bâde-i ‘ışka

³³⁵⁷AN, i. 119/3 Ol ki nûş itdi / Câna cân katdı / Varımı satdı / Bâde-i ‘ışka

³³⁵⁸NM, 6/4 ‘Ârifûñ ‘aşk-ı ilâhîden yeg olmaz hemdemi / Nûş idüp sahbâ-yı zâtı cân olur her bir demi / Mazhar aña ‘ayn-ı zâhir görünür gider gamı / "Eylemez halvet-sarâ-yı sırr-ı vahdet mahremi / ‘Âşıkı ma‘şûkdan ma‘şûkî ‘âşıkdan cûda"

³³⁵⁹C, g. 137/4 Bir nigâhı biñ dil ü cânı ider mest-i harâb / Gerçi bezm-i ‘ışvesinde sâgar-ı gerdanı yok

³³⁶⁰C, terk. 3/III/3 Ol vâdî-i cân-sûzî güzâr idemez ol kim / Ser-tâ-be-kadem olmaya pür-tâb-ı mahabbet

Cân ve ciğer aşk ateşinde yanar.³³⁶²

Aşkın ateşi cânâ ulaşır.³³⁶³

Aşk odu cânâ düşer ve âşığı yakıp yok eder.³³⁶⁴

Aşk ateşi cânı yakar.³³⁶⁵

Cemâl güneşi ateş burcunda doğduğu gün aşkın yakıcılığı cisimleri eritip cân(ları) yakar.³³⁶⁶

Âşık, aşk ateşine cân atar.³³⁶⁷

Cân, aşk ateşinde yanmalıdır.³³⁶⁸

Cisim ve cân aşk ateşiyle döne döne kebab olur.³³⁶⁹

Cân ve ciğer aşk ateşiyle dağlanır.³³⁷⁰

Cânı, naz ateşi yakar.³³⁷¹

Heva cânı yakar.³³⁷²

Dert ehlinin cânı daima yanar.³³⁷³

³³⁶¹AN, i. 73/2 Yanar ise 'ışk ile cânum tenüm / Geçer ise âh ile dünüm günüm / Hep senüñdür arada nem var benüm / 'Işk senüñ 'âşık senüñ ma'sûk senüñ

³³⁶²AN, i. 81/3 Yandı 'ışk âteşine cân u ciğer / Aña el vire mi zülâl-i cemâl

³³⁶³AN, i. 38/4 'Işkı nârı irdi cânâ / Oldı kül o yana yana / Ne bakam iki cihâna / Çü anuñla sohbetüm var

³³⁶⁴NM, 112/2 Düşdi 'aşk odu bu cânâ yakdı kül itdi beni / Kül olunca yañmaz oldı nâr-ı süzânüm benüm

³³⁶⁵NM, 29/5 Her nere varsam yakar bu cânımı 'aşk ateşi / Yana yana külli pür-nâr olmuşam yâ Rab meded

³³⁶⁶AN, i. 8/5 Tâli' oldı burc-ı nârîde bugün şems-i cemâl / Cism eridüp cân yakan süzân-ı 'ışka es-salâ

³³⁶⁷NM, 3/11 Bülbül oluban öteğör gül gibi açıl tüteğör / 'Aşk odına cân atagör gülzâr ola nîrân saña

³³⁶⁸NM, 19/1 Yakup 'aşk odına cânı meşâmuñ bü-yı tevhîd it / Kamuya yek nazar birle şuhûduñ rû-yı tevhîd it

³³⁶⁹NM, 12/7 Ger ölümden kurtulam dirseñ yûri var 'âşık ol / Döne döne 'aşk odıyla cism ü cânı kıl kebab

³³⁷⁰AN, i. 78/1 Kanı bir 'âşık-ı Mevlâ ki añup ağlaya ol / Āteş-i 'ışkı ile cân u ciğer dağlaya ol

³³⁷¹C, g. 118/2 Hem âb-ı ruh-ı nigâh u gamze / Hem âteş-i cân-güdâzdur nâz

³³⁷²C, g. 17/5 Te'sîr-i tef-i âteş-i cân-süz-ı hevâdur / 'Âh-ı dil-i Cevrîdeki germiyyete bâ'is

Cân, aşk ateşine yanmada lezzet bulur.³³⁷⁴

Âşık pervane gibi aşk ateşine yanmaya cân atar.³³⁷⁵

Cân, Allah'ın firakıyla yanar.³³⁷⁶

Cân ayrılık ateşinde yanar.³³⁷⁷

Ayrılık cânları hasret ateşinde yakar.³³⁷⁸

Cân, ayrılık ateşinin acısıyla durmaz ve figan eder.³³⁷⁹

Âşığın ateşi, gözyaşı ve iniltisi cân içinde gizlidir.³³⁸⁰

Cân, yana yana bülbül gibi inler.³³⁸¹

Cânı ve gönlü yakarı âh ile söylese her sinedeki cân ve gönül yanar.³³⁸²

Cân, Hz. Yakub'un sinesi gibi ateşlere düşer.³³⁸³

Tevhid, cânı ateşten korur.³³⁸⁴

Sözün ateşi, dil (gönül) erbabının cânını yakar.³³⁸⁵

---

³³⁷³NM, 158/2 Derde düşen 'âşık netsün cihânı / Derd ehlinüñ dâim yanmakta cânı / Döner arzulayup vasl-ı cânânı / Dönelüm 'âşıklar Mevlâ derdiyle

³³⁷⁴AN, i. 5/2 'İşk âteşine cânım yanmakta bulur lezzet / Çün şem'-i cemâlünle pervaneyem ey Mevlâ

³³⁷⁵H, i. 120/4 Nâr-ı 'aşka cân atıp pervâne-veş / Yanayın biryân olayın bir zamân

³³⁷⁶AN, i. 47/3 N'ider ol bâğî büstânı / N'ider hürîyi gülmânı / Firâkuñla yanar cânı / Gönül sensüz karâr itmez

³³⁷⁷H, i. 234/6 Meded cânım firâk oduna yandı / Hatâ bizden 'atâ senden efendi

³³⁷⁸H, i. 63/1 Cânları hasret oduna yandırır / Ayrılık âh ayrılık vâh ayrılık / Lezzetinden âlemin usandırır / Ayrılık âh ayrılık vâh ayrılık

³³⁷⁹NM, 55/1 Âteş-i hecrünle cân turmaz fiğâna başlar / Kaynayup akar ol ateşle gözümde yaşlar

³³⁸⁰NM, 55/4 Ateşüm yaşum inildüm cân içinde gizlidür / Zâhirümde yok içimde hâsıl oldı yaşlar

³³⁸¹NM, 50/3 Tâze tâze açılan gül mi cemâlün mi senün / Yana yana inleyen bülbül mi yahud cân midür

³³⁸²C, g. 171/2 Berk-ı âteş-bâr olurdu cân u dil her sinede / Şevk ile âh eyleyüp süz-ı dil ü cânım disem

³³⁸³NM, 184/3 Koyanlar 'akl u idrâki olur mı kimseden bâki / Yakup bu sîne-i çâki düşer âteşlere cânı

³³⁸⁴H, i. 91/2 Yaban yerlere bakma / Cânın odlara yakma / Her gördüğüne akma / Tevhîde gel tevhîde

20.50. Âşığın cânı

Âşık cân nüktesidir, onu cihân idrâk edemez.³³⁸⁶

Âşık âlim değil cân ve dil (gönül) sırrının ârifidir.³³⁸⁷

Cân, aşk şarabına âşıktır.³³⁸⁸

Âşığın cânı aşk şarabına kanmak ister.³³⁸⁹

Sâki, cânı sunarak âşıkların gönlünü şenlendirir.³³⁹⁰

Âşık bin cân ile Mevlâ'sına (Allah) kul olur.^{3391, 3392}

Âşık ve mâşuk sırrını (Allah'a) açar. Dil ü cân ve cânan (Allah'a) muhtaçtır.³³⁹³

Dost (Allah), âşığın cismindeki (beden) cânı gibidir.³³⁹⁴

Sevginin nazarı âşığın dil ü cânına Hüdâ'nın (Allah) sırlarını söyler.³³⁹⁵

Âşıklar cân tahtının sultanı tarafından görülmek ister.³³⁹⁶

Âşık sırrı ve cânının hemen (Allah'a) vâsıl olmasını ister.³³⁹⁷

Âşık, cânını Halil'e (Allah) göndermek ister.³³⁹⁸

³³⁸⁵AN, k. 1/19 Yakdı erbâb-ı dilüñ cânını süz-ı sühanuñ / Nüriyâ sende ne bu mertebe germiyyet-i 'ışk

³³⁸⁶C, g. 260/1 Râz-ı pinhânuz ki fehm-i nükte-dân bilmez bizi / Nükte-i cânuz ki idrâk-i cihân bilmez bizi

³³⁸⁷C, g. 94/3 'Âlim degülüz 'ârif-i râz-ı dil ü cânuz / Molla degülüz mes'ele-perdâz-ı kazâyuz

³³⁸⁸AN, i. 119/2 Her ki sâdıkdur / Bağrı yanıkdur / Cânı 'âşıkdur / Bâde-i 'ışka

³³⁸⁹AN, i. 119/6 Cismümüz yansa / Külli kül olsa / Cânumuz kansa / Bâde-i 'ışka

³³⁹⁰H, i. 143/1 Kederler kalb-i 'uşşâkı / Nice bir bî-huzûr ede / Safâ cânın sun ey sâkî / Gönül kesb-i sürûr ede

³³⁹¹H, i. 110/3 Etse teklîf-i Hüdâyî o kabûl / Olsa biñ cân ile Mevlâ'sına kul / Açılırdı aña ebvâb-ı vusûl / Nefs elinden n'idelim neyleyelim

³³⁹²H, i. 106/4 'Âşık sararıp soldu / Biñ cân ile kul oldu / 'Âhir dileğın buldu / Bak Yûsuf-ı Ken'an'a

³³⁹³C, k. 24/5 Sırrını saña açar 'âşık eger kim ma'sûk / Saña muhtâcdur el-hak dil ü cân u cânân

³³⁹⁴NM, 198/2 İniş dahi yokuş bir olup cümle yanında / Cismindeki cân gibi bulur dostı cânında

³³⁹⁵C, g. 54/3 Söyler niğehüñ cân u dile râz-ı Hudâyî / Güyâ sühanı terceme-i sırr-ı 'alîdür

³³⁹⁶H, i. 44/1 Ey derdime dermânım / Rahm et dil-i müştâka / Cân tahtına sultânım / Baksan n'ola 'uşşâka

³³⁹⁷H, i. 132/5 Vâsıl ola sırrım ü cânım karîb / Tâ Hüdâyî kalmaya şöyle garîb / 'Âlem-i kesretde vahdet kil nasîb / Yâ ilâhî sen 'inâyet eylegil

Cân, âşık olduğunda mâsivadan el çeker.³³⁹⁹

Mevlâ'ya (Allah) cândan âşık olan, vuslat bezmine layık olur.³⁴⁰⁰

Âşık cân ve teni bildiğinde cân ve cânânın kendinde olduğunu idrak eder.³⁴⁰¹

Âşık, ne yapıp etmeli, cânını ehl-i vahdet zümresine âşık eylemelidir.³⁴⁰²

Âşık, cânını halvetin şerbeti (uğruna) teslim etmek ister.³⁴⁰³

Yunus Emre âşığın cânıdır.³⁴⁰⁴

Cân, âşığın sırrında sultandır.³⁴⁰⁵

Âşığın aradığı cândadır.³⁴⁰⁶

Âşık, cânlara cân iken bu kevn ü mekâna düşmüştür.³⁴⁰⁷

Âşık, kendini hem âlemin cânı hem de cânın âlemi kılmak ister.³⁴⁰⁸

Sevgilinin (cânân) yüzündeki nikap cânın gözüne perde olursa da âşıkların sevgilinin (cânân) yüzünü görmesini engelleyemez.³⁴⁰⁹

---

³³⁹⁸NM, 110/4 Geh sabâ vü geh nesîm ile saña / Gönderem didüm bu cânı ey halîl
³³⁹⁹SG, 101/3 'Aşk ile olmışdur kalbimiz dâ'im / Mâ-sivâdan oldı cânımız sâ'im / Hak'dan kohu alur burnumuz dâ'im / Zâkir kullardanuz elhamdu li'llâh
³⁴⁰⁰H, i. 140/2 Şol ki cândan saña ola 'âşık / Ol olur bezm-i vuslata lâyık / Senin ile bulur seni sâdık / Saña vuslat seninledir Mevlâ
³⁴⁰¹NM, 37/4 Anladuñsa sen seni bildüñse cân u teni / Ğayrı ne var ey gönül cânâ cânân sendedür
³⁴⁰²SG, 40/8 Neyler iseñ eyle cânuñ 'âşık eyle bunlara / Bunlaruñ 'aşkı olan dil tâ-ebed mesrür olur
³⁴⁰³NM, 159/1 Bilmem nic'etsem n'eyleşem bu halvetün şerbetine / Bu cânı teslim eylesem bu halvetüñ şerbetine
³⁴⁰⁴NM, 9/5 Niyâzî'nüñ dilinden Yûnus durur söyleyen / Herkese çü cân gerek Yûnus durur cân banâ
³⁴⁰⁵NM, 35/5 Niyâzî'ye cân olan sırrında sultân olan / Dîn ü hem imân olan ol bî-mekân kandedür
³⁴⁰⁶NM, 20/7 Aradığum cândadur cânânda vü hem tendedür / Bilür iken bendedür çağıruram dost dost
³⁴⁰⁷NM, 152/2 Hak'ıla bî-nişân iken kamu cânlara cân ilen / Düşürdi bî-mekân iken beni kevn ü mekân içre
³⁴⁰⁸C, kıt. 79/1 Lebinden nükte fehm eyle dil-i ma'nîde pinhân ol / Dilâ hem cân-ı 'âlem kıl özüñ hem 'âlem-i cân ol
³⁴⁰⁹AN, i. 117/5 Dost yüzünüñ nikâbı cân gözinüñ hicâbı / Virür mi ihticâbı ebsâr-ı 'âşıkâna

Âşık, kirpik okunu ata ata gönlünü şerha şerha eyleyenin, cânı mı yoksa cânânı mı olduğunu ayırt edemez.³⁴¹⁰

Kevn ü mekânı tecelli kaplayınca, cânsız âşık, kendinden gider (geçer).³⁴¹¹

Aşkın lezzeti âşığı tatlı cânından usandırır.^{3412, 3413}

Cân tatlıdır, âşığı kendinden usandırır. Ondan kurtulmak, ona yardım etmektir.³⁴¹⁴

Âşığın cihanda bir gülizarı yoktur ve cânı sürekli yanmaktadır.³⁴¹⁵

Âşık, cânını cânâna vuslata sebep olması için taşır. Sinede cân olmayınca zevkin bir değeri olmaz.³⁴¹⁶

Cân, cisimden ayrıldığında bile âşık *hû* der.³⁴¹⁷

Âşık, sevgilinin (cânân) gizli konuşmalarını bile dil (gönül) cân kulağıyla işitir.³⁴¹⁸

Sevgili (cânân) bakışıyla gizli gizli söyleşse bile âşık, bunu cân ve dil (gönül) kulağıyla işitebilir.³⁴¹⁹

Âşık sevgilinin (cânân) gamze okunun korkusundan hâlini arz etmeye cân bulamaz.³⁴²⁰

³⁴¹⁰NM, 50/8 Ata ata kirpik okın bu Niyâzî'nüñ dilin / Şerha şerha eyleyen cânım mı yâ cânân mıdır

³⁴¹¹AN, i. 82/4 Pür-tecellî olup bu kevn ü mekân / Kendüden gitdi 'âşık-i bî-cân / Kalbi aradı bulmadı bir ân / Gâret itdi dili delâl-i cemâl

³⁴¹²AN, k. 1/3 Sunalı ağzuma sükker lebini şâhid-i zevk / Tatlu cânımdan usandurdu beni lezzet-i 'ışk

³⁴¹³AN, i. 46/2 'İşk ile yanalum / Cāndan usanalum / Gelüñ uyanalum / Uyumañ 'âşıklar

³⁴¹⁴AN, i. 64/3 Tatlı cânımdan usandurdu beni / Cāna minnet oldı cânımdan ferâğ

³⁴¹⁵NM, 93/5 Riyâz-ı mülk-i Sübhānî gönül mülki añar anı / Demādem yanmada cânı cihānda gül'izārım yok

³⁴¹⁶C, g. 202/1 Cānı 'âşık vasl-ı cânân olmayınca n'eylesün / Zevkî ādem sinede cân olmayınca n'eylesün

³⁴¹⁷AN, i.85/4 Ayrılşa cismümden bu cân / Yıkılşa bu kevn ü mekân / Münkir olursa hep cihān / Ben hū direm yā hū direm

³⁴¹⁸C, g. 218/5 Gamzesiyle ne kadar çeşmi nihān söyleşse / Yine Cevrî işidür güş-ı dil ü cânı ile

³⁴¹⁹C, g. 121/2 Miyānuñ kuçmak ümmidîn gidersün dilden ol 'âşık / Ki cânı kılca kalup za'f ile cismi nizār olmaz

³⁴²⁰C, g. 137/5 Çeşm-i mest-i yarı gördi geçdi Cevrî kendüden / Havf-ı tığ-ı gamzesinden 'arz-ı hāle cânı yok

Âşık, sevgilinin (cânân) nıgeh(bakış)inden bir işveyi bin cân vererek alır.³⁴²¹

Âşık, dilini (gönül) ve cânını sevgilinin (cânân) gamzesinin fermanıyla terk etmiştir.³⁴²²

Âşık, cânı sevgilinin (câna) güzelliğinin şevkiyle dağıtır (verir).³⁴²³

Âşık sevgilinin (cânân) gamzesine cân vermek için acele eder.³⁴²⁴

Âşık, sevgilinin (cânân) işveleriyle cân verir.³⁴²⁵

Sevgilinin (cânân) gamzesi için cân verilmeden âşık olunmaz.³⁴²⁶

Âşık cânını sevgiliye vermek ister.³⁴²⁷

Cânını verirse âşık, gamzenin hilesinden emin olur.³⁴²⁸

Dil (gönül) ve cânın isteği aşkla ayaklar altına alındığında (âşık) ümitsizliğe kapılır.³⁴²⁹

Âşık, cânın çeşmesine minnet etmez.³⁴³⁰

Âşık, cân u dilin (gönül) arzularından perhiz eder, (bu hâliyle) âşık, terk ehli bir rind olarak zâhiden üstündür.³⁴³¹

---

³⁴²¹C, g. 112/2 Bir 'işveyi biñ cânā alursak nıgehinden / Bāzār-ı mahabbetde yine fāyide-mendüz
³⁴²²C, k. 4/42 Cevrī'de yok cânādan eser dilden de olmuş bī-haber / Fermān-ı gamzeñle meger terk-ı
dil ü cân eyledi
³⁴²³AN, i. 112/7 Cemāli şevki ile 'âşık-ı zār / İder cânı nisār el-hamdü li'llāh
³⁴²⁴C, g. 205/3 Ta'cīl iderse gamzeñe cân virmede n'ola / Sabr itmege komaz dili ibrām-ı ārzü
³⁴²⁵C, g. 236/4 'İşvelerle 'âşıkı cân virmede bī-tāb kıl / Derdin efzün eyleme ammā sabrın efzün
eyleme
³⁴²⁶C, g. 141/4 Zülfine beste olup gamzesine cânūñı vir / Olayın dirseñ eger hem-dem-i dil mahrem-
i 'ışk
³⁴²⁷C, g. 247/5 Ğadr itme baña cânā cân nakdını al dirdüm / Ammā n'ideyin Cevrī söz geçmez o
ğaddāra
³⁴²⁸C, g. 186/3 Cān virüp 'âşık olursa gamze mekrinden emīn / Ya firīb-i çeşm-i süh-ı dil-nüvāza
n'eylesün
³⁴²⁹C, g. 244/2 Pā-māl ideli 'ışk ile kām-ı dil ü cânı / Sevdā-yı ümīd olmadı pāyende serümde
³⁴³⁰C, g. 114/4 Ne Hızra minnetümüz var ne çeşme-i cânā / Ki çeşm-i sākīyi ser-mest iden kadeh-
nüşuz
³⁴³¹C, g. 111/4 Rindüz ammā ehl-i terk olmakda zühde ğālibüz / 'Ārzü-yı cân u dildendür bizüm
perhīzamüz

Âşığın muhabbet yarası cânı iz bırakır.³⁴³²

Âşık sırrını cânâ söylemez.³⁴³³

Hâsidin çekiştirmesi âşığın cânına yetmiştir.³⁴³⁴

Âşığın sözü cân kadar değerlidir.³⁴³⁵

Âşığın söylediği bir nükte için cân verilir.³⁴³⁶

Âşık cânı vermekten sakınmaz.³⁴³⁷

Âşık cân ve başını düşünmez.³⁴³⁸

Âşık, cânâna cân bezleder.³⁴³⁹

Gerçek âşıklar cân ve başa kıyar.³⁴⁴⁰

Âşık cân ve tenden geçmiştir.³⁴⁴¹

Âşık, cânını cânâna tez iletmek ister.³⁴⁴²

Âşık, cân ve ten kaydından kurtulmak için soyunup uryan olmak ister.³⁴⁴³

---

³⁴³²C, tes. 8/4 'Âşıkun zahm-ı mahabbet cânına eyler eser / Āteş-i sūzān-ı mihnet sinesin pür-dāğ ider / Rahm idüp mecruhuna bir kerre kılmazsın nazar / Ya nice senden şikāyet itmesün dil-hastalar / Yoklamazsın hîç var mı dilde dāğm yarasın / Böyle mi gözler güzeller 'âşık-ı bî-çāresin

³⁴³³C, g. 139/5 'İşk ile yek-sıfāt u yār ile yek-zāt olıcak / Eylemez cân u dili rāzına mahrem 'âşık

³⁴³⁴C, tah. 2/4 Ta'ne-i hâsid ile cânımuza yitdük biz / Kendümüzden hele hayret ile gitdük biz / Bilmezüz cevri ü sitemle kimi incitdük biz / Ehl-i dil düşmeni hussāda 'aceb n'itdük biz / Şād olur her biri bir gūne 'azāb olsa bize

³⁴³⁵C, g. 170/1 Vāsf-ı la'l-i yār ile pākīze-gevherdür sözüüm / Cevher-i cân ile kıymetde ber-ā-berdür sözüüm

³⁴³⁶C, g. 169/3 Bir nüktesin işitse eger cân virür kelīm / Ta'rīf-i sihr-i gamzede i'cāzdur sözüüm

³⁴³⁷C, g. 142/5 Biz ol derd ehliyüz maksūdumuz ölmekdür ey Cevrī / Anuñ çün ol tabīb-i cânâ teklīf-i devāmuz yok

³⁴³⁸C, g. 207/4 Tereddüd eyleme tut tīg-ı yāra gerdenüñi / Olur mı 'âşık olan baş u cânı fikrinde

³⁴³⁹H, i. 106/1 'Âşık k'ere maksūda / Cān bezl ede cânâna / Atsa özünü oda / Pervāneye pervāne

³⁴⁴⁰SG, 115/28 Gerçek 'âşık olana / Cān u başa kıyana / Bir şey olmaz bahane / Zamāne dervīşleri

³⁴⁴¹NM, 144/2 Alduñ çü beni benden geçdüm bu cân u tenden / 'Aklum dahi her varum yağmadur alan alsun

³⁴⁴²NM, 110/6 Cānı cânâna tiz ilet kim benüm / İntizārun çekmege sabrum kalīl

³⁴⁴³H, i. 120/11 Cān ü ten kaydından olmağa halās / Soyunup uryān olayın bir zamān

20.51.Cân, gafletten uyandırılmalıdır.

Tendeki her bir kıl (tanesi bile) hayrete gark olurken cân ve dil (gönül) gaflet denizine dalmıştır.³⁴⁴⁴

Cânın yeri gövdedir ve gafletle yatanın gövdesinde cân bulunmaz.³⁴⁴⁵

Cân, gâfil iken binasının viran olduğundan haberi yoktur.³⁴⁴⁶

Cân gafletten uyandırılmalıdır.³⁴⁴⁷

20.52.Cân, tevhid etmelidir.

Nefha-i tevhid ile cân dimağı muattar olur.³⁴⁴⁸

Talip, cânı kıymca uyanır ve tevhid eder.³⁴⁴⁹

Tevhid, cânıdan yapılmalıdır.³⁴⁵⁰

Câna safayı tevhid envârı verir.³⁴⁵¹

20.53.Cân, pîre talip olmalıdır.

Pîr, cânı lezzet akıtır.³⁴⁵²

Cemâl tecellisine talip olan, pîrin cemâline (de) cânıdan talip olmalıdır.³⁴⁵³

Pîrin cemâline ondan talip olmalıdır.^{3454, 3455, 3456, 3457, 3458, 3459}

³⁴⁴⁴AN, terc. 8/1/2 Cân u dil bahr-i gaflet içre talup / Ğark-ı hayretdi tende her bir mü
³⁴⁴⁵NM, 51/2 Şol ki gafletle yatup itmez tarab / Gövdesinde yok mı ola cân ‘aceb / Uşda vahdet
gülleri açıldı hep / Bülbülün efgân idecek çağıdır
³⁴⁴⁶NM, 39/2 Günde bir taşı binâ-yı ömrümün düşdi yire / Cân yatur gâfil binâsı oldu vîrân bî-
haber
³⁴⁴⁷AN, i. 44/1 Gafletden uyar cânı hâzır ola gör hâzır / Bu ‘âleme ‘ibretle nâzır ola gör nâzır
³⁴⁴⁸NM, 162/1 Kalbünü bağ-ı cinân it ravza-i tevhîd ile / Cân dimâğın kıl mu‘attar nefha-i tevhîd ile
³⁴⁴⁹AN, i. 41/5 Ey tâlib olan / Cânına kıyan / Uyuma uyan / Tevhîd ide gör
³⁴⁵⁰H, i. 92/2 Koyup kuru taklîdi / Cândan eyle tevhîdi / Bulmağa her ümidi / Tevhîde gel tevhîde
³⁴⁵¹H, i. 170/5 Hüdâyî kim bula esrâr-ı tevhîd / Olur ol bülbül-i gülzâr-ı tevhîd / Verir cânı safâ
envâr-ı tevhîd / El-Hamdü li’llâh eş-şükrü li’llâh
³⁴⁵²SG, 80/5 Ders-i Ğaybı okıdır / Câna lezzet âkıdır / Hak kokusu kokıdır / Ğayri yolu
neylem
³⁴⁵³SG, 78/1 Ey tecellî-i cemâlün tâlibi / Gel cemâl-i pîre cânıdan tâlib ol / Vey tesellî-i visâlün
râğibi / Gel cemâl-i pîre cânıdan tâlib ol

20.54. Cân-nefes

Nûn ile *kaf* cân değil nefestir.³⁴⁶⁰

Câna nidâ nefesi ile bahşedilir.³⁴⁶¹

Cân, nefese bağlıdır.³⁴⁶²

Âşığı cân eyleyen kâmilin nefesidir.³⁴⁶³

O(cân) gönlündür ve onu diri tutan kâmilin nefesidir.^{3464, 3465}

İsa'nın nefesi cân diriltir.³⁴⁶⁶

20.55. Cân-mürşid/şeyh/veli

Cân, mürşiddir.³⁴⁶⁷

O cân (mürşid), mevcudatın zâtıdır.³⁴⁶⁸

Âşığın şeyhinin şehri cânıdır.³⁴⁶⁹

Şeyhin sevgisi cânıdır.³⁴⁷⁰

³⁴⁵⁴SG, 78/2 Sâlik-i râha gerekdür 'aşk-ı Hak / Merd-i 'aşka hizmet eyle al sebak / Dîde-i Hak-
bîn ile gel Hakk'a bak / Gel cemâl-i pîre cânıdan tâlib ol

³⁴⁵⁵SG, 78/3 Nûr-ı Hak'dur görinen nûr-ı cemâl / Anuñ için yok durur aña misâl / Budur ancak
mazhar-ı küll-i kemâl / Gel cemâl-i pîre cânıdan tâlib ol

³⁴⁵⁶SG, 78/4 Hasta-i hecr olana oldur tabîb / Feyz umar anuñ için cümle ğarîb / Ol durur senden
saña olan karîb / Gel cemâl-i pîre cânıdan tâlib ol

³⁴⁵⁷SG, 78/5 'Aşkına düş gel o zâton rûz u şeb / Keşf ola saña vücuduñ cümle heb / 'Ayn-ı
Rab'dur sanma anı ğayr-ı Rab / Gel cemâl-i pîre cânıdan tâlib ol

³⁴⁵⁸SG, 78/6 'Aşk-ı pîr oldı bu yolda reh-nümâ / Anuñ 'aşkı olmasa olduñ cüdâ / 'Aşk-ı pîrden
ğayrısıdır mâ-sivâ / Gel cemâl-i pîre cânıdan tâlib ol

³⁴⁵⁹SG, 78/7 Ğaybiyâ kim kılsa hakkânî nazar / Cezbe-i Hak cânına eyler eser / 'İlmi koyup
'aynına eyler sefer / Gel cemâl-i pîre cânıdan tâlib ol

³⁴⁶⁰NM, 87/10 Hurûfa bakma andan içerü bak / Nefesdür cân degüldür nûn ile kâf

³⁴⁶¹NM, 31/3 Gel öli iseñ sözlerüme tut kulağın kim / Cân bahş idici nefh-i nidâdan haberüm var

³⁴⁶²C, k. 29/1 'Âlemi bād-ı seher-hîz ki seyrân eyler / Varsa milk-i Yemene her nefesin cân eyler

³⁴⁶³NM, 94/9 Niyâzî'yi cân iden zerresini kân iden / Katresin 'ummân iden nefesidür kâmilüñ

³⁴⁶⁴NM, 94/5 Rûhu'l-kudüs demini âdemde iste anı / Olmuş gönülün cânı nefesidür kâmilüñ

³⁴⁶⁵NM, 94/7 Diri kılan tenleri zinde iden cânları / Kaldıran ölenleri nefesidür kâmilüñ

³⁴⁶⁶AN, i. 102/4 Seherlerde esüp feth-i dehân it / Gel ey 'İsî-nefes ihyâ-yı cân it / Bize dost illerin
bildür beyân it / Haber vir ey sabâ dost illerinden

³⁴⁶⁷NM, 183/2 Gizli sultândur sırr-ı Sübhân'dur / Mürşid-i cânıdur hep makâlâtı

³⁴⁶⁸NM, 88/3 Olur zâtı bu mevcûdatuñ ol cân / Olur bu kevn aña a'zâ vü evsâf

³⁴⁶⁹NM, 183/10 Şehr-i Elmalı cânı bulmalı / Ümmî Sinân'dur şöhret-i zâtı

Hakikat, velinin cânıdır.³⁴⁷¹

20.56.Cânın dermanı/ilacı

Hasta cânna şifa aranır.³⁴⁷²

Cân derdine derman aramalıdır.³⁴⁷³

Sineye çekilen dağ, hasta cânı iyileştirir.³⁴⁷⁴

Riyazât ve eziyet cânndan çekilirse sonunda derde derman bulunur.³⁴⁷⁵

Dermana kavuşmak için cânna çok cebredilmelidir.³⁴⁷⁶

Cânın gıdası, kanaattir.³⁴⁷⁷

Cânın ilacı sevgiliye kavuşamamaktan duyulan gamdır.³⁴⁷⁸

Mesih cânlara merhemdir.³⁴⁷⁹

Cânın dermanı devrandadır.³⁴⁸⁰

Âşığın cânına sağlıktan surûr erişmez.³⁴⁸¹

---

³⁴⁷⁰NM, 183/11 Hubbı cânımda sırrı zâtımda / Savar üstümden hep beliyâyı
³⁴⁷¹NM, 18/22 Hakikat cânıdır ancak velîniñ / Cânından mâ'adâsıdır şerî'at
³⁴⁷²SG, k. 1/56 Olmadı sâkdan dahi derdine merhem 'akıbet / 'Azm-ı şâh itdi ki bula hasta cânına şifâ
³⁴⁷³SG, 97/1 Cân-ı dil derdine dermân isteyen gelsün berü / Künh-i zât-ı Hakk'a 'irfân isteyen gelsün berü
³⁴⁷⁴NM, 151/27 Çek sineñe dağ üzre dağ şol haste cânıñ ola sağ / Şâyed ola tağ üsti bağ yadlar ola yârân kamu
³⁴⁷⁵NM, 151/26 Cândan riyâzât u ta'ab çeksen anı idüp taleb / Olur riyâzâtun sonı derdlerine dermân kamu
³⁴⁷⁶H, i. 128/2 Cânına çok cebr eylesin / Cismin aña kabr eylesin / Eyyüb-veş sabr eylesin / Dermâna ermek isteyen
³⁴⁷⁷C, k. 34/32 Yine bu gamla da gelmez keder dile zîrâ / Hemîşe zâd-ı kanâ'at gıdâ-yı cânıdur
³⁴⁷⁸C, g. 35/5 Dârü-yı sıhhat-ı dil ü cân var ise eger / Cevrî o gonçenüñ yine dürc-i gamındadır
³⁴⁷⁹NM, 166/12 Bilmiş ol âdemdür gelen / 'İsâ'ya hemdemdür gelen / Cânlara merhemdür gelen / Gele Deccâl gele gele / Gör kim senüñ hâlün n'ola
³⁴⁸⁰NM, 158/4 Ta'n eyleme zâhid benüm hâlüme / Dahi eyleme hergiz bu devrânıma / Dermâni devrânda buldum cânıma / Dönelüm 'âşıklar Mevlâ derdiyle
³⁴⁸¹H, i. 124/7 Ne erişdi cânna sağlıktan sürür / Ne makâm-ı râhat olmuşdur kubür / Hiç bir hâl ile bulmadım huzür / Bir onulmaz derde tuş oldum meded

20.57.Câni mutlu eden/sevindiren şeyler

Cân iline dalmayan, mutlu olmaz.³⁴⁸²

Güzel koku cânı rahatlatır, mutlu eder.^{3483, 3484}

Cânı; zarif, güzel sözler mutlu eder.^{3485, 3486}

Cân şiirin inceliklerini sever.³⁴⁸⁷

Cân, udun her bir ince ve kalın telinin nağmesiyle safa bulur.³⁴⁸⁸

Cân müştaktır, seherde teselli bulur.³⁴⁸⁹

İlkbaharın latif rüzgârı cânı arttırır.³⁴⁹⁰

Cân burnunu açıp ilahî gülistanın güzel kokularını koklamalıdır.³⁴⁹¹

Cân; güzel, temiz mekânların verdiği coşkudan feyiz alır.³⁴⁹²

Dil ü cân fezada gizli olan güzelliğe vâkıf olunca mesrur olur (sevinir).³⁴⁹³

Dil ü cânı safa (mutluluk) feyzi(ne vasıl olur) eyleyince sevinir.³⁴⁹⁴

Cânın kendisi cebre doyamaz.³⁴⁹⁵

³⁴⁸²SG, 74/4 Cân iline talmayan Hak dadını bulmayan / Bu sûretde gülmeyen soñra gülesi değil
³⁴⁸³C, k. 29/2 Ne yemen lütf-i hevâsiyle vezân olsa sabâ / Neşr-i büy-ı dem-i cân-perver-i Rahmân eyler
³⁴⁸⁴C, g. 130/3 Etrâf-ı bâğa kılmada neşr-i şemîm-i gül / İtmekde rûhî râyiha-i cân-fezâ latîf
³⁴⁸⁵C, k. 30/46 Ayâ memdûh-ı erbâb-ı sühan kim tütî-i tab'a / Nikât-ı midhat-ı cân-perverün sükkerden a'lâdur
³⁴⁸⁶C, k. 26/3 Bulur lütf-ı kelâmından safâ-yı cân u dil âdem / İder hulkı mutayyeb hâtırın ednâ vü a'lânun
³⁴⁸⁷C, g. 75/5 Cevrî nikât-ı şî'rüm idenler nedîm-i cân / Mecnû'a-i letâyif-i esrâr buldılar
³⁴⁸⁸C, k. 28/9 Destine 'üdün alup şeddini sâz itse virür / Zîr ü bam nağme ile cânâ safâ her bir târ
³⁴⁸⁹AN, i. 102/5 Demûnden her seher ey peyk-i Hallâk / Alur enfâs-ı Rahmâniyye 'uşşâk / Teselliler bulunca cân-ı müştâk / Haber vir ey sabâ dost illerinden
³⁴⁹⁰C, k. 12/5 Bu mevsimde hayât-ı nev bulur 'âlem ki her demde / Nesîm-i cân-fezâ mânend-i rûh ecsâma sârîdür
³⁴⁹¹AN, terc. 8/1/5 Cân meşâmını feth idüp alı gör / Gülsitân-ı İlâhîden hoş-bü
³⁴⁹²C, kıt. 63 Oldı hakkâ bu müferrih câmekân / Nüzhet-âbâd u behîşt-i câvidân / Böyle zîbâ cây-gâh-ı pâkde / Feyz alur dâyim safâdan cism ü cân
³⁴⁹³C, tar. 67/8 Ol kadar sahn-ı fezâsında letâfet muzmer / Ki ider bast-ı hevâsı dil ü cânı mesrûr
³⁴⁹⁴C, tar. 81/3 Ki eyler dâyimâ feyz-ı safâsı / Dil ü cânı nişât-âmîz ü mesrûr

Cânın neşesi ebedi şevktir.³⁴⁹⁶

Huzura gayb ile gelindiğinde cânâ lezzet gelir.³⁴⁹⁷

Cân gözden çok gamzeden büyülenir.³⁴⁹⁸

20.58.Zâhid ve zamane dervişleri cânı bilmezler.

Zâhid, içerideki cânâ bakmaz.³⁴⁹⁹

Zâhidler cümlemin cânını inkâr eder.³⁵⁰⁰

Zamane dervişleri cânın yolundan usanmıştır.³⁵⁰¹

Cânın lezzetini zamane dervişleri tatmaz.³⁵⁰²

Zamane dervişleri cân u ciğer dağlamaz.³⁵⁰³

Zamane dervişleri cânın amelini yapmazlar.³⁵⁰⁴

20.59.Bir şeyi cânla/cândan yapmak

Âşık Allah'a cânâdan talip olmak ister.³⁵⁰⁵

Hakk (Allah) yoluna cânla hizmet edilir.³⁵⁰⁶

Âşık, Allah'ın visaline cân atar.³⁵⁰⁷

---

³⁴⁹⁵C, g. 247/2 Dil râm degül sabra cân hod doyamaz cebre / Ol derd ile şad pâre bu hicr ile pür-yâre
³⁴⁹⁶C, g. 45/1 'İşk-ı ezeli mâye-i âb u gülümüzdür / Şevk-ı ebedî neşve-i cân u dilümüzdür
³⁴⁹⁷SG, 16/1 Ğayb ile huzûra gel cânına olsun lezîz / 'Aybı gider kendimden 'irfâna olsun lezîz
³⁴⁹⁸C, g. 119/3 İtmezdi çeşm-i sâhiri teshîr-i cân u dil / Ol gamze olmasa sebak-âmûz u hîle-bâz
³⁴⁹⁹NM, 89/1 Zâhidâ sûret gözetme içerü gel cânâ bak / Vechi üzre gör ne yazmış defter-i Rahmân'a bak
³⁵⁰⁰SG, 93/5 Cümlemin cânın Ğaybî zâhidler inkâr ider / Sahraya düşen tamlâ 'ummânı neden bilsün
³⁵⁰¹SG, 115/16 Cân yolundan osanur / Ten yolına boyanur / İşini bitti sanur / Zamâne dervîşleri
³⁵⁰²SG, 115/4 Tenden ilerü gitmez / Ânûñcün işi bitmez / Cân lezzetini tatmaz / Zamâne dervîşleri
³⁵⁰³SG, 115/15 Gice gündüz ağlamaz / Cân u ciğer tağlamaz / Ere gönül bağlamaz / Zamâne dervîşleri
³⁵⁰⁴SG, 115/9 Gönül nedür bilmedi / Hakk'ı anda bulmadı / Cân 'amelin kılmadı / Zamâne dervîşleri
³⁵⁰⁵NM, 42/4 Cândan saña tâlib kıl her tâ'ate râğıb kıl / Bir pîre müsâhib kıl hidmet yolını göster
³⁵⁰⁶H, i. 104/2 Menzil uzaktır himmet et / Cân ile yolda hidmet et / Varın nisâr-ı Hazret et / Gel Hakk'a pervâz edelim

Cânâna cânla talip olunur.³⁵⁰⁸

Sâdık, cânla âşık olur.³⁵⁰⁹

Cânâna cândan âşık olunur. Cânda, cânân gizlidir.³⁵¹⁰

Akraba âşığın sözünü cânla dinler.³⁵¹¹

Sıdk ile yapılan duaya evtâd-ı efrâd (Ricâlullah) cânla âmin der.³⁵¹²

Cânla yapılan dua; alınan bahşış ve ihsanları övmekten evladır.³⁵¹³

Cânın bulunmadığı bir iş samimiyetle yapılmış sayılmaz.³⁵¹⁴

Âşık çok istediği bir şeyi cân ve diliyle (gönül) talep eder.³⁵¹⁵

Âşıklar şeyhinin sözünü cân ile tutar.³⁵¹⁶

20.59.1. Zikir cân ile yapılmalıdır.

Cân, zikrullah ezharıyla irfânın mazharı (göründüğü yer) olur.³⁵¹⁷

Cânlara cân, zikrullâhtır.³⁵¹⁸

³⁵⁰⁷AN, i. 39/5 Nürî visâle cân atar ağlar yasına dem katar / Dīvâneler şeklin tutar hayrân-ı zikru'llâh olur

³⁵⁰⁸AN, i. 130/5 Nürî'ye eger nür-ı Hudâ ola nümâyân / Kevneyni taleb eylemede ola peşimân / Cân ile cenân ile ola tâlib-i cânân / 'Âlemde 'aceb 'izzet olur 'ışk-ı İlâhî

³⁵⁰⁹H, i. 10/5 Cân ile olup 'âşık / Yolunda olan sâdık / Kıl vuslatına lâyıq / Lütf et meded Allah'im

³⁵¹⁰AN, i. 43/1 Cânâna cândan 'âşık ol kim cânda cânân gizlidir / Ma'şûkuñı kalbünde bul ol hânedede hân gizlidir

³⁵¹¹SG, k. 1/51 Gerçi bu temsîlimüz eb'âd görünür eb'âda / Cân ile dilden kabul eyler velâkin akrabâ

³⁵¹²C, k. 18/47 Sıdk ile başla dü'â itmege şimden soñra / Tâ aña cân ile âmin diye evtâd-ı efrâd

³⁵¹³C, k. 17/18 Vasf olunmaz 'atâ vü ihsâmı / Cân u dilden dü'âsı evlâdur

³⁵¹⁴H, k1. 35. Aceb mi Ka'beden eşref olursa kâmilin kalbi / Bunu cân ile isgâ et efendi kavli-i sâdıkdır / Binâsı Ka'be'nin mahlûk işidir seng ü hâk ile / Gönül hod dest-i kudretle yapılmış sun'-i Hâlik'dir

³⁵¹⁵NM, 121/2 Ol vechile ki cân u dili pür-taleb olsa / Dise ne zamân ağara yâ Rab dil-i karam

³⁵¹⁶NM, 60/3 İzinden ırmaz gözünü cân ile tutar sözünü / Görmege iver yüzünü eglencesi tevhîd olur

³⁵¹⁷H, i. 162/2 Servi-asâ cânân olur / Cân mazhar-ı 'irfân olur / Kalbin bahâristân olur / Ezhâr-ı zikru'llâh ile

³⁵¹⁸AN, i. 115/2 Zikru'llâh cânlara cândur / Derdli dillere dermândur / Allâh'dan bize ihsândur / Yanalum zikru'llâh ile

Cân, cânânı zikirle bulmuştur.³⁵¹⁹

Cân, Hakk (Allah) zikrine talip olmalıdır.^{3520, 3521, 3522, 3523, 3524}

Hakikat hazinesine kavuşmak, marifet cennetine girmek isteyen Hakk (Allah) zikrine cân u dilden (gönül) talip olmalıdır.³⁵²⁵

Hâlık (Allah) cân u dilden zikredilir.^{3526, 3527, 3528}

Zâhid, zikir meclisinin cânı acı gelmesine neden olur.³⁵²⁹

20.60. Cân Kavramı İle İlgili Ayrıca Bkz:

“Gönül ve cân” (Bkz: Gönül)

³⁵¹⁹NM, 116/2 Niçün sevmeye cân anı ki anda buldı cânânı / Yıkıldı kal'a-ı küfrüm yapıldı dînüm İmānum

³⁵²⁰SG, 77/2 Zikr-i Hak'dan dilüni itme cüdâ / Tâ'ire dilden dile feyz-i Hudâ / Kıl tazarru' cân u başı it fedâ / Zikr-i Hakk'a cân u dilden tâlib ol

³⁵²¹SG, 77/3 Niceye dek bu hevâ ile heves / Murğ-ı cânı idesin cismüñ kafes / Gel nefes tut Hak ile ol her nefes / Zikr-i Hakk'a cân u dilden tâlib ol

³⁵²²SG, 77/5 Mâ-sivâdan kalbüni gel halvet it / Sırruña 'aşkıdan cilâ vir celvet it / Hakkıla Hak'dan Hak'a gel vuslat it / Zikr-i Hakk'a cân u dilden tâlib ol

³⁵²³SG, 77/6 Her kimüñ olsa dilinde zikr-i Hak / Lâ-cerem düşer anuñ kalbine Hak / Zikr ü fikr ile bulunur sırr-ı Hak / Zikr-i Hakk'a cân u dilden tâlib ol

³⁵²⁴SG, 77/7 Zikr-i Hakk ile olursa kim enîs / Ğaybiyâ Hak'dur aña lâ-bud celîs / Meclis-i Hak'dur nefâyisden nefîs / Zikr-i Hakk'a cân u dilden tâlib ol

³⁵²⁵SG, 77/1 Ey Hakîkat gencine irsem diyen / Zikr-i Hakk'a cân u dilden tâlib ol / Ma'rifet cennetine girsem diyen / Zikr-i Hakk'a cân u dilden tâlib ol

³⁵²⁶H, i. 166/1 Cân ü dilden Hâlık'ı zikr edelim / Hoş sa'âdet ehli etmiş Hak bizi / Lütf -ı bî-pâyânına şükr edelim / Hoş sa'âdet ehli etmiş Hak bizi

³⁵²⁷H, i. 218/4 Hüdâyî lütf-ı Hakk'ı fikr edegör / Kemâl-i fazlına hem şükr edegör / Hudâ'yı cân ü dilden zikr edegör / Ki zikr-i Hak hayât-ı câvidândır

³⁵²⁸H, i. 148/3 Hakk'ı cânıdan edip taleb / Tâ'atda olup rûz u şeb / Aceb nice ola yâ Rab / Hâlim deyü ağlar var mı

³⁵²⁹AN, i. 27/4 Meclis-i zikri gelüp cânumuza telh itdün / Ravza-i cenneti 'âşıklara itdün düzah

21. CÂNÂN

21.1.Cânânın evsafı

Cânân sâdıktır, maarif ehlidir. Ona karşı hissedilen aşkın davası lafız ve ağıza sığmaz. Âşık, cânânın rızasını gözler. Aşk, cânânın cemâinden başka cemâle bakmaya rıza göstermez. Âşık, cânânın yüzünün rengiyle renktaş olan şaraba kanmışsa da gönül, cânâna kavuşmak için ihtiyaç duyduğu takatı cânında bulamamıştır.

Cânân, güzelliğini göstermek için âşığının fakirliğini göstermesini ister. Cânânın aşkı simurga ve ağaca teşbih edilir. Sır nâdâna izhar edilirse cânân elden gider.

Cânânın saçında küfür, yüzünde ise Kur'ân'ın manası vardır. Cânânın yanağı ve beni halkı ehl-i iman diye ikiye bölmüştür.

Âşığın gözüyle değerlendirildiğinde cânâna ait her şeye bir çeşit kutsallık atfedildiği görülür. Cânânın mekânının her bir köşesi, âşığa beytü'l-harem ve Kâbe-i ulyâ gibidir.

Cânân dîdârına talip olana Firdevs cenneti ile meyhane birdir. Cânânın beninde cânın sırları saklıdır.

Özellikle Cevrî'de cânân kavramı etrafında geliştirilen düşüncelerde, kavramın divan şiiri mazmunlarıyla ilişkilendirildiği dikkati çekmektedir.

21.2.Cânân kimdir?

Şairlerin cânânın kimliği hakkında farklı düşünceler geliştirdikleri görülmektedir. Bunlara göre cânân, hakikatte insanın gönlündeki cân içindeki cânıdır, Hz. Yakub'a göre Hz. Yûsuf, bülbüle göre güldür.

Cânânın yüzündeki nikap cânın gözüne perde olursa da o nikap âşıkların cânânın yüzünü görmesini engelleyemez. Cânânın perdesi, şevk ile sema ve aşk ile devran edip siva elbisesinin yakası yırtılınca kalkar.

21.3.Cânân, Allah'tır.

Lafza-i celâl'in, şairlerin cânân olarak tesmiye ettiği bir kavram olarak değerlendirildiği görülmektedir. Cânân Allah'tır. O, cânın cânânı; cânânın cânıdır. Cânân, şeş cihetten bî-cihettir. Cânân, âşığı zâkir iken mezkûr etmiştir. O, sırf vahdet kadehini içirdiğinden mestânele bir nefeslik vakit için bile sarhoşluktan ayrılmamıştır. Cânânı gönlünde mihman eden, vahdet şarabı içer, vuslat kelamı dinler ve kalbini sivadan uzaklaştırır.

Cânânın veçhini bilen, her şeyde Allah'ı sezer ve Allah'a, cânânın vuslatı anılarak dönüldüğünü bilir. Allah'a ancak cânân ile zevk üzere olanlar vâsıl olabilir. Allah'ı zikredince cânân cânâna gelir.

Cânâna vahdette kavuşulur. Gözünü açan, özünü cânâna veren âşık, cânân olan Allah'ın yolunun toprağına secde eder, zikrullahın etkisiyle fena meydanına girer. Bu aşamadan sonra Allah'ın varlığı her şeyde sezilince, âşığın ve irfânın aslında var olmadığı anlaşılır ve aslında âşıkta gören, işiten cânân olan Allah'tır. Âşıkta âşığın cânının cânânı olan Allah zikreder. Cânân, kişiye (kişinin kendisinden) kendisinden daha yakındır.

21.4.Cânân, Hz. Peygamber'dir.

Cânân, cânlara cânân olan Hz. Peygamber'dir. O, mucize nefeslidir ve onun konuştukları Cebrâil'in gönlündeki sırları açığa çıkarır.

21.5.Cânân, cânın cânıdır.

Şairlerin cânânın kim olduğu hakkındaki tasavvurlarından biri de onun cânın cânı olduğudur. Cânânın cân paresi vardır. Cihânın cânı, cânâna bağlıdır. Cânân, cânın duyduğu *limenil mülk* sözünü duyar. Cân cânânı özler. Cânâna talip olan cân ile birlikte olmalıdır. Cânân tecelli ederse cân teselli bulur.

21.6.Cânânın yeri gönüldür.

Cânân ile gönül arasında geliştirilen anlam ilişkilerinde cânân kavramıyla çoğunlukla Allah'ın kastedildiği anlaşılmaktadır. Bu düşüncelere göre cânân; gönül

alan, kulunu şeyda kılan ve kırık gönülde mekân tutan Allah'tır ve o, gönül ehlini müstağni kılar.

Cânânın iştiyâkı gönül evini doldurmuştur. Gönül, kendisini karşısında çaresiz hissettiği cânânın haberini gözler. Gönül, cânânın yüksek şanını görmelidir.

Cânân-gönül ilişkisinde cânânın Allah'ın dışında (bir insan, özelde de bir kadın) sevgili olarak değerlendirildiği ve sadece Cevrî'de tespit edilen düşüncelere göre ise cânân saçları ve gamzesi ile gönlü sevdaya düşürüp sarhoş etmiştir.

21.7.Cânân-dünya

Cânân sevgisi kendisi galip olan kişi dünya zinetine değer vermez. Cânânın gözü dünyada fitneye sebep olur, dünyayı yıkar.

21.8.Cânân, belalıdır.

Cânân ile birlikte anılan başka bir kavram ise beladır. Tasavvuf şiirinde daha çok dünyaya (Bkz: Bu çalışmada Dünya kavramı) ait hususiyetlerin sıfatı olarak kullanılan bu kavramın; âşığı huzursuz eden, çaresiz bırakan cânân ile de ilişkilendirildiği görülmektedir.

Cânân oka teşbih edilen bela okunu âşığa atar, âşık cânândan geldiği için ona katlanır. Başka bir tanıma göre bela, cânânın lütuf kadehine susamaktır. Bela, cânânın kaşlarında, sarhoş bakışında, gamzesinde, külahında, gözünün korkusundadır. Hâl böyle olunca cânânın bakışıyla aşına olmak isteyen belayla dost olmalıdır. Bunu bilen âşık için cânânın belası bir devlettir, ayrıca cânân; vuslatı arzulayan âşık, derde düşüp ağlayınca güler.

21.9.Cânân, âşığa cevr eder.

Cânân, âşıklara cevr eder, onların bağrında yaralar açar. Cânânın gamı cânı zayıf ve bitkin düşürse de cânânın cevrine katlanıp derdi artan âşığın akranları içinde pâyesi artar.

21.10.Cânân-ağyar

21.10.1. Ağyardan sakınan cânâna kavuşur.

Kesrette olan, cânânı ağyar sûretinde görür. Cânâna kesret olan ağyardan kurtulup vahdet illerine gidenler, ulaşır. Cânâna kavuşmak isteyen, ağyardan sakınır, ona aldanmaz ve sırrını açmaz. Âşık, cânâna ve onun sınırsız lütuflarına kavuştuktan sonra ağyarı terk eder ancak bunun için de cânânın inayetine muhtaçtır.

21.10.2. Cânân, ağyara ilgi gösterir.

Cânân, cemâlini ağyara her sabah güneş gibi arz eder, ağyara sürekli kerem ve ihsan gösterir, ağyara zerrece sitem etmez. Âşığa göstermediği ilgiyi bigâneye gösterir. Cânânın ağyara bu derece ilgi göstermesi ise âşığı yaralar. Başka bir düşünceye göre ise cânânın lütfu ve azarlaması âşığa ve rakibe aynıdır. Hatta Nûrî'de geçen düşünceye göre ağyara karşı âşıklarına ihsan eder.

21.11.Cânânın dudağı

21.11.1. Cânânın dudağı Mesih'e benzer.

Cânânın dudağı, edebiyatımızda ölüleri diriltme mucizesiyle hakkında mazmunlar geliştirilen Hz. İsa ve onun dudağına teşbih edilmiştir. Cânânın dudağı kutsal nefesli İsa'dır ya da cân bağının, İsa sözlü papağanıdır. Onun dudaklarından dökülen sözlerdeki sırlar, Cebrâil'in, Hz.İsa'ya söylediklerinden başkası değildir. Cânânın sözünün bir feyzi binlerce İsa'nın nefesine cân verir. Hatta âşık, cânânın dudaklarını anlatmaya başlasa, sözleri İsa'nın kulağına kadar gider.

Şairler cânânın dudağıyla Hz. İsa'nın dudağını kıyas ettikleri kimi düşüncelerde cânânın dudağını daha üstün tutmuşlardır: Cânân, kelâmın rûhunu gösterdikten sonra Mesih'in nutkunun etkisi kalmaz. Cânânın lebinin meziyetlerinin zevkini alan, Hz. İsa ile arkadaş olmak istemez.

21.11.2. Cânânın dudağı sırları ifşa eder.

Cânânın lebi, manâya sûret verir. Cânânın lebi, ağzın mealinin sırrı, canın sırlarını söyler. Dudak lâl'e ondan çıkan sözler ise inci ve elmasa teşbih edilir. Cânânın dudağı her ne kadar ruhun konuşması ise de o ruhtan da gizlidir. Hatta âlemde mübhem bir mana kalmasa da dudak, cânânın hikmetinin sırlarını bilenlerin sorduğu konudur. Onun sırlarının lütfunu nükteli söz sahipleri bile bilmez.

21.11.3. Âşık, cânânın dudağını düşünür.

Cânânın dudağını Allah'ın hikmetleri besler. O sebeple onun dudağının sırlarını bilmek, Allah vergisi bir hâl ile mümkündür.

Cânânın dudağını vasfetmek, söze ruh verir. Âşığın söz söylemesinin ardındaki en büyük motivasyon, cânânın tatlı söz söyleyen lebidir. Onun dudaklarının vasıflarını söylemek, âşığın sözlerini cevher hâline getirir. Âşık, cânânın lebini tasvir etmeyi iş edindiği için onun sözleri şeker gibi olur, bundan dolayı ehl-i nazma mutluluk verir, icâz kulağına küpe olur. Hatta âşıktan cânânın dudağının sırlarını dinleyen Cebrâil, gönülleri çağırıp hayran eder.

Cânânın dudağı âşık için cân çeşmesidir, cânân dudaklarıyla cân verir. Bunu bilen âşık ondan derman umar, sevgilinin sarhoş edici neşesine heves eder. Hatta onu düşünürken bile gizli bir feyz alır. Onu düşünmek bedene cân getirdiğinden gönül sürekli cânânın dudağını düşünür. Cânânın dudağını düşünmek âşığın gözünü ve gönlünü kanatır. Hatta âşık cânânın dudağına vuslat için cânını vermeye hazırdır.

Âşığın sözlerinin nüktesinin nazik hayali olan cânânın lebi, şairin sözleri gibi, bilinmez bir dil ile konuşur. Âşık için en büyük lütuf, cânânın goncaya benzeyen dudağıyla tebessüm etmesidir. Cânânın lebini düşünmenin tutkusu, âşığın gönlünü ateş tabiatlı bir cevhere dönüştürür.

Cânânın dudağı naz çiçeğinin goncasıdır, suskunken bile tebessüm ile konuşur. Cânânın dudağı, lütuf çeşmesinin tatlı suyunun bir damlasıdır. Cânânın kadehiden içen cân zevkini tadar. Onun dudağına meyleden âşık sahbaya düşmüştür.

Onun feyzine alışkın olan âşığın ağzı, âb-ı hayvanla konuşmak istemez. Cânânın dudağının teşbih edildiği bir başka unsur da kadehtir. Âşık, cânânın kadehe benzeyen dudağına hasrettir. Onun dudağının kadehinden arzu mutluluğu gelse bile hasretin zehriyle arzu kadehi dolmazdı. Cânânın dudağının heveslisi onu kevsere dönüştürür.

21.12.Cânân öldürür.

Cânân ile halvet olmak âşık için bir ölüm sebebidir. Cânânın gamzesi yâr ve bîgane gözetmeksizin herkesi öldürür. Böylece cânân âşığın kan pahası olur. Kana kaseden cânân, dermanı olmayan bir derde düşen cânın kurban oluşuna aldırılmaz.

21.13.Cânâna kavuşabilmek için cânandan geçilmelidir.

Cânâna kavuşmanın önündeki engel cânıdır. Câna kıyılmadan cânâna kavuşulamaz. Cânânın veçhini görüp onu gerçekten seven âşık, onun sohbetine ermek için bile cânına kıymaya hazırdır. Hatta bunun için acele eder. Cânâna kavuşma olmayacaksa âşık için cânın bir değeri yoktur. Zâhid ise cânı olmadığı için, cânânı bilmez.

21.14.Cânân, cân alır.

Cân, ten tahtıdır; cânân ise cân tahtıdır. Cânâna ulaşmanın önündeki en büyük engel cânıdır. Cânânın misk kokusu cânı etkiler. Âşık, cânından vazgeçerse cânâna ulaşabilir. Cânânın güzelliğinin şevki âşığa cân verdirir.

Cânânın âşığın canını alırken kullandığı silahı gamzesidir. Âşık o gamzeye muhatap olmak için varından ve cânından geçmeye râzıdır. Hatta âşığın aşta seçkin bir makama kavuşabilmesi için cânânın gamzesine cânını vermeyi kabul etmesi iktiza eder.

Cân sevgilinin bir bakışına feda edilecek ülkeye benzer. Cânından geçmeyen âşık, cânâna kavuşamaz. Cânânın güzelliğini bir an seyretmeye bedel olarak cân verilir.

Bütün bunların aksine Cevrî’de geçen bir düşünceye göre ise cânân, cânını hiçe sayan âşık ile âşinalık etmez.

21.15.Cânân, gamzesi ve gözüyle kendine âşık eder.

Cânânın cemâline ancak mâsivadan göz yumanlar bakabilir. Onun bir bakışına âlem cânından ümit keser. Cânânın güzelliği bencil aklı aşka boyun eğdirir. Cânân göze âşk eder. Cânânın gamzesine gönül âşk u niyaz eder. Cânânın gözünün evsiz yurtsuz bırakmadığı gönül kalmamıştır. Gönülün sınırlarını cânâna âşk şarabıyla sarhoş olan âşık, açar. Cânânın aşkının neşesi o kadar cezbedicidir ki gam, âşıkların gönlüne âşık olur. Gönül cânânın gamzesine âşinadır.

Cânânın gamze okunun korkusundan âşık hâlini arz etmeye cân bulamaz. O, bakışıyla gizli gizli söyleşse bile âşık bunu cân ve gönül kulağıyla işitebilir

21.16.Âşık, cânân ile vuslat ister.

Allah yolunun âşıkları, sâdıkları cânâna mutlaka kavuşacaklardır. Âşık, cemâliyle kendisini mesrur eden cânân ile vuslat ister, ona itaat eder, ancak ondan bir şey istemez, Allah'tan umar. Âşık, cânânın rızasından sakınır. Âşık bütün mertebeleri tamamlayınca cânân ona cân olur. Cânân görülünce Allah denilerek âşkla tekbir getirilir.

Cânâna vuslatı duyduğundan beri, hem okur hem yazar olan âşık, gönlünü şerha şerha edenin cân mı yoksa cânân mı olduğunu ayırt edememese de cânâna fakrını, düşkünlüğünü daima arz etmelidir.

Cânânın la'li olan âşığın sözleri, âşıklar için âbı-ı hayvandır. Cânânın yüzü, âşığın gözüne sevgilinin ayağının tozunu sürme olarak çekmesinden sonra görülebilir.

Cânân kendisine kavuşmayı arzulayanı gama terk etmez. Âşığın hâlini anlayıp tutkusunu bilen cânân, ondan gelecek haberleri cân kulağı ile dinler ve âşığın kendisine habersizce gelmesini ister. Nûrî'de geçen bir düşünceye göre âşığın cânânı dünyadır.

21.17.Cânânın yeri neresidir?

Cânâna bir mekân atfetme konusunda şairlerin farklı düşünceler geliştirdikleri görülmektedir. Bu düşüncelere göre âşık, cânânın nerede olduğunu bilmesede isterse cân cânânı bulur. Cânân, cânâna cândan âşık olan canda gizlidir. Âslında âşık cânânın kendinde veya yüksek ve alçak her nereye baksa orada olduğunu görür.

21.18.Cânân, il/ülkedir.

Cânân bir il/ülkedir ya da onun ülkesi vardır. Onun ilinde güzellik için vergi alırlar. Cânânın ili dost gülistanıdır, hayat iklimidir, onun gülleri solmaz. Bâd-ı sabâ cânân illerinden haber verir. Cânânı bulan, Süleyman mülküne dönüp bakmaz. Nûrî'de geçen bir düşünceye göre cânâneler, cân mülküne mâliktir.

21.19.Cânâna bir kılavuz ile varılır.

Cânâna ancak bir kılavuz ile varılabilir. Cânâna cân olmak için pîre kul olup onu takip etmek gerekir. Ayrıca cânâna yoklukla varılır.

21.20.Cânânın gözü sihir yapar.

Cânân ile ilişkilendirilen başka bir kavram ise gözdür. Cânânın gözü, derin sırların konuşma kuvvetidir, cân ve dile (gönül) sihir yapar. Kalenderî olan cânânın gözü bazen cân u gönül ülkesinin bekçisi bazen de fitne askerine rehberdir. Cânân onu niyaz ettiğinde gösterir. O, eline kadeh almadığı ve meyhaneye gitmediği hâlde sarhoştur.

21.21.Cânân Kavramında Edebî Düşünceler

21.22.Cânânın evsafı

Yâr (cânân), sâdıktır.³⁵³⁰

Maarif ehli yârdır (sevgili).³⁵³¹

³⁵³⁰H, kl. 45/2 Gâr-ı sadrım Habîb'im olalı 'aşkın nihân / Başını üstünde hamâm-ı gam yapıpdır âşiyân / Ankebût-ı dâğ-ı mihnet perde çekmişdir aña / Bu değildir gördüğün ey yâr-ı sâdik her zamân / Âfitâbım bir hilâl-ebür kulundur mâh-ı nev / Âsumân şeh-nişinindir sipihridir nişân / Dolanır her şeb çerâğ-ı encüm ile kevkebi / Bir tarîk ile saña yol bulmak ister keh-keşân / Şâne ile âşinâ olup sabâya uymasa / Dostum çıkmazdı başdan kâkûl-i anber-feşân / Müşkilin es-sabru miftâhü'l-ferecle hâil edip / Ba'de usrin yûsr fikriyle nazar kıl her zamân / Süret-i bî-ma'nîden pâk eyleyip dil deyrini / Halvet ü celvetde zikru'llâhı et vird-i zebân

Cânân aşkının davası lafız ve ağıza sığmaz.³⁵³²

Maşukun (cânân) rızası gözlenir.³⁵³³

Aşk, yârin (cânân) cemâlinden başka cemâle bakmaya rıza göstermez.³⁵³⁴

Sevgilinin (cânân) yüzü saf taze şarabın rengi (gibi kırmızıdır). Cân u dil (gönül) gülşeni (şarabın) o feyziyle suya kanar.³⁵³⁵

Gönül, cânında tâkât kalmamış, bundan teselli bulmamış ve cânâna kavuşmamıştır.³⁵³⁶

Sevgili (cânân); güzelliğini, fakirliğini dile getiren yalvarma gözüne gösterir.³⁵³⁷

Cânânın aşkı simurg gibidir.³⁵³⁸

Cânân, servi gibidir.³⁵³⁹

Cânân; sır, nâdâna (câhil) izhar edilirse, elden gider.³⁵⁴⁰

Âşık, küfrü yârin (cânân) saçında bulmuştur.³⁵⁴¹

³⁵³¹H, i. 107/2 Tecellâ Rabbüne'l-Mennân / Lehû fi-küllî yevmin şân / Rumûzu eyleyen iz'ân / Ma'ârif ehli yâr ancak

³⁵³²AN, mu. 5/1 Tahrîr-i nokta-i 'ışk cümle zamâna sığmaz / Eşvâk-ı âh-ı 'uşşak fehm ü gümâna sığmaz / Sırr-ı mahabbetu'llâh rûh u cenâna sığmaz / Da'vî'-i 'ışk-ı cânân lafz u dehâna sığmaz / Vâsf-ı sıfât-ı Bârî şerh u beyâna sığmaz

³⁵³³H, i. 65/4 Kâmiller yolunu izle / Ma'sûkun rızâsın gözle / Sırrını nâşiden gizle / Hâlini kimse bilmesin

³⁵³⁴AN, i. 71/2 'Âlemde âşikâr ola yârûn cemâli çün / Ğayrı cemâle bakmağa olmaz rızâ-yı 'ışk

³⁵³⁵C, g. 187/1 Gül-i rüyuñ yine sır-âb-ı mey-i nâb olsun / Gül-şen-i cân u dil ol feyz ile şâd-âb olsun

³⁵³⁶AN, i. 87/2 Cânâna vâsil olmadı cânında tâkat kalmadı / Andan tesellî bulmadı bir pâre gönlüm n'eyleyem

³⁵³⁷SG, 45/4 Züll ü fakrı pîşe kıl 'arz it hemîşe ihtiyâc / Gösterür çeşm-i niyâza hüsnini ol rüy-niyâz

³⁵³⁸AN, mu. 5/3 Şâh oldı çünki 'âşık Rûm u hünüd içinde / Añıldı heybet-i 'ışk cümle cünüd içinde / Keşf oldı küntü kenzen nûr-ı şühüd içinde / Sîmurğ-ı 'ışk-ı cânân kâf-ı vücüd içinde / Uçmağa bâl açarsa kevn ü mekâna sığmaz

³⁵³⁹H, i. 162/2 Servi-asâ cânân olur / Cân mazhar-ı 'irfân olur / Kalbin bahâristân olur / Ezhâr-ı zikru'llâh ile

³⁵⁴⁰NM, 66/1 Sırrını nâdâna izhâr itme cânân elden gider / Bülbül-i şüride olma gülsitân elden gider

³⁵⁴¹NM, 72/2 Küfr ü imân gussasından kurtulup yârün bu gün / Şol ruh u zülfünde bulduk küfr ile imânımız

Dilber'in (cânân) veçhinde Kur'ân'ın manası yazılıdır.³⁵⁴²

Sevgilinin yanağı ve beni halkı ehl-i iman diye ikiye bölmüştür.³⁵⁴³

Sevgilinin (cânân) mekânının her bir köşesi, safa ehline (âşık) Beytü'l-Haram ve Kâbe-i ulyâ gibidir.³⁵⁴⁴

Yâr (cânân) dîdârına talip olana Firdevs cenneti ile meyhane birdir.³⁵⁴⁵

Sevgilinin (cânân) beninde cânın sırları saklıdır.³⁵⁴⁶

21.23.Cânân kimdir?

Cânân, cân içinde cânır.^{3547, 3548, 3549, 3550, 3551, 3552, 3553}

Cânân hakikatte insanın gönlündeki cânır.³⁵⁵⁴

³⁵⁴²NM, 21/4 Vechüñ üzre yazılan ma'nâ-yı Kur'ân'ı gören / Eylemez evrâk içinde lafz-ı Kur'ân ile bahs

³⁵⁴³NM, 186/4 Hadd ü hâlün iki bölmiş bu cihānuñ halkını / Birini kâfir birini ehl-i imān eyledi

³⁵⁴⁴C, terk. 3/IV/2 Ol küy-i mükerrrem ki safâ ehline olmuş / Her küşesi Beytü'l-haremi Ka'be-i 'ulyâ

³⁵⁴⁵C, g. 2/3 Tâlib-i dîdâr-ı yâram mest-i şevk-ı vuslatam / Gülşen-i firdevs ile mey-hâne yek-sândur baña

³⁵⁴⁶C, g. 223/3 Münderic nokta-ı hâlünde rumüz-ı dil ü cân / Nüşa-i hüsnüñi gördük biraz icmâl üzre

³⁵⁴⁷AN, mu. 3/1 Kişver-i ten içre ol kim cânı bilmez kandadır / Kimdür ol Mısr-ı vücüduñ hânı bilmez kandadır / Seyr iderken sûret-i Rahmân'ı bilmez kandadır / Cân içinde cân olan cânânı bilmez kandadır / Sırr içinde sırr olan sultânı bilmez kandadır

³⁵⁴⁸AN, mu. 3/2 Men 'aref sırrına vâ'iz çünki 'ârif olmadı / Bilmedi ümmü'l-kitâb'ı pür-ma'ârif olmadı / Nahnü akreb'den murâdu'llâha vâkîf olmadı / Cân içinde cân olan cânânı bilmez kandadır / Sırr içinde sırr olan sultânı bilmez kandadır

³⁵⁴⁹AN, mu. 3/3 Çün işâret fehmi idüp kavs-i kazâyı añlamaz / Kabe kavseyñ'e irüp sümme denâ'yı añlamaz / Kalbi Beytu'llâh idüp anda safâyı añlamaz / Cân içinde cân olan cânânı bilmez kandadır / Sırr içinde sırr olan sultânı bilmez kandadır

³⁵⁵⁰AN, mu. 3/4 Fânî olmadı bakānuñ 'izzetin bilmez nedür / Bulmadı Hak'dan ma'iyet lezzetin bilmez nedür / Mâ-rameyte iz-rameyte hâletin bilmez nedür / Cân içinde cân olan cânânı bilmez kandadır / Sırr içinde sırr olan sultânı bilmez kandadır

³⁵⁵¹AN, mu. 3/5 Nüriyâ irmez aña sırr-ı hilâfetden haber / Çünki zâhir olmadı ta'lîm-i esmâ'dan eser / İsm-i a'zam sırrını sırrında bulmazsa eger / Cân içinde cân olan cânânı bilmez kandadır / Sırr içinde sırr olan sultânı bilmez kandadır

³⁵⁵²AN, mu.7/1 Bu nâsüt içre ten-perver olanlar cânı bilmezler / Ne cânı hâne-i kalbindeki mihmânı bilmezler / Ledünniden haberdâr olmayup 'irfânı bilmezler / Nedür 'irfân içinde küfr olan imānı bilmezler / Ne cāndur cân içinde cân olan cânânı bilmezler / Ne sırdur sırr içinde sırr olan sultânı bilmezler

³⁵⁵³AN, mu.7/5 Gel ey Nürî saña lütf eylemiş ol Hazret-i Yezdân / Nüzül itmiş muhassal hâne-i virāneye sultân / O bir kenz-i hafî imiş tılısmı sûret-i insân / Zuhûrına hicâb olmuş ta'ayyünden meğer ebdân / Hevâ deryâyısını Şeyhî 'aceb mi bilmesemürğân / Gör insânı ki cân içindeki cânânı bilmezler

Hz. Yakub'a göre cânân Hz. Yûsuf'tur.³⁵⁵⁵

Bülbüle göre cânân güldür.³⁵⁵⁶

Sevgilinin (cânân) yüzündeki nikap cânın gözüne perde olursa da o nikap âşıkların sevgilinin (cânân) yüzünü görmesini engelleyemez.³⁵⁵⁷

Cânânın perdesi, şevk ile sema ve aşk ile devran edip siva elbisesinin yakası yırtılınca kalkar.³⁵⁵⁸

21.24.Cânân, Allah'tır.

Baki yâr (cânân), Allah'tır.³⁵⁵⁹, ³⁵⁶⁰, ³⁵⁶¹

Cânân, âdemin (insan) kudretle sevdiği Allah'tır.³⁵⁶²

Cânın cânânı Hû'dur (Allah).³⁵⁶³

Cânânın cânı, Rabb'dir (Allah).³⁵⁶⁴

Cânân (Allah) şeş cihetten bî-cihettir.³⁵⁶⁵

Yâr (cânân) (Allah); âşığı, zâkir iken mezkûr eder.³⁵⁶⁶

Cânân (Allah) sırf vahdet kadehini içirmiştir. O yüzden (o mestâneler) bir nefes(lik vakit için bile) sarhoşluktan ayrılmamıştır.³⁵⁶⁷

³⁵⁵⁴SG, 37/3 Maksûd olan bu 'âlemde insândur / İnsân didükleri gönülde cândur / Cân degildür hakikat ol cânândur / Gönülde iste bul Hakk'ı didiler

³⁵⁵⁵NM, 170/1 Bugün Ya'küb-ı kalbe Yûsuf-ı cândan haber geldi / Kamîs-ı pür-nesîm ile o cânândan haber geldi

³⁵⁵⁶NM, 175/2 Tûfilere sükker bâğınuñ zevki irişdi / Bülbüllere cânân gülünün dalı göründi

³⁵⁵⁷AN, i. 117/5 Dost yüzünün nikâbı cân gözünün hicâbı / Virür mi ihticâbı ebsâr-ı 'âşıkâna

³⁵⁵⁸AN, i. 130/3 Şevk ile semâ' eylese yâ 'ışk ile devrân / Soyınsa sivâ sevbini çâk itse girîbân / Ref' ide hicâbı ara yirden aña cânân / 'Âlemde 'aceb 'izzet olur 'ışk-ı İllâhî

³⁵⁵⁹H, i. 65/5 Ezel bezmindeki sâkî / Aceb mest etdi 'uşşâkı / Bula gör bir yâr-ı bākî / Kim bir nefes ayrılmasın

³⁵⁶⁰AN, i. 100/1 Ğayrıyı n'eyler gönül dilde o mihmân iken / Cânı cihânı n'ider cânına cânân iken

³⁵⁶¹AN, i. 107/3 Bu gönlüm Ğayrıya aldanmak olmaz / Çü sensin cânumuñ cânânı Allâh

³⁵⁶²NM, 137/1 Ey bu cümle kâinātuñ aklını bir cân iden / Âdemi kudretle ol cânâna sevüp cânân iden

³⁵⁶³AN, i. 104/1 Cânunun cânânı hüdür sırrumuñ sultânı hû / Kalbümüñ mihmânı hüdür derdümüñ dermânı hû

³⁵⁶⁴AN, i. 15/2 Râhat-ı cânum / Câna cânânım / Sırr-ı pinhânım / Sendedür yâ Rab

³⁵⁶⁵H, i. 86/4 Semme vechu'llâh'ı fehm etdinse ger / Şeş cihetden bî-cihet cânân'a bak

³⁵⁶⁶AN, i. 35/1 Vücüdüm dârını ma'mûr iden yâr / Beni zâkir iken mezkûr iden yâr

O'nu (Allah) mihman (misafir) eden vahdet şarabı içer, vuslat kelamı dinler ve kalbini sivadan boş eder (uzaklaştırır).³⁵⁶⁸

Cânânın veçhini bilen, her şeyde Allah'ı sezer.³⁵⁶⁹

Allah'a, sevgilinin (cânân) vuslatı anılarak dönülür.³⁵⁷⁰

Hakk'a (Allah) ulaşmak isteyen cânân ile zevk üzere olmalıdır.³⁵⁷¹

Hakk'ı (Allah) zikredince cânân câna gelir.³⁵⁷²

Yâre (cânân) vahdette kavuşulur.³⁵⁷³

Gözünü açan, özünü cânâna verir.³⁵⁷⁴

Âşık, Cânân'ın (Allah) yolunun toprağına secde eder.³⁵⁷⁵

Cânân'a (Allah)âşık olan, zikrullahın etkisiyle fena meydanına girer.³⁵⁷⁶

Cânân'ın (Allah) varlığı her şeyde sezilince, âşığın ve irfânın aslında var olmadığı anlaşılır.³⁵⁷⁷

Âşıkta gören, işiten Cânân'dır (Allah).³⁵⁷⁸

---

³⁵⁶⁷NM, 72/1 Sırf içürdi bize vahdet cāmını cânânımız / Anuñ için bir nefes ayılmadı mestânımız
³⁵⁶⁸AN, i. 93/4 Vahdet şarabın nüş ider vuslat kelâmın güş ider / Kalbi sivâdan boş ider cânânını mihmân iden
³⁵⁶⁹NM, 116/3 Çü bildüm vech-i cânânı kamuda sezdüüm Allâh'ı / Fenâyum Hak'da vallâhi ne bilüm kaldı ne dânum
³⁵⁷⁰NM, 105/2 Nice bir sevelüm gayrı nice bir olalum ayrı / Analum vuslat-ı yâri gel Allâh'a dönölüm gel
³⁵⁷¹SG, 100/1 Hakk'a irmek ister iseñ sohbet it merdân ile / Cân ü ten kaydını ko zevk üzere ol cânân ile
³⁵⁷²H, i. 34/1 Gelin şükr eyleyelim / Derdlere dermân gelsin / Hakk'ı zikr eyleyelim / Cânlara cânân gelsin
³⁵⁷³NM, 56/3 Bunda ağıyar kesretinden kurtılan / Vahdet illerinde vasl-i yâr olur
³⁵⁷⁴H, i. 104/5 Şol kimse kim açdı gözün / Cânâna tapşırđı özün / Diñle Hüdâyî'nin sözün / Gel Hakk'a pervâz edelim
³⁵⁷⁵C, terk. 1/IX/3 Hâk-i reh-i cânâne cebîn-sây-ı gedây / Baş egmezın eflâke şeh-i 'âlem-i 'ışkam
³⁵⁷⁶H, i. 163/3 'Âşık olan cânânına / Girmiş fenâ meydânına / Ermiş Hakk'ın ihsânına / Âsâr-ı zikru'llâh ile
³⁵⁷⁷NM, 116/4 Ki bildüm vech-i cânânı kamuda sezdüüm Allâh'ı / Be-küllî anda ğark imiş ne ben varum ne 'irfânım

Allah diyen (zikreden) âşîğın cânının cânânıdır.³⁵⁷⁹

Cânân; sevgili, kişiye (kişinin kendisinden) kendisinden daha yakındır.³⁵⁸⁰

21.25.Cânân, Hz. Peygamber'dir.

Cânlara cânân Muhammed Mustafa'dır (Hz. Peygamber).^{3581, 3582, 3583}

Mucize nefesli sevgilinin (cânân) lebinin konuştukları Cebrâilin dilindeki (gönül) sırları açığa çıkarır.³⁵⁸⁴

21.26.Cânân, cânın cânıdır.

Cânân, cânın cânıdır.³⁵⁸⁵

Cânânın cân paresi vardır.³⁵⁸⁶

Cihânın cânı, cânâna bağlıdır.³⁵⁸⁷

Cânân, cânın duyduğu *limenil mülk* sözünü duyar.³⁵⁸⁸

Cân cânâmı özler.³⁵⁸⁹

Cânâna talip olan cân ile birlikte olmalıdır.³⁵⁹⁰

---

³⁵⁷⁸NM, 78/3 Öyle sanurdum ayruyam dost gayrıdur ben gayrıyam / Benden görüp işideni bildüm ki ol cânân imiş
³⁵⁷⁹NM, 129/1 Tende cânum canda cânânumdur Allâh hû diyen / Dilde sırrum sırda sübhânumdur Allâh hû diyen
³⁵⁸⁰AN, i. 56/1 Çün vücûduñ ey gönül tutup kapan ol cân imiş / Saña senden akreb olan sevgilü cânân imiş
³⁵⁸¹AN, i. 3/2 Ravza-i vahdet gülisin lî-ma'a'llâh bülbülü / Cânlara cânân cihâna cân Muhammed Mustafâ
³⁵⁸²AN, i. 95/6 Vir mübârek ayagûñı kim toyınca yüz sürem / Çünkü cânum cânısın cânânıñ cânânısın
³⁵⁸³H, i. 36/6 Cânlar içinde cânân / Ma'den-i 'ilm ü 'irfân / Ceddim ü pîrim sultân / Sensin yâ Resûla'llâh
³⁵⁸⁴C, g. 184/7 Hem o mu'ciz-nesesüñ de leb-i nutkı dâyim / Lütf-ı râz-ı dil-i Cibrili nümâyân itsün
³⁵⁸⁵AN, i. 128/7 Cânıñ cânıdır çü ol cânân / Nürîyâ sen de gör o cânânı
³⁵⁸⁶AN, i. 68/2 Vahdetdeki esrârı benden niye gizlersin / Bildüm ki o cânânıñ cân pâresisin ancak
³⁵⁸⁷AN, i. 59/1 Cihânıñ cânı çün cânâna merbût / Tenüñ sağ olması ol cânâna merbût
³⁵⁸⁸NM, 57/7 "Li meni'l-mülk" nidâsın işiden cân kulağı / Anı cânından işidür yine cânâne deger
³⁵⁸⁹H, i. 148/5 Görüp ahd ü peymânını / Cân özleyip cânânını / Anıp eski mekânını / İlim deyü ağlar var mı
³⁵⁹⁰AN, i. 130/5 Nürî'ye eger nür-ı Hudâ ola nümâyân / Kevneyni taleb eylemede ola peşimân / Cân ile cenân ile ola tâlib-i cânân / 'Älemde 'aceb 'izzet olur 'ışk-ı İlâhî

Cân, cânâna sırr-ı likâ (görüşmenin sırları) ortaya çıkınca erer (ulaşır).³⁵⁹¹

Cânân tecelli ederse cân teselli bulur.³⁵⁹²

21.27.Cânânın yeri gönüldür.

Cânân, gönül alan ve kulunu şeyda kılan Rabb'dir (Allah).³⁵⁹³

Cânân dil (gönül) ve cân içindeki Sultan'dır (Allah).³⁵⁹⁴

O (Allah) kırgın gönüldedir.³⁵⁹⁵

Cânân gönüldedir.³⁵⁹⁶

Yâr (cânân), ehl-i dili (gönül) müstağni eder.³⁵⁹⁷

Yârin (cânân) iştiyâkı gönül evini doldurur.³⁵⁹⁸

Yârin (cânân) haberini gönül özler.³⁵⁹⁹

Sevgiliden (cânân) gelen kemend karşısında gönül çaresizdir.³⁶⁰⁰

Sevgilinin (cânân) yüksek şanını gönül görmelidir.³⁶⁰¹

³⁵⁹¹AN, i. 48/3 Kalmadı dilde mâ-sivâ hû ile pür oldı hevâ / Zâhir olup sırr-ı lika cânâna irdi cânumuz

³⁵⁹²H, i. 138/3 Tecellî etse cânânım / Teselliler bulur cânım / İnâyet eyle sultânım / Fenâ ehli bekâ ister

³⁵⁹³AN, i. 14/4 Benüm gönülüm alan sensin / Beni şeydâ kılan sensin / Baña cânân olan sensin / Şükür yâ Rabbi yâ Rabbi

³⁵⁹⁴H, i. 214/1 Ey dil ü cân içinde cânânım / Kerem et yap bu kalb-i vîrânım / Ele al hâtır-ı perîşânım / Kudret-i tāmme ıssı sultânım / Rahmet-i âmme ıssı sultânım

³⁵⁹⁵AN, i. 99/5 Kâse-i dil hasret-i meyden ko olsun münkesir / Nürî kesri iste mazmûm olasın cânâna sen

³⁵⁹⁶NM, 37/4 Anladuñsa sen seni bildüñse cân u teni / Ğayrı ne var ey gönül cânâ cânân sendedür

³⁵⁹⁷C, g. 254/5 Sipihrüñ süret-i ikbâline hergiz nazar kılmaz / İder Cevrî gibi ehl-i dili o yâr müstağnî

³⁵⁹⁸SG, 73/1 Şem-i vasluñ 'âşık-ı pervânesi / Oldı bilmem nic'olur şeydâ gönül / İштиyâk-ı yâr ile dil hânesi / Toldı bilmem nic'olur şeydâ gönül

³⁵⁹⁹AN, i. 102/1 Gönül senden peyâm-ı yâri özler / Haber vir ey sabâ dost illerinden / Uyımaz her seher yollan gözler / Haber vir ey sabâ dost illerinden

³⁶⁰⁰H, i. 72/7 Ma'sûkdan ericek kemend / 'Uşşâkı eyler kayd u bend / N'itsin Hüdâyî derd-mend / Neyleyeyin gönül seni

³⁶⁰¹H, i. 81/2 Habîbin gör gönül şân-ı bülendin / Ki artırmaz garîb-i müst-mendin / Salıp meydâna şol himmet semendin / Niyâzın Hazret-i Mevlâ'ya ırgür

Gönül, sevgilinin (cânân) saçlarının tuzağına bağlanmıştır ve sevgilinin ayağının toprağı mertebesine taliptir.³⁶⁰²

Sevgilinin (cânân) gamzesiyle gönül sarhoştur.³⁶⁰³

Sevgilinin (cânân) zülfüne dil bağlayıp sevdaya düşen gönül, bir an bile rahat olamaz.³⁶⁰⁴

21.28.Cânân-dünya

Sevgilinin (cânân) sevgisi bir kişide galip olursa alçak dünyanın zineti ona sevimli gelmez.³⁶⁰⁵

Sevgilinin (cânân) gözü dünyayı yıkar.³⁶⁰⁶

Sevgilinin niğehi dünyada fitneye sebep olur.³⁶⁰⁷

21.29.Cânân, belalıdır.

Bela oka teşbih edilir, âşık sevgiliden (cânân) geldiğı için ona katlanır.³⁶⁰⁸

Bela sevgilinin (cânân) lütuf kadehine susamaktır.³⁶⁰⁹

Sevgilinin (cânân) kaşları belanın bulutudur.³⁶¹⁰

Sevgilinin (cânân) bakışında bela vardır.³⁶¹¹

Sevgilinin (cânân) mest (eden) gamzesi belanın pususunun avcısıdır.³⁶¹²

---

³⁶⁰²C, g. 50/1 Gönül ki beste-i dām-ı hevā-yı zülfündür / Ümîdi meretebe-i hāk-i pāy-ı zülfündür
³⁶⁰³C, g. 61/1 Gönül tā gamzesiyle bāde-nüş-ı aşyānîdür / Leb-i cām-ı melamet buse-cāy-ı Pārsāyîdür
³⁶⁰⁴C, g. 98/2 Bir nefes āsūde-hāl olmak ne mümkindür bize / Zülfüne dil bağladuk sevdaya düşdi gönlümüz
³⁶⁰⁵H, k1. 48 Gālib olsa kişide hubb-ı Habīb-i medenī / Zerrece gelmez aña zīnet-i dünyā-yı denī / Terk edip bid'atı rāh-ı sūnene sālîk olur / Bezl eder Hakk'a ibādet yoluna cān ü teni
³⁶⁰⁶C, g. 65/2 Gamzesi diller alur nāz şeker tōhmetini / Çeşmi dünyāyı yıkar fitneye bühtān eyler
³⁶⁰⁷C, g. 190/3 Alsun niğehūñ destine peymāne-i nāzı / Dünyāya belā fitneye dem-sāz görünsün
³⁶⁰⁸C, g. 11/4 Cānın sakınur sīne geren tūr-i belāya / İtmez sipere rağbeti ser-bāz-ı mahabbet
³⁶⁰⁹C, g. 40/4 Bir cām-ı belā lütfideceksin bize āhır / Biz teşneyüz ol cāma te'allül ne belādur
³⁶¹⁰C, k. 4/41 Ebrūlaruñ ebr-i belā bārānı şemşir-i kazā / 'Aşk ehlini bu mācerā havf ile giryān eyledi
³⁶¹¹C, g. 63/4 Dünyāya belādur o niğeh kim / Ser-kelle-i fitne sāğarıdur

Sevgilinin (cânân) sarhoş bakışında bela vardır.³⁶¹³

Sevgilinin (cânân) külâhında bela vardır.³⁶¹⁴

Bela sevgilinin (cânân) gözünün korkusundadır.³⁶¹⁵

Sevgilinin (cânân) bakışıyla aşına olmak isteyen belayla dost olmalıdır.³⁶¹⁶

Yâr (cânân) belası (aşk), âşığa devlettir.³⁶¹⁷

Dert ehli cânâna vuslatı arzular.³⁶¹⁸

Cânân; âşık, derde düşüp ağlayınca güler.³⁶¹⁹

21.30.Cânân âşığa cevır eder.

Sevgili (cânân) âşıklara cevır eder.³⁶²⁰

Cânân âşığım bağıında yaralar açmıştır.³⁶²¹

Sevgilinin (cânân) gamı cânı zayıf ve bitkin düşürür.³⁶²²

Maşuk (cânân) yolunda derdi artan âşığım, akrân içinde pâyesi artar.³⁶²³

³⁶¹²C, g. 10/2 O sayyâd-ı kemîn-gâh-ı belâdur gamze-i mesti / Ki olmuş dest ü bâzusunda bir âfetkemânâfet

³⁶¹³C, g. 60/2 Cihâna âfet olmuş bir belâdur gamze-i mesti / Neye baksañ dil-i ‘uşşâk anuñ cây-ı penâhidur

³⁶¹⁴C, g. 221/1 Ser-geşte cihân fitne-i zülf-i siyehüñle / Âşüfte-belâ cünbiş-i perr-i külehüñle

³⁶¹⁵C, g. 58/2 Fikr-i zülfinden perîşân oldı hâli fitnenüñ / Korkarım kim bîm-i çeşminden belâ bîmâr olur

³⁶¹⁶C, g. 155/4 Nigâh-ı gamze ile âşinâlığ ister iseñ / Kazayı yâda getürme belâyile yâr ol

³⁶¹⁷AN, k. 2/18 Devlet bilürüz belâ-yı yârı / Lezzât-i ‘anâya mâliküz biz

³⁶¹⁸NM, 158/2 Derde düşen ‘âşık netsün cihâni / Derd ehlinüñ dâim yanmakda cânı / Döner arzulatory vasl-ı cânâni / Dönelüm ‘âşıklar Mevlâ derdiyle

³⁶¹⁹NM, 112/5 Râhat ile istedüm vaslını kahr itdi baña / Derde düşüp ağlayınca güldi cânânüm benüm

³⁶²⁰C, tes. 1/3 Cevr idersin baña resm-i dil-sitâni bu mıdur / Ğayradur lütfüñ tarîk-ı mihribânî bu mıdur / Dil-berüñ ‘uşşâka yohsa imtihâni bu mıdur / Muktezâ-yı hâlet-i hüsn ü cevânî bu mıdur / Her kese mihr ü vefâ ‘uşşâka nâz itmek neden / Ğayra ihsân ehl-i dilden ihtirâz itmek neden

³⁶²¹NM, 117/5 Derdi cânânüñ açdı yaralar / Bağrum üstünde dermâna geldüm

³⁶²²C, tah. 5/2 Zâr ü nizâr iderse gamuñ cân ile teni / İtmem belâ-yı ‘ışk ile feryâd u şiveni / Mihr ü vefâ ümidin ider sanma sen beni / Cevr ü cefânî çekmege sevdi gönül seni / Derd ü belâyâ geldüm efendi cihâna ben

³⁶²³NM, 182/2 ‘Âşikuñ ma‘şûk yolında derdi artdukça müdâm / Artar anuñ dembedem akrân içinde pâyesi

21.31.Cânân-ağyar

21.31.1. Ağyardan sakınan cânâna kavuşur.

Sevgili (cânân), ağyar suretinde görülür.³⁶²⁴

Yâr (cânân), kesret olan ağyarda görülür.³⁶²⁵

Yâre (cânân) kesret olan ağyardan kurtulup vahdet illerine gidenler ulaşır.³⁶²⁶

Yâr'e (cânân) ulaşmak isteyen, sırrını ağyara açmaz.³⁶²⁷

Yâr (cânân) isteyen ağyardan sakınır.³⁶²⁸

Yâr'e (cânân) özenenler, ağyara aldanmaz.³⁶²⁹

Yâr (cânân) bulununca ağyar terk edilir.³⁶³⁰

Yârin (cânân) sınırsız lütuflarına kavuşmak için ağyardan kurtulmak gerekir.³⁶³¹

Yârin (cânân) inayeti olmadan ağyardan kurtulunmaz.³⁶³²

21.31.2. Cânân ağyara ilgi gösterir.

Sevgili (cânân) cemâlini ağyara güneş gibi her sabah arz eder.³⁶³³

Sevgili (cânân), güzelliğini güneş gibi ağyara da arz eder.³⁶³⁴

³⁶²⁴AN, i. 55/4 Yârî gör kim sûret-i ağyardan / Saña nâzırdur gönül gâfil me-bâş

³⁶²⁵NM, 2/15 İçi 'ummân-ı vahdetdür yüzi sahrâ-yı kesretdür / Yüzün gören görür ağyar içinde yâr olur peydâ

³⁶²⁶NM, 56/3 Bunda ağyar kesretinden kurtılan / Vahdet illerinde vasl-i yâr olur

³⁶²⁷AN, i. 101/4 Eylemez ağyara sırrın âşikâr / Yâr ile bir gizli bâzâr isteyen

³⁶²⁸H, i. 144/2 Mâsivâya bakma 'âşık ârif ol / Yâri istersen sakın ağyardan

³⁶²⁹NM, 105/4 Özenmez misin ol yâra ki aldanmışsın ağyara / Seni azdırmış emmâre gel Allâh'a dönölüm gel

³⁶³⁰NM, 144/7 Çün buldı gönül yârum terk eyledüm ağyârum / İmân ile zünnârum yağmadur alan alsun

³⁶³¹H, müf. 138 Halâs olsa kişi ağyar elinden / Ezerdi lütf-ı bî-had yâr elinden

³⁶³²H, müf. 193 Erişirse 'inâyet yâr elinden / Halâs olur kişi ağyar elinden

³⁶³³C, terk. 2/II/1 Gün gibi her seher ağyara idüp 'arz-ı cemâl / Beni ser-geşte idersin gam ile zerremisâl

³⁶³⁴C, g. 36/3 Nâz ider çeşmi ne 'uşşâka ne ağyar bakar / Öldürür gamzesi ne yâr u ne bîgâne bilir

Sevgili (cânân) âşığa göstermediği ilgiyi bigâneye gösterir.³⁶³⁵

Sanem (cânân) ağyara sürekli kerem ve ihsan gösterir ağyara zerrece sitem etmez.³⁶³⁶

Sevgilinin (cânân) ağyara ilgi göstermesi âşığı yaralar.³⁶³⁷,³⁶³⁸

Sevgilinin lütfu ve azarlaması âşığa ve rakibe aynıdır.³⁶³⁹

Sevgili (cânân), ağyara karşı âşıklarına ihsan eder.³⁶⁴⁰

21.32.Cânânın dudağı

21.32.1. Cânânın dudağı Mesih'e benzer.

Sevgilinin (cânân) lebi, kutsal nefesli İsa'dır.³⁶⁴¹

Cânân, ölümlere Hz. İsa gibi cân vermiştir.³⁶⁴²

Sevgilinin (cânân) dudakları cân bağının, İsa sözlü papağanıdır.³⁶⁴³

Sevgilinin (cânân) dudaklarından dökülen sözlerdeki sırlar, Cebrâil'in, Hz.İsa'ya söylediklerinden başkası değildir.³⁶⁴⁴

Sevgilinin (cânân) lebi, güzel söz söyleme Meryem'inin Mesih'idir, sözünün bir feyzi binlerce İsa'nın nefesine cân verir.³⁶⁴⁵

³⁶³⁵C, tes. 1/5 Lütf u ihsânüñ dem-â-dem zümre-i nâ-dânedür / Hışm u kahruñ muttasıl Cevrî-i sergerdânadur / Yâdlar dursaña mahrem âşinâ bigânedür / Ey meh-i nâ-mihribân bilsek bu istiğna nedür / Her kese mihr ü vefâ 'uşşâka nâz itmek neden / Gayra ihsân ehl-i dilden ihtirâz itmek neden

³⁶³⁶C, terk. 2/III/1Eylemezsin sanemâ zerrece ağyara sitem / Muttasil olmadadur mazhar-ı ihsân u kerem

³⁶³⁷C, g. 92/2 Virmez o kadar zahm-i hadengün dile zahmet / Ağyarı nişân itdüğü âzâr çekilmez

³⁶³⁸C, tes. 1/1 Nâzuñı tahsîs-i erbâb-ı niyâz itmek neden / Hicr ile 'uşşâkı pür-süz u güdâz itmek neden / Mihr ile a'dâyı sâhib -i imtiyâz itmek neden / Lütf ile ağyarı her-dem ser-firâz itmek neden / Her kese mihr ü vefâ 'uşşâka nâz itmek neden / Gayra ihsân ehl-i dilden ihtirâz itmek neden

³⁶³⁹C, k. 30/51 Rakîb ü âşıkâ lütf u 'itâb-ı çeşmi yeksândur / Yine küyünde baksañ gâh sulh u gâh gavğadur

³⁶⁴⁰AN, i. 105/8 Görürsin Nuriyâ 'âşıklarına / Neler ihsân ider ağyara karşı

³⁶⁴¹C, g. 70/1 Lebi kim 'İsî-i kudsî-dem-i rûhânîdür / Perveriş yâfte-i hikmet-i rabbânîdür

³⁶⁴²NM, 125/6 Gör bugün 'İsâ menüm Mısırî cihân-ı 'âlemüm / Mürdeyi zinde idem ol cânlara cânân menüm

³⁶⁴³C, g. 148/4 Nutka gelse mest olur feyz-ı deminden kudsiyân / Bâğ-ı cânüñ tütî-i 'İsî-mekâlidür lebüñ

³⁶⁴⁴C, g. 204/2 Nükte-senc olsa lebüñ 'İsîye dir rûh-ı emîn / Saña ben söyledüğüm râz-ı nihân ancak bu

Âşık, sevgilinin (cânân) dudaklarını anlatmaya başlasa, sözleri İsa'nın kulağına gider.³⁶⁴⁶

Sevgilinin (cânân) lebi kelâmın rûhunu gösterdikten sonra Mesih'in nutkunun etkisi kalmaz.³⁶⁴⁷

Dilberin (cânân) lebinin meziyetlerinin zevkini alan, Hz. İsa ile arkadaş olmak istemez.³⁶⁴⁸

21.32.2. Cânânın dudağı sırları ifşa eder.

Sevgilinin (cânân) lebi, manâya sûret verir.³⁶⁴⁹

Sevgilinin (cânân) lebi, ağzın mealinin sırrıdır.³⁶⁵⁰

Sevgilinin (cânân) dudağı cânın sırlarını söyler.³⁶⁵¹

Sevgilinin (cânân) lebi laldir (kırmızıdır) inci ve elmasları ortaya çıkarır.³⁶⁵²

Sevgilinin (cânân) dudağı her ne kadar ruhun konuşması ise de o ruhtan gizlidir.³⁶⁵³

Âlemde mübhem bir mana kalmasa da leb, sevgilinin (cânân) hikmetinin sırlarını bilenlerin sorduğu konudur.³⁶⁵⁴

Sevgilinin (cânân) lebinin sırlarının lütfunu nükteli söz sahipleri bile bilmez.³⁶⁵⁵

---

³⁶⁴⁵C, g. 149/2 Bir feyz-ı nutkı biñ dem-i 'İsâya cân virür / Zîrâ Mesîh-i Meryem-i i'câzdur lebûñ
³⁶⁴⁶C, g. 231/5 Cevrî gibi vasf-ı lebine yelesem âgâz / Olur sūhanüm gūş-ı Mesîhâya resîde
³⁶⁴⁷C, g. 261/4 Rūh-ı kelâmı göstereli 'âleme lebi / Söylemez oldı nutk-ı Mesîhün me'âsiri
³⁶⁴⁸C, g. 139/6 Zevk-yâb olsa mezâyâ-yı leb-i dil-berden / İstemez olmağa 'İsi ile hem-dem 'âşık
³⁶⁴⁹C, g. 138/2 Çeşminüñ cân u dile âfet olan sihrini ko / Lebinüñ ma'nîye sûret viren i'câzına bak
³⁶⁵⁰C, g. 148/2 Gerçi sûretde dehānuñ nokta-i mevhūmdur / Bî-gümān ol noktānuñ sırr-ı me'âlidür
lebūñ
³⁶⁵¹C, g. 59/1 Gūyende-i rāz-ı cân lebūñdür / Dil nādîre-dān muhātabūñdur
³⁶⁵²C, g. 4/2 Senūñ la'l-i lebūñ dürr ü güherler zāhir eylerse / Benüm de çeşmüm eyler hūn-i
dilden la'l-i ter peydā
³⁶⁵³C, g. 149/1 Hem sözde rūh-ı nātîka-perdāzdur lebūñ / Hem rūhdan nūhūfte olan rāzdur lebūñ
³⁶⁵⁴C, g. 148/3 Kalmasa 'âlemde hergiz ma'nî-i mübhem yine / Rāz-dān-ı hikmetüñ cāy-ı sū'âlidür
lebūñ
³⁶⁵⁵C, g. 100/1 Nükte-i gamzesini fehm-i sūhan-dān bilmez / Lütf-ı rāz-ı lebinî nādîre-sencān
bilmez

21.32.3. Âşık, cânânın dudağını düşünür.

Sevgilinin (cânân) lebi, Rabb'in (Allah) hikmetlerinin beslediğidir.³⁶⁵⁶

Sevgilinin (cânân) lebinin sırlarını bilmek, Allah vergisi bir hâl ile mümkündür.³⁶⁵⁷

Sözün ruhu, sevgilinin (cânân) lebinin vasfedilmesindedir.³⁶⁵⁸

Sevgilinin (cânân) tatlı söz söyleyen lebi, âşığın söz söylemesinin en büyük sebebidir.³⁶⁵⁹

Sevgilinin (cânân) lebinin vasıfları, âşığa en güzel sözleri söyler.³⁶⁶⁰

Yârin (cânân) lebinin inceliklerini âşık söyler.³⁶⁶¹

Sevgilinin (cânân) lebinin vasıflarını söylemek, âşığın sözlerinin cevher(süsü)üdür.³⁶⁶²

Sevgilinin (cânân) lebini vasfederken âşık, cevher saçmış gibi olur.³⁶⁶³

Âşık, sevgilinin (cânân) lebini tasvir etmeyi iş edindiği için onun sözleri şeker gibi olur. Bundan dolayı ehl-i nazma mutluluk verir.³⁶⁶⁴

Sevgilinin (cânân) lebiyle âşığın tabiatının konuşmasındaki inci sözleri icâz kulağına küpe olur.³⁶⁶⁵

Sevgilinin (cânân) lebinin sırlarının inceliklerini âşıktan dinleyen Cebrâil, dilleri (gönül) çağırıp hayran eder.³⁶⁶⁶

³⁶⁵⁶C, g. 70/1   Lebi kim 'İsî-i kudsî-dem-i rûhânîdür / Perveriş yâfte-i hikmet-i rabbânîdür
³⁶⁵⁷C, g. 43/5   Düşünüp bilmege hatt-ı lebûn esrârın / Dil-i Cevrî yine bir keyf-i Hudâ-dâd ister
³⁶⁵⁸C, g. 128/5   Vâsf-ı lebûnde Cevriye rûh-ı sühân viren / Te'sîr-i keyf-i nutkını sahbâyâ virmemiş
³⁶⁵⁹C, g. 269/5   Tûtî-i tab'-ı sühân-küsterinûn Cevrînin / Söyledür yok lebi şekker-şikenûnden
ğayri
³⁶⁶⁰C, g. 169/1   Vâsf-ı lebûnde nâdire-perdâzdur sözü / Nâ-süfte gevher-i sadef-i râzdur sözü
³⁶⁶¹C, g. 70/5   Tab'-ı Cevrî ki odur nûkte-güzâr-ı leb-i yâr / Tütüyan-ı çemen-i gayb zebân-dânıdur
³⁶⁶²C, g. 174/5   Gevher itmiş sözünü vâsf-ı lebûnle Cevrî / Vâsf-ı dendânuñı biz de dür-i meknûn
idelüm
³⁶⁶³C, g. 204/5   Gevher-efşânîg ider vâsf-ı lebûnde Cevrî / 'Âferîn tab'ına gencîne vü kân ancak bu
³⁶⁶⁴C, tah. 4/5   Benüm vâsf-ı leb-i cânânedür Cevrî gibi kârum / Anuñçün böyle şîrîn oldı güftâr-ı
şeker-bârum / 'Aceb mi ehl-i nazm içre safâ-bahş olsa güftârüm / N'ola itse küşâde hâtîr-ı yârânı
eş'ârüm / Makâlî düşmez ağzından benüm ol gonçe-fem bir gün
³⁶⁶⁵C, g. 49/5   Tab'-ı Cevrî hem-zebân olsa leb-i cânân ile / Güş-i i'caza dür-i güftârını mengüş
ider

Sevgilinin (cânân) lebi, âşığa cân çeşmesidir.³⁶⁶⁷

Cânân, dudaklarıyla cân verir.³⁶⁶⁸

Sevgilinin (cânân) dudaklarından âşık derman umar.³⁶⁶⁹

Sevgilinin (cânân) lebinin sarhoş edici neşesine âşıklar heveslenirler.³⁶⁷⁰

Sevgilinin (cânân) dudağını düşünmek, cânâ gizli bir feyz verir.³⁶⁷¹

Sevgilinin (cânân) dudağı düşünül­dü­ğünde cân bedene gelir.³⁶⁷²

Sevgilinin (cânân) dudağını dil (gönül), sürekli düşünür.³⁶⁷³

Sevgilinin (cânân) lebini anarken âşığın gözü kan ağlar.³⁶⁷⁴

Sevgilinin (cânân) lebinin düşüncesi dili (gönül) kanatır.³⁶⁷⁵

Sevgilinin (cânân) lebi için âşık, cânını verir.³⁶⁷⁶

Sevgilinin (cânân) lebi şairin sözleri gibi, bilinmez bir dil ile konuşur.³⁶⁷⁷

Sevgilinin (cânân) lebi, âşığın sözlerinin nüktesinin nazik hayalidir.³⁶⁷⁸

Sevgilinin (cânân) goncaya benzeyen lebiyle tebessüm etmesi âşık için bir lütuftur.³⁶⁷⁹

---

³⁶⁶⁶C, g. 184/5 İşidüp nükte-i sırr-ı lebüñi Cevrîden / Rüh-ı Kudsî okuyup dilleri hayrân itsün
³⁶⁶⁷C, g. 204/1 Leb-i nüşîn degül çeşme-i cân ancak bu / Mevrid-i ârzü-yı teşne-lebân ancak bu
³⁶⁶⁸NM, 89/3 Çeşmini gösterdügince ‘âşikuñ cânın alur / Leblerin açdıkça cân nefh eyleyen cânâna bak
³⁶⁶⁹C, g. 202/4 Gamzesinden ölmege bir çäre ister hasta-dil / Leblerinden aña dermân olmayınca n’eylesün
³⁶⁷⁰C, g. 101/5 Neşve-i mestî-i cām-ı lebüñi nakl itsek / ‘İşkî hem-meşreb-i ‘uşşâk-ı heves-kâr iderüz
³⁶⁷¹C, g. 17/3 Efkâr-ı lebüñ cânâ virüp feyz-i nihânî / Ervâhı mukaddesle olur sohbe bā‘is
³⁶⁷²C, g. 42/1 Fikr-i la‘lûñ ki cisme cân getürür / Dillere zevk-ı cāvidān getürür
³⁶⁷³C, g. 229/4 Sanmañuz kim ola dil fikr-i lebinden hālî / Haşra dek devr ider ol bāde bu peymāne ile
³⁶⁷⁴C, g. 232/3 Dil teşne-i şarāb gibi düşmede müdām / Yād-ı lebüñle gözden akan kanlar üstine
³⁶⁷⁵C, g. 174/1 Dile fikr-i lebüñi mādde-i hün idelüm / Gamze-i mestüñe anı mey-i gül-gün idelüm
³⁶⁷⁶C, g. 172/3 Lebüñe ‘arz iderin cânımı mey nüş itsem / Niğehünden dilerin ‘özümi hüş-yār olsam
³⁶⁷⁷C, g. 149/5 Cevrîñüñ oldı sözleri cümle lisān-ı ğayb / Güyā zebān-ı nutkına dem-sāzdur lebüñ
³⁶⁷⁸C, g. 148/5 Tab‘-ı Cevrî tercemān-ı ma‘nî-i ilhāmdu / Nükte-i güftārnuñ nāzük hayālidür lebüñ

Sevgilinin (cânân) lebinin düşünmenin tutkusuyla âşık, ışık saçan ateş olur.³⁶⁸⁰

Sevgilinin (cânân) lebinin tutkusu, âşığın dilinin (gönül) yanışını, ateş tabiatlı bir cevhere dönüştürür.³⁶⁸¹

Sevgilinin (cânân) lebi goncaya benzer.³⁶⁸²

Sevgilinin (cânân) lebi, naz çiçeğinin goncasıdır suskunken bile tebessüm ile konuşur.³⁶⁸³

Sevgilinin (cânân) lebi, lütuf çeşmesinin tatlı suyunun bir damlasıdır.³⁶⁸⁴

Cânânın kadehinden içen, cân zevkini tadar.³⁶⁸⁵

Sevgilinin (cânân) dudağına, âşık meyl ettiğiinden gönül sahibaya düşmüştür.³⁶⁸⁶

Sevgilinin (cânân) leblerinin feyzine alışkın olan âşığın ağzı, âb-ı hayvanla konuşmak istemez.³⁶⁸⁷

Dilberin (cânân) lebi, sahibadır.³⁶⁸⁸

Sevgilinin (cânân) lebinin kadehine âşığın dili (gönül) hasrettir.³⁶⁸⁹

Sevgilinin (cânân) lebinin kadehinden arzu mutluluğu gelse bile hasretin zehriyle arzu kadehi dolmazdı.³⁶⁹⁰

---

³⁶⁷⁹C, g. 164/1 İtdükçe lebün lütf ile izhâr-ı tebessüm / Güyâ açılır gonçe-i gül-zâr-ı tebessüm
³⁶⁸⁰C, g. 57/2 ‘Âb-ı hayât olursa eger bâdeden geçer / Fikr-i lebiyle şevka düşen şu ‘le-nüş olur
³⁶⁸¹C, g. 55/1 Şevk-ı lebünle sūziş-i dil kim ziyâd olur / Bir tâb-dâr gevher-i âteş-nijâd olur
³⁶⁸²C, g. 99/4 Bir sencileyin gonçe-lebün vasfına kâdir / Bir bencileyin nâdire-perdâz ele girmez
³⁶⁸³C, g. 149/3 Hâmüş iken tebessüm ile söyleşür yine / Bir gonçe-i şüküfte-dil-i nâzdur lebün
³⁶⁸⁴C, g. 148/1 Câm-ı hüsnüñ cür‘a-i sahbâ-yı âlidür lebün / ‘Ayn-ı lütfüñ katre-i âb-ı zülâlidür
lebün
³⁶⁸⁵C, terk. 6/1/7 Nüş idüp cām-ı ‘ışk-ı cânânı / Zevk-ı cânı cihân cihân bulasın
³⁶⁸⁶C, g. 98/5 Destümüzden n’ola sagar düşmese Cevrî gibi / La‘line meyl eyledük sahbâya düşdi
gönlümüz
³⁶⁸⁷NM, 21/2 Leblerün feyzine mu‘ad eyledün çün ağzumı / Dilemez kim eyleye şol âb-ı
hayvânile bahs
³⁶⁸⁸C, g. 146/5 Vasf eyledi sahbâ-yı leb-i dil-beri Cevrî / Zevk-ı eser-i neşve-i güftârımı bildük
³⁶⁸⁹C, g. 230/5 Hasret-keş-i sahbâ-yı lebündür dil-i Cevrî / Kevser de olursa komaz ol cām-ı ümîde
³⁶⁹⁰C, g. 205/1 Câm-ı lebünden irse eger kām-ı ârzü / Tolmazdı zehr-i hasret ile cām-ı ârzü

Sevgilinin (cânân) lebinin heveslisinde öyle kerametler var ki onun nefesinin feyzi, kadehini kevser huylu yapar.³⁶⁹¹

21.33.Cânân öldürür.

Yârla (cânân) halvet ölümdür.³⁶⁹²

Sevgilinin (cânân) gamzesi ne yâr ne bigâne gözetir, herkesi öldürür.³⁶⁹³

Yâr (cânân), âşığın kan pahasıdır.³⁶⁹⁴

Cânân, dermanı olmayan bir derde düşen cânın kurban oluşuna bakmaz (aldırmaz).³⁶⁹⁵

Sanem (kadar güzel cânân), kana kaseder.³⁶⁹⁶

21.34.Cânâna kavuşabilmek için cânandan geçilmelidir.

Cân ve ten cânâna ulaşmanın önünde engeldir.³⁶⁹⁷

Aşk yolunda cânını kurban eden, cânânına kavuşur.³⁶⁹⁸

Bu (aşk) yolda cânını veren, onun yerine cânânını alır.³⁶⁹⁹

Cânâna cân ve baş kaygısı olmazsa ulaşılır.³⁷⁰⁰

Cân terk edilmeden cânâna kavuşulmaz.³⁷⁰¹

Cânân, cân göçünce bulunur.³⁷⁰²

³⁶⁹¹C, g. 68/6 Heves-kâr-ı lebünde ol kadar lütf-ı kerâmet var / Ki bir feyz-ı nefesle bâdesin kevser-nihâd eyler

³⁶⁹²NM, 157/5 Ölüm didükleridür halvet-i yâr / Kamu ağıyâr gider elhamdülillâh

³⁶⁹³C, g. 36/3 Nâz ider çeşmi ne ‘uşşâka ne ağıyâr bakar / Öldürür gamzesi ne yâr u ne bîgâne bilür

³⁶⁹⁴SG, 47/2 Kan bahâmuz çünkü yâr olur bizüm / Yolına biñ kez fedâdur varımız

³⁶⁹⁵AN, i. 12/1 Şöyle düşdüm derde kim mümkün degül dermân aña / Cânı kurbân eyledüm bakmaz velî cânân aña

³⁶⁹⁶NM, 48/1 Ey sanem n’oldu cânâ kasduñ var / Bağrumı deldüñ kana kasduñ var

³⁶⁹⁷H, i. 118/4 Zenb-i vücüdu mahv et eriş sarây-ı kurba / Cân ü tenin arada cânâna hâ’il ancak

³⁶⁹⁸NM, 101/7 Bu yola kim ki Niyâzî gire kurbân ide cân / ‘Id-i ekberdür aña vuslat-ı cânâne gerek

³⁶⁹⁹NM, 47/7 Bu yolda cânıñ viren cânân alur yirine / ‘Aşkı dükânında anuñ cânıla bâzâr olur

³⁷⁰⁰AN, i. 51/1 Çün fenâ meydânına merdâne irmişlerdenüz /Baş u cânâ bakmazuz cânâna irmişlerdenüz

³⁷⁰¹H, i. 13/1 Cân terkini urmadan / Cânân eline girmez / Zünnârını kırmadan / İmân eline girmez

Cândan vazgeçilmeden cânâna ulaşılmaz.³⁷⁰³ ³⁷⁰⁴

Cânâna ermek isteyen cânını feda etmelidir.³⁷⁰⁵

Cânânı gerçekten seven cânını verir.³⁷⁰⁶

Cânâna kavuşmayı dileyenler, cân kayırmaz.³⁷⁰⁷

Cânânı arzulayanlar, cânı terk etmelidir.³⁷⁰⁸

Cânâna, cân verilerek kavuşulur.³⁷⁰⁹

Cânâna kavuşmak için cânı kıymak gerekir.³⁷¹⁰

Cânânı almak için cân satılmalıdır.³⁷¹¹

Cânâna ermek isteyenler, cânından ümidini kesmelidir.³⁷¹²

Cânânın veçhini (yüz) gören cânından bedeninden vazgeçer (değer vermez).³⁷¹³

Cânânın sohbetine ermek isteyen onun yolunda cân u tenini harc etmelidir.³⁷¹⁴

Âşık cânını hemen cânâna vermek için acele eder.³⁷¹⁵

Âşık cânân için cânını esirgemez. Cânân için cânıdan geçilir.³⁷¹⁶

³⁷⁰²NM, 22/1 Cân bu ilden göçmedin cânânı bulmazsa ne güç / Yârını terk itmedin yârını bulmazsa ne güç

³⁷⁰³H, i. 43/2 Bakmayan cânâ / Erdi cânâna / Girdi meydâna / Terk edip ârin

³⁷⁰⁴H, i. 64/1 Gel berü ey derde dermân isteyen / Cânâ bakmaz vasl-ı cânân isteyen

³⁷⁰⁵H, i. 128/5 Geçip kamudan mutlaka / Bulur fenâ-ender-fenâ / Biñ kerre cân eyler fedâ / Cânân'a ermek isteyen

³⁷⁰⁶H, i. 32/6 Gerçek seven cânânını / Verir tenini cânını / Derd odur ki dermânını / Hak'dan gayrı bilmez ola

³⁷⁰⁷AN, i. 37/1 Cân mı kayırur vuslat-ı cânân dileyenler / Ten mi sakınur ol yola kurbân dileyenler

³⁷⁰⁸NM, 136/1 Cânıñı terk itmedin cânânı arzularsın / Zünnârıñı kesmedin îmânı arzularsın

³⁷⁰⁹AN, i. 49/4 Bâzâra virüp cânıñı cânân ala gör kim / Dernek tağılur bir dahı bâzâr ele girmez

³⁷¹⁰NM, 188/4 Her bir kurı lâf ehli dâhil olamaz bu meclise / Ol cânâ kıymaz nice gel disün aña cânânesi

³⁷¹¹AN, i. 123/1 Cânâna satup cânı aldum yine cânânı / Bâkîde olup fânî buldum dem-i Rahmân'ı

³⁷¹²NM, 98/2 'Aşk yolu belâlıdur her kârı cefâlıdur / Cânıñdan ümîdün kes cânâne irem dirseñ

³⁷¹³NM, 54/1 Belürse vech-i cânânı bu cism ü cânı neylerler / Görünse şemsün envârı meh-i tâbânı neylerler

³⁷¹⁴H, i. 234/2 Sohbet-i cânâna ermek isteyen / Yoluna harc eylesin cân ü teni

³⁷¹⁵NM, 110/6 Cânı cânâna tiz ilet kim benüm / İntizârün çekmege sabrum kalîl

Cânâna kavuşma olmayacaksa âşık için cânın bir değeri yoktur.³⁷¹⁷

Cânı olmayan zâhid, cânânı bilmez.³⁷¹⁸

21.35.Cânân, cân alır.

Sanem (sevgili) cânâna kasdeder.³⁷¹⁹

Ruhânî dilber cânı alır.³⁷²⁰

Cân, ten tahtıdır; cânân ise cân tahtıdır.³⁷²¹

Sevgilinin (cânân) misk kokusu cânâna değer (onu etkiler).³⁷²²

Yâre (sevgili) ulaşmak için cânandan geçilmelidir.³⁷²³

Sevgilinin (cânân) güzelliğinin şevkiyle cân dağıtılır (verilir).³⁷²⁴

Sevgilinin (cânân) ülkesinden gelecek haberler cânâna güzel koku gibidir.³⁷²⁵

Sevgilinin (cânân) gamzesinin amacı cân almaktır.³⁷²⁶

Sevgili gamze okuyla âşığın cisim ve canını kurban etmek ister.³⁷²⁷

Sevgilinin (cânân) gamzesine kavuşmak için cân verilir.³⁷²⁸

Sevgilinin (cânân) gamzesiyle aşinalık isteyen cânandan ümidini kesmelidir.³⁷²⁹

---

³⁷¹⁶H, i. 106/1 ‘Âşık k’ere maksûda / Cân bezl ede cânâna / Atsa özünü oda / Pervâneye pervâne
³⁷¹⁷C, g. 202/1 Cânı ‘âşık vasl-ı cânân olmayınca n’eylesün / Zevkî âdem sinede cân olmayınca n’eylesün
³⁷¹⁸SG, 93/1 Cânı olmayan zâhid cânânı neden bilsün / Bî-derd olan münâfık Lokmânı neden bilsün
³⁷¹⁹NM, 48/1 Ey sanem n’oldu cânâna kasduñ var / Bağrumı deldüñ kana kasduñ var
³⁷²⁰NM, 47/8 Ey dilber-i rûhânî al koma iş bu cânı / Sevdâña düşeliden dünyâ baña dâr olur
³⁷²¹NM, 37/5 Ten tahtıdır bu cânıñ cân tahtıdır cânânıñ / Ey Niyâzî şübhesiz ol bî-mekân sendedür
³⁷²²NM, 57/2 Zülf-i müşkiyle mu’attar olur ol demde dimâğ / Geçer andan gönüle hem yetişür cânâna deger
³⁷²³NM, 47/9 Terk it Niyâzî seni bul andan o sultânı / Her kim cânından geçer ol vâsıl-ı yâr olur
³⁷²⁴AN, i. 112/7 Cemâli şevki ile ‘âşık-ı zâr / İder cânı nisâr el-hamdü li’llâh
³⁷²⁵AN, i. 102/3 Teneffüs eyle vir Hak’dan haberler / Dehânuñdan saçılson bü-y-ı ‘anber / Meşâm-ı cânı kılson ol mu’attar / Haber vir ey sabâ dost illerinden
³⁷²⁶C, g. 146/1 Cân almağ imiş gamzesinüñ kârını bildük / Yârüñ-ı dil-i ‘uşşâk ile bâzârını bildük
³⁷²⁷NM, 48/5 Tiğ-i gamzeñle toğraduñ bağrum / Cism ü cânım kurbâna kasduñ var
³⁷²⁸C, g. 17/1 Cân virmek ise gamzeñe ger vuslata bâ‘is / Bir tîr-i nigâhuñ olur ol devlete bâ‘is

Sevgilinin (cânân) gamzesi âşığın cânını almayı kabul etmezse kişi aşkta mümtaz olmaz.³⁷³⁰

Sevgilinin (cânân) çeşmi bazen cân u dil (gönül) ülkesinin bekçisi bazen de fitne askerine rehberdir.³⁷³¹

Sevgilinin (cânân) çeşmi cân ve dile (gönül) sihir yapar.³⁷³²

Sevgilinin (cânân) göz ucuyla bakışı cânâna gizli bir işve haberi getirir.³⁷³³

Sevgilinin (cânân) bir bakışına cân korkusuzca verilir.³⁷³⁴

Sevgilinin (cânân) kirpiği cânı delip geçer.³⁷³⁵

Sevgilinin (cânân) naz ve siteminin oklarına cân muhatap olur.³⁷³⁶

Sevgili (cânân) bir okla (gamzesiyle), bin dil (gönül) ve cânı telef eder.³⁷³⁷

Sevgilinin (cânân) güzelliğini bir an seyretmeye bedel olarak cân verilir.³⁷³⁸

Sevgilinin (cânân) bakışına cân feda edilir.³⁷³⁹

Cânânı, varını verenler görür.³⁷⁴⁰

Âşık, kendi varlığından geçince cânâna ulaşır.³⁷⁴¹

---

³⁷²⁹C, g. 55/3 Gamzeñle âşinâlığa bir çäre isteyen / Cândan keser ‘alākayı dilden de yâd olur
³⁷³⁰C, g. 139/4 Cânını gamze-i dil-dâr kabûl itmeyicek / Olamaz ‘ışk ile mümtâz u müselleme ‘âşık
³⁷³¹C, g. 150/4 Kışver-i cân u dilüñ gâh nıgeh-bânıdır / Leşker-i fitneye geh râh-nümündür çeşmüñ
³⁷³²C, g. 138/2 Çeşminüñ cân u dile âfet olan sihrini ko / Lebinüñ ma’nıye sûret viren i‘câzına bak
³⁷³³C, g. 42/4 Cânlara her nigâh-ı düzdiden / Haber-i ‘işveyi nihân getürür
³⁷³⁴C, g. 240/5 Cevrî nıgeh-i yâra cân virmede bî-bâk ol / İsbât-ı vücûd eyle da‘vâ-yı mahabbetle
³⁷³⁵C, g. 137/2 Nâvek-i müjgânına tîr-i kazâ dirsem n’ola / Hem gelür cânânda geçer hem perri yok
peykânı yok
³⁷³⁶C, g. 65/6 Leşker-i cân u dile olsa mukâbil nıgehi / Berk-ı nâz u sitemi tîrine peykân eyler
³⁷³⁷C, g. 131/1 Ol müjeler ki fitneye oldı sipâh-ı çâr-saf / Her biri bir hadeng ile biñ dil ü cân ider
telef
³⁷³⁸C, g. 188/4 Seyr iden hüsnüñi bir lahza virür gamzeñe cân / Kimse dîdârûña toymaz ne
temâşâsın sen
³⁷³⁹C, g. 123/5 Ger geçerse tîr-i dil-ber şehr-i dilden Cevrîyâ / Nakd-ı cânı aña İsâr itmedür
şükranemüz
³⁷⁴⁰SG, 68/5 Ğaybî virenler varını / Tıydı gönül esrârını / Bugün görür cânânını / ‘Aşk derdine
düşmek gerek

Cân, sevgilinin (cânân) bakışıyla yağmalanan bir ülkedir.³⁷⁴²

Yâre (sevgili) kavuşmak, cânı isâr etmekle (saçmakla) mümkün olur.³⁷⁴³

Sevgili (cânân), canını hiçe sayan âşık ile âşinalık etmez.³⁷⁴⁴

21.36.Cânân, gamzesi ve gözüyle kendine âşık eder.

Yârin (cânân) cemâline ancak mâsivadan göz yumanlar bakabilir.³⁷⁴⁵

Sevgilinin (cânân) nazının güzelliği, bencil aklı aşka boyun eğdirir.³⁷⁴⁶

Sevgili (cânân) baktığımda âlem cânından ümit keser.³⁷⁴⁷

Sevgili (cânân) göze aşk eder.³⁷⁴⁸

Maşuğun (cânânın) gamzesine dil (gönül), *aşk u niyaz*³⁷⁴⁹ eyler.³⁷⁵⁰

Sevgilinin (cânân) gözlerinin hane-berduş etmediği dil (gönül) kalmamıştır.³⁷⁵¹

Yâre (cânân), dilin (gönül) sırlarını aşk şarabıyla sarhoş olan âşık açar.³⁷⁵²

³⁷⁴¹NM, 3/7 Cândan talep kıl yâruñı vir cânı bul dildâruñı / Yoğ eyle kendi varuñı kim var ola cânân saña

³⁷⁴²C, g. 253/4 Nigâh-ı tündi kasd-ı gâret-i iklim-i cân itse / Teğâfüldür olan hem pîş-vâsı hem mihim-sâzı

³⁷⁴³NM, 56/11 İllâ tâc u tahta olmaz vasl-ı yâr / ‘Âdet oldur aña cân isâr olur

³⁷⁴⁴C, tes. 1/4 ‘Âşinalık itmez iken ‘âşık-ı ser-bâz ile / İhtilât itmek düşer mi düşmen-i nâ-sâz ile / Hâlümüz bilmem n’olur sen dil-ber-i mümtâz ile / Kasduñ öldürmek midür ehl-i niyâzı nâz ile / Her kese mihr ü vefâ ‘uşşâka nâz itmek neden / Gayra ihsân ehl-i dilden ihtirâz itmek neden

³⁷⁴⁵AN, i. 69/1 Mâ-sivâdan göz yumup ey dil cemâl-i yâra bak / Süreti ko cümlede sârî olan esrâra bak

³⁷⁴⁶C, g. 265/6 ‘Âferin hüsn-i hulk-ı nâzına kim / ‘İşka râm itdi akl-ı hod-kârı

³⁷⁴⁷C, g. 219/4 Cândan keser ümmîdini ‘âlem bakışuñdan / Şemşir-i kazâ var gibi dest-i nigeñünde

³⁷⁴⁸C, tah. 7/4 Gördükçe ‘ışk iderse eger göz ucıyla yâr / Devlet bulup anuñla eyle iftihâr / Düşme hevâ-yı vuslata olma hevesle zâr / ‘Âşık odur ki istemeye bûsile kenâr / ‘İşk olsun ile kâni’ ola merhabâlara

³⁷⁴⁹*aşk u niyaz*: Bir çeşit Mevlevî selamlaması a) Dergâha, yahut birinin evine giden bir Mevlevî, oturunca, ev sahibi Mevlevîye “Aşk olsun” der. Mevlevî, buna karşılık niyaz secdesi eder; yâni oturduğu yerde, yere ellerini koyup yeri öper. b) Su, çay, şerbet gibi bir şey içen kişiye, “aşkolsun” denir. O da “eyvallah” sözü ile baş keserek karşılık verir. c) Yemek yiyene de, aynı söz kullanılır. **Tasavvuf’tan Dilimize Geçen Deyimler ve Atasözleri**, İnkılâp ve Aka Kitapevleri, İstanbul 1977. s.

³⁷⁵⁰C, g. 196/2 Hep nazar-kerdesi abdâl-ı fenâ-meslek olur / Dil nice gamzesine ‘ışk u niyâz eylemesün

³⁷⁵¹C, g. 266/1 Dil mi var kim çeşmi rind-i hâne-ber-düş itmedi / ‘İşk o deñlü düş-ı abdâlî nemed-püş itmedi

Sevgilinin (cânân) aşkının neşesi, gamı âşıkların gönlüne âşık eder.³⁷⁵³

Sevgilinin (cânân) gamzesine (yan bakış) aşına olan gönül, Parsayı'nin öpücüğünün kadehinin dudağıdır.³⁷⁵⁴

Sevgilinin (cânân) gamze okunun korkusundan âşık hâlini arz etmeye cân bulamaz.³⁷⁵⁵

Sevgili (cânân) bakışıyla gizli gizli söyleşse bile âşık bunu cân ve dil (gönül) kulağıyla işitebilir.³⁷⁵⁶

21.37.Âşık, cânân ile vuslat ister.

Sevgiliye (cânân), Hakk (Allah) yolunun âşıkları, mutlaka kavuşacaklardır.³⁷⁵⁷

Mâşukun (cânân) vuslatına sâdık layıktır.³⁷⁵⁸

Yâr (cânân) âşığı cemâliyle mesrur eder.³⁷⁵⁹

Cânân istenir, sultan gözlenir.³⁷⁶⁰

Cânânı, âşık ister.³⁷⁶¹

Âşık cânânın dışında bir şeyi yâd etmez.³⁷⁶²

Cânân, âşıklara gerektir.³⁷⁶³

³⁷⁵²C, g. 203/5 Şerâb-ı 'ışk ile ser-mest ise Cevrî-i şürîde / Hicâbı ref' idüp râz-ı dilin yâra hemân açsun

³⁷⁵³C, g. 139/3 Ol kadar neş'e-i 'ışkında safâ vardır kim / Eserinden dil-i 'uşşâka olur gam 'âşık

³⁷⁵⁴C, g. 61/1 Gönül tâ gamzesiyle bâde-nüş-ı âşyânîdür / Leb-i cām-ı melâmet-büse-cây-ı Pârsâyîdür

³⁷⁵⁵C, g. 137/5 Çeşm-i mest-i yârı gördi geçdi Cevrî kendüden / Havf-ı tîğ-i gamzesinden 'arz-ı hâle cânı yok

³⁷⁵⁶C, g. 121/2 Miyânuñ kuçmak ümmîdin gidersün dilden ol 'âşık / Ki cânı kılca kalup za'f ile cismi nizâr olmaz

³⁷⁵⁷AN, i. 124/5 Ey Nürî gel sen dahı var / Bu yolda kıl cânı nisâr / Elbette bulur vasl-ı yâr / Hak yolunuñ 'âşıkları

³⁷⁵⁸H, i. 174/1 'Âfiyetler cām-ı 'aşkı nüş eden âşıklara / Vuslat-ı ma'sûk erzânîdir ol sâdıklara

³⁷⁵⁹AN, i. 35/2 Celâli perdesin ağıyâra çekmiş / Cemâliyle bizi mesrûr iden yâr

³⁷⁶⁰AN, i. 114/7 İste cânânuñ gözle sultânuñ / Tâ ki ol cânuñ tendedür tende

³⁷⁶¹H, i. 38/3 Derdli dermânın ister / Kullar sultânın ister / 'Âşık cânânın ister / Baña Allah'ım gerek

³⁷⁶²AN, i. 53/5 Cânânı yâd idüp dile gayırısı gelmeyüp / Cânı cihânı unıdanı bizde bulmuşuz

Âşık, maşuktan (cânân) başkasına itaat etmez.³⁷⁶⁴

Âşık, dildar (cânân) ve dilden (gönül) herhangi bir şey istemez.³⁷⁶⁵

Âşık, cânânı Allah'tan umar.³⁷⁶⁶

Yârin (cânân) rızasından âşık sakınır.³⁷⁶⁷

Âşık bütün mertebeleri tamamlayınca cânân ona cân olur.³⁷⁶⁸

Sevgili (cânân) görülünce Allah denilerek aşkla tekbir getirilir.³⁷⁶⁹

Cân u dil (gönül) sevgiliye vuslatı duyduğundan beri, hem okur hem yazar olmuştur.³⁷⁷⁰

Âşık dilini (gönül) oklarla şerha şerha edenin cân mı yoksa cânân mı olduğunu ayırt edemez.³⁷⁷¹

Âşık, Sevgiliye (cânân) fakrını, düşkünlüğünü daima arz etmelidir.³⁷⁷²

Cânânın la'li olan âşığın sözleri, âşıklar için âbı-ı hayvandır.³⁷⁷³

Cânânın yüzü (veçh), âşığın gözüne sevgilinin ayağının tozunu sürme olarak çekmesinden sonra görülebilir.³⁷⁷⁴

³⁷⁶³H, i. 79/4 'Âriflere 'irfân gerek / 'Âşıklara cânân gerek / Sâdıklara burhân gerek / Verne zid-da'vâhâ çi sūd

³⁷⁶⁴H, i. 108/4 Şol ki Hakk'a kuldur gayra kul olmaz / 'Âşık ma'şûkdan gayra tapu kılmaz / Bâb-ı Hak'dan özge bir kapı bilmez / Hakk'ın dīvânına durup gelenler

³⁷⁶⁵C, g. 242/2 'Âşıkam ammâ murâdum yok dil ü dil-dârdan / Bî-heves itmeme tenezzül Kays u Ferhâd olmağa

³⁷⁶⁶H, i. 41/3 Cânıma cânânı kimden umayın / Derdime dermânı kimden umayın / Lütf ile ihsânı kimden umayın / Sen yaratdın yine sen kerem eyle

³⁷⁶⁷AN, i. 60/7 Gel sakın yâruñ rızâsın Nürîyâ / İhtiyât eyle bu yolda ihtiyât

³⁷⁶⁸NM, 5/2 Erba'inüm çün tamâm oldu dahi on gün geçer / Hatm olur menzil merâtib cân olur cânân baña

³⁷⁶⁹NM, 70/2 Tâ kaşları mihrâbına kıldıkça nigâhı / Allâh deyu 'aşk ile tekbir ideyin dir

³⁷⁷⁰NM, 157/3 Tuyaldan cân u dil vasl-ı habîbi / Hem okur hem yazar elhamdülillâh

³⁷⁷¹NM, 50/8 Ata ata kirpik okın bu Niyâzî'nün dilin / Şerha şerha eyleyen cânım mı yâ cânân midur

³⁷⁷²SG, 45/4 Zell ü fakrı pîşe kıl 'arz it hemîşe ihtiyâc / Gösterür çeşm-i niyâza hüsnini ol rüy-niyâz

³⁷⁷³NM, 186/12 La'l-i cânân olalıdan ey Niyâzî meşrebüñ / Sözlerüñ 'uşşâk içinde âb-ı hayvân eyledi

Cânân, cân gözünün marifet tutyâsıyla aydınlanmasından sonra görülebilir.³⁷⁷⁵

Cânân kendisine kavuşmayı arzulayanı gama terk etmez.³⁷⁷⁶

Âşığı, ancak cânân anlar.³⁷⁷⁷

Sevgili, cân kulağını âşıkların haberlerine tutmalıdır.³⁷⁷⁸

Cânân, âşığın kendisine habersizce gelmesini ister.³⁷⁷⁹

Âşığın yâri (cânân) cihandır (dünya).³⁷⁸⁰

21.38.Cânânın yeri neresidir?

Âşık, cânânın nerde olduğunu bilmez.³⁷⁸¹

Âşık isterse cân cânânı bulur.³⁷⁸²

Cânân, cânâna cândan âşık olan cânâda, gizlidir.³⁷⁸³

Âşık nereye baksa cânânı görür.³⁷⁸⁴

Cânân, âşığın kendindedir.³⁷⁸⁵

Cânân yüksek ve alçak her ne varsa onlardadır.³⁷⁸⁶

³⁷⁷⁴NM, 116/1 Ayağı tozını sürme çekelden gözüme cânun / Görünür oldı her gâhi gözüme vech-i cânânun

³⁷⁷⁵NM, 86/6 Tütyâ-yı ma'rifetle rüşen it cânun gözin / Göresiñ cânânı her yüzden ola tağ üsti bağ
³⁷⁷⁶H, müf. 185 Cânân metâ'-ı vaslını vâd-i gama satmaz / Sahrada gezmesen Mecnûn Leylâ yabanda yatmaz

³⁷⁷⁷NM, 178/9 Halkı koyup lâ-mekân ilinde menzil turalı / Mısriyâ şol cânlara cânân olan añlar bizi

³⁷⁷⁸AN, i. 117/3 Diler iseñ dil-ârâ ko gayrıyı dil ara / Tut güş-ı cânı yârâ ahbâr-ı 'âşıkâna

³⁷⁷⁹NM, 39/7 Yol eri yolda gerekdür çağ u çıplak ac u tok / Mısriyâ gel didi saña çünkü cânân bî-haber

³⁷⁸⁰AN, i. 112/5 Kamuya bu cihân agyâr olurken / Olupdur bize yâr el-hamdü li'llâh

³⁷⁸¹NM, 35/4 Bildüm ki cân tendedür ten cân ile zindedür / Ammâ nidem bilmedüm cânâ cânân kandedür

³⁷⁸²H, i. 35/5 Ey Hüdâyî cânânı / İste bulsun cân anı / Geçen ahd ü peymânı / Güdelim şimden gerü

³⁷⁸³AN, i. 43/1 Cânâna cândan 'âşık ol kim cânâda cânân gizlidür / Ma'sûkuñı kalbünde bul ol hânedede hân gizlidür

³⁷⁸⁴NM, 122/1 Cânâne görünür baña cânâ neye baksam / Kâşane görünür heme virâneye baksam

³⁷⁸⁵NM, 102/1 İsteriseñ bulasın cânânı sen / Gayra bakma sen de iste sende bul / Kendü mir'âtuñda gözle anı sen / Gayra bakma sen de iste sende bul

21.39.Cânân, il/ülkedir.

Cânân, bir ülkedir.³⁷⁸⁷

Cânânın ülkesi vardır.³⁷⁸⁸

Yâr (cânân) ilinde hüsn için bâc (vergi) alırlar.³⁷⁸⁹

Cânânın ili dost gülistanıdır.³⁷⁹⁰

Cânânın ili hayat iklimidir, onun gülleri solmaz³⁷⁹¹

Cânân illerinden, bâd-ı sabâ haber verir.^{3792, 3793, 3794, 3795, 3796, 3797, 3798}

Cânânı bulan Süleyman mülküne dönüp bakmaz.³⁷⁹⁹

Cânâneler, cân mülküne mâliktir.³⁸⁰⁰

21.40.Cânâna bir kılavuz ile varılır.

Maşuka (cânân), kılavuz bulamayanlar kavuşamaz.³⁸⁰¹

³⁷⁸⁶NM, 33/6 Söyleyen ol söylenen ol gören ol görünen ol / Her ne var a'lâ vü esfel bilki cânân andadur

³⁷⁸⁷AN, i. 4/3 Açıldı vahdet gülleri / Feryâd ider bülbülleri / Göründi cânân illeri / Gel gidelim Hak'dan yaña

³⁷⁸⁸H, i. 139/1 Gördünse cânân illerin / Bülbül haber vergil bize / Kokdunsa yârin güllerin / Bülbül haber vergil bize

³⁷⁸⁹NM, 23/5 Ey Niyâzî iremezsün ölmeyince vuslata / 'Âdet oldur yâr ilinde cân alırlar hüsn bâc

³⁷⁹⁰H, müf. 119 Varıp dost gülsitânına girelim / Yürü cânân ilin seyr et görelim

³⁷⁹¹H, i. 21/3 Cânân ilin varıp görmek dilersen / Hayât iklimine ermek dilersen / Solmaz gülşen gülün dermek dilersen / Göñül gel dost illerine gidelim

³⁷⁹²NM, 134/1 Gel ey bâd-ı sabâ lütf eyle bir dem / Haber vir bize cânân illerinden / Beşâretle bizi kıl şâd u hurrem / Haber vir bize cânân illerinden

³⁷⁹³NM, 134/2 Aradum nice yıl kevn ü mekânı / Bulunmadı anuñ nâm u nişânı / 'Aceb nice bulur isteyen anı / Haber vir bize cânân illerinden

³⁷⁹⁴NM, 134/3 Seherde açılan güllerde midür / Yahud efğan iden dillerde midür / Akan suda esen yillerde midür / Haber vir bize cânân illerinden

³⁷⁹⁵NM, 134/4 Ol ilden 'azm idince bu cihâna / Kamuya uğrasan döner cinâna / Teselli vir kulüb-ı 'âşıkâne / Haber vir bize cânân illerinden

³⁷⁹⁶NM, 134/5 Harîm-i kuds-i lâhûta varursañ / Sarây-ı hâs-ı cânânı görürseñ / Yine 'azm eyleyüp bunda gelürseñ / Haber vir bize cânân illerinden

³⁷⁹⁷NM, 134/6 Nesîm-i feyz-i akdes bades bahr-ı cüduñ / Havâdisden mukaddesdür vücüduñ / Cemâl-i zât-ı a'lâdur şuhûduñ / Haber vir bize cânân illerinden

³⁷⁹⁸NM, 134/7 Eger cân ise hüsninüñ behâsı / Nice biñ cân anuñ olsuñ fedâsı / Niyâzî'nüñ kadîmî âşinâsı / Haber vir bize cânân illerinden

³⁷⁹⁹H, i. 105/4 Şu cân kim buldu cânânı / N'ider mülk-i Süleymân'ı / Kodu hayretde 'aşk anı / Göñül eğlenmez eğlenmez

³⁸⁰⁰AN, i. 10/2 Şevkuñ ile sâlikler sevdâñ ile hâlikler / Cân milkine mâlikler cânânelerüz hakkâ

Cânâna cân olmak için pîre kulluk etmek gerekir.³⁸⁰²

Yâri (cânân) isteyen pîri izler.³⁸⁰³

Cânâna ancak yoklukla kavuşulur.³⁸⁰⁴

21.41.Cânânın gözü sihir yapar.

Sevgilinin (cânân) çeşmi, cân ve dile (gönül) sihir yapar.³⁸⁰⁵

Sevgilinin (cânân) çeşmi derin sırların konuşma kuvvetidir.³⁸⁰⁶

Put gibi güzel olan sevgilinin (cânân) gözü kalenderîdir.³⁸⁰⁷

(Sevgilinin) çeşmi bazen cân u dil (gönül) ülkesinin bekçisi bazen de fitne askerine rehberdir.³⁸⁰⁸

Sevgili (cânân), niyaz ettiğinde çeşm görünür.³⁸⁰⁹

Sevgilinin (cânân) gözü, eline kadeh almadığı ve meyhaneye gitmediği hâlde sarhoştur.³⁸¹⁰

---

³⁸⁰¹AN, i. 71/6 Ma‘şûka vâsıl ola mı biñ yıl yilerse de / Tâ olmayınca zâhîde bir reh-nümâ-yı ‘ışk
³⁸⁰²NM, 189/1 Zühdüni ko ‘aşka düş ehl-i cenân itsün seni / Pîr-i ‘aşka kulluk it cânâne cân itsün
seni
³⁸⁰³NM, 34/2 İsteyen yâri izlesün pîri / Pîrden ayrılan Hak’dan ayırır
³⁸⁰⁴NM, 185/7 Bî-nişānuñ menzilin kâf-ı ‘ademdem izleyüp / Ey Niyāzî böyle bulmuş bulan ol
cânânını
³⁸⁰⁵C, g. 138/2 Çeşminüñ cân u dile âfet olan sihrini ko / Lebinüñ ma’nîye sûret viren i‘câzına bak
³⁸⁰⁶C, g. 150/2 Sihir ile dilleri dem-beste ider niğehüñ / Kuvvet-i nâtıka-i rāz-ı deründür çeşmüñ
³⁸⁰⁷C, g. 63/1 Tâ çeşm-i bütân kalenderîdür / Dil töhmet-i ‘ârdan berîdür
³⁸⁰⁸C, g. 150/4 Kışver-i cân u dilüñ gâh niğeh-bânıdır / Leşker-i fitneye geh rāh-nümündür çeşmüñ
³⁸⁰⁹SG, 45/4 Zell ü fakrı pîşe kıl ‘arz it hemîşe ihtiyâc / Gösterür çeşm-i niyāza hüsnini ol rüy-
niyāz
³⁸¹⁰C, g. 36/1 Ne ele sâğar alur çeşmi ne mey-hâne bilür / Sorsañ ammâ yine ‘âlem anı mestâne
bilür

22. CEHL

Bilgisizlik, bilmeme durumu anlamına gelen cehl kavramının; azap, karanlık gibi menfi çağrışımları olan kelimelerle birlikte anıldığı görülmektedir.

22.1.Cehl, cehennemdir.

Cehalet, Hakk'ı (Allah) ve kişinin kendi özünü tanımamasına manidir. O, insanı Allah'tan ayırır. Cehalet, azap ehlinin yanacağı cehennemin sembolüdür ve bütün azap, cehalet ateşinden çıkar. Câhilin yüzü, cehennemliklerin yüzü gibidir.

22.2.Cehl karanlıktır.

Cehaletin karanlığı, nefsi ve gönlü kaplayınca insan orada kaybolur. Cehalet, bazılarınca marifet zannedilse de aslında gaflet ateşinde yanmaya sebeptir.

Cehennemin remzi olan cehalet; nefistendir, insanı azdırıp bela tuzağına düşürür, gaflete sürükler, insana gelecek kaygısı yaşatır, zâhidlerin dünyayı ve ukbayı tanımlarına engel olur. Câhil sûrete bakar, manaya bakmaz. Cahille olanlar, birer ölüdür.

22.3. Cehl Kavramında Edebî Düşünceler

22.4.Cehl, cehennemdir.

Cehlin azabı vardır.³⁸¹¹

Bütün azap, cehalet ateşinden çıkar.³⁸¹²

Cehalet, cehennemin remzidir (sembolüdür).³⁸¹³

Cehaletin cehenneminde azap ehli daima yanar.³⁸¹⁴

³⁸¹¹NM, 163/7 Kabri vahdet küşesi haşri temâşâgâh idi / Ey Niyâzî kimde kim cehlün 'azabı olmasa

³⁸¹²NM, 12/10 Ger 'azâb-ı âhiretten bulmak istersen halâs / 'Ârif ol kim cehl odından kopırsar cümle 'azâb

³⁸¹³SG, 43/19 Fi'l-hakîka cehl ü 'ilm oldı cehennemle behişt / Düzeh u cennet dimekden remz ile imâ budur

³⁸¹⁴SG, 3/5 Hamdül'llâh biz behişt-i ma'rifetde sâkinüz / Düzeh-ı cehl içre dâ'im yanmada ehl-i 'azâb

Cehl erbabının yüzü, cehennemliklerin yüzü gibidir.³⁸¹⁵

Cehalet, Hakk'ı (Allah) tanımaya manidir.³⁸¹⁶

Cehalet, insanı Hakk'tan (Allah) ayırır.³⁸¹⁷

Cehalet, insanın kendisini bilmesine manidir.³⁸¹⁸

Cehalet, özünden haber almasına manidir.³⁸¹⁹

22.5.Cehl karanlıktır.

Cehalet, karanlıktır.³⁸²⁰

Cehaletin karanlığı, nefsi ve gönlü kaplar.³⁸²¹

İnsan, cehaletin karanlığında kaybolur.³⁸²²

Cahille olanlar, birer ölüdür.³⁸²³

Cehalet, bazılarınca marifet zannedilir.³⁸²⁴

Cehalet, gaflet ateşinde yanmaya sebeptir.³⁸²⁵

Cehalet, insanı sûretperest yapar. (Dış görünüşle ilgilenmeye mahkûm eder.)³⁸²⁶

³⁸¹⁵ SG, 82/6 Düzehiler çehresini seyr ise maksûd eger / Çekme erbâb-ı cehilden çeşmüni tut müstakîm

³⁸¹⁶ SG, 91/10 Men 'arefe nefsehü dindiği yitmez mi cevâb / Hakkı bilmeğe özünden gayri var mı bir kitâb / Zât-ı Hakk'a cehlün iden özge yok durur hicâb / Ma'rifetle hüsn-i hulkdur tâlibi kâmil iden

³⁸¹⁷ SG, 72/3 Seni cehlün durur Hak'dan ayıran / Hakikat yok durur ortada fâsıl

³⁸¹⁸ SG, 56/10 Özüni bilmede bu cehl iken sen / Sonunda Mustafâ hem-sâye düşmiş

³⁸¹⁹ SG, k. 1/96 Cehl ile kalup özünden almadañ ise haber / Düzahîsuñ çek 'azâb-ı cehl ile kahr u ezâ

³⁸²⁰ NM, 40/2 Zulmet-i cehli bırak sen iste nûr-ı hikmeti / Cennettüñ zevkin dilersen cümle 'irfânuñdadur

³⁸²¹ NM, 86/5 Nefs odur kim cehl karañusı kaplar göñlini / Rûh odur kim 'ilm nûrî göñline yakar çerâğ

³⁸²² SG, 27/15 Zulmet-i cehl içre teşne zâyi' itme kendüni / Hızr-ı Ğaybî'ye iriş kim âb-ı hayvân devridür

³⁸²³ SG, 8/11 Nice bir mürde gezersün cehl ile 'âlemde sen / Kesb-i rûh it nutk-ı Ğaybî'den içüp âb-ı hayât

³⁸²⁴ SG, 52/4 Sohbetinde bunlaruñ eyle vücuduñ münselih / Ma'rifet zannitdigün cehlün usûlin turma kes

³⁸²⁵ H, i. 152/6 İste nakkâşî nakşa aldanma / Kuru sûretle iş biter sanma / Cehl ile nâr-ı gaflete yanma / Cümlelerin başı bir 'inâyet imiş

Cehalet, bela tuzağına düşürür.³⁸²⁷

Cehalet, cihan halkını azdırır.³⁸²⁸

Cehalet, insana gelecek kaygısı yaşatır.³⁸²⁹

Cehalet, yılan gibi olan nefistendir.³⁸³⁰

Cehalet, zâhidlerin dünya ve ukbayı tanımlarına mani olur.³⁸³¹

---

³⁸²⁶SG, 27/3 Cehl ile sûret-perestân kaydına olma esîr / Aç gözüñ şimdengerü seyret perestân devridür

³⁸²⁷C, terk. 3/VI/3 Bilmez bilecek neydüğünü bilmege kor mı / Ol cehl ki salmışdur anı dâm-ı belaya

³⁸²⁸AN, i. 13/3 Cehl ile azmış iken halk-ı cihân / Küfr ile tolmuş iken kevn ü mekân / Nür-ı imân sende olmuşdur ‘ayan / Merhabâ ey mâh-ı mevlid merhabâ

³⁸²⁹SG, 43/9 Zevkle fehm itdühise dünya vü ‘ukbâ neydüğün / Cehl ile ferdâya düşme cennet-i a’lâ budur

³⁸³⁰NM, 40/1 Kandedür cehlile zulmet nefsi su‘bânuñdadur / Kandedür ‘ilmile hikmet bil anı cānuñdadur

³⁸³¹SG, 43/17 Cehl ile dünyâ vü ‘ukbâ bilmeyen zâhidlere / Oldı bu dünyâ cehennem kâfire me’vâ budur

23. CELÂL

Büyükük, azamet, ululuk anlamına gelen celâl, Allah'ın esma-i hüsnâ'sından biridir. İncelediğimiz divanlarda kavramla ilgili, Allah'ın insanda ve tabiatta tecelliyatının bir tezahürü olduğu düşüncesi etrafında anlam ilişkileri geliştirildiği görülmektedir. Bu düşüncelere göre celâl, ateşe altı kez, perdeye ise dört kez teşbih edilmiştir.

Atilla Şentürk'ün Osmanlı Divan Şiiri Kılavuzu çalışmasındaki celâl kavramına bakıldığında³⁸³² celâlin ateşe benzetilmesinin, klasik şiirimiz için alışılmış bir teşbih olduğu görülecektir. Ancak bizim beş mutasavvif şairin divanında tespit ettiğimiz ve altı kez ele alınan bir düşünceye göre celâlin perdeye teşbih edilmesi, adı geçen çalışmada yer almayan orijinal bir düşünce olarak değerlendirilebilir.

Celâl'in Allah'ın zâtına atfedildiği düşüncelere göre Allah'ın celâli, ehadiyetle tecelli eder. Allah'ın celâlinin heybeti vardır. Celâl'in (Allah) izleri her taraftadır. Allah'ın celâlini Hz. Peygamber tanıtır. Celâl, Allah'ın heybetinin tezahürü hâlidir. Allah'ın celâli, kalp şişesini bin parça edip sonra da her bir parçasında kendi yüzünü gösterir. Dest-i celâl, âşığın vuslata ermesine mani olur. Celâl tezahür ettiğinde ne cennet ne cehennem ne huri kalır (hepsi mahvolur). Hakk'ın (Allah) celâlinin eserleri müşahede edilir. Âşıklar, kendisini yaralayan (Allah'ın) celâlinin izzetinin sırrına hayran olur. Dost (Allah), lütfunu kahr ve celâlle gizlemiştir; ancak Allah'ı fâil-i mutlak olarak kabul eden sûfi, bed nefsi aşağılayan celâlden incinmez.

23.1.Celâl-Cemâl Münasebeti

Celâl'in birlikte anıldığı bir diğer kavram ise cemâldir. Bir bütünün farklı veçhelerine işaret edilen bu düşünceelerde cemâlin celâle galebe çaldığı fikri belirgindir (Ayrıca bkz: Bu çalışmada cemâl kavramı). Celâlin, Allah'ın esmasından bir diğeri olan cemâl ile birlikte anıldığı beyitlerde şairler celâl-cemâl arasındaki farklılıklardan birtakım düşünceler geliştirmişlerdir: Cemâl, celâlden öne çıkar.

³⁸³² Bkz: Ahmet Atilla Şentürk, *age*, C. 2, s. 381-383.

Celâlin cemâl ile karışmasıyla âlem oluşmuştur. Allah, bazen celâlden bazen de cemâlden tecelli eder. Allah'ın cemâli görünse hemen ardından celâli de görülür. Cemâl güle, celâl dikene benzer. Âşık gâh celâlde gâh cemâlde eğleşir. Ârif, celâl içindeki cemâli görür. Celâl ve cemâli geçen âşık, nûr-ı zâta vâsıl olur. Zamane dervişleri celâli bürünmüş, cemâli görmemişlerdir.

23.2.Celâl ateştir.

Allah'ın bir sıfatı olarak değerlendirilen celâl ateşi, sivayı yakar. Hararetine âşıkların dayanmakta zorlandığı celâl ateşi âlemi kapladığında, çaresiz âşık buna sabretmekte zorlanır. Cemâlin nuruna kavuşamayan âşık, celâlinin ateşiyle yanmak ister. Celâlin ateşinden ancak Allah'ın yardımıyla kurtulunabilir.

23.3.Celâl perdedir.

Celâl, cemâli gizleyen ve her yanı kaplayan bir perdedir. Âşık ancak onların ikisini bir görürse doğru hakikate ulaşmış olur. Yâr (Allah), celâlinin perdesini ağyara çeker ve cemâlini onun perdesiyle gizler. Celâl perdesinin (tezahürünün) sebebi küfür ve isyandır.

23.4.Celâl Kavramında Edebî Düşünceler

23.5.Celâl-Cemâl Münasebeti

Celâl Allah'ın heybetinin tezahürü hâlidir.³⁸³³, ³⁸³⁴

Allah, bazen celâlden bazen de cemâlden tecelli eder.³⁸³⁵

Celâl tezahür ettiğinde ne cennet ne cehennem ne huri kalır (hepsi mahvolur).³⁸³⁶

Allah'ın celâlini Hz. Peygamber tanıtır.³⁸³⁷

³⁸³³C, k. 4/23 Havfiyle hasm-ı bed-fi'âl olmakdadur ser-geşte-hâl / Heybetle zâtın zü'l-celâl Sâm u Nerimân eyledi

³⁸³⁴AN, i. 112/4 Celâli heybetinden oldı hâsıl / Sivâya inkihâr el-hamdüli'llâh

³⁸³⁵NM, 2/10 Tecellî eyler ol dâ'im celâl ü geh cemâlinden / Birinün hâsılı cennet birinden nâr olur peydâ

³⁸³⁶AN, i. 33/6 Ne nâri kala ey Nürî ne cennet kala ne hürî / Hicâbın cümle keşf itse celâl-i vechinün Ekber

³⁸³⁷C, k. 2/6 Şeb degil subh-ı tecellîsin ki itdün âşikâr / Tâb-ı Hurşîd-i cemâl-i zü'l-celâl-i ekberi

Ârif, celâl içindeki cemâli görür.³⁸³⁸

Âşıklar, (Allah'ın) celâlinin izzetinin sırrına hayran olur.³⁸³⁹

Celâl'in (Allah) kılıcı âşığı yaralamıştır.³⁸⁴⁰

Celâl'in (Allah) izleri her taraftadır.³⁸⁴¹

Allah'ın celâlinin heybeti vardır.³⁸⁴²

Allah'ın celâli, ehadiyetle tecelli eder.³⁸⁴³

Allah'ın celâli, kalp şişesini bin parça edip sonra da her bir parçasında kendi yüzünü gösterir.³⁸⁴⁴

Dost (Allah), lütfunu kahr ve celâlle gizlemiştir.³⁸⁴⁵

Hüdâ'yı (Allah) fâil-i mutlak olarak kabul eden sûfi, celâlden incinmez.³⁸⁴⁶

Dest-i celâl, âşığın vuslata ermesine mani olur.³⁸⁴⁷

Celâl, bed nefsi aşağılar.³⁸⁴⁸

Cemâl, celâlden öne çıkar.³⁸⁴⁹

³⁸³⁸NM, 2/13 Velî 'arif celâl içre cemâlini görür dâ'im / Bu hâristânî içinde aña gülzâr olur peydâ

³⁸³⁹AN, i. 93/2 'İzz-i celâlün sırrıdır 'arz-ı cemâlün sırrıdır / Va'd-i visâlün sırrıdır 'âşıkları hayrân iden

³⁸⁴⁰AN, i. 68/1 Derd-i Hak'ün ey 'âşık bî-çâresisin ancak / Şemşîr-i celâlinün pür-yâresisin ancak

³⁸⁴¹AN, i. 67/5 Âsâr-ı celâlündür esrâr-ı visâlündür / Envâr-ı cemâlündür her sūdiyelüm 'âşık

³⁸⁴²AN, i. 23/4 Cemâlün hazretinün behceti-çün / Celâlün hazretinün heybeti-çün / Muhammed Mustafâ'nun hürmeti-çün / Bizi gayrı kapuya itme muhtaç

³⁸⁴³AN, i. 1/3 Ger itse tecellî ahadiyetle celâlün / Bir zerre-i cevvalê olur 'Arş-ı mu'allâ

³⁸⁴⁴NM, 45/1 Sıyup biñ päre iden şişe-i kalbi celâlündür / Yine her pâresinde görinen rüy-ı celâlündür

³⁸⁴⁵NM, 161/4 Kande bulur isteyen lütfunı ey dost senün / Çünkü anı gizledün kahr u celâl içinde

³⁸⁴⁶SG, 30/10 Hudâ'yı fâ'il-i mutlak bilürsen / Celâlinde ya niçün incinürsen / Şikâyetler idüp zârî kılursan / Hakikat sūfilik incinmemekdür

³⁸⁴⁷H, i. 95/5 Göster Hüdâyî'ye cemâl / Men' etmeyip dest-i celâl / Lütf et sarây-ı vasla sal / Senden saña sığınırım

³⁸⁴⁸SG, 57/3 Pes celâl yüzünde makhûr olmayınca nefsi bed / Neylesün n'itsün şu kul kim bed-hudan olmaz halâs

³⁸⁴⁹AN, mu. 1/16 Çün cemâli celâline çatmış / Lâ'yı illâ ile karup katmış / Kader ehlin kazâya uğratmış / Dehşet-i lâ-ilâheilla'llâh

Âşık gâh celâlde gâh cemâlde eğleşir.³⁸⁵⁰

O'nun (Allah) cemâli görünse hemen ardından celâli de görülür. Cemâl güle, celâl dikene benzer.³⁸⁵¹

Celâlin cemâl ile karışmasıyla âlem oluşmuştur.³⁸⁵²

Celâl ve cemâli geçen âşık, nûr-ı zâta vâsıl olur.³⁸⁵³

Hakk'ın (Allah) celâlinin eserleri müşahede edilir.³⁸⁵⁴

Zamane dervişleri celâli bürünmüş, cemâli görmemişlerdir.³⁸⁵⁵

23.6.Celâl ateştir.

Allah'ın celâlinin ateşi sivayı yakar.³⁸⁵⁶

Celâl ateşi âlemi kapladığında, çaresiz âşık buna sabretmekte zorlanır.³⁸⁵⁷

Celâl'in (Allah) ateşinin hararetine âşıklar dayanamaz.³⁸⁵⁸

Mevlâ'nın (Allah) cemâlinin nuruyla dil (gönül) zulmeti gitmezse, âşık celâlinin ateşiyle yanmak ister.³⁸⁵⁹

Nâr-ı celâl, İlah (Allah) inayet etmezse âşıkları yakar.³⁸⁶⁰

³⁸⁵⁰SG, 35/10 Gâh cemâl ü gâh celâldür cilve-gâh-ı zâtımuñ / Cümle eşyâyı muhîtüm kâf u 'ankâ bendedür

³⁸⁵¹NM, 2/11 Cemâli zâhir olsa tiz celâli yakalar anı / Görürsün bir gül açılsa yanında hâr olur peydâ

³⁸⁵²SG, 103/4 Celâl ile cemâlün imtizâcından durur 'âlem / Bu dehr içre ne mahzûn ol dem-â-dem ne sürür eyle

³⁸⁵³H, i. 176/5 Bakıp kalma nüküş-ı kâinâta / Çalış ma'nâya er bākī hayâta / Hüdâyî vâsıl oldu nûr-ı zâta / Geçen 'âşık celâli vü cemâli

³⁸⁵⁴C, k. 36/14 Oldı o kadar menfa'atüñ devlete zâhir / Hakkuñ görünürken niçe âsar-ı celâli

³⁸⁵⁵SG, 115/21 Büründüler celâli / Görmediler cemâli / Bilmediler kemâli / Zamâne dervîşleri

³⁸⁵⁶AN, kıt. 2. İtsün sivâyı nâr-ı celâlün ihrāk / Kılson gönülde nûr-ı cemâlün işrāk / Nürî kuluñı nâr-ı firâka yakma / Bulmuşlar iken sırr-ı visâlün 'uşşāk

³⁸⁵⁷AN, i. 98/5 Kaplar ise 'âlemi nâr-ı celâl / Gizler ise nürüm vech-i cemâl / Nicesi sabr ide Nürî bî-mecâl / N'eylesün bî-çâre 'âşık n'eylesün

³⁸⁵⁸AN, i. 66/1 Cemâlün nürü işrāk eylemekle oldı tākāt tak / Celâlün nârımuñ ihrākına kanda döyer 'uşşāk

³⁸⁵⁹AN, i. 5/5 Envâr-ı cemâlünle dil zulmeti gitmezse / Enyâr-ı celâlünle koyanayum ey Mevlâ

Kul, celâlin ateşinde yanar.³⁸⁶¹

Âşıklar, fena-yı külle ve beka-yı zâta ermek için (Allah'ın) celâlinin ışığında kendini yakar.³⁸⁶²

Âşık, gözlerini celâlinin nuruna açmak ister.³⁸⁶³

23.7.Celâl perdedir.

Celâl, cemâli gizleyen bir perdedir. Âşık ancak onların ikisini bir görürse doğru hakikate ulaşmış olur.³⁸⁶⁴

Celâl perdesinin (tezahürünün) sebebi küfür ve isyandır.³⁸⁶⁵

Yâr (Allah), celâlinin perdesini ağıyara çeker ve cemâlini onun perdesiyle gizler.³⁸⁶⁶

Celâl perdesi bazen her yanı kaplar.³⁸⁶⁷

³⁸⁶⁰H, i. 132/1 Yakmasın âşıkları nâr-ı celâl / Yâ ilâhî sen 'inâyet eylegil / Her biri sâdıkların bulsun kemâl / Ya ilâhî sen 'inâyet eylegil

³⁸⁶¹H, i. 182/1 Kulun eksikliğine bakma lütf et / Hatâ kuldan 'atâ senden efendi / Celâlin âteşine yakma lütf et / Hatâ kuldan 'atâ senden efendi

³⁸⁶²AN, i. 33/2 Fenâ-yı külli görmek-çünbakâ-yı zâta irmek-çün / Celâlün tâbına ihrâk ider kendüyi 'âşıklar

³⁸⁶³NM, 170/2 Açıl ey gözlerümen vâr-ı vech-i zü'l-celâliden / Dilâ bedr ol kim ol mihr-i dırâşândan haber geldi

³⁸⁶⁴NM, 80/5 İkinin bir bilüp toğrı hakikatle görür kim Hak / Celâli perdesin çekmiş cemâline harîm itmiş

³⁸⁶⁵NM, 82/4 Hep celâlün perdesidür küfr ü 'isyândan murâd / Bahr-ı cüdüñ katresidür fasl u rahmetden garaz

³⁸⁶⁶AN, i. 35/2 Celâli perdesin ağıyara çekmiş / Cemâliyle bizi mesrür iden yâr

³⁸⁶⁷H, i. 57/2 Gâh olur lütfü yüzünden gösterir envâr-ı cemâl / Gâh olur celâl perdesi her yanadan üçe gelir

24. CEMÂL

24.1.Cemâlin evsafı

Cemâl güneş gibi ışık verir, âşığa karanlığı aydınlatır. Güzel görenlerin baktığı bir aynadır, onun ayrı bir güzelliği vardır. Cennet, cemâlden hâsıl olsa da onu bulan, cennet arzusundan arınır.

Cemâlden bahsetmek kalbe her şeyi unutturur, gönül, kendisini yağmalayan cemâlin tecellisi ile mutlu olduğundan onun nurunu gözler. Cemâl akli kendinden geçirtip her şeyi unutturur. Sürekli cemâlle muhatap olmak tahammülü aşar ve o aşkla görülebilir.

Cemâlin verdiği şevk ile onu safâ-yı kalp ile seyreden bağ ve bostana dönüp bakmaz. Kemalin cemâle muvafık olması gerekir. Tevhidin dil (gönül) alıcı cemâlini, Hakk'ı (Allah) gören gözler temaşa eder.

Cemâlin çeşitli unsurlara teşbih edildiği görülmektedir: İçimi güzel latif bir su, taze açılan bir gül.

Cevrî'de geçen bir düşünce ise cemâl ile Hz. Yusuf arasında bir illiyet kurmaktadır: Cemâl'in sembolü hem fiziken hem ahlâken Yusuf'tur.

24.2.Cemâl- celâl münasebeti

Cemâl ile birlikte anılan başka bir kavram da celâldir. Aralarında bir tenakuz ilişkisi bulunan bu iki kavram Allah'ın esmasındadır. Tespit ettiğimiz düşüncelere göre cemâl, celâlden üstündür. Celâlin cemâl ile karışmasıyla âlem oluşmuştur. Allah, bazen celâlden bazen de cemâlden tecelli eder. Allah'ın cemâli görünse hemen ardından celâli de görülür. Cemâl güle, celâl dikene benzer. Âşık gâh celâlde gâh cemâlde eğleşir. Ârif, celâl içindeki cemâli görür. Celâl ve cemâli geçen âşık, nûr-ı zâta vâsıl olur. Zamane dervişleri celâli bürünmüş, cemâli görmemişlerdir.

24.3.Cemâlin nuru vardır.

Cemâl kavramının ilişkilendirildiği başka bir unsur ise nurdur. Cemâl ve nur arasında geliştirilen düşüncelerde iki ana yaklaşıp söz konusu olduğu görülmektedir:

Birinde cemâlden murad, Allah'ın dışarıdan müdahalede bulunduğu bir cemâl; diğerinde ise bizzat Allah'a ait, cemâlullah'tır.

Cemâlin nurunu Allah vermiştir ve o her yerdedir. Cemâlin gönlü aydınlatan nurunu Allah'ın rızasına kavuşanlar görebilir. O, cânlara cânândır.

Allah'ın cemâli ile ilgili olarak geliştirilen düşüncelerde; Allah'ın cemâlinin nurunun her gönülde tecelli etmeyeceği, cemâlin nurunun tecelli edebilmesinin ön şartının Allah'ın bu veçhile bir muradının olması lüzum geldiği düşüncesi dikkat çekicidir. Bu yaklaşımın, tasavvuftaki Allah'a Allah'ın istediği ve yardımıyla vâsıl olunabileceği fikriyle uyumlu olduğu söylenebilir.

Allah'ın cemâlinin nuru gönüldeki zulmeti giderir. Âşık cemâlin nuruna mazhar olmak ister. Bunun vâki olabilmesi için gönül gözünün açılması gerekir. Gönül gözü açılınca Allah hicâbı kaldırıp cemâlini gösterip pür-nur eder. Böylece Allah'ın cemâlinin nuru gönülde doğar. Bu doğuş, âşığı sarsıp âşığın gönlünü aydınlatıp, şâd eder. Görebilenler için cihân halkı Allah'ın cemâlinin nuruyla süslenmiştir. Allah'ın cemâlinin nurunun ayan oluşu ile ilgili Hüdâyî'de özel bir zaman dilimine işaret edilmektedir: Allah'ın cemâlinin nuruna ramazan ayında erişilir.

24.4.Allah'ın cemâli

Cemâl kavramının çeşitli şekillerde kullanıldığı göze çarpmaktadır. Kavramın kimi yerde sadece cemâl şeklinde kimi yerde ise Allah'ın cemâli şeklinde değerlendirilerek düşünce üretildiği görülmektedir. Şairlerin kullanımına muvafık düşmesi ve ortaya çıkacak düşüncelerin sınıflandırılmasında farklı bir başlık tercih edilme yoluna gidilmemiştir.

Allah'ın cemâli güzeldir ve Allah onu bazen gösterir bazen gizler. Cemâl, birdir ve sıfatlarla görülür. Cemâl, Allah'ın tecellesinin zuhur ettiği bir bağdır. Maiyyet sırrından zevk alanlar Allah'ın cemâlinden mahcup olmaz.

Allah'ın zâtının cemâli şuhudundan üstündür ve aşikârdır, cümle eşyada zâhirdir. İnsanı kendinden geçirir. Kendinden başka cemâle bakılmasına rıza

göstermez. Allah'ın cemâlinin zâhiri Mushaf-ı Hakk'tır. Aşk âyetleri Allah'ın cemâlinden okunur. Ulu bir nimet olan Allah'ın cemâlini Allah kendi özünden bahşeder.

Allah pek latif olan cemâlini gizlemiştir, o ancak Allah'ın lütuf, ihsan ve yardımıyla görülebilir. Allah'ın fazlı olmasa cemâle ulaşamaz. Allah, cemâlini âşığa bildirmiş ve cemâlinin gizli kalması onun adeta bir pervanesi olan âşığı çaresiz bırakmıştır. Onu ancak Allah yolunun âşıkları görebilir ve böylece cemâl âşıklar için aşikâr bir hâle gelir. Hz. Peygamber, Allah'ın cemâlinden bir eserdir ve onu tanıtır.

Bütün bu düşüncelerden farklı olarak Nûrî'de geçen bir düşünce dikkate şayandır: Cemâl, Allah'ın muhabbetine götüren tuzaktır.

24.5.Allah'ın cemâlini müşahede

Allah'ın cemâlinin görülebilmesi için bunun gönülden istenmesi ilk şarttır. Bundan başka 'men aref' kapısını açanlar, vahdet suyundan içenler ve perdeyi kaldıranlar cemâle ulaşabilir. Cemâli seyretmenin bir başka yolu ise zikrullahtan geçer.

Şâirlerin cemâl ile müşerref olan eşhas hakkında beyan ettikleri düşüncelere göre ise Allah'ın cemâline; mâsivadan göz yumup, dedikoduyu terk eden, hayali terk edip öze bakanlar, hâl ve irfân ehli olanlar erişebilir. Onu gönül evine giren âşıklar, ârifler görebilir. Bu mertebeye ulaşıp Allah'ın cemâlini görenler, sakın kalamaz, vuslat ister.

24.6.Allah'ın cemâli nerede müşahede edilir?

Şâirlerin Allah'ın cemâlinin zuhur ettiği yerler konusunda da çeşitli düşüncelere yer verdikleri görülmektedir. Bunlardan en sık olanı, cemâlin insanda ayan olduğu düşüncesidir. Allah cemâlini kemaliyle insanda göstermiştir. Gaybî bu düşünceyi daha da ileri götürür: İnsanın cemâli Allah'ın cemâlidir. Bundan başka cemâlin görüldüğü yerler; cennet, kâinat ve kesret aynası olsa da o, bakılan her yerdedir. Allah'ın cemâli vahdet ehlinin zümresinde ve kalpte yansır. Bakılan her yerde olsa da mana ile görülebilir.

24.7.Hz. Peygamber'in cemâli

Allah'ın yakınlık meclisini aydınlatan mum ve güneşe teşbih edilen Hz. Peygamber'in cemâli eğer yüzünde nikab olmasaydı tüm cihanı aydınlatırdı. Onun her şeyde parlayan cemâlinin nurunu ancak gönlü hasta olanlar göremez.

24.8.Cemâlin nikabı vahdete ulaşınca kalkar.

Cemâl kavramı etrafındaki düşüncelerden bir diğeri ise onun lika, örtü ile ilişkilendirilmesidir. Bu düşünceye göre cemâl ya kendisi bir örtüdür ya da bir örtü ile örtülmüştür. Onun mestur olduğu düşünceye göre onu setreden şey kesrettir ve âşık onu sık sık açar. Allah'ın yardımını olmasa o örtü kaldırılamaz.

24.9.Pîrin cemâli

Hüdâyî'nin bir şiirinde nakarat dizesinde geçen ve ayrıca Gaybî'de iki kez yinelenen pîrin cemâli tamlaması ile ilgili düşüncelere göre Allah'ın tecellisine talip olan, Allah gözüyle bakmak isteyen, pîrin cemâline cândan talip olmalıdır. O, bütün kemalin mazharıdır. Cemâl âşkından başka her şey mâsiva olduğu, âşığın kendisine kendinden daha yakın olduğu için pîrin cemâline cândan talip olmalıdır. Allah'ın cemâlinin yansıması olan pîrin cemâli kalbi doldurursa her yerde cemâl görülür.

24.10.Âşık, cemâli görmek ister.

Âşık, uğruna cânını vermekten kaçınmadığı cemâle bakarak dostunu çağırır. Cemâl güzeldir; onu görmek ve ona kavuşmak âşık için bayramdır.

Cemâl bir kandile, âşık ise onun pervanesine teşbih edilmiştir. Âşık ruhunun, cemâlin pervanesi olmasını ister. Cemâlin güneşe benzetilmesi (Bkz: Cemâl kavramında 'Cemâl, güneştir.' alt başlığı) düşüncesine âşığın da dâhil edildiğini görmekteyiz. Buna göre cemâl güneşi âşığı yakar, ya da cemâl, güneş gibi doğup lütfuyla âlemi kendisine çevirir.

Cemâli görme konusunda müthiş bir iştihak duyan âşığın en büyük mutluluğu cemâle kavuşmaktır. Allah cemâlini âşığa bildirir. Ona kavuştuğunda âşığın gönlü coşar ve âşık cemâl-i hâl ile hâllenir. Cemâlin hayâli gönlü kapladığında âşık için

âlemdeki her şey ona dönüşür. Bu aşamaya nâil olan âşık gâh celâlde gâh cemâlde eğleşir.

Cemâl ile âşık kavramları arasında geliştirilen diğer bir düşünce ise cemâlin âşığı ve aklını hayran edişi üzerinedir. Buna göre âşıklar ezelde cemâle hayran kalmıştır. Cemâl, âşığın aklını alıp kendisini çaresiz hissetmesine neden olur.

Cemâl kavramının nur ile ilişkilendirilmesi (bkz: Cemâl kavramı ‘Cemâlin nuru vardır.’ alt başlığı) yanında âşık ile ilgili de bir yaklaşım söz konusu olduğu görülmektedir: Âşık, gönlünü aydınlatan cemâlin nuruna meftundur, onu görüp ona mazhar olmak ister. Cemâlin tecellisinin nuru âşığı sarsar. Hüdâyî’de geçen bir düşünceye göre ise âşık, cemâlin nuruna ramazan ayında erişir.

24.11.Cemâl, güneştir.

Cemâlin dünyanın ısı ve ışık kaynağı olan güneşe teşbih edilmesi cemâl etrafında geliştirilen bir başka düşüncedir. Cemâl, güneştir. Dünyayı aydınlatan ve Allah’ın cemâlinin nurunun ışığı olan güneş, ay ile birlikte cemâl güneşinin pervanesidir. Cânlar, çok istedikleri cemâlin güneşinin zerresini görse onların bütün işleri âsân olur. Hakikat gözüyle bakıp cemâl güneşini gören gözler felekler gibi döner. O gözle bakamadığı için zâhid onu göremez.

Bütün âlemi kendi karşısında bir zerreye çeviren Allah’ın cemâlinin güneşi, kendisi etrafında bir pervane olan âşığı yakar. Âşığın gayesi de o cemâle kavuşmaktır.

Güneş ile Allah’ın cemâli arasında geliştirilen bunca düşünceden başka Nûrî’de geçen bir düşünceye göre ise güneş ile Hz. Peygamber’in cemâli arasında bir teşbih yapıldığı görülmektedir: Hz. Peygamberin cemâli güneştir.

Güneş-cemâl arasında geliştirilen yukarıdaki düşüncelere muhalif ve orijinal bir tutum olarak (cemâl, hilale teşbih edilmiştir) Nûrî’de geçen şu yaklaşım dikkat çekicidir: Dünyayı aydınlatan güneş battıktan sonra, âlemi hilale benzeyen cemâl aydınlatır.

24.12.Cemâl Kavramında Edebî Düşünceler

24.13.Cemâlin evsafı

Cemâl güneş gibi ışık verir, âşığa karanlığı aydınlatır.³⁸⁶⁸

Cemâlin ayrı bir güzelliği vardır.³⁸⁶⁹

Cemâli görmek güzeldir.³⁸⁷⁰

Cân cemâli güzel görenlerin baktığı bir aynadır.³⁸⁷¹

Cemâlden cennet hâsıl olmuştur.³⁸⁷²

Mutlak cemâli bulan cennet arzusundan arınır.³⁸⁷³

Cemâlden bahsetmek kalbe her şeyi unutturur.³⁸⁷⁴

Gönül cemâlin tecellisi ile mutlu olur.³⁸⁷⁵

Cemâlin vasıflarını işitmek gönülü mutlu eder.³⁸⁷⁶

Dil (gönül) cemâle meyleder.³⁸⁷⁷

Gönül, cemâlin nurunu gözler.³⁸⁷⁸

³⁸⁶⁸AN, k. 2/37 Hurşîd-i cemâli pertevinden / Zulmetde ziyâyâ mâliküz biz

³⁸⁶⁹AN, i. 23/4 Cemâlün hazretinün behceti-çün / Celâlün hazretinün heybeti-çün / Muhammed Mustafâ'nuñ hürmeti-çün / Bizi ğayrı kapuya itme muhtaç

³⁸⁷⁰NM, 61/2 Şol ism-i zâtuñi sürmek visâlün gülünü dirmek / Cemâl-i pāküñi görmek ne güzeldür ne güzeldür

³⁸⁷¹C, kıt. 79/14 Dili gerd-i sivâdan pāk idüp mir'ât-ı sâfi kıl / Cemâl-ı cân gibi manzür-ı çeşm-i pāk-bînân ol

³⁸⁷²NM, 2/10 Tecellî eyler ol dâ'im celâl ü geh cemâlinde / Birinün hâsılı cennet birinden nâr olur peydâ

³⁸⁷³AN, i. 55/3 Bunda bulursañ cemâl-i mutlakı / Cennet ârzüsünü dilden kıl tırâş

³⁸⁷⁴AN, i. 82/2 Yandı kânün-ı 'ışk içinde vücüd / Oldı 'unsur küdüreti nâ-büd / Hâlis oldı anuñla her mevcüd / Kalbi kâl eyledi makâl-i cemâl

³⁸⁷⁵H, i. 105/1 Tecellî-i cemâl ister / Gönül eğlenmez eğlenmez / Tesellî-i visâl ister / Gönül eğlenmez eğlenmez

³⁸⁷⁶H, i. 105/2 Sivâ savmını kim dutdu / Visâlin ıydına yetdi / Cemâlin vasfın işitdi / Gönül eğlenmez eğlenmez

³⁸⁷⁷C, g. 85/1 Dil-i belâ-zede sanman visâle mâyildür / Safâ-yı kalb ile seyr-i cemâle mâyildür

³⁸⁷⁸H, i. 105/7 Cemâlin nûrunu gözler / Aña kâr eylemez sözler / Meġer Mevlâ seni özler / Gönül eğlenmez eğlenmez

Cemâl cilvesi dili (gönül) yağmalar.³⁸⁷⁹

Cemâl kendinden başka her şeyi unutturur.³⁸⁸⁰

Cemâl, akli kendinden geçirir.³⁸⁸¹

Sürekli cemâlle muhatap olmak tahammülü aşar.³⁸⁸²

Cemâl, aşk ile görülür.³⁸⁸³

Cemâl şevk verir.³⁸⁸⁴

Cemâlin seyri safâ-yı kalp ile yapılmalıdır.³⁸⁸⁵

Cemâli seyreden bağ ve bostana dönüp bakmaz.³⁸⁸⁶

Kemalin cemâle muvafık olması gerekir.³⁸⁸⁷

Tevhidin dil (gönül) alıcı cemâlini, Hakk'ı (Allah) gözen gözler temaşa eder.³⁸⁸⁸

Cemâl içimi güzel, latif bir sudur; cân ve ciğeri yakan aşk ateşini söndürür.³⁸⁸⁹

Cemâl taze açılan güle benzer.³⁸⁹⁰

Cemâl güle benzetilir, gönül onun hasretini çektiği için gülmez.³⁸⁹¹

³⁸⁷⁹AN, i. 82/4 Pür-tecellî olup bu kevn ü mekân / Kendüden gitdi 'âşık-i bî-cân / Kalbi aradı bulmadı bir ân / Ğaret itdi dili delâl-i cemâl

³⁸⁸⁰AN, i. 82/6 Nür-ı Hakk oldu Nürî'ye yârî / Feyz-i Hakk oldu sırrına sârî / Yaykadı hep ğubâr-ı ağyârı / Komadı hiç zelev zülâl-i cemâl

³⁸⁸¹AN, i. 82/3 Dillere toldı 'ışkuñ esrârı / 'Ârifeye irdi vahdet âsârı / Gözlere girdi reng-i ruhsârı / 'Aklı âl ile aldı âl-i cemâl

³⁸⁸²NM, 100/13 Gâhi üns ü gâhi heybet gâhi rü'yet geh cemâl / Gâhi sahv u gâhi mahv u geh vücüd geh cân gerek

³⁸⁸³SG, 31/2 Zâhiriñi pāk eylesün şerî'at / Bed huylaruñ tebdîl itsün tarîkat / Hak cemâlün görem dirseñ hakîkat / Allâh'a 'aşkile irmiş erenler

³⁸⁸⁴C, g. 46/2 Dilde şevk-i cemâl-i şâhid-i 'ışk / Tâb-ı âyîne-i şu'ürumdur

³⁸⁸⁵C, g. 85/1 Dil-i belâ-zede sanman visâle mâyıldür / Safâ-yı kalb ile seyr-i cemâle mâyıldür

³⁸⁸⁶NM, 184/1 Saña 'âşık olan diller niderler hür u ğılmânı / Cemâlün seyr iden gözler niderler bağ u bostânı

³⁸⁸⁷SG, 13/5 Cemâline muvâfık it kemâlün / El uzatmaya Ğaybî devr-ı mâsih

³⁸⁸⁸NM, 19/4 İzâfâtı bırak gözden açılıñ dîde-i Hak-bîn / Temâşâ-yı cemâl-i şâhid-i dil-cü-yı tevhid it

³⁸⁸⁹AN, i. 81/3 Yandı 'ışk âteşine cân u ciğer / Aña el vire mi zülâl-i cemâl

³⁸⁹⁰NM, 50/3 Tâze tâze açılan gül mi cemâlün mi senün / Yana yana inleyen bülbül mi yahud cân midur

Cemâlin sembolü hem fiziken hem ahlâken Yusuf'tur.³⁸⁹²

24.14.Cemâl- celâl münasebeti

Allah'ın cemâli celâlinde üstündür.³⁸⁹³

Cemâlin celâl ile karışmasıyla âlem oluşmuştur.³⁸⁹⁴

Cemâl celâl perdesininin altında gizlenir.³⁸⁹⁵

Cemâl, celâl içindedir ve onu ârif olanlar görür.³⁸⁹⁶

Zamane dervişleri celâli bürünmüş, cemâli görmemişlerdir.³⁸⁹⁷

İnsanların pâk tabiatı zü'l-Celâl'in (Allah) cemâlinin aynasıdır.³⁸⁹⁸

O'nun (Allah) cemâli görünse hemen ardından celâli de görülür. Cemâl güle, celâl dikene benzer.³⁸⁹⁹

Âşık gâh celâlde gâh cemâlde eğleşir.³⁹⁰⁰

Allah'ın cemâlinin nuru celâlinin ateşinden üstündür.³⁹⁰¹

Celâl ve cemâli geçen âşık nûr-ı zâta vâsıl olur.³⁹⁰²

³⁸⁹¹SG, 73/3 Geldi gitmek üzre kendin bilmedi / Nevm-i gafletden uyanmak gelmedi / Gül cemâlün hasretinden gülmedi / Soldı bilmem nic'olur şeydâ gönül

³⁸⁹²C, terk. 5/VII/6 Diye vilâyet-i Mısrûn gürûh-ı a'yânı / Cemâl-ı şâhid-i hulkına Yûsuf-ı Sâni

³⁸⁹³AN, mu. 1/16 Çün cemâli celâline çatmış / Lâ'yı illâ ile karup katmış / Kader ehlin kazâya uğratmış / Dehşet-i lâ-ilâhe illa'llâh

³⁸⁹⁴SG, 103/4 Celâl ile cemâlün imtizâcından durur 'âlem / Bu dehr içre ne mahzûn ol dem-â-dem ne sürür eyle

³⁸⁹⁵NM, 80/5 İkinin bir bilüp toğrı hakikatle görür kim Hak / Celâli perdesin çekmiş cemâline harîm itmiş

³⁸⁹⁶NM, 2/13 Velî 'arif celâl içre cemâlini görür dâ'im / Bu hâristânın içinde aña gülzâr olur peydâ

³⁸⁹⁷SG, 115/21 Büründüler celâli / Görmediler cemâli / Bilmediler kemâli / Zamâne dervîşleri

³⁸⁹⁸C, tar. 2/3 Tab'-ı pâki oldı mir'ât-ı cemâl-i zü'l-celâl / Andan eyler 'âleme eltâf-ı Hak 'arz-ı suver

³⁸⁹⁹NM, 2/11 Cemâli zâhir olsa tiz celâli yakalar anı / Görürsün bir gül açılsa yanında hâr olur peydâ

³⁹⁰⁰SG, 35/10 Gâh cemâl ü gâh celâldür cilve-gâh-ı zâtımuñ / Cümle eşyâyı muhîtüm kâf u 'ankâ bendedür

³⁹⁰¹AN, i. 66/1 Cemâlün nûri işrâk eylemekle oldı tâkat tak / Celâlün nârımuñ ihrâkına kanda döyer 'uşşâk

24.15.Cemâlin nuru vardır.

Cemâlin nurunu Hakk (Allah) verir.³⁹⁰³

Cemâlin nuru her taraftadır.³⁹⁰⁴

Aşkın cemâlinin nuru dil-hâneyi (gönül) aydınlatır.³⁹⁰⁵

Allah'ın rızasına kavuşan cemâlin nurunu görebilir.³⁹⁰⁶

Hâlık'ın (Allah) cemâlinin nûru her dilde (gönül) tecelli etmez.³⁹⁰⁷

Rab (Allah) isterse cemâlin nuru, dile (gönül) yansır.³⁹⁰⁸

Cemâlin nuru cânlara dermandır.³⁹⁰⁹

Allah'ın cemâlinin nuruyla dil (gönül) zulmeti gider.³⁹¹⁰

Âşık, cemâlin nuruna mazhar olmak ister.³⁹¹¹

Allah'ın cemâlinin nurunun âşıkları, Allah'tan kerem isterler.³⁹¹²

Hakk'ın (Allah) cemâlinin nuru dil (gönül) gözü açılınca görülür.³⁹¹³

Yâr (Allah) aradan hicâbı kaldırıp cemâlini gösterip pür-nûr eder.³⁹¹⁴

³⁹⁰²H, i. 176/5 Bakıp kalma nüküş-ı kâinâta / Çalış ma'nâya er bâkî hayâta / Hüdâyî vâsıl oldu nûr-ı zâta / Geçen 'âşık celâli vü cemâli

³⁹⁰³C, k. 36/10 Başuñda degüldür görinen sebz-i 'imâme / Hak virmiş o mikdâr saña nûr-ı cemâli

³⁹⁰⁴AN, i. 67/5 Âsâr-ı celâlüñdür esrâr-ı visâlüñdür / Envâr-ı cemâlüñdür her sũ diyelüm 'âşık

³⁹⁰⁵AN, i. 70/1 Cân 'aynına 'ayân olur ise misâl-i 'ışk / Tâbân ola dil-hânedede nûr-ı cemâl-i 'ışk

³⁹⁰⁶H, i. 19/3 Rızâsı Tûr'ına varan cemâli nûrunu gören / Hitâbı zevkine eren eder özge temâşâyı

³⁹⁰⁷AN, mu. 5/2 Zâhid dilüñde pâsı zühd izdiyâdı silmez / Mâdâmki aralıkda çâvuş-ı 'ışkı yilmez / Olmasa rişte-i 'ışk insân Hudâ'yı bilmez / Nûr-ı cemâl-i Hâlik her dilde cilve kılmaz / Envâr-ı lâ-yezâlî iki cihâna sığmaz

³⁹⁰⁸C, terk. 1/XIII/7Yâ Rab dilümüz eyle o mir'âta mukâbil / Kim mazhar ola pertev-i envâr-ı cemâle

³⁹⁰⁹H, i. 55/3 Etmez senin âşıkların mülk-i Süleymân'a nazar / Ancak cemâlin nûrudur cânlarına dermân eden

³⁹¹⁰AN, i. 5/5 Envâr-ı cemâlüñle dil zulmeti gitmezse / Enyâr-ı celâlüñle ko yanayum ey Mevlâ

³⁹¹¹H, i. 135/5 Fırsat geçer aldanma kıl ü kâle / Yalvar Hakk'a eriş kasr-ı kemâle / Hüdâyî mazhar ol nûr-ı cemâle / Zâtından güzeldir sultânım Mevlâ

³⁹¹²AN, i. 108/1 Cemâlün nûrünüñ 'âşıklarına / Kerem eyle kerem sultânım Allâh / Firâkun nârınıñ yanıklarına / Kerem eyle kerem sultânım Allâh

³⁹¹³AN, kıt. 1 Sırr-ı tevhîdüñ Hudâyâ kıl tecellisin 'ayan / Tûr-ı tende tâ ki lâ-ya'kıl ola Mûsâ-yı cân / Dîde-i dil açılıp görsün cemâlün nûrını / Sîneler çâk eyleyüp girsün sema'a 'âşıkân

Allah'ın cemâlinin nuru gönülde doğar.³⁹¹⁵

Allah'ın cemâlinin tecellisinin nuru âşığı sarsar.³⁹¹⁶

Cemâl'in (Allah) nuru gönlü şâd eder.³⁹¹⁷

Allah'ın cemâlinin nuru âşığın gönlünü aydınlatır.³⁹¹⁸

Âşık Cemâl'in (Allah) nuruna gufran ayı olan ramazanda erişir.³⁹¹⁹

Cihân halkı (Allah'ın) cemâlinin nuruyla süslenmiştir.³⁹²⁰

24.16.Allah'ın cemâli

Cemâl güzeldir ve Allah onu bazen gösterir bazen gizler.³⁹²¹

Cemâl (Allah) birdir ve sıfatlarla görülür.³⁹²²

Cemâlin bağında Hakk'ın (Allah) tecellisi görülür.³⁹²³

Maiyyet sırrından zevk almayan her iki âlemde de Bârî'nin (Allah) cemâlinden mahcub olur.³⁹²⁴

Allah'ın zâtının cemâli şuhudundan üstündür.³⁹²⁵

³⁹¹⁴AN, i. 35/3 Aradan kaldurur bir gün hicâbı / Cemâlin gösterüp pür-nür iden yâr

³⁹¹⁵AN, kıt. 2 İtsün sivâyı nâr-ı celâlün ihrâk / Kılısun gönülde nür-ı cemâlün işrâk / Nürî kuluñı nâr-ı firâka yakma / Bulmuşlar iken sırr-ı visâlün 'uşşâk

³⁹¹⁶AN, i. 33/1 Tecellâ-yı cemâlün pertevi kim 'âşıkı sarsar / 'Amâ-yı gayb-ı 'izzetden zuhûr-ı bārîka artar

³⁹¹⁷AN, i. 103/5 Şâd ol cemâli nürî ile sen de ey gönül / Gitdi gamuñ çü zulmeti geldi ziyâ-yı hû

³⁹¹⁸AN, i. 110/1 Cemâlün nürünü gönlümde tâbân eyle yâ Allâh / Visâlün sırrını sinemde pinhân eyle yâ Allâh

³⁹¹⁹H, i. 25/1 Ere mi 'âşık cemâlin nûruna / Rahmetin gufrânın ayıdır senin / Vara mı sâdik visâlin Tûr'una / Lütf ile ihsânın ayıdır senin

³⁹²⁰AN, i. 1/7 Envâr-ı cemâlünle cihân halkı bezenmiş / Dîvâne niçe olmasun ol 'âşık-ı şeydâ

³⁹²¹H, i. 55/1 Ey gülleri handân edip bülbülleri nâlân eden / Gâh hûb cemâlin gösterip gâh gizleyip pinhân eden

³⁹²²NM, 79/3 Bunca evsâfdan görinen bir cemâl / Bir cemâli bunca elvân eylemiş

³⁹²³AN, i.85/1 Bâğ-ı cemâle çün irem / Vuslat gülün anda direm / Hakk'uñ tecellâsın görem / Ben hû direm yâ hû direm

³⁹²⁴SG, 88/15 Dü 'âlemde cemâl-i Bârî'den mahcûb olursıñ sen / Eğer zevk almaz iseñ Gaybiyâ sırr-ı ma'iyetden

³⁹²⁵NM, 134/6 Nesîm-i feyz-i akdes bahr-ı cüduñ / Havâdisden mukaddesdür vücuduñ / Cemâl-i zât-ı a'lâdur şuhûduñ / Haber vir bize cânân illerinden

Hakk'ın (Allah) cemâlini cümle şeyde zâhir gören mutlu olur.³⁹²⁶

İnsanlar Cemâl'in (Allah) huzurunda durur (kendinden geçer).³⁹²⁷

Yârin cemâli aşikârdır. Kendinden başka cemâle bakılmasına rıza göstermez.³⁹²⁸

Mushaf-ı Hakk'ta (Allah) Allah'ın cemâli zâhirdir.³⁹²⁹

Aşk âyetleri Allah'ın cemâlinde okunur.³⁹³⁰

Rabb'in (Allah) cemâli ulu bir nimettir.³⁹³¹

Dost (Allah) kendi özünden cemâl bahşeder.³⁹³²

Allah pek latif olan cemâlini gizlemiştir.³⁹³³

Cemâlinin envarı Allah'ın lütfuyla görülür.³⁹³⁴

Cemâlin tecellisi Allah'ın ihsan etmesiyle görülür.³⁹³⁵

Dost (Allah) cemâlinin tecellisini ihsan etmiştir.³⁹³⁶

Cemâlin tecellisine ancak Efendi'nin (Allah) yardımıyla mazhar olunur.³⁹³⁷

³⁹²⁶NM, 118/3 Ben cemâl-i Hakk'ı cümle şeyde zâhir görmüşem / Bu merâyâyâ anuñçün bakduğumca hurremüm

³⁹²⁷NM, 50/2 Karâr itmez bu cânım kalmadı hîç dermânım / Cemâlünü göresüm geldi dîvânünde turasum geldi

³⁹²⁸AN, i. 71/2 'Älemde âşikâr ola yârûñ cemâli çün / Ğayrı cemâle bakmağa olmaz rızâ-yı 'ışk

³⁹²⁹SG, 97/4 Mushaf-ı Hak'dan cemâliñ hem kelâmıñ ma'nisî / Zâhir u bâtında Kur'ân isteyen gelsün berû

³⁹³⁰AN, i. 110/5 Cemâli safhasında okınan âyât-ı 'ışk olsun / Bu Nürî kuluñı 'ışkuña bürhân eyle yâ Allâh

³⁹³¹AN, i. 14/2 Tecelliden virüp lezzet / Visâle eyledün da'vet / Cemâlündür ulu ni'met / Şükür yâ Rabbi yâ Rabbi

³⁹³²AN, i. 19/4 Kemâl ihsân ider bize sözinden / Cemâl i'tâ ider kendü özinden / Cihânda 'âşık u ma'sûk yüzünden / Metâ'-ı 'ışkını bâzâr iden dost

³⁹³³H, i. 4/2 Gökçek cemâlin gizleyen / 'Uşşâkı hayrette koyan / Ey Semme vechu'llâh diyen / 'Äşik seni bulsa n'ola

³⁹³⁴H, i. 57/2 Gâh olur lütfü yüzünden gösterir envâr-ı cemâl / Gâh olur celâl perdesi her yanadan üşe gelir

³⁹³⁵H, i. 188/1 Tecellî-i cemâlin eyle ihsân / Meded eyle meded sultânım Allah / Visâlinle bizi kıl şâd ü handân / Kerem eyle meded Rahmânım Allah

³⁹³⁶H, i. 112/3 Tılsım olup benî-'Ädemde sûret / Konulmuş anda esrâr-ı hakikat / Mukaddem görünüp şevk ü mahabbet / Tecellî-i cemâl ihsân eden dost

Rab (Allah), cemâlinin vaslına şevki nasip etmiştir.³⁹³⁸

Allah'tan cemâlinin tecellisinin ihsan etmesi istenir.³⁹³⁹

Cemâle (Allah'ın) fazlıyla ulaşılabilir.³⁹⁴⁰

Dost (Allah) cemâlini âşığa bildirmiştir.³⁹⁴¹

Hakk'ın (Allah) cemâlinin nuruna âşık olunur.³⁹⁴²

Âşık, Mevlâ'nın (Allah) cemâlinin kandiline pervane olmuştur.³⁹⁴³

(Allah'ın) cemâlinin veçhinin gizli kalması âşığı çâresiz bırakır.³⁹⁴⁴

Hakk'ın (Allah) cemâlini Hakk (Allah) yolunun âşıkları görmüştür.³⁹⁴⁵

Hüdâ'nın (Allah) cemâli âşikârdır.³⁹⁴⁶

Cemâli, Hz. Peygamber tanıtır.³⁹⁴⁷

Habîb (Hz. Peygamber), cemâlin nurundan bir eserdir.³⁹⁴⁸

Cemâl, Allah'ın muhabbetine götüren tuzaktır.³⁹⁴⁹

---

³⁹³⁷NM, 124/1 Tecellî-i cemâline mazhar eyle / Efendüm Hâlikum Rabbüm İlâhum / Tarîk-i vasla lütfuñ rehber eyle / Efendüm Hâlikum Rabbüm İlâhum

³⁹³⁸AN, i. 14/1 Müyesser eyledüñ 'ışkı / Şükür yâ Rabbi yâ Rabbi / Cemâlün vaslına şevki / Şükür yâ Rabbi yâ Rabbi

³⁹³⁹H, i. 189/7 Lütf ile göster bize yâ Rab cemâl / Tâ olavuz lâyı-ı bezm-i visâl / Fazlın ile bula Hüdâyî kemâl / Yâ Ahad ü yâ Samed ü yâ Kerîm

³⁹⁴⁰AN, i. 66/5 Umar fazluñ ile irmek cemâle Nürî miskînün / Fakîründür zekâtın hüsnünün eyle añâ infâk

³⁹⁴¹AN, i. 19/1 'Ademden 'âlemi ol var iden dost / Kamu zulmâtı pür-envâr iden dost / Cemâlin 'âşika iş'âr iden dost / Beni dîvâne-i dîdâr iden dost

³⁹⁴²H, i. 52/6 Kimi olmuş visâl-i Hakk'a lâyı-ı / Kiminin dîde-i kalbi uyanık / Kimi nür-ı cemâl-i Hakk'a 'âşık / Bu hây u hü-yı gulguller nedendir

³⁹⁴³AN, i. 5/2 'İşk âteşine cânım yanmakda bulur lezzet / Çün şem'-i cemâlünle pervaneyem ey Mevlâ

³⁹⁴⁴AN, i. 98/5 Kaplar ise 'âlemi nâr-ı celâl / Gizler ise nürün vech-i cemâl / Nicesi sabr ide Nürî bî-mecâl / N'eylesün bî-çâre 'âşık n'eylesün

³⁹⁴⁵AN, i. 124/3 Deryâ-yı 'ışka girdiler / Dürr-i mahabbet dirdiler / Hakk'uñ cemâlin gördiler / Hak yolunuñ 'âşıkları

³⁹⁴⁶AN, i. 112/1 Hudâ'nuñ lütfi var el-hamdü li'llâh / Cemâli âşikâr el-hamdü li'llâh

³⁹⁴⁷C, k. 2/6 Şeb degil subh-ı tecellisin ki itdün âşikâr / Tâb-ı Hurşîd-i cemâl-i zü'l-celâli ekberi

³⁹⁴⁸AN, i. 99/2 Ol Habîb'ün sen dahı nür-ı cemâlinde eser / Görmedin girmeñ semâ' ile neden meydâna sen

24.17.Allah'ın cemâlini müşahede

Hakk'ın (Allah) cemâli, gönülden istenince görülebilir.³⁹⁵⁰

Men aref kapısını açanlar, Cemâl'in (Allah) yüzünü seyredip vuslata kavuşur.³⁹⁵¹

Hakk'ın (Allah) cemâline vahdet suyundan içenler erişebilir.³⁹⁵²

Dost (Allah) cemâl perdesini kaldırdığında binlerce tecelli görülür.³⁹⁵³

Hakk'ın (Allah) cemâli zikrullah ile seyredilir.³⁹⁵⁴

Cemâli kıl u kâli (dedikodu) bırakıp hâl ehli olan ve Cemâl'e (Allah) erişen bulur.³⁹⁵⁵

Cemâli görmek için mâsivadan göz yummak gerekir.³⁹⁵⁶

Hayali terk edip öze bakanlar cemâli görebilir.³⁹⁵⁷

Cemâl irfân ehline görünür.³⁹⁵⁸

Yâr (Allah) cemâliyle âşığı mesrur eder.³⁹⁵⁹

Kadimî Yâr'in (Allah) cemâlini ârif görebilir.³⁹⁶⁰

³⁹⁴⁹AN, i. 82/5 Buldı sâlik mahabbet-i Mevlâ / Oldı hâli halâvet-i esmâ / Dâm-ı zülf üzre dâne oldı dilâ / Anı sayd itmege o hâl-i cemâl

³⁹⁵⁰SG, 37/1 Hak'dan bize haber viren erenler / Gönülde iste bul Hakk'ı didiler / Hakk'ın cemâlini 'ıyân görenler / Gönülde iste bul Hakk'ı didiler

³⁹⁵¹SG, 51/1 Men 'aref bâbın açaldan nefsi-i halvet bulmuşuz / Seyr idüp vechuñ cemâlün zâta vuslat bulmuşuz

³⁹⁵²SG, 64/5 Vahdet âbından içen Hızr-ı hayâta irer / Mevt korkusundan geçüp cemâl-i Hakk'a irer / Çünkü Hakk'a 'aşkısn nedür yolda perdeler / Ref-i hicâbla gel dinmeden ve kîle men-râk

³⁹⁵³AN, i. 65/6 Cemâli perdesin kaldursa ol dost / Tecelliler idüp âlâf u âlâf

³⁹⁵⁴AN, i. 115/6 'Âşık kim zikru'llâh ide / Gözlerinden perde gide / Hakk'ın cemâlin seyr ide / Yanalum zikru'llâh ile

³⁹⁵⁵H, i. 175/3 Kimin kim nür-ı Hak ola delîli / Sîrât-ı müstakîm olur sebili / Yürü hâl ehli ol ko kâl ü kîli / Cemîle erişen bulur cemâli

³⁹⁵⁶AN, i. 69/1 Mâ-sivâdan göz yumup ey dil cemâl-i yâra bak / Süreti ko cümlede sârî olan esrâra bak

³⁹⁵⁷SG, 85/4 Eyleseñ Mûsâ kadar 'ilm-i şerî'atda kemâl / Hızr-ı vakte irmeyince cümlesi olur hayâl / Ko hayâli özüne gel keşf ola 'ayn-ı cemâl / Kendözini bilmez iseñ 'âlimem dime sakın

³⁹⁵⁸SG, 91/6 Hâb-ı bidârında sūfî gördigündür hep hayâl / Ehl-i 'irfân olmadıñ kim görine saña cemâl / Bahr-ı zâta ğark olup bulmak dilersen ger kemâl / Ma'rifetle hüsn-i hulkdur tâlibi kâmil iden

³⁹⁵⁹AN, i. 35/2 Celâli perdesin ağıyâra çekmiş / Cemâliyle bizi mesrur iden yâr

³⁹⁶⁰H, i. 136/1 Sıdk ile gir yoluna dildârın / Bezl et ol matlaba cümle varın / 'Ârif ol görme yüzün ağıyârın / Gör cemâlini kadimî yârin

Gönül evine giren Hakk'ın (Allah) cemâlini görebilir.³⁹⁶¹

Hakk'ın (Allah) cemâlini görenler sakın kalamaz.³⁹⁶²

Dost'un (Allah) cemâlini gören vuslat ister.³⁹⁶³

24.18.Allah'ın cemâli nerede müşahede edilir?

Cemâl, bakılan her yerdedir.³⁹⁶⁴

Cemâl nereye bakılsa orda görülür. Âlem bağı cemâlin fidanlarıyla doludur.³⁹⁶⁵

Cemâl, mâna ile görülür.³⁹⁶⁶

Dost (Allah) cemâlini nev-i beşerden gösterir.³⁹⁶⁷

Dost'un (Allah) cemâli insanda görülür.³⁹⁶⁸

Hakk (Allah), cemâlini kemaliyle insanda ayan eylemiştir.³⁹⁶⁹

Allah'ın cemâlinin nurunun müşahidi insandır.³⁹⁷⁰

İnsanın cemâli, Hakk'ın (Allah) cemâlidir.³⁹⁷¹

Hakk (Allah) cemâlini âdem (insan) veçhinde göstermiştir.³⁹⁷²

³⁹⁶¹SG, 115/12 Emek çekendür eren / Gönül evine giren / Hakk'ın cemâlin gören / Zamâne dervişleri

³⁹⁶²H, i. 107/1 Hümâ-yı dil karâr etmez / Aceb telvini var ancak / Görenler Hak cemâlini / Su gibi bî-karâr ancak

³⁹⁶³H, i. 107/4 Görüp dostun cemâlini / Murâd edin visâlini / Gider varlık cibâlini / Demirden kühsâr ancak

³⁹⁶⁴NM, 130/1 Şehâ yüz döndüren senden kime dönse gerek yüzün / Gözün yuman cemâlünden kime açsa gerek yüzün

³⁹⁶⁵AN, i. 81/5 Kanda baksam cemâli nakş olmuş / Bâg-ı 'âlem tolup nihâl-i cemâl

³⁹⁶⁶NM, 157/7 Gözükdi ma'nî yüzünden cemâli / Bozuldu hep suver elhamdülillâh

³⁹⁶⁷AN, i. 19/2 Ziya izhâr iden şems ü kamerden / Cemâlin gösterür nev'-i beşerden / Diyüp innî ene'llâh bir şecerden / Tecellî nûrını izhâr iden dost

³⁹⁶⁸H, i. 112/5 Şunu kim ede Mevlâ mazhar-ı zât / Hüdâyî tan mı bulsa nice lezzât / Cemâline edip insânî mir'ât / Kemâl-i hüsnünü seyrân eden dost

³⁹⁶⁹SG, 20/2 Hak kemâliyle cemâlün eyledi sende 'ıyân / Sensin ol sun'-ı İlâhî Hak cemâli sendedür

³⁹⁷⁰SG, 88/13 Anâsırdan müşâhiddür cemâl-i nûr-ı Yezdân'ı / Basîretle saña sen bak habîr ol 'ayn u vuslatdan

³⁹⁷¹SG, 69/1 Hak cemâlidür cemâlün Hak kelâmıdır sözüñ / 'Âşık-ı bi'llâh iseñ bilmeğe sa'y it kendözün

Cemâl, insan görünmüş ve cânı bahşetmiştir.³⁹⁷³

Allah, âdemin cemâlini makbul eylemiştir.^{3974, 3975}

Cennetler ve tûbâdan maksat, Hakk'ın (Allah) cemâlidir.³⁹⁷⁶

Hakk'ın (Allah) cemâli cennette görülür.³⁹⁷⁷

Dünyada Hüda aşkından halâvet almayan, cennette de cemâlden safa bulamaz.³⁹⁷⁸

Allah'ın cemâli kâinat aynasında yansır.³⁹⁷⁹

Allah'ın cemâli altı yüzlü kesret aynasında görülür.³⁹⁸⁰

Hakk (Allah), cemâlini ehl-i vahdet zümresinde ayan eder.³⁹⁸¹

Cemâl-i Hakk (Allah), kalbe yansır.³⁹⁸²

Gönül cemâlullâh'ın hânesidir.³⁹⁸³

³⁹⁷²SG, 81/3 'Arş-ı dilde ma'rifet mi'râcın iden 'ârife / Vech-i âdemden cemâlin gösteren Hak'dur begüm

³⁹⁷³SG, k. 1/21 'Âkıbet bunca menâzil geçdi kendin bulmadı / Geldi insâna görindi ol cemâl-i cân-fezâ

³⁹⁷⁴SG, 13/4 Cemâl-ı âdemi makbül idindi / Dü 'âlem nüshasın cem' itdi nâsîh

³⁹⁷⁵Bakara (2) suresinin "Hani meleklerle, "Âdem için saygı ile eğilin" demiştik de İblis hariç bütün melekler hemen saygı ile eğilmişler, İblis (bundan) kaçınmış, büyüklük taslamış ve kâfirlere olmuştu. " mealindeki 34. ayetinden mülhem.

³⁹⁷⁶AN, i. 58/7 Nüriyâ hiç gayrı matlab kalmadı 'aşıklara / Hak cemâlidir hemîn cennât u Tübâ'dan garaz

³⁹⁷⁷H, müf. 169 Nebîlerle varı Dârü's-selâm'a / Hakk'ın anda cemâlini görem mi

³⁹⁷⁸AN, i. 62/2 Halâvet almayan 'ışk-ı Hudâ'dan dâr-ı dünyâda / Behişt içre bulur mı ol cemâliyle safâdan haz

³⁹⁷⁹NM, 161/1 Ey bî-misâl vâhid hüsnüñ misâl içinde / Âyinenüñ görüñdi bir hüb cemâl içinde

³⁹⁸⁰SG, 8/2 Mümkinâtuñ her biri âyine olup kendüye / Rû-yı kesretten cemâlüñ gösterüpdür şeş-cihât

³⁹⁸¹SG, 40/2 Hak kemâliyle cemâlin eyler anlardan 'ıyân / Bunda Hak'dan dūr olanlar anda dahi dūr olur

³⁹⁸²AN, i. 56/5 Sen cemâl-i Hakk'ı görmek ister iseñ Nüriyâ / Kalbüne bak ol yüze mir'ât-ı 'âli-şân imiş

³⁹⁸³AN, i. 79/3 Gerçi ey sâlik cemâlu'llâha 'aşıksın velî / Bilmedüñ ol zât-ı pāküñ hânesidür bu gönül

24.19.Hz. Peygamber'in cemâli

Hiz. Peygamber'in cemâli Kirdigâr'ın (Allah) yakınlık meclisini süsleyen mumdur.³⁹⁸⁴

Habibullah'ın (Hz. Peygamber) cemâli güneşe benzer.³⁹⁸⁵

Habibullah'ın (Hz. Peygamber) cemâli, nikab olmasaydı cihanı aydınlatırdı.³⁹⁸⁶

Habibullah'ın (Hz. Peygamber) cemâli her şeyde parlar.³⁹⁸⁷

Resûlullah'ın (Hz. Peygamber) cemâlinin nurunu hasta dil (gönül) göremez.³⁹⁸⁸

24.20.Cemâlin nikabı vahdete ulaşınca kalkar.

Cemâl, likadır.³⁹⁸⁹

Cemâl, hicab örtüsü kaldırıldığında görülür.³⁹⁹⁰

Cemâl, kesret örtüsüyle gizlenmiştir. Âşık onu sık sık açar.³⁹⁹¹

Cemâlin üstündeki nikap Mevlâ'nın (Allah) keremiyle kalkar.³⁹⁹²

Cemâlin nikabı Allah'ın yardımıyla kalkar.³⁹⁹³

³⁹⁸⁴C, tah. 1/1 Ey cemâlün şem'-i bezm-ârâ-yı kurb-ı kirdigâr / Vey cebînün halvet-i hâs-ı visâle nür-bâr / Meclis-i kudse fûrûğ-ı tal'atun pertev-nisâr / Sen çerâğ-ı sohbet-i Haksın olursa vechi var / Cebra'ıl âvâre-i nür-ı ruhuñ pervâne-vâr

³⁹⁸⁵AN, i. 17/2 Sanki fânüs-ı hayâlîdür hıyâm-ı âsmân / Dâ'imâ şem'-i cemâlünle döner ey mâhtâb

³⁹⁸⁶AN, i. 17/1 Yâ Habîba'llâh kaçan kalkar cemâlünden nikâb / Mahv olup nûri ziyâ salmaz cihâna âftâb

³⁹⁸⁷AN, i. 122/1 Habibu'llâh cihâna cân degül mi / Vücûdı 'âleme sultân degül mi / Cihâna bâ'is oldı çünki nûri / Cemâli cümlede tâbân degül mi

³⁹⁸⁸AN, i. 95/5 Hayli demdür görmedi nür-ı cemâlün haste-dil / Baña lütf eyle efendim dertliler dermânısın

³⁹⁸⁹AN, i. 61/3 Kimi zülfine bend olmuş cemâline kimi bende / Kimi bulmuş belâdan haz kimi almış likâdan haz

³⁹⁹⁰NM, 124/3 Füyüzât ile kalbüm feyz-yâb it / Mezâk-ı asfiyâda behre-yâb it / Cemâlün keşf idüp ref'-i hicâb it / Efendüm Hâlikum Rabbüm İlâhum

³⁹⁹¹SG, 33/3 Okuyup 'aşk ile gönül kitâbın / Unudup 'âlem-i sûret hisâbın / Cemâl-i Bâri'den kesret nikâbın / Dem-â-dem açmayan 'aşık degildür

³⁹⁹²H, i. 14/5 Hüdâyî'ye nasib et feth-i bâbı / Cemâlinde götür lütf et nikâbı / Gider zulmânî nûrânî hicâbı / Yine âhir kerem Mevlâ senindir

³⁹⁹³H, i. 73/2 Zulmânî nûrânî hicâb / Açılınsun olsun feth-i bâb / Ref et cemâlinde nikâb / Senden meded senden meded

Vahdete ulaşılınca cemâlin yüzündeki örtü kalkar.³⁹⁹⁴

Cemâli örten nikap, Allah'ın yardımıyla kalkar.³⁹⁹⁵

24.21. Pîrin cemâli

Cemâl'in (Allah) tecellisine talip olan, cemâl-i pîre cândan talip olmalıdır.³⁹⁹⁶

Hakk (Allah) gözüyle Hakk'a (Allah) bakmak isteyen, cemâl-i pîre cândan talip olmalıdır.³⁹⁹⁷

Cemâlin nuru, Hakk'ın (Allah) nurudur. Bütün kemalin mazharı olduğu için cemâl-i pîre cândan talip olmalıdır.³⁹⁹⁸

Cemâl (Allah) aşkından başka her şey mâsiva olduğu için cemâl-i pîre cândan talip olmalıdır.³⁹⁹⁹

Âşığın kendisine kendinden daha yakın olduğu için cemâl-i pîre cândan talip olmalıdır.⁴⁰⁰⁰

Pîrin cemâli Allah'ın cemâlinin yansımasıdır.⁴⁰⁰¹

Kalp pîr sevgisi ile dolarsa her yerde cemâl görülür.⁴⁰⁰²

24.22. Âşık, cemâli görmek ister.

Âşık, yârin cemâline bakarak dostunu çağırır.⁴⁰⁰³

³⁹⁹⁴AN, i. 121/4 Açup vahdet eli kesret hicâbın / Cemâlûñ vechinûñ keşf it nikâbın / Görüp cân çeşmi hüsnûñ âftâbın / Tecellî eyle sultânım tecellî

³⁹⁹⁵H, i. 208/4 Ref et cemâlindeñ nikâb / Zâ'il ola tâ ki hicâb / İhsânın olsun bî-hisâb / Yâ Rabbenâ yâ Rabbenâ / Lütf u kerem ihsân senin

³⁹⁹⁶SG, 78/1 Ey tecellî-i cemâlûñ tâlibi / Gel cemâl-i pîre cândan tâlib ol / Vey tesellî-i visâlûñ râğibi / Gel cemâl-i pîre cândan tâlib ol

³⁹⁹⁷SG, 78/2 Sâlik-i râha gerekdür 'aşk-ı Hak / Merd-i 'aşka hizmet eyle al sebak / Dîde-i Hak-bîn ile gel Hakk'a bak / Gel cemâl-i pîre cândan tâlib ol

³⁹⁹⁸SG, 78/3 Nûr-ı Hak'dur görinen nûr-ı cemâl / Anuñ için yok durur aña misâl / Budur ancak mazhar-ı küll-i kemâl / Gel cemâl-i pîre cândan tâlib ol

³⁹⁹⁹SG, 78/6 'Aşk-ı pîr oldı bu yolda reh-nümâ / Anuñ 'aşkı olmasa olduñ cüdâ / 'Aşk-ı pîrden ğayrısıdır mâ-sivâ / Gel cemâl-i pîre cândan tâlib ol

⁴⁰⁰⁰SG, 78/4 Hasta-i hecr olana oldur tabîb / Feyz umar anuñ için cümle ğarîb / Ol durur senden saña olan karîb / Gel cemâl-i pîre cândan tâlib ol

⁴⁰⁰¹SG, 78/5 'Aşkına düş gel o zâtun rûz u şeb / Keşf ola saña vücüduñ cümle heb / 'Ayn-ı Rab'dur sanma anı ğayr-ı Rab / Gel cemâl-i pîre cândan tâlib ol

⁴⁰⁰²SG, 96/3 Kalb oyunı pîr sevisi olıcak / Her neye baksañ cemâl olur kamu

Cemâlin şevki için, âşık canını verir.⁴⁰⁰⁴

Cemâli görmek, âşık için bayramdır.⁴⁰⁰⁵

Cemâle kavuşmak âşık için bayramdır.⁴⁰⁰⁶

Cemâl güzeldir ve âşık onu görmek ister.^{4007, 4008}

Cemâl bir kandile benzer. Âşık, ruhunun onun pervanesi olmasını ister.⁴⁰⁰⁹

Cemâl bir güneştir, âşık bir pervane gibi onun etrafında döner.⁴⁰¹⁰

Cemâl, güneştir, âşığı yakar.⁴⁰¹¹

Cemâl güneş gibi doğar. Âşıklar cemâle kavuşur, onun lütfü âlemi kendisine çevirir.⁴⁰¹²

Âşık cemâlin şulesiyle aydınlanır.⁴⁰¹³

Âşık, cemâli görmek ister.⁴⁰¹⁴

Cemâle kavuşmak âşığı mutlu eder.⁴⁰¹⁵

Âşık cemâl-i hâl ile hâllenmiştir.⁴⁰¹⁶

---

⁴⁰⁰³NM, 20/1 Bakup cemâl-i yâre çağıruram dost dost / Dil oldı pâre pâre çağıruram dost dost

⁴⁰⁰⁴AN, i. 112/7 Cemâli şevki ile ‘âşık-ı zâr / İder cânı nisâr el-hamdü li’llâh

⁴⁰⁰⁵H, i. 46/5 Senden eğer te’yîd ola / Her hâlimiz tevhîd ola / Göster cemâlin ‘ıyd ola / Rabbi’m meded Mevlâ’m meded

⁴⁰⁰⁶AN, i. 77/5 ‘İd-i visâl oldı yine ‘arz-ı cemâl oldı yine / Kanlar helâl oldı yine kurbâna gel kurbâna gel

⁴⁰⁰⁷H, i. 26/1 Yine gönülüm dost illerin özledi / O illere bir kez dahi varam mı / Dost dîdârın yeter bizden gizledi / Bir gün ola hüb cemâlin görem mi

⁴⁰⁰⁸H, i. 49/4 Dergâhına sürüp yüz / Kelâmın işitevüz / Cemâlini görsevüz / Vasla erse elimiz

⁴⁰⁰⁹NM, 108/4 Murğ-ı rûhum meylini kes gayrıdan / Şol cemâlün şem’ine pervâne kıl

⁴⁰¹⁰NM, 52/5 Şem’-i cemâle döner pervânedür ‘âşıkûn / Zann ider ol câhilün devr ile ‘isyân olur

⁴⁰¹¹AN, i. 93/5 ‘İşkuñla pür gönülüm evi yokdur murâd-ı dünyevî / Şems-i cemâlün pertevi bu Nürî’yi süzân iden

⁴⁰¹²AN, i. 82/1 Gün gibi toğdı çün kemâl-i cemâl / Buldı ‘âşıkları visâl-i cemâl / Toyladı ‘âlemi nevâl-i cemâl / Oldı pür her cihet misâl-i cemâl

⁴⁰¹³AN, i. 105/2 Cemâlün şu’lesinden tâbdâram / Yanar pervâneyem ol nâra karşı

⁴⁰¹⁴H, i. 95/5 Göster Hüdâyi’ye cemâl / Men’ etmeyip dest-i celâl / Lütf et sarây-ı vasla sal / Senden saña sığınırım

⁴⁰¹⁵AN, i. 81/6 İrdi ni’met tecellî-i Hak’dan / ‘Âşıkın toyladı nevâl-i cemâl

Cemâl gönle düşüp âşığı coşturur.⁴⁰¹⁷

Cemâlin hayâli gönlü kapladığında âşık için âlemdeki her şey ona dönüşür.⁴⁰¹⁸

Cemâlin sırrı âşıkları hayran eder.⁴⁰¹⁹

Cemâl âşığın aklını alır.⁴⁰²⁰

Ezelde âşıklar cemâle ağız açmıştır (hayran kalmıştır).⁴⁰²¹

24.23.Cemâl, güneştir.

Cemâl güneşe benzer, ay ve güneş onun pervanesidir.⁴⁰²²

Güneş (Allah'ın) cemâlin nurunun ışığıdır.⁴⁰²³

Cemâl, güneştir, kul cemâlin güneşinin zerresini görürse her dağ bağa döner (zorluklar kolay olur).⁴⁰²⁴

Cânlar, cemâlin güneşini görmek ister.⁴⁰²⁵

Cemâlinin güneşi ateş burcunda doğduğu gün aşkın yakıcılığı cisimleri eritip cân(ları) yakar.⁴⁰²⁶

Hakikat gözüyle bakıldığında mana sırrının cemâli güneş gibi âşikâr olarak görülür.⁴⁰²⁷

---

⁴⁰¹⁶AN, i. 81/7 'Âşıkâ gayrı kalmadı Nürî / Oldı hâl-i cemâl me'âl-i cemâl
⁴⁰¹⁷H, i. 57/1 Gâh olur ol dost cemâli gönlümüze düşe gelir / Anım için 'aşk deryâsı kaynayuban cûşa gelir
⁴⁰¹⁸AN, i. 81/1 Alalı gönlümü hayâl-i cemâl / Kapladı 'âlemi misâl-i cemâl
⁴⁰¹⁹AN, i. 93/2 'İzz-i celâlûn sırrıdır 'arz-ı cemâlûn sırrıdır / Va'd-i visâlûn sırrıdır 'âşıkları hayrân iden
⁴⁰²⁰AN, i. 81/2 Beni dîvâne kıldı 'ışkı ile / 'Aklımı aldı gitdi âl-i cemâl
⁴⁰²¹AN, i. 32/6 Ezel bezminde içmişler / Hicâb-ı gaybı geçmişler / Cemâle ağız açmışlar / Saña 'âşık seni ister
⁴⁰²²NM, 188/1 Bir yüze düş oldı gözüm yüzbiñ gezer dîvânesi / Olmuş cemâli şem'inüñ ay ile gün pervânesi
⁴⁰²³NM, 21/7 Pertev-i nür-ı cemâlûn 'aksidür şems-i cihân / Ne münâsib ide ol nür mâh-ı tâbân ile bahs
⁴⁰²⁴AN, i. 64/7 Zerre-i şems-i cemâlin görse kul / Aña her vâdî olur tağ üstü bağ
⁴⁰²⁵AN, i. 97/4 Cânlar umar vasla ire / Şems-i cemâlûni göre / Tâkat mı var epsem tura / Bî-çâre kullar n'eylesün
⁴⁰²⁶AN, i. 8/5 Tâli' oldı burc-ı nâride bugün şems-i cemâl / Cism eridüp cân yakan sūzân-ı 'ışka es-salâ

Cemâl güneştir ve onu gören gözler, felekler gibi döner.⁴⁰²⁸

Hakk'ın (Allah) cemâlinin güneşini zâhid göremez.⁴⁰²⁹

Bütün âlemler Hallâk'ın (Allah) cemâlinin güneşi karşısında zerre gibidir.⁴⁰³⁰

Cemâl hilale benzer, güneş battıktan sonra âlemi o aydınlatır.⁴⁰³¹

---

⁴⁰²⁷C, k. 30/16 Ne cânibden nazar kılsañ eger çeşm-i hakikatle / Cemâl-i sırr-ı ma'nâ âfitâb-âsâ hüveydâdur

⁴⁰²⁸NM, 2/5 O yüzden görüben a'yân döner şem'-i cemâline / Felekler de görüp anı döner edvâr olur peydâ

⁴⁰²⁹AN, i. 100/6 Zâhid olan kalbi kör Hakk'ı o ğâ'ib sanur / Şems-i cemâlinde nûr lâmi' ü tábân iken

⁴⁰³⁰AN, i. 66/2 Düşer bu cümle 'âlemler cemâlün şemsine zerre / Hicâb-ı zâtı kaldursañ tecellî itseñ ey Hallâk

⁴⁰³¹AN, i. 81/4 Şems-i 'âlem zevâle irse n'ola / Zâhir oldukda ol hilâl-i cemâl

25. DERVİŞ-MÜRİD-SÂLİK-TÂLİB

25.1.DERVİŞ

25.1.1. Dervişin evsafı

Dervişlik ar terk edilerek elde edilir. Onu Allah yakmıştır; o, Allah'ı görür. Dost ili onda bulunur. Derviş, endîşe-i esbâb-ı hevesten âzadedir, mücerreddir, fena endişesi taşır. O, tasavvufun teellüfsüz ve tasarrufsuz olması gerektiğine inanır.

O yalın ayak olduğu için insanlar ona selam vermese de fukaraların sevgilisi, vefâlı ve ihvanın kalplerine safa bahşeden (kişi), derviş tabiatlıların gözbebeğidir.

Şairlerin, dervişliğin ne olduğundan ziyade bir dervişte bulunması gereken vasıflarla ilgili düşünceler ürettiği görülmektedir. Nutuk tarzında bir söyleyişin belirgin bir şekilde kendini hissettirdiği bu düşüncelere göre:

Dervişin istiğna hâlinde olması gerekir ancak öyle değildir. Öncelikle onun benliğinden sıyrılıp, şirkten ve kibirden kurtulması gerekir. Bunun için gönül aynasını silip özünü bilmelidir. O; zora talip olmalı, çığ kalmamalı, kötü huylardan arınıp sabah akşam çalışıp Hakk'a vâsıl olmaya gayret etmelidir.

Dervişte zan olmaz, o nefse aldanmaz. Eğer o vecd ve hâlet şevkiyle sema ederse diriler ve ölülerin ruhları da raksa gelir.

Şeyda gönül, dervîşi kuru sevdalara meylettirir, başını kavgalara sokar, değişik ferdalara salar, o sebeple derviş, kalbini halvet eder ve zulmette kalmaz ise vahdeti bulabilir. O, kesrete dalmaz, lezzette kalmaz ve hiçbir şey almaz.

Derviş er sözü dinler, Hakk'ın ne olduğunu anlar, âh edip inler, vücud iklimini (cânı, bedeni, elleri) anlamaya çalışır. Bunlara müdrik olduktan sonra Hakk'ın ihsanına şükreder. Kendi tekâmülü ikmal eden dervişin sözleri ümran, Hakk sâlikinin yoluna burhandır. Derviş, ehl-i kalbe müteveccihdir. Onun üflediği neyinin nağmesi her seferinde Mevlâna'nın ruhunu zinde eder.

25.1.2. Derviş, âşıktır.

Şairlere göre dervişin önemli bir vasfı da onun aynı zamanda âşık olmasıdır. O, bağı yanık ve cân gözü açık, Allah yolunun sâdık bir âşığıdır, aşk ateşiyle yanmıştır, cânını kurban etmiştir, gözünden yaş akar. Aşk bilmeyen, sabah akşam onun derdine düşmeyen derviş olamaz. İbrahim Edhem, Allah aşkıyla derviş olmuştur. Ayrıca derviş olmak isteyen pîr eteğini aşk ile tutmalıdır. Mısırî’de bir öz eleştiri söz konusudur: Âşık kendini derviş sanır ama aslında değildir. Dervişler sultan olur.

25.1.3. Zamane dervişleri

Gaybî divanının 115. şiirinin nakaratı ‘zamane dervişleri’dir. Şiirin her dörtlüğünün öznesi zamane dervişleridir. Şairin bir sûfi olarak içerden bir öz eleştiri yaptığı bu şiirde derviş kavramına yaklaşımı kendi yaşadığı çağın dervişleri ile sınırlıdır. Şair kavramı tümelci bir yaklaşımla tüm zamanların dervişlerini kapsayacak şekilde ele almamış, bizzat tecrübe ettiği devrin dervişlerinde gördüğü nâkısallıkları söz konusu etmiştir. Gaybî’nin bu konudaki düşüncelerini genel bir tanım ifadelerinden sonra kendi içinde gruplayabiliriz.

Zamane dervişleri; gönlün ne olduğunu anlamamışlar, Hakk’ı gönülde bulmamışlar, cân âmelini kılmamışlar, celâle bürünüp cemâli görmemişler, kemali bilmemişlerdir. Onlarda marifet yoktur. Onlar baştan başa zulmet içindedir.

Bal yapmayan bir arıya teşbih edilen zamane dervişleri ağlamadan gülmek, dolmadan boşalmak, muradını zahmetsizce bulmak ister.

25.1.3.1. Zamane dervişleri, şeriate tâbi değildir.

Gaybî’ye göre İslam dininin genel ahkâmı olan her Müslüman için bağlayıcı birtakım kaideleri iafde eden şeriat, zamane dervişlerince ihmal edilmiştir. Zamane dervişleri, şeriate tâbi olmaz, tarikate baş koymaz, hakikate uymaz, ayıbı hüner sanır. Onlar, yecüc gibi azmıştır.

25.1.3.2. *Zamane dervişleri aşkı bilmez.*

Zamane dervişleri şehveti aşk sanır. Onlar aşk haberini duymaz, bundan haber verecek er sözüne uymaz. Ateşe teşbih edilen aşkta yanıp büsbütün tutuşmaz. Derviş olmak isteyen zamane, hamam gibi temizleyici aşka girmeli, tamamen kendini vermelidir.

25.1.3.3. *Zamane dervişleri er sözü dinlemez.*

Zamane dervişlerinin bir vasfı da er sözü dinlememeleridir. Zamane dervişleri; hak sözleri işitmez ve yasakları tutmaz, er sözünü dinlemez, nasihate kulak vermez, dinlese de anlamaz, anlasa da ona uymaz, bildiğini okur. Onlar, dış görünüşlerini süsler, gönüllerini bozar, er yolundan saparlar. Çünkü onlar er sırrını anlamamıştır, avrat (iken kendini) er sanır, gönül kirini silmemiştir. Onlar, gece gündüz ağlamaz, cân ve ciğerini dağlamaz, ere (pîr) gönül bağlamaz.

Zamane dervişleri gerçek derviş olmak istiyorsa er işine bakmalı, onu takip etmeli, kendilerini temiz göstermekten vazgeçip eren'in emek çekip bir gönül evine giren ve Hakk'ın cemâlini gören kişi olduğunu bilmelidir.

25.1.3.4. *Zamane dervişleri nefesine uyar.*

Zamane dervişleri, nefis arzusunu at edinmiştir, ondan kurtulamazlar. Onlar ayıbını gizler, nefesine kolay olanı gözler.

25.1.3.5. *Zamane dervişleri ten ve şehvetten geçememiştir.*

Zamane dervişleri, ten postundan çıkmaz, benliğinden kopmaz, ikilikten ayrılmaz, teni geçip cânâ ulaşamaz. Onlar, ten tadına aldanır ve bunun bir kemal olduğunu sanır, mihnetliğe yeltenir, ten yoluna boyanır, işinin bittiğini sanır, tenin bir cehennem olduğunu bilmez. Onlar şer ağusunu içer, ya esrardan uyuşmuşlardır ya da sarhoşturlar.

Zamane dervişleri; kesreti yol sanmışlar, türlü lezzetleri tatmışlar, şehveti aşk sanmışlardır; onlar muhabbeti mal ve kadına yöneltmemeli, hakikate gönül vermelidir.

Gaybî'ye göre zamane dervişlerinin diğer bir zaafiyeti ise şehvettir. Onlar, şehvetin tadını tatmış ve ona vahdet adını koymuş, cehennem odunu olmuşlardır. Onlar şehvetin peşinde koşmak için her şeyi yapar, gördüğü her şeye sahip olmak ister.

25.2.MÜRİD

Mürid, muradından fani olmuş kişidir. Nefsine mürid olanlar, varlığını mahvedememiştir. O, tekke ehlinin usûlünü âriflerden öğrenebilir. O sebeple râh-ı rindân yoluna talip olmalıdır. Kazandığı irfânı onu güzel ahlâka ulaştırmazsa ona âşik denmez. Ayrıca müridin mevcut(lar içinde) en şerefli iken, insan sûretinde görünüp şeytan huylu olması ona yakışmaz. Cevrî'de geçen bir düşüncede lâyük olmadığı hâlde kendine mürid devşiren kişiler eleştirilmektedir: Mürid, ebleh olmaz ancak ebleh insanları, kendine mürid edinenler vardır.

25.3.SÂLİK

Allah'ın yardımı, feyzi olmazsa o tevfikini refik eylemezse kişi sâlik olamaz. Allah'ın yardımıyla sâlik olunur, vuslata kavuşulur.

Sâlik, Allah'a muhabbeti bulmuştur, cemâlullah'a âşıktır. Sâlikin kalbinin mayası ve gıdası zikrullâhtır, sâlik onunla umduğunu bulur. Hakikat hazinesine kavuşmak, marifet cennetine girmek isteyen sâlik, cân ve başı feda etmeli, Hakk zikrine cân u gönülden talip olmalıdır.

Sâlikin diğer bir vasfı da onun âşik olmasıdır. O, aşkı rehber edinip Dost (Allah) ülkesinin kendinde olduğunu bilmelidir. Sâlik gerçek âşik olduğunda her şeyde Allah'ı görür.

Allah yolunun rehberi olan sâliklere dervişlerin sözleri burhandır. Hakk yolunda bin türlü âlemi seyreden sâlike refik olmak Allah'ın yardımıyla mümkün olur.

Sâlik kavramı iki kez tarikat ile ilişkilendirilmiştir: Tarikat yolunun sâliki olmak evlâdır, onun kapılarını sâlike Allah açar, sâlikin başında tarikat tacı vardır ve sâlik dinin aslını faslını bilmiyorsa gerek görüldüğünde tarikatten çıkarılabilir.

Sâlik sermenzile bir rehber ile ulaşabilir, mürşidine şahane hizmet eder ancak gaflet ile kendini kâmile kıyas ederse kendi yoluna set çekmiş olur.

Sâlik vicdan ile cân miracına ulaşır, kemale erince yüreğini başını bağrını kan eyler, *mûtû* râhına sâlik olana *küllü şey'in hâlikün* sırrı hâsıl olur.

Sâlikte bulunması gerek bazı evsaf, şairlerce şöyle ifade edilmiştir: Sâlikin ihtiyaç duyduğu şey yokluktur. Onda korkma ve çekinme olmaz. O, sünnet yolunun bidatlerini terk etmiş, kevn ü mekândan geçmiştir. Sâlik, manevi hâl geldiğinde mezhebe ve gönle tâbidir.

Sâlik kavramı ile ilgili geliştirilen kimi kötü sıfatlar da vardır: Sâlik belde kalabilir, mecaza bakar hakiki matlaba azmetmez, taatin karanlığı onun başını döndürür.

Sâlik, yolunda sâdık olursa hakikatler sırrının mahzeni olur. O, kendini izzetin en yüksek menziline eriştirecek temiz bir yoldadır, menzile sa'y ile ulaşır. Sâlike Zeyd ve Amr'la mücadele etmek yakışmaz. Büyüklerin bahsedildiği sohbetler, sâlike hâl yolunu açar.

25.4.TÂLİB

Talep eden, isteyen anlamına gelen talip kavramının incelediğimiz divanlarda derviş, sâlik, ihvan gibi yakın anlamlı kavramlarla müteradif olarak kullanıldığı görülmektedir. Tarikatte sülûkunu devam ettiren eşhas için bir sıfat olan talip kavramı, incelediğimiz divanlarda Allah'a ve şeyhe tevcihen kullanılmıştır.

25.4.1. Tâlibin evsafı

Talip kavramının tasavvuf literatüründeki sülûkunu ikmal etme gayesiyle bir yola, tarikate, şeyhe intisab eden kişi anlamında kullanışı kavramın en yaygın bilinen anlamıdır. İncelediğimiz divanlarda kavramın bu anlamının yanında kökeni Arapça olan ve ‘t, l, b’ kökünden türeyen kelimenin ism-i fâil çekiminde herhangi bir şeyi ‘taleb eden, isteyen’ anlamında da kullanıldığı görülmektedir.

Cânânın tâlibi, cân ile cenân ile (bir) olur ya da gittiği yolda cânına kıyar, uyumaz, tevhid eder. O, esma ister, onun belinde zinnar olmaz. O; hakâyika, ledün ve maarif ile ulaşır. O, mana kıblesine secde eder.

Talip ile ilişkilendirildiği görülen başka bir kavram ise aşktır. Dîdâra talip olanlar, ezel bezminde aşk sahbâsından içmişler ve haşre dek ayılmayacaklardır. Talip, akla bigâne, aşk ile arkadaşır ve gönülden talip olanlar, aşk ile sefer eder ve benlik örtüsünden kurtulup Allah’tan haber alırlar.

Talip amellerinden karşılık beklemez. Amellerden karşılık beklemek talip için bir hastalıktır. Âlemde herkes veli, talip değildir; kimi talip kimi matlûbdur. Gerçek talip, matlûbunu bulur.

Taliplerin kuvvete ihtiyacı vardır; ancak nefis, talipleri zayıflatmak ister. Tâlibi kemale ulaştırın güzel ahlâk ve marifettir. Tâlibin diğer bir vasfı da onun sâdik oluşudur. Kul sıdk ve lütuf ile talip olabilir. Sâdik talipteki karanlık, hakikat sırrı doğduğunda yok olur.

İki cihanda saîd olmak isteyen talip, tevhidi dost edinmelidir. Talip, gerçekte ahiretin dünya olduğunu bilir. Talip kalbini saf eylediğinde tecelli ansızın zuhur eder, ancak o bu durumu nâdâna söylemez. Vahdet sarayının izzetine talip olan, bu gayesine vâsıl olmaya gayret eder; onlar ârif olup, gaflet uykusuna aldanmamalıdır.

Kavramın herhangi bir şeyi taleb eden anlamına karşılık gelen kullanımları ise şöyledir: Mala talip olanda hâl olmaz. Nam ve nişan kaydına bağlanan, şan

itibarına talip olur. Dünyaya talip olan bir gün şah olsa da onu bırakıp gideceğini bildiği hâlde ona talip olduğu için alçaktır. Dünyaya talip olanlar, âşıkları anlamaz.

25.4.2. Allah'a talip olmak

Bir düşünceye göre taliplerin hepsi başka bir düşünceye göre ise ruh ve hayırlı talepleri olanlar Allah'a talip olur. Talip, öncelikle amelde Allah'a yönelmeli, gönle murakıp olmalı, muhabbeten uzak durmamalıdır.

Allah'a talip olan Allah'ın sözünü kabul edip, ibadete rağbet eder ve bir pîre dost olur. Onların sermayesi devasız dert, yardımcısı da âh u zârdır. Mevlâ'ya talip olan ondan gayrısını bırakır, sadece dîdâra talip olur, ona kulluk yolundan gider. Dîdâra talip olana Firdevs cenneti ile meyhane birdir. Talip sâdık olur, Allah sevgisini her şeyden üstün tutarsa vâsıl-ı Hazret (Allah) olur ve mansıp onun peşinden gelir.

Allah'a vuslat derdiyle hastalanan talip Allah'ın dîdârına yönelir, Allah'tan yana gider, Hâdî olan Allah'ın yüzüne ve sözüne dâima göz kulak olur.

Onlar için ramazan ayı vuslatın vâki olduğu özel bir zamandır, ayrıca tâlibin günlük pratiklerinden olan zikrullah iksiriyle tâlibi Allah'a ulaştırır.

Hakk derdine talip olan, dermana kavuşur. Birçok müddei Allah'a talip olduğunu iddia etse de Allah'ın yardımı olmadıkça manevi yolda bir adım mesafe alamaz. Talipteki gafleti Allah alır ve onun muradını ancak Allah verir. Allah, velâyet denizinin taliplerine keramet incileri saçar.

25.4.3. Allah'ın zikrine talip olmak

Talip olma hususiyetinin Allah'ın zâtına tevcihen kullanılmasının yanında Allah'ın zikriyle ilişkilendirilerek de birtakım düşünceler geliştirildiği görülmektedir. Sadece Gaybî divanında rast geldiğimiz bu düşünceye göre Hakk zikrine cân u dilden talip olanlar, cânından ve başından geçmiştir. Onlar, hakikat hazinesini bulur,

marifet cennetine girer ve Allah'a kavuşup ve onun sırrına vâsıl olur, bundan lezzet alırlar. Ayrıca Hakk zikrine yoldaş olanlar, Hakk tâlibinin de yoldaşı olurlar.

25.4.4. Pîre/şeyhe talip olmak

Hakk'ı isteyen talip, kendini bir bakışıyla kendinden geçiren mürşide/pîre teveccüh kılar ve gönülden niyâz eder, ondan el alır. Talip, mürşidden zât ve sıfatın mahiyetini öğrenir.

Talip, vahdet ehlinin sohbetine cân u gönülden talip olmalıdır. Çünkü tâlibin yardımcısı, pîr-i dânânın sohbetidir. Tâlibin pîr ile sohbet etmesi *allemnâ*'dır, tâlibin kalbine *mâ evhâ* ilham olur.

Talip, vahdeti istemelidir. Onu da dide-i hak-bîn sahibi anladığından, talip mertlerin şâhının yolunu tumalıdır.

Pîr, ayn-ı Rab, pîrin cemâli de Allah'ın nurunun tecellisi olduğundan Hakk aşkını, vuslatı isteyen talip onun cemâline cândan talip olur. Dervişin kendisine kendinden daha yakın olan pîrin aşkıdan başka her şey, mâsiva olduğundan talip pîrin cemâline talip olmuştur.

25.5.Derviş Kavramında Edebî Düşünceler

25.5.1. Dervişin evsafı

Dervişlik ar terk edilerek elde edilir.⁴⁰³²

Derviş Sultan Hakk (Allah) yakmıştır.⁴⁰³³

Dost ili derviştedir.⁴⁰³⁴

Derviş Sultan'ı (Allah) görür.⁴⁰³⁵

⁴⁰³²NM, 47/6 Ben de 'arı terk idüp girdüm bu dervişlige / Her kim senün 'aşkuña düşdiyse bî-âr olur

⁴⁰³³NM, 44/6 Derviş Hak yakmış iken anı yakan sultâna bak / Hammâm içinde dilberi görmez gözi külhân görür

⁴⁰³⁴NM, 196/2 Ey derviş-i 'âşik ey sâlik-i sâdik / Bil cevâb-ı tahkik sendedür dost ili

Derviş endişe-i esbâb-ı hevesten âzadedir, mücerreddir.⁴⁰³⁶

Derviş, fena endişesi taşır.⁴⁰³⁷

Dervişe göre tasavvuf teellüfsüz ve tasarrufsuz olmaktır.⁴⁰³⁸

Derviş yalın ayaktır, ona selâm vermezler.⁴⁰³⁹

Fukaraların sevgilisi, vefâlı ve ihvanın kalplerine safâ bahşeden (kişi), derviş tabiatlıların gözbebeğidir.⁴⁰⁴⁰

Dervişin istiğna hâlinde olması gerekir ancak öyle değildir.⁴⁰⁴¹

Derviş, benliğinden sıyrılır, şirke girmez, nefis okunu atmaz.⁴⁰⁴²

Gurur ve kibirle derviş olunmaz.⁴⁰⁴³

Derviş, [gönül] aynasını siler, özünü bilir.⁴⁰⁴⁴

Derviş zor olanı çekmeli, çiğ kalmamalıdır.⁴⁰⁴⁵

Derviş kötü huylarından arınmalı, Hakk (Allah) yoluna gitmelidir.⁴⁰⁴⁶

Derviş, akıllı ise sabah akşam çalışmalı ve vâsıl olmaya gayret etmelidir.⁴⁰⁴⁷

---

⁴⁰³⁵NM, 44/5 Tutdı rikâbın ârifüñ nice selâtın-i üvel / Kâmil olan sultânı gör dervîşi ol sultân görür

⁴⁰³⁶C, g. 88/2 ‘Âzâdeyüz endîşe-i esbâb-ı hevesden / Dervîş-i mücerred gibi sultânlığumuz var

⁴⁰³⁷C, tar. 43/7 Cümleden Cevrî ki dervîş-i fenâ-endîşdür / Çıkmasun hâtırdan ol muhlis dü‘â-güy-i kemîn

⁴⁰³⁸SG, 63/9 Tasavvuf Ğaybî dervîşüñ katında / Olandur bî-te’ellüf bî-tasarruf

⁴⁰³⁹C, terk. 6/VI/8 Râst gelseñ selâm virmezsin / Pâ-berehne gedâ-yı dervîşe

⁴⁰⁴⁰C, k. 24/9 Bir muhibb-i fukarâ merdüm-i dervîş-nihâd / Bir vefâ-dâr u safâ-bahş-ı kulüb-ı ihvân

⁴⁰⁴¹C, tes. 7/4 Cihânuñ halk-ı hep derd-i hırâsa mübtelâ buldum / Ne dervîşinde istiğna ne şâhında ğimâ buldum / Ne âzâdında şükr ü bendesinde rıza buldum / Keremle halkı bîğâne sitemle âşinâ buldum / Vefâ her kimseden kim istedüm andan cefâ gördüm / Kimi kim bî-vefâ dünyâda gördüm bî-vefâ gördüm

⁴⁰⁴²SG, 55/5 Sen seni sanma / Şirke baş çatma / Nefs okun atma / Dervîş ol dervîş

⁴⁰⁴³H, i. 137/1 Nefse uyup râh-ı Hak’dan taşra çıkmak yol mudur / Kibr ü ucb ile adın dervîş takmak yol mudur / Matlabın a‘lâyiken ednâya akmak yol mudur / Yâr-ı bâkî var iken ağıyâra bakmak yol mudur

⁴⁰⁴⁴SG, 55/9 Âyineñi sil / Kalmasun hiç ğıl / Öziñi yok bil / Dervîş ol dervîş

⁴⁰⁴⁵SG, 55/10 Güç olanı çek / Kalmayasın pek / Ğaybî tek ol tek / Dervîş ol dervîş

⁴⁰⁴⁶SG, 55/8 Bed hüyı arıt / Hak yolına git / Olmağıl put it / Dervîş ol dervîş

Zan ile derviş olunmaz. Derviş, nefse aldanmaz.⁴⁰⁴⁸

Derviş vecd ve hâlet şevkiyle sema ederse diriler ve ölülerin ruhları da raksa gelir.⁴⁰⁴⁹

Şeyda gönül, dervişi kuru sevdalara meylettirir, başını kavgalara sokar, değişik ferdalara salar.⁴⁰⁵⁰

Kalbini halvet eder, zulmette kalmaz, vahdeti bulur.⁴⁰⁵¹

Derviş kesrete dalmaz, lezzette kalmaz, hiçbir şey almaz.⁴⁰⁵²

Derviş er sözü dinler, Hakk'ın (Allah) ne olduğunu anlar, âh edip inler.⁴⁰⁵³

Derviş, vücud iklimini (cânı, bedeni, elleri) anlamaya çalışır. O, Hakk'ın (Allah) ihsanına şükreder.⁴⁰⁵⁴

Dervişin sözleri ümrandır, Hakk (Allah) sâlikinin yoluna burhandır.⁴⁰⁵⁵

Derviş, ehl-i kalbe müteveccihdir.⁴⁰⁵⁶

Derviş Yusuf'un neyinin nağmesi her seferinde Mevlâna'nın ruhunu zinde eder.⁴⁰⁵⁷

25.5.2. Derviş, âşıktır.

Âşık, hakir bir dervîştir.⁴⁰⁵⁸

⁴⁰⁴⁷H, i. 168/9 'Âkil iseñ dervîş eđer / Durma çalış şām u seher / Hüdāyī'den gūş et haber / Vāsıl olmağa sa'y eyle

⁴⁰⁴⁸SG, 55/1 Dervîšem sanma / Dervîş ol dervîş / Nefse aldanma / Dervîş ol dervîş

⁴⁰⁴⁹C, k. 30/19 Semā'a gelse dervîşānı şevk-ı vecd ü hâletle / Gelür raksa eger ahyā eger ervāh-ı mevtādur

⁴⁰⁵⁰SG, 73/5 Meyl ider turmaz kurı sevdālara / Uğradur başumuzu gāvğālara / Ğaybī dervişi 'aceb ferdalara / Saldı bilmem nic' olur şeydā gönül

⁴⁰⁵¹SG, 55/7 Kalbi it halvet / Kalmasun zulmet / Bula gör vahdet / Dervîş ol dervîş

⁴⁰⁵²SG, 55/6 Kesrete talma / Lezzetde kalma / Bir şeyler alma / Dervîş ol dervîş

⁴⁰⁵³SG, 55/4 Er sözün diñle / Hak nedür añla / Āh idüp inle / Dervîş ol dervîş

⁴⁰⁵⁴H, i. 179/1 Vücüd iklimini fikr eyle dervîş / Bu cān ü cism ve bu eller nedendir / Hakk'ın ihsānına sükr eyle dervîş / Gören göz söyleyen diller nedendir

⁴⁰⁵⁵NM, 52/1 Dervîş olan kişinün sözleri 'umrān olur / Sâlik-i Hak olanun rāhına bürhān olur

⁴⁰⁵⁶C, k. 24/16 Kendüye itmiş idüm ehl-i kulübı- māyil / Müteveccihler idi cānibine dervîşān

⁴⁰⁵⁷C, k. 28/28 Biri de Yūsuf-ı Dervîş ki Mevlānānūñ / Ruhını zinde ider nağme-i nāyı her bār

Derviş; âşıktır, (Allah) yolunda sadıktır. Dervişin bağı yanık ve cân gözü açıktır. ⁴⁰⁵⁹

Derviş aşk ateşiyle yanar, cânını kurban eder. ⁴⁰⁶⁰

Derviş aşka yoldaştır, cânını başını bu yolda verir. Dervişin gözünden yaş akar. ⁴⁰⁶¹

Aşk bilmeyen derviş Hakk'ı (Allah) bulamaz. ⁴⁰⁶²

Dervişler, sabah akşam aşk derdine düşmelidir. ⁴⁰⁶³

İbrahim Edhem, Allah aşkıyla derviş olmuştur. ⁴⁰⁶⁴

Derviş olmak isteyen pîr eteğini aşk ile tutmalıdır. ⁴⁰⁶⁵

Âşık kendini derviş sanır ama aslında değildir. Dervişler sultan olur. ⁴⁰⁶⁶

25.5.3. Zamane dervişleri

Zamane dervişleri; gönlün ne olduğunu anlamamıştır, Hakk'ı (Allah) gönülde bulmamıştır, cân amelini kılmamıştır. ⁴⁰⁶⁷

Zamane dervişleri; celâle bürünüp cemâli görmemişler, kemali bilmemişlerdir. ⁴⁰⁶⁸

Zamane dervişlerinde marifet yoktur. Onlar baştan başa zulmet içindedir. ⁴⁰⁶⁹

---

⁴⁰⁵⁸NM, 147/4 'Āşikuñ Hak'dur nasîri / Oldum dervişler hakîri / Mısrî Hakk'un dil esîri / Geh Halvetî geh Celvetî / Geh Kâdirî dirler baña

⁴⁰⁵⁹NM, 97/1 Derviş olan 'âşık gerek yolında hem sâdik gerek / Bağı anuñ yanık gerek cân gözleri açık gerek

⁴⁰⁶⁰SG, 55/3 'Aşk odına yan / Ola gör pür-yân / Cânı kıl kurbân / Dervîş ol dervîş

⁴⁰⁶¹SG, 55/2 'Aşka ol yoldaş / Gözden aksun yaş / Vire gör cân u baş / Dervîş ol dervîş

⁴⁰⁶²SG, 86/8 Kanğı dervîş 'aşkı bilmez / Vâllâhi ol Hakk'ı bulmaz / 'Aşkdan ulu 'amel olmaz / 'Aşk ile tut pîr eteğin

⁴⁰⁶³SG, 68/4 'Aşksuzlara bu yol harâm / Anuñ işi olmaz tamâm / Dervîş olanlar subh u şâm / 'Aşk derdine düşmek gerek

⁴⁰⁶⁴NM, 47/5 İbrâhîm-i Edhem'i dervîş iden 'aşkuñdur / Derdiñe düşen şehün tahtı târmâr olur

⁴⁰⁶⁵SG, 86/1 Dervîş olmak ister iseñ / 'Aşk ile tut pîr eteğin / Hakk'ı bulmak ister iseñ / 'Aşk ile tut pîr eteğin

⁴⁰⁶⁶NM, 52/7 Sanma Niyâzî özüñ dervîş olupdur senüñ / Dervîş olan kişiler şöylece sultân olur

⁴⁰⁶⁷SG, 115/9 Göñül nedür bilmedi / Hakk'ı anda bulmadı / Cân 'amelin kılmadı / Zamâne dervîşleri

⁴⁰⁶⁸SG, 115/21 Büründüler celâli / Görmediler cemâli / Bilmediler kemâli / Zamâne dervîşleri

⁴⁰⁶⁹SG, 115/22 Dervîş iseñ hakîkat / Kanı sende ma'rîfet / Başdan başa pür-zulmet / Zamâne dervîşleri

Zamane dervişleri bal yapmayan bir arı gibidir.⁴⁰⁷⁰

Zamane dervişleri; ağlamadan gülmek, dolmadan boşalmak, muradını zahmetsizce bulmak ister.⁴⁰⁷¹

25.5.3.1. Zamane dervişleri, şeriate tâbi değildir.

Zamane dervişleri, şeriate tâbi olmaz, tarikate baş koymaz, hakikate uymaz.⁴⁰⁷²

Zamane dervişleri; şeriate uymayıp, ayıbı hüner sanmış, yecüc gibi azmıştır.⁴⁰⁷³

25.5.3.2. Zamane dervişleri aşkı bilmez.

Zamane dervişleri; aşk haberini duymaz, er sözüne uymaz, bildiğine doymaz.⁴⁰⁷⁴

Zamane dervişleri; er (pîr) yoluna düşmemiş, aşk ateşinde yanmamış, büsbütün tutuşmamıştır.⁴⁰⁷⁵

Zamane dervişleri hamam gibi temizleyici aşka girmeli, tamamen kendini vermelidir.⁴⁰⁷⁶

25.5.3.3. Zamane dervişleri nefesine uyar.

Zamane dervişleri, nefs arzusunu at edinmiştir.⁴⁰⁷⁷

Zamane dervişleri, nefsinden kurtulamaz.⁴⁰⁷⁸

Zamane dervişleri; ayıbını gizler, nefsine kolay olanı gözler.⁴⁰⁷⁹

⁴⁰⁷⁰SG, 115/11 Er yolına ko varı / Arayı sor ol eri / Bal eylemez bir arı / Zamâne dervîşleri

⁴⁰⁷¹SG, 115/30 Ağlamadan gülssem der / Boşalmadan tolsam der / Zahmetsizce bulsam der / Zamâne dervîşleri

⁴⁰⁷²SG, 115/2 Şerî'ate yüz yumaz / Tarîkate baş komaz / Hakîkate hiç uymaz / Zamâne dervîşleri

⁴⁰⁷³SG, 115/20 Şer' seddini bozdılar / 'Aybı hüner sezdi / Ye'cüc gibi azdılar / Zamâne dervîşleri

⁴⁰⁷⁴SG, 115/26 'Aşk haberin tuymadı / Er sözüne uymadı / Bildiğine toymadı / Zamâne dervîşleri

⁴⁰⁷⁵SG, 115/14 Er yolına düşmedi / 'Aşk odına pişmedi / Büsbütün tutuşmadı / Zamâne dervîşleri

⁴⁰⁷⁶SG, 115/32 'Aşk arıdır san hammâm / Girsün soyınsun temâm / İşte hatm oldu kelâm / Zamâne dervîşleri

⁴⁰⁷⁷SG, 115/7 Ten sıfâtdur cândur zat / Tende kalan oldu mat / Nefs arzûsın itdi at / Zamâne dervîşleri

⁴⁰⁷⁸SG, 115/10 Cân 'ameli sevidür / Gönül anuñ evidür / Nefs atınuñ avidür / Zamâne dervîşleri

⁴⁰⁷⁹SG, 115/19 Bu kadar er iz izler / Herkes 'aybını gizler / Nefsi kolayın gözler / Zamâne dervîşleri

25.5.3.4. *Zamane dervişleri er sözü dinlemez.*

Zamane dervişleri; hak sözleri işitmez ve yasakları tutmaz oldu.⁴⁰⁸⁰

Zamane dervişleri, nasihate kulak vermez.⁴⁰⁸¹

Zamane dervişleri er sözünü dinlemez, dinlese de anlamaz.⁴⁰⁸²

Zamane dervişleri er sözüne uymaz, bildiğine doymaz.⁴⁰⁸³

Zamane dervişleri; dış görünüşlerini süsler, gönüllerini bozar, er (pîr) yolundan saparlar.⁴⁰⁸⁴

Zamane dervişleri; er sırrını anlamamıştır, avrat (iken kendini) er sanır, gönül kirini silmemiştir,⁴⁰⁸⁵

Zamane dervişleri; gece gündüz ağlamaz, cân ve ciğerini dağlamaz, ere (pîr) gönül bağlamaz.⁴⁰⁸⁶

Zamane dervişleri, er (pîr) işine bakmalı, onu takip etmeli, kendilerini temiz göstermemelidir.⁴⁰⁸⁷

Zamane dervişleri, ‘eren’in emek çekip bir gönül evine giren ve Hakk’ın (Allah) cemâlini gören kişi olduğunu bilmelidir.⁴⁰⁸⁸

⁴⁰⁸⁰SG, 115/33 Ğaybî sözüñ cümle hak / Kamı işidür kulak / Tutmaz oldılar yasak / Zamâne dervîşleri

⁴⁰⁸¹SG, 115/23 ‘İlm gerekdür cânda / ‘Amel gerekdür tende / Kulak urmaz bir pende / Zamâne dervîşleri

⁴⁰⁸²SG, 115/1 Er sözünü diñlemez / Zamâne dervîşleri / Diñlese de añlamaz / Zamâne dervîşleri

⁴⁰⁸³SG, 115/26 ‘Aşk haberin tuymadı / Er sözine uymadı / Bildiğine toymadı / Zamâne dervîşleri

⁴⁰⁸⁴SG, 115/24 Sûretlerin düzerler / Gönüllerin bozarlar / Er yolında azarlar / Zamâne dervîşleri

⁴⁰⁸⁵SG, 115/8 Añlamadı er sırrın / ‘Avrat iken dir erin / Silmedi gönül kirin / Zamâne dervîşleri

⁴⁰⁸⁶SG, 115/15 Gice gündüz ağlamaz / Cân u ciğer tağlamaz / Ere gönül bağlamaz / Zamâne dervîşleri

⁴⁰⁸⁷SG, 115/13 Er işine baktılar / Ol tarafa akdılar / Adı ‘âka takdılar / Zamâne dervîşleri

⁴⁰⁸⁸SG, 115/12 Emek çekendür eren / Gönül evine giren / Hakk’uñ cemâlin gören / Zamâne dervîşleri

25.5.3.5. *Zamane dervişleri ten ve şehvetten geçememiştir.*

Zamane dervişleri; ten postundan çıkmaz, benliğinden kopmaz, ikilikten ayrılmaz.⁴⁰⁸⁹

Zamane dervişleri; teni geçip cânâ ulaşamamıştır.⁴⁰⁹⁰

Zamane dervişleri; ten tadına aldanır ve bunun bir kemal olduğunu sanır, mihnetliğe yeltenir.⁴⁰⁹¹

Zamane dervişleri; cân yolundan usanır, ten yoluna boyanır, işinin bittiğini sanır.⁴⁰⁹²

Zamane dervişleri; ten cehenneminde yanar, zakkum zehrine kanar, neye gerekse konar.⁴⁰⁹³

Zamane dervişleri; tenden geçemez, o yüzden işi bitmez, cân lezzetini tatmaz.⁴⁰⁹⁴

Zamane dervişlerinin teni dolu, cânı boştur. Onlar şer ağusunu içer, ya esrardan uyuşmuşlardır ya da sarhoşturlar.⁴⁰⁹⁵

Zamane dervişleri; kesreti yol sanmışlar, türlü lezzetleri tutmuşlar (tatmışlar), şehveti aşk sanmışlardır.⁴⁰⁹⁶

Zamane dervişleri muhabbeti mal ve kadına yöneltmemeli, hakikate gönül vermelidir.⁴⁰⁹⁷

Zamane dervişleri; şehvetin tadını tatmış ve ona vahdet adını koymuş, cehennemin odunu olmuşlardır.⁴⁰⁹⁸

---

⁴⁰⁸⁹SG, 115/29 Ten postundan yüzülmez / Benlüğinden üzülmez / İkilikten süzülmez / Zamâne dervîşleri

⁴⁰⁹⁰SG, 115/31 Bir nakışdur bu cihân / Cân dânedür ten samân / Samanda kaldı hemân / Zamâne dervîşleri

⁴⁰⁹¹SG, 115/6 Ten dadına aldanur / Anı bir kemâl sanur / Mihnetliğe yeltenür / Zamâne dervîşleri

⁴⁰⁹²SG, 115/16 Cân yolından osanur / Ten yolına boyanur / İşini bitti sanur / Zamâne dervîşleri

⁴⁰⁹³SG, 115/5 Ten tamusunda yanâr / Zehr-i zakkûma kanar / Neye gerekse konar / Zamâne dervîşleri

⁴⁰⁹⁴SG, 115/4 Tendin ilerü gitmez / Ânuñçün işi bitmez / Cân lezzetini tatmaz / Zamâne dervîşleri

⁴⁰⁹⁵SG, 115/27 Teni tolu cânı boş / Şer ağusın ider nüş / Yâ bengidür yâ sarhoş / Zamâne dervîşleri

⁴⁰⁹⁶SG, 115/25 Yol sandular kesreti / Tutup dürlü lezzeti / ‘Aşk sandular şehveti / Zamâne dervîşleri

⁴⁰⁹⁷SG, 115/18 Bu degildür mahabbet / Mâl viresün yâ ‘avrat / Gönülünü vir hakikat / Zamâne dervîşleri

Zamane dervişleri; şehvetin peşinde koşmak için her şeyi yapar, gördüğü her şeye sahip olmak ister.⁴⁰⁹⁹

25.6.Mürîd Kavramında Edebî Düşünceler

Mürîd, hakikatte muradından fani olur.⁴¹⁰⁰

Nefis mürîdi olanlar, varlığını mahvedememiştir.⁴¹⁰¹

Mürîd, erbab-ı harabât (tekke ehlinin) usulünü âriflerden öğrenmelidir.⁴¹⁰²

Mürîd râh-ı rindân yoluna talip olmalıdır.⁴¹⁰³

Mürîdin irfânı onu güzel ahlâka ulaştırmazsa ona âşık demezler.⁴¹⁰⁴

Mürîdin mevcut(lar içinde) en şerefli iken, âdem (insan) sûretinde görünüp şeytan huylu olması ona yakışmaz.⁴¹⁰⁵

Mürîd, ebleh olmaz ancak ebleh insanları, kendine mürîd edinenler vardır.⁴¹⁰⁶

25.7.Sâlik Kavramında Edebî Düşünceler

Sâlikin âlâ matlabına ulaşabilmesi ve baki nimetlere sahip olabilmesi için Allah'tan meded istenir.⁴¹⁰⁷ ⁴¹⁰⁸,

Hakk'ın (Allah) şevkiyle sâlik olunur.⁴¹⁰⁹

⁴⁰⁹⁸SG, 115/17 Tatmış şehvet dadını / Vahdet komış adını / Cehennemün odını / Zamâne dervişleri

⁴⁰⁹⁹SG, 115/3 Şehvet ardınca yeler / Neye gerekse eyler / Gördüğüne dış biler / Zamâne dervişleri

⁴¹⁰⁰SG, 113/1 Mürîd oldur hakikatde muradından ola fânî / Yed-i pîre ide teslîm zimâm-ı cism ile cânî

⁴¹⁰¹SG, 105/7 Varlığın mahv itmeyen Ğaybî mürîd-i nefis olur / Kendözün yok bilmeyenler gelmesün bu meclise

⁴¹⁰²C, g. 82/5 Tuyup Cevrî gibi âyîn-i erbâb-ı hârâbatı / Sülûk-ı râh-ı 'ışkuñ resmini ehl-i fenâdan gör

⁴¹⁰³SG, 113/10 Mürîd-i râh-ı rindân olmağa tâlib iseñ 'âşık / Saña gösterdi Ğaybî işte şâh-râh-ı merdânî

⁴¹⁰⁴SG, 113/8 Kibâr-ı evliyâ 'âşık dimezler şol mürîde kim / Cemî'-i hüsn-i hulka anı ırgürmeye 'irfânî

⁴¹⁰⁵SG, 113/6 Sezâ mîdur mürîde ol bu iken eşref-i mevcûd / Görine sûretâ âdem tuta ol hü-y-ı şeytânî

⁴¹⁰⁶C, terk. 6/VI/2 Bir iki eblehi mürîd idinüp / Türehâtuñla virme endişe

⁴¹⁰⁷H, i. 188/5 Görünür küllü şey' 'uşşâka hâlik / Erişsin matlab-ı a'lâya sâlik / Ola bâkî na'îme tâ ki mâlik / Kerem eyle meded sultânım Allah

⁴¹⁰⁸H, i. 119/6 Olup Rıdvân'ına mâlik / Görünstün küllü şey hâlik / Erişsin matlaba sâlik / Meded senden Kerîm Allah

Sâlike Rab (Allah) fazlıyla tevfikini refik eyler.⁴¹¹⁰

Sâlike, Allah'ın tevfigi refik olursa ona yol kolay olur.⁴¹¹¹

Bir kul Hakk'ın (Allah) yardımıyla Mevlâ (Allah) yoluna sâlik olur.⁴¹¹²

Sâlike Hakk (Allah) yardımını ulaştığında mutlak vuslat gerçekleşir.⁴¹¹³

Sâlik, Mevlâ (Allah) muhabbetini bulmuştur.⁴¹¹⁴

Sâlik, Cemâlullah'a âşıktır.⁴¹¹⁵

Sâlikin kalbinin mayası zikrullâhtır.⁴¹¹⁶

Sâliklerin kervanına Hakk (Allah) ezkarı gıdadır.⁴¹¹⁷

Sâlik, Hû (Allah zikri) ile umduğunu bulur.⁴¹¹⁸

Hakikat hazinesine kavuşmak, marifet cennetine girmek isteyen (sâlik) cân ve başı feda etmeli, Hakk (Allah) zikrine cân u dilden (gönül) talip olmalıdır.⁴¹¹⁹

Sâlik, aşkı rehber edinir.⁴¹²⁰

Sadık bir âşık olmalı ve Dost (Allah) ülkesinin kendinde olduğunu bilmelidir.⁴¹²¹

Sâlik gerçek âşık olduğunda her şeyde Hâlık'ı (Allah) görür.⁴¹²²

⁴¹⁰⁹AN, i. 10/2 Şevkuñ ile sâlikler sevdân ile hâlikler / Cân milkine mâlikler cânânelerüz hakkâ

⁴¹¹⁰H, i. 174/4 Sâlike fazlıyla dâ'im eyle tevfigin refik / Sen 'inâyet eyle yâ Rab vaslına lâyıklara

⁴¹¹¹H, müf. 192 Sâlike olursa tevfigin refik / Lâ-cerem âsân olur aña tarîk

⁴¹¹²H, müf. 31 İnâyet olsa Hak'dan bir kuluna / O kul sâlik olur Mevlâ yoluna

⁴¹¹³H, i. 152/8 Olıcak sâlike 'inâyet-i Hak / Tîz olurmuş o vâsıl-ı mutlak / Ma'rifet mektebinden oku sebak / Cümlelerin başı bir 'inâyet imiş

⁴¹¹⁴AN, i. 82/5 Buldı sâlik mahabbet-i Mevlâ / Oldı hâli halâvet-i esmâ / Dâm-ı zülf üzre dâne oldı dilâ / Anı sayd itmege o hâl-i cemâl

⁴¹¹⁵AN, i. 79/3 Gerçi ey sâlik cemâlu'llâha 'âşıkım velî / Bilmedüñ ol zât-ı pākūñ hânesidür bu gönül

⁴¹¹⁶AN, i. 115/4 Zikru'llâh 'ışka ser-mâye / Sâliküñ kalbine mâye / Ulaşdurur ol Mevlâ'ya / Yanalum zikru'llâh ile

⁴¹¹⁷H, müf. 12 Kârbân-ı sâlikân etse sülük / Anlara olur gıdâ ezkar-ı Hakk

⁴¹¹⁸H, i. 33/4 Sâlik bula ümîdi / Zerre bula hürşîdi / Bulmağa bu tevhîdi / Gel Hû diyelim yâ Hû

⁴¹¹⁹SG, 77/2 Zikr-i Hak'dan dilüñi itme cüdâ / Tâ'ire dilden dile feyz-i Hudâ / Kıl tazarru' cân u başı it fedâ / Zikr-i Hakk'a cân u dilden tâlib ol

⁴¹²⁰C, terk. 1/X/7 'Akl oldı reh-i 'âlem-i tahkîkde güm-râh / 'İşk ol tarafuñ sâlikine râh-nümâdur

⁴¹²¹NM, 196/2 Ey dervişi-i 'âşık ey sâlik-i sadık / Bil cevâb-ı tahkik sendedür dost ili

Sâlike Hakk (Allah) aşkı gerekir.⁴¹²³

Sâlikler, rāh-ı Hüdâ'ya rehberdir.⁴¹²⁴

Hakk (Allah) sâlikinin yoluna dervişin sözleri burhan (delil) olur.⁴¹²⁵

Sâlik sıdk ile girdiği Hakk (Allah) yolunda bin türlü âlemi seyrederek.⁴¹²⁶

Âgâh sâlike refik olmak için Rabb'e (Allah) dua edilir.⁴¹²⁷

Tarikat yolunun sâliki olmak evlâdır.⁴¹²⁸

Sâlike tarikat kapıları Hâlık'ın (Allah) tevfikini refik etmesiyle açılır.⁴¹²⁹

Sâlikin başında tarikat tacı bulunur.⁴¹³⁰

Dinin aslını faslını bilmeyen sâlik, tarikatten çıkarılır.⁴¹³¹

Rehber, sâliki bir anda sermenzile ulaştırır.⁴¹³²

Sâlik, mürşidine şahane hizmet eder.⁴¹³³

Sâlik, gaflet ile kendini kâmile kıyas ederse kendi yoluna set çekmiş olur.⁴¹³⁴

Sâlik, vicdan ile cân miracına ulaşır.⁴¹³⁵

---

⁴¹²²H, i. 32/3 Gerçek 'aşık olsa sâlik / Görünür küllü şey' hâlik / Bir mülke ola gör mâlik / Kimse elden almaz ola

⁴¹²³SG, 78/2 Sâlik-i rāha gerekdür 'aşk-ı Hak / Merd-i 'aşka hizmet eyle al sebak / Dîde-i Hak-bîn ile gel Hakk'a bak / Gel cemâl-i pîre cāndan tālib ol

⁴¹²⁴C, terk. 3/VI/9 Bilmez bu sözüñ kubhını kim hep bu tarīkuñ / Sâlikleridür reh-ber olan rāh-ı Hudāya

⁴¹²⁵NM, 52/1 Derviş olan kişinüñ sözleri 'umrān olur / Sâlik-i Hak olanuñ rāhına bürhān olur

⁴¹²⁶C, terk. 6/VII/2 Sâlik ol sıdk ile reh-i Hakka / Eyle bîñ dürlü 'âlemi seyrān

⁴¹²⁷C, terk. 1/XIII/5 Yā Rab bizi ol sâlik-i āgāha refik it / Kim reh-ber ola fırka-i efrād-ı ricāle

⁴¹²⁸H, müf. 70 Sâlik-i rāh-ı Tarīkat ol beğim evlā budur / Mazhar-ı nūr-ı hakīkat ol beğim a'İā budur

⁴¹²⁹H, müf. 22 Hâlık'ın ger ola tevfiği refik / Feth olur sâlike ebvāb-ı tarīk

⁴¹³⁰AN, i. 24/1 Sâlikā olmaz ise başda tarīkatden tāk / Sikkesüz ol bulamaz sūk-ı hakīkatde revāc

⁴¹³¹AN, i. 92/2 Ne bilmiş aslı ile fasl-ı dīni / Ne görmüş faslı ile asl-ı dīni / Tarīkatden çıkarmış sâlikini / Eğisnā yā ğayāse'l-müstegīsīn

⁴¹³²C, terk. 3/II/10 Bir rāh-bere pey-rev ider rāh-ı talebde / Tā kim yetürür sâliki ser-menzile nā-ġāh

⁴¹³³NM, 101/1 Sâliküñ mürşidine hıdmeti şāhāne gerek / İşigine koya başın diye şāhā ne gerek

⁴¹³⁴AN, i. 54/3 Gaflet ile kendü yoluñ sedd idersüñ sâlikā / Ger iderseñ kāmili sen kendü nefsiñe kıyās

Sâlik, kemale erince yüreğini başını bağrını kan eyler.⁴¹³⁶

*Mûtû rāhına sâlik olana küllü şey'in hâlikün sırrı hâsıl olur.*⁴¹³⁷

Sâlikin ihtiyaç duyduğu şey yokluktur.⁴¹³⁸

Safa vadisinin sâlikinde korkma ve çekinme olmaz.⁴¹³⁹

Sâlik, sünnet yolunun bidatlerini terk eder.⁴¹⁴⁰

Sâlik, kevn ü mekândan geçmelidir.⁴¹⁴¹

Sâlik, manevi hâl geldiğinde mezhebe ve dile (gönül) tâbidir.⁴¹⁴²

Sâlik, belde kalabilir.⁴¹⁴³

Sâlik, mecaza bakar hakiki matlaba azmetmez.⁴¹⁴⁴

Taatin karanlığından sâliklerin başı döner.⁴¹⁴⁵

Sıdk ile sâlik olunur.⁴¹⁴⁶

Sâlik yolunda sâdik olursa hakikatler sırrının mahzeni olur.⁴¹⁴⁷

Sâlik, kendini izzetin en yüksek menziline eriştirecek yoldadır.⁴¹⁴⁸

---

⁴¹³⁵SG, 100/2 Cân ile tenûn arası bunca yıllık yol durur / İrmeğe mi'râc-ı cāna sâlik ol vicdân ile
⁴¹³⁶NM, 79/12 Sâlik irince kemâle şöyle bil / Yüregın baş bağrını kan eylemiş
⁴¹³⁷H, i. 127/3 Olan bu neş'e-i dünyada Mutû rāhına sâlik / Olupdur Küllü şey'in hâlikün sırrı aña hâsıl
⁴¹³⁸H, müf. 36 Lâzım olan sâlike yokluk durur / Mâni' olan Hazrete çokluk durur
⁴¹³⁹C, k. 38/3 Hâlâ ki felek rāst-rev-i rāh-ı vefâdur / Vādî-i safâ sâliki bî-havf ü hazerdür
⁴¹⁴⁰H, k1. 48 Gâlib olsa kişide hubb-ı Habîb-i medenî / Zerrece gelmez aña zînet-i dünyâ-yı denî /
Terk edip bid'atı rāh-ı sünene sâlik olur / Bezl eder Hakk'a ibâdet yoluna cân ü teni
⁴¹⁴¹H, i. 227/5 Geç bu kevn ü mekândan ey sâlik / Lâ-mekân yâr derdini çekelim
⁴¹⁴²C, k. 3/26 Menhec-i 'itikâd-ı hâlinde / Sâlik-i mezheb ü zehâb-ı dilem
⁴¹⁴³H, i. 9/3 Zikrin olıcak dilde / Sâlik kala mı belde / Bizi bu uzak yolda / Esirge 'inâyet et
⁴¹⁴⁴H, i. 98/3 Mecâza bakma ey sâlik hakîkî matlaba azm et / Ki zirâ zıll-ı zâ'ilde ikâmet eylemez
'âkil
⁴¹⁴⁵SG, 97/5 Zulmet-i tâ'atda ser-gerdân olan sâliklere / Hızr-ı vaktiden âb-ı hayvân isteyen gelsün berü
⁴¹⁴⁶C, tar. 73/2 Sıdk ile sâlik olup ehl-i hakikat yolına / Eyledi meslekini cādde-i Mevlânâ
⁴¹⁴⁷H, i. 176/2 Eğer sâlik yolunda ola sâdik / Olur ol mahzen-i sırr-ı hakâyık / Ola gör sohbet-i dildâre lâyıık / Yeter etdin sivâyâ iştigâli

Salikin yürüdüğü yol temizdir.⁴¹⁴⁹

Sâlik menzile sa'y ile (çabayla) ulaşır.⁴¹⁵⁰

Sâlike Zeyd ve Amr'la mücadele etmek yakışmaz.⁴¹⁵¹

Büyüklerin bahsedildiği sohbetler, sâlike hâl yolunu açar.⁴¹⁵²

25.8. Talip Kavramında Edebî Düşünceler

25.8.1. Tâlibin evsafı

Cânânın tâlibi, cân ile cenân ile (bir) olur.⁴¹⁵³

Talip (âşık) olan cânına kıyar, uyumaz, tevhid eder.⁴¹⁵⁴

Talip, esmâ ister.⁴¹⁵⁵

Sâdık tâlibin belinde zünnar olmaz.⁴¹⁵⁶

Tâlibin ledün, maarif ve hakâyika yönelmesi münasıptir.⁴¹⁵⁷

Talip mana kıblesine secde eder.⁴¹⁵⁸

Ezel bezminde aşk sahbasından içenler, didâra talip olup haşre dek ayılmaz.⁴¹⁵⁹

⁴¹⁴⁸C, terk. 6/V/11 Bir yola sâlik ol ki irişesin / Menzil-i müntehâ-yı 'izzetüñe

⁴¹⁴⁹C, g. 120/3 Reh-ber-i kâfile-sâlâr-ı diyâr-ı 'ışkuz / Sâlik-i pâk-reve râh-ı hüdâ gösterürüz

⁴¹⁵⁰C, tar. 1/20 Yazup oldum bu nüshaya mâlik / Sa'y ile menzile irür sâlik

⁴¹⁵¹H, i. 137/2 Nice bir olmaz hevâlar nice bir tül-i emel / Gel beri şimdengeri ey derd-mend insâfa gel / Sâlike lâyük mıdır hiç Zeyd ü Amr ile cedel / Her tasarruf hod Hak'ın sen gayra bakmak yol mudur

⁴¹⁵²C, tar. 89/11 Bunuñ cüy-ı revân-ı kıl ü kâli / Açar sâliklere vâd-i hâli

⁴¹⁵³AN, i. 130/5 Nürî'ye eger nür-ı Hudâ ola nümâyân / Kevneyni taleb eylemede ola peşimân / Cân ile cenân ile ola tâlib-i cânân / 'Älemde 'aceb 'izzet olur 'ışk-ı İlähî

⁴¹⁵⁴AN, i. 41/5 Ey tâlib olan / Cânına kıyan / Uyuma uyan / Tevhîd ide gör

⁴¹⁵⁵SG, 1/8 Tâlib-i esmâ iseñ sen biz de ismi a'zamuz / İsm-i a'zam sohbetiyle bul fenâ içre bekâ

⁴¹⁵⁶NM, 142/4 Zerk-i tâ'atle kimesne hâl-i 'aşkı aılmaz / Tâlib-i sâdik iseñ bilünde zünnâr olmasun

⁴¹⁵⁷SG, 5/5 Hakikatde ledün tâliblerine / Ma'ârifle hakâyıkdur münâsib

⁴¹⁵⁸SG, 15/1 Merhabâ ey tâlib-i kâbil vücüd / Kible-i ma'nâya itmişsin sücüd

⁴¹⁵⁹H, i. 165/3 Tâlib-i didâr olup ayılmaya tâ haşre dek / Kim ki nüş ede ezel bezminde ger sahbâ-yı 'aşk

Akıl ile aşkı fark iden talip, akla bîgâne, aşka arkadaştır.⁴¹⁶⁰

Cân u dilden (gönül) talip olanlar, aşk ile sefer eder ve benlik örtüsünden kurtulup Hakk'tan (Allah) haber alırlar.⁴¹⁶¹

Amellerden karşılık beklenirse (o karşılık) talipler (için birer) hastalık olur.⁴¹⁶²

Herkes veli, talip değildir.⁴¹⁶³

Âlemde kimi talip kimi matlûbtur.⁴¹⁶⁴

Talip matlûbunu bulur.⁴¹⁶⁵

Taliplerin kuvvete ihtiyacı vardır.⁴¹⁶⁶

Nefis, talipleri zayıflatmak ister.⁴¹⁶⁷

Tâlibi kemale ulaştıran hüsn-i hulk (güzel ahlâk) ve marifettir.⁴¹⁶⁸, ⁴¹⁶⁹, ⁴¹⁷⁰, ⁴¹⁷¹, ⁴¹⁷²,
⁴¹⁷³, ⁴¹⁷⁴, ⁴¹⁷⁵, ⁴¹⁷⁶, ⁴¹⁷⁷, ⁴¹⁷⁸

⁴¹⁶⁰SG, 29/3 'Akl ile 'aşkı fark iden tâlib / 'Akla bî-gâne 'aşka hem-demdür

⁴¹⁶¹SG, 18/1 Tâlib iseñ cân u dilden 'aşk ile eyle sefer / Ref' ola benlik hicâbı alasin Hak'dan haber

⁴¹⁶²SG, 39/4 Cümle 'amellerden 'ıvâz / Tâliblere olur maraz / Dünyâya gelmekden ğaraz / Hak dostını sevmekdür

⁴¹⁶³H, müf. 112 Feyz-i Hak'da buhl yok her kes velî tâlib değil / Bî-sebebe ıslâh-ı âlem Bârî'ye vâcib değil

⁴¹⁶⁴H, i. 112/2 Bakarsan âleme bir özge üslûb / Kimi tâlib olupdur kimi matlûb / Kimini ağladıp mânend-i Ya'kûb / Kimini Yûsuf-ı Ken'ân eden dost

⁴¹⁶⁵H, i. 65/6 Derûnun 'aşk ile dolsun / Fikrin zikrin hem ol olsun / Tâlib matlûbunu bulsun / Hiç arzû yeri kalmasın

⁴¹⁶⁶H, i. 9/4 Tâliblere kuvvet ver / 'Āşıklara kurbet ver / Sâdıklara vuslat ver / Esirge 'inâyet et

⁴¹⁶⁷H, i. 90/4 İfsâdı ko ey nefis-i dün / Kad dalle kavmün müfsidün / Tâlibleri etme zebûn / İnsâfa gel insâfa gel

⁴¹⁶⁸SG, 91/2 Her ne deñlü var ise itsün kamu sâlih 'amel / Ma'rifetle hüsn-i hulka bir 'amel olmaz bedel / Darb-ı devrân ile virme yok yire 'ömre hâlel / Ma'rifetle hüsn-i hulkdur tâlibi kâmil iden

⁴¹⁶⁹SG, 91/3 Şuğl-ı esmâ ile itseñ aç şusuz hem âh u vâh / Sen günâh añladığından komâ sen hergiz günâh / Çille vü halvetde de görseñ nice biñ nûr-siyâh / Ma'rifetle hüsn-i hulkdur tâlibi kâmil iden

⁴¹⁷⁰SG, 91/4 Cân işidür Hakk'ı görmek sanma ten ola müdâr / Tende kalan olmamışdur râh-ı Hak'dan behre-dâr / Kümmelîn-i evliyânuñ yolun eyle ihtiyâr / Ma'rifetle hüsn-i hulkdur tâlibi kâmil iden

⁴¹⁷¹SG, 91/5 Anladık kim bu görinen sende ola cân u ten / İrmedün tevhîde şirkde kodı seni mâ vü men / Zât-ı Hakk'a 'ârif olmaz bulmayan hulk-ı hasen / Ma'rifetle hüsn-i hulkdur tâlibi kâmil iden

⁴¹⁷²SG, 91/6 Hâb-ı bidârında sūfî gördüğüdür hep hayâl / Ehl-i 'irfân olmadıñ kim görine saña cemâl / Bahr-ı zâta ğark olup bulmak dilersen ger kemâl / Ma'rifetle hüsn-i hulkdur tâlibi kâmil iden

Kul, sıdk ve lütuf ile talip olmak ister.⁴¹⁷⁹

Sâdık talipteki karanlık, hakikat sırrı doğduğunda yok olur.⁴¹⁸⁰

Talip, tevhidi dost edinirse iki cihanda saîd olur.⁴¹⁸¹

Talip, gerçekte ahiretin dünya olduğunu bilir.⁴¹⁸²

Talip kalbini saf eylediğinde tecelli ansızın zuhur eder, onu nâdâna söylemez.⁴¹⁸³

Vahdet sarayının izzetine talip olan vâsıl olmaya gayret eder.⁴¹⁸⁴

Vahdet safasına talip olanlar, ârif olmalı, gaflet uykusuna aldanmamalıdır.⁴¹⁸⁵

Mala talip olanda hâl olmaz.⁴¹⁸⁶

Nam ve nişan kaydına bağlanan, şan itibarına talip olur.⁴¹⁸⁷

Dünyaya talip olan bir gün şah olsa da onu bırakıp gidecektir.⁴¹⁸⁸

⁴¹⁷³SG, 91/7 Gırre olma tâ'atına eyleme hiç iftihâr / Bâb-ı Hakk'a iki kanat oldı züll ü iftikâr / Fânî-yi fi'llâh olup gel ola gör Hakkıyla yâr / Ma'rifetle hüsn-i hulkdur tâlibi kâmil iden

⁴¹⁷⁴SG, 91/8 Kanğı tâlib tâ'atıyla oldılar mı dil-güşâd / Görmemisin halk-ı 'âlem buldılar mı hiç murâd / Şübhe itme bundan artuk yok durur bu yolda zâd / Ma'rifetle hüsn-i hulkdur tâlibi kâmil iden

⁴¹⁷⁵SG, 91/9 Ehl-i vahdetden ala gör gel hakikat bî'atı / Tâ ki bu kesret içinde bulasın sen vahdeti / Bir 'amelle tâlibin gitmez bu yolda hayreti / Ma'rifetle hüsn-i hulkdur tâlibi kâmil iden

⁴¹⁷⁶SG, 91/10 Men 'arefe nefsehü dindiği yitmez mi cevâb / Hakkı bilmeğe özünden gayri var mı bir kitâb / Zât-ı Hakk'a cehlün iden özge yok durur hicâb / Ma'rifetle hüsn-i hulkdur tâlibi kâmil iden

⁴¹⁷⁷SG, 91/11 Mahz-ı cevherdür kelâmum aîlama anı 'araz / Âb-ı kevserden içe gör kalmasun sende maraz / 'Ârifün sözinde yokdur kimseye aslâ garaz / Ma'rifetle hüsn-i hulkdur tâlibi kâmil iden

⁴¹⁷⁸SG, 91/12 Hâb-ı câhil hü-y-ı bedle muttasif olmaz Hudâ / Tâlib-i Hak lâ-cerem virür bu evsâfa cilâ / Gaybiyâ evsâf-ı hakdır olmayasın sen cüdâ / Ma'rifetle hüsn-i hulkdur tâlibi kâmil iden

⁴¹⁷⁹H, k1. 9 İbâdı nefis-i şüma gâlib eyle / Kerîm Allah Rahîm Allah meded et / Saña sıdk ile lütüf et tâlib eyle / Kerîm Allah Rahîm Allah meded et

⁴¹⁸⁰H, i. 176/3 Tulû' etse kaçan sırr-ı hakikat / Komaz ol tâlib-i sâdıkdâ zulmet / Şu kim etdi semâ-yı kalbe himmet / Safâya erdi bedr oldu hilâli

⁴¹⁸¹H, i. 152/7 Hem-demi olsa tâlibin tevhîd / Olırsadır iki cihânda sald / İşidirsene eğer kelâm-ı müfid / Cümlelerin başı bir 'inâyet imiş

⁴¹⁸²SG, 43/6 Bilür ol tâlib hakikat âhiret dünyâdadur / Hak 'ıyân olur deyü mev'üd olan ferdâ budur

⁴¹⁸³SG, 52/6 Çün bu üslûb üzre tâlib kalbini sâf eyleye / Nâ-gehân eyler tecellî eylemez nâdâna ses

⁴¹⁸⁴H, i. 168/7 Varan sarây-ı vahdete / Ermiş kemâl-i rifate / Ger tâlib iseñ izzete / Vâsıl olmağa sa'y eyle

⁴¹⁸⁵H, i. 220/4 Tâlib iseñ ger safâ-yı vahdete / Râgıb iseñ zevk-i bezm-i vuslata / 'Ârif ol aldanma nevm-i gaflete / Hâlik'in in'âmına şükr edegör

⁴¹⁸⁶C, terc. 7/I/4 Fikri her kârda me'âl olmaz / Tâlib-i mâl olanda hâl olmaz

⁴¹⁸⁷C, terk. 6/IV/2 Kayd-ı nâm u nişâna beste olup / Tâlib-i i'tibâr-ı şân olma

Faniye talip olanlar alçalır.⁴¹⁸⁹

Fena gülzâra (dünya) talip olanlar âşıkları anlamaz.⁴¹⁹⁰

25.8.2. Allah'a talip olmak

Taliplerin hepsi Allah'ı ister.⁴¹⁹¹

Rûh, Hakk'a (Allah) talip olur.⁴¹⁹²

Hakk'a (Allah) hayırlı talepleri olanlar talip olur.⁴¹⁹³

Talip, âmelde Hakk'a (Allah) yönelmeli, gönle murakıp olmalıdır.⁴¹⁹⁴

Hâdi'ye (Allah) talip olan muhabbetten uzak durmaz.⁴¹⁹⁵

Hakk'a (Allah) talip olan Hakk (Allah) sözünü bir söz ile kabul eder.⁴¹⁹⁶

Allah'a cândan talip olanlar ibadete rağbet eder ve bir pîre dost olur.⁴¹⁹⁷

Hakk (Allah) tâlibinin sermayesi devasız derttir. Âh u zâr da onun yardımcısıdır.⁴¹⁹⁸

Mevlâ'ya (Allah) talip olan gayrısını bırakır.⁴¹⁹⁹

---

⁴¹⁸⁸H, i. 123/1 Ey tâlib-i dünyâ olan / Tahsîl edip n'itsen gerek / Olsan eğer şâh-ı cihân / Bir gün koyup gitsen gerek

⁴¹⁸⁹H, i. 29/1 Nefs ü şeytâna zebûn etme bizi / Kerem et hey ulu Mevlâ kerem et / Tâlib-i fânîye dîn etme bizi / Kerem et hey ulu Mevlâ kerem et

⁴¹⁹⁰NM, 178/2 Bu fenâ gülzârına tâlib olanlar anlamaz / Vech-i bâkî hüsnine hayrân olanlar añlar bizi

⁴¹⁹¹H, i. 81/1 Cemi'-i tâlibin matlûbu Allâh / Bizi sen matlab-ı a'lâyâ ırgür / Kamu 'âşıkların mahbûbu / Allâh Bizi sen maksad-ı aksâya ırgür

⁴¹⁹²H, i. 20/4 Nefse kalbin gâlib olması güzel / Hakk'a rûhun tâlib olması güzel / Sırr u ahfâ râğıb olması güzel / Ko sivâyı matlab-ı a'lâyı gör

⁴¹⁹³H, i. 111/4 Olmaz sevdâdan geç ol Hakk'a tâlib / Maksûd ise eğer hayr-ı metâlib / Bunda kalır beğim mâl ü menâsıb / Uryân gelip yine uryân giderler

⁴¹⁹⁴SG, 5/1 Hakikatde 'amel ey Hakk'a tâlib / Gönül olmalıdır pîre murākıb

⁴¹⁹⁵SG, 62/1 Tâlib-i Hâdi olan itmez mahabbetden ferâğ / 'Âşık-ı dil-dâr olan eyler mi sohbetden ferâğ

⁴¹⁹⁶SG, 104/15 Tâlib-i Hak bir söz ile Hak sözi eyler kabûl / Redd ider münkir eğer burhânı sad-bâr eylese

⁴¹⁹⁷NM, 42/4 Cândan saña tâlib kıl her tâ'ate râğıb kıl / Bir pîre müsâhib kıl hıdmet yolını göster

⁴¹⁹⁸NM, 182/1 Tâlib-i Hakk'uñ devâsız derd dürür sermâyesi / Anuñ için âh u zâr olur hemîn hem-sâyesi

Hakk (Allah) dîdârının tâlibi, O'ndan (Allah) başka her şeyi bırakır.⁴²⁰⁰

Dîdâra talip olunur.⁴²⁰¹

Mevlâ'ya (Allah) talip olan kulluk yolundan gider.⁴²⁰²

Yâr (cânân) dîdârına talip olana Firdevs cenneti ile meyhane birdir.⁴²⁰³

Talip sâdık olur, Allah sevgisini her şeyden üstün tutarsa vâsıl-ı Hazret (Allah) olur ve mansıp onun peşinden gelir.⁴²⁰⁴

Talip, Hakk'ın (Allah) dîdârına yönelmelidir. Allah'a ulaşma derdiyle hastadır.⁴²⁰⁵

Talip, Hâdî'nin (Allah) yüzüne ve sözüne dâima göz kulak olur.⁴²⁰⁶

Hüdâ'nın (Allah) vaslını isteyen talip, Hakk'tan (Allah) yana gider.⁴²⁰⁷

Hakk'a (Allah) talip olana ramazan ayında vuslat nasip olur.⁴²⁰⁸

Talip, zikrullah iksiriyle Hüdâ'ya (Allah) erişir.⁴²⁰⁹

Talipler, zikrullahın esrarıyla vuslata ulaşır.⁴²¹⁰

---

⁴¹⁹⁹H, i. 19/1 Gelin ey dostân isteyelim (sıdk ile) Mevlâ'yı / Olup ol matlaba tâlib koyalım gayrı sevdâyı

⁴²⁰⁰H, i. 80/5 Hüdâyî mazhar-ı envâr-ı Hak ol / Ko gayrı tâlib-i dîdâr-ı Hak ol / Yürü var mahzen-i esrâr-ı Hak ol / Ki her bir katrede ummân ola Hak

⁴²⁰¹H, i. 40/3 Ola gör cân ile dîdâra tâlib / Tâ kim hâsıl ola cümle metâlib / Olıcak kişide Hak 'aşkı gâlib / Hem gönül çekinir hem cân eğlenmez

⁴²⁰²H, i. 125/1 Ey tâlib-i Mevlâ olan / Kulluk yolun gütmek gerek / Ey matlab-ı a'lâ olan / Ednâyı terk etmek gerek

⁴²⁰³C, g. 2/3 Tâlib-i dîdâr-ı yâram mest-i şevk-ı vuslatam / Gülşen-i firdevs ile mey-hâne yek-sândur baña

⁴²⁰⁴H, müf. 85 Şol tâlib-i sâdıkda kim hubb-ı Hudâ gâlib olur / Ol vâsıl-ı Hazret olup mansıp aña tâlib olur

⁴²⁰⁵H, i. 104/1 Ey tâlib-i dîdâr olan / Gel Hakk'a pervâz edelim / Ey derd ile bîmâr olan / Gel Hakk'a pervâz edelim

⁴²⁰⁶SG, 45/3 Göz kulak ol dâ'imâ Hâdî yüzine sözine / Tâlib iseñ Hakk'ı bil itme yakını gel dirâz

⁴²⁰⁷AN, i. 4/1 Ey tâlib-i vasl-ı Hudâ / Gel gidelüm Hak'dan yaña / Ey 'âşık-ı nûr-ı likâ / Gel gidelüm Hak'dan yaña

⁴²⁰⁸H, i. 24/2 Anda Kur'an-ı azîm etdi nüzül / Şehr-i ümmet buyurur aña Resül / Tâlib-i Hakk'a nasîb ola vusül / Geldi hoş lütf ile şehr-i ramazân

⁴²⁰⁹H, i. 163/1 Zâkir safâya erişir / Envâr-ı zikru'llâh ile / Tâlib Hudâ'ya erişir / İksâr-ı zikru'llâh ile

Dermana ermek isteyen, Hakk (Allah) derdine talip olur.⁴²¹¹

Birçok müddei Hakk'a (Allah) talip olduğunu iddia eder.⁴²¹²

Hakk (Allah) tâlibi, Rabbânî'nin (Allah) yardımını olmadıkça manevi yolda bir adım mesafe alamaz.⁴²¹³

Talipteki gafleti Allah alır.⁴²¹⁴

Tâlibin muradını Mevlâ (Allah) verir.⁴²¹⁵

Yâr (Allah), velâyet denizinin taliplerine keramet incileri saçmıştır.⁴²¹⁶

25.8.3. Allah'ın zikrine talip olmak

Hakk (Allah) zikrine cân u dilden talip olanlar, cân u başı feda eder.⁴²¹⁷

Hakk (Allah) zikrine cân u dilden (gönül) talip olanlar, hakikat hazinesini bulur, marifet cennetine girer.⁴²¹⁸

Hakk (Allah) zikrine cân u dilden (gönül) talip olanlar, her nefes Hakk (Allah) ile olurlar.⁴²¹⁹

Hakk (Allah) zikrine cân u dilden (gönül) talip olanlar Hakk'a (Allah) kavuşur.⁴²²⁰

⁴²¹⁰H, i. 163/7 Bel bağlayanlar hizmete / Tâlib olanlar vuslata / Ermiş Hüdâyî vahdete / Esrâr-ı zikru'llâh ile

⁴²¹¹NM, 98/1 Derd-i Hak'a tâlib ol dermâna irem dirseñ / Mihnetlere râğib ol âsâna irem dirseñ

⁴²¹²SG, müf. 5 Hidmeti insân-ı kâmil oldı güyâ perçemüñ / Zer mi yâsemen durur bilmekliğe hidmet gerek / Tâlib-i Hakkum deyü da'vâ ider çok müdde'î / Tâlib-i Mevlâ görünür tâlib-i dünyâ köpek

⁴²¹³H, i. 29/2 Avn-i Rabbânî refik olmayıcak / Bir adım yer varamaz tâlib-i Hak / Zuafâya nazar-ı lütf ile bak / Kerem et hey ulu Mevlâ kerem et

⁴²¹⁴H, i. 4/3 Mi'râc'a edip da'veti / Veren Habîb'e vuslatı / Tâlibden alsan gafleti / 'Âşık seni bulsa n'ola

⁴²¹⁵H, k1. 6 Elin altındadır dünyâ vü ukbâ / Eden sensin kamu emvât ü ihyâ / Murâdın tâlibin eylersen i'tâ / Bize de vaslın ihsân eyle Mevlâ

⁴²¹⁶AN, i. 35/6 Velâyet bahrinüñ tâliblerine / Kerâmet lü'lü'in mensür iden yâr

⁴²¹⁷SG, 77/2 Zikr-i Hak'dan dilüñi itme cüdâ / Tâ'ire dilden dile feyz-i Hudâ / Kıl tazarru' cân u başı it fedâ / Zikr-i Hakk'a cân u dilden tâlib ol

⁴²¹⁸SG, 77/1 Ey Hakîkat gencine irsem diyen / Zikr-i Hakk'a cân u dilden tâlib ol / Ma'rifet cennetine girsem diyen / Zikr-i Hakk'a cân u dilden tâlib ol

⁴²¹⁹SG, 77/3 Niceye dek bu hevâ ile heves / Murğ-ı câna idesin cismüñ kafes / Gel nefes tut Hak ile ol her nefes / Zikr-i Hakk'a cân u dilden tâlib ol

Hakk (Allah) zikrine cân u dilden talip olanlar, zikir ve fikir ile Hakk (Allah) sırrını bulur.⁴²²¹

Hakk (Allah) zikrine cân u dilden (gönül) talip olanlar, lezzet alır.⁴²²²

Hakk (Allah) zikrine yoldaş olursa Hakk (Allah) taliple celis olur.⁴²²³

25.8.4. Pîre/şeyhe talip olmak

Talip, müşşidin bir bakışıyla kendinden geçer.⁴²²⁴

Talip, pîre teveccüh kılar ve gönülden niyâz eder.⁴²²⁵

Talip, müşşidden zât ve sıfatın mahiyetini öğrenir.⁴²²⁶

Hakk'a (Allah) talip olan şeyhinden el alır.⁴²²⁷

Vahdet ehlinin sohbetine cân u dilden talip olunur.⁴²²⁸

Tâlibe pîr-i dânanın sohbeti yardıma gelir.⁴²²⁹

Tâlibin pîr ile sohbet etmesi *allemnâ*'dır. Tâlibin kalbine *mâ evhâ* ilham olur.⁴²³⁰

Talip, vahdeti istemelidir. Onu dide-i hak-bîn sahibi anlar.⁴²³¹

⁴²²⁰SG, 77/5 Mâ-sivâdan kalbüni gel halvet it / Sırruña 'aşkdan cilâ vir celvet it / Hakkıla Hak'dan Hak'a gel vuslat it / Zikr-i Hakk'a cân u dilden tâlib ol

⁴²²¹SG, 77/6 Her kimüñ olsa dilinde zikr-i Hak / Lâ-cerem düşer anuñ kalbine Hak / Zikr ü fikr ile bulunur sırr-ı Hak / Zikr-i Hakk'a cân u dilden tâlib ol

⁴²²²SG, 77/4 Tıfl-ı cânâ şehd-i 'aşkı kıl ğidâ / Bâliĝ ola rütbe-i merdâna tâ / Lezzet âlmak isteriseñ dâ'imâ / Zikr-i Hakk'a cân u dilden tâlib ol

⁴²²³SG, 77/7 Zikr-i Hakk ile olursa kim enis / Ğaybiyâ Hak'dur aña lâ-bud celis / Meclis-i Hak'dur nefâysiden nefis / Zikr-i Hakk'a cân u dilden tâlib ol

⁴²²⁴SG, 90/2 Nutk mıkñâtis ola kâbil vücüduñ cezbine / Ğaşy ola ger tâlibe kılsa nazar birkez hemân

⁴²²⁵SG, 45/1 Tâlibâ pîre teveccüh kıl gönülden it niyâz / Bâ'is-i vuslat olur zîrâ hakikatde namâz

⁴²²⁶SG, 90/13 Tâlibe mâhiyyet-i zât ü sıfatın bildire / Men 'arefe nefsehü dersinde komaya gümân

⁴²²⁷SG, müf. 1 Kanı bir tâlib-i Hak kim ala dest / Ola ol şeyh-perest olmaĝıla mest / Ala mahv-i fenâdan şöyle lezzet / Katında bir ola bâlâ ile pest

⁴²²⁸SG, 8/9 Ehl-i vahdet sohbetine cân u dilden tâlib ol / Mâ-'adâ-yı ehl-i vahdet cümle söyler türrehât

⁴²²⁹SG, 52/1 Pîr-i dâna sohbetidür tâlibe feryâd-res / Sohbet-i merdân-ı Hak'suz Hakk'a irmez hiç kes

⁴²³⁰SG, 43/1 Tâlibâ pîr ile sohbet kıl ki 'allemnâ budur / Kalbüne ilhâm olandan al ki mâ-evhâ budur

Âşık rindlerin yolunun müridi olmaya talip olursa mertlerin şâhının yolunu tutmalıdır.⁴²³²

Hakk (Allah) nuru olduğundan, pîrin cemâline cândan talip olunur.⁴²³³

Pîr, ayn-ı Rab olduğundan mürid onun cemâline cândan talip olmalıdır.⁴²³⁴

Hakk (Allah) aşkını isteyen sâlik, pîrin cemâline cândan talip olur.⁴²³⁵

Cemâl tecellisini isteyen, visâl tesellisini arzulayan, pîrin cemâline cândan talip olur.⁴²³⁶

Dervişin kendisine kendinden daha yakın olduğu için pîrin cemâline cândan talip olunur.⁴²³⁷

Pîrin aşkıdan başka her şey, mâsiva olduğu için pîrin cemâline cândan talip olmalıdır.⁴²³⁸

Pîre bakanın canına cezbe-i Hakk gelir. İlimden çok pîrin gözüne bakıp pîrin cemâline cândan talip olmalıdır.⁴²³⁹

---

⁴²³¹SG, 50/6 Dîde-i hak-bîn ile nâzır olan añlar bizi / Asrımızda tâlibân-ı vahdetûn mi'râcıyuz
⁴²³²SG, 113/10 Mürîd-i râh-ı rindân olmağa tâlib iseñ 'âşık / Saña gösterdi Ğaybî işte şâh-ı râh-ı merdânı
⁴²³³SG, 78/3 Nür-ı Hak'dur görinen nür-ı cemâl / Anuñ için yok durur aña misâl / Budur ancak mazhar-ı küll-i kemâl / Gel cemâl-i pîre cândan tâlib ol
⁴²³⁴SG, 78/5 'Aşkına düş gel o zâtun rüz u şeb / Keşf ola saña vücûduñ cümle heb / 'Ayn-ı Rab'dur sanma anı Ğayr-ı Rab / Gel cemâl-i pîre cândan tâlib ol
⁴²³⁵SG, 78/2 Sâlik-i râha gerekdür 'aşk-ı Hak / Merd-i 'aşka hizmet eyle al sebak / Dîde-i Hak-bîn ile gel Hakk'a bak / Gel cemâl-i pîre cândan tâlib ol
⁴²³⁶SG, 78/1 Ey tecellî-i cemâlûñ tâlibi / Gel cemâl-i pîre cândan tâlib ol / Vey tesellî-i visâlûñ râġibi / Gel cemâl-i pîre cândan tâlib ol
⁴²³⁷SG, 78/4 Hasta-i hecr olana oldur tabîb / Feyz umar anuñ için cümle Ğarîb / Ol durur senden saña olan karîb / Gel cemâl-i pîre cândan tâlib ol
⁴²³⁸SG, 78/6 'Aşk-ı pîr oldı bu yolda reh-nümâ / Anuñ 'aşkı olmasa olduñ cüdâ / 'Aşk-ı pîrden Ğayrısıdur mâ-sivâ / Gel cemâl-i pîre cândan tâlib ol
⁴²³⁹SG, 78/7 Ğaybiyâ kim kılsa hakkânî nazar / Cezbe-i Hak cânına eyler eser / 'İlmi koyup 'aynına eyler sefer / Gel cemâl-i pîre cândan tâlib ol

26. DÎDAR

26.1.Dîdarın evsafı

Dîdar, âlemin aynasıdır. Gönül, ona cândan âşıktır. Gençlerin güzel yüzü dîdarın görüldüğü yerdir. Gönül aynasını pâk edenler, vicdan ehli olanlar, dîdarı ele geçirebilir. Onu elde etmek için âşık kan ağlar. Güneşe benzeyen dîdar sevgilinin ay yüzünü aydınlatır, kalp aynasını cilalar. İrfân sahiplerinin baktığı her yer dîdardır.

Allah'ın ve sevgilinin dîdarından başka cennet ve meşâyihin dîdarı ile ilgili de düşünce üretildiği görülmektedir. Âlem ve âdem nikabı açılınca cennetin dîdarı görülür. Meşâyihin dîdarı gözün nurunu artırır, ilâhi sırlar keşfonulur.

Hüsn-i talil yoluyla elde edilen düşüncelere göre ise suların çağlayarak akmasının ve bülbülün inlemesinin nedeni dîdardır. Sevgili kuru sevdâyı bırakıp dîdara talip olmalıdır.

26.2.Allah'ın dîdarı

Allah'ın dîdarını ezel bezminde aşk sahbasını içerek görenler gayrıya ve faniye bakmaz. Dîdarın ölmeden görülemeyeceği şeklinde bir yaklaşım olduğu gibi onun dünyada iken ancak bilen birine sorularak görülebileceği şeklinde de bir düşünce vardır. Onu her yerde görebilmek için ikilikten kurtulup birliğe kavuşmalıdır. Allah'ın dîdarına kavuşmak Allah'ın yardımıyla mümkün olabilir. Ahmak zâhid, Allah'ın dîdarını, hurilerin vuslatıyla değişmeye razıdır.

Allah'ın dîdarını görmek isteyen âşık onun divanesi olmuştur, o sebeple tevhid eder. Allah dîdarını lütfedip vuslata kavuşturduğu âşığı cennetine vâris kılar. Âşıkların yolları ayrı olsa da o yolların hepsi Allah'ın dîdarına varır.

26.3.Sevgilinin dîdarı

Dîdar kavramınının Allah'tan gayrı sevgiliye atfedilerek geliştirilen düşüncelere (4 düşünceden 3'ü Cevrî'de tespit edilmiştir.) göre sevgilinin dîdarına âşık olunur ve ona kavuşmak için varlık aşka feda edilir. Sevgilinin temaşaya kimsenin doyamadığı dîdarı nur iken ateş şeklinde tecelli eder.

26.4.Dîdâr Kavramında Edebî Düşünceler

26.5.Dîdârın evsafı

Dîdar, âlemin aynasıdır.⁴²⁴⁰

Dîdara âşık olan gönül, dert ile âvâre kalmıştır ve intizara dayanamaz.⁴²⁴¹

Dîdara cân ile talip olunur.⁴²⁴²

Dîdar, güzel gençlerin yüzünde görülür.⁴²⁴³

Dîdarın ele geçirebilmesi için gönül aynasının kederden saf olması gerekir.⁴²⁴⁴

Dîdar şevkiyle dolan kişinin vicdan ehli olması istenir.⁴²⁴⁵

Dîdar isteyenin gözü(nü kaybetme pahasına da olsa) kan ağlar.⁴²⁴⁶

Dîdar güneşe benzer ve sevgilinin ay yüzünü aydınlatır.⁴²⁴⁷

Dîdar, kalp aynasını cilalar.^{4248, 4249}

İrfân cennetine dâhil olanın, baktığı her yer dîdar olur.⁴²⁵⁰

Dîdar-ı cennet, âlemin ve âdemin nikabı açılınca görülür.⁴²⁵¹

Meşâyahin dîdarı gözün nurunu artırır, ilâhi sırlar keşfonulur.⁴²⁵²

⁴²⁴⁰ AN, i. 52/5 Çehre-i pür-zühuf-i nâ-mahreme meyl itmezüz / ‘Âlemi mir’ât idüp dîdârdur eglencemüz

⁴²⁴¹ H, i. 72/4 ‘Âşık olaldan dîdâra / Derd ile kaldın âvâre / Döymez oldun intizâre / Neyleyeyin gönül seni

⁴²⁴² H, i. 40/3 Ola gör cân ile dîdâra tâlib / Tâ kim hâsıl ola cümle metâlib / Olıcak kişide Hak ‘aşkı gâlib / Hem gönül çekinir hem cân eğlenmez

⁴²⁴³ SG, 43/15 ‘Âşık-ı dîdâr iseñ hûbâna kıl dâ’im nazar / Şâb-ı emred sûretinde görinen zîrâ budur

⁴²⁴⁴ AN, i. 49/6 Sâf eyle gönül âyinesin Nûrî kederden / Sâf olmaya çün âyine dîdâr ele girmez

⁴²⁴⁵ AN, i. 77/2 Âh it gönülden zâr ile müstağrak ol envâr ile / Pür-şevk olup dîdâr ile vicdâna gel vicdâna gel

⁴²⁴⁶ AN, i. 101/7 Gözlerüm yaş yerine kan ağlasun / Dîdeye kıymaz mı dîdâr isteyen

⁴²⁴⁷ C, k. 10/27 Pertev-i âfitâb-ı dîdârı / Behcet-efrûz-ı mâh-rüyândur

⁴²⁴⁸ C, terk. 1/XIII/8 Envârüñ ile dîde-i idrâke ziyâ vir / Dîdarun ile âyine-i kalbe cilâ vir

⁴²⁴⁹ C, terk. 1/VII/3 Ol feyz ile âyine-i dil oldı mücellâ / Dîdârımı ‘arz eyledi bir rûh-ı musavver

⁴²⁵⁰ NM, 56/5 Cennet-i ‘irfâna dâhil olanuñ / Kande baksa gördüğü dîdâr olur

⁴²⁵¹ SG, 51/6 ‘Âlem ü âdem nikâbın keşf ideli cism ü cân / Âdem ile ‘âlemi dîdâr-ı cennet bulmuşuz

Sular, dîdara âşık olduğu için çağlayarak akar.⁴²⁵³

Bülbül, güldeki dîdarı gördüğünden inlemektedir.⁴²⁵⁴

Sevgili, kuru sevdâyı terk edip dîdara talip olmalıdır.⁴²⁵⁵

26.6.Allah'ın dîdarı

Dost'un (Allah) dîdarını gören, gayrıya bakmaz.⁴²⁵⁶

Ezel bezminde aşk sahbasını nûş edenler, dîdara talip olup haşre dek ayılmaz.⁴²⁵⁷

Dîdar, ikilik terk edilip birliğe kavuşulduğunda her yerde peydâ olur.⁴²⁵⁸

Dîdara talip olan, Hakk'a (Allah) gitmelidir.⁴²⁵⁹

Hakk'ın (Allah) dîdarını görenler, bir daha faniye bakmaz.⁴²⁶⁰

Dost'un (Allah) dîdarı, bilen birine sorularak görülebilir.⁴²⁶¹

Dost'un (Allah) dîdarı ölmeden önce görülemez.⁴²⁶²

Rabb'in (Allah) dîdarına, Rabb'in (Allah) medediyle kavuşulabilir.⁴²⁶³

Allah'ın dîdarını, hurilerin vuslatıyla değişmeye ahmak zâhid razı olur.⁴²⁶⁴

---

⁴²⁵² AN, k. 4/4 Keşf olmak olur sırr-ı İlahî saña ey dil / Artursa gözüñ nûrını dîdâr-ı meşâyih
⁴²⁵³ H, i. 40/1 Sular olmuş gibi dîdâra 'âşık / Dün gün akar çağlar çendân eğlenmez / Mahabbet
bahrından bir (katre) tatmış / Mevc urur çalkanur ummân eğlenmez
⁴²⁵⁴ NM, 99/2 N'oldı ağlarsın ne eylersin taleb / Bu dükenmez derdüñe n'oldı sebep / Güldeki
dîdârı mı gördüñ aceb / N'oldı bülbül işüñi zâr eyledüñ / Ne sebebden 'azm-i gülzâr eyledüñ
⁴²⁵⁵ H, i. 109/2 Kuru sevdâyı koy ey yâr / Olagör tâlib-i dîdâr / Dilersen bir gül-i bî-hâr / Digil yâ
Hü veyâ men Hü
⁴²⁵⁶ H, i. 44/5 Hüdâyî'ye yol soran / Vahdet iline eren / Dostun dîdârın gören / Gayra ola mı baka
⁴²⁵⁷ H, i. 165/3 Tâlib-i dîdâr olup ayılmaya tâ haşre dek / Kim ki nûş ede ezel bezminde ger sahbâ-yı
'aşk
⁴²⁵⁸ NM, 2/16 Alan lezzâtı birlikden halâs olur ikilikden / Niyâzî kande baksa ol hemân dîdâr olur
peydâ
⁴²⁵⁹ H, i. 104/1 Ey tâlib-i dîdâr olan / Gel Hakk'a pervâz edelim / Ey derd ile bîmâr olan / Gel
Hakk'a pervâz edelim
⁴²⁶⁰ H, i. 108/1 Kesret emvâcına aldanır sanma / Vahdet deryâsına girip gelenler / Bir dahi fânîye
nazar eylemez / Hakk'ın dîdarını görüp gelenler
⁴²⁶¹ H, i. 59/4 Ağyârımı süre gör / Dost dîdârın göre gör / Bir bilire sora gör / Kande (durur) dost ili
⁴²⁶² H, i. 60/4 Kimseye ölmezden ön göstermeyip dîdarını / İrgürüp bâkî hayâta lîk soñra şâd eden
⁴²⁶³ NM, 29/1 Zulmet-i hecrüñde bîdâr olmuşam yâ Rab meded / İntizâr-ı subh-ı dîdâr olmuşam yâ
Rab meded

Âşık, dostun dîdarının dîvânesi olmuştur.⁴²⁶⁵

Âşık, gizli olan Dost'un (Allah) dîdarını görmek ister.⁴²⁶⁶

Âşık, Hakk (Allah) dîdarına talip olmak ister.⁴²⁶⁷

Mevlâ'nın (Allah) dîdarını lütfettiği âşıklar, cennete vâristir.⁴²⁶⁸

Dîdarın arzına muhatap olan âşık, vuslata kavuşur.⁴²⁶⁹

Dîdara âşık olan tevhid eder.⁴²⁷⁰

Âşıkların yolları ayrı ise de hepsi Allah'ın dîdarına varır.⁴²⁷¹

26.7. Sevgilinin dîdarı

Sevgilinin dîdarına âşık taliptir.⁴²⁷²

Yârin dîdarını, varlığını aşka veren görür.⁴²⁷³

Sevgilinin dîdarını temaşaya kimse doyamaz.⁴²⁷⁴

Sevgilinin temiz dîdarı, nur iken ateş şeklinde tecelli eder.⁴²⁷⁵

⁴²⁶⁴ AN, i. 125/5 Ne 'aceb ebleh olur ol zâhid / Değişür vasl-ı hûra dîdarı

⁴²⁶⁵ AN, i. 19/1 'Ademden 'âlemi ol var iden dost / Kamu zulmâtı pür-envâr iden dost / Cemâlin 'âşıkâ iş'âr iden dost / Beni dîvâne-i dîdâr iden dost

⁴²⁶⁶ H, i. 26/1 Yine gönülüm dost illerin özledi / O illere bir kez dahi varam mı / Dost dîdarın yeter bizden gizledi / Bir gün ola hûb cemâlin görem mi

⁴²⁶⁷ H, i. 80/5 Hüdâyî mazhar-ı envâr-ı Hak ol / Ko gayrı tâlib-i dîdâr-ı Hak ol / Yürü var mahzen-i esrâr-ı Hak ol / Ki her bir katrede ummân ola Hak

⁴²⁶⁸ AN, i. 22/3 Lütf eyle sen ey Mevlâ 'âşıklara dîdâr-ı / Ol gün ki olur anda kul cennetüne vâris

⁴²⁶⁹ AN, i. 65/5 İdüp 'âşıklarına 'arz-ı dîdâr / Visâlin eylese ol lütfâ irdâf

⁴²⁷⁰ AN, i. 76/1 Ey 'âşık-ı dîdâr olan / Tevhîde gel tevhîde gel / Ey derd-i 'ışka yâr olan / Tevhîde gel tevhîde gel

⁴²⁷¹ NM, 43/8 Yolları ne var ayru ise hep sana âşık / Cümle seni ister saña dîdâra gelürler

⁴²⁷² C, g. 2/3 Tâlib-i dîdâr-ı yâram mest-i şevk-ı vuslatam / Gülşen-i firdevs ile mey-hâne yek-sândur baña

⁴²⁷³ AN, i. 7/1 'İşka viren varını yârı ile yâr ola / Görmeyüp ağıyarını manzarı dîdâr ola

⁴²⁷⁴ C, g. 188/4 Seyr iden hüsnüni bir lahza virtür gamzeñe cân / Kimse dîdâr-ına toymaz ne temâşâsın sen

⁴²⁷⁵ C, g. 26/4 Hayretdeyem tecellî-i dîdâr-ı pâküñe / Kim mahz-ı nûr iken eser-i nâr gösterür

27. DUDAK

27.1.Dudağın evsafı

Ağzın en değerli bölümü olan dudak güle benzer ve onu vâsfetmek sözün gizli nüktesidir. İbretle bakılmaya değer olan dudağı diğer azaları veren Allah yaratmıştır. Dudak gönüldeki gizli nükteleri naz diliyle açığa çıkarıp onları anlaşılır hâle getirdiği ve cân sırrını söylediği, onu açığa çıkardığı için dudağı düşünmek cânâ gizli bir zevk verir. Dudak Mesih'tir, cân verir, ölümsüzlük suyu ikram eder, yakut gibi hastaları ferahlatır. Sözün ruhu, icazın manası dudağın konuşmasıyla görülür hâle gelir. Dudak âşığa ilham verip onun Cebrâil'den aferin almasını sağlar.

Papağana benzeyen dudağı aşk susturur. Dudağın susması bile bir çeşit irfândır. O sussa göz konuşmaya devam eder.

Sevgilinin dudağını düşünerek akan gözyaşının bir damlası bile bin lal ve mercana değer. *Sekâhüm rabbühüm*⁴²⁷⁶ şarabını dudağından bir katre içen âşıklar, ebediyyen azap görmez.

27.2.Hz. Peygamber'in dudağı

Hiz. Peygamber'in lal dudağı tahkik sırrının çeşmesidir ve ondan inci saçılır.

27.3.Sevgilinin dudağı

Sevgilinin dudağı ifade edilip sevgilinin şahsı kastedilerek mecâz-ı mürsel yoluyla bir dizi düşünce geliştirildiği görülmektedir. Mısır'de geçen üçü hariç tutulursa bu düşüncelerin tamamı Cevrî'dedir.

Sevgilinin manaya sûret veren, âşığın sözlerinin nüktesinin nazik hayali olan ve tatlı söz söyleyen dudağını, nükte söyleyenler vâsfedemez; onun inceliklerini bunu kendisine iş edinen âşık söyleyebilir. Sevgilinin leblerinin feyzine alışkın olan âşık âb-ı hayvanla konuşmak istemez.

---

⁴²⁷⁶ *sekâhüm rabbühüm*: İnsan Suresinin "Üstlerinde ince ve kalın ipekten yeşil elbiseler vardır. Gümüş bileziklerle süslenecelerdir. Rableri onlara tertemiz bir içecek içirecektir." mealindeki 21. ayetinden iktibastır.

Âşık, sözlerini sevgilinin dudağının vasıflarını söyleyerek süsler. Âşığın bu sözleri icâz kulağına küpe olur.

Sevgilinin dudakları şirin bir meyveye, kadehe, goncaya, lâle benzer. Sevgilinin dudağı güzellik kadehinin bir yudumudur, lütuf çeşmesinin tatlı suyunun bir damlasıdır, ağzın mealinin sırrıdır.

Âşığa cân çeşmesi olan sevgilinin dudağı, cân üfler. Öyle ki onun bir tebessümü kilisedeki heykelleri dile getirir.

Hız. İsa'nın ölüleri diriltmesi mucizesi şairlerin dikkatini çekmiş olmalıdır. Zira sevgilinin dudakları kutsal nefesli Hız. İsa'ya teşbih edilmiştir. Hatta sevgilinin sözünün bir feyzi, binlerce İsa'nın nefesine cân verir. Sevgilinin dudaklarından dökülen sözlerdeki sırlar, Cebrâil'in, Hız.İsâ'ya söyledikleri olduğu için sevgilinin lebi kelâmın rûhunu gösterdikten sonra Mesih'in nutkunun etkisi kalmaz. Sevgilinin lebinin meziyetlerinin zevkini alan, Hız. İsa ile arkadaş olmak istemez. Sevgilinin dudaklarının maharetini bilen âşık, bunu anlatsa mutlaka Hız. İsa'nın kulağına gider.

Âşık, derman umduğu ve uğrunda canını verebileceği sevgilinin dudağını anarken âşığın gözünden kan akar. Âşık, sevgilinin goncaya benzeyen lebinin sarhoş edici neşesine heveslenir. Âşığa en güzel sözü sevgilinin dudaklarının vasıfları söyler. Sevgilinin lebinin düşünmenin tutkusu âşığı ışık saçan bir ateşe çevirir. Öyle ki sevgilinin lebinin sırlarının inceliklerini âşıktan dinleyen Cebrâil, gönülleri çağırıp hayran eder.

Sevgilinin dudağı Allah'ın hikmetleriyle beslenir. Onun dudağının sırları ancak Allah vergisi bir hâl ile bilinebilir, çünkü o nükteli söz sahiplerinin bile bilmediği bir dil ile konuşur. O, her ne kadar ruhun konuşması gibi görünse de aslında ruhtan gizlidir.

Sevgilinin lebinin konuştukları Cebrâil'in gönlündeki sırları açığa çıkardığından, gönül sürekli kendisini kanatan sevgilinin dudağını düşünür. Sevgilinin dudağını vasfetmek, sözün ruhudur.

27.4.Âşığın dudağı

Şairlerin genellikle sevgilinin dudağı ile ilgili düşüncelere yoğunlaştığı görülse de bunun yanında âşığın dudağı ile alakalı düşünceler de geliştirdikleri tespit edilmiştir. Bunlarda tahkik dudağına sahip olan âşık, sevgilinin ağzının sırrıyla onu kapalı tutar.

27.5.Dudak Kavramında Edebî Düşünceler

27.6.Dudağın evsafı

Leb, ağzın en değerli bölümüdür.⁴²⁷⁷

Bütün azaları Efendi (Allah) verdiği gibi dudağı da o vermiştir.⁴²⁷⁸

Leb, ibretle bakılmaya değerdir.⁴²⁷⁹

Leb, nüktelerin toplanıp gizlendiği yerdir.⁴²⁸⁰

Leb, dildeki (gönül) gizli nüktelerin anlaşıldığı yerdir.⁴²⁸¹

Lebi düşünmek cāna gizli bir zevk verir.⁴²⁸²

Leb, naz dilinde konuşur.⁴²⁸³

Leb ile âb-ı hayat sunulur.^{4284, 4285}

⁴²⁷⁷ C, g. 149/4 Vardur egerçi dürc-i dehānunda çok güher / Ammā bakılsa gevher-i mümtāzdur lebūn

⁴²⁷⁸ H, i. 116/2 Tutan el ü ayak senden gelipdir / Gören göz ve kulak senden gelipdir / Efendi dil dudak senden gelipdir / Ne verdinse odur dahi nemiz var

⁴²⁷⁹ H, kı. 2 Nedir bu ellerle ayak / Nedir bu dillerle dudak / Aç gözün ibret ile bak / 'Ālem temāşā-gāh imiş / Cümle merātibden geçip / Tevhīd-i zāta vāsıl ol / Ko Zeyd ü Amre bakmağı / Ef'āl-i küll Allāh imiş

⁴²⁸⁰ C, k. 34/15 Ne nükte kim leb-i ma'nīde derc ü muzmerdür / Ne rāz kim dehen-i nüktede nihānīdür

⁴²⁸¹ C, kıt. 79/1 Lebinden nükte fehm eyle dil-i ma'nīde pinhān ol / Dilā hem cān-ı 'ālem kıl özün hem 'ālem-i cān ol

⁴²⁸² C, g. 17/3 Efkār-ı lebūn cāna virüp feyz-ı nihānī / Ervāhı mukaddesle olur sohbe bā'is

⁴²⁸³ C, g. 25/1 Lebleri güftāra gelse hem-zebānı nāz olur / Bildürür lütf-ı kelāmın tercemānı nāz olur

⁴²⁸⁴ C, g. 33/3 Cur'a-i cām-ı lebūn nüş eyleyüp cān virse dil / Nāz ider āb-ı hayāta zinde-i cāvīd olur

⁴²⁸⁵ C, g. 196/3 Leblerinden irişen ābri hayāt-ı rūha / Hızr u 'Īsāyı bile vākıf-ı rāz eylemesün

Lebi vasfetmek sözün gizli nüktesidir.⁴²⁸⁶

Leb, güle benzer.⁴²⁸⁷

Lebi naz susturur.⁴²⁸⁸

Leb, cân sırrını söyler.⁴²⁸⁹

Leb susar, göz konuşur.⁴²⁹⁰

Leb sussa da gaybden gelen varidat konuşur.⁴²⁹¹

Leb, papağana benzetilir.⁴²⁹²

Leb, sırların tercümanıdır.⁴²⁹³

Leb, harf sırlarının kâşifidir.⁴²⁹⁴

Leb, hastaları ferahlatan yakut gibidir.⁴²⁹⁵

Lebi, aşk susturur.⁴²⁹⁶

Leb, cân veren mahir bir hekimdir.⁴²⁹⁷

Lebin sırrı dil (gönül) evindedir.⁴²⁹⁸

Leb konuşmaya başlarsa sözün ruhu, icazın manası görülür.⁴²⁹⁹

⁴²⁸⁶ C, g. 41/1 Sözümlün vâf-ı lebün nükte-i pūşidesidür / Māye-i hayret anuñ ma'nī-i neşñidesidür

⁴²⁸⁷ C, g. 65/3 Gāh olur lütf-ı hevā-yı çemen-ārā-yı edeb / Bir nefesde lebini gonçe-i handān eyler

⁴²⁸⁸ C, g. 57/1 Gāhī ki nāzdan leb-i dil-ber hamūş olur / Dil güft u güy-ı gamzesine çeşm ü gūş olur

⁴²⁸⁹ C, g. 59/1 Güyende-i rāz-ı cân lebūñdür / Dil nādire-dān muhātabuñdur

⁴²⁹⁰ C, g. 138/1 Leb-i hāmūş-i ile çeşm-i sühan-sāzına bak / Nükte-i 'işvesine terceme-i nāzına bak

⁴²⁹¹ C, g. 194/4 Vāridāt-ı gayb söyler lebleri olsa hamūş / Lütfün idrāk itmez anuñ hūşını gūş itmeyen

⁴²⁹² C, g. 164/3 Tütüdür egerçi lebūñ ammā ki 'acebdür / Olmış şekeristānı nemek-zār-ı tebessüm

⁴²⁹³ C, g. 155/1 Hat-ı lebin okuyup nükteden haber-dār ol / Lisān-ı gayb gibi tercemān-ı esrār ol

⁴²⁹⁴ C, g. 151/4 Kāşif-i rāz-ı hurūf olsa lebūñ / Dem urur noktaviyāndan dehenūñ

⁴²⁹⁵ C, tar. 65/11 Kim ola yākūt-ı müferrih lebi / Hem sözi her hastaya şāfi cevāb

⁴²⁹⁶ C, g. 95/2 Yok bir bilür esrārumuzı gamzeden özge / Pür-hūn-ı dil ü dem-beste-leb hayret-i 'ışkuz

⁴²⁹⁷ C, g. 56/1 'Uşşāka lütfi bā'is-i merk-i rakīb olur / Ol lebleri Mesīh ne hāzik tabīb olur

⁴²⁹⁸ C, g. 235/3 Me'vā ideli sırr-ı lebi hāne-i dilde / Sad rüh-ı Mesīh oldı mücāvir hareminde

Leb, Mesih'tir (cân verici).⁴³⁰⁰

Lebin vereceği ilham ile âşığın söylediklerine Cebrâil âferin, der.⁴³⁰¹

Zevk şâhidi, şeker lebini âşığın dudağına sunduğundan beri aşk lezzeti âşığı canından usandırmıştır.⁴³⁰²

O'nun (Allah) lebini düşünerek akan gözyaşının bir damlası bile bin lal ve mercana değer.⁴³⁰³

Konuşmayan dudak (leb-i hamuş) sır olan irfânı anlatır.⁴³⁰⁴

Sözün sihirli dudağıyla âşık dosttur.⁴³⁰⁵

Âlemde mübhem bir mana kalmasa da leb, sevgilinin (cânân) hikmetinin sırlarını bilenlerin sorduğu konudur.⁴³⁰⁶

Güzellerin dudağının sırrı ile âşığın nehirleri mana kevserinin yüz suyudur.⁴³⁰⁷

Sekâhüm rabbühüm şarabının lebinden bir katre içen âşıklar, ebediyyen azap görmez.⁴³⁰⁸

27.7.Hz. Peygamber'in dudağı

Habîb'in (Hz. Peygamber) dudaklarından inci saçılır.⁴³⁰⁹

---

⁴²⁹⁹ C, g. 190/5   Gelstün dil-i Cevrî ile güftâra o lebler / Rûh-ı sühan ü ma'nî-i i'câz görünsün
⁴³⁰⁰ C, g. 170/4   Güft u güy itsem Mesihâ-yı leb-i cânân ile / Mâye-i feyz-ı hayât-ı rûh-perverdür
sözüm
⁴³⁰¹ C, g. 71/5   Tab'-ı Cevrî nağme-senc olsa leb-i ilhâm ile / Rûh-ı Kudsiden sadâ-yı âferiñ peydâ
olur
⁴³⁰² AN, k. 1/3   Sunalı ağızuma sükker lebini şâhid-i zevk / Tatlu cânumdan usandurdu beni lezzet-i
'ışk
⁴³⁰³ NM, 57/3   Leb ü dendâni hevâsıyla akan göz yaşınıñ / Birisi ma'nâda biñ lü'lü ü mercâna
deger
⁴³⁰⁴ C, g. 1/3   Nağme-senc-i râz-ı 'irfânem leb-i hāmūş ile / Kürsî-i gūş-i dil-i endîşe mahfildür
baña
⁴³⁰⁵ C, g. 126/1   Tab'um olmışken leb-i sihr-i sühanla hem-nefes / Olmamışdı sırr-ı i'câza dahı
mahrem nefes
⁴³⁰⁶ C, g. 148/3   Kalmasa 'âlemde hergiz ma'nî-i mübhem yine / Râz-dân-ı hikmetüñ cây-ı sü'âlidür
lebüñ
⁴³⁰⁷ C, g. 176/3   Ol behişt-i hikmetem sırr-ı leb-i hübân ile / 'Âb-rüy-ı kevser-i ma'nîdür enhârum
benüm
⁴³⁰⁸ NM, 14/2   Şol "sekâhüm rabbühüm" hamrin lebinden içegör / Katresin nüş eyleyen 'uşşâk ebed
görmez 'azâb

Hız. Muhammed'in lebi laldır.⁴³¹⁰

Hız. Peygamberin lebi-i nutkı tahkik sırrının çeşmesidir.⁴³¹¹

27.8. Sevgilinin dudağı

Sevgilinin (cânân) lebi manaya sûret verir.⁴³¹²

Sevgilinin leblerini nükte söyleyenler bile vasfedemez.⁴³¹³

Yârin (cânân) lebinin inceliklerini âşık söyler.⁴³¹⁴

Âşık, sevgilinin (cânân) lebini tasvir etmeyi iş edindiğı için onun sözleri şeker gibi olur. Bundan dolayı ehl-i nazma mutluluk verir.⁴³¹⁵

Âşığın söz söylemesinin en büyük sebebi sevgilinin (cânân) tatlı söz söyleyen lebidir.⁴³¹⁶

Sevgilinin (cânân) lebi, âşığın sözlerinin nüktesinin nazik hayalidir.⁴³¹⁷

Sevgilinin (cânân) lebinin vasıflarını söylemek, âşığın sözlerinin cevher(süsü)üdür.⁴³¹⁸

Âşığın tabiatının sevgilinin (cânân) lebiyle konuşmasındaki inci sözleri icâz kulağına küpe olur.⁴³¹⁹

Âşığın ağzı, sevgilinin leblerinin feyzine alışkın olduğundan âşık âb-ı hayvanla konuşmak istemez.⁴³²⁰

⁴³⁰⁹ AN, i. 29/4 Depretse lebi-i hübnı Mevlâ'ya Habîb'i / Zâyi' mi olur anda dürer-bâr-ı Muhammed

⁴³¹⁰ NM, 28/8 Lebüñ la'l ü dehânuñ ma'den-i dür / Lisânuñ vahy-i Hak söyler Muhammed

⁴³¹¹ C, k. 1/5 Lebi-i nutkı ki odur çeşme-i râz-ı tahkîk / Teşne-i âb-ı hayâtı dil-i Hizruñ femidür

⁴³¹² C, g. 138/2 Çeşminüñ cân u dile âfet olan sihrini ko / Lebinüñ ma'nîye sûret viren i'câzına bak

⁴³¹³ C, g. 74/1 Sırr-ı dehenin fehm idemez râz-küşâlar / Vâsf-eyleyemez leblerini nükte-serâlar

⁴³¹⁴ C, g. 70/5 Tab'-ı Cevrî ki odur nükte-güzâr-ı lebi-yâr / Tütüñ-ı çemen-i gayb zebân-dânıdır

⁴³¹⁵ C, tah. 4/5 Benüm vâsf-ı lebi-i cânânedür Cevrî gibi kârum / Anuñçün böyle şîrîn oldı güftâr-ı

şeker-bârum / 'Aceb mi ehl-i nazm içre safâ-bahş olsa güftârım / N'ola itse küşâde hâtur-ı yârânı eş'ârım / Makâlî düşmez ağzından benüm ol gonçe-fem bir gün

⁴³¹⁶ C, g. 269/5 Tütü-i tab'-ı sühan-küsterinüñ Cevrîñ / Söyledür yok lebi-i şeker-şikenünden

gayri

⁴³¹⁷ C, g. 148/5 Tab'-ı Cevrî tercemân-ı ma'nî-i ilhâmdur / Nükte-i güftârınuñ nazûk hayâlidür lebüñ

⁴³¹⁸ C, g. 174/5 Gevher itmiş sözünü vâsf-ı lebüñle Cevrî / Vâsf-ı dendânuñ biz de dür-i meknün

idelüm

⁴³¹⁹ C, g. 49/5 Tab'-ı Cevrî hem-zebân olsa lebi-i cânân ile / Güş-i i'caza dür-i güftârını mengüş

ider

Dilberin dudağı şirin meyveye benzer.⁴³²¹

Dilberin (cânân) lebi, sahbadır.⁴³²²

Sevgilinin (cânân) lebinin kadehinden arzu mutluluğu gelse bile hasretin zehriyle arzu kadehi dolmazdı.⁴³²³

Sevgilinin (cânân) lebinin kadehine âşığın dili (gönül) hasrettir.⁴³²⁴

Sevgilinin (cânân) lebinin heveslisinde öyle kerametler var ki onun nefesinin feyzi, kadehini kevser huylu yapar.⁴³²⁵

Sevgilinin (cânân) lebi goncaya benzer.⁴³²⁶

Sevgilinin (cânân) lebi laldır (kırmızıdır) inci ve elmasları ortaya çıkarır.⁴³²⁷

Sevgilinin (cânân) lebi, naz çiçeğinin goncasıdır, suskunken bile tebessüm ile konuşur.⁴³²⁸

Sevgilinin (cânân) lebi, hüsn (güzellik) kadehinin bir yudumudur.⁴³²⁹

Sevgilinin (cânân) lebi, lütuf çeşmesinin tatlı suyunun bir damlasıdır.⁴³³⁰

Sevgilinin (cânân) lebi, ağzın mealinin sırrıdır.⁴³³¹

---

⁴³²⁰ NM, 21/2 Leblerüñ feyzine mu'tad eyledüñ çün ağzımı / Dilemez kim eyleye şol âb-ı hayvân ile bahs

⁴³²¹ NM, 191/5 Her taraf pür mîve-i şîrîn lebi dilber-misâl / Yeşil atlasla tonanmış nevcivândur Aspozi

⁴³²² C, g. 146/5 Vasf eyledi sahbâ-yı lebi dil-beri Cevrî / Zevk-ı eser-i neşve-i güftârını bildük

⁴³²³ C, g. 205/1 Câm-ı lebüñden irse eger kâm-ı ârzü / Tolmazdı zehr-i hasret ile câm-ı ârzü

⁴³²⁴ C, g. 230/5 Hasret-keş-i sahbâ-yı lebüñdür dil-i Cevrî / Kevser de olursa komaz ol câm-ı ümîde

⁴³²⁵ C, g. 68/6 Heves-kâr-ı lebüñde ol kadar lütf-ı kerâmet var / Ki bir feyz-ı nefesle bâdesin kevser-nihâd eyler

⁴³²⁶ C, g. 99/4 Bir sencileyin gonçe-lebüñ vasfına kâdir / Bir bencileyin nâdire-perdâz ele girmez

⁴³²⁷ C, g. 4/2 Senüñ la'l-i lebüñ dürr ü güherler zâhir eyleyse / Benüm de çeşmüm eyler hün-i dilden la'l-i ter peydâ

⁴³²⁸ C, g. 149/3 Hâmüş iken tebessüm ile söyleşür yine / Bir gonçe-i şüküfte-dil-i nâzdur lebüñ

⁴³²⁹ C, g. 148/1 Câm-ı hüsnüñ cür'a-i sahbâ-yı âlidür lebüñ / 'Ayn-ı lütfüñ katre-i âb-ı zülâlidür lebüñ

⁴³³⁰ C, g. 148/1 Câm-ı hüsnüñ cür'a-i sahbâ-yı âlidür lebüñ / 'Ayn-ı lütfüñ katre-i âb-ı zülâlidür lebüñ

Cânân (sevgili), lebini açtıkça cân üfler.⁴³³²

Sevgilinin (cânân) lebi, âşığa cân çeşmesidir.⁴³³³

Sevgilinin (cânân) lebi, kilisedeki heykelleri bir tebessümüyle dile getirir.⁴³³⁴

Sevgilinin (cânân) lebi, kutsal nefesli İsa'dır.⁴³³⁵

Sevgilinin (cânân) dudakları cân bağının, İsa sözlü papağanıdır.⁴³³⁶

Sevgilinin (cânân) lebi, güzel söz söyleme Meryem'inin Mesih'idir, sözünün bir feyzi binlerce İsa'nın nefesine cân verir.⁴³³⁷

Sevgilinin (cânân) dudaklarından dökülen sözlerdeki sırlar, Cebrâil'in, Hz.İsa'ya söylediklerinden başkası değildir.⁴³³⁸

Sevgilinin (cânân) lebi kelâmın rûhunu gösterdikten sonra Mesih'in nutkunun etkisi kalmaz.⁴³³⁹

Dilberin (cânân) lebinin meziyetlerinin zevkini alan, Hz. İsa ile arkadaş olmak istemez.⁴³⁴⁰

Âşık, sevgilinin (cânân) dudaklarını anlatmaya başlasa, sözleri İsa'nın kulağına gider.⁴³⁴¹

Sevgilinin (cânân) lebini anarken âşığın gözü kan ağlar.⁴³⁴²

---

⁴³³¹ C, g. 148/2 Gerçi sûretde dehânuñ nokta-i mevhumdur / Bî-gümân ol noktunuñ sırr-ı me'âlidür
lebûñ

⁴³³² NM, 89/3 Çeşmini gösterdügince 'âşıkun cânın alur / Leblerin açdıkça cân nefh eyleyen
cânâna bak

⁴³³³ C, g. 204/1 Leb-i nûşin degül çeşme-i cân ancak bu / Mevrid-i ârzü-yı teşne-lebân ancak bu

⁴³³⁴ C, g. 188/3 Getürür nutka tebessümle büt-i deyri lebûñ / Turfe-'İsî-nefes ü şüh-ı dil-ârâsın sen

⁴³³⁵ C, g. 70/1 Lebi kim 'İsî-i kudsî-dem-i rûhânîdür / Perveriş yâfte-i hikmet-i rabbânîdür

⁴³³⁶ C, g. 148/4 Nutka gelse mest olur feyz-ı deminden kudsiyân / Bâğ-ı cânun tütî-i 'İsî-mekâlidür
lebûñ

⁴³³⁷ C, g. 149/2 Bir feyz-ı nutkı biñ dem-i 'İsâya cân virür / Zîrâ Mesîh-i Meryem-i i'câzdur lebûñ

⁴³³⁸ C, g. 204/2 Nükte-senc olsa lebûñ 'İsîye dir rûh-ı emîn / Saña ben söyledüğüm râz-ı nihân ancak
bu

⁴³³⁹ C, g. 261/4 Rûh-ı kelâmı göstereli 'âleme lebi / Söylemez oldu nutk-ı Mesîhün me'âsiri

⁴³⁴⁰ C, g. 139/6 Zevk-yâb olsa mezâyâ-yı leb-i dil-berden / İstemez olmağa 'İsi ile hem-dem 'âşık

⁴³⁴¹ C, g. 231/5 Cevrî gibi vasf-ı lebine yelesem âğâz / Olur sühanüm gûş-ı Mesîhâya reside

Âşık, sevgilinin (cânân) dudaklarından derman umar.⁴³⁴³

Sevgilinin (cânân) lebi için âşık, cânını verir.⁴³⁴⁴

Sevgilinin (cânân) lebinin sarhoş edici neşesine âşıklar heveslenirler.⁴³⁴⁵

Sevgilinin (cânân) goncaya benzeyen lebiyle tebessüm etmesi âşık için bir lütuftur.⁴³⁴⁶

Sevgilinin (cânân) lebinin vasıfları, âşığa en güzel sözleri söyler.⁴³⁴⁷

Âşık, sevgilinin (cânân) lebini düşünmenin tutkusuyla ışık saçan ateş olur.⁴³⁴⁸

Sevgilinin (cânân) lebini vafederken âşık, cevher saçmış gibi olur.⁴³⁴⁹

Sevgilinin (cânân) lebinin tutkusu, âşığın dilinin (gönül) yanışını, ateş tabiatlı bir cevhere dönüştürür.⁴³⁵⁰

Sevgilinin (cânân) lebinin sırlarının inceliklerini âşıktan dinleyen Cebrâil, dilleri (gönül) çağırıp hayran eder.⁴³⁵¹

Sevgilinin (cânân) lebi, Rabb'in (Allah) hikmetlerinin beslediğidir.⁴³⁵²

Sevgilinin (cânân) lebi şairin sözleri gibi bilinmez bir dil ile konuşur.⁴³⁵³

Sevgilinin (cânân) lebinin sırlarının lütfunu nükteli söz sahipleri bile bilmez.⁴³⁵⁴

⁴³⁴² C, g. 232/3 Dil teşne-i şarâb gibi düşmede müdâm / Yâd-ı lebûñle gözden akan kanlar üstine

⁴³⁴³ C, g. 202/4 Gamzesinden ölmeğe bir çâre ister hasta-dil / Leblerinden aña dermân olmayınca n'eylesün

⁴³⁴⁴ C, g. 172/3 Lebûñe 'arz iderin cânımı mey nüş itsem / Nighûñden dilerin 'özrümi hüş-yâr olsam

⁴³⁴⁵ C, g. 101/5 Neşve-i mestî-i cām-ı lebûñi nakl itsek / 'İşkî hem-meşreb-i 'uşşâk-ı heves-kâr iderüz

⁴³⁴⁶ C, g. 164/1 İtdükçe lebûñ lütf ile izhâr-ı tebessüm / Güyâ açılır gonçe-i gül-zâr-ı tebessüm

⁴³⁴⁷ C, g. 169/1 Vaf-ı lebûñde nâdire-perdâzdur sözüm / Nâ-süfte gevher-i sadef-i râzdur sözüm

⁴³⁴⁸ C, g. 57/2 'Âb-ı hayât olursa eger bâdeden geçer / Fikr-i lebiyle şevka düşen şu'le-nüş olur

⁴³⁴⁹ C, g. 204/5 Gevher-efşânlığ ider vaf-ı lebûñde Cevrî / 'Aferîn tab'ına gencine vü kân ancak bu

⁴³⁵⁰ C, g. 55/1 Şevk-ı lebûñle süziş-i dil kim ziyâd olur / Bir tâb-dâr gevher-i âteş-nijâd olur

⁴³⁵¹ C, g. 184/5 İşidüp nükte-i sırr-ı lebûñi Cevrîden / Rûh-ı Kudsî okuyup dilleri hayrân itsün

⁴³⁵² C, g. 70/1 Lebi kim 'İsî-i kudsî-dem-i rûhânîdür / Perveriş yâfte-i hikmet-i rabbânîdür

⁴³⁵³ C, g. 149/5 Cevrîñün oldı sözleri cümle lisân-ı gayb / Güyâ zebân-ı nutkına dem-sâzdur lebûñ

Sevgilinin (cânân) lebinin sırlarını bilmek, Allah vergisi bir hâl ile mümkündür.⁴³⁵⁵

Sevgilinin (cânân) dudağı her ne kadar ruhun konuşması ise de o ruhtan gizlidir.⁴³⁵⁶

Mucize nefesli sevgilinin (cânân) lebinin konuştukları Cebrâil'in dilindeki (gönül) sırları açığa çıkarır.⁴³⁵⁷

Sevgilinin (cânân) dudağını, dil (gönül), sürekli düşünür.⁴³⁵⁸

Sevgilinin (cânân) lebinin düşüncesi dili (gönül) kanatır.⁴³⁵⁹

Sözün ruhu, sevgilinin (cânân) lebinin vafedilmesindedir.⁴³⁶⁰

Gönül, sevgilinin (cânân) yan bakışının aşinası olduğu için Parsayî'nin öpücüğünün kadehinin dudağıdır.⁴³⁶¹

27.9.Âşığın dudağı

Âşığın lebi, dilberin ağzının sırrıyla kapalıdır.⁴³⁶²

Âşık, tahkik dudağının sahibidir.⁴³⁶³

⁴³⁵⁴ C, g. 100/1 Nükte-i gamzesini fehm-i sühan-dân bilmez / Lütf-ı rāz-ı lebinî nādire-sencān bilmez

⁴³⁵⁵ C, g. 43/5 Düşünüp bilmege hatt-ı lebūñ esrārın / Dil-i Cevrī yine bir keyf-i Hudā-dād ister

⁴³⁵⁶ C, g. 149/1 Hem sözde rüh-ı nātıka-perdāz dur lebūñ / Hem rühdan nühüfte olan rāz dur lebūñ

⁴³⁵⁷ C, g. 184/7 Hem o mu'ciz-nefesūñ de leb-i nutkı dāyim / Lütf-ı rāz-ı dil-i Cibrilî nümāyān itsün

⁴³⁵⁸ C, g. 229/4 Sanmañuz kim ola dil fikr-i lebinden hālî / Haşra dek devr ider ol bāde bu peymāne ile

⁴³⁵⁹ C, g. 174/1 Dile fikr-i lebūñi mādde-i hūn idelüm / Gamze-i mestüñe anı mey-i gül-gün idelüm

⁴³⁶⁰ C, g. 128/5 Vasf-ı lebūñde Cevrīye rüh-ı sühan viren / Te'sir-i keyf-i nutkını sahbāya virmemiş

⁴³⁶¹ C, g. 61/1 Gönül tā gamzesiyle bāde-nüş-ı āşyāñidür / Leb-i cām-ı melāmet-büse-cāy-ı Pārsāyidür

⁴³⁶² C, g. 177/1 Sırr-ı dehān-ı dil-ber ile mühr ber-lebem / Rāz-ı derūñı saklamada gonçe-meşrebem

⁴³⁶³ C, k. 3/2 Şinevā-güş-ı rāz-ı 'irfānam / Leb-i tahkik ile hitāb-ı dilem

28. DÜNYA

Şairlerin dünya kavramını genellikle olumsuz çağrışımları olan kelimelerle birlikte andığı görülmektedir. Bu düşüncelerde umumiyetle dünyanın, insana gayesine ulaşma yolunda engel olduğu ve kendisine değer verilmemesinin uygun olacağı yönünde bir temayül göze çarpmaktadır.

28.1. Dünyanın evsafi

Dünya kesret yeridir, mâsivadır, vuslata manidir, âlemin zâhiridir, müminin zindanıdır. Onda her şey nefesle vücut bulur.

Varlık felsefesinin konularından olan, dünyanın varlığı ve yaradılışı ile ilgili tasavvurların, divanlarını incelediğimiz mutasavvıf şairlerin de gündeminde olduğu görülmektedir: Küntü kenz'in sırrı olan dünya, aslında gerçek ahireti barındıran bir yerdir. Dünyanın hakikatini bilmeyen cahil zâhid, onu cehennem sanır.

Dünya ejderleri yutan bin başlı erkamdır. Dünya nice şahları mat eden, bir misafirhanedir. O, sürekli kalınacak bir yer değildir. Dünya, itibaridir, onun ne olduğunu anlamak insana zevk verir. Başka bir düşünceye göre onu anlamak beladır.

Dünya, insandır. Gerçek kurtuluş isteyen dünya bağlanmaz, bunu bilen abdallar, dünya hevasından geçmiştir. Dünya mâsivadır, onun için zerrece gam çekmeye değmese de insanoğlu onunla doludur.

Uyku ehli için bir âlem olan dünyanın her işi hayaldir. Dert ve bela için gelinen dünya, bir insanın döndürmekte zorlanacağı ağır bir dolaba benzer.

Aşka dost olan için dünyanın tadı da tuzu da birdir. Dünya devleti, insanı bir rütbeye muhtaç etse de insan dünyadan dost iline gitmek ister. Onu fenada devlet bulanlar istemez. Hocalar onun metaı için çok çalışır.

Dünya göçülen bir yer olduğu için dünyada abayı beğenmeyenler bir gün toprak olacağını unutmamalıdır.

Zulmün baştan başa kaplandığı dünyayı düşünmek tûl-i emeldir, orada herkes kendince bela ve dert çeker ancak insanoğlu dünya devleti için emek çekerken sıhhatinin kıymetini bilmez.

Mülk âlemi olan dünyayı, bir anlık safaya fakir rind değişir. Dünya insanla beslenen, her başında bir ağız olan yedi başlı, bin dişli bir yılandır, onun şerbet olarak içtiğı kandır.

O, kendini sihir ile donatmıştır. Dünya, kimini nâlân, kimini giryân, kimini de soyup uryan eder

Muhkem zannedilen dünya bir gün ölüm geldiğinde, güç gelse de terk edileceğinden ona rağbet etmemelidir.

Dünyadan giderken hiçbir şey götürülemeyecek, bütün mal ve makamlar dünyada kalacaktır. Dünyaya uryan gelip dünyadan uryan gitmek, nasihat olarak yeter.

Allah'ı ve ukbâyı unutturduğu için nefse uyup dünyaya muhabbet beslemek anlamsızdır. Onu arzulayanlar dertli ve sarhoştur. Zikrini, fikrini, dinini dünyaya verenler, Allah'ı unuttur. Bundan kurtulmanın tek yolu Allah'ın yardım etmesidir. Allah yardım ederse dünya pazarının süsü olan marifete ulaşılabilir.

Dünya kavramının mecâz-ı mürsel yoluyla insanlar ve başkaları için de kullanıldığı görülmektedir. Dünya güzel ahlâka âşık olur. Dünya herkese ağıyar iken âşığa yâr olur. Orucunu dünyaya izhar eden kişi, riyazetine riya katar. Siyah saçların fitnessi onun başını döndürür.

28.2.Dünya Allah'ındır.

Dünya kavramı ile ilgili olumsuz düşüncelerin yanında onun Allah'a ait oluşu ve dünyaya onu sevmek için geldiğı şeklindeki düşüncelerin de varlığı dikkat çekicidir.

Dünya Allah'ın olduğu için dünyadaki hüküm sahibi de Allah'tır. Allah isterse dünyanın işleri kolay olur. Dünyayı gark etmeye Allah'ın rahmet denizinin bir

damlası yeter. Dünyaya Allah'ı sevmek için gelindiğinden dünyaya talip olanlar aslında Allah'a taliptirler. Dünyada Hüda (Allah) aşkından tat almayan cennette cemâlden haz alamaz ve dünyada nefsinin hevasına uyan Allah'tan uzaklaşır. Dünyada gerçek kör, bin gözü de olsa Allah'ı görmeyen kişidir.

28.3.Dünya-Hz. Peygamber

Tasavvuf şiirinde ideal insan tipini temsil eden Hz. Peygamber, divanlarını incelediğimiz şairlerce iki dünyanın (ahiretin de) sultanı olduğu şeklinde bir düşünce ile tavsif edilmiştir. Onun dünyadan gitmesi safanın da bitmesine neden olmuştur. Hz. Peygamber'in yolundan gidenler, dünyaya aldanmazlar.

28.4.Dünyayı süsleyenler ve dünyanın özellikleri

Dünyaya insanlar ve melekler ihsan eder. Ona akli başında olanlar zinet ve fer vermez. Dünya insanların sevap kazanma fırsatı olduğu bir yerdir. Onu tahkikin ışığı aydınlatır.

Dünya, insanın kendisinde hayranlık uyandıracak kadar güzel olan ay yüzlülerle doludur. Dünya sevgilinin gözünü yıkar. O sevgililerin bir bakışı dünyada fitneye sebep olur.

Aslında bir zindan olan dünyadan insanların şikayet etmemesi tuhaftır. Dünyada mürüvvet isteyen minnet etmeye razı olmalıdır. Bir tül-i emel olan dünya terk edilmelidir. Dünyanın yükü ancak şarapla hafifler.

28.5.Dünya karşısında kâmillerin durumu

Dünyaya bağlanmayan kişiye âkil, bağlanana ise câhil denir. Âkil ya da ârifler kör olmadığından dünyalık peşinde koşmaz. Onlar dünyanın hâllerini çocuk oyuncağına benzetir. Onlar dünyada yaşadıkları cennet nedeniyle ahiret cennetine hasret duymazlar, hakikate vâkıf olduklarından insanların bildiği anlamda dünyaya girmemiş, girdiyse de orada eğlenmemişlerdir. Onlar, dünya gamından geçip yokluğa kanat açıp tevhidi kendilerine eğlence edinmişlerdir ve aşk ile hayran olduklarından dünyanın lezzetini bilmezler.

28.6.Gönül, dünyadan zevk almaz.

Allah'ı zikrederek tatmine ulaştığı düşünülen kalp (Bkz: Bu çalışmada gönül) ile müteradif olarak kullanıldığı görülen gönül ile dünya arasındaki münasebetin şairlere göre müspet olmadığı görülmektedir.

Gönül bir kadın olan dünyaya aldanır ancak Allah aşkının galip olduğu gönülü dünya aldatamaz ve o gönül dünyadan bir talepte bulunmaz, dünya malı biriktirmez. Eğer dikkat etmezse dünya gamı gönülü ele geçirebilir.

Allah'ın zikrinin lezzetini alan gönül, dünya bal bile olsa ona parmağını banmaz. Tarikate ancak dünyaya dönüp bakmayan gönül girebilir.

28.7.Âşık, dünyayı istemez.

Dünya âşığın kendisine minnet etmesini istese de âşık, kendisini bağlayan dünyanın mahiyetini bilmek ister. Dünya âşığa göre matem yeri olduğundan âşık dünyada bela çeker, şarap olarak yürek kanı içer. Allah'ı isteyen âşık, kendisi için cehennem olarak gördüğü fani dünyaya minnet etmez, ondan yüz çevirir, onun metama değer vermez. Kadına benzeyen dünyayı boşamıştır.

Âşık kendisini anlamayan dünya taliplerinden uzaklaşmak, uzlette olmak ister.

Âşık, dünyada sevgilinin aşkıyla sabaha kadar uykusuz kalması gerektiğini bilir, ölmeden evvel ondan sefer eyler.

28.8.Dünya, fanidir.

Şairlerin dünya ile ilgili geliştirdikleri düşünceler içinde en çok tekrar edilen, onun baki olmayışı, fani oluşu ile ilgili olduğu görülmektedir.

Dünya devleti/evi/meclisi fanidir, kalıcı değildir, orada ızdırap çekilir. Onun fena olacağını Allah takdir etmiştir.

Fani olan dünyayı akıllı olan Hz. Peygamberin yolundan giden kişi/âşık istemez. Son nefes verilince bu dünyadan gidilir, o sebeple mağrur olmak ve

dünyadan vefa ummak boşunadır. Dünyanın sözü ve vaadine inanılmaz. Ona gönül vermemelidir. Dünya bir virandır orada kimse kalıcı değildir.

28.9.Dünya kadına benzer.

Dünyanın teşbih edildiği başka bir kavram ise bir tezyif ifadesi olarak değerlendirildiği görülen kadındır. Dünya güzelliği fani, hileci ve yüz bin erden kalmış köhne bir kadındır.⁴³⁶⁴ Onun sözüne ve vaadine güvenilmez. Gönül ona aldansa da âşık onu boşamıştır.

28.10.Dünya, alçaktır.

Yaratılma sebebi insanın kendisini bulması olan dünya, alçaktır. Onun sevgisi gönlü ele geçirip âşığı bağlar. Sevgilinin sevgisini aşkın bir şekilde yaşayanlar, alçak dünyanın zinetine itibar etmez.

28.11.Dünya, viran bir saraydır.

Dünya harap olmuş bir saraydır, oraya uryan gelinir, uryan gidilir. Ona aldanılmamalıdır. Hz. Peygamber de onu terk etmiştir. Allah'ın ve Hz. Peygamber'in yolunda gidenler ona aldanmazlar.

28.12.Dünya, gâfilleri aldatır.

Lezzetleri aldatıcı dünyaya aldanmak, gâfillerin vasfıdır. Gâfil aslında bir serap olan dünyayı su sanır ve yüzüne gülen dünyaya aldanır. Gâfiller, Allah'ı bırakır, dünyayı düşünüp dünyanın zinetine mağrur olur, hatta ona tapar.

28.13.Dünya, yalancıdır.

Dünyanın en belirgin vasıflarından biri de yalancı olmasıdır. İki kapılı, virane olan, nice kişiden arta kalan ve defalarca dolup boşalan dünya yalancıdır.

---

⁴³⁶⁴ Dünyanın bir kadına teşbihi ile ilgili aynı dönemde kaleme alınmış başka bir örnek için bkz: Bkz: Cemal Kafadar, **age**, s.170.

28.14.Dünya ehli

Dünyaya ehemmiyet vehmeden insanlar medih ve sitayişe önem verir. Onlar, dünya devletine ulaşmak için çaba gösterir. Dünyaya bend olmayan kişiye er denir ve bunlar oldukça nadirdir.

28.15.Dünya Kavramında Edebî Düşünceler

28.16.Dünyanın evsafı

Dünya, kesret ilidir.⁴³⁶⁵

Dünya, mâsivadır.⁴³⁶⁶

Cihan (dünya), fitne diyarıdır.⁴³⁶⁷

Dünya, visâle manidir.⁴³⁶⁸

Dünya, âlemin zâhiridir.⁴³⁶⁹

Dünya, müminin zindanıdır.⁴³⁷⁰

Dünyada her şey nefesle vücut bulur.⁴³⁷¹

Dünya, *küntü kenz*'in sırrıdır.⁴³⁷²

Gerçek ahiret dünyadadır.⁴³⁷³

Dünyanın ne olduğunu bilmeyen cahil zâhid, onu cehennem sanır.⁴³⁷⁴

⁴³⁶⁵AN, i. 35/7 Kimini irgürüp vahdet iline / Kimin kesret ilinde dūr iden yār

⁴³⁶⁶SG, 1/4 Hamdüli'llāh ehl-i tevhīdüz ki bulduk zevk ile / 'Ayn-ı vahdetdür bu 'ālem i'tibārīdür sivā

⁴³⁶⁷C, g. 35/2 'Ālem yıkılsa gamzesinüñ eksügi degül / Rind-i cihān-ı fitnedür ol 'ālemindedür

⁴³⁶⁸NM, 157/9 Ne gam giderse dünyādan Niyāzī / Visāline irer elhamdü'llāh

⁴³⁶⁹SG, 43/7 Bir vücūd imiş bu 'ālem zāhiri dünyā anuñ / Bātına fikr eyleseñ yine hemān 'ukbā budur

⁴³⁷⁰H, i. 39/3 Doğrusuna gide gör bu yolların / Geçegör sarpını yüce bellerin / Dünyā zindanıdır mü'min kulların / Zindānda olan hod āsān eğlenmez

⁴³⁷¹NM, 190/10 Nefessüz dünyede bir harf dirilmez / Nefes de harfe boyanur ırılmaz / Şu kim Hak'dan gelür cānā yerilmez / Hakikat chlinüñ olmaz nişānı

⁴³⁷²AN, i. 58/1 Küntü kenz'ün sırrıdır dünyā vü 'ukbādan ġaraz / Aña mekteb-hānedür bu çarh-ı mīnādan ġaraz

⁴³⁷³SG, 43/6 Bilür ol tālib hakikat āhiret dünyādudur / Hak 'ıyān olur deyü mev'ūd olan ferdā budur

Mâsiva dünyadır. Onu yaratan Mevlâ (Allah) görülmelidir. Akıllı olan o maksad-ı (en yüksek) Aksâ'yı (Allah) görür.⁴³⁷⁵

Dünya zerrece gam çekmeye değmez.⁴³⁷⁶

Âdem (insan) dünyayla doludur.⁴³⁷⁷

Dünya bin başlı bir erkamdır.⁴³⁷⁸

Dünya ejderleri yutmuş, yok etmiştir.⁴³⁷⁹

Nice şah dünyanın elinden mat olmuştur.⁴³⁸⁰

Dünya, misafirhanedir.⁴³⁸¹

Dünya, kalınacak bir yer değildir.⁴³⁸²

Dünya, itibâridir.⁴³⁸³

Dünyanın ne olduğunu anlamak zevk verir.⁴³⁸⁴

Bela cihanı (dünya) anlamaya çalışmaktır.⁴³⁸⁵

---

⁴³⁷⁴SG, 43/17 Cehl ile dünyâ vü 'ukbâ bilmeyen zâhidlere / Oldı bu dünyâ cehennem kâfire me'vâ budur

⁴³⁷⁵H, i. 20/1 Rüz u şeb yeter denî dünyâyı gör / Anı halk eden Ganî Mevlâ'yı gör / 'Âkil iseñ maksad-ı aksâyı gör / Ko sivâyı matlab-ı a'lâyı gör

⁴³⁷⁶NM, 66/6 Ey Niyâzî dünya için zerrece gam çekme kim / Cidd-i cehd itmek lâzım çünki canân elden gider

⁴³⁷⁷SG, k. 1/89 Âdem ise zâhir ile bätını câmı' durur / Lâ-cerem dünyâ vü 'ukbâ ile oldı ol melâ

⁴³⁷⁸AN, mu. 6/2 Dünyâya nazar itseñ biñ başlı bir erkamdur / Her başda dehâni biñ her lokması âdemdür / Tiryâkı anuñ semdür her bir demi mâtemdür / Fikr eyle bu ma'nâyı fehm eyle ne 'âlemdür / Bilmem saña bu dünyâ bâkî mi kalur sanduñ / Bu meclis-i fânide sâkî mi kalur sanduñ

⁴³⁷⁹AN, terc. 8/2/1 Niçe ejderleri yutup dünyâ / Eyledi her birini nâ-peydâ

⁴³⁸⁰NM, 165/3 Mât oldı nice şâhlar bu dünyenüñ elinden / Toymadı biri bunuñ câhından u mälından / 'İbret alabilürseñ al mâh ile sâlinden / Gör nice döner tiz tiz her birisi hâlinden / Hak'dur bu sözümlük hakla inkârına tayanma / Gerçeklere teslim ol her sözi yalan sanma

⁴³⁸¹H, müf. 14 Âkil olan anlar bunu dünyâ misâfir hânedir / Bâkî safâ tahsiline sa'y etmeyen divânedir

⁴³⁸²NM, 128/2 Gözüñ aç perdeyi kaldur kuracak yir mi gör dünyâ / Katı Mecnun durur buña göñül virüp turan insân

⁴³⁸³SG, 43/8 Dünya vü 'ukbâ dimekten i'tibâridür hemân / Hep hüviyettür görinen mezheb-i ulâ budur

⁴³⁸⁴SG, 43/9 Zevkle fehm itdünise dünya vü 'ukbâ neydügin / Cehl ile ferdâya düşme cennet-i a'lâ budur

Câmi-i dünya âdemdir (insan).⁴³⁸⁶

Dünya, insandır.⁴³⁸⁷

Kurtuluş isteyen dünyaya bağlanmaz.⁴³⁸⁸

Abdallar dünyanın hevasından geçmiştir.⁴³⁸⁹

Dünya, uyku ehline âlemdir.⁴³⁹⁰

Fenanın (dünya) her işi, bir hayaldir.⁴³⁹¹

Fena bezmine (dünya) eğlence için değil, dert ve bela için gelmiştir.⁴³⁹²

Dünya bir insanın döndürmekte zorlanacağı ağır bir dolaba benzer.⁴³⁹³

Fena bezminde (dünya) aşkla dost olana cihanın tadı tuzu birdir.⁴³⁹⁴

Dünyanın devleti, insanı bir rütbeye muhtaç eder.⁴³⁹⁵

Bülbül (insan), fena bağında (dünya) nalandır, buradan dost iline gitmek ister.⁴³⁹⁶

Faniyi (dünya), fenada devleti bulanlar talep etmez.⁴³⁹⁷

-
- ⁴³⁸⁵C, g. 40/5 Zâhir mi degül ma'nî-i mazmûni cihânuñ / Cevrî anı bilmekde te'emmül ne belâdur
⁴³⁸⁶SG, 92/3 Câmi'-i dünyâ vü 'ukbâ hazret-i âdem durur / Âdem ol kim bilesiñ haşr ile neşriñ
neydigün
⁴³⁸⁷SG, 34/5 Ğaybi mutlak zâtını âdemde ızhâr eyledi / 'Ayn-ı Hak'sun cümleten dünyâ vü 'ukbâ
sendedür
⁴³⁸⁸NM, 25/2 Dünye ile bağnalup kalmak neden / İstemez misin ki bulasın necâh
⁴³⁸⁹NM, 150/2 Dünye vü 'ukbâ hevâsından geçüp abdâl-veş / Kâşif-i cilbend-i esrâr olayum
şimdengeru
⁴³⁹⁰SG, k. 1/86 Ehl-i hâba gerçi 'âlem sûretâ dünyâ durur / 'Ârif-i bî-dâra nisbet oldu ol dâr-ı rızâ
⁴³⁹¹NM, 106/1 Bu fenânuñ 'ızz u câhı 'ış u nüşü bir hayâl / Görmedüm bir 'izzetin kim bulmaya âhir
zevâl
⁴³⁹²C, tah. 5/4 Bezm-i fenâya 'işret-i sahbâya gelmedüm / Bâğ-ı cihânı seyr ü temâşâyâ gelmedüm
/ Ümmîd-ü câh u mansıb-ı a'lâyâ gelmedüm / Zevk u safâ vü râhat-ı dünyâyâ gelmedüm / Derd ü
belâyâ geldüm efendi cihâna ben
⁴³⁹³NM, 12/2 Çok da virme kendüni dünyâyâ çek bir dem elüñ / Döndürimezsüñ bigüm katı
ağırdur bu tolâb
⁴³⁹⁴C, g. 134/3 Telh u şîrîn-i cihân zâyikasında bir olur / Ol ki bu bezm-i fenâda ola hem-meşreb-i
'ışk
⁴³⁹⁵NM, 10/2 Devlet-i dünyâ seni bir rütbeye muhtâc ider / Devlet oldur kim saña her rütbeden
vire ğinâ
⁴³⁹⁶H, i. 50/1 Yeter oldun fenâ bağında nâlân / Yürü bülbül yürü dost illerine / Edip tâvüs-ı
kudsîlerle cevân / Yürü bülbül yürü dost illerine

Fena mülkünün (dünya) metaini hoca çok çalışır.⁴³⁹⁸

Dünyadan göçülür.⁴³⁹⁹

Dünyada abayı beğenmeyenler, bir gün toprak olacaktır.⁴⁴⁰⁰

Dünyada herkes kendine göre bela ve dert çeker.⁴⁴⁰¹

Dünyayı düşünmek tül-i emeldir.⁴⁴⁰²

Dünyayı zulüm baştan başa kaplamıştır.⁴⁴⁰³

İnsan dünyanın devleti için emek çekerken sıhhatinin kadrini bilmez.⁴⁴⁰⁴, ⁴⁴⁰⁵

Fakir rind, dünyayı bir anlık safaya değişmiştir.⁴⁴⁰⁶

Dünya, âlem-i mülktür insan en son oraya gelmiştir.⁴⁴⁰⁷

İnsanlar meşâyihin dünyada bulunuş sebebini anlayamamıştır.⁴⁴⁰⁸

Dünya yedi başlı bin dişli yilandır, her başında bir ağzı vardır, âdemle (insan) beslenir. İlacı zehirdir. Şerbeti demdir.⁴⁴⁰⁹

⁴³⁹⁷AN, i. 61/5 Ne devlet buldılar ise fenâda buldılar Nürî / Bu fânîyi taleb itmez alanlar ol fenâdan haz

⁴³⁹⁸NM, 64/4 Yeter çalışduñ ey hoca fenâ mülküñ metâ'ına / Çok uzatma ki 'Azrâil gelür bu cânâ tolanur

⁴³⁹⁹C, tar. 82/1 'Ârif-i sır-ı hakikat Kudsî / Göçdi dünyâdan idüp 'azm-i bekâ

⁴⁴⁰⁰H, i. 111/2 Beğenmeyen kişi bunda abâyı / Bir gün olur bu halkın hâk-pâyı / Soyarlar eğninden atlâs kabâyı / Bunda uryân gelip uryân giderler

⁴⁴⁰¹H, i. 106/2 Dünyâda çeker her ferd / Hâlince belâ vü derd / Ol âşika derler merd / Baş eğmeye nâdâna

⁴⁴⁰²H, i. 111/5 Ko dünyâ fikrini tül-i emeldir / Seninle gidecek hüsn-i ameldir / Yollarda yük ağırlığı haleldir / Bunda uryân gelip uryân giderler

⁴⁴⁰³H, i. 148/2 Resül'ün verdiği haber / Günden güne zuhür eder / Tutdu dünyâyı ser-te-ser / Zulüm deyü ağlar var mı

⁴⁴⁰⁴H, müf. 52 Devlet-i dünyâ için çekdin emek / Sıhhatin kadrini bildin mi aceb

⁴⁴⁰⁵H, müf. 57 Devlet ü dünyâ için çekdin ta'ablar er ü geç / Bari sıhhat ni'metinin kadrini bildin mi hîç

⁴⁴⁰⁶C, g. 128/4 Dünyâyı bir safâya viren rind-i bî-nevâ / Kem-ter metâ'-ı zevkını dünyâyâ virmemiş

⁴⁴⁰⁷NM, 143/5 Egerçi sûretâ âhirde geldüm 'âlem-i mülke / Ne mâziyüm ne müstakbel her ânuñ ânesiyüm ben

⁴⁴⁰⁸AN, k. 4/1 Çün 'ışk ile diñlenmedi ahbâr-ı meşâyih / Añlanmadı dünyâda nedür kâr-ı meşâyih

Dünyanın her bir kılı Kaf dağı gibidir.⁴⁴¹⁰

Âlem halkı zâhire dünya, bân ve gayba ise dâru'l- beka der.⁴⁴¹¹

Dünya kendini sihir ile donatır, âleme mihnet kemendini salar.⁴⁴¹²

Dünya kimini nâlân, kimini giryân, kimini de soyup uryan eder.⁴⁴¹³

Dünya, muhkem (sağlam) zannedilir.⁴⁴¹⁴

Dünyaya rağbet terk edilmelidir.⁴⁴¹⁵

Dünyadan ayrılmak güç gelir.⁴⁴¹⁶

Dünya bir gün terk edilir.⁴⁴¹⁷, ⁴⁴¹⁸

Dünya, en sonunda (ölünce) terk edilir.⁴⁴¹⁹

Dünyadan giderken kişinin üzerinde hiçbir şey kalmayacaktır.⁴⁴²⁰

Bütün mal ve makamlar dünyada kalır.⁴⁴²¹

⁴⁴⁰⁹NM, 165/2 Bu dünya yedi başlı biñ dişli bir erkâmdur / Her başda biñ ağzı var her lokması âdemdür / Zehridür anuñ tiryāk tiryākı dahi semdür / Her şerbeti kim içseñ şerbet degül ol demdür / Hak'dur bu sözüm hakla inkârına tayanma / Gerçeklere teslim ol her sözi yalan sanma

⁴⁴¹⁰NM, 176/7 Bu Mısıri'nün sûreti aldar bu halkı veli / Ma'nide her bir kılı bu dünyānuñ Kāf dağı

⁴⁴¹¹SG, k. 1/88 Halk-ı 'âlem zâhirine didiler dünyā anuñ / Bâtın u gayb olan ana didiler dâru'l-bekā

⁴⁴¹²H, i. 66/3 Sihir ile donadıp kendin / Meydāna salan semendin / 'Âleme mihnet kemendin / Salan dünyā değil misin

⁴⁴¹³H, i. 66/6 Kimisini nālân edip / Kimisini giryân edip / Âhir-i kâr uryân edip / Soyan dünyā değil misin

⁴⁴¹⁴H, i. 74/5 Dünyâyı muhkem tutarlar / Dîni yabaña atarlar / Cenneti yoğa satarlar / Nic'olur bizim hâlimiz

⁴⁴¹⁵H, i. 100/2 Yeter dünyāya rağbet et / Yeter cāha mahabbet et / Hakk'ı bulmağa himmet et / Gel Allah'a gel Allah'a

⁴⁴¹⁶H, k. 13 Gerçi nefse güç gelir dünyādan ayrılmak kişi / Lîk merzât-ı İlâhiyye gözetmek hübdür / Nice biñ yıllar otursa âkibet eyler sefer / Lîk merzât-ı ilâhiyye gözetmek hübdür

⁴⁴¹⁷H, i. 104/4 Bir gün beğim gitsen gerek / Dünyâyı terk etsen gerek / Fikrin nedir n'itsen gerek / Gel Hakk'a pervâz edelim

⁴⁴¹⁸H, i. 123/1 Ey tâlib-i dünyā olan / Tahsîl edip n'itsen gerek / Olsan eğer şâh-ı cihân / Bir gün koyup gitsen gerek

⁴⁴¹⁹H, i. 102/2 Bulsan dünyâyı yudarsın / Biñ yıllık tedbîr edersin / Âhir hod koyup gidersin / Gel Allah'a gel Allah'a

⁴⁴²⁰H, i. 111/3 Terk eyle erkenden nefsin hevâsın / Sâdık kul ol gözle Mevlâ rızâsın / Komazlar kişinin fâhir libâsın / Uryân gelip yine uryân giderler

Dünyaya uryan gelinmiş, dünyadan uryan gidilecektir.^{4422, 4423, 4424, 4425, 4426, 4427, 4428}

Dünya zevkine muhabbet, anlamsızdır.⁴⁴²⁹

Dünya metama heves edilir.⁴⁴³⁰

Dünyanın işiyle iştigal olmamalıdır.⁴⁴³¹

Nefsin tuzağıyla dünyaya sevgiyle bağlanılır.⁴⁴³²

Dünyanın tasası ukbâyı unutturur.⁴⁴³³

Dertli insan, durmaksızın dünyayı toplar.⁴⁴³⁴

Dünyayı arzulayanlar, daima sarhoştur.⁴⁴³⁵

Zikrini, fikrini ve dinini dünyaya verenler Hüdâ'yı (Allah) unuttur.⁴⁴³⁶

⁴⁴²¹ H, i. 111/4 Olmaz sevdâdan geç ol Hakk'a tâlib / Maksüd ise eğer hayr-ı metâlib / Bunda kalır beğim mâl ü menâsıb / Uryân gelip yine uryân giderler

⁴⁴²² H, i. 111/1 Bunda gelen eğer pîr ü civândır / Uryân gelip yine uryân giderler / Eğer gedâ eğer şâh-ı cihândır / Bunda uryân gelip uryân giderler

⁴⁴²³ H, i. 111/2 Beğenmeyen kişi bunda abâyı / Bir gün olur bu halkın hâk-pâyı / Soyarlar eğninden atlâs kabâyı / Bunda uryân gelip uryân giderler

⁴⁴²⁴ H, i. 111/3 Terk eyle erkenden nefsin hevâsın / Sâdık kul ol gözle Mevlâ rızâsın / Komazlar kişinin fâhir libâsın / Uryân gelip yine uryân giderler

⁴⁴²⁵ H, i. 111/4 Olmaz sevdâdan geç ol Hakk'a tâlib / Maksüd ise eğer hayr-ı metâlib / Bunda kalır beğim mâl ü menâsıb / Uryân gelip yine uryân giderler

⁴⁴²⁶ H, i. 111/5 Ko dünyâ fikrini tül-i emeldir / Seninle gidecek hüsn-i ameldir / Yollarda yük ağırlığı haleldir / Bunda uryân gelip uryân giderler

⁴⁴²⁷ H, i. 111/6 Aldanıp kalma bu fânî sarâya / Nazar eyle Muhammed Mustafâ'ya / Eğer dünyâya ger mülk-i bekâya / Uryân gelip yine uryân giderler

⁴⁴²⁸ H, i. 111/7 Yâ Rab Hüdâyî'ye eyle hidâyet / Kılmaya tâ senden gayrıya râğbet / Yetmez mi kişiye pend ü nasihat / Bunda uryân gelip uryân giderler

⁴⁴²⁹ H, i. 83/1 Zevk-ı dünyâya mahabbet nice bir / Lezzet-i fânîye râğbet nice bir / Nice bir âdet ü bid'at nice bir / Nefs-i şîrîre itâ'at nice bir / Mâye-i ömrü izâ'at nice bir

⁴⁴³⁰ AN, i. 21/5 Düşmesün dünyâ metâ'ına heves / Almasun vahdet yolını hâr u has / Nürî'ye irgür meded âhir nefes / El-ğiyâs ey 'ışk-ı Mevlâ el-ğiyâs

⁴⁴³¹ C, terc. 7/1/1 Kâr-ı dünyâya iştigâl olmaz / Sâlik-i vâdî-i dalâl olmaz

⁴⁴³² H, i. 216/4 Hubb-ı dünyâ ile keyd-i nefse kim olsa esîr / Hakk'a yüz tutsun yine andan olur derde devâ

⁴⁴³³ H, i. 74/3 Aldı bizi hemm-i dünyâ / Unutuldu dâr-ı ukbâ / Ger kerem etmezse Mevlâ / Nic'olur bizim hâlimiz

⁴⁴³⁴ H, i. 74/4 Dermend insân gör n'ider / Muttasil dünyâ cem' ider / 'Âhir bunda koyup gider / Nic'olur bizim hâlimiz

⁴⁴³⁵ NM, 65/1 Hâhiş-i dünyâ olanlar dâ'imâ sekrâdadur / Münkir-i ni'met olanlar bî-gümân hüsrâdadur

Pervedigâr (Allah) kerem eylerse dünyadan geçilir.⁴⁴³⁷

Dünya pazarının süsü marifettir.⁴⁴³⁸

Dünyaya heves etmekten Hüda'nın (Allah) yardımıyla kurtulununca marifetten hisse elde edilir.⁴⁴³⁹

Dünyaya yaşlı-genç, köle-cihan şahı herkes uryan gelmiş, dünyadan uryan gidecektir.⁴⁴⁴⁰

Dünyaya uryan gelip dünyadan uryan gitmek kişiye nasihat olarak yeter.⁴⁴⁴¹

Dünya (insanlar), ahlâk güzelliğine âşık olur.⁴⁴⁴²

Cihan (dünya) herkese ağıyar iken âşığa yârdır (cânân).⁴⁴⁴³

Orucunu dünyaya izhar eden, riyazetine riya katmıştır.⁴⁴⁴⁴

Cihanın (dünya) siyah saçların neden olduğu fitne ile başı döner.⁴⁴⁴⁵

28.17.Dünya Allah'ındır.

Dünya, Rabb'indir (Allah).⁴⁴⁴⁶

Dünya Allah'ındır.^{4447, 4448}

⁴⁴³⁶AN, i. 118/2 Fikr ü zikr ü dînüñi dünyāya virmek var mıdur / Buna eşdür kim unuttuñ sen Hudā'yı ey dede

⁴⁴³⁷H, i. 84/4 Geçip dünyā vü ukbāyı erem vahdet sarāyına / Fakīre ger kerem ere Ganī Perverdigār'ımdan

⁴⁴³⁸C, g. 77/3 Ben Yūsuf-ı ser-māye-dih-i hüsn-i kemālem / Pīrāye-i bāzār-ı cihān ma'rifetümdür

⁴⁴³⁹C, terk. 3/I/11 Kurtardı Hudā çün bizi dünyā hevesinden / Bī-behre komaz rātibe-i ma'rifetinden

⁴⁴⁴⁰H, i. 111/1 Bunda gelen eğer pīr ü civāndır / Uryān gelip yine uryān giderler / Eğer gedā eğer şāh-ı cihāndır / Bunda uryān gelip uryān giderler

⁴⁴⁴¹H, i. 111/7 Yā Rab Hüdāyī'ye eyle hidāyet / Kılmaya tā senden gayrıya rağbet / Yetmez mi kişiye pend ü nasihat / Bunda uryān gelip uryān giderler

⁴⁴⁴²C, terk. 4/II/2'Āşık itdüñ zātuña dünyāyı hüsn-i hulk ile / Bende kılduñ halkı lütf u cüd ile ihsān ile

⁴⁴⁴³AN, i. 112/5 Kamuya bu cihān ağıyar olurken / Olupdur bize yār el-hamdü li'llāh

⁴⁴⁴⁴C, terk. 6/V/2 İtme dünyāya savmuñı izhār / Katma dāyim riya riyāzetüñe

⁴⁴⁴⁵C, g. 221/1 Ser-geşte cihān fitne-i zülfi siyehüñle / Āşüfte-belā cünbiş-i perr-i külehüñle

⁴⁴⁴⁶H, i. 27/2 Sugrā senin kübrā senin / Ūlā senin uhrā senin / Dünyā senin ukbā senin / Yā Rabbenā yā Rabbenā / Senden kerem senden 'atā

⁴⁴⁴⁷H, i. 213/8 Dünyā anın ukbā anın / Yok gayrıdan nef ü zarar

Dünya, Efendi'nin (Allah) elinin altındadır.⁴⁴⁴⁹

Dünya Mevlâ'nın (Allah) hükmü altındadır.^{4450, 4451, 4452}

Dünya Rabb'in (Allah) hükmündedir.⁴⁴⁵³

Dünya ve din (Allah'ın) zabtındadır.⁴⁴⁵⁴

Hakk (Allah), ihsan ederse dünyanın işleri kolay olur.⁴⁴⁵⁵

Dünyada sıhhat, Allah'ın ihsanıyla olur.⁴⁴⁵⁶

Allah'ın rahmet denizinden bir damla dünyayı gark eder.⁴⁴⁵⁷

Dünyaya Hakk (Allah) dostunu sevmek için gelinir.⁴⁴⁵⁸

Dünyaya talip olanlar Mevlâ'ya (Allah) talip gibi görünür.⁴⁴⁵⁹

Cihanın (dünya) büyük makam sahipleri Allah'ın kulluğunda mülazımdır.⁴⁴⁶⁰

Dünyada Hüda (Allah) aşkından tat almayan cennette cemâlden haz alamaz.⁴⁴⁶¹

⁴⁴⁴⁸H, k1. 8 Eger Sidre eger Tübâ / Eger ulâ eger uhrâ / Eger dünyâ eger ukbâ / Senindir hep güzel Mevlâ

⁴⁴⁴⁹H, i. 17/1 Müsahhar emrine hep cümle eşyâ / Senindir kul senindir hükm efendi / Elin altındadır dünyâ vü ukbâ / Senindir kul senindir hükm efendi

⁴⁴⁵⁰H, i. 206/5 Sensin ey Mevlâ çü Rabbü'l-âlemîn / Taht-ı teshîrindedir dünyâ vü dîn / Vaslın ihsân et Hüdâyi'ye hemîn / Sen 'inâyet eyle sultânım meded

⁴⁴⁵¹H, i. 210/3 Hükmündedir dünyâ vü dîn / Hem evvelîn ü âhirîn / Oldur yine âhir mu'in / El-hamdü li'llâhi'l-Kerîm

⁴⁴⁵²H, k1. 6 Elin altındadır dünyâ vü ukbâ / Eden sensin kamu emvât ü ihyâ / Murâdın tâlibin eylesen i'tâ / Bize de vaslın ihsân eyle Mevlâ

⁴⁴⁵³H, i. 202/3 Ânın hükmündedir dünyâ vü ukbâ / Yed-i kudrettedir ednâ vü a'lâ / Uyan gafletten ol bir merd-i dânâ / Göre lütfunu ol Rabb ü Kerîm'in

⁴⁴⁵⁴H, i. 95/3 Dedin sen ey keydi metîn / Va'llâhü hayrül-mâkirîn / Zabtındadır dünyâ vü dîn / Senden saña sığırım

⁴⁴⁵⁵H, müf. 159 Hazret-i Hak'dan eger ihsân ola / Dîn ü dünyâ emri hep âsân ola

⁴⁴⁵⁶H, i. 215/2 'Âlem-i dünyâda sıhhat bulduğu / 'Âlem-i ukbâda cennet bulduğu / Nür-ı vahdet zevk-i vuslat bulduğu / Hep senin fazlınla ihsânınladır

⁴⁴⁵⁷AN, i. 2/6 Kulzüm-i rahmetün huruş itse / Gark ola katresi ile dünyâ

⁴⁴⁵⁸SG, 39/4 Cümle 'amellerden 'ivâz / Tâliblere olur maraz / Dünyâya gelmekden garaz / Hak dostını sevmekdür

⁴⁴⁵⁹SG, müf. 5 Hidmeti insân-ı kâmil oldı güyâ perçemün / Zer mi yâsemen durur bilmekliğe hizmet gerek / Tâlib-i Hakkum deyü da'vâ ider çok müdde'î / Tâlib-i Mevlâ görünür tâlib-i dünyâ köpek

⁴⁴⁶⁰NM, 89/6 Hep mülâzim kulluğında bu cihânüñ şehleri / Kapsında pâdişâhlar kul olan sultâna bak

Dünyaya mağrur olan nefsinin hevasına uyar, Hakk'tan (Allah) uzaklaşır.⁴⁴⁶²

Dünyada bin gözü de olsa Hakk'ı (Allah) görmeyen kişi kördür.⁴⁴⁶³

28.18.Dünya-Hz. Peygamber

İki Cihan (dünya) sultanı Hz. Peygamberdir.⁴⁴⁶⁴

Dünya değirmenini Hz. Peygamber'in güzelliğinin şevki döndürür.⁴⁴⁶⁵

Bu fani yerden (dünya) Muhammed Mustafa (Hz. Peygamber), gitmiştir.⁴⁴⁶⁶

Dünyada Hz. Peygamberin kadri bilinmez.⁴⁴⁶⁷

Dünya viran bir saraydır, Rahman'ın (Allah) veçhini arzulayan Hz. Peygamber (Muhammed), dünyayı terk etmiştir.⁴⁴⁶⁸

Bu fani saraya (dünya), Muhammed Mustafa'ya (Hz. Peygamber) nazar edenler, aldanmazlar.⁴⁴⁶⁹

Muhammed Mustafa'nın (Hz.Peygamber) gitmesiyle dünyadan safâ gitmiştir.⁴⁴⁷⁰

---

⁴⁴⁶¹AN, i. 62/2 Halâvet almayan 'ışk-ı Hudâ'dan dâr-ı dünyâda / Behişt içre bulur mı ol cemâliyle safâdan haz

⁴⁴⁶²H, k1. 17 Şeştâ vü çeng ü tanbûr / Hak'dan seni eder dür / Uyup hevâ-yı nefse / Dünyâya olma mağrûr

⁴⁴⁶³SG, 43/16 Hâsılı dünyâda hâlen görmez iseñ sen Hak'ı / Biñ gözüñ olursa dahi çeşm-i nâ-beyân budur

⁴⁴⁶⁴H, i. 213/4 İki cihân sultânını / Sıdk ile sevdinse eğer

⁴⁴⁶⁵AN, i. 17/6 Sırr-ı 'ışkı feyz idelden Nürî'ye feyyâz-ı gayb / Cûşa geldi şevk-i hüsnüñle döner çün âsiyâb

⁴⁴⁶⁶H, i. 71/3 Tan mıdır bülbül etse efgânı / Zayi' etdi o verd-i handâni / N'ola ger dökse gözlerim kanı / Görmez oldu o Mâh-ı tabâni / Neyledin Mustafâ'yı ey fânî / Kande gitdi Muhammed'im kanı

⁴⁴⁶⁷AN, i. 13/6 Ol Habîb'i kim Hudâ'sı medh ide / Kim bile kadrin anuñ bu dünyede / Anı vassâf olmada Nürî n'ide / Merhabâ ey mâh-ı mevlid merhabâ

⁴⁴⁶⁸H, i. 71/2 Terk edip bu sarây-ı virânı / Belki cümle sivâ-yı Sübhânî / 'Arzu etdi (o) vech-i Rahmâni / Katreden geçdi buldu ummâni / Neyledin Mustafâ'yı ey fânî / Kande gitdi Muhammed'im kanı

⁴⁴⁶⁹H, i. 111/6 Aldanıp kalma bu fânî sarâya / Nazar eyle Muhammed Mustafâ'ya / Eğer dünyâya ger mülk-i bekâya / Uryân gelip yine uryân giderler

⁴⁴⁷⁰H, müf. 175 Şu dem ki mülk-i dünyâdan Muhammed Mustafâ gitdi / Sevindi âhîret ammâ bu dünyâdan safâ gitdi

28.19.Dünyayı süsleyenler ve dünyanın özellikleri

İnsan ve melek dünyaya ihsan eyler.⁴⁴⁷¹

Dünyaya nev-rûz zinet ve fer verir.⁴⁴⁷²

Tahkikin pertevi dünyayı süsler.⁴⁴⁷³

Amel defterine sevap dünyada yazılır.⁴⁴⁷⁴

Dünya baştan başa mah-likâlarla doludur.⁴⁴⁷⁵

Sevgilinin nigehe dünyada fitneye sebep olur.⁴⁴⁷⁶

Dünyayı sevgilinin (cânân) gözü yıkar.⁴⁴⁷⁷

Dünya zindandır ve insanın bundan şikayet etmemesi tuhaftır.⁴⁴⁷⁸

Dünyada minnetsiz mürüvvet olmaz.⁴⁴⁷⁹

Dünya fikri tül-i emeldir, terk etmek gerekir.⁴⁴⁸⁰

Şarap, dünyanın gam yükünü hafifletir.⁴⁴⁸¹

⁴⁴⁷¹C, k. 4/1 Sad bâreke'llâh kim felek lütf üzre devrân eyledi / Kâm aldı hep ins ü melek dünyâya ihsân eyledi

⁴⁴⁷²C, k. 8/9 Geh gele 'îd-i mübarek irişe fasl-ı bahâr / Zînet ü fer vire dünyâya busûsâ nev-rûz

⁴⁴⁷³C, k. 2/2 Virmese dünyâya zîver pertev-i tahkîk ile / 'Akl-ı kâsır devr-i gerdünü sanurdu serserî

⁴⁴⁷⁴C, tar. 73/7 Yazıla defter-i a'mâline dünyâda sevâb / İde 'ukbâda mu'allâ derecâtın Mevlâ

⁴⁴⁷⁵C, tes. 2/2 Pür olup mâh-likâlarla ser-â-ser dünyâ / Hüsn ile her birisi olsa eger bî-hemtâ / Günde biñ kerre baña eyleseler 'arz-ı likâ / Şâh-bâz-ı nazarı ğayriye salmam zîrâ / Halka-i çeşmi sayyâd-ı ezel ideli dâm / Hüblarda seni tutdı gözüm ey kebk-hırâm

⁴⁴⁷⁶C, g. 190/3 Alsun nige hüñ destine peymâne-i nâzı / Dünyâya belâ fitneye dem-sâz görünsün

⁴⁴⁷⁷C, g. 65/2 Gamzesi diller alur nâz şeker töhmetini / Çeşmi dünyâyı yıkar fitneye bühtân eyler

⁴⁴⁷⁸NM, 128/3 Kafesde tütîye sükker virürler hîç karâr itmez / 'Aceb niçün karâr ider bu zindâna giren insân

⁴⁴⁷⁹C, tes. 4/4 Ahter-i baht-ı siyâhumda se'âdet görmedüm / Bir nefes mir'ât-ı kalbi bî-küdûret görmedüm / Kâm-ı dil tahsiline düşdükçe rahat görmedüm / Kimseden dünyâda minnetsüz mürüvvet görmedüm / Gördüm ey dil minnet ister virmege dünyâ murâd / Aña minnet itmeden kurtuldum oldum nâ-murâd

⁴⁴⁸⁰H, i. 111/5 Ko dünyâ fikrini tül-i emeldir / Seninle gidecek hüsn-i ameldir / Yollarda yük ağırlığı haleldir / Bunda uryân gelip uryân giderler

⁴⁴⁸¹C, g. 183/4 Sâkî baña lütf eyle sün ol ritl-ı girâmı / Kim ref' ide bâr-ı gam-ı dehri üzerümden

28.20.Dünya karşısında kâmillerin durumu

Dünyanın zinetine mağrur olmayan kişiye âkil, aldanıp da mağruru olana ise câhil denir.^{4482, 4483, 4484}

Bu dünyada ârif, kör değildir.^{4485, 4486}

Ârif, cihan (dünyalık) peşinde değildir.⁴⁴⁸⁷

Ârifin dünyada öyle cenneti vardır ki ârif ahiret cennetlerine hasret çekmez.⁴⁴⁸⁸

Hakikate vâkıf olanlar, dünyaya girmemiş, girdiyse de dünyada eğlenmemiştir.⁴⁴⁸⁹

Dünyanın hâllerini çocuk oyuncağına benzetenler irfândadır.⁴⁴⁹⁰

Dünyanın lezzetini aşk ile hayran olan bilmez. Dünyanın lezzetini dehrin zevk ve safâsına mâyil olan bilir.⁴⁴⁹¹

Gurur ehli olmayan dünyada huzur bulamaz.⁴⁴⁹²

Dünyanın gamından geçenler, yokluğa kanat açar.⁴⁴⁹³

Tevhidi eğlence edinenler dünyanın perdesini artlarına atar.⁴⁴⁹⁴

⁴⁴⁸²H, müf. 64 Zînet-i dünyâyâ mağrûr olmayan âkil durur / Aldanıp mağrûr olan kişi aña câhil durur

⁴⁴⁸³H, müf. 140 ‘Âkil olan devlet-i dünyâyâ mağrûr olmasın / Rüşdi olan bir kuru sevdâyâ mesrûr olmasın

⁴⁴⁸⁴H, müf. 152 Devlet-i dünyâyâ mağrûr olma aklın yâr ise / Fânîye aldanma ger nûr-ı basîret var ise

⁴⁴⁸⁵İsrâ (17) suresinin “Kim bu dünyada körlük ettiyse ahirette de kördür, yolunu daha da şaşırmıştır.” mealindeki 72. ayetinden mülhem.

⁴⁴⁸⁶H, i. 181/3 Dûna bakmaz himmeti bâlâ olan / Dîni gözler âkil ü dâne olan / Yarın a‘mâdır bugün a‘mâ olan / ‘Ârif iseñ aç gözün merdâne bak

⁴⁴⁸⁷H, i. 181/4 Bilmeyenler matlabın a‘lâsını / İhtiyâr eyler cihân gavgâsını / Nefsini bilen bilir Mevlâ’sını / ‘Ârif iseñ aç gözün merdâne bak

⁴⁴⁸⁸H, müf. 21 ‘Ârifin bir cenneti var âlem-i dünyâda kim / ‘Âhiret cennâtına aslâ tehassür eylemez

⁴⁴⁸⁹NM, 151/16 Dünyâyâ anlar girmedi girdiyse de eğlenmedi / Şeytân oları görmedi andan olar pinhân kamu

⁴⁴⁹⁰NM, 65/3 Bu denî ahvâl-i dünyâyı sabîler lu‘bine / Beñzedüp fânî görürse ol kişi ‘irfândadır

⁴⁴⁹¹C, g. 198/3 Lezzet-i dünyâyı bilmez ‘ışk ile hayrân olan / Anı dehrün mâyil-i zevk u safâsıdır bilen

⁴⁴⁹²NM, 51/5 Ey Niyâzî dünyede itmez huzur / Şol kişi kim olmaya ehl-i ğurûr / Hakk’ı aña itmeden bundan ‘ubûr / Mevtüñ elçisi gelecek çağıdır

⁴⁴⁹³NM, 20/6 Dünyâ gamından geçüp yokluğa kanat açup / ‘Aşk ile dâ’im uçup çağıruram dost dost

Aşkdan lezzet alanlar dünyanın varına bakmaz.⁴⁴⁹⁵

Rindin dili (gönül) fena meygedenin (dünya) şarabının bulaşığından pâktır.⁴⁴⁹⁶

28.21. Gönül, dünyadan zevk almaz.

Dünya gönül vermeye lâıyk değildir.⁴⁴⁹⁷

Gönülde, Hakk (Allah) aşkı galip olursa dünyaya ilgi göstermez.⁴⁴⁹⁸

Hakk (Allah) aşkını arzulayan dünyayı gönülden sürer.⁴⁴⁹⁹

Dil (gönül) dünyanın arzusundan geçer.⁴⁵⁰⁰

Dil (gönül) dünyadan zevk almaz.⁴⁵⁰¹

Gönül dünyayla eğlenmez.^{4502, 4503}

Dünyaya gönül verenin başı kavgadan kurtulmaz.⁴⁵⁰⁴

Gönülde dünyadan bir istek bulunmaz.⁴⁵⁰⁵

Dünyanın sevgisinden uzak olan Gönül (dil), mal biriktirmez.⁴⁵⁰⁶

⁴⁴⁹⁴NM, 60/6 Dünyâ vü ahret perdesin ardına atar cümlesin / Kor mâsivâ eglencesin eglencesi tevhi'd olur

⁴⁴⁹⁵SG, 106/1 'Aşkdan lezzet alanlar bakmaz dünya vārına / Hakkı bunda bulanlar kulak salmaz yārına

⁴⁴⁹⁶C, g. 189/4 Rind-i hūş-yār-dilem kim bu fenâ mey-gedenüñ / Pâkdür sāğarum ālāyiş-i sahbāsından

⁴⁴⁹⁷H, i. 39/2 Bakma bunun karasına ağına / Gönül verme bostānına bāğına / Beñzer hemān oğlan oyuncağına / Bunda akli olan insān eğlenmez

⁴⁴⁹⁸H, i. 40/3 Ola gör cān ile dīdāra tālib / Tā kim hāsıl ola cümle metālib / Olıcak kişide Hak 'aşkı gālib / Hem gönül çekinir hem cān eğlenmez

⁴⁴⁹⁹AN, i. 96/2 Dünyâyı gönülden sür 'ışk-ı Hak'a cān irgür / Ol vādīye varı gör seyrān ide gör seyrān

⁴⁵⁰⁰C, g. 208/1 Geçdi dil rāh-ı talebden kām-ı dünyādan bile / Fārīğ oldı ārzūlardan temennādan bile

⁴⁵⁰¹C, g. 208/4 Zevk-ı dünyādan mezāk-ı la'l-ı dil mahrūmdur / Telh-kāmīdür nasībi nūş-ı sahbādan bile

⁴⁵⁰²H, i. 105/6 Ne dünyāda ne ukbāda / Gönül bir özge sevdada / Dem-ā-dem fikr-i Mevlā'da / Gönül eğlenmez eğlenmez

⁴⁵⁰³H, i. 105/9 Eğer dünyā eğer ukbā / Visālınsiz kuru sevdā / Hüdāyī n'itsin ey Mevlā / Gönül eğlenmez eğlenmez

⁴⁵⁰⁴NM, 64/5 Gönül virme bu dünyāya başın uğratma ğavğaya / Kazandüğün 'amel bir gün gelür mīzāna tolanur

⁴⁵⁰⁵AN, i. 93/5 'İşkuñla pür gönülüm evi yokdur murād-ı dünyevī / Şems-i cemālūñ pertevi bu Nūrī'yi sūzān iden

Allah'ın zikrinin lezzetini alan dil (gönül) dünya bal bile olsa ona parmağını banmaz.⁴⁵⁰⁷

Dünyanın nakşını dilden (gönül) çıkarırlar ancak tarikate girebilir.⁴⁵⁰⁸

Dünyanın gamı dillerdedir (gönül).⁴⁵⁰⁹

28.22. Âşık, dünyayı istemez.

Dünya âşığın kendisine minnet etmesini ister.⁴⁵¹⁰

Âşık dünyanın mahiyetini öğrenmek ister.⁴⁵¹¹

Dehr (Dünya) işretgehi, Elest bezminin safasından ayrı düşen âşık için, bir matem yeridir.⁴⁵¹²

Âşık, fena bezmine (dünya) şarap işreti için değil dert bela için gelmiştir.⁴⁵¹³

Âşık, dünyanın rahatlığına değil cihanın dert ve belasına gelmiştir.⁴⁵¹⁴

Dünya meyhanedir, dert mekânıdır ve orada âşık yürek kanı içer.⁴⁵¹⁵

Âşık dünyayla ilgilenmez.^{4516, 4517}

---

⁴⁵⁰⁶C, terc. 7/II/5 Hubb-ı dünyâdan olsa dil hâli / İstemez iddihâr-ı emvâli

⁴⁵⁰⁷AN, i. 40/2 Lezzet-i mâl ü câha aldanmaz / Dünye bal olsa barmağın banmaz / Yedi deryâyı nüş idüp kanmaz / Zikrünüñ lezzetin bulan diller

⁴⁵⁰⁸AN, i. 116/4 Geçüp bu 'âb ile gilden dahı cümle heyâkilden / Bu dünyâ nakşını dilden yuyan gelsün bu meydâna

⁴⁵⁰⁹C, g. 106/5 Cevrî gibi yokdur dilümüzde gam-ı dünyâ / Deryâ-yı fenâda keder-i hâr ü has olmaz

⁴⁵¹⁰C, tes. 4/5 Ber-murâd olmak hevâsıyla gezüp dünyâyı ben / Eyledüm hep tecrîbe Cevrî gedây bu bâyı ben / Bulmadum bir ehl-i himmet merdüm-i dâneyı ben / Anuñ için mesken itdüm genc-i istignâyı ben / Gördüm ey dil minnet ister virmege dünyâ murâd / Aña minnet itmeden kurtuldum oldum nâ-murâd

⁴⁵¹¹NM, 27/7 Dünye vü uhrâ dahi hem haşr u neşr olmak nedür / Bunlardan bildür baña hem ne dürür mebbe' me'âd

⁴⁵¹²C, terk. 1/I/7 Şîven-gede kılsak n'ola 'işret-geh-i dehri / Mehcür-ı safâ-yı tarab-ı bezm-i Elestüz

⁴⁵¹³C, tah. 5/4 Bezm-i fenâya 'işret-i sahbâya gelmedüm / Bâğ-ı cihâni seyr ü temâşâya gelmedüm / Ümmîd-ü câh u mansıb-ı a'lâya gelmedüm / Zevk u safâ vü râhat-ı dünyâyâ gelmedüm / Dert ü belâyâ geldüm efendi cihâna ben

⁴⁵¹⁴C, tah. 5/4 Bezm-i fenâya 'işret-i sahbâya gelmedüm / Bâğ-ı cihâni seyr ü temâşâya gelmedüm / Ümmîd-ü câh u mansıb-ı a'lâya gelmedüm / Zevk u safâ vü râhat-ı dünyâyâ gelmedüm / Dert ü belâyâ geldüm efendi cihâna ben

⁴⁵¹⁵NM, 12/8 Gir bu dert meyhânesine koma elden kâseyi / Hiç yürek kanından özge 'âşıkâ yokdur şarâb

Âşık, dünyadan usanmıştır.⁴⁵¹⁸

Âşık, dünyadan vazgeçer.⁴⁵¹⁹

Âşık, dünyaya değer vermez.⁴⁵²⁰

Dünya, âşık için cehennemdir.⁴⁵²¹

Dünyaya, âşık yüz vermez.⁴⁵²²

Dünya, âşığın uslanmadığı yerdir.⁴⁵²³

Dünya, âşığa dar gelir.⁴⁵²⁴

Dünya, aşk ehlinin muradı değildir.⁴⁵²⁵

Âşık, kâm için dünyaya minnet etmez.⁴⁵²⁶

Fena gülzâra (dünya) âşığın meyli yoktur.⁴⁵²⁷

Âşık, dünyanın devletiyle mağrur olmaz.⁴⁵²⁸

Âşık, dünyaya gözünü yumar ve dünyanın metainâna değer vermez.⁴⁵²⁹

⁴⁵¹⁶AN, i. 41/4 Ko dünyeyi ko / Derd ile di hū / 'İşk dersin oku / Tevhîd ide gör

⁴⁵¹⁷H, i. 38/1 N'eyleyeyin dünyâyı / Baña Allah'ım gerek / Gerekmez mâsivâyı / Baña Allah'ım gerek

⁴⁵¹⁸H, i. 54/2 Nice bir dünyâdan usanmayalım / Nice bir gafletten uyanmayalım / İrgür saña hasretle yanmayalım / Allah'ım Allah'ım güzel Allah'ım

⁴⁵¹⁹NM, 101/2 Giçe dünyâ ile 'ukbâyı dahi itmeye 'âr / Bu yoluñ mihnetine ol katı merdâne gerek

⁴⁵²⁰NM, 164/9 Dünyâyı n'ider 'âşık 'ukbâyı n'ider sâdık / Mısrî olagör ayık sen vuslata irince

⁴⁵²¹C, k. 37/32 Hemîşe dūzah idüp baña dâr-ı dünyâyı / İderdi cân u dile bî-güneh 'azâb-ı şedîd

⁴⁵²²C, g. 79/1 Nâ-kâm-ı dü'âlemler dünyâlara nâz eyler / Ednâya niyaz itmez a'lâlara nâz eyler

⁴⁵²³AN, i. 86/5 Bulup dem-i eşyâhı gül vire mi dil şâhı / Bu dünyede ben dahı uslana mıyam bilmem

⁴⁵²⁴NM, 47/8 Ey dilber-i rûhânî al koma iş bu cânı / Sevdâña düşeliden dünyâ baña dâr olur

⁴⁵²⁵C, tes. 4/1 Ehl-i 'ışka çün degül dünyâ ve mâ-fihâ murâd / Gam yimem baña müyesser olmasa kat'â murâd / Devlet-i dünyâyı itmez 'âşık-ı şeydâ murâd / Almasam n'ola 'arūs-ı dehrden aslâ murâd / Gördüm ey dil-minnet ister virmege dünyâ murâd / Aña minnet itmeden kurtuldum oldum nâ-murâd

⁴⁵²⁶C, tes. 4/3 'Âsitân-ı mir ü şâha himdmet itmezsem n'ola / 'Ârzü-yı 'izz ü câh-ı devlet itmezsem n'ola / İ'tibâr ehline hergiz rağbet itmezsem n'ola / Kâm için dünyâyâ minnet itmezsem n'ola / Gördüm ey dil minnet ister virmege dünyâ murâd / Aña minnet itmeden kurtuldum oldum nâ-murâd

⁴⁵²⁷NM, 177/2 Halkuñ artuk eksigine keylimüz yokdur bizüm / Kimseye ta'n itmeye hiç dilimüz yokdur bizüm / Lâ-mekândan gelmişüz biz ilimüz yokdur bizüm / Bu fenâ gülzâra hergiz meylimüz yokdur bizüm / Her seher bûlbûl gibi nâlân olan añlar bizi

⁴⁵²⁸NM, 103/2 Devlet-i dünyâyâ mağrûr olma sen / Lezzet-i câhına mesrûr olma sen / Anları 'izzet sanup hor olma sen / Âdem iseñ "semme vechullâh"ı bul / Kande baksan ol güzel Allah'ı bul

Dünyanın sermayesi âşığa verilse bile âşık dünyanın zinetine Gönül (dil) bağlamaz.⁴⁵³⁰

Sübhân'ı (Allah) isteyen âşık, dünyayı bırakır.⁴⁵³¹

Âşık dünyayı tamir etmekten vazgeçmiştir.⁴⁵³²

Hakk (Allah) yolunun âşıkları dünyadan el yıkamışlardır.⁴⁵³³

Hakk (Allah) yolunun âşıkları dünyanın zulmetinden geçer.⁴⁵³⁴

Dünya, âşığın lalezârının seyrinde safâ, gül devrinde beka bulamadığı, sümbülünün kıvrımında koku olmayan bir gülzardır.⁴⁵³⁵

Âşığın gözü, dünyayı görmez.⁴⁵³⁶

Âşık, dünyanın ehlinde uzakta, uzlette olmak ister.⁴⁵³⁷

Fena gülzâra (dünya) talip olanlar, âşıkları anlamaz.⁴⁵³⁸

Âşık dünyada ölmeden evvel sefer eyler.⁴⁵³⁹

---

⁴⁵²⁹AN, i. 51/5 Medd-i 'ayneyn eylemek olmaz metâ'-ı dünyeye / 'Aynı dünyâdan yumup a'yâna irmişlerdenüz
⁴⁵³⁰C, g. 6/1 Girse kef-i ümmîdüme ser-mâye-i dünyâ / Olmam yine dil-beste-i pîrâye-i dünyâ
⁴⁵³¹NM, 3/6 Dünya ile 'ukbâyı ko 'ülâ ile 'uhrâyı ko / Var ol kurı sevdâyı ko matlab yeter
Sübhân saña
⁴⁵³²NM, 178/3 Dünya vü 'ukbâyı ta'mir eylemekden geçmişüz / Her taraftan yıkılıp vîrân olan
añlar bizi
⁴⁵³³AN, i. 124/4 Cân u cihâni kodılar / Bu dünyeden el yudılar / Yetmez mi Allâh didiler / Hak
yolunuñ 'âşıkları
⁴⁵³⁴NM, 195/3 Zulmât-ı dünyâyı geçer âb-ı hayâtı hem içer / Deryâyı olup dürler saçar Hak yolunuñ
'âşıkları
⁴⁵³⁵C, tes. 6/3 Ne seyr-i lâle-zârında bu gülzaruñ safâ buldum / Ne çîñ-i sünbülünde nükhet-i lütf u
vefâ buldum / Ne hengâm-ı gülünde bir nice müddet bekâ buldum / Ne savt-ı bülbülünde hâlet-i 'ışk u
hevâ buldum / Elüm çekdüm bu bâğuñ lâlesinden sünbülünden hem / Ferâğum var bu gülzaruñ
gülünden bülbülünden hem
⁴⁵³⁶AN, i. 50/5 Cihân esrâr ile toldı ser-â-pâ / Bir oldı Nürî'ye ednâ vü a'lâ / Görinmez gözine
dünyâ vü 'ukbâ / Gönül Allâh'a 'âşıkdur yeñilmez
⁴⁵³⁷NM, 12/5 Bir zamân yüz virme dünyâ ehline 'uzletde ol / 'Akl u fikrûñ bir yere cem' it yüzüne
çek nikâb
⁴⁵³⁸NM, 178/2 Bu fenâ gülzârına tâlib olanlar añlamaz / Vech-i bâkî hüsnine hayrân olanlar añlar
bizi
⁴⁵³⁹NM, 92/2 Dünyede ölmezden evvel kıl sefer / Hiç idinme bir makamda sen turak

Dünyada sevgilinin aşkıyla sabaha kadar uykusuz kalmayan âşık, ahirette gam uykusunda gözlerini açamaz.⁴⁵⁴⁰

28.23.Dünya, fanidir.

Dünyanın devleti fanidir.⁴⁵⁴¹

Dünya, fanidir.⁴⁵⁴²

Meclis-i fanide (dünya) hiçbir şey kalmaz.^{4543, 4544, 4545, 4546, 4547}

Dünya, fani evdir.⁴⁵⁴⁸

Dünya, geçicidir.⁴⁵⁴⁹

Dünya, kalıcı değildir.⁴⁵⁵⁰

Âşık, dünyada baki değildir.⁴⁵⁵¹

Dünyanın bekası yoktur.⁴⁵⁵²

⁴⁵⁴⁰C, g. 4/4 Açılmaz hâb-ı gamdan çeşm-i ‘âşık subh-ı mahşerde / Eger dünyâda olmazsa şeb-i hicre seher peydâ

⁴⁵⁴¹H, müf. 111 Devlet-i dünyâyâ mağrûr olmagıl / Fânîdir bâkî değildir öyle bil

⁴⁵⁴²H, müf. 123 Fânî dünyânın fenâsını bilirken hâs ü âmm / Bâkî’yi kor fânîye mâil olur mu akl-ı tâmm

⁴⁵⁴³AN, mu. 6/1 Ey dil zen-i dünyânuñ çün âline aldanduñ / Pervâne gibi her dem şem‘-i ruhına yanduñ / Kardaş o yalancınıñ rengine mi boyanduñ / Va‘dine mi tayanduñ ‘ahdine mi inanduñ / Bilmem saña bu dünyâ bâkî mi kalur sanduñ / Bu meclis-i fânîde sâkî mi kalur sanduñ

⁴⁵⁴⁴AN, mu. 6/2 Dünyâyâ nazar itseñ biñ başlı bir erkamdur / Her başda dehâni biñ her lokması âdemdür / Tiryâkı anuñ semdür her bir demi mâtemdür / Fikr eyle bu ma‘nâyı fehm eyle ne ‘âlemdür / Bilmem saña bu dünyâ bâkî mi kalur sanduñ / Bu meclis-i fânîde sâkî mi kalur sanduñ

⁴⁵⁴⁵AN, mu. 6/3 Mât oldı o şehler kim vaslını gönül özler / Vasfını murâd itseñ şerh eyleyemez sözler / Hâk oldı o sîm tenler soldı o siyeh gözler / Kanı o kalem kaşlar kanı o güzel yüzler / Bilmem saña bu dünyâ bâkî mi kalur sanduñ / Bu meclis-i fânîde sâkî mi kalur sanduñ

⁴⁵⁴⁶AN, mu. 6/4 ‘Âkıl geçinen cânlar âhir aña aldandı / Dünyâyâ virtüp varım assı iderem sandı / Sa‘y ile göçüp kondı cehd ile binüp indi / ‘Uryân giricek kabre hasret odına yandı / Bilmem saña bu dünyâ bâkî mi kalur sanduñ / Bu meclis-i fânîde sâkî mi kalur sanduñ

⁴⁵⁴⁷AN, mu. 6/5 Ey Nürî uyar cânı sakın ki geçer fırsat / Sel gibi akar ‘ömrün yel gibi ider sür‘at / Biñ yıl yaşasan âhir gelmez saña bir sâ‘at / Ey göz niçe bir uyhu ey dil niçe bir gaflet / Bilmem saña bu dünyâ bâkî mi kalur sanduñ / Bu meclis-i fânîde sâkî mi kalur sanduñ

⁴⁵⁴⁸H, i. 223/1 Yeter oldun bu fânî evde sâkin / Yürü dost illerin seyrân edegör / Civâr-ı Hak‘dadır hayr-ı mesâkin / Yürü dost illerin seyrân edegör

⁴⁵⁴⁹NM, 131/6 Dirüp dünyâyı cem‘ itme igende / Senüñle kalmayan mâlı n’idersin

⁴⁵⁵⁰H, müf. 173 Cihân fânîdir ey gâfil kalır sanma bu dünyâyı / Yürü var mâ-sivâdan geç kul iseñ iste Mevlâ’yı

⁴⁵⁵¹NM, 93/1 Diyâr-ı dâr-ı dünyâda Hüdâyâ bâkî dârum yok / Derünüm gayrı sevdâda bu dâr içre karârum yok

Dünya dâr-ı fenadır, dünyada ızdırap çekilir.⁴⁵⁵³

Dünyanın baki olduğu sanılır ama o baki değildir.^{4554, 4555, 4556, 4557, 4558}

Bunda (dünya) kimse baki kalmaz.⁴⁵⁵⁹

Bu harab (dünya) kimseye baki değildir.⁴⁵⁶⁰

Bu âlemde (dünya) ikamet baki değildir.⁴⁵⁶¹

Hâne-i şûmun (dünya) fena olacağını Allah takdir etmiştir.⁴⁵⁶²

Bu fena gülzârın (dünyanın) bekası yoktur. Bu fena içinde beka yoktur.⁴⁵⁶³

Akıllı kişi, fani olan bu dünyayı istemez.⁴⁵⁶⁴

Fani dârı (dünya) âşık istemez.⁴⁵⁶⁵

⁴⁵⁵²AN, i. 20/5 Nüriyâ olsa lütfi Rahmân'uhn / Ten ölürse de sağ olur cânuhn / Çünkü yokdur bakası dünyânuh / Merhabâ ey fenâ-yı âh el-mevt

⁴⁵⁵³AN, i. 44/6 Ko renc ü 'anâ milkin bu dâr-ı fenâ milkin / Bâtında bakâ milkin 'âmir ola gör 'âmir

⁴⁵⁵⁴AN, mu. 6/1 Ey dil zen-i dünyânuh çün âline aldanduh / Pervâne gibi her dem şem'-i ruhına yanduh / Kardeş o yalancınuh rengine mi boyanduh / Va'dine mi tayanduh 'ahdine mi inanduh / Bilmem saña bu dünyâ bakî mi kalur sanduh / Bu meclis-i fânide sâkî mi kalur sanduh

⁴⁵⁵⁵AN, mu. 6/2 Dünyâya nazar itseñ biñ başlı bir erkamdur / Her başda dehâni biñ her lokması âdemdür / Tiryâkı anuh semdür her bir demi mâtemdür / Fıkr eyle bu ma'nâyı fehm eyle ne 'âlemdür / Bilmem saña bu dünyâ bâkî mi kalur sanduh / Bu meclis-i fânide sâkî mi kalur sanduh

⁴⁵⁵⁶AN, mu. 6/3 Mât oldu o şehler kim vaslını gönül özler / Vasfını murâd itseñ şerh eyleyemez sözler / Hâk oldu o sîm tenler soldı o siyeh gözler / Kanı o kalem kaşlar kanı o güzel yüzler / Bilmem saña bu dünyâ bâkî mi kalur sanduh / Bu meclis-i fânide sâkî mi kalur sanduh

⁴⁵⁵⁷AN, mu. 6/4 'Âkıl geçinen cânlar âhir aña aldandı / Dünyâya virüp varın assı iderem sandı / Sa'y ile göçüp kondı cehd ile binüp indı / 'Uryân giricek kabre hasret odına yandı / Bilmem saña bu dünyâ bâkî mi kalur sanduh / Bu meclis-i fânide sâkî mi kalur sanduh

⁴⁵⁵⁸AN, mu. 6/5 Ey Nürî uyar cânı sakın ki geçer fırsat / Sel gibi akar 'ömrün yel gibi ider sür'at / Biñ yıl yaşasan âhir gelmez saña bir sâ'at / Ey göz niçe bir uyhu ey dil niçe bir gaflet / Bilmem saña bu dünyâ bâkî mi kalur sanduh / Bu meclis-i fânide sâkî mi kalur sanduh

⁴⁵⁵⁹H, i. 224/2 Bilirsin kimse kalmaz bunda bâkî / Visâlinin mukarrerdir firâkı / Hudâ'ya et edersen iştiyâkı / Yürü dîn emrini tekmil edegör

⁴⁵⁶⁰H, k1. 36 Ger verilse bir kişiye ömr-i Nüh / Hâsıl olsa aña envâ'-ı fütüh / Menzilidir âkibet tahte't-türâb / Kimseye bâkî değildir bu harâb

⁴⁵⁶¹H, i. 142/1 Sakın emânete etme hiyânet / Bir gün ıssına tapşırırsan gerekdir / Bâkî değil bunda beğim ikâmet / Bir âleme dahi varsan gerekdir

⁴⁵⁶²AN, terc. 8/2/7 Hücet ile bu hâne-i şûmuñ / Eyledi Hak fenâsını imzâ

⁴⁵⁶³NM, 99/3 Bu fenâ gülzâra tâlibsen eger / Hiç bekası yokdur anuh tiz geçer / Bu fenâ içre bekâ tuyduñ meger / N'oldı bülbül işini zâr eyledüñ / Ne sebebden 'azm-i gülzâr eyledüñ

⁴⁵⁶⁴H, i. 42/1 İstemez âkil fânî dünyâyı / Sensin ey Mevlâ matlab-ı a'lâ / Neylesin 'âşık gayrı sevdâyı / Sensin ey Mevlâ matlab-ı a'lâ

Dünya, fani mülktür ve âşık dünyadan vazgeçer.⁴⁵⁶⁶

Muhammed Mustafa'ya nazar edenler, bu fani saraya (dünya) aldanmaz.⁴⁵⁶⁷

Fani cihandan (dünya) son nefes verilince gidilir.⁴⁵⁶⁸

Faniden (dünya), vefa umulmaz.⁴⁵⁶⁹

Fani mülke (dünya) mağrur olunmamalıdır.⁴⁵⁷⁰

Bu fani gülşeni (dünya), bülbül terk etmelidir.⁴⁵⁷¹

Fani mülke (dünya) gönül vermemelidir.⁴⁵⁷²

Fani cihandan (dünya) son nefes verilince gidilir.⁴⁵⁷³

Fani dünyanın kadehinden içtiği şarap cânın dimağında acı bir tat bırakır.⁴⁵⁷⁴

Dünya hile yapan bir kadındır. Dünyanın güzelliği fanidir. Dünyanın sözü ve vaadine inanılmaz.⁴⁵⁷⁵

Fani olan bu dünya cihan şahını bile aldatır.⁴⁵⁷⁶

---

⁴⁵⁶⁵AN, i. 38/5 Beni yakdı Nürî nârı / Beni arı kıldı arı / N'ideyüm bu fânî dârı / Çü bakâya himmetüm var

⁴⁵⁶⁶H, ki. 5 Gönül verme bu fânî mülke zinhâr / Yürü var himmetin ukbâya eyle / Ne dünyâ geç iki âlemden ey yâr / Tedârik Hazret-i Mevlâ'ya eyle / Makâm-ı Kâbe kavseyn'i güzer et / Teveccüh sırr-ı Ev-ednâ'ya eyle

⁴⁵⁶⁷H, i. 111/6 Aldanıp kalma bu fânî sarâya / Nazar eyle Muhammed Mustafâ'ya / Eğer dünyâyâ ger mülk-i bekâya / Uryân gelip yine uryân giderler

⁴⁵⁶⁸H, i. 69/1 Şol nefes emrin ile fânî cihândan gidicek / Sen kerem eyle İlahî bize ol demde meded / Gülşen-i cennete cân bülbülü pervâz edicek / Sen kerem eyle İlahî bize ol demde meded

⁴⁵⁶⁹H, i. 167/2 Kanı 'Âdem kanı Havvâ / Kanı Muhammed Mustafâ / Bu fâniden umma vefâ / Aç gözün gafletten uyan

⁴⁵⁷⁰H, i. 224/5 Hüdâyî'nin sözün güş eyle ey yâr / Bu fânî mülke mağrûr olma zinhâr / Tarîk-i Hakk'a sa'y et imdi her bâr / Yürü merzât-ı Hak tahsîl edegör

⁴⁵⁷¹H, i. 234/3 Bir gül-i bî-hâr-ı bākî kıl taleb / Terk et ey bülbül bu fânî gülşeni

⁴⁵⁷²H, ki. 5 Gönül verme bu fânî mülke zinhâr / Yürü var himmetin ukbâya eyle / Ne dünyâ geç iki âlemden ey yâr / Tedârik Hazret-i Mevlâ'ya eyle / Makâm-ı Kâbe kavseyn'i güzer et / Teveccüh sırr-ı Ev-ednâ'ya eyle

⁴⁵⁷³H, i. 69/1 Şol nefes emrin ile fânî cihândan gidicek / Sen kerem eyle İlahî bize ol demde meded / Gülşen-i cennete cân bülbülü pervâz edicek / Sen kerem eyle İlahî bize ol demde meded

⁴⁵⁷⁴C, g. 72/4 Telh olur âhir humârından dimâğ-ı cân u dil / Lezzet-i sahbâ-yı zevk-i dehr-i fânî böyledür

⁴⁵⁷⁵NM, 165/1 Ey şeh zen-i dünyânın gel âlîna aldanma / Şem'-i ru-i ruhî nârına pervâne gibi yanma / Fânîdür anuñ hüsnî var rengine boyanma / 'Ahdine vü va'dine gönül virüp inanma / Hak'dur bu sözümler hakla inkârına tayanma / Gerçeklere teslim ol her sözi yalan sanma

Hânedede (dünya), bed-endamlı nefis kalıcı değildir.⁴⁵⁷⁷

Hiçbir cân (bu dünyada kalmaz) eğlenmez, gelen gider.⁴⁵⁷⁸

Dünya virandır ve hiçkimse dünyada mekan tutmaz.⁴⁵⁷⁹

28.24.Dünya, kadına benzer.

Dünya hile yapan bir kadındır. Dünyanın güzelliği fanidir. Dünyanın sözü ve vaadine inanılmaz.⁴⁵⁸⁰

Dünya yüz bin erden kalmış köhne bir karıdır.⁴⁵⁸¹

Dünya kadına benzer ve âşık onu boşamıştır.⁴⁵⁸²

Dil (gönül) bir kadın olan dünyanın aldatmasına aldanmıştır.⁴⁵⁸³

28.25.Dünya, alçaktır.

Dünya, ednâdır.^{4584, 4585, 4586, 4587}

Dünya alçaktır ve dünyanın yaratılma sebebi insanın kendini bulmasıdır. Dünyanın sevgisi dil (gönül) tahtını ele geçirir.⁴⁵⁸⁸

⁴⁵⁷⁶AN, i. 71/3 Şâh-ı cihâni aldayan ol fânî dünyenüñ / Sultânlığını bir pula almaz gedâ-yı ‘ışk

⁴⁵⁷⁷AN, terc. 8/5/1 Çün bilürsin ki nefis-i bed-endâm / Eyleyemez bu hânedede ârâm

⁴⁵⁷⁸H, i. 39/7 Hüdâyî n’oldu bu deñlü peygamber / Kanı Ömer Osmân Bū Bekr ü Hayder / Kanı Habîbu’llâh Sıddîk-i ekber / Bunda gelen gider bir cân eğlenmez

⁴⁵⁷⁹H, i. 66/5 Eğer şâh ü eğer bende / Her kişiyi salan bende / Kimse mekân tutmaz sende / Vîrân dünyâ değıl misin

⁴⁵⁸⁰NM, 165/1 Ey şeh zen-i dünyānuñ gel ālına aldanma / Şem‘-i ru-i ruhı nārına pervāne gibi yanma / Fānîdür anuñ hüsni var rengine boyanma / ‘Ahdine vü va‘dine gönül virüp inanma / Hak’dur bu sözümlerle inkārına tayanma / Gerçeklere teslîm ol her sözi yalan sanma

⁴⁵⁸¹H, i. 66/2 Yürü hey bî-vefâ yürü / Sensin hod bir köhne karı / Nice yüz biñ erden geri / Kalan dünyâ değıl misin

⁴⁵⁸²AN, mu. 4/3 Bunca günlerdür çeküp eflāk-i şumuñ kahrını / Sabr idüp yutdum nice demler zarūrî zehrini / Boşayup şimdi zen-i dünyâyı virdüm mehrini / Tâc u tahtı terk idüp yıkdum vücüdüm şehrinin / N’eylerem cân u cihâm ol cihân-ārâ yeter

⁴⁵⁸³AN, mu. 6/1 Ey dil zen-i dünyānuñ çün āline aldanduñ / Pervāne gibi her dem şem‘-i ruhına yanduñ / Kardaş o yalancımuñ rengine mi boyanduñ / Va‘dine mi tayanduñ ‘ahdine mi inanduñ / Bilmem saña bu dünyâ bakı mi kalur sanduñ / Bu meclis-i fānide sākî mi kalur sanduñ

⁴⁵⁸⁴H, i. 119/4 Geçip dünyâ vü ‘ukbâdan / Geçir ednâ vü a‘lâdan / Doyur sırr-ı Ev-ednâdan / Meded senden Kerîm Allah

⁴⁵⁸⁵C, g. 6/5 Cevrî ireyi rütbe-i vâlâ-yı kemāle / Ednâ görünür himmetüme pāye-i dünyâ

⁴⁵⁸⁶H, i. 230/5 Devlet-i dünyâ-yı dün bir kuru sevda iken / Fānîye mağrūr olup zînet ü şöhret neden

⁴⁵⁸⁷H, i. 20/1 Rüz u şeb yeter denî dünyâyı gör / Anı halk eden Ganî Mevlâ’yı gör / ‘Ākil iseñ maksad-ı aksâyı gör / Ko sivâyı matlab-ı a‘lâyı gör

Alçak dünya âşığı bağlar.⁴⁵⁸⁹

Sevgilinin (cânân) sevgisi bir kişide galip olursa alçak dünyanın zineti ona sevimli gelmez.⁴⁵⁹⁰

Alçakların dünyanın mutluluğuna sebep bulmasının tek nedeni feleğin devrinin, kaza lütuflarına aracı olmasıdır.⁴⁵⁹¹

28.26.Dünya, viran bir saraydır.

Dünya saray-ı virandır.⁴⁵⁹²

Dünya fani saraydır, dünyaya uryan gelinir, oradan uryan gidilir.⁴⁵⁹³

Dünya aldatıcı bir saraydır, ona aldanılmamalıdır.⁴⁵⁹⁴

Dünya, viran saraydır, Rahmân'ın (Allah) veçhi arzulanınca terk edilir.⁴⁵⁹⁵

Dünya viran bir saraydır, Rahman'ın (Allah) veçhini arzulayan Hz. Peygamber (Muhammed), dünyayı terk etmiştir.⁴⁵⁹⁶

Bu fani saraya (dünya), Muhammed Mustafa'ya (Hz. Peygamber) nazar edenler, aldanmazlar.⁴⁵⁹⁷

⁴⁵⁸⁸AN, i. 21/4 Halk olınmakdan bu dünyâ-yı denî / Maksad-ı aksâ seni bulduk seni / Hubb-i dünyâ almadan dil tahtını / El-ğiyâs ey 'ışk-ı Mevlâ el-ğiyâs

⁴⁵⁸⁹NM, 114/5 Salduñ şikâra hod beni avum alup bulam seni / Bağladı dünyâ-yı denî lütf eyle açvir yolum

⁴⁵⁹⁰H, k1. 48 Gâlib olsa kişide hubb-ı Habîb-i medenî / Zerrece gelmez aña zînet-i dünyâ-yı denî / Terk edip bid'atı râh-ı sünene sâlik olur / Bezl eder Hakk'a ibâdet yoluna cân ü teni

⁴⁵⁹¹C, g. 7/2 Olmasa devr-i felek vâsita-i lütf-ı kazâ / Her denî bulmaz idi devlet-i dünyâya sebep

⁴⁵⁹²H, i. 71/2 Terk edip bu sarây-ı vîrânı / Belki cümle sivâ-yı Sübhânî / 'Arzu etdi (o) vech-i Rahmânı / Katreden geçdi buldu ummânı / Neyledin Mustafâ'yı ey fânî / Kande gitdi Muhammed'im kanı

⁴⁵⁹³H, i. 111/6 Aldanıp kalma bu fânî sarâya / Nazar eyle Muhammed Mustafâ'ya / Eğer dünyâyâ ger mülk-i bekâya / Uryân gelip yine uryân giderler

⁴⁵⁹⁴H, i. 111/6 Aldanıp kalma bu fânî sarâya / Nazar eyle Muhammed Mustafâ'ya / Eğer dünyâyâ ger mülk-i bekâya / Uryân gelip yine uryân giderler

⁴⁵⁹⁵H, i. 71/2 Terk edip bu sarây-ı vîrânı / Belki cümle sivâ-yı Sübhânî / 'Arzu etdi (o) vech-i Rahmânı / Katreden geçdi buldu ummânı / Neyledin Mustafâ'yı ey fânî / Kande gitdi Muhammed'im kanı

⁴⁵⁹⁶H, i. 71/2 Terk edip bu sarây-ı vîrânı / Belki cümle sivâ-yı Sübhânî / 'Arzu etdi (o) vech-i Rahmânı / Katreden geçdi buldu ummânı / Neyledin Mustafâ'yı ey fânî / Kande gitdi Muhammed'im kanı

28.27.Dünya, gâfilleri aldatır.

Dünyanın lezzetleri aldatıcıdır.⁴⁵⁹⁸

Dünya gaflet uykusundaki gâfilleri aldatır.⁴⁵⁹⁹

Gâfil hep dünyayı düşünür.⁴⁶⁰⁰

Dünya harabedir, insan orada gâfildir.⁴⁶⁰¹

Gâfiller, dünyanın zinetine mağrur olur.⁴⁶⁰²

Gâfil, Hakk'ı (Allah) bırakıp dünyayı arar.⁴⁶⁰³

Gaflet ehli dünya serabını su sanır, onu bulmak için koşsa da bir damla su bulamaz.⁴⁶⁰⁴

Gaflet uykusundakiler dünyaya aldanır.⁴⁶⁰⁵

Dünya halkın özüne kasedip gözünü toprakla doldurur, gaflet ehlinin yüzüne güler.⁴⁶⁰⁶

Cihana (dünya) gâfil tapar.⁴⁶⁰⁷, ⁴⁶⁰⁸

---

⁴⁵⁹⁷H, i. 111/6 Aldanıp kalma bu fânî sarāya / Nazar eyle Muhammed Mustafā'ya / Eğer dünyāya ger mülk-i bekāya / Uryān gelip yine uryān giderler

⁴⁵⁹⁸NM, 56/7 Dünyenüñ lezzātına aldanma kim / Bir gün olur cümle zehr-i mār olur

⁴⁵⁹⁹NM, 8/1 Uyan gafletden ey gâfil seni aldamasun dünyā / Yakañı al elinden kim seni soñra kılur rüsvā

⁴⁶⁰⁰H, i. 205/2 Fikrinden dünyā gitmez mi / Hak kelāmın işitmez mi / Ölenler ibret yetmez mi / Nic' olur hālın ey gâfil

⁴⁶⁰¹NM, 128/1 Gel ey ğurbet diyārında esİR olup kalan insān / Gel ey dünyā harabında yatup gâfil olan insān

⁴⁶⁰²H, müf. 19 Zinet-i dünyāya mağrūr olma gafletden uyan / Ne iyi kalır ne kem bunda konan göçer hemān

⁴⁶⁰³H, müf. 62 Ehl-i gâfil gaflet ile Hakk'ı kor dünyā arar / Beñzer ol debbāğa kim ol kelb-i murdārın arar

⁴⁶⁰⁴NM, 12/4 Çok segirtti gaflet ehli bu serābı su sanup / Bulmadılar hiç bu sahrāda biri bir katre āb

⁴⁶⁰⁵H, i. 167/1 Sakın dünyāya aldanma / Aç gözün gafletden uyan / Bunda kimse kalır sanma / Aç gözün gafletden uyan

⁴⁶⁰⁶H, i. 66/4 Kasd edip halkın özüne / Toprak doldurup gözüne / Ehl-i gafletin yüzüne / Gülen dünyā değıl misin

⁴⁶⁰⁷H, müf. 162 Cihān fānīdir ey gâfil yeter tapdın bu dünyāya / Yürü var imdi sıdk ile ibādet eyle Mevlā'ya

Gâfil, dünyaya tapar.⁴⁶⁰⁹

28.28.Dünya, yalancıdır.

Dünya, yalandır.^{4610, 4611,}

Dünya, yalancıdır.⁴⁶¹²

Dünya, yalancıdır, iki kapılı viranedir.⁴⁶¹³

Dünyanın işi gücü yalandır, nice kişiden arta kalmıştır, defalarca dolup boşalmıştır.⁴⁶¹⁴

28.29.Dünya ehli

Ehl-i dünya, medih ve sitayişe önem verir.⁴⁶¹⁵

Dünyanın devletini gözleyenler vardır.⁴⁶¹⁶

Dünyaya bend olmayan er nadirdir.⁴⁶¹⁷

⁴⁶⁰⁸H, müf. 173 Cihân fânîdir ey gâfil kalır sanma bu dünyâyı / Yürü var mâ-sivâdan geç kul iseñ iste Mevlâ'yı

⁴⁶⁰⁹H, müf. 162 Cihân fânîdir ey gâfil yeter tapdın bu dünyâya / Yürü var imdi sıdk ile ibâdet eyle Mevlâ'ya

⁴⁶¹⁰H, i. 34/4 Bakma yalan dünyaya/ Akma kuru sevdâya / Yalvar Ganî Mevlâ'ya / Lütf ile ihsân gelsin

⁴⁶¹¹H, i. 66/1 Kim umar senden vefâyı / Yalan dünyâ değil misin / Muhammed-i Mustafâ'yı / Alan dünyâ değil misin

⁴⁶¹²H, i. 35/2 Koyup gayrı sevdâyı / İsteyelim Mevlâ'yı / Bu yalancı dünyâyı / N'idelim şimden gerü

⁴⁶¹³H, i. 39/1 Yalancı dünyâyı aldanma yâ hû / Bu dernek dağılır dîvân eğlenmez / İki kapılı bir viranedir bu / Bunda konan mihmân göçer eğlenmez

⁴⁶¹⁴H, i. 66/7 İşin gücün dâ'im yalan / Çok kişiden arta kalan / Nice kerre boşaluban / Dolan dünyâ değil misin

⁴⁶¹⁵C, k. 56/22 Ne niyâz eyler ehl-i dünyâyı / Ne medîh u sitâyîşi görünür

⁴⁶¹⁶C, g. 40/2 Çün muntazır-ı devlet-i dünyâ degülüz biz / Zâd-ı gam ile genc-i tevekkül ne belâdur

⁴⁶¹⁷C, g. 78/5 Cevrî gibi dünyâyı bend olmayan er nâdir / Ne bahta ider minnet ne 'izz ü ne cân ister

29. EHİL

Ehil kavramının yukarıda atıflarla gösterildiği veçhile işaret edilen anlamlarına ilgili maddelerden bakılabilir. Yukarıdaki kullanımlarının dışında, ehil kavramının ehliyet sahibi, konuya muktedir vb. anlam ilişkileri içinde kullanıldığı görülmektedir. İlkine göre sayıca daha az da olsa kavramın bir tamlamada olmaksızın sadece ‘ehil’ şeklinde de kullanımı söz konusudur. Şirk ehli, halvet ehli, hâl ehli vd. gibi tamlamalı kullanımların yanında ‘Şeyh, usulü ehlinen almıştır.’ veya ‘Devran ehline câizdir.’ gibi kullanım söz konusudur.

Kavramın herhangi bir alt başlık altında değerlendirmeye alınmayacak bir kez kullanımları ‘menfi anlamda’ ve ‘müspet anlamda’ şeklindeki başlıklar altında toplanmış ve böyle bir kurgulama yoluna gidilmiş, kavrama yüklenen bu anlamlar gözetilerek bir değerlendirme yapılmaya çalışılmıştır.

29.1. Menfi anlamda ehil

İnat ehli, insaf etmez. Dalal ehli cihanda çoktur. İlhad ehli, şeriatî; ehl-i uluvvün rütbesini ehl-i inhitat’ kâl ehli de Allah’ı bilmez. Gurur ehli, dünyada huzur bulamaz.

Fesad ehlinin hâli, Deccal gelince kötü olacaktır. Uyku ehli için âlem, sûretâ dünyadır. Âşık, Rafz ehline gönülden buğz eder, itibar ehline ve muhabbeti araz olarak gören garaz ehlinin sözüne rağbet etmez.

Alâyık ehli, ehl-i tecridi bilmez. Hz. İsâ, Deccal’in ehlini kıracaktır. Kuru laf ehli, ezel bezminin cürasını tadanların meclisine giremez. İ’tizâl ehli, kendini takip edenleri doğrudan saptırır. Fesahat ehli Feridüddîn-i Attar’ın meşhur eseri Mantıku’t-Tayr’ı anlamaz. Ehil olmayan mürşit, ehlini idlal eyler.

29.2. Müspet anlamda ehil

Şairlerin ehil kavramını müspet anlamda tamlama kurarak kullandığı görülmektedir. Bu türden ehil kimseler hakkında genel yaklaşım, onların türlü nâkısallıklardan berî, Allah yolunda, nefsinin yenmiş, duası kabul olunan, dünya

makamlarını terk etmiş, Hz. Peygamber'e iktida eyleyen, Allah ile teselli bulan, keramet sahibi kişiler olduğu yönündedir. Şeyhler, usûlü ehlinen alır. Haram oluşuna nas bulanaman devran ehline caizdir.

Hakkında, ehil ile kavramı ile tamlama biçiminde düşünce geliştirilen ve tespit edilen kavramlar şunlardır: Arâf, âlem, basiret, dert, felah, feragat, gayb, halvet, harabat, hayr, hikmet, ibadet, ihsan, ilim, istikâmet, izzet, kader, kâmil ilimler, keramât, kîl ü kâl, kurb, muztar, nâsut, nikat, rûh, saadet, safa, sıdk ve hulûs, sır, şer, şuhud, taat, tayy, temkin, terk, tevekkül, vecd, yakîn.

29.3.İslam/İman ehli

Şairlerin ehil kavramı etrafında ideal insan tipini tavsif ederken kullandıkları gözlenen iki kavram iman ve İslam'dır.

Cihan halkı, iman ve küfür ehli diye ikiye ayrılır ve kâfirin eli, İslam ehlinin eli altında olmalıdır.

İman, İslam, taat ve saadet ehli olunabilmesi için Allah'ın inayeti, fazlına ihtiyaç vardır. Mezkûr sıfatlarda ehil olunabilmesi Allah'ın yardımına bağlıdır. İslam ehli olmak keramettir. Allah yolu, pak gönülle mücehhez olan iman ehlinindir.

29.4.Hâl ehli

Hâl ehli, kuru laf ile maksuduna ulaşamayacağını bildiğinden kıyl ü kâlî terk etmiş kemal sahibi insanlardır ve sayıları günden güne eksilmektedir. Hâl ehli, zindana hapsolür. Allah'ın yardımını olmadan hâl ehli olunamaz. Halet-i lâilâheillallâh, hâl ehline özgü bir hâldir. Hâl ehlinin ahvalini gören âşık, kâl ehlinin ahvalini terk eder.

29.5.Salah ehli

Salah ehli; hevayı terk etmiştir, Allah yolundan sapmaz, ravza-i cennettedir, beka mülkünde safa ve zevk eder. Onların yeri cennettir. Âşık, namaz ehlinen başkasıyla birlikte olmaz.

29.6.Dert ehli

Dert ehli, daima yanan cânından dolayı, sinesini davul gibi döver. Âşıklar dert ehlinden olduğundan dert ehli âşıkların hâlini bilir. Dert ehli, derunî âhı bulmuştur, inler durur. Onların figanı, dokuz kat semaya sığmaz. Bundan dolayı dert ehli ölmeyi murad eder.

Dert ehlinin dermanı olarak iki kavrama işaret edilmektedir: Bülbül ve Allah. Dert ehlinin dermanı ve yârânı, bülbüldür. Dert ehli ile gülün etrafında figan eden bülbül arasında kurulan düşünce dikkate şayandır. Dert ehlinin çaresi, dermanı Allah'tadır, Allah'tandır.

29.7.Kerem ehli

Kerem ehlinin iki farklı iki farklı düşünce ile kullanıldığı görülmektedir. İlkinde Allah'tır, Cevri'de geçen diğerinde ise muhataplarına ikbal sağlayan eşhastır.

29.8.Kemal ehli

Kemal ehli her anlamda kâmindir. Onu görenler, nakıslıklarından yerinirler. Kemal ehli edna bir kul olduğunun idrakindedir. Ona riya yakışmaz. O, işini Allah'ın lütfuyla tamamlar.

Kemal ehli, Allah'ın hikmetiyle derdi olanlara ilaç olur. Onun sözü dinlenir. Kemal ehline gülden ve dikenden hisse vermezler. O fazilet sahibidir ve dünyadan göçtüğünde ardında hasret, dert ve gam kalır.

29.9.Cennet ehli

Cennet ehli marifetten hisse alıp kendini bilenler olduğu için kendilerine ilim ve amel gerekir. Onlar salah ehlidir ve safadadır.

29.10.Cehennem ehli

Cehennem ehli câhildir, fesat ehlindedir. Cehennemlik olanların bir başka vasfı ise onların masiyet ehli oluşudur.

29.11.Ehil Kavramında Edebî Düşünceler

29.12.Menfi anlamda ehil

İnat ehli, insaf etmez.⁴⁶¹⁸

Dalal ehli cihanda çoktur.⁴⁶¹⁹

Ehl-i ilhad, şeriatı bilmez.⁴⁶²⁰

Ehl-i uluvvün rütbesini ehl-i inhitat bilmez.⁴⁶²¹

Kâl ehli Allah'ı bilemez.⁴⁶²²

Ehl-i gurur, dünyada huzur bulamaz.⁴⁶²³

Fesad ehlinin hâli, Deccal gelince kötü olacaktır.⁴⁶²⁴

Uyku ehli için âlem, sûretâ dünyadır.⁴⁶²⁵

Âşık, Rafz ehline dilden (gönül) buğzeder.⁴⁶²⁶

Âşık, itibar ehline rağbet etmez.⁴⁶²⁷

Muhabbeti araz olarak gören garaz ehlinin sözünü âşık dinlemez.⁴⁶²⁸

Alâyık ehli, ehl-i tecridi bilmez.⁴⁶²⁹

⁴⁶¹⁸ NM, 190/3 Ne deñlü var ise 'âlemde evsâf / Sıfâtlanur anı bil ehl-i a'râf / 'Înâd ehli degülseñ eyle insâf / Hakîkat ehlinüñ olmaz nişânı

⁴⁶¹⁹ H, müf. 77 Dalâl ehli cihân içinde çokdur / Hidâyet olmayana çâre yokdur

⁴⁶²⁰ NM, 18/15 Ne bilsün şer'i pâki ehl-i ilhâd / Ol a'dānuñ 'adāsıdur şerī'at

⁴⁶²¹ NM, 83/3 'Ārifüñ kadrin yine ol 'ārif olanlar bilür / Ehl-i 'uluvvün rütbesini bilmez ehl-i inhitāt

⁴⁶²² H, i. 19/4 Şular kim ehl-i kâl oldu seni bilmek muhâl oldu / Meğer akılı ikâl oldu kodu hayretde dānāyı

⁴⁶²³ NM, 51/5 Ey Niyāzî dünyede itmez huzur / Şol kişi kim olmaya ehl-i ğurūr / Hakk'ı añla itmeden bundan 'ubūr / Mevtüñ elçisi gelecek çağıdır

⁴⁶²⁴ NM, 166/6 Ehl-i fesāda köprisin / Cān ibn-i cānuñ pīrisin / Gösterürsin yol egrisin / Gele Deccāl gele gele / Gör kim senüñ hālūñ n'ola

⁴⁶²⁵ SG, k. 1/86 Ehl-i hāba gerçi 'âlem sûretâ dünyā durur / 'Ārif-i bī-dāra nisbet oldı ol dār-ı rızā

⁴⁶²⁶ AN, k. 2/9 Rafz ehli'ne dilde buğzumuz var / Hubb-i hulefāya mālîküz biz

⁴⁶²⁷ C, tes. 4/3 'Āsitān-ı mir ü şāha himmet itmezsem n'ola / 'Ārzü-yı 'izz ü cāh-ı devlet itmezsem n'ola / İ'tibār ehline hergiz rağbet itmezsem n'ola / Kām için dünyāya minnet itmezsem n'ola / Gördüm ey dil minnet ister virmege dünyā murād / Aña minnet itmeden kurtuldum oldum nā-murād

⁴⁶²⁸ H, müf. 177 Mahabbet cevherin kim der arazdır / Sözün ğuş etme kim ehl-i garazdır

Hız. İsa, Deccal'in ehlini kıracaktır.⁴⁶³⁰

Kuru laf ehli, ezel bezminin cürasını tadanların meclisine giremez.⁴⁶³¹

Ehl-i i'tizâli takip edenler, doğrudan sapmıştır.⁴⁶³²

Fesahat ehli Mantıku't-Tayr'ı anlamaz.⁴⁶³³

Ehil olmayan müşid, ehlini idlal eyler.⁴⁶³⁴

29.13.Müşpet anlamda ehil

A'raf ehli, âlemdeki bütün evsafa vasıflanır.⁴⁶³⁵

Âdeme (insan) ehli-i yakîn demek, âdet-i Hakk'tır (Allah).⁴⁶³⁶

Âlem ehli (halk) kendi derdinden daha ağır bir dert görünce rahatlar.⁴⁶³⁷

Âşık, ehli-i kıl ü kâl olmak istemez.⁴⁶³⁸

Âşık, ehli-i vecd ve hâl olmalıdır.⁴⁶³⁹

⁴⁶²⁹ NM, 58/2 Yüri var ehli-i tecridi 'alâynık ehline sorma / Anı cân u cihâni terk idüp deyyâr olandan sor

⁴⁶³⁰ NM, 166/7 'İsâ nüzül ide yere / Deccâl'i hem ehlin kıra / Aña uyanları süre / Gele Deccâl gele ge / Gör kim senüñ hâlün n'ola

⁴⁶³¹ NM, 188/4 Her bir kuru lâf ehli dâhil olmaz bu meclise / Ol cânâ kıymaz nice gel disün aña cânânesi

⁴⁶³² AN, kıt. 9/ 7 Bu yolda ehli-i i'tizâl evvel gelüp itmiş cidâl / Anlar yolın tutan ricâl bulmadılar râh-ı savâb

⁴⁶³³ NM, 58/4 Dilâ bu Mantıku't-Tayrı fesâhat ehli anlamaz / Bunı ancak ya 'Attâr u yahud Tayyâr olandan sor

⁴⁶³⁴ SG, müf. 2 Sanma kim sen müşid olup halkı irşâd eyledün / Belki nâ-kâbilleri idlâl u ifsâd eyledün / Câmî'iyyetle ihâta rütbesini yok taleb / Da'vî-yi tevhîdde birkaç ehli ilhâd eyledün

⁴⁶³⁵ NM, 190/3 Ne deñlü var ise 'âlemde evsâf / Sıfâtlanur anı bil ehli-i a'râf / 'İnâd ehli degülseñ eyle insâf / Hakikat ehlinüñ olmaz nişânı

⁴⁶³⁶ C, tar. 43/2 Bu mahalde fi'l-i Hak senden zuhûr itdi belî / 'Âdet-i Hakdur dimişler âdeme ehli-i yakîn

⁴⁶³⁷ NM, 127/2 Ehl-i 'âlem derdinüñ mislin görür râhat bulur / Cins ü misli olmayan derde beni dükkân iden

⁴⁶³⁸ H, i. 158/4 Nice bir ehli-i kıl ü kâl olalım / Bedre ırgür yeter hilâl olalım / Vâsıl-ı şems-i bî-zevâl olalım / Sâkin-i suffe-i kemâl olalım / Ey cevâd ü Kerîm olan Mevlâ / Ey Ra'ûf ü Rahîm olan Mevlâ

⁴⁶³⁹ H, i. 180/3 Nice bir bahs ü cidâl-i kil ü kâl / Olagör bî-çâre ehli-i vecd ü hâl / Nefsini bil bulmak istersen kemal / 'Ârif iseñ aç gözün merdâne bak

Basiret ehline âb-ı rahmetin kâinata dağılmasıyla eşcâr-ı nebatın hayat bulması günden ayandır.⁴⁶⁴⁰

Cenan ehli olmak isteyen zühdü terk edip aşka düşmelidir.⁴⁶⁴¹

Dert ehline devayı enis-i küll-i garib (Allah) verir.⁴⁶⁴²

Ehl-i yakîn, zikrullahla muhkem olur.⁴⁶⁴³

Felah ehli olmak isteyen *bi'l-gadâti ve'r-revâh* ile kulluk etmelidir.⁴⁶⁴⁴

Feragat ehli olan, hâl ile ilgilenmez.⁴⁶⁴⁵

Gayb ehli, dünya makamlarını terk etmiştir.⁴⁶⁴⁶

Hakk'ın (Allah) iradesiyle saadet ehli olunur.^{4647, 4648, 4649, 4650, 4651}

Halvet ehline keramet yakışır.⁴⁶⁵²

Şeyh, usulü ehlinden almıştır.⁴⁶⁵³

⁴⁶⁴⁰ H, i. 218/2 Saçıldı âb-ı rahmet kâ'inâta / Hayât erişdi eşcâr ü nebâta / Yetişdi her biri tâze hayâta / Basiret ehline günden ayandır

⁴⁶⁴¹ NM, 189/1 Zühdüni ko 'aşka düş ehl-i cenân itsün seni / Pîr-i 'aşka kulluk it cânâne cân itsün seni

⁴⁶⁴² H, i. 30/4 Enbiyâ gördüğü atâlar için / Evliyâ sürdüğü safâlar için / Ehl-i derde olan devâlar için / Meded et yâ enîs-i küll-i garîb

⁴⁶⁴³ H, i. 160/5 Zikri bulup habl-i metîn / Muhkem tutar ehl-i yakîn / Dâ'im eder i'lâ-yı dîn / İzhâr-i zikru'llâh ile

⁴⁶⁴⁴ NM, 25/1 İster iseñ olasın ehl-i felâh / Kulluk eyle bi'l-gadâti ve'r-revâh

⁴⁶⁴⁵ NM, 131/11 Fenâ ender fenâya irdün ise / Ferâgat ehli ol hâli n'idersin

⁴⁶⁴⁶ SG, 38/4 Belh-i 'âlem tahtını telh eyle ehl-i gayba gel / 'Âlem-i ma'nîde var sultân Edhem ola gör

⁴⁶⁴⁷ H, i. 166/1 Cân ü dilden Hâlık'ı zikr edelim / Hoş sa'âdet ehli etmiş Hak bizi / Lütf -ı bî-pâyânına şükr edelim / Hoş sa'âdet ehli etmiş Hak bizi

⁴⁶⁴⁸ H, i. 166/2 Ehl-i îmân ehl-i İslâm eyledi / Bunca lütf u bunca in'âm eyledi / Fazl ü ihsânını itmâm eyledi / Hoş sa'âdet ehli etmiş Hak bizi

⁴⁶⁴⁹ H, i. 166/3 Etdi lütfundan Habîb'in ümmeti / Hem nasîb etdi sarây-ı vahdeti / Umarız enva'-ı feth ü nusreti / Hoş sa'âdet ehli etmiş Hak bizi

⁴⁶⁵⁰ H, i. 166/4 Yardım etdi çün 'inâyet askeri / Rehber oldu enbiyânın serveri / Eyledi nûr-ı hakikat mazharı / Hoş sa'âdet ehli etmiş Hak bizi

⁴⁶⁵¹ H, i. 166/5 Şems-i vahdetden erişdi sırr-ı nûr / Hâsıl oldu kalbe enva'-ı sürûr / Ey Hüdâyî ola gör abd-i şekür / Hoş sa'âdet ehli etmiş Hak bizi

⁴⁶⁵² NM, 103/3 Gerçi Allah'a 'ibâdet de güzel / Zühd ü takva vü kana'at da güzel / Halvet ehline kerâmet de güzel / Âdem iseñ "semme veçhullâh"ı bul / Kande baksan ol güzel Allâh'ı bul

Devranın haram oluşuna nas bulamayıp ehline caizdir, demişlerdir.⁴⁶⁵⁴

Harabat ehli, viranlıktadır.⁴⁶⁵⁵

Hayr ehli, ihlas bir niyet ile emr-i resûle (Hz. Peygamber) iktida eylemiştir.⁴⁶⁵⁶

Hikmet ehli, aşk sırrını akılla çözemez.⁴⁶⁵⁷

İbadet ehli, yüzünü topraktan kaldırmaz.⁴⁶⁵⁸

İlim ehlinin kâmilî, kendini bilendir.⁴⁶⁵⁹

İnsafa gelen nefis, ehl-i şerden olmaz.⁴⁶⁶⁰

İstikâmet ehli, Hakk'ın (Allah) muhafazası altındadır.⁴⁶⁶¹

İzzet ehline bakıp âh u vâh etmemeli, kendinden ednaya bakıp müsterih olunmalı.⁴⁶⁶²

Kader ehlini Lâilâheillâllah'ın dehşeti kazaya uğratır.⁴⁶⁶³

Kâmil ilimlerin ehlinin mahzeni, âşğın memleketidir (Aspozi-Malatya).⁴⁶⁶⁴

Keramât ehline zühd ile yaklaşılır.⁴⁶⁶⁵

⁴⁶⁵³ NM, 146/3 Allâh fillâh irşâd yolına turmuş / Yolula ehlinden usûlin almış / Sînesi nûr ile eyle(ce) tolmuş / İriş Elmali'da Ümmi Sinan'a

⁴⁶⁵⁴ AN, kıt. 9/ 5 Fetva virenler gördiler tahrîme nas bulmadılar / Ehline cā'iz didiler ey isteyen şâfi cevâb

⁴⁶⁵⁵ H, i. 86/2 Ko harâbât ehlinin vîrânlığın / Anda mevdu' kenz-i bî-pâyâna bak

⁴⁶⁵⁶ C, tar. 102/1 Niyet-i ihlâs ile bir ehl-i hayr / Eyledi emr-i resûle iktidâ

⁴⁶⁵⁷ C, g. 198/4 Ehl-i hikmet 'akl ile hall idemez bu 'ukdeyi / Sırr-ı 'ışkı 'âlemün müşkil-küşâsıdur bilen

⁴⁶⁵⁸ NM, 155/2 'İbâdet ehli ol dâ'im yüzün kaldurma topraktan / Vuzû'dan el yuyup râhat idüp şol nefsi yaturma

⁴⁶⁵⁹ SG, 85/1 Men 'aref nefseh olupdur cümle 'ilmün hâsılı / Kendözini bilmez iseñ 'âlimem dime sakın / Öz kitâbm okuyandur ehl-i 'ilmün kâmilî / Kendözini bilmez iseñ 'âlimem dime sakın

⁴⁶⁶⁰ H, i. 89/1 Ey nefsim olma ehl-i şer / İnsâfa gel insâfa gel / Kuru hevâ ise yeter / Fikrinde yok mudur ecel

⁴⁶⁶¹ H, müf. 133 İstikâmet ehli hıfz-ı Hak'dadır ermez ziyân / Anın için servi incitmez beğim bād-ı hazân

⁴⁶⁶² SG, 14/5 Senden ednâya nazar kıl müsterih ol her zamân / 'İzzet ehline bakup dâ'im getürme âh u düd

⁴⁶⁶³ AN, mu. 1/16Çün cemâli celâline çatmış / Lâ'yı illâ ile karup katmış / Kader ehlin kazâya uğratmış / Dehşet-i lâ-ilâhe illa'llâh

⁴⁶⁶⁴ NM, 191/7 Ol sebepten ehl-i pür 'akl u zekâ vü ma'rifet / Mahzen-i ehl-i ulüm-ı kâmilândur Aspozi

Kulların bir kısmı ehl-i taattir.⁴⁶⁶⁶

Kurb ehlinin kiblesi *semme vechullah*'tır.^{4667, 4668}

Muztar ehlinin duası, icabet bulur.⁴⁶⁶⁹

Nâsüt ehli, Muhammed Mustafa'nın (Hz. Peygamber) kokusuyla kokulanmıştır.⁴⁶⁷⁰

Nazar ehlinin, kendisine nazar etmesini âşık ister.⁴⁶⁷¹

Nikat ehli sırr-ı Hakk'ı (Allah) remz ile beyan etmiştir.⁴⁶⁷²

Rabb'in (Allah) ihsan ehlinden olunduğu için şükredilir.⁴⁶⁷³

Rûh ehline, ruhu'l-ruh kapısı açıktır.⁴⁶⁷⁴

Safa ehline (âşık) sevgilinin mekânının her bir köşesi, beytü'l-harem ve Kabe-i ulyâ gibidir.⁴⁶⁷⁵

Sıdk ve hulus ehli lütf-ı Hakk'a (Allah) mazhardır.⁴⁶⁷⁶

Sır ehli, nefsinin askerlerini yenmiştir.⁴⁶⁷⁷

⁴⁶⁶⁵ C, tar. 51/5 İrişdi bir kemäle rütbe-i zühdü salâhı kim / Makâmı menzil-i ehl-i kerâmâta karîb oldı

⁴⁶⁶⁶ H, i. 158/2 Kulların kimi ehl-i tâatdır / Kimisi mazhar-ı 'inâyetdir / Kimi mest-i mey-i mahabbetdir / Saña lâyıq efendi rahmetdir / Ey cevâd ü Kerîm olan Mevlâ / Ey Ra'ûf ü Rahîm olan Mevlâ

⁴⁶⁶⁷ NM, 19/5 Salât-ı ehl-i kurbuñ kiblesidür "semme vechullah" / Niyâzî turma dâ'im secde'-i ebrü-yı tevhîd it

⁴⁶⁶⁸ NM, 54/7 Salât-ı ehl-i 'irfân kiblesidür "semme vechullah" / O vecche kul olanlar tâ'at-i noksânı neylerler

⁴⁶⁶⁹ C, k. 25/21 Sözi hatm eyleyüp şimden girü bârî dü'â eyle / Bulur 'izz ü icâbet ol dü'â kim ehli muztardur

⁴⁶⁷⁰ AN, i. 3/4 Bÿy-ı enfâsuñ mutayyeb itdi nâsüt ehlini / Toldı 'âlem rûh ile reyhân Muhammed Mustafâ

⁴⁶⁷¹ AN, i. 102/6 Nazar it Nürî'ye ehl-i nazarsın / Anuñ derd-i derûnın fehm idersin / Firâkuñ âteşin dilden kesersin / Haber vir ey sabâ dost illerinden

⁴⁶⁷² NM, 16/1 Sırr-ı Hakk'ı nicesi fâş eyleyem ben ey sikât / K'anı ancak remz ile itmiş beyân ehl-i nikât

⁴⁶⁷³ H, i. 172/1 İhsânına müstagrakız / Yâ Rab nice şükredelim / Ehl-i atâna mülhakız / Yâ Rab nice şükredelim

⁴⁶⁷⁴ H, müf. 200 Âlet olan ilme rûhü'l-rûhdur / Ehl-i rûha ol kapı meftûhdur

⁴⁶⁷⁵ C, terk. 3/IV/2 Ol küy-ı mükerrerem ki safâ ehline olmış / Her küşesi Beytü'l-haremi Ka'be-i 'ulyâ

⁴⁶⁷⁶ C, k. 25/22 Nite kim dâyimâ sıdk u hulûs ehli bilâ-şübhe / Cihân-ı süret ü ma'nîde lütf-ı Hakka mazhardur

Şuhud ehli, lütuf ile kahrı bir gördüğü için azap görmez.⁴⁶⁷⁸

Tayy ehli, ricalu'l-gaybın dostudur.⁴⁶⁷⁹

Temkin ehli, renge aldanmaz.⁴⁶⁸⁰

Terk ehli olmada rind, zâhidlerden üstündür.⁴⁶⁸¹

Tevekkül ehli, lütf-ı Hüda (Allah) ile teselli bulur.⁴⁶⁸²

Yakîn ehlinin hâdîsi, Mustafa'dır (Hz. Peygamber).⁴⁶⁸³

29.14. İslam/İman ehli

Cihan halkı, iman ve küfür ehli diye ikiye ayrılır.⁴⁶⁸⁴

Kâfirin eli İslam ehlinin eli altında olmalıdır.⁴⁶⁸⁵

Allah, kulunu fazlıyla İslam ehli ve iman ehli eylemiştir.^{4686, 4687, 4688, 4689, 4690}

⁴⁶⁷⁷ AN, i. 77/4 Olmak dilerseñ ehl-i sır cünd-i kuvâ-yı nefsi kır / Şevk ile darb-ı zikre gir devrâna gel devrâna gel

⁴⁶⁷⁸ SG, 14/9 Bu vücûd-ı mutlakun lütfle kahrını bir görür / Ğaybiyâ anıñ için görmez 'azâb ehl-i şuhûd

⁴⁶⁷⁹ SG, 38/3 Hem-dem olanlar ricâlu'l-ğayba ehl-i tayy olur / Tayy idüp bu 'âlemi var başka 'âlem ola gör

⁴⁶⁸⁰ AN, i. 128/6 Renge aldanmaz ehl-i temkînüñ / Kodı telvîn ilinde elvânı

⁴⁶⁸¹ C, g. 111/4 Rindüz ammâ ehl-i terk olmakda zühde ğâlibüz / 'Ârzü-yı cân u dildendür bizüm perhîzamüz

⁴⁶⁸² C, tar. 50/18 Nite ki ehl-i tevekkül murâdına irişüp / Hemîşe lütf-ı Hudâdan bula tesellâyı

⁴⁶⁸³ H, kı. 44 Zulmet-i şirk ü hevâyı def için / Nür-ı pāk-i Mustafâ ola şefî' / Aradan cümle hicâbı ref için / Nür-ı pāk-i Mustafâ ola şefî' / 'Âleme rahmet şefâ'at kânıdır / Lî-ma'a 'llah kasrının mihmânıdır / 'Âşık-ı dil-bestenin dermânıdır / Nür-ı pāk-i Mustafâ ola şefî' / Mustafâ'dır hâdî-i ehl-i yakîn / Müstafâ'dır şâdî-i kalb-i hazîn / Oldurur çün kim Şefî'ü'l-müznibîn / Nür-i pāk-i Mustafâ ola şefî'

⁴⁶⁸⁴ NM, 186/4 Hadd ü hâlün iki bölmiş bu cihânuñ halkını / Birini kâfir birini ehl-i imân eyledi

⁴⁶⁸⁵ H, müf. 184 Emr-i Hakk ile ne deñlü dursa işbu dehr-i dün / Ehl-i İslâmın eli altında olsun kâfirün

⁴⁶⁸⁶ H, i. 206/3 Fazlın ile çünki insân eyledin / Ehl-i İslâm ehl-i imân eyledin / Nice lütf u nice ihsân eyledin / Sen 'inâyet eyle Allah'im meded

⁴⁶⁸⁷ H, i. 215/1 Kulların lütfunla insân olduğı / Hep senin fazlınla ihsânınladır / Ehl-i İslâm ehl-i imân olduğı / Hep senin fazlınla ihsânınladır

⁴⁶⁸⁸ H, i. 220/2 Saña kim vermişdir insân olmağı / Ehl-i İslâm ehl-i imân olmağı / İster iseñ yollar âsân olmağı / Hâlik'in in'âmına şükr edegör

⁴⁶⁸⁹ H, i. 232/6 Hâki insân eden sensin / Ehl-i imân eden sensin / Lütf u ihsân eden sensin / Kerîm Allah Rahîm Allah

Kulunu fazlıyla iman ehli eyleyen Rabb u Kerim'dir (Allah).⁴⁶⁹¹

Mevlâ'nın (Allah) keremiyle iman ehli olunur.⁴⁶⁹²

İnsanları İslam ehli eyleyen, Hâlık'tır (Allah).⁴⁶⁹³

Allah'ın fazlıyla ehl-i ihtisas olunur.⁴⁶⁹⁴

Allah'ın ihsanıyla iman ehli olunur.⁴⁶⁹⁵

Hüda'nın (Allah) inayetiyle ehl-i İslâm ve ehl-i taat olunur.⁴⁶⁹⁶

Ehl-i saadet olmak için Allah'ın inayetine muhtaç olunur.⁴⁶⁹⁷

İslam ehli olmak, keramettir.⁴⁶⁹⁸

Hakk (Allah) yolu, iman ehlinindir.⁴⁶⁹⁹

İman ehlinin silahı pak gönüldür.⁴⁷⁰⁰

29.15.Hâl ehli

Hâl ehli, ehl-i mekâl kıyl ü kâli terk etmiştir ve kemal sahibidir.⁴⁷⁰¹

⁴⁶⁹⁰ H, kı. 39 Nutfe-i nâ-çizi insân eyledin / Hamd ü minnet saña ey Rabb-i Kerîm / Ehl-i islâm ehl-i imân eyledin / Hamd ü minnet saña ey Rabb-i Kerîm / Giydirip halka vücûdun hil'atin / Bize gösterdin kemâl-i kudretin / Umarız iki cihânda rahmetin / Çok şükürler saña ey Rabb-i Kerîm

⁴⁶⁹¹ H, i. 202/1 Bizi fazlıyla insân eylemişdir / Göre lütfunu ol Rabb ü Kerîm'in / Yine hem ehl-i imân eylemişdir / Gör e ihsânın ol Hayy ü Kadîm'in

⁴⁶⁹² H, i. 97/6 Çünkü insân eyledin / Ehl-i imân eyledin / Bunca ihsân eyledin / Kerem eyle yâ Mevlâ

⁴⁶⁹³ H, i. 195/1 Bizi insân edüben eyledi ehl-i islâm / Hâlık'ın ni'metine hamd ü senâ eyleyelim / Kâlîba sıhhat ü hem kalbe safâ verdi tamâm / Hâlık'ın lütfuna gel hamd ü senâ eyleyelim

⁴⁶⁹⁴ H, i. 94/1 Mâsivâ kaydından et bizi halâs / Kudrete gâyet yok Allah'im meded / Fazlın ile eyle ehl-i ihtisâs / Kudrete gâyet yok Allah'im meded

⁴⁶⁹⁵ H, i. 115/3 Şeklin insân eyledi / Ehl-i imân eyledi / Bunca ihsân eyledi / İhsânı bilmek gerek

⁴⁶⁹⁶ H, i. 85/6 Doğru yola Hudâ hidâyet ede / Vardır ümmîdimiz 'inâyet ede / Ehl-i İslâm u ehl-i tâ'at ede / 'Âh nefsim seni nic'eyleyeyin

⁴⁶⁹⁷ H, i. 78/3 Kime kim etdîn 'inâyet / Ol oldu ehl-i sa'âdet / Bir oldu gâyet bidâyet / Varlık senin buyruk senin

⁴⁶⁹⁸ H, i. 133/2 Mevlâ'dan olsa in'am kuldân koparmış ikdâm / Nefs olmak ehl-i İslâm hayli kerâmet ancak

⁴⁶⁹⁹ H, kı. 18 Hayr ü şer bunda her ne kim ede kul / Âhiretde cezâsını bula ol / Kâfir ü müslim eğerçi cümle kul / Lîk imân ehlinindir Hakk'a yol

⁴⁷⁰⁰ SG, 11/1 Ehl-i imâna pâk gönüldür dâ'im silâh / Zâhiri savm u salâtdur bâtını vird-i salâh

Hâl ehli, kuru laf ile maksuduna ulaşamaz.⁴⁷⁰²

Hâl ehli, kâl ü kâli bırakmıştır.⁴⁷⁰³

Fasl ve hâl ehli, günden güne eksilmektedir.⁴⁷⁰⁴

Hâl ehlinin mesleği, zindana hapsolmaktır.⁴⁷⁰⁵

Âşık, hâl ehlinin ahvalini görünce kâl ehlinin ahvalini terk etmiştir.⁴⁷⁰⁶

Nefis, hâl ehli olmak için Padişahlar Padişahı'nın (Allah) yardımına muhtaçtır.⁴⁷⁰⁷

Halet-i lâilâheillallâh, hâl ehline özgü bir hâldir.⁴⁷⁰⁸

29.16.Salah ehli

Salah ehli, hevayı terk etmiştir.⁴⁷⁰⁹

Salah ehli, Hakk (Allah) yolundan sapmaz.⁴⁷¹⁰

Salah ehli, ravza-i cennettedir.⁴⁷¹¹

Salah ehli, beka mülkünde safa ve zevk eder.⁴⁷¹²

Âşık, namaz ehlinin başkasıyla birlikte olmaz.⁴⁷¹³

⁴⁷⁰¹ H, müf. 117 Kıyl ü kâli terke sa'y et sîm-nefsi eyle kâl / Ehl-i hâl ehl-i mekâl ol ola gör sâhib-Kemâl

⁴⁷⁰² NM, 131/10 Kuru lâf ile maksud ele girmez / Yüri hâl ehli ol kâli n'idersin

⁴⁷⁰³ H, i. 175/3 Kimin kim nür-ı Hak ola delîli / Sîrât-ı müstakîm olur sebili / Yürü hâl ehli ol ko kâl ü kâli / Cemîle erişen bulur cemâli

⁴⁷⁰⁴ NM, 106/2 Gün be gün eksilmede her ehl-i fasl u ehl-i hâl / Gitmede zevkî cihânüñ gelmede dâ'im melâl

⁴⁷⁰⁵ NM, 192/1 Hamdülillâh habs-i zindân ehl-i hâlün hîrfeti / Fakr u zillet derd ü mihnet ol gürühuñ 'izzeti

⁴⁷⁰⁶ NM, 175/5 Kâl ehlinüñ ahvâlini terk eyle Niyâzî / Şimdengeru hâl ehlinüñ ahvâli göründi

⁴⁷⁰⁷ H, i. 16/3 Tarîkat potasında nefsi kâl et / Bu kâl içinde koma ehl-i hâl et / Esirge lâyı-ı bezm-i visâl et / Meded ey pâdişâhlar pâdişâhi

⁴⁷⁰⁸ AN, mu. 1/8 Çünkü miftâh-ı kufl-ı cennetdür / Feth-i bâb-ı sarây-ı vuslatdur / Ehl-i hâle bir özge hâletdür / Hâlet-i lâ-ilâhe illa'llâh

⁴⁷⁰⁹ H, i. 178/1 Ko hevâyı olagör ehl-i salâh / Tâ'at-ı Hak'dır çü miftâh-ı necâh

⁴⁷¹⁰ NM, 131/12 Ko halkı nefsün ıslâh eyle evvel / Salâh ehli ol idlâli n'idersin

⁴⁷¹¹ AN, i. 25/1 Ravza-i cennetdedür ehl-i salâh / Revha-i vahdetdedür ashâb-ı râh

⁴⁷¹² H, müf. 89 Fânî mülkünden bekâ mülküne edenler sefer / Ger salâh ehli ise bulur safâlar zevk eder

29.17.Dert ehli

Dert ehlinin cânı daima yanar.⁴⁷¹⁴

Dert ehlinin sinesi, davul gibi dövülür.⁴⁷¹⁵

Âşıklar, dert ehlidir.⁴⁷¹⁶

Dert ehliyle âşık konuşmuştur.⁴⁷¹⁷

Dert ehlinin figanı, dokuz kat semaya sığmaz.⁴⁷¹⁸

Dert ehli, derunî âhi bulmuştur.⁴⁷¹⁹

Dert ehlinin muradı ölmektir.⁴⁷²⁰

Dert ehli, inleyecek çağda yaşamıştır.⁴⁷²¹

Dert ehlinin dermanı/yârânı bülbüldür.^{4722, 4723, 4724, 4725, 4726, 4727}

⁴⁷¹³ NM, 155/1 Göñül tesbîhi çek seccadeden hiç ayağın ırma / Namaz ehlinen özgeyle sakın sen turma oturma

⁴⁷¹⁴ NM, 158/2 Derde düşen 'âşık netsün cihânı / Derd ehlinün dâim yanmakta cânı / Döner arzulayup vasl-ı cânânı / Dönelüm 'âşıklar Mevlâ derdiyle

⁴⁷¹⁵ AN, k. 1/4 Ehl-i derdün dögilüp sineleri tabl-âsâ / Tutdı âfâkı yine tantana-i şevket-i 'ışk

⁴⁷¹⁶ NM, 140/12 Görse mahbûbı göñül bî-ihyâr mâ'il olur / Ehl-i derd 'uşşâkı kimdür zâr u giryân eyleyen

⁴⁷¹⁷ AN, i. 94/5 Nürî-miskînün 'ışkıña düşdi / Zümre-i ehl-i derde konuştu / Nâr-ı şevkuñla niçe yıl pişdi / Umaruz senden kullara ihsân

⁴⁷¹⁸ AN, mu. 5/4 Râh-ı mahabbetu'llâh vahdet humına toldı / Esrâr-ı mâ-rameyte kalb-i Emîn'e toldı / Enfâs-ı Hayy ü Kayyüm 'âşık demine toldı / Cüy-ı sirişk-i 'âşık rüy-ı zemîne toldı / Derd ehlinün fiğânı nüh asmâna sığmaz

⁴⁷¹⁹ NM, 103/1 Ey göñül gel Hakk'a giden râhı bul / Ehl-i derd olup derunî âhi bul / Cânun ilindeki şems ü mâhi bul / Âdem iseñ "semme vechullâh"ı bul / Kande baksan ol güzel Allâh'ı bul

⁴⁷²⁰ C, g. 142/5 Biz ol derd ehliyüz maksüdumuz ölmekdür ey Cevrî / Anun çün ol tabîb-i cânâ teklîf-i devâmuz yok

⁴⁷²¹ NM, 51/1 İñile ey derdlü göñül inile / Ehl-i derdün inleyecek çağıdır / Gel timâr it yäreñe sen 'aşk ile / Yärelerün oñılacak çağıdır

⁴⁷²² H, i. 156/1 Yeter müstağrak-ı bezm-i Elest ol / Gel ey derd ehlinin dermanı bülbül / Yeter ol câm ile hayrân ü mest ol / Gel ey derd ehlinin dermanı bülbül

⁴⁷²³ H, i. 156/2 Mesihâ gibi dem ur 'âşıkâna / Hayât ersin anınla mürde cânâ / Vedâ' etdin meğer iki cihâna / Gel ey derd ehlinin dermanı bülbül

⁴⁷²⁴ H, i. 156/3 Yeter dost meclisinde keşf-i râz et / Kudümünle bizi gel ser firâz et / Nevânı geh 'Irak ü geh Hicâz et / Gel ey derd ehlinin dermanı bülbül

⁴⁷²⁵ H, i. 156/4 Görünmezsin bu çeşm-i hurde-bîne / Kadem basmaz mısın ayırık zemîne / Firâk oduna yeter yandı sîne / Gel ey derd ehlinin dermanı bülbül

Dert ehlinin çaresi Allah'tadır.⁴⁷²⁸, ⁴⁷²⁹, ⁴⁷³⁰

29.18. Kerem ehli

Kerem ehli Allah'tır.⁴⁷³¹

Kerem ehli, ikbal sağlar.⁴⁷³²

29.19. Kemal ehli

Kemal ehlini görenler, nakıslıklarından yerinirler.⁴⁷³³

Kemal ehli kıldan ince, kılıçtan keskin ol şahın kapısında edna bir kuldur.⁴⁷³⁴

Kemal ehline riya yakışmaz.⁴⁷³⁵

Kemal ehli [işini] lütuf ile tamamlar.⁴⁷³⁶

Kemal ehli, Allah'ın hikmetiyle derdi olanlara ilaç olur.⁴⁷³⁷

Kemal ehlinin sözü dinlenir.⁴⁷³⁸

Kemal ehline gülden ve dikenden hisse vermezler.⁴⁷³⁹

⁴⁷²⁶ H, i. 156/5 Gerekmez zevkini bāğ-ı cinānın / Yolun göster bize ol bî-nişānın / Umarlar hasta diller armağanın / Gel ey derd ehlinin dermānı bülbül

⁴⁷²⁷ H, i. 6/4 Bülbül ki 'arîf cānıdır / Dost ilinin mihmānıdır / Dert ehlinin yārānıdır / Dost gülşenin bülbülü

⁴⁷²⁸ H, i. 206/2 Lütfün umar bir alay āvāreler / Pes kapından gayrı kande varalar / Ehl-i derde senden olur çāreler / Sen 'ināyet eyle Allah'ını meded

⁴⁷²⁹ H, i. 94/3 Pādişāhā lütf-ı bî-pāyān senin / Hem kamu derd ehline dermān senin / Bu Hüdāyî bendene ihsān senin / Fazlına gāyet yok Allah'ım meded

⁴⁷³⁰ H, i. 208/1 Buyruk senin fermān senin / Dert ehline dermān senin / Müzniblere gufrān senin / Yā Rabbenā yā Rabbenā / Lütf u kerem ihsān senin

⁴⁷³¹ H, i. 102/6 Gerçi her hāle a'lemdir / 'Afv eder ehl-i keremdir / Bize bizden hod erhamdır / Gel Allah'a gel Allāha

⁴⁷³² C, k. 24/41 Lîk bir ehl-i keremden aña ikbāl olsa / Lütf ile hātur-ı mahzūnını itse şādān

⁴⁷³³ NM, 170/3 Yerinme nākısum deyü kemāl ehlini gördükde / Kamu noksānı tekmi̇l iden insāndan haber geldi

⁴⁷³⁴ NM, 172/1 Kıldan ince vü kılıcdan keskin ol şāhuñ yolu / Her kemāl ehli kapusunda anuñ ednā kulı

⁴⁷³⁵ NM, 87/5 Degil billāhi mürşidlik bu resme / Kemāl ehline yakışmaz bu evsāf

⁴⁷³⁶ C, tar. 58/2 Kemāl ehli ide lütf ile tekmi̇l / Ne deñlü var ise noksān-ı kātib

⁴⁷³⁷ C, k. 55/5 Kullarından yine bir ehl-i kemāl ü hüneri / Hikmetiyle sebep eyler ki 'ilāc ide aña

⁴⁷³⁸ C, terc. 7/V/1 Gör kemāl ehlinüñ nedür eseri / Güş kıl bu beyān-ı muhtasarı

Kemal sahibi fazilet ehli dünyadan gidince ardında geriye hasret, dert ve gam kalır.⁴⁷⁴⁰

29.20.Cennet ehli

Cennet ehline ilim ve amel gerekir.⁴⁷⁴¹

Cennet ehli, marifetten hisse alıp kendini bilenlerdir.⁴⁷⁴²

Cennet ehli safadadır.⁴⁷⁴³

29.21.Cehennem ehli

Cahiller, cehennem ehlidir.⁴⁷⁴⁴

Fesat ehlinin yeri nardır (cehennem). Salah ehlinin yeri uçmaktır (cennet).⁴⁷⁴⁵

Masiyet ehli olan, duzâhîdir (cehennemlik).⁴⁷⁴⁶

29.22.Ehil Kavramı İle ilgili Ayrıca Bkz:

“Aşk ehli” (Bkz: Aşk)

“Gönül ehli” (Bkz: Gönül)

“Dünya ehli” (Bkz: Dünya)

“Gaflet ehli” (Bkz: Gaflet)

“Hakikat ehli” (Bkz: Hakikat)

---

⁴⁷³⁹ C, tes. 5/2 Deste deste gül direnler bu fenâ gülzârdan / Hisse virmezler kemâl ehline gülden hârdan / Gerçi bî-berküm velî âsûde-hâlüm rüzgârdan / Hasb-i hâlümdür bu nükte gülşen-i esrârdan / ‘Ârife bir gül yeter dirler meseldür gerçi bu / Bulmadum ben ol güli gezdüm bu bâğî sū-be-sū

⁴⁷⁴⁰ NM, 106/4 Gerçi insâna kalur biñ hasret ü derd ile gam / Gitdüğince dünyeden her ehl-i fazl-i zü'l-kemâl

⁴⁷⁴¹ H, i. 177/2 Cennet ehline gerek ‘ilm ü ‘amel / Lâ-cerem uçmağa lâzımdır cenâh

⁴⁷⁴² SG, k. 1/95 Ma‘rifetden hisse alup kendüni bildüñ ise / Ehl-i cennetseñ senüñdür feyz-i zevk-i müştahâ

⁴⁷⁴³ H, müf. 108 Ehl-i cennet safâda olsa gerek / Gönlü istediğini bulsa gerek

⁴⁷⁴⁴ SG, 82/7 Ehl-i düzeh olduğına câhilânüñ Gaybiyâ / Şâhid-i ‘âdil bu kim ehl-i Hakk’a olmaz nedim

⁴⁷⁴⁵ H, kı. 15 Günler gelip geçmektedir / Kuşlar gibi uçmaktadır / Ehl-i fesâdın yeri nâr / Ehl-i salâh uçmaktadır

⁴⁷⁴⁶ H, müf. 129 Ma‘siyet ehli olan düzahîdir dediğime / İ’timâd etmez iseñ iste varasın göresin

“Hakk ehli” (Bkz: Allah)
“İrfân ehli” (Bkz: İrfân)
“Sülûk ehli” (Bkz: Sülûk)
“Tevhid ehli” (Bkz: Tevhid)
“Vahdet ehli” (Bkz: Vahdet)
“Kalp ehli” (Bkz: Kalp)
“Riya ehli” (Bkz: Riya)
“Muhabbet ehli” (Bkz: Muhabbet)
“Marifet ehli” (Bkz: Marifet)
“Fena ehli” (Bkz: Fena)
“Tarikat ehli” (Bkz: Tarikat)
“Bâtın ehli” (Bkz: Zâhir-Bâtın)
“Keşif ehli” (Bkz: Keşif)
“Zevk ehli” (Bkz: Zevk)
“Şirk ehli” (Bkz: Şirk)
“Firkat ehli” (Bkz: Firkat)

30. ELEST

Elest kavramı bezm, vakit, rûz, kadeh, ahit, hâlet, mihrab gibi kavramlarla ilişkilendirilmiştir, ancak bunlar içinde en yoğun anlam ilişkisi bezm ile sağlanmıştır. Elest ve bezmin birlikte 10 kez kullanıldığı görülürken diğerlerinin birer kez kullanıldığı tespit edilmiştir.

30.1. Elest, bezmdir.

Allah'ın sunduğu Elest bezminin kadehinden içenler, mest olmuş, kendinden geçmiş ve ayılmayacaklardır. Ruhlar, orada Allah'ın hitabına muhatap olmuşlar ve Hakk perdelerinin sırlarını keşfetmişlerdir. Orada insanın kendisinden bir ahit alınmıştır. Böyle olmakla birlikte orada 'evet' diyen insan, ahidine sadık kalmamış hatta onu unutmuştur. İnsan, orada bütün ruhların işittiği hoş sadayı, pişmanlık içinde orada duyduğu her an düşünür.

Elest mihrabının köşesi olan âşık, Elesti özleyenlerin yolundan gider. Elestin safalı bezminden ayrılma yeri olan dünya âşık için matem yeridir. Alında âşık, Elest bezmindeki bakışın sırlarının meyhanesidir.

30.2. Elest Kavramında Edebî Düşünceler

Elest bezminin kadehini Sübhân (Allah) sunmuştur.⁴⁷⁴⁷

Elest günü Rab (Allah) şarap sunmuştur.⁴⁷⁴⁸

Elest bezminin kadehinden içenler ayılmaz.⁴⁷⁴⁹

Elest bezminin sakisinin kadehinden içenler, Hakk (Allah) perdelerinin sırlarını keşfeder.⁴⁷⁵⁰

Elest bezminde sunulan kadeh ile oradakiler hayrân, müstağrak ve mest olur.⁴⁷⁵¹

⁴⁷⁴⁷AN, i. 48/1 Bezm-i Elestün camını sundı bize Sübhân'umuz / Ol meclisün peymânesi oldı bizüm peymânumuz

⁴⁷⁴⁸NM, 29/4 Şol şarâbı kim anı suñduñ baña rüz-ı Elest / Ol zamândan mest-i hüşyâr olmışam yâ Rab meded

⁴⁷⁴⁹H, i. 11/1 Açıldı çün bezm-i Elest / Devr eyledi peymânesi / Andan içenler oldu mest / Ayılmadı mestânesi

⁴⁷⁵⁰NM, 185/6 Sâkî-i bezm-i Elest peymânesin içenleri / Gör ki nice keşf iderler sırr-ı Hak estârını

Elest bezminde mest olunmuştur.⁴⁷⁵²

Âşık, Elestin kadehinden içmiştir ve cilvesine (esmâ-i ilâhiyye) şahit olmuştur.⁴⁷⁵³

Elest vaktinde, evet denmiştir.⁴⁷⁵⁴

Eleste insandan ahit alınmıştır.⁴⁷⁵⁵

İnsan Eleste verdiği ahitten ayrılmıştır.⁴⁷⁵⁶

Elest bezminin ahdini (yemin) insan hatırlamaz.⁴⁷⁵⁷

Elest bezminden kalan hoş sadayı gönül her an düşünür.⁴⁷⁵⁸

Eleste Hakk'ın (Allah) hitabını bütün ruhlar işitmiştir.⁴⁷⁵⁹

O'nun (Allah) bezmindekiler müstağrak olmuştur. (Allah'ın hitabıyla kendinden geçmiştir.)⁴⁷⁶⁰

Âşık, Elest mihrabının köşesidir.⁴⁷⁶¹

Elestin safalı bezminden ayrılan âşık için dehr matem yeridir.⁴⁷⁶²

Elestin nüktesini bilenler aşkın sırlarına mahrem olur.⁴⁷⁶³

---

⁴⁷⁵¹H, i. 156/1 Yeter müstağrak-ı bezm-i Elest ol / Gel ey derd ehlinin dermânı bülbül / Yeter ol cām ile hayrân ü mest ol / Gel ey derd ehlinin dermânı bülbül

⁴⁷⁵²C, terk. 1/VI/8 Her birine bir şekle korniş hâlet-i mesti / Yâd eyledüm ol hâli görüp “Bezm-i Elest”i

⁴⁷⁵³C, g. 109/1 Biz gamze-i dil-berle kadeh-nüş-ı Elestüz / Bir neşve ile cilve ger olmuş iki mestüz

⁴⁷⁵⁴AN, k. 2/11 Didük çü belî Elest vakti / Ol ‘ahde vefâya mâliküz biz

⁴⁷⁵⁵NM, 93/2 Elest ‘ahdinden ayrıldum ma‘ârif kesbine geldüm / Yine dosta gider oldum elümde bergüzârum yok

⁴⁷⁵⁶NM, 93/2 Elest ‘ahdinden ayrıldum ma‘ârif kesbine geldüm / Yine dosta gider oldum elümde bergüzârum yok

⁴⁷⁵⁷AN, i. 75/2 Añmaduñ bezm-i Elestüñ ‘ahdini peymânını / Āşinâ-yı Hakk iken bîgâne olduñ bilmedüñ

⁴⁷⁵⁸AN, i. 89/5 Fikr-i bezm-i Elest i le dâ'im / Mâ'il-i hoş-sadâ olan gönülüm

⁴⁷⁵⁹H, i. 52/8 Kamu ervâh Elest bezmine yitdi / Hitâb-ı Hakk'ı hep cümle işitdi / Yâ niçün her biri bir yola gitdi / Hudâ birdir bu çok yollar nedendir

⁴⁷⁶⁰H, i. 156/1 Yeter müstağrak-ı bezm-i Elest ol / Gel ey derd ehlinin dermânı bülbül / Yeter ol cām ile hayrân ü mest ol / Gel ey derd ehlinin dermânı bülbül

⁴⁷⁶¹C, terk. 1/I/1 Sanmañ bizi süfî gibi seccâde-perestüz / Biz mescide bir küşe-i mihrâb-ı Elestüz

⁴⁷⁶²C, terk. 1/I/7 Şîven-gede kılsak n'ola 'ışret-geh-i dehri / Mehcür-ı safâ-yı tarab-ı bezm-i Elestüz

Âşık, Elesti arzulayan dostlara düşkündür.⁴⁷⁶⁴

Âşık, Elest bezmindeki bakışın sırlarının meyhanesidir.⁴⁷⁶⁵

---

⁴⁷⁶³C, g. 16/5 Tab'-ı Cevrî rāz-ı 'ışka mahrem-i dīrinedür / Sözlerin derk itmez illā nükte-fehmān-ı

Elest

⁴⁷⁶⁴C, g. 110/1 Biz turfe-harīfān-ı heves-bāz-ı Elestüz / Hüş-yār ile hüş-yār oluruz mest ile mestüz

⁴⁷⁶⁵C, g. 264/5 Mey-hāne-i rāz-ı nıgehündür dil-i Cevrî / Takdīr müheyā ideli bezm-i Elesti

31. ERBAB

Bir şeye sahip olmak anlamına gelen ‘rabb’ kelimesinin çoğulu olan erbab kavramı zamanla belli bir alanda ustalık derecesinde bilgi ve tecrübe sahibi insanların sıfatı olarak kullanılmıştır. İncelediğimiz beş divanda başka kavram ve kelimelerle erbab kavramı bir arada kullanılarak bir anlam ilişkisi kurulduğu görülmüştür. Bunlar, sayıca en çok kullanım sırasına göre şu şekilde sıralanabilir: Dil (gönül) erbabı, hâl erbabı, hâcât erbabı, safa erbabı. Bunlardan başka birer kez ilim, aşk, marifet, şuhud, Hakk (Allah), tarikat, berzah, cehalet, beyan, hüner, mana, hased, gmâ, muhabbet, harabât, fena erbabı şeklinde düşünce oluşturulduğu görülmüştür.

Erbab kavramı ile kurulan bu tamlamalarda kavramın ‘bir şeye sahip olduğuna müdrük olmak’ anlamında (erbab-ı dil: gönle sahip olmak); ‘yakınlık kurmuş olan’ (Hakk erbabı); ‘bir grubun ferdi olan’ (Hâcât erbabı, safa erbabı, tarikat erbabı, cehalet erbabı, harabat erbabı) gibi anlamlara gelecek şekilde kullanıldığı tespit edilmiştir. Toplam 39 düşünce tespit edebildiğimiz erbab kavramının 30 tanesinin Cevrî’de yer alması da ayrıca kaydedilmesi gereken bir husustur.

31.1.Erbab Kavramında Edebî Düşünceler

Dil (gönül) erbabının evradı vardır.⁴⁷⁶⁶

Dil (gönül) erbabının meskeni feleğin dokuzuncu katıdır.⁴⁷⁶⁷

Dil (gönül) erbabına aşk ile ülfet düşmez.⁴⁷⁶⁸

Dil (gönül) erbabına nâdânın ağırlığı büyük beladır.⁴⁷⁶⁹

Dil (gönül) erbabının canını sözün ateşi yakar.⁴⁷⁷⁰

---

⁴⁷⁶⁶C, k. 18/27 Ey kerem-kâr-ı melek-hulk u hasen-sîret kim / Oldı erbâb-ı dile zikr-i cemîlûn evrâd
⁴⁷⁶⁷C, k. 38/5 Erbâb-ı dilûn meskeni nühtâk-ı felekdür / Ehl-i hasedûn mihnet ile kaddi kemerdür
⁴⁷⁶⁸C, g. 62/4 Erbâb-ı dilüz ‘ışk ile düşmez bize ülfet / Ol dil-şude-i tab’-ı heves-küsterümüzdür
⁴⁷⁶⁹C, g. 64/4 Hem-sohbet-i rāzeylemüzüz ‘akl-ı fuzûli / Erbâb-ı dile sıklet-i nâ-dân ne belâdur
⁴⁷⁷⁰AN, k. 1/19 Yakdı erbâb-ı dilûn cânını sūz-ı sūhanuñ / Nūriyâ sende ne bu mertebe germiyyet-i ‘ışk

Dil (gönül) erbabı çektiği gamla hatrını artırır.⁴⁷⁷¹

Dil (gönül) erbabının duasının kabul olması için ruhlar ve melekler Rabb'e (Allah) "Tekabbel" derler.⁴⁷⁷²

Dil (gönül) erbabı, sıdk ile muttasıftır.⁴⁷⁷³

Felek, dil (gönül) erbabına ikiyüzlü davranır.⁴⁷⁷⁴

Dil (gönül) erbabının velinimet, cömert insanlardır.⁴⁷⁷⁵

Cömertlikte dil (gönül) erbabı nazdan eser bulduğu için cihana müstağnidir.^{4776, 4777}

Dil (gönül) erbabının gönlünü kendinde tutması çok zordur.⁴⁷⁷⁸

Dil (gönül) erbabını mutlu etmek, bir çeşit şükür edasıdır.⁴⁷⁷⁹

Dil (gönül) erbabı nükteden anlayan, şirin sözlüleri perişan olacak bir şekilde sever.⁴⁷⁸⁰

Hâl erbabı, kalbi halis eyler.⁴⁷⁸¹

Hâl erbabının dili (gönül) uyanıktır.^{4782, 4783}

Hâcât erbabına Resulullah ihsan eder.⁴⁷⁸⁴

---

⁴⁷⁷¹C, k. 15/29 Sen bu hâletle belî muztarib olduñ ammâ / İtdi erbâb-ı dilüñ hâtrını gam meksür
⁴⁷⁷²C, k. 23/40 Erbâb-ı dil itdükçe mecâlisde dü'ânı / Ervâh u melâyik diye yâ Rabb "Tekabbel"
⁴⁷⁷³C, k. 25/1 O hâsıyyet ki erbâb-ı dilüñ sıdkında muzmerdür / Anuñ âsârı izhâr-ı hulûs olmak mukarrerdür
⁴⁷⁷⁴C, k. 30/38 Felek tehzi'b-i ahlâk eyledi irşâd-ı 'adliyle / Anuñçün kârı erbâb-ı dile lütf u müdarâdur
⁴⁷⁷⁵C, k. 27/1 Ey velî-ni' met-i erbâb-ı dil ü ehl-i kerem / Hân-ı ihsânüña şükr etmede halk-ı 'âlem
⁴⁷⁷⁶C, g. 90/4 Müstağni-i cihân ise erbâb-ı dil n'ola / Tab'-ı keremde nâzdan âsâr buldılar
⁴⁷⁷⁷C, g. 75/4 Müstağni-i cihân ise erbâb-ı dil n'ola / Tab'-ı keremde nâzdan âsâr buldılar
⁴⁷⁷⁸C, g. 209/3 Olmaz erbâb-ı dile cem'iyet-i hâtr nasîb / Rûzgâruñ böyle vaz'ından perîşañuz hele
⁴⁷⁷⁹C, tar. 43/6 Ger edâ itmek dilerseñ şükrini bu ni'metüñ / Eyle erbâb-ı dili lütf u keremle kâmbîn
⁴⁷⁸⁰C, tah. 7/3 Dil-ber ki nükte-senc ola şîrîn-mekâl olup / Erbâb-ı dil sever anı şüride-hâl olup / Her dil-rübâya meyli ko Mecnûn-misâl olup / Mahbûb odur ki mâlik-i bahr-ikemâl olup / Şi'r okuya sefîne suna âşinâlara
⁴⁷⁸¹C, k. 25/2 Hulûsa cevher-i kudsi dimiş erbâb-ı hâl el-hak / İder her kalbi hâlis zerresi iksîr-i ekberdür
⁴⁷⁸²C, g. 75/1 Erbâb-ı hâl kim dil-i bîdâr buldılar / Mestâne-i mahabbeti hüş-yâr buldılar
⁴⁷⁸³C, g. 90/1 Erbâb-ı hâl kim dil-i bîdâr buldılar / Mestâne-i mahabbeti hüş-yâr buldılar

Hâcât erbabı, herkesin sığınağıdır.⁴⁷⁸⁵

Safa erbabının sinesi şairin mahzenidir.⁴⁷⁸⁶

Safa erbabının şevkten, lütuf ve sitemden haberi yoktur.⁴⁷⁸⁷

Ölüm, ilim erbabını insanlardan uzaklaştırır.⁴⁷⁸⁸

Aşk erbabı, tevhid lemhasıyla (şimşeğiyle) Kâbe'nin sonsuz (sayıdaki) yollarını kat eder.⁴⁷⁸⁹

Marifet erbabına cân u dilden hizmet eden, şefaate nail olur.⁴⁷⁹⁰

Âşık, erbab-ı şuhudun (mürşit) yanında olmak ister.⁴⁷⁹¹

Benlikten sıyrılıp Hakk (Allah) erbabı olanlar, insanlara biat etmez.⁴⁷⁹²

Tarikat erbabının çoğu Allah'ın Mudıll isminin mazharıdır.⁴⁷⁹³

Berzah erbabı, amel hammalıdır.⁴⁷⁹⁴

Cehalet erbabı, cehennemliktir.⁴⁷⁹⁵

Beyan erbabı (ilmin zâhirinde kalanlar), bezm-i tahkikte ebkemdir. (Söyleyecek söz bulamazlar.)⁴⁷⁹⁶

---

⁴⁷⁸⁴H, i. 28/4   Seninle erdiler zâta dahi enva'-ı lezzâta / İşin erbâb-ı hâcâta atâdır yâ Resûla'llah
⁴⁷⁸⁵H, k1. 10.   Niyâzın dâ'imâ Allah'a eyle / Uyan gafletden ey gâfil gözün aç / Çün olur melce-i
erbâb-ı hâcât / Olupdur hâs ü âmm ol bâba muhtâc
⁴⁷⁸⁶C, g. 53/5   Cevrî bizüz ol gevher-i yektâ-yı mahabbet / Kim sîne-i erbâb-ı safâ mahzenümüzdür
⁴⁷⁸⁷C, g. 140/4   Âyîne-i rûy-ı dil-i erbâb-ı safâyam / Şevk u güzer-i lütf u sitemden haberüm yok
⁴⁷⁸⁸NM, 106/3   Nice erbâb-ı 'ulümü kıldı bizden mevt ırak / Her birinuñ iftirâkı kıldı bizi ke'l-hilâl
⁴⁷⁸⁹NM, 162/2   Kâ'be-i nûr-ı siyâhuñ bî-nihâyet yolları / Kat' ider erbâb-ı 'aşk bir lemha'-i tevhîd
ile
⁴⁷⁹⁰SG, k. 1/97   Hıdmet eyle cân u dilden ma'rifet erbâbına / Kim şefâ'at mazharıdır evliyâ vü
enbiyâ
⁴⁷⁹¹SG, 15/4   Nûr-ı isti'dâd eger kuvvet bula / Hem-demünüz ola erbâb-ı şühüd
⁴⁷⁹²SG, 46/3   Benliğin satup yerine Hak alan erbâb-ı Hak / Dest-i erbâb-ı resimden resm-i bî'at
istemez
⁴⁷⁹³SG, 50/2   Hep Mudıll'uñ mazharıdır cümle erbâb-ı tarîk / Yetmiş iki millet içre biz gürüh-ı
nâciyüz
⁴⁷⁹⁴SG, 72/2   'Amel hammalıdır erbâb-ı berzah / Hakikat erleridür 'ilm-i hâmil
⁴⁷⁹⁵SG, 82/6   Düzehiler çehresini seyr ise maksüd eger / Çekme erbâb-ı cehilden çeşmüñi tut
müstakîm

Hüner erbabı, güzel söz söyler.⁴⁷⁹⁷

Mana erbabının sözleri cevher saçar.⁴⁷⁹⁸

Hased erbabı tuzak kurar, hile yapar.⁴⁷⁹⁹

Erbab-ı gınânın (zenginlerin) güvende olabilmesi, fukaranın kalbinin mesrur olmasına bağlıdır.⁴⁸⁰⁰

Muhabbet erbabı Hüda (Allah) aşkının sahrasında yaşar ve âşıkları ona çeker.^{4801 4802}

Mürid, erbab-ı harabât (tekke ehlinin) usûlünü âriflerden öğrenmelidir.⁴⁸⁰³

Fena erbabı, adem (yokluk) vücudunun sırrına mahrem oldukları için gamsız olur.⁴⁸⁰⁴

⁴⁷⁹⁶C, k. 1/3 Habbezâ nâdire-pervâz-ı hakâyık ki anuñ / Bezm-i tahkîkînuñ erbâb-ı beyân ebkemidür

⁴⁷⁹⁷C, k. 28/1 Demidür nutka gelüp ey kalem-i sihr-âsâr / Eyle erbâb-ı hüner vasfına bezl-i güftâr

⁴⁷⁹⁸C, k. 32/14 Nutk-ı gevher-bârînuñ erbâb-ı ma'nîrâğıbı / Kavl-i ma'nî-dârînuñeshâb-ı dânişkâ'ili

⁴⁷⁹⁹C, k. 33/24 Olmaya kâlâ-yı nazm-ı fâhirüm kıymetde pest / Her ne deñlü itse erbâb-ı hased mekr ü hiyel

⁴⁸⁰⁰C, k. 36/24 Mâ-dâme ki kalb-i fukarâ olmaya mesrûr / Erbâb-ı gînâ bulmaya âsâyiş-i hâli

⁴⁸⁰¹C, terk. 3/II/12Düşdük giderek bâdiye-i 'ışk-ı Hudâya / Ol bâdiyedür meslek-i erbâb-ı mahabbet

⁴⁸⁰²C, terk. 3/III/10I bâdiyedür meslek-i erbâb-ı mahabbet / 'Uşşâkı çeker ol yere kullâb-ı mahabbet

⁴⁸⁰³C, g. 82/5 Tuyup Cevrî gibi âyin-i erbâb-ı hârâbatı / Sülûk-ı râh-ı 'ışkuñ resmini ehl-i fenâdan

gör

⁴⁸⁰⁴C, g. 87/1 Erbâb-ı fenâ anuñ için bî-gam olurlar / Kim râz-ı vücûd-ı 'ademe mahrem olurlar

32. EREN-MÜRŞİD-PİR-REHBER-ŞEYH-MEŞÂYİH

32.1.EREN

Eren; emek çeken, gönül evine giren ve Hakk'ın (Allah) cemâlini görendir. Erenler, Hakk'a tevhid ile ermiş, cân perdesini zikir ile kaldırmışlardır. Er gönlü Hakk'ın meskeni/miratidir. O, Hakk'tan haber verir. Erenler, Hakk'ın gönülde bulunabileceğini söyler. Ayrıca Evtâd-ı efrâd (erenler) sıdk ile yapılan duaya cânla âmin, der.

Erenlerin yolu ve hâli aşk olduğundan, âşık erenlerin izinden gitmek ister. Ayrıca erenler, Allah'a aşk ile ermiştir. Bu sebeple aşk hayretine gerçek erle ulaşılabilir.

Ay, güneş ve felekler zâhiren feleklerin hükmüne mahkûm gibi görünse de aslında insan-ı kâmil olan erenin emrindedir. Onun postuna lâıyk olmayanlar oturmamalıdır.

Erenlerin kahr okundan kaçınılmalıdır. Bunu bilen âşık, Hakk dostuna ilişmek istemez. Erenlerin gönlünü inciten, yıkan; onun yolundan ayrılan, onun dostuna ilişen, âhını alan berbad olur. Hakk erine, hak demeyen mülhiddir. Erenler, münkirleri basarlar. Erenlerin yüzüne bakıp onların izinden gitmeli ve sözüne toz kondurmamalıdır. Erenlere uymayan insan, gerçekte hayvandır.

32.1.1. Erenlerin halveti

Mısrî Divanı'nın 181. şiirinin redifi "erenlerün halveti"dir. Mısrî'ye göre sûfi hayatının bir pratiği olan halvet ile eren kavramı arasındaki düşünceler şöyledir: Erenlerin halveti zâhiri değil içeridendir, gönlü doldurur, Hakk yolunu açar, her dikenini gül eder, içe bir ateş salıp nefsin sıfatlarını yakar, cân gözünü açar, seni sana bildirir, ağlarken güldürür, irfân ile doldurur.

Erenlerin halvetine sıdk ile giren âh u zâr eder, yaşadığı hâllerden haber verir, tümsekleri kolay geçirir, yolları yakın eder.

32.2.MÜRŞİD

32.2.1. Mürşidin evsafı

Mürşid; Allah'ın sırrı olan cân ve gizli sultandır, mevcudâtın zâtıdır, Allah'ın kelamı ve eşyanın manasıdır. Allah ilminden haber verir, demâdem Hakk'ı ayan eyler. Hakk, mürşid ile zâhir olur. O, uykusuzluk uykusunda Hakk'ı görür, ondan bir an özünü ayırmaz.

Onun pâk veçhinde Hakk tecelli eyler. Mürşid-i kâmilin yolu haktır. O, Allah yolundaki sayısız hayret çöllerini ve doğru yolu bilir. O, aynı zamanda kurtuluş yolunun âşığıdır. Âlem mürşidin cismi, mürşid âlemin ruhudur. Mürşide gayb ve şehadet âlemi açılmıştır. O, uzağı yakın, gizliyi açık eder. Mürşidle irtibat kurulmadan sadece akıl ile kasr-ı kurba (Allah'a yakınlık sarayı) ulaşılamaz. Mürşid, kişiyi insan ve Kur'ân eder. Onu bilmeyene Hakk ayan olmaz. Mürşide teslim olup ondan el alanlar, Allah'a yönelir, kalp hastalıklarından selim olur, vahdet ehlini bilir.

Mürşid, ledünnî ilmi bilir, vaktin Hızırıdır, vahdet esrarının (sırlarının) kâşifidir, zâhir ve bâtındaki müşkilleri çözer. Enfüs ve âfâk ona göre birdir. Mürşid irfân sahibidir ve varidatını işar eyler. Mürşidin sözlerinden nâ-kabiller dalalet düşer.

Mürşidi gerçek kişi olarak ele alan iki düşünce tespit edilmiştir: Hüdâyî'de mürşid; kerem kaynağı, kendinden başka gidilecek bir kapı olmayan, şefaat eden ve Habibullâh olan Hz. Peygamber'dir. Mısırî'de ise insan-ı kâmil, aynı zamanda şairin kendi şeyhi olan Ümm-i Sinan'dır.

32.2.2. İdeal mürşid

Kendini şeyh sanan ve irfân sahibi olmayan birçok kişi vardır. Gerçek mürşid sûret düzmez, riya etmez, tasavvuf ilmini kuru dava sanmaz. Mürşid, vahdet nüshası olan nefsinin eğitirse kâmil olup Hakk'a tercüman olabilir. Mürşid, kâmil olmazsa kendini takip edenlerin yolunu sarpa uğratar. Mürşid sözünü, fiilini ve tabiatını

arıtırsa kalp aynasına iki cihanın sırrı yansır ve böylece âşıkları uzağa düşmekten kurtarıp ölümlere ebedi hayat verebilir.

32.2.3. Mürşid-Âşık

Âşık, mürşidin yanında olmak ister, onun izinden çıkmaz. Sâlik olmanın şeraitinden biri de mürşide şâhâne hizmet etmektir. Mürşid, bir bakışıyla tâlibi kendinden geçirir, âşığın hâllerini ıslah eder. Mürşid tâlibe zât ve sıfatın mahiyetini bildirir, *men arefe nefsehû* dersinde şüphe bırakmaz, vahdet kadehinden içirip mest ü meczub eder, kevn ü mekânı tayy ettirir. Mürşid'in yüzünü görüp sözünü işiten, *len terâni* tasasını çekmez.

Mürşid ile aşk arasında özel bir illiyet kurulduğu görülmektedir. Mürşid ile aşk kavramı müteradif kavramlar gibi değerlendirilmiştir. Mürşid isteyen aşka uymalıdır. Mürşid, insanı Hakk'a ulaştıran aşktır. Mürşid ölü kalpleri aşk ile ihya eder, aşka rağbet ettirir, âdet ve gelenekleri dikkate aldirtmaz.

Mürşid, Hakk'ı (Allah) hakka'l-yakîn bildirir. Dolayısıyla mürşidi olmayanların bildikleri, gümândır.

32.3.PÎR

Farsçadan dilimize girmiş ve yaşlı, ihtiyar anlamına da gelen bir kelime olan pîr kavramının tasavvufta tarikat kurucusu için kullanıldığı bilinmektedir. Kelimenin bir işin uzmanı olmak anlamında kullanıldığı da vâkidir. İncelediğimiz 5 divanda bu kavramın, tarikat lideri anlamında kullanılan düşünceleri bir araya getirdiğimizde kavramın sâlikin nefsinin kemale erdiren, sülûk yolunda kendisinden ilâhî feyz beklenen, yüzünde Hakk'ın nuru tecelli eden, Hakk hidayeti kendisi ile mümkün olan bir rehber olarak değerlendirildiği görülmektedir.

32.3.1. Pîrin evsafı

Aşkın yol göstericisi olan pîr, Hakk eri, Allah'ın haznesidir, Hakk adabını gözleyenlere Allah yolunda irşad eder. Pîr, ibn-i cânın cânıdır. Pîrin gözü her zaman

Allah'ı görür, ondan irfân akseder. Pîr Hakk kokusunu kokutur. Onu sevmek Allah'a götürür.

Pîrden himmet/yardım talep edilir. Pîr, cümle erden kuvvetlidir; onun sözü baldan tatlıdır, câna lezzet akıtır. Ârif olan pîr, kelamın zâhirinde kalmaz. Meşâyih pîrleri beş altı yüzyıldan beri pek çok kitap yazmıştır.

Pîr, gönül fidanını aşıl原因 bir bahçivana teşbih edilmiştir. Gönül, vahdet bezminin pîrinin eşiğini bekler. Hakk'a talip olanın gönlü bir pîre bağlıdır. Gönül, vahdet pîrinden sürekli ders alırsa sırlardan bir mana çıkarabilir. Kalpten her şeyi sürüp çıkarmadıkça pîrin sevgisi kalbe yerleşmez. Kalp pîrin sevgisiyle dolduğunda ise bakılan her yerde cemâl görülür. Pîrin sevgisiyle, Hakk'a (Allah) giden doğru yol bulunur.

Pîrden nasip almak isteyenler, içlerinde kıl kadar benlik bırakmamalıdır. Nutuk ve nefes pîri takip edenler için en büyük yadigârdır. Pîrin eteğini derviş olmak isteyen ve Hakk'ı bulmak isteyenler aşk ile tutar. Pîre ancak Allah'ın vahdet kevserinden içirdikleri kavuşabilir.

Pîre, Hakk tecellisi birden bire naklonulmuştur. Güneşe benzeyen pîr, âşığı ilm-i ledünnî ile aydınlatıp irfân ile doldurur. Pîr eteğini tutmayan gerçekte mülhiddir.

Şairler genellikle pîr kavramını çeşitli yönleriyle niteleyen düşünceler geliştirmesinin yanında onun gerçek bir kişi oluşu hakkında da kalem oynatmışlardır. Bunlara göre pîr Hz. Peygamber'dir, Hz. Yakup'tur. Halvet pîrinin elinde Süleyman mührü vardır.

Kavramın bir sahanın uzmanı, ustası ve birikişisi anlamında kullanıldığı da görülmektedir: Kadılar ne öğrendiyse pîrlerin eşiğinde öğrenmiştir.

Pîr, âşığın Allah'ın yardımıyla aşk yolunda olduğu hâldir. Gönül levhasında başkalarının hevesi silinirse ışığı daima yansıyan nurlu bir pîr olunur. Pîr, Allah'ın

hazinesi olan ve Allah'ın tecelli ettiği bir üstattır. O, zâhirde kalanların anlayamadıklarını anlar. Hakikati en iyi bilendir. Allah'ın nerde olduğu ona sorulur.

Pîr, Hakk adabını gözetenleri irşad eder. Pîrin kelamı nutuk ve nefestir, onunla kendine kulluk edeni cânâna cân eder. Pîr, hecr (ayrılık) hastalarının tabibi, bütün gariplerin feyiz ümididir ve dervişe dervişin kendinden daha yakındır. Pîrden ilm-i ledünnî akseder kendisine iradet vârid olmuştur. Ondan el alan başka ele muhtaç olmaz.

32.3.2. Pîrin sohbeti

Pîr hakkında tespit edilen dört düşüncede ise onun sohbeti konu edilmiştir: Pîrle sohbet 'allemnâ'dır. Pîrin sohbeti, kelime-i tevhidin ispat bölümü gibidir. Onun sohbetinde taliplerin feryadına çare bulunur. Onun sohbetini ganimet bilip sözünü dinleyen, âlemdeki sırrı keşfeder.

32.3.3. Pîrin cemâli

Pîr kavramı ile birlikte düşünce geliştirildiği görülen başka bir kavram ise cemâl'dir. Pîr'in cemâlinin, şairler için ayrı bir ilham kaynağı olduğu görülmektedir. Mecâz-ı mürsel yoluyla geliştirildiği görülen bu düşüncelerde cemâl'den muradın lafzen bir tecelli mahalli olarak vücudun yüz kısmı ifade edilse de zimnen pîrin zâtının murad edildiği anlaşılmaktadır.

Pîrin nurânî cemâli Allah'ın cemâlinin yansımasıdır. Pîrin özü Hakk özü, sözü Hakk sözü olduğu gibi cemâli de Hakk yüzüdür. Hakk'ın cemâlinin mezâhiri olan pîrin cemâli bütün kemalâtın tecelli yeri olduğu için vuslat tesellisine rağbet edenler ona cânndan taliptir.

Pîr müride vücudunu keşfettiren ayn-ı Rabb'dir. Âşıklara rehber olan pîrin aşkından başka her şey mâsiva olduğu için pîrin cemâline cânndan talip olunur. Pîrin gözleri Hakk'ı gördüğünden Hakk'ı görmek isteyen pîrin cemâline cânndan talip olur. Pîre bakanın cânına, Hakk cezbese gelir. O sebeple ilimden çok pîrin gözüne bakmalıdır.

Mısırî’de pîr kavramına yaklaşıma bir eleştiri söz konusudur: Her âşık, kendi pîrini över, ayrıca pîr ehil olmalıdır.

32.3.4. Pîr-Âşık

Şairlerin pîr ile anlam ilişkisi kurdukları başka bir kavram âşıktır. Pîr, tasavvuf yolundaki âşığın/müridin maşuğu ve kendisinden yardım talep ettiği bir şahsiyettir dur. Şairler bunu eteğini tutmak deyimi ile dile getirmişlerdir. Mürid, cismini ve canını pîre teslim edip derviş olmak istiyorsa pîrin eteğini aşk ile tutmalıdır. Pîrin eteğini tutmayan, hakikatte mülhittir. Sonu *fenafi’llâh*’a varan tasavvuf yolunda *fenafi’l-resûl*’den evvelki aşama olan *fenafi’s-şeyh* âşıkların tecrübe etmeleri gereken ilk aşamadır. Pîr, âşıklar şehrinin ruhu ve envarıdır. Pîrin aşkı âşığa kılavuzdur. Bu yönüyle pîr, hem yolcu hem rehberdir. Onun aşkıdan gayri her şey mâsiva olduğundan âşık, gece gündüz kendisinde pîrden başka heves kalmaması için niyaz eder.

Pîr, (aşılama işini iyi bilen bir bahçıvan gibi) gönülleri aşlar. Âşık, gece gündüz pîrin aşkına düşerse vücudun sırları ona açılır (keşfolur). O, Allah’ın tecellisidir. Bundan dolayı âşık, onun cemâline cândan talip olmalıdır. Âşık, pîrin musahibi olup ona hizmet etmek için Allah’a yakarır. Âşık, gece gündüz pîre niyaz eder ve onun eğişini beklemek ister. Âşık, pîre sıdk ile hizmet eder, onun kapısında kul olmak ister ve yüzünü pîre yol eyler. Pîrden ayrılan Allah’tan da ayrı olacağı için cânânı isteyen âşık, pîre gönülden teveccüh edip niyaz etmeli, pîri izlemelidir. Hakk hidayeti pîrle mümkün olacağından pîrle yaptığı ahde bağlı kalan, irfâna ulaşır.

Kâmil bir pîri bulup onunla dost olmaya gayret eden âşık, pîre cisim ve cânının yularını teslim edip sıdk ile hizmet eder, onun her emrini yerine getirir, kapısında kul olur. Pîr, kişinin kendisine kendini bildirdiği için pîre ülfet edilir.

Hâkk âdâbını gözetenleri irşad eden pîr, âşığına karşı mürvetlidir. Onun benliğini öldürüp âşığın kendisini kendine bildirir, âşığı aşk ile doldurur, Hakk’ın kendinde olduğunu haber verir.

Sâlik için pîrin cemâli bir feyz kaynağıdır. Pîrin cemâl/yüzünde Allah'ın nuru görüldüğünden cemâl tecellisine talip olan ve visal tesellisine rağbet eden, pîrin cemâline de talip olur. Pîrin yüzü Allah yüzü, onun özü Allah özü, onun sözü Allah sözüdür. Eğer pîrin cemâline talip olursa hakikat gözüyle bakanların cânına Allah'ın cezbesi iz bırakır. Onlar, ilmi bırakıp Allah'ın tecellisine yönelir.

Kalp, pîrin sevgisini oyun hâline getirince âşık nereye bakarsa baksın cemâli görür ve bunu tecrübe den âşık, başka bir eli tutmaz. Cânân'ı (Allah) isteyen âşık, pîri izlemeli, kalbini pîrin sevgisiyle doldurmalı, gönülden niyaz edip kendini onda yok etmeli ayrıca pîriyle olan ahdini unutmamalıdır. Ondandır ayrılan, Hakk'tan ayrılır. Pîr, Hakk hidayetinde vesile olduğundan aşk pîrine kulluk edenler cânâna cân olur.

32.4.REHBER

Yola bir rehberle gidilir. Rehber, hidayet ederse müsemma bulunur. Vuslat yolunda rehber, Allah'ın lütfudur. Hakk yolunda rehber, kâmilin nefesidir. Hüdâyî'ye göre rehber Hz. Peygamber'dir. Onu rehber edinenlere Allah yardım eder, derman olur. Mâşuka ancak bir kılavuz ile ulaşılabilir.

32.5.ŞEYH

Şeyh, âlemin kutbudur, âlemi gösteren bir aynadır, yolunu şaşırınlara rehberdir. O, zühd halvetine girmiştir ve haktır (batıl değildir). Hakkın hidayetinde vesiledir ve onun sözü muteberdir. Şeyh hakâyık bahri, aşk yolunun cây-ı zevkidir. Şeyhi hak bilmeyen, varlığın özünün zevkini alamaz.

Şeyh, kibir ucub gibi birtakım kalp marazlarıyla mâlûl âşığı bu hastalıklarından kurtarır, bu yönüyle Hz. Lokmana'a teşbih edilir. Yarasına merhem arayan âşık, onda merhem bulabilir. Âşığa burhan olarak şeyh yeter. Âşık, ona gönlüyle itaat ederse hakikat sırrına vâkıf olur.

Şeyhin sevgisi cândadır hatta şeyhin yaşadığı şehir âşığa göre cândadır. Allah'a talip olan, şeyhe sarhoşluk derecesinde bağlıdır. Âşık, şeyhini kayıtsız şartsız sever, onun sözünü cân ile tutar onun yolundan başka bir yola ihtiyaç duymaz. Allah'ın hizmeti ile şeyhin hizmeti cem olduğunda, sadık olan ona hizmeti takdim

eder. Şeyh ölünce âşîğın kalbi yanar, beli bükülür, geride kalanların kalpleri yanar, boyları dal harfine döner.

32.5.1. MEŞÂYİH

Nûrî divanında bir şiirin redifi olan meşâyih kavramına şairin yüklediği anlamlar ve ortaya çıkan düşünceler şöyledir: Allah'ın yolunu vahdet meyini sunan meşâyihin envarı gösterir. Onun eserleri âlemi aydınlatır.

Meşâyihin sâlâr(reis)ı, âşîğın Hızır'ıdır. O, reyinde kusur etmez, keramet sahibidir. Onun düşünceleri ilham eseridir. Onun dîdârı, âşîğın gözünün nurunu artırır dil (gönül) sırr-ı ilahiye keşfeder. Onun kapısında dâreyn izzetini dileyen âşîk bekler. Meşâyihin âlemlere hükmeden etvârıyla Allah'tan yardım istenir.

Meşâyihin mağarası, halvet ile cennet olur. Meşâyihin esrâr mahzeni açıldığında tecelli nuru güneş gibi doğar. Onun dünyada bulunma sebebini, onu aşkla dinleyenler anlayabilir. Meşâyih vahdete ulaşmış, hakikat denizinin şahlara lâyük incisine mâlik olmuştur.

Meşâyihin hayırlıları âb-ı hayâtı bularak kalpleri ihya eder. Kendinde basiret olmayanlar ebrâr-ı meşâyihî kendi gibi sanır. Meşâyihî kabul etmeyen vâiz, Allah aşkından ilâhi zevk alamaz.

32.6. Eren Kavramında Edebî Düşünceler

32.6.1. Eren

Eren; emek çeken, gönül evine giren ve Hakk'ın (Allah) cemâlini görendir.⁴⁸⁰⁵

Erenler, Hakk'a (Allah) tevhid ile ermiştir.^{4806, 4807, 4808, 4809, 4810}

⁴⁸⁰⁵ SG, 115/12 Emek çekendür eren / Gönül evine giren / Hakk'ın cemâlini gören / Zamâne dervîşleri

⁴⁸⁰⁶ H, i. 1/1 Tevhîd ile olur her derde dermân / Hakk'a tevhîd ile ermiş erenler / Tevhîd ile olur her müşkil âsân / Hakk'a tevhîd ile ermiş erenler

⁴⁸⁰⁷ H, i. 1/2 Gönülden pâsını silmek dilersen / Bilmediklerini bilmek dilersen / Eğer Hakk'ı sende bulmak dilersen / Hakk'a tevhîd ile ermiş erenler

Erenler cân perdesini Hû (zikir) ile kaldırmışlardır.⁴⁸¹¹

Erenler, Hakk'tan (Allah) haber verir.⁴⁸¹²

Er gönlü, Hakk'ın (Allah) meskenidir.⁴⁸¹³

Er gönlü, Hakk (Allah) miratidir.⁴⁸¹⁴

O, Hakk'tan haber verir.⁴⁸¹⁵

Erenler, Hakk'ı (Allah) gönülde iste ve bul, der.⁴⁸¹⁶

Evtâd-ı efrâd (Ricâlullah) sıdk ile yapılan duaya cânla âmin der.⁴⁸¹⁷

Erenlerin yolu ve hâli aşktır.⁴⁸¹⁸

Âşık, erenlerin izinden gitmek ister.⁴⁸¹⁹

Erenler, Allah'a aşk ile ermiştir.^{4820, 4821, 4822, 4823, 4824}

⁴⁸⁰⁸ H, i. 1/3 'Âleme ibret gözüyle bakanlar / Çerâğın nûr-ı Mevlâ'dan yakanlar / Yerden gökden geçip 'Arş'a çıkanlar / Hakk'a tevhîd ile ermiş erenler

⁴⁸⁰⁹ H, i. 1/4 Aldanma key sakın bu kâinâta / Geç ak u karadan bak nûr-ı zâta / Ermek ister iseñ bākî hayâta / Hakk'a tevhîd ile ermiş erenler

⁴⁸¹⁰ H, i. 1/5 Bulmak ister iseñ eğer Hudâ'yı / Ehl-i tevhîde hizmet et Hüdâyî / Yola çeken odur bay u gedâyı / Hakk'a tevhîd ile ermiş erenler

⁴⁸¹¹ NM, 149/2 Hep erenler hû ile kaldırırlar cân perdesin / Açdılar gözlerin andan yaña yaña hû deyu

⁴⁸¹² SG, 37/1 Hak'dan bize haber viren erenler / Gönülde iste bul Hakk'ı didiler / Hakk'ın cemâlini 'ıyân görenler / Gönülde iste bul Hakk'ı didiler

⁴⁸¹³ SG, 87/8 Er gönlü bir tabâkdur / Mesken eyleyen Hak'dur / İncidürsün yasakdur / Sakın ber-bād olursun

⁴⁸¹⁴ SG, 86/7 'Aşk didigüm Hak zâtıdır / 'Âlem anuñ sıfâtı dur / Er gönlü Hak mir'atıdır / 'Aşk ile tut pîr eteğın

⁴⁸¹⁵ SG, 37/1 Hak'dan bize haber viren erenler / Gönülde iste bul Hakk'ı didiler / Hakk'ın cemâlini 'ıyân görenler / Gönülde iste bul Hakk'ı didiler

⁴⁸¹⁶ SG, 37/1 Hak'dan bize haber viren erenler / Gönülde iste bul Hakk'ı didiler / Hakk'ın cemâlini 'ıyân görenler / Gönülde iste bul Hakk'ı didiler

⁴⁸¹⁷ C, k. 18/47 Sıdk ile başla dü'a itmege şimden soñra / Tâ aña cân ile âmin diye evtâd-ı efrâd

⁴⁸¹⁸ SG, 86/2 'Aşkdur erenleriñ yolu / 'Aşkdur erenlerin hâli / 'Aşksuz kişi olmaz velî / 'Aşk ile tut pîr eteğın

⁴⁸¹⁹ SG, 110/6 Erenler izini izle / 'Uyüb-ı nefsuñi gözle / Kamu yirde Hakk'ı özle / Edeb gözle edeb gözle

⁴⁸²⁰ SG, 31/1 Gelün Allâh'a 'aşık olanlar / Allâh'a 'aşkile irmiş erenler / Cânı bezl eyleyüp sâdik olanlar / Allâh'a 'aşkile irmiş erenler

⁴⁸²¹ SG, 31/2 Zâhiriñi pāk eylesün şer'at / Bed huylaruñ tebdîl itsün tarikat / Hak cemâlün görem dirseñ hakikat / Allâh'a 'aşkile irmiş erenler

Aşk hayretine gerçek erle ulaşılabilir.⁴⁸²⁵

Zâhiren feleklerin hükmüne mahkûm olduğu hâlde batınen ay, güneş ve felekler senin (insan-ı kâmil) emrindedir.⁴⁸²⁶

Er postuna, lâyük olmayanlar oturmamalıdır.⁴⁸²⁷

Erenlerin kahr okundan kaçınılmalıdır.⁴⁸²⁸

Âşık, Hakk (Allah) dostuna ilişmek istemez.⁴⁸²⁹

Erenlerin gönlünü incitenler ve yıkanlar, berbad olur.^{4830, 4831}

Erenlerin yolu doğrudur, onların yolundan ayrılan berbad olur.⁴⁸³²

Hakk (Allah) dostuna ilişenler, berbad olur.⁴⁸³³

Erenlerin âhını alan berbad olur.⁴⁸³⁴

Hakk (Allah) erine, hak demeyen mülhiddir.⁴⁸³⁵

⁴⁸²² SG, 31/3 ‘Aşkdan ğayı ne var fânîdür fânî / ‘Aşkdan bulur hayât cümleñ cânî / ‘Aşkdan buldı bulan derde dermânî / Allâh’a ‘aşkile irmiş erenler

⁴⁸²³ SG, 31/4 Cümle enbiyânüñ ‘aşkdur hep yolu / Cümle evliyânüñ ‘aşkdur hep hâli / ‘Aşksuz olmak yokdur bir kimse velî / Allâh’a ‘aşkile irmiş erenler

⁴⁸²⁴ SG, 31/5 Kenz-i mahfî olan ‘aşkdur ‘âlemde / Döne döne yüz gösterdi âdemde / ‘Aşka irmeyenler Ğaybî mâtemde / Allâh’a ‘aşkile irmiş erenler

⁴⁸²⁵ AN, k. 1/17 Bezm-i Sivâsî’de hayrân olalum ey abdâl / Gerçek erdür bize esrârî virür hayret-i ‘îşk

⁴⁸²⁶ NM, 40/4 Zâhirâ ahkâm-ı eflâkün velî mahkûmısın / Bâtınâ ay gün felekler cümle fermânüñdür

⁴⁸²⁷ SG, 87/7 Oturma er postuna / Dil uzatma üstüne / İlişme Hak dostuna / Sakın ber-bād olursun

⁴⁸²⁸ SG, 87/5 Kendüñ hiçe satdurma / Sırçayı ufatdurma / Kahr okını atdurma / Sakın ber-bād olursun

⁴⁸²⁹ SG, 87/9 Ğaybî haddüñden aşma / Hak dostına ilişme / Zinhâr gönülden düşme / Sakın ber-bād olursun

⁴⁸³⁰ SG, 87/1 Erenlere hor bakma / Sakın ber-bād olursun / Gönüllerini yıkma / Sakın ber-bād olursun

⁴⁸³¹ SG, 87/8 Er gönlü bir tabâkdur / Mesken eyleyen Hak’dur / İncidürsün yasakdur / Sakın ber-bād olursun

⁴⁸³² SG, 87/6 Erenlere toĝrı bak / Yolu bañlama ahmak / Kurma ayaĝına fak / Sakın ber-bād olursun

⁴⁸³³ SG, 87/7 Oturma er postuna / Dil uzatma üstüne / İlişme Hak dostuna / Sakın ber-bād olursun

⁴⁸³⁴ SG, 87/3 İderler ise bir âh / Gitdiñ aradan eyvâh / Sende kala hep günah / Sakın ber-bād olursun

Erenler, münkirleri basarlar.⁴⁸³⁶

Erenlerin yüzüne bakıp onların izinden gitmeli ve sözüne toz kondurmamalıdır.⁴⁸³⁷

Erenlere uymayan insan, gerçekte hayvandır.⁴⁸³⁸

32.6.2. Erenlerin halveti

Erenlerin halveti, zâhiri değil içeridendir.⁴⁸³⁹

Erenlerin halveti gönlü doldurur.⁴⁸⁴⁰

Erenlerin halveti, Hakk (Allah) yolunu açar.⁴⁸⁴¹

Erenlerin halveti, her dikenini gül eder.⁴⁸⁴²

Erenlerin halveti, içe bir ateş salıp nefsin sıfatlarını yakar, cân gözünü açar.⁴⁸⁴³

Erenlerin halveti, seni sana bildirir, ağlarken güldürür, irfân ile doldurur.⁴⁸⁴⁴

Erenlerin halvetine sıdk ile giren âh u zâr eder.⁴⁸⁴⁵

Erenlerin halveti yaşadığı hâllerden haber verir, tümsekleri kolay geçirir, yolları yakın eder.⁴⁸⁴⁶

⁴⁸³⁵ SG, 42/4 Hak tecellîsi pîre / Nakl itdi birden bire / Hak dimeyen Hak ere / Hakîkatde mülhiddür

⁴⁸³⁶ SG, 87/4 Münkirleri basarlar / Yaylarına asarlar / Kılıçdan pek keserler / Sakın ber-bâd olursun

⁴⁸³⁷ SG, 87/2 Yüziñ tutğıl yüzine / Ayak başğıl izine / Toz kondurma sözine / Sakın ber-bâd olursun

⁴⁸³⁸ SG, 23/1 Erenlere uymayan odur hayvân didiler / İnsan hâlini bilen kâmil insân didiler

⁴⁸³⁹ NM, 181/7 Niyâzî var iseñ yûri sanma anı zâhirî / İçerüden içerü erenlerüñ halveti

⁴⁸⁴⁰ NM, 181/1 Gönülleri toldurur erenlerüñ halveti / Ölülerini dirildür erenlerüñ halveti

⁴⁸⁴¹ NM, 181/2 Yaka yaka kül ider her dikenini gül ider / Hak'dan yaña yol ider erenlerüñ halveti

⁴⁸⁴² NM, 181/2 Yaka yaka kül ider her dikenini gül ider / Hak'dan yaña yol ider erenlerüñ halveti

⁴⁸⁴³ NM, 181/5 İçüne bir od salar nefsiñ sıfatın yakar / Cânüñ gözünü açar erenlerüñ halveti

⁴⁸⁴⁴ NM, 181/6 Seni saña bildürür ağlar iken güldürür / 'İrfân ile toldurur erenlerüñ halveti

⁴⁸⁴⁵ NM, 181/3 Sıdk ile giren kişi âh u zâr olur işi / Gözden akıdur yaşı erenlerüñ halveti

⁴⁸⁴⁶ NM, 181/4 Tuyğurur ol illeri tiz geçürür billeri / Yakın ider yolları erenlerüñ halveti

32.7.Mürşid Kavramında Edebî Düşünceler

32.7.1. Mürşidin evsafı

Mürşid; cândır, gizli sultandır, Sübhan'ın (Allah) sırrıdır.⁴⁸⁴⁷

Cân (mürşid), mevcudatın zâtıdır.⁴⁸⁴⁸

Mürşid, Allah'ın kelamı ve eşyanın manasıdır.⁴⁸⁴⁹

Mürşid, Mevlâ (Allah) ilminden haber verir.⁴⁸⁵⁰

Mürşid, demâdem Hakk'ı ayan eyler.⁴⁸⁵¹

Hakk (Allah), mürşid ile zâhir olur.⁴⁸⁵²

Mürşid, uykusuzluk uykusunda Hakk'ı görür, ondan bir an özünü ayırmaz.⁴⁸⁵³

Mürşidin pâk veçhinde Hakk (Allah) tecelli eyler.⁴⁸⁵⁴

Mürşid-i kâmilin yolu haktır.⁴⁸⁵⁵

Mürşid, Hakk (Allah) yolundaki sayısız hayret çölleri bilen kâmidir.⁴⁸⁵⁶

Mürşid, râh-ı savâbı (doğru yol) bilir.⁴⁸⁵⁷

⁴⁸⁴⁷ NM, 183/2 Gizli sultandır sırr-ı Sübhân'dur / Mürşid-i cândur hep makâlâtı

⁴⁸⁴⁸ NM, 88/3 Olur zâtı bu mevcûdatuñ ol cân / Olur bu kevn aña a'zâ vü evsâf

⁴⁸⁴⁹ NM, 194/1 Elâ ey sâ'il-i mürşid nazar kıl gel bu eşyâyı / Kelâm-ı Hakk'ı gel güş it bu eşyâ üzre ma'nâyı

⁴⁸⁵⁰ NM, 133/1 Elâ ey mürşid-i 'âlem haber vir 'ilm-i Mevlâdan / Elâ ey ma'nâ-yı Âdem haber vir remz-i esmâdan

⁴⁸⁵¹ SG, 90/1 Mürşid oldur kim dem-â-dem Hakk'ı eyleye 'ıyân / Vech-i pâkinde tecellî eyleye ol bî-nişân

⁴⁸⁵² SG, 90/3 Hem ledünnî 'ilmini bilmekte Hızır-ı vakt ola / Hak anuñla zâhir olup Hakk'a ola ol zeban

⁴⁸⁵³ SG, 90/8 Hâb-ı bî-dârında her ne kim görürse Hak diye / Vahdet-i Hak'dan özin ayırmaya bir dem bir ân

⁴⁸⁵⁴ SG, 90/1 Mürşid oldur kim dem-â-dem Hakk'ı eyleye 'ıyân / Vech-i pâkinde tecellî eyleye ol bî-nişân

⁴⁸⁵⁵ NM, 146/2 Gerçi her köşede şeyhüm dir çokdur / Biñde birinüñ (kim) 'irfânı yokdur / Mürşid-i kâmilüñ tarîki Hak'dur / Yetiş Elmalı'da Ümmi Sinan'a

⁴⁸⁵⁶ AN, i. 31/4 Râh-ı Hak'da tîh-i hayret gibi menzil çok olur / Yol bilen bir kâmil bul eyle mürşid ittihâz

Kurtuluş yolunun mürşidi âşıktır.⁴⁸⁵⁸

Âlem mürşidin cismi, mürşid âlemin ruhudur.⁴⁸⁵⁹

Mürşide gayb ve şehadet âlemi açılır.⁴⁸⁶⁰

Mürşid, uzağı yakın, gizliyi açık eder.⁴⁸⁶¹

Mürşidle irtibat kurulmadan sadece akıl ile kasr-ı kurba (Allah'a yakınlık sarayı) ulaşamaz.⁴⁸⁶²

Mürşid, kişiyi insan ve Kur'ân eder. Onu bilmeyene Hakk (Allah) ayan olmaz.⁴⁸⁶³

Hazik(mürşid)e teslim olan kalp, hastalıktan selim olur.⁴⁸⁶⁴

Mürşidden el alınır, mürşid Mevlâ'ya (Allah) yöneltir.⁴⁸⁶⁵

Mürşide giden, vahdet ehlini bilir.⁴⁸⁶⁶

Mürşid, ledünnî ilmini bilir, vaktin Hızır'ıdır.⁴⁸⁶⁷

Mürşid, vahdet esrarının (sırlarının) kâşifidir, zâhir ve bâtındaki müşkilleri çözer.⁴⁸⁶⁸

Enfûs ve âfâk mürşide göre birdir.⁴⁸⁶⁹

---

⁴⁸⁵⁷ AN, kıt. 9/1 Ey mürşid-i halk-ı cihân müşkilümüz eyle beyân / Matlûbumuz budur hemân göster bize râh-ı savâb

⁴⁸⁵⁸ AN, i. 127/7 Nürîyâ Mevlâ sırât-ı müstakîmin bildürüp / Mürşid-i râh-ı necât olduk gelen gelsün beri

⁴⁸⁵⁹ SG, 90/6 'Âlem-i gayb u şehâdet hep aña mekşûf ola / Cism ola 'âlem aña ol 'âleme rûh-ı revân

⁴⁸⁶⁰ SG, 90/6 'Âlem-i gayb u şehâdet hep aña mekşûf ola / Cism ola 'âlem aña ol 'âleme rûh-ı revân

⁴⁸⁶¹ SG, 90/9 'Aşka terğîb eyleyüp 'âdetleri hark itdire / Kalmaya aslâ bir uzah hep 'ıyân ola nihân

⁴⁸⁶² AN, i. 60/6 Kasr-ı kurba yol bulur mı 'akl ile / İtmeyen bir mürşide hiç irtibât

⁴⁸⁶³ SG, 89/7 Mürşidin insân idendür mürşidin Kur'ân iden / Mürşidini bilmeyene Ğaybî Hak olmaz 'ıyân

⁴⁸⁶⁴ AN, i. 37/5 Şartı bu selim eylemenün kalbi marazdan / Bir hâzika teslîm ola dermân dileyenler

⁴⁸⁶⁵ AN, i. 41/6 Gel mürşide gel / Sen andan al el / Mevlâ'ya yönel / Tevhîd ide gör

⁴⁸⁶⁶ SG, 8/12 Bunları bilmek dilerseñ mürşide var sen yûri / Olmak istersen eğer 'âlemde sen Ğaybî sıfât

⁴⁸⁶⁷ SG, 90/3 Hem ledünnî 'ilmini bilmekte Hızr-ı vakt ola / Hak anuñla zâhir olup Hakk'a ola ol zeban

⁴⁸⁶⁸ SG, 90/5 Zâhir ü bâtında her müşkilleri halleyleye / Kâşif-i esrâr-ı vahdet ola her dem her zamân

Mürşid, irfân sahibidir ve varidatını işar eyler.⁴⁸⁷⁰

Mürşidin sözlerinden nâ-kabiller dalalete düşer.⁴⁸⁷¹

Mürşid; kerem kaynağı, kendinden başka gidilecek bir kapı olmayan, şefaet eden Habibullâh'tır (Hz. Peygamber).⁴⁸⁷²

Ümmi Sinan bir mürşid-i kâmdir.⁴⁸⁷³

32.7.2. İdeal mürşid

Kendini şeyh sanan ve irfân sahibi olmayan birçok kişi vardır.⁴⁸⁷⁴

Mürşid, sûret düzmez, riya etmez, tasavvuf ilmini kuru dava sanmaz.⁴⁸⁷⁵

Mürşid, vahdet nüshası olan nefsinin eğitirse Hakk'a (Allah) tercüman olur.⁴⁸⁷⁶

Mürşid, ârif-i kâmil olmalıdır.⁴⁸⁷⁷

Mürşid, kâmil olmazsa kendini takip edenlerin yolunu sarpa uğratar.⁴⁸⁷⁸

Mürşid sözünü, fiilini ve tabiatını arıtırsa kalp aynasına iki cihanın sırrı yansır.⁴⁸⁷⁹

Mürşid, bütün âşıkları uzağa düşmekten kurtarmalı, ölümlere ebedi hayat vermelidir.⁴⁸⁸⁰

⁴⁸⁶⁹ SG, 90/7 Enfüs ü âfak dinilen aña nisbet bir ola / 'Âlem-i vahdetde zîrâ Hakk'a olmaz in u ân

⁴⁸⁷⁰ SG, 104/21 Halka mürşidlik satup da'vâ-yı 'irfân eyleyen / Vâridâtın bâri Ğaybî gâhi iş'âr eylese

⁴⁸⁷¹ SG, müf. 2 Sanma kim sen mürşid olup halkı irşâd eyledün / Belki nâ-kabilleri idlâl u ifsâd eyledün / Câmi'iyetle ihâta rütbesini yok taleb / Da'vî-yi tevhîdde birkaç ehl-i ilhâd eyledün

⁴⁸⁷² H, i. 61/3 Mürşidim pîrimsin ey kân-ı kerem / Pes tapundan gayrı kime yüz uram / Umarım ki arş-ı maksûda erem / Yâ Habîba'llâh şefâ'at eylegil

⁴⁸⁷³ NM, 146/1 Kanı bir mürşid-i kâmil isteyen / Yetiş Elmalı'da Ümmi Sinan'a / Kalbüm marazından kurtulam diyen / Yetiş Elmalı'da Ümmi Sinan'a

⁴⁸⁷⁴ NM, 146/2 Gerçi her köşede şeyhüm dir çokdur / Biñde birinüñ (kim) 'irfâmı yokdur / Mürşid-i kâmilün tarîki Hak'dur / Yetiş Elmalı'da Ümmi Sinan'a

⁴⁸⁷⁵ NM, 87/5 Degil billâhi mürşidlik bu resme / Kemâl ehline yakışmaz bu evsâf

⁴⁸⁷⁶ SG, 90/12 Nüsha-i vahdet olan nefsinin ta'lîm eyleye / Gün-be-gün vire terakkî Hakk'a ola tercemân

⁴⁸⁷⁷ H, müf. 109 Mürşid-i râh-ı hakikat 'ârif -i kâmil gerek / Sâkin-i sahn-ı hidâyet Hazrete vâsıl gerek

⁴⁸⁷⁸ NM, 78/7 Her mürşide dil virme kim yoluñı sarpa uğradur / Mürşidi kâmil olanuñ gâyet yolu âsân imiş

⁴⁸⁷⁹ SG, 90/10 Kavlı ü fi'l ü hulkmı tehzîb idüp sâfi kıla / 'Aks ura âyîne-i kalbine sırr-ı dü-cihân

32.7.3. Mürşid-Âşık

Âşık, erbab-ı şuhudun (mürşid) yanında olmak ister.⁴⁸⁸¹

Mürşidin izinden, âşık çıkmaz.⁴⁸⁸²

Mürşide, sâlik şâhâne hizmet etmelidir.⁴⁸⁸³

Mürşid, bir bakışıyla tâlibi kendinden geçirir.⁴⁸⁸⁴

Mürşid-i kâmil âşığın hâllerini ıslah eder.⁴⁸⁸⁵

Mürşid, tâlibe zât ve sıfatın mahiyetini bildirir, *men arefe nefsehû* dersinde şüphe bırakmaz.⁴⁸⁸⁶

Mürşid, vahdet kadehinden içirip mest ü meczub eder, kevn ü mekânı tayy ettirir.⁴⁸⁸⁷

Mürşid'in yüzünü görüp sözünü işiten, *len terâni* tasasını çekmez.⁴⁸⁸⁸

Mürşid isteyen aşka uymalıdır.⁴⁸⁸⁹

Mürşid, aşktır, insana özünü öğretir.⁴⁸⁹⁰

Mürşid, insanı Hakk'a (Allah) ulaştırır aşktır. Aşk olmayanın mürşidi de yoktur.⁴⁸⁹¹

---

⁴⁸⁸⁰ SG, 90/14 Düre düşmekden kamu 'uşşakını tahlis ide / Gün-be-gün mürdelere vire hayât-ı cāvidān
⁴⁸⁸¹ SG, 15/4 Nūr-ı isti'dād eger kuvvet bula / Hem-demüñüz ola erbāb-ı şühüd
⁴⁸⁸² NM, 92/7 Key sakın çıkma izinden mürşidüñ / Her ne emr iderse saña olma 'āk
⁴⁸⁸³ NM, 101/1 Sâliküñ mürşidine hıdmeti şâhâne gerek / İşigine koya başın diye şâhâ ne gerek
⁴⁸⁸⁴ SG, 90/2 Nutk-ı mıknâtıs ola kâbil vücüduñ cezbine / Ğaşy ola ger tâlibe kılsa nazar bir kez hemān
⁴⁸⁸⁵ AN, i. 26/1 Saña bir mürşid-i kâmil gerek ahvâlüñi muslih / Selim itmek için kalbin ola ol bālüñi muslih
⁴⁸⁸⁶ SG, 90/13 Tâlibe mâhiyyet-i zât ü sıfatın bildire / Men 'arefe nefsehû dersinde komaya gümān
⁴⁸⁸⁷ SG, 90/11 Bâde-i vahdet suna hem sohbetine her nefes / Mest ü meczüb eyleyüp tayy itdire kevn ü mekân
⁴⁸⁸⁸ SG, 90/15 Mā-hasal yüzün görüp sözün işiden Ğaybiyâ / Len terāni ğussasın çekmeye ola şād-mān
⁴⁸⁸⁹ NM, 1/7 Ey Niyāzī mürşid isterseñ bu yolda 'aşka uy / Enbiyâ vü evliyâyâ 'aşk olupdur reh-nümā
⁴⁸⁹⁰ SG, 85/5 'Aşkı mürşid tutmaz iseñ bilemez süñ özüñi / Özüñi fehm eyledüñse fehm idersüñ sözüñi / Zâtına bak 'aşkla Ğaybî açâ gör gözüñi / Kendözünü bilmez iseñ 'alimem dime sakın

Mürşid, ölü kalpleri aşk ile ihya eder.⁴⁸⁹²

Mürşid, aşka rağbet ettirir, âdet ve gelenekleri dikkate aldirtmaz.⁴⁸⁹³

Mürşid, Hakk'ı (Allah) hakka'l-yakîn bildirir. Mürşidi olmayanların bildikleri, gümândır.⁴⁸⁹⁴

32.8.Pîr Kavramında Edebî Düşünceler

32.8.1. Pîrin evsafı

Pîr, Hakk (Allah) eridir.⁴⁸⁹⁵

Pîr, aşkın yol göstericisidir.⁴⁸⁹⁶

Pîr, Allah'ın hazinesidir.⁴⁸⁹⁷

Tarikat pîrleri, Allah'ın yolunda irşad ederler.⁴⁸⁹⁸

Pîrân, Hakk (Allah) adabını gözleyenlere irşâd eder.⁴⁸⁹⁹

Pîrin gözü her zaman Hû'yu (Allah) görür.⁴⁹⁰⁰

İrfân, pîrden akseder.⁴⁹⁰¹

⁴⁸⁹¹ SG, 105/6 'İlm ile Hakk'a irilmez 'aşkdurur mürşid olan / 'Aşkî mürşid tutmayanlar gelmesün bu meclise

⁴⁸⁹² SG, 90/4 'Aşk ile ihyâ ide mürde kulübü dem-be-dem / Feyz-i 'irfânı ile mi'râc ide 'İsâ-yı cân

⁴⁸⁹³ SG, 90/9 'Aşka terğîb eyleyüp 'âdetleri hark itdire / Kalmaya aslâ bir uzah hep 'iyân ola nihân

⁴⁸⁹⁴ NM, 78/6 Mürşid gerekdür bildüre Hakk'ı saña hakka'l-yakîn / Mürşidi olmayanların bildükleri gümân imiş

⁴⁸⁹⁵ SG, 42/4 Hak tecellisi pîre / Nakl itdi birden bire / Hak dimeyen Hak ere / Hakikatde mülhiddür

⁴⁸⁹⁶ C, g. 198/1 Menzil-i maksûdı 'ışkun reh-nümâsıdur bilen / Cây-ı zevki ol tarîkuñ pîşuvâsıdur bilen

⁴⁸⁹⁷ SG, 109/3 Mülkidür anuñ cihân / Āş-kâr olmasa nihân / Haznesidür pîr-sultân / Sırdur 'iyân içinde

⁴⁸⁹⁸ NM, 146/3 Allâh fillâh irşâd yolına turmuş / Yolıla ehlinden usûlin almış / Sînesi nûr ile eyle(ce) tolmış / İriş Elmalı'da Ümmi Sinan'a

⁴⁸⁹⁹ NM, 151/20 Kim ki o şehri özledi erenler izin izledi / 'Ādâb-ı Hakk'ı gözledi irşâd ider pîrân kamu

⁴⁹⁰⁰ SG, 96/5 Pîr ile bir ol gözün pîr gözi it / Görine gözine her-dem nûr-ı ü

⁴⁹⁰¹ SG, 100/3 Mâh-ı nev kalbün mukâbil eyle pîr-i şemse kim / 'Aks ide 'ilm-i ledünnî tolasuñ 'irfân ile

Pîr, Hakk (Allah) kokusunu kokutur.⁴⁹⁰²

Pîr sevgisi, Hakk'a (Allah) giden doğru yoldur.⁴⁹⁰³

Hakikat pîrlerinden yardım istenir.⁴⁹⁰⁴

Pîrden, himmet talep edilir.⁴⁹⁰⁵

Pîrin sözü baldan tatlıdır.⁴⁹⁰⁶

Pîr, câna lezzet akıtır.⁴⁹⁰⁷

Pîr, cümle erden kuvvetlidir.⁴⁹⁰⁸

Ârif olan pîr, kelamın zâhirinde kalmaz.⁴⁹⁰⁹

Meşâyih pîrleri beş altı yüzyıldan beri pek çok kitap yazmıştır.⁴⁹¹⁰

Pîr, gönül fidanını aşıl原因 bir bahçivandır.⁴⁹¹¹

Gönül, vahdet bezminin pîrinin eşiğini bekler.⁴⁹¹²

Pîre, Hakk'a (Allah) talip olanın gönlü, bağlıdır.⁴⁹¹³

Vahdet pîrinden sürekli ders alan gönül çocuğu, sırlardan mana çıkarabilir.⁴⁹¹⁴

⁴⁹⁰² SG, 80/5 Ders-i Ğaybı okıdır / Câna lezzet âkıdır / Hak kokusu kokıdır / Ğayri yolu neylerem

⁴⁹⁰³ SG, 96/4 Pîr sevisi oldu Hakk'a toğrı yol / Aña râci'dür hakikat remz-i hû

⁴⁹⁰⁴ NM, 35/1 Ey tarikat erleri ey hakikat pîrleri / Bir haber virün baña ol bî-nişân kandedür

⁴⁹⁰⁵ C, terk. 1/V/2 Pîrüm diye himmet taleb itdüklerüm hod / Ta'n eyledi envârına nâ-bâliğ u etfâl

⁴⁹⁰⁶ SG, 80/3 Cümle erden kuvvetlü / 'Āşıkına mürvetlü / Sözi baldan lezzetlü / Ğayri yolu neylerem

⁴⁹⁰⁷ SG, 80/5 Ders-i Ğaybı okıdır / Câna lezzet âkıdır / Hak kokusu kokıdır / Ğayri yolu neylerem

⁴⁹⁰⁸ SG, 80/3 Cümle erden kuvvetlü / 'Āşıkına mürvetlü / Sözi baldan lezzetlü / Ğayri yolu neylerem

⁴⁹⁰⁹ AN, i. 33/4 Zevâhirde kalan kullar kelâmum fehm idinmezse / Bize ey dil bu vâdide yeter 'ârif olan pîrler

⁴⁹¹⁰ AN, kit. 9/ 6 Beş altı yüz yıldan beri itmiş meşâyih pîrleri / Bulmuş delilin her biri yazmışlar anda çok kitâb

⁴⁹¹¹ SG, 18/2 Bâğ-bân-ı pîre vir gönlün fidanun aşlasun / Kendi bildüğüñle kalup olma bir kühî şecer

⁴⁹¹² AN, i. 25/2 Ey gönül gel pîr-i bezm-i vahdetün / İşigini bekle sen ahşam sabâh

⁴⁹¹³ SG, 5/1 Hakikatde 'amel ey Hakk'a tâlib / Gönül olmalıdır pîre murâkib

Pîr, içinde kıl kadar benlik taşıyana nazar etmez.⁴⁹¹⁵

Pîrin yadigârı, nutuk ve nefestir.⁴⁹¹⁶

Pîrin eteğini dervîş olmak isteyen ve Hakk'ı (Allah) bulmak isteyenler aşk ile tutar.⁴⁹¹⁷

Pîrin eteği aşkla tutulmalıdır.^{4918, 4919, 4920, 4921, 4922, 4923, 4924, 4925, 4926}

Allah'ın vahdet kevserinden içirdikleri pîre kavuşabilir.⁴⁹²⁷

Pîre, Hakk (Allah) tecellisi birden bire naklonulmuştur.⁴⁹²⁸

Pîr eteğini tutmayan, gerçekte mülhiddir (dinsiz).⁴⁹²⁹

-
- ⁴⁹¹⁴ SG, 88/1 Göñül tıflı dem-â-dem ders alur pîr-i vahdetden / Olur elbette müstahric bu esrârı hüviyyetden
⁴⁹¹⁵ SG, 18/3 Kendi bildüğündür ancak seni Hak'dan yâd iden / Kıl kadar benlik kalursa yok saña pîrden nazâr
⁴⁹¹⁶ SG, 9/1 Nutuk u nefes kelâmdur pîrden yâd-gâr gıyâs / Diñle işte hem okı Hak'dan eyle el-Ğıyâs
⁴⁹¹⁷ SG, 86/1 Dervîş olmak ister iseñ / 'Aşk ile tut pîr eteğın / Hakk'ı bulmak ister iseñ / 'Aşk ile tut pîr eteğın
⁴⁹¹⁸ SG, 86/1 Dervîş olmak ister iseñ / 'Aşk ile tut pîr eteğın / Hakk'ı bulmak ister iseñ / 'Aşk ile tut pîr eteğın
⁴⁹¹⁹ SG, 86/2 'Aşkdur erenleriñ yolu / 'Aşkdur erenlerin hâli / 'Aşksuz kişi olmaz velî / 'Aşk ile tut pîr eteğın
⁴⁹²⁰ SG, 86/3 'Aşkdur Allâh'a toğrı yol / 'Aşka pek yapış Hakk'ı bul / 'Aşk sultandır gayrısı kul / 'Aşk ile tut pîr eteğın
⁴⁹²¹ SG, 86/4 Göñülde hiç koma teşviş / Çiğ kalma 'aşk ile piş / 'Aşkdan gayri tutma bir iş / 'Aşk ile tut pîr eteğın
⁴⁹²² SG, 86/5 'Aşkdur 'aşıklarıñ gözi / Anda görünür dost yüzi / 'Aşkdur 'âlem âdem özi / 'Aşk ile tut pîr eteğın
⁴⁹²³ SG, 86/6 'Aşkdur bu 'âleme mâye / Hak dostlarına sermâye / 'Aşkdan ulu yokdur pâye / 'Aşk ile tut pîr eteğın
⁴⁹²⁴ SG, 86/7 'Aşk didigüm Hak zâtıdur / 'Âlem anuñ sıfâtı dur / Er göñlü Hak mir'âtıdur 'Aşk ile tut pîr eteğın
⁴⁹²⁵ SG, 86/8 Kanğı dervîş 'aşkı bilmez / Vâllâhi ol Hakk'ı bulmaz / 'Aşkdan ulu 'amel olmaz / 'Aşk ile tut pîr eteğın
⁴⁹²⁶ SG, 86/9 'Aşıklara Gaybî derman / 'Aşkdur hâkikatde hemân / İster iseñ dîn ü imân / 'Aşk ile tut pîr eteğın
⁴⁹²⁷ H, i. 82/5 Koma yâ Rabbi Hüdâyî yirine / Bakma noksanın bininde birine / Ger irâdet vârid ise pîrine / Kevser-i vahdetden içir kanayın
⁴⁹²⁸ SG, 42/4 Hak tecellisi pîre / Nakl itdi birden bire / Hak dimeyen Hak ere / Hakikatde mülhiddür
⁴⁹²⁹ SG, 42/3 Pîr eteğın tutmayan / Bildüğün unutmayan / Varını yoğa satmayan / Hakikatde mülhiddür

Pîr, güneşe benzer, yeni aya benzeyen âşığı ilm-i ledünnî ile aydınlatıp irfân ile doldurur.⁴⁹³⁰

Pîr, Resûlullah'tır.⁴⁹³¹, ⁴⁹³², ⁴⁹³³

Pîr-i Kenân, Hz. Yakup'tur.⁴⁹³⁴

Halvet pîrinin elinde Süleyman mührü vardır.⁴⁹³⁵

Kadılar ne öğrendiyse pîrlerin eşiğinde öğrenmiştir.⁴⁹³⁶

32.8.2. Pîrin sohbeti

Pîrin sohbetini âşık ganimet bilir ve sözünü tutar.⁴⁹³⁷

Pîrin sohbeti, tâlibin imdadına yardıma gelir.⁴⁹³⁸

Pîr ile sohbet eden *allemnâ*'ya vâkîf olur.⁴⁹³⁹

32.8.3. Pîrin cemâli

Pîrin nuranî bir yüzü vardır.⁴⁹⁴⁰

Pîrin cemâli, Allah'ın cemâlinin yansımasıdır.⁴⁹⁴¹

⁴⁹³⁰ SG, 100/3 Mâh-ı nev kalbüh mukâbil eyle pîr-i şemse kim / 'Aks ide 'ilm-i ledünnî tolasuñ 'irfân ile

⁴⁹³¹ H, i. 36/6 Cânlar içinde cânân / Ma'den-i 'ilm ü 'irfân / Ceddîm ü pîrim sultân / Sensin yâ Resûla'llâh

⁴⁹³² H, i. 61/3 Mürşidim pîrimsin ey kân-ı kerem / Pes tapundan gayrı kime yüz uram / Umarım ki arş-ı maksûda erem / Yâ Habîba'llâh şefâ'at eylegil

⁴⁹³³ H, i. 145/7 N'ola eylersen Hüdâyi'ye nazar / Ceddîm ü pîrimsin ey kân-ı 'atâ

⁴⁹³⁴ H, i. 71/1 Sayd ederken hümâ-yı 'irfânı / Uçdu ol şâhbâz-ı sultânî / Yüsufu çâha atdı ihvânı / Kodu hasretde Pîr-i Ken'an'ı / Neyledin Mustafa'yı ey fânî / Kande gitdi Muhammed'im kanı

⁴⁹³⁵ AN, i. 43/4 Bendinde kalma kesretüh kulu ol ehl-i vahdetüh / Destinde pîr-i halvetüh mühr-i Süleymân gizlidür

⁴⁹³⁶ SG, 12/6 Kâdı bu sözler senüh değıldür / Pîrân eşiğinde öğrendiğindür / Ğaybî divânuñda bulunur sırdur / Duyanuñ sadrına gelür inşirâh

⁴⁹³⁷ SG, 45/2 Sohbet-i pîri ğanîmet bil işit tut sözünü / Sanma sözden gayrı ile keşf ola 'âlemde râz

⁴⁹³⁸ SG, 52/1 Pîr-i dâna sohbetidür tâlibe feryâd-res / Sohbet-i merdân-ı Hak'suz Hakk'a irmez hiç kes

⁴⁹³⁹ SG, 43/1 Tâlibâ pîr ile sohbet kıl ki 'allemnâ budur / Kalbühne ilhâm olandan al ki mâ-evhâ budur

⁴⁹⁴⁰ SG, 113/2 Göñül levhin sile yek-bâr anuñ gayrı hevâsından / Dem-â-dem pertevin salan ola ol pîr-i nûrânî

Pîrin yüzü, Hakk (Allah) yüzü, onun özü Hakk (Allah) özü, onun sözü Hakk (Allah) sözüdür.⁴⁹⁴²

Pîrin cemâli, bütün kemalâtın tecelli yeri olduğu için, ona cândan talip olunur.⁴⁹⁴³

Pîrin cemâline, cemâlin tecellisine talip olan, vuslat tesellisine rağbet eden, cândan talip olur.⁴⁹⁴⁴

Âşık gece gündüz pîrin aşkına düşmelidir. Pîr müride vücudunu keşfettirir. O ayn-ı Rabb'dir. Mürid onun cemâline cândan talip olmalıdır.⁴⁹⁴⁵

Pîrin aşkı, âşıklara rehberdir. Onun aşkıdan başka her şey mâsiva olduğu için pîrin cemâline cândan talip olunur.⁴⁹⁴⁶

Pîrin gözleri Hakk'ı (Allah) gördüğünden Hakk'ı (Allah) görmek isteyen, pîrin cemâline cândan talip olur.⁴⁹⁴⁷

Pîr, ayrılık hastalarının tabibidir, bütün garipler ondan feyz umar, âşığın kendisine kendinden daha yakındır. Mürid onun cemâline cândan talip olmalıdır.⁴⁹⁴⁸

Pîre bakanın cânına, Hakk (Allah) cezbese gelir. İlimden çok pîrin gözüne bakmalıdır.⁴⁹⁴⁹

4941

SG, 78/5 'Aşkına düş gel o zâtun rüz u şeb / Keşf ola saña vücüduñ cümle heb / 'Ayn-ı Rab'dur sanma anı ğayr-ı Rab / Gel cemâl-i pîre cândan tâlib ol

⁴⁹⁴² SG, 80/4 Pîrüm yüzi Hak yüzi / Pîrüm özi Hak özi / Pîrüm sözi Hak sözi / Ğayrı yolu neylerem

⁴⁹⁴³ SG, 78/3 Nür-ı Hak'dur görinen nür-ı cemâl / Anuñ için yok durur aña misâl / Budur ancak mazhar-ı küll-i kemâl / Gel cemâl-i pîre cândan tâlib ol

⁴⁹⁴⁴ SG, 78/1 Ey tecellî-i cemâlün tâlibi / Gel cemâl-i pîre cândan tâlib ol / Vey tesellî-i visâlün râġibi / Gel cemâl-i pîre cândan tâlib ol

⁴⁹⁴⁵ SG, 78/5 'Aşkına düş gel o zâtun rüz u şeb / Keşf ola saña vücüduñ cümle heb / 'Ayn-ı Rab'dur sanma anı ğayr-ı Rab / Gel cemâl-i pîre cândan tâlib ol

⁴⁹⁴⁶ SG, 78/6 'Aşk-ı pîr oldı bu yolda reh-nümâ / Anuñ 'aşkı olmasa olduñ cüdâ / 'Aşk-ı pîrden ğayrısıdur mâ-sivâ / Gel cemâl-i pîre cândan tâlib ol

⁴⁹⁴⁷ SG, 78/2 Sâlik-i râha gerekdür 'aşk-ı Hak / Merd-i 'aşka hizmet eyle al sebak / Dîde-i Hak-bîn ile gel Hakk'a bak / Gel cemâl-i pîre cândan tâlib ol

⁴⁹⁴⁸ SG, 78/4 Hasta-i hecr olana oldur tabîb / Feyz umar anuñ için cümle ğarîb / Ol durur sende saña olan karîb / Gel cemâl-i pîre cândan tâlib ol

⁴⁹⁴⁹ SG, 78/7 Ğaybiyâ kim kılsa hakkânî nazar / Cezbe-i Hak cânına eyler eser / 'İlmi koyup 'aynına eyler sefer / Gel cemâl-i pîre cândan tâlib ol

Âşık, kendi pîrini över.⁴⁹⁵⁰

Pîr, ehil olmalıdır.⁴⁹⁵¹

32.8.4. Pîr-Âşık

Pîr, âşıklar şehrinin ruhudur.⁴⁹⁵²

Pîre, kişinin kendisine kendisini bildirdiği için ülfet edilir.⁴⁹⁵³

Pîre, ondan başka heves kalmaması için, âşık gece gündüz niyaz eder.⁴⁹⁵⁴

Âşık, pîr-i kâmil bulmaya çalışır.⁴⁹⁵⁵

Âşık, Allah'tan bir pîrin dostu olmak ister.⁴⁹⁵⁶

Mürîd, pîre cisim ve cânının yularını teslim eder.⁴⁹⁵⁷

Âşık, pîre sıdk ile hizmet eder, onun her emrini yerine getirir, kapısında kul olur.⁴⁹⁵⁸,
4959

Pîr, Hâkk(Allah) âdâbını gözetenleri irşad eder.⁴⁹⁶⁰

Pîr âşığın envârıdır.⁴⁹⁶¹

⁴⁹⁵⁰ NM, 34/1 Erimüz erdür pîrimüz pîrdür / Karamuz nürdur yirimiz turdur

⁴⁹⁵¹ NM, 34/1 Erimüz erdür pîrimüz pîrdür / Karamuz nürdur yirimiz turdur

⁴⁹⁵² NM, 106/6 Rûh idi cism içre güyâ şehri 'Uşşâk'da o pîr / 'Âlem-i ervâha uçdı eyleyüp 'azm-i visâl

⁴⁹⁵³ NM, 82/1 Seni seni bilmekdür ancak pîre ülfetden ğaraz / Noktayı fehm eylemektik 'ilm ü hikmetden ğaraz

⁴⁹⁵⁴ SG, 52/5 Rûz u şeb pîre niyâz it 'aşk-bâz ol kalb ile / Kalmasun 'âlemde andan ğayrıya aslâ heves

⁴⁹⁵⁵ AN, i. 43/2 Bir pîr-i kâmil bul çalış nâ-puhtesin 'ışk ile piş / Ğayb-ı 'amaya pek yapış çün sırr-ı insân gizlidür

⁴⁹⁵⁶ NM, 42/4 Cândan saña tâlib kıl her tâ'ate râğıb kıl / Bir pîre müsâhib kıl hıdmet yolını göster

⁴⁹⁵⁷ SG, 113/1 Mürîd oldur hakîkatde murâdından ola fânî / Yed-i pîre ide teslim zimâm-ı cism ile cânî

⁴⁹⁵⁸ H, kı. 20 Hıdmet eyle pîrine sıdk ile sen / Hak yolunda bezl ede gör cân ü ten / Her ne kim emr ede et anı kabûl / Kapusunda ola gör cân ile kul

⁴⁹⁵⁹ H, müf. 17 Hıdmet eyle pîrine sıdk ile sen / Hak yoluna bezl ede gör cân ü ten

⁴⁹⁶⁰ NM, 151/20 Kim ki o şehri özledi erenler izin izledi / 'Âdâb-ı Hakk'ı gözledi irşad ider pîrân kamu

⁴⁹⁶¹ NM, 34/3 Pîrdür envârum Hak'dur etvârum / Düşmenüm bî-şek Hak'dan ol dürdur

Pîr, âşığına mürvetlidir.⁴⁹⁶²

Pîr âşığın benliğini öldürür.⁴⁹⁶³

Pîrin yolu âşığın yüzüdür.⁴⁹⁶⁴

Pîr, âşığa âşığın kendi hâlini bildirir.⁴⁹⁶⁵

Pîr, âşığı aşk ile doldurur.⁴⁹⁶⁶

Pîr dervişe Hakk'ın (Allah) kendinde olduğunu haber verir.⁴⁹⁶⁷

Kalp, pîrin sevgisini oyun hâline getirince âşık nereye bakarsa baksın cemâli görür.⁴⁹⁶⁸

Pîrin elini alan âşık, başka bir eli tutmaz.⁴⁹⁶⁹

Yâri (cânân) isteyen pîri izler.⁴⁹⁷⁰

Âşığın kalbi pîrin sevgisiyle dopdolu olmalıdır.⁴⁹⁷¹

Mürid kendini pîrde yok etmelidir.⁴⁹⁷²

Pîre, talip teveccüh kılar ve gönülden niyâz eder.⁴⁹⁷³

Pîriyle olan ahdini âşık unutmamalıdır.⁴⁹⁷⁴

⁴⁹⁶² SG, 80/3 Cümle erden kuvvetlü / 'Āşıkına mürvetlü / Sözi baldan lezzetlü / Ğayri yolu neylerem

⁴⁹⁶³ SG, 80/2 Bizi bize bildürür / Benliğümüz öldürür / 'Aşk ile toldurur / Ğayri yolu neylerem

⁴⁹⁶⁴ SG, 70/4 Ten ile cânı hakikat bilmeğe oldur tarık / Yüzünü yol eyle pîre gitmesün gözden nemün

⁴⁹⁶⁵ SG, 80/2 Bizi bize bildürür / Benliğümüz öldürür / 'Aşk ile toldurur / Ğayri yolu neylerem

⁴⁹⁶⁶ SG, 80/2 Bizi bize bildürür / Benliğümüz öldürür / 'Aşk ile toldurur / Ğayri yolu neylerem

⁴⁹⁶⁷ NM, 37/1 Ey gönül gel ağlama zārī zārī inleme / Pîrden aldum haberi ol bî-nişân sendedür

⁴⁹⁶⁸ SG, 96/3 Kalb oyunu pîr sevisi olıcak / Her neye baksañ cemâl olur kamu

⁴⁹⁶⁹ SG, 80/1 Elin âldum pîrümün / Ğayri eli neylerem / Yolun buldum şeyhümün / Ğayri yolu neylerem

⁴⁹⁷⁰ NM, 34/2 İsteyen yâri izlesün pîri / Pîrden ayrılan Hak'dan ayrıdır

⁴⁹⁷¹ SG, 96/2 Pâkla kalbün cümle şey'i sür çıkar / Pîr sevisi kalbün olsun toptolū

⁴⁹⁷² SG, 43/3 Sohbetinde kendini yok pîri isbât eyle var / Sûret-i tevhîdde işte lâ ile illâ budur

⁴⁹⁷³ SG, 45/1 Tâlibâ pîre teveccüh kıl gönülden it niyâz / Bâ'is-i vuslat olur zîrâ hakikatde namâz

⁴⁹⁷⁴ NM, 98/5 Pîrünüle olan 'ahdi güt ne'ñ varisa hep ko git / Bildüklerini terk it 'irfâna irem dirseñ

Pîrden ayrılan Hakk'tan (Allah) ayrılır.⁴⁹⁷⁵

Pîr, Hakk (Allah) hidayetine vesile olur.⁴⁹⁷⁶

Aşk pîrine kulluk edenler cânâna cân olur.⁴⁹⁷⁷

32.9.Rehber Kavramında Edebî Düşünceler

Yola bir rehberle gidilir.⁴⁹⁷⁸

Rehber, hidayet ederse, müsemma bulunur.⁴⁹⁷⁹

Vuslat yolunda rehber; Hâlık, Efendi, Rabb'in (Allah) lütfudur.⁴⁹⁸⁰

Hakk (Allah) yolunda rehber, kâmilin nefesidir.⁴⁹⁸¹

Fahr-i Risâlet'i (Hz. Peygamber) rehber edinenlerin dertlerine Hakk (Allah) derman olur.⁴⁹⁸²

Enbiyânın Serveri'ni (Hz. Peygamber) rehber edinenlere, Hakk (Allah) yardım eder.⁴⁹⁸³

Kılavuz bulamayanlar, Maşuka (cânân) kavuşamaz.⁴⁹⁸⁴

32.10.Şeyh Kavramında Edebî Düşünceler

Şeyh, âlemin kutbudur, âlemi gösteren bir aynadır, yolunu şaşırırlara rehberdir.⁴⁹⁸⁵

⁴⁹⁷⁵ NM, 34/2 İsteyen yâri izlesün pîri / Pîrden ayrılan Hak'dan ayırır

⁴⁹⁷⁶ NM, 183/12 Şeyhüni hak bil ey Niyâzî kim / Pîr yüzündendir Hak hidâyâtı

⁴⁹⁷⁷ NM, 189/1 Zühdüni ko 'aşka düş ehl-i cenân itsün seni / Pîr-i 'aşka kulluk it cânâne cân itsün seni

⁴⁹⁷⁸ NM, 25/4 Yola giderseñ saña rehber gerek / Hem yanuñda düşmene lâzım silâh

⁴⁹⁷⁹ H, i. 19/6 Hüdâyî'ye bu yollarda hidâyet rehber olursa / Olur maksûduna vâsıl bulur lâ-büd müsemmayı

⁴⁹⁸⁰ NM, 124/1 Tecellî-i cemâline mazhar eyle / Efendüm Hâlikum Rabbüm İlâhum / Tarîk-i vasla lütfuñ rehber eyle / Efendüm Hâlikum Rabbüm İlâhum

⁴⁹⁸¹ NM, 94/1 Hak yolunuñ rehberi nefesidür kâmilün / Dil tahtınuñ serveri nefesidür kâmilün

⁴⁹⁸² H, i. 80/4 Tarîk olup saña râh-ı hidâyet / Olursa rehberin Fahr-ı Risâlet / Tecellî ede ger nür-ı hüviyyet / Senin her dertine dermân ola Hak

⁴⁹⁸³ H, i. 166/4 Yardım etdi çün 'inâyet askeri / Rehber oldu enbiyânın serveri / Eyledi nür-ı hakikat mazharı / Hoş sa'âdet ehli etmiş Hak bizi

⁴⁹⁸⁴ AN, i. 71/6 Ma'sûka vâsıl ola mı biñ yıl yilerse de / Tâ olmayınca zâhide bir reh-nümâ-yı 'ışk

Şeyh, haktır (batıl değildir). Hakk'ın (Allah) hidayetine vesiledir.⁴⁹⁸⁶

Şeyh, kâmilidir ve onun sözü muteberdir.⁴⁹⁸⁷

Şeyh, hakâyık bahridir.⁴⁹⁸⁸

Pişuva (şeyh), aşkın yolunun cây-ı zevkidir.⁴⁹⁸⁹

Şeyhi hak bilmeyen, mâyenin (varlığın özü) zevkini alamaz.⁴⁹⁹⁰

Şeyh, zühd halvetine girer.⁴⁹⁹¹

Şeyh, âşığı kibir ve ucub illetinden kurtarır, Hz. Lokman'a benzer.⁴⁹⁹²

Kalbin marazından kurtulmak isteyen, bir şeyhe bağlanmalıdır.⁴⁹⁹³

Âşığın yolu, yarasına merhem bulacağı şeyhe varmalıdır.⁴⁹⁹⁴

Şeyhi âşık izler, âşığa burhan olarak şeyh yeter.⁴⁹⁹⁵

Âşık, gönlüyle şeyhe itaat eder.⁴⁹⁹⁶

Şeyhe itaat eden gönül, hakikat sırrına vâkıf olur.⁴⁹⁹⁷

Şeyhin sevgisi cândadır.⁴⁹⁹⁸

---

⁴⁹⁸⁵ AN, i. 45/12 Ey kutb-ı 'âlem şeyh-i mâ / Âyine-i 'âlem-nümâ / Şaşdum yolum ey reh-nümâ / Estağfiru'llahe'l-gafûr

⁴⁹⁸⁶ NM, 183/12 Şeyhüni hak bil ey Niyâzî kim / Pîr yüzündendir Hak hidâyâtı

⁴⁹⁸⁷ C, terc. 7/V/5 Böyledür şeyh-ı kâmilüñ haberi / Diñle Cevrî bu kavlı mu'teberi

⁴⁹⁸⁸ NM, 183/3 Kutb-ı halâyık bahr-ı hakâyık / Ferd-i câmi'dür hep makâmâtı

⁴⁹⁸⁹ C, g. 198/1 Menzil-i maksûdı 'ışkun reh-nümâsıdur bilen / Cây-ı zevki ol tarîkuñ pîşuvâsıdur bilen

⁴⁹⁹⁰ NM, 183/9 Mâyenüñ zevkiñ almaz şol kim / Şeyhi hak bilmez yok riâyâtı

⁴⁹⁹¹ C, g. 162/4 Halvet-i zühdüñ gehî bir şeyh-ı dâmen-çidesi / Bezm-i şevkuñ gâh mest-i câme-çâkidür gönül

⁴⁹⁹² NM, 100/6 Kibr ü 'ucbuñ 'illetinden kurulup sağ olmağa / Bil tabîbüñ ma'nide şeyhuñ senüñ Lokmân gerek

⁴⁹⁹³ NM, 146/1 Kanı bir mürşid-i kâmil isteyen / Yetiş Elmalı'da Ümmi Sinan'a / Kalbüm marazından kurtulam diyen / Yetiş Elmalı'da Ümmi Sinan'a

⁴⁹⁹⁴ NM, 7/6 Varmazsa yolum şeyhüme sarmazsa merhem yâreme / Olmazsa çâre derdüme âh hayretâ vâh hayretâ

⁴⁹⁹⁵ NM, 3/4 Tevhîde tapşur öziñi kimseye açma râzuñı / Şeyh izine tut göziñi şeyhüñ yeter bürhân saña

⁴⁹⁹⁶ NM, 85/4 Bir gönül kalur arada anı da / Şeyhe tapşur aña eyle ittibâ'

⁴⁹⁹⁷ NM, 85/5 Böyle itseñ bil hakikat sırrına / Az zamânda hâsil olur ittîlâ'

Âşığın şeyhinin şehri cândadır.⁴⁹⁹⁹

Hakk'a (Allah) talip olan, şeyhe sarhoşluk derecesinde bağlıdır.⁵⁰⁰⁰

Âşık, şeyhi kayıtsız şartsız sever.⁵⁰⁰¹

Şeyhinin sözünü âşıklar cân ile tutar.⁵⁰⁰²

Âşık, şeyhin yolundan başka bir yola ihtiyaç duymaz.⁵⁰⁰³

Hakk'ın (Allah) hizmeti ile şeyhin hizmeti cem olduğunda, sadık olan ona hizmeti takdim eder.⁵⁰⁰⁴

Şeyh ölünce âşığın kalbi yanar, beli bükülür.⁵⁰⁰⁵

Şeyh, vefat ettiğinde geride kalanların kalpleri yanar, boyları dal harfine döner.⁵⁰⁰⁶

32.10.1. MEŞÂYİH

Meşâyihin envarı Hüda (Allah) yolunu gösterir.⁵⁰⁰⁷

Meşâyih vahdet meyini sunar.⁵⁰⁰⁸

Meşâyihin eserleri âlemi aydınlatır.⁵⁰⁰⁹

Meşâyihin sâlârı (reis), âşığın Hızır'ıdır.⁵⁰¹⁰

⁴⁹⁹⁸NM, 183/11 Hubbî cânımda sırrı zâtımda / Savar üstümden hep beliyâtı

⁴⁹⁹⁹NM, 183/10 Şehr-i Elmalı cânda bulmalı / Ümmî Sinân'dur şöhret-i zâtı

⁵⁰⁰⁰SG, müf. 1 Kanı bir tâlib-i Hak kim ala dest / Ola ol şeyh-perest olmağıla mest / Ala mahv-ı fenâdan şöyle lezzet / Katında bir ola bâlâ ile pest

⁵⁰⁰¹SG, 67/1 Ey 'âşık-ı Hak / 'Âşık ol 'âşık / Şeyhi sev mutlak / 'Âşık ol 'âşık

⁵⁰⁰²NM, 60/3 İzinden ırmaz gözini cân ile tutar sözünü / Görmege iver yüzünü eglencesi tevhid olur

⁵⁰⁰³SG, 80/1 Elin âldum pîrümün / Ğayri eli neylerem / Yolun buldum şeyhümün / Ğayri yolu neylerem

⁵⁰⁰⁴H, müf. 37 Hidmet-i Hakk ile şeyhin hidmeti cem' olsa ger / Hidmetini şeyhinin sâdık olan takdim eder

⁵⁰⁰⁵NM, 106/5 Lîk gitdükde 'azîzüm Şeyh Muhammed dünyeden / Kalbimüzi yakdı derdi kaddümizi kıldı dâl

⁵⁰⁰⁶NM, 106/5 Lîk gitdükde 'azîzüm Şeyh Muhammed dünyeden / Kalbimüzi yakdı derdi kaddümizi kıldı dâl

⁵⁰⁰⁷AN, k. 4/9 Terk eyle efendi gel'e evhâm u hayâli / Gösterdi hüdâ yolını envâr-ı meşâyih

⁵⁰⁰⁸AN, k. 4/10 Vahdet meyini nüş ide gör kudret elinden / Gör kim nicedür bâde-i hammâr-ı meşâyih

⁵⁰⁰⁹AN, k. 4/15 Körler ile haşr ola o kim görmeye hakkı / Pür itmiş iken 'âlemi âsâr-ı meşâyih

Meşâyih reyinde kusur etmez, keramet sahibidir. Onun düşünceleri ilham eseridir.⁵⁰¹¹

Meşâyihin didârı, âşğın gözünün nurunu artırırsa dil (gönül) sırr-ı ilahiye keşfeder.⁵⁰¹²

Meşâyihin kapısında, dâreyn izzetini dileyen âşık bekler.⁵⁰¹³

Meşâyihin etvârı, âlemlere hükmeder.⁵⁰¹⁴

Meşâyihin etvârıyla Allah'tan yardım istenir.⁵⁰¹⁵

Meşâyihin mağarası, halvet ile cennet olur.⁵⁰¹⁶

Meşâyihin esrâr mahzeni açıldığında tecelli nuru güneş gibi doğar.⁵⁰¹⁷

Meşâyihî aşk ile dinlemeyenler onun dünyada bulunma sebebini anlayamaz.⁵⁰¹⁸

Meşâyihin pergeli, vahdet noktasındaki merkezi bulmuştur.⁵⁰¹⁹

Meşâyihin şahlara layık incisi, hakikat denizinde bulunur.⁵⁰²⁰

Meşâyihin hayırlıları âb-ı hayâtı bularak kalpleri ihya eder.⁵⁰²¹

Kendinde basiret olmayanlar ebrâr-ı meşâyihî kendi gibi sanır.⁵⁰²²

Meşâyihî kabul etmeyen vâiz, Hüda (Allah) aşkından ilâhi zevk alamaz.⁵⁰²³

---

⁵⁰¹⁰ AN, k. 4/7 Her biri olup müctehid-i 'ilm-i ledünnî / Bildünse Hızır'dur saña sâlâr-ı meşâyih
⁵⁰¹¹ AN, k. 4/11 Re'yinde kusûr eylemez ashâb-ı kerâmet / İlham ile memdûd olur efkâr-ı meşâyih
⁵⁰¹² AN, k. 4/4 Keşf olmak olur sırr-ı İlâhî saña ey dil / Artursa gözün nûrını didâr-ı meşâyih
⁵⁰¹³ AN, k. 4/16 Ey Nûri eger 'izzet-i dâreyni dilerseñ / İhlâs ile gel bekle der-i dâr-ı meşâyih
⁵⁰¹⁴ AN, k. 4/13 Etvâra göre oldu merâtibde çü ahkâm / Hükme eyledi 'âlemlere etvâr-ı meşâyih
⁵⁰¹⁵ AN, i. 23/3 Nebîlerde olan envâr hakı-çün / Velîlerde olan esrâr hakı-çün / Meşâyihde olan etvâr hakı-çün / Bizi gayrı kapuya itme muhtâc
⁵⁰¹⁶ AN, k. 4/5 Halvetlere gir ister iseñ ravza-i cennet / Halvet ile çün cennet olur gâr-ı meşâyih
⁵⁰¹⁷ AN, k. 4/2 Gün gibi tulû' eyler idi nûr-ı tecellî / Açılma eger mahzen-i esrâr-ı meşâyih
⁵⁰¹⁸ AN, k. 4/1 Çün 'ışk ile dinlenmedi ahbâr-ı meşâyih / Anlanmadı dünyâda nedir kâr-ı meşâyih
⁵⁰¹⁹ AN, k. 4/12 Çün nokta-i vahdetdeki ol merkezi buldı / Dönderdi begüm halkayı perkar-ı meşâyih
⁵⁰²⁰ AN, k. 4/3 Deryâ-yı hakikatde bulmur ola ancak / Her yerde bulunmaz dür-i şehvâr-ı meşâyih
⁵⁰²¹ AN, k. 4/14 Cem' eyledi 'ilmini bulup âb-ı hayâtı / İhyâ-yı kulüb eyledi ahyâr-ı meşâyih
⁵⁰²² AN, k. 4/6 Âdemde basiret eseri olmayacak ol / Kendü gibi ola sanur ebrâr-ı meşâyih
⁵⁰²³ AN, k. 4/8 Bir zevk-i İlâhî ala mı 'ışk-ı Hudâ'dan / Vâ'iz eger itmez ise ikrâr-ı meşâyih

33. FAKR

Fakirlik, ihtiyaç sahibi olma durumu, yoksulluk gibi anlamlara gelen fakr kavramı tasavvufta onurlu, şerefli bir makam olarak telakki edilmiştir.

33.1.Fakr ile iftihar edilir.

Kavramın dünya malından ve varlıktan yoksun olmak şeklinde değerlendirilmesinde Hz. Peygamberin “Fakr benim övüncümdür.” hadisinin etkili olduğu düşünülebilir. Hz. Peygamber’in fakr ile övünmesi, divanlarını incelediğimiz şairlerin de dikkatini çekmiştir. Şairler, fakr’ı iftihar edilen, sultana kavuşturan, nefsinin bilenin ulaştığı bir devlet olarak telakki etmişlerdir.

33.2.Fakr, zenginliktir.

Fakr; gıda, sermaye, zenginlik ve izzet gibi zıt kavramlarla anlam ilişkisinde değerlendirilmiştir. Hâl ehlinin izzeti olan fakr, Allah yolunda gidenlerin sermayesidir ve o tamama erdiğinde Allah bulunur. Fakrın kisvesi olan hırkayı giyip fakr sûretinde görünen ve aslında bir hamal olan çok insan vardır. Fakr; fena ile halvette bulunur.

Fakr’ın dünya ve ahirette değerli olduğunu idrak eden, büyük feyze ulaşabilir. Fakrlikten gönlünün yakarışları görünen kişi, saf altın olur. Fakr için, kalp pürmelal olmaz.

Divanlarda yoksulluk ve zenginlik arasında tezat bir anlam ilişkisi kurulduğu görülmüştür. Buna göre fakr bir çeşit zenginliktir. Fakr ve fena nimetlerine gark olan(doyan)ın zenginlerden farkı yoktur. Fakr âşığın gıdası ve sahip olduğu bir zenginliktir. Fakr ile zenginliği bulan (âşık), dokuz feleği ayaklarının altına alır.

Her ne kadar yukarıda Hz. Peygamber’in fakr ile övüldüğü ifade edilse de Mısri Divanı’nda geçen bir düşünceye göre âşık, fakr ile övünmeye minnet etmemelidir. Ayrıca âşık, fakrı alışkanlık hâline getirdiği için ondan şikâyet etmez, ârif ise bunu bir sır olarak saklar. Fakrın olgunlaştırdığı âşık, devrin padişahına

nazlanmaya tenezzül etmez. Fakrın himmetine sahip olanlarda, ümit ve temenna olmaz.

33.3. Fakr Kavramında Edebî Düşünceler

33.4. Fakr ile iftihar edilir.

Hatm-i cem‘i‘l-mürselîn (Hz. Peygamber) fakr ve fena ile övünmüştür.⁵⁰²⁴

Sultanü‘r-rüsûl (Hz. Peygamber), fakri övümcüdür, demiştir.⁵⁰²⁵

Nebî (Hz. Peygamber), fakr övüncüdür, buyurduğu için âşık da fakr ile iftihar eder.⁵⁰²⁶

Şah‘ın (Hz. Peygamber) fakr ile övündüğünü duyan (âşık), kerem ehlinin (cömertler) ikramlarına iltifat etmez.⁵⁰²⁷

“Fakr övüncüdür.” devletine erişen sultan olur. Tam fakra ulaşan sultana da kavuşur.⁵⁰²⁸

“Fakr övümcüdür.” nefsinin ulaştığı bir devlettir.⁵⁰²⁹

Fakr ve fena, Hakk (Allah) yoluna gidenlerin sermayesidir.⁵⁰³⁰

Fakr, hâl ehlinin izzetidir.⁵⁰³¹

---

⁵⁰²⁴NM, 10/1 Hatm-i cem‘i‘l-mürselînüñ fâhridür fakr u fenâ / Hatm odur kim bir ola yanunda hem şâh u gedâ

⁵⁰²⁵NM, 172/3 Çün mukaddem “fakru fahrî” didi sultânü‘r-rüsul / Ya ‘aceb mi "fahruzüllî" dise bu âhirvelî

⁵⁰²⁶H, kî. 47 Za‘îfîm sabra yokdur iktidârım / Garîbim yerde gökde yok karârım / Buyurmuşdur Nebî El-fakru fahrî / N‘ola fakr ile olsa iftihârım / Fenâ buldu sivâ-yı Hak / Hüdâyî Hudâ‘dan gayrı yok bir dahi varım

⁵⁰²⁷C, k. 1/36 O şehûñ fakr ile fahr itdüğünü güş ideli / Reddü mehl-i keremüñ nimet-i bîş ü kemidür

⁵⁰²⁸NM, 22/5 "Fakru fahrî" devletine irişen sultân olur / Fakr-ı tamma irişüp sultânı bulmazsa ne güc

⁵⁰²⁹NM, 82/5 Nefsinin bilen irermiş bir dükenmez devlete / "Fakru fahrî" dür Niyâzî bil o devletden garaz

⁵⁰³⁰SG, 99/1 ‘Aşk u mahabbet mâyedür / Hak yolına gidenlere / Fakr u fenâ sermayedür / Hak yolına gidenlere

⁵⁰³¹NM, 192/1 Hamdülillâh habs-i zindân ehl-i hâlüñ hırfeti / Fakr u zillet derd ü mihnet ol gürühuñ ‘izzeti

Fakr tamama erdiğinde, Gani (Allah) bulunur.⁵⁰³²

Fakr suretine giren, çok kişi vardır.⁵⁰³³

Fakr için, kalp pürmelal olmaz.⁵⁰³⁴

Fakr, fena ile birlikte halvette bulunur.⁵⁰³⁵

Fakr her iki âlemde (dünya ve ahiret) değerli bir niteliktir. Bunu idrak eden büyük feyze ulaşır.⁵⁰³⁶

Fakrın kisvesi hırkadır. Onun kisvesini giyenlerin çoğu, sadece bir hamaldır.⁵⁰³⁷

Fakrlikten gönlünün yakarışları görünen kişi, saf altın olur.⁵⁰³⁸

33.5.Fakr zenginliktir.

Fakr zenginliktir, âşık ona sahiptir.⁵⁰³⁹

Fakr ile zenginliği bulan (âşık), dokuz feleği ayaklarının altına alır.⁵⁰⁴⁰

Fakr, âşığın gıdasıdır ve ona zenginlik verir.⁵⁰⁴¹

Fakr ve fena nimetlerine gark olanın (doyan) zenginlerden farkı yoktur.⁵⁰⁴²

Fakrın himmetinin eseri, âşıktır.⁵⁰⁴³

⁵⁰³²H, i. 234/1 Fakrımı ırgür tamāmayā Ganī / Tā ki bu yoklukla bulayım seni

⁵⁰³³C, k. 56/16 Sūret-i fakra girmeden ne çıkar / Ki bu sūrette çok kişi görünür

⁵⁰³⁴C, terc. 7/1/3 Fakriçün kalbi pürmelāl olmaz / Māl için ehl-i ibtizāl olmaz

⁵⁰³⁵NM, 53/2 Nefsūñ isaña bildirür ölmezden öñdin öldürür / Yokluk yolını tuyğurur fakr u fenā halvetdedür

⁵⁰³⁶SG, 14/2 Dū zamānuñ hāssasıdur hırka-ı fakr u fenā / Kābiliyyetde olurısañ bulasuñ feyz-ı cūd

⁵⁰³⁷C, terk. 1/V/4 Girmek diledüm hırka giyüp kisve-i fakra / Gördüm ki bu bārı çekenüñ ekseri hammāl

⁵⁰³⁸C, k. 56/17 Fakr ile ol k'olur zer-i hālis / Sūz-ı dilden güzār işi görünür

⁵⁰³⁹C, g. 117/2 Ne harīş-ı cem'-i dünyā ne tūvān-ger ü ne merzūk / Yine fakrumuzla mün'im yine mālīk-i ğınāyuz

⁵⁰⁴⁰C, g. 89/5 Bulalı fakr ile ğınā Cevrī / Nüh felek pāy-māl-i himmetidür

⁵⁰⁴¹C, g. 117/2 Ne harīş-ı cem'-i dünyā ne tūvān-ger ü ne merzūk / Yine fakrumuzla mün'im yine mālīk-i ğınāyuz

⁵⁰⁴²C, g. 113/7, C, g. 115/7 Cevrī gibi yok farkumuz eshāb-ı ğınādan / Müstağrak-ı cūd u ni'am-ı fakr u fenāyuz

Âşık, fakr ile övünmeye vâristir.⁵⁰⁴⁴

Âşık, fakr ile övünmeye minnet etmemelidir.⁵⁰⁴⁵

Ârif olan fakr ve fena hâlimden şikâyet etmez ve her ne olursa olsun bu sırrı saklar.⁵⁰⁴⁶

Âşık, fakrı alışkanlık edinmiştir.⁵⁰⁴⁷

Fakrin çocuğu olan âşık, felek payeli lalanın yetiştirdiğine (padişah) nazlanmaya tenezzül etmez.⁵⁰⁴⁸

Fakrın himmetine sahip mertlerin sinesinde ümit ve temenna yarası bulunmaz.⁵⁰⁴⁹

⁵⁰⁴³C, g. 176/6 Himmet-i fakr u fenâyam kim dem-i tecrîd ile / Nâm u kâmı bî-vücûd itmekdür
âşârum benüm

⁵⁰⁴⁴AN, k. 2/4 Fakr ile çü fahra vâris olduk / Aksâ-yı ğmâya mâliküz biz

⁵⁰⁴⁵NM, 165/5 Mısrî sañadur bu söz cehd it alagör 'ibret / Fakr ile idüp fahrı itme aña sen minnet /
Tutma sakın asla hiç bir kimseye var kudret / Emrâz-ı cehilden sen bulduñsa eger sıhhat / Hak'dur bu
sözüm hakla inkârına tayanma / Gerçeklere teslim ol her sözi yalan sanma

⁵⁰⁴⁶C, k. 24/40 Eylemez 'ârif olan fakr u fenâdan şekvâ / Her ne hâl ise ider gerçi bu sırrı pinhân

⁵⁰⁴⁷SG, 45/4 Zell ü fakrı pîşe kıl 'arz it hemîşe ihtiyâc / Gösterür çeşm-i niyâza hüsnini ol rüy-
niyâz

⁵⁰⁴⁸C, g. 6/3 Ol zâde-i fakram ki degül nâzuma lâyık / Perverde-i lâlâ-yı felek-pâye-i dünyâ

⁵⁰⁴⁹C, g. 72/2 Dâğ-ı ümmîd ü temmennâdan tehîdür sinesi / Merd-i sâhib-himmet-i fakruñ nişânı
böyledür

34. FANİ

34.1.Faninin evsafı

Âdemin (insan) vücudu ve arâz fanidir. Damlaya benzeyen fani vücud (varlık) fena bulursa ummana ulaşabilir. Fani; fenayı, cânı ve teni terk etmektir. Faniye talip olmak, alçaklıktır. Fani nimetlere aldanıp onlara râğbet etmemelidir. Faniye râğbet edenler, baki devleti bulamaz.

Allah'tan ve aşktan başka her şey fanidir. O sebeple ona râğbet etmemelidir.

Akıl sahipleri bakiyi bırakıp fani dünyaya meyletmez. Faniyi bakiye değişmek, kârlı bir alışveriştir.⁵⁰⁵⁰ Uykuda olduğunu⁵⁰⁵¹ bilmeyen, faniye dayanır. Hayat, fani varlıktan geçince bulunur.

Fani vücudun günahları, Hz. Peygamber'in şefaatiyle yıkanır. Bakide faniye Baki'de (Allah) ulaşılır. Allah'ın zikrinin lezzetini alan gönül, fanide baki ikbali bulur. Bekabillah'a ulaşabilmek için fenafillâh olmak gerekir. Faniyullah olan, nur olur ve sonunda Allah ile dost olur.

Tevhide fani lezzetlerden geçilerek ulaşılır. Fani vücuttan geçmeden Allah'a ulaşamaz. Hakk'ın dîdarını bir kez görenler, bir daha faniye dönüp bakmaz.

Fani lezzetlerin safası, gönülde kalmaz. Fani zevke mesrûr olmayı terk edip Allah'ın rızasını tahsil etmelidir. Bunun bir yolu da âşığa nazar etnektir.

34.2.Dünya, fanidir.

Dünya, cihan fanidir. Bu dünyadan hiçbir şey kalmayacaktır. O sebeple ona gönül vermemeli, mağrur olunmamalı ve ondan vefa umulmamalıdır. Gafiller bunu bilmez. Cihanın malını toplayanlar bütün malını bırakıp gittiği gerçeği ortadayken kuru bir secde ile mağrur olup zinet ve şöhret peşinde olmak anlamsızdır. Allah'a

⁵⁰⁵⁰ A'lâ suresinin (87) "Halbuki âhîret daha hayırlı, daha sürekli." mealindeki 17. ayetinden mülhem.

⁵⁰⁵¹ "İnsanlar uykudadırlar, ölünce uyanırlar" Bkz: Aclûnî, **Keşfü-l Hafa**, 2795.

fani âlemin zevk ve safâsından uzaklaşanlar varabilir. Onun şarabı dimağda acı bir tat bırakır.

34.3.Vahdete erenler fani alâyıktan kurtulur.

Vahdetin şaraba teşbih edildiği başka bir düşüncede ise vahdete ulaşanlar tüm fani alakalardan kurtulur. Fani alakalardan kurtulanlar ise hakikatleri duyabilir.

34.4.Faniyi terk eden, bakiye ulaşır.

Fani, eriyip akarsa baki zuhur ettiğinden faniyi terk etmeyen, bekaya erişemez. Fani mülkten beka mülküne sefer edenler, salah ehli ise safayı zevk edinirler.

34.5.Âşık, faniyi istemez.

Şairlerin sâlik, derviş gibi sülûk yolundaki kişiler için müteradifen kullandıkları diğer bir kavram olan âşık, sûretâ fani olsa da kendisi fani olanı ve dünyayı istemez. O marifetten de fani olmalıdır.

34.6.Fani Kavramında Edebî Düşünceler

34.7.Faninin evsafı

Âdemin (insan) vücudu fanidir.⁵⁰⁵²

Vücut fanidir, onu terk eden hakkânî vücudu bulur.⁵⁰⁵³

Arâz fanidir.⁵⁰⁵⁴

Damlaya benzeyen fani vücut (varlık) fena bulup ummana ulaşır.⁵⁰⁵⁵

Fani; fena, cân ve teni terk etmektir.⁵⁰⁵⁶

⁵⁰⁵²C, tar. 23/16 Gerçi fânîdür vücūd-ı âdemî ammâ yine / Böyle sâhib-hayruñ irmez zâtına hergiz fenâ

⁵⁰⁵³H, i. 79/5 Koyup Hüdâyi cân ü ten / Vahdet diyârına giden / Fânî vücūdu terk eden / Bulmaz mı Hakkânî vücūd

⁵⁰⁵⁴C, terk. 6/II/8 Cevherüñ gün gibi ‘ıyân eyle / ‘Arazuñ cümle ide gör fânî

⁵⁰⁵⁵H, i. 51/4 Fenâ buldu vücūd-ı fânî mutlak / Brakdık katreyi ummâna geldik

⁵⁰⁵⁶AN, i. 6/3 Ko teni cânı / Fânî ol fânî / Yanı gör yanı / ‘Işka bî-pervâ

Faniye talip olmak, alçaklıktır.⁵⁰⁵⁷

Fani nimetlere aldanılmamalıdır.⁵⁰⁵⁸

Fani lezzetlere rağbet edilir.⁵⁰⁵⁹

Fani zevke mesrur olunmamalıdır.⁵⁰⁶⁰

Faniye rağbet edenler, baki devleti bulamaz.⁵⁰⁶¹

Allah'tan başka her şey fanidir.^{5062, 5063}

Aşktan başka her şey fanidir.⁵⁰⁶⁴

Faniye rağbet etmemelidir.⁵⁰⁶⁵

Aklı olan fani dünyayı istemez.⁵⁰⁶⁶

Akıl sahipleri, faniyi bakiye tebdil eyler.^{5067, 5068}

Tam akıl [sahipleri], bakiyi bırakıp fani dünyaya meyletmez.⁵⁰⁶⁹

⁵⁰⁵⁷H, i. 29/1 Nefs ü şeytāna zebūn etme bizi / Kerem et hey ulu Mevlā kerem et / Tālib-i fāniye dūn etme bizi / Kerem et hey ulu Mevlā kerem et

⁵⁰⁵⁸H, i. 191/3 Sakın aldanma bu fānī na'ime / Sivādan geç eriş Rabb-ı Rahīm'e / Hüdāyī himmet et zevk-i azīme / Gel Allah'a murādın hāsıl olsun

⁵⁰⁵⁹H, i. 83/1 Zevk-ı dünyāya mahabbet nice bir / Lezzet-i fāniye rağbet nice bir / Nice bir ādet ü bid'at nice bir / Nefs-i şirrīre itā'at nice bir / Māye-i ömrü izā'at nice bir

⁵⁰⁶⁰H, i. 167/4 Bu devlete mağrūr olma / Fānī zevke mesrūr olma / Tā'at-ı Hak'dan dūr olma / Aç gözün gafletten uyan

⁵⁰⁶¹H, i. 168/5 Nice bir ādet ü bid'at / Nice bir fāniye rağbet / Bula gör bir bākī devlet / Vāsıl olmağa sa'y eyle

⁵⁰⁶²H, i. 132/4 Hep senindir bunca ef āl ü sıfat / Zāt-ı bī-çünunda fānīdir zevāt / 'Ālem-i vahdetde sen vergil sebāt / Yā ilāhī sen 'ināyet eylegil

⁵⁰⁶³Kasas (28) suresinin "Sen Allah ile beraber başka bir ilāha ibadet etme. O'ndan başka hiçbir ilāh yoktur. O'nun zatından başka her şey yok olacaktır. Hüküm yalnızca O'nundur ve kesinlikle O'na döndürüleceksiniz." mealindeki 88. ayetinden mülhem.

⁵⁰⁶⁴SG, 31/3 'Aşkdan ğayrı ne var fānīdür fānī / 'Aşkdan bulur hayāt cümleñ cāmī / 'Aşkdan buldı bulan derde dermānı / Allāh'a 'aşkile irmiş erenler

⁵⁰⁶⁵H, i. 230/6 Mülk-i Süleyman ile taht-ı sikender kanı / Bildin ise bunları fāniye rağbet neden

⁵⁰⁶⁶H, i. 42/1 İstemez ākil fānī dünyāy / Sensin ey Mevlā matlab-ı a'lā / Neylesin 'aşık ğayrı sevdāy / Sensin ey Mevlā matlab-ı a'lā

⁵⁰⁶⁷H, i. 136/3 'Ākil ol hayr işi ta'cil eyle / Evliyā hālını tahsīl eyle / Fāniyi bakiye tebdil eyle / Bī-hisāb assı ede bazārın

⁵⁰⁶⁸H, i. 176/1 Yeter etdin bu fānī zevke rağbet / Efendi ākil ol fikr et me'ālī / Dilersen Hazret-i Mevlā'ya kurbet / İbādet eylemekden olma hālī

Baki, fenaya satılamaz (tercih edilemez).⁵⁰⁷⁰

Faniyi bakiye değişmek, kârlı bir alışveriştir.⁵⁰⁷¹

Uykuda olduğunu bilmeyen, faniye dayanır.⁵⁰⁷²

Fani vücudun günahları Resûlullah'ın (Hz. Peygamber) şefaatiyle yıkanır.⁵⁰⁷³

Allah'ın zikrinin lezzetini alan dil (gönül), fanide baki ikbali bulur.⁵⁰⁷⁴

Bakide faniye baki (Allah) ulaşılır.⁵⁰⁷⁵

Bekabillah'a ulaşabilmek için fenafillâh olmak gerekir.⁵⁰⁷⁶

Faniyullah olan, nur olur.⁵⁰⁷⁷

Fenaya ulaşan, Hakk (Allah) ile dosttur.⁵⁰⁷⁸

Hayat, fani varlıktan geçince bulunur.⁵⁰⁷⁹

Fani lezzetlerden geçmeyen, tevhide ulaşamaz.^{5080, 5081}

Fani vücuttan geçilmeden Allah'a ulaşamaz.⁵⁰⁸²

⁵⁰⁶⁹H, müf. 123 Fânî dünyânın fenâsını bilirken hâs ü âmm / Bâkî'yi kor fânîye mâil olur mu akl-ı tamm

⁵⁰⁷⁰H, i. 20/3 Kıl hazer bâtil târika gitmeden / Bâkiyi fânî metâ'a satmadan / Key sakın tazyî'-i evkât etmeden / Ko sivâyı matlab-ı a'lâyı gör

⁵⁰⁷¹H, i. 144/4 Fânîyi tebdîl ede gör bakîye / Kaçma ey dil assılı bâzârdan

⁵⁰⁷²H, i. 91/6 Sen seni ne sanırsın / Fânîye dayanırsın / Hoş bir gün uyanırsın / Tevhîde gel tevhîde

⁵⁰⁷³H, i. 61/2 Zenbini fânî vücudun yumağa / Hân-ı bî-pâyân-ı vasla doymağa / Sırr-ı ev-ednâ'yı bilip duymağa / Yâ Resûla'llâh şefâ'at eylegil

⁵⁰⁷⁴AN, i. 40/4 Hâle irüp bıraktı ol kâli / Ğayrıdan kıldı kalbini hâlî / Buldı fânîde bâkî ikbâli / Zikrûññ lezzetin bulan diller

⁵⁰⁷⁵AN, i. 123/1 Cânâna satup cânı aldum yine cânânı / Bâkîde olup fânî buldum dem-i Rahmân'ı

⁵⁰⁷⁶SG, 48/8 Fânî-i fi'ilâh olup irdük bekâ bi'llâh'a biz / Zâhir u bâtın ser-â-pâ cümle Hak'dur vârumuz

⁵⁰⁷⁷SG, 71/8 Başına tâc-ı hilâfet giyüben bulduñ sürür / Anlamaduñ anı Hak'dan dahi oldun şimdi dūr / Fânîyü'llâh olup sen olmaz iseñ 'ayn-ı nūr / Geçdi 'ömrüñ gaflet ile sūfi Hakk'ı bilmedüñ

⁵⁰⁷⁸SG, 91/7 Ğirre olma tâ'atına eyleme hiç iftihâr / Bâb-ı Hakk'a iki kanat oldu züll ü iftikâr / Fânî-yi fi'llâh olup gel ola gör Hakkıyla yâr / Ma'rifetle hüsn-i hulkdur tâlibi kâmil iden

⁵⁰⁷⁹H, i. 64/4 Fânî varlıktan geçip bulur hayât / Katreyi kor bahr-i ummân isteyen

⁵⁰⁸⁰H, i. 91/8 Uyanı gör gafletden / Geç bu fânî lezzetden / İç kevseri vahdetden / Tevhîde gel tevhîde

⁵⁰⁸¹H, i. 92/7 Olmasın nefsin hâ'il / Bâkî mülke ol vasıl / Geç fânîden ey gâfil / Tevhîde gel tevhîde

Faniden usananlar, Allah'a ulaşabilir.⁵⁰⁸³

Hakk'ın (Allah) dıdarını görenler, bir daha faniye bakmaz.⁵⁰⁸⁴

Hazret'le (Allah) kurbiyet sağlayanlar, faniye rağbet etmez.⁵⁰⁸⁵

Fenaya ulaşmayan, bekanın lezzetini alamaz.⁵⁰⁸⁶

Muradından fani olana mürid denir.⁵⁰⁸⁷

Fani zevke mesrûr olmayı terk edip Hakk'ın (Allah) rızasını tahsil etmelidir.⁵⁰⁸⁸

Âşığa nazar edende (ibretle bakanda) faniden eser kalmaz.⁵⁰⁸⁹

Faniye basiret nuru olanlar aldanmaz.⁵⁰⁹⁰

Fani lezzetlerin safası, dilde (gönül) kalmaz.⁵⁰⁹¹

Rabbânî feyz, dânanın dilinde (gönül) altın ve gümüş fikrini fena eder.⁵⁰⁹²

Fenaya giden yolda kumlar gururla ayıklanmaz.⁵⁰⁹³

---

⁵⁰⁸²H, i. 101/3 Geçip fânî vücūdundan / Fedâ et Hakk'a cân ü ten / Kayır ahvâlini erken / Gel Allah'a gel Allah'a

⁵⁰⁸³H, i. 102/3 Fâniden usanmaz mısın / Gafletten uyanmaz mısın / Mevlâ'dan utanmaz mısın / Gel Allah'a gel Allah'a

⁵⁰⁸⁴H, i. 108/1 Kesret emvâcına aldanır sanma / Vahdet deryâsına girip gelenler / Bir dahi fânîye nazar eylemez / Hakk'ın dıdarını görüp gelenler

⁵⁰⁸⁵H, i. 109/3 Nice bir zînet ü şöhrat / Nice bir fânîye rağbet / Bula gör Hazret'e kurbet / Digil yâ Hû veyâ men Hû

⁵⁰⁸⁶AN, mu. 3/4 Fânî olmadı bakânuñ 'izzetin bilmez nedür / Bulmadı Hak'dan ma'iyyet lezzetin bilmez nedür / Mâ-rameyte iz-rameyte hâletin bilmez nedür / Cân içinde cân olan cânânı bilmez kandadır / Sırr içinde sırr olan sultânı bilmez kandadır

⁵⁰⁸⁷SG, 113/1 Mürîd oldur hakîkatde murâdından ola fânî / Yed-i pîre ide teslim zimâm-ı cism ile cânî

⁵⁰⁸⁸H, i. 224/1 Na'im-i dehr-i dūna olma mağrūr / Yürü dîn emrini tekmîl edegör / Yeter oldun bu fânî zevke mesrūr / Yürü merzât-ı Hak tahsîl edegör

⁵⁰⁸⁹H, i. 173/7 Eyle Hüdâyi'ye nazar / Kalmaya fâniden eser / Varlık senindir ser-te-ser / Mevlâ nice şükredelim

⁵⁰⁹⁰H, müf. 152 Devlet-i dünyâya mağrūr olma aklın yâr ise / Fânîye aldanma ger nūr-ı basiret var ise

⁵⁰⁹¹C, terk. 3/VII/6 Bir dil ki safâsın bile zevk-ı ebedînuñ / Kalur mı dimâğında anuñ lezzet-i fânî

⁵⁰⁹²C, terc. 7/III/5 Dil-i dânáda feyz-ı rabbânî / Sim ü zer fikrini ider fânî

⁵⁰⁹³C, tah. 4/4 Tayanma müttekâ-yı zer-keş-i câha huzūr ile / Sakın kim hâk ider bâlinüñi devrân mürür ile / Alup câm-ı safâ-yı destüñe zevk-ı sürür ile / İñen ayıklama râh-ı fenâ kumın gurūr ile / Nice ser kelle-i hurşid olur hâk-i kadem bir gün

34.8.Dünya, fanidir.

Dünya fanidir.⁵⁰⁹⁴, ⁵⁰⁹⁵, ⁵⁰⁹⁶, ⁵⁰⁹⁷

Cihan fanidir.⁵⁰⁹⁸

Dünyanın hüsnü (güzellik) fanidir.⁵⁰⁹⁹

Meclis-i fanide (dünya) hiçbir şey kalmaz.⁵¹⁰⁰, ⁵¹⁰¹, ⁵¹⁰², ⁵¹⁰³, ⁵¹⁰⁴

Alçak dünyanın devleti kuru bir sevda iken faniye mağrur olup zinet ve şöhret [peşinde olmak] anlamsızdır.⁵¹⁰⁵

Cihanın fani olduğunu gâfil bilmez.⁵¹⁰⁶, ⁵¹⁰⁷

Fani cihanın malını toplayanlar onu bırakır da gider.⁵¹⁰⁸

⁵⁰⁹⁴AN, i. 71/3 Şâh-ı cihânı aldayan ol fânî dünyenüñ / Sultânlığını bir pula almaz gedâ-yı 'ışk
⁵⁰⁹⁵H, i. 71/2 Terk edip bu sarây-ı vîrânı / Belki cümle sivâ-yı Sübhânî / 'Arzu etdi (o) vech-i
Rahmânî / Katreden geçdi buldu ummânî / Neyledin Mustafâ'yı ey fânî / Kande gitdi Muhammed'im
kanı

⁵⁰⁹⁶H, i. 71/3 Tan mıdır bülbül etse efgânî / Zayi' etdi o verd-i handânî / N'ola ger dökse gözlerim
kanı / Görmez oldu o Mâh-ı tabânî / Neyledin Mustafâ'yı ey fânî / Kande gitdi Muhammed'im
kanı

⁵⁰⁹⁷H, i. 223/1 Yeter oldun bu fânî evde sâkin / Yürü dost illerin seyrân edegör / Civâr-ı Hak'dadır
hayr-ı mesâkin / Yürü dost illerin seyrân edegör

⁵⁰⁹⁸H, müf. 92 Cihân bâkî değil fânîdir ey yâr / Tedârükde ola gör imdi her bâr

⁵⁰⁹⁹NM, 165/1 Ey şeh zen-i dünyânüñ gel âline aldanma / Şem'-i ru-i ruhî nârına pervâne gibi
yanma / Fânîdür anuñ hüsnî var rengine boyanma / 'Ahdine vü va'dine gönül virüp inanma / Hak'dur
bu sözümlerle inkârına tayanma / Gerçeklere teslim ol her sözi yalan sanma

⁵¹⁰⁰AN, mu. 6/1 Ey dil zen-i dünyânüñ cün âline aldandı / Pervâne gibi her dem şem'-i ruhına
yandı / Kardeş o yalancınüñ rengine mi boyandı / Va'dine mi tayandı 'ahdine mi inandı /
Bilmem saña bu dünyâ bâkî mi kalur sanduñ / Bu meclis-i fânîde sâkî mi kalur sanduñ

⁵¹⁰¹AN, mu. 6/2 Dünyâya nazar itseñ biñ başlı bir erkamdur / Her başda dehâni biñ her lokması
âdemdür / Tiryâki anuñ semdür her bir demi mâtemdür / Fikr eyle bu ma'nâyı fehm eyle ne 'âlemdür /
Bilmem saña bu dünyâ bâkî mi kalur sanduñ / Bu meclis-i fânîde sâkî mi kalur sanduñ

⁵¹⁰²AN, mu. 6/3 Mât oldu o şehler kim vaslını gönül özler / Vasfını murâd itseñ şerh eyleyemez
sözler / Hâk oldu o sîm tenler soldı o siyeh gözler / Kanı o kalem kaşlar kanı o güzel yüzler / Bilmem
saña bu dünyâ bâkî mi kalur sanduñ / Bu meclis-i fânîde sâkî mi kalur sanduñ

⁵¹⁰³AN, mu. 6/4 'Âkıl geçinen cânlar âhir aña aldandı / Dünyâya virüp varım assı iderem sandı / Sa'y
ile göçüp kondı cehd ile binüp indı / 'Uryân giricek kabre hasret odına yandı / Bilmem saña bu dünyâ
bâkî mi kalur sanduñ / Bu meclis-i fânîde sâkî mi kalur sanduñ

⁵¹⁰⁴AN, mu. 6/5 Ey Nürî uyar cânı sakın ki geçer fırsat / Sel gibi akar 'ömrün yel gibi ider sür'at /
Biñ yıl yaşasan âhir gelmez saña bir sâ'at / Ey göz niçe bir uyhu ey dil niçe bir gaflet / Bilmem saña
bu dünyâ bâkî mi kalur sanduñ / Bu meclis-i fânîde sâkî mi kalur sanduñ

⁵¹⁰⁵H, i. 230/5 Devlet-i dünyâ-yı dün bir kuru sevda iken / Fânîye mağrûr olup zînet ü şöhret neden

⁵¹⁰⁶H, müf. 173 Cihân fânîdir ey gâfil kalır sanma bu dünyâyı / Yürü var mâ-sivâdan geç kul iseñ
iste Mevlâ'yı

⁵¹⁰⁷H, müf. 162 Cihân fânîdir ey gâfil yeter tapdın bu dünyâyı / Yürü var imdi sıdk ile ibâdet eyle
Mevlâ'ya

Muhammed Mustafa'ya nazar edenler, bu fani saraya (dünya) aldanmaz.⁵¹⁰⁹

Fani, dünyadır ve ondan vefa umulmaz.⁵¹¹⁰

Fani mülke (dünya) mağrur olunmamalıdır.⁵¹¹¹

Bu fani gülşeni (dünya), bülbül terk etmelidir.⁵¹¹²

Fani mülke (dünya) gönül vermemelidir.⁵¹¹³

Dünya devleti (mutluluğu) fanidir.⁵¹¹⁴

34.9.Vahdete erenler fani alâyıktan kurtulur.

Fani âlemin zevk ve safasından usananlar, Hakk'a (Allah) varabilir.⁵¹¹⁵

Fani dünyanın kadehinden içtiği şarap cân dimağında acı bir tat bırakır⁵¹¹⁶

Vahdet şarabından içenler, fani alayıktan (bağlar) kurtulur.⁵¹¹⁷

Aşk şarabından içenler, fani alayıktan (bağlar) kurtulur.⁵¹¹⁸

34.10.Faniyi terk eden, bakiye ulaşır.

Fani alayıktan (bağlar) kurtulanlar, hakikatleri duyabilir.⁵¹¹⁹

---

⁵¹⁰⁸H, i. 230/4 Fânî cihânın kişi mâlını cem' eylese / Bir gün olur kor gider buhl ile hisset neden

⁵¹⁰⁹H, i. 111/6 Aldanıp kalma bu fânî sarâya / Nazar eyle Muhammed Mustafâ'ya / Eğer dünyâya ger mülk-i bekâya / Uryân gelip yine uryân giderler

⁵¹¹⁰H, i. 167/2 Kanı 'Âdem kanı Havvâ / Kanı Muhammed Mustafâ / Bu fânîden umma vefâ / Aç gözün gafletden uyan

⁵¹¹¹H, i. 224/5 Hüdâyî'nin sözün güş eyle ey yâr / Bu fânî mülke mağrûr olma zinhâr / Tarîk-i Hakk'a sa'y et imdi her bâr / Yürü merzât-ı Hak tahsîl edegör

⁵¹¹²H, i. 234/3 Bir gül-i bî-hâr-ı bâkî kıl taleb / Terk et ey bülbül bu fânî gülşeni

⁵¹¹³H, kî. 5 Gönül verme bu fânî mülke zinhâr / Yürü var himmetin ukbâya eyle / Ne dünyâ geç iki âlemden ey yâr / Tedârik Hazret-i Mevlâ'ya eyle / Makâm-ı Kâbe kavseyn'i güzer et / Teveccüh sırr-ı Ev-ednâ'ya eyle

⁵¹¹⁴H, müf. 111 Devlet-i dünyâya mağrûr olmagıl / Fânîdir bâkî degildir öyle bil

⁵¹¹⁵H, kî. 46 'Aceb bu nevm-i gafletden gözün açıp uyandı mı / Bu fânî âlemin zevk ü safâsından usandı mı / Hevâlarda izâ'at eyleyip sermâye-i ömrü / Bu hâl ile huzûr-ı Hakk'a varmakdan utandı mı

⁵¹¹⁶C, g. 72/4 Telh olur âhir humârından dimâğ-ı cân u dil / Lezzet-i sahbâ-yı zevk-ı dehr-i fânî böyledür

⁵¹¹⁷H, i. 3/3 Vahdet şarâbın kim içe / Fânî alâyıktan geçe / Ger haşr ola niçe niçe / Ayılmaya mestânımız

⁵¹¹⁸H, i. 8/2 'Aşkın şarâbından içip / Fânî alâyıktan geçip / Vaslın hevâsından uçup / Seyrân ederler Hû ile

Fani, eriyip akarsa baki zuhur eder.⁵¹²⁰

Baki hayata faniden geçenler erişebilir.⁵¹²¹

Faniyi terk eden, bekaya erişir.⁵¹²²

Baki mülküne gitmek isteyen, faniyi terk etmelidir.⁵¹²³

Faniden geçilirse baki hayata erişilir.⁵¹²⁴

Fani mülkten beka mülküne sefer edenler, salah ehli ise safayı zevk edinirler.⁵¹²⁵

34.11.Âşık, faniyi istemez.

Âşık, fani devleti istemez.⁵¹²⁶

Âşık, sûretâ fanidir.⁵¹²⁷

Âşık, fani dârı (dünya) istemez.⁵¹²⁸

Sâlik (âşık), marifetten fani olmalıdır.⁵¹²⁹,

⁵¹¹⁹H, i. 12/4 Güş et sözü sâdıktan / Geç fânî alâyıktan / Duymağa hakâyıktan / Tevhîd edegör tevhîd

⁵¹²⁰H, i. 44/4 Sîb aşlayıcak bîde / Evvelki resim gide / Bâkî ki zuhûr ede / Fânî eriyip aka

⁵¹²¹H, i. 231/7 Gönül verme nukûş-i kâinâta / Geçip fâniden er bâkî hayâta / Safâ bul ğark olup envâr-i zât'a / Yürü bülbül kadîmi âşiyâna

⁵¹²²H, i. 85/7 Mutma'inne olup rızâya eriş / Yürü marziyye ol safâya eriş / Terk edip fânîyi bekâya eriş / Hây nefsim seni nic'eyleyeyin

⁵¹²³H, i. 64/5 Milk-i bâkî isteyen kor fânîyi / Küllüğe bakmaz gülistân isteyen

⁵¹²⁴H, i. 50/5 Gönül verme Hüdâyî kâinâta / Geçip fâniden er bâkî hayâta / Safâ bul ğark olup envâr-ı zâta / Yürü bülbül yürü dost illerine

⁵¹²⁵H, müf. 89 Fânî mülkünden bekâ mülküne edenler sefer / Ger salâh ehli ise bulur safâlar zevk eder

⁵¹²⁶H, i. 38/4 Fânî devlet gerekmez / Dürlü zînet gerekmez / Hak'sız cennet gerekmez / Baña Allah'im gerek

⁵¹²⁷SG, 35/4 Sûretümle fânî isem zâtım ile bâkiyem / 'Ayn-ı tevhîdem ki ma'nen lâ vü illâ bendedür

⁵¹²⁸AN, i. 38/5 Beni yakdı Nürî nârı / Beni arı kıldı arı / N'ideyüm bu fânî dârı / Çü bakâya himmetüm var

⁵¹²⁹SG, 96/7 Ğaybiyâ gel ma'rifetden fânî ol / Küllü şey'in hâlik illâ vecchêhü

35. FENA

35.1.Fenanın evsafı

Fena, yok olmaktır, onun bir zamanı vardır, zamanı gelince Allah'tan başka her şeyin başına gelecektir. Hayat fena bulunca fenayı veren Allah'a kavuşulur. Bütün varını fena eden, Allah'ı temaşa eder. Kişinin ölmezden önce ölme ve yokluğu duyma hâlidir, halvette bulunur. Hz. Peygamber fakr ve fena ile övünmüştür. Fena kesbeyleyenin ayıbı kalmaz. Ârif, fenadan şikâyet etmez. Hakk'ta (Allah) fena olanın, ne bilgisi ne aklı kalır. Fena ender fenada yok olduktan sonra kahr ve lütuf bilinir. Bunu bilen gönül fena mülkünden geçmek ister. Bir düşünceye göre ise fena, kendisinde uçulan ve eğlenilen bağ/bahçe ve Hz. İbrahim'in atıldığı ateşte gizli olan gül bahçesidir.

35.2.Fena, dünyadır.

Kulun Allah'ın Rabliğinde yok olması anlamının dışında kavramın dünya yerine de kullanıldığı görülmektedir. Dâr-ı fena, bezm-i fena, fena bağı gibi terkipler dünya hakkında düşünceler geliştirildiği tespit edilmiştir.

Fena; dünyadır, hâne-i şûmun (dünya) fena olacağını Allah takdir etmiştir, onun bekası yoktur. Fani dünyanın fenasını herkes bilirken akl-ı tamam, bakiyi bırakıp faniye mâil olmaz. Dünya fanidir ancak onun fena olması manada bekaya kavuşmadır. Dünyada ızdırap çekilir, o minnetle doludur. Bezm-i fenaya (dünya) eğlence için değil, dert ve bela için gelinmiştir. Fenanın (dünya) her işi, bir hayaldir. Fenada devleti bulanlar, Faniyi (dünya) talep etmez, onu bulamayan hoca fena mülkünün (dünya) metama çok çalışır.

Fena gülzâra(dünyaya) talip olanlar, ona meylî olmayan âşığı anlayamaz. Rind ona değer vermez. Fena bezminde (dünya) aşkla dost olana cihanın tadı tuzu birdir. Fena bağında (dünyada) baki saadet isteyen, enbiya ve evliyanın yolundan gitmelidir. Mümin, ölünce dâr-ı fenadan (dünya) dâr-ı bekaya (ahiret) geçer.

35.3.Fenaya ulaşanların vasıfları

Fani varlıkta fenaya ulaşan, her şeyi terk eder. Fena denizine düşenler, muhabbet girdabına gark olur, haram mal biriktirmezler. Nâsut fezasının fenasından geçenler melekûta çıkabilirler. Fenaya ulaşanlar, ferâgat ehli olur ve hâlde uğraşmaz, boş konuşmaz, vücud-ı ademin sırrına mahrem olduklarından gamsız olur, muhabbet girdabına gark olur. Onun nimetlerine müstağrak olanlar, zengindir. Ancak fenaya ulaşanlar, himmet edebilir.

35.4.Fenaya kimler kavuşur?

Allah'a ulaşmanın yolu fenadan geçer. Fenaya ise Allah'ı Allah ile bilenler, bedenden soyunup ve bütün varlıktan geçenler, mertçe davrananlar, nedamet getirip dersini alanlar, ulaşabilir. Dervişler fena düşüncesini taşır. Fenaya muhabbetle ulaşılır. Bir düşünceye göre fenanın alameti hırka giymektir başka bir düşünceye göre ise fena destar, kaba, şemle ve şal ile elde edilemez.

Allah yolunda gidenlerin sermayesi olan fena, sevgilinin nazarının eseridir ve ona aşk yolundan varılır. Allah'a talip olan mahv-ı fenadan lezzet alır.

35.5.Âşık, fenaya kavuşmuştur.

Fena meydanına, cânânına âşık olanlar girer. Fena râhının abdalı olan âşık, fani (olanı), varını fenaya vermiş ve beka-yı câvidân içinde fena-ender-fena olmuştur. Âşık, fena seyyahıdır. Âşık fenanın olmadığı bir âleme ulaşmak ister. Bu da kendini yakmakla mümkün olabilir.

35.6.Fenadan bekaya geçilir.

Şairlere göre fenadan geçilerek bekaya ulaşılabilir. Fena ve beka birbirine tebdil olur. Bekayı isteyen önce fenayı bulmalıdır. Fena ehli beka ister. Fena, Mevlâ'nın (Allah) lütfuyla olur. Fenaya sevgiliye âşık olanlar girebilir. Fenaya ulaşıldığında cân ile ten bir olur. Beka içindeki fena İsm-i Azâm sohbetiyle bulunur.

35.7.Fena Kavramında Edebî Düşünceler

35.8.Fenanın evsafı

Fena, yok olmaktır.⁵¹³⁰

Fena (kendisinde) uçulan bir bahçedir.⁵¹³¹

(Bülbül) fena bağında eğlenir.⁵¹³²

Hayat fena bulunca Yâre (Allah) kavuşulur.⁵¹³³

Fenayı veren Allah'tır.⁵¹³⁴

Hız. İbrahim'in atıldığı ateşte gizli olan gül bahçesidir.⁵¹³⁵

Fakr u fena halvette bulunur. Kişinin ölmezden önce ölme ve yokluğu duyma hâlidir.⁵¹³⁶

Fakr u fena, Hatm-i cem'î'l-mürselîn'in (Hız. Peygamber) övücüdür.⁵¹³⁷

Hakk'tan (Allah) başka her şeyin başına fena gelir.⁵¹³⁸

Fena ülkesinde Allah'tan başka her şey yok olacaktır.⁵¹³⁹

Ârif, fenadan şikâyet etmez.⁵¹⁴⁰

⁵¹³⁰NM, 32/5 Yaprığı yer dud-ı kaz güle güle tud ağlar / Yaprığını tud bulur duduñ soñı fenâdur

⁵¹³¹H, i. 124/6 Ne fenâ bâğında uçdu andelîb / Ne bekâ bûyundan erişdi nasîb / Vâdi-i hayretde kaldım ben garîb / Bir onulmaz derde tuş oldum meded

⁵¹³²H, müf. 66 Gülün rengine aldanma geçe gör / Fenâ bağında eğlenme uça gör

⁵¹³³H, i. 84/1 Fenâ bulup hayât alam şu dem kim 'aşk-ı yârimden / Mahabbet isteyen gelsin haber sorsun mezârımdan

⁵¹³⁴H, i. 116/3 Hudâyâ biz bu zâtı kande bulduk / Yâ efâl ü sıfâtı kande bulduk / Fenâyı yâ sebâtı kande bulduk / Ne verdinse odur dahi nemiz var

⁵¹³⁵AN, i. 43/3 Bilsen hezârüñ zârı ne 'âşık fenâ gülzârı ne / Yansañ Halîl'ün nârına anda gülistân gizlidür

⁵¹³⁶NM, 53/2 Nefsünü saña bildirür ölmezden öñdin öldürür / Yokluk yolını tuyğurur fakr u fenâ halvetdedür

⁵¹³⁷NM, 10/1 Hatm-i cem'î'l-mürselînün fahridür fakr u fenâ / Hatm odur kim bir ola yanunda hem şâh u gedâ

⁵¹³⁸H, kı. 47. Za'îfîm sabra yokdur iktidârım / Garîbim yerde gökde yok karârım / Buyurmuşdur Nebî El-fakru fahrî / N'ola fakr ile olsa iftihârım / Fenâ buldu sivâ-yı Hak / Hudâyî Hudâ'dan gayrı yok bir dahi varım

⁵¹³⁹H, müf. 121 Fenâ dünyâyâ baktım mâsivâ'llâhı fenâ gördüm / Hudâ'dan gayrı bir bâki görünür yok bekâ gördüm

Fena kesbeyleyenin ayıbı kalmaz.⁵¹⁴¹

Semâvât ile arz zamanı gelince fenayı bulur.⁵¹⁴²

Bütün varını fena eden, yâri (cânân) temaşa eder.⁵¹⁴³

Gönül fena mülkünden geçmek ister.⁵¹⁴⁴

Hakk'ta (Allah) fena olanın, ne bilgisi ne aklı kalır.⁵¹⁴⁵

Fena ender fenada yok olduktan sonra kahır ve lütfu bilinir.⁵¹⁴⁶

35.9.Fena, dünyadır.

Fena, dünyadır.⁵¹⁴⁷

Dâr-ı fena, dünyadır; orada ızdırıp çekilir.⁵¹⁴⁸

Bezm-i fenaya (dünya) eğlence için değil, dert ve bela için gelinmiştir.⁵¹⁴⁹

Fani dünyanın fenasını herkes bilirken akl-ı tamam bakıyı bırakıp faniye mâil olmaz.⁵¹⁵⁰

Fena güzlâra (dünyaya) talip olanlar âşığı anlamaz.⁵¹⁵¹

---

⁵¹⁴⁰C, k. 24/40 Eylemez 'ârif olan fakr u fenâdan şevkâ / Her ne hâl ise ider gerçi bu sırrı pinhân
⁵¹⁴¹SG, 5/2 Kamu bildüğünü kaldur aradan / Fenâ kesb eyle kalmasun mu 'âyıb
⁵¹⁴²H, i. 69/3 Bir zamân ola fenâ bula semâvât ile arz / Ne iyi kala ne kem kala ne hod tül ile arz /
Şimdiden etdi Hüdâyî tapuna hâlini arz / Sen 'inâyet et Efendi bize ol demde meded
⁵¹⁴³SG, 2/4 Fenâ iden kamu varın / Bugün oldı aña yarın / Temaşa itmede yârin / 'Înâyet eyle yâ
Mevlâ
⁵¹⁴⁴NM, 158/1 Dönmek ister gönülüm cümle sivâdan / Dönelüm 'âşıklar Mevlâ derdiyle / Geçmek
ister gönülüm mülk-i fenâdan / Dönelüm 'âşıklar Mevlâ derdiyle
⁵¹⁴⁵NM, 116/3 Çü bildüm vech-i cânânı kamuda sezdim Allâh'ı / Fenâyum Hak'da vallâhi ne
bilüm kaldı ne dânum
⁵¹⁴⁶NM, 58/3 Gehî kahr u gehî lütfün kemâlin bilmek isterseñ / Fenâ ender fenâda yok olup hem
var olandan sor
⁵¹⁴⁷C, g. 12/6 'Âşık aña dirler ki bu vâdî-i fenâda / 'Âh ile ide cismini ber-bâd-ı mahabbet
⁵¹⁴⁸AN, i. 44/6 Ko renc ü 'anâ milkin bu dâr-ı fenâ milkin / Bâtında bakâ milkin 'âmir ola gör 'âmir
⁵¹⁴⁹C, tah. 5/4 Bezm-i fenâya 'işret-i sahbâya gelmedüm / Bâğ-ı cihâni seyr ü temâşâya gelmedüm
/ Ümmîd-ü câh u mansıb-ı a'lâya gelmedüm / Zevk u safâ vü râhat-ı dünyâya gelmedüm / Derd ü
belâyâ geldüm efendi cihâna ben
⁵¹⁵⁰H, müf. 123 Fânî dünyanın fenasını bilirken hâs ü amm / Bâkî'yi kor fânîye mâil olur mu akl-ı
tâmm

Fena gülzâra (dünya) âşîğın meyli yoktur.⁵¹⁵²

Fena bezminde (dünya) aşkla dost olana cihanın tadı tuzu birdir.⁵¹⁵³

Hoca, fenanın mülkünün (dünya) metama çok çalışır.⁵¹⁵⁴

Fenanın (dünya) her işi, bir hayaldir.⁵¹⁵⁵

Hâne-i şûmun (dünya) fena olacağını Allah takdir etmiştir.⁵¹⁵⁶

Fenada devleti bulanlar, faniyi (dünya) talep etmez.⁵¹⁵⁷

Bu fena gülzârın (dünya) bekası yoktur. Bu fena içinde beka yoktur.⁵¹⁵⁸

Mümin, mevt olunca dâr-ı fenadan (dünya) dâr-ı bekaya geçer.⁵¹⁵⁹

Dâr-ı fena (dünya) minnetle doludur.⁵¹⁶⁰

Bülbül (insan) fena bağında (dünyada) eğlenir.⁵¹⁶¹

Fena bağında (dünya) bülbül (insan) feryat eder.⁵¹⁶²

---

⁵¹⁵¹NM, 178/2 Bu fenâ gülzârına tâlib olanlar aňlamaz / Vech-i bâkî hüsnine hayrân olanlar aňlar bizi

⁵¹⁵²NM, 177/2 Halkuñ artuk eksigine keylimüz yokdur bizüm / Kimseye ta'n itmeye hiç dilimüz yokdur bizüm / Lâ-mekândan gelmişüz biz ilimüz yokdur bizüm / Bu fenâ gülzâra hergiz meylimüz yokdur bizüm / Her seher bülbül gibi nâlân olan aňlar bizi

⁵¹⁵³C, g. 134/3 Telh u şîrîn-i cihân zâyikasında bir olur / Ol ki bu bezm-i fenâda ola hem-meşreb-i 'ışk

⁵¹⁵⁴NM, 64/4 Yeter çalışduñ ey hoca fenâ mülküñ metâ'ına / Çok uzatma ki 'Azrâil gelür bu câna tolanur

⁵¹⁵⁵NM, 106/1 Bu fenânuñ 'ızz u câhı 'ış u nüşı bir hayâl / Görmedüm bir 'izzetin kim bulmaya âhir zevâl

⁵¹⁵⁶AN, terc. 8/2/7 Hüccet ile bu hâne-i şümuñ / Eyledi Hak fenâsını imzâ

⁵¹⁵⁷AN, i. 61/5 Ne devlet buldılar ise fenâda buldılar Nürî / Bu fânîyi talep itmez alanlar ol fenâdan haz

⁵¹⁵⁸NM, 99/3 Bu fenâ gülzâra tâlibsın eger / Hiç bekâsı yokdur anuñ tiz geçer / Bu fenâ içre bekâ tuyduñ meger / N'oldı bülbül işini zâr eyledüñ / Ne sebebdan 'azm-i gülzâr eyledüñ

⁵¹⁵⁹C, tar. 23/17 Hâlik olmaz mevt ile mü'min budur kavl-i rasül / Belk' olur dâr-ı fenâdan nâkıl-i dâr-ı bekâ

⁵¹⁶⁰H, i. 227/2 Doludur mihnet ile dâr-ı Fenâ / Bâri dildâr derdini çekelim

⁵¹⁶¹H, i. 231/6 Fenâ bağında eğlenme uça gör / Gülün rengine aldanma geçe gör / Varıp vahdet şarâbından içe gör / Yürü bülbül kadîmi âşiyâna

⁵¹⁶²H, i. 231/1 Yeter etdin fenâ bağında feryâd / Yürü bülbül kadîmi âşiyâna / Kafesden eyle cân mürgünü âzâd / Yürü bülbül kadîmi âşiyâna

Fena her iki âlemde (dünya ve ahiret) değerli bir niteliktir. Bunu idrak eden büyük feyze ulaşır.⁵¹⁶³

Bülbül, içinde nâlân olduğu fena bağından (dünya) dost iline gitmek ister.⁵¹⁶⁴

Fena meygedenin (dünya) kadehinin süslerine rindin gönlü değer vermez.⁵¹⁶⁵

35.10.Fenaya ulaşanların vasıfları

Fena-ender-fenayı bulan, bedeninden başka tüm varlığını terk eder.⁵¹⁶⁶

Fani varlıkta fenaya ulaşan, her şeyi terk eder.⁵¹⁶⁷

Nâsut fezasının fenasından geçenler melekûta çıkabilirler.⁵¹⁶⁸

Fena erbabı haram mal biriktirmez.⁵¹⁶⁹

Fena denizine düşenler, muhabbet girdabına gark olur.⁵¹⁷⁰

Fena ender fenaya ulaşan, ferâgat ehli olur ve hâlde uğraşmaz.⁵¹⁷¹

Fena erbabı vücud-ı ademin sırrına mahrem olduklarından gamsız olur.⁵¹⁷²

Fakr u fena nimetlerine müstağrak olanlar, zengindir.⁵¹⁷³, ⁵¹⁷⁴

Fena meyhanesinin sâkisi, kibirli bir naz sarhoşudur.⁵¹⁷⁵

⁵¹⁶³SG, 14/2 Dû zamānuñ hâssasıdur hırka-ı fakr u fenā / Kābiliyyetde olurısañ bulasuñ feyz-ı cūd

⁵¹⁶⁴H, i. 50/1 Yeter oldun fenā bağında nālān / Yürü bülbül yürü dost illerine / Edip tāvüs-ı kudsilerle cevlan / Yürü bülbül yürü dost illerine

⁵¹⁶⁵C, g. 189/4 Rind-i hüş-yâr-dilem kim bu fenā mey-gedenüñ / Pâkdür sāgarum ālāyiş-i sahbāsından

⁵¹⁶⁶H, i. 84/3 Fenā-ender-fenā buldu vücūdum mülkü ser-tā-ser / Görünür bir beden kaldı hemān ancak hisārımdan

⁵¹⁶⁷H, i. 51/4 Fenā buldu vücūd-ı fānī mutlak / Bırakdık katreyi ummāna geldik

⁵¹⁶⁸AN, terc. 8/5/5 Geç fenā-yı fezā-yı nāsūtı / Melekūta ‘urūca kıl ikdām

⁵¹⁶⁹C, terk. 3/VI/6 Hem māni‘ olur cem‘ine emvāl-i harāmuñ / Hem dāhil ider zümre-i erbāb-ı fenāya

⁵¹⁷⁰C, terk. 3/III/5 Vādī degül ol bahr-ı fenādur ki düşenler / Elbette olur garka-i gird-āb-ı mahabbet

⁵¹⁷¹NM, 131/11 Fenā ender fenāya irdüñ ise / Ferāgat ehli ol hāli n’idersin

⁵¹⁷²C, g. 87/1 Erbāb-ı fenā anuñ için bī-gam olurlar / Kim rāz-ı vücūd-ı ‘ademe mahrem olurlar

⁵¹⁷³C, g. 113/7 Cevrī gibi yok farkumuz eshāb-ı ğnādan / Müstağrak-ı cūd u ni‘am-ı fakr u fenāyuz

⁵¹⁷⁴C, g. 115/7 Cevrī gibi yok farkumuz eshāb-ı ğnādan / Müstağrak-ı cūd u ni‘am-ı fakr u fenāyuz

Fenaya ulaşan himmet edebilir.⁵¹⁷⁶

Fenanın meydanının eri olan, kuru laf etmez (boş konuşmaz).⁵¹⁷⁷

35.11.Fenaya kimler kavuşur?

Fenanın yoluna misafir gibi gitmek için beden cübbesinden soyunmak gerekir.⁵¹⁷⁸

Fena meydanına mertçe davrananlar ulaşır.⁵¹⁷⁹

Fena semtine yerleşenler, nedamet getirip dersini alırlar.⁵¹⁸⁰

Hakk'ı (Allah) Hakk (Allah) ile bilemeyen fenafillâha erişemez.⁵¹⁸¹

Cânâna ermek isteyen her şeyden geçip fena-ender-fenayı bulur.⁵¹⁸²

Mahbûb-ı hakikiye (Allah) fenayla ulaşılır.⁵¹⁸³

Fenaya muhabbetle ulaşılır.⁵¹⁸⁴

Dervişler fena düşüncesini taşır.⁵¹⁸⁵

Fenanın alameti hırka giymektir.⁵¹⁸⁶

Fena destar, kaba, şemle ve şal ile elde edilemez.⁵¹⁸⁷

⁵¹⁷⁵C, g. 254/2 Fenâ mey-hânesinde cām-ı kāmı kimden istersin / Ki sākī mest-i nāz ü nahvet ü hammār müstağnī

⁵¹⁷⁶C, g. 176/6 Himmet-i fakr u fenāyam kim dem-i tecrīd ile / Nām u kāmı bī-vücūd itmekdür āsārum benüm

⁵¹⁷⁷NM, 88/5 Fenâ meydânınıñ merdi olan er / Niyāzī gibi itmez ol kurı lāf

⁵¹⁷⁸AN, terc. 8/4/6 Soy beden cübbesin vücuduñdan / Git fenâ rāhına müsāfir-vār

⁵¹⁷⁹AN, i. 51/1 Çün fenâ meydânına merdâne irmişlerdenüz / Baş u cāna bakmazuz cānāna irmişlerdenüz

⁵¹⁸⁰AN, i. 109/4 Nedāmetle ne-dānem dersin aldum / Tutup semt-i fenâ estağfiru'llāh

⁵¹⁸¹SG, 42/2 Fenâ fi'llah'a iremez / Hak ile Hakk'ı bilmez / Bir işidüp bir görmez / Hakikatde mülhiddür

⁵¹⁸²H, i. 128/5 Geçip kamudan mutlaka / Bulur fenâ-ender-fenâ / Biñ kerre cān eyler fedā / Cānān'a ermek isteyen

⁵¹⁸³H, müf. 60 Nahve sarf eyleme ömrün yürü mahv öğrenigör / Kişi mahbûb-ı hakikīye fenâ ile erer

⁵¹⁸⁴C, g. 14/1 Nakd-ı gam ile kalbe ğınā virdi mahabbet / Ser-māye-i sevdāya fenâ virdi mahabbet

⁵¹⁸⁵C, tar. 43/7 Cümleden Cevrī ki dervīş-i fenâ-endişdür / Çıkmasun hātırdan ol muhlis dü'ā-güy-ı kemīn

⁵¹⁸⁶C, g. 120/4 Bakmazuz atlas-ı çarha bize bir hırka yeter / Dehre sûret ile şekl-i fenâ gösterürüz

Fenaya, aşk yolundan varılır.⁵¹⁸⁸

Fena, sevgilinin nazarının eseridir.⁵¹⁸⁹

Fena, Hakk (Allah) yolunda gidenlere sermayedir.⁵¹⁹⁰

Hakk'a (Allah) talip olan mahv-ı fenadan lezzet alır.⁵¹⁹¹

35.12.Âşık, fenaya kavuşmuştur.

Fena meydanına, cânânına âşık olanlar girer.⁵¹⁹²

Âşık, fena seyyahıdır.⁵¹⁹³

Âşık, fani (olanı) fenaya vermiştir.⁵¹⁹⁴

Fena râhının abdalı âşıktır.⁵¹⁹⁵

Âşık vârimı fenaya vermiştir.⁵¹⁹⁶

Âşık beka-yı câvidân içinde fena-ender-fena olmuştur.⁵¹⁹⁷

Fena-yı külliyi kendini yakan âşıklar görebilir.⁵¹⁹⁸

⁵¹⁸⁷C, terk. 1/V/5 Bildün ki medâr olmaz imiş kesb-i fenâya / Destâr-ı fenâ köhne kabâ şemle vü hem şâl

⁵¹⁸⁸C, g. 82/5 Tuyup Cevrî gibi âyîn-i erbâb-ı hârâbatı / Sülûk-ı râh-ı 'ışkuñ resmini ehl-i fenâdan gör

⁵¹⁸⁹C, g. 196/2 Hep nazar-kerdesi abdâl-ı fenâ-meslek olur / Dil nice gamzesine 'ışk u niyâz eylesesün

⁵¹⁹⁰SG, 99/1 'Aşk u mahabbet mâyedür / Hak yolına gidenlere / Fakr u fenâ sermayedür / Hak yolına gidenlere

⁵¹⁹¹SG, müf. 1 Kanı bir tâlib-i Hak kim ala dest / Ola ol şeyh-perest olmağıla mest / Ala mahv-ı fenâdan şöyle lezzet / Katında bir ola bâlâ ile pest

⁵¹⁹²H, i. 163/3 'Âşık olan cânânına / Girmiş fenâ meydânına / Ermiş Hakk'ın ihsânına / Âsâr-ı zikru'llâh ile

⁵¹⁹³C, g. 45/3 Ol bâdiye-peymâ-yı fenâyuz ki hakikat / 'Ârâm-geh-i bedreka-i menzilümüzdür

⁵¹⁹⁴AN, k. 2/17 Fânîyi fenâya virdük el-hak / Bâkî'de bakâya mâliküz biz

⁵¹⁹⁵NM, 177/4 Sanmañuz zâhid gibi havf u recâ abdâliyuz / Geçmişüz andan sehâ bezm-i likâ abdâliyuz / Tekye-i iklim-i lâhûda bekâ abdâliyuz / Baş açık yalın ayak râh-ı fenâ abdâliyuz / Ref idüp ten cübbesin 'üryan olan añlar bizi

⁵¹⁹⁶AN, i. 10/8 Nâr üzere hüdâ bulmuş nûriyla ziyâlanmış / Varımı fenâ kılmış vîrânelerüz hakkâ

⁵¹⁹⁷NM, 152/6 Çü insân sûretin buldum Hak'a hamd u senâ kıldum / Fenâ ender fenâ oldum beka-yı câvidân içre

⁵¹⁹⁸AN, i. 33/2 Fenâ-yı külli görmek-çün bakâ-yı zâta irmek-çün / Celâlûñ tâbına ihrâk ider kendüyi 'âşıklar

Fenanın ulaşamadığı âleme, âşık olanlar ulaşmak ister.⁵¹⁹⁹

35.13.Fenadan bekaya geçilir.

Fenayı geçen, bekaya ulaşır.⁵²⁰⁰

Fena ve beka birbirine tebdil olur.⁵²⁰¹

Fena ehli, beka ister.⁵²⁰²

Fena-ender-fenayı bulan, bekayı bulur.⁵²⁰³, ⁵²⁰⁴

Fenaya ulaşıldığında cân ile ten bir olur.⁵²⁰⁵

Fena, Mevlâ'nın (Allah) lütfuyla olur.⁵²⁰⁶

Fena meydanına, cânânına âşık olanlar girer.⁵²⁰⁷

Fenayı aşanlar, bekaya misafir olurlar.⁵²⁰⁸

Bu terkip hâli (âlem-i anâsır, evren) fanidir (sonludur), ama onun fena olması manada bekaya kavuşmadır (bekaya açılan kapıdır).⁵²⁰⁹

Beka-ender-bekayı isteyen önce vücudunun (varlığının) tamamını kül edip bul fenayı bulmalıdır.⁵²¹⁰

⁵¹⁹⁹H, i. 32/7 Bülbül olup ötmek gerek / Güller gibi bitmek gerek / Bir âleme yetmek gerek / Fenâ eli ermez ola

⁵²⁰⁰AN, i. 118/4 Yokluğu 'âdet idin kim var ile var olasın / Bulmak isterseñ fenâ içre bakâyı ey dede

⁵²⁰¹SG, k. 1/66 Müfredât olur mürekkeb hem mürekkeb müfredât / Bu tahavvüldür görinen gâh bekâ vü gâh fenâ

⁵²⁰²H, i. 138/3 Tecellî etse cânânım / Tesellîler bulur cânım / İnâyet eyle sultânım / Fenâ ehli bekâ ister

⁵²⁰³H, i. 77/9 Bulan fenâ-ender-fenâ / Bulur Hüdâyî ol bekâ / Olmağa nefy-i mâsivâ / Fetvâ verir Monlâ-yı 'aşk

⁵²⁰⁴H, i. 119/5 Vücüdüm cümle yok olsun / Fenâ-ender-fenâ gelsin / Bekâ içre bekâ bulsun / Meded senden Rahîm Allah

⁵²⁰⁵H, i. 139/9 Senden fenâ buldun mu sen / Gülden alıp büy-ı hasen / Bir oldu mu cân ile ten / Bülbül haber vergil bize

⁵²⁰⁶H, i. 157/6 Ey kamu hâle âlim ü dâñâ / Lütfun ile olur fenâ vü bekâ / Bir efendi dahi yok ey Mevlâ / Meded eyle meded İlahî meded

⁵²⁰⁷H, i. 163/3 'Âşık olan cânânına / Girmiş fenâ meydânına / Ermiş Hakk'ın ihsânına / Âsâr-ı zikru'llâh ile

⁵²⁰⁸NM, 87/8 Fenâ kafından aşar yoları hep / Bekâ 'ankasına olurlar ezyâf

⁵²⁰⁹SG, k. 1/61 Böyledür hâl-i mürekkeb 'âkıbet fânî olur / Ma'nide ammâ fenâsı olısar 'ayn-ı bekâ

İki cihanın beka zevkinin hevesinden geçenler, fena kadehinin şarabının sarhoşu olur.⁵²¹¹

Âşık beka-yı cāvidân içinde fena-ender-fena olmuştur.⁵²¹²

Beka içindeki fena İsm-i Azâm sohbetiyle bulunur.⁵²¹³

Her şey fena olunca aşk baki kalır.⁵²¹⁴

Aşkta daim ve baki fenasız zevk vardır.⁵²¹⁵

Dostun fenasını ten mülkü ister.⁵²¹⁶

Fenanın bağında uçamayan andelib, onulmaz bir derde düşmüştür.⁵²¹⁷

⁵²¹⁰H, i. 231/3 Dilersen ger bekā-ender-bekāyi / Vücūdun küllī kül et bul Fenāyi / Ko uçmağı geçe gör māsivāyi / Yürü bülbül kadīmi āşiyāna

⁵²¹¹C, g. 94/5 Geçdük heves-i zevk-ı bekā-yı dü cihāndan / Cevrī gibi biz mest-i mey-i cām-ı fenāyuz

⁵²¹²NM, 152/6 Çü insān sūretin buldum Hak'a hamd u senā kıldum / Fenā ender fenā oldum beka-yı cāvidān içre

⁵²¹³SG, 1/8 Tālib-i esmā iseñ sen biz de ismi a'zamuz / İsm-i a'zam sohbetiyle bul fenā içre bekā

⁵²¹⁴NM, 1/3 Hem dahi cümle fenā buldukta 'aşk bakī kalur / Bu sebebden didiler kim 'aşka yokdur intihā

⁵²¹⁵NM, 6/7 Ey Niyāzī ibtidāsuz zevk bulduñ 'ışkdan / Yāruñ isbātında lā'suz zevk bulduñ 'ışkdan / Dāim ü bāki fenāsuz zevk bulduñ 'ışkdan / "Ey Fuzūlī intihāsuz zevk bulduñ 'ışkdan / Beyledür her iş ki Hak adıyla kılsañ ibtidā"

⁵²¹⁶NM, 39/3 Dil bekāsın dost fenāsın istedi mülk-i tenüm / Bir devāsuz derde düşdüm āh ki lokmān bī-haber

⁵²¹⁷H, i. 124/6 Ne fenā bāğında uçdu andelib / Ne bekā būyundan erişdi nasīb / Vādi-i hayretde kaldım ben garīb / Bir onulmaz derde tuş oldum meded

36. FEYZ

36.1.Feyzin evsafı

Mebde-i külden olan feyz, Allah'ın hidayet vermesidir. Feyzin kendine has lezzeti vardır, vahdet yolunda gidenlere verilir. Câmi ve tekke onun mekânıdır. Kurtuluş feyzi kâmilin nefesidir. Ayrılık hastası cümle gariplere şifa olan feyz, duadadır. Mizaç aynasını o parlatır. Feyze, beden kaygısından uzaklaşıp, kalp mahzenini dolduranlar ulaşır. Gönül ancak kudret elinden gelen feyz-i akdes ile sivadan arınabilir ve ondan nasibi olanın her işi ahsen olur ve onun sahibi kamuya medar olur.

Feyz âleminin önderleri tevhid şarabının kadehinden içmiştir. Vahdet ehliyle sohbetin feyzi vahdette ders verir. Maarifet ehli zevk feyzine sahiptir. Nâsût-ı cihan, her şeyi âlem-i lâhutun feyzinden almıştır. Büyük feyze ise bu iki âlemin değerini idrak edenler ulaşmıştır. Ancak âşıkların kalbi fuyûzât ile feyz-yâb olur. İrfân feyzi cânı uruç ettirir. İlham feyzi câhil ile hem-dem olunca kesilir.

Feyz kavramının tasavvufî anlamını dışında kullanıldığı iki örnek Cevrî'dendir: Bunlara göre padişah feyzin akl-ı kâmilidir; bayram ve nevrusun şerefli günlerden olmasının sebebi, kutlu yıldızın feleğe neşe feyzini vermesidir. Cevrî'de geçen bir düşüncede ise gülün rengi ile yaranın rengi arasındaki benzerlikten hareketle feyzin gönül yarasını gül yaprağına çevirdiği ifade edilmiştir.

36.2.Allah, feyzin sahibidir.

İncelediğimiz divanlardaki düşüncelere göre feyzin sahibi Allah'tır. Cân-ten, on sekiz bin âlem, Mebde-i Feyyâz olan Allah'tan feyz alır. Tabiatın vücuda geliş sebebi Allah'ın feyzidir. Allah'ı seherlerde zikretmek feyze vesiledir. Allah'ın feyzi boldur, Allah onda cimrilik etmez ancak ona herkes talip olmaz. Gönül katresini umman, nur-ı mutlakı ise parlayan bir güneş eyleyen Allah'ın feyzidir. Âlem halkını şâd eden inbisat nuru Allah'ın feyzinden doğmuştur. Allah'ın feyzine âşıklar muhatap olabilmıştır. Âşık, sırrına sâridir. Allah'ın lütfunun feyzi âşığın derdine şifadır. Feyz cezbesibesinin şarabı âşığı meyhane olmaya teşvik eder. Âşık, Allah'ın

feyziyle adının âlem levhinden silinmesini talep eder. Gaybî' de geçen bir düşünceye göre ise Allah'ın feyzi âleme gayb erlerinden nâzil olur.

36.3.Hz. Peygamber, feyyâzdır.

İncelediğimiz divanlarda feyzin sahibi olarak Allah'ın işaret edilmesi, bu konudaki düşüncelerin kâhir ekseriyetini teşkil etse de feyzin diğer bir sahibi (feyyâz) olarak Hz. Peygamber gösterilmiştir. Hz. Peygamber mutlak feyyâzdır. Şair, feyze Hz. Peygamber'i methetmekle ulaşabileceğini bilir, ancak ilahi feyzin yardımını görmeden de Hz. Peygamber'i methedemez. Kudsî feyzin nuru *mâ zâğa'l-basar*⁵²¹⁸,ın Sultani'nin (Hz. Peygamber) çocuğunun dadısıdır.

36.4.Aşk feyzi

Feyz ile irtibatlandırılan başka bir kavram ise aşktır. (Bkz: Bu çalışmada aşk kavramı) Aşk feyzini Feyz-ı Gayb olan Allah verir. Onunla verilen nefes, gönlü saflaştırır. Enbiya ve evliya tam feyzinin kaynağı aşktır. Aşk feyzini alanlar cennete gider.

36.5.Feyz Kavramında Edebî Düşünceler

36.6.Feyzin evsafı

Feyz, Allah'ın hidayet vermesidir.⁵²¹⁹

Feyz, mebbe-i küldendir.⁵²²⁰

Feyz lezzetlidir.^{5221, 5222}

Feyz, vahdet yoluna girenlere verilir.⁵²²³

⁵²¹⁸ *mâ zâğa'l-basar*: Necm Suresi (53) “Göz (gördüğünden) şaşmadı ve (onu) aşmadı” mealindeki 17. ayetinden iktibastır.

⁵²¹⁹ NM, 132/4 Şuna kim senden bir hüdâ geldi / Feyz-i akdesden âşinâ geldi / Bir cefâsına bîn safâ geldi / Derdliyüz senden umarız dermân

⁵²²⁰ C, k. 31/9 Vücûda bu mebbe'-i külden bu feyz ile gelmiş / Ki cüz' iken ola zâtında lütf-ı kül peydâ

⁵²²¹ SG, 16/5 Kâdı bu 'aşk yolında yorıldı âh kaldı vâh / Mahz-ı feyz-i Hudâ'dur gaybî erkâna lezîz

⁵²²² SG, k. 1/31 Anuñ için seyr ider kim zâhir ola her kemâl / Hep lezâ'iz hâsıl olsa cümleye feyz-i 'atâ

Cami ve tekke feyz mekânıdır.⁵²²⁴

Kurtuluş feyzi kâmilin nefesidir.⁵²²⁵

Feyz, ayrılık hastası cümle gariplere şifadır.⁵²²⁶

Feyz, duadadır.⁵²²⁷

Feyz ışığı, mizaç aynasını parlatır.⁵²²⁸

Beden kaygısından uzaklaşınca onun feyzine ulaşılır.⁵²²⁹

Feyzi dileyen, kalp mahzenini doldurur.⁵²³⁰

Feyz-i akdes (kudsi feyz), kudret elinden gelir.⁵²³¹

Feyz-i akdes cârî olursa dil (gönül) siva sevadından arınır.⁵²³²

Feyz-i akdesten nasip alanın her işi ahsen olur ve o kişi kamuya medar olur.⁵²³³

Tevhid şarabının kadehinden içen feyz âleminin Cemidir.⁵²³⁴

Vahdet ehliyle sohbetin feyzi, vahdette sebak (ders) verir.⁵²³⁵

⁵²²³ SG, 1/12 Hâsılı gel gir tarîk-ı vahdete ta'nı bırak / Yohsa va'llâhu'l-'azîm irmez saña feyz ü 'atâ

⁵²²⁴ C, k. 30/21 Muhassal ol mu'allâ ma'bed ü ol dil-küşâ tekye / Ki her biri kulüb-ı mü'minîne feyz-bahşâdur

⁵²²⁵ NM, 94/6 Mâye-i zât dinilen feyz-i necât dinilen / Âb-ı hayât dinilen nefesidür kâmilüñ

⁵²²⁶ SG, 78/4 Hasta-i hecr olana oldur tabîb / Feyz umar anuñ içün cümle ğarîb / Ol durur senden saña olan karîb / Gel cemâl-i pîre cândan tâlib ol

⁵²²⁷ C, k. 35/1 Zihî mükârenet-i fazl-ı Hakk u feyz-ı dü'â / Ki hük-m-i kuvveti bir yerden itdiler icrâ

⁵²²⁸ C, k. 17/5 Tab'ı bir pâk ü sâf âyine kim / Pertev-i feyz ile mücellâdur

⁵²²⁹ C, terk. 6/IV/11 Çıka gör hâsılı bu kâlibden / Ya'ni mahrûm-ı feyz-i cân olma

⁵²³⁰ AN, i. 77/6 Nûrî dilerseñ feyz ola bu mahzen-i kalbün tola / Deryâ gibi pür-mevc ola 'ummâna gel 'ummâna gel

⁵²³¹ AN, i. 16/2 Dest-i kudretle feyz-i akdesden / Rabbenâ âtinâ bi-ğayri hisâb

⁵²³² AN, i. 120/4 Arınur dil sivâ sevâdından / Feyz-i akdes olur ise cârî

⁵²³³ H, i. 107/5 Hüdâyî feyz-i akdesden / Nasîb alırsa cân ü ten / Olurdu her işin ahsen / Kamuya ol medâr ancak

⁵²³⁴ C, k. 1/6 Dil-i pâki ki odur câm-ı rahîk-i tevhid / Nüş iden cür'asını 'âlem-i feyzüñ Cemidür

⁵²³⁵ SG, 8/10 'Ömrüñi sarf eyle bunlar sohbetine bir nefes / Feyz-i sohbet tâ-ki vire saña vahdetde sebat

Marifetten hisse alıp kendini bilen; cennet ehli olup arzulu zevkin feyzine sahip olur.

5236

Nâsût-ı cihan, her şeyi âlem-i lâhutun feyzinden alır.⁵²³⁷

Fakr her iki âlemde (dünya ve ahiret) değerli bir nitelik olduğunu idrak eden, büyük feyze ulaşır.⁵²³⁸

Âşığın kalbi, fuyûzat ile feyz-yâb olur.⁵²³⁹

Cân İsası, irfân feyzi ile miraç eder.⁵²⁴⁰

İlham feyzi cahil ile hem-dem olduğunda kesilir.⁵²⁴¹

Feyzin akl-ı kâmilî padişahdır.⁵²⁴²

Bayram ve nevrüzün şerefli günlerden olmasının sebebi, kutlu yıldızın feleğe neşe feyzini vermesidir.⁵²⁴³

Feyz, gönül yarasını gül yaprağına çevirir.⁵²⁴⁴

36.7.Allah, feyzin sahibidir.

Feyz, kudsidir ve Allah'ındır.^{5245, 5246}

⁵²³⁶ SG, k. 1/95 Ma'rifetden hisse alup kendüni bildüñ ise / Ehl-i cennetseñ senüñdür feyz-i zevk-i müştehä

⁵²³⁷ SG, 4/5 Feyz-i lâhütumdan alur cümle nâsût-ı cihân / Her dü-'âlem zerrem olmuş olmuşam ben âf-tâb

⁵²³⁸ SG, 14/2 Dû zamānuñ hâssasıdur hırka-ı fakr u fenâ / Kâbiliyyetde olurısañ bulasuñ feyz-i cüd

⁵²³⁹ NM, 124/3 Füyüzât ile kalbüm feyz-yâb it / Mezâk-ı asfiyâda behre-yâb it / Cemâlün keşf idüp ref-'i hicâb it / Efendüm Hâlikum Rabbüm İlâhum

⁵²⁴⁰ SG, 90/4 'Aşk ile ihyâ ide mürde kulübü dem-be-dem / Feyz-i 'irfânı ile mi'râc ide 'İsâ-yı cân

⁵²⁴¹ SG, 82/4 Feyz-i ilhâmum kesilsün dir ise ger bir velî / Hem-dem olsun meclisinde aña bir câhil sakîm

⁵²⁴² C, k. 4/16 Ol şeh ki 'akl-ı kâmilî her feyzuñ oldı kâbili / Her nüktenüñ ve'l-hâsılı lütfün nümâyân eyledi

⁵²⁴³ C, k. 6/20 Ahter-i sa'di virürse feleke feyz-i neşât / 'İd ü nevrüz ola hem-vâre şerefde eyyâm

⁵²⁴⁴ C, k. 4/8 Yok kimsede gamdan gile şükr üzredür 'âşık bile / Dâğ-ı derüñi feyz ile gül-berk-i handân eyledi

⁵²⁴⁵ NM, 133/4 Kimüñdür feyz ü hem ihyâ ne sırdur hem dem-i 'İsâ / Nedür Meryem'deki deryâyı haber vir dürr-i yektâdan

Feyz, Mebde-i Feyyâz'dandır (Allah).⁵²⁴⁷

Feyz, Allah'ın emrindedir.⁵²⁴⁸

Cân ve ten, feyzi Allah'tan alır.⁵²⁴⁹

Feyz-i ezel gönle feyz-i Hakk'tan (Allah) gelir.⁵²⁵⁰

On sekiz bin âlem, Hû'dan (Allah) feyz alır.⁵²⁵¹

Kendisine muhtaç olunanın (Allah) feyzi, tabiatı hem deniz hem ocak eylemiştir.⁵²⁵²

Feyz, Hakk'ın (Allah) zikriyle gelir.⁵²⁵³

Seherlerde Hakk'a (Allah) yalvarınca Rabbânî feyz dökülür.⁵²⁵⁴

Hakk'ın (Allah) feyzi boldur.⁵²⁵⁵

Hakk (Allah) feyzinde cimrilik yoktur; fakat herkes ona talip olmaz.⁵²⁵⁶

Hakk (Allah) feyzi dil (gönül) katresini umman; nur-ı mutlakı ise parlayan bir güneş eyler.⁵²⁵⁷

---

⁵²⁴⁶ NM, 134/6 Nesîm-i feyz-i akdes bahr-ı cüduñ / Havâdisden mukaddesdür vücüduñ / Cemâl-i zât-ı a'lâdur şuhûduñ / Haber vir bize cânân illerinden

⁵²⁴⁷ SG, 104/20 Mebde'-i feyyâzdan irer tereşşüh 'ârifüñ / Bâtınından zâhirine her feyzi yâr eylese

⁵²⁴⁸ NM, 110/5 Saña tefvîz olduğıçün emr-i feyz / Olmadı yâr iline kimse delîl

⁵²⁴⁹ H, i. 180/2 Kande buldun ahsen-i takvîmi sen / Kanden alır feyzi işbu cân ü ten / Zâhir iken Hak bu gafletler neden / 'Ârif iseñ aç gözün merdâne bak

⁵²⁵⁰ SG, 71/4 Hakk'a vâsil eyleyen sanduñ seni ola 'amel / Kendözüne hor bakup 'ilm-i Hakk'a verdüñ hâlel / İrmez ise feyz-i Hak'dan gönlüne feyz-i ezel / Geçdi 'ömrüñ gaflet ile sūfi Hakk'ı bilmedüñ

⁵²⁵¹ NM, 149/3 Gördiler hū kaplamış hep on sekiz biñ 'âlemi / Feyz alurlar cümle hū'dan yaña yaña hū deyu

⁵²⁵² C, k. 4/12 Mazmûn olup dürr-i 'Aden bir gevher oldu her Sühan / Her tab'ı feyz-i zü'l-minen hem bahr u hem kân eyledi

⁵²⁵³ SG, 77/2 Zikr-i Hak'dan dilüñi itme cüdâ / Tâ ire dilden dile feyz-i Hudâ / Kıl tazarru' cân u başı it fedâ / Zikr-i Hakk'a cân u dilden tâlib ol

⁵²⁵⁴ NM, 154/6 Açılır bâb-ı sübhâni çekilür hân-ı sultânî / Dökilür feyz-i rabbâni Hak'a yalvar seherlerde

⁵²⁵⁵ C, k. 10/44 Gülşen olsun sarây-ı 'âmiresi / Nite kim feyz-i Hak firâvândur

⁵²⁵⁶ H, müf. 112 Feyz-i Hak'da buhl yok her kes velî tâlib değil / Bî-sebeb ıslâh-ı âlem Bârî'ye vâcib değil

⁵²⁵⁷ AN, i. 126/1 Feyz-i Hak dil katresin deryâ-yı 'ummân eyledi / Nür-ı mutlak zerresin hurşid-i tâbân eyledi

Âlem halkını şâd eden inbisat nuru Hakk'ın (Allah) feyzinden doğmuştur.⁵²⁵⁸

Âşık Hakk (Allah) feyzinin sırrına sâridir.⁵²⁵⁹

Allah'ın lütfunun feyzi âşığa şifadır.⁵²⁶⁰

Allah feyz cezbesinin şarabıyla âşık, meyhane olmak ister.⁵²⁶¹

Allah'ın feyziyle âşık, adının âlemin levhinde silinmesin ister.⁵²⁶²

Feyz-i Hakk (Allah), âleme gayb erlerinden nazil olur.⁵²⁶³

36.8.Hz. Peygamber, feyyâzdır.

Hakikatte mutlak feyyâz O'dur (Hz. Peygamber).⁵²⁶⁴

İlahi feyzin yardımını olmasa âşık, Hz. Peygamber'i methedemez.⁵²⁶⁵

Feyze, Hz. Peygamber'i methetmekle ulaşılır.^{5266, 5267, 5268}

Kudsî feyzin nuru *mâ zāga'l-basar* Sultanı'nın (Hz. Peygamber) çocuğunun dadısıdır.⁵²⁶⁹

36.9.Aşk feyzi

Aşk feyzini Feyyâz-ı Gayb (Allah) verir.⁵²⁷⁰

⁵²⁵⁸ AN, i. 60/1 Feyz-i Hak'dan toğdı nūr-ı inbisāt / Halk-ı 'âlem buldı anuñla neşāt

⁵²⁵⁹ AN, i. 82/6 Nūr-ı Hakk oldı Nūr'ye yār / Feyz-i Hakk oldı sırrına sārī / Yaykadı hep ğubār-ı aġyārı / Komadı hiç zelev zülāl-i cemāl

⁵²⁶⁰ NM, 65/10 Çün şifā-yı feyz-i lütfuñ sadruma oldı nasīb / Söylemez Mısır hilāfi kār-i Kur'an'dadır

⁵²⁶¹ NM, 108/6 Cezbe-i feyzüñ şarābım toldurup / Bu Niyāzī bendeñi meyhāne kıl

⁵²⁶² NM, 110/7 Gel Niyāzī'nüñ vücūd-ı harfını / Levh-i 'âlemden yed-i feyzüñle sil

⁵²⁶³ SG, 38/2 Feyz-i Hak ğayb erlerinden nāzil olur 'âleme / Rāz-ı ğayba muttalı' ol sen de âdem ola gör

⁵²⁶⁴ SG, 66/2 Mezāhir māye-i feyzine muhtāc / Hakikatde odur feyyāz-ı mutlak

⁵²⁶⁵ C, k. 2/28 Kādir olmazdı bu deñlü medhine Cevrī eger / Tab'unuñ feyz-i ilāhī olmasaydı yāveri

⁵²⁶⁶ C, k. 1/29 Vasf memdüh-ı ilāhī nice mümkün Cevrī / Nakl-i feyz-ı şeref-i medhın iderseñ demidür

⁵²⁶⁷ C, k. 1/31 Eser-i mu'ciz-i feyziyle o bikrūñ hālā / Sühanüm nādire-ferzend-i Mesihā-demidür

⁵²⁶⁸ C, k. 2/2 Habbezā Şehr-i Rabī'u'l-evveli hurrem-eser / Oldı feyžuñla şühür-ı 'âlemün ferruh-feri

⁵²⁶⁹ NM, 182/6 Kim ki mā zāga'l-basar sultanıñ tıflı ola / Mısriyā şol feyz-i akdes nūrı oldı dāyesi

Aşk feyziyle verilen nefes dili (gönül) saflaştırır.⁵²⁷¹

Evliya ve enbiya feyz-i tâmi aşktan alırlar.⁵²⁷²

Aşk feyzinden raks edenler cennete tavus olur.⁵²⁷³

---

⁵²⁷⁰ AN, i. 17/6 Sırr-ı 'ışkı feyz idelden Nürî'ye feyyâz-ı gayb / Cûşa geldi şevk-i hüsnüfle döner
çün âsiyâb

⁵²⁷¹ SG, 52/3 Her nefes virdükce feyz-i 'aşk ile sâf it dili / Bû-yı Hak şemm eyle merdân-ı
Hudâdan yana es

⁵²⁷² SG, 79/4 'Aşkî inkâr eyleyenler Hakk'ı inkâr eyledi / Evliyâ vü enbiyâ 'aşkdan alırlar feyz-i
tâm

⁵²⁷³ SG, 21/1 Raks idenler feyz-i 'aşkdan Cennet'e tâvûs olur / Tûra kâ'il olmayanlar düzaha
câsûs olur

37. FİRKAT

Ayrılık, ayrılış gibi anlamlara gelerek *visal/vuslatın* karşıtı olan *firkat*, üzerinde çalıştığımız divanlarda genellikle olumsuz çağrışımları olan *çöl, ateş, gece* gibi kavramlarla birlikte anılmıştır.

37.1.Firkat, ateştir.

Firkat, ateş ve cehennem ile birlikte kullanılmıştır. Bunlarda âşık, ya firkatte ya da firkat ateşinde yanmaktadır. Bu düşüncelerde genel yaklaşım, Allah'tan ayrı olmanın âşığı yaktığı şeklinde olduğu görülmektedir. Çünkü firkat, bülbülün (âşık) gülden (Sevgili/Allah) cüda olmasıdır. Allah'tan ayrı düşen âşık, on bir ayın sultanı ramazan ayı dışında cehennemden şiddetli olan firkat ateşiyle yanmaktadır. Âşık, kendisini inleyen bir ülke gibi geniş olan firkate sabretmekte zorlanır.

37.2.Firkat, dehşet zamanıdır.

Firkat, gam denizi ve dehşet zamanıdır ve günden güne artar. Onu Hz.Yûsuf, çekmiştir. Bendeler, firkat çölünde vuslat şerbetine susasa da firkat nihayete ermeden vuslata erilmez. Firkat bitmeden vuslat daim olmaz. Firkatte kalanlar, hasta olur, gariptir, divanedir, Bu yüzden firkat ehline rağbet edilmez. Firkat, gönülde sayısız yara açar, ağlatır. Gece ile kesret arasında kurulan teşbih burada da firkat ile kendini göstermektedir. Geceye benzeyen firkat, kesretle ilişkilendirilir. Vahdete talip olan âşık firkati istemez. Yukarıdaki düşüncelerin dışında dikkati çeken Gaybî'de tespit ettiğimiz bir düşünceye göre ise var olan sadece Allah olduğuna göre gerçekte firkat diye bir şey yoktur.

Hayatının 16 yılını adada ailesinden ve müridanından uzakta sürgünde zindanda veya gözaltında geçiren⁵²⁷⁴ Mısırî'nin firkati yoğun bir şekilde ateşe benzetmesi dikkat çekicidir. Kavramın mecazen 'Allah'tan ayrı düşmek' şeklinde değerlendirilmesinin yanında o duyguyu firkaten ve beşerî anlamda da yaşayan bir şairin his dünyasındaki tecrübelerinin de kavrama ayrı bir canlılık verdiği görülmektedir.

⁵²⁷⁴ Mustafa Tatcı, *Malatya'nın Gönül Sultanı Niyâzî-i Mısırî*, Malatya Kitaplığı, 2013, Malatya, s.22.

37.3.Firkat Kavramında Edebî Düşünceler

37.4.Firkat, ateştir.

Allah âşığı, firkat ateşiyle yanıp her gece bîmâr olur.⁵²⁷⁵

Firkat, ateşe benzetilir ve âşık onun ateşinin hazanında kalmak istemez.⁵²⁷⁶

Dil (gönül), firkatle yanmaktadır.⁵²⁷⁷, ⁵²⁷⁸

Mübarek ramazan ayı gidince cihan, firkat ateşiyle yanar.⁵²⁷⁹

Gufran ayının (ramazan) firkati zordur.⁵²⁸⁰

Firkat, cehennemden şiddetlidir.⁵²⁸¹

Âşık, firkat ateşinde biraz yanmıştır.⁵²⁸²

37.5.Firkat, dehşet zamanıdır.

Firkat, geceye benzetilmiştir. Onun gecesindeki kesret, gölgenin hayâlidir.⁵²⁸³

Firkat geceye benzetilmiştir.⁵²⁸⁴

Firkat, ülke gibi genişdir. Âşık onun iline gitmek istemez.⁵²⁸⁵, ⁵²⁸⁶

⁵²⁷⁵NM, 47/3 Leylâ-yı ‘aşkuñ senüñ her kimi Mecnûn ider / Firkat odına yanıp her gice bîmâr olur

⁵²⁷⁶NM, 93/6 İlâhî yine hasretde hazân-ı nâr-ı firkatde / Koma Mısrî’yi gurbette efendüm iktidârum yok

⁵²⁷⁷NM, 106/7 ‘Âh u vâh- firkat ü hicrâne yanmakda dilüm / Gözlerüm kan ile toldı bu yanağumüsti al

⁵²⁷⁸NM, 184/5 Niyâzî kaldı hayretde yanar dil nâr-ı firkatde / Düşüp bu dâr-ı gurbetde dün ü gün eyler efgânı

⁵²⁷⁹NM, 139/1 Yine firkat nârına yandı cihân / Hasretâ gitdi mübârek Ramazân / Nür ile bulmuşdı ‘âlem yeni cân / Firkatâ girdi mübârek Ramazan

⁵²⁸⁰H, i. 225/3 Her şeb terâvih tâ‘atı / Dîne verirdi zîneti / Müşkil değil mi firkatı / Ey mâh-ı gufrân elveda‘

⁵²⁸¹H, i. 96/1 Firkat cehennemden eşed / Mevlâ meded Mevlâ meded / Nefs olmasın ortada sed / Mevlâ meded Mevlâ meded

⁵²⁸²H, i. 124/4 Nâr-ı firkatde biraz oldum harîk / Bahr-i hayretde biraz oldum garîk/ ‘Âkıbet girdâba erişdi tarîk / Bir onulmaz derde tuş oldum meded

⁵²⁸³H, i. 98/2 Şeb-i firkatdeki kesret hayâl-i zıldır aldanma / Serânı ko serâba (bak) sarây-ı sırâ ol vâsıl

⁵²⁸⁴H, i. 143/4 Geçilse vâdî-i mihnet / Açılsa âlem-i râhat / Tamâm olup şeb-i firkat / Safâ subhu zuhûr ede

Âşık, firKate sabredemez.⁵²⁸⁷

Firkat, âşığı inlettir. Âşığın o hâlde iken inlemeleri ervah âlemini gavga-yı kıyametle doldurur.⁵²⁸⁸

Bendeler, firKAT çölünde vuslat şerbetine susamıştır.⁵²⁸⁹

Firkatte vuslat istemek, ayş u beka ile halvet olmaktır.⁵²⁹⁰

Firkatin defteri dürüldüğünde vuslat demi daim olur.⁵²⁹¹

Firkat gidince cemiyet hâsıl olur.⁵²⁹²

Firkatte kalanlar gariptir.⁵²⁹³

Firkate düşen vahdetten uzaklaşır.⁵²⁹⁴

Firkat, divane eder.⁵²⁹⁵

Firkat ehline rağbet edilmez.⁵²⁹⁶

Firkat, ağlatır.⁵²⁹⁷

HZ. Yûsuf, firKATI çekmiştir.⁵²⁹⁸

---

⁵²⁸⁵AN, i. 22/5 Nürî kuluñı yâ Rab fûrkat iline salma / Lûtfuñ ile kıl anı sen vuslatuña vâris
⁵²⁸⁶AN, i. 78/5 Reh-i vaslın göz edüp düşmeye fûrkat iline / Nürî Allâh oñara ardın oñın çağlaya ol
⁵²⁸⁷C, g. 145/1 Âh itmez idük sabra dili râmide bilsek / Sabr eyler idük fûrkata ârâmide bilsek
⁵²⁸⁸C, g. 183/5 Gavga-yı kıyametle tolar 'âlem-i ervâh / Cevrî dem-i fûrkatde olan nâlelerümden
⁵²⁸⁹AN, i. 21/2 Firkatüñ berriyyesinde bendeler / Teşne-lebdür şerbet-i vasluñ diler / Âb-ı lûtfuñ
olmaz ise n'ideler / El-ğiyâs ey 'ışk-ı Mevlâ el-ğiyâs
⁵²⁹⁰NM, 53/6 Firkatde vuslat isteyen mihnetde rahat isteyen / Vahdetde 'işret isteyen 'ayş u bekâ
halvetidür
⁵²⁹¹H, i. 138/2 Açılsa âlem-i vahdet / Dürülse defter-i firKAT / Olup dâ'im dem-i vuslat / Gönül lûtf
u 'atâ ister
⁵²⁹²H, i. 26/3 Tevhîd ile imânım kâmil ola / FirKAT gidip cem'iyet hâsıl ola / Sırrım vahdet iline
vâsıl ola / Ara yerden ayrılığî sürem mi
⁵²⁹³H, i. 30/1 Bize bizden olan yakîn ü karîb / Koma firKAT elinde bizi garîb / Kereminden visâlin
eyle nasîb / Meded et yâ enîs-i küll-i garîb
⁵²⁹⁴H, i. 68/5 Müstağrak iken vuslata / Düşdü Hüdâyî firKATE / Yine sen irgür vahdete / Kuldân
nedem senden kerem
⁵²⁹⁵H, i. 82/1 Hâb-ı gafletden uyar uyanayın / Mâsivâdan cümleten usañayın / FirKAT ile nice bir
dîvâneyin / Şerbet-i vaslın içir uslanayın
⁵²⁹⁶H, i. 86/6 FirKAT ehline yeter kıldın nazar / Aç gözün vâsıl olan yârâna bak
⁵²⁹⁷H, i. 88/2 Nice bir derd ile mihnet / Nice bir hasret ü firKAT / Vaslma ver kabiliyyet / Çok
ağladık bizi güldür

Firkatte bîmâr olunur.⁵²⁹⁹

Firkat, kendisinden ayrı kalındığında üzülnülen ramazan ayından uzak olma durumudur.⁵³⁰⁰

Firkat, günden güne artar.⁵³⁰¹

Firkat, dilde (gönül) sayısız yara açmıştır.⁵³⁰²

Firkat, bülbülün gülden cüda olmasıdır.⁵³⁰³

Var olan sadece Allah olduğuna göre firkat gerçekte yoktur.⁵³⁰⁴

Firkat, gam denizi ve dehşet zamanıdır.⁵³⁰⁵

---

⁵²⁹⁸H, i. 128/3 Kullukda hoş zahmet çeker / Derd ü belâ mihnet çeker / Yûsuf gibi firkat çeker / Ken'ân'a ermek isteyen

⁵²⁹⁹H, i. 211/2 Yeter firkatde bîmâr et / Meded bu derde tîmâr et / Kemâl-i fazlın izhâr et / Meded Mevlâ meded Mevlâ

⁵³⁰⁰NM, 139/4 Bu ay içre bağlanur didi resûl / Cinn ü şeytân ki itmeye aslâ füzûl / Hep du'âlar bunda olurdu kabûl / Firkatâ gitdi mübârek Ramazan

⁵³⁰¹NM, 99/5 Bunca hasretlendi cânuñ ne sezer / Firkatüñ günden güne artup gider / Lütfidüp virgil Niyâzî'ye haber / N'oldı bülbül işüñi zâr eyledüñ / Ne sebebden 'azm-i gülzâr eyledüñ

⁵³⁰²C, tes. 8/2 Dâğ-ı firkat dem-be-dem olmakda dilde bî-şumâr / Zahm-ı hasret eylemekde cânuma her lahza kâr / Pister-i mihnetde hicrânuñla ben bîmâr u zâr / Sen kılup bir kerre şefkat hâlûme ey gül-'ızâr / Yoklamazsın hiç varını dilde dağın yarasın / Böyle mi gözler güzeller 'âşık-ı bî-çâresiñ

⁵³⁰³NM, 7/4 Kârum durur derdile gam gitmez başumdan hiç elem / Gülden cüdâ bir bülbüle mâh firkatâ vâh firkatâ

⁵³⁰⁴SG, 94/4 Nedür ümmîd nedür haşyet / Nedür düzeh nedür cennet / Nedür firkat nedür vuslat / Femâfi'l-kevnî illâ hû

⁵³⁰⁵AN, i. 86/6 Nûrî dem-i dehşetde bahr-i gam-ı firkatde / Ka'r-ı yem-i hayretde dür-dâne miyem bilmem

38. GÂFİL

Gaflet içinde olan, etrafında olan biteni anlamayan, habersiz olan anlamına gelen gâfil, gaflet kavramının ism-i fâilidir. Kavram, tasavvuf metinlerinde kulun Allah'tan habersiz olması, dünyayı veya bütün mahlukatı Allah'ın yarattığı ve sıfatlarının tecelli ettiği bir yer olarak düşünmeden dünyadaki hayatını sürdüren; âlemi nazar denilen tefekkür gözü ile bakmayan; ondaki ince ve hikmetli işleri göremeyen kişi için kullanılmıştır.⁵³⁰⁶

İncelediğimiz divanlarda kavramının tamamı menfî sıfatlarla birlikte kullanılarak birtakım düşünceler geliştirildiği görülmüştür.

38.1.Gâfil, Allah'ı bilmez.

Gâfil; hakikati ve Allah'ın tutan eli, söyleyen dili olduğunu bilmeyendir. O, bu yönüyle köpek ölüsü arayan tabaka (derici) benzer. Gâfil, Allah'a vâsıl olmayan kişidir, onun ilmi zandır.

38.2.Gâfil, dünyaya tapar.

Gâfil, taatte bulunmaz, doğru yoldan sapar, mala tapar; hevâsına düşkündür, nefis ve şeytan onu azdırır. Gâfil, bu dünyada ahiret için hazırlık yapmadığı gibi dünyaya tapar. Bu dünyada kendisine verilenlerin baki olmadığını bilmez, hayret çölünde kalmıştır, onun kararmış gönlüne nasihat fayda etmez. O, vuslata eremez. Onun yüzüne bakılmaması gerekirken şairlerin eleştirdiği tip olan sûfî, gâfil kelamını kendine delil ettiği için adı sûfî de olsa aslında o da halkın bir kısmı gibi gâfildir.

38.3.Gâfil, ölümden ibret almaz.

Gâfil, zamanın geçiciliğini anlayamaz, dünyayı düşünür, hazırlık yapmaz. Allah kelamını işitmez, ölenlerden ibret almaz; yer altına girmeyeceğini, Allah katına varmayacağını sanır. O, nefis ve şeytana uyar, ölünce toprak altına girdiğinde uyanır.

---

⁵³⁰⁶ Ethem Cebecioğlu, *age*, s. 222.

38.4.Gâfil, uykudadır.

Gafletin uykuya teşbih edilmesi (bkz: Gaflet) düşüncesinin bir sonucu olarak gâfil, gaflet uykusundadır, nefesine uymuştur, Hakk'ı bırakıp bâtıla yönelmiştir. Hüdâyî'de geçen ve başka şairlerde tesadüf edilmeyen bir düşünceye göre gâfil, İstanbul'a muhabbet besler. Burada İstanbul'un bir metafor olarak dünya ve mâsivayı kasteden bir bağlamda değerlendirildiği görülmektedir. Gafil gaflet uykusundan gözünü açıp uyanmalıdır. Onu, tevhid edenler uyandırabilir. Bu mümkün olmazsa o toprağın altına gittiğinde uyanacaktır.

38.5.Gâfil, benlik sahibidir.

Gâfil kendinde varlık görür. Hâlbuki varlığından kurtulup Allah'a vâsıl olmak için çabalamalıdır. Gâfil 'ben' dediği için ahirette bundan utanacaktır.

38.6.Gâfil, kalbiyle zikretmez.

Gâfil, diliyle ya da kalbiyle zikretmez. Uykudaki gâfili ancak tevhid edenler uyandırabilir.

38.7.Gâfil ne yapmalıdır?

Şairlerin gâfilin evsafıyla ilgili düşüncelerinin kimisi gâfile reçete sunan bir üsluptadır. Bu düşüncelerde gâfilin gafletten uzaklaşması için ne yapması gerektiği hususunda öneriler verilmektedir: Öncelikle o, günahkâr olduğunu bilmeli ve Allah'tan bağışlanma dilemeli, kulluğu saadet bilmelidir. Onun tevfik ve hidayete ihtiyacı vardır.

Gâfil, faniden geçip tevhide ulaşıp insan-ı kâmil olmanın çarelerini aramalıdır. Bunun için de sevdalarından vazgeçmeli, mâsivadan uzaklaşmalı, Hakk kapısına varmalı, seherlerde taati tercih etmeli, Ferrû ila'llah'ı işitip yüzünü Kâdir Allah'a tutmalıdır. Gâfil bütün bunları yapar ve varlığından kurtulursa Hakk'a vâsıl olabilir.

38.8.Gâfil Kavramında Edebî Düşünceler

38.9.Gâfil, Allah'ı bilmez.

Hakikati bilmeyene gâfil denir.⁵³⁰⁷

Gâfil, Allah'ın tutan eli, söyleyen dili olduğunu bilmeyendir.⁵³⁰⁸

Gâfil, köpek ölüsü arayan tabaka (derici) benzer, gafletle Hakk'ı (Allah) bırakıp dünyayı arar.⁵³⁰⁹

Gâfil, Allah'a vâsıl olmayan kişidir, onun ilmi zandır.⁵³¹⁰

38.10.Gâfil, dünyaya tapar.

Gâfil, taatte bulunmaz, doğru yoldan sapar, mala tapar.⁵³¹¹

Gâfil, hevâsına düşkündür, nefis ve şeytan onu azdırır.⁵³¹²

Gâfil, Cihana (dünya) tapar.⁵³¹³, ⁵³¹⁴

Gâfil, kendine verilenlerin baki olmadığını bilmez.⁵³¹⁵

Gâfil, hayret çölünde kalmıştır.⁵³¹⁶

Gâfilin kararmış gönlüne nasihat fayda etmez.⁵³¹⁷

⁵³⁰⁷C, g. 45/7 Cevrî bizüz ol bî-haber-i sırr-ı dü 'âlem / 'Āgâh-ı hakîkât bizüm en gâfilümüzdür

⁵³⁰⁸AN, mu.7/3 Gözüñde nûruñ oldur hem dahı cân içre cānuñdur / Tutar destüñdür ey gâfil dahı söyler zebānuñdur / İşiden sem'uñ oldur hāsılı rûh-ı revānuñdur / Kamu akvāl ü ef'ālüñde dā'im dāde-bānundur / Cihān içinde bî-şübhe vücūd-ı mutlak anuñdur / Ararlar gayrı yerlerde görürler anı bilmezler

⁵³⁰⁹H, müf. 62 Ehl-i gâfil gaflet ile Hakk'ı kor dünyā arar / Beñzer ol debbāğa kim ol kelb-i murdārın arar

⁵³¹⁰AN, i. 114/9 Hakk'a bir gâfil olmasa vâsıl / 'İlmi ve'l-hāsıl zandadır zanda

⁵³¹¹H, i. 205/4 Tā'at kapısın kaparsın / Doğru yolundan saparsın / Nice bir mālā taparsın / Nic'olur hālın ey gâfil

⁵³¹²H, i. 224/3 Hevālarda olup ey gâfil insān / Seni azdırmasın nefis ile şeytān / Kerīm Allah ede yolları āsān / Yürü merzāt-ı Hak tahsıl edegör

⁵³¹³H, müf. 162 Cihān fānıdır ey gâfil yeter tapdın bu dünyāya / Yürü var imdi sıdk ile ibādet eyle Mevlā'ya

⁵³¹⁴H, müf. 173 Cihān fānıdır ey gâfil kalır sanma bu dünyāyı / Yürü var mā-sivādan geç kul iseñ iste Mevlā'yı

⁵³¹⁵AN, terc. 8/4/2 Saña bākī degüldür ey gâfil / Bu tezeyyün bu tarz bu etvār

⁵³¹⁶H, i. 152/5 Tih-i hayretde kalma ey gâfil / Rüz ü şeb sa'y et olmağa kāmil / Cān ile diñle bu sözü Hak bil / Cümleye asl olan 'ināyet imiş

Gâfil vuslata eremez, gâfilin yüzüne bakılmamalıdır.⁵³¹⁸

Sûfi, gâfil kelamını kendine delil etmiştir.⁵³¹⁹

Halkın bir kısmı gâfildir.⁵³²⁰

38.11. Gâfil ölümden ibret almaz.

Gâfil, zamanın ne olduğunu [geçiciliğini] anlayamaz.⁵³²¹

Gâfil, bu dünyada hazırlık yapmaz.⁵³²²

Gâfil, dünyayı düşünür, Hakk (Allah) kelamını işitmez, ölenlerden ibret almaz.⁵³²³

Gâfil, gidenleri (ölü) görmez, yer altına girmeyeceğini, Hakk (Allah) katına varmayacağını sanır.⁵³²⁴

Gâfil, nefis ve şeytana uyar, açtır ancak bir gün (ölünce/uyanınca) doyar.⁵³²⁵

38.12. Gâfil, uykudadır.

Gâfil, gaflet uykusundadır, nefisine uymuştur, Hakk'ı (Allah) bırakıp bâtıla yönelmiştir.⁵³²⁶

Gâfil, gaflet uykusundadır. İstanbul'a muhabbet besler.⁵³²⁷

---

⁵³¹⁷NM, 128/5 Kararmış gönülün ey gâfil nasihat neylesün saña / Hacerden katıdır kalbi öğüt kâr itmeyen insân

⁵³¹⁸AN, i. 43/6 Yüzine bakma gâfilün pâyına yüz sür vâsılun / Kalbine girüp kâmilün gör 'Arş-ı Rahmân gizlidür

⁵³¹⁹SG, 71/6 Gâfil ü mahcüb kelâmuñ kendüne itdün delil / Câhil-i bi'llâh olup kaldun hakikatde zelil / Ma'rifetden gayrı yokdur bilmedün Hakk'a sebil / Geçdi 'ömrün gaflet ile sûfi Hakk'ı bilmedün

⁵³²⁰H, i. 179/5 Kimi nâkıs bu halkın kimi kâmil / Kimi hayrette kalmış şöyle gâfil / Hüdâyî kimi nür-ı zâta vâsıl / Terakkiler tenezzüller nedendir

⁵³²¹H, i. 39/4 Sen ey gâfil ne sandın rûzigârı / Durur mu anladın tâze bahârı / Yükün yenildi gör evvelden bâri / Yohsa yolcu gider kârbân eğlenmez

⁵³²²AN, terc. 8/1/8 Gâfil olma tedârük eyle bugün / Bir 'aceb özge fırtınadır bu

⁵³²³H, i. 205/2 Fikrinden dünyâ gitmez mi / Hak kelâmın işitmez mi / Ölenler ibret yetmez mi / Nic'olur hâlin ey gâfil

⁵³²⁴H, i. 205/3 Gidenleri görmez misin / Yer altına girmez misin / Hak katına varmaz mısın / Nic'olur hâlin ey gâfil

⁵³²⁵H, i. 205/1 Nefs ü şeytâna uyarsın / Nic'olur hâlin ey gâfil / Bir gün olur kim doyersin / Nic'olur hâlin ey gâfil

⁵³²⁶H, i. 205/6 Aç gözün gafletden uyan / Nâdim olur nefse uyan / Bâtılı kor Hakk'ı duyan / Nic'olur hâlin ey gâfil

Gâfil, gafletten gözünü açmalıdır.⁵³²⁸

Tevhid eden, gâfili uyandırır.⁵³²⁹

Gâfil, taht-ı serada (toprak altı) uyanır.⁵³³⁰

38.13. Gâfil, benlik sahibidir.

Gâfil, ben [benlik sahibi olduğu] dediği için yarın (ahirette) utanacaktır.⁵³³¹

Gâfil, varlığından kurtulup Hakk'a (Allah) vâsıl olmalıdır.⁵³³²

38.14. Gâfil, kalbiyle zikretmez.

Gâfil, diliyle zikreder.⁵³³³

Gâfil, kalbi zikretmeyendir.⁵³³⁴

38.15. Gâfil ne yapmalıdır?

Gâfil, günahkârdır, onu sadece Ahad, Samed, Kerîm (Allah) bağışlayabilir.⁵³³⁵

Kulluğu saadet bilen, gâfillikten kurtulur.⁵³³⁶

Gâfilin tevfik ve hidayete ihtiyacı vardır.⁵³³⁷

Gâfil, faniden geçip tevhide ulaşmalıdır.⁵³³⁸

---

⁵³²⁷H, müf. 82 Uyan gafletten ey gâfil nedir bu nevm-i gafletler / Şu zulmânî Stanbûla neden böyle muhabbetler

⁵³²⁸H, k1. 10 Niyâzın dâ'imâ Allah'a eyle / Uyan gafletten ey gâfil gözün aç / Çün olur melce-i erbâb-ı hâcât / Olupdur hâs ü âmm ol bâba muhtâc

⁵³²⁹AN, i. 76/2 Derd ile bir kez âh idüp / Gâfilleri âgâh idüp / Maksûduñı Allâh idüp / Tevhîde gel tevhîde gel

⁵³³⁰AN, k. 2/22 Gel taht-ı serâda görme gâfil / Çün fevk-ı 'ulâya mâliküz biz

⁵³³¹H, i. 43/4 'Ârif ol ey dil / Ola gör kâmil / Ben diyen gâfil / Utanır yarın

⁵³³²H, i. 34/5 Varlığın eyle zâil / Ola gör Hakk'a vâsıl / Geç katreden ey gâfil / Bahr ile ummân gelsin

⁵³³³SG, 28/4 Zâkir olan kande ise gâfil u ebleh olur / Hâzırî gâ'ib sanân nâdân degildür yâ nedür

⁵³³⁴H, i. 127/1 Dilin zikr eyler Allah'ı niçün kalbin olur gâfil / Hudâ her yerde hâzırken nedendir arada hâ'il

⁵³³⁵H, i. 189/5 Müznib olan gâfile gufrân senin / Derdlilerin derdine dermân senin / Kullarına lütf ile ihsân senin / Yâ Ahad ü yâ Samed ü yâ Kerîm

⁵³³⁶H, i. 101/2 Kul olmağı sa'âdet bil / Kaçan kurtulmaz ey gâfil / Ola gör hazrete vâsıl / Gel Allah'a gel Allah'a

⁵³³⁷H, i. 189/2 Aldamasın halkı bu gaflet meded / Gâfile tevfik ü hidâyet meded / Kullarına lütf ü 'inâyet meded / Yâ Ahad ü yâ Samed ü yâ Kerîm

Gâfil, insan-ı kâmil olup Hakk'a (Allah) vâsıl olmak isterse sevdalarından vazgeçmelidir.⁵³³⁹

Gâfil, mâsivadan uzaklaşmalı, Hakk (Allah) kapısına varmalı, taati tercih etmelidir.⁵³⁴⁰

Gâfil, mâsivadan gözünü yummalı, yüzünü Kâdir Allah'a tutmalıdır.⁵³⁴¹

İnsanların kalbi, Hakk Teâla'nın (Allah) seher vaktindeki ihsanından gâfildir.⁵³⁴²

Gâfil, Derûn (gönül)undan âh etmeli seheri (ibadet) terk etmemeli *Firrû ila'llah'*ı işitip Allah'a gitmelidir.⁵³⁴³

Gâfil, varlığından kurtulup Hakk'a (Allah) vâsıl olmalıdır.⁵³⁴⁴

---

⁵³³⁸H, i. 92/7 Olmasın nefsin hâ'il / Bâkî mülke ol vâsıl / Geç fâniden ey gâfil / Tevhîde gel tevhîde

⁵³³⁹H, i. 167/6 Şol ki oldu Hakk'a vâsıl / Ol oldu insân-ı kâmil / Geç sevdâlardan ey gâfil / Aç gözün gafletten uyan

⁵³⁴⁰H, i. 205/5 Mâsivâdan firâr eyle / Bâb-ı Hak'da karâr eyle / Tâ'atı ihtiyâr eyle / Nic' olur hâlin ey gâfil

⁵³⁴¹H, i. 205/7 Mâsivâdan yumup gözü / Kâdir Allah'a tut yüzü / Hüdâyî'den güş et sözü / Nic' olur hâlin ey gâfil

⁵³⁴²AN, i. 54/4 Hak Te'âlâ kulların da'vet iderken her seher / Bu 'acebdür gâfil olmuş ol 'atâdan kalb-i nâs

⁵³⁴³H, i. 100/3 Derûnundan edip âhı / Koma gâfil sehergâhı / İşit Firrû ila'llahı / Gel Allah'a gel Allah'a

⁵³⁴⁴H, i. 34/5 Varlığın eyle zâil / Ola gör Hakk'a vâsıl / Geç katreden ey gâfil / Bahr ile ummân gelsin

39. GAFLET

Çevresinde olup biteni bilmeme, dalgın anlamlarına gelen gafletin tasavvuf sözlüklerinde nefsin arzularına uymak, vakti boşa geçirmek Hakk'ı bilememek gibi anlamlara geldiği bildirilmektedir.⁵³⁴⁵ Divanlarını incelediğimiz mutasavvıf şairlerde bu anlamları havi düşünceler yer almanın yanında gafletin bir denize teşbih edildiği, gaflete düçâr olanların davranışlarının şariat-tarikat dairesi dışında olduğu ve bu durumunun kişiyi âsi kıldığı düşünceleri tespit edilmiştir.

39.1.Gaflet, Allah'ı bilmeye engeldir.

Gaflet, cahilliktir, günah işletir, Hakk'ı (Allah) bırakıp dünyayı arattırır. Kulun işi olan gaflet halkı aldatır. Gaflet, şükre ve Allah'ı bilmeye mânidir. O sebeple gaflet sahibi, Zâhir olan Allah'ı göremez. Gaflete dalıp taatlerini ihmal edenler, mahcup olacaklardır. Kendisinin görülmesine engel olan gafleti kuldân, sadece Allah alabilir.

39.2.Gaflet, bir çeşit uykudur.

Gaflet, uyku hâlidir ve nefis, gaflet uykusundadır. Halkı tembelleştiren gaflet uykusunda olanlar, dünyaya aldanmıştır. Gaflet uykusunda olan, cihanın baki olduğunu anlamaz ve Şeytan'a uyar. Dünya hayatı boyunca gaflette olup da Azrail gelince uyanan insanın hâli müşkildir. Gaflet uykusunda olanlar; faniden vefâ umar, kusurludur. Onlar devlete mağrur, fani zevke mesrurdur. Hakk'tan (Allah) uzaktır, nefsi aradan çıkarmamış, aklını başına devşirememiş, sevdalardan geçememiş, mâsivaya gözlerini kapatmamıştır.

Gafletten uyanılırsa gönül gözü açılır. İnsanı gafletten Allah ve aşk uyandırabilir. Ârifler ve akıl sahipleri gaflet uykusuna aldanmazlar.

Gönül, gaflet uykusundan uyanamamıştır. Divanlarda gafletin bir çeşit uyku oluşu ile ilgili düşüncenin en çok tekrar eden yanı ondan uyanılması gerektiğidir.

---

⁵³⁴⁵ Süleyman Uludağ, *age*, s. 141.

Şairlerin en çok tekrar ettiği tespit edilen düşünce: Gafletin uyanılması gereken bir uyku olduğudur. Gafletten uyanmayanlar, Hakk'ın (Allah) dergâhına varamaz. Gafletten uyanan; fani lezzetlerden geçip vahdet kevserini içer ve tevhide ulaşır, Allah'ın ihsanına şükreder, sabah akşam taatte bulunur, seherlerde Allah'a yalvarır, her zaman ibadet eder. Gaflet uykusundan uyananlar Allah ehli ile olup sâdik olabilir. Gaflet uykusundan uyananlar, fani âlemin zevk u safâsından usanır, dünya zinetine mağrur olmaz.

39.3.Gaflet, sarhoşluktur.

Şairlerin, gafleti sarhoşluğun bir türü olarak değerlendirdikleri görülmüştür. Gaflet şarabından içmemelidir. Gaflet sarhoşluğundan insanı muhabbet uyandırır.

39.4.Gaflet, bir denizdir.

Gafletin teşbih edildiği başka bir unsur ise denizdir. Cihan halkı, cân ve gönül, tendeki her bir kıl (tanesi bile) hayrete gark olmuşken gaflet denizine dalmıştır.

39.5.Gaflet ehlinin evsafi

Gaflet ehli, zâhire bakar ve onların kalbi uyanıklara benzemez. Onun davranışları şeriat-tarikat dairesi dışındadır. O, *men aref*" sırrına erişememiş, Zâhir olan Hakk'ı (Allah) görememiştir. Nefsi onu Allah'a âsi kılar. Allah'a yalvaramaz, taatlerini ihmal eder. Gafletle yatan kişinin gövdesinde cân bulunmaz.

Gaflet ehli; dünya serabını su sanır ve onun bu hâline dünya güler. Ömrünü heba yerlerde geçirmiştir. O, gafletle gezerken ölüm birden geliverir ve o mahcup olur. Nefsinin hevasına düşen dertli gaflet ehli bu hâlinden kurtulmak için bir kâmilin elini tutmalıdır. (Ayrıca bkz: Gâfil)

39.6.Gafletten kurtulanların evsafi

Kendini gafletten uzak tutan âşğın kalbi şen, gözü açıktır. O, hizmeti ihmal etmez, çile ve halveti aşkla yapar, kendini kâmile kıyas etmez, ârifdir. Gafletten kurtulanlar, nûr-i kadîmi görebilir, vuslata kavuşur.

39.7.Gaflet Kavramında Edebî Düşünceler

39.8.Gaflet, Allah'ı bilmeye engeldir.

Gaflet, cahilliktir.⁵³⁴⁶

Gaflet ateşinde cahiller yanar.⁵³⁴⁷

Gaflet, günah işletir.⁵³⁴⁸

Gaflet, sahibini şaşırır.⁵³⁴⁹

Gaflet, Hakk'ı (Allah) bıraktırıp dünyayı arattırır.⁵³⁵⁰

Gaflet, kulun işidir.⁵³⁵¹, ⁵³⁵²

Gaflet, halkı aldatır.⁵³⁵³

Gaflet, şükre mani olur.⁵³⁵⁴

Gaflet, Hakk'ı (Allah) bilmeye mânidir.⁵³⁵⁵, ⁵³⁵⁶, ⁵³⁵⁷, ⁵³⁵⁸, ⁵³⁵⁹, ⁵³⁶⁰, ⁵³⁶¹, ⁵³⁶², ⁵³⁶³, ⁵³⁶⁴

⁵³⁴⁶AN, terc. 8/4/5 Nedürür cāhilāne bu gaflet / Niçe bir i'tibār-ı 'ār u vakār

⁵³⁴⁷H, i. 152/6 İste nakkāşı nakşa aldanma / Kuru sûretle iş biter sanma / Cehl ile nār-ı gaflete yanma / Cümlelerin başı bir 'ināyet imiş

⁵³⁴⁸H, müf. 18 Gaflet ile her ne deñlü eylese kullar günāh / Rahmetinden çok değıldir ey kerem kāmı ilāh

⁵³⁴⁹H, i. 20/2 Ahvel olup bire iki bakmagıl / Kendini şirk āteşine yakmagıl / Gaflet ile her yanaya akmagıl / Ko sīvāyı matlab-ı a'lāyı gör

⁵³⁵⁰H, müf. 62 Ehl-i gāfil gaflet ile Hakk'ı kor dünyā arar / Beñzer ol debbāğa kim ol kelb-i murdārın arar

⁵³⁵¹H, i. 171/1 Hatā ile eğer zenb etse insān / Efendim lütf ile ihsān senindir / Kulun işi sehv ü gaflet ü nisyān / Efendim sultānım ihsān senindir

⁵³⁵²H, i. 222/2 Kulun işi sehv ü gaflet ü nisyān / Efendiden 'afv ü rahmet ü gufrān / Yine senden olur her derde dermān / Efendim sultānım estagfiru'llāh

⁵³⁵³H, i. 189/2 Aldamasın halkı bu gaflet meded / Gāfile tevfik ü hidāyet meded / Kullarına lütf ü 'ināyet meded / Yā Ahad ü yā Samed ü yā Kerīm

⁵³⁵⁴H, i. 220/3 Şükr edersen Hālik'a ger rüz ü şeb / İzdiyād-ı ni'mete olur sebep / Gaflet ile nic' olur hālin aceb / Rāzık'ın in'āmına şükr edegör

⁵³⁵⁵SG, 71/1 Zikr ü tevhīdüñle Hak'dan sen seni yād eyledüñ / Geçdi 'ömrüñ gaflet ile sūfi Hakk'ı bilmedüñ / Perde-i nūrānī ile kendüñi şād eyledüñ / Geçdi 'ömrüñ gaflet ile sūfi Hakk'ı bilmedüñ

⁵³⁵⁶SG, 71/2 Hak katında ma'rifetden zikri sanduñ sen ulu / Ma'rifetden hāli olduñ zikr ile oldun tolu / Zikr-i hāssa hasr itdüñ Hakk'a varmağa yolu / Geçdi 'ömrüñ gaflet ile sūfi Hakk'ı bilmedüñ

⁵³⁵⁷SG, 71/3 Vird-i esma' çille rü'yā oldı nurānī hicāb / Geçmedüñ nūrānīden tā kim saña feth ola bāb / Okumādun ma'rifetden olmaduñ sen bir kitāb / Geçdi 'ömrüñ gaflet ile sūfi Hakk'ı bilmedüñ

39.9.Gaflet, bir çeşit uykudur.

Gaflet, uyku hâlidir.^{5365 5366}

Nefis, gaflet uykusundadır.⁵³⁶⁷

Gaflet uykusu, halkı tembelleştirmiştir.⁵³⁶⁸

Gaflet uykusunda olanlar, dünyaya aldanır.⁵³⁶⁹

Gafletten uyanmayanları dünya aldatır.⁵³⁷⁰

Gaflet uykusundan uyanmayan, şeytana uyar.⁵³⁷¹

Gaflet uykusunda olan, cihanın baki olduğunu anlamaz.⁵³⁷²

Gafletten Azrail gelince uyanan insanın hâli müşkildir.⁵³⁷³

⁵³⁵⁸SG, 71/4 Hakk'a vâsıl eyleyen sanduñ seni ola 'amel / Kendözüne hor bakup 'ilm-i Hakk'a verdüñ hâlel / İrmez ise feyz-i Hak'dan gönüne feyz-i ezel / Geçdi 'ömrüñ gaflet ile süfi Hakk'ı bilmedüñ

⁵³⁵⁹SG, 71/5 Her ne deñlü āh u feryād ile itsen hay u hū / Ma'rifet olmayacak gelmez saña Hak'dan koku / Kendüni bilmeğe sa'y it 'arif ol gayriyi ko / Geçdi 'ömrüñ gaflet ile süfi Hakk'ı bilmedüñ

⁵³⁶⁰SG, 71/6 Gāfil ü mahcüb kelāmuñ kendüne itdüñ delil / Cāhil-i bi'llāh olup kalduñ hakikatde zelil / Ma'rifetden gayrı yokdur bilmedüñ Hakk'a sebil / Geçdi 'ömrüñ gaflet ile süfi Hakk'ı bilmedüñ

⁵³⁶¹SG, 71/7 Kendi a'mālüñdür iden bil seni Hak'dan ğarīb / Sen sanursun ki olursun Hakk'a ānunla karīb / Var yüri sa'y eyle 'ilm-i Hak'dan almağa nasīb / Geçdi 'ömrüñ gaflet ile süfi Hakk'ı bilmedüñ

⁵³⁶²SG, 71/8 Başıña tēc-ı hilāfet giyüben bulduñ sürür / Añlamaduñ anı Hak'dan dahi oldun şimdi dūr / Fāñiyü'llāh olup sen olmaz iseñ 'ayn-ı nūr / Geçdi 'ömrüñ gaflet ile süfi Hakk'ı bilmedüñ

⁵³⁶³SG, 71/9 'Ālimüñ 'ilmi hicāb u süfnüñ zikri hicāb / Ma'rifetden olmadılar ikisi de behre yāb / 'İlm ü zikri perde itme bula gör rāh-ı savāb / Geçdi 'ömrüñ gaflet ile süfi Hakk'ı bilmedüñ

⁵³⁶⁴SG, 71/10 'İlm-i Hak 'ayn-ı 'amel idüğini zevk itmedüñ / Kendi bildiğüñ koyub kāmil izine ğitmedüñ / Ğaybi'nün yüzine bākub sözüni iñitmedüñ / Geçdi 'ömrüñ gaflet ile süfi Hakk'ı bilmedüñ

⁵³⁶⁵AN, terc. 8/1/4 Dīde-i 'ibreti küşād eyle / Tābe-key hāb-ı gaflet ey bed-hū

⁵³⁶⁶C, terk. 6/II/2 Nice bir hāb-gāh-ı gafletde / İdesin huftu çeşm-i iz'ānı

⁵³⁶⁷H, i. 85/5 Hāb-ı gafletden aç gözünü uyan / Devlete erdi enbiyāya uyan / Olma hod-bīn gör Hudā'yı hemān / Hāy nefsim seni nic'eyleyeyin

⁵³⁶⁸H, i. 141/2 Tecellī eylemezse nūr-ı vahdet / Seni koyup ederler gayra rağbet / Mu'attal etdi halkı nevm-i gaflet / Uyar kullarımı uyar ilāhī

⁵³⁶⁹H, i. 167/1 Sakın dünyāya aldanma / Aç gözün gafletden uyan / Bunda kimse kalır sanma / Aç gözün gafletden uyan

⁵³⁷⁰NM, 8/1 Uyan gafletden ey gāfil seni aldamasun dünyā / Yakañı al elinden kim seni soñra kılur rüsvā

⁵³⁷¹H, müf. 131 'Ākil iseñ nevm-i gafletden uyan / Vāsıl olmaz Hakk'a şeytāna uyan

⁵³⁷²AN, i. 36/4 Ey hāb-ı gafletde kalan / Fursat geçer bir dem uyan / Bākī degül bezm-i cihān / 'İşk illerine kim gider

Gaflet sahipleri faniden vefâ umar, onlar göz açıp gafletten uyanmalıdır.⁵³⁷⁴

Gaflet sahiplerinin kusurları vardır, onlar göz açıp gafletten uyanmalıdır.⁵³⁷⁵

Gaflet sahipleri devlete mağrur, fani zevke mesrur, Hakk'tan (Allah) uzaktır, onlar göz açıp gafletten uyanmalıdır.⁵³⁷⁶

Gaflet sahipleri nefsi aradan çıkaramamış, aklını başına devşirememiştir, onlar göz açıp gafletten uyanmalıdır.⁵³⁷⁷

Gaflet sahibi sevdalardan geçememiştir, onlar göz açıp gafletten uyanmalıdır.⁵³⁷⁸

Gaflet sahipleri, mâsivaya gözlerini kapatmamıştır, onlar âşık sözü dinleyip göz açıp gafletten uyanmalıdır.⁵³⁷⁹

Gafletten uyanılırsa gönül gözü açılır.⁵³⁸⁰

Aşk, gafletten uyandırır.⁵³⁸¹

Gaflet uykusundan Allah uyandırabilir.⁵³⁸²

Kullar gaflettedir, Allah'ın yardımıyla uyanırlar.⁵³⁸³

---

⁵³⁷³NM, 128/4 Ne müşkil hâl olur gafletde yatup hîç uyanmayup / Ölüm vaktinde 'Azrâ'îl gelince uyanan insân

⁵³⁷⁴H, i. 167/2 Kanı 'Âdem kanı Havvâ / Kanı Muhammed Mustafâ / Bu fâniden umma vefâ / Aç gözün gafletten uyan

⁵³⁷⁵H, i. 167/3 Taksîre istiğfâr eyle / İkrârını tekrâr eyle / Bir assılı bâzâr eyle / Aç gözün gafletten uyan

⁵³⁷⁶H, i. 167/4 Bu devlete mağrûr olma / Fânî zevke mesrûr olma / Tâ'at-ı Hak'dan dür olma / Aç gözün gafletten uyan

⁵³⁷⁷H, i. 167/5 Nefsin aradan süre gör / Vahdet iline ere gör / 'Aklın başına dere gör / Aç gözün gafletten uyan

⁵³⁷⁸H, i. 167/6 Şol ki oldu Hakk'a vâsıl / Ol oldu insân-ı kâmil / Geç sevdâlardan ey gâfil / Aç gözün gafletten uyan

⁵³⁷⁹H, i. 167/7 Mâsivâdan yumup gözü / Dergâh-ı Hakk'a tut yüzü / Hüdâyî'den güş et sözü / Aç gözün gafletten uyan

⁵³⁸⁰H, i. 14/4 Uyar gafletten aç gönül gözünü / Cenâbından yana döndür yüzünü / Koma âşıkların algıl özünü / Hemân ön son kerem Mevlâ Senindir

⁵³⁸¹AN, i. 41/3 Gel 'ışk ile yan / Gafletten uyan / Ey hakka uyan / Tevhîd ide gör

⁵³⁸²H, i. 82/1 Hâb-ı gafletten uyar uyanayın / Mâsivâdan cümleten usañayın / Firkat ile nice bir dîvâneyin / Şerbet-i vaslın içir uslanayın

⁵³⁸³H, i. 188/3 Uyar kullarını gafletten ey Rab / Seni anlamağa sa'y edeler heb / Ki tâ kalmaya senden gayrı matlab / Kerem eyle meded sultânım Allah

Ârifler, gaflet uykusuna aldanmazlar.⁵³⁸⁴

Akil sahipleri, gaflet uykusundan uyanır.⁵³⁸⁵

Gönül, gaflet uykusundan uyanamamıştır.⁵³⁸⁶

Gaflet uykusundan uyanmalıdır.^{5387, 5388, 5389, 5390, 5391, 5392, 5393, 5394, 5395}

Gam seli gelmeden gaflet uykusundan uyanmalıdır.⁵³⁹⁶

Gaflet uykusundan dili (gönül) uyandırmalıdır.⁵³⁹⁷

Merd-i dâna olmak isteyen, gafletten uyanmalıdır.⁵³⁹⁸

Gafletten uyanmayanlar, Hakk'ın (Allah) dergâhına varamaz.⁵³⁹⁹

Gafletten uyanan, fani lezzetlerden geçip vahdet kevserini içer ve tevhide ulaşır.⁵⁴⁰⁰

⁵³⁸⁴H, i. 220/4 Tâlib iseñ ger safâ-yı vahdete / Râgıb iseñ zevk-i bezm-i vuslata / 'Ârif ol aldanma nevm-i gaflete / Hâlik'in in'âmına şükredeğör

⁵³⁸⁵H, i. 228/2 'Âkil iseñ nevm-i gafletden uyan / Nâdim olur nefis ü şeytâna uyan / Gayra bakmaz sırr-ı tevhîdi duyan / Lütf u ihsân etdi ol Rabb-i Kerîm

⁵³⁸⁶SG, 73/3 Geldi gitmek üzre kendin bilmedi / Nevm-i gafletden uyanmak gelmedi / Gül cemâlûñ hasretinden gülmedi / Soldı bilmem nic'olur şeydâ gönül

⁵³⁸⁷H, i. 142/5 Fermân erişecek yüce Hazret'den / Uyarırlar seni nevm-i gafletden / Götürüp ayağı bezm-i kesretten / Otâğı berzahda kursan gerekdir

⁵³⁸⁸H, müf. 82 Uyan gafletten ey gâfil nedir bu nevm-i gafletler / Şu zulmânî Stanbûla neden böyle muhabbetler

⁵³⁸⁹H, k1. 10 Niyâzın dâ'imâ Allah'a eyle / Uyan gafletten ey gâfil gözün aç / Çün olur melce-i erbâb-ı hâcât / Olupdur hâs ü amm ol bâba muhtâc

⁵³⁹⁰H, i. 205/6 Aç gözün gafletten uyan / Nâdim olur nefse uyan / Bâtılı kor Hakk'ı duyan / Nic'olur hâlin ey gâfil

⁵³⁹¹H, i. 181/2 Nice bir bu resp ü âdet nice bir / Nice bir izhâr-ı bid'at nice bir / Nice bir bu nevm-i gaflet nice bir / 'Ârif iseñ aç gözün merdâne bak

⁵³⁹²H, i. 54/2 Nice bir dünyâdan usanmayalım / Nice bir gafletten uyanmayalım / İrgür saña hasretle yanmayalım / Allah'ım Allah'ım güzel Allah'ım

⁵³⁹³AN, i. 44/1 Gafletten uyar cânı hâzır ola gör hâzır / Bu 'âleme 'ibretle nâzır ola gör nâzır

⁵³⁹⁴AN, mu. 6/5 Ey Nürî uyar cânı sakın ki geçer fırsat / Sel gibi akar 'ömrün yel gibi ider sür'at / Biñ yıl yaşasan âhir gelmez saña bir sâ'at / Ey göz niçe bir uyhu ey dil niçe bir gaflet / Bilmem saña bu dünyâ bâkî mi kalur sanduñ / Bu meclis-i fânîde sâkî mi kalur sanduñ

⁵³⁹⁵SG, 11/4 Gaflet uykusundan kaldur başuñı / Sükûtuñ zıkr olsun akşam u sabâh

⁵³⁹⁶AN, terc. 8/1/6 Aç gözün gel bu hâb-ı gafletten / Seyl-i gam başa koymadan bir su

⁵³⁹⁷H, i. 170/3 Şu dem ki lütf ere dest-i kudretten / Dili ikâz eder nevm-i gafletten / Alır nür-ı ziyâ şems-i vahdetden / El-hamdü li'llâh eş-sükrü li'llâh

⁵³⁹⁸H, i. 202/3 Ânın hükmündedir dünyâ vü ukbâ / Yed-i kudrettedir ednâ vü a'lâ / Uyan gafletten ol bir merd-i dâna / Göre lütfunu ol Rabb ü Kerîm'in

⁵³⁹⁹H, i. 142/2 Nice bir gafletten uyanmayasın / Dergâh-ı Hakk'a varam sanmayasın / Bir iş et kim soñra utanmayasın / Ne işlersen varıp görsen gerekdir

Gaflet uykusundan uyanan, Hâlik'ın (Allah) ihsanına şükreder.⁵⁴⁰¹

Gafletten uyanan, sabah akşam taatte bulunur.⁵⁴⁰²

Gafletten uyanan, seherlerde Hakk'a (Allah) yalvarabilir.⁵⁴⁰³

Gafletten uyanan, her zaman ibadet eder.⁵⁴⁰⁴

Gaflet uykusundan uyanıp Hakk (Allah) ehli ile olunmalıdır.⁵⁴⁰⁵

Gaflet uykusundan uyanan, [Allah'ın] yolunda çaba gösterip sâdık olur.⁵⁴⁰⁶

Gafletten uyananlar, Allah'a ulaşabilir.⁵⁴⁰⁷

Gaflet uykusundan uyananlar, fani âlemin zevk u safâsından usanır.⁵⁴⁰⁸

Gafletten uyanan, dünya zinetine mağrur olmaz.⁵⁴⁰⁹

Gaflet şarabından içmemek gerekir.⁵⁴¹⁰

39.10. Gaflet, sarhoşluktur.

Gaflet, sarhoşluktur.⁵⁴¹¹

⁵⁴⁰⁰H, i. 91/8 Uyanı gör gafletden / Geç bu fânî lezzetden / İç kevseri vahdetden / Tevhîde gel tevhîde

⁵⁴⁰¹H, i. 220/1 Aç gözün bu nevm-i gaflet nice bir / Hâlik'ın ihsânına şükr edegör / Nefs ü şeytâna itâ'at nice bir / Râzık'ın in'âmına şükr edegör

⁵⁴⁰²H, i. 213/6 Hem nevm-i gafletten uyan / Tâ'atda ol şâm ü seher

⁵⁴⁰³NM, 154/1 Uyan gafletten ey nâ'im Hakk'a yalvar seherlerde / Döküp acı yaşın dâ'im Hak'a yalvar seherlerde

⁵⁴⁰⁴H, k1. 24 Aç gözün gafletten uyan / İbâdet eyle her zamân / Receb şa'bân ü ramazân / Mübârek aylardır gelen

⁵⁴⁰⁵H, müf. 103 Nevm-i gafletten uyanıp aç gözün merdâne bak / Ehl-i Hak ile ola gör olma anlardan irak

⁵⁴⁰⁶H, müf. 30 Sa'y edip yolunda sâdık ola gör / Hâb-ı gafletten uyanık ola gör

⁵⁴⁰⁷H, i. 102/3 Fânîden usanmaz mısın / Gafletten uyanmaz mısın / Mevlâ'dan utanmaz mısın / Gel Allah'a gel Allah'a

⁵⁴⁰⁸H, k1. 46 'Aceb bu nevm-i gafletten gözün açıp uyandın mı / Bu fânî âlemin zevk ü safâsından usandın mı / Hevâlarda izâ'at eyleyip sermâye-i ömrü / Bu hâl ile huzûr-ı Hakk'a varmakdan utandın mı

⁵⁴⁰⁹H, müf. 19 Zinet-i dünyâyâ mağrûr olma gafletten uyan / Ne iyi kalır ne kem bunda konan göçer hemân

⁵⁴¹⁰H, müf. 84 Kişi yolunda key sâdık gerekdir / Mey-i gafletten ol ayık gerekdir

⁵⁴¹¹C, terk. 6/VI/3 Vâkı'a sorma mest-i gafletten / Çekme her bî-şu'urı tefîşe

Dili (gönül) gaflet sarhoşluğundan muhabbet uyandırır.⁵⁴¹²

39.11.Gaflet, bir denizdir.

Cihan halkı, gaflet denizine dalmıştır.⁵⁴¹³

Tendeki her bir kıl (tanesi bile) hayrete gark olurken cân ve dil (gönül) gaflet denizine dalmıştır.⁵⁴¹⁴

39.12.Gaflet ehlinin evsafi

Gaflet ehli, zâhire bakar.⁵⁴¹⁵

Gaflet ehlinin kalbi uyanıklara benzemez.⁵⁴¹⁶

Gâfilin davranışları (şeriat-tarikat) dairesi dışındadır.⁵⁴¹⁷

Gaflette olan “*men aref*” sırrına erişemez.⁵⁴¹⁸

Gaflet sahibi, Zâhir olan Hakk’ı (Allah) göremez.⁵⁴¹⁹

Nefis, kulu gafletle Mevlâ’ya (Allah) âsi kılar.⁵⁴²⁰

Göz kapalıyken (gafletleyken) Allah’a yalvarılamaz.⁵⁴²¹

Gaflete dalanlar, taatlerini ihmal eder.⁵⁴²²

⁵⁴¹²C, terk. 3/II/2 Sahbâ-yı mahabbetden irişdi bize neşve / Ser-mest-i mey-i gaflet iken oldı dil âgâh

⁵⁴¹³AN, mu. 2/5 Ref’-i şer’-i Ahmedîye kâd idince kâdıyân / Kasr-ı dîni yıkmağa şart eyledi ‘Osmâniyân / Bahr-i gaflet içre gark oldı kamu halk-ı cihân / Gitdi mîzân bir yaña âyât-ı bürhân bir yaña

⁵⁴¹⁴AN, terc. 8/1/2 Cân u dil bahr-i gaflet içre talup / Ğark-ı hayretde tende her bir mû

⁵⁴¹⁵H, i. 140/1 Zâhire bakdı gaflet ehli kişi / Saña vuslat seninledir Mevlâ / ‘Âşıkın mâsivâda neyler işi / Saña vuslat seninledir Mevlâ

⁵⁴¹⁶H, i. 174/3 Hîç berâber ola mı a‘mâ ulü’l-ebşâr ile / Kande beñzer gaflet ehli kalbi uyanıklara

⁵⁴¹⁷C, terk. 1/V/1 Kutb añladuğum merkez-i gafletde bulundu / Kim dâyireden hâric idi itdüğü ef’âl

⁵⁴¹⁸NM, 102/4 "Men ‘aref" sırrına ir ko gafleti / Gör ne remz eyler bu insân sûreti / Haşr u neşr ile kamuyı cenneti / Ğayra bakma sen de iste sende bul

⁵⁴¹⁹H, i. 180/2 Kande buldun ahsen-i takvîmi sen / Kanden alır feyzi işbu cân ü ten / Zâhir iken Hak bu gafletler neden / ‘Ârif iseñ aç gözün merdâne bak

⁵⁴²⁰AN, i. 75/3 Rabbüñe nefşün seni gaflet ile ‘âsi kılup / Kul iken Mevlâ ile hasmâne olduñ bilmedüñ

⁵⁴²¹NM, 153/1 Uyan gözün aç turma yalvar güzel Allâh’a / Yolından izüñ ırma yalvar güzel Allâh’a

⁵⁴²²H, i. 123/3 Bî-çâre dalıp gaflete / İhmâl edersin tâ’ate / Ömrün ererse gâyete / Emri kaçan tutsan gerek

Gafletle yatanın gövdesinde cân bulunmaz.⁵⁴²³

Gaflet, tâlibte bulunur ve onu Allah alabilir.⁵⁴²⁴

Gaflet ehli; dünya serabını su sanır, onu bulmak için koşsa da bir damla su bulamaz.⁵⁴²⁵

Dünya, gaflet ehlinin yüzüne güler.⁵⁴²⁶

Gaflette olan gönül, ömrü heba yerlerde tüketmiştir.⁵⁴²⁷

Ölüm gafletle gezerken birden geliverir.⁵⁴²⁸

Gaflette kalanlar mahcup olacaklardır.⁵⁴²⁹

Nefsinin hevasına düşen dertli gaflet ehli, bir kâmilin elini tutarak kurtulabilir.⁵⁴³⁰

39.13. Gafletten kurtulanların evsafi

Kendini gafletten uzak tutan âşığın kalbi şen, gözü açıktır.⁵⁴³¹

Gafletten gözünü açan, hizmeti ihmal etmez.⁵⁴³²

Aşksız yapılan çile ve halvet gafletle yapılmıştır.⁵⁴³³

⁵⁴²³NM, 51/2 Şol ki gafletle yatup itmez tarab / Gövdesinde yok mı ola cân ‘aceb / Uşda vahdet gülleri açıldı hep / Bülbülün efgân idecek çağıdır

⁵⁴²⁴H, i. 4/3 Mi‘râc’a edip da‘veti / Veren Habîb’e vuslatı / Tâlibden alsan gafleti / ‘Âşık seni bulsa n’ola

⁵⁴²⁵NM, 12/4 Çok segirtti gaflet ehli bu serâbı su sanup / Bulmadılar hiç bu sahrâda biri bir katre âb

⁵⁴²⁶H, i. 66/4 Kasd edip halkın özüne / Toprak doldurup gözüne / Ehl-i gafletin yüzüne / Gülen dünyâ değil misin

⁵⁴²⁷NM, 109/3 Dükendi ‘ömrün ey gönül hebâ yerlerde gafletle / Gel ey ‘ömri tamâm olunca bî-dâr olmayan gönül

⁵⁴²⁸AN, i. 20/1 Gaflet ile gezer iken nâgâh / Gûşa irdi sadâ-yı âh el-mevt / Bir feza‘ kopdı ‘âlem-i tende / Câna irdi nidâ-yı âh el-mevt

⁵⁴²⁹H, i. 141/1 Hevâ-yı nefse mağlûb olmasınlar / Uyar kullarını uyar ilâhî / Kalup gaflette mahcûb olmasınlar / Uyar kullarını uyar ilâhî

⁵⁴³⁰H, i. 159/4 Ey hevâ-yı nefse düşmüş gaflet ehli derd-mend / Tut elin bir kâmilin bulmak dilersen dest-res

⁵⁴³¹AN, i. 50/4 İrağ itmiş özin gafletten ‘âşık / Anuñ-çün kalbi şendür ‘aynı açık / Yürekde âteşi var bağıryanık / Gönül Allâh’a ‘âşıkdur yeñilmez

⁵⁴³²H, müf. 113 Gafletten aç gözünü hıdmete etme ihmâl / Tâ‘at kişiyi eyler bâkî nalme isâl

⁵⁴³³SG, 67/4 Çille vü halvet / Bâ‘is-ı gaflet / ‘Aşkı kıl ‘âdet / ‘Âşık ol ‘âşık

Sâlik, gaflet ile kendini kâmile kıyas ederse kendi yoluna set çekmiş olur.⁵⁴³⁴

Ârifler, gafleti terk etmiştir.⁵⁴³⁵

Gaflet zulmetinden (karanlık) kurtulanlar, nûr-i kadîmi görebilir.⁵⁴³⁶

Gafleti terk eden, vuslatı bulur.⁵⁴³⁷

---

⁵⁴³⁴AN, i. 54/3 Gaflet ile kendü yoluñ sedd idersüñ sâlikâ / Ger iderseñ kâmile sen kendü nefsiñe kıyâs

⁵⁴³⁵H, i. 181/5 Kim ki oldu cân ü dilden Hakk'a kul / Mâsivâyı terk edip buldu vüsül / Pendini eyle Hüdâyi'nin kabül / 'Ârif ol ko gafleti merdâne bak

⁵⁴³⁶H, i. 136/2 Zulmet-i gafleti dilden süregör / Aç gözün nûr-ı kadîmi göregör / Kasd edip Hakk-ı yakîne eregör / Tâ kemâle erişe ikrârın

⁵⁴³⁷AN, i. 46/3 Terk idüñ gafleti / Gözedüñ fursatı / Bulasız vuslatı / Uyumañ 'âşıklar

40. GÖNÜL

40.1.Gönlün evsafı

İncelenen divan metinlerinde hakkında en çok düşünce geliştirildiği görülen kavramlardan birinin de gönül olduğu görülmektedir. Gönül, bazen zühd halvetinde eteğini toplayan bir şeyh bazen de şevk meclisinde kıyafetini parçalayan bir mestanedir. Gönül, nev-i beşer içinde sadece insana verilmiştir. O, Hallakü'l-meâni ve Kur'ân-ı Kerîm'in manasının tercümanıdır.

Gönül, açılmış gülü alevler saçan, şaşılacak kadar süslü bir bağıdır. Gönül, bir kapıya bendedir ve âşık, gönülden vahdet pîrinin eşliğini sabah akşam beklemesini ister.

Gerçek el, gönüldür ve sevgi suyuyla temizlenir. Âb-ı hayat gönül ile içilir. Gönül, sırf ulaşınca umman olur. Gönül evi iştiyâk-ı yâr ile doludur, dost iline onunla gidilir. Gönül; avaredir, eğlenmez, uçmak ister, ancak cismi ona mani olur. Gönül, sevgilinin haberini ve sözlerle vasfedilemeyecek kadar bazı büyük şeyleri özler.

Gönül, altından hastır ama fâsid fikirlerle çürüyebilir. Gönül kelimesinden illet harfi (olan vav) kalp olsa tüm ecvef fiiller sahih ve salim olur. (Gönül sıhhatli olursa her şey düzgün olur.) Bunun yanında gönül, lâf u güzaf terk edilince ve insafa ulaşıncı sâf olur. Miraca tenle mi gönülle mi çıkıldığı tartışmalıdır. Gönül, Şiblî'ye göre bâtın aslanına meşeliktir.

Gönül, dermanı bulunmaz bir derde düşmüştür ve çaresizdir; nişanın kendinde olduğunu bilmediğinden ağlayıp zari zari inler. Gönül, Kâf dağını arkasına alırken kamburu çıkmış, yaşlanmışır. Varlıktan ayrılıp cemiyete kavuşunca ikilikten kurtulur ve dertlerine kendinde derman bulur. Gönlün, kaf ile ankayı bilmesi için lahut ve nasutu anlaması gerekir.

İnsanlar arasındaki makam mevki gönlü gururlandırmamalıdır. Gönülsüz bir ikbal tercih edilmez. Gönül kemale erdiğinde kendisi irşat vazifesi ile muvazzaf olur. Kendisi bir ziya olan gönül, ay ve güneşin ışığına rağbet etse de güneş olunca ayın

renklerine ihtiyaç duymaz. Gönle kainat engel değildir. O, matlubuna *ircii*⁵⁴³⁸ hitabıyla ulaşır.

Gönül, şebnem gibi hoş bir goncaya düşer, fidan boyluyu gölge gibi takip eder. Gönül, ulaşamadığı sevgilinin hicranına sabreder, ondan gelen kemend karşısında çaresizdir. Cânında takat kalmamış, bundan teselli bulmamış ve sevgiliye kavuşmamıştır. O, cevri ü cefâ çekeceği(ni) bildiği hâlde sevmiştir.

O, sevgilinin yüksek şanını görüp, çaresiz ve mecalsiz olsa da bir gözüyle hasta sevgilinin derdiyle dertlenir. Gönle yârin hayali dolunca onda utanmadan eser kalmaz. Gönül, kullara nazar eylerse gönüllerden keder gider. Yürek gece gündüz yanınca gönül bir nefes bile eğlenmez.

Maârif, gönüldedir ancak ibadetle mağrur olan, maarifle mesrur olan, gönlü incitir. Gönlü incitmek ise en büyük günahdır. Ayrıca erenlerin gönlünü yıkan ve gönülden düşen berbat olur.

Gönül, âşık olduktan sonra dert ile âvâre kalmıştır ve intizara dayanamaz, âşıkla ağlayıp inler. Gönlün âfeti gamdır. Gönül, tesbihi çekip namazını kılmalı ve namaz ehli dışında kimseyle oturup kalkmamalı, bir yüzü salah bir yüzü felah olan silahı bulmalıdır. Gönlü karışık olanlar, cânın nasihatlerini işitemez. Gönül, insan değildir.

Gönül, sevgilinin saçının kıvrımlarına âşık olmalıdır. Gönül, bir sevgiliye tutulduktan sonra (o) aşk(tan gelecek) mihnetini kâr bilir ve başka sevgili için âh u zâr etmez. Her peri yüzlüye âşık olmaz.

40.2. Gönül-Allah

Gönül kavramının en fazla lafza-i Celâl (Allah) ile ilişkilendirildiği görülmektedir. Gönül, Allah'a âşık olunca ona hiç kimse galip gelemeyiz, hiçbir şey onu incitemez. Allah keremiyle manzur kılmıştır. Allah kırgın gönüldedir. Mahzun

---

⁵⁴³⁸ Fecr (89) suresinin "Sen O'ndan razı, O da senden razı olarak Rabbine dön!" mealindeki 28. ayetinden iktibastır.

gönlü ancak Allah güldürebilir. Gönül, Allah'a vuslata götürür. Allah gönle nakşolunca gözler, ağyarı görmez olur.

40.2.1. Gönül Allah'ın yeri/evidir.

Gönül, lâhut (Allah'ın zâtına mahsus olan ilk ve en yüce âlem) doğanın yuvasıdır, yere göğe sığmayan Allah'ın yeri/evi/hanesi/gizli ilidir. Orası Allah'ın mülküdür, ona hakikat olmaz. Allah orada bulunur; ancak mâsiva sûreti ona dolduğunda bu anlaşılabilir. Cân ondadır. Allah, gönül evini özler, seyran eder.

Gönül, Hakk'a giden yolu bulmalı ve ona götürmelidir. Hakk yoluna gidenler gönülden sebak alır. Bazen de gönül, Hakk yolunu bilmesine rağmen ona gitmez.

Gönülde Hakk'ın (Allah) zâtının çerağı yanar. Gönül, Nûr-ı Zât'ın (Allah) kandilinin pervanesidir, Allah'ın cemâlinin nurunun parlamasıyla şâd olur.

Gönül, Allah'ın pâk nûrunu manaya bakıp enfüs ve afâkı gördüğünde ve Allah ile şuhud edebilir. Gönül, Allah'ın lütfü ile âbâd olan bir kasırdır ve onun tahtının sultanı Allah'tır. Gönülde Allah'tan başka şeylere olan sevgi silinirse gönül aşk hayalinin ruhu ile dolar ve sonrasında gönül ârı ve ihtiyarı kaybeder. Gönül, Hüda'nın (Allah) rahmetiyle rahata kavuştuğundan Allah'tan lütuf ve ata ister. Kerîm olan ve naçiz nutfeye cân veren Allah, gamgîn gönüllere derman verip onları şad eder.

Gönlü Hâlik olan Allah yaratmıştır. O, Kudret nakkaşı olan Allah'ın kalemiyle çizilmiş ve şaşkırtacak kadar güzellikte bir resimdir.

Yolda kalmamak için ihtilatı bırakıp Hakk'a (Allah) yönelmelidir. Gönül Allah olmadan huzura kavuşamaz.

Tevhid esrarının yerleştiği gönül, bütün eşyada zikri duyabilir. Gönül, ölse de Allah'ın lütuf rüzgarı ile o gönül dirilir. Allah hicabı kaldırırsa gönül, vuslata erebilir. Bu vuslatın vâki olabilmesi için gönül kendi varlığının müşkilini çözmeli ve kendisini pâk etmeli, Allah'tan gayrı her şeyi istemekten uzak olmalıdır, çünkü o Allah'ın yardımıyla safaya kavuşabilir.

Gönül, Allah'ın gizli hazinesinin anahtarının zikir olduğunu bilmelidir. Gönül, cihan halkının aksine Allah'tan dert umar, ancak onun derdine yine Allah derman olur. Gönül, uzlete çekilirse Hakk katında haslardan olabilir. Gönül cân tende iken, ölmeden ölüp Allah'a kavuşmalıdır. Bu mümkün olduğunda gönül ölümsüzlüğü tadar.

Allah, gönülde nun ve kâf ile himmet etmiştir. Gönül mülkü, Sübhânî (Allah) mülkünün bahçesini anar. Allah'ı bilen gönül, hayret vadisine düşer, aşk deryasına dalar.

Kalp erbabının gönlüne giren, Hüda'nın (Allah) arşına izin ruhsatı bulur. Gönül, Allah'ın fazlını talep ettiğinden bütün cihanı dolaşsa da Allah'tan başka bir şey onu eğlendirmez. Gönül, âlemin bütün işini bırakıp Allah aşkına bend olmuştur.

Eslâf erenler, Allah'ın gönülden istenerek ve yine gönülde bulunacağını söylemişlerdir. Âşığın gönlü de Allah'tan başkasına aldanmaz, sabah akşam Allah'la bir olursa yâ Rezzâk yâ Fettâh der.

Allah aşkının süruru âşığı kendinden alınca gönülde cennet, cehennem, huri sevgisi kalmaz. Gönül Allah'a vuslat için çabalar, buna muvaffak olunca gönle Allah'ı vaaz etmeye izin verilir. Gönül, Allah'ın himmetiyle Allah'ı şuhud edebilir. Marifet nuruna kavuştuğunda Allah'ın Tûr'u olur.

Nûrî'de gönül kavramının lafza-i celâl ile birlikte anıldığı bir düşüncede “gönül almak” deyimini şeklinde kullanıldığı görülmektedir: Âşığın gönlünü alan Allah'tır, şeyda gönlün nerede olduğunu Allah bilir. Gönül şehrinin/viranesini kemal-i fazlı ile âbâd eden Allah'tır.

40.2.2. Gönlün misafiri Allah'tır.

Gönül Allah'ın mihman olduğu mahal olduğundan bunu bilen gönül ondan başkasına bakmaz. Allah *ebîtü 'inde Rabbî* hürmeti⁵⁴³⁹ için kederli gönlün misafiridir.

⁵⁴³⁹ *Ebîtü 'inde Rabbî*: Rabimin yanında gecelerim. “Ben sizin durumunuzda değilim. Ben Rabbinin katında gecelerim. O beni yedirir ve içirir.” (Malik, Muvatta, 1/301; Buharı, 30/49; Müslim, 1103)

Ancak gönlün Allah'ın mihman olacağı bir mahal olabilmesi için mâsivadan temizlenmesi gerekir.

40.2.3. Gönül, Allah'a âşıktır.

Gönül Allah'a âşıktır, onu kimse yenemez, tatlı cânını Allah yolunda feda etmiştir. Allah âşığın gönlünü almasından beri cân tende gönülsüz durur.

40.2.4. Gönül, ağyardan Allah'ın feyziyle kurtulabilir.

Gönül, ağyardan dildârın keremiyle kurtulabilir. Onda hû nakşolunca yâr bulunur ve ağyar görülmez olur.

40.2.5. Âşığın gönlü-Allah

Âşığın gönlü Allah'a muhtaç olduğundan Allah'a kavuşma peşindedir. Allah'a âşik gönüller hûri ve gılmana dönüp bakmaz, sadece Allah'tan gönlüne kemalat vermesini ister.

40.3.Hz. Peygamber, gönül tahtının sultanıdır.

Hiz. Peygamber gönlün şifası, gönül tahtının sultanıdır. Gönlün yapabileceği en önemli maslahat, Hiz. Peygamber'i methetmektir. Onun doğduğu ay olan rabiü'l-evvelde gönüllerde kasvet kalmaz. Onun gönül parmağının yüzüğü semanın halkasıdır. Onun nurunu sadece hasta gönüller göremez.

40.4.Gönül-Aşk

40.4.1. Gönül, aşka gitmek ister

Gönül, ezelde ünsiyet kurduğu aşkla gitmek, onun iline gitmek, onun sahili olmayan denizine dalmak ister. Gönül mülkünde aşk kumandanı hâkim olursa, aşk tesirini gösterir ve [âşığı] mâsivadan kurtarır. Gönül de aşktan kazandığı için başka bir kazanca meyletmez, yarasını kendini yağmalayan aşkla iyileştirir.

Gönül, aşk ateşine kendi rızası olmadan düşer ve aşkın hararetinin gücü onu ateş denizine çevirir. Hatta gönül, aşkı kendisine pervane etmiş parlayan bir mumdur.

Aşk cevheri gönlü temizleyip zindeleştirir. Âgâh olursa gönle aşk esrarı dolup gönül hanesinde aşkın cemâli parlar.

40.4.2. Gönül aşk ile yanar/aydınlanır

Gönül, aşk ateşi ile yıldızlar gibi yanıp aydınlanır, maksudunu bulunca cihan nur ile aydınlanır. Gönlün bir şulesi vücudu aydınlatır.

40.4.3. Aşk gönlü dağıtmıştır.

Gönül, hanesini virane eden aşkın hevasına uyup derya gibi coşmuştur. Aşk sûreti gönül kilisesinde mâsiva nakşına yer bırakmamış her tarafı doldurmuştur. Gönül, aşka düştüğünde gecesini gündüzü bir olur, elinden ihtiyarı gider.

Gönlü cümle kederden saf eyleyen aşktır. Gönül kendisine safa veren aşk ile meşgul olmak için işini gücünü bırakmış, yüz parçaya bölünmüştür. Gönül, neşesine doyamadığı aşk kadehinin gamının belasını ile mustarıptir. Gönül, aşk iline kimin gittiğini bilir.

Aşk ateşi gönülde bir çerağ yakmıştır. Âşığın gönül pervanesi aşk mumunda yanmıştır ve bu sebepten âşık ateşler saçar. Mecnun'un gönlü, aşk hikmetlerinin ilimlerine sahip olmuştur. Gönül erbabı, aşkla ülfet etmez. Gönül, sevginin feyziyle aşkın ateş köpüğünün denizi olur.

Gönül, hevesini aşk hevasına verip hevasını heba etmiştir eğer onun aşk ile başı hoş olsaydı hiç teşvişi kalmazdı. Gönül aşk aslanının pençesinden kurtulmak ister, ancak sema kazasına sataşmıştır. Gönül, kuru sevdaya meyledip, başını kavgalara sokan, aşk yolunun korkusuz yolcusudur.

Gönül, aşkı bulamazsa gönlün kirini yedi deniz yıkasa da temizlenmez. Gönlün ibadetinin tam olabilmesi için aşka itaat etmesi gerekir. Gönül, tamamen

aşkla dolduğunda, sahibinin başına hilâfet tacı konur. Rızâ-yı aşkı gözlerse hâs-ı hâs olabilir.

Gönlü hâlden hâle çeviren aşk neşesi gönülden eksik olmaz ve gönlü uçuran odur.

Gönül ile aşk arasında geliştirilen ve Mısrî’de tespit edilen düşüncelerden birinde kavrama farklı bir anlayışla yaklaşıldığı görülmektedir. Buna göre gönül aşk karşısında kendisinden beklenen sorumlulukları hakkıyla yerine getirememiştir: Gönül, aşk ateşine pervane gibi cânını atmamış, bülbül gibi gece gündüz zâr etmemiştir.

Cevrî’de gönül-aşk ile ilgili geçen düşüncelerin bir kısmı klasik üsluptadır ve divanlarını incelediğimiz diğer şairlerin konuyla ilgili düşünceleri ile çelişir görünmektedir. Bu düşüncelere göre gönül, sevgilinin meylettığı aşk bağının saf ve temiz ırmağıdır. O, gözleriyle hane-berduş etmediği kişi bırakmayan dilberi aşka tercih etmiştir. Gönül, sevgilinin gamzesine *aşk u niyaz*⁵⁴⁴⁰ eder.

40.5.Gönül-Âşık

40.5.1. Âşığın gönlü

Şairlerin gönül kavramı ile birlikte en fazla düşünce ürettikleri kavramlardan biri de âşıktır. Şairlerin kendi tecrübelerinin de ipuçlarını veren bu düşünceler şöyledir: Gönül, temiz âşığın güzelliğinin ayna tutucusudur. Âşığın gönlü yüz parçadır. Gönül, aşkın sırrına âşık vesilesiyle mahrem olur. Âşığın dili (gönül) kayıt ve taallükten âzâde, dost meclisinin zevkiyle pür-nûr olduğundan halvette olmalıdır. Onun gönlü sevgiliden bir şey istemez, ancak bir şey isterse cân u gönülden talep eder.

⁵⁴⁴⁰ “*aşk u niyaz*: Bir çeşit Mevlevî selamlaması. Farklı eylemlere ilişkin kullanıldığı görülmektedir: a) Dergâha, yahut birinin evine giden bir Mevlevî, oturunca ev sahibi Mevlevîye ‘Aşk olsun’ der. Mevlevî, buna karşılık niyaz secdesi eder; yâni oturduğu yerde, yere ellerini koyup yeri öper. b) Su, çay, şerbet gibi bir şey içen kişiye, ‘aşkolsun’ denir. O da ‘evallah’ sözü ile baş keserek karşılık verir. c) Yemek yiyene de, aynı söz kullanılır.” Bkz: Abdülbaki Gölpınarlı, **Mevlevî Adab ve Erkanı**, İnkılap ve Aka Kitabevleri, İstanbul 1963, s.6.

Âşığın gönlü, ihlas viranesinin hazinesine mâlik olduğundan iki cihanda yokluk görmez. Âşık, gönlündeki pası silmeden Allah'ın hoşuna gidecek bir insan olamaz. Âşığın gönlündeki gam, bin sûret ile cilve eder. Âvare gönül, âşığın hercai sevgilisidir. Âşığın gönlü ezel şebbazıdır.

40.5.2. Âşığın gönülle olan münasebeti

Âşığın gönülle olan münasebeti hakkında şairlerin farklı birtakım düşünceler geliştirdiği görülmektedir. Bunların bir kısmında gönül âşığın refiki iken, söz gelimi Nûrî'de âşık vahdet iline gönülle gitmek isterken, Mısrî'de bir yerde geçen düşünceye göre gönül, âşığın yoldaşı olamaz. Düşüncelerdeki bu zıtlığın şiirin tahrir edildiği vakit, sûfîlerin tecrübe ettikleri hâl ve makamlarla ilişkili olabileceği düşünülebilir. Âşık ile gönül arasında oluşturulan düşüncelere baktığımızda şöyle bir manzara görülür:

Âşık, şevkle tevhide gönülden gelmek veya vahdet iline gönülle gitmek ister. Âşık, gönlün doğruluk vadisinin rehberidir. Âşık, gönül ehline fena rûhunun aynasıdır ve gönül ehline iltifat etmez. Gönül, âlemde bütün dertlilerin derdine çare olmuştur ancak âşığın derdine çare olmadığından âşığa yoldaş da olamaz. Gönlün dönüştüren hükmünün serserisi olan âşık, aşka dönüp bakmaz, ancak gönlünü oklarla şerha şerha edenin cân mı yoksa cânân mı olduğunu da ayırt edemez. Gönül gözünün perdesinin açılması âşığa hayretinden çılgık attırır.

Âşık, gönlün kitabını aşk ile okumuş, gönül kadehinden aşk şarabı içmiş ve kendi gönlüne hikmet dolmuştur. Âşık, gönülden sabır ve kararı kaldırmıştır, orada teşviş istemez. Âşık, halveti hiç incitmek istemeyeceği gönülde yapmak, dost iline gönülle varmak ister. Gönül, mübteladır ve âşığın başına bin bela açar.

Nûrî'de tespit edilen bir düşünceye göre gönül ile âşık tefrik edilmiş ve gönül âşığı fark içinde bırakıp âlem-i cem'a'ya ulaşmış, iki cihanı geçip haddini aşmıştır. Hüdâyî'de ise gönül, âşığa aittir ve âşığın gönlü arşa değer vermez.

Âşık, zâlim de olsa gönül mülkünde sevgiliden başka sultan istemez. Âşığın gönlünü aşk doldurmuştur ve kadeh devrine bağlıdır. O, mahv-i isbâta mülk olmuştur.

40.5.3. Âşığın gönlü anlar, âşık zâhidden üstündür.

Aklı olmasa da dert çekenlerin gönlünü ve aşk gönlünün sırlarını âşık anlar. Âşık âlim değildir, cân ve gönül sırrının ârifidir. Âşıkların gönlünün gizli sırrından haber vermesi, âbid ve zâhidlerin aklını hayran eder. Âşık; cân ve gönlün arzularından perhiz ettiğinden bu hâliyle terk ehli bir rind olarak zâhidden üstündür. Hatta Cebrâil'in gönülleri hayran etmesinin sebebi onun âşıktan sevgilinin lebinin sırlarının inceliklerini öğrenmesidir.

40.6. Gönül-Sevgili

Gönül ile sevgili (cânân) arasındaki düşüncelerin divan edebiyatı manzumları ile renklendirildiği görülmektedir. Klasik üsluptaki bu düşüncelerde özne olarak sevgilinin saçı, gamzesi, kaşığı gibi birtakım hususiyetler, mecâz-ı mürsel ile öne çıkarılmıştır. Âşığın gönlü ile ilgili Cevrî'de tespit edilen ve klasik üsluptaki düşüncelerin bir kısmı aşk-ı mecâzi etrafında oluşturulmuştur: Âşık gönül ve cân kulağıyla sevgilinin gizli konuşmalarını bile işitir. Hatta sevgili, bakışıyla gizli gizli söyleşse bile âşık bunu cân ve gönül kulağıyla işitebilir. Âşık gönül ve cânın isteği aşkla ayaklar altına alındığında ümitsizliğe kapılır.

40.6.1. Gönlü sevgilinin müjgânı parçalar.

Mâşuğun müjgânı gönlü şerha şerha eder, susturur. Sevgilinin kıvrıkcık saçının müjgânın ucuna değmesi insanları fitne tuzağına düşürür.

40.6.2. Gönül, sevgilinin saçlarına bağlanmıştır.

Âşüfte gönül, sevgilinin saçına hasrettir. Sevgilinin saçı onu sevdaya düşürüp bir an olsun rahat bırakmaz. Sevgilinin saçına mübtela olan gönül sevgilinin ayağının toprağı mertebesine taliptir. Rüzgâr sevgilinin saçlarının bükümlemlerini dağıttıkça âşığın gönlü âh eder.

40.6.3. Sevgilinin gamzesi gönlü sarhoş etmiştir.

Cevrî'de geçen ve klasik üsluptaki düşünceye göre sevgilinin sarhoş ve hayran eden ve cihanı süsleyen gamzesi âşığı sarhoş ve müptela etmiştir.

40.6.4. Gönül, cânânın dudağını düşünür

Gönül, sevgilinin dudağının gizli noktelerini bilir ve sürekli onu düşünür. Sevgilinin dudağını düşünmek onu kanatsa da bundan vazgeçmez, ona hasretlik duyar. Sevgilinin dudağını düşününce gönle zevk-i câvidân gelir. Sevgilinin kadehe benzeyen dudağından içilen bir yudum kadeh ona cân verir. Âşığın sahbaya düşkün olmasının nedeni onun sevgilinin dudağına meyl etmesidir.

Cevrî'de tespit edilen bir düşüncede ise sevgilinin dudağı ile Cebrâil'in gönlü arasında bir illiyet kurulduğu görülmektedir: Cebrâil'in gönlündeki sırları, mucize nefesli sevgilinin lebinin konuştukları açığa çıkarır.

40.7. Gönülün mahiyeti irfân ile bilinebilir.

Gönülün mahiyetinin ne olduğunu bilmek irfândır. İrfâna ulaşmanın temel şartlarından biri de gönülden mâsivanın sürülmesidir. Mâsivadan arınmış âgâh bir gönül irfân remzini anlayabilir. İrfân sahipleri gönülün sırları karşısında şaşkındır.

40.8. Gönülün manasını ârif bilir.

İrfânı kâmil olan ârifin gönlü mala meyletmez. Gönül arşında marifetin miracına çıkan ârife Hakk, cemâlini âdem yüzünde gösterir. Âriflerin gönlüne cân gözüyle bakılır. Onların sırr-ı mutlak olan kelamını duymaya gönülde zevk ile vicdan olması gerekir. Onlar Allah'a gönülden kul olmuşlardır. Gönülün ahvâlini ve manasını, gönlünde bed hayal olmayan ârifler bilir. Ârif, gönlü lütfa cevlan ettirir. Onlar, gönül hastalarına Lokman olurlar.

40.9. Gönül erbabının evsafı

Gönül erbabının evradı vardır. Gönül sahipleri, arşa hükmeder, felek onlara ikiyüzlü davransa da onların meskeni feleğin dokuzuncu katıdır. Gönül erbabı sıdk

ile muttasıftır, onlara aşk ile ülfet düşmez. Nâdânın ağırlığı gönül erbabına büyük bir beladır, onların velinimetini ise cömert insanlardır. Onların cânını sözün ateşi yakar. Gönül erbabı gam çeker ve çektiği gam onun hatrını artırır.

Gönül erbabının duasının kabul olması için ruhlar ve melekler Allah'a *tekabbel* derler. Gönül erbabının gönlünü kendinde tutması çok zordur ve onlar nazdan eser bulduğu için cihana müstağnidir.

Gönül erbabı, nükteden anlayan şirin sözlüleri, perişan olacak bir şekilde sever. Gönül erbabını mutlu etmek, bir çeşit şükür edasıdır.

Bu meyanda gönül ile ilişki kurulan başka bir kavram ise hâl'dir: Hâl erbabının gönlü uyanıktır. Halk, gönül erbabının ihsanına şükretmez. Gönül erbabının cânını sözün ateşi yakar.

40.10. Gönül ehlinin evsafi

Şairlerin gönül kavramıyla ilgili düşüncelerinin bir kısmının 'gönül ehli' etrafında teşkil ettiği görülmektedir. Kâmil insanın bir vasfı olarak ele alındığı gözlenen bu düşüncelerde gönül ehli cihad-ı ekberde nefsiyle girdiği mücadeleden muzaffer ayrılmıştır, münzevidir, mal varlığını mahvetmiştir, arzusuna kavuşamaz. Onun zevk sermayesi sözüdür.

Gönül ehli olanlar Allah'ı talep eder. Onların sevgili olarak gördüğü Allah da onları müstağni eder. Gönül ehlinin hâli nazar sahiplerine âyân olsa, onlarla dost olmak için dua edilse de onların kadrini hüner sahipleri anlayamaz. Gönül ehli hasetçinin kendisine neden haset ettiğini çözemez ve o âlimle de câhille de muhatap olmak istemez. Gönül ehli, ümit eteğini öpmeye susamıştır.

Cevrî'de gönül ehli ile felek arasında oluşturulan düşünce kendi içinde tenakuzu barındırıyor görüntüsü vermektedir: Felek kendisine hükmünü geçiren ehl-i dile sunduğu kadehte zehir vardır.

40.11.Gönül, dünyadan zevk almaz.

Gönül, Allah'ın aşkıyla doludur, dünya arzusundan geçmiştir ondan zevk almaz. Dünyanın sevgisinden uzak olan gönül, Allah'ın zikrinin lezzetini alınca mal biriktirmez. Dünya âşığa verilse bile âşık onun ziynetine gönül bağlamaz.

Sevgilinin ayrılığı ile her gün âh u zâr etmeye alışkın olan gönül, işlerini aşka havale ederek dünyadan el etek çekme köşesine çekilmiştir. Gönül, dünyanın sözüne kanmayıp kendisinde Allah aşkı galip olursa dünyaya ilgi göstermez. Gönülden dünya sürülünce seyran edilebilir. Bunun mümkün olabilmesi için de Allah'ın aşkının yardımı elzemdir.

Gönülden dünya nakşını çıkarana ancak tarikate girebilir. Aslında gönül, ne dünyada ne ukbadadır, gönlün ayrı bir sevdası vardır. O sürekli Allah'ı düşünür. Dünyada veya ukbada sonunda visal olmayan seveda onu mutlu etmez. Dünyanın güzelliklerine aldanıp ona gönül veren mecnundur. O mecnunlar dünyaya gönül vermenin başlarını kavgaya sokacağını bilmelidirler.

Nûrî'de tespit edilen ve teşhis yoluyla dünyanın bir kadına benzetildiği düşünceye göre ise gönül, bir kadın olan dünyanın aldatmasına aldanmış ve tahtını dünya sevgisi ele geçirmiştir. Bu durumdaki bir gönülde dünya gamı vardır.

40.12.Gönlün sermayesi muhabbettir.

Gönül muhabbet yeridir. Muhabbet yeli gönlü vecde getirir. Muhabbet kıvılcımı gönül hanesine düşer. Gönlü gaflet sarhoşluğundan muhabbet uyandırır. Allah gönülde tecelli edince beden tepesi muhabbet Tûr'u olur. Gönlü muhabbet şarabının neşesi hararetlendirip mest eder. Gönlü, sevgilinin menziline ileten ve aynı zamanda yârin işvesine güç yetirten muhabbettir. İnsanlar, gönül çekenlere karşı muhabbet duyarlar.

Cevrî'de gönül ile muhabbet kavramları arasında geliştirilen düşüncelerin birbiri ile muvafık düşmediği de görülmektedir: Muhabbet gamı, mamur olan gönlü harabeye çevirir veya mahzun gönlü muhabbet mesrur eder.

Cevrî’de geçen bir düşüncede ise muhabbet kan ile ilişkilendirilmiştir: Âşığın gönül gözünden muhabbetin kanlı suyu akar ya da muhabbet hasret kılıcıyla gönül kanını akıtır.

40.13. Gönül, zevk merkezidir.

Gönül, ebedî zevki tadarsa dimağında fani lezzet kalmaz. Aşkın coşkusuyla zevk bahşeden gönül aslında zevkin merkezidir. Hatta gönüldeki muhabbet zevki akla tesir eder.

40.14. Gönülde cemâlin nuru tecelli eder.

Gönül, Allah’ın isteğiyle cemâlin nurunun yansıdığı mahaldir. Allah’ın cemâlinin nuru olmasa gönül zulmette kalırdı. Cemâlin vasıflarını işitmek gönlü mutlu eder. Gönül, gönül alıcı cemâle meyleder. Gönlü cemâl cilvesi yağmalar. Bu aşamada gönle söz kâr etmez. Gönül, gözünü açınca her ne yana baksa Allah’ın cemâlinin nurunu görür ancak bu nur her gönülde tecelli etmez. Mesela hasta gönüller Hz. Peygamber’in cemâlinin nurunu göremez.

Gönül, tecellî-yi cemâl ve teselli-yi visal ister, başka şeylere ilgi göstermez. Gönlü cemâlin hayâli kapladığında âşık baktığı her yerde onu görür.

40.15. Gönül, sıdkın mahzenidir.

Sıdkın yeri gönül ise de bunun görülebilmesi için gönlün hakikat suyuyla yoğrulmuş olması gerekir. Ayrıca tevbe gönülden yapılırsa Allah mağfiret eder. Gönülden evham endişesini tevekkül giderir.

40.16. Gönül, hakikat mahzenidir.

Gönül, hakikatin dolduğu bir mahaldir. Gönlün deryaya teşbih edildiği düşüncede hakikat de inciye benzer. Gönül o incilere talip olmalıdır. Bunun için de gönül, hakikat ehlini dinleyip aşktan başka her şeyden vazgeçmelidir. Çünkü gönlün hakikatte ameli pîri gözetmesidir. Gönülden teşviş ancak hakikate erildiğinde gider. Hakikat suyulla yoğrulmuş gönlün dışındaki gönüllerde ihlâsın ışıltısı ve sıdkın nuru görülmez. Gönle tahkik hitap edip onu doldursa da gönül, vicdan ile Allah’ı ‘hakikatçe’ duymazsa, sezmezse bilginin değeri yoktur.

40.17.Gönül, hakikat meyinden içmiştir.

Gönül, sâkinin sunacağı safâ kadehiyle sürûra kavuşur. Mey, gönüldeki tozu temizler. Gönül ehli, hakikat şarabının sâkisidir. Gaflet meyiyle kendinden geçen gönül, muhabbet kadehiyle neşelenir, hararetlenir. Gerçekte mey, gönlün daima muhabbette olmasıdır. Nûrî’de bir kâseye teşbih edilen gönül, meyın yokluğunda kırılır.

40.18.Gönül, tevhid ile aydınlanır

Gönüldeki gamı gideren ve on sekiz bin perdeyi kaldıran tevhid lemasıdır. Tevhide ehil olan gönle lâilâheillâllah yardımcıdır. Tevhid sırrına mâlik gönül, diğer adı Kerrîbiyân olan büyük meleklerin mahallidir ve gönlü cezbe nuruyla aydınlanan kişinin sözünde de tevhid nüktesi mahfuzdur.

40.19.Gönül, vahdete vâsıl olmalıdır

Gönül, kesrette kalmayıp vahdete varis olmak ister. Bunun için vuslat mumunun pervane âşığıdır. Vahdet şarabı gönlü sarhoş etmiştir. Gönül, vahdet deryasına daldığında dil tutulur, vahdete ulaştığında kendisine keramet verilir. Gönül, vahdet pîrinden ders alınca sırlardan mana çıkarabilir. Bu mertebeye ulaşan gönlü vahdette olmak mutlu etmez ve o gönül vahdeti artık talep etmez.

40.20.Gönül, fenadan geçmiştir.

Gönül, fena mülkünden geçmek ister ve onda fani lezzetlerin safası kalmaz. Erenlerin gönlünden altın ve gümüş fikrini fena eden, Rabbânî feyzdir.

40.21.Gönül, beka ister.

Gönül; bekayı, beka mülkünün hüküm sürmesini ister.

40.22.Gönül, hayrete düşer.

Gönül, bazen himmet asumanının parlak güneşi bazen de hayret yeryüzünün bir zerre toprağıdır. Gönlü hayrete düşüren aşktır. Gönül, insana nazar ettikçe hayran olur. Bundan başka meleklerin gönlü ile ilgili bir düşünceye göre ise meleklerin gönlü güzel ahlâk karşısında hayret eder.

Cevrî’de geçen klasik üsluptaki düşünceye göre ise sevgilinin dudağını öpme düşüncesi ve sevgilinin bakışındaki ima, gönlü hayrete düşürür. Gönül, bazen sevgilinin yan bakışından aşkın sırlarını işittiği zamanki hayretin verdiği neşe, feryat sesini susturur.

40.23.Gönül, hüsne taliptir.

Gönül, Yusuf-ı zibâ gibi güzellikte eşsiz sevgiliden haber almaya çalışmalıdır. Gönlü güzel söz meftûn ve hayran eder. Dimağ, gönlün siyah saçlarının misk kokusuyla dolunca (o güzel koku) oradan gönüle, oradan da câna değer.

40.24.Gönül firkattedir, vuslat ister.

Gönül firkat ateşinde yanmaktadır. Bu ateş onda sayısız yara açmıştır. Vuslat âleminin rüzgârını alan gönül gemisi, hiçbir yerde durmaz. Gönül, kendi içinde var olan vuslat yolunda varlıkla vuslata kavuşmayı ister ancak ayrılığı hatırlayınca, kavuşmaya heves etmez.

40.25.Mâsiva, gönülden çıkarılmalıdır.

Mâsiva gönlü karartır. Gönül bu karartıdan kurtulmanın çaresini aramalıdır. Bunun için mâsivaya gözünü kapatmalı, ona olan meylini yıkamalı, yârin cemâline ve esrara bakmalıdır. Gönülden mâsiva sevgisini çıkarmadan Allah’a kavuşulmaz. Allah’ı gönül tahtına dileyenler, kalbini sivâ süprüntüsünden selim eylemelidir.

Aşk, bir kiliseye teşbih edilen gönlün duvarlarında mâsiva süsüne yer bırakmaz. Gönül aslında Allah’ın tecelligâhı olduğundan onu sivâ ile meşgul etmek, münasip değildir. O, heva ve sivayı bırakıp Allah’a dönmelidir. Bunun mümkün olabilmesi için gönlün Allah’a yalvarması iktiza eder. Allah tecelli ederse feyz-i akdes cârî olur ve gönül teselli bulur.

Bütün varlığını yârin yoluna koyan gönül, mâsivadan kurtulmuştur, yüzünü ona çevirmiştir. Mısri’de geçen bir düşünceye göre ise gönülde aşk mâsivasına sevdâ olmamalıdır.

40.26.Gönül, bir şeyhe tâbi olmalıdır.

Gerçek verli gönülden haber verir, gönül fidanını bahçıvan olan pîr aşılar. Onun evine erenler girebilir. Aynı zamanda birer iman ehli olan bu kişilerin silahı pâk bir gönüldür.

Gönül, sırr-ı ilahiyi, meşâyihin dîdârı, âşığın gözünün nurunu artırırsa keşfeder. O sebeple gönül bir şeyhe tâbi olmalıdır. Kâmilin nefesi gönül tahtının serverdir. Gönül şeyhe itaat ederse hakikat sırrına vâkıf olur. Gönlün cânı kâmilin nefesidir ve onu erenlerin halveti doldurur.

40.27.Derviş, gönle tâbidir.

Sâlik, manevi hâl geldiğinde mezhebe ve dile (gönül) tâbidir. Talip, pîre gönülle teveccüh eder. Zamane dervişleri gönle gereken önemi vermez, onlar gönül kirini silmemiş hatta onu bozmuşlardır.

40.28.Sır, gönülle bilinir.

Gönül, Hz. Peygamber'in pak sırrından ayrı değildir ancak bunu varını verenler duyabilir. Gönlün, Hızır'ın sırrını taşımaya istidadı yoktur, o Hızır'dan ledünnî ilmini öğrenmek isterken mecma'a'l-bahreyne erince şaşırmıştır. Gönlün sırta olan ünsiyetinin ifade edildiği bu düşüncelere muvafık düşmeyen ve Nûrî'de geçen bir düşüncede ise gönül her şeyde sâri olan esrara bakmak yerine sûrete bakar.

Gaybî'de geçen bir düşüncede ise kavrama 'sırr-ı gaybî' şeklinde bir yaklaşım söz konusudur. Gönlün, sırr-ı gaybînin makamı olabilmesi için şüpheden ve bütün ayıplardan arınması gerekir.

Cevrî klasik üsluptaki şu düşüncesinde ise sevgilinin kaşının sırları ile gönül arasında bir ilişki kurmuştur: Gönül, sevgilinin kıvrımlı kaşının sırlarını idrak edeli beri keskin kılıç ile birlikte.

40.29.Zikir, gönlü muhafaza/mamur eder.

Gönül Allah'ı zikrederek derman bulur. Zikrullah, gönül kilisesini manasız sûretten arındırır, gönlün ızdırabını giderir, gönüldeki riyayı ve şirki mahveder.

Gönülden şirk çıkarılınca birliğe erişilir. Gönle yakışan en iyi iş kendisini mamur hâle getiren zikirdir. Zikirle gönül pası silinir. Gönüldeki bütün kederler zikrullahın nuruyla uzaklaşır, mahzun olan mesrur ve şâd olur, zulmet nur olur. Allah zikrinin lezzetini bulan gönüller, fanide bakiyi bulur ve dünya malına değer vermez. Zikrullah, bir kaleye teşbih edilen gönlün muhâfızıdır. Aslında Allah'ı zikreden, gönüldeki sırdır.

Zikir için özel bir zaman olarak ramazan ayının önemine bir vurgu yapıldığı görülmektedir: Ramazanda yapılan zikir ölü gönülleri bile diriltir. Nûrî'de geçen bir düşüncede ise gönül ve nefis-i emmare bir ülkeye, zikir bir orduya teşbih edilmiş ve şöyle bir düşünce ortaya çıkmıştır: Gönül ülkesi, zikir ordusuyla dolarsa nefis-i emmare ülkesini fetheder.

Gaybî Divanı'nda yer alan şiirin nakarat dizesi "Cân u dilden (gönül) Hakk (Allah) zikrine talip olanlar"dır. Şair Allah'ın zikrine gönülden talip olanların evsafı ile ilgili düşünceler geliştirmiştir. Bunlara göre Allah'ın zikrine cân u gönülden talip olanlar; Allah'a kavuşur, Allah'ın sırrını bulur ve her nefes Allah ile bir olup marifet cennetine giderler. Mısırî'de geçen bir düşünceye göre ise devamlı zikreden kişinin sîreti bozulmaz.

40.30. Gönül, gafletten uyandırılmalıdır.

Gönül gözünü gaflet kapatıp uyutur. Onu ecel gelmeden gafletten uyandırılmalıdır. Bu da muhabbetle ve seherlerde âh edip *firrû ila'llah*'ı işiterek Allah'a gitmekle mümkün olabilir.

40.31. Gönül; nefis, kibir ve hasetten arındırılmalıdır.

Gönlü nefis ve heva, şeytan aldatır. Gönülde kıl kadar benlik olursa, kişi cenabetlikten kurtulmaz. Nefsin esiri olan gönlü cehaletin karanlığı kaplar, gönül eğer nefsinin hazzını bırakırsa ahbine sadık kalabilir. Gönülden benlik ve kötü huylar çıkmadan güzel huylara sahip olunamaz. Vücut-ı hakkanîye kavuşan gönülde nefsin hazzı, vesvese, kibir, haset kalmaz.

40.32.Vücut, gönlün vuslatına manidir.

Gönül, aşk şahının vücut ülkesine, adeta bir sema gibi kurulmuş otağıdır. Vücut gönül için bir çeşit gemidir, vücut gemisi kenarı olmayan bir denizde bir girdaba düşmüştür. Gönül, vuslata mâni olduğu için beden bin parçaya bölünmesini ister ve vücut-ı mutlak coştukça gönül vücut âleminden dışarı taşar.

40.33.Gönül, âlemi kuşatmıştır/kuşattığını sanır

Gönül, mana olarak on sekiz bin âlemi kuşatır ama sûret olarak sanevber (çam fıstığı kozalağı) tanesidir. Âlem, gönlün cilvegâhıdır. Gönül, durulmadıkça (arınmadıkça) gayb âleminin güneşi onun içini karanlıktan aydınlığa çıkarmaz. Gönül, kendini âlemin şâhı zanner, ancak köledir. Âlem elemnin kaydından azade olmak isteyenler, tecerrüd zincirinin başındaki gönüllere bağlanmalıdır.

40.34.Gönül, divanedir.

Gönül nereye baksa *semme vechullah* sırrını seyrettiğinden divane olmuştur. Onun bu divaneliği dillerde destandır.

40.35.Rindin gönlü

Gönül sırlarını sarhoş gözüyle keşfeden rindin kendi gönlü âlemnümâ gibidir. Gönül ve cân zevkini tattığı için mescid, kilise ve meyhaneyi bir gören rindin gönlü dünya şarabının bulaşığından pâktır. Rindlerin gönlünün kaza sırrını taşıyabilmesini sağlayan şey aynı zamanda gönül neşesi olan meydirdir. Allah'ın rindinin gönlü cân gözüyle görülür.

40.36.Zâhidin gönlü zühd pası ile malüldür.

Zühd bir pastır ve zâhidin gönlünden silinmez. Zâhidin zıt tipi olan rind, gönül sırlarını keşfetmiş ve zâhidi bir yudum içmeye hasret bırakmıştır.

40.37.Bela gönle azap verir.

Şairlerin bela ile gönül arasında kurdukları anlam ilişkisinin iki ana düşünce etrafında oluştuğu görülmektedir: İlkinde belanın tanımı denebilecek bir yaklaşım söz konusudur. Buna göre bela câhilin gönül erbabına verdiği eziyettir ya da bela

gönül ehlinin bulunmadığı yerde olmaktır. Diğer düşünce ise âşık merkezli bir yaklaşımın ürünüdür. Bu düşünceye göre ise âşığın inleyen gönlü bela zincirinden kurtulamaz. Gönül akıbetini düşünmediği için belayı üzerine çekip vuslattan ümidini keser.

40.38. Gönül aynası

Gönlün aynaya teşbih edildiği görülmektedir. Bu düşüncelerde, eski aynaların birtakım hususiyetleri göz önüne alınarak düşünüldüğünde onun kararmasının önüne geçmek için bazı tedbirlerin söz konusu edildiği görülmektedir. Bu düşüncelere göre öncelikle onu Allah/dîdâr mücellâ kılar. Allah'ın mücellâ kıldığı gönle ilim kolay gelir.

Gönlü cilalayan başka bir husus ise zikirdir. Allah'ı zikreden gönül aynası cilalanır. Sâfi olan o aynaya tecelli nuru yansır. Gönül aynasını parlatan diğer bir husus aşk ve muhabbettir. Aşk gamı gönül aynasını parlatır. Gönül aynasında zerre kadar toz kalmaması için aşk şarabından içmek gerekir. Gönül aynası, Allah aşkı ile ihlâs köşküne dönüşünce kendisinde kederden hiçbir iz kalmaz. Gönül aynası âşığın aşkının zuhur ettiği yerdir. Âşığın gönlünde gam, bin sûret ile cilve etse de âşığın gönül aynasında mestur bir şey yoktur.

Gönül aynasıyla zikredilen başka bir husus ise gam ve kederdir. Eski aynaların hususiyetleri hatırlandığında ayrı bir anlam kazanan bu düşüncelere göre nefsinin idrakini bilmek isteyen, gönül aynasını gam kirinden arındırmalıdır. Muhabbet gönül aynasına öyle bir safa verir ki, gam bile kendini onda sevinmiş bir şekilde görür.

Gönül, toza bulaşmış olsa da mana ve sûret aynasının özüdür. Gönül aynasının nur ve ışıktan haz alabilmesi için gönlü bütün kederlerden arındırıp musaffa etmelidir. Gönül, ancak siva kirinden temizlenince sâf aynaya döner. Gönül aynası kederden saf olmazsa dîdâr ele geçmez. Bunu da dervişler ve gönül ehli yapmış, gönül aynasını silip özünü bilmiştir.

Gönlün aynaya teşbih edildiği düşüncelerde dikkati çeken bir husus da onun iki kez Hz. Peygamber ile ilişkilendirilmiş olmasıdır. İlkinde Hz. Peygamber'in nurlu gönlü mana suretli zâtın aynasıdır. İkincisinde ise gönül aynasında Hz. Peygamber'in methinin şevkiyle Hz. Peygamber'e duyulan aşkın manası olan âlemin sûretleri yansır.

Gönül, âlemi gösteren bir aynadır ve âlemin oğullarının gönlünün aynası saf değildir ancak mü'min, mü'minin gönlüne aynadır. Gönül aynası, şarap ile sabah vakti güneş gibi parlatılır.

Cevrî'de geçen bir düşünceye göre ise gönül teşhis yoluyla âşığın aynaya benzeyen ve heves tozundan pak olan sinisini kıskanan bir insan gibi düşünülmüştür.

40.39. Gönül ve cân

Gönül kavramının birlikte anıldığı başka bir kavram da cân'dır. Bu ikisinin (cân u dil) kimi zaman ikileme şeklinde kimi zaman münavebeli kullanıldığı kimi zaman da 'cân u gönülden' şeklinde kullanılıp 'bir işi/ameli çok isteyerek icra etme' niyetine karşılık geldiği görülmektedir. Böylece kavram bir niyeti çok içerden isteyerek talep etme ve o niyeti gerçekleştirmek için gerekli tedbiratı yerine getirme anlamını kuşanmıştır.

Cân ve gönül tahtında sultanlık isteyen; hakikat hazinesine kavuşmak, marifet cennetine vâsıl olmak isteyen, Allah'a sıdk ile kulluk etmeli cân ve gönülden buna talip olmalıdır.

Gönül ve cân Allah'ı zikreder, Allah'ın inayetiyle sivâ sevgisinden geçip baki hayata erişebilir. Onları şâd eyleyen Allah'tır. Allah'ın bağışlaması cân ve gönlü sevindirir.

İtibara meyletmeyenin gönlü ve cânı âbâd olur. Gönül ve cânında bir zerre cismâni haz olan kişiye ruhânî zevk açılmaz.

Ramazan ayı gönül ve cân için özel bir zamandır: Gönül ve cân, ramazan ayında derman bulur; mamur olur. Ölü cânlar, ramazanda nûr ile cân bulur. Cân ve

gönül, ehl-i vahdet sohbetine talip olmalı, marifet erbabına hizmet etmelidir. Ayrıca cân ve gönül güzellere hayran olur.

Cân ve gönlün dert ortağı muhabbettir. Dolayısıyla talip, cân u gönülden aşk ile sefer eylemelidir. Gönül evinde aşkın güzelliğinin nuru parlar. Âşık, aşk gülzârının bülbülüne cân u gönülden selam eder. Âşığın cânı ve gönlü iki âlem kaygısından kurtulmuştur. Ancak âşığın gama meftun olması karşısında gönül çaresizdir.

Gönül ve cân, Allah'ın ulu dergâhına hayrandır. Tecelli nurundan ziya ister, Allah'ın adı yâd edilince şâd olur, lâilâheillallâh'ın lezzeti ile safa bulur, hayrete ulaşınca nereye baksa Allah'ı görür. Gönül ve cân nefis ve şeytanı sürüp pâk etmelidir. Bunu gerçekleştirebilen kâmilin cânı ve gönlü sidre ve tûbâ gözetmez.

Cân ve gönül, sevgiliye vuslatı duyduğundan beri hem okur hem yazar olmuştur. Gönül, kendini anlayıp cân ve teni bildiyse cân ve cânânın kendinde olduğunu da bilir. Cân, gönül Yusuf'unun kafflesidir, gönlü kollayıp gözetendir.

Cân ve gönül, sevgilinin sihirli ve aldatıcı gözüne/bakışlarına heves eder, hatta gönül sevgilinin gözü için cânını verir. Sevgilinin gamzesinin oku, gönül ve cânâna kastedip onları telef eder. Gönül ve cân nakdi gedalara (köle) el vermez.

Gaybî'ye göre gönül cânın evidir, Nûrî'ye göre ise gönül cân iklimine sığmaz. Gönül, cânı aşka değişmiştir. Cevrî'de tespit edilen ve klasik üslupta değerlendirilebilecek bir düşünceye göre cân ve gönül, sevgilinin gamze mülkü bekçisi tarafından korunur. Böylece iki cihan fitne kargaşasından emin olur. Nûrî'de tespit edilen bir düşünceye göre ise tendeki her bir kıl tanesi bile hayrete gark olmuşken gönül gaflet denizine dalmıştır. Gönül, cânın gam meclisinde kan ağlar.

40.40.Gönül gözü

Gönül gözü Hüdâ'nın tevhid sırrı tecelli ettiğinde açılır ve cemâli görür. Aşkın cemâlinin nurunun gönül hanesini aydınlatabilmesi için aşkın cân gözüne ayan olması iktiza eder. Gönül gözünde âşığın rızası Allah'tır ve gönül gözünün nurunu meşâyihın didârı artırır.

40.41.Gönül kadehi

Gönül, kendisinden muhabbet, aşk şarabı, tevhidin saf ve kokulu şarabı içilen bir kadehtir. Onun taş kalplilerin eline düşmesine mani olmalıdır. Kendisi bir kadeh olan gönül, aşk kadehini ve zühd tesbihini eline alıp kendine yük etmemiştir.

40.42.Gönül kanı

Cevrî’de tespit edilen ve klasik üslubun bir nişanesi olan düşüncede ise gönül kanı düşüncesi vardır ve bu düşünce âşık ile ilişkilendirilmiştir. Gönül kanı cân gamının bezmine gelir. Âşık, gönül kanı içmiştir, onun gönül gözünden muhabbetin kanlı suyu akar. Âşık, aşk ehline gam bezminde gönül kanının şarabını sunar.

40.43.Bahar mevsimi gönüldeki kederi giderir.

Bahar mevsimi ve nevruz gönlü açar gönüldeki kederi giderir. Cevrî’de geçen bir düşünce bu hissiyatın bir semeresi olarak ortaya çıkmıştır. Gönül, nisanda yağın yağmur damlası gibi değersiz gibi görünse de hikmet deryasının eşsiz bir incisidir.

40.44.Bir şeye gönül vermek

Gönül kavramının “vermek” yardımcı fiiliyle bir birleşik fiil oluşturacak şekilde kullanıldığı görülmektedir. Kavramın bu hâliyle anlamı günümüz Anadolu Türkçesinde “sevmek, âşık olmak” ve “bir şeyi sevmeye, istemeye veya yapmaya içten yönelmek, eğinmek, meyletmek” gibi anlamları havi bir şekilde hâlen câridir. İncelediğimiz divanlarda bu bileşik fiilin olumsuz şekli üzerinde bir kullanım birliği oluşu dikkat çeker. Şairler, neye gönül verilmemesi hakkında düşünce üretmişlerdir.

Cihan, kâinat ve bunların lezzetleri ve güzellikleri gönül verilmeye lâayık değildir. Akıllı bir insan, sivaya gönül vermez. Gaybî’nin divanında eleştirdiği zamane dervişleri hakikate gönül vermez.

40.45.Bir şeyi gönülden yapmak

Gönül kavramının “bir şeyi gönülden yapmak” anlamında da kullanıldığı görülmektedir. Bu söz öbeğinde isteme eyleminin kaynağı olarak gönlün gösterilmesinin yanı sıra “çok isteyerek, kalpten” anlamına karşılık gelecek şekilde bir kullanım da söz konusudur.

Âh etme ve buğz etmenin öznesi gönüldür. Âh ve buğz gönlün yaptığı bir eylemdir. Ancak Nûrî’de geçen bir düşüncede ise kavrama başka bir anlam hamledilmiş ve ağlama organı olan göz yerine gönül kullanılmış, anlam samimiyetle yapılan bir eylem hedefine vâsil olur şeklinde kurgulanmıştır: Gönülden ağlayan, envara gark olur. Tevbe gönülden yapılırsa Allah affeder. Allah’a gönülden kul olanlar ârifitirler. Vahdet ehlinin sohbetine cân u gönülden talip olunur. Cân u gönülden talip olanlar, aşk ile sefer eder ve benlik örtüsünden kurtulup Allah’tan haber alırlar.

40.46. Gönül Kavramında Edebî Düşünceler

40.47. Gönlün evsafı

Gönül, bazen zühd halvetinde eteğini toplayan bir şeyh bazen de şevk meclisinde kıyafetini parçalayan bir mestanedir.⁵⁴⁴¹

Dil (gönül), nev-i beşer içinde sadece insana verilmiştir.⁵⁴⁴²

Gönül, hallakü’l-meânidir.⁵⁴⁴³

Dil (gönül), Furkan’ın (Kur’ân-ı Kerîm) manasının tercümanıdır.⁵⁴⁴⁴

Gönül, açılmış gülü alevler saçan, şaşılacak kadar süslü bir bağıdır.⁵⁴⁴⁵

Gönül, bir kapıya bendedir.⁵⁴⁴⁶

Âşık, gönülden vahdet pîrinin eşiğini sabah akşam beklemesini ister.⁵⁴⁴⁷

Esas el gönüldür; o, sevgi suyuyla temizlenir.⁵⁴⁴⁸

⁵⁴⁴¹C, g. 162/4 Halvet-i zühdüñ gehî bir şeyh-i dâmen-çîdesi / Bezm-i şevkuñ gâh mest-i câme-çâkidür gönül

⁵⁴⁴²C, terk. 1/XII/6 Her nev’-ı beşer fehm idemez dil ne dimekdür / İnsâna bu ‘irfân şeref-i ‘ilm ü hünerdür

⁵⁴⁴³SG, 114/1 Vücûduñdur senüñ seb’u’l-mesânî / Gönüldür anda hallaku’l-me’ânî

⁵⁴⁴⁴C, terk. 6/I/10 Keşf ola saña ma’nî-i Fûrkân / Dili ol ‘ilme tercemân bulasın

⁵⁴⁴⁵C, g. 178/4 Hep ‘alev-berkdür şüküfte güli / Turfe zibende bağdur gönüm

⁵⁴⁴⁶H, i. 53/1 ‘Aşk-ı ma’sûku edelden ihtiyâr / ‘Aşk ile hoş zindedir şeydâ gönül / Yerde gökde eylemez oldu karar / Bir kapıya bendedir şeydâ gönül

⁵⁴⁴⁷AN, i. 25/2 Ey gönül gel pîr-i bezm-i vahdetüñ / İşigini bekle sen ahşam sabâh

Gönül ile âb-ı hayat içilir.⁵⁴⁴⁹

Gönül, sırfa ulaşınca umman olur.⁵⁴⁵⁰

Gönlün evi iştiyak-i yâr (cânân) ile doludur.⁵⁴⁵¹

Gönül ile dost iline gidilir.^{5452, 5453, 5454}

Gönül; avaredir, eğlenmez, uçmak ister ancak cismi ona mani olur.⁵⁴⁵⁵

Gönül, yârin (cânân) haberini özler.⁵⁴⁵⁶

Gönül, sözlerle vasfedilemeyecek (kadar büyük) bazı şeyleri özler.⁵⁴⁵⁷

Gönül, altından hastır; ama fâsid fikirlerle çürüyebilir.⁵⁴⁵⁸

Gönül kelimesinden illet harfi (olan vav) kalp olsa tüm ecvef fiiller sahih ve salim olur (Gönül sıhhatli olursa her şey düzgün olur).⁵⁴⁵⁹

Gönül, lâf u güzaf terk edilince ve insafa ulaşıncâ sâf olur.⁵⁴⁶⁰

Miraca tenle mi dil (gönül) ile mi çıkıldığı tartışmalıdır.⁵⁴⁶¹

⁵⁴⁴⁸SG, 96/1 El gönüldür gönli tut sen eli ko / Sevgü suyu ile sen hem seni yu

⁵⁴⁴⁹H, i. 21/4 Dostdan yana kanad büküp uçalım / Ag u karaya bakmayıp geçelim / Hızır gibi âb-ı hayât içelim / Gel gönül dost illerine gidelim

⁵⁴⁵⁰NM, 100/14 Terk idüp cümle kuyüdâti irişe sırfa ol / Sırfa irse bu gönül içi anuñ ‘ummân gerek

⁵⁴⁵¹SG, 73/1 Şem-i vasluñ ‘âşık-ı pervânesi / Oldı bilmem nic’ olur şeydâ gönül / İштиyak-ı yâr ile dil hânesi / Toldı bilmem nic’ olur şeydâ gönül

⁵⁴⁵²H, i. 21/2 Kudretimiz yetdiğince eşelim / Pervâz urup yüce beller aşalım / Senin ile dost iline düşelim / Gel gönül dost illerine gidelim

⁵⁴⁵³H, i. 21/3 Cânân ilin varıp görmek dilersen / Hayât iklimine ermek dilersen / Solmaz gülşen gülün dermek dilersen / Gönül gel dost illerine gidelim

⁵⁴⁵⁴H, i. 21/4 Dostdan yana kanad büküp uçalım / Ag u karaya bakmayıp geçelim / Hızır gibi âb-ı hayât içelim / Gel gönül dost illerine gidelim

⁵⁴⁵⁵AN, i. 87/3 Pervâza eylerken heves cismi aña oldı kafes / Eglenmez oldı bir nefes âvâre gönlüm n’eyleyem

⁵⁴⁵⁶AN, i. 102/1 Gönül senden peyâm-ı yâri özler / Haber vir ey sabâ dost illerinden / Uyımaz her seher yollan gözler / Haber vir ey sabâ dost illerinden

⁵⁴⁵⁷AN, mu. 6/3 Mât oldı o şehler kim vaslını gönül özler / Vasfını murâd itseñ şerh eyleyemez sözler / Hâk oldı o sîm tenler soldı o siyeh gözler / Kanı o kalem kaşlar kanı o güzel yüzler / Bilmem saña bu dünyâ bâkî mi kalur sanduñ / Bu meclis-i fânîde sâkî mi kalur sanduñ

⁵⁴⁵⁸H, i. 142/4 Altundan hâs gönül çürümek neden / Efkâr-i fâside bürümek neden / Her bir zâğa salıp yürümek neden / Bir gün şahbâzı uçursan gerekdir

⁵⁴⁵⁹AN, i. 65/2 Gönül den kalb olursa harf-i ‘illet / Sahîh u sâlim olsa cümle ecvâf

⁵⁴⁶⁰H, i. 32/4 Koyalım lâf ü güzâfı / Gel eyleyelim insâfı / Gönül ol vakt olur sâfı / K’aña keder gelmez ola

Dil (gönül), Şibli’de bātın aslanına meşeliktir. (Şibli bātına vâkıftır.)⁵⁴⁶²

Gönül dermanı bulunmaz bir derde düşmüştür ve çaresizdir.⁵⁴⁶³

Gönül nişanın⁵⁴⁶⁴ kendinde olduğunu bilmediğinden ağlayıp zari zari inler.⁵⁴⁶⁵

Gönül, Kâf dağına arkasına alırken kamburu çıkmıştır (yaşlanmışır).⁵⁴⁶⁶

Varlık yağma edilince gönülden darlık gider.⁵⁴⁶⁷

Gönül, cemiyete kavuşunca ikilikten kurtulur.⁵⁴⁶⁸

Onulmaz dertlere derman gönülde bulunur.⁵⁴⁶⁹

Gönlün, kaf ile ankayı bilmesi için lahut ve nasutu anlaması gerekir.⁵⁴⁷⁰

İnsanlar arasındaki makam mevki gönlü gururlandırmamalıdır.⁵⁴⁷¹

Gönülsüz bir ikbal tercih edilmez.⁵⁴⁷²

Gönül, kendini toplayıp bütünlüğünü sağladığında gönülden cemaat eksik olmaz. (Kemale erdiğinde ona irşat görevi verilir.)⁵⁴⁷³

Gönül, güneş olunca ayın renklerine ihtiyaç duymaz.⁵⁴⁷⁴

⁵⁴⁶¹NM, 140/1 Gül midür bülbül midür şol zâr u efgân eyleyen / Ten midür ya dil midür hem ‘arşı seyrân eyleyen

⁵⁴⁶²AN, i. 53/2 Şibli’de şibl-i bātına dil mişezâr olur / Cilde cilveler ideni bizde bulmuşuz

⁵⁴⁶³AN, i. 87/1 Bulmaz bu derdün çâresin bî-çâre gönülüm n’eyleyem / İşletdi ‘işkuñ yarasin pür-yara gönülüm n’eyleyem

⁵⁴⁶⁴Nişân, Yunus Emre divanında “sıfat” anlamında kullanılmıştır. “Dünya ve âhiret Hak yir-gök toludur mutlak / Hiç gözlere görünmez kim bilür ne nişânda” Bkz: Mustafa Tatcı, Yunus Emre Divân-ı İlâhiyât, Kapı Yayınları, İstanbul 2012, s.466.

⁵⁴⁶⁵NM, 37/1 Ey gönül gel ağlama zârî zârî inleme / Pirden aldum haberi ol bî-nişân sendedür

⁵⁴⁶⁶AN, i. 89/2 Götürüp küh-ı kâfi arkasına / Kaddi anuñ dü-tâ olan gönülüm

⁵⁴⁶⁷NM, 3/2 Yağma idersün varlıguñ gider gönülden tarlıguñ / Mahv eylesün ‘agyarlıguñ yâr olusar mihmân saña

⁵⁴⁶⁸H, i. 96/2 Bulsun gönül cem‘iyyeti / Mahv eyle isneyniyyeti / Göster sivâyı vahdeti / Mevlâ meded Mevlâ meded

⁵⁴⁶⁹H, i. 21/5 Hak’dan Hüdâyi’ye ihsân olurdu / Her vech ile yollar âsân olurdu / Onulmaz dertine dermân olundu / Gel gönül dost illerine gidelim

⁵⁴⁷⁰NM, 138/12 Lâhüt ile nâsütü gönül añladı ise / Mısri aña sor kâf ile ‘ankâ haberin sen

⁵⁴⁷¹NM, 131/8 Gönül ikbâl-i halka olma mağrûr / Gönülsüz olan ikbâli n’idersin

⁵⁴⁷²NM, 131/8 Gönül ikbâl-i halka olma mağrûr / Gönülsüz olan ikbâli n’idersin

⁵⁴⁷³SG, 6/6 Gönül cem‘iyyetin tahsil idene / Dem-â-dem hâzir olmuşdur cemâ‘at

Gönül, ziyanın kendisi olmasına rağmen ay ve güneşin ışığına rağbet eder.⁵⁴⁷⁵

Gönle kâinat engel değildir.⁵⁴⁷⁶

Gönül, *irci* hitabıyla matlubuna ulaşır.⁵⁴⁷⁷

Gönül, şebnem gibi hoş bir goncaya düşer, fidan boyluyu gölge gibi takip eder.⁵⁴⁷⁸

Gönül, sevgilinin hicranına sabreder.⁵⁴⁷⁹

Dil (gönül) nakdi mahrumiyet kesesindedir, sevgiliye ulaşamamıştır.⁵⁴⁸⁰

Gönül, sevgiliden (cânân) gelen kemend karşısında çaresizdir.⁵⁴⁸¹

Gönül, mahbubu görünce iradesini kaybedip çaresiz ona mail olur.⁵⁴⁸²

Gönül cânında takat kalmamış, bundan teselli bulmamış ve cânâna kavuşmamıştır⁵⁴⁸³

Gönül cevri ü cefâ çekeceği(ni bildiği) hâlde sevmiştir.⁵⁴⁸⁴

Gönül, sevgilinin (cânân) yüksek şanını görmelidir.⁵⁴⁸⁵

Gönül, çaresiz ve mecalsiz olsa da bir gözü hasta sevgilinin derdiyle dertlenir.⁵⁴⁸⁶

⁵⁴⁷⁴NM, 145/2 Cür'a-i sahbâ-yı zâtı nüş ider temkîn bulan / 'Āfitâb olan gönül telvîn-i meh-veş neylesün

⁵⁴⁷⁵AN, i. 89/9 Ay u gün nûrına ne rağbet ider / Nûrî mahz-ı ziyâ olan gönülüm

⁵⁴⁷⁶H, i. 53/2 Ey Hüdâvend-i Kerîm ü Müste'an / (Hâ'il) olmaz dillere kevn ü mekân / Sensiz eğlenmez kulüb-ı 'âşıkân / Sen bilirsin kandedir şeydâ gönül

⁵⁴⁷⁷H, i. 153/3 Hitâb-ı irci 'î erse / Gönül matlubunu bulsa / Sarây-ı vahdete girse / Olurdu kadr ile a'yâd

⁵⁴⁷⁸C, g. 98/1 Jâle-veş bir gonce-i ra'nâyâ düşdi gönülümüz / Sâye-âsâ bir sehî bâlâyâ düşdi gönülümüz

⁵⁴⁷⁹C, rub. 3 Seyl-i eşküm cereyân itse nice cû götürür / Mâ-cerâ-yı gam-ı hicrân dahı çok su götürür / Rahm itmez ise yaşuña ol kâmeti dil-cû / Sabr eyle gönül kim dahı çok su götürür

⁵⁴⁸⁰C, kıt. 75/1 Hüsni ki nice Yûsufî mîzâna komışdur / Çok nakd-ı dili kîse-i hirmâna komışdur

⁵⁴⁸¹H, i. 72/7 Ma'sûkdan ericek kemend / 'Uşşâkı eyler kayd u bend / N'itsin Hüdâyî derd-mend / Neyleyeyin gönül seni

⁵⁴⁸²NM, 140/12 Görse mahbûbı gönül bî-ihyâr mâ'il olur / Ehl-i derd 'uşşâkı kimdür zâr u giryân eyleyen

⁵⁴⁸³AN, i. 87/2 Cânâna vâsıl olmadı cânında tâkat kalmadı / Andan tesellî bulmadı bir pâre gönülüm n'eyleyem

⁵⁴⁸⁴C, tah. 5/2 Zâr ü nizâr iderse gamuñ cân ile teni / İtmem belâ-yı 'ışk ile feryâd u şiveni / Mihr ü vefâ ümidin ider sanma sen beni / Cevri ü cefânı çekmege sevdi gönül seni / Derd ü belâyâ geldüm efendi cihâna ben

⁵⁴⁸⁵H, i. 81/2 Habîbin gör gönül şân-ı bülendin / Ki artırmaz garîb-i müst-mendin / Salıp meydâna şol himmet semendin / Niyâzın Hazret-i Mevlâ'ya ırgür

Gönle yârin hayali dolunca onda utanmadan eser kalmaz.⁵⁴⁸⁷

Gönül, kullara nazar eylerse gönüllerden keder gider.⁵⁴⁸⁸

Gönül, yürek gece gündüz yanınca, bir nefes bile eğlenmez.⁵⁴⁸⁹

Maârif, dildedir (gönül).⁵⁴⁹⁰

İbadetle mağrur olan, maarifle mesrur olan, gönlü incitir.⁵⁴⁹¹

Gönlü incitmek en büyük günahdır.⁵⁴⁹²

Erenlerin gönlünü yıkan berbad olur.⁵⁴⁹³

Gönülden düşen berbad olur.⁵⁴⁹⁴

Gönül, âşık olduktan sonra dert ile âvâre kalmıştır ve intizara dayanamaz.⁵⁴⁹⁵

Gönül, âşıkla ağlar ve inler.⁵⁴⁹⁶

Dilin (gönül) âfeti gamdır.⁵⁴⁹⁷

Gönül, tesbihi çekip namazını kılmalı ve namaz ehli dışında kimseyle oturup kalkmamalıdır.⁵⁴⁹⁸

⁵⁴⁸⁶C, g. 162/5 Nâ-tüvân u bî-mecâl olsa n'ola Cevrî gibi / Bir gözi bîmâr şuhûn derd-nâkidür gönül

⁵⁴⁸⁷AN, i. 50/2 Hayâli gönülüm teldi çü yâruñ / Vücūdından eser kalmadı 'âruñ / Zimâmı gitdi elden ihtiyâruñ / Gönül Allâh'a 'âşıkdur yeñilmez

⁵⁴⁸⁸H, i. 208/3 Kullarına eyle nazar / Gitsin gönüllerden keder / Kalmaya varlıktan eser / Yâ Rabbenâ yâ Rabbenâ / Lüt'f u kerem ihsân senin

⁵⁴⁸⁹H, i. 234/5 Gönül hiç bir nefes eğlenmez oldu / Yürek dün gün yanar diñlenmez oldu

⁵⁴⁹⁰SG, 2/1 Cehâlet perdesin kaldur / 'Înayet eyle yâ Mevlâ / Ma'ârifle dili toldur / 'Înayet eyle yâ Mevlâ

⁵⁴⁹¹SG, 84/2 Ne 'ibâdât ile mağrûr olayım / Ne ma'ârif ile mesrûr olayım / Matlabumdan cümle ma'zûr olayım / Tek hemân benden gönül incinmesün

⁵⁴⁹²SG, 84/3 Halk içinde olayım hâk-i siyâh / Gice gündüz ideyim tek âh u vâh / 'İlmüm irdi bundan ulu yok günâh / Tek hemân benden gönül incinmesün

⁵⁴⁹³SG, 87/1 Erenlere hor bakma / Sakın ber-bâd olursun / Gönüllerini yıkma / Sakın ber-bâd olursun

⁵⁴⁹⁴SG, 87/9 Ğaybî haddüñden aşma / Hak dostına ilişme / Zinhâr gönülden düşme / Sakın ber-bâd olursun

⁵⁴⁹⁵H, i. 72/4 'Âşık olaldan dîdâra / Derd ile kaldın âvâre / Döymez oldun intizâre / Neyleyeyin gönül seni

⁵⁴⁹⁶H, i. 67/1 Ağlamak göründü gönül / Ağlayalım senin ile / İnlemek göründü gönül / İnleyelim senin ile

⁵⁴⁹⁷C, g. 95/1 Ser-mest-i gam u perde-der-i hâlet-i 'ışkuz / Gam âfet-i 'akl u dil ü biz âfet-i 'ışkuz

Gönül, bir yüzü salah bir yüzü felah olan silahı bulmalıdır.⁵⁴⁹⁹

Cân, aşk ehline nasihat eder, dili (gönül) karışık olan onu işitmez.⁵⁵⁰⁰

Dil (gönül), başka (nev-i diğer); insan başka (nev-i diğer) türdür.⁵⁵⁰¹

Gönül, sevgilinin saçının kıvrımlarına âşık olmalıdır.⁵⁵⁰²

Gönül, bir sevgiliye tutulduktan sonra (o) aşk(tan gelecek) mihnetini kâr bilir ve başka sevgili için âh u zâr etmez. Her peri yüzlüye âşık olmaz.⁵⁵⁰³

40.48. Gönül-Allah

Gönül, Allah'a âşık olunca ona hiç kimse galip gelemez. (Gönlü hiçbir şey kendine bağlayamaz.)^{5504, 5505, 5506, 5507, 5508}

Hakk'tan (Allah) başka ayrı bir şey görmeyince gönül hiçbir şeyden incinmez.⁵⁵⁰⁹

Hz. *Lâilâheillâlah* gönlü keremiyle manzur kılmıştır.⁵⁵¹⁰

⁵⁴⁹⁸NM, 155/1 Gönül tesbîhi çek seccadeden hiç ayağın ırma / Namaz ehlinden özgeyle sakın sen turma oturma

⁵⁴⁹⁹SG, 12/1 Mü'mine lazım gönülden silah / Gönülden bulunur ise salâh / İki dürlü vechi var bil anuñ / Biri salah u birisi felâh

⁵⁵⁰⁰NM, 145/5 Cân Niyâzî ehl-i 'aşka nâzikâne va'z ider / Ehl-i nefis olan işitmez dil müşevveş neylesün

⁵⁵⁰¹C, terk. 1/XII/5 Biz ehl-i dilüz 'âlim ü câhilde nemüz var / Dil nev'-ı diger şahs-ı beşer nev'-ı digerdür

⁵⁵⁰²C, g. 155/2 Ko dâm-ı reşke tutulsun hümâ gibi Cibril / Sen ey gönül şiken-i zülfine giriftâr ol

⁵⁵⁰³C, tes. 2/5 Kim ki bu hüsn ile bir kez göre sen dil-dârı / Mihnet-i 'ışk ola Cevrî gibi anuñ kârı / Ğayrı mahbûb için itmez gönül âh u zârı / Almazın 'aynuma her şüh-ı perî ruhsârı / Halka-i çeşmi sayyâd-ı ezel ideli dâm / Hüblarda seni tutdı gözüm ey kebk-hırâm

⁵⁵⁰⁴AN, i. 50/1 Yine cüş eyledi 'ummâni 'ışkuñ / Gönül Allâh'a 'âşıkdur yeñilmez / Cülüs itdi bugün sultânı 'ışkun / Gönül Allâh'a 'âşıkdur yeñilmez

⁵⁵⁰⁵AN, i. 50/2 Hayâli gönülme toldı çü yâruñ / Vücüdından eser kalmadı 'âruñ / Zimâmı gitdi elden ihtiyâruñ / Gönül Allâh'a 'âşıkdur yeñilmez

⁵⁵⁰⁶AN, i. 50/3 Okındı sırruma 'ışkuñ kitâbı / İşitdi sem'-i cân anda hitâbı / Aradan kaldurup cümle hicâbı / Gönül Allâh'a 'âşıkdur yeñilmez

⁵⁵⁰⁷AN, i. 50/4 İrağ itmis özin gafletden 'âşık / Anuñ-çün kalbi şendür 'aynı açık / Yürekde âteşi var bağıryanık / Gönül Allâh'a 'âşıkdur yeñilmez

⁵⁵⁰⁸AN, i. 50/5 Cihân esrâr ile toldı ser-â-pâ / Bir oldı Nürî'ye ednâ vü a'lâ / Görinmez gözine dünyâ vü 'ukbâ / Gönül Allâh'a 'âşıkdur yeñilmez

⁵⁵⁰⁹SG, 49/7 Hak'dan ayrı görmeyelden gözlerümüz Ğaybiyâ / Hamdüli'llâh kalmadı bir hâtır-ı âzârumuz

⁵⁵¹⁰AN, mu. 1/20 Nürî'nün oldı cism ü cânı nür / Oldı anuñ ile gönül mesrür / Kıldı anı kerem ile manzür / Hazret-i lâ-ilâhe illa'llâh

O (Allah) kırgın dildedir (gönül).⁵⁵¹¹

Gönül, mahzun iken gülmek için (Allah'a) yakarır.⁵⁵¹²

Dil-hâne (gönül) Hakk'a (Allah) vuslata götüren bir yoldur.⁵⁵¹³

Dilde (gönül) Hû (Allah) nakşolunca gözler, ağyarı görmez olur.⁵⁵¹⁴

40.48.1. Gönül Allah'ın yeri/evidir.

Gönül, lâhut (Allah'ın zâtına mahsus olan ilk ve en yüce âlem) doğanın yuvasıdır.⁵⁵¹⁵

Gönül, Hakk'ın (Allah) yeridir.^{5516, 5517}

Gönül, Hakk'ın (Allah) gizli ilidir.⁵⁵¹⁸

Yere göğe sığmayan Hakk (Allah) gönle sığmıştır.⁵⁵¹⁹

Gönül Allah'ın evidir. Allah orada nutuk ile cilve eder.⁵⁵²⁰

Gönül, Cemâlullah'ın hanesidir.⁵⁵²¹

⁵⁵¹¹AN, i. 99/5 Kāse-i dil hasret-i meyden ko olsun münkesir / Nūrī kesri iste mazmūm olasin cānāna sen

⁵⁵¹²AN, i. 72/4 Mahzūn gönül gülmek için / Pas-ı dili silmek için / Sen şāha hoş gelmek için / 'Āşıklarūn n'itmek gerek

⁵⁵¹³AN, i. 69/4 Sanma kim dil-hâne nefsinde hemān bir hānedür / Hakk'a vuslat yolını anda bulan ahyāra bak

⁵⁵¹⁴AN, i. 104/5 Nakş olaldan dilde hū ağyārı görmez gözlerüm / Kapladı envār ile āfākı hū ekvānı hū

⁵⁵¹⁵AN, i. 79/5 Matla'idur şāh-ı ten innī-ene'llāh nūrınū / Bāz-ı lāhūtuñ o tende lānesidür bu gönül

⁵⁵¹⁶SG, 37/4 Bir noktadur yirden göğe bu 'âlem / Sıfâtdur ol zâtdur cān-ı âdem / Nefehtu fihden geldi bize gelen dem / Gönülde iste bul Hakk'ı didiler

⁵⁵¹⁷SG, 37/2 Gönül oldı çünkü Hakk'ūñ turagı / Anda yanar imiş zātuñ çerāgı / Eyle gör 'aşkıñı Hakk'ūñ Burağı / Gönülde iste bul Hakk'ı didiler

⁵⁵¹⁸SG, 37/5 Gönül ili Hakk'ūñ gizli ilidür / Andan haber viren gerçek velidür / Ğaybī Hakk'a giden gönül yolıdır / Gönülde iste bul Hakk'ı didiler

⁵⁵¹⁹SG, 84/7 Yire göğe sığmayan Hallāk'a bak / Gönle sıgmış anı kılmış ol turak / Her 'amelden olayım Ğaybī irak / Tek hemān benden gönül incinmesün

⁵⁵²⁰SG, 104/10 Hāne-i Hak'dur gönül kim hānedān-ı nutk-ı pāk / Cilve-i Hak nutk iledür 'arz-ı dīdār eylese

⁵⁵²¹AN, i. 79/3 Gerçi ey sâlik cemālu'llāha 'āşıksın velī / Bilmedüñ ol zāt-ı pākūñ hānesidür bu gönül

Gönül, Hüdâ'nın (Allah) mülküdür, amel ona hakikat olmaz.⁵⁵²²

Gönül, Hakk'ın (Allah) bulunduğu yerdir.⁵⁵²³

Gönül, Hakk'ın (Allah) durağıdır. Cân ondadır.⁵⁵²⁴

Gönül, Beytullah'tır; ancak mâsiva sûreti ona dolduğunda, o bunu anlayamaz.⁵⁵²⁵

Mevlâ (Allah), gönlü özler.⁵⁵²⁶

Allah, gönül evini seyran eder.⁵⁵²⁷

Gönül, Hakk'a (Allah) giden yolu bulmalıdır.⁵⁵²⁸

Gönül, Hakk'a (Allah) götürür.⁵⁵²⁹

Hakk (Allah) yoluna gidenler gönülden sebak alır.⁵⁵³⁰

Hakk (Allah) yoluna gidenlerin doğru yolu gönülden geçer.⁵⁵³¹

Gönül, Hakk (Allah) yolunu bilmesine rağmen ona gitmez.⁵⁵³²

Gönülde Hakk'ın (Allah) zât'ının çerağı yanar.⁵⁵³³

⁵⁵²²SG, 72/5 Gönül mülki Hudâ'nuñ 'ilm ü mülki / 'Amel olmaz hakikat aña dâhil

⁵⁵²³SG, 54/6 Gönüle gel Hakk'ı anda bula gör / Ğayrisi yok yirlere feryâd imiş

⁵⁵²⁴SG, 37/3 Maksüd olan bu 'âlemde insândur / İnsân didükleri gönülde cândur / Cân degildür hakikat ol cânândur / Gönülde iste bul Hakk'ı didiler

⁵⁵²⁵AN, i. 75/4 Mâ-sivâ sûretleri pür eyleyüp içüñ taşuñ / 'Ayn-ı Beytu'llâh iken büt-hâne olduñ bilmedüñ

⁵⁵²⁶H, i. 105/7 Cemâlin nûrunu gözler / Aña kâr eylemez sözler / Meğer Mevlâ seni özler / Gönül eğlenmez eğlenmez

⁵⁵²⁷H, i. 68/2 Gönlüm evin seyrân eden / 'Aşıkları hayrân eden / Ey kendüyü pinhân eden / Kuldan nedem senden kerem

⁵⁵²⁸NM, 103/1 Ey gönül gel Hakk'a giden râhı bul / Ehl-i derd olup derünî âhı bul / Cânuñ ilindeki şems ü mâhı bul / Âdem iseñ "semme vechullâh"ı bul / Kande baksan ol güzel Allâh'ı bul

⁵⁵²⁹SG, 37/5 Gönül ili Hakk'ıñ gizli ilidür / Andan haber viren gerçek velidür / Ğaybî Hakk'a giden gönül yoludur / Gönülde iste bul Hakk'ı didiler

⁵⁵³⁰SG, 99/2 Gönülde ala gör sebak / Baş olagör olma ayak / 'Aşkdan gerekdür göz kulak / Hak yolına gidenlere

⁵⁵³¹SG, 99/4 Eyle derünî âh u vâh / Şu'le ura nûr-ı ilâh / Gönülde olur toğrı râh / Hak yolına gidenlere

⁵⁵³²SG, 73/4 Râh-ı Hakk'ı bildi ammâ gidemez / Hazz-ı nefsi koyup 'ahdin güdemiz / Varlık ile kimse vuslat idemez / Bildi bilmem nic' olur şeydâ gönül

Gönül, Nûr-ı Zât'ın (Allah) kandilinin pervanesidir.⁵⁵³⁴

Gönül, Rahman'ın (Allah) pak nurunu görür.⁵⁵³⁵

Gönülde Mevlâ'nın (Allah) nuru parlar.⁵⁵³⁶

Gönlü Allah'ın cemâlinin nuru aydınlatır.⁵⁵³⁷

Gönül, Cemâl'in (Allah) nuruyla şâd olur.⁵⁵³⁸

Gönül, Hakk'ın (Allah) pâk nûrunu Hakk (Allah) ile şuhud edebilir.⁵⁵³⁹

Gönül, ârif olup mana yüzüne bakıp enfüs ve afâkı gördüğünde Hakk'ı (Allah) Hakk (Allah) ile şuhud eder.⁵⁵⁴⁰

Gönül, Allah'ın lütfu ile âbâd olan bir kasırdır.⁵⁵⁴¹

Gönül tahtının sultanı Allah'tır.⁵⁵⁴²

Gönlün aşk hayalinin ruhu ile dolabilmesi için Allah'tan başka şeylere olan sevgi silinmelidir.⁵⁵⁴³

Gönle Yâr'in (Allah) hayali dolunca gönül ârı ve ihtiyarı kaybeder.⁵⁵⁴⁴

⁵⁵³³SG, 37/2 Gönül oldı çünkü Hakk'ın turağı / Anda yanar imiş zâtuñ çerâğı / Eyle gör 'aşkıñı Hakk'ın Burağı / Gönülde iste bul Hakk'ı didiler

⁵⁵³⁴AN, i. 79/8 Nûr-ı zâtı zulmet-i 'unsurda yakmış bir çerâğ / Ol çerâğuñ Nuriyâ pervânesidür bu gönül

⁵⁵³⁵H, i. 131/1 Ey gönül şol şâh-ı âlî-şâni gör / Nûr-i pâk-i Hazret-i Rahmân'ı gör

⁵⁵³⁶AN, i. 34/2 'İnayet âftâbı olsa tâli' / Gönülde nûr-ı Mevlâ ola lâmi' / Ne vardur rahmet-i Rahmân'a mâni' / A sultânüm hemân ihsân senüñdür

⁵⁵³⁷AN, i. 110/1 Cemâlün nûrını gönlümde tâbân eyle yâ Allâh / Visâlün sırrını sinemde pinhân eyle yâ Allâh

⁵⁵³⁸AN, i. 103/5 Şâd ol cemâli nûrî ile sen de ey gönül / Gitdi gamuñ çü zulmeti geldi ziyâ-yı hû

⁵⁵³⁹H, i. 155/3 Nûr-ı pâk-ı Hakk'ı Hak ile şuhud et ey gönül / Bunda yârin görmeyen yarım dahi a'mâ imiş

⁵⁵⁴⁰H, i. 226/1 'Ârif ol ma'nî yüzüne bakagör / Hakk'ı Hakk ile şuhud et ey gönül / Kim ne vermiş enfüs ü afâka gör / Hakk'ı Hakk ile şuhud et ey gönül

⁵⁵⁴¹H, i. 170/2 O sultândır eden kulların irşâd / Men lem yehdi'llâhu mâlehu min hâd / Gönül kasrın ede lütf ile âbâd / El-hamdü li'llâh eş-sükrü li'llâh

⁵⁵⁴²NM, 129/2 Dest-i kudretle yazılmış yüzine âyât-ı Hak / Gönülümün tahtında sultânumdur Allâh hû diyen

⁵⁵⁴³AN, i. 70/2 Hâlî degülse hubb-i sivâdan gönül dilâ / Mâli olur mı ol dile tayf-ı hayâl-i 'ışk

Gönül, Hüda'nın (Allah) rahmetiyle rahata kavuşur.⁵⁵⁴⁵

Gönül, Allah'tan lütuf ve ata ister.⁵⁵⁴⁶

Gönlün hanesini Rab (Allah) tamir eder.⁵⁵⁴⁷

Gönlün derdine naçız nutfeye cân veren (Allah) derman eder.⁵⁵⁴⁸

Kerîm (Allah), gamgîn gönülleri şad eder.⁵⁵⁴⁹

Gönlü Hâlik (Allah) yaratmıştır.⁵⁵⁵⁰

Gönül, Kudret Nakkaşı'nın (Allah) kalemiiyle çizilmiş ve şaşırtacak kadar güzellikte bir resimdir.⁵⁵⁵¹

Gönlün yoldan kalmamak için ihtilatı bırakıp Hakk'a (Allah) yönelmesi gerekir.⁵⁵⁵²

Gönül, Sen'siz (Allah) huzura kavuşamaz.^{5553, 5554, 5555, 5556, 5557, 5558}

⁵⁵⁴⁴AN, i. 50/2 Hayâli gönülüm teldi çü yâruñ / Vücüdından eser kalmadı 'âruñ / Zimâmı gitdi elden ihtiyârûñ / Gönül Allâh'a 'âşıkdur yeñilmez

⁵⁵⁴⁵H, k1. 56. N'olaydı hay n'olaydı hay n'olaydı / Gönül rāhat beden sıhhat bulaydı / Cemî'-i müşkilât āsān olurdu / Hudā'dan zerrece rahmet olaydı

⁵⁵⁴⁶H, i. 138/2 Açılsa âlem-i vahdet / Dürülse defter-i firkat / Olup dā'im dem-i vuslat / Gönül lütf u 'atā ister

⁵⁵⁴⁷H, i. 186/2 İbādın hālını tedbîr edersin / Kimin bende kimini mîr edersin / Gönüller hānesin ta'mîr edersin / Saña yā Rabbenā çok çok şükürler

⁵⁵⁴⁸H, i. 124/1 Ey gönüller derdine dermān eden / Bir onulmaz derde tuş oldum meded / Nutfe-i nā-çize cân ihsān eden / Bir onulmaz derde tuş oldum meded

⁵⁵⁴⁹H, i. 210/4 Kullarımı icād eder / Doğru yola irşād eder / Gamgîn gönüller şad eder / El-hamdü li'llāhi'l-Kerîm

⁵⁵⁵⁰H, k1. 35. Aceb mi Ka'beden eşref olursa kāmilin kalbi / Bunu cân ile isgā et efendi kavli-sādıkdır / Bināsı Ka'be'nin mahlūk işidir seng ü hāk ile / Gönül hod dest-i kudretle yapılmış sun'-i Hâlik'dir

⁵⁵⁵¹C, g. 152/2 Reng ü süretten müberrā bu'l-'aceb terkîbdür / Turfe-resm-i hāme-i nakkaş-ı kudretdür gönül

⁵⁵⁵²AN, i. 60/3 Gel tebettül eyle Hakk'a ey gönül / Alıkor yoldan seni bu ihtilāt

⁵⁵⁵³Ra'd (13) suresinin, "Onlar, inananlar ve kalpleri Allah'ı anmakla huzura kavuşanlardır. Biliniz ki, kalpler ancak Allah'ı anmakla huzur bulur." mealindeki 28. ayetinden mülhem.

⁵⁵⁵⁴AN, i. 47/1 İlāhî n'eylesün n'itsün / Gönül sensüz karar itmez / Eger tursun eger gitsün / Gönül sensüz karar itmez

⁵⁵⁵⁵AN, i. 47/2 Cihān bāğında bir sâ'at / Ne mümkindür ola rāhat / Olursa ravza-i cennet / Gönül sensüz karar itmez

⁵⁵⁵⁶AN, i. 47/3 N'ider ol bāğî büstānı / N'ider hürîyi ğilmānı / Firākuñla yanar cânı / Gönül sensüz karar itmez

⁵⁵⁵⁷AN, i. 47/4 Murādı sensin ey Mevlā / Dilinde ğayrı yok aslā / Olursa meskeni Tübā / Gönül sensüz karar itmez

Hüda (Allah), tevhidin esrarını gönle yerleştirirse, bütün eşyanın Hû (Allah) sedası duyulabilir.⁵⁵⁵⁹

Gönül, ölse de Cenâb-ı Kerim'in (Allah) lütuf rüzgarı ile gönlü diriltir.⁵⁵⁶⁰

Gönülden, Hayy u Kayyum (Allah) bütün hicabı kaldırıncı vuslat kitabı okunabilir.⁵⁵⁶¹

Gönül, Hakk (Allah) sırrına aşina olmak ve ehl-i Hakk'a (Allah) hem-rah olmak isterse, kendi varlığının müşkilini çözmelidir.⁵⁵⁶²

Gönlün, Allah aşkıyla dolması için pâk olması gerekir.⁵⁵⁶³

Gönül, Allah'tan gayrıyı istemekten uzak olmalıdır.⁵⁵⁶⁴

Allah'tan gayrısı gönülden çıkmadıkça maksuda erilmez.⁵⁵⁶⁵

Mahzun gönül, Sultan'ın (Allah) inayetiyle safaya ulaşır.⁵⁵⁶⁶

Gönülden Allah'ın gizli hazinesinin anahtarının Hû (zikir) olduğunu bilmesi istenir.⁵⁵⁶⁷

Cihan halkı derman, gönül ise Allah'tan dert umar.⁵⁵⁶⁸

---

⁵⁵⁵⁸AN, i. 47/5 Çü sensin Nürî'nün yarı / N'ider ol gayrı efkârı / Sevindür sen o nâ-çarı / Gönül sensüz karar itmez

⁵⁵⁵⁹AN, i. 63/1 Hudâ tevhîdüñ esrârın gönülde eylese ikâ' / Sadâ-yı hüyı eylerdi kamu eşyâ saña ismâ'

⁵⁵⁶⁰AN, i. 11/3 Gör ol Cenâb-ı Kerîm'i nesîm-i lütfi ile / Gönüllerini ider mürde dillerün ihyâ

⁵⁵⁶¹AN, i. 84/2 Gönüllerden kamu ref' it hicâbı / Okunsun dâ'imâ vuslat kitabı / İşitsün güş-ı cân andan hitâbı / Kerem it kullara yâ Hayy ü Kayyûm

⁵⁵⁶²SG, 76/1 Sırr-ı Hak'dan âgâh olmak ister iseñ ey gönül / Sen seni müşkil idinüp sen seni halleyile gel / Ehl-i Hakk'a hem-râh olmak ister iseñ ey gönül / Sen seni müşkil idinüp sen seni halleyile gel

⁵⁵⁶³H, i. 88/1 Çün ki maksûdumuz sensin / Gayrın sevdâsını kaldır / Pâk eyle gönül hânesin / Kendi 'aşkın ile doldur

⁵⁵⁶⁴SG, 113/2 Gönül levhin sile yek-bâr anuñ gayrı hevâsından / Dem-â-dem pertevin salan ola ol pîr-i nürânî

⁵⁵⁶⁵H, i. 10/1 Gayrıyı gönülden sür / Lütf et meded Allah'ım / Maksûduma sen irgür / Lütf et meded Allah'ım

⁵⁵⁶⁶H, i. 219/2 Hudâ-yı Müste'ân açarsa yollar / Ere matlûbuna bî-çâre kullar / Safâya ermeğe mahzûn gönüller / İnâyet eyle sultânım meded hay

⁵⁵⁶⁷AN, i. 104/3 Kenz-i mahfinüñ kavî miftâhı hüdur ey gönül / Ğayb-ı mutlak sırrınuñ peydâsı hü pinhânî hü

Gönlün derdine Mevlâ (Allah) derman olur.^{5569, 5570}

Gönül, Hakk'tan (Allah) gelen ihsan ile her derdine derman bulur.⁵⁵⁷¹

Gönül, Hakk (Allah) katında haslardan olabilmek için uzlet-i halkı tercih etmelidir.⁵⁵⁷²

Gönül, ten cânda iken Hakk'tan (Allah) irak olmamalıdır.⁵⁵⁷³

Gönül, ölmeden evvel ölüp Mâlikü'l-mülkün (Allah) şuhudunda hayran olmalıdır.⁵⁵⁷⁴

Gönül, Hallak (Allah) ile bir olunca ölmez.⁵⁵⁷⁵

O (Allah), gönülde nun ve kaf ile himmet etmiştir.⁵⁵⁷⁶

Gönül mülkü, Sübhânî (Allah) mülkünün bahçesini anar.⁵⁵⁷⁷

Hakk'ı (Allah) bilen gönül, hayret vadisine düşer, aşk deryasına dalar.⁵⁵⁷⁸

Kalp erbabının gönlüne giren, Hüda'nın (Allah) arşına izin ruhsatı bulur.⁵⁵⁷⁹

Gönül, cihanı baştan başa dolaşsa da Rabb'den (Allah) başka bir şey istemez.⁵⁵⁸⁰

Gönül, Rabb'in (Allah) fazlını talep ettiğinden hiçbir şeyle eğlenemez.⁵⁵⁸¹

---

⁵⁵⁶⁸AN, i. 112/8 Cihân halkı kamu dermân umarken / Göñül derdin umar el-hamdü li'llâh

⁵⁵⁶⁹H, i. 15/3 Göñüller derdine dermân senindir / Kamu sultânlara fermân senindir / Efendi lütf ile ihsân senindir / Meded senden 'inâyet ıssı Mevlâ

⁵⁵⁷⁰H, i. 17/5 Usâta rahmet ü gufrân eden sen / Göñüller derdine dermân eden sen / Hüdâyî'ye 'atâ ihsân eden sen / Senindir kul senindir hükm efendi

⁵⁵⁷¹H, i. 72/6 Bir gün Hak'dan ihsân ola / Her müşkil iş âsân ola / Her derdine dermân ola / Neyleyeyin gönül seni

⁵⁵⁷²NM, 81/4 'Uzlet-i halk ihtiyâr it sen saña gel ey gönül / Tâ bulasın 'uzletile Hak katında ihtisâs

⁵⁵⁷³NM, 92/1 Ey gönül gel olmağıl Hak'dan ırağ / Tende cânuñ vār iken eyle yarak

⁵⁵⁷⁴NM, 100/8 Ölmeden evvel ölüp kabre girüp hem haşr olup / Mâlikü'l-mülküñ şuhûdında gönül hayrân gerek

⁵⁵⁷⁵SG, 74/1 Göñül gitdi elimden ele gelesi değil / Hallâk ile bir oldu artık ölesi değil

⁵⁵⁷⁶NM, 88/2 Diliyle eylemez da'vâ-yı merdî / Göñülde himmetidür nûn ile kâf

⁵⁵⁷⁷NM, 93/5 Riyâz-ı mülk-i Sübhânî gönül mülki añar anı / Demâdem yanmada cânı cihânda gül'izârüm yok

⁵⁵⁷⁸H, i. 72/3 Hakk ile her kim bilişdi / Vādî-i hayrete düşdü / 'Aşk deryası başdan aşdı / Neyleyeyin gönül seni

⁵⁵⁷⁹C, k. 14/28 Girüp gönline erbâb-ı kulübûñ / Bulur 'arş-ı Hudâya ruhsat-ı bār

⁵⁵⁸⁰H, i. 105/3 Cihânı gezse ser-tâ-ser / Görünmez aña bahr ü ber / Meğer yâ Rab seni ister / Göñül eğlenmez eğlenmez

Gönül, âlemin bütün işini bırakıp Hüda (Allah) aşkına bend olmuştur.⁵⁵⁸²

Erenler Hakk'ın (Allah) gönülden istenip yine gönülde bulunacağını söylemişlerdir.^{5583, 5584, 5585, 5586, 5587}

Âşığın gönlü, cânân olan Allah'tan başkasına aldanmaz.⁵⁵⁸⁸

Gönül, sabah akşam Hakk (Allah) ile olursa, dil yâ Rezzâk yâ Fettâh der.⁵⁵⁸⁹

Allah aşkının süruru âşığı kendinden alınca gönülde ne cennet ne de huri sevgisi kalır.⁵⁵⁹⁰

Gönül, Allah'a ulaşmak için canib-i matluba kanat açar, gece gündüz kanat açar, arş ve kürsiye iltifat etmez.⁵⁵⁹¹

Gönül, aşk kürsüsüne oturunca Hakk'ı (Allah) vaaz etmeye anahtar verilir.⁵⁵⁹²

Hakikati bilmek isteyen gönül, Hakk'ı (Allah) Hakk (Allah) ile şuhud eder.⁵⁵⁹³

Gönül, Nûr-ı Zât'a (Allah) himmet ettiğinde Hakk'ı (Allah) Hakk (Allah) ile şuhud eder.⁵⁵⁹⁴

---

⁵⁵⁸¹H, i. 105/8 Gönül vîrânesin yâ Rab / Kemâl-i fazlın ile yap / Edelden zâtını matlab / Gönül eğlenmez eğlenmez

⁵⁵⁸²AN, i. 89/8 'Âlemün cümle kaydını birağup / Bend-i 'ışk-ı Hudâ olan gönülüm

⁵⁵⁸³SG, 37/1 Hak'dan bize haber viren erenler / Gönülde iste bul Hakk'ı didiler / Hakk'ın cemâlini 'ıyân görenler / Gönülde iste bul Hakk'ı didiler

⁵⁵⁸⁴SG, 37/2 Gönül oldı çünkü Hakk'ın turağı / Anda yanar imiş zâtuñ çerâğı / Eyle gör 'aşkıñı Hakk'ın Burağı / Gönülde iste bul Hakk'ı didiler

⁵⁵⁸⁵SG, 37/3 Maksüd olan bu 'âlemde insândur / İnsân didükleri gönülde cândur / Cân degildür hakikat ol cânândur / Gönülde iste bul Hakk'ı didiler

⁵⁵⁸⁶NM, 37/4 Anladuñsa sen seni bildüñse cân u teni / Ğayrı ne var ey gönül cânâ cânân sendedür

⁵⁵⁸⁷SG, 37/5 Gönül ili Hakk'ın gizli ilidür / Andan haber viren gerçek velidür / Ğaybî Hakk'a giden gönül yoludur / Gönülde iste bul Hakk'ı didiler

⁵⁵⁸⁸AN, i. 107/3 Bu gönülüm Ğayrıya aldanmak olmaz / Çü sensin cânumuñ cânânı Allâh

⁵⁵⁸⁹SG, 11/5 Subh ü mesâ gönül Hakk'ile olursa / Tercemân-ı lisân söyler yâ Rezzâk yâ Fettâh

⁵⁵⁹⁰AN, i. 19/5 Beni benden alup 'ışkuñ sürürü / Ne cennet kaldı gönülümde ne hürî / Visâli merhemîn sarmaz mı Nûrî / Bu sınımış gönülümde tîmâr iden dost

⁵⁵⁹¹H, i. 53/3 Cânib-i matlûba per ü bâl açar / Tâir-i kudsî gibi dün gün uçar / Dil Hüdâyî 'arş ü kürsiden geçer / Sanmagıl ki bundadır şeydâ gönül

⁵⁵⁹²SG, 11/7 Kürsî-yi 'aşk üstünde turınca gönül / Vâ'z-ı Hak'dur olur va'âza miftâh

⁵⁵⁹³H, i. 226/2 Zâhirin gütsün şer'at hâlini / Nefse icrâ et tarikat hâlini / Bilmek istersen hakikat hâlini / Hakk'ı Hakk ile şuhud et ey gönül

Gönül, marifet nuruna kavuştuğunda Hakk'ın (Allah) Tûr'u olur.⁵⁵⁹⁵

Âşığın gönlünü alan, Allah'tır.⁵⁵⁹⁶

Şeyda gönlün nerede olduğunu Allah bilir.⁵⁵⁹⁷

Gönül şehrini bin lütuf ile âbâd eden Allah'tır.⁵⁵⁹⁸

Gönlün viranesini kemal-i fazlı ile Rab (Allah) yapar .⁵⁵⁹⁹

40.48.2. Gönlün misafiri Allah'tır.

Allah, dilde (gönül) mihmandır.⁵⁶⁰⁰

Kederli dilin (gönül) misafiri *ebîtü 'inde Rabbî* hürmeti için Allah'tır.⁵⁶⁰¹

Gönül, dilde O (Allah) misafir iken başkasına bakmaz.⁵⁶⁰²

Derûn (gönül), mâsivadan temizlenmeden kalp sarayına Hakk (Allah) mihman olmaz.⁵⁶⁰³

40.48.3. Gönül, Allah'a âşıktır.

Gönül, Allah'a âşıktır, yenilmez.⁵⁶⁰⁴

⁵⁵⁹⁴H, i. 226/3 Kalma sûretde sıfâta himmet et / Ermeğe bakî hayâta himmet et / Ey Hüdâyî nûr-ı zâta himmet et / Hakk'ı Hakk ile şuhûd et ey gönül

⁵⁵⁹⁵NM, 152/7 İrişdi ma'rifet nûrî gönül oldu Hak'un tûrî / Niyâzî tuydı çün sırrı gümân gitdi 'ayân içre

⁵⁵⁹⁶AN, i. 14/4 Benüm gönlüm alan sensin / Beni şeydâ kılan sensin / Baña cānān olan sensin / Şükür yâ Rabbi yâ Rabbi

⁵⁵⁹⁷H, i. 53/2 Ey Hüdâvend-i Kerîm ü Müste'ân / (Hâ'il) olmaz dillere kevn ü mekân / Sensiz eğlenmez kulüb-ı 'âşıkān / Sen bilirsin kandedir şeydâ gönül

⁵⁵⁹⁸H, i. 60/1 Ey bu gönlüm şehrini biñ lütf ile âbâd eden / On sekiz biñ âlemi bir emr ile icâd eden

⁵⁵⁹⁹H, i. 105/8 Gönül vîrânesin yâ Rab / Kemâl-i fazlın ile yap / Edelden zâtını matlab / Gönül eğlenmez eğlenmez

⁵⁶⁰⁰NM, 129/7 Her kişiye kendünden akreb olan dost zâtıdır / Ey Niyâzî dilde mihmānumdur Allāh hū diyen

⁵⁶⁰¹AN, i. 107/4 Ebîtü'inde Rabbî hürmeti-çün / Dil-i mahzūnuñ ol mihmānı Allāh

⁵⁶⁰²AN, i. 100/1 Ğayrıyı n'eyler gönül dilde o mihmān iken / Cānı cihānı n'ider cānna cānān iken

⁵⁶⁰³H, i. 80/2 Ko kibr ü ucbu nefsin hāk ede gör / Enāniyyet hicābın çāk ede gör / Derūnun mâsivâdan pāk ede gör / Sarāy-ı kalbine mihmān ola Hak

Gönül tatlı cânını kurban edip Hakk (Allah) yolunda feda olmuştur.⁵⁶⁰⁵

Şuh-ı cihan (Allah), âşığın gönlünü almasından beri âşığın cânı tende gönülsüz durur.⁵⁶⁰⁶

40.48.4. Gönül ağyardan Allah'ın feyziyle kurtulabilir.

Dil (gönül), dildârın keremiyle ağyardan kurtulunur.⁵⁶⁰⁷

Dilde (gönül) hû nakşolunca ağyar görülmez.⁵⁶⁰⁸

Gönül, yârini bulunca ağyarı terk eder.⁵⁶⁰⁹

40.48.5. Âşığın gönlü-Allah

Âşığın dili (gönül) Allah'a muhtaçtır.⁵⁶¹⁰

Âşığın dili (gönül) Hüda'ya (Allah) kavuşma peşindedir.⁵⁶¹¹

Allah'a âşık diller (gönül) hûri ve gılmana dönüp bakmaz.⁵⁶¹²

Âşık, Mevlâ'dan (Allah) kemalatı gönülde vermesini ister.⁵⁶¹³

40.49.Hz. Peygamber gönül tahtının sultanıdır.

Gönlün şifası Muhammed Mustafa'dır.⁵⁶¹⁴

⁵⁶⁰⁴AN, i. 50/1 Yine cüş eyledi 'ummâni 'ışkuñ / Gönül Allâh'a 'âşıkdur yeñilmez / Cülüs itdi bugün sultânı 'ışkun / Gönül Allâh'a 'âşıkdur yeñilmez

⁵⁶⁰⁵AN, i. 89/3 Tatlu cânını eyleyüp kurbân / Hak yolında fedâ olan gönlüm

⁵⁶⁰⁶H, müf. 176 Alaldan gönlüm ol şüh-ı cihânım / Gönülsüz durur oldu tende cânım

⁵⁶⁰⁷H, müf. 139 Erişirse kerem dildâr elinden / Halâs olurdu dil ağyar elinden

⁵⁶⁰⁸AN, i. 104/5 Nakş olaldan dilde hû ağyarı görmez gözlerüm / Kapladı envâr ile âfâkı hû ekvânı hû

⁵⁶⁰⁹NM, 144/7 Çün buldı gönül yârum terk eyledüm ağyârum / İmân ile zünnârum yağmadur alan alsun

⁵⁶¹⁰C, k. 24/5 Sırrını saña açar 'âşık eger kim ma'sûk / Saña muhtâcdur el-hak dil ü cân u cânân

⁵⁶¹¹C, g. 61/2 N'ola minnet-keş-i peymâne-i nâz olmasa çeşmi / Dil-i 'âşık gibi âlüde-i keyf-i Hudâyîdür

⁵⁶¹²NM, 184/1 Saña 'âşık olan diller niderler hür u gılmânı / Cemâlün seyr iden gözler niderler bağ u bostânı

⁵⁶¹³SG, 2/5 Dile ilhâm-ı Ğaybî vir / Kemâlâtı gönülde dir / Kamu hâlde baña ir gör / 'Înayet eyle yâ Mevlâ

Dil (gönül) tahtının sultanı, cân ülkesinin hanı Resûlullah'tır (Hz. Peygamber).⁵⁶¹⁵

Dili (gönül) bağlı âşıkların dermanı Mustafa'dır (Hz. Peygamber).⁵⁶¹⁶

Dilin (gönül) yapabileceği en önemli maslahat, Ahmed'i (Hz. Peygamber) methetmektir.⁵⁶¹⁷

Hz. Peygamber'in mevlit (Rebiü'l-evvel) ayında gönüllerde kasvet kalmaz.⁵⁶¹⁸

Hz. Peygamber'in dil (gönül) parmağının yüzüğü, çarh (sema) halkasıdır.⁵⁶¹⁹

Hasta dil (gönül), Resûlullah'ın (Hz. Peygamber) cemâlinin nurunu göremez.⁵⁶²⁰

40.50.Gönül-Aşk

40.50.1. Gönül, aşka gitmek ister.

Dil (gönül), aşkla ezelden ünsiyet kurmuştur.⁵⁶²¹

Aşk, ezelde âşğın mayası, cân ve dil (gönül) neşesinin ebedî şevkidir.⁵⁶²²

Gönül, aşk illerine gitmek ister.⁵⁶²³

Dil (gönül), aşk denizine dalar.⁵⁶²⁴

⁵⁶¹⁴H, k1. 38. Nebiyy-i müctebâ geldi / Resûl-i murtazâ geldi / Habîb-i bâ-safâ geldi / Muhammed Mustafâ geldi / Gönüllere şifâ olan / Kamu derde devâ olan / Bize Hak'dan 'atâ olan / Muhammed Mustafâ geldi

⁵⁶¹⁵AN, i. 95/7 Gel vücûdın Nürü'nün nür eyle ey nür-ı Hudâ / Hânısın cân milkinün dil tahtının sultânısın

⁵⁶¹⁶H, k1. 44 Zulmet-i şirk ü hevâyı def için / Nür-ı pāk-i Mustafâ ola şefî' / Aradan cümle hicâbı ref için / Nür-ı pāk-i Mustafâ ola şefî' / 'Âleme rahmet şefâ'at kânıdır / Lî-ma'a 'llah kasrının mihmânıdır / 'Âşık-ı dil-bestenin dermânıdır / Nür-ı pāk-i Mustafâ ola şefî' / Mustafâ'dır hâdî-i ehl-i yakîn / Mustafâ'dır şâdî-i kalb-i hazîn / Oldurur çün kim Şefî'ü'l-müznibîn / Nür-i pāk-i Mustafâ ola şefî'

⁵⁶¹⁷C, k. 1/15 Pâdişâh-ı du cihân Ahmed-i mürsel ki anuñ / Midhat-ı zâtı dilün maslahat-ı elzemidür

⁵⁶¹⁸AN, i. 13/4 Her kaçan kim sende mevlid okınur / Sanasın 'uşşâka ol gün 'îd olur / Hiç gönüllerde kasâvet mi kalur / Merhabâ ey mâh-ı mevlid merhabâ

⁵⁶¹⁹C, k. 1/10 Yaraşur aña Süleymân-ı hakikat dir isem / Halka-i çarh benân-ı dilinün hâtemidür

⁵⁶²⁰AN, i. 95/5 Hayli demdür görmedi nür-ı cemâlün haste-dil / Baña lütf eyle efendim dertliler dermânısın

⁵⁶²¹C, g. 154/2 Olmuş ezeli 'ışk ile me'nûs ne çäre / Bî-derdlerün yârligin bâr bilür dil

⁵⁶²²C, g. 45/1 'İşk-ı ezeli mâye-i âb u gülümüzdür / Şevk-ı ebedî neşve-i cân u dilümüzdür

⁵⁶²³AN, i. 36/3 İster gönül ol illeri / Müşğîn kokar sünbülleri / Solmaz o bâğuñ gülleri / 'İşk illerine kim gider

Gönül, sahili olmayan bir aşk deryasına düşmüştür.⁵⁶²⁵

Dil (gönül) mülkünde aşk kumandanı hakim olursa, aşk tesirini gösterir ve [âşığı] mâsivadan kurtarır.⁵⁶²⁶

Gönül, aşktan kazandığı için, başka bir kazanca meyletmez.⁵⁶²⁷

Gönül, dert ehlinin inlediği bir çağda olduğu için inler, yarasını da aşk ile iyileştirir.⁵⁶²⁸

Dili (gönül) ve aklı aşk yağmalar.⁵⁶²⁹, ⁵⁶³⁰

Dilde (gönül) aşk ateşi vardır.⁵⁶³¹

Dil (gönül), aşk ateşine kendi rızası olmadan düşer.⁵⁶³²

Dili (gönül), aşkın hararetinin gücü ateş denizine çevirir.⁵⁶³³

Gönül, aşkı kendisine pervane etmiş parlayan bir mumdur.⁵⁶³⁴

Aşk gönlü zindeleştirir.⁵⁶³⁵

Dil (gönül), aşk cevheriyle temizlenir.⁵⁶³⁶

⁵⁶²⁴AN, i. 72/3 Dil bahr-i 'ışka talmağa / Cân dürr-i şevki bulmağa / Lütfa bahâne olmağa / 'Āşıklarūñ n'itmek gerek

⁵⁶²⁵C, g. 98/3 Der-kenār eyler miyüz ol dürr-i pāki bilmezüz / 'Işk ile bir bī-kerān deryāya düşdi gönlümüz

⁵⁶²⁶H, müf. 104 Mülk-i dilde her kaçan kim hākim ola mīr-i 'aşk / Māsivādan kurtarır lā-büd anı te'sīr-i 'aşk

⁵⁶²⁷AN, i. 112/9 Gönül bir kāra meyl itmek ne mümkün / İderken 'ışkı kār el-hamdü li'llāh

⁵⁶²⁸NM, 51/1 İñile ey derdlü gönül iñile / Ehl-i derdüñ iñleyecek çağıdur / Gel timār it yāreñe sen 'aşk ile / Yārelerüñ oñılacak çağıdur

⁵⁶²⁹AN, k. 1/1 Virdi yağmaya yine hūş u dili ğayret-i 'ışk / Ne 'aceb hāle düşürdi bizi bu hālet-i 'ışk

⁵⁶³⁰AN, i. 64/6 Şöyle ğāret eyledi 'ışkuñ dili / Gāhī gelmez 'akluma hiç sol u sağ

⁵⁶³¹C, g. 219/5 Mest-i mey-i 'ışkam dü cihāndan haberüm yok / Cevrī bu kadar lütf ı olurmuş günehūñ de

⁵⁶³²C, g. 220/6 Düşmege nār-ı 'ışka ey Cevrī / Şevk-i bī-ihitiyār var dilde

⁵⁶³³C, g. 135/1 Feyz-i mihrūñle dil oldı yem-i āteş-kef-i 'ışk / Cevher-i āteşi āb eyledi tāb-ı tef-i 'ışk

⁵⁶³⁴C, g. 178/5 'Işkı pervāne itmiş ey Cevrī / Bir fūrüzān çerāğdur gönlüm

⁵⁶³⁵H, i. 53/1 'Aşk-ı ma'sūku edelden ihtiyār / 'Aşk ile hoş zindedir şeydā gönül / Yerde gökde eylemez oldu karār / Bir kapıya bendedir şeydā gönül

Dillere (gönül), aşk esrarı dolmuştur.⁵⁶³⁷

Dil (gönül), âgâh olursa aşk esrarına vakıf olabilir.⁵⁶³⁸

Dilhanede (gönül), aşk cemâlinin nuru parlar.⁵⁶³⁹

Dile (gönül) aşkın cemâli şevk verir.⁵⁶⁴⁰

40.50.2. Gönül aşk ile yanar/aydınlanır.

Gönül, aşk ile yanar.⁵⁶⁴¹

Gönül, yıldızlar gibi döner durur, bir iner bir çıkar, gece gündüz bir ateşle yanar.⁵⁶⁴²

Gönlü aşkın ışığı aydınlatır.⁵⁶⁴³

Gönül maksudunu bulunca cihan nur ile aydınlanır.⁵⁶⁴⁴

Gönül, şulesiyle vücudu aydınlatır.⁵⁶⁴⁵

40.50.3. Aşk, gönlü dağıtmıştır.

Dil (gönül) hanesini aşk virane eder.⁵⁶⁴⁶

Gönül, aşk hevasına uyup derya gibi coşmuştur.⁵⁶⁴⁷

⁵⁶³⁶C, g. 196/4 Cevher-i 'ışk ile hem-rengî-i safvet dileyen / Dil-i pür-tâbını bî-süz u güdâz eylemesün

⁵⁶³⁷AN, i. 82/3 Dillere toldı 'ışkuñ esrârı / 'Ârife irdi vahdet âsârı / Gözlere girdi reng-i ruhsârı / 'Aklı âl ile aldı âl-i cemâl

⁵⁶³⁸C, g. 83/1 'İşkuñ esrârına vâkıf dil-i âgâhumdur / 'İşkdan kim beni men' eylese bed-hâhumdur

⁵⁶³⁹AN, i. 70/1 Cân 'aynına 'ayân olur ise misâl-i 'ışk / Tâbân ola dil-hânedede nür-ı cemâl-i 'ışk

⁵⁶⁴⁰C, g. 46/2 Dilde şevk-i cemâl-i şâhid-i 'ışk / Tâb-ı âyîne-i şu'urumdur

⁵⁶⁴¹AN, i. 67/2 'İşk ile gönül süzân derd ile ciğer biryân / Teşnelere yâ Rahmân bir su diyelüm 'âşık

⁵⁶⁴²AN, i. 87/4 Encüm gibi dâ'im döner gâhî çıkar gâhî iner / Turmaz giçe gündüz yanar bir nâra gönülüm n'eyleyem

⁵⁶⁴³AN, i. 71/1 'Âşıkларуñ vücûdına toldı safâ-yı 'ışk / Nür eyledi gönülleri geldi ziyâ-yı 'ışk

⁵⁶⁴⁴AN, i. 116/5 Gönül maksudını buldı cihân envâr ile toldı / Bugün Nürî imâm oldu uyan gelsün bu meydâna

⁵⁶⁴⁵C, g. 152/3 Şu'lesinden pür-zıyâdur dâyimâ kasr-ı vücûd / Şeb-çerâğ-ı düdmân-pîrâ-yı hilkatdür gönül

⁵⁶⁴⁶C, g. 52/3 Hâne-i dil ne kadar 'ışk ile vîrâne ise / Derd ü gamdan yine elbette müsâfir bulunur

Dil (gönül) kilisesinde, aşk sûreti mâsiva nakşına yer bırakmamış her tarafı doldurmuştur.⁵⁶⁴⁸

Dil (gönül), aşk denizinde ters bir rüzgâra kapılarak alabora olmuş ve gam sahiline vurmuş bir gemidir.⁵⁶⁴⁹

Gönül, aşka düştüğünde gecesi gündüzü bir olur.⁵⁶⁵⁰

Gönül, aşka düşünce elinden ihtiyarı gider.⁵⁶⁵¹

Dil (gönül), aşkla ihlâs kâşanesi olup cümle kederden saf olur.⁵⁶⁵²

Dile (gönül) aşk daima safa verir.⁵⁶⁵³

Gönül işini gücünü bırakıp aşk endişesi ile meşguldür. Yüz parçaya bölünmüştür.⁵⁶⁵⁴

Âşığın dili (gönül) aşkın gamının belası ile mustarıptır.⁵⁶⁵⁵

Âşığın dili (gönül), gam kadehinin neşesine doyamaz.⁵⁶⁵⁶

Dil (gönül), aşk iline kimin gittiğini bilir.⁵⁶⁵⁷

Dilde (gönül), aşk ateşi bir çerağ yakmış, baş üstünde de dağ üstüne dağ vurmuştur.⁵⁶⁵⁸

⁵⁶⁴⁷AN, i. 88/1 Yine deryâ gibi 'ışk ile coşduñ n'eyleyem gönülüm / Hevâ-yı 'ışka sen uyduñ ulaşduñ n'eyleyem gönülüm

⁵⁶⁴⁸AN, k. 1/2 Mâ-sivâ nakşına yer komadı deyr-i dilde / Der ü divârı pür itdi sanemâ sûret-i 'ışk

⁵⁶⁴⁹C, g. 255/3 Keşti-i dil sâhil-i gamda nigün olmuş yatur / Bahr-ı 'ışk içre muhâlif rüzgâr olmuş gibi

⁵⁶⁵⁰H, i. 72/1 'Aşka düşürdün kendüzün / Neyleyeyin gönül seni / Bir oldu gecen gündüzün / Neyleyeyin gönül seni

⁵⁶⁵¹H, i. 72/2 Düşeli aşkına yârn / Yerde gökde yok karârın / Gitdi elden ihtiyârın / Neyleyeyin gönül seni

⁵⁶⁵²AN, i. 57/2 Sâf oldu gönül âyinesi cümle kederden / Dil 'ışkı ile olalı kâşâne-i ihlâs

⁵⁶⁵³C, terk. 1/X/5 'Akluñ irişür cevherine gâhî kesâfet / 'İşkuñ dile feyz itdügi hem-vâre safâdur

⁵⁶⁵⁴AN, i. 87/5 Terk itdi cümle pîşesin arturdı 'ışk endîşesin / Sındurdı Nürî şîşesin sad pâre gönülüm n'eyleyem

⁵⁶⁵⁵C, terk. 1/IX/2 Gam-gin-i dem-i 'ıyş-i tarab-nâk-i neşâtam / Hurrem dil-i endüh u belâ-yı gam-ı 'ışkam

⁵⁶⁵⁶C, g. 95/7 Toymaz dilümüz neşve-i câm-ı gam-ı dehri / Cevrî gibi âlûde-i keyfiyyet-i 'ışkuz

⁵⁶⁵⁷AN, i. 36/1 Ey dil bize vir bir haber / 'İşk illerine kim gider / Hasret ile yandı ciger / 'İşk illerine kim gider

Âşığın dil (gönül) pervanesi aşk mumunda yanmıştır.⁵⁶⁵⁹

Âşığın dili (gönül), ateş saçar.⁵⁶⁶⁰

Mecnun'un dili (gönül), aşk hikmetlerinin ilimlerine sahip olmuştur.⁵⁶⁶¹

Dil (gönül) erbabı, aşkla ülfet etmez.⁵⁶⁶²

Dil (gönül), sevginin feyziyle aşkın ateş köpüğünün denizi olur.⁵⁶⁶³

Gönül, hevesini aşk hevasına verip hevasını heba etmiştir.⁵⁶⁶⁴

Gönlün, aşk ile başı hoş olduğunda teşvişi kalmaz.⁵⁶⁶⁵

Gönül aşk aslanının pençesinden kurtulmak ister, ancak sema kazasına sataşmıştır.⁵⁶⁶⁶

Gönül, aşk ateşine pervane gibi cânını atmamış, bülbül gibi gece gündüz zâr etmemiştir.⁵⁶⁶⁷

Gönül, kuru sevdaya meyleder, başını kavgalara sokar.⁵⁶⁶⁸

Gönül, aşk yolunun korkusuz yolcusudur.⁵⁶⁶⁹

Gönül, aşkı bulamazsa gönlün kirini yedi deniz yıkasa da temizlenmez.⁵⁶⁷⁰

⁵⁶⁵⁸AN, i. 64/1 Yakdı 'ıškuñ nârı dilde bir çerâğ / Urdı sinem başına dâğ üzre dağ

⁵⁶⁵⁹AN, i. 98/4 Şem'-i 'ıška yandı dil pervānesi / Külli kül oldı vücūdı hānesi / Yā nesi kaldı fakīrūñ yanası / N'eylesün bî-çāre 'āşık n'eylesün

⁵⁶⁶⁰C, terk. 2/1/1 Ey meh-i encūmen-efrūz-ı harīm-i agyār / Āteş-endāz-ı dil-i 'āşık-ı bî-sabr u karār

⁵⁶⁶¹C, g. 1/4 Zū-fünūn-ı hikmet-i 'ışkām dil-i Mecnūn gibi / Kim Felātūn-ı hired şāgird-i kâbildür baña

⁵⁶⁶²C, g. 62/4 Erbāb-ı dilüz 'ışk ile düşmez bize ülfet / Ol dil-şude-i tab'-ı heves-küsterümüzdür

⁵⁶⁶³C, g. 135/1 Feyz-i mihrūñle dil oldı yem-i āteş-kef-i 'ışk / Cevher-i āteşi āb eyledi tāb-ı tef-i 'ışk

⁵⁶⁶⁴AN, i. 89/5 Hevesini hevā-yı 'ıška virüp / Hep hevāsı hebā olan göñlüm

⁵⁶⁶⁵H, i. 72/5 'Aşk ile hoş oldu başın / Ma'şūk ile oldu işin / Kalmadı gayrı teşvīşin / Neyleyeyin göñül seni

⁵⁶⁶⁶AN, i. 88/3 Rehā bulmak olur mı şīr-i 'ıškuñ pençesinden sen / Kazā-yı āsmāniye sataşduñ n'eyleyem göñlüm

⁵⁶⁶⁷NM, 109/2 Gel ey 'aşk odına pervāne gibi cânın atmayan / Gice gündüz işi bülbül gibi zâr olmayan göñül

⁵⁶⁶⁸SG, 73/5 Meyl ider turmaz kurı sevdālara / Ugradur başumuzu ğavgālara / Ğaybī dervişi 'aceb ferdālara / Saldı bilmem nic'olur şeydā göñül

⁵⁶⁶⁹C, g. 162/1 Her gözi cellād-i bî-rahmuñ helākīdür göñül / Rāh-ı 'ışkun sālīk-i bî-vehm ü bākīdür göñül

Gönlün ibadetinin tam olabilmesi için aşka itaat etmesi gerekir.⁵⁶⁷¹

Gönül, tamamen aşkla dolduğunda, sahibinin başına hilafet tacı konur.⁵⁶⁷²

Gönül, rızâ-yı aşkı gözleyerek hâs-ı hâs olabilir.⁵⁶⁷³

Dili (gönül), aşk hevası hâlden hâle çevirir.⁵⁶⁷⁴

Gönülden aşk neşesi daima eksik olmaz.⁵⁶⁷⁵

Gönül kuşu, aşk ile uçar.⁵⁶⁷⁶

Gönül, fidan boylu, yasemin göğüslü(sevgili)nün meylettigi, aşk bağının saf ve temiz ırmağıdır.⁵⁶⁷⁷

Dil (gönül), dilberi aşka tecih etmiştir.⁵⁶⁷⁸

Sevgilinin gözlerinin hane-berduş etmediği dil (gönül) kalmamıştır.⁵⁶⁷⁹

Dil (gönül), maşuğun (cânânın) gamzesine *aşk u niyaz*⁵⁶⁸⁰ eyler.⁵⁶⁸¹

⁵⁶⁷⁰SG, 6/5

Yedi deryâ hakikat eylemez pāk / Gönül kim bulmaya ‘aşkdan tahâret

⁵⁶⁷¹SG, 6/1

Gönül kim anda yok ‘aşka itâ‘at / Tamâm olmaz bilün anda ‘ibâdet

⁵⁶⁷²SG, 6/9

Gönülde Ğaybi ‘aşkdan Ğayrı koma / Konıla başına tâc-ı hilâfet

⁵⁶⁷³SG, 57/1

Gel gönül gözle rızâ-yı ‘aşka uy ol hâs-ı hâs / Geç bu da‘vâ-yı emelden ‘aşka ol

cândan menâs

⁵⁶⁷⁴C, g. 250/3

Bir hâl ile komaz dili gerçi hevâ-yı ‘ışk / Yegdür hevâ-yı Ğayriden ammâ ne hâl ise

⁵⁶⁷⁵C, g. 123/4

Gönlümüzden neşve-i ‘ışk eksük olmaz dem-be-dem / Badeden hâli degüldür sâkıyâ

peymânemüz

⁵⁶⁷⁶H, i. 56/2

Şu ‘âşık kim aşkın dolusun içdi / Kendiden el yuyup Ğayrıdan geçdi / Gönül mürĞü

eski yuvadan uçdu / Var ise sevdiğim sendendir sende

⁵⁶⁷⁷C, g. 162/3

Her sehî-kadd ü semen-berler n’ola meyl itseler / BâĞ-ı ‘ışkun cüybâr-ı sâf u pâkidür

gönül

⁵⁶⁷⁸C, g. 11/5

Dil cânı degül dil-beri de ‘ışka degişdi / Cevrî gibi olsa n’ola mümtâz-ı mahabbet

⁵⁶⁷⁹C, g. 266/1

Dil mi var kim çeşmi rind-i hâne-ber-düş itmedi / ‘İşk o deñlü düş-ı abdâlı nemed-

püş itmedi

⁵⁶⁸⁰“*aşk u niyaz*: Bir çeşit Mevlevî selamlaması. Farklı eylemlere ilişkin kullanıldığı görülmektedir: a) Dergâha, yahut birinin evine giden bir Mevlevî, oturunca ev sahibi Mevlevîye ‘Aşk olsun’ der. Mevlevî, buna karşılık niyaz secdesi eder; yâni oturduğu yerde, yere ellerini koyup yeri öper. b) Su, çay, şerbet gibi bir şey içen kişiye, ‘aşkolsun’ denir. O da ‘evallah’ sözü ile baş keserek karşılık verir. c) Yemek yiyene de, aynı söz kullanılır.” Bkz: Abdülbaki Gölpınarlı, **Mevlevî Adab ve Erkanı**, İnkılap ve Aka Kitabevleri, İstanbul 1963, s.6.

⁵⁶⁸¹C, g. 196/2

Hep nazar-kerdesi abdâl-ı fenâ-meslek olur / Dil nice gamzesine ‘ışk u niyâz

eylemesün

40.51. Gönül-Âşık

40.51.1. Âşığın gönlü

Temiz dili (gönül) ile âşık, güzelliğın ayna tutucusudur.⁵⁶⁸²

Âşığın dili (gönül) yüz parçadır.⁵⁶⁸³

Dil (gönül), âşık sayesinde aşkın sırrına mahrem olur.⁵⁶⁸⁴

Âşığın dili (gönül) kayıt ve taallükten âzâdedir.⁵⁶⁸⁵

Âşığın dili (gönül) dost meclisinin zevkiyle pür-nûr olur.⁵⁶⁸⁶

Âşığın dili (gönül) halvette olmalıdır.⁵⁶⁸⁷

Âşık, dil (gönül) ve dildardan (cânân) her hangi bir şey istemez.⁵⁶⁸⁸

Âşık çok istediği bir şeyi cân ve diliyle (gönül) talep eder.⁵⁶⁸⁹

Âşığın dili (gönül), ihlas viranesinin hazinesine mâlik olduğundan iki cihanda yokluk görmez.⁵⁶⁹⁰

Şâh'a (Allah) hoş gitmek isteyen âşık, dildeki (gönül) pası silmelidir.⁵⁶⁹¹

Âşığın dilinde (gönül) gam bin sûret ile cilve eder.⁵⁶⁹²

Âşık, gönlü cân gamının meclisine getirir.⁵⁶⁹³

⁵⁶⁸²C, g. 89/4 Işk ile sâf-dil olan 'âşık / Hüsnüñ âyîne-dâr-ı tal'atıdır

⁵⁶⁸³AN, i. 72/2 Gözle o esrük kulları / Sad pâre olmuş dilleri / Fark itmez olmuş yolları / 'Âşıklarun n'itmek gerek

⁵⁶⁸⁴C, g. 154/5 Cevrî gibi bir 'arif ile mahrem olaldan / 'Işkuñ haberinden nice esrâr bilür dil

⁵⁶⁸⁵C, g. 43/4 Dili bî-kayd-ı te'allük gör 'âşık iseñ / Zülfi bend eylemege hâtır-ı âzâd ister

⁵⁶⁸⁶H, i. 11/4 Bayrama ol 'âşık erer / Kim Hak cemâlini görer / Dost bezminin zevkin sürer / Pür-nûr olur dil-hânesi

⁵⁶⁸⁷SG, 67/3 Mâsivâyı sil / Halvet olsun dil / Hakk'ı sende bil / 'Âşık ol 'âşık

⁵⁶⁸⁸C, g. 242/2 'Âşıkam ammâ murâdum yok dil ü dil-dârdan / Bî-heves itmeme tenezzül Kays u Ferhâd olmağa

⁵⁶⁸⁹NM, 121/2 Ol vechile ki cân u dili pür-taleb olsa / Dise ne zamân ağara yâ Rab dil-i karam

⁵⁶⁹⁰AN, i. 57/6 Yokluk mı görür iki cihânda dil-i 'âşık / Çün kenze mahall oldı o vîrâne-i ihlâs

⁵⁶⁹¹AN, i. 72/4 Mahzûn gönül gülmek için / Pas-ı dili silmek için / Sen şâha hoş gelmek için / 'Âşıklarun n'itmek gerek

⁵⁶⁹²C, terk. 1/I/5 Bîñ sûret ile cilve ider gam dilümüzde / 'Işk ehline âyineyüz ammâ ki şikestüz

Âvare dil (gönül), âşığın hercayı sevgilisidir.⁵⁶⁹⁴

Âşığın dili (gönül) ezel şehbazıdır.⁵⁶⁹⁵

40.51.2. Âşığın gönülle olan münasebeti

Âşık, gönülle vahdet iline gitmek ister.⁵⁶⁹⁶

Âşık, şevkle tevhide gönülden gelmek ister.⁵⁶⁹⁷

Dilin (gönül) doğruluk vadisinin rehberi âşıktır.⁵⁶⁹⁸

Âşık ehl-i dile (gönül) fena rûhunun aynasıdır.⁵⁶⁹⁹

Ehl-i dil (gönül) zümresine âşık iltifat etmez.⁵⁷⁰⁰

Gönül, âlemde bütün dertlilerin derdine çare olmuştur ancak âşığın derdine çare olmaz.⁵⁷⁰¹

Gönül, âşığa yoldaş olmaz.⁵⁷⁰²

Dilin (gönül) dönüştüren hükmünün serserisi olan âşık, aşka dönüp bakmaz.⁵⁷⁰³

Dilini (gönül) oklarla şerha şerha edenin cân mı yoksa cânân mı olduğunu âşık ayırt edemez.⁵⁷⁰⁴

---

⁵⁶⁹³C, g. 179/1 Hün-ı dili bezm-i gam-ı cânâ getürdüm / 'İşk ehline sahbâ-yı harîfâne getürdüm
⁵⁶⁹⁴C, g. 166/1 'Âşıkam âvâre-dil her-câyı yârumdur benim / Hem gamun dil-dâdesi hem gam-
küsârumdur benim
⁵⁶⁹⁵SG, 7/20 Dil-i Ğaybî ezel şeh-bâzıdır kim / Ğanuñ dâ'im şikârıdır mahabbet
⁵⁶⁹⁶AN, mu. 1/7 Ey gönül vahdet iline gidelüm / Koyalum kesret ilini n'idelüm / Kalb-i hâzırta cem'
olup idelüm / Halvet-i lâ-ilâhe illa'llâh
⁵⁶⁹⁷AN, i. 76/5 İrmek dilerseñ ol güle / Ey Nürî öykün bülbüle / Cân u gönülden şevk ile / Tevhîde
gel tevhîde gel
⁵⁶⁹⁸C, k. 3/13 Şems-i Tebrîz-i 'âlem-i 'ışkam / Hâdî-i vâdî-i savâb-ı dilem
⁵⁶⁹⁹C, g. 113/1 Biz ehl-i dile âyîne-i rûh-ı fenâyuz / Zirâ ki nazar-kerde-i eshâb-ı safâyuz
⁵⁷⁰⁰C, g. 241/2 İltifât eylemezin devlete de zerre kadar / Zümre-i ehl-i dile şive iden devlet ise
⁵⁷⁰¹NM, 109/6 Kamunuñ derdine çare sen imişsin bu 'âlemde / Niyâzî dermendün derdine çâre
olmayan gönül
⁵⁷⁰²NM, 109/5 İrişdi menzile cümle yol ehli sen toñup kalduñ / Seni n'idem bu yollarda baña yâr
olmayan gönül
⁵⁷⁰³C, k. 3/7 N'eyleyin 'ışk u dil-beri ben kim / Ser-keş-i hükm-i inkılâb-ı dilem

Gönlün gözünün perdesi açıldığında âşık hayretinden çılgık atar.⁵⁷⁰⁵

Gönül, âşıkların sözünü dinlemeli, dost ile yanıklarının pazarını görmelidir.⁵⁷⁰⁶

Âşık, gönlün kitabını aşk ile okumuştur.⁵⁷⁰⁷

Gönül kadehinden aşk şarabını âşık içmiştir.⁵⁷⁰⁸

Âşıkların gönlüne hikmet dolar.⁵⁷⁰⁹

Âşık, gönülden sabır ve kararı kaldırmıştır.⁵⁷¹⁰

Âşık gönülde teşviş (karışıklık) istemez.⁵⁷¹¹

Âşık, gönlü incitmek istemez.^{5712, 5713, 5714, 5715, 5716, 5717}

Âşık, halveti gönülde yapmak ister.⁵⁷¹⁸

Âşık, gönülle dost iline gitmek ister.⁵⁷¹⁹

⁵⁷⁰⁴NM, 50/8 Ata ata kirpik okın bu Niyâzî'nün dilin / Şerha şerha eyleyen cânım mı yâ cânân mıdur

⁵⁷⁰⁵NM, 25/6 Açılıp gönül gözünün perdesi / Hayretünde eylesin çok sıyâh

⁵⁷⁰⁶NM, 185/1 Ey gönül güş eylegil 'âşıklarun güftârını / Nicedür gör dost ile yanıkların bazarını

⁵⁷⁰⁷SG, 33/3 Okuyup 'aşk ile gönül kitabın / Unudup 'âlem-i sûret hisâbın / Cemâl-i Bâri'den kesret nikâbın / Dem-â-dem açmayan 'âşık degildir

⁵⁷⁰⁸SG, 33/1 Gönül peymânesinden 'aşk şarâbın / Dem-â-dem içmeyen 'âşık degildir / Burâk-ı 'aşk ile varlık hicâbın / Dem-â-dem geçmeyen 'âşık degildir

⁵⁷⁰⁹NM, 149/5 Ey Niyâzî gönlüne 'âşıklarun hikmet tolar / "Küntü kenz"ün haznesinden yaña yaña hû deyu

⁵⁷¹⁰SG, 33/4 Gice gündüz idüp efgân u zârı / Gönülden kaldırıp sabr u kararı / Elinden aldırıp hep cümle varı / Dem-â-dem saçmayan 'âşık degildir

⁵⁷¹¹SG, 86/4 Gönülde hiç koma teşviş / Çig kalma 'aşk ile piş / 'Aşktan gayri tutma bir iş / 'Aşk ile tut pîr etegin

⁵⁷¹²SG, 84/1 Yâ ilâhi neyler iseñ it beni / Tek hemân benden gönül incinmesün / Bu kemâle lâyık it cân u teni / Tek hemân benden gönül incinmesün

⁵⁷¹³SG, 84/2 Ne 'ibâdât ile mağrûr olayım / Ne ma'ârif ile mesrûr olayım / Matlubumdan cümle ma'zûr olayım / Tek hemân benden gönül incinmesün

⁵⁷¹⁴SG, 84/3 Halk içinde olayım hâk-i siyâh / Gice gündüz ideyim tek âh u vâh / 'İlmüm irdi bundan ulu yok günâh / Tek hemân benden gönül incinmesün

⁵⁷¹⁵SG, 84/4 Her taraftan başıma yağsun belâ / Görmeyeyim 'ömrüm oldukça safâ / Çekeyim her bir günâha biñ cezâ / Tek hemân benden gönül incinmesün

⁵⁷¹⁶SG, 84/5 Olmasun 'âlemde baña feth-i bâb / Cevr ü mihnetden yürek olsun kebâb / Kâ'ilüm her ne kadar varsa 'azâb / Tek hemân benden gönül incinmesün

⁵⁷¹⁷SG, 84/6 Yâ ilâhî vir baña hulk-i 'azîm / Kullarınun kalbine olam mükîm / Râzıyam olsun baña mesken cehîm / Tek hemân benden gönül incinmesün

⁵⁷¹⁸SG, 75/7 Gaybiyâ sen halveti gönülde tenhâ it hemân / Çünkü maksûduñ senün hem âfet-i şöhret deñil

Gönül, mübteladır ve âşığın başına bin bela açar.⁵⁷²⁰

Gönül âşığı fark içinde bırakıp âlem-i cem'a'ya ulaşmış iki cihanı geçip haddini aşmıştır.⁵⁷²¹

Âşığın dili (gönül) arşa değer vermez.⁵⁷²²

Âşık, zulmü çok olsa ve adaleti olmasa da gönül mülküne (o sevgiliden) başka sultan istemez.⁵⁷²³

Âşığın dilini (gönül) aşk doldurmuştur.⁵⁷²⁴

Kadeh devrine, âşığın dili (gönül) bağlıdır.⁵⁷²⁵

Âşığın gönlü mahv-i isbâta mülk olmuştur.⁵⁷²⁶

40.51.3. Âşığın gönlü anlar, âşık zâhiden üstündür

Dert çekenlerin dilini (gönül) âşık anlar.⁵⁷²⁷

Aşk dilinin (gönül) gizli sırlarını akli olmasa da âşık anlamıştır.⁵⁷²⁸

Âşık âlim değil cân ve dil (gönül) sırrının ârifidir.⁵⁷²⁹

Âşıkların dilinin (gönül), gizli sırrından haber vermesi, âbid ve zâhidlerin aklını hayran eder.⁵⁷³⁰

⁵⁷¹⁹H, i. 21/1 Dost ile etdiğin ahdi unutma / Gel gönül dost illerine gidelim / Sakın bu vîrân evde vatan tutma / Gel gönül dost illerine gidelim

⁵⁷²⁰AN, i. 88/8 Ey benüm mübtelâ olan gönülüm / Başuma bir belâ olan gönülüm

⁵⁷²¹AN, i. 88/7 Koduñ Nürî'yi fark içre ulaştuñ 'âlem-i cem'a / Geçüp iki cihanı hadden aşduñ n'eyleyem gönülüm

⁵⁷²²H, i. 53/3 Cânib-i matlûba per ü bâl açar / Tâir-i kudsî gibi dün gün uçar / Dil Hüdâyî 'arş ü kürsiden geçer / Sanmagıl ki bundadır şeydâ gönül

⁵⁷²³C, tah. 3/6 Dökerdüm hün-ı eşki saydı yâruñ âl ile olsa / Virürdüm nakd-ı cāmı zevk-ı vuslat māl ile olsa / Cefâsı kâşki her dem dil-i meyyāl ile olsa / Dimem kim 'adli yok ya zulmi çok her hāl ile olsa / Gönül mülkine iden gayri sultân olmasun Yâ Rab

⁵⁷²⁴AN, i. 10/4 'İşkî ile dil tolmuş cezbe yolını bulmuş / Meczûb-ı Hudâ olmuş divânelerüz hakkâ

⁵⁷²⁵C, g. 145/4 Devr-i kadehüñ hükmüne dil-beste olurduk / Def' hattuñ -i elem-i gerdiş-i eyyâm idebilsek

⁵⁷²⁶AN, k. 2/20 Milk oldı gönülde mahv-i isbât / İllâ ile lâ'ya mālîküz biz

⁵⁷²⁷C, g. 95/6 Hem mādde-i tâb-ı dil-i derd-keşânuz / Hem âb-ı ruh-ı cevher-i mâhiyyet-i 'ışkuz

⁵⁷²⁸C, terk. 1/IX/7 Fehm eyledüm esrâr-ı nihân-ı dil-i 'ışkî / Bigâne isem 'akl ile ger mahrem-i 'ışkam

⁵⁷²⁹C, g. 94/3 'Âlim degülüz 'ârif-i râz-ı dil ü cânuz / Molla degülüz mes'ele-perdâz-ı kazâyuz

Âşık, cân u dilin (gönül) arzularından perhiz eder (bu hâliyle) terk ehli bir rind olarak zâhiden üstündür.⁵⁷³¹

Âşıktan, sevgilinin (cânân) lebinin sırlarının inceliklerini dinleyen Cebrâil, dilleri (gönül) hayran etmiştir.⁵⁷³²

40.52. Gönül-Sevgili

Dil (gönül) ve cân kulağıyla âşık sevgilinin (cânân) gizli konuşmalarını bile işitir.⁵⁷³³

Sevgili (cânân) bakışıyla gizli gizli söyleşe bile âşık bunu cân ve dil (gönül) kulağıyla işitebilir.⁵⁷³⁴

Dil (gönül) ve cânın isteği aşkla ayaklar altına alındığında (âşık) ümitsizliğe kapılır.⁵⁷³⁵

40.52.1. Gönlü sevgilinin müjgânı parçalar

Kirpik, âşığın dilini (gönül) şerha şerha eder.⁵⁷³⁶

Dili (gönül), müjgânın kıpırdaması susturur.⁵⁷³⁷

Dilleri (gönül), sevgilinin kıvrıcık saçının müjgânın ucuna değmesi fitne tuzağına düşürür.⁵⁷³⁸

⁵⁷³⁰NM, 186/5 Gizlü sırruñdan haber virdükde ‘uşşâkuñ dili / ‘Abid ü zâhidlerüñ ‘aklını hayrân eyledi

⁵⁷³¹C, g. 111/4 Rindüz ammâ ehl-i terk olmakda zühde ğâlibüz / ‘Ârzü-yı cân u dildendür bizüm perhîzamüz

⁵⁷³²C, g. 184/5 İşidüp nükte-i sırr-ı lebüñi Cevrîden / Rûh-ı Kudsî okuyup dilleri hayrân itsün

⁵⁷³³C, g. 218/5 Gamzesiyle ne kadar çeşmi nihân söyleşe / Yine Cevrî işidür güş-ı dil ü cânı ile

⁵⁷³⁴C, g. 121/2 Miyânuñ kuçmak ümmîdin gidersün dilden ol ‘âşık / Ki cânı kılca kalup za‘f ile cismi nizâr olmaz

⁵⁷³⁵C, g. 244/2 Pâ-mâl ideli ‘ışk ile kâm-ı dil ü cânı / Sevdâ-yı ümîd olmadı pâyende serümde

⁵⁷³⁶NM, 50/8 Ata ata kirpik okın bu Niyâzî’nüñ dilin / Şerha şerha eyleyen cânım mı yâ cânân midur

⁵⁷³⁷C, g. 218/1 Nice söyleşmek olur çeşm-i sühan-dâni ile / Dilleri mülzem ider cünbiş-i müjgânı ile

⁵⁷³⁸C, g. 238/1 Turesi oldukça peyveste ser-i müjgânına / Yüz sürür hasretle diller fitnenüñ dâmânına

40.52.2. Gönül, sevgilinin saçlarına bağlanmıştır

Aşufte (perişan) gönül (sevgilisinin) saçının hasretiyle gezerken, (sevgili) merhamet edip gönlün perişan hâlini görmeye gelir.⁵⁷³⁹

Sevgilinin zülfüne dil bağlayıp sevdaya düşen gönül, bir an bile rahat olamaz.⁵⁷⁴⁰

Gönül, sevgilinin saçlarının tuzağına bağlanmıştır ve sevgilinin ayağının toprağı mertebesine taliptir.⁵⁷⁴¹

Âşığın dili (gönül); rüzgar, sevgilinin saçlarının büklümlerini dağıttıkça âh eder.⁵⁷⁴²

40.52.3. Sevgilinin gamzesi gönlü sarhoş etmiştir.

Gönül, sevgilinin gamzesiyle sarhoştur.⁵⁷⁴³

Gönül, bir bakışıyla insanı sarhoş ve hayran eden ve cihanı süsleyen bir şuhun müptelasıdır.⁵⁷⁴⁴

40.52.4. Gönül, cânânın dudağını düşünür.

Dil (gönül), sevgilinin (cânân) dudağını sürekli düşünür.⁵⁷⁴⁵

Dildeki (gönül) gizli noktelerin anlaşıldığı yer lebdir.⁵⁷⁴⁶

Dil (gönül) lebin sırrının yuvasıdır.⁵⁷⁴⁷

---

⁵⁷³⁹C, g. 271/2   Âşufte gönül hasret-i zülfiyle gezerken / Rahm eyledi ahvâl-ı perîşânuma geldi
⁵⁷⁴⁰C, g. 98/2   Bir nefes âsüde-hâl olmak ne mümkündür bize / Zülfine dil bağladuk sevdaya düşdi
gönlümüz
⁵⁷⁴¹C, g. 50/1   Gönül ki beste-i dâm-ı hevâ-yı zülfündür / Ümîdi mertebe-i hâk-i pây-ı zülfündür
⁵⁷⁴²C, g. 173/5   ‘Âlem âşufte olur âh-ı dil-i Cevrîden / Tağıdursa şiken-i zülfüñi her gâh nesim
⁵⁷⁴³C, g. 61/1   Gönül tâ gamzesiyle bâde-nüş-ı âşyânîdür / Leb-i cām-ı melamet büse-cây-ı
Pârsâyîdür
⁵⁷⁴⁴C, g. 98/4   Bir nighle alemi hem mest ü hem hayrân ider / Şimdi bir şüh-ı cihân-ârâya düşdi
gönlümüz
⁵⁷⁴⁵C, g. 229/4   Sanmañuz kim ola dil fikr-i lebinden hâlî / Haşra dek devr ider ol bâde bu peymâne
ile
⁵⁷⁴⁶C, kıt. 79/1   Lebinden nükte fehm eyle dil-i ma’nîde pinhân ol / Dilâ hem cân-ı ‘âlem kıl özün
hem ‘âlem-i cân ol
⁵⁷⁴⁷C, g. 235/3   Me’vâ ideli sırr-ı lebi hâne-i dilde / Sad rüh-ı Mesîh oldı mücâvir hareminde

Dili (gönül) sevgilinin (cânân) lebinin düşüncesi kanatır.⁵⁷⁴⁸

Âşığın dili (gönül), sevgilinin (cânân) lebinin kadehine hasrettir.⁵⁷⁴⁹

Sevgilinin (cânân) dudağını düşünüldüğündele (gönül) de zevk-i câvidan gelir.⁵⁷⁵⁰

Sevgilinin (cânân) kadeh dudağından içilen bir yudum dile (gönül), cân verir.⁵⁷⁵¹

Âşık, sevgilinin dudağına meyl ettiğinden gönül sahibaya düşmüştür.⁵⁷⁵²

Cebrâilin dilindeki (gönül) sırları, mucize nefesli sevgilinin (cânân) lebinin konuştukları açığa çıkarır.⁵⁷⁵³

40.53. Gönülün mahiyeti irfân ile bilinebilir.

Dilin (gönül) ne olduğunu bilmek irfândır.⁵⁷⁵⁴

Dilden (gönül) mâsiva sürülmeden, Hakk (Allah) anlaşılmadan irfâna ulaşılmaz.⁵⁷⁵⁵

Âgâh bir dil (gönül), irfân remzini anlayabilir.⁵⁷⁵⁶

Dilin (gönül) sırları karşısında irfân sahibi şaşkındır.⁵⁷⁵⁷

40.54. Gönülün manasını ârif bilir.

Ârifin irfânı kâmil olsa dil ü cânı (gönül) mala (mâsiva) meyl eylemez.⁵⁷⁵⁸

Dil (gönül) arşında marifetin miracına çıkan ârife, Hakk (Allah) cemâlini âdem yüzünde gösterir.⁵⁷⁵⁹

⁵⁷⁴⁸C, g. 174/1

Dile fikr-i lebüni mādde-i hün idelüm / Gamze-i mestüñe anı mey-i gül-gün idelüm

⁵⁷⁴⁹C, g. 230/5

Hasret-keş-i sahbâ-yı lebüñdür dil-i Cevrî / Kevser de olursa komaz ol cām-ı ümîde

⁵⁷⁵⁰C, g. 42/1

Fikr-i la'lün ki cisme cân getürür / Dillere zevk-ı câvidân getürür

⁵⁷⁵¹C, g. 33/3

Cur'a-i cām-ı lebün nüş eyleyüp cân virse dil / Nâz ider âb-ı hayâta zinde-i câvîd

olur

⁵⁷⁵²C, g. 98/5

Destümüzden n'ola sagar düşmese Cevrî gibi / La'line meyl eyledük sahbâya düşdi

gönlümüz

⁵⁷⁵³C, g. 184/7

Hem o mu'ciz-ı nefesün de leb-i nutkı dāyim / Lütf-ı rāz-ı dil-i Cibrili nümāyān itsün

⁵⁷⁵⁴C, terk. 1/XII/6

Her nev'-ı beşer fehmi idemez dil ne dimekdür / İnsāna bu 'irfān şeref-i 'ilm ü

hünerdür

⁵⁷⁵⁵H, i. 34/6

Ta'alluk defterin dür / Mâsivâyı dilden sür / Hakk'ı aña bilegör / İlm ile 'irfān

gelsin

⁵⁷⁵⁶C, k. 17/8

Dil-i âgāhı remz-i 'irfānuñ / Derkine hāzır u müheyyādur

⁵⁷⁵⁷C, g. 73/6

'Ālemi mâlik-i ser-māye-i 'irfān ideli / 'Akl-ı kül vālih-i sırr-ı dil-i derrākümdür

⁵⁷⁵⁸C, terc. 7/III/1

'Ārifün kâmil olsa 'irfānı / Māle meyl eylemez dil ü cânı

Âriflerin diline (gönül) cân gözüyle bakılır.⁵⁷⁶⁰

Ârifin kelamı sırr-ı muğlaktır. Onu duymaya irfân ve ayrıca gönülde zevk ile vicdan gerekir.⁵⁷⁶¹

Cân ve dilden (gönül) Hakk'a (Allah) kul olanlar, ârif olmalıdır.⁵⁷⁶²

Ârifin dilinde (gönül) bed (kötü) hayal olmaz.⁵⁷⁶³

Dilin (gönül) ahvâlini ârif bilir.⁵⁷⁶⁴

Dilin (gönül) manasını ârif bilir.⁵⁷⁶⁵

Ârif, dili (gönül) lütfâ cevlan ettirir.⁵⁷⁶⁶

İlm-i ledün dersinin ârifi olan kişiler, dil (gönül) hastalarına Lokman olur.⁵⁷⁶⁷

40.55. Gönül erbabının evsafi

Dil (gönül) erbabının evradı vardır.⁵⁷⁶⁸

Dil (gönül) sahibi, arşa hükmeder.⁵⁷⁶⁹

Dil (gönül) erbabının meskeni feleğin dokuzuncu katıdır.⁵⁷⁷⁰

Felek, dil (gönül) erbabına ikiyüzlü davranır.⁵⁷⁷¹

⁵⁷⁵⁹SG, 81/3 'Arş-ı dilde ma'rifet mi'râcın iden 'ârifde / Vech-i âdemden cemâlin gösteren Hak'dur begüm

⁵⁷⁶⁰C, g. 82/3 Dil-i rind-i Hudâya cân göziyle nâzır ol her gah / Cihânuñ seyrini âyine-i 'âlem-nümâdan gör

⁵⁷⁶¹NM, 100/1 'Ârifüñ mutlak kelâmın tuymağa 'irfân gerek / Sırr-ı muğlakdur gönülde zevk ile vicdân gerek

⁵⁷⁶²H, i. 181/5 Kim ki oldu cân ü dilden Hakk'a kul / Mâsivâyı terk edip buldu vüsül / Pendini eyle Hüdâyî'nin kabül / 'Ârif ol ko gafleti merdâne bak

⁵⁷⁶³C, terc. 7/I/1 Dil-i 'ârifde bed-hayâl olmaz / Hükm-i vesvâsa imtisâl olmaz

⁵⁷⁶⁴NM, 147/3 Dil ahvâlin 'ârif bilür / 'Âşık hâli ma'rûf olur / Bu dil lütfâ cevlan kılur / Geh Halveti geh Celveti / Geh Kâdirî dirler baña

⁵⁷⁶⁵C, g. 100/5 Yine Cevrî gibi bir 'ârif-i bi'llâh bilür / Yoksa ma'nâ-yı dil ü dil-beri nâ-dân bilmez

⁵⁷⁶⁶NM, 147/3 Dil ahvâlin 'ârif bilür / 'Âşık hâli ma'rûf olur / Bu dil lütfâ cevlan kılur / Geh Halveti geh Celveti / Geh Kâdirî dirler baña

⁵⁷⁶⁷NM, 52/2 'İlm-i ledün dersini 'ârif olan kişiler / Haste-dil olanlaruñ derdine Lokmân olur

⁵⁷⁶⁸C, k. 18/27 Ey kerem-kâr-ı melek-hulk u hasen-sîret kim / Oldı erbâb-ı dile zikr-i cemilüñ evrâd

⁵⁷⁶⁹C, g. 38/4 Hâk-i pây ol 'arş u ferşi râh iden sâhib-dile / Rûzgârı pây-mâl-i nâz kıl rif'at budur

⁵⁷⁷⁰C, k. 38/5 Erbab-ı dilüñ meskeni nühtâk-ı felekdür / Ehl-i hasedün mihnet ile kaddi kemerdür

Dil (gönül) erbabı, sıdk ile muttasıftır.⁵⁷⁷²

Dil (gönül) erbabına aşk ile ülfet düşmez.⁵⁷⁷³

Dil (gönül) erbabına nâdânın ağırlığı büyük beladır.⁵⁷⁷⁴

Dil (gönül) erbabının velinimeti, cömert insanlardır.⁵⁷⁷⁵

Dil (gönül) erbabının cânını sözün ateşi yakar.⁵⁷⁷⁶

Dil (gönül) erbabı, çektiği gamla hatrını artırır.⁵⁷⁷⁷

Dil (gönül) erbabının duasının kabul olması için ruhlar ve melekler Rabb'e (Allah) *tekabbel* derler.⁵⁷⁷⁸

Dil (gönül) erbabının gönlünü kendinde tutması çok zordur.⁵⁷⁷⁹

Cömertlikte dil (gönül) erbabı nazdan eser bulduğu için cihana müstağnidir.⁵⁷⁸⁰, ⁵⁷⁸¹

Dil (gönül) erbabı, nükteden anlayan şirin sözlüleri, perişan olacak bir şekilde sever.⁵⁷⁸²

Dil (gönül) erbabını mutlu etmek, bir çeşit şükür edasıdır.⁵⁷⁸³

Hâl erbabının dili (gönül) uyanıktır.⁵⁷⁸⁴, ⁵⁷⁸⁵

⁵⁷⁷¹C, k. 30/38 Felek tehzîb-i ahlâk eyledi irşâd-ı 'adliyle / Anuñçün kârı erbâb-ı dile lütf u müdârâdur

⁵⁷⁷²C, k. 25/1 O hâsiyyet ki erbâb-ı dilûn sıdkında muzmerdür / Anuñ âsârı izhâr-ı hulûs olmak mukarrerdür

⁵⁷⁷³C, g. 62/4 Erbâb-ı dilüz 'ışk ile düşmez bize ülfet / Ol dil-şude-i tab'-ı heves-küsterümüzdür

⁵⁷⁷⁴C, g. 64/4 Hem-sohbet-i râzeylemeüz 'akl-ı fuzûli / Erbâb-ı dile sıklet-i nâ-dân ne belâdur

⁵⁷⁷⁵C, k. 27/1 Ey velî-ni'met-i erbâb-ı dil ü ehl-i kerem / Hân-ı ihsânuña şükr etmede halk-ı 'âlem

⁵⁷⁷⁶AN, k. 1/19 Yâkdıerbâb-ı dilûn cânınısüz-ı sühanuñ / Nüriyâ sende ne bu mertebe germiyyet-i 'ışk

⁵⁷⁷⁷C, k. 15/29 Sen bu hâletle belî muztarib olduñ ammâ / İtdi erbâb-ı dilûn hâtrını gam meksür

⁵⁷⁷⁸C, k. 23/40 Erbâb-ı dil itdükçe mecâlisde dü'ânı / Ervâh u melâyik diye yâ Rabb "Tekabbel"

⁵⁷⁷⁹C, g. 209/3 Olmaz erbâb-ı dile cem'iyyet-i hâtr nasîb / Rüzgâruñ böyle vaz'ından perişanıuz hele

⁵⁷⁸⁰C, g. 90/4 Müstağni-i cihân ise erbâb-ı dil n'ola / Tab'-ı keremde nâzdan âsâr buldılar

⁵⁷⁸¹C, g. 75/4 Müstağni-i cihân ise erbâb-ı dil n'ola / Tab'-ı keremde nâzdan âsâr buldılar

⁵⁷⁸²C, tah. 7/3 Dil-ber ki nükte-senc ola şîrin-mekâl olup / Erbâb-ı dil sever anı şüride-hâl olup / Her dil-rübâya meyli ko Mecnûn-misâl olup / Mahbûb odur ki mâlik-i bahr-i kemâl olup / Şi'r okuya sefîne suna âşinâlara

⁵⁷⁸³C, tar. 43/6 Ger edâ itmek dilersen şükrini bu ni'metûn / Eyle erbâb-ı dili lütf u keremle kâm-bîn

Halk, gönül (dil) erbabının ihsanına şükretmez.⁵⁷⁸⁶

Dil (gönül) erbabının cânını sözün ateşi yakar.⁵⁷⁸⁷

40.56. Gönül ehlinin evsafi

Ehl-i dil (gönül), cihad-ı ekber etmiştir.⁵⁷⁸⁸

Ehl-i diller (gönül) münzevidir.⁵⁷⁸⁹

Ehl-i dil (gönül), varlığını mahvetmiştir.⁵⁷⁹⁰

Ehl-i dil (gönül), arzusuna kavuşamaz.⁵⁷⁹¹

Ehl-i dil (gönül) olanlar, Allah'ı talep eder.⁵⁷⁹²

Ehl-i dilini (gönül) yâr (cânân), müstağni eder.⁵⁷⁹³

Ehl-i dilin (gönül) hâli, nazar sahibine âyândır.⁵⁷⁹⁴

Ehl-i dil (gönül) ile dost olmak için dua edilir.⁵⁷⁹⁵

Hüner sahipleri ehl-i dilin (gönül) kadrini anlayamaz.⁵⁷⁹⁶

Ehl-i dil (gönül), hasetçinin kendisine neden haset ettiğini çözemez.⁵⁷⁹⁷

---

⁵⁷⁸⁴C, g. 75/1 Erbâb-ı hâl kim dil-i bîdâr buldılar / Mestâne-i mahabbeti hüş-yâr buldılar
⁵⁷⁸⁵C, g. 90/1 Erbâb-ı hâl kim dil-i bîdâr buldılar / Mestâne-i mahabbeti hüş-yâr buldılar
⁵⁷⁸⁶C, k. 27/1 Ey velî-ni'met-i erbâb-ı dil ü ehl-i kerem / Hân-ı ihsânuna şükr etmede halk-ı 'âlem
⁵⁷⁸⁷AN, k. 1/19 Yakdı erbâb-ı dilüñ cânını süz-ı sühanuñ / Nüriyâ sende ne bu mertebe germiyyet-i
'ışk
⁵⁷⁸⁸NM, 18/10 Cihâd-ı ekber iden ehl-i diller / Kulübınuñ safâsıdır şerî'at
⁵⁷⁸⁹NM, 90/2 Ehl-i diller sükût üzre kamusı münzevi / Başını hırkaya çekmiş şu yatan aslana bak
⁵⁷⁹⁰H, i. 98/1 Muhîr-i bahr-ı tevhîdi bulup ummân-ı bî-sâhil / Vücûdun katresin mahv et eğer
oldunsa ehl-i dil
⁵⁷⁹¹C, g. 208/3 Hâsıl olmaz berg ü bâr-ı ârzü ehl-i dile / Gülbün-i bâğ-ı İremden nahl-i Tübâdan bile
⁵⁷⁹²H, i. 191/1 Gönül verme sivâyâ âkil iseñ / Gel Allah'a murâdın hâsıl olsun / Hakk'ı iste eğer
ehl-i dil iseñ / Gel Allah'a safâlar hâsıl olsun
⁵⁷⁹³C, g. 254/5 Sipihrüñ sûret-i ikbâline hergiz nazar kılmaz / İder Cevrî gibi ehl-i dili o yâr
müstağni
⁵⁷⁹⁴C, terk. 3/V/10 Olmuş dil-i mü'min yine âyîne-i mü'min / Sâhib-nazara ehl-i dilüñ hâli 'ıyândur
⁵⁷⁹⁵C, k. 4/49 Dâyim kılup 'ıyş u demün ehl-i dil itsün hem-demün / Ol kim cenâb-ı ekremün
dünyâya sultân eyledi
⁵⁷⁹⁶C, g. 209/4 Ehl-i dil kadrin niçün fehm eylemez sâhib-hüner / Biz bu râz-ı müşkili bilmekte
hayrânuz hele

Ehl-i dil (gönül), âlim ve cahille muhatap olmak istemez.⁵⁷⁹⁸

Ehl-i dilin (gönül) hükmü feleğe geçer.⁵⁷⁹⁹

Feleğin ehl-i dile (gönül) sunduğu kadehte zehir vardır.⁵⁸⁰⁰

Ehl-i dilin (gönül) zevk sermayesi, sözüdür.⁵⁸⁰¹

Ehl-i dil (gönül), ümit eteğini öpmeye susamıştır.⁵⁸⁰²

40.57.Gönül, dünyadan zevk almaz.

Gönül, Allah'ın aşkıyla doludur, dünyadan bir isteği yoktur.⁵⁸⁰³

Dil (gönül) dünyadan zevk almaz.⁵⁸⁰⁴

Dil (gönül) dünyanın arzusundan geçer.⁵⁸⁰⁵

Dünyanın sevgisinden uzak olan olan Gönül (dil), mal biriktirmez.⁵⁸⁰⁶

Dil (gönül) Allah'ın zikrinin lezzetini alınca dünya bal bile olsa ona parmağını banmaz.⁵⁸⁰⁷

Dünyanın sermayesi âşğa verilse bile âşık dünyanın ziynetine Gönül (dil) bağlamaz.⁵⁸⁰⁸

⁵⁷⁹⁷C, tah. 2/4 Ta'ne-i hâsîd ile cânumuza yitdük biz / Kendümüzden hele hayret ile gitdük biz / Bilmezüz cevri ü sitemle kimi incitdük biz / Ehl-i dil düşmeni hussâda 'aceb n'itdük biz / Şâd olur her biri bir gûne 'azâb olsa bize

⁵⁷⁹⁸C, terk. 1/XII/5 Biz ehl-i dilüz 'âlim ü câhilde nemüz var / Dil nev'-i diğeri şahs-ı beşer nev'-i diğerdür

⁵⁷⁹⁹C, terk. 3/V/1 Ol ehl-i dilün kim feleke hükmi revândur / Vâbeste-i fermânı olan şâh-ı şehândur

⁵⁸⁰⁰C, g. 30/3 Sâkî-i felek meşreb-i ehl-i dili bildi / Hep anuñ için sunduğı peymâne-i semdür

⁵⁸⁰¹C, kıt. 79/18 Sözünden toludur ehl-i dilün ser-mâye-i zevkî / Bu sözle âşinâ çık dil-şinâs-ı nükte-sencân ol

⁵⁸⁰²C, g. 22/1 Ehl-i dil teşne-leb-i bûse-i dâmân-ı ümîd / Çâk olur pençe-i nâ-dânda girîbân-ı ümîd

⁵⁸⁰³AN, i. 93/5 'İşkuñla pür gönülüm evi yokdur murâd-ı dünyevî / Şems-i cemâlün pertevi bu Nürî'yi süzân iden

⁵⁸⁰⁴C, g. 208/4 Zevk-ı dünyâdan mezâk-ı la'l-ı dil mahrûmdur / Telh-kâmîdür nasîbi nûş-ı sahbâdan bile

⁵⁸⁰⁵C, g. 208/1 Geçdi dil râh-ı talebden kâm-ı dünyâdan bile / Fârîğ oldı arzûlardan temennâdan bile

⁵⁸⁰⁶C, terc. 7/II/5 Hubb-ı dünyâdan olsa dil hâli / İstemez iddihâr-ı emvâli

⁵⁸⁰⁷AN, i. 40/2 Lezzet-i mâl ü câha aldanmaz / Dünya bal olsa barmağın banmaz / Yedi deryâyı nûş idüp kanmaz / Zikrûñün lezzetin bulan diller

Gönül, sevgilinin ayrılığı ile her gün âh u zâr etmeye alışmıştır; dünyaya dert ü bela çekmek için gelmiştir.⁵⁸⁰⁹

Gönül, işlerini aşka havale ederek dünyadan el etek çekme köşesindedir.⁵⁸¹⁰

Gönül, dünyanın sözüne kanmamalıdır.⁵⁸¹¹

Gönülde, Hakk (Allah) aşkı galip olursa dünyaya ilgi göstermez.⁵⁸¹²

Gönülden dünya sürülmeden seyran edilmez.⁵⁸¹³

Dil (gönül) tahtını, alçak dünyanın sevgisinin ele geçirmemesi için Mevlâ (Allah) aşkından yardım istenir.⁵⁸¹⁴

Dilden (gönül) dünyanın nakşını çıkaranlar ancak tarikate girebilir.⁵⁸¹⁵

Gönül, ne dünyada ne ukbadadır, gönlün ayrı bir sevdası vardır. O sürekli Mevlâ'yı (Allah) düşünür.⁵⁸¹⁶

Dünyada veye ukbada sonunda visal olmayan sevda gönlü mutlu etmez.⁵⁸¹⁷

Dil (gönül) bir kadın olan dünyanın aldatmasına aldanmıştır.⁵⁸¹⁸

---

⁵⁸⁰⁸C, g. 6/1 Girse kefi ümmüdüme ser-mâye-i dünyâ / Olmam yine dil-beste-i pîrâye-i dünyâ

⁵⁸⁰⁹C, tah. 5/3 Şâd itmedüñ diyü beni diyü vasl-ı nigâr ile / İtmem hemîşe ceng ü cedel rûzgâr ile / Alışdı şimdi cân u gönül hicr-i yâr ile / Her dem 'aceb mi geçse günüm âh u zâr ile / Derd ü belâyâ geldim efendi cihâna ben

⁵⁸¹⁰C, g. 178/3 'İşka kârın sipâriş eyleyeli / Kûşe-gîr-i ferâgdur gönlüm

⁵⁸¹¹NM, 165/1 Ey şeh zen-i dünyânuñ gel âlîna aldanma / Şem'-i ruh-ı nârına pervâne gibi yanma / Fânîdür anuñ hüsni var rengine boyanma / 'Ahdine vü va'dine gönül virüp inanma / Hak'dur bu sözüm hakla inkârına tayanma / Gerçeklere teslim ol her sözi yalan sanma

⁵⁸¹²H, i. 40/3 Ola gör cân ile dîdâra tâlib / Tâ kim hâsıl ola cümle metâlib / Olıcak kişide Hak 'aşkı gâlib / Hem gönül çekinir hem cân eğlenmez

⁵⁸¹³AN, i. 96/2 Dünyâyı gönülden sür 'ışk-ı Hak'a cân ırgür / Ol vâdîye varı gör seyrân ide gör seyrân

⁵⁸¹⁴AN, i. 21/4 Halk olınmakdan bu dünyâ-yı denî / Maksad-ı aksâ seni bulduk seni / Hubb-i dünyâ almadan dil tahtını / El-ğiyâs ey 'ışk-ı Mevlâ el-ğiyâs

⁵⁸¹⁵AN, i. 116/4 Geçüp bu 'âb ile gilden dahı cümle heyâkilden / Bu dünyâ nakşını dilden yuyan gelsün bu meydâna

⁵⁸¹⁶H, i. 105/6 Ne dünyâda ne ukbâda / Gönül bir özge sevdada / Dem-â-dem fikr-i Mevlâ'da / Gönül eğlenmez eğlenmez

⁵⁸¹⁷H, i. 105/9 Eğer dünyâ eğer ukbâ / Visâlınsiz kuru sevdâ / Hüdâyî n'itsin ey Mevlâ / Gönül eğlenmez eğlenmez

Dil (gönül) tahtını dünyanın sevgisi ele geçirir.⁵⁸¹⁹

Dillerde (gönül) dünyanın gamı vardır.⁵⁸²⁰

Gönül, dünyanın güzelliklerine aldanmamalıdır.⁵⁸²¹

Gönlün dünyaya verilmesi sahibini mecnun eder.⁵⁸²²

Dünyaya gönül verenlerin başı kavgaya uğrar.⁵⁸²³

40.58. Gönlün sermayesi muhabbettir.

Dil (gönül), muhabbet yeridir.⁵⁸²⁴

Dilin (gönül) sermayesi muhabbettir.⁵⁸²⁵

Dil (gönül) muhabbet yeli esince vecde gelir.⁵⁸²⁶

Dil (gönül) hanesine, muhabbetin nurunun kıvılcımı düşer.⁵⁸²⁷

Dili (gönül) gaflet sarhoşluğundan muhabbet uyandırır.⁵⁸²⁸

Dile (gönül), Hz. Maşuk (Allah) tecelli edince, beden tepesi muhabbet Tûr'u olur.⁵⁸²⁹

Mamur olan dili (gönül) muhabbet gamı harabeye çevirmiştir.⁵⁸³⁰

⁵⁸¹⁸AN, mu. 6/1 Ey dil zen-i dünyānuñ çün āline aldanduñ / Pervāne gibi her dem şem‘-i ruhına yanduñ / Kardeş o yalancımuñ rengine mi boyanduñ / Va‘dine mi tayanduñ ‘ahdine mi inanduñ / Bilmem saña bu dünyā bakī mi kalur sanduñ / Bu meclis-i fānide sākī mi kalur sanduñ

⁵⁸¹⁹AN, i. 21/4 Halk olunmakdan bu dünyā-yı denī / Maksad-ı aksā seni bulduk seni / Hubb-i dünyā almadan dil tahtını / El-ğiyās ey ‘ışk-ı Mevlā el-ğiyās

⁵⁸²⁰C, g. 106/5 Cevrī gibi yokdur dilümüzde gam-ı dünyā / Deryā-yı fenāda keder-i hār ü has olmaz

⁵⁸²¹H, i. 39/2 Bakma bunun karasına ağına / Gönül verme bostānına bāğına / Beñzer hemān oğlan oyunağına / Bunda akli olan insān eğlenmez

⁵⁸²²NM, 128/2 Gözüñ aç perdeyi kaldur kuracak yir mi gör dünyā / Katı mecnun durur buña gönül virüp turan insān

⁵⁸²³NM, 64/5 Gönül virme bu dünyāya başın uğratma gavğaya / Kazandugun ‘amel bir gün gelür mīzāna tolanur

⁵⁸²⁴C, g. 246/3 Menzil-i ceys-i mahabbet vād-i dildür yine / Sığmaz ol seyl-i belā ‘akluñ fezā-yı tengine

⁵⁸²⁵C, g. 79/2 Dil bahr-ı mahabbetden ser-māye-sitān oldı / Lü‘lüyı salar hāke deryālara nāz eyler

⁵⁸²⁶H, i. 49/2 Esip mahabbet yeli / Vecde getirsin dili / Söylesin cān bülbülü / Handān olsun gülümüz

⁵⁸²⁷AN, i. 18/1 Dil-hāneye düşdi şerer-i nūr-ı mahabbet / Germ oldı yine ‘ışk ile tennūr-ı mahabbet

⁵⁸²⁸C, terk. 3/II/2 Sahbā-yı mahabbetden irişdi bize neşve / Ser-mest-i mey-i gaflet iken oldı dil āğāh

⁵⁸²⁹AN, i. 18/2 Çün kıldı tecellī dile ol hazret-i ma‘şūk / Kühsār-ı beden oldı aña Tūr-ı mahabbet

Mahzun dili (gönül) muhabbet mesrur eder.⁵⁸³¹

Âşığın dil (gönül) gözünde muhabbetin kanlı suyu akar.⁵⁸³²

Dillerin (gönül) kanını, muhabbet hasret kılıcıyla akıtır.⁵⁸³³

Dili (gönül), muhabbet şarabının neşesi hararetlendirir.⁵⁸³⁴

Gönül, muhabbet şarabıyla mest olur.⁵⁸³⁵

Dili (gönül), sevgilinin menziline ileten bir sebep muhabbettir.⁵⁸³⁶

Gönle muhabbet yardımı olmasaydı yârin işvesine güç yetiremezdi.⁵⁸³⁷

İnsanlar dil (gönül) çekenlere karşı muhabbet duyarlar.⁵⁸³⁸

40.59. Gönül, zevk merkezidir.

Dil (gönül), ebedî zevki tadarsa dimağında fani lezzet kalmaz.⁵⁸³⁹

Dil (gönül), zevkin merkezidir.⁵⁸⁴⁰

Gönül, aşkın coşkusuyla zevk bahşeder.⁵⁸⁴¹

Dil (gönül) ve cânda zevk duyulur.⁵⁸⁴²

⁵⁸³⁰C, g. 12/4 Bir cây-ı safâ kalmadı ma‘müre-i dilde / Gıtdükçe harâb oldu gam-âbâd-ı mahabbet

⁵⁸³¹C, g. 13/5 Cevrî gibi hayrân olan esrâr-ı hatuñla / Eyler dil-i mahzûnını mesrûr-ı mahabbet

⁵⁸³²C, terk. 3/III/40I vâdî-i pür-hûnda akan seyl-i belâdur / Çeşm-i dil-i ‘âşıkdaki hûn-âb-ı mahabbet

⁵⁸³³C, g. 68/5 Mahabbet dilleri pür-hûn idüp şemşîr-i hasretle / Bu takrîb ile her dem gamzeñe ‘arz-ı vidâd eyler

⁵⁸³⁴C, terk. 1/VIII/1 Germ itdi dili neşve-i sahbâ-yı mahabbet / Düşdi ser-i pür-şüruma sevdâ-yı mahabbet

⁵⁸³⁵C, g. 240/1 Mest oldu yine gönlüm sahbâ-yı mahabbetle / ‘Âşufte-dimâğ oldum sevdâ-yı mahabbetle

⁵⁸³⁶C, terk. 3/III/10Dil germ-i taleb menzil-i dil-dâr nümâyân / Hâsıl buña âmâdedür esbâb-ı mahabbet

⁵⁸³⁷C, g. 12/2 Tâkat getirür miydi gönül ‘işve-i yâra / Bî-çâreye ger olmasa imdâd-ı mahabbet

⁵⁸³⁸C, k. 16/8 Hüsn-i ahlâkına olmakda melâyik meftûn / Zât-ı dil-cûsına itmekte mahabbet âdem

⁵⁸³⁹C, terk. 3/VII/6 Bir dil ki safâsın bile zevk-ı ebedîñüñ / Kalur mı dimâğında anuñ lezzet-i fânî

⁵⁸⁴⁰C, g. 34/1 Her gam ki beni muztârib ü münfa‘il eyler / Çarh ol gamı gayra sebep-i zevk-ı dil eyler

⁵⁸⁴¹C, g. 178/2 Neşr-i keyfiyyet-i mahabbet ile / Zevk-bahş-ı dimâğdur gönlüm

⁵⁸⁴²C, kıt. 75/2 Rindân-ı Hudâ zevk-ı dil ü cânı bulunca / Ne mescid ü ne deyr ü ne mey-hâne komışdur

Dildeki (gönül) muhabbet zevki akla tesir eder.⁵⁸⁴³

40.60.Gönülde cemâlin nuru tecelli eder.

Dile (gönül) Rab (Allah) isterse cemâlin nuru yansır.⁵⁸⁴⁴

Dil (gönül) zulmeti (Allah'ın) cemâlinin nuruyla gider.⁵⁸⁴⁵

Cemâlin vasıflarını işitmek gönü mutlu eder.⁵⁸⁴⁶

Cemâlin nuru gönülde doğar.⁵⁸⁴⁷

Dil (gönül), cemâle meyleder.⁵⁸⁴⁸

Tevhidin cemâli dil (gönül) alıcıdır.⁵⁸⁴⁹

Dili (gönül) cemâl cilvesi yağmalar.⁵⁸⁵⁰

Gönül, cemâlin nurunu gözler, ona söz kâr etmez.⁵⁸⁵¹

Dil (gönül) gözü açılınca Hakk'ın (Allah) cemâlinin nuru görülür.⁵⁸⁵²

Her dilde (gönül) Hâlık'ın (Allah) cemâlinin nûru tecelli etmez.⁵⁸⁵³

Hasta dil (gönül) Resûlullah'ın (Hz. Peygamber) cemâlinin nurunu göremez.⁵⁸⁵⁴

⁵⁸⁴³C, g. 51/3 Dildeki zevk-ı mahabbet 'akla te'sir eyledi / N'ola hayrân olsa dâyim fikr-i esrârumdadur

⁵⁸⁴⁴C, terk. 1/XIII/7Yâ Rab dilümüz eyle o mir'âta mukâbil / Kim mazhar ola pertev-i envâr-ı cemâle

⁵⁸⁴⁵AN, i. 5/5 Envâr-ı cemâlünle dil zulmeti gitmezse / Enyâr-ı celâlünle ko yanayum ey Mevlâ

⁵⁸⁴⁶H, i. 105/2 Sivâ savmını kim dutdu / Visâlin ıydına yetdi / Cemâlin vasfın işitdi / Gönül eğlenmez eğlenmez

⁵⁸⁴⁷AN, kıt. 2. İtsün sivâyı nâr-ı celâlün ihrâk / Kılısun gönülde nûr-ı cemâlün işrâk / Nûrî kuluñı nâr-ı firâka yakma / Bulmuşlar iken sırr-ı visâlün 'uşşâk

⁵⁸⁴⁸C, g. 85/1 Dil-i belâ-zede sanman visâle mâyıldür / Safâ-yı kalb ile seyr-i cemâle mâyıldür

⁵⁸⁴⁹NM, 19/4 İzâfâtı bırak gözden açılıñ dîde-i Hak-bîn / Temâşâ-yı cemâl-i şahid-i dil-cü-yı tevhid it

⁵⁸⁵⁰AN, i. 82/4 Pür-tecellî olup bu kevn ü mekân / Kendüden gitdi 'âşık-i bî-cân / Kalbi aradı bulmadı bir ân / Gâret itdi dili delâl-i cemâl

⁵⁸⁵¹H, i. 105/7 Cemâlin nûrunu gözler / Aña kâr eylemez sözler / Meğer Mevlâ seni özler / Gönül eğlenmez eğlenmez

⁵⁸⁵²AN, kıt. 1 Sırr-ı tevhidün Hudâyâ kıl tecellîsin 'ayan / Tûr-ı tende tâ ki lâ-ya'kıl ola Mûsâ-yı cân / Dîde-i dil açılıp görsün cemâlün nûrını / Sîneler çâk eyleyüp girsün sema'a 'âşıkân

⁵⁸⁵³AN, mu. 5/2 Zâhid dilünde pâsı zühd izdiyâdı silmez / Mâdâmki aralıkda çâvuş-ı 'ışkı yılmaz / Olmasa rişte-i 'ışk insân Hudâ'yı bilmez / Nûr-ı cemâl-i Hâlık her dilde cilve kılmaz / Envâr-ı lâ-yezâlî iki cihâna sığmaz

Gönül, tecellî-yi cemâl ve teselli-yi visal ister, başka şeylere ilgi göstermez.⁵⁸⁵⁵

Gönlü cemâlin hayâli kapladığında âşık için âlemdeki her şey ona dönüşür.⁵⁸⁵⁶

40.61. Gönül, sıdkın mahzenidir.

Sıdk, derundadır (gönül).⁵⁸⁵⁷

Hakikat suyuyla yoğrulan Dillerde (gönül) sıdkın nuru, görülür.⁵⁸⁵⁸

Dil (gönül) erbabının bir özelliği sıdktır.⁵⁸⁵⁹

Sıdk ile derûndan (gönül) istiğfâr edene, Hz.Gaffâr (Allah) mağfîret eder.⁵⁸⁶⁰

Dilden (gönül) evham endişesini tevekkül giderir.⁵⁸⁶¹

40.62. Gönül, hakikat mahzenidir.

Derûna (gönül), hakikat dolar.⁵⁸⁶²

Dil (gönül) deryasında hakikat incisi vardır.⁵⁸⁶³

Gönlün hakikat ummanının incilerine talip olması beklenir.⁵⁸⁶⁴

Gönül, hakikate ulaşmak ister.⁵⁸⁶⁵

⁵⁸⁵⁴AN, i. 95/5 Hayli demdür görmedi nür-ı cemâlün haste-dil / Baña lütf eyle efendim dertliler dermânısın

⁵⁸⁵⁵H, i. 105/1 Tecellî-i cemâl ister / Gönül eğlenmez eğlenmez / Tesellî-i visâl ister / Gönül eğlenmez eğlenmez

⁵⁸⁵⁶AN, i. 81/1 Alalı gönlümü hayâl-i cemâl / Kapladı ‘âlemi misâl-i cemâl

⁵⁸⁵⁷C, k. 23/17 Var hazretüne sıdk-ı derûnum o kadar kim / Hak üzere beyân itsem olur nakli mufassal

⁵⁸⁵⁸C, k. 25/4 Görünmez degme dilde nür-ı sıdk u pertev-i ihlâs / Meger ol dilde kim âb-ı hakikatle muhammerdür

⁵⁸⁵⁹C, k. 25/1 O hâsiyyet ki erbâb-ı dilün sıdkında muzmerdür / Anuñ âsarı izhâr-ı hulûs olmak mukarrerdür

⁵⁸⁶⁰H, müf. 63 Eger bir kimse sıdk ile derûndan etse istiğfâr / Umarız mağfîret ede aña ol Hazret-i Gaffâr

⁵⁸⁶¹C, k. 36/22 Sen Hak sözi söyle idüp Allâha tevekkül / Dilden gider endîşe-i evhâm-ı hayâli

⁵⁸⁶²SG, 113/9 Şerî’atle tışuñ tolu hakikatle derûnuñ hem / Sırât-ı müstakîm üzere olıcak gözle mîzânı

⁵⁸⁶³AN, i. 58/6 Katresinde niçe ‘ummân gizlidir dil bahrinün / Hâsılı dürr-i hakikatdür o deryâdan ğaraz

⁵⁸⁶⁴NM, 109/1 Gel ey bahr-ı hakâyıkda taleb kılmayan asdâfi / Gel ey gevherlerinden hem harîdâr olmayan gönül

Gönül hakikat ehlini dinleyip aşktan başka her şeyden vazgeçmelidir.⁵⁸⁶⁶

Gönlün pîri gözetmesi hakikatte ameldir.⁵⁸⁶⁷

Gönülden teşviş (karışıklık), hakikate erildiğinde gider.⁵⁸⁶⁸

Hakikat suyuyla yoğrulmuş dilin (gönül) dışındaki gönüllerde ihlâsın ışıltısı ve sıdkın nuru görülmez.⁵⁸⁶⁹

Dile (gönül) tahkik hitap eder.⁵⁸⁷⁰

Dil (gönül) tablasını (tepsi) tahkikin misk kokuları doldurmuştur.⁵⁸⁷¹

Gönül, vicdan ile Allah'ı 'hakikatçe' duymazsa, sezmezse bilginin değeri yoktur.⁵⁸⁷²

40.63. Gönül, hakikat meyinden içmiştir.

Gönül, sâkinin sunacağı safa kadehiyle surûra kavuşur.⁵⁸⁷³

Mey, dildeki (gönül) tozu temizler.⁵⁸⁷⁴

Ehl-i dil (gönül), hakikat şarabının sâkisidir.⁵⁸⁷⁵

Gaflet meyiyle kendinden geçen dil (gönül), muhabbet kadehiyle neşelenir.⁵⁸⁷⁶

Dili (gönül) muhabbet şarabının neşesi hararetlendirir.⁵⁸⁷⁷

⁵⁸⁶⁵NM, 157/2 Hakikat şehrine çün rihlet oldı / Gönül turmaz eyür elhamdülillâh

⁵⁸⁶⁶NM, 1/1 Ey gönül gel gayrıdan geç 'aşka eyle iktidâ / Zümre-i ehl-i hakikat anı kılmış muktedâ

⁵⁸⁶⁷SG, 5/1 Hakikatde 'amel ey Hakk'a tâlib / Gönül olmalıdır pîre murâkıb

⁵⁸⁶⁸NM, 151/17 Aña girerse bir kişi gider gönülden teşvişi / Başna bu devlet kuşu konan olur sultân kamu

⁵⁸⁶⁹C, k. 25/4 Görünmez degme dilde nür-ı sıdk u pertev-i ihlâs / Meger ol dilde kim âb-ı hakikatle muhammerdür

⁵⁸⁷⁰C, k. 3/2 Şinevâ-güş-ı râz-ı 'irfânam / Leb-i tahkik ile hıtâb-ı dilem

⁵⁸⁷¹C, k. 14/42 Dilüm bir tabla-ı pür-misk-i tahkik / Derünüm nüsha-i 'irfân-ı 'attâr

⁵⁸⁷²NM, 54/5 Gönül tuymazsa vicdân ile Allâh'ı hakikatçe / Mücerred dildeki 'ilmi veya 'irfânı neylerler

⁵⁸⁷³H, i. 143/1 Kederler kalb-i 'uşşâkı / Nice bir bî-huzûr ede / Safâ câmın sun ey sâkî / Gönül keşb-i sürür ede

⁵⁸⁷⁴C, g. 145/2 Āyinemüzün zerrece kalmazdı gubârı / Bir kerre mey-i 'ışka dili cām idebilsek

⁵⁸⁷⁵C, terk. 3/V/4 Ol sâkî-i sahbâ-yı hakikat ki elinden / Bir cām içenüñ cür'a-keşi Hızr-ı zemândur

⁵⁸⁷⁶C, terk. 3/II/2 Sahbâ-yı mahabbetden irişdi bize neşve / Ser-mest-i mey-i gaflet iken oldı dil âgâh

Hakikatte mey, dilin (gönül) sürekli muhabbette olmasıdır.⁵⁸⁷⁸

Dil (gönül) kâsesi, meyın yokluğunda kırılır.⁵⁸⁷⁹

40.64.Gönül, tevhid ile aydınlanır.

Gönüldeki gamı tevhid giderir.⁵⁸⁸⁰

Gönüldeki on sekiz perde bir tevhid lemasıyla kalkar.⁵⁸⁸¹

Tevhide ehil olan dile (gönül) lâilâheillâllah yardımcıdır.⁵⁸⁸²

Tevhid sırrına mâlik Derûn (gönül), Kerrîbiyân'ın (büyük melekler) mahallidir.⁵⁸⁸³

Derunu (gönül) cezbe nuruyla aydınlanan kişinin sözünde tevhid nüktesi saklıdır.⁵⁸⁸⁴

40.65.Gönül, vahdete vâsıl olmalıdır.

Dil (gönül), kesrette kalmayıp vahdete varis olmak ister.⁵⁸⁸⁵

Gönül, şeydadır, vuslat mumunun âşık-ı pervanesidir.⁵⁸⁸⁶

Gönül, vahdet şarabının ebeden sarhoşudur.⁵⁸⁸⁷

Gönül, vahdet deryasına daldığında dil tutulur.⁵⁸⁸⁸

---

⁵⁸⁷⁷C, terk. 1/VIII/1 Germ itdi dili reşve-i sahbâ-yı mahabbet / Düşdi ser-i pür-şüruma sevdâ-yı mahabbet

⁵⁸⁷⁸SG, 112/1 Bilür misin hakikatde nedür mey / Dem-â-dem dil mahabbetde ola mey

⁵⁸⁷⁹AN, i. 99/5 Kâse-i dil hasret-i meyden ko olsun münkesir / Nürî kesri iste mazmûm olasin cānāna sen

⁵⁸⁸⁰H, i. 91/3 Māsivādan gözün yum / Ne umarsan Hak'dan um / Gitsin gönülde hümüm / Tevhîde gel tevhîde

⁵⁸⁸¹NM, 162/5 Ey Niyāzî 'ārif-i billāh gönülde selb ider / On sekiz biñ perdeyi bir lem'a-i tevhîd ile

⁵⁸⁸²AN, mu. 1/14 Sen de tevhîde ehl iseñ ey dil / Mūziler ta'nına tahammül kıl / Saña yardım idicidür anı bil / Nusret-i lâ-ilāhe illa'llāh

⁵⁸⁸³C, k. 33/11 Hem vücūduñ kadr-i 'ifrān ile rūhānī makām / Hem derūnuñ sırr-ı tevhîd ile kerrübī mahal

⁵⁸⁸⁴C, tar. 89/ 26 Derūnı nūr-ı cezbeyle münevver / Sözünde nükte-i tevhîd muzmer

⁵⁸⁸⁵AN, i. 22/1 'Ārifleri fazluñla kıl hikmetüne vāris / Kesretde koma olsun dil vahdetüne vāris

⁵⁸⁸⁶SG, 73/1 Şem-i vasluñ 'āşık-ı pervānesi / Oldı bilmem nic'olur şeydā gönül / İştiyāk-ı yār ile dil hānesi / Toldı bilmem nic'olur şeydā gönül

⁵⁸⁸⁷AN, i. 79/7 Nüş idüpdür dest-i kudretde şarāb-ı vahdeti / Ol şarābuñ tā ebed mestānesidür bu gönül

Gönül, vahdete ulaştığında kendisine keramet verilir.⁵⁸⁸⁹

Gönül çocuğu sürekli vahdet pîrinden ders aldığından sırlardan mana çıkarabilir.⁵⁸⁹⁰

Halvette, celvette, kesrette, vahdette, Tûba'da veya Cennet'te olmak gönlü mutlu etmez.⁵⁸⁹¹

Gönül, vahdeti talep etmez.⁵⁸⁹²

40.66. Gönül, fenadan geçmiştir.

Gönül, fena mülkünden geçmek ister.⁵⁸⁹³

Dilde (gönül) fani lezzetlerin safası kalmaz.⁵⁸⁹⁴

Rabbânî feyz, dânanın dilinde (gönül) altın ve gümüş fikrini fena eder.⁵⁸⁹⁵

40.67. Gönül, beka ister.

Dil (gönül), ten mülkünün bekasını, dost ise fenasını ister.⁵⁸⁹⁶

Bâtında (gönül) beka mülkü hüküm sürmelidir.⁵⁸⁹⁷

40.68. Gönül, hayrete düşer.

Gönül, bazen himmet asumanının parlak güneşi, bazen de hayret yeryüzünün bir zerre toprağıdır.⁵⁸⁹⁸

⁵⁸⁸⁸NM, 180/3 Gönül o bahre taldı dilüm tutuldu kaldı / Gördüm anuñ zikrine 'azâlarum dil oldu

⁵⁸⁸⁹SG, 6/7 Gönül kim itdi vahdetde ikâmet / Revâdur eylese keşf-i kerâmet

⁵⁸⁹⁰SG, 88/1 Gönül tıflı dem-â-dem ders alır pîr-i vahdetden / Olur elbette müstahric bu esrârı hüviyyetden

⁵⁸⁹¹H, i. 105/5 Ne halvetde ne celvetde / Ne kesretde ne vahdetde / Ne Tübâ'da ne Cennet'de / Gönül eğlenmez eğlenmez

⁵⁸⁹²NM, 109/4 Sudan bir 'ibret almaduñ niçün dâ'im akup çağlar / Gel ey vahdet deñizini talebkâr olmayan gönül

⁵⁸⁹³NM, 158/1 Dönmek ister gönülüm cümle sivâdan / Dönelüm 'âşıklar Mevlâ derdiyle / Geçmek ister gönülüm mülk-i fenâdan / Dönelüm 'âşıklar Mevlâ derdiyle

⁵⁸⁹⁴C, terk. 3/VII/6 Bir dil ki safâsın bile zevk-ı ebedînüñ / Kalur mı dimâğında anuñ lezzet-i fânî

⁵⁸⁹⁵C, terc. 7/III/5 Dil-i dânáda feyz-ı rabbâni / Sim ü zer fikrini ider fânî

⁵⁸⁹⁶NM, 39/3 Dil bekâsın dost fenâsın istedi mülk-i tenüm / Bir devâsuz derde düşdüm âh ki Lokmân bî-haber

⁵⁸⁹⁷AN, i. 44/6 Ko renc ü 'anâ milkin bu dâr-ı fenâ milkin / Bâtında bekâ milkin 'âmir ola gör 'âmir

Aşk gönlü hayrette bırakmıştır.⁵⁸⁹⁹

Gönül, insana nazar ettikçe hayran olur.⁵⁹⁰⁰

Meleklerin dili (gönül) güzel ahlâk karşısında hayret eder.⁵⁹⁰¹

Dil (gönül), sevgilinin dudağını öpme düşüncesi ile hayrete düşürür.⁵⁹⁰²

Sevgilinin bakışındaki ima âşığın dilini (gönül) hayrete düşürür.⁵⁹⁰³

Dil (gönül) bazen sevgilinin yan bakışından aşkın sırlarını işittiği zamanki hayretin verdiği neşe feryat sesini susturur.⁵⁹⁰⁴

40.69.Gönül, hüsne taliptir.

Gönül, Yusuf-1 zibâ gibi güzellikte eşsiz sevgiliden haber almaya çalışmalıdır.⁵⁹⁰⁵

Güzel söz dilleri (gönül) meftûn ve hayran eder.⁵⁹⁰⁶

Dimağ (beyin, algılama merkezi) gönlün siyah saçlarının misk kokusuyla dolunca (o güzel koku) oradan gönüle oradan da câna değer.⁵⁹⁰⁷

40.70.Gönül firkattedir, vuslat ister.

Dil (gönül) firkatle yanmaktadır.⁵⁹⁰⁸, ⁵⁹⁰⁹

⁵⁸⁹⁸C, g. 162/2 Āsumân-ı himmetüñ geh âfitâb-ı enveri / Geh zemîn-i hayretüñ bir zerre hâkidür
gönül

⁵⁸⁹⁹H, i. 105/4 Şu cân kim buldu cânânı / N'ider mülk-i Süleymân'ı / Kodu hayrette 'aşk anı /
Gönül eğlenmez eğlenmez

⁵⁹⁰⁰NM, 64/1 Nazar kıldukça insâna gönül hayrâna tolanur / 'Acebdür kimi Hak ister kimi butlâna
tolanur

⁵⁹⁰¹C, tar. 2/4 Hüsn-i hulkı hayret-efzâ-yı dil-i sınıf-ı melek / Vech-i pâki nâr-bahş-ı dîde-i nev'-i
beşer

⁵⁹⁰²C, g. 146/4 Dem-beste idi hayret ile gonçe gibi dil / Bûs-ı dehen-i yâr imiş efkârımı bildük

⁵⁹⁰³C, g. 227/4 Tuyar dil güft u gûy-ı çeşminüñ ma'nâsını ammâ / Kalur hayrette fehm-i nükte-i
remz-i nigâhında

⁵⁹⁰⁴C, g. 49/1 Dil ki gâhî gamzesinden râz-ı 'ışkı gûş ider / Neşve-i hayret zebân-ı nâlesin hâmüş
ider

⁵⁹⁰⁵NM, 138/1 Alduñ mı gönül hüsniyle yektâ haberin sen / Tuyduñ mı hem ol Yûsuf-ı zîbâ haberin
sen

⁵⁹⁰⁶C, k. 4/11 Her nükte-i cân-perveri sanur gören hür u peri / Hüsn-i ma'ani dilleri meftûn u
hayrân eyledi

⁵⁹⁰⁷NM, 57/2 Zülf-i müşkiyle mu'attar olur ol demde dimâğ / Geçer andan gönüle hem yetişür
câna deger

Firkat, dilde (gönül) sayısız yara açmıştır.⁵⁹¹⁰

Dilde (gönül), Hakk'a (Allah) vuslat yolu vardır.⁵⁹¹¹

Vuslat âleminin rüzgârını alan gönül (dil) gemisi, hiçbir yerde durmaz.⁵⁹¹²

Gönül, varlıkla vuslata kavuşmayı ister.⁵⁹¹³

Gönül, ayrılığı hatırlayınca, kavuşmaya heves etmez.⁵⁹¹⁴

40.71.Mâsiva, gönülden çıkarılmalıdır.

Dili (gönül), mâsivanın pası kararır.⁵⁹¹⁵

Dilden (gönül) mâsiva sürülmelidir.⁵⁹¹⁶

Dilden (gönül), mâsiva meylini (arzusunu) yıkamalır.⁵⁹¹⁷

Dil (gönül), mâsivaya gözünü kapatmalı; yârin cemâline bakmalıdır. Sûreti bırakıp esrara bakmalıdır.⁵⁹¹⁸

Dilden (gönül) mâsivanın sevgisini çıkarmadan vahdet-i pâk-i Zât'a (Allah) kavuşulmaz.⁵⁹¹⁹

⁵⁹⁰⁸NM, 106/7 'Âh u vâh- firkat ü hicrâne yanmakda dilüm / Gözlerüm kan ile toldı bu yanağümüsti al

⁵⁹⁰⁹NM, 184/5 Niyâzî kaldı hayretde yanar dil nâr-ı firkatde / Düşüp bu dâr-ı gurbetde dün ü gün eyler efgânı

⁵⁹¹⁰C, tes. 8/2 Dâğ-ı fûrkat dem-be-dem olmakda dilde bî-şumâr / Zahm-ı hasret eylemekde cânuma her lahza kâr / Pister-i mihnetde hicrânuñla ben bîmâr u zâr / Sen kılup bir kerre şefkat hâlûme ey gül-'ızâr / Yoklamazsın hiç varını dilde dağın yarasın / Böyle mi gözler güzeller 'âşık-ı bî-çâresîñ

⁵⁹¹¹AN, i. 69/4 Sanma kim dil-hâne nefsinde hemân bir hânedür / Hakk'a vuslat yolını anda bulan ahyâra bak

⁵⁹¹²AN, i. 25/5 Menzil olmaz Nürîyâ dil fülkine / 'Âlem-i vuslatdan esdi çün riyâh

⁵⁹¹³SG, 73/4 Râh-ı Hakk'ı bildi ammâ gidemez / Hazz-ı nefsi koyup 'ahdin güdemez / Varlık ile kimse vuslat idemez / Bildi bilmem nic' olur şeydâ gönül

⁵⁹¹⁴C, g. 127/4 Vasluñ hevesin itmez idi hicrûñi aña / Çekmezdi belâ olsa gönül 'âkıbet-endîş

⁵⁹¹⁵C, kıt. 79/14 Dili gerd-i sivâdan pâkidüp mir'ât-ı sâfi kıl / Cemâl-ı cân gibi manzûr-ı çeşm-i pâk-bînân ol

⁵⁹¹⁶H, i. 34/6 Ta'alluk defterin dür / Mâsivâyı dilden sür / Hakk'ı aña bilegör / İlm ile 'irfân gelsin

⁵⁹¹⁷H, i. 26/4 Mâsivâyâ meyli dilden yuyuban / Fahr-i âlem Mustafâ'ya uyuban / Kâbe kavseyin ma'nâsından tuyuban / Aceb sır-ı ev-ednâ'ya erem mi

⁵⁹¹⁸AN, i. 69/1 Mâ-sivâdan göz yumup ey dil cemâl-i yâra bak / Sûreti ko cümlede sârî olan esrâra bak

Dil (gönül) tahtına Sübhân'ı (Allah) dileyenler, kalbini sivâ süprüntüsünden selim eylemelidir.⁵⁹²⁰

Aşk, dil (gönül) kilisesinin kapısını duvarını doldurur, mâsiva süsüne yer koymaz.⁵⁹²¹

Gönül, Hazret'in (Allah) tecelligahı olduğundan gönlü sivayla meşgul etmek münasip değildir.⁵⁹²²

Dil (gönül), heva ve sivayı bırakıp Allah'a dönmelidir.⁵⁹²³

Dildeki (gönül) sivâ karasını feyz-i akdes arındırır.⁵⁹²⁴

Gönlün ülkesine musallat olan siva ordusundan kurtulmak için Şâh-ı Azîm'e (Allah) yalvarılır.⁵⁹²⁵

Diller (gönül), Mevlâ (Allah) tecelli edince teselli olur.⁵⁹²⁶

Gönül bütün varlığını yârin yoluna koyup mâsivadan kurtulmuştur.⁵⁹²⁷

Gönül, sivadan yüz çevirmiştir.⁵⁹²⁸

Gönülde aşk mâsivasına seveda olmamalıdır.⁵⁹²⁹

40.72. Gönül, bir şeyhe tâbi olmalıdır.

Gerçek veli gönülden haber verir.⁵⁹³⁰

Gönül fidanını, bahçıvan olan pîr aşılarda.⁵⁹³¹

---

⁵⁹¹⁹H, müf. 93 Mâsivâ hubbunu dilden süre gör / Vahdet-i zât-ı pâke sen ire gör
⁵⁹²⁰AN, i. 37/4 Kalbini selim eyleye hâşâk-i sivâdan / Dil tahtına sultânîğa Sübhân dileyenler
⁵⁹²¹AN, k. 1/2 Mâ-sivâ nakşına yer komadı deyr-i dilde / Der ü divârı pür itdi sanemâ sûret-i 'ışk
⁵⁹²²SG, 5/6 Gönüldür çün tecellî-gâh-ı hazret / Sivâ-yı Hak olur mı hiç münâsib
⁵⁹²³NM, 105/1 Hevâ ise yeter gönül gel Allâh'a dönelüm gel / Sivâ ise yeter ey dil gel Allâh'a dönelüm gel
⁵⁹²⁴AN, i. 120/4 Arınur dil sivâsevâdından / Feyz-i akdes olur ise cârî
⁵⁹²⁵AN, i. 90/4 Musallat oldı gönül milkine cünüd-ı sivâ / Bize mu'in ola şâh-ı 'azîme yalvaralum
⁵⁹²⁶H, i. 79/2 Mevlâ tecellî eyleye / Diller tesellî eyleye / İhsân-ı küllî eyleye / Zâhir ola envâr-ı cüd
⁵⁹²⁷AN, i. 89/4 Râh-ı yâra koyup kamu varın / Mâ-sivâdan rehâ olan gönülüm
⁵⁹²⁸AN, i. 109/5 Alup gönülüm sivâdan yüz çevirdüm / Dönüp Hak'dan yaña estağfiru'llâh
⁵⁹²⁹NM, 1/5 Mâsivâ-yı 'aşkuñuñ sevdâsını gönülümden al / 'Aşkuñı eyle iki 'âlemde baña âşinâ
⁵⁹³⁰SG, 37/5 Gönül ili Hakk'uñ gizli ilidür / Andan haber viren gerçek velidür / Ğaybî Hakk'a giden gönül yoludur / Gönülde iste bul Hakk'ı didiler

Gönlün evine erenler girebilir.⁵⁹³²

İman ehlinin silahı pak gönüldür.⁵⁹³³

Dil (gönül); sırr-ı ilahiye, meşâyihin dîdârı, âşığın gözünün nurunu artırırsa keşfeder.⁵⁹³⁴

Gönül, bir şeyhe tâbi olmalıdır.⁵⁹³⁵

Gönlün bir ere bağlanması gerekir.⁵⁹³⁶

Kâmilin nefesi Hakk (Allah) yolunun rehberi, dil (gönül) tahtının serveridir.⁵⁹³⁷

Şeyhe itaat eden gönül, hakikat sırrına vâkıf olur.⁵⁹³⁸

Gönlün cânı, kâmilin nefesidir.⁵⁹³⁹

Gönlü, erenlerin halveti doldurur.⁵⁹⁴⁰

40.73.Derviş, gönle tâbidir.

Sâlik, manevi hâl geldiğinde mezhebe ve dile (gönül) tâbidir.⁵⁹⁴¹

Talip, pîre gönülle teveccüh eder.⁵⁹⁴²

Zamane dervişleri gönül kirini silmemiştir.⁵⁹⁴³

Zamane dervişleri gönlü önemsemez.⁵⁹⁴⁴

⁵⁹³¹SG, 18/2 Bâğ-bân-ı pîre vir gönlün fidanun aşlasun / Kendi bildüğüne kalup olma bir kühi şecer

⁵⁹³²SG, 115/12 Emek çekendür eren / Gönül evine giren / Hakk'ın cemâlin gören / Zamâne dervişleri

⁵⁹³³SG, 11/1 Ehl-i imâna pāk gönüldür dâ'im silah / Zâhiri savm u salâtdur bātını vird-i salâh

⁵⁹³⁴AN, k. 4/4 Keşf olmak olur sırr-ı İlâhî saña ey dil / Artursa gözün nûrını dîdâr-ı meşâyih

⁵⁹³⁵NM, 85/4 Bir gönül kalur arada anı da / Şeyhe tapşur aña eyle ittibâ'

⁵⁹³⁶SG, 115/15 Gice gündüz ağlamaz / Cân u ciğer tağlamaz / Ere gönül bağlamaz / Zamâne dervişleri

⁵⁹³⁷NM, 94/1 Hak yolunu rehberi nefesidür kâmilün / Dil tahtını serverin efesidür kâmilün

⁵⁹³⁸NM, 85/5 Böyle itseñ bil hakikat sırrına / Az zamânda hâsıl olur ittılâ'

⁵⁹³⁹NM, 94/5 Rûhu'l-kudüs demini âdemde iste anı / Olmuş gönülün cânı nefesidür kâmilün

⁵⁹⁴⁰NM, 181/1 Gönülleri toldurur erenlerün halveti / Ölüleridir erenlerün halveti

⁵⁹⁴¹C, k. 3/26 Menhec-i 'itikâd-ı hâlinde / Sâlik-i mezheb ü zehâb-ı dilem

⁵⁹⁴²SG, 45/1 Tâlibâ pîre teveccüh kıl gönülde it niyâz / Bâ'is-i vuslat olur zîrâ hakikatde namâz

⁵⁹⁴³SG, 115/8 Anlamadı er sırrın / 'Avrat iken dir erin / Silmedi gönül kirin / Zamâne dervişleri

Zamane dervişleri gönül bozmuştur.⁵⁹⁴⁵

40.74.Sır, gönülle bilinir.

Gönül, yâr'in (Muhammed Mustafa) pak sırrından ayrı değildir.⁵⁹⁴⁶

Gönlün esrarını ancak varını verenler duyabilir.⁵⁹⁴⁷

Gönlün, sırr-ı gaybînin makamı olabilmesi için bütün ayıplardan arınması gerekir.⁵⁹⁴⁸

Gönülden şüphe gidince sırr-ı gaybî tecelli eder.⁵⁹⁴⁹

Gönül, sevgilinin kıvrımlı kaşının sırlarını idrak edeli beri keskin kılıç ile birliktedir.⁵⁹⁵⁰

Gönlün, Hızır'ın sırrını taşımaya istidadı yoktur, Hızır'ı görse ne yapacağını bilemez.⁵⁹⁵¹

Gönül Hızır'dan ledünnî ilmini öğrenmek isterken mecma'a'l-bahreyne erince şaşırmıştır.⁵⁹⁵²

Dil (gönül) her şeyde sâri olan esrara bakmak yerine sûrete bakar.⁵⁹⁵³

40.75.Zikir, gönlü muhafaza/mamur eder.

Zikru'llâh cânlara cândır, dertli dillere (gönül) dermândır, Allah'tan kullara ihsândır.

Zikru'llâh âşığı yakar.⁵⁹⁵⁴

⁵⁹⁴⁴SG, 115/9 Gönül nedür bilmedi / Hakk'ı anda bulmadı / Cân 'amelin kılmadı / Zamâne dervîşleri

⁵⁹⁴⁵SG, 115/24 Süretlerin düzerler / Gönüllerin bozarlar / Er yolında azarlar / Zamâne dervîşleri

⁵⁹⁴⁶H, i. 144/1 Ey gönül ayru değilsin yârdan / Sırr-ı pāk-i Mustafâ Muhtârdan

⁵⁹⁴⁷SG, 68/5 Ğaybî virenler varını / Tıydgı gönül esrârını / Bu gün görür cânânını / 'Aşk derdine düşmek gerek

⁵⁹⁴⁸SG, N/2 Gönül olsun dir iseñ taht-ı Ğaybî / Koma anda sakın kıl deñlü 'aybı

⁵⁹⁴⁹SG, N/1 Gönülden kaldırursañ şekk ü raybı / O dem eyler tecellî sırr-ı Ğaybî

⁵⁹⁵⁰C, g. 218/4 Çîn-i ebrûsı ne remz itdüğün idrâk ideli / Hem-nişîn oldı gönül hançer-i bürrânı ile

⁵⁹⁵¹AN, i. 88/6 Vücûduñda anuñ sırrına sabra istitâ'at yok / Tutalum Hızr-ı vakt ile buluşduñ n'eyleyem gönlüm

⁵⁹⁵²AN, i. 88/5 Taleb idüp ledünnî 'ilmini Hızr'ı arar iken / İrince mecma'a'l-bahreyn'e şaşduñ n'eyleyem gönlüm

⁵⁹⁵³AN, i. 69/1 Mâ-sivâdan göz yumup ey dil cemâl-i yâra bak / Süreti ko cümlede sâri olan esrâra bak

Gönlün ızdırabını zikrullah giderir ve kasrını zikrullah yapar.⁵⁹⁵⁵

Dil (gönül) kilisesini manasız sûretten zikrullah arındırır.⁵⁹⁵⁶

Dildeki (gönül) riya şirkini lâilâheillallâh mahveder.⁵⁹⁵⁷

Gönüldeki şirkin temizlenmesi gerekir.⁵⁹⁵⁸

Gönülden şirki çıkarınca birliğe erişilir.⁵⁹⁵⁹

Gönül, zikir ile tevhide erer.⁵⁹⁶⁰

Gönlü zikrullah mamur eder.⁵⁹⁶¹

Gönle yakışan en iyi iş zikirdir.⁵⁹⁶²

Gönül pası zikir darbı ile silinir.⁵⁹⁶³

Dilden (gönül) bütün kederler zikrullahın nuruyla uzaklaşır, mahzun olan mesrur olur, zulmet nur olur.⁵⁹⁶⁴

⁵⁹⁵⁴ AN, i. 115/2 Zikru'llâh cānlara cāndur / Derdli dillere dermāndur / Allâh'dan bize ihsāndur / Yanalum zikru'llâh ile

⁵⁹⁵⁵ H, i. 160/4 Ref olsa zulmānī hicāb / Dilden giderdi ıztrāb / Yap yap gönül kasrını yap / Mi'mār-ı zikru'llâh ile

⁵⁹⁵⁶ H, k1. 45 Gār-ı sadrıma Habīb'im olalı 'aşkın nihān / Başını üstünde hamām-ı gam yapıpdır āşiyān / Ankebūt-ı dāğ-ı mihnet perde çekmişdir aña / Bu değildir gördüğün ey yār-ı sādık her zamān / Āfitābım bir hilāl-eburū kulundur mäh-ı nev / Āsumān şeh-nişinindir sipihridir nişān / Dolanır her şeb çerāğ-ı encüm ile kevkebi / Bir tarık ile saña yol bulmak ister keh-keşān / Şāne ile āşinā olup sabāya uymasa / Dostum çıkmazdı başdan kākül-i anber-feşān / Müşkilin es-sabru miftāhü'l-ferecle hāil edip / Ba'de usrin yüsr fikriyle nazar kıl her zamān / Sûret-i bī-ma'niden pāk eyleyip dil deyrini / Halvet ü celvetde zikru'llāhı et vird-i zebān

⁵⁹⁵⁷ AN, mu. 1/5 Eride kalbi pāk ide çirkin / Mahv ide dildeki riya şirkin / Añlada 'arife sivā terkin / Haslet-i lâ-ilāhe illa'llâh

⁵⁹⁵⁸ NM, 54/6 Ne hāsıl şol 'ibādetden riya vü 'ucb ola anda / Gider şirki gönülden Hakk'a kim tuğyānı neyerler

⁵⁹⁵⁹ SG, 110/4 Gönülden şirki sürdüñse / Varup birliğe irdüñse / Hakkı her yirde gördüñse / Edeb gözle edeb gözle

⁵⁹⁶⁰ NM, 25/5 Zikr ile tevhide irerse gönül / Ma'rifetle bula sadruñ inşirāh

⁵⁹⁶¹ AN, i. 115/1 Zikru'llâh kalbi nūr ider / 'Aşıkları mesrūr ider / Gönülleri ma'mūr ider / Yanalum zikru'llâh ile

⁵⁹⁶² NM, 131/1 Gönülden zikre eyle iştiğali / Zikirdeñ gayrı işğali n'idersin

⁵⁹⁶³ NM, 73/2 Savm u salat hac zekāt günāh kirin mahvider / Darb-ı zikir olmasa gönül pası silinmez

⁵⁹⁶⁴ H, i. 160/7 Dilden kederler dūr olur / Mahzūn olan mesrūr olur / Zulmet Hüdāyīnūr olur / Envār-ı zikru'llâh ile

Lâilâheillâllah gönlü şâd eder.⁵⁹⁶⁵

Dil (gönül) Allah'ın adını anınca mutlu olur.⁵⁹⁶⁶

Dil (gönül) Allah'ın zikrinin lezzetini bulursa fanide bakiyi bulur.⁵⁹⁶⁷

Allah'ın zikrinin lezzetini bulan diller (gönül), dünya malına değer vermez.⁵⁹⁶⁸

Dil (gönül) ülkesi, zikir ordusuyla dolarsa nefis-i emmare ülkesini fetheder.⁵⁹⁶⁹

Dil (gönül) kalesini muhafaza eden muhâfiz zikrullahtır.⁵⁹⁷⁰

Allah'ı zikreden, dilde (gönül) sırdır.⁵⁹⁷¹

Ölü diller (gönül) zikirle ramazan ayında cân bulur.⁵⁹⁷²

Cân u dilden (gönül) Hakk (Allah) zikrine talip olanlar Hakk'a (Allah) kavuşur.⁵⁹⁷³

Cân u dilden (gönül) Hakk (Allah) zikrine talip olanlar, zikir ve fikir ile Hakk (Allah) sırrını bulur.⁵⁹⁷⁴

Cân u dilden (gönül) Hakk (Allah) zikrine talip olanlar, her nefes Hakk (Allah) ile olurlar.⁵⁹⁷⁵

⁵⁹⁶⁵H, i. 2/2 Cehennemden âzâd eder / Dost yoluna irşâd eder / Gamgîn gönüller şâd eder / Lâ ilâhe illa'llah

⁵⁹⁶⁶NM, 153/8 Allâh'ın adını yâd it cân ile dili şâd it / Bülbül gibi feryât it yalvar güzel Allâh'a

⁵⁹⁶⁷AN, i. 40/4 Hâle irüp bıraktı ol kâli / Ğayrıdan kıldı kalbini hâlî / Buldı fânide bâkî ikbâli / Zikrünüñ lezzetin bulan diller

⁵⁹⁶⁸AN, i. 40/2 Lezzet-i mâl ü câha aldanmaz / Dünya bal olsa barmağın banmaz / Yedi deryâyı nüş idüp kanmaz / Zikrünüñ lezzetin bulan diller

⁵⁹⁶⁹AN, mu. 1/18 Cünd-i zikir ile milk-i dil tolsun / Nefs-i emmâre kişverin alsun / Zâhir ü bâtinuñ kamu olsun / Milket-i lâ-ilâheilla'llâh

⁵⁹⁷⁰H, i. 162/5 Tevhîd ile ağıyarı sür / Vahdet sarâyında otur / Hısn-ı dili hıfz ede gör / Dizdâr-ı zikru'llâh ile

⁵⁹⁷¹NM, 129/1 Tende cânım cânda cânânumdur Allâh hû diyen / Dilde sırrum sırda sübhânumdur Allâh hû diyen

⁵⁹⁷²NM, 139/3 Gâhi tesbîh u senâ vü zikir ile / Gâhi tahmîd u du'â vü şükr ile / Cân bulurdı mürde diller nür ile / Hasretâ gitdi mübârek Ramazan

⁵⁹⁷³SG, 77/5 Mâ-sivâdan kalbünü gel halvet it / Sırruña 'aşkdan cilâ vir celvet it / Hakkıla Hak'dan Hak'a gel vuslat it / Zikr-i Hakk'a cân u dilden tâlib ol

⁵⁹⁷⁴SG, 77/6 Her kimüñ olsa dilinde zikr-i Hak / Lâ-cerem düşer anuñ kalbine Hak / Zikir ü fikir ile bulunur sırr-ı Hak / Zikr-i Hakk'a cân u dilden tâlib ol

Hakk (Allah) zikrine cân u dilden (gönül) talip olanlar, hakikat hazinesini bulur, marifet cennetine girer.⁵⁹⁷⁶

Gönül, devamlı zikrederse kişinin sireti bozulmaz.⁵⁹⁷⁷

40.76. Gönül, gafletten uyandırılmalıdır.

Gönül gözünü, gaflet kapatır.⁵⁹⁷⁸

Cân ve dil (gönül) gaflet denizine dalmıştır.⁵⁹⁷⁹

Gönül, ömrünü gafletle geçirir. Gönlün ecel gelmeden gafletten uyanması beklenir.⁵⁹⁸⁰

Gönül, gaflet uykusundan uyanamamıştır.⁵⁹⁸¹

Dili (gönül) gaflet uykusundan uyandırılmalıdır.⁵⁹⁸²

Dili (gönül) gaflet sarhoşluğundan muhabbet uyandırır.⁵⁹⁸³

Gafil, derûnundan (gönül) âh etmeli seheri [ibadet] terk etmemeli *Firrû ila'llah*'ı işitip Allah'a gitmelidir.⁵⁹⁸⁴

40.77. Gönül; nefis, kibir ve hasetten arındırılmalıdır.

Gönlü nefis ve heva şeytan aldatır. Dâmen-i vasla ulaşamazsa durumu kötü olur.⁵⁹⁸⁵

---

⁵⁹⁷⁵SG, 77/3 Niceye dek bu hevâ ile heves / Murğ-ı cânâ idesin cismüñ kafes / Gel nefes tut Hak ile ol her nefes / Zikr-i Hakk'a cân u dilden tâlib ol

⁵⁹⁷⁶SG, 77/1 Ey Hakikat gencine irsem diyen / Zikr-i Hakk'a cân u dilden tâlib ol / Ma'rifet cennetine girsem diyen / Zikr-i Hakk'a cân u dilden tâlib ol

⁵⁹⁷⁷NM, 26/3 Şol gönülde kim devâma ire ol / İrmez anuñ sîretine infisâh

⁵⁹⁷⁸H, i. 14/4 Uyar gafletten aç gönül gözünü / Cenâbından yana döndür yüzünü / Koma âşıkların algıl özünü / Hemân ön son kerem Mevlâ Senindir

⁵⁹⁷⁹AN, terc. 8/1/2Cân u dil bahr-i gaflet içre talup / Ğark-ı hayretde tende her bir mû

⁵⁹⁸⁰NM, 109/3 Dükendi 'ömrüñ ey gönül hebâ yerlerde gafletle / Gel ey 'ömri tamâm olunca bî-dâr olmayan gönül

⁵⁹⁸¹SG, 73/3 Geldi gitmek üzre kendin bilmedi / Nevm-i gafletten uyanmak gelmedi / Gül cemâlün hasretinden gülmedi / Soldı bilmem nic' olur şeydâ gönül

⁵⁹⁸²H, i. 170/3 Şu dem ki lütf ere dest-i kudretten / Dili ikâz eder nevm-i gafletten / Alır nür-ı ziyâ şems-i vahdetten / El-hamdü li'llâh eş-sükrü li'llâh

⁵⁹⁸³C, terk. 3/II/2 Sahbâ-yı mahabbetden irişdi bize neşve / Ser-mest-i mey-i gaflet iken oldı dil âğâh

⁵⁹⁸⁴H, i. 100/3 Derûnundan edip âhı / Koma gâfil sehergâhı / İşit Firrû ila'llahı / Gel Allah'a gel Allah'a

Gönülde kıl kadar benlik olursa, kişi cenabetlikten kurtulmaz.⁵⁹⁸⁶

Gönül, nefsin esiri olursa onu cehaletin karanlığı kaplar.⁵⁹⁸⁷

Gönül, nefsinin hazzını bırakıp ahdine sadık kalamaz.⁵⁹⁸⁸

Gönülden kötü huylar çıkmadan o, güzel huylara sahip olamaz.⁵⁹⁸⁹

Gönül, benlik aradan çıkmadan mesrur olmaz.⁵⁹⁹⁰

Vücut-ı hakkaniye kavuşan dilde (gönül) nefsin hazzı kalmaz.⁵⁹⁹¹

Gönül vesvese, kibir ve haset barındırmaz.⁵⁹⁹²

40.78.Vücut, gönlün vuslatına manidir.

Gönül, aşk şahının vücut ülkesine, adeta bir sema gibi kurulmuş otağıdır.⁵⁹⁹³

Gönül, vücut gemisini kenarı olmayan bir denize salmış, bir girdaba düşmüştür.⁵⁹⁹⁴

Beden vuslata mani olduğu için gönül onun bin parça olmasını ister.⁵⁹⁹⁵

Gönül, vücut-ı mutlakı coştukça vücut âleminden dışarı taşar.⁵⁹⁹⁶

---

⁵⁹⁸⁵SG, 73/2 Nefs ü şeytân-ı hevâ aldı dili / Mâ-sivâ kapladı hep cân u dili / İrmez ise dâmen-i vasla eli / Kaldı bilmem nic' olur şeydâ gönül

⁵⁹⁸⁶SG, 6/4 Kalursa kıl kadar senlik gönülde / Cüdâ olmaz özünden bil cenâbet

⁵⁹⁸⁷NM, 86/5 Nefs odur kim cehl karañusu kaplar gönlini / Rûh odur kim 'ilm nûri gönline yakar çerâğ

⁵⁹⁸⁸SG, 73/4 Râh-ı Hak'ı bildi ammâ gidemez / Hazz-ı nefsi koyup 'ahdin güdemez / Varlık ile kimse vuslat idemez / Bildi bilmem nic' olur şeydâ gönül

⁵⁹⁸⁹SG, 113/4 Ne deñlü hüsn-i hulk varsa anuñla ola ol mevsuf / Ne deñlü hulk-i bed varsa gönülden çıkara ânî

⁵⁹⁹⁰H, i. 3/2 Benlik aradan dür olur / Zulmet gidip pür-nür olur / Mahzûn gönül mesrûr olur / Ma'mûr olur vîrânımız

⁵⁹⁹¹AN, i. 128/1 Geldi Hak'dan vücûd-ı hakkânî / Kalmadı dilde hazz-ı nefsanî

⁵⁹⁹²NM, 198/7 Gönül midür ol kim içi vesvâs ile tolmuş / Kibr ile hased 'askeri her yanını almış

⁵⁹⁹³AN, i. 79/4 Âsmân-âsâ kurulmuşdur vücûdum milkine / Şâh-ı 'ıškuñ hayme-i hâkânesidür bu gönül

⁵⁹⁹⁴AN, i. 88/2 Vücûduñ zevrakın bir bahre salduñ kim kenârı yok / Anuñ-çün bir ulu gird-âba düşdüñ n'eyleyem gönülüm

⁵⁹⁹⁵NM, 51/4 Yok karârı gönülümün bilmem neden / Kasd ider biñ pâre ola bu beden / Var ise gitmek diler bu aradan / Aslına 'âzm eyleyecek çağıdur

⁵⁹⁹⁶AN, i. 88/4 Vücûd-ı mutlakuñ cüş eyledükde bahr-i mevvâcî / Vücûduñ 'âleminden taşra taşduñ n'eyleyem gönülüm

40.79. Gönül, âlemi kuşatmıştır/kuşattığını sanır.

Gönül, mana olarak on sekiz bin âlemi kuşatır ama sûret olarak sanevber (çam fıstığı kozalağı) tanesidir.⁵⁹⁹⁷

Gönül, muhittir, âlemi bir anda aşar.⁵⁹⁹⁸

Dil (gönül), cilve yeri olan âlemde gezer.⁵⁹⁹⁹

Gönül, durulmadıkça (arınmadıkça) gayb âleminin güneşi onun içini karanlıktan aydınlığa çıkarmaz.⁶⁰⁰⁰

Gönül, kendini âlemin şâhı zanneder, ancak köledir.⁶⁰⁰¹

Tecerrüd zincirinin başındaki dillere (gönül) bağlı olanlar, âlem eleminin kaydından âzade olunur.⁶⁰⁰²

40.80. Gönül divanedir.

Gönül nereye baksa *semme vechullah* sırrını seyrettiğinden divanedir.⁶⁰⁰³

Gönül, dillerde efsane olduğunu bilemeyecek kadar divanedir.⁶⁰⁰⁴

40.81. Rindin gönlü

Dil (gönül) sırlarını rindin sarhoş gözü keşfetmiştir.⁶⁰⁰⁵

Rindin dili (gönül) âlemnümâ gibidir.⁶⁰⁰⁶

⁵⁹⁹⁷ AN, i. 79/2 On sekiz bin ‘âlemi ma‘nîde olmuşken muhîr / Sûretâ görseñ sanevber dânesidür bu gönül

⁵⁹⁹⁸ SG, 112/5 Muhîr olan gönül olmasa Ğaybî / İder miydi bir ânda ‘âlemi tay

⁵⁹⁹⁹ C, g. 221/5 Sen cân gibi gel sîne-i Cevrîde cihân ol / Dil ‘âlemi gezsün heves-i cilve-gehüñle

⁶⁰⁰⁰ NM, 75/3 Gönül turulmadıkça ‘âlem-i Ğaybuñ şümüsü / İçüni eylemez aydın karañusı sürilmez

⁶⁰⁰¹ AN, i. 89/7 Sanasın şâh-ı ‘âlem olmuşdur / Cümlesinden gedâ olan gönülüm

⁶⁰⁰² C, g. 87/4 Vâ-beste-dilân-ı ser-i zencîr-i tecerrüd / ‘Âzâde-i kayd-ı elem-i ‘âlem olurlar

⁶⁰⁰³ AN, i. 79/6 Kanda baksa semme vechu’llâh sırrıñ seyr ider / Anuñ için dâ’imâ dîvânesidür bu gönül

⁶⁰⁰⁴ AN, i. 75/1 Ey gönül dillerde sen efsâne olduñ bilmedüñ / Baş açık esrük deli divâne olduñ bilmedüñ

⁶⁰⁰⁵ C, g. 262/2 Çeşm-i mesti rind-i ‘ışkuñ keşf idüp râz-ı dilin / Zâhidi hasret-keş-i teh-cür‘a-i cām eyledi

⁶⁰⁰⁶ C, g. 82/3 Dil-i rind-i Hudâya cân göziyle nâzır ol her gah / Cihânuñ seyrini âyîne-i ‘âlemnümâdan gör

Dil (gönül) ü cân zevki tadılınca meşhid, kilise ve meyhaneye bir görülür.⁶⁰⁰⁷

Rindin dili (gönül) fena meygedenin (dünya) şarabının bulaşığından pâktır.⁶⁰⁰⁸

Mey, rindlerin dilini (gönül) kaza sırrının hâmilî (taşıyıcısı) eyler.⁶⁰⁰⁹

Rind âşığı dil (gönül) neşesi şaraptır.⁶⁰¹⁰

Hüda (Allah) rindinin dili (gönül) cân gözüyle görülür.⁶⁰¹¹

40.82.Zâhidin gönül zühd pası ile malüdü.

Zühd pası zâhidin dilinden (gönül) silinmez.⁶⁰¹²

Dil (gönül) sırlarını sarhoş gözüyle keşfeden rind, zâhidi bir yudum içmeye hasret bırakmıştır.⁶⁰¹³

40.83.Bela gönle azap verir.

Bela, câhilin dil (gönül) erbabına verdiği eziyettir.⁶⁰¹⁴

Bela, dil (gönül) ehlinin bulunmadığı yerde olmaktır.⁶⁰¹⁵

Âşığın inleyen dili (gönül), belanın zincirinden kurutulamaz.⁶⁰¹⁶

Gönül, akıbetini düşünmediği için bela çeker.⁶⁰¹⁷

⁶⁰⁰⁷C, kıt. 75/2 Rindân-ı Hudâ zevk-ı dil ü cânı bulunca / Ne meşhid ü ne deyr ü ne mey-hâne komışdur

⁶⁰⁰⁸C, g. 189/4 Rind-i hüş-yâr-dilem kim bu fenâ mey-gedenün / Pâkdür sāgarum âläyiş-i sahbâsından

⁶⁰⁰⁹C, g. 191/4 Hâmil-i râz-ı kazâ eyler dil-i rindânı mey / Havfa düşmezler anuñçün fitne-i nâ-zâdeden

⁶⁰¹⁰C, g. 1/1 ‘Âşık-ı rindem ki sahbâ neşve-i dildür baña / Gamze-i dil-ber bu keyfiyyetle ile mâyildür baña

⁶⁰¹¹C, g. 82/3 Dil-i rind-i Hudâya cân göziyle nâzır ol per gah / Cihânuñ seyrini âyîne-i ‘âlem-nümâdan gör

⁶⁰¹²AN, mu. 5/2 Zâhid dilünde pası zühd izdiyâdı silmez / Mâdâmki aralıkda çâvuş-ı ‘ışkı yılmaz / Olmasa rişte-i ‘ışk insân Hudâ’yı bilmez / Nür-ı cemâl-i Hâlik her dilde cilve kılmaz / Envâr-ı lâ-yezâlî iki cihâna sığmaz

⁶⁰¹³C, g. 262/2 Çeşm-i mesti rind-i ‘ışkuñ keşf idüp râz-ı dilin / Zâhidi hasret-keş-i teh-cür’a-i cām eyledi

⁶⁰¹⁴C, g. 64/4 Hem-sohbet-i rāzeylemezüz ‘akl-ı fuzûli / Erbâb-ı dile sıklet-i nâ-dân ne belâdur

⁶⁰¹⁵C, g. 40/3 Ey sâki-i çarh ehl-i dilün neveti geçdi / Bezmünde olan devr-i teselsül ne belâdur

⁶⁰¹⁶C, g. 92/1 Zülfün hevesinden bu dil-i zâr çekilmez / Zencir-i belâden o giriftâr çekilmez

Dili (gönül) ve cânı bela bağlar.⁶⁰¹⁸

Dil (gönül), belaya uğrarsa vuslattan ümidini keser.⁶⁰¹⁹

40.84. Gönül aynası

Dil (gönül) aynasını Allah mücellâ kılar.⁶⁰²⁰

Allah, dil (gönül) aynasını mücellâ kılar, ilmi kolay eyler.⁶⁰²¹

Dil (gönül) aynası dîdâr ile mücellâ olur.⁶⁰²², ⁶⁰²³

Dil (gönül) aynası, zikir cila ile temizlenir.⁶⁰²⁴

Dil (gönül) aynası, zikir sıkâli ile sâfi olursa o aynada tecelli nuru yansır.⁶⁰²⁵

Allah'ı zikreden dil (gönül) aynası cilalanır.⁶⁰²⁶

Gönüldeki pas Hakk'a (Allah) tevhid ile silinir.⁶⁰²⁷

Dil (gönül) aynası zikrullahı tekrar ile cilalanır.⁶⁰²⁸

Gönlün pası Hû (zikir) ile gider.⁶⁰²⁹

Dil (gönül) aynasını aşk gamı parlatır.⁶⁰³⁰

⁶⁰¹⁷C, g. 127/4 Vasluñ hevesin itmez idi hicrünüñ aña / Çekmezdi belâ olsa gönül 'âkıbet-endiş

⁶⁰¹⁸C, g. 192/3 'İşk itdi hevâyî heves-i zülfi 'aceb mi / 'Âzâde olursa dil ü cânbend-i belâdan

⁶⁰¹⁹C, g. 85/1 Dil-i belâ-zede sanman visâlemâildür / Safâ-yıkalb ile seyr-i cemâlemâildür

⁶⁰²⁰AN, i. 110/3 Görüp göstermenüñ âyînesin dilde mücellâ kıl / Bilüp bildürmenüñ 'ilmini âsân eyle yâ Allâh

⁶⁰²¹AN, i. 110/3 Görüp göstermenüñ âyînesin dilde mücellâ kıl / Bilüp bildürmenüñ 'ilmini âsân eyle yâ Allâh

⁶⁰²²C, terk. 1/VII/3 Ol feyz ile âyîne-i dil oldı mücellâ / Dîdârını 'arz eyledi bir rûh-ı musavver

⁶⁰²³C, terk. 1/XIII/8 Envârüñ ile dîde-i idrâke zıyâ vir / Dîdârın ile âyîne-i kalbe cilâ vir

⁶⁰²⁴AN, i. 54/2 Olsa ger mir'ât-ı dil sâfi sıkâl-i zikir ile / Eyler ol âyîne nûr-ı tecellî in 'ikâs

⁶⁰²⁵AN, i. 54/2 Olsa ger mir'ât-ı dil sâfi sıkâl-i zikir ile / Eyler ol âyîne nûr-ı tecellî in 'ikâs

⁶⁰²⁶H, i. 160/2 Nefsin hevâsından kesil / Zikir eyle Hakk'ı muttasıl / Saykallanır mir'ât-ı dil / Tekrâr-ı zikru'llâh ile

⁶⁰²⁷H, i. 1/2 Gönüldeñ pâsını silmek dilersen / Bilmediklerini bilmek dilersen / Eger Hakk'ı sende bulmak dilersen / Hakk'a tevhid ile ermiş erenler

⁶⁰²⁸H, i. 160/2 Nefsin hevâsından kesil / Zikir eyle Hakk'ı muttasıl / Saykallanır mir'ât-ı dil / Tekrâr-ı zikru'llâh ile

⁶⁰²⁹H, i. 8/6 Gör bülbülün sevdasını / Gül şevkine gavgâsını / Açıp gönüller pâsını / Handan ederler Hû ile

Dil (gönül) aynası muhabbetle safâ bulur.⁶⁰³¹

Dilin (gönül) aynasında zerre kadar toz kalmaması için aşk şarabından içmek gerekir.⁶⁰³²

Dil (gönül) aynası, Allah aşkı ile ihlâs köşküne dönüşünce, kendisinde hiçbir kederden iz kalmaz.⁶⁰³³

Aşk, âşığın dil (gönül) aynasında zuhur eder.⁶⁰³⁴

Âşığın dilinde (gönül) gam, bin sûret ile cilve eder.⁶⁰³⁵

Âşığa dil (gönül) aynasında mestur bir şey yoktur.⁶⁰³⁶

Dil (gönül) âşığın aynaya benzeyen ve heves tozundan pak olan sinisini kıskanır.⁶⁰³⁷

Nefsinin idrakini bilmek isteyen, dil (gönül) aynasını gam kirinden arındırmalıdır.⁶⁰³⁸

Muhabbet, dil (gönül) aynasına öyle bir safa verir ki, gam bile kendini onda sevinmiş bir şekilde görür.⁶⁰³⁹

Gönül, toza bulaşmış olsa da mana ve sûret aynasının özüdür.⁶⁰⁴⁰

Gönül aynasının nur ve ışıktan haz alabilmesi için gönlü bütün kederlerden arındırıp musaffa etmelidir.⁶⁰⁴¹

---

⁶⁰³⁰C, g. 141/1 Turfe rüşen-ger-i âyine-i dildür gam-ı 'ışk / Açduğı âyinelere görünür 'âlem-i 'ışk
⁶⁰³¹C, g. 14/2 Gam gelse görür kendüsini şekl-i ferahda / Mir'ât-ı dile şöyle safâ virdi mahabbet
⁶⁰³²C, g. 145/2 Âyinemüzün zerrece kalmazdı gubârı / Bir kerre mey-i 'ışka dili cām idebilsek
⁶⁰³³AN, i. 57/2 Sâf oldı gönül âyinesi cümle kederden / Dil 'ışkı ile olalı kâşâne-i ihlâs
⁶⁰³⁴C, g. 96/4 Eşkâl-i heves cilve-ger olmaz dilimizde / Pâk olsa n'ola âyinemüz mazhar-ı 'ışkuz
⁶⁰³⁵C, terk. 1/I/5 Biñ sûret ile cilve ider gam dilümüzde / 'Işk ehline âyineyüz ammâ ki şikestüz
⁶⁰³⁶C, g. 1/5 Sûret-i ma'nâ-yı dil benden nice mestür olur / Gün gibi âyinesi dâyim mukâbildür
baña
⁶⁰³⁷C, g. 246/5 Pâkdür gerd-i hevesden sine-i Cevrî n'ola / 'Işk u dil reşk eylese âyine-i bî-jengine
⁶⁰³⁸SG, 88/9 Eger künhi ile bilmek dilerseñ nefsi-i derrâkıñ / Mücellâ eyle dil mir'âtını jeng-i
kedüretten
⁶⁰³⁹C, g. 14/2 Gam gelse görür kendüsini şekl-i ferahda / Mir'ât-ı dile şöyle safâ virdi mahabbet
⁶⁰⁴⁰C, g. 152/4 Zerre-veş gerçi gubâr-âlüdedür baksañ yine / Cevher-i âyine-i ma'nî vü sûretdür
gönül

Dil (gönül) siva kirinden temizlenince sâf aynaya döner.⁶⁰⁴²

Gönül aynası kederden saf olmazsa dîdâr ele geçmez.⁶⁰⁴³

Dervîş, [gönül] aynasını siler, özünü bilir.⁶⁰⁴⁴

Ehl-i dilin (gönül) kalbinin aynasında zerrece keder izi görünmez.⁶⁰⁴⁵

Hız. Peygamber'in nurlu gönlü mana suretli zâtın aynasıdır.⁶⁰⁴⁶

Dil (gönül), aynasında Hız. Peygamberin methinin şevkiyle Hız. Peygamber'e duyulan aşkın manası olan âlemin sûretleri yansır.⁶⁰⁴⁷

Dil (gönül), âlemi gösteren bir aynadır.⁶⁰⁴⁸

Âlemin oğullarının dilinin (gönül) aynası saf değildir.⁶⁰⁴⁹

Mü'min, mü'minin diline (gönül) aynadır.⁶⁰⁵⁰

Dil (gönül) aynası, sagâr (şarap) ile sabah vakti güneş gibi parlatılır.⁶⁰⁵¹

40.85. Gönül ve cân

Gönül, cânın evidir.⁶⁰⁵²

Dil (gönül) cân iklimine sığmaz.⁶⁰⁵³

⁶⁰⁴¹AN, i. 62/4 Gönül âyinesin cümle kederlerden musaffâ kıl / Gönüller kim musaffâdur alur nûr u ziyâdan haz

⁶⁰⁴²C, kıt. 79/14 Dili gerd-i sivâdan pâk idüp mir'ât-ı sâfî kıl / Cemâl-ı cân gibi manzûr-ı çeşm-i pâk-bînân ol

⁶⁰⁴³AN, i. 49/6 Sâf eyle gönül âyinesin Nûrî kederden / Sâf olmaya çün âyine dîdâr ele girmez

⁶⁰⁴⁴SG, 55/9 Âyineñi sil / Kalmasun hiç ğıl / Öziñi yok bil / Dervîş ol dervîş

⁶⁰⁴⁵C, k. 14/36 Merâyâ-yı kulüb-ı ehl-i dilde / Görinmez zerrece âsâr-ı ekdâr

⁶⁰⁴⁶C, k. 2/16 Nûr-ı sadrı zât-ı ma'nî-sûretüñ âyinesi / Sırr-ı nutkı 'ilm-i tahkîk u yakînüñ masdarı

⁶⁰⁴⁷C, k. 1/32 Şevk-ı medhiyle dilüm âyinedür kim anda / Görinen ma'nî-i 'ışkuñ suver-i 'âlemidür

⁶⁰⁴⁸C, g. 82/3 Dil-i rind-i Hudâya cân göziyle nâzır ol her gah / Cihânuñ seyrini âyine-i 'âlem-nümâdan gör

⁶⁰⁴⁹C, tes. 7/1 Ne mir'ât-ı dil-i ebnâ-yı 'âlemde safâ gördüm / Ne a'yân-ı zamânda lütf ile bir âşinâ gördüm / Ne nakş-ı sûret-i levh-ı hakikatde bekâ gördüm / Muhassal halkı semt-i mihribâniden cüdâ gördüm / Vefâ her kimseden kim istedüm andan cefâ gördüm / Kimi kim bî-vefâ dünyâda gördüm bî-vefâ gördüm

⁶⁰⁵⁰C, terk. 3/V/10 Olmış dil-i mü'min yine âyine-i mü'min / Sâhib-nazara ehl-i dilüñ hâli 'ıyândur

⁶⁰⁵¹C, terk. 1/VII/1 Bir subh-dem ol şevk ile alup ele sagâr / İtdüm yine âyine-i hurşide ber-â-ber

⁶⁰⁵²SG, 115/10 Cân 'ameli sevidür / Gönül anuñ evidür / Nefis atnuñ avidür / Zamâne dervîşleri

Dil (gönül) cânı aşka değişmiştir.⁶⁰⁵⁴

Cân ve dil (gönül) tahtında sultanlık isteyen Mevlâ'sına (Allah) sıdk ile kulluk eder.⁶⁰⁵⁵

Hakikat hazinesine kavuşmak, marifet cennetine girmek isteyen Hakk (Allah) zikrine cân u dilden (gönül) talip olmalıdır.⁶⁰⁵⁶

Cân u dilden (gönül) Hâlık (Allah) zikredilir.⁶⁰⁵⁷

Cân ve dil (gönül) Müsteân (Allah) inayet edince sivâ sevgisinden pâk olur.⁶⁰⁵⁸

Cân ve dil (gönül) Sultan (Allah), inayet eylerse baki hayata erişir.⁶⁰⁵⁹

Cân u dili (gönül) Rab (Allah) şâd eylemiştir.⁶⁰⁶⁰

Cân ve diller (gönül) Allah bağışlayınca sevinir.⁶⁰⁶¹

İtibara meyletmeyenin dil (gönül) ve cânı âbâd olur.⁶⁰⁶²

Dil (gönül) ve cânında bir zerre cismâni haz olan kişiye ruhânî zevk açılmaz.⁶⁰⁶³

Dil (gönül) ve cân derdine ramazan ayı derman olur.⁶⁰⁶⁴

---

⁶⁰⁵³AN, mu. 5/5 Mahv-ı zünübı 'abdüñ bir katre cüda merbüt / İhsânı pâdişâhuñ bahr-i 'uhüda merbüt / Ey Nüri lî-ma'a'llâh vakti sücüda merbüt / Medhî o yâruñ 'ışkı mülk-i vücüda merbüt / Dil bu safâdan ammâ iklim-i cânâ sıgmaz

⁶⁰⁵⁴C, g. 11/5 Dil cânı degül dil-beri de 'ışka değişdi / Cevrî gibi olsa n'ola mümtâz-ı mahabbet

⁶⁰⁵⁵H, i. 64/3 Kulluk eder sıdk ile Mevlâ'sına / Cân ü dil tahtında sultân isteyen

⁶⁰⁵⁶SG, 77/1 Ey Hakikat gencine irsem diyen / Zikr-i Hakk'a cân u dilden tâlib ol / Ma'rifet cennetine girsem diyen / Zikr-i Hakk'a cân u dilden tâlib ol

⁶⁰⁵⁷H, i. 166/1 Cân ü dilden Hâlık'ı zikr edelim / Hoş sa'âdet ehli etmiş Hak bizi / Lütf -ı bî-pâyânına şükr edelim / Hoş sa'âdet ehli etmiş Hak bizi

⁶⁰⁵⁸H, i. 190/2 'Aşık u sâdik yolunda hâk ola / Cân ü dil Hubb-ı sivâdan pâk ola / Aradan varlık hicâbı çâk ola / Sen 'inâyet et meded yâ Müste'ân

⁶⁰⁵⁹H, i. 114/1 Erişdir fazlın ile nür-ı zâta / İnâyet eyle Sultân'ım 'inâyet / Erişsin cân ü dil bâkî hayâta / İnâyet eyle Sultân'ım 'inâyet

⁶⁰⁶⁰H, i. 173/2 Cüdunla icâd eyledin / Matlûba irşâd eyledin / Cân ü dili şâd eyledin / Yâ Rab nice şükredelim

⁶⁰⁶¹H, i. 103/2 Hatâ eylerse ger bî-çâre kullar / 'Atâ et sen sevin sin cân ü diller / İnâyet et açıl sin doğru yollar / Ey Allah'ım saña lâyük keremdir

⁶⁰⁶²H, i. 153/5 Hüdâyî yalvar Allâh'a / Yüz ur ol âlî dergâha / şu kim meyleylemez cânâ / Dil ü cânı olur âbâd

⁶⁰⁶³SG, 113/3 Dil ü cânında bir zerre ger olsa hazz-ı cismânî / Ne mümkindür ki feth ola aña ol zevk-i rühânî

Dil (gönül) ve cân ramazan ayında mamur olur.⁶⁰⁶⁵

Ölü gönüller (dil) ramazan ayında nûr ile cân bulur.⁶⁰⁶⁶

Cân u dilden (gönül) ehl-i vahdet sohbetine talip olmalıdır.⁶⁰⁶⁷

Cân u dilden (gönül) marifet erbabına hizmet etmelidir.⁶⁰⁶⁸

Cân u dili (gönül) hûbân hayrân eder.⁶⁰⁶⁹

Talip, cân u dilden (gönül) aşk ile sefer eylemelidir.⁶⁰⁷⁰

Dil (gönül) u cânın dert ortağı muhabbettir.⁶⁰⁷¹

Cân gözü aşkın misalini görürse gönül evinde aşkın güzelliğinin nuru parlar.⁶⁰⁷²

Cân u gönülden (dil) aşk gülzârının bülbülüne selam olsun.⁶⁰⁷³

Cân u dil (gönül) gülşeni (şarabın) feyziyle suya kanar.⁶⁰⁷⁴

Dil (gönül) âşığın gama meftun olması karşısında çaresizdir.⁶⁰⁷⁵

Âşığın cânı ve dili (gönül) iki âlem kaygısından kurtulmuştur.⁶⁰⁷⁶

---

⁶⁰⁶⁴H, i. 25/4 Ger cenâbından ‘atâ ihsân ola / Cân ü diller derdine dermân ola / Zerreler gün katre(ler) ummân ola / Rahmetin ihsânın ayıdır senin

⁶⁰⁶⁵AN, i. 91/5 ‘Âşıkları mesrûr ider / Cân u dili ma‘mûr ider / Bu Nûrî’yi pür-nûr ider / Şehr-i sıyâm mâh-ı kıyâm

⁶⁰⁶⁶NM, 139/3 Gâhi tesbîh u senâ vü zikr ile / Gâhi tahmîd u du‘â vü şükr ile / Cân bulurdı mürde diller nûr ile / Hasretâ gitdi mübârek Ramazan

⁶⁰⁶⁷SG, 8/9 Ehl-i vahdet sohbetine cân u dilden tâlib ol / Mâ-‘adâ-yı ehl-i vahdet cümle söyler türrehât

⁶⁰⁶⁸SG, k. 1/97 Hıdmet eyle cân u dilden ma‘rifet erbâbına / Kim şefâ‘at mazharıdır evliyâ vü enbiyâ

⁶⁰⁶⁹NM, 151/4 Bülbülleri nâlân ider cân u dili hayrân ider / Bağçeleri seyrân ider her küşede hûbân kamu

⁶⁰⁷⁰SG, 18/1 Tâlib iseñ cân u dilden ‘aşk ile eyle sefer / Ref‘ ola benlik hicâbı alasin Hak’dan haber

⁶⁰⁷¹SG, 7/14 Mahabbet râhat-ı rûh-ı cihândur / Dil u cân gam-güsârıdır mahabbet

⁶⁰⁷²AN, i. 70/1 Cân ‘aynına ‘ayân olur ise misâl-i ‘ışk / Tâbân ola dil-hânedede nûr-ı cemâl-i ‘ışk

⁶⁰⁷³NM, 167/4 Kendini odlara atan şol Halîlullâh gibi / Cân u dilden bülbül-i gülzâr-ı ‘aşka essalâ

⁶⁰⁷⁴C, g. 187/1 Gül-i rüyuñ yine sır-âb-ı mey-i nâb olsun / Gül-şen-i cân u dil ol feyz ile şâd-âb olsun

⁶⁰⁷⁵C, g. 166/2 Ben de biñ cân ile meftûnum gama dil n’eylesün / Meşrebümce deprenür bir dost-dârumdur benüm

Cân u dil (gönül) Padişah'ın (Allah) o ulu dergâhına hayrandır.⁶⁰⁷⁷

Dil (gönül) ve cân tecelli nurundan ziya ister.⁶⁰⁷⁸

Dil (gönül), Allah'ın adı yâd edilince cân ile şâd olur.⁶⁰⁷⁹

Cân ve dil (gönül) lâilâheillallâh'ın lezzeti ile safa bulur.⁶⁰⁸⁰

Dil (gönül) ve cân hayrette olunca nereye baksa Allah'ı görür.⁶⁰⁸¹

Dil (gönül) ü cân nefis ve şeytanı sürüp pâk etmelidir.⁶⁰⁸²

Kâmilin cân u dili (gönül) sidre ve tûbâ gözetmez.⁶⁰⁸³

Cân u dil (gönül) sevgiliye vuslatı duyduğundan beri, hem okur hem yazar olmuştur.⁶⁰⁸⁴

Tendeki her bir kıl (tanesi bile) hayrete gark olurken cân ve dil (gönül) gaflet denizine dalmıştır.⁶⁰⁸⁵

Gönül (dil), cânın gam meclisinde kan ağlar.⁶⁰⁸⁶

Gönül, kendini anlayıp cân ve teni bildiyse cân ve cânânın kendinde olduğunu da bilir.⁶⁰⁸⁷

⁶⁰⁷⁶C, g. 104/3 Eyledük cân u dili kayd-ı dü 'âlemden halâs / Hâtır-ı âzâde-i ahrâra yokdur reşkümüz

⁶⁰⁷⁷AN, i. 12/3 Ol ulu dergâha lâyık 'abd-i 'âciz n'eylesün / Merhametlü pâdişâhum cân u dil hayrân aña

⁶⁰⁷⁸H, i. 138/1 Yine nür-ı tecelliden / Dil ü cânım ziyâ ister / Efendi zevk-i külliden / Sarây-ı sır safâ ister

⁶⁰⁷⁹NM, 153/8 Allâh'ın adın yâd it cân ile dili şâd it / Bülbül gibi feryât it yalvar güzel Allâh'a

⁶⁰⁸⁰AN, mu. 1/2 Her zamân vird-i lâzımuñ olsun / Kalbe anuñ halâveti tolsun / Cân u dil ol safâ ile bulsun / Lezzet-i lâ-ilâhe illa'llâh

⁶⁰⁸¹H, i. 82/3 Mâsivâdan el çek ey 'âşık kesil / Fikrin ü zikrin ol olsun muttasıl / Ol kadar hayrette olsun cân ü dil / Kande bakarsam efendim sañayın

⁶⁰⁸²AN, i. 44/3 Pâk eyle dil ü cânı sür nefis ile şeytanı / Ol gül-i beyâbânı kâhir ola gör kâhir

⁶⁰⁸³NM, 172/5 'Ârifüñ bir himmeti var 'arş ana olmaz mekân / Sidre vü tûbâ gözetmez kâmilüñ cân u dili

⁶⁰⁸⁴NM, 157/3 Tuyaldan cân u dil vasl-ı habîbi / Hem okur hem yazar elhamdülillâh

⁶⁰⁸⁵AN, terc. 8/1/2 Cân u dil bahr-i gaflet içre talup / Gark-ı hayretî tende her bir mü

⁶⁰⁸⁶C, g. 179/1 Hün-ı dili bezm-i gam-ı cânâ getürdüm / 'Işk ehline sahbâ-yı harîfâne getürdüm

⁶⁰⁸⁷NM, 37/4 Anladuñsa sen seni bildüñse cân u teni / Ğayrı ne var ey gönül cânâ cânân sendedür

Cân, dil (gönül) Yusuf'unun kafilesidir.⁶⁰⁸⁸

Gönlü tutup kapan (kollayıp gözeten) cânıdır.⁶⁰⁸⁹

Cân ve dil (gönül) güzelin sihirli ve aldatıcı bakışlarına heves eder.⁶⁰⁹⁰

Cân ve dile (gönül) sevgilinin (cânân) çeşmi sihir yapar.⁶⁰⁹¹

Dil (gönül) sevgilinin (cânân) gözü için cânı verir.⁶⁰⁹²

Âşık, dilini (gönül) ve canını sevgilinin (cânân) gamzesinin fermanıya terk etmiştir.⁶⁰⁹³

Kirpik (gamze) oku dil ü cânâ (kasededer.)⁶⁰⁹⁴

Bin dil (gönül) ve cânı, Sevgili (cânân) bir okla (gamzesiyle) telef eder.⁶⁰⁹⁵

Cân ve dil (gönül) gamze mülkü bekçisi tarafından korunur. Böylece iki cihan fitne kargaşasından emin olur.⁶⁰⁹⁶

Sevgilinin (cânân) çeşmi, bazen cân u dil (gönül) ülkesinin bekçisi bazen de fitne askerine rehberdir.⁶⁰⁹⁷

Dil (gönül) ve cân nakdi gedalara (köle) el vermez.⁶⁰⁹⁸

⁶⁰⁸⁸AN, i. 68/3 Gam çāhına düşmişken çekdüñ anı kurtarduñ / Dil Yūsufinuñ cânâ seyyāresisin ancak

⁶⁰⁸⁹AN, i. 56/1 Çün vücūduñ ey göñül tutup kapan ol cân imiş / Saña senden akreb olan sevgilü cânân imiş

⁶⁰⁹⁰C, g. 125/3 Nice bir mekr ü füsün-ı nıgeh-i çeşm-i bütân / Dem-be-dem eyleye cân u dili bīmār-ı heves

⁶⁰⁹¹C, g. 138/2 Çeşminüñ cân u dile āfet olan sihrini ko / Lebinüñ ma'nīye sūret viren i'cāzına bak

⁶⁰⁹²C, g. 68/3 'Aceb mi çeşmüñe cân virmek olsa ārzū-yı dil / Ki her bir 'işve-i dil-hāhı ber-vıfk-ı murād eyler

⁶⁰⁹³C, k. 4/42 Cevrī'de yok cāndan eser dilden de olmuş bī-haber / Fermān-ı gamzeñle meger terk-i dil ü cân eyledi

⁶⁰⁹⁴C, g. 230/3 Dünyāya ider sehm-i kazā kārını āhum / Tır-i müjeñ oldukça dil ü cânâ halīde

⁶⁰⁹⁵C, g. 131/1 Ol müjeler ki fitneye oldı sipāh-ı çār-saf / Her biri bir hadeng ile biñ dil ü cân ider telef

⁶⁰⁹⁶C, g. 37/4 Gamzeñ mülk-i cân u dile pās-bān ola / 'Āşüb-ı fitneden dü cihānı bī-gezend olur

⁶⁰⁹⁷C, g. 150/4 Kışver-i cân u dilüñ gāh nıgeh-bānıdır / Leşker-i fitneye geh rāh-nümündür çeşmüñ

40.86. Gönül gözü

Hüdâ'nın (Allah) tevhid sırrı tecelli ettiğinde dil (gönül) gözü açılıp cemâlin nuru görülür.⁶⁰⁹⁹

Aşk cân gözüne ayan olursa, aşkın cemâlinin nuru dil (gönül) hanesini aydınlatır.⁶¹⁰⁰

Dil (gönül) gözünde âşğın rızası Hakk'tır (Allah).⁶¹⁰¹

Gönül (dil) gözünün nurunu meşâyihın dîdârı artırır.⁶¹⁰²

40.87. Gönül kadehi

Gönül, aşk şarabı ve muhabbetle dolu bir kadehtir, (bu haliyle) taş kalplilerin eline düşmekten sakınmalıdır.⁶¹⁰³

Dil (gönül), tevhidin saf ve kokulu şarabının kadehidir.⁶¹⁰⁴

Dil (gönül), aşk kadehini ve zühd tesbihini eline alıp kendine yük etmemiştir.⁶¹⁰⁵

40.88. Gönül kanı

Dil (gönül) kanı cân gamının bezmine gelir.⁶¹⁰⁶

Âşık, dil (gönül) kanı içer.⁶¹⁰⁷

Âşğın dil (gönül) gözünden muhabbetin kanlı suyu akar.⁶¹⁰⁸

⁶⁰⁹⁸C, tah. 7/1 Virdi revâc-ı hüsn ü bahâ dil-rübâlara / El virmez oldu nakd-ı dil ü cân gedâlara / Kimdür ki müşteri geçe Yüsus-likâlara / Çıkdı metâ'-ı hüsn ü melâhat-bahâlara / Hep nâz ü şivedür satılan mübtelâlara

⁶⁰⁹⁹AN, kıt. 1 Sırr-ı tevhîdüñ Hudâyâ kıl tecellîsin 'ayan / Tûr-ı tende tâ ki lâ-ya'kıl ola Mûsâ-yı cân / Dîde-i dil açılıp görsün cemâlün nûrını / Sîneler çâk eyleyüp girsün sema'a 'âşıkân

⁶¹⁰⁰AN, i. 70/1 Cân 'aynına 'ayân olur ise misâl-i 'ışk / Tâbân ola dil-hânede nûr-ı cemâl-i 'ışk

⁶¹⁰¹SG, 65/4 Kelâmum selâmum Hak / 'Ayn-ı dilde rızâm Hak / Bilüp bilmediğüm Hak / 'Aşkum Hak'dur zevküm Hak / Gice gündüz zikrüm Hak / Gönlümdeki fikrüm Hak

⁶¹⁰²AN, k. 4/4 Keşf olmak olur sırr-ı İlahî saña ey dil / Artursa gözüñ nûrını dîdâr-ı meşâyih

⁶¹⁰³C, g. 152/5 Seng-diller destine Cevrî düşürmekden sakın / Şişe-i pür-bâde-i 'ışk u mahabbetdür gönül

⁶¹⁰⁴C, k. 1/6 Dil-i pâki ki odur câm-ı rahîk-i tevhîd / Nüş iden cür'asını 'âlem-i feyzuñ Cemidür

⁶¹⁰⁵C, g. 267/4 Almadı dil câm-ı 'ışk u sübha-i zühdi ele / Kayd-ı sâman-ı vücudı kendüye bâr itmedi

⁶¹⁰⁶C, g. 179/1 Hün-ı dili bezm-i gam-ı cânâ getürdüm / 'İşk ehline sahbâ-yı harîfâne getürdüm

⁶¹⁰⁷C, g. 38/3 Hün-ı dil nüş eyle 'âlem bilmesün keyfiyyetün / Hem yine dürdî-keş-i mey-hâne ol 'ışret budur

Dil (gönül) kanı şarabını, âşık aşk ehline gam bezminde sunar.⁶¹⁰⁹

40.89. Bahar mevsimi gönüldeki kederi giderir.

Bahar mevsimi gönüldeki kederi giderir.⁶¹¹⁰

Nevruz gönlü açar ve gamı def eder.⁶¹¹¹

Gönül, nisanda yağın yağmur damlası gibi değersiz (görünse) de hikmet deryasının eşsiz bir incisidir.⁶¹¹²

40.90. Bir şeye gönül vermek

Cihanın lezzetine gönül verilmez.⁶¹¹³

Fani mülke (dünyaya) gönül verilmez.⁶¹¹⁴

Gönül, kâinata bağlanmamalıdır, faniden geçip baki hayata ermelidir, envâr-ı zâta gark olup safâ bulmalıdır.⁶¹¹⁵

Âşık (bülbül) kainattaki güzellikleriyle ilgilenmemelidir (gönül vermemelidir), faniden geçip baki hayata ermelidir. Envâr-ı Zât'a (Allah) gark olup kadim yuvasına gitmelidir.⁶¹¹⁶

Akıllı, sivaya gönül vermez.⁶¹¹⁷

Zamane dervişleri hakikate gönül vermez.⁶¹¹⁸

⁶¹⁰⁸C, terk. 3/III/4 Ol vâdî-i pür-hünda akan seyl-i belâdur / Çeşm-i dil-i 'âşıkdaki hün-âb-ı mahabbet

⁶¹⁰⁹C, g. 179/1 Hün-ı dili bezm-i gam-ı câna getürdüm / 'İşk ehline sahbâ-yı harîfâne getürdüm

⁶¹¹⁰C, g. 29/4 'Aceb mi âyîne-i cüy-bâr sâf olsa / Komaz gönülde ğubâr-ı keder safâ-yı bahâr

⁶¹¹¹C, g. 124/4 İçürdi gonçelere bâde câm-ı zerrinden / Açup gönülleri def'-i gam eyledi nev-rüz

⁶¹¹²C, g. 152/1 Gerçi kem-ter katre-i nisân-fıtratdur gönül / Gevher-i yek-dâne-i deryâ-yı hitmetdür gönül

⁶¹¹³H, müf. 153 Gönül verme cihânın lezzetine / Ki ol değmez sonunda hasretine

⁶¹¹⁴H, k1. 5. Gönül verme bu fânî mülke zinhâr / Yürü var himmetin ukbâya eyle / Ne dünyâ geç iki âlemden ey yâr / Tedârik Hazret-i Mevlâ'ya eyle / Makâm-ı Kâbe kavseyn'i güzer et / Teveccüh sırr-ı Ev-ednâ'ya eyle

⁶¹¹⁵H, i. 50/5 Gönül verme Hüdâyî kâinâta / Geçip fâniden er bākî hayâta / Safâ bul ğark olup envâr-ı zâta / Yürü bülbül yürü dost illerine

⁶¹¹⁶H, i. 231/7 Gönül verme nukûş-i kâinâta / Geçip fâniden er bākî hayâta / Safâ bul ğark olup envâr-i zât'a / Yürü bülbül kadîmî âşiyâna

⁶¹¹⁷H, i. 191/1 Gönül verme sivaya âkil iseñ / Gel Allah'a murâdın hâsıl olsun / Hakk'ı iste eğer ehl-i dil iseñ / Gel Allah'a safâlar hâsıl olsun

40.91. Bir şeyi gönülden yapmak

Gönülden âh edilir.⁶¹¹⁹

Âşık, rafz ehline dilden (gönül) buğzeder.⁶¹²⁰

Gönülden ağlayan, envara gark olur.⁶¹²¹

Cân ve dilden (gönül) Hakk'a (Allah) kul olanlar, ârif olmalıdır.⁶¹²²

Vahdet ehlinin sohbetine cân u dilden (gönül) talip olunur.⁶¹²³

Cân u dilden (gönül) talip olanlar, aşk ile sefer eder ve benlik örtüsünden kurtulup Hakk'tan (Allah) haber alırlar.⁶¹²⁴

⁶¹¹⁸SG, 115/18 Bu degildür mahabbet / Mâl viresün yâ 'avrat / Gönlünü vir hakikat / Zamâne dervîşleri

⁶¹¹⁹AN, i. 77/2 Âh it gönülden zâr ile müstağrak ol envâr ile / Pür-şevk olup dîdâr ile vicdâna gel vicdâna gel

⁶¹²⁰AN, k. 2/9 Rafz ehli'ne dilde buğzumuz var / Hubb-i hulefâya mâliküz biz

⁶¹²¹AN, i. 77/2 Âh it gönülden zâr ile müstağrak ol envâr ile / Pür-şevk olup dîdâr ile vicdâna gel vicdâna gel

⁶¹²²H, i. 181/5 Kim ki oldu cân ü dilden Hakk'a kul / Mâsivâyı terk edip buldu vüsül / Pendini eyle Hüdâyî'nin kabul / 'Ârif ol ko gafleti merdâne bak

⁶¹²³SG, 8/9 Ehl-i vahdet sohbetine cân u dilden tâlib ol / Mâ-'adâ-yı ehl-i vahdet cümle söyler türrehât

⁶¹²⁴SG, 18/1 Tâlib iseñ cân u dilden 'aşk ile eyle sefer / Ref' ola benlik hicâbı alasin Hak'dan haber

41. GÖZ

41.1.Gözün evsafı

İnsanın beş duyu organından biri olan göz kavramının, incelediğimiz divanlarda farklı düşüncelerde ele alındığı görülmektedir. İnsan yüzündeki görme eylemini gerçekleştiren organ olmasının yanı sıra gönül gözü, cân gözü, bâtin gözü gibi temelde zâhirî gözün işlevine benzer işlevler üstlenmiş başka gözlerle ilgili düşünceler divanlarda yer almaktadır.

Niçin yaratıldığı hakkında düşünölmeye değer bir organ olan gözü insanlara Allah vermiştir. En küçük şeyleri bile görür, büyüleyicidir ama ışığa dayanamaz. Mahlukatın dış görünüşüne bakmaktan usanmıştır. Ayrılık nedeniyle çok ağlarsa görmez olur. Eğer göz kötü ise nazarı değer.

Göz, vahdet sırrının görüldüğü yerdir. Kesret onu örter. Basiret sahibi olabilir ve muhabbet kadehini ele alırsa sevgiliyi görebilir. Tevhid aynasını görebilmek, idrak gözünün açılmasıyla mümkün olur.

Onu dünyaya yumanlar, kemale ulaşır. Âşık, açgözlü olmaksansa gam sofrasına razıdır. Allah, kerem ederse tarikat sırrı göze ayan olur. Allah'ı gören âşığın gamı gider; göz, ağyarı görmez olur. Sonunda Allah'ın aşkı yolunda yok olur.

Gözle birlikte düşünce geliştirildiği görölen başka bir kavram ise topraktır. Dünya, halkın gözüne -hayattayken- toprak doldurmuş böylece insanların hakikati görmelerine mani olmuştur. Toprakla ilgili diğer düşünceye göre ise ölünce göze toprak doldurulur.

Gaflet uykusunda olanların gözü kapalıdır. Göz zâhiri olanı görse de bâtin gözüyle bakıldığında vahdet görülür.

İbretle bakar ve eşyanın vahşet şeklini görürse takdire değer. İbretle bakmayan göz ise sahibinin başı üzerinde düşmandır. Nehirlere ibretle bakan göz, ırmak gibi çağlar.

Aşk için gerekli olan göz, hep nemli olmalıdır. Ona sırları gizlemesi için sürme çekilir. Dîdarı, gönül gözünün nurunu artıran meşâyihin ayağının tozu, göze sürme olarak çekilmelidir.

Göz ve rind arasında geliştirilen düşünceye göre rindin sarhoş gözü gönül sırlarını keşfetmiştir. Göz ile ilgili yapılan teşbihlere göre göz nergise kirpikler de kılıca benzer, âşığın bağırını kanla doldurur. O, efsun eder.

Göz kavramıyla ilgili klasik şiir üslubuyla geliştirildiği görülen düşünceler de tespit edilmiştir. Bunlardan Cevrî’de geçen düşünceye göre feleğin gözündeki yarayı, ezel tabibi inayet feyzinin merhemi ile iyileştirmiştir. Mısırî’de ise sümbüllerin zâhiri görünüşleri ile hüsn-i tâlil yoluyla sümbüllerin boyun eğmesinin sebebi olarak Hz. Peygamber’in gözüne hayran hayran bakmaları gösterilmiştir.

41.2.Göz, Allah’ı Allah ile görür.

Şairlerin parça bütün ilişkisini gözeterek mecâz-ı mürsel yoluyla gözü âşığın yerine kullandıkları görülmektedir. Gözdeki nur Allah’tır ve göz nereye bakarsa Allah’ı görür. Bunun için kulun basiret sahibi olması iktiza eder. Göz, Allah’ı Allah ile görebilir. Akıl gözüyle bakan, Hüda’nın (Allah) lütfunun zuhur edişini görür.

Göz, mâsiva ve hevaya kapanmazsa gönülden tasa gitmez ve yârin, Allah’ın cemâline bakamaz. Allah’ın yardımıyla önündeki perde kalkarsa göz nereye bakarsa orada cemâli görür. Dost yüzü ve pîr gözüyle bakılırsa gözde Allah’ın nuru görülür.

Her şeye mahlûk gözüyle bakan her şeyi mahlûk görür; fakat Allah gözüyle bakan, mahlûktaki Allah’ın nurunu görür. Gözde var olduğu düşünülen perde kalkmadan Allah’ın mahfi olmadığı anlaşılabilir. Bin göze sahip olsa da kişi Allah’ı göremiyorsa o kördür.

İnsanın başındaki zâhiri gözünden başka bir de gönül gözü vardır. Bu gözle bakılmadan sözdeki mana cevheri duyulamaz.

Gaybî'de geçen bir düşüncede ise görme eylemi ile zâhirî göz arasında kurulan illiyetin gevşetildiği görülmektedir: Gerçek kör, bin gözü de olsa Allah'ı görmeyen kişidir.

41.3.Âşığın gözü her yerde Allah'ı görür.

Göz yakından ve dikkatli bakınca bir çeşit aynaya benzer. Bu gerçekten hareketle şâir, âşığın zâhiren onda yansıyanları ve bâtınen de onda görülenleri gördüğü düşüncesini geliştirmiştir. Gözün, aslında gören bir organken muhatabının kendini gördüğü bir ayna şeklinde tasavvur edilişi dikkate şayândır.

Mana sırrının cemâli, hakikat gözüyle bakıldığında görülür. Âşığın gözüyle gördüğü her şey Allah'tır. Allah'ı zikderen âşığın gözünden perde kalkar. Âşık gönül perdesi açıldığında hayretinden çığlık atar, bir zaman sonra aynileşme olur ve âşığın gözü aslında Allah'ın gözüdür, şeklinde bir düşünce tebellür eder. Âşık gözüyle Allah'tan gayrıyı görmez, gözünü dost yüzünden ayırmaz, ağıyarı hâr olarak görür.

Âşık gözünü açıp onu şeyhinin izinden ayırmaz. Tekâmül edince her yer âşık için göz olur. Gözünü açan âşık, zâtına aşkla bakar, kendisinin ten ve âlem zindanında olduğunu anlar. Bu aşamada uzak yakın, ona birdir. Âşığın gözü, pınar gibi ağlamaktan ateşe döner. Ten gözüyle âşık ve âşığın devranı görülemez. Âşık onu Kâbe'ye sürmek ister.

41.4.Göz, kan ağlar.

Çok ağlayan göz bir süre sonra kılcal damarlarının çatlamasıyla kanlı gözyaşı üretmeye başlar. Bu gerçekten hareketle geliştirilen düşünceye göre didâr isteyen âşık, gözünü kaybetme pahasına kan ağlar. Aslında âşığın gözünden akan göz yaşı değil gönül kanıdır. Ayrıca Hz. Peygamber'den ayrı olmanın üzüntüsüyle göz kan ağlar. Kan ağlamaya başlayınca her şeyi kan görmeye başlar.

Cevrî'de geçen bir düşünceye göre ise sabah gün doğumundan evvel görülen şafak kızılığının sebebi güneşin gözünün kanlanmasıdır.

41.5.Göz, açılmalıdır.

Göz, gaflet uykusundadır; uyanıp ibretle bakmalıdır. Gözü, Allah'ın nuru açar; ancak bunun için gözü açık birinden yardım alınmalıdır. Erenler gözlerini hû diyerek açar. Eşyadaki etvarı, gözünü açanlar fark edebilir. Gönül gözünün açılabilmesi için zâhiri göz kapısının kapanması gereklidir.

Mahlûkat terk edilirse göz açılır ve dildârın veçhindeki nikabın kalktığı görülür, Allah'a yalvarılır. Göz açıldığında gafletten uyanılır, dünyanın durulacak bir yer olmadığı, her şeyin Allah olduğu, yakın irak her şeyin bir olduğu, Allah'ın bes, bakinin heves olduğu, perestân devrinde yaşanıldığı anlaşılır.

Gözünü açan; firkat ehline değil yârâna mertçe bakar, özünü cânâna verir, Hakk'a (Allah) uçmak ister, faniden vefa ummaz, kusurları için tevbe eder; gafletten uyanan mağrur olmaz, fani zevke mesrur olmaz ikrarını tekrar eder, kârlı ticaret yapar.⁶¹²⁵ O; nefsinin aradan çıkarır, vahdete kavuşur, Allah'a vâsıl olur, insan-ı kâmilidir, sevdalardan geçmiştir, basiret nuruyla bakar, hizmeti ihmal etmez.

Mert olanlar gözünü açmış âriflerdir. Gözünü açana her iş âsân gelir. Göz açan kişi kendini nazar ettiğinde imkân levhinin süslerini görür, kıyamet günlerinde cümle âlemin inlemelerinin farkına varır.

41.6.Cân gözü, açılmalıdır.

Şairlerin, ten gözünden başka hakkında en fazla düşünce geliştirdikleri kavramın cân gözü olduğu görülmektedir. Aşk, cân gözüne ayan olursa gönül aydınlanır. Cân gözü, aşk ile her bir katrede umman görür. Cân göz açıldığında Allah'ın ve hakikatlerin sırrına ârif olunur. Cân çeşmi, Sultan (Allah) tecelli ettiğinde cânın güzelliğinin güneşini görür.

Cân gözü öyle bir şeydir ki yüzündeki nikaba rağmen sevgilinin yüzünü görebilir. Cân gözünü açmak için çaba göstermelidir. Onu erenlerin halveti açar. Cân gözünü, tevhid edenler açabilir, onlar her yüzde cânânı görür ve bu dünyadan

---

⁶¹²⁵ Sâf suresinin (61) "Ey iman edenler! Sizi elem dolu bir azaptan kurtaracak bir ticaret göstereyim mi size? Allah'a ve peygamberine inanır, mallarınızla ve canlarınızla Allah yolunda cihat edersiniz. Eğer bilerseniz, bu sizin için çok hayırlıdır." mealindeki 10 ve 11. ayetlerinden mülhem.

gideceğinin farkındadır. Dervişler, cân gözünü açmıştır, onlara sultan denir. Şeytanın ise cân gözü kördür. Cân gözünü açmayan nâdân bir işe yaramaz.

41.7. Sevgilinin gözü-Sevgiliyi gözleyen göz.

Göz; âşık ile mâşuk arasında en etkileyici iletişim aracıdır, denilebilir. Yârin gözü, konuşma sırlarına vâkıftır. O sebeple nâdâna gözün nüktesi açılmamalıdır. Çeşm, niyaz ettiğinde sevgili ona görünür. Sevgilinin meyhaneye gitmeden mest olan gözü, hışımla baktığında âşıkla rakibi birbirinden ayırt edemez.

Sevgilinin âşığı kör eden, kalenderî baygın gözleri, göz ucuyla aşk ettiğinden nice kişiyi evsiz yurtsuz bırakmıştır. Onun gözü âşıkları katleden bir hançer gibidir, âşığı öldürmek ister. Cânân, çeşmini gösterip cân alır. Güzel, gözü kendinden geçirir ve göz mübtela olduğu sevgilinin izinden ayrılamaz. Sürme olarak da o sevgilinin ayağının tozunu kullanır. Gönül, çaresiz de olsa kendisine bu kadar cefa çektiren, bir gözü hasta sevgilinin derdiyle dertlenir. Dünyada sevgilinin aşkıyla sabaha kadar uykusuz kalmayan âşık, ahirette gam uykusunda gözlerini açamaz.

41.8. Göz kadehtir.

Kendisinden mâyi içilmesi sebebiyle ve insan yüzünde işgal ettiği göz çukurunun şekli sebebiyle gözün kadehe teşbihi söz konusudur. Bu düşünceye göre yaş dökmesi (ağlaması) nedeniyle kadehe benzeyen gözden abdâllar içer.

41.9. Göz Kavramında Edebî Düşünceler

41.10. Gözün evsafı

Gözün varoluş sebebi hakkında düşünülmelidir.⁶¹²⁶

Göz, kendinin ne olduğunu anlamalıdır.⁶¹²⁷

Gözü Efendi (Allah) vermiştir.⁶¹²⁸

⁶¹²⁶H, i. 179/1 Vücüd iklîmini fikr eyle dervîş / Bu cân ü cism ve bu eller nedendir / Hakk'ın ihsânına sükr eyle dervîş / Gören göz söyleyen diller nedendir

⁶¹²⁷C, g. 4/5 N'ola Cevrî dökülse gözlerümden katre-i hünîn / İder te'sîr-i süz-ı 'ışk deryâdan şerer peydâ

Çeşm en küçük şeyleri bile görür.⁶¹²⁹

Göz, büyüleyicidir.⁶¹³⁰

Göz, ışığa dayanamaz.⁶¹³¹

Çeşm-i bed (kötü çeşm), değer (nazar eder).⁶¹³²

Göz, nakş-ı hayale (mahlûkun dış görünüşü) bakmaktan usanır.⁶¹³³

Gözden akan yaşlar inci tanesine benzetilir.⁶¹³⁴

Göz, ayrılık sebebiyle çok ağlarsa görmez olur.⁶¹³⁵

Cihan gözyaşına doyar.⁶¹³⁶

Göz, bir gün gelir görmez hâle gelir.⁶¹³⁷

Kesret âleminde vahdet sırrı gözde görülür.⁶¹³⁸

İdrak gözü açılırsa, göz tevhid aynasıyla görür.⁶¹³⁹

Kesret pazarı, halkın gözlerini örter.⁶¹⁴⁰

---

⁶¹²⁸H, i. 116/2 Tutan el ü ayak senden gelipdir / Gören göz ve kulak senden gelipdir / Efendi dil dudak senden gelipdir / Ne verdinse odur dahi nemiz var

⁶¹²⁹H, i. 156/4 Görünmezsin bu çeşm-i hurde-bîne / Kadem basmaz mısın ayrık zemîne / Firāk oduna yeter yandı sîne / Gel ey derd ehlinin dermânı bülbül

⁶¹³⁰C, g. 119/3 İtmezdi çeşm-i sâhiri teshîr-i cân u dil / Ol gamze olmasa sebak-âmüz u hîle-bâz

⁶¹³¹AN, i. 105/3 Ne sabra tākātüm var görmez isem / Ne görsem göz döyer envâra karşı

⁶¹³²C, k. 10/22 Çeşm-i bed degmesün diyü her gün / Üstüne âfitâb lertzândur

⁶¹³³C, terk. 1/XIII/3 Yâ Rab bize kıl sûret-i tahkîki nümâyân / Bakmaktan usandı gözümüz nakş-ı hayâle

⁶¹³⁴AN, i. 74/2 Bağrumda olan başum kapladı içüm taşum / ‘Aynumdan akan yaşum dür-dâneye döndürdüñ

⁶¹³⁵H, i. 63/2 Görmez eyler ağlamakdan gözleri / Hem sarardır soldurur gül yüzleri / Karanu eyler nice gündüzleri / Ayrılık âh ayrılık vâh ayrılık

⁶¹³⁶AN, i. 108/2 Ciğerler yandı ‘ışkuñ âteşine / Cihân kandı efendi gözyaşına / Neler geldi neler ‘âşik başına / Kerem eyle kerem sultânüm Allâh

⁶¹³⁷NM, 153/3 Bir gün bu gözün görmez hem kulağün işitmez / Bu fırsat ele geçmez yalvar güzel Allâh’a

⁶¹³⁸AN, i. 113/3 Bulur bu ‘âlem-i kesretde vahdet sırrını el-hak / Bakup mir’ât-ı a’yâna gören ‘aynâm ‘ayân içre

⁶¹³⁹SG, 15/3 Dîde-i idrākünüz binâ ola / İdesüz mir’ât-ı tevhîde su‘üd

Gözün sevgiliyi görebilmesi için basiret sahibi olması gerekir.⁶¹⁴¹

Muhabbet kadehini ele aldığında göz her yerde Hayy'ı (Allah) görür.⁶¹⁴²

Göz, dünya metaini bakmaz. Onu dünyaya yumanlar ileri gelenlerden olur.⁶¹⁴³

Âşık, açgözlü olmaktansa gam sofrasına razıdır.⁶¹⁴⁴

Hayy u Kayyum (Allah) kerem ederse tarikat sırrı göze ayan olur.⁶¹⁴⁵

Allah, zâhiri gözle görülünce gam gider.⁶¹⁴⁶

Dilde (gönül) Hû (Allah) nakşolunca gözler, ağyarı görmez olur.⁶¹⁴⁷

Göz, Allah'ın aşkı yolunda yok olur.⁶¹⁴⁸

Göz, her peri yanaklı şuha bakmaz.⁶¹⁴⁹

Göz, baharda nurların çiçeklerini görür.⁶¹⁵⁰

Bülbülün gülde gördüğünün sırrını kimse bilmez.⁶¹⁵¹

⁶¹⁴⁰NM, 186/9 Örtü bu bāzār-ı kesret gözlerin halkun velî / 'Ârif olan cümle yüzden seni seyrân eyledi

⁶¹⁴¹NM, 58/5 Anadan toğma gözsüzler kemâhî görmez eşyâyı / Niyâzî vech-i dildârı ulû'l-ebâr olandan sor

⁶¹⁴²SG, 112/2 Mahabbet cāmını alduñ bırakma / Görine gözine her şeyde ol Hay

⁶¹⁴³AN, i. 51/5 Medd-i 'ayneyn eylemek olmaz metâ'-ı dünyeye / 'Aynı dünyâdan yumup a'yâna irmişlerdenüz

⁶¹⁴⁴C, g. 168/5 Dil-i Cevrî gibi hân-ı gama rāzî olalum / Çeşm-i âzî ni'am-ı 'âleme bāz itmeyelüm

⁶¹⁴⁵AN, i. 84/1 Tarikat sırrını 'ayna 'ayân it / Kerem it kullara yâ Hayy ü Kayyüm / Hakikat hâlini keşf ü beyân it / Kerem it kullara yâ Hayy ü Kayyüm

⁶¹⁴⁶NM, 6/4 'Ârifüñ 'aşk-ı ilâhîden yeg olmaz hemdemi / Nüş idüp sahbâ-yı zâtı cân olur her bir demi / Mazhar aña 'ayn-ı zâhir görünür gider gamı / "Eylemez halvet-sarâ-yı sırr-ı vahdet mahremi / 'Âşıkı ma'sûkdan ma'sûkî 'âşıkdan cüda"

⁶¹⁴⁷AN, i. 104/5 Nakş olaldan dilde hû ağyarı görmez gözlerüm / Kapladı envâr ile âfâkı hû ekvânı hû

⁶¹⁴⁸AN, i. 108/5 Yoğ oldı Nürî'nün küllî vücüdü / Ne 'aynı kaldı anuñ ne şühüdü / Efendim aña eyle lütf u cüdü / Kerem eyle kerem sultânüm Allâh

⁶¹⁴⁹C, tes. 2/5 Kim ki bu hüsn ile bir kez göre sen dil-dârı / Mihnet-i 'ışk ola Cevrî gibi anuñ kârı / Ğayrı mahbûb için itmez gönül âh u zârı / Almazın 'aynuma her şüh-ı perî-ruhsârı / Halka-i çeşmi sayyâd-ı ezel ideli dâm / Hüblarda seni tutdı gözüm ey kebk-hırâm

⁶¹⁵⁰AN, i. 112/6 Görindi gözüme ezhâr-ı envâr / Bugün evvel bahâr el-hamdü li'llâh

⁶¹⁵¹NM, 38/7 Ne göründi güle karşı gözine / Ne büründi bakduğınca özine

Ezel gözü, saçta (kesret) kalmayıp yüzü (vahdet) görürse mümin, görmezse münkirdir.⁶¹⁵²

Dünya halkın gözüne toprak doldurur.⁶¹⁵³

Ölünce göze toprak doldurulur.⁶¹⁵⁴

Gaflet uykusunda olanın gözü kapalıdır.^{6155, 6156, 6157}

Göz, zâhir olanı görür.⁶¹⁵⁸

Bâtın gözüyle bakıldığında vahdet görülür.⁶¹⁵⁹

Göz, ibretle bakmalıdır.⁶¹⁶⁰

Göz, eşyanın vahşet şeklini görürse takdire değer.⁶¹⁶¹

Göz, ibretle bakmazsa sahibinin başı üzerinde düşmandır.⁶¹⁶²

Âlemdeki nehirlere ibretle bakanın gözleri, ırmak gibi çağlar.⁶¹⁶³

Göz, hep nemli olmalıdır.⁶¹⁶⁴

Göz, aşk için gereklidir.⁶¹⁶⁵

⁶¹⁵²NM, 43/2 Anlar ki ezel gözleri saçunda kalupdur / Bunda seni hiç bilmeyüp inkâra gelürler

⁶¹⁵³H, i. 66/4 Kasd edip halkın özüne / Toprak doldurup gözüne / Ehl-i gafletin yüzüne / Gülen dünyâ değil misin

⁶¹⁵⁴NM, 166/8 Ben ölem ve hem dirilem / Soñında seni öldürem / Gözüne toprak dolduram / Gele Deccâl gele gele / Gör kim senüñ hâlün n'ola

⁶¹⁵⁵H, i. 220/1 Aç gözün bu nevm-i gaflet nice bir / Hâlik'in ihsânına şükr edegör / Nefs ü şeytâna itâ'at nice bir / Râzık'ın in'âmına şükr edegör

⁶¹⁵⁶H, k1. 10 Niyâzın dâ'imâ Allah'a eyle / Uyan gafletden ey gâfil gözün aç / Çün olur melce-i erbâb-ı hâcât / Olupdur hâs ü amm ol bâba muhtâc

⁶¹⁵⁷AN, terc. 8/1/6 Aç gözün gel bu hâb-ı gafletden / Seyl-i gam başa koymadan bir su

⁶¹⁵⁸SG, 35/6 Ene nahnu ente hüve oldı hicâb 'izzetüm / Zâhir iken göz göre a'mâyâ ahfâ bendedür

⁶¹⁵⁹H, i. 135/4 Taglît ederse ger zâhirde kesret / Bâtın gözüyle bak görünür vahdet / Hüsnündendir bunca âsâr-ı kudret / Zâtından güzeldir sultânım Mevlâ

⁶¹⁶⁰H, i. 1/3 'Âleme ibret gözüyle bakanlar / Çerâğın nür-ı Mevlâ'dan yakanlar / Yerden gökden geçip 'Arş'a çıkanlar / Hakk'a tevhîd ile ermiş erenler

⁶¹⁶¹C, k. 56/5 Fahr anuñ ile kim gözine / Çarhuñ eşkâl-i mevhibî görünür

⁶¹⁶²NM, 198/1 Bir göz ki anuñ olmaya 'ibret nazarında / Ol düşmenidür sâhibinüñ baş üzerinde

⁶¹⁶³AN, i. 78/2 Baka 'ibret ile 'âlemde akan enhâra / Gözi ırmağa dönüp ola revân çağlaya ol

⁶¹⁶⁴SG, 70/4 Ten ile cânı hakikat bilmeğe oldur tarîk / Yüzünü yol eyle pîre gitmesün gözden nemün

Hüda (Allah) yolunda giden mertlerin ayağının tozu, göze sürme olarak çekilmelidir.⁶¹⁶⁶

Meşâyihın dîdârı gönül (dil) gözünün nurunu artırır.⁶¹⁶⁷

Çeşm, sürme ile sırlarını gizler.⁶¹⁶⁸

Göze sürme çekilir.⁶¹⁶⁹

Rindin sarhoş gözü dil (gönül) sırlarını keşfetmiştir.⁶¹⁷⁰

Kirpikler çeşmin kılıcıdır.⁶¹⁷¹

Nergis, bekleyen bir çeşme benzer.⁶¹⁷²

Baygın göz, âşığın bağrını kanla doldurur.⁶¹⁷³

Çeşm, fûsun ve efsun eder.⁶¹⁷⁴

Feleğin gözündeki yarayı ezel tabibi, inayet feyzinin merhemi ile iyileştirmiştir.⁶¹⁷⁵

Sümbüller Muhammed'in (Hz. Peygamber) çeşmine [bakıp] boyun eğer.⁶¹⁷⁶

41.11.Göz, Allah'ı Allah ile görür.

Gözde nur, O'dur (Allah).⁶¹⁷⁷

⁶¹⁶⁵SG, 99/2 Göñülden ala gör sebak / Baş olagör olma ayak / 'Aşkdan gerekdür göz kulak / Hak yolına gidenlere

⁶¹⁶⁶C, k. 55/2 Hāk-i pāk-i reh-i merdān-ı Hudādan nā-gāh / Bād-ı tevfi̇k ile irdi gözüme kühl-i cilā

⁶¹⁶⁷AN, k. 4/4 Keşf olmak olur sırr-ı İlāhī saña ey dil / Artursa gözün nürünü dîdār-ı meşâyih

⁶¹⁶⁸SG, 59/3 Evvel āhir sürmeledi çeşm-i vālā kenzünü / İrdi ol mahbûb-ı cāna kalmadı bir ān maşat

⁶¹⁶⁹C, k. 55/9 Cevheri kühlünü itseydi kamer isti'māl / Eser-i lekke görünmezdi gözünde aslā

⁶¹⁷⁰C, g. 262/2 Çeşm-i mesti rind-i 'ışkuñ keşf idüp rāz-ı dilin / Zāhidi hasret-keş-i teh-cür'a-i cām eyledi

⁶¹⁷¹NM, 45/2 Anuñçün tığını çeşmüñ demādem eksik itmez kim / Yorılup yolda kalmaya o kim 'azm-i visālüñdür

⁶¹⁷²C, k. 12/13 Kudüm-i pādîşāh-ı 'āleme müştākdur gülşen / Degül nergis anuñ yollarda çeşm-i intizāridur

⁶¹⁷³NM, 21/1 Bağrumı pür-hün ider şol çeşm-i mestānile bahs / Tağıdur 'aklumı şol zülf-i perîşānile bahs

⁶¹⁷⁴C, k. 4/39 Çeşmüñ idüp sihr ü fûsun Rüstemleri kıldı zebün / Ol hile-kār-ı pür-fünün çok mekr ü destān eyledi

⁶¹⁷⁵C, k. 15/32 Merhem-i feyz-i 'ināyetle tabîb-i ezeli / Zahm-ı çeşm-i feleki eyledi cismüñden dür

⁶¹⁷⁶NM, 28/7 Boyun egmiş turur çeşmüñe hayrān / Çemen sahnında sümbüller Muhammed

Göz, baktığı her yerde sırr-ı Sübhân'ı (Allah) görür.⁶¹⁷⁸

Akıl gözüyle bakan, Hüda'nın (Allah) lütfunun zuhur edişini görür.⁶¹⁷⁹

Hakikat gözüyle bakıldığında mana sırrının cemâli güneş gibi aşikâr olarak görülür.
6180

Bin gözü de olsa dünyada Hak'ı (Allah) görmeyen kişi kördür.⁶¹⁸¹

Göz, Allah'ı görürse basiret sahibi olur.⁶¹⁸²

Başî devletli kulun gözü Sübhân'ı (Allah) görür.⁶¹⁸³

Göz, Hak (Allah) ile görmelidir.⁶¹⁸⁴, ⁶¹⁸⁵

Göz, Allah'ın takdirini gözlemelidir.⁶¹⁸⁶

Gözü mâsivaya yummak gerekir.⁶¹⁸⁷, ⁶¹⁸⁸

Gözü mâsiva ve hevaya yummak gerekir.⁶¹⁸⁹

---

⁶¹⁷⁷AN, mu.7/3 Gözüünde nûruñ oldur hem dahı cân içre cânuñdur / Tutar destüñdür ey gâfil dahı söyler zebânuñdur / İşiden sem'uñ oldur hâsılı rûh-ı revânuñdur / Kamu akvâl ü ef'âlünde da'im dâde-bânundur / Cihân içinde bî-şübhe vücûd-ı mutlak anuñdur / Ararlar ğayrı yerlerde görürler anı bilmezler

⁶¹⁷⁸NM, 33/1 Her neye baksa gözüñ bil sırr-ı Sübhân andadur / Her ne işitse kulağın mağz-ı Kur'ân andadur

⁶¹⁷⁹C, k. 35/16 Koyup bu mebhâsi çeşm-i hıredle nâzır oluñ / Görüñ ne vech ile geldi zuhûra lütf-ı Hudâ

⁶¹⁸⁰C, k. 30/16 Ne cânibden nazar kılsañ eger çeşm-i hakîkatle / Cemâl-i sırr-ı ma'nâ âffitâb-âsâ hüveydâdur

⁶¹⁸¹SG, 43/16 Hâsılı dünyâda hâlen görmez iseñ sen Hak'ı / Biñ gözüñ olursa dahi çeşm-i nâ-beyân budur

⁶¹⁸²NM, 56/6 Gözsüz olanlar o yüzi göremez / Anı gören hep "ulü'l-ebşâr" olur

⁶¹⁸³NM, 64/6 Başî devletlü kul oldur Hak'ı bulmuş ola seri / Gözi gönli dil ü cânı kamu Sübhan'a tolanur

⁶¹⁸⁴SG, 64/3 Her bir şey'ün cihânda mü-sütresi zâhirdür / Eşyayâ sen nâzır ol Hak göziyle bâhirdür / İñne'llâhe yuhıbbu't-tevvâbîn hem tâhirdür / Sırr-ı Kur'ân'a iriş kanı itdüğüñ misâk

⁶¹⁸⁵H, i. 11/5 Aç gözünü Hak ile bak / Oku Hüdâyi'den sebak / Kâmil olurmuş ehli-i Hak / Doğmazdan evvel anesi

⁶¹⁸⁶H, i. 85/4 Bırakıp bu hevâ vü tezvîri / Kerem et ko bu su'-i tedbîri / Gözlemek yeğ değil mi takdîri / 'Âh nefsim seni nic'eyleyeyin

⁶¹⁸⁷H, i. 205/7 Mâsivâdan yumup gözü / Kâdir Allah'a tut yüzü / Hüdâyi'den güş et sözü / Nic' olur hâlin ey gâfil

⁶¹⁸⁸H, i. 167/7 Mâsivâdan yumup gözü / Dergâh-ı Hak'a tut yüzü / Hüdâyi'den güş et sözü / Aç gözün gafletten uyan

Göz mâsivaya yumulduğunda gönülden tasa gider.⁶¹⁹⁰

Mâsivadan göz yumanlar ancak yârin cemâline bakabilir.⁶¹⁹¹

Gözü sivaya yumanlar Hayy u Kayyum'un (Allah) tecellisini görür.⁶¹⁹²

Gözün önündeki perde Hüda'nın (Allah) yardımıyla kalkar.⁶¹⁹³

Gözün gördüğü her şey cemâldir.⁶¹⁹⁴

Göz, aşktır; dost yüzü onda görülür.⁶¹⁹⁵

Göz, pîr gözüyle bakarsa Allah'ın nurunu görür.⁶¹⁹⁶

Her şeye mahlûk gözüyle bakan her şeyi mahlûk görür; fakat Hakk (Allah) gözüyle bakan mahlûktaki nûr-ı Yezdân'ı (Allah) görür.⁶¹⁹⁷

Gözden perde kalkınca bakılan her şeyde cenâb-ı yâr (cânân) olan Allah görülür.⁶¹⁹⁸

Gözün önündeki perde kalktığında Hakk'ın (Allah) mahfî olmadığı anlaşılır.⁶¹⁹⁹

Bin göz de olsa Hakk'ı (Allah) görmediği sürece kördür.⁶²⁰⁰

---

⁶¹⁸⁹H, i. 207/4 Sivâyı ko hevâlardan gözün yum / Ve illâ nefsi-şûmun hâli ma'lûm / İnâyet eyleye ol Hayy u Kayyûm / Neye kâdir olur bî-çâre insân

⁶¹⁹⁰H, i. 91/3 Mâsivâdan gözün yum / Ne umarsan Hak'dan um / Gitsin gönülden hümûm / Tevhîde gel tevhîde

⁶¹⁹¹AN, i. 69/1 Mâ-sivâdan göz yumup ey dil cemâl-i yâra bak / Süreti ko cümlede sârî olan esrâra bak

⁶¹⁹²H, k1. 21 Tecellî eylese ol Hayy u Kayyûm / Olurdu mâsivâ hep cümle ma'dûm / Bu ma'nâ ger saña olduysa ma'lûm / Sivâdan var yürü imdi gözün yum

⁶¹⁹³C, k. 55/3 Ref' idüp dest-i 'inayet gözümün perdesini / Süret-i lütfim her vech ile gösterdi Hudâ

⁶¹⁹⁴NM, 130/1 Şehâ yüz döndüren senden kime dönse gerek yüzün / Gözün yuman cemâlünden kime açsa gerek yüzün

⁶¹⁹⁵SG, 86/5 'Aşkdur 'aşıkların gözi / Anda görünür dost yüzi / 'Aşkdur 'âlem âdem özi / 'Aşk ile tut pîr eteğin

⁶¹⁹⁶SG, 96/5 Pîr ile bir ol gözün pîr gözi it / Görine gözine her-dem nûr-ı ü

⁶¹⁹⁷NM, 33/2 Her şeye mahlûk göziyle baksañ ol mahlûk olur / Hak göziyle bak ki bî-şek nûr-ı Yezdân andadur

⁶¹⁹⁸NM, 14/7 Her ne kim görür gözün andan cenâb-ı yâre bāk / Çünkü gitdi ey Niyâzî kalmadı aslâ hicâb

⁶¹⁹⁹H, i. 175/2 Gözünden perde zâ'il olsa mutlak / Katı zâhir durur mahfî değil Hak / Aña vâsıl durur eşyâ muhakkak / Velî mahcûb olan bilmez visâli

Hakk (Allah) gözsüzlere pinhandır.⁶²⁰¹

Zâhir göz kapanıp gönül(gözüyle) bakılmadan sözdeki mana cevheri duyulamaz.⁶²⁰²

Hakk'tan (Allah) başka ayrı bir şey görmeyince gönül hiçbir şeyden incinmez.⁶²⁰³

Göz aynadır. Âşık ondaki yansıyan gözleri görür.⁶²⁰⁴

Âşığın gözüyle gördüğü (her şey) Hakk'tır (Allah).⁶²⁰⁵

Her neye bakarsa baksın âşığın gözü, ezel sırrını görür.⁶²⁰⁶

Âşığın gözünden perde kalkınca âşık baktığı her şeyde cenâb-ı yâr (cânân) olan Allah'ı görür.⁶²⁰⁷

Allah'ı zikreden âşığın gözlerinden perde gider.⁶²⁰⁸

Gönül gözünün perdesi açıldığında âşık hayretinden çılgılık atar.⁶²⁰⁹

41.12.Âşığın gözü her yerde Allah'ı görür.

Âşığın gözü (aslında) Hakk (Allah) gözüdür.⁶²¹⁰

Âşığın gözü, Allah'tan başkasına bakmaz.⁶²¹¹

⁶²⁰⁰SG, 43/16 Hâsılı dünyâda hâlen görmez iseñ sen Hak'ı / Biñ gözüñ olursa dahi çeşm-i nâ-beyân budur

⁶²⁰¹NM, 78/9 İşit Niyâzîñ sözün bir nesne örtmez Hak yüzün / Hak'dan 'ayan bir nesne yok gözsüzlere pinhân

⁶²⁰²NM, 8/5 Bu zâhir göziñi örtüp baña tut cânıla gönülün / Ki her bir sözüñ içinde tuyasın cevher-i ma'nâ

⁶²⁰³SG, 49/7 Hak'dan ayrı görmeyelden gözlerümüz Gaybiyâ / Hamdüli'llâh kalmadı bir hâtır-ı âzârumuz

⁶²⁰⁴AN, i. 113/3 Bulur bu 'âlem-i kesretde vahdet sırrını el-hak / Bakup mir'ât-ı a'yâna gören 'aynam 'ayân içre

⁶²⁰⁵SG, 65/3 Gözümlle gördüğüm Hak / Dilümlle virdüğüm Hak / Elümlle irdüğüm Hak / Hakk'a kevnüm yönüm Hak / Gice gündüz zikrüm Hak / Gönülümdeki fikrüm Hak

⁶²⁰⁶NM, 15/3 Her kanda baksam görünür gözlerüme sırr-ı ezel / Her şey ulaşup Hakk'ına çıkıdı aradan kâ'inât

⁶²⁰⁷NM, 14/7 Her ne kim görür gözün andan cenâb-ı yâre bāk / Çünkü gitdi ey Niyâzî kalmadı aslâ hicâb

⁶²⁰⁸AN, i. 115/6 'Âşık kim zikru'llâh ide / Gözlerinden perde gide / Hakk'üñ cemâlin seyr ide / Yanalum zikru'llâh ile

⁶²⁰⁹NM, 25/6 Açılıp gönül gözünün perdesi / Hayretünde eylesin çok sıyâh

⁶²¹⁰SG, 69/6 Hak durur sende görünen başdan ayağa hemân / Hak kulağıdır kulağıñ Hak gözidir hem gözüñ

Âşık, gözüyle gayrıya bakmaz.⁶²¹²

Âşığın gözü dünya ve ukbayı görmez.⁶²¹³

Âşık, gözünü dost yüzünden ayırmaz.⁶²¹⁴

Hakk'a (Allah) âşık olanların gözleri ağyarı hâr olarak görür.⁶²¹⁵

Âşığın gözü açıktır.⁶²¹⁶

Âşık gözünü şeyhinin izinde tutar.⁶²¹⁷

Âşık tekâmül edince her yer göz olur.⁶²¹⁸

Gözünü açan âşık zâtına aşkla bakar.⁶²¹⁹

Göz açıldığında âşık kendini ten hapisanesinde olduğunu anlar.⁶²²⁰

Âşığın gözüne âlem zindandır.⁶²²¹

Dil (gönül) gözünde âşığın rızası Hakk'tır (Allah).⁶²²²

Cân ve gönül her türlü guşadan azad olup, şâd olduğunda âşığın gözüne uzak yakın birdir.⁶²²³

⁶²¹¹H, i. 87/5 Gayra bakmaz 'âşık gözü / Saña doğrulmuşdur özü / Budur Hüdâyi'nin sözü / Cânım seni özler seni

⁶²¹²AN, i. 70/6 Gözler gözümü gayrılara bakmağa komaz / Sayd ideli âhü-yı dili ol gâzâl-i 'ışk

⁶²¹³AN, i. 50/5 Cihân esrâr ile toldı ser-â-pâ / Bir oldı Nürî'ye ednâ vü a'lâ / Görinmez gözine dünyâ vü 'ukbâ / Gönül Allâh'a 'âşıkdur yeñilmez

⁶²¹⁴NM, 20/10 Hep görinen dost yüzi andan ayırmam gözi / Gitmez dilimden sözi çağıruram dost dost

⁶²¹⁵AN, i. 125/1 'İşk-ı Hak her kimüñ ola yârı / Hâr ider gözlerine ağyarı

⁶²¹⁶AN, i. 50/4 İrag itmis özin gafletten 'âşık / Anuñ-çün kalbi şendür 'aynı açık / Yürekde âteşi var bağıryanık / Gönül Allâh'a 'âşıkdur yeñilmez

⁶²¹⁷NM, 3/4 Tevhîde tapşur öziñi kimseye açma râzuñı / Şeyh izine tut göziñi şeyhüñ yeter bürhân saña

⁶²¹⁸NM, 180/1 Cân yine bülbül oldı hâr açılıp gül oldı / Göz kulak oldı hep bir her ne ki var ol oldı

⁶²¹⁹SG, 85/5 'Aşk-ı mürşid tutmaz iseñ bilemezsün özüñi / Özüñi fehm eyledünse fehm idersün sözüñi / Zâtına bak 'aşkla Ğaybî açâ gör gözüñi / Kendözünü bilmez iseñ 'âlimem dime sakın

⁶²²⁰C, terk. 1/II/2 Bulduk göz açup kendümüzi mahbes-i tende / Biñ silsile-bend olmuş aña renc ü 'anâdan

⁶²²¹AN, i. 80/3 Ey rahmeti çok Rahmân / 'Âlem gözüme zindân / Uçarsa kafesden cân / Lütf eyle 'inâyet kıl

⁶²²²SG, 65/4 Kelâmum selâmum Hak / 'Ayn-ı dilde rızâm Hak / Bilüp bilmediğüm Hak / 'Aşkum Hak'dur zevküm Hak / Gice gündüz zikrüm Hak / Gönümdeki fikrüm Hak

Bülbülün (âşık) gözleri ağlayıp inlemekten, uykusuzdur.⁶²²⁴

Âşığın gözünün yaşı pınar gibi akar.⁶²²⁵

Âşığın gözünden yaşlar kaynar.⁶²²⁶

Âşığın gözü ağlamaktan ateşe döner.⁶²²⁷

Âşık ten gözüyle görülemez.⁶²²⁸

Âşığın devranı mahfidir gözle görülmez.⁶²²⁹

Göz, Beytü'l-haram'a (Kâbe) sürülür.⁶²³⁰

41.13.Göz, kan ağlar.

O kan ağlarsa (aşk) çiçeği solmaz.⁶²³¹

Göz, kan ağlar.⁶²³²

Göz, kanlı gözyaşları döker.⁶²³³, ⁶²³⁴

Çeşm çeşmesinden kan akar.⁶²³⁵

Dîdâr isteyenin gözü(nü kaybetme pahasına da olsa) kan ağlar.⁶²³⁶

⁶²²³NM, 86/7 Cân u gönülün şâd olup her gussadan âzâd ola / Bir ola dâ'im Niyâzî gözüne yakın ırağ

⁶²²⁴NM, 99/1 Gözlerini n'oldu bî-dâr eyledün / Ah u efgânı saña yâr eyledün / 'Aşk odıyla içünî nâr eyledün / N'oldı bülbül işünî zâr eyledün / Ne sebepten 'azm-i gülzâr eyledün

⁶²²⁵NM, 47/4 Varlık cibâlin kesüp dost iline yol ider / Ferhâd'leyin gözinün yaşları pınar olur

⁶²²⁶NM, 55/1 Âteş-i hecrünle cân turmaz figâna başlar / Kaynayup akar ol ateşle gözümde yaşlar

⁶²²⁷NM, 47/1 'Aşkuñ kime yâr olur dâ'im işi zâr olur / Diñmez gözinün yaşı yanar içi nâr olur

⁶²²⁸NM, 76/12 Ten göziyle Mısırî'yi sûretde görsem dime kim / Zîra biz ol kâf-sûret içre 'anka olmuşuz

⁶²²⁹NM, 112/12 Dirlir imiş halka-i zikre girüp dönmez niçün / Ben dönerven lik gözden mahfi devrânüm benüm

⁶²³⁰H, i. 26/2 Kulak tutan kişiler Hak kelâma / Noksândan kurtulup erer tamâma / Huccâc ile varıp Beytü'l-Harâm'a / Eşiğine yüzüm gözüm sürem mi

⁶²³¹NM, 193/2 Yüzün gözün kan ağlayup şitâdan / Biten dürlü çiçekler solmayaydı

⁶²³²C, tah. 3/1 Mahabbet âteşinden kimse süzân olmasun Yâ Rab / Gözinden kimsenün her dem akan kan olmasun Yâ Rab / Kimesne mübtelâ-yı 'ışk-ı cânân olmasun Yâ Rab / Benüm tek hiç kim zâr u perîşân olmasun Yâ Rab / Esîr-i derd-i 'ışk u dâğ-ı hicrân olmasun Yâ Rab

⁶²³³C, g. 31/1 Gözümde âb degül cüy-bâr-ı hasretdür / Tenümde şerha degül reh-güzâr-ı hasretdür

⁶²³⁴C, g. 232/3 Dil teşne-i şarâb gibi düşmede müdâm / Yâd-ı lebüñle gözden akan kanlar üstine

⁶²³⁵C, k. 7/28 Ayâ Tehemten-i Gâzî ki cüy-i tîguñdan / O dem ki çeşme-i çeşm-i 'adüya kan geldi

Âşığın gözünden gönül kanı akar.⁶²³⁷ ⁶²³⁸

Göz, Mustafa'nın (Hz. Muhammed) ayrılığına duyduğu üzüntüden kan ağlar.⁶²³⁹

Kana boyanan göz her şeyi kan görür.⁶²⁴⁰

Güneşin gözünün kanlanmasının sebebi şafağın kızıllığıdır.⁶²⁴¹

41.14.Göz, açılmalıdır.

Göz, uykudadır, fırsat geçmeden uyanmalıdır.⁶²⁴²

Gaflet uykusundan uyanıp göz açıp mertçe bakmalıdır.⁶²⁴³

Göz açılıp ibretle bakmalıdır.⁶²⁴⁴

Zü'l-celâl'in (Allah) veçhinin nuru gözü açar.⁶²⁴⁵

Göz açmak, gözü açıkların işidir.⁶²⁴⁶

Erenler gözlerini Hû (Allah) diyerek açarlar.⁶²⁴⁷

Gaybden gelen bir nidai gözün açılmasını söyler.⁶²⁴⁸

⁶²³⁶AN, i. 101/7 Gözlerüm yaş yerine kan ağlasun / Dîdeye kıymaz mı dîdâr isteyen

⁶²³⁷C, g. 4/2 Senüñ la'l-i lebüñ dürr ü güherler zâhir eylerse / Benüm de çeşmüm eyler hün-i dilden la'l-i ter peydâ

⁶²³⁸NM, 51/3 Sen nedîm idüñ ezel ol şâh ile / İmtihân için gelüpsen bu ile / İnlemek saña yaraşur derd ile / Hem gözüñ kan ağlayacak çağıdır

⁶²³⁹H, i. 71/3 Tan mıdır bülbül etse efgânı / Zayi' etdi o verd-i handânı / N'ola ger dökse gözlerim kanı / Görmez oldu o Mâh-ı tabânı / Neyledin Mustafâ'yı ey fânî / Kande gitdi Muhammed'im kanı

⁶²⁴⁰NM, 44/2 Didî ulular "levn-i mâ levn-i inâ" dan şübhesiz / Kana boyanmış göz hemîn Nil ü Fırat'ı kan görür

⁶²⁴¹C, k. 55/8 Çeşm-i hurşîd olur hün-ı şefakdan sâlim / Eylese şâfını etrâfına her demde tılâ

⁶²⁴²AN, mu. 6/5 Ey Nürî uyar cânı sakın ki geçer fırsat / Sel gibi akar 'ömrün yel gibi ider sür'at / Biñ yıl yaşasan âhir gelmez saña bir sâ'at / Ey göz niçe bir uyhu ey dil niçe bir gaflet / Bilmem saña bu dünyâ bâkî mi kalur sanduñ / Bu meclis-i fânîde sâkî mi kalur sanduñ

⁶²⁴³H, i. 181/2 Nice bir bu resm ü âdet nice bir / Nice bir izhâr-ı bid'at nice bir / Nice bir bu nevm-i gaflet nice bir / 'Ârif iseñ aç gözün merdâne bak

⁶²⁴⁴H, k1. 2 Nedir bu ellerle ayak / Nedir bu dillerle dudak / Aç gözün ibret ile bak / 'Âlem temâşâ-gâh imiş / Cümle merâtibden geçip / Tevhîd-i zâta vâsıl ol / Ko Zeyd ü Amre bakmağı / Ef'âl-i küll Allâh imiş

⁶²⁴⁵NM, 170/2 Açıl ey gözlerüm envâr-ı vech-i zü'l-celâlîden / Dilâ bedr ol kim ol mihr-i dıraşşândan haber geldi

⁶²⁴⁶SG, 56/11 Göz açmak gözi açıklar işiyken / 'Acebdür şimdi ol a'mâya düşmiş

⁶²⁴⁷NM, 149/2 Hep erenler hû ile kaldırırlar cân perdesin / Açdılar gözlerin andan yaña yaña hû deyu

Gözünü açanlar eşyadaki etvarı fark edebilir.⁶²⁴⁹

Gözün kapısı kapanmadan gönül kapısı açılmaz.⁶²⁵⁰

Göz açıldığında dildârın veçhindeki nikabın kalktığı görülür.⁶²⁵¹

Mahlukat terk edilirse göz açılır, Hakk'ı (Allah) görmeye başlar.⁶²⁵²

Göz açılınca Nûr-ı kadîm (Allah) görülür.⁶²⁵³

Gözünü açanlar Allah'a yalvarır.⁶²⁵⁴

Göz, açılıp ibretle bakıldığında yakın irak her şeyin bir olduğu anlaşılır.⁶²⁵⁵

Göz açılınca gafletten uyanılır.^{6256, 6257, 6258, 6259, 6260, 6261}

Göz açıldığında dünyanın durulacak bir yer olmadığı anlaşılır.⁶²⁶²

---

⁶²⁴⁸AN, terc. 8/1/3 Gaybdan bir nidâ gelüp ol dem / Didi kim iftah 'ayneke yâhû

⁶²⁴⁹AN, i. 69/3 Külle yevmin hüve şe'n âyetinden al haber / Aç gözün eşyadaki zâhir olan etvâra bak

⁶²⁵⁰NM, 12/6 Göz kulak dil kapularun bağla muhkem bir zamân / Ola kim Hak'dan yana gönlünden feth-i bâb

⁶²⁵¹NM, 14/1 Aç gözün dildâra bak ref' oldı vechinden nikâb / Zulmeti sürdi çıkardı ara yirden âfitâb

⁶²⁵²NM, 19/4 İzâfâtı bırak gözden açılısuñ dîde-i Hak-bîn / Temâşâ-yı cemâl-i şâhid-i dil-cû-yı tevhd it

⁶²⁵³H, i. 136/2 Zulmet-i gafleti dilden süregör / Aç gözün nûr-ı kadîmi göregör / Kasd edip Hakk-ı yakîne eregör / Tâ kemâle erişe ikrârın

⁶²⁵⁴NM, 153/1 Uyan gözün aç turma yalvar güzel Allâh'a / Yolından iziñ ırma yalvar güzel Allâh'a

⁶²⁵⁵NM, 53/5 Aç gözünü 'ibretle bak birdür kamu yakın irak / Deprenmez olur dil tudak vasl u lika halvetdedür

⁶²⁵⁶H, k1. 24 Aç gözün gafletten uyan / İbâdet eyle her zamân / Receb şa'bân ü ramazân / Mübârek aylardır gelen

⁶²⁵⁷H, k1. 46 'Aceb bu nevm-i gafletten gözün açıp uyandı mı / Bu fânî âlemin zevk ü safâsından usandı mı / Hevâlarda izâ'at eyleyip sermâye-i ömrü / Bu hâl ile huzûr-ı Hakk'a varmakdan utandı mı

⁶²⁵⁸H, müf. 103 Nevm-i gafletten uyanıp aç gözün merdâne bak / Ehl-i Hak ile ola gör olma anlardan irak

⁶²⁵⁹H, i. 205/6 Aç gözün gafletten uyan / Nâdim olur nefse uyan / Bâtılı kor Hakk'ı duyan / Nic'olur hâlin ey gâfil

⁶²⁶⁰H, i. 85/5 Hâb-ı gafletten aç gözünü uyan / Devlete erdi enbiyâya uyan / Olma hod-bîn gör Hudâ'yı hemân / Hây nefsim seni nic'eyleyeyin

⁶²⁶¹H, i. 14/4 Uyar gafletten aç gönül gözünü / Cenâbından yana döndür yüzünü / Koma aşıkların algıl özünü / Hemân ön son kerem Mevlâ Senindir

⁶²⁶²NM, 128/2 Gözün aç perdeyi kaldur kuracak yir mi gör dünyâ / Katı Mecnun durur buña gönül virüp turan insân

Göz açıldığında her şeyin Hakk (Allah) olduğu anlaşılır.⁶²⁶³

Göz açılıp merdane bakınca Allah'ın bes, bakinin heves olduğu anlaşılır.⁶²⁶⁴

Gözünü açan perestân devrinde yaşadığını görür.⁶²⁶⁵

Göz açılınca her iş âsân gelir.⁶²⁶⁶

Göz açıldığında firkat ehline değil yârâna bakar.⁶²⁶⁷

Göz açıldığında yârân görülür.⁶²⁶⁸

Ârifler gözü açıp merdane bakar.⁶²⁶⁹

Gözünü açan, özünü cânâna verir, Hakk'a (Allah) uçmak ister.⁶²⁷⁰

Gözünü açıp gafletten uyanan; dünyaya aldanmaz ve orada kimsenin kalmayacağını bilir.⁶²⁷¹

Gözünü açıp gafletten uyanan; faniden vefa ummaz.⁶²⁷²

Gözünü açıp gafletten uyanan; kusurları için tevbe eder, ikrarını tekrar eder, kârlı ticaret yapar.⁶²⁷³

---

⁶²⁶³NM, 156/5 Niyâzî gözün aç bak her şey olup durur Hak / Sanma anı kim ola nihânda vü 'ayânda
⁶²⁶⁴H, i. 159/1 Hak'dan özge nesne yokdur gayrıdan ümmîdi kes / Aç gözün merdâne bak Allah bes
bâkî heves
⁶²⁶⁵SG, 27/3 Cehl ile sûret-perestân kaydına olma esîr / Aç gözün şimden gerü seyret perestân
devridür
⁶²⁶⁶H, i. 34/7 Hüdâyî aç gözünü / Pâk eyle kendüzünü / Hakk'a döndür yüzünü / Her işin âsân
gelsin
⁶²⁶⁷H, i. 86/6 Firkat ehline yeter kıldın nazar / Aç gözün vâsıl olan yârâna bak
⁶²⁶⁸H, i. 131/4 Nice bir levs-i sivâda kalasın / Aç gözün vâsıl olan yârânı gör
⁶²⁶⁹H, i. 180/1 Mazhar-ı zât olduğun anlar mısın / 'Ârif iseñ aç gözün merdâne bak / Hakk'a mir'ât
oldüğun anlar mısın / 'Ârif iseñ aç gözün merdâne bak
⁶²⁷⁰H, i. 104/5 Şol kimse kim açdı gözün / Cânâna tapşırđı özün / Diñle Hüdâyî'nin sözün / Gel
Hakk'a pervâz edelim
⁶²⁷¹H, i. 167/1 Sakın dünyâya aldanma / Aç gözün gafletden uyan / Bunda kimse kalır sanma / Aç
gözün gafletden uyan
⁶²⁷²H, i. 167/2 Kanı 'Âdem kanı Havvâ / Kanı Muhammed Mustafâ / Bu fâniden umma vefâ / Aç
gözün gafletden uyan
⁶²⁷³H, i. 167/3 Taksîre istiğfâr eyle / İkrarını tekrâr eyle / Bir assılı bazar eyle / Aç gözün gafletden
uyan

Gözünü açıp gafletten uyanan; mağrur olmaz, fani zevke mesrur olmaz, Hakk (Allah) taatinden uzak olmaz.⁶²⁷⁴

Gözünü açıp gafletten uyanan; nefsini aradan çıkarır, vahdete kavuşur, aklını derer.⁶²⁷⁵

Gözünü açıp gafletten uyanan; Hakk'a (Allah) vasil olur, insan-ı kâmilidir, sevdalardan geçmiştir.⁶²⁷⁶

Göz açıldığında basiret nuruyla bakılır.⁶²⁷⁷

Gafletten gözünü açan, hizmeti ihmal etmez.⁶²⁷⁸

Göz, *nefahtü* ile açılırsa ibretler görür.⁶²⁷⁹

Zâhir olan Hakk'ı (Allah) görebilmek için göz açıp mertçe bakmalıdır.⁶²⁸⁰

Nefsini bilip kemal bulmak isteyen, göz açıp mertçe bakmalıdır.⁶²⁸¹

Göz açıp mertçe bakanlar, ömrünü telef etmezler.⁶²⁸²

Gözünü açıp merdâne (mertçe) bakanlar, âriflerdir.⁶²⁸³, ⁶²⁸⁴, ⁶²⁸⁵, ⁶²⁸⁶, ⁶²⁸⁷, ⁶²⁸⁸, ⁶²⁸⁹,
⁶²⁹⁰, ⁶²⁹¹, ⁶²⁹²

⁶²⁷⁴H, i. 167/4 Bu devlete mağrur olma / Fânî zevke mesrur olma / Tâ'at-ı Hak'dan dür olma / Aç gözün gafletten uyan

⁶²⁷⁵H, i. 167/5 Nefsin aradan süre gör / Vahdet iline ere gör / 'Aklın başına dere gör / Aç gözün gafletten uyan

⁶²⁷⁶H, i. 167/6 Şol ki oldu Hakk'a vasil / Ol oldu insân-ı kâmil / Geç sevdâlardan ey gâfil / Aç gözün gafletten uyan

⁶²⁷⁷H, i. 230/7 Aç gözünü imdi gel nür-ı basiretle bak / Meslek-i hayrı koyup şerre azîmet neden

⁶²⁷⁸H, müf. 113 Gafletten aç gözünü hıdmete etme ihmâl / Tâ'at kişiyi eyler bâkî naime îsâl

⁶²⁷⁹NM, 198/16 Ol nefha ile gözi açıklar görür 'ibret / Ol nefha ile işidilür ma'nî-i hikmet

⁶²⁸⁰H, i. 180/2 Kande buldun ahsen-i takvîmi sen / Kanden alır feyzi işbu cân ü ten / Zâhir iken Hak bu gafletler neden / 'Ârif iseñ aç gözün merdâne bak

⁶²⁸¹H, i. 180/3 Nice bir bahs ü cidâl-i kil ü kâl / Olagör bî-çâre ehl-i veed ü hâl / Nefsini bil bulmak istersen kemal / 'Ârif iseñ aç gözün merdâne bak

⁶²⁸²H, i. 180/4 Dürr-i ma'nâya ger oldunsa sade / Bulagör bahr-ı hakikatda şeref / Eyleme sermaye-i ömri telef / 'Ârif iseñ aç gözün merdâne bak

⁶²⁸³H, i. 180/1 Mazhar-ı zât olduğun anlar mısın / 'Ârif iseñ aç gözün merdâne bak / Hakk'a mir'ât olduğun anlar mısın / 'Ârif iseñ aç gözün merdâne bak

⁶²⁸⁴H, i. 180/2 Kande buldun ahsen-i takvîmi sen / Kanden alır feyzi işbu cân ü ten / Zâhir iken Hak bu gafletler neden / 'Ârif iseñ aç gözün merdâne bak

Basiret sahipleri, göz açıp mertçe bakar.⁶²⁹³

Hakk'a (Allah) ve lütfa mazhar olduğunu bilenler, göz açıp mertçe bakar.⁶²⁹⁴

Gözü açıp Hakk'a (Allah) gitmelidir.⁶²⁹⁵

Göz açıp kişi kendini nazar ettiğinde imkân levhinin süslerini görür.⁶²⁹⁶

Gözünü açan, kıyamet günlerinde cümle âlemin inlemelerinin farkına varır.⁶²⁹⁷

Aşk, cân gözüne ayan olursa, aşkın cemâlinin nuru dil (gönül) hanesini aydınlatır.⁶²⁹⁸

41.15. Cân gözü, açılmalıdır.

Cân gözü, aşk ile her bir katrede umman görür.⁶²⁹⁹

Cân gözünü açıp cihanı süsleyen nurlara bakanlar Hakk (Allah) sırrına ulaşır ârif olur.⁶³⁰⁰

⁶²⁸⁵ H, i. 180/3 Nice bir bahs ü cidâl-i kil ü kâl / Olagör bî-çâre ehl-i vecd ü hâl / Nefsini bil bulmak istersen kemal / 'Ârif iseñ aç gözün merdâne bak

⁶²⁸⁶ H, i. 180/4 Dürr-i ma'nâya ger oldunsa sade / Bulagör bahr-ı hakikatda şeref / Eyleme sermâye-i ömri telef / 'Ârif iseñ aç gözün merdâne bak

⁶²⁸⁷ H, i. 180/5 Ger Hüdâyî'den sorarlarsa haber / Hakk ile kâ'imdir eşyâ ser-te-ser / Var ise sende basiretten eser / 'Ârif iseñ aç gözün merdâne bak

⁶²⁸⁸ H, i. 181/1 Hakk'a mazhar olduğun fikr et beğim / 'Ârif iseñ aç gözün merdâne bak / Lütfa mazhar olduğun fikr et beğim / 'Ârif iseñ aç gözün merdâne bak

⁶²⁸⁹ H, i. 181/2 Nice bir bu resm ü âdet nice bir / Nice bir izhâr-ı bid'at nice bir / Nice bir bu nevm-i gaflet nice bir / 'Ârif iseñ aç gözün merdâne bak

⁶²⁹⁰ H, i. 181/3 Dûna bakmaz himmeti bâlâ olan / Dîni gözler âkil ü dâna olan / Yarın a'mâdır bugün a'mâ olan / 'Ârif iseñ aç gözün merdâne bak

⁶²⁹¹ H, i. 181/4 Bilmeyenler matlabın a'lâsını / İhtiyâr eyler cihân gavgâsını / Nefsini bilen bilir Mevlâ'sını / 'Ârif iseñ aç gözün merdâne bak

⁶²⁹² H, i. 181/5 Kim ki oldu cân ü dilden Hakk'a kul / Mâsivâyı terk edip buldu vüsül / Pendini eyle Hüdâyî'nin kabul / 'Ârif ol ko gafleti merdâne bak

⁶²⁹³ H, i. 180/5 Ger Hüdâyî'den sorarlarsa haber / Hakk ile kâ'imdir eşyâ ser-te-ser / Var ise sende basiretten eser / 'Ârif iseñ aç gözün merdâne bak

⁶²⁹⁴ H, i. 181/1 Hakk'a mazhar olduğun fikr et beğim / 'Ârif iseñ aç gözün merdâne bak / Lütfa mazhar olduğun fikr et beğim / 'Ârif iseñ aç gözün merdâne bak

⁶²⁹⁵ H, i. 74/11 Hüdâyî gözün aç gözün / Hakk'a tapşıra gör özün / Eğer Hakk olmazsa sözün / Nic'olur bizim hâlimiz

⁶²⁹⁶ C, terk. 6/II/3 Aç gözün sen saña nazar eyle / Gör nedir nakş-ı levh-ı imkânı

⁶²⁹⁷ NM, 69/5 Ey Niyâzî ne yatarsun aç göziñi uykudan / Şol kıyâmet günlerinde cüml'âlemyân iniler

⁶²⁹⁸ AN, i. 70/1 Cân 'aynına 'ayân olur ise misâl-i 'ışk / Tâbân ola dil-hânedede nûr-ı cemâl-i 'ışk

⁶²⁹⁹ AN, i. 48/7 Nüş itse Nürî 'ışk ile 'âlem safâsıyla tola / Cân çeşmine zâhir ola her katrede 'ummânumuz

Cân çeşmi, Sultan (Allah) tecelli ettiğinde cânın güzelliğinin güneşini görür.⁶³⁰¹

Cân gözünü açanlar hakikatlerin sırrına ulaşır.⁶³⁰²

Cân gözü, sevgilinin yüzündeki nikaba rağmen sevgilinin yüzünü görebilir.⁶³⁰³

Hüda (Allah) rindinin dili (gönül) cân gözüyle görülür.⁶³⁰⁴

Cân gözü çalışarak (çalayarak) açılır.⁶³⁰⁵

Cân gözünü erenlerin halveti açar.⁶³⁰⁶

Tevhid edenler cân gözünü açar ve ağlar.⁶³⁰⁷

Cân gözü (çeşm), Sultan (Allah) tecelli ettiğinde O'nun (Allah) güzelliğinin güneşini görür.⁶³⁰⁸

Cân gözünü marifet tutiyasıyla parlatan, her yüzde cânânı görür.⁶³⁰⁹

Cân gözünü açan bir gün (bu dünyadan) gideceğinin farkındadır.⁶³¹⁰

Cân gözünü açana sultan denir.⁶³¹¹

Dervişin cân gözleri açıktır.⁶³¹²

⁶³⁰⁰AN, i. 69/6 Sırr-ı Hakk'a 'arif olmak ister iseñ Nürîyâ / Cân gözin açup cihânı zeyn iden envâra bak

⁶³⁰¹AN, i. 121/4 Açup vahdet eli kesret hicâbın / Cemâlûñ vechinûñ keşf it nikâbın / Görüp cân çeşmi hüsnûñ âftâbın / Tecellî eyle sultânüm tecellî

⁶³⁰²AN, i. 99/4 Cân gözin açup hakâyık sırrını seyr itmedüñ / Bî-habersin sırr-ı Yezdân'dan yüri bî-gâne sen

⁶³⁰³AN, i. 117/5 Dost yüzünñ nikâbı cân gözünñ hicâbı / Virür mi ihticâbı ebsâr-ı 'aşıkâna

⁶³⁰⁴C, g. 82/3 Dil-i rind-i Hudâya cân göziyle nâzır ol per gah / Cihânüñ seyrini âyine-i 'âlem-nümâdan gör

⁶³⁰⁵SG, 68/2 Cümle hevâlardan geçe / Zehri şükür diyü içe / Çalışa cân gözin aç / 'Aşk derdine düşmek gerek

⁶³⁰⁶NM, 181/5 İçüne bir od salar nefsinñ sıfâtın yakar / Cânüñ gözünü açar erenlerün halveti

⁶³⁰⁷AN, i. 41/2 Cân gözünü aç / Göz yaşını saç / Halkdan Hakk'a kaç / Tevhîd ide gör

⁶³⁰⁸AN, i. 121/4 Açup vahdet eli kesret hicâbın / Cemâlûñ vechinûñ keşf it nikâbın / Görüp cân çeşmi hüsnûñ âftâbın / Tecellî eyle sultânüm tecellî

⁶³⁰⁹NM, 86/6 Tütyâ-yı ma'rifetle rüşen it cânun gözin / Göresin cânânı her yüzden ola tağ üsti bāğ

⁶³¹⁰NM, 151/31 Tut bu Niyâzi'nün sözün bunda açagör cân gözin / Bir gün gidersin ansuzın köymezi saña kârbân kamu

⁶³¹¹SG, 23/3 Kim ki ol kâna irdi Hakk'ı ol 'ıyân gördi / Açana cân gözünü görün sultân didiler

Şeytânın cân gözü kördür.⁶³¹³

Cân gözünü açmayan nâdân bir işe yaramaz.⁶³¹⁴

41.16. Sevgilinin gözü- Sevgiliyi gözleyen göz.

Sevgilinin (cânân) gözlerinin hane-berduş etmediği dil (gönül) kalmamıştır.⁶³¹⁵

Yârin (cânân) gözü, konuşma sırlarına vâkıftır.⁶³¹⁶

Nâdâna gözün nüktesi açılmamalıdır.⁶³¹⁷

Çeşm, niyaz ettiğinde sevgili (cânân) ona görünür.⁶³¹⁸

Sevgilinin (cânân) gözü, eline kadeh almadığı ve meyhaneye gitmediği hâlde sarhoştur.⁶³¹⁹

Sevgilinin gözü, mest olup hışımla baktığında âşıkla rakibi birbirinden ayırt edemez.⁶³²⁰

Sevgilinin gözü elinde keskin hançer bulunmamasına rağmen âşıkları katleder.⁶³²¹

Cânân, çeşmini gösterip cân alır.⁶³²²

Put gibi güzel olan sevgilinin (cânân) gözü kalendiridir.⁶³²³

⁶³¹²NM, 97/1 Derviş olan ‘âşık gerek yolında hem sâdık gerek / Bağrı anuñ yanık gerek cân gözleri açık gerek

⁶³¹³NM, 34/4 Şol ki süfyânî artdı tuğyânı / Oldı şeytânî cân gözi kördür

⁶³¹⁴NM, 54/3 Bugün a‘ma olan yarın dâhi a‘ma olur elbet / Açagör cân gözin kim bî-basar nâdânı neylerler

⁶³¹⁵C, g. 266/1 Dil mi var kim çeşmi rind-i hâne-ber-düş itmedi / ‘İşk o deñlü düş-ı abdâlı nemed-püş itmedi

⁶³¹⁶C, g. 160/4 Ey çeşm-i yâr vâkıf-ı râz-ı kelîm iseñ / Gel fenn-i sihri söyleşelüm hem-zebânum ol

⁶³¹⁷C, g. 129/3 Keşf eyleme nâ-dâna sakın nükte-i çeşmin / Mestâne-i ney zümre-i rindân ile söyleş

⁶³¹⁸SG, 45/4 Zell ü fakrı pîşe kıl ‘arz it hemîşe ihtiyâc / Gösterür çeşm-i niyâza hüsnini ol rüy-niyâz

⁶³¹⁹C, g. 36/1 Ne ele sâğar alur çeşmi ne mey-hâne bilür / Sorsañ ammâ yine ‘âlem anı mestâne bilür

⁶³²⁰C, g. 9/3 Çeşmi gâhî mest olup hışm ile kıldukça nigâh / Birbirin fark eylemez ol demde ‘âşıkla rakîb

⁶³²¹C, g. 137/3 Katl-i ‘uşşâk itmede bilmem ne sihr eyler gözi / Zâhürâ baksañ elinde hançer-i bürrânı yok

⁶³²²NM, 89/3 Çeşmini gösterdüğince ‘âşıkun cânın alur / Leblerin açdıkça cân nefh eyleyen cânâna bak

Sevgilinin (cânân) gözü âşığı öldürmek ister.⁶³²⁴

Âşık, iki gözü baygın sevgiliyi görünce görmez olur.⁶³²⁵

Sevgili (cânân) göz ucuyla aşk eder.⁶³²⁶

Güzel, gözü kendinden geçirir.⁶³²⁷

Göz, sevgilinin izinden ayrılmaz.⁶³²⁸

Gözün sürmesi, sevgilinin ayağı tozudur.⁶³²⁹

Göz, şehbâzdir. Gözün halkaları tuzaktır. O her güzeli beğenmez.⁶³³⁰, ⁶³³¹

Gönül çaresiz ve mecalsiz olsa da bir gözü hasta sevgilinin derdiyle dertlenir.⁶³³²

Dünyada sevgilinin aşkıyla sabaha kadar uykusuz kalmayan âşık, ahirette gam uykusunda gözlerini açamaz.⁶³³³

41.17. Göz kadehtir.

Yaş dökmesi (ağlaması) nedeniyle kadehe benzetilir.⁶³³⁴

---

⁶³²³ C, g. 63/1 Tâ çeşm-i bütân kalenderîdür / Dil töhmet-i ‘ârdan berîdür
⁶³²⁴ C, g. 17/2 Nâz eyler imiş ‘âşıkı öldürmege çeşmüñ / Gamzen var iken aña nedür minnete bâ‘is
⁶³²⁵ NM, 122/2 Mest olup ayağum nire basduğumı bilmem / Her bār ol iki gözleri mestâneye baksam
⁶³²⁶ C, tah. 7/4 Gördükçe ‘ışk iderse eger göz ucuyla yār / Devlet bulup anuñla eyle iftihār / Düşme hevā-yı vuslata olma hevesle zār / ‘Âşık odur ki istemeye būsile kenār / ‘İşk olsun ile kâni‘ ola merhabālara
⁶³²⁷ NM, 188/1 Bir yüze düş oldı gözüm yüzbiñ gezer dīvānesi / Olmuş cemālī şem‘inüñ ay ile gün pervānesi
⁶³²⁸ NM, 60/3 İzinden ırmaz gözini cān ile tutar sözini / Görmege iver yüzini eglencesi tevhiḍ olur
⁶³²⁹ NM, 116/1 Ayağı tozını sürme çekelden gözüme cānum / Görinür oldı her gāhi gözüme vech-i cānānum
⁶³³⁰ C, tes. 2/1 Dāne-i eşki saçup rāh-ı mahabbetde müdām / İderin sen gözi şeh-bāzı şikāre ikdām / N’ola vahşiligi terk eyleyüp olsañ baña rām / Kafes-i sīnemi kılsam yeridür saña makām / Halka-i çeşmi sayyād-ı ezel ideli dām / Hüblarda seni tutdı gözüm ey kebk-hırām
⁶³³¹ C, tes. 2/2 Pür olup māh-likālarla ser-ā-ser dünyā / Hüsn ile her birisi olsa eger bī-hemtā / Günde biñ kerre baña eyleseler ‘arz-ı likā / Şāh-bāz-ı nazarı ğayriye salmam zirā / Halka-i çeşmi sayyād-ı ezel ideli dām / Hüblarda seni tutdı gözüm ey kebk-hırām
⁶³³² C, g. 162/5 Nā-tüvān u bī-mecāl olsa n’ola Cevrī gibi / Bir gözi bīmār şuhūn derd-nākîdür gönül
⁶³³³ C, g. 4/4 Açılmaz hāb-ı gamdan çeşm-i ‘âşık subh-ı mahşerde / Eger dünyāda olmazsa şeb-i hirc seher peydā
⁶³³⁴ AN, i. 74/4 Dertüñ ile bu dīdem yaş yerine dökdi dem / Çeşmüm kadehin ol dem peymāneye döndürdüñ

Abdâl, çeşm kadehinden içer.⁶³³⁵

---

⁶³³⁵ NM, 43/3 Çeşmüñ kadehin nüş iden abdâl-ı ilâhî / Ol ‘aşk ile bu âlem-i devvâra gelürler

42. HAKİKAT

42.1.Hakikatin evsafı

Hakikat, cemâl ile celâli bir görmektir ve kâinatın kaynağıdır, aydınlığa götürür. Hakikatler insan vücudunu kaplamıştır; nefis, ruh, Âdem ve Havva'dadır. Kendi hakikatine ermeyen, maksadına ulaşamamış ve aldanmıştır.

Hakikate biat etmenin yolu vahdetten geçer. Hakikate ledünnî ilme talip olanlar lâyıktır. Hakikate ulaştıran merdivenin ilk basamağı akıldır.

Hakikat cân pazarında cân alışverişi yapmaktır. Çünkü vücudun hakikati yoktur. Hakikat, yokluğu icat etmiştir. Hakikat levhasının suretinde beka yoktur. Hakikat, velinin cânıdır. Onun yolunun mürşidi kâmil bir ârifdir.

Hakikat hiç güz görmeyen bir servi, sararıp solmayan bir güldür ya da seyran edilmeye değer bir gülşendir ve orada hakikat gülleri derlenir. Tecelli hakikat ruhsarından zuhur eder. Zamane hakikati bozmuştur ve ona uymaz.

Hakikatin gönül ile ilişkilendirildiği düşüncelere göre ise gönül, hakikate ulaşmak ister. Hakikat gönle, ona gönül verilince dolar.

42.2.Hakikat-Allah

Hakikat, Allah'ın şuhududur, Allah'ın Allah ile şuhud edilmesidir. Sûretler, Allah'ın yüzünün parıltılarını gösteren hakikatlerdir. Allah, hakikat yolu yüceltilirse bulunur, ancak her şeyi hakikatiyle yalnızca Allah bildiğinden hakikat hâlini Allah açıp beyan edebilir. Allah dilerse bir fakiri, bâtınen hakikatler harmanı hâline getirebilir. Allah'ın dergâhına yüz sürenler, hakikat üzere secde etmiştir. Allah hakikatiyle anlaşılmazsa lisandaki irfânın bir değeri yoktur. Bilgi, tek başına Allah'ın hakikatine eremez.

42.3.Hz. Peygamber hakikate mahremdir.

Mısır'de hakikatin bir ilim olarak değerlendirildiğini görüyoruz. Hakikat ilminin mahremi, mahzeni Hz. Peygamber'dir. Hakikatin en güzel söz söyleyeni, hakikat bağının serv-i bülendi, hakikatin Süleyman'ı olan Hz. Peygamber'dir. Ayrıca

hakikatte mutlak feyyâz Hz. Peygamber'dir. Hakikatin sözünü anlamayan, sünnetin aslını bilemez.

42.4.Hakikat sırrı

Hakikatin mahiyetinin ehline bilinebileceği düşüncesi, onun bir çeşit sır gibi değerlendirilmesi sonucunu ortaya çıkarmıştır. Buna göre hakikat, Allah'ın sırrıdır, insanın suretinde tılsım olmuştur. O, Allah'ın izni ve ihlâs ile ortaya çıkar, zikrullahın tekrarı ile bulunur, cân gözü açılarak seyredilir. Allah, sırrını hakikat kutbu eylemiştir. Hakikat sırrının mahzeni sadıktır. Onun esrârı vahdet ehlinin kalbinde mesturdur. Hakikat sırrını, şeyhe ittiba eden bilir. Zâhiren gizli olan hakikatlerin aydınlanması âlemin bâtınının teneffüsüyle mümkün olabilir.

Mısrî, diğer şairlerde görülmeyen bir teşbihle hakikati bir şehir olarak tasvir etmiş, orada Allah'ın sırrına vâkıf olunacağını ve bunu da hakikat şehrine mihman olanların ulaşabileceğini söylemiştir.

42.5.Hakikat ilmi

Hakikatin ayrı bir ilim olarak değerlendirildiği görülmektedir. Bu düşünceye göre hakikat ilminin mahremi Hz. Peygamber'dir. Hakikat ilmi irfân mektebinde okunur, onun nüshası Mevlâna'nın Mesnevî'sidir.

42.6.Hakikat-şeriat

Hakikat, bayrağı şeriat olan bir sultanlıktır. Hakikatin bekası şeriattir, hakikatin manasına şeriatsız ulaşamaz. Şeriatsız hakikat sapkınlıktır. Hakikat arş-ı âlâdır, şeriat de onu ihata etmiştir. Şeriat, hakikatin altından yapılmış kıyafetidir.

Şeriatin sözleri hakikatsiz bilinmez, hakikatin sırları da tarikatsiz bulunmaz. Hakikate şeriat ahkâmına ve dinin usûlüne bağlı olanlar, ulaşırlar.

42.7.Hakikate ulaşmak

Şairlerin hakikate ulaşma konusunda birtakım önerilerde buldukları görülmektedir. Bunlara göre hakikate aşk ve ilimle çaba gösterilerek vâsıl olunur. Enaniyet hakikate ulaşma yolundaki en büyük engeldir.

Hakikatin miraç ile ilişkilendirildiği görülmektedir. Namazın Müslümanlar için bir çeşit miraç olduğu düşüncesine gönderme yapılarak oluşturulan bu düşüncede esas unsur kişinin kendisini bilmesidir. Bu da yeterli olmaz hakikatin sırları Allah'ın yardımı ile bilinebilir. En büyük saadet olan hakikate ulaşmanın başka bir yolu da vahdete bağlı şeriat ve tarikattır.

42.8.Hakikat, hazinedir.

Hazineye teşbih edilen hakikate ulaşmak için Allah'tan yardım istenir bunun için ise zikre cân u dilden talip olmalıdır. Bu hazinenin kâşifi ise âşıktır.

42.9.Hakikat, güneştir.

Hakikat batmayan, daimi bir güneştir. O, vücuddan doğup her yanı aydınlatır. Hakikat güneşinin yanında cihanı aydınlatan güneş bir zerre bile değildir. O doğduğunda sadık talipte karanlık bırakmaz. Hakikatin dağa teşbih edildiği başka bir düşüncede ise ona sahip olanlar, güneş ve ayı elinde tutar.

42.10.Hakikat, kapıdır.

Hakikat bir kapıdır. Onu âşık açar ve özler. Nûrî'de geçen bir düşünceye göre ise hakikatin kapısı lâilâheillâllah'tır.

42.11.Hakikat, denizdir.

Bir hududu olmadığı düşünülen ve içinde inci gibi kıymetli ürünün vücuda geldiği yer olan deniz, klasik şiirimizin yanı sıra tasavvuf şiirinde de çeşitli teşbihlere konu olmuştur. Bunlardan biri de hakikattir. (Diğerleri için bkz: Bu çalışmada tevhid, vahdet.)

Hakikat denizinden vahdet/mana incileri derlenir. Ona dalabilmek için mecaz terk edilmelidir. Hakikat denizinde mana incisine sedef olanlar şeref bulur. Hakikat bahrine dalan, ledünnî ilme kavuşur. Onun denizinin avcısı olmak isteyen âşık Allah'tan yardım ister.

Hakikat kavramının tarikat ile ilişkilendirildiği düşüncelere göre ise tarikat, hakikat denizine bir yoldur. Şeyhlerin şahlara layık iri incisi, hakikat deryasında

bulunur. Mısrî ise hakâyık denizi olarak şeyhi işaret eder. Nurî’de geçen bir düşünceye göre ise hakikat incisi gönül deryasındadır.

42.12.Hakikatin nuru vardır.

Hakikat nuruna mazhar olanlar yücelik payesi ile taltif olunur. Hakikat suyuyla yoğrulmuş gönülde ihlâsın ışıltısı ve sıdkın nuru görülür. Sırrına hakikat nuru dolanlar, zâhiren farz ve sünnete tâbi olmalıdır.

42.13.Hakikat, güzel kokar.

Hakikatin güzel bir kokusu olduğu ve âşîğın bunu duymak için çabaladığı düşüncesinin, Gaybî ve Cevrî’de birer kez yer aldığı görülmüştür. Hakikat gibi mücerred olduğu düşünülen bir kavramın koklama duyusu gibi somut bir fiil ile ilişkilendirilmesi kavramla ilgili orijinal bir düşüncedir.

42.14.Hakikat şarabı

Hakikate gör mey, gönlün sürekli muhabbette olması hâlidir. Hakikatin meye teşbih edildiği başka bir düşünceye göre ise hakikat şarabının neşesi mutlu eder onun sâkisi gönül ehlidir.

42.15.Hakikat ehli/erbabının evsafı

Hakikate vâsıl olan hakikat ehli/erbabının durumları ve onları takip edenlerin mücehhez olması gereken vasıflarla ilgili şairlerin geliştirdikleri düşüncelere göre hakikate şeriat ahkâmına ve dinin usûlüne bağlı olanlar, ulaşır. Onların mâyesi muhabbettir ve onlar dünyaya girmemiş, girdiyse de dünyada eğlenmemiş, fani alâyıktan kurtulmuşlardır. Onlar ahsen sıfatlarla muttasıf olduklarından gazap ve şehvete binip arşa çıkmışlardır.

Bütün müşkilleri çözen, teşvişi gönlünden gideren hakikat erbabının belli bir nişanı yoktur. Onlar sadece sözlerinden belli olur. Onların sabrı ve şükrü görünmez, onlar halktan biri gibi görünür. Hakikat ehlini takip eden, sıdk ile olmalı, aşktan başka her şeyden vazgeçmelidir. Hakikat şarabından içen hakikat ehli, vahdet âleminde işret eder, kendini takip edenleri sarp yollardan geçirip arşa çıkarır.

42.16.Hakikat, bir şeyin aslı/gerçeğidir.

İncelenen divanlarda hakikat kavramının ‘bir şeyin aslı, derûnu, gerçek maksadı’ vb. anlama karşılık gelecek şekilde kullanıldığı görülmektedir. Bu tercihte “Bir şeyin hakikatteki vasfı ile zuhurattaki vasfı aynı olmayabilir.” düşüncesinden hareketle şairlerin, vermek istedikleri mesajın önem derecesine göre muhatabın ilgisini canlı tutma gayesiyle böyle bir tercihte buldukları söylenebilir.

Hakikatte âlem/kâinat Allah’tır ya da Allah’ın gönderdiği ilk suhuttur. Hakikatte Allah’la insan arasında bir ayrılık yoktur. Miraç ise hakikatte Allah’ın yarattıklarının güzelliğini görmektir. Hakikatte muhabbet Allah’tır.

Hakikatte eşyanın mâyesi, Allah aşkıdır. Hakikatte insan, âlemin ruhu ve ismi âzâm, cânân, ruhsuz bir cisim ve eşyanın kiblesidir. İnsan-ı kâmil ise idrak âcizidir. Hakikatte cümle âlem, âlemin mayası, hüviyyet bir nefestir. Hakikatte cihan, her şeyin tecelliden ibaret olmasıdır.

Hakikatte tevhid sırrını duyana, iki âlem bir tecelli ve ateş közüdür. Hakikatte bela yağmur gibi yağsa sûfi incinmez. Hakikatte küfür ve iman birdir, ahiret dünyadadır, siva lâ’dır.

İrfân ehlinin hakikati ilk nokta kitabıdır. Bir pîrin eteğini tutmayan, bildiğini unutmayan, varını yoğa satmayan, hak ere er demeyen mülhiddir.

Şairlerin hakikatine dikkat çektiği başka bir kavram ise lafza-i celâldir. Allah’ın sıfatlarına, fiillerine zâtına ilişkin düşüncelerin bir kısmının hakikat kavramı ile tasvir edildiği görülmektedir.

Hakikatte zâhir ve bâtın Allah’tır ve onun cemâline aşk ile ulaşılır. Hakikatte her fiilin, kulların yaptıkları da dâhil, fâili Allah’tır. Hakikatte amel, Allah’a talip olmaktır. Hakikatte Allah’tan başka kendinde bir varlık bilen, Allah’ı Allah ile bilemeyen mülhiddir, zelildir.

42.17.Âşık, hakikatin peşindedir.

Âşık hakikatin peşindedir. Onun kapısını/hazinesini açmak, kokusunu duymak, sırlarını bilmek ister ve bunun ancak Allah'ın yardımıyla mümkün olabileceğinin de idrakindedir. O sebeple hakikate vâsıl olmak için Allah'tan yardım talep eder.

Hakikat kandilinin bir pervanesi, hakikat gülzarının bülbülü olan âşık, onun hasretiyle figandadır. Âşık; eşyanın hakikatini bilmek, hakikatten haberdar olmak için aşk müderrisinden ilm-i ledünnî dersini okumalıdır.

Allah'ın yardımıyla hakikate kavuşan âşık, ondan ayrılmak istemez. Hakikat meydanını ele geçiren âşık sadece Nûrî'de tespit edilen düşünceye göre hakikat meydanının mertlerinden biri olur. Aynı zamanda hayret vadisi olan aşk makamını işgal eden âşık, hakikat konusunda Eflatun gibi susmayı tercih eder. Bu aşamadaki âşığın her sözü artık bir haberdır.

42.18.Hakikat Kavramında Edebî Düşünceler

42.19.Hakikatin evsafı

Hakikat, cemâl ile celâli bir görmektir.⁶³³⁶

Hakikat gözüyle bakıldığında mana sırrının cemâli güneş gibi aşikâr olarak görülür.⁶³³⁷

Hakikat, kâinatın masdarıdır (kaynak).⁶³³⁸

Hakikat, aydınlığa götürür.⁶³³⁹

Hakâyık; nefis, ruh, Âdem ve Havva'dadır.⁶³⁴⁰

⁶³³⁶NM, 80/5 İkisin bir bilüp toğrı hakikatle görür kim Hak / Celâli perdesin çekmiş cemâline harîm itmiş

⁶³³⁷C, k. 30/16 Ne cânibden nazar kılsañ eger çeşm-i hakikatle / Cemâl-i sırr-ı ma'nâ âfitâb-âsâ hüveydâdur

⁶³³⁸SG, 66/4 Hakikat masdarıdur kâ'inātuñ / Anuñ zâtından oldı cümle müştâk

⁶³³⁹NM, 87/7 Hakikat kârbânına uya gör / Katı rüşen yola gider ol esnâf

⁶³⁴⁰NM, 194/2 Nefis rûh Âdem ü Havvâ hakâyık andadır hâlâ / Merâtib Sidre vü Tübâ sıfat bil 'Arş-ı a'lâyı

Hakâyık insan vücudunu kaplamıştır.⁶³⁴¹

Hakikatine ermeyen, maksadına ulaşamamış ve aldanmıştır.⁶³⁴²

Hakikat biatı vahdet ehliden alınır.⁶³⁴³

Hakikatte ledünne talip olanlara maarif ve hakâyık münasıptır.⁶³⁴⁴

Aklın on mertebesi, hakikatin yüce köşkünün alçak basamaklı cumbasının merdivenidir.⁶³⁴⁵

Hakikat cân pazarında cân alışverişi yapmaktır.⁶³⁴⁶

Vücudun (varlık) hakikati yoktur.⁶³⁴⁷

Hakikat, yokluğu icat etmiştir.⁶³⁴⁸

Hakikat levhasının suretinde beka yoktur.⁶³⁴⁹

Hakikat, velinin cânıdır.⁶³⁵⁰

Hakikat yolunun mürşidinin kâmil bir ârif olması gerekir.⁶³⁵¹

Hakikat hiç güz görmeyen bir servi, sararıp solmayan bir güldür.⁶³⁵²

⁶³⁴¹NM, 194/6 Vücudın Mısırı'dür Ken'an hakâyık kaplamış el'an / Bu gündür ma'nevî ey cân hakâyık seb'i kurrâyı

⁶³⁴²C, terk. 6/V/9 Yine mağbün u yine hāsirsın / İrmedünse eger hakikatüne

⁶³⁴³SG, 91/9 Ehl-i vahdetden ala gör gel hakikat bî'atı / Tâ ki bu kesret içinde bulasın sen vahdeti / Bir 'amelle tâlibin gitmez bu yolda hayreti / Ma'rifetle hüsn-i hulkdur tâlibi kâmil iden

⁶³⁴⁴SG, 5/5 Hakikatde ledün tâliblerine / Ma'arifle hakâyıkdur münāsib

⁶³⁴⁵C, k. 1/12 Kasr-ı bālâ-yı hakikat ki 'ukül-i 'aşere / Ğurfe-i esfel-i kem-pāyesinün süllemidür

⁶³⁴⁶SG, 7/11 Hakikat cân virürler cân alurlar / Alana cân bazârıdur mahabbet

⁶³⁴⁷AN, terc. 8/2/9 Ğirrelenme vücūd-ı 'āriyete / Yokdurur hiç hakikati asla

⁶³⁴⁸SG, 7/4 Hakikat mücid-i ma'dümdür evvel / Hak'un nūrı vü nārıdur mahabbet

⁶³⁴⁹C, tes. 7/1 Ne mir'ât-ı dil-i ebnâ-yı 'ālemde safâ gördüm / Ne a'yân-ı zamānda lütf ile bir aşinâ gördüm / Ne nakş-ı süret-i levh-i hakikatde bekâ gördüm / Muhassal halkı semt-i mihrībāniden cüdâ gördüm / Vefâ her kimseden kim istedüm andan cefâ gördüm / Kimi kim bî-vefâ dünyâda gördüm bî-vefâ gördüm

⁶³⁵⁰NM, 18/22 Hakikat cânıdır ancak velmün / Cânından mā'adāsıdır şer'at

⁶³⁵¹H, müf. 109 Mürşid-i rāh-ı hakikat 'ārif -i kâmil gerek / Sâkin-i sahn-ı hidāyet Hazrete vāsıl gerek

⁶³⁵²H, i. 108/2 Hakikat servidir hiç hazān olmaz / Tāze gülden terdir sararıp solmaz / Ölmezden ön öldü bir dahi ölmez / Soruyu hisābı verip gelenler

Hakikat, seyrân edilmeye değer bir gülşendir.⁶³⁵³

Hakâyık illerinde vahdet gülleri derlenir.⁶³⁵⁴

Hakikat ruhsarından tecelli zuhur eder.⁶³⁵⁵

Zamane, hakikat levhini bozup vefayı gidermiştir.⁶³⁵⁶

Zamane dervişleri hakikate hiç uymaz.⁶³⁵⁷

Gönül, hakikate ulaşmak ister.⁶³⁵⁸

Hakikate gönül verilir.⁶³⁵⁹

Hakikat derûna (gönül) dolar.⁶³⁶⁰

42.20.Hakikat-Allah

Hakikat, Mevlâ'nın (Allah) şuhududur.⁶³⁶¹

Hakikat; Hakk (Allah), Hakk (Allah) ile şuhud edildiğinde bilinir.⁶³⁶²

Sûretler (mahlukat), O'nun (Allah) yüzünün parıltılarını gösteren hakikatlerdir.⁶³⁶³

Hakikat yolu soylanırsa (yüceltilirse) Mevlâ (Allah) bulunur.⁶³⁶⁴

⁶³⁵³H, i. 231/2 Mecâzî gülsitânda olma nālân / Ayak bağı olur bu bâğ-ı ekvân / Hakikat gülşenini eyle seyrân / Yürü bülbül kadîmi âşiyâna

⁶³⁵⁴AN, i. 39/4 Gel gör hakâyık illerin dir anda vahdet güllerin / Güş eyleyen bülbüllerin handân-ı zikru'llâh olur

⁶³⁵⁵AN, i. 22/4 Ruhsâr-ı hakikatden it aña tecellîler / Miskînüni sen eyle ol devletüne vâris

⁶³⁵⁶C, tes. 7/2 Zemâne halkı hep mu'tâd idinmişler cefâ resmin / Gidermişler bozup levh-ı hakikatden vefâ resmin / Ferâmüş eylemişler her biri lütf u 'atâ resmin / 'Aceb mi mahv idersem ben de ümmîd ü recâ resmin / Vefâ her kimseden kim istedüm andan cefâ gördüm / Kimi kim bî-vefâ dünyâda gördüm bî-vefâ gördüm

⁶³⁵⁷SG, 115/2 Şerî'ate yüz yumaz / Tarîkate baş komaz / Hakikate hiç uymaz / Zamâne dervîşleri

⁶³⁵⁸NM, 157/2 Hakikat şehrine çün rihlet oldı / Gönül turmaz eyür elhamdülillâh

⁶³⁵⁹SG, 115/18 Bu degildür mahabbet / Mâl viresün yâ 'avrat / Gönlüni vir hakikat / Zamâne dervîşleri

⁶³⁶⁰SG, 113/9 Şerî'atle tısuñ tolu hakikatle derünuñ hem / Sırât-ı müstakîm üzre olcak gözle mîzânı

⁶³⁶¹H, i. 135/3 'Alemler mevcidir bahr-ı vücûdun / İnsândır zübdesi ol kenz-i cûdun / Ayn-ı hakikatla olsun şühûdun / Zâtından güzeldir sultânım Mevlâ

⁶³⁶²H, i. 226/2 Zâhirin gütsün şerî'at hâlini / Nefse icrâ et tarîkat hâlini / Bilmek istersen hakikat hâlini / Hakk'ı Hakk ile şühûd et ey gönül

⁶³⁶³SG, 61/2 Hakâyıkdur bu sûretler yüzünñ / Tecellîyyât olupdur hep levâmî'

Hakikat üzere anlayıp bilen Sen'dir (Allah).⁶³⁶⁵

Hakikat hâlini Hayy ü Kayyum (Allah) açıp beyan edebilir.⁶³⁶⁶

Hakikate Hakk'ın (Allah) yardımıyla ulaşılır.⁶³⁶⁷

Hakikate mazhar olmak için Kerîm'den (Allah) yardım istenir.⁶³⁶⁸

Gani (Allah) dilerse bir fakiri, bātmen hakikatlar harmanı hâline getirir.⁶³⁶⁹

Hakk (Allah) dergâhına yüz sürenler, hakikat üzere secde etmiştir.⁶³⁷⁰

Vicdan ile Allah hakikatiyle anlaşılmazsa lisandaki irfânın bir değeri yoktur.⁶³⁷¹

Bilgi, Zât'ın (Allah) hakikatine eremez.⁶³⁷²

42.21.Hz. Peygamber hakikate mahremdir.

Hakâyık ilminin mahremi, Resûlullah'tır (Hz. Peygamber).⁶³⁷³

Hakikat mahzeni, Hz. Peygamber'dir.⁶³⁷⁴

Hakâyıkın en güzel söz söyleyeni Hz. Peygamber'dir.⁶³⁷⁵

---

⁶³⁶⁴H, i. 183/1 Hakikat yolunu soyla / Gider gayrı sevdâyı / Gece gündüz sa'y eyle / Tâ bulunca Mevlâ'yı

⁶³⁶⁵H, i. 116/1 Alan sensin veren sensin kılan sen / Ne verdinse odur dahi nemiz var / Hakikat üzere anlayıp bilen sen / Ne verdinse odur dahi nemiz var

⁶³⁶⁶AN, i. 84/1 Tarikat sırrını 'ayna 'ayân it / Kerem it kullara yâ Hayy ü Kayyüm / Hakikat hâlini keşf ü beyân it / Kerem it kullara yâ Hayy ü Kayyüm

⁶³⁶⁷H, i. 166/4 Yardım etdi çün 'inâyet askeri / Rehber oldu enbiyânın serveri / Eyledi nür-ı hakikat mazharı / Hoş sa'âdet ehli etmiş Hak bizi

⁶³⁶⁸H, i. 198/5 Erip 'inâyet askeri / Olsun şedâ'idden berî / Eyle hakikat mazharı / Yâ Müste'ân u yâ Kerîm

⁶³⁶⁹H, i. 82/4 İsteyicek bir fakîri ol Ganî / Eyler esrâr-ı ma'ârif mahzeni / Bâtınım etdi hakâyık hirmeni / Zâhirâ gerçi bir ednâ dâneyin

⁶³⁷⁰H, i. 108/3 Zevk ile anlayıp sırr-ı vücûdu / Kemâline erişirdi şuhûdu / Hakikat üzere etmiştir sücûdu / Dergâh-ı Hakk'a yüz sürüp gelenler

⁶³⁷¹NM, 54/5 Göñül tuymazsa vicdân ile Allâh'ı hakikatçe / Mücerred dildeki 'ilmi veya 'irfânı neylerler

⁶³⁷²AN, i. 2/3 Dâniş irmez hakikat-i zâta / Mâverâya ne vara 'akl-ı verâ

⁶³⁷³NM, 160/4 Dehânun menba'-ı esrâr-ı ilm-i min ledünnîdür / Hakâyık 'ilminün sen mahremisin yâ Resûlallâh

⁶³⁷⁴H, i. 164/4 Bir 'aşık-ı sâdik kanı / Râhat bula cân ü teni / Sırr-ı hakikat mahzeni / Doğduğu ay geldi yine

Hakikat bağının serv-i bülendi Hz. Peygamber'dir.⁶³⁷⁶

Hz. Peygamber, hakikat Süleyman'ıdır.⁶³⁷⁷

Hakikatte mutlak feyyâz O'dur (Hz. Peygamber).⁶³⁷⁸

Hakikatin sözünü anlamayan, sünnetin aslını bilemez.⁶³⁷⁹

42.22. Hakikat sırrı

Hakikat, Sübhân'ın (Allah) sırrıdır.⁶³⁸⁰

Hakikat sırrı ihlâs ile ortaya çıkar.⁶³⁸¹

Hakikat sırrı zikrullahın tekrarı ile bulunur.⁶³⁸²

Hakikat sırları beni Âdem (insan) suretinde tılsım olmuştur.⁶³⁸³

Hakâyık sırrı cân gözü açılarak seyredilir.⁶³⁸⁴

Rahman (Allah), sırrını hakikat kutbu eylemiştir.⁶³⁸⁵

Hakâyık sırrının mahzeni, sâdıktır.⁶³⁸⁶

Hakâyık esrârı, vahdet ehlinin kalbinde mestur olmuştur.⁶³⁸⁷

⁶³⁷⁵C, k. 1/3 Habbezâ nâdire-pervâz-ı hakâyık ki anuñ / Bezm-i tahkîkınıñ erbâb-ı beyân ebkemidür

⁶³⁷⁶H, i. 146/2 Hakîkat bâğının serv-i bülendi / Gül-i sad-berg-i gülzâr-ı sa'âdet

⁶³⁷⁷C, k. 1/10 Yaraşur aña Süleymân-ı hakîkat dir isem / Halka-i çarh benân-ı dilinüñ hâtemidür

⁶³⁷⁸SG, 66/2 Mezâhir mâye-i feyzine muhtâc / Hakîkatde odur feyyâz-ı mutlak

⁶³⁷⁹AN, i. 9/7 Nürî bu hakîkat sözünü anlamayınca / Sünnet sözünüñ aslı nedür bilmedi aslâ

⁶³⁸⁰AN, i. 42/1 Tarîkat kurb-ı Rahmân'dur / Bu meydân özge meydândur / Hakîkat sırr-ı Sübhân'dur / Bu meydân özge meydândur

⁶³⁸¹C, k. 34/25 Be-hakk-ı sırr-ı hakîkat ki vasf-ı zâtuñda / Ne söz ki söyledüm ihlâsumuñ nişânidür

⁶³⁸²H, i. 163/6 Kesretde vahdet bul beğim / Bâkî sa'âdet bul beğim / Sırr-ı hakîkat bul beğim / Tekrâr-ı zikru'llâh ile

⁶³⁸³H, i. 112/3 Tılsım olup benî-'Âdemde sûret / Konulmuş anda esrâr-ı hakîkat / Mukaddem görünüp şevk ü mahabbet / Tecellî-i cemâl ihsân eden dost

⁶³⁸⁴AN, i. 99/4 Cân gözün açup hakâyık sırrını seyr itmedüñ / Bî-habersin sırr-ı Yezdân'dan yüri bî-gâne sen

⁶³⁸⁵NM, 137/5 Nokta-i pergâr-ı 'âlem Ahmed'in zâtın kılup / Sırrını kutb-ı hakîkat mazhar-ı Rahmân iden

⁶³⁸⁶H, i. 176/2 Eğer sâlik yolunda ola sâdik / Olur ol mahzen-i sırr-ı hakâyık / Ola gör sohbet-i dildâre lâyık / Yeter etdin sivâya iştigâli

Hakikat sırrını, şeyhe ittiba eden bilir.⁶³⁸⁸

Âlemin bânını, zâhiren gizli olan hakikatlerin aydınlanması için teneffüs etmek ister.⁶³⁸⁹

Hakikat şehrine varıldığında Hakk'ın (Allah) sırrına ulaşılır.⁶³⁹⁰

Hakk (Allah) sırrına ârif olduğunda hakikat şehrinin mihmanı olunur.⁶³⁹¹

42.23.Hakikat ilmi

Hakikat ilmi irfân mektebinde okunur.⁶³⁹²

Hakikat ilmini nüshası Mevlâna'nın Mesnevî'sidir.⁶³⁹³

42.24.Hakikat-şeriat

Hakikat, bayrağı şeriat olan bir sultanlıktır.⁶³⁹⁴

Hakikate şeriatsız ulaşılmaz.⁶³⁹⁵

Hakikatin bekası şeriattir.⁶³⁹⁶

Hakikatın manasına, şeriatten ulaşılır.⁶³⁹⁷

Şeriatsız hakikat sapkınlıktır.⁶³⁹⁸

Hakikat arş-ı âlâdır ve onu şeriat ihtiva etmiştir.⁶³⁹⁹

⁶³⁸⁷SG, 40/3 Levh-i mahfûz-ı Hudâ oldı kulûbı bunlaruñ / Cümle esrâr-ı hakâyık anda hep mestür olur

⁶³⁸⁸NM, 85/5 Böyle itseñ bil hakikat sırrına / Az zamânda hâsıl olur ittilâ'

⁶³⁸⁹SG, k. 1/7 Bâtın-ı 'âlem teneffüs itmek ister zâhirâ / Müstecîn olan hakâ'ik tâ ki bula rüşenâ

⁶³⁹⁰NM, 151/32 Var ol hakikat şehrine ir anda Hakk'un sırrına / Tolsun senüñ de göñlüne deryâ olup 'irfân kamu

⁶³⁹¹NM, 151/8 Şehr-i hakikatdur adı Hak sırrını bunda kodı / Ol sırra 'ârif olanı eyledi Hak mihmân kamu

⁶³⁹²NM, 107/2 Gel hakikat 'ilmini sen de okı / Bir kadem bas mekteb-i 'irfâna gel

⁶³⁹³C, tar. 63/1 Kitâb-ı Mesnevi kim nüsha-i 'ilm-i hakikatdûr / O kim ma'nâsını idrâk ider sâhib-kerâmetdûr

⁶³⁹⁴NM, 18/12 Hakikat gerçi sultânlıkdur ammâ / Öñinde anuñ livâsıdur şerî'at

⁶³⁹⁵NM, 18/19 Ziyâ olmaz ise nûruñ da yok bil / Hakikatle kıyâsıdur şerî'at

⁶³⁹⁶NM, 18/24 Karar itmez beden olmayıcak cân / Hakikatuñ bekâsıdur şerî'at

⁶³⁹⁷C, tar. 89/10 Bunuñ her yazduğı kavlı-i şer'îat / Olur merbut-ı ma'nâ-yı hakikat

⁶³⁹⁸NM, 18/18 Şerî'atsuz hakikat oldı ilhâd / Hakikat nûr ziyâsıdur şerî'at

Hakikatin altından yapılmış kıyafeti şeriattir.⁶⁴⁰⁰

Şeriatin sözleri hakikatsiz bilinmez, hakikatin sırları da tarikatsız bulunmaz.⁶⁴⁰¹

Hakikate şeriat ahkâmına ve dinin usûlüne bağlı olanlar, ulaşırlar.⁶⁴⁰²

42.25.Hakikate ulaşmak

Hakikate aşk ile ulaşılır.⁶⁴⁰³

Hakikate sadık aşk eri mazhar olur.⁶⁴⁰⁴

Hakikat, çaba ile elde edilir.⁶⁴⁰⁵

Hakikat erleri ilim sahipleridir.⁶⁴⁰⁶

Enaniyeti giderilip hicap örtüsü kaldırıldığında hakikat gaybı açılır.⁶⁴⁰⁷

Hakikat sırlarını bilmek isteyen âşık Allah'tan yardım ister.⁶⁴⁰⁸

Hakikat, kendi kendini bilene miraçtır.⁶⁴⁰⁹

Hakikatte namaz vuslata bir sebeptir.⁶⁴¹⁰

Şeriat bezminde vahdet şarabını içenler, hakikatte vasıl olurlar.⁶⁴¹¹

Hakikat yolunda gitmek en büyük saadettir.⁶⁴¹²

---

⁶³⁹⁹NM, 18/27 Hakikat 'arş-ı a'lâdur muhakkak / O 'arşuñ ihtivâsıdır şerî'at
⁶⁴⁰⁰NM, 18/25 Hakikat dilber-i ra'nâ gibidür / Anuñ zerrin libâsıdır şerî'at
⁶⁴⁰¹NM, 73/1 Şerî'atüñ sözleri hakikatsuz bilinmez / Hakikatüñ sırları tarikatsuz bulunmaz
⁶⁴⁰²C, tar. 89/5 Usûl-i dîn ü ahkâm-ı şerî'at / Vusûl-i 'âlem-i emr-i hakikat
⁶⁴⁰³H, i. 165/7 Ey Hüdâyî hälet-i 'aşkı ne bilsin her meges / Kulle-i Kâf-ı hakikat mürgüdür Ankâ-yı 'aşk
⁶⁴⁰⁴H, i. 161/5 Sâdik ola ger 'aşk eri / Olur hakikat mazharı / Nusret bulur dîn askeri / Serdâr-ı zikru'llâh ile
⁶⁴⁰⁵SG, 16/4 Râh-ı hakikat begüm sa'y ile olur dirler / Mahabbet bir pâredür gelür ihşaña leziz
⁶⁴⁰⁶SG, 72/2 'Amel hammâlidur erbâb-ı berzah / Hakikat erleridür 'ilmi hâmil
⁶⁴⁰⁷H, i. 150/6 Ref et hicâbı lütf et (enâniyyeti) gider / Gayb-ı hakikat açıla tâ ola feth-i bâb
⁶⁴⁰⁸H, i. 10/2 Envâr-ı şerî'atdan / Etvâr-ı tarikatdan / Esrâr-ı hakikatdan / Lütf et meded Allah'ım
⁶⁴⁰⁹SG, 10/6 Bu sözlerüñ me'âli kişi kendüñ bilmekdür / Kendü kendüñ bilene hakikat ola mi'râc
⁶⁴¹⁰SG, 45/1 Tâlibâ pîre teveccüh kıl gönüldeñ it niyâz / Bâ'is-i vuslat olur zirâ hakikatde namâz
⁶⁴¹¹H, i. 127/4 Şu kim vahdet şarâbın hazm ede bezm-i şerî'atda / Tarikatda odur kâmil hakikatda odur vasıl

Hakikate tarikatle ulaşılır.⁶⁴¹³

42.26.Hakikat, hazinedir.

Hakikat hazinesine ulaşmak için Kerîm'den (Allah) yardım istenir.⁶⁴¹⁴

Hakikat hazinesine kavuşmak için Hakk (Allah) zikrine cân u dilden talip olmalıdır.⁶⁴¹⁵

Hakikat hazinesinin kâşifi âşıktır.⁶⁴¹⁶

42.27.Hakikat, güneştir.

Hakikat batmayan bir güneştir.^{6417, 6418, 6419}

Hakikat güneşi vücuddan doğup her yanı aydınlatır.⁶⁴²⁰

Hakikat güneşinin yanında cihanı aydınlatan güneş bir zerre bile değildir.⁶⁴²¹

Hakikat sırrı[nın güneşi] doğduğunda sadık talipte karanlık bırakmaz.⁶⁴²²

Hakikat Kâf dağına benzetilir. Ondan cevher nasip olanlar güneş ve ayı elinde tutar.⁶⁴²³

⁶⁴¹²H, i. 18/4 Resül'ün sünnetin tutmak hakikat yoluna gitmek / Sarây-ı vahdete yitmek ne devlet ne saâdetdir

⁶⁴¹³AN, i. 24/1 Sâlikâ olmaz ise başda tarikatden tâc / Sikkesüz ol bulamaz sük-ı hakikatde revâc

⁶⁴¹⁴H, i. 198/3 Bahr-i şerî'atdan meded / Dürr-i tarikatdan meded / Kenz-i hakikatdan meded / Yâ Müste'ân u yâ Kerîm

⁶⁴¹⁵SG, 77/1 Ey Hakikat gencine irsem diyen / Zikr-i Hakk'a cân u dilden tâlib ol / Ma'rifet cennetine girsem diyen / Zikr-i Hakk'a cân u dilden tâlib ol

⁶⁴¹⁶NM, 118/1 Ol menem kim vâsıf-ı esrâr-ı 'ilm-i Âdemüm / Kâşif-i genc-i hakikat hem hayât-ı 'âlemüm

⁶⁴¹⁷NM, 73/3 Sil gözünü dön andan bak göresin gündüzi / Hakikatün güneşi togmuş durur tolinmaz

⁶⁴¹⁸NM, 177/3 Sırr-ı vasl-ı yârı yol azanlara açılmazuz / Biz hakikat şemsüyüz revzenlere açılmazuz / Biz rical esrârını şol zenlere açılmazuz / Zâhid-i leffâr olan reh-zenlere açılmazuz / Açılıp güller gibi handân olan aîlar bizi

⁶⁴¹⁹NM, 123/2 Ân-ı dâyimdür hakikat güneşi / 'Aneyüm ben gitmezem ben gelmezem

⁶⁴²⁰AN, i. 65/4 Vücüdından toğup şems-i hakikat / Münevver olsa hep etrâf u eknâf

⁶⁴²¹C, g. 252/5 Matla'-ı şems-i hakikat olalum ey Cevrî / Zerreye saymayalum mihr-i cihân-ârâyı

⁶⁴²²H, i. 176/3 Tulû' etse kaçan sırr-ı hakikat / Komaz ol tâlib-i sâdıkdâ zulmet / Şu kim etdi semâ-yı kalbe himmet / Safâya erdi bedr oldu hilâli

⁶⁴²³C, g. 132/2 Cevher-i kâf-ı hakâyikdan alursañ behre / Mâh u hurşid gelür hidmetüne kâse-be-kef

42.28.Hakikat, kapıdır.

Hakikat kapısını âşıklar gözler.⁶⁴²⁴

Hakikat kapısını âşık açar.⁶⁴²⁵

Hakikatin kapısı lâilâheillâhû'dur.⁶⁴²⁶

42.29.Hakikat, denizdir.

Vahdet incisini isteyen, hakikat bahrine dalmalıdır.⁶⁴²⁷

Mecaz terk edilmeden hakikat bahrine dalınmaz.^{6428, 6429}

Hakikat bahrinde mana incisine sedef olanlar, şeref bulur.⁶⁴³⁰

Hakikat bahrine dalan, ledünnî ilme kavuşur.⁶⁴³¹

Hakikat denizinin inci avcısı olmak isteyen âşık, Allah'tan yardım ister.⁶⁴³²

Hakikat bahrinin kendisini kuşatmasını isteyen âşık, Allah'tan yardım ister.⁶⁴³³

Hakikat denizine tarikat yoluyla ulaşılır.⁶⁴³⁴

Hakâyık bahri şeyhtir.⁶⁴³⁵

⁶⁴²⁴AN, terc. 8/4/3 Gel kuyüd-ı 'alâyıkı kat' it / Gözle bâb-ı hakîkati her bâr

⁶⁴²⁵AN, i. 67/3 Zâhirde şerî'atden bâtında tarîkatden / Aç bize hakîkatden kapu diyelüm 'âşık

⁶⁴²⁶AN, terc. 8/1/10; 8/2/10; 8/3/10; 8/4/10; 8/5/10 Diler iseñ hakîkate kapu / Zikr kün lâ-ilâhe illâ hü

⁶⁴²⁷AN, i. 104/4 Dürr-i vahdet isteyen talsun hakîkat bahrine / Dürr-i hüdur çün hakîkat bahrinün mercânı hü

⁶⁴²⁸H, i. 50/4 Görüp pervâneyi andan sebak al / Göyündür nâr-ı 'aşka per ile bâl / Mecâzı ko hakîkat bahrına dal / Yürü bülbül yürü dost illerine

⁶⁴²⁹H, i. 231/4 Görüp Pervâneyi andan sebak al / Göyündür nâr-ı 'aşka per ile bâl / Mecâzı ko hakîkat bahrına dal / Yürü bülbül kadîmi âşiyâna

⁶⁴³⁰H, i. 180/4 Dürr-i ma'nâya ger oldunsa sade / Bulagör bahr-ı hakîkatda şeref / Eyleme sermaye-i ömri telef / 'Ârif iseñ aç gözün merdâne bak

⁶⁴³¹AN, i. 110/2 Vücüdüm katresin ğark eyleyüp bahr-i hakîkatde / Ledünnî 'ilmi ile kalbi 'ummân eyle yâ Allâh

⁶⁴³²H, i. 15/4 Safâ ver kalbimizde kalmasın päs / Olavuz tâ karîn-i meclis-i häs / Hakîkat bahrına sen eyle gavväs / Meded senden 'inâyet ıssı Mevlâ

⁶⁴³³H, i. 16/2 Münevver eyleyip nür-ı şerî'at / Sırât-ı müstakîm olsun tarîkat / İhâta eylesin bahr-ı hakîkat / Meded ey pâdişâhlar pâdişâhı

⁶⁴³⁴AN, i. 51/2 İrişüp râh-ı tarîkatle hakîkat bahrine / Katremüz ğark eyledük 'ummâna irmişlerdenüz

Şeyhlerin şahlara layık iri incisi, hakikat deryasında bulunur.⁶⁴³⁶

Hakikat incisi, dil (gönül) deryasındadır.⁶⁴³⁷

42.30.Hakikatin nuru vardır.

Hakikat nuruna mazhar olmak yüceliktir.⁶⁴³⁸

Hakikat suyuyla yoğrulmuş dilde (gönül) ihlâsın ışıltısı ve sıdkın nuru görülür.⁶⁴³⁹

Sırrına hakikat nuru dolanlar, zâhiren farz ve sünnete tâbi olmalıdır.⁶⁴⁴⁰

42.31.Hakikat, güzel kokar.

Hakikat, mis kokulu yapar.⁶⁴⁴¹

Hakikat kokusunu âşık, duymak ister.⁶⁴⁴²

42.32.Hakikat şarabı

Hakikatte mey, dilin (gönül) sürekli muhabbette olmasıdır.⁶⁴⁴³

Hakikat şarabının sâkisi ehl-i dildir (gönül).⁶⁴⁴⁴

Hakikat şarabının neşesi mutlu eder.⁶⁴⁴⁵

42.33.Hakikat ehli/erbabının evsafı

Hakikat ehlinin mâyesi muhabbettir.⁶⁴⁴⁶

---

⁶⁴³⁵NM, 183/3 Kutb-ı halâyık bahr-ı hakâyık / Ferd-i câmi'dür hep makâmâtı
⁶⁴³⁶AN, k. 4/3 Deryâ-yı hakikatde bulunur ola ancak / Her yerde bulunmaz dür-i şehvâr-ı meşâyih
⁶⁴³⁷AN, i. 58/6 Katresinde niçe 'ummân gizlidür dil bahrinün / Hâsılı dürr-i hakikatdür o deryâdan
ğaraz
⁶⁴³⁸H, müf. 70 Sâlik-i râh-ı tarikat ol beğim evlâ budur / Mazhar-ı nür-ı hakikat ol beğim a'lâ budur
⁶⁴³⁹C, k. 25/4 Görünmez degme dilde nür-ı sıdk u pertev-i ihlâs / Meger ol dilde kim âb-ı hakikatle
muhammedür
⁶⁴⁴⁰H, i. 175/5 Dolarsa sırrına nür-ı hakikat / Gerekdir zâhirinde farz u sünnet / Ede gör cem' ile
farka ri'âyet / Hüdâyî bulmak istersen kemâli
⁶⁴⁴¹SG, 110/3 Mü'eddep ol şerî'atla / Mühezzeb ol tarikatle / Mümessek ol hakikatle / Edeb gözle
edeb gözle
⁶⁴⁴²C, terk. 2/V/2 Va'de-i lütfa vefâ eylemez olduñ hergiz / Görmez oldum eser-i büy-ı hakikat sende
⁶⁴⁴³SG, 112/1 Bilürmisen hakikatde nedür mey / Dem-â-dem dil mahabbette ola mey
⁶⁴⁴⁴C, terk. 3/V/4 Ol sâkî-i sahbâ-yı hakikat ki elinden / Bir câm içenün cür'a-keşi Hızr-ı zemândur
⁶⁴⁴⁵C, terk. 1/VI/3 Olmuş kimisi mest-i mey-i 'ışk-ı mecâzî / Almış kimini neşve-i sahbâ-yı hakikat

Hakikate vâkıf olanlar, dünyaya girmemiş, girdiyse de dünyada eğlenmemiştir.⁶⁴⁴⁷

Hakikatleri, fani alayıktan (bağlar) kurtulanlar duyabilir.⁶⁴⁴⁸

Hakikat şehrinin ehli ahsen sıfatlarla muttasıfır.⁶⁴⁴⁹

Hakikat ehli her an sıfatlarıyla mevsûftur.⁶⁴⁵⁰

Hakikat ehli gazap ve şehvete binip arşa çıkmıştır.⁶⁴⁵¹

Hakikate erildiğinde teşviş (karışıklık) gider.⁶⁴⁵²

Hakâyık erbabı müşkilleri çözer.⁶⁴⁵³

Hakikat ehlinin nişanı yoktur, o gizlidir.⁶⁴⁵⁴

Hakikat ehlinin izi tozu yoktur, o sözünden bilinir.⁶⁴⁵⁵

Hakikat ehlinin sabır ve şükrü görünmez.⁶⁴⁵⁶

Hakikat ehli halktan biri gibi görünür.⁶⁴⁵⁷

Hakikat ehlinin yolundaki sâlik, sıdk ile olmalıdır.⁶⁴⁵⁸

---

⁶⁴⁴⁶SG, 56/13 Hakikat ehline mâye muhabbet / Kime telkîn-i sūrî mâye düşmiş

⁶⁴⁴⁷NM, 151/16 Dünyaya anlar girmedi girdiyse de eğlenmedi / Şeytân oları görmedi andan olar pinhân kamu

⁶⁴⁴⁸H, i. 12/4 Güş et sözü sâdıktan / Geç fânî alâyıktan / Duymağa hakâyıktan / Tevhîd edegör tevhîd

⁶⁴⁴⁹NM, 151/23 Ehline añlar bellüdür bilür zîrâ bir illüdür / Her birisi ahsen sıfat her müşkile bürhân kamu

⁶⁴⁵⁰NM, 190/11 Cihânda bir gürüh olmaz ki ey cân / Bulunmaya içinde ehl-i ‘irfân / Olur mevsûf sıfatlarıyla her an / Hakikat ehlinün olmaz nişanı

⁶⁴⁵¹NM, 190/6 Gazab şehvet iki ayakdur añlar / Binüp üstinde seyyâh oldu cânlar / Bularla çıktılar ‘arşa çıkanlar / Hakikat ehlinün olmaz nişanı

⁶⁴⁵²NM, 151/17 Aña girerse bir kişi gider gönülden teşvişi / Başına bu devlet kuşu konan olur sultân kamu

⁶⁴⁵³C, k. 23/20 Sen bilseñ olur kim ider endîşe-i pâküñ / Erbâb-ı hakâyık sözünün müşkilini hal

⁶⁴⁵⁴NM, 190/1; 190/2; 190/3; 190/4; 190/5; 190/6; 190/7; 190/8; 190/9; 190/10 Belürmez ‘arifün hâli vü şanı / Degül ‘irfân filân ibn-i filânı / Yirin terk idenün yokdur mekânı / Hakikat ehlinün olmaz nişanı

⁶⁴⁵⁵NM, 190/2 İzi yokdur ki izinden biline / Dahi tozmaz ki tozından biline / Sen anı sanma sözünden biline / Hakikat ehlinün olmaz nişanı

⁶⁴⁵⁶NM, 190/4 Sen anuñ sabr u şükrini sorarsañ / Bulmazsın o vasfile yürürseñ / Bilindi kim nişanını ararsuñ / Hakikat ehlinün olmaz nişanı

⁶⁴⁵⁷NM, 190/5 Kîbâb-ı Hak’da mestür olan erler / Sıfât-ı halk içinde görünürler / Ne toğarlar ne tolmurlar anlar / Hakikat ehlinün olmaz nişanı

Hakikat ehlini dinleyen, aşktan başka her şeyden vazgeçer.⁶⁴⁵⁹

Hakikat şarabından içenlerle vahdet âleminde işret edilir.⁶⁴⁶⁰

Hakikat şehrinin ehli, sarp yollardan geçirir.⁶⁴⁶¹

Arşa hakikat ehliyle çıkılır.⁶⁴⁶²

42.34.Hakikat, bir şeyin aslı/gerçeğidir.

Hakikatte zâhir ve ve bâtın Hakk'tır (Allah).⁶⁴⁶³

Hakikatte Hakk (Allah) cemâline aşk ile ulaşılır.⁶⁴⁶⁴

Hakikatte her fiilin fâili O'dur (Allah).⁶⁴⁶⁵

Hakikatte kulun fiilleri O'nun (Allah) fiilleridir.⁶⁴⁶⁶

Hakikatte amel Hakk'a (Allah) talip olmalıdır.⁶⁴⁶⁷

Hakikatte Hakk'tan (Allah) başka bir varlık bilen, mülhiddir.⁶⁴⁶⁸

Hakikatte benlik yükünü çekenler, mülhiddir.⁶⁴⁶⁹

Hakikatte fenafillâha eremeyen, Hakk'ı (Allah) Hakk ile bilemeyen, sağır ve kör bir mülhiddir.⁶⁴⁷⁰

⁶⁴⁵⁸C, tar. 73/2 Sıdk ile sâlik olup ehl-i hakikat yolına / Eyledi meslekini câdde-i Mevlânâ

⁶⁴⁵⁹NM, 1/1 Ey gönül gel gayrıdan geç 'aşka eyle iktidâ / Zümre-i ehl-i hakikat anı kılmış muktedâ

⁶⁴⁶⁰AN, k. 1/16 Cür'a-nüşân-ı hakikatle varup bir sâ'at / İdelüm 'âlem-i vahdetde bugün 'işret-i 'işk
⁶⁴⁶¹NM, 151/22 Ehlini bul ol illerüñ sarpın geçürsün yolların / Yırtar yalnız gideni kurd u peleng arslan kamu

⁶⁴⁶²NM, 190/6 Gazab şehvet iki ayakdur añlar / Binüp üstinde seyyâh oldu cânlar / Bularla çıkdılar 'arşa çıkanlar / Hakikat ehlinüñ olmaz nişânı

⁶⁴⁶³SG, 54/4 Zâhir ü bâtın hakikat Hak durur / Halk içinde Hak dinen bir ad imiş

⁶⁴⁶⁴SG, 31/2 Zâhiriñi pāk eylesün şerī'at / Bed huylaruñ tebdil itsün tarikat / Hak cemâlün görem dirseñ hakikat / Allâh'a 'aşkile irmiş erenler

⁶⁴⁶⁵AN, i. 9/6 Her fi'le hakikatde çü fâ'il olan oldur / Her kavle dahı kâ'il olan olsa ne var yâ

⁶⁴⁶⁶AN, i. 28/4 Ef'âli hakikatde kuluñ cümle senüñdür / Esbâb-ı mecâzide n'ola olsa kuluñ ad

⁶⁴⁶⁷SG, 5/1 Hakikatde 'amel ey Hakk'a talib / Gönül olmalıdır pîre murâkib

⁶⁴⁶⁸SG, 42/1 Hak'dan gayrı var bilen / Hakikatde mülhiddür / Şirk-i hafide kalan / Hakikatde mülhiddür

⁶⁴⁶⁹SG, 42/5 Ğaybî yitirdi varın / Kendisinde buldı yârın / Çekenler benlik bârın / Hakikatde mülhiddür

Hakikatte zelil, Allah'ı bilmeyenlerdir.⁶⁴⁷¹

Hakikatte âlem Allah'tır.⁶⁴⁷²

Hakikatte (Allah'ın gönderdiği) ilk suhuf kâinattır.⁶⁴⁷³

Hakikatte Hakk'la (Allah) insan arasında bir ayrılık yoktur.⁶⁴⁷⁴

Hakikatte miraç, Rabbânî'nin (Allah) yarattıklarının güzelliğini görmektir.⁶⁴⁷⁵

Hakikatte muhabbet Zât-ı Bârî'dir (Allah).⁶⁴⁷⁶

Hakikatte eşyanın mâyesi Zât'tır (Allah).⁶⁴⁷⁷

Hakikatte İlâh (Allah) aşkı bütün eşyaya mâyedir.⁶⁴⁷⁸

Hakikatte insan, âlemin ruhu ve ism-i âzâmdır.⁶⁴⁷⁹

Hakikatte insan, cânândır.⁶⁴⁸⁰

Hakikatte insan, ruhsuz bir cisimdir.⁶⁴⁸¹

Hakikatte eşyanın kıblesi âdemdir (insan).⁶⁴⁸²

Hakikatte insan-ı kâmil, idrak âcizidir.⁶⁴⁸³

---

⁶⁴⁷⁰SG, 42/2 Fenâ fi'llah'a iremez / Hak ile Hakk'ı bilmez / Bir işidüp bir görmez / Hakikatde mülhiddür

⁶⁴⁷¹SG, 71/6 Gâfil ü mahcûb kelâmuñ kendüne itdûñ delîl / Câhil-i bi'llâh olup kalduñ hakikatde zelîl / Ma'rifetden gayrı yokdur bilmeduñ Hakk'a sebîl / Geçdi 'ömrüñ gaflet ile sūfi Hakk'ı bilmeduñ

⁶⁴⁷²SG, 10/3 Saña 'âlem görinen hakikatde Allah'dur / Allah birdür va'llâhi sanma ki ola bir kâc

⁶⁴⁷³SG, 53/4 Suhf-ı ulâdur hakikat bu nukûş-ı kâ'inât / Hâtîme nâzil olan âdem dinen Kur'an imiş

⁶⁴⁷⁴SG, 72/3 Seni cehlûñ durur Hak'dan ayıran / Hakikat yok durur ortada fâsıl

⁶⁴⁷⁵SG, 88/11 Cemâl-i sun-ı Rabbânîde seyr it sâni'üñ nakşın / Bu rü'yetur hakikatde garaz mi'râc-ı hazretten

⁶⁴⁷⁶SG, 7/1 Hakikat zât-ı Bâri'dür mahabbet / Bu 'âlem şems-i nürîdur mahabbet

⁶⁴⁷⁷SG, 46/2 Mâye-i eşya hakikat zâtı idüğün bilen / Berzahîden mâye-i sūrîye minnet istemez

⁶⁴⁷⁸SG, 105/2 Cümle eşyâya hakikat mâyedür 'aşk-ı ilâh / Kühn-i 'aşkı bilmeyenler gelmesün bu meclise

⁶⁴⁷⁹SG, 20/5 Rûh-ı 'âlem ism-i a'zamsın hakikat Gaybiyâ / Zâhir ü bâtın bu dehrüñ hep misâli sendedür

⁶⁴⁸⁰SG, 37/3 Maksûd olan bu 'âlemde insândur / İnsân didükleri gönülde cânur / Cân degildür hakikat ol cânândur / Gönülde iste bul Hakk'ı didiler

⁶⁴⁸¹C, terk. 6/V/12Cism-i bî-rûhsın hakikatde / Sûretâ bakma şekl ü hey'etüne

⁶⁴⁸²SG, 27/11 Kible-i eşya hakikat her zamân âdem durur / Uyma şeytâna sakın kim devr-i insân devridür

Hakikatte âlemin mayası nefestir.⁶⁴⁸⁴

Hakikatte cümle âlem bir nefestir.^{6485, 6486}

Hakikatte hüviyyet bir nefestir.⁶⁴⁸⁷

Hakikatte cihan, her şeyin tecelliden ibaret olmasıdır.⁶⁴⁸⁸

Hakikatte bela yağmur gibi yağsa da sūfilik incinmemektir.⁶⁴⁸⁹

Hakikatte tevhid sırrını duyana, iki âlem bir tecelli ve ateş közüdür.⁶⁴⁹⁰

Hakikatte küfür ve iman birdir.⁶⁴⁹¹

Hakikatte ahiret dünyadadır.⁶⁴⁹²

Hakikatte siva lâ'dır.⁶⁴⁹³

İrfân ehlinin hakikati ilk nokta kitabıdır.⁶⁴⁹⁴

Hakikatte bir pîrin eteğini tutmayan, bildiğini unutmayan, varını yoğa satmayan, mülhiddir.⁶⁴⁹⁵

Hakikatte hak ere, er demeyen, mülhiddir.⁶⁴⁹⁶

---

⁶⁴⁸³C, kıt. 79/12 Olur insân-ı kâmil 'âciz-i idrâk hakîkatde / Eger derk itmek isterseñ bu sırrı kâmil insân ol

⁶⁴⁸⁴SG, 26/1 Māye-i 'âlem hakîkat dem durur / Ol deme hem-dem olan âdem durur

⁶⁴⁸⁵SG, 36/1 Hakîkat cümle 'âlem bir nefesdür / Bu bir nefis-i teneffüse hevesdür

⁶⁴⁸⁶SG, 36/7 Me'âdı mebbe'i bildüñ mi Ğaybî / Hakîkat cümle 'âlem bir nefesdür

⁶⁴⁸⁷SG, 95/4 Hakîkatde hüviyyet bir nefesdür / İşâretdür aña gūya bu hâ hū

⁶⁴⁸⁸SG, 112/3 Hakîkatde cihân bil ol cihândur / Tecelliden 'ibâretdür kamu şey

⁶⁴⁸⁹SG, 30/1 Belâ bārân gibi gökden yağarsa / Hakîkat sūfilik incinmemekdür / Ser-â-pâ bār-ı gam saña ağarsa / Hakîkat sūfilik incinmemekdür

⁶⁴⁹⁰SG, 36/5 Hakîkat sırr-ı tevhîdi tuyana / Dü 'âlem bir tecellî bir kabesdür

⁶⁴⁹¹SG, 53/7 Küfr ü imân şol mürekkeb gibidür kâğıd ile / Mushafa nisbet hakîkat ikisi yek-sân imiş

⁶⁴⁹²SG, 43/6 Bilür ol tâlib hakîkat âhiret dünyâdadur / Hak 'ıyân olur deyü mev'üd olan ferdâ budur

⁶⁴⁹³SG, 94/9 Buyurdı hazret-i Mevlâ / Ene'd-dehr u ene'l-eşyâ / Hakîkat de sivâdur lâ / Femâ fi'l-kevni illâ hū

⁶⁴⁹⁴NM, 68/2 Kitâb-ı nokta-i evvel hakîkat ehl-i 'irfândur / Görinür sûretâ insân velî siretde hayvândur

⁶⁴⁹⁵SG, 42/3 Pîr eteğin tutmayan / Bildügin unutmayan / Varını yoğa satmayan / Hakîkatde mülhiddür

42.35.Âşık, hakikatin peşindedir.

Hakikat kandilinin pervanesi âşıktır.⁶⁴⁹⁷

Hakikat bir gül bahçesidir, âşık onun hasretiyle figandadır.⁶⁴⁹⁸

Hakikatten haberdar olmak isteyen, aşk müderrisinden ilm-i ledünnî dersini okumalıdır.⁶⁴⁹⁹

Eşyanın hakikatini âşık bilmek ister.⁶⁵⁰⁰

Âşık hakikatten ayrılmak istemez.⁶⁵⁰¹

Âşık, hakikat meydanının merdânelerindedir.⁶⁵⁰²

Hakikat meydanından erler geçmiştir.⁶⁵⁰³

Hakikatte hayret vadisi, aşk makamıdır.⁶⁵⁰⁴

Âşık, hakikat konusunda Felâtun gibi susmuştur.⁶⁵⁰⁵

Hakikatte âşığın sözü haberdir.⁶⁵⁰⁶

⁶⁴⁹⁶SG, 42/4 Hak tecellîsi pîre / Nakl itdi birden bire / Hak dimeyen Hak ere / Hakikatde mülhiddür

⁶⁴⁹⁷H, i. 51/1 Ezelden 'aşk ile biz yana geldik / Hakikat şem'ine pervâne geldik

⁶⁴⁹⁸C, terk. 1/II/6 Ol hasret-i gül-zâr-ı hakikatle figânda / Geçmez bu mecâzî heves-i berk ü nevâdan

⁶⁴⁹⁹SG, 88/2 Müderris 'aşk durur 'ilm-i ledünnî dersine ey cân / Mülâzim ol o dergâha haber-dâr ol hakikatden

⁶⁵⁰⁰H, i. 19/2 Hakikat üzre eşyâyı görüp bilmek nasîb ola / Mecâzî mevce bakmayıp bulalım asl-ı deryâyı

⁶⁵⁰¹SG, 111/1 Münâcâtım budur senden ilâhî / Şerî'atle hakikatden ayırma / Ki sensin cümle 'âlemler penâhı / Şerî'atle hakikatden ayırma

⁶⁵⁰²AN, i. 10/5 Ol 'âlem-i vahdetde kâşâne-i vuslatda / Meydân-ı hakikatde merdânelerüz hakkâ

⁶⁵⁰³AN, k. 1/7 Gerçi meydân-ı hakikatde niçe er geldi / Kaldı ammâ ki bekâretle yine ibnet-i 'ışk

⁶⁵⁰⁴NM, 6/3 Gülşen-i vahdet çü kalb-i emr-i râm-ı 'aşkdur / Lezzet-i vuslat hemân ancak merâm-ı 'aşkdur / Terk-i kevkeyn eyleyen mest-i müdâm 'aşkdur / "Vâdi-i hayret hakikatde makâm-ı 'aşkdur / Kim müşahhas olmaz ol vâdide sultandan gedâ"

⁶⁵⁰⁵C, g. 94/4 Geh fikr-i hakikatda Felâtun gibi hâmuş / Geh sözde Arestü kadar efsâne-serâyuz

⁶⁵⁰⁶H, i. 213/10 Güş et Hüdâyî'nin sözün / Budur hakikatde haber

43. HALK

43.1.Halkın evsafı

Halk, üç farklı insan grubundan oluşur: Ehl-i hayme, kurâ ve bilâd. Halkın kimi nâkıs kimi ise kâmildir ve onun kemali ameldedir. Halkı, mürşitler irşat etse de o vasfa mâlik olmadığı hâlde mürşitlik taslayanlar da vardır.

Mehdi halka şeker gibi gelir, halkın kimisi Hızır'a kimisi de kutba çağırır. Gönül halkın ikbaline mağrur olur. Halk, halvet şerbetinin tadını bilseydi katresine canını verirdi.

Halk, yerden beslenir ve ölünce yere girer. Âlem halkı *eyne'l-mefer* diye çağırır, her zaman *küllü şey'in hâlıkun* âyetini okur.

Mevsimler halkın gölünü açar. Halk, fitnedden korkar ve bir hâle razı olur; kendinden daha ağır bir dertli görünce rahatlar. Halk dâru'l-bekannın zâhirine dünya der. Kâinatta olan bitenin sebebi olarak halkı görmek yanlıştır.

Halk, kadın sözünün dinlenilmemesi gerektiğini, kadında ve düşmanda vefa olmadığını söyler.

Halk kavramı ile birlikte anılan başka bir kavram ise lütuftur. Lütf halkın gönlünü alıp onu mutlu eder. Halk; lütf ve ihsan sahibine bende olur, zamanla kendisi de lütf ve ata ile insanlara iyilik yapar. Halk lütuftan başka hilye-i hüsn-i cemâl ve hulk-ı cemile meftundur.

Halkın mutlu yaşamasına sebep olan unsurlardan biri de adil hükümdardır. Halk adil hükümdar zamanında güzel işler yapar ve hayat ona bahar mevsimi gibi gelir.

43.2.Halk-Allah

Halkı yoktan var edip ona hayat veren Allah'tır. Halka vücut hilatini Allah giydirmiştir. Halk cânı Allah'tan ayrı bir şey sanır fakat halk Allah'la özde birdir. Halk, Allah'ın kudret elinde çaresizdir. Onun elinden sadece Allah'ı anmak gelir.

Onu da zâhir batın sadece bir ad zanneder. Nûrî’de geçen bir düşünceye göre ise cihan halkı Allah’a âşıktır. Halktan uzlet edilirse Allah katında ihtisas bulunabilir. Allah halkın bazısını azim etmiştir. Halk Allah’tan derman umar.

Halk, Allah’ın idaresi altındadır. Allah halka umumen lütfeder. Hakk’ın mestur erleri halk sıfatıyla görünür. Ârifler, Allah’tan alıp halka verirler.

43.3.Halka müspet bakış

Şairlerin halk kavramı etrafında vücuda getirdikleri düşüncelerin çoğunun menfi olduğu görülse de sayıları az da olsa divanlarda halk ile ilgili müspet düşüncelere yer verildiği vâkidir. Bunlara göre halk, Allah nurunun cemâlinin nuruyla bezenmiştir. Taati terk edenlere iyi gözle bakmaz.

43.4.Halka menfi bakış

Halk Allah’ı bilmez, uykusuna daldığı gaflet ve kendi içinden çıkan kimileri onu aldatır. Halk; cehalet ve riya ile azar. Onu ayrıca yalanı çok, sıdkı az olan kişiler azdırır. Dünya ona kastedtiğinden kesret, halkın gözlerini örtmüştür. O, hayatın maddi boyutuyla ilgilenir, hırsla mübtela olmuştur, sevgiden muhabbetten uzaktır. Onu cadı aldatmıştır. O vefasızdır, bahşisi sevmesine rağmen cömert gönül erbabının ihsanına şükretmez. Bunu söyleyen Cevrî, başka bir beyitte ise şunu söyler: Halk, gönül okşayıcı tabiat sahiplerinin bendesi olur.

Halk, elinde güneşe ve aya benzeyen kâsesiyle dilenir. Onun lisanı güyadır. Afyon bağımlılık yapmasaydı halkın her derdine deva bulunurdu.

Daha çok klasik üslup çerçevesinde değerlendirilebilecek düşüncelerde ise sevgilinin yanağı ve beni halkı kâfir ve ehl-i iman diye ikiye bölmüştür. Sevgilinin saçına asılan halk, saçın çıkardığı fitneyi şeytan çıkardı sanır.

Halk muradına kavuşamamıştır, kendisi gibi muradına kavuşamayanlara ise akıllı ya da dîvâne der. O, cefâyı âdet edinmiştir, hane-i gamı bulsa onu viran eder.

Halk, kendisine karşı, kendini bir şey bilmez gösteren ârifin gönlünü bilmez/tanımaz. Ârif başına halkı toplamaz. Halk kendini vahdet sırrına davet eden evliyalara tâbi olup bu sırrı anlasa baştanbaşa sarhoş olur.

43.5.Halka göre âşık-Âşığa göre halk

Âşığın vücudu Allah'ın halka cömertliğidir. Âşık, halkın içinde insanların kendini gördüğü bir aynadır ancak onun sûreti halkı aldatır. Çünkü aşk onu halka melâmet ettirir. Elinde mey kadehiyle halka safa gösterir. Âşık halk içinde yaşasa da halka karışmaz, halktan Allah'a kaçar, halkın eksiğine aldırılmaz. Çünkü o halkı bırakıp lâ-mekân ilini menzil tutmuştur. Halk âşığa türlü lakaplar takar ancak âşık bunu önemsemez. Halk, âşıkların çektiği sıkıntılara üzülmez. Onların ayrılık acısıyla çıkardığı inlemelerden rahatsız olur.

Aşk halka gizli kalmaz fakat âşığın hâlini bilmez, halk âşığın bir derdi olduğunu anlasa da sevgilisinin kim olduğunu anlamaktan acizdir. Halk, sırrını beyan eden âşığa mecnun, der. Âşık ise gönlün kendisinden incinmemesi karşılığında halk içinde siyah toprak olmaya râzıdır.

Halkın hem ayağının tozu hem başının tâcı olan âşığın adını işitmek, halkın savaşlara girmesine neden olur. Halk, âşıkların başına toplanır. Âşığın sözü halka cevâhir dağı gibidir.

43.6.Halk-Hz. Peygamber

Allah'ın halka rahmeti ve minneti olan Hz. Peygamber, aynı zamanda halkın en şerefliisidir; ancak halk onun kadrini bilmez. Bir nebi olarak Hz. Peygamber halkı davet etmiştir.

43.7.Vaiz, halkı cehennem gönderir.

Tasavvuf şiirinde dini; manevi vechesinden arınmış, birtakım kurallar manzumesi şeklinde algılayan ve bu sebeple sufi şairlerce yerilen bir tip olan vâiz ile halk kavramı arasında geliştirilen düşüncelere göre vâizler halka karşı kendi nefsinin över ve halkı cennetlik ve cehennemlik diye ikiye ayırır, insanların çoğunu cehennemlik olarak görür. Halk, vaizin okuduğu kitabı dinlerken ağlar

43.8.Halk-sûfi-zâhid

Halkla birlikte yaşayan fakat farklı atmosferi teneffüs eden sûfi, halk kendisinin elinden malını alsa, kendisini melamet taşıyla taşlasa bile halktan incinmez. Celvetilikte halka karışmak yoktur. Cevrî’de tespit edilen bir düşünceye göre sûfinin hilekârı halka tuzak kurar. Genellikle sûfinin zıt tipi olarak değerlendirildiği görülen zâhid ise halk kendini çıldırmasıya sevse de halka gülmez.

43.9.Halkı ıslah etmek isteyenler, önce kendini kemale ulaştırmalıdır.

Halvet edenler ve kendini arayanlar halktan uzaklaşır, kendini gizler. Bu kişiler kendini bilirse halk onların ahlâkına meftun olup divanında durur. Dolayısıyla halkı ıslah etmek isteyen, önce kendi nefsinin ıslah etmelidir.

43.10.Halk Kavramında Edebî Düşünceler

43.11.Halkın evsafı

Halk, üç farklı insan grubundan oluşur: Ehl-i hayme, kurâ ve bilâd.⁶⁵⁰⁷

Halkın kimi nâkıs kimi ise kâmilidir.⁶⁵⁰⁸

Halkın kemali ameldedir.⁶⁵⁰⁹

Halkı, mürşitler irşat eder.⁶⁵¹⁰

Halka mürşitlik taslayanlar vardır.⁶⁵¹¹

Mehdi halka şeker gibi gelir.⁶⁵¹²

Halkın kimisi Hızır’a kimisi de kutba çağırır.⁶⁵¹³

⁶⁵⁰⁷NM, 27/3 Çokdur enva’ı bu halkun biri insan üç bölük / Biri ehl-i hayme birisi kurâ biri bilâd
⁶⁵⁰⁸H, i. 179/5 Kimi nâkıs bu halkın kimi kâmil / Kimi hayretde kalmış şöyle gâfil / Hüdâyî kimi nür-ı zâtavâsıl / Terakkiler tenezzüller nedendir
⁶⁵⁰⁹SG, 72/6 ‘İlim Hakk’un ‘amel halkuñ kemâli / ‘İlim bâki ‘amel lâ-büddezâ’il
⁶⁵¹⁰SG, müf. 2 Sanma kim sen mürşid olup halkı irşad eyledün / Belki nâ-kâbilleri idlâl u ifsâd eyledün / Câmî’iyyetle ihâta rütbesini yok taleb / Da’vî-yi tevhîdde birkaç ehlî ilhâd eyledün
⁶⁵¹¹SG, 104/21 Halka mürşidlük satup da’vâ-yı ‘irfân eyleyen / Vâridâtun bâri Ğaybî gâhî iş’âr eylese
⁶⁵¹²NM, 44/7 Ol dilberün Mehdi adı sükkedürür halka tadı / Mısrî çeker bu mihneti ol râhat-ı Rahmân görür

Gönül, halkın ikbaline mağrur olur.⁶⁵¹⁴

Halk, halvet şerbetinin tadını bilseydi katresine canını verirdi.⁶⁵¹⁵

Halk, yerden beslenir ve ölünce yere girer.⁶⁵¹⁶

Âlem halkı *eyne'l-mefer* diye çağırır.⁶⁵¹⁷

Âlem halkı her zaman *küllü şey'in hâlıkun* âyetini okur.⁶⁵¹⁸

Mevsimler halkın gölünü açar.⁶⁵¹⁹

Halk, fitne kargaşasından korkar.⁶⁵²⁰

Cihan halkı bir hâle razı olur.⁶⁵²¹

Âlem ehli (halk) kendi derdinden daha ağır bir dert görünce rahatlar.⁶⁵²²

Halk dâru'l-bekânın zâhirine dünya der.⁶⁵²³

Kâinata olan bitenin sebebi olarak halkı görmek yanlıştır.⁶⁵²⁴

Halk, kadın sözünün dinlenilmemesi gerektiğini, kadında ve düşmanda vefa olmadığını söyler.⁶⁵²⁵, ⁶⁵²⁶

⁶⁵¹³AN, k. 1/9 Kimi Hızır'a çağırur kimisi kutba halkuñ / Lîk ben çağururam derd ile yâ hazret-i 'îşk

⁶⁵¹⁴NM, 131/8 Gönül ikbâl-i halka olma mağrur / Gönülsüz olan ikbâlin'idersin

⁶⁵¹⁵NM, 159/4 Tuysa bunu halk-ı cihân katresine vireydi cân / Olmaz behâ kevn ü mekân bu halvetüñ şerbetine

⁶⁵¹⁶H, müf. 72 Yerin adı anın için oldu yer / Kendi besler halkı âhir kendi yer

⁶⁵¹⁷AN, mu. 2/6 Kişver-i İslâm olup zulm âteşiyile pür-şerer / Her taraftan halk-ı 'âlem çağırur eyne'l-mefer / Saltanat muhtell olupdur cümle yârân bî-haber / Emr-i sultân bir yaña ashâb-ı tuğyân bir yaña

⁶⁵¹⁸NM, 72/5 Halk-ı 'âlem her dem okur "küllu şey'in hâlıkun" / Kendi okur dâim "illâvechêhü" Sübhânımız

⁶⁵¹⁹C, g. 24/9

⁶⁵²⁰C, tar. 15/8 Memleket devrinde oldu gülşen-i emn ü emân / Bîm-i hâr-ı fitneden halk-ı cihân buldı rehâ

⁶⁵²¹NM, 143/3 Birer hâle cihânuñ halkı bir bir râzı olmuşlar / Benüm bir hâle meylüm yok Hak'uñ bilmem nesiyüm ben

⁶⁵²²NM, 127/2 Ehl-i 'âlem derdinüñ mislin görür râhat bulur / Cins ü misli olmayan derde beni dükkân iden

⁶⁵²³SG, k. 1/88 Halk-ı 'âlem zâhirine didiler dünyâ anuñ / Bâtın u gayb olan ana didiler dâru'l-bekâ

⁶⁵²⁴SG, 14/4 Gel kazâyarâzı ol halkı çıkar sen aradan / Sanma kim halkuñ yüzündendir bu nâ-büd ile büd

Lütuf halkın gönlünü alır, halkı mutlu eder.⁶⁵²⁷, ⁶⁵²⁸

Halk, lütuf ve ihsan sahibine bende olur.⁶⁵²⁹

Halk, lütuf ve ata sahibidir. İnsanlara iyilik yapar.⁶⁵³⁰

Halk hilye-i hüsn-i cemâl ve hulk-ı cemile meftundur.⁶⁵³¹

Halk, adil hükümdar zamanında mutlu yaşar.⁶⁵³²

Halk, adil hükümdar zamanında çok güzel işler yapar.⁶⁵³³

Adil bir hükümdar zamanında hayat halka bahar mevsimi gibi gelir.⁶⁵³⁴

Bazı devlet büyükleri halka lütfederken riyasız davranır.⁶⁵³⁵

43.12.Halk-Allah

Halka hayatı Allah vermiştir.⁶⁵³⁶

Allah halkı ademden (yokluk) icat etmiştir.⁶⁵³⁷

⁶⁵²⁵H, müf. 45 Bu meseldir söylenir halkın dilinde dā'imā / Diñleme avrat sözünü umma avratdan vefā

⁶⁵²⁶H, müf. 180 Bu meseldir söylenir halkın dilinde dā'imā / Diñleme düşman sözünü umma avratdan vefā

⁶⁵²⁷C, tar. 111/4 Hâtırın yapmadadır lütf ile halkuñ her gāh / N'ola devrinde anuñ kalmaz ise kalb-i harāb

⁶⁵²⁸C, tar. 15/9 Hüsn-i hulk-ı dil-pesendi halkı meftün eyledi / İtseler n'ola dü'ā-yı devletin subh u mesā

⁶⁵²⁹C, terk. 4/II/2 'Āşık itdüñ zātuña dünyayı hüsn-i hulk ile / Bende kıldıñ halkı lütf u cüd ile ihsān ile

⁶⁵³⁰C, k. 26/1 Ne deñlü görsem en'ām u 'atāsın halk-ı dünyānuñ / Unutmam lütf u ihsānın Musāhib Yūsuf Ağanuñ

⁶⁵³¹C, tar. 24/2 Vechi var meftün olursa zātına halk-ı cihān / Hilye-i hüsn-i cemāl olmuş aña hulk-ı cemil

⁶⁵³²C, k. 13/2 Nice şād olmasun halk-ı cihān kim ol şehenşāhuñ / Zamān-ı 'adl ü insāfında āsāyiş dem-ā-demdür

⁶⁵³³C, k. 32/9 Halkı bir gülşen ki feyz alsa şemiminden nesim / Reh-güzārında olurdu misk ü 'anber sā'ili

⁶⁵³⁴C, g. 24/8 Bir mülke hākim olsa olur halkına anuñ / Devr-i zamān-ı 'adli ser-ā-ser bahār u 'id

⁶⁵³⁵C, k. 48/10 Seni lütf itmede halk-ı cihāna bī-riyā gördüm / Huzuruñdan'ola keşf eylesem rāz-ı temennāyı

⁶⁵³⁶H, i. 232/4 Halka hayātı sen verdin / Cevher-i zātı sen verdin / Bunca sıfātı sen verdin / Kerim Allah Rahim Allah

⁶⁵³⁷AN, i. 28/1 Ey halkı 'ademden götürüp eyleyen icād / Kudret eli vīrāne dili ide mi ābād

Halka vücut hilatini Rabb-i Kerim (Allah) giydirmiştir.⁶⁵³⁸

Halk, cânı Hüda'dan (Allah) ayrı sanır.⁶⁵³⁹

Halk, zâhir ve bâtına Hakk (Allah) der.⁶⁵⁴⁰

Halk, Allah'la özde birdir.⁶⁵⁴¹

Halk, Allah'ın kudret elinde çaresizdir.⁶⁵⁴²

Halk, sadece Hakk'ı (Allah) anar.⁶⁵⁴³

Cihan halkı Rabb'e (Allah) âşıktır.⁶⁵⁴⁴

Halktan uzlet edenler Hakk (Allah) katında ihtisas bulurlar.⁶⁵⁴⁵

Sun-ı kadim (Allah) halkın bazılarını azim etmiştir. El, fiil, dil halka kerim olmalıdır.⁶⁵⁴⁶

Cihan halkı derman umarken gönül ise Allah'tan dert ister.⁶⁵⁴⁷

Cihan halkı Padişah'ın (Allah) idaresi altındadır.⁶⁵⁴⁸

Allah halka umumen lütfeder.⁶⁵⁴⁹

⁶⁵³⁸H, k1. 39 Nutfe-i nâ-çizi insân eyledin / Hamd ü minnet saña ey Rabb-i Kerim / Ehl-i islâm ehl-i imân eyledin / Hamd ü minnet saña ey Rabb-i Kerim / Giydiriş halka vücûdun hil'atin / Bize gösterdin kemâl-i kudretin / Umarız iki cihânda rahmetin / Çok şükürler saña ey Rabb-i Kerim

⁶⁵³⁹SG, 114/4 'Aceb mahcûb olupdur halk-ı 'âlem / Hudâ'dan ayrı sanurlar bu cânı

⁶⁵⁴⁰SG, 54/4 Zâhir ü bâtın hakikat Hak durur / Halk içinde Hak dinen bir ad imiş

⁶⁵⁴¹SG, 69/4 Zâhirün oldı mukayyed bâtınuñ mutlakdadur / 'Ârif iseñ 'ayn u ğayr u halk u Hak oldı öziñ

⁶⁵⁴²NM, 192/4 Halk-ı 'âlem kabza-i kudretde bî-çün ü çerâ / Hak kazasına rızâ vir bula kalbün vüs'ati

⁶⁵⁴³SG, 101/5 Ğaybî halkuñ zikr itdügi adıdur / Anda kalan dost elinüñ yâdıdur / Bizüm tutduğumuz Hakk'uñ yedidür / Zâkir kullardanuz elhamdülillâh

⁶⁵⁴⁴AN, i. 32/1 Cihân halkı kamu yâ Rab / Saña 'âşık seni ister / Likâña mübtelâlar hep / Saña 'âşık seni ister

⁶⁵⁴⁵NM, 81/4 'Uzlet-i halk ihtiyâr it sen saña gel ey gönül / Tâ bulasın 'uzlet ile Hak katında ihtisâs

⁶⁵⁴⁶NM, 80/1 Gözet sun'-ı kadîmi kim kimüñ halkın 'azim itmiş / Tamâm halka elin fi'lin dilin gönülün kerim itmiş

⁶⁵⁴⁷AN, i. 112/8 Cihân halkı kamu dermân umarken / Gönül derdin umar el-hamdüli'llâh

⁶⁵⁴⁸H, k1. 30 Ey Mün'im ü muhsinilâh / Ey rahmeti çok padişâh / Zabtındadır halk-ı cihân / Bir dahi yok püşt ü penâh

Hakk (Allah) kubbelerinde mestur olan erler halk sıfatıyla görünürler.⁶⁵⁵⁰

Ârifler Hakk'tan (Allah) alıp halka verir.⁶⁵⁵¹

43.13.Halka müspet bakış

Cihan halkı O'nun (Allah) cemâlinin nuruyla bezenmiştir.⁶⁵⁵²

Halk, taati terk edenlere iyi gözle bakmaz.⁶⁵⁵³

43.14.Halka menfi bakış

Cihan halkı Yezdân'ı (Allah) bilmez.⁶⁵⁵⁴

Cihan halkı gaflet denizine gark olmuştur.⁶⁵⁵⁵

Halk, gaflet uykusundadır.⁶⁵⁵⁶

Halkı, gaflet aldatır.⁶⁵⁵⁷

Halk içinde halkı aldatanlar vardır.⁶⁵⁵⁸

Cihan halkı cehaletle azmıştır.⁶⁵⁵⁹

⁶⁵⁴⁹NM, 80/4 Velî 'ârif olan lütfâ sevinmez kahra incinmez / Eyü kem cümleten halka 'atasın ol 'amîm itmiş

⁶⁵⁵⁰NM, 190/5 Kıbâb-ı Hak'da mestür olan erler / Sıfât-ı halk içinde görünürler / Ne toğarlar ne tolinurlar anlar / Hakikat ehlinün olmaz nişâni

⁶⁵⁵¹SG, 104/16 Tercemân-ı Hak durur zevk it zebân-ı 'ârifân / Hak'dan alur halka virür her ne îsâr eylese

⁶⁵⁵²AN, i. 1/7 Envâr-ı cemâlünle cihân halkı bezenmiş / Dîvâne niçe olmasun ol 'âşık-ı şeydâ

⁶⁵⁵³NM, 155/7 Niyâzî tâ'ati terk eylemek bil kim füzüllükdür / Kerem kıl terk-i tâ'atle bu halkı başa üşürme

⁶⁵⁵⁴AN, mu.7/2 Benî âdem 'aceb mestânedür sahbâyı fehm itmez / Vücüdî gülşeninde bülbül-i güyâyı fehm itmez / Sarılmış boynına ol dilber-i ra'nâyı fehm itmez / Özinden kendüye akreb olan Mevlâ'yı fehm itmez / Gezer deryâda mâhîler yine deryâyı fehm itmez / Aña beñzer cihân halkı dahı Yezdân'ı bilmezler

⁶⁵⁵⁵AN, mu. 2/5 Ref'-i şer'-i Ahmedîye kasdidince kâdıyân / Kasr-ı dîni yıkmağa şart eyledi 'Osmâniyân / Bahr-i gaflet içre ğarkoldı kamu halk-ı cihân / Gitdimizân bir yaña âyât-ı bürhân bir yaña

⁶⁵⁵⁶H, i. 141/2 Tecellî eylemezse nür-ı vahdet / Seni koyup ederler gayra rağbet / Mu'attal etdi halkı nevm-i gaflet / Uyar kullarını uyar ilâhî

⁶⁵⁵⁷H, i. 189/2 Aldamasın halkı bu gaflet meded / Gâfile tevfiğ ü hidâyet meded / Kullarına lütf ü 'inâyet meded / Yâ Ahad ü yâ Samed ü yâ Kerîm

⁶⁵⁵⁸NM, 131/7 Ko mekri aldayup gezme bu halkı / Bu mekr ü fitne vü alı n'idersin

Halk, riya ile azar.⁶⁵⁶⁰

Yalanı çok, sıdkı az olan; halkı azdırır.⁶⁵⁶¹

Dünya halka, kaseder.⁶⁵⁶²

Kesret, halkın gözlerini örtmüştür.⁶⁵⁶³

Halk, hayatın maddi boyutuyla ilgilenir.⁶⁵⁶⁴

Cihan halkının hepsi hırsla mübtelâ olmuştur.⁶⁵⁶⁵

Halk, sevgiden, muhabbetten uzaktır.⁶⁵⁶⁶

Halkı, cadı aldatmıştır.⁶⁵⁶⁷

Halk, vefasızdır.⁶⁵⁶⁸

Halk, bahşışı sever.⁶⁵⁶⁹

Halk, cömert olan ve gönül (dil) erbabının ihsanına şükretmez.⁶⁵⁷⁰

⁶⁵⁵⁹AN, i. 13/3 Cehl ile azmış iken halk-ı cihân / Küfr ile tolmuş iken kevn ü mekân / Nür-ı îmân sende olmuştur ‘ayan / Merhabâ ey mâh-ı mevlid merhabâ

⁶⁵⁶⁰NM, 131/9 Riyâ ile bu halkı gel azıtma / Kotâc u hırka vü şalı n’idersin

⁶⁵⁶¹NM, 34/5 Azdurur halkı bizdürür Hakk’ı / Kizbi çok sıdkı biñde bir yokdur

⁶⁵⁶²H, i. 66/4 Kasd edip halkın özüne / Toprak doldurup gözüne / Ehl-i gafletin yüzüne / Gülen dünyâ değil misin

⁶⁵⁶³NM, 186/9 Örtü bu bâzâr-ı kesret gözlerin halkunvelî / ‘Ârif olan cümle yüzden seni seyrân eyledi

⁶⁵⁶⁴C, k. 18/34 Dâmen-i himmetümi itmedi âlüdedahı / Halkuñ ümmîd ü temennâsı olan nakd-ı murâd

⁶⁵⁶⁵C, tes. 7/4 Cihânuñ halk-ı hep derd-i hırsla mübtelâ buldum / Ne dervîşinde istiğna ne şâhında ğınâ buldum / Ne âzâdında şükr ü bendesinde rıza buldum / Keremle halkı bigâne sitemle âşinâ buldum / Vefâ her kimseden kim istedüm andan cefâ gördüm / Kimi kim bî-vefâ dünyâda gördüm bî-vefâ gördüm

⁶⁵⁶⁶C, tes. 7/1 Ne mir’ât-ı dil-i ebnâ-yı ‘âlemde safâ gördüm / Ne a’yân-ı zamânda lütf ile bir âşinâ gördüm / Ne nakş-ı sûret-i levh-ı hakikatde bekâ gördüm / Muhassal halkı semt-i mihrîbânîden cüdâ gördüm / Vefâ her kimseden kim istedüm andan cefâ gördüm / Kimi kim bî-vefâ dünyâda gördüm bî-vefâ gördüm

⁶⁵⁶⁷H, i. 74/6 ‘Âkil iseñ eğer yâhü / Mâsivâdan var elin yu / Aldadı halkı bir cādü / Nic’olur bizim hâlimiz

⁶⁵⁶⁸C, tes. 7/5 İnanma gülse Cevrî bir iki gün yüzüne dünyâ / Vefâ-dâr aňlayup halk ile ülfet eyleme aslâ / Recâ-yı kat’ idüp eyle ferâgat küşesin me’vâ / Ne söyler gör Fuzülî bî-vefâlardan idüp şekvâ / Vefâ her kimseden kim istedüm andan cefâ gördüm / Kimi kim bî-vefâ dünyâda gördüm bî-vefâ gördüm

⁶⁵⁶⁹C, k. 56/7 Kâvuş itseñ murâdın eydüğini / Halkuñ ümmîd-i bahşışı görünür

Halk, gönül okşayıcı tabiat sahiplerinin bendesi olur.⁶⁵⁷¹

Halk, elinde güneşe ve aya benzeyen kâsesiyle dilenir.⁶⁵⁷²

Halkın lisanı güyadır.⁶⁵⁷³

Afyon bağımlılık yapmasaydı halkın her derdine deva bulunurdu.⁶⁵⁷⁴

Sevgilinin yanağı ve beni halkı kâfir ve ehl-i iman diye ikiye bölmüştür.⁶⁵⁷⁵

Halk, güzelin saçının çıkardığı fitneyi şeytan çıkardı sanır.⁶⁵⁷⁶

Âlem halkı sevgilinin saçına asılmıştır.⁶⁵⁷⁷

Âlem halkı muradına kavuşamamıştır.⁶⁵⁷⁸

Halk, nâ-murad olanlara akıllı ya da dîvâne der.⁶⁵⁷⁹

Halk, cefayı âdet edinmiştir.⁶⁵⁸⁰

Halk, hane-i gamı bulsa viran eder.⁶⁵⁸¹

Cihan halkı ârifin gönlünü bilmez.⁶⁵⁸²

---

⁶⁵⁷⁰C, k. 27/1 Ey velî-ni‘met-i erbâb-ı dil ü ehl-i kerem / Hân-ı ihsânüña şükr etmede halk-ı ‘âlem
⁶⁵⁷¹C, k. 18/49 Eyleye hulk-ı dil-ârâsı kulûbı meftûn / Zâtına bende ide halkı hudâvend-ı ‘ibâd
⁶⁵⁷²C, k. 20/4 Meh ü hurşîd gibi kâse-be-dest olmada halk / Var ise ‘âleme bast oldu yine hân-i
Halîl
⁶⁵⁷³C, k. 17/20 İde Cevrî gibi senâsını halk / Tâ ki halkuñ lisânı güyâdur
⁶⁵⁷⁴C, kıt. 68/1 Eger olmasa berşüñ ibtilâsı / Olurdı halka her derdün devâsı
⁶⁵⁷⁵NM, 186/4 Hadd ü hâlûñ iki bölmiş bu cihânüñ halkını / Birini kâfir birini ehl-i imân eyledi
⁶⁵⁷⁶NM, 186/3 Dürlü dürlü fitneler saçuñdan oldu âşikâr / Halk-ı ‘âlem sandılar kim anı şeytân
eyledi
⁶⁵⁷⁷AN, k. 2/15 Zülfîne asıldı halk-ı ‘âlem / Bil dâr-ı belâya mâliküz biz
⁶⁵⁷⁸SG, 91/8 Kanğı tâlib tâ‘atıyla oldılar mı dil-güşâd / Görmemisin halk-ı ‘âlem buldılar mı hiç
murâd / Şübhe itme bundan artuk yok durur bu yolda zâd / Ma‘rifetle hüsn-i hulkdur tâlibi kâmil iden
⁶⁵⁷⁹NM, 101/3 Nâ-murâd olmağa ola kim menzil ala / Dahi halk içre adı ‘âkil u dîvâne gerek
⁶⁵⁸⁰C, tes. 7/2 Zemâne halkı hep mu‘tâd idinmişler cefâ resmin / Gidermişler bozup levh-ı
hakikatden vefâ resmin / Ferâmüş eylemişler her biri lütf u ‘atâ resmin / ‘Aceb mi mahvidersem ben
de ümmîd ü recâ resmin / Vefâ her kimseden kim istedüm andan cefâ gördüm / Kimi kim bî-vefâ
dünyâda gördüm bî-vefâ gördüm
⁶⁵⁸¹C, g. 3/4 Hâne-i gam kim anı vîrân iderdi bulsa halk / Menzil-i âsâyiş ü cây-ı penâh olmuş
baña
⁶⁵⁸²NM, 182/5 ‘Ârifüñ gönlünü bilmez kandedür halk-ı cihân / Ol ki ‘ankâdur yere düşmez bil anuñ
sâyesi

Ârif halka karşını kendini bir şey bilmez gösterir.⁶⁵⁸³

Ârif başına halkı toplamaz. Ârifin gönlü halk içindeyken bile Hakk (Allah) ile yeksândır.⁶⁵⁸⁴

Evlialar halkı vahdetin sırrına davet etmiştir.⁶⁵⁸⁵

Halk, tevhid sırrını anlasa baştanbaşa sarhoş olur.⁶⁵⁸⁶

43.15.Halka göre âşık-Âşığa göre halk

Âşığın vücudu Allah'ın halka cömertliğidir.⁶⁵⁸⁷

Âşık, halkın içinde insanların kendini gördüğü bir aynadır.⁶⁵⁸⁸

Âşığın sureti halkı aldatır.⁶⁵⁸⁹

Aşk, âşığı halka, melâmet ettirir.⁶⁵⁹⁰

Âşık elinde mey kadehiyle halka safâ gösterir.⁶⁵⁹¹

Âşık halkın içinde yaşar.⁶⁵⁹²

Âşık halkı bırakır.⁶⁵⁹³

Âşık halka karışmaz.⁶⁵⁹⁴

⁶⁵⁸³SG, 63/7 Hakikat cümle sırı 'ârif ola / Velâkin halkla göstere ta'arruf

⁶⁵⁸⁴NM, 100/5 'Ârif oldur başına halkı dirüp cem' eylemez / Göñli cümle halk içinde hâk ile yeksân gerek

⁶⁵⁸⁵NM, 82/2 Halkı bunca enbiyâ kim geldi da'vet eyledi / Vahdetüñ sırrı bilinmekdür o da'vetten ğaraz

⁶⁵⁸⁶SG, 40/7 Râz-ı tevhîdi bular ger açmayalar 'âleme / Vahdet-i Hak cümle halkdan ser-te-ser mestür olur

⁶⁵⁸⁷NM, 166/18 Vücüdüm Hak vücüdidur / Allâh'ın halka cüdidur / Madüm iken mevcüdidur / Gele Deccâl gele gele / Gör kim senüñ hâlüñ n'ola

⁶⁵⁸⁸NM, 44/1 Halk içre bir âyineyüm herkes bakar bir an görür / Her ne görür kendi yüzün ger yahşi ger yaman görür

⁶⁵⁸⁹NM, 176/7 Bu Mısıri'nün süreti aldar bu halkı veli / Ma'nide her bir kılı bu dünyānuñ Kâf dağı

⁶⁵⁹⁰SG, 22/9 Gâh harka 'âdet itdirür / Terk-i 'ibâdet itdirür / Halka melâmet itdirür / 'Aşk âdemi bed-nâm ider

⁶⁵⁹¹C, g. 120/1 Sanma zâhid gibi sübhaylariyâ gösterürüz / Ele cām-ı mey alup halka safâ gösterürüz

⁶⁵⁹²NM, 113/2 Bu cihānuñ halkına bir bir yolum uğrar benüm / Cem' idüp bunca kumâşı bir bedestân olurum

⁶⁵⁹³NM, 180/5 Geç ağ ile karadan halkı bırak aradan / Niyâzi dün buradan turmasaña gel oldı

Âşık, halktan Hakk'a (Allah) kaçır.⁶⁵⁹⁵

Âşık, halkın eksigine aldırır.⁶⁵⁹⁶

Âşık halkı bırakıp lâ-mekân ilini menzil tutmuştur.⁶⁵⁹⁷

Âşık, halkın kendisine lakaplar takmasını önemsemez.⁶⁵⁹⁸

Halk, âşıkların çektiği sıkıntılara üzülmez.⁶⁵⁹⁹

Âşığın ayrılık acısıyla çıkardığı inlemeler halkın rahatını bozar.⁶⁶⁰⁰

Aşk halka gizli kalmaz.⁶⁶⁰¹

Âlem halkı âşığın hâlini bilmez.⁶⁶⁰²

Halk, âşığın bir derdi olduğunu anlasa da sevgilisinin kim olduğunu anlamaktan acizdir.⁶⁶⁰³

Cihan halkı, sırrını beyan eden âşığa mecnun der.⁶⁶⁰⁴

Âşık gönlün kendisinden incinmemesi karşılığında halk içinde siyah toprak olmaya râzıdır.⁶⁶⁰⁵

⁶⁵⁹⁴NM, 60/4 Halkuñ arasından çıkar tevhi di görse cân atar / Bülbül gibi dâ'im öter eglencesi tevhi di olur

⁶⁵⁹⁵AN, i. 41/2 Cân gözini aç / Göz yaşını saç / Halkdan Hakk'a kaç / Tevhid ide gör

⁶⁵⁹⁶NM, 177/2 Halkuñ artuk eksigine keylimüz yokdur bizüm / Kimseye ta'n itmeye hiç dilimüz yokdur bizüm / Lâ-mekândan gelmişüz biz ilimüz yokdur bizüm / Bu fenâ gülzâra hergiz meylimüz yokdur bizüm / Her seher bülbül gibi nâlân olan añlar bizi

⁶⁵⁹⁷NM, 178/9 Halkı koyup lâ-mekân ilinde menzil tutalı / Mısıriyâ şol cânlara cânân olan añlar bizi

⁶⁵⁹⁸NM, 92/5 Halkın uslu dimesinden saña ne / 'Âkil iseñ aduñı mecnûna tak

⁶⁵⁹⁹AN, i. 57/4 Yanarsa cihân halkı kamu kılca kayırır / Şem'ine olan 'ışk ile pervâne-i ihlâs

⁶⁶⁰⁰C, g. 83/5 Güm iden râhatını halk-ı cihânüñ Cevrî / Gam-ı hicriyle olan nâle-i cân-gâhumdur

⁶⁶⁰¹H, i. 165/4 'Aşk u meşk olmaz nihân anı bilir halk-ı cihân / 'Âşık-ı bî-çâreye mümkün mi dürihfâ-yı 'aşk

⁶⁶⁰²SG, 101/4 Halk-ı 'âlem bilmez bizim hâlimüz / Hâl-ı tebdil itdük cümle kâlimüz / Her kande sunarsak Hakdur elimüz / Zâkir kullardanuz elhamduli'llâh

⁶⁶⁰³NM, 143/4 Be-küllî 'âlemüñ halkı bilürler bende bir derd var / Bilinmez sevdigüm kimdür nenüñ mestânesiyüm ben

⁶⁶⁰⁴AN, i. 33/5 Eger sînemdeki sırrı beyân itsem cihân halkı / Kamu söz bir idüp bi'llâh mecnûn olmuş ol dirler

⁶⁶⁰⁵SG, 84/3 Halk içinde olayım hâk-i siyâh / Gice gündüz ideyim tek âh u vâh / 'İlmüm irdi bundan ulu yok günâh / Tek hemân benden gönül incinmesün

Halkın hem ayağının tozu hem başının tâcı, âşıktır.⁶⁶⁰⁶

Âşığın adını işitmek, halkın savaşırlara girmesine neden olur.⁶⁶⁰⁷

Halk, âşıkların başına toplanır.⁶⁶⁰⁸

Âşığın sözü halka cevâhir dağı gibidir.⁶⁶⁰⁹

43.16.Halk-Hz. Peygamber

Hz. Peygamber halka Hakk'ın (Allah) minnetidir.⁶⁶¹⁰

Halkın en şereflisi Hz. Peygamber'dir.⁶⁶¹¹

Cihan halkı Hz. Peygamberin kadrini bilmez.⁶⁶¹²

Hz. Peygamber halka Rahmân'ın (Allah) rahmetidir.⁶⁶¹³

Halkı, nebiler davet etmiştir.⁶⁶¹⁴

43.17.Vaiz, halkı cehenneme gönderir.

Vâizler halka kendi nefsini över.⁶⁶¹⁵

Vâiz halkı cennetlik ve cehennemlik diye ikiye ayırmıştır.⁶⁶¹⁶

⁶⁶⁰⁶SG, 50/1 Cümle halkuñ hâk-ı pâyı başınuñ hem tâcıyuz / Cümleden mustağniyüz hem cümleñüñ muhtâcıyuz

⁶⁶⁰⁷NM, 55/9 Nicesi tâkat getürsün aña karşı Mısırî kim / Adın işitmekle düşdi halka bu savaşırlar

⁶⁶⁰⁸SG, 22/4 Gâh güft ü güya düşürür / Başına halkı üşürür / Tûfân olup gâh taş urur / 'Aşk âdemi bed-nâm ider

⁶⁶⁰⁹NM, 166/19 Mısırî'nün sözi tağıdır / Kuyumcılar toprağıdır / Halka cevâhir tağıdır / Gele Deccâl gele gele / Gör kim senüñ hâlüñ n'ola

⁶⁶¹⁰AN, i. 95/2 Halka Hakk'ıñ minnetisin 'âlemîne rahmeti / Fazl-ı Hak'sın bize Allâh'ıñ ulu ihsânısın

⁶⁶¹¹C, k. 1/27 Eşref-i halk-ı cihân olsa vücudı ne 'aceb / 'Âlemüñ zübde-i mecmu'-ı benî Âdemidür

⁶⁶¹²AN, i. 95/3 Kanda olur kadrüni bilmek senüñ halk-ı cihân / Enbiyâ vü evliyânuñ şâh-ı 'âlîşânısın

⁶⁶¹³AN, i. 3/6 Ümmet üzre ulu minnetdür vücuduñ ni'meti / Cümle halka rahmet-i Rahmân Muhammed Mustafâ

⁶⁶¹⁴H, i. 146/4 Nebiler gerçi halkı da'vet edip / Kamusu etdiler irşâd-ı ümmet

⁶⁶¹⁵AN, i. 92/1 Öger vâ'iz olanlar halka nefsin / Eğisnâ yâ gayâse'l-müsteğisîn / Geçinür hâdim-i dîn hâdî-i dîn / Eğisnâ yâ gayâse'l-müsteğisîn

⁶⁶¹⁶NM, 84/2 İki bölmüş cihân halkın birini cennete salmış / Eliyle kürsiden birin tamuya sarkıdır vâ'iz

Vâiz cehennemi halkla doldurur.⁶⁶¹⁷

Halk, vâizin okuduğu kitabı dinlerken ağlar.⁶⁶¹⁸

43.18.Halk-sûfi-zâhid

Halk, sûfiye düşman olup melamet taşıyla taşlasa da sûfi ondan incinmez.⁶⁶¹⁹

Celvetilikte halka karışmak yoktur.⁶⁶²⁰

Âlem halkı sûfinin elinden malını alsa da sûfi ondan incinmez.⁶⁶²¹

Halk, zâhidin suretini çıldırmasıya sever.⁶⁶²²

Zâhid halkın içinde gülmez.⁶⁶²³

Halka, hilekâr sûfi tuzak kurar.⁶⁶²⁴

43.19.Halkı ıslah etmek isteyenler, önce kendini kemale ulaştırmalıdır.

Halvet edenler halktan uzak olur.⁶⁶²⁵

Kendini arayanlar, halktan kendilerini gizler.⁶⁶²⁶

Âlem halkı kendini bilen insanın divanında durur.⁶⁶²⁷

⁶⁶¹⁷NM, 84/4 Tamuya şöyle toldurmuş içinde yok turacak yir / Aña yerleşdirür halkı ‘aceb hizmetdedür vâ’iz

⁶⁶¹⁸NM, 84/1 Bu gün bir meclise vardum oturmuş pend ider vâ’iz / Okur açmış kitabımı bu halkı ağladur vâ’iz

⁶⁶¹⁹SG, 30/3 Eger ‘ömründe görmezsen selâmet / ‘Aduvnuñ olsa cân-ı halk temâmet / Dem-â-dem ursalar seng-i melâmet / Hakikat süfilik incinmemekdür

⁶⁶²⁰AN, k. 1/15 Karışup halka begüm n’eyleyelü mcelveti biz / Lî-ma’a’llâh demidür eyleyelüm halvet-i ‘ışk

⁶⁶²¹SG, 30/5 Elüñden halk-ı ‘âlem mâluñ alsa / Ya yıkup ‘ırzuñı pây-mâl kılsa / Kamu eşyâ diken olup eyilse / Hakikat süfilik incinmemekdür

⁶⁶²²C, terk. 6/V/3 Bürinüp şâl u bürdeye her gâh / Halkı âşufte itme sûretüñe

⁶⁶²³SG, 48/16 Gonca-i vahdet açılıp ‘âlemi şâd itmede / Nice gelsün halk içinde zâhid-i pür-hârumuz

⁶⁶²⁴C, terk. 6/VI/1 Düşme Ey sûfi-i degâ-pîşe / Halka mekreylemekde teşvişe

⁶⁶²⁵SG, 75/3 Halvet idüp kendüyi halkdan cüdâ tutan kişi / Günde bir kez halvet itse kâbil-i kurbet değil

⁶⁶²⁶NM, 140/11 Halkdan ayırmış yüzini pinhâna çekmiş özini / Ne arar kendini halkdan böyle pinhân eyleyen

Halk, bazı kişilerin ahlâkına meftun olur.⁶⁶²⁸

Halkı ıslah etmek isteyen, önce kendi nefsinı ıslah etmelidir.⁶⁶²⁹

---

⁶⁶²⁷NM, 40/6 Saykal ur mir'ât-ı kalbe taşraya bakmağı ko / Sen saña bak cümle 'âlem halkı dīvānuñdadur

⁶⁶²⁸C, k. 38/19 Ahlâkına halk olsa n'olacân ile meftûn / Hakka ki nigû-kâr u pesendide-siyerdür

⁶⁶²⁹NM, 131/12 Ko halkı nefsuñ ıslâh eyle evvel / Salâh ehli ol idlâlin'idersin

44. HAT

Sevgilinin ayva tüyü anlamında kullanılan hat kavramıyla çeşitli kelimelerle teşbih yapıldığı görülmektedir. Bu düşüncelerde kavramın divan şiirinin anlam dünyasındaki karşılığı (daha çok siyah rengi öne çıkarılarak) üzerinden bir yaklaşım ön plandadır. Bunlara göre hat; reyhana, geceyi aydınlatan bir kandile, küfre ve geceye, karaltıya, görünmeyen bir periye, isra gecesine benzetilmiştir.

Mısır'de geçen bir düşünceye göre ise sevgilinin hattı Kur'ân sûrelerine benzetilir. Bunlardan başka kavramın rengi dolayısıyla kaza kalemi, muhabbet fermanının yazısı olarak düşünüldüğü görülmüştür. Onun esrarı ancak Allah vergisi bir meziyetle anlaşılabilir. Sevgilinin gamzesinin musibetinden kaçan âşık, hattın emniyetine sığınır. Saç, gölgesiyle onu korumaya almıştır.

44.1.Hat Kavramında Edebî Düşünceler

Sevgilinin hattı, geceyi aydınlatan bir kandildir.⁶⁶³⁰

Hat, reyhana benzetilir.⁶⁶³¹

Hat, küfre ve geceye benzetilir, yanağının güzelliğini örttüğü için istenmez.⁶⁶³², ⁶⁶³³

Hat, siyah renginden dolayı İsrâ gecesine benzetilir.⁶⁶³⁴

Hat, sevgilinin aya benzeyen yüzüne düşen kâküllere ve beni ay yüzeyindeki karaltılara benzer.⁶⁶³⁵

Hat, görünmez bir peridir.⁶⁶³⁶

Sevgilinin hattı Kur'ân surelerine benzetilir.⁶⁶³⁷

⁶⁶³⁰ C, g. 270/3 Bir şem'-i şeb-efrûzdur o ruh-sâr-ı hat-âver / Kim sühte-i reşki çerâğ-ı seher oldı
⁶⁶³¹ NM, 50/1 Katre katre dökilenler dür midür bārân mıdur / Zerre zerre görülenler hat mıdur
reyhân mıdur
⁶⁶³² NM, 21/6 Şol ruhuñla hattıñuñ sırnıñ zâhid añlasa / Kürsi üzre eylemezdi küfr ü imânile bahs
⁶⁶³³ NM, 89/4 Zülfüñüñ her bir telinde bağı biñ Mecnûn'ı gör / Hattıñuñ leylindeki yüzbiñ meh-i
tâbâna bak
⁶⁶³⁴ C, g. 42/6 Hat-ı rüyun füsün-ı nâmzeñden / 'Âşıkâ mahabbet-ı amân getirür
⁶⁶³⁵ C, g. 223/2 Fitne salmazdı sevâd-ı kamere säyesini / Kâkülüñ düşmese gâhî o hat u hâl üzre
⁶⁶³⁶ C, k. 4/40 Hattıñ görünmez bir perî zülfüñ anuñ bâl ü peri / Ol gizlü fitne dilleri pür-bîm ü
lerzân eyledi

Sevgilinin hattı kaza kaleminin siyahlığı, âşıklara ise kara bahtlarının eserinin nişanıdır.⁶⁶³⁸

Sevgilinin hattı (ayva tüyleri), muhabbet [fermanının] menşurunun süsüdür.⁶⁶³⁹

Aşkın manasına, sevgilinin hattının yanağında vâkîf olunur.⁶⁶⁴⁰

Saç, gölgesiyle sevgilinin hattını korumaya almıştır.⁶⁶⁴¹

Gamzenin musibetinden kaçan âşık, hattın emniyetine sığınır.⁶⁶⁴²

Dudağın hattının esrarı, Allah vergisi bir meziyetle anlaşılır.⁶⁶⁴³

---

⁶⁶³⁷ NM, 50/4 Halka halka salınan kâkül mi yâ hablü'I-metîn / Süre süre yazılanlar hat mıdur Kur'ân mıdur
⁶⁶³⁸ C, g. 47/4 Hattuñ ki sevâd-ı kalem-i hükm-i kazâdur / 'Uşşâka nişân-ı eser-i baht-ı siyehdür
⁶⁶³⁹ C, g. 13/1 Hattuñ ki odur zîver-i menşür-ı mahabbet / Mazmûnı ile tâzelenür şür-ı mahabbet
⁶⁶⁴⁰ C, g. 197/3 Hatt-ı ruh-sâruñdan olduk vâkîf-ı ma'nâ-yı 'ışk / Neş'e-dâr-ı hikmetüz keyfiyet-i esrârdan
⁶⁶⁴¹ C, g. 222/3 Hattı da sâye-i zülfinde müheyyâ oldı / Çekmege leşkerini mülk-i dil ü dîn üzre
⁶⁶⁴² C, g. 160/2 Ey hat gezend-i gamzeden eyle beni emîn / Ta'vîz-i in yekâdü gibi hırz-ı cânım ol
⁶⁶⁴³ C, g. 43/5 Düşünüp bilmege hatt-ı lebün esrârın / Dil-i Cevrî yine bir keyf-i Hudâ-dâd ister

45. HAYRET

45.1.Hayretin evsafı

Karşılaşılan bir durum karşısında nasıl düşüneceğini, davranacağını bilememe; şaşmak, şaşırarak gibi anlamlara gelen hayret, divanlarını incelediğimiz şairlere göre olumlu ve olumsuz olarak tavsif edebileceğimiz farklı düşüncelerde kullanılmıştır.

Kavram etrafında geliştirilen düşüncelerin bir kısmı kavramın farklı veçhelerini öne çıkaran tanımları üzerinedir. Hayret âşığın gönlünün sevgilinin bakışındaki imayı anlamakta hissettiğidir. İnsanların süslü bir yapı karşısında hissedilen büyülenme durumudur ve sözden oluşur.

Hayret, gamın lezzetinden alınan zevkin sonucudur, cihanın sırları düşünüldükçe yaşanılan histir. Hayret, bir şeyi överken hissedilir. Hayret, hüsn-i tedbire duyulur.

Hayretle birlikte düşünce geliştirilen başka bir kavram ise aşktır: Hayret çılgınlık derecesindeki aşkın sonucudur. Ayrıca sarhoş güzelin bakışı hayrete sebep olur. Hayret aşk derdine çare bulmak için bir şeyhe varmayan kişinin yaşadığı tam şaşkınlıktır.

İki cihan hayrettedir; ayrıca âlem-i evvel ve âlem-i kesret ve halvet hayrete sebep olur. Tendeki her bir kıl, hayrete gark olur. Bütün bunların sonunda hayrete erene Allah'ın veçhi ayan olur, buna muhatap olan kişi de ârif olur.

45.2.Hayret, denizdir.

Hayret, âşıkların gark olduğu bir denize teşbih edilmiştir. Onun denizine gark olan âşıklar, Allah'tan uzaklaşıp mahvolur.

45.3.Hayret, çöl/vadidir.

Hayretin bir çeşit vadiye teşbih edildiği görülmektedir. Bunlardan üçünde âşık, hayret vadisinde kalanlar isteklerine vâsıl olamaz. Âşık onun vadisinde garip

kalmıştır. Hayret vadisi gerçekte aşk makamıdır, oraya Allah'ı bilen düşer ve âşık için en güzel manzara budur.

45.4.Âşık, hayrettedir.

Âşık gece gündüz hayrettedir. Âşığı hayrete koyan Allah'tır. Âşık orada aklını kaybedip kendinden geçer. Böylece hayret âşığı garip bir şekilde sokar. Âşığı hayrete sokan başka bir şeyse sevgilinin yüzünün esrarı ve sevgilinin dudağını öpme düşüncesidir.

45.5.Hayret Kavramında Edebî Düşünceler

45.6.Hayretin evsafı

Hayret, âşığın dilinin (gönül) sevgilinin bakışındaki imayı anlamakta hissettiğidir.⁶⁶⁴⁴

Hayret, süslü bir yapı karşısında hissedilen büyülenme durumudur.^{6645, 6646}

Hayret, sözden oluşur.⁶⁶⁴⁷

Hayret, gamın lezzetinden alınan zevkin sonucudur.⁶⁶⁴⁸

Hayret, cihanın sırları düşünüldükçe yaşanan histir.⁶⁶⁴⁹

Hayret, bir şeyi överken hissedilir.⁶⁶⁵⁰

Hayret, hüsn-i tedbîre duyulur.⁶⁶⁵¹

Hayret, çılgın aşkın sonucudur.⁶⁶⁵²

⁶⁶⁴⁴C, g. 227/4 Tıyar dil güft u güy-ı çeşminüñ ma'nāsını ammā / Kalur hayretde fehm-i nükte-i remz-i nigāhında

⁶⁶⁴⁵C, k. 39/5 O kadar nakş ü nigār ile müzeyyendür kim / Çıkamaz anda giren hayret olur dāmen-gīr

⁶⁶⁴⁶C, kıt. 62/1 Te'ālā'llāh zihī kāşāne-i matbū'-ı zībā kim / Virür mi'mār-ı 'akla tarh-ı üstādānesi hayret

⁶⁶⁴⁷C, g. 169/2 Her dil-firīb nüktesi hayret-fezā-yı cān / Güyā zebān-ı çeşm-i füsün-sāzdur sözüüm

⁶⁶⁴⁸C, g. 158/5 Bir zāyika kesb itdüñ ise lezzet-i gamdan / Cevrī gibi hayret-figen-i küll-i havās ol

⁶⁶⁴⁹C, kıt. 79/9 Düşünme keyf-i esrār-ı cihāna kalma hayretde / Bu ma'nānuñ hayālinden geçüp sen mest-i 'irfān ol

⁶⁶⁵⁰C, k. 4/45 Evsāfuña yok kudretüm lāl oldu murg-ı fikretüm / Arturdu medhūñ hayretüm 'aklum perīşān eyledi

⁶⁶⁵¹C, k. 5/26 Pertev-i ne'yi olur nūr-ı basar idrāke / Hüsn-i tedbīri virür hayreti 'akl-ı beşere

Hayret, aşkın sonucudur, âlim Hürmüz bile onu çözememiştir.⁶⁶⁵³

Hayret, kan dolu dil (gönül) ve susmuş bir leb (dudak) ile aşkın sonucudur.⁶⁶⁵⁴

Hayret, sarhoş güzelin bakışının eseridir.⁶⁶⁵⁵

Hayret, yolu şeyhe varmaz ve derdine çare bulamazsa kişinin yaşadığı tam şaşkınlık hâlidir.⁶⁶⁵⁶

İki cihân hayrettedir.⁶⁶⁵⁷

Âlem-i evvel, hayrete sebep olur.⁶⁶⁵⁸

Kesret âlemi hayrete sebep olur.⁶⁶⁵⁹

Halvetin şerbetini tadan hayrette kalır.⁶⁶⁶⁰

Tendeki her bir kıl, hayrete gark olur.⁶⁶⁶¹

Hayrete erişilince Allah'ın veçhi ayan olur.⁶⁶⁶²

Hayret, gâfillerin hâlidir.⁶⁶⁶³

---

⁶⁶⁵²C, tes. 6/2 Bu deştüñ lâlesi perverde-i hün-âb-ı mihnetdür / Bu bâğuñ sünbüli âşüfte-i sevdâ-yı hayretdür / Bu gülzâruñ güli âzürde-i âsîb-i âfetdür / Dil-i zârum gibi bülbülleri pür-süz-ı hasretdür / Elüm çekdüm bu bâğuñ lâlesinden sünbülinden hem / Ferâgum var bu gülzâruñ gülinden bülbülinden hem

⁶⁶⁵³C, g. 45/4 Ol nüsha-i 'ışkuz ki dil-i Hirmis-i dānā / Hayret-zede-i mes'ele-i müşkilümüzdür

⁶⁶⁵⁴C, g. 95/2 Yok bir bilür esrârumuzı gamzeden özge / Pür-hün-ı dil ü dem-beste-leb hayret-i 'ışkuz

⁶⁶⁵⁵C, g. 74/3 Hayret-zede-i çeşmidür ol âfet-i mestüñ / Nâz ü nigeñ ü gamze gibi hüş-rübâlar

⁶⁶⁵⁶NM, 7/6 Varmazsa yolum şeyhüme sarmazsa merhem yâreme / Olmazsa çâre derdüme âh hayretâ vâh hayretâ

⁶⁶⁵⁷AN, i. 97/2 Ey pâdişâh-ı bî-nişân / Kühine irmez 'akl-ı cân / Hayretde iken dü cihân / Bî-çâre kullar n'eylesün

⁶⁶⁵⁸NM, 112/8 'Âlem-i evvel 'amâdur hayret andadur baña / Bu vücudum ğaymı örtdi mihr-i rahşânum benüm

⁶⁶⁵⁹H, i. 150/5 Kesret tılısmı mâni' olup genc-i vahdete / Hayretde kaldı hasret ile nice şeyh ü şâb

⁶⁶⁶⁰NM, 159/5 Bu bir 'aceb ilden gelür ancak bunı içen bilür / Kim tatsa hayretde kalur bu halvetüñ şerbetine

⁶⁶⁶¹AN, terc. 8/1/2 Cân u dil bahr-i gaflet içre talup / Ğark-ı hayretde tende her bir mû

⁶⁶⁶²NM, 164/4 Çün kâmet olup turduk divânına el kavşurduk / Vechini 'ayân gördük bu hayrete irince

⁶⁶⁶³H, i. 179/5 Kimi nâkıs bu halkın kimi kâmil / Kimi hayretde kalmış şöyle gâfil / Hüdâyî kimi nür-ı zâta vâsil / Terakkîler tenezzüller nedendir

45.7.Hayret, denizdir.

Hayret, denize benzetilir.⁶⁶⁶⁴

Hayret denizine âşıklar gark olur.⁶⁶⁶⁵

Hayret denizine gark olan, Rabb'den (Allah) uzaklaşıp mahvolur.⁶⁶⁶⁶

45.8.Hayret, çöl/vadidir.

Hayret bir çöldür ve Hakk (Allah) yolunda ondan çok vardır.⁶⁶⁶⁷

Gâfil, hayret çölünde kalmıştır.⁶⁶⁶⁸

Ayak bağı olan akıl, dâneyi hayrete düşürür.⁶⁶⁶⁹

Âşık, hayret vadisinde garip kalmıştır.⁶⁶⁷⁰

Âşık, hayret vadisini idrak edememiştir.⁶⁶⁷¹

Hayret vadisi, âşığa en güzel manzaradır.⁶⁶⁷²

Hakk'ı (Allah) bilen, hayret vadisine düşer.⁶⁶⁷³

Hayrette kalan; aklını deremez, kendini bulamaz.⁶⁶⁷⁴

⁶⁶⁶⁴AN, i. 86/6 Nürî dem-i dehşetde bahr-i gam-ı fırkatde / Ka'r-ı yem-i hayretde dür-dâne miyem bilmem

⁶⁶⁶⁵H, i. 124/4 Nâr-ı fırkatde biraz oldum harîk / Bahr-i hayretde biraz oldum garîk/ 'Âkıbet girdâba erişdi tarîk / Bir onulmaz derde tuş oldum meded

⁶⁶⁶⁶NM, 126/4 Ğarîkum bahr-ı hayretde Niyâzî-i mahvım yâ Rab / Ba'id oldum cenâbundan ne fırkatdür anı bilmem

⁶⁶⁶⁷AN, i. 31/4 Râh-ı Hak'da tih-i hayret gibi menzil çok olur / Yol bilen bir kâmilî bul eyle mürşid ittihâz

⁶⁶⁶⁸H, i. 152/5 Tih-i hayretde kalma ey gâfil / Rüz ü şeb sa'y et olmağa kâmil / Cân ile diñle bu sözü Hak bil / Cümleye asl olan 'inâyet imiş

⁶⁶⁶⁹H, i. 19/4 Şular kim ehl-i kâl oldu seni bilmek muhâl oldu / Meğer aklı ikâl oldu kodu hayretde dâneyi

⁶⁶⁷⁰H, i. 124/6 Ne fenâ bâğında uçdu andelîb / Ne bekâ büyundan erişdi nasîb / Vâdi-i hayretde kaldım ben garîb / Bir onulmaz derde tuş oldum meded

⁶⁶⁷¹AN, i. 68/5 Bu 'arsa-i hayretde bir işe şürû'un yok / Ey Nürî o dil-daruñ âvâresisin ancak

⁶⁶⁷²AN, i. 52/4 Vâdi-i hayret temâşâğâh-ı ra'nâdur bize / Sicn-i mihnet küşe-i hem-vârdur eglencemüz

⁶⁶⁷³H, i. 72/3 Hakk ile her kim bilişdi / Vâdi-i hayrete düşdü / 'Aşk deryâsı başdan aşdı / Neyleyeyin gönül seni

Hayret vadisinde kalanlar (isteklerine) vâsıl olamaz.⁶⁶⁷⁵

Hayret vadisi, gerçekte aşk makamıdır.⁶⁶⁷⁶

45.9.Âşık, hayrettedir.

Bülbül (âşık) gece gündüz hayrettedir.⁶⁶⁷⁷

Âşık, gece gündüz hayret ender hayrettedir.^{6678, 6679}

Âşıkları hayrete O (Allah) koyar.⁶⁶⁸⁰

Âşık, gönül gözünün perdesi açıldığında hayretinden çılgılık atar.⁶⁶⁸¹

Hayret, âşığın düştüğü hâldir.⁶⁶⁸²

Âşık hayretle kendinden geçer.⁶⁶⁸³

Hayret, âşığın aklını alır.⁶⁶⁸⁴

Âşığın cân u dili hayrette olmalıdır.⁶⁶⁸⁵

Aşk, âşığın canını hayrete koyar.⁶⁶⁸⁶

⁶⁶⁷⁴NM, 74/2 Vuslatda olan hayretde kalan / 'Aklın diremez kendin bulamaz

⁶⁶⁷⁵H, i. 168/1 Vādī-i hayretde kalma / Vāsıl olmağa sa'y eyle / Bugünü yarına salma / Vāsıl olmağa sa'y eyle

⁶⁶⁷⁶NM, 6/3 Gülşen-i vahdet çü kalb-i emr-i rām-ı 'aşkdur / Lezzet-i vuslat hemān ancak merām-ı 'aşkdur / Terk-i kevkeyn eyleyen mest-i müdām 'aşkdur / "Vādī-i hayret hakikatde makām-ı 'aşkdur / Kim müşahhas olmaz ol vādide sultandan gedā"

⁶⁶⁷⁷NM, 38/6 Gice gündüz bilmeyüb hayretdesin / Yā senüñ leyl ü nehāruñ kandedür

⁶⁶⁷⁸NM, 104/4 Bu nişanı 'aşıkuñ rāhat olur gam dirilür / Hayret ender hayreti leyl ü nehār eksük degül

⁶⁶⁷⁹NM, 112/7 Hayret ender hayrete şöyle düşürdi gönlümü / Şerh olımmaz bu dil ile şimdi hayrānum benüm

⁶⁶⁸⁰H, i. 4/2 Gökçek cemālin gizleyen / 'Uşşākı hayretde koyan / Ey Semme vechu'llāh diyen / 'Âşık seni bulsa n'ola

⁶⁶⁸¹NM, 25/6 Açılıp gönül gözünüñ perdesi / Hayretünüñde eylesin çok siyāh

⁶⁶⁸²NM, 184/5 Niyāzī kaldı hayretde yanar dil nār-ı firkatde / Düşüp bu dār-ı ğurbetde dün ü gün eyler efgānı

⁶⁶⁸³C, tah. 2/4 Ta'ne-i hāsīd ile cānumuza yitdük biz / Kendümüzden hele hayret ile gitdük biz / Bilmezüz cevri ü sitemle kimi incitdük biz / Ehl-i dil düşmeni hussāda 'aceb n'itdük biz / Şād olur her biri bir güne 'azāb olsa bize

⁶⁶⁸⁴C, terk. 2/III/5 Bilmedüm gitdi o nā-pāke bu lütfuñ sebebin / 'Aklımı aldı bu hayret beni öldürdi bu gam

⁶⁶⁸⁵H, i. 82/3 Māsivādan el çek ey 'âşık kesil / Fikrin ü zikrin ol olsun muttasıl / Ol kadar hayretde olsun cân ü dil / Kande bakarsam efendim sañayın

Hayret, âşığı garip bir şekilde sokmuştur.⁶⁶⁸⁷

Şaşırtıcı bir sır olan âşık, endişeyi hayrete düşürür.⁶⁶⁸⁸

Sevgilinin dudağını öpme düşüncesi âşığın dilini (gönül) hayrete düşürür.⁶⁶⁸⁹

Hayret, sevgilinin dudağının vasıfları anlatıldığında olur.⁶⁶⁹⁰

Sevgilinin yüzünün esrarı hayrete sebep olur.⁶⁶⁹¹

Sevgilinin anlatılamaz güzelliği karşısında âşığın duyduğu şevkin sonucu aldığı rengârenk hâl, akli hayret sarhoşu eder.⁶⁶⁹²

Aşk hayretine gerçek erle ulaşılabilir.⁶⁶⁹³

Tâlibin hayreti bir amelle geçmez.⁶⁶⁹⁴

Gönül, kendini yitirince hayrette kalır.⁶⁶⁹⁵

Âlem, kimin gamda kimin rahatta olduğu konusunda hayrettedir.⁶⁶⁹⁶

Akl ve cân hayret zulmetinde kalmıştır.⁶⁶⁹⁷

Hakk'ın (Allah) ihsan etmediği çaresiz insan, sarhoş ve hayran bir şekilde hayrette kalır.⁶⁶⁹⁸

⁶⁶⁸⁶H, i. 105/4 Şu cân kim buldu cânânı / N'ider mülk-i Süleymân'ı / Kodu hayrette 'aşk anı / Gönül eğlenmez eğlenmez

⁶⁶⁸⁷C, g. 95/3 Hayret bizi bir şekl-i garibe kodı ammâ / Baksan yine biz âyine-i sûret-i 'ışkuz

⁶⁶⁸⁸C, g. 97/2 Cibrile nihân gamze-i cânâne 'ıyânuz / Endişeyi hayrette koyan sırr-ı 'acîbüz

⁶⁶⁸⁹C, g. 146/4 Dem-beste idi hayret ile gonçe gibi dil / Bûs-ı dehen-i yâr imiş efkârını bildük

⁶⁶⁹⁰C, g. 41/1 Sözümlün vâf-ı lebün nükte-i pûşidesidür / Mâye-i hayret anuñ ma'nî-i neşnidesidür

⁶⁶⁹¹C, g. 17/4 Dileyler idi nakş-ı ruhuñ vâfını tahrîr / Esrâr-ı hatuñ olmasa ger hayrete bâ'is

⁶⁶⁹²C, g. 111/1 Keyf-i bî-rengi olursa böyle şevk-engîzümüz / 'Akli mest-i hayret eyler nakş-ı reng-âmîzümüz

⁶⁶⁹³AN, k. 1/17 Bezm-i Sivâsî'de hayrân olalum ey abdâl / Gerçek erdür bize esrârı virür hayret-i 'ışk

⁶⁶⁹⁴SG, 91/9 Ehl-i vahdetden ala gör gel hakikat bî'atı / Tâ ki bu kesret içinde bulasın sen vahdeti / Bir 'amelle tâlibiñ gitmez bu yolda hayreti / Ma'rifetle hüsn-i hulkdur tâlibi kâmil iden

⁶⁶⁹⁵H, i. 56/3 Dîvâne gönülüm bilmezem n'oldu / Kendüyü yitirip hayrette kaldı / Aranıp aranıp bulunmaz oldu / Deli gönülüm meger sendedir sende

⁶⁶⁹⁶H, i. 75/3 Kim gamda kim rahatdadır / 'Âlem buna hayrettedir / Hep kabza-i kudrettedir / Kul neylesin yâ Rabbenâ

⁶⁶⁹⁷H, i. 124/8 Zâtın envârın yeter etdin nihân / Zulmet-i hayrette kaldı akl ü cân / Derdimin dermânı vaslıdır hemân / Bir onulmaz derde tuş oldum meded

Nükte-i cân, Rûhu'l-Kuds'i hayrete salar.⁶⁶⁹⁹

Hız. Mevlâna'nın sırrının zorlukları, hayret zulfünde bırakır.⁶⁷⁰⁰

Mikâil'in cömert eli hayrette bırakır.⁶⁷⁰¹

Hayret, sevgilinin temiz yüzü nur iken ateş şeklinde tecelli etmesinin sonucudur.⁶⁷⁰²

Dil (gönül) bazen sevgilinin yan bakışından aşkın sırlarını işittiği zaman hayretin verdiği neşe feryat sesini susturur.⁶⁷⁰³

Âşığın sırları fehm ve firaseti hayrette bırakır.⁶⁷⁰⁴

Hayretin yeryüzünün bir zerre toprağı, gönüldür.⁶⁷⁰⁵

Ahlâkın güzelliğı meleklerin gönlünün hayretini artırır.⁶⁷⁰⁶

⁶⁶⁹⁸H, i. 207/1 İbâda olmayınca Hak'dan ihsân / Neye kâdir olur bî-çâre insân / Kalır hayrette şöyle mest ü hayrân / Yine Hak'dan olur her derde dermân

⁶⁶⁹⁹C, k. 1/8 Nükte-i cân ki salar hayrete Rûhu'l-Kudsi / Mebhas-i hikmetinün mes'ele-i mübhemidür

⁶⁷⁰⁰C, k. 3/28 Gâh olur müşkilât-ı sırrından / Zülf-i hayrette pîç ü tâb-ı dilem

⁶⁷⁰¹C, k. 20/28 Vâye virmekte kef-i mekremeti dünyâya / İrdi bir hadde ki hayrette kalur Mikâ'îl

⁶⁷⁰²C, g. 26/4 Hayretdeyem tecellî-i dîdâr-ı pākūne / Kim mahz-ı nūr iken eser-i nâr gösterür

⁶⁷⁰³C, g. 49/1 Dil ki gâhî gamzesinden râz-ı 'ışkı güş ider / Neşve-i hayret zebân-ı nâlesin hāmüş ider

⁶⁷⁰⁴C, g. 116/1 Oldı yine o gamzeye nâz u niyâzumuz / Fehm ü firâseti kodı hayrette râzumuz

⁶⁷⁰⁵C, g. 162/2 Âsumân-ı himmetün geh âfitâb-ı enveri / Geh zemîn-i hayretün bir zerre hâkidür gönül

⁶⁷⁰⁶C, tar. 2/4 Hüsn-i hulkı hayret-efzâ-yı dil-i sınıf-ı melek / Vech-i pâki nâr-bahş-ı dîde-i nev'-i beşer

46. HIRKA

Bir tarikatte sülûk etmenin zâhiri alametlerinden biri olan hırkannın⁶⁷⁰⁷ taramalarımızda 7 yerde geçtiği görülmüştür. Bunlardan beşinde olumlu, ikisinde ise olumsuz bir yaklaşım söz konusudur.

Gönül ehlinin kıyafeti olan hırka, Hz Peygamber'in övünme vesilesi kabul ettiği fakr'ın alametidir. Yamalı ya da değersiz kumaşlardan mamul eski bir elbise olan hırka, onu giyen aşk tekkesinin müridi için atlas kumaştan ve güneş cevherinden daha değerlidir. Bir çeşit hırka olan olan melamet, kendisini giyeni gizler. Bunların yanı sıra hırka sahiplerinin çoğu, onun deruhte ettiği manayı kavrayamadan giydiklerinden riya etmektedirler. Bunların yaptıkları aslında bi çeşit hamallıktır.

46.1.Hırka Kavramında Edebî Düşünceler

Hırka, dünya ve ahirette fakr u fena alametidir.⁶⁷⁰⁸

Hırka, tekke ehlinin kıyafetidir. Aşk tekkesinin hırkasını giyen için bu eski elbiseler, güneş cevherinden daha değerlidir.⁶⁷⁰⁹

Hırkayı, dünya atlasına âşık tercih eder.⁶⁷¹⁰

Hırkayı dil (gönül) ehli başına çeker.⁶⁷¹¹

Melamet hırkası, kendisini giyeni gizler.⁶⁷¹²

Hırka giyenlerin çoğu [onu anlamayan] hamaldır.⁶⁷¹³

⁶⁷⁰⁷ Daha detaylı bilgi için bkz: Yahyâ Âgâh b. Sâlih el-İstanbulî, **Mecmuâtü'z-Zarâif Sandukatü'l-Maârif, Tarikat Kıyafetlerinde Sembolizm**, haz: M. Serhan Tayşi, Ocak Yayıncılık, İstanbul 2002, s. 127-128.

⁶⁷⁰⁸ SG, 14/2 Dū zamānuñ hāssasıdur hırka-ı fakr u fenā / Kābiliyyetde olurısañ bulasuñ feyz-ı cūd

⁶⁷⁰⁹ C, g. 246/4 Āferin ol hırka-püş-ı tekye-gâh-i 'ışka kim / Ziver itmez gevher-i hurşidi pālā hengine

⁶⁷¹⁰ C, g. 120/4 Bakmazuz atlas-ı çarha bize bir hırka yeter / Dehre sûret ile şekl-i fenā gösterürüz

⁶⁷¹¹ NM, 90/2 Ehl-i diller sükût üzre kamusı münzevi / Başını hırkaya çekmiş şu yatan aslana bak

⁶⁷¹² NM, 189/3 'Ār u nāmūsuñ bırak şöhet kabāsından soyuñ / Giy melāmet hırkasın kim ol nihān itsüñ seni

⁶⁷¹³ C, terk. 1/V/4Girmek diledüm hırka giyüp kisve-i fakra / Gördüm ki bu bārı çekenüñ ekseri hammāl

Hırka giyenler, riya eder.⁶⁷¹⁴

---

⁶⁷¹⁴ NM, 131/9 Riya ile bu halkı gel azıtma / Ko tãc u hırka vü şalı n'idersin

47. HÜSN

Güzellik anlamına gelen hüsn, incelediğimiz divanlarda yüz ve biçim güzelliğinin yanı sıra ahlâk, amel, himmet gibi kavramların da sıfatı olarak değerlendirilmiştir.

47.1.Hüsnün evsafı

Hüsn, muhabbetin meydana gelme sebebi olsa da kendisine mâlik olanları, mağrur eder ve başkaları hakkında olumsuz düşünmeye sevk eder. Hüsnün tercümanı, nazdır. Hüsnün mushafı olan yüzde *kul hüvallah*⁶⁷¹⁵ ayetini irfân mektebinde okuyanlar görebilir. Hüsnün ayna tutucusu âşığın gönlüdür. Hüsnün cezbesi âşığın şevkini artırır. Âşık ona tefeül eyler. İnsandaki hüsnü ancak hak gözüyle bakanlar görebilir. Hüsnü kavuşmanın bedeli ya vergi ya cân vermektir.

Bülbülü güle o feryat ettiren güldeki hüsnüdür. Amelin hüsnü ahirete gider; fakat dünyanın hüsnü fanidir, yok olacaktır. Sözün güzel olanı gönülleri meftûn ve hayran eder, kâmilin himmetinin hüsnü güzeldir.

47.2.Allah'ın hüsnü

Hüsnün kaynağı Allah'tır. Allah kendi hüsnünü ekmel sûrette seyretmek için âlemi yaratmıştır. Onun hüsnünü kimse vasfedemez; o, benzersizdir ve misal içindedir, tecelli ile görülür. Ona bedel biçilemez. Onda Kakhâr ve Halîm bir aradadır. Bunca âsâr-ı kudret ve âlem Allah'ın hüsnünün şerhinden neşet etmiştir. Allah'ın güzelliği zâhir olmak için yeni hil'atler giyer ve ahsen-i sûrette devreder. Allah'ın hüsnü her yeri gülistan eylediğinden onu ancak gül vasfedebilir. Bütün sıfatlar, Allah'ın hüsnünü izhar eder.

Allah'ın hüsnünün değerini güzeller bilir. Âşık onu görmeye heveslidir. Allah'ın hüsnünün aynası insandır, Allah insanda hüsnünün en olgun hâlini seyrederek. Bu durum insana şân vermiş, onu yüceltmıştır.

---

⁶⁷¹⁵ *kul hüvallah*: İhlâs (112) suresinin, "De ki: 'O, Allah'tır, bir tekdir.'" mealindeki 1. ayetinden iktibastır.

47.3.Hz. Yusuf, hüsn sahibidir.

Kur'ân-ı Kerîm'de adına müstakil bir sure bulunan, hayatı ile ilgili tafsilatlı bilgiler verilen, güzelliğiyle maruf ve meşhur Hz. Yusuf, hüsnün en olgun derecesine sahip kişidir. Şairlere göre Hz. Yusuf'un güzelliği sadece yüzünde makes bulmamış, ahlâkına da sirayet etmiştir. Cevrî'de geçen bir düşüncede ise Hz. Yusuf'un kuyudan çıkarılıp bir köle gibi satılması hadisesine telmih yoluyla işaret edilmiş ve sevgilinin güzelliğinin birçok Yusuf'u satılığa çıkaracak kadar iddialı oluşu söz konusu edilmiştir.

47.4.Hüsn-i hulk (Güzel Ahlâk)

Şairlerin hüsn kavramı hakkındaki düşüncelerinin sûretle sınırlı olmadığı görülmektedir. İnsanı diğerlerinden ayıran başka bir hüsn vasfının da ahlâk ile ilişkilendirildiği görülmektedir. Hem dinî hem de örfî birtakım ictimai kuralların da vaz ettiği bir husus olan güzel ahlâkla ilgili düşünceler şöyledir: Hiçbir amel, güzel ahlâka denk olamaz. Ona kötü huylardan arınanlar sahip olabilir. Güzel ahlâk sahiplerini insanlar da sever. Güzel ahlâk irfâna ve kemale ulaştırır. Güzel ahlâk sahipleri, cennete girer. Hz. Peygamber'in güzel ahlâkı şefkatin ve rahmetin süsüdür.

47.5.Hüsn Kavramında Edebî Düşünceler

47.6.Hüsnün evsafı

Hüsn, muhabbetin meydana gelme sebebidir.⁶⁷¹⁶

Hüsne mâlik olanlar, mağrur olur.⁶⁷¹⁷

Hüsn, sahibini başkaları hakkında olumsuz düşünmeye sevk eder.⁶⁷¹⁸

Hüsnün tercümanı, nazdır.⁶⁷¹⁹

Cemâl-i rûşen, hüsnün mushafıdır.⁶⁷²⁰

⁶⁷¹⁶ C, g. 12/1 Hüsn oldı ise bâ'is-i icâd-ı mahabbet / Dildür sebab-i şöhret-i üstâd-ı mahabbet

⁶⁷¹⁷ NM, 66/2 Hüsnüne mağrur olup cevri eyleme 'aşıklara / Pâyidâr olmaz güzellik nâgehân elden gider

⁶⁷¹⁸ C, terk. 6/IV/3 Kendüñe hüsn zann idüp dâyim / Ehl-i tahkika bed-gümân olma

⁶⁷¹⁹ C, g. 133/1 Olmasa nâz ü temennâ tercemân-ı hüsn ü 'ışk / Fehm olunmaz nükte-i şerh u beyân-ı hüsn ü 'ışk

Hüsnün mushafı olan yüzde *kul hüvallah* ayetini irfân mektebinde okuyanlar görürler.⁶⁷²¹

Hüsnün ayna tutucusu âşığın dilidir (gönül).⁶⁷²²

Hüsnün cezbesi âşığın şevkini artırır.⁶⁷²³

Âşık hüsnün mushafına tefe'ül eyler.⁶⁷²⁴

İnsandaki hüsn ve zerafeti, hak gözüyle bakanlar görebilir.⁶⁷²⁵

Hüsn yoluna, cân verilir⁶⁷²⁶

Hüsne kavuşmanın bedeli, cân vermektir.⁶⁷²⁷

Yâr (cânân) ilinde hüsn için bâc (vergi) alırlar.⁶⁷²⁸

Hüsn, güldedir. Bülbülü güle o feryat ettirir.⁶⁷²⁹

Hüsn-i amel, kişiyle ahirete gider.⁶⁷³⁰

Dünyanın hüsnü, fanidir.⁶⁷³¹

⁶⁷²⁰ C, g. 143/3 Mushaf-ı hüsn ü melâhatdur cemâl-i rüşenüñ / Āhırında gūyiyā Seb'a'l-Mesānīdür hatuñ

⁶⁷²¹ NM, 89/2 Mushaf-ı hüsnüñde yazmış "kul hüvallah" ayeti / Gel inanmazsañ gir oku mekteb-i 'irfāna bak

⁶⁷²² C, g. 89/4 Işk ile sâf-dil olan 'âşık / Hüsnüñ āyīne-dār-ı tal'atıdur

⁶⁷²³ C, g. 174/4 Cezbe-i hüsnüñ ile şevkumuzu eyle efzün / 'Aklı ol şevk ile reşk-āver-i Mecnün idelüm

⁶⁷²⁴ NM, 161/5 Mushaf-ı hüsnüñe çün tefe'ül eyledüm ben / Burc-ı belāda gördüm kendümi fāl içinde

⁶⁷²⁵ SG, k. 1/41 'Ayn-ı 'ālemsüñ ki 'ālem gördi sende vechini / Dīde-i hak-bīniñ ile seyr olur hüsn ü behā

⁶⁷²⁶ NM, 23/2 Hüsn içinde bu ne şehlikdür ki şāhān-ı cihān / Cān virirler yoluña ya kande kaldı taht u tāt

⁶⁷²⁷ NM, 134/7 Eger cān ise hüsninüñ behāsı / Nice biñ cān anuñ olsuñ fedāsı / Niyāzī'nüñ kadīmī āşināsı / Haber vir bize cānān illerinden

⁶⁷²⁸ NM, 23/5 Ey Niyāzī iremezstüñ ölmeyince vuslata / 'Ādet oldur yār ilinde cān alırlar hüsne bāc

⁶⁷²⁹ H, i. 179/3 Bu hüsnü kande buldu şāhid-i gül / Niçün feryād eder bī-çāre bülbül / Nedir kesret bir iken mebde-i kül / Efendi bir bu çok kullar nedendir

⁶⁷³⁰ H, i. 111/5 Ko dünyā fikrini tül-i emeldir / Seninle gidecek hüsn-i ameldir / Yollarda yük ağırlığı haleldir / Bunda uryān gelip uryān giderler

Hüsn fakirliğini dile getiren, [bunu] yalvarma gözüne gösterir.⁶⁷³²

Kâmilin, hüsn-i himmeti güzeldir.⁶⁷³³

Güzel söz dilleri (gönül) meftûn ve hayran eder.⁶⁷³⁴

47.7.Allah'ın hüsnü

Hüsn, Sultan'dan (Allah) alınmıştır.⁶⁷³⁵

Allah'ın hüsnünü görmek için cân âleminde, feryat kopmuştur.⁶⁷³⁶

Allah'ın hüsnüne bedel biçilemez.⁶⁷³⁷

Allah'ın bir olan hüsnü benzersizdir ve misal içindedir.⁶⁷³⁸

Cân gözü (çeşm), Sultan (Allah) tecelli ettiğinde O'nun (Allah) güzelliğinin güneşini görür.⁶⁷³⁹

Mevlâ'nın (Allah) hüsnünü kimse vasfedemez.⁶⁷⁴⁰

Allah'ın zâtının hüsnünde Kahrî ve Halîm bir aradadır.⁶⁷⁴¹

⁶⁷³¹ NM, 165/1 Ey şeh zen-i dünyānuñ gel ālına aldanma / Şem'-i ru-i ruhi nārına pervāne gibi yanma / Fānīdür anuñ hüsnü var rengine boyanma / 'Ahdine vü va'dine gönül virüp inanma / Hak'dur bu sözüm hakla inkārına tayanma / Gerçeklere teslim ol her sözi yalan sanma

⁶⁷³² SG, 45/4 Zül ü fakrı pîşe kıl 'arz it hemîşe ihtiyāc / Gösterür çeşm-i niyāza hüsnini ol rüy-niyāz

⁶⁷³³ H, i. 152/2 Enbiyānın şefā'ati ne güzel / Kâmilin hüsn-i himmeti ne güzel / Kula Hakk'ın 'ināyeti ne güzel / Cümlelerin başı bir 'ināyet imiş

⁶⁷³⁴ C, k. 4/11 Her nükte-i cân-perveri sanur gören hür u peri / Hüsn-i ma'ani dilleri meftûn u hayrān eyledi

⁶⁷³⁵ H, i. 114/2 Şu kim sebk etdi senden āna hüsnā / Sa'ādetden ol aldı hazz-ı evfā / Olalım vāsıl-ı matlûb-ı a'lā / İnāyet eyle Sultān'ım 'ināyet

⁶⁷³⁶ SG, k. 1/8 'Ālem-i cāndan takāzā kopdı zāt-ı 'aşkına / Ekmel-i sûretde kendü hüsnini seyr ide tā

⁶⁷³⁷ H, i. 87/4 Gerçi cennet de güzeldir / Lîki hüsnün bî-bedeldir / Kısmet-i rüz-ı ezeldir / Gönülüm seni özler seni

⁶⁷³⁸ NM, 161/1 Ey bî-misāl vāhid hüsnüñ misāl içinde / Āyinenüñ göründi bir hüb cemāl içinde

⁶⁷³⁹ AN, i. 121/4 Açıp vahdet eli kesret hicābın / Cemālūñ vechinüñ keş it nikābın / Görüp cân çeşmi hüsnüñ āftābın / Tecellî eyle sultānum tecellî

⁶⁷⁴⁰ H, i. 135/1 Kimseler hüsnünü vasf eyleyemez / Zātından güzeldir sultānım Mevlā / Hak'dan gayrı Hak'dan söz söyleyemez / Zātından güzeldir sultānım Mevlā

⁶⁷⁴¹ NM, 80/6 İkisinden de lāzımdur kemāl-i hüsn-i zātına / Ānunçün birini Kahrî idüp birin Halîm itmiş

Bunca âsâr-ı kudret, Mevlâ'nın (Allah) hüsnündendir.⁶⁷⁴²

O'nun (Allah) hüsnünün şerhinden âlem kitabı meydana gelmiştir.⁶⁷⁴³

Hakk'ın (Allah) güzelliği zâhir olmak için yeni hil'atler giyer ve ahsen-i sûrette devreder.⁶⁷⁴⁴

Allah'ın hüsnü, her yeri gülistan eylemiştir.⁶⁷⁴⁵

Allah'ın hüsnünü, gül vasfeder.⁶⁷⁴⁶

Bütün sıfatlar sıfatlar Allah'ın hüsnünü izhâr eder.⁶⁷⁴⁷

Allah'ın hüsnüne güzeller değer verir.⁶⁷⁴⁸

Allah'ın hüsnünün zerresini âşık görmek ister.⁶⁷⁴⁹

Âşık, Allah'ın hüsnüne taliptir.⁶⁷⁵⁰

Padişah'ın (Allah) hüsnüne, âşık pervane olmuştur.⁶⁷⁵¹

Hz. Peygamberin aşk sırrının feyzi (coşku) âşığı, sevgilinin güzelliğinin tutukusuyla değirmen gibi döndürür.⁶⁷⁵²

Dost (Allah), kemal-i hüsnünü cemâlin aynası olan insanda seyreder.⁶⁷⁵³

⁶⁷⁴² H, i. 135/4 Taglît ederse ger zâhirde kesret / Bâtın gözüyle bak görünür vahdet / Hüsnündendir bunca âsâr-ı kudret / Zâtından güzeldir sultânım Mevlâ

⁶⁷⁴³ NM, 89/7 'Âlem anuñ hüsninüñ şerhinde olmuş bir kitâb / Metnin isterseñ Niyâzî sûret-i insâna bak

⁶⁷⁴⁴ SG, 81/2 Hüsni zâhir olmak için nev-be-nev hil'at giyüp / Ahsen-i sûrette dâ'im devr iden Hak'dur begüm

⁶⁷⁴⁵ NM, 79/1 Her yeri hüsnüñ gülistân eylemiş / Her tarafda bâğ u bostân eylemiş

⁶⁷⁴⁶ H, i. 134/2 Hüsnünü vasf edicek gül / Aña 'âşık oldu bülbül / Çünkü sensin muhîti-kül / Zâhir ü pinhân senindir

⁶⁷⁴⁷ NM, 79/5 Hüsnünü izhâr ider cümle sıfât / Zâtına insânı bürhân eylemiş

⁶⁷⁴⁸ NM, 23/1 Hep güzeller arasında buldı hüsnüñ çün revâç / Cem'olup 'uşşâk bir bir saña eyler ihtiyâc

⁶⁷⁴⁹ NM, 138/6 Her kande anuñ zerre-i hüsnüñ göresin sor / Ola tuyasın hasretile tâ haberin sen

⁶⁷⁵⁰ AN, i. 66/5 Umar fazluñ ile irmek cemâle Nürî miskinüñ / Fakîrünüñdür zekâtın hüsnünüñ eyle aña infâk

⁶⁷⁵¹ H, i. 82/2 Pâdişâhâ sen bilirsin sâdıki / Sen bilirsin bezm-i vasla lâyıki / Hüsnüne pervâne etdin âşığı / Ger murâdın yakmak ise yanayın

⁶⁷⁵² AN, i. 17/6 Sırr-ı 'ışkı feyz idelden Nürî'ye feyyâz-ı gayb / Cûşa geldi şevk-i hüsnüñle döner çün âsiyâb

Allah'ın hüsnünün âyinesi âşıktır.⁶⁷⁵⁴

Allah'ın hüsnü, insana şân vermiştir.⁶⁷⁵⁵

Efendi'den (Allah) gelen davetlere hüsn ile icap edilir.⁶⁷⁵⁶

47.8.Hz. Yusuf, hüsn sahibidir.

Hüsnün kemali Yûsuf'tur.⁶⁷⁵⁷

Yusuf hüsne sahip olmuştur.^{6758, 6759}

H. Yusuf'un hüsn-i hulkı (ahlâk güzelliği) güzeldir.⁶⁷⁶⁰

Sevgilinin güzelliği birçok Yusuf'u satılığa çıkarmıştır. Dili (gönül) hüsrana uğratmıştır.⁶⁷⁶¹

47.9.Hüsn-i hulk (Güzel Ahlâk)

Hiçbir amel, hüsn-i hulka (ahlâk güzelliği) denk olamaz.⁶⁷⁶²

Hüsn-i hulka (güzel huy) sahip olmak isteyen gönül, kötü huylardan arınmalıdır.⁶⁷⁶³

Hüsn-i hulk (ahlâkın güzelliği), sahibini bütün insanlığa sevdirebilir.⁶⁷⁶⁴

Hüsn-i hulk (ahlâk güzelliği) ile irfâna ulaşılır.⁶⁷⁶⁵

⁶⁷⁵³ H, i. 112/5 Şunu kim ede Mevlâ mazhar-ı zât / Hüdâyî tan mı bulsa nice lezzât / Cemâline edip insânî mir'ât / Kemâl-i hüsnünü seyrân eden dost

⁶⁷⁵⁴ C, g. 217/3 Hüsnün âyinesiyüz 'ışka tecellî-gedeyüz / Beñzemez zerrece bir vech ile hurşîd bize

⁶⁷⁵⁵ SG, 114/6 Muhîr olmuş durur zât u sıfâtı / Anuñ hüsnî durur viren bu şanı

⁶⁷⁵⁶ H, i. 223/3 Efendi cânibinden olsa da'vet / Gerekdir kullara hüsn-i icâbet / Hüdâyî kuluna ede 'inâyet / Yürü Hak illerin seyrân edegör

⁶⁷⁵⁷ C, g. 77/3 Ben Yûsuf-ı ser-mâye-dih-i hüsn-i kemâlem / Pirâye-i bâzâr-ı cihân ma'rifetümdür

⁶⁷⁵⁸ NM, 138/1 Alduñ mı gönül hüsnile yektâ haberin sen / Tuyduñ mı hem ol Yûsuf-ı zîbâ haberin sen

⁶⁷⁵⁹ C, k. 10/20 Gerçi nev'-i beşerde Yûsuf hem / Sâhib-i hüsn ü mâlik-i ândur

⁶⁷⁶⁰ C, k. 33/1 Ey safâ-yı meşrebüñ ser-çeşme-i lütf-ı ezel / Hüsn-i hulkuñ Yûsuf-ı sırr-ı Hudâ-yı lem-yezcl

⁶⁷⁶¹ C, k. 75/1 Hüsnün ki nice Yûsufî mîzâna komışdur / Çok nakd-ı dili kîse-i hırmâna komışdur

⁶⁷⁶² SG, 91/2 Her ne deñlü var ise itsün kamu sâlih 'amel / Ma'rifetle hüsn-i hulka bir 'amel olmaz bedel / Darb-ı devrân ile virme yok yire 'ömre hâlel / Ma'rifetle hüsn-i hulkdur tâlibi kâmil iden

⁶⁷⁶³ SG, 113/4 Ne deñlü hüsn-i hulk varsa anuñla ola ol mevsuf / Ne deñlü hulk-i bed varsa gönülden çıkara ânî

⁶⁷⁶⁴ C, terk. 4/II/2'Âşık itdüñ zâtuña dünyâyı hüsn-i hulk ile / Bende kılduñ halkı lütf u cüd ile ihsân ile

Hüsn-i hulk (ahlâk güzelliği), marifetle tâlibi kemale ulaştırır.⁶⁷⁶⁶

Hüsn-i hulk (ahlâkın güzelliği) sahipleri cennete girer.⁶⁷⁶⁷

Hüsn-i hulk (ahlâk güzelliği) ile tahalluk itmeye çabalayanların kalb-i pâki huri ve gılmân ile cennet olur.⁶⁷⁶⁸

Hz. Peygamber'in hüsn-i hulkı (ahlâkının güzelliği), şefkatin ve rahmetin süsüdür.⁶⁷⁶⁹

---

⁶⁷⁶⁵ SG, 113/8 Kibâr-ı evliyâ 'âşık dimezler şol mürîde kim / Cemî'-i hüsn-i hulka anı ırgürmeye 'irfânî

⁶⁷⁶⁶ SG, 91/1; 91/2; 91/3; 91/4; 91/5; 91/6; 91/7; 91/8; 91/9; 91/10; 91/11; 91/12 Zikr-i tevhîd ile tâlib Hakk'a vâsıl mı olur / Ma'rifetle hüsn-i hulkdur tâlibi kâmil iden / 'İlm-i resmî ile zâhid sarfla kâmil mi olur / Ma'rifetle hüsn-i hulkdur tâlibi kâmil iden

⁶⁷⁶⁷ SG, 43/21 Hüsn-i hulkı ma'rifet tahsil iden 'âriflerüñ / Devr-i dâ'im cennet içre gördüğü zîrâ budur

⁶⁷⁶⁸ SG, 100/4 Hüsn-i hulk ile tahalluk itmeğe sa'y eyle var / Kalb-i pâküñ cennet ola hûri vü ğılmân ile

⁶⁷⁶⁹ C, k. 2/17 Hüsn-i hulkı rûy-ı rahm u şefkatüñ pirayesi / Lûtf-ı tab'ı kîmiyâ-yı rifk u hilmüñ cevheri

48. HZ. PEYGAMBER

48.1.Hz. Peygamber'in şahsiyeti

İncelenen divanlarda kendisine en çok atıf yapılan kişinin Hz. Peygamber olduğu görülmüştür. Türk edebiyatında şahsına özel mevlid, mirâciyye vd. türlerin ihdas edildiği bir kahraman olarak Hz. Peygamber'e olan bu iştiağın mutasavvıf şairlerce bu sıklıkla ele alınması sürpriz değildir.

İnsan-ı kâmil yolunda fena fi'ş-şeyhten sonra fena fi'l-Allah'tan önce sâlikin tecrübe edeceği makam olarak fena fi'r-resûlü tecrübe eden, dolayısıyla Hz. Muhammed'de fena olmayı, Allah'a ulaşmanın bir alt mevki konumunda tutan anlayışa göre Hz. Peygamber, Allah'ındır ve mahlukatın en hayırlısıdır. Onun cediti Hz. İbrahim'dir. O, cânlara cânân, cihana cândır. O pîrdir, âlemin sonu olsa da bu, onun fazlının takdimine mani değildir. O, âleme gelmeseydi cihan yaratılmazdı. O, eşsiz kokusuyla doldurduğu âlemin sahibidir, nâsut ehli onun kokusuyla kokulanmıştır. O, ezel defterinde her şeyin başlığıdır.

O, *mâ zâğa'l-basar*⁶⁷⁷⁰ sultanıdır ve onun dadısı kudsi feyzin nurudur. Hz. Peygamber, Allah'ın aynasıdır hatta Gaybî'de geçen bir düşünceye göre Allah'ın mazharı belki de aynü'l-Hakk'tır. Allah onun ömrüne yemin etmiştir. O, kudsi feyz ile terbiye olmuştur.

Kur'ân ona nâzil olmuştur. Hz. Peygamber İslam dinini ayağa kaldırmıştır, onun şeriatı kaldırılırsa din kasrı yıkılır. Ondan ayrılan, Allah'tan da ayılır. O, Allah'ın halka minnetidir ve Allah'ın celâlini tanıtır. O, kerem ve ihsan madeni olsa da hakikî hüviyeti ile değil, beşerî hüviyeti ile sûret olarak görüldüğünden cihan halkı onun değerini bilmez. Onun değerini Allah bilir. Ona nazar edenler, fani saray olan bu dünyaya aldanmazlar.

Muhabbet eflakının kutbu olan Hz. Peygamber'in gönül parmağının yüzüğü çarh halkasıdır. Hz. Peygamber'den ayrı olmak ateşte yanmak gibidir.

⁶⁷⁷⁰ *mâ zâğa'l-basar*: Necm Suresi(53) "Göz (gördüğünden) şaşmadı ve (onu) aşmadı" mealindeki 17. ayetinden iktibastır.

Hız. Peygamber, esmanın bütün isimlerini kendinde toplamıştır ayrıca seba'l-mesâninin sırrıdır. O, tevhid yolunu açmış, tefrid sırrını bulmuştur. Onun yeri makâm-ı Mahmûd'dur. Onunla keramet sırrı aşikâr olmuştur. O, cennet mahdumu ve insanın zübdesidir. Onun saf tabiatı sıdkın kaynağı olduğundan onun yolunda sıdk ile gidilir.

Maarifin kaynağı olan Hız. Peygamber, Zât-ı Pâk'a (Allah) marifetin semasından yükselmiştir. Ona vuslatı Allah vermiştir. O, gönül doktorudur, hazin kalpleri şâd eder. Gönül onun pak sırrından ayrı değildir.

Hız. Peygamber'e duyulan aşkın manası, âlemin sûretleridir. Onun seçkin ahlâkına halk cânı ile meftundur. Onun sevgisi galip gelirse cân ibadet yoluna adanır. Onun cân nüktesi, Cebrâil'i bile hayrete salar. Sadece Cebrail'i değil bütün cânı mest eder.

Mısır'de geçen bir düşüncede ise hüsn-i talil yoluyla sümbülün boynunu bükmüş bir şekildeki duruşunun nedeni sümbülün Hız. Peygamber'in gözüne hayran oluşudur.

48.2.Hız. Peygamber'in Vücudu

Hız. Peygamber'in pak zâtı Allah'ın tam mazharıdır. Allah, onun bütün mevcudatı toplayan zâtını âlem pergelinin noktası yapmıştır.

48.3.Hız. Peygamber, kâinatın/âlemlerin yaratılma sebebidir.

Hız. Peygamber, kâinatın ve bütün yaratılmışların var olma sebebidir. O, yaratılan ilk akıl'dır (akl-ı evvel).

48.4.Hız. Peygamber, rehberdir.

Hız. Peygamber, Allah yolunun sülûkunun, ehl-i yakînin ve büyüklerin rehberidir. Allah, tariki Hız. Peygamber ile buldurmuştur. O, haşr günü Müslümanlara öncülük edecektir. Onun sünneti takip edilmelidir.

İslam dinini ayağa Hz. Peygamber kaldırmıştır. Onun kalbine *mâ rameytenin*⁶⁷⁷¹ esrarı dolmuştur. Bütün tarikatler, Hz. Peygamber'in eserleridir. Hz. Peygamber, yârdır, gönül ondan ayrı değildir. Hayır ehli, ihlasla Hz. Peygamber'e iktida etmiştir. O, kendini bilenleri himaye eder.

48.5.Hz. Peygamber, rahmettir.

Hz. Peygamber hakkında geliştirilen düşüncelerden biri de onun rahmet oluşu⁶⁷⁷² ile ilgilidir. Onun âleme gelişi başlı başına Allah'ın bir rahmetidir. O sadece Müslümanlara değil bütün halklara rahmettir. Onun güzel ahlâkı şefkatin ve rahmetin süsüdür. Onun gelişi rahmet zevk ve safadır. Onun ümmetine Allah ziyadesiyle rahmet eder.

48.6.Hz. Peygamber, âlemin övücüdür.

Hz. Peygamber, âlemin/cihanın övücü, dünya ve ahiretin efendisidir. Âlemin övücü olan Hz. Peygamber'in hatırı ile Allah'tan yardım istenir.

48.7.Hz. Peygamber, sultandır.

Hz. Peygamber'in çeşitli anlam ilişkileri ile sultana teşbih edildiği görülmektedir. Bunlardan birinde onun, âlemin ve iki cihanın sultanı olduğu diğerlerinde ise onun gönül tahtının sultanı, nebiler hizbinin sultanı olduğu ifade edilmiştir.

48.8.Hz. Peygamber, Allah'ın sevgilisidir.

Hz. Peygamber Allah'ın sevgilisi, nazeninidir. O, cânânın cânânıdır. Hz. Peygamber, karanlık gecenin dolunayı, (güneşin en parlak vakti olan) duha güneşi, Hüda gülistanının gülü, Hakk'ın habibidir. O, ef'al ve sıfatı geçip kulları zatın aslına davet etmiştir. Hz. Peygamber, *lî-ma 'allah* kasrının mihmanıdır.

---

⁶⁷⁷¹ *mâ rameyte*: Enfâl (8) suresinin "(Savaşta) onları siz öldürmediniz, fakat Allah onları öldürdü. Attığın zaman da sen atmadın, fakat Allah attı. Mü'minleri, tarafından güzel bir imtihanla denemek için Allah öyle yaptı. Şüphesiz Allah hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir." mealindeki 8. ayetinden iktibastır.

⁶⁷⁷² Enbiyâ (21) suresinin "(Ey Muhammed!) Seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik." mealindeki 107. ayetinden mülhem.

48.9.Hz. Peygamber, enbiyanın imamı/şâhı/serveridir.

Hz. Peygamber, enbiya ve evliyanın şanı, şerefî, yüksek şâhıdır. O, risalet madeninin cevheri, enbiyanın imamı, reisi, iftihar sebebidir. O, ilk insan ve peygamber Hz. Âdem su ve çamur hâlinde iken nebi olmuştur. O öz, diğer peygamberler meyvedir. Enbiya onunla lütuf ve izzet bulmuştur. Bütün peygamberlerin ruhları Hz. Peygamber'in büyüklüğünü kabul edip ona hürmet etmiş, onun ümmeti olmak için Allah'a temenna etmişlerdir. O, sadece gelmiş geçmişlerin değil geleceklerin de başıdır. Onu rehber edinenlere, Allah yardım eder.

48.10.Hz. Peygamber, dertlilere dermandır.

Hz. Peygamber, dertlilere dermandır, Allah'ın kullara bir lütfudur. Başka bir düşünceye göre ise onu rehber edinenlere Allah derman olur.

48.11.Hz. Peygamber hakikat mahzenidir.

Hakikatin mutlak feyyazı olan Hz. Peygamber, hakikatin mahzeni/mahremi/Süleyman'ı/ en güzel söz söyleyenidir. Onun ağzı tahkik sırrının çeşmesidir. Onun nutkunun sırrı, tahkikin kaynağıdır. O, hakikat bağının serv-i bülendi, saadet gülzarının yüz yapraklı gülüdür.

48.12.Hz. Peygamber küntü kenz'in mahzeni/anahtarıdır.

Hz. Peygamber, *küntü kenz* esrârının mahzeni ve aynı zamanda anahtarıdır.

48.13.Hz. Peygamber, ilmin ve ilm-i ledünnînin kaynağıdır.

Hz. Peygamber'in sınırsız ilmi, bütün ilmi kuşatmıştır. O, ilim ve irfân madenidir, ilmin zatıdır. Onun ağzı ilm-i ledünnî esrarının kaynağıdır. Hızır, ledünnî ilmini Hz. Peygamber'in bilen gönlünden okumuştur.

48.14.Hz. Peygamber, vahdete ermiştir.

Hz. Peygamber, vahdete ermiştir. Onun yüzü, kesret çölüdür O, vahdet ravzasının gülü, *lîma 'a'llâh*'ın bülbülü, cânlara cânân, cihana cândır. Hz. Peygamber'in ahaddan farkı sadece mim harfidir. O aradan kalkarsa vahdete ulaşılır. Hz. Peygamber'in sırrı vahdet sarayında seyredilir. Vahdet kevserinden içirmesi için

Hız. Peygamber'e yalvarılır. Cân bülbül gibi şevke gelip tevhid ederse Hız. Peygamber'e erişebilir.

48.15.Hız. Peygamber, mucize sahibidir.

Divanlarda Hız. Peygamber'in gösterdiği mucizelerle ilgili düşünceler tespit edilmiştir. Bunlara göre o, ayı ikiye bölmüştür. Onu güneş ışığından kendine tahsis edilen bir bulut muhafaza eder, onun gölgesi yere düşmezdi.

48.15.1. Hız. Peygamber, miraca çıkmıştır.

Hız. Peygamber etrafında düşünce geliştirilen başka bir husus ise miraçtır. Hız. Peygamber'i miraca davet edip vuslatı veren Allah'tır. Allah, Hız. Peygamber'i miraçta âlem kılmış ve melekleri, peygamberleri ona ümmet eylemiştir. Hız. Peygamber'in şahidi, miraç gecesi ve *Sübhâne'l-lezî esrâ* ayetidir.

Hız. Peygamber'in şanının yüceliğine şahadet eden *kâbe kavseyni ev ednâ* Hız. Peygamber'indir. *Kavseyni ev ednâ* Hız. Peygamber'in iki kaşı ya da iki kaşının arasındır. O, *sidretü'l-müntehâ*'yı seyretmiştir. Cebrâil, Hız. Peygamber'e miraçta "Buradan bir parmak dahi ileri geçersen yanarım." demiştir. Hız. Peygamber; Âdem, İbrahim ve İsa peygamberlerle miraçta konuşmuştur. Âşık, Hız. Peygamber'in ilim ve irfânına ve miracının esrarına kurban olmak ister. Hız. Peygamber'e uyanlar, *ev edna* sırrına ulaşmıştır.

48.15.2. Hız. Peygamber arşa ayak basmıştır.

Hız. Peygamber, Allah'ın lütfettiği yüceliklerle semayı gezmiş, arşa ayak basmıştır. Arş-ı azâm onun cilvegâhıdır. Cevrî'de hüsn-i talil marifetiyle geliştirilen düşünceye göre ise arşın yüce olmasının sebebi, ona Hız. Peygamber'in ayak basmasıdır. Çünkü Hız. Peygamber arştan daha yücedir. Hız. Peygamber'in arşa ayak basması Kâbe'yi onunla aynı yücelikte kılmıştır.

48.16.Hız. Peygamber'den şefaât beklenir.

Hız. Peygamber, Makam-ı Mahmud'un sahibi olduğu için kendisinden hem zâhiren hem bâtinen şefaât talep edilir. Çünkü o şefaât kaynağıdır. Âlem harap

olduğundan Hz. Peygamber'den medet istenir. Gaffar Allah'ın rahmeti olan Hz. Peygamber'in şefaati, fani vücudun günahlarını yıkayıp temizler, *ev ednâ* sırrını işittirir, şirkin zulmetini def eder. Mücrimler, günahkârlar, âsiler ondan şefaata umar. Ümmetin asi ve müflisleri, Hz. Peygamber'in sultanlara layık incileri, kendilerine sermaye olarak yettiği için üzülmezler.

Şefaata etmek, Hz. Peygamberin makamına bir hâle getirmez. Hz. Peygamber şefaata etmeseydi âşık var olmazdı. Âşık, Muhammed Mustafa şefaataçi olduğu için rahmetten ümidini kesmez. Allah'tan Hz. Peygamber'in hürmeti ile af dlenir. Ona hürmet edenleri Allah affeder. Hz. Peygambere salât ve selam edilir.

48.17.Hz. Peygamber, enbiyanın sonuncusudur ve vefat etmiştir.

Peygamberler de diğeri insanlar gibi dünyada kalmaz. Enbiyanın sonuncusu olan Hz. Peygamber de bu fani dünyadan gitmiştir. Nübüvvet binası onunla bitmiştir.

Hiz. Peygamber, Allah'ın veçhini arzuladığı için viran saray olan dünyayı terk etmiştir. Onun dünyayı terk etmesiyle âhîret sevinse de dünyadan safâ gitmiştir, geride kalanlar da ağlamıştır. Onun kadri dünyada bilinmemiştir.

48.18.Hz. Peygamber'in ümmeti olmak, hamdedilmesi gereken bir vasıftır.

Hiz. Peygamber'in ümmeti, bütün ümmetlerden hayırlıdır. Ona ümmet olanlar, bunun için Allah'a hamdeder, safâ ile dolar. Hatta Allah'ın rızasını Hiz. Peygamber'de buldukları için melekler, peygamberler ona ümmet olmuşlardır.

48.19.Hz. Peygamber'i methetmek.

Hiz. Peygamber'i methetmenin şevkiyle gönül aynasında Hiz. Peygamber'e duyulan aşkın manası olan âlemin sûretleri yansır. Bu sebeple onu methetmek feyz kaynağıdır. O, ancak ilâhi feyzin yardımıyla methedilse de onu Allah methettiği için insanlar onu hakkıyla methedemez. Bir insan olan âşık da Hiz. Peygamber'i değeriyle methetmekten âcizdir.

Hz Peygamberi methetmek dilin yapabileceği en önemli maslahattır. Onu methetmek dış, gönül ve cân mülkünü şenlendirir.

48.20.Hz. Peygamber'in doğumu

Hz. Peygamber mutluluk yıldızlarının olduğu bir gecede rabiü'l-evvel ayında doğduğundan o aya özel bir değer atfedilmiş, mevlid ayı denilmiştir. Rabiü'l-evvel ayında gönüllerde kasvet kalmaz. Onun doğumuyla âlemler aydınlanmış ve mutluluğa kavuşmuştur. O, dünyaya geldiğinde cihan gulgule ile dolmuştur.

48.21.Hz. Peygamber'in cemâli

Cemâl kavramı ile Hz. Peygamber arasında kurulan anlam ilişkisine göre Hz. Peygamber Allah'ın cemâlinden bir eserdir ve onu tanıtır. Hz. Peygamber'in cemâli ile ilgili düşüncelere göre ise onun cemâli Allah'ın aynasıdır, Allah'ın sûreti onda tecelli eder. Onun cemâli Allah'ın yakınlık meclisini süsleyen mum/güneşe benzer. Dünya değirmenini onun güzelliğinin şevki döndürür. Onun veçhini pertevini salmazsa, muntazam olan âlemin düzeni bozulur. Onun cemâli her şeyde parlar ya da cemâli -nikap olmasaydı- cihanı aydınlatırdı. Onun cemâlinin nurunu sadece hasta gönül göremez.

48.22.Hz. Peygamber'in nuru

Hz. Peygamber, en büyük, parlak nurdur ve Allah'ın cihana doğan, temiz asıllı bir nurudur. Hz. Peygamber'in nurlu gönlü mana suretli zatın aynasıdır. O, iki âlemi süslemiştir. Onun güneşe teşbih edilen nurunun bir zerresi âlemlere yeter. Güneş ve ay nurunu Hz. Peygamber'den alır.

O, yüzünün nurunu/nübüvvet nurunu salmazsa âlem düzen bulamazdı. Aslında âlem Hz. Peygamber'in zatının nuruyla süslüdür. Hz. Peygamber'in nuru bütün zulmeti kaldırmıştır. O Hüdâ'nın yollarını haber verir.

Vahdet güneşi olan Hz. Peygamber'in nuru, şirk ve heva karanlığını def etmiştir. Onun nuru her güzel yüzde olsa ve bütün hicabı kaldırsa da gönlü hasta olanlar onu göremez. Kâmiller zümresi onun nuruyla kemali bulmuştur.

48.23.Hz. Peygamberin nesli ve sevdikleri

Hiz. Peygamber'in âlinin, nur zuhur eden neslinin aslı, zehir içirilen Hasan ile şehit edilen Hüseyin'dir. Hiz. Peygamber'in sevdikleri Ebubekir, Ömer, Osman ve Ali'dir. Hatta bu dört kişiye duyulan muhabbet için Allah'a niyaz edilir. Hiz. Peygamber'in âline, ashabına, ezvâcına, etbâna Rıdvan bahçesi hazırlanmıştır.

48.24.Âşık, Hiz. Peygambere âşıktır.

Âşık (Şâir), Hiz. Peygamber'in yolundan gider, onu atası ve pîri olarak görür. Hiz. Peygamber, âşığın cânının cânı, cânânının cânânıdır. Hiz. Peygamber'in aşkının coşkusu âşığı değirmen gibi döndürür.

Hiz. Peygamber, gönlü bağılı âşığın derdinin dermanı, vücud yaralarının merhemidir. O, âşığın ümididir. Âşık, kendisinin çok cürmü olsa da Hiz. Peygamber'in kendisine nazar etmesini ister. Bunun için kapısında köle olup ayağını öpmek, ona kurban olmak ister. Hiz. Peygamber'e âşık olanlara Cem'in kadehinin şarabı neşe veremez.

48.25.Hiz. Peygamber, fakr ile övünmüştür.

Şairlerin Hiz. Peygamber'in "Fakirliğim övüncümdür." hadis-i şerifini esas alarak geliştirdikleri düşünceye göre, Hiz. Peygamberin fakirlikle övündüğünü bilen âşık da onun gibi fakirlikle iftihar eder, kerem ehlinin ikramlarına iltifat etmez.

48.26.Hiz. Peygamber'in hadisleri inci gibidir.

İslam dininin iki temel kaynağı Kur'ân-ı Kerîm ve Hiz. Peygamber'in sünnettidir. Sünnet, Hiz. Peygamber'in hadis-i şerife denilen sözlerini de kapsar. Şairlerin Hiz. Peygamber'in sözlerine ilişkin geliştirdikleri düşüncelere göre onun dudağı lâl, ağzı inci madenidir, lisanı da Allah vahyini söyler.

Yüzlerce *mennile selvâ*⁶⁷⁷³ zevki, Hiz. Peygamber'in kelamının zevkine muadil olamaz. Allah onun inci gibi olan dualarını geri çevirmez. Onun sözü dimağa

⁶⁷⁷³*mennile selvâ*: Bakara (2) suresinin, "Size, kudret helvası ile bıldırcın indirdik." mealindeki 57. ayetinden iktibastır. Ayrıca aynı ifade Araf, 7/160; Taha, 20/80'de de yer almaktadır.

zevk verir. Hatta onun sözlerinin verdiği neşeyi Cem'in kadehinden içilen şarap vermez. Veli, onun öğütlerini iştirir ama o öğütler ona kâr etmez.

Şairler, Hz. Peygamber'in kimi hadislerine lafzen ya da manen şiirlerinde yer vermişlerdir: Hz. Peygamber, Allah'ın övgüsünün sayılamayacak kadar çok olduğunu söyler. O, Allah'a tevcihen *e'üzü bike minke*⁶⁷⁷⁴ ayrıca “Şeytan yalnızladır.” buyurmuştur. O, gazaya himmet edenlerden hoşlanır.

48.27.Hz. Peygamber Kavramında Edebî Düşünceler

48.28.Hz. Peygamber'in şahsiyeti

Muhammed (Hz. Peygamber), Gaffâr'ındır (Allah).⁶⁷⁷⁵

Kulu Mustafa Muhtar (Hz. Peygamber) eden, Efendi'dir (Allah).⁶⁷⁷⁶

Hz. Peygamber, mahlukatın en hayırlısıdır.⁶⁷⁷⁷

Hz. Peygamber, halkın en şerefliisidir.⁶⁷⁷⁸

Mustafa'da (Hz. Peygamber) her şeyi Hakk (Allah) cem etmiş ve onu şân sahibi yapmıştır.⁶⁷⁷⁹

Habîb'in (Hz. Muhammed) cediti Hz. İbrahim'dir.⁶⁷⁸⁰

Resûlullah (Hz. Peygamber), cânlara cânândır.⁶⁷⁸¹

Habibullâh (Hz. Peygamber) cihâna cânıdır.⁶⁷⁸²

⁶⁷⁷⁴ *e'üzü bike minke*: Senden sana sığınırım. “Allah'ım, gazabından rızana, cezandan affına ve senden yine sana sığınırım.” Müslim, Salât, 222. Hadisinden iktibas.

⁶⁷⁷⁵ AN, i. 29/3 Mahşerde 'usâta yetişüp ide şefâ'at / Ol bahr-i kerem rahmet-i gaffâr-ı Muhammed

⁶⁷⁷⁶ H, i. 17/3 Kiminin derdine tîmâr edersin / Kimine âteşi gülzâr edersin / Kimini Mustafâ Muhtâr edersin / Senindir kul senindir hükm efendi

⁶⁷⁷⁷ H, i. 145/4 Lev denevtü deyicek Rühü'l-emîn / Sen revân oldun pes ey Hayrû'l-verâ

⁶⁷⁷⁸ C, k. 1/27 Eşref-i halk-ı cihân olsa vücûdı ne 'aceb / 'Âlemüñ zübde-i mecmu'-ı benî Âdemidür

⁶⁷⁷⁹ NM, 137/6 Enbiyâ vü evliyâ hep mazhar-ı envâr-ı Hak / Mustafâ'da her şüünün cem' idüp bir şân iden

⁶⁷⁸⁰ H, i. 146/7 Habîbâ ger Halîl olduysa ceditin / Sen oldun kutb-ı eflâk-ı muhabbet

⁶⁷⁸¹ H, i. 36/6 Cânlar içinde cânân / Ma'den-i 'ilm ü 'irfân / Ceddim ü pîrim sultân / Sensin yâ Resûla'llâh

Resûlullah (Hz. Peygamber), pîrdir.⁶⁷⁸³, ⁶⁷⁸⁴, ⁶⁷⁸⁵

Hâtem (Hz. Peygamber) âlemin sonudur. İnsanın zübdesidir.⁶⁷⁸⁶

Şâh-ı enbiya (Hz. Peygamber) âlemin sahibidir.⁶⁷⁸⁷

Nebiyi-yi Muhterem (Hz. Peygamber) âleme gelmeseydi cihan yaratılmazdı.⁶⁷⁸⁸

Resûlullah'a (Hz. Peygamber) âlemler muhtaçtır.⁶⁷⁸⁹

Reyhan (güzel kokulu) Muhammed Mustafa'nın (Hz. Peygamber) kokusu âlemi kokulandırmıştır.⁶⁷⁹⁰

Resûlullah'ın (Hz. Peygamber) sonra gelmesi onun fazlının takdimine mani değildir. O ezel defterinde her şeyin başlığıdır.⁶⁷⁹¹

Resûlullâh (Hz. Peygamber), Rahman'ın (Allah) aynasıdır.⁶⁷⁹²

Muhammed (Hz. Peygamber), Hakk'ın (Allah) mazharı belki de aynü'l-Hakk'tır.⁶⁷⁹³

Hz. Peygamber'in ömrüne Allah yemin etmiştir.⁶⁷⁹⁴

---

⁶⁷⁸²AN, i. 122/1 Habibu'llâh cihâna cân degül mi / Vücûdı 'âleme sultân degül mi / Cihâna bâ'is oldu çünki nûrı / Cemâli cümlede tâbân degül mi

⁶⁷⁸³H, i. 36/6 Cânlar içinde cânân / Ma'den-i 'ilm ü 'irfân / Ceddim ü pîrim sultân / Sensin yâ Resûla'llâh

⁶⁷⁸⁴H, i. 61/3 Mürşidim pîrimsin ey kân-ı kerem / Pes tapundan gayrı kime yüz uram / Umarım ki arş-ı maksûda erem / Yâ Habîba'llâh şefâ'at eylegil

⁶⁷⁸⁵H, i. 145/7 N'ola eylersen Hüdâ'yî'ye nazar / Ceddim ü pîrimsin ey kân-ı 'atâ

⁶⁷⁸⁶NM, 137/4 Evvelin Âdem soñıñ Hâtem kılup bu 'âlemün / Hâtem'i Mahmûd-ı cennet zübde-i insân iden

⁶⁷⁸⁷NM, 115/2 Çalınup tabl-ı beşâret geldi şâh-ı enbiyâ / Ğulgule toldı cihâna kondı ol sahib-'âlem

⁶⁷⁸⁸NM, 115/5 Gelmeyeydüñ 'âleme sen halk olıñmazdı cihân / Dostlığına yaradıldı ey nebiyy-i muhterem

⁶⁷⁸⁹H, i. 36/2 Nûrun sirâc-ı vehhâc / 'Âlemler saña muhtâc / Sâhib-i tâc ü mi'râc / Sensin yâ Resûla'llâh

⁶⁷⁹⁰AN, i. 3/4 Bûy-ı enfâsuñ mutayyeb itdi nâsût ehlini / Toldı 'âlem rûh ile reyhân Muhammed Mustafâ

⁶⁷⁹¹AN, i. 95/4 Soñra gelmeñ fazluña takdîmüne mâni' degül / Defter-i 'ilm-i ezelde cümleñün 'unvânısın

⁶⁷⁹²H, i. 36/3 Âyine-i Rahmânî / Nûr-ı pâk-i Sübhânî / Sırr-ı Seb'u'l-mesânî / Sensin yâ Resûla'llâh

⁶⁷⁹³SG, 66/1 Muhammed mazhar-ı Hakdur muhakkak / Ne mazhar bel ki 'aynü'l-Hakdur el-Hak

⁶⁷⁹⁴C, k. 2/25 Hem ne haddümdür benüm kim vasfa cür'et eyleyem / Ol şehinşâh-ı li 'ömrik-taht ü levlâk-efseri

Mâ zâğa'l-basar Sultanı'nın (Hz. Peygamber) çocuğunun dadısı kudsi feyzin nurudur.⁶⁷⁹⁵

Ahmed'e (Hz. Peygamber) Kur'an nazil olmuştur.⁶⁷⁹⁶

Ahmed-i Muhtar (Hz. Peygamber), İslam dinini ayağa kaldırmıştır.⁶⁷⁹⁷

Ahmed'in (Hz. Peygamber) şeriatı kaldırılırsa din kasrı yıkılır.⁶⁷⁹⁸

Mustafa'dan (Hz. Peygamber) cüda olan, Hakk'tan (Allah) cüda olur.⁶⁷⁹⁹

Padişahlar, Hz. Peygamber'in bendesidir.⁶⁸⁰⁰

Hz. Peygamber halka Hakk'ın (Allah) minnetidir.⁶⁸⁰¹

Hz. Peygamber Allah'ın celâlini tanıtır.⁶⁸⁰²

Resûlullah (Hz. Peygamber), kerem madenidir.⁶⁸⁰³

Resûlullah (Hz. Peygamber), ihsan ve cömertliğin kaynağıdır.⁶⁸⁰⁴

Resûlullah (Hz. Peygamber) hakikî hüviyeti ile değil, beşerî hüviyeti ile sûret olarak görünmüştür.⁶⁸⁰⁵

⁶⁷⁹⁵ NM, 182/6 Kim ki mâ zâğa'l-basar sultanınıñ tıflı ola / Mısrıyâ şol feyz-i akdes nürü oldı dâyesi

⁶⁷⁹⁶ SG, 44/1 Sen 'arefden dem urursun di baña Mevlâ nedür / Ahmed'e nâzil olan Kur'an'daki ma'nâ nedür

⁶⁷⁹⁷ C, k. 6/1 Minnet Allâha yine husrev-i dîn-i İslâm / 'Âlem-i Ahmed-i Muhtâr gibi itdi kıyâm

⁶⁷⁹⁸ AN, mu. 2/5 Ref'-i şer'-i Ahmedîye kâd idince kâdıyân / Kasr-ı dîni yıkmağa şart eyledi 'Osmâniyân / Bahr-i gaflet içre ğark oldı kamu halk-ı cihân / Gitdi mîzân bir yaña âyât-ı bürhân bir yaña

⁶⁷⁹⁹ SG, 83/6 Hakk'ın Habîbi Mustafâ / Oldur bu yolda reh-nümâ / Andan cüdâ Hak'dan cüdâ / Estâğfiru'llâh el-'azîm

⁶⁸⁰⁰ C, k. 4/48 Bendeñ olup her pâdişâh dergâhunı kıl sun penâh / Zîrâ seni sun'-ı ilâh mümtâz-ı şâhân eyledi

⁶⁸⁰¹ AN, i. 95/2 Halka Hakk'ın minnetisin 'âlemine rahmeti / Fazl-ı Hak'sın bize Allâh'ın ulu ihsânısın

⁶⁸⁰² C, k. 2/6 Şeb degil subh-ı tecellîsin ki itdün aşikâr / Tâb-ı Hurşîd-i cemâl-i zü'l-celâl-i ekberi

⁶⁸⁰³ AN, i. 95/1 Yâ Rasûla'llâh kerem eyle keremler kânısın / Dürr-i deryâ-yı şefâ'atsın 'atâ 'ummânısın

⁶⁸⁰⁴ H, i. 36/5 Ey menba'-ı lütf u cüd / Yerin makâm-ı Mahmûd / Yaradılmışdan maksûd / Sensin yâ Resûla'llâh

⁶⁸⁰⁵ NM, 160/2 Beşer dinen bu 'âlemde sentün sûretle şahsuñdur / Hakikatde hüviyyetde degilsin yâ Resûlallâh

Resûlullah'ın (Hz. Peygamber) değerini cihan halkı bilemez.⁶⁸⁰⁶

Muhammed Mustafa'nın (Hz. Peygamber) kıymetini insan bilemez, Hakk (Allah) bilir.⁶⁸⁰⁷

Muhammed Mustafa'ya (Hz. Peygamber) nazar edenler, bu fani saraya aldanmazlar.⁶⁸⁰⁸

Habîb (Hz. Muhammed), muhabbet eflakının kutbudur.⁶⁸⁰⁹

Çarh(sema) halkası, Hz. Peygamber'in dil (gönül) parmağının yüzüğüdür.⁶⁸¹⁰

Resûlullah'tan (Hz. Peygamber) ayrı olmak, ateşte yanmak gibidir.⁶⁸¹¹

Esmannın bütün isimleri Resûlullah'ta (Hz. Peygamber) toplanmıştır.⁶⁸¹²

Resûlullah (Hz. Peygamber), seba'l-mesânin sırrıdır.⁶⁸¹³

Resûlullah (Hz. Peygamber), tevhid yolunu açmıştır.⁶⁸¹⁴

Resûlullah (Hz. Peygamber), tefrid sırrını bulmuştur.⁶⁸¹⁵

Resûlullah'ın (Hz. Peygamber) yeri makâm-ı Mahmûd'dur.⁶⁸¹⁶

Hz. Peygamber'le, keramet sırrı aşikâr olmuştur.⁶⁸¹⁷

⁶⁸⁰⁶AN, i. 95/3 Kanda olur kadrüni bilmek senün halk-ı cihân / Enbiyâ vü evliyânun şâh-ı 'âlişânısın

⁶⁸⁰⁷AN, i. 3/5 Zātuñi meddâh olan ol Hazret-i Hakk olıcak / Nice bilsün kadrüñi insân Muhammed Mustafâ

⁶⁸⁰⁸H, i. 111/6 Aldanıp kalma bu fânî sarāya / Nazar eyle Muhammed Mustafâ'ya / Eger dünyāya ger mülk-i bekāya / Uryān gelip yine uryān giderler

⁶⁸⁰⁹H, i. 146/7 Habîbâ ger Halîl olduysa ceddin / Sen oldun kutb-ı eflāk-ı muhabbet

⁶⁸¹⁰C, k. 1/10 Yaraşur aña Süleymân-ı hakikat dir isem / Halka-i çarh benân-ı dilinün hâtemidür

⁶⁸¹¹H, i. 61/1 Nice bir hicr âteşine yanalım / Yâ Resûla'llâh şefâ'at eylegil / Kevser-i vahdetden içir kanalım / Yâ Habîba'llâh şefâ'at eylegil

⁶⁸¹²H, i. 36/4 Şâhidin leyl-i İsrâ / Subhâne'l-lezî esrâ / Câmi' cümle-i esmâ / Sensin yâ Resûla'llâh

⁶⁸¹³H, i. 36/3 Âyine-i Rahmânî / Nür-ı pāk-i Sübhânî / Sırr-ı Seb'u'l-mesânî / Sensin yâ Resûla'llâh

⁶⁸¹⁴H, i. 36/7 Açan rāh-ı tevhîdi / Bulan sırr-ı tefrîdi / Hüdâyî'nin ümmîdi / Sensin yâ Resûla'llâh

⁶⁸¹⁵H, i. 36/7 Açan rāh-ı tevhîdi / Bulan sırr-ı tefrîdi / Hüdâyî'nin ümmîdi / Sensin yâ Resûla'llâh

⁶⁸¹⁶H, i. 36/5 Ey menba'-ı lütf u cüd / Yerin makâm-ı Mahmûd / Yaradılmışdan maksüd / Sensin yâ Resûla'llâh

⁶⁸¹⁷C, k. 2/5 Şeb degil nür-ı siyâh-ı bâhirü'l-âsârsın / Senden oldı münkeşif sırr-ı kerâmet-küsteri

Hâtem (Hz. Peygamber), cennet mahmudu ve insanın zübdesidir.⁶⁸¹⁸

Hz. Peygamber'in saf tabiatı sıdkın kaynağıdır.⁶⁸¹⁹

Muhammed Mustafâ'nın (Hz. Peygamber) yoluna sıdk ile gidilir.⁶⁸²⁰

Hz. Peygamber, maarifin kaynağıdır.⁶⁸²¹

Hz. Peygamber, Zât-ı Pâk'a (Allah) marifetin semasından yükselmiştir.⁶⁸²²

Habîb'e (Hz. Peygamber) vuslatı, Allah vermiştir.⁶⁸²³

Resul (Hz. Peygamber), âlemin gönül doktorudur.⁶⁸²⁴

Mustafa (Hz. Peygamber), hazin kalpleri şâd eder.⁶⁸²⁵

Yâr'in (Muhammed Mustafa) pak sırrından gönül ayrı değildir.⁶⁸²⁶

Hz. Peygamber'in aşkının manası, gönülde âlemin suretlerinin görünmesidir.⁶⁸²⁷

Onun (Hz. Peygamber) ahlâkına halk cân ile meftundur.⁶⁸²⁸

Hz. Peygamber sevgisi galip gelirse cân ibadet yoluna bezledilir (adanır).⁶⁸²⁹

⁶⁸¹⁸NM, 137/4 Evvelin Âdem soñiñ Hâtem kılup bu 'âlemün / Hâtem'i Mahmüd-ı cennet zübde-i insân iden

⁶⁸¹⁹C, k. 2/15 Tab'-ı sâfi çeşme-i tesnîm-i sıdkuñ menba'ı / Meşreb-i pâkîzesi huld-i safânuñ kevseri

⁶⁸²⁰SG, 9/4 Ahmed Mahmüd Muhammed Mustafâ'nun râhına / Sıdk ile girdün bu gün turma okı yâ Ğıyâs

⁶⁸²¹H, i. 164/1 İki cihân sultânının / Doğduğı ay geldi yine / İlm ü ma'ârif kânının / Doğduğı ay geldi yine

⁶⁸²²SG, 34/2 Âs-mân-ı ma'rifetden zât-ı pâke it 'urüc / Leyletü'I-isrâda mer'î vech-i a'lâ sendedür

⁶⁸²³H, i. 4/3 Mi'râc'a edip da'veti / Veren Habîb'e vuslatı / Tâlibden alsan gafleti / 'Âşık seni bulsa n'ola

⁶⁸²⁴C, k. 1/42 Rahm ider haline mecrûhlarıñ ve'l-hâsıl / Ol tabîb-i dil-i 'âlem rusülün erhamıdır

⁶⁸²⁵H, k1. 44. Zulmet-i şirk ü hevâyı def için / Nür-ı pâk-i Mustafâ ola şefî' / Aradan cümle hicâbı ref için / Nür-ı pâk-i Mustafâ ola şefî' / 'Âleme rahmet şefâ'at kânıdır / Lî-ma'a'llah kasrının mihmânıdır / 'Âşık-ı dil-bestenin dermânıdır / Nür-ı pâk-i Mustafâ ola şefî' / Mustafâ'dır hâdî-i ehl-i yakîn / Müstafâ'dır şâdî-i kalb-i hazîn / Oldurur çün kim Şefî'ü'l-müznibîn / Nür-ı pâk-i Mustafâ ola şefî'

⁶⁸²⁶H, i. 144/1 Ey gönül ayru değilsin yârdan / Sırr-ı pâk-i Mustafâ Muhtârdan

⁶⁸²⁷C, k. 1/32 Şevk-ı medhiyle dilüm âyinedür kim anda / Görinen ma'nî-i 'ışkuñ suver-i 'âlemidür

⁶⁸²⁸C, k. 38/19 Ahlâkına halk olsa n'ola cân ile meftün / Hakka ki nigü-kâr u pesendide-siyerdür

H. Peygamber'in cân nüktesi, Rûhu'l-Kudüs'ü (Cebrâil) hayrete salar.⁶⁸³⁰

H. Peygamber, cânı bir nüktesiyle mest eder.⁶⁸³¹

Sümbül, Muhammed'in (H. Peygamber) gözüne hayran olduğundan boynunu bükümüştür.⁶⁸³²

48.29.Hz. Peygamber'in Vücudu

Resûlullah'ın (H. Peygamber) vücudu, Hüda'nın (Allah) tam mazharıdır.⁶⁸³³

H. Peygamber'in pak zâtı Hüda'nın (Allah) tam mazharıdır.⁶⁸³⁴

Resûlullah'ın (H. Peygamber) vücudu bütün mevcudatı toplamıştır.⁶⁸³⁵

Ahmed'in (H. Peygamber) zâtını âlem pergelinin noktası yapan Rahman'dır (Allah).⁶⁸³⁶

48.30.Hz. Peygamber, rehberdir.

Mustafa (H. Peygamber), rehberdir.⁶⁸³⁷

Resûl-i Muctebâ'nın (H. Peygamber) şeriatı Hudâ (Allah) yolunun sülûkunun rehberidir.⁶⁸³⁸

Mustafa (H. Peygamber), ehl-i yakînin rehberidir.⁶⁸³⁹

⁶⁸²⁹H, k. 48. Gâlib olsa kişide hubb-ı Habîb-i medenî / Zerrece gelmez aña zînet-i dünyâ-yı denî /
Terk edip bid'atı râh-ı sünene sâlik olur / Bezl eder Hakk'a ibâdet yoluna cân ü teni

⁶⁸³⁰C, k. 1/8 Nükte-i cân ki salar hayrete Rûhu'l-Kudsi / Mebhas-i hikmetinün mes'ele-i
mübhemidür

⁶⁸³¹C, k. 1/2 Ol ki bir nüktesi biñ cân u dili mest eyler / Ma'nî-i râz-ı ilâhî sühan-ı mülhemidür

⁶⁸³²NM, 28/7 Boyun egmiş turur çeşmüñe hayrân / Çemen sahnında sünbüller Muhammed

⁶⁸³³H, i. 28/3 Kemâli zümre-i kümmel senin nûrunla bulmuşdur / Vücûdun mazhar-ı tamm-ı
Hudâ'dır yâ Resûla'llah

⁶⁸³⁴H, i. 145/2 Küntü kenz esrârının miftâhısın / Zat-ı pâkin mazhar-ı tamm-ı Hudâ

⁶⁸³⁵NM, 160/3 Vücûdun cümle mevcûdatı nice câmi' oldıysa / Dahi 'ilmün mu muhît oldı kamusun
yâ Resûlallah

⁶⁸³⁶NM, 137/5 Nokta-i pergâr-ı 'âlem Ahmed'in zâtın kılup / Sırrını kutb-ı hakikat mazhar-ı
Rahmân iden

⁶⁸³⁷SG, 83/6 Hakk'ın Habîbi Mustafâ / Oldur bu yolda reh-nümâ / Andan cüdâ Hak'dan cüdâ /
Estagfiru'llâh el-'azîm

⁶⁸³⁸C, tar. 23/3 İdeli râh-ı Hudâya istikâmetle sülûk / Reh-nümâsıdır anuñ şer'-ı rasûl-i müctebâ

Hız. Peygamber, büyüklere yol gösterir.⁶⁸⁴⁰

Hakk (Allah), tariki Hz. Peygamber ile buldurmuştur.⁶⁸⁴¹

Muhammed (Hz. Peygamber), haşır günü Müslümanlara öncülük edecektir.⁶⁸⁴²

Ahmed'in (Hz. Peygamber) sünneti takip edilmelidir.⁶⁸⁴³

Ahmed-i Muhtar'in (Hz. Peygamber) âleminde Din-i Mübin-i İslam kıyam etmiştir.⁶⁸⁴⁴

Emin'in (Hz. Peygamber) kalbine *mâ rameytenin* esrarı dolmuştur.⁶⁸⁴⁵

Bütün tarikatler Muhammed'in (Hz. Peygamber) eserleridir. Muhammed'in (Hz. Peygamber) etvârı da tarikat adabıdır.⁶⁸⁴⁶

Muhammed Mustafa (Hz. Peygamber) yârdır, gönül onun pak sırrından ayrı değildir.⁶⁸⁴⁷

Ehl-i hayr, ihlas bir niyet ile emr-i resûle (Hz. Peygamber) iktida eylemiştir.⁶⁸⁴⁸

Mustafa (Hz. Peygamber), kendini bilenleri himaye eder.⁶⁸⁴⁹

⁶⁸³⁹H, k1. 44 Zulmet-i şirk ü hevâyı def için / Nür-ı pāk-i Mustafâ ola şefî' / Aradan cümle hicâbı ref için / Nür-ı pāk-i Mustafâ ola şefî' / 'Âleme rahmet şefâ'at kânıdır / Lî-ma'a 'İlah kasrının mihmânıdır / 'Âşık-ı dil-bestenin dermânıdır / Nür-ı pāk-i Mustafâ ola şefî' / Mustafâ'dır hâdî-i ehl-i yakîn / Müstafâ'dır şâdî-i kalb-i hazîn / Oldurur çün kim Şefî'ü'l-müznibîn / Nür-ı pāk-i Mustafâ ola şefî'

⁶⁸⁴⁰H, i. 147/1 Eyâ reh-nümâ-yı gürüh-ı kirâm / Aleyke's-salâtü aleyke's-selâm

⁶⁸⁴¹H, i. 147/2 Seninle bulundu tarîk-i hüda / Seninle bilindi sıyâm ü kıyâm

⁶⁸⁴²NM, 49/3 Bir kabirden biñ Muhammed her birisi yüzbiñe / Baş olup gitdi önince "zâlike yevmüñ-nüşür"

⁶⁸⁴³H, i. 24/4 Şer'-i pâki başa hoş tâc edelim / Sünnet-i Ahmed'i minhâc edelim / 'Âlem-i ma'nâya mi'râc edelim / Geldi hoş lütf ile şehri ramazân

⁶⁸⁴⁴C, k. 6/1 Minnet Allâha yine husrev-i dîn-i İslâm / 'Âlem-i Ahmed-i Muhtâr gibi itdi kıyâm

⁶⁸⁴⁵AN, mu. 5/4 Râh-ı mahabbetu'llâh vahdet humına toldı / Esrâr-ı mâ-rameyte kalb-i Emîn'e toldı / Enfâs-ı Hayy ü Kayyüm 'âşık demine toldı / Cüy-ı sirişk-i 'âşık rüy-ı zemîne toldı / Derd ehlinüñ figâni nüh asmâna sığmaz

⁶⁸⁴⁶AN, i. 29/2 Âsar-ı Muhammed iledür cümle tarikat / Âdâb-ı tarikatdedür etvâr-ı Muhammed

⁶⁸⁴⁷H, i. 144/1 Ey gönül ayru değılsin yârdan / Sırr-ı pāk-i Mustafâ Muhtârdan

⁶⁸⁴⁸C, tar. 102/1 Niyyet-i ihlâs ile bir ehl-i hayr / Eyledi emr-i resûle iktidâ

⁶⁸⁴⁹SG, 56/10 Özüñi bilmede bu cehl iken sen / Sonuñda Mustafâ hem-sâye düşmiş

48.31.Hz. Peygamber, kâinatın/âlemlerin yaratılma sebebidir.

Resûlullah (Hz. Peygamber), kâinatın zuhurunun cevheridir.⁶⁸⁵⁰

Resûlullah (Hz. Peygamber) bütün yaratılmışların var olma gayesidir.⁶⁸⁵¹

Nebiy-i Muhterem (Hz. Peygamber), cihanın yaratılma sebebidir.⁶⁸⁵²

Ahmed (Hz. Peygamber), akl-ı evveldir (yaratılan ilk akıl).⁶⁸⁵³

48.32.Hz. Peygamber, rahmettir.

Resûlullah'ın gelişi, rahmettir.⁶⁸⁵⁴

Hz. Peygamber, âleme Hakk'ın (Allah) rahmetidir.^{6855, 6856}

Hz. Peygamber'in ümmetine Hakk'ın (Allah) rahmeti, çoktur.⁶⁸⁵⁷

Hz. Peygamber'in hüsn-i hulkı (ahlâkının güzelliği), şefkatin ve rahmetin süsüdür.⁶⁸⁵⁸

Resûlullah (Hz. Peygamber), Hakk'ın (Allah) fazlı, halka Hakk'ın minneti, âlemine rahmeti ve Allah'ın ulu ihsanıdır.⁶⁸⁵⁹

⁶⁸⁵⁰NM, 160/1 Zuhûr-ı kâ'inâtun ma'denisin yâ Resûlallâh / Rumûz küntü kenzüñ mahzenisin yâ Resûlallâh

⁶⁸⁵¹H, i. 36/5 Ey menba'-ı lütf u cüd / Yerin makâm-ı Mahmûd / Yaradılmışdan maksûd / Sensin yâ Resûla'llâh

⁶⁸⁵²NM, 115/5 Gelmeyeydün 'âleme sen halk olınmazdı cihân / Dostlığına yaradıldı ey nebiyy-i muhterem

⁶⁸⁵³C, k. 22/11 'Akl-ı evvel ol semiy-i Ahmed-i mürsel ki Hak / Tab'ına itmiş rumûz-ı 'ilm-i idrâki 'ıyân

⁶⁸⁵⁴H, i. 28/1 Kudûmun rahmet ü zevk ü safâdır yâ Resûla'llâh / Zuhûrun derd-i 'uşşâka devâdır yâ Resûla'llâh

⁶⁸⁵⁵AN, i. 95/2 Halka Hakk'uñ minnetisin 'âlemîne rahmeti / Fazl-ı Hak'sın bize Allâh'uñ ulu ihsânısın

⁶⁸⁵⁶H, i. 36/1 Sadr-ı cemî' mürselîn / Sensin yâ Resûla'llâh / Rahmeten li'l-âlemîn / Sensin yâ Resûla'llâh

⁶⁸⁵⁷NM, 119/4 Cümle ümmetden hayırlıdır o şâhun ümmeti / Ümmetine cümleden artuk ider Hak rahmeti / Enbiyâ anuñla buldı bunca lütf u 'izzeti / Ben anuñ lütfına ihsânına kurbân olayum / Ben anuñ envâ-ı eltâfına kurbân olayum

⁶⁸⁵⁸C, k. 2/17 Hüsn-i hulkı rüy-ı rahm u şefkatüñ pirayesi / Lütf-ı tab'ı kîmiyâ-yı rifk u hilmüñ cevheri

⁶⁸⁵⁹AN, i. 95/2 Halka Hakk'uñ minnetisin 'âlemîne rahmeti / Fazl-ı Hak'sın bize Allâh'uñ ulu ihsânısın

Muhammed Mustafa'nın (Hz. Peygamber) vücudu, ümmete ulu bir minnettir. Bütün halklara Rahman'ın (Allah) rahmetidir.⁶⁸⁶⁰

Resûlullah'ın (Hz. Peygamber) gelişi, rahmet, zevk ve safadır.⁶⁸⁶¹

Hakk'ın (Allah), Şah'ın (Hz. Peygamber) ümmetine rahmeti fazladır.⁶⁸⁶²

48.33.Hz. Peygamber, âlemin övücüdür.

Hz. Peygamber, âlemin/cihanın övücüdür.^{6863, 6864}

Muhammed (Hz. Peygamber), âlemin nuru, âdemin (insanın) övücü, iki âlemin (dünya ve ahiretin) efendisidir.⁶⁸⁶⁵

Âlemin övücünün (Hz. Peygamber) hatırı ile Allah'tan yardım istenir.⁶⁸⁶⁶

48.34.Hz. Peygamber, sultandır.

Habibullah'ın (Hz. Peygamber) vücudu, âleme sultandır.⁶⁸⁶⁷

Hz. Peygamber, iki cihan sultanıdır ve sıdk ile sevilir.⁶⁸⁶⁸

Ahmed (Hz. Peygamber), iki cihanın padişahıdır.⁶⁸⁶⁹

---

⁶⁸⁶⁰AN, i. 3/6 Ümmet üzre ulu minnetdür vücüduñ ni'meti / Cümle halka rahmet-i Rahmân Muhammed Mustafâ

⁶⁸⁶¹H, i. 28/1 Kudûmun rahmet ü zevk ü safâdır yâ Resûla'llah / Zuhûrun derd-i 'uşşâka devâdır yâ Resûla'llah

⁶⁸⁶²NM, 119/4 Cümle ümmetden hayırlıdır o şâhun ümmeti / Ümmetine cümleden artuk ider Hak rahmeti / Enbiyâ anuñla buldı bunca lütf u 'izzeti / Ben anuñ lütfına ihsânına kurbân olayum / Ben anuñ envâ-ı eltâfına kurbân olayum

⁶⁸⁶³H, i. 14/2 Buyurur lâ-tekilnî Fahr-i 'Âlem / Bizi ısmarlamagıl nefse bir dem / Hem a'lemsin hem erhamsın hem ekrem / Yine âhir kerem Mevlâ senindir

⁶⁸⁶⁴NM, 119/1 Ol cihānuñ fahrinüñ sırrına kurbân olayum / Hutbe-i levlāk inen şānına kurbân olayum / "Kabe kavseyni ev ednā" sına kurbân olayum / Ben anuñ 'ilmile 'irfānına kurbân olayum / Ben anuñ esrār-ı mi'rācına kurbân olayum

⁶⁸⁶⁵AN, i. 3/3 Nūr-ı 'âlem fahr-i âdem seyyidü'l-kevneysin / İki 'âlemde şeh-i şāhān Muhammed Mustafâ

⁶⁸⁶⁶NM, 114/3 Ol ism-i a'zam hakkıçün ol nūr-ı ekrem hakkıçün / Ol fahr-i 'âlem hakkıçün lütf eyle açıvir yolum

⁶⁸⁶⁷AN, i. 122/1 Habibu'llah cihāna cān degül mi / Vücüdü 'âleme sultān degül mi / Cihāna bā'is oldı çünki nūrı / Cemāli cümlede tábān degül mi

⁶⁸⁶⁸H, i. 213/4 İki cihān sultānını / Sıdk ile sevdinse eğer

⁶⁸⁶⁹C, k. 1/15 Pādīşāh-ı du cihān Ahmed-i mürsel ki anuñ / Midhat-ı zātı dilüñ maslahat-ı elzemidür

Resûlullah (Hz. Peygamber) cân ülkesinin hanı, dil (gönül) tahtının sultanıdır.⁶⁸⁷⁰

Muhammed Mustafa (Hz. Peygamber), nebiler hizbinin sultanıdır.⁶⁸⁷¹

48.35.Hz. Peygamber Allah'ın sevgilisidir.

Hz. Peygamber Hüdâ'nın (Allah) sevgilisidir.⁶⁸⁷²

Muhammed Mustafa Hz. Rahman'ın (Allah) sevgilisidir.⁶⁸⁷³

Hz. Muhammed cânânın cânânıdır.⁶⁸⁷⁴

Muhammed (Hz. Peygamber), Hakk'ın (Allah) sevgilisi, şanı yüce, kerem sahibi ve Hz. Yezdan'ın (Allah) nazenini dir.⁶⁸⁷⁵

Muhammed Mustafa (Hz. Peygamber), Hz. Rahman'ın (Allah) habibidir.⁶⁸⁷⁶

Mustafa (Hz. Peygamber), Hakk'ın (Allah) habibidir.⁶⁸⁷⁷

Mustafa (Hz. Peygamber), karanlık gecenin dolunayı, (güneşin en parlak vakti) duha güneşi, Hüda (Allah) gülistanının gülü, Hakk'ın (Allah) habibidir.⁶⁸⁷⁸

Hz. Peygamber, efâl ve sıfatı geçip kulları zatın aslına davet etmiştir.⁶⁸⁷⁹

Mustafa (Hz. Peygamber), *li-ma'a'llah* kasrının mihmanıdır.⁶⁸⁸⁰

⁶⁸⁷⁰AN, i. 95/7 Gel vücüdın Nürî'nün nür eyle ey nür-ı Hudâ / Hânısın cân milkinüñ dil tahtınun sultânısın

⁶⁸⁷¹AN, i. 3/8 Nürî miskîni unutma Rabb-i 'izzet hakkı-çün / Ey nebîler hizbine sultân Muhammed Mustafâ

⁶⁸⁷²H, i. 147/3 Habîb-i Hudâ'sın sivâdan ne gam / Güneşden sakınsa aceb mi gamâm

⁶⁸⁷³H, müf. 174 Habîb-i Hazret-i Rahmân Muhammed Mustafâ geldi / Ebübekr ü Ömer Osmân Aliyy-i Murtazâ geldi

⁶⁸⁷⁴AN, i. 95/6 Vir mübârek ayağüñ kim toynca yüz sürem / Çünkü cânım cânısın cânânımuñ cânânısın

⁶⁸⁷⁵AN, i. 3/1 Ey habîb-i Hak kerîmü's-şân Muhammed Mustafâ / Nâzenîn-i Hazret-i Yezdân Muhammed Mustafâ

⁶⁸⁷⁶H, müf. 174 Habîb-i Hazret-i Rahmân Muhammed Mustafâ geldi / Ebübekr ü Ömer Osmân Aliyy-i Murtazâ geldi

⁶⁸⁷⁷SG, 83/6 Hakk'ın Habîbi Mustafâ / Oldur bu yolda reh-nümâ / Andan cüdâ Hak'dan cüdâ / Estağfiru'llâh el-'azîm

⁶⁸⁷⁸H, i. 164/3 Bedr-i dücâ şems-i duhâ / Verd-i gülistân-ı Hudâ / Hakk'ın Habîbi Mustafâ / Doğduğı ay geldi yine

⁶⁸⁷⁹H, i. 146/5 Velî sen geçip efâl ü sıfatı / İbâdi etdin asl-ı zâta da'vet

48.36.Hz. Peygamber, enbiyanın imamı/şâhı/serveridir.

Mustafa (Hz. Peygamber), resuldür.⁶⁸⁸¹

Hz. Peygamber, enbiya ve evliyanın şanı şerefi, yüksek şâhıdır.⁶⁸⁸²

Ahmed (Hz. Peygamber), peygamberlerin şâhıdır.⁶⁸⁸³

Hz. Peygamber, enbiyanın şâhı, âlemin sahibidir.⁶⁸⁸⁴

Hz. Peygamber, risalet madeninin cevheridir.⁶⁸⁸⁵

Resûlullah (Hz. Peygamber), enbiyaya imamdır.⁶⁸⁸⁶

Resûlullah (Hz. Peygamber), peygamberlerin reisidir.⁶⁸⁸⁷

Ahmed (Hz. Peygamber), enbiyanın iftihar sebebidir.⁶⁸⁸⁸

Resûlullah (Hz. Peygamber), Hz. Âdem su ve çamur hâlinde iken nebi olmuştur.⁶⁸⁸⁹

Resûlullah (Hz. Peygamber) öz, diğer peygamberler meyvedir.⁶⁸⁹⁰

Enbiya, Şah (Hz. Peygamber) ile lütuf ve izzet bulmuştur.⁶⁸⁹¹

---

⁶⁸⁸⁰H, k1. 44 Zulmet-i şirk ü hevâyı def için / Nür-ı pāk-i Mustafâ ola şefî' / Aradan cümle hicâbı ref için / Nür-ı pāk-i Mustafâ ola şefî' / 'Âleme rahmet şefâ'at kânıdır / Lî-ma'a 'llah kasrının mihmânıdır / 'Âşik-ı dil-bestenin dermânıdır / Nür-ı pāk-i Mustafâ ola şefî' / Mustafâ'dır hâdî-i ehl-i yakîn / Müstafâ'dır şâdî-i kalb-i hazîn / Oldurur çün kim Şefî'ü'l-müznibîn / Nür-i pāk-i Mustafâ ola şefî'

⁶⁸⁸¹H, i. 145/1 Ey Resûl-i Mustafâ vü Müctebâ / V'ey Habîb-i Murtazâ vü Muktedâ

⁶⁸⁸²AN, i. 95/3 Kanda olur kadrünü bilmek senün halk-ı cihân / Enbiyâ vü evliyânun şâh-ı 'âlişânısın

⁶⁸⁸³C, k. 23/2 Hem-hâl-i veliyyü'l-fukarâ mevlevî-i Rûm / Hem-nâm-i şehensâh-ı rusûl Ahmed-i mürsel

⁶⁸⁸⁴NM, 115/2 Çalınup tabl-ı beşâret geldi şâh-ı enbiyâ / Gülgüle toldı cihâna kondı ol sahib-'âlem

⁶⁸⁸⁵H, i. 146/1 Elâ ey gevher-i kân-ı risâlet / Saña biñ biñ salât ile tahiyyet

⁶⁸⁸⁶H, i. 28/2 Nebî idin dahi Âdem dururken mâ' vü tîn içre / İmâm-ı enbiyâ olsan revâdır yâ

Resûla'llah

⁶⁸⁸⁷H, i. 36/1 Sadr-ı cemî' mürselîn / Sensin yâ Resûla'llâh / Rahmeten li'l-âlemîn / Sensin yâ

Resûla'llâh

⁶⁸⁸⁸C, k. 2/10 Ahmed-i mürsel nebiyyü'r-rahme fahrü'l-enbiyâ / Mâye-bahş-ı ser-firâzî âb-ı rüy-ı serverî

⁶⁸⁸⁹H, i. 28/2 Nebî idin dahi Âdem dururken mâ' vü tîn içre / İmâm-ı enbiyâ olsan revâdır yâ

Resûla'llah

⁶⁸⁹⁰NM, 160/6 Cihân bâğında insân bir şecerdür gayrılar yaprak / Nebîler meyvedür sen zübdesisin yâ Resûlallâh

Bütün peygamberlerin ruhları Muhammed'in (Hz. Peygamber) büyüklüğünü kabul edip ona hürmet eder.⁶⁸⁹²

Bütün enbiya ve mürselin, Şah'ın (Hz. Peygamber) ümmeti olmak için Hakk'a (Allah) temnâ etmişlerdir.⁶⁸⁹³

Resûlullah (Hz. Peygamber), cihana gelmiş ve gelecek herkesin başıdır.⁶⁸⁹⁴

Enbiyânın Serveri'ini (Hz. Peygamber) rehber edinenlere, Hakk (Allah) yardım eder.⁶⁸⁹⁵

48.37.Hz. Peygamber, dertlilere dermandır.

Âşık, dertlilere derman olan Resûlullah'tan (Hz. Peygamber) lütuf ister.⁶⁸⁹⁶

Muhammed Mustafa (Hz. Peygamber), gönüllere şifa, bütün dertlere deva, kullara Hakk'tan (Allah) lütuftur.⁶⁸⁹⁷

Fahr-i Risâlet'i (Hz. Peygamber) rehber edinenlerin dertlerine Hakk (Allah) derman olur.⁶⁸⁹⁸

48.38.Hz. Peygamber hakikat mahzenidir.

O (Hz. Peygamber) hakikatın mutlak feyyâzıdır.⁶⁸⁹⁹

---

⁶⁸⁹¹NM, 119/4 Cümle ümmetden hayırlıdır o şâhun ümmeti / Ümmetine cümleden artuk ider Hak rahmeti / Enbiyâ anuñla buldı bunca lütf u 'izzeti / Ben anuñ lütfına ihsânına kurbân olayum / Ben anuñ envâ-ı eltâfına kurbân olayum

⁶⁸⁹²NM, 28/10 Kamu ervâh peygamber hem melâ'ik / Seni iclâle geldiler Muhammed

⁶⁸⁹³NM, 119/5 Her ne deñlü enbiyâ vü mürselîn kim geldiler / Ümmeti olmağlığı Hak'dan temennâ kıldılar / Evliyâ aña Niyâzî kul u kurbân oldılar / Ben anuñ ayağının tozına kurbân olayum / Yolına gidenlerün izine kurbân olayum

⁶⁸⁹⁴NM, 160/5 Ne kim geldi cihâna hem dahi her kim geliserdür / İçinde cümleñün ser-askerisin yâ Resûlallâh

⁶⁸⁹⁵H, i. 166/4 Yardım etdi çün 'inâyet askeri / Rehber oldu enbiyânın serveri / Eyledi nür-ı hakikat mazharı / Hoş sa'âdet ehli etmiş Hak bizi

⁶⁸⁹⁶AN, i. 95/5 Hayli demdür görmedi nür-ı cemâlün haste-dil / Baña lütf eyle efendim dertliler dermânısın

⁶⁸⁹⁷H, k1. 38 Nebiyy-i müctebâ geldi / Resûl-i murtazâ geldi / Habîb-i bâ-safâ geldi / Muhammed Mustafâ geldi / Gönüllere şifa olan / Kamu derde devâ olan / Bize Hak'dan 'atâ olan / Muhammed Mustafâ geldi

⁶⁸⁹⁸H, i. 80/4 Tarîk olup saña râh-ı hidâyet / Olursa rehberin Fahr-ı Risâlet / Tecellî ede ger nür-ı hüviyyet / Senin her derdine dermân ola Hak

⁶⁸⁹⁹SG, 66/2 Mezâhir mâye-i feyyine muhtâc / Hakikatde odur feyyâz-ı mutlak

H. Peygamber, hakikat mahzenidir.⁶⁹⁰⁰

Resûlullah (H. Peygamber), hakâyık ilminin mahremidir.⁶⁹⁰¹

H. Peygamber, hakikat Süleymanıdır.⁶⁹⁰²

H. Peygamber, hakâyıkın en güzel söz söyleyenidir.⁶⁹⁰³

H. Peygamber'in ağzı, tahkik sırrının çeşmesidir.⁶⁹⁰⁴

H. Peygamber'in nutkunun sırrı, tahkikin kaynağıdır.⁶⁹⁰⁵

H. Peygamber, hakikat bağının serv-i bülendi, saadet gülzarının yüz yapraklı gülüdür.⁶⁹⁰⁶

48.39.Hz. Peygamber küntü kenz'in mahzeni/anahtarıdır.

Resûlullah (H. Peygamber), *küntü kenzin* mahzenidir.⁶⁹⁰⁷

H. Peygamber, *küntü kenz* esrârının anahtarıdır.⁶⁹⁰⁸

48.40.Hz. Peygamber, ilmin ve ilm-i ledünnînin kaynağıdır.

Resûlullah'ın (H. Peygamber) ilmi sınırsızdır.⁶⁹⁰⁹

Resûlullah (H. Peygamber), ilim ve irfânın madenidir.⁶⁹¹⁰

⁶⁹⁰⁰H, i. 164/4 Bir 'aşık-ı sâdık kanı / Râhat bula cân ü teni / Sırr-ı hakikat mahzeni / Doğduğu ay geldi yine

⁶⁹⁰¹NM, 160/4 Dehânuñ menba'-ı esrâr-ı ilm-i min ledünnîdür / Hakâyık 'ilminün sen mahremisin yâ Resûlallâh

⁶⁹⁰²C, k. 1/10 Yaraşur aña Süleymân-ı hakikat dir isem / Halka-i çarh benân-ı dilinün hâtemidür

⁶⁹⁰³C, k. 1/3 Habbezâ nâdire-pervâz-ı hakâyık ki anuñ / Bezm-i tahkikunuñ erbâb-ı beyân ebkemidür

⁶⁹⁰⁴C, k. 1/5 Leb-i nutkı ki odur çeşme-i râz-ı tahkik / Teşne-i âb-ı hayâtı dil-i Hizruñ femidür

⁶⁹⁰⁵C, k. 2/16 Nür-ı sadrı zât-ı ma'nî-süretün âyinesi / Sırr-ı nutkı 'ilm-i tahkik u yakînün masdarı

⁶⁹⁰⁶H, i. 146/2 Hakikat bağının serv-i bülendi / Gül-i sad-berg-i gülzâr-ı sa'âdet

⁶⁹⁰⁷NM, 160/1 Zuhûr-ı kâ'inâton ma'denisin yâ Resûlallâh / Rumûz küntü kenzün mahzenisin yâ Resûlallâh

⁶⁹⁰⁸H, i. 145/2 Küntü kenz esrârının miftâhısın / Zat-ı pâkin mazhar-ı tamm-ı Hudâ

⁶⁹⁰⁹NM, 160/3 Vücûdun cümle mevcûdatı nice câmi' oldıysa / Dahi 'ilmün mu muhîr oldı kamusin yâ Resûlallâh

⁶⁹¹⁰H, i. 36/6 Cânlar içinde cânân / Ma'den-i 'ilm ü 'irfân / Ceddîm ü pîrim sultân / Sensin yâ Resûla'llâh

Mustafa (Hz. Peygamber), ilmin zatıdır.⁶⁹¹¹

Resûlullah'ın (Hz. Peygamber) vücudu tüm mevcudatı topladığı gibi ilmi de bütün ilmi kuşatmıştır.⁶⁹¹²

Resûlullah'ın (Hz. Peygamber) ağzı ilm-i ledünnî esrarının kaynağıdır.⁶⁹¹³

Hızır, ledünnî ilmini Hz. Peygamber'in bilen gönlünden okumuştur.⁶⁹¹⁴

48.41.Hz. Peygamber, vahdete ermiştir.

Hz. Peygamber, vahdete ermiştir.⁶⁹¹⁵

Hz. Peygamber'in, yüzü kesret çölüdür.⁶⁹¹⁶

Vahdet denizi, Hz. Peygamber'in içine yansımıştır.⁶⁹¹⁷

Muhammed (Hz. Peygamber), vahdet ravzasının gülü, *lîma 'a'llâh*'ın bülbülü, canlara cânân, cihana candır.⁶⁹¹⁸

Ahmed'in (Hz. Peygamber) ahaddan farkı sadece mim harfidir. O kalkarsa vahdete ulaşılır.⁶⁹¹⁹

Habib'in (Hz. Peygamber) sırrı vahdet sarayında seyredilir.⁶⁹²⁰

⁶⁹¹¹NM, 4/2 Zât-ı 'ilme Mustafâ esmâya Âdem'dür emîn / İkisinden zâhir olmuşdur 'ulüm-i enbiyâ

⁶⁹¹²NM, 160/3 Vücûdun cümle mevcûdâtı nice câmi' oldıysa / Dahi 'ilmüñ mu muhîr oldı kausın

yâ Resûlallâh

⁶⁹¹³NM, 160/4 Dehânuñ menba'-ı esrâr-ı ilm-i min ledünnîdür / Hakâyık 'ilminüñ sen mahremisin

yâ Resûlallâh

⁶⁹¹⁴C, k. 1/24 Hızır okur 'ilm-i ledünnî dil-i dânesından / Ol muhakkak rusûlün ekmelidir a'lemidir

⁶⁹¹⁵H, i. 145/5 Bârgâh-ı vahdete erdin hemîn / Kaldı Mevlâ gitdi cümle mâ-sivâ

⁶⁹¹⁶NM, 2/15 İçi 'ummân-ı vahdetdür yüzi sahrâ-yı kesretdür / Yüzün gören görür ağıyar içinde yâr

olur peydâ

⁶⁹¹⁷ NM, 2/15 İçi 'ummân-ı vahdetdür yüzi sahrâ-yı kesretdür / Yüzün gören görür ağıyar içinde yâr

olur peydâ

⁶⁹¹⁸AN, i. 3/2 Ravza-i vahdet gülisin lî-ma'a'llâh bülbülü / Cānlara cânân cihāna cān Muhammed

Mustafâ

⁶⁹¹⁹H, müf. 141 Ahmed'in farkı Ahad'dan mîm-i imkân iledir / Aradan imkânı kaldırsan kalır vahdet

hemîn

⁶⁹²⁰ H, i. 48/4 Varıp sarây-ı vahdete seyr etmeğe sırr-ı Habîb / Mî'râca da'vet eyleyip eltâf-ı bî-

pâyân eden

Resûlullah'a (Hz. Peygamber) vahdet kevserinden içirmesi için yakarılır.⁶⁹²¹

Güle (Hz. Peygamber) cânın erişmesi için bülbüle öykünüp şevk ile tevhid etmesi gerekir.⁶⁹²²

48.42.Hz. Peygamber, mucize sahibidir.

Hz. Peygamber, parmağıyla ayı ikiye bölmüştür.⁶⁹²³

Hz. Peygamber, nâkıs insanların talebiyle ayı ikiye bölmüştür.⁶⁹²⁴

Hz. Peygamber'i güneş ışığından bir bulut muhafaza ederdi.⁶⁹²⁵

Levlâk hilatini giydiği için serviler Muhammed'e (Hz. Peygamber) gölge olmaktadır.⁶⁹²⁶

48.42.1. Hz. Peygamber, miraca çıkmıştır.

Habib'i (Hz. Peygamber) miraca davet edip vuslatı veren Allah'tır.⁶⁹²⁷

Şah (Allah), Muhammed'i (Hz. Peygamber) miraçta alem kılmış ve melekleri, peygamberleri ona ümmet eylemiştir.⁶⁹²⁸

Mustafa (Hz. Peygamber) miracın sahibidir.⁶⁹²⁹

Resûlullah (Hz. Peygamber), miraç ve taç sahibidir.⁶⁹³⁰

Kâbe kavseyni ev ednâ Hz. Peygamber'indir.⁶⁹³¹

⁶⁹²¹H, i. 61/1 Nice bir hicr âteşine yanalım / Yâ Resûla'llâh şefâ'at eylegil / Kevser-i vahdetden içir kanalım / Yâ Habîba'llâh şefâ'at eylegil

⁶⁹²²AN, i. 76/5 İrmek dilerseñ ol güle / Ey Nürî öykün bülbüle / Cân u gönülden şevk ile / Tevhîde gel tevhîde gel

⁶⁹²³H, i. 146/8 İki şakk oldu mâh engüştün ile / Çü gördü sende nür-ı şems-i vahdet

⁶⁹²⁴H, i. 147/4 Nice nâkıs etdi çü burhân taleb / O dem bedrin etdin işini tamâm

⁶⁹²⁵H, i. 147/3 Habîb-i Hudâ'sın sivâdan ne gam / Güneşden sakınsa aceb mi gamâm

⁶⁹²⁶NM, 28/4 Giyüp hıl'ât-i "levlâk" i buyuna / Düşübdür sâye serviler Muhammed

⁶⁹²⁷H, i. 4/3 Mî'râc'a edip da'veti / Veren Habîb'e vuslatı / Tâlibden alsan gafleti / 'Âşık seni

bulsa n'ola

⁶⁹²⁸NM, 28/11 Seni şâh 'alem kılup ol anda / Kamusı ümmet oldılar Muhammed

⁶⁹²⁹NM, 115/4 Merhabâ yâ Mustafâ ey nür-ı 'ayn-i asfiyâ / Merhabâ ey sâhibü'l-mi'râcı fi dâci'z-

zulem

⁶⁹³⁰H, i. 36/2 Nürun sirâc-ı vehhâc / 'Âlemler saña muhtâc / Sâhib-i tâc ü mi'râc / Sensin yâ Resûla'llâh

Resûlullah'ın (Hz. Peygamber) şahidi, miraç gecesi ve *Sübhâne'l-lezî esrâ* ayetidir.⁶⁹³²

Fekâne kâbe kavseyni ev-ednâ âyeti Hz. Peygamber'in şanınin yüceliğine şahadet eder.⁶⁹³³

Muhammed'in (Hz. Peygamber) kaşı *kâbe kavseyni ev ednâ*'dır. Gül onun derisinden açılır.⁶⁹³⁴

H. Peygamber'in iki kaşı arasına, Hüda (Allah) hatt-ı istivâyı çekmiştir.⁶⁹³⁵

H. Peygamber, *sidretü'l-müntehâ*'yı seyretmiştir.⁶⁹³⁶

Rûhu'l-emîn (Cebrâil) Hz. Peygamber'e miraçta "Buradan bir parmak dahi ileri geçersen yanarım." demiştir.⁶⁹³⁷

Mustafa (Hz. Peygamber) ile Âdem, İbrahim ve İsa peygamberler [miraçta] konuşmuştur.⁶⁹³⁸

Âşık, Hz. Peygamber'in ilim ve irfânına ve miracının esrarına kurban olmak ister.⁶⁹³⁹

Âlemlerin övücü olan Mustafa'ya (Hz. Peygamber) uyanlar, *ev edna* sırrına ulaşmıştır.⁶⁹⁴⁰

⁶⁹³¹NM, 119/1 Ol cihânun fahrinun sırrına kurban olayum / Hutbe-i levlâk inen şânına kurban olayum / "Kabe kavseyni ev ednâ" sına kurban olayum / Ben anuñ 'ilmile 'irfânına kurban olayum / Ben anuñ esrâr-ı mi'râcına kurban olayum

⁶⁹³²H, i. 36/4 Şâhidin leyl-i İsrâ / Subhâne'l-lezî esrâ / Câmi' cümle-i esmâ / Sensin yâ Resûla'llâh

⁶⁹³³H, i. 146/3 Fekâne kâbe kavseyni ev-ednâ / 'Uluvv-ı şânına eyler şehâdet

⁶⁹³⁴NM, 28/6 Kaşuñdur "kâbe kavseyni ev ednâ" / Derûñden açılır güller Muhammed

⁶⁹³⁵NM, 4/1 İki kaşuñ arasında çekdi hatt-ı 'istivâ / 'Alleme'l-esmâyi ta'lim itdi ol hatdan Hudâ

⁶⁹³⁶H, i. 145/3 'Arş-ı a'zam cilve-gâh iken saña / Seyrine Sidre ola mı müntehâ

⁶⁹³⁷H, i. 145/4 Lev denevtü deyicek Rûhü'l-emîn / Sen revân oldun pes ey Hayrû'l-verâ

⁶⁹³⁸NM, 141/2 Âdem İbrâhim 'İsâ Mustafâ'ya söyledi / Bu sözi mu'ciz iden Kur'an'ı i'câz eyleyen

⁶⁹³⁹NM, 119/1 Ol cihânun fahrinun sırrına kurban olayum / Hutbe-i levlâk inen şânına kurban olayum / "Kabe kavseyni ev ednâ" sına kurban olayum / Ben anuñ 'ilmile 'irfânına kurban olayum / Ben anuñ esrâr-ı mi'râcına kurban olayum

⁶⁹⁴⁰H, i. 26/4 Mâsivâya meyli dilden yuyuban / Fahr-i âlem Mustafâ'ya uyuban / Kâbe kavseyni ma'nâsından tuyuban / Aceb sırr-ı Ev-ednâ'ya erem mi

48.42.2. Hz. Peygamber arşa ayak basmıştır.

Muhammed (Hz. Peygamber), Hazret'in (Allah) lütfettiği yüceliklerle semayı gezmiştir.⁶⁹⁴¹

Sadr-ı risâlet (Hz. Peygamber) arşa ayak basmıştır.⁶⁹⁴²

Hz. Peygamber'in cilvegâhı arş-ı azamdır.⁶⁹⁴³

Arşı, üzerine Hz. Peygamber'in ayak basması yüceltmıştır.⁶⁹⁴⁴

Hz. Peygamber arştan daha yücedir.⁶⁹⁴⁵

Hz. Peygamber'in arşa ayak basması Kabe'yi onunla aynı yücelikte kılmıştır.⁶⁹⁴⁶

48.43.Hz. Peygamber'den şefaata beklenir.

Hz. Peygamber, mahmud makamının sahibi olduğundan kendisinden şefaata dilenir.⁶⁹⁴⁷

Resûlullah'tan (Hz. Peygamber) hem zâhiren hem bâtınen şefaata talep edilir.⁶⁹⁴⁸

Hz. Peygamber, âlemlere şefaata kaynağıdır.⁶⁹⁴⁹

Hz. Peygamber, şefaata denizinin incisidir, bağışlama okyanusudur.⁶⁹⁵⁰

⁶⁹⁴¹NM, 28/9 Şu vaktin kim çıkup gezdün semâyı / Bulup hazretde rif'atler Muhammed
⁶⁹⁴²NM, 115/1 Toğdı ol sadr-ı risâlet basdı 'arş üzre kadem / Saldı ol nür-ı nübüvvet pertevin
fevka'l-ümem
⁶⁹⁴³H, i. 145/3 'Arş-ı a'zam cilve-gâh iken saña / Seyrine Sidre ola mı müntehâ
⁶⁹⁴⁴C, k. 1/16 Eyleyen mertebesin 'arş-ı berînüñ 'alî / Eser-i hurrem-i 'izz-i şeref-i makdemidür
⁶⁹⁴⁵C, k. 1/26 'Arş u ferş olsa n'ola bârgeh-i kudretde / Mesned-i 'izzetüñ ol pâdişeh-i a'zâmidür
⁶⁹⁴⁶C, k. 2/11 Ol huçeste-hân'e-zâd-ı Hak ki yümn-i makdemi / İtdi Beytü'l-Ka'beyi 'arş-ı berînüñ
hem-seri
⁶⁹⁴⁷H, i. 147/5 Hüdâyî garîbe şefâ'at meded / Saña çünki Mahmüd olupdur makâm
⁶⁹⁴⁸H, i. 28/5 Hüdâyî'ye şefâ'at kıl eğer zâhir eğer bâtın / Kapuna intisâb etmiş gedâdır yâ
Resûla'llah
⁶⁹⁴⁹H, k. 44 Zulmet-i şirk ü hevâyı def için / Nür-ı pāk-i Mustafâ ola şefî' / Aradan cümle hicâbı
ref için / Nür-ı pāk-i Mustafâ ola şefî' / 'Äleme rahmet şefâ'at kânıdır / Lî-ma'a 'llah kasrının
mihmânıdır / 'Äşik-ı dil-bestenin dermânıdır / Nür-ı pāk-i Mustafâ ola şefî' / Mustafâ'dır hâdî-i ehl-i
yakîn / Müstafâ'dır şâdî-i kalb-i hazîn / Oldurur çün kim Şefî'ü'l-müznibîn / Nür-i pāk-i Mustafâ ola
şefî'

Âlem, harap olduğundan Resûlullah'tan (Hz. Peygamber) medet istenir.⁶⁹⁵¹

Vücudu günahlardan yıkamak, vuslatının sonsuz lütfuna doymak, *ev ednâ* sırrını duymak için Resûlullah'tan (Hz. Peygamber) şefaata istenir.⁶⁹⁵²

Mustafa'nın (Hz. Muhammed) şefaatiyle şirkin zulmeti def olur.⁶⁹⁵³

Gaffar'ın (Allah) rahmeti olan Muhammed (Hz. Peygamber) kerem denizidir, mahşerde âsilere şefaata eder.⁶⁹⁵⁴

Mücrimler, Resûlullah'tan (Hz. Peygamber) şefaata umar.⁶⁹⁵⁵

Dertliler, Resûlullah'tan (Hz. Peygamber) şefaata umar.⁶⁹⁵⁶

Mustafa (Hz. Peygamber), günahkârların şefaataçisidir.⁶⁹⁵⁷

Muhammed (Hz. Peygamber), eteğine yapışan ümmetine nazar eder.⁶⁹⁵⁸

Ümmetin asi ve müflisleri, Muhammed'in (Hz. Peygamber) sultanlara layık incileri kendilerine sermaye olarak yettiği için üzülmezler.⁶⁹⁵⁹

Şefaata etmek, Muhammed'in (Hz. Peygamber) makamına bir eksiklik getirmez.⁶⁹⁶⁰

⁶⁹⁵⁰AN, i. 95/1 Yâ Rasûla'llâh kerem eyle keremler kânısın / Dürr-i deryâ-yı şefâ'atsın 'atâ 'ummânısın

⁶⁹⁵¹AN, mu. 2/9 Yâ Rasûla'llâh meded 'âlem harâb oldı harâb / Lütf u ihsân u mürüvvet eyle olsun feth-i bâb / Yanlarında Nûriyâ mensûha dönmişdür kitâb / Şimdi insân bir yaña takvâ vü ikân bir yaña

⁶⁹⁵²H, i. 61/2 Zenbini fânî vücûdun yumağa / Hân-ı bî-pâyân-ı vasla doymağa / Sırr-ı ev-ednâ'yı bilip duymağa / Yâ Resûla'llâh şefâ'at eylegil

⁶⁹⁵³H, k1. 44 Zulmet-i şirk ü hevâyı def için / Nür-ı pāk-i Mustafâ ola şefî' / Aradan cümle hicâbı ref için / Nür-ı pāk-i Mustafâ ola şefî' / 'Âleme rahmet şefâ'at kânıdır / Lî-ma'a 'İlah kasrının mihmânıdır / 'Âşık-ı dil-bestenin dermânıdır / Nür-ı pāk-i Mustafâ ola şefî' / Mustafâ'dır hâdî-i ehl-i yakîn / Müstafâ'dır şâdî-i kalb-i hazîn / Oldurur çün kim Şefî'ü'l-müznibîn / Nür-i pāk-i Mustafâ ola şefî'

⁶⁹⁵⁴AN, i. 29/3 Mahşerde 'usâta yetişüp ide şefâ'at / Ol bahr-i kerem rahmet-i gaffâr-ı Muhammed

⁶⁹⁵⁵NM, 115/7 Yâ Resûlallâh şefâ'at kıl Niyâzî mücrime / Şol zamân kim baş açık yalın ayak kan ağlayam

⁶⁹⁵⁶H, i. 146/9 Meded eyle Hüdâyî derd-mende / Şefâ'at yâ Resûla'llâh şefâ'at

⁶⁹⁵⁷H, k1. 44 Zulmet-i şirk ü hevâyı def için / Nür-ı pāk-i Mustafâ ola şefî' / Aradan cümle hicâbı ref için / Nür-ı pāk-i Mustafâ ola şefî' / 'Âleme rahmet şefâ'at kânıdır / Lî-ma'a 'İlah kasrının mihmânıdır / 'Âşık-ı dil-bestenin dermânıdır / Nür-ı pāk-i Mustafâ ola şefî' / Mustafâ'dır hâdî-i ehl-i yakîn / Müstafâ'dır şâdî-i kalb-i hazîn / Oldurur çün kim Şefî'ü'l-müznibîn / Nür-i pāk-i Mustafâ ola şefî'

⁶⁹⁵⁸AN, i. 29/7 Elden etegin koma sen ey Nür-i miskîn / Elbette olur ümmete enzâr-ı Muhammed

⁶⁹⁵⁹AN, i. 29/5 Ümmetden olan 'asî vü müflislere gam yok / Ser-mâye yeter çün dür-i şehvâr-ı Muhammed

Resûlullah'ın (Hz. Peygamber) şefaati olmasaydı âşık var olmazdı.⁶⁹⁶¹

Muhammed Mustafa (Hz. Peygamber), şefaatchi olduğu için âşık rahmetten ümidini kesmez.⁶⁹⁶²

Müslümanlar Muhammed'in (Hz. Peygamber) şefaatchi olduğu günde Allah'ın rahmetinden ümit kesmez.⁶⁹⁶³

Muhammed Mustafa'nın (Hz. Peygamber) hürmetiyle af dilenir.⁶⁹⁶⁴

Mustafa'nın (Hz. Peygamber) hürmeti için Sultan'dan (Allah) kerem istenir.⁶⁹⁶⁵

Salat ve selâm Hz. Peygamber'edir.⁶⁹⁶⁶, ⁶⁹⁶⁷

48.44.Hz. Peygamber, enbiyanın sonuncusudur ve vefat etmiştir.

Peygamberler de dünyada kalmaz.⁶⁹⁶⁸

Muhammed Mustafa (Hz. Peygamber), bu fani yerden gitmiştir.⁶⁹⁶⁹

Muhammed Mustafa'yı (Hz. Peygamber) dünya almıştır.⁶⁹⁷⁰

H. Peygamber, enbiyanın sonuncusudur, nübüvvet binası onunla bitmiştir.⁶⁹⁷¹

---

⁶⁹⁶⁰NM, 28/13 Ne noksan ire cāhuña kılursañ / Niyāzī'ye şefā'atler Muhammed

⁶⁹⁶¹NM, 160/7 Şefā'at kılmasan varlık Niyāzī yoğ iderdi / Vücüdı zahmınuñ sen merhemisin yā Resûlallāh

⁶⁹⁶²NM, 67/5 Niyāzī kesme rahmetden ümidün / Şefā'atçı Muhammed Mustafā'dur

⁶⁹⁶³AN, i. 29/6 Me'yūs ola mı mü'min olan rahmet-i Hak'dan / Ol günde şefā'at olıcak kār-ı Muhammed

⁶⁹⁶⁴AN, i. 23/4 Cemālün hazretinün behceti-çün / Celālün hazretinün heybeti-çün / Muhammed Mustafā'nuñ hürmeti-çün / Bizi ğayrı kapuya itme muhtaç

⁶⁹⁶⁵AN, i. 12/4 Mustafā'nuñ hürmeti-çün nūr-ı zātuñ hakkı-çün / Mahz-ı fazluñla kerem it aña ey sultān aña

⁶⁹⁶⁶H, i. 147/1 Eyā reh-nümā-yı gürüh-ı kirām / Aleyke's-salātü aleyke's-selām

⁶⁹⁶⁷H, i. 146/1 Elā ey gevher-i kân-ı risālet / Saña biñ biñ salāt ile tahiyet

⁶⁹⁶⁸H, i. 39/7 Hüdāyī n'oldu bu deñlü peygamber / Kanı Ömer Osmān Bū Bekr ü Hayder / Kanı Habību'llāh Sıddık-i ekber / Bunda gelen gider bir cān eğlenmez

⁶⁹⁶⁹H, i. 71/3 Tan mıdır bülbül etse efgānı / Zayī' etdi o verd-i handānı / N'ola ger dökse gözlerim kanı / Görmez oldu o Māh-ı tabānı / Neyledin Mustafā'yı ey fānī / Kande gitdi Muhammed'im kanı

⁶⁹⁷⁰H, i. 66/1 Kim umar senden vefāyı / Yalan dünyā değıl misin / Muhammed-i Mustafā'yı / Alan dünyā değıl misin

⁶⁹⁷¹H, i. 146/6 Anınçün hātem oldun enbiyāya / Seninle bitdi bünyān-ı nübüvvet

Rahman'ın (Allah) veçhini arzulayan Muhammed (Hz. Peygamber) viran saray olan dünyayı terk etmiştir.^{6972, 6973, 6974}

Muhammed (Hz. Peygamber), dünyadan gidince âhîret sevinmiştir; fakat dünyadan safa gitmiştir.⁶⁹⁷⁵

Muhammed Mustafa (Hz. Peygamber), faniden (dünya) gittiği için ağlanır.⁶⁹⁷⁶

H. Peygamberin kadri dünyada bilinmez.⁶⁹⁷⁷

48.45.Hz. Peygamber'in ümmeti olmak, hamdedilmesi gereken bir vasıftır.

Şah'ın (Hz. Peygamber) ümmeti, cümle ümmetten hayırlıdır.⁶⁹⁷⁸

Mustafa'nın (Hz. Peygamber) ümmeti olan safa ile dolar.⁶⁹⁷⁹

H. Peygamber'e ümmet olunduğu için Zî-kerem'e (Allah) hamdedilir.⁶⁹⁸⁰

Allah'ın rızasını Muhammed'de (Hz. Peygamber) buldukları için melekleri, peygamberleri ona ümmet olmuşlardır.⁶⁹⁸¹

48.46.Hz. Peygamber'i methetmek

H. Peygamber'i methetmek, feyz kaynağıdır.^{6982, 6983, 6984}

⁶⁹⁷²H, i. 167/2 Kanı 'Âdem kanı Havvâ / Kanı Muhammed Mustafâ / Bu fâniden umma vefâ / Aç gözün gafletden uyan

⁶⁹⁷³H, i. 71/1 Sayd ederken hümâ-yı 'irfânı / Uçdu ol şâhbâz-ı sultânî / Yüsfu çâha atdı ihvânı / Kodu hasretde Pîr-i Ken'ân'ı / Neyledin Mustafâ'yı ey fânî / Kande gitdi Muhammed'im kanı

⁶⁹⁷⁴H, i. 71/2 Terk edip bu sarây-ı vîrânı / Belki cümle sivâ-yı Sübhânî / 'Arzu etdi (o) vech-i Rahmânî / Katreden geçdi buldu ummânî / Neyledin Mustafâ'yı ey fânî / Kande gitdi Muhammed'im kanı

⁶⁹⁷⁵H, müf. 175 Şu dem ki mülk-i dünyâdan Muhammed Mustafâ gitdi / Sevindi âhîret ammâ bu dünyâdan safâ gitdi

⁶⁹⁷⁶H, i. 67/3 Kanı bu deñlü enbiyâ / Kanı Muhammed Mustafâ / Çünkü gitdi elden safâ / Ağlayalım senin ile

⁶⁹⁷⁷AN, i. 13/6 Ol Habîb'i kim Hudâ'sı medh ide / Kim bile kadrin anuñ bu dünyede / Anı vassâf olmada Nürî n'ide / Merhabâ ey mâh-ı mevlid merhabâ

⁶⁹⁷⁸NM, 119/4 Cümle ümmetden hayırlıdır o şâhun ümmeti / Ümmetine cümleden artuk ider Hak rahmeti / Enbiyâ anuñla buldı bunca lütf u 'izzeti / Ben anuñ lütfına ihsânına kurbân olayum / Ben anuñ envâ-ı eltâfına kurbân olayum

⁶⁹⁷⁹AN, k. 2/7 Ümmetler içinde pür-safâyuz / Çün Mustafâ'ya mâliküz biz

⁶⁹⁸⁰NM, 115/6 Biz günehkâr ümmete sen şâhı irsâl eyledi / Hamdülillâh saña ümmet eylemiş ol zî-kerem

⁶⁹⁸¹NM, 28/12 Niçün olmayalar ümmet ki Hakk'un / Rızasın sende buldılar Muhammed

Hız. Peygamber, ancak ilahi feyzin yardımıyla methedilebilir.⁶⁹⁸⁵

Muhammed'i (Hz. Peygamber) Allah methettiği için insanlar hakkıyla methedemez.^{6986, 6987}

Muhammed (Hz. Peygamber), mahlûkun methetmede âciz kaldığı kevineyin (iki âlemin) sultanıdır.⁶⁹⁸⁸

Âşık, Muhammed'i (Hz. Peygamber) değeriyle medhetmekten âcizdir.⁶⁹⁸⁹

Ahmed'i (Hz. Peygamber) methetmek, dilin (gönül) yapabileceği en önemli maslahattır.⁶⁹⁹⁰

Dil (gönül) aynasında Hz. Peygamberin methinin şevkiyle Hz. Peygamber'e duyulan aşkın manası olan âlemin sûretleri yansır.⁶⁹⁹¹

Dil, Muhammed'in (Hz. Peygamber) naatini söyler, Muhammed (Hz. Peygamber), gönül ve cân mülkünü şenlendirir.⁶⁹⁹²

48.47.Hız. Peygamber'in doğumu

Hız. Peygamberin doğduğu ay olan rebiü'l-evvel en şanslı aydır.⁶⁹⁹³

Hız. Peygamber doğduğunda âlemler aydınlanmıştır.⁶⁹⁹⁴

⁶⁹⁸² C, k. 1/29 Vass memdüh-ı ilâhî nice mümkün Cevrî / Nakl-i feyz-ı şeref-i medhin iderseñ demidür

⁶⁹⁸³ C, k. 1/31 Eser-i mu'ciz-i feyziyle o bikrûñ hâlâ / Sühanüm nâdire-ferzend-i Mesîhâ-demidür

⁶⁹⁸⁴ C, k. 2/2 Habbezâ Şehr-i Rabî'u'l-evveli hurrem-eser / Oldı feyzuñla şühür-ı 'âlemün ferruh-feri

⁶⁹⁸⁵ C, k. 2/28 Kâdir olmazdı bu deñlü medhine Cevrî eger / Tab'unuñ feyz-i ilâhî olmasaydı yâveri

⁶⁹⁸⁶ NM, 28/2 Ne kâdirven seni medh itmege ben / Kemâhî medh-i Hak eyler Muhammed

⁶⁹⁸⁷ Ahzab (33) suresinin "Şüphesiz Allah ve melekleri Peygamber'e salât ediyorlar. Ey iman edenler! Siz de ona salât edin, selam edin." mealindeki 56. ayetinden mülhem.

⁶⁹⁸⁸ NM, 28/3 Sen ol sultân-ı kevineynsin ki mahlûk / Senüñ medhüñde 'âcizler Muhammed

⁶⁹⁸⁹ NM, 28/2 Ne kâdirven seni medh itmege ben / Kemâhî medh-i Hak eyler Muhammed

⁶⁹⁹⁰ C, k. 1/15 Pâdişâh-ı du cihân Ahmed-i mürsel ki anuñ / Midhat-ı zâtı dilüñ maslahat-ı elzemidür

⁶⁹⁹¹ C, k. 1/32 Şevk-ı medhiyle dilüm âyinedür kim anda / Görinen ma'nî-i 'ışkuñ suver-i 'âlemidür

⁶⁹⁹² NM, 28/1 Yine dil na'tuñı söyler Muhammed / Dil ü cân mülkini toylar Muhammed

⁶⁹⁹³ C, k. 2/2 Habbezâ Şehr-i Rabî'u'l-evveli hurrem-eser / Oldı feyzuñla şühür-ı 'âlemün ferruh-feri

Peygamber(Hz. Muhammed)'in doğumu gecesi, mutluluk yıldızlarının olduğu bir gecedir.⁶⁹⁹⁵

Muhammed Mustafa'nın (Hz. Peygamber) doğduğu aya mevlid ayı denir ve bu ay safayla dolmuştur.⁶⁹⁹⁶

Hz. Peygamber'in mevlit (Rebiü'l-evvel) ayında gönüllerde kasvet kalmaz.⁶⁹⁹⁷

Muhammed Mustafa (Hz. Peygamber), doğumu ile âlemi mutluluğa kavuşturmuştur.⁶⁹⁹⁸

Hz. Peygamber, cihana konduğunda cihan gulgule ile dolmuştur.⁶⁹⁹⁹

48.48.Hz. Peygamber'in cemâli

Hz. Peygamber, cemâli tanıtır.⁷⁰⁰⁰

Habîb(Hz. Peygamber), Cemâl'in (Allah) nurundan bir eserdir.⁷⁰⁰¹

Habibullah'ın (Hz. Peygamber) veçhi, Hakk'ın (Allah) aynasıdır ve onda Rahman'ın (Allah) sûreti tecelli eder.⁷⁰⁰²

Hz. Peygamber'in cemâli Kirdigâr'ın (Allah) yakınlık meclisini süsleyen mumdur.⁷⁰⁰³

---

⁶⁹⁹⁴H, i. 7/1 Sultân-ı kevneyn doğduğu / Mâh-ı mübarekdir gelen / 'Âlem münevver olduğu / 01 mevlid ayıdır gelen

⁶⁹⁹⁵C, k. 2/1 Merhabâ ey devr-i eyyâmuñ şeb-i sa'd-ahteri / Makdemüñ oldı müzekkir mevlid-i peygam-beri

⁶⁹⁹⁶AN, i. 13/1 Sende toğmışdur Muhammed Mustafâ / Merhabâ ey mâh-ı mevlid merhabâ / Sende olmışdur bu 'âlem pür-safâ / Merhabâ ey mâh-ı mevlid merhabâ

⁶⁹⁹⁷AN, i. 13/4 Her kaçan kim sende mevlid okınur / Sanasım 'uşşâka ol gün 'îd olur / Hiç gönüllerde kasâvet mi kalur / Merhabâ ey mâh-ı mevlid merhabâ

⁶⁹⁹⁸AN, i. 13/1 Sende toğmışdur Muhammed Mustafâ / Merhabâ ey mâh-ı mevlid merhabâ / Sende olmışdur bu 'âlem pür-safâ / Merhabâ ey mâh-ı mevlid merhabâ

⁶⁹⁹⁹NM, 115/2 Çalmup tabl-ı beşâret geldi şâh-ı enbiyâ / Gulgule toldı cihâna kondı ol sahib-'âlem
⁷⁰⁰⁰C, k. 2/6 Şeb degil subh-ı tecellisin ki itdüñ aşikâr / Tâb-ı Hurşîd-i cemâl-i zü'l-celâli ekberi

⁷⁰⁰¹AN, i. 99/2 Ol Habîb'üñ sen dahı nür-ı cemâlınden eser / Görmedin girmen semâ' ile neden meydâna sen

⁷⁰⁰²AN, i. 17/4 Ol tecellî eyleyen vechüñde ey mir'ât-ı Hak / Sûret-i Rahmân'dürür Allâhü a'lem bi's-savâb

Habibullah'ın (Hz. Peygamber) cemâli güneşe benzer, gökyüzü çadırı Hz. Peygamber'in hayalinin fanusudur.⁷⁰⁰⁴

Hız. Peygamber'in güzelliğinin şevki değirmeni (dünya) döndürür.⁷⁰⁰⁵

Hayrû'l-beşer(Hız. Peygamber), veçhinin pertevini salmazsa, muntazam olan âlemin düzeni bozulur.⁷⁰⁰⁶

Habibullah'ın (Hz. Peygamber) cemâli her şeyde parlar.⁷⁰⁰⁷

Habibullah'ın (Hz. Peygamber) cemâli, nikab olmasaydı, cihanı aydınlattı.⁷⁰⁰⁸

Resûlullah'ın (Hz. Peygamber) cemâlinin nurunu hasta dil (gönül) göremez.⁷⁰⁰⁹

48.49.Hız. Peygamber'in nuru

Resûlullah (Hz. Peygamber), Hüdâ'nın (Allah) nurudur.⁷⁰¹⁰

Resûlullah'ın (Hz. Peygamber) nuru parlaktır.⁷⁰¹¹

İsmail cânını feda ettiğinden neslinden (Hz. Peygamber gibi) bir nûr zuhûr etmiştir.⁷⁰¹²

En büyük nur, Muhammed'in (Hz. Peygamber) nurudur.⁷⁰¹³

⁷⁰⁰³C, tah. 1/1 Ey cemâlün şem'-i bezm-ârâ-yı kurb-ı kirdigâr / Vey cebînün halvet-i hâs-ı visâle nûr-bâr / Meclis-i kudse fûrûğ-ı tal'atun pertev-nisâr / Sen çerâğ-ı sohbet-i Haksın olursa vechi var / Cebra'ıl âvâre-i nûr-ı ruhuñ pervâne-vâr

⁷⁰⁰⁴AN, i. 17/2 Sanki fânûs-ı hayâlidür hıyâm-ı âsmân / Dâ'imâ şem'-i cemâlünle döner ey mâhtâb

⁷⁰⁰⁵AN, i. 17/6 Sırr-ı 'ışkı feyz idelden Nûr'ye feyyâz-ı ğayb / Cûşa geldi şevk-i hüsnünle döner çün âsiyâb

⁷⁰⁰⁶AN, mu. 2/2 Nûr-ı vechün pertevin salmazsa ol Hayrû'l-beşer / Muntazam olmaz bu 'âlem bir dahı gitdi gider / Bir birinün zıddıdır şimdi muhalif devr ider / Çarh-ı gerdân bir yaña dülâb-ı devrân bir yaña

⁷⁰⁰⁷AN, i. 122/1 Habibu'llâh cihâna cân degül mi / Vücûdı 'âleme sultân degül mi / Cihâna bâ'is oldı çünki nûr-ı / Cemâli cümlede tâbân degül mi

⁷⁰⁰⁸AN, i. 17/1 Yâ Habîba'llâh kaçan kalkar cemâlünden nikâb / Mahv olup nûr-ı ziyâ salmaz cihâna âftâb

⁷⁰⁰⁹AN, i. 95/5 Hayli demdür görmedi nûr-ı cemâlün haste-dil / Baña lütf eyle efendim dertliler dermânısın

⁷⁰¹⁰AN, i. 95/7 Gel vücûdın Nûr'nün nûr eyle ey nûr-ı Hudâ / Hânısın cân milkinün dil tahtınun sultânısın

⁷⁰¹¹H, i. 36/2 Nûrun sirâc-ı vehhâc / 'Âlemler saña muhtâc / Sâhib-i tâc ü mi'râc / Sensin yâ Resûla'llâh

⁷⁰¹²H, i. 145/6 Böyle bir nûr etdi neslinden zuhûr / Tan mı İsmâil ederse cân fedâ

Resûlullah (Hz. Peygamber), Sübhân'ın (Allah) pak nurudur.⁷⁰¹⁴

Muhammed (Hz. Peygamber), cihana doğan, temiz asıllı bir nurdur.⁷⁰¹⁵

Hz. Peygamber'in nurlu gönlü mana suretli zatın aynasıdır. Onun sırlarla dolu konuşması, tahkik ve yakın ilminin doğuş yeridir.⁷⁰¹⁶

Hz. Peygamber, Hakk'ın (Allah) nuru, âlemin cânıdır.⁷⁰¹⁷

Muhammed Mustafa (Hz. Peygamber) iki âlemin nuru, iki âlemde şahların şahıdır.⁷⁰¹⁸

Hz. Peygamberin zâtının nuru âlemi süslemiştir. Dört kitap âlemin güzel evsafını anar.⁷⁰¹⁹

Habibullah'ın (Hz. Peygamber) güneşinin nurunun bir zerresi âlemlere yeter.⁷⁰²⁰

Güneş ve ay nurunu Muhammed'den (Hz. Peygamber) alır, saç da ve'l-leyl-i yeldadır.⁷⁰²¹

Yıldızlar, güneş ve ay ışığını Hz. Peygamber'in yüzünün nurundan alır. Levh ve kalemin hikmeti onun denize benzeyen [sonsuz] ilmiyle bilinir.⁷⁰²²

⁷⁰¹³H, k1. 43 Görüp dört nûru Cibrîl-i mükerrerem / Var ortasında hem bir nûr-ı a'zam / Dedi yâ Rab nedir bu peñç envâr / Diledi olmak anlardan haberdâr / Dedi Cebrâil'e ol Rabb-i ekrem / Muhammed nûrudur ol nûr-ı a'zam / O dört envâr dahi o dört velîdir / Ebû Bekr ü 'Ömer 'Osmân 'Alî'dir

⁷⁰¹⁴H, i. 36/3 Âyine-i Rahmânî / Nûr-ı pāk-i Sübhânî / Sırr-ı Seb'u'l-mesânî / Sensin yâ Resûla'llâh

⁷⁰¹⁵NM, 11/1 Ey Muhammed ümmeti sen Hakk'a eyle iktidâ / Bu cihâna toğdı rühen nûr-ı asl-ı sâfiyâ

⁷⁰¹⁶C, k. 2/16 Nûr-ı sadrı zât-ı ma'nî-süretüñ âyinesi / Sırr-ı nutkı 'ilm-i tahkîk u yakîñüñ masdarı

⁷⁰¹⁷C, k. 2/9 Asl-ı hikmet lübb-i ma'nî sırr-ı kudret nûr-ı Hak / Rûh-ı Âdem cân-ı 'âlem hâdî-i ins ü perî

⁷⁰¹⁸AN, i. 3/3 Nûr-ı 'âlem fahr-i âdem seyyidü'l-kevneynsin / İki 'âlemde şeh-i şâhân Muhammed Mustafâ

⁷⁰¹⁹AN, i. 17/3 'Âlem ü âdem müzeyyen nûr-ı zātuñla senüñ / Zikr-i evsâf-ı cemilüñ ile memlû dört kitâb

⁷⁰²⁰AN, i. 122/5 O şemse zerre olursa bu Nürî / Yeter 'âlemlere bir zerre nûrî / Olur zulmâtı kâşif çün zuhûrî / Ziyâsı cümleye yeksân degül mi

⁷⁰²¹NM, 28/5 Alur şems ü kamer nûrî yüzüñden / Saçuñ "ve'l-leyl"-i yeldâlar Muhammed

⁷⁰²²NM, 115/3 Nûr-ı vechinden alındı encüm ü şems ü kamer / Bahr-ı 'ilminden bilindi hikmet-i levh u kalem

Hayrū'l-beşer (Hz. Peygamber) yüzünün nurunu salmazsa, âlem düzen bulmaz.⁷⁰²³

Risalet reisi (Hz. Peygamber) arş üzere ayağını basınca nübüvvet nuru insanlığı aydınlatmıştır.⁷⁰²⁴

Âlem, Hz. Peygamber'in zatının nuruyla süslüdür. Dört kitap onun güzelliğinin evsafıyla doludur.⁷⁰²⁵

Muhammed'in (Hz. Peygamber) nuru bütün zulmeti kaldırmıştır. O, Hüdâ'nın (Allah) yollarını haber verir.⁷⁰²⁶

Hz. Peygamber, vahdet güneşinin nurudur.⁷⁰²⁷

Mustafa'nın (Hz. Peygamber) nuru her güzel yüzedir.⁷⁰²⁸

Mustafa'nın (Hz. Peygamber) pak nuru şirk ve heva karanlığını def eder.⁷⁰²⁹

Mustafa'nın (Hz. Peygamber) nuru bütün hicabı kaldırır.⁷⁰³⁰

Resûlullah'ın (Hz. Peygamber) nuruyla, kâmiller zümresi kemali bulmuştur.⁷⁰³¹

⁷⁰²³AN, mu. 2/2 Nür-ı vechüñ pertevin salmazsa ol Hayrū'l-beşer / Muntazam olmaz bu 'âlem bir dahı gıtdi gider / Bir birinüñ zıddıdır şımdı muhalif devr ider / Çarh-ı gerdân bir yaña dülâb-ı devrân bir yaña

⁷⁰²⁴NM, 115/1 Toğdı ol sadr-ı risâlet basdı 'arş üzre kadem / Saldı ol nür-ı nübüvvet pertevin fevka'l-ümem

⁷⁰²⁵AN, i. 17/3 'Âlem ü âdem müzeyyen nür-ı zātuñla senüñ / Zikr-i evsaf-ı cemilüñ ile memlü dört kitâb

⁷⁰²⁶AN, i. 29/1 Kaldurdı kamu zulmeti envâr-ı Muhammed / Bildürdi hüdâ yolını ahbâr-ı Muhammed

⁷⁰²⁷H, i. 146/8 İki şakk oldu mäh engüştün ile / Çü gördü sende nür-ı şems-i vahdet

⁷⁰²⁸AN, mu. 4/5 Gerçi mir'ât eylemiş insânı zâtına Hudâ / Her güzel yüzde komış bir zerre nür-ı Mustafâ / Matlab oldur ol yüze âyinesüz bak Nüriyâ / Çün murâd âyine-i 'âlem-nümâdur Şeyhiyâ / Rüy-ı dilber görmek ise 'âlem-i kübrâ yeter

⁷⁰²⁹H, k1. 44 Zulmet-i şirk ü hevâyı def için / Nür-ı pāk-i Mustafâ ola şefi' / Aradan cümle hicabı ref için / Nür-ı pāk-i Mustafâ ola şefi' / 'Âleme rahmet şefâ'at kânıdır / Lî-ma'a 'llah kasrının mihmânıdır / 'Âşık-ı dil-bestenin dermânıdır / Nür-ı pāk-i Mustafâ ola şefi' / Mustafâ'dır hādî-i ehl-i yakîn / Müstafâ'dır şādî-i kalb-i hazîn / Oldurur çün kim Şefi'ü'l-müznibîn / Nür-ı pāk-i Mustafâ ola şefi'

⁷⁰³⁰H, k1. 44 Zulmet-i şirk ü hevâyı def için / Nür-ı pāk-i Mustafâ ola şefi' / Aradan cümle hicabı ref için / Nür-ı pāk-i Mustafâ ola şefi' / 'Âleme rahmet şefâ'at kânıdır / Lî-ma'a 'llah kasrının mihmânıdır / 'Âşık-ı dil-bestenin dermânıdır / Nür-ı pāk-i Mustafâ ola şefi' / Mustafâ'dır hādî-i ehl-i yakîn / Müstafâ'dır şādî-i kalb-i hazîn / Oldurur çün kim Şefi'ü'l-müznibîn / Nür-ı pāk-i Mustafâ ola şefi'

48.50.Hz. Peygamberin nesli ve sevdikleri

Mustafa'nın (Hz. Peygamber) âlinin, neslinin aslı zehir içirilen Hasan ile şehit edilen Hüseyin'dir.⁷⁰³²

Hiz. Peygamber'in neslinden nûr zuhur etmiştir.⁷⁰³³

Hiz. Peygamber'in sevdikleri Ebubekir, Ömer, Osman ve Ali'dir.⁷⁰³⁴

Fahr-i âlemin (Hz. Peygamber) pâk nûru ve zât-ı Ekrem(Hiz. Peygamber)'in sevdiği dört kişiye duyulan muhabbet için Allah'a niyaz edilir.⁷⁰³⁵

Muhammed Mustafa'nın (Hz. Peygamber) âline, ashabına, ezvâcına, etbâna Rıdvân bahçesi hazırlanmıştır.⁷⁰³⁶

48.51.Âşık, Hiz. Peygambere âşıktır.

Ahmed Mahmud Muhammed Mustafa'nın (Hz. Peygamber) yolunda âşık gider.⁷⁰³⁷

Resûlullah (Hz. Peygamber), âşığın atası ve pîridir.⁷⁰³⁸

Resûlullah (Hz. Peygamber) âşığın cânının cânı, cânânının cânânıdır.⁷⁰³⁹

Hiz. Peygamberin aşk sırrının feyzi (coşku) âşığı, sevgilinin güzelliğinin tutkusuyula değirmen gibi döndürür.⁷⁰⁴⁰

⁷⁰³¹ H, i. 28/3 Kemâli zümre-i kümmel senin nûrunla bulmuşdur / Vücûdun mazhar-ı tamm-ı Hudâ'dır yâ Resûla'llah

⁷⁰³² NM, 119/3 Ol Hasan hazretlerine zehr içürdi eşkıyâ / Hem Hüseyin oldu susuzlukdan şehîd-i Kerbelâ / İkisidür asl u nesl-i cümle âl-i Mustafâ / Ben anuñ âline evlâdına kurbân olayum / Ben anuñ evlâd u ensâbına kurbân olayum

⁷⁰³³ H, i. 145/6 Böyle bir nûr etdi neslinden zuhûr / Tan mı İsmâil ederse cân fedâ

⁷⁰³⁴ NM, 119/2 Ol Ebübekr ü 'Ömer 'Osmân 'Ali dört yâridur / Ol risâlet bâğınuñ anlar gül-i gülzâridur / Cümle ashâb-ı hidâyet râhınuñ envâridur / Ben anuñ âline ashâbına kurbân olayum / Ben anuñ ashâb u ahbârına kurbân olayum

⁷⁰³⁵ NM, 124/4 Bî-hakk-ı nûr-ı pâkün Fahr-ı âlem / Bî-Hubb-ı Çâr-yâr-ı Zât-ı Ekrem / Derûnum zikrûn ile eyle hem-dem / Efendüm Hâlikum Rabbüm İlâhum

⁷⁰³⁶ AN, i. 3/7 Âlüñe ashâbuña ezvâcuña etbâ'uña / Hâzır olmuş ravza-i Rıdvân Muhammed Mustafâ

⁷⁰³⁷ SG, 9/4 Ahmed Mahmûd Muhammed Mustafâ'nûñ râhına / Sıdk ile girdûñ bu gün turma okı yâ Ğiyâs

⁷⁰³⁸ H, i. 36/6 Cânlar içinde cânân / Ma'den-i 'ilm ü 'irfân / Ceddim ü pîrim sultân / Sensin yâ Resûla'llah

⁷⁰³⁹ AN, i. 95/6 Vir mübârek ayağın kim toyınca yüz sürem / Çünkü cânım cânısın cânânınuñ cânânısın

Resûlullah'ın (Hz. Peygamber) zuhur edişi âşıkların derdine devadır.⁷⁰⁴¹

Resûlullah (Hz. Peygamber), âşığın vücud yaralarının merhemidir.⁷⁰⁴²

Mustafa (Hz. Peygamber), dili (gönül) bağlı âşıkların dermanıdır.⁷⁰⁴³

Resûlullah (Hz. Peygamber), âşığın ümididir.⁷⁰⁴⁴

Âşık, kendisinin cürmü çok olsa da Resûlullah'ın (Hz. Peygamber) lütfunu ister.⁷⁰⁴⁵

Hz. Peygamber, bağışlanma kaynağıdır, âşık onun kendisine nazar etmesini ister.⁷⁰⁴⁶

Âşık, Resûlullah'ın (Hz. Peygamber) kapısında köledir.⁷⁰⁴⁷

Âşık, Resûlullah'ın (Hz. Peygamber) ayağını âşık öpmek ister.⁷⁰⁴⁸

Âşık cihanın fahrinin (Hz. Peygamber) irfânına kurban olur.⁷⁰⁴⁹

Habibullah'ın (Hz. Peygamber) kelimının âşıklarına Cem'in kadehinden içilen şarap neşe vermez.⁷⁰⁵⁰

⁷⁰⁴⁰AN, i. 17/6 Sırr-ı 'ışkı feyz idelden Nürî'ye feyyâz-ı gayb / Cûşa geldi şevk-i hüsnü ile döner çün âsiyâb

⁷⁰⁴¹H, i. 28/1 Kudûmun rahmet ü zevk ü safâdır yâ Resûla'llah / Zuhûrun derd-i 'uşşâka devâdır yâ Resûla'llah

⁷⁰⁴²NM, 160/7 Şefâ'at kılmasan varlık Niyâzî yoğ iderdi / Vücûdı zahmınıñ sen merhemisin yâ Resûlallâh

⁷⁰⁴³H, k1. 44 Zulmet-i şirk ü hevâyı def için / Nür-ı pāk-i Mustafâ ola şefî' / Aradan cümle hicâbı ref için / Nür-ı pāk-i Mustafâ ola şefî' / 'Âleme rahmet şefâ'at kânıdır / Lî-ma'a 'İlah kasrının mihmânıdır / 'Âşık-ı dil-bestenin dermânıdır / Nür-ı pāk-i Mustafâ ola şefî' / Mustafâ'dır hâdî-i ehl-i yakîn / Müstafâ'dır şâdî-i kalb-i hazîn / Oldurur çün kim Şefî'ü'l-müznibîn / Nür-ı pāk-i Mustafâ ola şefî'

⁷⁰⁴⁴H, i. 36/7 Açan rāh-ı tevhîdi / Bulan sırr-ı tefrîdi / Hüdâyî'nin ümmîdi / Sensin yâ Resûla'llah
⁷⁰⁴⁵C, tah. 1/7 Yâ Resûla'llâh bir ednâ çâkerüñdür Nâdirî / Âşikâr itme kusûrın 'aybınıñ ol sâtiri / Eyle mahşerde şefâ'atla 'atâ-yı vâfiri / Lütfulñ olsa n'ola Cevrîñün ümîd-i hâtırı / Gerçi çokdur cürmi ammâ lütfulña yokdur şümâr

⁷⁰⁴⁶H, i. 145/7 N'ola eylersen Hüdâyî'ye nazar / Ceddim ü pîrimsin ey kân-ı 'atâ

⁷⁰⁴⁷H, i. 28/5 Hüdâyî'ye şefâ'at kıl eğer zâhir eğer bâtın / Kapuna intisâb etmiş gedâdır yâ Resûla'llah

⁷⁰⁴⁸AN, i. 95/6 Vir mübârek ayağünü kim toyınca yüz sürem / Çünkü cânım cânısın cânânıñ cânânısın

⁷⁰⁴⁹NM, 119/1 Ol cihânüñ fahrinüñ sırrına kurbân olayum / Hutbe-i levlâk inen şânına kurbân olayum / "Kabe kavseyni ev ednâ"sına kurbân olayum / Ben anuñ 'ilmile 'irfânına kurbân olayum / Ben anuñ esrâr-ı mi'râcına kurbân olayum

⁷⁰⁵⁰AN, i. 17/5 Nüş iden 'uşşâka la'lüñden kelâmüñ câmını / Neş'e virmez câm-ı Cem'den içilen la'l-i müzâb

48.52.Hz. Peygamber, fakr ile övünmüştür.

Hatm-i cem‘i‘l-mürselîn (Hz. Muhammed) fakr ve fena ile övünmüştür.^{7051, 7052, 7053, 7054}

Nebî (Hz. Muhammed), fakr övümcümdür, buyurduğu için âşık da fakr ile iftihar eder.⁷⁰⁵⁵

Şah‘ın (Hz. Muhammed) fakr ile övündüğünü duyan (âşık), kerem ehli (cömertler)nin ikramlarına iltifat etmez.⁷⁰⁵⁶

48.53.Hz. Peygamber‘in hadisleri inci gibidir.

Muhammed‘in (Hz. Peygamber) dudağı lal, ağzı inci madenidir. Lisanı da Hakk (Allah) vahyini söyler.⁷⁰⁵⁷

Muhammed‘in (Hz. Peygamber) sözleri inci gibidir. Allah onun inci gibi dualarını geri çevirmez.⁷⁰⁵⁸

Yüzlerce *mennile selva* zevki, Mustafa‘nın (Hz. Peygamber) kelamının zevkine muadil olamaz.⁷⁰⁵⁹

Mustafa‘nın (Hz. Peygamber) sözü dimağa zevk verir.⁷⁰⁶⁰

⁷⁰⁵¹NM, 10/1 Hatm-i cem‘i‘l-mürselînüñ fahridür fakr u fenâ / Hatm odur kim bir ola yanunda hem şâh u gedâ

⁷⁰⁵²H, k1. 47 Za‘îfim sabra yokduriktidârım / Garîbim yerde gökde yok karârım / Buyurmuşdur Nebî El-fakrufahrî / N‘ola fakr ile olsa iftihârım / Fenâ buldu sivâ-yı Hak / Hüdâyî Hudâ‘dan gayrı yok bir dahi varım

⁷⁰⁵³NM, 172/3 Çün mukaddem “fakru fahrî” didi sultânü‘r-rûsul / Ya ‘aceb mi "fahru züllî" dise bu âhir velî

⁷⁰⁵⁴NM, 10/1 Hatm-i cem‘i‘l-mürselînüñ fahridür fakr u fenâ / Hatm odur kim bir ola yanunda hem şâh u gedâ

⁷⁰⁵⁵H, k1. 47 Za‘îfim sabra yokdur iktidârım / Garîbim yerde gökde yok karârım / Buyurmuşdur Nebî El-fakru fahrî / N‘ola fakr ile olsa iftihârım / Fenâ buldu sivâ-yı Hak / Hüdâyî Hudâ‘dan gayrı yok bir dahi varım

⁷⁰⁵⁶C, k. 1/36 O şehün fakr ile fahr itdüğünü güş ideli / Reddü mehl-i keremün nimet-i bîş ü kemedür

⁷⁰⁵⁷NM, 28/8 Lebün la‘l ü dehānuñ ma‘den-i dūr / Lisānuñ vahy-i Hak söyler Muhammed

⁷⁰⁵⁸AN, i. 29/4 Depretse leb-i hübmı Mevlâ‘ya Habîb‘i / Zāyi‘ mi olur anda dürer-bâr-ı Muhammed

⁷⁰⁵⁹NM, 8/6 Kelām-ı Mustafâ zevkın dimâğunda bulagör kim / Mu‘adil olmaz ol zevke hezārān "mennile selvā"

⁷⁰⁶⁰NM, 8/6 Kelām-ı Mustafâ zevkın dimâğunda bulagör kim / Mu‘adil olmaz ol zevke hezārān "mennile selvā"

Veli, Hakk Resulü'nün (Hz. Peygamber) öğütlerini işitir ama o öğütler ona kâr etmez.⁷⁰⁶¹

Hz. Peygamber'in sözlerinin verdiği neşeyi Cem'in kadehinden içilen şarap vermez.⁷⁰⁶²

Mustafa (Hz. Peygamber), Rab (Allah) için övgüsü sayılamayacak kadar çoktur demiştir.⁷⁰⁶³

Habib (Hz. Peygamber) *e'üzü bike minke* buyurmuştur.⁷⁰⁶⁴

Mustafa (Hz. Peygamber) şeytan yalnızladır, dediği için Hakk (Allah) yolunda yalnız gidilmez.⁷⁰⁶⁵

Peygamber (Hz. Muhammed), gazaya himmet edenlerden hoşnut olur.⁷⁰⁶⁶

---

⁷⁰⁶¹NM, 8/4 İşitdün Hak resülünden nice 'âyât u 'ahbârı / Velî n'idem ki kâr itmez bu öğütler saña aslâ

⁷⁰⁶²AN, i. 17/5 Nüş iden 'uşşâka la'lüñden kelâmuñ cāmını / Neş'e virmez cām-ı Cem'den içilen la'l-i müzâb

⁷⁰⁶³H, i. 173/6 İñne'l-Habîbe'l-Mustafâ / Kad kale lâ ahsâ senâ / Şükrün 'atâ üzre 'atâ / Yâ Rab nice şükredelim

⁷⁰⁶⁴AN, i. 28/6 Buyurdı Habîb'ün çü *e'üzü bike minke* / Senden saña kaçmağa sen eyle yine imdâd

⁷⁰⁶⁵AN, i. 31/5 Çün buyurdı Mustafâ şeytân yalıñuzlardur / Râh-ı Hakk'a yalıñuz gitme sakın kim olma şâz

⁷⁰⁶⁶C, k. 11/13 Zamân-ı devletinde bir gâzâya eyledi himmet / Bu niyyet üzre kim hoşnûd ola Allah u peygam-ber

49. İMAN

İman, kendisine inanılan Allah ile birlikte yoğun biçimde kullanılmıştır. İmanı veren Allah'tır. İman Zât'ı (Allah) idrak etmektir, iman Allah'tır, iman kâmil olmalıdır, Allah'ın sevdiği kula iman leziz gelir.

H. Peygamber'den sonra ilk dört halife olan çâr-yâr-i güzîn, imanın rûknünden dördüdür. Allah yolunun mertlerinin imanları güçlü olduğu için pîrin eteğine yapışanlar imana kavuşur. İmana tasdik ile ulaşılabilir. İmanın zıddı olan küfür mürekkebe, iman ise kâğıda benzer. İman ışık saçar.

İman, tevhid ile tazelenir. Kâmil iman sahibi mülk, tâc ve taht talep etmez. İman isteyen zünnarı terk eder. İmanın yeri hakkında 3 farklı yaklaşım söz konusudur: Cevrî'ye göre sine, Gaybî'ye göre ağız, Mısrî'ye göre sevgilinin yanağıdır. Yanak vahdeti temsil eden yüzün bir parçasıdır. İmanın zıddı olan küfrü temsil eden saç da onu örter.

Âşık imana sahiptir, iki kez tekrar eden başka bir düşünceye göre ise âşık imandan geçmiştir. Nûrî'de geçen bir düşünceye göre ten-perver olanlar irfân içindeki küfür olan imanı bilmezler.

49.1. İman Kavramında Edebî Düşünceler

İman, Zât'ı (Allah) idrak etmektir.⁷⁰⁶⁷

İman, Allah'tır.⁷⁰⁶⁸

İnsanı iman ehli eyleyen Allah'tır.^{7069, 7070, 7071, 7072, 7073, 7074, 7075, 7076, 7077}

⁷⁰⁶⁷SG, 97/3 Sırr-ı cism ü cānı idrāk itmeyen küfr içredür / Zâtın idrāk ile imān isteyen gelsün berū

⁷⁰⁶⁸NM, 35/5 Niyāzî'ye cān olan sırrında sultān olan / Dīn ü hem imān olan ol bī-mekān kandedür

⁷⁰⁶⁹H, i. 115/3 Şeklin insān eyledi / Ehl-i imān eyledi / Bunca ihsān eyledi / İhsānı bilmek gerek

⁷⁰⁷⁰H, i. 166/2 Ehl-i imān ehl-i İslām eyledi / Bunca lütf u bunca in'ām eyledi / Fazl ü ihsānı itmām eyledi / Hoş sa'ādet ehli etmiş Hak bizi

⁷⁰⁷¹H, i. 169/2 Bir avuç hāk iken insān eyledi / Ehl-i tevhīd ehl-i imān eyledi / Nice lütf u nice ihsān eyledi / El-hamdü li'llāh eş-şükrü li'llāh

⁷⁰⁷²H, i. 202/1 Bizi fazliyle insān eylemişdir / Göre lütfunu ol Rabb ü Kerīm'in / Yine hem ehl-i imān eylemişdir / Gör e ihsānın ol Hayy ü Kadīm'in

İmanı Mevlâ (Allah) verir.⁷⁰⁷⁸

Hakk'a (Allah) iman kâmil olmalıdır.⁷⁰⁷⁹

Hakk'ın (Allah) sevdiği kula iman leziz gelir.⁷⁰⁸⁰

İmanın yeri, sinedir.⁷⁰⁸¹

İman vadisi (bulunduğu yer) ağızdır.⁷⁰⁸²

Sevgilinin yanağı ve hattının sırrını anlayan zâhid imandan bahsetmeyi bırakır.⁷⁰⁸³

İman, sevgilinin yanağındadır.⁷⁰⁸⁴

Şan sahibi çâr-yâr-i güzîn, imanın rüknünden dördüdür.⁷⁰⁸⁵

İman, ışık saçar.⁷⁰⁸⁶

Zünnar kesilmeden iman arzulanmaz.⁷⁰⁸⁷

⁷⁰⁷³H, i. 206/3 Fazlın ile çünkü insân eyledin / Ehl-i İslâm ehl-i imân eyledin / Nice lütf u nice ihsân eyledin / Sen 'inâyet eyle Allah'ım meded

⁷⁰⁷⁴H, i. 215/1 Kulların lütfunla insân olduğu / Hep senin fazlınla ihsânınladır / Ehl-i İslâm ehl-i imân olduğu / Hep senin fazlınla ihsânınladır

⁷⁰⁷⁵H, i. 220/2 Saña kim vermiştir insân olmağı / Ehl-i İslâm ehl-i imân olmağı / İster iseñ yollar âsân olmağı / Hâlik'm in 'âmına şükr edegör

⁷⁰⁷⁶H, i. 232/6 Hâki insân eden sensin / Ehl-i imân eden sensin / Lütf u ihsân eden sensin / Kerîm Allah Rahîm Allah

⁷⁰⁷⁷H, k1. 39 Nutfe-i nâ-çizi insân eyledin / Hamd ü minnet saña ey Rabb-i Kerîm / Ehl-i islâm ehl-i imân eyledin / Hamd ü minnet saña ey Rabb-i Kerîm / Giydirip halka vücûdun hil'atın / Bize gösterdin kemâl-i kudretin / Umarız iki cihânda rahmetin / Çok şükürler saña ey Rabb-i Kerîm

⁷⁰⁷⁸H, i. 97/6 Çünkü insân eyledin / Ehl-i imân eyledin / Bunca ihsân eyledin / Kerem eyle yâ Mevlâ

⁷⁰⁷⁹H, i. 89/3 Buyruğu yerine yetir / İhmâli ko işin bitir / Hakk'a tamâm imân getir / İhlâs ile eyle amel

⁷⁰⁸⁰SG, 16/2 Seyr-i sülûk sâdedür 'abdu'llah'a göre / Çünkü Hak seni sevdi gelir imâna lezîz

⁷⁰⁸¹C, g. 200/2 Küfr-i zülfîn saklayup sineñde imânun gibi / Eyleme zâhir 'adû-yı bed-gümânundan sakın

⁷⁰⁸²SG, 62/2 Vâdi-i imân femûñ andan lisânun'dur kelîm / Hiç zamâna geliser mi 'ilm ü hikmetden ferâğ

⁷⁰⁸³NM, 21/6 Şol ruhuñla hattunñ sırrını zâhid añlasa / Kürsi üzre eylemezdi küfr ü imânile bahs

⁷⁰⁸⁴NM, 72/2 Küfr ü imân gussasından kurtulup yârun bu gün / Şol ruh u zülfün'de bulduk küfr ile imânımız

⁷⁰⁸⁵C, tar. 1/12 Soñradan çâr-yâr-ı zî-şânun / Ya'nî ol çâr rükn-i imânun

⁷⁰⁸⁶C, tar. 89/6 Havâsa nüktesi ser-mâye-i cân / 'Avâma lafz-ı pertev-pâş-ı imân

⁷⁰⁸⁷NM, 136/1 Cânunı terk itmedin cânânı arzularsın / Zünnârunı kesmedin imânı arzularsın

Zünnar kırılmadan imana ulaşılmaz.⁷⁰⁸⁸

İman isteyen, zünnarı kırar.⁷⁰⁸⁹

Âşık, imandan ve küfürden geçmiş âyanda sebât etmiştir.⁷⁰⁹⁰

Âşık, imana sahiptir.⁷⁰⁹¹

Âşık, yârini bulunca imandan da zünnardan da vazgeçer.⁷⁰⁹²

Kur'ân'da iman âyeti vardır ve o rûha benzetilir.⁷⁰⁹³

Küfür mürekkebe, iman ise kâğıda benzer.⁷⁰⁹⁴

İmana talip olan pîrin eteğini tutmalıdır.⁷⁰⁹⁵

İman tazelemek için tevhid etmelidir.⁷⁰⁹⁶

Sıdk ile iman getirmek için tevhid etmelidir.⁷⁰⁹⁷

Tasdik ile imana ulaşılır.⁷⁰⁹⁸

İmana sahip olan, onu ikrar eder.⁷⁰⁹⁹

---

⁷⁰⁸⁸H, i. 13/1 Cân terkini urmadan / Cânân eline girmez / Zünnârını kırmadan / İmân eline girmez
⁷⁰⁸⁹H, i. 64/2 Mâsivâ esnâmını eyler şikest / Kat' eder zünnârı imân isteyen
⁷⁰⁹⁰NM, 15/2 Ben dost yolında varumı terk eyledüm önden soña / Küfr ile imândan geçüp 'âyanda bulmuşam sebât
⁷⁰⁹¹AN, k. 2/25 Hük-m-i kadedür ilticâmuz / İmân be-kazâya mâliküz biz
⁷⁰⁹²NM, 144/7 Çün buldı gönül yârum terk eyledüm ağıyârum / İmân ile zünnârum yağmadur alan alsun
⁷⁰⁹³SG, 53/6 Küfr ü imân âyetini gördük ol Kur'ân'da biz / Añladuk kim zülf ile rûh küfr ile imân imiş
⁷⁰⁹⁴SG, 53/7 Küfr ü imân şol mürekkeb gibidür kâğıd ile / Mushafa nisbet hakikat ikisi yek-sân imiş
⁷⁰⁹⁵SG, 86/9 'Âşıklara Gaybî derman / 'Âşkdur hâkikatde hemân / İster iseñ dîn ü imân / 'Âşk ile tut pîr eteğin
⁷⁰⁹⁶H, i. 91/1 Buyruğun tut Rahmân'ın / Tevhîde gel tevhîde / Tâzelensin imânın / Tevhîde gel tevhîde
⁷⁰⁹⁷H, i. 91/7 Emri yerine yetir / İhmâli ko iş bitir / Sıdk ile imân getir / Tevhîde gel tevhîde
⁷⁰⁹⁸H, i. 163/4 Tasdik ile imâna er / Tahkik ile 'irfâna er / Bir bahr-i bî-pâyâna er / Enhâr-ı zikru'llâh ile
⁷⁰⁹⁹C, terk. 3/V/11 Hakdur sözüüm ikrâr ider imânı olanlar / Añlar sühanümden anı iz'ânı olanlar

Hakk'a (Allah) imanın kâmil olması buyruğu yerine getirmeli, ihmali bırakmalıdır.⁷¹⁰⁰

Ara yerden ayrılığı sürmeden iman kâmil olmaz.⁷¹⁰¹

Şüphe ve inkâr imana mani olur.⁷¹⁰²

Şuhudunda kâmil olanın imanı Hakk'tır (Allah).⁷¹⁰³

Allah yolunun mertlerinin imanları güçlüdür.⁷¹⁰⁴

Ten-perver olanlar irfân içindeki küfür olan imanı bilmezler.⁷¹⁰⁵

İmanın nuru mevlid ayında ayan olur.⁷¹⁰⁶

İman, kabirde garibane yatan kullara yoldaştır.⁷¹⁰⁷

Cân, cânânı bulduğunda âşığın küfür kalesi yıkılır, dini imanı yapılır.⁷¹⁰⁸

İmana sahip olmayanın hâli kötüdür.⁷¹⁰⁹

Cihan halkı iman ve küfür halkı diye ikiye ayrılır.⁷¹¹⁰

⁷¹⁰⁰H, i. 89/3 Buyruğu yerine yetir / İhmâli ko işin bitir / Hakk'a tamâm îmân getir / İhlâs ile eyle amel

⁷¹⁰¹H, i. 26/3 Tevhîd ile îmânım kâmil ola / Firkat gidip cem'iyet hâsıl ola / Sırrım vahdet iline vâsıl ola / Ara yerden ayrılığı sürem mi

⁷¹⁰²H, i. 34/3 Terk eyle cümle varı / Koma elden ikrârı / Mahv et şekk ü inkârı / Yerine îmân gelsin

⁷¹⁰³H, i. 80/3 Edegör rûz u şeb kat'-ı menâzil / Olunca Kâ'be-i a'mâle vâsıl / Şuhûdunda olıcak kişi kâmil / Aña hem dîn ü hem îmân ola Hak

⁷¹⁰⁴AN, mu. 2/3 Zulm ile rüşvet ile pür oldı çün rûy-ı zemîn / Ğayet ile müşkil oldı intizâm-ı emr-i dîn / Sath-ı tamât ile yüz biñ lâf urur her bî-yakîn / Za'f-ı îmân bir yaña da'vî-i merdân bir yaña

⁷¹⁰⁵AN, mu.7/1 Bu nâsût içre ten-perver olanlar cânı bilmezler / Ne cânı hâne-i kalbindeki mihmânı bilmezler / Ledünniden haberdâr olmayup 'irfânı bilmezler / Nedür 'irfân içinde küfr olan îmânı bilmezler / Ne cândur cân içinde cân olan cânânı bilmezler / Ne sırdur sırr içinde sırr olan sultânı bilmezler

⁷¹⁰⁶AN, i. 13/3 Cehl ile azmış iken halk-ı cihân / Küfr ile tolmuş iken kevn ü mekân / Nûr-ı îmân sende olmuşdur 'ayan / Merhabâ ey mâh-ı mevlid merhabâ

⁷¹⁰⁷AN, i. 111/3 Kabrinde garîbâne yatan kulına yoldaş / İmân ile Kur'an idici Hazret-i Allâh

⁷¹⁰⁸NM, 116/2 Niçün sevmeye cân anı ki anda buldı cânânı / Yıkıldı kal'a-ı küfrüm yapıldı dînüm îmânüm

⁷¹⁰⁹NM, 166/17 Sen beni çünkim bilmedüñ / İmâna kâbil olmaduñ / Hasma mukâbil olmaduñ / Gele Deccâl gele gele / Gör kim senüñ hâlüñ n'ola

⁷¹¹⁰NM, 186/4 Hadd ü hâlüñ iki bölmiş bu cihânüñ halkını / Birini kâfir birini ehl-i îmân eyledi

İman ehlinin silahı pâk gönüldür.⁷¹¹¹

Âşık, imana ulaştırır.⁷¹¹²

İmanın da bir devri vardır ve âşık imanın devrinde yaşamaktadır.⁷¹¹³

İmanın aynı âdemdir (insan).⁷¹¹⁴

Hakk'a (Allah) giden yol iman ehlinindir.⁷¹¹⁵

İmân-ı kâmil sahibi olan akıllı bir insan mal, mülk ve tâc taht talep etmez.^{7116, 7117}

---

⁷¹¹¹SG, 11/1 Ehl-i imāna pāk gönüldür dā'im silāh / Zāhiri savm u salātdur bātını vird-i salāh
⁷¹¹²SG, 15/7 İresüz imān-ı 'aynīye yakīn / Şāhid-i Ğaybi olursa rū-nümūd
⁷¹¹³SG, 27/1 Ehl-i küfrūn devri geçdi şimdi imān devridür / Ya'ni yokdur zühde rağbet ehl-i
'irfān devridür
⁷¹¹⁴SG, 98/7 Ol bī-nişāna nişān / Ğaybī bu demdür hemān / Ādemdür 'ayn-ı imān / Ādeme gel
ādeme
⁷¹¹⁵H, k1. 18 Hayr ü şer bunda her ne kim ede kul / Āhiretde cezāsını bula ol / Kāfir ü müslim
eğerci cümle kul / Līk imān ehlinindir Hakk'a yol
⁷¹¹⁶H, k1. 55 Sıhhat-ı ebdān ile imān-ı kâmil var iken / Tāc ü taht ister mi Mevlā'dan aceb ākil
olan / Ni'met-i sıhhat dahi imān-ı kâmil var iken / Māl ü mülk ü saltanat ister mi hiç ākil olan
⁷¹¹⁷H, müf. 143 Ni'met-i sıhhat dahi imān-ı kâmil var iken / Mülk ü māl ü saltanat ister mi hiç ākil
olan

50. İNSAN

50.1.İnsanın evsafı

İnsan; aşkın tecelli-gedesi, imanın aynı, âdem-i mana, cömertlik hazinesinin özüdür. İnsan, anâsır-ı erbaa terkinin perdeleri kalkınca olmuştur. Eşyanın kiblesi olan insanı bilmek zikirdir. Âkil insan, ârifin sözünü duyabilir ve *leyse li'l-insâni illâ mâ se'â* ayeti⁷¹¹⁸ gereğince hayır için çabalar. İnsan zâhirini süslemeyi bırakıp kalbini arındırmalı ve kalbinin safa bulmasını sağlamalıdır.

İnsan, zamanının Eflâtun'u da olsa irfân sahibi değilse bir dikendir. İnsanın yüzündeki nikab açılınca dîdâr-ı cennet görülür. İrfân insanı kendinden geçirir. İnsan meyvesinin çekirdeği sözdür. İnsan, yer ve göğün çekmediği büyük yükü çekmiştir. Şarabı anlayamayacak kadar mestanedir. Aynı ana babadan olmalarına rağmen birbirlerine kin besler ve hased ederler. Takva ve yakinden uzaktır, laftan anlamayıp layık olmadığına ona yapılan ihsana üzülmür. İnsan âdetleri terk etmeli ve kendine gelmelidir. Öğüt dinlemezse kalbi taştan da katı olur.

İnsan, çaresizdir ve hiçbir şeye kâdir olamaz, gâfildir ve arzusunun peşinde koşar. Ölüm vakti gelmeden uyanamazsa hâli müşkildir. Ebed mülkünde ölümsüz olan insan için ten zindandır.

İnsanlar, melamet meclisinde inler. Eğlence meclisindeki gönül rebabının nağmeleri insanı kendinden geçirir. İnsan aç kalacağını sanır, mal mülk üzüntüsü ve güzellik kaygısı onun için beladır. O, mürüvveti minnetsiz yapmaz. İnsan, önce âh u zâr eder sonra hayfâ der. İnsan; insanın zübdesi, cennet mahmudu olan Hz. Peygamber'in kadrini bilmez.

50.2.İnsan-Allah

İnsan, Allah'ın zât'ının delilidir ve bünyesinde Allah'ın esmasını, yere göğe sığmayan nûr-ı tecelliyi saklar. İnsana ehl-i yakîn demek, âdet-i Hakk'tır. İnsanoğlu Allah'a âşına iken bigâne olmuş ve Allah'ı bilmemiştir. Onu, Allah'a Allah

⁷¹¹⁸ *leyse li'l-insâni illâ mâ se'â*: Necm suresinin “İnsan ancak çalıştığı vardır.” mealindeki 39. ayetinden iktibastır.

döndürür. Allah'ın tecelliyatının doğuşu insanın neşesine bağlıdır. Aşk olmasa insan Allah bezminin şarabını içemez.

50.2.1. İnsan, Allah'a âşıktır.

İnsan Allah'ı özler, hatta ona âşıktır. İnsanların Allah'a karşı duydukları bu aşkın sebebi ise güzel ahlaktır. Allah'ı tanımak isteyen öncelikle insanı tanımalıdır. Allah'ın kudretine mazhar olan insan, Allah'ı terk ederse cisminde cân bulamaz.

İnsan, Allah'ın lütfunun kadrini bilemez. Allah'ın kendine verdiği (İslam ehli olmak, bedenen sıhhatli, kalben safalı olmak gibi) lütuflara hamd ü sena etmelidir. Ancak insan kendinden kendine yakın olan Allah'ı anlayamaz.

50.2.2. İnsan, Allah'ın sûretindedir/ İnsanın sûreti Allah'ın güzelliğini yansıtan bir aynadır.

İnsan ile sûret arasında geliştirilen düşüncelerden en sık tekrar edeni, insanın Allah'ın sûreti olduğudur. Bu düşünceye göre gizli olan Hakk sırrı, insanın sûretinde zâhir olmuştur. Bu zâhir oluş, Allah'ın güzelliğinin şerhinden oluşmuş âlem kitabının metnidir. İnsanın sûretinin böyle olmasının nedeni onun Sûretullah üzere yaratılmasındandır. İnsanın sûreti lâ, manası da illâ olduğundan insan tevhidi remzeder.

İnsanın sûreti bir gölgeye benzer, aldatıcıdır. Bu yönüyle insandaki tılsım sûrettir. İnsan, fani olan sûretini şeriatle doldurup ârif olursa sûret-i âdemde sürekli devredebilir.

İnsanın cemâlinde, iki âlemin nüshası bir araya gelmiştir. Allah zâtının şekli, insanda ya da insanın yüzünde tecelli etmiştir. Görebinler için insanın sûretinde, veçhinde Fatıha suresinin yedi ayeti yazılıdır. İnsanı lütfu, fazlıyla yaratan ve şeklini veren Allah'tır. İnsanın vücut mülkünün sahibi ve kulları insan eden Allah'tır.

Allah'ın güzelliğinin şerhinden oluşmuş âlem kitabının metni olan insanın sûretinde zât-ı Kibriyâ, yüzünü göstermiştir. Bu vasfıyla insan, Allah'ın cemâline

aynadır. Kendi cemâlini insan veçhinde gösteren Allah, cihan fanusunu insan veçhi ile tenvir eder.

İnsan, *semme vechullâh*'ı bulmak için çabalamalıdır. Aslında insan, iyi bakarsa kendisinin cemâlin câna cân katanın güzelliğine ayna olduğunu anlar. İnsanın mazhar-ı zat olduğu hakikatini ancak ârifler bilir.

Mısır'de geçen bir düşünceye göre insanın nefesi aynaya teşbih edilmiştir: İnsandaki aynaya benzeyen nefeste gören ve görülen her şey yansır. Sûretinin Allah'ın zatının güneşiyle aydınlandığını bilen insan, Allah'a şükreder. Ancak insanın gerçek sûreti yevm-i tublâ'da ortaya çıkar.

50.2.3. İnsan, Allah'ın inayetine muhtaçtır.

İnsan, Allah'ın yardımına muhtaçtır. O, hata ile günah işler, Allah affeder. İnsan ilm-i ledünnîyi ancak Allah'ın inayetiyle okuyabilir.

50.3. İnsanın yaratılması

İnsanın yaradılışı ile ilgili olarak iki temel unsura dikkat çekildiği görülmektedir: Nutfe ve toprak.

50.3.1. İnsan, nutfeden yaratılmıştır.

Allah, insanı naçiz nutfeden yaratmıştır.⁷¹⁹ Meniyi kudreti ve keremiyle insan eden Ahsenü'l-hâlikîn olan Allah'tır.

50.3.2. İnsan, topraktan yaratılmıştır.

Hız. Âdem'in şahsında insan türünün topraktan yaratıldığı şeklindeki düşüncenin de şairler tarafından işlendiği görülmektedir. İnsan, sûreta bir avuç

---

⁷¹⁹ İnsan (76) suresinin “Şüphesiz biz insanı, karışım halindeki az bir sudan (meniden) yarattık ve onu imtihan edeceğiz. Bu sebeple onu iştirir ve görür kıldık.” mealindeki 2. ayetinden mülhem.

topraktan yaratılmıştır.⁷¹²⁰ O bir avuç toprağı insan eyleyen de Allah'tır. İnsanın yaratılışı hakkında zâhidin fikri yoktur.

50.4.İnsan, Elest bezminde söz vermiştir.

Bütün ruhlar/insanlar Elest bezminde Allah'ın hitabını işitmiş ve orada bir söz vermiştir. İnsanlar orada verdikleri bu sözü unutmuşlar ve ahitlerinden ayrılmışlardır.

50.5.İnsan kulluğu/aşkı yüklenmiştir.

İnsan, sema ve dağların yüklenmek istemediği aşkı, vahdet bezminin şarabını içebilmek için emanet olarak yüklenmiştir. Aşksız kişi şeytan ya da hayvandır. İnsan olan âşığı anlar, hayvan anlamaz. Aşk olmasaydı insan Allah'ı bilmezdi. Aşk insanın adını kötüye çıkarsa da insan olmak isteyen, aşk için gayret etmelidir. İnsanı aşkla Allah ihya etmiştir.

50.6.İnsan, cân sahibidir.

İnsan vücudunun sultanı cânıdır. İnsan, cân esrarına ermiştir. İnsan ondaki gizli hazineyi bulmalıdır. Gaybîde geçen bir düşünceye göre ise insan âdem kıyafetinde âlemin cânıdır. Cümle kâinatın akli bir candır. Allah insanı o cânâ cânân etmiştir. İnsanın ömrü o cânın boğaza ermesiyle tamam olur.

50.7.İnsan birtakım sırlara mâliktir.

İnsan bünyesinde birtakım sırlar vardır. İnsanda ilm-i ledünnî gizlidir. İnsanın bu sırrı gayb-i amada gizlidir. Bu, öyle bir sırdır ki onu ins ve melek bile bilmez. *Küntü kenzin* esrarı açılmış ve o hazinenin özü insana saçılmıştır. Siretinde hilâfet sırrını taşıyan insan, başka sırlara da âşinadır. İnsanın sırrına mahrem olanlar, zâhide kulak vermez.

---

⁷¹²⁰ Hüd (11) suresinin "Semûd kavmine de kardeşleri Salih'i peygamber gönderdik. Dedi ki: "Ey kavmim! Allah'a kulluk edin. Sizin ondan başka hiçbir ilahınız yok. O sizi yeryüzünden (topraktan) yarattı ve sizi oranın imarında görevli (ve buna donanımlı) kıldı. Öyle ise ondan bağışlanma dileyin; sonra da ona tövbe edin. Şüphesiz Rabbim yakındır ve dualara cevap verendir." mealindeki 60. ayetinden mülhem.

50.8.İnsan, hayvan makamını geçmelidir.

İnsan bir makam çeşitidir. Bu makamın altında hayvanlık ve şeytan vardır. Hayvan makamı geçilmeden insan makamı arzulanmaz. İnsan sûrete bakılarak anlaşılabilir, sûrette insana benzeyen hayvanlar vardır. Sûreti insan, içi hayvan olan kişi, taşlarla döğünüp kendindeki insanı bulmazsa işi çok zordur. Kişi, insan sûretinde olsa bile nutkun kadrini bilmezse âlem-i hayvandır.

Âdemi, hayvandan ayıran marifettir. Bunun manasını da insan anlayabilir. Özü ârif, sırdan haberdar olan kendini hayvandan kurtarıp insan eylemiştir. Âşığı insan olan anlar, hayvan olan anlamaz.

Gaybî'de geçen bir düşünceye göre ise insan devri bitmek üzeredir, sonrasında hayvan devri başlayacaktır.

50.9.Kişi, kendini insan etmelidir.

Şairlerin sûreten insan olmakla mânen insan olmak arasında bir sınır çizgisi çektikleri görülmektedir. Buna göre insan sadece sûretini değil manasını da insan etmelidir. Bunun için de herkesin nidasını işitemediği *men aref* sırrına ulaşmalı, zühdü terk etmelidir.

İnsan, kendisine insanın ne olduğunu bildiren âdemi bulmalı, bütün nâkışlıklardan arınmalı, şeyatin siba ve behâyim aşamalarını geçmelidir. Devamında sürekli devr edip mertebeleri geçtikten sonra rahmete erip âlem-i vahdette cevlan edenlerin insan olabileceğini bilmelidir.

Marifete sûret-i manada insan olanlar ulaşmıştır. Sülûk ehlinin isteği olan ârifler insan sûretindedir. İnsan sûretinde görünüp şeytan huylu olmak insana yakışmadığı gibi sûreten insan, manada ise şeytan olana da uyulmamalıdır.

50.10.İnsan, âşığın vardığı son âlemdir.

Şairlerin (değerlendirmelerimizde *âşık* olarak ele aldık) insan kavramına bir mertebe, varılan son aşama, âlem gibi anlamlar yükledikleri görülmektedir.

Âşık, birçok âlemi geçmiş, gezerken hilâfet sırrına ulaşmış, insan âlemine seyran edip gelmiştir. Âşık daha evvel nebat ve hayvan demlerini yaşamış, daha sonra kendisine insan sûreti giydirilmiştir. Mısırî'ye göre âşık, insan değil sürekli yanan kandilin bir pervanesidir. Âşık, öğütlerinin insanlarca tutulması için önce kendinin o öğüdü tutması gerektiğine inanır.

50.11.İnsan-ı kâmil: Son Mertebe

Şairlerin insanın ulaşması gereken bir mertebe olarak hakkında düşünce geliştirdikleri insan-ı kâmil, Allah'a vâsıl olmuştur ve Allah kapısının anahtarıdır. İnsan-ı kâmil irfân ve keramet sahibidir, kendi hâlini bilir. İnsan gerçek erin bezmindeki hayret sırlarına hayran olur.

Mısırî'de tespit edilen bir düşünceye göre ise kâmil diye bilinenlerin içinde de binde bir insan vardır. Cevrî'de bu düşünceyi destekler: İnsan-ı kâmil hakikatte âciz-i idrâktir.

50.12.Cehalet, insan için kötüdür.

İnsan karanlığa teşbih edilen cehalette kaybolur. Cehalet; insana gelecek kaygısı yaşatır, insanın sûretperest olmasına neden olur.

50.13.İnsan, mâsivaya mübteladır.

Mâsiva sûretleri insanın içini doldurursa aslında Allah'ın evi olan gönül bir puthaneye döner. Biçare insan, Allah'ın yardımıyla mâsivayı terk edebilir. Mâsivayı terk etmede insanın en büyük yoldaşı aşktır. İnsanlar, mâsivayı terk edenin ardından konuşup dedikodu yapar.

50.14.İnsan, nefisten temizlenmelidir.

İnsan biçaredir ve nefisine uyup fani zevke râğbet etmiştir. İnsan, hayvanlıktan insanlığa ulaşmak için nefisinden temizlenmelidir.

50.15.İnsanı tanıyan, Kur'ân'ı tanır.

İnsan kavramının Kur'ân-ı Kerîm ile ilişkilendirildiği görülmektedir. Sadece Gaybî'de tespit edilen bu düşünceye göre ikisi arasında bir aynılık değerlendirmesi

söz konusudur. Kur'ân'ı mürşid edinen, mürşidini insan etmiştir. İnsanı tanıyan Kur'ân'ı da tanır. Kur'ân'ı hatmetmeyen insan şeytandır.

50.16.İnsan, gönül taşır.

Nev-i beşer içinde sadece insana gönül verilmiştir. İnsan gönülde cândır hatta cân değil cânândır. Gönül insana baktıkça hayrete düşer. İnsanı Allah yarattığından insanın kalbi Kâbe'den şerefli dir.

50.17.İnsan makamında ruh âşinalık eder.

İnsan, hakikatte ruhsuz bir cisimdir ancak insanlık makamına erişildiğinde ruh, kişiye âşinalık eder hatta insan rûh-ı izafiye erişir.

50.18.İnsan-arş

Arş insanın sûreti, cismi ve cânıdır. Arş insanın Allah'a ulaşma yolunda geçtiği makamlardan biridir, orada melekler insanların dualarına âmin der ve insanların yaptığı güzel şeyleri överler. İnsanı arşa tevhid cezbese çıkarır. Allah lütfederse insanın ünvanı arştan da yüce olur.

Gaybî'de geçen iki düşünceden birine göre insan Allah'ın arşıdır. Diğerine göre ise Allah, arşı insanlıkta kemal-i tesviye olduktan sonra, istiva etmiştir.

50.19.İnsan-âlem

İsm-i âzâm olan insan, âlemin var oluş maksadı, hepsinin özü, ruhu, cânı, sultanıdır; *mâ yeşâ*⁷¹²¹ âlemle hâsıl olmuştur. İnsanın özü âlemin makamıdır. İnsan âlemin şâhı, Allah'ın gölgesidir, cümle eşya onun emrine verilmiştir. Âleme o, hayat verir.

Âlem, insanın zuhuru için yaratılmıştır. Âlem, halife olan insanın saltanat mülküdür. Âlemdeki her şey mana insanından çoğalmaktadır. İlk insan olan Hz. Âdem, *küntü kenz*'in sırrıdır, gizli sırlara mahremdir, âlem-i esma ondadır. İnsanın zatı iki âlemdir. İnsandaki her şeyin bir örneği âlemde de vardır. İnsanın aletleri

⁷¹²¹*mâ yeşâ* : Kasas suresinin (28) "Rabbin dilediğini yaratır ve seçer. Onların ise seçim hakkı yoktur. Allah onların ortak koştuklarından uzaktır ve yücedir." 68. ayetinden iktibastır.

âlemdir. İnsan, mülk âlemine sûreta sonradan gelmiştir. Âlem ve insan bir an içinde doğmuştur. İnsanın kanı âleme rûhu'l-hayâtı bahşetmiştir.

İnsan ile âlem arasında geliştirilen düşüncelerin bir kısmı teşbihler üzerinden kurgulanmıştır. Bu düşüncelere göre insan; âlemin süsü, kalbi, secdegâhı, dili, kulağı, gözüdür. İnsan âlem harmanının bir danesidir. Cevri'de geçen bir düşünceye göre ise insanlar, kahr korkusuyla fitne ve kargaşadan uzak durur.

50.20.İnsan-dünya

Dünya insan için ne mazi ne de müstakbeldir, insan en sonunda dünyaya gelmiştir. O, burada fırsatını bulmuşken tevhid etmelidir. İnsanın kendini bulması dünyanın yaratılma sebebidir. İnsanda dünya ile âhîret cem olmuştur. İnsan dünyaya ihsanda bulunur. Dünya insanla beslenir.

Dertli insan; dünyayı, sıhhatini kaybetme pahasına toplayıp sonra onu yine burada koyup gider. Dünya devleti insanı bir rütbeye muhtaç eder. O sebeple insan dünya zindanından çıkmak istemez. Dünyadan kemal ve fazilet ehlinden biri gittiğinde bin hasret, dert ile gam insana kalır.

50.21.İnsan Kavramında Edebî Düşünceler

50.22.İnsanın evsafı

İnsan aşkın tecelli-gedesidir.⁷¹²²

Âdem (insan) imanın aynıdır.⁷¹²³

İnsan, âdem-i manadır.⁷¹²⁴

İnsan, cömertlik hazinesinin özüdür.⁷¹²⁵

İnsan, anâsır-ı erbaa terkinin perdeleri kalkınca olmuştur.⁷¹²⁶

⁷¹²² C, g. 217/3 Hüsni'ñ âyinesiyüz 'ışka tecellî-gedeyüz / Beñzemez zerrece bir vech ile hurşid bize
⁷¹²³ SG, 98/7 Ol bî-nişâna nişân / Gaybî bu demdür hemân / Âdemdür 'ayn-ı imân / Âdeme gel
âdeme

⁷¹²⁴ NM, 198/11 İnsân da dinür aña dahi âdem-i ma'nâ / Hem rûh-ı musavverdür o hem 'âkil ü dâna

⁷¹²⁵ H, i. 135/3 'Âlemler mevcidir bahr-ı vücûdun / İnsândır zübdesi ol kenz-i cûdun / Ayn-ı hakikatla olsun şühûdun / Zâtından güzeldir sultânım Mevlâ

İnsanı bilmek zikirdir. ⁷¹²⁷

Eşyanın kıblesi her zaman âdemdir. Devir insan devridir, Şeytan'a uyulmamalıdır. ⁷¹²⁸

Âkil insan, *leyse li'l-insâni illâ mâ se'â* ayeti gereğince hayır için çabalar. ⁷¹²⁹

İnsan, ârifin sözünü duyabilir. ⁷¹³⁰

İnsan zâhirini süslememelidir. ⁷¹³¹

İnsan, dışarı bakmayı bırakıp kalbi arındırmalıdır. ⁷¹³²

İnsanın kalbi safayı bulur. ⁷¹³³

İnsan, zamanının Eflâtun'u da olsa irfân sahibi değilse bir dikendir. ⁷¹³⁴

Âdem (insan) nikabı açılınca dîdâr-ı cennet görülür. ⁷¹³⁵

İnsanı, irfân sırları kendinden geçirir. ⁷¹³⁶

Âdem (insan) meyvesinin çekirdeği sözdür. ⁷¹³⁷

İnsan, yer ve göğün çekmediği büyük yükü çekmiştir. ⁷¹³⁸

---

⁷¹²⁶H, i. 150/1   Terkîb olundu çünkü hevâ hâk ü nâr ü âb / İnsân-ı kâmil oldu aña ref olup hicâb
⁷¹²⁷SG, 27/13   Zikr ü fikrûñ âdem olsun âdemi bil sen hemân / Nüşa-ı câmi'dür âdem ya'ni
Kur'ân devridür
⁷¹²⁸SG, 27/11   Kible-i eşya hakikat her zamân âdem durur / Uyma şeytâna sakın kim devr-i insân
devridür
⁷¹²⁹H, i. 217/1   'Âkil iseñ hayra sa'y et dâ'imâ / Leyse li'l-insâni illâ mâ se'â
⁷¹³⁰NM, 178/7   'Ârifüñ her bir sözünü tuymağa insân gerek / Bu cihânda sanmañuz hayvân olan añlar
bizi
⁷¹³¹C, terk. 6/III/1   Merd iseñ olma evvel ü âhir / Zînet-efzâ-yı sûret-i zâhir
⁷¹³²NM, 40/6   Saykal ur mir'ât-ı kalbe taşraya bakmağı ko / Sen saña bak cümle 'âlem halkı
dîvânuñdadur
⁷¹³³H, i. 52/3   Safâyı kande buldu kalb-i insân / Ziyâyı kanden aldı mâh-ı tâbân / Semârı kande
buldu bâğ u bostân / Gülistânda biten güller nedendir
⁷¹³⁴C, terk. 1/XII/7   İnsân ki bu 'irfânı eger itmeye tahsîl / Dânişle Felâtun-ı zamân olsa da hardur
⁷¹³⁵SG, 51/6   'Âlem ü âdem nikâbın keşf ideli cism ü cân / Âdem ile 'âlemi dîdâr-ı cennet
bulmuşuz
⁷¹³⁶C, k. 29/53   Eylesem bezm-i hakâyıkda ser-âgâz-ı rumûz / Sühanüm 'âlemi mest-i mey-i 'irfân
eyler
⁷¹³⁷SG, 10/5   Bu âdem mîvesinüñ çekirdeği sözdür / Sözsüz bu 'âlem-âdem bir demde ola tarâc

Âdemoğlu (insan) şarabı anlayamayacak kadar mestanedir.⁷¹³⁹

Bütün insanlar aynı ana babadan olmuş (olmalarına rağmen) birbirlerine hıkd ve haset etmektedirler.⁷¹⁴⁰

İnsan, takva ve yakinden uzaktır.⁷¹⁴¹

Laftan anlamaz diken ve değersiz olduğunda insana yapılan ihsan ağlatır (ona üzülnür).⁷¹⁴²

Âdem (insan) âdetleri terk etmeli ve kendine gelmelidir.^{7143, 7144}

İnsan, öğüt dinlemezse kalbi taştan da katı olur.⁷¹⁴⁵

İnsan, çaresizdir ve hiçbir şeye kâdir olamaz.^{7146, 7147, 7148}

İnsan, gâfildir ve arzusunun peşinde koşar.⁷¹⁴⁹

Ölüm vakti Azrail gelince gaflet uykusundan uyanan insanın hâli müşkildir.⁷¹⁵⁰

İnsanın zindanı tendir.⁷¹⁵¹

⁷¹³⁸H, i. 29/3 Yer ü gök çekmediği haml-i kebîr / Götürür anı bu insân-ı hakir / Yardım eyle aña ey Rabb-ı kâdir / Kerem et hey ulu Mevlâ kerem et

⁷¹³⁹AN, mu.7/2 Benî âdem ‘aceb mestânedür sahbâyı fehm itmez / Vücüdî gülşeninde bülbül-i güyâyı fehm itmez / Sarılmış boynına ol dilber-i ra’nâyı fehm itmez / Özinden kendüye akreb olan Mevlâ’yı fehm itmez / Gezer deryâda mâhîler yine deryâyı fehm itmez / Aña beñzer cihân halkı dahı Yezdân’ı bilmezler

⁷¹⁴⁰H, müf. 130 Cümle insân bir babadan bir anadan oldular / Pes yine birbirine hıkd u hased etmek neden

⁷¹⁴¹AN, mu. 2/9 Yâ Rasûla’llâh meded ‘âlem harâb oldı harâb / Lûtf u ihsân u mürüvvet eyle olsun feth-i bâb / Yanlarında Nûriyâ mensûha dönmişdür kitâb / Şimdi insân bir yaña takvâ vü ikân bir yaña

⁷¹⁴²C, terk. 2/IV/5 Ağlamazdum anı ihsân ile şad itdüğüne / Har-ı lâyefhem ü dün olmasa insân olsa

⁷¹⁴³SG, 98/4 Ko bu zühd ü tâ‘atı / Terk ide gör ‘âdâtı / Geç cümle hayâlâtı / Âdeme gel âdeme

⁷¹⁴⁴SG, 108/5 Ko bu zühd ü tâ‘atı / Terk idegör ‘âdâtı / Geç cümle hayâlâtı / Kendüne gel kendüne

⁷¹⁴⁵NM, 128/5 Kararmış gönlün ey gâfil nasihat neylesün saña / Hacerden katıdur kalbi öğüt kâr itmeyen insân

⁷¹⁴⁶H, i. 207/1 İbâda olmayınca Hak’dan ihsân / Neye kâdir olur bî-çâre insân / Kalır hayrette şöyle mest ü hayrân / Yine Hak’dan olur her derde dermân

⁷¹⁴⁷H, i. 211/3 Senindir lûtf ile ihsân / Neye kâdir olur insân / Yine senden olur dermân / Meded Mevlâ meded Mevlâ

⁷¹⁴⁸H, i. 195/2 Olup eşcâr kalem olsa mürekkeb ummân / Lûtfunun binde birin yazmağa yokdur imkân / Aczden gayrı neye kâdir olurmuş insân / Hâlik’in ni‘metine hamd ü senâ eyleyelim

⁷¹⁴⁹H, i. 224/3 Hevâlarda olup ey gâfil insân / Seni azdırmasın nefs ile şeytân / Kerîm Allah ede yolları âsân / Yürü merzât-ı Hak tahsîl edegör

⁷¹⁵⁰NM, 128/4 Ne müşkil hâl olur gafletde yatup hîç uyanmayup / Ölüm vaktinde ‘Azrâ’l gelince uyanan insân

Ebed mülkünde insan ölümsüzdür.⁷¹⁵²

İnsanlar bezm-i melâmette inler.⁷¹⁵³

İnsanı bezm-i tarab'daki (eğlence meclisi) gönül rebabının nağmeleri kendinden geçirir.⁷¹⁵⁴

İnsan aç kalacağını sanmamalı, şükretmelidir; nimet boldur.⁷¹⁵⁵

Hür insan için bela güzellik kaygısındadır, mal mülk üzüntüsüdür.⁷¹⁵⁶

İnsanlar, mürüvveti minnetsiz yapmaz.⁷¹⁵⁷

İnsan, önce âh u zâr eder sonra hayfâ der.⁷¹⁵⁸

İnsan denilen ipucu olmasa, o kitaptaki zülûf düğümü çözülemezdi.⁷¹⁵⁹

İnsan, Muhammed Mustafa'nın kadrini bilemez.⁷¹⁶⁰

İnsanın zübdesi, cennet mahmudu olan Hâtem'dir (Hz. Peygamber).⁷¹⁶¹

50.23.İnsan-Allah

İnsan, Allah'ın zât'ının delilidir.⁷¹⁶²

⁷¹⁵¹NM, 151/30 Gel tende koma cânuñı a'lâya çık bul kânuñı / Lâyık mıdur insâna kim yiri ola zindân kamu

⁷¹⁵²SG, 41/4 Bu ger bir söz olursın ölmesi yok / Ebed mülkünde bu insânluk yazılır

⁷¹⁵³C, g. 33/1 Nağme-i nâlem melâmet bezmine Nâhîd olur / Şu'le-i âhum mahabbet çarhına hurşîd olur

⁷¹⁵⁴C, k. 3/19 Fikr-i bezm-i tarab-fezâsında / Vâlih-i nağme-i rebâb-ı dilem

⁷¹⁵⁵H, müf. 145 Sakın aç kalırım sanma hey insân / Hemân şükr ede gör ni'met firâvân

⁷¹⁵⁶C, g. 40/1 'Âzâde sere kayd-ı tecemmül ne belâdur / Bâr-ı gam-ı sâmana tehammül ne belâdur

⁷¹⁵⁷C, tes. 4/4 Ahter-i baht-ı siyâhumda se'âdet görmedüm / Bir nefes mir'ât-ı kalbi bî-küdûret görmedüm / Kâm-ı dil tahsiline düşdükçe rahat görmedüm / Kimseden dünyâda minnetsüz mürüvvvet görmedüm / Gördüm ey dil minnet ister virmege dünyâ murâd / Aña minnet itmeden kurtuldum oldum nâ-murâd

⁷¹⁵⁸NM, 128/6 Bu derdüñ çâresin bul var elünde var iken fırsât / Ne assı soñra âh u zâr idüp hayfâ diyen insân

⁷¹⁵⁹NM, 163/5 'Ukdesin kim hall iderdi ol kitâbdan zülfünüñ / Anuñ insân dinilen âhir ki bâbı olmasa

⁷¹⁶⁰AN, i. 3/5 Zâtuñı meddâh olan ol Hazret-i Hakk olıcak / Nice bilsün kadrüñi insân Muhammed Mustafâ

⁷¹⁶¹NM, 137/4 Evvelin Âdem soñuñ Hâtem kılup bu 'âlemün / Hâtem'i Mahmûd-ı cennet zübde-i insân iden

İnsanda, Allah'ın esması gizlenmiştir.⁷¹⁶³

Yere göğe sığmayan nûr-ı tecelli insandadır.⁷¹⁶⁴

Âdem (insan) ise (Allah'ın) sıfat ve zâtına revâdır.⁷¹⁶⁵

Âdeme (insan) ehl-i yakîn demek, âdet-i Hakk'tır (Allah).⁷¹⁶⁶

İnsanoğlu Hakk'a (Allah) âşına iken bigâne olmuş ve Hakk'ı (Allah) bilmemiştir.⁷¹⁶⁷

İnsanı Hû (Allah) döndürür.⁷¹⁶⁸

Rahman'ın (Allah) tecelliyatının doğuşu insanın neşesine bağlıdır.⁷¹⁶⁹

İnsan, aşk ipi olmasa Hüda'yı (Allah) bilmez.⁷¹⁷⁰

İnsan, O'nun (Allah) bezminin şarabını içmek ister.⁷¹⁷¹

50.23.1. İnsan, Allah'a âşıktır.

İnsan, Rabb'i (Allah) özler.⁷¹⁷²

Âdemoğlu (insan) Hudâ'ya (Allah) âşıktır.⁷¹⁷³

---

⁷¹⁶²NM, 79/5 Hüsünü izhâr ider cümle sıfât / Zâtına insânı bürhân eylemiş
⁷¹⁶³SG, 35/8 Küntü kenzüñ sırrı olan âdem-i evvel benem / Mahrem-i râzî nihânum 'âlem-i esmâ bendedür
⁷¹⁶⁴SG, 34/4 Gice gündüz sa'y idüp kendünden âgâh ola gör / Yire göğe sığmayan nûr-ı tecelli sendedür
⁷¹⁶⁵SG, k. 1/71 Mazhar-ı 'âlem-sıfâtdan kudret izhâr eyledi / Mazhar-ı âdem-sıfât u zâtına oldu revâ
⁷¹⁶⁶C, tar. 43/2 Bu mahalde fi'l-i Hak senden zuhûr itdi belî / 'Âdet-i Hakdur dimişler âdeme ehl-i yakîn
⁷¹⁶⁷AN, i. 75/2 Añmaduñ bezm-i Elestüñ 'ahdini peymânını / Āşinâ-yı Hakk iken bigâne olduñ bilmedüñ
⁷¹⁶⁸AN, i. 104/6 Tolıdur hūnuñ hevâsıyla zemîn ü âsmân / Anuñ için döndürür eflâki hū insânı hū
⁷¹⁶⁹AN, i. 59/2 Tecelliyât-ı Rahmân'ıñ tulū'ı / Cihânda neş'e-i insâna merbût
⁷¹⁷⁰AN, mu. 5/2 Zâhid dilünde pâsı zühd izdiyâdı silmez / Mâdâmki aralıkda çâvuş-ı 'ışkı yılmaz / Olmasa rişte-i 'ışk insân Hudâ'yı bilmez / Nûr-ı cemâl-i Hâlik her dilde cilve kılmaz / Envâr-ı lâ-yezâlî iki cihâna sığmaz
⁷¹⁷¹H, i. 233/5 Hem etdin aña tahmîl-i emânet / Ola tâ bâde-nüş-ı bezm-i vahdet
⁷¹⁷²AN, i. 32/3 Felekler eyleyüp devri / Melekler eyleyüp seyri / Eger insân eger gayrı / Saña 'âşık seni ister
⁷¹⁷³H, i. 45/1 Hudâyâ cümle-i 'âlem / Saña 'âşık seni özler / Melek cinn ü benî-Âdem / Saña 'âşık seni özler

İnsanlar (dünya), Allah'ın zâtına güzel ahlâkı sebebiyle âşık olmuştur. ⁷¹⁷⁴

Hakk'ı (Allah) bilmek için önce insanı bilmek gerekir. ⁷¹⁷⁵

İnsan, Zât'ın (Allah) kudretine mazhardır. ⁷¹⁷⁶

Seni (Allah) terk eden insan cismine (beden) cân bulamaz. ⁷¹⁷⁷

İnsan, Rahman'ın (Allah) lütfunun kadrini bilemez. ⁷¹⁷⁸

O kendini ehl-i İslam edip kalıba sıhhat, kalbe safâ veren Allah'a hamd ü senâ etmelidir. ⁷¹⁷⁹

Âdemoğlu (insan) kendinden kendine yakın olan Mevlâ'yı (Allah) anlayamaz. ⁷¹⁸⁰

50.23.2. İnsan, Allah'ın sûretindedir/ İnsanın sûreti Allah'ın güzelliğini yansıtan bir aynadır.

Âdemde (insan) Hakk (Allah) sırrı mestur olmuştur. ⁷¹⁸¹

Sûret, Hüda'nın (Allah) âdemde (insan) zâhir olmasıdır. ⁷¹⁸²

⁷¹⁷⁴C, terk. 4/II/2 'Âşık itdüñ zâtuña dünyâyı hüsn-i hulk ile / Bende kılduñ halkı lütf u cüd ile ihsân ile

⁷¹⁷⁵H, i. 115/1 Edeb yolun gözleyen / Erkânı bilmek gerek / Hakk'ı bilmek isteyen / İnsânı bilmek gerek

⁷¹⁷⁶NM, 186/8 Kudretüñ insânı mazhar kılduğıyçün zâtuña / Yüzinüñ nakşını hep âyât-ı Kur'ân eyledi

⁷¹⁷⁷NM, 130/2 Seni terk eyleyen insân bulur mı cismine ol cân / Yüzinde âyet-i Rahmân okur her kim siler tozın

⁷¹⁷⁸H, i. 229/1 Kemâl-i lütfun ey Rahmân / Bilir mi kadrini insân / Yine senden olur ihsân / Saña çok şükr-i bî-pâyân

⁷¹⁷⁹H, i. 195/1 Bizi insân edüben eyledi ehl-i islâm / Hâlik'in ni'metine hamd ü senâ eyleyelim / Kâlîba sıhhat ü hem kalbe safâ verdi tamâm / Hâlik'in lütfuna gel hamd ü senâ eyleyelim

⁷¹⁸⁰AN, mu.7/2 Benî âdem 'aceb mestânedür sahbâyı fehm itmez / Vücüdî gülşeninde bülbül-i güyâyı fehm itmez / Sarılmış boynına ol dilber-i ra'nâyı fehm itmez / Özinden kendüye akreb olan Mevlâ'yı fehm itmez / Gezer deryâda mâhîler yine deryâyı fehm itmez / Aña beñzer cihân halkı dahı Yezdân'ı bilmezler

⁷¹⁸¹SG, k. 1/11 Sûret-i âdemde olmuş idi mestür sırr-ı Hak / Hubb-ı zâtı kopdı Hak'dan mürtefi' ola hafâ

⁷¹⁸²SG, k. 1/34 Görme misin nutk u sûret-varı hiç bir gayrıda / Âdemîde zâhir oldı hep kemâlât-ı Hudâ

İnsanın sûreti, O'nun (Allah) güzelliğinin şerhinden oluşmuş âlem kitabının metnidir.⁷¹⁸³

İnsanın sureti bir kenz-i hafî olan Hz. Yezdân'ın (Allah) tılsımıdır.⁷¹⁸⁴

Âdem (insan), Allah'ın sûreti üzere yaratılmıştır.⁷¹⁸⁵

İnsanın, âdem sûretinde görünmesi onun Sûretullah üzere yaratılmasındandır.⁷¹⁸⁶

Sûret-i Âdemde (insan), Zat-ı mutlak (Allah), zuhur bulmuştur.⁷¹⁸⁷

İnsanın sûreti lâ, manası da illâ'dır.⁷¹⁸⁸

Âdem (insan) diye görünen bir gölgedir.⁷¹⁸⁹

Âdemin (insan) sureti aldatıcıdır.⁷¹⁹⁰

Beni Âdemdeki (insan) tılsım, surettir.⁷¹⁹¹

İnsan suretiyle fani, zatı ile bakidir.⁷¹⁹²

İnsan, dışını şeriatle doldurmalıdır.⁷¹⁹³

---

⁷¹⁸³ NM, 89/7 'Âlem anuñ hüsninüñ şerhinde olmuş bir kitâb / Metnin isterseñ Niyâzî sûret-i insâna bak

⁷¹⁸⁴ AN, mu.7/5 Gel ey Nürî saña lütf eylemiş ol Hazret-i Yezdân / Nüzül itmiş muhassal hâne-i virâneye sultân / O bir kenz-i hafî imiş tılsımı sûret-i insân / Zuhûrına hicâb olmuş ta'ayyünden meğer ebdân / Hevâ deryâyısını Şeyhî 'aceb mi bilmece mürgân / Gör insânı ki cân içindeki cânânı bilmezler

⁷¹⁸⁵ SG, 51/7 Sûretu'llâh üzre mahlûk olduğumuz añladuk / Anuñçün sûret-i âdemde rü'yet bulmuşuz

⁷¹⁸⁶ SG, 51/7 Sûretu'llâh üzre mahlûk olduğumuz añladuk / Anuñçün sûret-i âdemde rü'yet bulmuşuz

⁷¹⁸⁷ SG, 85/3 Bilmeyenler kendözünü bulmaz 'âlemde sürür / Zât-ı mutlak sûret-i âdemde bulmuşdur zuhûr / Secde eyle öziñe şeytân gibi itme gurûr / Kendözünü bilmez iseñ 'âlimem dime sakın

⁷¹⁸⁸ SG, 102/2 Sûretüñ lâdur hakikat ma'nün illâdur senüñ / Lafz ile olma mukayyed mutlak ol ma'nâ ile

⁷¹⁸⁹ NM, 91/3 Âdem demini her kim buldıysa odur âdem / Yohsa görünen sûret bir gölge imiş ancak

⁷¹⁹⁰ SG, 70/1 Sûretine aldanup kalma sakın sen âdemüñ / Gice gündüz sa'y idüp bilmege cehd eyle demüñ

⁷¹⁹¹ H, i. 112/3 Tılsım olup benî-'Âdemde sûret / Konulmuş anda esrâr-ı hakikat / Mukaddem görünüp şevk ü mahabbet / Tecellî-i cemâl ihsân eden dost

⁷¹⁹² SG, 35/4 Sûretümle fânî isem zâtım ile bâkiyem / 'Ayn-ı tevhîdem ki ma'nen lâ vü illâ bendedür

Sûret-i Âdemde (insan) ârif süreklî devreder.⁷¹⁹⁴

Âdem (insan) cemâlinde, iki âlemin nüshası bir araya gelmiştir.⁷¹⁹⁵

Rahman (Allah), zatının şeklini insan eylemiş.⁷¹⁹⁶

Hız. Yezdan (Allah) insan suretindedir.⁷¹⁹⁷

Hakk'ın (Allah) zatı insanın suretinde tecellî etmiştir.⁷¹⁹⁸

Âdemi (insan) Allah'ın zatının nuru süslemiştir.⁷¹⁹⁹

Âdem'in (insan) veçhinde Fatiha suresinin yedi ayeti yazılıdır.⁷²⁰⁰

İnsan, Allah'ın lütfuyla olmuştur.⁷²⁰¹

O (Allah), fazlıyla insan eylemiştir.^{7202, 7203, 7204}

[Kulunu] fazlıyla insan eden Rabb u Kerîm'dir (Allah).^{7205, 7206}

⁷¹⁹³ SG, 113/9 Şerî'atle tışuñ tolu hakîkatle derûnuñ hem / Sırât-ı müstakîm üzre olıcak gözle mîzânı

⁷¹⁹⁴ SG, 43/23 Ya'ni 'ârif sûret-i âdemde devr ider müdâm / Enbiyâ vü evliyâ olmaz dimek hakkâ budur

⁷¹⁹⁵ SG, 13/4 Cemâl-ı âdemi makbûl idindi / Dü 'âlem nüshasın cem' itdi nâsih

⁷¹⁹⁶ NM, 79/7 Hak yüzi insân yüzinden görünür / Zât-ı Rahmân şeklin insân eylemiş

⁷¹⁹⁷ AN, mu.7/5 Gel ey Nürî saña lütf eylemiş ol Hazret-i Yezdân / Nüzûl itmiş muhassal hâne-i virâneye sultân / O bir kenz-i hafî imiş tılsım sûret-i insân / Zuhûrına hicâb olmuş ta'ayyünden meger ebdân / Hevâ deryâyısını Şeyhî 'aceb mi bilmese mürgân / Gör insânı ki cân içindeki cânânı bilmezler

⁷¹⁹⁸ SG, 28/2 Zât sıfâtıñ 'aynıdur fehm itmedi şeytân bunı / Zât-ı Hak bu sûret-i insân degildür yâ nedür

⁷¹⁹⁹ AN, i. 17/3 'Âlem ü âdem müzeyyen nür-ı zâtuñla senüñ / Zikr-i evsâf-ı cemîlün ile memlû dört kitâb

⁷²⁰⁰ NM, 31/6 Vechinde yedi fâtiha âyâtı yazılmış / Âdemdeki âyât-ı Hûda'dan haberüm var

⁷²⁰¹ NM, 114/4 Lütfula insân eyledün vasluñla handân eyledün / Hecrûñle hayrân eyledün lütf eyle açır vir yolun

⁷²⁰² H, i. 206/3 Fazlın ile çünki insân eyledin / Ehl-i İslâm ehl-i îmân eyledin / Nice lütf u nice ihsân eyledin / Sen 'inâyet eyle Allah'ım meded

⁷²⁰³ H, i. 209/1 Fazlıyla insân eyledi / El-hamdüli'llâhi'l -Kerîm / Envâ'-ı ihsân eyledi / Eş-şükrü li'llâhi'r-Rahîm

⁷²⁰⁴ H, i. 197/1 Fazlınla insân eyledin / Biñ biñ şükürler ey Kerîm / Envâ'-ı ihsân eyledin / Çok çok şükürler ey Kerîm

⁷²⁰⁵ H, i. 202/1 Bizi fazlıyla insân eylemişdir / Göre lütfunu ol Rabb ü Kerîm'in / Yine hem ehl-i îmân eylemişdir / Gör e ihsânın ol Hayy ü Kadîm'in

⁷²⁰⁶ H, i. 215/1 Kulların lütfünla insân olduğu / Hep senin fazlınla ihsânınladır / Ehl-i İslâm ehl-i îmân olduğu / Hep senin fazlınla ihsânınladır

İnsan, O'nun (Allah) ihsanıyla vücut bulmuştur.⁷²⁰⁷

İnsanı vücuda getiren Sen'sin (Allah).⁷²⁰⁸

İnsana şeklini veren Allah'tır.⁷²⁰⁹

İnsanın vücut mülkünün sahibi Allah'tır.⁷²¹⁰

Kulları insan eden Rabb'dir (Allah).⁷²¹¹

Kulu, insan yapan Hâlık'tır (Allah). Kul bunun için şükretmelidir.⁷²¹²

Mevlâ (Allah), kuluna kerem edip onu insan eylemiştir.⁷²¹³

İnsanın sureti, O'nun (Allah) güzelliğinin şerhinden oluşmuş âlem kitabının metnidir.⁷²¹⁴

Hız. Rahman (Allah), insan aynasında aksetmiştir.⁷²¹⁵

İnsanın özü Hakk'ın (Allah) veçhine aynadır.⁷²¹⁶

İnsan, Sâni'in (Allah) aynasıdır.⁷²¹⁷

İnsan, Hüda'nın (Allah) zâtının aynasıdır.⁷²¹⁸

⁷²⁰⁷H, i. 219/3 Vücûdu kande buldu cinn ü insân / Safâyı kanden aldı ehl-i 'irfân / Yine senden olur kullara ihsân / İnâyet eyle sultânım meded hay

⁷²⁰⁸H, i. 199/3 İnsanı edip icâd / Etdin yoluna irşâd / Oldu kereme mu'tâd / İhsân ü kerem senden

⁷²⁰⁹H, i. 115/3 Şeklin insân eyledi / Ehl-i imân eyledi / Bunca ihsân eyledi / İhsânı bilmek gerek

⁷²¹⁰H, i. 80/1 Derûnun ser-te-ser 'aşk ile dolsun / Dil ü cân matlab-ı a'lâyı bulsun / Vücûdun mülkü ko Allah'ın olsun / Sarây-ı sırrına sultân ola Hak

⁷²¹¹H, i. 37/1 Bizi insân eden sensin / Şükür yâ Rabbi yâ Rabbi / Kemâl ihsân eden sensin / Şükür yâ Rabbi yâ Rabbi

⁷²¹²H, i. 220/2 Saña kim vermişdir insân olmağı / Ehl-i İslâm ehl-i imân olmağı / İster iseñ yollar âsân olmağı / Hâlık'm in 'âmına şükr edegör

⁷²¹³H, i. 97/6 Çünkü insân eyledin / Ehl-i imân eyledin / Bunca ihsân eyledin / Kerem eyle yâ Mevlâ

⁷²¹⁴NM, 89/7 'Âlem anuñ hüsninüñ şerhinde olmuş bir kitâb / Metnin isterseñ Niyâzî sûret-i insâna bak

⁷²¹⁵H, i. 86/1 'Ârif ol âyîne-i insâna bak / Anda aks-i Hazret-i Rahmân'a bak

⁷²¹⁶NM, 40/7 Belki vech-i Hakk'a mir'âtdur özün bir hoş gözet / "Men 'aref" sırrındaki ma'den senün kânüñdadur

⁷²¹⁷NM, 120/1 Hudâ'nuñ sun'ına âyine 'âlem / Düşüpdür Sâni'ün mir'âtı âdem

İnsan, cemâlin aynasıdır.⁷²¹⁹

İnsan, Hüda'nın (Allah) zatına aynadır.⁷²²⁰

İnsanın cemâli Allah katında makbuldür.⁷²²¹

İnsanın pak tabiatı, Hakk'ın (Allah) eltafinin cemâlinin aynasıdır.⁷²²²

İnsanda Hakk (Allah), cemâlini kemaliyle ayan eylemiştir.⁷²²³

İnsanın cemâli, Hakk'ın (Allah) cemâlidir.⁷²²⁴

Hakk (Allah), cemâlini âdem (insan) veçhinde göstermiştir.⁷²²⁵

İnsan, Allah'ın nurunun cemâlinin müşahididir.⁷²²⁶

İnsan, Dost'un (Allah) cemâline aynadır.⁷²²⁷

İnsanların pâk tabiatı zü'l-Celâl'in (Allah) cemâlinin aynasıdır.⁷²²⁸

Allah'ın yüzüne Âdemin (insan) yüzü mukabildir.⁷²²⁹

⁷²¹⁸AN, mu. 4/5 Gerçi mir'ât eylemiş insânı zâtına Hudâ / Her güzel yüzde komış bir zerre nür-ı Mustafâ / Matlab oldur ol yüze âyinesüz bak Nürîyâ / Çün murâd âyine-i 'âlem-nümâdur Şeyhiyâ / Rüy-ı dilber görmek ise 'âlem-i kübrâ yeter

⁷²¹⁹H, i. 112/5 Şunu kim ede Mevlâ mazhar-ı zât / Hüdâyî tan mı bulsa nice lezzât / Cemâline edip insânı mir'ât / Kemâl-i hüsnünü seyrân eden dost

⁷²²⁰AN, mu. 4/5 Gerçi mir'ât eylemiş insânı zâtına Hudâ / Her güzel yüzde komış bir zerre nür-ı Mustafâ / Matlab oldur ol yüze âyinesüz bak Nürîyâ / Çün murâd âyine-i 'âlem-nümâdur Şeyhiyâ / Rüy-ı dilber görmek ise 'âlem-i kübrâ yeter

⁷²²¹SG, 13/4 Cemâl-i âdemi makbûl idindi / Dü 'âlem nüshasın cem' itdi nâsîh

⁷²²²C, tar. 2/3 Tab'-ı pâki oldı mir'ât-ı cemâl-i zü'l-celâl / Andan eyler 'âleme eltâf-ı Hak 'arz-ı suver

⁷²²³SG, 20/2 Hak kemâliyle cemâlûñ eyledi sende 'ıyân / Sensin ol sun'-ı İlâhî Hak cemâli sendedür

⁷²²⁴SG, 69/1 Hak cemâlidür cemâlûñ Hak kelâmıdır sözüñ / 'Âşık-ı bi'llâh iseñ bilmege sa'y it kendözüñ

⁷²²⁵SG, 81/3 'Arş-ı dilde ma'rifet mi'râcın iden 'ârife / Vech-i âdemden cemâlin gösteren Hak'dur begüm

⁷²²⁶SG, 88/13 Anâsırdan müşâhiddür cemâl-i nür-ı Yezdân'ı / Basîretle saña sen bak habîr ol 'ayn u vuslatdan

⁷²²⁷H, i. 112/5 Şunu kim ede Mevlâ mazhar-ı zât / Hüdâyî tan mı bulsa nice lezzât / Cemâline edip insânı mir'ât / Kemâl-i hüsnünü seyrân eden dost

⁷²²⁸C, tar. 2/3 Tab'-ı pâki oldı mir'ât-ı cemâl-i zü'l-celâl / Andan eyler 'âleme eltâf-ı Hak 'arz-ı suver

⁷²²⁹NM, 31/4 Âdem yüzü ol yüze mukâbil didi Ahmed / Bu sözde olan remz ü imâdan haberüm var

Hakk (Allah), Âdemin (insan) veçhinden cemâlini gösterir.⁷²³⁰

Allah, cihan fanusunu Âdemin (insan) veçhiyle tenvir etmiştir.⁷²³¹

Âdem (insan), *semme vechullâh*'ı bulmalıdır.^{7232, 7233, 7234, 7235, 7236}

İnsan, iyi bakarsa kendisinin Hakk'ın (Allah) veçhine ayna olduğunu anlar.⁷²³⁷

Cemâlin câna cân katanın güzelliği, sadece insana görünmüştür.⁷²³⁸

İnsanın mazhar-ı zât ve Hakk'a (Allah) mirat olduğunu ârif bilir.⁷²³⁹

İnsanın yüzünden Hakk (Allah) yüzü görünür. Rahman (Allah), zatının şeklini insan eylemiş.⁷²⁴⁰

Zât-ı Kibriyâ (Allah), Âdemde (insan) yüzünü göstermiştir.⁷²⁴¹

İnsandaki nefeste gören de görülen de aynada (yansıtan) her şey saklıdır.⁷²⁴²

İnsanın yüzü, Hakk'ın (Allah) zatının güneşiyle aydınlanmıştır.⁷²⁴³

İnsan, sûretini bulunca Hakk'a (Allah) şükreder.⁷²⁴⁴

⁷²³⁰SG, 81/3 'Arş-ı dilde ma'rifet mi'râcın iden 'ârif / Vech-i âdemden cemâlin gösteren Hak'dur begüm

⁷²³¹NM, 137/3 Vech-i âdemle cihân fânüsünü tenvîr idüp / Kühn-i zâtına o vechi hüccet ü burhân iden

⁷²³²NM, 103/1 Ey gönül gel Hakk'a giden râhı bul / Ehl-i derd olup derünî âhı bul / Cânuñ ilindeki şems ü mâhı bul / Âdem iseñ "semme vechullâh"ı bul / Kande baksan ol güzel Allâh'ı bul

⁷²³³NM, 103/2 Devlet-i dünyâya mağrûr olma sen / Lezzet-i câhına mesrûr olma sen / Anları 'izzet sanup hor olma sen / Âdem iseñ "semme vechullâh"ı bul / Kande baksan ol güzel Allâh'ı bul

⁷²³⁴NM, 103/3 Gerçi Allâh'a 'ibâdet de güzel / Zühd ü takva vü kana'at da güzel / Halvet ehline kerâmet de güzel / Âdem iseñ "semme vechullâh"ı bul / Kande baksan ol güzel Allâh'ı bul

⁷²³⁵NM, 103/4 Ol saña açmış durur dâ'im yüzün / Sen yitürmişsin hâ ararsın izin / Bî-cihet göstermiş eşyâda özin / Âdem iseñ "semme vechullâh"ı bul / Kande baksan ol güzel Allâh'ı bul

⁷²³⁶NM, 103/5 'Ârif eşyâda esmâ görünür / Cümle esmâda müsemmâ görünür / Bu Niyâziden de Mevlâ görünür / Âdem iseñ "semme vechullâh"ı bul / Kande baksan ol güzel Allâh'ı bul

⁷²³⁷NM, 40/7 Belki vech-i Hakk'a mir'âtdur özün bir hoş gözet / "Men 'aref" sırrındaki ma'den senün kânûnadur

⁷²³⁸SG, k. 1/21 'Âkıbet bunca menâzil geçdi kendin bulmadı / Geldi insâna görindi ol cemâl-i cân-fezâ

⁷²³⁹H, i. 180/1 Mazhar-ı zât olduğun anlar mısın / 'Ârif iseñ aç gözün merdâne bak / Hakk'a mir'ât olduğun anlar mısın / 'Ârif iseñ aç gözün merdâne bak

⁷²⁴⁰NM, 79/7 Hak yüzi insân yüzünden görünür / Zât-ı Rahmân şeklin insân eylemiş

⁷²⁴¹SG, k. 1/24 Âşikâre oldı saña 'âlem-i 'ulvî nedür / Çün ki âdemde yüzün gösterdi Zât-ı Kibriyâ

⁷²⁴²NM, 120/4 Eger râ'î eger mer'i vü mir'ât / Kamunuñ aslıdır âdemdeki dem

⁷²⁴³NM, 79/6 Hakk'ı istersen yüri insâna bak / Şems-i zât yüzünde rahşân eylemiş

İnsanın gerçek sûreti yevm-i tublâ'da ortaya çıkar.⁷²⁴⁵

50.23.3. İnsan, Allah'ın inayetine muhtaçtır.

İnsan, Allah'tan meded diler.⁷²⁴⁶

İnsan, Allah'tan meded dilenir, kerem Allah'a lâyıktır.⁷²⁴⁷

İnsan, hata ile günah işlese lütuf ve ihsan O'nundur (Allah).⁷²⁴⁸

İnsan, ilm-i ledünnîyi Hakk'ın (Allah) inayetiyle okuyabilir.⁷²⁴⁹

50.24.İnsanın yaratılması

50.24.1. İnsan, nutfeden yaratılmıştır.

Allah, insanı nutfeden yaratmıştır.⁷²⁵⁰, ⁷²⁵¹, ⁷²⁵²

Rabb-i Kerim (Allah), çaresiz nutfeyi insan eylemiştir.⁷²⁵³, ⁷²⁵⁴

Meniyi kudretiyle âdem (insan) eden ahsenü'l-hâlikîn olan Allah'tır.⁷²⁵⁵

Allah suya kerem etmiş (insanı yaratmıştır).⁷²⁵⁶

---

⁷²⁴⁴NM, 152/6 Çü insân sûretin buldum Hak'a hamd u senâ kıldum / Fenâ ender fenâ oldum beka-
yı cāvidān içre
⁷²⁴⁵NM, 168/7 Yevm-i tüblâdur o gün her ma'nâ bir sûret giyer / Kimi nebât u kimi hayvân kimisi
insân ola
⁷²⁴⁶H, i. 96/4 Açılma ma'nâ gülleri / Şevk eylese bülbülleri / Görünse lâhût illeri / Mevlâ meded
Allah meded
⁷²⁴⁷H, i. 103/1 Meded bu derde dermân eyle yâ Rab / Ey Allah'ım saña lâyük keremdir / Saña
varmağı âsân eyle yâ Rab / A sultânım saña lâyük keremdir
⁷²⁴⁸H, i. 171/1 Hatâ ile eğer zenb etse insân / Efendim lütf ile ihsân senindir / Kulun işi sehv ü
gaflet ü nisyân / Efendim sultânım ihsân senindir
⁷²⁴⁹AN, i. 43/7 Saña 'inayet kılsa Hak Nürî'den okısañ sebak / 'İlm-i ledündür her varak insânda ol
şân gizlidür
⁷²⁵⁰H, i. 55/5 Eyle Hüdâyi'ye 'atâ cûdunla Hakkânî vücûd / Ey nutfeyi insân edip ey katreyi
ummân eden
⁷²⁵¹H, i. 73/3 Ey katreyi ummân eden / Ey nutfeyi insân eden / Ey derdlere dermân eden / Senden
meded senden meded
⁷²⁵²H, i. 193/2 Derdlilere dermân eden / Kullarına ihsân eden / Ey nutfeyi insân eden / Senden 'atâ
senden kerem
⁷²⁵³H, k1. 39 Nutfe-i nâ-çizi insân eyledin / Hamd ü minnet saña ey Rabb-i Kerîm / Ehl-i islâm
ehl-i imân eyledin / Hamd ü minnet saña ey Rabb-i Kerîm / Giydirip halka vücûdun hil'atin / Bize
gösterdin kemâl-i kudretin / Umarız iki cihânda rahmetin / Çok şükürler saña ey Rabb-i Kerîm
⁷²⁵⁴H, i. 216/1 Nutfe-i nâçizi insân eyleyen Kâdir Hudâ / Yine lütfundan ede kullarına vaslın 'atâ
⁷²⁵⁵AN, i. 106/4 Kudretiyle menîyi âdem ider / Ahsenü'l-hâlikîn olan Allâh

50.24.2. İnsan, topraktan yaratılmıştır.

İnsan, topraktan bitmiştir.⁷²⁵⁷

İnsan, bir avuç topraktır.^{7258, 7259, 7260}

İnsan, sureta bir avuç topraktır.⁷²⁶¹

Rahman, Rab (Allah), bir avuç toprağı insan eylemiştir.^{7262, 7263, 7264, 7265}

Âdemin (insan) yaratılışı hakkında zâhidin fikri yoktur.⁷²⁶⁶

50.25.İnsan, Elest bezminde söz vermiştir.

Bütün ruhlar (insan) Elest bezminde Hakk'ın (Allah) hitabını işitmiştir.⁷²⁶⁷

İnsandan Eleste ahit alınmıştır.⁷²⁶⁸

İnsan Elest bezminin ahdini (yemin) hatırlamaz.⁷²⁶⁹

⁷²⁵⁶ AN, i. 34/3 Keremler eyle sultânım gedâya / Nesi var kim anı ser-mâye saya / Meger senden 'inâyet ola mâ'ya / A sultânım hemân ihsân senüfüdür

⁷²⁵⁷ NM, 140/6 Hâk ne ma'dendür biter andan ma'âdin geh nebât / Kimdür anı gâhi hayvân gâhi insân eyleyen

⁷²⁵⁸ H, i. 212/4 Bir avuç hâki insân eyleyen sen / Aña yolları âsân eyleyen sen / Dahi envâ-ı ihsân eyleyen sen / Meded ey Kâdir Allah'ım meded hay

⁷²⁵⁹ H, i. 232/6 Hâki insân eden sensin / Ehl-i îmân eden sensin / Lütf u ihsân eden sensin / Kerîm Allah Rahîm Allah

⁷²⁶⁰ H, i. 204/2 Toprağı insân eyledin / Enva'-ı ihsân eyledin / Yolları âsân eyledin / İhsân senin gufrân senin

⁷²⁶¹ H, i. 154/5 Hüdâyî sûretâ bir kabza hâkem / Lîk ma'nâ yüzünde dürr-i pâkem / Soyundum mâsivâdan sîne-çâkem / Hak'dan geldim yine Hakk'a giderim

⁷²⁶² H, i. 185/2 Bir avuç hâkden insân edersin / Yine hem mazhar-ı 'irfân edersin / Nice lütf u nice ihsân edersin / Saña yâ Rab nice çok çok şükürler

⁷²⁶³ H, i. 157/5 Bir avuç hâki eyledin insân / Kudretinle zuhûra geldi cihân / Zuafâ'yı esirge ey Rahmân / Meded eyle meded İlâhî meded

⁷²⁶⁴ H, i. 169/2 Bir avuç hâk iken insân eyledi / Ehl-i tevhîd ehl-i îmân eyledi / Nice lütf u nice ihsân eyledi / El-hamdü li'llâh eş-şükürü li'llâh

⁷²⁶⁵ H, i. 124/9 Taşı gevher toprağı insân eden / Zerreyi gün katreyi ummân eden / Ey kamu müşkilleri âsân eden / Bir onulmaz derde tuş oldum meded

⁷²⁶⁶ SG, 109/1 Zâhid bil bu 'âlemi / Nedir âdem insân içinde / 'Âlem ü âdem yok iken / Doğdı bir dem ân içinde

⁷²⁶⁷ H, i. 52/8 Kamu ervâh Elest bezmine yitdi / Hitâb-ı Hakk'ı hep cümle işitdi / Yâ niçün her biri bir yola gitti / Hudâ birdir bu çok yollar nedendir

⁷²⁶⁸ NM, 93/2 Elest 'ahdinden ayrıldum ma'ârif kesbine geldüm / Yine dostu gider oldum elümde bergüzârum yok

İnsan Eleste verdiği ahitten ayrılmıştır. ⁷²⁷⁰

50.26.İnsan kulluğu/aşkı yüklenmiştir.

İnsan, semalar ve dağların yüklenmek istemediği aşkı yüklenmiştir. ⁷²⁷¹

İnsan, bezm-i vahdette bade-nûş olabilmesi için kendisine emanet yüklenmiştir. ⁷²⁷²

İnsan, aşk olmasa Hüdâ'yı (Allah) bilmez. ⁷²⁷³

Aşk, Âdemin (insan) adını kötüye çıkarır. ⁷²⁷⁴

Âdem (insan) olmak isteyen, aşk için gayret eder. ⁷²⁷⁵

İnsanı, aşkla Rab (Allah) ihya etmiştir. ⁷²⁷⁶

50.27.İnsan, cân sahibidir.

Âdemde (insan) içinde gizli hazine bulunan cân vardır. İnsan onu bulmalıdır. ⁷²⁷⁷

İnsan vücudunun sultanı cânıdır. ⁷²⁷⁸

İnsan âdem kıyafetinde âlemin cânıdır. ⁷²⁷⁹

---

⁷²⁶⁹AN, i. 75/2 Añmaduñ bezm-i Elestüñ 'ahdini peymânını / Āşinâ-yı Hakk iken bîgâne olduñ bilmedüñ

⁷²⁷⁰NM, 93/2 Elest 'ahdinden ayrıldum ma'ârif kesbine geldüm / Yine dosta gider oldum elümde bergüzârum yok

⁷²⁷¹AN, k. 1/13 'İşk bārından ibā itdi semāvāt u cibāl / Ko benüm boynuma olsun çekeyüm mihnet-i 'ışk

⁷²⁷²H, i. 233/5 Hem etdin aña tahmîl-i emânet / Ola tâ bade-nûş-ı bezm-i vahdet

⁷²⁷³AN, mu. 5/2 Zâhid dilünde pāsı zühd izdiyādı silmez / Mādāmki aralıkda çāvuş-ı 'ışkı yilmez / Olmasa rişte-i 'ışk insân Hudâ'yı bilmez / Nür-ı cemâl-i Hâlik her dilde cilve kılmaz / Envâr-ı lâ-yezâlî iki cihâna sığmaz

⁷²⁷⁴SG, 22/12 Ğaybî idelden sırrı fâş / Kaldurdu a'dâ cümle baş / Atılmada her demde tâş / 'Aşk âdemi bed-nâm îder

⁷²⁷⁵SG, 89/6 Zevk-i 'aşka irmeyenler zevk alamaz kendüden / Âdem olmak ister iseñ 'aşka sa'y it her zamân

⁷²⁷⁶H, i. 37/2 Cihânı eyleyip peydâ / Bize kıldın vücüd i'tâ / Hem etdin 'aşk ile ihyâ / Şükür yâ Rabbi yâ Rabbi

⁷²⁷⁷C, terk. 6/I/12; 6/II/12; 6/III/12 ; 6/IV/13; 6/V/13; 6/VI/13; 6/VII/13 Âdem ol âdem ol ki cân bulasın / Cânda gencîne-i nihân bulasın

⁷²⁷⁸NM, 171/2 Vücüd-ı insâna cân muhakkak oldu sultân / Şeytânı sürdi Rahmân levhinden ol silindi

⁷²⁷⁹SG, k. 1/48 Cân-ı 'âlemsin libâs-ı âdemîde sen bugün / Kadrini fehm eylemezseñ sayılırsın çârpâ

Cümle kâinatın akli bir cândır. (Allah) âdemi (insan) o câna cânân etmiştir. ⁷²⁸⁰

Cân, boğaza erince âdemoğlunun (insan) ömrü tamam olur. ⁷²⁸¹

50.28. İnsan birtakım sırlara mâliktir.

İnsanda ilm-i ledünnî gizlidir. ⁷²⁸²

İnsanın sırrı, gayb-i âmâda gizlidir. ⁷²⁸³

İnsanın sırrını ins ve melek bilmez. ⁷²⁸⁴

Küntü kenzin esrarı açılmış ve o hazinenin özü insana saçılmıştır. ⁷²⁸⁵

Âdemin (insan) siretinde hilâfet sırrı vardır. ⁷²⁸⁶

İnsan, gönül kafının ankası, sırların aşinası, endişenin hasıdır. ⁷²⁸⁷

Âdem (insan) sırrına mahrem olan, zâhide kulak vermez. ⁷²⁸⁸

50.29. İnsan, hayvan makamını geçmelidir.

Aşksız kişi insan değil, şeytan ya da hayvandır. İnsan cân esrarına ermiş kişidir. ⁷²⁸⁹

Hayvan makamı geçilmeden insan makamı arzulanmaz. Hayvanı geçmeden insanı arzular. ⁷²⁹⁰

Sûrette insana benzeyen hayvanlar vardır. ⁷²⁹¹

⁷²⁸⁰NM, 137/1 Ey bu cümle kâinâtın aklını bir cân iden / Âdemi kudretle ol câna sevüp cânân iden
⁷²⁸¹AN, i. 92/5 Tamâm olunca ‘ömr-i ibn-i âdem / Başına tar olunca cümle ‘âlem / İnce cânumuz
hulkûma ol dem / Eğsnâ yâ gayâse’l-müsteğsîn
⁷²⁸²AN, i. 43/7 Saña ‘inayet kılssa Hak Nürî’den okısañ sebak / ‘İlm-i ledüdüdür her varak insânda ol
şân gizlidür
⁷²⁸³AN, i. 43/2 Bir pîr-i kâmil bul çalış nâ-puhtesin ‘ışk ile piş / Gayb-ı ‘amaya pek yapış çün sırr-ı
insân gizlidür
⁷²⁸⁴NM, 169/1 Devrân odur kim devrini devr-i felek bilmez ola / İnsân odur kim sırrını ins ü melek
bilmez ola
⁷²⁸⁵H, i. 233/4 Şükür kim Küntü kenz esrârın açdın / O kenzin zübdesin insâna saçdın
⁷²⁸⁶AN, i. 51/3 Siret-i âdemde bulduk çün hilâfet sırrını / Sûret-i insânı biz seyrâna irmişlerdenüz
⁷²⁸⁷NM, 9/4 Kâf-ı dil ‘ankâsiyum sırruñ aşinâsiyum / Endişeler hâsiyum ad oldı insân baña
⁷²⁸⁸SG, 26/3 Zerre deñlü zâhide tutmaz kulak / Ol ki sırr-ı âdeme mahrem durur
⁷²⁸⁹SG, 106/3 ‘Aşksız kişi hayvândur insân degül şeytândur / Gerçek şu kim insândur irdi cân
esrârına
⁷²⁹⁰NM, 135/1 Nâdâmı terk itmedim yârânı arzularsın / Hayvânı sen geçmedin insânı arzularsın

Sûreti insan, içi hayvan olan kişinin taşlarla döğünüp “insanı” bulmazsa işi çok zordur.⁷²⁹²

Âdem (insan) sûretinde olsa bile nutkun kadrini bilmezse âlem-i hayvandır.⁷²⁹³

Âdemi hayvandan ayıran marifettir. Bunun manasını da insan anlayabilir.⁷²⁹⁴

Özü arif, sırdan haberdar olan, kendini hayvandan kurtarıp insan eylemiştir.⁷²⁹⁵

İnsan olan, âşığı anlar, hayvan anlamaz.⁷²⁹⁶

İnsan devri bitmek üzeredir, sonrasında hayvan devri başlayacaktır.⁷²⁹⁷

50.30. Kişi, kendini insan etmelidir.

İnsan, sadece sûretini değil manasını da insan etmelidir.⁷²⁹⁸

Her insan *men aref* nidasını işitemez.⁷²⁹⁹

İnsan sûretinin remzettiği manayı kavramak için gafleti bırakıp *men aref* sırrına ulaşmak gerekir.⁷³⁰⁰

Zühd terk edilirse âdem (insan) olunur.^{7301, 7302}

⁷²⁹¹NM, 68/2 Kitâb-ı nokta-i evvel hakikat ehl-i ‘irfândur / Görünür sûretâ insân velî siretde hayvândur

⁷²⁹²NM, 22/2 Sûreti insân içi hayvân olursa kişinüñ / Taşlar ile döğünüp insânı bulmazsa ne güç

⁷²⁹³SG, 104/2 Kadr-i nutkı bilmeyenler ‘âlem-i hayvândadur / Sûret-i âdemde her ne deñlü ref-târ eylese

⁷²⁹⁴C, g. 209/2 Ma‘rifetdür âdemi temyîz iden hayvândan / Añlaruz bu nüktenüñ ma‘nâsın insânuz hele

⁷²⁹⁵NM, 186/11 Kim ki bu sırdan haberdâr oldı ‘arifdür özi / Kurtulup hayvân adından kendin insân eyledi

⁷²⁹⁶NM, 177/1 Hamr-ı rûy-ı yâr ile sekrân olan añlar bizi / Katresin bahr eyleyüp ‘ummân olan añlar bizi / Câhil añlamaz zevi’l-‘irfân olan añlar bizi / Vâsıf-ı esrâr olup hayrân olan añlar bizi / Añlamaz hayvân olan insân olan añlar bizi

⁷²⁹⁷SG, 27/12 Ma‘rifet kesb eyleyüp devrünü itmâm eyle gel / Devr-i insân hatm olıcak soñra hayvân devridür

⁷²⁹⁸SG, 85/2 Ğirre olma ‘ilmüne tahsîl-i ‘irfân ide gör / Sûret-i insânda kalma ma‘niñ insân ide gör / Başdan ayağa vücûdun cümleten cân ide gör / Kendözini bilmez iseñ ‘âlimem dime sakın

⁷²⁹⁹NM, 57/8 O nidâyı işidür "men aref" e vâkıf olan / Lîk ol ma‘rifeti sanma her insâna değer

⁷³⁰⁰NM, 102/4 "Men ‘aref" sırrına ir ko gafleti / Gör ne remz eyler bu insân sûreti / Haşr u neşr ile kamuyı cenneti / Ğayra bakma sen de iste sende bul

⁷³⁰¹SG, 98/4 Ko bu zühd ü tâ‘atı / Terk ideğör ‘âdâtı / Geç cümle hayâlâtı / Âdeme gel âdeme

⁷³⁰²SG, 108/5 Ko bu zühd ü tâ‘atı / Terk ideğör ‘âdâtı / Geç cümle hayâlâtı / Kendüne gel kendüne

Kişinin kendisine insanın ne olduğunu bildiren âdem bulması öğütlenir.⁷³⁰³

İnsan, bütün nâkışlıklarını giderebilir.⁷³⁰⁴

Sürekli devr edip mertebeleri geçtikten sonra sonunda insan olunur.⁷³⁰⁵

İnsana hakikatin müselleme ve mülk olabilmesi için şeyatin siba ve behâyim (aşamalarından) haddini geçmesi gerekir.⁷³⁰⁶

Rahmete erişilince insan olunur.⁷³⁰⁷

Ancak âlem-i vahdette cevlan edenler insan olabilir.⁷³⁰⁸

Sûret-i manada insan olan, marifete ulaşmıştır.⁷³⁰⁹

Ârif, âdem (insan) suretindedir.⁷³¹⁰

Sulûk ehlinin isteği insan sohbetini bulmaktır.⁷³¹¹

Müridin mevcut(lar içinde) en şerefli iken, âdem (insan) suretinde görünüp şeytan huylu olması ona yakışmaz.⁷³¹²

Surette insan, manada şeytan olana uyulmamalıdır.⁷³¹³

⁷³⁰³C, terk. 6/VII/3Cehd idüp bir mükemmel âdem bul / Ki saña bildüre nedür insân

⁷³⁰⁴NM, 170/3 Yerinme nâkışum deyü kemâl ehlini gördükde / Kamu noksânı tekmiil iden insândan haber geldi

⁷³⁰⁵SG, 94/6 Dem-â-dem devr iden devrân / Merâtib cem' idüp her ân / Gelüp âhir olur insân / Femâ fi'l-kevnî illâ hû

⁷³⁰⁶SG, 113/7 Şeyâtîn ü sibâ' u hem behâyim haddini gel geç / Hakikat tâ ola saña müselleme mülk-i insânî

⁷³⁰⁷SG, 24/5 Nâfi' olma muzır Hakk'a mezâhirdür kamu / Dâ'imâ râhmet-resân ol işte insânlık budur

⁷³⁰⁸H, i. 62/4 Sidre-i 'irfân-ı Hakk'ın müntehâsın bulmağa / 'Âlem-i vahdetde cevlan et ki insânlık budur

⁷³⁰⁹SG, 97/2 Ma'rifetden hissesi yok kimseye insân demek / Sûret-i ma'nîde insân isteyen gelsün berü

⁷³¹⁰SG, 43/23 Ya'ni 'ârif sûret-i âdemde devr ider müdâm / Enbiyâ vü evliyâ olmaz demek hakkâ budur

⁷³¹¹NM, 54/4 Sülûk ehline insân sohbetin bulmak durur maksûd / O sohbet kim bulursa sohbet-i hayvânî neylerler

⁷³¹²SG, 113/6 Sezâ mîdur mürîde ol bu iken eşref-i mevcûd / Görine sûretâ âdem tuta ol hü-yı şeytânî

50.31. İnsan, âşığın vardığı son âlemdir.

Âşık, birçok âlemi geçmiş, gezerken insan âlemine gelmiştir.⁷³¹⁴

Âşık, hilâfet sırrına ulaşmış ve insanın suretine seyran etmiştir.⁷³¹⁵

Âşık, nebat ve hayvan demlerini yaşadktan sonra kendisine insan sûreti giydirilmiştir.⁷³¹⁶

Âşık, bazen bitki, bazen hayvan, bazen de insan olur.⁷³¹⁷

Âşık, insan değil sürekli yanan kandilin bir pervanesidir.⁷³¹⁸

Âşık, öğütlerinin insanlarca tutulması için önce kendinin o öğüdü tutması gerektiğine inanmaktadır.⁷³¹⁹

50.32. İnsan-ı kâmil: Son Mertebe

Hakk'a (Allah) vâsıl olan insan-ı kâmil olur.⁷³²⁰

Hazret'in (Allah) kapısının anahtarı insan-ı kâmildir.⁷³²¹

Hazret kapısının kapıcısı, vahdet hazinesinin kapısının anahtarı olan insan-ı kâmildir.⁷³²²

Kâmil insan olmak için irfâna sahip olmak gerekir.⁷³²³

⁷³¹³SG, 32/2 Sûretde insân ma'nide şeytân olana uymağıl / Bâtil kişiyi hak sañan âhir nefes pişmân olur

⁷³¹⁴H, i. 51/3 Geçip fermân ile bunca avâlim / Gezerken 'âlem-i insâna geldik

⁷³¹⁵AN, i. 51/3 Sîret-i âdemde bulduk çün hilâfet sırrını / Sûret-i insâni biz seyrâna irmişlerdenüz

⁷³¹⁶NM, 152/5 Nebât olup nice devrân nice demde olup hayvân / Geyürdi sûret-i insân baña devr-i zamân içre

⁷³¹⁷NM, 113/3 Geh sehâb u geh matar gâhi toluyam gâh kar / Gâh nebât u gâhi hayvân gâhî insân olurum

⁷³¹⁸NM, 143/7 Ne Mısrî 'yüm ne Mehdî'yüm ne 'İsâ'yüm ne insânum / Bu yanan dâ'imî şem'un velî pervânesiyüm ben

⁷³¹⁹NM, 128/7 Niyâzî bu öğüdi sen vir evvel kendi nefsüne / Digil kim gayriya andan duta her işiden insân

⁷³²⁰H, i. 167/6 Şol ki oldu Hakk'a vâsıl / Ol oldu insân-ı kâmil / Geç sevdâlardan ey gâfil / Aç gözün gafletten uyan

⁷³²¹H, i. 118/1 Miftâh-ı bâb-ı Hazret insân-ı kâmil ancak / Varlık anın hakikat gayrısı zâ'il ancak

⁷³²²H, müf. 40 Bevvâb-ı bâb-ı Hazret insân-ı kâmil ancak / Miftâh-ı kenz-i vahdet ol merd-i vâsıl ancak

Kâmil bir insan keramete sahip olabilir.⁷³²⁴

Erenlere uymayan hayvandır, insan hâlini bilen ise kâmil insandır.⁷³²⁵

İnsanı gerçek erin bezminde aşkın (verdiği) hayret sırları hayran eder.⁷³²⁶

Kâmil[diye bilinen]lerin içinde binde bir insan vardır.⁷³²⁷

İnsân-ı kâmil hakikatte âciz-i idrâktir.⁷³²⁸

50.33.Cehalet, insan için kötüdür.

İnsan cehaletin karanlığında kaybolur.⁷³²⁹

İnsana gelecek kaygısı yaşatan, cehalettir.⁷³³⁰

İnsanı, cehalet sûretperest yapar. (Dış görünüşle ilgilenmeye mahkûm eder.)⁷³³¹

50.34.İnsan, mâsivaya mübteladır.

İnsanın içini dışını mâsivanın sûretleri doldurursa aslında Beytullah olan (insan) puthane olur.⁷³³²

Biçare insan mâsivayı Hayy u Kayyum'un (Allah) inayetiyle terk edebilir.⁷³³³

---

⁷³²³NM, 78/4 Savm u salât u hacc ile sanma biter zâhid işüñ / İnsân-ı kâmil olmağa lâzım olan 'irfân imiş
⁷³²⁴C, k. 48/2 Zihî sâhib-kerâmet 'Âsaf-ı rüşen-dil ü kâmil / Ki tedbiri 'ıyân gösterdi halka sırr-ı ilhâmı
⁷³²⁵SG, 23/1 Erenlere uymayan odur hayvân didiler / İnsan hâlini bilen kâmil insân didiler
⁷³²⁶AN, k. 1/17 Bezm-i Sivâsî'de hayrân olalum ey abdâl / Gerçek erdür bize esrârı virür hayret-i 'ışk
⁷³²⁷NM, 100/17 Mısrıyâ terk-i izâfât itmege lâyk olan / Kümmel-i insân içinde biñde bir insân gerek
⁷³²⁸C, kıt. 79/12 Olur insân-ı kâmil 'âciz-i idrâk hakikatde / Eger derk itmek isterseñ bu sırrı kâmil insân ol
⁷³²⁹SG, 27/15 Zulmet-i cehl içre teşne zâyi' itme kendüñi / Hızr-ı Ğaybî'ye iriş kim âb-ı hayvân devridür
⁷³³⁰SG, 43/9 Zevkle fehmitdün ise dünya vü 'ukbâ neydügin / Cehl ile ferdâya düşme cennet-i a'lâ budur
⁷³³¹SG, 27/3 Cehl ile sûret-perestân kaydına olma esîr / Aç gözün şimdengerü seyret perestân devridür
⁷³³²AN, i. 75/4 Mâ-sivâsûretleri pür eyleyüpiçün taşuñ / 'Ayn-ı Beytu'llâh iken büt-hâne olduñ bilmedün
⁷³³³H, i. 207/4 Sivâyı ko hevâlardan gözün yum / Ve illâ nefis-i şumun hâli ma'lûm / İnâyet eyleye ol Hayy u Kayyûm / Neye kâdir olur bî-çâre insân

Aşk, insanı mâsivadan kurtarır.⁷³³⁴

İnsanlar, mâsivanın sevgisini terk edenin arkasından konuşur.⁷³³⁵

50.35.İnsan, nefisten temizlenmelidir.

Efendi (insan), fani zevke çok rağbet etmiştir.⁷³³⁶

İnsan, biçaredir ve nefsinin esiridir.⁷³³⁷

Âdem (insan) nefsi tanımıştır.⁷³³⁸

İnsan, nefisten temizlenmelidir.⁷³³⁹

Hayvanlıktan insana ulaşmak için nefsi olgunlaştırmak gerekir.⁷³⁴⁰

50.36.İnsanı tanıyan, Kur'ân'ı tanır.

Kur'ân'ı mürşid edinen mürşidini insan etmiştir.⁷³⁴¹

İnsanı tanıyan, Kur'ân'ı da tanır.⁷³⁴²

İnsan, Kur'ân'ı hatmetmezse, şeytandır.⁷³⁴³

50.37.İnsan, gönül taşır.

Nev-i beşer içinde sadece insana dil (gönül) verilmiştir.⁷³⁴⁴

⁷³³⁴H, müf. 104 Mülk-i dilde her kaçan kim hâkim ola mîr-i 'aşk / Mâsivâdan dan kurtarır lâ-büd anı te'sîr-i 'aşk

⁷³³⁵H, i. 102/7 Mâsivâ hubbundan kesil / Ko her ne derse desin il / Hüdâyî'nin sözün Hak bil / Gel Allah'a gel Allah'a

⁷³³⁶H, i. 176/1 Yeter etdin bu fânî zevke rağbet / Efendi âkil ol fikr et me'âli / Dilersen Hazret-i Mevlâ'ya kurbet / İbâdet eylemekden olma hâlî

⁷³³⁷H, kı. 52 Yaz olsa soğuk ister kışın ıssı / Meğer kim nefis eder aña tekâzî / Esîr-i nefis olup bî-çare insân / Anınçün olmaz ol bir hâle râzî

⁷³³⁸NM, 120/2 Odur âdem ki nefsin tanımışdur / Olupdur Hızr u 'İsâ ile hemdem

⁷³³⁹C, terk. 6/III/4Ola levs-i revsk-i şehvetden / Nefsünü eyle tayyib ü tâhir

⁷³⁴⁰AN, i. 96/6 Gel nefsünü tekmîl it merdümlüğü tescil it / Hayvânlığı tebdîl it insân ide gör insân

⁷³⁴¹SG, 89/7 Mürşidin insân idendür mürşidin Kur'ân iden / Mürşidini bilmeyene Gaybî Hak olmaz 'ıyân

⁷³⁴²SG, 89/5 'Ârif-i insân olandur 'ârif-i Kur'ân olan / Âdem ü Kur'ân hakkında didi Hazret tev'emân

⁷³⁴³SG, 53/8 Mushaf-ı Hakk'ı görüp bulduk kelâm-ı Hakk'ı biz / Hatm-ı Kur'ân itmeyen insân değil şeytân imiş

İnsan bu âlemin yaratılma gayesidir. İnsan gönülde candır hatta cân değil cânândır.⁷³⁴⁵

Gönül insana baktıkça hayrete düşer.⁷³⁴⁶

İnsanın kalbi Kâbe'den şerefli dir dense buna şaşılmaz, zira insanı Allah yaratmıştır.⁷³⁴⁷

50.38.İnsan makamında ruh âşinalık eder.

Hakikatte insan ruhsuz bir cisimdir.⁷³⁴⁸

İnsan makamında ruh ile âşinalık edilir.⁷³⁴⁹

İnsan, rûh-ı izafîye ermiştir.⁷³⁵⁰

50.39.İnsan-arş

Arş insanın sûretidir.⁷³⁵¹

Arş, insanın cismi ve cânıdır.⁷³⁵²

Arş insanın Allah' a ulaşmada geçtiği makamlardan biridir. Allah'ın sevgili kullarıyla yücelik bulur.⁷³⁵³

Arşta melekler insanların yaptığı güzel şeyleri överler.⁷³⁵⁴

⁷³⁴⁴C, terk. 1/XII/6 Her nev'-ı beşer fehm idemez dil ne dimekdür / İnsâna bu 'irfân şeref-i 'ilm ü hünerdür

⁷³⁴⁵SG, 37/3 Maksûd olan bu 'âlemde insândur / İnsân didükleri gönülde cândur / Cân degildür hakikat ol cânândur / Gönülde iste bul Hakk'ı didiler

⁷³⁴⁶NM, 64/1 Nazar kıldukça insâna gönül hayrâna tolanur / 'Acebdür kimi Hak ister kimi butlâna tolanur

⁷³⁴⁷H, müf. 2 Kâ'be'den eşref tutulsa kalb-i insânî n'ola / Dest-i kudretle yapılmış sun'-ı Rabbânî durur

⁷³⁴⁸C, terk. 6/V/12 Cism-i bî-rûhsın hakikatde / Sûretâ bakma şekl ü hey'etüne

⁷³⁴⁹C, terk. 6/II/12 Rûh ile âşinâlıg ister iseñ / Menzilûñ kıl makâm-ı insânî

⁷³⁵⁰NM, 198/10 Ol rûh-ı izafîye kim irdi odur insân / Ol nokta-i kübrâdur olan sûret-i Rahmân

⁷³⁵¹SG, 34/1 Ey Kitâbu'llah'ı münkir Hak ta'âlâ sendedür / Sûretüñ 'arş-ı Hudâ'dur zât-ı Mevlâ sendedür

⁷³⁵²SG, 28/6 Hâsılı gezme yabanda sende isbât it Hak'ı / 'Arş-ı Rahmân sende cism u cân degildür yâ nedür

⁷³⁵³C, k. 6/38 Nüh-felek 'arş ile rif'at bulalı eyledi / Taht-ı devletde cenabuñ gibi bir şâh-ı makâm

Arştaki melekler insanların duasına ‘amin’ derler.⁷³⁵⁵

İnsan tevhid cezbisiyle arşa çıkar.⁷³⁵⁶

İnsan, arşa tevhid ile çıkar.⁷³⁵⁷

Allah’ın lütfu olursa, insanın ünvanı arştan daha yüce olur.⁷³⁵⁸

Rahman’ın (Allah) arşı, âdemdir (insan).⁷³⁵⁹

Allah insanlıkta kemal-i tesviye olduktan sonra, arşı istiva etti.⁷³⁶⁰

50.40.İnsan-âlem

İnsan (âdemoğlu), âlemin tümünün özüdür.⁷³⁶¹

İnsan, âlemin (var oluş) maksadıdır.⁷³⁶²

İnsan, âlemin muradıdır, *mâ yeşâ* âlemle hâsıl olmuştur.⁷³⁶³

İnsan, ism-i âzam’dır, âlemin ruhudur.⁷³⁶⁴

İnsan, âdem kıyafetinde âlemin cânıdır.⁷³⁶⁵

⁷³⁵⁴C, k. 9/6 ‘Arş-ı ‘âlâdan melâyik seyr idüp tahsîn idüp / Her hüner kim göstere ol dâver-i devr-i zamân

⁷³⁵⁵C, k. 11/46 Sözi hatm eyle ey Cevrî yeter da‘vâ-yı vassâfi / Du‘âya başla kim âmîn diye ‘arş üzre kudsîler

⁷³⁵⁶NM, 162/4 Mâverâ-yı ins ü cinni seyr idüp ‘arşa çıkar / Kim ki mi‘râc eylediye cezbe-i tevhîd ile

⁷³⁵⁷H, i. 1/3 ‘Âleme ibret gözüyle bakanlar / Çerâğın nür-ı Mevlâ’dan yakanlar / Yerden gökden geçip ‘Arş’a çıkanlar / Hakk’a tevhîd ile ermiş erenler

⁷³⁵⁸H, i. 3/1 Lütf eyleyip bir kez nazar / Eyleyse ger sultânımız / Kürsî değil arşdan dahi / ‘Âlî olur unvânımız

⁷³⁵⁹SG, 98/5 Âdemdür sırr-ı Kur‘ân / Âdemdür ‘arş-ı Rahmân / Âdemdür zât-ı Sübhân / Âdeme gel âdeme

⁷³⁶⁰SG, k. 1/23 Âdemide hâsıl oldu çün kemâl-i tesviye / ‘Arşına pes Hak Ta‘âlâ andan itdi istivâ

⁷³⁶¹C, k. 1/27 Eşref-i halk-ı cihân olsa vücûdı ne ‘aceb / ‘Âlemüñ zübde-i mecmu‘-ı benî Âdemidür

⁷³⁶²SG, k. 1/49 Mâ-hasal sensüñ hemân bu cümle ‘âlemden garaz / Fırsatı fevt eyleme ol sen senüñle âşinâ

⁷³⁶³SG, k. 1/39 ‘Âlemüñ sensüñ muradı hep irâdet sendedür / Zâtıñ ile hâsıl oldu ‘âleme hep mâ-yeşâ

⁷³⁶⁴SG, 20/5 Rûh-ı ‘âlem ism-i a‘zamsın hakikat Gaybiyâ / Zâhir ü bâtın bu dehrüñ hep misâli sendedür

Âdem (insan), âlem tahtgâhının sultanıdır.⁷³⁶⁶

İnsanın özü, âlemin mercisi(makamı)dir.⁷³⁶⁷

İnsan, âlemin şahı, Hakk'ın (Allah) gölgesidir, cümle eşya emrine verilmiştir.⁷³⁶⁸

İnsan, âşiyân âleminin hümasıdır ve âleme o hayat verir.⁷³⁶⁹

Âlem, Âdemin (insan) zuhuru için yaratılmıştır.⁷³⁷⁰

Âlem; baştanbaşa, halife olan insanın saltanat mülküdür.⁷³⁷¹

Mana insanından âlemdeki her şey çoğalmaktadır.⁷³⁷²

İlk âdem (insan), *küntü kenz*'in sırrıdır, gizli sırlara mahremdir, âlem-i esma ondadır.⁷³⁷³

İnsanın zatı, iki âlemdir.⁷³⁷⁴

Âdemdeki (insan) her şeyin bir örneği âlemde de vardır.⁷³⁷⁵

Âdemin (insan) aletleri âlemdir.⁷³⁷⁶

---

⁷³⁶⁵SG, k. 1/48 Cân-ı 'âlemsin libās-ı âdemîde sen bugün / Kadrini fehmi eylemezseñ sayılırsın çārpā

⁷³⁶⁶SG, 53/5 Mā-hasal huddām-ı 'âlemdir ser-ā-pā hep cihān / Taht-gāh-ı 'âlem üzre ancak ol sultān imiş

⁷³⁶⁷SG, 76/2 Saña senden ğayrı aslā kimseden yok fa'ide / Mercî'-i 'âlem özüñdür hep sañadur 'ā'ide / Her nefes Hak'dan nüzül itsün dir iseñ mā'ide / Sen seni müşkil idinüp sen seni halleyle gel

⁷³⁶⁸SG, k. 1/38 Şāh-ı 'âlem zıll-i Hak'sun cümle kudret sendedir / Cümle eşyā emrine oldu musahhar şāh-ı mā

⁷³⁶⁹SG, k. 1/36 Hayy-ı 'âlemsün ki zātun bahş ider her dem hayāt / Āşiyān-ı 'âleme sensün bilürsün ol humā

⁷³⁷⁰SG, k. 1/81 Elli biñ yıl denilür neşr ile baksañ berzaha / Kuvvet-i 'âlem zuhūr-ı âdeme vire cilā

⁷³⁷¹SG, k. 1/84 Dār-ı mülk-i saltanatdur ser-te-ser 'âlem saña / Başına urmuş hilāfet tācını ol pādīşā

⁷³⁷²SG, 1/2 Âdem-i ma'nā durur rüh-ı menāfi 'âleme / Cümle zerrāt-ı cihān andan bulupdur

⁷³⁷³SG, 35/8 Küntü kenzün sırrı olan âdem-i evvel benem / Mahrem-i rāzı nihānum 'âlem-i esmā bendedür

⁷³⁷⁴SG, 50/7 'Ayn-ı eşyāyuz dü-'âlem zātımızdur Ğaybiyā / Bu vücūd-ı mutlakun hem bahri hem emvāciyuz

⁷³⁷⁵SG, 98/3 Her ne varsa 'âlemde / Örneği var âdemde / Bul seni sen bu demde / Âdeme gel âdeme

İnsan, mülk âlemine sûreta sonradan gelmiştir.⁷³⁷⁷

Âdem, insan içindedir. Âlem ve âdem bir an içinde doğmuştur.⁷³⁷⁸

Âdem (insan) kanı âleme rûhu'l-hayâtı bahşetmiştir.⁷³⁷⁹

İnsan, âlemin süsüdür.⁷³⁸⁰

İnsan, âlemin kalbidir ve âlemin ilmi her şeyi kuşatmıştır.⁷³⁸¹

İnsan, âlemin secdegâhıdır.⁷³⁸²

İnsan, âlemin dilidir.⁷³⁸³

İnsan, âlemin kulağıdır.⁷³⁸⁴

İnsan, âlemin gözüdür ve âlem kendi yüzünü insanda görmüştür.⁷³⁸⁵

İnsan, âlem harmanında bir danedir.⁷³⁸⁶

Âlem (insanlar), kahr korkusuyla fitne ve kargaşadan uzak durur.⁷³⁸⁷

---

⁷³⁷⁶SG, k. 1/27 Mā-hasal 'âlem kamu âlât-ı âdemdür heman / Hep 'amel mazharlarıdır yok birinde
'ilme cā
⁷³⁷⁷NM, 143/5 Egerçi sûretâ âhirde geldüm 'âlem-i mülke / Ne mâziyüm ne müstakbel her ânüñ
ânesiyüm ben
⁷³⁷⁸SG, 109/1 Zâhid bil bu 'âlemi / Nedir âdem insân içinde / 'Âlem ü âdem yok iken / Doğdı bir
dem ân içinde
⁷³⁷⁹NM, 16/7 Ey Niyâzî âdem oldı çün cihânuñ şu'lesi / Bahş olur âdem deminden 'âleme rûhu'l-
hayât
⁷³⁸⁰NM, 125/1 'Âlem-i ârâyı buldum 'âlem-i âra menüm / Mâlik-i kevn ü mekânüm tâcile dârâ
menüm
⁷³⁸¹SG, k. 1/37 Kalb-i 'âlemsün ki 'ilmüñ cümleye olur muhît / Nür-ı 'ilmüñ olmasa 'âlem olurdı
kapkara
⁷³⁸²SG, k. 1/47 Secde-gâh-ı 'âlem olduğına bu hüccet yiter / Secde eyler miydi saña kudsiyân-ı pür-
ziyâ
⁷³⁸³SG, k. 1/40 Nutk-ı 'âlemsün ki 'âlem buldu nutkuñdan vücüd / Nutk-ı cân-bahşinüz 'âlem bir
şecerdür güyiyâ
⁷³⁸⁴SG, k. 1/42 'Âlemüñ sensin kulağı olmasayduñ sen eğer / İşidilmezdi kalurdı nutk ile savt u sadâ
⁷³⁸⁵SG, k. 1/41 'Ayn-ı 'âlemsün ki 'âlem gördi sende vechini / Dîde-i hak-bîniñ ile seyr olur hüsn ü
behâ
⁷³⁸⁶NM, 40/3 Sûretâ bu hırmen-i 'âlemde sen bir dânesin / Ma'nâ yüzinde ne kim var cümle
harmânuñdadur
⁷³⁸⁷C, k. 30/39 Zamân semt-i salâha sâlik oldı bîm-i kahriyle / Anuñçün fitne vü aşûbdan 'âlem
müberrâdur

50.41.İnsan-dünya

İnsan, ne mazi ne de müstakbeldir, en sonunda dünyaya gelmiştir.⁷³⁸⁸

İnsan, [dünyada iken] fisatını bulmuşken tevhid etmelidir.⁷³⁸⁹

İnsanın kendini bulması dünyanın yaratılma sebebidir.⁷³⁹⁰

Âdemde (insan) zâhir(dünya) ile batın (ahiret) cem olmuştur.⁷³⁹¹

Âdem (insan), câmi-i dünyadır.⁷³⁹²

İnsan ve melek dünyaya ihsan eyler.⁷³⁹³

Dünya âdemle (insan) beslenir.⁷³⁹⁴

İnsanı dünyanın devleti bir rütbeye muhtaç eder.⁷³⁹⁵

İnsan dünyanın devleti için emek çekerken sıhhatinin kadrini bilmez.⁷³⁹⁶, ⁷³⁹⁷

Dertli insan dünyayı toplar sonra onu da yine burada koyup gider.⁷³⁹⁸

İnsan, dünya zindanından çıkmak istemez.⁷³⁹⁹

⁷³⁸⁸ NM, 143/5 Egerçi sûretâ âhirde geldüm ‘âlem-i mülke / Ne mâziyüm ne müstakbel her ânuñ
ânesiyüm ben

⁷³⁸⁹ H, i. 12/2 Fırsat ele girmişken / Menzilde oturmuşken / Nevbet saña gelmişken / Tevhîd
edegör tevhîd

⁷³⁹⁰ AN, i. 21/4 Halk olunmakdan bu dünyâ-yı denî / Maksad-ı aksâ seni bulduk seni / Hubb-i dünyâ
almadan dil tahtını / El-ğiyâs ey ‘ışk-ı Mevlâ el-ğiyâs

⁷³⁹¹ SG, k. 1/89 Âdem ise zâhir ile bātını câmi‘ durur / Lâ-cerem dünyâ vü ‘ukbâ ile oldı ol melâ

⁷³⁹² SG, 92/3 Câmi‘-i dünyâ vü ‘ukbâ hazret-i âdem durur / Âdem ol kim bilesiñ haşr ile neşriñ
neydigün

⁷³⁹³ C, k. 4/1 Sad bâreke’llâh kim felek lütf üzre devrân eyledi / Kâm aldı hep ins ü melek
dünyâya ihsân eyledi

⁷³⁹⁴ NM, 165/2 Bu dünya yedi başlı biñ dişli bir erkâmdur / Her başda biñ ağzı var her lokması
âdemdür / Zehridür anuñ tiryâk tiryâkı dahi semdür / Her şerbeti kim içseñ şerbet degül ol demdür /
Hak’dur bu sözüm hakla inkârına tayanma / Gerçeklere teslim ol her sözi yalan sanma

⁷³⁹⁵ NM, 10/2 Devlet-i dünyâ seni bir rütbeye muhtâc ider / Devlet oldur kim saña her rütbeden
vire ğinâ

⁷³⁹⁶ H, müf. 52 Devlet-i dünyâ için çekdin emek / Sıhhatin kadrini bildin mi aceb

⁷³⁹⁷ H, müf. 57 Devlet ü dünyâ için çekdin ta’ablar er ü geç / Bari sıhhat ni’metinin kadrini bildin
mi hiç

⁷³⁹⁸ H, i. 74/4 Dermend insân gör n’ider / Muttasıl dünyâ cem‘ ider / ‘Âhir bunda koyup gider /
Nic’olur bizim hâlimiz

Dünyadan kemal ve fazilet ehlinden biri gittiğinde bin hasret, dert ile gam insana kalır.⁷⁴⁰⁰

---

⁷³⁹⁹NM, 128/3 Kafesde tütüye sükker virürler hiç karar itmez / ‘Aceb niçün karar ider bu zindāna giren insān
⁷⁴⁰⁰NM, 106/4 Gerçi insāna kalur biñ hasret ü derd ile gam / Gıtdügince dünyeden her ehl-i fazl-ı zü’l-kemāl

51. İRFÂN

51.1.İrfânın evsafı

Şairlerin irfânı tanımlarken tercih ettikleri teşbih unsurlarından faydalandığı görülmektedir: İrfân; âlemdir, varıdattır, sırdır, sidrededir, neyin nağmesindedir. İrfân, gönlün ne olduğunu bilmektir. O, uçsuz bucaksız bir denizdir, dünyadaki yedi deryadır ancak irfân denizinde bir damla bile değildir.

İrfânı Allah vermiştir ve onun madeni Resûlullâh'tır. İrfân, Hakk ehlinin nutkudur, hâl diliyle anlatılır ve âriflere gerektir. İrfân, filan ibni filanı bilmek değildir. Onu ledünnîden haberi olanlar bilir. Gönül, vicdan ile Allah'ı hakikatiyle anlayamazsa lisandaki irfânın bir değeri yoktur

İnsanın dünyaya gelme maksadı irfândır. Eğer insan dünyayı çocuk oyuncuğuna benzetip onu fani görürse irfândadır.

İrfân Allah'ın zatını öğretir, başka bir düşünceye göre ise Allah'ın varlığı her şeyde sezilince, aslında irfânın var olmadığı anlaşılır. Kesretteki vahdet sırrı irfân ile bulunabilir.

51.2.İrfân bir mekteptir.

İrfânın bir mektebe teşbih edildiği ve Mısırî'de tespit edilen düşünceye göre ilmin aslı, Hz. Âdem'e öğretilen ilim⁷⁴⁰¹ ve hakikat ilmi, orada okunur. İrfân mektebinde okuyanlar, hüsnün mushafı olan yüzde *kul hüvallah* ayetini⁷⁴⁰² görür, sivayı terk edip matlab-ı a'lâyâ ulaşmak ister.

51.3.İrfân cennettir.

İrfânın bir tür cennete teşbih edildiği düşünceye göre ise cennetin zevki irfândadır. Onu cennetine giren âşıkların dikkatini, vaad olunan cennetteki huri ve

⁷⁴⁰¹ Bakara (2) suresinin "Allah, Âdem'e bütün varlıkların isimlerini öğretti. Sonra onları meleklerle göstererek, 'Eğer doğru söyleyenler iseniz, haydi bana bunların isimlerini bildirin' dedi." mealindeki 31. ayetinden mülhem.

⁷⁴⁰² İhlas (112) suresinin "De ki: O, Allah'tır, bir tektir." mealindeki 1. ayetinden iktibaştır.

gılman çekmez. Ona girenin baktığı her yer dîdâr olmuştur. Asıl cennet irfâna girmedikten sonra naim cennetine girmekle bir şey elde edilmiş olamaz.

51.4.İrfâna vâsıl olmak

İrfân, edebiyatımızın efsanevî kuşu olan hümaya benzer, ona ulaşmak zor olsa da irfâna ulaşmak isteyen, evvela bildiği her şeyi unutmalı, hayat iklimini bulmalıdır.

İrfâna ulaşmak için bir insanın ahlâkının güzel olması temel şarttır ayrıca taalluktan sıyrılıp gönlü mâsivadan sürmeli, Allah'ı anlamalıdır. Bunun için de vahdet âleminde zühd ve tahkik ile cevlan etmelidir.

51.5.İrfân sahiplerinin özellikleri

Şairlerin, irfâna sahip olan eşhasın bazı sıfatlarla muttasıf oldukları yönünde düşünceler geliştirdiği görülmektedir. Bunlara göre: İrfânı tahsil eden isyan etmez, sûret-i insanda kalmaz; manasını da insan eder ve insan-ı kâmil olabilir. 'Devre'-i arşıyye'den haberdar olan, irfânı duyabilir. İrfân sahip olan akl-ı kül gönlün sırları karşısında şaşkındır ve onlar mâsivaya meyletmez, başkalarına el açmaz.

İrfânı ayıplardan arınıp hakikate ulaşanlar elde edebilir. Onun neticesi muhabbettir. Bunu elde edemeyenin işi zordur. İrfân ile zühdü birleştiren kurtulur. İrfân şeyh diye ortalıkta gezenlerin değil, erenlerin halvetinde elde edilir. İrfânın tecelligâhı cândır ve aynı zamanda irfân cân için miraçtır. Onun remzini âgâh bir gönül anlayabilir. İrfân bir meclise benzer, birçok unsuru bir arada tutar. Onun neşesi insana feyz verir. O neşenin sarhoşu olmak isteyen kişi *men aref* nüktesini kabul etmelidir. Sırları, insanı kendinden geçirdiği için akıl, irfân karşısında sukût eder. İnsan, zamanının Eflâtun'u da olsa irfân sahibi değilse bir dikendir.

Şairlerin irfâna vâsıl olmuş eşhas için kullandıkları gözlenen bir diğer sıfat, 'irfân ehli'dir. Her güruhun içinde bir irfân ehli vardır. Onlar, *semme vechullah*'ı kendilerine kible etmişlerdir. Onlar zühde rağbet etmez; onlar, ilk nokta kitabıdır. Onlar, canını kurban etmeye, başını meydana koymaya çağrılır. Onlar, topraktan bunca sümbülün çıkmasının sırrını bilir.

Allah'a yakın olmak isteyen, irfân ehlinde ders almalı, marifete talip olan yüzünü onun eşiği eylemelidir. Güzel tabiatlı, sözü anlayan, hüner erbanının sevdikleri, onun dostlardır.

51.6.Âşık, irfâna ulaşmak ister.

İrfân ile âşık arasında geliştirilen düşünceye göre irfân, âşığın kendisine açlık duyduğu, bir kavramdır. Âşık irfânı o kadar gönülden arzular ki onun sırlarını dinlemek, sarhoşu olmak için çabalar. İrfânın göle teşbih edildiği bir düşüncede ise âşığın cân bülbülü onun gölüne konar. Âşığın irfâna ulaşmak istediği zaman dilimi ramazan, irfânına talip olduğu kişi ise Hz. Peygamber'dir. İrfânın bir pîrden aksettiğinin bilincinde olan âşık, irfâna kavuşmak için aşk şarabı satar ve bazen kendisi irfân olur. İrfâna ulaştığında âşık bir attar irfânının nüshası hâline gelir. Bu hâle gelen âşığı ancak irfâna mahrem olanlar anlayabilir.

51.7.Zâhid irfânı bilmez.

Şairlerin çeşitli vesilelerle yerdiği bir tip olan zâhid (Bkz: Bu çalışmada 'Zâhid' kavramı) irfânı bilmez, ondan uzaktır.

51.8.İrfân Kavramında Edebî Düşünceler

51.9.İrfânın evsafı

İrfân, bir âlemdir.⁷⁴⁰³

İrfân, denizdir.⁷⁴⁰⁴

Yedi derya, irfân denizinde bir damla bile değildir.⁷⁴⁰⁵

İrfân sidrededir.⁷⁴⁰⁶

İrfân, varidattır.⁷⁴⁰⁷

⁷⁴⁰³AN, i. 123/4 Şeh-bâz-ı İlahîyem ser-bâz-ı güvâhîyem / 'Ummânlara mâhîyem der-'âlem-i 'irfânî

⁷⁴⁰⁴NM, 194/5 Çü Muhyî ism-i a'zâmdur hem 'İsâ rûh-ı sultândur / Nefis Meryem yem 'irfândur nefahtü dürr-i yektânı

⁷⁴⁰⁵H, i. 159/5 Bahr-ı 'irfânda yedi deryâ değil bir katrece / Kande kaldı ey Hüdâyi Nil ü Ceyhün u Ares

⁷⁴⁰⁶H, i. 62/4 Sidre-i 'irfân-ı Hakk'ın müntehâsın bulmağa / 'Âlem-i vahdetde cevân et ki insânlık budur

İrfân sırdır. O konuşmayan dudaklarla (leb-i hamuş) anlatılır.⁷⁴⁰⁸

İrfân, neyin nağmesindedir.⁷⁴⁰⁹

İrfân, dilin (gönül) ne olduğunu bilmektir.⁷⁴¹⁰

Gönül, vicdan ile Allah'ı hakikatiyle anlayamazsa lisandaki irfânın bir değeri yoktur.⁷⁴¹¹

İrfân madeni Resûlullâh'tır.⁷⁴¹²

İrfânı Allah vermiştir.^{7413, 7414, 7415, 7416}

İrfân, ehl-i Hakk'ın (Allah) nutkudur.⁷⁴¹⁷

İrfân, âriflere gerektir.⁷⁴¹⁸

Ârifin mutlak kelamı ancak irfânla duyulur.⁷⁴¹⁹

İrfân, hâl diliyle anlatılır.⁷⁴²⁰

⁷⁴⁰⁷SG, 104/21 Halka mürşidlük satup da'vâ-yı 'irfân eyleyen / Vâridâtın bâri Ğaybî gâhi iş'âr eylese

⁷⁴⁰⁸C, g. 1/3 Nağme-senc-i râz-ı 'irfânem leb-i hāmūş ile / Kürsî-i gūş-i dil-i endîşe mahfildür baña

⁷⁴⁰⁹C, k. 53/5 Şuabât-ı dem-i ihlâsuña takvâ âhenk / Neğamât-ı ney-i 'irfânûña ma'nâ dem-sâz

⁷⁴¹⁰C, terk. 1/XII/6 Her nev'-ı beşer fehm idemez dil ne dimekdür / İnsâna bu 'irfân şeref-i 'ilm ü hünerdür

⁷⁴¹¹NM, 54/5 Gönül tuymazsa vicdân ile Allâh'ı hakikatçe / Mücerred dildeki 'ilmi veya 'irfânı neylerler

⁷⁴¹²H, i. 36/6 Cânlar içinde cânân / Ma'den-i 'ilm ü 'irfân / Ceddim ü pîrim sultân / Sensin yâ Resûla'llâh

⁷⁴¹³H, i. 93/2 Kande buldu bu cism ile cânı / Kanden aldı bu 'ilm ü 'irfânı / Kim eder bunca lütf u ihsânı / Bendene her murâdı sen verdin

⁷⁴¹⁴H, i. 99/3 Ol verdi cism ile cânı / Ol verdi 'ilm ü 'irfânı / Hüdâyî bunca ihsânı / Evvel âhir ol eyledi

⁷⁴¹⁵H, i. 185/2 Bir avuç hâkden insân edersin / Yine hem mazhar-ı 'irfân edersin / Nice lütf u nice ihsân edersin / Saña yâ Rab nice çok çok şükürler

⁷⁴¹⁶H, i. 219/3 Vücûdu kande buldu cinn ü insân / Safâyı kanden aldı ehl-i 'irfân / Yine senden olur kullara ihsân / İnâyet eyle sultânım meded hay

⁷⁴¹⁷SG, 104/19 Ehl-i Hakk'ıñ nutkını 'irfân-ı sūrî nutk ider / Zâhid-i nâdân ne deñlü remz-i bisyâr eylese

⁷⁴¹⁸H, i. 79/4 'Âriflere 'irfân gerek / 'Âşıklara cânân gerek / Sâdıklara burhân gerek / Verne zid-da'vâhâ çi sūd

⁷⁴¹⁹NM, 100/1 'Ârifüñ mutlak kelâmın tuymağa 'irfân gerek / Sırr-ı muğlakdur gönülde zevk ile vicdân gerek

İrfân, filan ibni filanı bilmek değildir.⁷⁴²¹

İrfânı, ledünnîden haberi olanlar bilir.⁷⁴²²

Dünyaya gelmekten maksat Hakk'ın (Allah) irfânıdır.⁷⁴²³

Alçak dünyayı çocuk oyuncağına benzetip onu fani gören kişi irfândadır.⁷⁴²⁴

Allah'ın varlığı her şeyde sezilince, irfânın aslında var olmadığı anlaşılır.⁷⁴²⁵

İrfân, Allah'ın zatını öğretir.⁷⁴²⁶

Kesretteki vahdet, vahdetteki kesret irfânla bulunur.⁷⁴²⁷

Vahdetin sırları irfânla keşfolunur.⁷⁴²⁸

51.10.İrfân bir mekteptir.

İlmin aslı, irfân mektebinde okunur.⁷⁴²⁹

İrfân mektebinde Âdem'in ilmi okunur.⁷⁴³⁰

İrfân mektebinde hakikat ilmi okunur.⁷⁴³¹

⁷⁴²⁰NM, 90/1 İçerü gel añlar iseñ söyleyen 'irfâna bak / Hâl diliyle saña bir bir nutk iden hayvâna bak

⁷⁴²¹NM, 190/1 Belürmez 'arîfün hâli vü şânı / Degül 'irfân filân ibn-i filânı / Yirin terk idenün yokdur mekânı / Hakikat ehlinün olmaz nişânı

⁷⁴²²AN, mu.7/1 Bu nâsüt içre ten-perver olanlar cânı bilmezler / Ne cânı hâne-i kalbindeki mihmâni bilmezler / Ledünnîden haberdâr olmayup 'irfânı bilmezler / Nedür 'irfân içinde küfr olan imâni bilmezler / Ne cândur cân içinde cân olan cânâni bilmezler / Ne sırdur sırr içinde sırr olan sultâni bilmezler

⁷⁴²³NM, 22/7 Bunda gelmekden murâd çünkim Hak'un 'irfânıdır / Ey Niyâzî kişi ol 'irfânı bulmazsa ne güç

⁷⁴²⁴NM, 65/3 Bu denî ahvâl-i dünyâyı sabiler lu'bine / Beñzedüp fânî görürse ol kişi 'irfândadır

⁷⁴²⁵NM, 116/4 Ki bildüm vech-i cânâni kamuda sezdüm Allâh'ı / Be-küllî anda ğark imiş ne ben varum ne 'irfânım

⁷⁴²⁶SG, 97/1 Cân-ı dil derdine dermân isteyen gelsün berü / Küh-i zât-ı Hakk'a 'irfân isteyen gelsün berü

⁷⁴²⁷NM, 33/4 Vahdeti kesretde bulmak kesreti vahdetde hem / Bir 'ilimdür ol ki kamu 'ilm ü 'irfân andadır

⁷⁴²⁸SG, 27/14 Gerçi mestür eylemişler vahdet esrârın selef / Nicesi mestür olur keşf ile 'irfân devridür

⁷⁴²⁹NM, 14/4 Mekteb-i 'irfâna gir okı bu 'ilmün aslını / Gör ki nice dere olupdur bu 'ilimde dört kitâb

⁷⁴³⁰NM, 31/5 Gir mekteb-i 'irfâna okı âdemün 'ilmin / 'Âlimlere bu ilm-i künâdan haberüm var

İrfân mektebinde okuyanlar, hüsnün mushafı olan yüzde *kul hüvallah* ayetini görürler.⁷⁴³²

İrfân mektebinden ders alan, sivayı terk edip matlab-ı a'lâya ulaşmak ister.⁷⁴³³

51.11.İrfân cennettir.

Cennetin zevki irfândadır.⁷⁴³⁴

İrfân cennetine giren âşıklar, vaad olunan (cennetteki) huri ve gılmanla ilgilenmez.⁷⁴³⁵

İrfân cennetine dâhil olanın, baktığı her yer dîdâr olur.⁷⁴³⁶

İrfân cennetine girmeyen naim cennetinde olsa bile bir şey elde sayılmaz.⁷⁴³⁷

51.12.İrfâna vâsıl olmak

İrfâna ulaşmak hüma kuşuna ulaşmaya çalışmak gibidir.⁷⁴³⁸

İrfâna ulaşmak isteyen, ilk önce bildiği her şeyi unutmalıdır.⁷⁴³⁹

İrfâna ermek isteyen hayat iklimini bulmalıdır.⁷⁴⁴⁰

İrfâna ahlâk güzelliğiyle ulaşılır.⁷⁴⁴¹

---

⁷⁴³¹NM, 107/2 Gel hakikat 'ilmini sen de okı / Bir kadem bas mekteb-i 'irfâna gel
⁷⁴³²NM, 89/2 Mushaf-ı hüsnünde yazmış "kul hüvallah" âyeti / Gel inanmazsañ gir oku mekteb-i 'irfâna bak
⁷⁴³³H, i. 20/5 Ey Hüdâyî dîde-i Hakk ile bak / Şerh eder tevhîd-i Hakk'ı her varak / Mekteb-i 'irfândan aldınsa sebak / Ko sivâyı matlab-ı a'lâyı gör
⁷⁴³⁴NM, 40/2 Zulmet-i cehli bırak sen iste nür-ı hikmeti / Cennetün zevkin dilerseñ cümle 'irfânuñdadur
⁷⁴³⁵NM, 54/2 Bugünkü cennet-i 'irfâna dâhil olsalar 'uşşâk / Yarınki va'd olan hürî veya gılmânı neylerler
⁷⁴³⁶NM, 56/5 Cennet-i 'irfâna dâhil olanuñ / Kande baksa gördüğü dîdâr olur
⁷⁴³⁷NM, 80/7 Ne hâsıl ey Niyâzî cennet-i 'irfâna girmezsen / Tatalum Hak yirüñ anda senüñ dâr-ı na'im itmiş
⁷⁴³⁸H, i. 71/1 Sayd ederken hümâ-yı 'irfânî / Uçdu ol şâhbâz-ı sultânî / Yüsufu çâha atdı ihvânî / Kodu hasretde Pîr-i Ken'an'ı / Neyledin Mustafa'yı ey fânî / Kande gitdi Muhammed'im kanı
⁷⁴³⁹NM, 98/5 Pîrüne olan 'ahdi güt ne'ñ varisa hep ko git / Bildüklerini terk it 'irfâna irem dirseñ
⁷⁴⁴⁰H, i. 128/1 Tahkik eder tasdikini / İmâna ermek isteyen / Bulur hayât iklimini / 'İrfâna ermek isteyen
⁷⁴⁴¹SG, 113/8 Kibâr-ı evliyâ 'âşık dimezler şol mürîde kim / Cemî'-i hüsn-i hulka anı ırgürmeye 'irfânî

Taalluktan sıyrılmadan, dilden (gönül) mâsiva sürülmeden, Hakk (Allah) anlaşılardan irfâna ulaşılmaz.⁷⁴⁴²

İrfâna tahkik ile ulaşılır.⁷⁴⁴³

Ma‘mûre-i ‘irfâna hâlel getirmek istemeyen zühdü harap eylemez.⁷⁴⁴⁴

İrfâna, âlem-i vahdetde cevlan edilerek ulaşılır.⁷⁴⁴⁵

51.13.İrfân sahiplerinin özellikleri

İrfânı tahsil eden, sûret-i insanda kalmaz; manasını da insan eder.⁷⁴⁴⁶

İrfâna sahip olan, isyan etmez.⁷⁴⁴⁷

İrfâna sahip kişiler insan-ı kâmil olabilir.⁷⁴⁴⁸

‘Devre’-i arşiyye’den haberdar olan, irfânı duyabilir.⁷⁴⁴⁹

İrfân sahibi akl-ı kül, kıvrak anlayışlı dilin (gönül) sırları karşısında şaşkındır.⁷⁴⁵⁰

İrfânı tekemmül ettiren ârif, mala (mâsivaya) meyletmez.⁷⁴⁵¹

İrfâna sahip olan vücudunun ağır olmasını istemez, başkalarına el açmaz.⁷⁴⁵²

Ayıp giderilmeden irfândan tat alınmaz.⁷⁴⁵³

⁷⁴⁴²H, i. 34/6 Ta'alluk defterin dür / Mâsivâyı dilden sür / Hakk'ı aña bilegör / İlm ile 'irfân gelsin

⁷⁴⁴³H, i. 163/4 Tasdik ile imâna er / Tahkik ile 'irfâna er / Bir bahr-i bî-pâyâna er / Enhâr-ı zikru'llâh ile

⁷⁴⁴⁴C, g. 158/4 Ma'mûre-i 'irfâna hâlel gelmeye dirseñ / Ne zühdi harâb eyle ne perhîze esâs ol

⁷⁴⁴⁵H, i. 62/4 Sidre-i 'irfân-ı Hakk'ın münthâsın bulmağa / 'Âlem-i vahdetde cevlan et ki insânlık budur

⁷⁴⁴⁶SG, 85/2 Ğirre olma 'ilmüne tahsil-i 'irfân ide gör / Sûret-i insânda kalma ma'niñ insân ide gör / Başdan ayağa vücudun cümleten cân ide gör / Kendözini bilmez iseñ 'âlimem dime sakın

⁷⁴⁴⁷H, i. 202/5 Olıcak bir kişide 'ilm ü 'irfân / Komaz ol sâhibin kim ede isyân / Yürü var Halik'a şükr eyle her ân / Gör e lütfunu ol Rabb ü Kerim'in

⁷⁴⁴⁸NM, 78/4 Savm u salât u hacc ile sanma biter zâhid işüñ / İnsân-ı kâmil olmağa lâzım olan 'irfân imiş

⁷⁴⁴⁹NM, 112/17 "Devre'-i 'Arşiyye'den her kim haberdâr oldıysa / Ol tuyâr ancak Niyâzî 'ilm ü 'irfânım benüm

⁷⁴⁵⁰C, g. 73/6 'Âlemi mâlik-i ser-mâye-i 'irfân ideli / 'Akl-ı kül vâlih-i sırr-ı dil-i derrâkumdür

⁷⁴⁵¹C, terc. 7/III/1 'Ârifün kâmil olsa 'irfânı / Mâle meyl eylemez dil ü cânı

⁷⁴⁵²C, k. 23/27 Teklif-i girân eylemezin kimseye zîrâ / 'İrfânuma düşmez ki vücudum ola eskal

İrfân, hakikat şehrine girenlerin gönlüne dolar.⁷⁴⁵⁴

İrfânın neticesi muhabbettir.⁷⁴⁵⁵

İrfânı bulmayanın işi zordur.⁷⁴⁵⁶

Zühd ile irfânı birleştiren kurtulur.⁷⁴⁵⁷

Erenlerin halvetine girenler, irfânla dolar.⁷⁴⁵⁸

Şeyh diye ortalıkta gezenlerin binde birinde bile irfân yoktur.⁷⁴⁵⁹

İrfân, feyziyle cânı miraca yükseltir.⁷⁴⁶⁰

Ezhâr-ı zikru'llah ile irfânın tecelli yeri cânıdır.⁷⁴⁶¹

İrfân remzini âgâh bir dil (gönül) anlayabilir.⁷⁴⁶²

İrfân, bir meclis gibi birçok unsuru bir arada bulundurur.⁷⁴⁶³

İrfân neşesinin safası, insana feyz verir.⁷⁴⁶⁴

Men aref nüktesini kabul eden, irfân neşesinin sarhoşu olur.⁷⁴⁶⁵

İrfân sırları, insanı kendinden geçirir.⁷⁴⁶⁶

---

⁷⁴⁵³SG, 16/1 Gayb ile huzûra gel cânına olsun lezîz / 'Aybı gider kendünden 'irfâna olsun lezîz
⁷⁴⁵⁴NM, 151/32 Var ol hakikat şehrine ir anda Hakk'un sırrına / Tolsun senüñ de gönlüne deryâ olup
'irfân kamu
⁷⁴⁵⁵SG, 7/9 Mahabbet müntic-i 'irfân-ı Hak'dur / Velîler reh-güzârıdır mahabbet
⁷⁴⁵⁶NM, 22/7 Bunda gelmekden murâd çünkim Hak'un 'irfânıdır / Ey Niyâzî kişi ol 'irfânı
bulmazsa ne güç
⁷⁴⁵⁷SG, 103/2 Ne mest ol 'aşk ile dâ'im ne ayık ol bu 'akl ile / Miyân-ı zühd ile 'irfânı cem' idüp
'ubür eyle
⁷⁴⁵⁸NM, 181/6 Seni saña bildürür ağlar iken güldürür / 'İrfân ile toldurur erenlerüñ halveti
⁷⁴⁵⁹NM, 146/2 Gerçi her köşede şeyhüm dir çokdur / Biñde birinüñ (kim) 'irfânı yokdur / Mürşid-i
kâmilüñ tarîki Hak'dur / Yetiş Elmalı'da Ümmi Sinan'a
⁷⁴⁶⁰SG, 90/4 'Aşk ile ihyâ ide mürde kulûbî dem-be-dem / Feyz-i 'irfânı ile mi'râc ide 'İsâ-yı cân
⁷⁴⁶¹H, i. 162/2 Servi-asâ cânân olur / Cân mazhar-ı 'irfân olur / Kalbin bahâristân olur / Ezhâr-ı
zikru'llâh ile
⁷⁴⁶²C, k. 17/8 Dil-i âgâhî remz-i 'irfânüñ / Derkine hâzır u müheyyâdur
⁷⁴⁶³C, k. 35/36 Geleydi meclis-i 'irfânına ger Eflâtün / Tururdu bende gibi dest-beste pâ-ber-câ
⁷⁴⁶⁴C, terk. 5/VII/4 Hemîşe tâ vire bezm-i vücûda feyz-ı temâm / Safâ-yı neşve-i 'irfân ile Benî Âdem
⁷⁴⁶⁵C, terk. 6/VII/1 Men 'aref nüktesin idün iz'ân / Ola gör mest-i neşve-i 'irfân

Akıl, irfân karşısında susar.⁷⁴⁶⁷

İnsan, zamanının Eflâtun’u da olsa irfân sahibi değilse bir dikendir.⁷⁴⁶⁸

Her güruhun içinde bir ehl-i irfân vardır.⁷⁴⁶⁹

İrfân ehlinin kıblesi, *semme vechullah*’tır.⁷⁴⁷⁰

İrfân ehli, zühde rağbet etmez.⁷⁴⁷¹

İrfân ehli cemâli görür.⁷⁴⁷²

İrfân ehli, ilk nokta kitabıdır.⁷⁴⁷³

İrfân ehli, canını kurban etmeye, başını meydana koymaya çağrılır.⁷⁴⁷⁴

İrfân ehli, bir tohumdan bunca sümbülün çıkmasının sırrını bilir.⁷⁴⁷⁵

Hakk’a (Allah) yakın olmak isteyen, irfân ehlinen ders almalıdır.⁷⁴⁷⁶

Marifet isteyen, yüzünü irfân ehlinin eşiğinin toprağı eylemelidir.⁷⁴⁷⁷

İrfân ehlinin dostları; tabiatı güzel, güzel sözü anlayan, hüner erbabının sevdikleridir.⁷⁴⁷⁸

---

⁷⁴⁶⁶C, k. 29/53 Eylesem bezm-i hakâyıkda ser-âgâz-ı rumûz / Sühanüm ‘âlemi mest-i mey-i ‘irfân eyler

⁷⁴⁶⁷C, g. 245/1 Nâtika söyleşemez tab’-ı sühan-dânum ile / ‘Âkile bahs idemez kuvvet-i ‘irfânım ile
⁷⁴⁶⁸C, terk. 1/XII/7 İnsân ki bu ‘irfânı eger itmeye tahsîl / Dânişle Felâtun-ı zamân olsa da hardur

⁷⁴⁶⁹NM, 190/11 Cihânda bir gürûh olmaz ki ey cân / Bulunmaya içinde ehl-i ‘irfân / Olur mevsûf sıfâtlarıyla her an / Hakikat ehlinün olmaz nişânı

⁷⁴⁷⁰NM, 54/7 Salât-ı ehl-i ‘irfân kıblesidür "semme vechullah" / O vecche kul olanlar tâ’at-i noxsânı neylerler

⁷⁴⁷¹SG, 27/1 Ehl-i küfrün devri geçdi şimdi imân devridür / Ya’ni yokdur zühde rağbet ehl-i ‘irfân devridür

⁷⁴⁷²SG, 91/6 Hâb-ı bidârında sūfi gördigündür hep hayâl / Ehl-i ‘irfân olmadıñ kim görine saña cemâl / Bahr-ı zâta ğark olup bulmak dilersen ger kemâl / Ma’rifetle hüsn-i hulkdur tâlibi kâmil iden

⁷⁴⁷³NM, 68/2 Kitâb-ı nokta-i evvel hakikat ehl-i ‘irfândur / Görinür sûretâ insân velî siretde hayvândur

⁷⁴⁷⁴AN, i. 116/3 Salâdur ehl-i ‘irfâna getürsün cânı kurbâna / Bugün başını meydâna koyan gelsün bu meydâna

⁷⁴⁷⁵H, k1. 22. Nedir bir dâneden bunca senâbil / Bu sırrı bilmez illâ ehl-i ‘irfân / Hayâl-i zilla beñzer fi’l-hakika / Vücüdün aynâsında hâl-i ekvân

⁷⁴⁷⁶H, i. 160/3 Ger ister iseñ kurb-ı Hak / Al ehl-i ‘irfândan sebak / Geldi zuhûra her varak / Eşcâr-ı zikru’llâh ile

⁷⁴⁷⁷NM, 12/1 İster iseñ ma’rifette olasın âli-cenâb / Ehl-i ‘irfân işiginde yüzüni eyle türâb

51.14. Âşık, irfâna ulaşmak ister.

Âşık, irfân sarhoşu olmak ister.⁷⁴⁷⁹

Âşık, tahkik ile irfâna açtır.⁷⁴⁸⁰

Âşık, irfân sırlarını dinler.⁷⁴⁸¹

Âşık, irfânı arzular.⁷⁴⁸²

Âşık, irfânı elde etmek için çalışıp çabalamıştır.⁷⁴⁸³

Âşığın cân bülbülü, irfân gölüne konar.⁷⁴⁸⁴

Âşık, ramazan ayında irfâna ulaşmak ister.⁷⁴⁸⁵

Âşık, cihanın fahrinin (Hz. Peygamber) irfânına kurban olur.⁷⁴⁸⁶

İrfân, âşığa pîrden akseder.⁷⁴⁸⁷

Âşık, irfânı aşk şarabı için satar.⁷⁴⁸⁸

Âşık, bazen irfân olur.⁷⁴⁸⁹

Âşığın derûnu attâr (misk satıcısı) irfânının bir nüshasıdır.⁷⁴⁹⁰

⁷⁴⁷⁸C, k. 24/10 Merd-i hoş-tab' u suhan-fehm ü küşâde-meşreb / Yâr-ı erbâb-ı hüner hem-dem-i ehl-i 'irfân

⁷⁴⁷⁹C, kıt. 79/9 Düşünme keyf-i esrâr-ı cihâna kalma hayretde / Bu ma'nânun hayâlerinden geçüp sen mest-i 'irfân ol

⁷⁴⁸⁰SG, 50/4 'Ârifân-ı 'âlemün taklîd ile hep karnı tok / Bu kadar tahkîk ile biz hân-ı 'irfân acıyuz

⁷⁴⁸¹C, k. 3/2 Şinevâ-güş-ı râz-ı 'irfânâm / Leb-i tahkîk ile hıtâb-ı dilem

⁷⁴⁸²NM, 135/11 Başsız kabak gibi bir tekerleme söz ile / Yûnus'leyin Niyâzî 'irfânı arzularsın

⁷⁴⁸³SG, 60/3 Semt-i 'irfân benliğimde cidd ü cehd ile hemân / Ermege ma'nâ-yı cânâ okudum çok lâfız

⁷⁴⁸⁴SG, 33/2 Ser u cân terk idüp cânân yolına / Konup cân bülbülü 'irfân göline / Humâ-yı sır ile vahdet iline / Dem-â-dem uçmayan 'âşık degildür

⁷⁴⁸⁵H, i. 7/5 Envâra er etvâra er / 'İrfâna er esrâra er / Kasd et Hüdâyî yâra er / Mâh-ı mübârekdir gelen

⁷⁴⁸⁶NM, 119/1 Ol cihânun fahrinun sırrına kurbân olayum / Hutbe-i levlâk inen şânına kurbân olayum / "Kabe kavseyni ev ednâ" sına kurbân olayum / Ben anuñ 'ilmile 'irfânına kurbân olayum / Ben anuñ esrâr-ı mi'râcına kurbân olayum

⁷⁴⁸⁷SG, 100/3 Mâh-ı nev kalbün mukâbil eyle pîr-i şemse kim / 'Aks ide 'ilm-i ledünnî tolasuñ 'irfân ile

⁷⁴⁸⁸AN, i. 119/5 Baş ile cânı / 'İlmi 'irfânı / Bey' idüp anı / Bâde-i 'ışka

⁷⁴⁸⁹NM, 113/5 Gâhi 'âbid gâhi zâhid gâhi fiska düşerem / Gâhi 'arif gâhi ma'rûf gâhi 'irfân olurum

İrfâna aşkla sahip olunur.⁷⁴⁹¹

Zat-ı Hakk'ta (Allah) mahrem-i irfân olan, âşığı anlayabilir.⁷⁴⁹²

İrfâna sahip olanlar, âşığı anlayabilir.⁷⁴⁹³

51.15.Zâhid irfâni bilmez.

Zâhid, irfândan uzaktır.⁷⁴⁹⁴

Zâhid, irfâni bilmez.⁷⁴⁹⁵

---

⁷⁴⁹⁰C, k. 14/42 Dilüm bir tabla-ı pür-müşk-i tahkîk / Derûnum nüsha-i 'irfân-ı 'attâr

⁷⁴⁹¹C, terk. 2/IV/1 Lütüfîna mazhar olan lâyıq-ı ihsân olsa / Saña 'âşık geçinen sâhib-i 'irfân olsa

⁷⁴⁹²NM, 178/1 Zât-ı Hak'da mahrem-i 'irfân olan añlar bizi / 'İlm-i sırda bahr-i bî-pâyân olan añlar bizi

⁷⁴⁹³NM, 177/1 Hamr-ı rûy-ı yâr ile sekrân olan añlar bizi / Katresin bahr eyleyüp 'ummân olan añlar bizi / Câhil anlamaz zevi'l-'irfân olan añlar bizi / Vâsıf-ı esrâr olup hayrân olan añlar bizi / Anlamaz hayvân olan insân olan añlar bizi

⁷⁴⁹⁴AN, i. 77/1 Ey zâhid-i fersüde-dil 'irfâna gel 'irfâna gel / Fermân-ı 'ışka bağla bel sultâna gel sultâna gel

⁷⁴⁹⁵SG, 93/3 Dilediği özidür bilmez zâhid özini / Zâhid özin bilmedi 'irfâni neden bilsün

52. İRŞAD

Doğru yolu gösterme, rehberlik etme anlamlarına gelen irşad tasavvufta mürşidin yaptığı iş olarak değerlendirilmiştir. Üzerinde çalıştığımız metinlerde kavramın, mürşidin işi olmasının yanı sıra Allah ile de ilişkilendirildiği görülmüştür. İrşat bir emirdir ve Allah'ın uhdesindedir. Allah; âşıkları, kalpleri, kulları, matlubları ve kendi rızası yolunda olanları irşad eder. Diğer düşüncede ise irşad, âriflere, pîrlere, mürşidlere hastır. Bu düşünceye göre Allah adabını gözetenler irşada muhatap olabilir, ilhad olanlar ise irşad olamaz. İrşad aşk ile olur. Lâilâheillâllah, dost yoluna irşad eder.

Diğerlerinden ayrılan ve bir kez ifade edilen bir düşünceye göre ise ümmeti, nebiler irşad etmiştir. İrşadı zâhidin talep etmesi düşüncesi ise iki yerde geçmektedir.

Genellikle istenmeyen bir tip olan zâhidle ilişkilendirilmesi irşad kavramına görece menfi bir yaklaşımın olduğu izlenimini vermektedir.

52.1.İrşad Kavramında Edebî Düşünceler

İrşâd, emirdir.⁷⁴⁹⁶

Hakk (Allah), âşığı kendi lisanından irşad eder.⁷⁴⁹⁷

Rab (Allah), kalpleri kendine irşad eder.⁷⁴⁹⁸

Her murada ulaştırıp irşad eden Allah'tır.⁷⁴⁹⁹

Allah, kulları irşad eder.⁷⁵⁰⁰, ⁷⁵⁰¹, ⁷⁵⁰²

⁷⁴⁹⁶AN, i. 123/5 İrşâda olup fermân derdlere kılâm dermân / Sultâna olam sultan buldum çün o sultânı

⁷⁴⁹⁷SG, 24/6 Hak seni irşâd ider Ğaybî lisânından begüm / Tutmaz iseñ Hak kelâmı işte tuğyânlık budur

⁷⁴⁹⁸H, i. 37/4 İbâdı eyleyip İcâd / Kulûbu eyleyip âbâd/ Edersin kendine irşâd / Şükür yâ Rabbi yâ Rabbi

⁷⁴⁹⁹H, i. 60/5 Sen 'inâyet sen hidâyet kıl Hüdâyî bendene / Çün ki sensin her murâda irgürüp irşâd eden

⁷⁵⁰⁰H, i. 170/2 O sultândır eden kulların irşâd / Men lem yehdi'llâhu mâlehu min hâd / Gönül kasrın ede lütf ile âbâd / El-hamdü li'llâh eş-şükrü li'llâh

Allah, matlûbu irşad eder.⁷⁵⁰³

Allah, yolu rızasına [olanları] irşad eder.^{7504, 7505, 7506, 7507, 7508}

İrşâd, ârifin her bir sözüdür.⁷⁵⁰⁹

Şeyh, irşâd yolundadır.⁷⁵¹⁰

Pîrân, Hakk (Allah) adabını gözleyenlere irşâd eder.⁷⁵¹¹

İrşâd, aşk ile olur.⁷⁵¹²

Yolu ilhad olan, irşad olmaz.⁷⁵¹³

İrşâdı mürşit yapar.⁷⁵¹⁴

Lâilâhe illâllah, dost yoluna irşad eder.⁷⁵¹⁵

Ümmeti, nebiler irşad etmiştir.⁷⁵¹⁶

⁷⁵⁰¹H, i. 185/5 Hüdâyî bendeni icâd eden sen / Cenâb-ı pâkine irşâd eden sen / Visâlin lezzetiyle şâd eden sen / Saîa yâ Rab nice çok çok şükürler

⁷⁵⁰²H, i. 199/3 İnsânı edip icâd / Etdin yoluna irşâd / Oldu kereme mu'tâd / İhsân ü kerem senden

⁷⁵⁰³H, i. 173/2 Cûdunla icâd eyledin / Matlûba irşâd eyledin / Cân ü dili şâd eyledin / Yâ Rab nice şükredelim

⁷⁵⁰⁴H, i. 201/3 Sahatdan hıfz edüp sâdık kulunu / Rızâsı yoluna irşâd eden dost

⁷⁵⁰⁵H, i. 208/2 Sensin bizi icâd eden / Doğru yola irşâd eden / İhsânına mu'tâd eden / Yâ Rabbenâ yâ Rabbenâ / Lütf u kerem ihsân senin

⁷⁵⁰⁶H, i. 210/4 Kullarımı icâd eder / Doğru yola irşâd eder / Gamgîn gönüller şâd eder / El-hamdü li'llâhi'l-Kerîm

⁷⁵⁰⁷H, i. 219/4 Bizi fazlımla çünkü etdin icâd / Yine eyle na'im-i vasla irşâd / Olalım mâsivâ hubbundan âzâd / İnâyet eyle sultânım meded hay

⁷⁵⁰⁸H, i. 228/1 Hak bizi fazlıyla icâd eyledi / Lütf u ihsân etdi ol Rabb-i Kerîm / Hem yine yoluna irşâd eyledi / Lütf u ihsân etdi ol Rabb-i Kerîm

⁷⁵⁰⁹SG, 54/1 'Ârifün her bir sözi irşâd imiş / Zâhid olan bir kurı ırğâd imiş

⁷⁵¹⁰NM, 146/3 Allâh fillâh irşâd yolına turmuş / Yolula ehlinden usûlin almış / Sînesi nûr ile eyle(ce) tolmuş / İriş Elmalı'da Ümmi Sinan'a

⁷⁵¹¹NM, 151/20 Kim ki o şehri özledi erenler izin izledi / 'Âdâb-ı Hakk'ı gözledi irşâd ider pîrân kamu

⁷⁵¹²SG, 54/2 'Aşk ile irşâd olur irşâd olan / 'Aşk ise kesbî degül bir dâd imiş

⁷⁵¹³SG, 83/4 Kimün yolu ilhâd ola / Sanma o kul irşâd ola / Âhir demi ber-bâd ola / Estağfiru'llâh el-'azîm

⁷⁵¹⁴SG, müf. 2 Sanma kim sen mürşid olup halkı irşâd eyledün / Belki nâ-kâbilleri idlâl u ifsâd eyledün / Câmî'iyetle ihâta rütbesini yok taleb / Da'vî-yi tevhîdde birkaç ehli ilhâd eyledün

⁷⁵¹⁵H, i. 2/2 Cehennemden âzâd eder / Dost yoluna irşâd eder / Gamgîn gönüller şâd eder / Lâ ilâhe illa'llah

⁷⁵¹⁶H, i. 146/4 Nebiler gerçi halkı da'vet edip / Kamusu etdiler irşâd-ı ümmet

İrşâd semtini zâhid ister.⁷⁵¹⁷

Zâhid, irşadı gerçekleştirme arzusundadır.⁷⁵¹⁸

---

⁷⁵¹⁷AN, k. 2/27 Zâhid diler ise semt-i irşâd / Minhâc-ı hüdâya mâliküz biz
⁷⁵¹⁸SG, 56/9 Geçe zâhid gel irşâd arzusundan / Kul âzâd eylemek Mevlâ'ya düşmiş

53. KADEH

53.1.Kadehin evsafı

Kan ile kadehe konulan şarabın renktaş olması, âşığın kan akan gözü ile kadeh arasında bir teşbih yapılmasına neden olmuştur. Âşığın gözü dertten ağlaya ağlaya kadehe döner ve o kadehten abdal olanlar içer.

Kadehten kevser içilir. Ondan içildiğinde rindânın gül bahçesi sonsuz bir cennete dönüşür. Âşık, onun devrine gönülden bağlıdır. Kâm kadehinin neşesi ârife zevktir. Kadeh kavramının çeşitli çağrışımlarla düşünce geliştirildiği görülen kavramlar şunlardır: Şeklinin andırması ile nilüfer çiçeği; gönül, âşığın gözü, muhabbet, kâm, ruhsuz bir kalıp.

53.2.Gönül kadehi

Gönlün bir kadehe benzetildiği düşünceye göre; o, aşk şarabı ile doludur. Gönül kadehinden âşık içmiştir.

53.3.Kadehi Allah sunmuştur.

Tasavvuf şiirinin anlam dünyasında önemli yeter tutan unsurlardan biri de Allah'ın ruhları yarattıktan sonra ruhlara hitaben sorduğuna inanılan “Ben sizin Rabb’iniz değil miyim?” sorusudur. Ruhlar bu suale “evet” demişler ve yaratıcı olarak Allah'ı kabul ettiklerini söz ile ikrar etmişlerdir. Ruhlar ile Allah arasında bir çeşit akitleşme olarak da değerlendirilebilecek bu olay, tasavvuf şiirinde birtakım metaforlar eşliğinde harmanlanmış ve Allah'ın sâki, ruhların/insanların mest olduğu bir çeşit meyhaneye ortamı tasavvur edilmiştir. Divanlarını incelediğimiz şairlerde de bu düşüncenin izini sürmek mümkündür.

Ezel bezmini kadehini Allah sunmuştur ve onu cürasını içen; hayran, müstağrak ve mest olur. O kevsere minnet etmez. Allah'tan gelen insan, muhabbet kadehinden içerse her yerde Allah'ı görüp yine Allah'a gidebilir.

53.4.Âşıklar, kadehten içmiştir.

Âşıklar bir düşünceye göre aşk, başka bir düşünceye göre ise Elest kadehinden içtiğinden elinde mey kadehiyle halka safâ gösterir. Âşığın içtiği, nâm ve nişanı mahveden kadeh öyle bir şeydir ki rind âşık onu tekkede bin sofunu meşguliyetine değışmez.

53.5.Kadeh, bezmde içilir.

Kadeh ile aynı anlam dünyasında kullanılan başka bir kavram ise bezm'dir. Bu iki kavramın birlikte anıldığı düşüncelerde bezm'in Elest, âlem, cihan, safâ gibi türlerinin kadeh ile ilişkilendirildiği görülmektedir.

Safa bezminde ış-ı müdâm; aynı zamanda parıltısıyla bezmi aydınlatan kadehle yapılır. Cihan bezmini sevgilinin güneş gibi olan altın kadehi aydınlatır. Gönle göre âlem bezminin altın kadehi ile kırık çömlek arasında bir fark yoktur. Muhabbet kadehi bezmde sunulur.

53.6.Kadehten içen, cân verir.

Cevrî'de geçen sevgilinin kadehe benzetilen dudağı ile ilgili iki düşünce tenakuz içermektedir: Sevgilinin aşk kadehinden içenler, cân zevkini yaşar. Sevgilinin dudağının kadehinden bir yudum içen cân verir.

Allah'a vuslat, bir çeşit kadehtir ve ondan cânlar içmek ister. İlâhi aşk kadehinden içenler, içtikleri her an sevgili ile bir olurlar. Alah'ın lütuf eliyle sunduğu kadehi içenler, kendilerinden geçip cân verirler.

53.7.Kadeh, aynaya benzer.

Kadeh ile cismine yansıyanları aksettiren ayna arasında bir münasebet kurulduğu görülmektedir. Kadeh de tıpkı ayna gibi bir yansıma yeri olarak düşünülmüştür. Kadehi, mecâz-ı mürsel yoluyla, kadehin içindekini içenler, sarhoş olup başkalarının kendileri hakkındaki düşüncelerini dikkate almadan içinden geldiği gibi davranır. Hâlleri sûretlerine yansır.

53.8.Fena kadehi

Fena kadehinin şarabının sarhoşu olanlar, dünya kadehinin süslerine değer vermeyen ve iki cihanın beka zevkinin hevesinden geçen rindlerdir.

53.9.Kadeh Kavramında Edebî Düşünceler

53.10.Kadehin evsafı

Âşığın gözü dert ile kadehe döner.⁷⁵¹⁹

Abdal, göz kadehinden içer.⁷⁵²⁰

Kadeh sonsuz bir cennetin her bir köşesinden (ayrı bir) kevser akıtır.⁷⁵²¹

Kadeh, rindân meclisini gül bahçesi eyler. Gül bahçesini sonsuz bir cennete dönüştürür.⁷⁵²²

Kadeh devrine, âşığın dili (gönül) bağlıdır.⁷⁵²³

Ârife göre zevk, kâm kadehinin neşvesidir.⁷⁵²⁴

Nilüfer, altın bir kadehe benzetilir.⁷⁵²⁵

Kadeh, ruhsuz bir kalıp ise de badenin feyziyle cisme coşku ve cân verir.⁷⁵²⁶

53.11.Gönül kadehi

Gönül kadehi, aşk şarabıyla dolmuştur.⁷⁵²⁷

⁷⁵¹⁹AN, i. 74/4 Dertüñ ile bu dîdem yaş yerine dökdi dem / Çeşmüm kadehin ol dem peymâneye döndürdüñ

⁷⁵²⁰NM, 43/3 Çeşmüñ kadehin nüş iden abdâl-ı ilâhî / Ol ‘aşk ile bu âlem-i devvâra gelürler

⁷⁵²¹C, g. 20/2 Rind-i mey-hâne behişt-i câvidânı n’eylesün / Bunda her bir küşeden kevser revân eyler kadeh

⁷⁵²²C, g. 20/1 Meclis-i rindânı gâhî gül-sitân eyler kadeh / Geh gülistânı behişt-i câvidân eyler kadeh

⁷⁵²³C, g. 145/4 Devr-i kadehüñ hükmine dil-beste olurduk / Def’ hattüñ -i elem-i gerdiş-i eyyâm idebilsek

⁷⁵²⁴C, g. 206/2 ‘Ârife zevk-ı meşrebi neşve-i câm-ı kâmdur / Eyles anuñla dâyimâ def’-i humâr-ı ârzü

⁷⁵²⁵AN, k. 3/9 Sundı nilüfer şarâbın kâse-i zerrîn ile / Sâkîdür simîn kadeh mestânedür kerrübiyân

⁷⁵²⁶C, g. 20/4 Kâlib-i bî-rühdur ammâ ki feyz-ı bâdeden / Cismimi hem pür-safâ hem mahz-ı cân eyler kadeh

Gönül, aşk şarabı ve muhabbetle dolu bir kadehtir.⁷⁵²⁸

Gönül kadehinden aşk şarabını âşık içmiştir.⁷⁵²⁹

53.12.Kadehi Allah sunmuştur.

Elest bezminin kadehini Sübhân (Allah) sunmuştur.⁷⁵³⁰

İhlas kadehinin sâkisi kadeh sunar.⁷⁵³¹

Elestin devr eden kadehinden içenler mest olur.⁷⁵³²

Elinde kadehi tutan, kevsere minnet etmez.⁷⁵³³

Ezel bezminin sâkisinin kadehinin curasını içen âşıklar mest olur.⁷⁵³⁴

O'nun (Allah) bezminde sunulan kadeh ile ordakiler hayrân, müstağrak ve mest olur.⁷⁵³⁵

Cânânın kadehinden içen cân zevkini tadar.⁷⁵³⁶

Muhabbet kadehini ele aldığımda göz her yerde Hayy'ı (Allah) görür.⁷⁵³⁷

Allah'a, muhabbet kadehinden içen gidebilir.⁷⁵³⁸

⁷⁵²⁷AN, i. 5/3 Gönlüm kadehi tolmış çün bâde-i 'ışkuñla / Başumda degül 'aklum mestāneyem ey Mevlā

⁷⁵²⁸C, g. 152/5 Seng-diller destine Cevrî düşürmekden sakın / Şişe-i pür-bāde-i 'ışk u mahabbetdür gönül

⁷⁵²⁹SG, 33/1 Gönlü peymānesinden 'aşk şarābın / Dem-ā-dem içmeyen 'âşık degildür / Burāk-ı 'aşk ile varlık hicābın / Dem-ā-dem geçmeyen 'âşık degildür

⁷⁵³⁰AN, i. 48/1 Bezm-i Elestüñ camını sundı bize Sübhân'umuz / Ol meclisüñ peymānesi oldu bizüm peymānumuz

⁷⁵³¹AN, i. 57/1 Sundı kadehi sākī-i peymāne-i ihlās / Mest itdi bizi bâde-i mey-hāne-i ihlās

⁷⁵³²H, i. 11/1 Açıldı çün bezm-i Elest / Devr eyledi peymānesi / Andan içenler oldu mest / Ayılmadı mestānesi

⁷⁵³³C, g. 20/3 Kevsere minnet çeker mi elde cām-ı mey tutan / Kim o lütfi ādeme bī-imtinān eyler kadeh

⁷⁵³⁴H, i. 76/2 Sākī-i bezm-i ezelden nüş edip cām-ı safā / Mest eder âşıkları ol cür'a-i āsār-ı Hū

⁷⁵³⁵H, i. 156/1 Yeter müstağrak-ı bezm-i Elest ol / Gel ey derd ehlinin dermānı bülbül / Yeter ol cām ile hayrān ü mest ol / Gel ey derd ehlinin dermānı bülbül

⁷⁵³⁶C, terk. 6/1/7 Nüş idüp cām-ı 'ışk-ı cânānı / Zevk-ı cânı cihān cihān bulasın

⁷⁵³⁷SG, 112/2 Mahabbet cāmını aldun bırakma / Görine gözine herşeyde ol Hay

⁷⁵³⁸H, i. 100/7 Mahabbet sāğarın nüş et / Beğim deryā gibi cüş et / Hüdāyī'nin sözün güş et / Gel Allah'a gel Allah'a

53.13.Âşıklar, kadehten içmiştir.

Elest kadehinden âşık içmiştir.⁷⁵³⁹

Aşk kadehinden âşık içmiştir.⁷⁵⁴⁰

Âşık, elinde mey kadehiyle halka safa gösterir.⁷⁵⁴¹

Âşık, meyhanedeki içeceği bir kadehi tekkede bin sofunun meşguliyetine değişmez.⁷⁵⁴²

Âşığın elinden içilen kadeh nâm ve nişanı mahveder.⁷⁵⁴³

Kadehten, rindler şarap içer.⁷⁵⁴⁴

53.14.Kadeh, bezmde içilir.

Kadehle safa bezminde ıyş-ı müdam yapılır.⁷⁵⁴⁵

Safa kadehinin parıltısı âşığın bezmini aydınlatır.⁷⁵⁴⁶

Sevgilinin (cânân) güneş gibi olan altın kadehi bezm-i cihanı aydınlatır.⁷⁵⁴⁷

Gönül, âlem bezminde altın kadehle kırık çömleği gören laubali (kayıtsız) bir rindir.⁷⁵⁴⁸

Muhabbet kadehi bezmde sunulur.⁷⁵⁴⁹

⁷⁵³⁹C, g. 109/1 Biz gamze-i dil-berle kadeh-nüş-ı Elestüz / Bir neşve ile cilve ger olmuş iki mestüz
⁷⁵⁴⁰H, i. 174/1 'Âfiyetler cām-ı 'aşkı nüş eden âşıklara / Vuslat-ı ma'sûk erzânîdir ol sâdıklara
⁷⁵⁴¹C, g. 120/1 Sanma zâhid gibi sübhayla riya gösterürüz / Ele cām-ı mey alup halka safâ gösterürüz
⁷⁵⁴²NM, 161/13 Meyhânedeki bir kadeh nüş itmeği virmezem / Biñ suğluna sofinuñ tekyede şâl içinde
⁷⁵⁴³NM, 189/6 Gel Niyâzi'nüñ elinden bir kadeh nüş eyle kim / Mahv idüp nâm u nişânuñ bî-nişân itsüñ seni
⁷⁵⁴⁴C, g. 69/3 Mâyil-i mey-hâne-i nâz olmasa çeşmi n'ola / Ol harâbât-ı dilüñ rind-i kadeh-peymâsıdur
⁷⁵⁴⁵C, kıt. 60/3 Eylesün bezm-i safâda Cem gibi / Sâğar-ı zerrîn ile 'ıyş-i müdâm
⁷⁵⁴⁶C, g. 216/4 Şu'le-i cām-ı safâ bezmümüzi rüşen ider / Mâhdan istemezüz nür u ziyâyı bu gice
⁷⁵⁴⁷C, kıt. 61/3 Cām-ı zerrîni âfitâb gibi / Ola revnak-fürüz-ı bezm-i cihân
⁷⁵⁴⁸C, g. 84/4 Bezm-i 'âlemde o rind-i lâ'übâlidür gönül / Sâğar-ı zerrîn ile köhne sifâli bir görür
⁷⁵⁴⁹C, g. 140/2 Bir cām-ı mahabbet sunulan bezme esîrem / Keyfiyyet-i efsâne-i Cemden haberüm yok

53.15.Kadehten içen, cân verir.

Cânın zevki cânanın aşk kadehinden içince yaşanır.⁷⁵⁵⁰

Dil (gönül), sevgilinin (cânân) dudağının kadehinden bir yudum içince cân verir.⁷⁵⁵¹

Cânlar Allah'a kavuşma kadehini içmek ister.⁷⁵⁵²

O aşk-ı ilahî kadehinden içtiği her an o olur.⁷⁵⁵³

O'nun (Allah) lütuf eliyle sunduğu kadehi içenler, cânı koyarlar(bırakırlar).⁷⁵⁵⁴

53.16.Kadeh, aynaya benzer.

Kadeh aynası insanların hâllerinin sûretlerini gösterir.⁷⁵⁵⁵

Saf cevherli peymane (kadeh) aynası; badesiz, iki âlemi on sekiz bin âlem olarak gösterir.⁷⁵⁵⁶

Rind, kadehini zühde ayna eder.⁷⁵⁵⁷

53.17.Fena kadehi

Fena kadehinin şarabının sarhoşu olanlar, iki cihanın beka zevkinin hevesinden geçenlerdir.⁷⁵⁵⁸

Fena meygedenin (dünya) kadehinin süslerine rindin gönlü değer vermez.⁷⁵⁵⁹

⁷⁵⁵⁰C, terk. 6/1/7 Nüş idüp cām-ı 'ışk-ı cânânı / Zevk-ı cânı cihân cihân bulasın

⁷⁵⁵¹C, g. 33/3 Cur'a-i cām-ı lebüñ nüş eyleyüp cân virse dil / Nâz ider âb-ı hayâta zinde-i cāvîd olur

⁷⁵⁵²AN, i. 121/3 Visâlün cāmını cânlar idüp nüş / Firāk encāmın itsünler ferāmüş / Olalar bāde-i 'ışkuñla serhüş / Tecellî eyle sultānum tecellî

⁷⁵⁵³NM, 6/4 'Ārifün 'aşk-ı ilāhîden yeg olmaz hemdemi / Nüş idüp sahbā-yı zātı cân olur her bir demi / Mazhar aña 'ayn-ı zāhir görünür gider gamı / "Eylemez halvet-sarā-yı sırr-ı vahdet mahremi / 'Āşıkı ma'shukdan ma'shukı 'āşıkdan cüda"

⁷⁵⁵⁴AN, i. 84/4 Yed-i lütfuñla sun anlara cāmı / Ki fark itmez olalar subh u şāmı / Koyalar baş u cânı 'ār u nāmı / Kerem it kullara yā Hayy ü Kayyüm

⁷⁵⁵⁵C, terk. 1/VI/2 Aldum elüme āyine-i sāğarı itdüm / Ol tayifenüñ sûret-i ahvāline dikkat

⁷⁵⁵⁶C, g. 103/2 Bādesiz dü 'âlem-i hijde-hezārı gösterür / Sāf-cevher bir 'aceb āyinedür peymānemüz

⁷⁵⁵⁷C, g. 263/2 Görmedüm gamze-i mesti gibi bir rind-i Hudā / Zühde āyine ider istese peymānesini

⁷⁵⁵⁸C, g. 94/5 Geçdük heves-i zevk-ı bekā-yı dü cihāndan / Cevrî gibi biz mest-i mey-i cām-ı fenâyuz

54. KALP

54.1.Kalbin evsafı

Cebrâil kalbe ruh üflemiştir, itikad, hulûs yeridir. Ona gelen ilham, vahiydir. Allah'ın cemâli ona yansımıştır. Kâbe'den şerefliidir. Kalp, marifet mülkünün kutbudur, onda hasret ateşi gizlidir, muhabbet onu zenginleştirecek bir nakittir. Siva sevgisinin esir aldığı ve kendini bilmeyen kalp, hastadır. İnsan dışarı bakmayı bırakıp kelbi arındırmalıdır. Kalp mâsivadan uzaklaşır ve ona vird-i لازمın halaveti dolar, güzel ahlâkla ahlâklanır ise baki hayata kavuşur. Ancak kalp esra ile dosa da devrin sırrını bilmedikçe nutkun sırrını anlayamaz ve ayrıca tûl-i emel gamından âzade olur ve kazaya razı olursa genişler. Ancak bir nokta olan ilmin çoğalması kalbin kalbin gamla dolmasına neden olur.

Zâhidin, kendini bilmeyenlerin kalbi, taştan serttir. Zâhid onu kör sanır. Kalp, ruhanî kalbin tabibi ve mahir bir hekim olan mürşitle hastalıklarından kurtulup selim olabilir. Bunu bilen sâlik, kalbinden her şeyi çıkarıp onu pîr sevgisiyle doldurur. Bu aşamada kalp, güneş şeyhinin ziyasını aksettiren aya benzer. Cami ve tekke müminlerin kalplerine feyz bahşeder. Tarikate ise sağ bir kalbe sahip olanlar girebilir. Kimilerinin kalp gözü uyanık olsa da uyanık olmayanlar uyandığında onların sahibi ulu'l-*ebsâr* olur.

Fakr, kalbi melal etmez fakat zenginlerin güvende olabilmesi fukaranın kalbinin mesrur olması şartına bağlıdır.

Kalp ile Hz. Peygamber arasında geliştirilen düşünceye göre hazin kalperi şâd eden Hz. Peygamberin kalbine *ma rameytenin* esrarı dolmuştur.

---

⁷⁵⁵⁹C, g. 189/4 Rind-i hûş-yâr-dilem kim bu fenâ mey-gedenün / Pâkdür sāgarum ālāyîş-i sahbâsından

54.2.Kalp-Allah

54.2.1. Kalbi Allah ihya eder.

Kalbi Allah yarattığı için, o Kâbe'den şerefli dir. Kalp Allah nurunun mazharıdır, onda Celâl olan Allah'ın yüzü akseder. Allah onu doğru yola sevk eder, ona ferahlık verir.

Allah'ın vuslat nuru, kalbe safâ verir. Allah'ın kalbe verdiği safâ şükürü icap ettirir. Kalp, Allah'ın fuyûzâtı ile feyz-yâb olup ihsan ihsan ile sÛrura kavuşur. Kalbi ihya, ıslah ve âbâd eyleyen Allah'tır. Onun cennet kapılarını Allah açar. Kalbe Allah bakar, o viran olduğunda Allah'tan onu tamir etmesi talep edilir. Onun yapılması, Allah'ın ihsanına bağlıdır. Kalp Allah'tan lütuf ve kerem umar. Kalp Allah'ın lütfuyla saf olabilir. Onu ledünnî ilm ile umman eyleyen Allah'tır.

54.2.2. Kalp, Allah'ın evidir.

Kalp yere göğre sığmayan Allah'ın evidir ve aşkla mamur olur.

54.2.3. Kalp, pak olursa ona Allah gelir.

Kalp, Sultan olan Allah'ın tahtıdır ancak oraya Allah'ın gelebilmesi için kalbi sivadan ve taalluktan arındırmalıdır. Bunun gerçekleşmesi için ise Allah'tan meded dilenir. Kalp Allah'ın tahtı olunca safaya erebilir, safayı bulunca da cemâli seyredebilir. Selim bir kalp ile Allah'a varılırsa Allah'ın nuru ona nüfûz edebilir. Allah'ın hayali kalbi doldurunca dil ü cânâ lezzet gelir.

54.2.4. Kalbin mihmanı Allah'tır.

Kalp, Allah'ın mihman olduğu yerdri. Bunun gerçekleşebilmesi için onun mâsivadan pak olması icap eder. Ten-perver olanlar, ondaki mihman olan Allah'tan haberdar olamazlar.

54.3.Kalp, aynadır.

Kalp bir çeşit ayna olarak düşünölmüştür. Eski aynaların düzenli olarak cilalanması geleneğine işaret edilen bu düşöncelerde kalbi dîdâr, zikirve saf kadehin feyzi cilalar. O; söz, fiil ve ahlâk temizlenince mücella olup nura gark olur, böylece iki cihanın sırrı ona yansır. O, aşkın âlemnümasıdır.

54.4.Kalbin zikirle ilgili münasebeti

Şairlerin kalp ile zikir arasında kurdukları ünsiyet, “Kalpler ancak Allah’ı zikretmekle tatmin olur.” ayetini⁷⁵⁶⁰ şerh eder niteliktedir. Zikrin lezzeti kalbi sivadan arındırır. Zikir kalbin temelidir. Kalp zikrullah çiçekleriyle baharistan olur, zikrullah kokusuyla kokulanır. Kalp zikirden safa bulduğu için diama hâzırda olmalıdır.

Uyuyan kalp, kelime-i tevhidle uyanır, onunla arınır, onunla erir, onunla cennet bağı olur. Böyle olmakla birlikte sâlikin dikkat etmesi gereken bir husus vardır: Dil zikrederken bile kalp Allah’tan gâfil olabilir.

54.5.Kalp arındırmalıdır.

Kalp, sivadan, varlıktan arındırılmalıdır ancak bunun mümkün olabilmesi için önce Allah’ın keremiyle siva sevgisinden geçmelidir.

54.6.Kâmillerin kalbi

İncelediğimiz divanlarda ‘kâmil’ başlığı altında değerlendirilebilecek vahdet ehli, sâdik, meşâyih, evliya, erbab-ı hâl vb. kavramlarla kalp kavramı arasında geliştirilen düşöncelere göre sâdığın kalbi yanıktır. Kâmilin kalbinde mala meyil olmaz, aşka meyil olur çünkü orası hakikat sırlarının mestur olduğu yerdir, orada arş-ı Rahman olan Allah gizlidir. Vahdet ehlinin kalbi Allah’ın levh-i mahfuzudur.

Aşk denizinin kaynağı olan evliyanın kalpleri, maarif ve hakâyık iledir. Kalpler, meşâyihin hayırlılarının âb-ı hayâtı bulmasıyla ihya olur. Kulların kalbine kendine hulk-i azim verilmiş olanlar yerleşir ve kalplere onlar safa bahşeder. Kalbi

⁷⁵⁶⁰ Râd (13) suresinin “Onlar, inananlar ve kalpleri Allah’ı anmakla huzura kavuşanlardır. Biliniz ki, kalpler ancak Allah’ı anmakla huzur bulur.” mealindeki 28. ayet.

hâl erbabı hâlis eder ve kalp erbabının gönlüne giren, Allah'ın arşına izin ruhsatı bulur. Gönül ehilinin kalplerinin safası şeriattir.

54.7.Âşığın kalbi

Âşığın kalbi altın gibi saf olsa da âşık tereddüt içindeki kalbinin feyz ile dolmasını ister. Âşığın (kalp) âyinesini muhabbet dürüst eyler. Âşığın kalbi yanar, sürekli mahzundur. O, gâfil olmaz râzı olursa âşık handan olur. Onun vadisindeki Tûr ile Musa, âşığın kendisidir. Hz. Musa'nın tecrübe ettiği gibi kevn ü mekân pür-tecelli olunca âşık cansız bir şekilde kendinden geçer ve kalbini bulamaz.

Âşıkların kalbi Allah ile mutlu olduğundan âşık kalbini Allah'ta yitirmiştir. Âşıklar cânân olarak tavsif ettikleri Allah'a o derece düşkündür ki onun ilinden gelecek haber bile âşıkların kalbini teselli etmeye yeter.

Âşık kalbini riyadan kesmezse kalbi keder kaplar ve bu âşığı huzursuz eder. Âşık, Allah'ın nazarıyla kalbini sivâdan pâk etmek ister. Aslında âşığın kalbi zengindir ve dinar sahibi olmayı ayıplar.

54.8.Kalp, aşk iledir.

Ölü kalpleri aşk ihya eder. Kalp ona râm olmuştur, daima onunla birliktedir. Aşk ile yanan kalpte varlık, yokluk hiçbir şey kalmaz. Allah'ın iradesiyle Alah aşkına taliptir.

54.9.Kalp-nefis

Kalp, tasavvuf şiiirinde genellikle olumsuz çağrışımlarla anılan nefis (Bkz: Bu çalışmada nefis kavramı) ile birlikte anıldığı görülmektedir. Tespit ettiğimiz düşüncelerde de nefse karşı olan menfî tutum sürdürülmekte, kalbin nefis için huzursuz edilemeyeceği ifade edilmektedir. Kalp nefsin dikbaşlılığı bitince ruha uyabilir. Nefis terk edilmeden kalp sarayına girilmez. Kalbin nefse galip olması güzeldir.

54.10. Kalbin vakti, seherdir.

Kalp, seher vaktinde uyanır, bunu bilip o vakitte talep edilirse Allah bulunur. Kalpleri gaflette olan insanlar, bunu bilmez.

54.11. Kalp Kavramında Edebî Düşünceler

54.12. Kalbin evsafi

Kalp, Cibrîl'in nefh-i rûh eylediği yerdir.⁷⁵⁶¹

Kalbe gelen ilham vahiydendir.⁷⁵⁶²

Kalp, itikad yeridir.⁷⁵⁶³

Kalp, hulûs yeridir.⁷⁵⁶⁴, ⁷⁵⁶⁵, ⁷⁵⁶⁶

Hakk'ın (Allah) cemâli kalbe yansır.⁷⁵⁶⁷

Kalp, Kâbe'den şerefliidir.⁷⁵⁶⁸, ⁷⁵⁶⁹, ⁷⁵⁷⁰

Kalp, marifet mülkünün kutbudur.⁷⁵⁷¹

Kalpte hasret ateşi gizlidir.⁷⁵⁷²

---

⁷⁵⁶¹C, g. 132/4 Nefh-i rûh eyler ise kalbüne Cibrîl-i hüda / İbnü Meryem gibi zātuñ ola pākîze halef
⁷⁵⁶²SG, 43/1 Tālībā pîr ile sohbet kıl ki 'allemnâ budur / Kalbüne ilhâm olandan al ki mâ-evhâ budur
⁷⁵⁶³C, k. 30/6 Binâsı kuvvet-i erkân-ı dîn-i Hak gibi muhkem / Esâsı i'tikâd-ı kalb-i mü'min gibi avâdur
⁷⁵⁶⁴C, k. 30/25 O fahr-ı ümmet-i şâh-ı rusûl kim bunca mâ'nîden / Hulûs-ı kalb ile kasdı rusûm-ı dîni icrâdur
⁷⁵⁶⁵C, k. 31/26 Yeter bu deñlü sebep arz-ı sıdk u ihlâsa / Hulûs-ı kalb ile Cevrî demidür eyle dü'â
⁷⁵⁶⁶C, k. 35/51 Hulûs-ı kalb ile başla dü'âsına ki ola / 'Arûs-ı hacle-nişîn-i kabûl rûy-nümâ
⁷⁵⁶⁷AN, i. 56/5 Sen cemâl-i Hakk'ı görmek ister iseñ Nûriyâ / Kalbüne bak ol yüze mir'ât-ı 'âli-şân imiş
⁷⁵⁶⁸H, k1. 35. Aceb mi Ka'beden eşref olursa kâmilin kalbi / Bunu cân ile isgâ et efendi kavli-i sâdıkdır / Binâsı Ka'be'nin mahlûk işidir seng ü hâk ile / Göñül hod dest-i kudretle yapılmış sun'-i Hâlik'dir
⁷⁵⁶⁹H, müf. 2 Kâ'be'den eşref tutulsa kalb-i insânî n'ola / Dest-i kudretle yapılmış sun'-ı Rabbânî durur
⁷⁵⁷⁰H, müf. 3 Kalb-i kâmil Ka'beden eşrefdir okursan sebak / Kâ'beyi mahlûk yapı kalbi sun'-i pāk-i Hak
⁷⁵⁷¹SG, 97/7 Kutb-ı mülk-i ma'rifetdür taht-ı kalbün Ğaybiyâ / 'Âlem-i ma'nîde sultân isteyen gelsün berû

Kalp, muhabbetin verdiği gam nakdi ile zenginlik bulur.⁷⁵⁷³

Kendini bilmeyen kalp, hastadır.⁷⁵⁷⁴

İnsanların kalbini siva sevgisi almıştır.⁷⁵⁷⁵

İnsan, dışarı bakmayı bırakıp kalbi arındırmalıdır.⁷⁵⁷⁶

Derviş kalbi mâsivadan halvet eder.⁷⁵⁷⁷, ⁷⁵⁷⁸

Kalbe vird-i lâzımın halaveti dolar.⁷⁵⁷⁹

Hüsn-i hulk (güzel ahlâk) ile tahalluk etmeye çabalayanların kalb-i paki huri ve gılmân ile cennet olur.⁷⁵⁸⁰

Kalbi nur ile dolduranlar baki hayata kavuşur.⁷⁵⁸¹

Kalp esrar ile dolsa bile sırr-ı devri bilmedikçe nutkun sırrını anlayamaz.⁷⁵⁸²

Kalp, tûl-i emel gamından âzade tabiatlı olmalıdır.⁷⁵⁸³

Kazaya razı olunca kalp, vüsati bulur (genişler).⁷⁵⁸⁴

---

⁷⁵⁷²AN, mu. 2/1 Āteş-i ğayret vücūdum içre süzân bir yaña / Nâr-ı hasret kalb-i virânumda pinhân bir yaña / Ten-güzârân bir yaña hayrân-dil ü cân bir yaña / Baş-ı ğaltan bir yaña a'zâ-perişân bir yaña

⁷⁵⁷³C, g. 14/1 Nakd-ı gam ile kalbe ğınâ virdi mahabbet / Ser-mâye-i sevdâya fenâ virdi mahabbet

⁷⁵⁷⁴SG, 27/7 Kendi özin bilmemek derdi ile hasta olan / Derd-mendân-ı kulûba belki dermân devridür

⁷⁵⁷⁵H, i. 141/3 Sivâ hubbu kulûb-ı nâsı aldı / Sañasın her biri ummâna daldı / Cenâbından hemân ihsâna kaldı / Uyar kullarımı uyar ilâhî

⁷⁵⁷⁶NM, 40/6 Saykal ur mir'ât-ı kalbe taşraya bakmağı ko / Sen saña bak cümle 'âlem halkı dîvânüñdadur

⁷⁵⁷⁷SG, 55/7 Kalbi it halvet / Kalmasun zulmet / Bula gör vahdet / Dervîş ol dervîş

⁷⁵⁷⁸SG, 77/5 Mâ-sivâdan kalbüñi gel halvet it / Sırruña 'aşkdan cilâ vir celvet it / Hakkıla Hak'dan Hak'a gel vuslat it / Zikr-i Hakk'a cân u dilden tâlib ol

⁷⁵⁷⁹AN, mu. 1/2 Her zamân vird-i lâzımuñ olsun / Kalbe anuñ halâveti tolsun / Cân u dil ol safâ ile bulsun / Lezzet-i lâ-ilâhe illa'llâh

⁷⁵⁸⁰SG, 100/4 Hüsn-i hulk ile tahalluk itmeğe sa'y eyle var / Kalb-i pāküñ cennet ola hürî vü ğılmân ile

⁷⁵⁸¹H, i. 31/7 Ölmezden önden ölüben / Kalbin nûr ile doluban / Hakk'ı Hüdâyi buluban / Bākî hayâta ire gör

⁷⁵⁸²SG, 104/3 Bilmedükce sırr-ı devri nutka hem-sır olamaz / Mahzen-i kalbin ser-â-ser cümle esrâr eylese

⁷⁵⁸³C, k. 33/2 Nefs-i istignâ-pesendüñ bî-ğubâr-ı hubb-ı câh / Kalb-ı âzâde-nihâdüñ bî-gam-ı tûl-ı emel

Aslında bir nokta olan ilim çoğaldıkça kalbe hemm ve gam dolar.⁷⁵⁸⁵

Kalbe çeşitli sevinçler vahdet güneşinden nur sırrı erişince dolar.⁷⁵⁸⁶

Kalp semasına himmet eden (yönelen), safaya ulaşır.⁷⁵⁸⁷

Kalp, âlem dağı seyran edildiğinde safa bulur.⁷⁵⁸⁸

Kalpte, şeffaf beriyyat görülür.⁷⁵⁸⁹

Âlemin kalplerine, sevinçler dolar.⁷⁵⁹⁰

Zâhidin kalbi, kasvet ile çelik (gibi) olup (katılaştırmıştır).⁷⁵⁹¹

Zâhid, kalbi kör sanır.⁷⁵⁹²

Öğüt dinlemeyen insanın kalbi, taştan serttir.⁷⁵⁹³

Kalp, mürşitle selim olur.⁷⁵⁹⁴

Kalbin marazından kurtulmak isteyen, bir şeyhe bağlanmalıdır.⁷⁵⁹⁵

Kalbi, hastalıktan selim eylemenin şartı bir hazika teslim olmaktır.⁷⁵⁹⁶

Ruhâni kalbin tabibi, kalpteki hastalıkları tedavi eder.⁷⁵⁹⁷

⁷⁵⁸⁴NM, 192/4 Halk-ı 'âlem kabza-i kudretde bî-çün ü çerâ / Hak kazasına rızâ vir bula kalbüñ vüs'ati

⁷⁵⁸⁵NM, 120/17 Kamu bir noktadır 'ilm ancak ey dost / Çoğaldıkça tolar kalbe hemm ü gam

⁷⁵⁸⁶H, i. 166/5 Şems-i vahdetden erişdi sırr-ı nür / Hâsıl oldu kalbe enva'-ı sürür / Ey Hüdâyî ola gör abd-i şekür / Hoş sa'âdet ehli etmiş Hak bizi

⁷⁵⁸⁷H, i. 176/3 Tulü' etse kaçan sırr-ı hakikat / Komaz ol tâlib-i sâdıka zulmet / Şu kim etdi semâ-yı kalbe himmet / Safâya erdi bedr oldu hilâli

⁷⁵⁸⁸H, müf. 91 Alem dağını seyran et yürü var / Safâ bulsun der iseñ kalbin ey yâr

⁷⁵⁸⁹NM, 183/5 Kalbini keşşâf eylemiş şeffâf / Görinür anda hep beriyyâtı

⁷⁵⁹⁰C, k. 11/20 İdüp bir sūr-ı 'âlî yümn ü ikbâl ü sa'âdetle / Safâsından kulüb-ı 'âleme toldı meserretler

⁷⁵⁹¹AN, i. 27/2 Nazar it kalbüñe kasvet ile pûlad olmuş / Erimek olmaz urılsa niçe yüz biñ minfah

⁷⁵⁹²AN, i. 100/6 Zâhid olan kalbi kör Hakk'ı o gâ'ib sanur / Şems-i cemâlinde nür lâmi' ü tâbân iken

⁷⁵⁹³NM, 128/5 Kararmış gönlüñ ey gâfil nasihat neylesün saña / Hacerden katıdur kalbi öğüt kâr itmeyen insân

⁷⁵⁹⁴AN, i. 26/1 Saña bir mürşid-i kâmil gerek ahvâlünü muslih / Selim itmek için kalbin ola ol bâlünü muslih

⁷⁵⁹⁵NM, 146/1 Kanı bir mürşid-i kâmil isteyen / Yetiş Elmalı'da Ümmi Sinan'a / Kalbüm marazından kurtulam diyen / Yetiş Elmalı'da Ümmi Sinan'a

⁷⁵⁹⁶AN, i. 37/5 Şartı bu selim eylemenün kalbi marazdan / Bir hâzika teslim ola dermân dileyenler

Sâlik, kalpten her şeyi sürüp çıkarır ve kalbi pîr sevgisiyle doldurur.⁷⁵⁹⁸, ⁷⁵⁹⁹

Bu (tarikât) yolda hâk olanın, kalbi sivâdan pak olmalıdır.⁷⁶⁰⁰

Kalp, güneş şeyhinden ilm-i ledünnî aksettiren bir yeni aydır.⁷⁶⁰¹

Müminlerin kalbine cami ve tekke feyz bahşeder.⁷⁶⁰²

Sağ bir kalbe sahip olanlar bu yola (tarikât yolu) girebilir.⁷⁶⁰³

Kimilerinin kalp gözü uyanıktır.⁷⁶⁰⁴

Kalp, uyandığında (onun sahibi) ulu'l-ebşâr olur.⁷⁶⁰⁵

Kalp, fakr için pür-melal olmaz.⁷⁶⁰⁶

Fukaranın kalbi mesrur olmadıkça zenginler güvende olamaz.⁷⁶⁰⁷

Emin'in (Hz. Peygamber) kalbine *ma rameytenin* esrarı dolmuştur.⁷⁶⁰⁸

Hazin kalpleri, Mustafa (Hz. Peygamber) şâd eder.⁷⁶⁰⁹

⁷⁵⁹⁷AN, i. 26/5 Tabîb-i kalb-i rûhânî idüp Nûrî kulin Mevlâ / Olur kalbüñdeki emrâzuñî âmâlûñî muslih

⁷⁵⁹⁸SG, 96/2 Pâkla kalbüñ cümle şey'i sür çıkar / Pîr sevisi kalbüñ olsun toptolû

⁷⁵⁹⁹SG, 96/3 Kalb oyını pîr sevisi olıcak / Her neye baksañ cemâl olur kamu

⁷⁶⁰⁰H, k1. 53. Her kim bu yolda hâk ola / 'Aşk ile sine-çäk ola / Erip sarây-ı vahdete / Kalbi sivâdan pāk ola

⁷⁶⁰¹SG, 100/3 Mâh-ı nev kalbüñ mukâbil eyle pîr-i şemse kim / 'Aks ide 'ilm-i ledünnî tolasuñ 'irfân ile

⁷⁶⁰²C, k. 30/21 Muhassal ol mu'allâ ma'bed ü ol dil-küşâ tekye / Ki her biri kulüb-ı mü'minîne feyz-bahşâdur

⁷⁶⁰³AN, i. 42/2 Bu yol cāndan ferāğ ister / Cigerde niçe dāğ ister / Buña bir kalbi sağ ister / Bu meydān özge meydāndur

⁷⁶⁰⁴H, i. 52/6 Kimi olmuş visâl-i Hakk'a lâyık / Kiminin dīde-i kalbi uyanık / Kimi nūr-ı cemâl-i Hakk'a 'âşık / Bu hây u hü-yı gulguller nedendir

⁷⁶⁰⁵H, i. 174/3 Hîç berâber ola mı a'mâ ulü'l-ebşâr ile / Kande beñzer gaflet ehli kalbi uyanıklara

⁷⁶⁰⁶C, terc. 7/1/3 Fakr için kalbi pürmelâl olmaz / Mâl için ehl-i ibtizâl olmaz

⁷⁶⁰⁷C, k. 36/24 Mâ-dāme ki kalb-i fukarâ olmaya mesrūr / Erbâb-ı ğınâ bulmaya âsâyiş-i hâli

⁷⁶⁰⁸AN, mu. 5/4 Râh-ı mahabbetu'llâh vahdet humina toldı / Esrâr-ı mâ-rameyte kalb-i Emîn'e toldı / Enfâs-ı Hayy ü Kayyüm 'âşık demine toldı / Cüy-ı sirişk-i 'âşık rüy-ı zemîne toldı / Derd ehlinüñ fiğânı nüh asmâna sığmaz

⁷⁶⁰⁹H, k1. 44. Zulmet-i şirk ü hevâyı def için / Nūr-ı pāk-i Mustafâ ola şefî' / Aradan cümle hicâbı ref için / Nūr-ı pāk-i Mustafâ ola şefî' / 'Āleme rahmet şefâ'at kânıdır / Lî-ma'a 'llah kasrının mihmânıdır / 'Āşık-ı dil-bestenin dermânıdır / Nūr-ı pāk-i Mustafâ ola şefî' / Mustafâ'dır hādî-i ehl-i

54.13.Kalp-Allah

54.13.1. Kalbi Allah ihya eder.

Kalbin Kâbe'den şerefli olmasının sebebi kalbi Hakk'ın (Allah) yaratmasıdır.⁷⁶¹⁰

Kalp, Hakk (Allah) nurunun mazharıdır.⁷⁶¹¹

Kalbin şişesini bin parçaya bölen ve her bir parçasında görünen Celâl'in (Allah) yüzüdür.⁷⁶¹²

Vedüd (Allah), kalbi doğru yola sevk eder.⁷⁶¹³

Kalbe İlah (Allah) ferahlık verir.⁷⁶¹⁴

Kalplere Allah'ın vuslat nuru safâ verir.⁷⁶¹⁵

Kalbe Mevlâ'nın (Allah) ihsanıyla safâ hâsıl olur.⁷⁶¹⁶

Hazin kalp, Müsteân ve Kerim (Allah) ile safâ bulur.⁷⁶¹⁷

Kalpteki pas Mevlâ'nın (Allah) safası ile gider.⁷⁶¹⁸

Hâlık'ın (Allah) kalbe verdiği safaya şükretmek gerekir.⁷⁶¹⁹

---

yakîn / Müstafâ'dır şādî-i kalb-i hazîn / Oldurur çün kim Şefî'ü'l-müznibîn / Nür-i pāk-i Mustafâ ola şefî'

⁷⁶¹⁰H, müf. 3 Kalb-i kâmil Ka'beden eşrefdir okursan sebak / Kâ'beyi mahlûk yapıdı kalbi sun'-i pāk-i Hak

⁷⁶¹¹H, i. 62/3 Ādem-i kalb olduğuna mazhar-ı envâr-ı Hak / Secde-i şükr eylemezsen ayn-ı şeytânlık budur

⁷⁶¹²NM, 45/1 Sıyup biñ päre iden şişe-i kalbi celâlündür / Yine her pâresinde görinen rüy-ı celâlündür

⁷⁶¹³SG, 15/2 Toğrı yola kalbünüz sevk eylemiş / Hamdüli'llâh cezbe-i 'ışk-ı Vedüd

⁷⁶¹⁴C, tar. 12/7 Yâ ilâhî ol şehenşâhuñ olup 'ömri mezîd / Kalbine virsün ferah seyr ü safâlar her zamân

⁷⁶¹⁵H, i. 212/2 Yeter yakdı ibâdı nâr-ı hasret / Safâ versin kulûba nür-ı vuslat / Efendi lütfuna yokdur nihâyet / Meded ey Kâdir Allah'im meded hay

⁷⁶¹⁶H, k1. 29. Sır matlaba vâsıl ola / Mevlâ kerem ihsân ede / Kalbe safâ hâsıl ola / Mevlâ kerem ihsân ede

⁷⁶¹⁷H, i. 198/4 Sensin eden islâh-ı dîn / Senden gelir nür-ı yakîn / Bulur safâ kalb-i hazîn / Yâ Müste'ân ü yâ Kerim

⁷⁶¹⁸H, i. 15/4 Safâ ver kalbimizde kalmasin pās / Olavuz tâ karîn-i meclis-i hās / Hakikat bahrına sen eyle gavvās / Meded senden 'inâyet ıssı Mevlâ

Kalp Allah'ın fuyûzâtı ile feyz-yâb olur.⁷⁶²⁰

Gafûr'un (Allah) ihsanıyla kalp sürura kavuşur.⁷⁶²¹

Mevlâ (Allah), kalbi ihya eder.⁷⁶²²

Kalpleri, Efendi (Allah) ıslah eder.⁷⁶²³

Kalpleri Rab (Allah) âbâd eyler.⁷⁶²⁴

Kalplerin cennet kapılarını Padişah (Allah) açar.⁷⁶²⁵

Kalbe, Allah bakar.⁷⁶²⁶

Kalbi, Mevlâ (Allah) tamir eder.⁷⁶²⁷

Kalpler viran olduğunda Sultan'dan (Allah) yapması beklenir.⁷⁶²⁸

Kalbin yapılması Hz. Sultan'ın (Allah) ihsanına bağlıdır.⁷⁶²⁹

Kalplerin gözleri, Hakk (Allah) nuruna bakarsa Mevlâ'dan (Allah) lütuf ve kerem umar.⁷⁶³⁰

Kalp, Hüda'nın (Allah) lütfuyla saf olur.⁷⁶³¹

⁷⁶¹⁹H, i. 195/1 Bizi insân edüben eyledi ehl-i islâm / Hâlik'in ni'metine hamd ü senâ eyleyelim / Kalıba sıhhat ü hem kalbe safâ verdi tamâm / Hâlik'in lütfuna gel hamd ü senâ eyleyelim

⁷⁶²⁰NM, 124/3 Füyûzât ile kalbüm feyz-yâb it / Mezâk-ı asfiyâda behre-yâb it / Cemâlün keşf idüp ref'-i hicâb it / Efendüm Hâlikum Rabbüm İlâhum

⁷⁶²¹H, i. 193/5 Abdin işi cürm ü kusûr / Afvın umarız yâ Gafur / Tâ kim ere kalbe sürür / Senden 'atâ senden kerem

⁷⁶²²H, i. 199/4 Lütf eyleyip ey Mevlâ / Kıl vuslatını i'tâ / Et kalbimizi ihyâ / İhsân ü kerem senden

⁷⁶²³H, i. 222/3 Yüz urduk saña ey Settârü'l-uyüb / Senin elindedir ıslâh-ı kulüb / Ente'l-Kerîm ente Gaffârü'z-zünüb / Efendim sultânım estagfiru'llâh

⁷⁶²⁴H, i. 37/4 İbâdı eyleyip icâd / Kulübu eyleyip âbâd / Edersin kendine irşâd / Şükür yâ Rabbi yâ Rabbi

⁷⁶²⁵H, i. 113/3 Ger nesîm-i rahmetin ede hübüv / Açılır ebvâb-ı cennât-ı kulüb / Zâhir ü bâtin eğer ğayb-ı ğuyüb / Hep senindir pâdişâhım hep senin

⁷⁶²⁶AN, i. 114/4 Bildüm ol hâzır kalbüme nâzır / Bilmezem hâtır kandadır kanda

⁷⁶²⁷H, i. 15/5 Hüdâyî'nin edip kalbini ta'mîr / Yine sen eyle her emrini tedbîr / Cenâbından erişsin aña te'sîr / Kerem Senden 'inâyet ıssı Mevlâ

⁷⁶²⁸H, i. 214/1 Ey dil ü cân içinde cânânım / Kerem et yap bu kalb-i vîrânım / Ele al hâtır-ı perîşânım / Kudret-i tâmme ıssı sultânım / Rahmet-i âmme ıssı sultânım

⁷⁶²⁹AN, i. 59/5 Kamu kullarınıñ kalbi yapılmak / 'Atâ-yı Hazret-i Sultân'a merbût

⁷⁶³⁰H, i. 23/1 Nûr-ı Hakk'a baka bir gün ola ebsâr-ı kulüb / Umarız lütf u 'inâyet ede Mevlâ-yı Kerîm / Nefehât-ı keremi bir gün ola ede hübüv / Umarız lütf u 'inâyet ede Mevlâ-yı Kerîm

Kalbi, ledünnî ilim ile umman eyleyen Allah'tır.⁷⁶³²

54.13.2. Kalp Allah'ın evidir.

Yere göge sığmayan Allah, kalbe sığar.^{7633, 7634, 7635}

Kalp, Beytullah'tır.^{7636, 7637}

Kalp, Hakk (Allah) hanesidir ve aşkla mamur olur.⁷⁶³⁸

Kalpte maşuk gizlidir.⁷⁶³⁹

54.13.3. Kalp pak olursa ona Allah gelir.

Sultan'a (Allah) ermek isteyen kalbi pak eder.⁷⁶⁴⁰

Dil tahtına Sübhân'ı (Allah) sultan görmek isteyenler kalbi siva kirinden selim eylemelidir.⁷⁶⁴¹

Has saray olan kalp, taalluktan mücellâ olursa Hüdâ (Allah) tecelli eder.⁷⁶⁴²

Sultan'ın (Allah) gelmesi için kalbin pak olması gerekir.⁷⁶⁴³

---

⁷⁶³¹AN, i. 65/1 Hudâ lütf eylese kalbi kılup sâf / Kerem itse kula esnâf esnâf
⁷⁶³²AN, i. 110/2 Vücudum katresin ğark eyleyüp bahr-i hakikatde / Ledünnî 'ilmi ile kalbi 'ummân eyle yâ Allâh
⁷⁶³³NM, 129/5 Yire göge sığmayan bir mü'minüñ kalbindedür / Katremüñ içinde 'ummânumdur Allâh hû diyen
⁷⁶³⁴SG, 89/3 Hiç kitâbu'llâh-ı nâtik oldıgın anlar misuñ / Yire göge sığmayan kalbüñ evin itdi mekân
⁷⁶³⁵SG, 48/20 Dâr-ı mülk-i Kibriyâ'dur kalbimiz bil Ğaybiyâ / Saltanat bulmak dilerseñ andadur hep kârumuz
⁷⁶³⁶AN, mu. 3/3 Çün işâret fehmi idüp kavs-i kazâyı añlamaz / Kabe kavseyñ'e irüp sümme denâ'yı añlamaz / Kalbi Beytu'llâh idüp anda safâyı añlamaz / Cân içinde cân olan canânı bilmez kandadur / Sırr içinde sırr olan sultânı bilmez kandadur
⁷⁶³⁷AN, i. 56/3 Vird idüp esmâsımı da'vet idersin anı sen / Beyt idüp ol kalbüñi çokdan saña mihmân imiş
⁷⁶³⁸SG, 54/3 Hâne-i Hak 'aşk ile ma'mür olur / Her 'amel şâkird ü 'aşk üstâd imiş
⁷⁶³⁹AN, i. 43/1 Cânâna cândan 'âşık ol kim cânda cânân gizlidür / Ma'sûkuñi kalbüñde bul ol hânede hân gizlidür
⁷⁶⁴⁰H, i. 128/4 Cânın bu yolda hâk eder / Varlık hicâbın çâk eder / Kalbi sarâyın pâk eder / Sultâna ermek isteyen
⁷⁶⁴¹AN, i. 37/4 Kalbini selîm eyleye hâşâk-i sivâdan / Dil tahtına sultânlığa Sübhân dileyenler
⁷⁶⁴²SG, 88/10 Mücellâ it sarâ-yı hâs olan kalbi ta'allukdan / Tecellî-i Hudâ sūfî olur ancak bu halvetden

Sarraḫ(Allah), pak olamayan kalbi beğenmez.⁷⁶⁴⁴

Kalp, pak olunca Sultan (Allah) gelir.⁷⁶⁴⁵

Yürekten (kalp) gayrıyı çıkarmak için Kerîm olan Allah'tan meded dilenilir.⁷⁶⁴⁶

Kalp, safaya Allah ile erebilir.⁷⁶⁴⁷

Kalp, safa bulduğunda seyr-i cemâl edebilir.⁷⁶⁴⁸

Selim bir kalp ile Hazret'e (Allah) varılmalıdır.⁷⁶⁴⁹

Kalp açılırsa, Hakk'ın (Allah) nuru kalbe nufüz eder.⁷⁶⁵⁰

Kalp, İlah'ın (Allah) vuslat güneşiyle münevver olur.⁷⁶⁵¹

Allah'ın hayali kalbi doldurunca dil ü cânâ lezzet gelir.⁷⁶⁵²

54.13.4. Kalbin mihmanı Allah'tır.

Kalbin sarayına Hakk (Allah), derun mâsivadan pak edilirse mihman olur.⁷⁶⁵³

Nâsut içinde ten-perver olanlar kalpteki mihmanı bilmezler.⁷⁶⁵⁴

⁷⁶⁴³NM, 3/12 Yüzün Niyâzî eyle hâk derdile kıl bağruñı çäk / Kalbüñ sarâyın eyle pāk şâyet gele sultân saña

⁷⁶⁴⁴NM, 87/6 Arıt pāk eyle kalbüñ eyle hâlis / Begenmez böyle kalbi aña sarrâf

⁷⁶⁴⁵H, i. 34/2 Varımız hâk edelim / Yakalar çäk edelim / Kalbimiz pāk edelim / Tahtına sultân gelsin

⁷⁶⁴⁶H, i. 119/2 Ta'alluk defterini dür / Yürekden gayra meyli sür / Sarây-ı vahdete irgür / Meded senden Kerîm Allah

⁷⁶⁴⁷H, i. 52/3 Safâyı kande buldu kalb-i insân / Ziyâyı kanden aldı mâh-ı tâbân / Semârı kande buldu bâğ u bostân / Gülistânda biten güller nedendir

⁷⁶⁴⁸C, g. 85/1 Dil-i belâ-zede sanman visâle mâyıldür / Safâ-yı kalb ile seyr-i cemâle mâyıldür

⁷⁶⁴⁹H, i. 69/2 Ger kerem ere cenâbından eyâ Rabb-i Rahîm / Gelmeye yanımıza tard ola şeytân-ı racîm / Pāk ü tâhir varalım Hazrete bâ-kalb-i selîm / Sen kerem eyle İlahî bize ol demde meded

⁷⁶⁵⁰AN, i. 31/1 Zâhidâ bulsun derünuñ zikr-i Hak'dan iltizâz / Açılıp kalbüñ aña envâr-ı Hakk itsün nefâz

⁷⁶⁵¹AN, i. 12/5 Şems-i vasluñla münevver eyle kalbi hânesin / 'Işkuñ olsun yâ İlahî dâ'imâ mihmân aña

⁷⁶⁵²AN, i. 38/2 Geleli dile hayâli / Kılalı bu kalbi mâli / Bulalı dem-i visâli / Dil ü cânâ lezzetüm var

⁷⁶⁵³H, i. 80/2 Ko kibr ü ucbu nefsin hâk edegör / Enâniyyet hicâbın çäk edegör / Derünün mâsivâdan pāk edegör / Sarây-ı kalbine mihmân ola Hak

Kalp, sivadan arınırsa, cânânı mihman edebilir.⁷⁶⁵⁵

Kalbin mihmanı Hû'dur (Allah).⁷⁶⁵⁶

54.14. Kalp aynadır.

Kalp aynasını dîdâr cilalar.⁷⁶⁵⁷

Kalbin aynası zikrin nurunun cilasıyla pak olur.⁷⁶⁵⁸

Kalp, feyz-i câm-ı sâf ile âyine hâline gelir ve böylece levh-i sâdeden mananın sûretini temaşa edebilir.⁷⁶⁵⁹

Kalp miratı mücella olunca nura gark olunur.⁷⁶⁶⁰

Talip, kalbi saf eylemelidir çünkü (Allah) ansızın tecelli eder.⁷⁶⁶¹

Kalp aynasına söz, fiil ve ahlâk temizlenince iki cihanın sırrı yansır.⁷⁶⁶²

Kalp, mirati aşk âlem-nümasıdır.⁷⁶⁶³

Ehl-i dilin (gönül) kalbinin aynasında zerrece keder izi görünmez.⁷⁶⁶⁴

54.15. Kalbin zikirle ilgili münasebeti

Kalbi, zikrullah nurlandırır.⁷⁶⁶⁵

⁷⁶⁵⁴AN, mu.7/1 Bu nāsūt içre ten-perver olanlar cânı bilmezler / Ne cânı hâne-i kalbindeki mihmānı bilmezler / Ledünniden haberdâr olmayup ‘irfānı bilmezler / Nedür ‘irfān içinde küfr olan imānı bilmezler / Ne cāndur cân içinde cân olan cânānı bilmezler / Ne sırdur sırr içinde sırr olan sultānı bilmezler

⁷⁶⁵⁵AN, i. 93/4 Vahdet şarābın nüş ider vuslat kelāmın güş ider / Kalbi sivādan boş ider cânānını mihmān iden

⁷⁶⁵⁶AN, i. 104/1 Cānumun cânānı hüdur sırrumuñ sultānı hū / Kalbümüñ mihmānı hüdur derdümüñ dermānı hū

⁷⁶⁵⁷C, terk. 1/XIII/8Envāruñ ile dāde-i idrāke zıyā vir / Dīdārun ile āyine-i kalbe cilā vir

⁷⁶⁵⁸H, i. 76/4 Levh-i dilden zulmet-i şirk ü hevāyı mahv eder / Pāk eder mir’āt-ı kalbi saykal-ı envār-ı Hū

⁷⁶⁵⁹C, g. 191/2 Feyz-ı câm-ı sâf ile āyine eyle kalbünü / Kıl temāşā sûret-i ma’nāyı levh-ı sâdeden

⁷⁶⁶⁰AN, terc. 8/4/4 Kalb mir’ātını mücellā kıl / Ola gör ğark-ı pertev-i envār

⁷⁶⁶¹SG, 52/6 Çün bu üslüb üzre tālib kalbini sâf eyleye / Nā-gehān eyler tecellī eylemez nādāna ses

⁷⁶⁶²SG, 90/10 Kavlı ü fi’l ü hulkmı tehzīb idüp sâfi kıla / ‘Aks ura āyine-i kalbine sırr-ı dū-cihān

⁷⁶⁶³AN, i. 71/4 Ger bulmaz ise ‘aşık-ı şeydāsı sadr-ı sâf / Mir’āt-ı kalbi ola mı ‘âlem-nümā-yı ‘ışk

⁷⁶⁶⁴C, k. 14/36 Merāyā-yı kulüb-ı ehl-i dilde / Görinmez zerrece āsār-ı ekdār

Zikrin lezzetini bulan dil (gönül), kalbi gayriden arındırır.⁷⁶⁶⁶

Zikrullah sâlikin kalbinin mâyesidir (temeli).⁷⁶⁶⁷

Dilde zikr-i Hakk (Allah) olursa, ona Hakk (Allah) yerleşir.⁷⁶⁶⁸

Kalp, zikrullahın çiçekleriyle baharistan olur.⁷⁶⁶⁹

Kalp, zikrullahın kokusuyla kokulanır.⁷⁶⁷⁰

Kalp, safayı daima Hakk'ı (Allah) zikirle bulur.⁷⁶⁷¹, ⁷⁶⁷²

Kalp, devamlı icmâ zikreder.⁷⁶⁷³

Kalp, zikir meclisinde "hazır" da olmalıdır.⁷⁶⁷⁴

Kalp, kelime-i tevhidle uyanır.⁷⁶⁷⁵

Kalbi, lâilâhe illâlah eritir.⁷⁶⁷⁶

Kalp, tevhid ederek arındırılır.⁷⁶⁷⁷

⁷⁶⁶⁵AN, i. 115/1 Zikru'llâh kalbi nûr ider / 'Âşıkları mesrûr ider / Gönülleri ma'mûr ider / Yanalum zikru'llâh ile

⁷⁶⁶⁶AN, i. 40/4 Hâle irüp bıraktı ol kâli / Gayrıdan kıldı kalbini hâlî / Buldı fânîde bâkî ikbâlî / Zikrûññ lezzetin bulan diller

⁷⁶⁶⁷AN, i. 115/4 Zikru'llâh 'ışka ser-mâye / Sâliküñ kalbine mâye / Ulaşdurur ol Mevlâ'ya / Yanalum zikru'llâh ile

⁷⁶⁶⁸SG, 77/6 Her kimüñ olsa dilinde zikr-i Hak / Lâ-cerem düşer anuñ kalbine Hak / Zikr ü fikr ile bulunur sırr-ı Hak / Zikr-i Hakk'a cân u dilden tâlib ol

⁷⁶⁶⁹H, i. 162/2 Servi-asâ cânân olur / Cân mazhar-ı 'irfân olur / Kalbin bahâristân olur / Ezhâr-ı zikru'llâh ile

⁷⁶⁷⁰H, i. 163/2 Zikri mükerrer ede gör / Bir Hacc-ı ekber ede gör / Kalbin mu'attar ede gör / 'Attâr-ı zikru'llâh ile

⁷⁶⁷¹H, i. 160/6 İsterse ger kalbin safâ / Zikr eyle Hakk'ı dâ'imâ / Bimâr olan bulur şifâ / Timâr-ı zikru'llâh ile

⁷⁶⁷²H, i. 161/3 Derdin devâya erişe / Kalbin safâya erişe / Lütf u atâya erişe / İsar-ı zikru'llâh ile

⁷⁶⁷³AN, i. 63/2 Dem olur kim işidürsin derünuñdan gelür âvâz / İder kalbi veled anda devâm-ı zikri bi'l-icmâ'

⁷⁶⁷⁴AN, mu. 1/7 Ey gönül vahdet iline gidelüm / Koyalum kesret ilini n'idelüm / Kalb-i hâzırla cem' olup idelüm / Halvet-i lâ-ilâhe illa'llâh

⁷⁶⁷⁵H, i. 2/5 Kanı bir kalbi uyanık / Kanı bir ciğeri yanık / Doğru yol isteyen âşık / Lâ ilâhe illa'llah

⁷⁶⁷⁶AN, mu. 1/5 Eride kalbi pāk ide çirkin / Mahv ide dildeki riyâ çirkin / Añlada 'arife sivâ terkin / Haslet-i lâ-ilâhe illa'llâh

⁷⁶⁷⁷AN, i. 41/7 Kalbüñi arıt / Kendüñi er it / Al benden ögüt / Tevhîd ide gör

Kalp, tevhid ile cennet bağı olur.⁷⁶⁷⁸

Dil zikrederken bile kalp Allah'tan gâfil olur.⁷⁶⁷⁹

54.16. Kalp arındırılmalıdır.

Kalp, sivadan arındırılmalıdır.⁷⁶⁸⁰

Kalp, Allah'ın keremiyle hubb-ı sivadan geçer.⁷⁶⁸¹

Kalp, varlıktan arınıp yoklukla dolmalıdır.⁷⁶⁸²

54.17. Kâmillerin kalbi

Sadığın kalbi yanık olmalıdır.⁷⁶⁸³

Kâmilin kalbinde mala meyil olmaz.⁷⁶⁸⁴

Ehl-i kulûba âşık mâyildir⁷⁶⁸⁵

Vahdet ehlinin kalbi, hakâyık esrârının mestur olduğu yerdir.⁷⁶⁸⁶

Kâmilin kalbinde arş-ı Rahmân (Allah) gizlidir.⁷⁶⁸⁷

Vahdet ehlinin kalbi Hüda'nın (Allah) levh-i mahfuzudur.⁷⁶⁸⁸

Evliyanın kalpleri maârif, hakâyık iledir.⁷⁶⁸⁹

⁷⁶⁷⁸NM, 162/1 Kalbünü bâğ-ı cinân it ravza-i tevhîd ile / Cân dimâğın kıl mu'attar nefha-i tevhîd ile

⁷⁶⁷⁹H, i. 127/1 Dilin zikr eyler Allah'ı niçün kalbin olur gâfil / Hudâ her yerde hâzırken nedendir arada hâ'il

⁷⁶⁸⁰AN, i. 53/6 Meydâna er gelüp zen-i nefsin er idüp / Kalbi sivâdan arıdanı bizde bulmuşuz

⁷⁶⁸¹H, i. 194/1 Halâs et kalbimiz hubb-ı sivâdan / Kerem senden 'inâyet senden Allah / Geçe tâ nefsimiz olmaz hevâdan / Kerem senden 'inâyet senden Allah

⁷⁶⁸²AN, i. 7/4 Kalbi o kim yaykaya varlığı dilden yuya / Yirine yokluk koya var ile ol var ola

⁷⁶⁸³NM, 6/6 Varlığın mahv itmek oldu âyin erkân sâdika / Kalbini yakmak gerek anuñ demâdem bârika / 'Âşık oldur gitmeye her dem başından şâ'ika / 'İşk kilki çekdi hat levh-i vücûd-ı 'âşika / Kim ola sâbit Hak isbâtında nefy-i mâ'ada"

⁷⁶⁸⁴C, terc. 7/1/5 Kalb-i kâmilde meyl-i mâl olmaz / Mâ'il-i mâlde kemâl olmaz

⁷⁶⁸⁵C, k. 24/16 Kendüye itmiş idüm ehl-i kulûbı- mâyil / Müteveccihler idi cânibine dervîşân

⁷⁶⁸⁶SG, 40/3 Levh-i mahfûz-ı Hudâ oldu kulûbı bunlaruñ / Cümle esrâr-ı hakâyık anda hep mestür olur

⁷⁶⁸⁷AN, i. 43/6 Yüzine bakma gâfiluñ pâyına yüz sür vâsiluñ / Kalbine girüp kâmiluñ gör 'Arş-ı Rahmân gizlidir

⁷⁶⁸⁸SG, 40/3 Levh-i mahfûz-ı Hudâ oldu kulûbı bunlaruñ / Cümle esrâr-ı hakâyık anda hep mestür olur

Evliyanın kalpleri, aşk denizinin kaynağıdır.⁷⁶⁹⁰

Kalpleri, meşâyihin hayırlıları, âb-ı hayâtı bularak, ihya eder.⁷⁶⁹¹

Kendine hulk-i azim verilmiş olanlar, kulların kalbine yerleşir.⁷⁶⁹²

Fukaraların sevdiği vefalı insanlar, ihvanın kalbine safâ bahşeder.⁷⁶⁹³

Kalbi, erbab-ı hâl hâlis eder.⁷⁶⁹⁴

Kalp erbabının gönlüne giren, Hüda'nın (Allah) arşına izin ruhsatı bulur.⁷⁶⁹⁵

Cihâd-ı ekber eden ehl-i dilin kalplerinin safâsı şeriattır.⁷⁶⁹⁶

54.18.Âşığın kalbi

Âşığın kalbi altın gibi saftır.⁷⁶⁹⁷, ⁷⁶⁹⁸

Âşığın kalbi tereddüt içindedir.⁷⁶⁹⁹

Âşık, kalp mahzeninin feyz ile dolmasını ister.⁷⁷⁰⁰

Âşığın (kalp) âyinesini muhabbet dürüst eyler.⁷⁷⁰¹

Âşığın kalbi yanar.⁷⁷⁰²

---

⁷⁶⁸⁹ SG, 61/1 Kulüb-ı evliyâdur bil metâlî / Ma'ârifle hakâyıkdur tevâlî
⁷⁶⁹⁰ SG, 105/3 Bahr-ı 'aşkuñ menba'idur bil kulüb-ı evliyâ / Bahr-ı 'aşka talmayanlar gelmesün bu meclise
⁷⁶⁹¹ AN, k. 4/14 Cem' eyledi 'ilmini bulup âb-ı hayâtı / İhyâ-yı kulüb eyledi ahyâr-ı meşâyih
⁷⁶⁹² SG, 84/6 Yâ ilâhî vir baña hulk-i 'azîm / Kullarınmuñ kalbine olam mükîm / Râzıyam olsun baña mesken cehîm / Tek hemân benden gönül incinmesün
⁷⁶⁹³ C, k. 24/9 Bir muhibb-i fukarâ merdüm-i dervîş-nihâd / Bir vefâ-dâr u safâ-bahş-ı kulüb-ı ihvân
⁷⁶⁹⁴ C, k. 25/2 Hulûsa cevher-i kudsî dimiş erbâb-ı hâl el-hak / İder her kalbi hâlis zerresi iksîr-i ekberdür
⁷⁶⁹⁵ C, k. 14/28 Girüp gönline erbâb-ı kulübün / Bulur 'arş-ı Hudâya ruhsat-ı bâr
⁷⁶⁹⁶ NM, 18/10 Cihâd-ı ekber iden ehl-i diller / Kulübümüñ safâsıdur şerî'at
⁷⁶⁹⁷ C, g. 104/2 Sînemüz genc-i ma'ârif kalbümüz zer gibi sâf / Kâm-rânuz mâlik-i dînâra yokdur reskümüz
⁷⁶⁹⁸ C, g. 114/5 Safâ-yı kalb ile ibrîz-i hâlisuz ammâ / 'İyârı nâkıs olanlar yanında mağşuşuz
⁷⁶⁹⁹ AN, i. 45/7 Ey dil nedendür bu 'ateh / Müşkil işün mâluñ bîteh / Güşuñ asam kalbün 'ameh / Estağfiru'llâhe'l-gâfir
⁷⁷⁰⁰ AN, i. 77/6 Nürî dilersen feyz ola bu mahzen-i kalbün tola / Deryâ gibi pür-mevc ola 'ummâna gel 'ummâna gel
⁷⁷⁰¹ C, g. 18/2 Mahabbetün yine âyînemî dürüst eyler / Ne deñlü olsa gamuñ inkisâruma bâ'is

Âşığın kalbi, sürekli mahzundur.⁷⁷⁰³

Kalp razı olursa, (âşık) handan olur.⁷⁷⁰⁴

Gâfil olmayan âşığın kalbi şendir.⁷⁷⁰⁵

Kalbin vadisindeki Tûr ile Musa, âşığın kendisidir.⁷⁷⁰⁶

Kevn ü mekân pür-tecelli olunca âşık cansız bir şekilde kendinden geçer ve kalbini bulamaz.⁷⁷⁰⁷

Âşıkların kalbi Allah ile eğlenir (mutlu olur).⁷⁷⁰⁸

Âşık, kalbi Rabb'de (Allah) yitirmiştir.⁷⁷⁰⁹

Âşıkların kalpleri, cânan ilinden gelecek haberle teselli bulur.⁷⁷¹⁰

Âşık, kalbi riyadan keser.⁷⁷¹¹

Âşıkların kalbini keder kaplar.⁷⁷¹²

Kederler, âşıkların kalbini huzursuz eder.⁷⁷¹³

---

⁷⁷⁰²AN, i. 86/4 Kalbümde ocağum var bu sinede dâğum var / Āteşde turağum var hep yana miyām bilmem

⁷⁷⁰³AN, i. 131/3 Olup gönlünde 'ıškuñ kenzi mahzûn / Düşer sahrāya ol mānend-i Mecnûn / Gezer dem-beste dā'im kalbi mahzûn / Hemān ihsāna kaldı kul efendi

⁷⁷⁰⁴AN, i. 96/4 Serrādur eger darrā çün eyleyen ol Mevlā / Kalbüñi idüp irzā handān ide gör handān

⁷⁷⁰⁵AN, i. 50/4 İrağ itmiş özin gafletden 'âşık / Anuñ-çün kalbi şendür 'aynı açık / Yürekde âteşi var bağırı yanık / Göñül Allāh'a 'âşıkdur yeñilmez

⁷⁷⁰⁶NM, 125/4 Bu rumūzun noktasın ancak yine 'ārif bilür / Vādi-i kalbümde gūyā Tūr ile Mūsā menüm

⁷⁷⁰⁷AN, i. 82/4 Pür-tecellī olup bu kevn ü mekân / Kendüden gitdi 'âşık-i bī-cān / Kalbi aradı bulmadı bir ān / Ğāret itdi dili delāl-i cemāl

⁷⁷⁰⁸H, i. 53/2 Ey Hüdāvend-i Kerīm ü Müste'ān / (Hā'il) olmaz dillere kevn ü mekân / Sensiz eğlenmez kulüb-ı 'âşıkān / Sen bilirsın kandedir şeydā göñül

⁷⁷⁰⁹AN, i. 15/5 Kalbi yitürdüm / Arayı geldüm / Muttali' oldum / Sendedür yā Rab

⁷⁷¹⁰NM, 134/4 Ol ilden 'azm idince bu cihāna / Kamuya uğrasın döner cināna / Teselli vir kulüb-ı 'âşıkāne / Haber vir bize cānān illerinden

⁷⁷¹¹NM, 42/3 Nefsümi hevādan kes kalbümi riyādan kes / Meylümü sivādan kes halvet yolını göster

⁷⁷¹²AN, i. 21/1 Kapladı 'âşıkıların kalbin keder / El-ğiyās ey 'ışk-ı Mevlā el-ğiyās / Her kaçan sen gelseñ ol turmaz gider / El-ğiyās ey 'ışk-ı Mevlā el-ğiyās

⁷⁷¹³H, i. 143/1 Kederler kalb-i 'uşşākı / Nice bir bī-huzūr ede / Safā cānın sun ey sākī / Göñül kesb-i sürür ede

Âşık, kalbi sivâdan pâk etmek ister.⁷⁷¹⁴

Âşığın kalbine Allah nazar ederse onda mâsivadan eser kalmaz.⁷⁷¹⁵

Âşığın kalbi zengindir ve dinar sahibi olmayı ayıplar.⁷⁷¹⁶

54.19.Kalp, aşk iledir.

Ölü kalpleri aşk ihya eder.⁷⁷¹⁷

Kalp, daima aşk iledir.⁷⁷¹⁸

Kalp, aşka râm olur.⁷⁷¹⁹

Kalble âşık olunur.⁷⁷²⁰

Kalp, aşk ile yanar.⁷⁷²¹

Muhabbet aşkının ateşinde yanan kalpte varlık yokluk, hiçbir şey kalmaz.⁷⁷²²

Kalbin Hakk'ın (Allah) ihsanını kabule kabiliyeti vardır çünkü Hakk (Allah), aşkının talebini gönlün isteği yapmıştır.⁷⁷²³

54.20.Kalp-nefis

Kalp, nefis için huzursuz edilmez.⁷⁷²⁴

⁷⁷¹⁴NM, 124/5 Cenâbünden budur herdem Niyâzî / Sivâdan pâk ola kalb-i Niyâzî / Ki sensün derd-menün çâre-sâzı / Efendüm Hâlikum Rabbüm İlâhum

⁷⁷¹⁵AN, i. 73/3 'Âşıkun kalbine kılın bir nazar / Mâ-sivâdan anda kalmaz hiç eser / Saña iren cenneti hürî n'ider / 'İşk senüñ 'âşık senüñ ma'sûk senüñ

⁷⁷¹⁶C, k. 1/37 Ta'n ider mâlik-i dînâra ğinâ-yı kalbüm / Gerçi bu tekye-gehün müflis-i bî-dirhemidür

⁷⁷¹⁷SG, 90/4 'Aşk ile ihyâ ide mürde kulübü dem-be-dem / Feyz-i 'irfânı ile mi'râc ide 'İsâ-yı cân

⁷⁷¹⁸SG, 101/3 'Aşk ile olmuşdur kalbimiz dâ'im / Mâ-sivâdan oldı cânımız sâ'im / Hak'dan kohu alur burnumuz dâ'im / Zâkir kullardanuz elhamdu li'llâh

⁷⁷¹⁹NM, 6/3 Gülşen-i vahdet çü kalb-i emr-i râm-ı 'aşkdur / Lezzet-i vuslat hemân ancak merâm-ı 'aşkdur / Terk-i kevkeyn eyleyen mest-i müdâm 'aşkdur / "Vâdi-i hayret hakikatde makâm-ı 'aşkdur / Kim müşahhas olmaz ol vâdide sultandan gedâ"

⁷⁷²⁰SG, 52/5 Rûz u şeb pîre niyâz it 'aşk-bâz ol kalb ile / Kalmasun 'âlemde andan ğayrıya aslâ heves

⁷⁷²¹AN, i. 119/4 Kalbi yanmışdur / Cânı kanmışdur / Ten boyanmışdur / Bâde-i 'ışka

⁷⁷²²SG, 15/5 Âteş-i 'ışk-ı muhabbetde yanup / Kalbünüzde kalmaya nâ-büd u büd

⁷⁷²³C, terk. 3/II/7 Var kalbimizün kuvveti ihsânına Hakkun / Zîrâ taleb-i 'ışkı itmiş bize dil-hâh

Kalp, nefsin ruuneti (dikbaşlılığı) mahvolunca ruha uyar.⁷⁷²⁵

Nefis terk edilmeden kalbin sarayına girilmez.⁷⁷²⁶

Kalbin nefse galip olması güzeldir.⁷⁷²⁷

54.21.Kalbin vakti, seherdir.

Kalp, seher vaktinde uyanır.⁷⁷²⁸

İnsanların kalbi, Allah'ın seherdeki davetinden gâfildir.⁷⁷²⁹

Allah'ı her seher yürekten âh ederek talep edip sevenler bulur.⁷⁷³⁰

⁷⁷²⁴H, i. 152/3 Hak yolunda çalış kusür etme / Nefs için kalbi bî-huzûr etme / Sakın a'mâline gurûr etme / Cümlenin başı bir 'inâyet imiş

⁷⁷²⁵H, i. 70/5 Çünkü Hüdâyî mahv ola nefsin ru'ûneti / Ol kalbe kalb rûha o sırra uyup gelir

⁷⁷²⁶H, müf. 114 Ko nefsi ol sarây-ı kalbe dâhil / Çalış sa'y et olunca Hakk'a vâsıl

⁷⁷²⁷H, i. 20/4 Nefse kalbin gâlib olması güzel / Hakk'a rûhun tâlib olması güzel / Sırr u ahfâ râgıb olması güzel / Ko sivâyı matlab-ı a'lâyı gör

⁷⁷²⁸NM, 153/7 Her vakt-i seherde biñ lütfi gelür Allâh'uñ / Ol vakt uyanur kalbün yalvar güzel Allâh'a

⁷⁷²⁹AN, i. 54/4 Hak Te'âlâ kulların da'vet iderken her seher / Bu 'acebdür gâfil olmuş ol 'atâdan kalb-i nâs

⁷⁷³⁰NM, 105/5 Talep kıl her sehergâhı yürekden eylegil âhı / Sevenler buldı Allâh'ı gel Allâh'a döneüm gel

55. KAN

İnsanlarda ve bazı gelişmiş hayvanlarda yaşamsal sıvı şeklinde tanımlanabilen kan kavramı ile ilgili en sık işlenen düşünce âşığın kan ağladığıdır. Âşık, ancak gözünden kanlı yaş dökenlerin dîdâr/Allah'ı bulduğunu bilir, ayrılık günü vuslatı anıp kan ağlar, o kadar çok ağlar ki gözleri kanla dolar, nehirler de kan akıyor zanneder. Kemale eren âşık, derdinden bağrını parçalayıp kan içinde kaldığından, içtiğinin şarap mı kan mı olduğunu ayırt edemez.⁷⁷³¹ Âşığın, dilberin gamzesi ve dudağını düşünmesi içini kanla doldurur. İslam inancına göre kan sadece kurbanda helaldir ve Müslüman'ın Müslüman'a kanı haram kılınmış olmasına rağmen âşığın kan pahası olan sevgili, âşığın kanına kasetmiştir.

Kan ile birlikte anlam ilişkisi içinde değerlendirilen başka bir unsur ise tarikattır. Nûrî Dîvânı'nda tespit edilen iki düşünceye göre tarikat meydanı kanın hesabının sorulmadığı bir meydandır ve âşık orada kanlar saçar. Mısırî'de geçen başka bir düşünceye göre ise âşığın zerresini kâmilin nefesi kan eder.

55.1.Kan Kavramında Edebî Düşünceler

Gözünden kanlı yaş dökenler, Allah'ı bulur.⁷⁷³²

Âşığın zerresini kan eden kâmilin nefesidir.⁷⁷³³

Dîdâr isteyen, gözlerinden kan gelinceye kadar ağlar.⁷⁷³⁴

Gözü kanla dolmuş kişi, nehirlerde de kan akıyor zanneder.⁷⁷³⁵

Âşığın gözü kan ağlar.^{7736, 7737, 7738, 7739}

⁷⁷³¹ Âşığın kan içmesi düşüncesi için bkz: Ahmet Atilla Şentürk, **age**, c.1, s. 374.

⁷⁷³²NM, 184/4 Bu nâr-ı 'aşka yananlar bihâr-ı şevka talanlar / Gözünden yaş ile kanlar döken bulmaz mı sen hânî

⁷⁷³³NM, 94/9 Niyâzî'yi cân iden zerresini kân iden / Katresin 'ummân iden nefesidür kâmilüñ

⁷⁷³⁴AN, i. 101/7 Gözlerüm yaş yerine kan ağlasun / Dîdeye kıymaz mı dîdâr isteyen

⁷⁷³⁵NM, 44/2 Didi ulular "levn-i mâ levn-i inâ" dan şübhesiz / Kana boyanmış göz hemîn Nil ü Fırat'ı kan görür

⁷⁷³⁶NM, 51/3 Sen nedîm idüñ ezel ol şâh ile / İmtihân için gelüpsen bu ile / İfleme saña yaraşur derd ile / Hem gözüñ kan ağlayacak çağıdur

Muhabbet ateşiyile sūzân olanların gözünden kan akar.⁷⁷⁴⁰

Âşık, ayrılık günü vuslatı anıp kan ağlar.⁷⁷⁴¹

Sâlik, kemale erince bağı kan olur.⁷⁷⁴²

Âşık, bağırını parçalayıp kan içinde kaldığından, içtiğinin şarap mı kan mı olduğunu ayırt edemez.⁷⁷⁴³

Dilberin gamze oku, âşığın içini kanla doldurur.⁷⁷⁴⁴

Âşık, sevgilinin (cânân) dudağını hatırlayınca âşığın gözünden kan akar.⁷⁷⁴⁵

Sanem (kadar güzel cânân), kana kaseder.⁷⁷⁴⁶

Âşığın kan pahası yâdır.⁷⁷⁴⁷

Tarikat meydanında kanın [hesabı] sorulmaz.⁷⁷⁴⁸

Âşık, tarikatte kanlar saçır.⁷⁷⁴⁹

Hayvanda da kan vardır.⁷⁷⁵⁰

⁷⁷³⁷NM, 106/7 ‘Âh u vâh -ı firkat ü hicrâne yanmakda dilüm / Gözlerüm kan ile toldı bu yanağum üsti al

⁷⁷³⁸NM, 152/1 Ezelden nârına ‘aşkuñ yana geldüm cihân içre / Akıtdum nice dem yaşlar gözümden tolu kan içre

⁷⁷³⁹SG, 99/5 ‘Aşk âteşiyile turma yan / Āksun gözinden yaş u kan / İñiler mi hiç baş ile cân / Hak yolına gidenlere

⁷⁷⁴⁰C, tah. 3/1 Mahabbet âteşinden kimse sūzân olmasun Yâ Rab / Gözinden kimsenüñ her dem akan kan olmasun Yâ Rab / Kimesne mübtelâ-yı ‘ışk-ı cânân olmasun Yâ Rab / Benüm tek hiç kim zâr u perîşân olmasun Yâ Rab / Esîr-i derd-i ‘ışk u dâğ-ı hicrân olmasun Yâ Rab

⁷⁷⁴¹C, g. 33/2 Rûze-i hicründe vasluñ yâd idüp kan ağlasam / Hün-ı eşküm bâde-i cām-ı hilâl-i ‘id olur

⁷⁷⁴²NM, 79/12 Sâlik irince kemâle şöyle bil / Yüregin baş bağırını kan eylemiş

⁷⁷⁴³NM, 50/5 Pâre pâre eyleyüp bağırum kızıl kan ideli / Kana kana içdügüm sahbâ mıdur yâ kan mıdur

⁷⁷⁴⁴NM, 186/1 Dilberâ gamzeñ okı içüm tolu kan eyledi / Şol siyâh zülfüñ teli ‘aklum perîşân eyledi

⁷⁷⁴⁵C, g. 232/3 Dil teşne-i şarâb gibi düşmede müdâm / Yâd-ı lebünle gözden akan kanlar üstine

⁷⁷⁴⁶NM, 48/1 Ey sanem n’oldu cânâ kasduñ var / Bağırumı deldüñ kana kasduñ var

⁷⁷⁴⁷SG, 47/2 Kan bahâmuz çünki yâr olur bizüm / Yolına biñ kez fedâdur varımız

⁷⁷⁴⁸AN, i. 42/3 Bu meydânda satılır cân / Bu meydânda sorılmaz kan / Olur bir demde biñ kurbân / Bu meydân özge meydândur

⁷⁷⁴⁹AN, i. 42/5 Bu yolda Nürî serden geç / Bu erkân içre sırlar aç / Bu meydân içre kanlar saç / Bu meydân özge meydândur

Kan, kurbanda helaldir.⁷⁷⁵¹

---

⁷⁷⁵⁰NM, 198/8 Şol cān ki fakat cismi diri tuta dime cān / Hayvānda da vardur o tamarlarda tolan
kan
⁷⁷⁵¹AN, i. 77/5 'Īd-i visāl oldı yine 'arz-ı cemāl oldı yine / Kanlar helāl oldı yine kurbāna gel
kurbāna gel

56. KAŞ

İnsan bedeninde gözlerin üzerinde kavisli bir çizgi meydana getirecek biçimde yer alan kısa kıllar olarak tanımlanan kaş hakkında üzerinde inceleme yaptığımız divanlarda daha çok şekli yönüyle benzetme unsurları kullanılarak düşünce geliştirilmiştir. Bu düşüncelerden ikisinde Kur’ân-ı Kerîm’de *kâbe kavseyni ev ednâ*⁷⁷⁵² şeklinde ifade edilen ayet temel alınmış ve Hz. Peygamber’in kaşlarının *kâbe kavseyni ev ednâ* olduğu şeklinde bir yorum getirilmiştir. Hz. Peygamber’in iki kaşı arasına Allah, hatt-ı istivâyı çekmiştir. Bu düşüncelere yakın başka bir düşünce de Mısırî’de yer almaktadır: Kaş, saç ile iki âlemin şerhidir.

Gaybî’de yer alan bir düşünceye göre ise *kâbe kavseyni ev ednâ* sırrına ulaşmak isteyenler Allah yolunun mertlerinin kaşlarını kendilerine mihrab etmelidir. Kaş mihrabına bakan âşik tekbir getirmek ister.

Kaş şekli yönüyle mescit ve kible yönünde imamın namaz kıldırması için yapılan girintili ve hafifçe yüksek alan olan mihraba benzetilmiştir. Bundan başka kaşın geçici olması yönüyle kaleme, İskender’in seddine, gönül ayını kendisine yöneltmesiyle hilale benzetildiği tespit edilmiştir.

Mısırî’de yer alan bir düşünceye göre kaş, onu nakşedenin (Allah) vasıflarını taşır. Bu düşüncenin Allah’ın insan yüzünde tecelli ettiği şeklindeki tasavvurun bir cüzü olduğu söylenebilir.

Kaş kavramı etrafında oluşturulan ve yukarıda izah edilen düşüncelerden vâreste olarak Mısırî’ye göre kaş kirpikle birlikte fitne sebebidir.

56.1.Kaş Kavramında Edebî Düşünceler

Hüda (Allah), Hz. Peygamber’in iki kaşı arasına hatt-ı istivâyı çekmiştir.⁷⁷⁵³

Hz. Peygamber’in kaşı *kâbe kavseyni ev ednâ*dır.⁷⁷⁵⁴

⁷⁷⁵² Necm (53) suresinin “(Peygambere olan mesafesi) iki yay aralığı kadar yahut daha az oldu.” mealindeki 9. ayetinden iktibastır.

⁷⁷⁵³NM, 4/1 İki kaşın arasında çekdi hatt-ı ‘istivâ / ‘Alleme’l-esmâyı ta‘lîm itdi ol hatdan Hudâ

Hakk (Allah) yolu mertlerinin kaşlarını kendilerine mihrab edinenler, *kâbe kavseyni ev ednâ* sırrına ulaşır.⁷⁷⁵⁵

Kaş; kalem gibidir, geçicidir.⁷⁷⁵⁶

Kaş, İskender'in seddine benzer.⁷⁷⁵⁷

Kaş, onu nakşedenin vasıflarını taşır.⁷⁷⁵⁸

Kaş, mihraba benzer.⁷⁷⁵⁹

Kaş, kirpikle birlikte tüm fitnenin sebebidir.⁷⁷⁶⁰

Âşık, kaş mihrabına baktıkça aşk ile tekbir getirmek ister.⁷⁷⁶¹

Kaş ile saç iki âlemin şerhidir.⁷⁷⁶²

Kaş, hilal gibidir gönül ayı ona yönelmiştir.⁷⁷⁶³

---

⁷⁷⁵⁴NM, 28/6 Kaşuñdur "kâbe kavseyni ev ednâ" / Derüñden açılır güller Muhammed
⁷⁷⁵⁵SG, 52/2 Kible it merdân-ı Hakk'ı kaşlarıñ mihrâb idüp / Kâbe kavseynü ev-ednâ sırrınâ ir bir nefes
⁷⁷⁵⁶AN, mu. 6/3 Mât oldu o şehler kim vaslını gönül özler / Vasfını murâd itseñ şerh eyleyemez sözler / Hâk oldu o sîm tenler soldı o siyeh gözler / Kanı o kalem kaşlar kanı o güzel yüzler / Bilmem saña bu dünyâ bâkî mi kalur sanduñ / Bu meclis-i fânide sâkî mi kalur sanduñ
⁷⁷⁵⁷NM, 4/8 Bil ki seddeyn iki kaş İskender ortasında dur / Cem'-i cem'ü'l-cem ile fetholdı ebvâb-ı Hudâ
⁷⁷⁵⁸NM, 130/3 Saçuñla kirpigüñ kaşun heme evsâf-ı nakkâşuñ / Şehüm yokdur ayakdaşuñ kim ilerü süre ferzin
⁷⁷⁵⁹NM, 130/5 Kaşuñ mihrâbını şimdi Niyâzî kible idindi / Katı çalışdı süründi yöneldince saña özin
⁷⁷⁶⁰NM, 21/5 Cümle fitne kaşuñ ile kirpigüñden oldığın / Bilen ider mi cihânda nefis ü şeytânile bahs
⁷⁷⁶¹NM, 70/2 Tâ kaşları mihrâbına kıldıkça nigâhı / Allâh deyu 'aşk ile tekbir ideyin dir
⁷⁷⁶²NM, 163/4 Kim bilürdi zülfüñ ile kaşlarıñ ma'nâsını / İki 'âlem gibi şerh ider kitâbı olmasa
⁷⁷⁶³C, g. 85/2 Felekde kaddi ham olduğına odur bâ'is / Meh-i nevâ-yı dil o kaş hilâle mâyıldür

57. KERAMET

Allah'ın velayet sahiplerine verdiği bir çeşit ikram, bağış anlamlarını ihtiva eden keramet, vahdete ulaşılmca keşfedilir. Asıl keramet nefsin İslam olmasıdır. Keramete aydınlık bir gönlü olan, kâmil bir insan sahip olabilir. Keramete sahip olabilmenin başka bir yolu da Mevlâna'nın Mesnevisine müdrik olmaktır. Sırrı Hz. Peygamber'le aşikâr olan, keramete sahip olan, görüşünde kusur etmez. Allah'ın yarattığı insan vücudu başlı başına bir keramettir ve bunu idrak eden, âlemdeki kerametleri keşfetmekten vazgeçer. İnsanlar, sihre benzettikleri keramete, hünerden daha çok ilgi gösterir.

57.1. Keramet Kavramında Edebî Düşünceler

Keramet, nefsin İslam ehli olmasıdır.⁷⁷⁶⁴

Keramet, Yâr'in (Allah), velayet denizi taliplerine verdiği bir incidir.⁷⁷⁶⁵

Keramet, vahdete ulaşılmca keşfedilir.⁷⁷⁶⁶

Keramete veliler sahiptir.⁷⁷⁶⁷

Halvet ehli, keramete sahiptir.⁷⁷⁶⁸

Keramete sahip olan, görüşünde kusur etmez.⁷⁷⁶⁹

Keramet sırrı, Hz. Peygamber'le aşikâr olmuştur.⁷⁷⁷⁰

Vücudun sırlarını baştan ayağa öğrenen, âlemdeki kerametleri keşfetmekten vazgeçer.⁷⁷⁷¹

⁷⁷⁶⁴H, i. 133/2 Mevlâ'dan olsa in'am kuldân koparmış ikdâm / Nefs olmak ehl-i İslâm hayli kerâmet ancak

⁷⁷⁶⁵AN, i. 35/6 Velâyet bahrinüñ tâliblerine / Kerâmet lü'lü'in mensür iden yâr

⁷⁷⁶⁶SG, 6/7 Göñül kim itdi vahdetde ikâmet / Revâdur eylese keşf-i kerâmet

⁷⁷⁶⁷C, g. 54/2 Mest olsa yıkar zâhir-i hûş-yârî nigâhı / Çeşmüñ bu kerâmetle ne pür-zür velîdür

⁷⁷⁶⁸NM, 103/3 Gerçi Allah'a 'ibâdet de güzel / Zühd ü takva vü kana'at da güzel / Halvet ehline kerâmet de güzel / Âdem iseñ "semme vechullâh"ı bul / Kande baksan ol güzel Allâh'ı bul

⁷⁷⁶⁹AN, k. 4/11 Re'yinde kusûr eylemez ashâb-ı kerâmet / İlhâm ile memdûd olur efkâr-ı meşâyih

⁷⁷⁷⁰C, k. 2/5 Şeb değil nûr-ı siyâh-ı bâhirü'l-âsârsın / Senden oldı münkeşif sırr-ı kerâmet-küsteri

İnsanlar, hünerden çok keramet görmeye rağbet gösterir.⁷⁷⁷²

Mevlânâ'nın Mesnevi'sinin manasını idrak edebilen, keramete sahip olur.⁷⁷⁷³

Aydınlık bir gönlü olan, kâmil bir insan keramete sahip olabilir.⁷⁷⁷⁴

Sihir, keramete benzetilir.⁷⁷⁷⁵

---

⁷⁷⁷¹SG, 62/3 Başdan ayağa vücudı seyrini keşf eyleyen / Eyley ol 'âlemdeki keşf-i kerâmetden ferâğ
⁷⁷⁷²C, g. 180/7 Kimse almazsa metâ'-ı hüneri ey Cevrî / Biz de şimden girü dünyâya kerâmet satalum
⁷⁷⁷³C, tar. 63/1 Kitâb-ı Mesnevi kim nüsha-i 'ilm-i hakîkatdür / O kim ma'nâsını idrâk ider sâhib-kerâmetdür
⁷⁷⁷⁴C, k. 48/2 Zihî sâhib-kerâmet 'Âsaf-ı rüşen-dil ü kâmil / Ki tedbiri 'ıyân gösterdi halka sırr-ı ilhâmı
⁷⁷⁷⁵C, g. 270/4 Çeşmüñ kodı bir nazrede dil hâline 'aklı / Tahsîn aña kim sihri kerâmet-eser oldı

58. KESRET

Çokluk, demek olan kesret, tasavvufî bir ıstılah olarak vahdet'in zıddıdır. Vahdet olan Hakk'ın isim ve sıfatlarıyla tecelli edip çokluk hâlinde görünmesi olan kesret⁷⁷⁷⁶ incelediğimiz divanlardaki düşüncelere göre Allah'ın zuhûr etmesidir. Kesret bir yönüyle ihsandır, bir yönüyle de âşıkların kurtulmak istediği durumdur. Bu kavramla ilgili şairlerin en çok düşünce ürettiği konu, kesret-vahdet paradoksudur.

58.1. Kesretin evsafı

Hz. Peygamber'in yüzü kesret çölüdür. Kesret bir pazardır ve halkın gözlerini örter. Özünü bilmek isteyen, kesretten kurtulmalıdır. Kesret gidince halvet gelir. Dervişin kesrette olmaması gerekir ancak zamane dervişleri kesreti kendilerine gidilecek yol sanmışlardır.

Ferman gelince kesretten berzaha gidilir. Kesret ayete⁷⁷⁷⁷ erince bir olur. Ayrılık gecesindeki kesret, gölgenin hayalidir.

58.2. Kesret âlemi

Kesretin bir âleme teşbih edildiği düşüncelerde bir çeşitlilik söz konusudur. Dünya âlemi, kesret âlemidir ve ondan sonunda geçilir. Kesret âleminden geçmeye her iki âlem de cehennemdir. Gaybî'de geçen düşünceye göre ise münker nekirin hesap soracağı yer de kesret âlemidir.

58.3. Kesret, Allah'ın zuhur ettiği yerdir.

Kesret, Allah'ın nikabını gizleyen bir nikaptır. Kesret, ehadiyetin eşyada görünüşü olan sûret âlemidir. Mebde-i kül bir iken kesretten çoktur. Kesret, Yâr'ın

---

⁷⁷⁷⁶ Süleyman Uludağ, *age*, s. 212.

⁷⁷⁷⁷ Nûr (24) suresinin "Allah göklerin ve yerin nurudur. Onun nurunun temsili şudur: Duvarı bir hücre; içinde bir kandil, kandil de bir cam fânûs içinde. Fânûs sanki inci gibi parlayan bir yıldız. Mübarek bir ağaçtan, ne doğuya, ne de batıya ait olan zeytin ağacından tutuşturulur. Bu ağacın yağı, ateş dokunmasa bile, neredeyse aydınlatacak (kadar berrak)tır. Nur üstüne nur. Allah dilediği kimseyi nuruna iletir. Allah insanlar için misaller verir. Allah her şeyi hakkıyla bilendir." mealindeki 35. ayetinden bahsedilmektedir.

(Allah) insanları uzaklaştırdığı bir yerdir, Allah'ın cemâlinin altı yönden görüldüğü bir yüzdür.

58.4.Kesret, vahdeti gizler.

Tasavvuf şiirinin paradoksal gibi görünen ancak hakikatın farklı yüzlerine işaret eden söylemlerinden biri de kesret-vahdet üzerinedir. Dilin kendi imkânları içinde birbirine zıt anlamlara karşılık gelen kelime ve kavramlar, biri olduğunda diğerinin anlamını bertaraf eden bir anlam ilişkisi içinde kullanılır. Kendi içinde bir tutarlılık gösteren bu durum mutasavvıf şairlerin şiirlerinde farklılık göstermektedir. Zıt kavramlar arasında kurulan bu ünsiyet, zamanla kelime ve kavramların tek başlarına taşıdıkları anlamdan başka bir hüviyete dönüşmeleri sonucunu doğurmuştur.

Sözlük anlamlarına bakıldığında birbirine zıt anlamları çağrıştıran bu iki kavram ile ilgili, incelediğimiz şiirlerde kesretin vahdeti setrettiği, vahdetin keşfedilmesi için kesretten kurtulmak gerektiği şeklinde bir düşünce geliştirildiği görülmüştür.

Kesrette vahdet sırrı gizli olsa da kesret vahdetin görülmesine mani değildir ya da bunun tam tersi bir düşünceye göre ise tılsıma teşbih edilen kesret, vahdet hazinesine ulaşmaya manidir.

Kesretteki vahdeti bulanlar, baki saadete kavuşabilir. Kesret, vahdetin aynasıdır. Kesret, vahdetin nurunu mestur etmiştir. Kesretteki vahdet, âlemdir. Vahdetin zâhiri görünümü olan kesret perdesini, vahdet eli açar kesrette kalanlar ise vahdete ulaşamaz. Vahdete ulaşmak isteyen kesretten geçmelidir.

Kesretteki vahdeti görenler mümin, göremeyenler münkir olur. Kesreti vahdette, vahdeti de kesrette bulmak, bütün ilim irfânın kendisinde olduğu bir ilimdir.

Şairlerin kendilerinin bir dışı vurumu olarak değerlendirebileceğimiz âşık tipi ile vahdet-kesret arasındaki münasebetle ilgili tespit edilen düşünceler ise şöyledir: Âşık, vahdet ilinden tenezzül edip kesret âlemini seyrâna gelmiştir ve tekrar

kesretten kurtulup vahdet âleminde sırr-ı Yezdân (Allah) olmak ister. Âşık, vahdet iline ulaşırsa, kesret ilindeki saman ile dağ bir görünür. Gönül de âşık gibi kesretten kurtulup vahdete kavuşmak ister. Şairlerin kesreti deniz dalgalarına vahdeti de denize benzettiği başka bir düşüncede ise sınırı ve sonu olmayan kesret, vahdet deryasından doğmuştur ve vahdet deryasına girenler, kesretin dalgalarına aldanmaz. Dalgaların kesretine bakıp aldanılmamalıdır, bütün deniz birdir.

Kesretten kurtulup vahdete ulaşmak için Allah'tan yardım istenir. Kesretin içindeki vahdeti, keşf ehli bulur. Keşf ehli olup kesretteki vahdete kavuşmak isteyenler, bir efendiye kul olmalıdır.

Birer kez tespit edilen düşüncelere göre ise kesrette tuğyân eden, vahdet ehlinin seyrânını göremez. Mümkinatın kesreti, vahdetin aynıdır. Zehre benzetilen kesret, vahdet şekeriyle karıştırılmıştır. Gönül, ne vahdette ne kesrette eğlenir.

58.5.Kesret, ihsandır.

Nûrî'de tespit edilen bir düşünceye göre ihsan şükredilmesi gereken bir çeşit kesrettir. İhsan kesretiyle ufuklar köle olur.

58.6.Âşık, kesrette kalmak istemez.

Âşık, Allah'ın cemâlini gizleyen kesret nikabını sık sık açar. Âşık, mezara benzeyen kesretten uçar. Kesret Kâf'a (dağ) benzer, âşık orada kalmak istemez. Âşık, kesret içinde ağyara bağlanır. Kesretteki âşık, Hû (Allah) der.

58.7.Kesret Kavramında Edebî Düşünceler

58.8.Kesretin evsafı

Hz. Peygamber'in yüzü kesret çölüdür.⁷⁷⁷⁸

Kesret pazarı, halkın gözlerini örter.⁷⁷⁷⁹

⁷⁷⁷⁸NM, 2/15 İçi 'ummân-ı vahdetdür yüzi sahrâ-yı kesretdür / Yüzin gören görür ağyâr içinde yâr olur peydâ

⁷⁷⁷⁹NM, 186/9 Örtü bu bâzâr-ı kesret gözlerin halkun velî / 'Ârif olan cümle yüzden seni seyrân eyledi

Özünü bilmek isteyen çabalayıp kesretin kaydından halas olmalıdır.⁷⁷⁸⁰

Halvetin gelmesi için kesretin gitmesi gerekir.⁷⁷⁸¹

Derviş olan, kesrete dalmaz.⁷⁷⁸²

Zamane dervişleri kesreti (gidilecek bir) yol sanmıştır.⁷⁷⁸³

Ferman erişince (ölüm gelince) kesret bezminden berzaha gidilir.⁷⁷⁸⁴

Kesret, ayete erince bir olur.⁷⁷⁸⁵

Ayrılık gecesindeki kesret, gölgenin hayalidir.⁷⁷⁸⁶

58.9. Kesret âlemi

Dünya âlemi, kesret âlemidir orada dolaşmak, istenilen bir şey değildir.⁷⁷⁸⁷

Kesret âleminden sonunda geçilir.⁷⁷⁸⁸

Kesrette kalana iki âlem cehennemdir.⁷⁷⁸⁹

Kesret âleminde münker nekir hesap sorar.⁷⁷⁹⁰

58.10. Kesret, Allah'ın zuhur ettiği yerdir.

Bârî'nin (Allah) cemâlini gizleyen kesret nikabını âşık sık sık açar.⁷⁷⁹¹

⁷⁷⁸⁰SG, 88/3 Özün bilmeğe sarf eyle bu 'ömrü sarf ise maksüd / Ko nahvı mahva cehd eyle halās ol kayd-ı kesretten

⁷⁷⁸¹NM, 179/4 Gıtdi kesret geldi vahdet oldı halvet dost ile / Hep Hak oldı cümle 'âlem şehri ü bāzār kalmadı

⁷⁷⁸²SG, 55/6 Kesrete talma / Lezzetde kalma / Bir şeyler alma / Derviş ol derviş

⁷⁷⁸³SG, 115/25 Yol sandular kesreti / Tutup dürlü lezzeti / 'Aşk sandular şehveti / Zamāne dervişleri

⁷⁷⁸⁴H, i. 142/5 Fermān erişecek yüce Hazret'den / Uyarırlar seni nevm-i gafletden / Götürüp ayağı bezm-i kesretten / Otāğı berzahda kursan gerekdir

⁷⁷⁸⁵NM, 164/6 Kesret idi bir oldı sūret idi sır oldı / Zulmet idi nūr oldı bu āyete irince

⁷⁷⁸⁶H, i. 98/2 Şeb-i firkatdeki kesret hayāl-i zıldır aldanma / Serānı ko serāba (bak) sarāy-ı sırı ol vāsıl

⁷⁷⁸⁷SG, 1/7 Nice bir bu 'âlem-i kesrette devrān idesün / Merkez-i vahdetde kutb ol devr iden gelsün saña

⁷⁷⁸⁸H, i. 51/5 Geçip āhir bu kesret âleminden / Hüdāyi halvet-i sultān'a geldik

⁷⁷⁸⁹SG, 29/5 Cān-ı cāhil ki kesrete kaldı / İki 'âlem āña cehennemdür

⁷⁷⁹⁰SG, 3/4 Berzah-ı havf u recādan geçmişüz vahdetde biz / 'Ālem-i kesrettedür münker nekir sorı hisāb

Kesret, ehadiyetin eşyada görünüşüdür.⁷⁷⁹²

Kesret sûret âlemidir.⁷⁷⁹³

Mebde-i kül bir iken kesretten çoktur.⁷⁷⁹⁴

Kesret, insanları uzaklaştırdığı bir yerdir.⁷⁷⁹⁵

Kesret, Allah'ın cemâlinin altı yönden görüldüğü bir yüzdür.⁷⁷⁹⁶

58.11.Kesret, vahdeti gizler.

Kesrette vahdet sırrı gizlidir.⁷⁷⁹⁷

Vahdet kendini kesrette gizler.⁷⁷⁹⁸

Kesrette vahdet vardır.⁷⁷⁹⁹

Kesretin içinde vahdet vardır.⁷⁸⁰⁰

Kesret, vahdet sırrını gizler.⁷⁸⁰¹

Kesret, vahdetin aynasıdır.⁷⁸⁰²

Kesret, vahdetin nurunu mestur etmiştir.⁷⁸⁰³

---

⁷⁷⁹¹SG, 33/3 Okuyup 'aşk ile gönül kitâbın / Unudup 'âlem-i sûret hisâbın / Cemâl-i Bâri'den kesret nikâbın / Dem-â-dem açmayan 'âşık degildür

⁷⁷⁹²NM, 95/5 Vech-i ehadiyyet ki şu eşyada görünmüş / Bu kesrete ancak anı seyrâna mı geldüñ

⁷⁷⁹³NM, 76/2 Gerçi sûret 'âleminde kandılar kesretdeyüz / Kesret içre bilmediler ferd ü tenhâ olmuşuz

⁷⁷⁹⁴H, i. 179/3 Bu hüsnü kande buldu şâhid-i gül / Niçün feryâd eder bî-çâre bülbül / Nedir kesret bir iken mebbe-i kül / Efendi bir bu çok kullar nedendir

⁷⁷⁹⁵AN, i. 35/7 Kimini ırgürüp vahdet iline / Kimin kesret ilinde dür iden yâr

⁷⁷⁹⁶SG, 8/2 Mümkinâtuñ her biri âyine olup kendüye / Rû-yı kesretten cemâlüñ gösterüpdür şeş-cihât

⁷⁷⁹⁷AN, i. 113/3 Bulur bu 'âlem-i kesretde vahdet sırrını el-hak / Bakup mir'ât-ı a'yâna gören 'aynam 'ayân içre

⁷⁷⁹⁸NM, 15/5 Halvetden itdüm rihleti kesretde buldum vahdeti / Bâzârda düzdüm halveti rüz şebüm 'id ü berât

⁷⁷⁹⁹H, i. 163/6 Kesretde vahdet bul beğim / Bâkî sa'âdet bul beğim / Sırr-ı hakikat bul beğim / Tekrâr-ı zikru'llâh ile

⁷⁸⁰⁰H, i. 95/4 Yâ Rabbenâ izzet senin / Kesretdeki vahdet senin / Kudret senin kuvvet senin / Senden saña sığınırım

⁷⁸⁰¹H, i. 144/6 Gösterip kesretde vahdet sırrını / Bir aceb terkîb olupdur çârdan

⁷⁸⁰²SG, 19/3 Vahdetüñ mir'âtıdur kesret kamu / Ahvele lâkin bu sır muğlak durur

Kesretteki vahdet, âlemdir.⁷⁸⁰⁴

Kesretin varlığı vahdetin görülmesine mâni değildir.⁷⁸⁰⁵

Kesret, vahdetin zâhiri görünümüdür.⁷⁸⁰⁶

Kesretin perdesini, vahdet eli açar.⁷⁸⁰⁷

Kesret, vahdete ulaşmaya mani değildir.⁷⁸⁰⁸

Kesret tılsımı, vahdet hazinesine ulaşmaya mani olur.⁷⁸⁰⁹

Kesretten azad olmadan vahdete ayak basılmaz.⁷⁸¹⁰

58.12. Kesret, ihsandır.

İhsan kesretine bakıp şükretmelidir.⁷⁸¹¹

İhsan kesretiyle ufuklar köle olur.⁷⁸¹²

58.13. Âşık, kesrette kalmak istemez.

Âşık, vahdet ilinden tenezzül edip kesret âlemini seyrâna gelmiştir.⁷⁸¹³

Âşık, kesretten kurutulup vahdet âleminde sırr-ı Yezdân (Allah) olmak ister.⁷⁸¹⁴

⁷⁸⁰³SG, 35/7 Kesretümdür vahdetüm nürünü mestür eyleyen / Zâhir ü bâtın benem evvel ü âhir bendedür

⁷⁸⁰⁴H, i. 173/5 ‘Âlem acib hikmet durur / Kesretdeki vahdet durur / Şükürün de bir ni‘met durur / Mevlâ nice şükredelim

⁷⁸⁰⁵SG, 75/6 Hâne-i dilde havâtır nakşını mahv idene / Sanma kim kesret yüzünden görinen vahdet değil

⁷⁸⁰⁶H, i. 135/4 Taglît ederse ger zâhirde kesret / Bâtın gözüyle bak görünür vahdet / Hüsnündendir bunca âsar-ı kudret / Zâtından güzeldir sultânım Mevlâ

⁷⁸⁰⁷AN, i. 121/4 Açup vahdet eli kesret hicâbın / Cemâlûñ vechinûñ keşf it nikâbın / Görüp cân çeşmi hüsnûñ âftâbın / Tecellî eyle sultânım tecellî

⁷⁸⁰⁸H, i. 98/5 Hüdâyî vahdete bak kim aña mâni‘ değil kesret / Ola mı Afitâba hîç vücûdu zerrenin hâ‘il

⁷⁸⁰⁹H, i. 150/5 Kesret tılsımı mâni‘ olup genc-i vahdete / Hayrette kaldı hasret ile nice şeyh ü şâb

⁷⁸¹⁰SG, 48/12 Vahdete ayak basup kesretten âzâd olalu / Her nefes gönülümüzi alur ele dil-dârumuz

⁷⁸¹¹AN, i. 44/7 Ey Nür-i bigâne bak kesret-i ihsâna / Bu fazl-ı firâvâna şâkir ola gör şâkir

⁷⁸¹²AN, i. 66/3 ‘Azâbuñ ile tahvîfe efendi kalmadı hâcet / Çün itdün kesret-i ihsân ile âfâkı istirkâk

⁷⁸¹³H, i. 51/2 Tenezzül eyleyip vahdet ilinden / Bu kesret ‘âlemin seyrâna geldik

⁷⁸¹⁴NM, 113/15 Şimdi kesretde olan âdem Niyâzî söylenür / ‘Âlem-i vahdet içinde sırr-ı Yezdân olurum

Âşık, vahdet var iken kesrete girmek istemez.⁷⁸¹⁵

Âşık, kesretten kurtulup vahdete ulaşmak ister.⁷⁸¹⁶

Âşık, kesreti bırakıp vahdet yoluna ihtiyar etmiştir.⁷⁸¹⁷

Âşık, vahdet iline ulaşırsa, kesret ilindeki saman ile dağ bir görünür.⁷⁸¹⁸

Gönül, kesret ilini bırakıp vahdet iline gitmelidir.⁷⁸¹⁹

Dil (gönül), kesrette kalmayıp vahdete varis olmak ister.⁷⁸²⁰

Ezel gözü, saç(kesret)te kalmayıp yüzü (vahdet) görürse mümin, görmezse münkirdir.⁷⁸²¹

Kesretin bendinde kalan, vahdet ehlinin kulu olamaz.⁷⁸²²

Kesretin âlemi dalgaları kesilmeyen vahdet deryasından doğmuştur.⁷⁸²³

Kesreti vahdetde, vahdeti de onda bulmak, bütün ilim irfânın kendisinde olduğu bir ilimdir.⁷⁸²⁴

Kesrette tuğyân eden, vahdet ehlinin seyrânını göremez.⁷⁸²⁵

Mümkinatın kesreti, vahdetin aynıdır.⁷⁸²⁶

⁷⁸¹⁵NM, 107/6 Vahdetüñ meydânı seyri var iken / Kesret içre girme sen zindâna gel

⁷⁸¹⁶NM, 42/7 Şol kim ola vuslatda halvet bula celvetde / Bu Mısırî'ye kesretde vahdet yolını göster

⁷⁸¹⁷SG, 27/5 Râh-ı vahdet ihtiyar it kesretüñ kaydını ko / Cezbe-i 'ışk-ı ilâhî ile ihsân devridür

⁷⁸¹⁸AN, i. 130/1 Vahdet iline 'âşık eger irgüre râhı / Kesret ilinüñ bir görine kühla kâhı / Fark eylemeye mertebede bendeyi şâhı / 'Âlemde 'aceb 'izzet olur 'ışk-ı ilâhî

⁷⁸¹⁹AN, mu. 1/7 Ey gönül vahdet iline gidelüm / Koyalum kesret ilini n'idelüm / Kalb-i hâzırta cem' olup idelüm / Halvet-i lâ-ilâhe illa'llâh

⁷⁸²⁰AN, i. 22/1 'Ârifleri fazluñla kıl hikmetüñe vâris / Kesretde koma olsun dil vahdetüñe vâris

⁷⁸²¹NM, 43/2 Anlar ki ezel gözleri saçuñda kalupdur / Bunda seni hiç bilmeyüp inkâra gelürler

⁷⁸²²AN, i. 43/4 Bendinde kalma kesretüñ kulu ol ehl-i vahdetüñ / Destinde pîr-i halvetüñ mühr-i Süleymân gizlidür

⁷⁸²³NM, 2/2 Zehî deryâ-yı vahdet kim kesilmez hergiz emvâcî / Bu kesret 'âlemi andan toğup nâçâr olur peydâ

⁷⁸²⁴NM, 33/4 Vahdeti kesretde bulmak kesreti vahdetde hem / Bir 'ilimdür ol ki kamu 'ilm ü 'irfân andadur

⁷⁸²⁵NM, 140/14 Vahdet ehli cümlede bir yüzi seyrân itdiler / Lîk görmez ol yüzi kesretde tuğyân eyleyen

Hakikat biatı vahdet ehlinde alınır. Vahdet kesret içinde bulunur.⁷⁸²⁷

Kesretin zehri vahdet şekeriyle karıştırılmıştır.⁷⁸²⁸

Baki saadet isteyen kesrette vahdet bulmalıdır.⁷⁸²⁹

Gönül, ne vahdette ne kesrette eğlenir.⁷⁸³⁰

Vahdet deryasına girenler, kesretin dalgalarına aldanmaz.⁷⁸³¹

Kesretin sınırı ve sonu yoktur. Kesret içindeki vahdete darlık yoktur.⁷⁸³²

Dalgaların kesretine bakıp aldanılmamalıdır, bütün deniz birdir.⁷⁸³³

Vahdete ulaşmak isteyen kesretten geçmelidir.⁷⁸³⁴

Kesret âlemindekiler vahdete kavuşmak için İlah'tan (Allah) yardım ister.⁷⁸³⁵

Kesretin içindeki vahdeti, keşf ehli bulur.⁷⁸³⁶

Kesretin âleminden bir efendiye kul olarak vahdete ulaşılabilir.⁷⁸³⁷

Âşık, Bârî'nin (Allah) cemâlini gizleyen kesret nikabını sık sık açar.⁷⁸³⁸

⁷⁸²⁶SG, 8/3 Kesreti bu mümkinâtuñ 'ayn-ı vahdetdür şehâ / Bahr-ı zâtuñ 'aynıdır fehm eyle emvâc-ı sıfât

⁷⁸²⁷SG, 91/9 Ehl-i vahdetden ala gör gel hakikat bî'atı / Tâ ki bu kesret içinde bulasñ sen vahdeti / Bir 'amelle tâlibiñ gitmez bu yolda hayreti / Ma'rifetle hüsn-i hulkdur tâlibi kâmil iden

⁷⁸²⁸SG, 103/5 Bu kesret zehrine mahlût olupdur sükker-i vahdet / 'Aceb ma'cün-ı ekberdür yiyüp Ğaybî huzûr ile

⁷⁸²⁹H, i. 40/7 Hüdâyî istersen bakî sa'âdet / Kasd eyle bula gör kesretde vahdet / Bir kula olıcak Hak'dan 'inâyet / Maksûda tez erer ihsân eğlenmez

⁷⁸³⁰H, i. 105/5 Ne halvetde ne celvetde / Ne kesretde ne vahdetde / Ne Tübâ'da ne Cennet'de / Gönül eğlenmez eğlenmez

⁷⁸³¹H, i. 108/1 Kesret emvâcına aldanır sanma / Vahdet deryâsına girip gelenler / Bir dahi fânîye nazar eylemez / Hakk'm dîdârını görüp gelenler

⁷⁸³²NM, 27/2 Ol ne kesretdür ki anuñ haddi yok pâyâmı yok / Kesret içre ol ne vahdetdür ki aña yok 'idâd

⁷⁸³³NM, 33/3 Kesret-i emvâca bakma cümle bir deryâ durur / Her ne mevci kim görürsün bahr-i 'ummân andadur

⁷⁸³⁴NM, 56/3 Bunda ağıyar kesretinden kurtulan / Vahdet illerinde vasl-i yâr olur

⁷⁸³⁵H, i. 132/5 Vâsıl ola sırrım ü cânım karîb / Tâ Hüdâyî kalmaya şöyle garîb / 'Âlem-i kesretde vahdet kıl nasîb / Yâ ilâhî sen 'inâyet eylegil

⁷⁸³⁶SG, 51/5 Dide-i evham 'iyâne oldı yetmiş biñ hicâb / Ehl-i keşfüz kesret içre 'ayn-ı vahdet bulmuşuz

⁷⁸³⁷H, i. 92/6 İster iseñ doğru yol / Bir efendiye kul ol / Bu kesretde vahdet bul / Tevhîde gel tevhîde

Bülbül (âşık), kesretin mezarından uçar.⁷⁸³⁹

Âşık, kesret içinde ağyara bağlanır.⁷⁸⁴⁰

Kesret Kâf'a (dağ) benzer, âşık orada kalmak istemez.⁷⁸⁴¹

Kesretteki âşık, Hû (Allah) der.⁷⁸⁴²

---

⁷⁸³⁸SG, 33/3 Okuyup 'aşk ile gönül kitâbın / Unudup 'âlem-i sûret hisâbın / Cemâl-i Bâri'den kesret nikâbın / Dem-â-dem açmayan 'âşık degildir

⁷⁸³⁹H, i. 50/2 Gülün rengine aldanma geçe gör / Bu kesret merg-zârından uça gör / Varıp vahdet şarâbından içe gör / Yürü bülbül yürü dost illerine

⁷⁸⁴⁰NM, 29/6 Vahdet ilinde senüñle yâr idüm n'oldı baña / Kesret içre bend-i ağyar olmışam yâ Rab meded

⁷⁸⁴¹AN, terc. 8/5/3 Kâf-ı vahdetde ola gör 'Ankâ / Kâf-ı kesretde itmeden ahşâm

⁷⁸⁴²AN, i.85/2 Gice vü gündüz ey dede / Kesretde de vahdetde de / Mahşerde de cennetde de / Ben hû direm yâ hû direm

59. KEŞİF

Bir şeyi bulup ortaya çıkarma anlamına gelen keşif kavramının incelediğimiz divanlarda bu anlamların yanında; ancak ehline malum olan sırları açma, ayan etme başkalarına duyurma anlamlarında kullanıldığı görülmüştür. Kavram, daha çok sır'la ilişkilendirilmiştir.

59.1.Keşif, sırları ortaya çıkarmaktır.

Keşif, varlığın mahiyetini anlayıp, âlem ve âdemin bir nikab olduğunu idrak edip hakikate ulaşıp cemâli görmek, vahdete ulaşmaktır. Keşif, selefin mestur eylediği vahdet esrarını irfân ile ef'âl ve sıfatları anlamaktır. Keşif, aklın hikmetli bakışıyla manayı tahkik etmek, Kur'ân-ı Kerîm'in manasını anlamaktır.

Şairlerin keşif kavramı ile en çok anlam ilişkisi kurdukları diğer bir kavramın sır olduğu görülmektedir. Bu düşüncelerde sırların açılması, ortaya çıkarılması, inceliklerinin anlaşılması yönünde şöyle bir yaklaşım söz konusudur:

Keşif, mananın sırlarının inceliklerini açmaktır. Keşif, ortalama halkın anlamakta müşkil duruma düştüğü, kapalı manaları havi, tasavvuf şiirinin etrafında birçok düşünce ürettiği gözlenen *semme vechullâh, hakke'l-yakîn, küntü kenz* gibi bazı kavramların anlamlarını ortaya çıkarmaktır.

Gaybî'de tespit edilen bir düşünceye göre keşif, sırların şiirlerle ortaya çıkarılmasıdır. Şairin sırrı ortaya çıkarma aracı olarak şiiri görmesi üzerinde düşünülmesi gereken bir yaklaşımdır. Zira şiir var oluş vasfı gereği muhatabı sayısınca anlama kapı aralayabilecek bir türdür. Şiir cephesinde hâl böyleyken sırrı fâş ederken şiiri araçsallaştırmanın bir yönüyle orijinal bir tutum olduğu söylenebilir. Yine Gaybî'de geçen keşifle ilgili başka bir düşüncede şairin yetiştiği geleneğin izinin şiire yansması görülmektedir: Sırları ortaya çıkarmak, keşiftir ancak bunun için baş vermeye hazır olmak gerekir. Şairin burada Hallac-ı Mansur, Nesimi vd. gibi tasavvuf tarihinin bu alanda şöhret bulan zevatından hareketle bu düşünceyi geliştirdiği düşünülebilir.

Keşif, varlık terk edilip sevgiliye ulaşıldığında sırların anlaşılmasıdır. Keşif, gönül ve canın gizli sırlarının açılmasıdır. Ney, bu sırların açılmasına yardımcı olur. Keşfin sırrı ehil olmayana verilmez.

59.2.Keşif, Allah'ı bulmaktır.

Keşif, *semme vechullah*'ta bakılan her yerde Allah'ı görmek, onun sevgisinin sırlarını ortaya çıkarmaktır. Allah'ın aşkına düş olanlar, vücudlarını keşif ile anlayabilirler.

59.3.Âşık, keşif ehlidir.

Esrârın sureti, âşığa keşfolmuştur. Âşık, meşâyihin himmetiyle ilâhi sırları keşfeder. Bu düşüncelerin dışında âşık keşfi ve kerameti terk etmelidir çünkü keşif ve keramet bir gaye değildir. Asıl gaye Allah'ı bulmaktır.

59.4.Keşif Kavramında Edebî Düşünceler

59.5.Keşif, sırları ortaya çıkarmaktır.

Keşif, varlığının mahiyetini ve âlemdeki kerameti anlamaktır.⁷⁸⁴³

Keşf, hakikat hâlinin anlaşılmasıdır.⁷⁸⁴⁴

Keşif, âlem ve âdemin bir nikab olduğunu idrak etmektir.⁷⁸⁴⁵

Keşf, hicâb ref edilip cemâlin görülmesidir.^{7846 7847}

Keşif, hayali bırakıp özüne dönen ayn-ı cemâli görmektir.⁷⁸⁴⁸

⁷⁸⁴³SG, 62/3 Başdan ayağa vücudı seyrini keşf eyleyen / Eyley ol 'âlemdeki keşf-i kerâmetden ferâğ

⁷⁸⁴⁴AN, i. 84/1 Tarikat sırrını 'ayna 'ayân it / Kerem it kullara yâ Hayy ü Kayyûm / Hakikat hâlini keşf ü beyân it / Kerem it kullara yâ Hayy ü Kayyûm

⁷⁸⁴⁵SG, 51/6 'Âlem ü âdem nikâbın keşf ideli cism ü cân / Âdem ile 'âlemi dîdâr-ı cennet bulmuşuz

⁷⁸⁴⁶AN, i. 121/4 Açup vahdet eli kesret hicâbın / Cemâlün vechinün keşf it nikâbın / Görüp cân çeşmi hüsnün âftâbın / Tecellî eyle sultânüm tecellî

⁷⁸⁴⁷NM, 124/3 Füyûzât ile kalbüm feyz-yâb it / Mezâk-ı asfiyâda behre-yâb it / Cemâlün keşf idüp ref-i hicâb it / Efendüm Hâlikum Rabbüm İlâhum

⁷⁸⁴⁸SG, 85/4 Eyleseñ Mûsâ kadar 'ilm-i şerî'atda kemâl / Hızr-ı vakte ırmeyince cümlesi olur hayâl / Ko hayâli özüne gel keşf ola 'ayn-ı cemâl / Kendözini bilmez iseñ 'âlimem dime sakın

Keşif, devrin sırrını zevk edinenlerin bütün müşkilatı çözmесidir.⁷⁸⁴⁹

Keşif, selefin mestur eylediği vahdet esrarının irfân ile anlaşılmasıdır.⁷⁸⁵⁰

Keşif, pîr sohbetini dinleyenlerin âlemdeki bütün sırları anlamasıdır.⁷⁸⁵¹

Keşif, vahdete ulaşan gönlün kerameti bilmesidir.⁷⁸⁵²

Keşif ehl-i kesrette vahdeti bulmuştur.⁷⁸⁵³

Keşif, ef'âl ve sıfatın anlaşılmasıdır.⁷⁸⁵⁴

Keşif, manayı tahkik etmektir.⁷⁸⁵⁵

Keşif, aklın hikmetli bakışıdır.⁷⁸⁵⁶

Keşif, bakışın inceliklerini açmaktır.⁷⁸⁵⁷

Keşif, sözdeki nihamı ortaya koymaktır.⁷⁸⁵⁸

Keşif, Furkan'ın (Kur'ân-ı Kerîm) manasını anlamaktır.⁷⁸⁵⁹

Keşif, hâllerin ortaya çıkmasıdır.⁷⁸⁶⁰

Keşif, çaresiz kalındığında sırları gamzeğe (yan bakış) açmaktır.⁷⁸⁶¹

⁷⁸⁴⁹SG, 8/6 Yok tecellisine âhır devr ider zirâ ebed / Sırr-ı devri zevk idersuñ keşf ola bu müşkilât

⁷⁸⁵⁰SG, 27/14 Gerçi mestür eylemişler vahdet esrârın selef / Nicesi mestür olur keşf ile 'irfân devridür

⁷⁸⁵¹SG, 45/2 Sohbet-i pîri gânimet bil işit tut sözünü / Sanma sözden gayrı ile keşf ola 'âlemde râz

⁷⁸⁵²SG, 6/7 Gönül kim itdi vahdetde ikâmet / Revâdur eylese keşf-i kerâmet

⁷⁸⁵³SG, 51/5 Dide-i evham 'ıyâne oldı yetmiş biñ hicâb / Ehl-i keşfüz kesret içre 'ayn-ı vahdet bulmuşuz

⁷⁸⁵⁴H, i. 46/4 Keşf olup ef'âl ü sıfat / Kılısın tecellî nür-ı zât / Tâ kılavuz bâkî hayât / Rabbi'm meded Mevlâ'm meded

⁷⁸⁵⁵C, k. 56/11 Verziş itdükçe denk-i tahkîka / Keşf-i ma'nâya erzişi görünür

⁷⁸⁵⁶C, terk. 1/X/2 'Akluñ şeref-i hikmeti keşf-i nazarıdır / 'İşkuñ eser-i câzibesı perde-küşâdur

⁷⁸⁵⁷C, g. 129/3 Keşf eyleme nâ-dâna sakın nükte-i çeşmin / Mestâne-i ney zümre-i rindân ile söyleş

⁷⁸⁵⁸C, terk. 3/V/7 'Âgâz idicek nükte-i tahkîk u mecâza / Hem keşf-i 'ıyândur sözi hem râz-ı nihândur

⁷⁸⁵⁹C, terk. 6/I/10Keşf ola saña ma'nî-i Fûrkân / Dili ol 'ilme tercemân bulasın

⁷⁸⁶⁰C, k. 23/32 İllâ saña keşf eylerin ahvâlümü zirâ / Sen vâkıf-ı hâl-i fukarâsın fe-te' Emmel

⁷⁸⁶¹C, g. 172/1 Gamzeğe keşf iderin râzumu nâ-çar olsam / Çeşmüñe bildürürin derdümi bîmâr olsam

Keşif, kapalı mananın sırlarını ortaya çıkarmaktır.⁷⁸⁶²

Keşif, mananın sırlarının inceliklerini açmaktır.⁷⁸⁶³

Keşif, temenna sırlarını ortaya çıkarmaktır.⁷⁸⁶⁴

Keşif, *hakke'l-yakînde* bütün sırları ortaya çıkarır.⁷⁸⁶⁵

Keşif, remzini anlamaktır.⁷⁸⁶⁶

Keşif, *küntü kenz*'in nur-ı şuhud içinde ortaya çıkmasıdır.⁷⁸⁶⁷

Keşif, şiirlerle sırları ortaya koymaktır.⁷⁸⁶⁸

Keşif, dost meclisinde sırların ortaya çıkmasıdır.⁷⁸⁶⁹

Keşif, baş meydana konularak, sırları ortaya çıkarmaktır.⁷⁸⁷⁰

Keşif, varlık terk edilip yâr bulunca esrarın anlaşılmasıdır.⁷⁸⁷¹

Keşif, gönül ve canın gizli sırlarını açmaktır.⁷⁸⁷²

Sırları keşfetmede ney nutka (kelama) yardım eder.⁷⁸⁷³

---

⁷⁸⁶²C, g. 126/4 Nükte-i güftarı tahkik eyledükde nâtukam / İtmemişdi keşf-i râz-ı ma'nî-i mübhem nefes

⁷⁸⁶³C, tar. 62/5 Keşf olurdu nükte-i esrâr-ı ma'nî tab'ına / Bu-'Alî olsaydı ders-i hikmetinden müstefid

⁷⁸⁶⁴C, k. 48/10 Seni lütf itmede halk-ı cihâna bî-riyâ gördüm / Huzuruñda n'ola keşf eylesem râz-ı temennâyı

⁷⁸⁶⁵SG, 43/4 Kendini yok Hakk'ı var añlayacak Hakke'l-yakîn / Keşf olur cümle serâ'ir vasf olan tüblâ budur

⁷⁸⁶⁶SG, 49/4 Sen bize inkâr iderseñ biz seni Hak bilürüz / Semme vecchu'llâhî remzün keşf ider esrârımız

⁷⁸⁶⁷AN, mu. 5/3 Şâh oldı çünkü 'aşık Rûm u hünüd içinde / Añıldı heybet-i 'ışk cümle cünüd içinde / Keşf oldı küntü kenzen nür-ı şühüd içinde / Sîmurğ-ı 'ışk-ı cānān kâf-ı vücüd içinde / Uçmağa bāl açarsa kevn ü mekâna sığmaz

⁷⁸⁶⁸SG, k. 1/98 Bu kasîdemle Ğaybî keşf-i esrâr eyledüm / Lâyık olursa dinile nāmına Keşfu'l-Ğitâ

⁷⁸⁶⁹H, i. 156/3 Yeter dost meclisinde keşf-i râz et / Kudümünle bizi gel ser firâz et / Nevânî geh 'Irak ü geh Hicâz et / Gel ey derd ehlinin dermânî bülbül

⁷⁸⁷⁰SG, 43/25 Başumuz meydâne koyup keşf-i esrâr eyledük / Enbiyâ vü evliyâ setr etdügi ma'nâ budur

⁷⁸⁷¹H, i. 139/7 Yok eyleyip hep varımı / Buldun mu sen de yârini / Keşf eyleyip esrârımı / Bülbül haber vergil bize

⁷⁸⁷²C, g. 153/3 Çeşmüñle güft u gü iderek geldi bir mahal / Keşf oldı râz-ı nükte-i pinhân-ı cān u dil

Keşif, sarhoşun ve mahmurun sırlarını ortaya çıkarmaktır.⁷⁸⁷⁴

Keşif, sırrın yâda (yabancıya) verilmemesidir.⁷⁸⁷⁵

59.6.Keşif, Allah'ı bulmaktır.

Keşif, *semme vechullah*'ta bakılan her yerde O'nu (Allah) görmektir.⁷⁸⁷⁶

Keşif, Allah'ın sevgisinin sırlarını ortaya çıkarmaktır.⁷⁸⁷⁷

Hakk (Allah), umuru (işleri), keşifle meydana çıkarır.⁷⁸⁷⁸

Keşif, Allah'ın tevfikini ayan etmektir.⁷⁸⁷⁹

Keşif, O'nun (Allah) aşkına düş olanın vücudunu anlamasıdır.⁷⁸⁸⁰

Keşif, Elest bezminin sâkisinin peymânesinden içenlerin Hakk (Allah) sırrının esrârını anlamasıdır.⁷⁸⁸¹

59.7.Âşık, keşif ehlidir.

Esrârın sureti, âşığa keşfolmuştur.⁷⁸⁸²

Keşif, meşâyihin dîdârının, âşığın gözünün nurunu arttırmasıyla, âşığın sırr-ı İlâhi'yi (Allah) idrak etmesidir.⁷⁸⁸³

Keşif, sarhoş gözün, âşığın gönül sırlarını ortaya çıkarmasıdır.⁷⁸⁸⁴

---

⁷⁸⁷³C, k. 18/2 Gerçi ney-pâresin ammâ ki lisân-ı dilsin / Keşf-i râz eylemede nutka idersin imdâd
⁷⁸⁷⁴C, g. 257/1 Başlasa nâza çeşm-i mahmûrî / Keşf ider râz-ı mest ü mahmûrî
⁷⁸⁷⁵H, i. 32/5 Sırrını keşf etme yâda / Verme hâsılını bâda / Bir dost edin kim dünyâda / Hiç senden ayrılmaz ola
⁷⁸⁷⁶AN, i. 114/6 Saña keşf olsa semme vechu'llâh / Kanda bakarsañ andadur anda
⁷⁸⁷⁷H, i. 86/5 Keşf olunca sırr-ı tahbîb-i Habîb / Terk-i Gilmân et yeter Vildân'a bak
⁷⁸⁷⁸AN, i. 117/7 Şerh itdi Hak sudûrî keşf eyledi umûrî / Müstağrak oldı Nûrî envâr-ı 'âşıkâna
⁷⁸⁷⁹SG, 43/26 Gaybiyâ İbrâhim-tevfik olduğı keşf eyleme / Kenz-i ahfâdur vücûd-ı hazret-i Hızrâ budur
⁷⁸⁸⁰SG, 78/5 'Aşkına düş gel o zâtun rûz u şeb / Keşf ola saña vücûduñ cümle heb / 'Ayn-ı Rab'dur sanma anı gayr-ı Rab / Gel cemâl-i pîre cândan tâlib ol
⁷⁸⁸¹NM, 185/6 Sâkî-i bezm-i Elest peymânesin içenleri / Gör ki nice keşf iderler sırr-ı Hak estârını
⁷⁸⁸²C, terk. 1/IV/5 Zannum bu ki keşf oldı baña sûret-i esrâr / Oldum bu gümân ile meccâlisde mübâhî
⁷⁸⁸³AN, k. 4/4 Keşf olmak olur sırr-ı İlâhî saña ey dil / Artursa gözün nûrını dîdâr-ı meşâyih
⁷⁸⁸⁴C, g. 262/2 Çeşm-i mesti rind-i 'ışkuñ keşf idüp râz-ı dilin / Zâhidi hasret-keş-i teh-cür'a-i câm eyledi

Keşif ve keremâti âşık terk etmelidir.⁷⁸⁸⁵

---

⁷⁸⁸⁵H, i. 33/2 Ko keşif ü keremâti / Geç cümle makâmâtı / Kasd et bula gör zâtı / Gel Hû diyelim
yâ Hû

60. KİRPİK-MÜJGÂN

Göz kapaklarının ucunda yer alan sıralı kılların adı olan kirpik/müjgânın, incelediğimiz divanlarda daha çok Klasik edebiyatımızda kullanılageldiği anlamlar çerçevesinde değerlendirildiği görülmüştür. Kirpik/müjgân ile ilgili tespit ettiğimiz düşünceler, biri hariç, sevgilinin kirpiğini merkeze alarak geliştirilmiştir. Bunlara göre müjgân, oka benzer ve âşığın dilini (gönül) şerha şerha eder. Başka bir düşünceye göre ise müjgân, kan döktüğü için askere benzer. Kirpik/müjgân, ortaya çıkan bütün fitnenin sebebidir.

Müjgânın kırırdaması dili (gönül) susturur. Sevgilinin kıvrık saçının müjgânın ucuna değmesi, dilleri (gönül) fitne tuzağına düşürür. Kirpik ve gamze, kılıç gibi olan kalemin ucu kadar keskin ve etkili değildir. Müjgân, uyumadan evvel karışır.

Bütün bu düşüncelerin dışında Mısırî'de tespit edilen bir düşünceye göre kirpik, Nakkâş'ın (Allah) evsafını gösterir.

60.1. Kirpik-Müjgân Kavramlarında Edebî Düşünceler

Kirpik, Nakkâş'ın (Allah) evsafını gösterir.⁷⁸⁸⁶

Kirpik, ortaya çıkan bütün fitnenin sebebidir.⁷⁸⁸⁷

Müjgân, fitne askerini toplar.⁷⁸⁸⁸

Müjgân, askere benzer.⁷⁸⁸⁹

Müjgân, oka benzer.^{7890, 7891, 7892, 7893, 7894, 7895}

⁷⁸⁸⁶NM, 130/3 Saçuñla kirpigüñ kaşun heme evsâf-ı nakkâşuñ / Şehüm yokdur ayakdaşuñ kim ilerü süre ferzin

⁷⁸⁸⁷NM, 21/5 Cümle fitne kaşuñ ile kirpigüñden oldıgın / Bilen ider mi cihânda nefis ü şeytânile bahs

⁷⁸⁸⁸C, g. 232/1 Cem' oldı ceş-i fitne o müjgânlar üstine / Tır-i belâ yağarsa n'ola cânlar üstine

⁷⁸⁸⁹C, g. 48/3 Türk-çeşmüñ himmet itse leşker-i müjgânıñuñ / Her şikeste tırini dünyâya bir Cengiz ider

⁷⁸⁹⁰C, g. 65/5 Çeşmi bir Rüstem-i pür-hile ki bir 'işve ile / Dil-i 'ışkı nedef-i nâvek-i müjgân eyler

Kirpik, oka benzer ve âşğın dilini (gönül) şerha şerha eder.⁷⁸⁹⁶

Müjgân, kan döker.⁷⁸⁹⁷

Müjgânın kıpırdaması dili (gönül) susturur.⁷⁸⁹⁸

Sevgilinin kıvrık saçının müjgânın ucuna değmesi, dilleri (gönül) fitne tuzağına düşürür.⁷⁸⁹⁹

Kirpik ve gamze, kılıç gibi olan kalemin ucu kadar keskin ve etkili değildir.⁷⁹⁰⁰

Müjgân, uyumadan evvel karışır.⁷⁹⁰¹

-
- ⁷⁸⁹¹C, g. 137/2 Nâvek-i müjgânına tîr-i kazâ dirsem n'ola / Hem gelür cândan geçer hem perri yok
peykânı yok
- ⁷⁸⁹²C, g. 137/1 Dil mi var kim anda zahm-ı nâvek-i müjgânı yok / Derdin izhâr etmekte 'âşıklarun
dermânı yok
- ⁷⁸⁹³C, g. 181/4 Biñ dilün ikbâlidür bir nâvek-i müjgânuna / San'atında çeşm-i tîr-endâzuñı çâlâk
iden
- ⁷⁸⁹⁴C, g. 238/2 Bir nazarda nâvek-i müjgânı biñ dilden geçer / Var ise berk-ı nigehten şu virür
peykânına
- ⁷⁸⁹⁵C, tah. 3/4 Çekersem her ne deñlü cevri-bî-pâyânın ol servün / Elümden tâ kıyâmet salmazın
dâmânın ol servün / Görüp cismümde zahm-ı nâvek-i müjgânı-n ol servün / Çıkarmak itseler tenden
çeküp peykânın ol servün / Çıkan olsun dil-i mecrüh u peykân olmasun Yâ Rab
- ⁷⁸⁹⁶NM, 50/8 Ata ata kirpik okın bu Niyâzî'nün dilin / Şerha şerha eyleyen cânım mı yâ cânân
mıdur
- ⁷⁸⁹⁷C, g. 19/1 Gamzesi kan dökmede müjgâna çekmez ihtiyâc / Öyle hünî hancer-i bürrâna çekmez
ihtiyâc
- ⁷⁸⁹⁸C, g. 218/1 Nice söyleşmek olur çeşm-i sühan-dânı ile / Dilleri mülzem ider cünbiş-i müjgânı ile
- ⁷⁸⁹⁹C, g. 238/1 Turresi oldukça peyveste ser-i müjgânına / Yüz sürür hasretle diller fitnenün
dâmânına
- ⁷⁹⁰⁰C, k. 29/56 Tîzdür tâ o kadar nevk-i sinân-ı kalemüm / Ki anuñ kârını ne gamze ne müjgân eyler
- ⁷⁹⁰¹C, g. 258/4 Müjgânlarını derhem idüp hâba varsa ger / Şîrân-ı 'âlemi düşürür dâma gamzesi

61. KUL

Allah'ın yarattığı âdemoğlu, insan anlamının yanında esir ve para ile satılan köle anlamlarında kullanılan kul kavramının lafza-i Celâl (Allah) ile birlikte anıldığı görölmektedir. Bu düşüncelerde kul kavramı genellikle menfi sıfatlarla anılmıştır.

61.1.Kulun evsafı

Kullar, çeşit çeşittir: Kimi mecnun kimi âkildir, kimi nâkıs kim kâmildir, kimi mahcup kimi vâsildir. Kul; eksiklidir, cimridir, çoktur, yoksuldur, ateşte yanar, sâbikundan olmak, sevinmek ister. Onun bir derdi vardır ve işi cinayettir. Onda takat kalmamıştır.

Kul, kendisi için bir zindan olan dünyanın fani olduğunu, hayır ve şer ne ederse ahirette karşılığını bulacağını bilmelidir. Kul, felah ehli olmak isterse bu dünyada sabah akşam kulluk etmelidir. Allah'ı isteyen emmareye değil aşka kul olmalıdır. Kulluk, hâlât ile bulunur. Kul kurban olmalıdır. Azad olmak için kul olmak gerekir. Tac ve taht, Allah'ın kulluğu için terk edilirse devlete erişilir. Kullar, cân ile bir iken bedenleriyle dağılmıştır. Kulları, zâtın aslına Hz. Peygamber davet etmiştir.

Nûri'de tespit edilen bir düşüncede ise aşk kavramının 'kul' anlamında kullanıldığı görölmektedir. Bu düşünceye göre semalar ve dağların yüklenemediği kulluğu insan yüklenmiştir.

Her kemal ehlinin kapısında kul olduğu ve mülkü hiç bitmeyecek olan Allah'a kul olmalıdır. Allah'ın kuluna göre seyr-i sülûk, sadedir (katışıksız). Efendisinden ayrılmak kulun cânına tesir eder. Kul, bazen nice âlimlere ilmini göstermez bazen de ümmi kullara yolları kolay eyler. Kenan'a ermek isteyen, kullukta hoş zahmetler çeker.

61.2.Kul-Allah

Allah'tan kalbinin saf kılınmasını ve kendisine bol bol kerem etmesini isteyen kul, bu niyazına Allah'ın yolları açıp yardım etmesiyle kavuşabilir. Allah'ın

cemâlinin güneşinin zerresini gören kula her vadi dağ üstü bağ olur. Kul, ancak Allah yardım ederse gayret edebilir, Allah'ın hidayeti ile insaf sahibi olabilir. Dertli kullara devayı Allah verir. Kulun kalbindeki hastalıkları Allah iyileştirir.

Kul Allah'ın kendisine her an verdiği nimetleri saymaya güç yetiremez. Kul, her şeyini Allah'tan talep eder. Allah'a kul olan, gönülde sultan olabilir. Kula anne babasından bile daha şefkatli olan Allah'tır. Kulun hiçbir şeyi yokken kulun tüm ihtiyaçlarını Allah verir. Kul, Allah'tan kendini aşka ulaştırmasını ister. Kulu sadece Allah azad edebilir.

Dünyada Allah'a kul olmaktan daha izzetli başka bir şey yoktur. Kul olmaya layık tek irade kudret sahibi olan Allah'tır. Ondan başkasına kul olunmaz. Aslında âciz, düşkün kulun Allah'tan başka hiçbir kimsesi, sığınağı yoktur. Allah, kullarının zayıf olanlarını gözetir.

Makbul kul olmanın şartı bin cân ile Allah rızası gözetilerek Allah'a yapılan kulluktur. Dünyanın büyük makam sahipleri Allah'ın kulluğunda mülazımdır. Kulluktaki lezzeti Allah'ı isteyenler bulur. Âdeme secde etmek, Allah'a kulluğun şeraitindedir. Kul, Allah ile bir olarak cümle âleme dolunca sultan olur.

Allah'a ibadet kula sevimli gelir. Kul aslında Allah'ı zikir ve tevhidle yâd ederken aslında kendini yâd ediyordur ancak bu Allah'ın kul, kulun Allah olduğu anlamına gelmez. Bunun tersini düşünmek insanı dinden çıkarır. Kul ibadetlerine güvenip mutlu olmamalıdır, çünkü Allah kulunu taatiyle değil vahdetle yâd eder. *Semme vechullah*'a kul olanlar, ibadetin eksik olup olmadığına bakmaz.

Kul kavramı ile lafza-i celâl arasında geliştirilen bir düşünceye göre ise gaflette olan kulların nefislerine mağlup olmamaları için Allah'ın kullarını uyarması talep edilir. Kul da Allah'ın emirlerine uymalıdır. Kul, kulluğa layık değilken Allah keremiyle kulları kayırsa kullar hiçbir şey yapamaz. Allah kulu imtihan eder. Kul da bu imtihanda kendisini garip koymaması için Allah'a dua eder.

Kullar ömürlerini tamamladığında Allah'ın dergâhında toplanacaktır. O vakte kadar Allah, kabrinde garibane yatan kuluna iman ve Kur'ân'ı yoldaş eder. Kulun Allah'ın her seher vâki olan davetine icabet etmesi gerekir.

İnsanlar Süleyman'ın, Selim'in değil, âlemlerin yaratıcısı olan Allah'ın kuludur. Bütün padişah, enbiya ve peygamberler Allah'a kul olmayı istemişlerdir.

61.3.Âşık, Allah'ın kuludur.

Kulların kimi hayran kimi ayıktır, kimi hayvan kimi âşıktır, kimi yalan kimi sâdıktır. Âşık, makbul kul olmak ister. Bunun için bin cânını vermek gerekse bile bundan vazgeçmez. Zâhirde kalan kullar, âşığın kelamını anlayamadığından âşık, aşka kul olmayanların kendi meclisine gelmesini istemez.

Âşık, Allah aşkıyla Âdem yaratılmadan Allah'a kul olmuştur. O, aşk şarabının kulu ve kurbanıdır. Âşık, Allah'tan kullarını nefis ve şeytan karşısında aciz bırakmamasını ve kulların kalbinde yer etmek için Allah'tan büyük bir ahlâk ister. Âşık kulu Allah esirger.

61.4.Kul, Allah'a kavuşmak ister.

Kul, Allah'a ve Allah'ın vuslat zevkine muhtaçtır, ondan ayrı düşmek istemez. Vuslat öncelikle Allah'a kul olmaktan geçer. Vuslata eren gamdan azad olur. Kul, doğru yola ulaşabilmek için Allah'ın nazarına muhatap olmalıdır. Allah'a kul olmak isteyen, masiyette sâim, taatta kâim olmalı, edepli olmalı, kibirli ve mağrur olmamalı, kulluk yolunun gereklerini yerine getirmeli, ezel gününde verdiği ahde riayet etmeli, aşka sarılmalı, sıdk sahibi olmalı, Allah'tan başka durulacak bir divan olmadığını bilmelidir. Kul her söylediğini Allah'la söylemeli, her yaptığını Allah'la yapmalıdır.

Kul, görevlerini iyi yapıp gece gündüz ağlayıp hizmet ederse saadet ve izzet bulur Allah'a çok çabuk kavuşur ancak kulun ibadetlerinin Allah'a layık olmadığını da bilmelidir.

Kul, yolu bilip erkân gözetir ve her şeyde Allah'ın rızası için gayret edip âh vâh ederse Allah rahmetiyle bunu duyar ve olanları muhafaza eder.

Kulluğunu ispatlayarak Allah'a kavuşan kul, ilm-i iftiras ile ilham alır. Cahil buna inamasa da, ölüyü diriltir. Allah'ın yardımını yoldaş edinen mümin kul, Allah'ın sebatıyla desteklenir ve iki âlemde de saadete kavuşur, cennete varis olur. Böyle zakir kullardan biri olmak, hamedilecek bir vasıftır.

Kul, cem'ü tafsîlin ne olduğunu bildiğinde kul ve sultanlık konusunda bir şey söylemez. Marifet tahtında sultan olduğunda kulluktan azad olunur.

61.5.Kul, Allah'ındır ve onun karşısında acizdir.

Kulun yaradanı ve sahibi Allah'tır. Kulun, Allah'ından başka kimsesi yoktur. Aslında hüküm de kulun fiilleri de Allah'ındır. Allah kulunu yaratıp daha sonra onu, mülhid değilse, irşad etmiştir.

Kulun yolu, Allah murad ederse Allah'a varır. Allah kendine gelen yolu kula kolay eyler. Her ne kadar kâdir ve lâyıık değilse de cân ve teni aşk sultanı olan Allah'a kul etmelidir. Bunun için de önce bir kapıya kul olmak gerekir. Dert sahibi olunmadan kulu irşad eden Allah arzulanamaz.

Allah'ı bilmek kul için bir şereftir. Kul Allah'ın kendisini ezel bezminde hatırladığı ve kendisine her şeyi nasip ettiği için kul mutludur. Allah'tan ayrı düşmek kula ateşte yanmak gibidir. Kulluk sıdk ile yapılırsa Allah unutulmaz. Allah'a kavuşan kul, devletlidir. Zikirle meşgul olup Allah'a rağbet eden kulun derunundan havatır silinir ve muhabbet nurları doğar. Kul, irade sahibi olunca şâh-ı cihandâr olur.

61.6.Kul, hatalı/kusurludur.

Kulun işi hata, gaflet ve unutkanlıktır. Kul, kusuru çoktur/sınırsızdır. O, âsidir, onun işi noksandır. Kötü huylardan halas olmadıkça celâl yüzünde makhurdur. Esrik kulların dilleri bin parçadır ve onlar yollarını kaybetmiştir.

Nefsine uyarsa kendini padişah sanır. Kulun kusuru fazilet güneşine mani olacak kadar çoktur ve bundan ancak ihsan ile kurtulabilir. Kul kesretin bendi olarak

kalmamalı, vahdet ehlinin kulu olmak için çaba göstermelidir. Hata kuldun, bağışlama ise Allah'tandır.

61.7.Kul günah işler.

Kul, düşmüş şaşmıştır. Nefsi ona isyan ettirince Allah'a hasım olur. Kul gaflet ile bütün günahları işleyip günahkâr olduğundan her gün âh eder ancak kendisi günah işleyenlere müsamahasızdır. Kul her ne kadar çok günah işlese de Allah'ın rahmeti kulun günahından çoktur, bunu bilen kul Allah'tan bağışlanma diler.

61.8.Kullara Allah lütfeder.

Kul, Allah'ın kendisine verdiği lütuflarını saymaktan âcizdir. Kul, Allah'tan zerre kadar bile olsa lütuf umar. Kul, kendisinin çaresiz bir nutfe iken Allah'ın lütfuyla insan olduğunu bilir. Vuslata müstağrak iken firkate düştüğünü, Allah'ın yardımıyla vahdete erişebileceğini bilen kul, Allah'ın lütuf kapısından ayrılmaz. Kâdir Allah, kullarına lütfuyla nazar edip onları hidayete ulaştırır. Böylece kul uğursuz nefse Allah'ın lütfuyla galebe çalabilir. Kul Allah'ın sonsuz olan lütfuna doyamaz.

61.9.Kul, Allah'tan ihsan bekler.

Gurbetteki kulların Allah'ın ihsanın dostluğuna ihtiyaçları vardır. Kul, Allah'tan ihsan umar. Kul, ulu dergâhın kendisine açılmasını talep eder. Kul, perişan ve âcizdir, Allah'tan medet umar, matlubuna da Allah'ın yardımıyla ulaşabilir.

Allah da bağışlanmaya layık değilken kula ihsan eder. İhsan sadece Allah'ın takdirindedir. Eğer Allah, kulundan razı ise kula çok ihsan eder. Allah'ın nazar ettiği kul ihsana mazhar olur. Allah, kula ihsan ederse, onun bütün müşkül işleri kolaylıkla çözülür. Kulun Allah'a âşık olması ve cennete girmesi Allah'ın ihsanı ile mümkün olabilir.

61.10.Allah, kula merhamet eder; onu bağışlar.

Kul çaresizdir. Yaptığı hatalar nedeniyle Allah'tan bağışlanma ister. Allah'ın kula fazlı büyüktür, Kula yardım Allah'tandır. Bir kul deni (alçak) olsa yanılıp suç işlese de Allah'ın zerre inayetiyle sâdık olup âlemlere sultan olur. Allah

dertli/mahzun kuluna merhamet edip nazar kılarısa o kulun gönlündeki keder, yok olur ve o kul mutlu olur.

61.11.Kula inayet Allah'tandır.

Kul Allah'ındır ve kula inayet Allah'tandır. Kul Allah'ın kendisine inayet etmesi için yakarır. Allah kullarına inayet eder. Allah'ın kullarına inayet etmesi ne güzeldir. Allah'ın inayeti olmasa onun yolunda sâlik olunamaz. Bunu bildiğinden kul Allah'tan inayet bekler. Allah'ın inayetiyle gelen hidayet, kulları gamdan kurtarır.

61.12.Bir pîre kul olmalıdır.

Kul kavramı ile birlikte düşünce geliştirildiği görülen başka bir kavram ise pîrdir. Doğru yol isteyen, bir efendiye cân ile kul olmalıdır. Aşk pîrine kulluk edilirse cânâna cân olunur. Hüdâyî'de tespit edilen bir düşünceye göre ise herkes bir kapının kulu olmasına rağmen birbirine düşmanlık etmektedir.

61.13.Kul, köledir.

Kul kavramının köle anlamında da kullanıldığı tespit edilmiştir. Bunlara göre insanların kimi kul kimi sultandır. Kul, alınır, satılır. İnsanları kul ve sultan eyleyen Allah'tır. Kul, geda olsa da Allah'ın yakınlığıyla sultandır. Yusuf'u kul eylemişken Mısır'a sultan eden Allah'tır. Aslında bütün padişahlar Allah'ın birer kuludur.

61.14.Kul Kavramında Edebî Düşünceler

61.15.Kulun evsafı

Kulların kimi mecnun kimi âkildir, kimi nâkıs kim kâmindir, kimi mahcup kimi vâsildir.⁷⁹⁰²

Kullar eksiklidir.⁷⁹⁰³

Kul cimri, efendisi cömerttir.⁷⁹⁰⁴

⁷⁹⁰²H, i. 58/4 Kimi mecnûn ise kimi âkildir / Kimi nâkıs ise kimi kâmindir / Kimi mahcûb ise kimi vâsildir / Ey Allah'ım el senindir kul senin

⁷⁹⁰³H, i. 97/2 Birer eksikli kuldur / İhsânın ile doldur / Senin rahmetin boldur / Kerem eyle yâ Mevlâ

Kul, çoktur.⁷⁹⁰⁵

Kul, yoksuldur.⁷⁹⁰⁶

Kullar ateşte yanar.⁷⁹⁰⁷

Kul, sâbikundan olmak ister.⁷⁹⁰⁸

Kul, sevinmek ister.⁷⁹⁰⁹

Kulun işi cinayettir.⁷⁹¹⁰

Kulun bir derdi vardır.⁷⁹¹¹

Kulda takat kalmamıştır.⁷⁹¹²

Kul, cihanın fani olduğunu bilmeli gafil olmamalıdır.⁷⁹¹³

Mümin kulların zindanı dünyadır.⁷⁹¹⁴

Kul, hayır ve şer ne ederse ahirette karşılığını bulur.⁷⁹¹⁵

Kul, felah ehli olmak isterse sabah akşam kulluk etmelidir.⁷⁹¹⁶

⁷⁹⁰⁴H, i. 97/3 Totalım kul le'îmdir / Efendisi Kerîm'dir / Adın Rahmân Rahîm'dir / Kerem eyle yâ Mevlâ

⁷⁹⁰⁵H, i. 179/3 Bu hüsnü kande buldu şâhid-i gül / Niçün feryâd eder bî-çâre bülbül / Nedir kesret bir iken mebde-i kül / Efendi bir bu çok kullar nedendir

⁷⁹⁰⁶AN, i. 73/5 Mahz-ı lütfuñ ile ey Kâdir İlâh / 'Âşıkuñ hâline eylegil nigâh / Bir gedâdur Nürî kuluñ pâdişâh / 'İşk senüñ 'âşık senüñ ma'sûk senüñ

⁷⁹⁰⁷H, i. 97/1 Kulların oda yakma / Kerem eyle yâ Mevlâ / Eksiklerine bakma / Kerem eyle yâ Mevlâ

⁷⁹⁰⁸H, i. 174/5 Enbiyâ vü evliyâ lütfunla olmuş sâbikün / Sen Hüdâyî kulunu zamm eyle ol sâbıklara

⁷⁹⁰⁹AN, i. 80/7 Bî-çâreleri yâd it / Vîrâneyi âbâd it / Nürî kuluñı şâd it / Lütf eyle 'inâyet kıl

⁷⁹¹⁰H, i. 122/5 Kulun işi cinayettir / Saña lâyıq 'inâyetdir / Visâlin key sa'âdetdir / Meded Mevlâ meded Mevlâ

⁷⁹¹¹H, i. 38/6 Bülbül güle karşı zâr / Pervâneyi yakmış nâr / Her kulun bir derdi var / Baña Allah'ım gerek

⁷⁹¹²H, i. 54/3 Ger bizde yoğise saña liyâkat / Fazlınla ey Mevlâ eyle 'inâyet / Hüdâyî kulunda kalmadı tâkat / Allah'ım Allah'ım güzel Allah'ım

⁷⁹¹³H, müf. 173 Cihân fânîdir ey gâfil kalır sanma bu dünyâyı / Yürü var mâ-sivâdan geç kul iseñ iste Mevlâ'yı

⁷⁹¹⁴H, i. 39/3 Doğrusuna gide gör bu yolların / Geçegör sarpını yüce bellerin / Dünyâ zindandır mü'min kulların / Zindânda olan hod âsân eğlenmez

⁷⁹¹⁵H, kı. 18. Hayr ü şer bunda her ne kim ede kul / Âhirette cezâsını bula ol / Kâfir ü müslim eğerçi cümle kul / Lîk îmân ehlinindir Hakk'a yol

Emmarenin kulu olunmamalıdır.⁷⁹¹⁷

Hünkâr isteyen aşka kul olmalıdır.⁷⁹¹⁸

Kulluk, hâlât ile bulunur.⁷⁹¹⁹

Kul, kurban olmalıdır.⁷⁹²⁰

Azad olmak için kul olmak gerekir.⁷⁹²¹

Tac ve taht o şahın kulluğuna verilirse devlet sahibi olunur.⁷⁹²²

Kullar, cân ile bir iken bedenleriyle dağılmıştır.⁷⁹²³

Kulları, zâtın aslına Hz. Peygamber davet etmiştir.⁷⁹²⁴

Aşk, semalar ve dağlar yüklenmemiş, insan yüklenmiştir.⁷⁹²⁵, ⁷⁹²⁶

Her kemal ehli o şahın kapısında edna bir kuldur.⁷⁹²⁷

Mülkü hiç bitmeyecek bir padişaha kul olmak gerekir.⁷⁹²⁸

Abdullah'a (Allah'ın kulu) göre seyr-i sülûk, sadedir (katışıksız).⁷⁹²⁹

---

⁷⁹¹⁶NM, 25/1 İster iseñ olasın ehl-i felâh / Kulluk eyle bi'l-ğadâti ve'r-revâh

⁷⁹¹⁷AN, i. 45/8 Emmâreye diyüp velî / Anuñ niçün olduñ kulu / Serhoş mısın yâhud deli / Estağfiru'llahe'l-ğafûr

⁷⁹¹⁸AN, i. 101/2 Zâhidâ 'izzet dilerseñ 'aşık ol / 'İşka kul olmaz mı hünkâr isteyen

⁷⁹¹⁹NM, 183/6 Arayup bulan kulluğın kılan / Telkînin alan buldı hâlâtı

⁷⁹²⁰H, i. 120/8 Hazret-i Yûsuf'la İsmâ'îl gibi / Kul olup kurbân olayın bir zamân

⁷⁹²¹H, i. 153/1 Behey bülbül nedir feryâd / Var eyle Hak'dan istimdâd / Hudâyı yâd et olma yâd / Kul ol kim olasın âzâd

⁷⁹²²NM, 56/9 Tâc u tahtı kulluğına ol şehûñ / Virür iseñ devletüñ tekrâr olur

⁷⁹²³NM, 164/7 Çün cân ile bir idük ebdân ile tağılduk / Ahir ki deme irdük bu vahdete irince

⁷⁹²⁴H, i. 146/5 Velî sen geçip efâl ü sıfâtı / İbâdı etdin asl-ı zâta da'vet

⁷⁹²⁵AN, k. 1/13 'İşk bârından ibâ itdi semâvât u cibâl / Ko benüm boynuma olsun çekeyüm mihnet-i 'ışk

⁷⁹²⁶Ahzab (33) Suresinin "Şüphesiz biz emaneti göklere, yere ve dağlara teklif ettik de onlar onu yüklenmek istemediler, ondan çekindiler. Onu insan yükledi. Çünkü o çok zalimdir, çok cahildir." mealindeki 72. ayetinden mülhem bu beyitte, şairin 'aşk'tan muradının 'kulluk' olduğu anlaşılmaktadır.

⁷⁹²⁷NM, 172/1 Kıldan ince vü kılıcdan keskin ol şâhuñ yolu / Her kemâl ehli kapısında anuñ ednâ kulu

⁷⁹²⁸H, i. 32/1 Bir pâdişaha kul ol kim / Mülkü zâil olmaz ola / Bir gülşene bülbül ol kim / Hiç sararıp solmaz ola

Bir kul efendiden uzaklaşırsa cânına ayrılık tesir eder.⁷⁹³⁰

Kul, bazen nice âlimlere ilmîni göstermez bazen de ümmî kullara yolları kolay eyler.⁷⁹³¹

Kenan'a ermek isteyen, kullukta hoş zahmetler çeker.⁷⁹³²

61.16. Kul-Allah

Kul, Hüda'dan (Allah) kalbinin saf kılınmasını ve kendisine bol bol kerem etmesini ister.⁷⁹³³

Kullar, Hüda-yı Müsteân (Allah) yolları açarsa talep ettiklerine ulaşabilir.⁷⁹³⁴

Kul, O'nun (Allah) cemâlinin güneşinin zerresini görse kula her vadi dağ üstü bağ olur.⁷⁹³⁵

Mevlâ (Allah) yardım ederse kul gayret eder.⁷⁹³⁶

Kul, Hz. Mevlâ (Allah) hidayeti olmayınca insaf etmez.⁷⁹³⁷

Allah'tan dertli kullara deva istenir.⁷⁹³⁸

Kulun kalbindeki hastalıkları Mevlâ (Allah) iyileştirir.⁷⁹³⁹

Kula her an Hakk (Allah), in'am eder (nimet verir).⁷⁹⁴⁰

---

⁷⁹²⁹SG, 16/2 Seyr-i sülük sâdedür 'abdu'llah'a göre / Çünkü Hak seni sevdi gelür îmâna lezîz
⁷⁹³⁰H, i. 189/3 Bir kul efendiden olıcak ırak / Cânına te'sîr eder anın firâk / Derdlilere ayn-ı
'inâyetle bak / Yâ Ahad ü yâ Samed ü yâ Kerîm
⁷⁹³¹AN, i. 126/5 Gâhî 'ilmîni hicâb eyler niçe 'âlimlerüñ / Gâhî ümmî kullara yolları âsân eyledi
⁷⁹³²H, i. 128/3 Kullukda hoş zahmet çeker / Derd ü belâ mihnet çeker / Yûsuf gibi firkat çeker /
Ken 'ân'a ermek isteyen
⁷⁹³³AN, i. 65/1 Hudâ lütf eylese kalbi kılup sâf / Kerem itse kula esnâf esnâf
⁷⁹³⁴H, i. 219/2 Hudâ-yı Müste'ân açarsa yollar / Ere matlûbuna bî-çâre kullar / Safâya ermeğe
mahzûn gönülller / İnâyet eyle sultânım meded hay
⁷⁹³⁵AN, i. 64/7 Zerre-i şems-i cemâlin görse kul / Aña her vâdî olur tağ üstü bağ
⁷⁹³⁶H, i. 133/2 Mevlâ'dan olsa in'am kuldân koparmış ikdâm / Nefs olmak ehl-i İslâm hayli
kerâmet ancak
⁷⁹³⁷H, müf. 151 Hazret-i Mevlâ hidâyet etmeyince bir kula / Çâre yokdur ol kim insafâ gele hâsıl ola
⁷⁹³⁸H, i. 189/1 Dertli olan kullarına kıl devâ / Yâ Ahad ü yâ Samed ü yâ Kerîm / Tâ ki seni zikr
edeler dâ'imâ / Yâ Ahad ü yâ Samed ü yâ Kerîm
⁷⁹³⁹AN, i. 26/5 Tabîb-i kalb-i rûhânî idüp Nürî kulin Mevlâ / Olur kalbündeki emrâzuñi âmâlünî
muslih

Kul, Mevlâ'nın (Allah) nimetlerini saymaya güç yetiremez.⁷⁹⁴¹

Kul, her şeyini Hüdâ'dan (Allah) talep eder.⁷⁹⁴²

Cân ve dil (gönül) tahtında sultanlık isteyen sıdk ile Mevlâ'sına (Allah) kulluk eder.⁷⁹⁴³

Allah kula şefkatlidir.⁷⁹⁴⁴

Kula anne babasından daha şefkatli olan Allah'tır.⁷⁹⁴⁵

Kul, aşk ayetlerini cemâli safhasında okunmasını ve Allah'tan kendi aşkına ulaştırmasını ister.⁷⁹⁴⁶

Kul azad eylemek Mevlâ'nın (Allah) işidir.⁷⁹⁴⁷

Kulun Rabb'e (Allah) layık hiçbir şeyi yoktur.⁷⁹⁴⁸

Kulların ihtiyaçlarını (Allah) verir.⁷⁹⁴⁹

Mevlâ'ya (Allah) kul olmaktan daha izzetli bir şey yoktur.⁷⁹⁵⁰

Sadece Hakk'a (Allah) kul olunur, başkasına kul olunmaz.⁷⁹⁵¹

---

⁷⁹⁴⁰H, müf. 87 Kula in'âm eden her lahza Hakk'dır / Anınçün hamd ü şükre ol ahakkdır
⁷⁹⁴¹H, i. 172/5 Add eylese ni'mânı kul / Kâbil değil ihsâya ol / Yâ şükre kande bula yol / Mevlâ nice şükredelim
⁷⁹⁴²H, kı. 7. Şems-i duhâ bedr-i dücâ / Envârı eyler ilticâ / Hep kullarıdır ey Hudâ / Yâ kimden etsinler recâ
⁷⁹⁴³H, i. 64/3 Kulluk eder sıdk ile Mevlâ'sına / Cân ü dil tahtında sultân isteyen
⁷⁹⁴⁴H, i. 221/2 Sen Kâdir-i mutlaksın / İhsân edici Hak'sın / Kullarına eşfaksın / Lütf eyle Kerîm Allah
⁷⁹⁴⁵AN, i. 106/2 Kulına atasından eşfakdur / Erhamü'r-râhimîn olan Allâh
⁷⁹⁴⁶AN, i. 110/5 Cemâli safhasında okınan âyât-ı 'ışk olsun / Bu Nürî kuluñı 'ışkuña bürhân eyle yâ Allâh
⁷⁹⁴⁷SG, 56/9 Geçe zâhid gel irşâd arzusundan / Kul âzâd eylemek Mevlâ'ya düşmiş
⁷⁹⁴⁸H, i. 27/1 Kuldân saña lâyıq n'ola / 'Aşık seni kanda bula / Meğer senden ihsân ola / Yâ Rabbenâ yâ Rabbenâ / Senden kerem senden 'atâ
⁷⁹⁴⁹H, i. 25/3 Kadr-i vaslın kim ede mi'râcını / Urunur lâ-büd sa'âdet tâcını / Sen esirge kulların muhtâcını / Lütf ile ihsânın ayıdır senin
⁷⁹⁵⁰H, i. 42/5 Bu Hüdâyi'de sabra tâkat yok / Tapuna lâyıq bir ibâdet yok / Saña kullukdan özge izzet yok / Sensin ey Mevlâ matlab-ı a'lâ
⁷⁹⁵¹H, i. 108/4 Şol ki Hakk'a kuldur gayra kul olmaz / 'Aşık ma'sûkdan gayra tapu kılmaz / Bâb-ı Hak'dan özge bir kapı bilmez / Hakk'ın divânına durup gelenler

Kullar âcizdir, kudret sahibi olan İlah'tır (Allah).⁷⁹⁵²

Cân u dilden Hakk'a (Allah) kul olmalıdır.⁷⁹⁵³

Kulun, Efendi'den (Allah) başka kimsesi yoktur.⁷⁹⁵⁴

Allah düşkün kulunun elinden tutar.⁷⁹⁵⁵

Dertli kulların sığınağı, İlah'tır (Allah).⁷⁹⁵⁶

Kulun zayıf olanlarını Hakk (Allah) gözetir.⁷⁹⁵⁷

Makbul kul olmak için Hakk'a (Allah) kul olmak gerekir.⁷⁹⁵⁸

Bin cân ile kul olunursa Mevlâ (Allah) rızası görülür.⁷⁹⁵⁹

Cihanın (dünya) büyük makam sahipleri Allah'ın kulluğunda mülazımdır.⁷⁹⁶⁰

Hakk (Allah) dostuna doğru bakan kul sultan olur.⁷⁹⁶¹

Hakk'a (Allah) kul olmak için Âdem'e secde etmek gerekir.⁷⁹⁶²

Kullukta lezzeti Sultan'ı (Allah) dileyenler bulur.⁷⁹⁶³

Kul, Bir (Allah) ile bir olarak cümle âleme dolunca sultan olur.⁷⁹⁶⁴

⁷⁹⁵²H, i. 132/2 Kulların âciz durur kudret senin / Kıl meded kim havl ile kuvvet senin / Cem'-i cem'e feth ile nusret senin / Yâ ilâhî sen 'inâyet eylegil

⁷⁹⁵³H, i. 181/5 Kim ki oldu cân ü dilden Hakk'a kul / Mâsivâyı terk edip buldu vüsül / Pendini eyle Hüdâyî'nin kabül / 'Ârif ol ko gafleti merdâne bak

⁷⁹⁵⁴H, i. 117/1 N'ola dîvânına karşı durursam / Kulun Efendiden gayrı kimi var / Ne var dergâhına yüzüm sürersem / Kulun Mevlâ'dan ayrı yâ kimi var

⁷⁹⁵⁵AN, i. 107/2 Eyâ düşkün kulunuñ dest-giri / Eyâ dil tahtınuñ sultânı Allâh

⁷⁹⁵⁶NM, 30/2 Derd senüñ dermân senüñdür şüphe yok / Derdlü kullara yine sensin melâz

⁷⁹⁵⁷H, müf. 154 Zu'afâ kullarını Hak gözede / Ol sa'âdetden erişe bize de

⁷⁹⁵⁸NM, 34/6 Hakk'a kul ol kul olasıñ makbul / Dil müselmânı şâhid-i zordur

⁷⁹⁵⁹H, müf. 7 Aklın senin ger yâr ise hem Hakk'a meylin var ise / Biñ cân ile kul ola gör Mevlâ rızasıñ bulagör

⁷⁹⁶⁰NM, 89/6 Hep mülâzim kulluğında bu cihânüñ şehleri / Kapusında pâdişâhlar kul olan sultâna bak

⁷⁹⁶¹SG, 32/4 Toğrılara eğri bakan münkir münâfik egridür / Hak dostına toğrı bakan kul ise ol sultân olur

⁷⁹⁶²NM, 4/4 Secde eyle Âdem'e tâ kim Hakk'a kul olasıñ / İden Âdem'den 'ibâ Hak'dan dahi oldı cüdâ

⁷⁹⁶³AN, i. 37/2 'İşk ile 'ibâdetde halâvet bula gör kim / Kullukda bulur lezzeti sultân dileyenler

Mevlâ'ya (Allah) ibadet kula sevimli gelir.⁷⁹⁶⁵

İbadet kula lâyıktır.⁷⁹⁶⁶

Kulların kimi ibadet ehlidir, kimi yardıma mazhar olmuştur, kimi muhabbet şarabının sarhoşudur.⁷⁹⁶⁷

Kul, Hakk'ı (Allah) zikir ve tevhidle yâd ederken aslında kendini yâd ediyordur.⁷⁹⁶⁸

Hakk (Allah) kul olmaz, kul Hakk (Allah) olmaz. Bunun tersini düşünen dinsiz olur.⁷⁹⁶⁹

Kul, ibadetlerine [güvenip] mutlu olmamalıdır, Allah kulunu taatiyle değil vahdetle yâd eder.⁷⁹⁷⁰

Semme vechullah'a kul olanlar, ibadetin eksik olup olmadığına bakmaz.⁷⁹⁷¹

Allah'tan gaflette olan kullarını uyarması niyaz edilir.⁷⁹⁷²

Allah'tan, kulların nefislerine mağlup olmamaları için onları uyarması istenir.⁷⁹⁷³

Allah'ın kullarını uyarması istenir.⁷⁹⁷⁴

---

⁷⁹⁶⁴SG, 74/2 Ol bir ile bir olan cümle 'âleme tolan / Böyle sultânlık bulan kulluk kılası değil

⁷⁹⁶⁵H, müf. 79 Hıdmet-i Hâlık'da olmak hübdur / Tâ'atı Mevlâ kula mahbûbdur

⁷⁹⁶⁶H, i. 152/1 Kula lâyıktır olan ibâdet imiş / Hizmet-i Hak aceb sa'âdet imiş / Hâlet-i 'aşk özge halet imiş / Cümleye asl olan 'inâyet imiş

⁷⁹⁶⁷H, i. 158/2 Kulların kimi ehl-i tâatdır / Kimisi mazhar-ı 'inâyetdir / Kimi mest-i mey-i mahabbetdir / Saña lâyıktır efendi rahmetdir / Ey cevâd ü Kerîm olan Mevlâ / Ey Ra'ûf ü Rahîm olan Mevlâ

⁷⁹⁶⁸SG, 71/1 Zikir ü tevhîdünle Hak'dan sen seni yâd eyledün / Geçdi 'ömrün gaflet ile sūfi Hakk'ı bilmedün / Perde-i nūrānî ile kendüni şâd eyledün / Geçdi 'ömrün gaflet ile sūfi Hakk'ı bilmedün

⁷⁹⁶⁹SG, 25/7 Hak kul olmaz kul Hak olmaz mülhid olma sūfiyâ / Ğayrı isbât eyleyenler şirk ile ğavġâdadur

⁷⁹⁷⁰SG, 39/3 Tâ'atlarıña olma şâd / Vahdetden eyler seni yâd / Allâh'ı sevmekden murâd / Hak dostını sevmekdür

⁷⁹⁷¹NM, 54/7 Salât-ı ehl-i 'irfân kıblesidür "semme vechullah" / O veche kul olanlar tâ'at-i noksânî neylerler

⁷⁹⁷²H, i. 188/3 Uyar kullarını gafletden ey Rab / Seni anlamağa sa'y edeler heb / Ki tâ kalmaya senden gayrı matlab / Kerem eyle meded sultânım Allah

⁷⁹⁷³H, i. 141/1 Hevâ-yı nefse mağlûb olmasınlar / Uyar kullarını uyar ilâhî / Kalup gafletde mahcûb olmasınlar / Uyar kullarını uyar ilâhî

Kuldân emr-i Hakk'a (Allah) uyması istenir.⁷⁹⁷⁵

Kul, kulluğa layık değildir.⁷⁹⁷⁶

Hayy ve Kayyum'dan (Allah) kullara kerem etmesi istenir.⁷⁹⁷⁷

Mevlâ (Allah) kulu kayırmaz ise biçare kullar bir şey yapamaz.⁷⁹⁷⁸

Hâlık (Allah) kulu imtihan eder.⁷⁹⁷⁹

Âşık ve sadık kulu garip koymaması için Allah'a dua edilir.⁷⁹⁸⁰

Ömür tamamlanıp defter dürüldüğünde kullar Hakk'ın (Allah) dergâhında toplanır.⁷⁹⁸¹

Allah, kabrinde garibane yatan kuluna iman ve Kur'ân'ı yoldaş eder.⁷⁹⁸²

Efendi'den (Allah) gelen bir davete kulların güzel bir şekilde icabet etmesi gerekir.⁷⁹⁸³

Hakk (Allah) Teâlâ kullarını her seher davet eder.⁷⁹⁸⁴

İnsanlar Süleyman'ın, Selim'in değil, âlemlerin yaratıcısı olan Rabb-i Kerîm'in (Allah) kuludur.⁷⁹⁸⁵

---

⁷⁹⁷⁴H, i. 141/2 Tecellî eylemezse nûr-ı vahdet / Seni koyup ederler gayra rağbet / Mu'attal etdi halkı nevm-i gaflet / Uyar kullarını uyar ilâhî

⁷⁹⁷⁵H, müf. 23 Emr-i Hakk'a imtisâl etmek kula matlûb imiş / Hem rızâu'llâh tahsîl eylemek mahbûb imiş

⁷⁹⁷⁶AN, i. 109/2 Kuluñ kulluğa lâyıq ola sandum / Yañıldum ben gedâ estağfiru'llâh

⁷⁹⁷⁷AN, i. 84/1 Tarîkat sırrını 'ayna 'ayân it / Kerem it kullara yâ Hayy ü Kayyüm / Hakîkat hâlini keşf ü beyân it / Kerem it kullara yâ Hayy ü Kayyüm

⁷⁹⁷⁸AN, i. 97/6 Mevlâ kayırmazsa kulu / Nûrî nice bula yolu / Menzil uzak dergâh ulu / Bî-çâre kullar n'eylesün

⁷⁹⁷⁹H, i. 209/5 Ol Hâlık-ı kevn ü mekân / Kulların eyler imtihân / Şükr et Hüdâyî her zamân / Eş-şükrü li'llâhî'r-Rahîm

⁷⁹⁸⁰H, i. 189/4 'Âşık u sadık kulu koma garîb / Gülden ırak olmaya tâ andelîb / Eyle aña gülşen-i vaslın nasîb / Yâ Ahad ü yâ Samed ü yâ Kerîm

⁷⁹⁸¹H, i. 39/6 Ömür tamâm olur defter dürülür / Sırât köprüsü vü mîzân kurulur / Hakk'ın dergâhına kullar derilir / Buyruğu tutulur fermân eğlenmez

⁷⁹⁸²AN, i. 111/3 Kabrinde garîbane yatan kulına yoldaş / İmân ile Kur'ân idici Hazret-i Allâh

⁷⁹⁸³H, i. 223/3 Efendi cânibinden olsa da'vet / Gerekdir kullara hüsn-i icâbet / Hüdâyî kuluna ede 'inâyet / Yürü Hak illerin seyrân edegör

⁷⁹⁸⁴AN, i. 54/4 Hak Te'âlâ kulların da'vet iderken her seher / Bu 'acebdür gâfil olmuş ol 'atâdan kalb-i nâs

Bütün enbiya ve peygamberler Hakk'a (Allah) kul olmayı istediler. Evliya O'na kul ve kurban oldu.⁷⁹⁸⁶

61.17.Âşık, Allah'ın kuludur.

Kulların kimi hayran kimi ayıktır, kimi hayvan kimi âşıktır, kimi yalan kimi sâdıktır.⁷⁹⁸⁷

Âşık, makbul kul olmak ister.⁷⁹⁸⁸

Âşık sararıp solar ve bin cân ile kul olur.⁷⁹⁸⁹

Zâhirde kalan kullar, âşığın kelamını anlayamaz.⁷⁹⁹⁰

Âşık, aşka kul olmayanların kendi meclisine gelmesini istememektedir.⁷⁹⁹¹

Âşık, Sultan'ın (Allah) aşkıyla Âdem yaratılmadan o sultana kul olmuştur.⁷⁹⁹²

Âşık, aşk şarabının kulu ve kurbanıdır.⁷⁹⁹³

Âşık, Allah'tan kullarını nefis ve şeytan karşısında aciz bırakmamasını ister.⁷⁹⁹⁴

Âşık, kulların kalbinde yer etmek için Allah'tan büyük bir ahlâk ister.⁷⁹⁹⁵

---

⁷⁹⁸⁵H, müf. 96 Sanma sen bizi Süleymân ü Selîm'in kuluyuz / Hâlik-i âlem olan Rabb-i Kerim'in kuluyuz

⁷⁹⁸⁶NM, 119/5 Her ne deñlü enbiyâ vü mürselîn kim geldiler / Ümmeti olmaklığı Hak'dan temennâ kıldılar / Evliyâ aña Niyâzî kul u kurbân oldılar / Ben anuñ ayağınınun tozına kurbân olayum / Yolına gidenlerün izine kurbân olayum

⁷⁹⁸⁷H, i. 58/2 Kimi hayrân ise kimi ayıktır / Kimi hayvân ise kimi âşıktır / Kimi yalan ise kimi sâdıktır / Ey Allah'ım el senindir kul senin

⁷⁹⁸⁸AN, i. 46/5 Maksûdı bulalum / 'İşk ile tolalum / Makbûl kul olalum / Uyumañ 'âşıklar

⁷⁹⁸⁹H, i. 106/4 'Âşık sararıp soldu / Biñ cân ile kul oldu / 'Âhir dileğın buldu / Bak Yûsuf-ı Ken'an'a

⁷⁹⁹⁰AN, i. 33/4 Zevâhirde kalan kullar kelâmum fehmidinmezse / Bize ey dil bu vâdide yeter 'arif olan pîrler

⁷⁹⁹¹SG, 105/1 Ders-i 'aşkdan almayanlar gelmesün bu meclise / 'Aşka kulluk salmayanlar gelmesün bu meclise

⁷⁹⁹²H, i. 99/1 'Aşkın bu gönlüm şehrinin / Gele gide yol eyledi / Dahi 'Âdem halk olmadan / Sen sultâna kul eyledi

⁷⁹⁹³AN, i. 119/1 'Âşıkam cânum / Bâde-i 'ışka / Kul u kurbânım / Bâde-i 'ışka

⁷⁹⁹⁴H, i. 23/3 Nefs ü şeytâna zebûn eylemeye kullarını / 'Âşık u sâdika âsân getire yollarını / Vara bülbülleri seyrân ede dost illerini / Umarız lütf u 'inâyet ede Mevlâ-yı Kerîm

⁷⁹⁹⁵SG, 84/6 Yâ ilâhî vir baña hulk-i 'azîm / Kullarınuñ kalbine olam mükîm / Râzıyam olsun baña mesken ceħim / Tek hemân benden göñül incinmesün

Âşık kul, Allah tarafından esirgenir.⁷⁹⁹⁶

61.18.Kul, Allah'a kavuşmak ister.

Kul, Sultan'ımı (Allah) ister.⁷⁹⁹⁷

Kul, Rabb'inden (Allah) ayrı düşmek istemez.⁷⁹⁹⁸

Kul olmayı saadet bilen Allah'a ulaşabilir.⁷⁹⁹⁹

Kul, Rabb'inin (Allah) vuslat zevkine muhtaçtır.⁸⁰⁰⁰

Kul Allah'ın visâliyle gamdan azâd olur.⁸⁰⁰¹

Kurtuluş isteyen Hakk'a (Allah) kul olmalıdır.⁸⁰⁰²

Kul her söylediğini O'nunla (Mevlâ) söylemeli, her yaptığını O'nunla (Mevlâ) yapmalıdır.⁸⁰⁰³

Kul, görevlerini iyi yapıp gece gündüz ağlarsa Allah'a çok çabuk kavuşur.⁸⁰⁰⁴

Kul, hizmet ederse saadet ve izzet bulur. Kulun ibadeti Allah'a layık değildir.⁸⁰⁰⁵

Kulun doğru yola ulaşabilmesi için Mevlâ'nın (Allah) nazar etmesi gerekir.⁸⁰⁰⁶

⁷⁹⁹⁶H, i. 54/1 Açıver lütf eyle doğru yolunu / Allah'ım Allah'ım güzel Allah'ım / Sensin esirgeyen 'âşık kulunu / Allah'ım Allah'ım güzel Allah'ım

⁷⁹⁹⁷H, i. 38/3 Derdli dermânın ister / Kullar sultânın ister / 'Âşık cânânın ister / Baña Allah'ım gerek

⁷⁹⁹⁸AN, i. 22/5 Nürî kuluñı yâ Rab fûrkat iline salma / Lütful ile kıl anı sen vuslatuña vâris

⁷⁹⁹⁹H, i. 101/2 Kul olmağı sa'âdet bil / Kaçan kurtulmaz ey gâfil / Ola gör hazrete vâsıl / Gel Allah'a gel Allah'a

⁸⁰⁰⁰H, kı. 1. Bu gece kim leyle-i mi'râc'dır / Zevk-i vasla kulların muhtâcdır / Fazlın ile aradan gitsin hicâb / Hüb cemâlin görelim ref et nikâb / Ente Rabbî ente Hayrû'n-Nâsirîn / İki âlemde kerem senden hemîn / Ente Rabbî ente Fettâh ü Kerîm / Ente Hayyî ente Kayyûm ü Kadîm

⁸⁰⁰¹H, i. 212/5 Hüdâyî bendeni kıl gamdan âzâd / Visâlinle ola tâ hurrem ü şâd / Olupdur çünkü fazl u lütfâ mu'tâd / Meded sultânım Allah'ım meded hay

⁸⁰⁰²H, i. 177/5 Ey Hüdâyî'den nasîhat isteyen / Hakk'a kul ol bulmak istersen felâh

⁸⁰⁰³AN, i. 9/2 Her söyledüğün anuñ ile söyleye ol kul / Her eyledüğün anuñ ile eyleye mahzâ

⁸⁰⁰⁴NM, 3/10 Kulluğa bel bağlar iseñ şâm u seher ağlar iseñ / Sular gibi çağlar iseñ tiz bulunur 'ummân saña

⁸⁰⁰⁵H, i. 157/2 Kulluğundur Efendî 'izzetimiz / Hizmet etmektedir sa'âdetimiz / Saña lâyük kanı ibâdetimiz / Meded eyle meded İlâhî meded

⁸⁰⁰⁶H, i. 125/3 Mevlâ nazar etse kula / Tevfik ede doğru yola / Her kim ki maksûdun bula / Şükrün anın etmek gerek

Kul, O'nun (Allah) bakışına muhatap olmak ister.⁸⁰⁰⁷

Kul, masiyette sâim, taatta kâim olursa vuslat bayramına kavuşmayı umar.⁸⁰⁰⁸

Hakk'a (Allah) kul olmak isteyen edebli olmalıdır.⁸⁰⁰⁹

Hakk'tan (Allah) kula kerem olsa kulun mağrur olmaması gerekir.⁸⁰¹⁰

Kul, benliğinden kurtulursa Allah o benliğin yerine nurunu yerleştirir.⁸⁰¹¹

Kul, fodullandığında (büyüklük tasladığında) cihan şahı olsa bile Allah onu kulluğa (kulluk makamına) kabul etmez.⁸⁰¹²

Mevlâ'ya (Allah) talip olan, kulluk yolunu gütmelidir.⁸⁰¹³

Kul, Efendi'sini (Allah) yanında bulmak istiyorsa ezel gününde verdiği ahde riayet etmelidir.⁸⁰¹⁴

Kul, aşka sıkı yapışırsa Hakk (Allah) bulunur.⁸⁰¹⁵

Allah'a giden zor yol sıdk ile kula kolaylaştırılır.⁸⁰¹⁶

Sıdk ile Hakk'a (Allah) kul olan Mevlâ'ya (Allah) vasıl olur.⁸⁰¹⁷

⁸⁰⁰⁷AN, i. 45/14 Kuluña itmezseñ nigâh / Nürî için sad âh u vâh / 'Afv eyle cürmin yâ İlâh / Estağfiru'llahe'l-ğafûr

⁸⁰⁰⁸H, i. 25/2 Ma'siyetden kulların sâ'im ola / Tâ'atında her biri kâ'im ola / 'Iyd-ı vaslın umarız dâ'im ola / Rahmet ü ihsânın ayıdır senin

⁸⁰⁰⁹H, i. 121/1 Hakk'a kul olmak istersen / Edeb gözle edeb gözle / Murâdın bulmak istersen / Edeb gözle edeb gözle

⁸⁰¹⁰H, i. 143/5 Kişi matlûbunu bulsa / Derûnu zevk ile dolsa / Kula Hak'dan kerem olsa / Revâ mîdır gurûr ede

⁸⁰¹¹AN, i. 9/4 'Azl eylese çün kulını ol kendüliginden / Nasb eyleye anuñ yerine nürını hakkâ

⁸⁰¹²AN, i. 100/4 Olsa eger kul fuzûl şâh-ı cihân ise ol / Kulluğa itmez kabûl 'âleme sultân iken

⁸⁰¹³H, i. 125/1 Ey tâlib-i Mevlâ olan / Kulluk yolun gütmek gerek / Ey matlab-ı a'lâ olan / Ednâyı terk etmek gerek

⁸⁰¹⁴H, i. 154/4 Biz'isteyen kişi Hakk ile olsun / Rûz-ı ezel ahdin ri'âyet kılın / Kulun Efendisi yanında bulsun / Hakk'dan geldim yine Hakk'a giderim

⁸⁰¹⁵SG, 86/3 'Aşkdur Allâh'a toğrı yol / 'Aşka pek yapış Hakk'ı bul / 'Aşk sultandur gayrısı kul / 'Aşk ile tut pîr eteğin

⁸⁰¹⁶NM, 3/9 Güçdür katı Hakk'ın yolu dergâhı hem gayet ulı / Sıdkıla olmazsañ kulı itmez yolu âsân saña

⁸⁰¹⁷H, i. 228/3 Sıdk ile olan Hüdâyî Hakk'a kul / Vâsıl olur Hazret-i Mevlâ'ya ol / Hakk ile olur yine Hakk'a vusûl / Lütf ü ihsân etdi ol Rabb-i Kerîm

Kulun Mevlâ'dan (Allah) başka duracağı bir divanı, yüz süreceği bir eşiği yoktur.⁸⁰¹⁸

Kul, yolu bilir, erkân edep gözetir ve sadık olursa Sultan'a (Allah) ulaşır.⁸⁰¹⁹

Sadık kul olup Mevlâ (Allah) rızasını gözetmek gerekir.⁸⁰²⁰

Kul âh vâh eder ve bunu Allah'ın rahmetiyle duymasını ister.⁸⁰²¹

Nefis, Mevlâ'ya (Allah) bin cân ile kul olmaya mani olur.⁸⁰²²

Allah (Kâdir Hüda), kendisine kul olanları muhafaza eder.⁸⁰²³

Allah, mümin kullara sebat verir.⁸⁰²⁴

Kulda Hârik-i âde zuhur ettiğinde o Mevlâ'nın (Allah) kuvvetine mazhar olur.⁸⁰²⁵

Kulluk ispatlanarak Sultan'a (Allah) kavuşulur.⁸⁰²⁶

Kul, Allah'a vâsıl olduğunda ölüyü diriltir; fakat cahil, kula inanmaz.⁸⁰²⁷

Hakk (Allah) nurundan bir köz alabilirse ilm-i iftirâs kula ilham olur.⁸⁰²⁸

Hakk'ın (Allah) yardımını yoldaş edinen kul, iki âlemde de saadete ermiştir.⁸⁰²⁹

Kul, Mevlâ (Allah) dîdarını lütfettiğinde, cennete varis olur.⁸⁰³⁰

⁸⁰¹⁸H, i. 58/3 Kimin dîvânına karşı dursunlar / Kimin eşiğine yüzler sürsünler / Mevlâların koyup kande varsınlar / Ey Allah'ım el senindir kul senin

⁸⁰¹⁹H, i. 13/5 Sen bu yolu bilmeden / Erkân edeb almadan / Sıdk ile kul olmadan / Sultân eline girmez

⁸⁰²⁰H, i. 111/3 Terk eyle erkenden nefsin hevâsın / Sâdık kul ol gözle Mevlâ rızâsın / Komazlar kişinin fâhîr libâsın / Uryân gelip yine uryân giderler

⁸⁰²¹H, i. 58/1 Bağışlağıl kullarının günâhın / Ey Allah'ım el senindir kul senin / Rahmeylegil işidip âh ü vâhın / Ey Allah'ım el senindir kul senin

⁸⁰²²H, i. 110/3 Etse teklîf-i Hüdâyi o kabûl / Olsa biñ cân ile Mevlâ'sına kul / Açılırdı aña ebvâb-ı vusûl / Nefs elinden n'idelim neyleyelim

⁸⁰²³H, müf. 4 Kul oldunsa eğer Kâdir Hudâ'ya / Kulunu hıfz eder ol Hayy u Kayyûm

⁸⁰²⁴H, kl. 40. Taht-ı teshîrindedir cümle cihân / Yâ ilâhî sen 'inâyet et meded / Fazlına muhtâcdır pîr ü civân / Yâ ilâhî sen 'inâyet et meded / Cümle mevcûdâta sen verdin hayât / Lütfun ile oldu cümle kâinât / Yine mü'min kullara sen ver sebât / Yâ ilâhî sen 'inâyet et meded

⁸⁰²⁵AN, i. 9/3 Bir kulda zuhûr itse kaçan hârik-i 'âde / Mevlâ'nuñ odur kuvvetine mazhar u meclâ

⁸⁰²⁶AN, i. 51/4 Süreti 'âbid bilüp ma'nâyı ma'bûd añlayup / Kulluğı isbât ile sultâna irmişlerdenüz

⁸⁰²⁷AN, i. 100/5 Vâsıl olan kul eger meyyiti ihyâ ider / Câhil inanmaz gider dâhil-i imkân iken

⁸⁰²⁸AN, i. 54/1 Nûr-ı Hak'dan bir kabes eyleser kullar iktübâs / Anlara ilhâm olur elbette 'ilm-i iftirâs

⁸⁰²⁹H, i. 187/6 Dü âlemde sa'âdet ol kulundur / K'ola Hak'dan 'inâyet aña hem-râh

Zakir kullardan olmak, hamdedilecek bir vasıftır.⁸⁰³¹

Kul, cem‘u tafsilin ne olduğunu bildiğinde kul ve sultanlık konusunda bir şey söylemez.⁸⁰³²

Marifet tahtında sultan olduğunda kulluktan azad olunur.⁸⁰³³

61.19.Kul, Allah’ındır ve onun karşısında acizdir.

Kul, Allah’ındır.^{8034, 8035, 8036, 8037, 8038, 8039}

Mevlâ (Allah) kulları yaratıp doğru yolları göstermiştir.⁸⁰⁴⁰

Kul ve hüküm Efendi’nindir (Allah).⁸⁰⁴¹

Hakk (Allah) kullarını bazen kul eyler bazen de o eyler.⁸⁰⁴²

Genç yaşlı herkes O Sultan’ın (Allah) kuludur.⁸⁰⁴³

Küçük, büyük; erkek, dişi hep Hakk’ın (Allah) kullarıdır.⁸⁰⁴⁴

---

⁸⁰³⁰AN, i. 22/3 Lütf eyle sen ey Mevlâ ‘âşıklara dîdârûñ / Ol gün ki olur anda kul cennetüñe vâris
⁸⁰³¹SG, 101/1 Dilimüzde dâ’im tevhîd edâsı / Zâkir kullardânuz elhamdü li’llâh / Kulağımızda
hem tevhîd sadâsı / Zâkir kullardanuz elhamdu li’llâh
⁸⁰³²NM, 21/9 Cem‘u tafsil neydügin sen anladuñsa ebsem ol / İtme andan soñra asla kul u sultânile
bahs
⁸⁰³³SG, 54/7 Ma‘rifet tahtında sultân olmağın / Ğaybi kullukdan ‘aceb âzâd imiş
⁸⁰³⁴H, i. 58/1 Bağışlagıl kullarının günâhın / Ey Allah’ım el senindir kul senin / Rahmeylegil
işidip âh ü vâhın / Ey Allah’ım el senindir kul senin
⁸⁰³⁵H, i. 58/2 Kimi hayrân ise kimi ayıkdır / Kimi hayvân ise kimi âşıkdır / Kimi yalan ise kimi
sâdıkdır / Ey Allah’ım el senindir kul senin
⁸⁰³⁶H, i. 58/3 Kimin dîvânına karşı dursunlar / Kimin eşiğine yüzler sürsünler / Mevlâların koyup
kande varsınlar / Ey Allah’ım el senindir kul senin
⁸⁰³⁷H, i. 58/4 Kimi mecnûn ise kimi âkildir / Kimi nâkıs ise kimi kâmidir / Kimi mahcûb ise kimi
vâsildir / Ey Allah’ım el senindir kul senin
⁸⁰³⁸H, i. 58/5 Hüdâyî’nin her günâhın bağışla / Ol kemlik etdiyse sen iylik işle / İhsân eyle lâkin
etme sağışla / Ey Allah’ım el senindir kul senin
⁸⁰³⁹NM, 45/4 Bulınmaz lâ-mekânîdür bilinmez bî -nişânîdür / Hemîn ancân saña kuldur senüñ
ehlüñ ‘ıyâlüñdür
⁸⁰⁴⁰H, i. 210/1 Halk etdi Mevlâ kulların / El-hamdü li’llâhi’l-Kerîm / Gösterdi doğru yolların / Eş-
şükrü li’llâhi’r-Rahîm
⁸⁰⁴¹H, i. 17/1 Müsahhar emrine hep cümle eşyâ / Senindir kul senindir hükm efendi / Elin
altındadır dünyâ vü ukbâ / Senindir kul senindir hükm efendi
⁸⁰⁴²NM, 41/1 Hak’uñ kullarını bazı kul eyler / Onı kul eylemez yine ol eyler
⁸⁰⁴³H, i. 214/2 Kullarıdır efendi pîr ü civân / Saña muhtâç durur zemîn ü zamân / Nazar-ı lütfun
isteriz her ân / Kudret-i tämme ıssı sultânım / Rahmet-i âmme ıssı Sultân’ım

Kul, Dost'un (Allah) takdiridir.⁸⁰⁴⁵

Kula hayat veren Allah'tır.⁸⁰⁴⁶

Kulun, Mevlâ'sından (Allah) başka kimsesi yoktur.⁸⁰⁴⁷

Kulun fiilleri hakikatte Allah'ındır.⁸⁰⁴⁸

Kerim (Allah), kulları yaratıp doğru yolu irşad etmiştir.⁸⁰⁴⁹

Kul, mülhid ise irşad olmaz.⁸⁰⁵⁰

Kulun yolu Rabb'e (Allah) varır.⁸⁰⁵¹

Kulu, muradına eriştiren Allah'tır.⁸⁰⁵²

Allah kendine gelen yolu kula kolay eyler.^{8053, 8054, 8055}

Kul, Mevlâ'nın (Allah) hamdine kadir değildir.⁸⁰⁵⁶

Kul, Seni (Allah) methetmeye layık değildir.⁸⁰⁵⁷

---

⁸⁰⁴⁴H, i. 137/3 Hep Hak'ın kullarıdır küçük büyük erkek dişi / Hizmet-i Mevlâ'da olmaktır kul olanın işi / Anladın mı Rabb'ini hey kendüyü bilmez kişi / Hâzır iken Hâlik'in etrâfa bakmak yol mudur

⁸⁰⁴⁵H, i. 112/1 Gülistânda gülü handân eden dost / Aña bülbülleri nâlân eden dost / Dilerse katreyi ummân eden dost / Kimini kul kimin sultân eden dost

⁸⁰⁴⁶H, i. 207/5 Hüdâyî kulun irgürdü hayâta / Delâlet etdi efâl ü sıfâta / Hidâyet eden oldur nür-ı zâta / Yine Hak'dan olur her derde dermân

⁸⁰⁴⁷H, i. 154/1 'Âşıklar sâdıklar işitmiş olun / Hak'dan geldim yine Hakk'a giderim / Mevlâsından gayrı kimi var kulun / Hak'dan geldim yine Hakk'a giderim

⁸⁰⁴⁸AN, i. 28/4 Ef'âlî hakikatde kuluñ cümle senüñdür / Esbâb-ı mecâzîde n'ola olsa kuluñ ad

⁸⁰⁴⁹H, i. 210/4 Kullarını icâd eder / Doğru yola irşad eder / Gamgîn gönüller şad eder / El-hamdü li'llâhi'l-Kerîm

⁸⁰⁵⁰SG, 83/4 Kimüñ yolu ilhâd ola / Sanma o kul irşad ola / Âhir demi ber-bâd ola / Estağfiru'llâh el-'azîm

⁸⁰⁵¹NM, 114/9 Kulda n'ola yâ rabbenâ kim saña toğrı yol vara / Sensin kamu derde devâ lütf eyle açvir yolun

⁸⁰⁵²H, i. 60/5 Sen 'inâyet sen hidâyet kıl Hüdâyî bendene / Çün ki sensin her murâda irgürüp irşad eden

⁸⁰⁵³H, i. 192/1 Ey derdlilerin derdine dermân eden Allah / Müznib kuluna rahmet ü gufrân eden Allah / 'Âşıklarına vuslatın ihsân eden Allah / Kullarına yollarını âsân eden Allah

⁸⁰⁵⁴H, i. 192/2 Mevce gelicek bahr-ı kerem lücce-i rahmet / Hazırladı taliplerine gülşen-i cennet / Sâdıklarına umarız ihsân ede vuslat / Kullarına yollarını âsân eden Allah

⁸⁰⁵⁵H, i. 192/3 Çokdur keremi lütfu o Rahmân u Rahîm'in / İhsânına gâyet mi var ol Hayy u Kadîm'in / Bî-had keremin gördü Hüdâyî o Kerîm'in / Kullarına yollarını âsân eden Allah

⁸⁰⁵⁶AN, i. 1/1 Kul hamdüñe kâdir ola mı ey ulu Mevlâ / Zâtuñdan olur zâtuña şâyeste tehâyâ

Cân ve teni Hakk'a (Allah) kul etmek gerekir.⁸⁰⁵⁸

Aşk sultanına kul olunur.⁸⁰⁵⁹

Bir kapıya kul olanlar, Allah'a varabilir.⁸⁰⁶⁰

Dertli kul olunmadan Sultan (Allah) arzulanmaz.⁸⁰⁶¹

Kulu irşad eden o Sultan'dır (Allah).⁸⁰⁶²

Kul, Allah'ı bilmekle şeref kazanır.⁸⁰⁶³

Rab (Allah), ezel bezminde kendisini hatırladığı ve kendisine her şeyi nasip ettiği için kul mutludur.⁸⁰⁶⁴

Kul ayrılık ateşinde yanmak istemez.⁸⁰⁶⁵

Kullar Allah'ın hasret ateşiyle yanar. Kulların aybını başlarına kakmaz. Kullarına rahmet eder, Rahim'dir.⁸⁰⁶⁶

Kim ki sıdk ile kul olursa Mevlâ'sını (Allah) unutmaz.⁸⁰⁶⁷

Kulun gözü, gönlü, cânı Sübhân'a (Allah) dolananın başı devletlidir, Hakk'ı (Allah) bulmuştur.⁸⁰⁶⁸

---

⁸⁰⁵⁷AN, i. 2/1 Ey ki şânı 'uluvv-i istîgnâ / Kul nedür saña lâyıq ide senâ
⁸⁰⁵⁸AN, i. 4/2 Gel 'ışk ile diñle beni / Hakk'a kul it cân u teni / Mevlâ seni ister seni / Gel gidelüm Hak'dan yaña
⁸⁰⁵⁹AN, i. 8/2 İbn-i Edhem gibi tâc u tahtını terk eyleyüp / Kul olan gelsün beri sultân-ı 'ışka es-salâ
⁸⁰⁶⁰H, i. 100/5 Beğim ölmezden evvel öl / Hayât-ı câvidânî bul / Ola gör bir kapıya kul / Gel Allah'a gel Allah'a
⁸⁰⁶¹NM, 136/5 Var sen Niyâzî yûri atma okuñ ileri / Derdile kul olmadın sultânı arzularsın
⁸⁰⁶²H, i. 170/2 O sultândır eden kulların irşâd / Men lem yehdi'llâhu mâlehu min hâd / Gönül kasrın ede lütf ile âbâd / El-hamdü li'llâh eş-sükrü li'llâh
⁸⁰⁶³H, i. 115/2 Men 'arefe men 'aref / Kad 'arefe va'teref / Kullar isterse şeref / Sultân'ı bilmek gerek
⁸⁰⁶⁴AN, i. 14/6 Ezel bezminde yâd itdün / Kamuyı ber-murâd itdün / Bu Nürî kulı şâd itdün / Şükür yâ Rabbi yâ Rabbi
⁸⁰⁶⁵AN, kıt. 2. İtsün sivâyı nâr-ı celâlün ihrâk / Kılson gönülde nür-ı cemâlün işrâk / Nürî kuluñı nâr-ı firâka yakma / Bulmuşlar iken sırr-ı visâlün 'uşşâk
⁸⁰⁶⁶H, i. 221/3 Eksiklerine bakma / Hasret oduna yakma / Aybın başına kakma / Rahmeyle Rahîm Allah
⁸⁰⁶⁷H, i. 161/7 Kim ki ola sıdk ile kul / Mevlâ'sını unutmaz ol / Bulur Hüdâyî Hakk'a yol / İksâr-ı zikru'llâh ile

Kul zikirle meşgul olursa Mevlâ'ya (Allah) rağbet eder derunundan havatırı silerse muhabbet nurları doğar.⁸⁰⁶⁹

Kul, irade sahibi olunca şâh-ı cihandâr olur.⁸⁰⁷⁰

61.20.Kul, hatalı/kusurludur.

Kulun işi hata, gaflet ve unutkanlıktır.⁸⁰⁷¹

Kulun işi hata, gaflet ve unutkanlıktır.⁸⁰⁷²

Kul, hata işler.⁸⁰⁷³

Kulun kusurları vardır.⁸⁰⁷⁴, ⁸⁰⁷⁵

Kulların kusuru çoktur.⁸⁰⁷⁶

Kul, sınırsız kusur işler.⁸⁰⁷⁷

Kullarda asilik çoktur.⁸⁰⁷⁸

Kulların işi noksandır.⁸⁰⁷⁹

Kulun işi cürüm ile isyandır.⁸⁰⁸⁰

---

⁸⁰⁶⁸NM, 64/6 Başı devletlü kul oldur Hak'ı bulmuş ola seri / Gözi gönli dil ü cānı kamu Sübhan'a tolanur

⁸⁰⁶⁹H, i. 175/1 Ederdi cānib-i Mevlâ'ya rağbet / Kulun olsaydı zikre iştigāli / Tulū' ederdı envār-ı muhabbet / Havātırdan derūnu olsa hālī

⁸⁰⁷⁰AN, i. 7/8 Diñle beni ey ulu olsa irādet belī / Kulmuñ ednā kulı şâh-ı cihandâr ola

⁸⁰⁷¹H, i. 222/2 Kulun işi sehv ü gaflet ü nisyān / Efendiden 'afv ü rahmet ü gufrān / Yine senden olur her derde dermān / Efendim sultānım estagfiru'llāh

⁸⁰⁷²H, i. 171/1 Hatā ile eğer zenb etse insān / Efendim lütf ile ihsān senindir / Kulun işi sehv ü gaflet ü nisyān / Efendim sultānım ihsān senindir

⁸⁰⁷³NM, 67/1 Gelen kuldān eğerçi kim hatādur / Efendinüñ velī işi 'atādur

⁸⁰⁷⁴AN, i. 92/6 Kusūrı kullaruñ oldukda tebyīn / Diyince nefsi nefsi hep nebiyyīn / O gün hayrān olınca Nūrī-miskīn / Eğisnā yā ğayāse'l-müsteğisīn

⁸⁰⁷⁵AN, i. 120/6 Bakma Nūrī kuluñ kusūrına / Ey 'ibāduñ 'uyūbı Settār'ı

⁸⁰⁷⁶H, i. 207/2 Eğerçi kulların çokdur kusūru / Velī Hakk'ın dahi çok 'afvı nūru / Odur tedbīr eden cümle umūru / Neye kādır olur bī-çāre insān

⁸⁰⁷⁷AN, i. 59/4 Kuluñ taksīrine had yok velākin / Hemān bir zerre-i ihsāna merbūt

⁸⁰⁷⁸NM, 132/2 Gerçi kullarda ma'siyet çokdur / Rahmettin Mevlā dahi artukdur / Gayrıdan bize hiç meded yokdur / Derdliyüz senden umarız dermān

⁸⁰⁷⁹H, i. 203/2 Kulların işi noksandır / Senden ricāmız gufrāndır / Adetin dā'im ihsāndır / Kerem senden ihsān senden

Kulun eksiklikten başka bir şeyi yoktur.⁸⁰⁸¹

Kötü nefis, kötü huylardan halas olmadıkça o celâl yüzünde makhurdur.⁸⁰⁸²

Esrik kulların dilleri bin parçadır ve onlar yollarını kaybetmiştir.⁸⁰⁸³

Nefs-i hevâya kul olup padişah oldum, dememelidir.⁸⁰⁸⁴

Kulun kusuru fazilet güneşine mani olacak kadar çoktur.⁸⁰⁸⁵

Kulun kusuru sınırı geçmiştir. Kul, ancak ihsan ile kurtulabilir.⁸⁰⁸⁶

Kul, kesretin bendi olarak kalmamalı, vahdet ehlinin kulu olunmalıdır.⁸⁰⁸⁷

Allah'tan kulun eksikliğine bakmaması niyaz edilir. Hata kuldun, bağışlanma ise Efendi'dendir (Allah).⁸⁰⁸⁸

61.21. Kul günah işler.

Kul, düşmüş, şaşmıştır.⁸⁰⁸⁹

Kul, gaflete düştüğünde nefis onu isyan ettirir ve o Mevlâ'ya (Allah) hasım olur.⁸⁰⁹⁰

Mücrim ve âsi kul bütün günahları işlediğinden her gün âh eder.⁸⁰⁹¹

---

⁸⁰⁸⁰H, müf. 99 Kulun işi cürm ile isyân imiş / Hakk'a lâyık 'afv ile gufrân imiş

⁸⁰⁸¹H, i. 14/1 Cenâb-ı pâkine lâyık amel yok / Yine âhir kerem Mevlâ senindir / Nesi var kulun eksiklikden artuk / Yine lütf u kerem Mevlâ senindir

⁸⁰⁸²SG, 57/3 Pes celâl yüzünde makhûr olmayınca nefis-i bed / Neylesün n'itsün şu kul kim bed-hudan olmaz halâs

⁸⁰⁸³AN, i. 72/2 Gözle o esrük kulları / Sad pâre olmuş dilleri / Fark itmez olmuş yolları / 'Āşıklarun n'itmek gerek

⁸⁰⁸⁴SG, 24/2 Kul olup nefis-i hevâna pâdişâh oldum dime / Bende ol sultân-ı 'ışka işte sultanlık budur

⁸⁰⁸⁵AN, i. 2/9 Kullarun çün kusûri zerre degül / Nicesi şems-i fazla mâni' ola

⁸⁰⁸⁶AN, i. 131/1 Kuluñ oldı kusûri hadden artuk / Hemân ihsâna kaldı kul efendi / Eli boş saña lâyıık nesnesi yok / Hemân ihsâna kaldı kul efendi

⁸⁰⁸⁷AN, i. 43/4 Bendinde kalma kesretün kulu ol ehl-i vahdetün / Destinde pîr-i halvetün mühr-i Süleymân gizlidür

⁸⁰⁸⁸H, i. 182/1 Kulun eksikliğine bakma lütf et / Hatâ kuldun 'atâ senden efendi / Celâlin âteşine yakma lütf et / Hatâ kuldun 'atâ senden efendi

⁸⁰⁸⁹AN, i. 12/6 Düşmiş ü şaşmış kuluñdur Nûrî kuluñ ey Kerîm / Şefkatün bahrinden it bir katreyi ihsân aña

⁸⁰⁹⁰AN, i. 75/3 Rabbüne nefsün seni gaflet ile 'âsi kılup / Kul iken Mevlâ ile hasmâne olduñ bilmedün

Kulun vücudunun günahları vardır.⁸⁰⁹²

Kul, müznibdir (günahkar).⁸⁰⁹³

Kullar, gaflet ile çok günah işler.⁸⁰⁹⁴

Kul, günah işleyenleri affetmez (müsamahasızdır).^{8095, 8096, 8097, 8098, 8099}

Efendi'nin (Allah) rahmeti, kulun günahından çoktur.⁸¹⁰⁰

Kulun işi cürüm ve günahtr. Affetmek ise Kâdir Mevlâ'nın (Allah) işidir.⁸¹⁰¹

Kul, günahlarından dolayı Allah'tan bağışlanma diler.⁸¹⁰²

Kul kemlik etse de Allah'tan iyilik bekler.⁸¹⁰³

61.22. Kullara Allah lütfeder.

Kul, Hakk'ın (Allah) lütuflarını sayamaz.⁸¹⁰⁴

⁸⁰⁹¹H, müf. 191 Mücrim ü āsī kulundan bir günāh eksik deġil / Anıñçün yā ilāhī bir gün āh eksik deġil

⁸⁰⁹²NM, 64/7 Niyāzī kulınuñ yā Rab vücūdi zenbini mahv it / Mülāzımdur kapunda ol hemān ihsāna tolanur

⁸⁰⁹³H, i. 192/1 Ey derdlilerin derdine dermān eden Allah / Müznib kuluna rahmet ü gufrān eden Allah / 'Āşıklarna vuslatın ihsān eden Allah / Kullarına yollarını āsān eden Allah

⁸⁰⁹⁴H, müf. 18 Gaflet ile her ne deñlü eylese kullar günāh / Rahmetinden çok deġildir ey kerem kānı ilāh

⁸⁰⁹⁵H, i. 68/1 Shv ile olduysa günāh / Kuldan nedem senden kerem / Ey lütfü bī-had pādīşāh / Kuldan nedem senden kerem

⁸⁰⁹⁶H, i. 68/2 Göñlüm evin seyrān eden / 'Āşıkları hayrān eden / Ey kendüyü pinhān eden / Kuldan nedem senden kerem

⁸⁰⁹⁷H, i. 68/3 Müzniblere gufrān senin / Mücrimlere ihsān senin / Derdlilere dermān senin / Kuldan nedem senden kerem

⁸⁰⁹⁸H, i. 68/4 'Āşıkları bīmār eden / Sādıkları tīmār eden / Ey cānı yokdan var eden / Kuldan nedem senden kerem

⁸⁰⁹⁹H, i. 68/5 Müstaġrak iken vuslata / Düşdü Hüdāyī firkate / Yine sen irgür vahdete / Kuldan nedem senden kerem

⁸¹⁰⁰H, i. 22/5 Kulun günāhından rahmetin çokdur / Doğrulup gelene kapın açıkdır / Kereminden mahrūm kalmışı yokdur / Efendim meded hey sultānım meded

⁸¹⁰¹H, i. 134/1 Medet et hey Kādir Allah / Derdlere dermān senindir / Kulun işi cürm ü günāh / 'Afv ile gufrān senindir

⁸¹⁰²H, i. 58/1 Bağışlaġıl kulların günāhın / Ey Allah'ım el senindir kul senin / Rahmeyleġil işidip āh ü vāhın / Ey Allah'ım el senindir kul senin

⁸¹⁰³H, i. 58/5 Hüdāyī'nin her günāhın bağışla / Ol kemlik etdiyse sen iyilik işle / İhsān eyle lākin etme saġışla / Ey Allah'ım el senindir kul senin

⁸¹⁰⁴AN, i. 65/7 Hak'ıñ ni'metleri ihsān olmaz / Ne mümkün ola kul eltāfi vassāf

Allah, kullarına lütuf ve ihsan eder.⁸¹⁰⁵

Kul; Ahad, Samed Kerîm'den (Allah) lütuf ve inayet talep eder.⁸¹⁰⁶

Kul Allah'tan zerre kadar bile olsa lütuf umar.⁸¹⁰⁷

Kul, fazlı ve lütfu Mevlâ'dan (Allah) ister.⁸¹⁰⁸

Kullar, Sen(Allah)in lütfunla insan olmuştur.⁸¹⁰⁹

Çaresiz nutfeyi insan eyleyen Kâdir Hüda (Allah), lütfuyla kula vuslatı bağışlar.⁸¹¹⁰

Kul, vuslata müstağrak iken firkate düşmüştür, Allah'ın yardımıyla vahdete erişebilir.⁸¹¹¹

Kul, Efendi'nin (Allah) lütuf kapısını bırakıp gidemez.⁸¹¹²

Kadir Hüda (Allah) kullarına lütfuyla nazar eder.⁸¹¹³

Kullar, uğursuz nefse Allah'ın lütfuyla galip gelir.⁸¹¹⁴

Allah (Dost), lütfuyla sivadan azad edip kuluna hidayet verir.⁸¹¹⁵

Kul, O'nun (Allah) sonsuz lütfuna doyamaz.⁸¹¹⁶

⁸¹⁰⁵H, i. 189/5 Müznib olan gâfile gufrân senin / Derdlilerin derdine dermân senin / Kullarına lütf ile ihsân senin / Yâ Ahad ü yâ Samed ü yâ Kerîm

⁸¹⁰⁶H, i. 189/2 Aldamasın halkı bu gaflet meded / Gâfile tevfiik ü hidâyet meded / Kullarına lütf ü 'inâyet meded / Yâ Ahad ü yâ Samed ü yâ Kerîm

⁸¹⁰⁷AN, i. 1/9 Nürî kuluña zerre kadar lütfuñ olursa / Ol düşmişe bir adım olur târem-i a'lâ

⁸¹⁰⁸H, i. 232/7 Hüdâyî kulun ey Mevlâ / Fazl u lütfun eyler recâ / Sen 'inâyet et dâ'imâ / Kerîm Allah Rahîm Allah

⁸¹⁰⁹H, i. 215/1 Kulların lütfunla insân olduğu / Hep senin fazlınla ihsânınladır / Ehl-i İslâm ehl-i îmân olduğu / Hep senin fazlınla ihsânınladır

⁸¹¹⁰H, i. 216/1 Nutfe-i nâçîzi insân eyleyen Kâdir Hudâ / Yine lütfundan ede kullarına vaslın 'atâ

⁸¹¹¹H, i. 68/5 Müstağrak iken vuslata / Düşdü Hüdâyî firkate / Yine sen irgür vahdete / Kuldân nedem senden kerem

⁸¹¹²AN, i. 131/2 Cenâb-ı Hakk'a lâyıkkul ne itsün / Özün 'aşıklara ol nice katsun / Der-i lütfuñ koyup yâ kanda gitsün / Hemân ihsâna kaldı kul efendi

⁸¹¹³H, i. 213/7 Kullarına Kâdir Hudâ / Lütfu ile ede nazar

⁸¹¹⁴H, k1. 9 İbâdı nefsi-i şüma gâlib eyle / Kerîm Allah Rahîm Allah meded et / Saña sıdk ile lütf et tâlib eyle / Kerîm Allah Rahîm Allah meded et

⁸¹¹⁵H, i. 201/5 Hüdâyî kuluna edip hidâyet / Sivâdan lütf ile âzâd eden dost

61.23. Kul, Allah'tan ihsan bekler.

Gurbetteki kulların ihsanın dostluğuna ihtiyaçları vardır.⁸¹¹⁷

Kul, Gani Sultan'dan (Allah) ihsan umar.⁸¹¹⁸

Bütün kulların kalbi Hz. Sultan'ın (Allah) bağışlamasını diler.⁸¹¹⁹

Kul, ulu dergâhın kendisine açılmasını talep eder.⁸¹²⁰

Kullar perişandır ve Allah'tan medet eylemesini umarlar.⁸¹²¹

Kul acizdir. Allah'ın yardımıyla hizmet kula kolaylaştırılır.⁸¹²²

Kul, matlub Kâbe'sine Allah'ın yardımıyla ulaşır.⁸¹²³

Kul, bağışlanmaya layık değilken Sultan (Allah) kula ihsan eder.⁸¹²⁴

Kul, hicrde ağladığında Allah kula ihsan edip kendi vaslıyla handan eder.⁸¹²⁵

Kula ihsan Allah'ın elindedir.⁸¹²⁶

Kula, sadece Sultan (Allah) ihsan eder.⁸¹²⁷

---

⁸¹¹⁶H, müf. 50 Fazl ile ihsânın ile sen bize her rûz ü şeb / Lütf-ı bî-pâyânına kul doymak olur mu sebeb

⁸¹¹⁷AN, i. 22/2 Gurbetteki kullara ihsânı enîs eyle / Ol üns ile olsunlar her ni'metüñe vâris

⁸¹¹⁸AN, i. 94/1 Ey kerem kânı ey ğanî sultân / Umaruz senden kullara ihsân / Fazluña had yok lütfuña pâyân / Umaruz senden kullara ihsân

⁸¹¹⁹AN, i. 59/5 Kamu kulların kalbi yapılmak / 'Atâ-yı Hazret-i Sultân'a merbût

⁸¹²⁰AN, i. 23/2 Açılsun kullara ol ulu dergâh / Kolay gelsün kamuya müstakîm râh / Saña muhtâc iken her bende her sâh / Bizi ğayrı kapuya itme muhtâc

⁸¹²¹H, i. 196/2 Kulların nice bir ola perişân / Hasretle nice bir olalar nâlân / Kereminden visâlin eyle ihsân / Meded eyle meded sultânım Allah

⁸¹²²H, kı. 33. Bu âciz kullarına Rabb-i Kâdir / İnâyet ede kuvvetler vereydi / Yolunda hidmete tevfik edip hem / Kuvâya dahi sıhhatlar vereydi

⁸¹²³H, i. 206/1 Açıver 'uşşâka doğru yolların / Sen 'inâyet eyle Allah'ım meded / Kâ'be-i matlûba ersin kulların / Sen 'inâyet eyle Allah'ım meded

⁸¹²⁴AN, i. 34/1 'Atâya lâıyk olmak kul ne mümkin / A sultânım hemân ihsân senüñdür / Neye kâdir ola bir 'abd-i miskin / A sultânım hemân ihsân senüñdür

⁸¹²⁵AN, i. 126/2 Niçe aınmasun kulı anuñ ulu ihsânını / Hicr ile giryân iken vasl ile handân eyledi

⁸¹²⁶H, i. 232/3 Kullara ihsân senindir / 'Afv ile gufrân senindir / Derlere dermân senindir / Kerîm Allah Rahîm Allah

⁸¹²⁷H, i. 219/3 Vücûdu kande buldu cinn ü insân / Safâyı kanden aldı ehl-i 'irfân / Yine senden olur kullara ihsân / İnâyet eyle sultânım meded hay

Allah, kula ihsan-ı azîm eylemiştir.⁸¹²⁸

Kula Hüda (Allah), lütfundan kullarına ata (ihsan, bağış) eder.⁸¹²⁹

Mevlâ/Rahman (Allah) kula lütfuyla ihsan eder.^{8130, 8131, 8132, 8133, 8134, 8135}

Hakk (Allah), bir kulundan razı olursa kula çok ihsan eder.⁸¹³⁶

Allah nazar ederse kul, ihsana mazhar olur.⁸¹³⁷

Efendi (Allah) kula ihsan ederse, onun bütün müşkül işleri kolaylıkla çözülür.⁸¹³⁸

Kul, Efendi'nin (Allah) ihsanıyla âşık olabilir.⁸¹³⁹

Kul, Efendi'nin (Allah) ihsanıyla cennete girer.⁸¹⁴⁰

61.24. Allah, kula merhamet eder; onu bağışlar.

Kul biçaredir.^{8141, 8142}

⁸¹²⁸H, i. 195/3 Lütf u ihsânına gâyet mi var ey Hayy ü Kadîm / Yine rahmetle nazar et bize ey Rabb-ı Kerîm / Bu Hüdâyî kuluna eyledin ihsân-ı azîm / Hâlik'in lütfuna gel hamd ü senâ eyleyelim

⁸¹²⁹H, i. 210/5 Lütfundan ol Kâdir Hudâ / Kullarına etdi 'atâ / Şükr et Hüdâyî dâ'imâ / Eş-şükru li'llâhi'r-Rahîm

⁸¹³⁰H, k1. 3. Ey Alîm ü Habîr olan Mevlâ / Ey Semî' ü Basîr olan Mevlâ / Kullara lütf ile 'inâyet et / Ey mu'în ü nasîr olan Mevlâ / Zu'afâyı sakın belâlardan / Ey Kavî vü Kadîr olan Mevlâ

⁸¹³¹H, k1. 11. Ey kerem kâni hudâvend-i Alîm Kullara lütf ile ihsân et meded / Hâlikü'l-kül Hâdî-i Dâr-ı Na'im / Yolların fazlınıla âsân et meded

⁸¹³²H, k1. 16. Kış günleri zahmetlidir / Yaz günleri ni'metlidir / Rahmânımız rahmetlidir / Kullarına ihsân eder

⁸¹³³H, i. 189/5 Müznib olan gâfile gufrân senin / Derdlilerin derdine dermân senin / Kullarına lütf ile ihsân senin / Yâ Ahad ü yâ Samed ü yâ Kerîm

⁸¹³⁴H, i. 193/2 Derdlilere dermân eden / Kullarına ihsân eden / Ey nutfeyi insân eden / Senden 'atâ senden kerem

⁸¹³⁵AN, i. 111/4 Kadrin bilene kadre yetişmek kerem eyle / Ol kullara ihsân idici Hazret-i Allâh

⁸¹³⁶H, müf. 65 Hak 'inâyet edicek her müşkili âsân eder / Bir kulundan râzı olsa aña çok ihsân eder

⁸¹³⁷H, müf. 125 Kullarına eyle nazar ey Kâdir ü Hayy ü Kerîm / İhsânına mazhar olur ey Kâdir ü Hayy ü Kerîm

⁸¹³⁸H, i. 223/2 Efendiden kula ger olsa ihsân / Olur fazlı ile her müşkil âsân / Umarız lütf u ihsânını her ân / Yürü Hak illerin seyrân edegör

⁸¹³⁹AN, i. 131/2 Cenâb-ı Hakk'a lâyük kul ne itsün / Özün 'âşıklara ol nice katsun / Der-i lütfuñ koyup yâ kanda gitsün / Hemân ihsâna kaldı kul efendi

⁸¹⁴⁰H, müf. 134 Efendi'den kula olursa ihsân / Olur ol cennet içre şad ü handân

⁸¹⁴¹H, i. 88/4 Eğer elinden geleydi / Çokdan maksüdün bulaydı / N'olaydı lütfun olaydı / Çünkü bir bî-çâre kuldur

⁸¹⁴²AN, i. 97/1 Derde devâ olmaz ise / Bî-çâre kullar n'eylesün / Dilde safâ bulmaz ise / Bî-çâre kullar n'eylesün

Kul, denidir (alçak).⁸¹⁴³

Rab (Allah), bağışlamazsa kul çaresiz kalır.^{8144, 8145}

Kula Allah'ın fazlı büyüktür.⁸¹⁴⁶

Efendi/Mevlâ (Allah), kullarına rahmet eder.^{8147, 8148, 8149}

Kula yardım Hakk'tan (Allah) olur.⁸¹⁵⁰

Kul, yanılıp suç işlese de Efendi (Allah) onu doğru yola iletir.⁸¹⁵¹

Kul sadık olduğunda Dost'un (Allah) rızasına erer.⁸¹⁵²

Allah en alçak kuluna zerre kadar inayet etse o kul âlemlere sultan olur.⁸¹⁵³

Allah dertli kullara nazar eder.⁸¹⁵⁴

Mahzun kulu Allah'ın merhameti mutlu eder.⁸¹⁵⁵

Şah (Allah) kuluna merhamet edip nazar kılar.⁸¹⁵⁶

Allah (Rab) kullarına nazar ederse gönüllerden keder gider.⁸¹⁵⁷

⁸¹⁴³AN, i. 98/3 Nice bulsun 'âşık-ı şeydâ seni / Hâcesi müstağnîdür çün kul denî / Bende-i miskîn kanı Mevlâ kanı / N'eylesün bî-çâre 'âşık n'eylesün

⁸¹⁴⁴H, i. 75/1 Olmayıcak senden 'atâ / Kul neylesin yâ Rabbenâ / Dâ'im işi sehv ü hatâ / Kul neylesin yâ Rabbenâ

⁸¹⁴⁵H, i. 103/2 Hatâ eylerse ger bî-çâre kullar / 'Atâ et sen sevinsin cân ü diller / İnâyet et açılısın doğru yollar / Ey Allah'im saña lâyük keremdir

⁸¹⁴⁶H, i. 198/1 Kullarına fazlın azîm / Yâ Müste'ân u yâ Kerîm / Sensin çü Rahmân u Rahîm / Yâ Müste'ân u yâ Kerîm

⁸¹⁴⁷H, kı. 50. Ne deñlü rahmet etsen kullarına / Efendi rahmetin hod yok degildir / Ne deñlü çok ise cürmü ibâdın / Bihâr-i rahmetinden çok degildir

⁸¹⁴⁸AN, i. 90/2 Du'â kabûl idici kula merhamet idici / İlâhumuz var iken dahı kime yalvaralum

⁸¹⁴⁹H, i. 199/2 Kullarına rahmet et / Fazlınla 'inâyet et / Tevfik ü hidâyet et / İhsân ü kerem senden

⁸¹⁵⁰H, i. 40/7 Hüdâyî istersen bakî sa'âdet / Kasd eyle bula gör kesretde vahdet / Bir kula olıcak Hak'dan 'inâyet / Maksûda tez erer ihsân eğlenmez

⁸¹⁵¹AN, i. 34/4 Efendi kul yañılsa yolu buldur / Anuñ eksikliğini aña bildür / Ne deñlü suçlu ise yine kuldur / A sultânüm hemân ihsân senüñdür

⁸¹⁵²H, i. 201/3 Sahatdan hıfz edüp sâdık kulunu / Rızâsı yoluna irşâd eden dost

⁸¹⁵³AN, i. 111/2 Ednâ kulına zerre kadar itse 'inâyet / 'Alemlere sultân idici Hazret-i Allâh

⁸¹⁵⁴H, müf. 26 Dertli olan kullara eyle nazar / Hep senin halkınla olur hayr ü şer

⁸¹⁵⁵AN, i. 28/2 Hikmet sözi 'âlemleri hep eyledi ihyâ / Mahzûn kuluñı merhametüñ itmeye mi şâd

⁸¹⁵⁶NM, 177/5 Mısıri'yâ şehri fenâya uğradı râhum bu gün / Şems-i rüy-ı yâr ile bedr oldı çün mâhum bu gün / Kulına rahm eyleyüp kıldı nazar şâhum bu gün / Lî-ma'allâh sırrına mahremdür İbrâhim bu gün / Ol sarây-ı vahdete mihmân olan añlar bizi

61.25.Kula inayet Allah'tandır.

Kul, Allah'ındır ve kula Allah inayet eder.⁸¹⁵⁸

Kula inayet Allah'tandır.⁸¹⁵⁹

Âşık, Allah'ın kuluna inayetle nazar etmesini talep eder.⁸¹⁶⁰

Kul, Allah'tan inayet talep eder.^{8161, 8162, 8163, 8164}

Mevlâ (Allah) kullarına inayet etmiştir.^{8165, 8166}

Hakk'ın (Allah) kula olan inayeti ne güzeldir.⁸¹⁶⁷

Kul sıdk ile matlubunu tez bulur, bu devlet kula yeter. Bu tevfik ve hidayetle olur.⁸¹⁶⁸

Hakk'tan (Allah) inayet olursa kul, Mevlâ (Allah) yolunun sâlikî olur.⁸¹⁶⁹

Kul; Ahad, Samed Kerîm'den (Allah) lütuf ve inayet talep eder.⁸¹⁷⁰

Hidayet askeri gelirse kullar gamdan uzaklaşır.⁸¹⁷¹

---

⁸¹⁵⁷H, i. 208/3 Kullarına eyle nazar / Gitsin gönüllerden keder / Kalmaya varlıktan eser / Yâ Rabbenâ yâ Rabbenâ / Lütf u kerem ihsân senin

⁸¹⁵⁸H, müf. 158 Kerîm Allah Rahîm Allah 'inâyet ede kuluna / Mevâni'den halâs edip hidâyet ede yoluna

⁸¹⁵⁹H, i. 193/4 Kula 'inâyet hep senin / Yola hidâyet hep senin / Lütf ile rahmet hep senin / Senden 'atâ senden kerem

⁸¹⁶⁰H, i. 15/1 İnâyetle nazar eyle kuluna / Meded senden 'inâyet ıssı Mevlâ / Hidâyet eylegil doğru yoluna / Meded senden 'inâyet ıssı Mevlâ

⁸¹⁶¹AN, i. 107/7 Bu Nürî kuluña eyle 'inâyet / Ulaşdur vasluña ol cânı Allâh

⁸¹⁶²H, i. 196/3 Hüdâyî kuluna eyle 'inâyet / Senindir çünki tevfik ü hidâyet / Sürûra irgüre tâ 'ıyd-ı vuslat / Kerem eyle meded Rahmân'ım Allah

⁸¹⁶³H, i. 122/7 Hüdâyî kulunun yâ Rab / İnâyet eyle gönlün yap / Tasarruf hod senindir hep / Meded Mevlâ meded Mevlâ

⁸¹⁶⁴H, i. 171/3 Hudâyâ kıl bize fazlınla rahmet / Bulavuz tâ ki cennet içre cennet / Hüdâyî kuluna eyle 'inâyet / Efendim sultânım ihsân senindir

⁸¹⁶⁵H, i. 169/1 Mevlâ kullarına etdi inayet / El-hamdü li'llâh eş-şükrü li'llâh / Doğru yollarına etdi hidayet / El-hamdü li'llâh eş-şükrü li'llâh

⁸¹⁶⁶H, i. 203/3 Cüş edip deryâ-yı rahmet / Kullara etdin 'inâyet / Lütfuna yokdur nihâyet / Kerem senden ihsân senden

⁸¹⁶⁷H, i. 152/2 Enbiyânın şefâ'ati ne güzel / Kâmilin hüsn-i himmeti ne güzel / Kula Hakk'ın 'inâyeti ne güzel / Cümlelerin başı bir 'inâyet imiş

⁸¹⁶⁸H, i. 200/3 Sıdk ile giren yola / Matlûbunu tîz bula / Devlet yeter ol kula / Tevfik ü hidâyet et

⁸¹⁶⁹H, müf. 31 İnâyet olsa Hak'dan bir kuluna / O kul sâlik olur Mevlâ yoluna

⁸¹⁷⁰H, i. 189/2 Aldamasın halkı bu gaflet meded / Ğâfile tevfik ü hidâyet meded / Kullarına lütf ü 'inâyet meded / Yâ Ahad ü yâ Samed ü yâ Kerîm

61.26. Bir pîre kul olmalıdır.

Doğru yol istenirse bir efendiye kul olmak gerekir.⁸¹⁷²

Pîrin kapısında cân ile kul olunmalıdır.⁸¹⁷³

Aşk pîrine kulluk edilirse cânâna cân olunur.⁸¹⁷⁴

Herkes bir kapının kulu bir erin oğlu olmasına rağmen birbirine düşmanlık etmektedir.⁸¹⁷⁵

61.27. Kul, köledir.

Kimi sultan, kimi kuldur.⁸¹⁷⁶

Kimi aşk ile nalan olur, kimi gül gibi handan olur, kimi bende, kimi sultan olur.⁸¹⁷⁷

Kul, alınır satılır.⁸¹⁷⁸

Kul ve sultan eyleyen Allah'tır.⁸¹⁷⁹

Kul, geda olsa da Allah'ın yakınlığıyla sultandır.⁸¹⁸⁰

Yusuf'u kul eylemişken Mısır'a sultan eden O'dur (Allah).⁸¹⁸¹

---

⁸¹⁷¹H, i. 204/4 Erse hidâyet askeri / Kullar olur gamdan berî / Eyle 'inâyet mazharı / İhsân senin gufrân senin

⁸¹⁷²H, i. 92/6 İster iseñ doğru yol / Bir efendiye kul ol / Bu kesretde vahdet bul / Tevhîde gel tevhîde

⁸¹⁷³H, k1. 20. Hidmet eyle pîrine sıdk ile sen / Hak yolunda bezl ede gör cân ü ten / Her ne kim emr ede et anı kabûl / Kapusunda ola gör cân ile kul

⁸¹⁷⁴NM, 189/1 Zühdüñi ko 'aşka düş ehl-i cenân itsüñ seni / Pîr-i 'aşka kulluk it cânâne cân itsüñ seni

⁸¹⁷⁵H, i. 230/3 Bir kapının kulları bir erin oğulları / Birbirine şer sanıp bugz u adâvet neden

⁸¹⁷⁶H, i. 78/4 Kimi sultandır kimi kul / 'Âhir bir yere çıkar yol / Reddin red kabûlün kabûl / Varlık senin buyruk senin

⁸¹⁷⁷H, i. 52/7 Kimisi 'aşk ile nâlân olurlar / Kimisi gül gibi handân olurlar / Kimi bende kimi sultân olurlar / Bu sultân ile bu kullar nedendir

⁸¹⁷⁸SG, 30/6 Eğer Yûsuf gibi çâha atılsañ / Dönüp kul oluben Mısır'a satılsañ / Girüp zindânlara habse katılsañ / Hakikat süfilik incinmemekdür

⁸¹⁷⁹NM, 186/6 Gör ne gayretdür ki sırr-ı vahdeti setr itmege / Cem' u tafsîli o gayret kul u sultân eyledi

⁸¹⁸⁰AN, i. 126/3 Kulluğa itmez iken ol niçe sultânı kabûl / Bir gedâyı kişver-i kurbında sultân eyledi

⁸¹⁸¹H, i. 48/2 Eyyüb'a dermân eyleyip Ya'küb'u nâlân eyleyip / Kul eylemişken Yûsuf'u Mısır eline sultân eden

Sultan'ın (Allah) kapısında padişahlar birer kuldur.⁸¹⁸²

---

⁸¹⁸²NM, 89/6 Hep mülâzim kulluğında bu cihānuñ şehleri / Kapısında pādişāhlar kul olan sultāna bak

62. KÜFÜR

İmanın zıddı olan küfür; hakikati gizleyen, örten kâfirde bulunur. Bütün kevn ü mekân küfürle doludur. Kendi varlığına, cân ve bedenine müdrük olmayan küfürdedir. Ten-perver olanlar irfân içindeki küfür olan imanı bilmez. Küfür ehlinin devrinde zühde rağbet vardır. Âşığın hazzetmediği bir tip olan zâhit, kürsüde küfürden imandan bahseder, âşık ise küfürden de imandan da geçip ayan da sebat etmiştir.

62.1.Saç küfürdür.

Vahdeti temsil eden yüzü örtüp onun görünmesine mâni olduğu için saç küfürdür. Küfür, Allah'ın celâl perdesidir ve rengi sebebiyle mürekkebe, iman ise kâğıda benzer.

62.2.Küfür Kavramında Edebî Düşünceler

Küfür, kâfirdedir.⁸¹⁸³

Kevn ü mekân küfürle doludur.⁸¹⁸⁴

Cân ve cismin sırrını idrak etmeyen küfür içindedir.⁸¹⁸⁵

Nâsût içre ten-perver olanlar irfân içinde küfür olan imanı bilmezler.⁸¹⁸⁶

Küfür ehlinin devrinde zühde rağbet vardır.⁸¹⁸⁷

Küfür kalesi yıkılmadan din, iman yapılmaz.⁸¹⁸⁸

---

⁸¹⁸³NM, 140/10 Zâhidüñ beñzin sarardup ağladan kim hem nedür / Kâfirüñ küfri dahi fâsıkda 'isyân eyleyen

⁸¹⁸⁴AN, i. 13/3 Cehl ile azmış iken halk-ı cihân / Küfr ile tolmış iken kevn ü mekân / Nür-ı İmân sende olmuşdur 'ayan / Merhabâ ey mäh-ı mevlid merhabâ

⁸¹⁸⁵SG, 97/3 Sırr-ı cism ü cânı idrâk itmeyen küfr içredür / Zâtın idrâk ile İmân isteyen gelşün berü

⁸¹⁸⁶AN, mu.7/1 Bu nâsût içre ten-perver olanlar cânı bilmezler / Ne cânı hâne-i kalbindeki mihmâni bilmezler / Ledünniden haberdâr olmayup 'irfânı bilmezler / Nedür 'irfân içinde küfr olan İmânı bilmezler / Ne cândur cân içinde cân olan cânânı bilmezler / Ne sırdur sırr içinde sırr olan sultânı bilmezler

⁸¹⁸⁷SG, 27/1 Ehl-i küfrüñ devri geçdi şimdi İmân devridür / Ya'ni yokdur zühde rağbet ehl-i 'irfân devridür

Zâhid, kürsüde küfürden ve imandan bahseder.⁸¹⁸⁹

Âşık, küfürden ve imandan geçip ayânda sebat etmiştir.⁸¹⁹⁰

Küfür, celâl perdesidir.⁸¹⁹¹

Âşık, küfrü yârin (cânân) saçında bulmuştur.⁸¹⁹²

Küfür, saça benzetilir.⁸¹⁹³, ⁸¹⁹⁴

Küfür, mürekkebe benzetilir.⁸¹⁹⁵

---

⁸¹⁸⁸NM, 116/2 Niçün sevmeye cân anı ki anda buldı cânânı / Yıkıldı kal'a-ı küfrüm yapıldı dînüm
îmānum
⁸¹⁸⁹NM, 21/6 Şol ruhuñla hattıñuñ sırrını zâhid añlasa / Kürsi üzre eylemezdi küfr ü imānile bahs
⁸¹⁹⁰NM, 15/2 Ben dost yolında varımı terk eyledüm öñden soña / Küfr ile imāndan geçüp 'ayānda
bulmuşam sebāt
⁸¹⁹¹NM, 82/4 Hep celālün perdesidür küfr ü 'isyāndan murād / Bahr-ı cūduñ katresidür faşl u
rahmetden ğaraz
⁸¹⁹²NM, 72/2 Küfr ü imān ğussasından kurtılup yārun bu gün / Şol ruh u zülfünde bulduk küfr ile
îmānımız
⁸¹⁹³C, g. 200/2 Küfr-i zülfın saklayup sīneñde imānuñ gibi / Eyleme zâhir 'adū-yı bed-gümānuñdan
sakın
⁸¹⁹⁴SG, 53/6 Küfr ü imān āyetini gördük ol Kur'an'da biz / Añladuk kim zülf ile rüh küfr ile imān
imiş
⁸¹⁹⁵SG, 53/7 Küfr ü imān şol mürekkebe gibidür kâğıd ile / Mushafa nisbet hakikat ikisi yek-sān
imiş

63. LEDÜN

Ledün, ya Allah'tan ya da Allah'ın yardımı ile öğrenilen bir ilimdir. O kendinden başka bütün ilimlerin hükmünü ortadan kaldırmıştır. Ledün ilminin kaynağı Hz. Peygamber'in ağzı ya da gönlüdür.

63.1.Ledün bir ilimdir.

Kur'ân-ı Kerîm'de Kehf suresinde anlatılan ve Hz. Musa ile Hızır'ın kahramanı olduğu olaylardan hareketle meydana getirilen düşünceye göre ledün ilmini Hızır bilir, ancak Hızır bu ilmi Hz. Peygamber'in gönlünden öğrenmiştir. Hz. Peygamber'e verilen bu ilim melekleri hayrette bırakmıştır.

Ledün, sınırsız ve sonsuz oluşu cihetiyle deniz ile ilişkilendirilmiştir. Âşık onun denizinde inci arayan dalgıçtır. Ledün ilmine talip olanlar, taklitten sıyrılıp marifet ve hakikate layık hâle gelir.

Ledünnün müderrisi aşktır, meşâyihin büyükleri ledünnün müctehitleridir. Ledünnü bilmek için zamanın Hızır'ı (kutup) olmak gerekir.

Ledünnün yeri kalp/gönlüdür. Ten-perver olmayıp ledünnü bilenler irfândan haberdar olurlar. Mecma-ı bahreynde okunan bir ilim olan ledün ile dolan, gayri düşüncelerden kurtulur. Ledün ilmini bilmeyen, yarasa gibi karanlıktadır.

Ledün ilminin dersini bilenler, gönül hastalarına Lokman olup onların şifa bulmasına vesile olur. Ledün ilminden birçok kitap haber verse de onun gülzarı Simavna Kadısı'nın yazdığı Vâridat'tır.

63.2.Ledün Kavramında Edebî Düşünceler

İlm-i ledün, bütün ilimlerin hükmünü ortadan kaldıran sağlam bir ilimdir.⁸¹⁹⁶

İlm-i ledünnün müderrisi aşktır.⁸¹⁹⁷

⁸¹⁹⁶SG, 13/1

Ledünnî 'ilmidür bil 'ilm-i rāsîh / Budur iden oniki 'ilmi nāsîh

⁸¹⁹⁷SG, 88/2

Müderris 'aşk durur 'ilm-i ledünnî dersine ey cān / Mülāzim ol o dergāha haber-dār ol hakikatden

İlm-i ledünnî, Mevlâ'dan (Allah) ders almaktır.⁸¹⁹⁸

İnsan, ledün ilmini Hakk'ın (Allah) inayetiyle okuyabilir.⁸¹⁹⁹

İlm-i ledün, melekleri ceyb-i hayrette bırakır.⁸²⁰⁰

Allah, ledünnî ilim ile kalbi umman eyler.⁸²⁰¹

Âşık, ilm-i ledün denizinin inci arayan dalgıcıdır.⁸²⁰²

Âşık, ilm-i ledünnîyi talep eder.⁸²⁰³

Âşık, ilm-i ledünnîde mâhir olmak ister.⁸²⁰⁴

Resûlullah'ın (Hz. Peygamber) ağızı ilm-i ledün sırlarının kaynağıdır.⁸²⁰⁵

Hızır, ledünnî ilmini Hz. Peygamber'in bilen gönlünden okumuştur.⁸²⁰⁶

Ledünnî ilmini bilmek için zamanın Hızır'ı (kutup) olmak gerekir.⁸²⁰⁷

İlm-i ledünnîyi bilmeyen, yarasa gibi karanlıktadır.⁸²⁰⁸

Marifet ve hakayık ilm-i ledüne talip olanlara münasıptır.⁸²⁰⁹

Taklitte olan, ilm-i ledüne ulaşamaz.⁸²¹⁰

⁸¹⁹⁸ AN, i. 129/2 Okıyup 'ilm-i ledünnîden sebak / Dersi Mevlâ'dan alan gelsün beri

⁸¹⁹⁹ AN, i. 43/7 Saña 'inayet kılsa Hak Nürî'den okısañ sebak / 'İlm-i ledündür her varak insânda ol şân gizlidir

⁸²⁰⁰ C, tar. 63/9 Ol ustâd-ı mu'allim-hâne-i 'ilm-i ledünnî kim / Melâyik ders-gâhında ser-ender ceyb-i hayretdür

⁸²⁰¹ AN, i. 110/2 Vücüdüm katresin ğark eyleyüp bahr-i hakikatde / Ledünnî 'ilmi ile kalbi 'ummân eyle yâ Allâh

⁸²⁰² AN, i. 57/7 Ğavvâs oluban 'ilm-i ledün bahrine Nürî / Bir demde çıkardı niçe dür-dâne-i ihlâs

⁸²⁰³ AN, i. 88/5 Taleb idüp ledünnî 'ilmini Hızr'ı arar iken / İrince mecma'a'l-bahreyn'e şaşduñ n'eyleyem gönîlüm

⁸²⁰⁴ AN, i. 44/5 Gel 'âlem-i ma'nîde ol kişver-i 'aynîde / Sen 'ilm-i ledünnîde mâhir ola gör mâhir

⁸²⁰⁵ NM, 160/4 Dehânuñ menba'-ı esrâr-ı ilm-i min ledünnîdür / Hakâyık 'ilminüñ sen mahremisin yâ Resûlallâh

⁸²⁰⁶ C, k. 1/24 Hızır okur 'ilm-i ledünnî dil-i dânesından / Ol muhakkak rusülün ekmelidür a'lemidür

⁸²⁰⁷ SG, 90/3 Hem ledünnî 'ilmini bilmekte Hızr-ı vakt ola / Hak anuñla zâhir olup Hakk'a ola ol zeban

⁸²⁰⁸ NM, 65/5 Bilmeyen 'ilm-i ledünnî şeb-pere mürġi misâl / Ol ki zulmetde kalupdur dil aña bürhândadır

⁸²⁰⁹ SG, 5/5 Hakikatde ledün tâliblerine / Ma'ârifle hakâyıkdur münâsib

İlm-i ledünnînin aksetmesi için kalbin pîre mukabil olması gerekir.⁸²¹¹

Meşâyahin başındakiler ilm-i ledünnî müçtehitleridir.⁸²¹²

Ledünnî ilmine, ok ve gürzle saldırmak sonuç getirmez.⁸²¹³

İlm-i ledünnî, mecma-ı bahreynde okunur.⁸²¹⁴

Ledünle dolan, gayri efkârdan boşalır.⁸²¹⁵

Bu nâsût içre ten-perver olanlar, ledünnîden haberdâr olmayıp irfânı bilmezler.⁸²¹⁶

İlm-i ledün dersini ârif olan kişiler dil (gönül) hastalarına Lokman olur.⁸²¹⁷

Birçok kitap ilm-i ledünden haber verse de onun gülzarı Simavna Kadısı'nın yazdığı Vâridat'tır.⁸²¹⁸

---

⁸²¹⁰SG, 10/1 Tâc ma'rifet tâcudur sanma gayrı ola tâc / Taklîd ile tok olan ledünnîden ola âc
⁸²¹¹SG, 100/3 Mâh-ı nev kalbûñ mukâbil eyle pîr-i şemse kim / 'Aks ide 'ilm-i ledünnî tolasuñ
'irfân ile
⁸²¹²AN, k. 4/7 Her biri olup müctehid-i 'ilm-i ledünnî / Bildüñse Hızır'dur saña sâlâr-ı meşâyih
⁸²¹³NM, 36/4 Hâzırum ben hünertüñ vâre ise gel görîşelüm / 'İlm-i ledün okını yâ gürzini sal nice
bir
⁸²¹⁴AN, i. 49/5 Gel mecma'-ı bahreyne okı 'ilm-i ledünnî / Bir Hızır'a irersin ki o her bâr ele girmez
⁸²¹⁵AN, mu. 4/4 Fâriğ olğıl gayrıdan aksâ-yı maksûdı bulup / Hem hayât-ı bâkîye ir ölmeden evvel
ölüp / Gel boşal efkâr-ı gayrıden ledünnîyle tolup / 'İbret isterseñ cihânda 'âkıbet-endîş olup / Kayser
ü Fağfûr u Cem İskender ü Dârâ yeter
⁸²¹⁶AN, mu.7/1 Bu nâsût içre ten-perver olanlar cânı bilmezler / Ne cânı hâne-i kalbindeki mihmânı
bilmezler / Ledünnîden haberdâr olmayup 'irfânı bilmezler / Nedür 'irfân içinde küfr olan imânı
bilmezler / Ne cândur cân içinde cân olan cânânı bilmezler / Ne sırdur sırr içinde sırr olan sultânı
bilmezler
⁸²¹⁷NM, 52/2 'İlm-i ledün dersini 'ârif olan kişiler / Haste-dil olanlaruñ derdine Lokmân olur
⁸²¹⁸NM, 17/5 Gerçi kütüb çok yazar ilm-i ledünden haber / Cümlesi bir bağçedür gülzarıdur
Vâridât

64. MARİFET

Bilgi, ilim gibi müteradif kavramlarla da anılan marifet tasavvufta 4 ana umsurdan biri kabul edilir (diğerleri: şeriat, tarikat, hakikat)⁸²¹⁹. Vahdete erişme sülûku yolcusunun varacağı son aşamaya delalet eden marifet, sâlikin Hakk bilgisiyle ârif olup Allah ile aynileştiği makamdır. Divanlarını incelediğimiz mutasavvuf şairlerde kavramın bu anlamı destekleyecek bir anlam ilişkisi içinde kullanılmasının yanı sıra yeni bazı teşbihlerle kavram etrafında zengin bir anlam dünyası oluşturulduğu görülmektedir.

64.1. Marifetin evsafi

Marifet, mahlukatın meydana gelmesinin nedenidir. Marifet, dostlar için gönül safası, düşmanlar için beladır. Marifetten başka Allah'a giden bir yol yoktur. Marifet olmayınca Hakk'tan (Allah) koku gelmez.

Maarifetin kaynağı, Hz. Peygamber'dir. O, marifet semasından yükselmiştir. İnsanı hayvandan ayıran en önemli özelliktir. Onu bilmeyene insan denmez. O, güzel ahlâkla birlikte insanı kâmil eder. Marifete herkes layık olmaz, bazıları cehaleti marifet zanneder, gâfiller ise onu hiç bilmez. O, bir sırdır ve yeri gönül/kalptir. Onun nuru erişince gönül Tûr olur. Marifet, neşve-i zevk ürünüdür, evhamı dağıtır; sürurun kaynağı, dünyanın süsüdür.

Bâtın, mârifetle Allah'ın sırlarının hazinesi hâline gelir. Marifet sürmesi cân gözünü aydınladır. Heva, ona ulaşmaya engeldir.

Şairlerin kavramları tasavvufî anlamının dışında kullanımlarına örnek olarak aldığımız marifetle ilgili düşünceye göre marifet, sözlerin harflerindedir. Şüphe ve ispat onunla mümkün olur. O, haklı olmanın kıstasıdır. Ona sahip olanlar, hasede uğrar. Müddeiler, marifete sahip olduklarını gösteren bir delil gösteremezler.

64.2. Marifet, hazinedir.

Marifet, şöhret sahiplerinin bulamayacağı sinede gizli bir hazinedir.

⁸²¹⁹ Konuyla ilgili detaylı bilgi için bkz: Süleyman Uludağ, **Dört Kapı Kırk Eşik**, Dergâh Yayınları, İstanbul 2010.

64.3.Marifet, cennettir.

Şairlerin başka bir düşüncede ise marifeti cennete teşbih ettikleri görülmektedir. Marifet cennetine Allah'ın zikrine cândan talip olanlar ehl-i safâ ile girebilir. Bu konuda geliştirildiği görülen başka bir düşünceye göre ise marifet, cennetin gül bahçesinin gülünün suyudur.

64.4.Marifete çabayla ulaşılır.

Şairlerin, marifete ulaşmak için onu talep etmenin tek başına yeterli olmayacağı, bunun için hazır bulunuşluğu ve bir gayretin olması gerektiği konusunda çeşitli düşünceler ürettikleri görülmektedir: Marifete sahip olmak için evvelen Allah'tan yardım istenmelidir. O yardım etmezse marifete ulaşılamaz. Sâniyen dünya hevesinden kurtulmak gerekir. Sâlisen, güzel bir huya sahip olup ledün ilmine talip olmalı ayrıca sabırla çalışmalıdır. Marifete tevhid ile ulaşan ârif, insan yüzünde Hakk cemâlini görür. Marifet nuru erişince Hakk'ın (Allah) Tûr'u olan gönül/kalp marifet kalptir. O sebeple evliyanın kalpleri maârif ile dir.

Bazılarınca cehalet, marifet zannedilir. Bu kimseler, marifete herkesin layık olamayacağını bilmeyen gâfillerdir. İnsanı hayvandan ayıran en önemli özellik marifet olduğundan marifetten hissesi olmayana insan denmez. İnsanı güzel ahlâkla birlikte marifet kâmil hâle getirir. Bu aşamadan sonra maarif ehli olan kâmil Allah dostu olur.

64.5.Âşık, marifete kavuşmuştur.

Âşık, Allah'tan ancak gerçek bir dervişte bulunan marifeti talep etme şevkini ister ve cennete benzeyen marifetin sâkini olur. Maârif sırlarının mahzeni ve âsumanı âşıktır.

64.6.Marifet, zikirden üstündür.

Kur'ân-ı Kerîm'de yapılması defalarca öğütlenen ve tasavvuf kültürünün günlük pratiklerinden olan zikir ile mârifet arasında kurulan anlam ilişkisine göre Marifet, Allah katında zikirten daha uludur. Âlimin ilminin yanında sûfinin zikri marifete ulaşmaya engeldir.

64.7. Marifet ehlinin evsafı

Ondan başka tâc yoktur. Onun ehli, âl-i cenâb olan Allah dostlarıdır. Evliyanın kalpleri onunladır. Onu bilenler Allah'tan yardım olmadan hiçbir şeyin gerçekleşmeyeceğini bilir ve o kişiler için içinde bulunulan devir tamamlanır. İnsan devri bittikten sonra hayvan devri gelir. Ârifler yaratılış güzelliğini marifet (olarak) tahsil ederler. Onu tahtının sultanı kulluktan azad olmuştur. Onun erbabı olan evliya ve enbiyaya cân u gönülden hizmet etmelidir. Evliyanın memleketi marifet sahiplerinin mahzenidir.

64.8. Marifet Kavramında Edebî Düşünceler

64.9. Marifetin evsafı

Marifet, mahlûkatın meydana gelmesinin nedenidir.⁸²²⁰

Marifet, dostlar için gönül safası, düşmanlar için beladır.⁸²²¹

Hakk'a (Allah) marifetten başka yol yoktur.⁸²²²

Marifet olmayınca Hakk'tan (Allah) koku gelmez.⁸²²³

Maarifin kaynağı Hz. Peygamberdir.⁸²²⁴

Hz. Peygamber, Zât-ı Pâk'a (Allah) marifetin semasından yükselmiştir.⁸²²⁵

İnsanı hayvandan ayıran en önemli özellik marifettir. İnsan olanlar bunu anlayabilir.⁸²²⁶

⁸²²⁰AN, i. 58/2 Enfüs ü âfâkı gör maksûda andan 'ârif ol / Ma'rifetdür çünkü mahlûkâtı peydâdan ğaraz

⁸²²¹C, g. 77/1 Ahbâba safâ-yı dil ü cân ma'rifetümdür / A'dâya belâ-yı halecân ma'rifetümdür

⁸²²²SG, 71/6 Gâfil ü mahcûb kelâmuñ kendüne itdün delil / Câhil-i bi'llâh olup kalduñ hakikatde zelil / Ma'rifetden ğayrı yokdur bilmedün Hakk'a sebîl / Geçdi 'ömrün gâflet ile sūfi Hakk'ı bilmedün

⁸²²³SG, 71/5 Her ne deñlü âh u feryâd ile itsen hay u hū / Ma'rifet olmayacak gelmez saña Hak'dan koku / Kendüni bilmeğe sa'y it 'ârif ol gayriyi ko / Geçdi 'ömrün gâflet ile sūfi Hakk'ı bilmedün

⁸²²⁴H, i. 164/1 İki cihân sultânının / Doğduğı ay geldi yine / İlm ü ma'ârif kânının / Doğduğı ay geldi yine

⁸²²⁵SG, 34/2 Ās-mân-ı ma'rifetden zât-ı pâke it 'urüc / Leyletü'I-isrâda mer'î vech-i a'lâ sendedür

⁸²²⁶C, g. 209/2 Ma'rifetdür âdemi temyîz iden hayvândan / Añlaruz bu nüktenün ma'nâsın insânuz hele

Marifetten hissesi olmayana insan denmez.⁸²²⁷

Marifet, güzel ahlâkla birlikte tâlibi kâmil eder.^{8228, 8229, 8230, 8231, 8232, 8233, 8234, 8235, 8236, 8237, 8238, 8239}

Marifete, herkes layık olamaz.⁸²⁴⁰

Cehalet, bazılarınca marifet zannedilir.⁸²⁴¹

Gafiller, marifeti bilmez.⁸²⁴²

Maarif, sırdır.⁸²⁴³

Marifetin ruhu, devrin sırrının zevkidir.⁸²⁴⁴

⁸²²⁷SG, 97/2 Ma‘rifetden hissesi yok kimseye insân dimek / Süret-i ma‘nîde insân isteyen gelsün berû

⁸²²⁸SG, 91/1 Zikr-i tevhîd ile tâlib Hakk’a vâsıl mı olur / Ma‘rifetle hüsn-i hulkdur tâlibi kâmil iden / ‘İlm-i resmî ile zâhid sarfla kâmil mi olur / Ma‘rifetle hüsn-i hulkdur tâlibi kâmil iden

⁸²²⁹SG, 91/2 Her ne deñlü var ise itsün kamu sâlih ‘amel / Ma‘rifetle hüsn-i hulka bir ‘amel olmaz bedel / Darb-ı devrân ile virme yok yire ‘ömre hâlel / Ma‘rifetle hüsn-i hulkdur tâlibi kâmil iden

⁸²³⁰SG, 91/3 Şuğl-ı esmâ ile itseñ aç susuz hem âh u vâh / Sen günâh añladığından komâ sen hergiz günâh / Çille vü halvetde de görseñ nice biñ nür-siyâh / Ma‘rifetle hüsn-i hulkdur tâlibi kâmil iden

⁸²³¹SG, 91/4 Cân işidür Hakk’ı görmek sanma ten ola müdâr / Tende kalan olmamışdur râh-ı Hak’dan behre-dâr / Kümmelîn-i evliyânun yolun eyle ihtiyâr / Ma‘rifetle hüsn-i hulkdur tâlibi kâmil iden

⁸²³²SG, 91/5 Anladık kim bu görinen sende ola cân u ten / İrmedün tevhîde şirkde kodı seni mâ vü men / Zât-ı Hakk’a ‘arif olmaz bulmayan hulk-ı hasen / Ma‘rifetle hüsn-i hulkdur tâlibi kâmil iden

⁸²³³SG, 91/6 Hâb-ı bidârında sūfî gördüğündür hep hayâl / Ehl-i ‘irfân olmadıñ kim görine saña cemâl / Bahr-ı zâta ğark olup bulmak dilersen ger kemâl / Ma‘rifetle hüsn-i hulkdur tâlibi kâmil iden

⁸²³⁴SG, 91/7 Ğirre olma tâ‘atına eyleme hiç iftihâr / Bâb-ı Hakk’a iki kanat oldu züll ü iftikâr / Fânî-yi fi’llâh olup gel ola gör Hakkıyla yâr / Ma‘rifetle hüsn-i hulkdur tâlibi kâmil iden

⁸²³⁵SG, 91/8 Kanğı tâlib tâ‘atıyla oldılar mı dil-güşâd / Görmemisin halk-ı ‘âlem buldılar mı hiç murâd / Şübhe itme bundan artuk yok durur bu yolda zâd / Ma‘rifetle hüsn-i hulkdur tâlibi kâmil iden

⁸²³⁶SG, 91/9 Ehl-i vahdetden ala gör gel hakîkat bî‘atı / Tâ ki bu kesret içinde bulasıñ sen vahdeti / Bir ‘amelle tâlibiñ gitmez bu yolda hayreti / Ma‘rifetle hüsn-i hulkdur tâlibi kâmil iden

⁸²³⁷SG, 91/10 Men ‘arefe nefsehü dindiği yitmez mi cevâb / Hakkı bilmeğe özünden ğayri var mı bir kitâb / Zât-ı Hakk’a cehlün iden özge yok durur hicâb / Ma‘rifetle hüsn-i hulkdur tâlibi kâmil iden

⁸²³⁸SG, 91/11 Mahz-ı cevherdür kelâmum añlama anı ‘araz / Âb-ı kevserden içe gör kalmasun sende maraz / ‘Ârifün sözinde yokdur kimseye aslâ ğaraz / Ma‘rifetle hüsn-i hulkdur tâlibi kâmil iden

⁸²³⁹SG, 91/12 Hâb-ı câhil hü-yı bedle muttasıf olmaz Hudâ / Tâlib-i Hak lâ-cerem virür bu evsâfa cilâ / Ğaybiyâ evsâf-ı hakdır olmayasm sen cüdâ / Ma‘rifetle hüsn-i hulkdur tâlibi kâmil iden

⁸²⁴⁰NM, 57/8 O nidâyı işidür "men aref" e vâkîf olan / Lik ol ma‘rifeti sanma her insâna deger

⁸²⁴¹SG, 52/4 Sohbetinde bunlarun eyle vücūdun münselih / Ma‘rifet zannitdiğün cehlün usulün turma kes

⁸²⁴²SG, 71/3 Vird-i esma’ çille rü’yâ oldu nurânî hicâb / Geçmedün nūrâniden tâ kim saña feth ola bâb / Okumâdun ma‘rifetden olmadıñ sen bir kitâb / Geçdi ‘ömrün gaflet ile sūfî Hakk’ı bilmedün

⁸²⁴³C, terk. 1/XI/3 Ben Vâmık u Ferhâd ile hem-hâl-i cününam / Sen ‘Âsaf u Lokmân ile hem-râz-ı ma‘arif

Marifetin tahtı kalptedir.⁸²⁴⁵

Maârif, dildedir (gönül).⁸²⁴⁶

Marifet nuru erişince gönül Hakk'ın (Allah) Tûr'u olur.⁸²⁴⁷

Marifet, neşve-i zevk ürünüdür.⁸²⁴⁸

Marifet, evhamı dağıtır.⁸²⁴⁹

Maârif, sürur kaynağıdır.⁸²⁵⁰

Marifet, dünya pazarının süsüdür.⁸²⁵¹

Zâhir, O'nun (Allah) keremiyle kemal süsüyle süslenir. Bâtın mârifetle Allah'ın sırlarının hazinesi hâline gelir.⁸²⁵²

Cân gözü, marifetin sürmesiyle aydınlanır.⁸²⁵³

Hevaya mağlup olan, marifetullaha ulaşamaz.⁸²⁵⁴

Marifet, sözlerin harflerindedir.⁸²⁵⁵

Şüphe ve ispat marifetledir.⁸²⁵⁶

-
- ⁸²⁴⁴SG, 8/7 Sırr-ı devrûn zevkidür 'âlemde rûh-ı ma'rifet / Tatalum ma'lûmuñ olmış 'âliyât u sâfilât
- ⁸²⁴⁵SG, 97/7 Kutb-ı mülk-i ma'rifetdür taht-ı kalbün Ğaybiyâ / 'Âlem-i ma'nîde sultân isteyen gelsün berû
- ⁸²⁴⁶SG, 2/1 Cehâlet perdesin kaldur / 'Înayet eyle yâ Mevlâ / Ma'ârifle dili toldur / 'Înayet eyle yâ Mevlâ
- ⁸²⁴⁷NM, 152/7 İrişdi ma'rifet nûrî gönül oldı Hak'un tûrî / Niyâzî tuydı çün sırrı gümân gitdi 'ayân içre
- ⁸²⁴⁸C, k. 19/31 Rind-i peymâne-keş-i ma'rifete neşve-i zevk / Süfî-i hânkah-ı ma'nîye keyfiyyet-i hâl
- ⁸²⁴⁹SG, 51/4 Fülk-i dilde ma'rifet sultânı kuvvet bulalı / İnhizâm-ı 'asker-i evhâma nusret bulmuşuz
- ⁸²⁵⁰SG, 84/2 Ne 'ibâdât ile mağrûr olayım / Ne ma'ârif ile mesrûr olayım / Matlabumdan cümle ma'zûr olayım / Tek hemân benden gönül incinmesün
- ⁸²⁵¹C, g. 77/3 Ben Yûsuf-ı ser-mâye-dih-i hüsn-i kemâlem / Pîrâye-i bâzâr-ı cihân ma'rifetümdür
- ⁸²⁵²C, tar. 23/6 Mekremetle zâhiri pîrâye-i vech-i kemâl / Ma'rifetle bâtını gencîne-i râz-ı Hudâ
- ⁸²⁵³NM, 86/6 Tütüya-yı ma'rifetle rüşen it cânun gözün / Göresiñ cânânı her yüzden ola tağ üsti bâğ
- ⁸²⁵⁴C, terk. 3/II/1 Düşdi dil ü cânâ heves-i ma'rifetü'llâh / Mağlûb-ı hevâ olmaduk el-minnetü li'llâh
- ⁸²⁵⁵C, g. 76/3 Harf-i güftâr-ı ma'rifet-sencüm / Mantık-ı râz-dâr-ı ma'nîdür

Marifet, haklı olmanın kıstasıdır.⁸²⁵⁷

Marifete sahip olanlar hasede uğrar.⁸²⁵⁸

Müddeiler, marifete sahip olduklarını gösteren bir delil gösteremezler.⁸²⁵⁹

64.10.Marifet, hazinedir.

Marifet, hazinedir; onu şöhret sahipleri bulamaz.⁸²⁶⁰

Marifet, gizli sırların hazinesidir.⁸²⁶¹

Maârif, hazinedir.⁸²⁶²

Maarif, sinede gizli bir hazinedir.⁸²⁶³

64.11.Marifet, cennettir.

Marifet bir cennettir, ona Hakk (Allah) zikrine cândan talip olanlar girebilir.⁸²⁶⁴

Marifet cennetinin sâkini âşıktır.⁸²⁶⁵

Maarifet cennet gibidir. Ehl-i safâ ile ulaşılır.⁸²⁶⁶

Marifet, cennetin gül bahçesinin gülünün suyudur.⁸²⁶⁷

---

⁸²⁵⁶C, g. 77/5 Mest olsa n'ola fehmi ü hırad nükteleürden / Keyfiyyet-i tahkik u gümân ma'rifetümdür
⁸²⁵⁷C, g. 77/4 İnkâr idemez dânişümün hakkını dâniş / Hakkıyyet-i da'vâma nişân ma'rifetümdür
⁸²⁵⁸C, k. 54/15 Akrân arasında hüner ü ma'rifetümle / İtdi bu rezâlet beni pür-reng-i me'âyib
⁸²⁵⁹NM, 100/4 Ma'rifet da'vâsın iden müdde'î bilmez mi kim / Dildeki da'vâya elde hüccet ü bürhân gerek
⁸²⁶⁰NM, 100/7 Şöhret ıssı ma'rifet kenzini bulmakdur muhâl / Zîrâ anuñ varlığı başdan başa vîrân gerek
⁸²⁶¹C, g. 77/2 Ben gevher-i hurşid gibi pâk ü hüveydâ / Gencîne-i esrâr-ı nihân ma'rifetümdür
⁸²⁶²NM, 143/1 'İlim bahr u vücüd asdâf anuñ dürdânesiyüm ben / Ma'ârif kenz ü dil vassâf anuñ vîrânesiyüm ben
⁸²⁶³C, g. 104/2 Sînemüz genc-i ma'ârif kalbümüz zer gibi sâf / Kâm-rânuz mâlik-i dînâra yokdur reşkümüz
⁸²⁶⁴SG, 77/1 Ey Hakikat gencine irsem diyen / Zikr-i Hakk'a cân u dilden tâlib ol / Ma'rifet cennetine girsem diyen / Zikr-i Hakk'a cân u dilden tâlib ol
⁸²⁶⁵SG, 3/5 Hamdül'llâh biz behişt-i ma'rifetde sâkinüz / Düzeh-ı cehl içre dâ'im yanmada ehl-i 'azâb
⁸²⁶⁶H, i. 175/4 Sülük ehl-i safâya vâsıl olsa / Erip zevke murâdı hâsıl olsa / Ma'ârif cennetine dâhil olsa / Hayât bulup içre ayn-ı zülâli

Marifetten hisse alıp kendini bilen cennet ehli olur.⁸²⁶⁸

64.12. Marifete çabayla ulaşılır.

Marifete sahip olmak için dünya hevesinden kurtulmak gerekir.⁸²⁶⁹

Maârif, güzel huyla elde edilir.⁸²⁷⁰

Maârifte ledün talipleri ulaşır.⁸²⁷¹

Maârif, sabırla elde edilir.⁸²⁷²

Maârifte çalışılarak ulaşılır.⁸²⁷³

Allah'ın yardımıyla maâriften haberdar olunur.⁸²⁷⁴

Maârifte, Mevlâ'nın (Allah) yardımıyla ulaşılır.⁸²⁷⁵

Dil (gönül) arşında marifetin miracına çıkan ârife, Hakk (Allah) cemâlini âdem yüzünde gösterir.⁸²⁷⁶

64.13. Âşık, marifete kavuşmuştur.

Âşık, Rabb'den (Allah) onu talep etme şevkini ister.⁸²⁷⁷

Marifet, gerçek dervişte bulunur.⁸²⁷⁸

---

⁸²⁶⁷C, g. 77/6 Ey teb-zede-i tâb-ı hased dūzah-ı dāğ ol / 'Āb-ı gül-i gül-zār-ı cinān ma'rifetümdür
⁸²⁶⁸SG, k. 1/95 Ma'rifetden hisse alup kendüni bildüñ ise / Ehl-i cennetseñ senüñdür feyz-i zevk-i müştehâ
⁸²⁶⁹C, terk. 3/I/11 Kurtardı Hudâ çün bizi dünyâ hevesinden / Bî-behre komaz râtibe-i ma'rifetinden
⁸²⁷⁰SG, 36/3 Ma'ârifle güzel hudur cenâheyn / Bular olmasa mür u hâr u hasdur
⁸²⁷¹SG, 5/5 Hakikatde ledün tâliblerine / Ma'ârifle hakâyıkdur münâsib
⁸²⁷²NM, 3/5 İven kişi yol alımaz maksûdı hergiz bulımaz / Bekle ma'ârif kapusın yüz göstere ihsân saña
⁸²⁷³NM, 93/2 Elest 'ahdinden ayrıldum ma'ârif kesbine geldüm / Yine dosta gider oldum elümde bergüzârüm yok
⁸²⁷⁴AN, i. 14/5 Bi-hamdi'llâh basîr itdüñ / Ma'ârifden habîr itdüñ / Reh-i 'ıškuñda pîr itdüñ / Şükür yâ Rabbi yâ Rabbi
⁸²⁷⁵SG, 2/1 Cehâlet perdesin kaldur / 'İnayet eyle yâ Mevlâ / Ma'ârifle dili toldur / 'İnayet eyle yâ Mevlâ
⁸²⁷⁶SG, 81/3 'Arş-ı dilde ma'rifet mi'râcın iden 'ârife / Vech-i âdemden cemâlin gösteren Hak'dur begüm
⁸²⁷⁷C, terk. 1/XIII/2Yâ Rab bize şevk-ı taleb-i ma'rifetüñ vir / Cehd eyleyelüm fazluñ ile kisb-i kemâle

Marifet cennetinin sâkini âşıktır.⁸²⁷⁹

Maârif sırlarının mahzeni âşıktır.⁸²⁸⁰

Âşık marifetten de fânî olmalıdır.⁸²⁸¹

Marifet ve hüner asumanı, âşıktır.⁸²⁸²

64.14. Marifet, zikirden üstündür.

Marifet, Hakk (Allah) katında zikirden daha uludur.⁸²⁸³

Âlimin ilmi, sûfinin zikri marifete ulaşmaya engeldir.⁸²⁸⁴

Marifet incisini çıkarmak için tevhid denizine dalmak gerekir.⁸²⁸⁵

Gönül zikir ile tevhide ererse kalp marifetle Allah'ı bulabilir.⁸²⁸⁶

64.15. Marifet ehlinin evsafı

Marifetten başka taç yoktur.⁸²⁸⁷

Allah dostu olanlar, maârif ehlidir.⁸²⁸⁸

Marifet isteyen, âlî cenâb (cömert, şerefli, haysiyetli) olmalıdır.⁸²⁸⁹

Evliyanın kalpleri maârif, hakâyık iledir.⁸²⁹⁰

⁸²⁷⁸SG, 115/22 Dervîş iseñ hakîkat / Kanı sende ma'rifet / Başdan başa pür-zülmet / Zamâne dervîşleri

⁸²⁷⁹SG, 3/5 Hamdül'llâh biz behîş-i ma'rifette sâkinüz / Düzeh-ı cehl içre dâ'im yanmada ehl-i 'azâb

⁸²⁸⁰H, i. 82/4 İsteyicek bir fakîri ol Ganî / Eyler esrâr-ı ma'ârif mahzeni / Bâtınım etdi hakâyık hirmeni / Zâhirâ gerçi bir ednâ dâneyin

⁸²⁸¹SG, 96/7 Ğaybiyâ gel ma'rifetden fânî ol / Küllü şey'in hâlik illâ vechehû

⁸²⁸²C, g. 248/5 Āsumân-ı hüner ü ma'rifetüz ey Cevrî / Çarh vâkıf olamaz hâlet-i devrânumuza

⁸²⁸³SG, 71/2 Hak katında ma'rifetden zikri sanduñ sen ulu / Ma'rifetden hâli olduñ zikr ile oldun tolu / Zikr-i hâssa hasr itdün Hakk'a varmağa yolu / Geçdi 'ömrüñ gaflet ile sūfi Hakk'ı bilmedün

⁸²⁸⁴SG, 71/9 'Âlimün 'ilmi hicâb u sūfinün zikri hicâb / Ma'rifetden olmadılar ikisi de behre yâb / 'İlm ü zikri perde itme bula gör râh-ı savâb / Geçdi 'ömrüñ gaflet ile sūfi Hakk'ı bilmedün

⁸²⁸⁵AN, i. 129/5 Ma'rifet dürrini ihrâc itmege / Bahr-i tevhîde talan gelsün beri

⁸²⁸⁶NM, 25/5 Zikr ile tevhîde irerse gönül / Ma'rifetle bula sadruñ inşirâh

⁸²⁸⁷SG, 10/1 Tâc ma'rifet tâcidur sanma ğayrı ola tâc / Taklîd ile tok olan ledünnîden ola âc

⁸²⁸⁸H, i. 107/2 Tecellâ Rabbüne'l-Mennân / Lehü fî-küllü yevmin şân / Rumuzu eyleyen iz'an / Ma'ârif ehli yâr ancak

⁸²⁸⁹NM, 12/1 İster iseñ ma'rifette olasın âli-cenâb / Ehl-i 'irfân işiginde yüziñi eyle türâb

Marifetin mektebinden ders okuyanlar (Hakk'tan gelen) yardım olmadan hiçbir şeyin olmayacağını bilir.⁸²⁹¹

Marifet kesbedildiğinde içinde bulunulan devir tamamlanır. İnsan devri bittikten sonra hayvan devri gelir.⁸²⁹²

Ârifler yaratılış güzelliğini marifet (olarak) tahsil ederler.⁸²⁹³

Marifetin tahtının sultanı kulluktan azâd olur.⁸²⁹⁴

Evliya ve enbiya, şefaât kaynağı olduğundan marifet erbabına cân u dilden hizmet etmelidir.⁸²⁹⁵

Aspozi (Malatya, âşığın memleketi) marifete sahip kâmillerin mahzenidir.⁸²⁹⁶

---

⁸²⁹⁰ SG, 61/1 Kulüb-ı evliyâdur bil metâlî / Ma'ârifle hakâyıkdur tevâlî

⁸²⁹¹ H, i. 152/8 Olıcak sâlike 'inâyet-i Hak / Tîz olurmuş o vâsıl-ı mutlak / Ma'rifet mektebinden oku sebak / Cümleinin başı bir 'inâyet imiş

⁸²⁹² SG, 27/12 Ma'rifet kesb eyleyüp devrünü itmâm eyle gel / Devr-i insân hatm olıcak soñra hayvân devridür

⁸²⁹³ SG, 43/21 Hüsn-i hulkı ma'rifet tahsil iden 'âriflerüñ / Devr-i dâ'im cennet içre gördüğü zîrâ budur

⁸²⁹⁴ SG, 54/7 Ma'rifet tahtında sultân olmağın / Ğaybi kullukdan 'aceb âzâd imiş

⁸²⁹⁵ SG, k. 1/97 Hıdmet eyle cân u dilden ma'rifet erbâbına / Kim şefâ'at mazharıdır evliyâ vü enbiyâ

⁸²⁹⁶ NM, 191/7 Ol sebepten ehl-i pür 'akl u zekâ vü ma'rifet / Mahzen-i ehl-i ulüm-ı kâmilândur Aspozi

65. MÂSİVA

Allah'tan başka her şey anlamına gelen mâsiva kavramı aynı zamanda insanı Allah'tan uzaklaştıran şeyler içinde kullanılır.

65.1.Mâsivanın evsafı

Divanları incelenen şairlerin mâsiva için olumsuz çağrışımları olan çeşitli sıfatlar kullandıkları görülmektedir: Resim, tuzak, bağ, dünya. Kavrama genel olarak bakış bu yönde zuhur edince kavramla ilgili düşünceler de bu minvalde geliştirilmiştir.

Mâsiva, gönle işlemiş bir resimdir. Mâsiva, tuzaktır, bağıdır, dünyadır vuslata ve matlab-ı âlâyı görmeye kavuşmaya mâni olduğundan mâsivaya olan sevgi beyhudedir, onu maksud edinmek yanlıştır. Zevk-i tâmma ermek isteyen mâsivanın sevgisinden kaçınır. O, terk edilmeden yârân görülemez, sonsuz deniz bulunamaz. Pîr aşkının dışındaki her şey demek olan mâsiva hakikatte lâ'dır. İnsan mâsivadan arınmanın yollarını aramalıdır. Bunun için önce mâsivanın putlarını kırmalı, tarikatte aşk sivasının orucu tutmalı ve mâsivayı terk ettiren halvetete girmeli, nefy ü isbat zikri etmelidir.

Mâsiva terk edilince tevhid eğlence hâline gelir. Mâsiva terk edildiğinde vücut mahall-i iftihar olur ve kişi vahdet sarayını makam edinir. Kişinin kalbi tamamen arınmış olur. Mâsiva o kalpte artık barınmaz. Dünyada sadece Hz. Peygamber, mâsivanın eziyetinden uzaktır.

65.2.Mâsiva (fenadır) yok olacaktır.

Mâsiva kalıcı değildir, bir gün yok olacaktır. Yerde ve gökte olan biten her şey, görebilen için onun kalıcı olmadığını emarelerini taşır.

65.3.Allah'ı isteyen, mâsivayı terk eder.

Mâsiva sevgisi Allah'ın nuruna engel olamaz ancak insanı Allah'tan uzaklaştırır. Allah'ı isteyen kul, mâsivadan yüz çevirmelidir. Allah'ın yardımı olmadan mâsiva terk edilemez. Mâsiva sevgisi kalpten çıkarılmadan Allah'ın nuruna

kavuşulamaz. Mâsiva, terk edildiğinde Allah, aradaki hicabı kaldırır ve böylece kul/âşık, vuslata erer.

65.4.Mâsiva gönülden çıkarılmalıdır.

Şairler, mâsivaya mekân olarak gönlü işaret etmişlerdir. Bu mekânın; akıl, göz, beden gibi başka azalar olmayışı dikkati çeker. Gönül ya da kalbe yüklenen bu misyonla ilgili olarak fikir vermesi açısından çalışmamızın kalp ve gönül maddelerine müracaat edilebilir. Mâsiva, kalbe/gönle musallat olup onu kaplar, karartır. Gönlün mâsivadan arınması gerekir. Bu bir zorunluluk hâlidir çünkü gönül mâsivadan arınmazsa oraya aşk giremez ve Allah gönülde misafir olamaz. Allah'ın misafir olduğu gönül sivâdan uzaklaşır. Gönülün mâsivaya olan meylini kesmek için irfânı kâmil bir ârif olmaya çaba göstermelidir.

65.5.Âkil, mâsivaya bakmaz.

Allah'ın insanlara verdiği büyük nimetlerden biri olan akla sahip olanlar, mâsivaya rağbet etmez, onu mecnunlar veya gafiller sever.

65.6.Aşk mâsivaya engel olur.

Mâsivanın önündeki en büyük engel aşktır. Âşık, mâsivayı terk edip aşka ulaşabilirse gönül mâsiva sevgisinden temizlenir ve âşık kurtulur.

65.7.Âşık, mâsivadan arınmıştır.

Allah aşkının mâsivasına bigâne olan âşık, kendini aşktan uzak tutacak her türlü mâsivanın kirinden berî olmak ister. Mâsiva ile çokça iştigal ettiğini düşünen âşık, ondan arınmak için Allah'ın yardımına muntazırdır.

65.8.Mâsiva Kavramında Edebî Düşünceler

65.9.Mâsivanın evsafı

Mâsiva, gönle işlenmiş resimdir.⁸²⁹⁷

Mâsiva, tuzaktır.⁸²⁹⁸

⁸²⁹⁷C, rub. 2 Dilde ne heves ne ârzü kalmışdur / Ne fikr ü hayâl-i reng ü bü kalmışdur / Mahvoldı rüsüm-ı mâ-sivâ levhumdan / Ancak nazarumda nakş-i hevâ kalmışdur

Mâsiva, bağıdır.⁸²⁹⁹

Mâsiva, dünyadır.⁸³⁰⁰

Mâsiva dünyadır. Onu yaratan Mevlâ (Allah) görülmelidir.⁸³⁰¹

Mâsiva, vuslata kavuşmaya manidir.⁸³⁰²

Mâsiva, matlab-ı âlâyı görmeye manidir.^{8303 , 8304 , 8305 , 8306 , 8307}

Mâsivaya olan sevgi, beyhude bir hevadır.⁸³⁰⁸

İnsanların mâsivayı maksud edinmeleri yanlıştır.⁸³⁰⁹

Zevk-i tâmma ermek isteyen mâsivanın sevgisinden kaçınır.⁸³¹⁰

Mâsivadan kalbi halvet etmek (gizlemek) gerekir.⁸³¹¹

Mâsivaya bakmamalıdır.⁸³¹²

⁸²⁹⁸C, g. 113/3 İtmez bizi dil-bestem eger zülf-i mahabbet / Biz reste-i kayd-ı emel ü dâm-ı hevâyuz

⁸²⁹⁹C, tar. 38/1 Geçdi dünyâdan idüp Bayram Paşa terk-i câh / Ber-taraf kıldı kuyüd-ı mâ-sivâyı bi't-temâm

⁸³⁰⁰SG, 1/4 Hamdüli'llâh ehl-i tevhîdüz ki bulduk zevk ile / 'Ayn-ı vahdetdür bu 'âlem i'tibârîdür sivâ

⁸³⁰¹H, i. 20/1 Rûz u şeb yeter denî dünyâyı gör / Anı halk eden Ganî Mevlâ'yı gör / 'Âkil iseñ maksad-ı aksâyı gör / Ko sivâyı matlab-ı a'lâyı gör

⁸³⁰²H, i. 11/3 Savm-ı sivâyı kim tutar / 'İyd-i visâle ol yiter / Bülbül gibi dâ'im öter / Gülşen olur kâşânesi

⁸³⁰³H, i. 20/1 Rûz u şeb yeter denî dünyâyı gör / Anı halk eden Ganî Mevlâ'yı gör / 'Âkil iseñ maksad-ı aksâyı gör / Ko sivâyı matlab-ı a'lâyı gör

⁸³⁰⁴H, i. 20/2 Ahvel olup bire iki bakmagıl / Kendini şirk âteşine yakmagıl / Gaflet ile her yanaya akmagıl / Ko sivâyı matlab-ı a'lâyı gör

⁸³⁰⁵H, i. 20/3 Kıl hazer bâtil tarîka gitmeden / Bâkiyi fânî metâ'a satmadan / Key sakın tazyî'-i evkât etmeden / Ko sivâyı matlab-ı a'lâyı gör

⁸³⁰⁶H, i. 20/4 Nefse kalbin gâlib olması güzel / Hakk'a rûhun tâlib olması güzel / Sırr u ahfâ râgıb olması güzel / Ko sivâyı matlab-ı a'lâyı gör

⁸³⁰⁷H, i. 20/5 Ey Hüdâyî dîde-i Hakk ile bak / Şerh eder tevhîd-i Hakk'ı her varak / Mekteb-i 'irfândan aldınsa sebak / Ko sivâyı matlab-ı a'lâyı gör

⁸³⁰⁸H, i. 50/3 Gülü sanma ki derdine devâdır / Sivâ hubbu çü beyhüde hevâdır / Ko gayrı maksad-ı aksa Hudâ'dır / Yürü bülbül yürü dost illerine

⁸³⁰⁹AN, i. 118/1 Niçe bir maksüd idinmekler sivâyı ey dede / Niçe bir ma'bûd idinmekler hevâyı ey dede

⁸³¹⁰H, i. 220/5 Zevk-i tâmma ermek istersen eğer / Mâsivâ hubbundan edegör hazer / Sıdk ile güş et Hüdâyî'den haber / Râzık'ın in'âmına şükredeğör

⁸³¹¹SG, 77/5 Mâ-sivâdan kalbünü gel halvet it / Sırruña 'aşkdan cilâ vir celvet it / Hakkıla Hak'dan Hak'a gel vuslat it / Zikr-i Hakk'a cân u dilden tâlib ol

Sivâ sevdasından geçmelidir.⁸³¹³

Mâsiva sevgisini aradan sürmelidir.⁸³¹⁴

Mâsiva kiri, vasıl olan yârânı görmeye manidir.⁸³¹⁵

Sivâyı terk etmeyen, sonsuz denizi bulamaz.⁸³¹⁶

Mâsiva, pîr aşkının dışındaki her şeydir.⁸³¹⁷

Hakikatte sivâ lâ'dır.⁸³¹⁸

İman isteyen, mâsivanın putlarını kırar.⁸³¹⁹

Tarikatte aşk sivâsına sâim olunur.⁸³²⁰

Halvet, mâsivadan eser kalmamasıdır.⁸³²¹

Nefy ü isbat zikri, ârife sivâyı terk ettirir.⁸³²²

Mâsiva eğlencesini bırakanlar, tevhidi eğlence edinir.⁸³²³

Lâhut âlemini seyran etmek isteyen, mâsivanın nâsutuna nazar etmez.⁸³²⁴

⁸³¹²H, i. 29/4 Mâsivâya bakuban kalmayalım / Tâ hevâ vü hevese dalmayalım / Zâğa şâhbâz-ı dili salmayalım / Kerem et hey ulu Mevlâ kerem et

⁸³¹³H, i. 33/1 Sevdâ-yı sivâdan geç / Gel Hû diyelim yâ Hû / Bir meşreb-i sâfi iç / Gel Hû diyelim yâ Hû

⁸³¹⁴H, i. 24/5 Mâsivâ hubbun aradan süregör / Zât-ı bî-çüne Hüdâyî eregör / Bezm-i vahdetde safâlar süregör / Geldi lütf ile mübârek ramazân

⁸³¹⁵H, i. 131/4 Nice bir levs-i sivâda kalasın / Aç gözün vâsıl olan yârânı gör

⁸³¹⁶NM, 4/5 Kenz-i lâ-yefnâyı bilmez kandedür illâ fakîr / Bahr-i bî-pâyânı bulmaz itmeyen terk-i sivâ

⁸³¹⁷SG, 78/6 'Aşk-ı pîr oldı bu yolda reh-nümâ / Anuñ 'aşkı olmasa olduñ cüdâ / 'Aşk-ı pîrden ğayrısı durmâ-sivâ / Gel cemâl-i pîre cândan tâlib ol

⁸³¹⁸SG, 94/9 Buyurdu hazret-i Mevlâ / Ene'd-dehr u ene'l-eşyâ / Hakikat de sivâdur lâ / Femâ fi'l-kevni illâ hû

⁸³¹⁹H, i. 64/2 Mâsivâ esnâmnı eyler şikest / Kat' eder zünnârı îmân isteyen

⁸³²⁰SG, 111/2 Şerî'atde olalum emre kâ'im / Tarikatde sivâ-yı 'aşka sâ'im / Hakikatde bulalum zevk-i dâ'im / Şerî'atle Hakikatden ayırma

⁸³²¹SG, 75/2 Halvet oldur mâ-sivâdan kalmaya aslâ eser / Olmaya rıdvâna meylün âhiret cennet deĝil

⁸³²²AN, mu. 1/5 Eride kalbi pâk ide çirkin / Mahv ide dildeki riyâ çirkin / Añlada 'ârife sivâ terkin / Haslet-i lâ-ilâheilla'llâh

⁸³²³NM, 60/6 Dünyâ vü ahret perdesin ardına atar cümlesin / Kor mâsivâ eğlencesin eğlencesi tevhîd olur

Mâsiva orucunu tutan, visal bayramına kavuşur.⁸³²⁵

İnsanlar, mâsivanın sevgisini terk edenin arkasından konuşur.⁸³²⁶

Mâsiva, yok edildiğinde (ondan uzaklaşıldığında) vücut mahall-i iftihar olur.⁸³²⁷

Sır, mâsivayı terk ettiğinde vahdet sarayını makam edinir.⁸³²⁸

Mâsivadan, vahdet sarayına erenin kalbi, arınır.⁸³²⁹

Mâsiva, vahdet bâr-gâhında barınmaz.⁸³³⁰

H. Peygamber, mâsivanın eziyetinden uzaktır.⁸³³¹

65.10.Mâsiva (fenadır) yok olacaktır.

Mâsivallah, fenadır, yok olacaktır.⁸³³², ⁸³³³, ⁸³³⁴

Yerler ve gökler, lisan-ı hâl ile mâsivanın bekası olmadığını söyler.⁸³³⁵

65.11.Allah'ı isteyen, mâsivayı terk eder.

Mâsiva sevgisi, insanı Hakk'tan (Allah) uzaklaştırır.⁸³³⁶

---

⁸³²⁴H, i. 64/8 Mâsivâ nâsûtuna kılmaz nazar / 'Âlem-i lâhûtu seyrân isteyen

⁸³²⁵H, i. 105/2 Sivâ savmını kim dutdu / Visâlin ıydına yetdi / Cemâlin vasfın işitdi / Göñül eğlenmez eğlenmez

⁸³²⁶H, i. 102/7 Mâsivâ hubbundan kesil / Ko her ne derse desin il / Hüdâyî'nin sözün Hak bil / Gel Allah'a gel Allah'a

⁸³²⁷H, i. 107/3 Olup dil derd ile şeydâ / Sivâyı görse nâ-peydâ / Hudâ etmek vücûdi'tâ / Mahall-i iftihâr ancak

⁸³²⁸H, i. 114/3 Koyup sırrım hevâyı mâsivâyı / Makâm olsun aña vahdet sarâyı / Hüdâyî anlayıp bilsin Hudâyı / İnâyet eyle Sultân'ım 'inâyet

⁸³²⁹H, k1. 53 Her kim bu yolda hâk ola / 'Aşk ile sîne-çâk ola / Erip sarây-ı vahdete / Kalbi sivâdanpâk ola

⁸³³⁰H, i. 145/5 Bârgâh-ı vahdete erdin hemîn / Kaldı Mevlâ gitdi cümle mâ-sivâ

⁸³³¹H, i. 147/3 Habîb-i Hudâ'sın sivâdan ne gam / Güneşden sakınsa aceb mi gamâm

⁸³³²H, müf. 121 Fenâ dünyâya baktım mâsivâ'llâhî fenâ gördüm / Hudâ'dan dan gayrı bir bâki görünür yok bekâ gördüm

⁸³³³H, k1. 47 Za'îfîm sabra yokdur iktidârım / Garîbim yerde gökde yok kararım / Buyurmuşdur Nebî El-fakru fahrî / N'ola fakr ile olsa iftihârım / Fenâ buldu sivâ-yı Hak / Hüdâyî Hudâ'dan gayrı yok bir dahi varım

⁸³³⁴Kasas (28) suresinin "Sen Allah ile beraber başka bir ilaha ibadet etme. Ondan başka hiçbir ilah yoktur. Onun zatından başka her şey yok olacaktır. Hüküm yalnızca O'nundur ve kesinlikle O'na döndürüleceksiniz." mealindeki 88. ayetinden mülhem.

⁸³³⁵H, müf. 44 Yerler ü gökler lisân-ı hâl ile hep çağırıp / Derler Allah'a gelin kim mâsivâda yok bekâ

Hakk'ın (Allah) sivası olmaz.⁸³³⁷

Sivâ sevgisi, Mevlâ'nın (Allah) nuruna engel olamaz.⁸³³⁸

Mâsivanın sevgisini dilden (kalp) çıkarmadan vahdet-i pâk-i Zât'a (Allah) kavuşulmaz.⁸³³⁹

Mâsivaya iltifat edenlere Zât (Allah) tecelli etmez.⁸³⁴⁰

Rabb-i Rahim'e (Allah) sivadan geçilerek erişilir.⁸³⁴¹

Allah'a, heva ve sivayı terk edilince dönülür.⁸³⁴²

Biçare insan mâsivayı Hayy u Kayyum'un (Allah) inayetiyle terk edebilir.⁸³⁴³

Allah, âşığın kalbine nazar ederse onda mâsivadan hiç eser kalmaz.⁸³⁴⁴

Taalluk defterini dürmek, yürekte gayrıyı çıkarmak, vahdete kavuşmak için Kerîm olan Allah'tan meded dilenilir.⁸³⁴⁵

Kendisine nazar edilen garipte sivadan eser kalmaz.⁸³⁴⁶

Mâsivadan geçilmeden Mevlâ'ya (Allah) ulaşılmaz.⁸³⁴⁷

---

⁸³³⁶H, i. 137/4 Dür eder Hak'dan seni Hubb-ı sivâ kayd-i alef / Gör ne vech ile sülûk etmiş bu yollarda selef / Nakd-i ömrü eyleme nefsin hevâsında telef / Vech-i bâkî var iken mahlûka bakmak yol mudur

⁸³³⁷SG, 5/6 Göñüldür çün tecellî-gâh-ı hazret / Sivâ-yı Hak olur mı hiç münâsib

⁸³³⁸H, i. 29/5 Nice bir mâni' ola hubb-ı sivâ / Ola nûrunla münevver fukarâ / Vaslını eyle Hüdâyî'ye 'atâ / Kerem et hey ulu Mevlâ kerem et

⁸³³⁹H, müf. 93 Mâsivâ hubbunu dilden süre gör / Vahdet-i zât-ı pâke sen ire gör

⁸³⁴⁰H, i. 162/6 Kılma sivâyâ iltifat / Tâ kim tecellî ede zât / Dil-teşnesi bulur hayât / Enhâr-ı zikru'llâh ile

⁸³⁴¹H, i. 191/3 Sakın aldanma bu fânî na'ime / Sivâdan geç eriş Rabb-ı Rahîm'e / Hüdâyî himmet et zevk-i azîme / Gel Allah'a murâdın hâsıl olsun

⁸³⁴²NM, 105/1 Hevâ ise yeter göñül gel Allâh'a dönölüm gel / Sivâ ise yeter ey dil gel Allâh'a dönölüm gel

⁸³⁴³H, i. 207/4 Sivâyı ko hevâlardan gözün yum / Ve illâ nefsi şûmun hâli ma'lûm / İnâyet eyleye ol Hayy u Kayyûm / Neye kâdir olur bî-çâre insân

⁸³⁴⁴AN, i. 73/3 'Âşikuñ kalbine kılсан bir nazar / Mâ-sivâdan anda kalmaz hiç eser / Saña iren cenneti hürm'ider / 'İşk senüñ 'âşık senüñ ma'sûk senüñ

⁸³⁴⁵H, i. 119/2 Ta'alluk defterini dür / Yürekden gayra meyli sür / Sarây-ı vahdete ırgür / Meded senden Kerîm Allah

⁸³⁴⁶H, i. 214/3 Ger Hüdâyî garîbe olsa nazar / Kalmaya hem sivâdan anda eser / Ere matlûba gide cümle keder / Kudret-i tämme ıssı sultânım / Rahmet-i âmme ıssı sultânım

Hakk'ı (Allah) isteyen mâsivayı terk eder.⁸³⁴⁸

Hakk (Allah) dergâhını isteyen, mâsivaya gözlerini yummalıdır.⁸³⁴⁹

Mâsivadan geçilmeden Rabb-i Rahim'e (Allah) erişilmez.⁸³⁵⁰

H. Mevlâ (Allah) âşığı mâsivadan çekip birçok beladan korumuştur.⁸³⁵¹

Mâsiva, Hayy u Kayyum'un (Allah) tecellisiyle yok olur.⁸³⁵²

Allah'ın zikri galip olunca, mâsiva nazardan kaybolur.⁸³⁵³

Mâsivayı, Mevlâ (Allah) gösterir.⁸³⁵⁴

Mevlâ (Allah)'yı bulan âşık, mâsivadan geçer.⁸³⁵⁵

Allah'a ulaşan âşık, mâsivayı talep etmez.⁸³⁵⁶

Celâl'in (Allah) nârı (ateşi) sivâyı yakar.⁸³⁵⁷

Mâsiva, terk edildiğinde Cânân (Allah) aradaki hicabı kaldırır.⁸³⁵⁸

Hakk'tan (Allah) gelen âşık cümle sivâdan geçip yine Hakk'a (Allah) ulaşır.⁸³⁵⁹

⁸³⁴⁷H, müf. 173 Cihân fânîdir ey gâfil kalır sanma bu dünyâyı / Yürü var mâ-sivâdan dan geç kul iseñ iste Mevlâ'yı

⁸³⁴⁸H, müf. 41 Tecevva' terânî tecerred tasıl / Dilersen Hakk'ı mâsivâdan kesil

⁸³⁴⁹H, i. 167/7 Mâsivâdan yumup gözü / Dergâh-ı Hakk'a tut yüzü / Hüdâyî'dengüş et sözü / Aç gözün gafletten uyan

⁸³⁵⁰H, i. 191/3 Sakın aldanma bu fânîna'ime / Sivâdan geç eriş Rabb-ı Rahîm'e / Hüdâyî himmet et zevk-i azîme / Gel Allah'a murâdın hâsıl olsun

⁸³⁵¹H, müf. 171 Mâ-sivâdan cezb edip ol matlab-ı alâ bizi / Çok belâdan dan saklamıştır Hazret-i Mevlâ bizi

⁸³⁵²H, kı. 21 Tecellî eylese ol Hayy u Kayyûm / Olurdu mâsivâ hep cümle ma'dûm / Bu ma'nâ ger saña olduysa ma'lûm / Sivâdan var yürü imdi gözün yum

⁸³⁵³H, i. 161/4 Gâlib olup zikr-i Hudâ / Gitsin nazardan mâsivâ / Ratbû'l-lisân ol dâ'imâ / Güftâr-ı zikru'llâh ile

⁸³⁵⁴H, i. 96/2 Bulsun gönül cem'iyeti / Mahveyle isneyniyeti / Göster sivâyı vahdeti / Mevlâ meded Mevlâ meded

⁸³⁵⁵H, i. 152/9 Bulagör ey Hüdâyî Mevlâ'yı / Geç sivâdan ko gayrı sevdâyı / Diñle iz'an edin bu ma'nâyı / Cümlenin başı bir 'inâyet imiş

⁸³⁵⁶H, i. 38/1 N'eyleyeyin dünyâyı / Baña Allah'ım gerek / Gerekmez mâsivâyı / Baña Allah'ım gerek

⁸³⁵⁷AN, kıt. 2 İtsün sivâyı nâr-ı celâlün ihrâk / Kılusun gönülde nûr-ı cemâlün işrâk / Nürî kuluñu nâr-ı firâka yakma / Bulmuşlar iken sırr-ı visâlün 'uşşâk

⁸³⁵⁸AN, i. 130/3 Şevk ile semâ' eylese yâ 'ışk ile devrân / Soyınsa sivâs evbini çâk itse girîbân / Ref'ide hicabı ara yirden aña cânân / 'Älemde 'aceb 'izzet olur 'ışk-ı İlâhî

Cân u dilden Hakk’a (Allah) kul olup mâsivayı terk eden vuslata kavuşur.⁸³⁶⁰

Siva-yı terki kendine tac edinmiş sâdık âşık, kasr-ı kurba erişmiştir.⁸³⁶¹

Baki safâ isteyen, mâsivayı terk edip Mevlâ’ya (Allah) ikbal (teveccüh) eyler.⁸³⁶²

65.12.Mâsiva gönülden çıkarılmalıdır.

Mâsiva sevgisi, insanların kalbini almıştır.⁸³⁶³

Cân ve dili hep mâsiva kaplar.⁸³⁶⁴

Sivâ askeri, gönül mülküne musallat olmuştur.⁸³⁶⁵

Mâsiva pası dili (kalp) karartır.⁸³⁶⁶

Mâsivanın gönülden silinmesi gerekir.⁸³⁶⁷

Mâsivadan kalbi halvet etmek (gizlemek) gerekir.⁸³⁶⁸

Mâsiva meylini (arzusunu) dilden (gönül) yıkamalıdır.⁸³⁶⁹

Mâsiva, dilden (gönül) sürülmelidir.⁸³⁷⁰

⁸³⁵⁹H, i. 154/2 Tāvüs-ı kuds idim uçdum yuvadan / Yād oldum bir iki gün âşinâdan / Âhir yine geçip cümle sivâdan / Hak’dan geldim yine Hakk’a giderim

⁸³⁶⁰H, i. 181/5 Kim ki oldu cân ü dilden Hakk’a kul / Mâsivâyı terk edip buldu vüsül / Pendini eyle Hüdâyî’ninkabül / ‘Ârif ol ko gafleti merdâne bak

⁸³⁶¹H, müf. 150 Şol ‘âşık-ı sâdıkda kim terk-i sivâdan tâc ola / Ol kasr-ı kurba erişip âlem aña muhtâc ola

⁸³⁶²H, i. 216/5 Ma-sivâyı terk edip Mevlâ’ya ikbâl eylesin / Ey Hüdâyî bulmak isterse kişi bâkî safâ

⁸³⁶³H, i. 141/3 Sivâ hubbu kulüb-ı nâsı aldı / Sañasın her biri ummâna daldı / Cenâbından hemân ihsâna kaldı / Uyar kullarını uyar ilâhî

⁸³⁶⁴SG, 73/2 Nefs-i şeytân-ı hevâ aldı dili / Mâ-sivâ kapladı hep cân u dili / İrmez ise dâmen-i vasla eli / Kaldı bilmem nic’olur şeydâ gönül

⁸³⁶⁵AN, i. 90/4 Musallat oldu gönül milkine cünüd-ı sivâ / Bize mu’in ola şâh-ı ‘azîme yalvaralum

⁸³⁶⁶C, kıt. 79/14 Dili gerd-i sivâdan pâkidüp mir’ât-ı sâfî kıl / Cemâl-ı cân gibi manzûr-ı çeşm-i pâk-bînân ol

⁸³⁶⁷SG, 67/3 Mâsivâyı sil / Halvet olsun dil / Hakk’ı sende bil / ‘Âşık ol ‘âşık

⁸³⁶⁸SG, 77/5 Mâ-sivâdan kalbünü gel halvet it / Sırruña ‘aşkdan cilâ vir celvet it / Hakkıla Hak’dan Hak’a gel vuslat it / Zikr-i Hakk’a cân u dilden tâlib ol

⁸³⁶⁹H, i. 26/4 Mâsivâya meyli dilden yuyuban / Fahr-i âlem Mustafâ’ya uyuban / Kâbe kavseyn ma’nâsın dan tuyuban / Aceb sırr-ı Ev-ednâ’ya erem mi

⁸³⁷⁰H, i. 34/6 Ta’alluk defterin dür / Mâsivâyı dilden sür / Hakk’ı aña bileğör / İlm ile ‘irfân gelsin

Derûn (gönül), mâsivadan temizlenmeden kalp sarayına Hakk (Allah) mihman
olmaz.⁸³⁷¹, ⁸³⁷²

Mâsiva sevgisinden uzaklaşan gönül aşkla dolar.⁸³⁷³

İnsanın içini dışını mâsivanın sûretleri doldurursa aslında Beytullah olan (insan)
puthane olur.⁸³⁷⁴

Gönül, bütün varını yârin yoluna koyup mâsivadan kurtulur.⁸³⁷⁵

Dil (gönül), mâsivaya gözünü kapatmalı; yârin cemâline bakmalıdır. Sûreti bırakıp
esrara bakmalıdır.⁸³⁷⁶

Cânânı misafir eden, kalbini sivâdan uzaklaştırır.⁸³⁷⁷

Dil (gönül) tahtına Sübhân'ı (Allah) dileyenler, kalbini sivâ süprüntüsünden selim
eylemelidir.⁸³⁷⁸

Hû (Allah) ile dilde (gönül) mâsiva kalmaz.⁸³⁷⁹

Kalp, sivâdan arıtılırsa kâmil insan olunur.⁸³⁸⁰

Dil (gönül) için (bu kadar) sivâ yeter, Allah'a dönmek (gerekir).⁸³⁸¹

⁸³⁷¹H, i. 80/2 Ko kibr ü ucbu nefsin hāk ede gör / Enāniyyet hicābın çāk ede gör / Derūnun
māsivādan pāk ede gör / Sarāy-ı kalbine mihmān ola Hak

⁸³⁷²Hüdāyî'ye ait bu beyitteki düşünce Şemseddīn Sivāsî'ye atfedilen ancak divanın tenkitli metnini
hazırlayanın verdiği bilgiye göre metin kurulurken esas alınan yazma nüshalarda yer almayan "Vāsıl
olmaz kimse Hakk'a cümleden dūr olmadan / Kenz açılmaz şol gönülde tâ ki pūr-nūr olmadan"
beytindeki düşüncenin farklı telaffuzudur. Bkz: Recep Toparlı, **Şemseddin Sivāsî Divanı**, Sivas
Belediyesi Yayınları, Sivas 2015, s.14.

⁸³⁷³AN, i. 70/2 Hālīde gülse hubb-i sivādan gönül dilā / Mālī olur mı ol dile tayf-ı hayāl-i 'ışk

⁸³⁷⁴AN, i. 75/4 Mā-sivā sûretleri pūr eyleyüp içüñ taşuñ / 'Ayn-ı Beytu'llāh iken büt-hāne olduñ
bilmedüñ

⁸³⁷⁵AN, i. 89/3 Rāh-ı yāra koyup kamu varın / Mā-sivādan rehā olan gönülüm

⁸³⁷⁶AN, i. 69/1 Mā-sivādan göz yumup ey dil cemāl-i yāra bak / Sûreti ko cümlede sārī olan esrāra
bak

⁸³⁷⁷AN, i. 93/4 Vahdet şarābın nüş ider vuslat kelāmın gūş ider / Kalbi sivādan boş ider cānānımı
mihmān iden

⁸³⁷⁸AN, i. 37/4 Kalbini selīm eyleye hāşāk-i sivādan / Dil tahtına sultānlığa Sübhān dileyenler

⁸³⁷⁹AN, i. 48/3 Kalmadı dilde mā-sivā hū ile pūr oldı hevā / Zāhir olup sırr-ı lika cānāna irdi
cānumuz

⁸³⁸⁰AN, i. 53/6 Meydāna er gelüp zen-i nefsin er idüp / Kalbi sivādan arıdanı bizde bulmuşuz

Gönül, cümle sivadan dönmek ister⁸³⁸²

Feyz-i akdes, dildeki (gönül) sivâ karasını arındırır.⁸³⁸³

Ârifin irfânı kâmil olsa dil ü cânı (gönül) mala (mâsiva) meyl eylemez.⁸³⁸⁴

65.13.Âkil, mâsivaya bakmaz.

Akıllı olan, mâsivadan yüz çevirir.⁸³⁸⁵

Âkil, mâsivaya gönül vermez, mâsivadan elini yıkamıştır.^{8386 8387}

Mâsivayı, mecnunlar, sever.⁸³⁸⁸

Gafil, mâsivadadır.⁸³⁸⁹

65.14.Aşk mâsivaya engel olur.

Aşkın sûreti, dil (gönül) kilisesinin kapısını, duvarını doldurur, mâsiva süsüne yer koymaz.⁸³⁹⁰

Aşk için ilk önce mâsivanın tamamından vazgeçilir.⁸³⁹¹

Hakk (Allah) aşkı ile dolmak için siva sevgisinden arınmak gerekir.⁸³⁹²

⁸³⁸¹NM, 105/1 Hevâ ise yeter gönül gel Allâh'a dönölüm gel / Sivâ ise yeter ey dil gel Allâh'a dönölüm gel

⁸³⁸²NM, 158/1 Dönmek ister gönülüm cümle sivâdan / Dönölüm 'âşıklar Mevlâ derdiyle / Geçmek ister gönülüm mülk-i fenâdan / Dönölüm 'âşıklar Mevlâ derdiyle

⁸³⁸³AN, i. 120/4 Arınur dil sivâ sevâdından / Feyz-i akdes olur ise cârî

⁸³⁸⁴C, terc. 7/III/1 'Ârifün kâmil olsa 'irfânı / Mâle meyl eylemez dil ü cânı

⁸³⁸⁵H, müf. 161 Mâsivâdan dan yüz çevir başında aklın var ise / Hakk'a ikbâl et eğer nür-ı sa'âdetyâr ise

⁸³⁸⁶H, i. 74/6 'Âkil iseñ eğer yâhû / Mâsivâdan var elin yu / Aldadı halkı bir cādû / Nic'olur bizim hâlimiz

⁸³⁸⁷H, i. 191/1 Gönül verme sivâya âkil iseñ / Gel Allah'a murâdın hâsıl olsun / Hakk'ı iste eğer ehl-i dil iseñ / Gel Allah'a safâlar hâsıl olsun

⁸³⁸⁸H, k1. 25 Hubb-ı Hak ve Hubb-ı dehr-i dün / Cem' beyne't-tıb ve'n-nün / Aklımı başına devşir / Ko sivâ hubbunu hey mecnûn

⁸³⁸⁹H, i. 205/5 Mâsivâdan firâr eyle / Bâb-ı Hak'da karâr eyle / Tâ'atı ihtiyâr eyle / Nic'olur hâlin ey gâfil

⁸³⁹⁰AN, k. 1/2 Mâ-sivâ nakşına yer komadı deyr-i dilde / Der ü divârı pür itdi sanemâ sûret-i 'ışk

⁸³⁹¹AN, i. 52/3 Pişemüz bey' itmedür 'ışka sivânun cümlesin / Hâce-i 'ışk ile hoş bāzârdur eglencemüz

⁸³⁹²AN, i. 129/6 Boş alup hubb-i sivâdan Nüriyâ / 'İşk-ı Hakk ile tolan gelsün beri

Aşk, mâsivayı nefyeder.⁸³⁹³

Aşk olan gönülde mâsivanın sevgisi yer almaz.⁸³⁹⁴

Aşk, insanı mâsivadan kurtarır.⁸³⁹⁵

65.15.Âşık, mâsivadan arınmıştır.

Âşık, mâsivayla çok iştigal etmiştir.⁸³⁹⁶

Âşık, mâsivadan yüz çevirmiştir.⁸³⁹⁷

Âşık, Padişah'ın (Allah) aşkının mâsivasına bigânedir.⁸³⁹⁸

Âşığın cânı mâsivadan oruçludur.⁸³⁹⁹

Âşık, mâsivaya gözlerini yummuştur.⁸⁴⁰⁰

Âşığın mâsivayla işi olmaz.⁸⁴⁰¹

Âşık, mâsivadan soyunmuştur.⁸⁴⁰²

Âşığın kalbi sivadan pak (arınmış) olmalıdır.⁸⁴⁰³

Âşık, mâsivayı sıdk ile terk edip Hak'tan (Allah) af dilemelidir.⁸⁴⁰⁴

⁸³⁹³H, i. 77/9 Bulan fenâ-ender-fenâ / Bulur Hüdâyî ol bekâ / Olmağa nefy-i mâsivâ / Fetvâ verir Monlâ-yı 'aşk

⁸³⁹⁴H, i. 79/1 Bir 'aşk-ı pāk ihsân ede / Ol Kâdir ü Hayy ü Vedüd / Hubb-ı sivâ dilden gide / Cânım ede Hak'ı şühüd

⁸³⁹⁵H, müf. 104 Mülk-i dilde her kaçan kim hâkim ola mîr-i 'aşk / Mâsivâdan dan kurtarır lâ-büd anı te'sîr-i 'aşk

⁸³⁹⁶H, i. 176/2 Eğer sâlik yolunda ola sâdik / Olur ol mahzen-i sırr-ı hakâyık / Ola gör sohbet-i dildâre lâyık / Yeter etdin sivâya iştigâli

⁸³⁹⁷AN, i. 109/5 Alup gönülüm sivâdan yüz çevirdüm / Dönüp Hak'dan yaña estağfiru'llâh

⁸³⁹⁸NM, 108/1 Pâdişâhâ 'aşkuñı hem-hâne kıl / Mâsivâ-yı 'aşkuñâ bî-gâne kıl

⁸³⁹⁹SG, 101/3 'Aşk ile olmışdur kalbimiz dâ'im / Mâ-sivâdan oldı cânımız sâ'im / Hak'dan koku alur burnumuz dâ'im / Zâkir kullardanuz elhamduli'llâh

⁸⁴⁰⁰H, i. 91/3 Mâsivâdan gözün yum / Ne umarsan Hak'dan um / Gitsin gönülden hümüm / Tevhîde gel tevhîde

⁸⁴⁰¹H, i. 140/1 Zâhire baktı gaflet ehli kişi / Saña vuslat seninledir Mevlâ / 'Âşıkın mâsivâda neyler işi / Saña vuslat seninledir Mevlâ

⁸⁴⁰²H, i. 154/5 Hüdâyî sûretâ bir kabza hâkem / Lîk ma'nâ yüzünde dürr-i pākem / Soyundum mâsivâdan sîne-çâkem / Hak'dan geldim yine Hak'a giderim

⁸⁴⁰³NM, 124/5 Cenâbûndan budur herdem Niyâzî / Sivâdan pāk ola kalb-i Niyâzî / Ki sensün derd-menün çâre-sâzî / Efendüm Hâlikum Rabbüm İlâhum

Ârif olan âşık, mâsivaya bakmaz.⁸⁴⁰⁵

Hakk (Allah) yolunun âşıkları, mâsivayı terk ederler.⁸⁴⁰⁶

Âşık, mâsivaya olan meyli kesmek ister.⁸⁴⁰⁷

Âşık, mâsivadan usanmak ister.⁸⁴⁰⁸

Âşık, mâsivanın kaydından halâs olmak ister.⁸⁴⁰⁹

Âşık, mâsivadan el çekmek, elini yıkamak ister.^{8410, 8411, 8412}

Âşık, mâsivanın kirinden arınmak ister.⁸⁴¹³

Âşık, mâsivadan geçmek ister.^{8414, 8415, 8416}

Âşık, gönüldeki mâsiva aşkının sevdasından kurtulmak ister.⁸⁴¹⁷

Âşık mâsivanın sevgisinden kurtulmak için Efendi'den (Allah) medet ister.^{8418, 8419, 8420, 8421, 8422, 8423}

⁸⁴⁰⁴H, i. 137/5 Nice bir emmârelikde eyleye nefsin karâr / İşidip firrûla'llâh'ı et ol yana firâr / Kosivâyı sıdk ile gel Hak'a eyle i'tizâr / Her murâdı Hak verir sen gayra bakmak yol mudur

⁸⁴⁰⁵H, i. 144/2 Mâsivâyâ bakma 'âşık ârif ol / Yâri istersen sakın ağıyardan

⁸⁴⁰⁶NM, 195/2 Çün mâsivâ terk itdiler dosttan yaña 'azm itdiler / 'Arş üze cev lâni tdiler Hak yolunuñ 'âşıkları

⁸⁴⁰⁷NM, 42/3 Nefsümi hevâdan kes kalbümü riyâdan kes / Meylümi sivâdan kes halvet yolını göster

⁸⁴⁰⁸H, i. 82/1 Hâb-ı gafletden uyar uyanayın / Mâsivâdan cümleten usañayın / Firkat ile nice bir divâneysin / Şerbet-i vaslın içir uslanayın

⁸⁴⁰⁹H, i. 94/1 Mâsivâ kaydından et bizi halâs / Kudrete gâyet yok Allah'ım meded / Fazlın ile eyle ehl-i ihtisâs / Kudrete gâyet yok Allah'ım meded

⁸⁴¹⁰H, i. 221/5 Bî-çâreHüdâyî gel / Çek cümle sivâdan el / Olsun işimiz eshel / Rahm eyle Rahim Allah

⁸⁴¹¹H, i. 82/3 Mâsivâdan el çek ey 'âşık kesil / Fikrin ü zikrin ol olsun muttasıl / Ol kadar hayrette olsun cân ü dil / Kande bakarsam efendim sañayın

⁸⁴¹²H, i. 115/5 Mâsivâdan elin yu / Kandırmasın değme su / Hüdâyî katreyi ko / Ummâni bilmek gerek

⁸⁴¹³H, k1. 54 Sürüp yüz bâb-ı Hakk'a ilticâ et / Cenâb-ı pākîne vuslat recâ et / Sivâ levsinden el yuyup dem-â-dem / Erip matlûba hoş zevk ü safâ et

⁸⁴¹⁴H, i. 121/6 Bu kibr ile riyâdan geç / Yürü olmaz hevâdan geç / Cemi'-i mâsivâdan geç / Edeb gözle edeb gözle

⁸⁴¹⁵H, i. 16/4 Geçir âşıkların savt u sadâdan / Güzer kılsın cemi'-i mâsivâdan / Hayât ersin aña büy-ı bekâdan / Meded ey pâdişâhlar pâdişâhı

⁸⁴¹⁶H, i. 231/3 Dilersen ger bekâ-ender-bekâyı / Vücûdun küllî kül et bul Fenâyı / Ko uçmağı geçe gör mâsivâyı / Yürü bülbül kadîmi âşiyâna

⁸⁴¹⁷NM, 1/5 Mâsivâ-yı 'aşkuñuñ sevdâsını gönlümden al / 'Aşkuñı eyle iki 'âlemde baña âşinâ

---

⁸⁴¹⁸H, i. 182/2 Erişse lem‘a nūr-ı kibriyādan / Geçerdi zulmet-i kibr ü riyādan / Halās eyle meded
hubb-i sivādan / Hatā kuldān ‘atā senden efendi

⁸⁴¹⁹H, i. 184/2 Esīr-i nefis-i dūn etme / Māsivāya zebūn etme / Derd ile bağrım hūn etme / Meded
eyle meded eyle

⁸⁴²⁰H, i. 190/2 ‘Aşık u sādık yolunda hāk ola / Cān ü dil Hubb-ı sivādan pāk ola / Aradan varlık
hicābı çāk ola / Sen ‘ināyet et meded yā Müste‘ān

⁸⁴²¹H, i. 194/1 Halās et kalbimiz hubb-ı sivādan / Kerem senden ‘ināyet senden Allah / Geçe tā
nefsimiz olmaz hevādan / Kerem senden ‘ināyet senden Allah

⁸⁴²²H, i. 201/5 Hüdāyī kuluna edip hidāyet / Sivādan lütf ile āzād eden dost

⁸⁴²³H, i. 219/4 Bizi fazlımla çünkü etdi nīcād / Yine eyle na‘īm-i vasla irşād / Olalım māsivā
hubbundan āzād / İnāyet eyle sultānım meded hay

66. MELÂMET

Kınama, yerme, ayıplama anlamına gelen melâmet; üzerinde çalışılan metinlerde tasavvufi geleneğin bir yorumu olarak her düşünce hiç tekrar etmeden birer kez olacak şekilde hırka, taş ile birlikte anlam ilişkisi içinde değerlendirilmiştir. Onun hırkasını giyen, nihan olur. Taç, tesbih ve âsâ kullanmak melâmet sahiplerinin evsafındandır. Melâmet sahipleri sırların ortaya çıkmasından ve kınanmaktan⁸⁴²⁴ çekinmez. Muhammed Parsâyî⁸⁴²⁵ melâmetle ilgili fikirleri ile meşhurdur.

Melâmetle ilgili 10 düşüncenin 6'sı Cevrî, 3'ü Gaybî, 1'i Mısırî divanlarında tespit edilmiştir. Melâmetle ilgili düşüncelerin Cevrî divânında yoğunlaşması dikkat çekicidir.

66.1.Melâmet Kavramında Edebî Düşünceler

Melâmet hırkasını giyen, nihan olur.⁸⁴²⁶

Aşk, âşığı halka melâmet ettirir.⁸⁴²⁷

Melâmetin vasıflarından bazısı; tac, tesbih ve asayı terk etmektir.⁸⁴²⁸

Melâmet taşıyla sûfiyi taşlarlar.⁸⁴²⁹

Melâmet pazarının köşesi, âşığın bazen cilvegâhıdır.⁸⁴³⁰

⁸⁴²⁴ Maide (5) suresinin "...Allah yolunda cihad ederler. (Bu yolda) hiçbir kınayıcının kınamasından da korkmazlar..." mealindeki 54. ayetinden mülhem.

⁸⁴²⁵ Sâbir Pârsâ (ö. 1679/1680), Gelibolu Mevlevihanesi şeyhlerinden. Hakkında bkz: Kazım Yoldaş, "XVII. Yüzyıl Mevlevî Şairlerinden Sabir Parsa Hayatı ve Eserleri", **İlmi Araştırmalar**, S. 16, İstanbul 2003, s.125-134; Kazım Yoldaş, **Sabir Parsa Divanı Karşılaştırmalı Metin-Dizin**, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2005; Ali Enver, **Mevlevî Şâirler, Semahâne-i Edeb**, haz: Tahir Hâfızoğlu, İnsan Yay., İstanbul 2010, s.180-181.

⁸⁴²⁶ NM, 189/3 'Âr u nâmûsuñ bırak şöhet kabâsından soyuñ / Giy melâmet hırkasın kim ol nihân itsüñ seni

⁸⁴²⁷ SG, 22/9 Gâh harka 'âdet itdirür / Terk-i 'ibâdet itdirür / Halka melâmet itdirür / 'Aşk âdemi bed-nâm ider

⁸⁴²⁸ SG, 27/8 Tâc u tesbîh u 'asâ bâzârına irdi kesâd / Rind ü rüsvâ vü melâmet bâde-nüşân devridür

⁸⁴²⁹ SG, 30/3 Eger 'ömründe görmezsen selâmet / 'Aduvvuñ olsa cân-ı halk temâmet / Dem-â-dem ursalar seng-i melâmet / Hakikat süfilik incinmemekdür

⁸⁴³⁰ C, terk. I/VIII/3Geh cilve-gehüm küşe-i bâzâr-ı melâmet / Geh cây-ı karârum ser-i sahrâ-yı mahabbet

Melâmet, sırlarının ortaya çıkmasından korkmamaktır.⁸⁴³¹

Sarhoş gamzenin bakışları, kişiyi melâmette meşhur eder.⁸⁴³²

Melâmet bezminin zühre yıldızı, âşığın feryadının nağmesidir.⁸⁴³³

Gönül, sevgilinin (cânân) yan bakışının aşinası olduğu için Parsayî'nin melâmet öpücüğünün kadehinin dudağıdır.⁸⁴³⁴

Melâmet harabatında rezil olan insan, kınanmaktan çekinmez.⁸⁴³⁵

⁸⁴³¹ C, g. 68/4 'Aceb bî-bâk düzd-i küçe-i dildir nigâhuñ kim / Metâ'-ı razı bâzâr-ı melâmetde mezâd eyler

⁸⁴³² C, g. 18/4 Nigâh-ı gamze-i mestüñle âşinâ olalı / Melâmet oldı benüm iştihâruma bâ'is

⁸⁴³³ C, g. 33/1 Nağme-i nâlem melâmet bezmine Nâhîd olur / Şu'le-i âhum mahabbet çarhina hurşîd olur

⁸⁴³⁴ C, g. 61/1 Gönül tâ gamzesiyle bâde-nüş-ı âşyânîdür / Leb-i cām-ı melâmet-büse-cây-ı Pârsâyîdür

⁸⁴³⁵ C, g. 92/3 Rüsâ-yı harâbatı melâmetden utanmaz / Bir yerde ki sâgar çekilür 'âr çekilmez

67. MEYHANE

Meyhane kavramının tasavvuf şiirinde tekkeyi remzetmesi yaygın olarak bilinen bir metafordur.⁸⁴³⁶ Meyhane sadece meyın sunulup içildiği, mutluluğun tecrübe edildiği yer olması yönüyle tekkeye benzemesinin yanısıra dünyaya da benzetilmiştir. Bir farkla ki âşık burada dert çeker, şarap olarak yürek kanı içer. Meyhanenin dünyaya benzetilmesi, 14. ve 15. yüzyıl metinleri üzerine yapılan çalışmada⁸⁴³⁷ yer almadığı gözlenen orijinal bir düşüncedir.

Şairler; meyhanenin halkın kafasında var olan algısıyla tekke arasında, dilin kendilerine sağladıkları şeraitin sınırlarını zorlayarak bir gerilim oluşturup meyhane ile mescid arasında bir farkın olmadığını söyler. Âşık beklentisini meyhanede karşıladığı için sofuların gittiği mescide ilgi duymaz. Âşık meyhanede Allah'ı anar, orada bir kadeh içmeyi sofunun bin işine değişmez. Meyhanede feyz cezbesinin şarabını içen âşık sarhoş olmuştur. Kavram ile oluşturulan başka bir düşünceye göre ise sevgilinin gözü hiç meyhaneye gitmediği hâlde sarhoştur. Meyhane ile ilgili düşüncelerin biri dışındakilerin tümü Mısrî'de geçmektedir.

67.1.Meyhane Kavramında Edebî Düşünceler

Meyhane; dünyadır, dert mekânıdır ve orada âşık yürek kanı içer.⁸⁴³⁸

Âşığa göre meyhaneyle mescid arasında fark yoktur.⁸⁴³⁹

Âşık, meyhanede de Dost'u (Allah) çağırır.⁸⁴⁴⁰

Âşık, meyhanede bir kadeh nûş etmeyi sofunun bin işine değişmez.⁸⁴⁴¹

⁸⁴³⁶ Bu konuda son dönem mutasavvıf şairlerden Esad Erbilî'nin divanının mukaddimesinde muhtasar olarak serdettiği bazı açıklamalardan biri olan meyhaneye ilişkin kaydettikleri bir fikir verebilir: "Meyhane ise sâlikan için tesis edilmiş ibadethanelerden ibaret olup pîr-i mugandan dahi maksat mürşid-i kâmilidir..." Bkz: **Divân-ı Es'ad**, Muhammed Es'ad Erbilî, Erkam Yayınları, s.7, İstanbul, 2011

⁸⁴³⁷ Üstüner Kaplan, **14. ve 15. Divanlarına Göre Yüzyıl Divan Şiirinde Tasavvuf**, Birleşik Yayınevi, 2007 Ankara, s.255-259

⁸⁴³⁸ NM, 12/8 Gir bu dert meyhânesine koma elden kâseyi / Hiç yürek kanından özge 'âşık yokdur şarâb

⁸⁴³⁹ NM, 61/14 Mescid ü meyhâneyi fark eylemem zâhidâ / Göründüm ise ne var hâl ile dâl içinde

⁸⁴⁴⁰ NM, 20/3 Mescid ü meyhânedê hânede vîrânedê / Ka'bede puthânedê çağıruram dost dost

Meyhanede cezbe-i feyz şarabı doldurulur.⁸⁴⁴²

Meyhanede sarhoş ve sekrân olunur.⁸⁴⁴³

Sevgilinin (cânân) gözü, eline kadeh almadığı ve meyhaneye gitmediği hâlde sarhoştur.⁸⁴⁴⁴

---

⁸⁴⁴¹NM, 61/13 Meyhânedede bir kadeh nüş itmegi virmezem / Biñ suğlma sofinuñ tekyede şâl içinde
⁸⁴⁴²NM, 108/6 Cezbe-i feyzüñ şarâbın toldurup / Bu Niyâzî bendeñi meyhâne kıl
⁸⁴⁴³NM, 140/9 Kiminüñ mescidde boynıñ egdirüp ‘âbid iden / Kimini meyhânedede sarhoş u sekrân
eyleyen
⁸⁴⁴⁴C, g. 36/1 Ne ele sâğar alur çeşmi ne mey-hâne bilür / Sorsañ ammâ yine ‘âlem anı mestâne
bilür

68. MUHABBET

68.1. Muhabbetin evsafı

Muhabbet, gönlü hakikate vermektir. Dünya zevkine, mala ve kadına gönül vermek, anlamsızdır. Hatta muhabbet iki cihandan kâm alma endişesini terk ettirir. İhsana gelen leziz bir pâre olan muhabbet sinede mestur olamaz, cânda saklanır; mahzun gönlü mesrur eder ve safaya sebep olur. Muhabbet, derûna habersizce düşer ancak muhabbet nuruyla aydınlanmak isteyen derûnunu havâtırdan temizlemelidir. Onun kandili sehere kadar yanar.

Muhabbet bir sırdır, insanı vahdete ulaştırır. Onun sırrı ruha ve cenâna sığmaz. O, hasret baharının bağının süsü olan özgün bir âlemdir.

Muhabbet, damarda akan kandır, velilerin rehğüzarıdır, her şeyin mayası ve neş'edârı, âlemin şeh-süvârı, cân pazarıdır. Muhabbet, mevcudatın tohumudur bütün zerrelere onun sûretidir. O, bütün eşyaya sinmiştir. Bütün güzellikler, muhabbetin nakşıdır. Muhabbet her şeyin merkezidir, her şey onun etrafında döner. Cihanın varidatı olan muhabbet olmadan habâset giderilmez.

Kalp, muhabbet gamıyla zenginlik bulur. Muhabbetin zevki, akli hayran eder. Muhabbetin mestanesi akıllı ve uyanıktır.

Muhabbetin kokusu güldedir, o kokuyu duyan bülbülü aşıyanı terk eder. Ridayı boynuna asıp gezmek, muhabbet ehli olmaya yeterli değildir.

Muhabbet kavramı ile birlikte kimi eşhasın da anılarak dikkat çekildiği görülmektedir. Bunların başında Hz. Peygamber ilk olarak anılabilir: Hz. Peygamber, muhabbet eflakının kutbudur. Bundan gayrı Hz. Ali, Zinnûn-i Mısrî, Hallac-ı Mansûr, Kays ve Ferhat gibi tarihi şahsiyetlerin de zikredildiği vâkidir. Bu düşüncelere göre muhabbet, şirkin başını kesen Hz. Ali'nin kılıcı Zülfikar'dır. Zinnûn-i Mısrî'nin derûnu muhabbet denizidir. Âlemleri Hallac-ı Mansur'un muhabbeti doldurmuştur. Ferhat, muhabbet için başını feda etmiştir. Muhabbet incilerini Hakk yolunun âşıkları dermiştir.

Muhabbet; hevessiz, nifaksız olmalıdır, tembellikle de bir arada olmaz. Onun yolu temizdir. Muhabbet neşesi hikmettir. Muhabbet, bedenin ölümünden sonra da devam eder.

Muhabbet büyüleyicidir, insanı kendini âciz hissettirdiği için esir eder. Hediye muhabbeti izhar etmenin bir yoludur, lütuf ve ihsan onu diri tutar, ayrıca muhabbetin meydana gelme sebebi hüsndür. Muhabbet yolunun rehberleri takip edilir. Muhabbetin neşesi hikmettir, kemal sahipleri mal muhabbetini kendilerine put edinmez.

Hüdâyî’de geçen bir düşünce, İstanbul’un edebiyatımızdaki yaygın imajını desteklemeyen bir anlamı ihtiva etmektedir: İstanbul’a gaflet uykusunda olanlar muhabbet duyar.

Garaz ehli, muhabbetin cevherine araz der. Muhabbet kapısından ders okuyanlar, dört kitabın vassafettiği cevheri anlar.

Cevrî’de tespit edilen ve kavramın tasavvufî anlamının dışında kullanımına örnek olarak tavsif edilebilecek düşünceye göre muhabbet sevdası fitneye, fesada sebep olur ve o rüsvalıktır. Âşığı muhabbete sevgilinin gamzesi alıştırmıştır.

68.2.Muhabbet, Allah’ındır.

Muhabbet kavramı Allah’ın zâtıyla ve Allah’a giden yolla ilişkilendirilmiştir. Bu ikisi arasındaki düşüncelere göre muhabbet Allah’ın zâtıdır, ezelden bir ilahi hediyedir, Allah’ın yadigârıdır. Allah irfânının neticesidir. Muhabbetin kadehinden içen, her şeyde Hayy’ı (Allah) görür. Muhabbet, Allah’ın gizli bir hazinesi olan bu âlemin muhâfızıdır.

Allah, cemâlini göstermek istediğine önce muhabbetini verir. Allah gönle tecelli edince beden muhabbetle dolar. Allah’ın muhabbetini bulan sâlik, esmânın hâlleriyle hâllenir. Bu tecrübe edip Allah’a talip olan kişi, muhabbetten ferağ etmez

Muhabbet Allah yoluna gidenlere mâye ve Burak’tır. Muhabbet derdinin yarasına Allah ile derman bulunur. Başka bir düşünceye göre ise muhabbet Allah’a

giden yoldur ve o yolda yine muhabbetle Allah'a ulaşılır. Bâtıla ve dünya makamına muhabbeti terk edip Allah'ı bulmaya himmet etmelidir.

68.3.Muhabbet-Aşk

Muhabbet ile aşk kavramı arasında kurulan ilişkiye göre muhabbet ile aşk birbiri için bir çeşit muharrik güç olarak değerlendirildiği görülmüştür. Muhabbet firınını aşk hareretlendirir. Aşkı muahbbet fâş eder. Aşk yolunda cânını feda edenler muhabbette meşhur olurlar. Aşk ile menzil alan; muhabbet libasını giyip muhabbetle güler.

68.4.Âşık, muhabbet ister.

Muhabbetle âşık kavramı arasındaki geliştirilen düşüncelerin kendi içinde bir anlamsal zıtlık barındırdığı görülmektedir. Bu düşüncelerin bir kısmında âşık, muhabbetin gadrine uğramış ve ondan vazgeçmeyen biri iken diğerinde ise ona vâsıl olmuş bir kahraman olarak ön plana çıkmıştır.

Muhabbet; kalkana benzer, âşık çekmeye gönüllü olduğu cefadan korunmak için onu kullanmaz. Âşık, kendisi için bir âfet olan ve zalim pençesi âşığın sinisini yırtan muhabbetin tasa artıran sıkıntısıyla ünsiyet kurmuştur.

Muhabbetin eşsiz cevheri âşığı cezbedip onu deryaya başsız ayaksız düşürmüş, vücudunda bahar çiçeği gibi muhabbet yaraları çıkarmıştır. Muhabbet; âşık için ayn-ı karâbettir, kendisinde muhabbet olmadığı için âşık kendi hâline üzülür, onu elde etmeye gayret eder. Onun kulu, esiri olur. Hatta âşığın gönlü muhabbet hazinesinin mahzeni hâline gelir. Âşık, muhabbet sahrasını mekân tutar ve sonunda âşık muhabbetin seçkini olur.

Muhabbet âşığın sığınağı, yoldaşı, badesidir. Âşığın kalp aynasını muhabbet dürüst eyler. O; âşığı ağlatır, inletir, âşığın cismini berbat eder, gönül gözünden kanlı yaş akıtır. Muhabbet, hem âşığı sevgiliye ulaştırandır hem de âşığın maşukuyla yaptığıdır.

68.5.Gönül, muhabbetle doludur.

Muhabbet, aynı zamanda kendisine sermaye olan gönüldedir. Gönül onunla doludur. Muhabbet gönle teselli verir. Muhabbet, yanan bir gönül sevgilinin menziline ileten bir sebeptir. Muhabbet üstadını meşhur eden gönüldür.

Muhabbet, gönül gafletten uyandırıp vecde getirir. İnsanlar gönül çekenlere karşı muhabbet duyarlar. Muhabbetle gönül kavramı arasındaki bu munis anlam ilişkisini desteklemeyen başka düşünceler de tespit edilmiştir. Bunlara göre gönül harabeye çeviren muhabbet gamıdır. Onun kıvılcımı gönle düşer. Muhabbet hasret kılıcıyla gönül kanını akıtır. Gönül yârin işvesine muhabbetin yardımıyla güç yetirebilir.

68.6.Muhabbet ateşi yakıcıdır.

Muhabbet ile ateş arasında kurulan düşünceye göre muhabbet, Allah'ın bir ateşidir. O, âşığın sinesini yakar. Cevrî'ye göre bu yanmanın neden olduğu inlemeler, neyin yakıcı sesinden daha etkileyicidir. Onun yaktığı kalpte varlık-yokluk hiçbir şey kalmaz. Cevrî bir yerde bütün bu düşüncelerin aksine muhabbet ateşinin gül bahçesini büyüttüğünü ifade ettikten sonra muhabbet ateşinin yakmaması için Allah'a yalvarılması gerektiğini söyler.

68.7.Muhabbet yarası

Muhabbet, âşığın vücudunda/cânında baharda açan çiçekler gibi, iz bırakan bir yaradır. Muhabbet yarasının dermanı Allah ile bulunur.

68.8.Muhabbet denizi

Muhabbet ile deniz arasında geliştirilen bir düşüncede ise muhabbet kenarı olmayan bir denize ve ayrıca fena denizinde bir girdaba teşbih edilmiştir. Onun denizinden bir damla tadan coşup kendinden geçer. Muhabbetin yegâne cevheri yine onun deryasına dalan âşıktır.

68.9.Muhabbet şarabı

Muhabbet gönül hararetlendiren bir şaraptır. Onun şarabı insanı ayık bir sarhoşa çevirir. Ondan içenler vahdet bezminde zevk ve safâya kavuşur. Bu safaya

eren aşk ehli, artık âdâb ile söyleşemez. Cevrî’de geçen bir düşünceye göre ise meşrepleri birbirine uyanlar muhabbet kadehini sunar.

68.10. Muhabbet çölü

Muhabbet ile birlikte düşünce geliştirildiği görülen başka bir kavram ise çöldür. Divanlardan anlaşıldığına göre muhabbete çolden geçilerek ulaşılır. Muhabbet erbabının yolu Allah aşkının çölüdür.

Muhabbet erbabı, âşıkları muhabbet çengeliyle çöle çeker. Baştan ayağa muhabbetle dolmayan, yakıcı bâdiye vadisini geçemez. Âşığı oradan kurtarıp vuslata erdiren muhabbettir. Vuslata eren âşığın âhının şulesi, muhabbetin feleğinin güneşi olur. Âşık, muhabbet çölünde dilbere av olmuştur. Muhabbet ehli ise âşığın bu durumuna ağlar.

68.11. Muhabbet Kavramında Edebî Düşünceler

68.12. Muhabbetin evsafı

Muhabbet, gönlü mala ve kadına değil, hakikate vermektir.⁸⁴⁴⁵

Muhabbet, hakikat ehlinin mâyesidir.⁸⁴⁴⁶

Dünya zevkine muhabbet, anlamsızdır.⁸⁴⁴⁷

Muhabbet, iki cihandan kâm alma endişesini terk ettirir.⁸⁴⁴⁸

Muhabbet, ihsana gelen leziz bir pâredir.⁸⁴⁴⁹

Muhabbet derdi cânda saklanır.⁸⁴⁵⁰

Muhabbet sırdır.⁸⁴⁵¹

⁸⁴⁴⁵SG, 115/18 Bu degildür mahabbet / Mâl viresün yâ ‘avrat / Gönlünü vir hakikat / Zamâne dervîşleri

⁸⁴⁴⁶SG, 56/13 Hakikat ehline mâye muhabbet / Kime telkîn-i sūrî mâye düşmiş

⁸⁴⁴⁷H, i. 83/1 Zevk-ı dünyāya mahabbet nice bir / Lezzet-i fânîye râğbet nice bir / Nice bir âdet ü bid‘at nice bir / Nefs-i şirrîre itâ‘at nice bir / Mâye-i ömrü izâ‘at nice bir

⁸⁴⁴⁸C, g. 14/5 Terk eyledüm endîşe-i kâm-ı dü cihânı / Cevrî bu kadar zühde rızâ virdi mahabbet

⁸⁴⁴⁹SG, 16/4 Râh-ı hakikat begüm sa‘y ile olur dîrler / Mahabbet bir pâredür gelür ihsâna lezîz

⁸⁴⁵⁰C, kıt. 79/8 Mahabbet derdini cânuñda sakla merd-i kâbilseñ / Vücuduñ hâk idince rüzgâr ol gevhere kân ol

Muhabbetullah sırrı, ruh u cenâna sığmaz.⁸⁴⁵²

Muhabbetin sırrı, sinede mestur olamaz. Onun sazı her perdede bir nağme eder.⁸⁴⁵³

Muhabbet, safaya sebep olur.⁸⁴⁵⁴

Muhabbet gönül aynasına safa verir.⁸⁴⁵⁵

Muhabbet, mahzun gönlü mesrur eder.⁸⁴⁵⁶

Muhabbet, habersizce derûna düşer.⁸⁴⁵⁷

Havâtırdan derûnunu temizleyen, muhabbet nuruyla aydınlanır.⁸⁴⁵⁸

Muhabbet kandili sehere kadar yanar.⁸⁴⁵⁹

Muhabbet, vahdete ulaştırır.⁸⁴⁶⁰

Vahdete muhabbeten gidilir.⁸⁴⁶¹

Muhabbet, hasret baharının bağının süsü olan özgün bir âlemdir.⁸⁴⁶²

Muhabbet, damarlarda akan kandır.⁸⁴⁶³

---

⁸⁴⁵¹C, terk. 3/III/7Şerh eyler idüm vasfını ol gevherüñ ammâ / Leb-beste ider nutkumı âdâb-ı mahabbet

⁸⁴⁵²AN, mu. 5/1 Tahrîr-i nokta-i 'ışk cümle zamâna sığmaz / Eşvâk-ı âh-ı 'uşşak fehm ü gümâna sığmaz / Sırr-ı mahabbetu'llâh rûh u cenâna sığmaz / Da'vî'-i 'ışk-ı cânân lafz u dehâna sığmaz / Vâsf-ı sıfât-ı Bârî şerh u beyâna sığmaz

⁸⁴⁵³C, g. 11/1 Bir sinede mestür olamaz râz-ı mahabbet / Her perdede bir nağme ider sâz-ı mahabbet

⁸⁴⁵⁴H, i. 37/6 Hüdâyî'ye hüdâ geldi / Cenâbından 'atâ geldi / Mahabbetden safâ geldi / Şükür yâ Rabbi yâ Rabbi

⁸⁴⁵⁵C, g. 14/2 Gam gelse görür kendüsini şekl-i ferahda / Mir'ât-ı dile şöyle safâ virdi mahabbet

⁸⁴⁵⁶C, g. 13/5 Cevrî gibi hayrân olan esrâr-ı hatuñla / Eyler dil-i mahzûnını mesrûr-ı mahabbet

⁸⁴⁵⁷C, k. 46/7 Düşmişdi gâybâne derûna mahabbetüñ / Olmazdı lîk 'arz-ı hulûs itmege mecâl

⁸⁴⁵⁸H, i. 175/1 Ederdi cânib-i Mevlâ'ya râğbet / Kulun olsaydı zikre iştigâli / Tulû' ederdî envâr-ı muhabbet / Havâtırdan derûnu olsa hâli

⁸⁴⁵⁹C, g. 177/4 Şem'-i mahabbetem ki seher-gâh-ı haşre dek / Sûz-ı derûn-ı subham u dâğ-ı dil-i şebem

⁸⁴⁶⁰AN, mu. 5/4 Râh-ı mahabbetu'llâh vahdet humna toldı / Esrâr-ı mâ-rameyte kalb-i Emîn'e toldı / Enfâs-ı Hayy ü Kayyûm 'âşık demine toldı / Cüy-ı sirişk-i 'âşık rüy-ı zemîne toldı / Derd ehlinüñ figâni nüh asmâna sığmaz

⁸⁴⁶¹SG, 56/14 Muhabbetden bulanlar vahdete yol / Ne vird-i esmâ ne ahyâya düşmiş

⁸⁴⁶²C, g. 31/3Ne turfe 'âlem olur 'âlem-i mahabbet kimi / Hemîşe zînet-i bâğî bahâr-ı hasretdür

Muhabbet, velilerin reh-güzârıdır.⁸⁴⁶⁴

Muhabbet, her şeyin mayası ve neş'edârıdır.⁸⁴⁶⁵

Muhabbet, âlemin şeh-süvârıdır.⁸⁴⁶⁶

Muhabbet, cân pazarıdır.⁸⁴⁶⁷

Muhabbet, mevcudatın tohumudur. Her şeyin kesb ü kârıdır.⁸⁴⁶⁸

Bütün zerrelere muhabbetin sûretidir.⁸⁴⁶⁹

Muhabbet olmasa bir şey olmazdı. Bütün eşyaya sirâyet etmiştir.⁸⁴⁷⁰

Bütün mehâsin, muhabbetin nakşıdır.⁸⁴⁷¹

Muhabbet her şeyin merkezidir her şey onun etrafında döner.⁸⁴⁷²

Muhabbet, cihanın vâridatıdır.⁸⁴⁷³

Muhabbet olmadan habâset gitmez.⁸⁴⁷⁴

Muhabbetin verdiği gam nakdi ile kalp zenginlik bulur.⁸⁴⁷⁵

Muhabbetin zevki, akli hayran eder.⁸⁴⁷⁶

Hâl erbabı muhabbetin mestanesini akıllı ve uyanık bulur.⁸⁴⁷⁷

⁸⁴⁶³SG, 7/6

⁸⁴⁶⁴SG, 7/9

⁸⁴⁶⁵SG, 7/13

⁸⁴⁶⁶SG, 7/15

⁸⁴⁶⁷SG, 7/11

⁸⁴⁶⁸SG, 7/5

⁸⁴⁶⁹SG, 7/3

⁸⁴⁷⁰SG, 7/2

⁸⁴⁷¹SG, 7/16

⁸⁴⁷²SG, 7/7

⁸⁴⁷³SG, 7/3

⁸⁴⁷⁴SG, 6/3

⁸⁴⁷⁵C, g. 14/1

⁸⁴⁷⁶C, g. 51/3

esrârûmdadır

'Urûk-ı zât-ı pāk oldı mezâhir / Hakikat hün-ı cârîdür mahabbet

Mahabbet müntic-i 'irfân-ı Hak'dur / Veliler reh-güzârıdur mahabbet

Mahabbetdür kamu eşyâya mâye / Kamunun neş'e-dârıdur mahabbet

Ser-â-pâ cümle 'âlem bendelerdür / Bu 'âlem şeh-süvârıdur mahabbet

Hakikat cân virürler cân alurlar / Alana cân bazârıdur mahabbet

Mahabbet tohm-ı mevcûdat olupdur / Kamunun kesb ü kârıdur mahabbet

Mahabbet sûretidür cümle zerrât / Cihânun vâridâtıdur mahabbet

Mahabbet olmasa olmazdı bir şey / Kamu eşyâya sârîdür mahabbet

Mahabbet nakşıdur cümle mehâsin / Hasen perverd-gârıdur mahabbet

Mahabbet kutb u sâirler devâ'ir / Kamu şey'ün medârıdur mahabbet

Mahabbet sûretidür cümle zerrât / Cihânun vâridâtıdur mahabbet

Hudâ'dan gayri sevgü hep hadesdür / Mahabbet olmasa gitmez habâset

Nakd-ı gam ile kalbe ğınâ virdi mahabbet / Ser-mâye-i sevdâya fenâ virdi mahabbet

Dildeki zevk-ı mahabbet 'akla te'sir eyledi / N'ola hayrân olsa dâyim fikr-i

Ridasını boynuna asıp gezmekle sūfî, muhabbet ehlerinden sayılmaz.⁸⁴⁷⁸

Gülden muhabbetin kokusunu duyan bülbül, aşîyanını terk eder.⁸⁴⁷⁹

Muhabbet eflakının kutbu Habîb'dir (Hz. Peygamber).⁸⁴⁸⁰

Muhabbet, şirkin başını kesen Hz. Ali'nin Zülfikar'ıdır.⁸⁴⁸¹

Zinnûn-i Mısrî'nin derûnu muhabbet denizidir.⁸⁴⁸²

Hallac-ı Mansur'un muhabbeti âlemleri doldurmuştur.⁸⁴⁸³

Muhabbet, Kays'ın aklını başından almıştır.⁸⁴⁸⁴

Muhabbet için Ferhat gibi baş konur.⁸⁴⁸⁵

Hakk (Allah) yolunun âşıkları muhabbet incilerini dermişlerdir.⁸⁴⁸⁶

Muhabbetin gül bahçesinde heves dikenini olmaz.⁸⁴⁸⁷

Muhabbette nifak olmamalıdır.⁸⁴⁸⁸

Muhabbet tembellikle bir arada olmaz.⁸⁴⁸⁹

Muhabbet yolu temizdir.⁸⁴⁹⁰

---

⁸⁴⁷⁷C, g. 90/1 Erbâb-ı hâl kim dil-i bîdâr buldılar / Mestâne-i mahabbeti hüş-yâr buldılar
⁸⁴⁷⁸C, g. 142/3 Ridâsın boynuna asup gezerse kim nedür sūfî / Mahabbet ehline dahl itmesün aña rızâmuz yok
⁸⁴⁷⁹H, i. 70/1 Bülbül ki aşîyân-ı kadîmi koyup gelir / Gülden meğer ki büy-ı mahabbet duyup gelir
⁸⁴⁸⁰H, i. 146/7 Habîbâ ger Halîl olduysa ceddin / Sen oldun kutb-ı eflâk-ı muhabbet
⁸⁴⁸¹SG, 7/18 Ser-i şirk-i ser-â-pâ kat ider ol / 'Alî'nün Zü'l-fikâridur mahabbet
⁸⁴⁸²C, k. 1/38 Dâğ urur sîne-i Zü'n-Nûna nizâm-ı 'âlem / Ki derûnun güher-i 'aşk u mahabbet yemidür
⁸⁴⁸³AN, i. 18/3 Her bir ser-i müdan gelüp âvâz-ı ene'l-hak / Pür eyledi 'âlemleri Mansûr-ı mahabbet
⁸⁴⁸⁴C, g. 165/2 Kaysı lâ-ya' kıl idüp Kûh-keni kıldı helâk / Bâde-i câm-ı mahabbet bizi n'eyler görelüm
⁸⁴⁸⁵C, terk. 1/VIII/6Meydâna koyup başımı Ferhâd-veş itdüm / Çok bî-ser ü sâman ile da'vâ-yı mahabbet
⁸⁴⁸⁶AN, i. 124/3 Deryâ-yı 'ışka girdiler / Dürr-i mahabbet dirdiler / Hakk'ıñ cemâlin gördiler / Hak yolunuñ 'aşıkları
⁸⁴⁸⁷C, g. 106/1 Gül-zâr-ı mahabbetde ki hâr-ı heves olmaz / Enfâs-ı nesîm ile hevâ hem-nefes olmaz
⁸⁴⁸⁸C, k. 18/30 Bî-hakikat degülem şâ'ir isem şükrüm bu / Olmadum resm-i mahabbetde nifâka mu'tâd
⁸⁴⁸⁹C, terc. 7/IV/4Çekmeyüp fakd-ı nakd için keseli / Virmediler mahabbete haleli

Hired (Akıl) muhabbet neşvesinin tamamen hikmet olduğunu bilseydi sevda sarhoşluğu ile kendini keybetmezdi.⁸⁴⁹¹

Muhabbet bedenin ölümünden sonra da devam eder.⁸⁴⁹²

Muhabbet büyüleyicidir.⁸⁴⁹³

Muhabbet, esir eder.⁸⁴⁹⁴

Lütuf ve ihsan, muhabbeti diri tutar.⁸⁴⁹⁵

Muhabbeti göstermenin yolu hediye vermektir.⁸⁴⁹⁶

Muhabbetin meydana gelmesinin sebebi hüsnüdür. Muhabbet üstadını şöhrete kavuşturan şey ise dildir (gönül).⁸⁴⁹⁷

Muhabbet yolunun rehberleri takip edilir.⁸⁴⁹⁸

Muhabbet neşvesi tamamen hikmettir.⁸⁴⁹⁹

Kemal sahipleri mal muhabbetini put edinmez.⁸⁵⁰⁰

Gaflet uykusunda olanlar İstanbul'a muhabbet duyar.⁸⁵⁰¹

Muhabbet kapısından ders okuyunlar, dört kitabın vafettiği cevheri anlar.⁸⁵⁰²

---

⁸⁴⁹⁰C, k. 3/16 Hāk-i pāk-i reh-i mahabbetine / Reşk-fermā-yı intisāb-ı dilem

⁸⁴⁹¹C, g. 16/2 Sāfi hikmetdür mahabbet neşvesin bilse hired / Eylemezdi tab'ını ser-cüş-ı sevda-hyremest

⁸⁴⁹²H, i. 84/1 Fenā bulup hayāt alam şu dem kim 'aşk-ı yārimden / Mahabbet isteyen gelsin haber sorsun mezārımdan

⁸⁴⁹³C, g. 78/4 Nireng-i mahabbetle āmiziş iden 'aşık / Ne 'arız-ı rengini ne zülf-i siyāh ister

⁸⁴⁹⁴C, g. 112/4 Hem zülf-i girih-gir-i mahabbetle esirüz / Hem 'akl-ı hevāyī-revişe silsile-bendüz

⁸⁴⁹⁵C, terk. 2/V/4 Çünkü sen lütfuñi ihsānuñi kesdün benden / Ben de itsem ne 'aceb kat'-ı mahabbet senden

⁸⁴⁹⁶C, k. 46/10 İtdüm huzūr-ı 'izzete ihdā ki tab'uña / Ma'lüm ola mahabbet-i Cevrī vü hasb-i hāl

⁸⁴⁹⁷C, g. 12/1 Hüsn oldu ise bā'is-i icād-ı mahabbet / Dildür sebab-i şöhret-i üstād-ı mahabbet

⁸⁴⁹⁸C, tar. 63/29 Sülük ehli 'aceb mi olsa pey-rev aña ey Cevrī / Cenāb-ı zātı hakkā reh-ber-i rāh-ı mahabbetdür

⁸⁴⁹⁹C, g. 16/2 Sāfi hikmetdür mahabbet neşvesin bilse hired / Eylemezdi tab'ını ser-cüş-ı sevda-hyremest

⁸⁵⁰⁰C, terc. 7/II/4 Ger karīn-i kemāl ise hālī / Büt idinmez mahabbet-i mālī

⁸⁵⁰¹H, müf. 82 Uyan gafletten ey gāfil nedir bu nevm-i gafletler / Şu zulmānī Stanbūla neden böyle muhabbetler

Garaz ehli, muhabbetin cevherine araz der.⁸⁵⁰³

Muhabbet, fesada sebep olur.⁸⁵⁰⁴

Muhabbet sevdası fitneye sebep olur.⁸⁵⁰⁵

Muhabbet, rüsvalıktır.⁸⁵⁰⁶

Sevgilinin gamzesi âşığı muhabbete alıştırmıştır.⁸⁵⁰⁷

68.13. Muhabbet, Allah'ındır.

Muhabbet, Allah'ın Zât'ıdır.⁸⁵⁰⁸

Muhabbet, Zât-i Bâri'dir (Allah). Bu âlem onun güneşinin nurudur.⁸⁵⁰⁹

Muhabbet, ezelden bir ilahî hediyedir, Hak'ın (Allah) yadigârıdır.⁸⁵¹⁰

Muhabbet, Hak (Allah) irfânının neticesidir.⁸⁵¹¹

Muhabbetin kadehinden içen, Allah'a ulaşır.⁸⁵¹²

Muhabbetin kadehinden içen, her şeyde Hayy'ı (Allah) görür.⁸⁵¹³

Muhabbet, Hak'ın (Allah) gizli bir hazinesi olan bu âlemin genc-dârıdır.⁸⁵¹⁴

Allah, cemâlini göstermek istediğine önce muhabbetini verir.⁸⁵¹⁵

⁸⁵⁰²C, terk. 3/III/9 Bu çâr kitâb ol güherûn vasfın ider hep / Fehm eyler anı dersi olan bâb-ı mahabbet

⁸⁵⁰³H, müf. 177 Mahabbet cevherin kim der arazdır / Sözü'n güş etme kim ehl-i garazdır

⁸⁵⁰⁴C, g. 68/1 Kazâ tâ gamze-i mestûnle böyle ittihâd eyler / Mahabbet 'âlem-i kevn-i hevesde çok fesâd eyler

⁸⁵⁰⁵C, g. 270/1 Zülfûn hevesi dillere bir derd-i ser oldı / Sevdâ-yı mahabbet ne 'aceb fitne-ger oldı

⁸⁵⁰⁶C, terk. 1/VIII/2 Çaldum başına 'akluñ o dem şîşe-i nengi / İtdüm dil-i dîvânemi rüsvâ-yı mahabbet

⁸⁵⁰⁷C, g. 12/7 Cevrî gibi bî-kayd -ı ta'alluk nice rindi / Ol gamze-i şüh eyledi mu'tâd-ı mahabbet

⁸⁵⁰⁸SG, 7/10 Mahabbet müsıl-ı zât oldı ancak / Husûsañ zât-ı Bâri'dür mahabbet

⁸⁵⁰⁹SG, 7/1 Hakikat zât-ı Bâri'dür mahabbet / Bu 'âlem şems-i nûridur mahabbet

⁸⁵¹⁰SG, 7/17 Ezelden bir 'atiyye-i ilâhî / Hak'ın bir yâd-gârıdır mahabbet

⁸⁵¹¹SG, 7/9 Mahabbet müntic-i 'irfân-ı Hak'dur / Velîler reh-güzâridur mahabbet

⁸⁵¹²H, i. 100/7 Mahabbet sâgarın nüş et / Beğim deryâ gibi cüş et / Hüdâyi'nin sözün güş et / Gel Allah'a gel Allah'a

⁸⁵¹³SG, 112/2 Mahabbet cāmunı alduñ bırakma / Görine gözine her şeyde ol Hay

⁸⁵¹⁴SG, 7/19 Hak'ın bir gizlüce gencidür bu 'âlem / Bu gencüñ genc-dârıdır mahabbet

Hz. Maşuk (Allah) dile (gönül) tecelli edince, beden tepesi muhabbet Tûr'u olur.⁸⁵¹⁶

Mevlâ'nın (Allah) muhabbetini bulan sâlik esmânın hâlleriyle hâllenir.⁸⁵¹⁷

Hâdi'ye (Allah) talip olan, muhabbetten ferağ etmez.⁸⁵¹⁸

Muhabbet, Hakk (Allah) yoluna gidenlere mâyedir.⁸⁵¹⁹

Muhabbet, Hakk (Allah) yoluna gidenlere Burak'tır.⁸⁵²⁰

Hakk'a (Allah) yol, muhabbetten bulunur.⁸⁵²¹

Muhabbet yollarında Hû (Allah) ile yol alınır.⁸⁵²²

Hakk'ı (Allah) bırakıp bâtıla muhabbet etmek anlamsızdır.⁸⁵²³

Dünya makamına muhabbeti terk edip Hakk'ı (Allah) bulmaya himmet etmelidir.⁸⁵²⁴

68.14. Muhabbet-Aşk

Aşk, muhabbet fırınına hararetlendirir.⁸⁵²⁵

Muhabbet, aşkı fâş eder.⁸⁵²⁶

Canını aşk yolunda feda edenler, muhabbetin meşhuru olurlar.⁸⁵²⁷

⁸⁵¹⁵H, i. 112/3 Tılısm olup benî-âdemde sûret / Konulmuş anda esrâr-ı hakikat / Mukaddem görünüp şevk ü mahabbet / Tecellî-i cemâl ihsân eden dost

⁸⁵¹⁶AN, i. 18/2 Çün kıldı tecellî dile ol hazret-i ma'sûk / Kühsâr-ı beden oldu aña Tûr-ı mahabbet

⁸⁵¹⁷AN, i. 82/5 Buldı sâlik mahabbet-i Mevlâ / Oldı hâli halâvet-i esmâ / Dâm-ı zülf üzre dâne oldu dilâ / Anı sayd itmege o hâl-i cemâl

⁸⁵¹⁸SG, 62/1 Tâlib-i Hâdi olan itmez mahabbetden ferâğ / 'Âşık-ı dil-dâr olan eyler mi sohbetden ferâğ

⁸⁵¹⁹SG, 99/1 'Aşk u mahabbet mâyedür / Hak yolına gidenlere / Fakr u fenâ sermâyedür / Hak yolına gidenlere

⁸⁵²⁰SG, 99/3 Benlügiñi elden bırâk / Sen senden ola gör irâk / 'Aşk u mahabbetdür burâk / Hak yolına gidenlere

⁸⁵²¹SG, 7/8 Mahabbetden bulur Hakk'a bulan yol / Bu bâzârun 'ayârıdur mahabbet

⁸⁵²²H, i. 8/3 'Arzûlayıp dost illerin / Kokmağa ma'nâ güllerin / Açıp muhabbet yolların / Meydân ederler Hû ile

⁸⁵²³H, i. 230/1 Hakk'ı koyup bâtıla meyl ü mahabbet neden / Tâbi'-i şeytân olup fitne vü şirret neden

⁸⁵²⁴H, i. 100/2 Yeter dünyâya râğbet et / Yeter câha mahabbet et / Hakk'ı bulmağa himmet et / Gel Allah'a gel Allah'a

⁸⁵²⁵AN, i. 18/1 Dil-hâneye düşdi şerer-i nûr-ı mahabbet / Germ oldu yine 'ışk ile tennûr-ı mahabbet

⁸⁵²⁶AN, i. 18/5 Fâş itmez idi zerre kadar sırrını / 'ışkuñ / Bu Nûrî eger olmasa mecbûr-ı mahabbet

Aşk ile menzil alan, muhabbetle güler.⁸⁵²⁸

Aşk ehli, muhabbet libasını giymiştir.⁸⁵²⁹

68.15.Âşık, muhabbet ister.

Muhabbet, kalkana benzer; âşık cefadan korunmak için onu kullanmaz.⁸⁵³⁰

Muhabbet, âşığa âfettir.⁸⁵³¹

Muhabbetin zalim pençesi âşığın sinisini yırtar.⁸⁵³²

Âşık, muhabbetin tasa artıran sıkıntısıyla ünsiyet kurmuştur.⁸⁵³³

Muhabbetin eşsiz cevheri âşığı cezbetmiş ve onu deryaya başsız ayaksız düşürmüştür.⁸⁵³⁴

Âşığın vücudundaki muhabbet dağı (yara) baharda açan çiçekler gibidir.⁸⁵³⁵

Âşık için muhabbet, ayn-ı karâbettir.⁸⁵³⁶

Âşık, kendisinde muhabbet olmadığı için kendi hâline üzülür.⁸⁵³⁷

Âşık, muhabbeti elde etmeye gayret eder.⁸⁵³⁸

Âşık, muhabbet toprağına gölge gibi düşerse şeref kazanır.⁸⁵³⁹

⁸⁵²⁷AN, i. 18/4 Âhır iderem cânı fedâ yolına 'ıškuñ / Öñ soñ oluram ben dahı meşhür-ı mahabbet
⁸⁵²⁸SG, 93/2 Mahabbetle gülendür 'aşk ile menzil alan / 'Aşka cânın virmeyen sultânı neden
bilsün

⁸⁵²⁹C, tah. 7/2 Hübâna ol ki virdi melâhat libâsını / Geydüirdi ehl-i 'ıška mahabbet libâsını / Saña
münâsib itdi nezâket libâsını / Geydüñ boyuñca nâz u letâfet libâsını / Öpdür toyunca dâmenüñi hâk-i
pâlara

⁸⁵³⁰C, g. 11/3 Berk olsa eger şu'lesi şemşir-i cefânuñ / Olmaz yine 'âşık siper-endâz-ı mahabbet

⁸⁵³¹C, g. 10/5 Nice âsüde olsun Cevrî-i âvâre 'âlemde / Mahabbet âfet ü dil âfet ü hüsn-i bütân âfet

⁸⁵³²C, g. 12/5 Sînemde nihân eyler idüm âteş-i âhı / Çäk eylemese pençe-i bî-dâd-ı mahabbet

⁸⁵³³C, terk. 1/VIII/4 Geh hem-nefesüm nâle-i pür-süz-ı dem-â-dem / Geh münisüm endüh-ı gam-efzâ-
yı mahabbet

⁸⁵³⁴C, terk. 3/III/6 Hâlâ biz o deryâyâ düşen bî-ser ü pâyuz / Cezb itdi bizi gevher-i nâ-yâb-ı mahabbet

⁸⁵³⁵C, g. 110/4 'Âh ile sabâ dâğ-ı mahabbetle bahâruz / Reng-i çemen-i tevbeye esbâb-ı şikestüz

⁸⁵³⁶SG, 6/2 'İbâdetsüz Hak'a olmaz takarrub / Mahabbetdür bize 'ayn-ı karâbet

⁸⁵³⁷H, i. 74/2 Tâ'at ü uzlet bizde yok / Celvet ü halvet bizde yok / Şevk ü mahabbet bizde yok /
Nic'olur bizim hâlimiz

⁸⁵³⁸SG, 7/2 Dil-i Ğaybî ezel şeh-bâzıdur kim / Ğanuñ dâ'im şikârıdur mahabbet

Âşık, muhabbetin kuludur.⁸⁵⁴⁰

Âşık, muhabbet kadehinin esiridir.⁸⁵⁴¹

Âşığın virane dili (gönül), muhabbet hazinesinin mahzenidir.⁸⁵⁴²

Âşık, bazen muhabbet sahrasını mekân tutar.⁸⁵⁴³

Âşık, muhabbetin seçkinidir.⁸⁵⁴⁴

Muhabbet, âşığın sığınağıdır.⁸⁵⁴⁵

Muhabbet âşığın yoldaşdır.⁸⁵⁴⁶

Muhabbetin esrârı, âşık için badedir.⁸⁵⁴⁷

Muhabbet, âşığın (kalp) âyinesini dürrüst eyler.⁸⁵⁴⁸

Muhabbet, âh ile inleyen âşığın cismini berbat eder.⁸⁵⁴⁹

Âşık, muhabbet yolunda devamlı ağlar.⁸⁵⁵⁰

Âşığın dil (gönül) gözünde muhabbetin kanlı suyu akar.⁸⁵⁵¹

⁸⁵³⁹C, g. 132/3 Sāye-veş hāk-i mahabbetde olursañ pā-māl / Sāyeler senden ider nūr gibi kesb-i şeref

⁸⁵⁴⁰C, k. 18/32 Bir mahabbet kulı bī-kayd gedāyam ki Hudā / Eylemiş hātırımı bend-i hevesden āzād

⁸⁵⁴¹C, g. 140/2 Bir cām-ı mahabbet sunılan bezme esīrem / Keyfiyyet-i efsāne-i Cemden haberüm yok

⁸⁵⁴²C, g. 198/2 Mahzen-i genc-i mahabbetdür dil-i vīrānemüz / Kadrin ol gencīnenün cevher-şināsıdır bilen

⁸⁵⁴³C, terk. 1/VIII/3Geh cilve-gehüm küşe-i bāzār-ı melāmet / Geh cāy-ı karārum ser-i sahrā-yı mahabbet

⁸⁵⁴⁴C, g. 11/5 Dil cānı degül dil-beri de ‘ışka değışdi / Cevrī gibi olsa n’ola mümtāz-ı mahabbet

⁸⁵⁴⁵C, g. 116/5 Cevrī ne sihr ider bizi ālūde ne fūsūn / Hırz-ı mahabbet oldı bizüm kār-sāzumuz

⁸⁵⁴⁶C, tah. 6/4 ‘Azm-ı rāh itsem ya hod kılsam belā güncin makar / Çekmezin her hālet ile zerrece havf u hatar / Kanda olsam olur elbette baña şām u seher / ‘Işk hem-zānū belā hem-hāne mahabbet hem-sefer / Şevk reh-ber derd mūnis gam musāhib gussa yār

⁸⁵⁴⁷C, g. 64/2 Peymānemüzün bādesi esrār-ı mahabbet / Esrārumuzuñ neşvesi sahba-yı safādur

⁸⁵⁴⁸C, g. 18/2 Mahabbetün yine āyīnemi dürrüst eyler / Ne deñlü olsa gamuñ inkisāruma bā’is

⁸⁵⁴⁹C, g. 12/6 ‘Âşık aña dirler ki bu vādī-i fenāda / ‘Āh ile ide cismini ber-bād-ı mahabbet

⁸⁵⁵⁰C, tes. 2/1 Dāne-i eşki saçup rāh-ı mahabbetde müdām / İderin sen gözi şeh-bāzı şikāre ikdām / N’ola vahşiligi terk eyleyüp olsañ baña rām / Kafes-i sīnemi kılsam yeridür saña makām / Halka-i çeşmi sayyād-ı ezel ideli dām / Hüblarda seni tutdı gözüm ey kebk-hırām

Muhabbet, âşğın maşukuyla yaptığdır.⁸⁵⁵²

Âşğı sevgiliye ulaştıran, muhabbettir.⁸⁵⁵³

68.16. Gönül, muhabbetle doludur.

Muhabbet, akla sğmaz, onun yeri dildir (gönül).⁸⁵⁵⁴

Muhabbet, dile (gönül), sermayedir.⁸⁵⁵⁵

Gönül, muhabbetle doludur.⁸⁵⁵⁶

Gönül, muhabbet esrârının mecmuasıdır.⁸⁵⁵⁷

Mahabbet cihanın ruhunun rahatıdır. Dil ve cânın gam-güsarıdır.⁸⁵⁵⁸

Muhabbet, yanan dili (gönül) sevgilinin menziline ileten bir sebeptir.⁸⁵⁵⁹

Muhabbet, dili (gönül) gaflet sarhoşluğundan uyandırır.⁸⁵⁶⁰

Muhabbetin rüzgârı, dili (gönül) vecde getirir.⁸⁵⁶¹

İnsanlar dil (gönül) çekenlere karşı muhabbet duyarlar.⁸⁵⁶²

Muhabbet irşadının kadehinin neşesi, gamze dilinin sırlarını öğretir.⁸⁵⁶³

Muhabbet gamı dili (gönül) harabeye çevirmiştir.⁸⁵⁶⁴

⁸⁵⁵¹C, terk. 3/III/4 Ol vâdî-i pür-hünda akan seyl-i belâdur / Çeşm-i dil-i ‘aşıkdaki hün-âb-ı mahabbet
⁸⁵⁵²C, tes. 3/3 O dem ki bir birimizle idüp mahabbetler / Bir iki gün ne idi bunca zevk u ülfetler /
O zevklar o safâlar o gizli sohbetler / Görünmez oldu gâdüp şimdi hep o hâletler / Ne ben niyâz ider
oldum ne dil-berüm baña nâz / Hevâya münkalib oldu arada nâz u niyâz

⁸⁵⁵³SG, 7/10 Mahabbet müsîl-ı zât oldu ancak / Husûsañ zât-ı Bâri’dür mahabbet

⁸⁵⁵⁴C, g. 246/3 Menzil-i ceşş-i mahabbet vâdî-i dildür yine / Sğmaz ol seyl-i belâ ‘akluñ fezâ-yı
tengine

⁸⁵⁵⁵C, g. 79/2 Dil bahr-ı mahabbetden ser-mâye-sitân oldu / Lü‘lüyı salar hâke deryâlara nâz eyler

⁸⁵⁵⁶C, g. 152/5 Seng-diller destine Cevrî düşürmekden sakın / Şîşe-i pür-bâde-i ‘ışk u mahabbetdür
gönül

⁸⁵⁵⁷C, g. 184/3 Oldı mecmû‘a-i esrâr-ı mahabbet gönüm / Zülfün alsun ele isterse perîşân itsün

⁸⁵⁵⁸SG, 7/14 Mahabbet râhat-ı rûh-ı cihândur / Dil u cân gam-güsârıdur mahabbet

⁸⁵⁵⁹C, terk. 3/III/10 Dil germ-i taleb menzil-i dil-dâr nümâyân / Hâsıl buña âmâdedür esbâb-ı mahabbet

⁸⁵⁶⁰C, terk. 3/II/2 Sahbâ-yı mahabbetden irişdi bize neşve / Ser-mest-i mey-i gaflet iken oldu dil âğâh

⁸⁵⁶¹H, i. 49/2 Esip mahabbet yeli / Vecde getirsin dili / Söylesin cân bülbülü / Handân olsun

gölümüz

⁸⁵⁶²C, k. 16/8 Hüsn-i ahlâkına olmakda melâyik meftün / Zât-ı dil-cüsına itmekde mahabbet âdem

⁸⁵⁶³C, g. 12/3 ‘Uşşâkı ider râz-ı dil-i gamzedden âğâh / Kem neşve-i peymâne-i irşâd-ı mahabbet

Muhabbetin nurunun kıvılcımı, dil (gönül) hanesine düşer.⁸⁵⁶⁵

Muhabbet, hasret kılıcıyla Dillerin (gönül) kanını akıtır.⁸⁵⁶⁶

Muhabbet, yardım etmese gönül, yârin işvesine güç yetiremezdi.⁸⁵⁶⁷

68.17.Muhabbet ateşi yakıcıdır.

Muhabbet, Hakk'ın (Allah) nuru ve ateşidir.⁸⁵⁶⁸

Muhabbetin ateşi sineyi yakar.⁸⁵⁶⁹

Muhabbet yakar.⁸⁵⁷⁰

Muhabbet, yakıcı bir kıvılcımdır.⁸⁵⁷¹

Muhabbet, âşığı ateşle yakar.⁸⁵⁷²

Muhabbet ehlinin derûnundaki ateşin neden olduğu inlemeler, neyin yakıcı sesinden daha etkilidir.⁸⁵⁷³

Muhabbet aşkının ateşinde yanan kalpte varlık yokluk hiçbir şey kalmaz.⁸⁵⁷⁴

Muhabbet ateşi gül bahçesini büyütür.⁸⁵⁷⁵

Muhabbet ateşini yakmaması için Rabb'e (Allah) yalvarılır.⁸⁵⁷⁶

---

⁸⁵⁶⁴C, g. 12/4 Bir cây-ı safâ kalmadı ma'mûre-i dilde / Gıtdükçe harâb oldı gam-âbâd-ı mahabbet
⁸⁵⁶⁵AN, i. 18/1 Dil-hâneye düşdi şerer-i nûr-ı mahabbet / Germ oldı yine 'ışk ile tennûr-ı mahabbet
⁸⁵⁶⁶C, g. 68/5 Mahabbet dilleri pür-hûn idüp şemşîr-i hasretle / Bu takrîb ile her dem gamzeñe
'arz-ı vidâd eyler
⁸⁵⁶⁷C, g. 12/2 Tâkat getirür miydi gönül 'işve-i yâra / Bî-çâreye ger olmasa imdâd-ı mahabbet
⁸⁵⁶⁸SG, 7/4 Hakikat mücid-i ma'dümdur evvel / Hak'un nûrı vü nârıdur mahabbet
⁸⁵⁶⁹C, tes. 3/5 Ne hâtırında recâ-yı safâ-yı vuslat var / Ne sînede eser-i sūzişi-i mahabbet var / Ne
dil-rübâ ile Cevrî kemâl-i ülfet var / Ne bende nâza ne anda niyâza rağbet var / Ne ben niyâz ider
oldum ne dil-berüm baña nâz / Hevâya münkalib oldı arada nâz u niyâz
⁸⁵⁷⁰C, k. 56/19 Şu'le-nüş-ı mahabbetüñ dâyim / Eser-i tâb u sūzişi görünür
⁸⁵⁷¹SG, 7/12 Vücûd-ı 'âşıkı mahv eyler âhir / Hudâ'nuñ pür-şirâridur mahabbet
⁸⁵⁷²C, g. 36/4 Yakdı yandurdı mahabbet beni bir âteşile / Kî tef ü tâbumı ne şem' u ne pervâne
bilür
⁸⁵⁷³C, g. 128/3 Âteş viren derûnıma ehl-i mahabbetüñ / Sūz-ı figânımı nefes-i nâya virmemiş
⁸⁵⁷⁴SG, 15/5 Âteş-i 'ışk-ı muhabbetde yanup / Kalbünüzde kalmaya nâ-bûd u bûd
⁸⁵⁷⁵C, g. 14/3 Âb itse n'ola dilleri reşk-i gül-i dâğum / Gül-zârına âteşle nemâ virdi mahabbet

68.18. Muhabbet yarası

Muhabbet yarası cânda iz bırakır.⁸⁵⁷⁷

Muhabbet derdinin yarasına Hû (Allah) ile derman bulunur.⁸⁵⁷⁸

68.19. Muhabbet denizi

Muhabbet, kenarı olmayan bir denize benzer.⁸⁵⁷⁹

Fena denizine düşenler, muhabbet girdabına gark olur.⁸⁵⁸⁰

Muhabbet denizinden bir damla tadan coşar, çalkalanır.⁸⁵⁸¹

Muhabbet denizdir, onun suyundan içen, kendinden geçer.⁸⁵⁸²

Muhabbetin yegâne cevheri âşıktır.⁸⁵⁸³

Âşık muhabbet deryasına dalar.⁸⁵⁸⁴

68.20. Muhabbet şarabı

Muhabbet şarabının neşesi dili (gönül) hararetlendirir.⁸⁵⁸⁵

Muhabbet, sarhoş eder.⁸⁵⁸⁶

⁸⁵⁷⁶C, tah. 3/1 Mahabbet âteşinden kimse sūzān olmasun Yā Rab / Gözinden kimsenūñ her dem akan kan olmasun Yā Rab / Kimesne mübtelā-yı ‘ışk-ı cānān olmasun Yā Rab / Benüm tek hıç kim zār u perīşān olmasun Yā Rab / Esīr-i derd-i ‘ışk u dāğ-ı hicrān olmasun Yā Rab

⁸⁵⁷⁷C, tes. 8/4 ‘Aşıkun zahm-ı mahabbet cānına eyler eser / Ateş-i sūzān-ı mihnet sinesin pūr-dāğ ider / Rahm idüp mecruhuna bir kerre kılmazsın nazar / Ya nice senden şikāyet itmesün dil-hastalar / Yoklamazsın hıç var mı dilde dāğın yarasın / Böyle mi gözler güzeller ‘aşık-ı bī-çāresin

⁸⁵⁷⁸H, i. 8/5 Bülbül gibi ‘aşk bāğına / Kim düşe şevk ırmağına / Derd-i muhabbet dāğına / Dermān ederler Hū ile

⁸⁵⁷⁹C, g. 121/5 Belā-yı ‘ıška düşdüñse ümīd-i vasl-ı yār itme / Mahabbet bahrına ey Cevrī-i şeydā kenār olmaz

⁸⁵⁸⁰C, terk. 3/III/5 Vādī degül ol bahr-ı fenādur ki düşenler / Elbette olur ğarka-i gird-āb-ı mahabbet

⁸⁵⁸¹H, i. 40/1 Sular olmuş gibi dīdāra ‘aşık / Dün gün akar çağlar çendān eğlenmez / Mahabbet bahrından bir (katre) tatmış / Mevc urur çalkanur ummān eğlenmez

⁸⁵⁸²SG, 112/4 Mahabbet āb-ı deryādur hakikat / Ki aslā nüş idenler olamaz rey

⁸⁵⁸³C, g. 53/5 Cevrī bizüz ol gevher-i yektā-yı mahabbet / Kim sine-i erbāb-ı safā mahzenümüzdür

⁸⁵⁸⁴C, terk. 1/VIII/5Geh seyl-i be-yābān-ı belāyile revānum / Geh ğavta-har-ı lücce-i deryā-yı mahabbet

⁸⁵⁸⁵C, terk. 1/VIII/1Germ itdi dili neşve-i sahbā-yı mahabbet / Düşdi ser-i pūr-şüruma sevdā-yı mahabbet

⁸⁵⁸⁶SG, 112/1 Bilür misin hakikatde nedür mey / Dem-ā-dem dil mahabbetde ola mey

Kimi kullar, muhabbetin şarabıyla mest olur.⁸⁵⁸⁷

Muhabbet sarhoşu ayıktır.⁸⁵⁸⁸

Muhabbetin kadehinin curası, içene zevk ve safa verir.⁸⁵⁸⁹

Muhabbet kadehinden içenler vahdet bezminde safa sürer.⁸⁵⁹⁰

Muhabbetin halis şarabının şevk dolu neşesi, aşk ehlinin âdab ile söyleşmesine mani olur.⁸⁵⁹¹

Meşrepleri birbirlerine uyanlar, birbirlerine muhabbet camından sunarlar.⁸⁵⁹²

68.21. Muhabbet çölü

Muhabbet erbabının yolu Hüda (Allah) aşkının çölüdür.⁸⁵⁹³

Muhabbet erbabının mesleği, âşıkları muhabbet çengeliyle çöle çekmektir.⁸⁵⁹⁴

Baştan ayağa muhabbetle dolmayan cân, yakıcı bâdiye vadisini geçemez.⁸⁵⁹⁵

Muhabbet, âşığı vuslata bâdiye vadisinden ulaştırır.⁸⁵⁹⁶

Âşığın âhının şulesi, muhabbetin feleğinin güneşi olur.⁸⁵⁹⁷

Âşık, muhabbet çölünde dilbere av olmuştur.⁸⁵⁹⁸

⁸⁵⁸⁷H, i. 158/2 Kulların kimi ehl-i tâatdır / Kimisi mazhar-ı ‘inâyetdir / Kimi mest-i mey-i mahabbetdir / Saña lâyıf efendi rahmetdir / Ey cevâd ü Kerîm olan Mevlâ / Ey Ra‘ûf ü Rahîm olan Mevlâ

⁸⁵⁸⁸C, g. 75/1 Erbâb-ı hâl kim dil-i bîdâr buldılar / Mestâne-i mahabbeti hûş-yâr buldılar

⁸⁵⁸⁹H, müf. 156 Cür‘a-i cām-ı mahabbetden ki kim nûş eyleye / Anı ol zevk ü safâ hayrân ü medhûş eyleye

⁸⁵⁹⁰H, i. 109/1 İçip cām-ı muhabbetden / Digil yâ Hû veyâ men Hû / Safâ sür bezm-i vahdetden / Digil yâ Hû veyâ men Hû

⁸⁵⁹¹C, terk. 3/III/8‘İşk ehlini âdâb ile söyleşmege kor mı / Kim neşve-i pür-şevk-ı mey-i nâb-ı mahabbet

⁸⁵⁹²C, terk. 1/VI/6 Meşrepleri birbirine hem-vâre muvâfik / Sundukarı hep birbirine cām-ı mahabbet

⁸⁵⁹³C, terk. 3/II/12 Düşdük giderek bâdiye-i ‘ışk-ı Hudâya / Ol bâdiyedür meslek-i erbâb-ı mahabbet

⁸⁵⁹⁴C, terk. 3/III/1 Ol bâdiyedür meslek-i erbâb-ı mahabbet / ‘Uşşâkı çeker ol yere kullâb-ı mahabbet

⁸⁵⁹⁵C, terk. 3/III/3 Ol vâdî-i cân-sûzı güzâr idemez ol kim / Ser-tâ-be-kadem olmaya pür-tâb-ı mahabbet

⁸⁵⁹⁶C, terk. 3/III/2Ser-menzil-i maksûda o vâdiden irişmiş / Vuslat hevesin eyleyen eshâb-ı mahabbet

⁸⁵⁹⁷C, g. 33/1 Nağme-i nâlem melâmet bezmine Nâhîd olur / Şu‘le-i âhum mahabbet çarhına hurşîd olur

Muhabbet ehli, merhametsiz dilbere mübtelâ olan âşığın hâline ağlar.⁸⁵⁹⁹

---

⁸⁵⁹⁸C, tes. 2/3 Hışm idüp bendeñe ey dil-ber-i şîrîn-dehenüm / Çāk çāk eyler iseñ tîg-i firâkuñla tenüm / Nâle kılmaz sitemüñden bu dil-i pür-hüznüm / Hâsılı sayduña deşt-i mahabbetde benüm / Halka-i çeşmi sayyâd-ı ezel ideli dâm / Hüblarda seni tutdı gözüm ey kebk-hırâm

⁸⁵⁹⁹C, tes. 8/5 Ağlasun ol ‘âşika ehl-i mahabbet dâyimâ / Kim ola sen dil-ber-i nâ-mihribâna mübtelâ / Var iken kat kat dilinde zahm-ı gam dâğ-ı cefâ / Cevrî-i bî-çârenün yıllar geçer ey bî-vefâ / Yoklamazsın hiç var mı dilde dagın yarasın / Böyle mi gözler güzeller ‘âşık-ı bî-çâresin

69. MÜRÜVVET

İslam öncesi Arap kültüründen neşet olmuş bir kavram olan mürüvvet, mert olmak, insanlara iyilik etmek, başkalarına zarar vermemek gibi anlamlara karşılık gelmektedir.⁸⁶⁰⁰ Üzerinde çalıştığımız beş divana göre mürüvvet, pîrin âşığına karşı hissettiğidir. Mürüvvet sahipleri gönül ehlini üzmez. Lâilâheillallâhın mürüvveti, âşığa aşkın kapısını açar, ona halis şarabından içirir, tarikat ashabını mutlu eder. Resûlullah'ın mürüvvet eylemesi sıkıntıları ortadan kaldırır.

Mürüvvetle iltifat edilir. İnsanlar, mürüvveti minnetsiz yapmasa da ahabın mürüvvetleri minnetsizdir. Mürüvvetle ilgili yedi düşüncenin dördü Cevrî'de yer almaktadır.

69.1.Mürüvvet Kavramında Edebî Düşünceler

Mürüvvet, pîrin âşığına karşı hissettiğidir.⁸⁶⁰¹

Lâilâheillallâhın mürüvveti, âşığa aşkın kapısını açar, ona halis şarabından içirir, tarikat ashabını mutlu eder.⁸⁶⁰²

Mürüvvetle iltifat edilir.⁸⁶⁰³

Resûlullah, mürüvvet eylerse kapılar açılır (sıkıntılar ortadan kalkar).⁸⁶⁰⁴

Mürüvvetle göre, ehl-i dili üzmemelidir.⁸⁶⁰⁵

Ahabın mürüvvetleri minnetsizdir.⁸⁶⁰⁶

İnsanlar, mürüvveti minnetsiz yapmaz.⁸⁶⁰⁷

⁸⁶⁰⁰ Kavramın tarihî seyri ve mufassal açıklaması için bkz: Mustafa Çağrıncı, "Mürüvvet", TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/muruvvet> (12.09.2018).

⁸⁶⁰¹SG, 80/3 Cümle erden kuvvetlü / 'Âşıkına mürvetlü / Sözi baldan lezzetlü / Ğayri yolu neylerem

⁸⁶⁰²AN, mu. 1/6 Feth ide 'ışkuñ 'âşıkā bābın / İçüre aña ol mey-i nābın / Hurrem ide tarikat ashābın / Mürvet-i lâ-ilâheilla'llāh

⁸⁶⁰³C, tar. 99/2 Hemîşe mazhar-ı lütfeyleyüp nedimelerin / Görür kemâl-i mürüvvetle iltifâta sezâ

⁸⁶⁰⁴AN, mu. 2/9 Yâ Rasûla'llāh meded 'âlem harâb oldı harâb / Lütf u ihsân u mürüvvet eyle olsun feth-i bāb / Yanlarında Nüriyâ mensûha dönmişdür kitâb / Şimdi insân bir yaña takvâ vü ikân bir yaña

⁸⁶⁰⁵C, terk. 2/II/6 Seni cāniyle seven 'âşika rağbet bu mıdur / Ehl-i dil gülmeye devründe mürüvvet mıdur

⁸⁶⁰⁶C, g. 241/5 İmtinân üzredir ahabâb yine ey Cevrî / Ne kadar lütf u mürüvvetleri bî-minnet ise

---

⁸⁶⁰⁷C, tes. 4/4 Ahter-i baht-ı siyāhumda se'adet görmedüm / Bir nefes mir'at-ı kalbi bī-küdret görmedüm / Kām-ı dil tahsiline düşdükçe rahat görmedüm / Kimseden dünyada minnetsüz mürüvvet görmedüm / Gördüm ey dil minnet ister virmege dünyā murād / Aña minnet itmeden kurtuldum oldum nā-murād

70. NEFES

Kur'ân'da Allah'ın insanı yaratırken kendi ruhundan (nefes) üflediğini⁸⁶⁰⁸ bildirmesi, şairlerin nefesin Allah'ın zâtından bir parça olarak insanın özünde yer alması şeklinde düşünce geliştirmeleri sonucunu doğurmuştur. Dolayısıyla Hz. Âdem nefesle yaratılmıştır ve nefes, bahr-i zattır, her bir nefeste Allah'tan türlü lezzetler vardır, cânı Allah'ın verdiği nefes besler.

İnsanın yaşamak için alıp vermek zorunda olduğu nefesin özü, Allah'ın insanın yaratılışında verdiği o ilk nefestir.

Nefes ile ilgili başka bir düşüncede ise nefes, üç kez doğrudan üç kez de dolaylı bir şekilde Hz. İsa ile anlam ilişkisi içinde değerlendirilmiştir. Bu düşünce, Kur'ân'da söz konusu⁸⁶⁰⁹ edilmiş olan, Hz. İsa'ya nefesle ölüleri ihya etme mucizesinin anlatıldığı ayetten geliştirilmiş olmalıdır.

Mısırî'nin bir şiirinde redif olarak 9 kez kullanılan kâmilin nefesi ile ilgili düşüncelere göre kâmilin nefesi; nefahtü sırrı, Hakk (Allah) yolunun rehberi, dil (gönül) tahtının serveridir, hayat verir, nefahtü sırrıdır, vahiy menşelidir, gönlün cânıdır, âb-ı hayattır, ölüyü diriltir, âşığın cân katresini umman eyler. Nefes, âşığın okuması gereken, pîrinden yadigâr bir kelamdır. Nefeste aşk vardır ve o âşığı terbiye eder. Başka bir düşünceye göre ise âlem, bir nefestir.

Nefes, üç kez deniz ile ilgili benzetme unsuru olarak kullanılmıştır. Nefes, bahr-i zattır ve insanları lâl eder. Bunlardan başka nefesle ilgili birer kez geliştirilen düşüncelere göre: Nefes cân verir, onda mucize vardır, hastaya ebedî sıhhat verir. Nefesle ilgili geliştirilen başka bir düşünce ise onun harf olmasıdır. Nefes nûn ve

⁸⁶⁰⁸ Hicr (15) suresinin "Hani Rabbin meleklere, "Ben kuru bir çamurdan, şekillendirilmiş balçıktan bir insan yaratacağım Onu düzenleyip içine ruhumdan üflediğim zaman, onun için hemen saygı ile eğilin" demişti." mealindeki 28-29. ayetleri.

⁸⁶⁰⁹ Mâide, (5) suresinin "O gün Allah şöyle diyecek: 'Ey Meryem oğlu İsa! Senin üzerindeki ve annen üzerindeki nimetimi düşün. Hani, seni Ruhul-Kudüs (Cebrail) ile desteklemiştim. Beşikte iken de, yetişkin iken de insanlara konuşuyordun. Hani, sana kitabı, hikmeti, Tevrat'ı, İncil'i de öğretmiştim. Hani iznimle çamurdan kuş şekline benzer bir şey yapıyordun da içine üflüyordun, benim iznimle hemen bir kuş oluyordu. Yine benim iznimle doğuştan körü ve alacalıyı iyileştiriyordun. Hani benim iznimle ölüleri de (hayata) çıkarıyordun. Hani sen, İsrailoğullarına açık mucizeler getirdiğin zaman ben seni onlardan kurtarmıştım da onlardan inkar edenler, bu ancak açık bir büyüdür,' demişlerdi." mealindeki 110. ayeti.

kâf'tır. Nefes haktır ona şu ya da bu denmez, ruh-fezâdır. Nefes müphem manaların sırlarını açar, icâza mahremdir. Nefes şarabı kevsere dönüştürür. Nefeste aşk vardır ve o terbiye edicidir.

70.1.Nefes Kavramında Edebî Düşünceler

Nefes, bahr-i Zât'tır (Allah).⁸⁶¹⁰

Nefesin her birinde Hakk'ın (Allah) zâtından türlü lezzet vardır.⁸⁶¹¹

Nefeste Allah'a kadar ulaşan bir kuvvet vardır.⁸⁶¹²

Hakk (Allah) ile olmak için nefes tutulur.⁸⁶¹³

Ebedi hayat veren Hayy'in (Allah) nefesi cânı besler.⁸⁶¹⁴

Hız. Âdem, nefesle yaratılmıştır.⁸⁶¹⁵

Nefes, Hız. İsa'ya verilmiştir.⁸⁶¹⁶

Nefes, ölüleri ihya eder.⁸⁶¹⁷

Nefesle cân verilir (dirilitilir).^{8618, 8619}

Hız. İsa, nefese sahiptir.⁸⁶²⁰

Kâmilin nefesi, Hakk (Allah) yolunun rehberi, dil (gönül) tahtının serveridir.⁸⁶²¹

⁸⁶¹⁰NM, 120/5 Nefesdür bahr-i zât ancâk hurûfî / Anuñ emvâcî bil ol şâd u hurrem

⁸⁶¹¹SG, 51/8 Şâhid-i Ğaybî özinçün bizde izhâr eyledi / Her nefesde zât-ı Hak'dan dürlü lezzet bulmuşuz

⁸⁶¹²SG, k. 1/12 Ya'ni bir kuvvet ki ol 'ayn-ı nefesdür ma'nide / Kopdı 'âlemden 'uruc ide bulınca tâlikâ

⁸⁶¹³SG, 77/3 Niceye dek bu hevâ ile heves / Murğ-ı câna idesin cismüñ kafes / Gel nefes tut Hak ile ol her nefes / Zikr-i Hakk'a cân u dilden tâlib ol

⁸⁶¹⁴C, g. 87/3 Cân-perver olanlar nefes-i hayy-i ebedden / İhyâ-yı dil-i mürdeye 'İsî-dem olurlar

⁸⁶¹⁵C, g. 126/2 Kâlib-ı endişeye nefes-i kelâm umrüh idi / Urmadın ma'nâ-yı nefes ü rühdan Âdem nefes

⁸⁶¹⁶C, g. 217/4 Hânümân-süz-ı vücûduz yine 'İsî-nefesüz / Böyle sūd eyledi ser-mâye-i tecrîd bize

⁸⁶¹⁷C, k. 28/4 Cümlesinden biri hânende 'Alî Ağadur / Ki olur mürdelerihyâ nefesinden her bâr

⁸⁶¹⁸AN, i. 102/4 Seherlerde esüp feth-i dehân it / Gel ey 'İsî-nefes ihyâ-yı cân it / Bize dost illerin bildür beyân it / Haber vir ey sabâ dost illerinden

⁸⁶¹⁹NM, 41/11 Kimi 'İsâ-nefesdür ider ihyâ / Kimi Deccâl olup sağa öl eyler

⁸⁶²⁰C, g. 188/3 Getürür nutka tebessümle büt-i deyrî lebûñ / Turfe-'İsî-nefes ü şüh-ı dil-ârâsın sen

Kâmilin nefesi, hayat verir.⁸⁶²²

Kâmilin nefesi, *nefahtü* sırrıdır.⁸⁶²³

Kâmilin nefesi, vahiy menşelidir.⁸⁶²⁴

Kâmilin nefesi, gönlün canıdır.⁸⁶²⁵

Kâmilin nefesi, âb-ı hayattır.⁸⁶²⁶

Kâmilin nefesi, ölüyü diriltir.⁸⁶²⁷, ⁸⁶²⁸

Kâmilin nefesi, âşğın cân katresini umman eyler.⁸⁶²⁹

Nefes, pîre aittir ve hayat verir.⁸⁶³⁰

Nefes, âşğın dinleyip okuması gereken kelamdır ve pîrin yadigârıdır.⁸⁶³¹

Nefeste aşk vardır.⁸⁶³²

Nefes, terbiye edicidir.⁸⁶³³

Nefes, bir denizdir.⁸⁶³⁴

Nefes, bir denizdir, lâl eder.⁸⁶³⁵

Nefes, cân verir.⁸⁶³⁶

-
- ⁸⁶²¹NM, 94/1 Hak yolınuñ rehberi nefesidür kâmilüñ / Dil tahtınuñ serveri nefesidür kâmilüñ
⁸⁶²²NM, 94/2 Nefsini mât eyleyen ref'-i memât eyleyen / Nefhi hayât eyleyen nefesidür kâmilüñ
⁸⁶²³NM, 94/3 İsteyü git âdemi âdemde bul âdemi / Sırr-ı "nefahtü" demi nefesidür kâmilüñ
⁸⁶²⁴NM, 94/4 Süre-i Necm'i okı añağıl vahy-i Hak'ı / Bilesin ol mantıkı nefesidür kâmilüñ
⁸⁶²⁵NM, 94/5 Rûhu'l-kudüs demini âdemde iste anı / Olmuş gönülün cânı nefesidür kâmilüñ
⁸⁶²⁶NM, 94/6 Mâye-i zât dinilen feyz-i necât dinilen / Âb-ı hayât dinilen nefesidür kâmilüñ
⁸⁶²⁷NM, 94/8 Mevtâya itse nefes her yañadan gele ses / Haşr iden ey hak-şinâs nefesidür kâmilüñ
⁸⁶²⁸NM, 94/7 Diri kılan tenleri zinde iden cânları / Kaldıran ölenleri nefesidür kâmilüñ
⁸⁶²⁹NM, 94/9 Niyâzi'yi cân iden zerresini kân iden / Katresin 'ummân iden nefesidür kâmilüñ
⁸⁶³⁰C, g. 268/1 Ehl-i çemene pîr-i hazândan nefes oldı / Kim her birinüñ tekye-gehi hâr ü has oldı
⁸⁶³¹SG, 9/1 Nutuk u nefes kelâmdur pîrden yâd-gâr ğiyâs / Diñle işte hem okı Hak'dan eyle el-Ġiyâs
⁸⁶³²C, g. 192/1 Zülfinde dil âsüde olur mıydı sabâdan / Şemm itmese büy-ı nefes-i 'ışkı hevâdan
⁸⁶³³C, k. 8/14 Rüzgâra nefes-i hulkı mürebbî olsa / İde her gonçeyi bir nâfe-i büyânev-rüz
⁸⁶³⁴NM, 20/11 Deryâ olunca nefes pârelenince kafes / Tâ kesilince bu ses çağıruram dost dost
⁸⁶³⁵NM, 87/11 Nefes bahrine lâl olmuş Niyâzi / Sada vü harf içinde olan urar lâf

Nefeste mucize vardır.⁸⁶³⁷ ⁸⁶³⁸,

Nefes, hastaya ebedi sıhhat verir.⁸⁶³⁹

Nefes, harftedir.⁸⁶⁴⁰

Nefes, nûn ile kâftır.

Âlem, bir nefestir.⁸⁶⁴¹ ⁸⁶⁴²,

Nefes, hüviyettir, bütün bu hâ hû ona bir işarettir.⁸⁶⁴³

Nefes haktır, ona şu ya da bu denmez.⁸⁶⁴⁴

Câna, Rahmân'ın (Allah) ruhunun melteminden nefes ulaşırsa âlem baharistan olur.⁸⁶⁴⁵

Hız. Meryem Rûh-ı Kudsi'den nefes almıştır.⁸⁶⁴⁶

Nefes, ruh-fezâdır.⁸⁶⁴⁷

Nefes, icâza mahremdir.⁸⁶⁴⁸

Nefesin feyzi şarabı kevsere dönüştürür.⁸⁶⁴⁹

---

⁸⁶³⁶C, k. 29/1 'Âlemi bād-ı seher-hîz ki seyrân eyler / Varsa milk-i Yemene her nefesin cân eyler
⁸⁶³⁷C, g. 93/5 Ma'nîye rûh virür feyz-ı kelâm-ı Cevrî / Degme mu'ciz-nefes ol kuvveti izhâr idemez
⁸⁶³⁸C, g. 184/7 Hem o mu'ciz nefesün de leb-i nutkıdâyim / Lütf-ı rāz-ı dil-i Cibrili nümāyān itsün
⁸⁶³⁹C, k. 20/35 Olsa 'īsī-i kelāmum 'āmel-āmūz-ı tabīb / Nefesinden irişür sıhhat-ı cāvīde 'alīl
⁸⁶⁴⁰NM, 190/10 Nefessüz dünyede bir harf dirilmez / Nefes de harfe boyanur ırılmaz / Şu kim Hak'dan gelür cānā yerilmez / Hakikat ehlinüñ olmaz nişānı
⁸⁶⁴¹SG, 36/1 Hakikat cümle 'ālem bir nefesdür / Bu bir nefes-i teneffüse hevesdür
⁸⁶⁴²SG, 36/7 Me'ādı mebd'e'i bildüñ mi Ğaybî / Hakikat cümle 'ālem bir nefesdür
⁸⁶⁴³SG, 95/4 Hakikatde hüviyyet bir nefesdür / İşaretdür aña gūya bu hāhū
⁸⁶⁴⁴SG, 95/5 Nefes hak olduğına Ğaybî hüccet / Münezzehdür dinilmez aña şu bu
⁸⁶⁴⁵H, i. 84/2 Nesīm-i rûh-ı Rahmān'dan nefes ererse ger cāna / Bahāristān ola ālem safā-yı nev-bahārimdan
⁸⁶⁴⁶C, g. 126/3 Bıkr-i fikrüm hāmīl-i feyz-i dem-i ilhām iken / Almamışdı Rûh-ı Kudsiden dahi Meryem nefes
⁸⁶⁴⁷C, k. 28/33 Hak bu kim rûh-fezādur nefesi anūñ da / Nitekim fasl-ı bahārīde nesīm-i eshār
⁸⁶⁴⁸C, g. 126/1 Tab'um olmuşken leb-i sihr-i sühanla hem-nefes / Olmamışdı sırr-ı i'cāza dahi mahrem nefes

Nefes müphem manaların sırlarını açar.⁸⁶⁵⁰

---

⁸⁶⁴⁹C, g. 68/6 Heves-kār-ı lebünde ol kadar lütf-ı kerāmet var / Ki bir feyz-ı nefesle bādesin
kevser-nihād eyler

⁸⁶⁵⁰C, g. 126/4 Nükte-i güftarı tahkik eyledükde nātıkam / İtmemişdi keşf-i rāz-ı ma‘nī-i mübhem
nefes

71. NEFİS

71.1.Nefsin evsafı

Nefis, insan ölene kadar ondan ayrılmayan bir düşmandır, rahatı ve yatmayı sever, kolay olanı tercih eder, haz peşindedir. Zamane dervişleri nefis için kolay olanı gözler.

Nefis, cehennemi şeriata bağlı kalarak geçebilir ve kâfir nefsi katletmek şeriatin bir hükmüdür. Bu minval başka bir düşünceye göre nefsin Müslüman olması, büyük keramettir.

Kendi nefisine söz geçiremeyen kişinin öğüdü başkalarına kâr etmez. Vaizlerin halka kendi nefislerini övmeleri yanlıştır. O sebeple insan başkalarının nefsiyle değil kendi nefsiyle meşgul olmalıdır.

Nefsin vücut ormanının aslanına, bineğe, ata benzetildiği görülmektedir. Zamane dervişleri, nefis atının avı olmuştur. İnsan nefsi tanımıştır, onun kahra muhatap olduğunu bilir.

Ruhunu hapseden, nefisini besler. Haşır günü nebiler “nefsî, nefsi” diyecektir. Mısırî’de geçen ve nefsin Havva’ya teşbih edildiği bir düşünceye göre ise onda hakikatler vardır.

71.2.Nefis, hevâ peşindedir.

Nefis, Allah’ı bırakıp kendi hevâsının peşinden gider. Zamanla insan, nefsin hevâsının esiri hâline gelir. Nefsin hevâyâ olan düşkünlüğü ise vücudu hasta eder. Heva peşinde koşan ve ehl-i şerden olan nefsin yalan söyleme gibi kötü huyu vardır. Nefsin hevası ömrü telef eder. Yılanı teşbih edilen nefse uyan câhil, dünyaya mağrur olur ve sonunda ceza çeker.

Nefsin hevasından uzaklaşıp Allah’ı zikretmelidir, bunun için de bir kâmilin eli tutulmalıdır. Allah kerem etmezse nefis hevadan kurtulamaz, kullar ona mağlup olur. Nefsin hevasına kapılmayana Allah teshir eder ve o kişi melâil rütbesine ulaşır. Nefsin hevasının peşinden âşık olmayanlar gider.

71.3.Nefs-i emmâre

Nefsin en aşağı mertebesi kabul edilen emmârenin şairlerce ayıplandığı görülmektedir. O, her şeyin kendi kontrolünde olmasını ister, sahibini cehenneme çeker. Ruhunu yaralar; nefis ancak Allah'a koşarsa kendini emmarelikten kurtarabilir. O, lâilâheillâallah ile fethedilir. Onu ıslah etmenin çaresi zikirdir.

71.4.Nefis, perdedir.

Nefis ile geliştirilen düşüncelerden biri de onun perde oluşuna ilişkin düşüncedir. Buna göre o, Allah ve Baki mülk ile kul arasında bir perdedir.

71.5.Nefis, zulmettir.

Edebiyatın anlam dünyasında genellikle olumsuz çağrışımlarla anılan kara/zulmet ile nefis arasındaki ilişkilendirilen başka bir düşünceye göre ise hayat, nefsin zulmetinden geçilince bulunur. Onu bu zulmetinden korunmak isteyen, Allah'ın nuruna sığınmalıdır.

71.6.Nefis, gaflet uykusundadır.

Nefis, gaflet uykusundadır ve ona gâfiller itaat eder, uyar.

71.7.Nefis, kötü sıfatlıdır.

Nefsin genellikle kötü sıfatlarla anılması tasavvuf şiirinin anlam dünyasına muvafık düşen bir yaklaşımdır. Şairlerin nefis hakkında geliştirdikleri düşüncelerde bu yaklaşım hiç de sürpriz olmayacak seyir arz etmektedir. Bu düşüncelere göre nefse esir olmanın ilk ve temel nedeni dünya sevgisidir. O sebeple dünyadan ayrılmak nefse güç gelir.

Nefis; Allah'a ulaşmaya mânidir, kulu gaflete düşürüp âsi kılar, azdırır, Allah'a haset eder, fitne ve fesada sebep olur, insanı şaşırır, yolları sed eyler. Nefsin kibir, ucb, hıkd, hased, hubb-ı cah ve hubb-ı zeheb gibi huyları vardır. Çok hata ve noksana sahiptir, tûl-i emel sahibidir. Genç yaşlı herkesi kandırır, tezvîri sûreti hak gösterir. Azgındır, Firavun'a benzer.

Amel defterini cürümleriyle karalayan, siyah yüzlü bir yüz karası olan nefis, şerirdir, ona itaat edilmemeli, ona teslim olmamalıdır; ancak insanların çoğu ona zebundur. Ona itaat edenler, çaresiz kalır, çöle düşer, şirk ateşinde yanar. Nefse esir olan cehennemde muazzeptir. Nefis kişiyi onarmaz, mutlu etmez

Nefis kötü endamlıdır, dünyada kalıcı değildir. Kötü sıfatlı olduğu zaman kahra muhatap olur ve celâl onu kahretmeden kötü huyundan kurtulamaz.

71.8.Nefis, hilecidir.

Nefis, ruhlar âleminde verdiği yemini hile ile bozmuştur. Onun işi gücü hile yapmaktır. O alçaktır, ifsad eder, onunla bir iş yapılamaz. Onun hilesinden Allah'a sığınılarak korunabilinir.

71.9.Nefis, şeytana benzer.

Nefis, şeytana benzer, görevi gönlü aldatmaktır. Ona sadece dervişler aldanmaz. Nefsinin muradını yerine getiren aslında şeytanın muradını yerine getiriyordur.

71.10.Nefis, âşık için bir engeldir.

Nefis, âşık ile baki mülk ve Allah arasında bir set, perdeye teşbih edilmiştir. Bunu bilen âşık, nefisle bir an bile olsa birlikte olmak istemez ancak nefsi terk etme konusunda da âciz ve kusurludur. Âşık, Hz. İbrahim gibi nefsinin putlarını kırarsa nefsinin hevasından kurtulabilir. Şairlerin bir çeşit iç benlik olarak kimi zaman kendisi üzerinde değerlendirmelerde bulunduğu tip olan âşığa vaaz ve nasihat ettikleri görülmektedir. Buna göre âşık, halkı ıslah etmekten evvel nefsini ıslah yolunda çaba göstermelidir. Kendi nefsinin ayıplarını gözlemeli, hevasını terk etmelidir. Böylece âşık nefsini cilalayıp bilebilir. Bu safhada nefsini terbiye eden âşık ise derya dibindeki inci tanesine benzer. Sadece Nûrî'de bir kez tespit edilen düşünceye göre ise kadına teşbih edilen nefsi ancak âşık, er yapabilir.

71.11.Nefse uyanların durumu

Nefse uyanlar, Allah yolundan çıksa da kendini padişah sanır. Onlar kötü huylu olur, herkese hiddet ve şiddet gösterir. Ancak bunlar, nefse uyduklarından ve bütün bu yaptıklarından sonra pişman olur.

71.12.Nefisten kurtulmanın yolları

Şairlerin yukarıda işaret edildiği üzere birçok kez olumsuz sıfatlarla birlikte andığı nefisten kurtulmak için teklif ettikleri öneriler şunlardır: Öncelikle insan ondan temizlenmelidir, onun isteklerine uymamalıdır. Ondan, onu hapsederek aşk ateşi ve vahdet ile kurtulunur. O, azap ile terbiye olur. Nefsi akl-ı kül terbiye edebilir. Onun olgunlaşabilmesi için bildiklerini unutulmalıdır. Onun başını kesmek cihâd-ı ekberdir ve bu, nefsi huzursuz eder. Nefsin sıfatlarını yakan şey ise halvettir. Gümüşe teşbih edilen nefis, eritilince kemal sahibi olunabilir. Nefisle ilgili başka bir benzetme unsuru ise attır. Onun şerrinden kurtulmak için onu kamçulamak gerekir.

İbadet, nefsi terbiye eder ancak nefse acı gelir. Ondan emin olmak için sabah akşam namaz kılmalıdır. Nefsi terbiye etmek isteyen, onu tarikat potasında eritip tarikat hâliyle hâllenmelidir. Nefsin en büyük dayanaklarından birinin de ‘varlık’ olduğu göze çarpmaktadır. Vücut varlığı dâhil tüm varlıklardan arınmadıkça Şahlar Şahı olan Allah ile birleşilemez. Nefis, nüsha-i vahdettir, şerre değil hayra meyletmelidir. O; mutmainne, marziyye ve faniyi terk ederse bekaya erişebilir.

71.13.Allah’ın yardımıyla nefse galebe çalınır.

Riyakâr olan ve kendi hazzının peşinde koşan nefis, insanı türlü müşkillere çaresiz bırakır. Onu ancak Allah uslandırır. Allah’ın yardımı olmasa o insanı azdırır, yoldan çıkarır. Ona zebun olmamak için Allah’ın yardımı gereklidir. Nefis Allah’ın teklifini kabul edip kurban olursa ona vuslat kapıları açılır.

71.14.Nefsini bilen Rabb’ini bilir.

Nefisle ilgili geliştirilen düşüncelerden biri de bazı kaynaklarda hadis kabul edilen “Nefsini bilen, Rabb’ini bilir.” ifadesi etrafında teşkil etmiştir. Bu düşünceye göre nefis bilinmeden Allah bilinemez, arzulanamaz. Nefsini bilen, tükenmez bir

hazineye kavuşur, kemal bulur. Çünkü cümle ilmin hâsılı olan nefis, sahibini utandıracak ilimleri bilir ve bunlardan sahibini sakındırır. Nefsi bilmek, bütün sorulara verilebilecek bir cevaptır. Nefsi bilmenin yolu halvetten ve onu bilmenin bütün inceliklerini bilen mürşitten geçer.

71.15.Kâmilin nefesi, nefsi terbiye eder.

Nefsi terbiye eden kâmilin nefesidir. Kâmilin nefsi ile sâlikin nefsi aynı olmadığından kıyaslanmamalıdır. Kâmil, hesap gününden evvel nefsin hesabını bildirir.

71.16.Kalp, nefse galip gelmelidir.

Nefis ile kalp arasında bir kıyas yapıldığı dikkati çekmektedir. Bu kıyasta kalp, nefisten açık ara değerli ve önemlidir. Kalp nefis için huzursuz edilemez. Kalbin nefse galip olması güzeldir. Nefis kibir ve beğenmişlikten arındırılırsa kalp sarayına Allah mihman olur. Nefsin kötülükleri mahvolunca kalp ruha, ruh sırta uyar. Böylece gönül, nefsi mana rindi hâline getirebilir. Nefsin esiri olanların gönlü cehalet karanlığında karmakarışık bir hâdedir. Ancak gönül aynasını gamdan mücella eyleyenler, nefsi-i derrâkın kühünü bilebilir. Kalp sarayına girmek isteyenler, nefsi bırakmalıdır.

71.17.Nefisten kurtulanların evsafı

Nefsini tekmiil eden, hayvanlıktan insanlığa tebdîl eder. Ondan kurtulan galip olur. Nefis, tac giyerse sâfiye mertebesine ulaşır. Mustâğni nefis, makam sevgisi taşımaz. Nefsanî vücudunu ifnâ eyleyene Mevlâ hakkanî vücudu lütfeder, vücud-ı hakkanîye kavuşan gönülde ise nefsin hazzı kalmaz. Bu aşamayı geçip nefsi ârif yapan kişi, takdir edilir. Nefisten kurtulanlar, sır ehli olup tevhide ulaşabilir.

71.18.Nefis Kavramında Edebî Düşünceler

71.19.Nefsin evsafi

Nefis, ömür bitene kadar insandan ayrılmayan bir düşmandır.⁸⁶⁵¹

Nefis rahatı ve yatmayı sever.⁸⁶⁵²

Nefis, Hakk (Allah) yolunda kolay olanı tercih eder.⁸⁶⁵³

Nefis için kolay olanı gözleyenler, zamane dervişleridir.⁸⁶⁵⁴

Gönül, nefsin hazzının peşindedir.⁸⁶⁵⁵

Kâfir nefsi katletmek şeriatin hükmüdür.⁸⁶⁵⁶

Nefis, cehennemi şeriat sıratı ile geçilir.⁸⁶⁵⁷

Nefsin Müslüman olması büyük keramettir.⁸⁶⁵⁸

Öğüdünün başkalarınca tutulmasını isteyen insan, önce nefse söz geçirmelidir.⁸⁶⁵⁹

Vaizlerin halka kendi nefislerini övmeleri yanlıştır.⁸⁶⁶⁰

İnsan iyi-kötü, alçak-yüksek her şeyde [başkalarıyla değil] kendi nefsiyle meşgul olmalıdır.⁸⁶⁶¹

⁸⁶⁵¹NM, 8/3 ‘Adâvet kılma kimseyle saña nefsün yeter düşmen / Ki aslâ senden ayrılmaz ömür
âhir olma tã

⁸⁶⁵²NM, 155/2 ‘İbâdet ehli ol dâ’im yüzün kaldurma toprakdan / Vuzû’dan el yuyup rãhat idüp şol
nefsi yaturma

⁸⁶⁵³H, i. 85/1 Rãh-ı Hak’da kolayına gitdin / ‘Āh nefsim seni nic’eyleyeyin / Onmadıklıkda gãyete
yetdin / Hãy nefsim seni nic’eyleyeyin

⁸⁶⁵⁴SG, 115/19 Bu kadar er iz izler / Herkes ‘aybını gizler / Nefsi kolayın gözler / Zamãne dervişleri

⁸⁶⁵⁵SG, 73/4 Rãh-ı Hakk’ı bildi ammã gidemez / Hazz-ı nefsi koyup ‘ahdin güdemez / Varlık ile
kimse vuslat idemez / Bildi bilmem nic’ olur şeydã gönül

⁸⁶⁵⁶NM, 18/9 Bu nefs-i kãfiri katl itmek için / Hak’uñ hükm-i kazasıdur şerî’at

⁸⁶⁵⁷NM, 100/9 Nefs tamusñ sırat-ı şer’ ile bunda geçüp / Kalp evi hep hür u gılmãn cennet ü rıdvãn
gerek

⁸⁶⁵⁸H, i. 133/2 Mevlã’dan olsa in’ãm kuldãn koparmış ikdãm / Nefs olmak ehl-i İslãm hayli
kerãmet ancak

⁸⁶⁵⁹NM, 128/7 Niyãzî bu öğüdi sen vir evvel kendi nefsüne / Digil kim gãyriya andan duta her
işiden insãn

⁸⁶⁶⁰AN, i. 92/1 Öger vã’iz olanlar halka nefsin / Eğisnã yã gãyãse’l-müsteğisîn / Geçinür hãdim-i
dîn hãdî-i dîn / Eğisnã yã gãyãse’l-müsteğisîn

Nefis bir binektir.⁸⁶⁶²

Zamane dervişleri, nefsin arzusunu kendine at etmiştir.⁸⁶⁶³

Zamane dervişleri, nefis atının avıdır.⁸⁶⁶⁴

Nefis, vücut ormanındaki aslan gibidir.⁸⁶⁶⁵

Âdem (insan) nefsi tanımıştır.⁸⁶⁶⁶

Nefsin askerleri kahra muhataptır.⁸⁶⁶⁷

Ruh şahbazını habseden, nefis kargasını besler.⁸⁶⁶⁸

Haşr günü nebiler “nefsî, nefsi” diyecektir.⁸⁶⁶⁹

Nefis Havva’dır. Onda hakikatler vardır.⁸⁶⁷⁰

71.20.Nefis, hevâ peşindedir.

Nefis, Hakk’ı (Allah) bırakıp kendi hevasına gider.⁸⁶⁷¹

Nefis, hevayla doludur.⁸⁶⁷²

Nefis, heva peşinde koşar.⁸⁶⁷³

---

⁸⁶⁶¹NM, 120/3 Ne görürse eyü kem zir ü bālā / Görür öz nefsini her bakduğı dem

⁸⁶⁶²NM, 40/5 Al ele çevgân-ı zikri hem süvār ol nefsiüne / Kapagör tevhîd topını çünki meydânuñdadur

⁸⁶⁶³SG, 115/7 Ten sıfâtdur cândur zat / Tende kalan oldı mat / Nefs arzusun itdi at / Zamâne dervişleri

⁸⁶⁶⁴SG, 115/10 Cân ‘ameli sevidür / Göñül anuñ evidür / Nefis atınuñ avıdır / Zamâne dervişleri

⁸⁶⁶⁵C, terk. 6/VI/10Dāyimā şîr-i nefse eylersin / Hār-zār-ı vücuduñı bîşe

⁸⁶⁶⁶NM, 120/2 Odur âdem ki nefsin tanımışdur / Olupdur Hızr u ‘İsâ ile hemdem

⁸⁶⁶⁷NM, 151/24 Gir enbiyānuñ silkine biñ bu vücuduñ fülkine / Kahr eyle nefsiñ ‘askerin ğark eylesün tūfān kamu

⁸⁶⁶⁸NM, 86/3 Habs idüp şebbāz-ı rühü zāğ-ı nefsin besler ol / Cîfeden ğayrine sayd ider havāya ağsa zāğ

⁸⁶⁶⁹AN, i. 92/6 Kusurı kullaruñ oldukda tebyîn / Diyince nefsi nefsi hep nebiyyin / O gün hayrān olınca Nürî-miskîn / Eğisnā yā ğayāse’l-müsteğisîn

⁸⁶⁷⁰NM, 194/2 Nefis rüh Âdem ü Havvā hakāyık andadur hālā / Merātib Sidre vü Tübā-sıfāt bil ‘Arş-ı a’lāy

⁸⁶⁷¹H, i. 110/1 Hakk’ı kor kendi hevāsına gider / Nefs elinden n’idelim neyleyelim / Muktezāsında ne dikkatler eder / Nefs elinden n’idelim neyleyelim

⁸⁶⁷²H, i. 23/2 Pür-hevā nefsin elinden n’idelim neyleyelim / Hak bilir hālimizi hod kime ne söyleyelim / Geliniz imdi ulular yolunu soylayalım / Umarız lūtf u ‘ināyet ede Mevlā-yı Kerīm

Nefis, siva ve heva peşindedir.⁸⁶⁷⁴

İnsan, nefsin hevasının esiridir.⁸⁶⁷⁵

Nefsin hevası sebebiyle vücut hasta olur.⁸⁶⁷⁶

Nefis, kuru heva peşinde yeterince koşmuştur ve ehl-i şerdendir.⁸⁶⁷⁷

Nefsin heva ve tezvîr (yalan söyleme) gibi huyları vardır.⁸⁶⁷⁸

Ömrü, nefsin hevasında telef etmemelidir.⁸⁶⁷⁹

Nefsin hevasına uyan, dünyaya mağrur olur.⁸⁶⁸⁰

Nefsin hevasına uyan cahillere ceza vardır.⁸⁶⁸¹

Cehalet, yılan gibi olan nefistendir.⁸⁶⁸²

Nefsin hevasından uzaklaşıp daima Allah'ı zikretmelidir.⁸⁶⁸³

Nefsin hevasından kurtulmak için bir kâmilin eli tutulmalıdır.⁸⁶⁸⁴

Nefis, hevadan Allah'ın keremiyle vazgeçebilir.⁸⁶⁸⁵

---

⁸⁶⁷³H, i. 74/7 Kimisi bulduğun kapar / Kimi doğru yoldan sapar / Nefsi hevāsına tapar / Nic' olur bizim hālimiz

⁸⁶⁷⁴H, i. 207/4 Sivāyı ko hevālardan gözün yum / Ve illā nefis-i şūmun hāli ma'lūm / İnāyet eyleye ol Hayy u Kayyūm / Neye kādîr olur bî-çāre insān

⁸⁶⁷⁵C, terk. 6/II/1 Ey giriftār-ı zevk-ı şehvāni / Vey esîr-i hevā-yı nefsāni

⁸⁶⁷⁶AN, i. 90/3 Hevā-yı nefis ile aldı vücūdı çünki maraz / Turuñ tabîbe varalum hakîme yalvaralum

⁸⁶⁷⁷H, i. 89/1 Ey nefsim olma ehl-i şer / İnsāfa gel insāfa gel / Kuru hevā ise yeter / Fikrinde yok mudur ecel

⁸⁶⁷⁸H, i. 85/4 Bırakıp bu hevā vü tezvîri / Kerem et ko bu su'-i tedbîri / Gözlemek yeğ değil mi takdîri / 'Āh nefsim seni nic'eyleyeyin

⁸⁶⁷⁹H, i. 137/4 Dür eder Hak'dan seni Hubb-ı sivā kayd-i alef / Gör ne vech ile sülūk etmiş bu yollarda selef / Nakd-i ömrü eyleme nefsin hevāsında telef / Vech-i bākî var iken mahlūka bakmak yol mudur

⁸⁶⁸⁰H, k1. 17 Şeştā vü çeng ü tanbūr / Hak'dan seni eder dür / Uyup hevā-yı nefse / Dünyāya olma mağrūr

⁸⁶⁸¹AN, kıt. 9/ 10 Mansūs olanları koyan rāh-ı ta'assubda olan / Nefsi hevāsına uyan cāhillere vardur 'ikāb

⁸⁶⁸²NM, 40/1 Kandedür cehlile zulmet nefis-i su'bānuñdadur / Kandedür 'ilmile hikmet bil anı cānuñdadur

⁸⁶⁸³H, i. 160/2 Nefsin hevāsından kesil / Zikr eyle Hakk'ı muttasıl / Saykallanır mir'āt-ı dil / Tekrār-ı zikru'llāh ile

⁸⁶⁸⁴H, i. 159/4 Ey hevā-yı nefse düşmüş gaflet ehli derd-mend / Tut elin bir kâmilin bulmak dilersen dest-res

Kullar, Allah'ın yardımını olmasa nefsin hevasına mağlup olurlar.⁸⁶⁸⁶

Nefsin hevasına kapılmayana Hevâ-yı Hakk (Allah) teshir eder.⁸⁶⁸⁷

Nefsin hevasını terk eden melâik rütbesine ulaşır.⁸⁶⁸⁸

Âşık olmayanın nefsi hevâ peşindedir.⁸⁶⁸⁹

71.21.Nefs-i emmâre

Emmâre nefis, her şeyin kendi kontrolünde olmasını ister.⁸⁶⁹⁰

Nefs-i emmâre sahibini nâra (ateşe, cehenneme) çeker.⁸⁶⁹¹

Nefis, emmârelikten kurtulup Allah'a koşmalıdır.⁸⁶⁹²

Nefs-i emmâre, lâilâheillâllah ile fethedilir.⁸⁶⁹³

Emmâre nefis ruhu yaralamıştır. Onun başı zikirle dövülür.⁸⁶⁹⁴

71.22.Nefis, perdedir.

Nefis, perdedir.⁸⁶⁹⁵

Nefis, kul ile Allah arasında perdedir.⁸⁶⁹⁶

---

⁸⁶⁸⁵H, i. 194/1 Halâs et kalbimiz hubb-ı sivâdan / Kerem senden 'inâyet senden Allah / Geçe tâ nefsimiz olmaz hevâdan / Kerem senden 'inâyet senden Allah

⁸⁶⁸⁶H, i. 141/1 Hevâ-yı nefse mağlûb olmasınlar / Uyar kullarını uyar ilâhî / Kalup gafletde mahcûb olmasınlar / Uyar kullarını uyar ilâhî

⁸⁶⁸⁷H, müf. 97 Şu kim nefsi hevâsını gidermiş / Hevâ-yı Hak anı teshîr edermiş

⁸⁶⁸⁸SG, 113/5 Hevâ-yı nefsi terk iden melâ'ik rütbesin bulur / Mukarreb olamaz ref' itmeyen bu tab'-ı hayvânî

⁸⁶⁸⁹AN, i. 128/4 'Âşıkı nefsüne kıyâs itme / Kamı sen bildüğün hevâ kamı

⁸⁶⁹⁰NM, 101/5 Gemi sağ olsa anı ğasb ider emmâre-i nefis / Yeni dîvâra begüm bak eski virâne gerek

⁸⁶⁹¹H, i. 153/2 Karîn-i nefis-i emmâre / Karîb olur beğim mâre / Çeker ol sâhibin nâre / İşi dâ'im olur ifsâd

⁸⁶⁹²H, i. 137/5 Nice bir emmârelikde eyleye nefsin karâr / İşidip firrû ila'llâh'ı et ol yana firâr / Ko sivâyı sıdk ile gel Hak'a eyle i'tizâr / Her murâdı Hak verir sen gayra bakmak yol mudur

⁸⁶⁹³AN, mu. 1/18 Cünd-i zikr ile milk-i dil tolsun / Nefs-i emmâre kişverin alsun / Zâhir ü bâtinuñ kamu olsun / Milket-i lâ-ilâhe illa'llâh

⁸⁶⁹⁴NM, 81/2 Nice mecrûh eylediyse rûhûnı emmâre nefis / Sen de gürz-i zikirle dög başına eyle kısâs

⁸⁶⁹⁵H, i. 122/1 Olupdur nefsimiz perde / Meded Mevlâ meded / Mevlâ Koma bizi ayaklarda / Meded Mevlâ meded Mevlâ

Nefis, baki mülkle âşık arasında perdedir.⁸⁶⁹⁷

71.23.Nefis, zulmettir.

Nefsin zulmetinden geçen hayat bulur.⁸⁶⁹⁸

Nefsin zulmetinden korunmak isteyen, Hakk'ın (Allah) nuruna sığınmalıdır.⁸⁶⁹⁹

71.24.Nefis, gaflet uykusundadır.

Nefis, gaflet uykusundadır.⁸⁷⁰⁰

Gâfil, nefse uyar.⁸⁷⁰¹

Gaflet uykusundakiler, nefse itaat eder.⁸⁷⁰²

71.25.Nefis, kötü sıfatlıdır.

Dünya sevgisi, nefse esir ettirir.⁸⁷⁰³

Dünyadan ayrılmak nefse güç gelir.⁸⁷⁰⁴

Nefis, Mevlâ'ya (Allah) ulaşmaya mani olur.⁸⁷⁰⁵

Nefis, kulu gafletle Mevlâ'ya (Allah) âsi kılar.⁸⁷⁰⁶

---

⁸⁶⁹⁶H, i. 188/2 Nice bir nefis ola ortada hâ'il / İnâyet et ki maksüd ola hâsıl / Olavuz matlab-ı a'lâya vâsıl / Meded eyle meded sultânım Allah

⁸⁶⁹⁷H, i. 92/7 Olmasın nefsin hâ'il / Bâkî mülke ol vasıl / Geç fâniden ey gâfil / Tevhîde gel tevhîde

⁸⁶⁹⁸H, i. 178/2 Zulmet-i nefsi geçen bulur hayât / Çün gece âhir ola olur sabâh

⁸⁶⁹⁹AN, i. 31/6 Nefs ü şeytân zulmetinden bulmak isterseñ halâs / Nüriyâ sen nür-ı Hakk'ı eylegil melce' melâz

⁸⁷⁰⁰H, i. 85/5 Hâb-ı gafletden aç gözünü uyan / Devlete erdi enbiyâya uyan / Olma hod-bîn gör Hudâ'yı hemân / Hây nefsim seni nic'eyleyeyin

⁸⁷⁰¹H, i. 205/1 Nefs ü şeytâna uyarısın / Nic'olur hâlin ey gâfil / Bir gün olur kim doyarısın / Nic'olur hâlin ey gâfil

⁸⁷⁰²H, i. 220/1 Aç gözün bu nevm-i gaflet nice bir / Hâlik'm ihsânına şükr edegör / Nefs ü şeytâna itâ'at nice bir / Râzık'm in'âmına şükr edegör

⁸⁷⁰³H, i. 216/4 Hubb-ı dünyâ ile keyd-i nefse kim olsa esir / Hakk'a yüz tutsun yine andan olur derde devâ

⁸⁷⁰⁴H, k1. 13 Gerçi nefse güç gelir dünyâdan ayrılmak kişi / Lik merzât-ı İlâhiyye gözetmek hübdür / Nice biñ yıllar otursa âkibet eyler sefer / Lik merzât-ı ilâhiyye gözetmek hübdür

⁸⁷⁰⁵H, i. 188/4 Bize yollarını sen eyle âsân / Ki mâni' olmaya nefis ile şeytân / Yine senden olur bu derde dermân / Meded eyle meded sultânım Allah

Nefis, insanı azdırır.⁸⁷⁰⁷

Nefsin işi gazap ve Hakk'a (Allah) hasettir.⁸⁷⁰⁸

Nefis, fitne ve fesada sebep olur.⁸⁷⁰⁹,⁸⁷¹⁰

Nefis, şaşırır ve yolları sed eyler.⁸⁷¹¹

Nefsin kibir, ucb, hıkd, hased, hubb-ı cah u hubb-ı zeheb gibi huyları vardır ve o uslanmaz.⁸⁷¹²

Nefiste yeterince hata ve noksanlık vardır, o tûl-i emel sahibidir.⁸⁷¹³

Nefis, tezvîri (yalan) sûret-i hak gösterir, genç yaşlı herkesi kandırır, onlara kusurlarını görmez.⁸⁷¹⁴

Nefis azgındır, onun esaretinden kurtulma yolunu bulmak çok zordur.⁸⁷¹⁵

Nefis, Firavun'a benzer.⁸⁷¹⁶

Nefis, amel defterini cürümleriyle karalayan, siyah yüzlü bir yüz karasıdır.⁸⁷¹⁷

Nefis, şerirdir, ona itaat edilmemelidir.⁸⁷¹⁸,⁸⁷¹⁹,⁸⁷²⁰

---

⁸⁷⁰⁶AN, i. 75/3 Rabbüñe nefsün seni gaflet ile 'âsi kılup / Kul iken Mevlâ ile hasmâne olduñ bilmedüñ

⁸⁷⁰⁷H, i. 224/3 Hevâlarda olup ey gâfil insân / Seni azdırmasın nefis ile şeytân / Kerîm Allah ede yolları âsân / Yürü merzât-ı Hak tahsîl edegör

⁸⁷⁰⁸AN, i. 45/10 Dîv misin ey nefis yâ esed / İşün ğazab Hakk'a hased / Sanma ebeddür bu cesed / Estagfiru'llahe'l-ġafür

⁸⁷⁰⁹NM, 21/5 Cümle fitne kaşuñ ile kirpigünden olduġın / Bilen ider mi cihânda nefis ü şeytânile bahs

⁸⁷¹⁰NM, 27/6 Hakk'un iken her tasarruf bu 'abes sözler nedür / Nefis ü şeytân didigünñ kimlerdür iderler fesâd

⁸⁷¹¹NM, 114/6 Şaşurdı bizi nefis-i bed eyledi hep yolları sed / Ey lütfi çok senden meded lütf eyle açıvir yolum

⁸⁷¹²H, i. 85/2 Nice bir kibr ü ucb u hıkd u hased / Nice bir hubb-ı câh u hubb-ı zeheb / Saña uslanmak ola mı ki aceb / 'Âh nefsim seni nic'eyleyeyin

⁸⁷¹³H, i. 90/1 Ey nefis yeter sehv ü zelev / İnsâfa gel insâfa gel / Terk eyleyip tûl-i emel / İnsâfa gel insâfa gel

⁸⁷¹⁴H, i. 110/2 Sûret-i Hak'da edip tezvîri / Aldadır nice civân u pîri / Hiç anar mı göre ki taksîri / Nefis elinden n'idelim neyleyelim

⁸⁷¹⁵C, terk. 1/III/5 Ben nefis-i ġavî bendine düşmiş bir esrüm / Kim bulmadum aslâ taraf-ı râh-ı firârı

⁸⁷¹⁶SG, 44/5 Kıl vücüduñ Mısırî içre ruhla nefisine nazâr / Bilmek istersen eġer Fir'avn ile Mûsâ nedür

⁸⁷¹⁷AN, i. 68/4 Çün defter-i a'mâli cürmüñle karaladuñ / Ey nefis-i siyeh-rû sen yüz karasısın ancak

Nefse teslim olmamalıdır.⁸⁷²¹

Nefis, sahibini çaresiz bırakır.⁸⁷²²

Çaresiz insan, nefsin esiridir.⁸⁷²³

İnsanlar nefse zebun olur.⁸⁷²⁴

Nefis, insanı çöle düşürür.⁸⁷²⁵

Nefse inanılmaz, ona inananlar şirk ateşinde yanar.⁸⁷²⁶

Nefse esir olan cehennemde muazzeptir. Cennet ondan kurtulana durak olur.⁸⁷²⁷

Nefis kişiyi onarmaz, mutlu etmez.⁸⁷²⁸

Nefis, bed-endamlıdır ve hânedede (dünya) kalıcı değildir.⁸⁷²⁹

Nefis kötü sıfatlı olduğu zaman kahra muhatap olur.⁸⁷³⁰

Bed (fena) nefis, celâl yüzünde kahrolmadan kötü huydan kurtulamaz.⁸⁷³¹

---

⁸⁷¹⁸H, i. 83/1 Zevk-ı dünyāya mahabbet nice bir / Lezzet-i fānīye raġbet nice bir / Nice bir ādet ü bid‘at nice bir / Nefs-i şirrīre itā‘at nice bir / Māye-i ömrü izā‘at nice bir

⁸⁷¹⁹H, i. 83/2 Nice bir ömr-i azīz ola telef / K’olalmaz cümle cihān aña halef / Cevheri yere urup alma hazef / Nefs-i şirrīre itā‘at nice bir / Māye-i ömrü izā‘at nice bir

⁸⁷²⁰H, i. 83/3 Ger Hüdāyī‘den alırsan haberi / Veregör Hak yoluna cān ü seri / Kalmasın zenb-i vücūdun eseri / Nefs-i şirrīre itā‘at nice bir / Māye-i ömrü izā‘at nice bir

⁸⁷²¹H, i. 126/2 Mukārīn olan keme / Yaramaz eme seme / Nefsime ısmarlama / Meded senden meded hay

⁸⁷²²H, i. 85/6 Doğru yola Hudā hidāyet ede / Vardır ümmīdimiz ‘ināyet ede / Ehl-i İslām u ehl-i tā‘at ede / ‘Āh nefsim seni nic‘eyleyeyin

⁸⁷²³H, k1. 52 Yaz olsa soġuk ister kışın ıssı / Meġer kim nefis eder aña tekāzī / Esīr-i nefis olup bī-çare insān / Anıñçün olmaz ol bir hāle rāzī

⁸⁷²⁴H, i. 168/2 Seni aldar bu dehr-i dūn / Nef eylemez māl ü benūn / Nefs elinde olma zebūn / Vāsıl olmaġa sa‘y eyle

⁸⁷²⁵AN, i. 16/4 Tih-i farka düşürdi nefis bizi / İhdinā Rabbenā sebīle iyāb

⁸⁷²⁶H, i. 92/4 Sakın nefse inanma / Kendünü bildim sanma / Şirk āteşine yanma / Tevhīde gel tevhīde

⁸⁷²⁷NM, 86/4 Şol esīr-i nefis olan dā‘im mua‘zzeb tamuda / Nefs elinden kurtılana cennet olmuşdur turaġ

⁸⁷²⁸H, i. 122/2 Onarmaz bizi nefis-i şüm / Bize kalırsa iş ma‘lüm / ‘Ināyet eyle ey Kayyūm / Meded Mevlā meded Mevlā

⁸⁷²⁹AN, terc. 8/5/1 Çün bilürsin ki nefis-i bed-endām / Eyleyemez bu hānedede ārām

⁸⁷³⁰NM, 80/2 Kimūn bed-nefs ü bed-efāl u bed-hū bed-zamīr itmiş / Kahır evsāfına mazhar kılup anı le‘im itmiş

71.26.Nefis, hilecidir.

Nefis, verdiği yemini hile ile bozar.⁸⁷³²

Nefsin işi hiledir.⁸⁷³³

Nefsin işi gücü mekr u âldir (hile ve tuzak).⁸⁷³⁴

Nefis alçaktır ve ifsâd eder, talipleri zebûn eder.⁸⁷³⁵

Nefisle bir iş yapılamaz.⁸⁷³⁶

Nefsin hilesinden Rabb'e (Allah) sığınılır.⁸⁷³⁷

71.27.Nefis, şeytana benzer.

Nefis, şeytan'a benzetilir ve dili (gönül) aldatır.⁸⁷³⁸

Dervişler nefse aldanmaz.⁸⁷³⁹, ⁸⁷⁴⁰

Nefsin muradını yerine getirenin işi şeytana dolanır.⁸⁷⁴¹

Nefis, sahibini yabanda bırakır, şeytana yakındır.⁸⁷⁴²

---

⁸⁷³¹SG, 57/3 Pes celâl yüzünde makhûr olmayınca nefis-i bed / Neylesün n'itsün şu kul kim bed-hudan olmaz halâs

⁸⁷³²AN, i. 45/11 Gûş eyle ey nefis pendümi / Âl ile bozar andımı / Yağmaya virme gendümi / Estağfiru'llahe'l-ğafûr

⁸⁷³³H, i. 140/4 Enbiyâ evliyâ vesîle imiş / Zirâ Hak anlarıyla bile imiş / Nefse kalırsa işi hîle imiş / Saña vuslat seninledir Mevlâ

⁸⁷³⁴H, i. 123/4 Bildin mi nefis ahvâlini / Duydun mu mekr ü âlini / Görüp kıyâmet hâlini / Her zevki unutsan gerek

⁸⁷³⁵H, i. 90/4 İfsâdı ko ey nefis-i dün / Kad dalle kavmün müfsidün / Tâlibleri etme zebûn / İnsâfa gel insâfa gel

⁸⁷³⁶H, i. 47/4 Nefsimizle biz bir iş edemeziz / Senden yana bir adım atamazız / Vaslın hânın zevk edip tadamazız / Sen esirge kerem eyle yâ Mevlâ

⁸⁷³⁷H, müf. 183 Fazlın ile çün halâs etdin bizi tedrisden / Yine hıfz eyle ya Rabbî nefsimiz telbîsden

⁸⁷³⁸SG, 73/2 Nefis-i şeytân-ı hevâ aldı dili / Mâ-sivâ kapladı hep cân u dili / İrmez ise dâmen-i vasla eli / Kaldı bilmem nic' olur şeydâ gönül

⁸⁷³⁹SG, 55/1 Dervişem sanma / Derviş ol dervîş / Nefse aldanma / Dervîş ol dervîş

⁸⁷⁴⁰SG, 55/5 Sen seni sanma / Şirke baş çatma / Nefis okun atma / Dervîş ol dervîş

⁸⁷⁴¹NM, 64/3 Nedendür kâni' olmuşsan murâd-ı nefse talmışsan / İçüne hırsı almışsan işün şeytana tolanur

⁸⁷⁴²H, i. 121/4 Seni nefsin yabanda kor / Şeyâfîne karîn olur / Yürü var bir bilire sor / Edeb gözle edeb gözle

71.28.Nefis, âşık için bir engeldir.

Nefis, baki mülkle âşık arasında perdedir.⁸⁷⁴³

Nefis, âşıkla Allah arasında settir.^{8744, 8745}

Âşık, nefisle bir dem (dahi olsa) birlikte olmak istemez.^{8746, 8747}

Âşık, nefsi terk etmede âciz ve kusurludur.⁸⁷⁴⁸

Âşık, nefsin putlarını kendi eliyle parçalamadıkça Halilullah (Hz. İbrahim) gibi olamaz.⁸⁷⁴⁹

Âşık nefsin hevasından kurtulmak ister.⁸⁷⁵⁰

Âşık, nefsine vaaz eder.⁸⁷⁵¹

Âşık, halkı ıslah etmekten evvel nefsini ıslah etmelidir.⁸⁷⁵²

Âşık, cânı alınmadan nefsi ıslah etmeye çabalamalıdır.⁸⁷⁵³

Âşık, nefsin ayıplarını gözlemelidir.⁸⁷⁵⁴

Âşık, nefsin hevasını terk etmelidir.⁸⁷⁵⁵

---

⁸⁷⁴³H, i. 92/7 Olmasın nefsin hâ'il / Bākī mülke ol vasıl / Geç fāniden ey gāfil / Tevhīde gel tevhīde

⁸⁷⁴⁴H, i. 89/5 Ey Kādir ü Ferd ü Ahad / Eyle Hüdāyī'ye meded / Nefs olmasın ortada sed / İhsānına eyle mahal

⁸⁷⁴⁵H, i. 96/1 Firkat cehennemden eşed / Mevlā meded Mevlā meded / Nefs olmasın ortada sed / Mevlā meded Mevlā meded

⁸⁷⁴⁶H, i. 14/2 Buyurur lā-tekilnī Fahr-i 'Ālem / Bizi ısmarlamagıl nefse bir dem / Hem a'lemsin hem erhamsın hem ekrem / Yine āhir kerem Mevlā senindir

⁸⁷⁴⁷H, i. 27/3 Nefse bizi ısmarlama / Çıgnetme derd ile gama / İrgür saña yolda koma / Yā Rabbenā yā Rabbenā / Senden kerem senden 'atā

⁸⁷⁴⁸C, terk. 1/XI/5 Ben nefsümi derk eylemede 'âciz ü kāsır / Sen mes'ele-i vâcibi vü mümkinini 'ârif

⁸⁷⁴⁹AN, i. 31/3 Nārī gülzār itmek isterseñ Halilu'llāh gibi / Nefsüñ asnāmını kıl kendü destüñle cüzāz

⁸⁷⁵⁰NM, 42/3 Nefsümi hevādan kes kalbümi riyādan kes / Meylümi sivādan kes halvet yolını göster

⁸⁷⁵¹SG, 60/1 Gāhice suhte-i 'ilm oldum dahi gāh vā'iz / Gāh geh lütfile kıldım kendi nefsüme vā'iz

⁸⁷⁵²NM, 131/12 Ko halkı nefsüñ ıslāh eyle evvel / Salāh ehli ol idlālī n'idersin

⁸⁷⁵³H, müf. 132 Nefsini ıslāha sa'y et her zamān / Cānın almadan Hudā-yı Müste'ān

⁸⁷⁵⁴SG, 110/6 Erenler izini izle / 'Uyüb-ı nefsüñi gözle / Kamu yirde Hakk'ı özle / Edeb gözle edeb gözle

Âşık, nefsi cilalamalıdır.⁸⁷⁵⁶

Âşık, nefsi bilmiştir.⁸⁷⁵⁷

Nefsini terbiye eden âşık, derya dibindeki inci tanesine benzer.⁸⁷⁵⁸

Nefis, kadındır ve âşık onu er yapmak için çabalar.⁸⁷⁵⁹

71.29.Nefse uyanların durumu

Nefse uyanlar, kendini padişah sanır.⁸⁷⁶⁰

Nefse uyan, Hakk (Allah) yolundan çıkar.⁸⁷⁶¹

Nefse uyan, kötü huylu olur.⁸⁷⁶²

Nefse uyan, herkese hiddet ü şiddet gösterir.⁸⁷⁶³

Nefse uyan, pişman olur.⁸⁷⁶⁴, ⁸⁷⁶⁵

71.30.Nefisten kurtulmanın yolları

İnsan, nefisten temizlenmelidir.⁸⁷⁶⁶

Nefsi hapsedenin cânı kurtulur.⁸⁷⁶⁷

⁸⁷⁵⁵H, i. 111/3 Terk eyle erkenden nefsin hevâsın / Sâdık kul ol gözle Mevlâ rızâsın / Komazlar kişinin fâhir libâsın / Uryân gelip yine uryân giderler

⁸⁷⁵⁶SG, 110/2 Her a'zâna öğüt sakla / Cılâ vir nefis ile 'akla / Dem-â-dem var nutk-ı Hak'la / Edeb gözle edeb gözle

⁸⁷⁵⁷SG, 2/2 Şarâb-ı 'aşkuñı içdüm / Hicâblardan kamu geçdüm / Bilüp nefsum seni seçdüm / 'İnayet eyle yâ Mevlâ

⁸⁷⁵⁸AN, i. 10/9 Çün Nûri'yi nûr almış nefsini suya salmış / Deryâ dibine talmış dür-dânelerüz hakkâ

⁸⁷⁵⁹AN, i. 53/6 Meydâna er gelüp zen-i nefsini er idüp / Kalbi sivâdan arıdamı bizde bulmuşuz

⁸⁷⁶⁰SG, 24/2 Kul olup nefis-i hevâna pâdişâh oldum dime / Bende ol sultân-ı 'ışka işte sultanlık budur

⁸⁷⁶¹H, i. 137/1 Nefse uyup râh-ı Hak'dan taşra çıkmak yol mudur / Kibr ü ucb ile adın dervîş takmak yol mudur / Matlabın a'lâyiken ednâya akmak yol mudur / Yâr-ı bâkî var iken âgyâra bakmak yol mudur

⁸⁷⁶²H, müf. 148 Beğim ol nefis-i emmâretü bi's-sü' / Hevâsına uyanı etdi bed-hû

⁸⁷⁶³H, i. 230/2 Râh-ı salâha gidip sulh u sülûk ehli ol / Nefse uyup herkese hiddet ü şiddet neden

⁸⁷⁶⁴H, i. 205/6 Aç gözün gafletden uyan / Nâdim olur nefse uyan / Bâtılı kor Hakk'ı duyan / Nic' olur hâlin ey gâfil

⁸⁷⁶⁵H, i. 228/2 'Âkil iseñ nevm-i gafletden uyan / Nâdim olur nefis ü şeytâna uyan / Gayra bakmaz sırr-ı tevhîdi duyan / Lütf u ihsân etdi ol Rabb-i Kerîm

⁸⁷⁶⁶C, terk. 6/III/4Ola levs-i revsk-i şehvetden / Nefsüñi eyle tayyib ü tâhir

Nefsin isteklerine uymayan ermişler, karanlıkları aydınlığa kavuşturmuştur.⁸⁷⁶⁸

Nefisten vahdetle kurtulunur.⁸⁷⁶⁹

Nefis, aşk ateşiyle yakıldığında gönülde keder kalmaz.⁸⁷⁷⁰

Nefis, azap ile terbiye edilir.⁸⁷⁷¹

Aklın yeri vücuttur ve nefsi akl-ı kül terbiye der.⁸⁷⁷²

Nefis, olgunlaşabilmesi için bildiklerini unutmalıdır.⁸⁷⁷³

Gazâ-yı ekber, nefse rahat vermez.⁸⁷⁷⁴

Nefsin başını kesmek cihâd-ı ekberdir.⁸⁷⁷⁵

Halvet, nefsin sıfatını yakar.⁸⁷⁷⁶

Kemal sahibi olmak için kıyl ü kâli terk edip nefis gümüşü eritilmelidir.⁸⁷⁷⁷

Nefis at gibidir, onun şerrinden kurtulmak için kamçılanmalıdır.⁸⁷⁷⁸

İbadet, nefse acı gelir.⁸⁷⁷⁹

-
- ⁸⁷⁶⁷NM, 192/2 Habs-i cism ü nefis iden cānın ider elbet hālās / Halvetin rüşen ider envār-ı Hakk'un celveti
- ⁸⁷⁶⁸AN, i. 7/9 Nefsi basan asfiyā zulmeti kıldı ziyā / Nūra iren Nūriyā matla'-ı envār ola
- ⁸⁷⁶⁹H, i. 167/5 Nefsin aradan süre gör / Vahdet iline ere gör / 'Aklın başına dere gör / Aç gözün gafletten uyan
- ⁸⁷⁷⁰AN, i. 7/2 Āteş-i 'ışk ile ger nefsin yaksa bir er / Komaya dilde keder erlere serdār ola
- ⁸⁷⁷¹H, i. 96/3 Nefse azāb ise yeter / Bir lütf ile işim biter / Eyle 'ināyetle nazar / Mevlā meded Mevlā meded
- ⁸⁷⁷²AN, i. 63/3 Vüçuduñ hānesinde beslenür kāmīl olınca ol / Mürebbī 'akl-ı kül olup ider hem nefsi kül irzā'
- ⁸⁷⁷³C, kıt. 79/11 Olursañ tālib-i kesb-i kemāl-i nefsi insānī / Ne deñlü 'arif-i āgāh iseñ ol deñlü nādān ol
- ⁸⁷⁷⁴NM, 189/5 Virme rahat nefsiñe dāim gāzā-yı ekber it / Kābe-i dil feth olup dāru'l-emān itsüñ seni
- ⁸⁷⁷⁵AN, i. 51/7 Kesdürüp nefsiñ başın itdük cihād-ı ekberi / Nūriyā biz rahmet-i Rahmān'a irmişlerdenüz
- ⁸⁷⁷⁶NM, 181/5 İçüne bir od salar nefsiñ sıfatın yakar / Cānuñ gözini açar erenleriñ halveti
- ⁸⁷⁷⁷H, müf. 117 Kıyl ü kâli terke sa'y et sīm-inefsi eyle kāl / Ehl-i hāl ehl-i mekāl ol ola gör sâhib-Kemāl
- ⁸⁷⁷⁸H, müf. 10 Ura gör esb-i nefse tāziyāne / Seni uğratmaya ol tā ziyāne
- ⁸⁷⁷⁹NM, 131/3 'İbadet acısın bu nefse tatdur / 'Amelden olmağıl hālī n'idersin

Nefis, taatle (ibadetle) terbiye olur.⁸⁷⁸⁰

Nefisten emin olmak için sabah akşam namaz kılmalıdır.⁸⁷⁸¹

Nefis, tarikat potasında eriyip ehl-i hâl olup visale layık olmalıdır.⁸⁷⁸²

Hakikat hâlini bilmek için zâhir ve şeriata, nefis tarikat hâline tâbi olmalıdır.⁸⁷⁸³

Varlığını terk etmeyen, nefsin müridi olur.⁸⁷⁸⁴

Vücut nakdini Allah'a teslim eden, kötülüğü emreden nefsin keşmekeşinden mutluluğa ulaşır.⁸⁷⁸⁵

Nefis, temiz ruh ile beraber oldukça cân ve ten birleştiği gibi Şahlar şahı (Allah) ile birleşir.⁸⁷⁸⁶

Nefis, nüsha-i vahdettir ve onu talim ettirmelidir.⁸⁷⁸⁷

Nefis şerre değil hayra meyletmelidir.⁸⁷⁸⁸

Nefis, mutmainne, marziyye ve faniyi terk edip bekaya erişmelidir.⁸⁷⁸⁹

71.31.Allah'ın yardımıyla nefse galebe çalınır.

Nefis, riyakârdır ve kendi hazzının peşinde koşar, onu ancak Yaradan (Allah) uslandırır.⁸⁷⁹⁰

⁸⁷⁸⁰H, i. 62/2 Tavk-ı tâ'at bağlayıp ifrî-i nefsin boynuna / Āsaf-ı akla ri'âyet kıl Süleymânlık budur

⁸⁷⁸¹NM, 25/3 Nefs ü şeytândan emîn olma müdâm / 'Ādetüñ olsun gice gündüz salâh

⁸⁷⁸²H, i. 16/3 Tarikat potasında nefsi kâl et / Bu kâl içinde koma ehl-i hâl et / Esirge lâyı-ı bezm-i visâl et / Meded ey pâdişâhlar pâdişâhı

⁸⁷⁸³H, i. 226/2 Zâhirin gütsün şerî'at hâlini / Nefse icrâ et tarikat hâlini / Bilmek istersen hakikat hâlini / Hakk'ı Hakk ile şuhûd et ey gönül

⁸⁷⁸⁴SG, 105/7 Varlığın mahv itmeyen Ğaybî mürîd-i nefis olur / Kendözün yok bilmeyenler gelmesün bu meclise

⁸⁷⁸⁵C, terk. 3/1/8 Teslîm ideli sâhiline nakd-ı vücûd / 'Āsûde-dil-i keş-me-keş-i nefis-i ğarîmüz

⁸⁷⁸⁶C, tar. 66/4 İttihâd itsün şehensâh ile cân u ten gibi / İmtizâc itdükçe rûh-ı pâk ile nefis-i nefis

⁸⁷⁸⁷SG, 90/12 Nüsha-i vahdet olan nefisine ta'lim eyleye / Gün-be-gün vire terakkî Hakk'a ola tercemân

⁸⁷⁸⁸NM, 198/6 Nefsüm dime şol dîve ki ilter seni şerre / Nefs odur anuñ fikri vü meyli ola hayra

⁸⁷⁸⁹H, i. 85/7 Mutma'inne olup rızâya eriş / Yürü marziyye ol safâya eriş / Terk edip fânîyi bekâya eriş / Hây nefsim seni nic'eyleyeyin

Rahman (Allah), yardımcı olmazsa nefis insanı azdırır.⁸⁷⁹¹

Nefse zebun olmamak için Mevlâ'nın (Allah) inayeti gereklidir.^{8792, 8793}

Mevlâ (Allah) yardım etmese kul alçak nefsin esiri olur.⁸⁷⁹⁴

Nefis, uğursuzdur ve ona Allah'ın lütfuyla galip gelinir.⁸⁷⁹⁵

Müsteân'ın (Allah) yardımı olmasa nefis yoldan çıkan iblis ile yol bulur.⁸⁷⁹⁶

Nefisteki müşkillerin hâlli için Habîr ve Alîm'e (Allah) yalvarılır.⁸⁷⁹⁷

Nefis, televvün (sebatsızlık) belasından Mabud'un (Allah) yardımıyla kurtulabilir.⁸⁷⁹⁸

Allah'ın teklifini kabul edip bin cân ile kurban olsa nefse vuslat kapıları açılır.⁸⁷⁹⁹

71.32.Nefsini bilen Rabb'ini bilir.

Nefis bilinmeden Sübhân (Allah) arzulanmaz.⁸⁸⁰⁰

Nefsi bilen, Rahman / Mevlâ / Gaffar/ Allah'ı bilir.^{8801, 8802, 8803}

⁸⁷⁹⁰H, i. 85/3 Kasd et ihlâsa vü riyâyı bırak / Kendi hazzın ko Hak rızasına bak / Yaradan usladır seni ancak / Hây nefsim seni nic'eyleyeyin

⁸⁷⁹¹H, i. 30/3 Dest-gîr olmaz iseñ ey Rahmân / Azdırır bizi nefis ile şeytân / Sen esirge efendi bizi hemân / Meded et yâ enîs-i küll-i garîb

⁸⁷⁹²H, i. 23/3 Nefs ü şeytâna zebûn eylemeye kullarını / 'Âşık u sâdıka âsân getire yollarını / Vara bülbülleri seyrân ede dost illerini / Umarız lütf u 'inâyet ede Mevlâ-yı Kerîm

⁸⁷⁹³H, i. 29/1 Nefs ü şeytâna zebûn etme bizi / Kerem et hey ulu Mevlâ kerem et / Tâlib-i fânîye dūn etme bizi / Kerem et hey ulu Mevlâ kerem et

⁸⁷⁹⁴H, i. 184/2 Esîr-i nefis-i dūn etme / Mâsivâya zebûn etme / Derd ile bağırim hūn etme / Meded eyle meded eyle

⁸⁷⁹⁵H, k1. 9 İbâdı nefis-i şūma gâlib eyle / Kerîm Allah Rahîm Allah meded et / Saña sıdk ile lütf et tâlib eyle / Kerîm Allah Rahîm Allah meded et

⁸⁷⁹⁶H, i. 190/1 Bulmasın yol nefis ile İblîs-i dâl / Sen 'inâyet et meded yâ Müste'ân / Olavuz tâ lâynk-ı bezm-i visâl / Sen 'inâyet et meded yâ Müste'ân

⁸⁷⁹⁷AN, i. 90/5 Çü hall olunmadı nefsinde niçe müşkil var / Ne tururuz o Habîr u 'Alîm'e yalvaralum

⁸⁷⁹⁸AN, i. 110/4 Halâs eyle televvün vartasından nefsi yâ ma'būd / Temekkūn kişverinde sırrı sultân eyle yâ Allâh

⁸⁷⁹⁹H, i. 110/3 Etse teklîfi Hüdâyi o kabûl / Olsa biñ cân ile Mevlâ'sına kul / Açılırdı aña ebvâb-ı vusûl / Nefs elinden n'idelim neyleyelim

⁸⁸⁰⁰NM, 135/2 "Men arefe nefsehu kad 'arefe rabbehu" / Nefsūni sen bilmedin Sübhân'ı arzularsın

⁸⁸⁰¹NM, 121/3 Çün nefsin bilse kişi Allâh'ı bilürmiş / Bu ma'nîye yok bende 'ilâcum n'ola çârem

⁸⁸⁰²C, terk. 6/III/6Nefsini Rabbını bilende olur / Mâ-sivadan feragat-ı hâtr

Nefsi bilen, tükenmez bir devlete kavuşur.⁸⁸⁰⁴

Nefsi bilen kemal bulur.⁸⁸⁰⁵

Nefis, sahibini utandıracak ilimler bilir.⁸⁸⁰⁶

Men aref nefseh cümle ilmin hâsıdır.⁸⁸⁰⁷

Men arefe nefsehu, bütün sorulara verilebilecek bir cevaptır.⁸⁸⁰⁸

Nefsi bilmek isteyen, halvete girmelidir.⁸⁸⁰⁹

Men aref bâbını açan, nefsi-i halveti bulur.⁸⁸¹⁰

Mürşit, nefsin *men arefe nefsehu* dersinin bütün inceliklerini bilir.⁸⁸¹¹

71.33.Kâmilin nefesi, nefsi terbiye eder.

Nefsi, kâmilin nefesi mat eyler.⁸⁸¹²

Kâmilin nefsi sâlikin nefsi ile kıyaslanmamalıdır.⁸⁸¹³

Muslih (kâmil) hesap olmazdan evvel (mahşerden evvel) nefsin hesabını bildirir.⁸⁸¹⁴

⁸⁸⁰³SG, 1/9 Ya'ni esmâ vü müsemmâ yine âdemdür hemân / Men 'aref nefseh fekad remzini tuyduña sa dilâ

⁸⁸⁰⁴NM, 82/5 Nefsini bilen irermiş bir dükenmez devlete / "Fakru fahri" dür Niyâzî bil o devletden ğaraz

⁸⁸⁰⁵H, i. 180/3 Nice bir bahs ü cidâl-i kil ü kâl / Olagör bî-çâre ehl-i vecd ü hâl / Nefsini bil bulmak istersen kemal / 'Ârif iseñ aç gözün merdâne bak

⁸⁸⁰⁶AN, i. 109/3 Fazîlet sanduğı 'ilmîni nefsum / Hicâb oldu baña estağfiru'llâh

⁸⁸⁰⁷SG, 85/1 Men 'aref nefseh olupdur cümle 'ilmün hâsılı / Kendözini bilmez iseñ 'âlimem dime sakın / Öz kitâbm okuyandur ehl-i 'ilmün kâmilî / Kendözini bilmez iseñ 'âlimem dime sakın

⁸⁸⁰⁸SG, 91/10 Men 'arefe nefsehü dindiği yitmez mi cevâb / Hakkı bilmeğe özüñden ğayri var mı bir kitâb / Zât-ı Hakk'a cehlün iden özge yok durur hicâb / Ma'rifetle hüsn-i hulkdur tâlibi kâmil iden

⁸⁸⁰⁹NM, 53/2 Nefsünü saña bildirür ölmezden öñdin öldürür / Yokluk yolını tuyğurur fakr u fenâ halvetdedür

⁸⁸¹⁰SG, 51/1 Men 'aref bâbın açaldan nefsi-i halvet bulmuşuz / Seyr idüp vechuñ cemâlün zâta vuslat bulmuşuz

⁸⁸¹¹SG, 90/13 Tâlibe mâhiyyet-i zât ü sıfâtın bildire / Men 'arefe nefsehü dersinde komaya gümân

⁸⁸¹²NM, 94/2 Nefsini mât eyleyen ref'-i memât eyleyen / Nefhi hayât eyleyen nefesidür kâmilün

⁸⁸¹³AN, i. 54/3 Gaflet ile kendü yoluñ sedd idersün sâlikâ / Ger iderseñ kâmilî sen kendü nefsüne kıyâs

⁸⁸¹⁴AN, i. 26/4 Hisâb olmazdan evvel bildürüp nefsün hisâbını / Saña her dem ola müşkil olan eşkâlünü muslih

71.34. Kalp, nefse galip gelmelidir.

Nefis için kalp huzursuz edilmez.⁸⁸¹⁵

Kalbin, nefse galip olması güzeldir.⁸⁸¹⁶

Nefsin kibir ve beğenmişliği hâk (toprak) edilirse kalp sarayına Hakk (Allah) mihman olur.⁸⁸¹⁷

Nefsin kötülükleri mahvolunca kalp ruha, ruh sırra uyar.⁸⁸¹⁸

Gönül, nefsi mana rindi etmelidir.⁸⁸¹⁹

Nefsin esiri olanın gönlü cehalet karanlığındadır.⁸⁸²⁰

Nefis ehlinin dili (gönül) müşevveştir (karmakarışıktır).⁸⁸²¹

Nefs-i derrâkım kühünü bilmek isteyen dil (gönül) aynasını gam pasından mücellâ eylemelidir.⁸⁸²²

Nefsi bırakmayan, kalp sarayına giremez.⁸⁸²³

71.35. Nefisten kurtulanların evsafi

Nefsi tekmiil eden hayvanlıktan insanlığa tebdîl eder.⁸⁸²⁴

Nefisten kurtulan kâhir (galip) olur.⁸⁸²⁵

⁸⁸¹⁵H, i. 152/3 Hak yolunda çalış kusûr etme / Nefs için kalbi bî-huzûr etme / Sakın a'mâline gurûr etme / Cümlelerin başı bir 'inâyet imiş

⁸⁸¹⁶H, i. 20/4 Nefse kalbin gâlib olması güzel / Hakk'a rûhun tâlib olması güzel / Sırr u ahfâ râğıb olması güzel / Ko sivâyı matlab-ı a'lâyı gör

⁸⁸¹⁷H, i. 80/2 Ko kibr ü ucbu nefsin hâk edegör / Enâniyyet hicâbın çâk edegör / Derûnun mâsivâdan pâk edegör / Sarây-ı kalbine mihmân ola Hak

⁸⁸¹⁸H, i. 70/5 Çünkü Hüdâyî mahv ola nefsin ru'ûneti / Ol kalbe kalb rûha o sırra uyup gelir

⁸⁸¹⁹AN, i. 114/8 Nefsüni ey dil rind-i ma'nî kıl / Anda râğbet bil rindedür rinde

⁸⁸²⁰NM, 86/5 Nefs odur kim cehl karañusu kaplar gönlini / Rûh odur kim 'ilm nûri gönline yakar cerâğ

⁸⁸²¹NM, 145/5 Cân Niyâzî ehl-i 'aşka nâzikâne va'z ider / Ehl-i nefis olan işitmez dil müşevveş neylesün

⁸⁸²²SG, 88/9 Eger künhi ile bilmek dilerseñ nefis-i derrâkım / Mücellâ eyle dil mir'âtını jeng-i kedüretten

⁸⁸²³H, müf. 114 Ko nefsi ol sarây-ı kalbe dâhil / Çalış sa'y et olunca Hakk'a vâsil

⁸⁸²⁴AN, i. 96/6 Gel nefsüni tekmiil it merdümligi tescil it / Hayvânlığı tebdîl it insân ide gör insân

Nefis, tac giyerse sâfiye mertebesine ulaşır.⁸⁸²⁶

Mustağni nefis, makam sevgisi taşımaz.⁸⁸²⁷

Nefsanî vücudunu ifnâ eyleyene Mevlâ (Allah) hakkânî vücudu lütfeder.⁸⁸²⁸

Vücut-ı hakkânîye kavuşan dilde (gönül) nefsin hazzı kalmaz.⁸⁸²⁹

Nefsi ârif yapan, takdir edilir.⁸⁸³⁰

Nefis bırakılmadan tevhid edilmez.⁸⁸³¹

Sır ehli olmak isteyen, nefsin askerini kırmalıdır.⁸⁸³²

---

⁸⁸²⁵ AN, i. 44/3 Pāk eyle dil ü cānı sür nefis ile şeytānı / Ol gül-i beyābānı kāhir ola gör kāhir
⁸⁸²⁶ AN, i. 24/2 Sâfiye nefis revācın bula mı hiç ansuz / Zer-i sâfi gibi bir sikkeye elbet muhtāc
⁸⁸²⁷ C, k. 33/2 Nefs-i istiğnā-pesendūñ bī-ğubār-ı hubb-ı cāh / Kalb-ı āzāde-nihādūñ bī-gam-ı tül-ı emel
⁸⁸²⁸ AN, i. 9/1 Nefsānī vücūdını kişi eylese ifnā / Lütf eyleye hakkānī vücūdı aña Mevlā
⁸⁸²⁹ AN, i. 128/1 Geldi Hak'dan vücūd-ı hakkānī / Kalmadı dilde hazz-ı nefsanī
⁸⁸³⁰ AN, i. 129/1 Nefsini 'ārif kılan gelsün beri / Sırrına vākıf olan gelsün beri
⁸⁸³¹ AN, i. 41/8 Nefsünü koyup / Şeytānı sıyup / Nūrî'ye uyup / Tevhid ide gör
⁸⁸³² AN, i. 77/4 Olmak dilerseñ ehl-i sır cünd-i kuvā-yı nefsi kır / Şevk ile darb-ı zikre gir devrāna gel devrāna gel

72. ÖLÜM

Mahlukat içinde canlı olanların canlılık hâlinin son bulması demek olan ölüm, insanoğlunun üzerinde çokça düşündüğü ve felsefeden sanata birçok sahanın ilgisini çeken bir konudur. Tasavvuf literatüründe ise ölüm, ruhun ulaşip daha sonra yoluna devam ettiği bir menzildir. Ruhun türlü kisvelere bürünerek aldığı bu yolun sonu, aslında yola ilk çıktığı yere, Allah'a rûcü eder. Mevzuya böyle bakınca Mevlâna'nın formülize ettiği hâliyle ölüm bir çeşit 'vuslat'tır.

'Canın bedenden çıkması' anlamı dışında ölüm ile ilgili geliştirilen başka bir düşünce ise ölmeden evvel ölme'dir.

72.1.Ölüm, cânın tenden çıkmasıdır.

Hayatın fena bulması olan ölüm vâki olduğunda cân kuşu ten bağından kurtulur. Bütün lezzetleri gideren ve ten âleminde bir çığlığın kopmasına neden olan ölüm, mümin için dâr-ı fenadan (dünya) dâr-ı bekaya bir geçiştir.

Azrail'in vakti gelince geçekleştirdiği ölüm/mevt hakkında geliştirilen düşünceler diğer düşünceler şunlardır: Mutlaka başa gelecek ölüm gelmeden evvel önce onun elçileri gelir. Ölüm gelince beden gözden çıkar. Geride kalanları ağlatır. Ölen tendir, cân sağ kalır. Mevt, ilim erbabını insanlardan uzaklaştırır. Ölümcül hastalar âb-ı zülâl ister.

72.2.Sûfiye hayat ile ölüm aynıdır.

Ölümün sevgili ile halvet olduğunu düşünen sûfi, hayat ile ölümü bir görür ve kendisini öldürmeye kasteden kişiyi düşman olarak görmez.

72.3.Ölümden sonra diriliş vardır.

İslam'ın ölüm sonrası hayat için tasavvuruna göre ahirette insanlar yeniden diriltilecektir. İncelediğimiz divanlarda şairlerin bu tasavvuru dile getirdikleri görülmektedir.

Ölüm sonrasında diriliş vardır ve bu diriliş kuyruk sokumu kemiğinden başlayacaktır. Ölülerini diriltmek, Allah için çok kolaydır. Daha evvel Hz.İsâ da ölülerini

diriltmiştir. Bu düşünceleri esas alarak oluşturulmuş ve Mısırî’de tespit edilen başka bir düşünceye göre dünya hayatında yaşarken birer ölü olan insanların kendi varlıklarından haberdar olmasını sağlayan ve onları bir çeşit diriltten unsur, kâmilin nefesi veya erenlerin halvetidir.

72.4.Ölmeden evvel ölmek.

Beş mutasavvıf şairin divanlarında ölümle ilgili tespit ettiğimiz düşüncelerin dörtte birini ölmeden evvel ölmek düşüncesi teşkil eder. Hz. Peygamber’in “ölmeden evvel ölünüz” hadisi kaynaklı paradoksal bir söylem ifa eden bu hadis karşısında şairlerin ölmeden evvel ölenlerin, baki hayata kavuşabileceği şeklinde bir yorum getirdikleri görülmektedir. Dert ehlinin maksudu ölmektir. Ölmeden evvel ölenler, Allah’ın şuhudunda hayran olur. Allah, dîdarı ölmeden evvel ölmeyen kimseye göstermez. Onlar Allah yolunun âşıklarıdır ve onların kalbi nur ile doludur. Ölmeden önce ölenler, maksudunu bulur ve onlar bir kez öldüğü için bir daha ölmez. Ölmeden evvel ölenler cisim ve canlarını kendilerine yük etmezler. Onlara kapı açılır. Bildiğini öldüren, ölmeden evvel ölmenin manasını zevk edinir. Ölmeden evvel ölmek isteyen, halvete girmelidir.

Gaybî’de tespit edilen bir düşünceye göre akıl ile ölüp aşk ile dirilmek gerekir. Ölmeden evvel ölmeyenler meclise (tarikât) kabul edilmez.

72.5.Âşıklar ölmez.

Şairlerin ölüm kavramı ile birlikte anlam ilişkisi kurdukları diğer bir kavram âşıktır. Mısırî’de üç kez, Hüdâyî’de bir kez tespit edilen düşünceye göre âşıklar ölmez.⁸⁸³³ Âşık, kendi isteği ile benliğini öldürmeden Hakk (Allah) yolunun kapısı ona açılmaz. Ölümünden âb-1 hayvan ve vahdet suyu içen âşıklar, kurtulmuştur, doğmaz da ölmez de. Âşık için hayat-1 câvidânî olan ölüm, aynı zamanda aşkın çaresidir. Âşık zaten kimi zaman ölü gibidir. Aslında ölen câhildir, teslim olan, öldürülmez. Vuslata ölümden geçilmeden erişilmez. Dünyanın bekasının olmadığını

---

⁸⁸³³ Yunus Emre’nin bir ilahisinde geçen “Ölen hayvan imiş âşıklar ölmez” dizesini hatırlatan bu düşünce, 17. Yüzyıl tasavvuf şiirinde Yunus Emre tesiri hakkında fikir sahibi olmaya yardımcı olabilir. Şiirle ilgili bkz: Yunus Emre, **Dîvân-ı İlâhiyât**, haz. Mustafa Tatcı, Kapı Yay., İstanbul 2012, s. 222.

gösteren ölümün kösü çalsa da cân bundan habersizdir. O kös çalmadan Allah'a dönülmelidir.

72.6.Ölüm Kavramında Edebî Düşünceler

72.7.Ölüm, cânın tenden çıkmasıdır.

Ölüm, hayatın fena bulmasıdır.⁸⁸³⁴

Mevt, cân kuşunu ten bağından kurtarır.⁸⁸³⁵

Mevt, mümini dâr-ı fenadan (dünya) dâr-ı bekaya geçirir.⁸⁸³⁶

Ölüm, bütün lezzetleri giderir.⁸⁸³⁷

Mevt (ölüm), ten âleminde bir çığlığın kopmasına neden olur.⁸⁸³⁸

Ölüm vaktinde Azrail gelir.⁸⁸³⁹

Ölüm, mutlaka başa gelecektir.⁸⁸⁴⁰

Mevt gelmeden önce mevtin elçileri gelir.⁸⁸⁴¹

Ölüm, ağlatır.⁸⁸⁴²

---

⁸⁸³⁴H, i. 84/1 Fenâ bulup hayât alam şu dem kim 'aşk-ı yârimden / Mahabbet isteyen gelsin haber sorsun mezârımdan

⁸⁸³⁵AN, i. 20/3 Murğ-ı cân tutdı rāh-ı itlākı / Kayd-ı ten olmadı aña bākī / Na'ralarla pür itdi āfākı / Her taraf hūy hāy-ı āh el-mevt

⁸⁸³⁶C, tar. 23/17 Hālik olmaz mevt ile mü'min budur kavlı-i rasūl / Belk' olur dār-ı fenādan nākıl-i dār-ı bekā

⁸⁸³⁷AN, i. 20/4 Niçe bir bunca tarz bu dārāt / Eksirū zikra hādimi'l-lezzāt / Añlasañ saña dir kamu emvāt / Meh saña dahı pāy-ı āh el-mevt

⁸⁸³⁸AN, i. 20/1 Gaflet ile gezer iken nāgāh / Gūşa irdi sadā-yı āh el-mevt / Bir feza' kopdı 'ālem-i tende / Cāna irdi nidā-yı āh el-mevt

⁸⁸³⁹NM, 128/4 Ne müşkil hāl olur gafletde yatup hīç uyanmayup / Ölüm vaktinde 'Azrā'ıl gelince uyanan insān

⁸⁸⁴⁰H, i. 124/5 Tākātım tak oldu büküldü belim / Geldi erişdi kafādan uş ölüm / Tut elim lütfeyle açıver yolum / Bir onulmaz derde tuş oldum meded

⁸⁸⁴¹NM, 51/5 Ey Niyāzī dünyede itmez huzur / Şol kişi kim olmaya ehl-i ğurūr / Hakk'ı aña itmeden bundan 'ubūr / Mevtüñ elçisi gelecek çağıdur

⁸⁸⁴²H, i. 148/1 Sarardır taze gülleri / Ölüm deyü ağlar var mı / İnler görüp bülbülleri / Gülüm deyü ağlar var mı

Ecel, vakti gelince ayan olur. Mevt gelince beden gözden çıkar, ömür bağı güze döner.⁸⁸⁴³

Ten ölse de Rahmân (Allah) lütfuyla cân sağ olur.⁸⁸⁴⁴

Mevt, ilim erbabını insanlardan uzaklaştırır.⁸⁸⁴⁵

Ölümcül hastalar âb-ı zülâl ister.⁸⁸⁴⁶

72.8.Sûfiye hayat ile ölüm aynıdır.

Ölüm, yârla (cânân) halvettir.⁸⁸⁴⁷

Sûfiye göre hayat ile ölüm aynıdır.⁸⁸⁴⁸

Sûfi kendisini öldürmeye kasteden kişiyi düşman olarak görmez.⁸⁸⁴⁹

72.9.Ölümden sonra diriliş vardır.

Ölüm sonrasında diriliş vardır.⁸⁸⁵⁰

Bütün mevtâlar kuyruk sokumu kemiğinden diriltilecektir.⁸⁸⁵¹

Ölüleri diriltmek, Allah için çok kolaydır.⁸⁸⁵²

Hz. İsa ölüleri diriltmiştir.⁸⁸⁵³

⁸⁸⁴³ AN, i. 20/2 Vakt geldi ecel ‘ayân oldu / Bu beden dâdeden nihân oldu / Bâğ-ı ‘ömrüm bugün hazân oldu / Esdi çünkim hevâ-yı âh el-mevt

⁸⁸⁴⁴ AN, i. 20/5 Nüriyâ olsa lütfi Rahmân’uñ / Ten ölürse de sağ olur cânuñ / Çünki yokdur bakâsı dünyânuñ / Merhabâ ey fenâ-yı âh el-mevt

⁸⁸⁴⁵ NM, 106/3 Nice erbâb-ı ‘ulümü kıldı bizden mevt irak / Her birinuñ iftirâkı kıldı bizi ke’l-hilâl

⁸⁸⁴⁶ C, g. 85/5 ‘Aceb mi büse-i la’lûñ dilerse Cevrî-i zâr / Ölümlü hastalar âb-ı zülâle mâyıldür

⁸⁸⁴⁷ NM, 157/5 Ölüm didükleridür halvet-i yâr / Kamu ağıyâr gider elhamdülillâh

⁸⁸⁴⁸ SG, 30/4 Seni öldürmeğe kasetse bir cân / Hüner budur ki tutma anı düşmân / Hayât-ı mevt olup yanuñda yek-sân / Hakikat süfilik incinmemekdür

⁸⁸⁴⁹ SG, 30/4 Seni öldürmeğe kasetse bir cân / Hüner budur ki tutma anı düşmân / Hayât-ı mevt olup yanuñda yek-sân / Hakikat süfilik incinmemekdür

⁸⁸⁵⁰ NM, 166/15 Ölüleri dirildürem / Ağlayanı güldürürem / Deccâl’i ben öldürürem / Gele Deccâl gele gele / Gör kim senüñ hâlûñ n’ola

⁸⁸⁵¹ NM, 49/2 Dirilüp acb-i zenebden cümle mevtâ ser-te-ser / Na’ra-‘i İsrâfil oldu cümleyle çalındı sūr

⁸⁸⁵² AN, i. 1/4 Kudretde per-i peşşe degül sarsar-ı sâ‘at / Hikmetde degül noktası ölmüşleri ihyâ

⁸⁸⁵³ SG, 56/19 Ko gayrı kendüñ ihyâ eyle Gaybî / Diriltmek ölüyi ‘İsâ’ya düşmiş

Kâmilin nefesi, mevtayı diriltir.⁸⁸⁵⁴

Erenlerin halveti, ölüleri diriltir.⁸⁸⁵⁵

72.10.Ölmeden evvel ölmek.

Dert ehlinin maksudu ölmektir.⁸⁸⁵⁶

Gönül, ölmeden evvel ölüp Mâlikü'l-mülkün (Allah) şuhudunda hayran olmalıdır.⁸⁸⁵⁷

O (Allah), didârı ölmeden evvel kimseye göstermez.⁸⁸⁵⁸

Hakk (Allah) yolunun âşıkları, ölmeden evvel ölmüştür.⁸⁸⁵⁹

Ölmeden evvel ölenler, baki hayata/dirliğe ulaşır.^{8860, 8861, 8862, 8863, 8864, 8865, 8866, 8867, 8868, 8869}

Ölmezden evvel ölenlerin kalbi nurla dolar.⁸⁸⁷⁰

- ⁸⁸⁵⁴ NM, 94/8 Mevtâya itse nefes her yañadan gele ses / Haşr iden ey hak-şinâs nefesidür kâmilün
⁸⁸⁵⁵ NM, 181/1 Gönülleri toldurur erenlerün halveti / Ölüleri dirildür erenlerün halveti
⁸⁸⁵⁶ C, g. 142/5 Biz ol derd ehliyüz maksüdumuz ölmekdür ey Cevrî / Anuñ çün ol tabîb-i cāna teklîf-i devāmuz yok
⁸⁸⁵⁷ NM, 100/8 Ölmeden evvel ölüp kabre girüp hem haşr olup / Mâlikü'l-mülkün şuhūdında gönül hayrân gerek
⁸⁸⁵⁸ H, i. 60/4 Kimseye ölmezden ön göstermeyip didârını / İrgürüp bākî hayāta lîk soñra şād eden
⁸⁸⁵⁹ AN, i. 124/1 Ölmezden evvel öldiler / Hak yolunuñ ‘âşıkları / Bākî hayātî buldılar / Hak yolunuñ ‘âşıkları
⁸⁸⁶⁰ H, i. 31/7 Ölmezden önden ölüben / Kalbin nūr ile doluban / Hakk’ı Hüdāyî buluban / Bākî hayāta ire gör
⁸⁸⁶¹ AN, mu. 4/4 Fāriğ olğıl gayrıdan aksâ-yı maksūdı bulup / Hem hayāt-ı bākîye ir ölmeden evvel ölüp / Gel boşal efkâr-ı gayrıden ledünniyle tolup / ‘İbret isterseñ cihānda ‘ākıbet-endîş olup / Kayser ü Fağfür u Cem İskender ü Dārā yeter
⁸⁸⁶² AN, mu. 4/4 Fāriğ olğıl gayrıdan aksâ-yı maksūdı bulup / Hem hayāt-ı bākîye ir ölmeden evvel ölüp / Gel boşal efkâr-ı gayrıden ledünniyle tolup / ‘İbret isterseñ cihānda ‘ākıbet-endîş olup / Kayser ü Fağfür u Cem İskender ü Dārā yeter
⁸⁸⁶³ H, i. 142/3 Fānide görmeyen resm-i sebâtı / Ölmezden ön ölüp bulda hayātı / Yeter etdin ednāya iltifâtı / Bir ālî dīvānda dursan gerekdir
⁸⁸⁶⁴ H, i. 142/3 Fānide görmeyen resm-i sebâtı / Ölmezden ön ölüp bulda hayātı / Yeter etdin ednāya iltifâtı / Bir ālî dīvānda dursan gerekdir
⁸⁸⁶⁵ H, i. 142/6 Hüdāyî âlemin yokdur sebâtı / Ölmezden ön ölen buldu hayātı / Yeter etdin ednāya iltifâtı / Bu ālî dīvānda dursan gerekdir
⁸⁸⁶⁶ SG, 99/7 Ölmezden evvel kim ölüp / Gaybî hayāt-ı nev bulur / ‘Aşk cān yirine cān olur / Hak yolına gidenlere
⁸⁸⁶⁷ SG, 99/7 Ölmezden evvel kim ölüp / Gaybî hayāt-ı nev bulur / ‘Aşk cān yirine cān olur / Hak yolına gidenlere
⁸⁸⁶⁸ H, i. 100/5 Beğim ölmezden evvel öl / Hayāt-ı cāvidānî bul / Ola gör bir kapıya kul / Gel Allah’a gel Allah’a
⁸⁸⁶⁹ AN, i. 49/3 Bir bākice dirlik bula gör ölmeden evvel / Vakti geçicek kendüñe tîmār ele girmez

Ölmeden önce ölenler, bir daha ölmez.⁸⁸⁷¹

Ölmeden önce ölenler, maksudunu bulur.⁸⁸⁷²

Ölmeden evvel ölenler cisim ve canlarını kendilerine yük etmezler.⁸⁸⁷³

Ölmeden önce ölmeyince kapı açılmaz.⁸⁸⁷⁴

Bildiğini öldüren, ölmeden evvel ölmenin manasını zevk edinir.⁸⁸⁷⁵

Halvet, ölmeden evvel öldürür.⁸⁸⁷⁶

Mevti anmalıdır.⁸⁸⁷⁷

Ölmeden önce sefer etmelidir.⁸⁸⁷⁸

72.11.Âşıklar ölmez.

Akıl ile ölüp aşk ile dirilmek gerekir. Ölmeden evvel ölmeyenler meclise (tarikat) kabul edilmez.⁸⁸⁷⁹

Ölümden, âşıklar kurtulur.⁸⁸⁸⁰

Âşık olan mümin, ölmez.⁸⁸⁸¹

---

⁸⁸⁷⁰ H, i. 31/7 Ölmezden önden ölüben / Kalbin nür ile doluban / Hakk'ı Hüdâyî buluban / Bâkî hayâta ire gör

⁸⁸⁷¹ H, i. 108/2 Hakikat servidir hîç hazân olmaz / Tâze gülden terdir sararıp solmaz / Ölmezden ön öldü bir dahi ölmez / Soruyu hisâbı verip gelenler

⁸⁸⁷² H, i. 139/8 Kendinden el sildin ise / Ölmezden ön öldün ise / Maksûdunu buldun ise / Bülbül haber vergil bize

⁸⁸⁷³ C, terk. 3/VII/3 Ölmezden öñürdi ölelüm biz de bu yolda / Bâr itmeyelüm kendümûze cism ile cânı

⁸⁸⁷⁴ SG, 4/2 Sedd-i rāh itmiş tarîk-ı Hak'da baña benliğüm / Ölmeden mevt-i iradî ile feth olmadı bāb

⁸⁸⁷⁵ SG, 18/4 Ölmeden öñ ölmeğın ma'nîsini zevk idesin / Bildüğünü öldüre gör kalmasun andan eser

⁸⁸⁷⁶ NM, 53/2 Nefsüni saña bildirür ölmezden öñdin öldürür / Yokluk yolını tuyğurur fakr u fenā halvetdedür

⁸⁸⁷⁷ H, i. 92/5 Olmaz sevdâlardan geç / Mevti anar mısın hîç / Yolcu gider kalma geç / Tevhîde gel tevhîde

⁸⁸⁷⁸ NM, 92/2 Dünyede ölmezden evvel kıl sefer / Hîç idinme bir makamda sen turak

⁸⁸⁷⁹ SG, 105/5 'Akl ile ölüp yine 'aşk ile dirilmek gerek / Ölmedin öñ ölmeyenler gelmesün bu meclise

⁸⁸⁸⁰ NM, 12/7 Ger ölümden kurtulam dirseñ yürü var 'aşık ol / Döne döne 'aşk odıyla cism ü cânı kıl kebāb

Âşık, doğmaz da ölmez de.⁸⁸⁸²

Âşık, kendi isteği ile benliğini öldürmeden Hakk (Allah) yolunun kapısı ona açılmaz.⁸⁸⁸³

Âb-ı hayvan içenler ölmez.⁸⁸⁸⁴

Vahdet suyundan içenler, mevtten korkmaz.⁸⁸⁸⁵

Ölüm, aşkın çaresidir.⁸⁸⁸⁶

Ölüm âşığa hayât-ı câvidânîdir (ebedi hayat).⁸⁸⁸⁷

Âşıklar, kimi zaman ölü(gibi)dür.⁸⁸⁸⁸

Câhil, ölü.⁸⁸⁸⁹

Teslim olan, öldürülmez.⁸⁸⁹⁰

Ârifin ölümünü hased sahibi ister.⁸⁸⁹¹

Ölümden geçilerek vuslata erişilir.⁸⁸⁹²

Mevt, dünyanın bekasının olmadığını gösterir.⁸⁸⁹³

---

⁸⁸⁸¹ H, i. 31/3 'Âşık olan mü'min ölmez / Müşrik hod kendüyi bilmez / 'Âhir bunda kimse kalmaz / Yükün evvelden ıra gör

⁸⁸⁸² NM, 123/7 Sırrile baña içümden söylenür / Mısıriyâ ben toğmazam ben ölmezem

⁸⁸⁸³ SG, 4/2 Sedd-i râh itmiş tarîk-ı Hak'da baña benliğüm / Ölmeden mevt-i iradî ile feth olmadı bāb

⁸⁸⁸⁴ NM, 151/1 Bu şehre irişdi yolum dört yanı düz meydān kamu / Aña giren görmez ölüm içer āb-ı hayvān kamu

⁸⁸⁸⁵ SG, 64/5 Vahdet ābindan içen Hızr-ı hayāta irer / Mevt korkusundan geçüp cemāl-i Hakk'a irer / Çünkü Hakk'a 'aşkınsın nedür yolda perdeler / Ref'-i hicābla gel dinmeden ve kīle men-rāk

⁸⁸⁸⁶ C, g. 120/2 Ölmedür çāresi 'işkuñ diyü dil-hastalara / İbnü Sīnā gibi Kānūn-ı Şifā gösterürüz

⁸⁸⁸⁷ C, g. 182/4 Derd ile ölmek hayāt-ı câvidānîdür baña / Tek tabīb-i dehr-i dūn minnetle dermān itmesün

⁸⁸⁸⁸ SG, 22/6 Gāh diri olur gāh ölü / Gāh uslu olur gāh delü / 'Âşıklarūñ budur yolu / 'Aşk ādemi bed-nām ider

⁸⁸⁸⁹ SG, 43/20 Cāhil olan süret-i hayvānda seyr eyler müdām / Gāh ölü gāh dirilür dūzahda ki mevtā budur

⁸⁸⁹⁰ H, müf. 118 Bülbüle cevr ü cefā etme gülüm / Ayağıyla gelene olmaz ölüm

⁸⁸⁹¹ SG, 14/7 'Ârifūñ mevti saña virmez hayāt-ı câvidān / Gel hasedden dūr ola gör el-hasüdü lā-yesüd

⁸⁸⁹² NM, 23/5 Ey Niyāzî iremezsün ölmeyince vuslata / 'Ādet oldur yār ilinde cān alırlar hüsne bāc

Mevt, rihlet (yolculuk) kösünü çalsa da cân bundan habersizdir.⁸⁸⁹⁴

Ecel kösü çalmadan Allah'a dönülmelidir.⁸⁸⁹⁵

---

⁸⁸⁹³AN, i. 20/5 Nüriyâ olsa lütfi Rahmân'uß / Ten ölürse de sağ olur cânuß / Çünkü yokdur bakası dünyāuß / Merhabā ey fenā-yı āh el-mevt

⁸⁸⁹⁴NM, 39/1 Kūs-ı rihlet çaldı mevt ammā henüz cân bī-haber / 'Asker-i a'zāya lerze düşdi sultān bī-haber

⁸⁸⁹⁵NM, 105/3 Bize Hak'dan gel olmadın ecel kūsı urulmadın / Cānun 'Azrā'il almadın gel Allāh'a dönölüm gel

73. PUT-SANEM

Birbirleriyle müteradif olan bu kavramlar, tapılan bir tanrıyı temsil eden ya da o tanrının bazı vasıflarını taşıyan heykel anlamındadır. Bu kavramlar zamanla anlam genişlemesi yoluyla (kusursuz güzellikleriyle sevgiliye, Allah'a giden yolda ona şerik olduğu düşünülen dünya nimetlerine gibi) başka anlamlar da kazanmıştır. Divanlarda tespit ettiğimiz düşünceler bu savı desteklemektedir.

Put, aynı zamanda şairlerin puthane dediği kilisededir. Sanemin olduğu yer, nakışlı ve süslüdür. Gerçek âşık, Dost'u (Allah) puthanede de anar. Âşık, kendisinden korktuğu sanemi arzular ve âşığın sinesinde, onun muhabbet ateşinin şulesi vardır. Gül yanaklı ve müşkin-nikab olan sanem ise âşığın cânına kaseder. Âşık, kendisine bu kadar kötü davranan ve ağyara sitem etmeyen saneme vâsıl olunca şâd olur ya da sanemden geçip esir-i sûret olmayıp dert ve gamdan kurtulur. Mecnun tabiatlı âşık, sanemin saçıyla ilgilenmez. Bunlardan başka bütün bu yaklaşımların aksine Mısırî'de iki kez geçen düşünceye göre sanem Allah'ın veçhi ile ilişkilendirilmiştir.

Şairlerin bu kavramlar hakkında birbirine zıt düşünceler geliştirdiği görülmektedir. Kavramların cânân (sevgili) anlamıyla kullanıldığı durumlarda munis bir çehreye büründürüldüğünü söyleyebiliriz. Öte yandan putun kötü huylu olduğu ve Allah yolunda gitmediği şeklindeki düşüncede ise aynı kavramı kerih gören bir yaklaşım söz konusudur.

73.1.Put-Sanem Kavramlarında Edebî Düşünceler

Âşık, Dost'u (Allah) puthanede de çağırır (anar).⁸⁸⁹⁶

Âşık, puthanede de o Sanem'in (Allah) veçhini görür.⁸⁸⁹⁷

Sanemin olduğu yer, nakışlı ve süslüdür.^{8898, 8899}

⁸⁸⁹⁶ NM, 20/3 Mescid ü meyhânedede hânedede vîrânedede / Ka'bede puthânedede çağıruram dost dost

⁸⁸⁹⁷ NM, 122/4 Cümle bu cihân ol sanemün vechidür el-hak / Ger mescid ü ya deyre ya puthâneye baksam

⁸⁸⁹⁸ C, g. 161/1 Kılmış cemâl-i pâküni üstâd-ı lem-yezel / Ārâyiş-i nüküş-ı sanem-hâne-i ezel

Âşığın sinesinde, sanemin muhabbet ateşinin şulesi vardır.⁸⁹⁰⁰

Sanem, arzulanır.⁸⁹⁰¹

Put, kötü huyludur, Allah yoluna gitmez.⁸⁹⁰²

Put, kilisededir.⁸⁹⁰³

Sanem, âşığın canına kasteder.⁸⁹⁰⁴

Cihandaki her şey sanemin veçhidir.⁸⁹⁰⁵

Âşık, sanemden korkar.⁸⁹⁰⁶

Sanemden geçip esir-i sûret olmayanlar dert ve gamdan kurtulur.⁸⁹⁰⁷

Sanem, ağyara sitem etmez.⁸⁹⁰⁸

Mecnun tabiatlı âşık, sanemin saçıyla ilgilenmez.⁸⁹⁰⁹

Sanem, gül yanaklı ve müşkin-nikabtır.⁸⁹¹⁰

Âşık, saneme vâsıl olunca şâd olur.⁸⁹¹¹

---

⁸⁸⁹⁹ C, k. 39/5 O kadar nakş ü nigâr ile müzeyyendür kim / Çıkamaz anda giren hayret olur dâmen-gîr

⁸⁹⁰⁰ C, g. 89/2 Dil degül sînem içre bir sanemüñ / Şu‘le-i âteş-i mahabbetidür

⁸⁹⁰¹ C, g. 206/1 Ber-araf olsa dîdeden gerd ü ğubâr-ı ârzü / Zâhir olur netâyic-i nakş u nigâr-ı ârzü

⁸⁹⁰² SG, 55/8 Bed hūyî arıt / Hak yolma git / Olmağıl put it / Dervîş ol dervîş

⁸⁹⁰³ AN, k. 1/2 Mâ-sivâ nakşına yer komadı deyr-i dilde / Der ü divârı pür itdî sanemâ sûret-i ‘ışk

⁸⁹⁰⁴ NM, 48/1 Ey sanem n’oldu cânâ kasduñ var / Bağrumı deldüñ kana kasduñ var

⁸⁹⁰⁵ NM, 122/4 Cümle bu cihân ol sanemüñ vechidür el-hak / Ger mescid ü ya deyre ya puthâneye baksam

⁸⁹⁰⁶ H, i. 81/3 Nukûşa bakma nakkâşa nazar et / Mehâlikden sanemlerden hazer et / Ko esmâyı müsemmäya (güzer) et / Şuhûdun zirve-i ‘ulyâya irgür

⁸⁹⁰⁷ H, i. 191/2 Halâs olmak dilersen derd ü gamdan / Esîr-i sûret olma geç sanemden / Vücûda er ne istersin ademden / Gel Allah’a murâdın hâsıl olsun

⁸⁹⁰⁸ C, terk. 2/III/1 Eylemezsin sanemâ zerrece ağyâra sitem / Muttasıl olmadadur mazhar-ı ihsân u kerem

⁸⁹⁰⁹ C, g. 140/1 Mecnûn-revişem zülf-i sanemden haberüm yok / Ferzâne-dilem müşkil-i gamdan haberüm yok

⁸⁹¹⁰ C, tar. 65/10 Belki hat -ı sürh u siyehle budur / Bir sanem-i gül-ruh u müşkîn-nikâb

⁸⁹¹¹ C, tah. 5/3 Şâd itmedüñ diyü beni diyü vasl-ı nigâr ile / İtmem hemîşe ceng ü cedel rûzgâr ile / Alışdı şimdi cân u gönül hicr-i yâr ile / Her dem ‘aceb mi geçse günüm âh u zâr ile / Derd ü belâya geldim efendi cihâna ben

74. RAHMET

Allah'ın mahlukata karşı esirgeme ve acıması anlamında kullanılan bir kavram olan rahmet, bu anlamının dışında Hz. Peygamber'in sıfatı olarak da kullanılmıştır. Bundan başka kavramın kültürümüzde yağmur anlamında kullanılması yaygın olarak bilinir. İncelediğimiz beş divanda kavramın, yukarıda andığımız ilk iki anlamı merkeze alarak oluşturulan düşüncelerle kullanıldığı görülmüştür.

74.1.Rahmetin sahibi/kaynağı Allah'tır.

Rahmet Allah'ındır ve ancak Allah'a layıktır. Ona hiçbir şey mâni olmaz. Allah kullarına lütfuyla rahmet eder. Rahmet Allah'tan talep edilir. Allah zerrece rahmet etse dert ve mihnetten halas olunur. Kul, iki cihanda da Allah'ın kendisine rahmetiyle nazar etmesini ister. Rahmet, kemale ulaştırır, rahmete kavuşmak için hayrat yapmalıdır.

74.2.Hz. Peygamber, rahmettir.

Hız. Peygamber'in rahmet oluşu ile ilgili düşünce, Kur'an'a yaslanmaktadır.⁸⁹¹² Bu düşünceye göre Hz. Peygamber, Allah'ın âlemlere/halka rahmetidir. Rahmetin kaynağı ve sahibi olan Allah, rahmetini Hz. Peygamber'i göndererek göstermiştir. Hz. Peygamber Kadir gecesinde rahmet çarasıyla âlemi ziynetlendirmiş, süslemiştir.

74.3.Günahkâr kullar rahmet ile bağışlanır.

Bir derya olan rahmet, günahkâr kulların bağışlanma vesilesidir. Rahmet günahları mahveder. Kulun günahı ne kadar çok olursa olsun, rahmet ondan daha fazladır.

74.4.Rahmet sınırsız su/derya/ummandır.

Allah'ın rahmeti insanlardan çoktur / sınırsızdır; engin bir suya benzeyen rahmetin bir katresi dünyayı gark etmeye yeter. Allah'ın cömertlik denizinin bir

---

⁸⁹¹² Enbiyâ (21) suresinin "(Ey Muhammed!) Seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik." mealindeki 107. ayetinden mülhem.

katresi olan rahmet, bütün bitki ve ağaçlara hayat verir. Rahmet deryası coşunca Allah kullara inayet eder

74.5.Rahmet, ramazan ayında zuhur eder.

Kur'ân-ı Kerîm'in inzal olmaya başladığı Kadir gecesini içinde barındıran ve Hz. Peygamber'in hadislerinde çeşitli vesilelerle övülen ramazan ayı rahmetin zuhur ettiği ay olarak değerlendirilmiştir.

74.6.Rahmetten ümit kesilmez.

Allah'ın rahmetinden ümit kesilmez. Bu düşüncenin şiirde kendine yer bulmasında Kur'ân-ı Kerîm'de Allah'ın kesin bir dille rahmetinden ümit kesilmemesini istemesinin⁸⁹¹³ etkili olduğu düşünülebilir.

74.7.Âşıklar rahmete talip olur.

Âşık bütün işleri Allah'ın rahmetine bağlı olduğunu bildiğinden Allah'ın rahmetini umar, ona gark olmak ister. Rahmete nefsinin başını kesen ve uyumayan âşıklar ulaşabilir.

74.8.Rahmet Kavramında Edebî Düşünceler

74.9.Rahmetin sahibi/kaynağı Allah'tır.

Rahmetin kaynağı ve sahibi İlah'tır (Allah).⁸⁹¹⁴

Rahmetin sahibi Rabb'dir (Allah).^{8915, 8916, 8917, 8918, 8919}

---

⁸⁹¹³ *Lā taknetū*: Zümer (39) suresinin "De ki: "Ey kendilerinin aleyhine aşırı giden kullarım! Allah'ın rahmetinden ümidinizi kesmeyin. Şüphesiz Allah bütün günahları affeder. Çünkü O, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir." mealindeki 53. ayetinden iktibastır.

⁸⁹¹⁴ H, müf. 170 Ne kudret ıssı sultānsın ilāhī / Ne rahmet kāmı Sultān'sın ilāhī

⁸⁹¹⁵ H, i. 204/1 Ey kâ'inâtı var eden / İhsân senin gufrân senin / 'Alemleri izhâr eden / İhsân senin gufrân senin

⁸⁹¹⁶ H, i. 204/2 Toprağı insân eyledin / Enva'-ı ihsân eyledin / Yolları âsân eyledin / İhsân senin gufrân senin

⁸⁹¹⁷ H, i. 204/4 Erse hidâyet askeri / Kullar olur gamdan berî / Eyle 'inâyet mazharı / İhsân senin gufrân senin

⁸⁹¹⁸ H, i. 204/3 Şâhâ eğer bay ü gedâ / İhsânın umar dâ'imâ / Yâ Rabbenâ yâ Rabbenâ / Rahmet senin gufrân senin

⁸⁹¹⁹ H, i. 204/5 Erip Hüdâyi'ye kerem / Fazlınla olsun mugtenem / Gitsin aradan derd ü gam / Rahmet senin gufrân senin

Rahmet, Rahmân'ındır (Allah).⁸⁹²⁰

Rahmet, Efendi'dendir (Allah).^{8921, 8922}

Rahmân'ın (Allah) rahmetine hiçbir şey mani olamaz.⁸⁹²³

Her şeye sadece Sultan (Allah) rahmet eder.^{8924, 8925, 8926}

Allah, lütfuyla rahmet eder.⁸⁹²⁷

Kullara Allah rahmet eder.⁸⁹²⁸

Efendi (Allah) fazlıyla rahmet eder.⁸⁹²⁹

Rahmet, Efendi'ye (Allah) layıktır.^{8930, 8931}

Rahmet, Hüda'dan (Allah) istenir.^{8932, 8933}

⁸⁹²⁰ H, k1. 16 Kış günleri zahmetlidir / Yaz günleri ni'metlidir / Rahmânımız rahmetlidir / Kullarına ihsân eder

⁸⁹²¹ H, i. 219/5 Hüdâyî'ye hidâyet senden olur / Dahi matlûba vuslat senden olur / Efendi fazl ü rahmet senden olur / İnâyet eyle Allah'im meded hay

⁸⁹²² H, i. 222/2 Kulun işi sehv ü gaflet ü nisyan / Efendiden 'afv ü rahmet ü gufrân / Yine senden olur her derde dermân / Efendim sultânım estagfiru'llâh

⁸⁹²³ AN, i. 34/2 'İnâyet âftâbı olsa tâli' / Göñülde nûr-ı Mevlâ ola lâmi' / Ne vardur rahmet-i Rahmân'a mâni' / A sultânım hemân ihsân senüñdür

⁸⁹²⁴ H, i. 214/1 Ey dil ü cân içinde cânânım / Kerem et yap bu kalb-i vîrânım / Ele al hâtır-ı perîşânım / Kudret-i tämme ıssı sultânım / Rahmet-i âmme ıssı sultânım

⁸⁹²⁵ H, i. 214/2 Kullarıdır efendi pîr ü civân / Saña muhtâç durur zemîn ü zamân / Nazar-ı lütfün isteriz her ân / Kudret-i tämme ıssı sultânım / Rahmet-i âmme ıssı Sultân'ım

⁸⁹²⁶ H, i. 214/3 Ger Hüdâyî garîbe olsa nazar / Kalmaya hem sivâdan anda eser / Ere matlûba gide cümle keder / Kudret-i tämme ıssı sultânım / Rahmet-i âmme ıssı sultânım

⁸⁹²⁷ H, i. 193/4 Kula 'inâyet hep senin / Yola hidâyet hep senin / Lütf ile rahmet hep senin / Senden 'atâ senden kerem

⁸⁹²⁸ H, i. 182/5 N'ola olsa ibâda fazl u rahmet / Kerem deryâsına yokdur nihâyet / Hüdâyî bendene eyle 'inâyet / Hatâ kuldân 'atâ senden efendi

⁸⁹²⁹ H, i. 17/4 Kanı Eyyüb gibi bir sabra tâkat / Yâ İsmâil-veş kurbâna cür'et / Meğer kim edesin fazlınla rahmet / Senindir kul senindir hükm efendi

⁸⁹³⁰ H, i. 18/1 İbâdın dâ'imâ işi kusür ü sehv ü zilletdir / Senin ihsânına lâyıkt efendi fazl u rahmetdir

⁸⁹³¹ H, i. 158/2 Kulların kimi ehl-i tâatdır / Kimisi mazhar-ı 'inâyetdir / Kimi mest-i mey-i mahabbetdir / Saña lâyıkt efendi rahmetdir / Ey cevâd ü Kerîm olan Mevlâ / Ey Ra'ûf ü Rahîm olan Mevlâ

⁸⁹³² H, i. 171/3 Hudâyâ kıl bize fazlınla rahmet / Bulavuz tâ ki cennet içre cennet / Hüdâyî kuluna eyle 'inâyet / Efendim sultânım ihsân senindir

⁸⁹³³ H, i. 211/1 Bize vuslat kapısın aç / Meded Mevlâ meded Mevlâ / Efendi âb-ı rahmet saç / Meded Mevlâ meded Mevlâ

Rahmetin kapısını İlah (Allah) açar.⁸⁹³⁴

Hüda (Allah) zerrece rahmet ederse bütün müşkilat âsân olur.⁸⁹³⁵

Rabb'in (Allah) rahmetine erenler, dert ve mihnetten halas olur.⁸⁹³⁶

Kul, Allah'ın kendisine onunla nazar etmesini ister.⁸⁹³⁷, ⁸⁹³⁸

İki cihanda da Rabb-i Kerîm'in (Allah) rahmeti umulur.⁸⁹³⁹

Rahmet, hayratla elde edilir.⁸⁹⁴⁰

Rahmet, kemale ulaştırır.⁸⁹⁴¹, ⁸⁹⁴²

74.10.Hz. Peygamber, rahmettir.

Muhammed Mustafa (Hz. Peygamber), Rahmân'ın (Allah) halka rahmetidir.⁸⁹⁴³

Muhammed (Hz. Peygamber), Gaffâr'ın (Allah) rahmetidir.⁸⁹⁴⁴

Resûlullah âlemlere rahmettir.⁸⁹⁴⁵

Âleme Hakk'ın (Allah) rahmeti, Hz. Peygamber'dir.⁸⁹⁴⁶

⁸⁹³⁴ AN, i. 23/1 İlahî lütf u rahmet kapusın aç / Bizi ğayrı kapuya itme muhtâc / 'Atâñuñ zerresidür taht ile tâc / Bizi ğayrı kapuya itme muhtâc

⁸⁹³⁵ H, kı. 56 N'olaydı hay n'olaydı hay n'olaydı / Gönül râhat beden sıhhat bulaydı / Cemî'-i müşkilât âsân olurdu / Hudâ'dan zerrece rahmet olaydı

⁸⁹³⁶ H, müf. 142 Erip lütf u kerem dârü's-şifâ-i fazl ü rahmetden / Halâs eyle bizi yâ Rab meded bu derd ü mihnetden

⁸⁹³⁷ H, i. 195/3 Lütf u ihsânına gâyet mi var ey Hayy ü Kadîm / Yine rahmetle nazar et bize ey Rabb-ı Kerîm / Bu Hüdâyî kuluna eyledin ihsân-ı azîm / Hâlik'in lütfuna gel hamd ü senâ eyleyelim

⁸⁹³⁸ H, i. 199/2 Kullarına rahmet et / Fazlına 'inâyet et / Tevfik ü hidâyet et / İhsân ü kerem senden

⁸⁹³⁹ H, kı. 39 Nutfe-i nâ-çizi insân eyledin / Hamd ü minnet saña ey Rabb-i Kerîm / Ehl-i islâm ehl-i imân eyledin / Hamd ü minnet saña ey Rabb-i Kerîm / Giydirip halka vücudun hil'atin / Bize gösterdin kemâl-i kudretin / Umarız iki cihânda rahmetin / Çok şükürler saña ey Rabb-i Kerîm

⁸⁹⁴⁰ C, tar. 100/5 Bu türbe ile yapıdı bu pākîze sebîli / Kim rahmet ü ğufrân-ı Hudâya ola bādî

⁸⁹⁴¹ H, i. 174/6 Rahmetin sebkîle bulmuşdur kemâli sâbikün / Bu Hüdâyî bendeni ilhâk et ol sâbıklara

⁸⁹⁴² H, i. 133/3 Aldanma kâl ü hâle er cennet-i visâle / Bâ'is kamu kemâle fazl ile rahmet ancak

⁸⁹⁴³ AN, i. 3/6 Ümmet üzre ulu minnetdür vücuduñ ni'meti / Cümle halka rahmet-i Rahmân Muhammed Mustafâ

⁸⁹⁴⁴ AN, i. 29/3 Mahşerde 'usâta yetişüp ide şefâ'at / Ol bahr-i kerem rahmet-i ğaffâr-ı Muhammed

⁸⁹⁴⁵ H, i. 36/1 Sadr-ı cemî' mürselîn / Sensin yâ Resûla'llâh / Rahmeten li'l-âlemîn / Sensin yâ Resûla'llâh

Rahmet, Resûlullah'ın gelişidir.⁸⁹⁴⁷

Âleme rahmet, Muhammed Mustafa'dır (Hz. Peygamber).⁸⁹⁴⁸

Hz. Peygamber Kadir gecesinde rahmet çirasıyla âlemi ziynetlendirmiş, süslemiştir.⁸⁹⁴⁹

74.11. Günahkâr kullar rahmet ile bağışlanır.

Allah, günahkâr kullarına rahmet eder.⁸⁹⁵⁰

Kullar Gafur'dan (Allah) rahmet bekler.⁸⁹⁵¹

Mevlâ (Allah) rahmetle günahkârları kaplar.⁸⁹⁵²

Efendi (Allah) rahmetiyle günahkârları esirger.⁸⁹⁵³, ⁸⁹⁵⁴

Allah'ın rahmeti kulun günahından çoktur.⁸⁹⁵⁵, ⁸⁹⁵⁶, ⁸⁹⁵⁷

Hakk'ın (Allah) rahmeti, Hz. Peygamber'in ümmetine çoktur.⁸⁹⁵⁸

⁸⁹⁴⁶ AN, i. 95/2 Halka Hakk'ın minnetisin 'âlemine rahmeti / Fazl-ı Hak'sın bize Allâh'ın ulu ihsânının

⁸⁹⁴⁷ H, i. 28/1 Kudûmun rahmet ü zevk ü safâdır yâ Resûla'llah / Zuhûrun derd-i 'uşşâka devâdır yâ Resûla'llah

⁸⁹⁴⁸ H, k1. 44 Zulmet-i şirk ü hevâyı def için / Nûr-ı pâk-i Mustafâ ola şefi' / Aradan cümle hicâbı ref için / Nûr-ı pâk-i Mustafâ ola şefi' / 'Âleme rahmet şefâ'at kânıdır / Lî-ma'a 'llah kasrının mihmânıdır / 'Âşık-ı dil-bestenin dermânıdır / Nûr-ı pâk-i Mustafâ ola şefi' / Mustafâ'dır hâdî-i ehl-i yakîn / Müstafâ'dır şâdî-i kalb-i hazîn / Oldurur çün kim Şefi'ü'l-müznibîn / Nûr-ı pâk-i Mustafâ ola şefi'

⁸⁹⁴⁹ C, k. 2/4 Leyletü'l-Kadr-i sa'âdetsin ki virdün 'âleme / Şeb-çirâğ-ı düde-i rahmetle zîb ü zîveri

⁸⁹⁵⁰ H, i. 192/1 Ey derdlilerin derdine dermân eden Allah / Müznib kuluna rahmet ü gufrân eden Allah / 'Âşıklarına vuslatın ihsân eden Allah / Kullarına yollarını âsân eden Allah

⁸⁹⁵¹ H, k1. 12 Ey kerem kânı ibâdın dâ'imâ işi kusûr / N'ola ger fazlın ile sen rahmet etsen yâ Gafûr / Fazlma ihsânına mevküfdür cümle umûr / Dâ'imâ işi ibâdın zillet-i cürm ü kusûr

⁸⁹⁵² H, i. 14/3 Usâti rahmetin zeyli bürürken / Kapına ağlayıp yüzler sürerken / Kime yalvaralar yâ sen dururken / Yine lütf u kerem Mevlâ senindir

⁸⁹⁵³ H, i. 17/2 Ne istersen edersin kudretin var / Her işde nice nice hikmetin var / Esirgersin usâti rahmetin var / Senindir kul senindir hükm efendi

⁸⁹⁵⁴ H, i. 17/5 Usâta rahmet ü gufrân eden sen / Gönüller derdine dermân eden sen / Hüdâyî'ye 'atâ ihsân eden sen / Senindir kul senindir hükm efendi

⁸⁹⁵⁵ H, i. 22/5 Kulun günâhından rahmetin çokdur / Doğrulup gelene kapın açıktır / Kereminden mahrûm kalmış yokdur / Efendim meded hey sultânım meded

⁸⁹⁵⁶ H, i. 182/3 Kulun cürmü ne deñlü olsa ger çok / Değildir rahmet ü fazlından artuk / 'Atâ vü fazl u cûdun gâyeti yok / Hatâ kuldân 'atâ senden efendi

⁸⁹⁵⁷ H, müf. 18 Gaflet ile her ne deñlü eylese kullar günâh / Rahmetinden çok değıldir ey kerem kânı ilâh

Mevlâ'nın (Allah) rahmeti çoktur.⁸⁹⁵⁹

Rahmân'ın (Allah) rahmeti çoktur.^{8960, 8961}

Efendi'nin (Allah) rahmeti boldur.^{8962, 8963}

Padişah'ın (Allah) rahmeti çoktur.^{8964, 8965, 8966}

74.12. Rahmet sınırsız su/derya/ummandır.

Rahmetin bir katresi, dünyayı gark etmeye yeter.⁸⁹⁶⁷

Rabb'in (Allah) rahmetinin sonu yoktur.⁸⁹⁶⁸

Rahmân'ın (Allah) rahmeti sınırsızdır.^{8969, 8970, 8971}

Efendi'nin (Allah) rahmeti sınırsızdır.⁸⁹⁷²

---

⁸⁹⁵⁸ NM, 119/4 Cümle ümmetden hayırlıdır o şahun ümmeti / Ümmetine cümleden artuk ider Hak rahmeti / Enbiyâ anuñla buldı bunca lütf u 'izzeti / Ben anuñ lütfına ihsânına kurbân olayum / Ben anuñ envâ-ı eltâfına kurbân olayum

⁸⁹⁵⁹ NM, 132/2 Gerçi kullarda ma'siyet çokdur / Rahmettin Mevlâ dahi artukdur / Gayrıdan bize hiç meded yokdur / Derdliyüz senden umarız dermân

⁸⁹⁶⁰ AN, i. 80/3 Ey rahmeti çok Rahmân / 'Âlem gözüme zindân / Uçarsa kafesden cân / Lütf eyle 'inâyet kil

⁸⁹⁶¹ AN, i. 94/2 Bendenüñ gerçi cürmi artukdur / Liki sen şâhuñ rahmeti çokdur / 'Âsiler için kapuñ açukdur / Umaruz senden kullara ihsân

⁸⁹⁶² H, i. 88/5 Gör Hüdâyî-i derdimendi / Kande baksa seni sandı / Lütf et esirge efendi / Rahmet ü gufrânın boldur

⁸⁹⁶³ H, i. 97/2 Birer eksikli kuldur / İhsânın ile doldur / Senin rahmetin boldur / Kerem eyle yâ Mevlâ

⁸⁹⁶⁴ H, i. 184/1 Efendim güzel Allah'ım / Meded eyle meded eyle / Rahmeti çok pâdişahm / Meded eyle meded eyle

⁸⁹⁶⁵ H, i. 184/3 Senin hod rahmetin çokdur / Bâb-ı ihsânın açıkdır / Fazl ü cüda gâyet yokdur / Meded eyle meded eyle

⁸⁹⁶⁶ H, k. 30 Ey Mün'im ü muhsin ilâh / Ey rahmeti çok pâdişah / Zabtındadır halk-ı cihân / Bir dahi yok püşt ü penâh

⁸⁹⁶⁷ AN, i. 2/6 Kulzüm-i rahmetüñ huruş itse / Gark ola katresi ile dünyâ

⁸⁹⁶⁸ H, i. 186/1 Bulunmaz rahmet ü gufrâna gâyet / Saña yâ Rab nice biñ biñ şükürler / Bulunmaz lütf u ihsâna nihâyet / Saña yâ Rabbenâ çok çok şükürler

⁸⁹⁶⁹ H, i. 203/1 Rahmeti bî-had Rahmân'ım / Kerem senden ihsân senden / Esirgeyici sultân'ım / Kerem senden ihsân senden

⁸⁹⁷⁰ H, k. 57 Bendene eyle hidâyet ey Rahîm / Tâ ola âsân sırat-ı müstakîm / Rahmetin bî-had durur fazlın azîm / Lütf u ihsân hep senindin ey Rahîm

⁸⁹⁷¹ H, i. 206/4 Lütfuna yâ Rabbî gâyet yok durur / Bahr-ı ihsân a nihâyet yok durur / Addolunmaz rahmetin key çok durur / Sen 'inâyet eyle Allah'ım meded

⁸⁹⁷² H, k. 50 Ne deñlü rahmet etsen kullarına / Efendi rahmetin hod yok degildir / Ne deñlü çok ise cürmü ibâdın / Bihâr-i rahmetinden çok degildir

Allah'ın rahmet denizinin sınırı yoktur.⁸⁹⁷³

Rahmet, engin bir suya benzer.^{8974, 8975}

Rahmet, Allah'ın cömertlik denizinin bir katresidir.⁸⁹⁷⁶

Rahmet deryası coşunca Allah kullara inayet eder.⁸⁹⁷⁷

Rahmet, kâinata saçılan sudur, bütün bitki ve ağaçlara hayat verir.⁸⁹⁷⁸

O'nun (Allah) rahmetinin ummanı Hû'dur (Allah).⁸⁹⁷⁹

Rahmet bir deryadır ve günahları mahveder.⁸⁹⁸⁰

74.13.Rahmet, ramazan ayında zuhur eder.

Rahmet, ramazanda zuhur eder.^{8981, 8982, 8983, 8984}

74.14.Rahmetten ümit kesilmez.

Şah (Allah), rahmetinden ümit kesilmemesini istediği için kul her zaman rahmeti ümit eder.^{8985, 8986}

⁸⁹⁷³ H, müf. 81 Rahmetin bahrına gâyet mi olur / Lütf ü ihsâna nihâyet mi olur

⁸⁹⁷⁴ H, i. 192/2 Mevce gelicek bahr-ı kerem lücce-i rahmet / Hazırladı taliplerine gülşen-i cennet / Sâdıklarına umarız ihsân ede vuslat / Kullarına yollarını âsân eden Allah

⁸⁹⁷⁵ H, i. 211/1 Bize vuslat kapısın aç / Meded Mevlâ meded Mevlâ / Efendi âb-ı rahmet saç / Meded Mevlâ meded Mevlâ

⁸⁹⁷⁶ NM, 82/4 Hep celâlün perdesidür küfr ü 'isyândan murâd / Bahr-ı cüdüñ katresidür fasl u rahmetden garaz

⁸⁹⁷⁷ H, i. 203/3 Cüş edip deryâ-yı rahmet / Kullara etdin 'inâyet / Lütfuna yokdur nihâyet / Kerem senden ihsân senden

⁸⁹⁷⁸ H, i. 218/2 Saçıldı âb-ı rahmet kâ'inâta / Hayât erişdi eşcâr ü nebâta / Yetişdi her biri tâze hayâta / Basîret ehline günden ayandır

⁸⁹⁷⁹ AN, i. 104/10Her ne istersen murâduñ hûdan iste Nûriyâ / Çün sa'âdet kânı hûdur rahmetün 'ummânı hû

⁸⁹⁸⁰ H, i. 22/3 Zerrece lütfunla günâhlar gider / Rahmetin deryâsı zenbi mahv eder / Sen kabûl etmezsen kim kabûl eder / Efendim meded hey sultânım meded

⁸⁹⁸¹ C, k. 48/12 Ola tâ mâh-ı rûze 'âleme ser-mâye-i rahmet / Bula tâ savm nihayet 'ıyd-ı hurremle ser-encâmı

⁸⁹⁸² H, i. 25/1 Ere mi 'âşık cemâlin nûruna / Rahmetin gufrânın ayıdır senin / Vara mı sâdık visâlin Tûr'una / Lütf ile ihsânın ayıdır senin

⁸⁹⁸³ H, i. 25/2 Ma'siyetden kulların sâ'im ola / Tâ'atında her biri kâ'im ola / 'ıyd-ı vaslın umarız dâ'im ola / Rahmet ü ihsânın ayıdır senin

⁸⁹⁸⁴ H, i. 25/4 Ger cenâbından 'atâ ihsân ola / Cân ü diller derdine dermân ola / Zerreler gün katre(ler) ummân ola / Rahmetin ihsânın ayıdır seni

Mümin, Hakk'ın (Allah) rahmetinden ümit kesmez.⁸⁹⁸⁷

Rahmetten, âşık ümit kesmez.⁸⁹⁸⁸

74.15.Âşıklar rahmete talip olur.

Âşığın bütün işleri Rahmân'ın (Allah) rahmetine bağlıdır.⁸⁹⁸⁹

Âşık daima rahmet umar.^{8990, 8991}

Rahmeti garipler umar.⁸⁹⁹²

Rahmete âşıklar mazhar/gark olmak ister.^{8993, 8994, 8995}

Rahmete, uyumayan âşıklar doyar.⁸⁹⁹⁶

Rahmân'ın (Allah) rahmetine, ancak nefsinin başını kesen âşık ulaşabilir.⁸⁹⁹⁷

Sâdığın sıdkı rahmetle mümkün olur.⁸⁹⁹⁸

Rahmet rüzgârı, kalp cennetlerinin kapıları açar.⁸⁹⁹⁹

Hummaya tutulmak, rahmete sebep olur.⁹⁰⁰⁰

⁸⁹⁸⁵ H, k1. 34 Kemâl-i lütf ü ihsânından ey şâh / Dedin Lâ taknetü min rahmeti'llâh / Bu ma'nâdan şu cân kim oldu ağâh / Olupdur rahmet ümmîdinde her gâh

⁸⁹⁸⁶ H, i. 187/1 Kemâl-i lütf u ihsânından Allah / Dedi Lâ taknetü min rahmeti'llâh

⁸⁹⁸⁷ AN, i. 29/6 Me'yûs ola mı mü'min olan rahmet-i Hak'dan / Ol günde şefâ'at olıcak kâr-ı Muhammed

⁸⁹⁸⁸ NM, 67/5 Niyâzî kesme rahmetden ümidün / Şefâ'atçı Muhammed Mustafâ'dur

⁸⁹⁸⁹ AN, i. 59/6 Bu Nürî bendenün cümle umûrî / Zuhûr-ı rahmet-i Rahmân'a merbût

⁸⁹⁹⁰ H, i. 187/2 Olagör rahmet ümmîdinde dâ'im / Bu ma'nâdan eğer oldunsa ağâh

⁸⁹⁹¹ H, i. 169/4 Umarız rahmet ü cennet ü vuslat / Bahr-i gufrânına yokdur nihâyet / Fazl ü ihsânına bulunmaz gayet / El-hamdü li'llâh eş-şükrü li'llâh

⁸⁹⁹² H, i. 122/4 Za'îfiz isteriz kuvvet / Garîbiz umarız rahmet / Seninledir saña vuslat / Meded Mevlâ meded Mevlâ

⁸⁹⁹³ H, i. 30/2 Çün emîn eyledin emânetine / Yine sen lâyıık eyle hizmetine / Mazhar et rahmet ü 'inâyetine / Meded et yâ enîs-i küll-i garîb

⁸⁹⁹⁴ H, i. 97/4 Yoluna tevfiık eyle / Fazlını refik eyle / Rahmete garîk eyle / Kerem eyle yâ Mevlâ

⁸⁹⁹⁵ H, i. 97/11 Hüdâyi'ye ihsân et / Rahmet ile gufrân et / Her işini âsân et / Kerem eyle yâ Mevlâ

⁸⁹⁹⁶ AN, i. 46/4 Hazrete uyasız / Rahmete toyasız / Çok sırlar tuyasız / Uyumañ 'âşıklar

⁸⁹⁹⁷ AN, i. 51/7 Kesdürüp nefsün başın itdük cihâd-ı ekberi / Nüriyâ biz rahmet-i Rahmân'a irmişlerdenüz

⁸⁹⁹⁸ H, i. 42/4 'Âşıkın 'aşkı kudretinledir / Sâdıkın sıdkı rahmetinledir / Cennetin zevki vuslatınladır / Sensin ey Mevlâ matlab-ı a'lâ

⁸⁹⁹⁹ H, i. 113/3 Ger nesîm-i rahmetin ede hübüb / Açılır ebvâb-ı cennât-ı kulüb / Zâhir ü bâtın eğer gayb-ı guyüb / Hep senindir pâdişâhım hep senin

Hâkimiyet, rahmetle olur.⁹⁰⁰¹

---

⁹⁰⁰⁰ H, mûf. 157 Sakın Şetm etme hummâ zahmetine / Ki mahmûmun sebebdir rahmetine

⁹⁰⁰¹ C, k. 29/16 İrse bir mülke eger rahmet-i Hak hâkimini / Böyle bir dâver-i dîn-perver-i devrân eyler

75. RİND

75.1.Rindin evsafı

Klasik Türk Edebiyatının hakkında müstakil çalışmalar yapılan tiplerinden biri olan rind, dünyaya ehemmiyet vermeyen, kendini herhangi bir geleneğe bağlı hissetmeyen ancak hakkı ve hakikati tecrübe eden kimse anlamlarında kullanılmıştır.⁹⁰⁰² Üzerinde çalıştığımız mutasavvıf şairlerin -ki bunlar Cevrî hariç, sadece mürid değil aynı zamanda birer şeyhtir- rindi çoğunlukla mücehhez bir tip olarak sunmaları, üzerinde etraflıca düşünülmesi gereken bir husustur. Şâirlerin, dinin günlük pratiklerini fazlaca önemserken dinin temellerini teşkil eden vahdet ve şirkten berî olma gibi ana meseleleri görmeyen sofu zâhidlere karşı mevzuyu aslından ve derinden kavramış bir tip olan rindi kendilerine yakın bulmaları anlaşılabilir. Öte yandan şairlerin rinde olan kabarmış ünsiyetin sebebi, tasavvufî gelenek içinde neredeyse tüm tarikatlere belli oranda nüfuz eden melamet neşvesinin, rindin şahsında temeyyüz etmesinde aranabilir.

Bunlara klasik şiir geleneğinin, etrafında mazmunlar kurduğu anlam dünyası ve şiirin kendilerine açtıkları alan da eklenince mutasavvuf şairlerin rind ile özdeşim kurdukları bir düşünce yığını ile karşılaşmaktayız. Tespit ettiğimiz bu düşüncelere göre rind malk mülk kaygısı taşımayan, uyanık gönüllü yoksul biridir. Onu zühd terbiye ettiğinden o, sûfinin tâç, tesbih, âsâ gibi bazı zâhirî alametlerinden uzak durur. Aşk onun mahallesinin toprağının cevheridir. Rind ismet sahibidir, kendisinde riya yoktur, zâhidle arkadaş olamaz. Harabat ehliyle yârenlik eder. Terk ehli olması yönüyle zâhidlerden üstündür, ümit ve emeli terk etmiştir, cennet beklentisi içinde değildir. Onun için vahdet meclisi, bir dilberle oturaktır. Onun gönlü bir âlemnümâ aynası gibi olduğundan âşık onunla söyleşmek ister. İnsanlar naz makamında olan rindin tavırlarını anlamakta zorlanır ve onu makul bulmasa da gönül, ona rağbet eder.

---

⁹⁰⁰² Rind hakkında bkz: Fuzûlî, **Rind ile Zâhid-Sihhat ile Maraz**, Haz: Hüseyin Ayan, Büyüyenay Yayınları, İstanbul, 2018; Mine Mengi, **Divan Şiirinde Rindlik**, Bizim Büro Basımevi, Ankara 1985; Ahmet Atillâ Şentürk, **Klasik Osmanlı Edebiyatı Tiplerinden Sûfi Yahut Zâhid Hakkında**, Enderun Kitabevi, İstanbul, 1996.

Rind, fitne diyarı olan dünya kaygısından uzak, sessizce kendi âleminde olduğundan dünyayı bir safaya değişir. Rindin kayıtsız bu tavrı karşısında felek onu kıskanır. Rind âşıktır ve onun yoluna müridler talip olmalıdır.

Sevgilinin gözleri onu evsiz barksız bırakmıştır, abdallar bile onun kadar keçe giymemiştir. Mertlerin yolunun şahını takip edenler rind olabilir. Bütün bu düşüncelere muhalif olarak Cevrî’de tespît edilen bir düşünceye göre rind, sevgiliye kavuşma fikriyle kendinden geçmediği için şairin takdirini almıştır.

Rindin karşıt tipi olan zâhid ile ilgili tespitler, çalışmamızda ‘zâhid’ başlığı altında değerlendirildiğinden burada, kıyas ifadeleri dışında, ona temas edilmemiştir.

Rind hakkında tespit edilen düşüncelerin Cevrî etrafında kümелendiği göze çarpmaktadır. Bu kavramla ilgili 48 düşüncenin 44’ü Cevrî divanındadır.

75.2.Rind, mesttir.

Divanlarda rind hakkında geliştirilen düşüncelerin bir kısmının mey-meyhane-mest etrafında oluştuğu görülmüştür. Rinde göre mescid, kilise ve meyhane ve ayrıca sûfinin sesi ile sarhoşun narası birdir. Rind, meyhane yolundadır. Rind âşığın gönül neşesi şarap olduğundan rind; mey, cür’a içer. Aslında onun içtiği marifet şarabıdır. Onun elinde kadeh vardır. Zühde ayna ettiği ve meclisini gülistana çeviren kadehini sabaha kadar elden bırakmaz. O bir gam sarhoşudur. Rindin gözünde altın kadeh ile çömlek birdir. Rindler, mey sayesinde kaza sırlarını taşıyabilir, onun için nâ-zâdenin fitnesinden korkmaz.

Mey etrafında geliştirilen bu kadar düşünceden sonra şair rindin içtiği şarabın insanların bildiği şarap olmadığını şu şekilde ifade eder: Rindin gönlü dünya şarabının bulaşığından pâktır. Rindin sarhoş gözü dil sırlarını keşfetmiştir. Rind ile mey arasında kurulan bu zengin anlam dünyasının bir sonucu olan şarap rengi olan kırmızı, rindin rengi olarak değerlendirilmiştir.

75.3.Rind Kavramında Edebî Düşünceler

75.4.Rindin evsafi

Rind, yoksuldu.⁹⁰⁰³

Rindin taalluk kaydı (mal mülk kaygısı) yoktur.⁹⁰⁰⁴

Rind, uyanık gönüllüdür.^{9005 9006}

Rindin tâç, tesbih ve âsâ ile işi olmaz.⁹⁰⁰⁷

Rindi zühd terbiye eder.⁹⁰⁰⁸

Rind, ismet sahibidir.⁹⁰⁰⁹

Rind, zâhidle arkadaş olamaz.⁹⁰¹⁰

Rindin mahallesinin toprağı aşk cevheridir.⁹⁰¹¹

Harabat ehline rağbet eden âşık, rindle sohbet eder.⁹⁰¹²

Rind, ümit ve emeli terk etmiştir.⁹⁰¹³

Rind, cennetle ilgilenmez.⁹⁰¹⁴

⁹⁰⁰³ C, k. 37/6 Bu günde rind-i gedâ pâdişâh-ı ‘alem olur / Ki oldı suffice-i mey-hâne mesned-i Cemşid

⁹⁰⁰⁴ C, g. 12/7 Cevrî gibi bî-kayd-ı ta‘alluk nice rindi / Ol gamze-i şüh eyledi mu‘tâd-ı mahabbet

⁹⁰⁰⁵ C, g. 266/4 Āferîn ol rind-i ‘ışka kim dil-i hüş-yârını / Fikr-i cām-ı vasl ile ser-mest ü medhüş itmedi

⁹⁰⁰⁶ C, g. 189/4 Rind-i hüş-yâr-dilem kim bu fenâ mey-gedenün / Pâkdür sāgarum âläyiş-i sahbâsından

⁹⁰⁰⁷ SG, 27/8 Tâc u tesbîh u ‘asâ bâzârına irdi kesâd / Rind ü rüsvâ vü melâmet bâde-nüşân devridür

⁹⁰⁰⁸ C, k. 18/22 Rüşdi zühhâda olur râh-nümâ-yı tevfik / Zühdi rindâmı ider semt-i salâha irşâd

⁹⁰⁰⁹ C, k. 29/43 Nehyi men‘ eylese rez duhterini meclisden / Perde-i ‘ismetini dâmen-i rindân eyler

⁹⁰¹⁰ C, k. 30/53 N’ola devr-i lebinde zâhid ü rind olsa hem-meşreb / Ki hem peymâne-i kevserdür ol hem cām-ı sahbâdur

⁹⁰¹¹ C, kıt. 79/7 Eger hâk-i vücüduñ cevher-i ‘ışk itmek istersen / Gubâr-ı pây-ı merdân ol türab-ı kûy-ı rindân ol

⁹⁰¹² C, terk. 1/VI/1 Erbâb-ı harâbâta idüp cân ile rağbet / Kıldum nice dem zümre-i rindân ile sohbet

⁹⁰¹³ C, terc. 7/II/3 ‘Ārifün rind-i fâriğü’l-bâli / Terk ider hep ümîd ü âmâli

Rind için dilberle oturmak, vahdet meclisidir.⁹⁰¹⁵

Rindde riya olmaz.^{9016, 9017, 9018}

Rindin dili (gönül) âlemnümâ gibidir.⁹⁰¹⁹

Âşık, rind ile söyleşmek ister.⁹⁰²⁰

Rind, terk ehli olmada zâhidlerden üstündür. Cân u dil arzusunu terk etmiştir.⁹⁰²¹

Rindin tavırları turfedir.⁹⁰²²

Rind, harif-i nazdır (naz makamındadır).⁹⁰²³

Rind makul değildir.⁹⁰²⁴

Sevgilinin gözleri rindi hane-berduş etmiştir. Abdallar bile onun kadar keçe giymemiştir.⁹⁰²⁵

Rind olmak isteyen, mertlerin yolunun şahını takip eder.⁹⁰²⁶

Rind, bî-nevâdır (başına gelenlere karşı isyan edip ses çıkarmaz) ve dünyayı bir safaya değiştirir.⁹⁰²⁷

⁹⁰¹⁴ C, g. 20/2 Rind-i mey-hâne behişt-i câvidânı n'eyesün / Bunda her bir küşeden kevser revân eyler kadeh

⁹⁰¹⁵ C, g. 38/5 Hem-nişin eyle dili dil-berle sen çık aradan / Rind iseñ Cevrî safâ-yı meclis-i vahdet budur

⁹⁰¹⁶ C, g. 75/3 Dil-beste olma zühde ki rindân-ı bî-riyâ / Çok sübhada şerâret-i zünnâr buldılar

⁹⁰¹⁷ C, g. 90/3 Dil-beste olma zühde ki rindân-ı bî-riyâ / Çok sübhada şerâret-i zünnâr buldılar

⁹⁰¹⁸ C, g. 103/4 'Âşinâyuz çeşmine rindân-ı 'ışka mahremüz / N'ola olsa zümre-i ehl-i riyâ bîgânemüz

⁹⁰¹⁹ C, g. 82/3 Dil-i rind-i Hudâya cân göziyle nâzır ol her gah / Cihânuñ seyrini âyine-i 'âlemnümâdan gör

⁹⁰²⁰ C, g. 129/3 Keşf eyleme nâ-dâna sakın nükte-i çeşmin / Mestâne-i ney zümre-i rindân ile söyleş

⁹⁰²¹ C, g. 111/4 Rindüz ammâ ehl-i terk olmakda zühde gâlibüz / 'Ârzü-yı cân u dildendür bizüm perhîzamüz

⁹⁰²² C, g. 105/7 Cevrî gibi rind-i turfe-tavruz / Ne ehl-i riyâ ne bâde-nüşuz

⁹⁰²³ C, g. 118/5 Nâz eyle o çeşm-i meste Cevrî / Rind ol ki harîf-i nâzdur nâz

⁹⁰²⁴ C, g. 158/2 Rind olma har olma ko bu rağbetleri ammâ / İdrâkûñ eger var ise ma'kül-şinâs ol

⁹⁰²⁵ C, g. 266/1 Dil mi var kim çeşmi rind-i hâne-ber-düş itmedi / 'İşk o deñlü düş-ı abdâlı nemed-püş itmedi

⁹⁰²⁶ SG, 113/10 Mürîd-i râh-ı rindân olmağa tâlib iseñ 'âşık / Saña gösterdi Ğaybî işte şâh-ı râh-ı merdânı

Rind, fitne diyarı olan cihan (dünya) kaygısından uzak, kendi âleminde dir.⁹⁰²⁸

Rind, kayıtsızdır. Felek onun yaptığı işlerden dolayı kıskanır.⁹⁰²⁹

Rindlerin yoluna müridler talip olmalıdır.⁹⁰³⁰

Gönül, rinde rağbet eder.⁹⁰³¹

Âşık, aşk rindidir.⁹⁰³²

Rind, sevgiliye kavuşma fikriyle kendinden geçmemiştir.⁹⁰³³

75.5.Rind, mesttir.

Rind, dil ü cân zevkini tadınca mescid, kilise ve meyhaneyi bir görür.⁹⁰³⁴

Rind için; mescid ile meyhane ve sûfinin sesi ile sarhoşun narası birdir.⁹⁰³⁵

Rind, meyhane yolundadır.⁹⁰³⁶

Rind âşığın gönül neşesi, şaraptır.⁹⁰³⁷

Rind, mey içer.⁹⁰³⁸

Rind, cürakeştir.⁹⁰³⁹

⁹⁰²⁷ C, g. 128/4 Dünyâyı bir safâya viren rind-i bî-nevâ / Kem-ter metâ'-ı zevkını dünyâyâ virmemiş

⁹⁰²⁸ C, g. 35/2 'Âlem yıkılsa gamzesinüñ eksügi degül / Rind-i cihân-ı fitnedür ol 'âleminde dir

⁹⁰²⁹ C, g. 51/1 Rind-i bî-kaydam felek reşk-i ser ü kârumdadur / Ber-karâr âvâreyem dil seyr-i etvârumdadur

⁹⁰³⁰ SG, 113/10 Mürîd-i râh-ı rindân olmağa tâlib iseñ 'âşık / Saña gösterdi Ğaybî işte şâh-râh-ı merdânı

⁹⁰³¹ AN, i. 114/8 Nefsünü ey dil rind-i ma'nî kıl / Anda rağbet bil rindedür rinde

⁹⁰³² C, k. 3/12 Rind-i 'ışkam ne mest ü ne hüşyâr / Hem yine neşve-i şerâb-ı dilem

⁹⁰³³ C, g. 266/4 Âferîn ol rind-i 'ışka kim dil-i hüş-yârını / Fikr-i câm-ı vasl ile ser-mest ü medhüş itmedi

⁹⁰³⁴ C, kıt. 75/2 Rindân-ı Hudâ zevk-ı dil ü cânı bulunca / Ne mescid ü ne deyr ü ne mey-hâne komışdur

⁹⁰³⁵ C, g. 2/1 Rind-i 'aşkam mescid ü mey-hâne yek-sândur baña / Savt-ı sūfî na'ra-i mestâne yek-sândur baña

⁹⁰³⁶ C, g. 263/1 Çeşminüñ görmese dil cünbiş-i mestânesini / Rind-i 'ışkuñ ne bilürdi reh-i mey-hânesini

⁹⁰³⁷ C, g. 1/1 'Âşık-ı rindem ki sahbâ neşve-i dildür baña / Gamze-i dil-ber bu keyfiyyetle ile mâyildür baña

⁹⁰³⁸ C, g. 258/5 Cevrî benümle hün-ı ciger zevkın ideli / Ta'n eyley oldı rind-i mey-âşâma gamzesi

Rind, gam sarhoşudur.⁹⁰⁴⁰

Rind, mesttir.⁹⁰⁴¹

Rind, marifet şarabını içer.⁹⁰⁴²

Rindin elinde peymane vardır.⁹⁰⁴³

Rind, gönül harabatının kadeh-peymasıdır.⁹⁰⁴⁴

Rind, harabâтта kadeh-peymadır.⁹⁰⁴⁵

Rind, sabaha kadar kadehi elinden bırakmaz.⁹⁰⁴⁶

Rind, kadehini zühde ayna eder.⁹⁰⁴⁷

Rindin gözünde altın kadeh ile çömlek birdir.⁹⁰⁴⁸

Rindler, mey sayesinde kaza sırlarını taşıyabilir, onun için nâ-zâdenin fitnesinden korkmaz.⁹⁰⁴⁹

Rindin dili (gönül) fena meygedenin (dünya) şarabının bulaşığından pâktır.⁹⁰⁵⁰

Rindin sarhoş gözü dil (gönül) sırlarını keşfetmiştir.⁹⁰⁵¹

---

⁹⁰³⁹ C, g. 62/1 Tâ ol nıgeh-i mest bizüm dil-berümüzdür / Rindân-ı Hudâ cür‘a-keş-i sâğarumuzdur
⁹⁰⁴⁰ C, g. 112/1 Ser-mest-i gamuz gerçi ne rindüz ne levendüz / Nüş-eylemede hün-ı dili gamze-pesendüz
⁹⁰⁴¹ C, g. 37/3 Çeşmüñle âşınâlıg iden olsa Bâyezîd / Elbette mest-i mey-keş ü rind-i levend olur
⁹⁰⁴² C, k. 19/31 Rind-i peymâne-keş-i ma‘rifete neşve-i zevk / Süfi-i hânkah-ı ma‘niye keyfiyyet-i hâl
⁹⁰⁴³ C, terk. 1/I/3 ‘Add eyleyecek yok n’idelüm sübhayı elde / Biz rind-i tehî-kîse-i peymâne be-destüz
⁹⁰⁴⁴ C, g. 69/3 Mâyil-i mey-hâne-i nâz olmasa çeşmi n’ola / Ol harâbât-ı dilüñ rind-i kadeh-peymasıdır
⁹⁰⁴⁵ C, g. 193/2 Ol harâbâtuñ ki biz rind-i kadeh-peymasıyuz / Reh-güzârında geçilmez efser-i Cemşîdden
⁹⁰⁴⁶ C, g. 191/1 Rind olup el çekme sâkî sâğar-ı pür-bâdeden / Mahv olunca nakş-ı kandîl-i tehî-seccâdeden
⁹⁰⁴⁷ C, g. 263/2 Görmedüm gamze-i mesti gibi bir rind-i Hudâ / Zühde âyine ider istese peymânesini
⁹⁰⁴⁸ C, g. 84/4 Bezm-i ‘âlemde o rind-i lâ‘übâlîdür gönül / Sâğar-ı zerrîn ile köhne sıfâli bir görür
⁹⁰⁴⁹ C, g. 191/4 Hâmil-i râz-ı kazâ eyler dil-i rindanı mey / Havfa düşmezler anuñçün fitne-i nâ-zâdeden
⁹⁰⁵⁰ C, g. 189/4 Rind-i hüş-yâr-dilem kim bu fenâ mey-gedenüñ / Pâkdür sâğarum âläyiş-i sahbâsından

Rindin rengi, bade rengi(kırmızı)dir.⁹⁰⁵²

Rindin meclisini kadeh gülistana çevirir.⁹⁰⁵³

---

⁹⁰⁵¹ C, g. 262/2 Çeşm-i mesti rind-i 'ışkuñ keşf idüp rāz-ı dilin / Zāhidi hasret-keş-i teh-cür'a-i cām eyledi

⁹⁰⁵² C, terk. 6/VI/5 Rind olup neşe-dār-ı yek-rengi / Dönicek reng-i bādeye şîşe

⁹⁰⁵³ C, g. 20/1 Meclis-i rindān gāhī gül-sitān eyler kadeh / Geh gülistānı behişt-i cāvidān eyler kadeh

76. RİYA

Gösteriş yapmak demek olan riya, ibadetteki ihlası terk ettirir, zühd ve salahlı zedeler. Her tarikatte şekil, renk ve desenlerinde bazı küçük değişikliklerle karşılaştığımız tac, hırka, tesbih ve şal onun sembollerindendir. Riya rindlerde bulunmaz, zâhidlerde bulunur. Sûfi halvette iken riya ile zikreder. Riya ömrün israf olmasına neden olur. İnsanlar riyakârlara yaklaşmak istemez. Allah'a ermek isteyen, onu terk etmelidir. Şeytan riya sahiplerinin kalbini perişan eder. Riya halkı azdırır. Riyayı lâilâheillallâh hasleti mahveder. Âşığın riyadan uzak olduğu düşüncesi, en çok tekrar eden düşüncedir.

76.1.Riya Kavramında Edebî Düşünceler

Riya, semerdir.⁹⁰⁵⁴

Riya, mana çehresine çekilen bir perdedir.⁹⁰⁵⁵

Riya, terk edilmesi gereken bir haslettir.⁹⁰⁵⁶

Riya, orucu izhar etmektir.⁹⁰⁵⁷

Riyanın sembolü tâc, hırka ve şaldır.⁹⁰⁵⁸

Riya, zühd ve salahlı zedeler.⁹⁰⁵⁹

Riya, dildedir (gönül) ve onu lâilâheillallâh hasleti mahveder.⁹⁰⁶⁰

Sübân'a (Allah) ermek isteyenler riyayı terk etmelidir.⁹⁰⁶¹

⁹⁰⁵⁴ C, terk. 3/VI/7 Fikr itse bu ma'nâyı kabahat bilür ol har / Söyler yapışup hem yine pâlân-ı riyâyâ

⁹⁰⁵⁵ C, g. 180/6 Çekelüm çehre-i ma'nâyâ riyâ perdesini / Gayri yüzden görünüp 'âleme sûret satalum

⁹⁰⁵⁶ H, i. 121/6 Bu kibr ile riyâdan geç / Yürü olmaz hevâdan geç / Cemi'-i mâsivâdan geç / Edeb gözle edeb gözle

⁹⁰⁵⁷ C, terk. 6/V/2 İtme dünyâyâ savmuñı izhâr / Katma dâyim riyâ riyâzetüñe

⁹⁰⁵⁸ NM, 131/9 Riyâ ile bu halkı gel azıtma / Ko tâc u hırka vü şalı n'idersin

⁹⁰⁵⁹ C, tar. 23/7 Himmet-i merdân gibi lütf u 'atâsı bî-ğaraz / Tâ'at-ı hâsân gibi zühd ü salâhı bî-riyâ

⁹⁰⁶⁰ AN, mu. 1/5 Eride kalbi pâk ide çirkin / Mahv ide dildeki riyâ şirkin / Añlada 'ârifeye sivâ terkin / Haslet-i lâ-ilâhe illa'llâh

⁹⁰⁶¹ NM, 98/7 Terk it kurı da'vayı hem 'ucb ile riyâyı / Mısırî ko o sevdâyı Sübân'a irem dirseñ

Riyalı ibadetin faydası olmaz.⁹⁰⁶²

Halk, riya ile azar.⁹⁰⁶³

Riyayı, ihlas isteyen bırakır.⁹⁰⁶⁴

Riya taşıyanlara, insanlar yaklaşmak istemez.⁹⁰⁶⁵

Riya, ömrün israf olmasına neden olur.⁹⁰⁶⁶

Riya, rindlerde bulunmaz.⁹⁰⁶⁷, ⁹⁰⁶⁸

Riya zâhidlerde bulunur.⁹⁰⁶⁹

Zâhid elinde tesbihle riya gösterir.⁹⁰⁷⁰

Sûfi halvette riya ile hû çeker.⁹⁰⁷¹

Riya ehli âşığa bigânedir.⁹⁰⁷²

Âşık, riya ehlinden değildir.⁹⁰⁷³

Âşık, riyaya itibar etmez.⁹⁰⁷⁴

Âşık, kalbini riyadan uzak tutmak ister.⁹⁰⁷⁵

⁹⁰⁶² NM, 54/6 Ne hâsil şol 'ibâdetden riya vü 'ucb ola anda / Gider şirki gönülden Hakk'a kim tuğyâni neylerler

⁹⁰⁶³ NM, 131/9 Riyâ ile bu halkı gel azıtma / Ko tâc u hırka vü şalı n'idersin

⁹⁰⁶⁴ H, i. 85/3 Kasd et ihlâsa vü riyâyı bırak / Kendi hazzın ko Hak rızâsına bak / Yaradan usladır seni ancak / Hây nefsim seni nic'eyleyeyin

⁹⁰⁶⁵ C, k. 48/10 Seni lütf itmede halk-ı cihâna bî-riyâ gördüm / Huzuruñda n'ola keşf eylesem râz-ı temennâyı

⁹⁰⁶⁶ NM, 87/2 Riyâ ile bu 'ömr-i nâzenîni / Nice bir sarf idüp idersin isrâf

⁹⁰⁶⁷ C, g. 75/3 Dil-beste olma zühde ki rindân-ı bî-riyâ / Çok sübhada şerâret-i zünnâr buldılar

⁹⁰⁶⁸ C, g. 90/3 Dil-beste olma zühde ki rindân-ı bî-riyâ / Çok sübhada şerâret-i zünnâr buldılar

⁹⁰⁶⁹ C, g. 94/1 Sûfi degülüz mest-i mey-i 'ışk-ı Hudâyuz / Zâhid degülüz hâne ber-endâz-ı riyâyuz

⁹⁰⁷⁰ C, g. 120/1 Sanma zâhid gibi sübhayla riyâ gösterürüz / Ele câm-ı mey alup halka safâ gösterürüz

⁹⁰⁷¹ SG, 93/4 Sûfi halvet içinde riya ile hû çeker / Baykuş vîrâne bekler gül-şeni neden bilsün

⁹⁰⁷² C, g. 103/4 'Aşinâyuz çeşmine rindân-ı 'ışka mahremüz / N'ola olsa zümre-i ehl-i riyâ bigânemüz

⁹⁰⁷³ C, g. 105/7 Cevrî gibi rind-i turfe-tavruz / Ne ehl-i riyâ ne bâde-nüşuz

⁹⁰⁷⁴ C, g. 117/5 Ne muğaffilüz ne 'ârif ne mukallidüz ne Cevrî / Ne mu'arrif-i mürâyî ne mürevvic-i riyâyuz

İçini riyanın kapladığı kişinin gönlünü, şeytan perişan eylemiştir.⁹⁰⁷⁶

---

⁹⁰⁷⁵ NM, 42/3 Nefsümi hevādan kes kalbümi riyādan kes / Meylümi sivādan kes halvet yolını göster
⁹⁰⁷⁶ NM, 79/9 İçini almış anuñ zerk u riyā / Göñlini şeytan perīşān eylemiş

77. RIZA

Rıza kavramı en çok lafza-i Celâl (Allah) ile birlikte kullanılmıştır. Tevekkülün esası olan rıza, kişinin kendi hazzını terk edip Allah'ın rızasını gözetmesidir. Allah'ın rızasını hile ve ona aldanmadan, gözetken sâdık kullar, cemâlin nurunu görür. Kul, her şeyi terk edip Allah'tan rızasını ister ve Allah'ın rızasına muhalif olmak istemez. Dost, Allah rızası yoluna irşad eder.

İhtiyarı terk edip rızaya sahip olan âşık, yârin (cânân) cemâlinden başka cemâle bakmaya rıza göstermez. Tevekkülün esası olan rıza, âriflerin bir özelliğidir. Âşık sevdiğinin rızasına taliptir. Ebrar ve mukarrebler rızadan haz alır. Mutmainne olanlar rızaya erişebilir. Aşkın rızasına tâbi olanlar (aşkın gereğini yerine getirenler), hâss-ı hâs olurlar. Rıza kavramı etrafındaki düşüncelerin çoğu, Hüdâyî divanında yer almaktadır.

77.1.Rıza Kavramında Edebî Düşünceler

Hakk (Allah) kazasına rıza verenlerin (gösterenler) kalbi genişler.⁹⁰⁷⁷

Rızaya teslim [olmak], tevekkülün esasıdır.⁹⁰⁷⁸

Âşığın rızası, Hakk'tır (Allah).⁹⁰⁷⁹

O'nun (Allah) rızasının Tûr'una varan (O'nun) cemâlinin nurunu görür.⁹⁰⁸⁰

Kişi kendi hazzını bırakıp Hakk (Allah) rızasını gözetmelidir.⁹⁰⁸¹

Sadık kullar, Mevlâ (Allah) rızasını gözler.⁹⁰⁸²

⁹⁰⁷⁷ NM, 192/4 Halk-ı 'âlem kabza-i kudretde bî-çün ü çerâ / Hak kazasına rızâ vir bula kalbüñ vüs'ati

⁹⁰⁷⁸ SG, 58/2 Kim tevekkül mâyesidür dahi teslîm-ı rızâ / Oldı her halde muvâfik farzla hem iktirâz

⁹⁰⁷⁹ SG, 65/4 Kelâmum selâmum Hak / 'Ayn-ı dilde rızâm Hak / Bilüp bilmediğüm Hak / 'Aşkum Hak'dur zevküm Hak / Gice gündüz zikrüm Hak / Gönlümdeki fikrüm Hak

⁹⁰⁸⁰ H, i. 19/3 Rızası Tûr'ına varan cemâli nûrunu gören / Hitâbı zevkine eren eder özge temâşâyı

⁹⁰⁸¹ H, i. 85/3 Kasd et ihlâsa vü riyâyı bırak / Kendi hazzın ko Hak rızâsına bak / Yaradan usladır seni ancak / Hây nefsim seni nic'eyleyeyin

⁹⁰⁸² H, i. 111/3 Terk eyle erkenden nefsin hevâsın / Sâdık kul ol gözle Mevlâ rızâsın / Komazlar kişinin fâhir libâsın / Uryân gelip yine uryân giderler

Allah'ın rızasını isteyen, telbise aldanmamalıdır.⁹⁰⁸³

Dost, Allah rızası yoluna irşad eder.⁹⁰⁸⁴

Âşık, Allah'ın rızasına muhalif olmak istemez.⁹⁰⁸⁵

Âşık, Allah'ın kendisini rızasına göre hidayet etmesini diler.⁹⁰⁸⁶

Âşık, Mevlâ (Allah) rızasını bulmak ister.⁹⁰⁸⁷

Âşık, rızada sabit kademdir.⁹⁰⁸⁸

Kul, Allah'ın rızasını kazanmak ister.^{9089, 9090, 9091}

Âşık, ihtiyarı bırakıp rızaya sahip olmuştur.⁹⁰⁹²

Âşık, yârin (cânân) rızasından sakınır.⁹⁰⁹³

Ebrar ve mukarrebler (Allah'a yakın ve seçkin kişiler), rızadan haz alır.⁹⁰⁹⁴

Aşk, yârin (cânân) cemâlinden başka cemâle bakmaya rıza göstermez.⁹⁰⁹⁵

Rıza, âriflerin özelliğidir.⁹⁰⁹⁶

⁹⁰⁸³ H, i. 121/3 Rızâ'u'llâh murâd ise / Sakın aldanma telbise / Nazar et hâl-i İblise / Edeb gözle edeb gözle

⁹⁰⁸⁴ H, i. 201/3 Sahatdan hıfz edüp sâdık kulunu / Rızâsı yoluna irşâd eden dost

⁹⁰⁸⁵ H, i. 222/1 Eğer doğru yoldan taşra (gıtdimse) / Efendim sultânım estagfiru'llâh / Rızâna muhalif her ne (etdimse) / Efendim sultânım estagfiru'llâh

⁹⁰⁸⁶ H, k. 26 Bize fazlî ile eden 'inâyet / Efendim sevdiğim sultânım Allah / Rızâsı yoluna ede hidâyet / Efendim sevdiğim sultânım Allah

⁹⁰⁸⁷ H, müf. 7 Aklın senin ger yâr ise hem Hakk'a meylin var ise / Biñ cân ile kul ola gör Mevlâ rızâsın bulagör

⁹⁰⁸⁸ C, terk. 3/IV/12 Ol ehl-i dilüñ emrine râmuz bu hevâda / Sâbit-kademüz mevkıf-ı teslîm ü rızâda

⁹⁰⁸⁹ H, müf. 23 Emr-i Hakk'a imtisâl etmek kula matlûb imiş / Hem rızâu'llâh tahsîl eylemek mahbûb imiş

⁹⁰⁹⁰ C, k. 30/24 O sâhib-hayr ü himmet bu deñlü ictihâdumdan / Murâd-ı hâtrı kesb-i rızâ-yı Hak te'âlâdur

⁹⁰⁹¹ C, tar. 71/1 Sadr-ı a'zam vezîr-i sâhib-celâl / Oldı cüyende-i rızâ-yı Hudâ

⁹⁰⁹² AN, k. 2/39 Koduk elümüzden ihtiyârı / Ey Nürî rızâya mâliküz biz

⁹⁰⁹³ AN, i. 60/7 Gel sakın yâruñ rızâsın Nüriyâ / İhtiyât eyle bu yolda ihtiyât

⁹⁰⁹⁴ AN, i. 62/6 Mukarreblerle ebrâruñ degüldür hâli bir Nürî / Kimi almış du'âdan haz kimi bulmuş rızâdan haz

⁹⁰⁹⁵ AN, i. 71/2 'Âlemde âşikâr ola yâruñ cemâli çün / Ğayrı cemâle bakmağa olmaz rızâ-yı 'ışk

Aşkın rızasına tâbi olanlar (aşkın gereğini yerine getirenler), hâs-ı hâs olurlar.⁹⁰⁹⁷

Maşukun (cânân) rızası gözlenir.⁹⁰⁹⁸

Rızaya, mutmainne olanlar erişebilir.⁹⁰⁹⁹

---

⁹⁰⁹⁶ SG, k. 1/86 Ehl-i hâba gerçi 'âlem sûretâ dünyâ durur / 'Ârif-i bî-dâra nisbet oldı ol dâr-ı rızâ
⁹⁰⁹⁷ SG, 57/1 Gel gönül gözle rızâ-yı 'aşka uy ol hâs-ı hâs / Geç bu da'vâ-yı emelden 'aşka ol
cândan menâs
⁹⁰⁹⁸ H, i. 65/4 Kâmiller yolunu izle / Ma'şûkun rızâsım gözle / Sırrını nâşîden gizle / Hâlini kimse
bilmesin
⁹⁰⁹⁹ H, i. 85/7 Mutma'inne olup rızâya eriş / Yürü marziyye ol safâya eriş / Terk edip fânîyi bekâya
eriş / Hây nefsim seni nic'eyleyeyin

78. SÂDIK

Doğruluk, gösterişten uzak durma, olduğu gibi görünme anlamına gelen sıdk kavramı ile mücehhez (Bkz: Sıdk maddesi) demek olan olan ve ‘sıdk’ın ism-i fâili olan sâdığın incelediğimiz divanlarda sülûk yolunda belli aşamaları kaydetmiş ya da kaydetme gayretinde olan eşhasın bir sıfatı olarak kullanıldığı görülmüştür. Şairlere göre sâdik, aynı zamanda âşıktır (Bkz: Âşık maddesi).

Sâdikla ilgili tespit edilen 53 düşüncenin 38 tanesinin Hüdâyî’de yer alması ayrıca kaydedilmesi gereken bir husustur. Divanlarda sâdikla ilgili tespit edilen düşünceler şunlardır:

78.1.Sâdik, âşıktır.

Âşık olmak, sâdığın muttasıf olduğu bir sıfattır. O, aşk ile yanmıştır, seherlerde uyumaz, azap ona hoş gelir. Âşık olan sâdik; kimse hakkında kötülük düşünmez, ıstırap içindedir. Hüdâyî’de tespit edilen bir düşünceye göre sâdik âşık, hakikat sırrının mahzeni olan Hz. Peygamber’dir. Bunlardan başka beladan haz almak, bağrının yanık olması, varlığını mahvetmesi, ukba ile ilgilenmemesi, cânını bezletmesi, yalanının olmaması... gibi sâdığın da taşıdığı hususiyetler, âşığın diğer özelliklerdir. Bu yönüyle sâdığın, âşığa teşbih edildiği görülmektedir.

78.2.Sâdik, Allah’ı ister ve Allah’ın yardımına muhatap olmuştur.

Sâdik, Allah’tan kendisini garip bırakmamasını ister. Her yerde onu arayıp ona kavuşmak ister. Onun bu talebi Mevlâ’nın yardımıyla mümkün olabilir. Kerîm Mevlâ, onun işini kolaylaştırıp kendi rızası yoluna irşad eder. Sâdik, Allah’ın kendisine vereceği ihsan ile vuslata erebilir. Allah sevgisi, sâdikta üstün gelirse o vuslata erebilir.

78.3.Sâdik, zikreder.

Sâdiklar, Allah’ı zikretmek için cem olurlar ve Allah’ı ağlayarak daima zikreder.

78.4.Sâdık, yoldadır.

Sâdık, dost ilini ve ona giden yolu bilir, o yolda ilerler.

78.5.Sâdık cânândır.

Sâdığın sözü doğru olduğu için dinlenir. Onların başında bir reisleri vardır. Sâdık, yârdır (cânân). Sâdık olmak için çabalmalıdır. Sâdığın sıdkı bir saadettir o sebeple Maşukun (cânân)un vuslatına layıktır. Hakâyık sırrının mahzeni olan sâdığın diğer özellikleri şunlardır: Belinde zünnar olmaz. Karanlıkta ve gaflette değildir, burhana ihtiyaç duyar, hulus-ı kalp sahibidir, şeyhine hizmet eder, İlahi aşktan gayrı sevdadan eser yoktur. Sâdık, her şeyden geçip sivayı terk edip ve kurbiyyet kasrına ulaştığı için beka-ender-bekayı bulduğundan, âlem ona muhtaçtır.

78.6.Sâdık Kavramında Edebî Düşünceler

78.7.Sâdık, âşıktır.

Sâdık, âşıktır.⁹¹⁰⁰

Aşk, bezmine sâdık âşıkları davet etmiştir.⁹¹⁰¹

Sâdık, aşk ile yanmıştır.⁹¹⁰²

Âşık-ı sâdık, seherlerde uyumaz.⁹¹⁰³

Sâdık âşığa, azap hoş gelir.⁹¹⁰⁴

Sâdıkların yolunu âşıklar tutar.⁹¹⁰⁵

Sâdık âşıktır; kimse hakkında kötülük düşünmez, ıstırap içindedir.⁹¹⁰⁶

⁹¹⁰⁰ NM, 97/1 Derviş olan 'âşık gerek yolında hem sâdık gerek / Bağrı anuñ yanık gerek cân gözleri açık gerek

⁹¹⁰¹ AN, i. 8/3 'Âşık-ı sâdıkların bezmine da'vet eylemiş / Bâb açık yol toğrıdur eyvân-ı 'ışka es-salâ

⁹¹⁰² AN, i. 114/10Nürî ol sâdık 'ışk ile yanık / Dâ'imâ 'âşık zindedür zinde

⁹¹⁰³ AN, i. 62/3 Seherlerde uyur mı 'âşık-ı sâdık olanlar kim / Gelür 'âşıklara Hak'dan seherlerde nidâdan haz

⁹¹⁰⁴ H, i. 150/2 Hullet ki nârı nür ede berd ü selâm olur / 'Âşık ki sâdık ola aña azb olur azâb

⁹¹⁰⁵ H, i. 31/4 Sâdıklar yolunu tutup / Hakk'ın dergâhına yitüp / 'Âşık bülbül gibi ötüp / Dost güllerinden dere gör

Sâdık âşık, hakikat sırrının mahzeni olan Hz. Peygamber'dir.⁹¹⁰⁷

Sâdık, beladan haz alır.⁹¹⁰⁸

Sadığın bağı yanıktır.⁹¹⁰⁹

Sâdık, varlığını mahvetmiştir.⁹¹¹⁰

Sâdık, ukba ile ilgilenmez.⁹¹¹¹

Sâdık, canını bezletmiştir.⁹¹¹²

Sadığın yalanı yoktur.⁹¹¹³

78.8.Sâdık, Allah'ı ister ve Allah'ın yardımına muhatap olmuştur.

Sâdık, Allah'tan kendini garip bırakmamasını ister.⁹¹¹⁴

Sâdık, Müsteân'ın (Allah) yolunda hâk (toprak) olmak ister.⁹¹¹⁵

Sâdık, Mevlâ'nın (Allah) rızasını gözler.⁹¹¹⁶

Sadığın muradı Mevlâ'dır (Allah).⁹¹¹⁷

---

⁹¹⁰⁶ C, terk. 2/II/5Tâlib-i vasluñ olan ehl-i ğarâz rif'atde / Bî-ğaraz 'âşık-ı sâdik reh-i gamda pâ-mâl

⁹¹⁰⁷ H, i. 164/4 Bir 'âşık-ı sâdik kanı / Râhat bula cân ü teni / Sırr-ı hakikat mahzeni / Doğduğı ay geldi yine

⁹¹⁰⁸ AN, i. 61/2 Belâsından kaçan 'ışkuñ velâya olmadı lâyık / Kanı bir 'âşık-ı sâdik ki almışdur belâdan haz

⁹¹⁰⁹ AN, i. 119/2 Her ki sâdikdur / Bağı yanıkdur / Cânı 'âşıkdur / Bâde-i 'ışka

⁹¹¹⁰ NM, 6/6 Varlığın mahv itmek oldı âyin erkân sâdika / Kalbini yakmak gerek anuñ demâdem bârika / 'Âşık oldur gitmeye her dem başından şâ'ika / 'İşk kilki çekdi hat levh-i vücud-ı 'âşika / Kim ola sâbit Hak isbâtında nefy-i mâ'ada"

⁹¹¹¹ NM, 164/9 Dünyâyı n'ider 'âşık 'ukbâyı n'ider sâdik / Mısırî olagör ayık sen vuslata irince

⁹¹¹² SG, 31/1 Gelün Allâh'a 'âşık olanlar / Allâh'a 'aşkile irmiş erenler / Cânı bezl eyleyüp sâdik olanlar / Allâh'a 'aşkile irmiş erenler

⁹¹¹³ H, i. 58/2 Kimi hayrân ise kimi ayıkdır / Kimi hayvân ise kimi âşıkdır / Kimi yalan ise kimi sâdikdur / Ey Allah'im el senindir kul senin

⁹¹¹⁴ H, i. 189/4 'Âşık u sâdik kulu koma garîb / Gülден irak olmaya tâ andelîb / Eyle aña gülşen-i vaslın nasîb / Yâ Ahad ü yâ Samed ü yâ Kerîm

⁹¹¹⁵ H, i. 190/2 'Âşık u sâdik yolunda hâk ola / Cân ü dil Hubb-ı sivâdan pâk ola / Aradan varlık hicâbı çâk ola / Sen 'inâyet et meded yâ Müste'ân

⁹¹¹⁶ H, i. 111/3 Terk eyle erkenden nefsin hevâsın / Sâdik kul ol gözle Mevlâ rızâsın / Komazlar kişinin fâhir libâsın / Uryân gelip yine uryân giderler

⁹¹¹⁷ H, i. 155/4 Gayra bakmaz dâ'imâ sırr-ı sarâyın pâk eder / Sâdikın zîrâ murâdı Hazret-i Mevlâ imiş

Sâdık, âlemlerin Sultan'ını (Allah) arar.⁹¹¹⁸

Âşık, Allah'ın yolunda sâdık olmak için çabalar.⁹¹¹⁹

Sâdık, (Allah'a) vuslat ister.^{9120, 9121}

Sâdık, Mevlâ'yı (Allah) Mevlâyıla (yardımı) bulur.⁹¹²²

Sâdık, İlah'ın (Allah) inayetiyle kemal bulur.⁹¹²³

Sâdık, Allah'ın yardımıyla Allah'ın yolundadır.⁹¹²⁴

Sâdığın işlerini, Kerîm Mevlâ (Allah) kolaylaştırır.⁹¹²⁵

Sâdık kulu Allah, rızası yoluna irşad eder.⁹¹²⁶

Sâdık, Allah'ın ihsanıyla vuslata erebilir.⁹¹²⁷

Sâdığın sıdkı, Allah'ın rahmetiyledir.⁹¹²⁸

Sâdığı Padişah (Allah) bilir.⁹¹²⁹

Sâdığı Allah tımar eder.⁹¹³⁰

⁹¹¹⁸ H, i. 4/1 Ey zâhir ü pinhân olan / 'Âşık seni bulsa n'ola / 'Âlemlere sultân olan / Sâdık seni bulsa n'ola

⁹¹¹⁹ H, müf. 30 Sa'y edip yolunda sâdık ola gör / Hâb-ı gafletten uyanık ola gör

⁹¹²⁰ H, i. 9/4 Tâliblere kuvvet ver / 'Âşıklara kurbet ver / Sâdıklara vuslat ver / Esirge 'inâyet et

⁹¹²¹ H, i. 25/1 Ere mi 'âşık cemâlin nûruna / Rahmetin gufrânın ayıdır senin / Vara mı sâdık visâlin Tûr'una / Lütf ile ihsânın ayıdır senin

⁹¹²² H, i. 140/2 Şol ki cândan saña ola 'âşık / Ol olur bezm-i vuslata lâyıq / Senin ile bulur seni sâdık / Saña vuslat seninledir Mevlâ

⁹¹²³ H, i. 132/1 Yakmasın âşıkları nâr-ı celâl / Yâ ilâhî sen 'inâyet eylegil / Her biri sâdıkların bulsun kemâl / Ya ilâhî sen 'inâyet eylegil

⁹¹²⁴ H, i. 10/5 Cân ile olup 'âşık / Yolunda olan sâdık / Kıl vuslatına lâyıq / Lütf et meded Allah'ım

⁹¹²⁵ H, i. 23/3 Nefs ü şeytâna zebûn eylemeye kullarını / 'Âşık u sâdıka âsân getire yollarını / Vara bülbülleri seyrân ede dost illerini / Umarız lütf u 'inâyet ede Mevlâ-yı Kerîm

⁹¹²⁶ H, i. 201/3 Sahatdan hıfz edüp sâdık kulunu / Rızası yoluna irşad eden dost

⁹¹²⁷ H, i. 192/2 Mevce gelicek bahr-ı kerem lücce-i rahmet / Hazırladı taliplerine gülşen-i cennet / Sâdıklarına umarız ihsân ede vuslat / Kullarına yollarını âsân eden Allah

⁹¹²⁸ H, i. 42/4 'Âşıkın 'aşkı kudretinledir / Sâdıkın sıdkı rahmetinledir / Cennetin zevki vuslatınladır / Sensin ey Mevlâ matlab-ı a'lâ

⁹¹²⁹ H, i. 82/2 Pâdişâhâ sen bilirsin sâdıkı / Sen bilirsin bezm-i vasla lâyıkı / Hüsnüne pervâne etdin âşığı / Ger murâdın yakmak ise yanayın

Hüda (Allah) sevgisi, sâdıka üstün gelirse o vuslata erebilir.⁹¹³¹

78.9.Sâdık, zikreder.

Sâdık, dert ile Allah'ı ağlayarak zikreder.⁹¹³²

Sâdıklar, Allah'ı zikretmek için cem olurlar.⁹¹³³

Sâdıklar, daima Mevlâ'yı (Allah) zikrederler.⁹¹³⁴

78.10.Sâdık, yoldadır.

Sâdık, yoldadır.^{9135, 9136}

Sâdık, yoldadır, dost ili ondadır.⁹¹³⁷

Sâdık, dost ilini bilir.⁹¹³⁸

78.11.Sâdık cânândır.

Sâdıgın sözü dinlenir.⁹¹³⁹

Sâdıkların başında bir reis vardır.⁹¹⁴⁰

Sâdık olmak için çabalamalıdır.⁹¹⁴¹

⁹¹³⁰ H, i. 68/4 'Âşıkları bîmâr eden / Sâdıkları tîmâr eden / Ey cânı yokdan var eden / Kuldân nedem senden kerem

⁹¹³¹ H, müf. 85 Şol tâlib-i sâdıka kim hubb-ı Hudâ gâlib olur / Ol vâsıl-ı Hazret olup mansıb aña tâlib olur

⁹¹³² AN, i. 39/1 'Âşık olanlar ol güle nâlân-ı zikru'llâh olur / Sâdık olanlar derd ile giryân-ı zikru'llâh olur

⁹¹³³ AN, i. 51/6 Cem' olup zikr itmege Allâh'ı Allah 'ışkına / Bir bölük sâdıklaruz cevânâ irmişlerdenüz

⁹¹³⁴ H, i. 8/1 Mevlâ'm senin âşıkların / Devrân ederler Hû ile / Yolundaki sâdıkların / Cevlân ederler Hû ile

⁹¹³⁵ H, i. 6/3 Biñ cân ile 'âşık olan / Yolunda hoş sâdık olan / Dost bezmine lâyıık olan / Dost güllerinin bülbülü

⁹¹³⁶ H, i. 97/8 Derdli âşıklar için / Yolda sâdıklar için / Bağırı yanıklar için / Kerem eyle yâ Mevlâ

⁹¹³⁷ NM, 196/2 Ey derviş-i 'âşık ey sâlik-i sâdık / Bil cevâb-ı tahkik sendedür dost ili

⁹¹³⁸ H, i. 59/2 (Ey) âşıklar sâdıklar / (Ey) derd ile yanıklar / Dün ü gün uyanıklar / Kande (durur) dost ili

⁹¹³⁹ H, i. 12/4 Güş et sözü sâdıktan / Geç fânî alâyıktan / Duymağa hakâyıktan / Tevhîd edegör tevhîd

⁹¹⁴⁰ AN, i. 19/3 Kimin sâlâr idüp sâdıklarına / Kimin dil-dâr idüp Vâmıklarına / Kimin serdâr idüp 'âşıklarına / Kimin 'ışkı ile ber-dâr iden dost

Sadığın belinde zünnar olmaz.⁹¹⁴²

Sâdık, her şeyden geçmiş beka-ender-bekayı bulmuştur.⁹¹⁴³

Sâdık, burhana ihtiyaç duyar.⁹¹⁴⁴

Sâdık, Maşukun (cânân) vuslatına layıktır.⁹¹⁴⁵

Sâdık, hakayık sırrının mahzenidir.⁹¹⁴⁶

Sâdık, karanlıkta değildir.⁹¹⁴⁷

“Kâmilin kalbi Kâbe’den eşreftir” sözü kavlı-i sâdıktır.⁹¹⁴⁸

Sâdık, yârdır (cânân).⁹¹⁴⁹

Şeyhine sâdık olanlar hizmet eder.⁹¹⁵⁰

İlahi aşk âleminde rüzgâr, sâdık âşıktaki gayrı sevdadan eser bırakmaz.⁹¹⁵¹

⁹¹⁴¹ NM, 74/4 ‘Âşık olagör sâdık olagör / Cehd eylemeyen menzil alamaz

⁹¹⁴² NM, 142/4 Zerk-i tâ’atle kimesne hâl-i ‘aşkı anlamaz / Tâlib-i sâdik iseñ bilüñde zünnâr olmasun

⁹¹⁴³ H, i. 4/5 Eyle Hüdâyî’ye ‘atâ / Geçir kamudan mutlaka / Bulsun bekâ-ender-bekâ / Sâdik seni bulsa n’ola

⁹¹⁴⁴ H, i. 79/4 ‘Âriflere ‘irfân gerek / ‘Âşıklara cânân gerek / Sâdıklara burhân gerek / Verne ziddâ’vâhâ çi sūd

⁹¹⁴⁵ H, i. 174/1 ‘Âfiyetler cām-ı ‘aşkı nüş eden âşıklara / Vuslat-ı ma’şûk erzânîdir ol sâdıklara

⁹¹⁴⁶ H, i. 176/2 Eğer sâlik yolunda ola sâdık / Olur ol mahzen-i sırr-ı hakâyık / âli ola gör sohbet-i dildâre lâyık / Yeter etdin sivâya iştiğ

⁹¹⁴⁷ H, i. 176/3 Tulü’ etse kaçan sırr-ı hakikat / Komaz ol tâlib-i sâdikda zulmet / Şu kim etdi semâ-yı kalbe himmet / Safâya erdi bedr oldu hilâlî

⁹¹⁴⁸ H, k1. 35 Aceb mi Ka’beden eşref olursa kâmilin kalbi / Bunu cân ile isgâ et efendi kavlı-i sâdıktır / Binâsı Ka’be’nin mahlûk işidir seng ü hâk ile / Göñül hod dest-i kudretle yapılmış sun’-i Hâlik’dir

⁹¹⁴⁹ H, k1. 45/2 Gâr-ı sadrına Habîb’im olalı ‘aşkın nihân / Başını üstünde hamâm-ı gam yapıpır âşiyân / Ankebût-ı dâğ-ı mihnet perde çekmişdir aña / Bu değildir gördüğün ey yâr-ı sâdik her zamân / Âfitâbım bir hilâl-ebur kulundur mâh-ı nev / Âsumân şeh-nişinindir sipihridir nişân / Dolanır her şeb çerâğ-ı encüm ile kevkebi / Bir tarîk ile saña yol bulmak ister keh-keşân / Şâne ile âşinâ olup sabâya uymasa / Dostum çıkmazdı başdan kâkül-i anber-feşân / Müşkilin es-sabru miftâhü’l-ferecle hâil edip / Ba’de usrin yüsr fikriyle nazar kıl her zamân / Süret-i bî-ma’nîden pâk eyleyip dil deyrini / Halvet ü celvetde zikru’llâhî et vird-i zebân

⁹¹⁵⁰ H, müf. 37 Hidmet-i Hakk ile şeyhin hidmeti cem’ olsa ger / Hidmetini şeyhinin sâdik olan takdîm eder

⁹¹⁵¹ H, müf. 71 ‘Âlem-i ‘aşk-ı ilâhîden kaçan kim bād eser / ‘Âşık-ı sâdikda kalmaz gayrı sevdâdan eser

Sâdık, gaflette değildir.⁹¹⁵²

Sâdığın sıdkı bir saadettir.⁹¹⁵³

Sâdık, sivayı terk ettiği ve kurbiyyet kasrına ulaştığı için âlem ona muhtaçtır.⁹¹⁵⁴

Sâdık, hulûs-ı kalp sahibidir.⁹¹⁵⁵

---

⁹¹⁵² H, müf. 84 Kişi yolunda key sâdık gerekdir / Mey-i gafletden ol ayık gerekdir

⁹¹⁵³ H, müf. 98 'Aşıkın 'aşkı özge hâlet imiş / Sâdıkın sıdkı key sa'âdet imiş

⁹¹⁵⁴ H, müf. 150 Şol 'âşık-ı sâdıkda kim terk-i sivâdan tâc ola / Ol kasr-ı kurba erişip âlem aña muhtâc ola

⁹¹⁵⁵ C, k. 11/24 Ki zîrâ itmiş anuñ hükm-i takdîr-i ezel zâtn / Hulûs-ı kalb ile sâdık 'ulüvv-ı nâm ile Ca'fer

79. SÂKİ

Su ve şarap gibi meşrubat türlerini sunan ya da satan kişi demek olan sâki, zamanla özellikle meyhanelerde şarap dağıtan kişileri tanımlamak için kullanılan bir kavramdır. Sâki kavramı taramalarımıza göre en çok Allah ile ilişkilendirilmiştir. Allah'ın Elest bezminde yarattığı ruhlara aşk şarabı ikram ettiği düşüncesinin bir uzantısı olarak sâki bir olan Allah'tır ve o, aşk bezmi olan gönül meyhanesindedir. Onun ezel bezminde âşıklara içirdiği hû cur'ası, âşıkları mest etmiştir. Visal bezminin sâkisine hizmet eden selamete kavuşur. Bir düşünceye göre ise sâki, meleklerin en büyükleri olan Kerrûbiyân'ı mest eden, gümüş bir kadehtir.

Saki kavramının kullanıldığı başka bir anlam da şudur: Meyin, ilahî aşk; meyhanenin tekke olarak remzedildiği tasavvuf şiirinde bu anlam dünyasına münasip bir şekilde, sâki de tekke ya da tarikatte irşad olmaya gelenlere ilahi aşk şarabını sunan⁹¹⁵⁶ kişidir. Hakikat sahbasının sâkisinin elinden bir kadeh içen, zamanının Hızır'ı olur. Aynı zamanda ayağı uğurlu olan sâki ayık ve uyanıktır. Sâkinin sunduğu kadeh, kederli âşığın gönlünü sevinçle doldurur. Sâkinin bade olarak sunduğu hikmetten içenler, dünya gamından azad olur. Sâkinin rind olup, kandilin oluşturduğu nakışlar bitene [güneş doğana, sabaha] kadar, dolu kadehten el çekmemesi beklenir. Bir kez geçen ve yukarıdakilerden farklı bir düşünceye göre ise sâki, kibirli bir naz sarhoşudur.

79.1.Sâki Kavramında Edebî Düşünceler

Sâki, Rabb-i Baki'dir (Allah).⁹¹⁵⁷

Sâki, bir tanedir.⁹¹⁵⁸

⁹¹⁵⁶ Sâki ile ilgili tespit edilen bu düşüncenin Esad Dîvânı'nın başındaki şu açıklama ile muvafık düştüğü görülmektedir: "...Sâki ise kulüb-i müstershidine ikrâ için vâsıta olan hulefâdır. Bezmleri salikânın müctemian ezkâr-ı şerîfe ve terennümât-ı latîfe ile bade-nûş-ı muhabbet ve ser-mest ü ıyş u ışret oldukları demlerdir." Bkz: Muhammed Esad Erbilî, **Divân-ı Es'ad**, Erkam Yayınları İstanbul 2011, s.7.

⁹¹⁵⁷ AN, i. 38/3 Kerem itdi Rabb-i Bâkî / Bize kendi oldı sâkî / Sunalı mey-i revâkî / 'Aceb özge hâletüm var

⁹¹⁵⁸ NM, 140/8 Bâde birdür sâkî bir meclisteki yârân da bir / Bâdenüñ keyfiyyetini kimdür elvân eyleyen

Sâki, [aynı zamanda] aşk bezmi olan gönül meyhanesindedir.⁹¹⁵⁹

Elest bezminin sâkisinin kadehinden içenler Hakk (Allah) sırlarını keşfeder.⁹¹⁶⁰

Ezel bezminin sâkisinden içen âşıklar, Hû (Allah) cürasıyla mest olmuştur.⁹¹⁶¹

Sâki, ezel bezminde âşıkları sarhoş etmiştir.⁹¹⁶²

Visal bezminin sâkisine hizmet eden, selamete kavuşur.⁹¹⁶³

İhlas peymanesinin sâkisi, âşığı mest etmiştir.⁹¹⁶⁴

Sâki, Kerrûbiyân'ı mestane eden gümüş kadehtir.⁹¹⁶⁵

Kederli âşığın gönlü, sâkinin sunduğu kadehle sevinçle dolar.⁹¹⁶⁶

Hakikat sahbasının sâkisinin elinden bir kadeh içen, zamanının Hızır'ı olur.⁹¹⁶⁷

Sâki, ayık ve uyanıktır, bade olarak hikmet sunar.⁹¹⁶⁸

Sâkinin sunduğu (şarap), dehr (dünya) gamının yükünü hafifletir.⁹¹⁶⁹

Sâkinin rind olup, kandilin oluşturduğu nakışlar bitene [güneş doğana, sabaha] kadar dolu kadehten el çekmemesi beklenir.⁹¹⁷⁰

Sâkinin ayağı uğurludur.⁹¹⁷¹

⁹¹⁵⁹ AN, i. 79/1 Bezm-i 'ışkuñ sâkiyâ mey-hânesidür bu gönül / Lî-ma'a'llâh hamrinüñ hum-hânesidür bu gönül

⁹¹⁶⁰ NM, 185/6 Sâki-i bezm-i Elest peymânesin içenleri / Gör ki nice keşf iderler sırr-ı Hak estârını

⁹¹⁶¹ H, i. 76/2 Sâki-i bezm-i ezelden nüş edip câm-ı safâ / Mest eder âşıkları ol cür'a-i âsar-ı Hû

⁹¹⁶² H, i. 65/5 Ezel bezmindeki sâki / Aceb mest etdi 'uşşâkı / Bula gör bir yâr-ı bâki / Kim bir nefes ayrılmasın

⁹¹⁶³ AN, i. 25/3 Sâki-i bezm-i visâle hizmet it / Andadur anda kamu fevz ü felâh

⁹¹⁶⁴ AN, i. 57/1 Sundı kadehi sâki-i peymâne-i ihlâs / Mest itdi bizi bâde-i mey-hâne-i ihlâs

⁹¹⁶⁵ AN, k. 3/9 Sundı nîlüfer şarâbın kâse-i zerrîn ile / Sâkidür sîmîn kadeh mestânedür kerrûbiyân

⁹¹⁶⁶ H, i. 143/1 Kederler kalb-i 'uşşâkı / Nice bir bî-huzür ede / Safâ câmın sun ey sâki / Gönül keşb-i sürür ede

⁹¹⁶⁷ C, terk. 3/V/4 Ol sâki-i sahba-yı hakikat ki elinden / Bir câm içenüñ cür'a-keşi Hızır-ı zemândur

⁹¹⁶⁸ C, g. 101/7 Dil-i Cevrî gibi itsek heves-i bezm-i cünün / Bâdemüz hikmet ü sâkimüzi hüş-yâr iderüz

⁹¹⁶⁹ C, g. 183/4 Sâki baña lütf eyle sün ol ritl-ı girânı / Kim ref' ide bâr-ı gam-ı dehri üzerümden

⁹¹⁷⁰ C, g. 191/1 Rind olup el çekme sâki sâgar-ı pür-bâdeden / Mahv olunca nakş-ı kandil-i tehi seccâdeden

Sâki, kibirli bir naz sarhoşudur.⁹¹⁷²

---

⁹¹⁷¹ C, g. 212/4 Olmaz icra şimdi hükm-i gerdiş-i çarh-ı kühen / Taze devr-i sâkî-i ferhunde-
makdendür yine

⁹¹⁷² C, g. 254/2 Fenâ mey-hânesinde cām-ı kāmı kimden istersin / Ki sâkî mest-i nâz ü nahvet ü
hammâr müstagnî

80. SIDK

Doğru, gerçek olma anlamına gelen sıdk kavramı tasavvuf merkezli bir dünya algısında bu anlamının yanında gösteriş ve riyakârlığa yorumlanabilecek bütün tutum ve davranışlardan uzak olma, olduğu gibi görünme, düsturu olarak değerlendirilmiştir.⁹¹⁷³

Divanlarını incelediğimiz mutasavvıf şairlerin kavramla ilgili tespit edilen düşünceleri ise yukarıdaki anlamları havi olmakla birlikte kavramın bunlardan başka düşünceler geliştirilecek şekilde bazı farklı anlam ilişkilerinde değerlendirildiği görölmüştür.

80.1.Sıdk, Allah’a kavuşturur.

Allah’ın lütfuyla gerçekleşen sıdk, yüce bir payedir, insanı yüce makamlara eriştirir, lütfu mazhar eder; kişinin başını arşa, ayağını ise Kürsi-i Rahmân’a değerdir. Allah’ın rahmeti olmasa sıdk olmazdı.

Sıdk, sâdik için saadettir. Âşık ona ulaşmak için çabalar. Sıdk, tahkik üzere olur. Kaynağı ihlas olan sıdk, Allah’a ulaşma gayesinde olan hakikat ehlinin vasfıdır. Sıdkın kendisi temiz olduğu gibi aynı zamanda temiz kişilerin niteliğidir. Sıdk, kalbin süsüdür, yakîn getirir. Sıdkın yeri gönüldür. Onun nuru, hakikatle yoğrulan gönüllerde görülür. Sıdk, saflığın menşei olması dolayısıyla gönül erbabının bir özelliğidir. Evliyaullahın hâlini kesbedenler, sıdk üzere yaşar. Sıdkı kaybeden, kederlenir. Sıdka sahip olmanın getirdiği mükellifiyetler kişiye âh u zâr ettirir. Kendisinde sıdk bulunmayan kişi ise halkı azdırır ve Allah’a kavuşamaz.

80.2.Sıdk, Hz. Peygamber’e götürür.

Sıdkın kaynağı Hz. Peygamber’in saf tabiatıdır. Hz. Peygamber’e veya onun sevgisine kavuşmak isteyen sıdk ile olmalıdır.

⁹¹⁷³ Bkz: Süleyman Uludağ, **Tasavvuf Terimleri Sözlüğü**, Kabalcı Yayınevi, 2005, İstanbul, s.317;

80.3.Sıdk ile yapılması gereken eylemler

Divanlarda sıdk kavramı ile ilgili tespit edilen düşüncelere göre sıdkın bazı eylemlerin icrasında bulunması gereken bir sıfat olduğu görülmektedir. İman onsuz olmaz, Allah yoluna sıdk ile giren zafere ulaşır ve yiğit olur, fenaya ulaşır. Sivâyı, sıdk ile terk eden kulunu Allah unutmaz. Allah da sıdk ile istenir. Kulluk sıdk ile yapılırsa gönül tahtına Allah yerleşir ve Allah o kuluna ihsan eder. Sıdk ile istiğfar eden Allah bağışlar.

İbadetler ve dua sıdk ile yapılmalıdır. Çünkü sıdk ile yapılan dua kabul olur ve o dua işleri kolaylaştırır. Bir işi sıdkla yapan, başkalarının da duasını alır. Âşık, sevdiğini ve çar-yâr-ı kirâm'ı sıdk ile sever. Âşık, pîrine sıdk ile hizmet eder. Âşığın sözünü sıdkla tutan, Allah'ı bulur. Ayrıca sözde, rızada, ihlasta, kalemde sıdk olmalıdır.

Cevrî'de tespit edilen ve kavramın tasavvufî yorumu dışında kullanımına örnek olarak değerlendirilebilecek bir düşünceye göre ise iddia sıdk ile olursa ispat olunabilir.

80.4.Sıdk Kavramında Edebî Düşünceler

80.5.Sıdk, Allah'a kavuşturur.

Sıdk, Allah'ın lütfuyla gerçekleşir.⁹¹⁷⁴

Sıdk, neticedir ve insanı yüce makamlara eriştirir.^{9175, 9176}

Sıdka sahip olan, Hakk'ın (Allah) lütfuna mazhar olur.⁹¹⁷⁷

Sıdk, kişinin başını arşa, ayağını ise Kürsi-i Rahmân'a (Allah) değdirir.⁹¹⁷⁸

⁹¹⁷⁴ H, kı. 9 İbâdı nefis-i şūma gâlib eyle / Kerîm Allah Rahîm Allah meded et / Saña sıdk ile lütf et tâlib eyle / Kerîm Allah Rahîm Allah meded et

⁹¹⁷⁵ C, tar. 50/1 Zihî nefîce-i sıdk u tevekkül ü teslîm / Ki lütfi itdi küşâde der-i temennâyı

⁹¹⁷⁶ C, tar. 50/3 İrişdi sahibine bu tevekkül ü sıdkuñ / Makâm-ı câhda 'ünvân-ı mesned-ârâyı

⁹¹⁷⁷ C, k. 25/22 Nite kim dâyimâ sıdk u hulûs ehli bilâ-şübhe / Cihân-ı süret ü ma'nide lütf-ı Hakka mazhardur

⁹¹⁷⁸ NM, 57/6 İşiginde baş urup sıdk ayağın berk basanuñ / Başı 'arşa ayağı kürsi-i Rahmân'a deger

Sıdk, Mevlâ'nın (Allah) rahmetiyle var olur.⁹¹⁷⁹

Sıdk, sâdık için saadettir.⁹¹⁸⁰

Sıdk Kâbesinin yolcusu, âşıktır.⁹¹⁸¹

Sıdk, tahkik üzere olur.⁹¹⁸²

Sıdk, ehl-i hakikat yolundaki sâliktedir.⁹¹⁸³

Sıdk, yüce bir payedir.⁹¹⁸⁴

Sıdkın kaynağı ihlastır.⁹¹⁸⁵

Sıdk, temizdir.⁹¹⁸⁶

Sıdk, temiz zâtın niteliğidir.⁹¹⁸⁷

Sıdk, kalbin süsüdür.⁹¹⁸⁸

Sıdk, yakîn getirir.⁹¹⁸⁹

Sıdk, hulusun menşesidir.⁹¹⁹⁰

Sıdk, derundadır (gönül).⁹¹⁹¹

⁹¹⁷⁹ H, i. 42/4 'Âşıkın 'aşkı kudretinlemdir / Sâdıkın sıdkı rahmetinlemdir / Cennetin zevki vuslatınladır / Sensin ey Mevlâ matlab-ı a'lâ

⁹¹⁸⁰ H, müf. 98 'Âşıkın 'aşkı özge hâlet imiş / Sâdıkın sıdkı key sa'âdet imiş

⁹¹⁸¹ C, g. 45/2 Ol râh-rev-i ka'be-i sıdkuz ki hidâyet / Dâmen be-kef-i nâka-keş-i mahmilümüzdür

⁹¹⁸² C, k. 18/3 Sıdk u ihlâsumı her vech ile tahkîk üzere / Başla tahrîre idüp levh-ı dili pîş-i nihâd

⁹¹⁸³ C, tar. 73/2 Sıdk ile sâlik olup ehl-i hakikat yolına / Eyledi meslekini câdde-i Mevlânâ

⁹¹⁸⁴ C, k. 14/27 Husûsâ pâye-i alâyı sıdkı / Kemâl-i rütbesin itdükde izhâr

⁹¹⁸⁵ C, k. 24/13 Cümleden muhlis-i dîrîne-i sıdk-âverini / Dâyimâ eyler idi mahrem-i esrâr-ı nihân

⁹¹⁸⁶ C, tar. 1/19 Sıdk-ı pâk ü hulûs-ı niyyet ile / 'İzzet ü ihtirâm u râğbet ile

⁹¹⁸⁷ C, tar. 23/4 Sıdk u 'ilm ü 'adl ü cüdiyla 'ıyândur gün gibi / Zât-ı pâkinde havâs-ı çâr yâr-ı bâ-safâ

⁹¹⁸⁸ C, k. 18/35 Sâdedür levh-i derûnum suver-i hâhişden / Sıdk u ihlâsuñ ola bende meger nakş-ı fî'âd

⁹¹⁸⁹ C, g. 177/3 Yok zerrece tarîk-ı sülûkumde gerd-i zan / Sıdk-âver-i yakîn-dilem pâk-mezhebem

⁹¹⁹⁰ C, k. 25/3 Hulûsuñ menşe'i sıdk oldı zirâ şâhid-i subhuñ / Girîbân-ı kabâsı matla'-ı hurşid-i enverdür

⁹¹⁹¹ C, k. 23/17 Var hazretüne sıdk-ı derûnum o kadar kim / Hak üzere beyân itsem olur nakli mufassal

Sıdkın nuru, hakikat suyuyla yoğrulan dillerde (gönül) görülür.⁹¹⁹²

Sıdk, dil (gönül) erbabının bir özelliğidir.⁹¹⁹³

Evliyaullahın hâlini kesbedenler, sıdk üzre yaşar.⁹¹⁹⁴

Sıdkı kaybeden, kederlenir.⁹¹⁹⁵

Sıdkı sahip olan kişinin işi âh u zârdır.⁹¹⁹⁶

Kendisinde sıdk bulunmayan; halkı azdırır, Hakk'ı (Allah) bezdirir.⁹¹⁹⁷

Kul, sıdk ile olmazsa Hakk'ın (Allah) yolları âsân olmaz.⁹¹⁹⁸

Kul, sıdk olmadan Sultan'a (Allah) kavuşamaz.⁹¹⁹⁹

80.6.Sıdk, Hz. Peygamber'e götürür.

Sıdkın kaynağı Hz. Peygamber'in saf tabiatıdır.⁹²⁰⁰

Sıdk, kişiyi Muhammed Mustafâ'nın (Hz. Peygamber) yoluna götürür.⁹²⁰¹

Sıdk, iki cihan sultanının (Hz. Peygamber) sevgisine götürür.⁹²⁰²

⁹¹⁹² C, k. 25/4 Görünmez degme dilde nür-ı sıdk u pertev-i ihlās / Meger ol dilde kim āb-ı hakikatle muhammerdür

⁹¹⁹³ C, k. 25/1 O hāsıyyet ki erbāb-ı dilūñ sıdkında muzmerdür / Anuñ āsarı izhār-ı hulūs olmak mukarrerdür

⁹¹⁹⁴ C, tar. 38/2 Kesb-i hāl itmişdi sırr-ı evliyā'u'llāhdan / Mak'ad-ı sıdk itdi 'āhır menzilin Rabbü'l-enām

⁹¹⁹⁵ C, k. 25/20 Yitürdün vād-i 'arz-ı hulūs u sıdkı ey Cevrī / Şikāyet semtine düşdüñ meger hālūñ mükedderdür

⁹¹⁹⁶ NM, 181/3 Sıdk ile giren kişi āh u zār olur işi /Gözden akıdur yaşı erenlerūñ halveti

⁹¹⁹⁷ NM, 34/5 Azdurur halkı bizdürür Hakk'ı / Kizbi çok sıdkı biñde bir yokdur

⁹¹⁹⁸ NM, 3/9 Güçdür katı Hakk'uñ yolu dergāhı hem ğayet ulı / Sıdkıla olmazsañ kulı itmez yolu āsān saña

⁹¹⁹⁹ H, i. 13/5 Sen bu yolu bilmeden / Erkān edeb almadan / Sıdk ile kul olmadan / Sultān eline girmez

⁹²⁰⁰ C, k. 2/15 Tab'-ı sāfi çeşme-i tesnīm-i sıdkuñ menba'ı / Meşreb-i pākizesi huld-i safānuñ kevseri

⁹²⁰¹ SG, 9/4 Ahmed Mahmūd Muhammed Mustafā'nūñ rāhına / Sıdk ile girdüñ bu gün turma okı yā Ğıyās

⁹²⁰² H, i. 213/4 İki cihān sultānını / Sıdk ile sevdinse eğer

80.7.Sıdk ile yapılması gereken eylemler

İman, sıdk ile getirilir.⁹²⁰³

Yola sıdk ile girilir.⁹²⁰⁴

Yola sıdk ile giren, yiğittir.⁹²⁰⁵

Dildâr'ın (Allah) yoluna sıdk ile girilir.⁹²⁰⁶

Kul, sivâyı sıdk ile terk eder.⁹²⁰⁷

Sıdk ile olan kulları Mevlâ (Allah) unutmaz.⁹²⁰⁸

Âşık, sıdk ile lâilâhe illâllah der.⁹²⁰⁹

Mevlâ (Allah), sıdk ile istenir.⁹²¹⁰

Cân ve dil tahtına sultan isteyen, Mevlâ'ya (Allah) sıdk ile kulluk eder.⁹²¹¹

Sıdk ile yola giren matlubunu tez bulur.⁹²¹²

Sıdk ile olan, Hakk'a (Allah) kul olur.⁹²¹³

Allah'a sıdk ile dayanılırsa, Allah ihsan eder.⁹²¹⁴

⁹²⁰³ H, i. 91/7 Emri yerine yetir / İhmâli ko iş bitir / Sıdk ile imân getir / Tevhîde gel tevhîde

⁹²⁰⁴ H, i. 104/3 Emmâre bi's-sû'i bırak / Olma Hak ehlinde irak / Gör sıdk ile yola yerak / Gel Hakk'a pervâz edelim

⁹²⁰⁵ NM, 85/1 Sıdk ile girdünse yola ey şücâ' / Bir katı gereklü söz var kıl simâ'

⁹²⁰⁶ H, i. 136/1 Sıdk ile gir yoluna dildârın / Bezl et ol matlaba cümle varın / 'Ârif ol görme yüzün ağyârın / Gör cemâlini kadîmi yârin

⁹²⁰⁷ H, i. 137/5 Nice bir emmârelikde eyleye nefsin karâr / İşidip firrû ila'llâh'ı et ol yana firâr / Ko sivâyı sıdk ile gel Hak'a eyle i'tizâr / Her murâdı Hak verir sen gayra bakmak yol mudur

⁹²⁰⁸ H, i. 161/7 Kim ki ola sıdk ile kul / Mevlâ'sını unutmaz ol / Bulur Hüdâyî Hakk'a yol / İksâr-ı zikru'llâh ile

⁹²⁰⁹ H, i. 2/1 Gelin diyelim şevk ile Lâ ilâhe illa'llah / 'Aşk ile sıdk u zevk ile Lâ ilâhe illa'llah

⁹²¹⁰ H, i. 19/1 Gelin ey dostân isteyelim (sıdk ile) Mevlâ'yı / Olup ol matlaba tâlib koyalım gayrı sevdâyı

⁹²¹¹ H, i64/3 Kulluk eder sıdk ile Mevlâ'sına / Cân ü dil tahtında sultân isteyen

⁹²¹² H, i. 200/3 Sıdk ile giren yola / Matlubunu tiz bula / Devlet yeter ol kula / Tevfik ü hidâyet et

⁹²¹³ H, i. 228/3 Sıdk ile olan Hüdâyî Hakk'a kul / Vâsıl olur Hazret-i Mevlâ'ya ol / Hakk ile olur yine Hakk'a vusûl / Lütf u ihsân etdi ol Rabb-i Kerîm

⁹²¹⁴ NM, 3/3 Sermâye bu yolda hemân teslim olur buña inan / Sıdkile Allâh'a tayan itmez mi gör ihsân saña

Sıdk ile derûndan (gönül) istiğfâr edene, Hz.Gaffâr (Allah) mağfiret eder.⁹²¹⁵

Reh-i Hakk'ta (Allah) sıdk ile sâlik olunur.⁹²¹⁶

Hâlık'ın (Allah) fermanına (emri) sıdk ile tazim edilir (hürmet edilir).⁹²¹⁷

Sıdk ile yola çıkıldığında zafere ulaşılır.⁹²¹⁸

Mevlâ'ya (Allah) sıdk ile ibadet edilir.⁹²¹⁹

Sıdk ile yapılan dua, Hakk (Allah) tarafından müstecâb olunur.⁹²²⁰, ⁹²²¹

Âşık, sıdk ile dua eder.⁹²²²

Dua, sıdk ile yapılmalıdır.⁹²²³, ⁹²²⁴, ⁹²²⁵, ⁹²²⁶, ⁹²²⁷, ⁹²²⁸, ⁹²²⁹, ⁹²³⁰

Dua yapan dilde sıdk olmalıdır.⁹²³¹, ⁹²³²

Sıdkla yapılan dua, işleri kolaylaştırır.⁹²³³

⁹²¹⁵ H, müf. 63 Eger bir kimse sıdk ile derûndan etse istiğfâr / Umarız mağfiret ede aña ol Hazret-i Gaffâr

⁹²¹⁶ C, terk. 6/VII/2 Sâlik ol sıdk ile reh-i Hakka / Eyle biñ dürlü 'âlemi seyrân

⁹²¹⁷ H, müf. 78 Cism ü cânı Hazret-i Mevlâ'ya teslim ede gör / Hâlık'ın fermânını sıdk ile ta'zîm ede gör

⁹²¹⁸ C, k. 5/1 Hak mu'tin ola şehinşâh-ı Sikender-zafere / Ki gazâ niyyetine sıdk ile çıkdı sefere

⁹²¹⁹ H, müf. 162 Cihân fânîdir ey gâfil yeter tapdın bu dünyâya / Yürü var imdi sıdk ile ibâdet eyle Mevlâ'ya

⁹²²⁰ C, tar. 65/18 Medhi ko Cevrî demidür sıdk ile / Eyle dü'â kim ide Hak müstecâb

⁹²²¹ C, k. 25/23 Dü'â-yı devletün ehl-i hulûsa vird ola dâyim / Ki sıdk ile dü'â makbül-i Hak olmak mukadderdür

⁹²²² C, tar. 15/21 Tab'-ı Cevrî oldı ta'rîfde kâsır vaktidür / Sıdk ile şimden girü eylerse âgâz-ı dü'â

⁹²²³ C, k. 19/33 Vaktidür zânü-yı sıdk üzre dü'ânun zirâ / Oldı ber-dâşte âmin dimege dest-i ricâl

⁹²²⁴ C, k. 18/47 Sıdk ile başla dü'â itmege şimden soñra / Tâ aña cân ile âmin diye evtâd-ı efrâd

⁹²²⁵ C, k. 12/41 Ko fahrı başla ey Cevrî dü'âya sıdk ile zirâ / Kusûr-ı hidmet-i medhün mahall-i'tizândur

⁹²²⁶ C, k. 14/49 Revâdur eyleseñ sıdk ile amma / Du'â-yı devlet ü 'ömrini tekrâr

⁹²²⁷ C, k. 15/30 Başladı her biri sıdk ile dü'â eylemege / Eyledi her biri ihlâs ile bezl-makdûr

⁹²²⁸ C, k. 31/26 Yeter bu deñlü sebeb arz-ı sıdk u ihlâsa / Hulûs-ı kalb ile Cevrî demidür eyle dü'â

⁹²²⁹ C, tar. 3/15 Sıdk ile Cevrî dü'â idüp didi târihini / Kuvvet-i bâzû-yı Sultânı kıla Mevlâ füzün Sene 1047

⁹²³⁰ C, tar. 10/5 Günde üç ihlâs ile bir Fâtiha / Okıyup sıdk ile anda sâkinân

⁹²³¹ C, tar. 62/8 Didi târihin dü'â idüp lisân-ı sıdk ile / Ola sadr-ı câh-ı fetvâda mü'eyyed Bû-Sa'îd 1053

⁹²³² C, kıt. 80/2 Teveccüh eyledükçe kıble-i cân u dile dâyim / Lisân-ı sıdk ile Hakdan iderdüm bu temennâyı⁹²³²

⁹²³³ C, k. 29/59 Başla şimden girü sıdk ile dü'â eylemege / Ki dü'â ehl-i niyâzuñ işin âsan eyler

Sıdkla bir iş yapan, herkesin duasını alır.⁹²³⁴ ,⁹²³⁵

Âşığın gönlü sıdk ile sever.⁹²³⁶

Âşık, çar-yâr-ı kirâm'ı sıdk ile sever.⁹²³⁷

Âşığın sözünü sıdkla tutan, Râh-ı Hüdâ'yı (Allah) bulur.⁹²³⁸ ,⁹²³⁹

Âşık, pîrine sıdk ile hizmet eder.⁹²⁴⁰ ,⁹²⁴¹

Bu yola (tarikât) sıdk ile girmeyen fenaya ulaşamaz.⁹²⁴²

İddiada sıdk ile olmalıdır.⁹²⁴³

Müddea, sıdk ile ispat olunur.⁹²⁴⁴

Sözde sıdk olmalıdır.⁹²⁴⁵

Rızada sıdk vardır.⁹²⁴⁶

İhlâsta sıdk vardır.⁹²⁴⁷

Kalemde sıdk olmalıdır.⁹²⁴⁸

---

⁹²³⁴ C, k. 27/7 Sensin ol sıdk ile hayrâta mücidd ü sâ'î / Ki dü'â itmededür hep saña efrâd ü ümem
⁹²³⁵ C, k. 55/17 Sıdk ile hıdmet ider çünkü 'ibâdu'llâha / N'ola ihlâs ile eylerse dü'âsın fukarâ
⁹²³⁶ NM, 17/3 Sıdkıla gönlüm sever görmeye cânım iver / Anıñ için kim Hakk'un envârıdır
Vâridât
⁹²³⁷ C, tar. 1/17 Sıdk ile hubb-i çar-yâr-ı kirâm / Oldı zîb-i 'akâyid-i İslâm
⁹²³⁸ H, i. 217/5 Sıdk ile güş et Hüdâyî'nin sözün / Bulmak istersen eğer râh-ı hüdâ
⁹²³⁹ H, i. 220/5 Zevk-i tamma ermek istersen eğer / Mâsivâ hubbundan edegör hazer / Sıdk ile güş et
Hüdâyî'den haber / Râzık'ın in'âmına şükr edegör
⁹²⁴⁰ H, kı. 20 Hidmet eyle pîrine sıdk ile sen / Hak yolunda bezl ede gör cân ü ten / Her ne kim
emr ede et anı kabül / Kapsında ola gör cân ile kul
⁹²⁴¹ H, müf. 17 Hidmet eyle pîrine sıdk ile sen / Hak yoluna bezl ede gör cân ü ten
⁹²⁴² NM, 138/11 Her kim bu yola sıdk ile girmezse yoğ olmaz / Yoğ olmayıcak Yüsuf'un umma
haber sen
⁹²⁴³ C, k. 24/17 Çün bu ma'nâya anuñ kalbi şehâdet eyler / Da'vî-i sıdkumı isbâta yeter ol bürhân
⁹²⁴⁴ C, tar. 63/13 Bu sözde şâhidümdür Mesnevîye yazduğı şerhi / Ne şâhid müdde'âmı sıdk ile isbâta
hüccetdür
⁹²⁴⁵ C, terc. 7/IV/5 Dir iseñ sıdk ile bu kavle belî / Dime kâmil hasîse mâ-hasali
⁹²⁴⁶ C, tar. 23/18 'Âferîn ol sadr-ı dîndâr-ı kavî-İslâma kim / Muktezâ-yı emr-i Hakka sıdk ile virdi
rızâ
⁹²⁴⁷ C, tar. 73/9 Nice hayr ü eser-i zâhir iken dünyâda / Sıdk ile itdi yine resm-i hulûsı icrâ
⁹²⁴⁸ C, k. 39/31 Lâyık oldur ki alup hâme-i sıdkı eline / Eyleye safha-i ihlâsa dü'ânı tastür

81. SÛFÎ

Seyr ü sulûk yolunda ilerleyen, tarikatte mesafe kat etmeye çalışan kişiler için kullanılan bir sıfat olan sÛfî, divanlarını incelediğimiz şâirlerce çoğunlukla eleştirilmiştir. Şairlerin kendilerinin de birer sÛfî tecrübesini yaşamış olmaları bu yaklaşımları ayrıca değerli kılar. Bu meyanda sÛfî kavramı için geliştirilen düşüncelerle zâhid kavramı için geliştirilen düşünceler paralellik göstermektedir. Öyle ki bazı cümlelerde sÛfî kavramının yerine zâhid kavramının kullanılması anlam yönüyle cümlede her hangi bir değişiklik mahal vermemektedir (Bkz: Bu çalışmada Zâhid kavramı).

SÛfiye karşı iki türlü yaklaşım görülmektedir. İlkinde ideal bir sÛfide bulunması gereken vasıflar söz konusu edilirken diğerinde kendinin ve yaptığı amellerin künhüne vâkıf olmadan dini ve hayatı yüzeysel anlayan bir tip karşımıza çıkmaktadır.

81.1.SÛfide bulunması gereken vasıflar

Gaybî Divanı'nda bir sÛfide bulunmaması gereken hâller bir şiirde topluca verilmiştir. Şâirin, her bendin sonunda tekrar ettiği "...sÛfilik incinmemekdür" nakaratıyla ayan ettiği düşünceler, bir sÛfide bulunmaması gereken hasletlere işaret etmektedir. Burada geçen düşünceleri tersinden/olumlayarak okuduğumuzda ise sÛfinin mücehhez olması tavsiye edilen hasletler ortaya çıkmaktadır.

Başlarından büyük hadiselerin geçmesiyle Kur'ân-ı Kerîm'de anlatılan hapse düşen Hz. Yusuf, ateşe atılan Hz. İbrahim, hastalıklarıyla imtihan olan Hz. Eyüp ve çarmıha gerilen Hz. İsa gibi peygamberlerin yanı sıra tasavvuf tarihinin trajik hatıralarından ikisinin öznesi olan ve bu konuda temayüz etmiş, derisi yüzülen Nesimi ve darağacına asılan Hallac-ı Mansûr gibi eşhas ile sÛfîler arasında kurulan rabita dikkati çekmektedir. Gaybî'ye göre bu kişiler örnek alınıp onlar gibi davranılırsa sÛfî olunabilir. Sufi başına mezkûr eşhasın tecrübe ettiği belalar gelse bile bundan incinmez.

Sûfi, halkın kendisini kınamasından ve melamet taşıyla taşlamasından incinmez. Sûfi, Allah'ı fâil-i mutlak olarak kabul eder, gamdan ve beladan incinip şikâyet edip inlemez.

81.2.Sûfi takdir edilir.

Şairlerin sûfi ile ilgili düşüncelerinin genellikle menfi olduğu görülse de tespit ettiğimiz 3 düşünceye göre sûfi hakkında müspet düşünce geliştirildiği tespit edilmiştir. Bunlara göre sûfiye için hayat ile ölüm aynıdır. Sûfi; safa ile devrân eder, âlem-i bâlâda cevlan ettiğinden şirke düşmez.

81.3.Sûfi tezyif edilir.

Divanlarını incelediğimiz şairlerin tümü sûfi gelenek içinde yetişmiş ve bu çevrelerde şöhret bulmuş kişilerdir. Bu geleneğin bir tipi olan sûfiye karşı bir eleştirinin yer aldığı düşünceler tespit edilmiştir. Bu düşüncelerde genel olarak sûfi yaptığı ibadetlerin ruhunu kavramaktan uzak, yüzeysel bir anlayışa sahip bir tip olarak tavsif edilmiştir. Bütün ömrünü gafletle geçiren sûfi, tanımadığı Allah'tan bahseder, o zikir ve tevhidle yâd ederken aslında kendini yâd ettiğini bilmez.

Tekke pratiklerinin ruhunu kavrayamadığından, riya ile hû çektiği için ibadet için girdiği halvette ateş kazanır. O gerçeği görmez, hayal görür. Aştan anlamaz, akıyla hareket eder. Bu sebeple de âşıkları ibadet etmiyor diye kınar.

Riya gösterip halkı kandırmayı kendine iş edinmiştir. Secdeperesttir, ridasını boynuna asıp gezer, bilgisine güvenir, bir kâmilin izinde gitmez, kendi bildiğini yapar, amelle Allah'a ulaşabileceğini sanır, harabatı küçümser; tecellinin, kalbi taalluktan temizlemekle gerçekleşeceğini bilmez, meâd ve mebde sırrına vâkıf değildir.

Sûfi, ameliyle Allah'a yaklaşacağını sanır fakat Allah'tan uzaklaşmaktadır. O, Allah'ın kul, kulun da Allah olmayacağını bilmezse mülhid olur. Sûfiyi idrak etmediği manevi mertebeyi gösteren kıyafeti giymek, Allah'tan uzaklaştırır. Sûfi, halvete girmekle başkalarını küçümsememeli ve Allah'ı tanımak için çabalamalıdır.

Âşığa göre sûfinin orucu ile sarhoşun narası aynıdır. Cezbe, sûfiye feryat ettirir.

81.4.Sûfi, zikirden gâfildir.

Zikir, bütün tarikatlerde sâlikler için yerine getirilmesi şart olan ameliyelerdendir. Zikir ile sâlik arasında kurulan münaset o kadar sıkıdır ki, sûfinin daha önce tayin edilen adetçe esmaları çekmesi için sayı takibini yaptığı ve yanından pek ayırmadığı bir enstrüman olan tesbih, sûfinin ayrılmaz bir parçası gibidir. Divanlarını incelediğimiz şairlerin sûfiye yönelttikleri eleştirilerden biri de onun gaflet içinde olup zikri anlamından uzak bir şekilde yaptığı düşüncesidir. Sûfinin çektiği tesbih ve zikir şüphelidir. Sûfinin zikri, onun doğru yola ulaşmasına perde olur. O, talim-i esmânın kastının müsemmâ olduğunu bilmediğinden esmada kalmış, müsemmaya geçememiştir, tevhid sırrını bilmez, zikri marifetten ulu sanır. Marifet sahibi olmadığı için feryat u figanla zikretse de Allah kokusu kendisine ulaşmaz.

81.5.Sûfi, marifeti bilmez.

Tasavvuftaki dört temel kavramdan biri olan (diğerleri şeriat, hakikat, tarikat) marifet, sûfinin bilemediği bir mertebedir. Vird-i esma, çile ve rüya onun marifete kavuşmasına birer perdedir, marifetten nasipsiz olduğu için marifetin Allah'a ulaşmada bir yol olduğunu bilmez. O, tevhid sırrını bilmez, zikri marifetten ulu sanır. Sûfi marifet sahibi olsaydı Allah kokusu kendisine ulaşırdı.

81.6.Sûfi Kavramında Edebî Düşünceler

81.7.Sûfide bulunması gereken vasıflar

Sûfi, Yusuf gibi önce kuyuya atılsa, hapse katılsa sonra Mısır'a sultan bile olsa incinmez.⁹²⁴⁹

Sûfi, İbrahim gibi ateşe atılsa, İsmail gibi kurban edilse, Eyüp gibi tenini kurtlar yese bile incinmez.⁹²⁵⁰

⁹²⁴⁹ SG, 30/6 Eđer Yūsuf gibi çāha atılsañ / Dönüp kul oluben Mısır'a satılsañ / Girüp zindānlara habse katılsañ / Hakikat sūfilik incinmemekdür

Sûfî, Mansur gibi darağacına asılsa, Nesimi gibi derisi yüzülse, başını bıçaklarla biçseler bile incinmez.⁹²⁵¹

Sûfî, Ali gibi hançerlense, İsa gibi çarmıha gerilse, kafasından kesilip kendisine zehir verilse bile incinmez.⁹²⁵²

Sûfî; ömründe hiç selamet görmese, halk kendisine düşman olup melamet taşıyla taşlasa da incinmez.⁹²⁵³

Sûfî, bütün âlem kendisini kınasa bile, âlem hakkında kötü söz söylemez.⁹²⁵⁴

Âlem halkı, sûfinin elinden malını alıp, ırzını ayaklar altına alsın da sûfî incinmez.⁹²⁵⁵

Sûfî kendisini öldürmeye kasteden kişiyi düşman olarak görmez.⁹²⁵⁶

Sûfî, gam yükünden incinmez.⁹²⁵⁷

Sûfî, bela gökten yağmur gibi yağsa da ondan incinmez.⁹²⁵⁸

Sûfî, Hudâ'yı (Allah) fâil-i mutlak olarak kabul eder ve celâlden incinmez.⁹²⁵⁹

Sûfî, şikâyet edip inlemez.⁹²⁶⁰

---

⁹²⁵⁰ SG, 30/7 Ger İbrâhîm gibi nâra salalar / Ya İsmâ'il gibi kurbân kılalar / Tenûn Eyyûb gibi kurtlar deleler / Hakîkat sūfilik incinmemekdür

⁹²⁵¹ SG, 30/8 Eger Mansûr gibi dârâ asulsañ / Nesimî gibi derüñden yüzülseñ / Başuñdan bıçaklar ile biçülseñ / Hakîkat sūfilik incinmemekdür

⁹²⁵² SG, 30/9 'Ali-veş hançerler ile urulsañ / Ya 'İsâ gibi çarmûha gerilseñ / Kafâdan kesilüp zehre virilseñ / Hakîkat sūfilik incinmemekdür

⁹²⁵³ SG, 30/3 Eger 'ömrüñde görmezsen selâmet / 'Aduvvuñ olsa cân-ı halk temâmet / Dem-â-dem ursalar seng-i melâmet / Hakîkat sūfilik incinmemekdür

⁹²⁵⁴ SG, 30/2 Bütün 'âlem iderse ger seni zem / Olar hakkında sen bir söz dime kem / Düşüp şirke getürme kendüñe gam / Hakîkat sūfilik incinmemekdür

⁹²⁵⁵ SG, 30/5 Elüñden halk-ı 'âlem mâluñ alsın / Ya yıkup 'ırzuñı pây-mâl kılsa / Kamu eşyâ diken olup eyilse / Hakîkat sūfilik incinmemekdür

⁹²⁵⁶ SG, 30/4 Seni öldürmeğe kasdetse bir cân / Hüner budur ki tutma anı düşmân / Hayât-ı mevt olup yanuñda yek-sân / Hakîkat sūfilik incinmemekdür

⁹²⁵⁷ SG, 30/1 Belâ bārân gibi gökden yağarsa / Hakîkat sūfilik incinmemekdür / Ser-â-pâ bār-ı gam saña ağarsa / Hakîkat sūfilik incinmemekdür

⁹²⁵⁸ SG, 30/1 Belâ bārân gibi gökden yağarsa / Hakîkat sūfilik incinmemekdür / Ser-â-pâbâr-ı gam saña ağarsa / Hakîkat sūfilik incinmemekdür

⁹²⁵⁹ SG, 30/10 Hudâ'yı fâ'il-i mutlak bilürsen / Celâlinden ya niçün incinürsen / Şikâyetler idüp zârî kılursan / Hakîkat sūfilik incinmemekdür

Sûfî, belanın Hakk'tan (Allah) gelen bir lütuf ve ihsan olduğunu bilir, beladan incinmez.⁹²⁶¹

Sûfî başına gelenler için incinmemeli ve âşığının nasihatini dinlemelidir.⁹²⁶²

81.8.Sûfî takdir edilir.

Sûfiye göre hayat ile ölüm aynıdır.⁹²⁶³

Sûfî, şirke düşmez.⁹²⁶⁴

Sûfî, safa ile devrân eder. Âlem-i bâlâda cevlan eder.⁹²⁶⁵

81.9.Sûfî tezyif edilir.

Sûfî, sûret-i manâyı (gerçeği) göremez.⁹²⁶⁶

Sûfî, hep hayal görür.⁹²⁶⁷

Sûfî, aşktan anlamaz.^{9268, 9269}

Sûfî; âşıkları ibadet etmez, diye kınar.⁹²⁷⁰

Sûfî, halkı kandırmayı iş edinmiştir.⁹²⁷¹

⁹²⁶⁰ SG, 30/10 Hudâ'yı fâ'il-i mutlak bilürsen / Celâlınden ya niçün incinürsen / Şikâyetler idüp zârî kılursan / Hakîkat sūfilik incinmemekdür

⁹²⁶¹ SG, 30/11 Belâ âyîne-i vech-i Hudâ'dur / Belâdan kim kaçar Hak'dan cüdâdur / Belâ Hak'dan bize lütf u 'atâdur / Hakîkat sūfilik incinmemekdür

⁹²⁶² SG, 30/12 Tutarsañ işte budur hayr-ı a'mâl / Ki bundan gayrisi hep kâl ile kâl / Yürî Ğaybî bunı hâl ide gör hâl / Hakîkat sūfilik incinmemekdür

⁹²⁶³ SG, 30/4 Seni öldürmeğe kasetse bir cân / Hüner budur ki tutma anı düşmân / Hayât-ı mevt olup yanuñda yek-sân / Hakîkat sūfilik incinmemekdür

⁹²⁶⁴ SG, 30/2 Bütün 'âlem iderse ger seni zem / Olar hakkında sen bir söz dime kem / Düşüp şirke getürme kendüñe gam / Hakîkat sūfilik incinmemekdür

⁹²⁶⁵ AN, i. 96/1 Ey sūfî safâ ile devrân ide gör devrân / Gel 'âlem-i bâlâyâ cevlan ide gör cevlan

⁹²⁶⁶ C, g. 15/4 Sūfî göremez sûret-i ma'nâyı ke-mâ-hî / Kühl olmaz ise dîdesine hâk-i siyeh-i mest

⁹²⁶⁷ SG, 91/6 Hâb-ı bidârında sūfî gördi gündür hep hayâl / Ehl-i 'irfân olmadıñ kim görine saña cemâl / Bahr-ı zâta ğark olup bulmak dilersen ger kemâl / Ma'rifetle hüsn-i hulkdur tâlibi kâmil iden

⁹²⁶⁸ C, g. 94/1 Sūfî degülüz mest-i mey-i 'ışk-ı Hudâyuz / Zâhid degülüz hâne ber-endâz-ı riyâyuz

⁹²⁶⁹ C, g. 104/1 Mest-i 'ışkuz sūfî-i hüş-yâra yokdur reşkümüz / Sâġar elde sūbha-i ebrâra yokdur reşkümüz

⁹²⁷⁰ C, g. 88/4 Mey-hâne vü mescidde 'ibâdet ider olduk / Sūfî bize ta'n itme Müselmânlığumuz var

⁹²⁷¹ C, terk. 6/VI/1 Düşme ey sūfî-i degâ-pîşe / Halka mekr eylemekte teşvişe

Sûfî, riyadan halas olmak için ihlas meyhanesinin kapısında müebbed (sonsuz) beklemelidir.⁹²⁷²

Sûfî, secde-peresttir.⁹²⁷³

Sûfî, ridasını boynuna asıp gezer.⁹²⁷⁴

Sûfî, bilgisine güvenir, bildiklerini unutmadıkça insanların en bilgilisi olamaz.⁹²⁷⁵

Sûfî, bir kâmilin izinde gitmemiş, kendi bildiğini yapmıştır.⁹²⁷⁶

Sûfî, harabatı küçümser.⁹²⁷⁷

Sûfî, amelle Hakk'a (Allah) ulaşabileceğini sanır. Kendine hor bakmaz, gönlüne Hakk'tan (Allah) bir feyz-i ezel ulaşmaz.⁹²⁷⁸

Sûfî, Hüda'nın (Allah) tecellisinin, kalbi taalluktan temizlemekle gerçekleşeceğini bilmez.⁹²⁷⁹

Sûfî, meâd ve mebde sırrına vâkıf değildir.⁹²⁸⁰

Sûfî, ameliyle Hakk'a (Allah) yaklaşacağını sanır; fakat Hakk'tan (Allah) uzaklaşmaktadır.⁹²⁸¹

⁹²⁷² AN, i. 57/5 Ey sûfî halâs ister iseñ dest-i riyâdan / Gel bekle mü'ebbed der-i hum-hâne-i ihlâs

⁹²⁷³ C, terk. 1/1/1 Sanmañ bizi sûfî gibi seccâde-perestüz / Biz mescide bir küşe-i mihrâb-ı Elestüz

⁹²⁷⁴ C, g. 142/3 Ridâsın boynuna asup gezerse kim nedür sûfî / Mahabbet ehline dahl itmesün aña rızâmuz yok

⁹²⁷⁵ C, g. 158/1 Ne tâbi'-i vehm ne hevâ-dâr-ı kıyas ol / Sûfî unutup bildüğünü a'lem-i nâs ol

⁹²⁷⁶ SG, 71/10 'İlm-i Hak 'ayn-ı 'amel idüğünü zevk itmedüñ / Kendi bildiğün koyub kâmil izine gitmedüñ / Ğaybi'nün yüzine bākub sözünü işitmedüñ / Geçdi 'ömrün gaflet ile sûfî Hakk'ı bilmedüñ

⁹²⁷⁷ C, g. 52/4 Arasañ hāk-i harâbatı eger ey sûfî / Dīde-i cânuñ için kühl-i cevâhir bulunur

⁹²⁷⁸ SG, 71/4 Hakk'a vâsıl eyleyen sanduñ seni ola 'amel / Kendözüne hor bakup 'ilm-i Hakk'a verdüñ hâle / İrmez ise feyz-i Hak'dan gönlüne feyz-i ezel / Geçdi 'ömrün gaflet ile sûfî Hakk'ı bilmedüñ

⁹²⁷⁹ SG, 88/10 Mücellâ it sarâ-yı hâs olan kalbi ta'allukdan / Tecellî-i Hudâ sûfî olur ancak bu halvetden

⁹²⁸⁰ SG, 1/10 Sûfî kim vâkıf degül sırr-ı me'âd u mebde'e / Mübtedîdür kendüyi isterse tutsun müntehâ

⁹²⁸¹ SG, 71/7 Kendi a'mâlündür iden bil seni Hak'dan ğarīb / Sen sanursun ki olursun Hakk'a ānunla karīb / Var yüri sa'y eyle 'ilm-i Hak'dan almağa nasīb / Geçdi 'ömrün gaflet ile sûfî Hakk'ı bilmedüñ

Sûfi, Hakk (Allah'ı bilmenin)'in ona ayn-ı amel (ibadetin ta kendisi) olduğunu tatmamıştır.⁹²⁸²

Sûfi, Hakk'ın (Allah) kul, kulun da Hakk (Allah) olmayacağını bilmezse mülhid olur.⁹²⁸³

Sûfiyi idrak etmediği manevi mertebeyi gösteren kıyafeti giymek, Hakk'tan (Allah) uzaklaştırır.⁹²⁸⁴

Sûfi, halvete girmekle başkalarını küçümsememelidir.⁹²⁸⁵

Sûfi, Allah'ı tanımak için çabalmalıdır.⁹²⁸⁶

Âşık rinde göre sûfinin orucu ile sarhoşun narası aynıdır.⁹²⁸⁷

Sûfi, hankâh-ı manada keyfiyet-i hâl peşindedir.⁹²⁸⁸

Cezbe, sûfiye feryat ettirir.⁹²⁸⁹

81.10.Sûfi, zikirden gâfildir.

Sûfi, Hakk'ı (Allah) zikir ve tevhidle yâd ederken aslında kendini yâd ettiğini bilmez.⁹²⁹⁰

⁹²⁸² SG, 71/10 'İlm-i Hak 'ayn-ı 'amel idüğünü zevk itmedüñ / Kendi bildiğün koyub kâmil izine gitmedüñ / Ğaybi'nün yüzine bākub sözünü işitmedüñ / Geçdi 'ömrün gaflet ile sûfi Hakk'ı bilmedüñ

⁹²⁸³ SG, 25/7 Hak kul olmaz kul Hak olmaz mülhid olma sûfiyâ / Ğayrı isbât eyleyenler şirk ile ğavğâdadur

⁹²⁸⁴ SG, 71/8 Başña tâc-ı hilâfet giyüben bulduñ sürür / Añlamaduñ anı Hak'dan dahi oldun şimdi dūr / Fânîyü'llâh olup sen olmaz iseñ 'ayn-ı nūr / Geçdi 'ömrün gaflet ile sûfi Hakk'ı bilmedüñ

⁹²⁸⁵ SG, 75/4 Halvet itdüm diyü sûfi ğayra hor bakma sakın / Hak'dan ayrı yir mi vardur kanğı yir halvet değıl

⁹²⁸⁶ SG, 71/7 Kendi a'mâlündür iden bil seni Hak'dan ğarîb / Sen sanursun ki olursun Hakk'a ānunla karîb / Var yürü sa'y eyle 'ilm-i Hak'dan almağa nasîb / Geçdi 'ömrün gaflet ile sûfi Hakk'ı bilmedüñ

⁹²⁸⁷ C, g. 2/1 Rind-i 'aşkam mescid ü mey-hâne yek-sândur baña / Savt-ı sûfi na'ra-i mestâne yek-sândur baña

⁹²⁸⁸ C, k. 19/31 Rind-i peymâne-keş-i ma'rifete neşve-i zevk / Sûfi-i hānkah-ı ma'nîye keyfiyyet-i hāl

⁹²⁸⁹ SG, 21/5 Cezbedür tahrîk idüp sûfiye feryâd itdüren / Deyr olupdur iş bu 'âlem 'aşk aña nākūs olur

⁹²⁹⁰ SG, 71/1 Zikir ü tevhîdüñle Hak'dan sen seni yâd eyledüñ / Geçdi 'ömrün gaflet ile sûfi Hakk'ı bilmedüñ / Perde-i nūrânî ile kendüñi şâd eyledüñ / Geçdi 'ömrün gaflet ile sûfi Hakk'ı bilmedüñ

Sûfi, tanımadığı Hüda'dan (Allah) bahseder.⁹²⁹¹

Sûfi, ömrünü geçirmiş; ancak gaflet içinde olduğundan Hakk'ı (Allah) bilememiştir.

9292 , 9293 , 9294 , 9295 , 9296 , 9297 , 9298 , 9299 , 9300 , 9301

Sûfi, Allah'tan gâfil sözleri kendine delil edinmiştir. Allah'ı bilmeyerek, zelil olmuştur.⁹³⁰²

Sûfi, halvette riyâ ile hû çeker.⁹³⁰³

Sûfi, halvetlerde ateş kesbeyler.⁹³⁰⁴

Sûfinin tesbihatı şüphelidir.⁹³⁰⁵

⁹²⁹¹ SG, 27/4 Râh-ı esmâyı bırak râh-ı müsemma kıl taleb / Ko Hudâ-hânlığı sûfi gel Hudâdân devridür

⁹²⁹² SG, 71/1 Zikr ü tevhîdüñle Hak'dan sen seni yâd eyledüñ / Geçdi 'ömrüñ gaflet ile sûfi Hakk'ı bilmedüñ / Perde-i nûrânî ile kendüñi şad eyledüñ / Geçdi 'ömrüñ gaflet ile sûfi Hakk'ı bilmedüñ

⁹²⁹³ SG, 71/2 Hak katında ma'rifetden zikri sanduñ sen ulu / Ma'rifetden hâli olduñ zikr ile oldun tolu / Zikr-i hâssa hasr itdüñ Hakk'a varmağa yolu / Geçdi 'ömrüñ gaflet ile sûfi Hakk'ı bilmedüñ

⁹²⁹⁴ SG, 71/3 Vird-i esma' çille rü'yâ oldı nurânî hicâb / Geçmedüñ nûrâniden tâ kim saña feth ola bâb / Okumâdun ma'rifetden olmaduñ sen bir kitâb / Geçdi 'ömrüñ gaflet ile sûfi Hakk'ı bilmedüñ

⁹²⁹⁵ SG, 71/4 Hakk'a vâsil eyleyen sanduñ seni ola 'amel / Kendözüne hor bakup 'ilm-i Hakk'a verdüñ hâlel / İrmez ise feyz-i Hak'dan gönlüne feyz-i ezel / Geçdi 'ömrüñ gaflet ile sûfi Hakk'ı bilmedüñ

⁹²⁹⁶ SG, 71/5 Her ne deñlü âh u feryâd ile itsen hay u hû / Ma'rifet olmayıcak gelmez saña Hak'dan koku / Kendüni bilmeğe sa'y it 'arif ol gayriyi ko / Geçdi 'ömrüñ gaflet ile sûfi Hakk'ı bilmedüñ

⁹²⁹⁷ SG, 71/6 Gâfil ü mahcûb kelâmuñ kendüne itdüñ delîl / Câhil-i bi'llâh olup kalduñ hakîkatde zelîl / Ma'rifetden gayrı yokdur bilmedüñ Hakk'a sebîl / Geçdi 'ömrüñ gaflet ile sûfi Hakk'ı bilmedüñ

⁹²⁹⁸ SG, 71/7 Kendi a'mâlüñdür iden bil seni Hak'dan garîb / Sen sanursun ki olursun Hakk'a ânunla karîb / Var yûri sa'y eyle 'ilm-i Hak'dan almağa nasîb / Geçdi 'ömrüñ gaflet ile sûfi Hakk'ı bilmedüñ

⁹²⁹⁹ SG, 71/8 Başına tâc-ı hilâfet giyüben bulduñ sürür / Anlamaduñ anı Hak'dan dahi oldun şimdi dūr / Fânîyü'llâh olup sen olmaz iseñ 'ayn-ı nūr / Geçdi 'ömrüñ gaflet ile sûfi Hakk'ı bilmedüñ

⁹³⁰⁰ SG, 71/9 'Âlimüñ 'ilmi hicâb u sūfinüñ zikri hicâb / Ma'rifetden olmadılar ikisi de behre yâb / 'İlm ü zikri perde itme bula gör râh-ı savâb / Geçdi 'ömrüñ gaflet ile sûfi Hakk'ı bilmedüñ

⁹³⁰¹ SG, 71/10 'İlm-i Hak 'ayn-ı 'amel idüğini zevk itmedüñ / Kendi bildiğüñ koyub kâmil izine gitmedüñ / Ğaybi'nün yüzine bākub sözüni iŝitmedüñ / Geçdi 'ömrüñ gaflet ile sûfi Hakk'ı bilmedüñ

⁹³⁰² SG, 71/6 Gâfil ü mahcûb kelâmuñ kendüne itdüñ delîl / Câhil-i bi'llâh olup kalduñ hakîkatde zelîl / Ma'rifetden gayrı yokdur bilmedüñ Hakk'a sebîl / Geçdi 'ömrüñ gaflet ile sûfi Hakk'ı bilmedüñ

⁹³⁰³ SG, 93/4 Sūfi halvet içinde riyâ ile hû çeker / Baykuş vîrâne bekler gül-ŝeni neden bilsün

⁹³⁰⁴ AN, i. 33/3 Girüp halvetlere kesb eyle sûfi sen de bir âteş / Ki her şey nâra yandukça görürsün kim olur enver

⁹³⁰⁵ C, terk. 1/V/6İtdi giderek sūbha-i sūfi gibi ŝübhe / Ser-riŝte-i ümmidümi pür-'ukde-i iŝkâl

Sûfinin zikri hicâbtır, marifetten nasipsizdir. Sûfinin zikri onu doğru yola perdedir.⁹³⁰⁶

Sûfinin zikri, perdedir. Ömrü gafletle geçmiştir.⁹³⁰⁷

Sûfî, esmada kalmış, müsemmaya geçememiştir, talim-i esmânın kasdının müsemma olduğunu bilmez.⁹³⁰⁸

Sûfî, esma talep eder fakat müsemmayı bilmez.⁹³⁰⁹

Sûfî, nefy-i isbâttaki tevhid sırrını bilmez.⁹³¹⁰

Sûfî, zikri marifetten ulu sanır.⁹³¹¹

Sûfî, esmayı teknil edip nûr-ı siyâhı görmek ister.⁹³¹²

Sûfî, feryat u figanla zikretse de marifet sahibi olmadığı için Hakk (Allah) kokusundan kendisine ulaşmaz.⁹³¹³

81.11.Sûfî, marifeti bilmez.

Sûfî, Hakk'a (Allah) marifetten başka başka yol olmadığını bilmez.⁹³¹⁴

Sûfiyi, kendisi için birer nurâni hicab (perde) olan; vird-i esma, çile ve rüya marifete ulaştırmamıştır.⁹³¹⁵

⁹³⁰⁶ SG, 71/9 'Âlimüñ 'ilmi hicâb u sūfñüñ zikri hicâb / Ma'rifetden olmadılar ikisi de behre yâb / 'İlm ü zikri perde itme bula gör râh-ı savâb / Geçdi 'ömrüñ gaflet ile sūfi Hakk'ı bilmedüñ

⁹³⁰⁷ SG, 71/9 'Âlimüñ 'ilmi hicâb u sūfñüñ zikri hicâb / Ma'rifetden olmadılar ikisi de behre yâb / 'İlm ü zikri perde itme bula gör râh-ı savâb / Geçdi 'ömrüñ gaflet ile sūfi Hakk'ı bilmedüñ

⁹³⁰⁸ AN, i. 58/4 Sūfiyâ esmâda kalma gel müsemmä dersin al / Bil müsemmädur begüm ta'lim-i esmâdan ğaraz

⁹³⁰⁹ SG, 27/4 Râh-ı esmayı bırak râh-ı müsemmä kıl talep / Ko Hudâ-hânlığı sūfi gel Hudâdân devridür

⁹³¹⁰ SG, 44/2 Sırr-ı tevhidüñ rumuzın nefyile isbâtda / Sūfi gel benden sor anı lâ nedür illâ nedür

⁹³¹¹ SG, 71/2 Hak katında ma'rifetden zikri sanduñ sen ulu / Ma'rifetden hâli olduñ zikr ile oldun tolu / Zikr-i hâssa hasr itdüñ Hakk'a varmağa yolu / Geçdi 'ömrüñ gaflet ile sūfi Hakk'ı bilmedüñ

⁹³¹² C, terk. 1/IV/3 Düşdüm hem o sevdâya ki sūfi gibi ben de / Tekmil idüp esmayı görem nûr-ı siyâhı

⁹³¹³ SG, 71/5 Her ne deñlü âh u feryâd ile itsen hay u hû / Ma'rifet olmayıcak gelmez saña Hak'dan koku / Kendüni bilmeğe sa'y it 'arif ol gayriyi ko / Geçdi 'ömrüñ gaflet ile sūfi Hakk'ı bilmedüñ

⁹³¹⁴ SG, 71/6 Gâfil ü mahcüb kelâmuñ kendüne itdüñ delil / Câhil-i bi'llâh olup kalduñ hakikatde zelil / Ma'rifetden ğayrı yokdur bilmedüñ Hakk'a sebil / Geçdi 'ömrüñ gaflet ile sūfi Hakk'ı bilmedüñ

Sûfi, zikri marifetten ulu sanır.⁹³¹⁶

Sûfi, feryat u figanla zikretse de marifet sahibi olmadığı için Hakk (Allah) kokusundan kendisine ulaşmaz.⁹³¹⁷

---

⁹³¹⁵ SG, 71/3 Vird-i esma' çille rü'yâ oldı nurânî hicâb / Geçmedüñ nürâniden tâ kim saña feth ola bāb / Okumādun ma'rifetden olmaduñ sen bir kitāb / Geçdi 'ömrüñ gaflet ile sūfi Hakk'ı bilmedüñ

⁹³¹⁶ SG, 71/2 Hak katında ma'rifetden zikri sanduñ sen ulu / Ma'rifetden hāli olduñ zikr ile oldun tolu / Zikr-i hāssa hasr itdüñ Hakk'a varmağa yolu / Geçdi 'ömrüñ gaflet ile sūfi Hakk'ı bilmedüñ

⁹³¹⁷ SG, 71/5 Her ne deñlü āh u feryād ile itsen hay u hū / Ma'rifet olmayıcak gelmez saña Hak'dan koku / Kendüni bilmeğe sa'y it 'ārif ol gayriyi ko / Geçdi 'ömrüñ gaflet ile sūfi Hakk'ı bilmedüñ

82. SÛRET

82.1.Sûretin evsafı

Sûret kavramının ‘insan’ ile birlikte yoğun bir anlam ilişkisi içinde kullanıldığı görülmektedir. İnsanın Allah’ın bir sûreti olduğu fikrinin⁹³¹⁸ bir sonucu olarak ele alındığı düşünülen bu düşüncelerde insan sûretinin Allah’ın tecelliyatının bir yansıması olarak değerlendirildiği görülmektedir.

Sûret, Allah’ın sırrının insanda mestur, zâhir olmasıdır. Allah, sûret âleminde tecelli etmiştir. Sûret; kesrettir, kaf dağıdır, aldatıcıdır, onu zâhidler gözetir. Onun ehli, âşığın divanına gelemes. Cehalet insanı sûretperest yapar. O yüzden cahiller hayvan sûretindedir. Sûret çoktur, cân bir tanedir. Sûretin remzini *men aref* sırrına eren anlar. Sûret, Kur’ân’ın ayetine⁹³¹⁹ erince sır olur. Âlem-i suflide sûrete, değer verilmez.

Gönül, her şeyde sâri olan esrara bakmak yerine sûrete baksa da sûretin her nakşından esrar ortaya çıkar. Ağyarın sûretinden yâr görülür. Mâsiva sûreti gönle dolduğunda, gönül kendisinin beytullah olduğunu anlayamaz.

Aşk ibadethanesinde putperestin gönlündeki mutluluk veren sûretler bulunmaz. Aşk sûretinin aynası olan âşık, insanlara başka bir sûrette görünür. Sûret âşığa göre kıyafettir. O sebeple âşık, sûreti önemsemez. Sûrete esir olanlar, dert ve gamdan kurtulamaz, uzlet yolunu bulamaz. Onu terk edip sîfata himmet etmelidir. Mürşit, sûret düzmekle meşgul olmaz.

Hakikat levhasının sûretinde beka yoktur. Hz. Peygamber, hakikatte değil sûreta beşerdir.

---

⁹³¹⁸ Konuyla ilgili etraflıca bilgi için bkz: Şaban Çiftçi, “Allah Âdem’i Kendi Sûretinde Yaratmıştır Hadisinin Tahrir ve Değerlendirmesi” **Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Mart/2014, Yıl: 1, Sayı: 1, s. 1-20

⁹³¹⁹ Enfal (8) suresinin “Mü’minler ancak o kimselerdir ki; Allah anıldığı zaman kalpleri ürperir. Onun âyetleri kendilerine okunduğu zaman (bu) onların imanlarını artırır. Onlar sadece Rabblerine tevekkül ederler.” mealindeki 2. ayetinden mülhem.

82.2.İnsanın sûreti Allah'ın sûretidir.

Sûret kavramı ile en çok ilişkilendirildiği görülen düşünce, insanın sûretinin Allah'ın sûreti olduğudur. İnsanın sûreti Allah'ın güzelliğinin şerhinden oluşmuş âlem kitabının metnidir. İnsanı Allah, Sûretullah üzere kendi sûretinde yaratmıştır, kendini onda zuhur etmiştir. Bu sebeple insanın sûreti Allah'ın hakikatin sırlarını gizlediği bir tılsımdır ve bilmeyen için aldatıcıdır. İnsanın sûretinde kalanlar bir gölge olan insanın manasını anlayamaz, âlem-i hayvandır. İnsan sûretini bulan âşık, insanı sûretinde seyran edip fena-ender-fena olur. Ârif, insan sûretinde devran eder. İnsan, sûreta bir avuç toprak gibi görünse de mülk âlemine sûreta sonradan gelmiştir

82.3.Sûret fanidir/aldatıcıdır.

Şairlere göre sûret, sonunda bozulacak fani bir şeydir ve sûret aldatıcıdır.

82.4.Sûret kabuk, mana içtir.

Şairlerin sûret ile düşünce geliştirdiği başka bir kavram da manadır. Bu iki kavram arasındaki münasebetin kimi düşüncelerde anlam yönüyle zıtlık, kimi düşüncelerde de kavramların bir bütünün iki parçası şeklinde değerlendirilmesi yoluyla kurulduğu görülmüştür.

Asıl olan, sûret değil manadır. Sûretin esiri olduğunda mana bulunamaz. Sûret terk edilmeden manaya kavuşulamaz. Mana ve sûret aynasının özü olan gönlü manasız sûretten zikrullah arındırabilir. Allah, mana sûretlidir. Gönlün manasının sûreti âşığa mestur değildir. *Yevm-i tublâda*⁹³²⁰ her mana, bir sûret giyer. Sûret âbid, mana mabuddur. Cevrî'de geçen düşünceye göre âşık, mana sûretini tefekkür eder ve bu, âşığın nüktelerine yansır. Mananın sûreti, levh-i sadeden temaşa edilebilir. Dudak, manaya sûreti icâzla verir.

82.5.Sûret nerede makes bulur?

Şairlerin varlığı çeşitli emareleriyle bilinen fakat gözle görülemeyen kimi nesnelere tavsif ederken sûret kavramını araçsallaştırdıkları görülmektedir. Bunlardan

⁹³²⁰*Yevm-i tublâ*: Târık (86) suresinin “Bütün sırların yoklanacağı günü hatırla!” mealindeki 9. ayetinden iktibastır.

biri olan cânın sûreti akıl aynasında yansır. Başka bir düşünceye göre akıl, sûret aynasının cevherinin ruhunun suyudur. Gam ise bin sûret ile âşığın gönlünde cilve eder. Âlem aşkın sûretidir. Tevhidin sûreti ise lâilâheillâllahtır.

82.6.Allah'ın sûreti

Sûretin içindeki cân, Allah'tır. Allah'ın sûreti, nokta-i kübradır. Allah, hüsnünü zâhir etmek için nev-be-nev hilat giyip ahsen-i sûrette daima devredip kendi güzelliğini en mükemmel sûrette seyrederek. Allah'ın bu sûretini ancak derununu aydınlatanlar görebilir. Onun tecellisini talim eyleyenlerin sûreti de ayn-ı zât olur ancak sûret hırsızları olanlar, Allah yolunda mukteda olamaz. Sûret ile Allah kavramı arasında geliştirilen başka bir düşüncede ise Allah mahlukatta tecelli eder. Sûretler Allah'ın yüzünün parıltılarıdır.

82.7.Sûret Kavramında Edebî Düşünceler

82.8.Sûretin evsafi

Sûret, Hüda'nın (Allah) âdemde (insan) zâhir olmasıdır.⁹³²¹

Hakk'ın (Allah) zatı, insanın sûretinde tecelli etmiştir.⁹³²²,⁹³²³

Sûret, Hakk (Allah) sırrının Âdemde (insan) mestur olmasıdır.⁹³²⁴

Allah, ahfa sırrının sarayında tecelli edince sûret âleminde pazar kurulur.⁹³²⁵

Sûret, aldatıcıdır.⁹³²⁶

Sûret Kaf'a (dağ), âşık da Anka'ya benzer.⁹³²⁷

⁹³²¹ SG, k. 1/34 Görme misin nutk u sûret-varı hiç bir gayrıda / Âdemîde zâhir oldu hep kemâlât-ı Hudâ

⁹³²² SG, 28/2 Zât sıfâtıñ 'aynıdır fehm itmedi şeytân bunı / Zât-ı Hak bu sûret-i insân degildür yâ nedür

⁹³²³ SG, 34/1 Ey Kitâbu'llah'ı münkir Hak ta'âlâ sendedür / Sûretüñ 'arş-ı Hudâ'dur zât-ı Mevlâ sendedür

⁹³²⁴ SG, k. 1/11 Sûret-i âdemde olmuş idi mestür sırr-ı Hak / Hubb-ı zâtı kopdı Hak'dan mürtefi' ola hafâ

⁹³²⁵ NM, 2/8 Tecellî eyledükçe ol sarây-ı sırr-ı 'ahfâda / Bu sûret âlemi içre satı bazar olur peydâ

⁹³²⁶ NM, 176/7 Bu Mısırî'nün sûreti aldar bu halkı velî / Ma'nide her bir kılı bu dünyânuñ Kâf dağı

Sûret âlemi kesrettir.⁹³²⁸

Sûreti zâhid gözetir.⁹³²⁹

Cehalet insanı sûretperest yapar (dış görünüşle ilgilenmeye mahkûm eder).⁹³³⁰

Sûret ehli, âşığm divanına giremez.⁹³³¹

Sûret âleminin hesabını, âşık olan unuttur.⁹³³²

Sûret çoktur, cân bir tanedir.⁹³³³

Sûret-i hayvanda, cahiller sürekli seyreder.⁹³³⁴

Sûretin remzini, *men aref* sırrına eren anlar.⁹³³⁵

Sûret, Kur'ân'ın ayetine⁹³³⁶ erince sır olur.⁹³³⁷

Sûrete, âlem-i suflide değer verilmez.⁹³³⁸

Dil (gönül), her şeyde sâri olan esrara bakmak yerine sûrete bakar.⁹³³⁹

⁹³²⁷ NM, 76/12 Ten göziyle Mısırî'yi sûretde görsem dime kim / Zîra biz ol kâf-sûret içre 'anka olmuşuz

⁹³²⁸ NM, 76/2 Gerçi sûret 'âleminde kandılar kesretdeyüz / Kesret içre bilmediler ferd ü tenhâ olmuşuz

⁹³²⁹ NM, 89/1 Zâhidâ sûret gözetme içerü gel cânâ bak / Vechi üzre gör ne yazmış defter-i Rahmân'a bak

⁹³³⁰ SG, 27/3 Cehl ile sûret-perestân kaydına olma esîr / Aç gözün şimden gerü seyret perestân devridür

⁹³³¹ C, g. 248/4 Husrev-i taht-geh-i memleket-i ma'nâyuz / Ehl-i sûret giremez sâha-i dîvânumuza

⁹³³² SG, 33/3 Okuyup 'aşk ile gönül kitâbın / Unudup 'âlem-i sûret hisâbın / Cemâl-i Bâri'den kesret nikâbın / Dem-â-dem açmayan 'âşık degildür

⁹³³³ NM, 120/12 Zira cân bir dürür çok oldı sûret / Budur kavlı-i muhakkak hem müsellemler

⁹³³⁴ SG, 43/20 Câhil olan sûret-i hayvânda seyr eyler müdâm / Gâh ölür gâh dirilür düzahda ki mevtâ budur

⁹³³⁵ NM, 102/4 "Men 'aref" sırrına ir ko gafleti / Gör ne remz eyler bu insân sûreti / Haşr u neşr ile kamuyı cenneti / Gayra bakma sen de iste sende bul

⁹³³⁶ Enfal (8) suresinin "Mü'minler ancak o kimselerdir ki; Allah anıldığı zaman kalpleri ürperir. Onun âyetleri kendilerine okunduğu zaman (bu) onların imanlarını artırır. Onlar sadece Rablerine tevekkül ederler." mealindeki 2. ayetinden mülhem.

⁹³³⁷ NM, 164/6 Kesret idi bir oldı sûret idi sır oldı / Zulmet idi nûr oldı bu âyete irince

⁹³³⁸ SG, k. 1/25 'Âlem-i 'ulvî odur kim anda 'akl ü 'ilm ola / 'Âlem-i süflîde nutk u sûrete yokdur nevâ

⁹³³⁹ AN, i. 69/1 Mâ-sivâdan göz yumup ey dil cemâl-i yâra bak / Sûreti ko cümlede sâri olan esrâra bak

Sûretin her nakşından esrar peyda olur (ortaya çıkar).⁹³⁴⁰

Ağyarın sûretinden yâr görülür.⁹³⁴¹

Mâsiva sûreti gönle dolduğunda, gönül kendisinin beytullah olduğunu anlayamaz.⁹³⁴²

Aşk ibadethanesinde putperestin gönlündeki mutluluk veren sûretler bulunmaz.⁹³⁴³

Aşk sûretinin aynası âşıktır.⁹³⁴⁴

Âşık, âleme (diğer insanlar) kendini âşık göstermeyip sûret (farklı) gösterir.⁹³⁴⁵

Âşık, sûrette değildir.⁹³⁴⁶

Sûret, âşık için kıyafettir.⁹³⁴⁷

Sûrete esir olanlar, dert ve gamdan halas olamaz.⁹³⁴⁸

Sûrette kalanlar uzlet yolunu bulamaz.⁹³⁴⁹

Sûreti terk edip sıfata himmet etmelidir.⁹³⁵⁰

Sûret düzmek, mürşidin vasfı değildir.⁹³⁵¹

Hakikat levhasının sûretinde beka yoktur.⁹³⁵²

⁹³⁴⁰ NM, 2/17 Görür ol kenz-i mahfiden nice zâhir olur eşyâ / Bilür her nakş-ı sûretten nice esrâr olur peydâ

⁹³⁴¹ AN, i. 55/4 Yârı gör kim sûret-i ağyardan / Saña nâzırdur gönül gâfil me-bâş

⁹³⁴² AN, i. 75/4 Mâ-sivâ sûretleri pür eyleyüp içün taşuñ / ‘Ayn-ı Beytu’llâh iken büt-hâne olduñ bilmedüñ

⁹³⁴³ C, g. 16/4 Girme zâhid Sūmenât-ı ‘ışka nakş-ı zerk ile / Yokdur anda sûret-i kām-ı derūn-ı putperest

⁹³⁴⁴ C, g. 95/3 Hayret bizi bir şekl-i ğaribe kodı ammâ / Baksañ yine biz âyine-i sûret-i ‘ışkuz

⁹³⁴⁵ C, g. 180/6 Çekelüm çehre-i ma’nâya riyâ perdesini / Ğayri yüzden görünüp ‘âleme sûret satalum

⁹³⁴⁶ NM, 76/5 Lafz u sûret cism ile añlamak isterler bizi / Biz ne elfâzuz ne sûret cümle ma’nâ olmuşuz

⁹³⁴⁷ NM, 113/14 Bunca sûretler libâsın gâhi bir bir giyerüm / Gâh soyunup cümlesinden şöyle ‘üryan olurum

⁹³⁴⁸ H, i. 191/2 Halâs olmak dilersen dert ü gamdan / Esîr-i sûret olma geç sanemden / Vücûda er ne istersin ademden / Gel Allah’a murâdın hâsıl olsun

⁹³⁴⁹ NM, 42/1 Yâ Rab bize ihsan it vuslat yolını göster / Sûrette koma cân it ‘uzlet yolını göster

⁹³⁵⁰ H, i. 226/3 Kalma sûrette sıfata himmet et / Ermeğe bakî hayâta himmet et / Ey Hüdâyî nūr-ı zâta himmet et / Hakk’ı Hakk ile şuhūd et ey gönül

⁹³⁵¹ NM, 87/5 Değil billâhi mürşidlik bu resme / Kemâl ehline yakışmaz bu evsâf

Resûlullah (Hz. Peygamber), hakikatte değil sûreta beşerdir.⁹³⁵³

82.9.İnsanın sûreti Allah'ın sûretidir.

İnsanın sûreti, O'nun (Allah) güzelliğinin şerhinden oluşmuş âlem kitabının metnidir.⁹³⁵⁴

İnsan, âdem sûretinde Sûretullah üzere yaratılmıştır.⁹³⁵⁵

Sultan (Allah), âdemi (insan) kendi sûretinde yaratmıştır.⁹³⁵⁶

Zat-ı mutlak (Allah), sûret-i Âdemde (insan) zuhur bulmuştur.⁹³⁵⁷

İnsanın sûreti, bir kenz-i hafîdir Hz. Yezdân'ın (Allah) tılsımıdır.⁹³⁵⁸

Sûret, beni Âdemdeki (insan) tılsımdır. Onda hakikatin sırları gizlenmiştir.⁹³⁵⁹

Âdemin (insan) sûreti aldatıcıdır.⁹³⁶⁰

Sûret-i insanda kalan, insanın manasını anlayamaz.⁹³⁶¹

Âdem (insan) sûretinde olsa bile nutkun kadrini bilmeyenler, âlem-i hayvandır.⁹³⁶²

⁹³⁵² C, tes. 7/1 Ne mir'ât-ı dil-i ebnâ-yı 'âlemde safâ gördüm / Ne a'yân-ı zamânda lütf ile bir âşinâ gördüm / Ne nakş-ı sûret-i levh-i hakikatde bekâ gördüm / Muhassal halkı semt-i mihrîbânîden cüdâ gördüm / Vefâ her kimseden kim istedüm andan cefâ gördüm / Kimi kim bî-vefâ dünyâda gördüm bî-vefâ gördüm

⁹³⁵³ NM, 160/2 Beşer dinen bu 'âlemde senüñ sûretle şahsuñdur / Hakikatde hüviyyetde degilsin yâ Resûlallâh

⁹³⁵⁴ NM, 89/7 'Âlem anuñ hüsnüñ şerhinde olmuş bir kitâb / Metnin isterseñ Niyâzî sûret-i insâna bak

⁹³⁵⁵ SG, 51/7 Sûretu'llâh üzre mahlûk olduğumuz añladuk / Anuñçün sûret-i âdemde rü'yet bulmuşuz

⁹³⁵⁶ H, i. 86/3 Sûretinde 'Âdemi halk eyleyen / Şibh ü misli olmayan sultân'a bak

⁹³⁵⁷ SG, 85/3 Bilmeyenler kendözünü bulmaz 'âlemde sürür / Zât-ı mutlak sûret-i âdemde bulmuşdur zuhûr / Secde eyle öziñe şeytân gibi itme gurûr / Kendözünü bilmez iseñ 'âlimem dime sakın

⁹³⁵⁸ AN, mu.7/5 Gel ey Nürî saña lütf eylemiş ol Hazret-i Yezdân / Nüzûl itmiş muhassal hâne-i virâneye sultân / O bir kenz-i hafî imiş tılsımı sûret-i insân / Zuhûrına hicâb olmuş ta'ayyünden meğer ebdân / Hevâ deryâyısını Şeyhî 'aceb mi bilmese mürgân / Gör insânı ki cân içindeki cânânı bilmezler

⁹³⁵⁹ H, i. 112/3 Tılsım olup benî-'Âdemde sûret / Konulmuş anda esrâr-ı hakikat / Mukaddem görünüp şevk ü mahabbet / Tecellî-i cemâl ihsân eden dost

⁹³⁶⁰ SG, 70/1 Sûretine aldanup kalma sakın sen âdemüñ / Gice gündüz sa'y idüp bilmege cehd eyle demüñ

⁹³⁶¹ SG, 85/2 Gırre olma 'ilmüne tahsîl-i 'irfân ide gör / Sûret-i insânda kalma ma'niñ insân ide gör / Başdan ayğa vücûdun cümleten cân ide gör / Kendözünü bilmez iseñ 'âlimem dime sakın

Âdem (insan) diye görünen, bir gölgedir.⁹³⁶³

İnsanın sûretinde seyran edilir.⁹³⁶⁴

İnsan sûretini bulan âşık, Hakk'a (Allah) hamd ve sena eder, fena-ender-fena olur.⁹³⁶⁵

Sûret-i Âdemde (insan) ârif sürekli devreder.⁹³⁶⁶

Sûreta, insan mülk âlemine sonradan gelmiştir.⁹³⁶⁷

İnsan, sûreta bir avuç topraktır.⁹³⁶⁸

82.10.Sûret fanidir/aldatıcıdır.

Sûret, fanidir.⁹³⁶⁹

Sûret, sonunda bozular.⁹³⁷⁰

Kuru sûretle iş bitmez, o aldatıcıdır.⁹³⁷¹

82.11.Sûret kabuk, mana içtir.

Murad olunan, sûret değil manadır.⁹³⁷²

⁹³⁶² SG, 104/2 Kadr-i nutkı bilmeyenler 'âlem-i hayvâdadur / Sûret-i âdemde her ne deñlü ref-târ eylese

⁹³⁶³ NM, 91/3 Âdem demini her kim buldıysa odur âdem / Yohsa görinen sûret bir gölge imiş ancak

⁹³⁶⁴ AN, i. 51/3 Sîret-i âdemde bulduk çün hilâfet sırrını / Sûret-i insânı biz seyrâna irmişlerdenüz

⁹³⁶⁵ NM, 152/6 Çü insân sûretin buldum Hak'a hamd u senâ kıldum / Fenâ ender fenâ oldum beka-yı câvidân içre

⁹³⁶⁶ SG, 43/23 Ya'ni 'ârif sûret-i âdemde devr ider müdâm / Enbiyâ vü evliyâ olmaz dimek hakkâ budur

⁹³⁶⁷ NM, 143/5 Egerçi sûretâ âhirde geldüm 'âlem-i mülke / Ne mâziyüm ne müstakbel her ânuñ ânesiyüm ben

⁹³⁶⁸ H, i. 154/5 Hüdâyî sûretâ bir kabza hâkem / Lîk ma'nâ yüzünde dürr-i pâkem / Soyundum mâsivâdan sîne-çâkem / Hak'dan geldim yine Hakk'a giderim

⁹³⁶⁹ SG, 35/4 Sûretümle fânî isem zâtım ile bâkiyem / 'Ayn-ı tevhiðem ki ma'nen lâ vü illâ bendedür

⁹³⁷⁰ SG, 41/1 Bu sûretler kamu bir bir bozılır / Varur ma'nî deñizünde düzilür

⁹³⁷¹ H, i. 152/6 İşte nakkâşî nakşa aldanma / Kuru sûretle iş biter sanma / Cehl ile nâr-ı gaflete yanma / Cümlelerin başı bir 'inâyet imiş

⁹³⁷² SG, 88/4 Me'âni zevkine sa'y it beyân eyle bedâyi'den / Me'ânîdür murâd olan bu elfâz u bu sûretten

Sûreti terk eden manayı bulur.⁹³⁷³

Yevm-i tublâda her mana, bir sûret giyer.⁹³⁷⁴

Sûret-i manada insan olan, marifete ulaşmıştır.⁹³⁷⁵

Sûretin esiri olan, manayı bulamaz.⁹³⁷⁶

Sûret geçilmeden mana görülmez.⁹³⁷⁷

Manaya bakmayanlar, sûrete tapar.⁹³⁷⁸

Sûreti terk edenler, manaya erebilir.⁹³⁷⁹

Sûrette kalanlar, manadan uzaklaşır.⁹³⁸⁰

Manasız sûretten dil (gönül) kilisesini zikrullah arındırır.⁹³⁸¹

Mana ve sûret aynasının özü, toza bulaşmış olsa da gönüldür.⁹³⁸²

Allah mana sûretlidir. Hz. Peygamber'in nurlu gönlü onun aynasıdır.⁹³⁸³

⁹³⁷³ NM, 102/7 Sûreti terk eyle ma'nâ bulagör / Ko sıfâtı bahr-ı zâta talagör / Ey Niyâzî şark u ğarba tolagör / Ğayra bakma sen de iste sende bul

⁹³⁷⁴ NM, 168/7 Yevm-i tüblâdur o gün her ma'nâ bir sûret giyer / Kim nebât u kimi hayvân kimisi insân ola

⁹³⁷⁵ SG, 97/2 Ma'rifetden hissesi yok kimseye insân dimek / Sûret-i ma'nîde insân isteyen gelsün berû

⁹³⁷⁶ H, i. 81/4 Bulan bir dürr-i pâk-i bî-nazîri / Ganîden fark eder lâ-büd fakîri / Efendi eyleme sûret esîri / Geçir sûretten ü ma'nâya ırgür

⁹³⁷⁷ H, i. 86/7 Geç Hüdâyî sûreti ma'nâyı gör / Katreyi ko lücce-i ummâna bak

⁹³⁷⁸ H, i. 92/3 Sûrete tapma sakın / Ma'nâ yüzüne bakın / Olmağa Hakk'a yakın / Tevhîde gel tevhîde

⁹³⁷⁹ H, i. 168/8 Sûreti ko ma'nâya er / Bir kenz-i lâ-yefnâya er / Ol matlab-ı a'lâya er / Vâsıl olmağa sa'y eyle

⁹³⁸⁰ H, kı. 4 Dışını gerçi lâle vü âle sarmış / Velî hoş büyu yok kalbi kararmış / Gülü gör kim bu denli hâr içinde / Ne hoş sultân geçer ezhâr içinde / Gel imdi sûrete mağrûr olma / Meânî meclisinden dür olma

⁹³⁸¹ H, kı. 45 Gâr-ı sadrîma Habîb'im olalı 'aşkın nihân / Başını üstünde hamâm-ı gam yapıpdır âşiyân / Ankebût-ı dâğ-ı mihnet perde çekmişdir aña / Bu değildir gördüğün ey yâr-ı sâdık her zamân / Âfitâbım bir hilâl-ebürü kulundur mâh-ı nev / Âsumân şeh-nişînidir sipihridir nişân / Dolanır her şeb çerâğ-ı encüm ile kevkebi / Bir tarîk ile saña yol bulmak ister keh-keşân / Şâne ile âşinâ olup sabâya uymasa / Dostum çıkmazdı başdan kâkül-i anber-feşân / Müşkilin es-sabru miftâhü'l-ferecle hâil edip / Ba'de usrin yüsr fikriyle nazar kıl her zamân / Sûret-i bî-ma'nîden pâk eyleyip dil deyrini / Halvet ü celvetde zikru'llâhî et vird-i zebân

⁹³⁸² C, g. 152/4 Zerre-veş gerçi ğubâr-âlüdedür baksan yine / Cevher-i âyîne-i ma'nî vü sûretdür gönül

Dil (gönül) manasının sûreti âşığa mestur değildir.⁹³⁸⁴

Sûret âbid, mana mabuddur.⁹³⁸⁵

Mana sûretini tefekkür eden aklın aynası saf dilli (gönül) âşıktır.⁹³⁸⁶

Mananın sûreti âşığın nüktelerinde görünür.⁹³⁸⁷

Mananın sûreti; kalbin, feyz-i cam-ı saf ile ayine haline gelmesi ile levh-i sadeden temaşa edilebilir.⁹³⁸⁸

Manaya sûreti dudak icâzla verir.⁹³⁸⁹

82.12.Sûret nerede makes bulur?

Canın sûreti akıl aynasında yansır.⁹³⁹⁰

Sûret aynasının cevherinin ruhunun suyu akıldır.⁹³⁹¹

Gam bin sûret ile âşığın dilinde (gönül) cilve eder.⁹³⁹²

Sûretâ bu âlem, aşktır.⁹³⁹³

Tevhidin sûreti lâilâheillâllahtır.⁹³⁹⁴

82.13.Allah'ın sûreti

Sûretin içindeki cân, O'dur (Allah).⁹³⁹⁵

---

⁹³⁸³ C, k. 2/16 Nür-ı sadrı zât-ı ma'nî-sûretüñ âyinesi / Sırr-ı nutkı 'ilm-i tahkîk u yakînüñ masdarı
⁹³⁸⁴ C, g. 1/5 Sûret-i ma'nâ-yı dil benden nice mestür olur / Gün gibi âyinesi dâyim mukâbildür
baña
⁹³⁸⁵ AN, i. 51/4 Sûreti 'âbid bilüp ma'nâyı ma'büd añlayup / Kulluğı isbât ile sultâna irmişlerdenüz
⁹³⁸⁶ C, g. 108/4 İtdükçe hired sûret-i ma'nâyı tefekkür / Biz aña dil-i sâf ile mir'ât-ı zamîrüz
⁹³⁸⁷ C, g. 244/5 Cevrî gibi itsem n'ola endîşeyi hayrân / Hep sûret-i ma'nî görünür nüktelerümde
⁹³⁸⁸ C, g. 191/2 Feyz-ı cām-ı sâf ile âyine eyle kalbünü / Kıl temâşâ sûret-i ma'nâyı levh-ı sadeden
⁹³⁸⁹ C, g. 138/2 Çeşminüñ cân u dile âfet olan sihrini ko / Lebinüñ ma'nîye sûret viren i'câzına bak
⁹³⁹⁰ C, terk. 6/II/4Eyle mir'ât-ı aklı pîş-i nihâd / Anda gör 'ayn-ı sûret-i cânı
⁹³⁹¹ C, terk. 1/X/4'Akl âb-ı ruh-ı cevher-i âyine-i sûret / 'İşk ise ol âyinedeki tâb u cilâdur
⁹³⁹² C, terk. 1/I/5 Biñ sûret ile cilve ider gam dilümüzde / 'İşk ehline âyineyüz ammâ ki şikestüz
⁹³⁹³ SG, 79/5 Zâhir ü bâtın kamu 'aşk ile kâ'imdür cihân / Sûretâ 'aşkdur bu 'âlem Gaybîyâ bil
ve's-selâm
⁹³⁹⁴ SG, 43/3 Sohbetinde kendini yok pîri isbât eyle var / Sûret-i tevhîdde işte lâ ile illâ budur
⁹³⁹⁵ NM, 120/11 Özi evvelkidür sûret dürür gayr / Ki ya'ni cân odur terkîb o dimem

Rahman'ın (Allah) sûreti, nokta-i kübradır.⁹³⁹⁶

Hakk (Allah), hüsnünü zâhir etmek için nev-be-nev hilat giyip ahsen-i sûrette daima devreder.⁹³⁹⁷

Allah, kendi güzelliğini en mükemmel sûrette seyreder.⁹³⁹⁸

Hakk'ın (Allah) sûreti; derun, aydınlanmadan görülmez.⁹³⁹⁹

Zât-ı tecelliye talim eyleyenin sûreti, ayn-ı tecelli, sözü de ayn-ı zât olur.⁹⁴⁰⁰

Sûret hırsız, Hakk (Allah) yolunda mukteda olamaz.⁹⁴⁰¹

Allah, sûret-i misliyyede (mahlukat) tecelli eder.⁹⁴⁰²

Sûretler (mahlukat), O'nun (Allah) yüzünün parıltılarıdır.⁹⁴⁰³

---

⁹³⁹⁶ NM, 198/10 Ol rüh-ı izâfiye kim irdi odur insân / Ol nokta-i kübrâdur olan sûret-i Rahmân
⁹³⁹⁷ SG, 81/2 Hüsni zâhir olmak için nev-be-nev hil'at giyüp / Ahsen-i sûrette dâ'im devr iden
Hak'dur begüm
⁹³⁹⁸ SG, k. 1/8 'Âlem-i cândan takâzâ kopdı zât-ı 'aşkına / Ekmel-i sûrette kendü hüsnini seyr ide
tâ
⁹³⁹⁹ C, g. 82/2 Görünmez sûret-i Hak küşe-i târik-i halvetde / Derûnun rüşen it gün gibi gel câm-ı
safâdan gör
⁹⁴⁰⁰ SG, 69/2 Saña ta'lîm eyledüm zât-ı tecellî sırrını / Sûretüñ 'ayn-ı tecellî 'ayn-ı zât oldı sözüñ
⁹⁴⁰¹ SG, 1/13 Sûret uğrısını sanma râh-ı Hak'da muktedâ / Her 'asırdâ birdir ancak hâmil-i sırr-ı
Hudâ
⁹⁴⁰² SG, k. 1/62 Sûret-i misliyyesinde cilve eyler ol yine / Devr-i dâ'im bu tecellî üzre olur rû-nümâ
⁹⁴⁰³ SG, 61/2 Hakâyıkdur bu sûretler yüzünüñ / Tecellîyyât olupdur hep levâmi'

83. SÜLÛK

Tarikate girmek, tarikatte yol almak anlamında bir kavram olan sülûk, bir kez Hz. Peygamber ile “Allah yolunun sülûkunun rehberidir.” şeklindeki bir düşünce ile ilişkilendirilmiş bunun dışında genel olarak (tamamı birer kez olmak üzere) dervişin tekâmül yolculuğu anlamında kullanılmıştır. Zandan sakınmak, şeriat ve tahkik üzere olmak sülûkta olmanın şeraitindedir. Sohbet ve zikir gibi tekke hayatının pratikleri, sülûkun gayesi ve gıdasıdır. Bu hususiyet ve pratiklerle mâsivadan uzaklaşarak olgunlaşan sülûk ehli, bütün makamları görür, insanlarla sohbeti gaye edinir, Cebrâil ve gönül bineği ile yürür hâle gelir. Salah yoluna giden, sülûk ehli olur. Ehl-i fena, aşk yolunun sülûkunu bildiğinden sonunda safaya vâsıl olur ve onların sülûkunda hâl arz edilir ve lütuf beklenir. Şeyh sülûkunda binlerce üstad vardır.

83.1.Sülûk Kavramında Edebî Düşünceler

Sülûk, hastalıkta sağlıkta gece gündüz gidilen (her hâlükarda) bir yoldur.⁹⁴⁰⁴

Sülûkte olanların gıdası Hakk (Allah) zikridir.⁹⁴⁰⁵

Sülûk ehli, cümle makamı görür.⁹⁴⁰⁶

Resûl-i Muctebâ'nın (Hz. Peygamber) şeriatî Hüdâ (Allah) yolunun sülûkunun rehberidir.⁹⁴⁰⁷

Sülûk ehlinin gayesi, insan sohbetidir.⁹⁴⁰⁸

Sülûk yolunda varlık terk edilir, ölmeden önce ölünür.⁹⁴⁰⁹

Sülûk, şeriat ve tahkik üzeredir.⁹⁴¹⁰

Sülûk yolunda zan bulunmaz.⁹⁴¹¹

⁹⁴⁰⁴ C, k. 24/36 Hâliyâ vâdî-i sıhhatde vücûd-ı bî-sûd / Rûz u şeb itmededür seyr ü sülûk ü cevelân

⁹⁴⁰⁵ H, müf. 12 Kârbân-ı sâlikân etse sülûk / Anlara olur gıdâ ezkâr-ı Hakk

⁹⁴⁰⁶ C, tar. 89/8 Sülûk ehli görür cümle makâmı / Alur cûya-yı ma'nî feyz-ı kâimî

⁹⁴⁰⁷ C, tar. 23/3 İdeli râh-ı Hudâya istikâmetle sülûk / Reh-nümâsıdır anuñ şer'-ı rasûl-i müctebâ

⁹⁴⁰⁸ NM, 54/4 Sülûk ehline insân sohbetin bulmak durur maksûd / O sohbet kim bulursa sohbet-i hayvânî neylerler

⁹⁴⁰⁹ NM, 198/21 'Ulvî olup itlâka irişdüri sülûki / Mülki şu ki terk ide bulur şâh-ı mütûki

⁹⁴¹⁰ C, tar. 89/24 Olup semt-i sülûke şer'ü tahkik / Refik olmuş aña bu yolda tevfik

Aşk yolunun sülûkunu ehl-i fena bilir.⁹⁴¹²

Sülûk, aciz durumdaki insan bile onun yolunda olmalıdır. Geçmişin büyük insanları böyle davranmışlardır.⁹⁴¹³

Seyr-i sülûk, abdullahâ (Allah'ın kulu) göre sadedir (katışksız).⁹⁴¹⁴

Sülûk, insanı gayrinin sevgisinden uzak tutar. Bu durum selef tarafından tecrübe edilmiştir.⁹⁴¹⁵

Sülûk ehli, safaya vâsıl olur.⁹⁴¹⁶

Salah yoluna giden, sülûk ehli olur.⁹⁴¹⁷

Sülûk ülkesinin vadisinde ruh-i kudsi (Cebrâil) ve gönül bineği ile yürünür.⁹⁴¹⁸

Ârifânın sülûkunda hâl arz edilir ve lütuf beklenir.⁹⁴¹⁹

Şeyh sülûkunda binlerce üstad vardır.⁹⁴²⁰

⁹⁴¹¹ C, g. 177/3 Yok zerrece tarîk-ı sülûkumde gerd-i zan / Sıdk-âver-i yakîn-dilem pâk-mezhebem

⁹⁴¹² C, g. 82/5 Tuyup Cevrî gibi âyîn-i erbâb-ı hârâbatı / Sülûk-ı râh-ı 'ışkuñ resmini ehl-i fenâdan gör

⁹⁴¹³ C, g. 132/6 Ne kadar 'âciz iseñ eyleme sa'yüñde kusûr / Ki bu seyr üzre sülûk eyledi merdân-ı selef

⁹⁴¹⁴ SG, 16/2 Seyr-i sülûk sâdedür 'abdu'llah'a göre / Çünkü Hak seni sevdi gelür imâna lezîz

⁹⁴¹⁵ H, i. 137/4 Dür eder Hak'dan seni Hubb-ı sivâ kayd-i alef / Gör ne vech ile sülûk etmiş bu yollarda selef / Nakd-i ömrü eyleme nefsin hevâsında telef / Vech-i bâkî var iken mahlûka bakmak yol mudur

⁹⁴¹⁶ H, i. 175/4 Sülûk ehli safâya vâsıl olsa / Erip zevke murâdı hâsıl olsa / Ma'ârif cennetine dâhil olsa / Hayât bulup içer ayn-ı zülâli

⁹⁴¹⁷ H, i. 230/2 Râh-ı salâha gidip sulh u sülûk ehli ol / Nefse uyup herkese hiddet ü şiddet neden

⁹⁴¹⁸ C, k. 3/27 Vâdî-i kişver-i sülûkünde / Rûh-ı Kudsiyle hem-rikâb-ı dilem

⁹⁴¹⁹ C, k. 22/38 'Arz idüp hâlim yine lütfuñ recâ itsem n'ola / Fi'l-hakîka böyledür de'b-i sülûk-i 'ârifân

⁹⁴²⁰ C, k. 41/9 Gerçi var şeyh sülûkünde hezârân üstâd / Bu kadar olmadı bir kimse bu yolda irşâd

84. ŞARAP-MEY

Mey/şarabın içeni sarhoş edip içenin tüm akli melekelerini kullanmasına mâni olması ve sarhoşun irade-i ihtiyariyesini elinden alması cihetiyle ilahi aşka teşbih edilmesi tasavvuf şiirinde yaygın bir düşüncedir.⁹⁴²¹

Üzerinde çalıştığımız divanlarda mey/şarap ile ilgili tüm yaklaşımların bu düşünceyi merkeze aldığı ve bu düşünce etrafında birtakım yeni teşbihler oluşturulduğu anlaşılmaktadır.

84.1.Meyin evsafı

Şarap/mey gönül aynasındaki tozları temizler, gönlü sabah güneşi gibi parlattır. Şarap, âşık için yürek kanıdır. Şarap/mey, safa verir ve rindlerin gönlünü kaza sırrının hâmili eyler. Kimini de mecaz aşkın meyi sarhoş eder.

Neşesi ile insanları mutlu eden hakikat şarabının sâkisi gönül ehlidir. Nilüfer çiçeği altın bir kadehle şarap sunar. Meyin kadehini eline alan halka safa gösterir. Âşık, cezbe-i feyz şarabıyla dolup meyhane olmak ister. Âdemoğlu şarabı anlayamayacak kadar mestanedir. Şarap, rind âşığın gönül neşesidir ve rindi zahitle dost eder.

Bütün bu düşüncelerin dışında Cevrî’de bir kez geçen düşünceye göre fena bezmine (dünya) şarap işreti için gelinmemiştir.

84.2.Mey/şarap vahdettir.

Mey/şarap ile ilgili en yoğun ele alınan düşünce, onun Allah’ın ezel bezminde sunulduğu ve orada şarabı içen âşığın haşre dek ayılmayacağı düşüncesidir. Bu düşünce etrafında geliştirilen başka bir teşbih ise vahdetin şaraba benzetilmesidir. Âşığa keyif veren vahdet şarabından içen, tüm fani alâyıktan geçip ebediyete kadar sarhoş kalacaktır. Vahdet şarabını içen için sen-ben kalmaz ve o Allah’ın zâtının

⁹⁴²¹ “Mey dedikleri şey, gam ve kasvet-i dünyeviyyeden eser bırakmayan muhabbetullahtır.” Bkz: **Divân-ı Es’ad**, Muhammed Es’ad Erbilî, Erkam Yayınları, s.7, İstanbul, 2011. Ayıca bkz: **Gülşen-i Râz**, Şeyh Mahmud Şebüsteri, haz: Turgut Karabey, Fenomen Yay., Erzurum 2007, s.177; Muammer Cengiz, **Şebüsterî ve Gülşen-i Râz**, Litera Yay., İstanbul 2016, s.494-496.

sırrına ulaşır Allah'tan haber verebilir. Bu konudaki başka bir düşünceye göre vahdet şarabını, cânânı mihman eden içebilir ve onu tarikatte hazmeden, tarikatte kâmil, hakikatte vâsıl olur.

84.3.Mey/şarap muhabbettir.

Mey/şarap muhabbete teşbih edilmiştir. Aslında mey/şarap gönlün muhabbette olmasıdır. Muhabbet şarabı gaflette olan kulları ve gönlü mest eder, onlara neşe verir.

84.4.Mey/şarap aşktır.

Mey/şarap, aşka benzetilmiştir. Muhataplarını sarhoş etmeleri yönüyle ortak noktaları vardır. Aşk şarabı, lâilâheillâllâhın mürüvvetiyle gönül kadehinden içilir. Fena kadehi ile aşk şarabına kanan âşık, fani alâyıktan geçer ve iki cihanla ilgilenmez. Onu içen vuslata ulaşmak ister.

84.5.Mey/şarap kevserdir.

Kevser şaraba benzer, hatta şarap kevserden üstündür; şarabı, kevsere nefesin feyzi dönüştürür, onu içen kevsere dönüp bakmaz.

84.6.Mey/şarap nazdır.

Âşığı sarhoş etmesi sebebiyle sevgilinin nazı da bir çeşit şaraptır.

84.7.Şarap-Mey Kavramlarında Edebî Düşünceler

84.8.Meyin evsafı

Mey, dildeki (gönül) tozu temizler.⁹⁴²²

Sagâr (şarap), âşığın (gönül) aynası sabah vakti güneşi gibi parlattır.⁹⁴²³

Şarap, âşık için yürek kanıdır.⁹⁴²⁴, ⁹⁴²⁵

⁹⁴²²C, g. 145/2 Āyīnemüzün zerrece kalmazdı gubârı / Bir kerre mey-i 'ıška dili cām idebilsek

⁹⁴²³C, terk. 1/VII/1 Bir subh-dem ol şevk ile alup ele sâğar / İtdüm yine āyīnemi hurşide ber-ā-ber

⁹⁴²⁴NM, 12/8 Gir bu dert meyhānesine koma elden kâseyi / Hiç yürek kanından özge 'āşika yokdur şarāb

Mey, safa verir.⁹⁴²⁶

Mey, rindlerin dilini (gönül) kaza sırrının hâmilî(taşıyıcısı) eyler.⁹⁴²⁷

Kimisi, mecaz aşkın meyiyle sarhoştur.⁹⁴²⁸

Hakikat şarabının sâkisi, ehl-i dildir (gönül).⁹⁴²⁹

Hakikat şarabının neşesi mutlu eder.⁹⁴³⁰

Şarabı altın bir kadehle nilüfer sunmuştur.⁹⁴³¹

Meyin kadehini eline alan halka safa gösterir.⁹⁴³²

Âşık, cezbe-i feyz şarabıyla dolup meyhane olmak ister.⁹⁴³³

Âdemoğlu (insan) şarabı anlayamayacak kadar mestanedir.⁹⁴³⁴

Şarap, zahitle rindi dost eder.⁹⁴³⁵

Şarap, rind âşığın dil (gönül) neşesidir.⁹⁴³⁶

Fena bezmine (dünya) şarap işreti için gelinmemiştir.⁹⁴³⁷

⁹⁴²⁵C, g. 96/5 Leb-teşne geçer cür‘amuza gamze-i dil-ber / Hün-âbe-i dildür meyümüz sāgar-ı ‘ışkuz

⁹⁴²⁶AN, k. 3/10 ‘İş ü ‘işretten safâ-yı meyle sît-i nâydan / Mest olup yandı zemîn girdi semâ‘a âsmân

⁹⁴²⁷C, g. 191/4 Hâmil-i râz-ı kazâ eyler dil-i rindânı mey / Havfa düşmezler anuñçün fitne-i nâ-zâdeden

⁹⁴²⁸C, terk. 1/VI/3 Olmuş kimisi mest-i mey-i ‘ışk-ı mecâzî / Almış kimini neşve-i sahbâ-yı hakikat

⁹⁴²⁹C, terk. 3/V/40I sâkî-i sahbâ-yı hakikat ki elinden / Bir cām içenüñ cür‘a-keşi Hızr-ı zemândur

⁹⁴³⁰C, terk. 1/VI/3 Olmuş kimisi mest-i mey-i ‘ışk-ı mecâzî / Almış kimini neşve-i sahbâ-yı hakikat

⁹⁴³¹AN, k. 3/9 Sundı nilüfer şarâbın kâse-i zerrîn ile / Sâkîdür sîmîn kadeh mestânedür kerrübiyân

⁹⁴³²C, g. 120/1 Sanma zâhid gibi sübhayla riya gösterürüz / Ele cām-ı mey alup halka safâ gösterürüz

⁹⁴³³NM, 108/6 Cezbe-i feyzün şarâbın toldurup / Bu Niyâzî bendeñi meyhâne kıl

⁹⁴³⁴AN, mu.7/2 Benî âdem ‘aceb mestânedür sahbâyı fehm itmez / Vücüdî gülşeninde bülbül-i güyâyı fehm itmez / Sarılmış boynına ol dilber-i ra’nâyı fehm itmez / Özinden kendüye akreb olan Mevlâ’yı fehm itmez / Gezer deryâda mâhîler yine deryâyı fehm itmez / Aña beñzer cihân halkı dahı Yezdân’ı bilmezler

⁹⁴³⁵C, k. 30/53 N’ola devr-i lebinde zâhid ü rind olsa hem-meşreb / Ki hem peymâne-i kevserdür ol hem cām-ı sahbâdur

⁹⁴³⁶C, g. 1/1 ‘Âşık-ı rindem ki sahbâ neşve-i dildür baña / Gamze-i dil-ber bu keyfiyyetle ile mâyıldür baña

84.9.Mey/şarap vahdettir.

Zât'ın (Allah) şarabı, âb-ı hayattır, ondan içen âşıklar kâinatı fark edemezler.⁹⁴³⁸

Rab (Allah), âşığa Elest günü şarap sunmuş ve âşık o günden itibaren sarhoş olmuştur.⁹⁴³⁹

Ezel bezminde aşk sahbasından içenler, dîdâra talip olup haşre dek ayılmaz.^{9440, 9441}

Baki'nin (Allah) elinden gül kokulu mey içen, beka mülküne azimet eder.⁹⁴⁴²

Revâk (mahzen) meyini Rabb-i Baki (Allah) sunmuştur.⁹⁴⁴³

Hüdâ (Allah) aşkının meyiyle, âşık sarhoştur.⁹⁴⁴⁴

Mevlâ (Allah) aşkının şarabından içen, bütün hicapları geçer ve kendi nefsinin bilir.⁹⁴⁴⁵

Şarap içmeyen, Hakk'ın (Allah) fermanına muhatap olamaz.⁹⁴⁴⁶

Zât (Allah) şarabının cürasını içenler, kemale erer.⁹⁴⁴⁷

Vahdet, şaraba benzer. Onu içen, fânî alâyıktan geçer ve onun sarhoşu hiç ayılmaz.⁹⁴⁴⁸

⁹⁴³⁷ C, tah. 5/4 Bezm-i fenâya 'işret-i sahbâya gelmedüm / Bâğ-ı cihânı seyr ü temâşâyâ gelmedüm / Ümmîd-ü câh u mansıb-ı a'lâyâ gelmedüm / Zevk u safâ vü râhat-ı dünyâyâ gelmedüm / Derd ü belâyâ geldüm efendi cihâna ben

⁹⁴³⁸ AN, i. 121/2 İçür 'âşıklara sahbâ-yı zâtı / Ki fark itmez olalar kâ'inâtı / Müyesser eyle ol âb-ı hayâtı / Tecellî eyle sultânüm tecellî

⁹⁴³⁹ NM, 29/4 Şol şarâb-ı kim anı suñduñ baña rüz-ı Elest / Ol zamândan mest-i hüşyâr olmuşam yâ Rab meded

⁹⁴⁴⁰ H, i. 165/3 Tâlib-i dîdâr olup ayılmaya tâ haşre dek / Kim ki nüş ede ezel bezminde ger sahbâ-yı 'aşk

⁹⁴⁴¹ H, i. 77/6 'Aşk ile zinde her melek / 'Aşk ile devr eder felek / Ayılmaya tâ haşre dek / Kim nüş ede sahbâ-yı 'aşk

⁹⁴⁴² AN, terc. 8/5/2 Gel bakâ milkine 'azîmet kıl / Dest-i Bâkî'den iç mey-i gül-fâm

⁹⁴⁴³ AN, i. 38/3 Kerem itdi Rabb-i Bâkî / Bize kendi oldu sâkî / Sunalı mey-i revâkî / 'Aceb özge hâletüm var

⁹⁴⁴⁴ C, g. 94/1 Sûfî degülüz mest-i mey-i 'ışk-ı Hudâyuz / Zâhid degülüz hâne ber-endâz-ı riyâyuz

⁹⁴⁴⁵ SG, 2/2 Şarâb-ı 'aşkuñı içdüm / Hicâblardan kamu geçdüm / Bilüp nefsum seni seçdüm / 'Înayet eyle yâ Mevlâ

⁹⁴⁴⁶ NM, 135/7 Şarâbı sen içmedin sarhoş u mest olmadın / Nicesi Hak emrine fermân arzularsın

⁹⁴⁴⁷ NM, 145/2 Cür'a-i sahbâ-yı zâtı nüş ider temkîn bulan / 'Âfitâb olan gönül telvîn-i meh-veş neylesün

Vahdet şarabı, gönle kudret elinden sunulmuştur ve ebediyete kadar onu sarhoş edecektir.⁹⁴⁴⁹

Vahdet meyinden sürekli içen, vahdet-i Zât'ın (Allah) sırrına ulaşır.⁹⁴⁵⁰

Vahdet meyini kudret elinden içen, meyhaneci meşâyihin bâdesinin tadına varır.⁹⁴⁵¹

Vahdet şarabından içen, dost eline gider.^{9452, 9453}

O'nun (Allah) haberini ancak vahdet şarabını içen verebilir.⁹⁴⁵⁴

Vahdet şarabından içince aradaki sen-ben kalkar.⁹⁴⁵⁵

Vahdet şarabını cânânını mihman eden içer.⁹⁴⁵⁶

Vahdet şarabını bezm-i şeriatte hazm eden, tarikatte kâmil hakikatte vâsıl olur.⁹⁴⁵⁷

Vahdet meyi, âşığa keyif verir.⁹⁴⁵⁸

Rabb'in (Allah) vuslat şarabından, âşık içmek ister.⁹⁴⁵⁹

---

⁹⁴⁴⁸ H, i. 3/3 Vahdet şarabın kim içe / Fânî alâyıktan geçe / Ger haşr ola niçe niçe / Ayılmaya mestânımız

⁹⁴⁴⁹ AN, i. 79/7 Nüş idüpdür dest-i kudretten şarab-ı vahdeti / Ol şarabuñ tâ ebed mestânesidür bu gönül

⁹⁴⁵⁰ AN, terc. 8/5/7 Vahdet-i zâta irgürüp sırrı / Mey-i vahdetden eyle şürb-i müdâm

⁹⁴⁵¹ AN, k. 4/10 Vahdet meyini nüş ide gör kudret elinden / Gör kim nicedür bâde-i hammâr-ı meşâyih

⁹⁴⁵² H, i. 50/2 Gülün rengine aldanma geçe gör / Bu kesret merg-zârından uça gör / Varıp vahdet şarabından içe gör / Yürü bülbül yürü dost illerine

⁹⁴⁵³ H, i. 139/6 Varlık konağından göçüp / Cısr-i mecâzîden geçip / Vahdet şarabından içip / Bülbül haber vergil bize

⁹⁴⁵⁴ H, i. 231/6 Fenâ bāğında eğlenme uça gör / Gülün rengine aldanma geçe gör / Varıp vahdet şarabından içe gör / Yürü bülbül kadîmi âşiyâna

⁹⁴⁵⁵ H, i. 100/4 İçip vahdet şarabından / Ko gitsin aradan sen ben / Sakınma dostdan düşmen(den) / Gel Allah'a gel Allah'a

⁹⁴⁵⁶ AN, i. 93/4 Vahdet şarabın nüş ider vuslat kelâmın güş ider / Kalbi sivâdan boş ider cânânını mihmân iden

⁹⁴⁵⁷ H, i. 127/4 Şu kim vahdet şarabın hazm ede bezm-i şerî'atda / Tarikatda odur kâmil hakikatda odur vasıl

⁹⁴⁵⁸ AN, i. 10/6 Dil toldı mey-i vahdet virdi bize keyfiyyet / Döndürdi yed-i kudret peymânelerüz hakkâ

⁹⁴⁵⁹ H, i. 46/1 Cümle hicâblardan geçip / Rabbi'm meded Mevlâ'm meded / Vaslın şarabından içir / Rabbi'm meded Mevlâ'm meded

84.10.Mey/şarap muhabbettir.

Mey, muhabbete benzer.⁹⁴⁶⁰

Kulların bir kısmı, muhabbet meyinin sarhoşudur.⁹⁴⁶¹

Gaflet meyiyle kendinden geçen dil (gönül), muhabbet kadehiyle neşelenir.⁹⁴⁶²

Hakikatte mey, dilin (gönül) sürekli muhabbette olmasıdır.⁹⁴⁶³

Muhabbet şarabının neşesi dili (gönül) hararetlendirir.⁹⁴⁶⁴

Muhabbet şarabı gönlü mest eder.⁹⁴⁶⁵

Muhabbet şarabı, neşe verir.⁹⁴⁶⁶

84.11.Mey/şarap aşktır.

Aşk, meye benzer. İkisi de sarhoş eder.⁹⁴⁶⁷

Aşk meyiyle sarhoş olanların iki cihandan haberi olmaz.⁹⁴⁶⁸

Âşık, meyi lâilâheillâllâhın mürüvvetiyle içer.⁹⁴⁶⁹

Âşık, aşkın meyine kanmıştır.^{9470, 9471}

⁹⁴⁶⁰C, terk. 3/III/8'İşk ehlini âdâb ile söyleşmege kor mı / Kim neşve-i pür-şevk-ı mey-i nâb-ı mahabbet

⁹⁴⁶¹H, i. 158/2 Kulların kimi ehl-i tâatdır / Kimisi mazhar-ı 'inâyetdir / Kimi mest-i mey-i mahabbetdir / Saña lâyük efendi rahmetdir / Ey cevâd ü Kerîm olan Mevlâ / Ey Ra'ûf ü Rahîm olan Mevlâ

⁹⁴⁶²C, terk. 3/II/2 Sahbâ-yı mahabbetden irişdi bize neşve / Ser-mest-i mey-i gaflet iken oldı dil âgâh

⁹⁴⁶³SG, 112/1 Bilür misin hakikatde nedür mey / Dem-â-dem dil mahabbetde ola mey

⁹⁴⁶⁴C, terk. 1/VIII/1Germ itdi dili reşve-i sahbâ-yı mahabbet / Düşdi ser-i pür-şüruma sevdâ-yı mahabbet

⁹⁴⁶⁵C, g. 240/1 Mest oldı yine gönlüm sahbâ-yı mahabbetle / 'Âşufte-dimâğ oldum sevdâ-yı mahabbetle

⁹⁴⁶⁶C, terk. 3/II/2Sahbâ-yı mahabbetden irişdi bize neşve / Ser-mest-i mey-i gaflet iken oldı dil âgâh

⁹⁴⁶⁷C, g. 122/1 Mest-i mey-i hoş-güvâr-ı 'ışkuz / Mecnûn gibi bî-karâr-ı 'ışkuz

⁹⁴⁶⁸C, g. 219/5 Mest-i mey-i 'ışkam dü cihândan haberüm yok / Cevrî bu kadar lütfi olurmuş günehûn de

⁹⁴⁶⁹AN, mu. 1/6 Feth ide 'ışkuñ 'âşikâ bâbın / İçüre aña ol mey-i nâbın / Hurrem ide tarikat ashâbın / Mürvet-i lâ-ilâhe illa'llâh

⁹⁴⁷⁰AN, i. 10/1 Derdün odına yanmış pervânelerüz hakkâ / 'İşkuñ meyine kanmış mestânelerüz hakkâ

Âşık, fena kadehinin meyiyle sarhoştur.⁹⁴⁷²

Âşık, aşk şarabını gönül kadehinden sürekli içer.⁹⁴⁷³

Şarap, aşk gibi sarhoşluk vericidir. Onu içen vuslat gülüne hayran olur.⁹⁴⁷⁴

Aşk şaraba benzer. Onu içen, fani alâyıktan geçer ve vuslat göğünde hû ile seyrân eder.⁹⁴⁷⁵

Dil (gönül) kâsesi, meyin yokluğunda kırılır.⁹⁴⁷⁶

84.12.Mey/şarap kevserdir.

Kevser, şaraba benzer.^{9477, 9478}

Şarabı, kevserine nefesin feyzi dönüştürür.⁹⁴⁷⁹

Meyin kadehini tutan, kevserine minnet etmez.⁹⁴⁸⁰

84.13.Mey/şarap nazdır.

Mey, ele geçirilememesi yönüyle naza benzer.^{9481, 9482, 9483}

---

⁹⁴⁷¹NM, 117/1 ‘Aşkun meyine ben kana geldüm / Şevkuñ nârına hoş yana geldüm
⁹⁴⁷²C, g. 94/5 Geçdük heves-i zevk-ı bekâ-yı dü cihândan / Cevrî gibi biz mest-i mey-i câm-ı fenâyuz
⁹⁴⁷³SG, 33/1 Gönül peymânesinden ‘aşk şarâbın / Dem-â-dem içmeyen ‘âşık degildür / Burâk-ı ‘aşk ile varlık hicâbın / Dem-â-dem geçmeyen ‘âşık degildür
⁹⁴⁷⁴NM, 184/2 Şarâb-ı ‘aşk ile sekrân olup her birisi mestân / Visâlûñ güline hayrân olan neyler gülistânı
⁹⁴⁷⁵H, i. 8/2 ‘Aşkın şarâbından içip / Fânî alâyıktan geçip / Vaslın hevâsından uçup / Seyrân ederler Hû ile
⁹⁴⁷⁶AN, i. 99/5 Kâse-i dil hasret-i meyden ko olsun münkesir / Nürî kesri iste mazmûm olasın cânâna sen
⁹⁴⁷⁷H, i. 74/10 Sırat köprüsün geçmeden / Dost illerine uçmadan / Kevser şarâbın içmeden / Nic’ olur bizim hâlimiz
⁹⁴⁷⁸C, k. 30/53 N’ola devr-i lebinde zâhid ü rind olsa hem-meşreb / Ki hem peymâne-i kevserdür ol hem câm-ı sahbâdur
⁹⁴⁷⁹C, g. 68/6 Heves-kâr-ı lebünde ol kadar lütf-ı kerâmet var / Ki bir feyz-ı nefesle bâdesin kevser-nihâd eyler
⁹⁴⁸⁰C, g. 20/3 Kevserine minnet çeker mi elde câm-ı mey tutan / Kim o lütfi âdeme bî-imtinân eyler kadeh
⁹⁴⁸¹C, g. 99/1 Bir sencileyin mest-i mey-i nâz ele girmez / Bir bencileyin ‘âşık-ı ser-bâz ele girmez
⁹⁴⁸²C, g. 35/1 Çeşmi şarâb-ı nâz ile ‘ıyş u remindedür / Diller hemân o gamze-i hûni gamındadır
⁹⁴⁸³C, g. 225/1 Mest iken çeşmün nigâh itme / ‘İtâb-ı nâz ile / Salma âteş dillere tâb-ı şarâb-ı nâz ile

85. ŞERİAT

85.1.Şeriat, dinin temelidir.

Tasavvufî öğretinin klasik dörtlü temel kavramından (Bkz: Bu çalışmada hakikat, marifet, tarikat kavramları) biri olan şeriat, şairlere göre dinin temeli ve Allah yolunun rehberi olan Kur'ân-ı Kerîm'dir. Allah'a giden yolun başı ve sonudur, o kaldırılırsa din yıkılır.

Şeriat, insanları sırat-ı müstakime davet eden münadilerin nidası, Allah'ın miraçta Hz. Peygamber'e hediyesidir. Gönül ehlinin kalplerinin safası olan şeriat insanı terbiye eder, nefsi katleder. Şeriatle yapılan fiile kötü fiil denemez, onunla söylenen söz makbul bir sözdür. Çünkü o, yüzüsu ve hayâdır. O, nuruyla münevver eder. Şeriat kullar için vardır, bütün ilimlerin hümasıdır ancak Allah'a haramdır. Şeriate saygıda kusur edilmemelidir, yer ve gök onunla ayakta durur. Şeriatın nizam için olduğunu sanan mülhidler, onu hafife alır.

Peygamberlerin sünneti olan şeriat, kamunun ihtidasıdır. Hz. Osman, şeriatın dibacesinin serlevhasını süslemiştir.

85.2.Şeriat zâhirîdir.

Şeriatla ilgili geliştirilen düşüncelerden biri de onun zâhire müteallik oluşu ile ilgilidir. Sır ruha, şeriat de bedene benzer, şeriat zâhiri pâk eyler. İnsan dışını şeriatle doldurmalıdır, şeriatın zâhire yansıması beklenir.

85.3.Âşık, şeriattedir.

Âşık, ancak Allah'ın lütfuyla mümkün olacağını düşündüğünden Allah'tan şeriatın nurunu kendisine lütfetmesini ister. Ondaki ayrılmak istemez, onda fani olmak için Allah'a yakarır.

85.4.Şeriat-hakikat ilişkisi

Şairlerin şeriat ile hakikat arasında geliştirdikleri anlam ilişkisinin, bir bütünün içi-dışı ve ayrıca o bütüne ulaşmanın birbirini takip eden aşamaları şeklinde bir düşünceye tebellür ettiği görülmektedir.

Şeriat; hakikatin elbisesi, sancağı, bekasıdır. Şeriat, hakikati ihtiva etmiştir. Hakikat olmadan şeriatin anlaşılabilir. Şeriatin hükümlerine bağlı olanlar hakikate ulaşabilir. Şeriat hakikat nurunun ışığıdır, şeriatsız hakikat sapkınlıktır.

85.5.Şeriat-tarikat ilişkisi

Tarikatin delil ve muktedası olan şeriate, dervişin uyması gerekir. Tarikatte kâmil olmanın şartı şeriate bağlı olmaktır.

85.6.Şeriat-veli ilişkisi

Tasavvufi kavramların anlam dünyasında Allah dostu olarak tavsif edilen kişilerin sıfatı ya da zamanla adı hâline gelen velinin şeriatsız olduğu düşünülemez. Şeriat; velilerin, tercih ettikleri bu yolun ayrılmaz parçaları olarak görülen ve günlük hayatta kullandıkları asa, aba gibi hayati bir gereç olarak tanımlanmıştır. Bütün evliya ve enbiyanın rehberi olan şeriat, velinin canından daha değerlidir, onsuz veli olunamayacağından veli ona âşinadır.

85.7.Şeriat Kavramında Edebî Düşünceler

85.8.Şeriat, dinin temelidir.

Şeriat, din sarayının temelidir. Hakk (Allah) yolunun rehberidir.⁹⁴⁸⁴

Şeriat, Kibriya'nın (Allah) sarayıdır, sağlam binadır. Onun bir taşını oynatanın yerine başını koymasına gerekir.⁹⁴⁸⁵

Şeriat (Kur'ân-ı Kerîm), Cebrâil tarafından Hz. Peygamber'e yirmi üç yılda getirilmiş Hüda'nın (Allah) vahyidir.⁹⁴⁸⁶

Şeriat, Hakk (Allah) dergâhının ilk kapısıdır. Yolun ibtidasıdır.⁹⁴⁸⁷

Şeriat, yol (tarikât) intihasıdır.⁹⁴⁸⁸

⁹⁴⁸⁴ NM, 18/1 Sarâ-yı dîn esâsıdır şerî'at / Tarîk-ı Hak hüdâsıdır şerî'at

⁹⁴⁸⁵ SG, müf. 3 Şerî'at kim serâ-yı Kibriyâ'dur / Muhakkak yapudur muhkem binâdur / Anuñ bir taşını her kim koparsa / Yirine başını koymak revâdur

⁹⁴⁸⁶ NM, 18/7 Yigirmi üç yıla dek Cebra'ilüñ / Aña vahy-i Hüdâsıdır şerî'at

⁹⁴⁸⁷ NM, 18/2 Budur evvel kapu dergâh-ı Hakk'a / Ki yoluñ ibtidâsıdır şerî'at

Ahmed'in (Hz. Peygamber) şeriatı kaldırılırsa din kasrı yıkılır.⁹⁴⁸⁹

Şeriat, sırat-ı müstakime davet iden münadiler nidasıdır.⁹⁴⁹⁰

Şeriat, Hüda'nın (Allah) Miraç gecesinde Habîb'ine (Hz. Peygamber) hediyesidir.⁹⁴⁹¹

Şeriat, cihad-ı ekber eden, ehl-i dilin kalplerinin safasıdır.⁹⁴⁹²

Şeriat, terbiye eder.⁹⁴⁹³

Şeriat, kâfir nefsi katletmek için Hakk'ın (Allah) kazasının hükmüdür.⁹⁴⁹⁴

Ehl-i ilhad, aklınca şeriatın nizam için olduğunu sanır.⁹⁴⁹⁵

Şeriat, hafife almak çok büyük yanlıştır, bunu ehl-i ilhad yapar.⁹⁴⁹⁶

Şeriatla yapılan fiillere kötü amel denmez.⁹⁴⁹⁷

Kavl (söz), şeriatla söylenirse makbul bir söz olur.⁹⁴⁹⁸

Şeriat, nuruyla münevver eder.⁹⁴⁹⁹

Şeriat, Hakk Teâla'ya (Allah) haramdır.⁹⁵⁰⁰

Şeriatla yüksek saygı gösterilmesi beklenir.⁹⁵⁰¹

---

⁹⁴⁸⁸ NM, 18/3 Dahi bununla hatm olur bu yollar / Bu râhuñ intihâsıdır şerî'at

⁹⁴⁸⁹ AN, mu. 2/5 Ref'-i şer'-i Ahmedîye kâd idince kâdıyân / Kasr-ı dîni yıkmağa şart eyledi 'Osmâniyân / Bahr-i gaflet içre ğark oldı kamu halk-ı cihân / Gitdi mîzân bir yaña âyât-ı bürhân bir yaña

⁹⁴⁹⁰ NM, 18/4 Sırât-ı müstakîme da'vet iden / Münâdiler nidâsıdır şerî'at

⁹⁴⁹¹ NM, 18/6 Hudânuñ leyle-i Mi'râc içinde / Habîb'ine 'atâsıdır şerî'at

⁹⁴⁹² NM, 18/10 Cihâd-ı ekber iden ehl-i diller / Kulübunuñ safâsıdır şerî'at

⁹⁴⁹³ SG, 110/3 Mü'eddep ol şerî'atla / Mühezzeb ol tarîkatle / Mümessek ol hakîkatle / Edeb gözle edeb gözle

⁹⁴⁹⁴ NM, 18/9 Bu nefsi-kâfiri katl itmek için / Hak'ın hükm-i kazasıdır şerî'at

⁹⁴⁹⁵ NM, 18/16 Hemân anlar da 'aklınca sanur kim / Nizâm için olasıdır şerî'at

⁹⁴⁹⁶ NM, 18/17 Sakın cânâ sakın anlara uyup / Dime sen de n'olasın şerî'at

⁹⁴⁹⁷ NM, 190/13 Şerî'atla olursa ger o ef'âl / Dime aña ki bu ğâyet bed-a'mâl / Şer' reddetmese sen de kıl ikbâl / Hakîkat ehlinüñ olmaz nişânı

⁹⁴⁹⁸ C, k. 23/9 Her kavlüñ olur kavli şerî'atle müvecceh / Her fi'lüñ olur fi'l-i kerâmetle mü'evvel

⁹⁴⁹⁹ H, i. 16/2 Münevver eyleyip nür-ı şerî'at / Sırât-ı müstakîm olsun tarîkat / İhâta eylesin bahr-ı hakîkat / Meded ey pâdişâhlar pâdişâhı

⁹⁵⁰⁰ SG, 111/4 Haramdur Hak Ta'âlâ'ya şerî'at / Serâ-yı hâs olupdur tarîkat / Vücüd-ı zât-ı Bârî'dür hakîkat / Şerî'atle Hakîkatden ayırma

Arz ve semavat, şeriatla ayakta durur.⁹⁵⁰²

Şeriat, yüzsuyu ve hayâdır.⁹⁵⁰³

Şeriat, bütün ilimlerin hümasıdır.⁹⁵⁰⁴

Şeriat, enbiyanın sünnetidir, kamunun ihtidasıdır.⁹⁵⁰⁵

Hız. Musa, şeriatla kemale ulaşmıştır.⁹⁵⁰⁶

Zi'n-nureyn'in (Hz. Osman) latif sözü, şeriatın dibacesinin serlevhasını süslemiştir.⁹⁵⁰⁷

Sır ruha, şeriat de bedene benzer.⁹⁵⁰⁸

85.9.Şeriat zâhirîdir.

Şeriat, zâhirdedir.⁹⁵⁰⁹

Şeriat, zâhiri pak eyler.⁹⁵¹⁰, ⁹⁵¹¹

Şeriatın zâhire yansıması beklenir.⁹⁵¹²

İnsan, dışını şeriatle doldurmalıdır.⁹⁵¹³

⁹⁵⁰¹ C, tar. 48/4 Bula tâ kim şerî'at rif'at ü devlet ola mümted / Makâmın sadr-ı 'âlî 'ömrin efvün eyleye mevlâ

⁹⁵⁰² NM, 18/14 Şerî'atla turur 'arz u semâvât / Bu bünyânun binâsıdır şerî'at

⁹⁵⁰³ NM, 18/26 Sakın soyma anı nâ-mahrem içre / Yüzün suyu hayâsıdır şerî'at

⁹⁵⁰⁴ NM, 18/8 Cihânda çokdur enva'-ı 'ulümüñ / Kamusunun hümâsıdır şerî'at

⁹⁵⁰⁵ NM, 18/5 Şerî'at enbiyânun sünnetidür / Kamunun ihtidâsıdır şerî'at

⁹⁵⁰⁶ SG, 85/4 Eyleseñ Mûsâ kadar 'ilm-i şerî'atda kemâl / Hızr-ı vakte irmeyince cümlesi olur hayâl / Ko hayâli özüne gel keşf ola 'ayn-ı cemâl / Kendözini bilmez iseñ 'âlimem dime sakın

⁹⁵⁰⁷ C, tar. 1/6 İtdi kavlı-i latif Zü'n-Nüreyn / Levh-ı dîbâce-i şerî'ati zeyn

⁹⁵⁰⁸ NM, 18/23 Çıkıcak cân beden öldüğü gibi / Çıkıcak sır kalasıdır şerî'at

⁹⁵⁰⁹ AN, i. 67/3 Zâhirde şerî'atden bâtında tarikatden / Aç bize hakikatden kapu diyelüm 'âşık

⁹⁵¹⁰ SG, 31/2 Zâhiriñi pāk eylesün şerî'at / Bed huylaruñ tebdil itsün tarikat / Hak cemâlün görem dirseñ hakikat / Allâh'a 'aşkile irmiş erenler

⁹⁵¹¹ SG, 111/3 Şerî'at zâhirimiz eylesün pāk / Tarikat hidmetinde olalum hāk / Hakikat benlüğümüz eylesün çāk / Şerî'atle Hakikatden ayırma

⁹⁵¹² H, i. 226/2 Zâhirin gütsün şerî'at hâlini / Nefse icrâ et tarikat hâlini / Bilmek istersen hakikat hâlini / Hakk'ı Hakk ile şühüd et ey gönül

⁹⁵¹³ SG, 113/9 Şerî'atle tışuñ tolu hakikatle derünüñ hem / Sırât-ı müstakim üzre olıcak gözle mîzânı

85.10.Âşık, şeriattedir.

Âşık, Allah'tan şeriatın nurunu lütfetmesini ister.⁹⁵¹⁴

Âşık, şeriatte ayrılmak istemez.⁹⁵¹⁵

Âşık, şeriatte kaim olmak ister.⁹⁵¹⁶

Âşık, şeriatte fani olmak ister.⁹⁵¹⁷

85.11.Şeriat-hakikat ilişkisi

Şeriat, hakikatin altından yapılmış bir kıyafetidir.⁹⁵¹⁸

Şeriat, hakikatin livâsıdır.⁹⁵¹⁹

Şeriat, hakikatin bekasıdır.⁹⁵²⁰

Şeriat, hakikati ihtiva etmiştir.⁹⁵²¹

Şeriatsız hakikate ulaşılmaz.⁹⁵²²

Şeriatın sözleri hakikatsiz bilinmez.⁹⁵²³

Şeriat ahkâmında olanlar, hakikate ulaşırlar.⁹⁵²⁴

Şeriatte hakikatin manasına ulaşılır.⁹⁵²⁵

Şeriatsız hakikat sapkınlıktır. Şeriat, hakikat nurunun ışığıdır.⁹⁵²⁶

⁹⁵¹⁴ H, i. 10/2 Envâr-ı şerî'atdan / Etvâr-ı tarîkatdan / Esrâr-ı hakîkatdan / Lütf et meded Allah'ım

⁹⁵¹⁵ SG, 111/1 Münâcâtım budur senden ilâhî / Şerî'atle hakîkatden ayırma / Ki sensin cümle 'âlemler penâhı / Şerî'atle hakîkatden ayırma

⁹⁵¹⁶ SG, 111/2 Şerî'atde olalum emre kâ'im / Tarîkatde sivâ-yı 'aşka sâ'im / Hakîkatde bulalum zevk-i dâ'im / Şerî'atle Hakîkatden ayırma

⁹⁵¹⁷ SG, 111/5 Şerî'atle olalum Ğaybî fanî / Hakîkatle bulalum yeñi cânı / Cenâh it zâtına ol iki kânı / Şerî'atle hakîkatden ayırma

⁹⁵¹⁸ NM, 18/25 Hakîkat dilber-i ra'nâ gibidür / Anuñ zerrîn libâsıdır şerî'at

⁹⁵¹⁹ NM, 18/12 Hakîkat gerçi sultânlıkdur ammâ / Öñinde anuñ livâsıdır şerî'at

⁹⁵²⁰ NM, 18/24 Karar itmez beden olmayıcak cân / Hakîkatuñ bekâsıdır şerî'at

⁹⁵²¹ NM, 18/27 Hakîkat 'arş-ı a'lâdur muhakkak / O 'arşuñ ihtivâsıdır şerî'at

⁹⁵²² NM, 18/19 Ziyâ olmaz ise nuruñ da yok bil / Hakîkatle kıyâsıdır şerî'at

⁹⁵²³ NM, 73/1 Şerî'atuñ sözleri hakîkatsuz bilinmez / Hakîkatuñ sırları tarîkatsuz bulunmaz

⁹⁵²⁴ C, tar. 89/5 Usûl-i dîn ü ahkâm-ı şerî'at / Vusûl-i 'âlem-i emr-i hakîkat

⁹⁵²⁵ C, tar. 89/10 Bunuñ her yazduğı kavlı-i şer'iat / Olur merbut-ı ma'nâ-yı hakîkat

85.12.Şeriat-tarikat ilişkisi

Şeriate yönelmeyen derviş olamaz.⁹⁵²⁷

Şeriat, tarikatin delil ve muktedasıdır.⁹⁵²⁸

Şeriatın bezminde vahdet şarabını içen, tarikatte kâmil, hakikatte vasıl olur.⁹⁵²⁹

85.13.Şeriat-veli ilişkisi

Şeriat, velinin esasıdır.⁹⁵³⁰

Şeriat, velinin abasıdır.⁹⁵³¹

Şeriat, velinin cânından daha değerlidir.⁹⁵³²

Şeriat, bütün evliya ve enbiyanın rehberidir.⁹⁵³³

Şeriatsız veli olunmaz. O velinin âşinasıdır.⁹⁵³⁴

---

⁹⁵²⁶ NM, 18/18 Şerî'atsuz hakikat oldu ilhād / Hakikat nūr ziyasıdır şerî'at
⁹⁵²⁷ SG, 115/2 Şerî'ate yüz yumaz / Tarikate baş komaz / Hakikate hiç uymaz / Zamâne dervîşleri
⁹⁵²⁸ NM, 18/11 Tarikat gerçi sultanlıktır ammā / Delil ü muktedasıdır şerî'at
⁹⁵²⁹ H, i. 127/4 Şu kim vahdet şarabın hazm ede bezm-i şerî'atda / Tarikatda odur kâmil hakikatda odur vasıl
⁹⁵³⁰ NM, 18/20 Cihāna bir velî gelmez illā / Elinde anuñ 'asasıdır şerî'at
⁹⁵³¹ NM, 18/21 Dahi başında tãc u şāl u kisve / Hem egninde 'abasıdır şerî'at
⁹⁵³² NM, 18/22 Hakikat cânıdır ancak velinüñ / Cânından mā'adasıdır şerî'at
⁹⁵³³ NM, 18/28 Cemî-i enbiyā vü evliyānuñ / Niyāzî reh-nümâsıdır şerî'at
⁹⁵³⁴ NM, 18/13 Şerî'atdan velî yād olmaz aslā / Velinüñ âşinasıdır şerî'at

86. ŞİRK

Ortak, ortak olma, anlamına gelen şirk, dinî bir ıstılah olarak Allah'a ortak isnat etmek demektir. İslam dininin temel esaslarından olan tevhid ile bir arada bulunması imkânsız olan şirk konusunda şairlerin geliştirdiği düşüncelerde bu hassasiyetin gözetildiği görülmektedir. Tespit edilen 28 düşüncenin 8'i şirk ve vahdet/tevhid ile ilgilidir.

Şirk, Allah'tan başka bir şeyin varlığını ispat etme girişimidir. Şirk, Allah'ın birliğini göremeyecek kadar gaflet içinde olmaktır, tuğyandır. Çok soru sormak, insanı şirke düşürür. Kişinin kendini var kabul etmesi şirktir. Tevhide mani olan bir ateşe benzediği için müşrik tevhid ehlinde olamaz, cahil kalır ve cehennemdedir. Şeytanın işi gücü insanları şirke düşürmektir. Hasetçi, şirk ateşine düşüp muazzep olur. Şirke düşene gam gelir. Gizli şirkte⁹⁵³⁵ kalan gerçekte mülhiddir.

Tevhid nimetinden mahrum bıraktığı için oruca benzeyen şirkin devası aşktır. Onu Allah'ın nuru ve aşk temizler. Gönüldeki riya şirkini lâilâheillallâh mahveder. Bundan başka şirki mahveden şey Hz. Ali'nin Zülfikar kılıcına benzeyen muhabbettir. Başka bir düşünceye göre ise Hz. Peygamber'in şefaatiyle şirkten kutulunabilir.

Şirk ile anlam ilişkisinde değerlendirilip düşünce geliştirilen iki kavram ise vahdet ve tevhiddir. Tespit ettiğimiz düşüncelere göre şirk bu iki kavram ile bir arada bulunmaz.

Vahdet sırrından haberdar olan, şirki bırakır. Şirki baştan savan tevhide ulaşır. Şirk gidince de insan sırrında safa bulur, vahdete erer. Şirki bırakıp tevhide ulaşan da Allah'a ulaşır ve her yerde Allah'ı görür. Şirk ile ilgili düşüncelerin 15 tanesi Gaybî'de, 10 tanesi ise Hüdâyî'de yer almaktadır.

---

⁹⁵³⁵ Hâce Abdullah Ensârî'ye göre şirk iki kısımdır: "Açık ve gizli şirk. Açık şirk putlara ibadet etmek iken gizli şirk riya ve insanları büyük görmektir. Birincisi cennetten mahrum bırakırken ikincisi münacaatın ruhunu yok eder." Bkz: Seyyid Cafet Seccâdî, **Tasavvuf ve İrfan Terimleri Sözlüğü**, Ensar Yayınları, İstanbul 2007, s. 444.

86.1.Şirk Kavramında Edebî Düşünceler

Şirk, Hakk'tan (Allah) başka bir şeyin varlığını ispat etme kavgasıdır.⁹⁵³⁶

Hakk'ın (Allah) vahdetini bilmeyenler şirk ehli olurlar.⁹⁵³⁷

Şirk, şaşılıktır, biri iki görmektir, ateşte yanmaktır, gaflet ile her yöne dönmektir, sivadır.⁹⁵³⁸

Şirk, tuğyandır.⁹⁵³⁹

Şirk, kişinin kendini var kabul etmesidir.⁹⁵⁴⁰

Şirk, çok soru sormaktır.⁹⁵⁴¹

Şirk, bütün varlığın Allah olmadığını zannetmektir.⁹⁵⁴²

Şirk, tevhide mani olan bir ateştir.⁹⁵⁴³

Müşrik, tevhid ehli değildir, cahildir, daima cehennemdedir.⁹⁵⁴⁴

Müşrik, kendini bilmez.⁹⁵⁴⁵

Şeytan, insanı şirke düşürür.⁹⁵⁴⁶

⁹⁵³⁶ SG, 25/7 Hak kul olmaz kul Hak olmaz mühlid olma sūfiyā / Ğayrı isbāt eyleyenler şirk ile ğavġādudur

⁹⁵³⁷ NM, 16/3 Anı tevhīd eylemez illā ki şirk ehli ider / Vahdet-i Hakk'ı tuyenūn dili lāldür 'aklı māt

⁹⁵³⁸ H, i. 20/2 Ahvel olup bire iki bakmagil / Kendini şirk āteşine yakmagil / Gaflet ile her yanaya akmagil / Ko sīvāyı matlab-ı a'lāyı gör

⁹⁵³⁹ NM, 54/6 Ne hāsıl şol 'ibādetden riyā vü 'ucb ola anda / Gider şirki gönülden Hakk'a kim tuğyānı neylerler

⁹⁵⁴⁰ SG, 55/5 Sen seni sanma / Şirke baş çatma / Nefs okun atma / Dervīş ol dervīş

⁹⁵⁴¹ SG, 91/5 Anladık kim bu görinen sende ola cān u ten / İrmedūn tevhīde şirkde kodı seni mā vü men / Zāt-ı Hakk'a 'ārif olmaz bulmayan hulk-ı hasen / Ma'rifetle hüsn-i hulkdur tālibi kāmil iden

⁹⁵⁴² SG, 95/1 Ne o budur ne bu odur kamu o / Hemān varlık odur şirkden eliñ yu

⁹⁵⁴³ H, i. 92/4 Sakın nefse inanma / Kendünü bildim sanma / Şirk āteşine yanma / Tevhīde gel tevhīde

⁹⁵⁴⁴ SG, 43/2 Ehl-i tevhīd olmayup şirkde kalan cāhillere / Dā'imā düzah içinde gördüğü zīrā budur

⁹⁵⁴⁵ H, i. 31/3 'Āşık olan mü'min ölmez / Müşrik hod kendüyi bilmez / 'Āhir bunda kimse kalmaz / Yükün evvelden ıra gör

⁹⁵⁴⁶ SG, 27/2 Uyma deccāl-ı la'īne şirki ko tevhīde gel / Geldi 'İsā-yı zamān Mehdi-i devrān devridür

Haset eden, şirkin ateşine düşüp muazzep olur.⁹⁵⁴⁷

Şirke düşene gam gelir.⁹⁵⁴⁸

Şirk-i hafide kalan, hakikatte mülhiddir.⁹⁵⁴⁹

Şirk, tevhid nimetinden mahrum bıraktığı için oruca benzetilir.⁹⁵⁵⁰

Şirkin derdiyle hasta olanları âşık iyileştirir.⁹⁵⁵¹

Şirki aşk, temizler.⁹⁵⁵²

Hû (Allah zikri) nuru, şirki mahveder.⁹⁵⁵³

Lâilâheillallâh, dildeki (gönül) riya şirkini mahveder.⁹⁵⁵⁴

H. Ali'nin Zülfikar kılıcına benzeyen muhabbet, şirkin başını keser.⁹⁵⁵⁵

Şirkin zulmeti, Mustafa'nın (H. Muhammed) şefaatiyle def olur.⁹⁵⁵⁶

Vahdet sırrından haberdar olan şirki bırakır.⁹⁵⁵⁷

⁹⁵⁴⁷ SG, 14/1 Āteş-i şirke düşüp olma mu'azzeb ey hasūd / Hakk'ı birle Hak'dan artuk yok durur
hergiz vücūd

⁹⁵⁴⁸ SG, 30/2 Bütün 'âlem iderse ger seni zem / Olar hakkında sen bir söz dime kem / Düşüp şirke
getürme kendüñe gam / Hakikat sūfilik incinmemekdür

⁹⁵⁴⁹ SG, 42/1 Hak'dan ğayrı var bilen / Hakikatde mülhiddür / Şirk-i hafide kalan / Hakikatde
mülhiddür

⁹⁵⁵⁰ SG, 94/1 Bilürmisün nedir tevhid / Femā fi'l-kevni illā hū / Siyām-ı şirki ko it 'id / Femā fi'l-
kevni illā hū

⁹⁵⁵¹ SG, 48/13 Biz tabīb-i vahdetüz tiryāk-ı 'aşk içürürüz / Derd-i şirkden hasta vü mecrūhadur
fīmārumuz

⁹⁵⁵² SG, 105/4 'Aşk durur pāk eyleyen şirk ü habāsetden seni / 'Aşk ile pāk olmayanlar gelmesün
bu meclise

⁹⁵⁵³ H, i. 76/4 Levh-i dilden zulmet-i şirk ü hevāyı mahv eder / Pāk eder mir'āt-ı kalbi saykal-ı
envār-ı Hū

⁹⁵⁵⁴ AN, mu. 1/5 Eride kalbi pāk ide çirkin / Mahv ide dildeki riyā şirkin / Añlada 'ārife sivā terkin /
Haslet-i lā-ilāhe illā'llāh

⁹⁵⁵⁵ SG, 7/18 Ser-i şirk-i ser-ā-pā kat ider ol / 'Alī'nün Zü'l-fikāridur mahabbet

⁹⁵⁵⁶ H, kı. 44 Zulmet-i şirk ü hevāyı def için / Nūr-ı pāk-i Mustafā ola şefi' / Aradan cümle hicābı
ref için / Nūr-ı pāk-i Mustafā ola şefi' / 'Āleme rahmet şefā'at kânıdır / Lī-ma'a 'İlah kasrının
mihmānidir / 'Āşık-ı dil-bestenin dermānidir / Nūr-ı pāk-i Mustafā ola şefi' / Mustafā'dır hādī-i ehl-i
yakın / Müstafā'dır şādī-i kalb-i hazin / Oldurur çün kim Şefi'ü'l-müznibin / Nūr-ı pāk-i Mustafā ola
şefi'

⁹⁵⁵⁷ SG, 1/6 Sırr-ı vahdetden haber-dār olduñ ise şirki ko / Nice bir bu lā vü illā niceye dek huy u
hā

Şirk giderse insan sırrında safâ bulur, vahdete erer.⁹⁵⁵⁸

Şirk, vahdet nuruna ulaşıldığında aradan çıkar.⁹⁵⁵⁹

Şirki baştan savan tevhide ulaşır.⁹⁵⁶⁰

Şirkin eserlerinden (etki) kurtulan tevhide ulaşır.⁹⁵⁶¹

Şirki tevhide ulaştıran Allah'a ulaşır.⁹⁵⁶²

Şirk gönülden sürülünce birliğe ulaşılır, her yerde Hakk (Allah) görülür.⁹⁵⁶³

---

⁹⁵⁵⁸ H, i. 12/3 Şirki süregör gitsin / Sırrında safâ bitsin / Vahdet iline yitsin / Tevhîd edegör tevhîd
⁹⁵⁵⁹ H, i. 31/1 Ermeğe vahdet nûruna / Şirki aradan süre gör / Salma bu günü yarına / Menzile
evvel ere gör
⁹⁵⁶⁰ H, i. 91/5 Şirki başdan savarsan / Hak bilmeğe iversen / Yaradanı seversen / Tevhîde gel
tevhîde
⁹⁵⁶¹ H, i. 92/9 Hak yolunu ararsan / Şirk âsârın sürersen / Hüdâyî'ye sorarsan / Tevhîde gel tevhîde
⁹⁵⁶² H, i. 102/5 Şirkini tevhîde irgür / Zerreni hürşide irgür / Za'fımı te'yîde irgür / Gel Allah'a gel
Allah'a
⁹⁵⁶³ SG, 110/4 Gönülden şirki sürdüñse / Varup birliğe irdüñse / Hakkı her yirde gördüñse / Edeb
gözle edeb gözle

87. TAHKİK

Bir şeyin gerçek mahiyetini anlama çabası olan tahkik, tasavvufta Hakk'ın sıfatlarıyla muttasıf olma, onun sıfatlarını müdrük ya da şahit olma gibi anlamlara karşılık gelmektedir. Âşığın marifetinden olan tahkik, yüksek bir anlayışla mananın sırlarına vâkıf olmaktır. Ona ulaşmak insanı değerli kılar. Tahkike ilm-i rusûh (sağlam ilim) ve araştırmayla ulaşılır.

Tahkike, taklitten kurtularak irfân, sıdk, ihlas ile ve Allah'ın yardımıyla ulaşılır. O, şüphe ve zan ateşini söndürür. Tahkik irfâna ulaştırır. İmana ermek isteyen tasdikini tahkik eder. Tahkikin kaynağı Hz. Peygamber'dir.

Tahkik, gönle hitap ettiğinden tahkik yolunda, akıl yolunu sapıtır. Tahkikin incelikleri vardır. Keşf-i ıyândır. Tahkikin inceliklerini cahil bilmediği gibi âlimin de anlaması tehlikededir. Tahkik, zâhir ve bâtın safası getirir. Tahkik yolunun sâliki, din kurallarına uyan, sünnete bağlı kişi olduğundan tahkik ehline şüphe duyulması uygun görülmez. Tahkiki dalâlette sananlar, gerçeği kıyamet günü anlayacaktır.

Aşk taklîdleri, tahkike çevirdiğinden âşık derviş, tahkike ulaşmıştır; ancak kendilerini ârif gibi gösteren fakat tahkike ulaşmamış taklîdde kalmış kişiler vardır. Zâhiri ilimde söz sahibi olanlar, konu tahkike gelince söyleyecek söz bulamazlar. Eğer Allah, bu dünyayı tahkik ışıyla süslemeseydi akıl, feleğin hareketini başıboş bir dönme sanırdı. Tahkikle ilgili tespit ettiğimiz 30 düşüncenin 21 tanesi Cevrî divanında yer almaktadır.

87.1.Tahkik Kavramında Edebî Düşünceler

Tahkik, sırlı anlamlara ulaşmaktır.⁹⁵⁶⁴

Tahkik, âşığın marifetindedir.⁹⁵⁶⁵

Tahkikle mananın sırlarına vâkıf olunur.⁹⁵⁶⁶

⁹⁵⁶⁴ C, tar. 49/5 Ol ser-efrâz-ı efâzıl kim zamîr-i pâkidür / Ma'nî-i esrâr-ı tahkîk ü yakînüñ mahremi
⁹⁵⁶⁵ C, g. 77/5 Mest olsa n'ola fehm ü hirad nûktelerümden / Keyfiyyet-i tahkîk u gümân ma'rifetümdür

Tahkik, kapalı mananın sırlarını araştırmaktır.⁹⁵⁶⁷

Tahkik, yüksek bir anlayışla gerçekleşir.⁹⁵⁶⁸

Tahkike araştırmayla ulaşılır. Ona ulaşmak insanı değerli kılar.⁹⁵⁶⁹

Tahkike ilm-i rusûh (sağlam ilim) ile ulaşılır.⁹⁵⁷⁰

Tahkik, irfâna ulaştırır.⁹⁵⁷¹

Tahkik, sıdk ve ihlas ile yapılır.⁹⁵⁷²

Tahkikin arşına taklîd makamından kurtularak ulaşılır.⁹⁵⁷³

Tahkike irfân ile ulaşılır. O şüphe ve zan ateşini söndürür.⁹⁵⁷⁴

Tahkike Allah'ın yardımıyla ulaşılır.⁹⁵⁷⁵

Tahkik sırrının çeşmesi Hz. Peygamber'in ağızıdır.⁹⁵⁷⁶

Tahkikin kaynağı, Hz. Peygamber'in nutkunun sırrıdır.⁹⁵⁷⁷

Tahkik, dile (gönül) hitap eder.⁹⁵⁷⁸

Tahkikin misk kokuları, dil (gönül) tablasını (tepsi) doldurmuştur.⁹⁵⁷⁹

---

⁹⁵⁶⁶ C, k. 31/14 Zamîri vâkıf-ı esrâr-ı ma'nî-i tahkîk / Derûnî matla'-ı envâr-ı subh-gâh-ı hüdü
⁹⁵⁶⁷ C, g. 126/4 Nûkte-i güftârî tahkîk eyledükde nâtıkam / İtmemişdi keşf-i râz-ı ma'nî-i mübhem nefes
⁹⁵⁶⁸ C, k. 56/10 'Ârifün izdiyâd-ı fehminden / Derk-i tahkîka verzişi görünür
⁹⁵⁶⁹ C, k. 56/11 Verziş itdükçe denk-i tahkîka / Keşf-i ma'nâya erzişi görünür
⁹⁵⁷⁰ AN, k. 2/24 'İlminde rüsûha irdük ey dil / Tahkîk-i hürâya mâliküz biz
⁹⁵⁷¹ H, i. 163/4 Tasdik ile imâna er / Tahkîk ile 'irfâna er / Bir bahr-i bî-pâyâna er / Enhâr-ı zikru'llâh ile
⁹⁵⁷² C, k. 18/3 Sıdk u ihlâsumı her vech ile tahkîk üzre / Başla tahrîre idüp levh-i dili pîş-i nihâd
⁹⁵⁷³ NM, 19/3 Salınma câh-ı taklîde su'üd it 'arş-ı tahkîke / Saña senden sefer eyle seni sen dü-yı tevhîd it
⁹⁵⁷⁴ C, terk. 3/V/6 Ol 'ârif-i tahkîk ki süz-ı kelîmâtı / Ateş-figen-i hâr ü has-i zann ü gümândur
⁹⁵⁷⁵ C, terk. 1/XIII/3 Yâ Rab bize kıl sûret-i tahkîki nümâyân / Bakmakdan usandı gözümüz nakş-ı hayâle
⁹⁵⁷⁶ C, k. 1/5 Leb-i nutkı ki odur çeşme-i râz-ı tahkîk / Teşne-i âb-ı hayâtı dil-i Hizruñ femidür
⁹⁵⁷⁷ C, k. 2/16 Nûr-ı sadrı zât-ı ma'nî-süretün âyinesi / Sırr-ı nutkı 'ilm-i tahkîk u yakînün masdarı
⁹⁵⁷⁸ C, k. 3/2 Şinevâ-güş-ı râz-ı 'irfânam / Leb-i tahkîk ile hitâb-ı dilem
⁹⁵⁷⁹ C, k. 14/42 Dilüm bir tabla-ı pür-misk-i tahkîk / Derûnum nüsha-i 'irfân-ı 'attâr

Tahkik şarabı, neşelendirdiği dil (gönül) denizini dalgalandırır.⁹⁵⁸⁰

Tahkik yolunda, akıl yolunu sapıtır.⁹⁵⁸¹

Tahkikin inceliklerini cahil bilmediği gibi âlimin de anlaması tehlikededir.⁹⁵⁸²

Tahkikin incelikleri vardır. Keşf-i ıyândır.⁹⁵⁸³

Tahkiki dalâlette sananlar, kıyamet günü gerçeği anlayacaktır.⁹⁵⁸⁴

Tahkik ehline şüphe duyulması uygun görülmez.⁹⁵⁸⁵

Tahkik yolunun sâliki, din kurallarına uyan, sünnete bağlı kişidir.⁹⁵⁸⁶

Tahkik, zâhir ve bâtın safası getirir.⁹⁵⁸⁷

Tahkikin cevabı, âşık derviştir.⁹⁵⁸⁸

Kendilerini ârif gibi gösteren ancak tahkike ulaşamamış taklîdde kalmış kişiler vardır.⁹⁵⁸⁹

İmana ermek isteyen tasdikini tahkik eder.⁹⁵⁹⁰

Beyan erbabı (ilmin zâhirinde kalanlar), tahkik bezminde ebkemdir (söyleyecek söz bulamazlar).⁹⁵⁹¹

⁹⁵⁸⁰ C, k. 56/20 Neşve-dâr-ı şerâb-ı tahkîkuñ / Bahr-i dil gibi cüşîşi görünür

⁹⁵⁸¹ C, terk. 1/X/7‘Akl oldu reh-i ‘âlem-i tahkîkde güm-râh / ‘İşk ol tarafuñ sâlikine râh-nümâdur

⁹⁵⁸² C, terk. 1/XII/4 Câhil ne bilür nükte-i tahkîk u mecâzı / ‘Âlim de bu ma‘nâda giriftâr-ı hatardur

⁹⁵⁸³ C, terk. 3/V/7‘Âgâz idicek nükte-i tahkîk u mecâza / Hem keşf-i ‘ıyândur sözi hem râz-ı nihândur

⁹⁵⁸⁴ C, terk. 3/VI/10 Ol meslek-i tahkîki sañan râh-ı dalâlet / Görsün ki yolu kanda çıkar ruz-ı kıyâmet

⁹⁵⁸⁵ C, terk. 6/IV/3 Kendüñe hüsn zann idüp dâyim / Ehl-i tahkîka bed-gümân olma

⁹⁵⁸⁶ C, tar. 60/9 Tâbî‘-i sünnet mutî‘-i emr-i dîn / Sâlik-i minhâc-ı tahkîk u yakîn

⁹⁵⁸⁷ C, tar. 63/25 ‘Ulüvv-ı şer‘ u tahkîka bu deñlü dest-res bulmak / Safâ-yı zâhir ü bätından âsar-ı ‘alâmetdür

⁹⁵⁸⁸ NM, 196/2 Ey derviş-i ‘âşık ey sâlik-i sâdık / Bil cevâb-ı tahkîk sendedür dost ili

⁹⁵⁸⁹ SG, 50/4 ‘Ârifân-ı ‘âlemüñ taklîd ile hep karnı tok / Bu kadar tahkîk ile biz hân-ı ‘irfân acıyuz

⁹⁵⁹⁰ H, i. 128/1 Tahkîk eder tasdikini / İmâna ermek isteyen / Bulur hayât iklimini / ‘İrfâna ermek isteyen

⁹⁵⁹¹ C, k. 1/3 Habbezâ nâdire-pervâz-ı hakâyık ki anuñ / Bezm-i tahkîkınıñ erbâb-ı beyân ebkemidür

Allah, dünyayı tahkik ışığıyla süslemeseydi akıl, feleğin hareketini başıboş bir dönme sanırdı.⁹⁵⁹²

Aşk taklîdleri, tahkike çevirir.⁹⁵⁹³

---

⁹⁵⁹² C, k. 2/20 Virmese dünyāya zīver pertev-i tahkik ile / ‘Akl-ı kāsır devr-i gerdūnı sanurdu serserī
⁹⁵⁹³ SG, 22/7 Taklîdleri tahkik ider / Mülhidleri sıddik ider / ‘Āşıkları zındık ider / ‘Aşk ādemi bed-nām ider

88. TAKLİT

Birine ya da bir şeye benzeme iradesi ortaya koymak anlamına gelen taklit kavramının, üzerinde inceleme yaptığımız divanlarda bu konuda tasavvuf kültüründe yer edinmiş düşünceleri destekleyen bir anlamda kullanıldığı görülmüştür. Aslıolan tahkike ulaşmaktır, taklit yoldan çıkarır. Bir makam olan taklidi aşk, arş tahkikine dönüştürür. Âşık, kendisini ledünnîye ulaştırmayacak olan taklidi bırakıp tevhide varmalıdır. Tahkike ulaşma gayesine vâsıl olamayan, taklitte kalmış; kimileri kendini ârif gibi göstermektedir.

88.1. Taklit Kavramında Edebî Düşünceler

Tahkikin arşına, taklid makamından kurtularak ulaşılır.⁹⁵⁹⁴

Taklidi, tahkike aşk dönüştürür.⁹⁵⁹⁵

Taklitte ledünnîye ulaşamaz.⁹⁵⁹⁶

Kendilerini ârif gibi gösterip taklitte kalmış kişiler vardır.⁹⁵⁹⁷

Âşık, taklidi bırakıp tevhide varmalıdır.⁹⁵⁹⁸

Taklit, yoldan çıkarır.⁹⁵⁹⁹

⁹⁵⁹⁴ NM, 19/3 Salınma cāh-ı taklîde su'ūd it 'arş-ı tahkîke / Saña senden sefer eyle seni sen dū-yı tevhîd it

⁹⁵⁹⁵ SG, 22/7 Taklîdleri tahkîk ider / Mülhidleri siddîk ider / 'Âşıkları zındık ider / 'Aşk âdemi bed-nām ider

⁹⁵⁹⁶ SG, 10/1 Tāc ma'rifet tācıdur sanma gayrı ola tāc / Taklîd ile tok olan ledünnîden ola āc

⁹⁵⁹⁷ SG, 50/4 'Ārifān-ı 'ālemūn taklîd ile hep karnı tok / Bu kadar tahkîk ile biz hān-ı 'irfān acıyuz

⁹⁵⁹⁸ H, i. 92/2 Koyup kuru taklîdi / Cāndan eyle tevhîdi / Bulmağa her ümidi / Tevhîde gel tevhîde

⁹⁵⁹⁹ C, terk. 1/V/3 Taklîd ile evzā'ını tağyîr iden eşrār / İtmiş nice biñ bencileyin ahmakı izlāl

89. TARİKAT

89.1. Tarikatın evsafı

Tarikat, Allah'a yakınlıktır, şeyhtir ve hidayet üzere olmalıdır. Onun yolu sancılıdır, Ona özgü hâller vardır ve o, sırât-ı müstakimdir. Hakikate ancak tarikatla ulaşılabilir, onsuz hakikatin sırları bulunamaz.

Allah, bütün tarikatların müessiri olan Hz. Peygamber ile tariki buldurur. Tarik, enbiyaların yoludur. Onun yolunda zan kiri bulunmamalıdır.⁹⁶⁰⁰ Orada edep gözetilerek, yoldaşlarla ve zevkin nerede olduğunu bilen mürşid-i kâmile yol alınabilir. Tarikat hâllerini nefsine uygulayan insan, kötü huylarından arınıp ıslah olur.

Tarikat, rehberi şeriat olan bir sultanlıktır. O, saray ve taca teşbih edilir. Tarikate sağ bir kalbi olanlar, sivâdan pâk olanlar girebilir. Tarikatte cândan ve maldan feragat etmek icap eder. Bu aslında sâlikin önündeki en büyük engel olan benlikten sıyrılması sonucunu icbar ettirir. Onda aşk orucu tutulur. Onun hizmetinde olanlar toprak gibi mütevazı olurlar, yüzlerini yere sürerler. Tarikat, bâtından kapı açar ancak cahil vaizler bunu anlayamaz. Tarikat erleri benzersiz olan Allah'ın nerede olduğunu bilir.

Tarikin bâtil olmaması, intizamlı düzgün olması gerekir. Allah'ın yardımı olmadan sâlike tarikat yolu açılmaz. Onu kisvesini giymeyi selef âdet edinmiştir. Erbabının çoğu Allah'ın Mudîl isminin mazharı olan tarikate sıdk ile girenler, fenaya ulaşabilir fakat başkalarını kınamayı terk etmeden bağışlanmazlar. Ayrıca zamane dervişleri, sıfatları derviş olsa bile tarikate baş koymaz. Gerçek tarikat ehlinin sayısı dünyada azdır ve onlar, lâilâheillallâh'ın mürüvveti ile mutlu olur.

---

⁹⁶⁰⁰ Hucurât suresinin (49) “Ey iman edenler! Zannın bir çoğundan sakının. Çünkü zannın bir kısmı günahdır. Birbirinizin kusurlarını ve mahremiyetlerini araştırmayın. Birbirinizin gıybetini yapmayın. Herhangi biriniz ölü kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı? İşte bundan tiksindiniz! Allah'a karşı gelmekten sakının. Şüphesiz Allah tövbeyi çok kabul edendir, çok merhamet edendir.” mealindeki 12. ayetinden iktibas.

89.2. Tarikatın rehberi şeriattir.

Şairlerin şeriat-marifet-tarikat-hakikat dörtlüsü içinde tarikat kavramı ile ilgi kurduğu diğer bir kavram şeriattir. Tespit edilen düşüncelere göre tarikatın rehberi şeriattir. Şeriatı hakkıyla bilip vahdete ulaşanlar, tarikatte kemale erenlerdir. Şeriat denize, tarikat ise inciye benzer.

89.3. Âşık, Allah'ın lütfuyla tarikate girebilir.

Âşık, kendisinde toprak mesabesinde olacak bir tarike girmek için çabalar ve o tarihin bâtil olmamasını ister. Onun bu talebi Allah'ın lütfuyla mümkün olabilir. Çünkü tarikat sırrı ancak Allah'ın keremiyle bilinebilir. Gaybî'de tespit edilen bir düşünceye göre ise âşık, sarhoş olduğundan tariki bilmez.

89.4. Tarikat Kavramında Edebî Düşünceler

89.5. Tarikatın evsafı

Tarikat, Rahman'a (Allah) kurbiyettir (yakınlıktır).⁹⁶⁰¹

Tarik, şeyhtir.⁹⁶⁰²

Aşk tarihinin batarı (sancısı) çoktur.⁹⁶⁰³

Tarik, hidayet üzere olmalıdır.⁹⁶⁰⁴

Tarikate özgü etvar (hâller) vardır.⁹⁶⁰⁵

Tarikat, sırât-ı müstakimdir.⁹⁶⁰⁶

Tarikatle hakikate ulaşılır.⁹⁶⁰⁷

⁹⁶⁰¹AN, i. 42/1 Tarikat kurb-ı Rahmân'dur / Bu meydân özge meydândur / Hakikat sırr-ı Sübhân'dur / Bu meydân özge meydândur

⁹⁶⁰²SG, 70/4 Ten ile cânı hakikat bilmeğe oldur tarik / Yüzünü yol eyle pîre gitmesün gözden nemüñ

⁹⁶⁰³C, g. 63/2 Çokdur batarı tarik-ı 'ışkuñ / Her menzili biñ belâ yeridür

⁹⁶⁰⁴H, i. 80/4 Tarik olup saña rāh-ı hidāyet / Olursa rehberin Fahr-ı Risālet / Tecellī ede ger nūr-ı hüviyyet / Senin her derdine dermān ola Hak

⁹⁶⁰⁵H, i. 10/2 Envār-ı şerī'atdan / Etvār-ı tarikatdan / Esrār-ı hakikatdan / Lütf et meded Allah'ım

⁹⁶⁰⁶H, i. 16/2 Münevver eyleyip nūr-ı şerī'at / Sırāt-ı müstakīm olsun tarikat / İhāta eylesin bahr-ı hakikat / Meded ey pādīşāhlar pādīşāhı

Tarikatsiz, hakikatin sırları bulunmaz.⁹⁶⁰⁸

Tarikat yolunda sâlik olmak evlâdır.⁹⁶⁰⁹

Tarikte zan kiri olmamalıdır.⁹⁶¹⁰

Bütün tarikatler, Muhammed'in (Hz. Peygamber) eseridir. Onun adabının kaynağı da Muhammed'in (Hz. Peygamber) etvârıdır.⁹⁶¹¹

Hakk (Allah), tariki Hz. Peygamber ile buldurmıştır.⁹⁶¹²

Tarik, enbiyaların yoludur. Orda edeb gözetilmelidir.⁹⁶¹³

Tarikin pişvası (rehberi), zevkin nerede olduğunu bilir.⁹⁶¹⁴

Hakk (Allah) tarikine yoldaşlarla gidilir.⁹⁶¹⁵

Mürşid-i kâmilin tariki Hakk'tır (Allah).⁹⁶¹⁶

Tarikat hâlleri, nefse uygulanır.⁹⁶¹⁷

Nefis, tarikat potasında erir.⁹⁶¹⁸

Tarikat, kötü huyları değiştirir.⁹⁶¹⁹

⁹⁶⁰⁷AN, i. 51/2 İrişüp rāh-ı tarikatle hakikat bahrine / Katremüz ğark eyledük 'ummāna irmişlerdenüz

⁹⁶⁰⁸NM, 73/1 Şerī'atüñ sözleri hakikatsuz bilinmez / Hakikatüñ sırları tarikatsuz bulunmaz

⁹⁶⁰⁹H, müf. 70 Sâlik-i rāh-ı tarikat ol beğim evlâ budur / Mazhar-ı nūr-ı hakikat ol beğim a'İā budur

⁹⁶¹⁰C, g. 177/3Yok zerrece tarik-ı sülükümde gerd-i zan / Sıdk-âver-i yakîn-dilem pāk-mezhebem

⁹⁶¹¹AN, i. 29/2 Āsār-ı Muhammed iledür cümle tarikat / Ādāb-ı tarikatdedür etvār-ı Muhammed

⁹⁶¹²H, i. 147/2 Seninle bulundu tarik-i hüdā / Seninle bilindi sıyām ü kıyām

⁹⁶¹³H, i. 121/5 Edeb erkān yolundan doy / Kalıp olma yabanda toy / Tarik-i enbiyāya uy / Edeb gözle edeb gözle

⁹⁶¹⁴C, g. 198/1Menzil-i maksüdi 'ışkun reh-nümāsıdır bilen / Cāy-ı zevki ol tarikuñ pişuvāsıdır bilen

⁹⁶¹⁵H, i. 74/1 Fikriniz nedir kardaşlar / Nic'olur bizim hālimiz / Hak tarikinde yoldaşlar / Nic'olur bizim hālimiz

⁹⁶¹⁶NM, 146/2 Gerçi her köşede şeyhüm dir çokdur / Biñde birinüñ (kim) 'irfānı yokdur / Mürşid-i kâmilüñ tariki Hak'dur / Yetiş Elmalı'da Ümmi Sinan'a

⁹⁶¹⁷H, i. 226/2 Zāhirin gütsün şerī'at hālini / Nefse icrā et tarikat hālini / Bilmek istersen hakikat hālini / Hakk'ı Hakk ile şuhūd et ey gönül

⁹⁶¹⁸H, i. 16/3 Tarikat potasında nefsi kāl et / Bu kāl içinde koma ehl-i hāl et / Esirge lāyık-ı bezm-i visāl et / Meded ey pādişāhlar pādişāhi

Tarikat, temizleyip terbiye eder.⁹⁶²⁰

Tarikte ömrünü harcayana aşk, hulûs ile halasa erdirir.⁹⁶²¹

Bu tarikin yolcuları, Allah'a giden yolun rehberidir.⁹⁶²²

Tarikat, sultanlıktır. Onun delili ve rehberi şeriattir.⁹⁶²³

Tarikat, has saraydır.⁹⁶²⁴

Tarikat, bir taçtır.⁹⁶²⁵

Sağ bir kalbe sahip olanlar bu yola (tarikât yolu) girebilir.⁹⁶²⁶

Bu (tarikât) yolda hâk olanın, kalbi sivâdan pak olmalıdır.⁹⁶²⁷

Tarikate ancak dünyânın nakşını dilden (gönül) çıkaranlar girebilir.⁹⁶²⁸

Yol (tarikât) cândan feragat ister.⁹⁶²⁹

Meydanda (tarikât) cânlar satılır.⁹⁶³⁰

Tarikat meydanında kan (hesabı) sorulmaz.⁹⁶³¹

---

⁹⁶¹⁹SG, 31/2 Zâhiriñi pāk eylesün şerī'at / Bed huylaruñ tebdil itsün tarikat / Hak cemâlün görem dirseñ hakikat / Allāh'a 'aşkile irmiş erenler

⁹⁶²⁰SG, 110/3 Mü'eddep ol şerī'atla / Mühezzeb ol tarikatle / Mümessek ol hakikatle / Edeb gözle edeb gözle

⁹⁶²¹SG, 57/4 Her ki geldi bir tarikte 'ömrin ifnâ eyledi / Derd-i 'aşkdan geldi aña bir hulûs ile halâs

⁹⁶²²C, terk. 3/VI/9 Bilmez bu sözüñ kubhını kim hep bu tarikuñ / Sâlikleridür reh-ber olan rāh-ı Hudāya

⁹⁶²³NM, 18/11 Tarikat gerçi sultanlıkdur ammā / Delil ü muktedasıdur şerī'at

⁹⁶²⁴SG, 111/4 Haramdur Hak Ta'ālā'ya şerī'at / Serāy-ı hās olupdur tarikat / Vücūd-ı zāt-ı Bārī'dür hakikat / Şerī'atle Hakikatden ayırma

⁹⁶²⁵AN, i. 24/1 Sâlikā olmaz ise başda tarikatden tâc / Sikkesüz ol bulamaz sük-ı hakikatde revâc

⁹⁶²⁶AN, i. 42/2 Bu yol cândan ferâğ ister / Cigerde niçe dâğ ister / Buña bir kalbi sağ ister / Bu meydân özge meydândur

⁹⁶²⁷H, k1. 53. Her kim bu yolda hâk ola / 'Aşk ile sîne-çâk ola / Erip sarāy-ı vahdete / Kalbi sivâdan pāk ola

⁹⁶²⁸AN, i. 116/4 Geçüp bu 'âb ile gülden dahı cümle heyâkilden / Bu dünyâ nakşını dilden yuyan gelsün bu meydāna

⁹⁶²⁹AN, i. 42/2 Bu yol cândan ferâğ ister / Cigerde niçe dâğ ister / Buña bir kalbi sağ ister / Bu meydân özge meydândur

⁹⁶³⁰AN, i. 42/3 Bu meydānda satılır cân / Bu meydānda sorılmaz kan / Olur bir demde biñ kurbân / Bu meydân özge meydândur

Tarik-i Hakk'ta (Allah) kişinin önündeki engel benliktir.⁹⁶³²

Tarikatte aşk orucu tutulur.⁹⁶³³

Tarikat hizmetinde olanlar toprak gibi (mütevazı) olurlar.⁹⁶³⁴

Tarikatin bezminde, derviş yüzünü yere sürer.⁹⁶³⁵

Tarikat, bâtından kapı açar.⁹⁶³⁶

Cahil vaizler, tarikate muhalefet eder.⁹⁶³⁷

Tarikat erleri, Bî-nişan'ın (Allah) nerde olduğunu bilir.⁹⁶³⁸

Tarikin ittıradlı (intizamlı, düzgün) olması beklenir.⁹⁶³⁹

Hâlık'ın (Allah) tevfiği refik olursa, tarikatin kapıları sâlike açılır.^{9640, 9641}

Tarikat kisvesini giymeyi, selef adet edinmiştir.⁹⁶⁴²

Tarikat erbanının çoğu Allah'ın Mudıll isminin mazharıdır.⁹⁶⁴³

Bu yola (tarikat) sıdk ile girmeyen fenaya ulaşamaz.⁹⁶⁴⁴

⁹⁶³¹AN, i. 42/3 Bu meydānda satılır cān / Bu meydānda sorılmaz kan / Olur bir demde biñ kurbān / Bu meydān özge meydāndur

⁹⁶³²SG, 4/2 Sedd-i rāh itmiş tarīk-ı Hak'da baña benliğüm / Ölmeden mevt-i iradī ile feth olmadı bāb

⁹⁶³³SG, 111/2 Şerī'atde olalum emre kā'im / Tarīkatde sivā-yı 'aşka sā'im / Hakīkatde bulalum zevk-i dā'im / Şerī'atle Hakīkatden ayırma

⁹⁶³⁴SG, 111/3 Şerī'at zāhirimüz eylesün pāk / Tarīkat hidmetinde olalum hāk / Hakīkat benlügimüz eylesün çāk / Şerī'atle Hakīkatden ayırma

⁹⁶³⁵AN, i. 60/5 Bula gör bu yolda bir derviş-leçek / Kıl tarīkat bezmine rüyuñ bisāt

⁹⁶³⁶AN, i. 67/3 Zāhirde şerī'atden bātında tarīkatden / Aç bize hakīkatden kapu diyelüm 'āşık

⁹⁶³⁷AN, i. 92/2 Ne bilmiş aslı ile faslı dīni / Ne görmüş faslı ile aslı dīni / Tarīkatden çıkarmış sālīkīni / Eğisnā yā ğayāse'l-müsteġīsīn

⁹⁶³⁸NM, 35/1 Ey tarīkat erleri ey hakīkāt pīrleri / Bir haber virüñ baña ol bī-nişān kandedür

⁹⁶³⁹NM, 27/10 Ya'ni rāhat 'ayn-ı mihnet mihneti rāhat mıdır / Cümleden rāzı mıdır Hak ber-tarīk-ı ittırad

⁹⁶⁴⁰H, müf. 22 Hâlık'ın ger ola tevfiği refik / Feth olur sâlike ebvāb-ı tarīk

⁹⁶⁴¹H, müf. 192 Sâlike olursa tevfiğin refik / Lā-cerem āsān olur aña tarīk

⁹⁶⁴²AN, i. 24/3 Selefün sünnetidür kisve-i ashāb-ı tarīk / Gel'e ey mü'min aña dahl iden İblīs'den kaç

⁹⁶⁴³SG, 50/2 Hep Mudıll'ın mazharıdır cümle erbāb-ı tarīk / Yetmiş iki millet içre biz gürüh-ı nāciyüz

Tarik-i vahdete girip başkalarını kınamayı terk etmeye kerem ve bağışlanma ihsan edilmez.⁹⁶⁴⁵

Zamane dervişleri, tarikate baş koymaz.⁹⁶⁴⁶

Tarikat ashabı (müntesipleri) lâilâheillâllah'ın mürüvveti ile mutlu olur.⁹⁶⁴⁷

Tarikat ehlinden dünyada az kalmıştır.⁹⁶⁴⁸

89.6. Tarikatin rehberi şeriattir.

Tarik-ı Hakk'ın (Allah) rehberi şeriattir.⁹⁶⁴⁹

Tarikatin delili ve rehberi şeriattir.⁹⁶⁵⁰

Tarikatte kâmil olanlar, şeriati hakkıyla bilip vahdete ulaşanlardır.⁹⁶⁵¹

Şeriat bir denize, tarikat de inciye benzer.⁹⁶⁵²

89.7. Âşık, Allah'ın lütfuyla tarikate girebilir.

Âşık, bâtil tarike gitmekten sakınır.⁹⁶⁵³

Âşık, tarik-i Hakk (Allah) için çabalar.⁹⁶⁵⁴

Âşık, aşk tarikinde toprak olmak ister.⁹⁶⁵⁵

⁹⁶⁴⁴ NM, 138/11 Her kim bu yola sıdk ile girmezse yoğ olmaz / Yoğ olmayacak Yûsuf'un umma haberin sen

⁹⁶⁴⁵ SG, 1/12 Hâsılı gel gir tarîk-ı vahdete ta'nı bırak / Yohsa va'llâhu'l-'azîm irmez saña feyz ü 'atâ

⁹⁶⁴⁶ SG, 115/2 Şerî'ate yüz yumaz / Tarîkate baş komaz / Hakîkate hiç uymaz / Zamâne dervîşleri

⁹⁶⁴⁷ AN, mu. 1/6 Feth ide 'ışkuñ 'âşikâ bâbın / İçüre aña ol mey-i nâbın / Hurrem ide tarîkat ashâbın / Mürvet-i lâ-ilâhe illa'llâh

⁹⁶⁴⁸ AN, i. 24/12 Katı az kaldı hele şimdi tarîkat ehli / Nûriyâ senden olur olur ise aña 'ilâc

⁹⁶⁴⁹ NM, 18/1 Sarâ-yı dîn esâsıdır şerî'at / Tarîk-ı Hak hüdâsıdır şerî'at

⁹⁶⁵⁰ NM, 18/11 Tarîkat gerçi sultanlıktır ammâ / Delîl ü muktedâsıdır şerî'at

⁹⁶⁵¹ H, i. 127/4 Şu kim vahdet şarâbın hazm ede bezm-i şerî'atda / Tarîkatda odur kâmil hakîkatda odur vasıl

⁹⁶⁵² H, i. 198/3 Bahr-i şerî'atdan meded / Dürr-i tarîkatdan meded / Kenz-i hakîkatdan meded / Yâ Müste'ân u yâ Kerîm

⁹⁶⁵³ H, i. 20/3 Kıl hazer bâtil tarîka gitmeden / Bâkiyi fânî metâ'a satmadan / Key sakın tazyî'-i evkât etmeden / Ko sivâyı matlab-ı a'lâyı gör

⁹⁶⁵⁴ H, i. 224/5 Hüdâyi'nin sözün güş eyle ey yâr / Bu fânî mülke mağrûr olma zinhâr / Tarîk-i Hakk'a sa'y et imdi her bâr / Yürü merzât-ı Hak tahsîl edegör

Âşık, vuslat tarikine Hâlık'ın (Allah) lütfuyla girer.⁹⁶⁵⁶

Tarikat sırrı Hayy ü Kayyum'un (Allah) keremiyle göze ayan olur.⁹⁶⁵⁷

Âşık, sarhoş olduğu için tarik bilmez.⁹⁶⁵⁸

---

⁹⁶⁵⁵C, tah. 6/İtmek isterseñ eger cāy-ı karārım kūy-ı yār / İrtifā'-ı şān ile bulmak dilerseñ iftihār / Kaçma olmakdan tarīk-ı 'ışk içinde hāk-sār / Eyle ey dil cismüñi rāh-ı mahabetde ğubār / Zayī' olmaz bir gün iltūr kūy-ı rūzgār

⁹⁶⁵⁶NM, 124/1 Tecellī-i cemāline mazhar eyle / Efendüm Hālikum Rabbüm İlāhum / Tarīk-i vasla lütfuñ rehber eyle / Efendüm Hālikum Rabbüm İlāhum

⁹⁶⁵⁷AN, i. 84/1 Tarīkat sırrını 'ayna 'ayān it / Kerem it kullara yā Hayy ü Kayyüm / Hakīkat hālını keşf ü beyān it / Kerem it kullara yā Hayy ü Kayyüm

⁹⁶⁵⁸SG, 22/10 'Āşık olan olur harīk / Deryā-yı 'aşk içre ğarīk / Ser-hoş olur bilmez tarīk / 'Aşk ādemi bed-nām ider

90. TASARRUF

Tasarruf kavramı etrafında iki düşünce geliştirildiği gözlenmektedir. En çok tekrar edilen düşünceye göre bu konuda abes sözler söylenmesine rağmen tasarruf Allah'ındır, ancak bunu saf kul olan âşık idrak edememiştir. Tasavvuf yolunda yürüyen derviş Allah'ın her şeyde tasarrufu olduğunu bilir. Bundan başka tespit ettiğimiz bir düşünceye göre ise Allah'tan başka tasarruf sahibi olan, cihan kutbudur ve o ân-ı dâimde tasarruf eder.

90.1. Tasarruf Kavramında Edebî Düşünceler

Tasarruf, Mevlâ'nındır (Allah).⁹⁶⁵⁹, ⁹⁶⁶⁰, ⁹⁶⁶¹

Her tasarruf, Hakk'ın (Allah) olmasına rağmen (bu konuda) abes sözler söylenir.⁹⁶⁶²

Abd-i mahz olan âşık, tasarrufun ne olduğunu bilmez.⁹⁶⁶³

Tasavvuf, dervişin tasarrufsuz olmasıdır.⁹⁶⁶⁴

Cân ve tende Hakk'ın (Allah) tasarruf sahibi olmasına tasavvuf denir.⁹⁶⁶⁵

Cihan kutbu, ân-ı dâimde tasarruf eyler.⁹⁶⁶⁶

⁹⁶⁵⁹ H, i. 122/7 Hüdâyî kulunun yâ Rab / İnâyet eyle gönlün yap / Tasarruf hod senindir hep / Meded Mevlâ meded Mevlâ

⁹⁶⁶⁰ H, i. 133/1 Sermâye-i sa'âdet Hak'dan 'inâyet ancak / Varlık tasarruf anın gayrısı âlet ancak

⁹⁶⁶¹ H, i. 137/2 Nice bir olmaz hevâlar nice bir tül-i emel / Gel beri şimdengeri ey derd-mend insâfa gel / Sâlike lâıyk mıdır hiç Zeyd ü Amr ile cedel / Her tasarruf hod Hak'ın sen gayra bakmak yol mudur

⁹⁶⁶² NM, 27/6 Hakk'un iken her tasarruf bu 'abes sözler nedür / Nefs ü şeytân didigün kimlerdür iderler fesâd

⁹⁶⁶³ NM, 123/1 İbn-i vaktüm ben ebu'l-vakt olmazam / 'Abd-i mahzum ben tasarruf bilmezem

⁹⁶⁶⁴ SG, 63/9 Tasavvuf Ğaybî dervişün katında / Olandur bî-te'elluf bî-tasarruf

⁹⁶⁶⁵ SG, 63/1 Muvahhidler aña dirler tasavvuf / Hak'ın ola ten ü cânda tasarruf

⁹⁶⁶⁶ SG, 104/5 Ân-ı dâimde tasarruf eyleyen kutb-ı cihân / Nutk-ı âdemdür hakikat cümle ne kâr eylese

91. TASAVVUF

Adlarına tasavvuf şiirinin örnek metinleri de dediğimiz beş metinde tasavvuf kavramı ironik bir şekilde sayıca en az geçen kavramdır. Bu, şairlerin tuttıkları yolun adının, kendi çağlarında, en azından manzum metinlerde bu şekilde tesmiye edilmediğinin işareti olarak okunabilir. Ayrıca tasavvuf kavramının barındırdığı mefhumun *meşdan*, *yol*, *tarik* gibi başka kavramlarla ifade edildiği görülmektedir. Bu kavramlar, kendi başlıkları altında değerlendirildiğinden burada ayrıca ele alınmamıştır.

Ortaya çıkan veriler göz önüne alındığında tasavvuf, dervişin bütün tasarrufu Allah'a terk etmesidir. O, ancak iki âlemde sultan olanların sahip olabileceği bir hazinedir. Tasavvuf, çabayla değil velayetle elde edilir ve kuru bir dava değildir.

91.1. Tasavvuf Kavramında Edebî Düşünceler

Tasavvuf, cân ve tende Hakk'ın (Allah) tasarruf sahibi olmasıdır.⁹⁶⁶⁷

Tasavvuf, dervişin tasarrufsuz olmasıdır.⁹⁶⁶⁸

Tasavvuf, hasislerin sahip olamayacağı ve iki âlemde ancak sultanların bulabileceği bir hazinedir.⁹⁶⁶⁹

Tasavvuf âlemini etkilemek çabayla olmaz, velayetle olur.⁹⁶⁷⁰

Tasavvuf ilmi, kuru bir dava değildir.⁹⁶⁷¹

⁹⁶⁶⁷ SG, 63/1 Muvahhidler aña dirler tasavvuf / Hak'ıñ ola ten ü cānda tasarruf

⁹⁶⁶⁸ SG, 63/9 Tasavvuf Ğaybī dervişüñ katında / Olandur bī-te'ellüf bī-tasarruf

⁹⁶⁶⁹ NM, 100/2 Bir hazīnedür tasavvüf mālīk olmaz her hasīs / Bulmağa anı dü 'âlemde begüm sultān gerek

⁹⁶⁷⁰ C, tar. 63/26 Tasavvuf 'âlemin merdāne teshīr eylemek böyle / 'Acēb kuvvetdür el-hak sa'y ile olmaz velāyetdür

⁹⁶⁷¹ NM, 87/5 Değil billāhi mürşidlik bu resme / Kemāl ehline yakışmaz bu evsāf

92. TECELLİ

Görünme, aşikâr olma gibi anlamlara gelen tecelli, tasavvufî gelenekte sulûkunu ikmal etmeye çalışan sâlikin kalbinde ilahi feyzin belirmesi anlamına gelir. İncelediğimiz divanlarda bu iki anlama mukabil olacak şekilde bir kullanım söz konusu olduğu görülmektedir. Bu düşüncelerden ekseriyetini tecellinin tasarrufunun Allah'ın zatı olduğu düşüncesi yoğun bir şekilde yer almaktadır.

92.1. Tecellinin evsafı

Tecelli, Allah'ın Zât perdesini kaldırmasıyla cemâlinin ortaya çıkmasıdır. Allah, ahfa sırrının sarayında tecelli eder. O bazen görülür bazen gizli kalır. Allah'ın bir tecellisi bile âlemleri teselli etmeye yeter. Cân onunla teselli bulur. Tecelli ortaya çıktığında her şey şüphe götürmez bir hâl alır. *Ev ednâ* sırrı *kâbe kavseyn* geçilince tecelli olur. *Semme vechu'llāh* kelamının envarının tecellisi cümle mevcudatı yakar, perkeleri kaldırır. Hz. Peygamber'in veçhinde Allah'ın sûreti tecelli eder.

Tecelli, benlik terk edilmeden gerçekleşmez fakat onun lezzeti Allah'ın izni olmadan da tadılamaz. Vahdet nuru tecelli eylemezse, kullar Allah'ı bırakıp gayra rağbet eder. Tevhid sırrını duyana iki âlem tecellidir. Nimete, Allah'ın tecellisiyle ulaşılır. Allah'ın tecelli ettiklerine karşı âlem huşu içindedir. Celâl, ahadiyetle tecelli ederse arş-ı muallâ zerre-i cevvalé olur.

Allah'ın tecellisi, bütün mâsivayı yok eder. Allah, sivaya iltifat etmeyene tecelli eder. Zât-ı tecelliyi talim eyleyenin sûreti ayn-ı tecelli, sözü de ayn-ı zât olur. Nur-ı hüviyyet tecelli ederse Hakk (Allah) her derde derman olur. Tecellinin nuruna eren, akla bakmaz.

92.2. Tecelli, âlem/mahlukat/nimettir.

Allah, her şeyde nimetleriyle apaçık tecelli etmiştir. Âlemler, tecelli ile yoktan var edilmiştir. Hâdis olan her şey Allah'ın tecellisidir. Allah; şems, kamer,

nev-i beşer ve ağaçta⁹⁶⁷² tecelli eder. Âlemde görülen her şey, görebilen için Allah'ın bir tecelisidir. O, her oluştta tecelli eder. Yere göğe sığmayan ancak insana sığan tecelli bazen cemâlde bazen celâlde gerçekleşir. Allah'ın cemâli perdeyi kaldırıncâ binlerce tecelli ortaya çıkar.

92.3. Tecelli Tûr dağında gerçekleşmiştir.

Allah Tûr dağında tecelli⁹⁶⁷³ etmiştir. Allah, suretâ ateş, toprak, hava, su (anâsır-ı erbaa) olarak tecelli eder ve onun tecellisi devr-i daim şeklindedir. Tecelli sonsuzdur ve her tecelli yenidir, tekrar etmez.

92.4. Tecelli, sınırsızdır ve tekrar etmez.

Tecelli, benlik terk edilmeden gerçekleşmez; O, Allah'ın zât perdesini kaldırmasıyla ortaya çıkar ve cemâlin tecellisinin nuru âşığı sarsar. Nur tecelli ettiğinde âşık Hû (Allah) der. Allah'ın izni olmadan tecellinin lezzeti tadılamaz. Tecellinin nuruna eren, akla bakmaz.

92.5. Tecelli mahalli, gönüldür.

Tecelli kavramı ile ilgili geliştirilen başka bir düşünce ise onun zuhur etme mahallinin gönül olması etrafında geliştirilmiştir. Tecellinin zuhur ettiği yer, gönüldür. Gönül cemâlin tecellisi ile eğlenir. Bunun gerçekleşebilmesi için gönlün şek ve şüpheliyi kaldırıp, taalluktan arınıp zikir ile parlamış bir ayna olması iktiza eder. Tecelli, gönlü teselli eder.

92.6. Tecelliye şeyh/pîr/vahdet ehli muhatap olmuştur.

Tecelliye meşâyihin yolundan gidenler kavuşabilir. Tecellinin nuru meşâyihin esrar mahzenindedir ve güneş gibi doğar. Cemâlin tecellisine talip olan, pîrin

---

⁹⁶⁷² Tâhâ suresinde Hz. Musâ'nın muhatap olduğu vahyin ifade edildiği “Şüpheli yok ki ben Allah'ım. Benden başka hiçbir ilah yoktur. O halde bana ibadet et ve beni anmak için namaz kıl.” mealindeki 20. ayetinden mülhem.

⁹⁶⁷³ A'r'âf suresinin “Mûsa, belirlediğimiz yere (Tûr'a) gelip Rabbi de ona konuşunca ‘Rabbim! Bana (kendini) göster, sana bakayım.’ dedi. Allah da, ‘Beni (dünyada) katiyen göremezsin. Fakat (şu) dağa bak, eğer o yerinde durursa sen de beni görebilirsin.’ dedi. Rabbi dağa tecelli edince onu darmadağın ediverdi. Mûsâ da baygın düştü. Ayılınca, ‘Seni eksikliklerden uzak tutarım Allah'ım! Sana tövbe ettim. Ben inananların ilkiyim.’ dedi.” mealindeki 143. ayetinden mülhem.

cemâline cândan talip olmalıdır çünkü vahdet ehli olan ve nereye baksa Allah'ı gören mürşidin temiz yüzünde Allah bî-nişan görülür. Tecelli pîre birden bire naklolur.

92.7.Âşık, tecelliyi görmek ister.

Allah bin perdeyi kaldırarak benliksiz tecelli eder. Allah ahfa sırrının sarayında tecelli eder. Tecelli ile âşık arasındaki ilişkiye dönük bazı düşüncelere değer verildiği görülmektedir: Âşık, Allah'tan tecelliyi lütfetmesini ve zâtının nurunun tecellisini görmek ister. Âşık, Allah'ın cemâlinin tecellisine mazhar olmak ister. Âşık, Allah'ın tecellisinin neticesi olarak bazen gizlenir bazen ayan olur. Tecelli, âşığı mest eder. Tecelliye muhatap olan âşık, Allah'ın tecellisiyle bakar.

92.8.Tecelli Kavramında Edebî Düşünceler

92.9.Tecellinin evsafı

Dost (Allah), tecelli-yi cemâl eder.⁹⁶⁷⁴

Tecelli, Hallak(Allah)'ın Zât perdesini kaldırmasıyla ortaya çıkar.⁹⁶⁷⁵

O (Allah), ahfa sırrının sarayında tecelli eder.⁹⁶⁷⁶

Tecelli, nutka (düşünceye) tâbidir, bazen görülür bazen gizli kalır.⁹⁶⁷⁷

Bir tecelli bile âlemleri teselli eder.⁹⁶⁷⁸

Cânân tecelli ederse, cân teselli bulur.⁹⁶⁷⁹

Tecelli ortaya çıktığında her şey şüphe götürmez bir hâl alır.⁹⁶⁸⁰

⁹⁶⁷⁴H, i. 112/3 Tılsım olup benî-'Âdemde sûret / Konulmuş anda esrâr-ı hakikat / Mukaddem görünüp şevk ü mahabbet / Tecellî-i cemâl ihsân eden dost

⁹⁶⁷⁵AN, i. 66/2 Düşer bu cümle 'âlemler cemâlûn şemsine zerre / Hicâb-ı zâtı kaldırsañ tecellî itseñ ey Hallâk

⁹⁶⁷⁶NM, 2/8 Tecellî eyledükçe ol sarây-ı sırr-ı 'ahfâda / Bu sûret âlemi içre satı bâzâr olur peydâ

⁹⁶⁷⁷SG, 104/7 Nutka tâbi'dür tecellî gâh zuhûrdur gâh butûn / 'Âlem-i âdemde devrin her ne mikdâr eylese

⁹⁶⁷⁸H, i. 134/3 Bir kez etmekle tecellî / Buldu âlemler teselli / Dahi lütf umarız küllî / Lütf ile ihsân senindir

⁹⁶⁷⁹H, i. 138/3 Tecellî etse cânânım / Tesellîler bulur cânım / İnâyet eyle sultânım / Fenâ ehli bekâ ister

⁹⁶⁸⁰C, k. 2/6 Şeb degil subh-ı tecellisün ki itdûn âşikâr / Tâb-ı Hurşid-i cemâl-i zü'l-celâli ekberi

Sırr-ı tevhibi duyana, iki âlem bir tecellidir.⁹⁶⁸¹

Nimete, Hakk'ın (Allah) tecellisiyle ulaşılır.⁹⁶⁸²

O'nun (Allah) tecelli ettiklerine karşı âlem huşu içindedir.⁹⁶⁸³

Celâl, ahadiyetle tecelli ederse arş-ı muallâ zerre-i cevvalê olur.⁹⁶⁸⁴

Hayy u Kayyum'un (Allah) tecellisi, bütün mâsivayı yok eder.⁹⁶⁸⁵

Sivaya iltifat etmeyene, Zât (Allah) tecelli eder.⁹⁶⁸⁶

Zât-ı tecelliye talim eyleyenin sûreti ayn-ı tecelli, sözü de ayn-ı zât olur.⁹⁶⁸⁷

Nur-ı hüviyyet tecelli ederse Hakk (Allah) her derde derman olur.⁹⁶⁸⁸

Tecellinin nuruna eren, akla bakmaz.⁹⁶⁸⁹

Kâbe kavseyn geçilince *ev ednâ* sırrı tecelli olur.⁹⁶⁹⁰

Semme vechu'llâh kelimasının envârı tecelli etse cümle mevcudat yanar, perdeler kalkardı.⁹⁶⁹¹

Hakk'ın (Allah) aynası olan Habibullah'ın (Hz. Peygamber) veçhinde Rahmân'ın (Allah) sûreti tecelli eder.⁹⁶⁹²

⁹⁶⁸¹SG, 36/5 Hakikat sırr-ı tevhibî duyana / Dü 'âlem bir tecellî bir kabesdür

⁹⁶⁸²AN, i. 81/6 İrdi ni'met tecellî-i Hak'dan / 'Āşıkın toyladı nevâl-i cemâl

⁹⁶⁸³SG, 61/5 Tecellî itnese Ğaybî'ye ol zât / Niçün 'âlem olurdu aña hâşî'

⁹⁶⁸⁴AN, i. 1/3 Ger itse tecellî ahadiyetle celâlün / Bir zerre-i cevvalê olur 'Arş-ı mu'allâ

⁹⁶⁸⁵H, kî. 21 Tecellî eylese ol Hayy u Kayyüm / Olurdu mâsivâ hep cümle ma'düm / Bu ma'nâ ger saña olduysa ma'lüm / Sivâdan var yürü imdi gözün yum

⁹⁶⁸⁶H, i. 162/6 Kılma sivâyâ iltifat / Tâ kim tecellî ede zât / Dil-teşnesi bulur hayât / Enhâr-ı zikru'llâh ile

⁹⁶⁸⁷SG, 69/2 Saña ta'lîm eyledüm zât-ı tecellî sırrını / Sûretün 'ayn-ı tecellî 'ayn-ı zât oldu sözüñ

⁹⁶⁸⁸H, i. 80/4 Tarîk olup saña râh-ı hidâyet / Olursa rehberin Fahr-ı Risâlet / Tecellî ede ger nür-ı hüviyyet / Senin her derdine dermân ola Hak

⁹⁶⁸⁹H, i. 177/4 Akla bakma er tecellî nûruna / Şem'a hâcet kalmaz oldukça sabâh

⁹⁶⁹⁰H, i. 188/6 Geçirip Kâbe kavseyni Hudâ'ya / Tecellî eylesin sırr-ı Ev-ednâ / Ki tâ hâsıl ola maksûd-ı aksâ / Meded eyle meded sultânım Allah

⁹⁶⁹¹H, i. 127/2 Tecellî etse envâr-ı kelâm-ı Semme vechu'llâh / Yanardı cümle mevcudat olurdu perdeler zâ'il

Tecelli, benlik terk edilmeden gerçekleşmez.⁹⁶⁹³

Tecellinin lezzetinden Rabb'in (Allah) izniyle tadılabilir.⁹⁶⁹⁴

Vahdet nuru tecelli eylemezse, kullar İlah'ı (Allah) bırakıp gayra rağbet eder.⁹⁶⁹⁵

92.10. Tecelli, âlem/mahlukat/nimettir.

Sultan (Allah), nimetleriyle tecelli eder.^{9696, 9697, 9698, 9699, 9700}

Her şey tecelliden ibarettir.⁹⁷⁰¹

Aşk-ı ilahî her şeyde apaçık tecelli eder.⁹⁷⁰²

Tecelli, hakikat ruhsarından zuhur eder.⁹⁷⁰³

Dost (Allah); şems, kamer, nev-i beşer ve ağaçta tecelli eder.⁹⁷⁰⁴

Padişah (Allah), bir tecellisiyle âlemleri yoktan var etmiştir.⁹⁷⁰⁵

Rahmân'ın (Allah) tecelliyatı, insanlığın yaratılmasıyla ortaya çıkmıştır.⁹⁷⁰⁶

⁹⁶⁹²AN, i. 17/4 Ol tecellî eyleyen vechünde ey mir'ât-ı Hak / Süret-i Rahmân'dürür Allâhü a'lem bi's-savâb

⁹⁶⁹³SG, 95/2 Enâniyyet saña perde olupdur / Tecellî ister iseñ sen seni ko

⁹⁶⁹⁴AN, i. 14/2 Tecellîden virüp lezzet / Visâle eyledüñ da'vet / Cemâlüñdür ulu ni'met / Şükür yâ Rabbi yâ Rabbi

⁹⁶⁹⁵H, i. 141/2 Tecellî eylemezse nür-ı vahdet / Seni koyup ederler gayra rağbet / Mu'attal etdi halkı nevm-i gaflet / Uyar kullarını uyar ilâhî

⁹⁶⁹⁶AN, i. 121/1 İdüp 'aşıklara in'âm-ı küllî / Tecellî eyle sultânüm tecellî / Bula her biri 'ışkuñla tesellî / Tecellî eyle sultânüm tecellî

⁹⁶⁹⁷AN, i. 121/2 İçür 'aşıklara sahbâ-yı zâtı / Ki fark itmez olalar kâ'inâtı / Müyesser eyle ol âb-ı hayâtı / Tecellî eyle sultânüm tecellî

⁹⁶⁹⁸AN, i. 121/3 Visâlün câmını cânlar idüp nüş / Firâk encâmın itsünler ferâmüş / Olalar bâde-i 'ışkuñla serhüş / Tecellî eyle sultânüm tecellî

⁹⁶⁹⁹AN, i. 121/4 Açup vahdet eli kesret hicâbın / Cemâlün vechinün keşf it nikâbın / Görüp cân çeşmi hüsnün âftâbın / Tecellî eyle sultânüm tecellî

⁹⁷⁰⁰AN, i. 121/5 Nakâyısdan münezzeh zâtuñ için / Cenâbuñdan gelen âyâtuñ için / Kerem it Nürî'ye ey ferd-i bî-çün / Tecellî eyle sultânüm tecellî

⁹⁷⁰¹SG, 112/3 Hakikatde cihân bil ol cihândur / Tecellîden 'ibâretdür kamu şey

⁹⁷⁰²AN, i. 130/2 'İşk ile eger olur ise zâkir-i esmâ / İsminde zuhür ide aña vech-i müsemmâ / Her şeyde tecellîsî ola zâhir ü peydâ / 'Âlemde 'aceb 'izzet olur 'ışk-ı İlâhî

⁹⁷⁰³AN, i. 22/4 Ruhsâr-ı hakikatden it aña tecellîler / Miskînüñü sen eyle ol devletüñe vâris

⁹⁷⁰⁴AN, i. 19/2 Ziya izhâr iden şems ü kamerden / Cemâlin gösterür nev'-i beşerden / Diyüp innî ene'llâh bir şecerden / Tecellî nürünü izhâr iden dost

⁹⁷⁰⁵H, i. 113/1 Yoğiken âlemleri var eylemek / Hep senindir pâdişâhım hep senin / Bir tecellî ile izhâr eylemek / Hep senindir pâdişâhım hep senin

Hâdis olan her şey Hüdâ'nın (Allah) tecellisidir.⁹⁷⁰⁷

Allah, sûret-i misliyyede (mahlukatta) tecelli eder.⁹⁷⁰⁸

Sûretler (mahlukat), O'nun (Allah) yüzünün parıltılarıdır.⁹⁷⁰⁹

Görebilen için her şeyde Allah'ın tecellisi vardır.⁹⁷¹⁰

Âlemde görülen her şey O'nun (Allah) tecellisidir.⁹⁷¹¹

Zât-ı vahdet her neşette (oluşt) tecelli eyler.⁹⁷¹²

Yere göğe sığmayan nûr-ı tecelli, insandadır.⁹⁷¹³

Cemâl, perdesini kaldırıncı binlerce tecelli ortaya çıkar.⁹⁷¹⁴

Bazen celâl bazen cemâl tecelli eder.⁹⁷¹⁵

92.11. Tecelli Tûr dağında gerçekleşmiştir.

Tecellinin nuru Tûr dağındadır.⁹⁷¹⁶

O (Allah), Tûr'a tecelli etmiştir.⁹⁷¹⁷

Yâr (Allah), ruh Musa'sına tecelli etmiştir.⁹⁷¹⁸

---

⁹⁷⁰⁶AN, i. 59/2 Tecelliyât-ı Rahmân'ın tulû'ı / Cihânda neş'e-i insâna merbût
⁹⁷⁰⁷SG, k. 1/6 Bu vücûduñ bätınıdır ol kadım-ı rûh-ı Hak / Hep tecellî-i Hudâ'dur hâdis olan zâhirâ
⁹⁷⁰⁸SG, k. 1/62 Sûret-i misliyyesinde cilve eyler ol yine / Devr-i dâ'im bu tecellî üzre olur rû-nümâ
⁹⁷⁰⁹SG, 61/2 Hakâyıkdur bu sûretler yüzünñ / Tecelliyât olupdur hep levâmi'
⁹⁷¹⁰NM, 42/6 Hâr içre biter gülzâr nâr içre toğar envâr / Her şeyde tecelliñ var rû'yet yolını göster
⁹⁷¹¹SG, 94/7 Hazinedür çü bu 'âlem / Nedür mahfî olan âdem / Tecellî itmek ister dem / Femâ fi'l-kevnî illâ hû
⁹⁷¹²SG, k. 1/64 Zât-ı vâhiddür tecellî eyleyen her neş'eden / Zâtıma birdür egerçi bî-nihâyetdür inâ
⁹⁷¹³SG, 34/4 Gice gündüz sa'y idüp kendünden âgâh ola gör / Yire göğe sığmayan nûr-ı tecellî sendedür
⁹⁷¹⁴AN, i. 65/6 Cemâlî perdesin kaldursa ol dost / Tecellîler idüp âlâf u âlâf
⁹⁷¹⁵NM, 2/10 Tecellî eyler ol dâ'im celâl ü geh cemâlinden / Birinün hâsılı cennet birinden nâr olur peydâ
⁹⁷¹⁶AN, i. 43/5 Varsañ bu 'ıškuñ Tûr'ına irseñ tecellî nûrına / Her zerresinde görine mihr-i dirahşân gizlidir
⁹⁷¹⁷H, i. 48/3 Tûra tecellî eyleyip diller tesellî eyleyip / Musâ'ya deyip Len terân ol vech ile ihsân eden
⁹⁷¹⁸AN, i. 35/5 Tecellî gösterür Musâ-yı rûha / Beden tağın aña ol Tûr iden yâr

O'nun (Allah) nuru, sır Sînâ'sında ateş olarak tecelli etmiştir.⁹⁷¹⁹

Rûh-ı kudsî, suretâ ateş, toprak, hava, su (anâsır-ı erbaa) olarak tecelli eder.⁹⁷²⁰

92.12. Tecelli, sınırsızdır ve tekrar etmez.

Allah'ın tecellisinin sonu yoktur.⁹⁷²¹, ⁹⁷²²

Tecelli, tekerrür etmez.⁹⁷²³

Kâinat, O'nun (Allah) tecellisi ile devr-i daim eder.⁹⁷²⁴

O'nun (Allah) her tecellisi zevk-i cediddir.⁹⁷²⁵

O (Allah), mahalle göre farklı şekillerde tecelli eder.⁹⁷²⁶

Allah, her neşette (oluştur) nev-be-nev tecelli eder.⁹⁷²⁷

92.13. Tecelli mahalli gönüldür.

Allah, gönle tecelli eder.⁹⁷²⁸

Tecelli yeri gönüldür.⁹⁷²⁹

Gönül tecelli-yi cemâl ile eğlenir.⁹⁷³⁰

Allah'ın tecelli etmesi, gönülden şek ve şüphenin kaldırılmasına bağlıdır.⁹⁷³¹

⁹⁷¹⁹AN, i. 112/3 Tecellî eyledi Sînâ-yı sırda / Görinüp nûrî nâr el-hamdü li'llâh

⁹⁷²⁰SG, 4/4 Rûh-ı kudsîdür tecellî eyleyen bende 'ıyân / Sûretâ saña göründüm nâr u bād u hâk u āb

⁹⁷²¹SG, 8/6 Yok tecellîsine āhır devr ider zîrâ ebed / Sırr-ı devri zevk idersuñ keşf ola bu müşkilât

⁹⁷²²SG, 94/8 Gelür gider nihâyet yok / Tecellîsine gâyet yok / Nihâyet yok bidâyet yok / Femâ fi'l-kevni illâ hû

⁹⁷²³SG, 107/3 Tecellîde tekerrür nice mümkün / Revâ mı dur tazayyuk hiç Hudâ'da

⁹⁷²⁴SG, 8/4 'Aşk-ı Bârî bâ'is oldı zâtınuñ emvâcına / Devr-i dâ'im tâ tecellî üzre ola kâ'inât

⁹⁷²⁵SG, 8/5 Her tecellîsi anuñ zevk-i cedîd ide 'atâ / Göstere her anda bir şe'n dâ'imâ ol muhdesât

⁹⁷²⁶SG, 63/5 Tecellîye ola tâbi' hemîşe / Mahalle göre kullanur tazarruf

⁹⁷²⁷SG, k. 1/63 Sanma anı kim tecellîsinde tekrâr eyleye / Nev-be-nev her neş'eden eyler tecellî dâ'imâ

⁹⁷²⁸AN, i. 18/2 Çün kıldı tecellî dile ol hazret-i ma'sûk / Kühsâr-ı beden oldı aña Tûr-ı mahabbet

⁹⁷²⁹SG, 5/6 Gönüldür çün tecellî-gâh-ı hazret / Sivâ-yı Hak olur mı hiç münâsib

⁹⁷³⁰H, i. 105/1 Tecellî-i cemâl ister / Gönül eğlenmez eğlenmez / Tesellî-i visâl ister / Gönül eğlenmez eğlenmez

Kalp taalluktan arınmadıkça, Hüdâ'nın (Allah) tecellisi gerçekleşmez.⁹⁷³²

Tecellinin nuru, zikir ile parlamış gönül aynasına akseder.⁹⁷³³

Hüdâ'nın (Allah) tevhid sırrı tecelli ettiğinde dil (gönül) gözü açılıp cemâlin nuru görülür.⁹⁷³⁴

Kalbini temizleyen talibe, ansızın tecelli eyler. Nâdâna ses etmez.⁹⁷³⁵

Mükevvin(Allah)'in tecellisini bulan dil (gönül), ekvânın hayalini göze almaz.⁹⁷³⁶

Mevlâ (Allah) tecelli ederse diller (gönül) teselli olur.⁹⁷³⁷

92.14. Tecelliye şeyh/pîr/vahdet ehli muhatap olmuştur.

Tecellinin nuru meşâyihin esrar mahzenindedir ve güneş gibi doğar.⁹⁷³⁸

Cemâlin tecellisine talip olan cemâl-i pîre cândan talip olmalıdır.⁹⁷³⁹

Ehl-i vahdet nereye baksa O'nu (Allah) görür.⁹⁷⁴⁰

O (Allah), mürşidin temiz yüzünde bî-nişan görülür.⁹⁷⁴¹

Hakk (Allah) tecellisi, pîre birdenbire naklolur.⁹⁷⁴²

---

⁹⁷³¹SG, N/1 Göñülden kaldırursañ şekk ü raybı / O dem eyler tecellî sırr-ı Ğaybî
⁹⁷³²SG, 88/10 Mücellâ it sarâ-yı hâs olan kalbi ta'allukdan / Tecellî-i Hudâ sūfî olur ancak bu halvetden
⁹⁷³³AN, i. 54/2 Olsa ger mir'ât-ı dil sâfî sıkâl-i zikir ile / Eyler ol âyîne nūr-ı tecellî in 'ikâs
⁹⁷³⁴AN, kıt. 1 Sırr-ı tevhîdün Hudâyâ kıl tecellîsin 'ayan / Tūr-ı tende tâ ki lâ-ya'kıl ola Mūsâ-yı cān / Dîde-i dil açılıp görsün cemâlün nūrını / Sîneler çâk eyleyüp girsün sema'a 'âşıkân
⁹⁷³⁵SG, 52/6 Çün bu üslub üzre tâlib kalbini sâf eyleye / Nâ-gehân eyler tecellî eylemez nâdâna ses
⁹⁷³⁶AN, i. 128/2 Dil mükevvin tecellîsin buldı / Göze almaz hayâl-i ekvânı
⁹⁷³⁷H, i. 79/2 Mevlâ tecellî eyleye / Diller tesellî eyleye / İhsân-ı küllî eyleye / Zâhir ola envâr-ı cūd
⁹⁷³⁸AN, k. 4/2 Gün gibi tulū' eyler idi nūr-ı tecellî / Açılsa eger mahzen-i esrâr-ı meşâyih
⁹⁷³⁹SG, 78/1 Ey tecellî-i cemâlün tâlibi / Gel cemâl-i pîre cândan tâlib ol / Vey tesellî-i visâlün râğibi / Gel cemâl-i pîre cândan tâlib ol
⁹⁷⁴⁰SG, 40/1 Ehl-i vahdet zümresinün cism ü cānı nūr olur / Her neye baksa tecellî turdığı yer Tūr olur
⁹⁷⁴¹SG, 90/1 Mürşid oldur kim dem-â-dem Hakk'ı eyleye 'ıyân / Vech-i pâkinde tecellî eyleye ol bî-nişan
⁹⁷⁴²SG, 42/4 Hak tecellîsi pîre / Nakl itdi birden bire / Hak dimeyen Hak ere / Hakîkatde mülhiddür

92.15.Âşık, tecelliyi görmek ister.

Âşık, O'nun (Allah) zâtının nurunun tecellisini görmek ister.⁹⁷⁴³

Âşık, Allah'ın cemâlinin tecellisine mazhar olmak ister.⁹⁷⁴⁴

Âşık, Allah'tan tecelliyi lütfetmesini ister.⁹⁷⁴⁵

Âşığın dil ü cânı nûr-ı tecelliden ziya ister.⁹⁷⁴⁶

Âşık, Allah'tan tecelli-yi cemâlini ihsan etmesini ister.⁹⁷⁴⁷

Tecelli, âşığı mest eder.⁹⁷⁴⁸

Kevn ü mekân tecelli ile dolduğunda âşıklar kendinden geçer.⁹⁷⁴⁹

Cemâlin tecellisinin nuru, âşığı sarsar.⁹⁷⁵⁰

Nur tecelli ettiğinde âşık Hû (Allah) der.⁹⁷⁵¹

Sevgilinin temiz dîdârının nur iken dîdârın ateş şeklinde tecelli etmesi, âşığı hayrette bırakır.⁹⁷⁵²

Âşık, O'nun (Allah) tecellisinin neticesi olarak bazen gizlenir bazen ayan olur.⁹⁷⁵³

Âşık, Hakk (Allah) tecellisiyle bakar.⁹⁷⁵⁴

⁹⁷⁴³H, i. 46/4 Keşf olup ef'âl ü sıfat / Kılısın tecellî nûr-ı zât / Tâ kılavuz bâkî hayât / Rabbi'm meded Mevlâ'm meded

⁹⁷⁴⁴NM, 124/1 Tecellî-i cemâline mazhar eyle / Efendüm Hâlikum Rabbüm İlâhum / Tarîk-i vasla lütfuñ rehber eyle / Efendüm Hâlikum Rabbüm İlâhum

⁹⁷⁴⁵H, i. 44/3 İhsânını küllî et / Bizi mütesellî et / Lütfula tecellî et / Kahrın koma kim yaka

⁹⁷⁴⁶H, i. 138/1 Yine nûr-ı tecelliden / Dil ü cânım ziyâ ister / Efendi zevk-i külliden / Sarây-ı sır safâ ister

⁹⁷⁴⁷H, i. 188/1 Tecellî-i cemâlin eyle ihsân / Meded eyle meded sultânım Allah / Visâlinle bizi kıl şâd ü handân / Kerem eyle meded Rahmânım Allah

⁹⁷⁴⁸NM, 108/5 Gönlümi mir'ât-ı vech-i zât idüp / Ol tecellîyle beni mestâne kıl

⁹⁷⁴⁹AN, i. 82/4 Pür-tecellî olup bu kevn ü mekân / Kendüden gitdi 'âşık-i bî-cân / Kalbi aradı bulmadı bir ân / Gâret itdi dili delâl-i cemâl

⁹⁷⁵⁰AN, i. 33/1 Tecellâ-yı cemâlün pertevi kim 'âşıkı sarsar / 'Amâ-yı gayb-ı 'izzetden zuhûr-ı bârika artar

⁹⁷⁵¹AN, i.85/5 'Âşıklar içre olsa sūr / Bu Nūr'ye irse sūrür / Anda tecellî itse nūr / Ben hū direm yā hū direm

⁹⁷⁵²C, g. 26/4 Hayretdeyem tecellî-i dîdâr-ı pāküñe / Kim mahz-ı nūr iken eser-i nār gösterür

⁹⁷⁵³NM, 113/10 Gâh olur mevcüd u ma'düm geh vücüd ile 'adem / Geh tecellîyle 'ayan u gâhi pinhân olurum

O (Allah), âşığa yetmiş bin perdeyi kaldırarak benliksiz tecelli eder.⁹⁷⁵⁵

---

⁹⁷⁵⁴SG, 49/2
dîdârumuz

⁹⁷⁵⁵SG, 4/3
hicâb

Dîde-i hak-bîn ile kılsañ nazar zâhid bize / Gamze ider Hak tecellisin saña
Baña benliksüz tecellî itdi bende benligüm / Anuñ içün ortadan ref` oldı yetmişbiñ

93. TEN

Vücudun zâhiri tarafı, dış yüzü anlamına gelen ten, cânın mahalli olması münasebetiyle cân ile sıkça birlikte kullanılmıştır. Bu kullanımlar kimi zaman ikisi arasındaki farklılığı vurgulamak için kimi zaman da ikisinin ortak yanlarını ve birlikteliğini pekiştirmek için yapılmıştır. Şairlerin, bir işin bâtınına nüfuz edemeyip zâhirî tarafında kalmanın bir temsili ifadesi olarak ‘tende kalmak’ şeklinde bir nükte ürettikleri ten kavramı, bir şeyin zâhirî yönünü temsil etmektedir.

93.1.Tenin evsafi

İnnîene’llâh nurunun doğduğu yer olan ten, şeriate muvafık olmalıdır. Gönül, ten mülkünün bekasını, dost ise fenasını ister. Ten, sarhoşluk denizinde yüzen bir gemidir ve onun gözüyle bakanlar zâhiri görürler. Mısırî’de geçen bir düşünceye göre ise miraca tenle mi gönül ile mi çıkıldığı tartışmalıdır. Tende, amel olması gerekir. Ten, halvette perhiz ve riyazete girer. Tenleri diri kılan, kâmillerin nefesidir. O Hz. Peygamber’in doğduğu ay, cân ve ten rahat bulur.

Ten ve sevgili arsasında geliştirilen düşünceye göre ise âşığın teni sevgilinin gamı ile feryat eder, çünkü sevgilinin peykânı âşığın tenindedir, ona ıstırap verir. Ten ayyârdır (hileci), sevgilinin gamzesi onu havsalatır. Tende kılıç yarası olur. Bir kez tespit edilen bir düşünceye göre Hz. Eyüb’ün tenini kurtlar delmiştir.

93.2.Ten ve cân Allah ile dir.

Ten ve cân etrafında geliştirilen düşünceye göre ten ve cân Allah ile dir. Muvahhidlerin tasavvuf anlayışına göre tende tasarruf Allah’tadır. Allah’ı zikredenler, gökleri ten kisvesinden arınmış bir şekilde seyreder. Aslında tende Hû diyen (zikreden) cânıdır. Cân ve ten, feyzi Hakk’tan (Allah) alır. Ten, Allah’ın huzuruna cân ile birlikte getirilir. Cân ile ten Hakk’la (Allah) doludur. Bu konudaki bütün bu düşüncelerin hâsılası kabul edilebilecek ve Mısırî’de tespit edilen bir yaklaşım vahdet-i vücud düşüncesini özetler: Cân ve ten O’dur (Allah).

93.3.Âşık, tenden geçmiştir.

Ten ve aşk/âşık arasında geliştirilen düşüncelere göre ise teni terbiye eden şey âşiktir. Ten, aşk şarabıyla boyanmıştır. Aşk teni yakar. Tenini aşkın yaktığı âşığın cânı tende gönülsüzdür, âşık sevgiliye kavuşmak için aslında bir olan cân ve teni feda etmiştir. Âşığın teni kamış kalemin içindeki ince tüy gibi zayıftır. Bu safhada âşık, cân ve cânânın kendinde olduğunu idrak eder ve ten zemininde kalamaz, göklerde dolaşır. Âşığın bu hâlini ten cübbesinden soyunanlar anlayabilir. Âşık gidince (ölünce) ten sarayı yıkılır.

93.4.Tende cân vardır/Ten-cân birdir.

Ten, cânın ülke/mekânı/ tahtıdır. Cân, tane; ten, samandır. Tene cân zindelik verir. Ten sıfattır, cân ise zâttır. Tende kalan kaybeder. Ten-perver olanlar cânı bilmez. Ten, Tûr'a benzer ve cân onda aklını kaybeder. Ten yoğundur. Cân ise latiftir. Ten ile cânın arası; ancak cân miracıyla kat edilebilecek uzun bir yoldur. Cân ve ten mübarek feyizden nasib alırsa, onun her işi güzel olur.

Tenin sağ olması, cânıya bağlıdır. Fenaya ulaşıldığında cânla ten bir olur ve onların bir olması Allah'ın ihsanındandır. Cân ve tenini bırakıp vahdet diyarına giden Hakkâni vücuda kavuşur. Cân ve ten tevhid ile zevk bulur. Ten ile cânın hakikati, bir pîrin yolunda gözü nemli şekilde gidilerek bilinir.

Ömrünü tende geçiren cân devrini bilemez. Ârifler zât ve sifata cân ve ten derler. Ten ve cânın ne olduğunu bilende asla gam kalmaz.

93.5.Ten, cânıya engeldir.

Cân, hep öteye, fenaya, Allah'a gitme eğilimindedir ancak tenin varlığı buna mânidir, düşüncesi etrafında geliştirilen anlam ilişkilerinde ten perdedir, ağyardır, cân kuşunun uçmasına engel olan bağıdır,

93.6.Ten, sevgili için feda edilir.

Şairlerin geçici, ölümlü, fani olduğu düşüncesi ile teşbihler ürettiği ten, cânânın yolunda verilmelidir. Klasik şiirimizde âşık-mâşuk arasındaki gerilimli ilişkide âşığın mâşuğuna verebileceği en değerli şahsi malı olan ten kavramının,

divanlarını incelediğimiz mutasavvıf şairlerin şiirlerinde de aynı düşünce zemininde ele alındığı görülmektedir. Burada âşığın kendisine kavuşmak için teni ve cânını vermekten sakınmayacağı mâşuk, Allah'tır. Âşık Allah aşkı ve Allah için tenini vermekten bir an sakınmaz.

93.7.Ten geçicidir, ölü.

Şairlerin ten düşüncesi etrafında geliştirdikleri bir düşünce de onun geçici olduğu, vakti gelince öleceği düşüncesidir. Ten gümüşe benzer ve baki değildir, ölecektir. Ölüken ten âleminde bir feza kopar. Ecel rüzgârı ten bağına zarar verir.

93.8.Ten, cânın zindanıdır.

Ten canın tutuklu kaldığı bir hapisanedir.

93.9.Zamane dervişleri teni aşamamıştır.

Gaybî'de ten kavramı ile anlam ilişkisi içinde kullanıldığı tespit edilen başka bir unsur ise 'zamane dervişleri'dir. Bu düşüncelerde kendi çağının dervişlerini eleştiren şair onları tenden geçemedikleri, ten tadına aldandıkları için eleştirir ve cehenneme teşbih ettiği tende zamane dervişlerinin yanacağını ifade eder.

93.10.Ten Kavramında Edebî Düşünceler

93.11.Tenin evsafi

Ten, *innîene'llâh* nurunun doğduğu yerdir.⁹⁷⁵⁶

Ten, sekerat (sarhoşluk) denizinde yüzen bir gemidir.⁹⁷⁵⁷

Dil (gönül), ten mülkünün bekasını, dost ise fenasını ister.⁹⁷⁵⁸

Ten gözüyle bakanlar zâhiri görürler.⁹⁷⁵⁹

Miraca tenle mi dil (gönül) ile mi çıkıldığı tartışmalıdır.⁹⁷⁶⁰

⁹⁷⁵⁶AN, i. 79/5 Matla'idur şâh-ı ten innî-ene'llâh nûrınun / Bâz-ı lâhûtun o tende lânesidür bu gönül

⁹⁷⁵⁷AN, terc. 8/1/7 Fülk-i ten içre lücce-i sekerât / Tolmadan gel yarağünü göre ko

⁹⁷⁵⁸NM, 39/3 Dil bekâsın dost fenâsın istedi mülk-i tenüm / Bir devâsuz derde düşdüm âh ki Lokmân bî-haber

⁹⁷⁵⁹NM, 76/12 Ten göziyle Mısrî'yi sûretde görsem dime kim / Zîra biz ol kâf-sûret içre 'anka olmuşuz

Ten, şeriate muvafık olmalıdır.⁹⁷⁶¹

Tende, amel [olması] gerekir.⁹⁷⁶²

Ten, halvette perhiz ve riyazete girer.⁹⁷⁶³

Tende hasretten yollar açılır.⁹⁷⁶⁴

Tenleri diri kılan, kâmillerin nefesidir.⁹⁷⁶⁵

Hz. Peygamberin doğduğu ay, cân ve ten rahat bulur.⁹⁷⁶⁶

Ten ayyârdır (hileci), sevgilinin gamzesi onu havsaladır.⁹⁷⁶⁷

Ten, sevgilinin gamı ile feryat eder.⁹⁷⁶⁸

Tende kılıç yarası olur.⁹⁷⁶⁹

Sevgilinin peykâni tendedir.⁹⁷⁷⁰

Hz. Eyüb'ün tenini kurtlar delmiştir.⁹⁷⁷¹

⁹⁷⁶⁰NM, 140/1 Gül midür bülbül midür şol zâr u efgân eyleyen / Ten midür ya dil midür hem 'arşı seyrân eyleyen

⁹⁷⁶¹SG, 103/3 Ne hâli ko ne kâli ko ola gör mecmâu'1-bahreyn / Tenüñ şer'a muvâfık kıl dilüñ sırâ kubür eyle

⁹⁷⁶²SG, 115/23 'İlm gerekdür cânda / 'Amel gerekdür tende / Kulak urmaz bir pende / Zamâne dervîşleri

⁹⁷⁶³C, terk. 1/IV/2 İtdüm nice dem savma'a-i halvetiyânda / Perhîz ü riyâzatla ten-i zerdümi gâhî

⁹⁷⁶⁴C, g. 31/1 Gözümde âb degül cüy-bâr-ı hasretdür / Tenümde şerha degül reh-güzâr-ı hasretdür

⁹⁷⁶⁵NM, 94/7 Diri kılan tenleri zinde iden cânları / Kaldıran ölenleri nefesidür kâmilüñ

⁹⁷⁶⁶H, i. 164/4 Bir 'aşık-ı sâdik kanı / Râhat bula cân ü teni / Sırr-ı hakikat mahzeni / Doğduğu ay geldi yine

⁹⁷⁶⁷C, g. 93/2 Turfe 'ayyâr-ı tenüñ havsaladur gamze-i yâr / Fâş ider nakd-i dili çaldüğün inkâr idemez

⁹⁷⁶⁸C, tah. 5/2 Zâr ü nizâr iderse gamuñ cân ile teni / İtmem belâ-yı 'ışk ile feryâd u şiveni / Mihr ü vefâ ümidin ider sanma sen beni / Cevr ü cefâmî çekmege sevdi gönül seni / Derd ü belâya geldüm efendi cihâna ben

⁹⁷⁶⁹C, g. 121/3 'Aceb mi tâ ölünce ben anuñla iftihar itsem / Tenümdür zahm-ı şemşürüñ gibi bir yâdigâr olmaz

⁹⁷⁷⁰C, tah. 3/4 Çekersem her ne deñlü cevri-i bî-pâyânın ol servüñ / Elümden tâ kıyâmet salmazın dâmânın ol servüñ / Görüp cismümdü zahm-ı nâvek-i müjgânın ol servüñ / Çıkarmak itseler tenden çeküp peykânın ol servüñ / Çıkan olsun dil-i mecrüh u peykân olmasun Yâ Rab

⁹⁷⁷¹SG, 30/7 Ger İbrâhîm gibi nâra salalar / Ya İsmâ'il gibi kurbân kılalar / Tenüñ Eyyüb gibi kurtlar deleler / Hakikat süfilik incinmemekdür

93.12. Ten ve cân Allah iledir.

Muvahhidlerin tasavvuf anlayışına göre tende tasarruf Hakk'tadır (Allah).⁹⁷⁷²

Hû diyen (Allah'ı zikreden), gökleri ten kisvesinden arınmış bir şekilde seyredir.⁹⁷⁷³

Tende Hû (Allah) diyen (zikreden) cânıdır.⁹⁷⁷⁴

Cân ve ten, feyzi Hakk'tan (Allah) alır.⁹⁷⁷⁵

Ten, Allah'ın huzuruna cân ile birlikte getirilir.⁹⁷⁷⁶

Cân ile ten Hakk'la (Allah) doludur.⁹⁷⁷⁷

Cân ve ten O'dur (Allah).⁹⁷⁷⁸

93.13. Âşık, tenden geçmiştir.

Teni, aşk yakar.⁹⁷⁷⁹

Ten, aşk şarabıyla boyanmıştır.⁹⁷⁸⁰

Âşık gönlünü o şuha kaptırdığından beri âşığın cânı tende gönülsüzdür.⁹⁷⁸¹

Âşık, cân ve ten kaydından kurtulmak için soyunup uryan olmak ister.⁹⁷⁸²

Âşık, cânânın yolunda tenini kurban etmekten sakınmaz.⁹⁷⁸³

---

⁹⁷⁷²SG, 63/1 Muvahhidler aña dirler tasavvuf / Hak'ın ola ten ü cânı tasarruf
⁹⁷⁷³NM, 129/6 Kisve-i tenden mu'arrâ seyr ider bu gökleri / Raks uran abdâl-i 'uryânımdur Allâh hû diyen
⁹⁷⁷⁴NM, 129/1 Tende cânım cânı cânânımdur Allâh hû diyen / Dilde sırrum sırda sübhânımdur Allâh hû diyen
⁹⁷⁷⁵H, i. 180/2 Kande buldun ahsen-i takvîmi sen / Kanden alır feyzi işbu cân ü ten / Zâhir iken Hak bu gafletler neden / 'Ârif iseñ aç gözün merdâne bak
⁹⁷⁷⁶SG, 64/6 Hem binersün 'aşk atuna Refref'ün ol senün / Getüre huzûra kâdı bir olur cân u tenün / Ğaybî'den al haberi kesilmeden resenün / Zevk-i ebed bulursın budur Hak'da ittifak
⁹⁷⁷⁷SG, 19/1 Cân ile ten toptolu hep Hak durur / Sanki sudan tolu buz bardak durur
⁹⁷⁷⁸NM, 156/3 Hem cân u hem ten oldur hem sen ü hem ben oldur / Cümle görinen oldur uzakda vü yakında
⁹⁷⁷⁹AN, i. 64/2 Yandı ten pişdi kebâb oldı ciğer / Cân eridi kalmadı cismümde yağ
⁹⁷⁸⁰AN, i. 119/4 Kalbi yanmışdur / Cânı kanmışdur / Ten boyanmışdur / Bâde-i 'ışka
⁹⁷⁸¹H, müf. 176 Alaldan gönlüm ol şüh-ı cihânım / Gönülsüz durur oldu tende cânım
⁹⁷⁸²H, i. 120/11 Cân ü ten kaydından olmağa halâs / Soyunup uryân olayın bir zamân
⁹⁷⁸³AN, i. 37/1 Cân mı kayırur vuslat-ı cânân dileyenler / Ten mi sakınur ol yola kurban dileyenler

Âşığın aradığı, tende ve cândadır.⁹⁷⁸⁴

Âşık, teninin Allah'ın kemaline layık olması diler.⁹⁷⁸⁵

Âşık, cân ve tenden vazgeçmiştir.⁹⁷⁸⁶

Âşık, kendi varlığını terk edip cân ve tenin bir olduğunu keşfeder.⁹⁷⁸⁷

Âşık, cân ve teni bildiğinde cân ve cânânın kendinde olduğunu idrak eder.⁹⁷⁸⁸

Âşığın teni kamış kalemin içindeki ince tüy gibi zayıftır.⁹⁷⁸⁹

Âşık, ten zemininde kalamaz, göklerde dolaşır.⁹⁷⁹⁰

Âşığı, ten cübbesinden soyunanlar anlayabilir.⁹⁷⁹¹

Âşık gidince (ölünce) ten sarayı yıkılır.⁹⁷⁹²

93.14. Tende cân vardır/Ten-cân birdir.

Tende cân vardır.^{9793, 9794, 9795}

Cân, ten tahtıdır.⁹⁷⁹⁶

⁹⁷⁸⁴NM, 20/7 Aradığım cāndadır cānda vü hem tendedür / Bilür iken bendedür çağıruram dost
dost
⁹⁷⁸⁵SG, 84/1 Yā ilāhi neyler iseñ it beni / Tek hemān benden gönül incinmesün / Bu kemāle lāyık
it cân u teni / Tek hemān benden gönül incinmesün
⁹⁷⁸⁶NM, 144/2 Alduñ çü beni benden geçdüm bu cân u tenden / 'Aklum dahi her varum yağmadur
alan alsun
⁹⁷⁸⁷NM, 53/7 Terk it Niyāzī sen seni bir eylegil cân u teni / Tuysam diyen Hak sırrını sırr-ı Hudā
halvetdedür
⁹⁷⁸⁸NM, 37/4 Anladuñsa sen seni bildüñse cân u teni / Ğayrı ne var ey gönül cāna cânān sendedür
⁹⁷⁸⁹C, g. 207/2 İrişdi za'fa tenüm hāme içre nāl gibi / O sīm-sā'idün ey dil benānı fikrinde
⁹⁷⁹⁰NM, 150/6 Nice bir bu ten zemīninde karar idüp kalam / Çıkayum göklerde devvār olayum
şimdengeru
⁹⁷⁹¹NM, 177/4 Sanmañuz zāhid gibi havf u recā abdālyuz / Geçmişüz andan sehā bezm-i likā
abdālyuz / Tekye-i iklim-i lāhūtda bekā abdālyuz / Baş açık yalın ayak rāh-ı fenā abdālyuz / Ref'
idüp ten cübbesin 'üryan olan añlar bizi
⁹⁷⁹²NM, 168/1 Devr idüp geldüm cihāna yine bir devrān ola / Ben gidem bu ten sarāyı yıkılıp vīrān
ola
⁹⁷⁹³AN, i. 114/7 İste cânānuñ gözle sultānuñ / Tā ki ol cânuñ tendedür tende
⁹⁷⁹⁴NM, 151/29 Cān ilidür vasf itdigüm derdile ta'rīf itdigüm / Bundan inüp dökildiler bu tenlere her
cān kamu
⁹⁷⁹⁵SG, 76/3 Devr-i dā'im hizmet üzre bu cihān bir bendedür / Bildim ilhām ile zīrā sırr-ı Subhān
sendedür / Zāhir ü bātın Hakuñdur çünki bu cân tendedür / Sen seni müşkil idinüp sen seni halleyle
gel

Cân, tane; ten, samandır.⁹⁷⁹⁷

Ten bir ülkedir ve cân ondadır.⁹⁷⁹⁸

Tende cân vardır, tene cân zindelik verir.⁹⁷⁹⁹

Ten sıfattır, cân ise zâttır. Tende kalan kaybeder.⁹⁸⁰⁰

Ten, Tûr'a benzer ve cân onda aklını kaybeder.⁹⁸⁰¹

Ten yoğundur. Cân ise latiftir.⁹⁸⁰²

Ten ile cânın arası; [ancak] cân miracıyla kat edilebilecek uzun bir yoldur.⁹⁸⁰³

Tenin sağ olması, cânı bağlıdır.⁹⁸⁰⁴

Ten, cânla bir olur.⁹⁸⁰⁵

Cânın olmadığı yerde ten görülmez.⁹⁸⁰⁶

Fenaya ulaşıldığında cânla ten bir olur.⁹⁸⁰⁷

Ten ile cân bir olmuştur.⁹⁸⁰⁸

---

⁹⁷⁹⁶NM, 37/5 Ten tahtıdır bu cânıñ cân tahtıdır cânānuñ / Ey Niyāzī şübhesiz ol bī-mekān sendedür

⁹⁷⁹⁷SG, 115/31 Bir nakışdur bu cihān / Cān dānedür ten samān / Samanda kaldı hemān / Zamāne dervīşleri

⁹⁷⁹⁸AN, mu. 3/1 Kışver-i ten içre ol kim cânı bilmez kandadır / Kimdür ol Mısr-ı vücūduñ hānı bilmez kandadır / Seyr iderken sūret-i Rahmān'ı bilmez kandadır / Cān içinde cân olan cânānı bilmez kandadır / Sırr içinde sırr olan sultānı bilmez kandadır

⁹⁷⁹⁹NM, 35/4 Bildüm ki cân tendedür ten cân ile zindedür / Ammā nidem bilmedüm cânā cânān kandedür

⁹⁸⁰⁰SG, 115/7 Ten sıfâtdur cāndur zat / Tende kalan oldı mat / Nefs arzūsın itdi at / Zamāne dervīşleri

⁹⁸⁰¹AN, kıt. 1 Sırr-ı tevhīdūñ Hudāyā kıl tecellisin 'ayan / Tûr-ı tende tā ki lā-ya'kıl ola Mūsā-yı cân / Dīde-i dil açılıp görsün cemālūñ nūrını / Sīneler çāk eyleyüp girsün sema'a 'āşıkān

⁹⁸⁰²SG, 19/2 Cān latīf ü ten kesīf olduğı bil / Cāmı'ıyyet şānuna elyak durur

⁹⁸⁰³SG, 100/2 Cān ile tenūñ arası bunca yıllık yol durur / İrmeğe mi'rāc-ı cânā sālīk ol vicdān ile

⁹⁸⁰⁴AN, i. 59/1 Cihānuñ cânı çün cânāna merbüt / Tenūñ sağ olması ol cânā merbüt

⁹⁸⁰⁵SG, 65/2 İsm müsemməya varur / Müsemmə cānda durur / Ten cânımla bir olur / 'Aşqum zevküm derdüm Hak / Gice gündüz zikrüm Hak / Göñlümdeki fikrüm Hak

⁹⁸⁰⁶SG, 91/5 Anladık kim bu görinen sende ola cân u ten / İrmedūñ tevhīde şirkde kodı seni mā vü men / Zāt-ı Hakk'a 'ārif olmaz bulmayan hulk-ı hasen / Ma'rifetle hüsn-i hulkdur tālibi kāmīl iden

⁹⁸⁰⁷H, i. 139/9 Senden fenā buldun mu sen / Gülден alıp büy-ı hasen / Bir oldu mu cân ile ten / Bülbül haber vergil bize

Ten ve cân aşk ile yanar.⁹⁸⁰⁹

Cân ve tenin bir olması Allah'ın ihsanındandır.⁹⁸¹⁰

Cân ve ten tevhid ile zevk bulur.⁹⁸¹¹

Cân ve ten, vahdet diyarına sığmaz.⁹⁸¹²

Tende cân var iken yararlı işler yapmalıdır.⁹⁸¹³

Cân ve tenini bırakıp vahdet diyarına giden Hakkâni vücuda kavuşur.⁹⁸¹⁴

Cân ve ten mübarek feyizden nasib alırsa, onun her işi güzel olur.⁹⁸¹⁵

Ten ile cânın hakikati, bir pîrin yolunda gözü nemli şekilde gidilerek bilinir.⁹⁸¹⁶

Ömrünü tende geçiren cân devrini bilemez.⁹⁸¹⁷

Ten ile cân birleşip mülk(âlem)ü seyrederek.⁹⁸¹⁸

Ten Hakk'ı (Allah) göremez. Onu cân görebilir. Tende kalanlar Hakk (Allah) yolundan hisse alamazlar.⁹⁸¹⁹

---

⁹⁸⁰⁸C, tar. 66/4 İttihād itsün şehenşāh ile cân u ten gibi / İmtizāc itdükçe rûh-ı pāk ile nefis-i nefis
⁹⁸⁰⁹AN, i. 73/2 Yanar ise 'ışk ile cânım tenüm / Geçer ise āh ile dünüm günüm / Hep senüñdür arada nem var benüm / 'İşk senüñ 'aşık senüñ ma'sük senüñ
⁹⁸¹⁰H, i. 5/4 Her emri tedbîr eyleyen / Eşyāya te'sîr eyleyen / Cân ü teni bir eyleyen / İhsân cenâbından senin
⁹⁸¹¹H, i. 12/5 Bî-çāre Hüdāyî sen / Geç gayrıya bakmakdan / Zevk etmeğe cân ü ten / Tevhîd edegör tevhîd
⁹⁸¹²H, i. 125/2 Gâlib olup hubb-ı vatan / Vahdet diyârına giden / Sıgmaz oraya cân ü ten / Sırr ile seyr etmek gerek
⁹⁸¹³NM, 92/1 Ey gönül gel olmağıl Hak'dan ırağ / Tende cânuñ vār iken eyle yarak
⁹⁸¹⁴H, i. 79/5 Koyup Hüdāyî cân ü ten / Vahdet diyârına giden / Fānî vücûdu terk eden / Bulmaz mı Hakkâni vücûd
⁹⁸¹⁵H, i. 107/5 Hüdāyî feyz-i akdesden / Nasîb alırsa cân ü ten / Olurdu her işin ahsen / Kamuya ol medâr ancak
⁹⁸¹⁶SG, 70/4 Ten ile cânı hakikat bilmeğe oldur tarîk / Yüzüñi yol eyle pîre gitmesün gözden nemüñ
⁹⁸¹⁷SG, 27/10 Cümle a'mâl oldı ten rûh-ı 'ameldür 'aşk-ı Hak / 'Ömrüñi tende geçürme şimdi bil cân devridür
⁹⁸¹⁸NM, 116/5 Buluşdı bir ten ü bir cân bu mülki itdiler seyrân / Niyāzî'den görinen ol ben ancak ad ile sanum

Bu nâsut içinde ten-perver olanlar cânı bilmez.⁹⁸²⁰

Tendeki her bir kıl (tanesi bile) hayrete gark olurken, cân ve dil (gönül) gaflet denizine dalmıştır.⁹⁸²¹

Cân ve teni Hakk'a (Allah) kul etmelidir.⁹⁸²²

Ârifler zât ve sîfata cân ve ten derler. Ten ve cânın ne olduğunu bilende asla gam kalmaz.⁹⁸²³

Cân Yusuf'unun gül yüzünü görünce ten Yakub'unun gözleri açılır.⁹⁸²⁴

93.15. Ten, cânâna engeldir.

Cân ve ten, cânâna perdedir.⁹⁸²⁵

Ten, ağyardır.⁹⁸²⁶

Ten bağı olmasa cân kuşu sevgiliye uçmak ister.⁹⁸²⁷

93.16. Ten, sevgili için feda edilir.

Ten ve cân, cânân uğruna verilir.⁹⁸²⁸

Cânânın sohbetine ermek isteyen, cân ve teni cânânın yoluna harç eder.⁹⁸²⁹

⁹⁸¹⁹SG, 91/4 Cân işidir Hakk'ı görmek sanma ten ola müdâr / Tende kalan olmamışdur rāh-i Hak'dan behre-dâr / Kümmelîn-i evliyânüñ yolun eyle ihtiyâr / Ma'rifetle hüsn-i hulkdur tâlibi kâmil iden

⁹⁸²⁰AN, mu.7/1 Bu nâsut içre ten-perver olanlar cânı bilmezler / Ne cânı hâne-i kalbindeki mihmâni bilmezler / Ledünniden haberdâr olmayup 'irfânı bilmezler / Nedür 'irfân içinde küfr olan imâni bilmezler / Ne cândur cân içinde cân olan cânâni bilmezler / Ne sırdur sırr içinde sırr olan sultâni bilmezler

⁹⁸²¹AN, terc. 8/1/2 Cân u dil bahr-i gaflet içre talup / Ğark-ı hayretde tende her bir mü

⁹⁸²²AN, i. 4/2 Gel 'ışk ile diñle beni / Hakk'a kul it cân u teni / Mevlâ seni ister seni / Gel gidelüm Hak'dan yaña

⁹⁸²³SG, 70/3

⁹⁸²⁴NM, 175/4 Ten Ya'kub'ınüñ gözleri açılma 'aceb mi / Cân Yusuf'ınüñ gül yüzünüñ hâli göründi

⁹⁸²⁵H, i. 118/4 Zenb-i vücüdu mahv et eriş sarây-ı kurba / Cân ü tenin arada cânâna hâ'il ancak

⁹⁸²⁶SG, 47/3 Mâlikü'l-mülk ol durur varlık anuñ / Añladuk kim cân u ten ağyârimuz

⁹⁸²⁷AN, i. 64/4 Saña pervâz itmek ister cân kuşu / Kayd-ı ten olmasa ayağına bağ

⁹⁸²⁸H, i. 32/6 Gerçek seven cânânını / Verir tenini cânını / Derd odur ki dermanını / Hak'dan gayrı bilmez ola

⁹⁸²⁹H, i. 234/2 Sohbet-i cânâna ermek isteyen / Yoluna harc eylesin cân ü teni

Sevgilinin sevgisiyle dolmuş kişi Hakk'a (Allah) ibadet için cân ve tenini esirgemedir verir.⁹⁸³⁰

Âşık, cânânın yolunda tenini kurban etmekten sakınmaz.⁹⁸³¹

Hakk'a (Allah) ulaşmak isteyen cân ve ten bağından kurtulmalı, cânân ile zevk üzere olmalıdır.⁹⁸³²

Cân ve ten, Hakk (Allah) yoluna saçılır.⁹⁸³³

Cân ve ten Hakk'a (Allah) feda edilir.⁹⁸³⁴

Âşık, aşk için teninden geçer.⁹⁸³⁵

93.17. Ten geçicidir, ölür.

Ten geçicidir.^{9836, 9837}

Ten, baki değildir, ölür.^{9838, 9839}

Ölünce ten toprak ile yeksân olur.⁹⁸⁴⁰

Ten, gümüşe benzer ve bir gün toprak olacaktır.⁹⁸⁴¹

⁹⁸³⁰H, k1. 48 Gâlib olsa kişide hubb-ı Habîb-i medenî / Zerrece gelmez aña zînet-i dünyâ-yı denî /
Terk edip bid'atı râh-ı sünene sâlik olur / Bezl eder Hakk'a ibâdet yoluna cân ü teni

⁹⁸³¹AN, i. 37/1 Cân mı kayırur vuslat-ı cânân dileyenler / Ten mi sakınur ol yola kurbân dileyenler

⁹⁸³²SG, 100/1 Hakk'a irmek ister iseñ sohbet it merdân ile / Cân ü ten kaydını ko zevk üzre ol cânân ile

⁹⁸³³H, k1. 20 Hidmet eyle pîrine sıdk ile sen / Hak yolunda bezl ede gör cân ü ten / Her ne kim emr ede et anı kabûl / Kapsında ola gör cân ile kul

⁹⁸³⁴H, i. 101/3 Geçip fânî vücûdundan / Fedâ et Hakk'a cân ü ten / Kayır ahvâlini erken / Gel Allah'a gel Allah'a

⁹⁸³⁵AN, i. 6/3 Ko teni cânı / Fânî ol fânî / Yanı gör yanı / 'Işka bî-pervâ

⁹⁸³⁶AN, k. 3/21 Dil gamîn hâtır hazîn Nürî idimez kesf-i hâl / Dîde giryân sîne biryân ten güzârân dal taban

⁹⁸³⁷AN, mu. 2/1 Āteş-i gayret vücûdum içre süzân bir yaña / Nâr-ı hasret kalb-i virânümde pinhân bir yaña / Ten-güzârân bir yaña hayrân-dil ü cân bir yaña / Baş-ı gâltan bir yaña a'zâ-perişân bir yaña

⁹⁸³⁸AN, i. 20/3 Murğ-ı cân tutdı râh-ı itlâkı / Kayd-ı ten olmadı aña bâkî / Na'ralarla pür itdi âfâkı / Her taraf hüy hây-ı âh el-mevt

⁹⁸³⁹AN, i. 20/5 Nüriyâ olsa lütfi Rahmân'uhn / Ten ölürse de sağ olur cânuhn / Çünkü yokdur bakası dünyâuhn / Merhabâ ey fenâ-yı âh el-mevt

⁹⁸⁴⁰NM, 168/2 Cüş idüp 'ummân-ı cân cismüm gemisin tağıda / Yerler altında tenüm toprağıla yeksân ola

Âşık gidince (ölünce) ten sarayı yıkılır.⁹⁸⁴²

Ten âleminde, ölürlen bir feza kopar.⁹⁸⁴³

Ecel rüzgârı, tenin bağına zarar verir.⁹⁸⁴⁴

93.18.Ten, cânın zindanıdır.

Ten, cânın tutulduğu zindandır.⁹⁸⁴⁵

Ten hapishanedir.⁹⁸⁴⁶

93.19.Zamane dervişleri teni aşamamıştır.

Zamane dervişleri tenden geçemez, o yüzden işleri bitiremezler ve cân lezzetini tadamazlar.⁹⁸⁴⁷

Tenin tadına zamane dervişleri, aldanır.⁹⁸⁴⁸

Ten yolunda zamane dervişleri gider.⁹⁸⁴⁹

Zamane dervişlerinin teni dolu, cânı boştur.⁹⁸⁵⁰

Ten postundan zamane dervişleri sıyrılamamıştır.⁹⁸⁵¹

Ten cehenneminde zamane dervişleri, yanarlar.⁹⁸⁵²

⁹⁸⁴¹AN, mu. 6/3 Mât oldu o şehler kim vaslını gönül özler / Vasfını murād itseñ şerh eyleyemez sözler / Hâk oldu o sîm tenler soldı o siyeh gözler / Kanı o kalem kaşlar kanı o güzel yüzler / Bilmem saña bu dünyâ bâkî mi kalur sanduñ / Bu meclis-i fânîde sâkî mi kalur sanduñ

⁹⁸⁴²NM, 168/1 Devr idüp geldüm cihâna yine bir devrân ola / Ben gidem bu ten sarâyı yıkılıp vîrân ola

⁹⁸⁴³AN, i. 20/1 Gaflet ile gezer iken nâgâh / Gûşa irdi sadâ-yı âh el-mevt / Bir feza‘ kopdı ‘âlem-i tende / Câna irdi nidâ-yı âh el-mevt

⁹⁸⁴⁴H, i. 90/3 Bir gün eser bād-ı ecel / Ten bâğına verir halel / İhlâs ile eyle amel / İnsâfa gel insâfa gel

⁹⁸⁴⁵NM, 151/30 Gel tende koma cânuñı a‘lâya çık bul kânuñı / Lâyık mıdur insâna kim yiri ola zindân kamu

⁹⁸⁴⁶C, terk. 1/II/2 Bulduk göz açup kendümüzi mahbes-i tende / Biñ silsile-bend olmuş aña renc ü ‘anâdan

⁹⁸⁴⁷SG, 115/4 Tenden ilerü gitmez / Ânûñün işi bitmez / Cân lezzetini tatmaz / Zamâne dervîşleri

⁹⁸⁴⁸SG, 115/6 Ten dadına aldanur / Anı bir kemâl sanur / Mihnetliğe yeltenür / Zamâne dervîşleri

⁹⁸⁴⁹SG, 115/16 Cân yolından osanur / Ten yolına boyanur / İşini bitti sanur / Zamâne dervîşleri

⁹⁸⁵⁰SG, 115/27 Teni tolu cânı boş / Şer ağusın ider nüş / Yâ bengidür yâ sarhoş / Zamâne dervîşleri

⁹⁸⁵¹SG, 115/29 Ten postundan yüzülmez / Benlüğinden üzülmez / İkilikden süzülmez / Zamâne dervîşleri

94. TEVEKKÜL

Tevekkül, Allah'ın rızasına teslim olmak, Allah sözünü söyledikten sonra Allah'ı vekil bilmektir. Tevekkül eden kişinin gönlünden evham endişesi gider. Tevekkül edenler, nihayette muradlarına erişir ve Allah'ın lütfuyla teselli bulur. Dünya saadeti beklemeyenler ise tevekkülü bela gibi görür.

94.1. Tevekkül Kavramında Edebî Düşünceler

Tevekkülün esası, rızaya teslim olmaktır.⁹⁸⁵³

Tevekkül, Hakk (Allah) sözü söylendikten sonra Allah'a edilir.⁹⁸⁵⁴

Tevekkül, dilden (gönül) evham endişesini giderir.⁹⁸⁵⁵

Tevekkül ehli, muradına erişip Hüdâ'nın (Allah) lütfuyla teselli bulur.⁹⁸⁵⁶

Tevekkül köşesi, dünya devleti beklemeyenler için, beladır.⁹⁸⁵⁷

---

⁹⁸⁵³ SG, 58/2 Kim tevekkül mâyesidür dahi teslîm-ı rızâ / Oldı her halde muvâfik farzla hem iktirâz

⁹⁸⁵⁴ C, k. 36/22 Sen Hak sözi söyle idüp Allâha tevekkül / Dilden gider endîşe-i evhâm-ı hayâli

⁹⁸⁵⁵ C, k. 36/22 Sen Hak sözi söyle idüp Allâha tevekkül / Dilden gider endîşe-i evhâm-ı hayâli

⁹⁸⁵⁶ C, tar. 50/18 Nite ki ehl-i tevekkül murâdına irişüp / Hemîşe lütf-ı Hudâdan bula tesellâyı

⁹⁸⁵⁷ C, g. 40/2 Çün muntazır-ı devlet-i dünyâ degülüz biz / Zâd-ı gam ile günc-i tevekkül ne belâdur

95. TEVHİD

95.1. Tevhidin evsafı

Allah'ı her şeyden münezze kılıp tasvirde ve tasavvuratta onu birleme anlamına gelen tevhid kavramının, bu anlamının yanında Allah'ı anma, zikir, zikretme gibi düşünceleri karşılayan bir kavram olarak değerlendirildiği görülmektedir.

Tevhid, sûreta *lâ* ile *illâ* olsa da aslında *femâ fi'l-kevni illâ hû*'dur, Allah diyerek bulunur ve şirkin zıddıdır. Tevhidin manası, *hüvallah ân 'aliyyu'l-Mürtazâ*'dır, başka bir düşünceye göre insandır. Tevhid, kişinin kendini yok, Allah'ı var bilip Allah ile arasında bir kavga olmamasıdır. Allah'ın buyruğu olan tevhid, imanı tazeler; o, cemle cem olmanın muktezasıdır. Tevhid kemale erdiğinde firkat gider, cemiyet hâsıl olur. Onun kapısını Hz. Peygamber açmıştır. Her derde derman olan tevhidin sırrı semadan duyulur. Gönül, zikir ile tevhide ererse inşirah bulur, böylece cümle ağıyar nefyedilebilir. Tevhidin parlaklığı, işlediği günahlardan kararmış olan yüzleri ağartır. Bir düşünceye göre ise tevhid kişiyi koruyan bir kalkandır.

Tevhid gönül pasını siler, insana bilmediklerini öğretir, insana Allah'ı kendinde buldurur. Tevhide ulaşan kişi, hû sadasını bütün eşyada duyar. Vahdet-i Hakk'ın, âşığın tevhidiyle yücelmeyeceğini bilen âşık, tevhidin kendisine şeref vereceğini bildiğinden, cân ve teninin zevki için tevhid eder; ancak bunu herkese duyurarak yapması caiz değildir. Tevhid, âşığın Allah'ı yâd ederken aslında kendini yâd etmesidir. Tevhidin sırrı tüm âleme açılmıştır, bunun tersi bir durum olsaydı vahdet-i Hakk (Allah) bütün halktan gizlenirdi ve her bir yaprağın tevhidi şerh ettiği iki âlemin bir tecelli olduğu bilinemezdi. Bütün mertebelerden geçtikten sonra ulaşılan tevhid, kalbi bir cennet bahçesine çevirir ve ondan on sekiz bin perdeyi kaldırır. Gönül aynı zamanda tevhid şarabının kadehidir. Zâhiri bırakıp tevhidi kendine yakın eyleyene Allah yardım eder.

Tevhid, *semme vechullah* kıblesinin mihrab(kaş)ındaki secdede yapılır. İnsan, fisatını bulmuşken tevhid etmelidir. Oruç ve namaz ayının (Ramazan) tevhidi

güzeldir. Halvetî tacındaki dört terk, dört tevhide⁹⁸⁵⁸ işaret eder. Tevhid ilminin usulünü öğrenen, felsefenin önemli üstadları kabul edilen Fisagor'u ve Eflatun'u dinlemez.

95.2.Allah'ın yardımı ile tevhide kavuşulur.

Tevhid sırrının tecellisini ayan eden Allah, ihsan ederse her hâl tevhid olur ve tevhide ulaşılabilir. Dert ile âh edip taklitten tahkike çıkıp kendi benliğini duyanlar, cânını ve varlığını aşk ateşinde yakanlar, hicabı kaldırıp Allah'a müştak olanlar, Allah zikriyle meşgul olup, tevhid boyasıyla boyananlar, vahdeti zevk edinenler, lâin deccale uymayan ve şirki bırakanlar, olmayacak sevdaların peşine düşmeyip ölümü ananlar, yabana bakmayıp faniden geçenler, Allah yolunu arayıp şirkten kurtulanlar, emir ve sorumluluklarını yerine getirip sıdk ile iman getirenler, Hakk-ı yakîni isteyenler, tevhide vâsıl olabilir.

95.3.Tevhide erenlerin evsafı

Tevhide; âleme ibret gözüyle bakanlar, dert ile âh eden, gafili uyandıran, maksudu Allah olan, taklitten tahkike çıkıp kendi benliğini duyanlar ulaşır.

Cânını aşk ateşinde yakıp faniden geçenler, Allah'a müştak olanlar, vahdeti zevk edinenler, lâin deccale uymayıp şirki bırakanlar tevhide ererler. Onlar, olmayacak sevdaların peşine düşmez, ölümü anar. Onlar, Hakk (Allah) yolunu arayıp şirkten kurtulmuşlardır. Onların başka bir vasfı da emir ve sorumluluklarını yerine getiren, sıdk ile iman getiren kişiler olmasıdır. Onlar Hakk-ı yakîni isterler.

Tevhid aynasındaki tecelliyi idrak gözünü açanlar, görebilir. Onlar kesrette vahdeti bulmuşlardır. Vahdet ehli tevhidden, bir nefes bile ayrı değildir. Onlar zâkirdir, Allah zikriyle meşguldürler, tevhid boyası ile boyanmışlardır. Ancak tevhid zikri, talibi tek başına Hakk'a (Allah) ulaştırılmaz. Sadığın sözü dinlenir, fani alakalardan geçilir, hakikatler duyulursa tevhide erişilir. Ehil olmayan mürşid tevhid

---

⁹⁸⁵⁸ Dört terklı Halvetî tâcı ile ilgili bkz: Gündüzöz, Güldane, **Tasavvufta Tâc Sembolizmi**, Büyüyenay Yayınları, İstanbul 2017, s.93; Yahya Âgâh b. Sâlih el-İstanbulî, **Tarikat Kıyafetlerinde Sembolizm**, Ocak Yayınları, İstanbul 2002, s.107; Ceyhan, Semih "Osmanlı Tâcnâme Literatürüne Göre Derviş Tacı ve Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî'nin Cevâhir-i Tâc-ı Hilâfet Risâlesi", **İslâm Araştırmaları Dergisi**, S:25, Yıl:11, 2011, s. 134.

ehlını idlal eyles. Allah'ı bulmak isteyen, tevhid ehline hizmet etmelidir. Ona enbiya zümresi ve şeyhler ulaşmıştır.

Tevhidi dost edinenler her iki cihanda da mutlu olur. Tevhidin makamı gönüldür. Mâsivadan gözünü yumup her şeyi Allah'tan uman ve gamları terk ederek tevhid nüktesine mâlik hâle gelen gönül, aynı zamanda Kerrîbiyân meleklerinin de mahallidir. Cahiller tevhidi bilmez.

95.4.Âşık, tevhid eder.

Tevhid kavramı ile düşünce geliştirildiği görülen diğer bir kavram da âşıktır. (Bkz: Bu çalışmada âşık kavramı) Tevhide ulaşanlar, onu cân u gönülden isteyen âşıklardır. Özünü gayrıyı bırakıp tevhide teslim eden âşık, tevhidde müstesna olmak ister. Tevhid onun için sığınaktır.

95.5.Şirk, tevhide engeldir.

Tevhidin önündeki engeller: Kuru taklit, sûrete tapmak, şüphe, inkâr ve şirkdir. Allah'ı bilme konusunda istekli olan ve şirkten kurtulup vahdet iline gidenler, tevhidi elde edebilir.

95.6.Tevhid, lâilâheillâllahtır.

Şairlerin tevhide hamlettikleri başka bir düşüncede ise o, lâilâheillâllahtır. O zikirlerin en hayırlısıdır ve onun manasını âşık bilir. Gaybî'de geçen bir düşünceye göre ise tevhidin sureti olan lâilâheillâllah, âşığın kendini yok sayması, pîrini ise ispat etmesidir.

95.7.Tevhid, eğlencedir.

Tevhid, Allah'ı sevenler, aşk ateşiyle yananlar, gerçek erden gözünü ayırmayan ve onun sözünü cân ile tutanlar; ayrıca malı mülkü, çoluk çocuğu, hâl ve kâli terk edenler için eğlencedir. Tevhidi eğlence olarak görenler, dünya ve ahiret telaşı olmadan mâsivayı terk etmişlerdir. Onlar âşığa uyar ve gönüllerini tevhid ile eğlendirirler.

95.8.Tevhid, kevserdir.

Tevhidin, Kur'ân-ı Kerîm'de cennet ehline ikram edilecek olan nehir veya havuzun adı olan kevser⁹⁸⁵⁹ teşbih edildiği görülmektedir. Kevsere gafletten uyanıp fani lezzetlerden geçenler vâsıl olur. Bir çeşit âb-ı hayat olan tevhid suyunu içenler, ölümsüzlüğe kavuşur.

95.9.Tevhid, denizdir.

Tevhidin denize teşbih edildiği görülmektedir. O, içinde marifet hazinesini barındıran ve sahili olmayan bir ummandır.

95.10.Tevhid Kavramında Edebî Düşünceler

95.11.Tevhidin evsafı

Tevhid, *femâ fi'l-kevni illâ hû'* dur.⁹⁸⁶⁰

Tevhidin manası, *hüvallah ân 'Aliyyu'l-Mürtazâ'* dır.⁹⁸⁶¹

Tevhidin manası insandır.⁹⁸⁶²

Tevhid sırrı, kişinin Hakk (Allah) ile arasında bir kavga olmamasıdır.⁹⁸⁶³

Tevhid, Rahman'ın (Allah) buyruğudur, imanı tazeler.⁹⁸⁶⁴

Tevhid, cemle cem olmanın muktezasıdır.⁹⁸⁶⁵

Tevhid kâmil olduğunda firkat gider, cemiyyet hâsıl olur.⁹⁸⁶⁶

⁹⁸⁵⁹ Kevser, (108) suresinin “Şüphesiz biz sana Kevseri verdik.” mealindeki 1. ayetinden iktibastır.

⁹⁸⁶⁰ SG, 94/1 Bilür misün nedir tevhid / Femâ fi'l-kevni illâ hû / Siyâm-ı şirki ko it 'id / Femâ fi'l-kevni illâ hû tâlibi kâmil iden

⁹⁸⁶¹ SG, 1/5 Süret-i tevhidî koğıl ma'ni-i tevhide ir / Güftü'l-ma'nî hüve'llâh ân 'Aliyyu'l-Mürtazâ

⁹⁸⁶² SG, 35/4 Süretümle fânî isem zâtım ile bâkiyem / 'Ayn-ı tevhidem ki ma'nen lâ vü illâ bendedür

⁹⁸⁶³ NM, 85/7 Sırr-ı tevhidün Niyâzî hâsılı / Hakk'ıla ortada kalmaya nizâ'

⁹⁸⁶⁴ H, i. 91/1 Buyruğun tut Rahmân'ın / Tévhide gel tevhide / Tâzelensin imânın / Tévhide gel tevhide

⁹⁸⁶⁵ H, i. 57/4 Bu dedi kim tevhid-i sırr muktezâ-yı cem'le cem' / Lîk farka nazır olup buyruk tutmak hoşâ gelir

Tevhid; kendini yok, Hakk'ı (Allah) var bilmektir.⁹⁸⁶⁷

Tevhid, Hû (Allah) diyerek bulunur.⁹⁸⁶⁸

Hakk'a (Allah) tevhid ile ulaşılır.⁹⁸⁶⁹

Tevhid, şirkin zıddıdır.⁹⁸⁷⁰

Tevhid kapısını Resûlullah açmıştır.⁹⁸⁷¹

Tevhid, her derde dermandır.⁹⁸⁷²

Tevhid sırrı, semadan duyulur.⁹⁸⁷³

Gönül, zikir ile tevhide ererse inşirah bulur.⁹⁸⁷⁴

Ağyar, tevhidle nefyedilir.^{9875, 9876}

Tevhid sırrını duyan, gayrıya bakmaz.⁹⁸⁷⁷

Tevhid, bir kalkandır.⁹⁸⁷⁸

Tevhidin parlaklığı, işlediği günahlardan kararmış olan yüzleri ağartır.⁹⁸⁷⁹

---

⁹⁸⁶⁶ H, i. 26/3 Tevhîd ile îmânım kâmil ola / Firkat gidip cem'iyet hâsıl ola / Sırrım vahdet iline vâsıl ola / Ara yerden ayrılığî sürem mi

⁹⁸⁶⁷ SG, 54/5 Kendüni yok Hakk'ı var bilmeyenüñ / İtdügi tevhîd değil ilhâd imiş

⁹⁸⁶⁸ H, i. 33/4 Sâlik bula ümîdi / Zerre bula hürşîdi / Bulmağa bu tevhîdi / Gel Hû diyelim yâ Hû

⁹⁸⁶⁹ H, i. 1/4 Aldanma key sakın bu kâinâta / Geç ak u karadan bak nür-ı zâta / Ermek ister iseñ bākî hayâta / Hakk'a tevhîd ile ermiş erenler

⁹⁸⁷⁰ H, i. 102/5 Şirkini tevhîde ırgür / Zerreni hürşide ırgür / Za'fını te'yîde ırgür / Gel Allah'a gel Allah'a

⁹⁸⁷¹ H, i. 36/7 Açan râh-ı tevhîdi / Bulan sırr-ı tefrîdi / Hüdâyî'nin ümmîdi / Sensin yâ Resûla'llâh

⁹⁸⁷² H, i. 1/1 Tevhîd ile olur her derde dermân / Hakk'a tevhîd ile ermiş erenler / Tevhîd ile olur her müşkil âsân / Hakk'a tevhîd ile ermiş erenler

⁹⁸⁷³ AN, i. 116/1 Semâdan sırr-ı tevhîdi tuyan gelsün bu meydâna / Derünice bugün Allâh diyen gelsün bu meydâna

⁹⁸⁷⁴ NM, 25/5 Zikr ile tevhîde irerse gönül / Ma'rifetle bula sadruñ inşirâh

⁹⁸⁷⁵ H, i. 12/1 Nefy etmeğe ağyârı / Tevhîd edegör tevhîd / Yoklukla bulup varı / Tevhîd edegör tevhîd

⁹⁸⁷⁶ H, i. 162/5 Tevhîd ile ağyârı sür / Vahdet sarâyında otur / Hısn-ı dili hıfz ede gör / Dizdâr-ı zikru'llâh ile

⁹⁸⁷⁷ H, i. 228/2 'Âkil iseñ nevm-i gafletden uyan / Nâdim olur nefis ü şeytâna uyan / Gayra bakmaz sırr-ı tevhîdi duyan / Lütf u ihsân etdi ol Rabb-i Kerîm

⁹⁸⁷⁸ NM, 81/3 Her ne vaktin gâlib olsa kes gîdâsın hâlimüñ / Gice gündüz cünne-i tevhîdi kıl saña menâs

Gönül pasını silmek, bilmediklerini bilmek, Hakk'ı (Allah) kendinde bulmak isteyen tevhid etmelidir.⁹⁸⁸⁰

Hüda (Allah) tevhid esrarını gönülde ika eylediğinde, Hû (Allah) sadası bütün eşyadan duyulur.⁹⁸⁸¹

Vahdet-i Hakk (Allah), âşığın tevhidiyle yücelmez.⁹⁸⁸²

Tevhid ipinden mamul elbise, giyene şeref verir.⁹⁸⁸³

Tevhid cezbisiyle miraç edenler arşa çıkar.⁹⁸⁸⁴

Tevhid sırlarını bulan, tevhid bahçesinin bülbülü olur. Tevhidin nuru, câna safâ verir.⁹⁸⁸⁵

Âşık, cân ve ten zevk için tevhid eder.⁹⁸⁸⁶

İlânla tevhid etmek caiz değildir.⁹⁸⁸⁷

Tevhid, âşığın Hakk'ı (Allah) yâd ederken aslında kendini yâd etmesidir.⁹⁸⁸⁸

Tevhidin sırrı âleme açılmasaydı vahdet-i Hakk (Allah) bütün halktan gizlenirdi.⁹⁸⁸⁹

⁹⁸⁷⁹ NM, 162/3 Her ne deñlü rü-siyâh itdiyse isyânuñ seni / Ağarır bî-şek yüzün bu ğurre-i tevhîd ile

⁹⁸⁸⁰ H, i. 1/2 Gönülden pāsını silmek dilersen / Bilmediklerini bilmek dilersen / Eğer Hakk'ı sende bulmak dilersen / Hakk'a tevhîd ile ermiş erenler

⁹⁸⁸¹ AN, i. 63/1 Hudā tevhîdüñ esrārın gönülde eylese ikā' / Sadā-yı hüyı eylerdi kamu eşyā saña ismā'

⁹⁸⁸² SG, 25/2 Sen aña bir de gerekse dime ol birdür hemān / Vahdet-i Hak sanma tevhîdüñle isti'fādudur

⁹⁸⁸³ C, g. 193/4 Düş-ı isti'dādumuz ol cāmeden buldı şeref / Kim çekilmiş tār u püdü rişte-i tevhîdden

⁹⁸⁸⁴ NM, 162/4 Māverā-yı ins ü cinni seyr idüp 'arşa çıkar / Kim ki mi'rāc eylediyse cezbe-i tevhîd ile

⁹⁸⁸⁵ H, i. 170/5 Hüdāyī kim bula esrār-ı tevhîd / Olur ol bülbül-i gülzār-ı tevhîd / Verir cāna safā envār-ı tevhîd / El-Hamdü li'llāh eş-şükrü li'llāh

⁹⁸⁸⁶ H, i. 12/5 Bî-çäre Hüdāyī sen / Geç gayrıya bakmaktan / Zevk etmeğe cân ü ten / Tevhîd edegör tevhîd

⁹⁸⁸⁷ AN, kıt. 9/ 2 Zikr eylemek devrān ile tevhîd idüp i'lān ile / Lā-siyyemā elhān ile cā'iz midür virgil cevāb

⁹⁸⁸⁸ SG, 71/1 Zikr ü tevhîdüñle Hak'dan sen seni yād eyledüñ / Geçdi 'ömrüñ gaflet ile süfi Hakk'ı bilmedüñ / Perde-i nūrānī ile kendüñi şād eyledüñ / Geçdi 'ömrüñ gaflet ile süfi Hakk'ı bilmedüñ

Her bir yaprak, Hakk (Allah) tevhidini şerh eder.⁹⁸⁹⁰

Tevhidin sırrını duyana, iki âlem, bir tecelli ve ateş közüdür.⁹⁸⁹¹

Bütün mertebelerden geçtikten sonra tevhide ulaşılır.⁹⁸⁹²

Kalp, ravza-i tevhid ile cennet bahçesi olur.⁹⁸⁹³

Tevhidin saf ve kokulu şarabının kadehi, pak bir dildir (gönül).⁹⁸⁹⁴

Tevhid leması (şimşek), gönülden on sekiz bin perdeyi kaldırır.⁹⁸⁹⁵

Bütün efkârın harfleri (mevcudat), tevhidle cem olursa vahdet noktasında haşrolunur ve geriye başka fikir kalmaz.⁹⁸⁹⁶

Zâhirde kalan kişi tevhide erişmelidir.⁹⁸⁹⁷

Tevhidi kendine yakın eyleyene Hüda (Allah) yardım eder.⁹⁸⁹⁸

İnsan, [dünyada iken] fırsatını bulmuşken tevhid etmelidir.⁹⁸⁹⁹

Tevhid, *semme vechullah* kıblesinin mihrab(kaş)ındaki secdede yapılır.⁹⁹⁰⁰

Halvetî tacındaki dört terk, dört tevhide işaret eder.⁹⁹⁰¹

⁹⁸⁸⁹ SG, 40/7 Râz-ı tevhîdi bular ger açmayalar ‘âleme / Vahdet-i Hak cümle halkdan ser-te-ser mestür olur

⁹⁸⁹⁰ H, i. 20/5 Ey Hüdâyî dîde-i Hakk ile bak / Şerh eder tevhîd-i Hakk’ı her varak / Mekteb-i ‘irfândan aldinsa sebak / Ko sivâyı matlab-ı a’lâyı gör

⁹⁸⁹¹ SG, 36/5 Hakikat sırr-ı tevhîdi tuyana / Dü ‘âlem bir tecellî bir kabesdür

⁹⁸⁹² H, kı. 2 Nedir bu ellerle ayak / Nedir bu dillerle dudak / Aç gözün ibret ile bak / ‘Âlem temâşâ-gâh imiş / Cümle merâtibden geçip / Tevhîd-i zâta vâsil ol / Ko Zeyd ü Amre bakmağı / Ef’âl-i küll Allâh imiş

⁹⁸⁹³ NM, 162/1 Kalbünü bağ-ı cinân it ravza-i tevhîd ile / Cân dimâğın kıl mu‘attar nefha-i tevhîd ile

⁹⁸⁹⁴ C, k. 1/6 Dil-i pâki ki odur câm-ı rahîk-i tevhîd / Nüş iden cür‘asını ‘âlem-i feyzuñ Cemidür

⁹⁸⁹⁵ NM, 162/5 Ey Niyâzî ‘ârif-i billâh gönülden selb ider / On sekiz biñ perdeyi bir lem‘a-i tevhîd ile

⁹⁸⁹⁶ NM, 142/7 Cümle efkârüñ hurûfin cem‘ idüp tevhîd ile / Nokta-i vahdetde haşr ol gayrı hîç var olmasun

⁹⁸⁹⁷ H, i. 91/4 Zâhirde kalan kişi / Güç etme âsân işi / Gider gayrı teşvîşi / Tevhîde gel tevhîde

⁹⁸⁹⁸ H, i. 152/4 Zikr ü tevhîd eğer karinin ola / Umulur ki Hudâ mu‘inin ola / Bu kelâma begim yakînin ola / Cümleñin başı bir ‘inâyet imiş

⁹⁸⁹⁹ H, i. 12/2 Fırsat ele girmişken / Menzilde oturmuşken / Nevbet saña gelmişken / Tevhîd edegör tevhîd

⁹⁹⁰⁰ NM, 19/5 Salât-ı ehl-i kurbuñ kıblesidür "semme vechullah" / Niyâzî turma dâ‘im secde’-i ebrü-yı tevhîd it

Oruç ve namaz ayının (Ramazan) tevhidi güzeldir.⁹⁹⁰²

Tevhid ilminin usulünü öğrenen, ne Fisagor'u ne de Eflatun'u dinler.⁹⁹⁰³

95.12.Allah'ın yardımı ile tevhide kavuşulur.

Mevlâ'nın (Allah) desteği ile her hâl tevhid olur.⁹⁹⁰⁴

Hüda (Allah), tevhid sırrının tecellisini ayan eder.⁹⁹⁰⁵

Allah'ın ihsanıyla ehl-i tevhid olunur.⁹⁹⁰⁶

95.13.Tevhide erenlerin evsafı

Tevhide erenler, âleme ibret gözüyle bakar, Mevlâ'nın (Allah) nurunun çerağını yakar, yerden ve gökten geçip arşa çıkar.⁹⁹⁰⁷

Dert ile âh eden, gafili uyandıran, maksudu Allah olan tevhid eder.⁹⁹⁰⁸

Taklitten tahkike çıkıp kendi benliğini duyanlar tevhide ulaşır.⁹⁹⁰⁹

Tevhid kokusunu duymak isteyen, cânını aşk ateşinde yakar.⁹⁹¹⁰

Hakk (Allah) derdi olan varlığını aşk ateşinde yakar, hicabı kaldırıp Hakk'a (Allah) bakar, tevhid eder.⁹⁹¹¹

---

⁹⁹⁰¹ AN, i. 24/4 Çār tevhdūñ idüp sūretini çār erkān / Nakşını eylediler başları üzre ser-tāc

⁹⁹⁰² AN, i. 91/4 Tesbīh u tevhdīdi güzel / Kandil ü temcīdi güzel / Kadr'i güzel 'īdi güzel / Şehr-i sıyām māh-ı kıyām

⁹⁹⁰³ C, kıt. 79/13 Usūl-ı 'ilm-i tevhdīdi dūrūst itdūñse hikmetle / Ne Fīsāğors-ı 'ālem ne Eflātūn-ı Yūnān ol

⁹⁹⁰⁴ H, i. 46/5 Senden eğer te'yd ola / Her hālimiz tevhdīd ola / Göster cemālin 'ıyd ola / Rabbi'm meded Mevlā'm meded

⁹⁹⁰⁵ AN, kıt. 1 Sırr-ı tevhdīdūñ Hudāyā kıl tecellisin 'ayan / Tūr-ı tende tā ki lā-ya'kıl ola Mūsā-yı cān / Dīde-i dil açılıp görsün cemālūñ nūrını / Sīneler çāk eyleyüp girsün sema'a 'āşıkān

⁹⁹⁰⁶ H, i. 169/2 Bir avuç hāk iken insān eyledi / Ehl-i tevhdīd ehl-i imān eyledi / Nice lūtf u nice ihsān eyledi / El-hamdū li'llāh eş-şükürü li'llāh

⁹⁹⁰⁷ H, i. 1/3 'Āleme ibret gözüyle bakanlar / Çerāğın nūr-ı Mevlā'dan yakanlar / Yerden gökden geçip 'Arş'a çıkanlar / Hakk'a tevhdīd ile ermiş erenler

⁹⁹⁰⁸ AN, i. 76/2 Derd ile bir kez āh idüp / Gāfilleri āgāh idüp / Maksūduñı Allāh idüp / Tevhdīde gel tevhdīde gel

⁹⁹⁰⁹ NM, 19/3 Salınma cāh-ı taklīde su'ūd it 'arş-ı tahkīke / Saña senden sefer eyle seni sen dūy u tevhdīd it

⁹⁹¹⁰ NM, 19/1 Yakup 'aşk odına cānı meşāmuñ bū-yı tevhdīd it / Kamuya yek nazar birle şūhūduñ rūyı tevhdīd it

Tevhîde gelen yabana bakmaz, cânını ateşlere atmaz, her gördüğüne akmaz.⁹⁹¹²

Faniden geçen, tevhîde erişebilir.⁹⁹¹³

Faniye dayanmayan, tevhîde erişir.⁹⁹¹⁴

Hazrete (Allah) müştak olan, tevhîd eder.⁹⁹¹⁵

Tevhîd ehli, vahdeti zevk ile bulmuştur.⁹⁹¹⁶

Tevhîde, lâin deccale uymayan ve şirki bırakanlar ulaşabilir.⁹⁹¹⁷

Olmayacak sevdaların peşine düşmek, ölümü anlamak tevhîde engeldir.⁹⁹¹⁸

Hakk (Allah) yolunu arayıp şirkten kurtulanlar, tevhîde erişebilir.⁹⁹¹⁹

Emir ve sorumluluklarını yerine getiren, sıdk ile iman getiren tevhîde erişir.⁹⁹²⁰

Hakk-ı (Allah) yakîni isteyen, tevhîde erişebilir.⁹⁹²¹

İdrak gözü açılınca tevhîd aynasındaki tecelliyi görmeye yükselir.⁹⁹²²

Kesrette vahdeti bulanlar, tevhîde erişebilir.⁹⁹²³

---

⁹⁹¹¹ AN, i. 76/3 Var ise sende derd-i Hak / Varuñı nâr-ı 'ışka yak / Kaldur hicâbı Hakk'a bak / Tevhîde gel tevhîde gel

⁹⁹¹² H, i. 91/2 Yaban yerlere bakma / Cânın odlara yakma / Her gördüğüne akma / Tevhîde gel tevhîde

⁹⁹¹³ H, i. 92/7 Olmasın nefsin hâ'il / Bâkî mülke ol vasıl / Geç fâniden ey gâfil / Tevhîde gel tevhîde

⁹⁹¹⁴ H, i. 91/6 Sen seni ne sanırsın / Fânîye dayanırsın / Hoş bir gün uyanırsın / Tevhîde gel tevhîde

⁹⁹¹⁵ AN, i. 76/4 Gel hem-dem-i 'uşşâk iseñ / 'İşk ile pür-eşvâk iseñ / Ol hazrete müştâk iseñ / Tevhîde gel tevhîde gel

⁹⁹¹⁶ SG, 1/4 Hamdü li'llâh ehl-i tevhîdüz ki bulduk zevk ile / 'Ayn-ı vahdetdür bu 'âlem i'tibâridür sivâ

⁹⁹¹⁷ SG, 27/2 Uyma deccâl-ı la'îne şirki ko tevhîde gel / Geldi 'İsâ-yı zamân Mehdi-i devrân devridür

⁹⁹¹⁸ H, i. 92/5 Olmaz sevdâlardan geç / Mevti anar mısın hiç / Yolcu gider kalma geç / Tevhîde gel tevhîde

⁹⁹¹⁹ H, i. 92/9 Hak yolunu ararsan / Şirk âsârın sürersen / Hüdâyî'ye sorarsan / Tevhîde gel tevhîde

⁹⁹²⁰ H, i. 91/7 Emri yerine yetir / İhmâli ko iş bitir / Sıdk ile imân getir / Tevhîde gel tevhîde

⁹⁹²¹ H, i. 92/8 Terk edip kibr ü kîni / İhyâ ede gör dîni / İste Hakk-ı yakîni / Tevhîde gel tevhîde

⁹⁹²² SG, 15/3 Dîde-i idrâkûñüz binâ ola / İdesüz mir'ât-ı tevhîde su'üd

Vahdet ehli tevhidden bir nefes bile ayrı değildir.⁹⁹²⁴

Zakir kulların dilinde tevhidin edası, kulağında sedası vardır.⁹⁹²⁵

Hakk (Allah) zikriyle meşgul olan, tevhid boyasıyla boyanır.⁹⁹²⁶

Tevhid zikri, talibi tek başına Hakk'a (Allah) ulaştıramaz.⁹⁹²⁷

Sadığın sözünü dinlenip, fani alakalardan geçilip hakikatler duyulursa tevhide erişilir.⁹⁹²⁸

Ehil olmayan müşşid tevhid ehlini idlal eyler.⁹⁹²⁹

Hüda'yı (Allah) bulmak isteyen, tevhid ehline hizmet etmelidir.⁹⁹³⁰

Derunu (gönül) cezbe nuruyla aydınlanan kişinin sözünde tevhid nüktesi saklıdır.⁹⁹³¹

Tevhide gelen mâsivadan gözünü yumar, her şeyi Hakk'tan (Allah) umar, gönlünden gamları giderir.⁹⁹³²

Enbiya zümresi Hakk'a (Allah) tevhidle kavuşur.⁹⁹³³

Şeyhler, tevhide mülk edinin.⁹⁹³⁴

---

⁹⁹²³ H, i. 92/6 İster iseñ doğru yol / Bir efendiye kul ol / Bu kesrette vahdet bul / Tevhîde gel tevhîde

⁹⁹²⁴ SG, 40/4 Lî-ma'allâh remzi ancak bunlara dâ'im durur / Sanma bunlar bir nefes tevhîdden mehcür olur

⁹⁹²⁵ SG, 101/1 Dilimizde dâ'im tevhîd edâsı / Zâkir kullardanuz elhamdü li'llâh / Kulağımızda hem tevhîd sadâsı / Zâkir kullardanuz elhamdu li'llâh

⁹⁹²⁶ NM, 97/3 Zikr-i Hak'a meşgûl ola yaña yaña tâ küll ola / İsterse kim makbûl ola tevhîde boyanmak gerek

⁹⁹²⁷ SG, 91/1 Zikr-i tevhîd ile tâlib Hakk'a vâsıl mı olur / Ma'rifetle hüsn-i hulkdur tâlibi kâmil iden / 'İlm-i resmî ile zâhid sarfla kâmil mi olur / Ma'rifetle hüsn-i hulkdur tâlibi kâmil iden

⁹⁹²⁸ H, i. 12/4 Güş et sözü sâdıkdan / Geç fânî alâyıkdan / Duymağa hakâyıkdan / Tevhîd edegör tevhîd

⁹⁹²⁹ SG, müf. 2 Sanma kim sen müşşid olup halkı irşâd eyledüñ / Belki nâ-kâbilleri idlâl u ifsâd eyledüñ / Câmî'iyetle ihâta rütbesini yok taleb / Da'vî-yi tevhîdde birkaç ehli ilhâd eyledüñ

⁹⁹³⁰ H, i. 1/5 Bulmak ister iseñ eğer Hudâ'yı / Ehl-i tevhîde hizmet et Hüdâyî / Yola çeken odur bay u gedâyı / Hakk'a tevhîd ile ermiş erenler

⁹⁹³¹ C, tar. 89/ 26 Derünü nür-ı cezbeyle münevver / Sözünde nükte-i tevhîd muzmer

⁹⁹³² H, i. 91/3 Mâsivâdan gözün yum / Ne umarsan Hak'dan um / Gitsin gönülden hümûm / Tevhîde gel tevhîde

⁹⁹³³ AN, mu. 1/12Enbiyâ zümresi ki gitmişler / Hakk'a tevhîd ile yetmişler / Turmayup gice gündüz itmişler / Da'vet-i lâ-ilâhe illa'llâh

Tevhidi dost edinen talip, her iki cihanda mutlu olur.⁹⁹³⁵

Tevhid sırrına mâlik derûn (gönül), Kerrîbiyân'ın (büyük melekler) mahallidir.⁹⁹³⁶

Tevhidi cahiller bilmez.⁹⁹³⁷

95.14.Âşık, tevhid eder.

Âşıklar ile dost olan tevhid eder.⁹⁹³⁸

Aşk şevkiyle dolu olan âşık, tevhid eder.⁹⁹³⁹

Âşık, tevhidde müstesna olmak ister.⁹⁹⁴⁰

Âşık, cân u gönülden şevk ile tevhid eder.⁹⁹⁴¹

Âşık, özünü tevhide teslim eder.⁹⁹⁴²

Aşk erbabı, tevhid lemhasıyla (şimşegiyle) Kâbe'nin sonsuz (sayıdaki) yollarını kat eder.⁹⁹⁴³

Âşığın daima sığınılacak yeri tevhiddir.⁹⁹⁴⁴

Dîdâr âşığı ve aşk derdine yâr olan tevhid eder.⁹⁹⁴⁵

⁹⁹³⁴ AN, mu. 1/100I ki tevhîdi milk idindi şehâ / Aña nisbet niçe şeh oldı gedâ / Beñzemez ğayrı şevkete aslâ / Şevket-i lâ-ilâhe illa'llâh

⁹⁹³⁵ H, i. 152/7 Hem-demi olsa tâlibin tevhîd / Olıdır iki cihânda sa'îd / İşidirsen eğer kelâm-ı müfîd / Cümlemin başı bir 'inâyet imiş

⁹⁹³⁶ C, k. 33/11 Hem vücûduñ kadr-i 'ifrân ile rûhânî makâm / Hem derûnuñ sırr-ı tevhîd ile kerrübî mahal

⁹⁹³⁷ H, i. 118/3 Biri iki sañanlar ahveldir vü hem a'mâ / Tevhîdi bilmeyenler gâyet de câhil ancak

⁹⁹³⁸ AN, i. 76/4 Gel hem-dem-i 'uşşâk iseñ / 'İşk ile pür-eşvâk iseñ / Ol hazrete müştâk iseñ / Tevhîde gel tevhîde gel

⁹⁹³⁹ AN, i. 76/4 Gel hem-dem-i 'uşşâk iseñ / 'İşk ile pür-eşvâk iseñ / Ol hazrete müştâk iseñ / Tevhîde gel tevhîde gel

⁹⁹⁴⁰ NM, 30/5 Bu Niyâzî bendeñi itme ğarîb / Eylegil tevhîd-i sırfda anı şâz

⁹⁹⁴¹ AN, i. 76/5 İrmek dilersen ol güle / Ey Nürî öykün bülbüle / Cân u gönülden şevk ile / Tevhîde gel tevhîde gel

⁹⁹⁴² NM, 3/4 Tevhîde tapşur öziñi kimseye açma râzuñı / Şeyh izine tut göziñi şeyhüñ yeter bürhân saña

⁹⁹⁴³ NM, 162/2 Kâ'be-i nür-ı siyâhuñ bî-nihâyet yolları / Kat' ider erbâb-ı 'aşk bir lemha'-i tevhîd ile

⁹⁹⁴⁴ NM, 30/4 Zevk-i küllî pâdişâhum oldurur / Bize tevhîdüñ ola dâ'im ma'âz

Hakk (Allah) âşığı, gayrıyla bırakıp tevhid eder.⁹⁹⁴⁶

Tevhid mumunun pervanesi, âşıktır.⁹⁹⁴⁷

Ehl-i tevhid şirkte değildir.⁹⁹⁴⁸

95.15.Şirk, tevhide engeldir.

Şirk ehli, tevhid eylemez.⁹⁹⁴⁹

Şirkte olanlar, tevhide eremez.⁹⁹⁵⁰

Nefse inanmak ve ateşe benzeyen şirk tevhide engeldir.⁹⁹⁵¹

Tevhid, şirkten kurtulup vahdet iline gidilerek elde edilir.⁹⁹⁵²

Şirkten kurtulan, Hakk'ı (Allah) bilme konusunda istekli olan ve Yaradan'ı (Allah) seven tevhide erişir.⁹⁹⁵³

Tevhide kuru taklit ile erişilmez.⁹⁹⁵⁴

Surete tapmak, tevhide engeldir.⁹⁹⁵⁵

Şüphe ve inkâr, tevhide engeldir.⁹⁹⁵⁶

⁹⁹⁴⁵ AN, i. 76/1 Ey 'âşık-ı dîdâr olan / Tevhîde gel tevhîde gel / Ey derd-i 'ışka yâr olan / Tevhîde gel tevhîde gel

⁹⁹⁴⁶ AN, i. 41/1 Ey 'âşık-ı Hak / Tevhîd ide gör / Gayrıyla bırak / Tevhîd ide gör

⁹⁹⁴⁷ NM, 117/2 Şem'-i tevhîdi gördüm yakmışlar / Gitdi kararum pervâne geldüm

⁹⁹⁴⁸ SG, 43/22 Ehl-i tevhîd olmayup şirkde kalan câhillere / Dâ'imâ düzah içinde gördüğü zîrâ budur

⁹⁹⁴⁹ NM, 16/3 Anı tevhîd eylemez illâ ki şirk ehli ider / Vahdet-i Hakk'ı tyanuñ dili lâldür 'aklı mât

⁹⁹⁵⁰ SG, 91/5 Anladık kim bu görinen sende ola cân u ten / İrmedüñ tevhîde şirkde kodı seni mâ vü men / Zât-ı Hakk'a 'ârif olmaz bulmayan hulk-ı hasen / Ma'rifetle hüsn-i hulkdur

⁹⁹⁵¹ H, i. 92/4 Sakın nefse inanma / Kendüñü bildim sanma / Şirk âteşine yanma / Tevhîde gel tevhîde

⁹⁹⁵² H, i. 12/3 Şirki süregör gitsin / Sırrında safâ bitsin / Vahdet iline yitsin / Tevhîd edegör tevhîd

⁹⁹⁵³ H, i. 91/5 Şirki başdan savarsan / Hak bilmeğe iversen / Yaradanı seversen / Tevhîde gel tevhîde

⁹⁹⁵⁴ H, i. 92/2 Koyup kuru taklîdi / Cândan eyle tevhîdi / Bulmağa her ümidi / Tevhîde gel tevhîde

⁹⁹⁵⁵ H, i. 92/3 Sürete tapma sakın / Ma'nâ yüzüne bakın / Olmağa Hakk'a yakın / Tevhîde gel tevhîde

⁹⁹⁵⁶ H, i. 92/1 Gider şekk ü inkârı / Tevhîde gel tevhîde / Muhkem eyle ikrârı / Tevhîde gel tevhîde

95.16. Tevhid, lâilâheillâllahtır.

Tevhid, lâilâheillâllahtır.⁹⁹⁵⁷

Tevhid, zikirlerin hayırlısı olan lâilâheillâllah'tır.⁹⁹⁵⁸

Tevhide ehil olan dile (gönül), lâilâheillâllah yardımcısıdır.⁹⁹⁵⁹

Tevhidin sırrının remzi olan lâ ve illâ'nın ne olduğunu âşık bilir.⁹⁹⁶⁰

Tevhidin sureti lâilâheillâllahtır, o da âşığın kendini yok sayması, pîrini ise ispat etmesidir.⁹⁹⁶¹

Tevhid, sûreta lâ ile illâ'dır.⁹⁹⁶²

95.17. Tevhid, eğlencedir.

Tevhid, Hakk'ı (Allah) seven âşıkların ve aşk ateşiyle yananların eğlencesidir.⁹⁹⁶³

Tevhid, gerçek erden gözünü ayırmayan ve sözünü cân ile tutanların eğlencesidir.⁹⁹⁶⁴

Tevhid; malı mülkü, çoluk çocuğu, hâl ve kâli terk edenlerin eğlencesidir.⁹⁹⁶⁵

Halk arasında Hakk (Allah) ile olanın eğlencesi tevhiddir.⁹⁹⁶⁶

Tevhid, gerçek ere evet diyenin eğlencesidir.⁹⁹⁶⁷

⁹⁹⁵⁷ NM, 138/10 Tevhîdi sanur "lâ" ile isbât-ı vücûdı / Sorma güzelüm aňlara "illâ" haberin sen

⁹⁹⁵⁸ H, i. 2/7 İster iseñ hayr-ı ezkâr / Durma hemân tevhîde var / Hüdâyi'ye yol soran yâr / Lâ ilâhe illa'llah

⁹⁹⁵⁹ AN, mu. 1/14Sen de tevhîde ehl iseñ ey dil / Müzîler ta'nına tahammül kıl / Saña yardım idicidür anı bil / Nusret-i lâ-ilâhe illa'llâh

⁹⁹⁶⁰ SG, 44/2 Sırr-ı tevhîdüñ rumûzın nefyile isbâtda / Süfi gel benden sor anı lâ nedür illâ nedür

⁹⁹⁶¹ SG, 43/3 Sohbetinde kendini yok pîri isbât eyle var / Süret-i tevhîdde işte lâ ile illâ budur

⁹⁹⁶² SG, 102/5 Ğaybiyâ teşbih ü tenzîh üzre devr it dem-be-dem / Süretâ tevhîde çün kim geldi lâ illâ ile

⁹⁹⁶³ NM, 60/1 Hakk'ı seven 'âşıklarun eğlencesi tevhîd olur / 'Aşk odına yanukların eğlencesi tevhîd olur

⁹⁹⁶⁴ NM, 60/3 İzinden ırmaz gözünü cân ile tutar sözünü / Görmege iver yüzünü eğlencesi tevhîd olur

⁹⁹⁶⁵ NM, 60/5 Mâl ü menâlin terk ider ehl ü 'ıyâlin terk ider / Hâl ile kâlin terk ider eğlencesi tevhîd olur

⁹⁹⁶⁶ NM, 60/4 Halkun arasından çıkar tevhîdi görse cân atar / Bülbül gibi dâ'im öter eğlencesi tevhîd olur

⁹⁹⁶⁷ NM, 60/2 Turmaz isim sürer dili sorar müdâm toğrı yolu / Gerçek ere diyen belî eğlencesi tevhîd olur

Tevhid, dünya ve ahiret perdesini ardına atıp mâsiva eğlencesini terk edenlerin eğlencesidir.⁹⁹⁶⁸

Tevhid, âşığa uyan kişinin eğlencesidir.⁹⁹⁶⁹

Ümmi Sinan, tevhidle gönlünü eğlendirir.⁹⁹⁷⁰

Gafletten uyanan ve fani lezzetlerden geçen, vahdet kevserinden içen tevhide erişir.⁹⁹⁷¹

95.18.Tevhid, kevserdir.

Tevhid, bir kevserdir, âşık ondan içmek ister.⁹⁹⁷²

Tevhid çeşmesinden âb-ı hayat suyu akar.⁹⁹⁷³

95.19.Tevhid, denizdir.

Tevhid denizinden lâilâheillâllah değerinde mercan incisi toplanır.⁹⁹⁷⁴

Tevhid, sahili olmayan bir ummandır.⁹⁹⁷⁵

Tevhid suyu, her yanı ihata etmiştir.⁹⁹⁷⁶

Tevhid bahrinde marifet hazinesi vardır.⁹⁹⁷⁷

⁹⁹⁶⁸ NM, 60/6 Dünyâ vü ahret perdesin ardına atar cümlesin / Kor mâsivâ eğlencesin eğlencesi tevhîd olur

⁹⁹⁶⁹ NM, 60/7 Mısır'ye uyan kişinin gider çürüğü işinün / İçindeki cân kuşunuñ eğlencesi tevhîd olur

⁹⁹⁷⁰ NM, 146/4 Āyetin hadîsin sırrın anlayan / Dâ'im tevhîd ile göñlin eyleyen / Bî-çäre Mısır'nun sözün dinleyen / İriş Elmalı'da Ümmi Sinan'a

⁹⁹⁷¹ H, i. 91/8 Uyanı gör gafletden / Geç bu fânî lezzetden / İç kevseri vahdetden / Tevhîde gel tevhîde

⁹⁹⁷² H, i. 91/9 Hüdâyî'yi güş eyle / Şevke gelip cüş eyle / Bu Kevserden nüş eyle / Tevhîde gel tevhîde

⁹⁹⁷³ C, tar. 89/25 Bulup ser-çeşme-i tevhîd-i zâtı / 'Aceb nüş eylemiş âb-ı hayâtı

⁹⁹⁷⁴ AN, mu. 1/9 Zikr-i Hakk'un safâsını ala gör / Bahr-i tevhîde gavs idüp tala gör / Dürr-i mercânın isteyüp bula gör / Kıymet-i lâ-ilâhe illa'llâh

⁹⁹⁷⁵ H, i. 98/1 Muhîl-i bahr-ı tevhîdi bulup ummân-ı bî-sâhil / Vücûdun katresin mahv et eğer oldunsa ehl-i dil

⁹⁹⁷⁶ NM, 19/2 Şu mâhîler gibi kendüni deryâdan cüdâ sanma / İhâta eylemiş her yaña bak her süyü tevhîd it

⁹⁹⁷⁷ AN, i. 129/5 Ma'rifet dürrini ihrâc itmege / Bahr-i tevhîde talan gelsün beri

96. VAHDET

96.1.Vahdetin evsafı

Vahdet, Allah'ındır ve bu inkâr edilemez bir hakikattir. Bu sebeple Allah'tan uzak olanlar, vahdetten de uzak olur. Bunu bilen gönül, Allah'ın vahdetine vâris olur. Vahdet, kelime-i tevhiddir ve onun sırrının işareti alleme'l-esmâ'dır. İnsan vücudundaki benler vahdet sırrıdır. Vahdet, âlem ve âdemin bir dem olduğu bambaşka bir âlemdir. Vahdet, sadece ona ulaşabilenlerin tattığı bir lezzettir. Vahdet hazinesinin anahtarı, ona vasıl olan bir merttir.

Vahdete tevhid ile ulaşılır ve vahdete göre ahad, vâhidiyyetden üstündür. Bütün fikirlerin toplanacağı bir nokta olan vahdetin merkezi, feyz alan gönüldür ve o bâtın gözüyle bakıldığında görülür. O, merkezinde kutup olan devranın da merkezidir.

Cihan, vahdetin burhanıdır. Vahdete, sevgiliye kavuşulur, onunla halvet olunur. Vahdete kavuşmak Kadir ve bayram gecesine kavuşmak gibi insanları sevindirir ve insanın dilini lal, aklını mat eder.

Vahdete havf ve recâdan geçen ârif ulaşır ve ona başka bir hüccet aramaz. Vahdet ehli olmayanların sözleri boş olduğu için insanlar onun ehlinin sözlerini dinlemeye talip olmalıdır.

Allah, kulunu ibadetiyle değil vahdetiyle yâd ettiği için vahdetin kulun yüceltmesine ihtiyacı yoktur. Hakk sırrı, vahdete ulaşanlara ilham edilir. Vahdetin yolu muhabbetten geçer, muhabbetsiz vahdete ulaşamaz. Vahdet, içinde bulunmak istenen bir safa bezmidir.

Vahdete ikilik ve çokluk terk edilerek ulaşılır. Nefsine ve şehvetine uyanlar, varlıktan geçemeyenler, vahdete ulaşamaz. Cânlar bedenlere vahdetten dağılsa da cân ve ten vahdete sığmaz. Vahdete ulaşmak, vuslattır. Ahmed'in (Hz. Peygamber) ahaddan farkı sadece mim harfidir. O kalkarsa vahdete ulaşılır.

96.2.Vahdete Allah'ın ihsanıyla kavuşulur.

İncelediğimiz divanlardan anlaşıldığı kadarıyla tasavvuf şiirinin anlam dünyasının temelleri Allah'a ve onun tek oluşu üzerine kuruludur. Hâl böyle olunca şâir direkt olarak ya da dolaylı yoldan her şeyi Allah'ın iradesi, talebi ve ihsanı ile ilişkilendirir. Şiirlere bu gözle bakınca şairlerin vahdetin de Allah'ın inayetiyle mümkün olabileceği düşüncesi, kendi içinde bir tutarlılık göstergesidir. Vahdeti Allah gösterir ve ona Allah ihsan ederse ulaşılabilir.

96.3.Aşk, vahdete ulaştırır.

Tasavvuf şiirinin ana kavramlarından bir diğeri olan aşk, vahdete ulaşmada yoldaştır, onsuz vahdete ulaşamaz. Aşk âşiğe vahdete ulaşmanın yollarını gösterir. Vahdet âlemine ulaşan âşik, orada da aşk işreti yapar.

96.4.Vahdete âşıklar ulaşabilir.

Bir şâha teşbih edilen vahdete âşik kavuşmak ister, bu sebeple âşik, vahdet-i vücûda ârif olmalıdır. Bunun yolu da bütün mevcudâtı vermekten ve vahdet ehlinin kulu olmaktan geçer. Böylece âşik, kendisinin bir vahdet nüshası olduğunu idrak edebilir.

Âşik olmanın şartı kesreti terk edip vahdete kavuşmaktır. Vahdeti bilmeyen, âşik olamaz. Vahdet bezmi, âşıkların toplanma yeridir. Vahdet ilmimi bilen âşiğin, vahdet meclisinde âşinalığı arttıkça seyrânı da artar ve orada âşik sırr-ı Yezdân olduğunu idrak edip Allah ile yâr olur ve orada 'hû' der.

Sohbet feyzi âşiğin, girdiği vahdet meclisinde sâbit kalmasını sağlar. Âşik bu aşamada şah ile bendeyi ayırt edemez. Âşik cânını vahdet ehli zümresine âşik etmenin yollarını arar. Onu en iyi, daha evvel vahdete kavuşanlar anlar. En nihayetinde âşik bir vahdet tabibi olur.

96.5.Vahdete ulaşanların özellikleri

Şairlerin ulaşılması gereken bir hedef olarak tasavvur ettikleri vahdete vâsıl olanlar için geliştirdikleri düşüncelere göre vahdet ehlinin; benliğini terk ederek sivadan ve ikilikten kurtulduğu görülmüştür. Onların söz, fiil ve huyları temiz olduğu

için zâhir ve bâtınları mamurdur, hasûdların ayıplaması onlara ulaşmaz, cisim ve cânları nurdur, baktıkları yer tecelligahtır. Allah, kemaliyle cemâlini onlara ayan etmiştir. Onların gönlü dert ile, gözleri ise yaşla doludur.

Allah istediğini vahdete ulaştırır. Vahdet ehli; Allah'ın levf-i mahfuzdur, onlara keramet keşfolunmuştur. Onların yolu yücedir. Onları lanetli şeytan sevmez, onlara 'hak' diyen de yardım görür. Onların sözünü işiten mağfur olur, sohbetlerini dinleyen âlemde meşhur olur. Onlar, tevhid sırrını âleme açmasaydı vahdet tamamen gizli kalırdı.

Li-maallah remzinin dâim olduğu vahdet ehli; sürekli tevhid iledir, hiçbir şeye hayır demez, devrin sırrını bildiğinden bâtın-zâhir müşkili kalmaz, esrara mahremdir. Onlar, zevklerine düşkün değildir ve Allah'ın nimetlerine şükür ederler. Vahdete ulaşanlar, şirki bırakır, onlarda bu-şu, benlik olmaz. Onlar Allah ile birlikte olur.

96.6.Mürşid, vahdeti bilir.

Meşâyih vahdet nüshası olan nefsinin eğitirse Allah'a tercüman olabilir ve özünü bir an bile olsa ondan ayırmaz. Mürşidin vahdete kavuşturduğu kişi kevn ü mekânı tayy eder.

96.7.Vahdetin nuru vardır.

Vahdete atfedildiği görülen vasıflardan biri de onun nuru oluşu hakkındadır. Ancak şirke girmeyenlerin eriştiği vahdet nuruna erince ağlanır. Hz. Peygamber'de vahdet güneşinin nuru kalbe sürür verir. Vahdet nuruna Allah'ın ihsanıyla gafletten uyanınca kavuşulur ancak onun nuru tecelli etmezse, halk Allah'tan gayrısına rağbet eder.

96.8.Kesret, vahdeti gizlemiştir.

Vahdetle kesret arasındaki anlamsal zıtlıktan kavramın daha etkileyici bir şekilde izah edildiği düşünülebilir ancak burada maksat, anlatımın çarpıcı bir hale getirilmesinin ötesinde hakikatin iki veçhesine işaret eden kavramların bir arada

kullanılarak mananın ortaya çıkarılması olmalıdır. Zira bu iki kavramın zaman zaman münavebeli bir şekilde kullanıldığı görülmektedir.

Vahdet kesrettedir. Kesret vahdeti gizler, vahdete ulaşmak için kesret örtüsünü kaldırmalıdır. Kesretin varlığı vahdetin görülmesine mâni değildir. Kesretteki vahdeti, baki saadet isteyen keşif ehli bulabilir. Vahdete ulaşan âşık, artık kesretten azad olmuştur ve tekrar kesrete düşmek istemez. Çünkü vahdete ulaşana kesretin dağı, saman çöpü gibi görünür. Kesrette tuğyan edenler, vahdet ehlinin seyranını bilemezler. Vahdette kesreti, kesrette vahdeti bulmak bütün ilimlerin üstünde bir ilimdir. Vahdet sırrını kesret âleminin aynası olan mahlukata ibretle bakanlar görebilir. Böyle bir meleke kazanabilmek için bir efendiye kul olmak iktiza eder. Kesretteki her şey vahdet aynasıdır. Vahdet şekere, kesret zehire; vahdet denize, kesret dalgalara benzer.

96.9.Vahdet esrarını gizlemelidir.

Vahdetin en bilinmektir ve bütün enbiya bunu için görevlendirilerek gönderilmiştir. Bu sırrı enbiyalardan başka cânânın cân paresi olanlar, bilir ve gizlemez. Bu sır, bilmeye lââyık olmayanlara fâş edilmemelidir. Bu sebeple selef, vahdet sırrının setredilmesi için çaba göstermiştir.

96.10.Vahdet, şaraptır.

Vahdetin şaraba teşbih edildiği görülmektedir. Şairlerin vahdet ile şarap arasında kurdukları illiyet şarabı içip sarhoş olan kişi ile vahdete ulaşan kişi arasındaki yakınlık ile ilgili olmalıdır. Mest olan kişi nasıl dış dünyanın gerçeklerinden kendini soyutlayıp kendi oluşturduğu atmosferi soluyorsa tevhide ulaşan kişi de fani alayıktan geçip bir çeşit mestlik hâli yaşar. Dolayısıyla şarap ile vahdet arasındaki -etki bakımından- müşterekliğin, şairleri vahdeti bir çeşit şarap olarak tavsifine neden olduğu düşünülebilir. Tasavvuf şiirinin artık klasikleştiği düşünülen metafor dünyasında ilahi aşkın bir çeşit mey, onu sunan şeyhin sâki, tekkenin meyhane gibi kavramların işaret ettiği mefhumlara bu gözle bakıldığında bağlamın daha net görülebildiği anlaşılacaktır.

Vahdet, içimi âşığa keyif veren bir şaraptır. Âşığın, sürekli içmek istediği, daha evvel Elest bezminde kudret elinden içtiği bu şarap, dünyada meşâyihin sunduğu şaraptır. Dünyada bu şarabı, cânânını mihmân eden içebilir.

Allah'ın vahdet kevserinden içirdikleri bir pîre kavuşabilir. Vahdet kevserinden içen, gafletten uyanır, fani lezzetten geçer ve onu hazm edene kâmil denir. Kâmil kişi, mecaz köprüsünden geçmiş, varlık konağından göçmüştür. Resulullah, o kişiye vahdet kevserinden içirir ve o âşık, içtiği vahdet şarabından başkalarına da sunmaya başlar.

96.11.Vahdet, saraydır.

Vahdetin bir saray olarak tasvir edildiği düşünceye göre ona vâsıl olan eslaf, ona ulaşmayı her şeyden üstün tutar. Gerçek âşıkların ulaşmak için çok istekli olduğu vahdet sarayında Hz. Peygamber'in sırrı seyredilir.

Vahdet sarayına dünya ve ukbadan geçen, *irci î*⁹⁹⁷⁸ hitabına muhatap olan, kalbinden gayriye meyli çıkararak, zikrullahı kendine rehber edinen, tekkede mihman olan ve bu konuda Allah'ın inine muhatap olanlar Allah'ın yardımı ile ulaşabilir. Vahdet sarayına varan kemal-i rifate ulaşır ve orası hevâyı ve mâsivâyı bırakana, Hüda'nın (Allah) nurunu bulana makam olur.

96.12.Vahdet, güldür.

Vahdet güle ya da gül bahçesine benzetilmektedir. Vahdet bir gülistandır ve onun goncası hû'dur ve bütün âlemi şâd eder. Vahdet gülleri hakâyık illerindedir, onlar açınca cânân illeri görülür ve Allah'tan yana gidilir. Bir düşüncede ise gül ile Hz. Peygamber arasında kurulan ünsiyete bir gönderme vardır: Hz. Peygamber, vahdet bahçesinin gülüdür. Bir kez tespit edilen başka bir düşüncede ise kalp vahdetin gül bahçesi, aşka boyun eğen kalptir.

---

⁹⁹⁷⁸ *irci î*: Fecr suresi (89) "Sen O'ndan razı, O da senden razı olarak Rabbine dön!" mealindeki 29. Ayetten iktibastır.

96.13. Vahdet, denizdir.

Denizin uçsuz bucaksız görünümü ve dünyayı ihata edişi yönüyle vahdete benzetildiği görülmektedir. Burada şâirlerin vahdete vâsıl olduktan sonra bakılan her yerde vahdetin izlerini temaşa denizin sınırsız oluşu vasfını birlikte değerlendirdikleri ve bu iki kavram arasında bu yönde bir teşbih geliştirdikleri görülmektedir.

Vahdetin hiç kesilmeyen dalgaları her tarafı denize çeviren bir deryadır. Vahdet denizi Hz. Peygamber'in içine yansımıştır. Gönül, dünyadaki suya ibretle baksa vahdet denizine talepkar olur. Vahdet suyu âb-ı hayattır, ondan içen Hızır gibi ölüm korkusundan geçip Allah'a ulaşır. Nûrî'de geçen bir düşünceye göre vahdet hakikat denizinde bulunan bir incidir.

96.14. Vahdet Kavramında Edebî Düşünceler

96.15. Vahdetin evsafi

Vahdet, Rabb'indir (Allah).⁹⁹⁷⁹

Hâlık'ın (Allah) vahdeti, inkâr edilmez.^{9980 9981}

Hakk'tan (Allah) uzak olanlar, vahdetten de uzak olur.⁹⁹⁸²

Dil (gönül) Allah'ın vahdetine vâristir.⁹⁹⁸³

Gönül, vahdet pîrinin meclisinin eşîğini bekler.⁹⁹⁸⁴

Gönül, vahdet pîrinden ders alır.⁹⁹⁸⁵

⁹⁹⁷⁹ H, i. 95/4 Yâ Rabbenâ izzet senin / Kesretdeki vahdet senin / Kudret senin kuvvet senin / Senden saña sığınırım

⁹⁹⁸⁰ H, kı. 49 Vahdet-i Hâlık'ı inkâr etme / Doğru yolu koyup eğri gitme / Rüşdü olana yeter bu şâhid / İnnema'llâhu ilâhun vâhid

⁹⁹⁸¹ H, müf. 8 Vahdet-i Hakk'a gel olma câhid / İnnema'llâhu ilâhun vâhid

⁹⁹⁸² SG, 40/2 Hak kemâliyle cemâlin eyler anlardan 'ıyân / Bunda Hak'dan dūr olanlar anda dahi dūr olur

⁹⁹⁸³ AN, i. 22/1 'Ârifleri fazluñla kıl hikmetüñe vâris / Kesretde koma olsun dil vahdetüñe vâris

⁹⁹⁸⁴ AN, i. 25/2 Ey gönül gel pîr-i bezm-i vahdetün / İşîğini bekle sen ahşam sabâh

⁹⁹⁸⁵ SG, 88/1 Gönül tıflı dem-â-dem ders alır pîr-i vahdetden / Olur elbette müstahric bu esrârı hüviyyetden

Vahdet, Kelime-i tevhid(lâilâheillâllah)dir.⁹⁹⁸⁶

Vahdet sırrının rumuzu (işareti) alleme'l-esmâ'dır.⁹⁹⁸⁷

Tane tane olan benler vahdet sırrıdır.⁹⁹⁸⁸

Vahdet, âlem ve âdemin bir dem olduğu bambaşka bir âlemdir.⁹⁹⁸⁹

Vahdet hazinesinin anahtarı, ancak merd-i vâsıl biridir.⁹⁹⁹⁰

Vahdetteki lezzeti ancak ona ulaşanlar tadabilir.⁹⁹⁹¹

Vahdete tevhid ile ulaşılır.⁹⁹⁹²

Vahdete göre ahad vâhidiyyetten üstündür.⁹⁹⁹³

Vahdet, bütün fikirlerin toplanacağı bir noktadır.⁹⁹⁹⁴

Vahdetin merkezi, feyz alan gönüldür.⁹⁹⁹⁵

Vahdet, batın gözüyle bakıldığında görülür.⁹⁹⁹⁶

Vahdet, merkezinde kutup olan devranın da merkezidir.⁹⁹⁹⁷

Vahdet-i Zât'a (Allah) burhan cihandır.⁹⁹⁹⁸

⁹⁹⁸⁶ AN, mu. 1/3 Lâ'sı nefy itdi cünd-i şeytânı / Oldı illâ'sı hizb-i Rahmânî / Kıldı isbât sırr-ı vahdânî / Vahdet-i lâ-ilâhe illa'llâh

⁹⁹⁸⁷ NM, 68/1 Hataya 'alleme'l-esmâ rumüz-ı sırr-ı vahdetdür / Nişâna 'ilm-i esrâruñ o kim fehmi eylemez remzin

⁹⁹⁸⁸ NM, 50/6 Dâne dâne görinen hâl mi yâ vahdet sırrı mı / Lâle lâle kızaran haddün mi yâ mercân mîdur

⁹⁹⁸⁹ SG, 29/1 'Âlem-i vahdet özge 'âlemdir / 'Âlem ü âdem anda bir demdür

⁹⁹⁹⁰ H, müf. 40 Bevvâb-ı bâb-ı Hazret insân-ı kâmil ancak / Miftâh-ı kenz-i vahdet ol merd-i vâsıl ancak

⁹⁹⁹¹ SG, 74/3 İrişmeyen vahdete vahdetdeki lezzete / Girerse de cennete hergiz bulası değil

⁹⁹⁹² H, i. 12/3 Şirki süregör gitsin / Sırrında safâ bitsin / Vahdet iline yitsin / Tevhîd edegör tevhîd

⁹⁹⁹³ AN, i. 113/2 Ahad çün hükmi-i vahdetde kavîdür vâhidiyyetden / Bilindüm vahdet ile bu zemîn ü âsmân içre

⁹⁹⁹⁴ NM, 142/7 Cümle efkârûñ hurûfin cem' idüp tevhîd ile / Nokta-i vahdetde haşr ol gayrı hiç var olmasun

⁹⁹⁹⁵ C, k. 1/11 Nokta-i vahdete merkez dil-i feyyâzıdır / Bu gül-i gülşen-i tahkîkdur ol şeb-nemidir

⁹⁹⁹⁶ H, i. 135/4 Taglît ederse ger zâhîrde kesret / Bâtın gözüyle bak görünür vahdet / Hüsnündendir bunca âsar-ı kudret / Zâtından güzeldir sultânım Mevlâ

⁹⁹⁹⁷ SG, 1/7 Nice bir bu 'âlem-i kesretde devrân idesün / Merkez-i vahdetde kutb ol devr iden gelsün saña

Vahdet, bu âlemin aynıdır (kaynak).⁹⁹⁹⁹

Vahdette yâre (cânân) kavuşulur.¹⁰⁰⁰⁰

Vahdette dost ile halvet olunur.¹⁰⁰⁰¹

Vahdete kavuşmak Kadir ve bayram gecesine kavuşmak gibidir.¹⁰⁰⁰²

Vahdet, kendisini duyan kişinin dilini lal, aklını mat eder.¹⁰⁰⁰³

Vahdet deryasına gönül daldığında dil tutulur.¹⁰⁰⁰⁴

Ârif olan vahdete hüccet aramaz.¹⁰⁰⁰⁵

Vahdete havf ve recâdan geçen, ulaşabilir.¹⁰⁰⁰⁶

Vahdette, irfân sidresinin müntehası bulunur.¹⁰⁰⁰⁷

Vahdet ehlinin dışındakilerin sözleri türrahâttır (boş sözler).¹⁰⁰⁰⁸

İnsanlar vahdet ehlinin sözlerine talip olmalıdır.¹⁰⁰⁰⁹

Allah, kulunu taatiyle değil vahdetiyle yâd eder.¹⁰⁰¹⁰

---

⁹⁹⁹⁸ AN, i. 100/7 Nürî bu sırr-ı nihân münkire olmaz ‘ayân / Vahdet-i zâta cihân âyet ü bürhân iken
⁹⁹⁹⁹ SG, 1/4 Hamdü li’llâh ehl-i tevhîdüz ki bulduk zevk ile / ‘Ayn-ı vahdetdür bu ‘âlem
i’tibârîdür sivâ
¹⁰⁰⁰⁰ NM, 56/3 Bunda ağıyar kesretinden kurtulan / Vahdet illerinde vasl-i yâr olur
¹⁰⁰⁰¹ NM, 179/4 Gıtdi kesret geldi vahdet oldı halvet dost ile / Hep Hak oldı cümle ‘âlem şehr ü bāzār
kalmadı
¹⁰⁰⁰² H, i. 153/3 Hitâb-ı irci’î erse / Gönül matlûbunu bulsa / Sarây-ı vahdete girse / Olurdu kadr ile
a‘yâd
¹⁰⁰⁰³ NM, 16/3 Anı tevhîd eylemez illâ ki şirk ehli ider / Vahdet-i Hakk’ı tuyanun dili lâldür ‘aklı
mât
¹⁰⁰⁰⁴ NM, 180/3 Gönül o bahre taldı dilüm tutuldu kaldı / Gördüm anuñ zikrine ‘azâlarum dil oldı
¹⁰⁰⁰⁵ C, terk. 1/XI/8 Da‘vâyı ko itme baña bürhânunı tefhîm / Bî-hüccet ider ‘ârif olan vahdeti
teslîm
¹⁰⁰⁰⁶ SG, 3/4 Berzah-ı havf u recâdan geçmişüz vahdetde biz / ‘Âlem-i kesrettedür münker nekir
sorı hisâb
¹⁰⁰⁰⁷ H, i. 62/4 Sidre-i ‘irfân-ı Hakk’ın müntehâsın bulmağa / ‘Âlem-i vahdetde cevân et ki insânlık
budur
¹⁰⁰⁰⁸ SG, 8/9 Ehl-i vahdet sohbetine cân u dilden tâlib ol / Mâ-‘adâ-yı ehl-i vahdet cümle söyler
türrehât
¹⁰⁰⁰⁹ SG, 8/9 Ehl-i vahdet sohbetine cân u dilden tâlib ol / Mâ-‘adâ-yı ehl-i vahdet cümle söyler
türrehât

Vahdetin, kulun yüceltmesine ihtiyacı yoktur.¹⁰⁰¹¹

Vahdet dersini okumayanlara, râz-ı Hakk (Allah), ilham edilmez.¹⁰⁰¹²

Vahdet küpü muhabbetullah yolunda dolar.¹⁰⁰¹³

Vahdete muhabbetten gidilir.¹⁰⁰¹⁴

Vahdet bezminde safâlar sürülür.¹⁰⁰¹⁵, ¹⁰⁰¹⁶

Vahdet iline ulaşmak istenir.¹⁰⁰¹⁷, ¹⁰⁰¹⁸, ¹⁰⁰¹⁹

Vahdete erişmek istenir.¹⁰⁰²⁰

Derviş vahdeti bulmaya çalışır.¹⁰⁰²¹

Vahdet meclisinde kendini aşan gönül safâ bulur.¹⁰⁰²²

Vahdeti bulmak isteyen, ikiliği terk etmelidir.¹⁰⁰²³

İkilik terk edilip birliğe kavuşulduğunda dîdâr her yerde peydâ olur.¹⁰⁰²⁴

---

¹⁰⁰¹⁰ SG, 39/3 Tâ'atlarıña olma şâd / Vahdetden eyler seni yâd / Allâh'ı sevmekden murâd / Hak dostını sevmekdür

¹⁰⁰¹¹ SG, 25/2 Sen aña bir de gerekse dime ol birdür hemân / Vahdet-i Hak sanma tevhîdüñle isti'lâdadur

¹⁰⁰¹² SG, 29/7 Ders-i vahdetden almayan Ğaybî / Râz-ı Hak sanma aña mülhemdür

¹⁰⁰¹³ AN, mu. 5/4 Râh-ı mahabbetu'llâh vahdet humına toldı / Esrâr-ı mâ-rameyte kalb-i Emîn'e toldı / Enfâs-ı Hayy ü Kayyüm 'âşık demine toldı / Cüy-ı sirişk-i 'âşık rüy-ı zemîne toldı / Derd ehlinüñ fiğânı nüh asmâna sıgmaz

¹⁰⁰¹⁴ SG, 56/14 Muhabbetden bulanlar vahdete yol / Ne vird-i esmâ ne ahyâya düşmiş

¹⁰⁰¹⁵ H, i. 24/5 Mâsivâ hubbun aradan süregör / Zât-ı bî-çüne Hüdâyî erezgör / Bezm-i vahdetde safâlar süregör / Geldi lütf ile mübârek ramazân

¹⁰⁰¹⁶ H, i. 109/1 İçip câm-ı muhabbetden / Digil yâ Hû veyâ men Hû / Safâ sür bezm-i vahdetden / Digil yâ Hû veyâ men Hû

¹⁰⁰¹⁷ H, i. 22/1 Tevfik eyle bizi vuslat yoluna / Efendim meded hey sultânım meded / Kereminden ırgür vahdet iline / Efendim meded hey sultânım meded

¹⁰⁰¹⁸ H, i. 26/3 Tevhîd ile imânım kâmil ola / Firkat gidip cem'iyet hâsıl ola / Sırrım vahdet iline vâsıl ola / Ara yerden ayrılığı sürem mi

¹⁰⁰¹⁹ H, i. 44/5 Hüdâyî'ye yol soran / Vahdet iline eren / Dostun dîdârın gören / Gayra ola mı baka

¹⁰⁰²⁰ H, i. 49/5 Varlık defterini dür / Benliği aradan sür / Vahdet-i zâta ırgür / Gider kıl ü kâlimiz

¹⁰⁰²¹ SG, 55/7 Kalbi it halvet / Kalmasun zulmet / Bula gör vahdet / Derviş ol derviş

¹⁰⁰²² C, g. 38/5 Hem-nişin eyle dili dil-berle sen çık aradan / Rind iseñ Cevrî safâ-yı meclis-i vahdet budur

¹⁰⁰²³ H, i. 100/6 Bülend et himmeti 'âşık / Ko isneyniyeti 'âşık / Bula gör vahdeti 'âşık / Gel Allah'a gel Allah'a

Vahdet, çoklukta değildir.¹⁰⁰²⁵

Vahdet iline nefis aradan çıkınca ulaşılır.¹⁰⁰²⁶

Vahdete şehvetine uyanlar, ulaşamaz.¹⁰⁰²⁷

Vahdete varlıktan geçince ulaşılır.¹⁰⁰²⁸

Cânlar bedenlere vahdetten dağılmıştır.¹⁰⁰²⁹

Vahdet diyarına cân ve ten sığmaz.¹⁰⁰³⁰

Vahdet iline giren, vuslat demine erişir.¹⁰⁰³¹

Vahdet âlemi açılınca ayrılık biter, vuslat demi daimi olur.¹⁰⁰³²

Ahmed'in (Hz. Peygamber) ahaddan farkı sadece mim harfidir. O kalkarsa vahdete ulaşılır.¹⁰⁰³³

96.16.Vahdete Allah'ın ihsanıyla kavuşulur.

Vahdet, İlâh'ın (Allah) inayetiyle nasip olur.¹⁰⁰³⁴, ¹⁰⁰³⁵

Vahdeti, Mevlâ (Allah) gösterir.¹⁰⁰³⁶

---

¹⁰⁰²⁴ NM, 2/16 Alan lezzâtı birlikden halâs olur ikilikden / Niyâzî kande baksa ol hemân dîdâr olur

peydâ

¹⁰⁰²⁵ H, i. 123/5 Âdet edinme tokluğu / Vahdetde ol ko çokluğu / Yoldaş edersen yokluğu / Dost iline yitsen gerek

¹⁰⁰²⁶ H, i. 167/5 Nefsin aradan süre gör / Vahdet iline ere gör / 'Aklın başına dere gör / Aç gözün gafletten uyan

¹⁰⁰²⁷ SG, 115/17 Tatmış şehvet dadını / Vahdet komış adını / Cehennemün odını / Zamâne dervişleri

¹⁰⁰²⁸ NM, 26/5 Ey Niyâzî 'akıbet ol yârile / Vahdet ider varlık olur insilâh

¹⁰⁰²⁹ NM, 164/7 Çün cân ile bir idük ebdân ile tağılduk / Ahirki deme irdük bu vahdete irince

¹⁰⁰³⁰ H, i. 125/2 Gâlib olup hubb-ı vatan / Vahdet diyârına giden / Sıgmaz oraya cân ü ten / Sırr ile seyr etmek gerek

¹⁰⁰³¹ AN, i. 123/2 Vahdet iline girdüm vuslat demine irdüm / Ben anda 'ayân gördüm ol şâh-ı cihân-bânı

¹⁰⁰³² H, i. 138/2 Açılsa âlem-i vahdet / Dürülse defter-i firkat / Olup dâ'im dem-i vuslat / Göñül lütf u 'atâ ister

¹⁰⁰³³ H, müf. 141 Ahmed'in farkı Ahad'dan mîm-i imkân iledir / Aradan imkânı kaldırsan kalır vahdet hemîn

¹⁰⁰³⁴ H, i. 132/5 Vâsil ola sırrım ü cânım karîb / Tâ Hüdâyî kalmaya şöyle garîb / 'Âlem-i kesretde vahdet kıl nasîb / Yâ ilâhî sen 'inâyet eylegil

¹⁰⁰³⁵ H, i. 132/4 Hep senindir bunca ef'âl ü sıfât / Zât-ı bî-çünunda fânîdir zevât / 'Âlem-i vahdetde sen vergil sebât / Yâ ilâhî sen 'inâyet eylegil

Vahdet nuruna Allah'ın ihsanıyla kavuşulur.¹⁰⁰³⁷

Vahdete Allah'ın yardımıyla kavuşulur.¹⁰⁰³⁸

96.17. Aşk, vahdete ulaştırır.

Vahdete aşkla girilir.¹⁰⁰³⁹

Aşkın esrarı ârife vahdet âsârını verir.¹⁰⁰⁴⁰

Vahdetin esrarı akla mübhemdir; ancak o âşka mahremdir.¹⁰⁰⁴¹

Vahdet âleminde aşk işreti yapılır.¹⁰⁰⁴²

96.18. Vahdete âşıklar ulaşabilir.

Vahdete, âşık kavuşmak ister.¹⁰⁰⁴³, ¹⁰⁰⁴⁴

Vahdet bezmine, âşık yakın olmak ister.¹⁰⁰⁴⁵

Vahdet bir şâhtır, âşık ona kavuşmak ister.¹⁰⁰⁴⁶

Âşık, vahdet ehlinin kulu olmak ister.¹⁰⁰⁴⁷

Âşık vahdet-i vücuda ârif olmalıdır.¹⁰⁰⁴⁸

---

¹⁰⁰³⁶ H, i. 96/2 Bulsun gönül cem'iyeti / Mahv eyle isneyniyeti / Göster sivâyı vahdeti / Mevlâ meded Mevlâ meded

¹⁰⁰³⁷ H, i. 215/2 'Âlem-i dünyâda sıhhat bulduğu / 'Âlem-i ukbâda cennet bulduğu / Nür-ı vahdet zevk-i vuslat bulduğu / Hep seniñ fazlınla ihsânıñladır

¹⁰⁰³⁸ H, i. 68/5 Müstağrak iken vuslata / Düşdü Hüdâyî firkate / Yine sen irgür vahdete / Kuldan nedem senden kerem

¹⁰⁰³⁹ SG, 29/4 'Aşkla vahdete düş olan cânlar / Bezm-i vahdetde bize tev'emdür

¹⁰⁰⁴⁰ AN, i. 82/3 Dillere toldı 'ışkuñ esrarı / 'Ârife irdi vahdet âsarı / Gözlere girdi reng-i ruhsarı / 'Aklı âl ile aldı âl-i cemâl

¹⁰⁰⁴¹ SG, 29/2 Vahdet esrarı 'akla mübhemdür / Zevk iden bunı 'aşka mahremdür

¹⁰⁰⁴² AN, k. 1/16 Cür'a-nüşân-ı hakikatle varup bir sâ'at / İdelüm 'âlem-i vahdetde bugün 'işret-i 'ışk

¹⁰⁰⁴³ H, müf. 93 Mâsivâ hubbunu dilden süre gör / Vahdet-i zât-ı pâke sen ire gör

¹⁰⁰⁴⁴ H, i. 163/7 Bel bağlayanlar hizmete / Tâlib olanlar vuslata / Ermiş Hüdâyî vahdete / Esrar-ı zikru'llâh ile

¹⁰⁰⁴⁵ H, i. 211/5 Hüdâyî'ye hidâyet et / Karîn-i bezm-i vahdet et / Kerem lütf u 'inâyet et / Meded Mevlâ meded Mevlâ

¹⁰⁰⁴⁶ NM, 114/7 Bu cân yine vuslat diler sen şâh ile vahdet diler / Varmağa dil nusret diler lütf eyle açivir yolun

¹⁰⁰⁴⁷ AN, i. 43/4 Bendinde kalma kesretüñ kulu ol ehl-i vahdetüñ / Destinde pîr-i halvetüñ mühr-i Süleymân gizlidür

Vahdet Kâf'ının Anka'sı âşık olmalıdır.¹⁰⁰⁴⁹

Âşık, bir vahdet nüshasıdır.¹⁰⁰⁵⁰

Vücut-ı vâhîde, cümle mevcudâtı âşık vermiştir.¹⁰⁰⁵¹

Vahdeti bilmeyen âşık olamaz.¹⁰⁰⁵²

Vahdet bezmi âşıkların toplanma yeridir.¹⁰⁰⁵³

Âşık, vahdet âleminde dir.¹⁰⁰⁵⁴

Vahdet ilmini âşık, ikraz etmiştir.¹⁰⁰⁵⁵

Vahdet meclisinde âşinalık arttıkça âşığın seyrânı da artar.¹⁰⁰⁵⁶

Vahdet âleminde, âşık sırr-ı Yezdândır.¹⁰⁰⁵⁷

Vahdet, denizdir. Vahdet ilinde âşık, Rab (Allah) ile yâr olmuştur.¹⁰⁰⁵⁸

Vahdete ulaşan âşık onda hû der.¹⁰⁰⁵⁹

Vahdet iline varan âşık, şah ile bendeyi ayırt edemez.¹⁰⁰⁶⁰

---

¹⁰⁰⁴⁸ AN, terc. 8/5/6 Ceberûtına Sidre'den seyr it / 'Ârif ol vahdet-i vücûda tamâm

¹⁰⁰⁴⁹ AN, terc. 8/5/3 Kâf-ı vahdetde ola gör 'Ankâ / Kâf-ı kesretde itmeden ahşâm

¹⁰⁰⁵⁰ SG, 35/2 Nüsha-ı vahdet benim maksûdı benden iste gel / İstivâ-yı zât olan 'arş-ı mu'allâ bendedür

¹⁰⁰⁵¹ NM, 118/5 Cümle mevcudatı virdüm ben vücud-ı vâhîde / Zât u esmâ vü sıfât ile ki hâlâ yekdemüm

¹⁰⁰⁵² SG, 33/2 Ser u cân terk idüp cânân yolına / Konup cân bülbüli 'irfân göline / Humâ-yı sır ile vahdet iline / Dem-â-dem uçmayan 'âşık degildür

¹⁰⁰⁵³ SG, 29/4 'Aşkla vahdete düş olan cânlar / Bezm-i vahdetde bize tev'emdir

¹⁰⁰⁵⁴ AN, i. 10/5 Ol 'âlem-i vahdetde kâşâne-i vuslatda / Meydân-ı hakikatde merdânelerüz hakkâ

¹⁰⁰⁵⁵ SG, 58/1 Hamdü-li'llâh eyledüm bu fenn-i vahdetde ikrâz / Sünnet ü farz gibi kıldum ben nevâfil iftirâz

¹⁰⁰⁵⁶ NM, 72/7 Âşinalık artduğunca ey Niyâzî dost ile / Arttı bezm-i vahdet içre günbegün seyrânımız

¹⁰⁰⁵⁷ NM, 113/15 Şimdi kesretde olan âdem Niyâzî söylenür / 'Âlem-i vahdet içinde sırr-ı Yezdân olurum

¹⁰⁰⁵⁸ NM, 29/6 Vahdet ilinde senüñle yâr idüm n'oldı baña / Kesret içre bend-i ağıyar olmuşam yâ Rab meded

¹⁰⁰⁵⁹ AN, i.85/2 Gice vü gündüz ey dede / Kesretde de vahdetde de / Mahşerde de cennetde de / Ben hû direm yâ hû direm

Sohbet feyzi âşığın vahdette sâbit olmasını sağlar.¹⁰⁰⁶¹

Âşığı ancak vahdet sarayına mihman olan anlar.¹⁰⁰⁶²

Âşık ne yapıp etmeli cânını vahdet ehli zümresine âşık etmelidir.¹⁰⁰⁶³

Vahdet tabibi, âşıktır.¹⁰⁰⁶⁴

96.19.Vahdete ulaşanların özellikleri

Vahdet-i zâtiyyeye (Allah), benliğini terk edip ikilikten kurtulanlar, kavuşmaya layık olurlar.¹⁰⁰⁶⁵

Vahdet ehli zümresinin söz, fiil ve huyları temiz olduğu için zâhir ve bâtnları mamurdur.¹⁰⁰⁶⁶

Vahdet sarayına girenlerin kalbi, sivadan pâk olur.¹⁰⁰⁶⁷

Vahdete erende mâsiva kalmaz.¹⁰⁰⁶⁸

Vahdet merkezinde olanların gönlüne, hasûdların ayıplaması ulaşmaz.¹⁰⁰⁶⁹

Vahdet ehli zümresinin cisim ve cânı nurdur, baktığı yer tecelligâhtır.¹⁰⁰⁷⁰

Vahdet ehli zümresinde Hakk (Allah) kemaliyle cemâlini âyân etmiştir.¹⁰⁰⁷¹

---

¹⁰⁰⁶⁰ AN, i. 130/1 Vahdet iline ‘âşık eger irgüre rāhı / Kesret ilinün bir görine kühla kâhı / Fark eylemeye mertebede bendeyi şāhı / ‘Älemde ‘aceb ‘izzet olur ‘ışk-ı İlähî

¹⁰⁰⁶¹ SG, 8/10 ‘Ömrünü sarf eyle bunlar sohbetine bir nefes / Feyz-i sohbet tâ-ki vire saña vahdetde sebat

¹⁰⁰⁶² NM, 177/5 Mısrî’yâ şehri fenāya uğradı rāhum bu gün / Şems-i rüy-ı yār ile bedr oldı çün māhum bu gün / Kulına rahm eyleyüp kıldı nazar şāhum bu gün / Lî-ma’allāh sırrına mahremdür İbrāhim bu gün / Ol sarāy-ı vahdete mihmān olan añlar bizi

¹⁰⁰⁶³ SG, 40/8 Neyler iseñ eyle cânun ‘âşık eyle bunlara / Bunların ‘aşkı olan dil tâ-ebed mesrür olur

¹⁰⁰⁶⁴ SG, 48/13 Biz tabīb-i vahdetüz tiryāk-ı ‘aşk içürürüz / Derd-i şirkden hasta vü mecrühadur tımārımız

¹⁰⁰⁶⁵ H, i. 174/2 Terk edip en’iyyeti nefy eyle isneyniyyeti / Vahdet-i zâtiyyedir lâyıq olan fâyıklara

¹⁰⁰⁶⁶ SG, 40/5 Kavlı ü fi’l ü hulki pâk-ı evsâf oldı bunların / Anun için zâhir ü bâtnları ma’mūr olur

¹⁰⁰⁶⁷ H, k1. 53 Her kim bu yolda hāk ola / ‘Aşk ile sine-çāk ola / Erip sarāy-ı vahdete / Kalbi sivādan pâk ola

¹⁰⁰⁶⁸ H, i. 145/5 Bārgāh-ı vahdete erdin hemin / Kaldı Mevlā gitdi cümle mâ-sivā

¹⁰⁰⁶⁹ SG, 15/6 Merkez-i vahdetde olasız mukim / İrmeye gönlünüze ta’n-ı hasüd

¹⁰⁰⁷⁰ SG, 40/1 Ehl-i vahdet zümresinün cism ü cânı nūr olur / Her neye baksa tecellî turduğu yer Tür olur

Vahdete râğıb olanların gönlü dert ile gözleri ise yaşla doludur.¹⁰⁰⁷²

Yâr (Allah) dilediğini vahdet iline eriştirir.¹⁰⁰⁷³

Vahdet ehli zümresinin feyyâz-ı hakkı, Câmı‘ü’l-ezdâd’dır (Allah).¹⁰⁰⁷⁴

Vahdet ehli zümresinin kalbi Hüdâ’nın (Allah) levh-i mahfûzudur.¹⁰⁰⁷⁵

Vahdete ulaşıldığında keramet keşfolunur.¹⁰⁰⁷⁶

Vahdet ehlinin yolu bâlâdır (yüce).¹⁰⁰⁷⁷

Vahdet ehli zümresini sevmeyen, lanetli şeytan olur; onlara ‘hak’ diyen yardım görür.¹⁰⁰⁷⁸

Vahdet ehlinin zümresinin sözünü işiten cân, Hakk (Allah) dergâhında mağfûr olur
10079

Vahdet ehli zümresinin sohbetini başına tac eden, âlemde gün gibi meşhur olur.¹⁰⁰⁸⁰

Vahdet ehli tevhid sırrını âleme açmasaydı vahdet, halka tamamen gizli olurdu.¹⁰⁰⁸¹

Vahdetin zevkine nâkes (alçak) olmayanlar ulaşabilir.¹⁰⁰⁸²

Vahdet safasına talip olan, Hâlık’ın (Allah) nimetlerine şükreder.¹⁰⁰⁸³

---

¹⁰⁰⁷¹ SG, 40/2 Hak kemâliyle cemâlin eyler anlardan ‘ıyân / Bunda Hak’dan dür olanlar anda dahi dür olur

¹⁰⁰⁷² SG, 29/6 Vahdete râğıb olanuñ kârı / Göñli pür-derd çeşmi pür-nemdür

¹⁰⁰⁷³ AN, i. 35/7 Kimini irgürüp vahdet iline / Kimin kesret ilinde dür iden yâr

¹⁰⁰⁷⁴ SG, 40/6 Câmı‘ü’l-ezdâd olur bil bunlara feyyâz-ı Hak / Nice bilsünler bular kim zâkir ü mezkûr olur

¹⁰⁰⁷⁵ SG, 40/3 Levh-i mahfûz-ı Hudâ oldu kulûbı bunlaruñ / Cümle esrâr-ı hakâyık anda hep mestür olur

¹⁰⁰⁷⁶ SG, 6/7 Göñül kim itdi vahdetde ikâmet / Revâdur eylese keşf-i kerâmet

¹⁰⁰⁷⁷ SG, 56/18 Gel imdi ehl-i vahdet yoluna git / Ki anlaruñ yolu bâlâya düşmiş

¹⁰⁰⁷⁸ SG, 40/9 Bunları her kim ki sevmez oldu şeytân-ı la‘în / Kim ki hak dir bunlara ol ‘âkıbet mansûr olur

¹⁰⁰⁷⁹ SG, 40/11 Bunlaruñ yüzün görüp sözün işiden cân ile / Ğaybiyâ dergâh-ı Hak’da şüphesüz mağfûr olur

¹⁰⁰⁸⁰ SG, 40/10 Sohbetini bunlaruñ her kim ki başa tac ider / Gün gibi başa çıkar ‘âlemde ol meşhur olur

¹⁰⁰⁸¹ SG, 40/7 Râz-ı tevhîdi bular ger açmayalar ‘âleme / Vahdet-i Hak cümle halkdan ser-te-ser mestür olur

¹⁰⁰⁸² NM, 91/4 Bu zevke eyler herkes bulmaz velî her nâ-kes / İren aña âdemde bir fırka imiş ancak

Vahdet ehli zümresi tevhidden bir nefes uzak değildir.¹⁰⁰⁸⁴

Li-maallah remzi vahdet ehli zümresinde dâimdir.¹⁰⁰⁸⁵

Vahdetle kişi özünü yeksan etmelidir.¹⁰⁰⁸⁶

Vahdete kâil olan, hiçbir şey hayır demez.¹⁰⁰⁸⁷

Vahdet ehli devrin sırrını bilir.^{10088, 10089}

Vahdet esrarına vâkıf olanların zâhir ve bâtında müşkili kalmaz.¹⁰⁰⁹⁰

Vahdet dersine âşina olanlar, esrara mahrem olur.¹⁰⁰⁹¹

Vahdet diyarına giden Hakkânî vücûda kavuşur ve artık onun elinden hakikat biatı alınır.

Vahdet diyarına giden Hakkânî vücûda kavuşur.¹⁰⁰⁹²

Vahdet ehlinden hakikat biatı alınır.¹⁰⁰⁹³

Vahdetin sırrından haberdâr olan, şirki bırakır.¹⁰⁰⁹⁴

---

¹⁰⁰⁸³ H, i. 220/4 Tâlib iseñ ger safâ-yı vahdete / Râgıb iseñ zevk-i bezm-i vuslata / ‘Ârif ol aldanma nevm-i gaflete / Hâlik’ın in‘âmına şükr edegör

¹⁰⁰⁸⁴ SG, 40/4 Lî-ma‘allâh remzi ancak bunlara dâ‘im durur / Sanma bunlar bir nefes tevhîdden mehcür olur

¹⁰⁰⁸⁵ SG, 40/4 Lî-ma‘allâh remzi ancak bunlara dâ‘im durur / Sanma bunlar bir nefes tevhîdden mehcür olur

¹⁰⁰⁸⁶ SG, 5/7 Özün vahdetde yek-sân eyle Ğaybî / Bir ola saña tâ mağlûb u gâlib

¹⁰⁰⁸⁷ SG, 49/3 Vahdete kâ‘il olan bir şey’e asla lâ dimez / Hak’dan ayrı görmeyince kimedür inkârumuz

¹⁰⁰⁸⁸ SG, 92/1 Ehl-i vahdetden su‘âl it sırr-ı devriñ neydiğün / Sırr-ı devri bilmeyen bilmez bu dehrîñ neydiğün

¹⁰⁰⁸⁹ SG, 92/5 Vahdet-i sarfâ irüp ‘ayniyyete nâ‘il olan / Ğaybiyâ ol bildi ancak sırr-ı devriñ neydiğün

¹⁰⁰⁹⁰ SG, 90/5 Zâhir ü bâtında her müşkileri halleyleye / Kâşif-i esrâr-ı vahdet ola her dem her zamân

¹⁰⁰⁹¹ SG, 48/1 Kande ise ‘ârif-i bi’llâh olandur yârümüz / Âşinâ-yı ders-i vahdet mahrem-i esrârumuz

¹⁰⁰⁹² H, i. 79/5 Koyup Hüdâyi cân ü ten / Vahdet diyârına giden / Fânî vücûdu terk eden / Bulmaz mı Hakkânî vücûd

¹⁰⁰⁹³ SG, 91/9 Ehl-i vahdetden ala gör gel hakikat bî‘atı / Tâ ki bu kesret içinde bulasñ sen vahdeti / Bir ‘amelle tâlibîñ gitmez bu yolda hayreti / Ma‘rifetle hüsn-i hulkdur tâlibi kâmil iden

Vahdet âleminde Hakk'a (Allah) 'bu' ve 'şu' olmaz.¹⁰⁰⁹⁵

Vahdet âleminde Sübhân (Allah) ile birlik sürülür.¹⁰⁰⁹⁶

Vahdet şarabından içende senlik benlik kalmaz, o kişi Allah'a gider.¹⁰⁰⁹⁷

96.20. Mürşid, vahdeti bilir.

Vahdet noktasındaki merkezi meşâyih bilir.¹⁰⁰⁹⁸

Mürşid, vahdet nüshası olan nefsini eğitip Hakk'a (Allah) tercüman olmalıdır.¹⁰⁰⁹⁹

Uykusuzluk uykusunda Hakk'ı (Allah) gören mürşid, Hakk (Allah) vahdetinden bir an özünü ayırmaz.¹⁰¹⁰⁰

Mürşidin vahdet kadehinden içen mest ü meczub olup kevn ü mekânı tayy eder.¹⁰¹⁰¹

96.21. Vahdetin nuru vardır.

Vahdet nuruna, şirke girmeyen erişir.¹⁰¹⁰²

Vahdetin nuruna erince ağlanır.¹⁰¹⁰³

Vahdet güneşinin nuru Hz. Peygamber'dedir.¹⁰¹⁰⁴

Vahdet güneşi nurun sırrıdır ve kalbe sürur verir.¹⁰¹⁰⁵

¹⁰⁰⁹⁴ SG, 1/6 Sırr-ı vahdetden haber-dâr olduñ ise şirki ko / Nice bir bu lâ vü illâ niceye dek huy u hâ

¹⁰⁰⁹⁵ SG, 90/7 Enfüs ü âfak dinilen aña nisbet bir ola / 'Âlem-i vahdetde zirâ Hakk'a olmaz in u an

¹⁰⁰⁹⁶ SG, 100/5 'Aşk ile zenb-i vücüdı mahv idüp Ğaybî yok ol / 'Âlem-i vahdetde birlik süresin Sübhân ile

¹⁰⁰⁹⁷ H, i. 100/4 İçip vahdet şarâbından / Ko gitsin aradan sen ben / Sakınma dostdan düşmen(den) / Gel Allah'a gel Allah'a

¹⁰⁰⁹⁸ AN, k. 4/12 Çün nokta-i vahdetdeki ol merkezi buldı / Dönderdi begüm halkayı perkâr-ı meşâyih

¹⁰⁰⁹⁹ SG, 90/12 Nüsha-i vahdet olan nefesine ta'lim eyleye / Gün-be-gün vire terakkî Hakk'a ola tercemân

¹⁰¹⁰⁰ SG, 90/8 Hâb-ı bî-dârında her ne kim görürse Hak diye / Vahdet-i Hak'dan özin ayırmaya bir dem bir an

¹⁰¹⁰¹ SG, 90/11 Bâde-i vahdet suna hem sohbetine her nefes / Mest ü meczub eyleyüp tayy itdire kevn ü mekân

¹⁰¹⁰² H, i. 31/1 Ermeğe vahdet nûruna / Şirki aradan süre gör / Salma bu günü yarına / Menzile evvel ere gör

¹⁰¹⁰³ H, i. 67/6 Bakma cinânın hûruna / Aldanmağıl kusûruna / Erince vahdet nuruna / Ağlalım senin ile

¹⁰¹⁰⁴ H, i. 146/8 İki şakk oldu mâh engüştün ile / Çü gördü sende nûr-ı şems-i vahdet

Kudret elinin lütfu erişince gönül gaflet uykusundan uyanır ve vahdet güneşinin nurunu alır.¹⁰¹⁰⁶

Vahdet nuru tecelli etmezse, halk İlâh(Allah)'tan gayrısına rağbet eder.¹⁰¹⁰⁷

96.22. Kesret, vahdeti gizlemiştir.

Vahdet nurunu, kesret mestûr etmiştir.¹⁰¹⁰⁸

Vahdet sırrı, kesrette (gizli)dir.¹⁰¹⁰⁹

Vahdet, kesrette bulunur.¹⁰¹¹⁰

Vahdet, kesrettedir. (Vahdet kendini çoklukta gizlemiştir.)¹⁰¹¹¹

Âşık, vahdet var iken kesrete girmek istemez.¹⁰¹¹²

Vahdet deryasına girenler, kesret dalgalarına aldanmaz.¹⁰¹¹³

Vahdet ehlinin seyrânını kesrette tuğyân eden, göremez.¹⁰¹¹⁴

Kesretteki âşık vahdete ulaşmak ister.¹⁰¹¹⁵

Âşık kesreti bırakıp vahdet yolunu ihtiyar etmiştir.¹⁰¹¹⁶

---

¹⁰¹⁰⁵ H, i. 166/5 Şems-i vahdetden erişdi sırr-ı nûr / Hâsıl oldu kalbe enva‘-ı sürûr / Ey Hüdâyî ola gör abd-i şekûr / Hoş sa‘âdet ehli etmiş Hak bizi

¹⁰¹⁰⁶ H, i. 170/3 Şu dem ki lütf ere dest-i kudretten / Dili ikâz eder nevm-i gafletten / Alır nûr-ı ziyâ şems-i vahdetden / El-hamdü li‘llâh eş-şükrü li‘llâh

¹⁰¹⁰⁷ H, i. 141/2 Tecellî eylemezse nûr-ı vahdet / Seni koyup ederler gayra rağbet / Mu‘attal etdi halkı nevm-i gaflet / Uyar kullarını uyar ilâhî

¹⁰¹⁰⁸ SG, 35/7 Kesretümdür vahdetüm nûrını mestûr eyleyen / Zâhir ü bâtın benem evvel ü âhir bendedür

¹⁰¹⁰⁹ H, i. 144/6 Gösterip kesrette vahdet sırrını / Bir aceb terkîb olupdur çârdan

¹⁰¹¹⁰ H, i. 163/6 Kesrette vahdet bul beğim / Bâkî sa‘âdet bul beğim / Sırr-ı hakikat bul beğim / Tekrâr-ı zikru‘llâh ile

¹⁰¹¹¹ NM, 15/5 Halvetden itdüm rihleti kesrette buldum vahdeti / Bâzârda düzdüm halveti rûz şebüm ‘îd ü berât

¹⁰¹¹² NM, 107/6 Vahdetün meydânı seyri var iken / Kesret içre girme sen zindâna gel

¹⁰¹¹³ H, i. 108/1 Kesret emvâcına aldanır sanma / Vahdet deryâsına girip gelenler / Bir dahi fânîye nazar eylemez / Hakk’ın didârını görüp gelenler

¹⁰¹¹⁴ NM, 140/14 Vahdet ehli cümlede bir yüzi seyrân itdiler / Lîk görmez ol yüzi kesrette tuğyân eyleyen

¹⁰¹¹⁵ NM, 42/7 Şol kim ola vuslatda halvet bula celvetde / Bu Mısır’ye kesrette vahdet yolını göster

¹⁰¹¹⁶ SG, 27/5 Râh-ı vahdet ihtiyar it kesretün kaydını ko / Cezbe-i ‘ışk-ı ilâhî ile ihsân devridür

Âşık, vahdet ilinden tenezzül edip kesret âlemini seyrâna gelmiştir.¹⁰¹¹⁷

Vahdet, kesret içindedir ve kendisine darlık yoktur.¹⁰¹¹⁸

Âşığın yolu vahdet iline varırsa kesret ilinin dağı ile saman çöpü ona bir görünür.¹⁰¹¹⁹

Kesretin varlığı vahdetin görülmesine mâni değildir.¹⁰¹²⁰

Vahdete ulaşmaya kesret mâni değildir.¹⁰¹²¹

Vahdet eli kesret örtüsünü açar.¹⁰¹²²

Vahdet iline gitmek için kesreti terk etmek gerekir.¹⁰¹²³

Vahdete kesretten geçilerek ulaşılır.¹⁰¹²⁴

Vahdet, kesret gidince gelir.¹⁰¹²⁵

Vahdet, kesret içinde bulunur.¹⁰¹²⁶

Kesretteki vahdeti, baki saadet isteyen bulur.¹⁰¹²⁷

Keşf ehli vahdeti kesret içinde bulur.¹⁰¹²⁸

¹⁰¹¹⁷ H, i. 51/2 Tenezzül eyleyip vahdet ilinden / Bu kesret 'âlemin seyrâna geldik

¹⁰¹¹⁸ NM, 27/2 Ol ne kesretdür ki anuñ haddi yok pâyânı yok / Kesret içre ol ne vahdetdür ki aña yok 'ıdâd

¹⁰¹¹⁹ AN, i. 130/1 Vahdet iline 'âşık eger ırgüre rāhı / Kesret ilinüñ bir görine kühla kâhı / Fark eylemeye mertebede bendeyi şāhı / 'Âlemde 'aceb 'izzet olur 'ışk-ı İllāhı

¹⁰¹²⁰ SG, 75/6 Hāne-i dilde havātır nakşını mahv idene / Sanma kim kesret yüzinden görinen vahdet değil

¹⁰¹²¹ H, i. 98/5 Hüdāyī vahdete bak kim aña māni' değil kesret / Ola mı Afitāba hıç vücūdu zerrenin hā'il

¹⁰¹²² AN, i. 121/4 Açıp vahdet eli kesret hicābın / Cemālūñ vechinūñ keşf it nikābın / Görüp cān çeşmi hüsnūñ āftābın / Tecellī eyle sultānum tecellī

¹⁰¹²³ AN, mu. 1/7 Ey gönül vahdet iline gidelüm / Koyalum kesret ilini n'idelüm / Kalb-i hāzırta cem' olup idelüm / Halvet-i lā-ilāhe illa'llāh

¹⁰¹²⁴ NM, 56/3 Bunda ağıyar kesretinden kurtulan / Vahdet illerinde vasl-i yār olur

¹⁰¹²⁵ NM, 179/4 Gıtdi kesret geldi vahdet oldı halvet dost ile / Hep Hak oldı cümle 'âlem şehri ü bāzār kalmadı

¹⁰¹²⁶ SG, 91/9 Ehl-i vahdetden ala gör gel hakikat bī'atı / Tā ki bu kesret içinde bulasıñ sen vahdeti / Bir 'amelle tālibin gitmez bu yolda hayreti / Ma'rifetle hüsn-i hulkdur tālibi kāmil iden

¹⁰¹²⁷ H, i. 40/7 Hüdāyī istersen bakı sa'ādet / Kasd eyle bula gör kesretde vahdet / Bir kula olıcak Hak'dan 'ināyet / Maksūda tez erer ihsān eğlenmez

Vahdete giren, kesretten azad olur.¹⁰¹²⁹

Vahdeti kesrette, kesreti de onda bulmak, bütün ilim irfânın kendisinde olduğu bir ilimdir.¹⁰¹³⁰

Vahdet sırrını, âlem-i kesretde mir'ât-ı a'yâna (gözlerin aynası, yaratılanlar) bakanlar, görür.¹⁰¹³¹

Bu kesret âleminde vahdete, bir efendiye kul olan yol bulabilir.¹⁰¹³²

Vahdetin aynası kesretteki her şeydir.¹⁰¹³³

Vahdet, kesret mümkinâtının (yaratılanların) aynıdır.¹⁰¹³⁴

Kesretteki vahdet, âlemdir.¹⁰¹³⁵

Vahdet şekeri, kesret zehriyle karışmıştır.¹⁰¹³⁶

Gönül ne vahdetde ne kesrette eğlenir.¹⁰¹³⁷

Kesret tılsımı, vahdet hazinesine ulaşmaya manidir.¹⁰¹³⁸

Ezel gözü, saç(kesret)ta kalmayıp yüzü (vahdet) görürse mümin, görmezse münkirdir.¹⁰¹³⁹

---

¹⁰¹²⁸ SG, 51/5 Dide-i evham 'ıyâne oldı yetmiş biñ hicâb / Ehl-i keşfüz kesret içre 'ayn-ı vahdet bulmuşuz

¹⁰¹²⁹ SG, 48/12 Vahdete ayak basup kesretten âzâd olalu / Her nefes gönülümüzi alur ele dil-dârumuz
¹⁰¹³⁰ NM, 33/4 Vahdeti kesretde bulmak kesreti vahdetde hem / Bir 'ilimdür ol ki kamu 'ilm ü 'irfân andadur

¹⁰¹³¹ AN, i. 113/3 Bulur bu 'âlem-i kesretde vahdet sırrını el-hak / Bakup mir'ât-ı a'yâna gören 'aynam 'ayân içre

¹⁰¹³² H, i. 92/6 İster iseñ doğru yol / Bir efendiye kul ol / Bu kesretde vahdet bul / Tevhîde gel tevhîde

¹⁰¹³³ SG, 19/3 Vahdetüñ mir'âtıdır kesret kamu / Ahvele lâkin bu sır muğlak durur

¹⁰¹³⁴ SG, 8/3 Kesreti bu mümkinâtuñ 'ayn-ı vahdetdür şehâ / Bahr-ı zâtuñ 'aynıdır fehm eyle emvâc-ı sıfât

¹⁰¹³⁵ H, i. 173/5 'Âlem acib hikmet durur / Kesretdeki vahdet durur / Şükrün de bir ni'met durur / Mevlâ nice şükredelim

¹⁰¹³⁶ SG, 103/5 Bu kesret zehrine mahlût olupdur sükker-i vahdet / 'Aceb ma'cün-ı ekberdür yiyüp Ğaybî huzûr ile

¹⁰¹³⁷ H, i. 105/5 Ne halvetde ne celvetde / Ne kesretde ne vahdetde / Ne Tübâ'da ne cennetde / Gönül eğlenmez eğlenmez

¹⁰¹³⁸ H, i. 150/5 Kesret tılsımı mâni' olup genc-i vahdete / Hayretde kaldı hasret ile nice şeyh ü şâb

96.23. Vahdet esrarını gizlemelidir.

Vahdet sırrı bilinmektir. Enbiya onun sırrını halka bildirmek için gönderilmiştir.¹⁰¹⁴⁰

Sır, vahdete eriştirilmelidir.¹⁰¹⁴¹

Vahdet esrârını, cânânın cân paresi olanlar, gizlemez.¹⁰¹⁴²

Vahdet sırrının setr olması için gayret edilir.¹⁰¹⁴³

Selef, vahdetin esrarını setretmiştir.¹⁰¹⁴⁴

96.24. Vahdet, şaraptır.

Vahdet şarabından içen, fani alâyıktan geçer.¹⁰¹⁴⁵

Vahdet meyi âşığa keyif verir.¹⁰¹⁴⁶

Vahdet şarabından, âşık içmek ister.¹⁰¹⁴⁷

Bülbül (âşık) vahdet şarabından içer.¹⁰¹⁴⁸

Vahdet meyinden sürekli âşık içmelidir.¹⁰¹⁴⁹

Vahdet şarabını, gönül, kudret elinden içmiştir.¹⁰¹⁵⁰

¹⁰¹³⁹ NM, 43/2 Anlar ki ezel gözleri saçuında kalupdur / Bunda seni hiç bilmeyüp inkâra gelürler

¹⁰¹⁴⁰ NM, 82/2 Halkı bunca enbiyâ kim geldi da'vet eyledi / Vahdetün sırrı bilinmekdür o da'vetden ğaraz

¹⁰¹⁴¹ AN, terc. 8/5/7 Vahdet-i zâta ırgürüp sırrı / Mey-i vahdetden eyle şürb-i müdâm

¹⁰¹⁴² AN, i. 68/2 Vahdetdeki esrârı benden niye gizlersin / Bildüm ki o cânânun cân pâresisin ancak

¹⁰¹⁴³ NM, 186/6 Gör ne ğayretdür ki sırr-ı vahdeti setr itmege / Cem' u tafsîli o ğayret kul u sultân eyledi

¹⁰¹⁴⁴ SG, 27/14 Gerçi mestür eylemişler vahdet esrârın selef / Nicesi mestür olur keşf ile 'irfân devridür

¹⁰¹⁴⁵ H, i. 3/3 Vahdet şarâbın kim içe / Fânî alâyıktan geçe / Ger haşr ola niçe niçe / Ayılmaya mestânımız

¹⁰¹⁴⁶ AN, i. 10/6 Dil toldı mey-i vahdet virdi bize keyfiyyet / Döndürdi yed-i kudret peymânelerüz hakkâ

¹⁰¹⁴⁷ H, i. 231/6 Fenâ bāğında eğlenme uça gör / Gülün rengine aldanma geçe gör / Varıp vahdet şarâbından içe gör / Yürü bülbül kadîmi âşiyâna

¹⁰¹⁴⁸ H, i. 50/2 Gülün rengine aldanma geçe gör / Bu kesret merg-zârından uça gör / Varıp vahdet şarâbından içe gör / Yürü bülbül yürü dost illerine

¹⁰¹⁴⁹ AN, terc. 8/5/7 Vahdet-i zâta ırgürüp sırrı / Mey-i vahdetden eyle şürb-i müdâm

Vahdet şarabını cânânını mihmân eden, içer. ¹⁰¹⁵¹

Cânânın vahdet kadehinden içirdiği sarhoşlar bir nefes ayılmaz. ¹⁰¹⁵²

Kudret elinden vahdet meyini içenler, meşâyih badesinin (şarabının) tadını anlar. ¹⁰¹⁵³

Vahdet bezminin şarabını insan içmek ister. ¹⁰¹⁵⁴

Vahdet şarabını şeriat bezminde hazm edene tarikatte kâmil denir. ¹⁰¹⁵⁵

Vahdet şarabından içen, mecaz köprüsünden geçmiş, varlık konağından göçmüştür. ¹⁰¹⁵⁶

Resulullah, vahdet kevserinden içirir. ¹⁰¹⁵⁷

Âşık, vahdet şarabından sunar. ¹⁰¹⁵⁸

Allah'ın vahdet kevserinden içirdikleri pîre kavuşabilir. ¹⁰¹⁵⁹

Vahdet kevserinden içen, gafletten uyanır, fani lezzetten geçer. ¹⁰¹⁶⁰

96.25.Vahdet, saraydır.

Vahdet sarayına ulaşan eslaf, ona ulaşmayı her şeyden üstün tutar. ¹⁰¹⁶¹

---

¹⁰¹⁵⁰ AN, i. 79/7 Nüş idüpdür dest-i kudretten şarâb-ı vahdeti / Ol şarâbuñ tâ ebed mestânesidür bu gönül

¹⁰¹⁵¹ AN, i. 93/4 Vahdet şarâbın nüş ider vuslat kelâmın güş ider / Kalbi sivâdan boş ider cânânını mihmân iden

¹⁰¹⁵² NM, 72/1 Sırf içürdi bize vahdet cāmını cânânımız / Anuñ içün bir nefes ayılmadı mestânımız

¹⁰¹⁵³ AN, k. 4/10 Vahdet meyini nüş ide gör kudret elinden / Gör kim nicedür bâde-i hammâr-ı meşâyih

¹⁰¹⁵⁴ H, i. 233/5 Hem etdin aña tahmîl-i emânet / Ola tâ bâde-nüş-ı bezm-i vahdet

¹⁰¹⁵⁵ H, i. 127/4 Şu kim vahdet şarâbın hazm ede bezm-i şerî'atda / Tarikatda odur kâmil hakikatda odur vasıl

¹⁰¹⁵⁶ H, i. 139/6 Varlık konağından göçüp / Cısr-i mecâziden geçip / Vahdet şarâbından içip / Bülbül haber vergil bize

¹⁰¹⁵⁷ H, i. 61/1 Nice bir hicr âteşine yanalım / Yâ Resûla'llâh şefâ'at eylegil / Kevser-i vahdetden içir kanalım / Yâ Habîba'llâh şefâ'at eylegil

¹⁰¹⁵⁸ AN, i. 67/4 Vir cām-ı halâvetden kandur bizi lezzetden / Sun bâde-i vahdetden tolu diyelüm 'âşık

¹⁰¹⁵⁹ H, i. 82/5 Koma yâ Rabbi Hüdâyî yirine / Bakma noksanın bininde birine / Ger irâdet vârid ise pîrine / Kevser-i vahdetden içir kanayın

¹⁰¹⁶⁰ H, i. 91/8 Uyanı gör gafletden / Geç bu fânî lezzetden / İç kevseri vahdetden / Tevhîde gel tevhîde

Vahdet sarayına girmek istenir.^{10162, 10163, 10164, 10165}

Gerçek âşık vahdet sarayına ulaşmak ister.¹⁰¹⁶⁶

Vahdet sarayında Habib'in (Hz. Peygamber) sırrı seyredilir.¹⁰¹⁶⁷

Vahdet sarayına kalbinden gayriye meyli çıkaran, ulaşır.¹⁰¹⁶⁸

Vahdet sarayına ancak dünya ve ukbadan geçen ulaşır.¹⁰¹⁶⁹

Vahdete, *irci* 'î¹⁰¹⁷⁰ hitabına muhatap olan ulaşır.¹⁰¹⁷¹

Vahdet sarayına *kâbe kavseyn* geçilerek ulaşılır.¹⁰¹⁷²

Vahdet sarayında dizdâr-ı zikru'llâh ile oturulur.¹⁰¹⁷³

Vahdet sarayına ulaşmak isteyen, tekkede mihman olmalıdır.¹⁰¹⁷⁴

Vahdet sarayına Mevlâ'nın (Allah) izniyle ulaşılır.¹⁰¹⁷⁵

---

¹⁰¹⁶¹ NM, 87/9 Bu yolu cümleden a'lâ tutarlar / Sarâ-yı vahdete irişen eslâf

¹⁰¹⁶² H, i. 16/5 Esirge bu Hüdâyî derd-mendi / Ki zîrâ mahz-ı fazlına dayandı / Sarây-ı vahdete irgür efendi / Meded ey pâdişâhlar pâdişâhı

¹⁰¹⁶³ H, i. 18/4 Resûl'ün sünnetin tutmak hakikat yoluna gitmek / Sarây-ı vahdete yitmek ne devlet ne saâdetdir

¹⁰¹⁶⁴ H, i. 19/5 Geçip varlık hicâbından varan vahdet sarâyına / Erişir Kâbe kavseyn'e bilir sırr-ı Ev-ednâyı

¹⁰¹⁶⁵ H, i. 26/5 Ey Hüdâyî dost'dan yana uçuban / Kana kana âb-ı hayât içüben / Hak yol verip hicâbları geçüben / Aceb vahdet sarâyına girem mi

¹⁰¹⁶⁶ H, i. 56/5 Gerçek 'âşık olan cândan el siler / Vahdet sarâyına erişmek diler / Hüdâyî çokdan ol yollarda yeler / Deli gönülüm meger sendedir sende

¹⁰¹⁶⁷ H, i. 48/4 Varıp sarây-ı vahdete seyr etmeğe sırr-ı Habîb / Mî'râca da'vet eyleyip eltâf-ı bî-pâyân eden

¹⁰¹⁶⁸ H, i. 119/2 Ta'alluk defterini dür / Yürekden gayra meyli sür / Sarây-ı vahdete irgür / Meded senden Kerîm Allah

¹⁰¹⁶⁹ H, i. 84/4 Geçip dünyâ vü ukbâyı erem vahdet sarâyına / Fakîre ger kerem ere Ganî Perverdigâr'ımdan

¹⁰¹⁷⁰ *irci* 'î: Fe'r suresi (89) "Sen O'ndan razı, O da senden razı olarak Rabbine dön!" mealindeki 29. Ayetten iktibastır.

¹⁰¹⁷¹ H, i. 153/3 Hitâb-ı *irci*'î erse / Gönül matlûbunu bulsa / Sarây-ı vahdete girse / Olurdu kadr ile a'yâd

¹⁰¹⁷² H, i. 155/5 Kâbe kavseyn'i geçip eriş sarây-ı vahdete / Sırr-ı ev-ednâ Hüdâyî cümleden a'lâ imiş

¹⁰¹⁷³ H, i. 162/5 Tevhîd ile âgyârı sür / Vahdet sarâyında otur / Hisn-ı dili hıfz ede gör / Dizdâr-ı zikru'llâh ile

¹⁰¹⁷⁴ H, i. 120/10 Erişem şâyed sarây-ı vahdete / Tekyede mihmân olayın bir zamân

Vahdet sarayına, Hakk (Allah) ulaştırır.¹⁰¹⁷⁶

Vahdet sarayına varan kemal-i rifate ulaşır.¹⁰¹⁷⁷

Vahdet sarayı, Hüda'nın (Allah) nurunu bulana makam olur.¹⁰¹⁷⁸

Vahdet sarayı, hevâyı ve mâsivâyı bırakana makam olur.¹⁰¹⁷⁹

96.26. Vahdet, güldür.

Vahdet gülistanının goncası hû'dur.¹⁰¹⁸⁰

Vahdet, gülistandır.¹⁰¹⁸¹

Vahdet goncası âlemi şâd eder.¹⁰¹⁸²

Vahdet gülleri hakâyık illerindedir.¹⁰¹⁸³

Vahdet gülleri açınca cânân illeri görülür ve Hakk'tan (Allah) yana gidilir.¹⁰¹⁸⁴

Vahdet bahçesinin gülü, Muhammed Mustafa'dır.¹⁰¹⁸⁵

Vahdetin gül bahçesi, aşka boyun eğme emrine giren kalptir.¹⁰¹⁸⁶

---

¹⁰¹⁷⁵ H, i. 122/6 Zaîfî kuvvete ırgür / Garîbî vuslata ırgür / Sarây-ı vahdete ırgür / Meded Mevlâ meded Mevlâ

¹⁰¹⁷⁶ H, i. 166/3 Etdi lütfundan Habîb'in ümmeti / Hem nasîb etdi sarây-ı vahdeti / Umarız enva'-ı feth ü nusreti / Hoş sa'âdet ehli etmiş Hak bizi

¹⁰¹⁷⁷ H, i. 168/7 Varan sarây-ı vahdete / Ermiş kemâl-i rifate / Ger tâlib iseñ izzete / Vâsıl olmağa sa'y eyle

¹⁰¹⁷⁸ H, i. 169/5 Hüdâyî kim bula nûr-ı Hudâ'yı / Makâm olur aña vahdet sarayı / Hakk'a eren bulur zevk ü safâyı / El-hamdü li'llâh eş-şükrü li'llâh

¹⁰¹⁷⁹ H, i. 114/3 Koyup sırrım hevâyı mâsivâyı / Makâm olsun aña vahdet sarâyı / Hüdâyî anlayıp bilsin Hudâyı / İnâyet eyle Sultân'ım 'inâyet

¹⁰¹⁸⁰ AN, i. 104/2 Hû hüviyyet goncasıdır gülsitân-ı vahdetün / Bülbüli hâ söyler anuñ bāğı hû büstânı hû

¹⁰¹⁸¹ AN, kıt. 3 Bu gıce Hazret-i Eyyüb'a hem-civâr olduk / 'Înâyet itdi Hudâ lütf-ı yâra yâr olduk / Gezer iken yalınız gülsitân-ı vahdetde / Seherde güller ile söyleşüp hezâr olduk

¹⁰¹⁸² SG, 48/16 Gonca-i vahdet açılıp 'âlemi şâd itmede / Nice gelsün halk içinde zâhid-i pür-hârumuz

¹⁰¹⁸³ AN, i. 39/4 Gel gör hakâyık illerin dir anda vahdet güllerin / Güş eyleyen bülbüllerin handân-ı zikru'llâh olur

¹⁰¹⁸⁴ AN, i. 4/3 Açıldı vahdet gülleri / Feryâd ider bülbülleri / Göründi cânân illeri / Gel gidelüm Hak'dan yaña

¹⁰¹⁸⁵ AN, i. 3/2 Ravza-i vahdet gülsin lî-ma'a'llâh bülbüli / Cânlara cânân cihâna cân Muhammed Mustafâ

96.27. Vahdet, denizdir.

Vahdet deryasının dalgası her tarafı denize çevirir.¹⁰¹⁸⁷

Vahdet denizinin dalgaları asla kesilmez.¹⁰¹⁸⁸

Vahdet denizi, Hz. Peygamber'in içine yansımıştır.¹⁰¹⁸⁹

Gönül, sudan ibret olsa vahdet denizine talepkâr olur.¹⁰¹⁹⁰

Vahdet suyundan içen, Hızır gibi ölüm korkusundan geçip cemâl-i Hakk'a ulaşır.¹⁰¹⁹¹

Vahdet, hakikat denizinde bulunan bir incidir.¹⁰¹⁹²

Vahdet yolunda hâr u hâs olmamalıdır.¹⁰¹⁹³

Ashâb-ı râh vahdetin rahmetindedir.¹⁰¹⁹⁴

Halvette ayş u beka bulan, vahdette işrete (manevi coşkuya) ulaşır.¹⁰¹⁹⁵

Cehalet azabı olmayanın kabri, vahdet bir köşesi olur.¹⁰¹⁹⁶

Vahdet yoluna girmeyene feyiz ve lütuf yoktur.¹⁰¹⁹⁷

---

¹⁰¹⁸⁶ NM, 6/3 Gülşen-i vahdet çü kalb-i emr-i râm-ı 'aşkdur / Lezzet-i vuslat hemân ancak merâm-ı 'aşkdur / Terk-i kevkeyn eyleyen mest-i müdâm 'aşkdur / "Vâdi-i hayret hakikatde makâm-ı 'aşkdur / Kim müşahhas olmaz ol vâdide sultandan gedâ"

¹⁰¹⁸⁷ AN, mu.7/4 Temevvüc eyleyüp deryâ-yı vahdet oldı yem-ber-yem / Vücüdün katresin tarh eyle deryâya gel ey âdem / Ta'ayyün cübbesin selb eyle gârk ol cümleden akdem / Zühül itme sakın bi'llâh budur[ur] derdüne merhem / Eser yeller gibi ey dil cihân mellâhları her dem / Gezerler bunca deryâyı nedür 'ummânı bilmezler

¹⁰¹⁸⁸ NM, 2/2 Zehî deryâ-yı vahdet kim kesilmez hergiz emvâcı / Bu kesret 'âlemi andan toğup nâçâr olur peydâ

¹⁰¹⁸⁹ NM, 2/15 İçi 'ummân-ı vahdetdür yüzi sahrâ-yı kesretdür / Yüzün gören görür ağıyar içinde yâr olur peydâ

¹⁰¹⁹⁰ NM, 109/4 Sudan bir 'ibret almadun niçün dâ'im akup çağlar / Gel ey vahdet deñizini talebkâr olmayan gönül

¹⁰¹⁹¹ SG, 64/5 Vahdet âbından içen Hızr-ı hayâta irer / Mevt korkusundan geçüp cemâl-i Hakk'a irer / Çünkü Hakk'a 'âşksın nedür yolda perdeler / Ref'-i hicâbla gel dinmeden ve kîle men-râk

¹⁰¹⁹² AN, i. 104/4 Dürr-i vahdet isteyen talsun hakikat bahrine / Dürr-i hüdur çün hakikat bahrinün mercânı hû

¹⁰¹⁹³ AN, i. 21/5 Düşmesün dünyâ metâ'ına heves / Almasun vahdet yolını hâr u has / Nürî'ye irgür meded âhir nefes / El-ğiyâs ey 'ışk-ı Mevlâ el-ğiyâs

¹⁰¹⁹⁴ AN, i. 25/1 Ravza-i cennetdedür ehl-i salâh / Revha-i vahdetdedür ashâb-ı râh

¹⁰¹⁹⁵ NM, 53/6 Firkatde vuslat isteyen miñnetde rahat isteyen / Vahdetde 'işret isteyen 'ayş u bekâ halvetidür

¹⁰¹⁹⁶ NM, 163/7 Kabri vahdet küşesi haşri temâşgâh idi / Ey Niyâzî kimde kim cehlün 'azabı olmasa

Vahdette iki âlem zevki cem edilir.¹⁰¹⁹⁸

Vahdet âleminin zebânını (lisanını) bilmeyenler, tuti (papağan) görünüşlü bir leylektir.¹⁰¹⁹⁹

Vahdet zümresini bilenlerin pâyesi yücedir.¹⁰²⁰⁰

Vahdete, itibâri vahdet ile ulaşılmaz.¹⁰²⁰¹

Vahdet üzerinde kutb-ı vaktin pergârı, devreder.¹⁰²⁰²

Vahdet, talipleri miraca ulaştır.¹⁰²⁰³

Tâc-ı ayniyyeti giyen, vahdette uzlet bulur.¹⁰²⁰⁴

Vahdetin dergâhı ağızdır.¹⁰²⁰⁵

Vahdete hubb-i vatan galip gelen, sır ile seyrederek ulaştır.¹⁰²⁰⁶

Vahdete nutkun mahiyetine [miraç] erenler ulaşabilir.¹⁰²⁰⁷

Vahdete, perdeleri yırtan ulaştır.¹⁰²⁰⁸

---

¹⁰¹⁹⁷ SG, 1/12 Hâsılı gel gir tarîk-ı vahdete ta'nı bırak / Yohsa va'llâhu'l-'azîm irmez saña feyz ü
'atâ
¹⁰¹⁹⁸ SG, 3/7 Dâr-ı vahdetde dü-'âlem zevkini câmî' idüp / Dehr ile devr eylerüz budur bize Ğaybî
me'âb
¹⁰¹⁹⁹ SG, 19/6 'Âlem-i vahdet zebânüñ bilmeyen / Sûret-i tütide ol laklak durur
¹⁰²⁰⁰ SG, 25/4 'Ayn-ı eşyâyum didi Hak bize ol bürhân yeter / Zümre-i vahdet-şinâsun pâyesi
â'lâdadur
¹⁰²⁰¹ SG, 46/5 Bahr-i mutlakda mukayyed varlığın ğark eyleyen / İ'tibârî vahdet ile Ğaybi vahdet
istemez
¹⁰²⁰² SG, 48/7 Merkez-i 'âlemde hâlen kutb-ı vaktüz şübhesüz / Vahdet üzre devr ider her-dem
bizüm pergârumuz
¹⁰²⁰³ SG, 50/6 Dîde-i hak-bîn ile nâzır olan añlar bizi / Asrımızda tâlibân-ı vahdettüñ mi'râcıyuz
¹⁰²⁰⁴ SG, 51/2 Hil'at-i evsâf-ı hakkânîyi biz fark eyleyüp / Tâc-ı 'ayniyyet ile vahdetde 'uzlet
bulmuşuz
¹⁰²⁰⁵ SG, 70/2 Cümle a'zâ çift ola dil bir ola hikmet nedür / Ya'ni kim dergâh-ı zât-ı vahdet oldı bil
femüñ
¹⁰²⁰⁶ H, i. 125/2 Gâlib olup hubb-ı vatan / Vahdet diyârına giden / Sıgmaz oraya cân ü ten / Sırr ile
seyr etmek gerek
¹⁰²⁰⁷ SG, 104/18 İrmeyen mâhiyyet-i nutka irişmez vahdete / Her dem ü her sâ'atin evrâd-ı ezkâr
eylese
¹⁰²⁰⁸ H, i. 148/7 Bunca hicâbı hark eden / Vahdet-i zâta ğark eden / Gâh cem' edip gâh fark eden /
İlim deyü ağlar var mı

Vahdet güneşinden gönül âsumanı ziya alır.¹⁰²⁰⁹

Abdullah Efendi'nin¹⁰²¹⁰ Mesnevi şerhindeki lafızların gizli anlamlarını idrak edenler, vahdet sırrına nüktedân olurlar.¹⁰²¹¹

---

¹⁰²⁰⁹ H, müf. 167 Asumân-i dil safâ bulmuş gibi / Şems-i vahdetden ziyâ almış gibi

¹⁰²¹⁰ Sarı Abdullah Efendi (ö. 1071/1660). Mevlânâ'nın Mesnevisinin ilk cildini Cevâhir-i Bevâhir-i Mesnevi adıyla şerh eden şârih. Cevrî, kendisinden feyz almıştır. Bkz: Selahattin Durgun, **Sarı Abdullah ve Şerh-i Mesnevisi (Cevâhir-i Bevâhir-i Mesnevi)**, Selçuk Üniversitesi SBE, Yüksek Lisans Tezi, Konya 1993, s.1-5; İsmail Güleç, **Türk Edebiyatında Mesnevî Tercüme ve Şerhleri**, Pan Yayıncılık, İstanbul 2008, s. 164-165; Nihat Azamat, "Sarı Abdullah Efendi", TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/sari-abdullah-efendi> (12.06.2019).

¹⁰²¹¹ C, tar. 63/20 Olunmuş müstetir her lafzınuñ tahtında biñ ma'nî / Anı idrâk idenler nükte-dân-ı sırr-ı vahdetdür

97. VÂRİDÂT

Vâridata sahip olmayan kişi, irfân sahibi olduğunu söyleyemez çünkü vâridat, evliyaya enbiya vahyi gibidir ve gaybten gelir. Cihânın vâridatı muhabbettir. Mevlânâ'nın feyzinin vâridatı, gönül kapısının tahammülünü zorlar.

Mısırî, divanındaki¹⁰²¹² bir şiirde Simavna Kadısı Şeyh Bedreddin'in telif ettiği eserin adı olan Vâridat'ı¹⁰²¹³ redif olarak kullanmıştır. Mısırî, aşağıda görüleceği üzere eseri methetmekte ve Vâridat'la, Kadızadelilerle tartışma konularından biri olan¹⁰²¹⁴ İbnü'l-Arabî'nin ve eseri Fusûs ile kurduğu münasebeti ifade etmektedir.

Şeyh Bedreddin'in eseri olan Vâridat, Allah'ın envârı, âriflerin esrârı, terk edilmiş gönlün mimarı, aklın fikirleridir. Ledün ilminden haber veren kitapların her biri bir bahçedir, Vâridat ise gül bahçesidir. Fusûs'ul-Hikem, cehennem ateşini söndürmüştür, Vâridat ise o yangın yerinde açan çiçeklerdir. Fusûs deniz, Vâridat ise nehirlerdir.

97.1.Vâridat Kavramında Edebî Düşünceler

Vâridata sahip olmayan kişi, irfân sahibi olduğunu söyleyemez.¹⁰²¹⁵

Vâridat, evliyaya enbiya vahyi gibidir.¹⁰²¹⁶

Vâridat, gaybten gelir.¹⁰²¹⁷

¹⁰²¹² Kenan Erdoğan, age, s. 184.

¹⁰²¹³ Birçok araştırmaya konu olan, tasavvuf tarihinin tartışmalı siması Şeyh Bedreddin ve eseri Vâridat hakkında daha detaylı bilgi için bkz: Mustafa Bülent Dadaş, **Şeyh Bedreddin Bir Osmanlı Fakihî**, İsam Yayınları, İstanbul 2018; Ahmed Güner Sayar, **Velâyetten Siyâsete Şeyh Bedreddin**, Ötüken Yayınları İstanbul 2018; **Şeyh Bedreddin Vâridat Tercümesi ve Şerhi**, haz: H. Rahmi Yaranlı, Büyüyenay Yayınları, İstanbul 2016; Ahmet Yaşar Ocak, **Osmanlı Toplumunda Zındıklar ve Mülhidler 15.-17. Yüzyıllar**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2014; Michel Balivet, **Şeyh Bedreddin Tasavvuf ve İsyân**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2011; Bilal Dindar, "Bedreddin Simâvî", DİA, V, s. 331-334.

¹⁰²¹⁴ Kâtip Çelebi, **Mizânü'l-Hakk Fî İhtiyârî'l-Ehakk**, haz: Süleyman Uludağ, Dergâh Yayınları, İstanbul 2016; İbrahim Baz, **Kadızadeliler Sivasiler Tartışması**, Otto Yayınları, Ankara 2019.

¹⁰²¹⁵ SG, 104/21 Halka mürşidlük satup da'vâ-yı 'irfân eyleyen / Vâridâtın bâri Gaybî gâhi iş'âr eylese

¹⁰²¹⁶ SG, 8/8 'İlm-i Rabbânî'ye ir kim kâbil-i nesh olmaya / Enbiyâ vahyi gibidür evliyâya vâridât

Muhabbet, cihânın vâridatıdır.¹⁰²¹⁸

Mevlâna'nın feyzinin vâridâtı, gönül kapısının tahammülünü zorlar.¹⁰²¹⁹

Vâridat (Şeyh Bedreddin'in yazdığı), Hakk'ın (Allah) envârıdır.¹⁰²²⁰

Vâridat (Şeyh Bedreddin'in yazdığı), âriflerin esrârıdır.¹⁰²²¹

Vâridat (Şeyh Bedreddin'in yazdığı), terk edilmiş dilin (gönül) mimarıdır.¹⁰²²²

Vâridat (Şeyh Bedreddin'in yazdığı), aklın fikirleridir.¹⁰²²³

Ledün ilminden haber veren kitapların her biri bir bahçedir, (Şeyh Bedreddin'in yazdığı) Vâridât ise gül bahçesidir.¹⁰²²⁴

(İbnül Arabî'nin eseri) Fusûs'ul-Hikem, cehennemın bütün ateşlerini söndürmüştür, (Şeyh Bedreddin'in yazdığı) Vâridât ise o yangın yerinde açan çiçeklerdir.¹⁰²²⁵

(İbnül Arabî'nin eseri) Fusûs deniz, (Şeyh Bedreddin'in yazdığı) Vâridât da nehirlerdir.¹⁰²²⁶

---

¹⁰²¹⁷ C, g. 194/4 Vâridât-ı gayb söyler lebleri olsa hamûş / Lütfin idrâk itmez anuñ hüşını güş itmeyen

¹⁰²¹⁸ SG, 7/3 Mahabbet sûretidür cümle zerrât / Cihânuñ vâridâtıdur mahabbet

¹⁰²¹⁹ C, k. 3/29 Gâh olur vâridât-ı feyzından / Ser-girân-ı şarîr-i bâb-ı dilüm

¹⁰²²⁰ NM, 17/3 Sıdkıla gönülüm sever görmeye cânım iver / Anuñ içün kim Hakk'un envârıdur Vâridât

¹⁰²²¹ NM, 17/2 İşıdecek adını tuydu cânım dadımı / Bildüm ki 'ariflerün esrârıdur Vâridât

¹⁰²²² NM, 17/4 Ol dürr-i yekdânenüñ kadri bilinmez anuñ / Bu dil-i virânenüñ mi'mârıdur Vâridât

¹⁰²²³ NM, 17/1 Cân kuşnuñ her zamân ezkârıdur Vâridât / 'Akl ü hayâlün hemân efkârıdur Vâridât

¹⁰²²⁴ NM, 17/5 Gerçi kütüb çok yazar ilm-i ledünden haber / Cümlesi bir bağçedür gülzârıdur Vâridât

¹⁰²²⁵ NM, 17/6 'İlm-i Fûsus'la tamu odları söyünür kamu / Anuñ yerinde biten ezhârıdur Vâridât

¹⁰²²⁶ NM, 17/7 Muhyiddin ü Bedreddin itdiler ihyâ-yı dîn / Deryâ Niyâzî Fûsus enhârıdur Vâridât

98. VARLIK

Allah'ın verdiği mal, mülk, mansıp ve güzellik gibi dünyalıkları ifade için kullanıldığı görülen varlığın, üzerinde çalıştığımız divanlarda, gerçek sahibinin Allah olduğu şeklinde yorumlanmıştır. Bu düşüncelere göre varlık; Allah'tır, Allah'ındır, Allah'tadır. Varlıktan Allah'ın lütfuyla kurtulunabilir. Ayrıca varlık perde, dağ, kuyu, azap, Allah'ın nakışı, defterdir. Ferhat sevdiğine kavuşmak için varlık hicabını delmiştir. Bunlardan başka varlığın vahdete/vuslata/Allah'a ulaşmaya engel olduğu düşüncesi yer almaktadır. Resûlullah (Hz. Peygamber), şefaet etmese varlığın kendisini yok edeceğini bilen âşık, vücudunun zerre (kadar bile olsa) varlıkta kalmasını istemez. Son bir düşünce ise âşık ile varlık arasındaki münasebete ilişkindir: Vücudunun varlıkta kalmasını istemeyen âşık, Allah'ın varlığına müdrik olduğunda kendinden eser kalmadığını fark eder.

98.1. Varlık Kavramında Edebî Düşünceler

Tek varlık, Allah'tır.¹⁰²²⁷

Varlık, Allah'ındır.^{10228, 10229, 10230, 10231, 10232, 10233}

Cümle varlık, Hakk'ındır (Allah).¹⁰²³⁴

Varlık, mâlikü'l-mülk'ün'dür (Allah).¹⁰²³⁵

Varlık, Mevlâ'dadır (Allah).¹⁰²³⁶

¹⁰²²⁷ SG, 95/1 Ne o budur ne bu odur kamu o / Hemân varlık odur şirkden eliñ yu

¹⁰²²⁸ H, i. 78/1 Sensin Evvel sensin 'Âhir / Varlık senin buyruk senin / Sensin Bâtin sensin Zâhir / Varlık senin buyruk senin

¹⁰²²⁹ H, i. 95/2 Varlık senindir ser-te-ser / Sen halk edersin hayr ü şer / Yok gayrıdan nef ü zarar / Senden saña sığırım

¹⁰²³⁰ H, i. 118/1 Miftâh-ı bâb-ı Hazret insân-ı kâmil ancak / Varlık anın hakikat gayrısı zâ'il ancak

¹⁰²³¹ H, i. 133/1 Sermâye-i sa'âdet Hak'dan 'inâyet ancak / Varlık tasarruf anın gayrısı âlet ancak

¹⁰²³² H, i. 158/5 Şol ki etmez seni özünde taleb / Bârid âhen dögüp çeker o ta'ab / Varlık cümleten senindir heb / Sen esirge Hüdâyî'yi yâ Rab / Ey cevâd ü Kerim olan Mevlâ / Ey Ra'ûf ü Rahim olan Mevlâ

¹⁰²³³ H, i. 173/7 Eyle Hüdâyî'ye nazar / Kalmaya fâniden eser / Varlık senindir ser-te-ser / Mevlâ nice şükredelim

¹⁰²³⁴ SG, 69/7 Zâhir ü bâtin Hakk'uñdur cümle varlık Gaybiyâ / Dime hergiz Hakk'a sen ben kalmasun izüñ tozuñ

¹⁰²³⁵ SG, 47/3 Mâlikü'l-mülk ol durur varlık anuñ / Añladuk kim cân u ten ağıyarımız

Varlıktan, Rabb'in (Allah) nazar ettikleri kurtulabilir.¹⁰²³⁷

Varlık, azaptır.¹⁰²³⁸

Ferhat, varlık hicabını kesmiştir.¹⁰²³⁹, ¹⁰²⁴⁰

Varlık dağını âşık delmiştir.¹⁰²⁴¹

Varlık, demirden bir dağdır.¹⁰²⁴²

Varlık perdesini yırtanlar, Sultan'a (Allah) ulaşabilir.¹⁰²⁴³

Varlık perdesinin yırtılması için cân ve dil (gönül) siva sevgisinden pâk olmalıdır.¹⁰²⁴⁴

Varlık hicâbı aşk burağı ile geçilebilir.¹⁰²⁴⁵

Varlık, âşıkla padişahlar padişahı (Allah) arasında bir perdedir.¹⁰²⁴⁶

Varlık kuyusundan çıkmak için âşık Mevlâ'ya (Allah) yalvarır.¹⁰²⁴⁷

Varlıkla vuslata erilmez.¹⁰²⁴⁸

---

¹⁰²³⁶ SG, 25/6 Sen seni sen sanur iken Hak saña olmaz 'ıyân / Senligüñ ref' it aradan varlık ol Mevlâ'dadur

¹⁰²³⁷ H, i. 208/3 Kullarına eyle nazar / Gitsin gönüllerden keder / Kalmaya varlıktan eser / Yâ Rabbenâ yâ Rabbenâ / Lütf u kerem ihsân senin

¹⁰²³⁸ H, müf. 25 İlahî çün halâs etdün müderrislik kazasından / Visâlin lütfedip kurtar bizi varlık azâbından

¹⁰²³⁹ H, i. 60/3 Kasr-ı kurba irgürüp ihsâna mazhar olmağa / 'Âşık varlık cibâlin kesdirip Ferhâd eden

¹⁰²⁴⁰ NM, 47/4 Varlık cibâlin kesüp dost iline yol ider / Ferhâd'leyin gözünüñ yaşları pınar olur

¹⁰²⁴¹ NM, 180/4 Ferhâd bu gün ben oldum varlık tağımı deldüm / Şîrin'üme varmağa her cânibüm yol oldı

¹⁰²⁴² H, i. 107/4 Görüp dostun cemâlini / Murâd edin visâlini / Gider varlık cibâlini / Demirden kühsâr ancak

¹⁰²⁴³ H, i. 128/4 Cânın bu yolda hâk eder / Varlık hicâbın çäk eder / Kalbi sarâyın pâk eder / Sultâna ermek isteyen

¹⁰²⁴⁴ H, i. 190/2 'Âşık u sâdık yolunda hâk ola / Cân ü dil Hubb-ı sivâdan pâk ola / Aradan varlık hicâbı çäk ola / Sen 'inâyet et meded yâ Müste'ân

¹⁰²⁴⁵ SG, 33/1 Gönül peymânesinden 'aşk şarâbın / Dem-â-dem içmeyen 'âşık degildür / Burâk-ı 'aşk ile varlık hicâbın / Dem-â-dem geçmeyen 'âşık degildür

¹⁰²⁴⁶ H, i. 16/1 Bizi varlık hicâbından halâs et / Meded ey pâdişâhlar pâdişâhı / Kerem kıl bâde-nüş-ı bezm-i hâs et / Meded ey pâdişâhlar pâdişâhı

¹⁰²⁴⁷ NM, 29/7 Bu Niyâzî düşdi varlık câhına Yûsuf gibi / Al elim kurtar ki nâçâr olmuşam yâ Rab meded

Varlığı geçen, vahdet sarayına erişir.¹⁰²⁴⁹

Zât-ı vahdete ulaşmak için varlık defterini dürmek gerekir.¹⁰²⁵⁰

Vahdete ulaşmak için varlıktan arınmak gerekir.¹⁰²⁵¹

Vahdet şarabı içmek için varlık konağından göçülmelidir.¹⁰²⁵²

Varlıktan geçen, hayatı bulur.¹⁰²⁵³

Varlık, Rabb'in (Allah) nakşıdır.¹⁰²⁵⁴

Âşık, Mevlâ'nın (Allah) varlığını idrak ettiğinde kendinden eser kalmadığını fark eder.¹⁰²⁵⁵

Âşık, vücudunun zerre (kadar bile olsa) varlıkta kalmasını istemez.¹⁰²⁵⁶

Resûlullah (Hz. Peygamber), şefa'at etmese varlık âşığı yok ederdi.¹⁰²⁵⁷

---

¹⁰²⁴⁸ SG, 73/4 Râh-ı Hakk'ı bildi ammâ gidemez / Hazz-ı nefsi koyup 'ahdin güdemez / Varlık ile kimse vuslat idemez / Bildi bilmem nic' olur şeydâ gönül

¹⁰²⁴⁹ H, i. 19/5 Geçip varlık hicâbından varan vahdet sarâyına / Erişir Kâbe kavseyin'e bilir sırr-ı Ev-ednâyı

¹⁰²⁵⁰ H, i. 49/5 Varlık defterini dür / Benliği aradan sür / Vahdet-i zâta ırgür / Gider kıl ü kâlimiz

¹⁰²⁵¹ NM, 26/5 Ey Niyâzî 'akıbet ol yârile / Vahdet ider varlık olur insilâh

¹⁰²⁵² H, i. 139/6 Varlık konağından göçüp / Cısr-i mecâzîden geçip / Vahdet şarâbından içip / Bülbül haber vergil bize

¹⁰²⁵³ H, i. 64/4 Fânî varlıktan geçip bulur hayât / Katreyi kor bahr-i ummân isteyen

¹⁰²⁵⁴ SG, 88/11 Cemâl-i sun-ı Rabbânîde seyr it sâni'ün nakşın / Bu rü'yetdur hakikatde ğaraz mi'râc-ı hazretten

¹⁰²⁵⁵ AN, i. 5/4 Varlık geleli senden kalmadı eser benden / Fark itmez olup kendüm bilmem neyem ey Mevlâ

¹⁰²⁵⁶ NM, 150/10 Kalmasun varlıkda Mısrî'nün vücûdı zerrece / Kurtulayum vasl-ı dildâr olayum şimdengeru

¹⁰²⁵⁷ NM, 160/7 Şefâ'at kılmasan varlık Niyâzî yoğ iderdi / Vücûdı zahmınıñ sen merhemisin yâ Resûlallâh

99. VECD

Mevlevi geleneğinin tekke pratiklerine kazandırdığı semanın temel muharrik gücü olan vecd, dervişe sema ettirip onu çaresiz bırakır. Bir çeşit teslim olma durumu olan muhabbet yeli sebep olduğu vecdde âşık çâresizdir ancak kendisinde safâ bulduğu bu hâli terk etmek istemez.

99.1.Vecd Kavramında Edebî Düşünceler

Vecdin şevki dervişleri sema ettirir.¹⁰²⁵⁸

Vecdin cezbesi ile kudsilerin hariminde dönülür.¹⁰²⁵⁹

Vecd ehli çaresizdir ve âşık onun ehinden olmayı ister.¹⁰²⁶⁰

Muhabbet yeli esince dil (gönül) vecde gelir.¹⁰²⁶¹

Vecd, safalıdır hâl değişiminde hissedilir.¹⁰²⁶²

¹⁰²⁵⁸C, k. 30/19 Semâ'a gelse dervîşânı şevk-ı vecd ü hâletle / Gelür raksa eger ahyâ eger ervâh-ı mevtâdur

¹⁰²⁵⁹C, k. 30/20 Dönerler cezbe-i vecd ile kudsiler harîminde / Meger var ise ol tekve dil-i pür-şevk-i mu'allâdur

¹⁰²⁶⁰H, i. 180/3 Nice bir bahs ü cidâl-i kıl ü kâl / Olagör bî-çâre ehl-i vecd ü hâl / Nefsini bil bulmak istersen kemal / 'Ârif iseñ aç gözün merdâne bak

¹⁰²⁶¹H, i. 49/2 Esip mahabbet yeli / Vecde getirsin dili / Söylesin cân bülbülü / Handân olsun gülümüz

¹⁰²⁶²C, k. 30/18 Gelüp gâhi ziyâret itse lâyük rûh-ı Mevlânâ / Safâ-yı vecd ile pür bir makâm-ı hâlet-efzâdur

100. VELİ

Dost anlamında Allah'a yakın kimseler olan kimse demek olan veli olmak için şeriate uymak, temel şarttır. Velilik bir mertebedir, haslettir. Yüzünde Zât (Allah), esmâ, sıfât, fiiller ve âsârın yansıdığı veli, keramet sahibidir ve aşk derdine düşmüştür. Veli, zillet çekmeden ve muhabbet olmadan menzile varamaz. Âşığın cânı veliyi ister.

Hulefâ-i râşidin de velilerdendir. Velinin duası Hz. Ali'nin zülfikar kılıcı gibidir, münkirleri keser. Hakk esrarı ona malum olmuştur.

Veli aşk derdine düşer ve zamanla âşığın cânının çektiği bir kişi olur. Onun yüzünde Allah'ın nuru yansır. Velide esrâr-ı Hakk (Allah) vardır. O, Hakk'ın (Allah) gizli ili olan gönülden haber verir. Velinin karargâhı Kabetullah'tır. Velinin ayası, arş ve kürsiden geniştir. Veli, efâl ve sıfatları geçmiştir ve kulları Allah'a davet eder. Veli, çağının çok ibadet eden kişisidir, müttakidir. O, herhangi bir şeyle mücadele etmeden mal ve mülk sahibi olur ve onun hakikatine felek vâkıf olamaz. Cahillerle oturur kalkarsa velinin feyzi kesilir.

Mısırî'de geçen ve yukarıdakilerden aykırı bir düşünceye göre ise bir eleştiri söz konusudur: Veli, Hz. Peygamber'in sözlerini işitir ancak onları hayatında uygulamaz.

100.1.Veli Kavramında Edebî Düşünceler

Velilik bir mertebedir.¹⁰²⁶³, ¹⁰²⁶⁴, ¹⁰²⁶⁵, ¹⁰²⁶⁶

Velilik bir haslettir.¹⁰²⁶⁷

Veli, keramet sahibidir.¹⁰²⁶⁸

---

¹⁰²⁶³C, k. 23/1 Ey sadr-ı velî-mertebe dâniş-ver-i ekme / Vey 'Âsâf-ı sâfi-dil ü âyine-i kümmel
¹⁰²⁶⁴C, tar. 40/1 Sâhibü'l-cüd ü velî-mertebe Mûsâ Paşa / Ki olur Hızır-ı hidâyet aña her yolda delîl
¹⁰²⁶⁵C, tar. 73/1 Sadr-ı dîn-dâr-ı velî-rütbe vezîr-i a'zam / Zâyir-i beyt-i Hudâ Hâcî Muhammed Paşa
¹⁰²⁶⁶C, tar. 96/1 Sadr-ı dîn-dâr-ı velî-rütbe o hem-nâm-ı kelîm / Çün kapudanlık ile eyledi 'azm-i deryâ
¹⁰²⁶⁷C, tar. 60/7 Bir velî-haslet kerîm-i hoş-nihâd / Süret-i âyine-i rüşd ü sedâd

Gerçek veli, aşk derdine düşer.¹⁰²⁶⁹

Velinin yüzünde Zât (Allah), esmâ, sıfât, fiiller ve âsâr yansır.¹⁰²⁷⁰

Veli, Hakk Resulü'nün (Hz. Peygamber) öğütlerini işitir ama o öğütler ona kâr etmez.¹⁰²⁷¹

Veli, şeriate âşinadır.¹⁰²⁷²

Velinin asası şeriattir.¹⁰²⁷³

Velinin cânı hakikattir, şeriat ise canından da ötesidir.¹⁰²⁷⁴

Velilerde esrâr-ı Hakk (Allah) vardır.¹⁰²⁷⁵

Velinin karargâhı Kabetullah'tır.¹⁰²⁷⁶

Velinin menzile ulaşması için, veli zillet çekmelidir.¹⁰²⁷⁷

Velinin ayası, arş ve kürsîden geniştir.¹⁰²⁷⁸

Muhabbet, velinin yolu üstündedir.¹⁰²⁷⁹

Veli, Hakk'ın (Allah) gizli ili olan gönülden haber verir.¹⁰²⁸⁰

---

¹⁰²⁶⁸C, g. 54/2 Mest olsa yıkar zâhir-i hûş-yârı nigâhı / Çeşmüñ bu kerâmetle ne pür-zür velîdür
¹⁰²⁶⁹SG, 68/1 Gerçek velî olan kişi / 'Aşk derdine düşmek gerek / Düş görmeden yitmez işi / 'Aşk derdine düşmek gerek
¹⁰²⁷⁰NM, 4/3 Zât u esmâ vü sıfât ef'âl u 'âsâr cümleten / Her zamanda bir velîñ vechine bunlar ziyâ
¹⁰²⁷¹NM, 8/4 İşitdün Hak resülünden nice 'âyât u 'ahbârı / Velî n'idem ki kâr itmez bu öğütler saña aslâ
¹⁰²⁷²NM, 18/13 Şerî'atdan velî yâd olmaz aslâ / Velîñ âşinâsıdır şerî'at
¹⁰²⁷³NM, 18/20 Cihâna bir velî gelmez illâ / Elinde anuñ 'asâsıdır şerî'at
¹⁰²⁷⁴NM, 18/22 Hakikat cânıdır ancak velîñ / Cânından mâ'adâsıdır şerî'at
¹⁰²⁷⁵AN, i. 23/3 Nebîlerde olan envâr hakı-çün / Velîlerde olan esrâr hakı-çün / Meşâyihde olan etvâr hakı-çün / Bizi gayrı kapuya itme muhtâc
¹⁰²⁷⁶NM, 62/6 Nebîlerün nazargâhı velîlerün karargâhı / Görünsem Kâbetullah'ı ne güzeldür ne güzeldür
¹⁰²⁷⁷NM, 169/5 Her bir nebî her bir velî zilletle irdi menzile / Mısır'ye söğsün şol ağız Allâh dimek bilmez ola
¹⁰²⁷⁸NM, 182/4 'Arz-ı vâsi' ister iseñ kâmilün gir kabzına / 'Arş u kürsîden geñşdür bir velîñ âyesi
¹⁰²⁷⁹SG, 7/9 Mahabbet müntic-i 'irfân-ı Hak'dur / Velîler reh-güzâridur mahabbet

Veli, çağının çok ibadet eden kişisidir.¹⁰²⁸¹

Cahillerle oturur kalkarsa velinin feyzi kesilir.¹⁰²⁸²

Âşığın cânı veliyi ister.¹⁰²⁸³

Veli, efâl ve sıfatları geçmiştir ve ibâdı (kulları) Zât'ın (Allah) aslına davet eder.¹⁰²⁸⁴

Hulefâ-i râşidin de velilerdendir.¹⁰²⁸⁵

Velinin duası, münkiri Hz. Ali'nin Zülfikar kılıcı gibi keser.¹⁰²⁸⁶

Veli, müttaki(dinin emir ve yasaklarına riayet eden)dir.¹⁰²⁸⁷

Velinin hakikatine felek vâkıf olamaz.¹⁰²⁸⁸

Veli, herhangi bir şeyle mücadele etmeden mal ve mülk sahip olur.¹⁰²⁸⁹

¹⁰²⁸⁰SG, 37/5 Göñül ili Hakk'ıñ gizli ilidür / Andan haber viren gerçek velîdür / Ğaybî Hakk'a giden göñül yoludur / Göñülde iste bul Hakk'ı didiler

¹⁰²⁸¹SG, 66/6 Velîler cümleten 'ubbâd-ı vaktür / Düşerler şer'-i vakte hep muvaffak

¹⁰²⁸²SG, 82/4 Feyz-i ilhâmum kesilsün dir ise ger bir velî / Hem-dem olsun meclisinde aña bir câhil sakîm

¹⁰²⁸³H, i. 88/3 İster seni cânım velî / Neylesin erişmez eli / El sanır 'âşıkı deli / Kimse bilmez bu ne hâldir

¹⁰²⁸⁴H, i. 146/5 Velî sen geçip efâl ü sıfâtı / İbâdı etdin asl-ı zâta da'vet

¹⁰²⁸⁵H, k. 43 Görüp dört nûru Cibrîl-i mükerrrem / Var ortasında hem bir nûr-ı a'zam / Dedi yâ Rab nedir bu penç envâr / Diledi olmak anlardan haberdâr / Dedi Cebrâil'e ol Rabb-i ekrem / Muhammed nûrudur ol nûr-ı a'zam / O dört envâr dahi o dört velîdir / Ebû Bekr ü 'Ömer 'Osmân 'Alî'dir

¹⁰²⁸⁶H, müf. 166 N'ola ol münkiri duâ'-i velî / Kesse mænend-i Zülfikâr-ı Ali

¹⁰²⁸⁷C, k. 18/7 Mu'tekid pey-rev-i Şiblî vü Cüneyd ü Zü'n-nün / Müttakî-meretebe düstür-ı velî-isti'dâd

¹⁰²⁸⁸C, k. 35/3 Te'accüb itdi görünce bu ittifakı felek / Velî hakikatine vâkıf olmadı aslâ

¹⁰²⁸⁹C, terc. 7/IV/1 Gerçi nice nebi vü velî / Buldılar mülk ü mâlik-i bî-cedelî

101. VİRD

Vird, Mevlâ'nın (Allah) şükrünün ezber edilip sabah akşam okunmasıdır. En yaygın virdler Lâilâheillâllah ve Allah'ın esmasıdır. Âşığın virdi Allah'tır. Bundan başka âşıklar “âh hasretâ vah hasretâ” ahfiya ise “leyse gayru'llâhı şey'ün”ü vird olarak okur. Nurani bir hicap olan Esmâü'l-Hüsnâ'nın manası bilinerek vird edinilirse kâmil olunur. Kalbin derinliğinden yapılan vird, (yalnız ya da başkaları ileyken) zikrullah olursa Zâtullah'a erişilebilir; ancak muhabbet sahipleri, vahdete ulaşırken vird-i esmâya ihtiyaç duymaz. Rind ve zâhidler Attar ve Senâi'nin sözlerini vird gibi, dillerine dolamıştır.

101.1.Vird Kavramında Edebî Düşünceler

Vird, Mevlâ'nın (Allah) şükrünü daima diline dolamaktır.¹⁰²⁹⁰

Vird, sürekli okunup ezber edilir.¹⁰²⁹¹

Vird, dilden düşürülmeyerek sabah akşam yapılan duadır.¹⁰²⁹², ¹⁰²⁹³, ¹⁰²⁹⁴

Vird, ehl-i imanın bâtınıdır.¹⁰²⁹⁵

Vird, zikrullah olursa Zâtullah bulunabilir.¹⁰²⁹⁶

Vird-i esma bir nurani hicaptır. Ondan geçilmeden kapılar açılmaz.¹⁰²⁹⁷

Vird, kalbin derinliğinden yapılır.¹⁰²⁹⁸

---

¹⁰²⁹⁰C, kıt. 80/1 N'ola vird-i zeban itsem hemîşe şükr-i mevlâyı / Ki gördüm mesned-i devletde İbrâhîm Paşayı

¹⁰²⁹¹SG, 12/2 Oku ezber it bu virdi müdâm / Bulunur saña bir özge makâm / Selâmet dâreyn hem selâmet tām / Dest-be-dest ile gel eyle felâh

¹⁰²⁹²C, k. 22/42 Fehm olundı nâme-i şükr ü şikâyetden me'âl / Eyle ey Cevrî dü'âyı devletin vird-i zebân

¹⁰²⁹³C, k. 25/23 Dü'â-yı devletün ehl-i hulûsa vird ola dâyim / Ki sıdk ile dü'â makbül-i Hak olmak mukadderdür

¹⁰²⁹⁴C, k. 35/18 'Aceb mi vird-i zebân olsa ehl-i insâfa / Bu lütf u bu keremün hamd ü şükri subh u mesâ

¹⁰²⁹⁵SG, 11/1 Ehl-i imâna pāk gönüldür dâ'im silâh / Zâhiri savm u salâtdur bātını vird ü salâh

¹⁰²⁹⁶AN, i. 115/7 Vird idinseñ zikru'llâhı / Ey Nürî bulursın rāhı / Seyr idersin zātu'llâhı / Yanalum zikru'llâh ile

¹⁰²⁹⁷SG, 71/3 Vird-i esma' çille rü'yâ oldı nurânî hicâb / Geçmedün nūrâniden tâ kim saña feth ola bāb / Okumādun ma'rifetden olmadun sen bir kitāb / Geçdi 'ömrün gaflet ile süfi Hakk'ı bilmedün

O'nun (Allah) esması vird edinilmiştir.¹⁰²⁹⁹

Virdlerden biri yâ Vedûd (Allah) diğeri de yâ Lâtif'tir (Allah).¹⁰³⁰⁰

Esmâü'l-Hüsna'nın manasını vird edenler kâmil olur.¹⁰³⁰¹

Hakk'ı (Allah) âşık vird edinmiştir.¹⁰³⁰²

Lâilâheillâllahı, bütün âşıklar vird edinmiştir.¹⁰³⁰³

Muhabbet sahipleri, vahdete ulaşırken vird-i esmâya ihtiyaç duymaz.¹⁰³⁰⁴

Âşığın her zaman bir vird-i lâzımı vardır.¹⁰³⁰⁵

Âşık 'âh hasretâ vâh hasretâ'yı vird edinmiştir.¹⁰³⁰⁶

Ahfiya, *leyse gayru'llâhı şey'ün* virdini okur.¹⁰³⁰⁷

Zikrullah yalnızken ve başkalarıyla birlikteyken dilden düşmemelidir.¹⁰³⁰⁸

Rind ve zâhidler Attar ve Senâi'nin sözlerini vird gibi dillerine dolamıştır.¹⁰³⁰⁹

¹⁰²⁹⁸C, k. 34/26 Samîm-i kalbden itdüm senâñı vird-i zebân / Egerçi hakk-ı edâ zâhirâ lisânîdür

¹⁰²⁹⁹AN, i. 56/3 Vird idüp esmâsını da'vet idersin anı sen / Beyt idüp ol kalbünî çokdan saña mihmân imiş

¹⁰³⁰⁰C, g. 130/6 Zikr-i lisân-ı bülbül-i gül-zâr yâ Vedûd / Vird-i zebân-ı ma'nî-i ezhar yâ Latîf

¹⁰³⁰¹SG, k. 1/99 Geldi toksan tokuz esmâya mukabil beytümüz / Ma'nisini vird idenler âhir olur pîş-vâ

¹⁰³⁰²SG, 65/1 Nâm-ı sâmi okuram / Subh u şâmî okuram / On iki imâmı okuram / 'İlmüm virdüm derdüm Hak / Gice gündüz zikrüm Hak / Gönlümdeki fikrüm Hak

¹⁰³⁰³AN, mu. 1/13 Vird idinüp anı kamu 'uşşâk / Sürdiler bi'l-'âşiyi ve'l-işrâk / Çekdiler tâ olınca tâkat tak / Ğayret-i lâ-ilâhe illa'llâh

¹⁰³⁰⁴SG, 56/14 Muhabbetden bulanlar vahdete yol / Ne vird-i esmâ ne ahyâya düşmüş

¹⁰³⁰⁵AN, mu. 1/2 Her zamân vird-i lâzımuñ olsun / Kalbe anuñ halâveti tolsun / Cân u dil ol safâ ile bulsun / Lezzet-i lâ-ilâhe illa'llâh

¹⁰³⁰⁶NM, 7/5 Mecnûn-veş âh ideyüm / Feryâd-veş vâh ideyüm / Bu virdi hergâh ideyüm / Âh hasretâ vâh hasretâ

¹⁰³⁰⁷SG, 1/3 Oldı halvet-hâne-i Hak cümle 'âlem ser-te-ser / Leyse gayru'llâhı şey'ün virdin okur ahfiyâ

¹⁰³⁰⁸H, k1. 45 Gâr-ı sadrîma Habîb'im olalı 'aşkın nihân / Başını üstünde hamâm-ı gam yapıpdır âşiyân / Ankebût-ı dâğ-ı mihnet perde çekmişdir aña / Bu değildir gördüğün ey yâr-ı sâdik her zamân / Âfitâbım bir hilâl-eburü kulundur mâh-ı nev / Âsumân şeh-nişinindir sipihridir nişân / Dolanır her şeb çerâğ-ı encüm ile kevkebi / Bir tarîk ile saña yol bulmak ister keh-keşân / Şâne ile âşinâ olup sabâya uymasa / Dostum çıkmazdı başdan kâkül-i anber-feşân / Müşkilin es-sabru miftâhü'l-ferece hâil edip / Ba'de usrin yûsr fikriyle nazar kıl her zamân / Süret-i bî-ma'nîden pâk eyleyip dil deyrini / Halvet ü celvetde zikru'llâhı et vird-i zebân

102. VUSLAT

102.1. Vuslatın evsafı

Kavuşmak, ulaşmak, erişmek anlamına gelen vuslat kavramının, incelenen metinlerde sevgiliye, Hakk'a kavuşma anlamına karşılık gelecek şekilde kullanıldığı görülmektedir.

Allah'a vuslat, cemâli seyretmekle mümkündür. Kendini bilip vahdete ulaşan, vuslata kavuşur. Onu, izzete talip olanlar talep eder; ayrıca Allah'a, vuslata erenlere sorularak dönülür. Allah'a vuslatın yolu gönüldedir, gönül bunu bildiğinden hiçbir yerde duramaz. Vuslatın nuru ile gönül/kalp şâd olur.

Vuslat en büyük zevktir. Aşktan murad da bu zevke ulaşmaktır. Vuslatın sözünü cânânı mihman eden işitir. İzzet isteyenler vuslata talip olur. Vuslat, cennete girmekle mümkün olur. Onun için de ölmek icap eder. Vuslat isteyenler, ceng ü cidal ve gönül eziyeti çekmeye razı olmalıdır. Ayrılığa sabreden, vuslata kavuşabilir ancak ona kavuşmak için gafleti terk etmek gerekir. Vuslata *yevme't-talâkta*¹⁰³¹⁰ ulaşılır. Vuslata ulaştığında cihanı aydınlatan, güneşe benzeyen gönül, lütuf ve ihsan ister. Vuslata ulaşp hayrette kalan ise aklını kaybeder. Aradan ikiliği kaldıran ise Allah'ı ayrı görmediği için vuslat istemez. Allah, Hz. Peygamber'e vuslatı vermiştir.

102.2. Vuslata Allah'ın yardımıyla kavuşulur.

Vuslat kavramı ile ilgili geliştirilen ve sıkça tekrar ettiği görülen bir başka düşünce ise Allah'a vuslatın yine Allah'ın yardımı, ihsanı, lütfuyla mümkün olabileceği düşüncesidir. Vuslat Allah'la mümkün olan bir hadisedir. Matlûbda vuslat fikrinin oluşabilmesi için önce onun Allah'tan matluba geçmiş olması gerekir. Vuslat düşüncesinin varlığı matlubu tek başına vuslata ulaştırmaya kâfi gelmez. Bu aşamada Allah'ın ihsanı, vuslat hadisesinin tahakkuk etmesinin muharrik gücüdür. Burada dikkati çeken diğer bir husus, şairlerin vuslatın gerçekleşmesi esnasında

---

¹⁰³¹⁰ *yevme't-talâk*: Mü'min (40) suresinin "O, dereceleri hakkıyla yükseltendir, Arş'ın sahibidir. Buluşma günü hakkında (insanları) uyararak için, irâdesiyle ilgili vahyi kullarından dilediğine, kendi indirir." mealindeki 15. ayetinden iktibasır.

Allah'ın yardımını için kullandıkları sıfatlardır: İhsan, fazl, inayet, lütuf, himmet, kerem, tevfik ve yardım.

Vuslat kapısını Allah açar ve ona Allah'ın nimetlerine şükrederek, siva kirinden temizlenerek ulaşılabilir.

102.3.Vuslata ibadetle kavuşulur.

Allah'ın yardımının yanında ibadetler de vuslata ulaşmak için birer vesiledir. Halvet, namaz¹⁰³¹¹, zikir kişiyi vuslata eriştirir. İbadetler yönüyle en bereketli ay olan ramazan, vuslatın taliplerine nasip olduğu zaman dilimidir.

102.4.Varlık, vuslata manidir.

Vuslatın önündeki en büyük engel, varlıktır. Beden de varlığın bir türü olduğu için gönül vuslatın önünde engel gördüğü bedenini paramparça olmasını ister. Vuslata kavuşmak için pervane gibi yanıp varlıktan kurtulmalıdır.

102.5.Cân, vuslat ister/Vuslat için cân verilir.

İnsanın bir parçası olarak değerlendirilen cân (Bkz: Bu çalışmadaki cân kavramı) mecâz-ı mürsel yoluyla başlı başına bir varlık gibi düşünüldüğü görülmektedir. Bu düşüncelere göre vuslatı cân diler. Cânda takat kalmazsa cânâna ulaşamaz. Visâl isteyen pîrinin cemâline cânandan talip olmalıdır.

Vuslat ile cân arasında geliştirilen bir başka düşünceye göre ise cân, vuslata kavuşmanın pahası olarak verilir. Sevgiliye cân vermeden kavuşmak mümkün değildir. Kişi Allah'a vuslatı talep ediyorsa cânını terk etme cesaretini gösterebilmelidir.

102.6.Âşık, vuslat ister.

Vuslat ile birlikte düşünce geliştirilen diğer bir kavram ise âşıktır (Bkz: Bu çalışmadaki âşık kavramı). Vuslata müstağrak iken, firkate düşen âşık, bu firkatten kurtulup vuslata kavuşmayı ister.

---

¹⁰³¹¹ Alâk suresinin (96) "Secde et ve Allah'a yakınlaş." mealindeki 19. ayetinden iktibas.

Âşık, aşkı vuslattan üstün tutsa da vuslatı umar ve ona ulaşmayı ister. Vuslat şevkinin sarhoşu olan âşık, baktığı her yerde vuslatın izlerini görür. Âşığın bu yoldaki en büyük yardımcısı ve derdinin devası Allah'tır.

102.7.Vuslat, sâdıklara ihsan edilir.

Vuslata lâyık görülen başka bir tip de sâdıktır (Bkz: Bu çalışmadaki Sâdık kavramı). Vuslat isteyen sâdıklara vuslat ihsan edilir.

102.8.Vuslat Kavramında Edebî Düşünceler

102.9.Vuslatın evsafi

Vuslat, cemâle kavuşmaktır.¹⁰³¹²

Zât'a (Allah) vuslatı, Allah'ın veçhinin cemâlini seyredenler bulur.¹⁰³¹³

Vuslata kavuşan, vahdete ulaşır.¹⁰³¹⁴

Vuslata, vahdet iline girenler, ulaşır.¹⁰³¹⁵

İzzete talip olan vâsıl olmaya gayret eder.¹⁰³¹⁶

Allah'a, hazrete vâsıl olan gidebilir.¹⁰³¹⁷

Allah'ı bilenlere, vuslatına erenlere sorarak Allah'a dönülür.¹⁰³¹⁸

Vuslattan haberdar olmak için kişinin kendine bakması (kendini bilmesi) gerekir.¹⁰³¹⁹

¹⁰³¹²AN, i.85/1 Bâğ-ı cemâle çün irem / Vuslat gülin anda direm / Hakk'ıñ tecellâsın görem / Ben hû direm yâ hû direm

¹⁰³¹³SG, 51/1 Men 'aref bâbın açaldan nefsi halvet bulmuşuz / Seyr idüp vechüñ cemâlün zâta vuslat bulmuşuz

¹⁰³¹⁴NM, 42/7 Şol kim ola vuslatda halvet bula celvetde / Bu Mısrî'ye kesretde vahdet yolını göster

¹⁰³¹⁵AN, i. 123/2 Vahdet iline girdüm vuslat demine irdüm / Ben anda 'ayân gördüm ol şâh-ı cihân-bânı

¹⁰³¹⁶H, i. 168/7 Varan sarây-ı vahdete / Ermiş kemâl-i rifate / Ger tâlib iseñ izzete / Vâsıl olmağa sa'y eyle

¹⁰³¹⁷H, i. 101/2 Kul olmağı sa'âdet bil / Kaçan kurtulmaz ey gâfil / Ola gör hazrete vâsıl / Gel Allah'a gel Allah'a

¹⁰³¹⁸NM, 105/6 Soralum gel bilenlere güli büyün direnlere / Visâline irenlere gel Allâh'a dönölüm gel

Vuslat âleminin rüzgârını alan Gönül (dil) gemisi, hiçbir yerde durmaz.¹⁰³²⁰

Hakk'a (Allah) vuslat yolu dildedir (gönül).¹⁰³²¹

Vuslatın nuru kalplere safa verir.¹⁰³²²

Vuslatta, gönülde gam olmaz, hatır şaduman olur.¹⁰³²³

Hakk (Allah), eşyanın aynısı olduğu için her şey vuslattır.¹⁰³²⁴

Vuslatın sözünü cânânı mihman eden işitir.¹⁰³²⁵

Vuslattan daha büyük bir zevk yoktur.¹⁰³²⁶

Vuslat gibi başka bir nimet yoktur.¹⁰³²⁷

Aşkın meramı sadece vuslatın lezzetine kavuşmaktır.¹⁰³²⁸

Cennete girenler, vuslata ulaşır.¹⁰³²⁹

Cennetin zevki, vuslatla mümkündür.¹⁰³³⁰

Vuslata ermek için ölmek gerekir.¹⁰³³¹

---

¹⁰³¹⁹SG, 88/13 Anâsırdan müşâhiddür cemâl-i nûr-ı Yezdân'ı / Basîretle saña sen bak habîr ol 'ayn u vuslatdan

¹⁰³²⁰AN, i. 25/5 Menzil olmaz Nûriyâ dil fülkine / 'Âlem-i vuslatdan esdi çün riyyâh

¹⁰³²¹AN, i. 69/4 Sanma kim dil-hâne nefsinde hemân bir hânedür / Hakk'a vuslat yolını anda bulan ahyâra bak

¹⁰³²²H, i. 212/2 Yeter yakdı ibâdı nâr-ı hasret / Safâ versin kulûba nûr-ı vuslat / Efendi lütfuna yokdur nihâyet Meded ey Kâdir Allah'ım meded hay

¹⁰³²³C, terk. 6/I/6 Olmaya gam dilüñde hâturıñı / Bezme-ı vuslatda şâdumân bulasın

¹⁰³²⁴SG, 75/5 Halvet itmekden murâdı 'âkıbet vuslat ise / 'Aynı eşyâyum didi Hak kanğı şey vuslat değil

¹⁰³²⁵AN, i. 93/4 Vahdet şarâbın nûş ider vuslat kelâmın güş ider / Kalbi sivâdan boş ider cânânını mihmân iden

¹⁰³²⁶H, i. 170/4 Hak gibi maksad-ı aksâ olur mu / Vuslat gibi zevk-i a'lâ olur mu / Böyle bir ni'met-i uzma olur mu / El-Hamdü li'llâh eş-şükrü li'llâh

¹⁰³²⁷H, i. 173/1 Vuslat gibi ni'met m'olur / Yâ Rab nice şükredelim / Hizmet gibi devlet m'olur / Yâ Rab nice şükredelim

¹⁰³²⁸NM, 6/3 Gülşen-i vahdet çü kalb-i emr-i râm-ı 'aşkdur / Lezzet-i vuslat hemân ancak merâm-ı 'aşkdur / Terk-i kevkeyn eyleyen mest-i müdâm 'aşkdur / "Vâdi-i hayret hakikatde makâm-ı 'aşkdur / Kim müşahhas olmaz ol vâdide sultandan gedâ"

¹⁰³²⁹AN, i. 46/6 Cennete giresiz / Vuslata iresiz / Allâh'ı göresiz / Uyumañ 'aşıklar

¹⁰³³⁰H, i. 42/4 'Aşkın 'aşkı kudretinlemdir / Sâdıkn sıdkı rahmetinlemdir / Cennetin zevki vuslatınladır / Sensin ey Mevlâ matlab-ı a'lâ

Vuslat, ceng ü cidâl (büyük uğraşı) ile bulunur.¹⁰³³²

Vuslatı talep edenler, gönül eziyeti çekmeye layıktır.¹⁰³³³

Vuslata, hicre sabırla kavuşulur.¹⁰³³⁴

Vuslatı dileyenler, bütün âlemde onu ararlar.¹⁰³³⁵

Gaflet terk edilmeden vuslat bulunmaz.¹⁰³³⁶

Settâr'ı (Allah) isteyen (kul), vuslat sırrı gizler.¹⁰³³⁷

Vuslatta olup hayrette kalan, aklını derleyip kendini bulamaz.¹⁰³³⁸

Vuslata kavuşma, Allah'a dönmekle mümkündür.¹⁰³³⁹

Vuslata *yevme't-talâka* ulaşılır.¹⁰³⁴⁰

Vuslatla şereflenene, cihanı aydınlatan güneş gibidir.¹⁰³⁴¹

Vuslatta gönül, lütuf ve ata ister.¹⁰³⁴²

Ünsiyyeti bitirip isneyniyyeti kaldıran, Hakk'ı (Allah) ayrı görmediği için Zât'a (Allah) vuslat istemez.¹⁰³⁴³

---

¹⁰³³¹NM, 23/5 Ey Niyâzî iremezsün ölmeyince vuslata / 'Âdet oldur yâr ilinde cân alırlar hüsne bâc
¹⁰³³²NM, 161/3 Bu san'atı kim bilir bu kudreti kim görür / Bu vuslatı kim bulur ceng ü cidâl içinde
¹⁰³³³C, k. 3/6 Ger taleb-kâr-ı vuslat-ı yâram / Lâyk-ı renciş-i 'itâb-ı dilem
¹⁰³³⁴C, g. 249/3 Bilürem ki sabr için hicre irişür vuslata / Bu ne sırdur bilmezsin sabr u karâr itmem
yine
¹⁰³³⁵AN, i. 56/2 'Âlemi geşt eyleyüp dostuñ dilersin vuslatın / Bilmedüñ ol kendü şehrüñ tahtına
sultân imiş
¹⁰³³⁶AN, i. 46/3 Terk idüñ gafleti / Gözedüñ fursatı / Bulasız vuslatı / Uyumañ 'âşıklar
¹⁰³³⁷AN, i. 101/3 Gizli tut cânunda vuslat sırrını / Sırrı setr itmez mi Settâr isteyen
¹⁰³³⁸NM, 74/2 Vuslatda olan hayrette kalan / 'Aklın diremez kendin bulamaz
¹⁰³³⁹NM, 105/2 Nice bir sevelüm gayrı nice bir olalum ayrı / Analum vuslat-ı yâri gel Allâh'a
dönelüm gel
¹⁰³⁴⁰SG, 64/4 Nokta birdür nüktelerince biñden ziyâde / Cenneti hasen görüp iriş ândan ziyâde /
Lafz u ma'nâ birleşüp yorulma gel piyâde / Vuslat yolun bunda bul geldi çün yevmu't-talâk
¹⁰³⁴¹AN, i. 123/3 Vuslatla şeref-yâbam çün şems-i cihân-tâbam / Bir cevher-i nâ-yâbam sarrâfi bilür
anı
¹⁰³⁴²H, i. 138/2 Açılma âlem-i vahdet / Dürülse defter-i firkat / Olup dâ'im dem-i vuslat / Gönül lütf
u 'atâ ister

Allah, Habîb'e (Hz. Peygamber) vuslatı vermiştir.¹⁰³⁴⁴

102.10.Vuslata Allah'ın yardımıyla kavuşulur.

Vuslat, ancak Allah'la vardır.¹⁰³⁴⁵

Matlûba vuslat Allah'tandır.¹⁰³⁴⁶

Vuslat, ancak ihsan ile bulunur.¹⁰³⁴⁷

Vuslat, Rabb'in (Allah) ihsanı ile bulunur.¹⁰³⁴⁸

Vuslatı âşıklara, Allah ihsan eder.¹⁰³⁴⁹

Allah, kullarına visâl zevkini ihsan ederek onları şâd u handân eyler.¹⁰³⁵⁰

Rahman Allah, cemâlinin tecellisiyle ihsanda bulunur, visaliyle kullarını şâd u handân eyler.¹⁰³⁵¹

Allah'ın fazlıyla vuslata kavuşulur.¹⁰³⁵²

Vuslata kavuşma Mevlâ'nın (Allah) fazlıyla mümkündür.^{10353, 10354, 10355}

---

¹⁰³⁴³SG, 46/4 Mahv idüp ünsiyyetin ref' iden isneyniyyetin / Hakk'ı ayrı görmez ol zât ile vuslat istemez

¹⁰³⁴⁴H, i. 4/3 Mi'râc'a edip da'veti / Veren Habîb'e vuslatı / Tâlibden alsan gafleti / 'Âşık seni bulsa n'ola

¹⁰³⁴⁵SG, 94/4 Nedür ümmîd nedür haşyet / Nedür düzeh nedür cennet / Nedür fırkat nedür vuslat / Femâ fi'l-kevni illâ hû

¹⁰³⁴⁶H, i. 219/5 Hüdâyî'ye hidâyet senden olur / Dahi matlûba vuslat senden olur / Efendi fazl ü rahmet senden olur / İnâyet eyle Allah'ım meded hay

¹⁰³⁴⁷AN, i. 2/11 Mahz-ı ihsâna mazhar olmaz ise / Vuslatı kanda bula Nürî saña

¹⁰³⁴⁸NM, 42/1 Yâ Rab bize ihsan it vuslat yolını göster / Sürette koma cân it 'uzlet yolını göster

¹⁰³⁴⁹H, i. 192/1 Ey derdlilerin derdine dermân eden Allah / Müznib kuluna rahmet ü gufrân eden Allah / 'Âşıklarına vuslatın ihsân eden Allah / Kullarına yollarını âsân eden Allah

¹⁰³⁵⁰H, i. 212/1 Bize zevk-i visâlin eyle ihsân / Meded ey Kâdir Allah'ım meded hay / Olavuz tâ anımla şâd u hândan / Meded ey Kâdir Allah'ım meded hay

¹⁰³⁵¹H, i. 188/1 Tecellî-i cemâlin eyle ihsân / Meded eyle meded sultânım Allah / Visâlinle bizi kıl şâd ü handân / Kerem eyle meded Rahmânım Allah

¹⁰³⁵²H, i. 215/2 'Âlem-i dünyâda sıhhat bulduğu / 'Âlem-i ukbâda cennet bulduğu / Nür-ı vahdet zevk-i vuslat bulduğu / Hep senin fazlınla ihsânınladır

¹⁰³⁵³H, i. 140/1 Zâhire bakdı gaflet ehli kişi / Saña vuslat seninledir Mevlâ / 'Âşıkım mâsivâda neyler işi / Saña vuslat seninledir Mevlâ

¹⁰³⁵⁴H, i. 122/4 Za'îfiz isteriz kuvvet / Garîbiz umarız rahmet / Seninledir saña vuslat / Meded Mevlâ meded Mevlâ

Vuslata Allah'ın inayetiyle kavuşulur.¹⁰³⁵⁶, ¹⁰³⁵⁷, ¹⁰³⁵⁸

Vuslata lütüfla, keremle ulaşılır.¹⁰³⁵⁹, ¹⁰³⁶⁰

Kul, Rabb'in (Allah) lütfuyla vuslata vâris olur.¹⁰³⁶¹

Vuslata, Allah'ın lütfuyla lâyük olunur.¹⁰³⁶²

Vuslata, (Allah'ın) himmetiyle ulaşılır.¹⁰³⁶³

Vuslatın yoluna Efendi'nin (Allah) tevfiğiyle girilir.¹⁰³⁶⁴

Mutlak vuslat sâlike Hakk (Allah) yardımı ulaştığında gerçekleşir.¹⁰³⁶⁵

Allah, visâliyle kulunu gamdan azâd eder.¹⁰³⁶⁶

Vuslat, Hakk'tan (Allah) Hakk'a Hakk (Allah) ile yapılır.¹⁰³⁶⁷

Vuslata rağbet eden, Hâlık'ın (Allah) nimetlerine şükreder.¹⁰³⁶⁸

Vuslat, bâb-ı Hakk'a (Allah) iltica edilerek, siva kirinden her an temizlenerek umulur.¹⁰³⁶⁹

¹⁰³⁵⁵H, i. 93/3 Sen verirsin Hüdâyi'ye kurbet / Sensin eden İbâdını da'vet / Fazlın ile olur saña vuslat / Bendene her murâdı sen verdin

¹⁰³⁵⁶H, i. 196/3 Hüdâyi kuluna eyle 'inâyet / Senindir çünkü tevfik ü hidâyet / Sürûra irgüre tâ 'İyd-i vuslat / Kerem eyle meded Rahmân'ım Allah

¹⁰³⁵⁷H, i. 199/4 Lütf eyleyip ey / Mevlâ Kıl vuslatını i'tâ / Et kalbimizi ihyâ / İhsân ü kerem senden

¹⁰³⁵⁸H, i. 211/4 Cemâlınden nikâbı al / Bizi vuslat iline sal / Saña ma'lûm durur her hâl / Meded Mevlâ meded Mevlâ

¹⁰³⁵⁹AN, i. 80/2 'Âşıklara İhsân it / Derdlilere dermân it / Vuslat yolun âsân it / Lütf eyle 'inâyet kıl

¹⁰³⁶⁰AN, i. 84/2 Göñüllerden kamu ref' it hicâbı / Okunsun dâ'imâ vuslat kitâbı / İştisün güş-ı cân andan hitâbı / Kerem it kullara yâ Hayy ü Kayyûm

¹⁰³⁶¹AN, i. 22/5 Nürî kuluñı yâ Rab fûrkat iline salma / Lütfuñ ile kıl anı sen vuslatuña vâris

¹⁰³⁶²H, i. 10/5 Cân ile olup 'âşik / Yolunda olan sâdik / Kıl vuslatına lâyük / Lütf et meded Allah'ım

¹⁰³⁶³C, terk. 2/V/3 Beni Cevrî gibi âzürde-i hicrân itdün / Oldı vuslatuña irmege himmet senden

¹⁰³⁶⁴H, i. 22/1 Tevfik eyle bizi vuslat yoluna / Efendim meded hey sultânım meded / Kereminden irgür vahdet iline / Efendim meded hey sultânım meded

¹⁰³⁶⁵H, i. 152/8 Olıcak sâlike 'inâyet-i Hak / Tiz olurmuş o vâsıl-ı mutlak / Ma'rifet mektebinden oku sebak / Cümleinin başı bir 'inâyet imiş

¹⁰³⁶⁶H, i. 212/5 Hüdâyi bendeni kıl gamdan âzâd / Visâlinle ola tâ hurrem ü şâd / Olupdur çünkü fazl u lütfâ mu'tâd / Meded sultânım Allah'ım meded hay

¹⁰³⁶⁷SG, 77/5 Mâ-sivâdan kalbünü gel halvet it / Sırruña 'aşkdan cilâ vir celvet it / Hakkıla Hak'dan Hak'a gel vuslat it / Zikr-i Hakk'a cân u dilden tâlib ol

¹⁰³⁶⁸H, i. 220/4 Tâlib iseñ ger safâ-yı vahdete / Râğib iseñ zevk-i bezm-i vuslata / 'Ârif ol aldanma nevm-i gaflete / Hâlık'ın in'âmına şükr edegör

Hüdâ'nın (Allah) vaslını isteyen talip, Hakk'tan (Allah) yana gider.¹⁰³⁷⁰

Vuslatın encâmı Rabb'dedir (Allah).¹⁰³⁷¹

Vuslat kapısını Mevlâ (Allah) açar.¹⁰³⁷²

102.11.Vuslata ibadetle kavuşulur.

Vuslat, halvetin amacıdır.¹⁰³⁷³

Firkatte vuslatı isteyen, halvete girmelidir.¹⁰³⁷⁴

Vuslata namazla ulaşılır.¹⁰³⁷⁵

Vuslata, esrâr-ı zikrullah ile talip olunur.¹⁰³⁷⁶

Vuslatın kapılarını zikrullah açar.¹⁰³⁷⁷

Hâlet-i lâilâheillallâh, vuslat sarayının kapısını açar.¹⁰³⁷⁸

Vuslat Hakk'a (Allah) talip olana ramazan ayında nasip olur.¹⁰³⁷⁹

102.12.Varlık, vuslata manidir.

Vuslata, varlıkla ulaşamaz.¹⁰³⁸⁰

¹⁰³⁶⁹H, k1. 54 Sürüp yüz bâb-ı Hakk'a ilticâ et / Cenâb-ı pākîne vuslat recâ et / Sivâ levsinden el yuyup dem-â-dem / Erip matlûba hoş zevk ü safâ et

¹⁰³⁷⁰AN, i. 4/1 Ey tâlib-i vasl-ı Hudâ / Gel gidelüm Hak'dan yaña / Ey 'âşık-ı nûr-ı likâ / Gel gidelüm Hak'dan yaña

¹⁰³⁷¹AN, i. 15/3 'Âşıkun kâmi / Vuslat encâmı / Diller ârâmı / Sendedür yâ Rab

¹⁰³⁷²H, i. 211/1 Bize vuslat kapısın aç / Meded Mevlâ meded Mevlâ / Efendi âb-ı rahmet saç / Meded Mevlâ meded Mevlâ

¹⁰³⁷³SG, 75/5 Halvet itmekden murâdı 'âkıbet vuslat ise / 'Aynı eşyâyum didi Hak kanğı şey vuslat değil

¹⁰³⁷⁴NM, 53/6 Firkatte vuslat isteyen mihnetde rahat isteyen / Vahdetde 'işret isteyen 'ayş u bekâ halvetidür

¹⁰³⁷⁵SG, 45/1 Tâlibâ pîre teveccüh kıl gönülden it niyâz / Bâ'is-i vuslat olur zîrâ hakîkatde namâz

¹⁰³⁷⁶H, i. 163/7 Bel bağlayanlar hizmete / Tâlib olanlar vuslata / Ermiş Hüdâyî vahdete / Esrâr-ı zikru'llâh ile

¹⁰³⁷⁷AN, i. 115/3 Zikru'llâh eflâki geçer / Lâhût illerine geçer / Vuslat kapuların açar / Yanalum zikru'llâh ile

¹⁰³⁷⁸AN, mu. 1/8 Çünkü miftâh-ı kufl-ı cennetdür / Feth-i bâb-ı sarây-ı vuslatdur / Ehl-i hâle bir özge hâletdür / Hâlet-i lâ-ilâhe illa'llâh

¹⁰³⁷⁹H, i. 24/2 Anda Kur'an-ı azîm etdi nüzül / Şehr-i ümmet buyurur aña Resül / Tâlib-i Hakk'a nasîb ola vusül / Geldi hoş lütf ile şehr-i ramazân

Gerçek varlığa, vuslata beden manidir.¹⁰³⁸¹

Vuslata mal ile kavuşmak mümkün olsa âşık cânını da vermek ister.¹⁰³⁸²

Vuslata beden mani olduğu için, gönül onun bin parça olmasını ister.¹⁰³⁸³

Vuslata kavuşmak için pervane gibi yanmalı ve varlığından eser bırakmamalıdır.¹⁰³⁸⁴

102.13.Cân, vuslat ister/Vuslat için cân verilir.

Vuslatı, cân diler.¹⁰³⁸⁵

Cân, Allah'ın visalini özler.¹⁰³⁸⁶

Cânlar vasla ermeyi umar.¹⁰³⁸⁷

Allah'a visal kadehini cânlar içmek ister.¹⁰³⁸⁸

Vuslat cân iline dalıp Hakk'ın (Allah) yardımını bulup mutlu olmaktır.¹⁰³⁸⁹

Hayali dile geldiğinde ve kalbi doldurduğunda ve vuslata erdiğinde cân da lezzet olur.¹⁰³⁹⁰

---

¹⁰³⁸⁰SG, 73/4 Râh-ı Hakk'ı bildi ammâ gidemez / Hazz-ı nefsi koyup 'ahdin güdemiz / Varlık ile kimse vuslat idemez / Bildi bilmem nic' olur şeydâ gönül

¹⁰³⁸¹NM, 150/9 Bir beden kaldı baña mensüb olan bunda hemân / Yoğidüp anı dahi var olayum şimden geru

¹⁰³⁸²C, tah. 3/6 Dökerdüm hün-ı eşki saydı yâruñ âl ile olsa / Virürdüm nakd-ı cânı zevk-ı vuslat mâl ile olsa / Cefâsı kâşki her dem dil-i meyyâl ile olsa / Dimem kim 'adli yok ya zulmi çok her hâl ile olsa / Gönül mülkine iden gayri sultân olmasun Yâ Rab

¹⁰³⁸³NM, 51/4 Yok kararı gönlümün bilmem neden / Kasdider biñ pâre ola bu beden / Var ise gitmek diler bu aradan / Aslına 'âzm eyleyecek çağıdur

¹⁰³⁸⁴H, i. 139/5 Pervâne-veş yak bâl ü per / Tâ kalmaya senden eser / Vuslatda kalmazsan eğer / Bülbül haber vergil bize

¹⁰³⁸⁵NM, 114/7 Bu cân yine vuslat diler sen şâh ile vahdet diler / Varmağa dil nusret diler lütf eyle açıvir yolum

¹⁰³⁸⁶AN, i. 32/5 Kimi mest ü kimi hayrân / Kimi nâlân kimi giryân / Visâlini umar her cân / Saña 'âşık seni ister

¹⁰³⁸⁷AN, i. 97/4 Cânlar umar vasla ire / Şems-i cemâlünü göre / Tâkat mı var epsem tura / Bî-çâre kullar n'eylesün

¹⁰³⁸⁸AN, i. 121/3 Visâlün cânını cânlar idüp nüş / Firâk encâmın itsünler ferâmüş / Olalar bâde-i 'ışkuñla serhüş / Tecellî eyle sultânüm tecellî

¹⁰³⁸⁹SG, 74/4 Cân iline talmayan Hak dadını bulmayan / Bu sûretde gülmeyen soñra gülesi değil

¹⁰³⁹⁰AN, i. 38/2 Geleli dile hayâli / Kılalı bu kalbi mâli / Bulalı dem-i visâli / Dil ü cân da lezzetüm var

Gönül, cânında takat kalmadığı için cânâna vâsıl olamamıştır.¹⁰³⁹¹

Cân u dil (gönül) sevgiliye vuslatı duyduğundan beri hem okur hem yazar olmuştur.¹⁰³⁹²

Cemâl tecellisini isteyen, visâl tesellisini arzulayan, pîrin cemâline cânndan talip olur.¹⁰³⁹³

Vuslata ermenin bedeli olarak cân verilir.¹⁰³⁹⁴

Hakk'a (Allah) vuslatı isteyen cân u cihânı terk eder.¹⁰³⁹⁵

Vuslatı dileyenler, cân kaygısı taşımaz.¹⁰³⁹⁶

Vuslat, cân kurban edilerek kavuşulan îyd-ı ekberdir.¹⁰³⁹⁷

Vuslata, sevgilinin bakış okuyla verilen cânla kavuşulur.¹⁰³⁹⁸

O Sevgili'ye (Allah) kavuşmayı murad eden, cânı terk eder.¹⁰³⁹⁹

Sâlik, sevgilinin (cânân) bulunduğu yere visal için cânını feda edebilir.¹⁰⁴⁰⁰

Yâre (sevgili) kavuşmak, cânı isâr etmekle (saçmakla) mümkün olur.¹⁰⁴⁰¹

102.14.Âşık, vuslat ister.

Âşık, vuslata müstağrak iken, firkate düşmüştür.¹⁰⁴⁰²

¹⁰³⁹¹ AN, i. 87/2 Cânâna vâsıl olmadı cânında tākāt kalmadı / Andan tesellî bulmadı bir pâre gönülüm n'eyleyem

¹⁰³⁹² NM, 157/3 Tuyaldan cân u dil vasl-ı habîbi / Hem okur hem yazar elhamdülillāh

¹⁰³⁹³ SG, 78/1 Ey tecellî-i cemâlün tâlibi / Gel cemâl-i pîre cânndan tâlib ol / Vey tesellî-i visâlün râğibi / Gel cemâl-i pîre cânndan tâlib ol

¹⁰³⁹⁴ NM, 187/6 Kim seni buldı kendi yoğ oldu / Vasluña ey dost cân-behâ düşdi

¹⁰³⁹⁵ NM, 185/5 Vasl-ı Hakk'ı isteyen cân u cihânı terk idüp / 'Aşk meydânında evvel dikdi anuñ darını

¹⁰³⁹⁶ AN, i. 37/1 Cân mı kayırur vuslat-ı cânân dileyenler / Ten mi sakınur ol yola kurbân dileyenler

¹⁰³⁹⁷ NM, 101/7 Bu yola kim ki Niyâzî gire kurbân ide cân / 'Id-i ekberdür aña vuslat-ı cânâne gerek

¹⁰³⁹⁸ C, g. 17/1 Cân virmek ise gamzeñe ger vuslata bâ'is / Bir tîr-i nigāhuñ olur ol devlete bâ'is

¹⁰³⁹⁹ AN, i. 93/3 Cân u cihânı terk ider dâr u diyârı kor gider / Ğayrı murādâtı n'ider maksūd-ı vasl-ı cân iden

¹⁰⁴⁰⁰ AN, k. 2/16 Ol dâra visâli yollarında / Cânları fedāya mâliküz biz

¹⁰⁴⁰¹ NM, 56/11 İllâ tâc u tahta olmaz vasl-ı yâr / 'Ādet oldur aña cân isâr olur

Âşık, aşkı vuslattan üstün tutar.¹⁰⁴⁰³

Vuslatı, âşık umar.¹⁰⁴⁰⁴

Garip (âşık) Mevlâ'dan (Allah), ona (vuslata) ulaşmayı ister.¹⁰⁴⁰⁵

Vuslata Hakk (Allah) yolunun âşıkları koşar.¹⁰⁴⁰⁶

Vuslatın kâşânesinde, âşık oturmak ister.¹⁰⁴⁰⁷

Vuslatın izlerini âşık, baktığı her yerde görür.¹⁰⁴⁰⁸

Vuslatın şevkinin sarhoşu âşıktır.¹⁰⁴⁰⁹

Allah, vuslat yolunu gözleyen âşığın yardımcısıdır.¹⁰⁴¹⁰

Allah'a visâl, âşıkların derdine devadır.¹⁰⁴¹¹

Âşık, vuslata erince ayık olmalı, onun coşkusuyla kendini kaybetmemelidir.¹⁰⁴¹²

102.15.Vuslat, sâdıklara ihsan edilir.

Vuslatı sâdık Oister.¹⁰⁴¹³

Vuslat-ı ma'şûk, sâdıklara münasiptir.¹⁰⁴¹⁴

¹⁰⁴⁰²H, i. 68/5 Müstağrak iken vuslata / Düşdü Hüdâyî firkate / Yine sen irgür vahdete / Kuldan nedem senden kerem

¹⁰⁴⁰³C, tah. 7/4 Gördükçe 'ışk iderse eger göz ucıyla yâr / Devlet bulup anuñla eyle iftihâr / Düşme hevâ-yı vuslata olma hevesle zâr / 'Âşık odur ki istemeye būsile kenâr / 'Işk olsun ile kâni' ola merhabâlara

¹⁰⁴⁰⁴H, i. 169/4 Umarız rahmet ü cennet ü vuslat / Bahr-i gufrânına yokdur nihâyet / Fazl ü ihsânına bulunmaz gayet / El-hamdü li'llâh eş-şükürü li'llâh

¹⁰⁴⁰⁵H, i. 122/6 Zaîfî kuvvete irgür / Garîbi vuslata irgür / Sarây-ı vahdete irgür / Meded Mevlâ meded Mevlâ

¹⁰⁴⁰⁶AN, i. 124/2 Çün şâh-râha gitdiler / Vuslat iline yeldiler / Arş üzere seyrân itdiler / Hak yolunuñ 'âşıkları

¹⁰⁴⁰⁷AN, i. 10/5 Ol 'âlem-i vahdetde kâşâne-i vuslatda / Meydân-ı hakikatde merdânelerüz hakkâ

¹⁰⁴⁰⁸AN, i. 125/2 Kanda eyler ise nazar 'âşık / Görinür anda vuslat âsârı

¹⁰⁴⁰⁹C, g. 2/3 Tâlib-i dîdâr-ı yâram mest-i şevk-ı vuslatam / Gülşen-i firdevs ile mey-hâne yek-sândur baña

¹⁰⁴¹⁰AN, i. 78/5 Reh-i vaslin gözedüp düşmeye fûrkat iline / Nürî Allâh oñara ardin oñin çağlaya ol

¹⁰⁴¹¹H, i. 212/3 İbâdın dâ'imâ işi hatâdır / Saña lâyük olan lütf u 'atâdır / Visâlin derd-i 'uşşâka devâdır / Meded ey Kâdir Allah'im meded hay

¹⁰⁴¹²NM, 164/9 Dünyâyı n'ider 'âşık 'ukbâyı n'ider sâdık / Mısırî olagör ayık sen vuslata irince

¹⁰⁴¹³H, i. 9/4 Tâliblere kuvvet ver / 'Âşıklara kurbet ver / Sâdıklara vuslat ver / Esirge 'inâyet et

Vuslat, sâdıklara ihsan edilir.¹⁰⁴¹⁵

---

¹⁰⁴¹⁴H, i. 174/1 ‘Āfiyetler cām-ı ‘aşkı nüş eden âşıklara / Vuslat-ı ma‘şûk erzânîdir ol sâdıklara

¹⁰⁴¹⁵H, i. 192/2 Mevce gelicek bahr-ı kerem lücce-i rahmet / Hazırladı taliplerine gülşen-i cennet / Sâdıklarına umarız ihsân ede vuslat / Kullarına yollarını âsân eden Allah

103. YÜZ

103.1.Yüzün evsafı

Vecih (yüz), kendisine bakını yakan bir nurdur. Âşığın gözü onunla açılır, Cemâl onu gizlerse âşık çâresiz kalır. Yüz, nikabın arkasında gizlidir. Görülmesi için nikabın keşfolunması icap eder.

Kavramın tasavvufî anlam dışında da kullanıldığı görülmektedir. Bu düşünceler mutasavvıf şairlerin düşünce birikimlerinin ortaya çıkması yönüyle de önem arz eder. Yüz dolunay gibi nur saçar, kendine hayran bırakır; bakidir, aklı baştan alır, cömertlikle süslenir, olgunlaşır.

103.2.Allah'ın yüzü

Allah'ın yüzü her şeyde, ehadiyetinki ise eşyada görülür. Güneş, yıldız, ay Allah'ın nurunun veçhindendir. O, günde yüzbin çehreden yüz gösterir. Hatta bütün cihan Allah'ın veçhidir. Allah'ın veçhinden başka her şey yok olacaktır.¹⁰⁴¹⁶ Yüz, sûrettir ancak Allah'ın onun üzerine yazdıklarını anlayabilmek için içerideki câna bakmalıdır.

Allah, yüzünü insana açmıştır, onu seyretmek isteyen, ar ve namus şişesini kırmalıdır. Allah'ın veçhi ile her yol âsân olur. Başka bir düşünceye göre ise Allah'ın veçhinin aynası beladır. Allah'a, cemâlin veçhini seyredenler kavuşur. Hayrete erenler, Allah'ın veçhini ayan görür.

Allah'ın celâli, yüzündeki perdeyi keşfettiğinde nâr, nur, cennet, huri kalmaz. İnsanlar vehullahı görmek için hayır ve hasenat yaparlar, zâhid onu göremez. Cemâlin veçhini kesretten vahdete ulaşanlar, basiret sahipleri görür. Allah, âşığa Hz. İbrahim'in veçhiyle görünmüştür. Allah, Hz. Musa'ya *len terâni*¹⁰⁴¹⁷ deyip veçhiyle

¹⁰⁴¹⁶ *Küllü şey'in hâlik illâ veçehû* : Necm suresi (28) "Sen Allah ile beraber başka bir ilaha ibadet etme. Ondan başka hiçbir ilah yoktur. Onun zatından başka her şey yok olacaktır. Hüküm yalnızca O'nundur ve kesinlikle O'na döndürüleceksiniz." mealindeki 88. ayetinden iktibastır.

¹⁰⁴¹⁷ *len terâni*: "Beni göremezsin". A'râf (7) suresinin "Mûsa, belirlediğimiz yere (Tûr'a) gelip Rabbi de ona konuşunca, 'Rabbim! Bana (kendini) göster, sana bakayım'dedi. Allah da, 'Beni (dünyada) katiyen göremezsin. Fakat (şu) dağa bak, eğer o yerinde durursa sen de beni görebilirsin.' dedi. Rabbi dağa tecelli edince onu darmadağın ediverdi. Mûsâ da baygın düştü. Ayılınca, 'Seni eksikliklerden

ihsan eylemiştir. Karşılığında Süleyman mülkünü verseler bunu kabul etmeyen âşık, gönlünün Allah'ın veçhine ayna olmasını ister. Çünkü Allah'ın veçhi var iken mahlûka bakılmaz.

103.3.Semme vechullâh

*Semme vechullâh*¹⁰⁴¹⁸ mutavsavvıf şairlerin etrafında çokça düşünce geliştirdiği, kavramın karşılık geldiği manayı fehmetme çabasının yoğun hissedildiği bir kavramdır. Bunda insan, hayvan gibi mahlukatın başının ağız, burun, göz gibi organları barındıran ön kısmı için kullanılan 'vecih' yüz ifadesinin her türlü şekil ve boyuttan münezzeh olan Allah'a atfedilerek kullanılmasının etkili olduğu düşünülebilir.

Semme vechullâh, Allah'ın Kur'ân'da kendisinin buyurduğu bir ifadedir. Allah, onunla bilinir. Onun ne olduğunu anlayan, mekândan münezzeh olan Allah'ı görür. *Semme vechullâh* kelamının nuru tecellisi bütün mevcudatı yakar. O, irfân ehlinin kiblesidir. *Semme vechullâh* keşfolunduğunda nereye bakılırsa orada Allah görülür. İnsanın gayesi onu bulmak olmalıdır. Âşık, *semme vechullâh* diyerek Allah'ı bulmayı çabalar.

103.4.Hz. Peygamber'in yüzü

Yüz kavramı ile düşünce geliştirilen bir karakter de Hz. Peygamber'dir. Âleme onun veçhinin nuru düzen verir. İsrâ gecesinde yürüyen, yüzdür. Hz. Peygamber ise Allah'ın veçhini arzulayınca dünyayı terk etmiştir.

103.5.Mürşidin yüzü

Zât, esmâ, sıfat ve ef'âlin ziya verdiği mürşidin yüzünde Allah bî-nişan görülür.

---

uzak tutarım Allah'ım! Sana tövbe ettim. Ben inananların ilkiyim' dedi." mealindeki 143. ayetinden iktibastır.

¹⁰⁴¹⁸*semme vechu'llâh*: Bakara(2) suresinin "Doğu da, Batı da (tüm yeryüzü) Allah'ındır. Nereye dönerseniz Allah'ın yüzü işte oradadır. Şüphesiz Allah, lütfu geniş olandır, hakkıyla bilendir." mealindeki 115. ayetinden iktibastır.

103.6. Sevgilinin Yüzü

Kur'ân'ın manasının yazılı olduğu sevgilinin yüzü, parlaklığı sebebiyle güneşe benzer. Sevgilinin yüzü, hayrete sebep olur ve onu bilen her şeyde Allah'ı sezer. Onu görebilmek için sevgilinin ayağının tozu göze sürme olarak çekilmelidir.

103.7. İnsanın yüzü

İnsanın yüzünde Fatiha suresinin yedi ayeti yazılıdır. Allah insanın yüzünden cemâlini göstermiştir. O, Allah'ın yüzüne aynadır. Allah, cihan fanusunu onunla aydınlatmıştır. Onda âlem görünür. İblis Hz. Âdem'in yüzünde Allah'ı görememiştir.

103.8. Yüz-Vecih Kavramlarında Edebî Düşünceler

103.9. Yüzün evsafı

Vecih, nurdur, ona bakanı yakar.¹⁰⁴¹⁹

Âşığın gözü celâl sahibinin veçhinin nuruyla açılır.¹⁰⁴²⁰

Cemâl, veçhinin nurunu gizler ise çaresiz âşık buna bir şey yapamaz.¹⁰⁴²¹

Yüz, nikabın arkasındadır.¹⁰⁴²², ¹⁰⁴²³

Vecih, dolunay gibi aydınlıktır.¹⁰⁴²⁴

Vecih, nur saçar.¹⁰⁴²⁵

Veçhin güzelliği, akli baştan alır.¹⁰⁴²⁶

¹⁰⁴¹⁹NM, 104/3 Yiri cennet bakduğı didâr olursa 'âşıkun / Vech-i nürından anı yakmağa nâr eksük degül

¹⁰⁴²⁰NM, 170/2 Açıl ey gözlerüm envâr-ı vech-i zü'l-celâlden / Dilâ bedr ol kim ol mihr-i dirahşândan haber geldi

¹⁰⁴²¹AN, i. 98/5 Kaplar ise 'âlemi nâr-ı celâl / Gizler ise nürını vech-i cemâl / Nicesi sabr ide Nürî bî-mecâl / N'eylesün bî-çäre 'âşık n'eylesün

¹⁰⁴²²AN, i. 130/2 'İşk ile eger olur ise zâkir-i esmâ / İsminde zuhür ide aña vech-i müsemmâ / Her şeyde tecellîsi ola zâhir ü peydâ / 'Âlemde 'aceb 'izzet olur 'ışk-ı İlâhî

¹⁰⁴²³NM, 14/1 Aç gözün dildâra bak ref' oldı vechinden nikâb / Zulmeti sürdi çıkardı ara yirden âfitâb

¹⁰⁴²⁴C, k. 10/33 Mâh-ı nevdür hisâbda ammâ / Vech-i pür-nurı bedr-i tâbândur

¹⁰⁴²⁵C, tar. 2/4 Hüsn-i hulkı hayret-efzâ-yı dil-i sınıf-ı melek / Vech-i pâki nür-bahş-ı dîde-i nev'-i beşer

Vecih bakidir, hayran bırakır.¹⁰⁴²⁷

Vecih cömertlikle süslenir, olgunlaşır.¹⁰⁴²⁸

103.10.Allah'ın yüzü

Rahmân'ın (Allah) veçhi her şeydedir.¹⁰⁴²⁹

Ehadiyetin veçhi, eşyada görülür.¹⁰⁴³⁰

Yıldız, güneş ve ay O'nun (Allah) nurunun veçhindendir.¹⁰⁴³¹

Vech-i mutlak, günde yüz bin çehreden yüz gösterir.¹⁰⁴³²

Bütün cihan Allah'ın veçhidir.¹⁰⁴³³

Allah'ın veçhinden başka her şey yok olacaktır.¹⁰⁴³⁴

Rahmân'ın (Allah) veçhi üzerine yazdıklarını görebilmek için sureti bırakıp içerideki câna bakmalıdır.¹⁰⁴³⁵

O (Allah), yüzünü insana açmıştır.¹⁰⁴³⁶

Ar ve namus şişesini kırmayan Hakk'ın (Allah) veçhini seyredemez.¹⁰⁴³⁷

---

¹⁰⁴²⁶NM, 187/5 Vechüni görsem tağılır 'aklum / Zülfün aña çün müktedâ düşdi
¹⁰⁴²⁷NM, 178/2 Bu fenâ gülzârına tâlib olanlar añlamaz / Vech-i bâkî hüsnine hayrân olanlar añlar
bizi
¹⁰⁴²⁸C, tar. 23/6 Mekremetle zâhiri pîrâye-i vech-i kemâl / Ma'rifetle bâtını gencîne-i râz-ı Hudâ
¹⁰⁴²⁹NM, 33/5 'İbretile şeş cihetden görinen eşyâya bâk / Cümle bir âyinedür kim vech-i Rahmân
andadır
¹⁰⁴³⁰NM, 95/5 Vech-i ehadiyyet ki şu eşyâda görünmüş / Bu kesrete ancak anı seyrâna mı geldün
¹⁰⁴³¹NM, 115/3 Nür-ı vechinden alındı encüm ü şems ü kamer / Bahr-ı 'ilminden bilindi hikmet-i
levh u kalem
¹⁰⁴³²NM, 55/8 Vech-i mutlak günde yüz biñ çehreden yüz gösterir / Yerde gökde anı yazar
cümleten nakkâşlar
¹⁰⁴³³NM, 122/4 Cümle bu cihân ol sanemün vechidür el-hak / Ger mescid ü ya deyre ya puthâneye
baksam
¹⁰⁴³⁴SG, 96/7 Ğaybiyâ gel ma'rifetden fâni ol / Küllü şey'in hâlik illâ vechehü
¹⁰⁴³⁵NM, 89/1 Zâhidâ sûret gözetme içerü gel câna bak / Vechi üzre gör ne yazmış defter-i
Rahmân'a bak
¹⁰⁴³⁶NM, 103/4 Ol saña açmış durur dâ'im yüzün / Sen yitürmişsin hâ ararsın izin / Bî-cihet
göstermiş eşyâda özin / Âdem iseñ "semme vechullâh"ı bul / Kande baksan ol güzel Allâh'ı bul
¹⁰⁴³⁷NM, 112/4 'Ar u nâmus şişesin yirlere çalup kırmadın / Vech-i Hakk'ı olmadı her yüzde
seyrânüm benüm

Allah'ın veçhi ile her yol âsân olur.¹⁰⁴³⁸

Hüda (Allah) veçhinin aynası beladır.¹⁰⁴³⁹

Cemâlin veçhini seyredenler Zât'a (Allah) kavuşur.¹⁰⁴⁴⁰

Hayrete eren, Allah'ın veçhini ayan [bir şekilde] görür.¹⁰⁴⁴¹

O'nun (Allah) celâli, yüzündeki perdeyi keşfettiğinde nâr, nur, cennet, huri kalmaz.¹⁰⁴⁴²

Vechullah [görmek] için hayrat, hasenat yapılır.¹⁰⁴⁴³

Zâhid, Hakk'ın (Allah) veçhinin güneşini göremez.¹⁰⁴⁴⁴

Cemâlin veçhi, kesret perdesi, vahdet elinin açılmasıyla görülür. (Kesretten vahdete ulaşanlar görür.)¹⁰⁴⁴⁵

Veçh-i dildârı, basiret sahipleri bilir.¹⁰⁴⁴⁶

Hakk (Allah), âşığa Hz. İbrahim'in veçhiyle görünmüştür.¹⁰⁴⁴⁷

Allah, Hz. Musa'ya *len terânî* deyip veçhiyle ihsan eylemiştir.¹⁰⁴⁴⁸

¹⁰⁴³⁸H, i. 21/5 Hak'dan Hüdâyî'ye ihsân olurdu / Her vech ile yollar âsân olurdu / Onulmaz derdine dermân olundu / Gel gönül dost illerine gidelim

¹⁰⁴³⁹SG, 30/11 Belâ âyîne-i vech-i Hudâ'dur / Belâdan kim kaçar Hak'dan cüdâdur / Belâ Hak'dan bize lütf u 'atâdur / Hakikat sūfilik incinmemekdür

¹⁰⁴⁴⁰SG, 51/1 Men 'aref bâbın açaldan nefs-i halvet bulmuşuz / Seyr idüp vechuñ cemâlūñ zâta vuslat bulmuşuz

¹⁰⁴⁴¹NM, 164/4 Çün kâmet olup turduk dīvānna el kavşurduk / Vechini 'ayân gördük bu hayrete irince

¹⁰⁴⁴²AN, i. 33/6 Ne nâri kala ey Nūrî ne cennet kala ne hūrî / Hicâbın cümle keşf itse celâli vechinūñ Ekber

¹⁰⁴⁴³C, tar. 38/3 'Ömri oldukça li-vechi'llâh hayrât eyleyüp / Câhidû emrinde hem gösterdi sa'y u ihtimâm

¹⁰⁴⁴⁴NM, 79/8 Nice görsün şems-i vechin çün anuñ / Zâhid-i a'mâ ki tugyân eylemiş

¹⁰⁴⁴⁵AN, i. 121/4 Açıp vahdet eli kesret hicâbın / Cemâlūñ vechinūñ keşf it nikâbın / Görüp cân çeşmi hüsnūñ âftâbın / Tecellî eyle sultānum tecellî

¹⁰⁴⁴⁶NM, 58/5 Anadan toğma gözsüzler kemâhî görmez eşyâyı / Niyâzî vech-i dildârı ul' l-ebşâr olandan sor

¹⁰⁴⁴⁷SG, 1/14 Geldi altun silsileyle nūr-ı Hak birden bire / Vech-i İbrahim'den oldı Ğaybî'ye Hak rû-nümâ

Rahmân'ın (Allah) veçhini isteyene, Süleyman mülkünü verseler, o bunu kabul etmez.¹⁰⁴⁴⁹

Âşık, gönlünün Zât'ın (Allah) veçhine ayna olmasını ister.¹⁰⁴⁵⁰

Baki'nin (Allah) veçhi var iken, mahlûka bakılmaz.¹⁰⁴⁵¹

103.11.Semme vechullâh

Allah, *semme vechullâh* demiştir.¹⁰⁴⁵²

İki âlemin de ayn-ı Hak (Allah) olduğu *semme vechullâh* ile bilinir.¹⁰⁴⁵³

Semme vechullâh'ın ne olduğunu anlayan, mekândan münezzehe Cânân'ı (Allah) görür.¹⁰⁴⁵⁴

Semme vechullâh kelamının nuru tecelli ederse bütün mevcudat yanar, perdeler kaybolur.¹⁰⁴⁵⁵

Âşık, *semme vechullâh* remzini keşfeder.¹⁰⁴⁵⁶

Semme vechullah, ehl-i irfân namazının kıblesidir.¹⁰⁴⁵⁷

Semme vechullâh keşfolduğunda, nereye baksan, O (Allah) ordadır.¹⁰⁴⁵⁸

---

¹⁰⁴⁴⁸H, i. 48/3 Tūra tecellî eyleyip diller tesellî eyleyip / Musâ'ya deyip len terân ol vech ile ihsân eden

¹⁰⁴⁴⁹H, i. 64/9 Verseler almaz Süleymân mülkünü / Ey Hüdâyî vech-i Rahmân isteyen

¹⁰⁴⁵⁰NM, 108/5 Gönlümü mir'ât-ı vech-i zât idüp / Ol tecellîyle beni mestâne kıl

¹⁰⁴⁵¹H, i. 137/4 Dür eder Hak'dan seni Hubb-ı sivâ kayd-i alef / Gör ne vech ile sülûk etmiş bu yollarda selef / Nakd-i ömrü eyleme nefsin hevâsında telef / Vech-i bâkî var iken mahlûka bakmak yol mudur

¹⁰⁴⁵²H, i. 55/2 Sen Semme vechu'llâh dedin hem Zâhir ü Bâtn adın / Gâh gösterip gâh gizledin akli odur hayrân eden

¹⁰⁴⁵³SG, 48/11 Semme vechu'llah ile bildüñ dü 'âlem 'ayn-ı Hak / Anuñ için bir şey'e baş eğmedük yok 'ârumuz

¹⁰⁴⁵⁴H, i. 86/4 Semme vechu'llâh'ı fehm etdinse ger / Şeş cihetden bî-cihet cânân'a bak

¹⁰⁴⁵⁵H, i. 127/2 Tecellî etse envâr-ı kelâm-ı Semme vechu'llâh / Yanardı cümle mevcûdat olurdu perdeler zâ'il

¹⁰⁴⁵⁶SG, 49/4 Sen bize inkâr iderseñ biz seni Hak bilürüz / Semme vechu'llâhı remzün keşf ider esrârımız

¹⁰⁴⁵⁷NM, 54/7 Salât-ı ehl-i 'irfân kıblesidür "semme vechullah" / O veche kul olanlar tâ'at-i noksânı neylerler

¹⁰⁴⁵⁸AN, i. 114/6 Saña keşf olsa semme vechu'llâh / Kanda bakarsañ andadır anda

Dîvâne gönül, nereye baksa *semme vechullâh* sırrını seyreder.¹⁰⁴⁵⁹

Semme vechullâh halledildiğinde (idrak edildiğinde) her şeyde Hakk (Allah) veçhi görülür.¹⁰⁴⁶⁰

Âdem (insan) *semme vechullâh*'ı bulmalıdır.¹⁰⁴⁶¹

Âşık, *semme vechullâh* diyerek Allah'ı bulmaya çabalar.¹⁰⁴⁶²

103.12.Hz. Peygamber'in yüzü

Hayrü'l-beşer (Hz. Peygamber), veçhinin pertevini salmazsa muntazam olan âlemin düzeni bozulur.¹⁰⁴⁶³

İsra gecesinde yürüyen, yüzdür.¹⁰⁴⁶⁴

H. Peygamber (Muhammed) Rahmân'ın (Allah) veçhini arzulayınca dünyayı terk etmiştir.¹⁰⁴⁶⁵

103.13.Mürşidin yüzü

Velinin veçhine; zât, esmâ, sıfat ve efâl ziya verir.¹⁰⁴⁶⁶

Mürşidin temiz yüzünde O (Allah) bî-nişan görülür.¹⁰⁴⁶⁷

¹⁰⁴⁵⁹AN, i. 79/6 Kanda baksa semme vechu'llâh sırrıñ seyr ider / Anuñ için dâ'imâ dîvânesidür bu gönül

¹⁰⁴⁶⁰AN, i. 55/2 Semme vechu'llâh'ı hâl it şöyle kim / Vech-i Hak her şeyde itsün intikâş

¹⁰⁴⁶¹NM, 103/1 Ey gönül gel Hakk'a giden rāhı bul / Ehl-i derd olup derūñi āhı bul / Cānuñ ilindeki şems ü māhı bul / Âdem iseñ "semme vechullâh"ı bul / Kande baksan ol güzel Allāh'ı bul

¹⁰⁴⁶²H, i. 4/2 Gökçek cemālin gizleyen / 'Uşşākı hayretde koyan / Ey Semme vechu'llâh diyen / 'Âşık seni bulsa n'ola

¹⁰⁴⁶³AN, mu. 2/2 Nūr-ı vechūñ pertevin salmazsa ol Hayrü'l-beşer / Muntazam olmaz bu 'âlem bir dahı gitdi gider / Bir birinūñ zıddıdır şimdî muhalif devr ider / Çarh-ı gerdān bir yaña dūlāb-ı devrān bir yaña

¹⁰⁴⁶⁴SG, 34/2 Ās-mān-ı ma'rifetden zāt-ı pāke it 'urūc / Leyletü'I-isrāda mer'ti vech-i a'lā sendedür

¹⁰⁴⁶⁵H, i. 71/2 Terk edip bu sarāy-ı vīrānı / Belki cümle sivā-yı Sübhānī / 'Arzu etdi (o) vech-i Rahmānı / Katreden geçdi buldu ummānı / Neyledin Mustafā'yı ey fānī / Kande gitdi Muhammed'im kanı

¹⁰⁴⁶⁶NM, 4/3 Zāt u esmā vü sıfāt ef'āl u 'āsār cümleten / Her zamanda bir velinūñ vechine bunlar ziyā

¹⁰⁴⁶⁷SG, 90/1 Mürşid oldur kim dem-ā-dem Hakk'ı eyleye 'ıyān / Vech-i pākinde tecellī eyleye ol bî-nişān

103.14. Sevgilinin Yüzü

Cânânın veçhi parlaklığı sebebiyle güneşe benzer.¹⁰⁴⁶⁸

Dilberin (cânân) veçhinde Kur'ân'ın manası yazılıdır.¹⁰⁴⁶⁹

Sevgilinin yüzünün esrarı, hayrete sebep olur.¹⁰⁴⁷⁰

Vech-i cânânı bilen her şeyde Allah'ı sezer.^{10471, 10472}

Cânânın (sevgili) ayağı tozunu gözüne sürme çektikten sonra âşık cânânın veçhini görmeye başlamıştır.¹⁰⁴⁷³

103.15. İnsanın yüzü

Âdemin (insan) veçhinde Fatiha suresinin yedi ayeti yazılıdır.¹⁰⁴⁷⁴

Hakk (Allah), âdemin (insan) veçhinden cemâlini gösterir.¹⁰⁴⁷⁵

Allah, yüzde tecelli eder; o mirat-ı Hakk'tır (Allah).¹⁰⁴⁷⁶

İnsan, iyi bakarsa kendisinin Hakk'm (Allah) veçhine ayna olduğunu anlar.¹⁰⁴⁷⁷

Yüzde âlem görünür.¹⁰⁴⁷⁸

¹⁰⁴⁶⁸NM, 54/1 Belürse vech-i cânânı bu cism ü cânı neylerler / Görünse şemsün envârı meh-i tâbânı neylerler

¹⁰⁴⁶⁹NM, 21/4 Vechüñ üzre yazılan ma'nâ-yı Kur'ân'ı gören / Eylemez evrâk içinde lafz-ı Kur'ân ile bahs

¹⁰⁴⁷⁰C, g. 17/4 Dileyler idi nakş-ı ruhuñ vasfını tahrîr / Esrâr-ı hatuñ olmasa ger hayrete bâ'is

¹⁰⁴⁷¹NM, 116/3 Çü bildüm vech-i cânânı kamuda sezdüñ Allâh'ı / Fenâyum Hak'da vallâhi ne bilüm kaldı ne dânum

¹⁰⁴⁷²NM, 116/4 Ki bildüm vech-i cânânı kamuda sezdüñ Allâh'ı / Be-küllî anda ğark imiş ne ben varum ne 'irfânüm

¹⁰⁴⁷³NM, 116/1 Ayağı tozını sürme çekelden gözüme cânüm / Görünür oldu her gâhi gözüme vech-i cânânüm

¹⁰⁴⁷⁴NM, 31/6 Vechinde yedi fâtiha âyâtı yazılmış / Âdemdeki âyât-ı Hûda'dan haberüm var

¹⁰⁴⁷⁵SG, 81/3 'Arş-ı dilde ma'rifet mi'râcım iden 'ârife / Vech-i âdemden cemâlin gösteren Hak'dur begüm

¹⁰⁴⁷⁶AN, i. 17/4 Ol tecellî eyleyen vechüñde ey mir'ât-ı Hak / Süret-i Rahmân'dürür Allâhü a'lem bi's-savâb

¹⁰⁴⁷⁷NM, 40/7 Belki vech-i Hakk'a mir'âtdur özün bir hoş gözet / "Men 'aref" sırrındaki ma'den senün kânüñdadur

¹⁰⁴⁷⁸SG, k. 1/41 'Ayn-ı 'âlemsün ki 'âlem gördi sende vechini / Dîde-i hak-bîniñ ile seyr olur hüsn ü behâ

Allah, cihan fanusunu âdemin (insan) veçhiyle tenvir etmiştir.¹⁰⁴⁷⁹

İblis, âdem'in veçhinde Hakk'ı (Allah) görmemiştir.¹⁰⁴⁸⁰

---

¹⁰⁴⁷⁹NM, 137/3 Vech-i âdemle cihân fânüsünü tenvîr idüp / Künh-i zâtına o vechi hüccet ü bürhân iden

¹⁰⁴⁸⁰NM, 145/4 Âdem'ün vechinde Hakk'ı görmedi İblîs la'în / Sûretâ gördi ki bir şekl-i münakkaş neylesün

104. ZÂHİD

İncelediğimiz şairlerin zâhidin karşısına çıkardığı zıt tip, rindle birlikte âşıktır. Şairlerin farklı fitratlarda olan bu iki tip arasında kendilerini âşığa daha yakın bulduklarını söylemek bir sır değildir. Bu anlam ilişkisinde âşık yerine rindi koysak anlamda bir değişme olmayacağı, şairlerin âşık derken aslında rindi kastedtikleri anlaşılmaktadır. Hiçbir şeyin (Allah, insan, âlem, günlük ibadetler...) özünü anlamayan, hurileri Allah'ın cemâline tercih eden, sûrette kalıp manaya nüfûz edemeyen bir tiptir zâhid.

104.1. Zâhidin aşk ve âşıkla arası iyi değildir.

Zâhid, aşkın Allah sevgisi olduğunu inkâr edip kendi hubbundan başka bir şey sanır. Aşk ona acı gelir. Zâhid, âşığın yolundan gitmez. Zâhid, ihsandan; âşık, beladan haz alır. Bunu bilen âşık, zâhiden fersah fersah uzak olmak ister. Çünkü zâhidle âşık arasında binlerce berzah vardır. Zâhid, zâhir-peresttir ve âşığın etvârından ürker. Zâhid, geveze ve haydut olduğu için âşık ona açılmaz. Zâhid, cür'a-i sâfiyi içip sarhoş olmadığı için âşığı anlayamaz. Âşıkların cennete benzeyen zikir meclisi zâhidin gelmesiyle cehenneme döner. Âşığın hâli, zâhide efsane gibi gelir. Zâhid, Hakk'ı (Allah) gören gözle âşığa bakmadığı için âşığın yüzünün Hakk'ın (Allah) tecelli yeri olduğunu göremez. Zâhidin akli Allah'ın gizli sırlarından haber veren âşıklar karşısında hayran kalır. Aralarında bu kadar farklılık olmasına rağmen âşık, bazen fâsık, bazen ârif, bazen de zâhid olur.

Her ne düşünürse düşünsün, her neye inanırsa inansın, izzet ve irşat isteyen zâhid, âşık olmalı; âşık olmak için de kendine, âşık bir rehber bulmalıdır. Zâhid, bozulmuş kalbini irfân ile ıslah etmeli ve kendine aşkta bir kılavuz bulamazsa bin yıl geçse de cânâna kavuşamayacağını bilmelidir.

104.2. Zâhid riyakârdır.

Zâhid, riyakârdır ve bunu, tesbihle gösterir. Kendisi riyakâr olduğundan âşıktan utanır. Zâhid, aşk ibadethanesine girmek istiyorsa ikiyüzlülükten kendini arındırmalıdır.

104.3.Zâhid gâfildir/ahmaktır.

Zâhid ile ilgili başka bir düşünce onun gâfil oluşu ile ilgilidir: Zâhid, Allah'ı bildiğini sanıp inatlaşır, manayı idrak etmeden zikreder, taatinde gafildir. O, mescide varmakla zevke erişeceğini namaz, oruç ve hac gibi pratiklerle işin biteceğini sanır. Onun insan ve âlemin yaradılışı hakkında fikri yoktur. O dünya ve ukbânın ne olduğunu bilmez. Zâhid, Allah'ın dîdarını, hurilerin vuslatıyla değişmeye râzı olduğu için ahmaktır. O, sûrete bakar, halk da onun sûretini çıldırasıyla sever. Onun kalbi katıdır. O, cemâlinin güneşi her yeri aydınlatırken Allah'ı gâib sanır. Allah'ı anlasaydı zaten zühdü kesad olurdu.

Sevgilinin ruhu ve hattının sırrını anlamadığı için, kürsüde iman ve küfürden bahseder. Onun zikirten anladığı da harf ve sestir. O, havf ve recâ abdalıdır, davasını dedikodu malzemesi yapar. O sebeple de kuru bir ırgattır. Miskindir, visâl zevkini bilmez, nefy-i isbât ile uğraşır, irşad arzusundadır; ancak ilm-i resminin, sarf bilgisinin onu kâmil yapacağını sanır. Bir cânı olmadığı için cânânı da bilmez hatta her şeyin bir cânı olduğunu inkâr eder. Kan döker, Hallac-ı Mansur'u o asmıştır. Câhildir. Hakk ehlinin sözlerini zâhirî olarak anlar. Cennet ister, kevser suyunu amaç edinmiştir. Âşığın devranına ta'n eder, rind ile dost olamaz. O aslında serkeş bir devdir ve ârifin esrârını setretmesine ta'n eder.

Bu kadar menfî yaklaşımdan sonra zâhid hakkında biri Hüdâyî'de diğeri Mısri'de geçen iki müspet düşünceye göre ise o Allah'ı özler. Onun benzini sarartıp onu ağlatan Allah'tır.

104.4.Zâhid Kavramında Edebî Düşünceler

104.5.Zâhidin aşk ve âşıkla arası iyi değildir.

Zâhide, aşk acı gelir.¹⁰⁴⁸¹

Zâhid, âşığın yolunda gitmez.¹⁰⁴⁸²

---

¹⁰⁴⁸¹ AN, i. 27/1 Bize lezzetli gelir bâdesi 'ışkuñ saña telh / Zâhidâ vardır aramızda hezârân berzah
¹⁰⁴⁸² AN, i. 10/7 Dâniş bu deme yetmez zâhid bu yola gitmez / Vâ'iz bizi fark itmez bilmez nelerüz hakkâ

Zâhid, atâdan (ihsan); âşık, beladan haz alır.¹⁰⁴⁸³

Zâhidle âşık arasında binlerce berzah vardır.¹⁰⁴⁸⁴

Âşıkla zâhid arasında hayli zıtlık vardır.¹⁰⁴⁸⁵

Âşık, zâhidten fersah fersah uzak olmak ister.¹⁰⁴⁸⁶

Zâhid, aşkı kendi hubbundan başka bir şey sanır.¹⁰⁴⁸⁷

Zâhid, fersude-dildir, irfâna gelip aşk fermanına bel bağlamalı, sultana gelmelidir.¹⁰⁴⁸⁸

Zâhid, aşkın Hüda (Allah) sevgisi olduğunu inkâr eder.¹⁰⁴⁸⁹

Zâhid, aşk çavuşunun peşinden koşmaz.¹⁰⁴⁹⁰

Âşık, bazen fâsık, bazen ârif, bazen de zâhid olur.¹⁰⁴⁹¹

Zâhid, geveze ve haydut olduğu için âşık ona açılmaz.¹⁰⁴⁹²

Zâhidin akli Allah'ın gizli sırlarından haber veren âşıklar karşısında hayran kalır.¹⁰⁴⁹³

Zâhid, cür'a-i sâfiyi içip sarhoş olmadığı için âşığı anlayamaz.¹⁰⁴⁹⁴

¹⁰⁴⁸³ AN, i. 62/5 Tefâvüt hayli vardır zâhid ü 'âşık meyânında / İder zâhid 'atâdan haz bulur 'âşık belâdan haz

¹⁰⁴⁸⁴ AN, i. 27/1 Bize lezzetlü gelür bâdesi 'ışkuñ saña telh / Zâhidâ vardır aramızda hezârân berzah

¹⁰⁴⁸⁵ AN, i. 62/5 Tefâvüt hayli vardır zâhid ü 'âşık meyânında / İder zâhid 'atâdan haz bulur 'âşık belâdan haz

¹⁰⁴⁸⁶ AN, i. 27/5 Nürî ol kanda varursa bozılır bezm-i safâ / Hak bizi andan ırağ eyleye fersah fersah

¹⁰⁴⁸⁷ NM, 77/2 Ğayrı nesne sanma 'aşkı zâhidâ / Kendi hubbından olupdur muktebes

¹⁰⁴⁸⁸ AN, i. 77/1 Ey zâhid-i fersüde-dil 'irfâna gel 'irfâna gel / Fermân-ı 'ışka bağla bel sultâna gel sultâna gel

¹⁰⁴⁸⁹ AN, k. 1/8 'İşkdur hazret-i mahbüb-ı Hudâ ma'nîde / Gel'e inkârı ko zâhid olalum ümmet-i 'ışk

¹⁰⁴⁹⁰ AN, mu. 5/2 Zâhid dilünde pâsı zühd izdiyâdı silmez / Mâdâmki aralıkda çâvuş-ı 'ışkı yılmaz / Olmasa rişte-i 'ışk insân Hudâ'yı bilmez / Nür-ı cemâl-i Hâlik her dilde cilve kılmaz / Envâr-ı lâ-yezâlî iki cihâna sığmaz

¹⁰⁴⁹¹ NM, 113/5 Gâhi 'âbid gâhi zâhid gâhi fiska düşerem / Gâhi 'arif gâhi ma'rûf gâhi 'irfân olurum

¹⁰⁴⁹² NM, 177/3 Sırr-ı vasl-ı yârı yol azanlara açılmazuz / Biz hakikat şemsüyüz revzenlere açılmazuz / Biz rical esrârını şol zenlere açılmazuz / Zâhid-i leffâf olan reh-zenlere açılmazuz / Açılıp güller gibi handân olan añlar bizi

¹⁰⁴⁹³ NM, 186/5 Gizlü sirruñdan haber virdükde 'uşşâkuñ dili / 'Abid ü zâhidlerüñ 'aklımı hayrân eyledi

Zâhid, zâhir-peresttir ve âşîğın etvârından ürker.¹⁰⁴⁹⁵

Zâhid, geldiğinde âşıkların cennete benzeyen zikir meclisi, cehenneme döner.¹⁰⁴⁹⁶

Âşîğın hâli, zâhide efsane gibi gelir.¹⁰⁴⁹⁷

Zâhid, Hakk'ı (Allah) gören gözle âşîğa bakarsa âşîğın yüzünün Hakk'ın (Allah) tecelli yeri olduğunu görür.¹⁰⁴⁹⁸

Zâhid, irşat isterse, âşîğa gitmelidir.¹⁰⁴⁹⁹

Zâhid, izzet isterse, âşîk olmalıdır.¹⁰⁵⁰⁰

Zâhid, aşk kitabını Hüda'nın (Allah) birrine vakıf olan âlimden okumalı ve diğer ilimleri terk edip bu dersi baştan okumalıdır.¹⁰⁵⁰¹

Zâhid, aşkta kendine bir kılavuz bulamadıkça bin yıl geçse de maşuka (cânân) kavuşamaz.¹⁰⁵⁰²

104.6.Zâhid riyakârdır.

Zâhid, aşk ibadethanesine ikiyüzlülük süsü ile girmemelidir. Çünkü orada putperestin gönlündeki mutluluk veren sûretler bulunmaz.¹⁰⁵⁰³

Zâhid, riyakârdır.¹⁰⁵⁰⁴

Zâhid, riya elbisesi giydiğinden âşîktan utanır.¹⁰⁵⁰⁵

---

¹⁰⁴⁹⁴NM, 178/6 Zâhidâ ayık yürürken aňlamazsın sen bizi / Cür'a-i sâfi içüp mestân olan añlar bizi
¹⁰⁴⁹⁵SG, 48/18 Biz melâmi zümresiyüz sun'umuz matbû' degil / Zâhidâ zâhir-peresti ürküdür etvârumuz

¹⁰⁴⁹⁶AN, i. 27/4 Meclis-i zikri gelüp cânumuza telh itdün / Ravza-i cenneti 'âşıklara itdün düzah

¹⁰⁴⁹⁷AN, i. 74/5 Nürî'yi Hudâvendâ 'ışkuñla idüp yağmâ / Zâhid sözini aña efsâneye döndürdüñ

¹⁰⁴⁹⁸SG, 49/2 Dîde-i hak-bîn ile kılsañ nazar zâhid bize / Gamze ider Hak tecellisin saña dîdârumuz

¹⁰⁴⁹⁹AN, k. 2/27 Zâhid diler ise semt-i irşâd / Minhâc-ı hüdaya mâliküz biz

¹⁰⁵⁰⁰AN, i. 101/2 Zâhidâ 'izzet dilerseñ 'âşîk ol / 'İşka kul olmaz mı hünkâr isteyen

¹⁰⁵⁰¹C, g. 82/1 Kitâb-ı 'ışkı zâhid 'âlim-i birr-i Hudâdan gör / 'Ulüm-ı gayrı terk eyle bu dersi ibtidâdan gör

¹⁰⁵⁰²AN, i. 71/6 Ma'sûka vâsil ola mı biñ yıl yilerse de / Tâ olmayınca zâhide bir reh-nümâ-yı 'ışk

¹⁰⁵⁰³C, g. 16/4 Girme zâhid Sümenât-ı 'ışka nakş-ı zerk ile / Yokdur anda sûret-i kâm-ı derün-ı put-perest

¹⁰⁵⁰⁴C, g. 94/1 Süfi degülüz mest-i mey-i 'ışk-ı Hudâyuz / Zâhid degülüz hâne-ber-endâz-ı riyâyuz

Zâhid, tesbihle riya gösterir.¹⁰⁵⁰⁶

104.7.Zâhid gâfildir/ahmaktır.

Zâhid, manayı idrak etmeden zikreder.¹⁰⁵⁰⁷

Zâhid, taatinde gâfildir.¹⁰⁵⁰⁸

Zâhid, mescide varmakla zevke erişeceğini sanır.¹⁰⁵⁰⁹

Zâhid, namaz, oruç ve hac ile işin biteceğini sanır. İnsan-ı kâmil olmak için irfân sahibi olmaya ihtiyaç vardır.¹⁰⁵¹⁰

Zâhid, câhildir dünya ve ukbânın ne olduğunu bilmez.¹⁰⁵¹¹

Zâhid, Hakk'ı (Allah) bildiğini sanıp inatlaşır.¹⁰⁵¹²

Zâhidin, âdem (insan) ve âlemin yaratılışı hakkında fikri yoktur.¹⁰⁵¹³

Zâhid, Allah'ın dâdarını, hurilerin vuslatıyla değişmeye râzı olduğu için ahmaktır.¹⁰⁵¹⁴

Zâhid, sûrete bakar.¹⁰⁵¹⁵

Zâhidin suretini halk, çıldırması sever.¹⁰⁵¹⁶

---

¹⁰⁵⁰⁵C, g. 114/6 Sıkılma câme-i zerk ile zâhidâ bizden / Senüñ bu 'aybuñı setr eylerüz hatâ-püşuz
¹⁰⁵⁰⁶C, g. 120/1 Sanma zâhid gibi sübhayla riyâ gösterürüz / Ele câm-ı mey alup halka safâ
gösterürüz
¹⁰⁵⁰⁷NM, 76/9 Zâhidüñ zikr itdügi şol harf ü savtuñ resmidür / Zâkir ü mezkür u zikre biz
müsemmä olmışuz
¹⁰⁵⁰⁸C, terk. 6/V/1 Zâhid-i ğırra olma tâ'atüne / İstinâd eyleme 'ibâdetüne
¹⁰⁵⁰⁹NM, 161/12 Mescide varmağ ile zevke ireydi zâhid / Kılmazdı da'vâyı ol şol kıl ü kâl içinde
¹⁰⁵¹⁰NM, 78/4 Savm u salât u hacc ile sanma biter zâhid işüñ / İnsân-ı kâmil olmağa lâzım olan
'irfân imiş
¹⁰⁵¹¹SG, 43/17 Cehl ile dünyâ vü 'ukbâ bilmeyen zâhidlere / Oldı bu dünyâ cehennem kâfire me'vâ
budur
¹⁰⁵¹²SG, 56/1 Görün zâhid 'aceb sevdaya düşmiş / Hakkı bildim sanup da'vâya düşmiş
¹⁰⁵¹³SG, 109/1 Zâhid bil bu 'âlemi / Nedir âdem insân içinde / 'Âlem ü âdem yok iken / Doğdı bir
dem ân içinde
¹⁰⁵¹⁴AN, i. 125/5 Ne 'aceb ebleh olur ol zâhid / Değişür vasl-ı hûra dîdârı
¹⁰⁵¹⁵NM, 89/1 Zâhidâ sûret gözetme içertü gel câna bak / Vechi üzre gör ne yazmış defter-i
Rahmân'a bak
¹⁰⁵¹⁶C, terk. 6/V/3 Bürinüp şâl u bürdeye her gâh / Halkı âşufte itme sûretüne

Zâhidin dilindeki (gönül) çoğalmış olan zühd pasını silmez.¹⁰⁵¹⁷

Zâhidin kalbi, kasvet ile çelik (gibi) olup (katılaştırmıştır).¹⁰⁵¹⁸

Zâhid, Hakk (Allah) zikriyle derunu lezzet bulup kalbi açılırsa envâr-ı Hakk (Allah) ona nüfuz eder.¹⁰⁵¹⁹

Zâhid, Hakk (Allah) yolunda iğne deliğinden¹⁰⁵²⁰ geçebilecek kadar incelmelidir.¹⁰⁵²¹

Zâhidin kalbi kördür, Hakk'ın (Allah) cemâlinin güneşi her yeri aydınlatırken o Hakk'ı (Allah) gaib sanır.¹⁰⁵²²

Zâhid, sevgilinin ruhu ve hattının sırrını anlamadığı için, kürsüde iman ve küfürden bahseder.¹⁰⁵²³

Zâhid, Hakk'ı (Allah) anlasaydı zühdü kesad olurdu.¹⁰⁵²⁴

Zâhidin zikirten anladığı harf ve sestir.¹⁰⁵²⁵

Zâhid, isyan eden bir kördür, bundan dolayı (Allah'ın) veçhinin güneşini göremez.¹⁰⁵²⁶

Zâhid, davasını dedikodu malzemesi yapar.¹⁰⁵²⁷

Zâhid, havf ve recâ abdalıdır.¹⁰⁵²⁸

---

¹⁰⁵¹⁷ AN, mu. 5/2 Zâhid dilünde pās-ı zühd izdiyâdı silmez / Mādāmki aralıkda çāvuş-ı 'ışkı yılmaz / Olmasa rişte-i 'ışk insân Hudâ'yı bilmez / Nūr-ı cemâl-i Hâlik her dilde cilve kılmaz / Envâr-ı lâ-yezâlî iki cihâna sığmaz

¹⁰⁵¹⁸ AN, i. 27/3 Sulehâ meslekini cân u dilüñ münkir iken / Süretâ eyledüñ ikrârı muhib saydına fah

¹⁰⁵¹⁹ AN, i. 31/1 Zâhidâ bulsun derünuñ zikr-i Hak'dan iltizâz / Açılıp kalbüñ aña envâr-ı Hakk itsün nefâz

¹⁰⁵²⁰ A'râf (7) suresinin "Âyetlerimizi yalanlayanlar ve o âyetlere uymayı kibirlerine yediremeyenler var ya, onlara göklerin kapıları açılmaz. Onlar, deve iğne deliğinden geçinceye kadar cennete de giremezler! Biz suçluları işte böyle cezalandırırız." mealindeki 40. ayetinden mülhem.

¹⁰⁵²¹ AN, i. 60/4 Râh-ı Hak'da şöyle incel zâhidâ / Saña vâsi' ola tâ semmü'l-hıyât

¹⁰⁵²² AN, i. 100/6 Zâhid olan kalbi kör Hakk'ı o ğâ'ib sanur / Şems-i cemâlinde nür lâmi' ü tâbân iken

¹⁰⁵²³ NM, 21/6 Şol ruhuñla hattıñıñ sırrını zâhid añlasa / Kürsi üzre eylemezdi küfr ü imân ile bahs

¹⁰⁵²⁴ NM, 27/13 Müşkili çokdur Niyâzi'nüñ velî biri de bu / Zâhid añlasa Hak'ı zühdi neden olur kesâd

¹⁰⁵²⁵ NM, 76/9 Zâhidüñ zikr itdügi şol harf ü savtuñ resmidür / Zâkir ü mezkür u zikre biz müsemmä olmışuz

¹⁰⁵²⁶ NM, 79/8 Nice görsün şems-i vechin çün anuñ / Zâhid-i a'mâ ki tuğyân eylemiş

¹⁰⁵²⁷ NM, 161/12 Mescide varmağ ile zevke ireydi zâhid / Kılmazdı da'vâyı ol şol kıl ü kâl içinde

Zâhid, kuru bir ırgattır.¹⁰⁵²⁹

Zâhid, miskindir ve visâlin zevkini bilmez.¹⁰⁵³⁰

Zâhid, nefy-i isbât ile uğraşır.¹⁰⁵³¹

Zâhide, âdem (insan) sırrına mahrem olan, kulak vermez.¹⁰⁵³²

Zâhid, dikenlerle dolu olduğundan halk içine çıkamaz.¹⁰⁵³³

Zâhid, irşad arzusundadır.¹⁰⁵³⁴

Zâhid, kulu bağışlamanın Mevlâ'nın (Allah) işi olduğunu bilmez.¹⁰⁵³⁵

Zâhid, ilm-i resminin, sarf bilgisinin onu kâmil yapacağını sanır.¹⁰⁵³⁶

Zâhid, bir cânı olmadığı için cânânı da bilmez.¹⁰⁵³⁷

Zâhid, özünü bilmediği için irfânı da bilmez.¹⁰⁵³⁸

Zâhid, her şeyin bir cânı olduğunu inkâr eder.¹⁰⁵³⁹

Zâhid, câhildir ve verdiği sözü unutmasaydı âdemiyyet payesini bulurdu.¹⁰⁵⁴⁰

Zâhid, kan döker, Hallac-ı Mansur'u o asmıştır.¹⁰⁵⁴¹

---

¹⁰⁵²⁸NM, 177/4 Sanmañuz zâhid gibi havf u recâ abdâlıyuz / Geçmişüz andan sehâ bezm-i likâ abdâlıyuz / Tekye-i iklim-i lâhûda bekâ abdâlıyuz / Baş açık yalın ayak râh-ı fenâ abdâlıyuz / Ref' idüp ten cübbesin 'üryan olan añlar bizi

¹⁰⁵²⁹SG, 54/1 'Arifün her bir sözi irşâd imiş / Zâhid olan bir kuru ırgâd imiş

¹⁰⁵³⁰H, müf. 13 Visâlin zevkini cânâ ne bilsin zâhid-i miskîn / Efendi kande fehm eyler cimâ'in lezzetin ı'nnîn

¹⁰⁵³¹SG, 25/1 'Arif-i bi'llah olan ne lâ'da ne illâ'dadır / Nefy-i isbât ile zâhid dâ'imâ ğavġadadır

¹⁰⁵³²SG, 26/3 Zerre deñlü zâhide tutmaz kulak / Ol ki sırr-ı âdeme mahrem durur

¹⁰⁵³³SG, 48/16 Gonca-i vahdet açılıp 'âlemi şâd itmede / Nice gelsün halk içinde zâhid-i pür-hârumuz

¹⁰⁵³⁴SG, 56/9 Geçe zâhid gel irşâd arzusından / Kul âzâd eylemek Mevlâ'ya düşmiş

¹⁰⁵³⁵SG, 56/9 Geçe zâhid gel irşâd arzusından / Kul âzâd eylemek Mevlâ'ya düşmiş

¹⁰⁵³⁶SG, 91/1 Zikr-i tevhîd ile tâlib Hakk'a vâsıl mı olur / Ma'rifetle hüsn-i hulkdur tâlibi kâmil iden / 'İlm-i resmî ile zâhid sarfla kâmil mi olur / Ma'rifetle hüsn-i hulkdur tâlibi kâmil iden

¹⁰⁵³⁷SG, 93/1 Cânı olmayan zâhid cânânı neden bilsün / Bî-derd olan münâfık Lokmânı neden bilsün

¹⁰⁵³⁸SG, 93/3 Dilediği özidür bilmez zâhid özini / Zâhid özin bilmedi 'irfânı neden bilsün

¹⁰⁵³⁹SG, 93/5 Cümlenün cânın Ğaybî zâhidler inkâr ider / Sahraya düşen tamlâ 'ummânı neden bilsün

¹⁰⁵⁴⁰SG, 104/1 Zâhid-i nâdân 'aceb mi nutkı inkâr eylese / Âdemiyyet pāyesin bulurdu ikrâr eylese

Zâhid, câhildir Hakk (Allah) ehlinin sözlerini zâhiri olarak anlar.¹⁰⁵⁴²

Zâhid, cennet ister.¹⁰⁵⁴³

Zâhid, rind ile dost olamaz.¹⁰⁵⁴⁴

Sarhoş gözüyle dil (gönül) sırlarını keşfeden rind, zâhidi bir yudum içmeye hasret bırakmıştır.¹⁰⁵⁴⁵

Zâhid, kevser suyunu amaç edinmiştir.¹⁰⁵⁴⁶

Zâhid, serkeş bir devdir ve ârifin esrârını setretmesine ta'n eder.¹⁰⁵⁴⁷

Zâhid, âşığın devranına ta'n eder.¹⁰⁵⁴⁸

Zâhid de Allah'ı özler.¹⁰⁵⁴⁹

Zâhidin benzini sarartıp onu ağlatan Allah'tır.¹⁰⁵⁵⁰

---

¹⁰⁵⁴¹SG, 104/12 Hak sözüñ Mansür'ün ancak yine hem nutkı bilür / Zâhid-i hün-rîz 'aceb mi anı ber-dâr eylese

¹⁰⁵⁴²SG, 104/19 Ehl-i Hakk'ün nutkını 'irfân-ı sürî nutk ider / Zâhid-i nâdân ne deñlü remz-i bisyâr eylese

¹⁰⁵⁴³H, i. 32/8 Zâhidlere uçmak gerek / 'Ârif Hakk'a uçmak gerek / Bir çeşmeden içmek gerek / İçenler ayılmaz ola

¹⁰⁵⁴⁴C, k. 30/53 N'ola devr-i lebinde zâhid ü rind olsa hem-meşreb / Ki hem peymâne-i kevserdür ol hem câm-ı sahbâdur

¹⁰⁵⁴⁵C, g. 262/2 Çeşm-i mesti rind-i 'ışkuñ keşf idüp râz-ı dilin / Zâhidi hasret-keş-i teh-cür'a-i câm eyledi

¹⁰⁵⁴⁶C, g. 142/4 Gerekmez âb-ı kevser la'l-i dil-ber var iken zâhid / İki 'âlemdede andan gayrı hergiz mâcerâmuz yok

¹⁰⁵⁴⁷NM, 145/3 'Ârifün esrârı settâr olduğın itme 'aceb / Ta'n ider zâhid dinilen dîv-i serkeş neylesün

¹⁰⁵⁴⁸NM, 158/4 Ta'n eyleme zâhid benüm hâlüme / Dahi eyleme hergiz bu devrânuma / Dermânı devrânda buldum cânuma / Dönelüm 'âşıklar Mevlâ derdiyle

¹⁰⁵⁴⁹H, i. 45/11 Eğer kâ'im eğer kâ'id / Eğer zâhid eğer âbid / Eğer râki' eğer sâcid / Saña 'âşık seni özler

¹⁰⁵⁵⁰NM, 140/10 Zâhidün beñzin sarardup ağladan kim hem nedür / Kâfirün küfri dahi fâsıkda 'isyân eyleyen

105. ZEVK

105.1.Zevkin evsafı

İncelediğimiz metinlerde sâlikin nihâyî hedefinin Allah olduğu sıkça dile getirilen bir düşüncedir (En yaygını için bkz: Bu çalışmada *Allah* kavramı). Bu umumi temayül, zevk kavramı etrafında geliştirilen düşüncede de görülmektedir. Allah'ın hitabına muhatap olmak şeklinde tanımlanan zevke Allah'ın tevfiği olmadan vâsıl olunamaz

Kendisine ilahi bir kaynak atfedilen zevkle dolmak güzeldir, hayranlık verir. Allah'ın zatı zevk ile anlaşılınca seyran edilir. Onunla dost olanlar, zevkle işret bulur. Allah'a ulaşmak isteyen cân ve ten kaydını bırakıp cânân ile zevk üzere olur. Sırr-ı ma'ıyyetden zevk almayan, iki âlemde de Allah'a mahcub olur. Bir tanıma göre zevk, ölmeden önce ölmenin manasını özümsemektir. Buna göre zevk, neş'e-yi ûlâda tadıldığından cân daha önceki (tattığı, Elest bezmi) zevki talep eder. Dünyada iken cennet zevkini tatmak isteyenler, irfân sahibi olmalıdır çünkü cennetin zevki irfândadır. Zevkin haram olduğu bir zaman var ise o da deccalin geldiği zamandır. Kıyamet hâli her zevki unutturur. Başka bir tanıma göre ise zevk kişinin Allah ile arasındaki hâli gizlemesidir. Zevk yüzü güldürür. Sevgilinin verdiği zevk, aşka düşürüp tayy-i zaman ve mekân ettirir. Zevki değerli kılan, sinedeki cânıdır; çünkü zevk, gönül ve cânı duyulur. Gaybî'de geçen bir düşünce başka bir zevk tanımına kapı aralar: Zevk, kişinin insan olma aşamasında yaşadığı lezzettir.

Vücudun sırrını zevkle anlaşılır ve buna eren sulûk ehli muradına vâsıl olur. Hüdâyî'de geçen orijinal bir düşünceye göre kurban bayramı, zevk-i âlâ'dır.

Şiirimizde 'öteki' tip olarak şairlerin adını kötü sıfatlarla anmayı gelenek hâline getirdiği zâhid, zevkin lezzetini, mescide varsa da anlayamaz. Rind ise zevki kimseyle paylaşmaz. Zevkin zıt anlamlısı olarak Cevrî'de anıldığı görülen kavram melâl'dir. Feleğin hâllerini bilen biri için zevk ile melâl birdir. Bir zevk çeşidi olarak sadece Cevrî'de tespit edilen sühan zevki, mana dimağının şerbetidir. Yine Cevrî'de geçen başka tür bir zevk ise muhabbet zevkidir. Gönülde yer tutan muhabbet zevki akla tesir eder. Zevki ortaya çıkaran şey muhabbettir ve o da geçicidir.

105.2. İlahî aşkın zevki

Zevkin ilahî aşk ile ilişkilendirildiği düşünceye göre ise zevk, ilm-i Hakk'ın (Allah) ayn-ı amel olduğunu bilmektir ve o ancak Allah'ta ittifakta, Allah'ın esrârının zâhir olmasında alınan neşede bulunur. Allah'ın kenz-i mahfisi zevk edilir.

İlahi aşkın zevki âşıkları mesrur eder. Allah aşkını zevk edinirse zikrullahın sultanı olur. İlahi aşktan zevk almak isteyen ise meşâyihî ikrar etmelidir. İlahî aşkın zevki âşıkları perişan etse de âşıklar bundan mutlu olur.

105.3. Zevk, aşktır/aşktadır.

Şairlere göre zevk, sahihtir, aşk hâlidir ya da başka bir deyişle aşktadır. Aşk ezeli bir zevk verir. Aşk insanı zevkle sarhoş eder. Bu, akılda kalıcı bir sarhoşluktur.

105.4. Zevkin kaynakları

Şairlerin zevk kaynağı olarak gördüğü aşk, ilahî aşk, dünya gibi kavramların yanı sıra belli bir kavram etrafında odaklanılmayan bir dizi zevk verici unsurlar etrafında da düşünceler üretildiği görülmektedir. Bunları kendi içinde kullanım sıklığına göre sıraladığımızda şu düşüncelerle karşılaşırız: Hz. Peygamber'in gelişi ve sözü zevk verir. Zevk manada, halvette, tarikin pîrinde, tecellide, tevhidde, dost meclisinde, hakikatte, marifette, meâd ile mebde arasında, gönül ehlinin sözünde, safa kadehinde, akılda, ârifin sözünde, ebediyettedir. Zevkin merkezi gönüldür ve zevkin en yükseği nefislerden alınır.

Hüdâyî ve Gaybî zevk veren başka bir kavram olarak cennete işaret ederler: Cennetin zevk yeri olmasının sebebi orada Allah'a vuslatın gerçekleşmesidir. Cennetteki en yüce zevk ise hoş sesli sevgili olarak tevsif edilen Allah'ı dinlemektir.

Zevkin kaynağı olarak görülen diğer ikisi ise kâm ve muhabbettir. Muhabbet kadehinin cürası kişiyi hayran ve medhuş eyler.

Zevk kavramının tasavvufî anlam dışında da kullanıldığı görülmektedir. Buna göre şehvette de zevk vardır ve o bakirelerden alınır.

105.5.Zevk sahiplerinin evsafı

Gaflet, vuslat bezminin zevkine manidir. Gaflet uykusunda uyuyanlar, fani âlemin zevkine mesrûr olmuştur. Mâsiva sevgisinden kaçınan tevhid ehli zevki bulmuştur. Vahdet zevkine nâkesler ulaşamaz. Matluba, murada erenler zevke ulaşır.

Aşka mahrem olmak isteyen, vahdet esrarını zevk edinmelidir. Cân zevkini cânân aşkının kadehinden içenler, ruhun zevkini ise şeyhi hak bilip ona riayet edenler alabilir. Cismâni zevkten arımdan ruhânî zevke ulaşamaz. Ebedî zevki tadan gönlün dimağında fani lezzet kalmaz. Salah ehli beka mülküne göçünce zevk bulur.

Cennet ehli, arzu ettiği her zevke kavuşacaktır. Riyazette havâs ehli zevk bulur. Gönül zevkine sahip olanlar, ârifi anlayabilir. Matlubunu bulup zevkle dolan kişide gurur olmaz ve o âşığı anlayabilir.

Gaybî’de iki kez işlendiği gözlenen ‘devrin sırrının zevki’ düşüncesine göre aynı zamanda marifetin de ruhu olan devrin sırrının zevki, kendisine sahip olanları bütün müşkilatı aşmalarına vesile olur.

105.6.Âşık, zevke vâsıl olmak ister.

Âşık, ilahî aşkın âşığıdır, dolayısıyla onun en büyük zevki Allah’tır. Allah aşkının zevki âşıkları perişan etse de âşıklar bundan mutlu olur. Onun gözü gönlü ebedî sevgilinin parıltısından zevk alır ve âşık bu zevke ulaşmak için çabalar, zevkle lâilâheillâllah der. Öyle ki âb-ı Hızır zevki âşığı doyurmaz. O, vahdette iki âlem zevkini cem ettiğinden iki cihan bekasının zevkinin hevesinden de vazgeçmiştir.

Zevk-i küllî isteyen âşık, üryandır; maşuğun gamından, çektiği âhtan zevk duyar, vuslat zevki için canını ve malını verir.

Âşığın sözlerini ancak zevk ehli anlayabilir. Cevrî’de tespit edilen bir düşünce somutlaştırma yönüyle dikkat çekicidir: Âşığın tabiatının zevki bir renge bürünseydi, bu renk kırmızı olurdu.

105.7.Vuslat zevki

Vuslat en büyük zevktir. Vuslat zevkine kullar muhtaçtır ve ona Allah'ın izni, fazlı, ihsanıyla ulaşılır. Visâl zevkini miskin zâhid bilmez.

105.8.Dünya zevki

Şairlerin zevk kavramı ile ilişkilendirdiği başka bir kavram ise dünyadır (Bkz: Bu çalışmada dünya kavramı) Bu iki kavram etrafında geliştirilen düşüncelerden üçünde dünya hakkında müspet diğerlerinde ise menfi bir tutum söz konusudur. Müspet düşüncelere göre dünyaya muhabbette zevk vardır. Dünyanın ne olduğu zevkle anlaşılır ve gönül bundan mahrumdur.

İki cihanı yâre verme zevkini tatmayanlar, ancak cennete kâil olurlar. Alçak dünyanın nimetlerine mağruru olanlar, fani zevke fazlasıyla mesrur olurlar ve insan tadı acı da olsa zevk kadehine rağbet etmiştir. Sadece âşıklar, dünyadan zevk almaz. Hâl ehlinin günden güne azalması dünya zevkinin azalmasına neden olmaktadır.

105.9.Zevk Kavramında Edebî Düşünceler

105.10.Zevkin evsafı

Zevk, (Allah'ın) hitabına muhatap olmaktır.¹⁰⁵⁵¹

Zevki, Hakk'a (Allah) erenler bulur.¹⁰⁵⁵²

Zevk, Allah'ın tevfiğiyle gerçekleşir.¹⁰⁵⁵³

Zevke, ancak Mevlâ (Allah) meded edince erişilir.¹⁰⁵⁵⁴, ¹⁰⁵⁵⁵

Zevk-i küllî, Padişah'ın (Allah) yardımıyla mümkün olur.¹⁰⁵⁵⁶

¹⁰⁵⁵¹H, i. 19/3 Rızâsı Tûr'ına varan cemâli nûrunu gören / Hitâbı zevkine eren eder özge temâşâyı

¹⁰⁵⁵²H, i. 169/5 Hüdâyî kim bula nûr-ı Hudâ'yı / Makâm olur aña vahdet sarayı / Hakk'a eren bulur zevk ü safâyı / El-hamdü li'llâh eş-sükrü li'llâh

¹⁰⁵⁵³H, i. 200/5 Bî-çâre Hüdâyî ger / İhsâna ola mazhar / Hoş zevk ü safâ eyler / Tevfik ü hidâyet et

¹⁰⁵⁵⁴H, i. 46/7 Feth et bize mu'ammâyı / Tâ bulavuz müsemmayı / Erişsin zevke Hüdâyî / Rabbi'm meded Mevlâ'm meded

¹⁰⁵⁵⁵H, i. 47/4 Nefsimizle biz bir iş edemeziz / Senden yana bir adım atamazız / Vaslın hânın zevk edip tadamazız / Sen esirge kerem eyle yâ Mevlâ

¹⁰⁵⁵⁶NM, 30/4 Zevk-i küllî pâdişâhum oldurur / Bize tevhîdüñ ola dâ'im ma'âz

Zevk, güzeldir.¹⁰⁵⁵⁷

Zevkle dolmak güzeldir.¹⁰⁵⁵⁸

Zevk, hayranlık verir.¹⁰⁵⁵⁹

Hakk'ın (Allah) zatını zevk ile anlayınca seyran edilir.¹⁰⁵⁶⁰

Dost ile dost olanlar zevkle işret bulur.¹⁰⁵⁶¹

Hakk'a (Allah) ulaşmak isteyen cân ve ten kaydını bırakıp cânân ile zevk üzere olur.¹⁰⁵⁶²

Sırr-ı ma'iyetden zevk alınmaz ise iki âlemde cemâl-i Bârî'den (Allah) mahcup olunur.¹⁰⁵⁶³

Zevk, ölmeden önce ölmenin manasını özümsemektir.¹⁰⁵⁶⁴

Zevk, neş'e-yi ûlâda tadılmıştır.¹⁰⁵⁶⁵

Cân, evvelki daha önceki (tattığı, Elest bezmi) zevki talep eder.¹⁰⁵⁶⁶

Cennetin zevki irfândadır.¹⁰⁵⁶⁷

Zevk, Deccal geldiğinde, haram olur.¹⁰⁵⁶⁸

---

¹⁰⁵⁵⁷AN, k. 1/3 Sunalı ağzuma sükker lebini şâhid-i zevk / Tatlu cânımdan usandurdu beni lezzet-i

¹⁰⁵⁵⁸NM, 62/7 Niyâzî'ye nasib olsa varup maksûdını bulsa / Safâ vü zevk ile tolsa ne güzeldür ne güzeldür

¹⁰⁵⁵⁹NM, 151/7 Bu didigüm cennet degül aňlara ol minnet degül / Bunuň safası zevkine ehl-i cinân hayrân kamu

¹⁰⁵⁶⁰NM, 79/13 Aňlayınca zât-ı Hakk'ı zevk ile / Bu Niyâzî nice seyran eylemiş

¹⁰⁵⁶¹NM, 15/4 Dost ile ben dost olalı zevk ile 'işret bulalı / Zayf-ı mükerrermdür bu cân hep yigidüm kand ü nebât

¹⁰⁵⁶²SG, 100/1 Hakk'a irmek ister iseñ sohbet it merdân ile / Cân ü ten kaydını ko zevk üzere ol cânân ile

¹⁰⁵⁶³SG, 88/15 Dü 'âlemde cemâl-i Bârî'den mahcüb olursıñ sen / Eğer zevk almaz iseñ Ğaybiyâ sırr-ı ma'iyetden

¹⁰⁵⁶⁴SG, 18/4 Ölmeden öñ ölmeğin ma'nîsini zevk idesin / Bildüğüñi öldüre gör kalmasun andan eser

¹⁰⁵⁶⁵NM, 120/15 Niceyse neş'e-i ûlâda göñli / O zevki arzular sâñde bî-kem

¹⁰⁵⁶⁶NM, 120/16 Taleb evvelki zevki hükmi-i cândur / Cehil terkîbinün hükmi ol epsem

¹⁰⁵⁶⁷NM, 40/2 Zulmet-i cehli bırak sen iste nür-ı hikmeti / Cennetün zevkin dilerseñ cümle 'irfânüñdadur

Kıyamet hâli her zevki unutturur.¹⁰⁵⁶⁹

Zevk, Müstesna (Allah) ile arasındaki hâli gizlemektir.¹⁰⁵⁷⁰

Yüz, zevk ile güler.¹⁰⁵⁷¹

Sevgilinin verdiği zevk, aşka düşürüp tayy-i zaman ve tayy-i mekân ettirir.¹⁰⁵⁷²

Sinede cân olmayınca, zevkin bir değeri olmaz.¹⁰⁵⁷³

Dil (gönül) ve cân da zevk duyulur.¹⁰⁵⁷⁴

Zevk, kişinin insan olma aşamasında yaşadığı lezzettir.¹⁰⁵⁷⁵

Sırr-ı vücud zevkle anlaşılır.¹⁰⁵⁷⁶

Sulûk ehli zevke erince murad hâsıl olur.¹⁰⁵⁷⁷

Zevk-i âlâya (Kurban bayramına) Kerîm (Allah) yetiştirir.¹⁰⁵⁷⁸

Zevkin lezzetini, mescide varsa da zâhid anlayamaz.¹⁰⁵⁷⁹

Rind, zevki kimseyle paylaşmaz.¹⁰⁵⁸⁰

¹⁰⁵⁶⁸NM, 166/2 Devrûn tamâm oldı senûn / Zevkûn haram oldı senûn / Yoldaşun lâm oldı senûn / Gele Deccâl gele gele / Gör kim senûn hâlün n'ola

¹⁰⁵⁶⁹H, i. 123/4 Bildin mi nefs ahvâlini / Duydun mu mekr ü âlini / Görüp kıyâmet hâlini / Her zevki unutsan gerek

¹⁰⁵⁷⁰SG, 102/1 Lâ ile eşyâyı nefy it müsbit ol illâ ile / Dâ'imâ zevk üzre ol mahfice müstesnâ ile

¹⁰⁵⁷¹H, i. 163/5 Açan hüviyyetden kapu / Zevk ile olmuş hande-rû / Zâhir olur izmâr-ı Hü / İzhâr-ı zikru'llâh ile

¹⁰⁵⁷²C, terk. 3/VII/90I zevk u o şevk ile düşüp vâdî-i 'ışka / Tekmîl idelüm tayy-ı mekân ile zemânı

¹⁰⁵⁷³C, g. 202/1 Cânı 'âşık vasl-ı cânân olmayınca n'eylesün / Zevkî âdem sinede cân olmayınca n'eylesün

¹⁰⁵⁷⁴C, kıt. 75/2 Rindân-ı Hudâ zevk-ı dil ü cânı bulunca / Ne mescid ü ne deyr ü ne mey-hâne komışdur

¹⁰⁵⁷⁵SG, 41/7 Bu zevke irişünce kişi Ğaybî / Vücûdundan deri gibi yüzülür

¹⁰⁵⁷⁶H, i. 108/3 Zevk ile anlayıp sırr-ı vücûdu / Kemâline erişdirdi şuhûdu / Hakîkat üzre etmiştir sücûdu / Dergâh-ı Hakk'a yüz sürüp gelenler

¹⁰⁵⁷⁷H, i. 175/4 Sülûk ehli safâya vâsıl olsa / Erip zevke murâdî hâsıl olsa / Ma'ârif cennetine dâhil olsa / Hayât bulup içre ayn-ı zülâli

¹⁰⁵⁷⁸H, kı. 19 'İyd-ı adhâya erişdirdin bizi / Saña çok hamd ü şükürler ey Kerîm / Zevk-ı a'lâya erişdirdin bizi / Saña çok hamd ü şükürler ey Kerîm

¹⁰⁵⁷⁹NM, 161/12 Mescide varmağ ile zevke ireydi zâhid / Kılmazdı da'vâyı ol şol kâl ü kâl içinde

¹⁰⁵⁸⁰C, g. 128/4 Dünâyâyı bir safâya viren rind-i bî-nevâ / Kem-ter metâ'-ı zevkını dünâyaya virmemiş

Feleğin hâllerini bilen birine, zevk ile melal (cân sıkıntısı) birdir.¹⁰⁵⁸¹

Sühan (söz söyleme) zevki, mana dimağının şerbetidir.¹⁰⁵⁸²

Dildeki (gönül) muhabbet zevki akla tesir eder.¹⁰⁵⁸³

Zevk, muhabbetle hâsıl olur ve geçicidir.¹⁰⁵⁸⁴

105.11. İlahî aşkın zevki

Zevk, ilm-i Hakk'ın (Allah) ayn-ı amel olduğunu bilmektir.¹⁰⁵⁸⁵

Zevk-i ebed, ancak Hakk'ta (Allah) ittifakta bulunur.¹⁰⁵⁸⁶

Zevk, Hû'nun (Allah) esrârının zâhir olmasında alınan neşede bulunur.¹⁰⁵⁸⁷

Hakk'ın (Allah) kenz-i mahfisi zevk edilir.¹⁰⁵⁸⁸

İlahî aşkın zevki âşıkları mesrur eder.¹⁰⁵⁸⁹

Âşık, Allah aşkını zevk edinirse zikrullahın sultanı olur.¹⁰⁵⁹⁰

Hüda (Allah) aşkından ilahî zevk almak isteyen, meşâyihî ikrar etmelidir.¹⁰⁵⁹¹

¹⁰⁵⁸¹C, g. 84/1 Çarhuñ ahvâlin bilen zevk u melâli bir görür / Zevk u gam kaydında olmaz cümle hâli bir görür

¹⁰⁵⁸²C, g. 243/5 Cevrî virürse şî'rine dâyim bu lezzeti / Zevk-ı sühan dimâğ-ı ma'ânîde kand ola

¹⁰⁵⁸³C, g. 51/3 Dildeki zevk-ı mahabbet 'akla te'sîr eyledi / N'ola hayrân olsa dâyim fikr-i esrârumdadur

¹⁰⁵⁸⁴C, tes. 3/3 O dem ki birbirimizle idüp mahabbetler / Bir iki gün ne idi bunca zevk u ülfetler / O zevkler o safâlar o gizlü sohbetler / Görünmez oldı gîdüp şimdi hep o hâletler / Ne ben niyâz ider oldum ne dil-berüm baña nâz / Hevâya münkalib oldı arada nâz u niyâz

¹⁰⁵⁸⁵SG, 71/10 'İlm-i Hak 'ayn-ı 'amel idüğünü zevk itmedüñ / Kendi bildiğün koyub kâmil izine gitmedüñ / Ğaybî'nün yüzine bākub sözünü işitmedüñ / Geçdi 'ömrün gaflet ile sūfi Hakk'ı bilmedüñ

¹⁰⁵⁸⁶SG, 64/6 Hem binersüñ 'aşk atuna Refref'ün ol senüñ / Getüre huzûra kâdı bir olur cân u tenüñ / Ğaybî'den al haberi kesilmeden resenüñ / Zevk-i ebed bulursın budur Hak'da ittifak

¹⁰⁵⁸⁷H, i. 76/3 Zevk-i dâ'im neş'e-i külliyyeden verir nişân / Kimde kim zâhir ola keyfiyyet-i esrâr-ı Hû

¹⁰⁵⁸⁸SG, k. 1/10 Geldüñ imdi zât-ı Hak kim bātın-ı 'âlem durur / Kenz-i mahfisini zevk it gör nice eyler güşâ

¹⁰⁵⁸⁹AN, i. 130/4 'Âşıkları mesrūr kıla zevk u safâsı / 'Âlemleri pür-nür ide anda ziyâsı / Eflâki geçüp 'Arş'a çıka sît ü sadası / 'Âlemd'e 'aceb 'izzet olur 'ışk-ı İlahî

¹⁰⁵⁹⁰AN, i. 39/3 Sarf itse 'âşık himmetin zevk itse 'ışkuñ lezzetin / Balsa visâlün şevketin sultân-ı zikru'llâh olur

¹⁰⁵⁹¹AN, k. 4/8 Bir zevk-i İlahî ala mı 'ışk-ı Hudâ'dan / Vâ'iz eger itmez ise ikrâr-ı meşâyih

105.12.Zevk, aşktır/aşktadır.

Zevk, sahihtir.¹⁰⁵⁹²

Zevk, aşk hâlidir.¹⁰⁵⁹³

Zevk, aşktadır.¹⁰⁵⁹⁴

Gönül, aşkın coşkusuyla zevk bahşeder.¹⁰⁵⁹⁵

Zevk, aşk ile var olur.¹⁰⁵⁹⁶

Aşk, âşiğa ibtidasız (ezeli) bir zevk verir.¹⁰⁵⁹⁷

Aşk, insanı zevkle sarhoş eder.¹⁰⁵⁹⁸

Aşk (sarhoşluğunun) zevki, akılda kalıcıdır.¹⁰⁵⁹⁹

105.13.Zevkin kaynakları

Mustafa'nın (Hz. Peygamber) sözü dimağa zevk verir.¹⁰⁶⁰⁰

Zevk, Resûlullah'ın gelişidir.¹⁰⁶⁰¹

Zevk, vücudun manasındadır.¹⁰⁶⁰²

¹⁰⁵⁹²SG, 107/1 Bunı zevk-ı sahîh itdi ifâde / Meselde 'ayn olupdur bil i'âde

¹⁰⁵⁹³SG, 22/8 'Aşk hâlini bilen bilür / 'Aşksuz bu zevkden ne alur / Ne 'âr u ne nâmus kalur / 'Aşk âdemi bed-nâm ider

¹⁰⁵⁹⁴SG, 89/6 Zevk-i 'aşka irmeyenler zevk alamaz kendüden / Âdem olmak ister iseñ 'aşka sa'y it her zamân

¹⁰⁵⁹⁵C, g. 178/2 Neşr-i keyfiyyet-i mahabbet ile / Zevk-bahş-ı dimâğdur gönülüm

¹⁰⁵⁹⁶H, i. 77/5 'Aşk iledir şevk u sürür / 'Aşk iledir zevk u huzûr / Bu kâinât etdi zuhûr / Mevc urdu çün deryâ-yı 'aşk

¹⁰⁵⁹⁷NM, 6/7 Ey Niyâzî ibtidâsuz zevk bulduñ 'ışkdan / Yâruñ isbâtında lâ'suz zevk bulduñ 'ışkdan / Dâim ü bâki fenâsuz zevk bulduñ 'ışkdan / "Ey Fuzûlî intihâsuz zevk bulduñ 'ışkdan / Beyledür her iş ki Hak adıyla kılsañ ibtidâ"

¹⁰⁵⁹⁸SG, 22/5 Gâh cümle şeyden boş olur / Gâh zevk ile ser-hoş olur / Mecnûn gibi bî-hüş olur / 'Aşk âdemi bed-nâm ider

¹⁰⁵⁹⁹C, g. 51/2 Zevk-ı 'ışkı yalıñuz sanmañ dil-i mestümeddür / Ol safâdan bir eser hem 'akl-ı hüş-yârumdadır

¹⁰⁶⁰⁰NM, 8/6 Kelâm-ı Mustafâ zevkın dimâğunda bulagör kim / Mu'adil olmaz ol zevke hezârân "mennile selvâ"

¹⁰⁶⁰¹H, i. 28/1 Kudûmun rahmet ü zevk ü safâdır yâ Resûla'llah / Zuhûrun derd-i 'uşşâka devâdır yâ Resûla'llah

Zevk, manadadır.¹⁰⁶⁰³

Zevk, halvettedir.¹⁰⁶⁰⁴

Zevk, tarikin pîrindedir.¹⁰⁶⁰⁵

Her tecelli, yeni bir zevktir.¹⁰⁶⁰⁶

Cân ve ten, tevhidle zevk eder.¹⁰⁶⁰⁷

Dost bezminin zevki sürülür.¹⁰⁶⁰⁸

Cennetin zevki Mevlâ'ya (Allah) vuslat iledir.¹⁰⁶⁰⁹

Cennetteki en yüce zevk hoş sesli sevgiliyi dinlemektir.¹⁰⁶¹⁰

Zevk-i daim, hakikatte bulunur.¹⁰⁶¹¹

Marifet kadehinden zevk alınır.¹⁰⁶¹²

Zevk, meâd ile mebde arasındadır.¹⁰⁶¹³

Zevkin merkezi dildir (gönül).¹⁰⁶¹⁴

---

¹⁰⁶⁰²SG, 114/2 Me'ânî-yi vücûduñ zevk iderseñ / Bilürsüñ hep bedâyi'la beyanı

¹⁰⁶⁰³SG, 88/4 Me'ânî zevkine sa'y it beyân eyle bedâyi'den / Me'ânîdür murâd olan bu elfâz u bu sūretten

¹⁰⁶⁰⁴NM, 53/1 Bu halvete bakma güzâf zevk u safâ halvetdedür / Halvetle kıl içiñi sâf nūr u ziyâ halvetdedür

¹⁰⁶⁰⁵C, g. 198/1 Menzil-i maksûdı 'ışkun reh-nümâsıdır bilen / Cây-ı zevki ol tarîkuñ pîşuvâsıdır bilen

¹⁰⁶⁰⁶SG, 8/5 Her tecellîsi anuñ zevk-i cedîd ide 'atâ / Göstere her anda bir şe'n dâ'imâ ol muhdesât

¹⁰⁶⁰⁷H, i. 12/5 Bî-çâre Hüdâyî sen / Geç gayrıya bakmakdan / Zevk etmeğe cân ü ten / Tevhîd edegör tevhîd

¹⁰⁶⁰⁸H, i. 11/4 Bayrama ol 'aşık erer / Kim Hak cemâlini görer / Dost bezminin zevkin sürer / Pür-nūr olur dil-hânesi

¹⁰⁶⁰⁹H, i. 42/4 'Aşıkın 'aşkı kudretinledir / Sâdıkın sıdkı rahmetinledir / Cennetin zevki vuslatınladır / Sensin ey Mevlâ matlab-ı a'lâ

¹⁰⁶¹⁰SG, 43/1 Kande bir mahbûb-ı hûb-âvâz olursa diñle sen / Cennet içre cümleden a'lâ dinen zevkâ budur

¹⁰⁶¹¹SG, 111/2 Şerî'atde olalum emre kâ'im / Tarîkatde sivâ-yı 'aşka sâ'im / Hakîkatde bulalum zevk-i dâ'im / Şerî'atle Hakîkatden ayırma

¹⁰⁶¹²C, k. 19/31 Rind-i peymâne-keş-i ma'rifete neşve-i zevk / Süfî-i hânkah-ı ma'nîye keyfiyyet-i hâl

¹⁰⁶¹³SG, 107/5 Me'âd u mebde'i bildüñ mi Ğaybî / Ne zevk itdünse itdün bu arada

Zevk, ehl-i dilin sözüdür.¹⁰⁶¹⁵

Cam-ı safâda zevk vardır.¹⁰⁶¹⁶

Zevk, akıl ve ârif sözüdür, idrak edene süt ve şeker gibidir.¹⁰⁶¹⁷

Ebediyette zevk vardır.¹⁰⁶¹⁸

Zevkin en yükseği nefislerden alınır.¹⁰⁶¹⁹

Ârife göre zevk, kâm kadehinin neşvesidir.¹⁰⁶²⁰

Muhabbet kadehinin cürasını içmenin zevki (kişiyi) hayran ve medhûş (dehşet) eder.¹⁰⁶²¹

Zevk, ebkârdan (bakireler) alınır.¹⁰⁶²²

Şehvette de zevk vardır.¹⁰⁶²³

105.14.Zevk sahiplerinin evsafi

Vuslat bezminin zevkini gaflet uykusuna aldanmayan ârifler ister.¹⁰⁶²⁴

Gaflet uykusundan uyanmayanlar, fani âlemin zevkinden usanmaz.¹⁰⁶²⁵

¹⁰⁶¹⁴C, g. 34/1 Her gam ki beni muztârib ü münfa‘il eyler / Çarh ol gamı gayra sebab-i zevk-ı dil eyler

¹⁰⁶¹⁵C, kıt. 79/18 Sözüden toludur ehl-i dilün ser-mâye-i zevkı / Bu sözle âşinâ çık dil-şinâs-ı nükte-sencân ol

¹⁰⁶¹⁶C, tah. 4/4 Tayanma müttekâ-yı zer-keş-i câha huzûr ile / Sakın kim hâk ider bâlinüni devrân mürûr ile / Alup câm-ı safâyı destüñe zevk-ı sürür ilen / İñen ayıklama râh-ı fenâ kumın ğurûr ile / Nice ser kelle-i hurşid olur hâk-i kadem bir gün

¹⁰⁶¹⁷C, terk. 1/XII/2 Biz ‘âkıl ü ‘ârif sözünü itmezüz inkâr / Ol zevkını idrâk idene şîr ü şekerdür

¹⁰⁶¹⁸C, k. 39/32 Ol binâ eyledüğüñ kasr-ı safâda bulasın / Şâh-ı devrân ile zevk -ı ebed ü ‘ömr-i kesîr

¹⁰⁶¹⁹SG, 43/11 Birbirine beñzemez türlü nefâyisler ki var / Fursat elvirdükce zevk it ni‘met-i ‘uzmâ budur

¹⁰⁶²⁰C, g. 206/2 ‘Ârife zevk-ı meşrebi neşve-i câm-ı kâmdur / Eyler anuñla dâyimâ def-i humâr-ı ârzü

¹⁰⁶²¹H, müf. 156 Cür‘a-i câm-ı mahabbetden ki kim nüş eyleye / Anı ol zevk ü safâ hayrân ü medhûş eyleye

¹⁰⁶²²SG, 43/10 Senligüñ eyle müferrah çünki budur cennetüñ / Zevk-i ebkâr it yûri cennetdeki havrâ budur

¹⁰⁶²³C, terk. 6/II/1 Ey giriftâr-ı zevk-ı şehvâni / Vey esîr-i hevâ-yı nefsanî

¹⁰⁶²⁴H, i. 220/4 Tâlib iseñ ger safâ-yı vahdete / Râğib iseñ zevk-i bezm-i vuslata / ‘Ârif ol aldanma nevm-i gaflete / Hâlik’ın in‘âmına şükr edegör

Gafiller fani zevke mesrur olur.¹⁰⁶²⁶

Zevk-i tâmma ermek isteyen, mâsiva sevgisinden kaçınır.¹⁰⁶²⁷

Zevki, tevhid ehli bulmuştur.¹⁰⁶²⁸

Vahdeti herkes zevk edinmek ister ama nâkesler buna ulaşamaz.¹⁰⁶²⁹

Matluba erenler zevke erer.¹⁰⁶³⁰

Zevke ulaşmak için bir murada kavuşmak gerekir.¹⁰⁶³¹

Vahdet esrarını zevk edinen aşka mahrem olur.¹⁰⁶³²

Cânân aşkının kadehinden içen, cân zevkini bulur.¹⁰⁶³³

Şeyhi hak bilmeyip ona riayet etmeyen özün (ruhun) zevkini alamaz.¹⁰⁶³⁴

Zevk-i ruhânî için cismânî hazdan arınmış olmak gerekir.¹⁰⁶³⁵

Ebedî zevki tadan dilin (gönül) dimağında fani lezzet kalmaz.¹⁰⁶³⁶

Beka mülküne göçen salah ehli, zevk bulur.¹⁰⁶³⁷

---

¹⁰⁶²⁵H, k1. 46 ‘Aceb bu nevm-i gafletden gözün açıp uyandın mı / Bu fânî âlemin zevk ü safâsından usandın mı / Hevâlarda izâ’at eyleyip sermâye-i ömrü / Bu hâl ile huzûr-ı Hakk’a varmaktan utandın mı

¹⁰⁶²⁶H, i. 167/4 Bu devlete mağrûr olma / Fânî zevke mesrûr olma / Tâ’at-ı Hak’dan dür olma / Aç gözün gafletten uyan

¹⁰⁶²⁷H, i. 220/5 Zevk-i tâmma ermek istersen eğer / Mâsivâ hubbundan edegör hazer / Sıdk ile güş et Hüdâyi’den haber / Râzık’ın in’âmına şükr edegör

¹⁰⁶²⁸SG, 1/4 Hamdü li’llâh ehl-i tevhîdüz ki bulduk zevk ile / ‘Ayn-ı vahdetdür bu ‘âlem i’tibârîdür sivâ

¹⁰⁶²⁹NM, 91/4 Bu zevke eyler herkes bulmaz velî her nâ-kes / İren aña âdemde bir fırka imiş ancak

¹⁰⁶³⁰H, k1. 54 Sürüp yüz bâb-ı Hakk’a ilticâ et / Cenâb-ı pākîne vuslat recâ et / Sivâ levsinden el yuyup dem-â-dem / Erip matlûba hoş zevk ü safâ et

¹⁰⁶³¹SG, k. 1/14 ‘Âlem-i ülvî ki ‘arşdur anı menzil eyledi / Bulmadı anda murâdın eyleye zevk u safâ

¹⁰⁶³²SG, 29/2 Vahdet esrarı ‘akla mübhemdür / Zevk iden bunı ‘aşka mahremdür

¹⁰⁶³³C, terk. 6/1/7 Nüş idüp cām-ı ‘ışk-ı cânânı / Zevk-ı cânı cihân cihân bulasın

¹⁰⁶³⁴NM, 183/9 Mâyenüñ zevkiñ alımaş şol kim / Şeyhi hak bilmez yok riâyâtı

¹⁰⁶³⁵SG, 113/3 Dil ü cânında bir zerre ger olsa hazz-ı cismânî / Ne mümkindür ki feth ola aña ol zevk-i rûhânî

¹⁰⁶³⁶C, terk. 3/VII/6 Bir dil ki safâsın bile zevk-ı ebedîñüñ / Kalur mı dimâğında anuñ lezzet-i fânî

¹⁰⁶³⁷H, müf. 89 Fânî mülkünden bekâ mülküne edenler sefer / Ger salâh ehli ise bulur safâlar zevk eder

Cennet ehli, arzu ettiği her zevke kavuşacaktır.¹⁰⁶³⁸

Riyazet yoluna gidenler, ancak havâsın bulabileceği bir zevki bulurlar.¹⁰⁶³⁹

Gönlünde zevke sahip olanlar ârifin kelimesindeki sırr-ı muğlakı anlayabilir.¹⁰⁶⁴⁰

Matlubunu bulan ve içi zevkle dolan kişi, gururlanmaz.¹⁰⁶⁴¹

Sırr-ı devri zevk edinenler müşkilatı aşar.¹⁰⁶⁴²

Sırr-ı devrin zevki marifetin ruhudur.¹⁰⁶⁴³

105.15.Âşık, zevke vâsıl olmak ister.

Âşığın zevki Hakk'tır (Allah).¹⁰⁶⁴⁴, ¹⁰⁶⁴⁵

Hû'nun (Allah) zevki âşıkları şûrîde kılar.¹⁰⁶⁴⁶

Dost'un (Allah) visalinin zevki âşığı mutlu eder.¹⁰⁶⁴⁷

Âşığın gözü gönlü ebedî sevgilinin parıltısından zevk alır.¹⁰⁶⁴⁸

Âşık, zevk-i azîm için himmet eder (çabalar).¹⁰⁶⁴⁹

¹⁰⁶³⁸SG, k. 1/95 Ma'rifetden hisse alup kendüni bildüñ ise / Ehl-i cennetseñ senüñdür feyz-i zevk-i müştehâ

¹⁰⁶³⁹NM, 81/5 Ey Niyâzî bu riyâzet yolına kim gitdiyse / Buldılar şol zevkı kim buldı anı ancak havâs

¹⁰⁶⁴⁰NM, 100/1 'Ârifüñ mutlak kelâmın tuymağa 'irfân gerek / Sırr-ı muğlakdur göñülde zevk ile vicdân gerek

¹⁰⁶⁴¹H, i. 143/5 Kişi matlûbunu bulsa / Derûnu zevk ile dolsa / Kula Hak'dan kerem olsa / Revâ mıdır gurûr ede

¹⁰⁶⁴²SG, 8/6 Yok tecellisine âhır devr ider zîrâ ebed / Sırr-ı devri zevk idersuñ keşf ola bu müşkilât

¹⁰⁶⁴³SG, 8/7 Sırr-ı devrûñ zevkidür 'âlemde rûh-ı ma'rifet / Tatalum ma'lûmuñ olmuş 'âliyât u sâfilât

¹⁰⁶⁴⁴SG, 65/2 İsm müsemmäya varur / Müsemmä cânda durur / Ten cânımla bir olur / 'Aşkum zevküm derdüm Hak / Gice gündüz zikrüm Hak / Göñlümdeki fikrüm Hak

¹⁰⁶⁴⁵SG, 65/4 Kelâmum selâmum Hak / 'Ayn-ı dilde rızâm Hak / Bilüp bilmediğüm Hak / 'Aşkum Hak'dur zevküm Hak / Gice gündüz zikrüm Hak / Göñlümdeki fikrüm Hak

¹⁰⁶⁴⁶AN, i. 103/1 'Âşıklarun vüçüdını aldı hevâ-yı hû / Şûrîde kıldı anları zevk u safâ-yı hû

¹⁰⁶⁴⁷H, i. 201/2 Yed-i kudretle yapıp bu vüçüdu / Visâli zevki ile şâd eden dost

¹⁰⁶⁴⁸C, terk. 3/VII/8Vakf oldı dil ü dîdemüz ol zevk u o şevka / İtmez birisi ğayriye meyl ü nigerânı

¹⁰⁶⁴⁹H, i. 191/3 Sakın aldanma bu fânî na'ime / Sivâdan geç eriş Rabb-ı Rahîm'e / Hüdâyî himmet et zevk-i azîme / Gel Allah'a murâdn hâsıl olsun

Âşık, zevkle lâilâheillâllah der.¹⁰⁶⁵⁰

Âşık, âb-ı Hızır zevkiyle doymaz.¹⁰⁶⁵¹

Âşık, vahdette iki âlem zevkini cem etmiştir.¹⁰⁶⁵²

Âşık, iki cihan bekasının zevkinin hevesinden vazgeçmiştir.¹⁰⁶⁵³

Bülbül (âşık), cihan bağının zevkine ihtiyaç duymaz.¹⁰⁶⁵⁴

Zevk-i küllî isteyen âşık, üryandır.¹⁰⁶⁵⁵

Âşık, maşuğun gamından zevk duyar.¹⁰⁶⁵⁶

Sevgili, âşığın çektiği âhtan zevk alır.¹⁰⁶⁵⁷

Âşık, vuslat zevki için canını ve malını verir.¹⁰⁶⁵⁸

Âşığın sözlerini ancak zevk ehli anlayabilir.¹⁰⁶⁵⁹

Âşığın tabiatının zevki bir renge bürünseydi bu renk kırmızı olurdu.¹⁰⁶⁶⁰

¹⁰⁶⁵⁰H, i. 2/1 Gelin diyelim şevk ile Lâ ilâhe illa'llah / 'Aşk ile sıdk u zevk ile Lâ ilâhe illa'llah

¹⁰⁶⁵¹C, tah. 2/3 'Âb-ı Hızır n'idelüm zevka bizi sır itmez / Neş'esi zerrece hâtrda anuñ yir itmez / Şire-i tāk ile dil hâleti tağyir itmez / Bâde-i humm-ı mecâzî bize te'sir itmez / Eski mey-hârelerüz köhne şerâb olsa bize

¹⁰⁶⁵²SG, 3/7 Dâr-ı vahdette dü-'âlem zevkini cāmı' idüp / Dehr ile devr eylerüz budur bize Ğaybî me'âb

¹⁰⁶⁵³C, g. 94/5 Geçdük heves-i zevk-ı bekā-yı dü cihāndan / Cevrî gibi biz mest-i mey-i cām-ı fenāyuz

¹⁰⁶⁵⁴H, i. 156/5 Gerekmez zevkini bāğ-ı cinānın / Yolun göster bize ol bî-nişānın / Umarlar hasta diller armağanın / Gel ey derd ehlinin dermānı bülbül

¹⁰⁶⁵⁵NM, 100/16 Çünkü ârîdür izâfdan vücudı dilberûñ / Zevk-i küllî isteyen 'âşık dahi 'üryan

¹⁰⁶⁵⁶C, g. 201/5 Her kanda olsa Cevrîye râhat gamuñladur / Zevk itmesün mi andan ol âvâre n'eylesün

¹⁰⁶⁵⁷C, g. 185/4 Düşer ol zevk ile bir zevka dahı rühānî / Dillerûñ nağme-i âh-ı şegab-engîzinden

¹⁰⁶⁵⁸C, tah. 3/6 Dökerdüm hün-ı eşki saydı yāruñ âl ile olsa / Virürdüm nakd-ı cānı zevk-ı vuslat māl ile olsa / Cefāsı kâşki her dem dil-i meyyāl ile olsa / Dimem kim 'adli yok ya zulmi çok her hāl ile olsa / Göñül mülkinē iden Ğayri sultān olmasun Yā Rab

¹⁰⁶⁵⁹SG, 48/6 Bî-nişānî lâ-mekān evsāfîññ tahkîkidür / Mā-'adā-yı ehl-i zevk anlayamaz güftārumuz

¹⁰⁶⁶⁰C, g. 71/1 Zevk-ı tab'um renge girse neşve-i sahbā olur / Lütf-ı şî'rüm sūret olsa cevher-i ma'nā olur

105.16.Vuslat zevki

Vuslattan daha büyük bir zevk-i âlâ yoktur.¹⁰⁶⁶¹

Vuslat zevkine kullar muhtaçtır.¹⁰⁶⁶²

Vuslat zevkine O'nun (Allah) izniyle ulaşılır.¹⁰⁶⁶³

Vahdet nuru vuslat zevkini O'nun (Allah) fazlıyla bulur.¹⁰⁶⁶⁴

Allah, visalinin zevkini ihsan eder.¹⁰⁶⁶⁵

Visalin zevkini miskin zâhid bilemez.¹⁰⁶⁶⁶

105.17.Dünya zevki

Dünya ve ukbanın ne olduğu zevkle anlaşılır.¹⁰⁶⁶⁷

Dünyaya muhabbette zevk vardır.¹⁰⁶⁶⁸

Dil (gönül), dünya zevkenden mahrumdur.¹⁰⁶⁶⁹

İki cihani yâre verme zevkini tatmayanlar, ancak cennete kâil olurlar.¹⁰⁶⁷⁰

Alçak dünyanın nimetlerine mağrur olanlar fani zevke fazlasıyla mesrur olurlar.¹⁰⁶⁷¹

¹⁰⁶⁶¹H, i. 170/4 Hak gibi maksad-ı aksâ olur mu / Vuslat gibi zevk-i a'lâ olur mu / Böyle bir ni'met-i uzma olur mu / El-Hamdü li'llâh eş-şükrü li'llâh

¹⁰⁶⁶²H, kı. 1 Bu gece kim leyle-i mi'râc'dır / Zevk-ı vasla kulların muhtâcdır / Fazlın ile aradan gitsin hicâb / Hüb cemâlin görelim ref et nikâb / Ente Rabbî ente Hayrû'n-Nâsirîn / İki âlemde kerem senden hemîn / Ente Rabbî ente Fettâh ü Kerîm / Ente Hayyî ente Kayyûm ü Kadîm

¹⁰⁶⁶³H, i. 117/2 Cemî'-i zenbim ey sultân-ı ekber / Bağışla mâ-tekaddem mâ-teahher / Visalin zevkini eyle müyesser / Kulun Efendiden gayrı kimi var

¹⁰⁶⁶⁴H, i. 215/2 'Âlem-i dünyâda sıhhat bulduğu / 'Âlem-i ukbâda cennet bulduğu / Nür-ı vahdet zevk-i vuslat bulduğu / Hep senin fazlınla ihsânınladır

¹⁰⁶⁶⁵H, i. 212/1 Bize zevk-i visâlin eyle ihsân / Meded ey Kâdir Allah'ım meded hay / Olavuz tâ anımla şâd u hândan / Meded ey Kâdir Allah'ım meded hay

¹⁰⁶⁶⁶H, müf. 13 Visâlin zevkini cânâ ne bilsin zâhid-i miskîn / Efendi kande fehm eyler cimâ'in lezzetin i'nnîn

¹⁰⁶⁶⁷SG, 43/9 Zevkle fehm itdünise dünya vü 'ukbâ neydüğün / Cehl ile ferdâya düşme cennet-i a'lâ budur

¹⁰⁶⁶⁸H, i. 83/1 Zevk-ı dünyâya mahabbet nice bir / Lezzet-i fânîye ragbet nice bir / Nice bir âdet ü bid'at nice bir / Nefs-i şîrîre itâ'at nice bir / Mâye-i ömrü izâ'at nice bir

¹⁰⁶⁶⁹C, g. 208/4 Zevk-ı dünyâdan mezâk-ı la'l-ı dil mahrümdür / Telh-kâmîdür nasbî nüş-ı sahbâdan bile

¹⁰⁶⁷⁰H, i. 118/5 İki cihani 'aşık verir Hüdâyî yâre / Ol zevke ermeyenler cennâta kâ'il ancak

Efendi (insan), fani zevke çok raġbet etmiştir.¹⁰⁶⁷²

Fani dünyanın zevk kadehinin lezzeti acıdır.¹⁰⁶⁷³

Âşıklar, dünyadan zevk almaz.¹⁰⁶⁷⁴

Ehl-i fasl ve ehl-i hâlin günden güne azalması cihanın zevkinin azalmasına neden olmaktadır.¹⁰⁶⁷⁵

---

¹⁰⁶⁷¹H, i. 224/1 Na'ım-i dehr-i dna olma maġrr / Yr dn emrini tekml edegör / Yeter oldun bu fn zevke mesrr / Yr merzt-ı Hak tahsl edegör

¹⁰⁶⁷²H, i. 176/1 Yeter etdin bu fn zevke raġbet / Efendi kil ol fikr et me'li / Dilersen Hazret-i Mevl'ya kurbet / İbdet eylemekden olma hli

¹⁰⁶⁷³C, g. 72/4 Telh olur hir humrından dimġ-ı cn u dil / Lezzet-i sahb-yı zevk-ı dehr-i fn böyledür

¹⁰⁶⁷⁴C, g. 198/3 Lezzet-i dnyyı bilmez 'ışk ile hayrn olan / Anı dehrn myil-i zevk u safsıdur bilen

¹⁰⁶⁷⁵NM, 106/2 Gün be gün eksilmede her ehl-i fasl u ehl-i hl / Gitmede zevk cihnn gelmede d'im mell

106. ZİKİR

Anmak, hatırlamak, yâd etmek anlamını havi bir kelime olan zikir, tasavvuf kültüründe sâlikin günlük, belli sayıda çektiği esmayı ve ayrıca toplu bir şekilde çeşitli usüllerde (cehri ya da hafi) yapılan ibadeti karşılayan bir kavramdır. Divanlarını incelediğimiz şairlerin, kavram merkezinde bu minval düşünceler geliştirdikleri görülmektedir. Kavram taramalarında şairlerin kimi zaman zikir kavramını tek başına kullanmayı tercih ettikleri kimi zaman da kavramın yanında Allah lafzını da andıkları (zikrullah) tespit edilmiştir. Zikir ile zikrullah; mefhumları bir, lafızları müteferrik bir kavram olarak değerlendirildiği görülmüş ve bu iki kavram aynı alt başlık altında ifade edilmeye çalışılmıştır.

106.1.Zikrin evsafi

Zikredilmeye lâyük olan Allah'tır. Zikir hû ve Allah denilerek yapılır. Zikirden safa alınır. Görebilen için dört kitap Allah'ın güzel vasıflarının zikriyle doludur. Tevhid zikri Allah'a vâsıl olmaya yeterli olmasa da zâkir olmak, hamedilecek bir durumdur.

Kulların kimisi Rabb'in (Allah) zikriyle nâtik olmakla birlikte Allah'ın zikriyle mutad olmayan dil, sadece et parçasıdır. Allah'ı zikretmek, cânlara cânân getirir ve onun yapıldığı yerde şeytan bulunmaz.

Zikrullah, eflaki geçer, lâhût illerine göçer, vuslat kapılarını açar. Zikrullah, aşka sermaye, sâlikin kalbine mâyedir, Mevlâ'ya (Allah) ulaştırır. Zikrullah, Kur'ân'dan ayrı değil (bilakis) Kur'ân'ın sırrıdır. Zikrullah'tan başka hidayet yoktur.

Zikrullah, amellerin en büyüğüdür. Dertli sadıklar, zikrullahla gözyaşı döker. Onu izhar etmek, dini yüceltir.

Cânlara cânân olan Allah'ı zikretmek aslında zâkirin kendini yâd etmesidir. Allah, kendini zikreden zâkiri zikreder. Bu hakikati bilmeyen zâhid, zikri manasını idrak etmeden yapar.

Vahdete zikrullahın esrarıyla vuslata talip olanlar ulaşır. Kesretteki vahdet ve hakikat zikrullahın tekrarı ile bulunur. Onun etkisiyle her iş âsân olur. Zikir, devamlı dilden ve gönülden söylene de bazen kalp bundan gâfil olabilir.

Şairlerin zikir kavramının anlam dairesini çevrelerken çeşitli teşbih unsurları kullandıkları görülmektedir: Zikir, ummandır, nehirdir, evliyanın fermanıdır, caminin hayat kaynağıdır, derde dermandır. O, insanı hayran eder. Onun meclisi cennet bahçesine benzediğinden insanlar orada ebedi nimetlere kavuşur. Zikirle ilgili teşbih unsurları Mısırî’de değişiklik gösterir: Zikir bir gürze, çevgana teşbih edilmiştir. Bu gürzle nefis-i emmarenin başı dövülmelidir.

Bir zikir çeşidi olarak görülen lâilâheillâllah hakikate kapıdır. Hakikate ulaşmak isteyen, Allah’ın zikrine cân u dilden talip olur. Zikri kendine dost eyleyene Allah yardımcı olur. O kişi Ene’l-hakk zikrinin narası cümle azadan duymaya başlar, hatta öyle ki o kişi ağaçların yapraklarının bile zikirle zuhur ettiğini duymaya başlar.

Zikrin başka bir tanımı olarak karşılaşılan kavram ise şükürdür. Allah’ın ihsanını fikretmek, verdiği nimetlere şükretmek zikirdir. O, insanı mülayim eyler, mâsivadan ve ağıyardan uzaklaştırır maksuda erdirir, devaya eriştirir, onunla kalp safaya ve lütuf ve ihsana erişir. Onunla gizli hazineye ulaşılır.

Zikir kavramıyla ilgili iki yönlü bir düşünce belirmektedir. Sadece kullar değil, Allah da zikreder. Allah’ı Allah yolunda mücahit olanlar ve Allah’tan ihsan isteyenler zikreder. Bunun yanında Allah da o zâkirleri zikreder. Özellikle Hüdâyî’de karşımıza çıkan bu hususta zikir sadece Allah hasredilişidir. Şairin bu yaklaşımın görünümü olarak ‘Zikrullah’ kavramı etrafında düşünce geliştirdiği görülmektedir. Zikrullah kavramının birer özne olarak kurgulandığı bu düşüncelere göre zikrullah, din askerine zafer kazandıran serdardır, din ashabının yardımcısıdır. Zikrullahın etkisiyle mana gülü handan olur. Zikrullah cân bülbülünün şevke geldiği gül bahçesidir.

Zikir kavramı hakkında Gaybî’de tespit edilen bir düşünce buraya kadar serdedilenlerden farklılık arz eder: Bu düşüncede zikir, marifet ile kıyas edilir ve

Allah katında marifetin zikirden yüce olduğu ifade edilir. Hatta marifet sahibi değilse zikir, yapana perde olur.

106.2.Zikrin envarı/nuru vardır.

Şairlerin zikirle ilgili geliştirdikleri başka bir düşünce ise onun nuru olduğu hakkındadır. Zikrullahın envârı ile zâkir safaya erişir. Zikirle pür-nur olanlar (dolup taşanlar) mest olur. Allah zikrullahın envarı ile müşahede edilir. Zikrullahın nuruyla zulmetten geçilir, gönülden bütün kederler uzaklaşır, mahzun olan mesrur olur, zulmet nur olur. Zikrullah, kalbi nur ettiğinden gece gündüz zikre gayret edenin gönlüne nur iner.

106.3.Zikir nasıl yapılır?

Zikir; tazimle, gönülden ve samimiyetle yapılır. Sema ederken de zikredilir. Devran ile yapılması bazılarınca uygun görülmesi de zikrin toplu yapılması insana şevk verir.

106.4.Zikir, gönül/kalpten yapılır.

Zikir gönülden yapılmalıdır. Gönül ondan başkasıyla meşgul olmaya layık değildir. Zikrullah, gönül kasrını yapan mimardır. Gönül tevhide zikirle ulaşabilir. Gönülde gizli olan Allah, zikirle izhar olur. Allah zikri gönlü yüceltir. Allah dilinde zikir olanın kalbine düşer. Ayrıca zikrullah kalbe güzel koku verir.

Zikir; gönle dermandır, gönlü kederden arındırır, mamur eyler, kalbi baharistan eyler. Zikrin esrarı ile gönüller hayran olur. Kalp zikir ile safa bulur. Özellikle ramazanda yapılan zikir ölü gönüllere cân verir. Gönül eğer zikre alışırsa zikir gönle yerleşir, kişi dünyevi sevgilerden kurtulur.

Zikrullah gönül kalesinin muhâfızıdır. Gönül zikirle meşgul olursa nefis-i emmare terbiye olur.

Zikir-gönül ilişkisinde etrafında düşünce üretilen bir diğer husus ise gönlün aynaya teşbih edilmesidir. (Bkz: Bu çalışmada gönül kavramı) Bu düşünceye göre gönül aynası zikir cilası ile temizlenir, kederi gider, parlak hâle gelir.

106.5.İnsanlardan başka da zikredenler vardır.

Cevrî'de geçen bir düşünceye göre ise sadece insanlar zikretmez. Bülbül ve çiçekler de zikreder. Bülbülün zikri yâ Vedud, çiçeklerin zikri yâ Lâîf'tir.

106.6.Zikir ne zaman yapılmalıdır?

“Zikrin bir vakt-i merhunu var mıdır?” sualine cevap olabilecek evsafıta (biri, iki kez tekrar eden) iki düşünce tespit edilmiştir. Bunlara göre Allah'ı zikretmenin özel bir vakti yoktur, O gece gündüz zikredilir. Her ne kadar böyle olsa da ramazan ayında yapılan zikir başka bir güzeldir.

106.7.Zikredenlerin evsafı

Zikirle işğal eden Allah'a rağbet eder ve dertlerine deva bulur. Onlar yanılmaz. Zikrin lezzetini alanlar ondan kopamaz. Zikrin lezzetini alanlar; dünya malına değer vermez, hâle erince lafı bırakır ve kalbini (Allah'tan) gayri her şeyden uzaklaştırır, fânide baki ikbâli bulur, ilm-i esmâyı bilir, o esmada müsemmayı bulur ve onda her muammayı çözer, ihlâslı olursa ona bütün gizli sırlar zâhir olur ve o sonunda gizli hazineyi fetheder. Sır ehli olmak isteyen şevkle darb-ı zikre girip devrana katılır.

Zikir daima yapılırsa sadırda inşirah hâsıl olur. Zikreden aslında tende cân, cânı cânân; gönülde sır, sırda sübhândır. Allah'ı zikretmekle dünya arasında zıt bir münasebet kurulduğu görülmektedir: Dünyayı zikreden ise, Allah'ı unuttur. Allah zikri ile meşgul olanlar ise yana yana kül olur.

106.8.Zikrin sırrına âşıklar ermiştir.

Âşığa zikirle meşgul olmak öğütlenir. Âşık, derununun zikirle hem-dem olmasını niyaz eder. Âşık zikri Allah'tır. Âşık kendisi için hayat-ı cavidan olan zikri cân u gönülden yapar. Âşık, Allah'ın lütuflarının her çeşidini gönülden zikreder, ondan başka bir işle meşgul olmaz. Âşık zikre düşmüştür, onda daimdir, sabah akşam, sükût hâlinde bile zikirle meşgul olur. Âşıklar, zikrin halkasını kurmuştur, çünkü onda bir hâl bulurlar.

Âşıklar, zikrullah ile figan etse de aşk lezzetini zevk edindiğinde, zikrullahın sultanı olur. Zikrullah, Allah'ın âşıklara ihsanıdır. Âşık onunla yanmak ister. Zikrullahla meşgul olan âşığın gözlerinden perde gider ve o âşık Hakk'ın (Allah) cemâlini seyrederek. Zikrullahı vird edinen âşık (doğru) yolu bulur ve Zâtullah'ı seyreder ve zamanla âşığın bütün azalarını dile çevirir; sonrasında ise zikir âşığın diline enis olduğunda o, dilden dile erişir. Sonrasında ise âşık Allah zikrini cân u gönülden talep eder hâle gelir.

Âşık ramazan ayında da gece gündüz Allah'ı zikreder. Âşık zikri tekrar ederek Allah'a yol bulur ve kalbini zikrullahın güzel kokusu ile kokulandırır. Âşık zikrullahın etkisiyle fena meydanına girmiş ve Allah'ın ihsanına kavuşmuştur. Allah âşıkları saadet ehli eylemiştir.

106.9.Zikir Kavramında Edebî Düşünceler

106.10.Zikrin evsafı

Zikir, ummandır.¹⁰⁶⁷⁶

Zikrullah, sonu olmayan denizlere ulaşan nehirdir.¹⁰⁶⁷⁷

Zikrullah, susamışların hayat bulduğu nehirdir.¹⁰⁶⁷⁸

Zikir, evliyanın fermanıdır.¹⁰⁶⁷⁹

Zikir, caminin hayat kaynağıdır.¹⁰⁶⁸⁰

Allah'ı zikretmek, derde dermandır.¹⁰⁶⁸¹

¹⁰⁶⁷⁶AN, i. 39/2 'İşkuñ ile cüş eyleyen anuñla dil-hüş eyleyen / Bir katresin nüş eyleyen 'ummân-ı zikru'llâh olur

¹⁰⁶⁷⁷H, i. 163/4 Tasdik ile imâna er / Tahkik ile 'irfâna er / Bir bahr-i bî-pâyâna er / Enhâr-ı zikru'llâh ile

¹⁰⁶⁷⁸H, i. 162/6 Kılma sivâyâ iltifat / Tâ kim tecellî ede zât / Dil-teşnesi bulur hayât / Enhâr-ı zikru'llâh ile

¹⁰⁶⁷⁹AN, mu. 1/11 Bize anlar ki muktedâ idiler / Zikre menşür-ı evliyâ didiler / Anuñ için hemîşe eylediler / Sohbet-i lâ-ilâheilla'llâh

¹⁰⁶⁸⁰H, kı. 32 Bu haber ma'lûmu olsun sâmi'in / Şem'e olmaz ihtiyâcı câmi'in / Hâlık anın emrini tedbîr eyledi / Zikr ü tesbîh ile ta'mîr eyledi

Zikrullah, canlara candır, dertli dillere (gönül) dermandır, Allah'tan âşıklara ihsandır.

Âşık onunla yanmak ister.¹⁰⁶⁸²

Zikir, insanı hayran eder.¹⁰⁶⁸³

Zikir meclisi cennet bahçesidir.¹⁰⁶⁸⁴

Zikir, insanları ebedî nimetlere kavuşturur.¹⁰⁶⁸⁵

Nefs-i emmârenin başı zikir gürzüyle dövülmelidir.¹⁰⁶⁸⁶

Zikir çevgana, tevhid ise topa benzer.¹⁰⁶⁸⁷

Mevlâ (Allah) zikredilir.¹⁰⁶⁸⁸

Hakk'ın (Allah) zikri Hû'dur (Allah).¹⁰⁶⁸⁹

Çıplak abdal "Allah" diyerek zikreder.¹⁰⁶⁹⁰

Hakk (Allah) zikrinden safâ alınır.¹⁰⁶⁹¹

Dört kitap, Allah'ın güzel vasıflarının zikriyle doludur.¹⁰⁶⁹²

---

¹⁰⁶⁸¹NM, 129/4 Giceler tâ subh olunca inledür bu derd beni / Derdimüñ içinde dermânumdur Allâh hû diyen

¹⁰⁶⁸²AN, i. 115/2 Zikru'llâh cânlara cândur / Dertli dillere dermandur / Allâh'dan bize ihsândur / Yanalum zikru'llâh ile

¹⁰⁶⁸³AN, i. 39/5 Nûrî visâle cân atar ağlar yasına dem katar / Dîvâneler şeklin tutar hayrân-ı zikru'llâh olur

¹⁰⁶⁸⁴AN, i. 27/4 Meclis-i zikri gelüp cânumuza telh itdün / Ravza-i cenneti 'âşıklara itdün düzah

¹⁰⁶⁸⁵H, i. 162/3 Kün zâkire'r-Rabbi'r-Rahîm / Hazâ sıratün müstakîm / Zâkir bulur bâkî na'im / İksâr-ı zikru'llâh ile

¹⁰⁶⁸⁶NM, 81/2 Nice mecrûh eylediyse rûhîni emmâre nefis / Sen de gürz-i zikir ile döğ başına eyle kısâs

¹⁰⁶⁸⁷NM, 40/5 Al ele çevgân-ı zikri hem süvâr ol nefsüne / Kapagör tevhîd topını çünki meydânuñdadur

¹⁰⁶⁸⁸AN, i. 46/1 Mevlâ'yı zikir idün / Uyumañ 'âşıklar / Lütфина şükr idün / Uyumañ 'âşıklar

¹⁰⁶⁸⁹H, i. 8/10 Gayra Hüdâyi meyli kes / Mevlâ yeter bâkî heves / Zikrini Hakk'ın her nefes / İ'lân ederler Hû ile

¹⁰⁶⁹⁰NM, 129/6 Kısve-i tenden mu'arrâ seyr ider bu gökleri / Raks uran abdâl-ı 'uryânundur Allâh hû diyen

¹⁰⁶⁹¹AN, mu. 1/9 Zikr-i Hakk'ın safâsını ala gör / Bahr-i tevhîde gavs idüp tala gör / Dürr-i mercânın isteyüp bula gör / Kıymet-i lâ-ilâheilla'llâh

¹⁰⁶⁹²AN, i. 17/3 'Âlem ü âdem müzeyyen nûr-ı zâtuñla senün / Zikr-i evsâf-ı cemîlün ile memlû dört kitâb

Zikr-i tevhîd Hakk'a (Allah) vasıl olmak için yeterli değildir.¹⁰⁶⁹³

Halk sadece Hakk'ın (Allah) adını zikreder. Zâkir olmak hamdedilecek bir durumdur.¹⁰⁶⁹⁴

Kulların kimisi Rabb'in (Allah) zikriyle nâtıktır.¹⁰⁶⁹⁵

Hakk'ın (Allah) zikriyle mutad olmayan dil, sadece et parçasıdır.¹⁰⁶⁹⁶

Hakk (Allah) zikredilirse canlara cânân gelir.¹⁰⁶⁹⁷

Hakk (Allah) zikredilen yerde şeytan bulunmaz.¹⁰⁶⁹⁸

Zikrullah, eflaki geçer, lâhût illerine göçer, vuslat kapılarını açar. Âşık onunla yanmak ister.¹⁰⁶⁹⁹

Zikrullah, aşka sermaye, sâlikin kalbine mâyedir, Mevlâ'ya (Allah) ulaştırır. Âşık onunla yanmak ister.¹⁰⁷⁰⁰

Zikrullah, Kur'ân'dan ayrı değil (bilakis) Kur'ân'ın sırrıdır. Zikrullah'tan başka hidayet yoktur. (Âşık onunla yanmak ister.)¹⁰⁷⁰¹

Amellerin en büyüğü zikrullah'tır. Âkil olanlar zikre çaba gösterir.¹⁰⁷⁰²

Sadıklar, dert ile zikrullah ile gözyaşı döker.¹⁰⁷⁰³

¹⁰⁶⁹³SG, 91/1 Zikr-i tevhîd ile tâlib Hakk'a vâsıl mı olur / Ma'rifetle hüsn-i huluktur tâlibi kâmil iden / 'İlm-i resmî ile zâhid sarfla kâmil mi olur / Ma'rifetle hüsn-i huluktur tâlibi kâmil iden

¹⁰⁶⁹⁴SG, 101/5 Ğaybî halkuñ zikr itdügi adıdır / Anda kalan dost elinüñ yâdıdır / Bizüm tutduğumuz Hakk'uñ yedidür / Zâkir kullardanuz elhamduli'llâh

¹⁰⁶⁹⁵AN, i. 14/3 Kimi zikrûñ ile nâtk / Kimi derdüñ ile yanık / Kamu 'âlem saña 'âşık / Şükür yâ Rabbi yâ Rabbi

¹⁰⁶⁹⁶NM, 198/5 Bir dil ki Hak'uñ zikri ile olmaya mu'tâd / Urma sen ol et pâresine dil deyü hiç ad

¹⁰⁶⁹⁷H, i. 34/1 Gelin şükr eyleyelim / Derdlere dermân gelsin / Hakk'ı zikr eyleyelim / Cânlara cânân gelsin

¹⁰⁶⁹⁸H, i. 40/4 Hakk'ın ihsânımı fikr eyleyigör / Verdiği ni'mete şükr eyleyigör / Gece gündüz Hakk'ı zikreleyigör / Hak zikr'olan yerde şeytân eğlenmez

¹⁰⁶⁹⁹AN, i. 115/3 Zikru'llâh eflâki geçer / Lâhût illerine göçer / Vuslat kapuların açar / Yanalum zikru'llâh ile

¹⁰⁷⁰⁰AN, i. 115/4 Zikru'llâh 'ışka ser-mâye / Sâliküñ kalbine mâye / Ulaşdurur ol Mevlâ'ya / Yanalum zikru'llâh ile

¹⁰⁷⁰¹AN, i. 115/5 Zikru'llâh Kur'ân'uñ sırrı / Sanma ol Kur'ân'dan ayrı / Yok hidâyet andan Ğayrı / Yanalum zikru'llâh ile

¹⁰⁷⁰²H, i. 217/3 Ekber-i a'mâl zikru'llâhdır / 'Âkil iseñ aña sa'y et dâ'imâ

Zikrullahı izhar etmek, dini yüceltir.¹⁰⁷⁰⁴

Sufî, Hakk'ı (Allah) zikrederken aslında kendini yâd etmektedir.¹⁰⁷⁰⁵

Mevlâ (Allah), zâkiri zikreder.¹⁰⁷⁰⁶

Zâhid, zikri manasını idrak etmeden yapar.¹⁰⁷⁰⁷

Zikir, Âdemi (insan) bilmektir.¹⁰⁷⁰⁸

Zikrullahın esrarıyla vuslata talip olanlar, vahdete erer.¹⁰⁷⁰⁹

Zikrullah tekrar edilirse kesrette vahdet, baki saâdet, hakikat sırrı bulunur.¹⁰⁷¹⁰

Hakikat illerindeki (bahçelerin) vahdet güllerinin (şakıyan) bülbüllerini işiten kişi zikrullah ile mesrur olur.¹⁰⁷¹¹

Zikir, devamlı dilde söylenendir.¹⁰⁷¹²

Zikir, güzeldir, dilden eksik olmaz.¹⁰⁷¹³

---

¹⁰⁷⁰³AN, i. 39/1 'Âşık olanlar ol güle nālân-ı zikru'llâh olur / Sâdık olanlar derd ile giryân-ı zikru'llâh olur

¹⁰⁷⁰⁴H, i. 160/5 Zikri bulup habl-i metîn / Muhkem tutar ehl-i yakîn / Dâ'im eder i'lâ-yıdîn / İzhâr-i zikru'llâh ile

¹⁰⁷⁰⁵SG, 71/1 Zikr ü tevhidüñle Hak'dan sen seni yâd eyledüñ / Geçdi 'ömrüñ gaflet ile sūfi Hakk'ı bilmedüñ / Perde-i nūrânî ile kendüñi şâd eyledüñ / Geçdi 'ömrüñ gaflet ile sūfi Hakk'ı bilmedüñ

¹⁰⁷⁰⁶H, i. 23/5 Mahz-ı fazl ile esirgerse Hüdâyî'ye yeter / Nazar-ı lütfu ile kârı onar işi biter / Zâkiri zikr eder ol zikr eden envâra batar / Umarız lütf u 'inâyet ede Mevlâ-yı Kerîm

¹⁰⁷⁰⁷NM, 76/9 Zâhidüñ zikr itdügi şol harf ü savtuñ resmidür / Zâkir ü mezkür u zikre biz müsemmâ olmuşuz

¹⁰⁷⁰⁸SG, 27/13 Zikr ü fikrüñ âdem olsun âdemi bil sen hemân / Nüsha-ı câmi'dür âdem ya'ni Kur'ân devridür

¹⁰⁷⁰⁹H, i. 163/7 Bel bağlayanlar hizmete / Tâlib olanlar vuslata / Ermiş Hüdâyî vahdete / Esrâr-ı zikru'llâh ile

¹⁰⁷¹⁰H, i. 163/6 Kesrette vahdet bul beğim / Bâkî sa'âdet bul beğim / Sırr-ı hakikat bul beğim / Tekrâr-ı zikru'llâh ile

¹⁰⁷¹¹AN, i. 39/4 Gel gör hakâyık illerin dir anda vahdet güllerin / Güş eyleyen bülbüllerin handân-ı zikru'llâh olur

¹⁰⁷¹²H, kı. 45 Gâr-ı sadırırma Habîb'im olalı 'aşkın nihân / Başını üstünde hamâm-ı gam yapıp dirâşiyân / Ankebüt-ı dâğ-ı mihnet perde çekmişdir aña / Bu değildir gördüğün ey yâr-ı sâdık her zamân / Âfitâbım bir hilâl-ibrû kulundur mâh-ı nev / Âsumân şeh-nişimindir sipihridir nişân / Dolanır her şeb çerâğ-ı encüm ile kevkebi / Bir tarîk ile saña yol bulmak ister keh-keşân / Şâne ile âşinâ olup sabâya uymasa / Dostum çıkmazdı başdan kâkül-i anber-feşân / Müşkilin es-sabru miftâhü'l-feracle hâil edip / Ba'de usrin yüsr fikriyle nazar kıl her zamân / Süret-i bî-ma'niden pâk eyleyip dil deyrini / Halvet ü celvette zikru'llâhı et vird-i zebân

Zikir, güzeldir, şükür zikirdir.¹⁰⁷¹⁴

Zikir, şükürdür.¹⁰⁷¹⁵

Dil zikirle meşgul olduğu hâlde kalp gafil olabilir.¹⁰⁷¹⁶

Lâilâheillâhû zikri, hakikate kapıdır.¹⁰⁷¹⁷

Hakikat hazinesine ulaşmak ve marifet cennetine girmek isteyen, Hakk (Allah) zikrine cân u dilden talip olmalıdır.¹⁰⁷¹⁸

Zikri kendine dost eyleyene, Hüda (Allah) muin (yardımcı) olur.¹⁰⁷¹⁹

Ene'l-hakk zikrinin narası cümle azadan gelir.¹⁰⁷²⁰

Ağaçların yaprakları bile zikirle zuhur eder.¹⁰⁷²¹

Zikir, Allah'ın ihsanını fikretmek, nimetlerine şükretmektir.¹⁰⁷²²

Hüda'yı (Allah) zikretmek mâsivadan uzaklaştırır. Zikrullah insanı mülayim eyler.¹⁰⁷²³

Zikrullah ile ağyar sürülür, maksuda erişilir, mahbub görülür.¹⁰⁷²⁴

¹⁰⁷¹³C, k. 18/27 Ey kerem-kâr-ı melek-hulk u hasen-sîret kim / Oldı erbâb-ı dile zikr-i cemilüñ evrâd

¹⁰⁷¹⁴C, k. 20/1 Yine var elsine-i nâsda bir zikr-i cemil / Yine olmakda edâ şükr-i hudâvend-i celil

¹⁰⁷¹⁵H, i. 170/1 Geliniz Hâlik'ızikr eyleyelim / El-hamdüli'llâh eş-sükrülü'llâh / Lüt u ihsânıma şükreyleyelim / El-hamdüli'llâh eş-sükrülü'llâh

¹⁰⁷¹⁶H, i. 127/1 Dilin zikr eyler Allah'ı niçün kalbin olur gâfil / Hudâ her yerde hâzırken nedendir arada hâ'il

¹⁰⁷¹⁷AN, terc. 8/1/10Diler iseñ hakîkate kapu / Zikr kün lâ-ilâhe illâ hû

¹⁰⁷¹⁸SG, 77/1 Ey Hakîkat gencine irsem diyen / Zikr-i Hakk'a cân u dilden tâlib ol / Ma'rifet cennetine girsem diyen / Zikr-i Hakk'a cân u dilden tâlib ol

¹⁰⁷¹⁹H, i. 152/4 Zikr ü tevhi'd eğer karinin ola / Umulur ki Hudâ mu'înin ola / Bu kelâma beğim yakînin ola / Cümleñin başı bir 'inâyet imiş

¹⁰⁷²⁰NM, 129/3 Cümle a'zâdan gelür zikr-i "ene'l-hak" na'rası / Cism içinde zâr u efgânumdurAllâh hû diyen

¹⁰⁷²¹H, i. 160/3 Ger ister iseñ kurb-ı Hak / Al ehl-i 'irfândan sebak / Geldi zuhûra her varak / Eşcâr-ı zikru'llâh ile

¹⁰⁷²²H, i. 209/4 Durma hemân zikredeğör / İhsânımı fikredeğör / İn'âmına şükredeğör / Eş-şükrü li'llâhi'r-Rahîm

¹⁰⁷²³H, i. 161/4 Gâlib olup zikr-i Hudâ / Gitsin nazardan mâsivâ / Ratbû'l-lisân ol dâ'imâ / Güftâr-ı zikru'llâh ile

Zikrullah derdi devaya eriştirir, onunla kalp safaya ve lütuf ve ihsana erişir.¹⁰⁷²⁵

Allah yolunda mücahit olan, hayr-ı salah olan Hâlık'ı (Allah) zikreder.¹⁰⁷²⁶

Zikirle mezkûra erişilir. Zikrullahla gizli hazineye ulaşılır.¹⁰⁷²⁷

Rabb-ı Kerîm (Allah) zâkiri zikreyler. Hakk'tan (Allah) atâ (ihsan) isteyen zâkir olmalıdır.¹⁰⁷²⁸

Zikrullah, din askerine zafer kazandıran serdardır.¹⁰⁷²⁹

Zikrullah din ashabının ensarıdır (yardımcısıdır).¹⁰⁷³⁰

Zikrullahın etkisiyle mana gülü handan olur. Zikrullah cân bülbülünün Şevke geldiği gül bahçesidir.¹⁰⁷³¹

Allah katında marifet zikirten yücedir.¹⁰⁷³²

Zikri yapan kişi marifet sahibi değilse ona perde olur.¹⁰⁷³³

106.11.Zikrin envarı/nuru vardır.

Zikrullahın envârı ile zâkir safaya erişir. Talip, zikrullahı artırarak Hüda'ya (Allah) erişir.¹⁰⁷³⁴

¹⁰⁷²⁴H, i. 161/2 Ağyârı sürmek kasdın et / Maksûda ermek kasdın et / Mahbûbu görmek kasdın et / Her bâr-ı zikru'llâh ile

¹⁰⁷²⁵H, i. 161/3 Derdin devâya erişe / Kalbin safâya erişe / Lütuf u atâya erişe / İsar-ı zikru'llâh ile

¹⁰⁷²⁶H, i. 178/3 Ger mücâhid fi sebîli'llâh iseñ / Hâlıkı zikr et odur hayr-ı salâh

¹⁰⁷²⁷H, i. 161/6 Zikr ile mezkûra erişe / Geç hüriden nür'a erişe / Bir kenz-i mestûra erişe / İzhâr-ı zikru'llâh ile

¹⁰⁷²⁸H, i. 217/4 Zâkiri zikr eyler ol Rabb-ı Kerîm / Zâkir olsun isteyen Hak'dan 'atâ

¹⁰⁷²⁹H, i. 161/5 Sâdık ola ger 'aşk eri / Olur hakikat mazharı / Nusret bulur dîn askeri / Serdâr-ı zikru'llâh ile

¹⁰⁷³⁰H, i. 162/4 Tübâ li kavmin zâkirîn / Büşrâbî-envârî'l-yakîn / Kuvvet bulur ashâb-ı dîn / Ensâr-ı zikru'llâh ile

¹⁰⁷³¹H, i. 162/1 Handân olur ma'nâ gülü / Āsar-ı zikru'llâh ile / Şevke gelir cân bülbülü / Gülzâr-ı zikru'llâh ile

¹⁰⁷³²SG, 71/2 Hak katında ma'rifetden zikri sanduñ sen ulu / Ma'rifetden hâli olduñ zikr ile oldun tolu / Zikr-i hâssa hasr itdün Hakk'a varmağa yolu / Geçdi 'ömrüñ gâflet ile sūfi Hakk'ı bilmedün

¹⁰⁷³³SG, 71/9 'Ālimüñ 'ilmi hicâb u sūfînüñ zikri hicâb / Ma'rifetden olmadılar ikisi de behre-yâb / 'İlm ü zikri perde itme bula gör râh-ı savâb / Geçdi 'ömrüñ gâflet ile sūfi Hakk'ı bilmedün

¹⁰⁷³⁴H, i. 163/1 Zâkir safâya erişir / Envâr-ı zikru'llâh ile / Tâlib Hudâ'ya erişir / İksâr-ı zikru'llâh ile

Zikirle pür-nur olanlar (dolup taşanlar) mest olur.¹⁰⁷³⁵

Zikrullahın envarı ile Hakk (Allah) müşahede edilir.¹⁰⁷³⁶

Zikrullahın nuruyla dilden (gönül) bütün kederler uzaklaşır, mahzun olan mesrur olur, zulmet nur olur.¹⁰⁷³⁷

Zikrullahın nuruyla zulmetten geçilir; zikrullah, âb-ı hayat nehridir.¹⁰⁷³⁸

Gece gündüz zikre gayret edenin gönlüne nuru iner.¹⁰⁷³⁹

Zikrullah, kalbi nur, âşıkları mesrur, gönülleri mamur eder. Âşık onunla yanmak ister.¹⁰⁷⁴⁰

106.12. Zikir nasıl yapılır?

Zikir, tazim ile yapılır.¹⁰⁷⁴¹

Zikir, yana yana (samimiyetle) yapılır. Semada da yapılır.¹⁰⁷⁴²

Zikrin toplu yapılması insana şevk verir.¹⁰⁷⁴³

Zikrin devran ile yapılması bazılarınca uygun görülmemiştir.¹⁰⁷⁴⁴

Zikrin halkasında dönülür.¹⁰⁷⁴⁵

¹⁰⁷³⁵NM, 108/2 Zikr ü fikrünüle beni pür-nür idüp / Mest ü medhüş eyleyüp dīvâne kıl

¹⁰⁷³⁶H, i. 162/7 Çün mevce geldi bahr-i cüd / Buldu bu âlemler vücüd / Hakk'ı Hüdâyî kıl şühüd / Envâr-ı zikru'llâh ile

¹⁰⁷³⁷H, i. 160/7 Dilden kederler dūr olur / Mahzūn olan mesrūr olur / Zulmet Hüdâyî nūr olur / Envâr-ı zikru'llâh ile

¹⁰⁷³⁸H, i. 161/1 Zulmet konağın geçe gör / Envâr-ı zikru'llâh ile / Âb-ı hayâtı içe gör / Enhâr-ı zikru'llâh ile

¹⁰⁷³⁹NM, 26/2 Kim ki zikre gice gündüz sa'yider / Nūrı gönlünde idiser irtisâh

¹⁰⁷⁴⁰AN, i. 115/1 Zikru'llâh kalbi nūr ider / 'Âşıkları mesrūr ider / Gönülleri ma'mūr ider / Yanalum zikru'llâh ile

¹⁰⁷⁴¹C, k. 11/7 Şehinşâh-ı cihân kim nâm-ı pâkin zikri çün dâyim / Bu ta'zîm ile itmiş kudsiyân-ı âsumân ezber

¹⁰⁷⁴²NM, 149/1 Gir semâ'a zikr ile gel yaña yaña hū deyu / İr safâ-yı 'aşk-ı Hakk'a yaña yaña hū deyu

¹⁰⁷⁴³AN, i. 51/6 Cem' olup zikritmege Allâh'ı Allah 'ışkına / Bir bölük sâdıklaruz cevlnâna irmişlerdenüz

¹⁰⁷⁴⁴AN, kıt. 9/ 2 Zikr eylemek devrân ile tevhd idüp i'lân ile / Lâ-siyyemâ elhân ile câ'iz midür virgil cevâb

106.13.Zikir gönül/kalpten yapılır.

Zikrullah çiçekleri kalbi baharistan eyler. Zikrullah ile cân irfâna mazhar olur.¹⁰⁷⁴⁶

Zikrullahın esrarı ile diller (gönül) hayran olur. Zikrullahın etkisiyle yollar (âsân olur) kolaylaşır.¹⁰⁷⁴⁷

Kalbin safası için Hakk (Allah) daima zikredilmelidir. Zikrullah hastalara şifa olur.¹⁰⁷⁴⁸

Zikirle, ramazan ayında ölü diller (gönül) cân bulur.¹⁰⁷⁴⁹

Gönül, zikre alışır.¹⁰⁷⁵⁰

Zikir, gönle yerleşince kişi dünyevi sevgilerden kurtulur.¹⁰⁷⁵¹

Zikir, gönülden yapılmalıdır. Gönül ondan başkasıyla meşgul olmaya layık değildir.¹⁰⁷⁵²

Zikrullah, gönül kasrını yapan mimardır.¹⁰⁷⁵³

Gönül zikirle tevhide ulaşır.¹⁰⁷⁵⁴

Zikrullah ile (kalpte) gizli olan Hû (Allah) izhar olur (açığa çıkar).¹⁰⁷⁵⁵

Hakk Teâlâ (Allah) zikri, dili (gönül) yüceltir.¹⁰⁷⁵⁶

---

¹⁰⁷⁴⁵NM, 112/12 Dirler imiş halka-i zikre girüp dönmez niçün / Ben dönerven lîk gözden mahfî devrânum benüm

¹⁰⁷⁴⁶H, i. 162/2 Servi-asâ cânân olur / Cân mazhar-ı ‘irfân olur / Kalbin bahâristân olur / Ezhâr-ı zikru’llâh ile

¹⁰⁷⁴⁷H, i. 160/1 Diller aceb hayrân olur / Esrâr-ı zikru’llâh ile / Yollar beğim âsân olur / ‘Âsâr-ı zikru’llâh ile

¹⁰⁷⁴⁸H, i. 160/6 İsterse ger kalbin safâ / Zikr eyle Hakk’ı dâ’imâ / Bîmâr olan bulur şifâ / Tîmâr-ı zikru’llâh ile

¹⁰⁷⁴⁹NM, 139/3 Gâhi tesbîh u senâ vü zikr ile / Gâhi tahmîd u du‘â vü şükr ile / Cân bulurdı mürde diller nûr ile / Hasretâ gitdi mübârek Ramazan

¹⁰⁷⁵⁰NM, 198/18 Dil anuñ ile kıldı özin zikr ile mu‘tâd / Ol nefha ile dâ‘im ider yâr adını yâd

¹⁰⁷⁵¹H, i. 9/3 Zikrin olıcak dilde / Sâlik kala mı belde / Bizi bu uzak yolda / Esirge ‘inâyet et

¹⁰⁷⁵²NM, 131/1 Gönülden zikre eyle iştigali / Zikirde gâyrı işgâlin’idersin

¹⁰⁷⁵³H, i. 160/4 Ref olsa zulmânî hicâb / Dilden giderdi iztrâb / Yap yap gönül kasrını yap / Mî‘mâr-ı zikru’llâh ile

¹⁰⁷⁵⁴NM, 25/5 Zikr ile tevhide irerse gönül / Ma‘rifetle bula kadruñ inşirâh

¹⁰⁷⁵⁵H, i. 163/5 Açan hüviyyetden kapu / Zevk ile olmuş hande-rû / Zâhir olur izmâr-ı Hû / İzhâr-ı zikru’llâh ile

Dilinde zikr-i Hakk (Allah) olanın kalbine Hakk (Allah) düşer. Hakk (Allah) sırrı zikirle bulunur.¹⁰⁷⁵⁷

Zikrullah, dil (gönül) kalesini muhafaza eden muhâfızdır.¹⁰⁷⁵⁸

Dil (gönül) ülkesi, zikir ordusuyla dolarsa nefsi emmare ülkesini fetheder.¹⁰⁷⁵⁹

Zikrullahı tekrar ile dil (gönül) aynası cilalanır.¹⁰⁷⁶⁰

Dil (gönül) aynası, zikir cila ile temizlenir.¹⁰⁷⁶¹

Devamlı zikir, kalbin cilasıdır.¹⁰⁷⁶²

Gönül pası, zikir darbıyla silinir.¹⁰⁷⁶³

Kalp aynası Hu (Allah) (zikri) nurunun cilasıyla parlar.¹⁰⁷⁶⁴

Zikir, gönlü temizler, sabır ve kararı yok eder.¹⁰⁷⁶⁵

106.14. İnsanlardan başka da zikredenler vardır.

Gül bahçesinin bülbüllerinin zikri yâ Vedūd (Allah), çiçeklerinin mana dilinin zikri yâ Latîf'tir (Allah).¹⁰⁷⁶⁶

¹⁰⁷⁵⁶SG, 11/2 Oku ezber eyle zikr ü fikrünü her dem müdām / Hak Te'âlâ zikri her dem dilde bula irtibâh

¹⁰⁷⁵⁷SG, 77/6 Her kimün olsa dilinde zikr-i Hak / Lâ-cerem düşer anuñ kalbine Hak / Zikr ü fikr ile bulunur sırr-ı Hak / Zikr-i Hakk'a cân u dilden tâlib ol

¹⁰⁷⁵⁸H, i. 162/5 Tevhîd ile ağıyarı sür / Vahdet sarâyında otur / Hısn-ı dili hıfz ede gör / Dizdâr-ı zikru'llâh ile

¹⁰⁷⁵⁹AN, mu. 1/18 Cünd-i zikr ile milk-i dil tolsun / Nefs-i emmare kişverin alsun / Zâhir ü bâtinuñ kamu olsun / Milket-i lâ-ilâheilla'llâh

¹⁰⁷⁶⁰H, i. 160/2 Nefsin hevâsından kesil / Zikr eyle Hakk'ı muttasıl / Saykallanır mir'ât-ı dil / Tekrâr-ı zikru'llâh ile

¹⁰⁷⁶¹AN, i. 54/2 Olsa ger mir'ât-ı dil sâfi sıkâl-i zikr ile / Eyler ol âyîne nür-ı tecellî in'ikâs

¹⁰⁷⁶²AN, i. 63/2 Dem olur kim işidürsin derûnuñda gelür âvâz / İder kalbi veled anda devâm-ı zikri bi'l-icmâ'

¹⁰⁷⁶³NM, 73/2 Savm u salat hac zekât günâh kirin mahvider / Darb-ı zikir olmasa gönül pası silinmez

¹⁰⁷⁶⁴H, i. 76/4 Levh-i dilden zulmet-i şirk ü hevâyı mahv eder / Pâk eder mir'ât-ı kalbi saykal-ı envâr-ı Hü

¹⁰⁷⁶⁵NM, 52/4 Beyt-i dili pâk olur zikr-i Hakk'ı işiden / Sabr u kararı gider işleri devrân olur

¹⁰⁷⁶⁶C, g. 130/6 Zikr-i lisân-ı bülbül-i gül-zâr yâ Vedūd / Vird-i zebân-ı ma'nî ezhâr yâ Latîf

106.15.Zikir ne zaman yapılmalıdır?

Gece gündüz Hakk (Allah) zikredilir.¹⁰⁷⁶⁷

Ramazan ayının zikri güzeldir.¹⁰⁷⁶⁸

Mübarek ayda (ramazanda) daima Hakk (Allah) zikredilir.¹⁰⁷⁶⁹

106.16.Zikredenlerin evsafı

Dertlerine deva bulan kullar daima Hakk'ı (Allah) zikreder.¹⁰⁷⁷⁰

Zikirle iştigal eden cânib-i Mevlâ'ya (Allah) rağbet eder.¹⁰⁷⁷¹

Zikir, keder bırakmaz. Lezzetini bulan diller ondan kopamaz.¹⁰⁷⁷²

Allah'ı her an zikreden, yanılmaz.¹⁰⁷⁷³

(Allah'ın) zikrinin lezzetini bulan diller (gönül), dünya malına değer vermez, dünyadaki hiçbir şey onu tatmin etmez. O, yedi deryayı içer, ama kanmaz.¹⁰⁷⁷⁴

(Allah'ın) zikrinin lezzetini bulan diller (gönül), hâle erince lafı bırakır ve kalbini (Allah'tan) gayri her şeyden uzaklaştırır, fanide baki ikbâli bulur.¹⁰⁷⁷⁵

Allah'ın zikrinin lezzetini bulan diller (gönül), ilm-i esmâyı bilir, o esmada müsemmayı bulur ve onda her muammayı çözer.¹⁰⁷⁷⁶

---

¹⁰⁷⁶⁷H, i. 197/4 Dün gün Hakk'ı zikredeğör / İhsânını fikredeğör / Durma hemân şükredeğör / Biñ biñ şükürler ey Kerîm

¹⁰⁷⁶⁸H, i. 24/3 Zikr ü tehlîli vü tesbîhi güzel / Hem namâzı vü terâvîhi güzel / Zav'-i kandîl ü mesâbîhi güzel / Geldi hoş lütf ile şehri ramazân

¹⁰⁷⁶⁹H, i. 7/2 Dâim Hakk'ı zikreylegil / İhsânını fikreylegil / İn'âmına şükreylegil / Mâh-ı mübârekdir gelen

¹⁰⁷⁷⁰H, i. 189/1 Dertli olan kullarına kıl devâ / Yâ Ahad ü yâ Samed ü yâ Kerîm / Tâ ki seni zikr edeler dâ'imâ / Yâ Ahad ü yâ Samed ü yâ Kerîm

¹⁰⁷⁷¹H, i. 175/1 Ederdi cânib-i Mevlâ'ya rağbet / Kulun olsaydı zikre iştigâli / Tulû' ederdi envâr-ı muhabbet / Havâtîrdan derûnu olsa hâli

¹⁰⁷⁷²AN, i. 40/1 Görmedi bu cihân içinde keder / Zikrûññ lezzetin bulan diller / Keyf-i zikrûññ geldi öyle gider / Zikrûññ lezzetin bulan diller

¹⁰⁷⁷³AN, i. 44/2 Yañılma sakın râhı añ ol yüce dergâhı / Her demde sen Allâh'ı zâkir ola gör zâkir

¹⁰⁷⁷⁴AN, i. 40/2 Lezzet-i mâl ü câha aldanmaz / Dünya bal olsa barmağın banmaz / Yedi deryâyı nüş idüp kanmaz / Zikrûññ lezzetin bulan diller

¹⁰⁷⁷⁵AN, i. 40/4 Hâle irüp bıraktı ol kâli / Ğayrıdan kıldı kalbini hâli / Buldı fânide baki ikbâli / Zikrûññ lezzetin bulan diller

Zâkir, ihlaslı olursa ona bütün gizli sırlar zâhir olur ve o sonunda gizli hazineyi fetheder.¹⁰⁷⁷⁷

Ehl-i sır olmak isteyen şevkle darb-ı zikre girip devrana katılır.¹⁰⁷⁷⁸

Hakk (Allah) daima zikredilirse sadırda inşirah hâsıl olur.¹⁰⁷⁷⁹

Allah'ı zikreden; tende cân, cânda cânân; dilde (gönül) sır, sırda sübhândır.¹⁰⁷⁸⁰

Dünyayı zikreden, Hüda'yı (Allah) unuttur.¹⁰⁷⁸¹

Zikr-i Hakk'la (Allah) meşgul olanlar yana yana kül olur.¹⁰⁷⁸²

106.17.Zikrin sırrına âşıklar ermiştir.

Âşığa zikirle meşgul olmak öğütlenir.¹⁰⁷⁸³

Âşık, derununun zikirle hem-dem (arkadaş) olmasını niyaz eder.¹⁰⁷⁸⁴

Âşığın zikri O'dur (Allah).^{10785, 10786}

Âşık, cân u dilden zikreder. Hakk (Allah) zikri hayat-ı cavidandır.¹⁰⁷⁸⁷

¹⁰⁷⁷⁶AN, i. 40/5 Nürî çün bildi 'ilm-i esmâyı / Buldı esmada ol müsemmâyı / Anda hall itdi her mu'ammâyı / Zikrünüñ lezzetin bulan diller

¹⁰⁷⁷⁷AN, i. 40/3 Ol ki ihlâs ile ola zâkir / Añasırr-ı nihân olur zâhir / Feth ider kenz-i mahfiyi âhir / Zikrünüñ lezzetin bulan diller

¹⁰⁷⁷⁸AN, i. 77/4 Olmak dilerseñ ehl-i sır cünd-i kuvâ-yı nefsi kır / Şevk ile darb-ı zikre gir devrâna gel devrâna gel

¹⁰⁷⁷⁹H, i. 178/5 Ey Hüdâyi Hakk'ı zikr et dâ'imâ / Tâ ki sadra hâsıl ola inşirâh

¹⁰⁷⁸⁰NM, 129/1 Tende cânum cânda cânânumdur Allâh hû diyen / Dilde sırrum sırda sübhânumdur Allâh hû diyen

¹⁰⁷⁸¹AN, i. 118/2 Fikr ü zikr ü dînüñi dünyâya virmek var mıdur / Buna eşdür kim unuttuñ sen Hudâ'yı ey dede

¹⁰⁷⁸²NM, 97/3 Zikr-i Hak'a meşgûl ola yaña yaña tâ kül ola / İsterse kim makbûl ola tevhide boyanmak gerek

¹⁰⁷⁸³NM, 26/1 Ey karındaş bir sözüñ var tut simâh / Zikre meşgûl ol sakın olma ırâh

¹⁰⁷⁸⁴NM, 124/4 Bî-hakk-ı nür-ı pākün Fahr-ı âlem / Bî-Hubb-ı Çâr-yâr-ı Zât-ı Ekrem / Derünüm zikrün ile eyle hem-dem / Efendüm Hâlikum Rabbüm İlâhum

¹⁰⁷⁸⁵H, i. 65/6 Derünun 'aşk ile dolsun / Fikrin zikrin hem ol olsun / Tâlib matlûbunu bulsun / Hiç arzû yeri kalmasın

¹⁰⁷⁸⁶H, i. 82/3 Mâsivâdan el çek ey 'âşık kesil / Fikrin ü zikrin ol olsun muttasıl / Ol kadar hayretde olsun cân ü dil / Kande bakarsam efendim sañayın

¹⁰⁷⁸⁷H, i. 218/4 Hüdâyi lütf-ı Hakk'ı fikredeğör / Kemâl-i fazlına hem şükredeğör / Hudâ'yı cân ü dilden zikredeğör / Ki zikr-i Hak hayât-ı cavidândır

Âşık, Hakk'ın (Allah) lütuflarının her çeşidini zikreder.¹⁰⁷⁸⁸

Âşık, zikri gönülden yapar.¹⁰⁷⁸⁹

Âşık, zikirden başka işle meşgul olmaz.¹⁰⁷⁹⁰

Âşık, zikre düşmüştür.¹⁰⁷⁹¹

Âşık, zikirle daimdir.¹⁰⁷⁹²

Âşığın sabah akşam meşguliyeti zikirdir.¹⁰⁷⁹³

Âşığın gece gündüz zikri Hakk'tır (Allah).¹⁰⁷⁹⁴

Âşık, sukût hâlinde zikirle meşgul olur.¹⁰⁷⁹⁵

Âşıklar, zikrin halkasını kurmuştur.¹⁰⁷⁹⁶

Âşıklar zikirde bir hâl bulur.¹⁰⁷⁹⁷

Âşıklar, zikrullah ile figan eder.¹⁰⁷⁹⁸

Âşık, aşk lezzetini zevk edindiğinde, zikrullahın sultanı olur.¹⁰⁷⁹⁹

¹⁰⁷⁸⁸H, i. 169/3 Hakk'ın ihsânını fikr eyle 'âşık / Envâ-i lütfunu zikr eyle 'âşık / Rüz ü şeb Hâlik'a şükr eyle 'âşık / El-hamdüli'llâh eş-şükrü li'llâh

¹⁰⁷⁸⁹NM, 131/1 Gönülden zikre eyle iştiğali / Zikirde gayrı işğalin'idersin

¹⁰⁷⁹⁰NM, 131/1 Gönülden zikre eyle iştiğali / Zikirde gayrı işğalin'idersin

¹⁰⁷⁹¹NM, 132/5 Bu Niyâzî çün zikrüne düşdi / Dün ü gün gönli fikrüne düşdi / Zâtuña iren şükrüne düşdi / Dertliyüz senden umarız dermân

¹⁰⁷⁹²NM, 153/2 Her giceyi kâim ol her gündüzi sâim ol / Hem zikrile dâim ol yalvar güzel Allâh'a

¹⁰⁷⁹³SG, 79/2 'Aşk-ı Hak'dur 'ilm-i nâfi'le bize sâlih 'amel / 'Aşk-ı Hak'dur zikrimüzle şüglümüz her subh u şâm

¹⁰⁷⁹⁴SG, 65/1 Nâm-ı sâmi okuram / Subh u şâm okuram / On iki imâm okuram / 'İlmüm virdüm derdüm Hak / Gice gündüz zikrüm Hak / Gönümdeki fikrüm Hak

¹⁰⁷⁹⁵SG, 11/4 Gaflet uykusından kaldur başuñı / Sükûtuñ zikr olsun akşam u sabâh

¹⁰⁷⁹⁶NM, 117/3 Halka-i zikri kurmuş 'âşıklar / Ben de sahnında cevânageldüm

¹⁰⁷⁹⁷AN, kıt. 9/ 4 'İşk-ı İlâhî'den tuyan zikirinde bir hâlet bulan / Devrân ile hayrân olan 'âşıklara yokdur hisâb

¹⁰⁷⁹⁸AN, i. 39/1 'Âşık olanlar ol güle nâlân-ı zikru'llâh olur / Sâdik olanlar derd ile giryân-ı zikru'llâh olur

¹⁰⁷⁹⁹AN, i. 39/3 Sarf itse 'âşık himmetin zevk itse 'ışkuñ lezzetin / Balsa visâlün şevketin sultân-ı zikru'llâh olur

Zikrullahla meşgul olan âşığın gözlerinden perde gider ve o âşık Hakk'ın (Allah) cemâlini seyrederek. Âşık onunla yanmak ister.¹⁰⁸⁰⁰

Zikrullahı vird edinen âşık (doğru) yolu bulur ve Zâtullah'ı seyr eder. Âşık onunla yanmak ister.¹⁰⁸⁰¹

O'nun (Allah) zikri, âşığın bütün azalarını dile çevirir.¹⁰⁸⁰²

Allah'ın zikri, âşığın diline enis olduğunda o, dilden dile erişir.¹⁰⁸⁰³

Zikr-i Hakk'la (Allah) enis olan Hakk (Allah) ile birlikte olur. Âşık zikr-i Hakk'a (Allah) cân u dilden talip olur.¹⁰⁸⁰⁴

Âşık mâh-ı gufran (ramazan)dan sonra da gece gündüz Hakk'ı (Allah) zikreder.¹⁰⁸⁰⁵

Âşık zikri tekrar eder. Zikrullâhın güzel kokusu kalbi de kokulandırır.¹⁰⁸⁰⁶

Âşık zikrullahı çoğaltarak Hakk'a (Allah) yol bulur.¹⁰⁸⁰⁷

Zikrullahın etkisiyle âşık fena meydanına girmiş, Hakk'ın (Allah) ihsanına kavuşmuştur.¹⁰⁸⁰⁸

Hâlık (Allah), âşıkları saadet ehli eylediğinden O (Allah) cân u dilden zikredilir.¹⁰⁸⁰⁹

---

¹⁰⁸⁰⁰AN, i. 115/6 'Âşık kim zikru'llâh ide / Gözlerinden perde gide / Hakk'ıñ cemâlin seyr ide / Yanalum zikru'llâh ile

¹⁰⁸⁰¹AN, i. 115/7 Vird idinseñ zikru'llâhı / Ey Nürî bulursın râhı / Seyr idersin zâtu'llâhı / Yanalum zikru'llâh ile

¹⁰⁸⁰²NM, 180/3 Göñül o bahre taldı dilüm tutuldı kaldı / Girdim anuñ zikrine 'azâlarum dil oldı

¹⁰⁸⁰³NM, 114/10 Zikrũñ enis it bu dile irişe tâ dilden dile / Yol göstere ilden ile lütf eyle açvir yolum

¹⁰⁸⁰⁴SG, 77/7 Zikr-i Hakk ile olursa kim enis / Ğaybiyâ Hak'dur aña lâ-bud celis / Meclis-i Hak'dur nefâysiden nefis / Zikr-i Hakk'a cân u dilden tâlib ol

¹⁰⁸⁰⁵H, i. 225/4 Ol ey Hüdâyi subh ü şâm / Zikr-i Hudâ'da ber-devâm / Gitdi meded şehr-i sıyâm / Ey mâh-ı gufrân elveda'

¹⁰⁸⁰⁶H, i. 163/2 Zikri mükerrer ede gör / Bir Hacc-ı ekber ede gör / Kalbin mu'attar ede gör / 'Attâr-ı zikru'llâh ile

¹⁰⁸⁰⁷H, i. 161/7 Kim ki ola sıdk ile kul / Mevlâ'sını unutmaz ol / Bulur Hüdâyi Hakk'a yol / İksâr-ı zikru'llâh ile

¹⁰⁸⁰⁸H, i. 163/3 'Âşık olan cânânına / Girmiş fenâ meydânına / Ermiş Hakk'ın ihsânına / Âsâr-ı zikru'llâh ile

¹⁰⁸⁰⁹H, i. 166/1 Cân ü dilden Hâlık'ı zikr edelim / Hoş sa'âdet ehli etmiş Hak bizi / Lütf-ı bî-pâyânına şükr edelim / Hoş sa'âdet ehli etmiş Hak bizi

107. ZÜHD

Bir şeyden geri durmak, yüz çevirmek anlamına gelen zühd, en yaygın olarak dünyadan yüz çevirme anlamında kullanılsa da kimi sûfilerce helal şeylerden de berî durmak olarak görülmüştür.¹⁰⁸¹⁰ Divanlarını incelediğimiz mutasavvıf şairler onun bir kurtuluş olduğunu, aşkla bir arada bulanamayacağını, irfân ile olursa sahibini kemale ulaştıracağını ifade etmişlerdir. Ayrıca bunlardan farklı olarak zühdün de terk edilmesi gerektiği düşüncesi de yer almaktadır.

107.1.Zühd, kurtuluştur.

Zühd, aydınlatıcıdır ve Allah için yapılır. Zühd, rindler ve salihler topluluğu için en güzel yol göstericidir.

107.2.Zühd, sahiplerinin makamını yüceltir.

Zühd, dinin erkânını sağlamlaştırır, feyzi artırır, nizam verir. Zühd, manevi terakki ile derece yükselmesine sebeptir. Muhabbet, zühde iki cihandan kâm alma endişesini terk ettirecek kadar rıza gösterir. Kerribyyân¹⁰⁸¹¹ zühdün yüzüne yönelir. Zühde yaşayanlarda keramet görülür. İlk dönem sûfilerinden Cüneyd-i Bağdâdi ve İbrahim Ethem zühde büyük bir mertebeye ulaşmıştır. Üzerinde secde edilebilecek kadar temiz bir eteğe benzeyen ve riya ile birlikte bir arada bulunmayan zühd, herkesin hâli değildir.

107.3.Zühd irfân ile birlikte olmalıdır.

Zühd ile irfân arasında geliştirilen düşünceye göre irfân ehli zühde rağbet etmez. Zühd irfân ile birleştirilirse kemale ulaşılır. İrfâna zarar vermek istemeyen, zühdü harap etmez.

107.4.Zühd aşk ile bir arada bulunmaz.

Zühd ile aşk arasında tersten bir anlam ilişkisi kurulduğu görülmektedir. Aşkın olduğu yerde zühde mahal yoktur. Aşk mezhebi zühdü mest-i harâb eder.

¹⁰⁸¹⁰ Dünya ve dinin yasak ettiklerine zühd etmek yanında helallerden zühd etmek şeklindeki yaklaşımın, nasibine düşenin azıyla yetinip fazlasını ihtiyaç sahiplerine tasadduk etmek şeklinde yorumlandığı görülmektedir. Bkz: Ethem Cebecioğlu, *age*, s. 734.

¹⁰⁸¹¹ Allah'a en yakın kabul edilen meleklerin en büyükleri.

Âşık, aşktan sonra ondan ayrı düşmüştür. Zühdün secdegâhı âşığın eteğinin başıdır. Aynı âşık daha sonra zühde sarhoşluk neşesi nasip olur korkusu yaşar. Zühdü terk edip aşka düşen kimseyi Allah cennet ehli eder. Bu düşüncelere yakın olarak değerlendirilebilecek ve Cevrî’de tespit edilen bir düşünceye göre zühd ile sevgili arasında kurulan münasebete göre zühd, işve dolu sevgilinin bir bakışına secde eder. Zühd, sevgilinin sarhoş gözlerinin verdiği zevki bilse elinde kadehle sarhoşların sokağını mekân tutar.

107.5.Zühd terk edilmelidir.

Zühd ile ilgili tespit edilen başka bir düşünceye göre ondan uzaklaşılması gerekir. Zühd terk edilirse insan olunur. Zühd pası, zâhidin gönlünden silinmez. Zühdle meşgul olanların tesbihinin çoğundaki zünnar şerrini riyasız rindler görebilir. Rind, terk ehli olması yönüyle zühdden üstündür.

107.6.Zühd Kavramında Edebî Düşünceler

107.7.Zühd, kurtuluştur.

Zühd, Allah için yapılır.¹⁰⁸¹²

Zühd, aydınlatıcıdır.¹⁰⁸¹³

Zühd, rindlere kurtuluş yolunu gösterir.¹⁰⁸¹⁴

Zühd, salihler topluluğuna en güzel yol göstericidir.¹⁰⁸¹⁵

107.8.Zühd, sahiplerinin makamını yüceltir.

Zühd, dinin erkânını sağlamlaştırır.¹⁰⁸¹⁶

Zühd, feyzi artırır.¹⁰⁸¹⁷

¹⁰⁸¹² NM, 103/3 Gerçi Allah’a ‘ibâdet de güzel / Zühd ü takva vü kana‘at da güzel / Halvet ehline kerâmet de güzel / Âdem iseñ "semme vechullâh"ı bul / Kande baksan ol güzel Allâh'ı bul

¹⁰⁸¹³ C, k. 30/23 Sevâb-endîşe sadr-ı mu‘tekid İlyâs Paşa kim / Salâh-ı kâr ile revnak-fürüz-ı zühd ü takvâdur

¹⁰⁸¹⁴ C, k. 18/22 Rüşdi zühhâda olur râh-nümâ-yı tevfik / Zühdi rindânı ider semt-i salâha irşâd

¹⁰⁸¹⁵ C, k. 23/6 Rüşdün ‘ukalâ hayline üstâd-ı mükemmel / Zühdüñ sulehâ cem‘ine irşâd-ı mükemmel

¹⁰⁸¹⁶ C, k. 16/9 Harem-i ka‘be-i ihlâsınuñ olmış hakka / Zühd ü takvâ ile erkânı mefîn ü muhkem

Zühd, nizam vericidir.¹⁰⁸¹⁸

Zühd, manevi terakki ile derece yükselmesine sebeptir.¹⁰⁸¹⁹

Muhabbet, zühde iki cihandan kâim alma endişesini terk ettirecek kadar rıza gösterir.¹⁰⁸²⁰

Kerribyân, zühdün yüzüne yönelir.¹⁰⁸²¹

Zühde yaşayanlarda keramet görülür.¹⁰⁸²²

Zühd, sahibini keramet sahiplerinin makamına yaklaştırır.¹⁰⁸²³

Zühde Cüneyd-i Bağdâdi ve İbrahim Ethem büyük bir mertebeye ulaşmıştır.¹⁰⁸²⁴

Zühd, takva ve ibadet, herkesin hâli değildir.¹⁰⁸²⁵

Riyânın olduğu yerde zühd bulunmaz.¹⁰⁸²⁶

Zühd, üzerinde secde edilebilecek kadar temiz bir etektir.¹⁰⁸²⁷

107.9.Zühd irfân ile birlikte olmalıdır.

Zühde, ehl-i ifran devrinde rağbet olmaz.¹⁰⁸²⁸

Zühd, irfân ile cem edilirse karşı tarafa geçilir (kemale ulaşılır).¹⁰⁸²⁹

¹⁰⁸¹⁷ C, k. 14/21 Nesîm-i ravza-i zühd ü salâhı / Hemîşe-feyz-i şevk-efrûz-ı ahyâr

¹⁰⁸¹⁸ C, k. 33/3 ‘Âdet-i zühdüñ virür resm-i salâha intizâm / Resm-i perhîzûñ olur zühhâda düstür-i ‘amel

¹⁰⁸¹⁹ C, k. 54/5 Zühd ü vera‘uñ virdi terakkî derecâta / ‘İlm ü hünerüñ oldı şeref-bahş-ı merâtib

¹⁰⁸²⁰ C, g. 14/5 Terk eyledüm endîşe-i kâim-ı dü cihânı / Cevri bu kadar zühde rızâ virdi mahabbet

¹⁰⁸²¹ C, k. 22/22 Kûşe-i mihrâb-ı takvâsı makâm-ı esfiyâ / Veche-i zühd ü salâhı kıble-i Kerrübiyân

¹⁰⁸²² C, k. 36/17 Ol zühd ü vera kim görünür sende hemîşe / Hâşâ ki kerâmetden ide zâtuñı hâli

¹⁰⁸²³ C, tar. 51/5 İrişdi bir kemâle rütbe-i zühdü salâhı kim / Makâmı menzil-i ehl-i kerâmâta karîb oldı

¹⁰⁸²⁴ C, k. 16/3 Sâlik-i râst-rev-i câdde-i fevz ü necâh / Mâlik-i mertebe-i zühd-i Cüneyd ü Edhem

¹⁰⁸²⁵ H, müf. 116 Şehr-i İstanbul şerr ü fitneden hâli değil / Zühd ü takvâ vü ibâdet herkesin hâli değil

¹⁰⁸²⁶ C, tar. 23/7 Himmet-i merdân gibi lütf u ‘atâsı bî-ğaraz / Tâ‘at-ı hâsân gibi zühd ü salâhı bî-riyâ

¹⁰⁸²⁷ C, k. 14/22 O deñlü pâkdür dâmân-ı zühdi / Ki lâyük secde-gâh eyleyse ebrâr

¹⁰⁸²⁸ SG, 27/1 Ehl-i küfrüñ devri geçdi şimdi îmân devridür / Ya‘ni yokdur zühde rağbet ehl-i ‘irfân devridür

¹⁰⁸²⁹ SG, 103/2 Ne mest ol ‘aşk ile dâ‘im ne ayık ol bu ‘akl ile / Miyân-ı zühd ile ‘irfânı cem‘ idüp ‘ubür eyle

Ma‘mûre-i ‘irfâna hâlel getirmek istemeyen, zühdü harap eylemez.¹⁰⁸³⁰

107.10.Zühd aşk ile bir arada bulunmaz.

Zühd, aşkın olduğu yerde bulunmaz.¹⁰⁸³¹

Aşk mezhebi zühdü mest-i harâb eder.¹⁰⁸³²

Âşık, zühd ve takvayla yâr iken aşktan sonra onlardan ayrı düşmüştür.¹⁰⁸³³

Zühdün secdegâhı âşığın eteğinin başıdır.¹⁰⁸³⁴

Âşık, zühde sarhoşluk neşesi nasip olur korkusu yaşar.¹⁰⁸³⁵

Zühdü bırakıp aşka düşeni Allah ehl-i cenân eder.¹⁰⁸³⁶

İşve dolu sevgilinin bir bakışı, zühdü nazına secde ettirir.¹⁰⁸³⁷

Zühd, sevgilinin sarhoş gözlerinin verdiği zevki bilse elinde kadehle sarhoşların sokağını mekân tutar.¹⁰⁸³⁸

107.11.Zühd terk edilmelidir.

Zühd terk edilirse âdem (insan) olunur. Zühd ve taat bırakılmalıdır.¹⁰⁸³⁹, ¹⁰⁸⁴⁰

Zühd pası, zâhidin dilinden (gönül) silinmez.¹⁰⁸⁴¹

¹⁰⁸³⁰ C, g. 158/4 Ma‘mûre-i ‘irfâna hâlel gelmeye dirseñ / Ne zühdi harâb eyle ne perhîze esâs ol

¹⁰⁸³¹ NM, 20/2 ‘Aşkuñ ile tolmışam zühdümi yañılmışam / Mest-i müdâm olmışam çağıruram dost

¹⁰⁸³² C, g. 134/4 ‘Aklı dîvâne kılup zühdi ider mest-i harâb / Böyledür işte sülük eyler iseñ mezheb-i ‘aşk

¹⁰⁸³³ NM, 187/2 Zühd ü takvâya yâr idüm evvel / ‘Aşk ile benden hep cüdâ düşdi

¹⁰⁸³⁴ C, g. 53/2 ‘Âğuşte-i dürd-i hum-ı mey-hâne-i ‘ışkuz / Kim secde-geh-i zühd ser-i dâmenümüzdür

¹⁰⁸³⁵ C, g. 56/3 Çeşminden oldı ‘akla müyesser cünün-ı ‘ışk / Korkum bu zühde neşve-i mestî nasîb olur

¹⁰⁸³⁶ NM, 189/1 Zühdüñi ko ‘aşka düş ehl-i cenân itsün seni / Pîr-i ‘aşka kulluk it cânâne cân itsün seni

¹⁰⁸³⁷ C, g. 66/2 Āferin ol büt-i pür-‘işveye kim bir niğehi / ‘İşk u zühd ü hiredi secde-ber-i nâz eyler

¹⁰⁸³⁸ C, g. 101/3 Çeşm-i mestüñle olan zevkümüzü bildürsek / Zühdi sâğar be-kef-i küçe-i hammâr iderüz

¹⁰⁸³⁹ SG, 98/4 Ko bu zühd ü tâ‘atı / Terk ide gör ‘ādâtı / Geç cümle hayâlâtı / Ādeme gel ādeme

¹⁰⁸⁴⁰ SG, 108/5 Ko bu zühd ü tâ‘atı / Terk ideğör ‘ādâtı / Geç cümle hayâlâtı / Kendüñe gel kendüñe

Zühdle meşgul olanların tesbihinin çoğunda riyasız rindler şeraret-i zünnar (zünnarın şerrini) görürler.¹⁰⁸⁴²

Rind, terk ehli olması yönüyle zühdden üstündür.¹⁰⁸⁴³

---

¹⁰⁸⁴¹ AN, mu. 5/2 Zâhid dilünde pāsı zühd izdiyadı silmez / Mādāmki aralıkda çāvüş-ı ‘ışkı yılmaz / Olmasa rişte-i ‘ışk insân Hudâ’yı bilmez / Nūr-ı cemâl-i Hâlik her dilde cilve kılmaz / Envâr-ı lâ-yezâlî iki cihâna sığmaz

¹⁰⁸⁴² C, g. 75/3 Dil-beste olma zühde ki rindân-ı bî-riyâ / Çok sübhada şerâret-i zünnâr buldılar

¹⁰⁸⁴³ C, g. 111/4 Rindüz ammâ ehl-i terk olmakda zühde gâlibüz / ‘Ârzü-yı cân u dildendür bizüm perhîzamüz

108. ZÜNNAR

Hristiyan keşişlerin bellerine bağladıkları kıldan mamul uzun kuşak olan zünnar; imanın zıddı, imana kavuşmak isteyenlerin kesmesi/kırması gereken bir kavram olarak telakki edilmiştir. Zünnar, sembolik olarak dinî hüviyette bir anlam yüklenmesinin yanı sıra mâsivayı da remzeder. İman, dolayısıyla Allah'ı isteyen, zünnarı yani Allah'tan başka her şey olan mâsivayı terk etmelidir. Tekke kültürünün günlük pratiklerinden olan vird/tesbihatta da zünnarın şerrinden beri olmaya çaba göstermelidir, zira çok tesbihatta da zünnarın şerri vardır.

108.1.Zünnar Kavramında Edebî Düşünceler

Zünnar, imanın zıddıdır.¹⁰⁸⁴⁴

Zünnar, kesilmeden/kırılmadan iman gelmez.^{10845, 10846, 10847}

Zünnar, sâdık talibin belinde bulunmaz.¹⁰⁸⁴⁸

Çok tesbihatta zünnarın şerri vardır.¹⁰⁸⁴⁹

---

¹⁰⁸⁴⁴NM, 144/7 Çün buldı gönül yârum terk eyledüm ağıyârum / İmân ile zünnârum yağmadur alan alsun

¹⁰⁸⁴⁵NM, 136/1 Cānuñı terk itmedin cānānı arzularsın / Zünnāruñı kesmedin imānı arzularsın

¹⁰⁸⁴⁶H, i. 13/1 Cān terkini urmadan / Cānān eline girmez / Zünnārını kırmadan / İmān eline girmez

¹⁰⁸⁴⁷H, i. 64/2 Māsivā esnāmını eyler şikest / Kat' eder zünnārı imān isteyen

¹⁰⁸⁴⁸NM, 142/4 Zerk-i tā'atle kimesne hāl-i 'aşkı añlamaz / Tālib-i sādık iseñ bilüñde zünnār olmasun

¹⁰⁸⁴⁹C, g. 75/3; C, g. 90/3 Dil-beste olma zühde ki rindān-ı bī-riyā / Çok sübhada şerāret-i zünnār buldılar

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DÜŞÜNCE TABLOLARI

Çalışmanın bu bölümü şiir birimlerinden elde edilen düşüncelerin tekrar edilmiş sayısını göstermeye, özgün düşünceleri ana akım düşüncelerin tasallutundan ayırıp ortaya çıkarmaya matuftur.

Bir önceki bölümde şiir birimlerinden çıkarılarak serdedilen düşünceler burada anlam yakınlıklarına göre gruplanmış ve karşılarında hangi şairlerde o düşüncenin geçtiği sayıyla belirtilmiştir. 17. yüzyılın mutasavvıf şairlerinin bir kavram etrafında geliştirdikleri düşüncelerin ne olduğu, bu düşünceler arasında bir kurbiyet ilişkisinin kurulup kurulamayacağı ayrıca şairlerin özgün düşüncelerinin varlığının, o kavramla ilgili ana düşüncelere olan oranı gösterilmeye çalışılmıştır.

Bir önceki bölümde takip edilen sıralamanın esas alınarak hazırlandığı bu bölüm takibi kolaylaştırması için tablolar halinde hazırlanmış, şairleri remzeden kısaltmalar (AN, C, H, NM, SG) alfabetik sıralanmıştır. Bir düşüncenin tekrarı ya da yakın anlamlısı varsa o düşünce tek satırda gösterilmiş, karşısında hangi şairde geçtiği bilgisi sayıyla ifade edilmiştir. Satırda gruplanmış bir düşünce var ise ilk cümle sütündeki kendi hanesinde sayı olan ilk şaire ait olduğu anlamına gelir.

Düşünceler oluşturulurken, kavramların özne olarak yer almasına özen gösterildi

	1. AĞIZ	AN	C	H	NM	SG
1.	Ağzın içinde söyleyen diller vardır.			1		
2.	Zevk şahidi, şeker lebini âşığın dudağına sunmuştur.	1				
3.	Âşığın ağzı sevgilinin (cânân) leblerinin feyzine alışkın olduğundan âb-ı hayvanla konuşmak istemez.				1	
4.	Âşık, Allah demesini bilemeyen ağzın kendisine sövmesini ister.				1	
5.	Yedi başlı, bin dişli yılan olan dünyanın her başında bir ağzı vardır.				1	
6.	Vaizin ağzından ateşler çıkar.				1	

ve mümkün oldukça yoksa geniş zaman çekimi tercih edildi.

	2. AĞYAR	AN	C	H	NM	SG
1.	Ağyar, Hakk'tan (Allah) gayrısıdır.				1	
2.	Ağyar, cân ve tendir, varlıkla görülür.	1				1

	2. AĞYAR	AN	C	H	NM	SG
3.	Ağyar kesrettir, yâr (cânân) onda görülür. Ağyardan kurtulabilen vahdet illerinde yâre ulaşır.				2	
4.	Ağyar, aldatır.				1	
5.	Ağyar, Hakk'ın (Allah) sırlarını bilmez.				1	
6.	Ağyar, âşıkla kavga eder.		1			
7.	Âşık, ağyardan uzaklaşır. Yâr (cânân) isteyen, ağyardan sakınır.		1	1		
8.	Ağyar, âşığın sırrını bilmediği için (âşığa) hor bakar.					1
9.	Ağyarın elinden şeker bile yenmez.			1		
10.	Sanem (cânân) ağyara sürekli kerem ve ihsan gösterir, ağyara zerrece sitem etmez.		1			
11.	Sevgili (cânân), güzelliğini güneş gibi ağyara da arz eder.		2			
12.	Sevgilinin (cânân) ağyara ilgi göstermesi âşığı yaralar.		2			
13.	Âşık, Allah'tan kendisini ağyarın kapısına göndermemesini, yârenden kendisini ağyara güldürmemesini ister.	2				
14.	Ağyar, Hakk (Allah) aşkını yâr edinenlerin gözlerine eşek görünür.	1				
15.	Ağyar, dilde (gönül) Hû (Allah) nakşolunca görülmez.	1				
16.	Sevgili (cânân), ağyar suretinde görülür.	1				
17.	Ağyara, celâlle muamele edilir. Ağyar tozunu, cemâlin tatlı serin suyu yıkar.	2				
18.	Âşık, ağyara sırrını açarsa yâre ulaşamaz.	1				
19.	Sevgili (cânân), ağyara karşı âşıklarına ihsan eder.	1				
20.	Cihan (dünya) herkese ağyar iken âşığa yârdır (cânân).	1				
21.	Ağyarın yüzüne ârif bakmaz.			1		
22.	Yâr-i Baki (Allah) var iken ağyara bakmak, [gidilecek] bir yol değildir. Ağyar, Hayy ü Kayyum'un (Allah) inayetiyle unutulabilir. Ağyardan yârin (cânân) inayetiyle kurtulunur.	1		3		
23.	Ağyardan kurtulmadan yârin (cânân) sınırsız lütuflarına kavuşulamaz.			1		
24.	Hakk (Allah) aşkıyla doyan, gayrılardan usanır, hizmete bel bağlayıp ağyardan kurtulur.	1				
25.	Gönül, yâri bulunca ağyarı terk eder.				1	
26.	Ağyarı, tevhid, ölüm nefyeder.			2	1	

	3. AKIL	AN	C	H	NM	SG
	3.1. Aklın evsafi					
1.	Akıl, her şeyden mutlaktır (kayıtsız).					1

	3. AKIL	AN	C	H	NM	SG
2.	Akıl, sûret aynasının cevherinin ruhunun suyudur.		1			
3.	Akıl, sırların kendisiyle konuşulmasına layık değildir.		1			
4.	Akıl, irfân karşısında susar.		1			
5.	Akılın âfeti gamdır.		1			
6.	Akıl, nüktedandır.		1			
7.	Akılın kibri, aşkın vücud bulmasına izin vermez.		1			
8.	Akıl, visâl (kavuşma) endişesi ile âvâredir.		1			
9.	Akıl hıızrî, mecma‘a‘l-bahreyni mesken edinmiştir.	1				
10.	Doğruluğu herkesçe kabul edilmiş bir akıl, kendini bütün akılların önüne koyar.		1			
11.	Akıl, ârif-i cânın (kâmil) ayağına baş koymak ister.		1			
12.	Tecellinin nuruna eren akla bakmaz.			1		
13.	Akıl mecnun-reviştir (mecnun yürüyüşlüdür), akıl şeriatle sağlam bir ipe bağlanır.		1			
14.	Ehl-i ilhâd‘ın aklına göre şeriat nizam içindir.				1	
15.	Akılın hikmetinin şerefi, keşf-i nazara sahip olmasıdır.		1			
16.	Hayret, akıl gitmesine neden olur.		1			
17.	Dilin (gönül) akli perişan etmesinde şaşılacak bir şey yoktur.		1			
18.	Dildeki (gönül) muhabbet zevki akla tesir eder.		1			
19.	Akıl, sevdalandırılmalıdır.		1			
20.	Kadınların akli ve dini yarımıdır, sözüne göre davranmalıdır.			1		
21.	Ferz-i (satrançta vezir) fikr oynarken akıl, şah-mat olur.				1	
22.	Akılın idraki Mevlâna‘nın Mesnevi‘isini anlamaya yetmez.		1			
	3.2. Akıl değerlidir.					
23.	Akıl ve idraki bırakanlar, baki olmazlar.				1	
24.	Akılın ilmi açığa çıkarılmalıdır.		1			
25.	Akıl, insanı gafletten uyandırıp ayık tutar.			1		1
26.	Akıl, hikmetle bakmalıdır.		1			
27.	Akıl, önder olmalıdır.		1			
28.	Akıl, âlem-i ulvî ile meşgul ise değerlidir.					1
29.	Akıl sefahati terk ettirir.			1		
30.	Akıl, gizli anlamlı meselelerin haberini verir.		1			
31.	Aklı olan dünya devletine mağrur olmaz.			1		
32.	Akıl, noksanlığını denize bakınca anlar.			1		
33.	Akıl, söyleyene değil söze baktırır.			1		
	3.3. Akıl yeri baştır.					
34.	Akılın yeri baştır. Gönül kadehi aşk şarabıyla dolunca baştan gider.	1		1		

	3. AKIL	AN	C	H	NM	SG
	3.4. Aklın türleri					
35.	Akl-ı evvel (yaratılan ilk akıl) Ahmed'dir (Hz. Peygamber).		1			
36.	Akl-ı verâ (yaratılmış akıl) maveraya ulaşamaz.	1				
37.	Tam akıl, bakiyi bırakıp fani dünyaya meyletmez.			1		
38.	Akl-ı küll Allah'ın zâtının sırrında âcizdir.	1				
39.	Akl-ı küll, (Hz. Peygamber'in) cevher-i pâkizesinin (saf, katıksız özünün) benzeridir.		1			
40.	Akl-ı küll nefsi terbiye eder.	1				
41.	Akl-ı küll, irfan sahibi olursa kıvrak anlayışlı dilin (gönül) sınırları karşısında şaşkın bir hâle düşer.		1			
42.	Akl-ı küllün deli gönlün tutsağı olması şaşılacak bir şey değildir.		1			
43.	Akl-ı küll, istidâdı kıskanabilir.		1			
44.	Nâkıs akıl, dost vuslatını hayal edemez.			1		
45.	Nâkıs akıl, kâmil olmaya manidir.			1		
46.	Kâmil akılların imtihan sorusu, muhakkık ulemanın sözleridir.		1			
47.	Aklın on mertebesi, hakikatin yüce köşkünün alçak basamaklı cumbasının merdivenidir.		1			
	3.5. Akıl sahiplerinin özellikleri					
48.	Akla sahip olan hırsı bırakır.		1			
49.	Akıl sahibi olan insan dünyada eğlenmez.			1		
50.	Akıl başa devşirildiğinde, siva sevgisini terk ettirir.			1		
51.	Akıl, sahibinin hayal vadisinde kaybolmasına neden olur.		1			
52.	Akıl sahipleri, delilik sahiplerinden dilenir.		1			
	3.6. Akıl Allah izin verirse Allah'ı anlayabilir.					
53.	Akıl Rab'dedir.	1				
54.	Akıl, cemâlin hilesi karşısında çaresizdir. Zâhir ve Bâtın <i>semme vechullah</i> demiş ve akli hayran etmiştir.	3		2		
55.	Akıl sahibi Hakk'a meyleder, Mevlâ rızası için çabalar. Akıl Hakk'a (Allah) yöneltmelidir.			1	1	
56.	Akıl, Rab (Allah) yardım etmezse çaresizdir.			1		
57.	Âşığın akli ve fikrini Allah döndürür.				1	
58.	Allah dünyayı tahkik ışığıyla süslemeseydi akıl, feleğin hareketini başıboş bir dönme sanırdı.		1			
59.	Akıl, nutk-ı Hakk'la (Allah) ve edeple cilalanmalıdır.					1
60.	Akıl, Dost'un (Allah) vuslatını hayal etmede kusurludur, tavlayla (oyunla) vakit geçirir.			2		
61.	Hakk'ta (Allah) fena olanın, ne bilgisi ne akli kalır.				1	
62.	Akıl, Allah'ın yaratıcılığının habercisi, hikmet nişanesidir.		1			

	3. AKIL	AN	C	H	NM	SG
63.	Akıl Allah'a yol göstermede yol gösterici değildir.				1	
64.	Allah'ın mevcudiyeti karşısında aklın söyleyebileceği bir şey yoktur.				1	
65.	Mürşid-i kâmile irtibatı olmadan yalnız akıl ile Allah'a yakınlık kazanılmaz.	1				
	3.7. Akıl dünyaya değer vermez.					
66.	Akıl, dünyaya değer vermemeyi öğretmelidir.				1	
67.	Akıl bu dünyada gülmeyi salık verir.				1	
68.	Akıl bu âleme hayran olmalıdır.	1				
	3.8. Akıyla meşhur eşhas					
69.	Akl-ı evvel(yaratılan ilk akıl) Ahmed'dir (Hz. Peygamber).		1			
70.	Akl-ı küll, (Hz. Peygamber'in) cevher-i pâkizesinin (saf, katıksız özünün) benzeridir.		1			
71.	Akıl irşada müsait değildir, Felatun'un peşinden gider.		1			
72.	En akıllı kişiler, Aristo ve Âsaf ile temsil edilir.		3			
73.	Akıl, Süleyman Peygamberin yardımcısı Âsaf'a benzer.			1		
74.	Hızır ile Musa akla maliktir.				1	
75.	Aklın fikirleri (Şeyh Bedreddin'in eseri) Vâridat'tır.				1	
	3.9. Akla menfi yaklaşım					
76.	Akıl, insana ayak bağıdır. Allah'ın yardımı olmadan Allah'ı tanıyamaz.	2		1		
77.	Vahdet sırrı akla mübhemdir.					1
78.	Aklın peşine düşen zulmet bağından çıkamayan dîvânedir.				1	
79.	Akıl terk edilmeden meclise (tarikate) girilmez.					1
80.	Akıl, fuzulidir.		1			
81.	Akıl, Şeytan'ın hilelerini bilmez.				1	
82.	Akıl, bir viranedir ve insanı ilahi âlemleri seyretmekten alıkoyan bir bağıdır.				1	
83.	Aklın vesvesesi insanı yoldan çıkarır.		1			
84.	Akıl, vuslat ve hayret anında hükmedemez.				1	
85.	Akıl, dildeki (gönül) mananın sırlarını çözemez.		1			
86.	Akıl, tahkik yolunda yolunu sapıtır.		1			
87.	Hired (Akıl) muhabbet neşvesinin tamamen hikmet olduğunu bilseydi sevda sarhoşluğu ile kendini keybetmezdi		1			
88.	Ayak bağı olan akıl, dââyı hayrete düşürür.			1		
89.	Akıl, bazen kesâfetle maluldür.		1			
90.	Akıl topraktan bir parça, mazhar-ı kül olan âşığı anlamaz.		1			

	3. AKIL	AN	C	H	NM	SG
91.	Akıl, muhabbeten anlamadığı için şişe-i neng başına çalınır (kınanmayı hak eder).		1			
92.	Aklın sözleri düzenli seçkin inci gibiyse de ârifin gönlünde bulunan haber ona benzemez.		1			
	3.10.Aşk-âşık-akıl					
93.	Aşk, akılla izah edilemez.	1				
94.	Akıl âşığın sırlarını anlayamaz, âşığın hâlini anlamakta âcizdir.	1	1			
95.	Akıl aşka bigânedir. Akıl, dilin (gönül) yarasıdır (bela).		1			
96.	Akıl, aşkın gizli sırlarını anlamaya muktedir değildir.		1			
97.	Aklın çözemediği sırlar vardır. Gönül akılda yara açar.		1			
98.	Aşk, aklın sırlarının hikâyesidir.		1			
99.	Aşkın sırrı, akılla anlaşılabilir.		1			
100.	Aşk, aklın yüce olan kadrini aşağıya çeker.		1			
101.	Akla, aşksız sahip olana divane denir.		1			
102.	Âşık, akıldan geçer.				1	
103.	Aklı; âşıklar, divaneler önemsemez.				1	
104.	Akıl, âşığın dilinin (gönül) derdine çâre olamaz.		1			
105.	Aşk şarabı akla zevk verir, onu mest ve medhûş eder.		2			
106.	Akıl, aşkın verdiği neşve karşısında şaşkındır.		1			
107.	Aşk galip gelince akıl sağı solu bilemez.	1				
108.	Akıl cünun günleri gelmeden önce aşk şerbeti ile tımar edilmelidir.	1				
109.	Aklı, aşk mezhebi divane eder.		1			
110.	Aklı, aşkın doğurduğu kargaşa delirtir.		1			
111.	Aklın yüz akı, âşığın deliliğidir.		1			
112.	Akıl, âşığın Hakk (Allah) katındaki yüceliğini anlayamaz.					1
113.	Akıl, aşk yolunda hayran ve bihaberdir.				2	
114.	Güzelliğin cazibesinin artırdığı tutku, akli Mecnun'u kışkandıracak hâle getirir.		1			
115.	Akıl ehli, aklın ötesini göremez ve âşıklara deli ya da mülhid gözüyle bakar.				1	
116.	Akılla aşkı ayırt eden talip, akla bîgâne olur.					1
117.	Âşıkların, (Allah'ın) sırlarından haber vermesi âbid ve zâhidlerin aklını hayran eder.				1	
118.	Âşık, sevgilinin yüzünü görünce akıl dağılır.				1	
119.	Âşık, akli sevgilinin saçına bend eylemiştir.		1			
120.	Sevgilinin siyah/karışık saçının teli akli perişan eder.				2	
121.	Akıl, sabâ rüzgârı estiğinde tarağı hatırlar.				1	
122.	Sevgilinin nazınının güzelliği bencil akli aşka boyun eğdirir.		1			

	3. AKIL	AN	C	H	NM	SG
123.	Akıl ve dili (gönül) aşk şarabı ile harap etmeyen, sevgilinin sarhoş edici gamzesinin söylemek istediklerini anlayamaz.		1			
124.	Uyanık, akıllı dilini (gönül) sevgiliye kavuşma düşüncesinin kadehi ile sarhoş etmeyen âşık, övgüye değerdir.		1			
	3.11. Akıllı olmayanlar divanedir.					
125.	Akla malik olmayanlar divanedir.		1			
126.	Akıl, meftun ve mecnun olan (âşıkları) önemsemez.				1	
127.	Akıl bigânedir, delilerin semtinde rehber olamaz.		1			

	4. ÂLEM	AN	C	H	NM	SG
	4.1. Âlemin evsafı					
1.	Âlem (sevgiliye) âşık olur.		1			
2.	İnsanoğlunun ömrü bitince âlem başına dar olur.	1				
3.	Âlem fanidir. Orada zehre şeker, dikene gül denir; eziyet edene vefa gösterme olmalıdır.		1			
4.	Yaratılmış her şey âlemin içindedir.	1				
5.	Âlemin hizmetçisi cihandır.					1
6.	Âlem, kendisini göreni hayran bırakan bir yüzdür.				1	
7.	Âlemde mahiyetini bilmeden aşka tutulmuş olan yüz binlerce kişi vardır.				1	
8.	Âlem, Hızır'ın gözünde dolanır.				1	
9.	Âlemde büyükmek, kulluğa kabul edilmeye manidir.	1				
10.	Kendini bilmeyenler, âlemde mutlu olamaz.					1
11.	Âlem kâr-gâhında önde gelen biri olmak için hâfız olmak gerekir.					1
12.	Âlemin düzeni, Zü'n-Nûn'un sinesinde yaralar açmıştır.		1			
13.	Âlemi koyveren, terk eden, telaştan kurtulur.			1		
14.	Âlemin kaygı ve sıkıntısı dua ile dağılır.		1			
15.	Âlemin sultanı aşkın darağacına çıkar.					1
16.	Âlem, bir nefestir.					2
17.	Âlem kafestir.					1
18.	İki âlem ateş közüdür.					1
19.	Âlem, hazinedir.					1
20.	Bu âlem sıfatın madenidir.					1
21.	Bu âlem orta halkadır.				1	
22.	Âlem yerden göğe bir noktadır.					1
23.	Âlem, cilve mahallidir.		1			
24.	Âlem, didârın aynasıdır.	1				
25.	Âlem, bir vücuttur.					1

	4. ÂLEM	AN	C	H	NM	SG
26.	Âlem bir gamhanedir.		1			
27.	Âlem, bir gezinti yeridir.			1		
28.	Âlem, arzuların satıldığı bir çarşıdır.		1			
29.	Âlem, sûfinin feryat ettiği bir kilisedir.					1
30.	Âlem, bir ağaca benzer. Onun kökü arşadır.					2
31.	Âlem, bağıdır.		1			
32.	Âlem, açılmış bir bağıdır.	1	1			
33.	Âlemin bätını, zâhiren gizli olan hakikatlerin aydınlanması için teneffüs etmek ister.					1
34.	Âlemin gücü bir araya geldiğinde haşr vuku bulur.					1
35.	Âlemde marifetin ruhu, devrin sırrının zevkidir.					1
36.	Âleme gizli olan bazı sırlar vardır.					1
37.	Âlemin işlerinin doğru bir şekilde halledilmesi gereken işleri vardır.		1			
38.	Âlemin ümit çarşısı vardır.		1			
39.	Âlem meclisine baht kadehi letâfet verir.		1			
40.	Nevruz, yıldızını âleme gösterir.		1			
41.	Nevruz, gül bahçesi fezasını bir âlem eyler.		1			
	4.2. Âlem-Allah					
	4.2.1. Âlemi Allah yaratmıştır.					
42.	Âlemi/âlemleri yoktan var eden Allah'tır.	2	1	3		
43.	Âlem, Hakk'ın (Allah) gizli bir hazinesidir.					1
44.	Âlem, O'nun (Allah) kudretini gösterir.					1
45.	Âlemleri izhar eden, Allah'tır. Onda olanlar, (Allah'ın) kudretinin izharıdır.			2		
46.	Hakikatte (Allah'ın gönderdiği) ilk suhuf kâinattır (âlem).					1
47.	Âlemi yaratmak, Allah'a göre bir zerre yaratmak gibidir.	1				
48.	Âlem, celâl ile cemâlin karışmasıyla oluşmuştur.					1
49.	İki âlem de, Hakk'ın (Allah) (esmasından) kaynaklanmaktadır.					1
50.	Âlem, Âdemin (insan) zuhuru için yaratılmıştır.					1
51.	Allah, ahfa sırrının sarayında tecelli edince sûret âleminde pazar kurulur.				1	
52.	Âlem, baştanbaşa Hakk'ın (Allah) halvethanesidir.					1
53.	Âlemin başını Mutlak vücudun zatı (Allah) döndürür.					1
54.	Cemâlin lütfu, âlemi kendi kendine çevirir.	1				
55.	Âlemlerin Rahman'ı Allah'tır.	1				
56.	O bir (Allah), âleme dolmuştur.					1
57.	Bütün âlem Rabb'e (Allah) âşıktır.	1				
58.	Bütün âlem, baştan sona bendedir.					1
59.	Nûr-ı Kibriyâ'ya sahip olanların nuru, âlemi baştan başa kaplar.					1

	4. ÂLEM	AN	C	H	NM	SG
60.	Âlemin bätını, Hakk'ın (Allah) zatıdır.					1
61.	Halilurrahman, nimetleri âleme cömertçe, esirgemenen, bol bol vermiştir.		1			
62.	Allah'ın feyzi, âleme gayb erlerinden iner.					1
63.	Âlemde Dost'un (Allah) vuslatına kavuşmak için gezilir.	1				
64.	Âleme, Hakk'ın (Allah) nuruyla nurlananlar nur saçabilir.	1				
65.	Hakk'ın (Allah) feyzi, gayb erlerinden âleme iner.					1
	4.2.2. Âlem, Allah'ın yansımasıdır.					
66.	Âlem, Hüda'nın (Allah) sanatına aynadır.				1	
67.	Âlem O'nun (Allah) güzelliğinin şerhinden meydana gelen bir kitaptır.				1	
68.	Âlem, Zât-ı Bârî'nin (Allah) muhabbet nurunun güneşidir.					1
69.	Bütün âlem, Hüda'nın (Allah) zuhur ettiği bir mezâhirdir.					1
70.	Âlemlerin hepsi Mevlâ'ya (Allah) âşıktır ve onu özler.			1		
71.	Cân âleminden, Allah'ın güzelliğini görmek için feryat kopmuştur.					1
	4.2.3. Âlemin sahibi/sultanı Allah'tır.					
72.	Âlemde görünen her şey Hakk'ındır (Allah).	1				1
73.	Âlemleri (Allah'ın) hikmeti ihya etmiştir.	1				
74.	Âlem, Rahman'ın (Allah) fazlından döşenmiş bir sofradır.	1				
75.	Bütün âlemler, Hallâk'ın (Allah) cemâlinin güneşi karşısında zerre gibidir.	1				
76.	Hayy-i Kadîr olan Allah, padişahı âlemlere cân eyler.		1			
77.	Âlem halkı, Hakk'ın (Allah) feyziyle neşat bulur.	1				
78.	Âlemlerin sultanı vardır.			1		
79.	Âlemin sultanı Hay/Rahman'dır (Allah).	1		2		
80.	Cümle âlemde hiç kimse nur-ı vâhide bigane kalamaz.				1	
81.	Âlemin sultanı birdir. Ona erişenin işi âsân olur.					1
82.	Âlemin dirlik ve düzeni için Hüda'nın (Allah) hükmü uygulanmalıdır.		1			
83.	Âlemde Allah'ın (Hüda) hükümleri geçerlidir.		1			
84.	Âlemleri seyran etmek için Hakk (Allah) yolunda sâlik olunmalıdır.		1			
85.	Fıtratında Hakk'ın (Allah) feyzini taşıyanlar, âlemde âlem olur.		1			
	4.3. Âlemin yaratılma sebebi Hz. Peygamber'dir.					

	4. ÂLEM	AN	C	H	NM	SG
86.	Âlemin sûretleri, Hz. Peygamber'e duyulan aşkın manasıdır.		1			
87.	Âleme Nebiyy-i Muhterem (Hz. Peygamber) gelmeseydi cihan yaratılmazdı.				1	
88.	Âlem pergelinin noktası Ahmed'in (Hz. Peygamber) zatıdır.				1	
89.	Âleme rahmet Hz. Peygamber'dir. O, âlemin cânı, övüncüdür.	1	1	1	1	
90.	Âlemin düzen bulabilmesi için Hayrü'l-beşer (Hz. Peygamber)'in yüzünün nurunu salması gerekir.	1				
91.	İki âlemin nuru, iki âlemde şahların şahı, sultanı Muhammed Mustafa'dır (Hz. Peygamber).	2				
92.	Âlem, Hz. Peygamberin zatının nuruyla süslüdür.	1				
93.	Habibullah'ın (Hz. Peygamber) güneşinin nurunun bir zerresi, âlemlere yeter.	1				
94.	Âlem, reyhan (güzel kokulu) Muhammed Mustafa'nın (Hz. Peygamber) kokusuyla kokulanmıştır.	1				
95.	Âlemler, Hz. Peygamber'e muhtaçtır.			1		
96.	Hz. Peygamber'in doğumu, âlemin bayramıdır. Âlem, onun doğumu ile mutluluğa ermiştir	1	1			
97.	Hz. Peygamber doğduğunda âlemler aydınlanmıştır.			1		
98.	Bu âlemin başı Âdem, sonu Hâtem'dir (Hz. Peygamber).				1	
99.	Ahmed-i Muhtar'in (Hz. Peygamber) âleminde Din-i Mübin-i İslam kıyam etmiştir.		2			
100.	Âlemin gönül doktoru, Resul'dür (Hz. Peygamber).		1			
101.	Hz. Peygamber, âlemlere şefaath kaynağıdır.			1		
102.	Âlem, harap olduğundan Resûlullah'tan (Hz. Peygamber) medet istenir.	1				
	4.4. Âlem iki tanedir.					
103.	Âlem, iki tanedir.		3		2	2
104.	İki âlemde Hakk'ı (Allah) bilmekten yeg (iyi) sevap olmaz.				1	
105.	İki âlem, cahilin canına cehennemdir.					1
106.	İki âlem zevki vahdette cem edilir.					1
107.	Peymâne (şarap) iki olan âlemi, on sekiz bin gösteren ilginç bir aynadır.		1			
108.	İki âlemin nuru, iki âlemde şahların şahı Muhammed Mustafa'dır (Hz. Peygamber).	1				
109.	İki âlemin şerhi, saç ile kaşlardır.				1	
110.	Âşık, <i>semme vechullah</i> ile iki âlemin de Hakk'ın (Allah) zâtı olduğunu bildiğinden, utanmaz ve hiçbir şeye baş eğmez.					1

	4. ÂLEM	AN	C	H	NM	SG
111.	Âşığın cânı ve dili iki âlem kaygısından kurtulmuştur.		1			
112.	Âşık, ilahi aşka iki âlemde de aşına olmak ister.				1	
113.	Âşık, iki âlemde de nasipsizdir.		1			
114.	Âşık, iki âlemin sırlarından habersizdir.		1			
	4.5. Âlem on sekiz bin tanedir.					
115.	Âlem, on sekiz bin tanedir.				2	
116.	Gönül, on sekiz bin âleme, manada muhît olmuştur.	1				
117.	On sekiz bin âlemi bir emri ile icad eden Allah'tır.			1		
118.	On sekiz bin âlemi Hû (Allah) kaplamıştır.				1	
119.	On sekiz bin âlem, bir olan Zat-ı Hakk'ın (Allah) sıfatıdır.					1
120.	On sekiz bin âlemin misali cândadır.					1
121.	On sekiz bin âlemin kıblesi, insandır.					1
122.	On sekiz bin âlemin nüshası ârîftir.					1
	4.6. Âlemin çeşitleri					
	4.6.1. Vahdet âlemi					
123.	Âlemin, aynı (kaynak) vahdettir.					1
124.	Âlem, anlaşılamayan bir hikmettir. Kesretteki vahdettir.			1		
125.	Âlem, vahdet goncası açılınca şâd olur.					1
126.	Âlem ve âdemin bir dem olduğu bambaşka bir âleme vahdet denir.					1
127.	Vahdet sırrını bulanlar, bu sırrı âleme açmazlar.					1
128.	Âlem-i vahdette uzak yakın birdir; bu, şu yoktur.					1
129.	Vahdet âleminde âşıklar vardır.	1				
130.	Vahdet âleminde aşk işreti edilir (kurulur).	1				
131.	Vahdet ehlinin sohbetlerini baş tacı edenler, âlemde meşhur olmuştur.					1
132.	Âlem-i vahdette gezinmek insanlıktır.			1		
133.	Vahdet âleminin dilini bilmeyen, papağan görünüşlü leylek gibidir.					1
134.	Aşk ile vücud günahından arınabilirse vahdet âleminde Sübhan (Allah) ile birlik sürülebilir.					1
135.	Vahdet âlemi içinde sırr-ı Yezdan (Allah) olunur.				1	
136.	Âlem-i vahdette ancak Allah'ın inayetiyle sebat edilebilir.			1		
	4.6.2. Kesret âlemi					
137.	Sûret âlemi kesrettir.				1	
138.	Kesret âleminde vahdet sırrı bulunur.	1				
139.	Vahdet ilinden kesret âlemine seyrana gidilir.			1		
140.	Kesret âlemi, dalgaları kesilmeyen vahdet deryasından doğmuştur.				1	

	4. ÂLEM	AN	C	H	NM	SG
141.	Kesret âleminde Münker Nekir hesap sorar.					1
142.	Kesret âleminde Allah'ın inayetiyle vahdete kavuşulur.			1		
	4.6.3. Ulvî-suffî âlem					
143.	Âlem-i ulvî, Zât-ı Kibriyâ'nın (Allah) Âdemde (insan) yüzünü göstererek aşikâr olduğu âlemdir.					1
144.	Âlem-i ulvîde akıl ve ilim rehber olur.					1
145.	Âlem-i ulvî, arştır.					1
146.	Âlem-i suffîde, söz ve sûrete değer verilmez.					1
147.	Âlem-i ulvî aslında âlem-i suffîdedir.					1
	4.6.4. Gayb âlemi					
148.	Gayb âlemi ile şehadet âlemi birdir.					1
149.	Gayb âleminin kapısını, bütün kapıları açan (Allah) açar.	1				
150.	Gayb ve şehadet âlemi mürşide açılır.					1
151.	Gayb âleminin güneşi, gönül durulmadıkça (arınmadıkça) gönlün içini karanlıktan aydınlığa çıkarmaz.				1	
152.	Sevgilinin dişlerinin düzeni gayb âleminin benzersiz hediyesidir.		1			
153.	Sevgilinin ağzı, konuşmaya başladığında gayb âlemini anlatır.		1			
	4.6.5. Mana âlemi					
154.	Mana âlemi ilm-i ledünün konusudur.	1				
155.	Mana âleminin sultanı İbrahim Ethem'dir.					1
156.	Ramazan ayında mana âlemine miraç edilir.			1		
157.	Mana âlemi, marifet mülkünün kutbu olan kalptir.					1
	4.6.6. Aşk âlemi					
158.	Aşk âleminin kıyısı yoktur.		1			
159.	Hüsn ve aşk cihanının nasıl bir âlem olduğunu ancak onu gören bilir.		1			
160.	Aşk âlemi, Hakk (Allah) dergâhının âlemidir.					1
161.	Aşk âleminin Şems-i Tebrizi'si âşıktır.		1			
162.	İlahi aşk âleminden rüzgar, sâdik âşıktaki gayrı sevdadan eser bırakmaz.			1		
163.	Aşk âleminin şahı feleğe baş eğmez.		1			
	4.6.7. Âlem, dünyadır.					
164.	Âlem, dünyadır.	1				
165.	Âlem dünyadır, insanlar orada kördür.	1				
166.	Âlem, dünyanın vücut bulmuş hâlidir.					1
167.	Âlem, uyku ehline göre dünyadır.					1
168.	Dünya âlemi, kesret âlemidir orada dolaşmak istenilen bir şey değildir.					1

	4. ÂLEM	AN	C	H	NM	SG
169.	Beka mülkünün âlemini bunda (dünyada) görmek güzeldir.					1
170.	Dünya âleminde sıhhat; ukba âleminde ise cennet, Allah'ın fazlı ve ihsanıyla bulunur.			1		
171.	Âleme mihnet kemendini dünya atmıştır.			1		
172.	Âlemde madenler vardır.				1	
173.	Âleme (dünya) güneş, sonsuz bir safa bolluğu verir.		1			
174.	Âlemi güneş aydınlatır.		2			
	4.7. Diğer Âlemler					
175.	Âlem-i kuvvette mevcut olanlar, bu âleme gelmiştir.					1
176.	Tahkik âleminde (yolunda) akıl yolunu sapıtır.			1		
177.	Rüzgârlar, vuslat âleminde estiği için gönül gemisine menzil olmaz.	1				
178.	Tevhidin saf ve duru kadehinden içen, feyz âleminin Cem'i olur.			1		
179.	Âlem-i evvel, amâdır (yaratılış öncesi dönem).				1	
	4.7.1. Ten âlemi					
180.	Mevt(ölüm), ten âleminde bir çığığın kopmasına neden olur.	1				
	4.7.2. Vücut âlemi					
181.	<i>Lâilâheillâllah</i> 'ın hikmeti vücut âlemini kaplar.	1				
182.	Gönül, vücut âleminde dışarı taşar.	1				
	4.7.3. Kübra-sugra âlem					
183.	Âlem-i kübrâda sevgilinin yüzü görülür.	1				
184.	Âlem-i sugrada olan, (aslında) âlem-i kübradadır.					1
	4.7.4. Lâhut âlemi					
185.	Âlem-i lâhutta gezinen, mâsivaya dönüp bakmaz.			1		
	4.7.5. Tecrid âlemi					
186.	Tecerrüd âleminde taalluktan kopulur, orada dert ve ağrı sızı yoktur, safa sürülür.		1			
187.	Âlem-i tecridde yaşanan zevki, kudret sahibi hâceler kıskanır.		1			
	4.7.6. İstiğna âlemi					
188.	İstiğna âleminde feleğe minnet edilmez.		1			
	4.7.7. Ruhlar âlemi					
189.	Âlemden ruhlar âlemine uçulur.				1	
190.	Ruhlar âlemi, kıyamet kavgasıyla dolar.		1			
191.	Ruhlar âleminde ölümler vardır.		1			
	4.7.8. İtlak âlemi					
192.	Âlem-i itlakta olanlar, müsterihtir.		1			
	4.7.9. Tasavvuf âlemi					
193.	Tasavvuf âlemi ancak velayet sahiplerinin zaptedebileceği bir âlemdir.		1			

	4. ÂLEM	AN	C	H	NM	SG
	4.7.10. Cem âlemi					
194.	Cem âlemine 'fark'tan sonra ulaşılır.	1				
	4.8. Âlemin sultanı insandır.					
195.	Âlem ve âdem bir anda meydana gelmiştir.				1	
196.	Mülk âlemine insan, sûreta sonradan gelmiştir.					1
197.	Âlemde var olan her şey Âdemde (insan) de vardır.			1		
198.	Âlemler geçilip insan âlemine varılır.			1		
199.	Âlem, halife olan insanın baştan başa saltanat mülküdür.					1
200.	Âlem tahtgâhının sultanı âdemdir (insan).					1
201.	Âlemin mercisi (makamı) insanın özüdür.					1
202.	Âlemin tümünün özü ademoğludur.		1			
203.	İki âlem, insanın zatıdır.					1
204.	Âleme rûhu'l-hayât, âdem (insan) kanından bahşolunmuştur.				1	
205.	Âlemin mayası kandır.					1
206.	İnsanlar, âlemin karnından doğar.					1
207.	Âlem, Hakk (Allah) ilminde bir nüshadır ve aynı zamanda insan onda bir noktadır.				1	
208.	İki âlemin nüshası, insanın cemâlinde bir araya gelmiştir.					1
209.	Âlem, meyvesi insan olan bir ağaçtır.					1
210.	Âlem bir harman, (insan) ise orda bir danedir.				2	
211.	Âlemin süsü insandır.				1	
212.	Âlem, âşiyana benzer. Âlemin hüması insandır ve âleme o hayat verir.					1
213.	Âlem, Âdemin (insan) aletleridir.					1
214.	Cism ü cân âlem ve insan nikabını keşfederse insan ve âlem cennetin yüzü olur.					1
215.	Hakk (Allah), âleme eltafını cemâlinin aynası olan insanların pak tabiatında gösterir.					
216.	Allah'ın esma âlemi, insanda gizlidir.					1
217.	Âlemin bir sultanını bilen, âdemi (insanı) Hakk (Allah) ile görür.					1
218.	Nutkun kadrini bilmeyenler, âdem (insan) sûretinde olsa bile âlem-i hayvandır.					1
219.	Söz olmasa âlem olmazdı.					1
220.	Âlemin kalplerine sevinçler dolar.		1			
221.	Âlem, zatın tecellisiyle tevazu gösterir.					1
222.	Âlemde vücudunu baştan ayağa keşfeden, keramet keşfinden vazgeçer.					1
223.	Âlem, manayı anlayamaz.		1			
224.	Âlem, lütfun peşinde koşar.		1			
225.	Âlem, sevdası uğruna birbirine girer.				1	

	4. ÂLEM	AN	C	H	NM	SG
226.	Âlem (insanlar), kahr korkusuyla fitne ve kargaşadan uzak durur.		1			
227.	Bütün âlem kendisini kınasa bile, sûfi âlem hakkında kötü söz söylemez.					1
228.	Âlem; dünyadır, insanlar orda kördür.	1				
229.	Âlemin (var oluş) maksadı insandır.					3
230.	Âlemin ruhu, mana insanıdır.					1
231.	Âlemin ruhu insandır.					1
232.	Âlemin kalbi insandır.					1
233.	Âlemin dili insandır.					1
234.	Âlemin kulağı, insandır.					1
235.	Âlemin gözü insandır ve âlem kendi yüzünü insanda görmüştür.					1
236.	Âlemin cânı, âdem kıyafetinde insandır.					1
237.	Âlem, âdemdir (insan).					1
238.	Âlemin secdegâhı insandır.					1
239.	Âlemin şahı, insandır.					1
240.	Âlemde cahil olanlar, aslında birer ölüdür.					1
	4.9. Âlem, aşk ile doludur.					
241.	Âlemin özü, mayası aşktır.					2
242.	Bu âlem, görünüşe göre aşktır.					1
243.	Âlemi, aşkın safası doldurur.	1				
244.	Aşkın sadası ve şöhreti âlemi kaplar.	1				
245.	Âlemde gizli hazine aşktır.					1
246.	Aşk, heybetiyle âlemi velveleye verir.	1				
247.	İlahî aşkın ışığı, âlemleri aydınlatır.	1				
248.	Âlem, aşkın sıfatıdır.					1
249.	Âlem âşığın pervasız bir aşk aradığı yerdir.	1				
250.	Hüda (Allah) aşkına bend olmak isteyen gönül, âlemlerin cümle işini gücünü bırakır.	1				
251.	Aşkla gönül kitabını okuyan âşık, sûret âleminin hesabını unuttur.					1
	4.10. Âlem, muhabbetle doludur.					
252.	Âlemi muhabbet doldurmuştur.	1				
253.	Âlemin şehsuvarı muhabbettir.					1
254.	Âlemi muhabbet fesada sürükler.		1			
	4.11. Âlem-Âşık					
255.	Âlem, âşığa zindandır.	1			1	
256.	Âlem, âşığa düşman olabilir.	1				
257.	Âleme âşık sırt çevirir.		1			
258.	Âlem, âşığın Mecnun gibi garip olduğu yerdir.				1	
259.	Âlem, hayal-i âlem olan âşık için bir fanustur.					1
260.	Âlem, âşığın ahvaline hayrandır.				1	
261.	Âlemin halkı, âşığın hâlini bilmez.					1

	4. ÂLEM	AN	C	H	NM	SG
262.	Âlem halkı, âşığın bir derdi olduğunu bilir.				1	
263.	Âlemde âşığın sırrını bilen yoktur.				1	
264.	Âlemin ârifleri, âşığın künhünden âcizdir.					1
265.	Âlemde âşığa safadan eser yoktur.		1			
266.	Âlemde âşık, nasipsiz ve zavallıdır.		1			
267.	Âşık, iki âlemin sırlarından habersizdir.		1			
268.	Âşık, iki âlemde de nasipsizdir.		1			
269.	Âşığın cânı ve dili iki âlem kaygısından kurtulmuştur.		1			
270.	Âşık, varlığının âlemin levhinden silinmesini ister.				1	
271.	Âlemin hayatı (cân vereni) âşıktır.				1	
272.	Âlemler, âşığın vücuduyla doludur.				1	
273.	Âlemin cihanı âşıktır.				1	
274.	Âlemi celâl ateşi kapladığında, çaresiz âşık buna sabretmekte zorlanır.	1				
275.	Âşığı yakan ateşin zerresi zâhir olsaydı, âlemi uçtan uca yakardı.				1	
276.	Âlemi âşığın âhının ve gözyaşlarının kaplamasına şaşılmaz.		1			
277.	Âşığın âhı, âlemi yakar.		1			
278.	Âşığın dilinin (gönül) âhı, âlemi perişan eder.		1			
279.	Âlem içinde inleyen bir âşık isteyen, âşığın sırrından haber almalıdır.	1				
280.	Âşığın pervanesi, âlemi süsleyen güneş ve ay gibidir.		1			
281.	İki âlemde de âşığın her bir zerresi güneş gibidir.					1
282.	Güneş, âşığın gördüğü âlemi görmez. Çünkü âşığın saf dili (gönül) parlak bir aynadır.		1			
283.	Âlemin lütfundan âşık el çekmiştir.		1			
284.	Âlemde âşık kimseye yük olunmaz.					1
285.	Âlemin kapısı, âşığa açılmaz.					1
286.	Âşık âlemin nimetlerinden değil, gam sofrasından beslenir.		1			
287.	İki âlemde kâm almak için minnet etmek âşığa zor gelir.		1			
288.	Âlem içinde kendisine hiç yâr kalmadığını zanneden âşık, benliğini terk edince aslında herkesin yâr olduğunu fark eder.				1	
289.	Cemâlin hayali gönlü kapladığında âşık için âlemdeki her şey ona dönüşür.	1				
290.	Âşık, hakâyık bezminde işaretlerini anlatmaya başlasa, âlem irfan şarabının sarhoşu olur.		1			
291.	Âlem, âşığa göre gülistan olur.				1	
292.	Âlemin merkezinde zamanın kutbu âşıktır.					1

	4. ÂLEM	AN	C	H	NM	SG
293.	Âşık kendini hem âlemin cânı, hem de cânın âlemi kılmak ister.		1			
294.	Âlemde âşığı ayrıcalıklı kılan şey,sevgilinin aşkıdır.		1			
295.	Âlemde âşık hâfız ve vâiz olmuştur.					1
	4.12.Âlem-Gönül					
296.	Gönül, âlem bezminde altın kadehle kırık çömleği aynı gören laubali (kayıtsız) bir rindir.		1			
297.	Âlemi, gönül bir anda aşabilir.					1
298.	Âlemde bütün derlilerin derdine gönül çare olmuştur ancak âşığın derdine çare olmaz.				1	
299.	Gönül, âlemlerin şahı olduğunu sanır.	1				
300.	Tecerrüd zincirinin başındaki dillere (gönül) bağlı olanlar, âlem eleminin kaydından âzade olur.		1			
	4.13.Âlem halkı					
301.	<i>Eyne'l-mefer</i> âlem halkını çağırır.	1				
302.	Âlemin oğullarının dilinin (gönül) aynası saf değildir.		1			
303.	Âlem halkı sevgilinin saçına tutkundur.	1				
304.	Âlem halkı (sevgilinin) saçından ortaya çıkan fitnelerin sebebinin şeytan olduğunu zanneder.				1	
305.	Âlem halkı dört erkânın bağının revaklarında safa bulur.		1			
306.	Âlemin halkını dest-i kudret (Allah) katledebilir.				1	
307.	Âlem halkı, daima “Her şey helak olacaktır.” ayetini okur. Sübhân (Allah) ise şunu okur: “O’nun yüzünden (zâtından) başka.”				1	
308.	Âlem halkı, (Allah’ın) kudreti karşısında çaresizdir.				1	
309.	Âlem halkı kendine sunulan ihsan sofrası için şükreder.		1			
310.	Âlem halkı, cânı Hüda’dan (Allah) ayrı sanır.					1
311.	Âlem halkı, sûfinin elinden malını alıp ırzını ayaklar altına alsa da sûfi incinmez.					1
312.	Âlem halkı gezinmenin esiri olmuştur.		1			
313.	Âlemin halkı, muradına kavuşamaz.					1
314.	Âlem ehli (halkı), kendi derdinden daha ağır bir dert görünce rahatlar.				1	
315.	Âlemi, kimin gamda kimin rahatta olduğunu görmek hayrete düşürür.			1		
	4.14.Âlemin şah/padişah/hükümdarı vardır.					
316.	Âlemin padişahı/hükümdarı/şahları vardır.		9			
317.	Âlemin İskender’i vardır.		1			
318.	Âlemin Kahraman’ı padişaktır (Sultan İbrahim).		1			
319.	Âleme hayat padişah ile gelir.		1			
320.	Padişahın âlemde benzeri yoktur.		1			

	4. ÂLEM	AN	C	H	NM	SG
321.	Padişahın zamanında âlem, mutluluk ve sevinçle dolar.		2			
322.	Âlemin baht açıklığı yıldızı saadetinin hükümdarı vardır.		1			
323.	Âlemi koruyan, düzen veren, şahlar şahı vardır.		2			
324.	Âlemin besleyicisi, padişaktır.		1			
325.	Âlemi aydınlatan padişahın altın bayrağıdır.		1			
326.	Padişah, âlemin süsleyicisidir.		2			
327.	Âlemi padişahın pâk kalbi ferahlatır.		1			
328.	Âlemin asr-ı saadetinin bir efendisi vardır.		1			
329.	Âlemin şahlar şahını övmek imkânsızdır.		1			
330.	Âlem, bir şahlar şahına teslim edildiği için Allah'a hamdedilir.		1			
	4.15.Âlem, denizdir.					
331.	Âlem bir denizdir, yaratılanlar da onun dalgalarıdır.				1	
332.	Âlem, Mevlâ'nın (Allah) vücut denizinin dalgalarıdır.			1		
333.	Âlemde dürr-i yektâ (eşsiz inci hazinesi) vardır.				1	
334.	Âlem, deryadan bir damladır.				1	
335.	Cihan deryası âlemi ihata etmiştir.	1				
336.	İrfan âlemi denizinin balığı, âşıktır.	1				
	4.16.Âlemi güneş aydınlatır.					
337.	Âlemi süsleyen güneştir.		2			
338.	Âlemi güneş aydınlatır.		3			
339.	Güneş, âleme ihsanda bulunur.		1			
340.	Cemâlin hilali görüldükten sonra âlemin güneşinin batmasından bir şey olmaz.	1				
341.	Âleme gün, ikilik gidip birlik olunca doğar.				1	
342.	Âlemin şahı gündüz görünür.					1
	4.17.Âleme meşâyih hükmeder.					
343.	Âlem, mürşidin cismidir.					1
344.	Âlemin mürşidi, Mevlâ (Allah) ilminden haber verir.				1	
345.	Âlem, meşâyihin eserleriyle doludur.	1				
346.	Âlemlere meşâyihin tavır ve davranışları hükmeder.	1				
347.	Âlemde cânın ne olduğunu bilene tâbi olunur.		1			
348.	Ricâlu'l-gaybın uçarak gittiği başka âlem vardır.					1
349.	Âlemde sır vardır ve bu sır, pîrinin sözünü tutanlarca keşf olunur.					1
350.	Âlemde gaybî olunmak istenirse mürşide varmak gerekir.					1
351.	Âlemde pîre niyaz etmekten ve âşık olmaktan başka bir heves kalmamalıdır.					1
352.	Sûfi, âlem-i bâlâda gezinir.	1				

	4. ÂLEM	AN	C	H	NM	SG
353.	Âlemde ortaya çıkan kâmilleri, kimi ikrar kimi inkâr eder.				1	
354.	Ehl-i arâf, âlemdeki sıfatlarla sıfatlanmıştır.				1	
355.	Âlemin Fisagor'u ve Eflatun'unu tevhid ilminin usulünü öğrenen dinlemez.		1			
356.	Âlemin ârifleri, taklit ile karınlarını doyurmaktadır.					1
	4.18.Âleme ibretle bakmalıdır.					
357.	Âlem, âriflere göre muammadır.	1				
358.	Âleme ibretle bakmalıdır.	1		1		
359.	Âlemde akan nehirlerle, göz nehre dönene kadar ibretle bakılır.	1				
360.	Âlemde durulmaz, ona gelen gider.	1				
361.	Âlemin acısı tatlısı birdir.	1				
362.	Âlem, akli kendine hayran eder.	1				
	4.19.Âleme padişah düzen verir.					
363.	Âlemin kurtuluşu takva sahibi padişahın elindedir.		1			
364.	Âlem, adalet ile ıslah edilir.		1			
365.	Âleme nice şahlar, reisler gelir.		1			
	4.20.Sevgili, âlemi cânından geçirir.					
366.	Yârin cemâli, âlemde aşikâr olur.	1				
367.	Sevgilinin şuh bakışlı gözü, âlemi harap eder; âlemin cânından ümidini kesmesine neden olur.		2			
368.	Sevgilinin gözü ve gamzesi nedeniyle âlemde naz ve şiveye itibar edilir.		1			
369.	Âlem yıkılsa sevgili için önemli değildir.		1			
	4.21.Âlem, ramazan ayında rahmete kavuşur.					
370.	Âlem, ramazan ayıyla cân bulur.				1	
371.	Ramazan ayı, âleme rahmet sermayesi olur.		1			
372.	Âlem, Kadir gecesinde rahmete kavuşur.		1			

	5. ALLAH	AN	C	H	NM	SG
	5.1. Allah kavramının evsafi					
1.	Allah'ın kudretine nihayet yoktur.			2		
2.	Gizli dilekler Allah için mahfi değildir.	1				
3.	Allah isminin hâ'sında ism-i azam gizlidir.	1				
4.	Allah diyeni sûretâ fakir görenler, kendilerini zengin Allah'ı fakir sanırlar.				1	
5.	Allah, mazluma kıyana kıyar.				1	
6.	Allah'tan kaçanlara gazap ulaşır.				1	
7.	Hakk (Allah) göğüsleri yarar, işleri açar.	1				
8.	Yâr (Allah) vücut ülkesini mamur etmiştir.	1				
9.	Hastalığı da sağlığı da veren ve alan Allah'tır.	1				

	5. ALLAH	AN	C	H	NM	SG
10.	Allah, hû'da seyrân gösterir.					1
11.	Rabb-i Rahim'e (Allah) sivadan geçilerek erişilir.	1		1		
12.	Gaffâr'ı (Allah) dinleyen dil-dâr olur.	1				
13.	Allah, hem seven, hem sevilen hem sevdirendir.	1				
14.	Allah'ı her seher yürekten âh ederek talep edip sevenler bulur.				1	
15.	Kuşlar yazın Allah'ı anarken bağı bahçeyi inletir.				1	
16.	<i>Lî-ma'allâh</i> sırrına Hz.İbrâhim mahremdir.				1	
17.	Hakk (Allah) katında haslardan olabilmek için uzlet-i halk tercih edilmelidir.				1	
18.	Meydana derûnundan Allah diyenler girebilir.	1				
19.	İdrak etmediği manevi mertebeyi gösteren kıyafeti giymek, Hakk'tan (Allah) uzaklaştırır.					1
	5.2. Allah'ın esması/sıfatları					
20.	Allah; Efendi, Hâlık, Rab, İlah'tır.				5	
21.	Allah, Kaviyy ve Metîn'dir.	1				
22.	Halka hayatı, cevher-i zâtı ve bunca sıfatı Kerîm, Rahîm olan Allah vermiştir.			1		
23.	Allah, Gâfirü'l-müznibîndir ve hataları bağışlar.	1				
24.	Allah Muîn'dir, zayıflara yardım eder.	1				
25.	Allah, Ahsenü'l-hâlikîndir ve kudretiyle meniyi Âdeme (insan)der.	1				
	5.3. Allah, her yerdedir.					
26.	Kâinatta hiçbir şey yok, sadece O (Allah) vardır.					1
27.	Hakk'ın (Allah) mekânı ve nişanı yoktur, O her mekân ve zamanda zuhur eder.				3	
28.	Ön son her şey Mevlâ'nındır (Allah).			1		
29.	Hakk (Allah), giden ve kalan her şeydir.				1	
30.	Hakk (Allah); cân, tendir; sen, ben, uzak ve yakında görünen her şeydir.				1	
31.	Hüda (Allah), her yerde hâzırdır.	1		1		
32.	Allah, herşeyi kuşatmıştır.			1		
33.	Hakk Teâla'ya (Allah) eşyadan daha yakın başka bir şey yoktur.				1	
34.	Allah, her şeyin sığınacağıdır.	1				
35.	Allah ta'ayyün ve lâ ta'ayyünden münezzehtir. Kendini (yine en iyi) kendi bilir.			1		
36.	Allah, yere göğe sığmaz ama bir müminin kalbine sığar.				1	
37.	Yerler ve gökler lisân-ı hâl ile Allah'a gelin diye çağırırlar.			1		
38.	Göz açıldığında her şeyin Hakk (Allah) olduğu anlaşılır.				1	
39.	Allah her şeye yeter, gerisi hevestir.			1		

	5. ALLAH	AN	C	H	NM	SG
	5.4. Allah'tan meded istenir.					
40.	Allah, kendisinden medet istenendir.			12		
41.	Kullar, Allah'tan medet eylemesini umarlar.			1		
42.	Rabb'den (Allah) kullarını gafletten uyarması için medet istenir.			1		
43.	Allah'ın medetiyle (yardımıyla) bezm-i hasa dünya alakasından uzaklaşarak karin olunur (girilir).			1		
44.	Efendi'den (Allah) âşık, mâsivanın sevgisinden kurtulmak için medet ister.			6		
45.	Kerîm olan Allah'tan; taalluk defterini dürmek, yürekten gayrıyı çıkarmak, vahdete kavuşmak için meded dilenilir.			1		
46.	Allah'ın Rıdvanına (cennet) mâlik olabilmek, <i>küllü şeyin hâlık</i> 'ı görebilmek, matlaba erişebilmek için Allah'tan meded istenir.			1		
47.	Sâlikin âlâ matlaba ulaşabilmesi ve baki nimetlere sahip olabilmesi için Allah'tan meded istenir.			1		
48.	Allah'tan has bezme yakın olmak ve alâyıktan kurtulmak için yardım istenir.			1		
49.	Kâbe kavseyn geçilip ev ednâ sırrının tecelli etmesi ve maksûd-ı aksânın hâsıl olabilmemesi için Allah'tan meded istenir.			1		
50.	Allah'tan, kalbi sivâdan pâk etmek için yardım istenir.				1	
51.	Televvün (sebatsızlık) belasından Mabud'un (Allah) yardımıyla kurtulunur.	1				
52.	Hakk (Allah) sözü söylendikten sonra o Allah'a tevekkül edilir.		1			
53.	Hüdâ'nın (Allah) lütfuyla tevekkül ehli, muradına erişip teselli bulur.		1			
	5.5. Allah'ın keremi boldur.					
54.	Allah karanlıkları gideren, lütfu ve nimetleri bol bol veren, ihsan ve kerem membaıdır.	1				
55.	Kerîm (Allah), sınırsız kerem sahibidir.			2	1	
56.	Allah, sultandır ve kendisinden kerem dilenilir.	2				
57.	Allah, hiçbir sermayesi olmayan gedaya kerem eder.	1				
58.	Allah'ın keremiyle nefis hevadan vazgeçebilir.			1		
	5.6. Allah, lütuf ve ihsan sahibidir.					
59.	Allah ihsan sahibidir.	7				
60.	Allah'ın lütfuna gayet yoktur. İhsan denizinin nihayeti yoktur. Rahmeti sayılamayacak kadar çoktur.			3		
61.	Allah Kerîm'dir, ganidir, derman Allah'tan umulur. Allah'ın lütfunun sınırı yoktur.			3	3	

	5. ALLAH	AN	C	H	NM	SG
62.	Allah çok çeşit ihsanda bulunmuştur.			1		
63.	Allah, lütfuyla ihsan kapısını açar.			1		
64.	Allah, günahları bağışlar, ihsan eyler.			1		
65.	Allah'ın seher vaktinde bin lütfu gelir.				1	
66.	Sıdk ile Allah'a dayanan Allah'ın ihsanını görür.				1	
67.	Sıdk, Allah'ın lütfuyla gerçekleşir.			1		
68.	Hakk'ın (Allah) lütfuna, sıdka sahip olan, mazhar olur.		1			
69.	Allah âşığa fazlıyla inayet eder.			1		
	5.7. Allah'ın hükmü şeriattir.					
70.	Hakk (Allah) dergâhının ilk kapısı şeriattir.				1	
71.	Hüda'nın (Allah) vahyi olan Şeriat (Kur'ân-ı Kerîm), Cebrâil tarafından Hz. Peygamber'e yirmi üç yılda getirilmiştir.				1	
72.	Hüda'nın (Allah) Miraç gecesinde Habîb'ine (Hz. Peygamber) hediyesi şeriattir.				1	
73.	Kibriya'nın (Allah) sarayı şeriattir, sağlam binadır. Onun bir taşını oynatanın yerine başını koyması gerekir.					1
74.	Şeriat, kâfir nefsi katletmek için Hakk'ın (Allah) kazasının hükmüdür.				1	
75.	Hakk Teâla'ya (Allah), şeriat haramdır.					1
	5.8. Allah, nefesle hayat vermiştir.					
76.	Ebedî hayat veren Hayy'in (Allah) nefesi cânı besler.		1			
77.	Nefes, bahr-i Zât'tır (Allah).				1	
78.	Nefeste Allah'a kadar ulaşan bir kuvvet vardır.					1
79.	Nefesin her birinde Hakk'ın (Allah) zâtından türlü lezzet vardır.					1
80.	Hakk (Allah) ile olmak için nefes tutulur.					1
81.	Câna, Rahmân'ın (Allah) ruhunun melteminden nefes ulaşırsa âlem baharistan olur.			1		
82.	Âşığın dinleyip okuması gereken kelimeler, nefestir ve pîrin yadigârıdır.					1
83.	Kâmilin nefesi Hakk (Allah) yolunun rehberi, dil (gönül) tahtının serveridir.				1	
	5.9. Allah, Elest bezminde ruhlara şarap sunmuştur.					
84.	Hakk'ın (Allah) hitabını bütün ruhlara elest bezminde işitmiştir.			1		
85.	Allah Elest bezminde kadeh/şarap sunmuştur.	1			1	
86.	O'nun (Allah) bezmindekiler müstağrak olmuştur. (Allah'ın hitabıyla kendinden geçmiştir.) Onun bezminde sunulan kadeh ile ordakiler hayrân, müstağrak ve mest olur.			1		

	5. ALLAH	AN	C	H	NM	SG
87.	Hakk (Allah) sırrının esrârını, Elest bezminin sâkisinin peymânesinden içenler anlar.				1	
88.	Hakk (Allah) perdelerinin sırlarını, Elest bezminin sakisinin kadehinden içenler keşfeder.				1	
	5.10.Allah'tan başka varlık yoktur / Varlık, Allah yolunda engeldir.					
89.	Allah, tek varlıktır.					2
90.	Cümle varlık Mâlikü'l-mülk'ündür (Allah).					2
91.	Rabb'in (Allah) nakşı varlıktır.					1
92.	Mevlâ'nın (Allah) varlığını idrak ettiğinde âşık kendinden eser kalmadığını fark eder.	1				
93.	Mevlâ'nın (Allah) yardımıyla âşık varlık kuyusundan çıkabilir.				1	
94.	Padişahlar padişahı (Allah) ile âşık arasındaki perde varlıktır.			1		
95.	Sultan'a (Allah) ermek isteyen varlık perdesini yırtıp azabından kurtulur.			2		
	5.11.Hidayeti Allah verir.					
96.	Tevfik ve hidayet Allah'ındır.			2		
97.	Allah'ın hidayet verdikleri, safaya kavuşur.				1	
98.	Hakk (Allah) hidayeti pîrle mümkün olur.				1	
99.	Şeyh, Hakk'ın (Allah) hidayetine vesiledir.				1	
	5.12.İmanı Allah verir.					
100.	Zât'ı (Allah) idrak etmek imandır.					1
101.	Allah, insanı iman ehli eyleyendir.			10		
102.	Hakk'a (Allah) giden yol iman ehlinindir.			1		
103.	Şuhudunda kâmil olanın imanı Hakk'tır (Allah).			1		
104.	Allah yolunun mertlerinin imanları güçlüdür.	1				
	5.13.Allah, dertlilere derman verir.					
105.	Allah, dertlilerin derdine dermandır.			3	2	
106.	Dertlilere derman, afv ve gufrân Allah'tandır.			1		
107.	Allah, âlemlerin Rahmânıdır. Dertlilerin dermanıdır.	1				
108.	Bedenin dertlerinin dermanı Hüda'dandır (Allah).		1			
109.	Allah, dertlilere derman edicidir. Müşkilleri âsân (kolay) eyler.	1				
110.	Hakk (Allah), Fahr-i Risâlet'i (Hz. Peygamber) rehber edinenlerin dertlerine derman olur.			1		
111.	Âvâreler, Allah'tan lütuf umar. Allah'ın kapısından başka varılacak kapı yoktur. Dert ehline (ancak) Allah çare olur.			1		
112.	Allah'a dert ile yalvarılır.			1		
113.	Cins ve misli olmayan (Allah), âşığı dert dükkânı eder.				1	

	5. ALLAH	AN	C	H	NM	SG
	5.14.Allah'a yalvarılır.					
114.	Allah'a gizlice ibadetle yalvarmalıdır.				1	
115.	Allah'a uzun uzun yalvarmalıdır.				1	
116.	Allah'ın divanına durulur, eşiğine yüz sürülür, Allah'tan başka gidilecek yer yoktur.			1		
117.	Hakk'ın (Allah) divanına durup gelenler, Hakk (Allah) kapısından başka kapı bilmez.			1		
118.	Habib (Hz. Peygamber) <i>e'üzü bike minke</i> buyurduğundan Allah'tan, Allah'ın yardımıyla Allah'a sığınılır.	2				
119.	Mevlâ'dan (Allah) başka kimse yardım edemez.				1	
120.	Allah'a, göz görürken, kulak işitirken fırsat elden gitmeden yalvarmalıdır.				1	
121.	Yüzünü Allah'a çevirmeyen gâfildir.			1		
122.	Göz kapalıyken (gafletleyken) Allah'a yalvarılamaz.				1	
123.	Allah'ın merhameti iki cihanda da talep edilir.	1				
124.	Mevlâ (Allah), en çok talep edilendir.			5		
125.	Rabb'in (Allah), övgüsü sayılamayacak kadar çoktur.			1		
126.	Cenâb-ı Hakk'ın (Allah) mutlak hakikati hiçbir şekilde nitelenemez.	1				
127.	Her tasarruf Hakk'ındır (Allah).			1		
128.	Allah'tan maksad-ı aksâya ulaşmak istenir.			1		
	5.15.Allah'a ibadet edilir.					
129.	Allah'a ibadet güzeldir.				1	
130.	İlm-i Hakk (Allah ilmi), ayn-ı ameldir (ibadetin ta kendisi).					1
131.	Namaz, Settâr (Allah) için kılınır.	1				
132.	Hakk'a (Allah) amelle ulaşılamaz.					2
	5.16.Allah'ı bilmek					
133.	Hakk'ı (Allah) tanımaya cehalet manidir.					1
134.	Hakk'tan (Allah) insanı cehalet ayırır.					1
135.	Hakk (Allah) Hakk (Allah) ile bilenebilir, bunu bilmeyen hakikatte mülhittir.					1
136.	Nefsini bilen, Allah'ı bilir.				1	
137.	Allah, kişinin kendisine kendinden yakındır.				1	
138.	Allah, doğruyu en iyi bilendir.	1				
139.	Bilen de bilinen de Allah'tır.				1	
140.	Allah ilmi çok isteyene vermiştir.				1	
	5.17.Allah, ilm-i ledünnîyi okutur.					
141.	Hakk'ın (Allah) inayetiyle insan, ledün ilmini okuyabilir.	1				
142.	Allah, ledünnî ilim ile kalbi umman eyler.	1				
143.	İlm-i ledünnî, Mevlâ'dan (Allah) ders almaktır.	1				

	5. ALLAH	AN	C	H	NM	SG
	5.18.Allah, hayrete düşürür.					
144.	Hakk (Allah) yolunda çok hayret çölü vardır.	1				
145.	Hayret denizine gark olan, Rabb'den (Allah) uzaklaşıp, mahvolur.				1	
146.	Hakk'ı (Allah) bilen, hayret vadisine düşer.			1		
147.	O (Allah), âşıkları hayrete koyar.			1		
148.	Allah'ın veçhi, hayrete erişilince ayan olur.				1	
149.	Hakk'ın (Allah) ihsan etmediği çaresiz insan, sarhoş ve hayran bir şekilde hayrette kalır.			1		
	5.19.Allah'a şirkten uzaklaşılarak varılır.					
150.	Hakk'tan (Allah) başka bir şeyin varlığını ispat etme kavgası şirktir.					1
151.	Şirk, bütün varlığın Allah olmadığını zannetmektir.					1
152.	Hakk'ın (Allah) vahdetini bilmeyenler şirkin ehli olurlar.				1	
153.	Şirk gönülden sürülünce birliğe ulaşılır, her yerde Hakk (Allah) görülür.					1
154.	Şirki tevhide ulaştırın Allah'a ulaşır.			1		
155.	Hû (Allah zikri) nuru, şirki mahveder.			1		
	5.20.Allah'a dönmek/gitmek					
156.	Allah 'gel' demeyince günahkârlar O'na gidemez.				1	
157.	Mevlâ (Allah), Mevlâyla (yardımı) bulunur.			1		
158.	Hakk'a (Allah), âlemin zevk ve safasından usananlar, varabilir.			1		
159.	Allah'a, derinden âh edilir, seherlerden gâfil olunmaz ve Ferrû ila'llah (Allah'a koşunuz) işitilirse gidilebilir.			1		
160.	Allah'a, dünyaya rağbet, makam-mansıba muhabbet terk edilince gidilebilir.			1		
161.	Allah'a, himmeti yücelten, ikiliği kaldıran, vahdeti bulan gidebilir.			1		
162.	Allah'a, Allah'a çağıran münadileri işitip, cânlarını feda edenler gidebilir.			1		
163.	Allah'a, mal ve mülke aldanmayan, cihanın baki kalmayacağını bilen, el için ateşlere girmeyen gidebilir.			1		
164.	Allah'a, Hakk (Allah) nidâsını işitip varını Hakk'a (Allah) fedâ eden, gidebilir.			1		
165.	Allah'a, fani vücudundan geçip Hakk'a (Allah) cân ve tenini feda edip hâllerini kayıran gidebilir.			1		
166.	Allah'a, Azrail cânı almadan gitmelidir.				1	
167.	Allah'a, heva ve sivayı terk edilince dönülür.				1	
168.	Allah'a, sevgilinin (cânân) vuslatı anılarak dönülür.				1	

	5. ALLAH	AN	C	H	NM	SG
169.	Allah'ı bilenlere vuslatına erenlere sorarak Allah'a dönülür.				1	
170.	Emmare, Allah'a gitmeye mani olur.				1	
171.	Allah'a, gözlerinden yaş dökenler döner.				1	
172.	Allah'a giden safâya kavuşur.			1		

	6. ÂRİF	AN	C	H	NM	SG
	6.1 Ârif kimdir?					
1.	Ârif, kelamın zâhirinde kalmaz.	1				
2.	Ârif, enfüs ve afâkı görür.	1				
3.	Ârif, âlemi bir muamma olarak görür.	1				
4.	Ârif, lütfa sevinmez, kahra incinmez.				1	
5.	Kâmil, ârifin eteğine yapışır.				1	
6.	Ârif, dilin (gönül) ahvâlini ve âşığın hâlini bilir.				1	
7.	Ârif, dili (gönül) lütfa cevlan ettirir.				1	
8.	Ârif, eşyada esmayı görür.				1	
9.	Arş, ârife mekân olamaz.				1	
10.	Ârifin gönlü gölgesi yere düşmeyen ankâdır ve cihan halkı bunu bilmez.				1	
11.	Ârif, kendini hayvanlıktan kurtarıp insan eden kişidir.				1	
12.	Ârifin hâli ve nişanı yoktur.				1	
13.	Ârif, âfaktaki hiçbir şeyi hor görmez, kendini hiçbir vasıfla teşhir etmez.				1	
14.	Ârif-i billah lâ ve illâyı (nefy-i isbat) aşmıştır.					1
15.	Ârif, vahdetin âsârına (eserlerine) ulaşmıştır.	1				
16.	Ârif, vahdeti hüccetsiz teslim eder.		1			
17.	Ârif, tevhid şimşegi ile gönüldeki on sekiz bin perdeyi kaldırır.				1	
18.	Ârif, on sekiz bin âlemin nüshasıdır.					1
19.	Ârif, lâilâheillallâh hasletiyle sivayı terk eder.	1				
20.	Ârif, ism-i âzâmın vücuda nakş olduğunu bilir.	1				
21.	Ârifin cân gözü açıktır.	1				
22.	Ârif, gözünü açıp merdâne (mertçe) bakar.			10		
23.	Âriflerin dili gafillere çan gibi gelir.					1
24.	Ârif güzel ahlâkı tahsil eden kişidir, cennette daima bunu görür.					1
25.	Ârif, âdem (insan) suretindedir.					1
26.	Ârif-i billah kendini bilir ve âşığın yâridir.					2
27.	Ârifin karnı taklid ile toktur.					1
28.	Ârifin her bir sözü irşattır.					1
29.	Ârifin özü, ayn ile gayrı ve halk ile hakkı birdir.					1
30.	Ârifler zât ve sifata cân ve ten derler.					1

	6. ÂRİF	AN	C	H	NM	SG
31.	Ârifin cânı bülbüldür.			1		
32.	Ârif olan dil (gönül), 'ben' demez.			1		
33.	Ârif, ağyarın yüzünü görmez.			1		
34.	Ârif, mâsivaya bakmaz.			1		
35.	Ârifin ruhu istiğnanın zirvesidir.			1		
36.	Ârif, ömür sermayesini telef etmez.			1		
37.	Ârif, basiret sahibidir.			1		
38.	Ârif, gaflet uykusuna aldanmaz.			1		
39.	Ârif, mana yüzüne bakar.			1		
40.	Ârif, âb-ı hayatın zulmette olduğunu bilir.			1		
41.	Ârifler hâlini arz edip lütuf bekler.		1			
42.	Ârif, fakir ve fenadan şikâyet etmez.		1			
43.	Ârif, böbürlenmez.		1			
44.	Ârifin haber kaynağı akıldır.		1			
45.	Ârifin sözünü âşık inkâr etmez.		1			
46.	Ârifin dilinde (gönül) bed (kötü) hayal olmaz.		1			
47.	Ârif, ümit ve emelleri terk eder.		1			
48.	Ârif, dilberi ve dilin (gönül) manasını bilir.		1			
49.	Ârif, âşınaya âşına, bigâneye bigânedir.		1			
50.	Ârif, iki cihan sırrının nüktesini bilir.		1			
51.	Ârif; feraset, kıyâset, zekâvet gibi sevdalardan geçmiştir.		1			
52.	Ârif, tesbihi bırakıp kadehi almıştır.		1			
53.	Ârif, kadehin neşesinden kâm alır.		1			
54.	Ârifin ariyet (ödünç alıp vermek) ve ziverle (süs) işi olmaz.		1			
55.	Ârifin gittiği yol temizdir.		1			
56.	Cenâb-ı Hakk'ın hiçbir şekilde nitelenemeyen mutlak hakikati, ârife çok dalgalı bir deniz gibi görünür.	1				
57.	Ahret azabının cehalet ateşinden çıkacağını bilir.				1	
58.	Ârifin kadrini yine ârif olanlar bilir.				1	
59.	Ârif, dil (gönül) arşında (Hakk'ın yardımıyla) marifet miracına çıkar.					1
60.	Ârifin sözünde kimseye garaz olmaz.					1
61.	Hakikat yolunun mürşidi olmak için ârif-i kâmil olmak gerekir.			1		
62.	Ârife, ümit zenginliği ve cân kaygısı taşımak bir beladır.		1			
63.	[Âşığın memleketi] Aspozi (Malatya) safâ bezminin toplandığı yerdir.				1	
64.	Ârif yüksek anlayış sahibi olmalı tahkike gayret etmelidir.		1			
65.	Ârifin sözünü, insan olanlar duyabilir.				1	

	6. ÂRİF	AN	C	H	NM	SG
66.	Âlemin ârifleri âşığın künhünden âcizdir.					1
67.	Ârifin katli için diş bilenir.					1
68.	Ârifin ölümünü hased sahibi ister.					1
	6.2. Ârif, Allah'ı bilir.					
69.	Ârif, esrâr-ı Hüdâ'dan (Allah) haberdardır.				1	
70.	Ârif, her bakışında Hakk'm (Allah) sayısız ihsanını görür.				1	
71.	Ârif, Hakk'a (Allah) uçar.			1		
72.	Ârif her şeyin Kâdir-i Mutlak'm (Allah) işi olduğunu bilir.			1		
73.	Ârif, mazhar-ı zât olduğunu ve Hakk'a (Allah) mirat olduğunu bilir.			1		
74.	Ârif, Hakk'a (Allah) ve lütfâ mazhar olduğunu bilir.			1		
75.	Ârif, insan aynasındaki Hz. Rahmân'm (Allah) aksini görür.			1	1	
76.	Ârifin en iyi dostu ilahî aşktır.				1	
77.	Ârife gelen feyz, Mebde-i Feyyâz'dandır (Allah).					1
78.	Ârif, Mevlâ'nın (Allah) hikmetine vâristir.	1				
79.	Ârif, Hakk'm (Allah) tercümanıdır.					1
80.	Ârif, hüsn-i hulk ile Zât-ı Hakk'ı (Allah) bulur.					1
81.	Ârif, Hakk'a (Allah) düşman olamaz.	1				
82.	Hakk (Allah) şehrinin ârifleri cânlardan azizdir.				1	
83.	Ârif, ışık yayan bir güneştir ve Allah'm nuruna çok düşkündür.	1				
84.	Ârif, halkı başına toplamaz, halk içinde Hakk (Allah) iledir.				1	
	6.3. Ârif, nefsinin bilir.					
85.	Ârif, nefsinin bilir.			1		1
86.	Ârif, nefsinin bildiği için Mevlâ'sını (Allah) da bilir.			1		
87.	Ârif nefsin bir mertebesidir, bu özelliği kazanan nefis, takdiri hak eder.	1				1
	6.4. Ârif, sırlarını bilir.					
88.	Ârif, sırların ne olduğunu bilir.					1
89.	Ârif, konuşurken söylediklerinde sırlarını ortaya çıkar.					1
90.	Ârif, kalp vadisindeki noktanın (süveyda) remzini bilir.				1	
91.	Ârif, dil ü cân sırlarını ve kazanın sırlarını bilendir.		1			
92.	Ârif, bütün sırlarını bildiği hâlde insanlara kendini öğrenmeye çalışan bir kişi gibi gösterir.					1
93.	Ârif, sırrını setreder. Zâhid onu ayıplar.				1	
	6.5. Ârif, irfân sahibidir.					
94.	Âriflerin irfana ihtiyacı vardır.			1		
95.	Ârifin sözünü duymak için irfân lazımdır.				1	

	6. ÂRİF	AN	C	H	NM	SG
96.	Ârifin irfânı kâmil olduğunda dil ü cânı (gönlü) mala (mâsivaya) meyl eylemez.		1			
	6.6. Ârif, dünya peşinde değildir.					
97.	Ârif, bu dünyada kör değildir.			1		
98.	Ârif, cihan (dünyalık) peşinde değildir.			1		
99.	Ârif uyanıktır, dünya ona rıza evidir.					1
100.	Ârifin dünyadaki cenneti, ahiret cennetine hasret çektirtmez.			1		
	6.7. Ârifin sohbeti değerlidir.					
101.	Cahillerle sohbet ârife cehennem ateşi gibi gelir.					1
102.	Ârifle sohbet bin halvetten daha değerlidir.					1
103.	Ârifin sohbetine ermek için cân minnetsizce verilir.					1
	6.8. Ârif olmak, bilmektir.					
104.	Hakk (Allah) sırrına ârif olduğunda hakikat şehrinin mihmanı olunur.				1	
105.	Sidreden (Allah'ın) ceberutunu seyreden vahdet-i vücuda ârif olur.	1				
106.	Vâiz men aref sırrına ârif olamamıştır.	1				
107.	Cân gözünü açıp cihanı süsleyen envâra bakan Hakk (Allah) sırrına ârif olur.	1				
108.	İlm-i ledün dersinde ârif olan kişiler gönülleri hasta olanlara Lokman'dır.				1	
109.	Ârif, Kur'ân ârifi olduğunda insan ârifi olur.					1

	7. ARŞ	AN	C	H	NM	SG
	7.1. Allah, arşa istiva etmiştir.					
1.	Arş, Rahman'ındır (Allah).				1	
2.	Allah arşa istiva etmiştir.					1
3.	Allah insanlıkta kemal-i tesviye olduktan sonra, arşı istiva etti.					1
4.	Arş, Allah'ın celâlinin ehâdiyetinin tecellisidir.	1				
5.	Arş, Allah'ın kerem denizinde bir damla olan yaratılmışlardır.			1		
6.	Rahman'ın (Allah) arşı, âdemdir (insan).					1
7.	Arş, insanın sûretidir.					1
8.	Arş, (insanın) cismi ve cânıdır.					1
9.	Arşta kürsi vardır.				1	
10.	Kürsiye, arştan çıkılır.					1
11.	Tûba, arşın sıfatlarından.				1	
12.	Arş, Allah'a ulaşma yolunda geçilecek menzillerdendir.			2		
13.	Arş-ı berîne ayak basınca Cenâb-ı Hazret'in (Allah) misafiri olunur.	1				
14.	Arş, Allah'a ulaşmada geçilen makamlardan biridir.		1			

	7. ARŞ	AN	C	H	NM	SG
15.	Arş, Allah'ın sevgili kullarıyla yücelik bulur.		1			
16.	Allah'ın lütfu olursa, insanın ünvanı arştan daha yüce olur.			1		
17.	Mecmau'l-bahreyn olan, Rahman'ın (Allah) arşını menzil edinmiştir.				1	
18.	Arş, âlemin zeminidir.					1
19.	Arş, yüce bir âlemdir.					1
	7.2. Hz. Peygamber, arşa ayak basmıştır.					
20.	Hz. Peygamber arştan daha yücedir.		1			
21.	Sadr-ı risâlet (Hz. Peygamber), arşa ayak basmıştır.				1	
22.	Arşı, üzerine Hz. Peygamber'in ayak basması yüceltmıştır.		1			
23.	Arş, Hz. Peygamber'in cilve-gâhıdır.			1		
24.	Hz. Peygamber'in arşa ayak basması Kâbe'yi onunla aynı yücelikte kılmıştır.		1			
	7.3. Melekler, arşı tavaf eder.					
25.	Arş, tavaf edilir.			1		
26.	Kerrûbiyân, arşta secde eder.		1			
27.	Arşın etrafında melekler Allah aşkıyla döner.		1	1	1	
28.	Arştaki melekler insanların duasına âmin derler.		1			
29.	Arşta melekler insanların yaptığı güzel şeyleri överler.		1			
30.	Arş-ı âlâda melekler topluluğunun sultanı âşıktır.				1	
	7.4. Arşa tevhid ile çıkılır.					
31.	Arş-ı âlâyı şeriat ihtiva eder.				1	
32.	Gazap ve şehvetine hâkim olanlar, arşa çıkar.				1	
33.	Kişi ikilikten kurtulup tevhide ulaşırsa taklid makamından tahkik arşına yükselir.				1	
34.	Arşa tevhid cezbesiyle çıkılır.			1	1	
	7.5. Arş, insan-ı kâmilin gönlüdür.					
35.	Ârifin gönlü arşa benzetilir.					1
36.	O'nun (Allah) arşı ve kürsüsü dostlarının gönlüdür.					1
37.	Arş, Hakk (Allah) dostunun gönlüdür. Ondan uzaklaşanların yeri cehennemdir.					1
38.	Arş, kâmilin kalbinde gizlidir.	1				
39.	Velinin avuç içi arş ve kürsiden geniştir.				1	
40.	Dil (gönül) arşında (Hakk'ın yardımıyla) marifet miracına ârif çıkar.					1
41.	Arş, dil (gönül) sahibinin hükmettiği yerdir.		1			
42.	Ârifin himmeti arştan yücedir.				1	
43.	Kalp erbabının gönlüne giren, arşa yücelme izni elde eder.		1			
	7.6. Âşık, arştan haber verir.					

	7. ARŞ	AN	C	H	NM	SG
44.	Arş maksudu sembolize eder ve (âşık) ona yüz sürmek, ulaşmak ister.			2		
45.	Enaniyet süprütüsü ve dikenini aşk ile yakanlara arş ve kürsiden daha geniş meydan verilir.				1	
46.	Hakk (Allah) yolunun âşıkları arş üzre seyrân ederler.	1			3	
47.	Aşk himmetiyle âşık, kanatsız bir şekilde dokuz feleği geçer, arşa basar.	1				
48.	Âşığın âhının oku dokuz felekten değil arş-ı âlâdan daha yükseğe çıkar.		1			
49.	Âşığın sesi felekleri geçip arşa ulaşır.	1				
50.	Arş-ı âlâda melekler topluluğunun sultanı âşıktır.				1	
51.	Âşığın duası, arşa velvele (coşku) verir.		1			
52.	Arştan, âşık haber verir.				1	
53.	Âşığın dili (gönül) arşa değer vermez.			1		

	8. ÂŞIK	AN	C	H	NM	SG
	8.1. Âşığın evsafı					
1.	Âşık, aşk mektebinin şakirdidir.		1			
2.	Âşık, aşikâre ve nihâne tılsım-ı âzâmdır.				1	
3.	Âşığın lisanı Hakk (Allah) lisanıdır, Hakk'ın (Allah) tercümanıdır.					1
4.	Âşığın cilvegâhı bazen melamet pazarının köşesidir.		1			
5.	Âşık, aşk derdine mübtela fakat derman istemeyen şaşılması bir hastadır.		1			
6.	Âşık, temmuz sıcağında bir ağaç (gibi boyu olan sevgilinin) gölgesine muhtaç bir topraktır.		1			
7.	Âşık, gâh âlem harmanında bir dane gâh her şeyi câmi (toplayan) bir meydan olur.				1	
8.	Âşık, aşk ile vehim çer çöpünün yaktığı ateştir.		1			
9.	Âşık, aşk hadisine dil, mana sırrına kulaktır.		1			
10.	Âşık, aşkın mahiyetinin bilinmeyen cevheridir.		1			
11.	Âşık, aşk mahiyetinin özünün yanağının suyudur.		1			
12.	Âşığın yan yana oturduğu dostu âşktır.		1			
13.	Âşık, aşk ümmetindedir.	1				
14.	Âşık, aşk kadısı olmuştur.					1
15.	Âşık, zât, esma ve sıfat ile yekdemdir.				1	
16.	Âşık, aşka aşk bağıyla bağlıdır.	1				
17.	Âşık, aşk ile pâye bulur.					1
18.	Âşık, ibtiladan (tutku) haz alır.	1				
19.	Âşık, aşktan başka bir iş tutmaz.					1

	8. ÂŞIK	AN	C	H	NM	SG
20.	Âşık, sevgiliye ulaşmak isterken aşk yolunda toprak olmaktan kaçınmaz.		1			
21.	Âşığın, aşk devletine kavuşmaktan başka bu cihanda istediği bir şey yoktur.		1			
22.	Âşık, kılıcı ve kalemiyle aşk ülkesinin şahıdır.	1				
23.	Âşık, aşk himmetiyle kanatsız bir şekilde dokuz feleği geçer, arşa basar.	1				
24.	<i>Limaallah</i> deminde âşık, aşkın halvetine girmiştir.	1				
25.	Âşığın sırrına aşk kitabı okunmuştur.	1				
26.	Âşık, bî-mekân iken kevn ü mekân içre düşmüştür.				1	
27.	Âşıklar, seher vakti esen aşk rüzgârından haber alırlar.	1				
28.	Âşık, aşk nüktesinin rumuzunu her seher vakti ifşa eder.	1				
29.	Âşıklar, bülbülden haber getirmesini bekler.			1		
30.	Âşık, ümit güneşinin ışığına nazlanır, çünkü aşkın himmet âleminin gölgesinde oturmaktadır.		1			
31.	Âşık, kendini ay ve güneşe parlaklığını veren derdin zerresidir. Feleğin damını gölgede bırakan aşk kubbesidir.		1			
32.	Âşığın Tûr dağı, aşkın yüce arşıdır.		1			
33.	Âşık, aşkın âfetidir.		1			
34.	Âşık, aşkın kilisesidir.		1			
35.	Âşık aşk zerresidir.		1			
36.	Âşık, daima zindedir.	1				
37.	Âşık, daima şevklidir.				1	
38.	Âşık, izzet sahibidir.	1				
39.	Âşık, nâdân değildir.		1			
40.	Âşık, nâdâna baş eğmezse ona merd denir.			1		
41.	Âşığın irfân sahibi olması beklenir.		1			
42.	Âşığın envârı vardır.	1				
43.	Âşığın kelamını zâhirde kalan kullar, anlayamaz.	1				
44.	Hız. Musa'nın asası ve yed-i beyzâ âşıktadır.				1	
45.	Âşıkların gülistanı Hicaz'dır.				1	
46.	Aşk cevherine, vücudunun toprağını katmak isteyen âşık, mertlerin ayağının tozu, rintlerin köyünün toprağı olmalıdır.		1			
47.	Âşığın dilinin (gönlü) büyük kısmını aşk cevheri oluşturur.		1			
48.	Âşık, aşkın tecelli yeridir.		1			
49.	Âşığın süsü aşktır.		1			
50.	Âşık sayesinde, dil (gönül) aşkın sırrına mahrem olur.		1			
51.	Ben, biz, sen, o, âşığa perdedir.					1

	8. ÂŞIK	AN	C	H	NM	SG
52.	Âşık, aşk perdesini yırtmıştır.		1			
53.	Âşık, zevk-i külli isteyen uryan kişidir.				1	
54.	Âşık, ar ve ırz yükünden kurtulmuştur.				1	
55.	Âşıklar, mahcuptur.	1				
56.	Âşığın salih ameli, nafiləsi Hakk (Allah) aşkıdır.					1
57.	Âşık, aşkı imam bellediği için sürekli namaz kılma hâlidir.					1
58.	Sûfi; âşıkları, ibadet etmez diye kınar.		1			
59.	Âşık, oruç ayı olan ramazanda mesrûr olur.	2				
60.	Âşığa kötülük, onu aşktan uzaklaştırmakla olur.		1			
61.	Âşık, ber-murad olmak hevasıyla dolaşır.		1			
62.	Sevgilinin lütfu ve azarlaması âşığa ve rakibe ayındır.		1			
63.	Âşık, sevgilinin çeşmini görünce cân verir.				1	
64.	Âşığı, sevgilinin (cânân) gözü öldürmek ister.		1			
65.	Âşığın gözünden gönül kanı akar.		1			
66.	Âşığı, aşk aldatır.	1				
67.	Âşık, aşkı terk edemez.				1	
68.	Âşık, elindeki tüm varını aldırıştır.					1
69.	Âşık yokluğun üstündedir.				1	
70.	Celâl ateşi, âlemi kapladığında, çaresiz âşık buna sabretmekte zorlanır.	1				
71.	Âşıkları yakan ateş, sonunda İbrahim'in ateşi gibi ona gül bahçesi olur.				1	
72.	Âşık, gece gündüz hayret ender hayrettedir.				2	
73.	Âşık, sadece bir hâle râzı değildir.				1	
74.	Mevlid okunan günler, âşıklara bayram günü gibidir.	1				
75.	Âşık, yolun ve yol gösterenin bir olduğu bilincindedir.					1
76.	Âşık, sadıkların yolunu tutar.			1		
77.	Âşık, aşk tadını alanları bulmuştur.	1				
78.	Âşık, rind olmak isterse, mertlerin yolunun şahını takip etmelidir.					1
79.	Âşık, aşk tahtının sultanına erişmiş ve hümanın gölgesine sahip olmuştur.	1				
80.	Âşık, doğru yolu lâilâheillallâh ile bulur.				1	
81.	Lâilâheillallâh'ın mürüvveti, âşığa aşkın kapısını açar, ona halis şarabından içirir, tarikat ashabını mutlu eder.	1				
82.	Âşık, esmaya düşmemeli müsemmaya gitmeli, rüyada kalmamalıdır.					1
83.	Âşık, dil (gönül) kanı şarabını, aşk ehline gam bezminde sunar.		1			

	8. ÂŞIK	AN	C	H	NM	SG
84.	Âşık, gama neşe bağışladığı için aşk tarafından kıskanılır.		1			
85.	Uyanık, akıllı dilini (gönül) sevgiliye kavuşma düşüncesinin kadehi ile sarhoş etmeyen âşık övgüye değerdir.		1			
86.	Âşık, tecelliye mestane olmak ister.				1	
87.	Âşığın feryadının nağmesi, melamet bezminin zühre yıldızıdır.		1			
88.	Gaflet sahipleri âşığın sözünü dinlemelidir.			1		
89.	Âşık, çaresiz olan vecd ehlinde olmak ister.			1		
90.	Âşık, taklidi bırakıp tevhide varmalıdır.			1		
91.	Yerde ve gökteki herşeyin başı âşığa bağlıdır.				1	
92.	Âşığı zındık eden aşktır.					1
93.	Âşıkların dermanı aşktır.					1
94.	Âşığın tavrı zâhir ve bâtında kimseye (kimsenin tavrına) benzemez.					1
95.	Âşık onulmaz derde düşmüş ve bu yüzden âşığın beli bükülmüştür.			1		
96.	Güzellerin nazı âşığın belini bükür.		1			
97.	Âşıklar, sinelerini yırtarak sema ederler.	1				
98.	Âşık, kaş mihrabına baktıkça aşk ile tekbir getirmek ister.				1	
99.	Bahçenin rengi âşığın yanağının rengine döndüğü zaman âşığın gül gibi olan yarası tazelenir.		1			
100.	Âşıkların şahlara layık incilerini bulmak isteyen, aşk denizinin gavvası olup mana incilerini bulmalıdır.	1				
101.	Âşık, riyaya itibar etmez.		1		1	
102.	Âşığa riya ehli, bigânedir.		2			
103.	Âşık, kendisinin Mehdi olmadığını söyler.				1	
104.	Âşık, kendini kendinden bilebilir.					1
105.	Âşık, şirkin derdiyle hasta olanları iyileştirir.					1
106.	Âşık, aşka dönüp bakmaz.		1			
107.	Âşık, zât, esma ve sıfat ile yek demdir.				1	
	8.2. Âşık-meşhur eşhas					
108.	Âşık, kâinatın şâhidir.	1				
109.	Âşık, aşk âleminin Şems-i Tebrizî'sidir.		1			
110.	Âşık, aşk ülkesinin Cem gibi olan şâhidir ve dünyaya baş eğmez.		2			
111.	Âşık, kurbiyet kasrına ulaşıp ihsana mazhar olmak isterse varlık dağımı Ferhat gibi delmelidir.			1		
	8.3. Âşık, Kur'ân-ı Kerîm'dir.					
112.	Âşık; Kur'ân, dertlilere derman, zulmeti açandır.				1	
113.	Âşık, Kur'ân'ın esrarı, göklerin nuru, müminin ikrarıdır.				1	

	8. ÂŞIK	AN	C	H	NM	SG
	8.4. Âşık, ibn-i vakittir.					
114.	Âşık, ibn-i vakittir, ebu'l-vakt değildir.				1	
115.	Âşık, ne mazi ne de müstakbeldir. O, andır.				1	
116.	Âşık zâhir ve bâtıdır, evvel ve âhir ondadır.					1
117.	Âşık, isim ve sandan arınmıştır.				1	
118.	Âşık, doğmaz da ölmez de.				1	
	8.5. Âşık, imanlıdır.					
119.	Âşık, imana sahiptir.	1				
120.	Âşık, imanın devrinde yaşamaktadır.					1
121.	Âşığın küfür kalesi cân, cânânı bulduğunda yıkılır, dini imanı yapılır.				1	
122.	Âşık, yârin bulunca imandan da zünnardan da vazgeçer.				1	
	8.6. Âşığın virdi vardır.					
123.	Âşığın her zaman bir vird-i lâzımı vardır.	1				
124.	Âşığa göre vird, Mevlâ'nın (Allah) şükrünü daima diline dolamaktır.		1			
125.	Âşık, Hakk'ı (Allah) vird edinmiştir.					1
126.	Bütün âşıklar, <i>lâilâheillâllahı</i> vird edinmiştir.	1				
127.	Âşık, <i>âh hasretâ vâh hasretâ</i> 'yı vird edinmiştir.				1	
	8.7. Âşık, rızada sabitkademdir.					
128.	Âşığın rızası, Hakk'tır (Allah).			1		1
129.	Âşık, Allah'ın kendisini rızasına göre hidayet etmesini diler.			1		
130.	Âşık, rızada sabitkademdir.		1			
131.	Âşık, ihtiyarı bırakıp rızaya sahip olmuştur.	1				
132.	Âşık, yârin (cânân) rızasından sakınır.	1				
	8.8. Âşık, sıdk ile davranır.					
133.	Âşık, sıdk kabesinin yolcusudur.		1			
134.	Âşığın gönlü sıdk ile sever.				1	
135.	Âşık, çar-yâr-ı kirâm'ı sıdk ile sever.		1			
136.	Âşık, sıdk ile dua eder.		1			
137.	Âşık, sıdk ile <i>lâilâheillâllah</i> der.			1		
138.	Âşık, pîrine sıdk ile hizmet eder.			2		
	8.9. Âşık, vücud/bedenden geçmiştir.					
139.	Âşıkların yolunu kesen bent, vücuddur.			1		
140.	Âşıkların vücudu aşkla yanmıştır.	1				
141.	Âşık, vücudunu aşk ateşinde yakmadan aşkın içimi güzel suyuna kavuşamaz.	1				
142.	Âşık, bedene değer vermekten vazgeçer.			1		
143.	Âşıkların vücuduna aşkın safası dolmuştur.	1				
144.	Âlemler âşığın vücudu ile doludur. Cennet ile cehennem onun için birdir her şey ona sıfat olmuştur.				1	

	8. ÂŞIK	AN	C	H	NM	SG
145.	Âşık, kendi isteği ile benliğini öldürmeden Hakk (Allah) yolunun kapısı ona açılmaz.					1
	8.10.Âşık, varlıktan arınmıştır.					
146.	Âşıkla padişahlar padişahı (Allah) arasında bir perde varlıktır.			1		
147.	Âşık, varlık hicabından aşk Burak'ı ile geçebilir.					1
148.	Âşık varlık kuyusundan çıkmak için Mevlâ'ya (Allah) yalvarır.				1	
149.	Âşık vücudunun zerre (kadar bile olsa) varlıkta kalmasını istemez.				1	
150.	Âşık, varlık dağını delmiştir.				1	
151.	Âşık Mevlâ'nın (Allah) varlığını idrak ettiğinde kendinden eser kalmadığını fark eder.	1				
152.	Âşık benliğini aradan çıkarınca varlığın Mevlâ'da (Allah) olduğunu idrak eder.					1
	8.11.Âşık, sûrette değildir.					
153.	Âşığın kıyafeti surettir.				1	
154.	İnsan suretini bulan âşık, Hakk'a (Allah) hamd ve sena eder, fena-ender-fena olur.				1	
155.	Âşık, insan suretini seyran edenlerdendir.	1				
156.	Âşık, surette değildir.				1	
157.	Âşığın sûretâ bir şeyi yoktur, ama madeni sirettedir.				1	
158.	Âşık, Anka'ya sûret de Kaf'a benzer.				1	
159.	Âşığın divanına sûret ehli, giremez.		1			
160.	Âşık, sarhoşların kara toprağını gözüne sürme yapmazsa eşyanın manasının suretini göremez.		1			
161.	Âşığın nüktelerinde mananın sureti görünür.		1			
162.	Âşık, sûret âleminin hesabını unuttur.					1
	8.12.Âşık, dünyaya ilgi göstermez.					
163.	Âşık, kadına benzeyen dünyayı boşamıştır.	1				
164.	Âşık, dünyayla ilgilenmez.	3	2	2	2	
165.	Âşık, dünyadan usanmıştır.			1		
166.	Âşık, kâm için dünyaya minnet etmez.		1			
167.	Âşık için dünya cehennemdir.		1			
168.	Âşığın uslanmadığı yer dünyadır.	1				
169.	Âşık dünyanın ehlinden uzakta, uzlette olmak ister.				1	
170.	Âşığa dünya dar gelir.				1	
171.	Âşık, dünyanın mahiyetini öğrenmek ister.				1	
172.	Âşık, dünyada ölmeden evvel sefer eyler.				1	
173.	Âşık, dünyada baki değildir.				1	
174.	Âşık, dünyanın devletiyle mağrur olmaz.				1	
175.	Âşık, Sübhân'ı (Allah) isteyince dünyayı bırakır.				1	
176.	Âşığı alçak dünya bağlar.				1	
177.	Âşık, dünyayı tamir etmekten vazgeçmiştir.				1	

	8. ÂŞIK	AN	C	H	NM	SG
178.	Âşık, iki âlemde de nasipsizdir. O ednaya niyaz etmez, âlâlara nâz eder.		1			
179.	Âşk ile hayran olan dünyanın lezzetini bilmez.		1			
180.	Âşık, dünyanın rahatlığına değil cihanın dert ve belasına gelmiştir.		1			
181.	Âşık, bu dünyada uslanamayacağını düşünür.	1				
182.	Âşık için şah kasrı ile virane bir köşe aynıdır.		1			
183.	Âşık, taalluk kaydı (mal mülk kaygısı) olmayan bir rinddir.		1			
	8.13.Âşık, bigânedir.					
184.	Âşık, bigânedir.	1				
185.	Âşık, akla bigânedir.		1			
186.	Âşığın bigânesi riyâ ehlidir.		1			
187.	Âşığa göre âşinalık ile bigânelik birdir.		1			
188.	Âşık âşinâyâ âşina, bigâneye bigânedir.		1			
	8.14.Âşık fakr ile övünür.					
189.	Âşık, Nebî (Hz. Muhammed) “fakr övüncümdür” buyurduğu için, fakr ile iftihar eder.			1		
190.	Âşık, fakr ile övünmeye vâristir.	1				
191.	Âşık, fakr ile övünmeye minnet etmez.				1	
192.	Âşık, dünya malı toplamaya istekli değildir.		1			
193.	Âşık, fakrin çocuğudur ve felek payeli lalanın yetiştirdiğine (padişah) nazlanmaya tenezzül etmez.		1			
194.	Âşık, fakrı alışkanlık edinmiştir.					1
195.	Âşık, fakr ile zengindir ve dokuz feleği ayaklarının altına almıştır.		1			
196.	Âşık, fakr zenginliğiyle himmet köyünün sakinidir.		1			
197.	Âşık, tecrid ile şöret ve rahattan vazgeçer.		1			
	8.15.Âşık, ilm-i ledünnînin peşindedir.					
198.	Âşık, ilm-i ledünnîyi talep eder.	1				
199.	Âşık, ilm-i ledün denizinin inci arayan dalgıcıdır.	1				
200.	Âşık, ilm-i ledünnîde mâhir olmak ister.	1				
201.	Âşık, ilm-i ledünne vâkıftır.				1	
	8.16.Âşık, dost ile dost olmuştur.					
202.	Âşık, kendi varlığını atmış, dost varlığına kavuşmuştur.				1	
203.	Âşık, dost yolunda tüm varlığını terk etmiştir. Küfür ile imandan geçip ayânda sebât bulmuştur.				1	
204.	Âşık, dost ile dost olmuştur.				1	
205.	Âşık, dost gülünün bülbülüdür.			1		
206.	Âşığın dili (gönül) dost meclisinin zevkiyle pür-nur olur.			1		
207.	Âşığın dost ile aşinalığı arttıkça seyranı da artar.				1	
208.	Âşıklar, dost ilinin nerde olduğunu bilir.			1		

	8. ÂŞIK	AN	C	H	NM	SG
209.	Âşık, tahkike ulaştığında dost ilinin kendinde olduğunu anlar.				1	
210.	Âşıkların dostu tevhid eder.	1				
	8.17.Âşık, sırta mahremdir.					
211.	Âşık, kimsesizdir ve âlem içinde onun sırrına mahrem kimse yoktur.				1	
212.	Âşık, sırta mahremdir, âlem-i esmâ ondadır.					1
213.	Kâbe kavseyin-i ev-ednâ âşıktadır.					1
214.	Cümle eşya âşıktadır. İsm-i azam ve sırr-ı müsemma âşıktadır.					1
215.	Gaybu'l-gayb'ın esrarı ve sırr-ı emânet âşıktadır.				1	
216.	Ahfâ âşıktadır.					1
217.	Âşık, küntü kenz'in sırrı olan âdem-i evvel'dir.					1
218.	Âşık, iki cihan nüktesinin sırrının ne olduğunu bilir.		1			
219.	Âşıklar, visalın sırrını bulmuştur.	1				
220.	Âşık, sırr-ı vücudu, mazhar-ı atâ bilir.	1				
221.	Âşığın sırrı, aşkın onun aklını başından alıp onu sarhoş etmesidir.		1			
222.	Âşıkların sırlarını, akıl anlayamaz.	1				
223.	Âşık, aşk ve sevgili ile bütünleşince sırlarını cânına ve gönlüne mahrem etmez.		1			
224.	Âşıkları; celâlin izzetinin, cemâlin, visâl vaadinin sırrı, hayran eder.	1				
225.	Âşık, cisim ve cânın içindeki sultanın nerede olduğu sırrını çözememiştir.				1	
	8.18.Âşık, şeyhine gönülden bağlıdır.					
226.	Âşık, şeyhi izler. Âşığa burhan olarak şeyh yeter.				1	
227.	Dâreyn izzetini dileyen âşık, meşâyihin kapısında bekler.	1				
228.	Âşık, gönlüyle şeyhe itaat eder.				1	
229.	Âşık, şeyhin yolundan başka bir yola ihtiyaç duymaz.					1
230.	Âşığın yolu, yarasına merhem bulacağı şeyhe varmalıdır.				1	
231.	Âşığı kibir ve ucub illetinden kurtaran şeyhtir.				1	
232.	Âşığın Hızır, meşâyihin sâlâridir (reis).	1				
233.	Âşığın gözünün nurunu, meşâyihin didârı artırırsa dil (gönül), sırr-ı ilahiyi keşfeder.	1				
234.	Âşığı, aşkla pîr doldurur.					1
235.	Âşık, pîrin aşkı olmasa cüdâ olur.					1
	8.19.Âşık, mürşidin yolundadır.					
236.	Âşıkları uzağa düşmekten mürşit kurtarır.					1
237.	Âşık, mürşidin izinden çıkmaz.				1	
238.	Âşık, erbab-ı şuhutla (mürşit) birlikte olmak ister.					1

	8. ÂŞIK	AN	C	H	NM	SG
239.	Âşık, kurtuluş yolunun mürşididir.	1				
	8.20.Âşık, ârifi sever.					
240.	Âşığın hâlini ârif bilir.				1	
241.	Âşık, ârifin sözünü inkâr etmez.		1			
242.	Âşığın yâri ârifdir.					1
243.	Âşığın kühünü âlemin ârifleri idrak edemez.					1
	8.21.Âşık, firkattedir.					
244.	Allah'ın âşığı firkat ateşiyle yanıp her gece bîmâr olur.				1	
245.	Firkat, âşığı inletir.		1			
246.	Âşık, firkat ateşinde biraz yanmıştır.			1		
247.	Âşık, firkat ateşinin hazanında kalmak istemez.				1	
248.	Âşık, firkate sabredemez.		1			
249.	Âşık, firkatin iline gitmek istemez.	2				
	8.22.Âşık, kan ağlar.					
250.	Allah'ı, gözünden kanlı yaş dökenler bulur.				1	
251.	Âşık ayrılık günü, vuslatı anıp kan ağlar.		1			
252.	Âşığın gözü kan ağlar.				3	1
253.	Âşk, âşığın gözlerinden kanlı gözyaşları döktürür.		1			
254.	Âşık, bağırmı parçalayıp kan içinde kaldığından içtiğinin şarap mı kan mı olduğunu ayırt edemez.				1	
	8.23.Âşık, baki huzur ister.					
255.	Âşık, hakikat levhinin suretinin nakşında beka görmemiştir.		1			
256.	Âşık, gül mevsiminde hiç beka bulmamıştır.		1			
257.	Âşık, bakide bekaya mâlik olmuştur.	1				
258.	Âşık baki huzura ermeyi umar.			1		
259.	Âşıklara beka sevgilisinden haber gelir.				1	
260.	Âşık, savt u sadadan, mâsivadan geçip beka kokusu ile hayat kazanmalıdır.			1		
	8.24.Âşık, dîdâra taliptir.					
261.	Âşık, Dost'un (Allah) dîdarının dîvânesi olmuştur.	1	1			
262.	Dîdâra âşık olan, tevhid eder.	1				
263.	Âşık Rabb'in (Allah) dîdarına kavuşmak için Rabb'den (Allah) meded ister.				1	
264.	Âşığın eğlencesi, âlemin eğlencesi olan dîdardır.	1				
265.	Âşık, dîdarın arzına muhatap olursa vuslata kavuşur.	1				
	8.25.Âşık, hüsne taliptir.					
266.	Âşığın şevkini hüsnün cezbese artırır.		1			
267.	Âşık, Allah'ın hüsnünün zerresini görmek ister.				1	
268.	Âşık, Allah'ın hüsnüne taliptir.	1				
269.	Âşığın dili (gönül) hüsnün ayna tutucusudur.		1			
270.	Âşık, hüsnün mushafına tefe'ül eyler.				1	

	8. ÂŞIK	AN	C	H	NM	SG
271.	Hüsne malik olanlar, âşıklara cevri eder.				1	
	8.26.Âşık, cehennemden korkmaz.					
272.	Âşık, cehennemden korkmaz.				1	
273.	Âşık için aşkla cehennem cennettir, aşksız cennet ise cehennemdir.				1	
274.	İrfan cennetine giren âşıklar, vaad olunan (cennetteki) huri ve gılmanla ilgilenmez.				1	
275.	Âşıklar, <i>sekâhüm rabbühüm</i> şarabından bir damla içerse ebeden azap görmez.				1	
	8.27.Âşık, uyumamalıdır.					
276.	Dünyada sevgilinin aşkıyla sabaha kadar uykusuz kalmayan âşık, ahirette gam uykusunda gözlerini açamaz.			1		
277.	Âşıklar; maksudu bulmalı, aşk ile dolmalı, makbul kul olmalı, uyumamalıdır.	1				
278.	Âşıklar; aşkla yanmalı, cândan usanmalı, uyumamalıdır.	1				
279.	Âşıklar; gafleti terk etmeli, fırsat gözetmeli, vuslatı bulmalı, uyumamalıdır.	1				
280.	Âşıklar; uyumazsa hazrete uyar, rahmete doyar, çok sırlar duyar.	1				
	8.28.Âşık, delidir.					
281.	Âşığa, akıllılar deli ya da mülhid, gözüyle bakar.				1	
282.	Âşık, şeydadır ve dünya devletini istemez.		1			
283.	Âşık, deli sanılır, âşığın hâlini kimse bilmez.			1		
284.	Âşık, bazen diri bazen ölü, bazen uslu bazen deli olur.					1
285.	Âşık, faydasız gereksiz konuşan bir delidir.		1			
	8.29.Âşık, Elest kadehinden içmiştir.					
286.	Âşık, Elest kadehinden içmiştir.		1			
287.	Âşık Elestin kadehinden içmiştir ve cilvesine (esma-i ilâhiyye) şâhit olmuştur.		1			
288.	Âşık, Elest bezmindeki bakışın sırlarının meyhanesidir.		1			
289.	Âşık, Elest mihrabının köşesidir.		1			
290.	Âşık, Elesti arzulayan dostlara düşkündür.		1			
	8.30.Âşık, sâkinin peymanesinden içmiştir.					
291.	Âşığı, ihlas peymanesinin sâkisi mest etmiştir.	1				
292.	Âşıkları, sâki ezel bezminde sarhoş etmiştir.			1		
293.	Kederli âşığın gönlü, sâkinin sunduğu kadehle sevinçle dolar.			1		
294.	Sâkinin sunacağı safâ kadehiyle surûra kavuşan âşıkların gönlünü, kederler huzursuz edemez.			1		

	8. ÂŞIK	AN	C	H	NM	SG
	8.31.Âşık, aşk/vahdet meyiyle sarhoş olur.					
295.	Âşık, Hüdâ (Allah) aşkının meyiyle sarhoştur.		1			
296.	Âşık, aşk kadehinden içmiştir.			1		
297.	Âşığa, vahdet meyi, keyif verir.	2		3		
298.	Âşık, fena kadehinin meyiyle sarhoştur.		1			
299.	Âşık, aşkın meyine kanmış, şevkin ateşiyle yanmıştır.	1			1	
300.	Âşık, meyi <i>lâilâheillâllâh</i> ın mürüvvetiyle içer.	1				
301.	Âşık; himmeti yüce tutmalı, ikiliği bırakmalı, vahdeti bulmalıdır.			1		
302.	Âşık, esrüktür.	1				
303.	Âşık, yanmıştır, aşk deryasına gark olmuştur, sarhoştur ve yol bilmez.					1
304.	Âşık, yürek kanından başka şarap içmez.				1	
305.	Rind âşığın gönül neşesi, şaraptır.		1			
306.	Âşık, aşk şarabını içmiş, kendini temizlemiş ve gayrıdan geçmiştir.			1		
307.	Âşık, vahdet şarabından sunar.	1				
308.	Âşık, aşk meyine kanmıştır, o divanelere bile uslu der.	1				
	8.32.Âşık, gam sarhoşudur.					
309.	Aşk gamıyla âşık, şevk esintisi olup Mecnûn'un dilinin (gönül) ruhunu şâd eyler.		1			
310.	Âşığın dilinde (gönül) gam, bin sûret ile cilve eder.		1			
311.	Âşık, gam sarhoşudur aşkın perdesini yırtmıştır.		1			
312.	Âşık aşka bulaşmıştır ve dili (gönlü), gam kadehinin neşesine doyamaz.		1			
313.	Âşığın virane dilinde (gönül) gam hazinesi vardır.		1			
314.	Âşık, aşkın gamının belası ile mutludur.		1			
315.	Âşığı, aşkın mutluluğun sevinci kederlendirir. Aynı zamanda aşkın gamının belası âşığı mutlu eder.		1			
	8.33.Âşık, kadehten içer.					
316.	Âşık, muhabbet kadehinin sunulduğu bezmin esiridir.		1			
317.	Âşığın dili (gönül), kadeh devrine bağlıdır.		1			
318.	Âşığın gözü, dert ile kadehe döner.	1				
319.	Âşığın elinden içilen kadeh nâm ve nişanı mahveder.				1	
320.	Âşık, meyhanedeki içeceği bir kadehi, tekkede bin sofunun meşguliyetine değişmez.				1	
	8.34.Âşığa göre meyhane ile mescid birdir.					
321.	Âşığa göre meyhaneyle mescid arasında fark yoktur.				1	
322.	Âşık, meyhanede de Dost'u (Allah) çağırır.				1	
323.	Âşık, meyhanede cezbe-i feyz şarabının doldurulup kendine verilmesini ister.				1	

	8. ÂŞIK	AN	C	H	NM	SG
324.	Âşık, meyhanede bir kadeh nûş etmeyi sofunun bin işine değişmez.				1	
	8.35.Âşık-Allah					
	8.35.1. Âlemdeki her şey Allah'a âşıktır.					
325.	Âlemlerin hepsi, melek, cin, âdemoğlu, yeryüzü, denizler, felekler, güller, bülbüller, menekşeler, sümbüller, güneş-zerre, deniz-damla, Tuba, Sidre, hûri, gılman, Mâlik, Rıdvân, sekiz cennet, yedi cehennem, gâib, hâzır, bâtın, zâhir, mümin, kâfir, dağlar, beller, akan sular, esen yeller, Mecnun, Leyla, Vâmık, Azra, dağ, çöl, oturan, kalkan, zâhid, âbid, ruku eden, secde eden, bağ, bostan, sümbül, reyhan, bahar, cümle mevcudat, her şey, herkes, Mevlâ'ya (Allah) âşıktır ve O'nu özler.			13		
	8.35.2. Âşık, Allah'ındır.					
326.	Âşık, Allah'ındır.	6				
327.	Âşığın nefesine Hayy u Kayyum'un nefesleri dolmuştur.	1				
328.	Allah, âşıkla beraberdir.	1				
329.	Âşıklar ene'l-hakk sırrının mazharıdır.	1				
330.	Âşık, Hakk'tan (Allah) gelmiş yine Hakk'a (Allah) gitmektedir.			2		
331.	Âşıkları hayrete O (Allah) koyar.			1		
332.	Âşık olan gerçekte Hakk'tır (Allah).					1
333.	Âşığın tabiatını Hüda'nın (Allah) âşıklarının nazarı güzelleştirir.		1			
334.	Âşık kulları Allah esirger.			1		
335.	Padişah'ın (Allah) âşıklara verdiği mülkün yanında Süleyman'ın mülkü viraneye benzer.				1	
336.	Allah âşıkları, Süleyman'a (devrin sultanı) dönüp bakmaz.			1		
	8.35.3. Âşığa aşkı Allah vermiştir.					
337.	Âşıkları aşka Allah davet eder.			2		
338.	Âşık olmak için çabalamalıdır.			1		
339.	Âşığın aşkı, Mevlâ'nın (Allah) kudretiyle mümkün olur.			1		
340.	Âşıklara kadehi Allah sunar. Ondandır bir kez içen, ebedi olarak sarhoş olur.			1	1	
341.	Âşığı aşk ateşinde yakan, Allah'tır.	1				
342.	Âşığı Celâl'in (Allah) kılıcı yaralanmıştır, o Hakk (Allah) derdinin çaresiz hastasıdır.	1				
343.	Âşıkları, Sultan'ın (Allah) aşkı teselli eder.	1				
344.	Âşığın hocası ezel âşkıdır.					1
345.	Âşıkları hasta eden, Allah'tır.			1		

	8. ÂŞIK	AN	C	H	NM	SG
346.	Âşıkları Allah hayran etmiştir.			1		
347.	Âşıkların kimini sifata kimini zata erdiren Allah'tır.			1		
348.	Dost (Allah), kimilerini âşıklara serdar eder.	1				
	8.35.4. Âşık, Allah'a âşıktır.					
349.	Âşığın cânânı Allah'tır.			1		
350.	Gönül, Allah'a âşıktır.	5				
351.	Âşığın sevdiği, efendisi, sultanı Allah'tır.			1		
352.	Âşığın cânı Sultan'ın (Allah) aşkına bendedir. Dili (gönül) Sultan'dadır (Allah).	1				
353.	Âşık, ilm-i ilahînin deli divanesidir.				1	
354.	Âşık, Dostun (Allah) aşkıyla kendinden geçer.	1				
355.	Âşık, Sultan'ın (Allah) aşkıyla teselli olur.	1				
356.	Âşık, vahdet ilinde Rab (Allah) ile yâr olmuştur.				1	
357.	Âşık, Allah'ın şevkinin ateşiyle yanar.				1	
358.	Âşıklar, Mevlâ (Allah) derdiyle döner.				5	
359.	Âşık, Padişah'ın (Allah) hüsnüne, pervane olmuştur.			1		
360.	Âşıklar, Celâl'in (Allah) ateşinin hararetine dayanamaz.	1				
361.	Hakk'ın (Allah) cemâlinin nuruna âşık olunur.			1		
362.	Âşıkların kalbi Allah ile eğlenir (mutlu olur).			1		
363.	Âşık, Mevlâ'dan (Allah) başka sevda istemez.			1		
364.	Âşık, Mevlâ'yı (Allah) anınca ağlar.	1				
365.	Âşık ve mâşuk sırrını Allah'a açar.		1			
366.	Mevlâ'ya (Allah) cândan âşık olan, vuslat bezmine layık olur.			1		
367.	Âşığı Rabb'in (Allah) aşk ateşi arı(saf)laştırmıştır.	1				
368.	Allah aşkı, âşığın vücudunda zerre bırakmaz, her şeyi yakar.				1	
369.	Âşık Allah yolunda bütün varlığını kaybetmiştir.	1				1
370.	Âşığın vücudunu hakikat denizine gark eden, ledünnî ilmi ile kalbini umman eyleyen Allah'tır.	1				
371.	Âşıklar, Zât'ın (Allah) şarabından içince kâinatı fark edemezler.	1				
372.	Âşık, Hakk'ta (Allah) fena olunca, âşığın ne bilgisi ne akli kalır.				1	
373.	Âşıklar, Allah'tan başka her şeyin yok olacağını bilir.			1		
374.	Allah'tan ayrı düşmek, âşık için zındandır.	1				
375.	Âşık, hastalığın da sağlığın da verenin de alanın da Allah olduğunu bilir.					1
376.	Âşık, Allah'tan ayrı olup olmadığını bilen kişidir.					1
377.	Âşık her fitneyi <i>in hiye illâ</i> ile karşılar.	1				
378.	Âşık, Hakk (Allah) âşığı olmalı ve şeyhi sevmelidir.					1

	8. ÂŞIK	AN	C	H	NM	SG
379.	Âşık, aşkı bulmalı yolu doğrultmalı ve Hakk (Allah) ile olmalıdır.					1
380.	Âşık, ırmakların döne döne denize kavuşması gibi dönerek Allah'a ulaştığında sâkin olur.					1
381.	Cemâlullah'a âşık olan sâlik, gönlün zât-ı pâk'ın (Allah) hanesi olduğunu bilmelidir.	1				
382.	Âşık, mahzun gönlünü güldürmek, dildeki (gönül) pası silmek, Şâh'a (Allah) hoş gitmek ister.	1				
383.	Âşık, Hakk (Allah) yolundadır.				2	
384.	Âşık, dervîştir ve Allah'ın yolunda sâdiktir.				1	
385.	Âşık, Müsteân'ın (Allah) yolunda hâk (toprak) olmak ister.			1		
386.	Âşık, cânını Hüda'ya (Allah) feda etmek ister.	1				
387.	Âşıklar, Mevlâ'nın (Allah) dîdârının lütfuna mazhar olduğunda cennete vâristir.	1				
388.	Âşığ, cennette Allah'ın veçhinin nuru yakar.				1	
389.	Âşıklar; uyumazsa cennete girip, vuslata erip Allah'ı görür.	1				
390.	Allah'a âşık gönüller hûri ve gılmana dönüp bakmaz.				1	
391.	Sadık âşıklar, seherlerde Hakk'tan (Allah) gelen nidadan haz aldığı için seherde uyumaz.	1				
392.	Âşıklar, seher vakti enfâs-ı Rahmanî (Allah) alırlar.	1				
393.	Âşık Cemâl'in (Allah) nuruna gufran ayı olan ramazanda erişir.			1		
394.	Âşık O'nun (Allah) fiilerini ve sıfatlarını keşfedip zâtının nurunun tecellisini görmek ister.			1		
395.	Âşıklar, fena-yı külle ve beka-yı zâta ermek için (Allah'm) celâlinin ışığında kendini yakar.	1				
396.	Âşık, O'nun (Allah) tecellisinin neticesi olarak bazen gizlenir bazen ayan olur.				1	
397.	Âşık, Rabb'den (Allah) kâm alır.	1				
398.	Âşık olanlar, Allah'a gider.					1
399.	Âşık, Allah'a çağırır.			1		
400.	Âşığın sözünü dinleyen, Allah'a gider.			1		
401.	Âşığın vücudu Allah'ın halka verdiği bir cömertliktir.				1	
	8.35.5. Âşık, Allah'ı ister.					
402.	Âşık, âlemlerin Sultan'mı, Mevlâ'yı ister/arar.	1		6	7	
403.	Âşığın tek ihtiyacı Allah'tır.			7		
404.	Âşığın en büyük bayramı Rabb'e (Allah) erişmektir.			1		
405.	Âşığın maksadı benzeri olmayan sevgilidir (Allah).			1		
406.	Âşık, Allah'a yakın olmak ister.			1		
407.	Âşık, nûr-ı Hakk (Allah) peşindedir.	1	1			

	8. ÂŞIK	AN	C	H	NM	SG
408.	Âşık, Allah'ın lütfuna mazhar olmak için bahane arar.	1				
409.	Talip (âşık) Hüdâ'nın (Allah) vaslını istediği için, Hakk'tan (Allah) yana gider.	1				
410.	Âşıklar, Hakk'ı (Allah) bulmuştur.			1		
411.	Âşık, özünün Mevlâ'ya (Allah) kavuşmasını ister.			1		
412.	Âşık, özünü Allah'a doğrultmuştur.			1		
413.	Âşık, Allah'a kavuşmanın mübtelasıdır.	1				
414.	Âşık, Sultan'a (Allah) kavuşunca âzâd olur.	1				
	8.35.6. Âşık, Allah'a yalvarır.					
415.	Âşıklar, sadece Allah'a muhtaçtır.				1	
416.	Âşık, Rabb'den (Allah) onu talep etme şevkini ister.		1			
417.	Âşık, Allah'a dert ile yalvarır.			1		
418.	Âşıklar, Allah'tan vuslatı lütfetmesini ister.			1		
419.	Âşık, bütün âşıkların mahbubu Allah'tan maksad-ı aksâya ulaşmayı ister.			1		
420.	Âşık, dil (gönül) aynasının mücella olması ve ilme kolay ulaşmak için Allah'a dua eder.	1				
421.	Âşık, namazında devama erdiğinde ellerini Settâr'a (Allah) karşı bağlayıp durur.	1				
422.	Âşık, Hakk'ın (Allah) ihsanını fikretmeli, lütfunun çeşitliliğini hatırlamalı, gece gündüz şükretmelidir.			1		
423.	Âşıklar, uyumayıp Mevlâ'ya (Allah) ve lütfuna şükretmelidir.	1				
	8.35.7. Âşık, Allah'tan meded/inayet/ihsan ister.					
424.	Âşık, Allah rızası yolunda hidayet ister.			1		
425.	Âşık, iki cihanda da Allah'ın merhametini talep eder.	1				
426.	Âşık, Allah'ın fazl ve lütfunu arzular.	1		1		
427.	Âşık, Allah'tan daima inayet bekler.			1		
428.	Âşıklar Allah'tan ihsan bekler.	1				
429.	Âşıklar, Hayy u Kayyum'dan (Allah) meded ister.	1				
430.	Âşık, Allah'ın kendisine lütfuyla bakmasını ister.	1				
431.	Allah'ın cemâlinin nurunun âşıkları, Allah'tan kerem isterler.			1		
432.	Âşık, Allah'tan kendini garip bırakmamasını ister.	1				
433.	Âşık dertlidir, Mevlâ'dan (Allah) kerem ister.			1		
434.	Âşık, onulmaz bir derde düşmüştür, Hüdâ'dan (Allah) inayet ister.	1				
435.	Âşık, Sultan'dan (Allah) inam-ı külli ile tecelli etmesini ister.	1				
436.	Âşıklar, Allah'ın ihsanıyla vuslata erebilir.			1		
437.	Âşıklar, İlah'ın (Allah) inayetiyle nâr-ı celâldan kurtulur.			1		

	8. ÂŞIK	AN	C	H	NM	SG
438.	Âşık Allah'tan cânını vuslata ulaştırması için inayet ister.	1				
439.	Âşık, Allah'ın fazlıyla inayet bulur.			1		
440.	Âşığın matlubuna kavuşabilmesi, sevdiğine hasret kalmaması, Allah'ın keremiyle mümkündür.			1		
441.	Âşık, dünya ve ukbâdan geçip ev-ednâ sırrıyla doymak için Allah'tan meded ister.			1		
442.	Âşık, bütün vücudunu yok edip fena-ender-fenaya kavuşup beka içre beka bulmak için Allah'tan meded ister.			1		
443.	Âşık şuhûda müyesser olabilmek için Allah'tan meded ister.			1		
444.	Âşık kusuruna bakmaması için Allah'a niyaz eder. Allah'tan ihsanını esirgememesini ister.	1		1		
445.	Âşık, Mevlâ'nın (Allah) inâyetiyle cüzden geçip küll olur.					1
	8.35.8. Âşık, Allah'ın feyzini ister.					
446.	Âşığın şifası, Allah'ın lütfunun feyzidir.				1	
447.	Âşık Hakk (Allah) feyzinin sırrına sâridir.	1				
448.	Âşık, adının Allah'ın feyziyle âlemin levhinde silinmesini ister.				1	
449.	Âşık, Hz. Peygamber'i ancak ilahi feyzin yardımıyla methedebilir.			1		
	8.35.9. Âşık, Allah'ı zikreder.					
450.	Âşığı zikru'llâh (Allah'ı zikretmek) yakar.	1				
451.	Âşık, her yerde ve her zaman hû der.	5				
452.	Âşık, Allah'ı zikreder ve sabah akşam onu düşünür.				1	
453.	Âşıklar Allah'ın aşkıyla toplanıp Allah'ı zikreder.	1				
454.	Mevlâ'nın (Allah) âşıkları hû ile devran ederler.			1		
455.	Hakk'ı (Allah) seven âşıkların eğlencesi tevhidir.				1	
456.	Âşığın Hakk (Allah) yolundaki refrefi tekrâr-ı Hû'dur (zikir).			1		
457.	İlahî (Allah) zikirde hâlet bulup devran ile hayran olan âşıklara hesap yoktur.	1				
458.	Âşığı, yâr (cânân, Allah), zâkir iken mezkûr eder.	1				
459.	Âşık, Allah'ı zikreden ağzın kendisine sövmesine razı değildir.				1	
	8.35.10. Âşığın yardımcısı Allah'tır.					
460.	Âşığın yardımcısı, Hakk'tır (Allah).	1			1	
461.	Âşık, doğru yolu bulmak ve esirgenmek için Allah'tan yardım ister.			1		
462.	Âşığın işlerini Kerîm Mevlâ (Allah), kolaylaştırır.			1		
463.	Âşıklara, ağyara karşı nice ihsanda bulunan Allah'tır.	1				

	8. ÂŞIK	AN	C	H	NM	SG
464.	Âşığın kalbine Allah nazar ederse onda mâsivadan eser kalmaz.	1				
	8.35.11. Âşıkların derdinin dermanı Allah'tır.					
465.	Âşık onulmaz bir yaraya sahiptir, Allah'a varmaya çaresi yoktur.			1		
466.	Âşığın derdinin dermanı Allah'tır.			2	1	
467.	Âşıkların derdine dermanı Allah verir ve onun efganını arttırır.				1	
468.	Âşıkların derdinin dermanı Allah'a vuslattır.			1		
	8.35.12. Âşık, Allah'ın veçhine aynadır.					
469.	Âşık, <i>semme vechullâh</i> remzini keşfeder.					1
470.	Âşık, gönlünün Zât'ın (Allah) veçhine ayna olmasını ister.				1	
471.	Âşığın gözü celâl sahibinin (Allah) veçhinin nuruyla açılır.				1	
472.	Âşığa, Hakk (Allah), Hz. İbrahim'in veçhiyle görünmüştür.					1
473.	Âşığı ancak Baki'nin (Allah) veçhinin güzelliğine hayran olanlar anlar.				1	
	8.35.13. Âşık, Allah'ın cemâlini görmüştür.					
474.	Dost (Allah), cemâlini âşığa bildirmiştir.	2				
475.	Âşıklar, Hakk (Allah) cemâlini talep eder.	1				
476.	Âşık, Allah'ın cemâlin tecellisine mazhar olmak ister.				1	
477.	Âşık, Hakk tecellâsını görmek ister.	1				
478.	Âşığın bayramı Hakk'ın (Allah) cemâlini görmektir.			1		
479.	Âşık, Hakk'ın (Allah) cemâlini her şeyde zâhir görmüştür.				1	
480.	Cihân halkının (Allah'ın) cemâlinin nuruyla süslendiğini gören şeyda âşık, divane olur.	1				
481.	Âşık, vahdet iline girmiş, vuslat demine ermiş, şâh-ı cihân-bân'ı (Allah) ayan görmüştür.	1				
482.	Âşık, kâinatta her zerrede Hakk'ı (Allah) görür.					1
483.	Âşık, her şeyde Hâlık'ı (Allah) görür.			1		
484.	Âşık, yer yerde, her şeyin kaynağı olan O'nu (Allah) arar.	1				
485.	Âşık Allah'ın varlığını her şeyde sezince kendisinin ve irfânının aslında var olmadığını anlar.				1	
486.	Âşıқта Mevlâ (Allah) görülür.				1	
487.	Âşığın yüzünde Hakk (Allah) tecelli eder.					1
488.	Dost (Allah), aşk metanı, âşık ve mâşuk yüzünde pazara koyar (tezahür ettirir).	1				

	8. ÂŞIK	AN	C	H	NM	SG
489.	Âşığın gönlünü Allah'ın cemâlinin nuru aydınlatır.	1				
	8.35.14. Âşık, sanemde de Allah'ı görür.					
490.	Âşık, sanemden korkar.			1		
491.	Âşığın cânına sanem kasteder.				1	
492.	Âşık, puthanede de o Sanem'in (Allah) veçhini görür.				1	
493.	Âşık, Dost'u (Allah) puthanede de çağırır.				1	
494.	Âşığın sinesinde sanemin muhabbet ateşinin şulesi vardır.		1			
	8.35.15. Âşık, nâkıstır.					
495.	Âşık, Mâlik'in (Allah) iyiliklerine karşılık kemlik ettiğini düşünür.	1				
496.	Âşığı, Allah'tan benlik ayırır.				1	
497.	Allah âşığı, kendini bilmeye çabalamalıdır.					1
498.	Âşık, "Nefsini bilen Allah'ı bilir."in manasını kavrayamamıştır.				1	
499.	Âşık, teşekkürde kusur eylemiştir. Allah'ın kemal-i kereminden mâzur olmak istemez.		1			
500.	Âşığın Allah'a layık hiçbir şeyi yoktur.	1				
501.	Âşık, Allah'ın ömrüne yemin ettiği şehinşâh olan Hz. Peygamber'i hakkıyla vafedemeyeceğine inanır.		1			
	8.35.16. Allah yolunun âşıkları					
502.	Hakk (Allah) yolunun âşıkları; mâsivayı terk edip dosttan yana azm etmişler, arşa çıkmışlardır.				1	
503.	Hakk (Allah) yolunun âşıkları; ölmeden evvel ölmüş, baki hayatı bulmuştur.	1				
504.	Hakk (Allah) yolunun âşıkları; dünya zulmetinden geçip âb-ı hayatı içmiş, derya olup inciler saçmıştır.				1	
505.	Hakk (Allah) yolunun âşıkları; cânı ve cihanı bırakmışlar, dünyadan ellerini yıkamışlar, "Allah" demişlerdir.	1				
506.	Hakk (Allah) yolunun âşıkları; maksuda, girdikleri aşk meydanında ermiştir.				1	
507.	Hakk (Allah) yolunun âşıkları; aşk deryasına girmişler, muhabbet incileri dermişler, Hakk'ın (Allah) cemâlini görmüşlerdir.	1				
508.	Âşıkların yolları ayrı ise de hepsi Allah'ın didârına varır.				1	
509.	Hakk (Allah) yolunun âşıkları; yolun şâhına gitmişler, vuslata ulaşmışlar, arşı seyran etmişlerdir.	1				
510.	Hakk (Allah) yolunun âşıkları, mutlaka sevgiliye kavuşacaklardır.	1				
511.	Hakk (Allah) yolunun âşıklarını dinleyen Hakk'ı (Allah) bulur.				1	

	8. ÂŞIK	AN	C	H	NM	SG
512.	Hakk (Allah) yolunun âşıkları; ölmezden önce nefisini öldürür, baki hayatı buldurur, Hakk yoluna kurna olur.				1	
	8.36.Âşık-Aşk					
	8.36.1. Âşık, aşkla doludur.					
513.	Âşığı, aşk şevkle doldurur.	1				
514.	Âşık, aşkla dolar.	1				
515.	Âşık, içinin aşkla dolması için Allah'tan yardım ister.			4		
516.	Âşık, Mevlâ (Allah) aşkıyla dolmak, aşk denizine dalmak için Mevlâ'ya (Allah) yalvarır.			2		
517.	İlahi aşk âleminde rüzgâr, sâdik âşıkta gayrı sevdadan eser bırakmaz.			1		
518.	Âşığı, Hüdavend (Allah), aşkla yağma eder.	1				
519.	Âşık, aşk dilini (gönül) yağmaladığından aklına hiçbir şey gelmez.	1				
520.	Âşık, aşkın zorluklarını bilir.		1			
521.	Bîçâre âşık, aşkı gizleyemez.			1		
522.	Âşığın yüzünde, aşk âyetleri, okunur.	1				
523.	Âşığın sinesine, aşk âyetleri (alametleri) yazılıdır.		1			
524.	Âşığın keyfi Hûda (Allah) aşkıdır.	1				
525.	Aşk, âşığı hayrette kor.			1		
526.	Âşık, Dost'un (Allah) aşkının süruruyla kendinden geçer.	1				
527.	Âşık, aşk şaşkınlığıyla susar.		1			
528.	Aşk, âşıkta; sabır ve karar bırakmaz.				1	
529.	Âşık, sabrı vefasız olduğundan, aşkı terk edemez.				1	
530.	Âşık, aşkta mahir olmak ister.	1				
531.	Âşık, aşk burhanı olmak ister.	1				
532.	Âşık, Allah aşkıyla hem-hane, aşk mâsivasına da bî-gâne olmak ister.				1	
533.	Âşığı, aşk kumandanı mâsivadan kurtarır.			1		
	8.36.2. Âşık, seçkin ve imtiyazlı biridir.					
534.	Âşık, aşkla imtiyaz elde eder.		2			
535.	Âşık, özgün, seçkin davranışlıdır. Bu davranış Allah vergisidir.		1			
536.	Âşık, aşkı kendine hikmet eylemiştir.		1			
537.	Âşık, aşk hikmetinin sözünün feyzinin başıdır.		1			
538.	Âşık, zamanın Eflatun'unun bilmediği aşk hikmetidir.		1			
	8.36.3. Âşık, aşkın doğru yolunu gösteren bir rehberdir.					
539.	Âşığın gönül şehrini gele gide yol eyleyen aşktır.			1		

	8. ÂŞIK	AN	C	H	NM	SG
540.	Âşık, dilin (gönül) doğruluk vadisinin rehberidir.		1			
541.	Âşık, temiz giden sâliklere doğru yolu gösteren aşk diyarının kabile reisidir.		1			
542.	Âşık, herkesi aşka çağırır.	1				
543.	Âşık, aşk yolunda gitmeyi öğütler.					1
	8.36.4. Âşığı, aşk bambaşka bir hâle sokar, âvare eder.					
544.	Âşık, aşk yüzünden acayip bir hâle düşmüştür.	1				
545.	Âşığı, aşk mahveder.					1
546.	Aşk, aşikâr olup âşığı, âvare bırakmıştır.			1		
547.	Âşığın zatını (beden) katre katre eden aşk yelidir.				1	
548.	Âşığın aşkı bambaşka bir hâldir.			1		
549.	Âşık, miskindir ve aşka düşmüştür.	1				
550.	Âşık, gece gündüz dolaşır.				1	
551.	Âşığın aşk gözyaşı ve âhı, âlemi tutmuştur.		1			
552.	Âşık, ta ezelde aşk içinde rüsva olmuştur.				1	
553.	Âşık bazen diri bazen ölüdür, bazen uslu bazen delidir.					1
	8.36.5. Âşık, aşk meydanına girmiştir.					
554.	Aşk meydanına giren Hakk (Allah) yolunun âşıkları, maksuda ermiştir.				1	
555.	Âşığın meydanı, aşk enaniyet çöpünü yakınca, arş ve kürsüden daha geniş olur.				1	
556.	Âşığın eğlencesi, aşk meydanında âh u zârdır.	1				
557.	Âşık, aşk meydanına başı açık girer. Mansur gibi ene'l-hakk dârına gider.				1	
	8.36.6. Âşık, aşk denizidir/denizindedir.					
558.	Aşk deryası, âşığın başından aşmıştır.			1		
559.	Âşık, aşk denizinin dibindeki lü'lü ve mercanların dalgıcıdır.				1	
560.	Âşık, sonu olmayan aşk denizinde boğulmuştur.		1			
561.	Âşık, deryaları bir katre bile saymayan aşk denizidir.		1			
	8.36.7. Âşık, aşk şarabıyla sarhoştur.					
562.	Âşığı, Hüda (Allah) aşkının meyi sarhoş etmiştir.		1			
563.	Âşık, aşk badesine âşıktır.	2				
564.	Âşık, aşk badesine teşnedir.		1			
565.	Âşık, aşk şarabını içer.			1		
566.	Âşık, aşkın tadı güzel olan şarabın sarhoşudur.		3			
567.	Âşığa, aşkın badesi lezzetli gelir.	1				
568.	Âşık, aşkın meyine kanmış mestanedir.	1				
569.	Âşık, sevdiğini de kendisi gibi aşk sarhoşu yapar.		1			
570.	Âşık, aşk şarabıyla sarhoş olur, utanmayı bırakıp dil (gönül) sırlarını yâre (cânân) açar.		1			

	8. ÂŞIK	AN	C	H	NM	SG
571.	Âşık, aşk şarabıyla sarhoştur ve iki dünyadan (dünya ve ahiret) da habersizdir.		1			
572.	Âşık, aşk rindidir ona göre mescid ile meyhane birdir.		1			
	8.36.8. Âşık, aşk belasına tutulmuştur.					
573.	Âşık, aşk belası yüzünden kemana dönmüştür.		1			
574.	Âşık, aşk belasına rağmen feryat ve figan etmez.		1			
575.	Âşık, aşk belasını seven âşıkları takip eder.		1			
	8.36.9. Âşık, aşka kurban olur.					
576.	Âşık, aşk fermanına boyun eğmiştir.		1			
577.	Âşık, aşk için başını feda eder.		1			
578.	Âşık, aşka kurban etmek için cânını hazır eder.	1				
579.	Âşığı aşkla dinleyen, cân ve tenini Hakk'a (Allah) kul eder.	1				
580.	Âşık, kendini öldürmek isteyene boynunu sunar.				1	
	8.36.10. Âşık, aşk tüccarındır.					
581.	Âşık, aşk için sivanın tümünü satar.	1				
582.	Âşık, işleri kesat giden bir aşk tüccarındır.		1			
583.	Âşık için, aşk hâcesi ile alışveriş eğlencedir.	1				
584.	Âşık, aşk nakdini taşımayanla alışveriş etmez.					1
	8.36.11. Âşık, aşk ile mesrûdur.					
585.	Âşıklar, aşkın zevk ve safasıyla mesrur olur.	1				
586.	Âşığın gönlünde daima aşk neşesi vardır.		1			
587.	Âşığın vaktini aşk; bahar ve bayram sevincine çevirir.		1			
588.	Aşk, âşığa ezelî zevk verir.				1	
589.	Âşık, aşkla nûş ederse âlemin safasıyla dolar.	1				

	9. AŞK	AN	C	H	NM	SG
	9.1. Aşkın evsafı					
1.	Aşk, kavranılamayan, tarif iel anlaşıl原因mayan bir efsanedir.	2	1			
2.	Aşkın ibtidası bulunamamıştır. Bütün mevcudat ve malumattan önce o vardır.				1	
3.	Aşk, din ve imanın hakikatidir.					1
4.	Aşk ibadethanesine riya ile girilmez.		1			
5.	Aşk, en kârlı iştir.	1				
6.	Aşkın sermayesi zikrullahtır.	1				
7.	Aşk dersini, tevhid edenler okur.	1				
8.	Aşk, ibadetleri tatlandırır.	1				
9.	Aşk, semalar ve dağlar yüklenmemiş, insan yüklenmiştir.	1				

	9. AŞK	AN	C	H	NM	SG
10.	Aşk, kenz-i mahfidir. Döne döne âdemde yüz göstermiştir. Aşka ermeyenler matemdedir.					1
11.	Âdem'in şekli, aşk kalıbına konulmuştur.		1			
12.	Aşk sevdası Âdem'in çamuruna konduğu için aşk dânası cenneti bir daneye satmıştır.			1		
13.	Ferhad'ın feryadının sebebi Şirin'in aşkıdır. Aşk Leyla'sı, nice dââyı Mecnun eylemiştir.			1		
14.	Aşk, amellerin ruhudur.					1
15.	Aşk, bir seyrandır.				1	
16.	Aşk, hikmetli olmalıdır.		1			
17.	Aşka yüzünü tutanlar hikmete ulaşır.	1				
18.	Aşkın keyfiyetini, hikmet sahipleri bile idrak edememiştir.		1			
19.	Asfâ'nın (saf duru) meşrebi aşkla kaim olmuştur.	1				
20.	Aşk, ârifin en iyi dostudur.				1	
21.	Konu aşk olunca, âriflerin dili lâl olur.	1				
22.	Aşk Tûr'una ulaşan, tecelli nurunu görür.	1				
23.	Aşk kitabı, Hüda'nın (Allah) birrine vakıf olan âlimden okunmalıdır.		1			
24.	Gerçek er olan Sivâsî, aşk hayreti verir.	1				
25.	Aşk bir evdir ve mimarı Allah'tır.	1				
26.	Aşk, bağdır, o olmasa insan Hüda'yı (Allah) bilmez.	2				
27.	Aşk bağlayıcıdır, cihanı bağlar	1				1
28.	Aşk bir çavuştur (her şeyi düzenler).	1				
29.	Aşk bütün ordulardan daha heybetlidir.	1				
30.	Aşk âlemi, Hakk (Allah) dergâhının âlemidir.					1
31.	Aşk âleminin kıyısı yoktur.		1			
32.	Aşk, âlemin mayasıdır. Hakk (Allah) dostlarının sermayesidir. Aşktan daha yüce bir paye yoktur.					1
33.	Cihanda zâhir ve batın her ne var ise aşkla kaimdir. Bu âlem, sûreta aşktır.					1
34.	Âlem, sûfinin feryat ettiği bir kilise; aşk ise onun çanıdır.					1
35.	Aşk, heybetiyle âlemi velveleye verir.	1				
36.	Aşka düşen arsız olur.				1	
37.	Aşk, zinde tutar.	1				
38.	Aşktan yardım istenir.	1				
39.	Aşk, aldatır.	1				
40.	Aşkı gören göz, gayrıya bakmaz.	1				
41.	Aşk, sahibini gece gündüz dolaştırır.				1	
42.	Aşk gulgule koparır, şamata yapar.					1
43.	Aşk, fitne çıkarmayı sever.		1			
44.	Aşk yeli, seher vakitlerinde eser.	1				
45.	Aşkın sonucu hayrettir.		1			

	9. AŞK	AN	C	H	NM	SG
46.	Aşk, kavuşma sevgisinden haz aldırır.	1				
	9.2. Aşkın etkileri					
47.	Aşktan lezzet alanlar, dünya varına bakmaz.					1
48.	Varını aşka veren, ağıyarı görmeyip yâri ile yâr olur.					
49.	Varlık dağını delip Şirin'e ulaşan (Ferhat), aşk mimarıdır.				1	
50.	Aşka düşenin, rahatı mihnet olur.				1	
51.	Aşkın artması istenir.			1		
52.	Aşk, darağacına götürür.	1				
53.	Aşkın çaresi ölümdür.		1			
54.	Zi'n-Nûn'un derûnu aşk cevheridir.		1			
55.	Mevsimler; güneş, ay ve yıldız aşkla devreder.			1		
56.	Aşkla devran edilir.	1				
57.	Aşk feyziyle raks edenler, cennete tâvus olur.					1
58.	Aşk halvettedir.				1	
59.	Zâkir-i esma aşkla olursa, vech-i müsemma, isminde zuhur eder. Her şeyde zâhir ve peyda olarak tecelli eder.					
60.	Aşk, gizli kalamaz ve onun sahrası genişir.			1		
61.	Pervane, aşk mumuna kavuşmak için gezer.			1		
62.	Aşk, simurg gibidir, uçmak için kanatlarını açtığında kâinata sığmaz.	1				
63.	Aşk kubbesi, feleğin damını gölgede bırakır.		1			
64.	Dert ehlinin sineleri davul gibi dövülünce, aşk şevketinin (yüceliliğinin) tantanası âfâka çıkar.	1				
65.	Aşk vadisine düşen, tayy-i zaman ve tayy-i mekân eder.		1			
66.	Aşk noktasının imlası (yazılması) zamana sığmaz.	1				
67.	Yarın (ahirette) utanmak istemeyen, bugün yârin aşkını yâr edinmelidir.	1				
68.	Aşk, kendini yâr edinenin gözüne ağıyarı diken gibi gösterir.	1				
69.	Aşka vasıl olmak, maşuka vasıl olmaktır.	1				
70.	Aşkın tercümanı naz ve temennadır.		1			
71.	Aşk yüzüğüne sahip olan hakir bir karınca, Hz. Süleyman'ın sihirli hükümdarlığına mâlik olur.		1			
72.	Aşka düşen, yârin köyünü terk etmez.		1			
73.	Aşk, sabra veda ettirir.		1			
74.	Aşka esir olan, gamdan da, beklentiden de azade olur.		1			
	9.3. Aşk rehberdir/mürşiddir.					
75.	Aşk, mürşiddir. Enbiya ve evliyaya rehberdir.				1	
76.	Aşk, enbiyanın yoludur. Evliyanın hâlidir. Aşksız kimse yoktur.					1

	9. AŞK	AN	C	H	NM	SG
77.	Mâşuka aşk rehberliğinde ulaşılır.	1				
78.	Aşk, tahkik âleminin sâlikine rehberdir.		1			
79.	Aşk, Hakk'a (Allah) götüren mürşittir. Aşkî mürşit tutanlar meclise girebilir.					1
80.	Aşktan ders alanlar ve aşka kulluk edenler, meclise girebilir.					1
81.	Aşkla temizlenenler meclise girebilir.					1
	9.4. Aşk, müderristir/molladır.					
82.	Aşk, bir müderristir ve ilm-i ledünnî dersinde hakikati öğretir.					1
83.	Aşk mollası, mâsivayı nefyemeye fetva verir.			1		
	9.5. Aşk, Allah'ındır/Allah'tır.					
84.	Aşk, Allah'ındır.	5				
85.	Aşk, Hakk'tır (Allah). Âlem, aşk sıfatıdır.					4
86.	Aşk, Allah'ın hükmünün sırlarının çözümüdür.		1			
87.	Mâsiva sevdası, gönülden uzaklaştırılırsa iki âlemde de aşka aşına olunur.				1	
88.	Aşk, Hakk (Allah) sırrıdır, bigâneye fâş edilmemelidir.				1	
89.	Hakk (Allah) aşkı rehberdir. Aşk imamdır.					2
90.	İlahi aşk, her şeye mayadır. Aşk kühünü bilenler, meclise girebilir.					1
91.	Aşk, Hakk (Allah) yoluna gidenlere mayadır.					1
92.	Bârî (Allah) aşkı zatının emvacına sebep olmuştur.					1
93.	Aşk bir metadır, Dost (Allah), onu âşık ve mâşuk yüzünde pazara koyar (tezahür ettirir).	1				
94.	İlahi aşkın âleminde esen rüzgâr, sadık âşıkta sevdadan gayrı eser bırakmaz.			1		
95.	Aşkla mahv-ı vücud olan, her şeyden geçip fâriğ olur. Hakk (Allah) aşkıdan başka baki bir şey yoktur.					1
96.	İnsanı, aşkla Rab (Allah) ihya etmiştir.			1		
97.	Aşk fermanına bel bağlayan, Sultan'a (Allah) gider.	1				
98.	Aşkla dolan Gaffar'ı (Allah) bilir.			1		
99.	Dost'un (Allah) aşkının süruru âşığı kendinden alır.	1				
100.	Aşkî bulan, Hakk (Allah) ile olur.					1
101.	Dünyada Hüdâ'nın (Allah) aşkıdan tat almayan, cennette (Hüdâ'nın) cemâliyle safadan haz alamaz.	1				
102.	Hakk'a (Allah) vasıl olmak isteyen, önce aşka ulaşmalıdır.				1	
103.	Hakk'ı (Allah) dileyen, aşkla yâr olmalıdır.				1	
104.	Alçak dünyanın sevgisi dil (gönül) tahtını ele geçirmemesi için Mevlâ (Allah) aşkıdan yardım istenir.	1				

	9. AŞK	AN	C	H	NM	SG
105.	Vuslat şerbetini içmek isteyen firkatteki bendeler, Mevlâ (Allah) aşkımdan yardım ister.	1				
106.	Aşk, Mevlâ'nın (Allah) kudretiyle mümkün olur.			1		
107.	Hakk (Allah) aşkı ile dolan, vâsıl olmaya çabalar.			1		
108.	Îlâhî (Allah) aşk cezbesinin ihsanı ile vahdet yoluna gidilir.					1
109.	Dünya metaini heves etmemek, vahdet yolunda har u has olmaması ve son nefeste yardım için Mevlâ (Allah) aşkımdan yardım istenir.	1				
110.	Aşk, kümmel-i vâsiline göre Hakk (Allah) yoludur.					1
111.	Aşk, Allah'a giden doğru yoldur. Aşka yapışan Hakk'ı (Allah) bulur. O (Allah) sultan, gayrısı kuldur.					1
112.	Aşk derdi, zâhir olunca durmadan çalışılır. Aşk yolu Hakk (Allah) yoludur.					1
113.	Aşk, Hakk (Allah) yoluna gidenlerin gözü kulağıdır.					1
114.	Allah aşkını yâr edinen, daima ağlar.				1	
115.	Hüdavend (Allah), aşkla âşığı yağma eder.	1				
116.	Allah aşkının Leyla'sı herkesi Mecnun eder.				1	
117.	Aşk, İbrahim Edhem'i derviş etmiştir. Aşk derdine düşen şahın tahtı tarumar olur.				1	
118.	Aşk deryasını Dostun (Allah) cemâli kaynatır.			1		
119.	Mutlak'ın (Allah) cemâli aşkın niyazını artırır.				1	
120.	Hakk (Allah) aşkıyla doyan, gayrıdan usanır.	1				
121.	Aşk güzergâhının düşkününü, her zaman ayakaltında olmaktan hiç rahatsız olmaz.		1			
122.	Aşk vadisinin ayakaltında kalanları, Hakk (Allah) lütfundan iltifat görür.		1			
123.	Âşıklar, Sultan'ın (Allah) aşkıyla teselli bulur.	1				
124.	Aşk, âşiğe ezeli zevk verir. Yâr'in (Allah) isbatında lâ'sız zevk verir. Daimî ve baki fenasız zevk verir.				1	
125.	Hüda (Allah) aşkı âşığın keyfidir.	1				
126.	Vedûd (Allah), aşkı ihsan ederse hubb-ı siva dilden (gönül) gider.			1		
127.	Aşkla dolmak için siva sevgisinden boşalmak gerekir.	1				
128.	Hakk (Allah) aşkı galip olursa gönül, dünyaya ilgi göstermez.			1		
129.	Gönül, başka meşguliyetleri bırakıp Hüda'nın (Allah) aşkına bend olmuştur.	1				
130.	Hakk (Allah) aşkımdan başka bütün ibadet nâfiledir.					1
131.	Aşk, kendisiyle ibadet edene, cenneti (ve cennetteki) nehirleri unutturur.	1				

	9. AŞK	AN	C	H	NM	SG
132.	Hakk (Allah) aşkı âşığın salih ameli, nafilisidir. Âşık, sabah akşam zikirde aşkla meşgul olur.					1
133.	Hakk (Allah) aşkının safasına hû diyerek ulaşılır.				1	
134.	Hakk (Allah) aşkı erbainde zuhur eder.	1				
135.	İlah'ın (Allah) aşkı kalp hanesine mihman olur.	1				
	9.6. Aşk Allah verir.					
136.	Aşk Rab (Allah) verir.	3		2		1
137.	Aşka âşıkları Allah davet eder.				1	
138.	Hakk (Allah), gönle aşkını talep ettirmiştir.		1			
	9.7. Pîr/eren/meşâyihin aşkı rehberdir.					
139.	Aşk eri sadık olursa, hakikatin mazharı olur.			1		
140.	Aşk, erenlerin yolu ve hâlidir. Kişi aşksız olmaz.					1
141.	Gerçek veli, aşk derdine düşer.					1
142.	Aşkî inkâr eden, aslında Hakk'ı (Allah) da inkâr etmiştir. Evliya ve enbiya feyz-i tâmî aşktan alırlar.					1
143.	Pîrin aşkı rehberdir. Pîr aşkının dışındaki her şey mâsivadır. Onun aşkı olmasa âşık cüda olur.					1
144.	Kişiyi irşad edecek olan yalnız aşktır.					1
145.	Pîr, âşığı aşkla doldurur.					1
146.	Mürşid, aşka rağbet ettirir, âdet ve gelenekleri dikkate aldirtmaz.					1
147.	Meşâyihin haberleri, aşkla dinlenilirse anlaşılabilir.	1				
148.	Aşktan zevk alabilmek için vaiz, meşâyihî kabul etmelidir.	1				
149.	Mürşidin aşkını tutmayan kendi özünü bilemez. Kendi zatına aşkla bakan özünü bilebilir.					1
150.	Pîrin aşkına düşen, vücudunu keşfeder.					1
151.	Pîr eteği, aşkla tutulmalıdır.					9
	9.8. Aşk ehli/erbabının evsafı					
152.	Aşk ehli, mahlukat arasında kervanlarda develere asılan çan gibidir.				1	
153.	Aşk erbabı siyah nurun Kâbe'sinin sonsuz sayıdaki yollarını tevhid parıltısıyla kat eder.				1	
154.	Aşk ehli kabre girmez, ölmez.					1
155.	Aşk ehli, ruhun mazmûnunun (sırlarının) tefsirini dinler.				1	
156.	Aşk peymanesi sürekli devrettiğinden, aşk ehli de ezelden ebede sarhoştur.				1	
157.	Ezel bezminde aşk cürasını tatmayan burada (dünya) da aşk ehlinin bigânesi olur.				1	
158.	Sevinçli olmak, aşk ehline gamdır.				1	
159.	Aşk ehlinin muradı, dünya ve içindekiler değildir.		1			
160.	Aşk ehlinin kırık aynası âşiktir.		1			
161.	Aşk ehliyle âşık, âşinalık etmek ister.				1	

	9. AŞK	AN	C	H	NM	SG
	9.9. Aşksız kişinin evsafı					
162.	Aşksız kişi hayvandır, şeytandır.					1
163.	Aşksız kişi, bulduğunu kaybeder.					1
164.	Aşksız, Allah'ın divanına ulaşılmaz.					1
165.	Aşktan cüda olan, zelil olur.					1
166.	Aşk zevkine ermeyenler kendinden zevk alamaz. Âdem (insan) olmak isteyen, aşk için gayret eder.					1
	9.10.Dervişin aşkı					
167.	Derviş, aşk yoldaşdır.					1
168.	Abdal, aşkla devreder.				1	
169.	Salikin aşka ihtiyacı vardır. Aşk merdinden ders okunur.					1
170.	Derviş olmanın rükünlerinden biri de pîr eteğini aşkla tutmaktır.					1
171.	Aşksız olanlara, yol haramdır. Dervişler sabah akşam aşk derdine düşer.					1
172.	Aşkı bilmeyen derviş Hakk'ı (Allah) bulamaz. Aşktan daha ulu bir amel yoktur.					1
173.	Aşk tekkesinin dervişleri güneş cevherini, kıyafetine süs olarak bile kullanmaz.		1			
174.	Tarikatte aşk sivasına saim olunur.					1
175.	Aşk, tarikte ömrünü harcayanı hulûs ile halasa erdirir.					1
176.	Zamane dervişleri şehveti, aşk sanır.					1
177.	Aşk haberini zamane dervişleri duymaz.					1
	9.11.Aşk hâli, hiçbir hâle benzemez.					
178.	Aşk hâlleri başka hâllere benzemez, bambaşkadır.	1		2		
179.	Aşkın mahiyetini bilmeden aşka tutulduğunu zanneden yüz binlerce kişi vardır.				1	
180.	Aşk hâlini riya ile ibadet eden kimseler anlayamaz.				1	
181.	Aşk hâlini bülbül bilmez, pervane bilir.				1	
182.	Sinek aşk hâllerini bilmez, aşk hakikat kâf'ının kulesinin anka kuşudur.			1		
	9.12.Aşka ulaşmak için cândan geçmek gerekir.					
183.	Aşka cân bendedir.	1				
184.	Aşkın yuvası cânıdır.			1		
185.	Aşkın sırları cânıdan saklanır.		1			
186.	Aşkla ile bir sıfat aşık, sırrını cânı söylemez.		1			
187.	Aşk cânın dimağına güzel kokular üfler.	1				
188.	Aşk, cân ile cânânı, cânâna talep ettirir.	1				
189.	Aşk, peşine düşenleri ehl-i cenân eder. Aşk aşkına kulluk eden cânına cân olur.				1	

	9. AŞK	AN	C	H	NM	SG
190.	Cân çocuğu, aşk balıyla beslenir.					1
191.	Aşk, ölmeden evvel ölenlere cân olur.					1
192.	Aşk, ezelde âşğın mayası, cân ve dil (gönül) neşesinin ebedî şevkidir.		1			
193.	Aşk ilinin yolu, âşğa cânndan daha sevgilidir.	1				
194.	Aşkla vahdete kavuşan cân, âşğın dostudur.					1
195.	Aşk ehline cân nasihat eder.				1	
196.	Aşktan başka her şey fanidir. Cümlelerin cânı aşkla hayat bulur. Dertlerin dermanı odur.					1
197.	Aşk, cânların cânı, dertlerin dermanıdır. Aşk darına âlemin sultanı çıkar.					1
198.	Aşk derdine düşen, cümle hevalardan geçer, zehri şükür diye içer, çalışarak cân gözünü açar.					1
199.	Cân âleminde Allah'ın zatının aşkına âşık olma hükmü verilmiştir.					1
200.	Aşk, ibadetlerin cânıdır. Hakk (Allah) aşkı olmaksızın yapılan hiçbir ibadet tamam olmaz.					1
201.	Derûnu baştanbaşa aşkla dolanın dil ü cânı matlab-ı âlâyı bulur ve vücud mülkü Allah'ın olur.			1		
202.	Âşğı aşkla dinleyen, cân ve tenini Hakk'a (Allah) kul eder.	1				
203.	Cân, aşka başlamalıdır.	1				
204.	Aşk misali cân aynasına ayan olursa aşk cemâlinin nuru, dilhanede (gönül) parlar.	1				
205.	Gayesi usul ve fûru olan cân fakihi, aşka usul ile yapışmalıdır.					1
206.	Aşkın lezzeti âşğı cânından usandırmıştır.	1				
207.	Aşk dükkânında cân ile alışveriş yapılır.				2	
208.	Aşk, cân u dil dükkânının tüccarıdır.		1			
209.	Aşk mertleri baş ve cânna bakmaz.	1				
210.	Aşkın kemal veçhini görmek isteyen, cân ve başını aşk yoluna koyar.	1				
211.	Aşk, cânı oynatır.		1			
212.	Aşk cânı eritir ve cisimde (vücutta) yağ bırakmaz.	1				
213.	Aşk, cânı yakıp pervaneye döndürür.	1				
214.	Aşk için Mansur gibi ene'l-hakk denir ve cânndan, baştan geçilir.				1	
215.	Şirin'in aşkına Ferhat cân vermiştir.			1		
216.	Âşık, aşka kurban etmek için cânını hazır eder.	1				
217.	Aşkın en düşük mertebesi, cânı terk etmektir.	1		1		
218.	Aşk, erenleri ve cânını esirgemededen veren sâdıkları Allah'a ulaşmıştır.					1
219.	Aşk yolunda ar, nam, cân, baş ne varsa verilir.	1				

	9. AŞK	AN	C	H	NM	SG
220.	Aşkla menzil alan, muhabbetle güler. Aşka cân veren sultanı bilir.					1
221.	Aşk derdine düşen, er yoluna bel bağlar, cân ve ciğerini dağlar, inler, ağlar.					1
222.	Aşk, gece gündüz ağlatır, cân ve ciğeri dağlatır, zincirlerle bağlatır, insanın adını kötüye çıkarır.					
223.	Aşk badesi, cânları sarhoş eder.	1				
224.	Aşk badesi, içenin cânına cân katar ve içene varını sattırır.	1				
225.	Aşk badesi; baş ile cânı, ilim ve irfanı sattırır.	1				
226.	Cânânın aşkının kadehinden içen, cân zevkini bulur.		1			
227.	Sadığın cânı, aşk badesine âşiktir.	1				
	9.13.Aşk bakidir, aşktan başka her şey fanidir.					
228.	Aşk, her şey fena olduğunda da baki olacaktır, aşkın sonu yoktur.				1	
229.	Aşkta daim ve baki fenasız zevk vardır.				1	
230.	Aşk yolunda ehl-i fena vardır.		1			
231.	Yârin aşkından fena bulup hayat alanın yeri mezardır.			1		
	9.14.Aşk, bir sultanlıktır.					
232.	Aşk, şah ile bendeyi ayırt etmeyen bir izzettir.	1				
233.	Aşk köleliği, dünya sultanlığına değişilmez.	2				
234.	Aşk sultanına bende olan, gerçek sultan olur.					1
235.	Aşk âleminin şahı feleklere baş eğmez.		1			
236.	Hünkâr isteyen aşka kul olur.	1				
237.	Taç ve tahtı terk eden İbrahim Edhem, aşk sultanının kuludur.	1				
238.	Taç ve tahtı terk eden İbrahim Edhem, aşk hünkârdır.				1	
	9.15.Aşk temizler, cilalar.					
239.	Aşk, güzelliğin süsleri ile kirlenmemiştir.		1			
240.	Aşk, temizleyici cevherdir.		1			
241.	Aşk, şirk ve habasetten temizler.					1
242.	Aşk hamam gibidir, arındırır (temizler).					1
243.	Dil (gönül), aşk cevheriyle temizlenir.		1			
244.	Aşk, sırra ciladır.					1
	9.16.Aşk derdinin dermanı aşktır.					
245.	Aşk derdinin mübtelası, tabibe minnet etmez.		1			
246.	Aşk derdinin dermanı yine kendisidir.	1				
247.	Aşk derdine yâr olan, tevhide gider.	1				
	9.17.Dosta aşkla gidilir.					
248.	Aşkla dolan, dostunu çağırır.				1	

	9. AŞK	AN	C	H	NM	SG
249.	Aşkla uçulup dosta gidilir.				1	
250.	Aşka talip olan, dost derdine giriftar olmalıdır.				1	
251.	Aşk, âşığın yan yana oturduğu dostudur.		1			
252.	Aşka dost olana, acı ile tatlı birdir.		1			
	9.18.Aşk illerini gönül bilir.					
253.	Gönlün istediği aşk illerinin sümbülleri misk kokar, gülleri solmaz.	1				
254.	Gaflet uykusunda kalanlar, aşk illerine gidemez.	1				
255.	Aşk iline kimin gittiğini dil (gönül) bilir.	1				
	9.19.Aşk ülkesinin şahı dünyaya baş eğmez.					
256.	Aşkla hayran olan, dünya lezzetini bilmez.		1			
257.	Aşk ülkesinin Cem gibi olan şahı, dünyaya baş eğmez.		1			
	9.20.Vahdete aşk ile ulaşılır.					
258.	Aşk, vahdet sırrını zevk edindirir.					1
259.	Aşka boyun eğen kalp, vahdetin gül bahçesidir.				1	
260.	Vahdet ehlinin aşkına âşık olan gönül, ebedî olarak mesrur olur.					1
261.	Vahdet sarayına ulaşıp kalbi sivadan pak edebilmek için sine aşkla yırtılmalıdır.			1		
262.	Aşk işreti, hakikat cürasını içenlerle vahdet âleminde yapılır.	1				
263.	Vahdet tabipleri; şirk hastalarına, şifa için, aşk tiryakini içirir.					1
	9.21.Aşk, burak/refreftir.					
264.	Aşk bir binektir.	1				
265.	Aşk, refrefe benzer ve huzura götürür.					1
266.	Aşk, Hakk'a (Allah) ulaştırır bir Burak'tır.					2
267.	Aşk, Burak'a benzetilir. Yüz (sima, çehre) miracına aşkla ulaşılır.					1
	9.22.Aşk gönül aynasında zuhur eder.					
268.	Aşk, âşığın dil (gönül) aynasında zuhur eder.		1			
269.	Aşkın âlemnüması kalp aynasıdır.	1				
270.	Aşk sûretinin aynası âşıktır.		1			
271.	Aşk, âşığın aynaya benzeyen ve heves tozundan pak olan sinisini kıskanır.		1			
272.	Aşk, temiz gönüllü âşığı güzelliğın ayna tutucusu yapmıştır.		1			
273.	Aşk, sûret aynasının parıltısı ve cilasıdır.		1			
274.	Aşk gamı, dil (gönül) aynasını parlatır.		1			
	9.23.Aşk, muhabbeti hararetlendirir.					
275.	Muhabbet erbabı, aşk çölünü meslek edinmiştir.		1			

	9. AŞK	AN	C	H	NM	SG
276.	Muhabbet, aşk sırrını fâş ettirir.	1				
277.	Muhabbet fırınına aşk ısıtır.	1				
	9.24.Aşk, insanı rind yapar.					
278.	Aşk, insanı rind yapar.		1			
279.	Aşk rindi ne sarhoştur ne de ayıktır.		1			
280.	Aşk rindânına mahrem olan, riya ehlinin zümresine bigâne olur.		1			
281.	Aşk rindinin sarhoş gözü, dil (gönül) sırlarını keşfetmiş, zâhidi bir yudum içmeye hasret bırakmıştır.		1			
	9.25.Aşk, insanın adını kötüye çıkarır.					
282.	Aşk, insanın adını kötüye çıkarır.					7
283.	Aşk, her şeye boş veririr, zevk sarhoşu eder, Mecnun gibi deli eder.					1
284.	Aşk hâlini ancak bilen bilir, onsuz zevk alınmaz. O, ar ve namus bırakmaz.					1
285.	Aşk, dedikoduya düşürür, halkı insanın başına üşürür, tufan olup taşırır.					1
286.	Aşk, taklitleri tahkik eder, mülhidleri sıddık eder, âşıkırları zındık eder.					1
287.	Aşk, yakmayı adet edinmiştir. İbadeti terk, halka melamet ettirir.					1
	9.26.Aşk, neşe verir.					
288.	Aşk neşesi, daima gönülden eksik olmaz.		1			
289.	Aşk, gamdan azad eder.		1			
290.	Aşk neşesi, geceyi ve gündüzü ayırt ettirmez.		1			
	9.27.Zikir aşkla yapılmalıdır.					
291.	Aşkla <i>Lâilâheillâllah</i> denilmelidir.			1		
292.	Sadıklar toplanıp Allah'ı aşkla zikrederler.	1				
293.	Aşk, zikrullah ummanını taşırır.	1				
294.	Aşk; lezzetini zevk edinenleri, zikrullahın sultanı yapar.	1				
295.	Sevgili görülünce <i>Allah</i> denilerek aşkla tekbir getirilir.				1	
	9.28.Bülbül, aşk sarhoşudur.					
296.	Bülbül, gülün aşkıyla sarhoş olmuştur.			1		
297.	Bülbül, aşk bağına düşmüştür.			1		
298.	Aşk, bülbülü güle niyaz ettirir. Aşk hay huyunun faş olması âfâka gulgule düşürür.			1		
299.	Bülbülün bunca hay huyunun aşkı, dikensiz bir gül içindir.			1		
300.	Dünyanın bülbülünün sesinde, aşk haleti yoktur.		1			
	9.29.Aşk şarabı, mest eder.					

	9. AŞK	AN	C	H	NM	SG
301.	Aşk şarabını Elest meclisinde içenler, ezel sarhoşu olurlar.		1			
302.	Aşk badesine âşık teşnedir.	1				
303.	Aşk şarabını âşık içer.			2		
304.	Âşık, aşk meyine kanmıştır.				1	
305.	Aşk, akli başında olanı mest (sarhoş) eder.	1	3			1
306.	Mecaz aşkının meyi sarhoş eder.		1			
307.	Aşk şarabı akli mest eder, dehşete düşürür.		1			
308.	Aşk kadehi, âşığı sarhoş etmiş, dehşete düşürmüştür.		1			
309.	Aşk şarabıyla sarhoş olan âşık, dilin (gönül) sırlarını yâre (cânân) açar.		1			
310.	Aşk şarabından içen fani âlâyıktan geçer, vuslat hevasından geçer, Hû (zikir) ile seyran eder.			1		
311.	Aşk şarabını içen, bütün hicaplardan geçer, nefsini bilir ve Mevlâ'yı (Allah) seçer.					1
312.	Aşk badesinden içen, dost iline uçar.			1		
313.	Aşk şarabıyla sarhoş olan, (Allah'ın) cemâlinin, visalının gülüne hayran olur ve gülistana dönüp bakmaz.				1	
314.	Aşk şarabını içen âşık, kendini temizler ve gayrıdan geçer.			1		
315.	Aşk şarabıyla sarhoş olan âşık, iki dünyadan (dünya ve ahiret) da habersizdir.		1			
316.	Aşk rindi (âşık) için mescid ile meyhane birdir.		1			
317.	Aşk sarhoşunun (âşık) meyhanesi ruhların Kâbe'sidir.		1			
318.	Aşkın badesi âşiğe lezzetli, zâhide ise acı gelir.	1				
319.	Aşk şarabının tadı güzeldir.		1			
320.	Aşk şarabıyla dolan kadeh, ebediyen boşalmaz.		1			
321.	Muhabbetin halis şarabının şevk dolu neşesi, aşk ehlinin edeble söyleşmesine mani olur.		1			
322.	Melekler aşkla zindedir. Felekler aşkla devreder. Aşk kadehinden içen, haşre dek ayılmaz.			1		
323.	Aşk şerbetini divaneler içer.	1				
324.	Aşk meyine kanaanlara uslu denir.	1				
325.	Aşk sarhoşu, ayık sûfiye haset etmez.		1			
326.	Gönül, aşk şarabı dolu dolu bir şişedir.		1			
327.	Aşk şarabı, gönül kadehinden içilir. Varlık hicabı aşk burağı ile geçilir.					1
328.	Gönül kadehi, Mevlâ'nın (Allah) aşk şarabıyla dolmuştur.	1				
329.	Âşık, dil (gönül) kanı şarabını, aşk ehline gam bezminde sunar.		1			
330.	Aşk ehline dost kadehini âşık getirir.		1			

	9. AŞK	AN	C	H	NM	SG
331.	Aşk şarabını içen dilin (gönül) aynasında zerre kadar toz kalmaz.		1			
332.	Aşk sarhoşluğunun zevki, aklın bir köşesindedir.		1			
333.	Aşk kadehinden kanlı gözyaşı içilir.		1			
334.	Aşk şehidinin kanını, merhametsiz çeşm (sevgili), şarapla karıştırıp içer.		1			
	9.30.Aşk, zühdden uzaklaştırır.					
335.	Aşk, zühd ve takvadan uzaklaştırır.				1	
336.	Âşık, aşk ümmetindedir. Zâhid, aşkın Hz. Hüda (Allah) sevgisi olduğunu inkâr eder.	1				
337.	Zâhid, aşkın sevgiden muktebes olduğunu bilmez, onu gayrı bir şey sanır.				1	
	9.31.Aşk ateşi yakar.					
338.	Aşk ateşi yakar.	2	1	4	1	1
339.	Aşkın çimenliğinin tutkusu yakıcıdır.		1			
340.	Aşk, cân ve teni yakar.	3	1			
341.	Aşk, vücutları yakar.	2				
342.	Aşk, cisimleri eritir, cânları ve ciğerleri yakar.	5				
343.	Aşk mumu, her şeyi yakıp yok eder.				1	
344.	Aşk badesi, cismi yakar, her şeyi kül eder, cânı kandırır.	1				
345.	Aşk badesi, kalbi yakar, cânı kandırır, teni boyar.	1				
346.	Aşk, âşığı yakar, pişirir.	4			1	
347.	Aşk ateşi, âşığın cânını yakmış, onu kül etmiştir.				1	
348.	Aşk, vehim çer çöpüyle âşığı yakar.		1			
349.	Aşk, temmuz (ayı) sıcağı gibi dili (gönül) yakar.		1			
350.	Allah, aşk ateşinde âşığı yakar.	1				
351.	Aşk ateşi, âşığı ezelden beri yakmaktadır.				1	
352.	Aşk, Hakk (Allah) yolunda gidenleri yakar.					1
353.	Âşık, aşkta bî-pervâ yanar.	1				
354.	Aşk, ateşiyle yakıp inlettir.				1	
355.	Aşk mumu, âşığın dil (gönül) pervanesini yakmıştır.	1				
356.	Aşk, âşıkların vücudunu yakmadan, onlara zülâl suyu vermez.	1				
357.	Aşk ateşi uyandığında, aşk denizleri kaynar ve âşığın gözü sel gibi akar.				1	
358.	Aşk, ateşinde erittiklerini altına dönüştürür.				1	
359.	Aşk ateşiyle pişmek güzeldir.				1	
360.	Aşkın hararetinin gücü, güneşi zerrenin titreyişi ile bir eder.		1			
361.	Aşk ateşinden bir parça dokunsa (on sekiz bin âlemi) göz açıp kapayana kadar yakar.				1	
362.	Aşk hararetini taşıyan âşığın yakıcı sözleri dil (gönül) erbabının cânını yakar.	1				

	9. AŞK	AN	C	H	NM	SG
363.	Aşk ateşinin zerrecesi varlığı yakmaya yeter. Aşk ateşi, Hakk'tan (Allah) başka hiçbir varlık istemez.				1	
364.	Âşık, varlığını aşk ateşinde yakmıştır.					1
365.	Aşk ateşinde yananlar, mecazdan geçip hakikat denizine dalabilir.			1		
366.	Aşk pazarına gelene ve aşk ateşinde yanana selâm verilir.				1	
367.	Vücudunu aşkla yakan, vahdet âleminde Sübhan (Allah) ile birlik sürer.					1
368.	Nefsini aşk ateşiyle yakan erin gönlünde keder kalmaz ve o er, erlere serdar olur.	1				
369.	Aşk ateşiyle yananlar Hân'ı (Allah) bulur.				1	
370.	Aşk ateşinde yananın kalbinde, varlık yokluk hiçbir şey kalmaz.					1
371.	Hakk (Allah) derdi olan, varını aşk ateşinde yakar.	1				
372.	Aşk ateşine girmek için cân atana, ateş gül bahçesi olur.				1	
373.	Ölümden kurtulmak isteyen âşık aşk ateşiyle döne döne cisim ve tenini kebab etmiştir.				1	
374.	Envar isteyen, aşk ateşinde yanmayı göze alır.	1				
375.	Aşk ateşi dildedir (gönül).		1			
376.	Aşk ateşi dilde (gönül) bir çerağ yakmış, baş üstünde de dağ üstüne dağ vurmıştır.	1				
377.	Aşkın mumu, dil (gönül) ateşiyle yakılır.		1			
378.	Aşk ateşine dil (gönül), kendi rızası olmadan düşer.		1			
379.	Aşkın hararetinin gücü, dili (gönül) ateş denizine çevirir.		1			
380.	Aşk eteğini tutan, kendi yakasını yırtar.			1		
381.	Sevgili, âşığı aşk ateşinin dumanının içine atmıştır.		1			
382.	Aşk ateşiyle cânını yakan tevhid kokusunu duyar.				1	
383.	Aşk ateşiyle yananların eğlencesi tevhiddir.				1	
384.	Aşk ateşi, manada gülistandır.		1			
385.	Aşkla yanan, lezzet bulur.	1				
386.	Aşk, pervaneyi yakar. Pervane, aşk ateşiyle yıkanmıştır.	1		1		
387.	Bülbül, aşk ateşinin pervanesidir.				1	
388.	(Bülbül), daha evvel yandığı hâlde aşk ateşine pervane gibi atılmak ister.				1	
389.	Aşk ateşi bülbülün içine düşmüştür.				1	
390.	Kendini ateşlere atan Halilullah, aşk gülzarının bülbülüdür.				1	
391.	Gönül, aşk ateşine cânını atmak istemez.				1	
392.	Zamane dervişleri aşk ateşinde yanmaz.					1
	9.32.Aşk, bir denizdir.					

	9. AŞK	AN	C	H	NM	SG
393.	Aşk, sonu olmayan denizdir.	1	1			
394.	Aşk deryasının sahilini, aşka âşına olan Vamık ve Mecnun'a sormak icap eder.		1			
395.	Aşk, dile gelen her şeyi söyletir, dipsiz denizleri boylatır, insanın adını kötüye çıkarır.					1
396.	Aşk denizine düşende kenar ümidi kalmaz.		1			
397.	Aşk denizinin her bir katresi deryadır.	1				
398.	Aşk denizinin bir katresini hazmetmek zordur.	1				
399.	Aşk denizinin menbaı evliyaların kalpleridir.					1
400.	Aşk denizine dil (gönül) dalar.	1				
401.	Aşk denizine dalanlar, meclise girebilir.					1
402.	Hakk (Allah) yolunun âşıkları, aşk deryasına girmiştir.	1				
403.	Şevk ve sürûr, zevk ve huzur aşkla mümkün olur. Aşk deryasının dalgalarıyla kâinat zuhur olur.			1		
404.	Aşk deryası, hubb (sevgi) yeliyle dalgalanmıştır.			1		
405.	Aşk denizinin dalgaları Nuh'un gemisini değil, feleğin gemisini batırmıştır.		1			
406.	Aşk denizindeki ters rüzgâr, gönül gemisini alabora edip onu sahile sürüklemiştir.		1			
407.	Aşk denizinin dibindeki lü'lü ve mercanların dalgıçı âşıktır.				1	
408.	Âşık, deryaları bir katre bile saymayan aşk denizidir.		1			
409.	Âşık, Mevlâ aşkıyla dolmak, aşk denizine dalmak için Mevlâ'ya (Allah) yalvarır.			2		
410.	Aşk denizinin mana sadeplerini bulanlar, âşıkların şahlara layık incilerini bulabilir.	1				
	9.33.Aşk beladır.					
411.	Aşk beladır, yüktür.	1	2			
412.	Aşk yolunun ağrısı çoktur, her menzili bin bela yeridir.		1			
413.	Aşkın yolu belalı, kazancı cefalıdır.				1	
414.	Aşkın belasından kaçanlar, velâsına (yakınlık) layık olamaz.	1				
415.	Aşk belasına düşenin, yâre kavuşma ümidi olmaz.		2			
416.	Yâr belası (aşk), âşığa devlettir.	1				
417.	Aşk belası âşığı kemana döndürür.		2			
418.	Aşkın mutluluğun sevinci âşığı kederlendirir. Aynı zamanda aşkın gamının belası âşığı mutlu eder.		1			
419.	Aşk belası âşığa feryat ve yas ettirecek kadar çetindir.		1			
420.	Aşk bezminde olanların, Rahman'ın (Allah) rahmetiyle, dertleri ve belaları âsân olur (kolaylaşır).	1				

	9. AŞK	AN	C	H	NM	SG
421.	Sevgilinin bela bulutuna benzeyen kaşları, âşıkları korkutup ağlatır.		1			
	9.34.Aşk, akli divane eder.					
422.	Aşkın sırrı aklınla anlaşılabilir.		1			
423.	Aşkın vücut bulmasına aklın kibri izin vermez.		1			
424.	Aşk akli ve dili (gönül) yağmalar.	1				
425.	Aşk, aklın endişelerinin âfetidir.		1			
426.	Aşkın hüneri kaza remizlerini halletmektir.		1			
427.	Nâdânda aşkı anlayacak izan yoktur.		1			
428.	Aşk, divane eder.	1	1			
429.	Aşk himmeti, aklın yüce değerini alaşağı etse (akıl) bu zaferin sebebine şaşılmaz.		1			
430.	Aşk, ukalanın sıkıntısına devadır.		1			
431.	Aşkın doğurduğu kargaşa akli delirtir.		1			
432.	Aşk, aklın gerçekleşmesinden korktuğu şeydir.		1			
433.	Aşka düşenin yerde ve gökte kararı kalmaz, ihtiyarı elden gider.			1		
434.	Aşk, varlığı saçıtır, kişide ihtiyar bırakmaz, akli alır.			1		
435.	Aşk ticareti, delilik nakdiyle yapılır.		1			
436.	Akılla ölenler aşkla dirilir.					1
437.	Aşk tufanına akıl Nuh'unun gemisi dayanmaz.		1			
438.	Aşkı akıyla fark eden talip, akla bigâne aşka hemdem olur.					1
439.	Divaneler, akli aşkın kaydına bend olarak bağlamıştır.	1				
440.	Dîvâneler aşk yolunu tutup, aşk divanına varmışlardır.	1				
441.	Aşk zevki, akla safa verir.		1			
442.	Aşka sahip olan âkil olur.		1			
	9.35.Aşk, ağlatıp inletir.					
443.	Aşk, inletir.	1		1	1	
444.	Aşk, Kays'ı yıllarca ağlatıp inletmiştir.				1	
445.	Kadı aşk yolunda yorulmuştur, ah vah eder.					1
	9.36.Aşk, mahveder/kahreder.					
446.	Aşk, âşığı mahveder.					1
447.	Aşk bir deri bir kemik bırakır.	1				
448.	Aşk askeri, uğradığı şehirleri viran eder.				1	
449.	Aşk kahhârı, varlık mülkünü harap etmiştir.					1
450.	Aşkla vücudun zerresi mahvolunca cümle gâib (talibe) hazır hâle gelir.					1
451.	Aşka dil (gönül) bağlayanların ciğeri dağlanır.	1				
452.	Aşk geldiğinde her şey gider.	1				
	9.37.Aşk bezmi					
453.	Âşık, ta ezelde aşk içinde rüsva olmuştur.				1	

	9. AŞK	AN	C	H	NM	SG
454.	Aşk cürasından ezelde içen, rûhânî şevk ile mamur olur.				1	
455.	Ezel bezminde aşk kadehinden içen talip-i dîdâr olup haşre dek ayılmaz.			1		
456.	Aşkın sırlarına Elestin nüktesini bilenler mahrem olur.		1			
457.	Aşk, sadık âşıklarını bezmine davet eylemiştir.	1				
458.	Aşk bezminin meyhanesi gönüldür.	1				
	9.38.Aşk meydanı					
459.	Aşk meydanına baş açıp girilir.				1	
460.	Aşk meydanına, mestane naralarıyla girilir. Âşık, kılıcı ve kalemiyle aşk ülkesinin şahıdır.	1				
461.	Aşk meydanına giren Hakk (Allah) yolunun âşıkları, maksuda ermiştir.				1	
462.	Hakk'a (Allah) vuslat isteyen, aşk meydanında aşk dârını çekmelidir.				1	
463.	Aşk meydanının topu da çevganı da Hû'dur (Allah zikri).	1				
464.	Ay, güneş, dokuz kat felek ve arşın etrafındaki melekler aşk meydanında cevlan etmektedir.				1	
	9.39.Aşk yolu					
465.	Aşkın yol göstericisi, menzil-i maksud'dur (Allah).		1			
466.	Aşkın tutkusu sevgiliye giden yoldaki perdeleri açar.		1			
467.	Aşkın cezbese kalbi doğru yola sevk eder.					1
468.	Aşk yolunda eşek ve at (hayvan) gidemez.				1	
469.	Aşk, âşğın gönül şehrini gele gide yol eylemiştir.			1		
470.	Aşk yolunda Rabb'in (Allah) isteğiyle pîr olunur.	1				
471.	Aşk yolunun yolcusu mutsuzdur. Aşk yolunda heves otları yetişmez.		1			
472.	Aşk yolunda gözyaşı dereler gibi akar.		1			
	9.40.Aşk-Kalp					
473.	Hakk hanesi (kalp) aşkla mamur olur. O amel şakirdinin üstadıdır.					1
474.	Aşk, ölü kalpleri diriltir.					1

	10. AYNA	AN	C	H	NM	SG
	10.1.Aynanın evsafı					
1.	Mizaç aynasını, feyz ışığı parlatır.		1			
2.	Hüda (Allah) veçhinin aynası beladır.					1
3.	Ârif (kendisinin) Hakk'a (Allah) ayna olduğunun farkındadır.			1		
4.	Kesret âleminde vahdet sırrı göz aynasında görülür.	1				
5.	İdrak gözü açılırsa, göz tevhid aynasıyla görür.					1
6.	Cân aynasına çarh (felek), keder veremez.		1			

	10. AYNA	AN	C	H	NM	SG
7.	Âlemnüma aynası şeyhtir.	1				
	10.2.Hz. Peygamber, Allah'ın aynasıdır.					
8.	Rahmân'ın (Allah) aynası Resûlullâh'tır (Hz. Peygamber), onun nurlu gönlüdür.	1	1	1		
	10.3.Akıl, aynadır.					
9.	Akıl aynası, önder olmalıdır.		1			
10.	Akıl aynasında cânın sureti yansır.		1			
11.	Aynanın cevherindeki su (sıvı) akıldır.		2			
	10.4.Âlem, aynadır.					
12.	Ayna, kâinattır,âlemdir. Hüda'nın (Allah) sanatını yansıtır.				2	
13.	Altı bir yanda görünen her şey, vech-i Rahmân'ın (Allah) aynasıdır.				1	
14.	Allah'ın cemâli altı yüzlü kesret aynasında görülür.					1
15.	Kesret, vahdetin aynasıdır.					1
16.	Gören de görülen de ayna (yansıtan) da her şey insandaki nefeste saklıdır.				1	
17.	Âşığa dil (gönül) aynasında mestur bir şey yoktur.		1			
	10.5.Gönül, aynadır.					
18.	Gönül, Zât'ın (Allah) veçinin aynasıdır.				1	
19.	Aşk, âşığın dil (gönül) aynasında zuhur eder.			1		
20.	Dil (gönül) aynasında Hz. Peygamber'in methinin şevkiyle Hz. Peygamber'e duyulan aşkın manası olan âlemin sûretleri yansır.			1		
21.	Rindin dili (gönül) âlemnümâ aynası gibidir.			1		
22.	Gönül, toza bulaşmış olsa da mana ve sûret aynasının özüdür.			1		
23.	Gönül aynası kederden saf olmazsa dîdâr ele geçmez.	1				
24.	Gönül aynasının nur ve ışıktan haz alabilmesi için onu bütün kederlerden arındırıp musaffa etmelidir.	1				
25.	Dil (gönül) aynasını Allah mücellâ kılar.	1	1			
26.	Dil (gönül) aynası, dîdâr ile mücellâ olur.		2			
27.	Dil (gönül) aynası, Allah aşkı ile ihlâs köşküne dönüşünce, kendisinde hiçbir kederden iz kalmaz.	1				
28.	Dil (gönül) aynasını aşk gamı parlatır.		1			
29.	Dil aynası, sürekli Allah'ı zikretmekle cilalanır ve orada tecelli nuru yansır.	1		1		
30.	Dil (gönül) aynası, muhabbetle safâ bulur.		1			
31.	Aynayı (gönül) muhabbet dürüst hâle getirir.		2			
32.	Dil (gönül), siva kirinden temizlenince sâf aynaya döner.		1			
33.	Derviş aynasını kin ve garazdan temiz tutmalıdır.					1
34.	Nefsinin idrakini bilmek isteyen, dil (gönül) aynasını gam kirinden arındırmalıdır.					1

	10. AYNA	AN	C	H	NM	SG
35.	Dil (gönül) aynası, sagâr (şarap) ile sabah vakti güneş gibi parlatılır.		1			
36.	Dilin (gönül) aynasında zerre kadar toz kalmaması için aşk şarabından içmek gerekir.		1			
	10.6.İnsan, aynadır					
37.	Ayna insandır, oraya yansıyan Hz. Rahmân'ın (Allah) aksini, ârif görür.			1		
38.	İnsanın özü, Hakk'ın (Allah) veçhine aynadır.				1	
39.	İnsan, Hüda'nın (Allah) zâtının aynasıdır.	1	1	1		
40.	İnsan, Hakk'ın (Allah) aynasıdır.					1
41.	Mü'min, mü'minin diline (gönül) aynadır.		1			
	10.7.Kadeh, aynadır.					
42.	Kadeh aynası, insanların hâllerinin sûretlerini gösterir.		1			
43.	Saf cevherli peymane (kadeh) aynası; badesiz, iki âlemi on sekiz bin âlem olarak gösterir.		1			
44.	Rind, kadehini zühde ayna eder.		1			
	10.8.Kalp, aynadır.					
45.	Ayna, Hakk'ın (Allah) cemâlinin yansıdığı kalptir.	1				
46.	Kalp aynası mücella olunca nura gark olunur.	1				
47.	Kalp aynasına söz, fiil ve ahlâk temizlenince iki cihanın sırrı yansır.					1
48.	İnsan dışarı bakmayı bırakıp kalp aynasını arındırmalıdır.				1	
49.	Kalp aynası Hu (Allah zikri) nurunun cilasıyla parlar.			1		
	10.9.Âşığın aynası mücelladır.					
50.	Âşık, aynasının tozunu silmiş ve mücella olmuştur.				1	
51.	Hüsnün ayinesi âşıktır.		1			
52.	Âşık, hüsnü tal'atın (güzellik) ayna tutucusudur.		1			
53.	Aşk sûretinin aynası âşıktır.		1			
54.	Ayna âşıktır, ona bakanların kimisi kendini iyi, kimisi kötü görür.				1	
55.	Âşık, âlemi ayna edinir.	1				
56.	Âşık, aşk ehlinin kırık bir aynasıdır.		1			
57.	Âşık, ehl-i dile (gönül) fena rûhunun aynasıdır.		1			
58.	Sır aynası âşıktır.		1			
59.	Âşığın saf dili (gönül) parlak bir ayna olduğundan, güneş âşığın gördüğü âlemi görmez.		1			
60.	Âşığın aynaya benzeyen ve heves tozundan pâk olan sinesi dili (gönül) kiskandırır.		1			
	11. BAKİ	AN	C	H	NM	SG
	11.1.Bakinin evsafı					

	11. BAKİ	AN	C	H	NM	SG
1.	Ten, baki değildir.	1				
2.	Cihân bezmi, baki değildir.	1				
3.	Cân, bedende baki kalmaz.			1		
4.	Dünya, baki değildir.	5		4		
5.	Dünyada baki bir yer yoktur.			1		
6.	Bu harab (dünya) kimseye baki değildir.			2		
7.	Bakiyi isteyen faniyi terk eder.			3		
8.	Baki nimetlere kavuşmak, çaba gerektirir.			2		
9.	Baki safayı elde etmek için çabalamayan kişi divanedir.			1		
	11.2.Baki, Allah'tır.					
10.	Allah Baki'dir.			2		1
11.	Hüda'dan (Allah) başka Baki yoktur.			1		
12.	Âşığı Baki'nin (Allah) veçhine hayran olan anlar.				1	
13.	Hakk (Allah) daima eşya ile bakidir.					
14.	Baki'den (Allah) başka her şey yok olacaktır.			1		
15.	Baki Rab (Allah) kullarına süzölmüş şaraptan ikram etmiştir.	1				
16.	Yâr-i Baki,(Allah) var iken ağyara bakmak [gidilecek] bir yol değildir.			1		
17.	Baki'ye (Allah) sivayı terk etmekle ulaşılır.			1		
	11.3.Aşk, bakidir.					
18.	Aşk, her şey fena olunca baki kalır.				1	
19.	Aşkta daim ve baki fenasız zevk vardır.				1	
	11.4.Âşık, bakiye ulaşma yolundadır.					
20.	Âşık, baki huzura ermeyi umar.			1		
21.	Beka mülküne azimet etmelidir. Dest-i baki gül renkli şaraptan ikram eder.	1				
22.	Âşık, bakide bekaya mâlik olmuştur.	1				
23.	Aşk yolundaki gönül, bakidir.		1			
24.	Âşığı Baki'nin (Allah) veçhine hayran olan anlar.				1	
	11.5.Bakiye ulaşanların evsafı					
25.	Ölmeden evvel ölenler baki bir dirliğe ulaşır.	3		1		
26.	Baki saadet, Allah'tan istenir.			2		
27.	Mâlike'r-rikâb (Allah) lütfederse baki hayata erişilebilir.			1		
28.	Allah'ın keremiyle baki nimetlere, saadete kavuşulur.			4		
29.	İbadetler, insanı baki nimetlere ulaştırır.			1		
30.	Baki saadet, zikrullahın tekrarıyla bulunur.			1		
31.	Allah'ın zikrinin lezzetini bulan dil (gönül) fanide bakiyi bulur.	1				
32.	Mâsivayı terk edip Mevlâ'ya (Allah) ikbal eyleyen baki safaya erişir.			1		
33.	Faniden geçenler, baki hayata erişebilir.			1		

	11. BAKİ	AN	C	H	NM	SG
34.	Baki hayata, lisanından hikmet pınarları akan eşraf ulaşabilir.	1				
35.	Baki hayata ermek isteyen; bu kâinata aldanmaz, ak ve karadan geçip Zât'ın (Allah) nuruna bakar.			1		
36.	Ef'âl ve sıfatlar keşfedilip Zât'ın (Allah) nuru tecelli olunca baki hayata kavuşulur.			1		
37.	Baki hayata eren, Zât'ın (Allah) nurunu görür.			2		
38.	Fena bağında (dünya) baki saadet isteyen, enbiya ve evliyanın yoluna tâbi olmalıdır.			1		
39.	Tam akıl sahibi, bakıyı bırakıp faniye meyletmez.			1		
40.	Akıl ve idraki bırakanlar, baki olmazlar.				1	
41.	Tevhid etmek isteyen baki mülke vâsıl olmalıdır.			1		
42.	Gafil, kendine verilenlerin baki olmadığını bilmez.	1				
43.	İnsan suretiyle fani, zatıyla bakidir.					1

	12. BÂTIN/ZÂHİR	AN	C	H	NM	SG
	12.1. Bâtın/zâhirin evsafı					
1.	Cihan zâhir ve bâtın her şeyin aşk ile ayakta olduğu yerdir.					1
2.	Zâhir ve bâtında âşığın tavrı kimseye (kimsenin tavrına) benzemez.					1
3.	Zâhir ve bâtın, bir fenerdir.				1	
4.	Şeriat zâhirî, tarikat bâtınîdir.	1				
5.	Zâhir mukayyet, bâtın ise mutlaktır.					1
6.	Zâhir ve bâtın lâilâheillâllah'ın mülketinde olmalıdır.	1				
7.	Zâhir ve bâtında zayıflık olabilir, bunun için Allah'tan yardım istenir.	1				
8.	Mushaf-ı Hakk'ta Allah'ın cemâli zâhirdir, Mushaf-ı Hakk'ta Allah'ın kelâmının bâtını vardır.					1
9.	Allah, zâhiren görülecektir.				1	
10.	Eşyanın bâtınında Sırrullah seyredilir.	1				
11.	İnsan bâtınından neşv ü nemâ bularak (Allah'ın) kendi zâtını görmek (ulaşmak) için dua ve nevâya düştü (Allah'a yalvarmalıdır).					1
12.	Bâtın, ukbâdır.					1
13.	Âlem halkı, bâtın ve gayba dârü'l-beka der.					1
14.	Gani (Allah) dilerse bir fakiri zâhiren bir tane (değersiz bir kişi görünse de) bâtmen hakikatlar harmanı hâline getirir.			1		
15.	Zâhiren feleklerin hükmüne mahkûm olduğu hâlde, batmen ay, güneş ve felekler senin (insan-ı kâmil) emrindedir.				1	

	12. BÂTIN/ZÂHİR	AN	C	H	NM	SG
16.	Zâhiren âlemin bâtını, gizli olan hakikatlerin aydınlanması için teneffüs etmek ister.					1
17.	Bâtın ilimleri bir cân bahçesidir, (onların) incelikleri gül ve reyhandır.		1			
18.	Bâtında (gönül) beka mülkü hüküm sürmelidir.	1				
19.	Bâtınından zâhirine[kadar kendini] Allah'ın feyzine kabiliyetli hâle getirirse [o kişiye] mebde-i feyyazdan tereşşühat (ilham) gelir.					1
20.	Şiblî'de gönül, bân aslanına meşeliktir. (Şibli bânına vâkıftır).	1				
	12.2.Zâhir ve bân Allah'tır.					
21.	Zâhir ve Bân Allah'ın adıdır.			1		
22.	Zâhir ve Bân Allah'tır.			4		3
23.	Hakk'ın (Allah) zâtı âlemin bânıdır.					1
24.	Kâinata bân veya zâhir Allah'tan başka hiçbir şey yoktu.				1	1
25.	Zâhir olan Hakk'ı (Allah) gaflet sahibi göremez.			1		
26.	Bân ve zâhir, O'nu (Allah) özler.			1		
	12.3.Zâhir ve bân Allah'ındır.					
27.	Zâhir ve Bân Hakk'ındır (Allah).					2
28.	Zâhirden görünenler Hakk'ın (Allah) tecellisidir.					1
29.	Hü'nun (Allah) esrârı zâhir olduğunda sonsuz zevke ulaşılır.			1		
	12.4.Zâhir ve bân insandır.					
30.	Âdem (insan) zâhir ve bânı cem etmiştir.					2
31.	Zâhir ve bân insanın kendisidir.					1
	12.5.Zâhir, dış; bân içtir.					
32.	Zâhirin vücudu (fiziki varlığı), bânın safası (güzellikleri) vardır.		1			
33.	Zâhirden görülen kesret kafa karıştırırsa da ona bân gözüyle bakıldığında (ondaki) vahdet görülür.			1		
34.	Zorluklar zâhirden fetva ile bânında rüya ile çözülür.	1				
35.	İman ehlinin zâhiri namaz ve oruç, bânı ise vird-i salaktır.					1
36.	Zâhirden rahmet rüzgârı habbelerini, bânında ise kalp cennetlerinin kapılarını açan Padişah'tır (Allah).			1		
37.	Zâhir Allah'ın keremiyle kemal süsüyle süslenir. Bân mârifetle Hüda'nın (Allah) sırlarının hazinesi hâline gelir.		1			
38.	Zâhir ve bân safası (güzellikleri ile kendini) imar eden kişi dünya ve ahiret devletine (saadetine) layık hâle gelir.		1			
39.	Sarf ve nahivle(zâhiri ilimlerle) ömrünü geçiren zâhir ehli, bân ehlinden gâfildir (habersiz).			1		

	12. BÂTIN/ZÂHİR	AN	C	H	NM	SG
40.	Zâhir ve bâtin safası (güzellikleri) ‘ulüvv-ı şer‘ u tahkik ile elde edilir.		1			
41.	Hem zâhiren hem bâtinen şefaât, Resûlullah’tan (Hz. Peygamber) talep edilir.			1		
	12.6.Bâtin-zâhir, vücudun evsafındandır.					
42.	Vücudun zâhiri ve bâtını vardır. Bundan dolayı onun başı ve sonu vardır.					1
43.	Hakk’ın (Allah) kadim(ezeli) ruhu, vücudun bâtınıdır.					1
44.	Cevher-i evvel bu vücudun bâtınıdır.					1
45.	Bir vücudun bâtını ve zâhiri Hakk (Allah) olduğu anlaşılınca o ezeli ve ebedî olur.					1
	12.7.Zâhirde kalanlar, tevhide erişemez.					
46.	Zâhirde kalan kişi, kolay işleri zorlaştırır, tevhide erişemez.			1		
47.	Zâhir ve bâtındaki müşkileri vahdet esrarının (sırlarının) kâşifi olan mürşid çözer.					1
48.	Zâhir ve bâtında âdap üzere davranılmalıdır.					1
49.	Zâhir ve bâtin mamur olabilir.					1

	13. BEDEN	AN	C	H	NM	SG
1.	Cisim (beden) ve cân arş-ı Rahmân’dır (Allah).					1
2.	Dost (Allah), âşığın cismindeki (beden) cânı gibidir.				1	
3.	Beden kafes, cân kuştur.	1			1	
4.	Allah’ı terk eden insan, cisminde (beden) cân bulamaz.				1	
5.	Hz. Maşuk’un (Allah) tecellisi bedeni Tûr’a çevirir.	1				
6.	Ruh Musa’sına tecelli gösteren (Allah), beden dağıtı ona Tûr etmiştir.	1				
7.	Bedenin gözü, cânıdır.					1
8.	Bedende cân gizlidir.				1	
9.	Beden ölünce cân gider.			1	2	
10.	Beden cübbesi, vücudun fenaya varmasına manidir.	1				
11.	Beden, gerçek varlığa vuslata mânidir.				1	
12.	Beden vuslata mani olduğu için gönül onun bin parça olmasını ister.				1	
13.	Hüda’nın (Allah) zerre kadar rahmeti bedeni sıhhate kavuşturmaya yeter.			1		
14.	Bedenin dertlerinin dermanı Hüda’dandır (Allah).		1			
15.	Cisim (beden) ve cânın sırrını idrak etmeyen küfür içindedir.					1
16.	Cisim (beden) ve cân yularını mürid, pîrinin eline verir.					1
17.	Nefis ve Cisim (beden) hapsedilirse cân kurtulur.				1	

	13. BEDEN	AN	C	H	NM	SG
18.	Cisim (beden) gemisini cân ummâni dağıtır.				1	
19.	Cismi (beden) diri tutan, damarlarda dolaşan kan değildir.				1	
20.	Cisim (beden) ve cân halvetin şerbeti için kebab olur.				1	
21.	Cisim (beden) ve cân kurban edilir ve bu kurbanlar kabul olursa (kişi) irtifa bulur.				1	
22.	Cisim (beden) ve cân kurşundur, onları eritmek gerekir.				1	
23.	Cisim (beden) ve cânı bırakınca yük hafifler.				1	
24.	Beden kaygısından uzaklaşınca cânın feyzine ulaşılır.		1			
25.	Kullar, cân ile bir iken bedenleriyle dağılmıştır.				1	
26.	Cânânın veçhini (yüz) gören, cânından, bedeninden vazgeçer (değer vermez).				1	
27.	Ölüm, bedeni gözden irak eder.	1				
28.	Beden mülkü mamur iken güzel huylar kazanmaya azmetmelidir.			1		
29.	Âşık, bedene değer vermekten vazgeçer.			1		
30.	Bedenin cismâni kuvvetleri vardır.		1			

	14. BEKA	AN	C	H	NM	SG
	14.1. Bekanın evsafi					
1.	Beka ülkesi bir deşt (çöl) gibidir.		1			
2.	Bekada işret edilir.		1			
3.	Âşık, gül mevsiminde hiç beka bulmamıştır.		1			
4.	Âşıklara beka sevgilisinden haber gelir.				1	
5.	Beka ile hulûd'a (ebedilik) Hakk (Allah) aşkıyla ulaşılır.					1
6.	Beka mülkünün âlemini bunda (dünyada) görmek güzeldir.					1
7.	Beka-ender-beka (Allah'ın) atası (ile) kamudan (bütün dünya ilgisinden veya bütün makamlardan) geçilerek bulunur.			1		
8.	Beka bûyına nasiple ulaşılır.			1		
	14.2. Beka Allah'ın lütfudur.					
9.	Fena ve beka O'nun (Allah) lütfu ile olur.			1		
10.	Beka (ülkesinde) Allah'tan başka baki yoktur.			1		
11.	Beka-yı zâta ermek isteyen âşık kendini (Allah'ın) celâlinin ışığında yakar.	1				
	14.3. Bekaya fenadan geçilerek ulaşılır.					
12.	Fenadan geçilerek bekaya ulaşılır ve onu yokluğu âdet edinenler bulur.	1		1		
13.	Bekabillâha Fenaillâh'tan sonra sonra ulaşılır.			1		1
14.	Fena-ender-fenayı bulan, bekayı bulur.			1		
15.	Bekaya fena matemgâhından göçülerek varılır.		1			

	14. BEKA	AN	C	H	NM	SG
16.	Dünyaya uryan gelinip, beka mülküne uryan gidilir. (Kendinde varlık bekaya gören ulaşamaz.)			1		
17.	Beka bûyî (kokusu, kısmeti) bütün mâsivadan geçildiğinde bulunur.			1		
	14.4.Beka-Fena					
18.	Varlıktan geçilerek fena-ender-fenaya ulaşılır (ve orada) beka içre beka bulunur.			1		
19.	Bekaya, varlığı tamamen yok ederek ulaşılan fenadan sonra varılır.			1		
20.	Bekanın lezzetini, fenaya ulaşmayan alamaz.	1				
21.	Mâsivada beka yoktur. Bekaya mâsivadan geçilerek ulaşılır.			1		
22.	Fena ülkesinden ölümle beka ülkesine geçilir.		2			
23.	Salah ehli, fena mülkünden beka mülküne sefer ettiklerinde (orada) safa ve zevke ulaşırlar.			1		
24.	İnsanın irtihal edeceği yer beka(âlemi)'dir.				1	
25.	Hiç bekası olmayan bu fena (yok olacak olan) ülkesinde bekayı arama (isteme), (kişiyi) bülbülün gülzâra yöneldiğinde yaptığı gibi, zâr eder (inletir).				1	
26.	Ten cübbesinden (kılıfından) kurtulup uryan olmayanlar lâhut ikliminin tekkesindeki beka abdalını anlayamaz. (Bekaya ulaşmak için ten kafesinden kurtulmak gerekir.)				1	
27.	Bu terkîp hâli (âlem-i anâsır, evren) sonludur; ama onun yok olması manada bekaya kavuşmadır (bekaya açılan kapıdır).					1
28.	Kâinatta bazen müfredat mürekkebe, bazen de mürekkebe müfredat olur; bu değişim bazen beka bazen fena olarak görünür.					1
29.	Âlem halkı (kâinatın) zâhirine dünya, bâtın ve gaybına (veya gayb âlemini bilenler ona) dâru'l-beka dediler.					1
30.	Fena içinde beka, İsm-i Azam sohbetiyle bulunur.					1
31.	Fena kadehinin şarabının sarhoşu olabilmek için iki cihan bekasının zevkinin hevesinden vazgeçmek gerekir.		1			
32.	Âşık, hakikat levhinin suretinin nakşında beka görmemiştir.		1			
33.	Nasıl ki beden canın karar ettiği yerse (cân bedeni durak edindiyse, onunla varsa) hakikatin bekası da şeriattedir (hakikate şeriatten ulaşılır).				1	
34.	Gönül (dil) ten ülkesinin bekasını, sevgili de fenasını ister.				1	

	15. BEL	AN	C	H	NM	SG
1.	Sultan'a (Allah), aşk fermanına bel bağlanıp gidilir.	1				
2.	Hakk (Allah) aşkıyla doyanlar, ağyarı bırakıp hizmete bel bağlar.	1				
3.	Hakk (Allah) kapısından lütuf ve ihsân isteyen hizmete bel bağlayıp niyâz eder.			1		
4.	Hizmete bel bağlayanlar esrâr-ı zikrullâh ile vahdete erer.			1		
5.	Er yoluna, bel bağlanır.					1
6.	Âşık, onulmaz derde düşmüş ve bu yüzden âşığm beli bükülmüştür.			1		
7.	Güzellerin nazı, âşığm belini bükür.		1			

	16. BELA	AN	C	H	NM	SG
	16.1. Belanın evsafı					
1.	Bela, tevekkül köşesinde gam azığı ile beklemektir.		1			
2.	Bela saç gibi bent bentir.		1			
3.	Bela, gam evidir.		1			
4.	Gönül, âşığm başına beladır.	1				
5.	Belayı, gönül çeker.		1			
6.	Bela, deli eder.		1			
7.	Bela acıdır.				1	
8.	Bela, zehir gibidir.		1			
9.	Bela, cân kaygısı ve ümit zenginliğindedir.		1			
10.	Belaya uğrayan dil (gönül), vuslattan ümidini kesmiştir.		1			
11.	Aşkta kaynaklanan belanın yükü âşığm belini bükür.		1			
12.	Bela, dil (gönül) ehlinin bulunmadığı yerde olmaktır.		1			
13.	Bela cihanı (dünya) anlamaya çalışmaktır.		1			
14.	Bela, sevgilinin külahındadır.		1			
15.	Bela, düşmanı korkutmaktır.		1			
16.	Bela, meleklerin (bile) kıskançlığa kapılıp düştüğünde kurtulamayacakları bir tuzaktır.		1			
17.	Müderislik beladır.			1		
18.	Dünyada herkes kendi hâlince bela çeker.			1		
19.	Ezelerde bela (evet) diyenlere bela uzak olur.			1		
20.	Bela, hür insan için o güzellik kaygısındadır, mal mülk üzüntüsüdür.		1			
21.	Elest bezmine eren mübtelaya, bela yükü hafif gelir.	1				
22.	Ken'ân'a ermek isteyen belayı çeker.			1		
23.	Belanın denizinden bir kurtuluş yolu isteyen Hüdâ'nın (Allah) merdânından himmet talep eder.		1			

	16. BELA	AN	C	H	NM	SG
24.	Bela, cahilin dil (gönül) erbabına verdiği eziyettir.		1			
25.	Cehl, bela tuzağına düşürür.		1			
	16.2.Bela aşktır.					
26.	Aşk yolu belalıdır.				1	
27.	Aşk belası feryat figan ettirir.		1			
28.	Bela, aşk gamında bulunur. Âşık ondan şikâyetçi değildir.		1			
29.	Aşk yolunun her menzilinde beladan binlerce bulunur.		1			
30.	Belayı aşk besler.		1			
31.	Bela aşktır. Ona düşen, yâre vuslatı ummaktan vazgeçmelidir.		1			
32.	Bela, aşktadır.		2			
	16.3.Âşık beladan haz alır.					
33.	Âşık, beladan haz alır.	2				
34.	Yâr belası (aşk), âşığa devlettir.	1				
35.	Bela, huzur bulunmayan, âşığın mekân tuttuğu bir köşedir.		2			
36.	Kâmiller, beladan haz alır.	1				
37.	Aşkın belasından kaçan ona sahip olamaz. Sâdık âşık beladan haz alır.	1				
38.	Âşık, belanın elinde bir oyuncak gibidir.		1			
39.	Âşık, feleğin eziyetlerini bela olarak görmez.		1			
40.	Bela dili (gönül) ve cânı bağlar.		1			
41.	Âşığın inleyen dili (gönül), belanın zincirinden kurutulamaz.		1			
42.	Bela âşığın dağlı (yaralı) sinesine benzer.		1			
43.	Âşığın belini aşktan kaynaklanan belanın yükü büker.		1			
44.	Bela, âşıkların başından eksik olmayan ve onları inciten bir kuştur.		1			
45.	Âşık, kendini tufanla dost gören bela dalgasıdır.		1			
46.	Ayrılık belası, âşığın cânına geçer.		1			
47.	Âşığın dîvâne gönlü birçok beladan arta kalmıştır.			1		
48.	Belanın bendi, âşığın sığmağıdır.		1			
49.	Âşık, kendini bela burcunda görür.				1	
50.	Âşık, aşk belasının yüküyle (ahirete) gitmek ister.	1				
51.	Âşık, dâr-ı belaya (dünya) mâliktir.	1				
	16.4.Maşuk belaya sebeptir.					
52.	Sevgilinin (cânân) mest (eden) gamzesi, belanın pususunun avcısıdır.		1			
53.	Bela, sevgilinin (cânân) bakışındadır.		1			

	16. BELA	AN	C	H	NM	SG
54.	Bela oka teşbih edilir, âşık sevgiliden (cânân) geldiği için ona katlanır.		1			
55.	Bela, sevgilinin nazlı, sarhoş bakışındadır.		2			
56.	Bela, sevgilinin (cânân) lütuf kadehine susamaktır.		1			
57.	Sevgilinin (cânân) kaşları belanın bulutudur.		1			
	16.5.Bela yağmur, sel, ok gibidir.					
58.	Bela yağmur gibi yağsa da âşık, ona baş açar.			1		
59.	Âşık her taraftan başına bela yağmasını, gönlün kendisinden incinmemesine tercih eder.					1
60.	Âşık, bela yağmurundan emin olamaz.		1			
61.	Bela, gökten yağmur gibi yağsa da sûfi ondan incinmez.					1
62.	Bela, ok gibi yağar.		1			
63.	Dost belasının oku, sinede yara açar.			1		
64.	Bela çöl seli gibidir, âşığın yoldaşdır.		1			
65.	Bela, sel gibi gelir.	3				
	16.6.Allah, âşıkları ve zayıfları beladan sakınır.					
66.	Mevlâ (Allah), zayıfları beladan sakınır.			1		
67.	Mevlâ (Allah), âşığı birçok beladan saklamıştır.			1		

	17. BENDE	AN	C	H	NM	SG
	17.1.Allah'a bende olunur.					
1.	Mahlîka (Allah), kendine cihanı bende kılmıştır.	1				
2.	Cemâle bende olunur.	1				
3.	Her bende, O'na (Allah) muhtaçtır.	1				
4.	Hakk'a (Allah) bende olunur.			1		
5.	Bende, Allah'ın iradesinin sonucudur. Onu da Allah yaratmıştır.	1				
6.	Kimin bende olacağına Rab (Allah) karar verir.			1		
7.	Bende, Rahim'den (Allah) hidayet ister.			1		
8.	Bende, Mevlâ'ya (Allah) kavuşmak ister.	1				
9.	Mevlâ'nın (Allah) ayrılığının çölündeki bendeler, ona kavuşma şerbetine susamışlardır.	1				
	17.2.Bende Allah'tan lütuf ister.					
10.	Bende, Padişah'tan (Allah) ihsan, lütuf ister.			2		
11.	Bende, Rabb'in (Allah) nimetlerine gark olmuştur.			1		
12.	Bende, Kerîm'den (Allah) baki naim ister.			1		
13.	Bendenin her muradını Hüdâ (Allah) vermiştir.			1		
14.	Hakk (Allah), ihsan ve lütfâ mazhar etmek istediği bendesine nazar eder.		1			
	17.3.Bende âşıktır.					

	17. BENDE	AN	C	H	NM	SG
15.	Bende ya da sultan, O'na (Allah) âşıktır, O'nu (Allah) ister.	1				
16.	Kulların kimi sultan kimi bendedir.			1		
17.	Vahdete kavuşan, bende ile sultanı bir görür.	1				
18.	Felek, bendeyi de mest eder.	1				
19.	Bende, dünyanın esiridir.			1		
20.	Bendenin cürmü çoktur.	1				
21.	Bendenin yükü, aşk belasıdır.	1				
22.	Bendenin bütün işleri Rahman'a (Allah) bağlıdır.	2				
23.	Bende, Mâlik'in (Allah) iyiliklerine karşılık kemlik eder.	1				
24.	Bende, Allah'tan bağışlanma diler.			1		
25.	Bende âşıktır, onu yaratan Rabb'dir (Allah).			1		
26.	Bende, inayet ve hidayet bekleyen âşıktır.			1		
27.	Bende âşıktır, Allah'tan inayet bekler.			1		
28.	Âşık, himmet bendesidir.		1			
29.	Bende, gamdan azad olmak isteyen âşıktır.			1		
30.	Âşık, miskin bendedir.	1				
31.	Bende âşıktır. Sırf tevhidinde müstesna olmak ister.				1	
32.	Bende âşıktır. Feyz cezbesinin şarabıyla dolup meyhane olmak ister.				1	
33.	Âşığın cânı, Sultan'ın (Allah) aşkına bendedir.	1				
34.	Bende âşıktır, sâbıklara ilhak olmak ister.				1	
35.	Bendenin kulakları küpelidir.	1				
36.	Bende, daima ayakta elleri bağlı bekler.		1			
37.	Bende, samimiyetini göstermelidir.		1			
38.	Bende, efendisinin ayağına baş koyar.		1			
39.	Efendi, kendisine iyiliklerini artırdığında bende efendisine karşı muhabbetini izhar eder.		1			
40.	Padişahlar, Hz. Peygamber'in bendesidir.		1			
41.	Şeyda gönül, bir kapıya bendedir.			1		
42.	Bir dergâha bende olanın eteklerine diken yapışmaz.		1			
43.	Halk lütuf, cömertlik ve ihsan ile bende olur.		1			
44.	Aşk sultanına bende olan gerçek sultanlığa kavuşur.					1
45.	Bende, rıza göstermez.		1			

	18. BEZM	AN	C	H	NM	SG
	18.1. Bezm-i Aşk/Âşık					
1.	Gönül, aşk bezminin meyhanesidir.	1				
2.	Âşığın bezmini, safa kadehinin parıltısı aydınlatır.		1			
3.	Aşk bezminde olanların, Rahman'ın (Allah) rahmetiyle, dertleri ve belaları âsân olur (kolaylaşır).	1				
4.	Sadık âşıkların bezmine giden kapı açık, yol doğru ve çadırı (gölgeliği) aşktır.	1	1			

	18. BEZM	AN	C	H	NM	SG
5.	Bezm-i irfânın kalemi micmer; mürekkebi, mana güzelinin kaşlarının sürmesidir.		1			
	18.2.Bezm-i İrfân					
6.	Bezm-i vücuda irfân bezminin neşesinin safası feyz-i tamam (mükemmel) verir.		1			
7.	Bezm-i devlete katılanlar şöhret sahibi olur. Bezm-i devlet sohbetinin nimetleri dostlar ve irfân sahibi kişilerdir.		1			
	18.3.Bezm-i Has/Dost					
8.	Dost (has) bezmine sevgiliye bin cân ile âşık olan lâyıktır.		1			
9.	Has bezme dışardan gelip dâhil olmak için bir rehber gerekir.		1			
10.	Bezm-i hasa, Allah'ın medetiyle (yardımıyla) dünya alakasından uzaklaşarak karin olunur (girilir).			1		
11.	Dost meclisinin zevki âşığın dilini (gönül) pür-nûr eder.			1		
12.	Âşık, sevgilinin bezm-i hâsında bade-nûş olmak ister.			1		
	18.4.Bezm-i Vahdet					
13.	Bezm-i vahdete Mevlâ'nın (Allah) hidayet, kerem, lütuf ve inayeti ile girilir.			1		
14.	Vahdet bezminde safa sürülür.			2		
15.	Vahdet bezminde aşkla vahdete dûş olan cânlar vardır.			1		
16.	Vahdet bezminde dost ile aşinalık arttıkça seyran da artar.				1	
17.	Emaneti taşıyabilen, vahdet bezminde bade-nûş olur.			1		
18.	Vahdet bezminin pîrinin eşiği akşam sabah beklenmelidir.	1				
	18.5.Bezm-i Vuslat					
19.	Âşık, visal bezmine vasıtasız dâhil olmayı ister.		1			
20.	Visal bezmine layık olmak istenir.Bu Allah'ın inayetiyle mümkün olur.			1		
21.	Visal bezmine hizmet edilmesi tavsiye edilir. Çünkü selâmet ve kurtuluş bundadır.	1				
22.	Vuslat bezmine layıkları Padişah (Allah) bilir.			1		
23.	Rab (Allah), lütfuyla cemâli gösterirse visal bezmine layık olunur.			1		
24.	O'na (Allah) cânndan âşık olan, vuslat bezmine layıktır.			1		
25.	Vuslat bezminin zevkine rağıb olanlar Hâlık'ın (Allah) nimetlerine şükretmelidir.			1		
	18.6.Bezm-i Elest/Bezm-i ezel					
26.	Sübhân (Allah), Elest bezminin kadehini sunmuştur.	1				

	18. BEZM	AN	C	H	NM	SG
27.	Elest bezminin sakisinin kadehinden içenler, Hakk (Allah) perdesinin sırrını keşfeder.				1	
28.	Ezel bezmindeki sâki (Allah), âşıkları mest etmiştir.			2		
29.	Ezel bezminin cürasını tatmayanlar, aşk ehlinin bigânesidir.				1	
30.	Elest bezmindekiler mest olmuş gibidir.		1			
31.	Ezel bezminde aşk sahbasını nûş edenler, didâra talip olup haşre dek ayılmaz.			1		
32.	Elest bezmi açılır ve oranın devr eden kadehinden içenler mest olur.			1		
33.	Elest bezminin anlaşması ve yemini hatırlanmazsa Hakk'a (Allah) aşına iken bundan ayrı kalınır.	1				
34.	Elest bezmine müstağrak olunmak istenir.			2		
35.	Elest bezminin safasından ayrı düşen âşık için dünya işretgehi bir matem yeridir.		1			
36.	Allah ezel bezminde kullarını anarak ber-murad edip şâd etmiştir.	1				
37.	Ezel bezminde aşk şarabından içip hicâb-ı gaybı geçenler cemâle ermiş ve (Allah'ın güzelliğine) hayran olmuşlardır.	1				
	18.7. Bezm-i Dünya/Cihân ve diğerleri					
38.	Cihan bezmi sevgilinin (cânân) güneş gibi olan altın kadehi aydınlatır.		1			
39.	Cihan bezmi baki değildir. Orada gaflet uykusu uyunmamalıdır.	1				
40.	Fena bezmine (dünya) şarap işreti için değil, dert bela için gelinir.		1			
41.	Âşıklar için bezm-i fenada (dünya) cihanın acısı tatlısı birdir.		1			
42.	Gönül, âlem bezminde altın kadehle kırık çömleği gören laubali (kayıtsız) bir rinddir.		1			
43.	Bezm, Sevgili'nin (Allah) cemâlinin görülüp bayram edildiği yerdir.			1		
44.	Âşık, bezm-i devrin câm-ı ayşısı elinde olmasa da gönlü zevk sarhoşu ve (kendi) safa (mutluluk) menşesidir.		1			
45.	Bezmdde muhabbet kadehi sunulur.		1			
46.	Bezmdde neşât-ı işret onu bayram yerine çevirir.		1			
47.	Bezmdde hizmet edenlere hediye verilir.		1			
48.	Bezmdde ârifler safa bulur.				1	
49.	Gerçek erin bezminde aşkın (verdiği) hayret sırları (insanı) hayran eder.	1				
50.	Zâhidin olduğu bezmin safası bozulur.	1				
51.	Derviş olabilmek için tarikat bezmine yüz sürmelidir.	1				

	18. BEZM	AN	C	H	NM	SG
52.	Şeriat bezminde vahdet şarabını hazmeden; tarikatte kâmil, hakikatte vâsıldır.			1		
53.	Beyan erbabı (ilmin zâhirinde kalanlar), bezm-i tahkikta ebkemdir (söyleyecek söz bulamazlar).		1			
54.	Bezm-i tarabdaki (eğlence meclisi) dil (gönül) rebabının nağmeleri, insanı kendinden geçirir.		1			
55.	Bezm-i neşat, gamın başına dünyayı yıkar. Eğlenceye katılanların çokluğu üzüntüye yer bırakmaz.		1			
56.	Bezm-i ehl-i dilde (gönül) cömertlik menkıbelerinin destanları ferah-feza ve safa-bahşdır.		1			
57.	Safa bezminde sagar, kadehle ıyş-ı müdam yapılır.		1			
58.	Kerem bezminin sofrasından gönül ehli mahrumdur.		1			
59.	Bezm-i melâmette insanlar inler.		1			
60.	Dil (gönül) sevgilinin gözüyle kadehdaş olursa heves bezminin testisi aşka omuz süsü olur.		1			
61.	Dil (gönül) kanı cân gamının bezmine gelir.		1			
62.	Bezm-i şuhuda (Allah'ın cemâlini görme) Allah'ın keremiyle layık olunur.				1	
63.	Bezm-i likanın (Allah'ın cemâlini görme) abdalı âşıktır.				1	
64.	Allah'ın fermanıya kesret bezminden kurtulan Berzah'ta otağı kurar.			1		

	19. BIGÂNE	AN	C	H	NM	SG
1.	Hünkâr'ın (Allah) kendisine bakmadığı kişi bigânedir.	1				
2.	İnsanoğlu Hakk'a (Allah) âşina iken bigâne olmuş ve Hakk'ı (Allah) bilmemiştir.	1			1	
3.	Bigâneler, Hakk (Allah) sırrı olan aşk hâlinde haberdar olmaz.				1	
4.	Aşk ehlinin bigânesi ezel bezminin cürasını tatmamıştır.				1	
5.	Cümle âlem olan nûr-ı Vahid'in bigânesi yoktur.				1	
	19.1.Âşık, bigânedir.					
6.	Bigâne, âşıktır.	1				
7.	Âşığa göre âşinalık ile bigânelik birdir.		1			
8.	Âşık âşinâyâ âşina, bigâneye bigânedir.		1			
9.	Âşığın bigânesi, riyâ ehlidir.		1			
10.	Âşık akla bigânedir.		2			
11.	Akıl bigânedir, delilerin semtinde rehber olamaz.		1			
12.	Bigâne söz yarası yoktur.		1			
13.	Bigâne, sevgilinin gamzesinin sırrını bilmez.		1			

	19. BİGÂNE	AN	C	H	NM	SG
14.	Sevgilinin (cânân) gamzesi ne yâr ne bigâne gözetir, herkesi öldürür.		1			
15.	Sevgili (cânân), âşığa göstermediği ilgiyi bigâneye gösterir.		1			

	20. CÂN	AN	C	H	NM	SG
	20.1. Cânın evsafı					
1.	Cân, kıbledir.		1			
2.	Cân, çok kıymetlidir.		1			
3.	Cân, latîftir.					1
4.	Cânın cevheri parlaktır.		1			
5.	Cânın güzelliğini temiz gözlüler görür.		1			
6.	Cânı cemâl bahşetmiştir.					1
7.	Cânın yaratılış gayesi vardır.			1		
8.	Cân hakikatle bulunur.					1
9.	Cânda muhabbet derdi saklanır.		1			
10.	Cân, samimi sevginin mekânıdır.		1			
11.	Cân bir ülke gibidir.		1			
12.	Cân, daha önceki (tattığı, Elest bezmi) zevki talep eder.				1	
13.	Cânın içindeki cânâ <i>inni enellâh</i> ayeti okunur.	1				
14.	Cân, aslına ermedikçe ona her şey cehennem gibi olur.				1	
15.	Cân, İblis'in (Şeytan) hilesinden ihlas sırrı ile korunabilir.		1			
16.	Cânın miraç yolunda delile ihtiyacı vardır.					1
17.	Cân, hasrettedir.				1	
18.	Hasret cânâ yara açar.		1			
19.	Cânlar vasla ermeyi umar.	1			1	
20.	Cân, vuslata ermenin bedeli olarak verilir.				1	
21.	Cânda vuslat sırrı gizli tutulmalıdır.	1				
22.	Hayali dile geldiğinde ve kalbi doldurduğunda ve vuslata erdiğinde cânâ lezzet olur.	1				
23.	Sine, cânı bela oklarına karşı sakınır.		1			
24.	Hicran belasının derdi ve gamı cânâ geçer.		1			
25.	Cânın bir mâyesi (esas) vardır.		1			
26.	Şekil ve renge değil; cânın zâtına bakmalıdır.					1
27.	Cânâ aşına olmak için cân-bâz olmalıdır.					1
28.	Cânın manasını anlamak için çok eser okumak çok emek çekmek lazımdır.					1
29.	Cânsız nefes ile üflenen neyin nağmeleri âşıkların gönlüne ateşler saçar.		1			
30.	Cân, gıdaya ihtiyaç duyar.					1
31.	Cânâ ilim gerektir.					1

	20. CÂN	AN	C	H	NM	SG
32.	İlim ile hikmet cânıdır.				1	
33.	İlim ve cânı öğreten yine cânıdır. Cân içre cânıdan başka hem-dem olmamalıdır.					1
34.	Cân, akılla birlikte hayret karanlığında kalmıştır.			1		
35.	Cânın sureti akıl aynasında yansır.	1				
36.	Cân, şeriatı tanımayanlara uymamalıdır.				1	
37.	Cânı bilene tâbi olunur.		1			
38.	Rezil birinin iki saat mecliste oturması, oradakilerin cânının sıtma tutmasına sebep olur.					1
39.	Câhilin cânı kesrette kalmıştır.					1
40.	Ehl-i vahdet zümresinin cisim ve cânı nurdur.					1
41.	Cânın ilindeki ay ve güneşi bulmalıdır.				1	
42.	Cânın safası sahibini diğerlerinden ayırır.		1			
43.	Ömür sel gibi akar, yel gibi süratli gider cânı uyarmalı fırsatı kaçırmamalıdır.	1				
44.	Cân, heveslendiği şeyler için sabırsızlanır.		1			
45.	Cân, birbirini çok sevenleri kıskanır.		1			
46.	Kendini bilmeyen cânıdır.					1
47.	Cân, insan olursa yücelik bulur.		1			
48.	Cânın nesimi (meltem), felekleri dolaşır.		1			
49.	Cân, sadece gazap ve şehvetten oluşanların üstüne binip seyyah olmuştur.				1	
50.	Cân nutk (konuşma) ile bahşedilir.					1
51.	Cân sadefe benzetilir.		1			
52.	Cânın nüktesini ağız söyler.		1			
53.	Cânın hayretini, söz artırır.		1			
54.	Çarh (felek) cân aynasına keder veremez.		1			
55.	Cân kaygısını aşk mertleri taşımaz.	1				
56.	Cân kaygısı ve ümit zenginliği ârif için büyük bir beladır.		1			
57.	Halk, halvet şerbetinin tadını bilseydi katresine cânını verirdi.				1	
58.	Cân mülkünde devran edilir.					1
59.	Tecrid ehlini cânı ve cihanı terk edip deyyar olanlara sormalıdır.				1	
60.	Âlem ramazan ayında yeni cân bulur.				1	
61.	Halkın tamamının cânı düşman da olsa sufi incinmemelidir.					1
	20.2.Cân-Allah					
	20.2.1. Cân, Allah'tır.					
62.	Cân, Hakk'tır (Allah).	1			2	1
63.	Cân Hüda'dan (Allah) ayrı değildir.					1
64.	Cânın cânânı Hû/Allah'tır.	2		1		

	20. CÂN	AN	C	H	NM	SG
65.	“Men aref” sırrına ârif olmayan, “nahnu akreb”den Allah’ın murad ettiği sırra vakıf olmayan vaiz, cân içinde cân olan cânânın nerde olduğunu bilmez.	1				
66.	Cânın rahatı ve cânânın cânı Rabb’dedir (Allah).	1				
67.	Cisim ve cânı bendesine veren Allah’tır.			1		
	20.2.2. Cânı yoktan var eden Allah’tır.					
68.	Allah cânı yoktan var etmiştir.			1		
69.	Allah, nutfe-i nâçize cân ihсан etmiştir.			1		
70.	Cân ebedi hayat veren Hayy’in (Allah) nefesiyle beslenir.		1			
71.	Cân ve ten, feyzi Allah’tan alır.			1		
72.	Rabb’in (Allah) ettiği hüsn-i tedbîr cân ve cisme tesir eder.			1		
73.	Câna Allah’tan cânân umulur.			1		
74.	Cân Sevgili’nin (Allah) bir parçasıdır.	1				
75.	Cân, Hakk’ın (Allah) Kur’ânda nefahtü dediği, nefha-i Rahmâniyeden bir sırr-ı mutlakdır.				1	
76.	Cisim ve cân Hz. <i>lâilâheillâllah</i> ’ın keremiyle nurla dolmuştur.	1				
77.	Cânın akli, benzersiz Padişah’ın (Allah) künhüne ermez.	1				
	20.2.3. Cân, Allah’a kavuşmak ister.					
78.	Cân, Allah’a kavuşmak ister.	1		1		
79.	Cân Hakk’ı (Allah) görmek ister.			1		
80.	Cân, Allah’ı/Allah’ın visalini özler.	2		3		
81.	Cân ile didâra talip olunur.			1		
82.	Allah’ı terk eden insan, cisimine (beden) cân bulamaz.				1	
83.	Cihanın cânını bulan, hanesine Hân (Allah) gelen, sırrını gizli tutan, sırların mahzeni olur.	1				
84.	Cân aşka başlamalı, sırdaş olmalı, Hakk’a (Allah) uçmalıdır.	1				
85.	Cân kuşu, cümleden geçer ve uçarak Rabb’e (Allah) varır.	1				
86.	Cân, ten kaydı ayağına bağ olmasa Sevgili’ye (Allah) uçmak ister.	1				
87.	Dost (Allah) ili, cânıdır.				2	
88.	Cân, Sultan’ın (Allah) aşkına bendedir.	1				
89.	Cân ve teni Hakk’a (Allah) kul etmelidir (çünkü) Mevlâ (Allah) (bunu) ister.	1				
90.	Cân ve dil (gönül) tahtında sultanlık isteyen Mevlâ’sına (Allah) sıdk ile kulluk eder.			1		
91.	Hakk’a (Allah) meyli olan, bin cân ile kul olup Mevlâ (Allah) rızasını bulur.			1		

	20. CÂN	AN	C	H	NM	SG
92.	Hakk'a (Allah) vuslatı isteyen, cân u cihânı terk eder.	2			1	
93.	Cân, Sultan'ın (Allah) yoluna kurbandır.	3		5	2	
94.	Aşka cânını vermeyen Sultan'ı (Allah) bilemez.					1
95.	Hakk (Allah) yoluna cân ile baş koymalıdır. Hakk'ı (Allah) cânâ kıyabilenler bulur.	1		1		
96.	Gedaların (kulların) Allah'a layık kurban(olarak verebilecekleri) sadece bir cânları vardır.	1				
97.	O'nun (Allah) lütuf eliyle sunduğu kadehi içenler, cânı koyarlar (bırakırlar).	1				
98.	Allah'a çağrışı duyan cân (kendini) feda eder.			1		
99.	Cisim ve cân Hz. Mevlâ'ya (Allah) teslim edilir.			1		
100.	Allah' a giden yol, cânâdan daha sevgilidir.	1				
101.	Rab (Allah) cân u dili (gönül) şâd eylemiştir.			1		
102.	Rab (Allah), cânâ safa vermiştir.			1		
103.	Allah bağışlayınca cân ve diller (gönül) sevinir.			1		
104.	Rabb'i (Allah) talep eden cân, başka bir şeyle eğlenemez.			1		
105.	Allah'ın adı yâd edilince dil (gönül) cân ile şâd olur.				1	
106.	Cân, Hakk'ı (Allah) görür.					1
107.	Cân, Hakk'a (Allah) gider.				1	
108.	Cân tende iken Hakk'a (Allah) varmaya hazırlanmalıdır.				1	
109.	Cânı Azrail almadan Allah'a dönmelidir.				1	
110.	Hüdâ-yı Müsteân (Allah) cânı almadan nefsi islâha gayret edilir.			1		
111.	Cân Hakk (Allah) aşkına erişmelidir.	1				
112.	Hakk (Allah) yolunda gidenlerin baş ve cânları inlemez.					1
113.	Aşk, Hakk (Allah) yolunda gidenlere cân yerine cân olur.					1
114.	Cân mülkünün mâlikleri Hakk'ın (Allah) cânânlarıdır.	1				
115.	Cânâ Allah'ın aşkının çölünde yanan ciğerin kıvılcımları erişir.	1				
116.	Erenler cân perdesini hû ile kaldırmışlardır.				1	
117.	Hakk'ı (Allah) zikredince cânlara cânân gelir.			1		
118.	Cânın işi Allah'ı sevmedir.					1
119.	Cân Allah'ı şahit görmelidir.			1		
120.	Cân Allah'a samimiyetle yönelmelidir.					1
121.	Cân kulağına Hüdâ'dan (Allah) nida gelir.			1		
122.	Cân O'nun (Allah) derdiyle hastadır.	1				
123.	Hakk (Allah) derdinden yüreğinde yarası olan sonunda derman bulur ve onun cânı ve gönü sağ olur.				1	

	20. CÂN	AN	C	H	NM	SG
124.	Allah'ın cemâlinin nuru, cânlara derman eder.			1		
125.	Cân Allah'ın mutlak hakikatının bilincinin zevkine vardığında cihan tatlarını terk eder.					1
126.	Cihanı süsleyen O (Allah) var iken cân ve cihana ihtiyaç olmaz.	1				
127.	Cân, O'nun (Allah) haddünün tecellisine müştâktır.				1	
128.	Cân ve tenin (Allah'ın) kemaline lâyük olması temenni edilir.					1
129.	Câna, Rahman'ın (Allah) ruhundan latif bir rüzgâr eser.			1		
130.	Cân ve dil (gönül) hayrette olunca nereye baksa Allah'ı görür.			1	1	
131.	Cân u dil (gönül) Padişah'ın (Allah) o ulu dergâhına hayrandır.	1				
132.	Sultan (Allah), inayet eylerse cân ve dil (gönül) baki hayata erişir.			1		
133.	Cümle kâinatın akli bir cânıdır. (Allah) âdemi (insan) o cânâna cânân etmiştir.				1	
134.	Rabb'den (Allah) sûrette koymayıp cân etmesi talep edilir.				1	
135.	Kul Efendi'den (Allah) ırak olursa onun cânına ayrılık tesir eder.			1		
136.	Hakk'ı (Allah) cânâda bulmayan, Rabb'ini (Allah) bilmez.					1
137.	Ehl-i vahdet zümresinin sözünü işiten cân, Hakk (Allah) dergâhında mağfûr olur.					1
138.	Cân âleminden, Allah'ın güzelliğini görmek için feryat kopmuştur.					1
139.	Gönül, Sevgili'ye (Allah) verilince cân tende durmak istemez.			1		
140.	Cân, Şâh'ın (Allah) <i>lâ taknetû min rahmeti'llâh</i> manasından agâh olur.			1		
141.	Cân ve dil (gönül) Müsteân (Allah) inayet edince sivâ sevgisinden pâk olur.			1		
142.	Marifetullah hevesi dil ü cânâ düşer. Allah'ın minnetiyle hevaya mağlup olunmaz.		1			
143.	Cân Hakk'tan (Allah) gelenden şikâyetçi olmamalıdır.				1	
144.	Cân ve dilden (gönül) Hakk'a (Allah) kul olanlar, ârif olmalıdır.			1		
145.	Hakk (Allah) şehrinin ârifleri cânlardan azizdir.				1	
146.	Hüda (Allah)nın rindleri dil ü cân zevkini bulunca ne mescit ne kilise ne meyhane kor.		1			
	20.2.4. Cân, dosta dost olur.					

	20. CÂN	AN	C	H	NM	SG
147.	Cân ve baş dost için bir oyundur.					1
148.	Dost, cânın mülkünü âbâd etmiştir.			1		
149.	Cân, dosta dost olunca dayf-1 mükerremdir.				1	
150.	Dost bağına bakmak cân da eser bırakır.					1
	20.3. Cân, sultandır.					
151.	Cisim ve cânın içinde sultan gizlidir.				1	
152.	Cisim ve cânâna hükmeden gizli sultan, âşığın kendisindedir.				1	
153.	Cân, insan vücuduna sultandır.				1	
	20.4. Cân-Hz. Peygamber/Peygamberler					
154.	Muhammed Mustafa (Hz. Peygamber) cihana cân; cânlara cânândır.	2		1		
155.	Âşığın cânının cânı, Resûlullah'tır (Hz. Muhammed).	1				
156.	Cân ülkesinin hânı, Resûlullah'tır (Hz. Peygamber).	1				
157.	Cân ülkesini Muhammed (Hz. Peygamber) sevindirir, mutlu eder.				1	
158.	İsmail cânını feda ettiğinden neslinden (Hz. Peygamber gibi) bir nûr zuhûr etmiştir.			1		
159.	Hz. Peygamber'in cân nüktesi, Rûhu'l-Kudüs'ü (Cebrâil) hayrete salar.		1			
160.	Hz. Peygamber, cânı bir nüktesiyle mest eder.		1			
161.	Halk onun (Hz.Peygamber) ahlâkına cân ile meftundur.		1			
162.	Hz. Peygamber sevgisi galip gelirse cân ibadet yoluna bezledilir (adanır).			1		
163.	Cânın, güle (Hz. Peygamber) erişmesi için bülbüle öykünüp şevk ile tevhid etmesi gerekir.	1				
164.	Rebiülevvel ayında (mevlid ayında) âşık-ı sâdığın cân ve teni rahat bulur.			1		
165.	Cân Yusuf'undan, kalp Yakub'una haber gelir.				1	
166.	Hz. İsa cânı bahşetmiştir.		1			
167.	Cân İzası irfân feyzi ile miraç eder.					1
	20.5.Cân, cânândır, cânân cânıdır.					
168.	Cânın içinde cânân vardır.	2				
169.	Cânân, âşığın cânının cânıdır.	1				
170.	İnsan, gönülde cânıdır. Cân değil, aslında cânândır.					1
171.	Cânların cânânı aşktır.					1
172.	Cân, cânânını özler.			1		
173.	Cân, cânânı isteyince bulur.			1		
174.	Menzile (hedef) ulaşınca, cânân cân olur.				1	
175.	İsm-i azam sırrını sırrında bulamayanlar cân içinde cân olan cânânın nerde olduğunu bilmez.	1				
176.	Âşığı cânlara cânân olanlar anlayabilir.				1	
177.	Cânâna erenler başa, cânâna bakmazlar.	1				

	20. CÂN	AN	C	H	NM	SG
178.	Sevgilinin (cânân) cemâlini görmek için âşğın cânı sabırsızlanır.				1	
179.	Gönül, cânında takat kalmadığı için cânâna vâsıl olamamıştır.	1				
180.	Cân ve gönül sevgilinin (cânân) ayrılığına alışır.		1			
181.	Cân (cânân) kaza oklarını kudret yayından cânâna atar.	1				
182.	Cân, âşğın gözüne sevgilinin (cânân) ayağının tozunu sürme olarak çekmiştir.				1	
183.	Aşk pîrine kulluk edildiğinde, (o âşğı) cânâna cân eder.				1	
184.	Âşğın kendisi, Hz. İsa gibi cânlara cânândır.				1	
185.	Cânı olmayan zâhid cânânı bilemez.					1
	20.6.Klasik üsluba göre cân-cânân					
186.	Sevgilinin (cânân) misk kokusu, cânâna değer (onu etkiler).				1	
187.	Sevgilinin (cânân) gamzesinin amacı cân almaktır.		1			
188.	Kirpik (gamze) oku dil ü cânâna (kaseder).		2			
189.	Cânı gözden çok gamze esir eder.		1			
190.	Sevgilinin (cânân) gamzesiyle aşinalık isteyen cânandan, ümidi kesmelidir.		1			
191.	Cân sevgilinin (cânân) gamzesine kavuşmak için verilir.		1			
192.	Sevgili (cânân) baktığında âlem cânından ümit keser.		1			
193.	Cân, sevgilinin (cânân) bakışıyla yağmalanan bir ülkedir.		1			
194.	Cân, sevgilinin (cânân) bir bakışına korkusuzca verilir.		1			
195.	Sevgilinin (cânân) gamzesi cânı tanıdığı halde görmezden gelir, ona değer vermez.		1			
196.	Sevgilinin (cânân) gamzesi âşğın cânını almayı kabul etmezse kişi aşkta mümtaz olmaz.		1			
197.	Dil (gönül) sevgilinin (cânân) gözü için cânı verir.		1			
198.	Sevgilinin (cânân) göz ucuyla bakışı cânâna gizli bir işve haberi getirir.		1			
199.	Sevgilinin (cânân) kirpiği cânı delip geçer.		1			
200.	Sevgilinin (cânân) ayva tüyleri cânın ülkesinin âfetidir.		1			
201.	Sevgilinin (cânân) hattı (ayva tüyleri) âşğın gönlünün cân sığınağıdır.		1			
202.	Cânın sırları sevgilinin (cânân) beninde saklıdır.		1			
203.	Cân, sevgilinin (cânân) gam oklarına sine gerer.		1			
204.	Cânı sevgilinin (cânân) gamı zayıf ve bitkin düşürür.		1			
205.	Cânın sevgilinin (cânân) ayrılığın gamıyla ettiği feryat âlemin rahatını kaçıtır.		1			

	20. CÂN	AN	C	H	NM	SG
206.	Cân, sevgilinin (cânân) güzelliğini bir an seyretmeye bedel verilir.		1			
207.	Sevgilinin (cânân) lebi âşığa cân çeşmesidir.		1			
208.	Cân, sevgilinin (cânân) dudağının kadehinden bir yudum içilince verilir.		1			
209.	Sevgilinin (cânân) dudağı cânın sırlarını söyler.		1			
210.	Sevgilinin (cânân) dudağını düşünmek, cânâna gizli bir feyz verir.		1			
211.	Cân, naz karşısında çaresizdir, toprak olur.		1			
212.	Sevgilinin (cânân) naz ve siteminin oklarına, cân muhatap olur.		1			
213.	Ey cân (sevgiliye) yokluğumun arzından başka hediye olarak verecek hiçbir şeyim kalmadı.	1				
214.	Câna sanem (sevgili) kasteder.				1	
215.	Sevgilinin (cânân) yüzü saf taze şarabın rengi (gibi kırmızıdır). Cân u dil (gönül) gülşeni (şarabın) o feyziyle suya kanar.		1			
216.	Sevgilinin (cânân) çeşmi bazen cân u dil (gönül) ülkesinin bekçisi bazen de fitne askerine rehberdir.		1			
217.	Sevgilinin (cânân) çeşmi cân ve dile (gönül) sihir yapar.		1			
218.	Aşk, cânı hayrete düşürür, Sevgilinin (cânân) dışında hiçbir şey onu mutlu etmez.			1		
219.	Âşığın cânı sevgilinin (cânân) cemâlini görmek için sabırsızlanır.				1	
220.	Cân, sevgilinin (cânân) ülkesinden gelecek haberle güzel kokular alır.	1				
	20.7.Cân, insandadır.					
221.	Cân âdemdedir (insan).		7			
222.	Cândaki gizli hazineyi âdem (insan) bulabilir.		7			
	20.8.Cân, aşkın yuvasıdır.					
223.	Cân aşkın yuvasıdır.			1		
224.	Cân aşkla beslenmelidir.					1
225.	Her şeyin cânı aşktan hayat bulur.					1
226.	Cân, aşta samimi olmalıdır.			1		
227.	Şüphesiz, her ibadetin cânı aşktır.					1
228.	Cân, aşka esirdir.		1			
229.	Cânı, aşk oynatır.		1			
230.	Cândan aşkın sırları saklanır.		1			
231.	Cân zevki cânanın aşk kadehinden içince yaşanır.		1			
232.	Aşk, cânı aşkıyla yakıp, pervaneye döndürür.	1				
233.	Aşk yoluna düşenler cân ve ciğerlerini dağlarlar.					2
234.	Aşk, cân eritir ve cisimde (vücutta) yağ bırakmaz.	1				
235.	Aşk, cânın dimağına güzel kokular üfler.	1				

	20. CÂN	AN	C	H	NM	SG
236.	Cân, aşk denizinde şevk incisini bulmalıdır.	1				
237.	Cânın hakikatten habedar olması için aşk müderrisinin önünde ilm-i ledün dersi almalıdır.					1
238.	Cân fakihinin gayesi, usul ve fûru ise o aşka usul ile yapışmalıdır.					1
239.	Cân, aşkla vahdete daldığında âşığın ikizi olur.					1
240.	Cân, aşk ehline nasihat eder.				1	
	20.9.Câna dünyada rahat yoktur.					
241.	Hiçbir cân bu dünyada kalmaz, eğlenmez, gelen gider.			1		
242.	Âkil geçinen cânlar (dünyaya) aldanmıştır.	1				
243.	Fani dünyanın kadehinden içtiği şarap cânın dimağında acı bir tat bırakır.		1			
244.	Cihanda cân görünmez. Cânda rahat yoktur. Câna cihan görünmez.	1				
245.	Cânı ve cihanı unutanlar, unutulur.	1				
	20.10.Cân, sır saklar.					
246.	Cân, sırların Kâbesidir. Onun içinde sır saklanır.		1			1
247.	Ene'l-Hakk'ın sırrını cânndan geçip ber-dâr olanlar bilir.				1	
248.	Cân <i>ev ednâ</i> sırrına ermiştir.			1		
249.	Cân ruhanî sohbetteki sırların verdiği zevki bilmez.		1			
250.	Cânın meselelerini ilahi sırlara vâkıf olan, bilir.		1			
251.	Cânın esrarına erene insan denir.					1
	20.11.Cân, âlemin misâlini taşır.					
252.	Cân, on sekiz bin âlemin misalini taşır.					1
253.	Âlemin cânı insan kıyafetindeki âdemdir.					1
254.	Âdemin cânı âlemin zatıdır.					1
255.	Cân, âlemin ve âdemin nikabını açınca dîdâr-ı cenneti görür.					1
	20.12.Cân-ten					
	20.12.1. Cân, ten/bedendedir.					
256.	Cân, tende/cisimdedir.	2	2		4	1
257.	Cânın yeri sinedir.		1			
258.	Cân, ten tahtıdır; cânân ise cân tahtıdır.				1	
259.	Beden, olmayınca cân durmaz.				1	
260.	Cânın olmadığı yerde ten görülmez.					1
261.	Cânın sağlıklı olması sevgiliye bağlıdır. Tenin sağ olması cânâna bağlıdır.	1				
262.	Cânın cisim (ten) kafesinde tutsak olması yanlıştır.					1
263.	Cân kafesten (beden) uçan bir kuştur, kafesten uçar.	1			1	
264.	Cisim (beden) ve cân kurşundur, onları eritmek gerekir.	1				

	20. CÂN	AN	C	H	NM	SG
265.	Cisim (beden) ve cânı bırakınca yük hafifler.				1	
266.	Cân, bedende baki kalmaz.			1		
267.	Cân tende kalmayıp yücelere çıkarsa aslını bulur.				1	
	20.12.2. Cân ve ten birdir.					
268.	Fenaya ulaşıldığında cânla ten bir olur.			1		
269.	Cân ten ile birdir.			1		1
270.	Cân ile ten, suyla dolu buz bardak gibi Hakk (Allah) ile doludur.					1
271.	Müsemma cânıdır. Ten, cân ile bir olur.					1
272.	Cân u ten zevk için tevhid eder.			1		
	20.12.3. Cân ve ten bir değildir.					
273.	Cân, sadece cismi (beden) diri tutan, damarlarda dolaşan kan değildir.		1	1		
274.	Cân ile tenin arası uzun bir yoldur. Cân miracına ermeye vicdanla sâlik olmak gerekir.					1
275.	Kullar, cân ile bir iken bedenleriyle dağılmıştır.				1	
276.	Cân birdir, onun sûretleri ise çoktur.				1	
277.	Cân ve ten vahdet diyarına sığmaz.			1		
278.	Ten sıfat, cân zâttır. Tende kalan mat olur (kaybeder).					1
279.	Ârifler zât ve sîfata cân ve ten derler. Ten ve cânın ne olduğunu bilende asla gam kalmaz.					1
280.	Cân tane, ten samandır.					1
281.	Cân ve ten, âşığa ağıyardır.					1
282.	Cân ve ten, cânâna perdedir.			1		
283.	Ömrünü tende geçiren, cân devrini bilemez.					1
284.	Cânı nâsut içinde ten-perver olanlar (rahatına düşkün olanlar) bilmez.	1				
285.	Âşık benliğini terk ettiğinde cân ve ten bir olur.				1	
286.	Cân Allah'ın huzuruna ten ile birlikte getirilir.					1
287.	Cân ve ten birleşip mülkü seyran etmiştir.				1	
288.	Cân ve ten, terk edilirse fani olunur.	1				
289.	Cân burnuna ezelin güzel kokusu, safa sabahı rüzgârını teneffüs eyleyince gelir.	1				
290.	Cân, ten Tûr'unda aklını kaybeder.	1				
291.	Cân ve ten, feyzi Allah'tan alır.			1		
292.	Hakk'a (Allah) ermek isteyen, cân ve ten kaydını bırakıp cânânla zevk üzere olmalıdır.					1
293.	Ten ile cânı, yüzünü pîre yol edenler ve gözünden nemi eksik olmayanlar bilir.					1
294.	Cisim (beden) ve cânın sırrını idrak etmeyen küfür içindedir.					1
295.	Kendini bilmek isteyen baştan ayağa vücudunu cân etmelidir.					1

	20. CÂN	AN	C	H	NM	SG
296.	Cân Yusuf'unun gül yüzünü görünce ten Yakub'unun gözleri açılır.				1	
297.	Beden kaygısından uzaklaşınca cânın feyzine ulaşılır.		1			
298.	Cân ve ten mübarek feyizden nasib alırsa, onun her işi güzel olur.			1		
299.	Vücudu tutup kapan cânıdır.	1				
300.	Nefis ve cisim (beden) hapsedilirse cân kurtulur.				1	
301.	Cân ummânî cisim (beden) gemisini dağıtır.				1	
302.	Tasavvuf, cân ve tende tasarrufun Hakk'ta (Allah) olmasıdır.					1
303.	Mürîd, cân ve cisim (beden) yularını pîrinin eline verir.					1
304.	Cisim (beden) ve cân halvetin şerbeti için kebab olur.				1	
305.	Zamane dervişlerinin teni dolu cânı boştur.					1
306.	Sevgilinin (cânân) dudağını düşünülürken cân bedene gelir.			1		
	20.13.Cân gözü					
307.	Cân gözünü açıp cihanı süsleyen envara (nura) bakınca Hakk'ın (Allah) sırrı anlaşılabilir.	1				
308.	Hakayık (hakikatler) sırrı, cân gözü açılarak seyredilebilir.	1				
309.	Cân gözü (çeşm), Sultan (Allah) tecelli ettiğinde O'nun (Allah) güzelliğinin güneşini görür.	1				
310.	Cân gözünü açmak gerekir. Görmeyen nâdân bir işe yaramaz.				1	
311.	Cân gözünü açıp âşık sözünü dinlemelidir.				1	
312.	Cân gözüne her bir katrede umman zâhir olur.	1				
313.	Cân gözü aşkın misalini görürse gönül evinde aşkın güzelliğinin nuru parlar.	1				
314.	Cân gözünü, erenlerin halveti açar.				1	
315.	Cânın gözünün mücevherli sürmesi harabat toprağıdır.		1			
316.	Cân gözü marifet sürmesiyle aydınlanır.				1	
317.	Şeytanın cân gözü kördür.				1	
318.	Dervişin cân gözünün açık olması gerekir.				1	
319.	Cân gözünü gözcü yapmalıdır. Cân her mertebeye kâdir olmalıdır.	1				
320.	Cân, zâhir gözünü örttüğünde her sözün içinde mana cevherini duyar.				1	
321.	Cân gözünü açan Sultan denir.					1
322.	Cân gözünü açan, halktan Hakk'a (Allah) kaçar, tevhid eder.	1				
	20.14.Cân kulağı					
323.	Cân kulağı aşkın kitabından, (ilahî) hitabı işitmiştir.	2		1		

	20. CÂN	AN	C	H	NM	SG
324.	Cân kulağını açıp dinlemelidir.	1				
325.	Cân kulağına, O'nun (Allah) âşıklarının aşka davet sadâsı düşmüştür.				1	
326.	Gâfil, kendine verilen öğütleri cân (kulağı) ile dinlemelidir.			1		
327.	Cân kulağı <i>Bu mülk kimindir?</i> nidasını (ayetini) cânından işitir. Bu nida onu çok etkiler.				1	
328.	Âşık, cânın kulağıyla dinler.		1		1	
329.	Sevgili, cân kulağını âşıkların haberlerine tutmalıdır.	1				
	20.15.Cân ve ölüm					
330.	İnsan gafletle gezerken cânna mevt (ölüm) nidası ulaşır.	1				
331.	Cân, göç (ölüm) davulunun çalmasından habersizdir.				1	
332.	Mevt (ölüm) gelince onun kuşu uçuverir.	1				
333.	Beden öldüğünde cân çıkar.				1	
334.	Cân yüküdür.		1			
335.	Cân bu ilden geçmeden cânânı bulamaz.				1	
336.	Cân, boğaza erince âdemoğlunun (insan) ömrü tamam olur.	1				
337.	Azrail cânna dolandır.				1	
338.	Günde her dem yüz bin cân yokluk iklimine taşınır. Her gün yüz bin yenisi gelir.				1	
339.	Ten ölse bile Rahman'ın lütfuyla cân sağ olur.	1				
340.	Cân, başka birini öldürmeye kasedebilir.					1
341.	Hız. İsa ölülerini cânna kavuşturmuştur.			1		
342.	Ölü vücuduna cânı dileyenler gece karanlığında âb-ı hayât (teheccüt, gece ibadeti) bulur.	1				
343.	Ölü gönüller (dil) ramazan ayında nûr ile cân bulur.				1	
344.	Cânı, gamze öldürür.		2			
345.	Sevgilinin (cânân) hattı (ayva tüyleri) aşk ehlerinden cânı alır.		1			
	20.16.Cân kuşu/bülbülü uçar.					
346.	Bülbül, kafesten cân kuşunu âzâd etmelidir.			1		
347.	Cân, dostun handan gülünün bülbülüdür.				1	
348.	Cân bülbülü Rabb'ini (Allah) ister.			1		
349.	Cân bülbülü gülzâr-ı zikru'llâh ile şevke gelir.			1		
350.	Ârifin cânı bülbüldür.			1		
351.	Cân bülbülü dost ilinin nerde olduğunu bilir.			1		
352.	Cân bülbülü cennet gülşenine uçar.			1		
353.	Cân, bülbül olunca har açılır ve her yer gül olur.				1	
354.	Cân bülbülü muhabbet yeli esince söyler (öter).			1		
355.	Âşığa uyan kişinin içindeki cân kuşunun eğlencesi tevhid olur.				1	
356.	Vâridat, cân kuşunun her zaman ezkarıdır.				1	

	20. CÂN	AN	C	H	NM	SG
	20.17.Cân, feda edilir/verilir.					
357.	Cânlar Hûda'ya (Allah) feda olur.	1		2		
358.	<i>Ev edna</i> deryasına dalmak için cânı terk etmek gerekir.				1	
359.	Cân, aşk yoluna feda edilir.	1				1
360.	Ferhâd, Şirin'in aşkına cân verir.			1		
361.	Aşkta cân feda edilmeye göze alınırsa kazanılır.			1		
362.	Baş, cânı ve her şeyi aşk yoluna saçmak, âşğın eğlencesidir.	1				
363.	Cân, sözün kadrini bilen için (nisâr edilir) verilir.				1	
364.	Cân nakittir, sevgili ona değer vermez.		1			
365.	Cân, sevgili ülkesinde güzelliğe vergi olarak verilir.				1	
366.	Aşkın en düşük mertebesi cânı terk etmektir.			1		
367.	Yâre (sevgili) ulaşmak için cânndan geçilmelidir.				2	
368.	Gerçek âşık cânı feda etmeye hazırdır.			1		
369.	Sâlik, sevgilinin (cânân) bulunduğu yere visal için cânını feda edebilir.	1				
370.	Cân, cânâna, dosta, dildâra kavuşmak için verilir.	1			2	
371.	Dost gülşenin bülbülü cânını güle vermek ister.			1		
372.	Cân sevgilinin (cânân) bakışına feda edilir.	1				
373.	Cânân vuslatını dileyenler cânını kayırmaz (vermekten sakınmaz).		1			
374.	Cânı terk etmeden cânân ele geçmez.			1	2	
375.	Aşk yolunda cânâna ermek isteyen, cânından ümidini keser.			2	1	
376.	Cân, sevgilinin (cânân) yoluna konulmadıkça aşkta kemale erilmez.	1				
377.	Yol (tarikât), cânndan feragat ister.	1				
378.	Cân güzellik yoluna verilir.				2	
379.	Maksat hâsıl olunca cân feda eylenir.					1
380.	Cân, kemale erildiğinde alınan lezzet için feda edilebilir.					1
381.	Gizli hazineyi açmak için cân ve baş verilir.	1				
382.	Dost elini tutmak için cân u baştan geçmek gerekir.					1
383.	Cân, ârifin sohbetine ermek için minnetsizce verilir.					1
384.	Sâdıklar cânını esirgemededen verir.					1
	20.17.1. Cânân âşğın cânını ister.					
385.	Cânân, âşğın cânına kıymasını ister.				1	
386.	Ruhânî dilber, cânı alır.				1	
387.	Cânân, çeşmini gösterip cânı alır.				1	
	20.17.2. Cân satılır/verilir.					
388.	Cân, gam satın almak için karşılık olarak verilir.		1			
389.	Cân verince cânân alınır. Cân, aşk dükkânında satılır.				1	

	20. CÂN	AN	C	H	NM	SG
390.	Aşk şarabı için baş ile cân satılır.	1				
391.	Cânânı almak için cân satılır.	1				
392.	Cânlar, meydanda (tarikatte) satılır.	1				
393.	Muhabbet, cân alınıp cân verilen bir cân pazarıdır.					1
	20.17.3. Cân, kurban edilir.					
394.	Cân, (Allah yolunda) kurbanlıktır.				1	
395.	Cân, aşk yolunda kurban edilir.	1				1
396.	Gönül, tatlı cânını kurban eyler.	1				
397.	Cân rahatlığı isteyen, cânı sahibine kurban etmelidir (vermelidir).				1	
398.	İrfan ehli, cânını kurban etmelidir.	1				
399.	Cân sevgiliye kavuşma ümidine kurban edilir.		1			
400.	Cân, sevgiliyi bulmak için İsmail'in yaptığı gibi kurban edilmelidir.			1		
401.	Cânı ve başından geçen kişi aşk uğruna asılmayı göze alır.				1	
402.	Cisim (beden) ve cân kurban edilir ve bu kurbanlar kabul olursa (kişi) irtifa bulur.				1	
403.	Cânını kurban eden, cânâna vasıl olur.				1	
404.	Âşığın, cânını kurban ettikten sonra (bile) cânânın dönüp bakmadığı ve dermanı olmayan bir derdi vardır.	1				
405.	Sevgili gamze okuyla âşığın cisim ve cânını kurban etmek ister.				1	
	20.18.Cân, sarhoş olur.					
406.	Cân, aşk şarabına kanar.	1				
407.	Aşk şarabını içen, cânına cân katar.	1				
408.	O, aşk-ı ilahî kadehinden içtiği her an o olur.				1	
409.	Güzel bakış cânı sarhoş eder.		1			
	20.19.Cân, yanar.					
410.	Cân ve ten aşk ile yanar.	2	1		1	
411.	Aşk ateşi cânı yakar.	1			1	
412.	Cemâl güneşi ateş burcunda doğduğu gün aşkın yakıcılığı cisimleri eritip cân(ları) yakar.	1				
413.	Âşık, aşk ateşine cân atar.				1	
414.	Cân, aşk ateşinde yanmalıdır.				1	
415.	Cisim ve cân aşk ateşiyle döne döne kebab olur.				1	
416.	Cân ve ciğer aşk ateşiyle dağlanır.	1				
417.	Cânı, naz ateşi yakar.		1			
418.	Heva cânı yakar.		1			
419.	Dert ehlinin cânı daima yanar.				1	
420.	Cân, aşk ateşine yanmada lezzet bulur.	1				
421.	Âşık pervane gibi aşk ateşine yanmaya cân atar.			1		
422.	Cân, Allah'ın firakıyla yanar.	1				

	20. CÂN	AN	C	H	NM	SG
423.	Cân, ayrılık ateşinde yanar.			1		
424.	Ayrılık cânları hasret ateşinde yakar.			1		
425.	Cân, ayrılık ateşinin acısıyla durmaz ve figan eder.				1	
426.	Âşığın ateşi, gözyaşı ve iniltisi cân içinde gizlidir.				1	
427.	Cân, yana yana bülbül gibi inler.				1	
428.	Cânı ve gönlü yakarı âh ile söylese her sinedeki cân ve gönül yanar.		1			
429.	Cân, Hz. Yakub'un sinesi gibi ateşlere düşer.				1	
430.	Cânı ateşten tevhid korur.			1		
431.	Sözün ateşi dil (gönül) erbabının cânını yakar.	1				
	20.20.Âşığın cânı					
432.	Âşık, cân nüktesidir, onu cihân idrâk edemez.		1			
433.	Âşık âlim değil cân ve dil (gönül) sırrının ârifidir.		1			
434.	Cân, aşk şarabına âşıktır ona kanmak ister.	2				
435.	Sâki, cânı sunarak âşıkların gönlünü şenlendirir.			1		
436.	Âşık bin cân ile Mevlâ'sına (Allah) kul olur.			2		
437.	Âşık ve mâşuk sırrını (Allah'a) açar. Dil ü cân ve cânan (Allah'a) muhtaçtır.		1			
438.	Dost (Allah), âşığın cismindeki (beden) cânı gibidir.				1	
439.	Sevginin nazarı âşığın dil ü cânına Hüdâ'nın (Allah) sırlarını söyler.		1			
440.	Âşıklar, cân tahtının sultanı tarafından görülmek ister.			1		
441.	Âşık, sırrı ve cânının hemen (Allah'a) vâsıl olmasını ister.			1	1	
442.	Cân, âşık olduğunda mâsivadan el çeker.					1
443.	Mevlâ'ya (Allah) cânandan âşık olan, vuslat bezmine layık olur.			1		
444.	Âşık cân ve teni bildiğinde cân ve cânânın kendinde olduğunu idrak eder.				1	
445.	Âşık, ne yapıp etmeli, cânını ehl-i vahdet zümresine âşık eylemelidir.					1
446.	Âşık, cânını halvetin şerbeti (uğruna) teslim etmek ister.				1	
447.	Yunus Emre, âşığın cânıdır.				1	
448.	Cân, âşığın sırrında sultandır.				1	
449.	Âşığın aradığı cânıdır.				1	
450.	Âşık, cânlara cân iken bu kevn ü mekâna düşmüştür.				1	
451.	Âşık kendini hem âlemin cânı hem de cânın âlemi kılmak ister.		1			
452.	Sevgilinin (cânân) yüzündeki nikap, cânın gözüne perde olursa da âşıkların sevgilinin (cânân) yüzünü görmesini engelleyemez.	1				

	20. CÂN	AN	C	H	NM	SG
453.	Âşık, kirpik okunu ata ata gönlünü şerha şerha eyleyenin, cânı mı yoksa cânânı mı olduğunu ayırt edemez.				1	
454.	Kevn ü mekâmı tecelli kaplayınca cânsız âşık, kendinden geçer.	1				
455.	Cân tatlıdır, âşığı kendinden usandırır. Ondan kurtulmak, ona yardım etmektir.	3				
456.	Âşığın cihanda bir gülizarı yoktur ve cânı sürekli yanmaktadır.				1	
457.	Âşık, cânını cânâna vuslata sebep olması için taşır. Sinede cân olmayınca zevkin bir değeri olmaz.		1			
458.	Cân, cisimden ayrıldığında bile âşık <i>hû</i> der.	1				
459.	Âşık, sevgilinin (cânân) gizli konuşmalarını bile dil (gönül) ve cân kulağıyla işitir.		1			
460.	Sevgili (cânân) bakışıyla gizli gizli söyleşse bile âşık, bunu cân ve dil (gönül) kulağıyla işitebilir.		1			
461.	Âşık, sevgilinin (cânân) gamze okunun korkusundan hâlini arz etmeye cân bulamaz.		1			
462.	Âşık, sevgilinin (cânân) nigh(bakış)inden bir işveyi bin cân vererek alır.		1			
463.	Âşık, dilini (gönül) ve cânını sevgilinin (cânân) gamzesinin fermanıyla terk etmiştir.		1			
464.	Âşık, cânı sevgilinin (cânân) güzelliğinin şevkiyle dağıtır (verir).	1				
465.	Âşık sevgilinin (cânân) gamzesine cân vermek için acele eder.		1			
466.	Âşık, sevgilinin (cânân) işveleriyle cân verir.		1			
467.	Sevgilinin (cânân) gamzesi için cân verilmeden âşık olunmaz.		1			
468.	Âşık, cânını sevgiliye vermek ister.		1			
469.	Âşık, cânını verirse, gamzenin hilesinden emin olur.		1			
470.	Dil (gönül) ve cânın isteği aşkla ayaklar altına alındığında (âşık) ümitsizliğe kapılır.		1			
471.	Âşık, cânın çeşmesine minnet etmez.		1			
472.	Âşık, cân u dilin (gönül) arzularından perhiz eder, (bu haliyle) âşık, terk ehli bir rind olarak zâhiden üstündür.		1			
473.	Âşığın muhabbet yarası cânânda iz bırakır.		1			
474.	Âşık, sırrını cânâna söylemez.		1			
475.	Hâsedin çekiştirmesi âşığın cânına yetmiştir.		1			
476.	Âşığın sözü cân kadar değerlidir.		1			
477.	Âşığın söylediği bir nükte için cân verilir.		1			
478.	Âşık, cânı vermekten sakınmaz.		1			
479.	Âşık, cân ve başını düşünmez.		1			

	20. CÂN	AN	C	H	NM	SG
480.	Âşık, cânâna cân bezl eder.			1	1	
481.	Gerçek âşıklar, tenden geçmiştir, cân ve baş kıyar.				1	1
482.	Âşık, cân ve ten kaydından kurtulmak için soyunup uryan olmak ister.			1		
	20.21.Cân, gafletten uyandırılmalıdır.					
483.	Tendeki her bir kıl (tanesi bile) hayrete gark olurken cân ve dil (gönül) gaflet denizine dalmıştır.	1				
484.	Cânın yeri gövdedir ve gafletle yatanın gövdesinde cân bulunmaz.				1	
485.	Cân, gâfil iken binasının viran olduğundan haberi yoktur.				1	
486.	Cân, gafletten uyandırılmalıdır.	1				
	20.22.Cân, tevhid etmelidir.					
487.	Cân dimağı, nefha-i tevhid ile muattar olur.				1	
488.	Talip, cânâ kıyınca uyanır ve tevhid eder.	1				
489.	Tevhid, cânndan yapılmalıdır.			1		
490.	Câna, safayı tevhid envârı verir.			1		
	20.23.Cân, pîre talip olmalıdır.					
491.	Pîr, cânâ lezzet akıtır.					1
492.	Cemâl tecellisine talip olan, pîrin cemâline (de) cânndan talip olmalıdır.					1
493.	Pîrin cemâline cânndan talip olmalıdır.					6
	20.24.Cân-nefes					
494.	Nûn ile kaf cân değil, nefestir.				1	
495.	Câna nidâ nefesi ile bahşedilir.				1	
496.	Cân, nefese bağlıdır.		1			
497.	Cân, gönlündür ve onu cân eyleyip diri tutan kâmilin nefesidir.				3	
498.	İsa'nın nefesi cân diriltir.	1				
	20.25.Cân-mürşid/şeyh/veli					
499.	Cân, mürşiddir.				1	
500.	Cân (mürşid), mevcudatın zâtıdır.				1	
501.	Şeyhin sevgisi cânadadır.				2	
502.	Hakikat, velinin cânıdır.				1	
	20.26.Cânın dermanı/ilacı					
503.	Hasta cânâ şifa aranır.					1
504.	Cân derdine derman aramalıdır.					1
505.	Sineye çekilen dağ, hasta cânı iyileştirir.				1	
506.	Riyazât ve eziyet cânndan çekilirse sonunda derde derman bulunur.				1	
507.	Dermana kavuşmak için cânâ çok cebredilmelidir.			1		
508.	Cânın gıdası, kanaattir.		1			

	20. CÂN	AN	C	H	NM	SG
509.	Cânın ilacı, sevgiliye kavuşamamaktan duyulan gamdır.		1			
510.	Mesih, cânlara merhemdir.				1	
511.	Cânın dermanı devrandadır.				1	
512.	Âşığın cânına sağlıktan surûr erişmez.			1		
	20.27.Cânı mutlu eden/sevindiren şeyler					
513.	Cân iline dalmayan, mutlu olmaz.					1
514.	Güzel koku cânı rahatlatır, mutlu eder.		2			
515.	Cânı; zarif, güzel sözler mutlu eder.		2			
516.	Cân şiirin inceliklerini sever.		1			
517.	Cân, udun her bir ince ve kalın telinin nağmesiyle safa bulur.		1			
518.	Cân müştaktır, seherde teselli bulur.	1				
519.	İlkbaharın latif rüzgârı cânı arttırır.		1			
520.	Cân burnunu açıp ilahî gülistanın güzel kokularını koklamalıdır.	1				
521.	Cân; güzel, temiz mekânların verdiği coşkudan feyiz alır.		1			
522.	Dil ü cân fezada gizli olan güzelliğe vâkıf olunca mesrur olur (sevinir.)		1			
523.	Dil ü cânı safa (mutluluk) feyzi(ne vasıl olur) eyleyince sevinir.		1			
524.	Cânın kendisi cebre doyamaz.		1			
525.	Cânın neşesi ebedi şevktir.		1			
526.	Huzura gayb ile gelindiğinde cânâna lezzet gelir.					1
527.	Cân gözden çok gamzeden büyülenir.		1			
	20.28.Zâhid ve zamane dervişleri cânı bilmezler.					
528.	Zâhid, içerideki cânâna bakmaz.				1	
529.	Zâhidler cümlelerin cânını inkâr eder.					1
530.	Zamane dervişleri cânın yolundan usanmıştır.					1
531.	Cânın lezzetini zamane dervişleri tatmaz.					1
532.	Zamane dervişleri cân u ciğer dağlamaz.					1
533.	Zamane dervişleri cânın amelini yapmazlar.					1
	20.29.Bir şeyi cânla/cândan yapmak					
534.	Âşık Allah'a cânândan talip olmak ister.				1	
535.	Hakk (Allah) yoluna cânla hizmet edilir.			1		
536.	Âşık, Allah'ın visaline cân atar.	1				
537.	Cânâna cânla talip olunur. Cândia, cânân gizlidir.	2				
538.	Sâdık, cânla âşık olur.			1		
539.	Akraba, âşığın sözünü cânla dinler.					1
540.	Sıdk ile yapılan duaya evtâd-ı efrâd (Ricâlullah) cânla âmin der.		1			

	20. CÂN	AN	C	H	NM	SG
541.	Cânla yapılan dua; alınan bahşış ve ihsanları övmekten evladır.		1			
542.	Cânın bulunmadığı bir iş, samimiyetle yapılmış sayılmaz.			1		
543.	Âşık çok istediği bir şeyi cân ve diliyle (gönül) talep eder.				1	
544.	Âşıklar, şeyhinin sözünü cân ile tutar.				1	
	20.29.1. Zikir cân ile yapılmalıdır.					
545.	Cân, zikrullah ezharıyla irfânın mazharı (göründüğü yer) olur.			1		
546.	Cânlara cân, zikrullâhtır.	1				
547.	Cân, cânânı zikirle bulmuştur.				1	
548.	Cân, Hakk (Allah) zikrine talip olmalıdır.					5
549.	Hakikat hazinesine kavuşmak, marifet cennetine girmek isteyen Hakk (Allah) zikrine cân u dilden (gönül) talip olmalıdır.					1
550.	Hâlık (Allah) cân u dilden zikredilir.			3		
551.	Zâhid, zikir meclisinin cânâna acı gelmesine neden olur.	1				

	21. CÂNÂN	AN	C	H	NM	SG
	21.1.Cânânın evsafi					
1.	Yâr (cânân), sâdıktır.			1		
2.	Maarif ehli yârdır (cânân).			1		
3.	Cânân aşkının davası lafız ve ağza sığmaz.	1				
4.	Maşukun (cânân) rızası gözlenir.			1		
5.	Aşk, yârin (cânân) cemâlinden başka cemâle bakmaya rıza göstermez.	1				
6.	Sevgilinin (cânân) yüzü saf taze şarabın rengi (gibi kırmızıdır). Cân u dil (gönül) gülşeni (şarabın) o feyziyle suya kanar.		1			
7.	Gönül, cânında tâkât kalmamış, bundan teselli bulmamış ve cânâna kavuşmamıştır.	1				
8.	Sevgili (cânân); güzelliğini, fakirliğini dile getiren yalvarma gözüne gösterir.					1
9.	Cânânın aşkı simurg gibidir.	1				
10.	Cânân, servi gibidir.			1		
11.	Cânân; sır, nâdâna (câhil) izhar edilirse, elden gider.				1	
12.	Âşık, küfrü yârin (cânân) saçında bulmuştur.				1	
13.	Dilberin (cânân) veçhinde Kur'ân'ın manası yazılıdır.				1	
14.	Sevgilinin yanağı ve beni halkı ehl-i iman diye ikiye bölmüştür.				1	

	21. CÂNÂN	AN	C	H	NM	SG
15.	Sevgilinin (cânân) mekânının her bir köşesi, safâ ehline (âşık) beytü'l-harem ve Kabe-i ulyâ gibidir.		1			
16.	Yâr (cânân) dîdârına talip olana Firdevs cenneti ile meyhaneye birdir.		1			
17.	Sevgilinin (cânân) beninde cânın sırları saklıdır.		1			
	21.2.Cânân kimdir?					
18.	Cânân, cân içinde cânır.	7				
19.	Cânân hakikatte insanın gönlündeki cânır.					1
20.	Hz. Yakub'a göre cânân Hz. Yûsuf'tur.				1	
21.	Bülbüle göre cânân güldür.				1	
22.	Sevgilinin (cânân) yüzündeki nikap cânın gözüne perde olursa da o nikap âşıklarınsevgilinin (cânân) yüzünü görmesini engelleyemez.	1				
23.	Cânânın perdesi, şevk ile sema ve aşk ile devran edip siva elbisesinin yakası yırtılınca kalkar.	1				
	21.3.Cânân Allah'tır.					
24.	Baki yâr (cânân), Allah'tır.	6		2		
25.	Cânân, Âdemin (insan) kudretle sevdiği Allah'tır.				1	
26.	Cânân (Allah) şeş cihetten bî-cihettir.			1		
27.	Yâr (cânân) (Allah); âşığı, zâkir iken mezkûr eder.	1				
28.	Cânân (Allah) sırf vahdet kadehini içirmiştir. O yüzden (o mestâneler) bir nefes(lik vakit için bile) sarhoşluktan ayrılmamıştır.				1	
29.	Cânân'ı (Allah) mihman (misafir) eden, vahdet şarabı içer, vuslat kelâmı dinler ve kalbini sivadan boş eder (uzaklaştırır).	1				
30.	Cânânın veçhini bilen, her şeyde Allah'ı sezer.				1	
31.	Allah'a, sevgilinin (cânân) vuslatı anılarak dönülür.				1	
32.	Hakk'a (Allah) ulaşmak isteyen cânân ile zevk üzere olmalıdır.					1
33.	Hakk'ı (Allah) zikredince cânân cânâna gelir.			1		
34.	Yâre (cânân) vahdette kavuşulur.				1	
35.	Gözünü açan, özünü cânâna verir.			1		
36.	Âşık, Cânân'ın (Allah) yolunun toprağına secde eder.		1			
37.	Cânân'a (Allah) âşık olan, zikrullahın etkisiyle fena meydanına girer.			1		
38.	Cânân'ın (Allah) varlığı her şeyde sezilince, âşığın ve irfânın aslında var olmadığı anlaşılır.				1	
39.	Âşıқта gören, işiten Cânân (Allah)dır.				1	
40.	Allah diyen (zikreden), âşığın cânının cânânıdır.				1	
41.	Cânân; sevgili, kişiye (kişinin kendisinden) kendisinden daha yakındır.	1				
	21.4.Cânân, Hz. Peygamber'dir.					

	21. CÂNÂN	AN	C	H	NM	SG
42.	Cânlara cânân Muhammed Mustafa'dır (Hz. Peygamber).	2		1		
43.	Mucize nefesli sevgilinin (cânân) lebinin konuştukları Cebrâilin dilindeki (gönül) sırları açığa çıkarır.		1			
	21.5.Cânân, cânın cânıdır.					
44.	Cânân, cânın cânıdır.	1				
45.	Cânânın cân paresi vardır.	1				
46.	Cihânın cânı, cânâna bağlıdır.	1				
47.	Cânân, cânın duyduğu limenil mülk sözünü duyar.				1	
48.	Cân, cânânı özler.			1		
49.	Cânâna talip olan cân ile birlikte olmalıdır.	1				
50.	Cân, cânâna sırr-ı likâ (görüşmenin sırları) ortaya çıkınca erer (ulaşır).	1				
51.	Cânân tecelli ederse cân teselli bulur.			1		
	21.6.Cânânın yeri gönüldür.					
52.	O (Allah) kırgın gönüldedir.	1				
53.	Cânân gönüldedir.				1	
54.	Yâr (cânân), ehl-i dili (gönül) müstağni eder.		1			
55.	Yârin (cânân) iştîyâkı gönül evini doldurur.					1
56.	Yârin (cânân) haberini gönül özler.	1				
57.	Sevgiliden (cânân) gelen kemend karşısında gönül çaresizdir.			1		
58.	Sevgilinin (cânân) yüksek şanını gönül görmelidir.			1		
59.	Gönül, sevgilinin (cânân) saçlarının tuzağına bağlanmıştır ve sevgilinin ayağının toprağı mertebesine taliptir.		1			
60.	Sevgilinin (cânân) gamzesiyle gönül sarhoştur.		1			
61.	Sevgilinin (cânân) zülfüne dil bağlayıp sevdaya düşen gönül, bir an bile rahat olamaz.		1			
	21.7.Cânân-dünya					
62.	Sevgilinin (cânân) sevgisi bir kişide galip olursa alçak dünyanın zineti ona sevimli gelmez.			1		
63.	Sevgilinin (cânân) gözü dünyayı yıkar.	1				
64.	Sevgilinin nigehe dünyada fitneye sebep olur.	1				
	21.8.Cânân, belalıdır.					
65.	Bela oka teşbih edilir, âşık sevgiliden (cânân) geldiği için ona katlanır.		1			
66.	Bela sevgilinin (cânân) lütuf kadehine susamaktır.		1			
67.	Sevgilinin (cânân) kaşları belanın bulutudur.		1			
68.	Sevgilinin (cânân) mest (eden) gamzesi belanın pususunun avcısıdır.		1			
69.	Sevgilinin (cânân) sarhoş bakışında bela vardır.		3			
70.	Sevgilinin (cânân) külahında bela vardır.		1			

	21. CÂNÂN	AN	C	H	NM	SG
71.	Bela sevgilinin (cânân) gözünün korkusundadır.		1			
72.	Yâr (cânân) belası (aşk), âşığa devlettir.	1				
73.	Dert ehli cânâna vuslatı arzular.				1	
74.	Cânân; âşık, derde düşüp ağlayınca güler.				1	
	21.9.Cânân, âşığa cevr eder.					
75.	Sevgili (cânân) âşıklara cevr eder.		1			
76.	Cânân âşığın bağrında yaralar açmıştır.				1	
77.	Sevgilinin (cânân) gamı cânı zayıf ve bitkin düşürür.		1			
78.	Maşuk (cânân) yolunda derdi artan âşığın, akran içinde pâyesi artar.				1	
	21.10.Cânân-ağyar					
	21.10.1. Ağyardan sakınan cânâna kavuşur.					
79.	Sevgili (cânân), ağyar suretinde görülür.	1				
80.	Yâr (cânân), kesret olan ağyarda görülür.				1	
81.	Yâre (cânân) kesret olan ağyardan kurtulup vahdet illerine gidenler, ulaşır.				1	
82.	Yâre (cânân) ulaşmak isteyen; sırrını ağyara açmaz, ağyardan sakınır.	1		1		
83.	Yâre (cânân) özenenler, ağyara aldanmaz.				1	
84.	Yâr (cânân) bulununca ağyar terk edilir.				1	
85.	Yârin (cânân) sınırsız lütuflarına kavuşmak için ağyardan kurtulmak gerekir.			1		
86.	Yârin (cânân) inayeti olmadan ağyardan kurtulunmaz.			1		
	21.10.2. Cânân, ağyara ilgi gösterir.					
87.	Sevgili (cânân), cemâlini, güzelliğini ağyara, güneş gibi her sabah arz eder.		2			
88.	Sevgili (cânân), âşığa göstermediği ilgiyi bigâneye gösterir.		1			
89.	Sanem (cânân), ağyara sürekli kerem ve ihsan gösterir ağyara zerrece sitem etmez.		1			
90.	Sevgilinin (cânân) ağyara ilgi göstermesi âşığı yaralar.		2			
91.	Sevgilinin lütfü ve azarlaması âşığa ve rakibe ayıdır.		1			
92.	Sevgili (cânân), ağyara karşı âşıklarına ihsan eder.	1				
	21.11.Cânânın dudağı					
	21.11.1. Cânânın dudağı Mesih'e benzer.					
93.	Sevgilinin (cânân) dudakları cân bağının, İsa sözlü papağanıdır.		1			

	21. CÂNÂN	AN	C	H	NM	SG
94.	Sevgilinin (cânân) dudaklarından dökülen sözlerdeki sırlar, Cebrâil'in, Hz.İsâ'ya söylediklerinden başkası değildir.		1			
95.	Sevgilinin (cânân) lebi, güzel söz söyleme Meryeminin mesihidir, sözünün bir feyzi binlerce İsa'nın nefesine cân verir.		1			
96.	Âşık, sevgilinin (cânân) dudaklarını anlatmaya başlasa, sözleri İsa'nın kulağına gider.		1			
97.	Sevgilinin (cânân) lebi kelâmın rûhunu gösterdikten sonra Mesih'in nutkunun etkisi kalmaz.		1			
98.	Dilberin (cânân) lebinin meziyetlerinin zevkini alan, Hz. İsa ile arkadaş olmak istemez.		1			
	21.11.2. Cânânın dudağı sırları ifşa eder.					
99.	Sevgilinin (cânân) lebi, manâya sûret verir.		1			
100.	Sevgilinin (cânân) lebi, ağzın mealinin sırrıdır.		1			
101.	Sevgilinin (cânân) dudağı cânın sırlarını söyler.		1			
102.	Sevgilinin (cânân) lebi laldir (kırmızıdır) inci ve elmasları ortaya çıkarar.		1			
103.	Sevgilinin (cânân) dudağı her ne kadar ruhun konuşması ise de o ruhtan gizlidir.		1			
104.	Âlemde mübhem bir mana kalmasa da leb, sevgilinin (cânân) hikmetinin sırlarını bilenlerin sorduğu konudur.		1			
105.	Sevgilinin (cânân) lebinin sırlarının lütfunu nükteli söz sahipleri bile bilmez.		1			
	21.11.3. Âşık, cânânın dudağını düşünür.					
106.	Sevgilinin (cânân) lebi, Rabb'in (Allah) hikmetlerinin beslediğidir.		1			
107.	Sevgilinin (cânân) lebinin sırlarını bilmek, Allah vergisi bir hâl ile mümkündür.		1			
108.	Sözün ruhu, sevgilinin (cânân) lebinin vafedilmesindedir.		1			
109.	Sevgilinin (cânân) tatlı söz söyleyen lebi, âşığın söz söylemesinin en büyük sebebidir.		1			
110.	Sevgilinin (cânân) lebinin vasıfları, âşığa en güzel sözleri söyler.		1			
111.	Yârin (cânân) lebinin inceliklerini âşık söyler.		1			
112.	Sevgilinin (cânân) lebinin vasıflarını söylemek, âşığın sözlerinin cevheridir (süsü).		1			
113.	Sevgilinin (cânân) lebini vafederken âşık, cevher saçmış gibi olur.		1			
114.	Âşık, sevgilinin (cânân) lebini tasvir etmeyi iş edindiği için onun sözleri şeker gibi olur. Bundan dolayı ehl-i nazma mutluluk verir.		1			

	21. CÂNÂN	AN	C	H	NM	SG
115.	Sevgilinin (cânân) lebiyle âşîğın tabiatının konuşmasındaki inci sözleri icâz kulağına küpe olur.		1			
116.	Sevgilinin (cânân) lebinin sırlarının inceliklerini âşıktan dinleyen Cebrâil, dilleri (gönül) çağırıp hayran eder.		1			
117.	Sevgilinin (cânân) lebi, âşîğa cân çeşmesidir.		1			
118.	Cânân, dudaklarıyla cân verir.				1	
119.	Âşık sevgilinin (cânân) dudaklarından derman umar.		1			
120.	Sevgilinin (cânân) lebinin sarhoş edici neşesine âşıklar heveslenirler.		1			
121.	Sevgilinin (cânân) dudağını düşünmek, cânâna gizli bir feyz verir.		1			
122.	Sevgilinin (cânân) dudağını düşünüldüğünde cân bedene gelir.		1			
123.	Sevgilinin (cânân) dudağını, dil (gönül), sürekli düşünür.		1			
124.	Sevgilinin (cânân) lebini anarken âşîğın gözü kan ağlar.		1			
125.	Sevgilinin (cânân) lebinin düşüncesi dili (gönül) kanatır.		1			
126.	Sevgilinin (cânân) lebi için âşık, cânını verir.		1			
127.	Sevgilinin (cânân) lebi şairin sözleri gibi, bilinmez bir dil ile konuşur.		1			
128.	Sevgilinin (cânân) lebi, âşîğın sözlerinin nüktesinin nazik hayalidir.		1			
129.	Sevgilinin (cânân) goncaya benzeyen lebiyle tebessüm etmesi âşık için bir lütuftur.		1			
130.	Sevgilinin (cânân) lebini düşünmenin tutkusuyla âşık, ışık saçan ateş olur.		1			
131.	Sevgilinin (cânân) lebinin tutkusu, âşîğın dilinin (gönül) yanışını, ateş tabiatlı bir cevhere dönüştürür.		1			
132.	Sevgilinin (cânân) lebi goncaya benzer.		1			
133.	Sevgilinin (cânân) lebi, naz çiçeğinin goncasıdır suskunken bile tebessüm ile konuşur.		1			
134.	Sevgilinin (cânân) lebi, lütuf çeşmesinin tatlı suyunun bir damlasıdır.		1			
135.	Cânânın kadehinden içen, cân zevkini tadar.		1			
136.	Sevgilinin (cânân) dudağına, âşık meyl ettiğinden gönül sahibaya düşmüştür.		1			
137.	Sevgilinin (cânân) leblerinin feyzine alışkın olan âşîğın ağzı, âb-ı hayvanla konuşmak istemez.				1	
138.	Dilberin (cânân) lebi, sahbadır.		1			
139.	Sevgilinin (cânân) lebinin kadehine âşîğın dili (gönül) hasrettir.		1			

	21. CÂNÂN	AN	C	H	NM	SG
140.	Sevgilinin (cânân) lebinin kadehinden arzu mutluluğu gelse bile hasretin zehriyle arzu kadehi dolmazdı.		1			
141.	Sevgilinin (cânân) lebinin heveslisinde öyle kerametler var ki onun nefesinin feyzi, kadehini kevser huylu yapar.		1			
	21.12.Cânân öldürür.					
142.	Yârla (cânân) halvet ölümdür.				1	
143.	Sevgilinin (cânân) gamzesi ne yâr ne bigâne gözetir, herkesi öldürür.		1			
144.	Yâr (cânân), âşığın kan pahasıdır.					1
145.	Cânân, dermanı olmayan bir derde düşen cânın kurban oluşuna bakmaz (aldırmaz).	1				
146.	Sanem (kadar güzel cânân), kana kaseder.				1	
	21.13.Cânâna kavuşabilmek için cânandan geçilmelidir.					
147.	Cân ve ten cânâna ulaşmanın önünde engeldir.			1		
148.	Aşk yolunda cânını kurban eden, cânânına kavuşur.	3		6	6	
149.	Cânânı almak için cân satılmalıdır.	1				
150.	Cânâna ermek isteyenler, cânından ümidini kesmelidir.				1	
151.	Cânânın sohbetine ermek isteyen onun yolunda cân u tenini harc etmelidir.			1		
152.	Âşık cânını hemen cânâna vermek için acele eder.				1	
153.	Cânâna kavuşma olmayacaksa âşık için cânın bir değeri yoktur.		1			
154.	Cânı olmayan zâhid, cânânı bilmez.					1
	21.14.Cânân, cân alır.					
155.	Cânân cânâna kaseder.				2	
156.	Ruhânî dilber cânı alır.				1	
157.	Cân, ten tahtıdır; cânân ise cân tahtıdır.				1	
158.	Sevgilinin (cânân) misk kokusu cânâna değer (onu etkiler).				1	
159.	Sevgilinin (cânân) güzelliğinin şevkiyle cân dağıtılır (verilir).	1				
160.	Sevgilinin (cânân) ülkesinden gelecek haberler cânâna güzel koku gibidir.	1				
161.	Sevgilinin (cânân) gamzesinin amacı cân almaktır.		1			
162.	Sevgili gamze okuyla âşığın cisim ve canını kurban etmek ister.				1	
163.	Sevgilinin (cânân) gamzesine kavuşmak için cân verilir.		1			
164.	Sevgilinin (cânân) gamzesiyle aşinalık isteyen cânandan, ümidini kesmelidir.		1			

	21. CÂNÂN	AN	C	H	NM	SG
165.	Sevgilinin (cânân) gamzesi âşığın cânını almayı kabul etmezse kişi aşkta mümtaz olmaz.		1			
166.	Sevgilinin (cânân) çeşmi bazen cân u dil (gönül) ülkesinin bekçisi bazen de fitne askerine rehberdir.		1			
167.	Sevgilinin (cânân) çeşmi cân ve dile (gönül) sihir yapar.		1			
168.	Sevgilinin (cânân) göz ucuyla bakışı cânâna gizli bir işve haberi getirir.		1			
169.	Sevgilinin (cânân) bir bakışına cân korkusuzca verilir.		1			
170.	Sevgilinin (cânân) kirpiği cânı delip geçer.		1			
171.	Sevgilinin (cânân) naz ve siteminin oklarına cân muhatap olur.		1			
172.	Sevgili (cânân) bir okla (gamzesiyle), bin dil (gönül) ve cânı telef eder.		1			
173.	Sevgilinin (cânân) güzelliğini bir an seyretmeye bedel olarak cân verilir.		1			
174.	Sevgilinin (cânân) bakışına cân feda edilir.		1			
175.	Cânânı, varını verenler görür.					1
176.	Âşık, kendi varlığından geçince cânâna ulaşır.				1	
177.	Cân, sevgilinin (cânân) bakışıyla yağmalanan bir ülkedir.		1			
178.	Yâre (sevgili) kavuşmak, cânı isâr etmekle (saçmakla) mümkün olur.				1	
179.	Sevgili (cânân), canını hiçe sayan âşık ile âşinalık etmez.		1			
	21.15. Cânân, gamzesi ve gözüyle kendine âşık eder.					
180.	Yârin (cânân) cemâline ancak mâsivadan göz yumanlar bakabilir.	1				
181.	Sevgilinin (cânân) nazının güzelliği, bencil akli aşka boyun eğdirir.		1			
182.	Sevgili (cânân) baktığında âlem cânından ümit keser.		1			
183.	Sevgili (cânân) göze aşk eder.		1			
184.	Maşuğun (cânânın) gamzesine dil (gönül), aşk u niyaz eyler.		1			
185.	Sevgilinin (cânân) gözlerinin hane-berduş etmediği dil (gönül) kalmamıştır.		1			
186.	Yâre (cânân), dilin (gönül) sırlarını aşk şarabıyla sarhoş olan âşık, açar.		1			
187.	Sevgilinin (cânân) aşkının neşesi, gamı âşikların gönlüne âşık eder.		1			
188.	Sevgilinin (cânân) gamzesine (yan bakış) aşinası olan gönül, Parsayi'nin öpücüğünün kadehinin dudağıdır.		1			

	21. CÂNÂN	AN	C	H	NM	SG
189.	Sevgilinin (cânân) gamze okunun korkusundan âşık hâlini arz etmeye cân bulamaz.		1			
190.	Sevgili (cânân) bakışıyla gizli gizli söyleşse bile âşık bunu cân ve dil (gönül) kulağıyla işitebilir.		1			
	21.16. Âşık, cânân ile vuslat ister.					
191.	Sevgiliye (cânân), Hakk (Allah) yolunun âşıkları, mutlaka kavuşacaklardır.	1				
192.	Mâşukun (cânân) vuslatına, sâdık layıktır.			1		
193.	Yâr (cânân) âşığı cemâliyle mesrur eder.	1				
194.	Âşık, cânânı, ister.	1		2		
195.	Âşık cânânın dışında bir şeyi yâd etmez.	1				
196.	Âşık, maşuktan (cânân) başkasına itaat etmez.			1		
197.	Âşık, dildar (cânân) ve dilden (gönül) her hangi bir şey istemez.		1			
198.	Âşık, cânânı Allah'tan umar.			1		
199.	Yârin (cânân) rızasından âşık, sakınır.	1				
200.	Âşık bütün mertebeleri tamamlayınca cânân ona cân olur.				1	
201.	Sevgili (cânân) görülünce <i>Allah</i> denilerek aşkla tekbir getirilir.				1	
202.	Cân u dil (gönül) sevgiliye vuslatı duyduğundan beri, hem okur hem yazar olmuştur.				1	
203.	Âşık dilini (gönül) oklarla şerha şerha edenin cân mı yoksa cânân mı olduğunu ayırt edemez.				1	
204.	Âşık, Sevgiliye (cânân) fakrını düşkünlüğünü daima arz etmelidir.					1
205.	Cânânın la'li olan âşığın sözleri, âşıklar için âb-ı hayvandır.				1	
206.	Cânânın yüzü (vecih), âşığın gözüne sevgilinin ayağının tozunu sürme olarak çekmesinden sonra görülebilir.				1	
207.	Cânân, cân gözünün marifet tutyâsıyla aydınlanmasından sonra görülebilir.				1	
208.	Cânân kendisine kavuşmayı arzulayanı gama terk etmez.			1		
209.	Âşığı, ancak cânân anlar.				1	
210.	Sevgili, cân kulağını âşıkların haberlerine tutmalıdır.	1				
211.	Cânân, âşığın kendisine habersizce gelmesini ister.				1	
212.	Âşığın yâri (cânân) cihandır (dünya).	1				
	21.17. Cânânın yeri neresidir?					
213.	Âşık, cânânın nerde olduğunu bilmez.				1	
214.	Âşık isterse cân cânânı bulur.			1		
215.	Cânân, cânâna cândan âşık olan cânda, gizlidir.	1				
216.	Âşık nereye baksa cânânı görür.				1	

	21. CÂNÂN	AN	C	H	NM	SG
217.	Cânân, âşığın kendindedir.				1	
218.	Cânân yüksek ve alçak her ne varsa onlardadır.				1	
	21.18. Cânân, il/ülkedir.					
219.	Cânân, bir ülkedir.	1				
220.	Cânânın ülkesi vardır.			1		
221.	Yâr (cânân) ilinde hüsn için bâc (vergi) alırlar.				1	
222.	Cânânın ili dost gülistanıdır.			1		
223.	Cânânın ili hayat iklimidir, onun gülleri solmaz			1		
224.	Cânân illerinden, bâd-ı sabâ haber verir.				7	
225.	Cânânı bulan Süleyman mülküne dönüp bakmaz.			1		
226.	Cânâneler, cân mülküne mâliktir.	1				
	21.19. Cânâna bir kılavuz ile varılır.					
227.	Maşuka (cânân), kılavuz bulamayanlar, kavuşamaz.	1				
228.	Cânâna cân olmak için pîre kulluk etmek gerekir.				1	
229.	Yâri (cânân) isteyen pîri izler.				1	
230.	Cânâna ancak yoklukla kavuşulur.				1	
	21.20. Cânânın gözü sihir yapar.					
231.	Sevgilinin (cânân) çeşmi, cân ve dile (gönül) sihir yapar.		1			
232.	Sevgilinin (cânân) çeşmi derin sırların konuşma kuvvetidir.		1			
233.	Put gibi güzel olan sevgilinin (cânân) gözü kalendiridir.		1			
234.	(Sevgilinin) çeşmi bazen cân u dil (gönül) ülkesinin bekçisi bazen de fitne askerine rehberdir.		1			
235.	Sevgili (cânân), niyaz ettiğinde çeşm görünür.					1
236.	Sevgilinin (cânân) gözü, eline kadeh almadığı ve meyhaneye gitmediği hâlde sarhoştur.		1			

	22. CEHL	AN	C	H	NM	SG
	22.1.Cehl, cehennemdir.					
1.	Cehlin azabı vardır.				1	
2.	Bütün azap, cehalet ateşinden çıkar.				1	
3.	Cehalet, cehennemin remzidir (sembolüdür).					1
4.	Cehaletin cehenneminde azap ehli daima yanar.					1
5.	Cehil erbanının yüzü, cehennemliklerin yüzü gibidir.					1
6.	Cehalet, Hakk'ı (Allah) tanımaya manidir.					2
7.	Cehalet, insanın kendisini bilmesine manidir.					2
	22.2.Cehl, karanlıktır.					
8.	Cehalet, karanlıktır.				1	
9.	Cehaletin karanlığı, nefsi ve gönlü kaplar.				1	
10.	İnsan, cehaletin karanlığında kaybolur.					1

	22. CEHL	AN	C	H	NM	SG
11.	Cahille olanlar birer ölüdür.					1
12.	Cehalet, bazılarınca marifet zannedilir.					1
13.	Cehalet, gaflet ateşinde yanmaya sebeptir.			1		
14.	Cehalet, insanı sûretperest yapar (dış görünüşle ilgilenmeye mahkûm eder).					1
15.	Cehalet, bela tuzağına düşürür.		1			
16.	Cehalet, cihan halkını azdırır.	1				
17.	Cehalet, insana gelecek kaygısı yaşatır.					1
18.	Cehalet, yılan gibi olan nefistendir.				1	
19.	Cehalet, zâhidlerin dünya ve ukbayı tanımlarına mani olur.					1

	23. CELÂL	AN	C	H	NM	SG
	23.1.Celâl-Cemâl Münasebeti					
1.	Celâl, Allah'ın heybetinin tezahürü hâlidir.	1	1			
2.	Allah, bazen celâlden bazen de cemâlden tecelli eder.				1	
3.	Celâl tezahür ettiğinde ne cennet ne cehennem ne huri kalır (hepsi mahvolur).	1				
4.	Allah'ın celâlini Hz. Peygamber tanıtır.		1			
5.	Ârif, celâl içindeki cemâli görür.				1	
6.	Âşıklar, (Allah'ın) celâlinin izzetinin sırrına hayran olur.	1				
7.	Celâl'in (Allah) kılıcı âşığı yaralanmıştır.	1				
8.	Celâl'in (Allah) izleri her taraftadır.	1				
9.	Allah'ın celâlinin heybeti vardır.	1				
10.	Allah'ın celâli, ehadiyetle tecelli eder.	1				
11.	Allah'ın celâli, kalp şişesini bin parça edip sonra da her bir parçasında kendi yüzünü gösterir.				1	
12.	Dost (Allah), lütfunu kahr ve celâlle gizlemiştir.				1	
13.	Hüdâ'yı (Allah) fâil-i mutlak olarak kabul eden sûfi, celâlden incinmez.					1
14.	Dest-i celâl, âşığın vuslata ermesine mani olur.			1		
15.	Celâl, bed nefsi aşağılar.					1
16.	Cemâl, celâlden öne çıkar.	1				
17.	Âşık gâh celâlde gâh cemâlde eğleşir.					1
18.	O'nun (Allah) cemâli görünse hemen ardından celâli de görülür. Cemâl güle, celâl dikene benzer.				1	
19.	Celâlin cemâl ile karışmasıyla âlem oluşmuştur.					1
20.	Celâl ve cemâli geçen âşık, nûr-ı zâta vâsıl olur.			1		
21.	Hakk'ın (Allah) celâlinin eserleri müşahede edilir.		1			
22.	Zamane dervişleri celâli bürünmüş, cemâli görmemişlerdir.					1
	23.2.Celâl ateştir.					

	23. CELÂL	AN	C	H	NM	SG
23.	Allah'ın celâlinin ateşi sivayı yakar.	1				
24.	Celâl ateşi âlemi kapladığında, çaresiz âşık buna sabretmekte zorlanır.	1				
25.	Celâl'in (Allah) ateşinin hararetine âşıklar dayanamaz.	1				
26.	Mevlâ'nın (Allah) cemâlinin nuruyla dil (gönül) zulmeti gitmezse, âşık celâlinin ateşiyle yanmak ister.	1				
27.	Nâr-ı celâl, İlah (Allah) inayet etmezse âşıkları yakar.			1		
28.	Kul, celâlin ateşinde yanar.			1		
29.	Âşıklar, fena-yı külle ve beka-yı zâta ermek için (Allah'ın) celâlinin ışığında kendini yakar.	1				
30.	Âşık, gözlerini celâlinin nuruna açmak ister.				1	
	23.3.Celâl perdedir.					
31.	Celâl, cemâli gizleyen bir perdedir. Âşık ancak onların ikisini bir görürse doğru hakikate ulaşmış olur.				1	
32.	Celâl perdesinin (tezahürünün) sebebi küfür ve isyandır.				1	
33.	Yâr (Allah), celâlinin perdesini ağyara çeker ve cemâlini onun perdesiyle gizler.	1				
34.	Celâl perdesi bazen her yanı kaplar.			1		

	24. CEMÂL	AN	C	H	NM	SG
	24.1.Cemâlin evsafı					
1.	Cemâl güneş gibi ışık verir, âşığa karanlığı aydınlatır.	1				
2.	Cemâlin ayrı bir güzelliği vardır.	1				
3.	Cemâli görmek güzeldir.				1	
4.	Cân, cemâli güzel görenlerin baktığı bir aynadır.		1			
5.	Cemâlden cennet hâsıl olmuştur.				1	
6.	Mutlak cemâli bulan cennet arzusundan arınır.	1				
7.	Cemâlden bahsetmek kalbe her şeyi unutturur.	1				
8.	Gönül cemâlin tecellisi ile mutlu olur.			1		
9.	Cemâlin vasıflarını işitmek gönülmü mutlu eder.			1		
10.	Dil (gönül), cemâle meyleder.		1			
11.	Gönül, cemâlin nurunu gözler.			1		
12.	Cemâl cilvesi dili (gönül) yağmalar.	1				
13.	Cemâl kendinden başka her şeyi unutturur, akli kendinden geçirir.	2				
14.	Sürekli cemâlle muhatap olmak tahammülü aşar.				1	
15.	Cemâl, aşk ile görülür.					1
16.	Cemâl, şevk verir.		1			
17.	Cemâlin seyri safâ-yı kalp ile yapılmalıdır.		1			
18.	Cemâli seyreden, bağ ve bostana dönüp bakmaz.				1	

	24. CEMÂL	AN	C	H	NM	SG
19.	Kemalin cemâle muvafık olması gerekir.					1
20.	Tevhidin dil (gönül) alıcı cemâlini, Hakk'ı (Allah) gören gözler temaşa eder.			1		
21.	Cemâl içimi güzel, latif bir sudur; cân ve ciğeri yakan aşk ateşini söndürür.	1				
22.	Cemâl, taze açılan güle benzer.			1		
23.	Cemâl, güle benzetilir, gönül onun hasretini çektiği için gülmez.					1
24.	Cemâlin sembolü hem fiziken hem ahlâken Yusuf'tur.		1			
	24.2.Cemâl-celâl münasebeti					
25.	Allah'ın cemâli celâlından üstündür.	2				
26.	Cemâlin celâl ile karışmasıyla âlem oluşmuştur.					1
27.	Cemâl celâl perdesininin altında gizlenir.				1	
28.	Cemâl, celâl içindedir ve onu ârif olanlar görür.				1	
29.	Zamane dervişleri celâli bürünmüş, cemâli görmemişlerdir.					1
30.	İnsanların pâk tabiatı zü'l-Celâl'in (Allah) cemâlinin aynasıdır.		1			
31.	O'nun (Allah) cemâli görünse hemen ardından celâli de görülür. Cemâl güle, celâl dikene benzer.				1	
32.	Âşık gâh celâlde gâh cemâlde eğleşir.					1
33.	Celâl ve cemâli geçen âşık nûr-ı zâta vâsıl olur.			1		
	24.3.Cemâlin nuru vardır.					
34.	Cemâlin nurunu Hakk (Allah) verir.		1			
35.	Cemâlin nuru her taraftadır.	1				
36.	Aşkın cemâlinin nuru dil-hâneyi (gönül) aydınlatır.	3	1			
37.	Allah'ın rızasına kavuşan cemâlin nurunu görebilir.			1		
38.	Hâlık'ın (Allah) cemâlinin nûru her dilde (gönül) tecelli etmez.	1				
39.	Cemâlin nuru cânlara dermandır.			1		
40.	Âşık, cemâlin nuruna mazhar olmak ister.			1		
41.	Allah'ın cemâlinin nurunun âşıkları, Allah'tan kerem isterler.	1				
42.	Hakk'ın (Allah) cemâlinin nuru dil (gönül) gözü açılınca görülür.	1				
43.	Yâr (Allah), aradan hicâbı kaldırıp cemâlini gösterip pür-nûr eder.	1				
44.	Allah'ın cemâlinin nuru gönülde doğup onu şâd eder.	2				
45.	Allah'ın cemâlinin tecellisinin nuru âşığı sarsar.	1				
46.	Âşık Cemâl'in (Allah) nuruna gufran ayı olan ramazanda erişir.			1		
47.	Cihân halkı (Allah'ın) cemâlinin nuruyla süslenmiştir.	1				

	24. CEMÂL	AN	C	H	NM	SG
	24.4.Allah'ın cemâli					
48.	Cemâl güzeldir ve Allah onu bazen gösterir bazen gizler.			1		
49.	Cemâl (Allah) birdir ve sıfatlarla görülür.				1	
50.	Cemâlin bağında Hakk'ın (Allah) tecellisi görülür.	1				
51.	Maiyyet sırrından zevk almayan her iki âlemde de Bârî'nin (Allah) cemâlinde mahcub olur.					1
52.	Allah'ın zâtının cemâli, şuhudundan üstündür.				1	
53.	Hakk'ın (Allah) cemâlini cümle şeyde zâhir gören mutlu olur.				1	
54.	İnsanlar Cemâl'in (Allah) huzurunda durur (kendinden geçer).				1	
55.	Yârin cemâli aşikârdır. Kendinden başka cemâle bakılmasına rıza göstermez.	1				
56.	Mushaf-ı Hakk'ta (Allah) Allah'ın cemâli zâhirdir.					1
57.	Aşk âyetleri Allah'ın cemâlinde okunur.	1				
58.	Rabb'in (Allah) cemâli ulu bir nimettir.	1				
59.	Dost (Allah), kendi özünden cemâl bahşeder.	2				
60.	Allah pek latif olan cemâlini gizlemiştir.			1		
61.	Cemâlinin envarı, Allah'ın lütfuyla görülür.	2		2		
62.	Dost (Allah), cemâlinin tecellisini ihsan etmiştir.			2		
63.	Cemâlin tecellisine ancak Efendi'nin (Allah) yardımıyla mazhar olunur.				1	
64.	Hakk'ın (Allah) cemâlinin nuruna âşik olunur.			1		
65.	Âşık, Mevlâ'nın (Allah) cemâlinin kandiline pervane olmuştur.	1				
66.	(Allah'ın) cemâlinin veçhinin gizli kalması âşığı çâresiz bırakır.	1				
67.	Hakk'ın (Allah) cemâlini Hakk (Allah) yolunun âşıkları görmüştür.	1				
68.	Hüdâ'nın (Allah) cemâli aşikârdır.	1				
69.	Cemâli, Hz. Peygamber tanıtır.		1			
70.	Habîb (Hz. Peygamber), cemâlin nurundan bir eserdir.	1				
71.	Cemâl, Allah'ın muhabbetine götüren tuzaktır.	1				
	24.5.Allah'ın cemâlini müşahede					
72.	Hakk'ın (Allah) cemâli, gönülden istenince görülebilir.					1
73.	<i>Men aref</i> kapısını açanlar, Cemâl'in (Allah) yüzünü seyredip vuslata kavuşur.					1
74.	Hakk'ın (Allah) cemâline vahdet suyundan içenler erişebilir.					1
75.	Dost (Allah) cemâl perdesini kaldırdığında binlerce tecelli görülür.	1				

	24. CEMÂL	AN	C	H	NM	SG
76.	Hakk'ın (Allah) cemâli zikrullah ile seyredilir.	1				
77.	Cemâli kıl u kâli (dedikodu) bırakıp hâl ehli olan ve Cemil'e (Allah) erişen bulur.			1		
78.	Cemâli görmek için mâsivadan göz yummak gerekir.	1				
79.	Hayali terk edip öze bakanlar cemâli görebilir.					1
80.	Cemâl, irfân ehline görünür.			1		1
81.	Yâr (Allah), cemâliyle âşığı mesrur eder.	1				
82.	Gönül evine giren, Hakk'ın (Allah) cemâlini görebilir.					1
83.	Hakk'ın (Allah) cemâlini görenler sakın kalamaz, vuslat ister.			2		
	24.6.Allah'ın cemâli nerede müşahede edilir?					
84.	Cemâl nereye bakılsa orda görülür. Âlem bağı cemâlin fidanlarıyla doludur.	1			1	
85.	Cemâl, mana ile görülür.				1	
86.	Dost (Allah) cemâlini nev-i beşerde, insanda gösterir.	1		1		3
87.	İnsanın cemâli, Hakk'ın (Allah) cemâlidir.					1
88.	Hakk (Allah) cemâlini âdem (insan) veçhinde göstermiştir.					1
89.	Allah, âdem'in cemâlini makbul eylemiştir.					1
90.	Cennetler ve tûbâdan maksat, Hakk'ın (Allah) cemâlidir.	1				
91.	Hakk'ın (Allah) cemâli cennette görülür.			1		
92.	Dünyada Hüda aşkından halâvet almayan, cennette de cemâlden safa bulamaz.	1				
93.	Allah'ın cemâli kâinat aynasında yansır.				1	
94.	Allah'ın cemâli altı yüzlü kesret aynasında görülür.					1
95.	Hakk (Allah), cemâlini ehl-i vahdet zümresinde ayan eder.					1
96.	Cemâl-i Hakk (Allah), kalbe yansır.	1				
97.	Gönül, cemâlullâh'ın hânesidir.	1				
	24.7.Hz. Peygamber'in cemâli					
98.	Hz. Peygamber'in cemâli Kirdigâr'ın (Allah) yakınlık meclisini süsleyen mumdur.		1			
99.	Habibullah'ın (Hz. Peygamber) cemâli güneşe benzer.	1				
100.	Habibullah'ın (Hz. Peygamber) cemâli, nikab olmasaydı, cihanı aydınlatırdı.	1				
101.	Habibullah'ın (Hz. Peygamber) cemâli her şeyde parlar.	1				
102.	Resûlullah'ın (Hz. Peygamber) cemâlinin nurunu hasta dil (gönül) göremez.	1				

	24. CEMÂL	AN	C	H	NM	SG
	24.8.Cemâlin nikabı vahdete ulaşınca kalkar.					
103.	Cemâl, likadır.	1				
104.	Cemâl, hicab örtüsü kaldırıldığında görülür.				1	
105.	Cemâl, kesret örtüsüyle gizlenmiştir. Âşık onu sık sık açar.					1
106.	Cemâlin üstündeki nikap Mevlâ'nın (Allah) keremiyle kalkar.			1		
107.	Cemâlin nikabı Allah'ın yardımıyla kalkar.			2		
108.	Vahdete ulaşılınca cemâlin yüzündeki örtü kalkar.	1				
	24.9.Pîrin cemâli					
109.	Cemâl'in (Allah) tecellisine talip olan, cemâl-i pîre cândan talip olmalıdır.					1
110.	Hakk (Allah) gözüyle Hakk'a (Allah) bakmak isteyen, cemâl-i pîre cândan talip olmalıdır.					1
111.	Cemâlin nuru, Hakk'ın (Allah) nurudur. Bütün kemalin mazharı olduğu için cemâl-i pîre cândan talip olmalıdır.					1
112.	Cemâl (Allah) aşkından başka her şey mâsiva olduğu için cemâl-i pîre cândan talip olmalıdır.					1
113.	Âşığın kendisine kendinden daha yakın olduğu için cemâl-i pîre cândan talip olmalıdır.					1
114.	Pîrin cemâli, Allah'ın cemâlinin yansımasıdır.					1
115.	Kalp, pîr sevgisi ile dolarsa her yer de cemâl görülür.					1
	24.10.Âşık, cemâli görmek ister.					
116.	Âşık, yârin cemâline bakarak dostunu çağırır.				1	
117.	Cemâlin şevki için, âşık cânını verir.	1				
118.	Cemâli görmek, âşık için bayramdır onu mutlu eder.	1		1		
119.	Cemâl güzeldir ve âşık onu görmek ister.	2		1		
120.	Cemâl bir kandile benzer. Âşık, ruhunun onun pervanesi olmasını ister.				1	
121.	Cemâl bir güneştir, âşık bir pervane gibi onun etrafında döner ve sonunda âşığı yakar.	1			1	
122.	Cemâl güneş gibi doğar. Âşıklar cemâle kavuşur, onun lütfü âlemi kendisine çevirir.	1				
123.	Âşık cemâlin şulesiyle aydınlanır.	1				
124.	Âşık cemâl-i hâl ile hâllenmiştir.	1				
125.	Cemâl gönle düşüp âşığı coşturur.			1		
126.	Cemâlin hayâli gönlü kapladığında âşık için âlemdeki her şey ona dönüşür.	1				
127.	Cemâlin sırrı âşıkları hayran eder.	1				
128.	Cemâl, âşığın aklını alır.	1				
129.	Ezelerde âşıklar cemâle ağız açmıştır (hayran kalmıştır).	1				

	24. CEMÂL	AN	C	H	NM	SG
	24.11.Cemâl, güneştir.					
130.	Cemâl, güneşe benzer, ay ve güneş onun pervanesidir.				1	
131.	Güneş (Allah'ın) cemâlin nurunun ışığıdır.				1	
132.	Cemâl güneştir, kul cemâlin güneşinin zerresini görürse her dağ başına döner (zorluklar kolay olur).	1				
133.	Cânlar, cemâlin güneşini görmek ister.	1				
134.	Cemâlinin güneşi ateş burcunda doğduğu gün aşkın yakıcılığı cisimleri eritip cân(ları) yakar.	1				
135.	Hakikat gözüyle bakıldığında mana sırrının cemâli güneş gibi aşikâr olarak görülür.		1			
136.	Cemâl güneştir ve onu gören gözler, felekler gibi döner.				1	
137.	Hakk'ın (Allah) cemâlinin güneşini zâhid göremez.	1				
138.	Bütün âlemler Hallâk'ın (Allah) cemâlinin güneşi karşısında zerre gibidir.	1				
139.	Cemâl hilale benzer, güneş battıktan sonra âlemi o aydınlatır.	1				

	25. DERVİŞ, MÜRİD, SÂLİK, TÂLİB	AN	C	H	NM	SG
	25.1.DERVİŞ					
	25.1.1. Dervişin evsafı				1	
1.	Dervişlik ar terk edilerek elde edilir.				1	
2.	Dervîşi sultan (Allah) yakmıştır.				1	
3.	Dost ili dervîştedir.				1	
4.	Dervîş Sultan'ı (Allah) görür.		1			
5.	Dervîş endîşe-i esbâb-ı hevesten âzadedir, mücerreddir.		1			
6.	Dervîş, fena endîşesi taşır.					1
7.	Dervîşe göre tasavvuf teellüfsüz ve tasarrufsuz olmaktır.		1			
8.	Dervîş yalın ayaktır, ona selâm vermezler.		1			
9.	Fukaraların sevgilisi, vefâh ve ihvanın kalplerine safâ bahşeden (kişi), dervîş tabiatlıların gözbebeğidir.		1			
10.	Dervîş istiğna hâlinde olması gerekir ancak öyle değildir.		1			
11.	Dervîş, benliğinden sıyrılır, şirke girmez, nefis okunu atmaz.					1
12.	Gurur ve kibirle dervîş olunmaz.			1		
13.	Dervîş, [gönül] aynasını siler, özünü bilir.					1
14.	Dervîş zor olanı çekmeli, çığ kalmamalıdır.					1

	25. DERVİŞ, MÜRİD, SÂLİK, TÂLİB	AN	C	H	NM	SG
15.	Derviş kötü huylarından arınmalı, Hakk (Allah) yoluna gitmelidir.					1
16.	Derviş, akıllı ise sabah akşam çalışmalı ve vâsıl olmaya gayret etmelidir.			1		
17.	Zan ile derviş olunmaz. Derviş, nefse aldanmaz.					1
18.	Derviş vecd ve hâlet şevkiyle sema ederse diriler ve ölülerin ruhları da raksa gelir.		1			
19.	Şeyda gönül, dervişi kuru sevdalara meylettirir, başını kavgalara sokar, değişik ferdalara salar.					1
20.	Kalbini halvet eder, zulmette kalmaz, vahdeti bulur.					1
21.	Derviş kesrete dalmaz, lezzette kalmaz, hiçbir şey almaz.					1
22.	Derviş er sözü dinler, Hakk'ın (Allah) ne olduğunu anlar, âh edip inler.					1
23.	Derviş, vücut iklimini (cânı, bedeni, elleri) anlamaya çalışır. O, Hakk'ın (Allah) ihsanına şükreder.			1		
24.	Dervişin sözleri ümrandır, Hakk (Allah) sâlikinin yoluna burhandır.				1	
25.	Derviş, ehl-i kalbe müteveccihdir.		1			
26.	Derviş Yusuf'un neyinin nağmesi her seferinde Mevlâna'nın ruhunu zinde eder.		1			
	25.1.2. Derviş, âşıktır.					
27.	Derviş; âşıktır, (Allah) yolunda sadıktır. Dervişin bağı yanık ve cân gözü açıktır.	1			1	
28.	Derviş aşk ateşiyle yanar, cânını kurban eder.					1
29.	Derviş aşka yoldaştır, cânını başını bu yolda verir. Dervişin gözünden yaş akar.					1
30.	Aşk bilmeyen derviş Hakk'ı (Allah) bulamaz.					1
31.	Dervişler, sabah akşam aşk derdine düşmelidir.					1
32.	İbrahim Edhem, Allah aşkıyla derviş olmuştur.				1	
33.	Derviş olmak isteyen pîr eteğini aşk ile tutmalıdır.					1
34.	Âşık kendini derviş sanır ama aslında değildir. Dervişler sultan olur.				1	
	25.1.3. Zamane dervişleri					
35.	Zamane dervişleri; gönlün ne olduğunu anlamamıştır, Hakk'ı (Allah) gönülde bulmamıştır, cân âmelini kılmamıştır.					1
36.	Zamane dervişleri; celâle bürünüp cemâli görmemişler, kemali bilmemişlerdir.					1
37.	Zamane dervişlerinde marifet yoktur. Onlar baştanbaşa zulmet içindedir.					1
38.	Zamane dervişleri bal yapmayan bir arı gibidir.					1
39.	Zamane dervişleri; ağlamadan gülmek, dolmadan boşalmak, muradını zahmetsizce bulmak ister.					1

	25. DERVİŞ, MÜRİD, SÂLİK, TÂLİB	AN	C	H	NM	SG
	25.1.4. Zamane dervişleri, şeriate tâbi değildir.					
40.	Zamane dervişleri şeriate tâbi olmaz, tarikate baş koymaz, hakikate uymaz.					1
41.	Zamane dervişleri; şeriate uymayıp ayıbı hüner sanmış, yecüc gibi azmıştır.					1
	25.1.5. Zamane dervişleri aşkı bilmez.					
42.	Zamane dervişleri; aşk haberini duymaz, er sözüne uymaz, bildiğine doymaz.					1
43.	Zamane dervişleri; er (pîr) yoluna düşmemiş, aşk ateşinde yanmamış, büsbütün tutuşmamıştır.					1
44.	Zamane dervişleri hamam gibi temizleyici aşka girmeli, tamamen kendini vermelidir.					1
	25.1.6. Zamane dervişleri nefesine uyar.					
45.	Zamane dervişleri, nefs arzusunu at edinmiştir.					1
46.	Zamane dervişleri, nefsinden kurtulamaz.					1
47.	Zamane dervişleri; ayıbını gizler, nefesine kolay olanı gözler.					1
	25.1.7. Zamane dervişleri er sözü dinlemez.					
48.	Zamane dervişleri; hak sözleri işitmez ve yasakları tutmaz oldu.					1
49.	Zamane dervişleri, nasihate kulak vermez.					1
50.	Zamane dervişleri er sözünü dinlemez, dinlese de anlamaz.					1
51.	Zamane dervişleri er sözüne uymaz, bildiğine doymaz.					
52.	Zamane dervişleri; dış görünüşlerini süsler, gönüllerini bozar, er (pîr) yolundan saparlar.					1
53.	Zamane dervişleri; er sırrını anlamamıştır, avrat (iken kendini) er sanır, gönül kirini silmemiştir,					1
54.	Zamane dervişleri; gece gündüz ağlamaz, cân ve ciğerini dağlamaz, ere (pîr) gönül bağlamaz.					1
55.	Zamane dervişleri, er (pîr) işine bakmalı, onu takip etmeli, kendilerini temiz göstermemelidir.					1
56.	Zamane dervişleri, ‘eren’in emek çekip bir gönül evine giren ve Hakk’ın (Allah) cemâlini gören kişi olduğunu bilmelidir.					1
	25.1.8. Zamane dervişleri ten ve şehvetten geçememiştir.					
57.	Zamane dervişleri; ten postundan çıkmaz, benliğinden kopmaz, ikilikten ayrılmaz.					1
58.	Zamane dervişleri; teni geçip cânâ ulaşamamıştır.					1

	25. DERVİŞ, MÜRİD, SÂLİK, TÂLİB	AN	C	H	NM	SG
59.	Zamane dervişleri; ten tadına aldanır ve bunun bir kemal olduğunu sanır, mihnetliğe yeltenir.					1
60.	Zamane dervişleri; cân yolundan usanır, ten yoluna boyanır, işinin bittiğini sanır.					1
61.	Zamane dervişleri; ten cehenneminde yanar, zakkum zehrine kanar, neye gerekse konar.					1
62.	Zamane dervişleri; tenden geçemez, o yüzden işi bitmez, cân lezzetini tatmaz.					1
63.	Zamane dervişlerinin teni dolu, cânı boştur. Onlar şer ağusunu içer, ya esrardan uyuşmuşlardır ya da sarhoşurlar.					1
64.	Zamane dervişleri; kesreti yol sanmışlar, türlü lezzetleri tutmuşlar (tatmışlar), şehveti aşk sanmışlardır.					1
65.	Zamane dervişleri muhabbeti mal ve kadına yöneltmemeli, hakikate gönül vermelidir.					1
66.	Zamane dervişleri; şehvetin tadını tatmış ve ona vahdet adını koymuş, cehennem odunu olmuşlardır.					1
67.	Zamane dervişleri; şehvetin peşinde koşmak için her şeyi yapar, gördüğü her şeye sahip olmak ister.					1
	25.2.MÜRİD					
68.	Mürid, hakikatte muradından fani olur.					1
69.	Nefis müridi olanlar, varlığını mahvedememiştir.					1
70.	Mürid, erbab-ı harabât (tekke ehlinin) usulünü âriflerden öğrenmelidir.		1			
71.	Mürid râh-ı rindân yoluna talip olmalıdır.					1
72.	Müridin irfânı onu güzel ahlâka ulaştırmazsa ona âşık demezler.					1
73.	Müridin mevcut(lar içinde) en şerefli iken, âdem (insan) sûretinde görünüp şeytan huylu olması ona yakışmaz.					1
74.	Mürid, ebleh olmaz ancak ebleh insanları, kendine mürid edinenler vardır.		1			
	25.3.SÂLİK					
75.	Sâlikin âlâ matlabına ulaşabilmesi ve baki nimetlere sahip olabilmesi için Allah'tan meded istenir.		2			
76.	Hakk'ın (Allah) şevkiyle sâlik olunur.	1				
77.	Sâlike Rab (Allah) fazlıyla tevfikini refik eyler.			1		
78.	Sâlike, Allah'ın tevfiği refik olursa ona yol kolay olur.			1		
79.	Bir kul Hakk'ın (Allah) yardımıyla Mevlâ (Allah) yoluna sâlik olur.			1		
80.	Sâlike Hakk (Allah) yardımı ulaştığında mutlak vuslat gerçekleşir.			1		

	25. DERVİŞ, MÜRİD, SÂLİK, TÂLİB	AN	C	H	NM	SG
81.	Sâlik, Mevlâ (Allah) muhabbeti bulmuştur.	1				
82.	Sâlik, Cemâlullah'a âşıktır.	1				
83.	Sâlikin kalbinin mayası zikrullâhtır.	1				
84.	Sâliklerin kervanına Hakk (Allah) ezkarı gıdadır.			1		
85.	Sâlik, Hû (Allah zikri) ile umduğunu bulur.			1		
86.	Hakikat hazinesine kavuşmak, marifet cennetine girmek isteyen (sâlik) cân ve başı feda etmeli, Hakk (Allah) zikrine cân u dilden (gönül) talip olmalıdır.		1			
87.	Sâlik, aşkı rehber edinir.		1			
88.	Sadık bir âşık olmalı ve Dost (Allah) ülkesinin kendinde olduğunu bilmelidir.				1	
89.	Sâlik gerçek âşık olduğunda her şeyde Hâlık'ı (Allah) görür.			1		
90.	Sâlike Hakk (Allah) aşkı gerekir.					1
91.	Sâlikler, râh-ı Hüdâ'ya rehberdir.		1			
92.	Hakk (Allah) salikinin yoluna dervişin sözleri burhan (delil) olur.				1	
93.	Sâlik sıdk ile girdiği Hakk (Allah) yolunda bin türlü âlemi seyrederek.		1			
94.	Âgâh sâlike refik olmak için Rabb'e (Allah) dua edilir.		1			
95.	Tarikat yolunun sâliki olmak evlâdır.			1		
96.	Sâlike tarikat kapıları Hâlık'm (Allah) tevfikini refik etmesiyle açılır.			1		
97.	Sâlikin başında tarikat tacı bulunur.	1				
98.	Dinin aslını faslını bilmeyen sâlik, tarikatten çıkarılır.	1				
99.	Rehber, sâliki bir anda sermenzile ulaştırır.		1			
100.	Sâlik mürşidinde şahane hizmet eder.				1	
101.	Sâlik gaflet ile kendini kâmile kıyas ederse kendi yoluna set çekmiş olur.	1				
102.	Sâlik vicdan ile cân miracına ulaşır.					1
103.	Sâlik kemale erince yüreğini, başını, bağrını kan eyler.				1	
104.	<i>Mûtû</i> râhına sâlik olana <i>küllü şey'in hâlikün</i> sırrı hâsıl olur.		1			
105.	Sâlikin ihtiyaç duyduğu şey yokluktur.			1		
106.	Safa vadisinin sâlikinde korkma ve çekinme olmaz.		1			
107.	Sâlik, sünnet yolunun bidatlerini terk eder.			1		
108.	Sâlik, kevn ü mekândan geçmelidir.			1		
109.	Sâlik, manevi hâl geldiğinde mezhebe ve dile (gönül) tâbidir.		1			
110.	Sâlik, belde kalabilir.			1		
111.	Sâlik, mecaza bakar hakiki matlaba azmetmez.			1		
112.	Taatın karanlığından sâliklerin başı döner.					1

	25. DERVİŞ, MÜRİD, SÂLİK, TÂLİB	AN	C	H	NM	SG
113.	Sıdk ile sâlik olunur.		1			
114.	Sâlik yolunda sâdik olursa hakikatler sırrının mahzeni olur.			1		
115.	Sâlik, kendini izzetin en yüksek menziline eriştirecek yoldadır.				1	
116.	Salikin yürüdüğü yol temizdir.				1	
117.	Sâlik menzile sa'y ile (çabayla) ulaşır.				1	
118.	Sâlike Zeyd ve Amr'la mücadele etmek yakışmaz.			1		
119.	Büyüklerin bahsedildiği sohbetler, sâlike hâl yolunu açar.				1	
	25.4.TÂLİB					
	25.4.1. Talibin evsafı					
120.	Cânânın talibi, cân ile cenân ile (bir) olur.	1				
121.	Talip (âşık) olan cânına kıyar, uyumaz, tevhid eder.	1				
122.	Talip, esmâ ister.					1
123.	Sâdik talibin belinde zünnar olmaz.				1	
124.	Talibin ledün, maarif ve hakâyika yönelmesi münasiptir.				1	
125.	Talip mana kıblesine secde eder.					1
126.	Ezel bezminde aşk sahbasından içenler, didâra talip olup haşre dek ayılmaz.					1
127.	Akıl ile aşkı fark iden talip, akla bîgâne, aşka arkadaşır.			1		
128.	Cân u dilden (gönül) talip olanlar, aşk ile sefer eder ve benlik örtüsünden kurtulup Hakk'tan (Allah) haber alırlar.					1
129.	Amellerden karşılık beklenirse (o karşılık) talibler (için birer) hastalık olur.					1
130.	Herkes velî, talip değildir.			1		
131.	Âlemde kimi talip kimi matlûbtur.			1		
132.	Talip, matlûbunu bulur.			1		
133.	Taliblerin kuvvete ihtiyacı vardır.			1		
134.	Nefis, talibleri zayıflatmak ister.			1		
135.	Talibi kemale ulaştıran hüsn-i hulk (güzel ahlâk) ve marifettir.					11
136.	Kul, sıdk ve lütuf ile talip olmak ister.			1		
137.	Sâdik talibdeki karanlık, hakikat sırrı doğduğunda yok olur.			1		
138.	Talip, tevhidi dost edinirse iki cihanda saîd olur.			1		
139.	Talip, gerçekte ahiretin dünya olduğunu bilir.					1
140.	Talip kalbini saf eylediğinde tecelli ansızın zuhur eder, onu nâdâna söylemez.					1
141.	Vahdet sarayının izzete talip olan, vâsıl olmaya gayret eder.			1		

	25. DERVİŞ, MÜRİD, SÂLİK, TÂLİB	AN	C	H	NM	SG
142.	Vahdet safasına talip olanlar, ârif olmalı, gaflet uykusuna aldanmamalıdır.			1		
143.	Mala talip olanda hâl olmaz.		1			
144.	Nam ve nişan kaydına bağlanan, şan itibarına talip olur.		1			
145.	Dünyaya talip olan bir gün şah olsa da onu bırakıp gidecektir.			1		
146.	Faniye talip olanlar alçalır.			1		
147.	Fena gülzâra (dünya) talip olanlar âşıkları anlamaz.				1	
	25.4.2. Allah'a talip olmak					
148.	Taliblerin hepsi Allah'ı ister.			1		
149.	Rûh, Hakk'a (Allah) talip olur.			1		
150.	Hakk'a (Allah) hayırlı talepleri olanlar talip olur.			1		
151.	Talip, âmelde Hakk'a (Allah) yönelmeli, gönle murakıp olmalıdır.					1
152.	Hâdi'ye (Allah) talip olan, muhabbetten uzak durmaz.					1
153.	Hakk'a (Allah) talip olan, Hakk (Allah) sözünü bir söz ile kabul eder.					1
154.	Allah'a cândan talip olanlar, ibadete rağbet eder ve bir pîre dost olur.				1	
155.	Hakk (Allah) talibinin sermayesi devasız derttir. Âh u zâr da onun yardımcısıdır.				1	
156.	Mevlâ'ya (Allah) talip olan O'ndan (Allah) gayrısını bırakır.			1		
157.	Hakk (Allah) dîdârının talibi, O'ndan (Allah) başka her şeyi bırakır.			1		
158.	Dîdâra talip olunur.			1		
159.	Mevlâ'ya (Allah) talip olan kulluk yolundan gider.			1		
160.	Yâr (cânân) dîdârına talip olana Firdevs cenneti ile meyhane birdir.		1			
161.	Talip sâdik olur, Allah sevgisini her şeyden üstün tutarsa vâsıl-ı Hazret (Allah) olur ve mansıp onun peşinden gelir.			1		
162.	Talip, Hakk'ın (Allah) dîdârına yönelmelidir. Allah'a ulaşma derdiyle hastadır.			1		
163.	Talip, Hâdi'nin (Allah) yüzüne ve sözüne dâima göz kulak olur.					1
164.	Hüdâ'nın (Allah) vaslını isteyen talip, Hakk'tan (Allah) yana gider.	1				
165.	Hakk'a (Allah) talip olana ramazan ayında vuslat nasip olur.			1		
166.	Talip, zikrullah iksiriyle/esrarıyla Hüdâ'ya (Allah) erişir.			2		

	25. DERVİŞ, MÜRİD, SÂLİK, TÂLİB	AN	C	H	NM	SG
167.	Dermana ermek isteyen, Hakk (Allah) derdine talip olur.				1	
168.	Birçok müddei Hakk'a (Allah) talip olduğunu iddia eder.					1
169.	Hakk (Allah) talibi, Rabbânî'nin (Allah) yardımı olmadıkça manevi yolda bir adım mesafe alamaz.			1		
170.	Talipteki gafleti Allah alır.			1		
171.	Talibin muradını Mevlâ (Allah) verir.			1		
172.	Yâr (Allah), velâyet denizinin tâliplerine keramet incileri saçmıştır.	1				
	25.4.3. Allah'ın zikrine talip olmak					
173.	Hakk (Allah) zikrine cân u dilden talip olanlar, cân u başı feda eder.					1
174.	Hakk (Allah) zikrine cân u dilden (gönül) talip olanlar, hakikat hazinesini bulur, marifet cennetine girer.					1
175.	Hakk (Allah) zikrine cân u dilden (gönül) talip olanlar, her nefes Hakk (Allah) ile olurlar.					1
176.	Hakk (Allah) zikrine cân u dilden (gönül) talip olanlar Hakk'a (Allah) kavuşur.					1
177.	Hakk (Allah) zikrine cân u dilden talip olanlar, zikir ve fikir ile Hakk (Allah) sırrını bulur.					1
178.	Hakk (Allah) zikrine cân u dilden (gönül) talip olanlar, lezzet alır.					1
179.	Hakk (Allah) zikrine yoldaş olursa Hakk (Allah) taliple celis olur.					1
	25.4.4. Pîre/şeyhe talip olmak					
180.	Talip, mürşidin bir bakışıyla kendinden geçer.					1
181.	Talip, pîre teveccüh kılar ve gönülden niyâz eder.					1
182.	Talip, mürşidden zât ve sıfatın mahiyetini öğrenir.					1
183.	Hakk'a (Allah) talip olan şeyhinden el alır.					1
184.	Vahdet ehlinin sohbetine cân u dilden talip olunur.					1
185.	Talibe pîr-i dânanın sohbeti yardıma gelir.					1
186.	Talibin pîr ile sohbet etmesi <i>allemnâ'</i> dır. Talibin kalbine mâ evhâ ilham olur.					1
187.	Talip, vahdeti istemelidir. Onu dide-i hak-bîn sahibi anlar.					1
188.	Âşık rindlerin yolunun müridi olmaya talip olursa mertlerin şâhının yolunu tumanlıdır.					1
189.	Hakk (Allah) nuru olduğundan, pîrin cemâline cânndan talip olunur.					1
190.	Pîr, ayn-ı Rab olduğundan mürid onun cemâline cânndan talip olmalıdır.					1

	25. DERVİŞ, MÜRİD, SÂLİK, TÂLİB	AN	C	H	NM	SG
191.	Hakk (Allah) aşkını isteyen sâlik, pîrin cemâline cândan talip olur.					1
192.	Cemâl tecellisini isteyen, visâl tesellisini arzulayan, pîrin cemâline cândan talip olur.					1
193.	Dervişin kendisine kendinden daha yakın olduğu için pîrin cemâline cândan talip olunur.					1
194.	Pîrin aşkından başka her şey mâsiva olduğu için pîrin cemâline cândan talip olmalıdır.					1
195.	Pîre bakanın canına cezbe-i Hakk gelir. İlimden çok pîrin gözüne bakıp pîrin cemâline cândan talip olmalıdır.					1

	26. DÎDAR	AN	C	H	NM	SG
	26.1.Dîdârın evsafı					
1.	Dîdar, âlemin aynasıdır.	1				
2.	Dîdara âşık olan gönül, dert ile âvâre kalmıştır ve intizara dayanamaz.			1		
3.	Dîdara cân ile talip olunur.			1		
4.	Dîdar, güzel gençlerin yüzünde görülür.					1
5.	Dîdarın ele geçirebilmesi için gönül aynasının kederden saf olması gerekir.	1				
6.	Dîdar şevkiyle dolan kişinin vicdan ehli olması istenir.	1				
7.	Dîdar isteyenin gözü(nü kaybetme pahasına da olsa) kan ağlar.	1				
8.	Dîdar güneşe benzer ve sevgilinin ay yüzünü aydınlatır.		1			
9.	Dîdar, kalp aynasını cilalar.		2			
10.	İrfan cennetine dâhil olanın baktığı her yer dîdar olur.				1	
11.	Dîdar-ı cennet, âlemin ve âdemin nikabı açılınca görülür.					1
12.	Meşâyahin dîdarı gözün nurunu artırır ilâhi sırlar keşfonulur.	1				
13.	Sular, dîdara âşık olduğu için çağlayarak akar.			1		
14.	Bülbül, güldeki dîdarı gördüğünden inlemektedir.				1	
15.	Sevgili, kuru sevdâyı terk edip dîdara talip olmalıdır.			1		
	26.2.Allah'ın dîdarı					
16.	Dost'un (Allah) dîdarını gören, gayrıya bakmaz.			1		
17.	Ezel bezminde aşk sahbasını nûş edenler, dîdara talip olup haşre dek ayılmaz.			1		
18.	Dîdar, ikilik terk edilip birliğe kavuşulduğunda her yerde peydâ olur.				1	
19.	Dîdara talip olan, Hakk'a (Allah) gitmelidir.			1		

	26. DÎDAR	AN	C	H	NM	SG
20.	Hakk'ın (Allah) dîdarını görenler, bir daha faniye bakmaz.			1		
21.	Dost'un (Allah) dîdarı, bilen birine sorularak görülebilir.			1		
22.	Dost'un (Allah) dîdarı ölmeden önce görülemez.			1		
23.	Rabb'in (Allah) dîdarına, Rabb'in (Allah) medediyle kavuşulabilir.				1	
24.	Allah'ın dîdarını, hurilerin vuslatıyla değişmeye ahmak zâhid razı olur.	1				
25.	Âşık, dostun dîdarının dîvânesi olmuştur.	1				
26.	Âşık, gizli olan Dost'un (Allah) dîdarını görmek ister.			1		
27.	Âşık, Hakk (Allah) dîdarına talip olmak ister.			1		
28.	Mevlâ'nın (Allah) dîdarını lütettiği âşıklar, cennete vâristir.	1				
29.	Dîdarın arzına muhatap olan âşık, vuslata kavuşur.	1				
30.	Dîdara âşık olan tevhid eder.	1				
31.	Âşıkların yolları ayrı ise de hepsi Allah'ın dîdarına varır.				1	
	26.3. Sevgilinin dîdarı					
32.	Sevgilinin dîdarına âşık taliptir.		1			
33.	Yârin dîdarını, varlığını aşka veren görür.	1				
34.	Sevgilinin dîdarını temaşaya kimse doyamaz.		1			
35.	Sevgilinin temiz dîdarı, nur iken ateş şeklinde tecelli eder.		1			

	27. DUDAK	AN	C	H	NM	SG
	27.1. Dudağın evsafı					
1.	Leb, ağzın en değerli bölümüdür.		1			
2.	Bütün azaları Efendi (Allah) verdiği gibi dudağı da o vermiştir.			1		
3.	Leb, ibretle bakılmaya değerdir.			1		
4.	Leb, nüktelerin toplanıp gizlendiği yerdir.		1			
5.	Leb, dildeki (gönül) gizli nüktelerin anlaşıldığı yerdir.		1			
6.	Lebi düşünmek câna gizli bir zevk verir.		1			
7.	Leb, naz dilinde konuşur.		1			
8.	Leb ile âb-ı hayat sunulur.		2			
9.	Lebi vasfetmek sözün gizli nüktesidir.		1			
10.	Leb, güle benzer.		1			
11.	Lebi naz susturur.		1			
12.	Leb, cân sırrını söyler.		1			
13.	Leb susar, göz konuşur.		1			

	27. DUDAK	AN	C	H	NM	SG
14.	Leb sussa da gaypten gelen varidat konuşur.		1			
15.	Leb, papağana benzetilir.		1			
16.	Leb, sırların tercümanıdır.		1			
17.	Leb, harf sırlarının kâşifidir.		1			
18.	Leb, hastaları ferahlatan yakut gibidir.		1			
19.	Lebi aşk susturur.		1			
20.	Leb, cân veren mahir bir hekimdir.		1			
21.	Lebin sırrı dil (gönül) evindedir.		1			
22.	Leb konuşmaya başlarsa sözün ruhu, icazın manası görülür.		1			
23.	Leb, Mesih'tir (cân verici).		1			
24.	Lebin vereceği ilham ile âşığın söylediklerine Cebrâil "Âferin!" der.		1			
25.	Zevk şâhidi, şeker lebini âşığın dudağına sunduğundan beri aşk lezzeti âşığın canından usandırmıştır.	1				
26.	O'nun (Allah) lebini düşünerek akan gözyaşının bir damlası bile bin lal ve mercana değer.				1	
27.	Konuşmayan dudak (leb-i hamuş) sır olan irfânı anlatır.		1			
28.	Sözün sihirli dudağıyla âşık dosttur.		1			
29.	Âlemde mübhem bir mana kalmasa da leb, sevgilinin (cânân) hikmetinin sırlarını bilenlerin sorduğu konudur.		1			
30.	Güzellerin dudağının sırrı ile âşığın nehirleri mana kevserinin yüz suyudur.		1			
31.	<i>Sekâhüm Rabbühüm</i> şarabının lebinden bir katre içen âşıklar, ebediyyen azap görmez.				1	
	27.2.Hz. Peygamber'in dudağı					
32.	Habîb'in (Hz. Peygamber) dudaklarından inci saçılır.	1				
33.	Hz. Muhammed'in lebi laldir.				1	
34.	Hz. Peygamberin leb-i nutkı tahkik sırrının çeşmesidir.		1			
	27.3.Sevgilinin dudağı					
35.	Sevgilinin (cânân) lebi manâya sûret verir.		1			
36.	Sevgilinin leblerini nükte söyleyenler bile vafedemez.		1			
37.	Yârin (cânân) lebinin inceliklerini âşık söyler.		1			
38.	Âşık, sevgilinin (cânân) lebini tasvir etmeyi iş edindiği için onun sözleri şeker gibi olur. Bundan dolayı ehl-i nazma mutluluk verir.		1			
39.	Âşığın söz söylemesinin en büyük sebebi sevgilinin (cânân) tatlı söz söyleyen lebidir.		1			

	27. DUDAK	AN	C	H	NM	SG
40.	Sevgilinin (cânân) lebi, âşığın sözlerinin nüktesinin nazik hayalidir.		1			
41.	Sevgilinin (cânân) lebinin vasıflarını söylemek, âşığın sözlerinin cevheridir.		1			
42.	Âşığın tabiatının sevgilinin (cânân) lebiyle konuşmasındaki inci sözleri icâz kulağına küpe olur.		1			
43.	Âşığın ağzı, sevgilinin leblerinin feyzine alışkın olduğundan âşık âb-ı hayvanla konuşmak istemez.				1	
44.	Dilberin dudağı şirin meyveye benzer.				1	
45.	Dilberin (cânân) lebi, sahabdır.		1			
46.	Sevgilinin (cânân) lebinin kadehinden arzu mutluluğu gelse bile hasretin zehriyle arzu kadehi dolmazdı.		1			
47.	Sevgilinin (cânân) lebinin kadehine âşığın dili (gönül) hasrettir.		1			
48.	Sevgilinin (cânân) lebinin heveslisinde öyle kerametler var ki onun nefesinin feyzi, kadehini kevser huylu yapar.		1			
49.	Sevgilinin (cânân) lebi goncaya benzer.		1			
50.	Sevgilinin (cânân) lebi laldir (kırmızıdır), inci ve elmasları ortaya çıkarır.		1			
51.	Sevgilinin (cânân) lebi, naz çiçeğinin goncasıdır, suskunken bile tebessüm ile konuşur.		1			
52.	Sevgilinin (cânân) lebi, hüsn (güzellik) kadehinin bir yudumudur.		1			
53.	Sevgilinin (cânân) lebi, lütuf çeşmesinin tatlı suyunun bir damlasıdır.		1			
54.	Sevgilinin (cânân) lebi, ağzın mealinin sırrıdır.		1			
55.	Cânân (sevgili), lebini açtıkça cân üfler.				1	
56.	Sevgilinin (cânân) lebi, âşığa cân çeşmesidir.		1			
57.	Sevgilinin (cânân) lebi, kilisedeki heykelleri bir tebessümüyle dile getirir.		1			
58.	Sevgilinin (cânân) lebi, kutsal nefesli İsa'dır.		2			
59.	Sevgilinin (cânân) lebi; güzel söz söyleme Meryem'inin Mesih'idir, sözünün bir feyzi binlerce İsa'nın nefesine cân verir.		1			
60.	Sevgilinin (cânân) dudaklarından dökülen sözlerdeki sırlar, Cebrâil'in, Hz.İsa'ya söylediklerinden başkası değildir.		1			
61.	Sevgilinin (cânân) lebi kelâmın rûhunu gösterdikten sonra Mesih'in nutkunun etkisi kalmaz.		1			
62.	Dilberin (cânân) lebinin meziyetlerinin zevkini alan, Hz. İsa ile arkadaş olmak istemez.		1			
63.	Âşık, sevgilinin (cânân) dudaklarını anlatmaya başlasa sözleri İsa'nın kulağına gider.		1			

	27. DUDAK	AN	C	H	NM	SG
64.	Sevgilinin (cânân) lebini anarken âşığın gözü kan ağlar.		1			
65.	Âşık, sevgilinin (cânân) dudaklarından derman umar.		1			
66.	Sevgilinin (cânân) lebi için âşık, cânını verir.		1			
67.	Sevgilinin (cânân) lebinin sarhoş edici neşesine âşıklar heveslenirler.		1			
68.	Sevgilinin (cânân) goncaya benzeyen lebiyle tebessüm etmesi âşık için bir lütuftur.		1			
69.	Sevgilinin (cânân) lebinin vasıfları, âşığa en güzel sözleri söyler.		1			
70.	Âşık, sevgilinin (cânân) lebini düşünmenin tutkusuyla ışık saçan ateş olur.		1			
71.	Sevgilinin (cânân) lebini vasfedereken âşık, cevher saçmış gibi olur.		1			
72.	Sevgilinin (cânân) lebinin tutkusu, âşığın dilinin (gönül) yanışını, ateş tabiatlı bir cevhere dönüştürür.		1			
73.	Sevgilinin (cânân) lebinin sırlarının inceliklerini âşıktan dinleyen Cebrâil, dilleri (gönül) çağırıp hayran eder.		1			
74.	Sevgilinin (cânân) lebi, Rabb'in (Allah) hikmetlerinin beslediğidir.		1			
75.	Sevgilinin (cânân) lebi şairin sözleri gibi, bilinmez bir dil ile konuşur.		1			
76.	Sevgilinin (cânân) lebinin sırlarının lütfunu nükteli söz sahipleri bile bilmez.		1			
77.	Sevgilinin (cânân) lebinin sırlarını bilmek, Allah vergisi bir hâl ile mümkündür.		1			
78.	Sevgilinin (cânân) dudağı her ne kadar ruhun konuşması ise de o ruhtan gizlidir.		1			
79.	Mucize nefesli sevgilinin (cânân) lebinin konuştukları Cebrâil'in dilindeki (gönül) sırları açığa çıkarır.		1			
80.	Sevgilinin (cânân) dudağını dil (gönül), sürekli düşünür.		1			
81.	Sevgilinin (cânân) lebinin düşüncesi dili (gönül) kanatır.		1			
82.	Sözün ruhu, sevgilinin (cânân) lebinin vasfedilmesindedir.		1			
83.	Gönül, sevgilinin (cânân) yan bakışının aşinası olduğu için Parsayî'nin öpücüğünün kadehinin dudağıdır.		1			
	27.4.Âşığın dudağı					
84.	Âşığın lebi, dilberin ağzının sırrıyla kapalıdır.		1			
85.	Âşık, tahkik dudağının sahibidir.		1			

	28. DÜNYA	AN	C	H	NM	SG
	28.1.Dünyanın evsafi					
1.	Dünya, kesret ilidir.	1				
2.	Dünya, mâsivadır.					1
3.	Cihan (dünya) fitne diyaradır.		1			
4.	Dünya, visâle manidir.				1	
5.	Dünya, âlemin zâhiridir.					1
6.	Dünya, müminin zindanıdır.			1		
7.	Dünyada her şey nefesle vücut bulur.				1	
8.	Dünya <i>küntü kenz</i> 'in sırrıdır.	1				
9.	Gerçek ahiret dünyadadır.					1
10.	Dünyanın ne olduğunu bilmeyen cahil zâhid onu cehennem sanır.					1
11.	Mâsiva dünyadır. Onu yaratan Mevlâ (Allah) görülmelidir. Akıllı olan o maksad-ı (en yüksek) Aksâ'yı (Allah) görür.			1		
12.	Dünya zerrece gam çekmeye değmez.				1	
13.	Âdem (insan) dünyayla doludur.					1
14.	Dünya bin başlı bir erkamdır.	1				
15.	Dünya ejderleri yutmuş, yok etmiştir.	1				
16.	Nice şah dünyanın elinden mat olmuştur.				1	
17.	Dünya, misafirhanedir.			1		
18.	Dünya, kalınacak bir yer değildir.				1	
19.	Dünya, itibaridir.					1
20.	Dünyanın ne olduğunu anlamak zevk verir.					1
21.	Bela, cihanı (dünya) anlamaya çalışmaktır.		1			
22.	Câmi-i dünya âdemdir (insan).					1
23.	Dünya, insandır.					1
24.	Kurtuluş isteyen dünyaya bağlanmaz.				1	
25.	Abdallar dünyanın hevasından geçmiştir.				1	
26.	Dünya, uyku ehline âlemdir.					1
27.	Fenanın (dünya) her işi, bir hayaldir.				1	
28.	Fena bezmine (dünya) eğlence için değil, dert ve bela için gelinmiştir.		1			
29.	Dünya bir insanın döndürmekte zorlanacağı ağır bir dolaba benzer.				1	
30.	Fena bezminde (dünya) aşkla dost olana cihanın tadı tuzu birdir.		1			
31.	Dünyanın devleti; insanı bir rütbeye muhtaç eder.				1	
32.	Bülbül (insan), fena bağında (dünya) nalandır, buradan dost iline gitmek ister.			1		
33.	Faniyi (dünya), fenada devleti bulanlar talep etmez.	1				
34.	Fenanın mülkünün (dünya) metaini hoca çok çalışır.				1	

	28. DÜNYA	AN	C	H	NM	SG
35.	Dünyada abayı beğenmeyenler, bir gün toprak olacaktır.			1		
36.	Dünyada herkes kendine göre bela ve dert çeker.			1		
37.	Dünyayı düşünmek tül-i emeldir.			1		
38.	Dünyayı zulüm baştan başa kaplamıştır.			1		
39.	İnsan, dünyanın devleti için emek çekerken sıhhatinin kadrini bilmez.			2		
40.	Fakir rind dünyayı bir anlık safaya değişmiştir.		1			
41.	Dünya, âlem-i mülktür, insan en son oraya gelmiştir.				1	
42.	İnsanlar meşâyihin dünyada bulunuş sebebini anlayamamıştır.	1				
43.	Dünya yedi başlı bin dişli yılandır, her başında bir ağzı vardır, âdemle (insan) beslenir. İlacı zehirdir. Şerbeti demdir.				1	
44.	Dünyanın her bir kılı Kaf dağı gibidir.				1	
45.	Âlem halkı zâhire dünya, bâtın ve gayb ise dâru'l-beka der.					1
46.	Dünya kendini sihir ile donatır, âleme mihnet kemendini salar.			1		
47.	Dünya kimini nâlân, kimini giryân, kimini de soyup uryan eder.			1		
48.	Dünya, muhkem (sağlam) zannedilir.			1		
49.	Dünyaya rağbet terk edilmelidir.			1		
50.	Dünyadan ayrılmak güç gelir.			1		
51.	Dünya bir gün terk edilir.		1	3		
52.	Dünyadan giderken kişinin üzerinde hiçbir şey kalmayacaktır.			1		
53.	Bütün mal ve makamlar dünyada kalır.			1		
54.	Dünyaya uryan gelinmiş, dünyadan uryan gidilecektir.			7		
55.	Dünya zevkine muhabbet, anlamsızdır.			1		
56.	Dünya metana heves edilir.	1				
57.	Dünyanın işiyle iştiğal olmamalıdır.		1			
58.	Nefsin tuzağıyla dünyaya sevgiyle bağlanılır.			1		
59.	Dünyanın tasası ukbâyı unutturur.			1		
60.	Dertli insan durmaksızın dünyayı toplar.			1		
61.	Dünyayı arzulayanlar daima sarhoştur.				1	
62.	Zikrini fikrini ve dinini dünyaya verenler Hüdâ'yı (Allah) unuttur.	1				
63.	Pervedigar (Allah) kerem eylerse dünyadan geçilir.			1		
64.	Dünya pazarının süsü marifettir.		1			
65.	Dünyaya heves etmekten Hüdâ'nın (Allah) yardımıyla kurtulununca marifetten hisse elde edilir.		1			

	28. DÜNYA	AN	C	H	NM	SG
66.	Dünyaya yaşlı-genç, köle-cihan şahı herkes uryan gelmiş, dünyadan uryan gidecektir.			1		
67.	Dünyaya uryan gelip dünyadan uryan gitmek kişiye nasihat olarak yeter.			1		
68.	Dünya (insanlar), ahlâk güzelliğine âşık olur.		1			
69.	Cihan (dünya) herkese ağyar iken âşığa yârdır (cânân).	1				
70.	Orucunu dünyaya izhar eden, riyazetine riya katmıştır.		1			
71.	Cihan (dünya) siyah saçların neden olduğu fitne ile başı döner.		1			
	28.2.Dünya Allah'ındır.					
72.	Dünya Allah'ındır.			3		
73.	Dünya, Mevlâ'nın (Allah) hükmü altındadır.			6		
74.	Hakk (Allah) ihsan ederse dünyanın işleri kolay olur.			1		
75.	Dünyada sıhhat, Allah'ın ihsanıyla olur.			1		
76.	Allah'ın rahmet denizinden bir damla dünyayı gark eder.	1				
77.	Dünyaya Hakk (Allah) dostunu sevmek için gelinir.					1
78.	Dünyaya talip olanlar Mevlâ'ya (Allah) talip gibi görünür.					1
79.	Cihanın (dünya) büyük makam sahipleri Allah'ın kulluğunda mülazımdır.				1	
80.	Dünyada Hüda (Allah) aşkından tat almayan cennette cemâlden haz alamaz.	1				
81.	Dünyaya mağrur olan nefsinin hevasına uyar, Hakk'tan (Allah) uzaklaşır.			1		
82.	Dünyada bin gözü de olsa Hakk'ı (Allah) görmeyen kişi kördür.					1
	28.3.Dünya-Hz. Peygamber					
83.	İki Cihan (dünya) sultanı Hz. Peygamberdir.			1		
84.	Dünya değirmenini Hz. Peygamber'in güzelliğinin şevki döndürür.	1				
85.	Dünyada Hz. Peygamberin kadri bilinmez.	1				
86.	Dünya viran bir saraydır, Rahman'ın (Allah) veçhini arzulayan Hz. Peygamber (Muhammed), dünyayı terk etmiştir.			2		
87.	Bu fani saraya (dünya), Muhammed Mustafa'ya (Hz. Peygamber) nazar edenler, aldanmazlar.			1		
88.	(Hz.Peygamber) Muhammed Mustafa'nın gitmesiyle dünyadan safa gitmiştir.			1		
	28.4.Dünyayı süsleyenler ve dünyanın özellikleri					
89.	İnsan ve melek dünyaya ihsan eyler.		1			

	28. DÜNYA	AN	C	H	NM	SG
90.	Dünyaya nev-rûz zinet ve fer verir.		1			
91.	Tahkinin pertevi dünyayı süsler.		1			
92.	Amel defterine sevap dünyada yazılır.		1			
93.	Dünya baştanbaşa mah-likâlarla doludur.		1			
94.	Sevgilinin nigehe dünyada fitneye sebep olur.		1			
95.	Dünyayı sevgilinin (cânân) gözü yıkar.		1			
96.	Dünya zındandır ve insanın bundan şikâyet etmemesi tuhaftır.				1	
97.	Dünyada minnetsiz mürüvvet olmaz.		1			
98.	Dünya fikri tûl-i emeldir, terk etmek gerekir.			1		
99.	Şarap, dünyanın gam yükünü hafifletir.		1			
	28.5.Dünya karşısında kâmillerin durumu					
100.	Dünyanın zinetine mağrur olmayan kişiye âkil, aldanıp da mağruru olana ise câhil denir.			3		
101.	Bu dünyada ârif, kör değildir.			1		
102.	Ârif, cihan (dünyalık) peşinde değildir.			1		
103.	Ârifin dünyada öyle cenneti vardır ki ârif ahiret cennetlerine hasret çekmez.			1		
104.	Hakikate vâkıf olanlar, dünyaya girmemiş, girdiyse de dünyada eğlenmemiştir.				1	
105.	Dünyanın hâllerini çocuk oyuncağına benzetenler, irfandadır.				1	
106.	Dünyanın lezzetini aşk ile hayran olan bilmez. Dünyanın lezzetini dehrin zevk ve safâsına mâyıl olan bilir.		1			
107.	Gurur ehli olmayan, dünyada huzur bulamaz.				1	
108.	Dünyanın gamından geçenler, yokluğa kanat açar.				1	
109.	Tevhidi eğlence edinenler dünyanın perdesini artlarına atar.				1	
110.	Aştan lezzet alanlar dünyanın varına bakmaz.					1
111.	Rindin dili (gönül) fena meygedenin (dünya) şarabının bulâşığından pâktir.		1			
	28.6.Gönül, dünyadan zevk almaz.					
112.	Dünya, gönül vermeye lâayık değildir.			1		
113.	Gönülde, Hakk (Allah) aşkı galip olursa dünyaya ilgi göstermez.			1		
114.	Hakk (Allah) aşkını arzulayan, dünyayı gönülден sürer.	1				
115.	Dil (gönül) dünyanın arzusundan geçer.		1			
116.	Dil (gönül) dünyadan zevk almaz.		1	2		
117.	Dünyaya gönül verenin başı kavgadan kurtulmaz.				1	
118.	Gönülde dünyadan bir istek bulunmaz.	1				
119.	Dünyanın sevgisinden uzak olan Gönül (dil), mal biriktirmez.		1			

	28. DÜNYA	AN	C	H	NM	SG
120.	Allah'ın zikrinin lezzetini alan dil (gönül), dünya bal bile olsa ona parmağını banmaz.	1				
121.	Dünyanın nakşını dilden (gönül) çıkaranlar, ancak tarikate girebilir.	1				
122.	Dünyanın gamı dillerdedir (gönül).		1			
	28.7.Âşık, dünyayı istemez.					
123.	Dünya âşığın kendisine minnet etmesini ister.		1			
124.	Âşık, dünyanın mahiyetini öğrenmek ister.				1	
125.	Dehr (dünya) işretgehi, Elest bezminin safasından ayrı düşen âşık için, bir matem yeridir.		1			
126.	Âşık, fena bezmine (dünya) şarap işreti için değil dert bela için gelmiştir.		2			
127.	Dünya; meyhanedir, dert mekânıdır ve orada âşık yürek kanı içer.				1	
128.	Âşık, dünyayla ilgilenmez.	1	3	2	3	
129.	Dünya, âşık için cehennemdir.		1			
130.	Dünya âşığın uslanmadığı yerdir.	1				
131.	Dünya âşiğe dar gelir.				1	
132.	Âşık, dünyaya gözünü yumar ve dünyanın metana değer vermez.dünyanın devletiyle mağrur olmaz.	1			1	
133.	Dünyanın sermayesi âşiğe verilse bile âşık dünyanın zinetine Gönül (dil) bağlamaz.		1			
134.	Sübhân'ı (Allah) isteyen âşık, dünyayı bırakır.				1	
135.	Hakk (Allah) yolunun âşıkları dünyadan el yıkamışlardır.	1			1	
136.	Hakk (Allah) yolunun âşıkları dünyanın zulmetinden geçer.				1	
137.	Dünya, âşığın lalezârının seyrinde safe, gül devrinde beka bulamadığı, sümbülünün kıvrımında koku olmayan bir gülzardır.		1			
138.	Âşığın gözü dünyayı görmez.	1				
139.	Âşık dünyanın ehlerinden uzakta, uzlette olmak ister.				1	
140.	Fena gülzâra (dünya) talip olanlar, âşıkları anlamaz.				1	
141.	Âşık dünyada ölmeden evvel sefer eyler.				1	
142.	Dünyada sevgilinin aşkıyla sabaha kadar uykusuz kalmayan âşık, ahirette gam uykusunda gözlerini açamaz.		1			
	28.8.Dünya, fanidir.					
143.	Dünya, meclis-i fanidir, onda hiçbir şey kalmaz fanidir.	11		6	1	
144.	Âşık dünyada baki değildir.				1	
145.	Dünya dâr-ı fenadır, dünyada ızdırap çekilir.	1				
146.	Bunda (dünya) kimse baki kalmaz.			1		
147.	Bu âlemde (dünya) ikamet baki değildir.	1				

	28. DÜNYA	AN	C	H	NM	SG
148.	Hâne-i şümün (dünya) fena olacağını Allah takdir etmiştir.				1	
149.	Akıllı kişi, âşık fani olan bu dünyayı istemez.	1		1		
150.	Dünya, fani mülktür ve âşık dünyadan vazgeçer.			1		
151.	Muhammed Mustafa'ya nazar edenler, bu fani saraya (dünya) aldanmaz.			1		
152.	Fani cihandan (dünya) son nefes verilince gidilir.			2		
153.	Faniden (dünya), vefa umulmaz.			1		
154.	Fani mülke (dünya) mağrur olunmamalıdır.			1		
155.	Bu fani gülşeni (dünya), bülbül terk etmelidir.			1		
156.	Fani mülke (dünya) gönül vermemelidir.			1		
157.	Fani dünyanın kadehinden içtiği şarap cânın dimağında acı bir tat bırakır.		1			
158.	Dünya hile yapan bir kadındır. Dünyanın güzelliği fanidir. Dünyanın sözü ve vaadine inanılmaz.				1	
159.	Fani olan bu dünya cihan şahını bile aldatır.	1				
160.	Hânedede (dünya), bed-endamlı nefis kalıcı değildir.	1				
161.	Hiçbir cân (bu dünyada kalmaz) eğlenmez, gelen gider.			2		
	28.9.Dünya kadına benzer.					
162.	Dünya hile yapan bir kadındır. Dünyanın güzelliği fanidir. Dünyanın sözü ve vaadine inanılmaz.				1	
163.	Dünya yüz bin erden kalmış köhne bir karıdır.			1		
164.	Dünya kadına benzer ve âşık onu boşamıştır.	1				
165.	Dil (gönül) bir kadın olan dünyanın aldatmasına aldanmıştır.	1				
	28.10.Dünya, alçaktır.					
166.	Dünya, ednâdır.		1	3		
167.	Dünya alçaktır ve dünyanın yaratılma sebebi insanın kendini bulmasıdır. Dünyanın sevgisi dil (gönül) tahtını ele geçirir.	1				
168.	Alçak dünya âşığı bağlar.				1	
169.	Sevgilinin (cânân) sevgisi bir kişide galip olursa alçak dünyanın zineti ona sevimli gelmez.			1		
170.	Alçakların dünyanın mutluluğuna sebep bulmasının tek nedeni feleğin devrinin, kaza lütuflarına aracı olmasıdır.		1			
	28.11.Dünya saray-ı virandır.					
171.	Dünya fani saraydır, dünyaya uryan gelinir, oradan uryan gidilir.			1		
172.	Dünya aldatıcı bir saraydır, ona aldanılmamalıdır.			1		
173.	Dünya, viran saraydır, Rahmân'ın (Allah) veçhini arzulanınca terk edilir.			1		

	28. DÜNYA	AN	C	H	NM	SG
174.	Dünya viran bir saraydır, Rahman'ın (Allah) veçhini arzulayan Hz. Peygamber (Muhammed), dünyayı terk etmiştir. Hüsn-i talil.			1		
175.	Bu fani saraya (dünya), Muhammed Mustafa'ya (Hz. Peygamber) nazar edenler, aldanmazlar.			1		
	28.12.Dünya, gâfilleri aldatır.					
176.	Dünyanın lezzetleri aldaticıdır.				1	
177.	Dünya gaflet uykusundaki gâfilleri aldatır.				1	
178.	Gâfil hep dünyayı düşünür.			1		
179.	Dünya harabedir, insan orada gâfildir.				1	
180.	Gâfiller, dünyanın zinetine mağrur olur.			1		
181.	Gâfil, Hakk'ı (Allah) bırakıp dünyayı arar.			1		
182.	Gaflet ehli dünya serabını su sanır, onu bulmak için koşsa da bir damla su bulamaz.				1	
183.	Gaflet uykusundakiler dünyaya aldanır.			1		
184.	Dünya halkın özüne kasedip gözünü toprakla doldurur, gaflet ehlinin yüzüne güler.			1		
185.	Cihana (dünya), gâfil tapar.			2		
186.	Gâfil, dünyaya tapar.			1		
	28.13.Dünya, yalancıdır.					
187.	Dünya, yalancıdır.			2		
188.	Dünya, yalancıdır.	1				
189.	Dünya, yalancıdır, iki kapılı viranedir.	1				
190.	Dünyanın işi gücü yalancıdır, nice kişiden arta kalmıştır, defalarca dolup boşalmıştır.	1				
	28.14.Dünya ehli					
191.	Ehl-i dünya, medih ve sitayişe önem verir.		1			
192.	Dünyanın devletini gözleyenler vardır.		1			
193.	Dünyaya bend olmayan er nadirdir.		1			

	29. EHİL	AN	C	H	NM	SG
	29.1.Menfi anlamda ehil					
1.	İnat ehli, insaf etmez.				1	
2.	Dalal ehli cihanda çoktur.			1		
3.	Ehl-i ilhad, şeriati bilmez.				1	
4.	Ehl-i uluvvün rütbesini ehl-i inhitat bilmez.				1	
5.	Kâl ehli Allah'ı bilemez.			1		
6.	Ehl-i gurur, dünyada huzur bulamaz.				1	
7.	Fesad ehlinin hâli, Deccal gelince kötü olacaktır.				1	
8.	Uyku ehli için âlem, sûretâ dünyadır.					1
9.	Âşık, Rafz ehline dilden (gönül) buğzeder.	1				
10.	Âşık, itibar ehline rağbet etmez.		1			

	29. EHİL	AN	C	H	NM	SG
11.	Muhabbeti araz olarak gören garaz ehlinin sözünü âşık dinlemez.			1		
12.	Alâyık ehli, ehl-i tecridi bilmez.				1	
13.	Hz. İsâ, Deccal'in ehlini kıracaktır.				1	
14.	Kuru laf ehli, ezel bezminin cürasını tadanların meclisine giremez.				1	
15.	Ehl-i i'tizâli takip edenler, doğrudan sapmıştır.	1				
16.	Fesahat ehli Mantıku't-Tayr'ı anlamaz.				1	
17.	Ehil olmayan mürşid, ehlini idlal eyler.					1
	29.2.Müspet anlamda ehil					
18.	A'raf ehli-i, âlemdeki bütün evsafa vasıflanır.				1	
19.	Âdeme (insan) ehl-i yakîn demek, âdet-i Hakk'tır (Allah).		1			
20.	Âlem ehli (halk) kendi derdinden daha ağır bir dert görünce rahatlar.				1	
21.	Âşık, ehl-i kîl ü kâl olmak istemez.			1		
22.	Âşık, ehl-i vecd ve hâl olmalıdır.			1		
23.	Basiret ehline âb-ı rahmetin kâinata dağılmasıyla eşcâr-ı nebatın hayat bulması gündün ayandır.			1		
24.	Cenan ehli olmak isteyen zühdü terk edip aşka düşmelidir.				1	
25.	Dert ehline devayı enis-i küll-i garib (Allah) verir.			1		
26.	Ehl-i yakîn, zikrullahla muhkem olur.			1		
27.	Felah ehli olmak isteyen bi'l-gadâti ve'r-revâh ile kulluk etmelidir.				1	
28.	Feragat ehli olan, hâl ile ilgilenmez.				1	
29.	Gayb ehli, dünya makamlarını terk etmiştir.					1
30.	Hakk'ın (Allah) iradesiyle saadet ehli olunur.			5		
31.	Halvet ehline keramet yakışır.				1	
32.	Şeyh, usulü ehlinden almıştır.				1	
33.	Devranın haram oluşuna nas bulamayıp ehline caizdir, demişlerdir.	1				
34.	Harabat ehli, viranlıktadır.			1		
35.	Hayr ehli, ihlas bir niyet ile emr-i resûle (Hz. Peygamber) iktida eylemiştir.		1			
36.	Hikmet ehli, aşk sırrını akılla çözemez.		1			
37.	İbadet ehli, yüzünü topraktan kaldırmaz.				1	
38.	İlim ehlinin kâmili, kendini bilendir.					1
39.	İnsafa gelen nefis, ehl-i şerden olmaz.			1		
40.	İstikâmet ehli, Hakk'ın (Allah) muhafazası altındadır.			1		
41.	İzzet ehline bakıp âh u vâh etmemeli, kendinden ednaya bakıp müsterih olunmalı.					1
42.	Kader ehlini Lâilâheillâllah'ın dehşeti kazaya uğratar.	1				

	29. EHİL	AN	C	H	NM	SG
43.	Kâmil ilimlerin ehlinin mahzeni, âşığın memleketi(Aspozi-Malatya)dir.				1	
44.	Keramât ehline zühd ile yaklaşılr.		1			
45.	Kulların bir kısmı ehl-i taattir.			1		
46.	Kurb ehlinin kiblesi <i>semme vechullah</i> 'tır.				2	
47.	Muztar ehlinin duası, icabet bulur.		1			
48.	Nâsut ehli, Muhammed Mustafa'nın (Hz. Peygamber) kokusuyla kokulanmıştır.	1				
49.	Nazar ehlinin, kendisine nazar etmesini âşık ister.	1				
50.	Nikat ehli sırr-ı Hakk'ı (Allah) remz ile beyan etmiştir.				1	
51.	Rabb'in (Allah) ihsan ehlinde bulunduğ u için şükredilir.			1		
52.	Rûh ehline, ruhu'l-ruh kapısı açıktır.			1		
53.	Safa ehline (âşık) sevgilinin mekânının her bir köşesi, beytü'l-harem ve Kabe-i ulyâ gibidir.		1			
54.	Sıdk ve hulus ehli lütf-ı Hakk'a (Allah) mazhardır.		1			
55.	Sır ehli, nefsinin askerlerini yenmiştir.	1				
56.	Şuhud ehli, lütuf ile kahır bir gördüğ ü için azap görmez.					1
57.	Tayy ehli, ricalu'l-gaybın dostudur.					1
58.	Temkin ehli, reнге aldanmaz.	1				
59.	Terk ehli olmada rind, zâhidlerden üstündür.		1			
60.	Tevekkül ehli, lütf-ı Hüda (Allah) ile teselli bulur.		1			
61.	Yakîn ehlinin hâdisi, Mustafa'dır (Hz. Peygamber).			1		
	29.3.İslam/İman ehli					
62.	Cihan halkı, iman ve küfür ehli diye ikiye ayrılır.				1	
63.	Kâfirin eli İslam ehli'nin eli altında olmalıdır.			1		
64.	Allah, kulunu fazlıyla İslam ehli ve iman ehli eylemiştir.			5		
65.	Kulunu fazlıyla iman ehli eyleyen Rabb u Kerim'dir (Allah).			1		
66.	Mevlâ'nın (Allah) keremiyle iman ehli olunur.			1		
67.	İnsanları İslam ehli eyleyen, Hâlık'tır (Allah).			1		
68.	Allah'ın fazlıyla ehl-i ihtisas olunur.			1		
69.	Allah'ın ihsanıyla iman ehli olunur.			1		
70.	Hüda'nın (Allah) inayetiyle ehl-i İslâm ve ehl-i taat olunur.			1		
71.	Ehl-i saadet olmak için Allah'ın inayetine muhtaç olunur.			1		
72.	İslam ehli olmak, keramettir.			1		
73.	Hakk (Allah) yolu, iman ehlinindir.			1		
74.	İman ehlinin silahı pak gönüldür.					1
	29.4.Hâl ehli					

	29. EHİL	AN	C	H	NM	SG
75.	Hâl ehli, ehl-i mekâl kıyl ü kâli terk etmiştir ve kemal sahibidir.			1		
76.	Hâl ehli, kuru laf ile maksuduna ulaşamaz.				1	
77.	Hâl ehli, kâl ü kîli bırakmıştır.			1		
78.	Fasl ve hâl ehli, günden güne eksilmektedir.				1	
79.	Hâl ehlinin mesleği, zindana hapsedir.				1	
80.	Âşık, hâl ehlinin ahvalini görünce kâl ehlinin ahvalini terk etmiştir.				1	
81.	Nefîs, hâl ehli olmak için Padişahlar Padişahı'nın (Allah) yardımına muhtaçtır.			1		
82.	Halet-i lâilâheillallâh, hâl ehline özgü bir hâldir.	1				
	29.5.Salah ehli					
83.	Salah ehli, hevayı terk etmiştir.			1		
84.	Salah ehli, Hakk (Allah) yolundan sapmaz.				1	
85.	Salah ehli, ravza-i cennettir.	1				
86.	Salah ehli, beka mülkünde safa ve zevk eder.			1		
87.	Âşık, namaz ehlinin başkasıyla birlikte olmaz.				1	
	29.6.Dert ehli					
88.	Dert ehlinin cânı daima yanar.				1	
89.	Dert ehlinin sinesi, davul gibi dövülür.	1				
90.	Âşıklar, dert ehlidir.				1	
91.	Dert ehliyle âşık konuşmuştur.	1				
92.	Dert ehlinin figanı, dokuz kat semaya sığmaz.	1				
93.	Dert ehli, derunî âhi bulmuştur.				1	
94.	Dert ehlinin muradı ölmektir.		1			
95.	Dert ehli, inleyecek çağda yaşamıştır.				1	
96.	Dert ehlinin dermanı/yârânibülbüldür.			6		
97.	Dert ehlinin çaresi Allah'tadır.			3		
	29.7.Kerem ehli					
98.	Kerem ehli Allah'tır.			1		
99.	Kerem ehli, ikbal sağlar.		1			
	29.8.Kemal ehli					
100.	Kemal ehlini görenler, nakışlıklarından yerinirler.				1	
101.	Kemal ehli, kıldan ince, kılıçtan keskin ol şahın kapısında edna bir kuldur.				1	
102.	Kemal ehline riya yakışmaz.				1	
103.	Kemal ehli [işini] lütuf ile tamamlar.		1			
104.	Kemal ehli, Allah'ın hikmetiyle derdi olanlara ilaç olur.		1			
105.	Kemal ehlinin sözü dinlenir.		1			
106.	Kemal ehline gülden ve dikenden hisse vermezler.		1			
107.	Kemal sahibi fazilet ehli dünyadan gidince ardında geriye hasret, dert ve gam kalır.				1	

	29. EHİL	AN	C	H	NM	SG
	29.9.Cennet ehli					
108.	Cennet ehline ilim ve amel gerekir.		1			
109.	Cennet ehli, marifetten hisse alıp kendini bilenlerdir.					1
110.	Cennet ehli safadadır.		1			
	29.10.Cehennem ehli					
111.	Cahiller, cehennem ehlidir.					1
112.	Fesat ehlinin yeri nardır (cehennem). Salah ehlinin yeri uçmaktır (cennet).			1		
113.	Masiyet ehli olan, duzâhîdir (cehennemlik).			1		

	30. ELEST	AN	C	H	NM	SG
	30.1.Elest bezmdir.					
1.	Elest bezminin kadehini Allah sunmuştur.	1			1	
2.	Elest bezminin kadehinden içenler ayılmaz.			1		
3.	Elest bezminin sakisinin kadehinden içenler, Hakk (Allah) perdelerinin sırlarını keşfeder.				1	
4.	Elest bezminde sunulan kadeh ile ordakiler hayrân, müstağrak ve mest olur.		1	1		
5.	Âşık, Elestin kadehinden içmiştir ve cilvesine (esmâ-i ilâhiyye) şahit olmuştur.		1			
6.	Elest vaktinde, evet denmiştir.	1				
7.	Eleste insandan ahit alınmıştır.				1	
8.	İnsan Eleste verdiği ahitten ayrılmıştır.				1	
9.	Elest bezminin ahdini (yemin) insan hatırlamaz.	1				
10.	Elest bezminden kalan hoş sadayı gönül her an düşünür.	1				
11.	Eleste Hakk'ın (Allah) hitabını bütün ruhlar işitmiştir.			1		
12.	O'nun (Allah) bezmindekiler müstağrak olmuştur (Allah'ın hitabıyla kendinden geçmiştir).			1		
13.	Âşık, Elest mihrabının köşesidir.		1			
14.	Elestin safalı meclisinden ayrılan âşık için dehr matem yeridir.		1			
15.	Elestin nüktesini bilenler aşkın sırlarına mahrem olur.		1			
16.	Âşık, Elesti arzulayan dostlara düşkündür.		1			
17.	Âşık, Elest bezmindeki bakışın sırlarının meyhanesidir.		1			

	31. ERBAB	AN	C	H	NM	SG
1.	Dil (gönül) erbabının evradı vardır.		1			
2.	Dil (gönül) erbabının meskeni feleğin dokuzuncu katıdır.		1			
3.	Dil (gönül) erbabına aşk ile ülfet düşmez.		1			

	31. ERBAB	AN	C	H	NM	SG
4.	Dil (gönül) erbabına nâdânın ağırlığı büyük beladır.		1			
5.	Dil (gönül) erbabının canını sözün ateşi yakar.	1				
6.	Dil (gönül) erbabı çektiği gamla hatrını artırır.		1			
7.	Dil (gönül) erbabının duasının kabul olması için ruhlar ve melekler Rabb'e (Allah) "Tekabbel" derler.		1			
8.	Dil (gönül) erbabı, sıdk ile muttasıftır.		1			
9.	Felek, dil (gönül) erbabına ikiyüzlü davranır.		1			
10.	Dil (gönül) erbabının velinimeti, cömert insanlardır.		1			
11.	Cömertlikte dil (gönül) erbabı nazdan eser bulduğu için cihana müstağnidir.		2			
12.	Dil (gönül) erbabının gönlünü kendinde tutması çok zordur.		1			
13.	Dil (gönül) erbabını mutlu etmek, bir çeşit şükür edasıdır.		1			
14.	Dil (gönül) erbabı nükteden anlayan, şirin sözlüleri perişan olacak bir şekilde sever.		1			
15.	Hâl erbabı, kalbi halis eyler.		1			
16.	Hâl erbabının dili (gönül) uyanıktır.		2			
17.	Hâcât erbabına Resulullah ihsan eder.			1		
18.	Hâcât erbabı, herkesin sığınağıdır.			1		
19.	Safa erbabının sinesi şairin mahzenidir.		1			
20.	Safa erbabının şevkten, lütuf ve sitemden haberi yoktur.		1			
21.	Ölüm, ilim erbabını insanlardan uzaklaştırır.				1	
22.	Aşk erbabı, tevhid lemhasıyla (şimşeğiyle) Kâbe'nin sonsuz (sayıdaki) yollarını kat eder.				1	
23.	Marifet erbabına cân u dilden hizmet eden, şefaate nail olur.					1
24.	Âşık, erbab-ı şuhudun (mürşit) yanında olmak ister.					1
25.	Benlikten sıyrılıp Hakk (Allah) erbabı olanlar, insanlara biat etmez.					1
26.	Tarikat erbabının çoğu Allah'ın Mudill isminin mazharıdır.					1
27.	Berzah erbabı, amel hammalıdır.					1
28.	Cehalet erbabı, cehennemliktir.					1
29.	Beyan erbabı (ilmin zâhirinde kalanlar), bezm-i tahkikte ebkemdir (söyleyecek söz bulamazlar).		1			
30.	Hüner erbabı, güzel söz söyler.		1			
31.	Mana erbabının sözleri cevher saçar.		1			
32.	Hased erbabı tuzak kurar, hile yapar.		1			
33.	Erbab-ı gınânın (zenginlerin) güvende olabilmesi, fukaranın kalbinin mesrur olmasına bağlıdır.		1			
34.	Muhabbet erbabı Hüda (Allah) aşkının sahrasında yaşar ve âşıkları ona çeker.		2			

	31. ERBAB	AN	C	H	NM	SG
35.	Mürid, erbab-ı harabât (tekke ehlinin) usûlünü âriflerden öğrenmelidir.		1			
36.	Fena erbabı, adem (yokluk) vücudunun sırrına mahrem oldukları için gamsız olur.		1			

	32. EREN-MÜRŞİD-PİR-REHBER-ŞEYH- MEŞÂYİH	AN	C	H	NM	SG
	32.1.EREN					
1.	Eren; emek çeken, gönül evine giren ve Hakk'ın (Allah) cemâlini görendir.					1
2.	Erenler, Hakk'a (Allah) tevhid ile ermiştir.			5		
3.	Erenler cân perdesini Hû (zikir) ile kaldırmışlardır.				1	
4.	Erenler, Hakk'tan (Allah) haber verir.					1
5.	Er gönlü Hakk'ın (Allah) meskenidir.					1
6.	Er gönlü, Hakk (Allah) miratidir.					1
7.	O, Hakk'tan haber verir.					1
8.	Erenler, Hakk'ı (Allah) gönülde iste bul, der.					1
9.	Evtâd-ı efrâd(Ricâlullah) sıdk ile yapılan duaya cânla âmin der.		1			
10.	Erenlerin yolu ve hâli aşktır.					1
11.	Âşık, erenlerin izinden gitmek ister.					1
12.	Erenler, Allah'a aşk ile ermiştir.					5
13.	Aşk hayretine gerçek erle ulaşılabilir.	1				
14.	Zâhiren feleklerin hükmüne mahkûm olduğu hâlde, batınen ay, güneş ve felekler senin (insan-ı kâmil) emrindedir.				1	
15.	Er postuna, lâyıkmayanlar oturmamalıdır.					1
16.	Erenlerin kahr okundan kaçınılmalıdır.					1
17.	Âşık, Hakk (Allah) dostuna ilişmek istemez.					1
18.	Erenlerin gönlünü inciten, yıkanlar, berbad olur.					2
19.	Erenlerin yolu doğrudur, onların yolundan ayrılan berbad olur.					1
20.	Hakk (Allah) dostuna ilişenler, berbad olur.					1
21.	Erenlerin âhını alan berbad olur.					1
22.	Hakk (Allah) erine, hak demeyen mülhiddir.					1
23.	Erenler, münkirleri basarlar.					1
24.	Erenlerin yüzüne bakıp onların izinden gitmeli ve sözüne toz kondurmamalıdır.					1
25.	Erenlere uymayan insan, gerçekte hayvandır.					1
	32.1.1. Erenlerin halveti					
26.	Erenlerin halveti, zâhiri değil içeridendir.				1	
27.	Erenlerin halveti gönlü doldurur.				1	
28.	Erenlerin halveti, Hakk (Allah) yolunu açar.				1	
29.	Erenlerin halveti, her dikenini gül eder.				1	

	32. EREN-MÜRŞİD-PİR-REHBER-ŞEYH- MEŞÂYİH	AN	C	H	NM	SG
30.	Erenlerin halveti, içe bir ateş salıp nefsin sıfatlarını yakar, cân gözünü açar.				1	
31.	Erenlerin halveti, seni sana bildirir, ağlarken güldürür, irfan ile doldurur.				1	
32.	Erenlerin halvetine sıdk ile giren âh u zâr eder.				1	
33.	Erenlerin halveti yaşadığı hâllerden haber verir, tümsekleri kolay geçirir, yolları yakın eder.				1	
	32.2.MÜRŞİD					
	32.2.1. Mürşidin evsafi				1	
34.	Mürşid; cânıdır, gizli sultandır, Sübhan'ın (Allah) sırrıdır.				1	
35.	Cân (mürşid), mevcudatın zâtıdır.				1	
36.	Mürşid, Allah'ın kelamı ve eşyanın manasıdır.				1	
37.	Mürşid, Mevlâ (Allah) ilminden haber verir.				1	
38.	Mürşid, demâdem Hakk'ı ayan eyler.					1
39.	Hakk (Allah), mürşid ile zâhir olur.					1
40.	Mürşid, uykusuzluk uykusunda Hakk'ı görür, ondan bir an özünü ayırmaz.					1
41.	Mürşidin pâk veçhinde Hakk (Allah) tecelli eyler.					1
42.	Mürşid-i kâmilin yolu hakıtır.				1	
43.	Mürşid, Hakk (Allah) yolundaki sayısız hayret çöllerini bilen kâmilidir.	1				
44.	Mürşid, râh-ı savâbı (doğru yol) bilir.	1				
45.	Kurtuluş yolunun mürşidi âşıktır.	1				
46.	Âlem mürşidin cismi, mürşid âlemin ruhudur.					1
47.	Mürşide gayb ve şehadet âlemi açılır.					1
48.	Mürşid, uzağı yakın, gizliyi açık eder.					1
49.	Mürşidle irtibat kurulmadan sadece akıl ile kasr-ı kurba (Allah'a yakınlık sarayı) ulaşamaz.	1				
50.	Mürşid, kişiyi insan ve Kur'an eder. Onu bilmeyene Hakk (Allah) ayan olmaz.					1
51.	Hazik(mürşid)a teslim olan kalp, hastalıktan selim olur.	1				
52.	Mürşidden el alınır, mürşid Mevlâ'ya (Allah) yöneltir.	1				
53.	Mürşide giden, vahdet ehlini bilir.					1
54.	Mürşid, ledünnî ilmini bilir, vaktin Hızırıdır.					1
55.	Mürşid, vahdet esrarının (sırlarının) kâşifidir, zâhir ve bâtındaki müşkülleri çözer.					1
56.	Enfüs ve âfâk mürşide göre birdir.					1
57.	Mürşid irfân sahibidir ve varidatını işar eyler.					1
58.	Mürşidin sözlerinden nâ-kabiller dalalete düşer.					1

	32. EREN-MÜRŞİD-PİR-REHBER-ŞEYH- MEŞÂYİH	AN	C	H	NM	SG
59.	Mürşid; kerem kaynağı, kendinden başka gidilecek bir kapı olmayan, şefa'at eden Habiballâh (Hz. Peygamber)'tir.			1		
60.	Ümm-i Sinan bir mürşid-i kâmilidir.				1	
	32.2.2. İdeal mürşid					
61.	Kendini şeyh sanan ve irfân sahibi olmayan birçok kişi vardır.				1	
62.	Mürşid, sûtret düzmez, riya etmez, tasavvuf ilmini kuru dava sanmaz.				1	
63.	Mürşid, vahdet nüshası olan nefsinin eğitirse Hakk'a (Allah) tercüman olur.					1
64.	Mürşid, ârif-i kâmil olmalıdır.			1		
65.	Mürşid, kâmil olmazsa kendini takip edenlerin yolunu sarpa uğrattır.				1	
66.	Mürşid, sözünü, fiilini ve tabiatını arıtırsa kalp aynasına iki cihanın sırrı yansır.					1
67.	Mürşid,, bütün âşıkları uzağa düşmekten kurtarmalı, ölümlere ebedi hayat vermelidir.					1
	32.2.3. Mürşid-Âşık					
68.	Âşık, erbab-ı şuhudun (mürşid) yanında olmak ister.					1
69.	Mürşidin izinden, âşık çıkmaz.				1	
70.	Mürşide, sâlik şâhâne hizmet etmelidir.				1	
71.	Mürşid, bir bakışıyla talibi kendinden geçirir.					1
72.	Mürşid-i kâmil âşığın hâllerini ıslah eder.	1				
73.	Mürşid, talibe zât ve sıfatın mahiyetini bildirir, men arefe nefsehû dersinde şüphe bırakmaz.					1
74.	Mürşid, vahdet kadehinden içirip mest ü meczub eder, kevn ü mekânı tayy ettirir.					1
75.	Mürşid'in yüzünü görüp sözünü işiten, len terâni tasasını çekmez.					1
76.	Mürşid isteyen aşka uymalıdır.				1	
77.	Mürşid, aşktır, insana özünü öğretir.					1
78.	Mürşid, insanı Hakk'a (Allah) ulaştıran aşktır. Aşk olmayanın mürşidi de yoktur					1
79.	Mürşid, ölü kalpleri aşk ile ihya eder.					1
80.	Mürşid, aşka rağbet ettirir, âdet ve gelenekleri dikkate aldirtmaz.					1
81.	Mürşid, Hakk'ı (Allah) hakka'l-yakîn bildirir. Mürşidi olmayanların bildükleri, gümândır.				1	
	32.3. PİR					
	32.3.1. Pîrin evsafı					
82.	Pîr, Hakk (Allah) eridir.					1
83.	Pîr, aşkın yol göstericisidir.		1			

	32. EREN-MÜRŞİD-PİR-REHBER-ŞEYH- MEŞÂYİH	AN	C	H	NM	SG
84.	Pîr, Allah'ın haznesidir.					1
85.	Tarikat pîrleri, Allah'ın yolunda irşad ederler.				1	
86.	Pîrân, Hakk (Allah) adabını gözleyenlere irşad eder.				1	
87.	Pîrin gözü her zaman Hû'yu (Allah) görür.					1
88.	İrfân, pîrden akseder.					1
89.	Pîr, Hakk (Allah) kokusunu kokutur.					1
90.	Pîr sevgisi, Hakk'a (Allah) giden doğru yoldur.					1
91.	Hakikat pîrlerinden yardım istenir.				1	
92.	Pîrden, himmet talep edilir.		1			
93.	Pîrin sözü baldan tatlıdır.					1
94.	Pîr, câna lezzet akıtır.					1
95.	Pîr, cümle erden kuvvetlidir.					1
96.	Ârif olan pîr, kelâmın zâhirinde kalmaz.	1				
97.	Meşâyih pîrleri beş altı yüzyıldan beri pek çok kitap yazmıştır.	1				
98.	Pîr, gönül fidanını aşıl原因 bir bahçivandır.					1
99.	Gönül, vahdet bezminin pîrinin eşiğini bekler.	1				
100.	Pîre, Hakk'a (Allah) talip olanın gönlü, bağlıdır.					1
101.	Vahdet pîrinden sürekli ders alan gönül çocuğu, sırlardan mana çıkarabilir.					1
102.	Pîr, içinde kıl kadar benlik taşıyana nazar etmez.					1
103.	Pîrin yadigârı, nutuk ve nefestir.					1
104.	Pîrin eteğini derviş olmak isteyen ve Hakk'ı (Allah) bulmak isteyenler aşk ile tutar.					1
105.	Pîrin eteği aşkla tutulmalıdır.					9
106.	Allah'ın vahdet kevserinden içirdikleri pîre kavuşabilir.			1		
107.	Pîre, Hakk (Allah) tecellisi birden bire naklonulmuştur.					1
108.	Pîr eteğini tutmayan gerçekte mülhiddir (dinsiz).					1
109.	Pîr, güneşe benzer, yeni aya benzeyen âşığı ilm-i ledünnî ile aydınlatıp irfân ile doldurur.					1
110.	Pîr, Resûlullah'tır.					3
111.	Pîr-i Kenân, Hz. Yakup'tur.			1		
112.	Halvet pîrinin elinde Süleyman mührü vardır.	1				
113.	Kadılar ne öğrendiyse pîrlerin eşiğinde öğrenmiştir.					1
	32.3.2. Pîrin sohbeti					
114.	Pîrin sohbetini âşık ganimet bilir ve sözünü tutar.					1
115.	Pîrin sohbeti, talibin imdadına yardıma gelir.					1
116.	Pîr ile sohbet eden allemnâ'ya vâkif olur.					1
	32.3.3. Pîrin cemâli					
117.	Pîrin nuranî bir yüzü vardır.					1
118.	Pîrin cemâli Allah'ın cemâlinin yansımasıdır.					1

	32. EREN-MÜRŞİD-PİR-REHBER-ŞEYH- MEŞÂYİH	AN	C	H	NM	SG
119.	Pîrin yüzü Hakk (Allah) yüzü, onun özü Hakk (Allah) özü, onun sözü Hakk (Allah) sözüdür.					1
120.	Pîrin cemâli, bütün kemalâtın tecelli yeri olduğu için, ona cândan talip olunur.					1
121.	Pîrin cemâline, cemâlin tecellisine talip olan, vuslat tesellisine râğbet eden, cândan talip olur.					1
122.	Âşık gece gündüz pîrin aşkına düşmelidir. Pîr müride vücudunu keşfettirir. O ayn-ı Rab'dir. Mürid onun cemâline cândan talip olmalıdır.					1
123.	Pîrin aşkı, âşıklara rehberdir. Onun aşkıdan başka her şey mâsiva olduğu için pîrin cemâline cândan talip olunur					1
124.	Pîrin gözleri Hakk'ı (Allah) gördüğünden. Hakk'ı (Allah) görmek isteyen, pîrin cemâline cândan talip olur.					1
125.	Pîr, ayrılık hastalarının tabibidir, bütün garipler ondan feyz umar, âşığın kendisine kendinden daha yakındır. Mürid onun cemâline cândan talip olmalıdır.					1
126.	Pîre bakanın cânına, Hakk (Allah) cezbese gelir. İlimden çok pîrin gözüne bakmalıdır.					1
127.	Âşık, kendi pîrini över.				1	
128.	Pîr, ehil olmalıdır.				1	
	32.3.4. Pîr-Âşık					
129.	Pîr, âşıklar şehrinin ruhudur.				1	
130.	Pîre, kişinin kendisine kendisini bildirdiği için ülfet edilir.				1	
131.	Pîre, ondan başka heves kalmaması için, âşık gece gündüz niyaz eder.					1
132.	Âşık, pîr-i kâmilî bulmaya çalışır.	1				
133.	Âşık, Allah'tan bir pîrin dostu olmak ister.				1	
134.	Mürid, pîre cisim ve cânının yularını teslim eder.					1
135.	Âşık, pîre sıdk ile hizmet eder, onun her emrini yerine getirir, kapısında kul olur.				2	
136.	Pîr, Hâkk (Allah) âdâbını gözetenleri irşad eder.				1	
137.	Pîr âşığın envârıdır.				1	
138.	Pîr, âşığına mürvetlidir.				1	
139.	Pîr âşığın benliğini öldürür.					1
140.	Pîrin yolu âşığın yüzüdür.					1
141.	Pîr, âşığa âşığın kendi hâlini bildirir.					1
142.	Pîr, âşığın aşk ile doldurur.					1
143.	Pîr dervişe Hakk'ın (Allah) kendinde olduğunu haber verir.				1	

	32. EREN-MÜRŞİD-PİR-REHBER-ŞEYH- MEŞÂYİH	AN	C	H	NM	SG
144.	Kalp, pîrin sevgisini oyun hâline getirince âşık nereye bakarsa baksın cemâli görür.					1
145.	Pîrin elini alan âşık, başka bir eli tutmaz.					1
146.	Yâri (cânân) isteyen pîri izler.				1	
147.	Âşığın kalbi pîrin sevgisiyle dopdolu olmalıdır.					1
148.	Mürid kendini pîrde yok etmelidir.					1
149.	Pîre, talip teveccüh kılar ve gönülden niyâz eder.					1
150.	Pîriyle olan ahdini âşık unutmamalıdır.				1	
151.	Pîrden ayrılan Hakk'tan (Allah) ayrılır.				1	
152.	Pîr, Hakk (Allah) hidayetine vesile olur.				1	
153.	Aşk pîrine kulluk edenler cânâna cân olur.				1	
	32.4.REHBER					
154.	Yola bir rehberle gidilir.				1	
155.	Rehber, hidayet ederse, müsemma bulunur.			1		
156.	Vuslat yolunda rehber, Hâlık, Efendi, Rabb'in (Allah) lütfudur.				1	
157.	Hakk (Allah) yolunda rehber, kâmilin nefesidir.				1	
158.	Fahr-i Risâlet'i (Hz. Peygamber) rehber edinenlerin dertlerine Hakk (Allah) derman olur.			1		
159.	Enbiyânın Serveri(Hz. Peygamber)'ini rehber edinenlere, Hakk (Allah) yardım eder.			1		
160.	Kılavuz bulamayanlar, Maşuka (cânân) kavuşamaz.	1				
	32.5.ŞEYH					
161.	Şeyh, âlemin kutbudur, âlemi gösteren bir aynadır, yolunu şaşırınlara rehberdir.	1				
162.	Şeyh, hakır (batıl değildir). Hakk'ın (Allah) hidayetine vesiledir.				1	
163.	Şeyh kâmilidir ve onun sözü muteberdir.		1			
164.	Şeyh, hakâyık bahridir.				1	
165.	Pişuva (şeyh), aşkın yolunun cây-ı zevkidir.		1			
166.	Şeyhi hak bilmeyen, mâyenin (varlığın özü) zevkini alamaz.				1	
167.	Şeyh, zühd halvetine girer.		1			
168.	Şeyh, âşığı kibir ve ucub illetinden kurtarır, Hz. Lokman'a benzer.				1	
169.	Kalbin marazından kurtulmak isteyen, bir şeyhe bağlanmalıdır.				1	
170.	Âşığın yolu, yarasına merhem bulacağı şeyhe varmalıdır.				1	
171.	Şeyhi, âşık, izler, âşığa burhan olarak şeyh yeter.				1	
172.	Âşık, gönlüyle şeyhe itaat eder.				1	
173.	Şeyhe itaat eden gönül, hakikat sırrına vâkıf olur.				1	
174.	Şeyhin sevgisi cânıdadır.				1	

	32. EREN-MÜRŞİD-PİR-REHBER-ŞEYH- MEŞÂYİH	AN	C	H	NM	SG
175.	Âşığın şeyhinin şehri cândadır.				1	
176.	Hakk'a (Allah) talip olan, şeyhe sarhoşluk derecesinde bağlıdır.					1
177.	Âşık, şeyhi kayıtsız şartsız sever.					1
178.	Şeyhinin sözünü âşıklar cân ile tutar.				1	
179.	Âşık, şeyhin yolundan başka bir yola ihtiyaç duymaz.					1
180.	Hakk'ın (Allah) hizmeti ile şeyhin hizmeti cem olduğunda, sadık olan ona hizmeti takdim eder.			1		
181.	Şeyh ölünce âşığın kalbi yanar, beli bükülür.				1	
182.	Şeyh, vefat ettiğinde geride kalanların kalpleri yanar, boyları dal harfine döner.				1	
	32.5.1. MEŞÂYİH					
183.	Meşâyihin envarı Hüda (Allah) yolunu gösterir.	1				
184.	Meşâyih vahdet meyini sunar.	1				
185.	Meşâyihin eserleri âlemi aydınlattır.	1				
186.	Meşâyihin sâlârı (reis), âşığın Hızırıdır.	1				
187.	Meşâyih reyinde kusur etmez, keramet sahibidir. Onun düşünceleri ilham eseridir.	1				
188.	Meşâyihin dîdârı, âşığın gözünün nurunu artırırsa dil (gönül) sırr-ı ilahiye keşfeder.	1				
189.	Meşâyihin kapısında, dâreyn izzetini dileyen âşık bekler.	1				
190.	Meşâyihin etvârı âlemlere hükmeder.	1				
191.	Meşâyihin etvârıyla Allah'tan yardım istenir.	1				
192.	Meşâyihin mağarası, halvet ile cennet olur.	1				
193.	Meşâyihin esrâr mahzeni açıldığında tecelli nuru güneş gibi doğar.	1				
194.	Meşâyihî aşk ile dinlemeyenler onun dünyada bulunma sebebini anlayamaz.	1				
195.	Meşâyihin pergeli vahdet noktasındaki merkezi bulmuştur.	1				
196.	Meşâyihin şahlara layık incisi, hakikat denizinde bulunur.	1				
197.	Meşâyihin hayırlıları âb-ı hayâtı bularak kalpleri ihya eder.	1				
198.	Kendinde basiret olmayanlar ebrâr-ı meşâyihîyi kendi gibi sanır.	1				
199.	Meşâyihî kabul etmeyen vâiz Hüda (Allah) aşkından ilâhi zevk alamaz.	1				

	33. FAKR	AN	C	H	NM	SG
1.	Fakr ve fena, Hakk (Allah) yoluna gidenlerin sermayesidir.					1

	33. FAKR	AN	C	H	NM	SG
2.	Fakr, hâl ehlinin izzetidir.				1	
3.	Fakr tamama erdiğinde, Gani (Allah) bulunur.			1		
4.	Fakr suretine giren çok kişi vardır.		1			
5.	Fakr için, kalp pürmelal olmaz.		1			
6.	Fakr, fena ile birlikte halvette bulunur.				1	
7.	Fakr her iki âlemde (dünya ve ahiret) değerli bir nitelikler. Bunu idrak eden büyük feyze ulaşır.					1
8.	Fakrın kisvesi hırkadır. Onun kisvesini giyenlerin çoğu, sadece bir hamaldır.		1			
9.	Fakrlikten gönlünün yakarışları görünen kişi, saf altın olur.		1			
	33.1.Fakr ile iftihar edilir.					
10.	Hız. Peygamber, fakri övümcüdür, demiştir.				2	
11.	Nebî (Hız. Peygamber), fakr övümcüdür, buyurduğu için âşık da fakr ile iftihar eder.			1		
12.	Şah'ın (Hız. Peygamber) fakr ile övündüğünü duyan (âşık), kerem ehlinin (cömertler) ikramlarına iltifat etmez.		1			
13.	"Fakr övümcüdür" devletine erişen sultan olur. Tam fakra ulaşan sultana da kavuşur.				1	
14.	"Fakr övümcüdür" nefsinin ulaştığı bir devlettir.				1	
	33.2.Fakr zenginliktir.					
15.	Fakr, âşığın gıdasıdır ve ona zenginlik verir.		2			
16.	Fakr ile zenginliği bulan (âşık), dokuz feleği ayaklarının altına alır.		1			
17.	Fakr ve fena nimetlerine gark olanın (doyan) zenginlerden farkı yoktur.		2			
18.	Fakrın himmetinin eseri, âşıktır.		1			
19.	Âşık, fakr ile övünmeye vâristir.	1				
20.	Âşık, fakr ile övünmeye minnet etmemelidir.				1	
21.	Ârif olan fakr ve fena hâlimden şikâyet etmez ve her ne olursa olsun bu sırrı saklar.		1			
22.	Âşık, fakrı alışkanlık edinmiştir.					1
23.	Fakrın çocuğu olan âşık, felek payeli lalanın yetiştirdiğine (padişah) nazlanmaya tenezzül etmez.		1			
24.	Fakrın himmetine sahip mertlerin sinesinde ümit ve temenna yarası bulunmaz.		1			

	34. FÂNİ	AN	C	H	NM	SG
	34.1.Faninin evsafı					
1.	Âdemin (insan) vücudu fanidir.		1			
2.	Vücut fanidir onu terk eden, hakkânî vücudu bulur.			1		
3.	Arâz, fanidir.		1			

	34. FÂNİ	AN	C	H	NM	SG
4.	Damlaya benzeyen fani vücud (varlık) fena bulup ummana ulaşır.			1		
5.	Fani; fena, cân ve teni terk etmektir.	1				
6.	Faniye talip olmak, alçaklıktır.			1		
7.	Fani nimetlere aldanılmamalıdır.			1		
8.	Fani lezzetlere rağbet edilir.			1		
9.	Fani zevke mesrur olunmamalıdır.			1		
10.	Faniye rağbet edenler, baki devleti bulamaz.			1		
11.	Allah'tan başka her şey fanidir.			1		
12.	Aşktan başka her şey fanidir.					1
13.	Faniye rağbet etmemelidir.			1		
14.	Aklı olan fani dünyayı istemez.			1		
15.	Akıl sahipleri, faniyi bakiye tebdil eyler.			2		
16.	Tam akıl [sahipleri], bakiyi bırakıp fani dünyaya meyletmez.			1		
17.	Baki, fenaya satılamaz (tercih edilemez).			1		
18.	Faniyi bakiye değiştirmek, kârlı bir alışveriştir.			1		
19.	Uykuda olduğunu bilmeyen, faniye dayanır.			1		
20.	Fani vücudun günahları Resûlullah'ın (Hz. Peygamber) şefaatiyle yıkanır.			1		
21.	Allah'ın zikrinin lezzetini alan dil (gönül), fanide baki ikbali bulur.	1				
22.	Bakide faniye Baki'de (Allah) ulaşılır.	1				
23.	Bekabillah'a ulaşabilmek için fenafillâh olmak gerekir.					1
24.	Faniyullah olan, nur olur.					1
25.	Fenaya ulaşan, Hakk (Allah) ile dosttur.					1
26.	Hayat, fani varlıktan geçince bulunur.			1		
27.	Fani lezzetlerden geçmeyen, tevhide ulaşamaz.			2		
28.	Fani vücuttan geçilmeden Allah'a ulaşamaz.			1		
29.	Faniden usananlar, Allah'a ulaşabilir.			1		
30.	Hakk'ın (Allah) dîdarını görenler, bir daha faniye bakmaz.			1		
31.	Hazret'le (Allah) kurbiyet sağlayanlar, faniye rağbet etmez.			1		
32.	Fenaya ulaşmayan, bekanın lezzetini alamaz.	1				
33.	Muradından fani olana mürid denir.					1
34.	Fani zevke mesrûr olmayı terk edip Hakk'ın (Allah) rızasını tahsil etmelidir.			1		
35.	Âşığa nazar edende (ibretle bakanda) faniden eser kalmaz.			1		
36.	Faniye basiret nuru olanlar aldanmaz.			1		
37.	Fani lezzetlerin safası, dilde (gönül) kalmaz.		1			

	34. FÂNİ	AN	C	H	NM	SG
38.	Rabbânî feyz, dânanın dilinde (gönül) altın ve gümüş fikrini fena eder.		1			
39.	Fenaya giden yolda kumlar gururla ayıklanmaz.		1			
	34.2.Dünya fanidir.					
40.	Dünya fanidir	1		3		
41.	Cihan fanidir.			1		
42.	Dünyanın hüsnü (güzellik) fanidir.				1	
43.	Meclis-i fanide (dünya) hiçbir şey kalmaz.	5				
44.	Alçak dünyanın devleti kuru bir sevda iken faniye mağrur olup zinet ve şöhret [peşinde olmak] anlamsızdır.	1				
45.	Cihanın fani olduğunu gâfil bilmez.			2		
46.	Fani cihanın malını toplayanlar onu bırakır da gider.	1				
47.	Muhammed Mustafa'ya nazar edenler, bu fani saraya (dünya) aldanmaz.			1		
48.	Fani, dünyadır ve ondan vefa umulmaz.			1		
49.	Fani mülke (dünya) mağrur olunmamalıdır.			1		
50.	Bu fani gülşeni (dünya), bülbül terk etmelidir.			1		
51.	Fani mülke (dünya) gönül vermemelidir.			1		
52.	Dünya devleti (mutluluğu) fanidir.			1		
	34.3.Vahdete erenler fani alâyıktan kurtulur.					
53.	Fani âlemin zevk ve safasından usananlar, Hakk'a (Allah) varabilir.			1		
54.	Fani dünyanın kadehinden içtiği şarap cân dimağında acı bir tat bırakır		1			
55.	Vahdet şarabından içenler, fani alayıktan (bağlar) kurtulur.			1		
56.	Aşk şarabından içenler, fani alayıktan (bağlar) kurtulur.			1		
	34.4.Faniyi terk eden, bakiye ulaşır.					
57.	Fani alayıktan (bağlar) kurtulanlar, hakikatleri duyabilir.			1		
58.	Fani, eriyip akarsa baki zuhur eder.			1		
59.	Baki hayata faniden geçenler erişebilir.			1		
60.	Faniyi terk eden, bekaya erişir.			1		
61.	Baki mülküne gitmek isteyen, faniyi terk etmelidir.			1		
62.	Faniden geçilirse baki hayata erişilir.			1		
63.	Fani mülkten beka mülküne sefer edenler, salah ehli ise safayı zevk edinirler.			1		
	34.5.Âşık, faniyi istemez.					
64.	Âşık, fani devleti istemez.			1		
65.	Âşık, sûretâ fanidir.					1

	34. FÂNİ	AN	C	H	NM	SG
66.	Âşık, fani dârı (dünya) istemez.	1				
67.	Sâlik (âşık), marifetten fani olmalıdır.					1

	35. FENA	AN	C	H	NM	SG
	35.1.Fenanın evsafı					
1.	Fena, yok olmaktır.				1	
2.	Fena (kendisinde) uçulan bir bahçedir.			1		
3.	(Bülbül) fena bağında eğlenir.			1		
4.	Hayat fena bulunca Yâre (Allah) kavuşulur.			1		
5.	Fenayı veren Allah'tır.			1		
6.	Hz. İbrahim'in atıldığı ateşte gizli olan gül bahçesidir.	1				
7.	Fakr u fena halvette bulunur. Kişinin ölmezden önce ölme ve yokluğu duyma hâlidir.				1	
8.	Fakr u fena, Hatm-i cem'i'l-mürselîn'in (Hz. Peygamber) övücüdür.				1	
9.	Hakk'tan (Allah) başka her şeyin başına fena gelir.			1		
10.	Fena ülkesinde Allah'tan başka her şey yok olacaktır.			1		
11.	Ârif, fenadan şikâyet etmez.		1			
12.	Fena kesbeyleyenin ayıbı kalmaz.					1
13.	Semâvât ile arz zamanı gelince fenayı bulunur.			1		
14.	Bütün varını fena eden, yâri (cânân) temaşa eder.					1
15.	Gönül fena mülkünden geçmek ister.				1	
16.	Hakk'ta (Allah) fena olanın, ne bilgisi ne aklı kalır.				1	
17.	Fena ender fenada yok olduktan sonra kahır ve lütfu bilinir.				1	
	35.2.Fena, dünyadır.					
18.	Fena, dünyadır.		1			
19.	Dâr-ı fena, dünyadır; orada ızdırap çekilir.	1				
20.	Bezm-i fenaya (dünya) eğlence için değil, dert ve bela için gelinmiştir.		1			
21.	Fani dünyanın fenasını herkes bilirken akl-ı tamam bakiyi bırakıp faniye mâil olmaz.			1		
22.	Fena gülzâra (dünyaya) talip olanlar âşığı anlamaz.				1	
23.	Fena gülzâra (dünya) âşığın meyli yoktur.				1	
24.	Fena bezminde (dünya) aşkla dost olana cihanın tadı tuzu birdir.		1			
25.	Hoca, fenanın mülkünün (dünya) metaini çok çalışır.				1	
	Fenanın (dünya) her işi, bir hayaldir.				1	
26.	Hâne-i şûmun (dünya) fena olacağını Allah takdir etmiştir.	1				
27.	Fenada devleti bulanlar, Faniyi (dünya) talep etmez.	1				
28.	Bu fena gülzârın (dünya) bekası yoktur. Bu fena içinde beka yoktur.				1	

	35. FENA	AN	C	H	NM	SG
29.	Mümin, mevt olunca dâr-ı fenadan (dünya) dâr-ı bekaya geçer.		1			
30.	Dâr-ı fena (dünya) minnetle doludur.			1		
31.	Bülbül (insan) fena bağında (dünyada) eğlenir.			1		
32.	Fena bağında (dünya), bülbül (insan), feryat eder.			1		
33.	Fena her iki âlemde (dünya ve ahiret) değerli bir niteliklidir. Bunu idrak eden büyük feyze ulaşır.					1
34.	Bülbül, içinde nâlân olduğu fena bağından (dünya) dost iline gitmek ister.			1		
35.	Fena meygedenin (dünya) kadehinin süslerine rindin gönlü değer vermez.		1			
	35.3.Fenaya ulaşanların vasıfları					
36.	Fena-ender-fenayı bulan, bedeninden başka tüm varlığını terk eder.			1		
37.	Fani varlıkta fenaya ulaşan, her şeyi terk eder.			1		
38.	Nâsut fezasının fenasından geçenler melekûta çıkabilirler.	1				
39.	Fena erbabı haram mal biriktirmez.		1			
40.	Fena denizine düşenler, muhabbet girdabına gark olur.		1			
41.	Fena ender fenaya ulaşan, ferâgat ehli olur ve hâlâ uğraşmaz.				1	
42.	Fena erbabı vücud-ı ademin sırrına mahrem olduklarından gamsız olur.		1			
43.	Fakr u fena nimetlerine müstağrak olanlar, zengindir.		2			
44.	Fena meyhanesinin sâkisi, kibirli bir naz sarhoşudur.		1			
45.	Fenaya ulaşan himmet edebilir.		1			
46.	Fena meydanının eri olan, kuru laf etmez (boş konuşmaz).				1	
	35.4.Fenaya kimler kavuşur?					
47.	Fenanın yoluna misafir gibi gitmek için beden cübbesinden soyunmak gerekir.	1				
48.	Fena meydanına mertçe davrananlar ulaşır.	1				
49.	Fena semtine yerleşenler, nedamet getirip dersini alırlar.	1				
50.	Hakk'ı (Allah) Hakk (Allah) ile bilemeyen fenafillâha erişemez.					1
51.	Cânâna ermek isteyen her şeyden geçip fena-ender-fenayı bulur.			1		
52.	Mahbûb-ı hakikiye (Allah) fenayla ulaşılır.			1		
53.	Fenaya muhabbetle ulaşılır.		1			
54.	Dervişler fena düşüncesini taşır.		1			
55.	Fenanın alameti hırka giymektir.		1			
56.	Fena destar, kaba, şemle ve şal ile elde edilemez.		1			

	35. FENA	AN	C	H	NM	SG
57.	Fenaya, aşk yolundan varılır.		1			
58.	Fena, sevgilinin nazarının eseridir.		1			
59.	Fena, Hakk (Allah) yolunda gidenlere sermayedir.					1
60.	Hakk'a (Allah) talip olan mahv-ı fenadan lezzet alır.					1
61.	Fena meydanına, cânânına âşık olanlar girer.			1		
62.	Âşık, fena seyyahıdır.		1			
63.	Âşık, fani (olanı) fenaya vermiştir.	1				
64.	Fena râhının abdalı âşıktır.				1	
65.	Âşık vârinı fenaya vermiştir.	1				
66.	Âşık beka-yı câvidân içinde fena-ender-fena olmuştur.				1	
67.	Fena-yı külliyyi kendini yakan âşıklar görebilir.	1				
68.	Fenanın ulaşamadığı âleme, âşık olanlar ulaşmak ister.			1		
	35.5.Âşık, fenaya kavuşmuştur.					
69.	Fenayı geçen, bekaya ulaşır.	1				
70.	Fena ve beka birbirine tebdil olur.					1
71.	Fena ehli, beka ister.			1		
72.	Fena-ender-fenayı bulan, bekayı bulur.			2		
73.	Fenaya ulaşıldığında cân ile ten bir olur.			1		
74.	Fena, Mevlâ'nın (Allah) lütfuyla olur.			1		
75.	Fena meydanına, cânânına âşık olanlar girer.			1		
76.	Fenayı aşanlar, bekaya misafir olurlar.				1	
77.	Bu terkip hâli (âlem-i anâsır, evren) fanidir (sonludur), ama onun fena oması manada bekaya kavuşmadır (bekaya açılan kapıdır).					1
78.	Beka-ender-bekayı isteyen önce vücudunun (varlığının) tamamını kül edip bul fenayı bulmalıdır.			1		
79.	İki cihanın beka zevkinin hevesinden geçenler, fena kadehinin şarabının sarhoşu olur.		1			
80.	Âşık beka-yı câvidân içinde fena-ender-fena olmuştur.				1	
81.	Beka içindeki fena İsm-i Azâm sohbetiyle bulunur.					1
82.	Her şey fena olunca aşk baki kalır.				1	
83.	Aşkta daim ve baki fenasız zevk vardır.				1	
84.	Dostun fenasını ten mülkü ister.				1	
85.	Fenanın bağında uçamayan andelib, onulmaz bir derde düşmüştür.			1		

	36. FEYZ	AN	C	H	NM	SG
	36.1.Feyzin evsafı					
1.	Feyz, Allah'ın hidayet vermesidir.				1	
2.	Feyz, mebde-i küldendir.		1			
3.	Feyz lezzetlidir.					2

	36. FEYZ	AN	C	H	NM	SG
4.	Feyz, vahdet yoluna girenlere verilir.					1
5.	Cami ve tekke feyz mekânıdır.		1			
6.	Kurtuluş feyzi kâmilin nefesidir.				1	
7.	Feyz, ayrılık hastası cümle gariplere şifadır.					1
8.	Feyz, duadadır.		1			
9.	Feyz ışığı, mizaç aynasını parlatır.		1			
10.	Beden kaygısından uzaklaşınca onun feyzine ulaşılır.		1			
11.	Feyzi dileyen, kalp mahzenini doldurur.	1				
12.	Feyz-i akdes (kudsi feyz), kudret elinden gelir.	1				
13.	Feyz-i akdes cârî olursa dil (gönül) siva sevadından arınır.	1				
14.	Feyz-i akdesten nasip alanın her işi ahsen olur ve o kişi kamuya medar olur.			1		
15.	Tevhid şarabının kadehinden içen feyz âleminin Cem'idir.		1			
16.	Vahdet ehliyle sohbetin feyzi, vahdette sebak (ders) verir.					1
17.	Marifetten hisse alıp kendini bilen; cennet ehli olup arzulu zevkin feyzine sahip olur.					1
18.	Nâsût-ı cihan, her şeyi âlem-i lâhutun feyzinden alır.					1
19.	Fakr her iki âlemde (dünya ve ahiret) değerli bir nitelik olduğunu idrak eden, büyük feyze ulaşır.					1
20.	Âşığın kalbi, fuyûzat ile feyz-yâb olur.				1	
21.	Cân İzası, irfân feyzi ile miraç eder.					1
22.	İlham feyzi cahil ile hem-dem olduğunda kesilir.					1
23.	Feyzin akl-ı kâmilî padişahıdır.		1			
24.	Bayram ve nevruzun şerefli günlerden olmasının sebebi, kutlu yıldızın feleğe neşe feyzini vermesidir.		1			
25.	Feyz, gönül yarasını gül yaprağına çevirir.		1			
	36.2.Allah, feyzin sahibidir.					
26.	Feyz, kudsîdir ve Allah'ındır.				2	
27.	Feyz, Mebde-i Feyyâz'dandır (Allah).					1
28.	Feyz, Allah'ın emrindedir.				1	
29.	Cân ve ten, feyzi Allah'tan alır.			1		
30.	Feyz-i ezel gönle feyz-i Hakk'tan (Allah) gelir.					1
31.	On sekiz bin âlem, Hû'dan (Allah) feyz alır.				1	
32.	Kendisine muhtaç olunanın (Allah) feyzi, tabiatı hem deniz hem ocak eylemiştir.		1			
33.	Feyz, Hakk'ın (Allah) zikriyle gelir.					1
34.	Seherlerde Hakk'a (Allah) yalvarınca Rabbânî feyz dökülür.				1	
35.	Hakk'ın (Allah) feyzi boldur.		1			
36.	Hakk (Allah) feyzinde cimrilik yoktur; fakat herkes ona talip olmaz.			1		

	36. FEYZ	AN	C	H	NM	SG
37.	Hakk (Allah) feyzi dil (gönül) katresini umman; nur-ı mutlakı ise parlayan bir güneş eyler.	1				
38.	Âlem halkını şâd eden inbisat nuru Hakk'ın (Allah) feyzinden doğmuştur.	1				
39.	Âşık Hakk (Allah) feyzinin sırrına sâridir.	1				
40.	Allah'ın lütfunun feyzi âşığa şifadır.				1	
41.	Allah feyz cezbesinin şarabıyla âşık, meyhane olmak ister.				1	
42.	Allah'ın feyziyle âşık, adının âlemin levhinde silinmesin ister.				1	
43.	Feyz-i Hakk (Allah), âleme gayb erlerinden nâzil olur.					1
	36.3.Hz. Peygamber, feyyâzdır.					
44.	Hakikatte mutlak feyyâz O'dur (Hz. Peygamber).					1
45.	İlahi feyzin yardımı olmasa âşık, Hz. Peygamber'i methedemez.		1			
46.	Feyze, Hz. Peygamber'i methetmekle ulaşılır.		3			
47.	Kudsî feyzin nuru <i>mâ zâğa'l-basar</i> Sultanı'nın (Hz. Peygamber) çocuğunun dadısıdır.				1	
	36.4.Aşk feyzi					
48.	Aşk feyzini Feyyâz-ı Gayb (Allah) verir.	1				
49.	Aşk feyziyle verilen nefes dili (gönül) saflaştırır.					1
50.	Evliya ve enbiya feyz-i tâma aşktan alırlar.					1
51.	Aşk feyzinden raks edenler cennete tavus olur.					1

	37. FİRKAT	AN	C	H	NM	SG
	37.1.Firkat, ateştir.					
1.	Allah âşığı, firkat ateşiyle yanıp her gece bîmâr olur.				1	
2.	Firkat, ateşe benzetilir ve âşık onun ateşinin hazanında kalmak istemez.				1	
3.	Dil (gönül), firkatle yanmaktadır.				2	
4.	Mübarek ramazan ayı gidince cihan, firkat ateşiyle yanar.				1	
5.	Gufran ayının (ramazan) firkati zordur.			1		
6.	Firkat, cehennemden şiddetlidir.			1		
7.	Âşık, firkat ateşinde biraz yanmıştır.			1		
	37.2.Firkat, dehşet zamanıdır.					
8.	Firkat, geceye benzetilmiştir. Onun gecesindeki kesret gölgenin hayâlidir.			1		
9.	Firkat geceye benzetilmiştir.			1		
10.	Firkat, ülke gibi geniştir. Âşık onun iline gitmek istemez.	2				
11.	Âşık, firkate sabredemez.		1			

	37. FİRKAT	AN	C	H	NM	SG
12.	Firkat, âşığı inletir. Âşığın o hâlde iken inlemeleri ervah âlemini gavga-yı kıyametle doldurur.		1			
13.	Bendeler, firkat çölünde vuslat şerbetine susamıştır.	1				
14.	Firkatte vuslat istemek, ayş u beka ile halvet olmaktır.				1	
15.	Firkatin defteri dürüldüğünde vuslat demi daim olur.			1		
16.	Firkat gidince cemiyet hâsıl olur.			1		
17.	Firkatte kalanlar gariptir.			1		
18.	Firkate düşen vahdetten uzaklaşır.			1		
19.	Firkat, divane eder.			1		
20.	Firkat ehline rağbet edilmez.			1		
21.	Firkat, ağlatır.			1		
22.	Hz. Yûsuf, firkati çekmiştir.			1		
23.	Firkatte bîmâr olunur.			1		
24.	Firkat, kendisinden ayrı kalındığında üzülnülen ramazan ayından uzak olma durumudur.				1	
25.	Firkat, günden güne artar.				1	
26.	Firkat, dilde (gönül) sayısız yara açmıştır.		1			
27.	Firkat, bülbülün gülden cüda olmasıdır.				1	
28.	Var olan sadece Allah olduğuna göre firkat gerçekte yoktur.					1
29.	Firkat, gam denizi ve dehşet zamanıdır.	1				

	38. GÂFİL	AN	C	H	NM	SG
	38.1.Gâfil, Allah'ı bilmez.					
1.	Hakikati bilmeyene gâfil denir.		1			
2.	Gâfil, Allah'ın tutan eli, söyleyen dili olduğunu bilmeyendir.	1				
3.	Gâfil, köpek ölüsü arayan tabaka (derici) benzer, gafletle Hakk'ı (Allah) bırakıp dünyayı arar.			1		
4.	Gâfil, Allah'a vâsıl olmayan kişidir, onun ilmi zandır.	1				
	38.2.Gâfil, dünyaya tapar.					
5.	Gâfil, taatte bulunmaz, doğru yoldan sapar, mala tapar.			1		
6.	Gâfil, hevâsına düşkündür, nefis ve şeytan onu azdırır.			1		
7.	Gâfil, Cihana (dünya) tapar.			2		
8.	Gâfil, kendine verilenlerin baki olmadığını bilmez.	1				
9.	Gâfil, hayret çölünde kalmıştır.			1		
10.	Gâfilin kararmış gönlüne nasihat fayda etmez.				1	
11.	Gâfil vuslata eremez, gâfilin yüzüne bakılmamalıdır.	1				
12.	Sûfî, gâfil kelamını kendine delil etmiştir.					1
13.	Halkın bir kısmı gâfildir.			1		

	38. GÂFİL	AN	C	H	NM	SG
	38.3.Gâfil, ölümden ibret almaz.					
14.	Gâfil, zamanın ne olduğunu [geçiciliğini] anlayamaz.			1		
15.	Gâfil, bu dünyada hazırlık yapmaz.	1				
16.	Gâfil, dünyayı düşünür, Hakk (Allah) kelamını işitmez, ölenlerden ibret almaz.			1		
17.	Gâfil, gidenleri (ölüler) görmez, yer altına girmeyeceğini, Hakk (Allah) katına varmayacağını sanır.			1		
18.	Gâfil, nefis ve şeytana uyar, açtır ancak bir gün (ölünce/uyanınca) doyar.			1		
	38.4.Gâfil, uykudadır.					
19.	Gâfil, gaflet uykusundadır, nefesine uymuştur, Hakk'ı (Allah) bırakıp bâtila yönelmiştir.			1		
20.	Gâfil, gaflet uykusundadır. İstanbul'a muhabbet besler.			1		
21.	Gâfil, gafletten gözünü açmalıdır.			1		
22.	Tevhid eden, gâfili uyandırır.	1				
23.	Gâfil, taht-ı serada (toprak altı) uyanır.	1				
	38.5.Gâfil, benlik sahibidir.					
24.	Gâfil, ben [benlik sahibi olduğu] dediği için yarı (ahirette) utanacaktır.			1		
25.	Gâfil, varlığından kurtulup Hakk'a (Allah) vâsıl olmalıdır.			1		
	38.6.Gâfil, kalbiyle zikretmez.					
26.	Gâfil, diliyle zikreder.					1
27.	Gâfil, kalbi zikretmeyendir.			1		
	38.7.Gâfil ne yapmalıdır?					
28.	Gâfil, günahkârdır, onu sadece Ahad, Samed, Kerîm (Allah) bağışlayabilir.			1		
29.	Kulluğu saadet bilen, gâfillikten kurtulur.			1		
30.	Gâfilin tevfik ve hidayete ihtiyacı vardır.			1		
31.	Gâfil, faniden geçip tevhide ulaşmalıdır.			1		
32.	Gâfil, insan-ı kâmil olup Hakk'a (Allah) vâsıl olmak isterse sevdalarından vazgeçmelidir.			1		
33.	Gâfil, mâsivadan uzaklaşmalı, Hakk (Allah) kapısına varmalı, taati tercih etmelidir.			1		
34.	Gâfil, mâsivadan gözünü yummalı, yüzünü Kâdir Allah'a tutmalıdır.			1		
35.	İnsanların kalbi, Hakk Teâla'nın (Allah) seher vaktindeki ihsanından gâfildir.	1				
36.	Gâfil, derûnundan (gönül) âh etmeli seher(de ibadet)i terk etmemeli <i>firru ila'llah</i> 'ı işitip Allah'a gitmelidir.			1		
37.	Gâfil, varlığından kurtulup Hakk'a (Allah) vâsıl olmalıdır.	1				

	39. GAFLET	AN	C	H	NM	SG
	39.1.Gaflet, Allah'ı bilmeye engeldir.	1				
1.	Gaflet, cahilliktir.			1		
2.	Gaflet ateşinde cahiller yanar.			1		
3.	Gaflet, günah işletir.			1		
4.	Gaflet, sahibini şaşırır.			1		
5.	Gaflet, Hakk'ı (Allah) bıraktırıp dünyayı arattırır.			1		
6.	Gaflet, kulun işidir.			2		
7.	Gaflet, halkı aldatır.			1		
8.	Gaflet, şükre mani olur.			1		
9.	Gaflet, Hakk'ı (Allah) bilmeye mânidir.			10		
	39.2.Gaflet, bir çeşit uykudur.					
10.	Gaflet, uyku hâlidir.	1	1			
11.	Nefis, gaflet uykusundadır.			1		
12.	Gaflet uykusu, halkı tembelleştirmiştir.			1		
13.	Gaflet uykusunda olanlar, dünyaya aldanır.			1		
14.	Gafletten uyanmayanları dünya aldatır.				1	
15.	Gaflet uykusundan uyanmayan, şeytana uyar.			1		
16.	Gaflet uykusunda olan, cihanın baki olduğunu anlamaz.	1				
17.	Gafletten Azrail gelince uyanan insanın hâli müşkildir.				1	
18.	Gaflet sahipleri faniden vefâ umar, onlar göz açıp gafletten uyanmalıdır.			1		
19.	Gaflet sahiplerinin kusurları vardır, onlar göz açıp gafletten uyanmalıdır.			1		
20.	Gaflet sahipleri devlete mağrur, fani zevke mesrur, Hakk'tan (Allah) uzaktır, onlar göz açıp gafletten uyanmalıdır.			1		
21.	Gaflet sahipleri nefsi aradan çıkaramamış, aklını başına devşirememiştir, onlar göz açıp gafletten uyanmalıdır.			1		
22.	Gaflet sahibi sevdalardan geçememiştir, onlar göz açıp gafletten uyanmalıdır.			1		
23.	Gaflet sahipleri, mâsivaya gözlerini kapatmamıştır, onlar âşık sözü dinleyip göz açıp gafletten uyanmalıdır.			1		
24.	Gafletten uyanılırsa gönül gözü açılır.			1		
25.	Aşk, gafletten uyandırır.	1				
26.	Gaflet uykusundan Allah uyandırabilir.			1		
27.	Kullar gaflettedir, Allah'ın yardımıyla uyanırlar.			1		
28.	Ârifler, gaflet uykusuna aldanmazlar.			1		
29.	Akıl sahipleri, gaflet uykusundan uyanır.			1		
30.	Gönül, gaflet uykusundan uyanamamıştır.					1

	39. GAFLET	AN	C	H	NM	SG
31.	Gaflet uykusundan uyanmalıdır.			9		
32.	Gam seli gelmeden gaflet uykusundan uyanmalıdır.	1				
33.	Gaflet uykusundan dili (gönül) uyandırmalıdır.			1		
34.	Merd-i dâna olmak isteyen, gafletten uyanmalıdır.			1		
35.	Gafletten uyanmayanlar, Hakk'ın (Allah) dergâhına varamaz.			1		
36.	Gafletten uyanan, fani lezzetlerden geçip vahdet kevserini içer ve tevhide ulaşır.			1		
37.	Gaflet uykusundan uyanan, Hâlık'ın (Allah) ihsanına şükreder.			1		
38.	Gafletten uyanan, sabah akşam taatte bulunur.			1		
39.	Gafletten uyanan, seherlerde Hakk'a (Allah) yalvarabilir.				1	
40.	Gafletten uyanan, her zaman ibadet eder.			1		
41.	Gaflet uykusundan uyanıp Hakk (Allah) ehli ile olunmalıdır.			1		
42.	Gaflet uykusundan uyanan, [Allah]'ın yolunda çaba gösterip sâdik olur.			1		
43.	Gafletten uyananlar, Allah'a ulaşabilir.			1		
44.	Gaflet uykusundan uyananlar, fani âlemin zevk u safâsından usanır.			1		
45.	Gafletten uyanan, dünya zinetine mağrur olmaz.			1		
46.	Gaflet şarabından içmemek gerekir.			1		
	39.3.Gaflet, sarhoşluktur.					
47.	Gaflet, sarhoşluktur.		2			
48.	Dili (gönül) gaflet sarhoşluğundan muhabbet uyandırır.		1			
	39.4.Gaflet, bir denizdir.					
49.	Cihan halkı, gaflet denizine dalmıştır.	1				
50.	Tendeki her bir kıl (tanesi bile) hayrete gark olurken cân ve dil (gönül) gaflet denizine dalmıştır.	1				
	39.5.Gaflet ehlinin evsafi					
51.	Gaflet ehli, zâhire bakar.			1		
52.	Gaflet ehlinin kalbi uyanıklara benzemez.			1		
53.	Gâfilin davranışları (şeriat-tarikat) dairesi dışındadır.		1			
54.	Gaflette olan "men aref" sırrına erişemez.				1	
55.	Gaflet sahibi, Zâhir olan Hakk'ı (Allah) göremez.			1		
56.	Nefis, kulu gafletle Mevlâ'ya (Allah) âsi kılar.	1				
57.	Göz kapalıyken (gafletleyken) Allah'a yalvarılamaz.				1	
58.	Gaflete dalanlar, taatlerini ihmal eder.			1		
59.	Gafletle yatanın gövdesinde cân bulunmaz.				1	
60.	Gaflet, tâlipte bulunur ve onu Allah alabilir.			1		
61.	Gaflet ehli; dünya serabını su sanır, onu bulmak için koşa da bir damla su bulamaz.				1	

	39. GAFLET	AN	C	H	NM	SG
62.	Dünya, gaflet ehlinin yüzüne güler.			1		
63.	Gaflette olan gönül, ömrü heba yerlerde tüketmiştir.				1	
64.	Ölüm gafletle gezerken birden geliverir.	1				
65.	Gaflette kalanlar mahcup olacaklardır.			1		
66.	Nefsinin hevasına düşen dertli gaflet ehli, bir kâmilin elini tutarak kurtulabilir.			1		
	39.6.Gafletten kurtulanların evsafı					
67.	Kendini gafletten uzak tutan âşığın kalbi şen, gözü açıktır.	1				
68.	Gafletten gözünü açan, hizmeti ihmal etmez.			1		
69.	Aşksız yapılan çile ve halvet gafletle yapılmıştır.					1
70.	Sâlik, gaflet ile kendini kâmile kıyas ederse kendi yoluna set çekmiş olur.	1				
71.	Ârifler, gafleti terk etmiştir.			1		
72.	Gaflet zulmetinden (karanlık) kurtulanlar, nûr-i kadîmi görebilir.			1		
73.	Gafleti terk eden, vuslatı bulur.	1				

	40. GÖNÜL	AN	C	H	NM	SG
	40.1.Gönlün evsafı					
1.	Gönül, bazen zühd halvetinde eteğini toplayan bir şeyh bazen de şevk meclisinde kıyafetini parçalayan bir mestanedir.		1			
2.	Dil (gönül), nev-i beşer içinde sadece insana verilmiştir.		1			
3.	Gönül, hallakü'l-meânidir.					1
4.	Dil (gönül), Furkan'ın (Kur'ân-ı Kerîm) manasının tercümanıdır.		1			
5.	Gönül, açılmış gülü alevler saçan, şaşılacak kadar süslü bir bağıdır.		1			
6.	Gönül, bir kapıya bendedir.			1		
7.	Âşık, gönülden vahdet pîrinin eşîğini sabah akşam beklemesini ister.	1				
8.	Esas el gönüldür; o sevgi suyuyla temizlenir.					1
9.	Gönül ile âb-ı hayat içilir.			1		
10.	Gönül, sırfa ulaşınca umman olur.				1	
11.	Gönlün evi iştiyak-i yâr (cânân) ile doludur.					1
12.	Gönül ile dost iline gidilir.			3		
13.	Gönül; avaredir, eğlenmez, uçmak ister ancak cismi ona mani olur.	1				
14.	Gönül, yârin (cânân) haberini özler.	1				
15.	Gönül, sözlerle vafedilemeyecek (kadar büyük) bazı şeyleri özler.	1				

	40. GÖNÜL	AN	C	H	NM	SG
16.	Gönül, altından hastır; ama fâsid fikirlerle çürüyebilir.			1		
17.	Gönül kelimesinden illet harfi (olan vav) kalp olsa tüm ecvef fiiller sahih ve salim olur (Gönül sıhhatli olursa her şey düzgün olur).	1				
18.	Gönül, lâf u güzaf terk edilince ve insafa ulaşılnca sâf olur.			1		
19.	Miraca tenle mi dil (gönül) ile mi çıkıldığı tartışmalıdır.				1	
20.	Dil (gönül), Şiblî’de bâtın aslanına meşeliktir.(Şibli bâtına vâkıftır).	1				
21.	Gönül dermanı bulunmaz bir derde düşmüştür ve çaresizdir.	1				
22.	Gönül nişanın kendinde olduğunu bilmediğinden ağlayıp, zari zari inler.				1	
23.	Gönül, Kâf dağına arkasına alırken kamburu çıkmıştır (yaşlanmışır).	1				
24.	Varlık yağma edilince gönülden darlık gider.				1	
25.	Gönül, cemiyete kavuşunca ikilikten kurtulur.			1		
	Onulmaz dertlere derman gönülde bulunur.			1		
26.	Gönlün, kaf ile ankeyi bilmesi için lahut ve nasutu anlaması gerekir.				1	
27.	İnsanlar arasındaki makam mevki gönü gururlandırmamalıdır.				1	
28.	Gönülsüz bir ikbal tercih edilmez.				1	
29.	Gönül, kendini toplayıp bütünlüğünü sağladığında gönülden cemaat eksik olmaz. (Kemale erdiğinde ona irşat görevi verilir.)					1
30.	Gönül, güneş olunca ayın renklerine ihtiyaç duymaz.				1	
31.	Gönül, ziyanın kendisi olmasına rağmen ay ve güneşin ışığına rağbet eder.	1				
32.	Gönle kâinat engel değildir.			1		
33.	Gönül, ircî hitabıyla matlubuna ulaşır.			1		
34.	Gönül, şebnem gibi hoş bir goncaya düşer, fidan boyluyu gölge gibi takip eder.		1			
35.	Gönül, sevgilinin hicranına sabreder.		1			
36.	Dil (gönül) nakdi mahrumiyet kesesindedir, sevgiliye ulaşamamıştır.		1			
37.	Gönül, sevgiliden (cânân) gelen kemend karşısında çaresizdir.			1		
38.	Gönül, mahbubu görünce iradesini kaybedip çaresiz ona mail olur.				1	
39.	Gönül cânında takat kalmamış, bundan teselli bulmamış ve cânâna kavuşmamıştır	1				

	40. GÖNÜL	AN	C	H	NM	SG
40.	Gönül cevri ü cefâ çekeceği(ni bildiği) hâlde sevmiştir.		1			
41.	Gönül, sevgilinin (cânân) yüksek şanını görmelidir.			1		
42.	Gönül, çaresiz ve mecalsiz olsa da bir gözü hasta sevgilinin derdiyle dertlenir.		1			
43.	Gönle yârin hayali dolunca onda utanmadan eser kalmaz.	1				
44.	Gönül, kullara nazar eylerse gönüllerden keder gider.			1		
45.	Gönül, yürek gece gündüz yanınca, bir nefes bile eğlenmez.			1		
46.	Maârif, dildedir (gönül).					1
47.	İbadetle mağrur olan, maarifle mesrur olan, gönlü incitir.					1
48.	Gönlü incitmek en büyük günahdır.					1
49.	Erenlerin gönlünü yıkan berbad olur.					1
50.	Gönülden düşen berbad olur.					1
51.	Gönül, âşık olduktan sonra dert ile âvâre kalmıştır ve intizara dayanamaz.			1		
52.	Gönül, âşıkla ağlar ve inler.			1		
53.	Dilin (gönül) âfeti gamdır.		1			
54.	Gönül, tesbihi çekip namazını kılmalı ve namaz ehli dışında kimseyle oturup kalkmamalıdır.				1	
55.	Gönül, bir yüzü salah bir yüzü felah olan silahı bulmalıdır.					1
56.	Cân, aşk ehline nasihat eder, dili (gönül) karışık olan onu işitmez.				1	
57.	Dil (gönül), (nev-i diğer) başka, insan başka (nev-i diğer) türdür.		1			
58.	Gönül, sevgilinin saçının kıvrımlarına âşık olmalıdır.		1			
59.	Gönül, bir sevgiliye tutulduktan sonra (o) aşk(tan gelecek) mihnetini kâr bilir ve başka sevgili için âh u zâr etmez. Her peri yüzlüye âşık olmaz.		1			
	40.2.Gönül-Allah					
60.	Gönül, Allah'a âşık olunca ona hiç kimse galip gelemmez (Gönlü hiçbir şey kendine bağlayamaz).	5				
61.	Hakk'tan (Allah) başka ayrı bir şey görmeyince gönül hiçbir şeyden incinmez.					1
62.	Hız. Lâilâheillâlah gönlü keremiyle manzur kılmıştır.	1				
63.	O (Allah) kırgın dildedir (gönül).	1				
64.	Gönül, mahzun iken gülmek için (Allah'a) yakarır.	1				
65.	Dil-hâne (gönül) Hakk'a (Allah) vuslata götüren bir yoldur.	1				
66.	Dilde (gönül) Hû (Allah) nakşolunca gözler, ağyarı görmez olur.	1				

	40. GÖNÜL	AN	C	H	NM	SG
	40.2.1. Gönül Allah'ın yeri/evidir.					
67.	Gönül, lâhut (Allah'ın zâtına mahsus olan ilk ve en yüce âlem) doğanın yuvasıdır.	1				
68.	Gönül, Hakk'ın (Allah) yeridir					2
69.	Gönül, Hakk'ın (Allah) gizli ilidir.					1
70.	Yere göğe sığmayan Hakk (Allah) gönle sığmıştır.					1
71.	Gönül Allah'ın evidir. Allah orada nutuk ile cilve eder.					1
72.	Gönül, Cemâlullah'ın hanesidir.	1				
73.	Gönül, Hüdâ'nın (Allah) mülküdür, amel ona hakikat olmaz.					1
74.	Gönül, Hakk'ın (Allah) bulunduğu yerdir.					1
75.	Gönül, Hakk'ın (Allah) durağıdır. Cân ondadır.					1
76.	Gönül, Beytullah'tır; ancak mâsiva sûreti ona dolduğunda, o bunu anlayamaz.	1				
77.	Mevlâ (Allah), gönlü özler.			1		
78.	Allah, gönül evini seyran eder.			1		
79.	Gönül, Hakk'a (Allah) giden yolu bulmalıdır.				1	
80.	Gönül, Hakk'a (Allah) götürür.					1
81.	Hakk (Allah) yoluna gidenler gönülden sebak alır.					1
82.	Hakk (Allah) yoluna gidenlerin doğru yolu gönülden geçer.					1
83.	Gönül, Hakk (Allah) yolunu bilmesine rağmen ona gitmez.					1
84.	Gönülde Hakk'ın (Allah) zât'ının çerağı yanar.					1
85.	Gönül, Nûr-ı Zât'ın (Allah) kandilinin pervanesidir.	1				
86.	Gönül, Rahman'ın (Allah) pak nurunu görür.			1		
87.	Gönülde Mevlâ'nın (Allah) nuru parlar.	1				
88.	Gönlü Allah'ın cemâlinin nuru aydınlatır	1				
89.	Gönül, Cemâl'in (Allah) nuruyla şâd olur.	1				
90.	Gönül, Hakk'ın (Allah) pâk nûrunu Hakk (Allah) ile şuhud edebilir.			1		
91.	Gönül, ârif olup mana yüzüne bakıp enfüs ve afâkı gördüğünde Hakk'ı (Allah) Hakk (Allah) ile şuhud eder.			1		
92.	Gönül, Allah'ın lütfü ile âbâd olan bir kasırdır.			1		
93.	Gönül tahtının sultanı Allah'tır.				1	
94.	Gönlün aşk hayalinin ruhu ile dolabilmesi için Allah'tan başka şeylere olan sevgi silinmelidir.	1				
95.	Gönle Yâr'ın (Allah) hayali dolunca gönül ârı ve ihtiyarı kaybeder.	1				
96.	Gönül, Hüdâ'nın (Allah) rahmetiyle rahata kavuşur.			1		
97.	Gönül, Allah'tan lütuf ve ata ister.			1		
98.	Gönlün hanesini Rab (Allah) tamir eder.			1		

	40. GÖNÜL	AN	C	H	NM	SG
99.	Gönlün derdine naçiz nutfeye cân veren (Allah) derman eder.			1		
100.	Kerîm (Allah), gamgîn gönülleri şad eder.			1		
101.	Gönlü Hâlık (Allah) yaratmıştır.			1		
102.	Gönül, Kudret Nakkaşı'nın (Allah) kalemiyle çizilmiş ve şaşırtacak kadar güzellikte bir resimdir.		1			
103.	Gönlün yoldan kalmamak için ihtilatı bırakıp Hakk'a (Allah) yönelmesi gerekir.	1				
104.	Gönül, Sen'siz (Allah) huzura kavuşamaz.	5				
105.	Hüda (Allah), tevhidin esrarını gönle yerleştirirse, bütün eşyanın Hû (Allah) sedası duyulabilir.	1				
106.	Gönül, ölse de Cenâb-ı Kerim'in (Allah) lütuf rüzgârı ile gönlü diriltir.	1				
107.	Gönülden, Hayy u Kayyum (Allah) bütün hicabı kaldırınca vuslat kitabı okunabilir.	1				
108.	Gönül, Hakk (Allah) sırrına aşına olmak ve ehl-i Hakk'a (Allah) hem-rah olmak isterse, kendi varlığının müşkilini çözmelidir.					1
109.	Gönlün, Allah aşkıyla dolması için pâk olması gerekir.			1		
110.	Gönül, Allah'tan gayrıyı istemekten uzak olmalıdır.					1
111.	Allah'tan gayrısı gönülden çıkmadıkça maksuda erilmez.			1		
112.	Mahzun gönül, Sultan'ın (Allah) inayetiyle safaya ulaşır.			1		
113.	Gönülden Allah'ın gizli hazinesinin anahtarının Hû (zikir) olduğunu bilmesi istenir.	1				
114.	Cihan halkı derman, gönül ise Allah'tan dert umar.	1				
115.	Gönlün derdine Mevlâ (Allah) derman olur			2		
116.	Gönül, Hakk'tan (Allah) gelen ihsan ile her derdine derman bulur.			1		
117.	Gönül, Hakk (Allah) katında haslardan olabilmek için uzlet-i halkı tercih etmelidir.				1	
118.	Gönül, ten cânda iken Hakk'tan (Allah) irak olmamalıdır.				1	
119.	Gönül, ölmeden evvel ölüp Mâlikü'l-mülkün (Allah) şuhudunda hayran olmalıdır.				1	
120.	Gönül, Hallak (Allah) ile bir olunca ölmez.					1
121.	O (Allah), gönülde nun ve kaf ile himmet etmiştir.				1	
122.	Gönül mülkü, Sübhânî (Allah) mülkünün bahçesini anar.				1	
123.	Hakk'ı (Allah) bilen gönül, hayret vadisine düşer, aşk deryasına dalar.			1		
124.	Kalp erbabının gönlüne giren, Hüda'nın (Allah) arşına izin ruhsatı bulur.		1			

	40. GÖNÜL	AN	C	H	NM	SG
125.	Gönül, cihanı baştan başa dolaşsa da Rabb'den (Allah) başka bir şey istemez.			1		
126.	Gönül, Rabb'in (Allah) fazlını talep ettiğinden hiçbir şeyle eğlenemez.			1		
127.	Gönül, âlemin bütün işini bırakıp Hüda (Allah) aşkına bend olmuştur.	1				
128.	Erenler Hakk'ın (Allah) gönülden istenip yine gönülde bulunacağını söylemişlerdir.,				1	4
129.	Âşığın gönlü, cânân olan Allah'tan başkasına aldanmaz.	1				
130.	Gönül, sabah akşam Hakk (Allah) ile olursa, dil yâ Rezzâk yâ Fettâh der.					1
131.	Allah aşkının süruru âşığı kendinden alınca gönülde ne cennet ne de huri sevgisi kalır.	1				
132.	Gönül, Allah'a ulaşmak için canib-i matluba kanat açar, gece gündüz kanat açar, arş ve kürsiye iltifat etmez.					1
133.	Gönül, aşk kürsüsüne oturunca Hakk'ı (Allah) vaaz etmeye anahtar verilir.				1	
134.	Hakikati bilmek isteyen gönül, Hakk'ı (Allah) Hakk (Allah) ile şuhud eder.					1
135.	Gönül, Nûr-ı Zât'a (Allah) himmet ettiğinde Hakk'ı (Allah) Hakk (Allah) ile şuhud eder.			1		
136.	Gönül, marifet nuruna kavuştuğunda Hakk'ın (Allah) Tûr'u olur.				1	
137.	Âşığın gönlünü alan, Allah'tır.	1				
138.	Şeyda gönlün nerede olduğunu Allah bilir.			1		
139.	Gönül şehrini bin lütuf ile âbâd eden Allah'tır.			1		
140.	Gönlün viranesini kemal-i fazlı ile Rab (Allah) yapar.			1		
	40.2.2. Gönlün misafiri Allah'tır.					
141.	Allah, dilde (gönül) mihmandır.				1	
142.	Kederli dilin (gönül) misafiri ebîtü 'inde Rabbî hürmeti için Allah'tır.	1				
143.	Gönül, dilde O (Allah) misafir iken başkasına bakmaz.	1				
144.	Derûn (gönül), mâsivadan temizlenmeden kalp sarayına Hakk (Allah) mihman olmaz.			1		
	40.2.3. Gönül, Allah'a âşıktır.					
145.	Gönül, Allah'a âşıktır, yenilmez.	1				
146.	Gönül tatlı cânını kurban edip Hakk (Allah) yolunda feda olmuştur.	1				
147.	Şuh-ı cihan (Allah), âşığın gönlünü almasından beri âşığın cânı tende gönülsüz durur.			1		

	40. GÖNÜL	AN	C	H	NM	SG
	40.2.4. Gönül ağyardan Allah'ın feyziyle kurtulabilir.					
148.	Dil (gönül), dildârın keremiyle ağyardan kurtulunur.			1		
149.	Dilde (gönül) hû nakşolunca ağyar görülmez.	1				
150.	Gönül, yârini bulunca ağyarı terk eder.				1	
	40.2.5. Âşığın gönlü-Allah					
151.	Âşığın Dili (gönül) Allah'a muhtaçtır.		1			
152.	Âşığın dili (gönül) Hüda'ya (Allah) kavuşma peşindedir.		1			
153.	Allah'a âşık diller (gönül) hûri ve gılmana dönüp bakmaz.				1	
154.	Âşık, Mevlâ'dan (Allah) kemalatı gönülde vermesini ister.					1
	40.3.Hz. Peygamber gönül tahtının sultanıdır.					
155.	Gönlün şifası Muhammed Mustafa'dır.			1		
156.	Dil (gönül) tahtının sultanı, cân ülkesinin hanı Resûlullah'tır (Hz. Peygamber).	1				
157.	Dili (gönül) bağlı âşıkların dermanı Mustafa'dır (Hz. Peygamber).			1		
158.	Dilin (gönül) yapabileceği en önemli maslahat, Ahmed'i (Hz. Peygamber) methetmektir.		1			
159.	Hiz. Peygamber'in mevlit (Rebiü'l-evvel) ayında gönüllerde kasvet kalmaz.	1				
160.	Hiz. Peygamber'in dil (gönül) parmağının yüzüğü, çarh (sema) halkasıdır.		1			
161.	Hasta dil (gönül), Resûlullah'ın (Hz. Peygamber) cemâlinin nurunu göremez.	1				
	40.4.Gönül-Aşk					
	40.4.1. Gönül, aşka gitmek ister.					
162.	Dil (gönül), aşkla ezelden ünsiyet kurmuştur.		1			
163.	Aşk, ezelde âşığın mayası, cân ve dil (gönül) neşesinin ebedî şevkidir.		1			
164.	Gönül, aşk illerine gitmek ister.	1				
165.	Dil (gönül), aşk denizine dalar.	1				
166.	Gönül, sahili olmayan bir aşk deryasına düşmüştür.		1			
167.	Dil (gönül) mülkünde aşk kumandanı hâkim olursa, aşk tesirini gösterir ve [âşığı] mâsivadan kurtarır.			1		
168.	Gönül, aşktan kazandığı için, başka bir kazanca meyletmez.	1				
169.	Gönül, dert ehlinin inlediği bir çağda olduğu için inler, yarasını da aşk ile iyileştirir.				1	
170.	Dili (gönül) ve akli aşk yağmalar.	2				

	40. GÖNÜL	AN	C	H	NM	SG
171.	Dilde (gönül) aşk ateşi vardır.		1			
172.	Dil (gönül), aşk ateşine kendi rızası olmadan düşer.		1			
173.	Dili (gönül), aşkın hararetinin gücü ateş denizine çevirir.		1			
174.	Gönül, aşkı kendisine pervane etmiş parlayan bir mumdur.	1				
175.	Aşk gönlü zindeleştirir.			1		
176.	Dil (gönül), aşk cevheriyle temizlenir.		1			
177.	Dillere (gönül), aşk esrarı dolmuştur.	1				
178.	Dil (gönül), âgâh olursa aşk esrarına vakıf olabilir.		1			
179.	Dil(gönül)hanede, aşk cemâlinin nuru parlar.	1				
180.	Dile (gönül) aşkın cemâli şevk verir.		1			
	40.4.2. Gönül aşk ile yanar/aydınlanır.					
181.	Gönül, aşk ile yanar.	1				
182.	Gönül, yıldızlar gibi döner durur, bir iner bir çıkar, gece gündüz bir ateşle yanar.	1				
183.	Gönlü aşkın ışığı aydınlatır.	1				
184.	Gönül maksudunu bulunca cihan nur ile aydınlanır.	1				
185.	Gönül, şulesiyle vücudu aydınlatır.		1			
	40.4.3. Aşk, gönlü dağıtmıştır.					
186.	Dil (gönül) hanesini aşk virane eder.		1			
187.	Gönül, aşk hevasına uyup derya gibi coşmuştur.	1				
188.	Dil (gönül) kilisesinde, aşk sûreti mâsiva nakşına yer bırakmamış her tarafı doldurmuştur.	1				
189.	Dil (gönül), aşk denizinde ters bir rüzgâra kapılarak alabora olmuş ve gam sahiline vurmuş bir gemidir.		1			
190.	Gönül, aşka düştüğünde gecesi gündüzü bir olur.			1		
191.	Gönül, aşka düşünce elinden ihtiyarı gider.			1		
192.	Dil (gönül), aşkla ihlâs kâşanesi olup cümle kederden saf olur.	1				
193.	Dile (gönül) aşk daima safa verir.		1			
194.	Gönül işini gücünü bırakıp aşk endişesi ile meşguldür. Yüz parçaya bölünmüştür.	1				
195.	Âşığın dili (gönül) aşkın gamının belası ile mustarıptır.		1			
196.	Âşığın dili (gönlü), gam kadehinin neşesine doyamaz.		1			
197.	Dil (gönül), aşk iline kimin gittiğini bilir.	1				
198.	Dilde (gönül), aşk ateşi bir چراغ yakmış, baş üstünde de dağ üstüne dağ vurmuştur.	1				
199.	Âşığın dil (gönül) pervanesi aşk mumunda yanmıştır.	1				
200.	Âşığın dili (gönül), ateş saçar.		1			
201.	Mecnun'un dili (gönül), aşk hikmetlerinin ilimlerine sahip olmuştur.		1			

	40. GÖNÜL	AN	C	H	NM	SG
202.	Dil (gönül) erbabı, aşkla ülfet etmez.		1			
203.	Dil (gönül), sevginin feyziyle aşkın ateş köpüğünün denizi olur.		1			
204.	Gönül, hevesini aşk hevasına verip hevasını heba etmiştir.	1				
205.	Gönlün, aşk ile başı hoş olduğunda teşvişi kalmaz.			1		
206.	Gönül aşk aslanının pençesinden kurtulmak ister, ancak sema kazasına sataşmıştır.	1				
207.	Gönül, aşk ateşine pervane gibi cânını atmamış, bülbül gibi gece gündüz zâr etmemiştir.				1	
208.	Gönül, kuru sevdaya meyleder, başını kavgalara sokar.					1
209.	Gönül, aşk yolunun korkusuz yolcusudur.		1			
210.	Gönül, aşkı bulamazsa gönlün kirini yedi deniz yıkasa da temizlenmez.					1
211.	Gönlün ibadetinin tam olabilmesi için aşka itaat etmesi gerekir.					1
212.	Gönül, tamamen aşkla dolduğunda, sahibinin başına hilâfet tacı konur.					1
213.	Gönül, rızâ-yı aşkı gözleyerek hâs-ı hâs olabilir.					1
214.	Dili (gönül), aşk hevası hâlden hâle çevirir.		1			
215.	Gönülden aşk neşesi daima eksik olmaz.		1			
216.	Gönül kuşu aşk ile uçar.			1		
217.	Gönül, fidan boylu, yasemin göğüsünün (sevgili) meylettigi, aşk bağının saf ve temiz ırmağıdır.		1			
218.	Dil (gönül), dilberi aşka tecih etmiştir.		1			
219.	Sevgilinin gözlerinin hane-berduş etmediği dil (gönül) kalmamıştır.		1			
220.	Dil (gönül), maşuğun (cânânın) gamzesine aşk u niyaz eyler.		1			
	40.5.Gönül-Âşık					
	40.5.1. Âşığın gönlü					
221.	Temiz dili (gönül) ile âşık, güzelliğin ayna tutucusudur.		1			
222.	Âşığın dili (gönül) yüz parçadır.	1				
223.	Dil (gönül), âşık sayesinde aşkın sırrına mahrem olur.		1			
224.	Âşığın dili (gönül) kayıt ve taallükten âzâdedir.		1			
225.	Âşığın dili (gönül) dost meclisinin zevkiyle pür-nûr olur.			1		
226.	Âşığın dili (gönül) halvette olmalıdır.					1
227.	Âşık, dil (gönül) ve dildar(cânân)dan her hangi bir şey istemez.		1			
228.	Âşık çok istediği bir şeyi cân ve diliyle (gönül) talep eder.				1	

	40. GÖNÜL	AN	C	H	NM	SG
229.	Âşığın dili (gönül), ihlas viranesinin hazinesine mâlik olduğundan iki cihanda yokluk görmez.	1				
230.	Şâha (Allah) hoş gitmek isteyen âşık, dildeki (gönül) pası silmelidir.	1				
231.	Âşığın dilinde (gönül) gam bin sûret ile cilve eder.		1			
232.	Âşık, gönlü cân gamının meclisine getirir.		1			
233.	Âvare dil (gönül), âşığın hercayi sevgilisidir.		1			
234.	Âşığın dili (gönül) ezel şebazıdır.					1
	40.5.2. Âşığın gönülle olan münasebeti					
235.	Âşık, gönülle vahdet iline gitmek ister.	1				
236.	Âşık, şevkle tevhide gönülden gelmek ister.	1				
237.	Dilin (gönül) doğruluk vadisinin rehberi âşıktır.		1			
238.	Âşık ehl-i dile (gönül) fena rûhunun aynasıdır.		1			
239.	Ehl-i dil (gönül) zümresine âşık iltifat etmez.		1			
240.	Gönül, âlemde bütün dertlilerin derdine çare olmuştur ancak âşığın derdine çare olmaz.				1	
241.	Gönül, âşığa yoldaş olmaz.				1	
242.	Dilin (gönül) dönüştüren hükmünün serserisi olan âşık, aşka dönüp bakmaz.		1			
243.	Dilini (gönül) oklarla şerha şerha edenin cân mı yoksa cânân mı olduğunu âşık ayırt edemez.				1	
244.	Gönlün gözünün perdesi açıldığında âşık hayretinden çılgılık atar.				1	
245.	Gönül, âşıkların sözünü dinlemeli, dost ile yanıklarının pazarını görmelidir.				1	
246.	Âşık, gönlün kitabını aşk ile okumuştur.					1
247.	Gönül kadehinden aşk şarabını âşık içmiştir.					1
248.	Âşıkların gönlüne hikmet dolar.				1	
249.	Âşık, gönülden sabır ve kararı kaldırmıştır.					1
250.	Âşık gönülde teşviş (karışıklık) istemez.					1
251.	Âşık, gönlü incitmek istemez.					6
252.	Âşık, halveti gönülde yapmak ister.					1
253.	Âşık, gönülle dost iline gitmek ister.			1		
254.	Gönül, mübteladır ve âşığın başına bin bela açar.	1				
255.	Gönül âşığı fark içinde bırakıp âlem-i cem'a'ya ulaşmış iki cihani geçip haddini aşmıştır.	1				
256.	Âşığın dili (gönül) arşa değer vermez.			1		
257.	Âşık, zulmü çok olsa ve adaleti olmasa da gönül mülküne (o sevgiliden) başka sultan istemez		1			
258.	Âşığın dilini (gönül) aşk doldurmuştur.	1				
259.	Kadeh devrine, âşığın dili (gönül) bağlıdır.		1			
260.	Âşığın gönlü mahv-i isbâta mülk olmuştur.	1				
	40.5.3. Âşığın gönlü anlar, zâhiden üstündür					

	40. GÖNÜL	AN	C	H	NM	SG
261.	Dert çekenlerin dilini (gönül) âşık anlar.		1			
262.	Aşk dilinin (gönül) gizli sırlarını akli olmasa da âşık anlamıştır.		1			
263.	Âşık âlim değil cân ve dil (gönül) sırrının ârifidir.		1			
264.	Âşıkların dilinin (gönül), gizli sırrından haber vermesi, âbid ve zâhidlerin aklını hayran eder.				1	
265.	Âşık, cân u dilin (gönül) arzularından perhiz eder (bu hâliyle) terk ehli bir rind olarak zâhidten üstündür.		1			
266.	Âşıktan, sevgilinin (cânân) lebinin sırlarının inceliklerini dinleyen Cebrâil, dilleri (gönül) hayran etmiştir.		1			
	40.6.Gönül-Sevgili					
267.	Dil (gönül) ve cân kulağıyla âşık sevgilinin (cânân) gizli konuşmalarını bile işitir.		1			
268.	Sevgili (cânân) bakışıyla gizli gizli söyleşe bile âşık bunu cân ve dil (gönül) kulağıyla işitebilir.		1			
269.	Dil (gönül) ve cânın isteği aşkla ayaklar altına alındığında (âşık) ümitsizliğe kapılır.		1			
	40.6.1. Gönlü sevgilinin müjgânı parçalar					
270.	Kırpık, âşığindilini (gönül) şerha şerha eder.				1	
271.	Dili (gönül), müjgânın kıpırdaması susturur.		1			
272.	Dilleri (gönül), sevgilinin kıvrıkcık saçının müjgânın ucuna değmesi fitne tuzağına düşürür.		1			
	40.6.2. Gönül, sevgilinin saçlarına bağlanmıştır					
273.	Aşufte (perişan) gönül (sevgilisinin) saçının hasretiyle gezerken, (sevgili) merhamet edip gönlün perişan hâlini görmeye gelir.		1			
274.	Sevgilinin zülfüne dil bağlayıp sevdaya düşen gönül, bir an bile rahat olamaz.		1			
275.	Gönül, sevgilinin saçlarının tuzağına bağlanmıştır ve sevgilinin ayağının toprağı mertebesine taliptir.		1			
276.	Âşığın dili (gönül); rüzgar, sevgilinin saçlarının büklümlerini dağıttıkça âh eder.		1			
	40.6.3. Sevgilinin gamzesi gönlü sarhoş etmiştir.					
277.	Gönül, sevgilinin gamzesiyle sarhoştur.		1			
278.	Gönül, bir bakışıyla insanı sarhoş ve hayran eden ve cihamı süsleyen bir şuhun müptelasıdır.		1			
	40.6.4. Gönül, cânânın dudağını düşünür.					
279.	Dil (gönül), sevgilinin (cânân) dudağını sürekli düşünür.		1			
280.	Dildeki (gönül) gizli nüktelerin anlaşıldığı yer lebdir.		1			

	40. GÖNÜL	AN	C	H	NM	SG
281.	Dil (gönül) lebin sırrının yuvasıdır.		1			
282.	Dili (gönül) sevgilinin (cânân) lebinin düşüncesi kanatır.		1			
283.	Âşığın dili (gönül), sevgilinin (cânân) lebinin kadehine hasrettir.		1			
284.	Sevgilinin (cânân) dudağını düşünüldüğündedile (gönül) de zevk-i câvidan gelir.		1			
285.	Sevgilinin (cânân) kadeh dudağından içilen bir yudum dile (gönül), cân verir.		1			
286.	Âşık, sevgilinin dudağına meyl ettiğinden gönül sahbaya düşmüştür.		1			
287.	Cebraîlin dilindeki (gönül) sırları, mucize nefesli sevgilinin (cânân) lebinin konuştukları açığa çıkarır.		1			
	40.7.Gönlün mahiyeti irfân ile bilenebilir.					
288.	Dilin (gönül) ne olduğunu bilmek irfândır.		1			
289.	Dilden (gönül) mâsiva sürülmeden, Hakk (Allah) anlaşılmadan irfâna ulaşılmaz.			1		
290.	Âgâh bir dil (gönül), irfân remzini anlayabilir.		1			
291.	Dilin (gönül) sırları karşısında irfan sahibi şaşkındır.		1			
	40.8.Gönlün manasını ârif bilir.					
292.	Ârifin irfânı kâmil olsa dil ü cânı (gönül) mala (mâsiva) meyl eylemez.		1			
293.	Dil (gönül) arşında marifetin miracına çıkan ârife, Hakk (Allah) cemâlini âdem yüzünde gösterir.					1
294.	Âriflerin diline (gönül) cân gözüyle bakılır.		1			
295.	Ârifin kelamı sır-ı muğlaktır. Onu duymaya irfân ve ayrıca gönülde zevk ile vicdan gerekir.				1	
296.	Cân ve dilden (gönül) Hakk'a (Allah) kul olanlar, ârif olmalıdır.			1		
297.	Ârifin dilinde (gönül) bed (kötü) hayal olmaz.		1			
298.	Dilin (gönül) ahvâlini ârif bilir.				1	
299.	Dilin (gönül) manasını ârif bilir.		1			
300.	Ârif, dili (gönül) lütfa cevlan ettirir.				1	
301.	İlm-i ledün dersinin ârifi olan kişiler, dil (gönül) hastalarına Lokman olur.				1	
	40.9.Gönül erbabının evsafı					
302.	Dil (gönül) erbabının evradı vardır.		1			
303.	Dil (gönül) sahibi, arşa hükmeder.		1			
304.	Dil (gönül) erbabının meskeni feleğin dokuzuncu katıdır.		1			
305.	Felek, dil (gönül) erbabına ikiyüzlü davranır.		1			
306.	Dil (gönül) erbabı, sıdk ile muttasıftır.		1			
307.	Dil (gönül) erbabına aşk ile ülfet düşmez.		1			
308.	Dil (gönül) erbabına nâdânın ağırlığı büyük beladır.		1			

	40. GÖNÜL	AN	C	H	NM	SG
309.	Dil (gönül) erbabının velinimetî, cömert insanlardır.		1			
310.	Dil (gönül) erbabının cânını sözün ateşi yakar.	1				
311.	Dil (gönül) erbabı çektiği gamla hatrını artırır.		1			
312.	Dil (gönül) erbabının duasının kabul olması için ruhlar ve melekler Rabb'e (Allah) tekabbel derler.		1			
313.	Dil (gönül) erbabının gönlünü kendinde tutması çok zordur.		1			
314.	Cömertlikte dil (gönül) erbabı nazdan eser bulduğu için cihana müstağnidir			1		
315.	Dil (gönül) erbabı, nükteden anlayan şirin sözlüleri, perişan olacak bir şekilde sever.		1			
316.	Dil (gönül) erbabını mutlu etmek, bir çeşit şükür edasıdır.		1			
317.	Hâl erbabının dili (gönül) uyanıktır		1			
318.	Halk, Gönül (dil) erbabının ihsanına şükretmez.		1			
319.	Dil (gönül) erbabının cânını sözün ateşi yakar.	1				
	40.10. Gönül ehlinin evsafı					
320.	Ehl-i dil (gönül), cihad-ı ekber etmiştir.				1	
321.	Ehl-i diller (gönül) münzevidir.				1	
322.	Ehl-i dil (gönül), varlığını mahvetmiştir.			1		
323.	Ehl-i dil (gönül), arzusuna kavuşamaz.		1			
324.	Ehl-i dil (gönül) olanlar, Allah'ı talep eder.			1		
325.	Ehl-i dilini (gönül) yâr (cânân), müstağni eder.		1			
326.	Ehl-i dilin (gönül) hâli, nazar sahibine âyândır.		1			
327.	Ehl-i dil (gönül) ile dost olmak için dua edilir.		1			
328.	Hüner sahipleri ehl-i dilin (gönül) kadrini anlayamaz.		1			
329.	Ehl-i dil (gönül), hasetçinin kendisine neden haset ettiğini çözemez.		1			
330.	Ehl-i dil (gönül), âlim ve cahille muhatap olmak istemez.		1			
331.	Ehl-i dilin (gönül) hükmü feleğe geçer.		1			
332.	Feleğin ehl-i dile (gönül) sunduğu kadehte zehir vardır.		1			
333.	Ehl-i dilin (gönül) zevk sermayesi, sözüdür.		1			
334.	Ehl-i dil (gönül), ümit eteğini öpmeye susamıştır.		1			
	40.11. Gönül, dünyadan zevk almaz.					
335.	Gönül Allah'ın aşkıyla doludur, dünyadan bir isteği yoktur.	1				
336.	Dil (gönül) dünyadan zevk almaz.		2			
337.	Dil (gönül) dünyanın arzusundan geçer.		1			
338.	Dünyanın sevgisinden uzak olan olan Gönül (dil), mal biriktirmez.		1			
339.	Dil (gönül) Allah'ın zikrinin lezzetini alınca dünya bal bile olsa ona parmağını banmaz.	1				

	40. GÖNÜL	AN	C	H	NM	SG
340.	Dünyanın sermayesi âşığa verilse bile âşık dünyanın ziyetine Gönül (dil) bağlamaz.		1			
341.	Gönül, sevgilinin ayrılığı ile her gün âh u zâr etmeye alışmıştır; dünyaya dert ü bela çekmek için gelmiştir.		1			
342.	Gönül, işlerini aşka havale ederek dünyadan el etek çekme köşesindedir.		1			
343.	Gönül, dünyanın sözüne kanmamalıdır.				1	
344.	Gönülde, Hakk (Allah) aşkı galip olursa dünyaya ilgi göstermez.			1		
345.	Gönülden dünya sürülmeden seyran edilmez.	1				
346.	Dil (gönül) tahtını, alçak dünyanın sevgisinin ele geçirmemesi için Mevlâ (Allah) aşkından yardım ister.	1				
347.	Dilden (gönül) dünyanın nakşını çıkaranlar ancak tarikate girebilir.					
348.	Gönül, ne dünyada ne ukbadadır, gönlün ayrı bir sevdası vardır. O sürekli Mevlâ'yı (Allah) düşünür.			1		
349.	Dünyada veye ukbada sonunda visal olmayan sevda gönlü mutlu etmez.			1		
350.	Dil (gönül) bir kadın olan dünyanın aldatmasına aldanmıştır.	1				
351.	Dil (gönül) tahtını dünyanın sevgisi ele geçirir.	1				
352.	Dillerde (gönül) dünyanın gamı vardır.		1			
353.	Gönül, dünyanın güzelliklerine aldanmamalıdır.			1		
354.	Gönlün dünyaya verilmesi sahibini mecnun eder.				1	
355.	Dünyaya gönül verenlerin başı kavgaya uğrar.				1	
	40.12. Gönlün sermayesi muhabbettir.					
356.	Dil (gönül), muhabbet yeridir.		1			
357.	Dilin (gönül) sermayesi muhabbettir.		1			
358.	Dil (gönül) muhabbet yeli esince vecde gelir.			1		
359.	Dil (gönül) hanesine, muhabbetin nurunun kıvılcımı düşer.	1				
360.	Dili (gönül) gaflet sarhoşluğundan muhabbet uyandırır.		1			
361.	Dile (gönül), Hz. Maşuk (Allah) tecelli edince, beden tepesi muhabbet Tûr'u olur.	1				
362.	Mamur olan dili (gönül) muhabbet gamı harabeye çevirmiştir.		1			
363.	Mahzun dili (gönül) muhabbet mesrur eder.		1			
364.	Âşığın dil (gönül) gözünde muhabbetin kanlı suyu akar.		1			
365.	Dillerin (gönül) kanını, muhabbet hasret kılıcıyla akıtır.		1			

	40. GÖNÜL	AN	C	H	NM	SG
366.	Dili (gönül), muhabbet şarabının neşesi hararetlendirir.		1			
367.	Gönül, muhabbet şarabıyla mest olur.		1			
368.	Dili (gönül), sevgilinin menziline ileten bir sebep muhabbettir.		1			
369.	Gönle muhabbet yardımı olmasaydı yârin işvesine güç yetiremezdi.		1			
370.	İnsanlar dil (gönül) çekenlere karşı muhabbet duyarlar.		1			
	40.13.Gönül, zevk merkezidir.					
371.	Dil (gönül), ebedî zevki tadarsa dimağında fani lezzet kalmaz.		1			
372.	Dil (gönül), zevkin merkezidir.		1			
373.	Gönül, aşkın coşkusuyla zevk bahşeder.		1			
374.	Dil (gönül) ve cânda zevk duyulur.		1			
375.	Dildeki (gönül) muhabbet zevki akla tesir eder.		1			
	40.14.Gönülde cemâlin nuru tecelli eder.					
376.	Dile (gönül) Rab (Allah) isterse cemâlin nuru yansır.		1			
377.	Dil (gönül) zulmeti (Allah'ın) cemâlinin nuruyla gider.	1				
378.	Cemâlin vasıflarını işitmek gönlü mutlu eder.			1		
379.	Cemâlin nuru gönülde doğar.	1				
380.	Dil (gönül) cemâle meyleder.		1			
381.	Tevhidin cemâli dil (gönül) alıcıdır.				1	
382.	Dili (gönül) cemâl cilvesi yağmalar.		1			
383.	Gönül, cemâlin nurunu gözler, ona söz kâr etmez.			1		
384.	Dil (gönül) gözü açılınca Hakk'ın (Allah) cemâlinin nuru görülür.		1			
385.	Her dilde (gönül) Hâlık'ın (Allah) cemâlinin nûru tecelli etmez.	1				
386.	Hasta dil (gönül) Resûlullah'ın (Hz. Peygamber) cemâlinin nurunu göremez.	1				
387.	Gönül, tecellî-yi cemâl ve teselli-yi visal ister, başka şeylere ilgi göstermez.			1		
388.	Gönlü cemâlin hayâli kapladığında âşık için âlemdeki her şey ona dönüşür.	1				
	40.15.Gönül, sıdkın mahzenidir.					
389.	Sıdk, derundadır (gönül).		1			
390.	Hakikat suyuyla yoğrulan dillerde (gönül) sıdkın nuru, görülür.		1			
391.	Dil (gönül) erbabının bir özelliği sıdktır.		1			
392.	Sıdk ile derûndan (gönül) istiğfâr edene, Hz.Gaffâr (Allah) mağfiret eder.			1		
393.	Dilden (gönül) evham endişesini tevekkül giderir.		1			

	40. GÖNÜL	AN	C	H	NM	SG
	40.16.Gönül, hakikat mahzenidir.					
394.	Derûna (gönül), hakikat dolar.					1
395.	Dil (gönül) deryasında hakikat incisi vardır.	1				
396.	Gönlün hakikat ummanın incilerine talip olması beklenir.				1	
397.	Gönül, hakikate ulaşmak ister.				1	
398.	Gönül hakikat ehlini dinleyip aşktan başka her şeyden vazgeçmelidir.				1	
399.	Gönlün pîri gözetmesi hakikatte ameldir.					1
400.	Gönülden teşviş(karışıklık), hakikate erildiğinde gider.				1	
401.	Hakikat suyuyla yoğrulmuş dilin (gönül) dışındaki gönüllerde ihlâsın ışıltısı ve sıdkın nuru görülmez.		1			
402.	Dile (gönül) tahkik hitap eder.		1			
403.	Dil (gönül) tablasını (tepsi) tahkikin misk kokuları doldurmuştur.		1			
404.	Gönül, vicdan ile Allah'ı 'hakikatçe' duymazsa, sezmezse bilginin değeri yoktur.				1	
	40.17.Gönül, hakikat meyinden içmiştir.					
405.	Gönül, sâkinin sunacağı safâ kadehiyle surûra kavuşur.			1		
406.	Mey, dildeki (gönül) tozu temizler.		1			
407.	Ehl-i dil (gönül), hakikat şarabının sâkisidir.		1			
408.	Gaflet meyiyle kendinden geçen dil (gönül), muhabbet kadehiyle neşelenir.		1			
409.	Dili (gönül) muhabbet şarabının neşesi hararetlendirir.		1			
410.	Hakikatte mey, dilin (gönül) sürekli muhabbette olmasıdır.					1
411.	Dil (gönül) kâsesi, meyin yokluğunda kırılır.	1				
	40.18.Gönül, tevhid ile aydınlanır.					
412.	Gönüldeki gamı tevhid giderir.			1		
413.	Gönüldeki on sekiz perde bir tevhid lemasıyla kalkar.				1	
414.	Tevhide ehil olan dile (gönül) lâilâheillâllah yardımcıdır.	1				
415.	Tevhid sırrına mâlik derûn (gönül), Kerrîbiyân'ın (büyük melekler) mahallidir.		1			
416.	Derunu (gönül) cezbe nuruyla aydınlanan kişinin sözünde tevhid nüktesi saklıdır.		1			
	40.19.Gönül, vahdete vâsıl olmalıdır.					
417.	Dil (gönül), kesrette kalmayıp vahdete varis olmak ister.	1				
418.	Gönül, şeydadır, vuslat mumunun âşık-ı pervanesidir.					1
419.	Gönül, vahdet şarabının ebeden sarhoşudur.	1				

	40. GÖNÜL	AN	C	H	NM	SG
420.	Gönül, vahdet deryasına daldığında dil tutulur.				1	
421.	Gönül, vahdete ulaştığında kendisine keramet verilir.					1
422.	Gönül çocuğu sürekli vahdet pîrinden ders aldığından sırlardan mana çıkarabilir.					1
423.	Halvette, celvette, kesrette, vahdette, Tûba'da veya Cennet'te olmak gönlü mutlu etmez.			1		
424.	Gönül, vahdeti talep etmez.				1	
	40.20.Gönül, fenadan geçmiştir					
425.	Gönül, fena mülkünden geçmek ister.				1	
426.	Dilde (gönül) fani lezzetlerin safası kalmaz.		1			
427.	Rabbânî feyz, dânanın dilinde (gönül) altın ve gümüş fikrini fena eder.		1			
	40.21.Gönül, beka ister					
428.	Dil (gönül), ten mülkünün bekasını, dost ise fenasını ister.				1	
429.	Bâtında (gönül) beka mülkü hüküm sürmelidir.	1				
	40.22.Gönül, hayrete düşer					
430.	Gönül, bazen himmet asumanının parlak güneşi, bazen de hayret yeryüzünün bir zerre toprağıdır.		1			
431.	Aşk gönlü hayrette bırakmıştır.			1		
432.	Gönül, insana nazar ettikçe hayran olur.				1	
433.	Meleklerin dili (gönül) güzel ahlâk karşısında hayret eder.		1			
434.	Dil (gönül), sevgilinin dudağını öpme düşüncesi ile hayrete düşürür.		1			
435.	Sevgilinin bakışındaki ima âşığın dilini (gönül) hayrete düşürür.		1			
436.	Dil (gönül) bazen sevgilinin yan bakışından aşkın sırlarını işittiği zamanki hayretin verdiği neşe feryat sesini susturur.		1			
	40.23.Gönül, hüsne taliptir.					
437.	Gönül, Yusuf-ı zibâ gibi güzellikte eşsiz sevgiliden haber almaya çalışmalıdır.				1	
438.	Güzel söz dilleri (gönül) meftûn ve hayran eder.		1			
439.	Dimağ (beyin, algılama merkezi) gönlün siyah saçlarının misk kokusuyla dolunca (o güzel koku) oradan gönüle oradan da câna değer.				1	
	40.24.Gönül firkattedir, vuslat ister.					
440.	Dil (gönül) firkatle yanmaktadır				2	
441.	Firkat, dilde (gönül) sayısız yara açmıştır.		1			
442.	Dilde (gönül), Hakk'a (Allah) vuslat yolu vardır.	1				
443.	Vuslat âleminin rüzgârını alan Gönül (dil) gemisi, hiçbir yerde durmaz.	1				
444.	Gönül, varlıkla vuslata kavuşmayı ister.					1

	40. GÖNÜL	AN	C	H	NM	SG
445.	Gönül, ayrılığı hatırlayınca, kavuşmaya heves etmez.		1			
	40.25.Mâsiva, gönülden çıkarılmalıdır.					
446.	Dili (gönül), mâsivanın pası kararır.		1			
447.	Dilden (gönül) mâsiva sürülmelidir.			1		
448.	Dilden (gönül), mâsiva meylini (arzusunu) yıkamalıdır.			1		
449.	Dil (gönül), mâsivaya gözünü kapatmalı; yârin cemâline bakmalıdır. Sûreti bırakıp esrara bakmalıdır.	1				
450.	Dilden (gönül) mâsivanın sevgisini çıkarmadan vahdet-i pâk-i Zât'a (Allah) kavuşulmaz.			1		
451.	Dil (gönül) tahtına Sübhân'ı (Allah) dileyenler, kalbini sivâ süprütüsünden selim eylemelidir.	1				
452.	Aşk, dil (gönül) kilisesinin kapısını duvarını doldurur, mâsiva süsüne yer koymaz.	1				
453.	Gönül, Hazret'in (Allah) tecelligahı olduğundan gönlü sivayla meşgul etmek münasip değildir.					1
454.	Dil (gönül), heva ve sivayı bırakıp Allah'a dönmelidir.				1	
455.	Dildeki (gönül) sivâ karasını feyz-i akdes arındırır.	1				
456.	Gönlün ülkesine musallat olan siva ordusundan kurtulmak için Şâh-ı Azîm'e (Allah) yalvarılır.	1				
457.	Diller (gönül), Mevlâ (Allah) tecelli edince teselli olur.			1		
458.	Gönül bütün varlığını yârin yoluna koyup mâsivadan kurtulmuştur.	1				
459.	Gönül, sivadan yüz çevirmiştir.	1				
460.	Gönülde aşk mâsivasına sevda olmamalıdır.				1	
	40.26.Gönül, bir şeyhe tâbi olmalıdır.					
461.	Gerçek veli gönülden haber verir.					1
462.	Gönül fidanını, bahçıvan olan pîr aşılar.					1
463.	Gönlün evine erenler girebilir.					1
464.	İman ehlinin silahı pak gönüldür.					1
465.	Dil (gönül); sırr-ı ilahiye, meşâyihin dîdârı, âşığın gözünün nurunu artırırsa keşfeder.	1				
466.	Gönül, bir şeyhe tâbi olmalıdır.				1	
467.	Gönlün bir ere bağlanması gerekir.					1
468.	Kâmilin nefesi Hakk (Allah) yolunun rehberi, dil (gönül) tahtının serveridir.				1	
469.	Şeyhe itaat eden gönül, hakikat sırrına vâkîf olur.				1	
470.	Gönlün cânı, kâmilin nefesidir.				1	
471.	Gönlü, erenlerin halveti doldurur.				1	
	40.27.Derviş, gönle tâbidir.					

	40. GÖNÜL	AN	C	H	NM	SG
472.	Sâlik, manevi hâl geldiğinde mezhebe ve dile (gönül) tâbidir.		1			
473.	Talip, pîre gönülle teveccüh eder.					1
474.	Zamane dervişleri gönül kirini silmemiştir.					1
475.	Zamane dervişleri gönlü önemsemez.					1
476.	Zamane dervişleri gönlü bozmuştur.					1
	40.28.Sır, gönülle bilinir					
477.	Gönül, Yâr'ın (Muhammed Mustafa) pak sırrından ayrı değildir.			1		
478.	Gönlün esrarını ancak varını verenler duyabilir.					1
479.	Gönlün, sır-ı gaybînin makamı olabilmesi için bütün ayıplardan arınması gerekir.					1
480.	Gönülden şüphe gidince sır-ı gaybî tecelli eder.					1
481.	Gönül, sevgilinin kıvrımlı kaşının sırlarını idrak edeli beri keskin kılıç ile birlikte dir.		1			
482.	Gönlün, Hızır'ın sırrını taşımaya istidadı yoktur, Hızır'ı görse ne yapacağını bilemez.	1				
483.	Gönül Hızır'dan ledünnî ilmini öğrenmek isterken mecma'a'l-bahreyne erince şaşırmıştır.	1				
484.	Dil (gönül) her şeyde sâri olan esrara bakmak yerine sûrete bakar.	1				
	40.29.Zikir, gönlü muhafaza/mamur eder.					
485.	Zikru'llâh cânlara cândır, dertli dillere (gönül) dermândır, Allah'tan kullara ihsândır. Zikru'llâh âşığı yakar.	1				
486.	Gönlün ızdırabını zikrullah giderir ve kasrını zikrullah yapar.			1		
487.	Dil (gönül) kilisesini manasız sûretten zikrullah arındırır.			1		
488.	Dildeki (gönül) riya şirkini lâilâheillallah mahveder.	1				
489.	Gönüldeki şirkin temizlenmesi gerekir.				1	
490.	Gönülden şirki çıkarınca birliğe erişilir.					1
491.	Gönül, zikir ile tevhide erer.				1	
492.	Gönlü zikrullah mamur eder.	1				
493.	Gönle yakışan en iyi iş zikirdir.				1	
494.	Gönül pası zikir darbı ile silinir.				1	
495.	Dilden (gönül) bütün kederler zikrullahın nuruyla uzaklaşır, mahzun olan mesrur olur, zulmet nur olur.					
496.	Lâilâheillallah gönlü şâd eder.			1		
497.	Dil (gönül) Allah'ın adını anınca mutlu olur.				1	
498.	Dil (gönül) Allah'ın zikrinin lezzetini bulursa fanide bakiyi bulur.	1				
499.	Allah'ın zikrinin lezzetini bulan diller (gönül), dünya malına değer vermez.	1				

	40. GÖNÜL	AN	C	H	NM	SG
500.	Dil (gönül) ülkesi, zikir ordusuyla dolarsa nefis-i emmare ülkesini fetheder.	1				
501.	Dil (gönül) kalesini muhafaza eden muhâfız zikrullahtır.			1		
502.	Allah'ı zikreden, dilde (gönül) sırdır.				1	
503.	Ölü diller (gönül) zikirle ramazan ayında cân bulur.				1	
504.	Cân u dilden (gönül) Hakk (Allah) zikrine talip olanlar Hakk'a (Allah) kavuşur.					1
505.	Cân u dilden (gönül) Hakk (Allah) zikrine talip olanlar, zikir ve fikir ile Hakk (Allah) sırrını bulur.					1
506.	Cân u dilden (gönül) Hakk (Allah) zikrine talip olanlar, her nefes Hakk (Allah) ile olurlar.					1
507.	Hakk (Allah) zikrine cân u dilden (gönül) talip olanlar, hakikat hazinesini bulur, marifet cennetine girer.					1
508.	Gönül, devamlı zikrederse kişinin sireti bozulmaz.				1	
	40.30. Gönül, gafletten uyandırılmalıdır.					
509.	Gönül gözünü, gaflet kapatır.			1		
510.	Cân ve dil (gönül) gaflet denizine dalmıştır.	1				
511.	Gönül, ömrünü gafletle geçirir. Gönlün ecel gelmeden gafletten uyanması beklenir.				1	
512.	Gönül, gaflet uykusundan uyanamamıştır.					1
513.	Dili (gönül) gaflet uykusundan uyandırılmalıdır.			1		
514.	Dili (gönül) gaflet sarhoşluğundan muhabbet uyandırır.		1			
515.	Gafil, derûnundan (gönül) âh etmeli seher[de ibadet]i terk etmemeli Firrû ila'llah'ı işitip Allah'a gitmelidir.			1		
	40.31. Gönül; nefis, kibir ve hasetten arındırılmalıdır.					
516.	Gönlü nefis ve heva şeytan aldatır. Dâmen-i vasla ulaşamazsa durumu kötü olur.					1
517.	Gönülde kıl kadar benlik olursa, kişi cenabetlikten kurtulmaz.					1
518.	Gönül, nefsin esiri olursa onu cehaletin karanlığı kaplar.				1	
519.	Gönül, nefsinin hazzını bırakıp ahbine sadık kalamaz.					1
520.	Gönülden kötü huylar çıkmadan o, güzel huylara sahip olamaz.					1
521.	Gönül, benlik aradan çıkmadan mesrur olmaz.			1		
522.	Vücut-ı hakkanîye kavuşan dilde (gönül) nefsin hazzı kalmaz.	1				
523.	Gönül vesvese, kibir ve haset barındırmaz.				1	
	40.32. Vücut, gönlün vuslatına manidir.					

	40. GÖNÜL	AN	C	H	NM	SG
524.	Gönül, aşk şahının vücud ülkesine, adeta bir sema gibi kurulmuş otağıdır.	1				
525.	Gönül, vücud gemisini kenarı olmayan bir denize salmış, bir girdaba düşmüştür.	1				
526.	Beden vuslata mani olduğu için gönül onun bin parça olmasını ister.				1	
527.	Gönül, vücud-ı mutlakı coştukça vücud âleminden dışarı taşar.	1				
	40.33.Gönül, âlemi kuşatmıştır/kuşattığını sanır.					
528.	Gönül, mana olarak on sekiz bin âlemi kuşatır ama sûret olarak sanevber (çam fıstığı kozalağı) tanesidir.	1				
529.	Gönül, on sekiz bin âleme, manada muhîr olmuştur.	1				
530.	Gönül, muhittir, âlemi bir anda aşar.					1
531.	Dil (gönül), cilve yeri olan âlemde gezer.		1			
532.	Gönül, durulmadıkça (arınmadıkça) gayb âleminin güneşi onun içini karanlıktan aydınlığa çıkarmaz.				1	
533.	Gönül, kendini âlemin şâhı zanneder, ancak köledir.	1				
534.	Tecerrüd zincirinin başındaki dillere (gönül) bağlı olanlar, âlem eleminin kaydından âzade olunur.		1			
	40.34.Gönül divanedir.					
535.	Gönül nereye baksa <i>semme vechullah</i> sırrını seyrettiğinden divanedir.	1				
536.	Gönül, dillerde efsane olduğunu bilemeyecek kadar divanedir.	1				
	40.35.Rindin gönlü					
537.	Dil (gönül) sırlarını rindin sarhoş gözü keşfetmiştir.		1			
538.	Rindin dili (gönül) âlemnümâ gibidir.		1			
539.	Dil (gönül) ü cân zevki tadılınca mescid, kilise ve meyhane bir görülür.		1			
540.	Rindin dili (gönül) fena meygedenin (dünya) şarabının bulâşığından pâktır.		1			
541.	Mey, rindlerin dilini (gönül) kaza sırrının hâmilî (taşıyıcısı) eyler.		1			
542.	Rind âşığın dil (gönül) neşesi şaraptır.		1			
543.	Hüda (Allah) rindinin dili (gönül) cân gözüyle görülür.		1			
	40.36.Zâhidin gönlü zühd pası ile malüldür.					
544.	Zühd pası zâhidin dilinden (gönül) silinmez.	1				
545.	Dil (gönül) sırlarını sarhoş gözüyle keşfeden rind, zâhidi bir yudum içmeye hasret bırakmıştır.		1			
	40.37.Bela gönle azap verir.					

	40. GÖNÜL	AN	C	H	NM	SG
546.	Bela, câhilin dil (gönül) erbabına verdiği eziyettir.		1			
547.	Bela, dil (gönül) ehlinin bulunmadığı yerde olmaktır.		1			
548.	Âşığın inleyen dili (gönül), belanın zincirinden kurutulamaz.		1			
549.	Gönül, akıbetini düşünmediği için bela çeker.		1			
550.	Dili (gönül) ve cânı bela bağlar.		1			
551.	Dil (gönül), belaya uğrarsa vuslattan ümidini keser.		1			
	40.38. Gönül aynası					
552.	Dil (gönül) aynasını Allah mücellâ kılar.	1				
553.	Allah, dil (gönül) aynasını mücellâ kılar, ilmi kolay eyler.	1				
554.	Dil (gönül) aynası dîdâr ile mücellâ olur. ,		2			
555.	Dil (gönül) aynası, zikir cıla ile temizlenir.	1				
556.	Dil (gönül) aynası, zikir sıkâli ile sâfi olursa o aynada tecelli nuru yansır.	1				
557.	Allah'ı zikreden dil (gönül) aynası cilalanır.			1		
558.	Gönüldeki pas Hakk'a (Allah) tevhid ile silinir.			1		
559.	Dil (gönül) aynası zikrullahı tekrar ile cilalanır.			1		
560.	Gönlün pası Hû (zikir) ile gider.			1		
561.	Dil (gönül) aynasını aşk gamı parlatır.			1		
562.	Dil (gönül) aynası muhabbetle safâ bulur.			1		
563.	Dilin (gönül) aynasında zerre kadar toz kalmaması için aşk şarabından içmek gerekir.		1			
564.	Dil (gönül) aynası, Allah aşkı ile ihlâs köşküne dönüşünce, kendisinde hiçbir kederden iz kalmaz.	1				
565.	Aşk, âşığın dil (gönül) aynasında zuhur eder.		1			
566.	Âşığın dilinde (gönül) gam, bin sûret ile cilve eder.		1			
567.	Âşığa dil (gönül) aynasında mestur bir şey yoktur.		1			
568.	Dil (gönül) âşığın aynaya benzeyen ve heves tozundan pak olan sinisini kıskanır.		1			
569.	Nefsinin idrakini bilmek isteyen, dil (gönül) aynasını gam kirinden arındırmalıdır.					1
570.	Muhabbet, dil (gönül) aynasına öyle bir safa verir ki, gam bile kendini onda sevinmiş bir şekilde görür.		1			
571.	Gönül, toza bulaşmış olsa da mana ve sûret aynasının özüdür.		1			
572.	Gönül aynasının nur ve ışıktan haz alabilmesi için gönlü bütün kederlerden arındırıp musaffa etmelidir.	1				
573.	Dil (gönül) siva kirinden temizlenince sâf aynaya döner.		1			
574.	Gönül aynası kederden saf olmazsa dîdâr ele geçmez.	1				
575.	Derviş, [gönül] aynasını siler, özünü bilir.					1
576.	Ehl-i dilin (gönül) kalbinin aynasında zerrece keder izi görünmez.		1			

	40. GÖNÜL	AN	C	H	NM	SG
577.	Hız. Peygamber'in nurlu gönlü mana suretli zâtın aynasıdır.		1			
578.	Dil (gönül) aynasında Hız. Peygamberin methinin şevkiyle Hız. Peygamber'e duyulan aşkın manası olan âlemin sûretleri yansır.		1			
579.	Dil (gönül) âlemi gösteren bir aynadır.		1			
580.	Âlemin oğullarının dilinin (gönül) aynası saf değildir.		1			
581.	Mü'min, mü'minin diline (gönül) aynadır.		1			
582.	Dil (gönül) aynası, sagâr (şarap) ile sabah vakti güneş gibi parlatılır.		1			
	40.39. Gönül ve cân					
583.	Gönül, cânın evidir.					1
584.	Dil (gönül) cân iklimine sığmaz.	1				
585.	Dil (gönül) cânı aşka değişmiştir.		1			
586.	Cân ve dil (gönül) tahtında sultanlık isteyen Mevlâ'sına (Allah) sıdk ile kulluk eder.			1		
587.	Hakikat hazinesine kavuşmak, marifet cennetine girmek isteyen Hakk (Allah) zikrine cân u dilden (gönül) talip olmalıdır.					1
588.	Cân u dilden (gönül) Hâlık (Allah) zikredilir.			1		
589.	Cân ve dil (gönül) Müsteân (Allah) inayet edince sivâ sevgisinden pâk olur.			1		
590.	Cân ve dil (gönül) Sultan (Allah), inayet eyleirse baki hayata erişir.			1		
591.	Cân u dili (gönül) Rab (Allah) şâd eylemiştir.			1		
592.	Cân ve diller (gönül) Allah bağışlayınca sevinir.			1		
593.	İtibara meyletmeyenin dil (gönül) ve cânı âbâd olur.			1		
594.	Dil (gönül) ve cânında bir zerre cismâni haz olan kişiye ruhânî zevk açılmaz.					1
595.	Dil (gönül) ve cân derdine ramazan ayı derman olur.			1		
596.	Dil (gönül) ve cân ramazan ayında mamur olur.	1				
597.	Ölü gönül (dil)ler ramazan ayında nûr ile cân bulur.				1	
598.	Cân u dilden (gönül) ehl-i vahdet sohbetine talip olmalıdır.					1
599.	Cân u dilden (gönül) marifet erbabına hizmet etmelidir.					1
600.	Cân u dili (gönül) hûbân hayrân eder.				1	
601.	Talip, cân u dilden (gönül) aşk ile sefer eylemelidir.					1
602.	Dil (gönül) u cânın dert ortağı muhabbettir.					1
603.	Cân gözü aşkın misalini görürse gönül evinde aşkın güzelliğinin nuru parlar.	1				
604.	Cân u gönülden (dil) aşk gülzârının bülbülüne selam olsun.				1	

	40. GÖNÜL	AN	C	H	NM	SG
605.	Cân u dil (gönül) gülşeni (şarabın) feyziyle suya kanar.		1			
606.	Dil (gönül) âşığın gama meftun olması karşısında çaresizdir.		1			
607.	Âşığın cânı ve dili (gönül) iki âlem kaygısından kurtulmuştur.		1			
608.	Cân u dil (gönül) Padişah'ın (Allah) o ulu dergâhına hayrandır.	1				
609.	Dil (gönül) ve cân tecelli nurundan ziya ister.			1		
610.	Dil (gönül) Allah'ın adı yâd edilince cân ile şâd olur.				1	
611.	Cân ve dil (gönül) lâilâheillallâh'ın lezzeti ile safa bulur.	1				
612.	Dil (gönül) ve cân hayrette olunca nereye baksa Allah'ı görür.			1		
613.	Dil (gönül) ü cân nefis ve şeytanı sürüp pâk etmelidir.	1				
614.	Kâmilin cân u dili (gönül) sidre ve tûbâ gözetmez.				1	
615.	Cân u dil (gönül) sevgiliye vuslatı duyduğundan beri, hem okur hem yazar olmuştur.				1	
616.	Tendeki her bir kıl (tanesi bile) hayrete gark olurken cân ve dil (gönül) gaflet denizine dalmıştır.	1				
617.	Gönül (dil), cânın gam meclisinde kan ağlar.		1			
618.	Gönül, kendini anlayıp cân ve teni bildiyse cân ve cânânın kendinde olduğunu da bilir.				1	
619.	Cân, dil (gönül) Yusuf'unun kafilesidir.	1				
620.	Gönlü tutup kapan (kollayıp gözetken) cânıdır.	1				
621.	Cân ve dil (gönül) güzelin sihirli ve aldatıcı bakışlarına heves eder.		1			
622.	Cân ve dile (gönül) sevgilinin (cânân) çeşmi sihir yapar.		1			
623.	Dil (gönül) sevgilinin (cânân) gözü için cânı verir.		1			
624.	Âşık, dilini (gönül) ve canını sevgilinin (cânân) gamzesinin fermanı ile terk etmiştir.		1			
625.	Kirpik (gamze) oku dil ü cânâna (kasededer.)		1			
626.	Bin dil (gönül) ve cânı, Sevgili (cânân) bir okla (gamzesiyle), telef eder.		1			
627.	Cân ve dil (gönül) gamze mülkü bekçisi tarafından korunur. Böylece iki cihan fitne kargaşasından emin olur.		1			
628.	Sevgilinin (cânân) çeşmi, bazen cân u dil (gönül) ülkesinin bekçisi bazen de fitne askerine rehberdir.		1			
629.	Dil (gönül) ve cân nakdi gedalara (köle) el vermez.		1			
	40.40. Gönül gözü					

	40. GÖNÜL	AN	C	H	NM	SG
630.	Hüdâ'nın (Allah) tevhid sırrı tecelli ettiğinde dil (gönül) gözü açılıp cemâlin nuru görülür.	1				
631.	Aşk cân gözüne ayan olursa, aşkın cemâlinin nuru dil (gönül) hanesini aydınlatır.	1				
632.	Dil (gönül) gözünde âşığın rızası Hakk'tır (Allah).					1
633.	Gönül (dil) gözünün nurunu meşâyihın didârı artırır.	1				
	40.41.Gönül kadehi					
634.	Gönül, aşk şarabı ve muhabbetle dolu bir kadehtir, (bu hâliyle) taş kalplilerin eline düşmekten sakınmalıdır.		1			
635.	Dil (gönül), tevhidin saf ve kokulu şarabının kadehidir.		1			
636.	Dil (gönül), aşk kadehini ve zühd tesbihini eline alıp kendine yük etmemiştir.		1			
	40.42.Gönül kanı					
637.	Dil (gönül) kanı cân gamının bezmine gelir.		1			
638.	Âşık, dil (gönül) kanı içer.		1			
639.	Âşığın dil (gönül) gözünden muhabbetin kanlı suyu akar.		1			
640.	Dil (gönül) kanı şarabını, âşık aşk ehline gam bezminde sunar.		1			
	40.43.Bahar mevsimi gönüldeki kederi giderir.					
641.	Bahar mevsimi gönüldeki kederi giderir.		1			
642.	Nevruz gönlü açar ve gamı def eder.		1			
643.	Gönül, nisanda yağın yağmur damlası gibi değersiz (görünse) de hikmet deryasının eşsiz bir incisidir.		1			
	40.44.Bir şeye gönül vermek					
644.	Cihannın lezzetine gönül verilmez.			1		
645.	Fani mülke (dünyaya) gönül verilmez.			1		
646.	Gönül, kâinata bağlanmamalıdır, faniden geçip baki hayata ermelidir, envâr-ı zâta gark olup safâ bulmalıdır.			1		
647.	Âşık (bülbul) kainattaki güzellikleriyle ilgilenmemelidir (gönül vermemelidir), faniden geçip baki hayata ermelidir. Envâr-ı Zât'a (Allah) gark olup kadim yuvasına gitmelidir.			1		
648.	Akıllı, sivaya gönül vermez.			1		
649.	Zamane dervişleri hakikate gönül vermez.					1
	40.45.Bir şeyi gönülden yapmak					
650.	Gönülden âh edilir.	1				
651.	Âşık, rafz ehline dilden (gönül) buğzeder.	1				
652.	Gönülden ağlayan, envara gark olur.	1				

	40. GÖNÜL	AN	C	H	NM	SG
653.	Cân ve dilden (gönül) Hakk'a (Allah) kul olanlar, ârif olmalıdır.			1		
654.	Vahdet ehlinin sohbetine cân u dilden (gönül) talip olunur.					1
655.	Cân u dilden (gönül) talip olanlar, aşk ile sefer eder ve benlik örtüsünden kurtulup Hakk'tan (Allah) haber alırlar.					1

	41. GÖZ	AN	C	H	NM	SG
	41.1.Gözün evsafı					
1.	Gözün varoluş sebebi hakkında düşünülmelidir.			1		
2.	Göz, kendinin ne olduğunu anlamalıdır.		1			
3.	Gözü Efendi (Allah) vermiştir.			1		
4.	Çeşm en küçük şeyleri bile görür.			1		
5.	Göz, büyüleyicidir.		1			
6.	Göz, ışığa dayanamaz.	1				
7.	Çeşm-i bed (kötü çeşm), değer (nazar eder).		1			
8.	Göz, nakş-ı hayale (mahlûkun dış görünüşü) bakmaktan usanır.		1			
9.	Gözden akan yaşlar inci tanesine benzetilir.	1				
10.	Göz, ayrılık sebebiyle çok ağlarsa görmez olur.			1		
11.	Cihan, gözyaşına doyar.	1				
12.	Göz, bir gün gelir görmez hâle gelir.				1	
13.	Kesret âleminde vahdet sırrı gözde görülür.	1				
14.	İdrak gözü açılırsa, göz tevhid aynasıyla görür.					1
15.	Kesret pazarı, halkın gözlerini örter.				1	
16.	Gözün sevgiliyi görebilmesi için basiret sahibi olması gerekir.				1	
17.	Muhabbet kadehini ele aldığında göz her yerde Hayy'ı (Allah) görür.					1
18.	Göz, dünya metana bakmaz. Onu dünyaya yumanlar ileri gelenlerden olur.	1				
19.	Âşık, açgözlü olmaktansa gam sofrasına razıdır.		1			
20.	Hayy u Kayyum (Allah) kerem ederse tarikat sırrı göze ayan olur.	1				
21.	Allah, zâhiri gözle görülünce gam gider.				1	
22.	Dilde (gönül) Hû (Allah) nakşolunca gözler, ağyarı görmez olur.	1				
23.	Göz, Allah'ın aşkı yolunda yok olur.	1				
24.	Göz, her peri yanaklı şuha bakmaz.		1			
25.	Göz, baharda nurların çiçeklerini görür.	1				
26.	Bülbülün gülde gördüğünün sırrını kimse bilmez.				1	
27.	Ezel gözü, saç(kesret)te kalmayıp yüzü (vahdet) görürse mümin, görmezse münkirdir.				1	

	41. GÖZ	AN	C	H	NM	SG
28.	Dünya halkın gözüne toprak doldurur.			1		
29.	Ölünce göze toprak doldurulur.				1	
30.	Gaflet uykusunda olanın gözü kapalıdır.	1		2		
31.	Göz, zâhir olanı görür.					1
32.	Bâtın gözüyle bakıldığında vahdet görülür.			1		
33.	Göz, ibretle bakmalıdır.			1		
34.	Göz, eşyanın vahşet şeklini görürse takdire değer.		1			
35.	Göz, ibretle bakmazsa sahibinin başı üzerinde düşmanıdır.				1	
36.	Älemdeki nehirlere ibretle bakanın gözleri, ırmak gibi çağlar.	1				
37.	Göz, hep nemli olmalıdır.					1
38.	Göz, aşk için gereklidir.					1
39.	Hüda (Allah) yolunda giden mertlerin ayağının tozu, göze sürme olarak çekilmelidir.		1			
40.	Meşâyihın dîdârı Gönül (dil) gözünün nurunu artırır.	1				
41.	Çeşm, sürme ile sırlarını gizler.					1
42.	Göze sürme çekilir.		1			
43.	Rindin sarhoş gözü dil (gönül) sırlarını keşfetmiştir.		1			
44.	Kirpikler çeşmin kılıcıdır.				1	
45.	Nergis, bekleyen bir çeşme benzer.		1			
46.	Baygın göz, aşığın bağırmı kanla doldurur.				1	
47.	Çeşm, fûsun ve efsun eder.		1			
48.	Feleğin gözündeki yarayı ezel tabibi, inayet feyzinin merhemi ile iyileştirmiştir.		1			
49.	Sümbüller Muhammed'in (Hz. Peygamber) çeşmine [bakıp] boyun eğer.				1	
	41.2.Göz, Allah'ı Allah ile görür.					
50.	Gözde nur, O'dur (Allah).	1				
51.	Göz, baktığı her yerde sırr-ı Sübhân'ı (Allah) görür.				1	
52.	Akıl gözüyle bakan, Hüda'nın (Allah) lütfunun zuhur edişini görür.		1			
53.	Hakikat gözüyle bakıldığında mana sırrının cemâli güneş gibi aşikâr olarak görülür.		1			
54.	Bin gözü de olsa dünyada Hakk'ı (Allah) görmeyen kişi kördür.					1
55.	Göz, Allah'ı görürse basiret sahibi olur.				1	
56.	Başlı devletli kulun gözü Sübhân'ı (Allah) görür.				1	
57.	Göz, Hakk (Allah) ile görmelidir.			1		1
58.	Göz, Allah'ın takdirini gözlemelidir.			1		
59.	Gözü mâsivaya yummak gerekir.			2		
60.	Gözü mâsiva ve hevaya yummak gerekir.			1		
61.	Göz mâsivaya yumulduğunda gönülden tasa gider.			1		

	41. GÖZ	AN	C	H	NM	SG
62.	Mâsivadan göz yumanlar ancak yârin cemâline bakabilir.	1				
63.	Gözü sivaya yumanlar Hayy u Kayyum'un (Allah) tecellisini görür.			1		
64.	Gözün önündeki perde Hüda'nın (Allah) yardımıyla kalkar.		1			
65.	Gözün gördüğü her şey cemâldir.				1	
66.	Aşktır, dost yüzü onda görülür.					1
67.	Göz, pîr gözüyle bakarsa Allah'ın nurunu görür.					1
68.	Her şeye mahlûk gözüyle bakan her şeyi mahlûk görür; fakat Hakk (Allah) gözüyle bakan mahlûktaki nûr-ı Yezdân'ı (Allah) görür.				1	
69.	Gözden perde kalkınca bakılan her şeyde cenâb-ı yâr (cânân) olan Allah görülür.				1	
70.	Gözün önündeki perde kalktığında Hakk'ın (Allah) mahfi olmadığı anlaşılır.			1		
71.	Bin göz de olsa Hakk'ı (Allah) görmediği sürece kördür.					1
72.	Hakk (Allah) gözsüzlere pinhandır.				1	
73.	Zâhir göz kapanıp gönül(gözüyle)le bakılmadan sözdeki mana cevheri duyulamaz.				1	
74.	Hakk'tan (Allah) başka ayrı bir şey görmeyince gönül hiçbir şeyden incinmez.					1
75.	Göz aynadır. Âşık ondaki yansıyan gözleri görür.	1				
76.	Âşığın gözüyle gördüğü (her şey) Hakk'tır (Allah).					1
77.	Her neye bakarsa baksın âşığın gözü, ezel sırrını görür.				1	
78.	Âşığın gözünden perde kalkınca âşık baktığı her şeyde cenâb-ı yâr (cânân) olan Allah'ı görür.				1	
79.	Allah'ı zikreden âşığın gözlerinden perde gider.	1				
80.	Gönül gözünün perdesi açıldığında âşık hayretinden çılgılık atar.				1	
	41.3.Âşığın gözü her yerde Allah'ı görür.					
81.	Âşığın gözü (aslında) Hakk (Allah) gözüdür.					1
82.	Âşığın gözü, Allah'tan başkasına bakmaz.			1		
83.	Âşık, gözüyle gayrıya bakmaz.	1				
84.	Âşığın gözü dünya ve ukbayı görmez.	1				
85.	Âşık, gözünü dost yüzünden ayırmaz.				1	
86.	Hakk'a (Allah) âşık olanların gözleri ağıyarı hâr olarak görür.	1				
87.	Âşığın gözü açıktır.	1				
88.	Âşık gözünü şeyhinin izinde tutar.				1	
89.	Âşık tekâmül edince her yer göz olur.				1	
90.	Gözünü açan âşık zâtına aşkla bakar.					1

	41. GÖZ	AN	C	H	NM	SG
91.	Göz açıldığında âşık kendini ten hapishanesinde olduğunu anlar.		1			
92.	Âşığın gözüne âlem zindandır.	1				
93.	Dil (gönül) gözünde âşığın rızası Hakk'tır (Allah).					1
94.	Cân ve gönül her türlü guşadan azad olup, şâd olduğunda âşığın gözüne uzak yakın birdir.				1	
95.	Bülbülün (âşık) gözleri ağlayıp inlemekten, uykusuzdur.				1	
96.	Âşığın gözünün yaşı pınar gibi akar.				1	
97.	Âşığın gözünden yaşlar kaynar.				1	
98.	Âşığın gözü ağlamaktan ateşe döner.				1	
99.	Âşık ten gözüyle görülemez.				1	
100.	Âşığın devranı mahfidir gözle görülmez.				1	
101.	Göz, Beytü'l-haram'a (Kâbe) sürülür.			1		
	41.4.Göz, kan ağlar.					
102.	O kan ağlarsa (aşk) çiçeği solmaz.				1	
103.	Göz, kan ağlar.		1			
104.	Göz, kanlı gözyaşları döker.				2	
105.	Çeşm çeşmesinden kan akar.		1			
106.	Dîdâr isteyenin gözü(nü kaybetme pahasına da olsa) kan ağlar.	1				
107.	Âşığın gözünden gönül kanı akar.		1		1	
108.	Göz, Mustafa'nın (Hz. Muhammed) ayrılığına duyduğu üzüntüden kan ağlar.			1		
109.	Kana boyanan göz her şeyi kan görür.				1	
110.	Güneşin gözünün kanlanması sebebi şafağın kızılığdır.		1			
	41.5.Göz, açılmalıdır.					
111.	Göz, uykudadır, fırsat geçmeden uyanmalıdır.	1				
112.	Gaflet uykusundan uyanıp göz açıp mertçe bakmalıdır.			1		
113.	Göz açılıp ibretle bakmalıdır.			1		
114.	Zü'l-celâl'in (Allah) veçhinin nuru gözü açar.				1	
115.	Göz açmak, gözü açıkların işidir.					1
116.	Erenler gözlerini Hû (Allah) diyerek açarlar.				1	
117.	Gaybden gelen bir nidai gözün açılmasını söyler.	1				
118.	Gözünü açanlar eşyadaki etvarı fark edebilir.	1				
119.	Gözün kapısı kapanmadan gönül kapısı açılmaz.				1	
120.	Göz açıldığında dildârın veçhindeki nikabın kalktığı görülür.				1	
121.	Mahlukat terk edilirse göz açılır, Hakk'ı (Allah) görmeye başlar.				1	
122.	Göz açılınca Nûr-ı kadîm (Allah) görülür.			1		
123.	Gözünü açanlar Allah'a yalvarır.				1	

	41. GÖZ	AN	C	H	NM	SG
124.	Göz, açılıp ibretle bakıldığında yakın ırak her şeyin bir olduğu anlaşılır.				1	
125.	Göz açılınca gafletten uyanılır.			6		
126.	Göz açıldığında dünyanın durulacak bir yer olmadığı anlaşılır.				1	
127.	Göz açıldığında her şeyin Hakk (Allah) olduğu anlaşılır.				1	
128.	Göz açılıp merdane bakınca Allah'ın bes, bakının heves olduğu anlaşılır.			1		
129.	Gözünü açan perestân devrinde yaşadığını görür.					1
130.	Göz açılınca her iş âsân gelir.			1		
131.	Göz açıldığında firkat ehline değil yarana bakar.			1		
132.	Göz açıldığında yâran görülür.			1		
133.	Ârifler gözü açıp merdane bakar.			1		
134.	Gözünü açan, özünü cânâna verir, Hakk'a (Allah) uçmak ister.			1		
135.	Gözünü açıp gafletten uyanan; dünyaya aldanmaz ve orada kimsenin kalmayacağını bilir.			1		
136.	Gözünü açıp gafletten uyanan; faniden vefa ummaz.			1		
137.	Gözünü açıp gafletten uyanan; kusurları için tevbe eder, ikrarını tekrar eder, kârlı ticaret yapar.			1		
138.	Gözünü açıp gafletten uyanan; mağrur olmaz, fani zevke mesrur olmaz, Hakk (Allah) taatinden uzak olmaz.			1		
139.	Gözünü açıp gafletten uyanan; nefsinin aradan çıkarır, vahdete kavuşur, aklını derer.			1		
140.	Gözünü açıp gafletten uyanan; Hakk'a (Allah) vasıl olur, insan-ı kâmilidir, sevdalardan geçmiştir.			1		
141.	Göz açıldığında basiret nuruyla bakılır.			1		
142.	Gafletten gözünü açan, hizmeti ihmal etmez.			1		
143.	Göz, nefahtü ile açılırsa ibretler görür. nefahtüye telmih var.				1	
144.	Zâhir olan Hakk'ı (Allah) görebilmek için göz açıp mertçe bakmalıdır.			1		
145.	Nefsinin bilip kemal bulmak isteyen, göz açıp mertçe bakmalıdır.			1		
146.	Göz açıp mertçe bakanlar, ömrünü telef etmezler.			1		
147.	Gözünü açıp merdâne (mertçe) bakanlar, âriflerdir.			10		
148.	Basiret sahipleri, göz açıp mertçe bakar.			1		
149.	Hakk'a (Allah) ve lütfâ mazhar olduğunu bilenler, göz açıp mertçe bakar.			1		
150.	Gözünü açıp Hakk'a (Allah) gitmelidir.			1		
151.	Göz açıp kişi kendini nazar ettiğinde imkân levhinin süslerini görür.		1			

	41. GÖZ	AN	C	H	NM	SG
152.	Gözünü açan, kıyamet günlerinde cümle âlemin inlemelerinin farkına varır.				1	
153.	Aşk, cân gözüne ayan olursa, aşkın cemâlinin nuru dil (gönül) hanesini aydınlatır.	1				
	41.6.Cân gözü, açılmalıdır.					
154.	Cân gözü, aşk ile her bir katrede umman görür.	1				
155.	Cân gözünü açıp cihanı süsleyen nurlara bakanlar Hakk (Allah) sırrına ulaşır ve ârif olur.	1				
156.	Cân çeşmi, Sultan (Allah) tecelli ettiğinde cânın güzelliğinin güneşini görür.	1				
157.	Cân gözünü açanlar hakikatlerin sırrına ulaşır.	1				
158.	Cân gözü, sevgilinin yüzündeki nikaba rağmen sevgilinin yüzünü görebilir.	1				
159.	Hüda (Allah) rindinin dili (gönül) cân gözüyle görülür.		1			
160.	Cân gözü çalışarak (çabalayarak) açılır.					1
161.	Cân gözünü erenlerin halveti açar.				1	
162.	Tevhid edenler cân gözünü açar ve ağlar.	1				
163.	Cân gözü (çeşm), Sultan (Allah) tecelli ettiğinde O'nun (Allah) güzelliğinin güneşini görür.	1				
164.	Cân gözünü marifet tutiyasıyla parlatan, her yüzde cânânı görür.				1	
165.	Cân gözünü açan bir gün (bu dünyadan) gideceğinin farkındadır.				1	
166.	Cân gözünü açana sultan denir.					1
167.	Dervişin cân gözleri açıktır.				1	
168.	Şeytânın cân gözü kördür.				1	
169.	Cân gözünü açmayan nâdân bir işe yaramaz.				1	
	41.7.Sevgilinin gözü, sevgiliyi gözleyen göz.					
170.	Sevgilinin (cânân) gözlerinin hane-berduş etmediği dil (gönül) kalmamıştır.		1			
171.	Yârin (cânân) gözü, konuşma sırlarına vâkıftır.		1			
172.	Nâdâna gözün nüktesi açılmamalıdır.		1			
173.	Çeşm, niyaz ettiğinde Sevgili (cânân) ona görünür.					1
174.	Sevgilinin (cânân) gözü, eline kadeh almadığı ve meyhaneye gitmediği hâlde sarhoştur.		1			
175.	Sevgilinin gözü, mest olup hışımla baktığında âşıkla rakibi birbirinden ayırt edemez.		1			
176.	Sevgilinin gözü elinde keskin hançer bulunmamasına rağmen âşıkları katleder.		1			
177.	Cânân, çeşmini gösterip cân alır.				1	
178.	Put gibi güzel olan sevgilinin (cânân) gözü kalendiridir.		1			
179.	Sevgilinin (cânân) gözü âşığı öldürmek ister.		1			

	41. GÖZ	AN	C	H	NM	SG
180.	Âşık, iki gözü baygın sevgiliyi görünce görmez olur.				1	
181.	Sevgili (cânân) göz ucuyla aşk eder.		1			
182.	Güzel, gözü kendinden geçirir.				1	
183.	Göz, sevgilinin izinden ayrılmaz.				1	
184.	Gözün sürmesi sevgilinin ayağı tozudur.				1	
185.	Göz, şehbâzdır. Gözün halkaları tuzaktır. O her güzeli beğenmez.		2			
186.	Gönül çaresiz ve mecalsiz olsa da bir gözü hasta sevgilinin derdiyle dertlenir.		1			
187.	Dünyada sevgilinin aşkıyla sabaha kadar uykusuz kalmayan âşık, ahirette gam uykusunda gözlerini açamaz.		1			
	41.8.Göz kadehtir.					
188.	Yaş dökmesi (ağlaması) nedeniyle kadehe benzetilir.	1				
189.	Abdâl, çeşm kadehinden içer.				1	

	42. HAKİKAT	AN	C	H	NM	SG
	42.1.Hakikatin evsafı					
1.	Hakikat, cemâl ile celâli bir görmektir.				1	
2.	Hakikat gözüyle bakıldığında mana sırrının cemâli güneş gibi âşikâr olarak görülür.		1			
3.	Hakikat, kâinatın masdarıdır (kaynak).					1
4.	Hakikat, aydınlığa götürür.				1	
5.	Hakâyık; nefis, ruh, Âdem ve Havva'dadır.				1	
6.	Hakâyık insan vücudunu kaplamıştır.				1	
7.	Hakikatine ermeyen, maksadına ulaşamamış ve aldanmıştır.		1			
8.	Hakikat biatı vahdet ehliden alınır.					1
9.	Hakikatte ledünne talip olanlara maarif ve hakâyık münasıptir.					1
10.	Aklın on mertebesi, hakikatin yüce köşkünün alçak basamaklı cumbasının merdivenidir.		1			
11.	Hakikat cân pazarında cân alışverişi yapmaktır.					1
12.	Vücut (varlık)un hakikati yoktur.	1				
13.	Hakikat, yokluğu icat etmiştir.					1
14.	Hakikat levhasının suretinde beka yoktur.		1			
15.	Hakikat, velinin cânıdır.				1	
16.	Hakikat yolunun mürşidinin kâmil bir ârif olması gerekir.			1		
17.	Hakikat hiç güz görmeyen bir servi, sararıp solmayan bir güldür.			1		
18.	Hakikat, seyran edilmeye değer bir gülşendir.			1		
19.	Hakâyık illerinde vahdet gülleri derlenir.	1				
20.	Hakikat ruhsarından tecelli zuhur eder.	1				

	42. HAKİKAT	AN	C	H	NM	SG
21.	Zamane, hakikat levhini bozup vefayı gidermiştir.		1			
22.	Zamane dervişleri hakikate hiç uymaz.					1
23.	Gönül, hakikate ulaşmak ister.				1	
24.	Hakikate gönül verilir.					1
25.	Hakikat derûna (gönül) dolar.					1
	42.2.Hakikat-Allah					
26.	Hakikat, Mevlâ'nın (Allah) şuhududur.			1		
27.	Hakikat; Hakk (Allah), Hakk (Allah) ile şuhud edildiğinde bilinir.			1		
28.	Sûretler (mahlukat), O'nun (Allah) yüzünün parıltılarını gösteren hakikatlerdir.					1
29.	Hakikat yolu soylanırsa (yüceltilirse) Mevlâ (Allah) bulunur.			1		
30.	Hakikat üzere anlayıp bilen Sen'dir (Allah).			1		
31.	Hakikat hâlini Hayy ü Kayyum (Allah) açıp beyan edebilir.	1				
32.	Hakikate Hakk'ın (Allah) yardımıyla ulaşılır.			1		
33.	Hakikate mazhar olmak için Kerîm'den (Allah) yardım istenir.			1		
34.	Gani (Allah) dilerse bir fakiri, bâtînen hakikatlar harmanı hâline getirir.			1		
35.	Hakk (Allah) dergâhına yüz sürenler, hakikat üzere secde etmiştir.			1		
36.	Vicdan ile Allah hakikatiyle anlaşılmazsa lisandaki irfânın bir değeri yoktur.				1	
37.	Bilgi, Zât'ın (Allah) hakikatine eremez.	1				
	42.3.Hz. Peygamber hakikate mahremdir.					
38.	Hakâyık ilminin mahremi, Resûlullah'tır (Hz. Peygamber).				1	
39.	Hakikat mahzeni, Hz. Peygamber'dir.			1		
40.	Hakâyıkın en güzel söz söyleyeni Hz. Peygamber'dir.		1			
41.	Hakikat bağının serv-i bülendi Hz. peygamberdir.			1		
42.	Hz. Peygamber, hakikat Süleyman'ıdır.		1			
43.	Hakikatte mutlak feyyâz O'dur (Hz. Peygamber).					1
44.	Hakikatin sözünü anlamayan, sünnetin aslını bilemez.	1				
	42.4.Hakikat sırrı					
45.	Hakikat, Sübhân'ın (Allah) sırrıdır.	1				
46.	Hakikat sırrı ihlâs ile ortaya çıkar.		1			
47.	Hakikat sırrı zikrullahın tekrarı ile bulunur.			1		
48.	Hakikat sırrları beni Âdemin (insan) suretinde tılsım olmuştur.			1		
49.	Hakâyık sırrı cân gözü açılarak seyredilir.	1				

	42. HAKİKAT	AN	C	H	NM	SG
50.	Rahman (Allah), sırrını hakikat kutbu eylemiştir.			1		
51.	Hakâyık sırrının mahzeni, sâdiktir.			1		
52.	Hakâyık esrârı, vahdet ehlinin kalbinde mestur olmuştur.					1
53.	Hakikat sırrını, şeyhe ittiba eden bilir.				1	
54.	Âlemin bâtını, zâhiren gizli olan hakikatlerin aydınlanması için teneffüs etmek ister.					1
55.	Hakikat şehrine varıldığında Hakk'ın (Allah) sırrına ulaşılır.				1	
56.	Hakk (Allah) sırrına ârif olunduğunda hakikat şehrinin mihmanı olunur.				1	
	42.5.Hakikat ilmi					
57.	Hakikat ilmi irfân mektebinde okunur.				1	
58.	Hakikat ilmini nüshası Mevlâna'nın Mesnevî'sidir.		1			
	42.6.Hakikat-şeriat					
59.	Hakikat, bayrağı şeriat olan bir sultanlıktır.				1	
60.	Hakikate şeriatsız ulaşılmaz.				1	
61.	Hakikatin bekası şeriattir.				1	
62.	Hakikatın manasına, şeriatten ulaşılır.		1			
63.	Şeriatsız hakikat sapkınlıktır.				1	
64.	Hakikat arş-ı âlâdır ve onu şeriat ihtiva etmiştir.				1	
65.	Hakikatin altından yapılmış kıyafeti şeriattir.				1	
66.	Şeriatin sözleri hakikatsiz bilinmez, hakikatin sırları da tarikatsiz bulunmaz.				1	
67.	Hakikate şeriat ahkâmına ve dinin usûlüne bağlı olanlar, ulaşılır.		1			
	42.7.Hakikate ulaşmak					
68.	Hakikate aşk ile ulaşılır.			1		
69.	Hakikate sadık aşk eri mazhar olur.			1		
70.	Hakikat, çaba ile elde edilir.					1
71.	Hakikat erleri ilim sahipleridir.					1
72.	Enaniyeti giderilip hicap örtüsü kaldırıldığında hakikat gaybı açılır.			1		
73.	Hakikat sırlarını bilmek isteyen âşık Allah'tan yardım ister.			1		
74.	Hakikat, kendi kendini bilene miraçtır.					1
75.	Hakikatte namaz vuslata bir sebeptir.					1
76.	Şeriat bezminde vahdet şarabını içenler, hakikatte vasıl olurlar.			1		
77.	Hakikat yolunda gitmek en büyük saadettir.			1		
78.	Hakikate tarikatle ulaşılır.	1				
	42.8.Hakikat hazinedir.					
79.	Hakikat hazinesine ulaşmak için Kerîm'den (Allah) yardım istenir.			1		

	42. HAKİKAT	AN	C	H	NM	SG
80.	Hakikat hazinesine kavuşmak için Hakk (Allah) zikrine cân u dilden talip olmalıdır.					1
81.	Hakikat hazinesinin kâşifi âşıktır.				1	
	42.9.Hakikat, güneştir.					
82.	Hakikat batmayan bir güneştir.				3	
83.	Hakikat güneşi vücuddan doğup her yanı aydınlatır.	1				
84.	Hakikat güneşinin yanında cihanı aydınlatan güneş bir zerre bile değildir.		1			
85.	Hakikat sırrı[nın güneşi] doğduğunda sadık talipte karanlık bırakmaz.			1		
86.	Hakikat Kâf dağına benzetilir. Ondan cevher nasip olanlar güneş ve ayı elinde tutar.		1			
	42.10.Hakikat, kapıdır.					
87.	Hakikat kapısını âşıklar gözler.	1				
88.	Hakikat kapısını âşık açar.	1				
89.	Hakikatin kapısı lâilâheillâhû'dur.	5				
	42.11.Hakikat, denizdir.					
90.	Vahdet incisini isteyen, hakikat bahrine dalmalıdır.	1				
91.	Mecaz terk edilmeden hakikat bahrine dalınmaz.			2		
92.	Hakikat bahrinde mana incisine sedef olanlar, şeref bulur.			1		
93.	Hakikat bahrine dalan, ledünnî ilme kavuşur.	1				
94.	Hakikat denizinin inci avcısı olmak isteyen âşık, Allah'tan yardım ister.			1		
95.	Hakikat bahrinin kendisini kuşatmasını isteyen âşık, Allah'tan yardım ister.			1		
96.	Hakikat denizine tarikat yoluyla ulaşılır.	1				
97.	Hakâyık bahri şeyhtir.				1	
98.	Şeyhlerin şahlara layık iri incisi, hakikat deryasında bulunur.	1				
99.	Hakikat incisi, dil (gönül) deryasındadır.	1				
	42.12.Hakikatin nuru vardır.					
100.	Hakikat nuruna mazhar olmak yüceliktir.			1		
101.	Hakikat suyuyla yoğrulmuş dilde (gönül) ihlâsın ışıltısı ve sıdkın nuru görülür.		1			
102.	Sırrına hakikat nuru dolanlar, zâhiren farz ve sünnete tâbi olmalıdır.			1		
	42.13.Hakikat, güzel kokar.					
103.	Hakikat, mis kokulu yapar.					1
104.	Hakikat kokusunu âşık, duymak ister.		1			
	42.14.Hakikat şarabı					
105.	Hakikatte mey, dilin (gönül) sürekli muhabbette olmasıdır.					1

	42. HAKİKAT	AN	C	H	NM	SG
106.	Hakikat şarabının sâkisi ehl-i dildir (gönül).		1			
107.	Hakikat şarabının neşesi mutlu eder.		1			
	42.15.Hakikat ehli/erbabının evsafı					
108.	Hakikat ehlinin mâyesi muhabbettir.					1
109.	Hakikate vâkıf olanlar, dünyaya girmemiş, girdiyse de dünyada eğlenmemiştir.				1	
110.	Hakikatleri, fani alayıktan (bağlar) kurtulanlar duyabilir.			1		
111.	Hakikat şehrinin ehli ahsen sıfatlarla muttasıfır.				1	
112.	Hakikat ehli her an sıfatlarıyla mevsûftur.				1	
113.	Hakikat ehli gazap ve şehvete binip arşa çıkmıştır.				1	
114.	Hakikate erildiğinde teşviş(karışıklık) gider.				1	
115.	Hakâyık erbabı müşkilleri çözer.		1			
116.	Hakikat ehlinin nişanı yoktur, o gizlidir.				10	
117.	Hakikat ehlinin izi tozu yoktur, o sözünden bilinir.				1	
118.	Hakikat ehlinin sabır ve şükrü görünmez.				1	
119.	Hakikat ehli halktan biri gibi görünür.				1	
120.	Hakikat ehlinin yolundaki sâlik, sıdk ile olmalıdır.		1			
121.	Hakikat ehlini dinleyen, aşktan başka her şeyden vazgeçer.				1	
122.	Hakikat şarabından içenlerle vahdet âleminde işret edilir.		1			
123.	Hakikat şehrinin ehli, sarp yollardan geçirir.				1	
124.	Arşa hakikat ehliyle çıkılır.				1	
	42.16.Hakikat, bir şeyin aslı/gerçeğidir.					
125.	Hakikatte zâhir ve ve bâtın Hakk'tır (Allah).					1
126.	Hakikatte Hakk (Allah) cemâline aşk ile ulaşılır.					1
127.	Hakikatte her fiilin fâili O'dur (Allah).	1				
128.	Hakikatte kulun fiilleri O'nun (Allah) fiilleridir.	1				
129.	Hakikatte amel Hakk'a (Allah) talip olmalıdır.					1
130.	Hakikatte Hakk'tan (Allah) başka bir varlık bilen, mülhiddir.					1
131.	Hakikatte benlik yükünü çekenler, mülhiddir.					1
132.	Hakikatte fenafillâha eremeyen, Hakk'ı (Allah) Hakk ile bilemeyen, sağır ve kör bir mülhiddir.					1
133.	Hakikatte zelil, Allah'ı bilmeyenlerdir.					1
134.	Hakikatte âlem Allah'tır.					1
135.	Hakikatte (Allah'ın gönderdiği) ilk suhuf kâinattır.					1
136.	Hakikatte Hakk'la (Allah) insan arasında bir ayrılık yoktur.					1
137.	Hakikatte miraç, Rabbânî'nin (Allah) yarattıklarının güzelliğini görmektir.					1
138.	Hakikatte muhabbet Zât-ı Bârî'dir (Allah).					1
139.	Hakikatte eşyanın mâyesi Zât'tır (Allah).					1

	42. HAKİKAT	AN	C	H	NM	SG
140.	Hakikatte İlâh (Allah) aşkı bütün eşyaya mâyedir.					1
141.	Hakikatte insan, âlemin ruhu ve ism-i âzâmdır.					1
142.	Hakikatte insan cânândır.					1
143.	Hakikatte insan ruhsuz bir cisimdir.		1			
144.	Hakikatte eşyanın kiblesi âdemdir (insan).					1
145.	Hakikatte insan-ı kâmil, idrak âcizidir.		1			
146.	Hakikatte âlemin mayası nefestir.					1
147.	Hakikatte cümle âlem bir nefestir.					2
148.	Hakikatte hüviyyet bir nefestir.					1
149.	Hakikatte cihan, her şeyin tecelliden ibaret olmasıdır.					1
150.	Hakikatte bela yağmur gibi yağsa da sûfilik incinmemektir.					1
151.	Hakikatte tevhid sırrını duyana, iki âlem bir tecelli ve ateş közüdür.					1
152.	Hakikatte küfür ve iman birdir.					1
153.	Hakikatte ahiret dünyadadır.					1
154.	Hakikatte siva lâ'dır.					1
155.	İrfân ehlinin hakikati ilk nokta kitabıdır.				1	
156.	Hakikatte bir pîrin eteğini tutmayan, bildiğini unutmayan, varını yoğa satmayan, mülhiddir.					1
157.	Hakikatte hak ere, er demeyen, mülhiddir.					1
	42.17.Âşık, hakikatin peşindedir.					
158.	Hakikat kandilinin pervanesi âşıktır.			1		
159.	Hakikat bir gül bahçesidir, âşık onun hasretiyle figandadır.		1			
160.	Hakikatten haberdar olmak isteyen, aşk müderrisinden ilm-i ledünnî dersini okumalıdır.					1
161.	Eşyanın hakikatini âşık bilmek ister.			1		
162.	Âşık hakikatten ayrılmak istemez.					1
163.	Âşık, hakikat meydanının merdânelerindedir.	1				
164.	Hakikat meydanından erler geçmiştir.	1				
165.	Hakikatte hayret vadisi, aşk makamıdır.				1	
166.	Âşık, hakikat konusunda Felâtun gibi susmuştur.		1			
167.	Hakikatte âşığın sözü haberdır.			1		

	43. HALK	AN	C	H	NM	SG
	43.1.Halkın evsafı					
1.	Halk, üç farklı insan grubundan oluşur: Ehl-i hayme, kurâ ve bilâd.				1	
2.	Halkın kimi nâkıs kimi ise kâmilidir.			1		
3.	Halkın kemali ameldedir.					1
4.	Halkı, mürşitler irşat eder.					1
5.	Halka mürşitlik taslayanlar vardır.					1
6.	Mehdi halka şeker gibi gelir.				1	

	43. HALK	AN	C	H	NM	SG
7.	Halkın kimisi Hızır'a kimisi de kutba çağırır.	1				
8.	Gönül, halkın ikbaline mağrur olur.				1	
9.	Halk, halvet şerbetinin tadını bilseydi katresine canını verirdi.				1	
10.	Halk, yerden beslenir ve ölünce yere girer.			1		
11.	Âlem halkı <i>eyne 'l-mefer</i> diye çağırır.	1				
12.	Âlem halkı her zaman küllü şey'in hâlıkun âyetini okur.				1	
13.	Mevsimler halkın gölünü açar.		1			
14.	Halk, fitne kargaşasından korkar.		1			
15.	Cihan halkı bir hâle razı olur.				1	
16.	Âlem ehli(halk) kendi derdinden daha ağır bir dert görünce rahatlar.				1	
17.	Halk dâru'l-bekânın zâhirine dünya der.					1
18.	Kâinatta olan bitenin sebebi olarak halkı görmek yanlışır.					1
19.	Halk, kadın sözünün dinlenilmemesi gerektiğini, kadında ve düşmanda vefa olmadığını söyler.			2		
20.	Lütuf halkın gönlünü alır, halkı mutlu eder.		2			
21.	Halk, lütuf ve ihsan sahibine bende olur.		1			
22.	Halk, lütuf ve ata sahibidir. İnsanlara iyilik yapar.		1			
23.	Halk hilye-i hüsn-i cemâl ve hulk-ı cemile meftundur.		1			
24.	Halk, adil hükümdar zamanında mutlu yaşar.		1			
25.	Halk, adil hükümdar zamanında çok güzel işler yapar.		1			
26.	Adil bir hükümdar zamanında hayat halka bahar mevsimi gibi gelir.		1			
27.	Bazı devlet büyükleri halka lütfederken riyasız davranır.		1			
	43.2.Halk-Allah					
28.	Halka hayatı Allah vermiştir.			1		
29.	Allah halkı adem(yokluk)den icat etmiştir.	1				
30.	Halka vücut hılatını Rabb-i Kerim (Allah) giydirmiştir.			1		
31.	Halk, cânı Hüda'dan (Allah) ayrı sanır.					1
32.	Halk, zâhir ve bâtına Hakk (Allah) der.					1
33.	Halk, Allah'la özde birdir.					1
34.	Halk, Allah'ın kudret elinde çaresizdir.				1	
35.	Halk, sadece Hakk'ın (Allah) sadece anar.					1
36.	Cihan halkı Rabb'e (Allah) âşıktır.	1				
37.	Halktan uzlet edenler Hakk (Allah) katında ihtisas bulurlar.				1	

	43. HALK	AN	C	H	NM	SG
38.	Sun-ı kadim (Allah) halkın bazılarını azim etmiştir. El, fiil, dil halka kerim olmalıdır.				1	
39.	Cihan halkı derman umarken gönül ise Allah'tan dert ister.	1				
40.	Cihan halkı Padişah'ın (Allah) idaresi altındadır.			1		
41.	Allah halka umumen lütfeder.				1	
42.	Hakk (Allah) kubbelerinde mestur olan erler halk sıfatıyla görünürler.				1	
43.	Ârifler Hakk'tan (Allah) alıp halka verir.					1
	43.3.Halka müspet bakış					
44.	Cihan halkı O'nun (Allah) cemâlinin nuruyla bezenmiştir.	1				
45.	Halk, taati terk edenlere iyi gözle bakmaz.				1	
	43.4.Halka menfi bakış					
46.	Cihan halkı Yezdân'ı (Allah) bilmez.	1				
47.	Cihan halkı gaflet denizine gark olmuştur.	1				
48.	Halk, gaflet uykusundadır.			1		
49.	Halkı, gaflet aldatır.			1		
50.	Halk içinde halkı aldatanlar vardır.				1	
51.	Cihan halkı cehaletle azmıştır.	1				
52.	Halk, riya ile azar.				1	
53.	Yalanı çok, sıdkı az olan; halkı azdırır.				1	
54.	Dünya halka, kaseder.			1		
55.	Kesret, halkın gözlerini örtmüştür.				1	
56.	Halk, hayatın maddi boyutuyla ilgilenir.		1			
57.	Cihan halkının hepsi hırsa mübtelâ olmuştur.		1			
58.	Halk, sevgiden, muhabbetten uzaktır.		1			
59.	Halkı, cadı aldatmıştır.			1		
60.	Halk, vefasızdır.		1			
61.	Halk, bahşişi sever.		1			
62.	Halk, cömert olan ve Gönül (dil) erbabının ihsanına şükretmez.		1			
63.	Halk, gönül okşayıcı tabiat sahiplerinin bendesi olur.		1			
64.	Halk, elinde güneşe ve aya benzeyen kâsesiyle dilenir.		1			
65.	Halkın lisanı güyadır.		1			
66.	Afyon bağımlılık yapmasaydı halkın her derdine deva bulunurdu.		1			
67.	Sevgilinin yanağı ve beni halkı kâfir ve ehl-i iman diye ikiye bölmüştür.				1	
68.	Halk, güzelin saçının çıkardığı fitneyi şeytan çıkardı sanır.				1	
69.	Âlem halkı sevgilinin saçına asılmıştır.	1				
70.	Âlem halkı muradına kavuşmamıştır.					1

	43. HALK	AN	C	H	NM	SG
71.	Halk, nâ-murad olanlara akıllı ya da dîvâne der.				1	
72.	Halk, cefayı âdet edinmiştir.		1			
73.	Halk, hane-i gamı bulsa viran eder.		1			
74.	Cihan halkı ârifin gönlünü bilmez.				1	
75.	Ârif halka karşını kendini bir şey bilmez gösterir.					1
76.	Ârif başına halkı toplamaz. Ârifin gönlü halk içindeyken bile Hakk (Allah) ile yeksândır.				1	
77.	Evliyalar halkı vahdetin sırrına davet etmiştir.				1	
78.	Halk, tevhid sırrını anlasa baştanbaşa sarhoş olur.					1
	43.5.Halka göre âşık-Âşığa göre halk					
79.	Âşığın vücudu Allah'ın halka cömertliğidir.				1	
80.	Âşık, halkın içinde insanların kendini gördüğü bir aynadır.				1	
81.	Âşığın sureti halkı aldatır.				1	
82.	Âşık halka, melâmet eder.					1
83.	Âşık elinde mey kadehiyle halka safâ gösterir.		1			
84.	Âşık halkın içinde yaşar.				1	
85.	Âşık halkı bırakır.				1	
86.	Âşık halka karışmaz.				1	
87.	Âşık, halktan Hakk'a (Allah) kaçar.	1				
88.	Âşık, halkın eksigine aldırılmaz.				1	
89.	Âşık halkı bırakıp lâ-mekân ilini menzil tutmuştur.				1	
90.	Âşık, halkın kendisine lakaplar takmasını önemsemez.				1	
91.	Halk, âşıkların çektiği sıkıntılara üzülmez.	1				
92.	Âşığın ayrılık acısıyla çıkardığı inlemeler halkın rahatını bozar.		1			
93.	Aşk halka gizli kalmaz.			1		
94.	Âlem halkı âşığın hâlini bilmez.					1
95.	Halk, âşığın bir derdi olduğunu anlasa da sevgilisinin kim olduğunu anlamaktan acizdir.				1	
96.	Cihan halkı, sırrını beyan eden âşığa mecnun der.	1				
97.	Âşık gönlün kendisinden incinmemesi karşılığında halk içinde siyah toprak olmaya râzıdır.					1
98.	Halkın hem ayağının tozu hem başının tâcı, âşıktır.					1
99.	Âşığın adını işitmek, halkın savaflara girmesine neden olur.				1	
100.	Halk, âşıkların başına toplanır.					1
101.	Âşığın sözü halka cevâhir dağı gibidir.				1	
	43.6.Halk-Hz. Peygamber					
102.	Hz. Peygamber halka Hakk'ın (Allah) minnetidir.	1				
103.	Halkın en şereflişi Hz. Peygamber'dir.		1			
104.	Cihan halkı Hz. Peygamberin kadrini bilmez.	1				
105.	Hz. Peygamber halka Rahmân'ın (Allah) rahmetidir.	1				

	43. HALK	AN	C	H	NM	SG
106.	Halkı, nebiler davet etmiştir.			1		
	43.7.Vaiz, halkı cehenneme gönderir.					
107.	Vâizler halka kendi nefsinin över.	1				
108.	Vâiz halkı cennetlik ve cehennemlik diye ikiye ayırmıştır.				1	
109.	Vâiz cehennemi halkla doldurur.				1	
110.	Halk, vâizin okuduğu kitabı dinlerken ağlar.				1	
	43.8.Halk-sûfi-zâhid					
111.	Halk, sūfiye düşman olup melamet taşıyla taşlasa da sūfi ondan incinmez.					1
112.	Celvetilikte halka karışmak yoktur.	1				
113.	Âlem halkı sūfinin elinden malını alsada sūfi ondan incinmez.					1
114.	Halk, zâhidin suretini çıldırmasıya sever.		1			
115.	Zâhid halkın içinde gülmez.					1
116.	Halka, hilekâr sūfi tuzak kurar.		1			
	43.9.Halkı ıslah etmek isteyenler, önce kendini kemale ulaştırmalıdır.					
117.	Halvet edenler halktan uzak olur.					1
118.	Kendini arayanlar, halktan kendilerini gizler.				1	
119.	Âlem halkı kendini bilen insanın divanında durur.				1	
120.	Halk, bazı kişilerin ahlâkına meftun olur.		1			
121.	Halkı ıslah etmek isteyen, önce kendi nefsinin ıslah etmelidir.				1	

	44. HAT	AN	C	H	NM	SG
1.	Sevgilinin hattı, geceyi aydınlatan bir kandildir.		1			
2.	Hat, reyhana benzetilir.				1	
3.	Hat, küfre ve geceye benzetilir, yanağının güzelliğini örttüğü için istenmez.				2	
4.	Hat, siyah renginden dolayı İsrâ gecesine benzetilir.		1			
5.	Hat, sevgilinin aya benzeyen yüzüne düşen kâküllere ve beni ay yüzeyindeki karaltılara benzer.		1			
6.	Hat, görünmez bir peridir.		1			
7.	Sevgilinin hattı Kur'ân surelerine benzetilir.				1	
8.	Sevgilinin hattı kaza kaleminin siyahlığı, âşıklara ise kara bahtlarının eserinin nişanıdır.		1			
9.	Sevgilinin hattı (ayva tüyleri), muhabbet [fermanının] menşurunun süsüdür.		1			
10.	Aşkın manasına, sevgilinin hattının yanağında vâkif olunur.		1			
11.	Saç, gölgesiyle sevgilinin hattını korumaya almıştır.		1			
12.	Gamzenin musibetinden kaçan âşık, hattın emniyetine sığınır.		1			

	44. HAT	AN	C	H	NM	SG
13.	Dudağın hattının esrarı, Allah vergisi bir meziyetle anlaşılır.		1			

	45. HAYRET	AN	C	H	NM	SG
	45.1.Hayretin evsafı					
1.	Hayret, âşığın dilinin (gönül) sevgilinin bakışındaki imayı anlamakta hissettiğidir.		1			
2.	Hayret, süslü bir yapı karşısında hissedilen büyülenme durumudur.		2			
3.	Hayret, sözden oluşur.	1				
4.	Hayret, gamın lezzetinden alınan zevkin sonucudur.	1				
5.	Hayret, cihannın sırları düşünüldükçe yaşanan histir.	1				
6.	Hayret, bir şeyi överken hissedilir.	1				
7.	Hayret, hüsn-i tedbire duyulur.	1				
8.	Hayret, çılgın aşkın sonucudur.	1				
9.	Hayret, aşkın sonucudur, âlim Hürmüz bile onu çözememiştir.	1				
10.	Hayret, kan dolu dil (gönül) ve susmuş bir leb (dudak) ile aşkın sonucudur.	1				
11.	Hayret, sarhoş güzelin bakışının eseridir.	1				
12.	Hayret, yolu şeyhe varmaz ve derdine çare bulamazsa kişinin yaşadığı tam şaşkınlık hâlidir.				1	
13.	İki cihân hayrettedir.	1				
14.	Âlem-i evvel, hayrete sebep olur.				1	
15.	Kesret âlemi hayrete sebep olur.			1		
16.	Halvetin şerbetini tadan hayrette kalır.				1	
17.	Tendeki her bir kıl, hayrete gark olur.	1				
18.	Hayrete erişilince Allah'ın veçhi ayan olur.				1	
19.	Hayret, gâfillerin hâlidir.			1		
	45.2.Hayret, denizdir.					
20.	Hayret, denize benzetilir.	1				
21.	Hayret denizine âşıklar gark olur.			1		
22.	Hayret denizine gark olan, Rabb'den (Allah) uzaklaşıp mahvolur.				1	
	45.3.Hayret, çöl/vadidir.					
23.	Hayret bir çöldür ve Hakk (Allah) yolunda ondan çok vardır.	1				
24.	Gâfil, hayret çölünde kalmıştır.			1		
25.	Ayak bağı olan akıl, dânâyı hayrete düşürür.			1		
26.	Âşık, hayret vadisinde garip kalmıştır.			1		
27.	Âşık, hayret vadisini idrak edememiştir.	1				
28.	Hayret vadisi, âşığa en güzel manzardır.	1				
29.	Hakk'ı (Allah) bilen, hayret vadisine düşer.			1		
30.	Hayrette kalan; aklını deremez, kendini bulamaz.				1	

	45. HAYRET	AN	C	H	NM	SG
31.	Hayret vadisinde kalanlar (isteklerine) vâsıl olamaz.			1		
32.	Hayret vadisi, gerçekte aşk makamıdır.				1	
	45.4.Âşık, hayrettedir.					
33.	Bülbül (âşık) gece gündüz hayrettedir.				1	
34.	Âşık, gece gündüz hayret ender hayrettedir.				2	
35.	Âşıkları hayrete O (Allah) koyar.			1		
36.	Âşık, gönül gözünün perdesi açıldığında hayretinden çılgınlık atar.				1	
37.	Hayret, âşığın düştüğü hâldir.				1	
38.	Âşık hayretle kendinden geçer.		1			
39.	Hayret, âşığın aklını alır.		1			
40.	Âşığın cân u dili hayrette olmalıdır.			1		
41.	Aşk, âşığın canını hayrete koyar.			1		
42.	Hayret, âşığı garip bir şekle sokmuştur.		1			
43.	Şaşırtıcı bir sır olan âşık, endişeyi hayrete düşürür.		1			
44.	Sevgilinin dudağını öpme düşüncesi âşığın dilini (gönül) hayrete düşürür.		1			
45.	Hayret, sevgilinin dudağının vasıfları anlatıldığında olur.		1			
46.	Sevgilinin yüzünün esrarı hayrete sebep olur.		1			
47.	Sevgilinin anlatılamaz güzelliği karşısında âşığın duyduğu şevkin sonucu aldığı rengârenk hâl, akıllı hayret sarhoşu eder.		1			
48.	Aşk hayretine gerçek erle ulaşılabilir.	1				
49.	Talibin hayreti bir amelle geçmez.					1
50.	Gönül, kendini yitirince hayrette kalır.			1		
51.	Âlem, kimin gamda kimin rahatta olduğu konusunda hayrettedir.			1		
52.	Akıl ve cân hayret zulmetinde kalmıştır.			1		
53.	Hakk'ın (Allah) ihsan etmediği çaresiz insan, sarhoş ve hayran bir şekilde hayrette kalır.			1		
54.	Nükte-i cân, Rûhu'l-Kuds'i hayrete salar.		1			
55.	Hız. Mevlâna'nın sırrının zorlukları, hayret zülfünde bırakır.		1			
56.	Mikâil'in cömert eli hayrette bırakır.		1			
57.	Hayret, sevgilinin temiz yüzü nur iken ateş şeklinde tecelli etmesinin sonucudur.		1			
58.	Dil (gönül) bazen sevgilinin yan bakışından aşkın sırlarını işittiği zaman hayretin verdiği neşe feryat sesini susturur.		1			
59.	Âşığın sırları fehm ve firaseti hayrette bırakır.		1			
60.	Hayretin yeryüzünün bir zerre toprağı gönüldür.		1			
61.	Ahlâkın güzelliği meleklerin gönlünün hayretini artırır.		1			

	46. HIRKA	AN	C	H	NM	SG
1.	Hırka, dünya ve ahirette fakr u fena alametidir.					1
2.	Hırka, tekke ehlinin kıyafetidir. Aşk tekkesinin hırkasını giyen için bu eski elbiseler, güneş cevherinden daha değerlidir.		1			
3.	Hırkayı, dünya atlasına âşık tercih eder.		1			
4.	Hırkayı dil (gönül) ehli başına çeker.				1	
5.	Melamet hırkası, kendisini giyeni gizler.				1	
6.	Hırka giyenlerin çoğu [onu anlamayan] hamaldır.		1			
7.	Hırka giyenler, riya eder.				1	

	47. HÜSN	AN	C	H	NM	SG
	47.1.Hüsnün evsafı					
1.	Hüsn, muhabbetin meydana gelme sebebidir.		1			
2.	Hüsne mâlik olanlar, mağrur olur.				1	
3.	Hüsn, sahibini başkaları hakkında olumsuz düşünmeye sevk eder.		1			
4.	Hüsnün tercümanı, nazdır.		1			
5.	Cemâl-i rûşen, hüsnün mushafıdır.		1			
6.	Hüsnün mushafı olan yüzde kul hüvallah ayetini irfân mektebinde okuyanlar görürler.				1	
7.	Hüsnün ayna tutucusu âşığın dilidir (gönül).		1			
8.	Hüsnün cezbesi âşığın şevkini artırır.		1			
9.	Âşık hüsnün mushafına tefe'ül eyler.				1	
10.	İnsandaki hüsn ve zerafeti, hak gözüyle bakanlar görebilir.					1
11.	Hüsn yoluna, cân verilir.				1	
12.	Hüsne kavuşmanın bedeli, cân vermektir.				1	
13.	Yâr (cânân) ilinde hüsn için bâc (vergi) alırlar.				1	
14.	Hüsn, güldedir. Bülbülü güle o feryat ettirir.			1		
15.	Hüsn-i amel, kişiyle ahirete gider.			1		
16.	Dünyanın hüsnü, fanidir.				1	
17.	Hüsn fakirliğini dile getiren, [bunu] yalvarma gözüne gösterir.					1
18.	Kâmilin, hüsn-i himmeti güzeldir.			1		
19.	Güzel söz dilleri (gönül) meftûn ve hayran eder.		1			
	47.2.Allah'ın hüsnü					
20.	Hüsn, Sultan'dan (Allah) alınmıştır.			1		
21.	Allah'ın hüsnünü görmek için cân âleminden, feryat kopmuştur.					1
22.	Allah'ın hüsnüne bedel biçilemez.			1		
23.	Allah'ın bir olan hüsnü benzersizdir ve misal içindedir.				1	
24.	Cân gözü (çeşm), Sultan (Allah) tecelli ettiğinde	1				

	47. HÜSN	AN	C	H	NM	SG
	O'nun (Allah) güzelliğinin güneşini görür.					
25.	Mevlâ'nın (Allah) hüsnünü kimse vafedemez.			1		
26.	Allah'ın zâtının hüsnünde Kahrâr ve Halîm bir aradadır.				1	
27.	Bunca âsâr-ı kudret, Mevlâ'nın (Allah) hüsnündendir.			1		
28.	O'nun (Allah) hüsnünün şerhinden âlem kitabı meydana gelmiştir.				1	
29.	Hakk'ın (Allah) güzelliği zâhir olmak için yeni hil'atler giyer ve ahsen-i sûrette devreder.					1
30.	Allah'ın hüsnü, her yeri gülistan eylemiştir.				1	
31.	Allah'ın hüsnünü, gül vafeder.			1		
32.	Bütün sıfatlar sıfatlar Allah'ın hüsnünü izhâr eder.				1	
33.	Allah'ın hüsnüne güzeller değer verir.				1	
34.	Allah'ın hüsnünün zerresini âşık görmek ister.				1	
35.	Âşık, Allah'ın hüsnüne taliptir.	1				
36.	Padişah'ın (Allah) hüsnüne, âşık pervane olmuştur.			1		
37.	Hız. Peygamberin aşk sırrının feyz(coşku)i âşığı, sevgilinin güzelliğinin tutukusuyla değirmen gibi döndürür.	1				
38.	Dost (Allah), kemal-i hüsnünü cemâlin aynası olan insanda seyredir.			1		
39.	Allah'ın hüsnünün âyinesi âşıktır.		1			
40.	Allah'ın hüsnü, insana şân vermiştir.					1
41.	Efendi'den (Allah) gelen davetlere hüsn ile icap edilir.			1		
	47.3.Hız. Yusuf hüsn sahibidir.					
42.	Hüsnün kemali Yûsuf tur.		1			
43.	Yusuf hüsn sahibi olmuştur.		1		1	
44.	Hız. Yusuf'un hüsn-i hulku (ahlâk güzelliği) güzeldir.		1			
45.	Sevgilinin güzelliği birçok Yusuf'u satılığa çıkarmıştır. Dili (gönül) hüsrana uğratmıştır.		1			
	47.4.Hüsn-i hulk (Güzel Ahlâk)					
46.	Hiçbir amel, hüsn-i hulka (ahlâk güzelliği) denk olamaz.					1
47.	Hüsn-i hulka (güzel huy) sahip olmak isteyen gönül, kötü huylardan arınmalıdır.					1
48.	Hüsn-i hulk (ahlâk güzelliği), sahibini bütün insanlığa sevdirebilir.		1			
49.	Hüsn-i hulk (ahlâk güzelliği) ile irfana ulaşılır.					1
50.	Hüsn-i hulk (ahlâk güzelliği), marifetle talibi kemale ulaştırır.					11
51.	Hüsn-i hulk (ahlâk güzelliği) sahipleri cennete girer.					1

	47. HÜSN	AN	C	H	NM	SG
52.	Hüsn-i hulk (ahlâk güzelliği) ile tahalluk itmeye çabalayanların kalb-i pâki huri ve gilmân ile cennet olur.					1
53.	Hz. Peygamber'in hüsn-i hulkı (ahlâkının güzelliği), şefkatin ve rahmetin süsüdür.		1			

	48. HZ. PEYGAMBER	AN	C	H	NM	SG
	48.1.Hz. Peygamber'in şahsiyeti					
1.	Muhammed (Hz. Peygamber), Gaffâr'ındır (Allah).	1				
2.	Kulu Mustafa Muhtar (Hz. Peygamber) eden, Efendi'dir (Allah).			1		
3.	Hz. Peygamber, mahlukatın en hayırlısıdır.			1		
4.	Hz. Peygamber, halkın en şerefliisidir.		1			
5.	Mustafa'da (Hz. Peygamber) herşeyi Hakk (Allah) cem etmiş ve onu şan sahibi yapmıştır.				1	
6.	Habîb'in (Hz. Muhammed) cediti Hz. İbrahim'dir.			1		
7.	Resûlullah (Hz. Peygamber), cânlara cânândır.			1		
8.	Habibullâh (Hz. Peygamber) cihâna cânıdır.	1				
9.	Resûlullah (Hz. Peygamber), pîrdir.			3		
10.	Hâtem (Hz. Peygamber) âlemin sonudur. İnsanın zübdesidir.				1	
11.	Şâh-ı enbiya (Hz. Peygamber) âlemin sahibidir.				1	
12.	Nebiyy-i Muhterem (Hz. Peygamber) âleme gelmeseydi cihan yaratılmazdı.				1	
13.	Resûlullah'a (Hz. Peygamber) âlemler muhtaçtır.			1		
14.	Muhammed Mustafa'nın (Hz. Peygamber) eşsiz kokusu âlemi dolmuştur.	1				
15.	Reyhan (güzel kokulu) Muhammed Mustafa'nın (Hz. Peygamber) kokusu âlemi kokulandırmıştır.	1				
16.	Nâsut ehli, Muhammed Mustafa'nın (Hz. Peygamber) kokusuyla kokulanmıştır.	1				
17.	Resûlullah'ın (Hz. Peygamber) sonra gelmesi onun fazlının takdimine mani değildir. O ezel defterinde her şeyin başlığıdır.	1				
18.	Resûlullâh (Hz. Peygamber), Rahman'ın (Allah) aynasıdır.			1		
19.	Muhammed (Hz. Peygamber), Hakk'ın (Allah) mazharı belki de aynü'l-Hakk'tır.					1
20.	Hz. Peygamber'in ömrüne Allah yemin etmiştir.		1			
21.	Mâ zâğa'l-basar Sultani'nin (Hz. Peygamber) çocuğunun dadısı kudsi feyzin nurudur.				1	
22.	Ahmed'e (Hz. Peygamber) Ku'ran nazil olmuştur.					1
23.	Ahmed-i Muhtar (Hz. Peygamber), İslam dinini ayağa kaldırmıştır.		1			

	48. HZ. PEYGAMBER	AN	C	H	NM	SG
24.	Ahmed'in (Hz. Peygamber) şeriatı kaldırılırsa din kasrı yıkılır.	1				
25.	Mustafa'dan (Hz. Peygamber) cüda olan, Hakk'tan (Allah) cüda olur.					1
26.	Padişahlar, Hz. Peygamber'in bendesidir.		1			
27.	Hz. Peygamber halka Hakk'ın (Allah) minnetidir.	1				
28.	Hz. Peygamber Allah'ın celâlini tanıtır.		1			
29.	Resûlullah (Hz. Peygamber), kerem madenidir.	1				
30.	Resûlullah (Hz. Peygamber), ihsan ve cömertliğin kaynağıdır.			1		
31.	Resûlullah (Hz. Peygamber) hakikî hüviyeti ile değil, beşerî hüviyeti ile sûret olarak görünmüştür.				1	
32.	Resûlullah'ın (Hz. Peygamber) değerini cihan halkı bilemez.	1				
33.	Muhammed Mustafa'nın (Hz. Peygamber) kıymetini insan bilemez, Hakk (Allah) bilir.	1				
34.	Muhammed Mustafa'ya (Hz. Peygamber) nazar edenler, bu fani saraya aldanmazlar.			1		
35.	Habîb (Hz. Muhammed), muhabbet eflakının kutbudur.			1		
36.	Çarh (sema) halkası, Hz. Peygamber'in dil (gönül) parmağının yüzüğüdür.		1			
37.	Resûlullah'tan (Hz. Peygamber) ayrı olmak, ateşte yanmak gibidir.			1		
38.	Esmanın bütün isimleri Resûlullah'ta (Hz. Peygamber) toplanmıştır.			1		
39.	Resûlullah (Hz. Peygamber), seba'l-mesânin sırrıdır.			1		
40.	Resûlullah (Hz. Peygamber), tevhid yolunu açmıştır.			1		
41.	Resûlullah (Hz. Peygamber), tefrid sırrını bulmuştur.			1		
42.	Resûlullah'ın (Hz. Peygamber) yeri makâm-ı Mahmûd'dur.			1		
43.	Hz. Peygamber'le, keramet sırrı aşikâr olmuştur.		1			
44.	Hâtem (Hz. Peygamber), cennet mahmudu ve insanın zübdesidir.				1	
45.	Hz. Peygamber'in saf tabiatı sıdkın kaynağıdır.		1			
46.	Muhammed Mustafâ'nın (Hz. Peygamber) yoluna sıdk ile gidilir.					1
47.	Hz. Peygamber, maarifin kaynağıdır.			1		
48.	Hz. Peygamber, Zât-ı Pâk'a (Allah) marifetin semasından yükselmiştir.					1
49.	Habîb'e (Hz. Peygamber) vuslatı, Allah vermiştir.			1		
50.	Resul (Hz. Peygamber), âlemin gönül doktorudur.		1			
51.	Mustafa (Hz. Peygamber), hazin kalpleri şâd eder.			1		

	48. HZ. PEYGAMBER	AN	C	H	NM	SG
52.	Yâr'ın (Muhammed Mustafa) pak sırrından gönül ayrı değildir.			1		
53.	Hz. Peygamber'in aşkının manası, gönülde âlemin suretlerinin görünmesidir.		1			
54.	Onun (Hz.Peygamber) ahlâkına halk cân ile meftundur.		1			
55.	Hz. Peygamber sevgisi galip gelirse cân ibadet yoluna bezledilir (adanır).			1		
56.	Hz. Peygamber'in cân nüktesi, Rûhu'l-Kudüs'ü (Cebrâil) hayrete salar.		1			
57.	Hz. Peygamber, cânı bir nüktesiyle mest eder.		1			
58.	Sümbül, Muhammed'in (Hz. Peygamber) gözüne hayran olduğundan boynunu bükmiştir.				1	
	48.2.Hz. Peygamber'in Vücudu					
59.	Resûlullah'ın (Hz. Peygamber) vücudu, Hüda'nın (Allah) tam mazharıdır.			1		
60.	Hz. Peygamber'in pak zâtı Hüda'nın (Allah) tam mazharıdır.			1		
61.	Resûlullah'ın (Hz. Peygamber) vücudu bütün mevcudatı toplamıştır.				1	
62.	Ahmed'in (Hz. Peygamber) zâtını âlem pergelinin noktası yapan Rahman'dır (Allah).				1	
	48.3.Hz. Peygamber, rehberdir.					
63.	Mustafa (Hz. Peygamber), rehberdir.					1
64.	Resûl-i Muctebâ'nın (Hz. Peygamber) şeriatı Hüdâ (Allah) yolunun sülûkunun rehberidir.		1			
65.	Mustafa (Hz. Peygamber), ehl-i yakînin rehberidir.			1		
66.	Hz. Peygamber, büyüklere yol gösterir.			1		
67.	Hakk (Allah), tariki Hz. Peygamber ile buldurmuştur.			1		
68.	Muhammed (Hz. Peygamber), haşir günü Müslümanlara öncülük edecektir.				1	
69.	Ahmed'in (Hz. Peygamber) sünneti takip edilmelidir.			1		
70.	Ahmed-i Muhtar'in (Hz. Peygamber) âleminde Din-i Mübin-i İslam kıyam etmiştir.		1			
71.	Emin'in (Hz. Peygamber) kalbine mâ rameytenin esrarı dolmuştur.	1				
72.	Bütün tarikatler Muhammed'in (Hz. Peygamber) eserleridir. Muhammed'in (Hz. Peygamber) etvârı da tarikat adabıdır.	1				
73.	Muhammed Mustafa (Hz. Peygamber) yârdır, gönül onun pak sırrından ayrı değildir.			1		
74.	Ehl-i hayr, ihlas bir niyet ile emr-i resûle (Hz. Peygamber) iktida eylemiştir.		1			

	48. HZ. PEYGAMBER	AN	C	H	NM	SG
75.	Mustafa (Hz. Peygamber), kendini bilenleri himaye eder.					1
	48.4.Hz. Peygamber, kâinatın/âlemlerin yaratılma sebebidir.					
76.	Resûlullah (Hz. Peygamber), kâinatın zuhurunun cevheridir.				1	
77.	Resûlullah (Hz. Peygamber) bütün yaratılmışların var olma gayesidir.			1		
78.	Nebiyi-i Muhterem (Hz. Peygamber), cihanın yaratılma sebebidir.				1	
79.	Ahmed (Hz. Peygamber), akl-ı evvel(yaratılan ilk akıl)dir.		1			
	48.5.Hz. Peygamber, rahmettir.					
80.	Resûlullah'ın gelişi, rahmettir.			1		
81.	Hz. Peygamber, âleme Hakk'ın (Allah) rahmetidir.	1				
82.	Hz. Peygamber Hakk'ın (Allah) âlemine rahmettir.	1				
83.	Resûlullah (Hz. Peygamber), âlemlere rahmettir.			1		
84.	Hz. Peygamber'in ümmetine Hakk'ın (Allah) rahmeti, çoktur.				1	
85.	Hz. Peygamber'in hüsn-i hulkı (ahlâkının güzelliği), şefkatin ve rahmetin süsüdür.		1			
86.	Resûlullah (Hz. Peygamber), Hakk'ın (Allah) fazlı, halka Hakk'ın minneti, âlemine rahmeti ve Allah'ın ulu ihsanıdır.	1				
87.	Muhammed Mustafa'nın (Hz. Peygamber) vücudu, ümmete ulu bir minnettir. Bütün halklara Rahman'ın (Allah) rahmetidir.	1				
88.	Resûlullah'ın (Hz. Peygamber) gelişi, rahmet, zevk ve safadır.			1		
89.	Hakk'ın (Allah), Şah'ın (Hz. Peygamber) ümmetine rahmeti fazladır.				1	
	48.6.Hz. Peygamber, âlemin övücüdür.					
90.	Hz. Peygamber, âlemin/cihanın övücüdür.			1	1	
91.	Muhammed (Hz. Peygamber), âlemin nuru, âdemin (insanın) övücü, iki âlemin (dünya ve ahiretin) efendisidir.	1				
92.	Âlemin övücünün (Hz. Peygamber) hatırı ile Allah'tan yardım istenir.				1	
	48.7.Hz. Peygamber, sultandır.					
93.	Habibullah'ın (Hz. Peygamber) vücudu, âleme sultandır.	1				
94.	Hz. Peygamber, iki cihan sultanıdır ve sıdk ile sevilir.			1		
95.	Ahmed (Hz. Peygamber), iki cihanın padişahıdır.		1			

	48. HZ. PEYGAMBER	AN	C	H	NM	SG
96.	Resûlullah (Hz. Peygamber) cân ülkesinin hanı, dil (gönül) tahtının sultanıdır.	1				
97.	Muhammed Mustafa (Hz. Peygamber), nebiler hizbinin sultanıdır.	1				
	48.8.Hz. Peygamber Allah'ın sevgilisidir.					
98.	Hz. Peygamber Hüdâ'nın (Allah) sevgilisidir.			1		
99.	Muhammed Mustafa Hz. Rahman'ın (Allah) sevgilisidir.			1		
100.	Hz. Muhammed cânânın cânânıdır.	1				
101.	Muhammed (Hz. Peygamber), Hakk'ın (Allah) sevgilisi, şanı yüce, kerem sahibi ve Hz. Yazdan'ın (Allah) nazeninidir.	1				
102.	Muhammed Mustafa (Hz. Peygamber), Hz. Rahman'ın (Allah) habibidir.			1		
103.	Mustafa (Hz. Peygamber), Hakk'ın (Allah) habibidir.					1
104.	Mustafa (Hz. Peygamber), karanlık gecenin dolunayı, (güneşin en parlak vakti) duha güneşi, Hüda (Allah) gülistanının gülü, Hakk'ın (Allah) habibidir.			1		
105.	Hz. Peygamber, efâl ve sıfatı geçip kulları zatın aslına davet etmiştir.			1		
106.	Mustafa (Hz. Peygamber), lî-ma'a'llah kasrının mihmandır.			1		
	48.9.Hz. Peygamber, enbiyanın imamı/şâhı/serveridir.					
107.	Mustafa (Hz. Peygamber), resuldür.	1				
108.	Hz. Peygamber, enbiya ve evliyanın şanı şerefi, yüksek şâhıdır.		1			
109.	Ahmed (Hz. Peygamber), peygamberlerin şahıdır.				1	
110.	Hz. Peygamber, enbiyanın şâhı, âlemin sahibidir.				1	
111.	Hz. Peygamber, risalet madeninin cevheridir.			1		
112.	Resûlullah (Hz. Peygamber), enbiyaya imamdır.			1		
113.	Resûlullah (Hz. Peygamber), peygamberlerin reisidir.			1		
114.	Ahmed (Hz. Peygamber), enbiyanın iftihar sebebidir.		1			
115.	Resûlullah (Hz. Peygamber), Hz. Âdem su ve çamur hâlinde iken nebi olmuştur.			1		
116.	Resûlullah (Hz. Peygamber) öz, diğer peygamberler meyvedir.				1	
117.	Enbiya, Şah (Hz. Peygamber) ile lütuf ve izzet bulmuştur.				1	
118.	Bütün peygamberlerin ruhları Muhammed'in (Hz. Peygamber) büyüklüğünü kabul edip ona hürmet eder.				1	

	48. HZ. PEYGAMBER	AN	C	H	NM	SG
119.	Bütün enbiya ve mürselin, Şah'ın (Hz. Peygamber) ümmeti olmak için Hakk'a (Allah) temnnâ etmişlerdir.				1	
120.	Resûlullah (Hz. Peygamber), cihana gelmiş ve gelecek herkesin başıdır.				1	
121.	Enbiyânın Serveri'ini (Hz. Peygamber) rehber edinenlere, Hakk (Allah) yardım eder.			1		
	48.10.Hz. Peygamber, dertlilere dermandır.					
122.	Âşık, dertlilere derman olan Resûlullah (Hz. Peygamber)'den lütuf ister.	1				
123.	Muhammed Mustafa (Hz. Peygamber), gönüllere şifa, bütün dertlere deva, kullara Hakk'tan (Allah) lütuftur.			1		
124.	Fahr-i Risâlet'i (Hz. Peygamber) rehber edinenlerin dertlerine Hakk (Allah) derman olur.			1		
	48.11.Hz. Peygamber hakikat mahzenidir.					
125.	O (Hz. Peygamber) hakikatın mutlak feyyâzıdır.					1
126.	Hz. Peygamber, hakikat mahzenidir.			1		
127.	Resûlullah (Hz. Peygamber), hakâyık ilminin mahremidir.				1	
128.	Hz. Peygamber, hakikat Süleymanıdır.		1			
129.	Hz. Peygamber, hakâyıkın en güzel söz söyleyenidir.		1			
130.	Hz. Peygamber'in ağzı, tahkik sırrının çeşmesidir.		1			
131.	Hz. Peygamber'in nutkunun sırrı, tahkikin kaynağıdır.		1			
132.	Hz. Peygamber, hakikat bağının serv-i bülendi, saadet gülzarının yüz yapraklı gülüdür.			1		
	48.12.Hz. Peygamber küntü kenz'in mahzeni/anahtarıdır.					
133.	Resûlullah (Hz. Peygamber), küntü kenzin mahzenidir.				1	
134.	Hz. Peygamber, küntü kenz esrârının anahtarıdır.			1		
	48.13.Hz. Peygamber, ilmin ve ilm-i ledünnînin kaynağıdır.					
135.	Resûlullah'ın (Hz. Peygamber) ilmi sınırsızdır.				1	
136.	Resûlullah (Hz. Peygamber), ilim ve irfanın madenidir.			1		
137.	Mustafa (Hz. Peygamber), ilmin zatıdır.				1	
138.	Resûlullah'ın (Hz. Peygamber) vücudu tüm mevcudatı topladığı gibi ilmi de bütün ilmi kuşatmıştır.				1	

	48. HZ. PEYGAMBER	AN	C	H	NM	SG
139.	Resûlullah'ın (Hz. Peygamber) ağız ilm-i ledünnî esrarının kaynağıdır.				1	
140.	Hızır, ledünnî ilmini Hz. Peygamber'in bilen gönlünden okumuştur.		1			
	48.14.Hz. Peygamber, vahdete ermiştir.					
141.	Hz. Peygamber, vahdete ermiştir.			1		
142.	Hz. Peygamber'in, yüzü kesret çölüdür.				1	
143.	Vahdet denizi, Hz. Peygamber'in içine yansımıştır.				1	
144.	Muhammed (Hz. Peygamber), vahdet ravzasının gülü, lîma'a'llâh'ın bülbülü, canlara cânân, cihana candır.	1				
145.	Ahmed'in (Hz. Peygamber) ahaddan farkı sadece mim harfidir. O kalkarsa vahdete ulaşılır.			1		
146.	Habib'in (Hz. Peygamber) sırrı vahdet sarayında seyredilir.			1		
147.	Resûlullah'a (Hz. Peygamber) vahdet kevserinden içirmesi için yakarılır.			1		
148.	Güle (Hz. Peygamber) cânın erişmesi için bülbüle öykünüp şevk ile tevhid etmesi gerekir.	1				
	48.15.Hz. Peygamber, mucize sahibidir.					
149.	Hz. Peygamber, parmağıyla ayı ikiye bölmüştür.			1		
150.	Hz. Peygamber, nâkıs insanların talebiyle ayı ikiye bölmüştür.			1		
151.	Hz. Peygamber'i güneş ışığından bir bulut muhafaza ederdi.			1		
152.	Levlâk hilatini giydiği için serviler Muhammed'e (Hz. Peygamber) gölge olmaktadır.				1	
	48.15.1. Hz. Peygamber, miraca çıkmıştır.					
153.	Habib'i (Hz. Peygamber) miraca davet edip vuslatı veren Allah'tır.			1		
154.	Şah (Allah), Muhammed'i (Hz. Peygamber) miraçta alem kılmış ve melekleri, peygamberleri ona ümmet eylemiştir.				1	
155.	Mustafa (Hz. Peygamber) miracın sahibidir.			1		
156.	Resûlullah (Hz. Peygamber), miraç ve taç sahibidir.			1		
157.	Kâbe kavseyini ev ednâ Hz. Peygamber'indir.				1	
158.	Resûlullah'ın (Hz. Peygamber) şahidi, miraç gecesi ve Sübhâne'l-lezî esrâ ayetidir.			1		
159.	Fekâne kâbe kavseyini ev-ednâ âyeti Hz. Peygamber'in şanının yüceliğine şahadet eder.			1		
160.	Muhammed'in (Hz. Peygamber) kaşî kâbe kavseyini ev ednâ'dır. Gül onun derisinden açılır.				1	
161.	Hz. Peygamber'in iki kaşî arasına, Hüda (Allah) hatt-ı istivâyî çekmiştir.				1	
162.	Hz. Peygamber, sidretü'l-müntehâ'yı seyretmiştir.			1		

	48. HZ. PEYGAMBER	AN	C	H	NM	SG
163.	Rûhu'l-emîn (Cebrâil) Hz. Peygamber'e miraçta "Buradan bir parmak dahi ileri geçerse yanarım." demiştir.			1		
164.	Mustafa (Hz. Peygamber) ile Âdem, İbrahim ve İsa peygamberler [miraçta] konuşmuştur.				1	
165.	Âşık, Hz. Peygamber'in ilim ve irfanına ve miracının esrarına kurban olmak ister.				1	
166.	Âlemlerin övücü olan Mustafa'ya (Hz. Peygamber) uyanlar, ev edna sırrına ulaşmıştır.			1		
	48.15.2. Hz. Peygamber arşa ayak basmıştır.					
167.	Muhammed (Hz. Peygamber), Hazret'in (Allah) lütettiği yüceliklerle semayı gezmiştir.				1	
168.	Sadr-ı risâlet (Hz. Peygamber) arşa ayak basmıştır.				1	
169.	Hz. Peygamber'in cilvegâhı arş-ı azamdır.			1		
170.	Arşı, üzerine Hz. Peygamber'in ayak basması yüceltmıştır		1			
171.	Hz. Peygamber arştan daha yücedir.		1			
172.	Hz. Peygamber'in arşa ayak basması Kabe'yi onunla aynı yücelikte kılmıştır.		1			
	48.16.Hz. Peygamber'den şefaata beklenir.					
173.	Hz. Peygamber, mahmud makamının sahibi olduğundan kendisinden şefaata dlenir.			1		
174.	Resûlullah'tan (Hz. Peygamber) hem zâhiren hem bâtınen şefaata talep edilir.			1		
175.	Hz. Peygamber, âlemlere şefaata kaynağıdır.			1		
176.	Hz. Peygamber, şefaata denizinin incisidir, bağışlama okyanusudur.	1				
177.	Âlem, harap olduğundan Resûlullah'tan (Hz. Peygamber) medet istenir.	1				
178.	Vücudu günahlardan yıkamak, vuslatının sonsuz lütfuna doymak, ev ednâ sırrını duymak için Resûlullah'tan (Hz. Peygamber) şefaata istenir.			1		
179.	Mustafa'nın (Hz. Muhammed) şefaatiyle şirkin zulmeti def olur.			1		
180.	Gaffar'ın (Allah) rahmeti olan Muhammed (Hz. Peygamber) kerem denizidir, mahşerde âsilere şefaata eder.	1				
181.	Mücrimler, Resûlullah'tan (Hz. Peygamber) şefaata umar.				1	
182.	Dertliler, Resûlullah'tan (Hz. Peygamber) şefaata umar.			1		
183.	Mustafa (Hz. Peygamber), günahkârların şefaataçisidir.			1		

	48. HZ. PEYGAMBER	AN	C	H	NM	SG
184.	Muhammed (Hz. Peygamber), eteğine yapışan ümmetine nazar eder.	1				
185.	Ümmetin asi ve müflisleri, Muhammed'in (Hz. Peygamber) sultanlara layık incileri kendilerine sermaye olarak yettiği için üzülmezler.	1				
186.	Şefaath etmek, Muhammed'in (Hz. Peygamber) makamına bir eksiklik getirmez.				1	
187.	Resûlullah'ın (Hz. Peygamber) şefaati olmasaydı âşık var olmazdı.				1	
188.	Muhammed Mustafa (Hz. Peygamber), şefaathçi olduğu için âşık rahmetten ümidini kesmez.				1	
189.	Müslümanlar Muhammed'in (Hz. Peygamber) şefaathçi olduğu günde Allah'ın rahmetinden ümit kesmez.	1				
190.	Muhammed Mustafa'nın (Hz. Peygamber) hürmetiyle af dilenir.	1				
191.	Mustafa'nın (Hz. Peygamber) hürmeti için Sultan'dan (Allah) kerem istenir.	1				
192.	Salat ve selâm Hz. Peygamber'edir.			2		
	48.17.Hz. Peygamber, enbiyanın sonuncusudur ve vefat etmiştir.					
193.	Peygamberler de dünyada kalmaz.			1		
194.	Muhammed Mustafa (Hz. Peygamber), bu fani yerden gitmiştir.			1		
195.	Muhammed Mustafa'yı (Hz. Peygamber) dünya almıştır.			1		
196.	Hz. Peygamber, enbiyanın sonuncusudur, nübüvvet binası onunla bitmiştir.			1		
197.	Rahman'ın (Allah) veçhini arzulayan Muhammed (Hz. Peygamber) viran saray olan dünyayı terk etmiştir.			3		
198.	Muhammed (Hz. Peygamber), dünyadan gidince âhiret sevinmiştir; fakat dünyadan safa gitmiştir.			1		
199.	Muhammed Mustafa (Hz. Peygamber), faniden (dünya) gittiği için ağlanır.			1		
200.	Hz. Peygamberin kadri dünyada bilinmez.	1				
	48.18.Hz. Peygamber'in ümmeti olmak, hamedilmesi gereken bir vasıftır.					
201.	Şah'ın (Hz. Peygamber) ümmeti, cümle ümmetten hayırlıdır.				1	
202.	Mustafa'nın (Hz. Peygamber) ümmeti olan safa ile dolar.	1				
203.	Hz. Peygamber'e ümmet olunduğu için Zî-kerem'e (Allah) hamedilir.				1	

	48. HZ. PEYGAMBER	AN	C	H	NM	SG
204.	Allah'ın rızasını Muhammed'de (Hz. Peygamber) buldukları için melekleri, peygamberleri ona ümmet olmuşlardır.				1	
	48.19.Hz. Peygamber'i methetmek.					
205.	Hz. Peygamber'i methetmek, feyz kaynağıdır.		3			
206.	Hz. Peygamber, ancak ilahi feyzin yardımıyla methedilebilir.		1			
207.	Muhammed'i (Hz. Peygamber) Allah methettiği için insanlar hakkıyla methedemez.				1	
208.	Muhammed (Hz. Peygamber), mahlûkun methetmede âciz kaldığı kevneynin (iki âlemin) sultanıdır.				1	
209.	Âşık, Muhammed'i (Hz. Peygamber) değeriyle methetmekten âcizdir.				1	
210.	Ahmed'i (Hz. Peygamber) methetmek, dilin (gönül) yapabileceği en önemli maslahattır.		1			
211.	Dil (gönül) aynasında Hz. Peygamberin methinin şevkiyle Hz. Peygamber'e duyulan aşkın manası olan âlemin sûretleri yansır.		1			
212.	Dil, Muhammed'in (Hz. Peygamber) naatini söyler, Muhammed (Hz. Peygamber), gönül ve cân mülkünü şenlendirir.				1	
	48.20.Hz. Peygamber'in doğumu					
213.	Hz. Peygamberin doğduğu ay olan rebiü'l-evvel en şanslı aydır.		1			
214.	Hz. Peygamber doğduğunda âlemler aydınlanmıştır.			1		
215.	Peygamber'in (Hz. Muhammed) doğumu gecesi, mutluluk yıldızlarının olduğu bir gecedir.		1			
216.	Muhammed Mustafa'nın (Hz. Peygamber) doğduğu aya mevlid ayı denir ve bu ay safayla dolmuştur.	1				
217.	Hz. Peygamber'in mevlit (Rebiü'l-evvel) ayında gönüllerde kasvet kalmaz.	1				
218.	Muhammed Mustafa (Hz. Peygamber), doğumu ile âlemi mutluluğa kavuşturmuştur.	1				
219.	Hz. Peygamber, cihana konduğunda cihan gulgule ile dolmuştur.				1	
	48.21.Hz. Peygamber'in cemâli					
220.	Hz. Peygamber, cemâli tanıtır.		1			
221.	Habîb (Hz. Peygamber), Cemâl'in (Allah) nurundan bir eseridir.	1				
222.	Habibullah'ın (Hz. Peygamber) veçhi, Hakk'ın (Allah) aynasıdır ve onda Rahman'ın (Allah) sûreti tecelli eder.	1				

	48. HZ. PEYGAMBER	AN	C	H	NM	SG
223.	Hız. Peygamber'in cemâli Kırdıgâr'ın (Allah) yakınlık meclisini süsleyen mumdur.		1			
224.	Habibullah'ın (Hz. Peygamber) cemâli güneşe benzer, gökyüzü çadırı Hz. Peygamber'in hayalinin fanusudur.	1				
225.	Hız. Peygamber'in güzelliğinin şevki değirmeni (dünya) döndürür.	1				
226.	Hayrû'l-beşer(Hız. Peygamber), veçhının pertevini salmazsa, muntazam olan âlemin düzeni bozulur.	1				
227.	Habibullah'ın (Hz. Peygamber) cemâli her şeyde parlar.	1				
228.	Habibullah'ın (Hz. Peygamber) cemâli, nikab olmasaydı, cihanı aydınlatırdı.	1				
229.	Resûlullah'ın (Hz. Peygamber) cemâlinin nurunu hasta dil (gönül) göremez.	1				
	48.22.Hız. Peygamber'in nuru					
230.	Resûlullah (Hz. Peygamber), Hüdâ'nın (Allah) nurudur.	1				
231.	Resûlullah'ın (Hz. Peygamber) nuru parlaktır.			1		
232.	İsmail cânını feda ettiğinden neslinden (Hz. Peygamber gibi) bir nûr zuhûr etmiştir.			1		
233.	En büyük nur, Muhammed'in (Hz. Peygamber) nurudur.			1		
234.	Resûlullah (Hz. Peygamber), Sübhân'ın (Allah) pak nurudur.			1		
235.	Muhammed (Hz. Peygamber), cihana doğan, temiz asıllı bir nurdur.				1	
236.	Hız. Peygamber'in nurlu gönlü mana suretli zatın aynasıdır. Onun sırlarla dolu konuşması, tahkik ve yakın ilminin doğuş yeridir.		1			
237.	Hız. Peygamber, Hakk'ın (Allah) nuru, âlemin cânıdır.		1			
238.	Muhammed Mustafa (Hz. Peygamber) iki âlemin nuru, iki âlemde şahların şahıdır.	1				
239.	Hız. Peygamberin zâtının nuru âlemi süslemiştir. Dört kitap âlemin güzel evsafını anar.	1				
240.	Habibullah'ın (Hz. Peygamber) güneşinin nurunun bir zerresi âlemlere yeter.	1				
241.	Güneş ve ay nurunu Muhammed'den (Hz. Peygamber) alır, saçı da ve'l-leyl-i yeldadır.				1	
242.	Yıldızlar, güneş ve ay ışığını Hz. Peygamber'in yüzünün nurundan alır. Levh ve kalemin hikmeti onun denize benzeyen [sonsuz] ilmiyle bilinir.				1	
243.	Hayrû'l-beşer (Hz. Peygamber) yüzünün nurunu salmazsa, âlem düzen bulmaz.	1				

	48. HZ. PEYGAMBER	AN	C	H	NM	SG
244.	Risalet reisi(Hz. Peygamber) arş üzere ayağını basınca nübüvvet nuru insanlığı aydınlatmıştır.				1	
245.	Âlem, Hz. Peygamber'in zatının nuruyla süslüdür. Dört kitap onun güzelliğini evsafıyla doludur.	1				
246.	Muhammed'in (Hz. Peygamber) nuru bütün zulmeti kaldırmıştır. O, Hüdâ'nın (Allah) yollarını haber verir.	1				
247.	Hz. Peygamber, vahdet güneşinin nurudur.			1		
248.	Mustafa'nın (Hz. Peygamber) nuru her güzel yüzdendir.	1				
249.	Mustafa'nın (Hz. Peygamber) pak nuru şirk ve heva karanlığını def eder.			1		
250.	Mustafa'nın (Hz. Peygamber) nuru bütün hicabı kaldırır.			1		
251.	Resûlullah'ın (Hz. Peygamber) nuruyla, kâmiller zümresi kemali bulmuştur.			1		
	48.23.Hz. Peygamberin nesli ve sevdikleri					
252.	Mustafa'nın (Hz. Peygamber) âlinin, neslinin aslı zehir içirilen Hasan ile şehit edilen Hüseyin'dir.				1	
253.	Hz. Peygamber'in neslinden nûr zuhur etmiştir.			1		
254.	Hz. Peygamber'in sevdikleri Ebubekir, Ömer, Osman ve Ali'dir.				1	
255.	Fahr-i âlemin (Hz Peygamber) pâk nûru ve zât-ı Ekrem'in (Hz Peygamber) sevdiği dört kişiye duyulan muhabbet için Allah'a niyaz edilir.				1	
256.	Muhammed Mustafa'nın (Hz. Peygamber) âline, ashabına, ezvâcına, etbâna Rıdvan bahçesi hazırlanmıştır.	1				
	48.24.Âşık, Hz. Peygambere âşıktır.					
257.	Ahmed Mahmud Muhammed Mustafa'nın (Hz. Peygamber) yolunda âşık gider.					1
258.	Resûlullah (Hz. Peygamber), âşığın atası ve pîridir.			1		
259.	Resûlullah (Hz. Peygamber) âşığın cânının cânı, cânânının cânânıdır.	1				
260.	Hz. Peygamberin aşk sırrının feyzi (coşku) âşığı, sevgilinin güzelliğinin tutkusuyla değirmen gibi döndürür.	1				
261.	Resûlullah'ın (Hz. Peygamber) zuhur edişi âşıkların derdine devadır.			1		
262.	Resûlullah (Hz. Peygamber), âşığın vücud yaralarının merhemidir.				1	
263.	Mustafa (Hz. Peygamber), dili (gönül) bağlı âşıkların dermanıdır.			1		
264.	Resûlullah (Hz. Peygamber), âşığın ümididir.			1		

	48. HZ. PEYGAMBER	AN	C	H	NM	SG
265.	Âşık, kendisinin cürmü çok olsa da Resûlullah'ın (Hz. Peygamber) lütfunu ister.		1			
266.	Hiz. Peygamber, bağışlanma kaynağıdır, âşık onun kendisine nazar etmesini ister.			1		
267.	Âşık, Resûlullah'ın (Hz. Peygamber) kapısında köledir.			1		
268.	Âşık, Resûlullah'ın (Hz. Peygamber) ayağını âşık öpmek ister.	1				
269.	Âşık cihanın fahri (Hz. Peygamber) irfânına kurban olur.				1	
270.	Habibullah'ın (Hz. Peygamber) kelamının âşıklarına Cem'in kadehinden içilen şarap neşe vermez.	1				
48.25.Hz. Peygamber, fakr ile övünmüştür.						
271.	Hatm-i cem'i'l-mürselîn (Hz. Muhammed) fakr ve fena ile övünmüştür.			3	3	
272.	Nebî (Hz. Muhammed), fakr övümcüdür, buyurduğu için âşık da fakr ile iftihar eder.			1		
273.	Şah(Hz. Muhammed)'in fakr ile övündüğünü duyan (âşık), kerem ehli (cömertler)nin ikramlarına iltifat etmez.		1			
48.26.Hz. Peygamber'in hadisleri inci gibidir.						
274.	Muhammed'in (Hz. Peygamber) dudağı lal, ağzı inci madenidir. Lisani da Hakk (Allah) vahyini söyler.				1	
275.	Muhammed'in (Hz. Peygamber) sözleri inci gibidir. Allah onun inci gibi dualarını geri çevirmez.	1				
276.	Yüzlerce mennile selvâ zevki, Mustafa'nın (Hz. Peygamber) kelamının zevkine muadil olamaz.				1	
277.	Mustafa'nın (Hz. Peygamber) sözü dimağa zevk verir.				1	
278.	Veli, Hak Resulü'nün (Hz. Peygamber) öğütlerini işitir ama o öğütler ona kâr etmez.				1	
279.	Hiz. Peygamber'in sözlerinin verdiği neşeyi Cem'in kadehinden içilen şarap vermez.	1				
280.	Mustafa (Hz. Peygamber), Rab (Allah) için övgüsü sayılamayacak kadar çoktur demiştir.			1		
281.	Habib (Hz. Peygamber) e'üzü bike minke buyurmuştur.	1				
282.	Mustafa (Hz. Peygamber) şeytan yalnızdır, dediği için Hakk (Allah) yolunda yalnız gidilmez.	1				
283.	Peygamber (Hz. Muhammed), gazaya himmet edenlerden hoşnut olur.		1			

	49. İMAN	AN	C	H	NM	SG
--	-----------------	-----------	----------	----------	-----------	-----------

	49. İMAN	AN	C	H	NM	SG
1.	İman, Zât'ı (Allah) idrak etmektir.					1
2.	İman, Allah'tır.				1	
3.	İnsanı iman ehli eyleyen Allah'tır.			10		
4.	Hakk'a (Allah) iman kâmil olmalıdır.			1		
5.	Hakk'ın (Allah) sevdiği kula iman leziz gelir.					1
6.	İmanın yeri, sinedir.		1			
7.	İman vadisi (bulunduğu yer) ağızdır.					1
8.	İman, sevgilinin yanağındadır.				1	
9.	Sevgilinin yanağı ve hattının sırrını anlayan zâhid imandan bahsetmeyi bırakır.				1	
10.	Şan sahibi çâr-yâr-i güzîn, imanın rûknünden dördüdür.		1			
11.	İman, ışık saçar.		1		1	
12.	Zünnar kesilmeden/kırılmadan iman arzulanmaz.			2		
13.	İman isteyen, zünnarı kırar.			1		
14.	Âşık, imandan ve küfürden geçmiş âyanda sebât etmiştir.				1	
15.	Âşık, imana sahiptir.	1				
16.	Âşık, yârini bulunca imandan da zünnardan da vazgeçer.				1	
17.	Kur'ân'da iman âyeti vardır ve o rûha benzetilir.					1
18.	Küfür mürekkebe, iman ise kâğıda benzer.					1
19.	İmana talip olan pîrin eteğini tutmalıdır.					1
20.	İman tazelemek için tevhid etmelidir.			1		
21.	Sıdk ile iman getirmek için tevhid etmelidir.			1		
22.	Tasdik ile imana ulaşılır.			1		
23.	İmana sahip olan, onu ikrar eder.		1			
24.	Hakk'a (Allah) imanın kâmil olması buyruğu yerine getirmeli, ihmali bırakmalıdır.			1		
25.	Ara yerden ayrılığı sürmeden iman kâmil olmaz.			1		
26.	Şüphe ve inkâr imana mani olur.			1		
27.	Şuhudunda kâmil olanın imanı Hakk'tır (Allah).			1		
28.	Allah yolunun mertlerinin imanları güçlüdür.	1				
29.	Ten-perver olanlar irfân içindeki küfür olan imanı bilmezler	1				
30.	İmanın nuru mevlid ayında ayan olur.	1				
31.	İman, kabirde garibane yatan kullara yoldaştır.	1				
32.	İman, sevgilinin yanağındadır.				1	
33.	Cân, cânânı bulduğunda âşığın küfür kalesi yıkılır, dini imanı yapılır.				1	
34.	İmana sahip olmayanın hâli kötüdür.				1	
35.	Cihan halkı iman ve küfür halkı diye ikiye ayrılır.				1	
36.	İman ehlinin silahı pâk gönüldür.					1
37.	Âşık, imana ulaştırır.					1

	49. İMAN	AN	C	H	NM	SG
38.	İmanın da bir devri vardır ve âşık imanının devrinde yaşamaktadır.					1
39.	İmanın aynı âdemdir (insan).					1
40.	Hakk'a (Allah) giden yol iman ehlinindir.			1		
41.	İmân-ı kâmil sahibi olan akıllı bir insan mal, mülk ve tâc taht talep etmez.			2		

	50. İNSAN	AN	C	H	NM	SG
	50.1.İnsanın evsafı					
1.	İnsan aşkın tecelli-gedesidir.		1			
2.	Âdem (insan) imanının aynıdır.					1
3.	İnsan, âdem-i manadır.				1	
4.	İnsan, cömertlik hazinesinin özüdür.			1		
5.	İnsan, anâsır-ı erbaa terkinin perdeleri kalkınca olmuştur.			1		
6.	İnsanı bilmek zikirdir.					1
7.	Eşyanın kiblesi her zaman âdemdir. Devir insan devridir, Şeytan'a uyulmamalıdır.					1
8.	Âkil insan, leyse li'l-insâni illâ mâ se'â ayeti gereğince hayır için çabalar.			1		
9.	İnsan, ârifin sözünü duyabilir.				1	
10.	İnsan zâhirini süslememelidir.		1			
11.	İnsan, dışarı bakmayı bırakıp kalbi arındırmalıdır.				1	
12.	İnsanın kalbi safayı bulur.			1		
13.	İnsan, zamanının Eflâtun'u da olsa irfân sahibi değilse bir dikendir.		1			
14.	Âdemin (insan) nikabı açılınca dîdâr-ı cennet görülür.					1
15.	İnsanı, irfân sırları kendinden geçirir.		1			
16.	Âdem (insan) meyvesinin çekirdeği sözdür.					1
17.	İnsan, yer ve göğün çekmediği büyük yükü çekmiştir.			1		
18.	Âdemoğlu (insan) şarabı anlayamayacak kadar mestanedir.	1				
19.	Bütün insanlar aynı ana babadan olmuş (olmalarına rağmen) birbirlerine hıkd ve haset etmektedirler.			1		
20.	İnsan, takva ve yakinden uzaktır.	1				
21.	Laftan anlamaz diken ve değersiz olduğunda insana yapılan ihsan ağlatır (ona üzülünür).		1			
22.	Âdem (insan) âdetleri terk etmeli ve kendine gelmelidir.					2
23.	İnsan, öğüt dinlemezse kalbi taştan da katı olur.				1	
24.	İnsan, çaresizdir ve hiçbir şeye kâdir olamaz.			3		
25.	İnsan, gâfildir ve arzusunun peşinde koşar.			1		

	50. İNSAN	AN	C	H	NM	SG
26.	Ölüm vakti Azrail gelince gaflet uykusundan uyanan insanın hâli müşkildir.				1	
27.	İnsanın zindanı tendir.				1	
28.	Ebed mülkünde insan ölümsüzdür.					1
29.	İnsanlar bezm-i melâmette inler.		1			
30.	İnsanı bezm-i tarabdaki (eğlence meclisi) gönül rebabının nağmeleri kendinden geçirir.		1			
31.	İnsan aç kalacağını sanmamalı, şükretmelidir; nimet boldur.			1		
32.	Hür insan için bela güzellik kaygısındadır, mal mülk üzüntüsüdür.		1			
33.	İnsanlar, mürüvveti minnetsiz yapmaz.		1			
34.	İnsan, önce âh u zâr eder sonra hayfâ der.				1	
35.	İnsan denilen ipucu olmasa, o kitaptaki zülûf düğümü çözülemezdi.				1	
36.	İnsan, Muhammed Mustafa'nın kadrini bilemez.	1				
37.	İnsanın zübdesi, cennet mahmudu olan Hâtem'dir (Hz. Peygamber).				1	
	50.2. İnsan-Allah					
38.	İnsan, Allah'ın zât'ının delilidir.				1	
39.	İnsanda, Allah'ın esması gizlenmiştir.					1
40.	Yere göğe sığmayan nûr-ı tecelli insandadır.					1
41.	Âdem (insan) ise (Allah'ın) sıfat ve zâtına revâdır.					1
42.	Âdeme (insan) ehl-i yakîn demek, âdet-i Hakk'tır (Allah).		1			
43.	İnsanoğlu Hakk'a (Allah) âşına iken bigâne olmuş ve Hakk'ı (Allah) bilmemiştir.	1				
44.	İnsanı Hû (Allah) döndürür.	1				
45.	Rahman'ın (Allah) tecelliyatının doğuşu insanın neşesine bağlıdır.	1				
46.	İnsan, aşk ipi olmasa Hüda'yı (Allah) bilmez.	1				
47.	İnsan, O'nun (Allah) bezminin şarabını içmek ister.			1		
	50.2.1. İnsan, Allah'a âşıktır.					
48.	İnsan, Rabb'i (Allah) özler.	1				
49.	Âdemoğlu (insan) Hüdâ'ya (Allah) âşıktır.			1		
50.	İnsanlar (dünya), Allah'ın zâtına güzel ahlâkı sebebiyle âşık olmuştur.		1			
51.	Hakk'ı (Allah) bilmek için önce insanı bilmek gerekir.			1		
52.	İnsan, Zât'ın (Allah) kudretine mazhardır.				1	
53.	Seni (Allah) terk eden insan cismine (beden) cân bulamaz.				1	
54.	İnsan, Rahman'ın (Allah) lütfunun kadrini bilemez.			1		

	50. İNSAN	AN	C	H	NM	SG
55.	O kendini ehl-i İslam edip, kalıba sıhhat, kalbe safa veren Allah'a hamd ü sena etmelidir.			1		
56.	Âdemoğlu (insan) kendinden kendine yakın olan Mevlâ'yı (Allah) anlayamaz.	1				
	50.2.2. İnsan, Allah'ın sûretindedir/İnsanın sûreti Allah'ın güzelliğini yansıtan bir aynadır.					
57.	Âdemde (insan) Hakk (Allah) sırrı mestur olmuştur.					1
58.	Sûret, Hüda'nın (Allah) âdemde (insan) zâhir olmasıdır.					1
59.	İnsanın sûreti, O'nun (Allah) güzelliğinin şerhinden oluşmuş âlem kitabının metnidir.				1	
60.	İnsanın sureti bir kenz-i hafî olan Hz. Yezdân'ın (Allah) tılsımıdır.	1				
61.	Âdem (insan), Allah'ın sûreti üzere yaratılmıştır.					1
62.	İnsanın, âdem sûretinde görünmesi onun Sûretullah üzere yaratılmasındandır.					1
63.	Sûret-i Âdemde (insan), Zat-ı mutlak (Allah), zuhur bulmuştur.					1
64.	İnsanın sûreti lâ, manası da illâ'dır.					1
65.	Âdem (insan) diye görünen bir gölgedir.				1	
66.	Âdemin (insan) sureti aldaticıdır.					1
67.	Beni Âdemdeki (insan) tılsım, surettir.			1		
68.	İnsan suretiyle fani, zatı ile bakidir.					1
69.	İnsan, dışını şeriatle doldurmalıdır.					1
70.	Sûret-i Âdemde (insan) ârif sürekli devreder.					1
71.	Âdem (insan) cemâlinde, iki âlemin nüshası bir araya gelmiştir.					1
72.	Rahman (Allah), zatının şeklini insan eylemiş.				1	
73.	Hz. Yezdan (Allah) insan suretindedir.	1				
74.	Hakk'ın (Allah) zatı insanın suretinde tecelli etmiştir.					1
75.	Âdemi (insan) Allah'ın zatının nuru süslemiştir.	1				
76.	Âdemin (insan) veçhinde Fatiha suresinin yedi ayeti yazılıdır.				1	
77.	İnsan, Allah'ın lütfuyla olmuştur.				1	
78.	O (Allah), fazlıyla insan eylemiştir.			3		
79.	[Kulunu] fazlıyla insan eden Rabb u Kerîm'dir (Allah).			2		
80.	İnsan, O'nun (Allah) ihsanıyla vücut bulmuştur.			1		
81.	İnsanı vücuda getiren Sen'sin (Allah).			1		
82.	İnsana şeklini veren Allah'tır.			1		
83.	İnsanın vücut mülkünün sahibi Allah'tır.			1		
84.	Kulları insan eden Rabb'dir (Allah).			1		

	50. İNSAN	AN	C	H	NM	SG
85.	Kulu, insan yapan Hâlık'tır (Allah). Bunun için şükretmelidir.			1		
86.	Mevlâ (Allah), kuluna kerem edip onu insan eylemiştir.			1		
87.	İnsanın sureti, O'nun (Allah) güzelliğinin şerhinden oluşmuş âlem kitabının metnidir.				1	
88.	Hız. Rahman (Allah), insan aynasında aksetmiştir.			1		
89.	İnsanın özü Hakk'ın (Allah) veçhine aynadır.				1	
90.	İnsan, Sâni'in (Allah) aynasıdır.				1	
91.	İnsan, Hüda'nın (Allah) zâtının aynasıdır.	1				
92.	İnsan, cemâlin aynasıdır.			1		
93.	İnsan, Hüda'nın (Allah) zatına aynadır.	1				
94.	İnsanın cemâli Allah katında makbuldür.					1
95.	İnsanın pak tabiatı, Hakk'ın (Allah) eltafinin cemâlinin aynasıdır.		1			
96.	İnsanda Hakk (Allah), cemâlini kemaliyle ayan eylemiştir.					1
97.	İnsanın cemâli, Hakk'ın (Allah) cemâlidir.					1
98.	Hakk (Allah) cemâlini âdem (insan) veçhinde göstermiştir.					1
99.	İnsan, Allah'ın nurunun cemâlinin müşahididir.			1		
100.	İnsan, Dost'un (Allah) cemâline aynadır.		1			
101.	İnsanların pâk tabiatı zü'l-Celâl'in (Allah) cemâlinin aynasıdır.				1	
102.	Allah'ın yüzüne Âdemin (insan) yüzü mukabildir.				1	
103.	Hakk (Allah), Âdemin (insan) veçhinden cemâlini gösterir.					1
104.	Allah, cihan fanusunu Âdemin (insan) veçhiyle tenvir etmiştir.				1	
105.	Âdem (insan), semme vechullâh'ı bulmalıdır.				5	
106.	İnsan, iyi bakarsa kendisinin Hakk'ın (Allah) veçhine ayna olduğunu anlar.				1	
107.	Cemâlin cânâ cân katanın güzelliği, sadece insana görünmüştür.					1
108.	İnsanın mazhar-ı zât ve Hakk'a (Allah) mirat olduğunu ârif bilir.			1		
109.	İnsanın yüzünden Hakk (Allah) yüzü görünür. Rahman (Allah), zatının şeklini insan eylemiş.				1	
110.	Zât-ı Kibriyâ (Allah), Âdemde (insan) yüzünü göstermiştir.					1
111.	İnsandaki nefeste gören de görülen de aynada (yansıtan) her şey saklıdır.				1	
112.	İnsanın yüzü, Hakk'ın (Allah) zatının güneşiyle aydınlanmıştır.				1	

	50. İNSAN	AN	C	H	NM	SG
113.	İnsan, sûretini bulunca Hakk'a (Allah) şükreder.				1	
114.	İnsanın gerçek sûreti yevm-i tublâ'da ortaya çıkar.				1	
	50.2.3. İnsan, Allah'ın inayetine muhtaçtır.					
115.	İnsan Allah'tan meded diler.			1		
116.	İnsan Allah'tan meded dilenir, kerem Allah'a lâyıktır.			1		
117.	İnsan hata ile günah işlese lütuf ve ihsan O'nundur (Allah).			1		
118.	İnsan, ilm-i ledünnîyi Hakk'ın (Allah) inayetiyle okuyabilir.	1				
	50.3.İnsanın yaratılması					
	50.3.1. İnsan, nutfeden yaratılmıştır.					
119.	Allah, insanı nutfeden yaratmıştır.			3		
120.	Rabb-i Kerim (Allah), çaresiz nutfeyi insan eylemiştir.			2		
121.	Meniyi kudretiyle âdem (insan) eden ahsenü'l-hâlikîn olan Allah'tır.	1				
122.	Allah suya kerem etmiş (insanı yaratmıştır).	1				
	50.3.2. İnsan, topraktan yaratılmıştır.					
123.	İnsan, topraktan bitmiştir.				1	
124.	İnsan, bir avuç topraktır.			3		
125.	İnsan, sureta bir avuç topraktır.			1		
126.	Rahman, Rab (Allah), bir avuç toprağı insan eylemiştir.			4		
127.	Âdem (insan) yaradılışı hakkında zâhidin fikri yoktur.					1
	50.4.İnsan, Elest bezminde söz vermiştir.					
128.	Bütün ruhlar (insan) Elest bezminde Hakk'ın (Allah) hitabını işitmiştir.			1		
129.	İnsandan Elestte ahit alınmıştır.				1	
130.	İnsan Elest bezminin ahdini (yemin) hatırlamaz.	1				
131.	İnsan Elestte verdiği ahitten ayrılmıştır.				1	
	50.5.İnsan kulluğu/aşkı yüklenmiştir.					
132.	İnsan, semalar ve dağların yüklenmek istemediği aşkı yüklenmiştir.	1				
133.	İnsan, bezm-i vahdette bade-nûş olabilmesi için kendisine emanet yüklenmiştir.			1		
134.	İnsan, aşk olmasa Hüdâ'yı (Allah) bilmez.	1				
135.	Aşk, Âdemin (insan) adını kötüye çıkarır.					1
136.	Âdem (insan) olmak isteyen, aşk için gayret eder.					1
137.	İnsanı, aşkla Rab (Allah) ihya etmiştir.			1		
	50.6.İnsan, cân sahibidir.					
138.	Âdemde (insan) cân vardır.		7			

	50. İNSAN	AN	C	H	NM	SG
139.	İnsan vücudunun sultanı cândır.				1	
140.	Âdem (insan), cândaki gizli hazineyi bulabilir.		1			
141.	İnsan âdem kıyafetinde âlemin cânıdır.					1
142.	Cümle kâinatın akli bir cândır. (Allah) âdemi (insan) o câna cânân etmiştir.				1	
143.	Cân, boğaza erince âdemoğlunun (insan) ömrü tamam olur.	1				
	50.7.İnsan birtakım sırlara mâliktir.					
144.	İnsanda ilm-i ledünnî gizlidir.	1				
145.	İnsanın sırrı, gayb-i âmâda gizlidir.	1				
146.	İnsanın sırrını ins ve melek bilmez.				1	
147.	Küntü kenzin esrarı açılmış ve o hazinenin özü insana saçılmıştır.			1		
148.	Âdemin (insan) siretinde hilâfet sırrı vardır.	1				
149.	İnsan, gönül kafının ankası, sırların aşinası, endişenin hasıdır.				1	
150.	Âdem (insan) sırrına mahrem olan, zâhide kulak vermez.					1
	50.8.İnsan, hayvan makamını geçmelidir.					
151.	Aşksız kişi insan değil, şeytan ya da hayvandır. İnsan cân esrarına ermiş kişidir.					1
152.	Hayvan makamı geçilmeden insan makamı arzulanmaz. Hayvanı geçmeden insanı arzular.				1	
153.	Sûrette insana benzeyen hayvanlar vardır.				1	
154.	Sûreti insan, içi hayvan olan kişinin taşlarla döğünüp “insanı” bulmazsa işi çok zordur.				1	
155.	Âdem (insan) sûretinde olsa bile nutkun kadrini bilmezse âlem-i hayvandır.					1
156.	Âdemi hayvandan ayıran marifettir. Bunun manasını da insan anlayabilir.		1			
157.	Özü arif, sırdan haberdar olan, kendini hayvandan kurtarıp insan eylemiştir.				1	
158.	İnsan olan, âşığı anlar, hayvan anlamaz.				1	
159.	İnsan devri bitmek üzeredir, sonrasında hayvan devri başlayacaktır.					1
	50.9.Kişi, kendini insan etmelidir.					
160.	İnsan, sadece sûretini değil manasını da insan etmelidir.					1
161.	Her insan men aref nidasını işitemez.				1	
162.	İnsan sûretinin remzettiği manayı kavramak için gafleti bırakıp men aref sırrına ulaşmak gerekir.				1	
163.	Zühd terk edilirse âdem (insan) olunur.					2
164.	Kişinin kendisine insanın ne olduğunu bildiren âdem bulması öğütlenir.		1			

	50. İNSAN	AN	C	H	NM	SG
165.	İnsan, bütün nâkıslıkların giderebilir.				1	
166.	Sürekli devr edip mertebeleri geçtikten sonra sonunda insan olunur.					1
167.	İnsana hakikatin müsellemler ve mülk olabilmesi için şeyatin siba ve behâyim (aşamalarından) haddini geçmesi gerekir.					1
168.	Rahmete erişilince insan olunur.					1
169.	Ancak âlem-i vahdette cevlan edenler insan olabilir.			1		
170.	Sûret-i manada insan olan, marifete ulaşmıştır.					1
171.	Ârif, âdem (insan) suretindedir.					1
172.	Sulûk ehlinin isteği insan sohbetini bulmaktır.				1	
173.	Müridin mevcut(lar içinde) en şerefli iken, âdem (insan) suretinde görünüp şeytan huylu olması ona yakışmaz.					1
174.	Surette insan, manada şeytan olana uyulmamalıdır.					1
	50.10.İnsan, âşığın vardığı son âlemdir.					
175.	Âşık, birçok âlemi geçmiş, gezerken insan âlemine gelmiştir.			1		
176.	Âşık, hilâfet sırrına ulaşmış ve insanın suretine seyran etmiştir.	1				
177.	Âşık, nebat ve hayvan demlerini yaşadıkten sonra kendisine insan sûreti giydirilmiştir.				1	
178.	Âşık, bazen bitki, bazen hayvan, bazen de insan olur.				1	
179.	Âşık, insan değil sürekli yanan kandilin bir pervanesidir.				1	
180.	Âşık, öğütlerinin insanlarca tutulması için önce kendinin o öğüdü tutması gerektiğine inanmaktadır.				1	
	50.11.İnsan-ı kâmil: Son Mertebe					
181.	Hakk'a (Allah) vasıl olan insan-ı kâmil olur.			1		
182.	Hazret'in (Allah) kapısının anahtarı insan-ı kâmildir.			1		
183.	Hazret kapısının kapıcısı, vahdet hazinesinin kapısının anahtarı olan insan-ı kâmildir.			1		
184.	Kâmil insan olmak için irfâna sahip olmak gerekir.				1	
185.	Kâmil bir insan keramete sahip olabilir.		1			
186.	Erenlere uymayan hayvandır, insan hâlini bilen ise kâmil insandır.					1
187.	İnsanı gerçek erin bezminde aşkın [verdiği] hayret sırları hayran eder.	1				
188.	Kâmil [diye bilinen]lerin içinde binde bir insan vardır.				1	
189.	İnsân-ı kâmil hakikatte âciz-i idrâktir.		1			
	50.12.Cehalet, insan için kötüdür.					
190.	İnsan cehaletin karanlığında kaybolur.					1
191.	İnsana gelecek kaygısı yaşatan, cehalettir.					1

	50. İNSAN	AN	C	H	NM	SG
192.	İnsanı, cehalet sûretperest yapar (dış görünüşle ilgilenmeye mahkûm eder).					1
	50.13.İnsan, mâsivaya mübteladır.					
193.	İnsanın içini dışını mâsivanın sûretleri doldurursa aslında Beytullah olan (insan) puthane olur.	1				
194.	Biçare insan mâsivayı Hayy u Kayyum'un (Allah) inayetiyle terk edebilir.			1		
195.	Aşk, insanı mâsivadan kurtarır.			1		
196.	İnsanlar, mâsivanın sevgisini terk edenin arkasından konuşur.			1		
	50.14.İnsan, nefisten temizlenmelidir.					
197.	Efendi (insan), fani zevke çok rağbet etmiştir.			1		
198.	İnsan, biçaredir ve nefsinin esiridir.			1		
199.	Âdem (insan) nefsi tanımıştır.				1	
200.	İnsan, nefisten temizlenmelidir.		1			
201.	Hayvanlıktan insana ulaşmak için nefsi olgunlaştırmak gerekir.	1				
	50.15.İnsanı tanıyan, Kur'ân'ı tanır.					
202.	Kur'ân'ı mürşid edinen mürşidini insan etmiştir.					1
203.	İnsanı tanıyan Kur'ân'ı da tanır.					1
204.	İnsan, Kur'ân'ı hatmetmezse, şeytandır.					1
	50.16.İnsan, gönül taşır.					
205.	Nev-i beşer içinde sadece insana dil (gönül) verilmiştir.		1			
206.	İnsan bu âlemin yaratılma gayesidir. İnsan gönülde candır hatta cân değil cânândır.					1
207.	Gönül insana baktıkça hayrete düşer.				1	
208.	İnsanın kalbi Kâbe'den şerefli dir dense buna şaşılmaz, zira insanı Allah yaratmıştır.			1		
	50.17.İnsan makamında ruh âşinalık eder.					
209.	Hakikatte insan ruhsuz bir cisimdir.		1			
210.	İnsan makamında ruh ile âşinalık edilir.		1			
211.	İnsan, rûh-ı izafiye ermiştir.				1	
	50.18.İnsan-arş					
212.	Arş insanın sûretidir.					1
213.	Arş, insanın cismi ve cânıdır.					1
214.	Arş insanın Allah' a ulaşmada geçtiği makamlardan biridir. Allah' ın sevgili kullarıyla yücelik bulur.		1			
215.	Arşta melekler insanların yaptığı güzel şeyleri överler.		1			
216.	Arştaki melekler insanların duasına 'amin' derler.		1			
217.	İnsan tevhid cezbesiyle arşa çıkar.				1	
218.	İnsan, arşa tevhid ile çıkar.			1		

	50. İNSAN	AN	C	H	NM	SG
219.	Allah'ın lütfu olursa, insanın ünvanı arştan daha yüce olur.			1		
220.	Rahman'ın (Allah) arşı, âdemdir (insan).					1
221.	Allah insanlıkta kemal-i tesviye olduktan sonra, arşı istiva etti.					1
	50.19.İnsan-âlem					
222.	İnsan (âdemoğlu), âlemin tümünün özüdür.		1			
223.	İnsan, âlemin (var oluş) maksadıdır.					1
224.	İnsan, âlemin muradıdır, mâ yeşâ âlemle hâsıl olmuştur.					1
225.	İnsan, ism-i âzam'dır, âlemin ruhudur.					1
226.	İnsan, âdem kıyafetinde âlemin cânıdır.					1
227.	Âdem (insan), âlem tahtgâhının sultanıdır.					1
228.	İnsanın özü, âlemin mercisi(makamı)dir.					1
229.	İnsan, âlemin şahı, Hakk'ın (Allah) gölgesidir, cümle eşya emrine verilmiştir.					1
230.	İnsan, âşiyân âleminin hümasıdır ve âleme o hayat verir.					1
231.	Âlem, Âdem'in (insan) zuhuru için yaratılmıştır.					1
232.	Âlem; baştanbaşa, halife olan insanın saltanat mülküdür.					1
233.	Mana insanından âlemdeki her şey çoğalmaktadır.					1
234.	İlk âdem (insan), küntü kenz'in sırrıdır, gizli sırlara mahremdir, âlem-i esma ondadır.					1
235.	İnsanın zatı, iki âlemdir.					1
236.	Âdemdeki (insan) her şeyin bir örneği âlemde de vardır.					1
237.	Âdem'in (insan) aletleri âlemdir.					1
238.	İnsan, mülk âlemine sûreta sonradan gelmiştir.				1	
239.	Âdem insan içindedir. Âlem ve âdem bir an içinde doğmuştur.					1
240.	Âdem (insan) kanı âleme rûhu'l-hayâtı bahşetmiştir.				1	
241.	İnsan âlemin süsüdür.				1	
242.	İnsan, âlemin kalbidir ve âlemin ilmi her şeyi kuşatmıştır.					1
243.	İnsan, âlemin secdegâhıdır.					1
244.	İnsan, âlemin dilidir.					1
245.	İnsan, âlemin kulağıdır.					1
246.	İnsan, âlemin gözüdür ve âlem kendi yüzünü insanda görmüştür.					1
247.	İnsan, âlem harmanında bir danedir.				1	
248.	Âlem (insanlar), kahır korkusuyla fitne ve kargaşadan uzak durur.		1			
	50.20.İnsan-dünya					

	50. İNSAN	AN	C	H	NM	SG
249.	İnsan, ne mazi ne de müstakbeldir, en sonunda dünyaya gelmiştir.				1	
250.	İnsan, [dünyada iken] fisatını bulmuşken tevhid etmelidir.			1		
251.	İnsanın kendini bulması dünyanın yaratılma sebebidir.	1				
252.	Âdemde (insan) zâhir (dünya) ile ile batın (ahiret) cem olmuştur.					1
253.	Âdem (insan), câmi-i dünyadır.					1
254.	İnsan ve melek dünyaya ihsan eyler.		1			
255.	Dünya âdemle (insan) beslenir.				1	
256.	İnsanı dünyanın devleti bir rütbeye muhtaç eder.				1	
257.	İnsan dünyanın devleti için emek çekerken sıhhatinin kadrini bilmez.			2		
258.	Dertli insan dünyayı toplar sonra onu da yine burada koyup gider.			1		
259.	İnsan, dünya zindanından çıkmak istemez.				1	
260.	Dünyadan kemal ve fazilet ehlinden biri gittiğinde bin hasret, dert ile gam insana kalır.				1	

	51. İRFÂN	AN	C	H	NM	SG
	51.1. İrfânın evsafı					
1.	İrfân, bir âlemdir.	1				
2.	İrfân, denizdir.				1	
3.	Yedi derya, irfân denizinde bir damla bile değildir.			1		
4.	İrfân sidrededir.			1		
5.	İrfân, varidattır.					1
6.	İrfân sırdır. O konuşmayan dudaklarla (leb-i hamuş) anlatılır.		1			
7.	İrfân, neyin nağmesindedir.		1			
8.	İrfân, dilin (gönül) ne olduğunu bilmektir.		1			
9.	Gönül, vicdan ile Allah'ı hakikatiyle anlayamazsa lisandaki irfânın bir değeri yoktur.				1	
10.	İrfân madeni Resûlullâh'tır.			1		
11.	İrfânı Allah vermiştir.			4		
12.	İrfân, ehl-i Hakk'ın (Allah) nutkudur.					1
13.	İrfân, âriflere gerektir.			1		
14.	Ârifin mutlak kelamı ancak irfânla duyulur.				1	
15.	İrfân, hâl diliyle anlatılır.				1	
16.	İrfân, filan ibni filanı bilmek değildir.				1	
17.	İrfânı, ledünnîden haberi olanlar bilir.			1		
18.	Dünyaya gelmekten maksat Hakk'ın (Allah) irfânıdır.				1	

	51. İRFÂN	AN	C	H	NM	SG
19.	Alçak dünyayı çocuk oyuncağına benzetip onu fani gören kişi irfândadır.				1	
20.	Allah'ın varlığı her şeyde sezilince, irfânın aslında var olmadığı anlaşılır.				1	
21.	İrfân, Allah'ın zatını öğretir.					1
22.	Kesretteki vahdet, vahdetteki kesret irfânla bulunur.				1	
23.	Vahdetin sırları irfânla keşfolunur.					1
	51.2.İrfân bir mekteptir.					
24.	İlmin aslı, irfân mektebinde okunur.				1	
25.	İrfân mektebinde Âdem'in ilmi okunur.				1	
26.	İrfân mektebinde hakikat ilmi okunur.				1	
27.	İrfân mektebinde okuyanlar, hüsnün mushafı olan yüzde kul hüvallah ayetini görürler.				1	
28.	İrfân mektebinden ders alan, sivayı terk edip matlab-ı a'lâya ulaşmak ister.			1		
	51.3.İrfân cennettir.					
29.	Cennetin zevki irfândadır.				1	
30.	İrfân cennetine giren âşıklar, vaad olunan (cennetteki) huri ve gılmanla ilgilenmez.				1	
31.	İrfân cennetine dâhil olanın, baktığı her yer didâr olur.				1	
32.	İrfân cennetine girmeyen naim cennetinde olsa bile bir şey elde sayılmaz.				1	
	51.4.İrfâna vâsıl olmak					
33.	İrfâna ulaşmak hüma kuşuna ulaşmaya çalışmak gibidir.			1		
34.	İrfâna ulaşmak isteyen, ilk önce bildiği her şeyi unutmalıdır.				1	
35.	İrfâna ermek isteyen hayat iklimini bulmalıdır.			1		
36.	İrfâna ahlâk güzelliğiyle ulaşılır.					1
37.	Taalluktan sıyrılmadan, dilden (gönül) mâsiva sürülmeden, Hakk (Allah) anlaşılmadan irfâna ulaşılmaz.			1		
38.	İrfâna tahkik ile ulaşılır.			1		
39.	Ma'mûre-i 'irfâna halel getirmek istemeyen zühdü harap eylemez.		1			
40.	İrfâna, âlem-i vahdette cevlan edilerek ulaşılır.			1		
	51.5.İrfân sahiplerinin özellikleri					
41.	İrfânı tahsil eden, sûret-i insanda kalmaz; manasını da insan eder.					1
42.	İrfâna sahip olan, isyan etmez.			1		
43.	İrfâna sahip kişiler insan-ı kâmil olabilir.				1	
44.	'Devre'-i arşıyye'den haberdar olan, irfânı duyabilir.				1	

	51. İRFÂN	AN	C	H	NM	SG
45.	İrfân sahibi akl-ı kül, kıvrak anlayışlı dilin (gönül) sırları karşısında şaşkındır.		1			
46.	İrfânı tekemmül ettiren ârif, mala (mâsivaya) meyletmez.		1			
47.	İrfâna sahip olan vücudunun ağır olmasını istemez, başkalarına el açmaz.		1			
48.	Ayıp giderilmeden irfândan tat alınmaz.					1
49.	İrfân, hakikat şehrine girenlerin gönlüne dolar.				1	
50.	İrfânın neticesi muhabbetir.					1
51.	İrfânı bulmayanın işi zordur.				1	
52.	Zühd ile irfânı birleştiren kurtulur.					1
53.	Erenlerin halvetine girenler, irfânla dolar.				1	
54.	Şeyh diye ortalıkta gezenlerin binde birinde bile irfân yoktur.				1	
55.	İrfân, feyziyle cânı miraca yükseltir.					1
56.	Ezhâr-ı zikru'llah ile irfânın tecelli yeri cândır.			1		
57.	İrfân remzini âgâh bir dil (gönül) anlayabilir.		1			
58.	İrfân, bir meclis gibi birçok unsuru bir arada bulundurur.		1			
59.	İrfân neşesinin safası, insana feyz verir.		1			
60.	Men aref nüktesini kabul eden, irfân neşesinin sarhoşu olur.		1			
61.	İrfân sırları, insanı kendinden geçirir.		1			
62.	Akıl, irfân karşısında susar.		1			
63.	İnsan, zamanın Eflâtun'u da olsa irfân sahibi değilse bir dikendir.		1			
64.	Her güruhun içinde bir ehl-i irfân vardır.				1	
65.	İrfân ehlinin kiblesi, <i>semme vechullah</i> 'tır.				1	
66.	İrfân ehli, zühde râğbet etmez.					1
67.	İrfân ehli cemâli görür.					1
68.	İrfân ehli, ilk nokta kitabıdır.				1	
69.	İrfân ehli, canını kurban etmeye, başını meydana koymaya çağrılır.	1				
70.	İrfân ehli, bir tohumdan bunca sümbülün çıkmasının sırrını bilir.			1		
71.	Hakk'a (Allah) yakın olmak isteyen, irfân ehlinen ders almalıdır.			1		
72.	Marifet isteyen, yüzünü irfân ehlinin eşîğinin toprağı eylemelidir.				1	
73.	İrfân ehlinin dostları; tabiatı güzel, güzel sözü anlayan, hüner erbabının sevdikleridir.		1			
	51.6.Âşık, irfâna ulaşmak ister.					
74.	Âşık, irfân sarhoşu olmak ister.		1			
75.	Âşık, tahkik ile irfâna açtır.					1

	51. İRFÂN	AN	C	H	NM	SG
76.	Âşık, irfân sırlarını dinler.		1			
77.	Âşık, irfânı arzular.				1	
78.	Âşık, irfânı elde etmek için çalışıp çabalamıştır.					1
79.	Âşığın cân bülbülü, irfân gölüne konar.					1
80.	Âşık, ramazan ayında irfâna ulaşmak ister.			1		
81.	Âşık, cihanın fahrinin (Hz. Peygamber) irfânına kurban olur.				1	
82.	İrfân, âşığa pîrden akseder.					1
83.	Âşık, irfânı aşk şarabı için satar.	1				
84.	Âşık, bazen irfân olur.				1	
85.	Âşığın derûnu attâr (misk satıcısı) irfânının bir nüshasıdır.		1			
86.	İrfâna aşkla sahip olunur.		1			
87.	Zat-ı Hakk'ta (Allah) mahrem-i irfân olan, âşığı anlayabilir.				1	
88.	İrfâna sahip olanlar, âşığı anlayabilir.				1	
	51.7.Zâhid irfânı bilmez.					
89.	Zâhid, irfândan uzaktır.	1				
90.	Zâhid, irfânı bilmez.					1

	52. İRŞAD	AN	C	H	NM	SG
1.	İrşâd, emirdir.	1				
2.	Hakk (Allah), âşığı kendi lisanından irşad eder.					1
3.	Rab (Allah), kalpleri kendine irşad eder.			1		
4.	Her murada ulaştırıp irşad eden Allah'tır.			1		
5.	Allah, kulları irşad eder.			3		
6.	Allah, matlûbu irşad eder.			1		
7.	Allah, yolu rızasına [olanları] irşad eder.			5		
8.	İrşâd, ârifin her bir sözüdür.					1
9.	Şeyh, irşâd yolundadır.				1	
10.	Pîrân, Hakk (Allah) adabını gözleyenlere irşâd eder.				1	
11.	İrşâd, aşk ile olur.					1
12.	Yolu ilhad olan, irşad olmaz.					1
13.	İrşâdı mürşit yapar.					1
14.	Lâilâheillâllah, dost yoluna irşad eder.			1		
15.	Ümmeti, nebiler irşad etmiştir.			1		
16.	İrşâd semtini zâhid ister.	1				
17.	Zâhid, irşadı gerçekleştirme arzusundadır.					1

	53. KADEH	AN	C	H	NM	SG
	53.1.Kadehin evsafı					
1.	Âşığın gözü dert ile kadehe döner.	1				
2.	Abdal, göz kadehinden içer.				1	

	53. KADEH	AN	C	H	NM	SG
3.	Kadeh sonsuz bir cennetin her bir köşesinden (ayrı bir) kevser akıtır.		1			
4.	Kadeh, rindân meclisini gül bahçesi eyler. Gül bahçesini sonsuz bir cennete dönüştürür.		1			
5.	Kadeh devrine, âşığın dili (gönül) bağlıdır.		1			
6.	Ârife göre zevk, kâm kadehinin neşvesidir.		1			
7.	Nilüfer, altın bir kadehe benzetilir.	1				
8.	Kadeh, ruhsuz bir kalıp ise de badenin feyziyle cisme coşku ve cân verir.		1			
	53.2.Gönül kadehi					
9.	Gönül kadehi, aşk şarabıyla dolmuştur.	1				
10.	Gönül, aşk şarabı ve muhabbetle dolu bir kadehtir.		1			
11.	Gönül kadehinden aşk şarabını âşık içmiştir.					1
	53.3.Kadehi Allah sunmuştur.					
12.	Elest bezminin kadehini Sübhân (Allah) sunmuştur.	1				
13.	İhlas kadehinin sâkisi kadeh sunar.	1				
14.	Elestin devr eden kadehinden içenler mest olur.			1		
15.	Elinde kadehi tutan, kevsere minnet etmez.		1			
16.	Ezel bezminin sâkisinin kadehinin curasını içen âşıklar mest olur.			1		
17.	O'nun (Allah) bezminde sunulan kadeh ile ordakiler hayrân, müstağrak ve mest olur.			1		
18.	Cânânın kadehinden içen cân zevkini tadar.		1			
19.	Muhabbet kadehini ele aldığında göz her yerde Hayy'ı (Allah) görür.					1
20.	Allah'a, muhabbet kadehinden içen gidebilir.			1		
	53.4.Âşıklar kadehten içmiştir.					
21.	Elest kadehinden âşık içmiştir.		1			
22.	Aşk kadehinden âşık içmiştir.			1		
23.	Âşık, elinde mey kadehiyle halka safa gösterir.		1			
24.	Âşık, meyhanedeki içeceği bir kadehi tekkede bin sofunun meşguliyetine değişmez.				1	
25.	Âşığın elinden içilen kadeh nâm ve nişanı mahveder.				1	
26.	Kadehten, rindler şarap içer.		1			
	53.5.Kadeh, bezmde içilir.					
27.	Kadehle safa bezminde ış-1 müdam yapılır.		1			
28.	Safa kadehinin parıltısı âşığın bezmini aydınlatır.		1			
29.	Sevgilinin (cânân) güneş gibi olan altın kadehi bezm-i cihanı aydınlatır.		1			
30.	Gönül, âlem bezminde altın kadehle kırık çömleği gören laubali (kayıtsız) bir rinddir.		1			
31.	Muhabbet kadehi bezmde sunulur.		1			
	53.6.Kadehten içen, cân verir.					

	53. KADEH	AN	C	H	NM	SG
32.	Cânın zevki cânanın aşk kadehinden içince yaşanır.		1			
33.	Dil (gönül), sevgilinin (cânân) dudağının kadehinden bir yudum içince cân verir.		1			
34.	Cânlar Allah'a kavuşma kadehini içmek ister.	1				
35.	O aşk-ı ilahî kadehinden içtiği her an o olur.				1	
36.	O'nun (Allah) lütuf eliyle sunduğu kadehi içenler, cânı koyarlar (bırakırlar).	1				
	53.7.Kadeh, aynaya benzer.					
37.	Kadeh aynası insanların hâllerinin sûretlerini gösterir.		1			
38.	Saf cevherli peymane (kadeh) aynası; badesiz, iki âlemi on sekiz bin âlem olarak gösterir.		1			
39.	Rind, kadehini zühde ayna eder.		1			
	53.8.Fena kadehi					
40.	Fena kadehinin şarabının sarhoşu olanlar, iki cihanın beka zevkinin hevesinden geçenlerdir.		1			
41.	Fena meygedenin (dünya) kadehinin süslerine rindin gönlü değer vermez.		1			

	54. KALP	AN	C	H	NM	SG
	54.1.Kalbin evsafi					
1.	Kalp, Cibrîl'in nefh-i rûh eylediği yerdir.		1			
2.	Kalbe gelen ilham vahiydendir.					1
3.	Kalp, itikad yeridir.		1			
4.	Kalp, hulûs yeridir.		3			
5.	Hakk'ın (Allah) cemâli kalbe yansır.	1				
6.	Kalp, Kâbe'den şerefliidir.			3		
7.	Kalp, marifet mülkünün kutbudur.					1
8.	Kalpte hasret ateşi gizlidir.	1				
9.	Kalp, muhabbetin verdiği gam nakdi ile zenginlik bulur.		1			
10.	Kendini bilmeyen kalp, hastadır.					1
11.	İnsanların kalbini siva sevgisi almıştır.			1		
12.	İnsan, dışarı bakmayı bırakıp kalbi arındırmalıdır.				1	
13.	Derviş kalbi mâsivadan halvet eder.					2
14.	Kalbe vird-i lâzımın halaveti dolar.	1				
15.	Hüsn-i hulk (güzel ahlâk) ile tahalluk etmeye çabalayanların kalb-i paki huri ve gilmân ile cennet olur.					1
16.	Kalbi nur ile dolduranlar baki hayata kavuşur.			1		
17.	Kalp esrar ile dolsa bile sırr-ı devri bilmedikçe nutkun sırrını anlayamaz.					1
18.	Kalp, tûl-i emel gamından âzade tabiatlı olmalıdır.		1			
19.	Kazaya razı olunca kalp, vüsati bulur (genişler).				1	

	54. KALP	AN	C	H	NM	SG
20.	Aslında bir nokta olan ilim çoğaldıkça kalbe hemm ve gam dolar.				1	
21.	Kalbe çeşitli sevinçler vahdet güneşinden nur sırrı erişince dolar.			1		
22.	Kalp semasına himmet eden (yönelen), safaya ulaşır.			1		
23.	Kalp, âlem dağı seyran edildiğinde safa bulur.			1		
24.	Kalpte, şeffaf beriyyat görülür.				1	
25.	Âlemin kalplerine, sevinçler dolar.		1			
26.	Zâhidin kalbi, kasvet ile çelik (gibi) olup (katılmıştır).	1				
27.	Zâhid, kalbi kör sanır.	1				
28.	Öğüt dinlemeyen insanın kalbi, taştan serttir.				1	
29.	Kalp, mürşitle selim olur.					
30.	Kalbin marazından kurtulmak isteyen, bir şeyhe bağlanmalıdır.	1				
31.	Kalbi, hastalıktan selim eylemenin şartı bir hazika teslim olmaktır.				1	
32.	Ruhâni kalbin tabibi, kalpteki hastalıkları tedavi eder.	1				
33.	Sâlik, kalpten her şeyi sürüp çıkarır ve kalbi pîr sevgisiyle doldurur.					2
34.	Bu (tarikât) yolda hâk olanın, kalbi sivâdan pak olmalıdır.			1		
35.	Kalp, güneş şeyhinden ilm-i ledünnî aksettiren bir yeni aydır.					1
36.	Müminlerin kalbine cami ve tekke feyz bahşeder.		1			
37.	Sağ bir kalbe sahip olanlar bu yola (tarikât yolu) girebilir.	1				
38.	Kimilerinin kalp gözü uyanıktır.			1		
39.	Kalp, uyandığında (onun sahibi) ulu'l-ebşâr olur.			1		
40.	Kalp, fakr için pür-melal olmaz.		1			
41.	Fukaranın kalbi mesrur olmadıkça zenginler güvende olamaz.		1			
42.	Emin'in (Hz. Peygamber) kalbine ma rameytenin esrarı dolmuştur.	1				
43.	Hazin kalpleri, Mustafa (Hz. Peygamber) şâd eder.			1		
	54.2.Kalp-Allah					
	54.2.1. Kalbi Allah ihya eder.					
44.	Kalbin Kâbe'den şerefli olmasının sebebi kalbi Hakk'ın (Allah) yaratmasıdır.			1		
45.	Kalp, Hakk (Allah) nurunun mazharıdır.			1		
46.	Kalbin şişesini bin parçaya bölen ve her bir parçasında görünen Celâl'in (Allah) yüzüdür.				1	
47.	Vedûd (Allah), kalbi doğru yola sevk eder.					1
48.	Kalbe İlah (Allah) ferahlık verir.		1			

	54. KALP	AN	C	H	NM	SG
49.	Kalplere Allah'ın vuslat nuru safâ verir.			1		
50.	Kalbe Mevlâ'nın (Allah) ihsanıyla safâ hâsıl olur.			1		
51.	Hazin kalp, Müsteân ve Kerim (Allah) ile safâ bulur.			1		
52.	Kalpdeki pas Mevlâ'nın (Allah) safası ile gider.			1		
53.	Hâlik'in (Allah) kalbe verdiği safaya şükretmek gerekir.			1		
54.	Kalp Allah'ın fuyûzâtı ile feyz-yâb olur.				1	
55.	Gafûr'un (Allah) ihsanıyla kalp sürura kavuşur.			1		
56.	Mevlâ (Allah), kalbi ihya eder.			1		
57.	Kalpleri, Efendi (Allah) ıslah eder.			1		
58.	Kalpleri Rab (Allah) âbâd eyler.			1		
59.	Kalplerin cennet kapılarını Padişah (Allah) açar.			1		
60.	Kalbe, Allah bakar.	1				
61.	Kalbi, Mevlâ (Allah) tamir eder.			1		
62.	Kalpler viran olduğunda Sultan'dan (Allah) yapması beklenir.			1		
63.	Kalbin yapılması Hz. Sultan'ın (Allah) ihsanına bağlıdır.	1				
64.	Kalplerin gözleri, Hakk (Allah) nuruna bakarsa Mevlâ'dan (Allah) lütuf ve kerem umar.			1		
65.	Kalp, Hüda'nın (Allah) lütfuyla saf olur.	1				
66.	Kalbi, ledünnî ilim ile umman eyleyen Allah'tır.	1				
	54.2.2. Kalp Allah'ın evidir.					
67.	Yere göğe sığmayan Allah, kalbe sığar.				2	1
68.	Kalp, Beytullah'tır.	2				
69.	Kalp, Hakk (Allah) hanesidir ve aşkla mamur olur.					1
70.	Kalpte maşuk gizlidir.	1				
	54.2.3. Kalp pak olursa ona Allah gelir.					
71.	Sultan'a (Allah) ermek isteyen kalbi pak eder.			1		
72.	Dil tahtına Sübhân'ı (Allah) sultan görmek isteyenler kalbi siva kirinden selim eylemelidir.	1				
73.	Has saray olan kalp, taalluktan mücellâ olursa Hüda (Allah) tecelli eder.					1
74.	Sultan'ın (Allah) gelmesi için kalbin pak olması gerekir.				1	
75.	Sarraf (Allah), pak olamayan kalbi beğenmez.				1	
76.	Kalp, pak olunca Sultan (Allah) gelir.			1		
77.	Yürekten (kalp) gayrıyı çıkarmak için Kerîm olan Allah'tan meded dilenilir.			1		
78.	Kalp, safaya Allah ile erebilir.			1		
79.	Kalp, safâ bulduğunda seyr-i cemâl edebilir.		1			
80.	Selim bir kalp ile Hazret'e (Allah) varılmalıdır.			1		
81.	Kalp açılırsa, Hakk'ın (Allah) nuru kalbe nüfûz eder.	1				
82.	Kalp, İlah'ın (Allah) vuslat güneşiyle münevver olur.	1				

	54. KALP	AN	C	H	NM	SG
83.	Allah'ın hayali kalbi doldurunca dil ü câna lezzet gelir.	1				
	54.2.4. Kalbin mihmanı Allah'tır.					
84.	Kalbin sarayına Hakk (Allah), derun mâsivadan pak edilirse mihman olur.			1		
85.	Nâsut içinde ten-perver olanlar kalpteki mihmanı bilmezler.	1				
86.	Kalp, sivadan arınırsa, cânânı mihman edebilir.	1				
87.	Kalbin mihmanı Hû'dur (Allah).	1				
	54.3.Kalp aynadır.					
88.	Kalp aynasını dîdâr cilalar.		1			
89.	Kalbin aynası zikrin nurunun cilasıyla pak olur.			1		
90.	Kalp, feyz-i câm-ı sâf ile âyine hâline gelir ve böylece levh-i sâdeden mananın sûretini temaşa edebilir.		1			
91.	Kalp miratı mücella olunca nura gark olunur.	1				
92.	Talip, kalbi saf eylemelidir çünkü (Allah) ansızın tecelli eder.					1
93.	Kalp aynasına söz, fiil ve ahlâk temizlenince iki cihanın sırrı yansır.					1
94.	Kalp, mirati aşk âlem-nümasıdır.	1				
95.	Ehl-i dilin (gönül) kalbinin aynasında zerrece keder izi görünmez.		1			
	54.4.Kalbin zikirle ilgili münasebeti					
96.	Kalbi, zikrullah nurlandırır.	1				
97.	Zikrin lezzetini bulan dil (gönül), kalbi gayriden arındırır.	1				
98.	Zikrullah sâlikin kalbinin mâyesidir (temeli).	1				
99.	Dilde zikr-i Hakk (Allah) olursa, ona Hakk (Allah) yerleşir.					1
100.	Kalp, zikrullahın çiçekleriyle baharistan olur.			1		
101.	Kalp, zikrullahın kokusuyla kokulanır.			1		
102.	Kalp, safayı daima Hakk'ı (Allah) zikirle bulur.		2			
103.	Kalp, devamlı icmâ zikreder.	1				
104.	Kalp, zikir meclisinde "hazır"da olmalıdır.	1				
105.	Kalp, kelime-i tevhidle uyanır.			1		
106.	Kalbi, lâilâheillâlah eritir.	1				
107.	Kalp, tevhid ederek arındırılır.	1				
108.	Kalp, tevhid ile cennet bağı olur.				1	
109.	Dil zikrederken bile kalp Allah'tan gâfil olur.			1		
	54.5.Kalp arındırılmalıdır.					
110.	Kalp, sivadan arındırılmalıdır.	1				
111.	Kalp, Allah'ın keremiyle hubb-ı sivadan geçer.					
112.	Kalp, varlıktan arınıp yoklukla dolmalıdır.					

	54. KALP	AN	C	H	NM	SG
	54.6.Kâmillerin kalbi					
113.	Sadığın kalbi yanık olmalıdır.				1	
114.	Kâmilin kalbinde mala meyil olmaz.		1			
115.	Ehl-i kulûba âşık mâyildir		1			
116.	Vahdet ehlinin kalbi, hakâyık esrârının mestur olduğu yerdir.					1
117.	Kâmilin kalbinde arş-ı Rahmân (Allah) gizlidir.	1				
118.	Vahdet ehlinin kalbi Hüda'nın (Allah) levh-i mahfuzudur.					1
119.	Evliyanın kalpleri maârif, hakâyık iledir.					1
120.	Evliyanın kalpleri, aşk denizinin kaynağıdır.					1
121.	Kalpleri, meşâyihin hayırlıları, âb-ı hayâtı bularak, ihya eder.	1				
122.	Kendine hulk-i azim verilmiş olanlar, kulların kalbine yerleşir.					1
123.	Fukaraların sevdiği vefalı insanlar, ihvanın kalbine safâ bahşeder.		1			
124.	Kalbi, erbab-ı hâl hâlis eder.		1			
125.	Kalp erbabının gönlüne giren, Hüda'nın (Allah) arşına izin ruhsatı bulur.		1			
126.	Cihâd-ı ekber eden ehl-i dilin kalplerinin safâsı şeriattır.				1	
	54.7.Âşığın kalbi					
127.	Âşığın kalbi altın gibi saftır.		2			
128.	Âşığın kalbi tereddüt içindedir.	1				
129.	Âşık, kalp mahzeninin feyz ile dolmasını ister.	1				
130.	Âşığın (kalp) âyinesini muhabbet dürüst eyler.		1			
131.	Âşığın kalbi yanar.	1				
132.	Âşığın kalbi, sürekli mahzundur.	1				
133.	Kalp razı olursa, (âşık) handan olur.	1				
134.	Gâfil olmayan âşığın kalbi şendir.	1				
135.	Kalbin vadisindeki Tûr ile Musa, âşığın kendisidir.				1	
136.	Kevn ü mekân pür-tecelli olunca âşık cansız bir şekilde kendinden geçer ve kalbini bulamaz.	1				
137.	Âşıkların kalbi Allah ile eğlenir (mutlu olur).			1		
138.	Âşık, kalbi Rabb'de (Allah) yitirmiştir.	1				
139.	Âşıkların kalpleri, cânan ilinden gelecek haberle teselli bulur.				1	
140.	Âşık, kalbi riyadan keser.				1	
141.	Âşıkların kalbini keder kaplar.	1				
142.	Kederler, âşıkların kalbini huzursuz eder.			1		
143.	Âşık, kalbi sivâdan pâk etmek ister.				1	
144.	Âşığın kalbine Allah nazar ederse onda mâsivadan eser kalmaz.	1				

	54. KALP	AN	C	H	NM	SG
145.	Âşığın kalbi zengindir ve dinar sahibi olmayı ayıplar.		1			
	54.8.Kalp, aşk iledir.					
146.	Ölü kalpleri aşk ihya eder.					1
147.	Kalp, daima aşk iledir.					1
148.	Kalp, aşka râm olur.				1	
149.	Kalble âşık olunur.					1
150.	Kalp, aşk ile yanar.	1				
151.	Muhabbet aşkının ateşinde yanan kalpte varlık yokluk, hiçbir şey kalmaz.					1
152.	Kalbin Hakk'ın (Allah) ihsanını kabule kabiliyeti vardır çünkü Hakk (Allah), aşkının talebini gönlün isteği yapmıştır.		1			
	54.9.Kalp-nefis					
153.	Kalp, nefis için huzursuz edilmez.			1		
154.	Kalp, nefsin ruuneti (dikbaşlılığı) mahvolunca ruha uyar.			1		
155.	Nefis terk edilmeden kalbin sarayına girilmez.			1		
156.	Kalbin nefse galip olması güzeldir.			1		
	54.10.Kalbin vakti, seherdir.					
157.	Kalp, seher vaktinde uyanır.				1	
158.	İnsanların kalbi, Allah'ın seherdeki davetinden gâfildir.	1				
159.	Allah'ı her seher yürekten âh ederek talep edip sevenler bulur.				1	

	55. KAN	AN	C	H	NM	SG
1.	Gözünden kanlı yaş dökenler, Allah'ı bulur.				1	
2.	Âşığın zerresini kan eden kâmilin nefesidir.				1	
3.	Sâlik, kemale erince bağıri kan olur.				1	
4.	Tarikat meydanında kanın [hesabı] sorulmaz.	1				
5.	Dîdâr isteyen, gözlerinden kan gelinceye kadar ağlar.	1				
6.	Gözü kanla dolmuş kişi, nehirlerde de kan akıyor zanneder.				1	
7.	Âşığın gözü kan ağlar.		1		3	1
8.	Âşık, bağırını parçalayıp kan içinde kaldığından, içtiğinin şarap mı kan mı olduğunu ayırt edemez.				1	
9.	Dilberin gamze oku, âşığın içini kanla doldurur.				1	
10.	Âşık, sevgilinin (cânân) dudağını hatırlayınca âşığın gözünden kan akar.		1			
11.	Muhabbet ateşiyle sûzân olanların gözünden kan akar.		1			
12.	Sanem (kadar güzel cânân), kana kasededer.				1	
13.	Âşığın kan pahası yârdır.					1
14.	Âşık, tarikatte kanlar saçar.	1				

	55. KAN	AN	C	H	NM	SG
15.	Hayvanda da kan vardır.				1	
16.	Kan, kurbanda helaldir.	1				

	56. KAŞ	AN	C	H	NM	SG
1.	Hüda (Allah), Hz. Peygamber'in iki kaşı arasına hatt-ı istivâyı çekmiştir.				1	
2.	Hz. Peygamber'in kaşı <i>kâbe kavseyni ev ednâdır</i> .				1	
3.	Kaş; kalem gibidir, geçicidir.	1				
4.	Kaş, İskender'in seddine benzer.				1	
5.	Kaş, kirpikle birlikte tüm fitnenin sebebidir.				1	
6.	Kaş, onu nakşedenin vasıflarını taşır.				1	
7.	Kaş, mihraba benzer.				2	1
8.	Âşık, kaş mihrabına baktıkça aşk ile tekbir getirmek ister.				1	
9.	Hakk (Allah) yolu mertlerinin kaşlarını kendilerine mihrab edinenler, <i>kâbe kavseyni ev ednâ</i> sırrına ulaşır.					1
10.	Kaş ile saç iki âlemin şerhidir.				1	
11.	Kaş, hilal gibidir gönül ayı ona yönelmiştir.		1			

	57. KERAMET	AN	C	H	NM	SG
1.	Keramet, nefsin İslam ehli olmasıdır.			1		
2.	Keramet, Yâr'ın (Allah), velayet denizi taliplerine verdiği bir incidir.	1				
3.	Keramet, vahdete ulaşılmca keşfedilir.					1
4.	Keramete veliler sahiptir.				1	
5.	Halvet ehli, keramete sahiptir.				1	
6.	Keramete sahip olan, görüşünde kusur etmez.	1				
7.	Keramet sırrı, Hz. Peygamber'le aşikâr olmuştur.		1			
8.	Vücudun sırlarını baştan ayağa öğrenen, âlemdeki kerametleri keşfetmekten vazgeçer.					1
9.	İnsanlar, hünerden çok keramet görmeye rağbet gösterir.		1			
10.	Mevlânâ'nın Mesnevi'sinin manasını idrak edebilen, keramete sahip olur.		1			
11.	Aydınlık bir gönlü olan, kâmil bir insan keramete sahip olabilir.		1			
12.	Sihir, keramete benzetilir.		1			

	58. KESRET	AN	C	H	NM	SG
	58.1. Kesretin evsafı					
1.	Hz. Peygamber'in yüzü kesret çölüdür.				1	
2.	Kesret pazarı, halkın gözlerini örter.				1	

	58. KESRET	AN	C	H	NM	SG
3.	Özünü bilmek isteyen çabalayıp kesretin kaydından halas olmalıdır.					1
4.	Halvetin gelmesi için kesretin gitmesi gerekir.				1	
5.	Derviş olan, kesrete dalmaz.					1
6.	Zamane dervişleri kesreti (gidilecek bir) yol sanmıştır.					1
7.	Ferman erişince (ölüm gelince) kesret bezminden berzaha gidilir.			1		
8.	Kesret, ayete erince bir olur.				1	
9.	Ayrılık gecesindeki kesret, gölgenin hayalidir.			1		
	58.2.Kesret âlemi					
10.	Dünya âlemi, kesret âlemidir orada dolaşmak, istenilen bir şey değildir.					1
11.	Kesret âleminden sonunda geçilir.			1		
12.	Kesrette kalana iki âlem cehennemdir.					1
13.	Kesret âleminde münker nekir hesap sorar.					1
14.	Bârî'nin (Allah) cemâlini gizleyen kesret nikabını âşık sık sık açar.					1
15.	Kesret, ehadiyetin eşyada görünüşüdür.				1	
16.	Kesret sûret âlemidir.				1	
17.	Mebde-i kül bir iken kesretten çoktur.			1		
18.	Kesret, Yâr'ın (Allah), insanları uzaklaştırdığı bir yerdir.	1				
19.	Kesret, Allah'ın cemâlinin altı yönden görüldüğü bir yüzdür.					1
	58.3.Kesret, vahdeti gizler.					
20.	Kesrette vahdet sırrı gizlidir.	1		3	1	1
21.	Kesret, vahdetin aynasıdır.					1
22.	Kesret, vahdetin nurunu mestur etmiştir.					1
23.	Kesretteki vahdet, âlemdir.			1		
24.	Kesretin varlığı vahdetin görülmesine mâni değildir.					1
25.	Kesret, vahdetin zâhiri görünümüdür.			1		
26.	Kesretin perdesini, vahdet eli açar.	1				
27.	Kesret, vahdete ulaşmaya mani değildir.			1		
28.	Kesret tılsımı, vahdet hazinesine ulaşmaya mani olur.			1		
29.	Kesretten azad olmadan vahdete ayak basılmaz.					1
	58.4.Kesret, ihsandır.					
30.	İhsan kesretine bakıp şükretmelidir.	1				
31.	İhsan kesretiyle ufuklar köle olur.	1				
	58.5.Âşık, kesrette kalmak istemez.					

	58. KESRET	AN	C	H	NM	SG
32.	Âşık, vahdet ilinden tenezzül edip kesret âlemini seyrâna gelmiştir.			1		
33.	Âşık, kesretten kurutulup vahdet âleminde sırr-ı Yezdân (Allah) olmak ister.				1	
34.	Âşık, kesretten kurtulup vahdete ulaşmak ister.				2	1
35.	Âşık, vahdet iline ulaşırsa, kesret ilindeki saman ile dağ bir görünür.	1				
36.	Gönül, kesret ilini bırakıp vahdet iline gitmelidir.	1				
37.	Dil (gönül), kesrette kalmayıp vahdete varis olmak ister.	1				
38.	Ezel gözü, saç(kesret)te kalmayıp yüzü (vahdet) görürse mümin, görmezse münkirdir.				1	
39.	Kesretin bendinde kalan, vahdet ehlinin kulu olamaz.	1				
40.	Kesretin âlemi dalgaları kesilmeyen vahdet deryasından doğmuştur.				1	
41.	Kesreti vahdette, vahdeti de onda bulmak, bütün ilim irfanın kendisinde olduğu bir ilimdir.				1	
42.	Kesrette tuğyân eden, vahdet ehlinin seyrânını göremez.				1	
43.	Mümkinatın kesreti, vahdetin aynıdır.					1
44.	Hakikat biatı vahdet ehlinen alınır. Vahdet kesret içinde bulunur.					1
45.	Kesretin zehri vahdet şekeriyle karıştırılmıştır.					1
46.	Baki saadet isteyen kesrette vahdet bulmalıdır.			1		
47.	Gönül, ne vahdette ne kesrette eğlenir.			1		
48.	Vahdet deryasına girenler, kesretin dalgalarına aldanmaz.			1		
49.	Kesretin sınırı ve sonu yoktur. Kesret içindeki vahdete darlık yoktur.				1	
50.	Dalgaların kesretine bakıp aldanılmamalıdır, bütün deniz birdir.				1	
51.	Vahdete ulaşmak isteyen kesretten geçmelidir.				1	
52.	Kesretin âlemindekiler vahdete kavuşmak için İlah'tan (Allah) yardım ister.			1		
53.	Kesretin içindeki vahdeti, keşf ehli bulur.			1		
54.	Kesretin âleminde bir efendiye kul olarak vahdete ulaşılabilir.					1
55.	Âşık, Bârî'nin (Allah) cemâlini gizleyen kesret nikabını sık sık açar.			1		
56.	Bülbül (âşık), kesretin mezarından uçar.			1		
57.	Âşık, kesret içinde ağyara bağlanır.				1	
58.	Kesret Kâf'a (dağ) benzer, âşık orada kalmak istemez.	1				

	58. KESRET	AN	C	H	NM	SG
59.	Kesretteki âşık, Hû (Allah) der.	1				

	59. KEŞİF	AN	C	H	NM	SG
	59.1. Keşif, sırları ortaya çıkarmaktır.					
1.	Keşif, varlığının mahiyetini ve âlemdeki kerameti anlamaktır.					1
2.	Keşif, hakikat hâlinin anlaşılmasıdır.	1				
3.	Keşif, âlem ve âdemin bir nikab olduğunu idrak etmektir.					1
4.	Keşif, hicâb ref edilip cemâlin görülmesidir.	1			1	
5.	Keşif, hayali bırakıp özüne dönen ayn-ı cemâli görmektir.					
6.	Keşif, devrin sırrını zevk edinenlerin bütün müşkilatı çözmesidir.					1
7.	Keşif, selefin mestur eylediği vahdet esrarının irfan ile anlaşılmasıdır.					1
8.	Keşif, pîr sohbetini dinleyenlerin âlemdeki bütün sırları anlamasıdır.					1
9.	Keşif, vahdete ulaşan gönülün kerameti bilmesidir.					1
10.	Keşif ehli kesrette vahdeti bulmuştur.					1
11.	Keşif, ef'âl ve sıfatın anlaşılmasıdır.					1
12.	Keşif, manayı tahkik etmektir.			1		
13.	Keşif, aklın hikmetli bakışıdır.		1			
14.	Keşif, bakışın inceliklerini açmaktır.		1			
15.	Keşif, sözdeki nihanı ortaya koymaktır.		1			
16.	Keşif, Furkan'ın (Kur'ân-ı Kerîm) manasını anlamaktır.		1			
17.	Keşif, hâllerin ortaya çıkmasıdır.		1			
18.	Keşif, çaresiz kalındığında sırları gamzeye (yan bakış) açmaktır.		1			
19.	Keşif, kapalı mananın sırlarını ortaya çıkarmaktır.		1			
20.	Keşif, mananın sırlarının inceliklerini açmaktır.		1			
21.	Keşif, temenna sırlarını ortaya çıkarmaktır.		1			
22.	Keşif, hakke'l-yakînde bütün sırları ortaya çıkarır.					1
23.	Keşif, remzini anlamaktır.					1
24.	Keşif, <i>küntü kenz</i> 'in nur-ı şuhud içinde ortaya çıkmasıdır.	1				
25.	Keşif, şiirlerle sırları ortaya koymaktır.					1
26.	Keşif, dost meclisinde sırların ortaya çıkmasıdır.			1		
27.	Keşif, baş meydana konularak, sırları ortaya çıkarmaktır.					1
28.	Keşif, varlık terk edilip yâr bulunca esrarın anlaşılmasıdır.			1		
29.	Keşif, gönül ve canın gizli sırlarını açmaktır.		1			

	59. KEŞİF	AN	C	H	NM	SG
30.	Sırları keşfetmede ney nutka (kelama) yardım eder.		1			
31.	Keşif, sarhoşun ve mahmurun sırlarını ortaya çıkarmaktır.		1			
32.	Keşif, sırrın yâda (yabancıya) verilmemesidir.			1		
	59.2. Keşif Allah'ı bulmaktır.					
33.	Keşif, <i>semme vechullah</i> 'ta bakılan her yerde O'nu (Allah) görmektir.	1				
34.	Keşif, Allah'ın sevgisinin sırlarını ortaya çıkarmaktır.			1		
35.	Hakk (Allah), umuru (işleri), keşifle meydana çıkarır.	1				
36.	Keşif, Allah'ın tevfikini ayan etmektir.					1
37.	Keşif, O'nun (Allah) aşkına düş olanın vücudunu anlamasıdır.					1
38.	Keşif, Elest bezminin sâkisinin peymânesinden içenlerin Hakk (Allah) sırrının esrârını anlamasıdır.				1	
	59.3. Âşık, keşif ehlidir.					
39.	Esrârın sureti, âşığa keşfolmuştur.		1			
40.	Keşif, meşâyihin dîdârının, âşığın gözünün nurunu arttırmasıyla, âşığın sırr-ı İlâhî'yi (Allah) idrak etmesidir.	1				
41.	Keşif, sarhoş gözün, âşığın gönül sırlarını ortaya çıkarmasıdır.		1			
42.	Keşif ve keremâti âşık terk etmelidir.			1		

	60. KİRPİK-MÜJGÂN	AN	C	H	NM	SG
1.	Kirpik, Nakkâş'ın (Allah) evsafını gösterir.				1	
2.	Kirpik, ortaya çıkan bütün fitnenin sebebidir.				1	
3.	Müjgân, fitne askerini toplar.		1			
4.	Müjgân, askere benzer.		1			
5.	Müjgân, oka benzer.		6		1	
6.	Kirpik, oka benzer ve âşığın dilini (gönül) şerha şerha eder.				1	
7.	Müjgân, kan döker.		1			
8.	Müjgânın kıpırdaması dili (gönül) susturur.		1			
9.	Sevgilinin kıvrık saçının müjgânın ucuna değmesi, dilleri (gönül) fitne tuzağına düşürür.		1			
10.	Kirpik ve gamze, kılıç gibi olan kalemin ucu kadar keskin ve etkili değildir.		1			
11.	Müjgân, uyumadan evvel karışır.		1			

	61. KUL	AN	C	H	NM	SG
	61.1. Kulun evsafı					
1.	Kulların kimi mecnun kimi âkildir, kimi nâkıs kim kâmildir, kimi mahcup kimi vâsildir.			1		

	61. KUL	AN	C	H	NM	SG
2.	Kullar eksiklidir.			1		
3.	Kul cimri, efendisi cömerttir.			1		
4.	Kul, çoktur.			1		
5.	Kul, yoksuldur.	1				
6.	Kullar ateşte yanar.			1		
7.	Kul, sâbikundan olmak ister.			1		
8.	Kul, sevinmek ister.	1				
9.	Kulun işi cinayettir.			1		
10.	Kulun bir derdi vardır.			1		
11.	Kulda takat kalmamıştır.			1		
12.	Kul, cihanın fani olduğunu bilmeli gafil olmamalıdır.			1		
13.	Mümin kulların zindanı dünyadır.			1		
14.	Kul, hayır ve şer ne ederse ahirette karşılığını bulur.			1		
15.	Kul, felah ehli olmak isterse sabah akşam kulluk etmelidir.				1	
16.	Emmarenin kulu olunmamalıdır.	1				
17.	Hünkâr isteyen aşka kul olmalıdır.	1				
18.	Kulluk, hâlât ile bulunur.				1	
19.	Kul, kurban olmalıdır.			1		
20.	Azad olmak için kul olmak gerekir.			1		
21.	Tac ve taht o şahın kulluğuna verilirse devlet sahibi olunur.				1	
22.	Kullar, cân ile bir iken bedenleriyle dağılmıştır.				1	
23.	Kulları, zâtın aslına Hz. Peygamber davet etmiştir.			1		
24.	Aşk, semalar ve dağlar yüklenmemiş, insan yüklenmiştir.	1				
25.	Her kemal ehli o şahın kapısında edna bir kuldur.				1	
26.	Mülkü hiç bitmeyecek bir padişaha kul olmak gerekir.			1		
27.	Abdullah (Allah'ın kulu)'a göre seyr-i sülûk, sadedir (katışksız).					1
28.	Bir kul efendiden uzaklaşırsa cânına ayrılık tesir eder.			1		
29.	Kul, bazen nice âlimlere ilmini göstermez bazen de ümmi kullara yolları kolay eyler.	1				
30.	Kenan'a ermek isteyen, kullukta hoş zahmetler çeker.			1		
	61.2. Kul-Allah					
31.	Kul, Hüda'dan (Allah) kalbinin saf kılınmasını ve kendisine bol bol kerem etmesini ister.	1				
32.	Kullar talep ettiklerine Hüda-yı Müsteân (Allah), yolları açarsa ulaşabilir.			1		
33.	Kul, O'nun (Allah) cemâlinin güneşinin zerresini görse kula her vadi dağ üstü bağ olur.	1				
34.	Mevlâ (Allah) yardım ederse kul gayret eder.			1		

	61. KUL	AN	C	H	NM	SG
35.	Kul, Hz. Mevlâ (Allah) hidayeti olmayınca insaf etmez.			1		
36.	Allah'tan dertli kullara deva istenir.			1		
37.	Kulun kalbindeki hastalıkları Mevlâ (Allah) iyileştirir.	1				
38.	Kula her an Hakk (Allah), in'am eder (nimet verir).			1		
39.	Kul, Mevlâ'nın (Allah) nimetlerini saymaya güç yetiremez.			1		
40.	Kul, her şeyini Hüdâ'dan (Allah) talep eder.			1		
41.	Cân ve dil (gönül) tahtında sultanlık isteyen sıdk ile Mevlâ'sına (Allah) kulluk eder.			1		
42.	Allah kula şefkatlidir.			1		
43.	Kula anne babasından daha şefkatli olan Allah'tır.	1				
44.	Kul, aşk ayetlerini cemâli safhasında okunmasını ve Allah'tan kendi aşkına ulaştırmasını ister.	1				
45.	Kul azad eylemek Mevlâ'nın (Allah) işidir.					1
46.	Kulun Rabb'e (Allah) layık hiçbir şeyi yoktur.			1		
47.	Kulların ihtiyaçlarını (Allah) verir.			1		
48.	Mevlâ'ya (Allah) kul olmaktan daha izzetli bir şey yoktur.			1		
49.	Sadece Hakk'a (Allah) kul olunur, başkasına kul olunmaz.			1		
50.	Kullar âcizdir, kudret sahibi olan İlah'tır (Allah).			1		
51.	Cân u dilden Hakk'a (Allah) kul olmalıdır.			1		
52.	Kulun, Efendi'den (Allah) başka kimsesi yoktur.			1		
53.	Allah düşkün kulunun elinden tutar.	1				
54.	Dertli kulların sığınağı, İlah'tır (Allah).				1	
55.	Kulun zayıf olanlarını Hakk (Allah) gözetir.			1		
56.	Makbul kul olmak için Hakk'a (Allah) kul olmak gerekir.				1	
57.	Bin cân ile kul olunursa Mevlâ (Allah) rızası görülür.			1		
58.	Cihanın (dünya) büyük makam sahipleri Allah'ın kulluğunda mülazımdır.				1	
59.	Hakk (Allah) dostuna doğru bakan kul sultan olur.					1
60.	Hakk'a (Allah) kul olmak için Âdem'e secde etmek gerekir.				1	
61.	Kullukta lezzeti Sultan'ı (Allah) dileyenler bulur.	1				
62.	Kul, Bir (Allah) ile bir olarak cümle âleme dolunca sultan olur.					1
63.	Mevlâ'ya (Allah) ibadet kula sevimli gelir.			1		
64.	İbadet kula lâyıktır.			1		
65.	Kulların kimi ibadet ehlidir, kimi yardıma mazhar olmuştur, kimi muhabbet şarabının sarhoşudur.			1		

	61. KUL	AN	C	H	NM	SG
66.	Kul, Hakk'ı (Allah) zikr ve tevhidle yâd ederken aslında kendini yâd ediyordur.					1
67.	Hakk (Allah) kul olmaz, kul Hakk (Allah) olmaz. Bunun tersini düşünen dinsiz olur.					1
68.	Kul, ibadetlerine [güvenip] mutlu olmamalıdır, Allah kulunu taatiyle değil vahdetle yâd eder.					1
69.	<i>Semme vechullah</i> 'a kul olanlar, ibadetin eksik olup olmadığına bakmaz.				1	
70.	Allah'tan gaflette olan kullarını uyarması niyaz edilir.			1		
71.	Allah'tan, kulların nefislerine mağlup olmamaları için onları uyarması istenir.			1		
72.	Allah'ın kullarını uyarması istenir.			1		
73.	Kuldand emr-i Hakk'a (Allah) uyması istenir.			1		
74.	Kul, kulluğa layık değildir.	1				
75.	Hayy ve Kayyum'dan (Allah) kullara kerem etmesi istenir.	1				
76.	Mevlâ (Allah) kulu kayırmaz ise biçare kullar bir şey yapamaz.	1				
77.	Hâlık (Allah) kulu imtihan eder.			1		
78.	Âşık ve sadık kulu garip koymaması için Allah'a dua edilir.			1		
79.	Ömür tamamlanıp defter dürüldüğünde kullar Hakk'ın (Allah) dergâhında toplanır.			1		
80.	Allah, kabrinde garibane yatan kuluna iman ve Kur'an'ı yoldaş eder.	1				
81.	Efendi'den (Allah) gelen bir davete kulların güzel bir şekilde icabet etmesi gerekir.			1		
82.	Hakk (Allah) Teâlâ kullarını her seher davet eder.	1				
83.	İnsanlar Süleyman'ın, Selim'in değil, âlemlerin yaratıcısı olan Rabb-i Kerîm'in (Allah) kuludur.			1		
84.	Bütün enbiya ve peygamberler Hakk'a (Allah) kul olmayı istediler. Evliya O'na kul ve kurban oldu.				1	
	61.3. Âşık, Allah'ın kuludur.					
85.	Kulların kimi hayran kimi ayıktır, kimi hayvan kimi âşıktır, kimi yalan kimi sâdıktır.			1		
86.	Âşık, makbul kul olmak ister.	1				
87.	Âşık sararıp solar ve bin cân ile kul olur.			1		
88.	Zâhirde kalan kullar, âşığın kelamını anlayamaz.	1				
89.	Âşık, aşka kul olmayanların kendi meclisine gelmesini istememektedir.					1
90.	Âşık, Sultan'ın (Allah) aşkıyla Âdem yaratılmadan o sultana kul olmuştur.			1		
91.	Âşık, aşk şarabının kulu ve kurbanıdır.	1				

	61. KUL	AN	C	H	NM	SG
92.	Âşık, Allah'tan kullarını nefis ve şeytan karşısında aciz bırakmamasını ister.			1		
93.	Âşık, kulların kalbinde yer etmek için Allah'tan büyük bir ahlâk ister.					1
94.	Âşık kul, Allah tarafından esirgenir.			1		
	61.4. Kul, Allah'a kavuşmak ister.					
95.	Kul, Sultan'mı (Allah) ister.			1		
96.	Kul, Rabb'inden (Allah) ayrı düşmek istemez.	1				
97.	Kul olmayı saadet bilen Allah'a ulaşabilir.			1		
98.	Kul, Rabb'inin (Allah) vuslat zevkine muhtaçtır.			1		
99.	Kul Allah'ın visâliyle gamdan azâd olur.			1		
100.	Kurtuluş isteyen Hakk'a (Allah) kul olmalıdır.			1		
101.	Kul her söylediğini O'nunla (Mevlâ) söylemeli, her yaptığını O'nunla (Mevlâ) yapmalıdır.	1				
102.	Kul, görevlerini iyi yapıp gece gündüz ağlarsa Allah'a çok çabuk kavuşur.				1	
103.	Kul, hizmet ederse saadet ve izzet bulur. Kulun ibadeti Allah'a layık değildir.			1		
104.	Kulun doğru yola ulaşabilmesi için Mevlâ'nın (Allah) nazar etmesi gerekir.			1		
105.	Kul, O'nun (Allah) bakışına muhatap olmak ister.	1				
106.	Kul, masiyette sâim, taatta kâim olursa vuslat bayramına kavuşmayı umar.			1		
107.	Hakk'a (Allah) kul olmak isteyen edebli olmalıdır.			1		
108.	Hakk'tan (Allah) kula kerem olsa kulun mağrur olmaması gerekir.			1		
109.	Kul, benliğinden kurtulursa Allah o benliğin yerine nurunu yerleştirir.	1				
110.	Kul, fodullandığında (büyüklük tasladığında) cihan şahı olsa bile Allah onu kulluğa (kulluk makamına) kabul etmez.	1				
111.	Mevlâ'ya (Allah) talip olan, kulluk yolunu gütmelidir.			1		
112.	Kul, Efendi'sini (Allah) yanında bulmak istiyorsa ezel gününde verdiği ahde riayet etmelidir.			1		
113.	Kul, aşka sıkı yapılırsa Hakk (Allah) bulunur.					1
114.	Allah'a giden zor yol sıdk ile kula kolaylaştırılır.					1
115.	Sıdk ile Hakk'a (Allah) kul olan Mevlâ'ya (Allah) vasil olur.				1	
116.	Kulun Mevlâ'dan (Allah) başka duracağı bir divanı, yüz süreceği bir eşığı yoktur.			1		
117.	Kul, yolu bilir, erkân edep gözetir ve sadık olursa Sultan'a (Allah) ulaşır.			1		

	61. KUL	AN	C	H	NM	SG
118.	Sâdık kul olup Mevlâ (Allah) rızasını gözetmek gerekir.			1		
119.	Kul âh vâh eder ve bunu Allah'ın rahmetiyle duymasını ister.			1		
120.	Nefis, Mevlâ'ya (Allah) bin cân ile kul olmaya mani olur.			1		
121.	Allah (Kâdir Hüda) kendisine kul olanları muhafaza eder.			1		
122.	Allah mümin kullara sebat verir.			1		
123.	Kulda Hârik-i âde zuhur ettiğinde o Mevlâ'nın (Allah) kuvvetine mazhar olur.	1				
124.	Kulluk ispatlanarak Sultan'a (Allah) kavuşulur.	1				
125.	Kul, Allah'a vâsıl olduğunda ölüyü diriltir; fakat cahil, kula inanmaz.	1				
126.	Hakk (Allah) nurundan bir köz alabilirse ilm-i iftiras kula ilham olur.	1				
127.	Hakk'ın (Allah) yardımını yoldaş edinen kul, iki âlemde de saadete ermiştir.			1		
128.	Kul, Mevlâ (Allah) dîdarını lütfettiğinde, cennete varis olur.	1				
129.	Zakir kullardan olmak, hamdedilecek bir vasıftır.					1
130.	Kul, cem'u tafsîlin ne olduğunu bildiğinde kul ve sultanlık konusunda bir şey söylemez.				1	
131.	Marifet tahtında sultan olduğunda kulluktan azad olunur.					1
	61.5. Kul, Allah'ındır ve onun karşısında acizdir.					
132.	Kul, Allah'ındır.			5	1	
133.	Mevlâ (Allah) kulları yaratıp doğru yolları göstermiştir.			1		
134.	Kul ve hüküm Efendi'nindir (Allah).			1		
135.	Hakk (Allah) kullarını bazen kul eyler bazen de o eyler.				1	
136.	Genç yaşlı herkes O Sultan'ın (Allah) kuludur.			1		
137.	Küçük, büyük; erkek, dişi hep Hakk'ın (Allah) kullarıdır.			1		
138.	Kul, Dost'un (Allah) takdiridir.			1		
139.	Kula hayat veren Allah'tır.			1		
140.	Kulun, Mevlâ'sından (Allah) başka kimsesi yoktur.			1		
141.	Kulun fiilleri hakikatte Allah'ındır.	1				
142.	Kerim (Allah), kulları yaratıp doğru yolu irşad etmiştir.			1		
143.	Kul, mülhid ise irşad olmaz.					1
144.	Kulun yolu Rabb'e (Allah) varır.				1	

	61. KUL	AN	C	H	NM	SG
145.	Kulu, muradına eriştiren Allah'tır.			1		
146.	Allah kendine gelen yolu kula kolay eyler.			3		
147.	Kul, Mevlâ'nın (Allah) hamdine kadır değildir.	1				
148.	Kul, Sen'i (Allah) methetmeye layık değildir.	1				
149.	Cân ve teni Hakk'a (Allah) kul etmek gerekir.	1				
150.	Aşk sultanına kul olunur.	1				
151.	Bir kapıya kul olanlar, Allah'a varabilir.			1		
152.	Dertli kul olunmadan Sultan (Allah) arzulanmaz.				1	
153.	Kulu irşad eden o Sultan'dır (Allah).			1		
154.	Kul, Allah'ı bilmekle şeref kazanır.			1		
155.	Rab (Allah), ezel bezminde kendisini hatırladığı ve kendisine her şeyi nasip ettiği için kul mutludur.	1				
156.	Kul ayrılık ateşinde yanmak istemez.	1				
157.	Kullar Allah'ın hasret ateşiyile yanar. Kulların aybını başlarına kakmaz. Kullarına rahmet eder, Rahim'dir.			1		
158.	Kim ki sıdk ile kul olursa Mevlâ'sını (Allah) unutmaz.			1		
159.	Kulun gözü gönlü cânı Sübhân'a (Allah) dolanann başı devletlidir, Hakk'ı (Allah) bulmuştur.				1	
160.	Kul zikirle meşgul olursa Mevlâ'ya (Allah) rağbet eder derunundan havatırı silerse muhabbet nurları doğar.			1		
161.	Kul, irade sahibi olunca şâh-ı cihandâr olur.	1				
	61.6. Kul, hatalı/kusurludur.					
162.	Kulun işi hata, gaflet ve unutkanlıktır.			1		
163.	Kul, hata işler.				1	
164.	Kulun kusurları vardır/çoktur.	3		1		
165.	Kullarda asilik çoktur.				1	
166.	Kulların işi noksandır.			1		
167.	Kulun işi cürüm ile isyandır.			1		
168.	Kulun eksiklikten başka bir şeyi yoktur.			1		
169.	Kötü nefis, kötü huylardan halas olmadıkça o celâl yüzünde makhurdur.					1
170.	Esrik kulların dilleri bin parçadır ve onlar yollarını kaybetmiştir.	1				
171.	Nefs-i hevâya kul olup padişah oldum, dememelidir.					1
172.	Kulun kusuru fazilet güneşine mani olacak kadar çoktur.	1				
173.	Kulun kusuru sınırı geçmiştir. Kul, ancak ihsan ile kurtulabilir.	1				
174.	Kul, kesretin bendi olarak kalmamalı, vahdet ehlinin kulu olunmalıdır.	1				
175.	Allah'tan kulun eksikliğine bakmaması niyaz edilir. Hata kuldun, bağışlanma ise Efendi'dendir (Allah).			1		

	61. KUL	AN	C	H	NM	SG
	61.7. Kul günah işler.					
176.	Kul, düşmüş, şaşmıştır.	1				
177.	Kul, gaflete düştüğünde nefis onu isyan ettirir ve o Mevlâ'ya (Allah) hasım olur.	1				
178.	Mücrim ve âsi kul bütün günahları işlediğinden her gün âh eder.			1		
179.	Kulun vücudunun günahları vardır.				1	
180.	Kul, müznibdir (günahkar).			1		
181.	Kullar, gaflet ile çok günah işler.			1		
182.	Kul, günah işleyenleri affetmez (müsamahasızdır).			5		
183.	Efendi'nin (Allah) rahmeti, kulun günahından çoktur.			1		
184.	Kulun işi cürüm ve günahdır. Affetmek ise Kâdir Mevlâ'nın (Allah) işidir.			1		
185.	Kul, günahlarından dolayı Allah'tan bağışlanma diler.			1		
186.	Kul kemlik etse de Allah'tan iyilik bekler.			1		
	61.8. Kullara Allah lütfeder.					
187.	Kul, Hakk'ın (Allah) lütuflarını sayamaz.	1				
188.	Allah, kullarına lütuf ve ihsan eder.			1		
189.	Kul; Ahad, Samed Kerîm'den (Allah) lütuf ve inayet talep eder.			1		
190.	Kul Allah'tan zerre kadar bile olsa lütuf umar.	1				
191.	Kul, fazlı ve lütfu Mevlâ'dan (Allah) ister.			1		
192.	Kullar, Sen'in (Allah) lütfunla insan olmuştur.			1		
193.	Çaresiz nutfeyi insan eyleyen Kâdir Hüda (Allah), lütfuyla kula vuslatı bağışlar.			1		
194.	Kul, vuslata müstağrak iken firkate düşmüştür, Allah'ın yardımıyla vahdete erişebilir.			1		
195.	Kul, Efendi'nin (Allah) lütuf kapısını bırakıp gidemez.	1				
196.	Kadir Hüda (Allah) kullarına lütfuyla nazar eder.			1		
197.	Kullar, uğursuz nefse Allah'ın lütfuyla galip gelir.			1		
198.	Allah (Dost), lütfuyla sivadan azad edip kuluna hidayet verir.			1		
199.	Kul, O'nun (Allah) sonsuz lütfuna doyamaz.			1		
	61.9. Kul, Allah'tan ihsan bekler.					
200.	Gurbetteki kulların ihsanın dostluğuna ihtiyaçları vardır.	1				
201.	Kul, Gani Sultan'dan (Allah) ihsan umar.	1				
202.	Bütün kulların kalbi Hz. Sultan'ın (Allah) bağışlamasını diler.	1				
203.	Kul, ulu dergâhın kendisine açılmasını talep eder.	1				
204.	Kullar perişandır ve Allah'tan medet eylemesini umarlar.			1		

	61. KUL	AN	C	H	NM	SG
205.	Kul acizdir. Allah'ın yardımıyla hizmet kula kolaylaştırılır.			1		
206.	Kul, matlub Kâbe'sine Allah'ın yardımıyla ulaşır.			1		
207.	Kul, bağışlanmaya layık değilken Sultan (Allah) kula ihsan eder.	1				
208.	Kul, hicride ağladığında Allah kula ihsan edip kendi vaslıyla handan eder.	1				
209.	Kula ihsan Allah'ın elindedir.			1		
210.	Kula, sadece Sultan (Allah) ihsan eder.			1		
211.	Allah, kula ihsan-ı azîm eylemiştir.			1		
212.	Kula Hüda (Allah), lütfundan kullarına ata (ihsan, bağış) eder.			1		
213.	Mevlâ/Rahman (Allah) kula lütfuyla ihsan eder.	1		5		
214.	Hakk (Allah), bir kulundan razı olursa kula çok ihsan eder.			1		
215.	Allah nazar ederse kul, ihsana mazhar olur.			1		
216.	Efendi (Allah) kula ihsan ederse, onun bütün müşkül işleri kolaylıkla çözülür.			1		
217.	Kul, Efendi'nin (Allah) ihsanıyla âşık olabilir.	1				
218.	Kul, Efendi'nin (Allah) ihsanıyla cennete girer.			1		
	61.10. Allah, kula merhamet eder; onu bağışlar.					
219.	Kul biçaredir.	1		1		
220.	Kul, denidir (alçak).	1				
221.	Rab (Allah) bağışlamazsa kul çaresiz kalır.			2		
222.	Kula Allah'ın fazlı büyüktür.			1		
223.	Efendi/Mevlâ (Allah), kullarına rahmet eder.	1		2		
224.	Kula yardım Hakk'tan (Allah) olur.			1		
225.	Kul, yanılıp suç işlese de Efendi (Allah) onu doğru yola iletir.	1				
226.	Kul sadık olduğunda Dost'un (Allah) rızasına erer.			1		
227.	Allah en alçak kuluna zerre kadar inayet etse o kul âlemlere sultan olur.	1				
228.	Allah dertli kullara nazar eder.			1		
229.	Mahzun kulu Allah'ın merhameti mutlu eder.	1				
230.	Şah (Allah) kuluna merhamet edip nazar kılar.				1	
231.	Allah (Rab) kullarına nazar ederse gönüllerden keder gider.			1		
	61.11. Kula inayet Allah'tandır.					
232.	Kul, Allah'ındır ve kula Allah inayet eder.			1		
233.	Kula inayet Allah'tandır.			1		
234.	Âşık, Allah'ın kuluna inayetle nazar etmesini talep eder.			1		
235.	Kul, Allah'tan inayet talep eder.	1		3		

	61. KUL	AN	C	H	NM	SG
236.	Mevlâ (Allah) kullarına inayet etmiştir.			2		
237.	Hakk'ın (Allah) kula olan inayeti ne güzeldir.			1		
238.	Kul sıdk ile matlubunu tez bulur, bu devlet kula yeter. Bu tevfik ve hidayetle olur.			1		
239.	Hakk'tan (Allah) inayet olursa kul, Mevlâ (Allah) yolunun sâliki olur.			1		
240.	Kul; Ahad, Samed Kerîm'den (Allah) lütuf ve inayet talep eder.			1		
241.	Hidayet askeri gelirse kullar gamdan uzaklaşır.			1		
	61.12. Bir pîre kul olmalıdır.					
242.	Doğru yol istenirse bir efendiye kul olmak gerekir.			1		
243.	Pîrin kapısında cân ile kul olunmalıdır.			1		
244.	Aşk pîrine kulluk edilirse cânâna cân olunur.				1	
245.	Herkes bir kapının kulu bir erin oğlu olmasına rağmen birbirine düşmanlık etmektedir.			1		
	61.13. Kul, köledir.					
246.	Kimi sultan, kimi kuldur.			1		
247.	Kimi aşk ile nalan olur, kimi gül gibi handan olur, kimi bende, kimi sultan olur.			1		
248.	Kul, alınır satılır.					1
249.	Kul ve sultan eyleyen Allah'tır.				1	
250.	Kul, geda olsa da Allah'ın yakınlığıyla sultandır.	1				
251.	Yusuf'u kul eylemişken Mısır'a sultan eden O'dur (Allah).			1		
252.	Sultan'ın (Allah) kapısında padişahlar birer kuldur.				1	

	62. KÜFÜR	AN	C	H	NM	SG
1.	Küfür, kâfirdedir.				1	
2.	Kevn ü mekân küfürle doludur.	1				
3.	Cân ve cismin sırrını idrak etmeyen küfür içindedir.					1
4.	Nâsût içre ten-perver olanlar irfan içinde küfür olan imanı bilmezler.	1				
5.	Küfür ehlinin devrinde zühde rağbet vardır.					1
6.	Küfür kalesi yıkılmadan din, iman yapılmaz.				1	
7.	Zâhid, kürsüde küfürden ve imandan bahseder.				1	
8.	Âşık, küfürden ve imandan geçip ayânda sebat etmiştir.				1	
9.	Küfür, celâl perdesidir.				1	
10.	Küfür, saçâ benzetilir.		1		1	1
11.	Küfür, mürekkebe benzetilir.					1

	63. LEDÜN	AN	C	H	NM	SG
1.	İlm-i ledün, bütün ilimlerin hükmünü ortadan kaldıran sağlam bir ilimdir.					1

	63. LEDÜN	AN	C	H	NM	SG
2.	İlm-i ledünnün müderrisi aşktır.					1
3.	İlm-i ledünnî, Mevlâ'dan (Allah) ders almaktır.	1				
4.	İnsan, ledün ilmini Hakk'ın (Allah) inayetiyle okuyabilir.	1				
5.	İlm-i ledün, melekleri ceyb-i hayrette bırakır.		1			
6.	Allah, ledünnî ilim ile kalbi umman eyler.	1				
7.	Âşık, ilm-i ledün denizinin inci arayan dalgıcıdır.	1				
8.	Âşık, ilm-i ledünnîyi talep eder.	1				
9.	Âşık, ilm-i ledünnîde mâhir olmak ister.	1				
10.	Resûlullah'ın (Hz. Peygamber) ağzı ilm-i ledün sırlarının kaynağıdır.				1	
11.	Hızır, ledünnî ilmini Hz. Peygamber'in bilen gönlünden okumuştur.		1			
12.	Ledünnî ilmini bilmek için zamanın Hızır'ı olmak gerekir.					1
13.	İlm-i ledünnîyi bilmeyen, yarasa gibi karanlıktadır.				1	
14.	Marifet ve hakayık ilm-i ledüne talip olanlara münasıptir.					1
15.	Taklitte olan, ilm-i ledüne ulaşamaz.					1
16.	İlm-i ledünnînin aksetmesi için kalbin pîre mukabil olması gerekir.					1
17.	Meşâyihin başındakiler ilm-i ledünnî müçtehitleridir.	1				
18.	Ledünnî ilmine, ok ve gürzle saldırmak sonuç getirmez.				1	
19.	İlm-i ledünnî, mecma-ı bahreynde okunur.	1				
20.	Ledünle dolan, gayri efkârdan boşalır.	1				
21.	Bu nâsût içre ten-perver olanlar, ledünnîden haberdâr olmayıp irfanı bilmezler.	1				
22.	İlm-i ledün dersini ârif olan kişiler dil (gönül) hastalarına Lokman olur.				1	
23.	Birçok kitap ilm-i ledünden haber verse de onun güzları Simavna Kadısı'nın yazdığı Vâridât'tır.				1	

	64. MARİFET	AN	C	H	NM	SG
	64.1. Marifetin evsafi					
1.	Marifet, mahlukatın meydana gelmesinin nedenidir.	1				
2.	Marifet, dostlar için gönül safası, düşmanlar için beladır.		1			
3.	Hakk'a (Allah) marifetten başka yol yoktur.					1
4.	Marifet olmayınca Hakk'tan (Allah) koku gelmez.					1
5.	Maarifin kaynağı Hz. Peygamberdir.			1		
6.	Hz. Peygamber, Zât-ı Pâk'a (Allah) marifetin semasından yükselmiştir.			1		
7.	İnsanı hayvandan ayıran en önemli özellik marifettir.			1		

	64. MARİFET	AN	C	H	NM	SG
	İnsan olanlar bunu anlayabilir.					
8.	Marifetten hissesi olmayana insan denmez.					1
9.	Marifet, güzel ahlâkla birlikte talibi kâmil eder.					11
10.	Marifete, herkes layık olamaz.				1	
11.	Cehalet, bazılarınca marifet zannedilir.					1
12.	Gafiller marifeti bilmez.					1
13.	Maarif sırdır.		1			
14.	Marifetin ruhu, devrin sırrının zevkidir.					1
15.	Marifetin tahtı kalptedir.					1
16.	Maârif, dildedir (gönül).					1
17.	Marifet nuru erişince gönül Hakk'ın (Allah) Tûr'u olur.				1	
18.	Marifet, neşve-i zevk ürünüdür.		1			
19.	Marifet, evhamı dağıtır.					1
20.	Maârif, sürur kaynağıdır.					1
21.	Marifet, dünya pazarının süsüdür.		1			
22.	Zâhir, O'nun (Allah) keremiyle kemal süsüyle süslenir. Bâtın mârifetle Allah'ın sırlarının hazinesi hâline gelir.		1			
23.	Cân gözü, marifetin sürmesiyle aydınlanır.				1	
24.	Hevaya mağlup olan, marifetullaha ulaşamaz.		1			
25.	Marifet, sözlerin harflerindedir.		1			
26.	Şüphe ve ispat marifetledir.		1			
27.	Marifet, haklı olmanın kıstasıdır.		1			
28.	Marifete sahip olanlar hasede uğrar.		1			
29.	Müddeiler, marifete sahip olduklarını gösteren bir delil gösteremezler.				1	
	64.2. Marifet, hazinedir.					
30.	Marifet, hazinedir; onu şöhret sahipleri bulamaz.				1	
31.	Marifet, gizli sırların hazinesidir.			1		
32.	Maârif, hazinedir.				1	
33.	Maarif, sinede gizli bir hazinedir.			1		
	64.3. Marifet, cennettir.					
34.	Marifet bir cennettir, ona Hakk (Allah) zikrine cândan talip olanlar girebilir.					1
35.	Marifet cennetinin sâkini âşıktır.					1
36.	Maarifet cennet gibidir. Ehl-i safâ ile ulaşılır.			1		
37.	Marifet, cennetin gül bahçesinin gülünün suyudur.		1			
38.	Marifetten hisse alıp kendini bilen cennet ehli olur.					1
	64.4. Marifete çabayla ulaşılır.					
39.	Marifete sahip olmak için dünya hevesinden kurtulmak gerekir.		1			
40.	Maârif, güzel huyla elde edilir.					1
41.	Maâriفة ledün talipleri ulaşır.					1

	64. MARİFET	AN	C	H	NM	SG
42.	Maârif, sabırla elde edilir.				1	
43.	Maâriife çalışılarak ulaşılır.				1	
44.	Allah'ın yardımıyla maâriften haberdar olunur.	1				
45.	Maâriife, Mevlâ'nın (Allah) yardımıyla ulaşılır.					1
46.	Dil (gönül) arşında marifetin miracına çıkan âriife, Hakk (Allah) cemâlini âdem yüzünde gösterir.					1
	64.5. Âşık, marifete kavuşmuştur.					
47.	Âşık, Rabb'den (Allah) onu talep etme şevkini ister.		1			
48.	Marifet, gerçek dervişte bulunur.					1
49.	Marifet cennetinin sâkini âşiktir.					1
50.	Maârif sırlarının mahzeni âşiktir.			1		
51.	Âşık marifetten de fani olmalıdır.					1
52.	Marifet ve hüner asumanı, âşiktir.		1			
	64.6. Marifet, zikirden üstündür.					
53.	Marifet, Hakk (Allah) katında zikirden daha uludur.					1
54.	Âlimin ilmi, sûfinin zikri marifete ulaşmaya engeldir.					1
55.	Marifet incisini çıkarmak için tevhid denizine dalmak gerekir.	1				
56.	Gönül zikir ile tevhide ererse kalp marifetle Allah'ı bulabilir.				1	
	64.7. Marifet ehlinin evsafı					
57.	Marifetten başka taç yoktur.					1
58.	Allah dostu olanlar, maârif ehlidir.			1		
59.	Marifet isteyen, âli cenâb (cömert, şerefli, haysiyetli) olmalıdır.				1	
60.	Evliyanın kalpleri maârif, hakâyık iledir.					1
61.	Marifetin mektebinden ders okuyanlar (Hakk'tan gelen) yardım olmadan hiçbir şeyin olmayacağını bilir.			1		
62.	Marifet kesbedildiğinde içinde bulunulan devir tamamlanır. İnsan devri bittikten sonra hayvan devri gelir.					1
63.	Ârifler yaratılış güzelliğini marifet (olarak) tahsil ederler.					1
64.	Marifetin tahtının sultanı kulluktan azâd olur.					1
65.	Evliya ve enbiya, şfaat kaynağı olduğundan marifet erbabına cân u dilden hizmet etmelidir.					1
66.	Aspozi (Malatya, âşığın memleketi) marifete sahip kâmillerin mahzenidir.				1	

	65. MASİVÂ	AN	C	H	NM	SG
	65.1. Mâsivanın evsafı					
1.	Mâsiva, gönle işlenmiş resimdir.		1			
2.	Mâsiva, tuzaktır.		1			

	65. MASİVÂ	AN	C	H	NM	SG
3.	Mâsiva, bağıdır.		1			
4.	Mâsiva, dünyadır.					1
5.	Mâsiva dünyadır. Onu yaratan Mevlâ (Allah) görülmelidir.			1		
6.	Mâsiva, vuslata kavuşmaya manidir.			1		
7.	Mâsiva, matlab-ı âlâyı görmeye manidir.			5		
8.	Mâsivaya olan sevgi, beyhude bir hevadır.			1		
9.	İnsanların mâsivayı maksud edinmeleri yanlıştır.	1				
10.	Zevk-i tâmma ermek isteyen mâsivanın sevgisinden kaçınır.			1		
11.	Mâsivadan kalbi halvet etmek (gizlemek) gerekir.					1
12.	Mâsivaya bakmamalıdır.			1		
13.	Sivâ sevdasından geçmelidir.			1		
14.	Mâsiva sevgisini aradan sürmelidir.			1		
15.	Mâsiva kiri, vasıl olan yârânı görmeye manidir.			1		
16.	Sivayı terk etmeyen, sonsuz denizi bulamaz.				1	
17.	Mâsiva, pîr aşkının dışındaki her şeydir.					1
18.	Hakikatte sivâ lâ'dır.					1
19.	İman isteyen, mâsivanın putlarını kırar.			1		
20.	Tarikatte aşk sivâsına sâim olunur.					1
21.	Halvet, mâsivadan eser kalmamasıdır.					1
22.	Nefy ü isbat zikri, ârife sivâyı terk ettirir.	1				
23.	Mâsiva eğlencesini bırakanlar, tevhidi eğlence edinir.				1	
24.	Lâhut âlemini seyran etmek isteyen, mâsivanın nâsutuna nazar etmez.				1	
25.	Mâsiva orucunu tutan, visal bayramına kavuşur.				1	
26.	İnsanlar, mâsivanın sevgisini terk edenin arkasından konuşur.				1	
27.	Mâsiva, yok edildiğinde (ondan uzaklaşıldığında) vücut mahall-i iftihar olur.				1	
28.	Sır, mâsivayı terk ettiğinde vahdet sarayını makam edinir.				1	
29.	Mâsivadan, vahdet sarayına erenin kalbi, arınır.				1	
30.	Mâsiva, vahdet bâr-gâhında barınamaz.				1	
31.	Hız. Peygamber, mâsivanın eziyetinden uzaktır.				1	
	65.2. Mâsiva (fenadır) yok olacaktır.					
32.	Mâsivallah, fenadır, yok olacaktır.			3		
33.	Yerler ve gökler, lisan-ı hâl ile mâsivanın bekası olmadığını söyler.			1		
	65.3. Allah'ı isteyen, mâsivayı terk eder.					
34.	Mâsiva sevgisi, insanı Hakk'tan (Allah) uzaklaştırır.			1		
35.	Hakk'm (Allah) sivası olmaz.					1
36.	Sivâ sevgisi, Mevlâ'nın (Allah) nuruna engel olamaz.			1		

	65. MASİVÂ	AN	C	H	NM	SG
37.	Mâsivanın sevgisini dilden (kalp) çıkarmadan vahdet-i pâk-i Zât'a (Allah) kavuşulmaz.			1		
38.	Mâsivaya iltifat edenlere Zât (Allah) tecelli etmez.			1		
39.	Rabb-i Rahim'e (Allah) sivadan geçilerek erişilir.			1		
40.	Allah'a, heva ve sivayı terk edilince dönülür.				1	
41.	Biçare insan mâsivayı Hayy u Kayyum'un (Allah) inayetiyle terk edebilir.			1		
42.	Allah, âşığın kalbine nazar ederse onda mâsivadan hiç eser kalmaz.	1				
43.	Taalluk defterini dürmek, yürekten gayrıyı çıkarmak, vahdete kavuşmak için Kerîm olan Allah'tan meded dilenilir.			1		
44.	Kendisine nazar edilen garipte sivadan eser kalmaz.			1		
45.	Mâsivadan geçilmeden Mevlâ'ya (Allah) ulaşılmaz.			1		
46.	Hakk'ı (Allah) isteyen mâsivayı terk eder.			1		
47.	Hakk (Allah) dergâhını isteyen, mâsivaya gözlerini yummalıdır.			1		
48.	Mâsivadan geçilmeden Rabb-i Rahim'e (Allah) erişilmez.			1		
49.	Hız. Mevlâ (Allah) âşığı mâsivadan çekip birçok beladan korumuştur.			1		
50.	Mâsiva, Hayy u Kayyum'un (Allah) tecellisiyle yok olur.			1		
51.	Allah'ın zikri galip olunca, mâsiva nazardan kaybolur.			1		
52.	Mâsivayı, Mevlâ (Allah) gösterir.			1		
53.	Mevlâ (Allah)'yı bulan âşık, mâsivadan geçer.			1		
54.	Allah'a ulaşan âşık, mâsivayı talep etmez.			1		
55.	Celâl'in (Allah) nârı (ateşi) sivâyı yakar.	1				
56.	Mâsiva, terk edildiğinde Cânân (Allah) aradaki hicabı kaldırır.	1				
57.	Hakk'tan (Allah) gelen âşık cümle sivâdan geçip yine Hakk'a (Allah) ulaşır.			1		
58.	Cân u dilden Hakk'a (Allah) kul olup mâsivayı terk eden vuslata kavuşur.			1		
59.	Siva-yı terki kendine tac edinmiş sâdık âşık, kasr-ı kurba erişmiştir.			1		
60.	Baki safâ isteyen, mâsivayı terk edip Mevlâ'ya (Allah) ikbal (teveccüh) eyler.			1		
	65.4. Mâsiva gönülden çıkarılmalıdır.					
61.	Mâsiva sevgisi, insanların kalbini almıştır.			1		
62.	Cân ve dili hep mâsiva kaplar.					1
63.	Sivâ askeri, gönül mülküne musallat olmuştur.	1				
64.	Mâsiva pası dili (kalp) karartır.		1			

	65. MASİVÂ	AN	C	H	NM	SG
65.	Mâsivanın gönülden silinmesi gerekir.					1
66.	Mâsivadan kalbi halvet etmek (gizlemek) gerekir.					1
67.	Mâsiva meylini (arzusunu) dilden (gönül) yıkamalıdır.			1		
68.	Mâsiva, dilden (gönül) sürülmelidir.			1		
69.	Derûn (gönül), mâsivadan temizlenmeden kalp sarayına Hakk (Allah) mihman olmaz.			1		
70.	Mâsiva sevgisinden uzaklaşan gönül aşkla dolar.	1				
71.	İnsanın içini dışını mâsivanın sûretleri doldurursa aslında Beytullah olan (insan) puthane olur.	1				
72.	Gönül, bütün varını yârin yoluna koyup mâsivadan kurtulur.	1				
73.	Dil (gönül), mâsivaya gözünü kapatmalı; yârin cemâline bakmalıdır. Sûreti bırakıp esrara bakmalıdır.	1				
74.	Cânânı misafir eden, kalbini sivâdan uzaklaştırır.	1				
75.	Dil (gönül) tahtına Sübhân'ı (Allah) dileyenler, kalbini sivâ süprütüsünden selim eylemelidir.	1				
76.	Hû (Allah) ile dilde (gönül) mâsiva kalmaz.	1				
77.	Kalp, sivâdan arıtılırsa kâmil insan olunur.	1				
78.	Dil (gönül) için (bu kadar) sivâ yeter, Allah'a dönmek (gerekir).				1	
79.	Gönül, cümle sivadan dönmek ister				1	
80.	Feyz-i akdes, dildeki (gönül) sivâ karasını arındırır.	1				
81.	Ârifin irfânı kâmil olsa dil ü cânı (gönül) mala (mâsiva) meyl eylemez.		1			
	65.5.Âkil, mâsivaya bakmaz.					
82.	Akıllı olan, mâsivadan yüz çevirir.			1		
83.	Âkil, mâsivaya gönül vermez, mâsivadan elini yıkamıştır.			2		
84.	Mâsivayı, mecnunlar, sever.			1		
85.	Gafil, mâsivadadır.			1		
	65.6.Aşk mâsivaya engel olur.					
86.	Aşkın sûreti, dil (gönül) kilisesinin kapısını duvarını doldurur, mâsiva süsüne yer koymaz.	1				
87.	Aşk için ilk önce mâsivanın tamamından vazgeçilir.	1				
88.	Hakk (Allah) aşkı ile dolmak için siva sevgisinden arınmak gerekir.	1				
89.	Aşk, mâsivayı nefyeder.			1		
90.	Aşk olan gönülde mâsivanın sevgisi yer almaz.			1		
91.	Aşk, insanı mâsivadan kurtarır.			1		
	65.7.Âşık, mâsivadan arınmıştır.					
92.	Âşık, mâsivayla çok işigal etmiştir.			1		
93.	Âşık, mâsivadan yüz çevirmiştir.	1				

	65. MASİVÂ	AN	C	H	NM	SG
94.	Âşık, Padişah'ın (Allah) aşkının mâsivasına bigânedir.				1	
95.	Âşığın cânı mâsivadan oruçludur.					1
96.	Âşık, mâsivaya gözlerini yummuştur.			1		
97.	Âşığın mâsivayla işi olmaz.			1		
98.	Âşık, mâsivadan soyunmuştur.			1		
99.	Âşığın kalbi sivadan pak (arınmış) olmalıdır.				1	
100.	Âşık, mâsivayı sıdk ile terk edip Hakk'tan (Allah) af dilemelidir.			1		
101.	Ârif olan âşık, mâsivaya bakmaz.			1		
102.	Hakk (Allah) yolunun âşıkları, mâsivayı terk ederler.				1	
103.	Âşık, mâsivaya olan meyli kesmek ister.				1	
104.	Âşık, mâsivadan usanmak ister.			1		
105.	Âşık, mâsivanın kaydından halâs olmak ister.			1		
106.	Âşık, mâsivadan el çekmek, elini yıkamak ister.			3		
107.	Âşık, mâsivanın kirinden arınmak ister.			1		
108.	Âşık, mâsivadan geçmek ister.			3		
109.	Âşık, gönüldeki mâsiva aşkının sevdasından kurtulmak ister.				1	
110.	Âşık mâsivanın sevgisinden kurtulmak için Efendi'den (Allah) medet ister.			3		

	66. MELAMET	AN	C	H	NM	SG
1.	Melamet hırkasını giyen, nihan olur.				1	
2.	Aşk, âşığı halka melamet ettirir.					1
3.	Melametın vasıflarından bazısı; tac, tesbih ve asayı terk etmektir.					1
4.	Melamet taşıyla sûfiyi taşlarlar.					1
5.	Melamet pazarının köşesi, âşığın bazen cilvegâhıdır.		1			
6.	Melamet, sırlarının ortaya çıkmasından korkmamaktır.		1			
7.	Sarhoş gamzenin bakışları, kişiyi melamette meşhur eder.		1			
8.	Melamet bezminin zühre yıldızı, âşığın feryadının nağmesidir.		1			
9.	Gönül, sevgilinin (cânân) yan bakışının aşinası olduğu için Parsayî'nin melamet öpücüğünün kadehinin dudağıdır.		1			
10.	Melamet harabatında rezil olan insan, kınanmaktan çekinmez.		1			

	67. MEYHANE	AN	C	H	NM	SG
--	--------------------	-----------	----------	----------	-----------	-----------

1.	Meyhane; dünyadır, dert mekânıdır ve orada âşık yürek kanı içer.				1	
2.	Âşığa göre meyhaneye mescid arasında fark yoktur.				1	
3.	Âşık, meyhanede de Dost'u (Allah) çağırır.				1	
4.	Âşık, meyhanede bir kadeh nûş etmeyi sofunun bin işine deyişmez.				1	
5.	Meyhanede cezbe-i feyz şarabı doldurulur.				1	
6.	Meyhanede sarhoş ve sekrân olunur.				1	
7.	Sevgilinin (cânân) gözü, eline kadeh almadığı ve meyhaneye gitmediği hâlde sarhoştur.		1			

	68. MUHABBET	AN	C	H	NM	SG
	68.1. Muhabbetin evsafı					
1.	Muhabbet, gönlü mala ve kadına değil, hakikate vermektir.					1
2.	Muhabbet, hakikat ehlinin mâyesidir.					1
3.	Dünya zevkine muhabbet, anlamsızdır.			1		
4.	Muhabbet, iki cihandan kâm alma endişesini terk ettirir.		1			
5.	Muhabbet, ihsana gelen leziz bir pâredir.					1
6.	Muhabbet derdi cânda saklanır.		1			
7.	Muhabbet sırdır.		1			
8.	Muhabbetullah sırrı, ruh u cenâna sığmaz.	1				
9.	Muhabbetin sırrı, sinede mestur olamaz. Onun sazı her perdede bir nağme eder.		1			
10.	Muhabbet, safaya sebep olur.			1		
11.	Muhabbet gönül aynasına safâ verir.		1			
12.	Muhabbet, mahzun gönlü mesrur eder.		1			
13.	Muhabbet, habersizce derûna düşer.		1			
14.	Havâtırdan derûnunu temizleyen, muhabbet nuruyla aydınlanır.			1		
15.	Muhabbet kandili sehere kadar yanar.		1			
16.	Muhabbet, vahdete ulaştırır.	1				
17.	Vahdete muhabbeten gidilir.					1
18.	Muhabbet, hasret baharının bağının süsü olan özgün bir âlemdir.		1			
19.	Muhabbet, damarlarda akan kandır.					1
20.	Muhabbet, velilerin reh-güzârıdır.					1
21.	Muhabbet, her şeyin mayası ve neş'edârıdır.					1
22.	Muhabbet, âlemin şeh-süvârıdır.					1
23.	Muhabbet, cân pazarıdır.					1
24.	Muhabbet, mevcudatın tohumudur. Her şeyin kesb ü kârıdır.					1
25.	Bütün zerreler muhabbetin sûretidir.					1

	68. MUHABBET	AN	C	H	NM	SG
26.	Muhabbet olmasa bir şey olmazdı. Bütün eşyaya sirâyet etmiştir.					1
27.	Bütün mehâsin, muhabbetin nakşidir.					1
28.	Muhabbet her şeyin merkezidir her şey onun etrafında döner.					1
29.	Muhabbet, cihanın vâridâtıdır.					1
30.	Muhabbet olmadan habâset gitmez.					1
31.	Muhabbetin verdiği gam nakdi ile kalp zenginlik bulur.		1			
32.	Muhabbetin zevki, akılı hayran eder.		1			
33.	Hâl erbabı muhabbetin mestanesini akıllı ve uyanık bulur.		1			
34.	Ridasını boynuna asıp gezmekle sûfi, muhabbet ehlinde sayılmaz.		1			
35.	Gülde muhabbetin kokusunu duyan bülbül, aşiyânını terk eder.			1		
36.	Muhabbet eflakının kutbu Habîb'dir (Hz. Peygamber).			1		
37.	Muhabbet, şirkin başını kesen Hz. Ali'nin Zülfikar'ıdır.					1
38.	Zinnûn-i Mısırî'nin derûnu muhabbet denizidir.		1			
39.	Hallac-ı Mansur'un muhabbeti âlemleri doldurmuştur.	1				
40.	Muhabbet, Kays'ın aklını başından almıştır.		1			
41.	Muhabbet için Ferhat gibi baş konur.		1			
42.	Hakk (Allah) yolunun aşıkları muhabbet incilerini dermişlerdir.	1				
43.	Muhabbetin gül bahçesinde heves dikenini olmaz.		1			
44.	Muhabbette nifak olmamalıdır.		1			
45.	Muhabbet tembellikle bir arada olmaz.		1			
46.	Muhabbet yolu temizdir.		1			
47.	Hıred (Akıl) muhabbet neşvesinin tamamen hikmet olduğunu bilseydi sevda sarhoşluğu ile kendini keybetmezdi.		1			
48.	Muhabbet bedenin ölümünden sonra da devam eder.			1		
49.	Muhabbet büyüleyicidir.		1			
50.	Muhabbet, esir eder.		1			
51.	Lütuf ve ihsan, muhabbeti diri tutar.		1			
52.	Muhabbeti göstermenin yolu hediyeye vermektir.		1			
53.	Muhabbetin meydana gelmesinin sebebi hüsnüdür. Muhabbet üstadını şöhrete kavuşturan şey ise dildir (gönül).		1			
54.	Muhabbet yolunun rehberleri takip edilir.		1			
55.	Muhabbet neşvesi tamamen hikmettir.		1			

	68. MUHABBET	AN	C	H	NM	SG
56.	Kemal sahipleri mal muhabbetini put edinmez.		1			
57.	Gaflet uykusunda olanlar İstanbul'a muhabbet duyar.			1		
58.	Muhabbet kapısından ders okuyunlar, dört kitabın vasfettiği cevheri anlar.		1			
59.	Garaz ehli, muhabbetin cevherine araz der.			1		
60.	Muhabbet, fesada sebep olur.		1			
61.	Muhabbet sevdası fitneye sebep olur.		1			
62.	Muhabbet, rüsvalıktır.		1			
63.	Sevgilinin gamzesi âşığı muhabbete alıstırmıştır.		1			
	68.2. Muhabbet, Allah'ındır.					
64.	Muhabbet, Allah'ın Zât'ıdır.					1
65.	Muhabbet, Zât-i Bâri'dir (Allah). Bu âlem onun güneşinin nurudur.					1
66.	Muhabbet, ezelden bir ilahî hediyedir, Hakk'ın (Allah) yadigârıdır.					1
67.	Muhabbet, Hakk (Allah) irfânının neticesidir.					1
68.	Muhabbetin kadehinden içen, Allah'a ulaşır.			1		
69.	Muhabbetin kadehinden içen, her şeyde Hayy'ı (Allah) görür.					1
70.	Muhabbet, Hakk'ın (Allah) gizli bir hazinesi olan bu âlemin genc-dârıdır.					1
71.	Allah, cemâlini göstermek istediğine önce muhabbetini verir.			1		
72.	Hız. Maşuk (Allah) dile (gönül) tecelli edince, beden tepesi muhabbet Tûr'u olur.	1				
73.	Mevlâ'nın (Allah) muhabbetini bulan sâlik esmânın hâlleriyle hâllenir.	1				
74.	Hâdi'ye (Allah) talip olan, muhabbetten ferağ etmez.					1
75.	Muhabbet, Hakk (Allah) yoluna gidenlere mâyedir.					1
76.	Muhabbet, Hakk (Allah) yoluna gidenlere Burak'tır.					1
77.	Hakk'a (Allah) yol, muhabbetten bulunur.					1
78.	Muhabbet yollarında Hû (Allah) ile yol alınır.			1		
79.	Hakk'ı (Allah) bırakıp bâtıla muhabbet etmek anlamsızdır.			1		
80.	Dünya makamına muhabbeti terk edip Hakk'ı (Allah) bulmaya himmet etmelidir.			1		
	68.3. Muhabbet-Aşk					
81.	Aşk, muhabbet fırınına hararetlendirir.	1				
82.	Muhabbet, aşkı fâş eder.	1				
83.	Canını aşk yolunda feda edenler, muhabbetin meşhuru olurlar.	1				
84.	Aşk ile menzil alan, muhabbetle güler.					1
85.	Aşk ehli, muhabbet libasını giymiştir.		1			
	68.4. Âşık, muhabbet ister.					

	68. MUHABBET	AN	C	H	NM	SG
86.	Muhabbet, kalkana benzer, âşık cefadan korunmak için onu kullanmaz.		1			
87.	Muhabbet, âşığa âfettir.		1			
88.	Muhabbetin zalim pençesi âşığın sinisini yırtar.		1			
89.	Âşık, muhabbetin tasa artıran sıkıntısıyla ünsiyet kurmuştur.		1			
90.	Muhabbetin eşsiz cevheri âşığı cezbetmiş ve onu deryaya başsız ayaksız düşürmüştür.		1			
91.	Âşığın vücudundaki muhabbet dağ(yaras)ı baharda açan çiçekler gibidir.		1			
92.	Âşık için muhabbet, ayn-ı karâbettir.					1
93.	Âşık, kendisinde muhabbet olmadığı için kendi hâline üzülür.			1		
94.	Âşık, muhabeti elde etmeye gayret eder.					1
95.	Âşık, muhabbet toprağına gölge gibi düşerse şeref kazanır.		1			
96.	Âşık, muhabbetin kuludur.		1			
97.	Âşık, muhabbet kadehinin esiridir.		1			
98.	Âşığın virane dili (gönül), muhabbet hazinesinin mahzenidir.		1			
99.	Âşık, bazen muhabbet sahrasını mekân tutar.		1			
100.	Âşık, muhabbetin seçkinidir.		1			
101.	Muhabbet, âşığın sığınağıdır.		1			
102.	Muhabbet âşığın yoldaşdır.		1			
103.	Muhabbetin esrârı, âşık için badedir.		1			
104.	Muhabbet, âşığın (kalp) âyinesini dürüst eyler.		1			
105.	Muhabbet, âh ile inleyen âşığın cismini berbat eder.		1			
106.	Âşık, muhabbet yolunda devamlı ağlar.		1			
107.	Âşığın dil (gönül) gözünde muhabbetin kanlı suyu akar.		1			
108.	Muhabbet, âşığın maşukuyla yaptığıdır.		1			
109.	Âşığı sevgiliye ulaştıran, muhabbettir.					1
	68.5. Gönül, muhabbetle doludur.					
110.	Muhabbet, akla sığmaz, onun yeri dildir (gönül).		1			
111.	Muhabbet, dile (gönül), sermayedir.		1			
112.	Gönül, muhabbetle doludur.		1			
113.	Gönül, muhabbet esrârının mecmuasıdır.		1			
114.	Muhabbet cihanın ruhunun rahatıdır. Dil ve cânın gam-güsarıdır.					1
115.	Muhabbet, yanan dili (gönül) sevgilinin menziline ileten bir sebeptir.		1			
116.	Muhabbet, dili (gönül) gaflet sarhoşluğundan uyandırır.		1			
117.	Muhabbetin rüzgârı, dili (gönül) vecde getirir.			1		

	68. MUHABBET	AN	C	H	NM	SG
118.	İnsanlar dil (gönül) çekenlere karşı muhabbet duyarlar.		1			
119.	Muhabbet irşadının kadehinin neşesi, gamze dilinin sırlarını öğretir.		1			
120.	Muhabbet gamı dili (gönül) harabeye çevirmiştir.		1			
121.	Muhabbetin nurunun kıvılcımı, dil (gönül) hanesine düşer.	1				
122.	Muhabbet, hasret kılıcıyla dillerin (gönül) kanını akıtır.		1			
123.	Muhabbet, yardım etmese gönül, yârin işvesine güç yetiremezdi.		1			
	68.6. Muhabbet ateşi yakıcıdır.					
124.	Muhabbet, Hakk'ın (Allah) nuru ve ateşidir.					1
125.	Muhabbetin ateşi sineyi yakar.		1			
126.	Muhabbet yakar.		1			
127.	Muhabbet, yakıcı bir kıvılcımdır.					1
128.	Muhabbet, âşığı ateşle yakar.		1			
129.	Muhabbet ehlinin derûnundaki ateşin neden olduğu inlemeler, neyin yakıcı sesinden daha etkilidir.		1			
130.	Muhabbet aşkının ateşinde yanan kalpte varlık yokluk hiçbir şey kalmaz.					1
131.	Muhabbet ateşi gül bahçesini büyütür.		1			
132.	Muhabbet ateşini yakmaması için Rabb'e (Allah) yalvarılır.		1			
	68.7. Muhabbet yarası					
133.	Muhabbet yarası cânda iz bırakır.		1			
134.	Muhabbet derdinin yarasına Hû (Allah) ile derman bulunur.			1		
	68.8. Muhabbet denizi					
135.	Muhabbet, kenarı olmayan bir denize benzer.		1			
136.	Fena denizine düşenler, muhabbet girdabına gark olur.		1			
137.	Muhabbet denizinden bir damla tadan coşar, çalkalanır.			1		
138.	Muhabbet denizdir, onun suyundan içen, kendinden geçer.					1
139.	Muhabbetin yegâne cevheri âşıktır.		1			
140.	Âşık muhabbet deryasına dalar.		1			
	68.9. Muhabbet şarabı					
141.	Muhabbet şarabının neşesi dili (gönül) hararetlendirir.		1			
142.	Muhabbet, sarhoş eder.					1
143.	Kimi kullar, muhabbetin şarabıyla mest olur.			1		
144.	Muhabbet sarhoşu ayıktır.		1			

	68. MUHABBET	AN	C	H	NM	SG
145.	Muhabbetin kadehinin curası, içene zevk ve safa verir.			1		
146.	Muhabbet kadehinden içenler vahdet bezminde safa sürer.			1		
147.	Muhabbetin halis şarabının şevk dolu neşesi, aşk ehlinin âdab ile söyleşmesine mani olur.		1			
148.	Meşrepleri birbirlerine uyanlar, birbirlerine muhabbet camından sunarlar.		1			
	68.10. Muhabbet çölü					
149.	Muhabbet erbabının yolu Hüda (Allah) aşkının çölüdür.		1			
150.	Muhabbet erbabının mesleği, âşıkları muhabbet çengeliyle çöle çekmektir.		1			
151.	Baştan ayağa muhabbetle dolmayan cân, yakıcı bâdiye vadisini geçemez.		1			
152.	Muhabbet, âşığı vuslata bâdiye vadisinden ulaştırır.		1			
153.	Âşığın âhının şulesi, muhabbetin feleğinin güneşi olur.		1			
154.	Âşık, muhabbet çölünde dilbere av olmuştur.		1			
155.	Muhabbet ehli, merhametsiz dilbere mübtelâ olan âşığın hâline ağlar.		1			

	69. MÜRÜVVET	AN	C	H	NM	SG
1.	Mürüvvet, pîrin âşığına karşı hissettiğidir.					1
2.	Lâilâheillallâhın mürüvveti, âşığa aşkın kapısını açar, ona halis şarabından içirir, tarikat ashabını mutlu eder.	1				
3.	Mürüvvetle iltifat edilir.		1			
4.	Rasûlullah, mürüvvet eylerse kapılar açılır (sıkıntılar ortadan kalkar).	1				
5.	Mürüvvete göre, ehl-i dili üzmemelidir.		1			
6.	Ahbabın mürüvvetleri minnetsizdir.		1			
7.	İnsanlar, mürüvveti minnetsiz yapmaz.		1			

	70. NEFES	AN	C	H	NM	SG
1.	Nefes, bahr-i Zât'tır (Allah).				1	
2.	Nefesin her birinde Hakk'ın (Allah) zâtından türlü lezzet vardır.					1
3.	Nefeste Allah'a kadar ulaşan bir kuvvet vardır.					1
4.	Hakk (Allah) ile olmak için nefes tutulur.					1
5.	Ebedi hayat veren Hayy'in (Allah) nefesi cânı besler.		1			
6.	Kâmilin nefesi, Hakk (Allah) yolunun rehberi, dil (gönül) tahtının serveridir.				1	
7.	Kâmilin nefesi, hayat verir.				1	

8.	Kâmilin nefesi, nefahtü sırrıdır.				1	
9.	Kâmilin nefesi, vahiy menşelidir.				1	
10.	Kâmilin nefesi, gönlün cânıdır.				1	
11.	Kâmilin nefesi, âb-ı hayattır.				1	
12.	Kâmilin nefesi, ölüyü diriltir.				2	
13.	Kâmilin nefesi, âşığın cân katresini umman eyler.				1	
14.	Nefes, pîre aittir ve hayat verir.		1			
15.	Nefes, hastaya ebedi sıhhat verir.		1			
16.	Nefes, cân verir.		1			
17.	Nefes, Hz. İsa'ya verilmiştir.		2			
18.	Nefes, ölüleri ihya eder.		1			
19.	Nefesle cân verilir (diriltir).	1			1	
20.	Nefeste mucize vardır.		2			
21.	Nefes, bir denizdir, lâl eder.				2	

	71. NEFİS	AN	C	H	NM	SG
	71.1. Nefsin evsafi					
1.	Nefis, ömür bitene kadar insandan ayrılmayan bir düşmandır.				1	
2.	Nefis rahatı ve yatmayı sever.				1	
3.	Nefis, Hakk (Allah) yolunda kolay olanı tercih eder.			1		
4.	Nefis için kolay olanı gözleyenler, zamane dervişleridir.					1
5.	Gönül, nefsin hazzının peşindedir.					1
6.	Kâfir nefsi katletmek şeriatin hükmüdür.				1	
7.	Nefis, cehennemî şeriat sıratı ile geçilir.				1	
8.	Nefsin Müslüman olması büyük keramettir.			1		
9.	Öğüdünün başkalarınca tutulmasını isteyen insan, önce nefse söz geçirmelidir.				1	
10.	Vaizlerin halka kendi nefislerini övmeleri yanlıştır.	1				
11.	İnsan iyi-kötü, alçak-yüksek her şeyde [başkalarıyla değil] kendi nefsiyle meşgul olmalıdır.				1	
12.	Nefis bir binektir.				1	
13.	Zamane dervişleri, nefsin arzusunu kendine at etmiştir.					1
14.	Zamane dervişleri, nefis atının avıdır.					1
15.	Nefis, vücut ormanındaki aslan gibidir.		1			
16.	Âdem (insan) nefsi tanımıştır.				1	
17.	Nefsin askerleri kahra muhataptır.				1	
18.	Ruh şahbazını habseden, nefis kargasını besler.				1	
19.	Haşr günü nebiler “nefsî, nefsi” diyecektir.	1				
20.	Nefis Havva'dır. Onda hakikatler vardır.				1	
	71.2. Nefis, hevâ peşindedir.					
21.	Nefis, Hakk'ı (Allah) bırakıp kendi hevasına gider.			1		
22.	Nefis, hevayla doludur.			1		

	71. NEFİS	AN	C	H	NM	SG
23.	Nefis, heva peşinde koşar.			1		
24.	Nefis, siva ve heva peşindedir.			1		
25.	İnsan, nefsin hevasının esiridir.		1			
26.	Nefsin hevası sebebiyle vücut hasta olur.	1				
27.	Nefis, kuru heva peşinde yeterince koşmuştur ve ehl-i şerdendir.			1		
28.	Nefsin heva ve tezvir (yalan söyleme) gibi huyları vardır.			1		
29.	Ömrü, nefsin hevasında telef etmemelidir.			1		
30.	Nefsin hevasına uyan, dünyaya mağrur olur.			1		
31.	Nefsin hevasına uyan cahillere ceza vardır.			1		
32.	Cehalet, yılan gibi olan nefistendir.	1				
33.	Nefsin hevasından uzaklaşıp daima Allah'ı zikretmelidir.			1		
34.	Nefsin hevasından kurtulmak için bir kâmilin eli tutulmalıdır.			1		
35.	Nefis, hevadan Allah'ın keremiyle vazgeçebilir.			1		
36.	Kullar, Allah'ın yardımını olmasa nefsin hevasına mağlup olurlar.			1		
37.	Nefsin hevasına kapılmayana Hevâ-yı Hakk (Allah) teshir eder.			1		
38.	Nefsin hevasını terk eden melâik rütbesine ulaşır.					1
39.	Âşık olmayanın nefsi hevâ peşindedir.	1				
	71.3. Nefs-i emmâre					
40.	Emmâre nefis, her şeyin kendi kontrolünde olmasını ister.				1	
41.	Nefs-i emmâre sahibini nâra (ateşe, cehenneme) çeker.			1		
42.	Nefis, emmârelikten kurtulup Allah'a koşmalıdır.			1		
43.	Nefs-i emmâre, lâilâheillâallah ile fethedilir.	1				
44.	Emmâre nefis ruhu yaralamıştır. Onun başı zikirle dövülür.				1	
	71.4. Nefis perdedir.					
45.	Nefis, perdedir.			1		
46.	Nefis, kul ile Allah arasında perdedir.			1		
47.	Nefis, baki mülkle âşık arasında perdedir.			1		
	71.5. Nefis zulmettir.					
48.	Nefsin zulmetinden geçen hayat bulur.			1		
49.	Nefsin zulmetinden korunmak isteyen, Hakk'ın (Allah) nuruna sığınmalıdır.	1				
	71.6. Nefis gaflet uykusundadır.					
50.	Nefis, gaflet uykusundadır.			1		
51.	Gâfil, nefse uyar.			1		
52.	Gaflet uykusundakiler, nefse itaat eder.			1		

	71. NEFİS	AN	C	H	NM	SG
	71.7. Nefis kötü sıfatlıdır.					
53.	Dünya sevgisi, nefse esir ettirir.			1		
54.	Dünyadan ayrılmak nefse güç gelir.			1		
55.	Nefis, Mevlâ'ya (Allah) ulaşmaya mani olur.			1		
56.	Nefis, kulu gafletle Mevlâ'ya (Allah) âsi kılar.	1				
57.	Nefis, insanı azdırır.			1		
58.	Nefsin işi gazap ve Hakk'a (Allah) hasettir.	1				
59.	Nefis, fitne ve fesada sebep olur.				2	
60.	Nefis, şaşkırtır ve yolları sed eyler.				1	
61.	Nefsin kibir, ucb, hıkd, hased, hubb-ı cah u hubb-ı zeheb gibi huyları vardır ve o uslanmaz.			1		
62.	Nefiste yeterince hata ve noksanlık vardır, o tûl-i emel sahibidir.			1		
63.	Nefis, tezvîr(yalan)i sûret-i hak gösterir, genç yaşlı herkesi kandırır, onlara kusurlarını görmez.			1		
64.	Nefis azgındır, onun esaretinden kurtulma yolunu bulmak çok zordur.		1			
65.	Nefis, Firavun'a benzer.					1
66.	Nefis, amel defterini cürümleriyle karalayan, siyah yüzlü bir yüz karasıdır.	1				
67.	Nefis, şerirdir, ona itaat edilmemelidir.			3		
68.	Nefse teslim olmamalıdır.			1		
69.	Nefis, sahibini çaresiz bırakır.			1		
70.	Çaresiz insan, nefsin esiridir.			1		
71.	İnsanlar nefse zebun olur.			1		
72.	Nefis, insanı çöle düşürür.	1				
73.	Nefse inanılmaz, ona inananlar şirk ateşinde yanar.			1		
74.	Nefse esir olan cehennemde muazzeptir. Cennet ondan kurtulana durak olur.				1	
75.	Nefis kişiyi onarmaz, mutlu etmez.			1		
76.	Nefis, bed-endamlıdır ve hânedede (dünya) kalıcı değildir.	1				
77.	Nefis kötü sıfatlı olduğu zaman kahra muhatap olur.				1	
78.	Bed (fena) nefis, celâl yüzünde kahrolmadan kötü huydan kurtulamaz.					1
	71.8. Nefis hilecidir.					
79.	Nefis, verdiği yemini hile ile bozar.	1				
80.	Nefsin işi hiledir.			1		
81.	Nefsin işi gücü mekr u âldir (hile ve tuzak).			1		
82.	Nefis alçaktır ve ifsâd eder, talipleri zebûn eder.			1		
83.	Nefisle bir iş yapılamaz.			1		
84.	Nefsin hilesinden Rabb'e (Allah) sığınılır.			1		
	71.9. Nefis, şeytana benzer.					
85.	Nefis, şeytan'a benzetilir ve dili (gönül) aldatır.					1

	71. NEFİS	AN	C	H	NM	SG
86.	Dervişler nefse aldanmaz.					2
87.	Nefsin muradını yerine getirenin işi şeytana dolandır.				1	
88.	Nefis, sahibini yabanda bırakır, şeytana yakındır.			1		
	71.10. Nefis, âşık için bir engeldir.					
89.	Nefis, baki mülkle âşık arasında perdedir.			1		
90.	Nefis, âşıkla Allah arasında settir.			2		
91.	Âşık, nefisle bir dem (dahi olsa) birlikte olmak istemez.			2		
92.	Âşık, nefsi terk etmede âciz ve kusurludur.		1			
93.	Âşık, nefsin putlarını kendi eliyle parçalamadıkça, Halilullah (Hz. İbrahim) gibi olamaz.	1				
94.	Âşık nefsin hevasından kurtulmak ister.				1	
95.	Âşık, nefsine vaaz eder.					1
96.	Âşık, halkı ıslah etmekten evvel nefsinin ıslah etmelidir.				1	
97.	Âşık, cânı alınmadan nefsi ıslah etmeye çabalamalıdır.			1		
98.	Âşık, nefsin ayıplarını gözlemelidir.					1
99.	Âşık, nefsin hevasını terk etmelidir.			1		
100.	Âşık, nefsi cilalamalıdır.					1
101.	Âşık, nefsi bilmıştır.					1
102.	Nefsinin terbiye eden âşık, derya dibindeki inci tanesine benzer.	1				
103.	Nefis, kadındır ve âşık onu er yapmak için çabalar.	1				
	71.11. Nefse uyanların durumu					
104.	Nefse uyanlar, kendini padişah sanır.					1
105.	Nefse uyan, Hakk (Allah) yolundan çıkar.			1		
106.	Nefse uyan, kötü huylu olur.			1		
107.	Nefse uyan, herkese hiddet ü şiddet gösterir.			1		
108.	Nefse uyan, pişman olur.			2		
	71.12. Nefisten kurtulmanın yolları					
109.	İnsan, nefisten temizlenmelidir.		1			
110.	Nefsi hapsedenin cânı kurtulur.				1	
111.	Nefsin isteklerine uymayan ermişler, karanlıkları aydınlığa kavuşturmuştur.	1				
112.	Nefisten vahdetle kurtulunur.			1		
113.	Nefis, aşk ateşiyle yakıldığında gönülde keder kalmaz.	1				
114.	Nefis, azap ile terbiye edilir.			1		
115.	Aklın yeri vücuttur ve nefsi akl-ı kül terbiye der.	1				
116.	Nefis, olgunlaşabilmesi için bildiklerini unutmalıdır.		1			
117.	Gazâ-yı ekber, nefse rahat vermez.				1	
118.	Nefsin başını kesmek cihâd-ı ekberdir.	1				
119.	Halvet, nefsin sıfatını yakar.				1	

	71. NEFİS	AN	C	H	NM	SG
120.	Kemal sahibi olmak için kıyl ü kâli terk edip nefis gümüü eritilmelidir.			1		
121.	Nefis at gibidir, onun şerrinden kurtulmak için kaçılmalıdır.			1		
122.	İbadet, nefse acı gelir.				1	
123.	Nefis, taatle (ibadetle) terbiye olur.			1		
124.	Nefisten emin olmak için sabah akşam namaz kılmalıdır.				1	
125.	Nefis, tarikat potasında eriyip ehl-i hâl olup visale layık olmalıdır.			1		
126.	Hakikat hâlini bilmek için zâhir ve şeriata, nefis tarikat hâline tâbi olmalıdır.			1		
127.	Varlığını terk etmeyen, nefsin müridi olur.					1
128.	Vücut nakdini Allah'a teslim eden, kötülüğü emreden nefsin keşmekeşinden mutluluğa ulaşır.		1			
129.	Nefis, temiz ruh ile beraber oldukça cân ve ten birleştiği gibi Şahlar şahı (Allah) ile birleşir.		1			
130.	Nefis, nüsha-i vahdettir ve onu talim ettirmelidir.					1
131.	Nefis şerre değil hayra meyletmelidir.				1	
132.	Nefis, mutmainne, marziyye ve faniyi terk edip bekaya erişmelidir.			1		
	71.13. Allah'ın yardımıyla nefse galebe çalınır.					
133.	Nefis, riyakârdır ve kendi hazzının peşinde koşar, onu ancak Yaradan (Allah) uslandırır.			1		
134.	Rahman (Allah), yardımcı olmazsa nefis insanı azdırır.			1		
135.	Nefse zebun olmamak için Mevlâ'nın (Allah) inayeti gereklidir.			2		
136.	Mevlâ (Allah) yardım etmese kul alçak nefsin esiri olur.			1		
137.	Nefis, uğursuzdur ve ona Allah'ın lütfuyla galip gelinir.			1		
138.	Müsteân'ın (Allah) yardımı olmasa nefis yoldan çıkan iblis ile yol bulur.			1		
139.	Nefisteki müşkillerin halli için Habîr ve Alîm'e (Allah) yalvarılır.	1				
140.	Nefis, televvün (sebatsızlık) belasından Mabud'un (Allah) yardımıyla kurtulabilir.	1				
141.	Allah'ın teklifini kabul edip bin cân ile kurban olsa nefse vuslat kapıları açılır.			1		
	71.14. Nefsini bilen Rabbini bilir.					
142.	Nefis bilinmeden Sübhân (Allah) arzulanmaz.				1	
143.	Nefsi bilen, Rahman/ Mevlâ / Gaffar/ Allah'ı bilir.		1		1	1

	71. NEFİS	AN	C	H	NM	SG
144.	Nefsi bilen, tükenmez bir devlete kavuşur.				1	
145.	Nefsi bilen kemal bulur.			1		
146.	Nefis, sahibini utandıracak ilimler bilir.	1				
147.	Men aref nefsehu cümle ilmin hâsılıdır.					1
148.	Men arefe nefsehu, bütün sorulara verilebilecek bir cevaptır.					1
149.	Nefsi bilmek isteyen, halvete girmelidir.				1	
150.	Men aref bâbını açan, nefis-i halveti bulur.					1
151.	Mürşit, nefsin men arefe nefsehu dersinin bütün inceliklerini bilir.					1
	71.15. Kâmilin nefesi, nefsi terbiye eder.					
152.	Nefsi, kâmilin nefesi mat eyler.				1	
153.	Kâmilin nefsi sâlikin nefsi ile kıyaslanmamalıdır.	1				
154.	Muslih (kâmil) hesap olmazdan evvel (mahşerden evvel) nefsin hesabını bildirir.	1				
	71.16. Kalp, nefse galip gelmelidir.					
155.	Nefis için kalp huzursuz edilmez.			1		
156.	Kalbin, nefse galip olması güzeldir.			1		
157.	Nefsin kibir ve beğenmişliği hâk (toprak) edilirse kalp sarayına Hakk (Allah) mihman olur.			1		
158.	Nefsin kötülükleri mahvolunca kalp ruha, ruh sırta uyar.			1		
159.	Gönül, nefsi mana rindi etmelidir.	1				
160.	Nefsin esiri olanın gönlü cehalet karanlığındadır.				1	
161.	Nefis ehlinin dili (gönül) müşevveştir (karmakarışık).				1	
162.	Nefs-i derrâkın künhünü bilmek isteyen dil (gönül) aynasını gam pasından mücellâ eylemelidir.					1
163.	Nefsi bırakmayan, kalp sarayına giremez.			1		
	71.17. Nefisten kurtulanların evsafi					
164.	Nefsi tekml eden hayvanlıktan insanlığa tebdil eder.	1				
165.	Nefisten kurtulan kâhir (galip) olur.	1				
166.	Nefis, tac giyerse sâfiye mertebesine ulaşır.	1				
167.	Mustağni nefis, makam sevgisi taşımaz.		1			
168.	Nefsanî vücudunu ifnâ eyleyene Mevlâ (Allah) hakkani vücudu lütfeder.	1				
169.	Vücut-ı hakkanîye kavuşan dilde (gönül) nefsin hazzı kalmaz.	1				
170.	Nefsi ârif yapan, takdir edilir.	1				
171.	Nefis bırakılmadan tevhid edilmez.	1				
172.	Sır ehli olmak isteyen, nefsin askerini kırmalıdır.	1				

	68. ÖLÜM	AN	C	H	NM	SG
--	-----------------	-----------	----------	----------	-----------	-----------

	68. ÖLÜM	AN	C	H	NM	SG
	68.1. Ölüm, cânın tenden çıkmasıdır.					
1.	Ölüm, hayatın fena bulmasıdır.			1		
2.	Mevt, cân kuşunu ten bağından kurtarır.	1				
3.	Mevt, mümini dâr-ı fenadan (dünya) dâr-ı bekaya geçirir.		1			
4.	Ölüm, bütün lezzetleri giderir.	1				
5.	Mevt (ölüm), ten âleminden bir çığığın kopmasına neden olur.	1				
6.	Ölüm vaktinde Azrail gelir.				1	
7.	Ölüm, mutlaka başa gelecektir.			1		
8.	Mevt gelmeden önce mevtin elçileri gelir.				1	
9.	Ölüm, ağlatır.			1		
10.	Ecel, vakti gelince ayan olur. Mevt gelince beden gözden çıkar, ömür bağı güze döner.	1				
11.	Ten ölse de Rahmân (Allah) lütfuyla cân sağ olur.	1				
12.	Mevt, ilim erbabını insanlardan uzaklaştırır.				1	
13.	Ölümcül hastalar âb-ı zülâl ister.			1		
	68.2. Sûfiye hayat ile ölüm aynıdır.					
14.	Ölüm, yârla (cânân) halvetir.				1	
15.	Sûfiye göre hayat ile ölüm aynıdır.					1
16.	Sûfi kendisini öldürmeye kaseden kişiyi düşman olarak görmez.					1
	68.3. Ölümünden sonra diriliş vardır.					
17.	Ölüm sonrasında diriliş vardır.				1	
18.	Bütün mevtâlar kuyruk sokumu kemiğinden diriltilecektir.				1	
19.	Ölüleri diriltmek, Allah için çok kolaydır.	1				
20.	Hz. İsa ölüleri diriltmiştir.					1
21.	Kâmilin nefesi, mevtayı diriltir.				1	
22.	Erenlerin halveti, ölüleri diriltir.				1	
	68.4. Ölmeden evvel ölmek.					
23.	Dert ehlinin maksudu ölmektir.		1			
24.	Gönül, ölmeden evvel ölüp Mâlikü'l-mülkün (Allah) şuhudunda hayran olmalıdır.				1	
25.	O (Allah), dîdârı ölmeden evvel kimseye göstermez.			1		
26.	Hakk (Allah) yolunun âşıkları, ölmeden evvel ölmüştür.	1				
27.	Ölmeden evvel ölenler, baki hayata/dirliğe ulaşır.	3		5		2
28.	Ölmezden evvel ölenlerin kalbi nurla dolar.			1		
29.	Ölmeden önce ölenler, bir daha ölmez.			1		
30.	Ölmeden önce ölenler, maksudunu bulur.			1		
31.	Ölmeden evvel ölenler cisim ve canlarını kendilerine yük etmezler.		1			
32.	Ölmeden önce ölmeyince kapı açılmaz.					1

	68. ÖLÜM	AN	C	H	NM	SG
33.	Bildiğini öldüren, ölmeden evvel ölmenin manasını zevk edinir.					1
34.	Halvet, ölmeden evvel öldürür.				1	
35.	Mevti anmalıdır.			1		
36.	Ölmeden önce sefer etmelidir.				1	
	68.5. Âşıklar ölmez.					
37.	Akıl ile ölüp aşk ile dirilmek gerekir. Ölmeden evvel ölmeyenler meclise (tarikât) kabul edilmez.					1
38.	Ölümden, âşıklar kurtulur.				1	
39.	Âşık olan mümin, ölmez.			1		
40.	Âşık, doğmaz da ölmez de.				1	
41.	Âşık, kendi isteği ile benliğini öldürmeden Hakk (Allah) yolunun kapısı ona açılmaz.					1
42.	Âb-ı hayvan içenler ölmez.				1	
43.	Vahdet suyundan içenler, mevtten korkmaz.					1
44.	Ölüm, aşkın çaresidir.		1			
45.	Ölüm âşığa hayât-ı câvidânidir (ebedi hayat).		1			
46.	Âşıklar, kimi zaman ölü(gibi)dür.					1
47.	Câhil, ölür.					1
48.	Teslim olan, öldürülmez.			1		
49.	Ârifin ölümünü hased sahibi ister.					1
50.	Ölümden geçilerek vuslata erişilir.				1	
51.	Mevt, dünyanın bekasının olmadığını gösterir.	1				
52.	Mevt, rıhlet (yolculuk) kösünü çalsa da cân bundan habersizdir.				1	
53.	Ecel kösü çalmadan Allah'a dönülmelidir.				1	

	69. PUT-SANEM	AN	C	H	NM	SG
1.	Âşık, Dost'u (Allah) puthanede de çağırır (anar).				1	
2.	Âşık, puthanede de o Sanem'in (Allah) veçhini görür.				1	
3.	Sanemin olduğu yer, nakışlı ve süslüdür.		2			
4.	Âşığın sinesinde, sanemin muhabbet ateşinin şulesi vardır.		1			
5.	Sanem, arzulanır.		1			
6.	Put, kötü huyludur, Allah yoluna gitmez.					1
7.	Put, kilisededir.	1				
8.	Sanem, âşığın canına kasteder.				1	
9.	Cihandaki her şey sanemin veçhidir.				1	
10.	Âşık, sanemden korkar.			1		
11.	Sanemden geçip esir-i sûret olmayanlar dert ve gamdan kurtulur.			1		

12.	Sanem, ağyara sitem etmez.		1			
13.	Mecnun tabiatlı âşık, sanemin saçıyla ilgilenmez.		1			
14.	Sanem, gül yanaklı ve müşkin-nikabtır.		1			
15.	Âşık, saneme vâsıl olunca şâd olur.		1			

	70. RAHMET	AN	C	H	NM	SG
	70.1. Rahmetin sahibi/kaynağı Allah'tır.					
1.	Rahmetin kaynağı ve sahibi İlah'tır (Allah).			7		
2.	Rahmet, Efendi'dendir (Allah), ondan istenir.			6		
3.	Rahmân'ın (Allah) rahmetine hiçbir şey mani olamaz.	1				
4.	Her şeye sadece Sultan (Allah) rahmet eder.			5		
5.	Rahmetin kapısını İlah (Allah) açar.	1				
6.	Hüda (Allah) zerrece rahmet ederse bütün müşkilat âsân olur.			1		
7.	Rabb'in (Allah) rahmetine erenler, dert ve mihnetten halas olur.			1		
8.	Kul, Allah'ın kendisine onunla nazar etmesini ister.			2		
9.	İki cihanda da Rabb-i Kerîm'in (Allah) rahmeti umulur.			1		
10.	Rahmet, hayratla elde edilir.		1			
11.	Rahmet, kemale ulaştırır.			2		
	70.2. Hz. Peygamber, rahmettir.					
12.	Muhammed Mustafa (Hz. Peygamber), Rahmân'ın (Allah) halka rahmetidir.	3		3		
13.	Hz. Peygamber Kadir gecesinde rahmet çirasıyla âlemi ziynetlendirmiş, süslemiştir.		1			
	70.3. Günahkâr kullar rahmet ile bağışlanır.					
14.	Allah, günahkâr kullarına rahmet eder.			1		
15.	Kullar Gafur'dan (Allah) rahmet bekler.			1		
16.	Efendi (Allah) rahmetiyle günahkârları esirger.			3		
17.	Allah'ın rahmeti kulun günahından çoktur.	2		8	2	
18.	70.4. Rahmet sınırsız su/derya/ummandır.					
19.	Rahmetin bir katresi, dünyayı gark etmeye yeter.	1				
20.	Rabb'in (Allah) rahmetinin sonu yoktur.			5		
21.	Rahmet, engin bir suya benzer.			2		
22.	Rahmet, Allah'ın cömertlik denizinin bir katresidir.				1	
23.	Rahmet deryası çoşunca Allah kullara inayet eder.			1		
24.	Rahmet, kâinata saçılan sudur, bütün bitki ve ağaçlara hayat verir.			1		
25.	O'nun (Allah) rahmetinin ummanı Hû'dur (Allah).	1				
26.	Rahmet bir deryadır ve günahları mahveder.			1		

	70. RAHMET	AN	C	H	NM	SG
	70.5. Rahmet, ramazan ayında zuhur eder.					
27.	Rahmet, ramazanda zuhur eder.	1		3		
	70.6. Rahmetten ümit kesilmez.					
28.	Şah (Allah), rahmetinden ümit kesilmemesini istediği için kul her zaman rahmeti ümit eder.			2		
29.	Mümin, Hakk'ın (Allah) rahmetinden ümit kesmez.	1				
30.	Rahmetten, âşık ümit kesmez.				1	
	70.7. Âşıklar rahmete talip olur.					
31.	Âşığın bütün işleri Rahmân'ın (Allah) rahmetine bağlıdır.					
32.	Âşık daima rahmet umar.			2		
33.	Rahmeti garipler umar.			1		
34.	Rahmete âşıklar mazhar/gark olmak ister.			3		
35.	Rahmete, uyumayan âşıklar doyar.	1				
36.	Rahmân'ın (Allah) rahmetine, ancak nefsinin başını kesen âşık ulaşabilir.	1				
37.	Sâdığın sıdkı rahmetle mümkün olur.			1		
38.	Rahmet rüzgârı, kalp cennetlerinin kapıları açar.			1		
39.	Hummaya tutulmak, rahmete sebep olur.			1		
40.	Hâkimiyet, rahmetle olur.		1			

	71. RİND	AN	C	H	NM	SG
	71.1. Rindin evsafi					
1.	Rind, yoksuldur.		1			
2.	Rindin taalluk kaydı (mal mülk kayıgısı) yoktur.		1			
3.	Rind, uyanık gönüllüdür.		2			
4.	Rindin tâç, tesbih ve âsâ ile işi olmaz.					1
5.	Rindi zühd terbiye eder.		1			
6.	Rind, ismet sahibidir.		1			
7.	Rind, zâhidle arkadaş olamaz.		1			
8.	Rindin mahallesinin toprağı aşk cevheridir.		1			
9.	Harabat ehline râğbet eden âşık, rindle sohbet eder.		1			
10.	Rind, ümit ve emeli terk etmiştir.		1			
11.	Rind, cennetle ilgilenmez.		1			
12.	Rind için dilberle oturmak, vahdet meclisidir.		1			
13.	Rinde riya olmaz.		3			
14.	Rindin dili (gönül) âlemnümâ gibidir.		1			
15.	Âşık, rind ile söyleşmek ister.		1			
16.	Rind, terk ehli olmada zâhidlerden üstündür. Cân u dil arzusunu terk etmiştir.		1			
17.	Rindin tavırları turfedir.		1			
18.	Rind, harif-i nazdır (naz makamındadır).		1			

	71. RİND	AN	C	H	NM	SG
19.	Rind makul değildir.		1			
20.	Sevgilinin gözleri rindi hane-berduş etmiştir. Abdallar bile onun kadar keçe giymemiştir.		1			
21.	Rind olmak isteyen, mertlerin yolunun şahını takip eder.					1
22.	Rind, bî-nevâdır (başına gelenlere karşı isyan edip ses çıkarmaz) ve dünyayı bir safaya değiştir.		1			
23.	Rind, fitne diyarı olan cihan (dünya) kaygısından uzak, kendi âleminindedir.		1			
24.	Rind, kayıtsızdır. Felek onun yaptığı işlerden dolayı kıskanır.		1			
25.	Rindlerin yoluna müridler talip olmalıdır.					1
26.	Gönül, rinde rağbet eder.	1				
27.	Âşık, aşk rindidir.		1			
28.	Rind, sevgiliye kavuşma fikriyle kendinden geçmemiştir.		1			
	71.2. Rind, mesttir.					
29.	Rind, dil ü cân zevkini tadınca mescid, kilise ve meyhaneyi bir görür.		1			
30.	Rind için; mescid ile meyhane ve sūfinin sesi ile sarhoşun narası birdir.		1			
31.	Rind, meyhane yolundadır.		1			
32.	Rind âşığın gönül neşesi, şaraptır.		1			
33.	Rind, mey içer.		1			
34.	Rind, cürakeştir.		1			
35.	Rind, gam sarhoşudur.		1			
36.	Rind, mesttir.		1			
37.	Rind, marifet şarabını içer.		1			
38.	Rindin elinde peymane vardır.		1			
39.	Rind, gönül harabatının kadeh-peymasıdır.		1			
40.	Rind, harabâta kadeh-peymadır.		1			
41.	Rind, sabaha kadar kadehi elinden bırakmaz.		1			
42.	Rind, kadehini zühde ayna eder.		1			
43.	Rindin gözünde altın kadeh ile çömlek birdir.		1			
44.	Rindler, mey sayesinde kaza sırlarını taşıyabilir, onun için nâ-zâdenin fitnesinden korkmaz.		1			
45.	Rindin dili (gönül) fena meygede(dünya)nin şarabının bulâşığından pâktır.		1			
46.	Rindin sarhoş gözü dil (gönül) sırlarını keşfetmiştir.		1			
47.	Rindin rengi, bade rengidir (kırmızı).		1			
48.	Rindin meclisini kadeh gülistana çevirir.		1			

	72. RİYA	AN	C	H	NM	SG
1.	Riya, semerdir.		1			

	72. RİYA	AN	C	H	NM	SG
2.	Riya, mana çehresine çekilen bir perdedir.		1			
3.	Riya, terk edilmesi gerekilen bir haslettir.			1		
4.	Riya, orucu izhar etmektir.		1			
5.	Riyanın sembolü tâc, hırka ve şaldır.				1	
6.	Riya, zühd ve salahı zedeler.		1			
7.	Riya, dildedir (gönül) ve onu lâilâheillallâh hasleti mahveder.	1				
8.	Sübhân'a (Allah) ermek isteyenler riyaıı terk etmelidir.				1	
9.	Riyalı ibadetin faydası olmaz.				1	
10.	Halk, riya ile azar.				1	
11.	Riyanı, ihlas isteyen bırakır.			1		
12.	Riya taşıyanlara, insanlar yaklaşmak istemez.		1			
13.	Riya, ömrün israf olmasına neden olur.				1	
14.	Riya, rindlerde bulunmaz.		2			
15.	Riya zâhidlerde bulunur.		1			
16.	Zâhid elinde tesbihle riya gösterir.		1			
17.	Sûfi halvette riya ile hû çeker.					1
18.	Âşık riyadan uzaktır.		3		1	
19.	İçini riyanın kapladığı kişinin gönlünü, şeytan perişan eylemiştir.				1	

	73. RIZA	AN	C	H	NM	SG
1.	Hakk (Allah) kazasına rıza verenlerin (gösterenler) kalbi genişler.				1	
2.	Rızaya teslim [olmak], tevekkülün esasıdır.					1
3.	Âşığın rızası, Hakk'tır (Allah).					1
4.	O'nun (Allah) rızasının Tûr'una varan (O'nun) cemâlinin nurunu görür.			1		
5.	Kişi kendi hazzını bırakıp Hakk (Allah) rızasını gözetmelidir.			1		
6.	Sadık kullar, Mevlâ (Allah) rızasını gözler.			1		
7.	Allah'ın rızasını isteyen telbise aldanmamalıdır.			1		
8.	Dost, Allah rızası yoluna irşad eder.			1		
9.	Âşık, Allah'ın rızasına muhalif olmak istemez.			1		
10.	Âşık, Allah'ın kendisini rızasına göre hidayet etmesini diler.			1		
11.	Âşık, Mevlâ (Allah) rızasını bulmak ister.			1		
12.	Kul, Allah'ın rızasını kazanmak ister.		2	1		
13.	Âşık, ihtiyarı bırakıp rızaya sahip olmuştur.	1				
14.	Âşık, yârin (cânân) rızasından sakınır.	1				
15.	Ebrar ve mukarrebler (Allah'a yakın ve seçkin kişiler), rızadan haz alır.	1				

16.	Aşk, yârin (cânân) cemâlinden başka cemâle bakmaya rıza göstermez.	1				
17.	Rıza, âriflerin özelliğidir.					1
18.	Aşkın rızasına tâbi olanlar (aşkın gereğini yerine getirenler) hâs-ı hâs olurlar.					1
19.	Maşukun (cânân) rızası gözlenir.			1		
20.	Rızaya mutmainne olanlar erişebilir.			1		
21.	Âşık, rızada sabitkademdir.		1			

	74. SÂDİK	AN	C	H	NM	SG
	74.1.Sâdik, âşıktır.					
1.	Sâdik, âşıktır.				1	
2.	Aşk, bezmine sâdik âşıkları davet etmiştir.	1				
3.	Sâdik, aşk ile yanmıştır.	1				
4.	Âşık-ı sâdik, seherlerde uyumaz.	1				
5.	Sâdik âşiğe, azap hoş gelir.			1		
6.	Sâdikların yolunu âşiklar tutar.			1		
7.	Sâdik âşıktır; kimse hakkında kötülük düşünmez, ıstırap içindedir.		1			
8.	Sâdik âşık, hakikat sırrının mahzeni olan Hz. Peygamber'dir.			1		
9.	Sâdik, beladan haz alır.	1				
10.	Sadığın bağı yanıktır.	1				
11.	Sâdik, varlığını mahvetmiştir.				1	
12.	Sâdik, ukba ile ilgilenmez.				1	
13.	Sâdik, canını bezletmiştir.					1
14.	Sadığın yalanı yoktur.			1		
	74.2.Sâdik, Allah'ı ister ve Allah'ın yardımına muhatap olmuştur.					
15.	Sâdik, Allah'tan kendini garip bırakmamasını ister.			1		
16.	Sâdik, Müsteân'ın (Allah) yolunda hâk (toprak) olmak ister.			1		
17.	Sâdik, Mevlâ'nın (Allah) rızasını gözler.			1		
18.	Sadığın muradı Mevlâ'dır (Allah).			1		
19.	Sâdik, âlemlerin Sultan'ını (Allah) arar.			1		
20.	Âşık, Allah'ın yolunda sâdik olmak için çabalar.			1		
21.	Sâdik, (Allah'a) vuslat ister.			2		
22.	Sâdik, Mevlâ'yı (Allah) Mevlâ'yla (yardımı) bulur.			1		
23.	Sâdik, İlah'ın (Allah) inayetiyle kemal bulur.			1		
24.	Sâdik, Allah'ın yardımıyla Allah'ın yolundadır.			1		
25.	Sadığın işlerini, Kerîm Mevlâ (Allah) kolaylaştırır.			1		
26.	Sâdik kulu Allah, rızası yoluna irşad eder.			1		
27.	Sâdik, Allah'ın ihsanıyla vuslata erebilir.			1		
28.	Sadığın sıdkı, Allah'ın rahmetiyledir.			1		
29.	Sadığı Padişah (Allah) bilir.			1		

	74. SÂDİK	AN	C	H	NM	SG
30.	Sâdığı Allah tımar eder.			1		
31.	Hüda (Allah) sevgisi, sâdıktta üstün gelirse o vuslata erebilir.			1		
	74.3.Sâdıık, zikreder.					
32.	Sâdıık, dert ile Allah'ı ağlayarak zikreder.	1				
33.	Sâdııklar, Allah'ı zikretmek için cem olurlar.	1				
34.	Sâdııklar, daima Mevlâ'yı (Allah) zikrederler.			1		
35.	Sâdığın sözü dinlenir.			1		
	74.4.Sâdıık, yoldadır.					
36.	Sâdıık, yoldadır.			2	1	
37.	Sâdıık, dost ilini bilir.			1	1	
38.	Sâdıık, burhana ihtiyaç duyar.			1		
	74.5.Sâdıık cânândır.					
39.	Sâdııkların başında bir reis vardır.	1				
40.	Sâdıık olmak için çabalmalıdır.				1	
41.	Sadığın belinde zünnar olmaz.				1	
42.	Sâdıık, her şeyden geçmiş beka-ender-bekayı bulmuştur.			1		
43.	“Kâmilin kalbi Kâbe'den eşreffir” sözü kavli-sâdııktır.			1		
44.	Sâdıık, karanlıkta değildir.			1		
45.	Sâdıık, Maşukun (cânân) vuslatına layıktır.			1		
46.	Sâdıık, hakayık sırrının mahzenidir.			1		
47.	Sâdıık, yârdır (cânân).			1		
48.	Şeyhine sâdıık olanlar hizmet eder.			1		
49.	İlahi aşk âleminde rüzgâr, sâdıık âşıkta gayrı sevdadan eser bırakmaz.			1		
50.	Sâdıık, gaflette değildir.			1		
51.	Sâdığın sıdkı bir saadettir.			1		
52.	Sâdıık, sıvayı terk ettiği ve kurbıyyet kasrına ulaştığı için âlem ona muhtaçtır.			1		
53.	Sâdıık, hulûs-ı kalp sahibidir.		1			

	75. SÂKİ	AN	C	H	NM	SG
1.	Sâki, Rabb-i Baki'dir (Allah).	1				
2.	Sâki, bir tanedir.				1	
3.	Sâki, [aynı zamanda] aşk bezmi olan gönül meyhanesindedir.	1				
4.	Elest bezminin sâkisinin kadehinden içenler Hakk (Allah) sırlarını keşfeder.				1	
5.	Ezel bezminin sâkisinden içen âşıklar, Hû (Allah) cürasıyla mest olmuştur.			2		
6.	Sâki, Kerrûbiyân'ı mestane eden gümüş kadehtir.	1				

7.	Visal bezminin sâkisine hizmet eden, selamete kavuşur.	1				
8.	İhlas peymanesinin sâkisi, âşığı mest etmiştir.	1				
9.	Kederli âşığın gönlü, sâkinin sunduğu kadehle sevinçle dolar.	1				
10.	Hakikat sahbasının sâkisinin elinden bir kadeh içen, zamanının Hızır'ı olur.		1			
11.	Sâki, ayık ve uyanıktır, bade olarak hikmet sunar.		1			
12.	Sâkinin sunduğu (şarap), dehr (dünya) gaminin yükünü hafifletir.		1			
13.	Sâkinin rind olup, kandilin oluşturduğu nakışlar bitene [güneş doğana, sabaha] kadar dolu kadehten el çekmemesi beklenir.		1			
14.	Sâkinin ayağı uğurludur.		1			
15.	Sâki, kibirli bir naz sarhoşudur.		1			

	76. SIDK	AN	C	H	NM	SG
	76.1. Sıdk, Allah'a kavuşturur.					
1.	Sıdk, Allah'ın lütfuyla gerçekleşir.			1		
2.	Sıdk, neticedir ve insanı yüce makamlara eriştirir.		2			
3.	Sıdka sahip olan, Hakk'ın (Allah) lütfuna mazhar olur.		1			
4.	Sıdk, kişinin başını arşa, ayağını ise Kürsi-i Rahmân'a (Allah) değdirir.				1	
5.	Sıdk, Mevlâ'nın (Allah) rahmetiyle var olur.			1		
6.	Sıdk, sâdik için saadettir.			1		
7.	Sıdk Kâbesinin yolcusu, âşıktır.		1			
8.	Sıdk, tahkik üzre olur.		1			
9.	Sıdk, ehl-i hakikat yolundaki sâliktedir.		1			
10.	Sıdk, yüce bir payedir.		1			
11.	Sıdkın kaynağı ihlastır.		1			
12.	Sıdk, temizdir.		1			
13.	Sıdk, temiz zâtın niteliğidir.		1			
14.	Sıdk, kalbin süsüdür.		1			
15.	Sıdk, yakîn getirir.		1			
16.	Sıdk, hulusun menşeidir.		1			
17.	Sıdk, derundadır (gönül).		1			
18.	Sıdkın nuru, hakikat suyuyla yoğrulan Dillerde (gönül) görülür.		1			
19.	Sıdk, dil (gönül) erbabının bir özelliğidir.		1			
20.	Evliyaullahın hâlini kesbedenler, sıdk üzre yaşar.		1			
21.	Sıdkı kaybeden, kederlenir.		1			
22.	Sıdka sahip olan kişinin işi âh u zârdır.				1	
23.	Kendisinde sıdk bulunmayan; halkı azdırır, Hakk'ı (Allah) bezdirir.				1	

	76. SIDK	AN	C	H	NM	SG
24.	Kul, sıdk ile olmazsa Hakk'ın (Allah) yolları âsân olmaz.				1	
25.	Kul, sıdk olmadan Sultan'a (Allah) kavuşamaz.			1		
	76.2. Sıdk, Hz. Peygamber'e götürür.					
26.	Sıdkın kaynağı Hz. Peygamber'in saf tabiatıdır.		1			
27.	Sıdk, kişiyi Muhammed Mustafâ'nın (Hz. Peygamber) yoluna götürür.					1
28.	Sıdk, iki cihan sultanının (Hz. Peygamber) sevgisine götürür.			1		
	76.3. Sıdk ile yapılması gereken eylemler					
29.	İman sıdk ile getirilir.			1		
30.	Yola sıdk ile girilir.			1		
31.	Yola sıdk ile giren, yigittir.				1	
32.	Dildâr'ın (Allah) yoluna sıdk ile girilir.			1		
33.	Kul, sivâyı sıdk ile terk eder.			1		
34.	Sıdk ile olan kulları Mevlâ (Allah) unutmaz.			1		
35.	Âşık, sıdk ile lâilâheillâallah der.			1		
36.	Mevlâ (Allah), sıdk ile istenir.			1		
37.	Cân ve dil tahtına sultan isteyen, Mevlâ'ya (Allah) sıdk ile kulluk eder.			1		
38.	Sıdk ile yola giren matlubunu tez bulur.			1		
39.	Sıdk ile olan, Hakk'a (Allah) kul olur.			1		
40.	Allah'a sıdk ile dayanılırsa, Allah ihsan eder.				1	
41.	Sıdk ile Derûndan (gönül) istîğfâr edene, Hz.Gaffâr (Allah) mağfîret eder.			1		
42.	Reh-i Hakk'ta (Allah) sıdk ile sâlik olunur.		1			
43.	Hâlık'ın (Allah) fermanı (emri) sıdk ile tazim edilir (hürmet edilir).			1		
44.	Sıdk ile yola çıkıldığında zafere ulaşılır.		1			
45.	Mevlâ'ya (Allah) sıdk ile ibadet edilir.			1		
46.	Sıdk ile yapılan dua, Hakk (Allah) tarafından müstecâb olunur.		2			
47.	Âşık, sıdk ile dua eder.		1			
48.	Dua, sıdk ile yapılmalıdır.		8			
49.	Dua yapan dilde sıdk olmalıdır.		2			
50.	Sıdkla yapılan dua, işleri kolaylaştırır.		1			
51.	Sıdkla bir iş yapan, herkesin duasını alır.		2			
52.	Âşığın gönlü sıdk ile sever.				1	
53.	Âşık, çar-yâr-ı kirâm'ı sıdk ile sever.		1			
54.	Âşığın sözünü sıdkla tutan, Râh-ı Hüdâ'yı (Allah) bulur.			2		
55.	Âşık, pîrine sıdk ile hizmet eder.			2		
56.	Bu yola (tarikât) sıdk ile girmeyen fenaya ulaşamaz.				1	
57.	İddiada sıdk ile olmalıdır.		1			

	76. SİDK	AN	C	H	NM	SG
58.	Müddea, sıdk ile ispat olunur.		1			
59.	Sözde sıdk olmalıdır.		1			
60.	Rızada sıdk vardır.		1			
61.	İhlasta sıdk vardır.		1			
62.	Kalemde sıdk olmalıdır.		1			

	77. SÛFİ	AN	C	H	NM	SG
	77.1. Sûfide bulunması gereken vasıflar					
1.	Sûfi, Yusuf gibi önce kuyuya atılsa, hapse katılsa sonra Mısır'a sultan bile olsa incinmez.					1
2.	Sûfi, İbrahim gibi ateşe atılsa, İsmail gibi kurban edilse, Eyüp gibi tenini kurtlar yese bile incinmez.					1
3.	Sûfi, Mansur gibi darağacına asılsa, Nesimi gibi derisi yüzülse, başını bıçaklarla biçşeler bile incinmez.					1
4.	Sûfi, Ali gibi hançerlense, İsa gibi çarmıha gerilse, kafasından kesilip kendisine zehir verilse bile incinmez.					1
5.	Sûfi; ömründe hiç selamet görmese, halk kendisine düşman olup melamet taşıyla taşlasa da incinmez.					1
6.	Sûfi, bütün âlem kendisini kınasa bile, âlem hakkında kötü söz söylemez.					1
7.	Âlem halkı, sûfinin elinden malını alıp, ırzını ayaklar altına alsın da sûfi incinmez.					1
8.	Sûfi kendisini öldürmeye kasteden kişiyi düşman olarak görmez.					1
9.	Sûfi, gam yükünden incinmez.					1
10.	Sûfi, bela gökten yağmur gibi yağsa da ondan incinmez.					1
11.	Sûfi, Hüdâ'yı (Allah) fâil-i mutlak olarak kabul eder ve celâlden incinmez.					1
12.	Sûfi, şikâyet edip inlemez.					1
13.	Sûfi, belanın Hakk'tan (Allah) gelen bir lütuf ve ihsan olduğunu bilir, beladan incinmez.					1
14.	Sûfi başına gelenler için incinmemeli ve âşîğın nasihatini dinlemelidir.					1
	77.2. Sûfi, takdir edilir.					
15.	Sûfiye göre hayat ile ölüm aynıdır.					1
16.	Sûfi, şirke düşmez.					1
17.	Sûfi, safa ile devrân eder. Âlem-i bâlâda cevlan eder.	1				
	77.3. Sûfi, tezyif edilir.					
18.	Sûfi, sûret-i manâyı (gerçeği) göremez.		1			
19.	Sûfi, hep hayal görür.					1
20.	Sûfi, aşktan anlamaz.		2			

	77. SÛFİ	AN	C	H	NM	SG
21.	Sûfi; âşıkları ibadet etmez, diye kınar.		1			
22.	Sûfi, halkı kandırmayı iş edinmiştir.		1			
23.	Sûfi, riyadan halas olmak için ihlas meyhanesinin kapısında müebbed (sonsuz dek) beklemelidir.	1				
24.	Sûfi, secde-peresttir.		1			
25.	Sûfi, ridasını boynuna asıp gezer.		1			
26.	Sûfi, bilgisine güvenir, bildiklerini unutmadıkça insanların en bilgisi olamaz.		1			
27.	Sûfi, bir kâmilin izinde gitmemiş, kendi bildiğini yapmıştır.					1
28.	Sûfi, harabatı küçümser.		1			
29.	Sûfi, amelle Hakk'a (Allah) ulaşabileceğini sanır. Kendine hor bakmaz, gönlüne Hakk'tan (Allah) bir feyz-i ezel ulaşmaz.					1
30.	Sûfi, Hüda'nın (Allah) tecellisinin, kalbi taalluktan temizlemekle gerçekleşeceğini bilmez.					1
31.	Sûfi, meâd ve mebbe sırrına vâkıf değildir.					1
32.	Sûfi, ameliyle Hakk'a (Allah) yaklaşacağını sanır; fakat Hakk'tan (Allah) uzaklaşmaktadır.					1
33.	Sûfi, Hakk (Allah'ı bilmenin)'ın ona ayn-ı amel (ibadetin ta kendisi) olduğunu tatmamıştır.					1
34.	Sûfi, Hakk'm (Allah) kul, kulun da Hakk (Allah) olmayacağını bilmezse mülhid olur.					1
35.	Sûfiyi idrak etmediği manevi mertebeyi gösteren kıyafeti giymek, Hakk'tan (Allah) uzaklaştırır.					1
36.	Sûfi, halvete girmekle başkalarını küçümsememelidir.					1
37.	Sûfi, Allah'ı tanımak için çabalamalıdır.					1
38.	Âşık rinde göre sûfinin orucu ile sarhoşun narası aynıdır.		1			
39.	Sûfi, hankâh-ı manada keyfiyet-i hâl peşindedir.		1			
40.	Cezbe, sûfiye feryat ettirir.					1
	77.4. Sûfi, zikirden gâfildir.					
41.	Sûfi, Hakk'ı (Allah) zikr ve tevhidle yâd ederken aslında kendini yâd ettiğini bilmez.					1
42.	Sûfi, tanımadığı Hüda'dan (Allah) bahseder.					1
43.	Sûfi, ömrünü geçirmiş; ancak gaflet içinde olduğundan Hakk'ı (Allah) bilememiştir.					10
44.	Sûfi, Allah'tan gâfil sözleri kendine delil edinmiştir. Allah'ı bilmeyerek, zelil olmuştur.					1
45.	Sûfi, halvette riyâ ile hû çeker.					1
46.	Sûfi, halvetlerde ateş kesbeyler.	1				
47.	Sûfinin tesbihatı şüphelidir.		1			

	77. SÛFÎ	AN	C	H	NM	SG
48.	Sûfinin zikri hicâbtır, marifetten nasipsizdir. Sûfinin zikri onu doğru yola perdedir.					1
49.	Sûfinin zikri, perdedir. Ömrü gafletle geçmiştir.					1
50.	Sûfî, esmada kalmış, müsemmaya geçememiştir, talim-i esmânın kasdının müsemmâ olduğunu bilmez.	1				
51.	Sûfî, esma talep eder fakat müsemmayı bilmez.					1
52.	Sûfî, nefy-i isbâtta tevhid sırrını bilmez.					1
53.	Sûfî, zikri marifetten ulu sanır.					1
54.	Sûfî, esmâyı tekmiil edip nûr-ı siyâhı görmek ister.		1			
55.	Sûfî, feryat u figanla zikretse de marifet sahibi olmadığı için Hakk (Allah) kokusundan kendisine ulaşmaz.					1
	77.5. Sûfî, marifeti bilmez.					
56.	Sûfî, Hakk'a (Allah) marifetten başka başka yol olmadığını bilmez.					1
57.	Sûfîyi, kendisi için birer nurâni hicab (perde) olan; vird-i esma, çile ve rüya marifete ulaştırmamıştır.					1
58.	Sûfî, zikri marifetten ulu sanır.					1
59.	Sûfî, feryat u figanla zikretse de marifet sahibi olmadığı için Hakk (Allah) kokusundan kendisine ulaşmaz.					1

	78. SÛRET	AN	C	H	NM	SG
	78.1. Sûretin evsafı					
1.	Sûret, Hüda'nın (Allah) âdemde (insan) zâhir olmasıdır.					1
2.	Hakk'ın (Allah) zatı, insanın sûretinde tecelli etmiştir.					2
3.	Sûret, Hakk (Allah) sırrının Âdemde (insan) mestur olmasıdır.					1
4.	Allah, ahfa sırrının sarayında tecelli edince sûret âleminde pazar kurulur.				1	
5.	Sûret, aldatıcıdır.				1	
6.	Sûret Kaf'a (dağ), âşık da Anka'ya benzer.				1	
7.	Sûret âlemi kesretir.				1	
8.	Sûreti zâhid gözetir.				1	
9.	Cehalet insanı sûretperest yapar(dış görünüşle ilgilenmeye mahkûm eder).					1
10.	Sûret ehli, âşığın divanına giremez.		1			
11.	Sûret âleminin hesabını, âşık olan unuttur.					1
12.	Sûret çoktur, cân bir tanedir.				1	
13.	Sûret-i hayvanda, cahiller sürekli seyreder.					1
14.	Sûretin remzini, men aref sırrına eren anlar.				1	

	78. SÛRET	AN	C	H	NM	SG
15.	Sûret, Kur'ân'ın ayetine erince sır olur.				1	
16.	Sûrete, âlem-i suflide değer verilmez.					1
17.	Dil (gönül), her şeyde sâri olan esrara bakmak yerine sûrete bakar.	1				
18.	Sûretin her nakşından esrar peyda olur (ortaya çıkar).				1	
19.	Ağyarın sûretinden yâr görülür.	1				
20.	Mâsiva sûreti gönle dolduğunda, gönül kendisinin beytullah olduğunu anlayamaz.	1				
21.	Aşk ibadethanesinde putperestin gönlündeki mutluluk veren sûretler bulunmaz.		1			
22.	Aşk sûretinin aynası âşıktır.		1			
23.	Âşık, âleme (diğer insanlar) kendini âşık göstermeyip sûret (farklı) gösterir.		1			
24.	Âşık, sûrette değildir.				1	
25.	Sûret, âşık için kıyafettir.				1	
26.	Sûrete esir olanlar, dert ve gamdan halas olamaz.			1		
27.	Sûrette kalanlar uzlet yolunu bulamaz.				1	
28.	Sûreti terk edip sîfata himmet etmelidir.			1		
29.	Sûret düzmek, mürşidin vasfı değildir.				1	
30.	Hakikat levhasının sûretinde beka yoktur.			1		
31.	Resûlullah (Hz. Peygamber), hakikatte değil sûreta beşerdir.				1	
	78.2. İnsanın sûreti Allah'ın sûretidir.					
32.	İnsanın sûreti, O'nun (Allah) güzelliğinin şerhinden oluşmuş âlem kitabının metnidir.				1	
33.	İnsan, âdem sûretinde Sûretullah üzere yaratılmıştır.					1
34.	Sultan (Allah), âdemi (insan) kendi sûretinde yaratmıştır.			1		
35.	Zat-ı mutlak (Allah), sûret-i Âdemde (insan) zuhur bulmuştur.					1
36.	İnsanın sûreti, bir kenz-i hafîdir Hz. Yezdân'ın (Allah) tılsımıdır.	1				
37.	Sûret, beni Âdemdeki (insan) tılsımdır. Onda hakikatin sırları gizlenmiştir.			1		
38.	Âdemin (insan) sûreti aldatıcıdır.					1
39.	Sûret-i insanda kalan, insanın manasını anlayamaz.					1
40.	Âdem (insan) sûretinde olsa bile nutkun kadrini bilmeyenler, âlem-i hayvandır.					1
41.	Âdem (insan) diye görünen, bir gölgedir.				1	
42.	İnsanın sûretinde seyran edilir.	1				
43.	İnsan sûretini bulan âşık, Hakk'a (Allah) hamd ve sena eder, fena-ender-fena olur.				1	
44.	Sûret-i Âdemde (insan) ârif sürekli devreder.					1
45.	Sûreta, insan mülk âlemine sonradan gelmiştir.				1	

	78. SÛRET	AN	C	H	NM	SG
46.	İnsan, sûreta bir avuç topraktır.			1		
	78.3. Sûret fanidir/aldatıcıdır.					
47.	Sûret, fanidir.					1
48.	Sûret, sonunda bozular.					1
49.	Kuru sûretle iş bitmez, o aldatıcıdır.			1		
	78.4. Sûret kabuk, mana içtir.					
50.	Murad olunan, sûret değil manadır.					1
51.	Sûreti terk eden manayı bulur.				1	
52.	Yevm-i tublâda her mana, bir sûret giyer.				1	
53.	Sûret-i manada insan olan, marifete ulaşmıştır.					1
54.	Sûretin esiri olan, manayı bulamaz.			1		
55.	Sûret geçilmeden mana görülmez.			1		
56.	Manaya bakmayanlar, sûrete tapar.			1		
57.	Sûreti terk edenler, manaya erebilir.			1		
58.	Sûrette kalanlar, manadan uzaklaşır.			1		
59.	Manasız sûretten dil (gönül) kilisesini zikrullah arındırır.			1		
60.	Mana ve sûret aynasının özü, toza bulaşmış olsa da gönüldür.		1			
61.	Allah mana sûretlidir. Hz. Peygamber'in nurlu gönlü onun aynasıdır.		1			
62.	Dil (gönül) manasının sûreti âşığa mestur değildir.		1			
63.	Sûret âbid, mana mabuddur.	1				
64.	Mana sûretini tefekkür eden aklın aynası saf dilli (gönül) âşıktır.		1			
65.	Mananın sûreti âşığın nüktelerinde görünür.		1			
66.	Mananın sûreti; kalbin, feyz-i cam-ı saf ile ayine hâline gelmesi ile levh-i sadeden temaşa edilebilir.		1			
67.	Manaya sûreti dudak icâzla verir.		1			
	78.5. Sûret nerede makes bulur?					
68.	Canın sûreti akıl aynasında yansır.		1			
69.	Sûret aynasının cevherinin ruhunun suyu akıldır.		1			
70.	Gam bin sûret ile âşığın dilinde (gönül) cilve eder.		1			
71.	Sûretâ bu âlem, aşktır.					1
72.	Tevhidin sûreti lâilâheillâlahtır.					1
	78.6. Allah'ın sûreti					
73.	Sûretin içindeki cân, O'dur (Allah).				1	
74.	Rahman'ın (Allah) sûreti, nokta-i kübradır.				1	
75.	Hakk (Allah), hüsnünü zâhir etmek için nev-be-nev hilat giyip ahsen-i sûrette daima devreder.					1
76.	Allah, kendi güzelliğini en mükemmel sûrette seyreder.					1
77.	Hakk'ın (Allah) sûreti; derun, aydınlanmadan görülmez.		1			

	78. SÛRET	AN	C	H	NM	SG
78.	Zât-ı tecelliyi talim eyleyenin sûreti, ayn-ı tecelli, sözü de ayn-ı zât olur.					1
79.	Sûret hırsız, Hakk (Allah) yolunda mukteda olamaz.					1
80.	Allah, sûret-i misliyyede (mahlukat) tecelli eder.					1
81.	Sûretler (mahlukat), O'nun (Allah) yüzünün parıltılarıdır.					1

	79. SÛLÛK	AN	C	H	NM	SG
1.	Sülûk, hastalıkta sağlıkta gece gündüz gidilen (her hâlûkarda) bir yoldur.		1			
2.	Sülûkte olanların gıdası Hakk (Allah) zikridir.			1		
3.	Sülûk ehli, cümle makamı görür.		1			
4.	Resûl-i Muctebâ'nın (Hz. Peygamber) şeriatı Hüdâ (Allah) yolunun sülûkunun rehberidir.		1			
5.	Sülûk ehlinin gayesi, insan sohbettir.				1	
6.	Sülûk yolunda varlık terk edilir, ölmeden önce ölünür.				1	
7.	Sülûk, şeriat ve tahkik üzeredir.		1			
8.	Sülûk yolunda zan bulunmaz.		1			
9.	Aşk yolunun sülûkunu ehl-i fena bilir.		1			
10.	Sülûk, aciz durumdaki insan bile onun yolunda olmalıdır. Geçmişin büyük insanları böyle davranmışlardır.		1			
11.	Seyr-i sülûk, abdullah (Allah'ın kulu) göre sadedir (katışıksız).					1
12.	Sülûk, insanı gayrinin sevgisinden uzak tutar. Bu durum selef tarafından tecrübe edilmiştir.			1		
13.	Sülûk ehli, safaya vâsıl olur.					
14.	Salah yoluna giden, sülûk ehli olur.					
15.	Sülûk ülkesinin vadisinde ruh-i kudsi (Cebrâil) ve gönül bineği ile yürünür.					
16.	Ârifânın sülûkunda hâl arz edilir ve lütuf beklenir.					
17.	Şeyh sülûkunda binlerce üstad vardır.					

	80. ŞARAP-MEY	AN	C	H	NM	SG
	80.1. Meyin evsafı					
1.	Sagâr (şarap), âşğın (gönül) aynası sabah vakti güneşi gibi parlatır.		2			
2.	Şarap, âşık için yürek kanıdır.		1		1	
3.	Mey, safa verir.				1	
4.	Mey, rindlerin dilini (gönül) kaza sırrının hâmili (taşıyıcısı) eyler.		1			
5.	Kimisi mecaz aşkın meyiyle sarhoştur.		1			
6.	Hakikat şarabının sâkisi ehl-i dildir (gönül).		1			

	80. ŞARAP-MEY	AN	C	H	NM	SG
7.	Hakikat şarabının neşesi mutlu eder.		1			
8.	Şarabı altın bir kadehle nilüfer sunmuştur.	1				
9.	Meyin kadehini eline alan halka safa gösterir.		1			
10.	Âşık, cezbe-i feyz şarabıyla dolup meyhane olmak ister.				1	
11.	Âdemoğlu (insan) şarabı anlayamayacak kadar mestanedir.	1				
12.	Şarap, zahitle rindi dost eder.		1			
13.	Şarap, rind âşığın dil (gönül) neşesidir.		1			
14.	Fena bezmine (dünya) şarap işreti için gelinmemiştir.		1			
	80.2. Mey/şarap vahdettir.					
15.	Zât'ın (Allah) şarabı, âb-ı hayattır, ondan içen âşıklar kâinatı fark edemezler.	1				
16.	Rab (Allah), âşığa Elest günü şarap sunmuş ve âşık o günden itibaren sarhoş olmuştur.				1	
17.	Ezel bezminde aşk sahbasından içenler, didâra talip olup haşre dek ayılmaz.			2		
18.	Baki'nin (Allah) elinden gül kokulu mey içen, beka mülküne azimet eder.	1				
19.	Revâk(mahzen) meyini Rabb-i Baki (Allah) sunmuştur.	1				
20.	Hüdâ (Allah) aşkının meyiyle, âşık sarhoştur.		1			
21.	Mevlâ (Allah) aşkının şarabından içen, bütün hicapları geçer ve kendi nefsinin bilir.					1
22.	Şarap içmeyen Hakk'ın (Allah) fermanına muhatap olamaz.				1	
23.	Zât (Allah) şarabının cürasını içenler, kemale erer.				1	
24.	Vahdet şaraba benzer. Onu içen, fani alâyıktan geçer ve onun sarhoşu hiç ayılmaz.			1		
25.	Vahdet şarabı gönle kudret elinden sunulmuştur ve ebediyete kadar onu sarhoş edecektir.	1				
26.	Vahdet meyinden sürekli içen vahdet-i Zât'ın (Allah) sırrına ulaşır.	1				
27.	Vahdet meyini kudret elinden içen, meyhaneci meşâyihin bâdesinin tadına varır.	1				
28.	Vahdet şarabından içen, dost eline gider.			2		
29.	O'nun (Allah) haberini ancak vahdet şarabını içen verebilir.			1		
30.	Vahdet şarabından içince aradaki sen-ben kalkar.			1		
31.	Vahdet şarabını cânânını mihman eden içer.	1				
32.	Vahdet şarabını bezm-i şeriatte hazm eden, tarikatte kâmil hakikatte vâsil olur.			1		
33.	Vahdet meyi, âşığa keyif verir.	1				

	80. ŞARAP-MEY	AN	C	H	NM	SG
34.	Rabb'in (Allah) vuslat şarabından, âşık içmek ister.			1		
	80.3. Mey/şarap muhabbettir.					
35.	Mey, muhabbete benzer.		1			
36.	Kulların bir kısmı, muhabbet meyinin sarhoşudur.			1		
37.	Gaflet meyiyle kendinden geçen dil (gönül), muhabbet kadehiyle neşelenir.		1			
38.	Hakikatte mey, dilin (gönül) sürekli muhabbette olmasıdır.					1
39.	Muhabbet şarabının neşesi dili (gönül) hararetlendirir.		1			
40.	Muhabbet şarabı gönül mest eder.		1			
41.	Muhabbet şarabı, neşe verir.		1			
	80.4. Mey/şarap aşktır.					
42.	Aşk, meye benzer. İki de sarhoş eder.		1			
43.	Aşk meyiyle sarhoş olanların iki cihandan haberi olmaz.		1			
44.	Âşık, meyi lâilâheillâllâhın mürüvvetiyle içer.	1				
45.	Âşık, aşkın meyine kanmıştır.	1			1	
46.	Âşık, fena kadehinin meyiyle sarhoştur.		1			
47.	Âşık, aşk şarabını gönül kadehinden sürekli içer.					1
48.	Şarap, aşk gibi sarhoşluk vericidir. Onu içen vuslat gülüne hayran olur.				1	
49.	Aşk şaraba benzer. Onu içen, fani alâyıktan geçer ve vuslat göğünde hû ile seyrân eder.			1		
50.	Dil (gönül) kâsesi, meyın yokluğunda kırılır.	1				
	80.5. Mey/şarap kevserdir.					
51.	Kevser, şaraba benzer.			1		
52.	Şarabı, kevsera nefesin feyzi dönüştürür.		1			
53.	Meyin kadehini tutan, kevsera minnet etmez.		1			
	80.6. Mey/şarap nazdır.					
54.	Mey, ele geçirilememesi yönüyle naza benzer.		3			

	81. ŞERİAT	AN	C	H	NM	SG
	81.1. Şeriat, dinin temelidir.					
1.	Şeriat, din sarayının temelidir. Hakk (Allah) yolunun rehberidir.				1	
2.	Şeriat, Kibriya'nın (Allah) sarayıdır, sağlam binadır. Onun bir taşını oynatanın yerine başını koyması gerekir.					1
3.	Şeriat (Kur'ân-ı Kerîm), Cebrâil tarafından Hz. Peygamber'e yirmi üç yılda getirilmiş Hüda'nın (Allah) vahiyidir.				1	

	81. ŞERİAT	AN	C	H	NM	SG
4.	Şeriat, Hakk (Allah) dergâhının ilk kapısıdır. Yolun ibtidasıdır.				1	
5.	Şeriat, yol (tarikât) intihasıdır.				1	
6.	Ahmed'in (Hz. Peygamber) şeriatı kaldırılırsa din kasrı yıkılır.	1				
7.	Şeriat, sırat-ı müstakime davet iden münadiler nidasıdır.				1	
8.	Şeriat, Hüda'nın (Allah) Miraç gecesinde Habîb'ine (Hz. Peygamber) hediyesidir.				1	
9.	Şeriat, cihad-ı ekber eden, ehl-i dilin kalplerinin safasıdır.				1	
10.	Şeriat, terbiye eder.					1
11.	Şeriat, kâfir nefsi katletmek için Hakk'ın (Allah) kazasının hükmüdür.				1	
12.	Ehl-i ilhad, aklınca şeriatın nizam için olduğunu sanır.				1	
13.	Şeriat, hafife almak çok büyük yanlıştır, bunu ehl-i ilhad yapar.				1	
14.	Şeriatla yapılan fiillere kötü amel denmez.				1	
15.	Kavl (söz), şeriatla söylenirse makbul bir söz olur.		1			
16.	Şeriat, nuruyla münevver eder.			1		
17.	Şeriat, Hakk Teâla'ya (Allah) haramdır.					1
18.	Şeriatla yüksek saygı gösterilmesi beklenir.		1			
19.	Arz ve semavat, şeriatla ayakta durur.				1	
20.	Şeriat, yüzü ve hayâdır.				1	
21.	Şeriat, bütün ilimlerin hümasıdır.				1	
22.	Şeriat, enbiyanın sünnetidir, kamunun ihtidasıdır.				1	
23.	Hz. Musa, şeriatla kemale ulaşmıştır.					1
24.	Zi'n-nureyn (Hz. Osman) latif sözü, şeriatın dibacesinin serlevhasını süslemiştir.		1			
25.	Sır ruha, şeriat de bedene benzer.				1	
	81.2. Şeriat, zâhirîdir.					
26.	Şeriat, zâhirdedir.	1				
27.	Şeriat, zâhiri pak eyler.					2
28.	Şeriatın zâhire yansıması beklenir.			1		
29.	İnsan, dışını şeriatle doldurmalıdır.					1
	81.3. Âşık, şeriattedir.					
30.	Âşık, Allah'tan şeriatın nurunu lütfetmesini ister.			1		
31.	Âşık, şeriatından ayrılmak istemez.					1
32.	Âşık, şeriatte kaim olmak ister.					1
33.	Âşık, şeriatte fani olmak ister.					1
	81.4. Şeriat-hakikat ilişkisi					
34.	Şeriat, hakikatin altından yapılmış bir kıyafetidir.				1	
35.	Şeriat, hakikatin livâsıdır.				1	

	81. ŞERİAT	AN	C	H	NM	SG
36.	Şeriat, hakikatin bekasıdır.				1	
37.	Şeriat, hakikati ihtiva etmiştir.				1	
38.	Şeriatsız hakikate ulaşılmaz.				1	
39.	Şeriatın sözleri hakikatsiz bilinmez.				1	
40.	Şeriat ahkâmında olanlar, hakikate ulaşırlar.		1			
41.	Şeriatten hakikatin manasına ulaşırlar.		1			
42.	Şeriatsız hakikat sapkınlıktır. Şeriat, hakikat nurunun ışığıdır.				1	
	81.5. Şeriat-tarikat ilişkisi					
43.	Şeriate yönelmeyen derviş olamaz.					1
44.	Şeriat, tarikatın delil ve muktedasıdır.				1	
45.	Şeriatın bezminde vahdet şarabını içen, tarikatte kâmil, hakikatte vasıl olur.			1		
	81.6. Şeriat-veli ilişkisi					
46.	Şeriat, velinin esasıdır.				1	
47.	Şeriat, velinin abasıdır.				1	
48.	Şeriat, velinin cânından daha değerlidir.				1	
49.	Şeriat, bütün evliya ve enbiyanın rehberidir.				1	
50.	Şeriatsız veli olunmaz. O velinin âşinasıdır.				1	

	82. ŞİRK	AN	C	H	NM	SG
1.	Şirk, Hakk'tan (Allah) başka bir şeyin varlığını ispat etme kavgasıdır.					1
2.	Hakk'ın (Allah) vahdetini bilmeyenler şirk ehli olurlar.				1	
3.	Şirk, şaşılıktır, biri iki görmektir, ateşte yanmaktır, gaflet ile her yöne dönmektir, sivadır.			1		
4.	Şirk, tuğyandır.				1	
5.	Şirk, kişinin kendini var kabul etmesidir.					1
6.	Şirk, çok soru sormaktır.					1
7.	Şirk, bütün varlığın Allah olmadığını zannetmektir.					1
8.	Şirk, tevhide mani olan bir ateştir.			1		
9.	Müşrik, tevhid ehli değildir, cahildir, daima cehennemdedir.					1
10.	Müşrik, kendini bilmez.			1		
11.	Şeytan, insanı şirke düşürür.					1
12.	Haset eden, şirkin ateşine düşüp muazzep olur.					1
13.	Şirke düşene gam gelir.					1
14.	Şirk-i hafide kalan, hakikatte mülhiddir.					1
15.	Şirk, tevhid nimetinden mahrum bıraktığı için oruca benzetilir.					1
16.	Şirkin derdiyle hasta olanları âşık iyileştirir.					1
17.	Şirki aşk, temizler.					1

	82. ŞİRK	AN	C	H	NM	SG
18.	Hû (Allah zikri) nuru, şirki mahveder.			1		
19.	Lâilâheillallâh, dildeki (gönül) riya şirkini mahveder.	1				
20.	Hz. Ali'nin Zülfikar kılıcına benzeyen muhabbet, şirkin başını keser.					1
21.	Şirkin zulmeti, Mustafa'nın (Hz. Muhammed) şefaatiyle def olur.			1		
22.	Vahdet sırrından haberdar olan şirki bırakır.					1
23.	Şirk giderse insan sırrında safa bulur, vahdete erer.			1		
24.	Şirk, vahdet nuruna ulaşıldığında aradan çıkar.			1		
25.	Şirki baştan savan tevhide ulaşır.			1		
26.	Şirkin eserlerinden (etki) kurtulan tevhide ulaşır.			1		
27.	Şirki tevhide ulaştırın Allah'a ulaşır.			1		
28.	Şirk gönülden sürülünce birliğe ulaşılır, her yerde Hakk (Allah) görülür.					1

	83. TAHKİK	AN	C	H	NM	SG
1.	Tahkik, sırlı anlamlara ulaşmaktır.		1			
2.	Tahkik, âşığın marifetindedir.		1			
3.	Tahkikle mananın sırlarına vâkıf olunur.		1			
4.	Tahkik, yüksek bir anlayışla gerçekleşir		1			
5.	Tahkike araştırmayla ulaşılır. Ona ulaşmak insanı değerli kılar.		1			
6.	Tahkike ilm-i rusûh (sağlam ilim) ile ulaşılır.	1				
7.	Tahkikin arşına taklîd makamından kurtularak ulaşılır.				1	
8.	Tahkike irfan ile ulaşılır. O şüphe ve zan ateşini söndürür.		1			
9.	Tahkike Allah'ın yardımıyla ulaşılır.		1			
10.	Tahkikin kaynağı, Hz. Peygamber'dir.		2			
11.	Tahkik, dile (gönül) hitap eder.		1			
12.	Tahkikin misk kokuları, dil (gönül) tablasını (tepsi) doldurmuştur.		1			
13.	Tahkik şarabı, neşelendirdiği dil (gönül) denizini dalgalandırır.		1			
14.	Tahkik yolunda, akıl yolunu sapıtır.		1			
15.	Tahkikin inceliklerini cahil bilmediği gibi âlimin de anlaması tehlikededir.		1			
16.	Tahkikin incelikleri vardır. Keşf-i iyândır.		1			
17.	Tahkiki dalâlette sananlar, kıyamet günü gerçeği anlayacaktır.		1			
18.	Tahkik ehline şüphe duyulması uygun görülmez.		1			
19.	Tahkik yolunun sâlikî, din kurallarına uyan, sünnete bağlı kişidir.		1			
20.	Tahkik, zâhir ve bâtın safası getirir.		1			

	83. TAHKİK	AN	C	H	NM	SG
21.	Tahkik, kapalı mananın sırlarını araştırmaktır.		1			
22.	Tahkikin cevabı, âşık derviştedir.				1	
23.	Tahkik, sıdk ve ihlas ile yapılır.		1			
24.	Aşk taklidleri, tahkike çevirir.					1
25.	Kendilerini ârif gibi gösteren ancak tahkike ulaşamamış taklide kalmış kişiler vardır.					1
26.	İmana ermek isteyen tasdikini tahkik eder.			1		
27.	Tahkik, irfana ulaştırır.			1		
28.	Beyan erbabı (ilmin zâhirinde kalanlar), tahkik bezminde ebkemdir (söyleyecek söz bulamazlar).			1		
29.	Allah, dünyayı tahkik ışığıyla süslemeseydi akıl, feleğin hareketini başıboş bir dönme sanırdı.			1		

	84. TAKLİT	AN	C	H	NM	SG
1.	Tahkikin arşına, taklid makamından kurtularak ulaşılır.				1	
2.	Taklidi, tahkike aşk dönüştürür.					1
3.	Taklitle ledünnîye ulaşamaz.					1
4.	Kendilerini ârif gibi gösterip taklitte kalmış kişiler vardır.					1
5.	Âşık, taklidi bırakıp tevhide varmalıdır.			1		
6.	Taklit, yoldan çıkarır.		1			

	85. TARİKAT	AN	C	H	NM	SG
	85.1. Tarikatin evsafi					
1.	Tarikat, Rahman'a (Allah) kurbiyettir (yakınlıktır).	1				
2.	Tarik, şeyhtir.					1
3.	Aşk tarikinin batarı (sancısı) çoktur.		1			
4.	Tarik, hidayet üzere olmalıdır.			1		
5.	Tarikate özgü etvar(hâller) vardır.			1		
6.	Tarikat, sırât-ı müstakimdir.			1		
7.	Tarikatle hakikate ulaşılır.	1				
8.	Tarikatsiz, hakikatin sırları bulunmaz.				1	
9.	Tarikat yolunda sâlik olmak evlâdır.			1		
10.	Tarikte zan kiri olmamalıdır.		1			
11.	Bütün tarikatler, Muhammed'in (Hz. Peygamber) eseridir. Onun adabının kaynağı da Muhammed'in (Hz. Peygamber) etvârıdır.	1				
12.	Hakk (Allah), tariki Hz. Peygamber ile buldurmıştır.			1		
13.	Tarik, enbiyaların yoludur. Orda edeb gözetilmelidir.			1		
14.	Tarikin pişvası (rehberi), zevkin nerede olduğunu bilir.		1			
15.	Hakk (Allah) tarikine yoldaşlarla gidilir.			1		

	85. TARİKAT	AN	C	H	NM	SG
16.	Mürşid-i kâmilin tariki Hakk'tır (Allah).				1	
17.	Tarikat hâlleri, nefse uygulanır.			1		
18.	Nefis, tarikat potasında erir.			1		
19.	Tarikat, kötü huyları değiştirir.					1
20.	Tarikat, temizleyip terbiye eder.					1
21.	Tarikte ömrünü harcayana aşk, hulûs ile halasa erdirir.					1
22.	Bu tarikin yolcuları, Allah'a giden yolun rehberidir.		1			
23.	Tarikat, sultanlıktır. Onun delili ve rehberi şeriattir.				1	
24.	Tarikat, has saraydır.					1
25.	Tarikat, bir taçtır.	1				
26.	Sağ bir kalbe sahip olanlar bu yola (tarikât yolu) girebilir.	1				
27.	Bu (tarikât) yolda hâk olanın, kalbi sivâdan pak olmalıdır.			1		
28.	Tarikate ancak dünyanın nakşını dilden (gönül) çıkaranlar girebilir.	1				
29.	Yol (tarikât) cândan feragat ister.	1				
30.	Meydanda (tarikât) cânlar satılır.	1				
31.	Tarikat meydanında kan (hesabı) sorulmaz.	1				
32.	Tarik-i Hakk'ta (Allah) kişinin önündeki engel benliktir.					1
33.	Tarikatte aşk orucu tutulur.					1
34.	Tarikat hizmetinde olanlar toprak gibi (mütevazı) olurlar.					1
35.	Tarikatin bezminde, derviş yüzünü yere sürer.	1				
36.	Tarikat, bâtından kapı açar.	1				
37.	Cahil vaizler, tarikate muhalefet eder.	1				
38.	Tarikat erleri, Bî-nişan'ın (Allah) nerde olduğunu bilir.				1	
39.	Tarikin ittıradlı (intizamlı, düzgün) olması beklenir.				1	
40.	Hâlık'ın (Allah) tevfiği refik olursa, tarikatin kapıları sâlike açılır.			2		
41.	Tarikat kisvesini giymeyi, selef adet edinmiştir.	1				
42.	Tarikat erbanının çoğu Allah'ın Mudill isminin mazharıdır.					1
43.	Bu yola (tarikât) sıdk ile girmeyen fenaya ulaşamaz.				1	
44.	Tarik-i vahdete girip başkalarını kınamayı terk etmeyene kerem ve bağışlanma ihsan edilmez.					1
45.	Zamane dervişleri, tarikate baş koymaz.					1
46.	Tarikat ashabı (müntesipleri) lâilâheillâllah'ın mürüvveti ile mutlu olur.	1				
47.	Tarikat ehlinden dünyada az kalmıştır.	1				
	85.2. Tarikatin rehberi şeriattir.					

	85. TARİKAT	AN	C	H	NM	SG
48.	Tarik-ı Hakk'ın (Allah) rehberi şeriattir.				1	
49.	Tarikatin delili ve rehberi şeriattir.				1	
50.	Tarikatte kâmil olanlar, şeriati hakkıyla bilip vahdete ulaşanlardır.			1		
51.	Şeriat bir denize, tarikat de inciye benzer.			1		
	85.3. Âşık, Allah'ın lütfuyla tarikate girebilir.					
52.	Âşık, bâtil tarike gitmekten sakınır.			1		

	87. TASAVVUF	AN	C	H	NM	SG
1.	Tasavvuf, tasarrufun Allah'ta olmasıdır.					2
2.	Tasavvuf, hasislerin sahip olamayacağı ve iki âlemde ancak sultanların bulabileceği bir hazinedir.				1	
3.	Tasavvuf âlemini etkilemek çabayla olmaz, velayetle olur.		1			
4.	Tasavvuf ilmi, kuru bir dava değildir.				1	
53.	Âşık, tarik-i Hakk (Allah) için çabalar.			1		
54.	Âşık, aşk tarikinde toprak olmak ister.		1			
55.	Âşık, vuslat tarikine Hâlık'ın (Allah) lütfuyla girer.				1	
56.	Tarikat sırrı Hayy u Kayyum'un (Allah) keremiyle göze ayan olur.	1				
57.	Âşık, sarhoş olduğu için tarik bilmez.					1

	86. TASARRUF	AN	C	H	NM	SG
1.	Tasarruf, Mevlâ'nındır (Allah).			3		
2.	Cân ve tende Hakk'ın (Allah) tasarruf sahibi olmasına tasavvuf denir.					1
3.	Tasavvuf, dervişin tasarrufsuz olmasıdır.					1
4.	Abd-i mahz olan âşık, tasarrufun ne olduğunu bilmez.				1	
5.	Her tasarruf, Hakk'ın (Allah) olmasına rağmen (bu konuda) abes sözler söylenir.				1	
6.	Cihan kutbu, ân-ı dâimde tasarruf eyler.					1

	88. TECELLİ	AN	C	H	NM	SG
	88.1. Tecellinin evsafı					
1.	Dost (Allah), tecelli-yi cemâl eder.			1		
2.	Tecelli, Hallak'ın (Allah) Zât perdesini kaldırmasıyla ortaya çıkar.	1				
3.	O (Allah), ahfa sırrının sarayında tecelli eder.				1	

	88. TECELLİ	AN	C	H	NM	SG
4.	Tecelli, nutka (düşünceye) tâbidir, bazen görülür bazen gizli kalır.					1
5.	Bir tecelli bile âlemleri teselli eder.			1		
6.	Cânân tecelli ederse, cân teselli bulur.			1		
7.	Tecelli ortaya çıktığında her şey şüphe götürmez bir hâl alır.		1			
8.	Sırr-ı tevhidi duyana, iki âlem bir tecellidir.		1			
9.	Nimete, Hakk'ın (Allah) tecellisiyle ulaşılır.					1
10.	O'nun (Allah) tecelli ettiklerine karşı âlem huşu içindedir.	1				
11.	Celâl, ahadiyetle tecelli ederse arş-ı muallâ zerre-i cevvalé olur.					1
12.	Hayy u Kayyum'un (Allah) tecellisi, bütün mâsivayı yok eder.	1				
13.	Sivaya iltifat etmeyene, Zât (Allah) tecelli eder.			1		
14.	Zât-ı tecelliye talim eyleyenin sûreti ayn-ı tecelli, sözü de ayn-ı zât olur.			1		
15.	Nur-ı hüviyyet tecelli ederse Hakk (Allah) her derde derman olur.					1
16.	Tecellinin nuruna eren, akla bakmaz.			1		
17.	<i>Kâbe kavseyn</i> geçilince <i>ev ednâ</i> sırrı tecelli olur.			1		
18.	<i>Semme vechullah</i> kelamının envarı tecelli etse cümle mevcudat yanar, perdeler kalkardı.			1		
19.	Hakk'ın (Allah) aynası olan Habibullah'ın (Hz. Peygamber) veçhinde Rahmân'ın (Allah) sûreti tecelli eder.	1				
20.	Tecelli, benlik terk edilmeden gerçekleşmez.					1
21.	Tecellinin lezzetinden Rabb'in (Allah) izniyle tadılabilir.	1				
22.	Vahdet nuru tecelli eylemezse, kullar İlah'ı (Allah) bırakıp gayra rağbet eder.			1		
	88.2. Tecelli, âlem/mahlukat/nimettir.					
23.	Sultan (Allah), nimetleriyle tecelli eder.	5				
24.	Her şey tecelliden ibarettir.					1
25.	Aşk-ı ilahî her şeyde apaçık tecelli eder.	1				
26.	Tecelli, hakikat ruhsarından zuhur eder.	1				
27.	Dost (Allah); şems, kamer, nev-i beşer ve ağaçta tecelli eder.	1				
28.	Padişah (Allah), bir tecellisiyle âlemleri yoktan var etmiştir.			1		
29.	Rahmân'ın (Allah) tecelliyatı, insanlığın yaratılmasıyla ortaya çıkmıştır.	1				
30.	Hâdis olan her şey Hüdâ'nın (Allah) tecellisidir.					1
31.	Allah, sûret-i misliyyede (mahlukatta) tecelli eder.					1

	88. TECELLİ	AN	C	H	NM	SG
32.	Sûretler (mahlukat), O'nun (Allah) yüzünün parıltılarıdır.					1
33.	Görebilen için her şeyde Allah'ın tecellisi vardır.				1	
34.	Âlemde görülen her şey O'nun (Allah) tecellisidir.					1
35.	Zât-ı vahdet her neşette (oluştta) tecelli eyler.					1
36.	Yere göğe sığmayan nûr-ı tecelli, insandadır.					1
37.	Cemâl, perdesini kaldırıncı binlerce tecelli ortaya çıkar.	1				
38.	Bazen celâl bazen cemâl tecelli eder.				1	
	88.3. Tecelli Tûr dağında gerçekleşmiştir.					
39.	Tecellinin nuru Tûr dağındadır.	1				
40.	O (Allah), Tûr'a tecelli etmiştir.			1		
41.	Yâr (Allah), ruh Musa'sına tecelli etmiştir.	1				
42.	O'nun (Allah) nuru, sır Sînâ'sında ateş olarak tecelli etmiştir.	1				
43.	Rûh-ı kudsî, suretâ ateş, toprak, hava, su (anâsır-ı erbaa) olarak tecelli eder.					1
	88.4. Tecelli, sınırsızdır ve tekrar etmez.					
44.	Allah'ın tecellisinin sonu yoktur.					2
45.	Tecelli, tekerrür etmez.					1
46.	Kâinat, O'nun (Allah) tecellisi ile devr-i daim eder.					1
47.	O'nun (Allah) her tecellisi zevk-i cediddir.					1
48.	O (Allah), mahalle göre farklı şekillerde tecelli eder.					1
49.	Allah, her neşette (oluştta) nev-be-nev tecelli eder.					1
	88.5. Tecelli mahalli gönüldür.					
50.	Allah, gönle tecelli eder.	1				
51.	Tecelli yeri gönüldür.					1
52.	Gönül tecelli-yi cemâl ile eğlenir.			1		
53.	Allah'ın tecelli etmesi, gönülden şek ve şüphenin kaldırılmasına bağlıdır.					1
54.	Kalp taalluktan arınmadıkça, Hüdâ'nın (Allah) tecellisi gerçekleşmez.					1
55.	Tecellinin nuru, zikir ile parlamış gönül aynasına akseder.	1				
56.	Hüdâ'nın (Allah) tevhid sırrı tecelli ettiğinde dil (gönül) gözü açılıp cemâlin nuru görülür.	1				
57.	Kalbini temizleyen talibe, ansızın tecelli eyler. Nâdâna ses etmez.					1
58.	Mükevvin (Allah)'in tecellisini bulan dil (gönül), ekvânın hayalini göze almaz.	1				
59.	Mevlâ (Allah) tecelli ederse diller (gönül) teselli olur.			1		
	88.6. Tecelliye şeyh/pîr/vahdet ehli muhatap olmuştur.					

	88. TECELLİ	AN	C	H	NM	SG
60.	Tecellinin nuru meşâyihin esrar mahzenindedir ve güneş gibi doğar.	1				
61.	Cemâlin tecellisine talip olan cemâl-i pîre cândan talip olmalıdır.					1
62.	Ehl-i vahdet nereye baksa O'nu (Allah) görür.					1
63.	O (Allah), mürşidın temiz yüzünde bî-nişan görülür.					1
64.	Hakk (Allah) tecellisi, pîre birdenbire naklolur.					1
	88.7. Âşık, tecelliye görmek ister.					
65.	Âşık, O'nun (Allah) zâtının nurunun tecellisini görmek ister.			1		
66.	Âşık, Allah'ın cemâlinin tecellisine mazhar olmak ister.				1	
67.	Âşık, Allah'tan tecelliye lütfetmesini ister.			1		
68.	Âşığın dil ü cânı nûr-ı tecelliden ziya ister.			1		
69.	Âşık, Allah'tan tecelli-yi cemâlini ihsan etmesini ister.			1		
70.	Tecelli, âşığı mest eder.	1				
71.	Kevn ü mekân tecelli ile dolduğunda âşıklar kendinden geçer.	1				
72.	Cemâlin tecellisinin nuru, âşığı sarsar.	1				
73.	Nur tecelli ettiğinde âşık Hû (Allah) der.		1			
74.	Sevgilinin temiz dîdârının nur iken dîdârın ateş şeklinde tecelli etmesi, âşığı hayrette bırakır.				1	
75.	Âşık, O'nun (Allah) tecellisinin neticesi olarak bazen gizlenir bazen ayan olur.				1	
76.	Âşık, Hakk (Allah) tecellisiyle bakar.					1
77.	O (Allah), âşığa yetmiş bin perdeyi kaldırarak benliksiz tecelli eder.					1

	89. TEN	AN	C	H	NM	SG
	89.1. Tenin evsafi					
1.	Ten, <i>innî ene'llâh</i> nurunun doğduğu yerdir.	1				
2.	Ten, sekerat (sarhoşluk) denizinde yüzen bir gemidir.	1				
3.	Dil (gönül), ten mülkünün bekasını, dost ise fenasını ister.				1	
4.	Ten gözüyle bakanlar zâhiri görürler.				1	
5.	Miraca tenle mi dil (gönül) ile mi çıkıldığı tartışmalıdır.				1	
6.	Ten, şeriate muvafık olmalıdır.					1
7.	Tende, amel [olması] gerekir.					1
8.	Ten, halvette perhiz ve riyazete girer.		1			
9.	Tende hasretten yollar açılır.		1			
10.	Tenleri diri kılan, kâmillerin nefesidir.				1	

	89. TEN	AN	C	H	NM	SG
11.	Hz. Peygamberin doğduğu ay, cân ve ten rahat bulur.			1		
12.	Ten ayyârdır (hileci), sevgilinin gamzesi onu havsaladır.		1			
13.	Ten, sevgilinin gamı ile feryat eder.		1			
14.	Tende kılıç yarası olur.		1			
15.	Sevgilinin peykânı tendedir.		1			
16.	Hz. Eyüb'ün tenini kurtlar delmiştir.					1
	89.2. Ten ve cân Allah ile dir.					
17.	Muvahhidlerin tasavvuf anlayışına göre tende tasarruf Hakk'tadır (Allah).					1
18.	Hû diyen, (Allah'ı zikreden), gökleri ten kisvesinden arınmış bir şekilde seyrederek.				1	
19.	Tende Hû (Allah) diyen (zikreden) cân dır.				1	
20.	Cân ve ten, feyzi Hakk'tan (Allah) alır.			1		
21.	Ten, Allah'ın huzuruna cân ile birlikte getirilir.					1
22.	Cân ile ten Hakk'la (Allah) doludur.					1
23.	Cân ve ten O'dur (Allah).				1	
	89.3. Âşık, tenden geçmiştir.					
24.	Teni, aşk yakar.	1				
25.	Ten, aşk şarabıyla boyanmıştır.	1				
26.	Âşık gönlünü o şuha kaptırdığından beri âşığın cânı tende gönülsüzdür.			1		
27.	Âşık, cân ve ten kaydından kurtulmak için soyunup uryan olmak ister.			1		
28.	Âşık, cânânın yolunda tenini kurban etmekten sakınmaz.	1				
29.	Âşığın aradığı, tende ve cân dır.				1	
30.	Âşık, teninin Allah'ın kemaline layık olması diler.					1
31.	Âşık, cân ve tenden vazgeçmiştir.				1	
32.	Âşık, kendi varlığını terk edip cân ve tenin bir olduğunu keşfeder.				1	
33.	Âşık, cân ve teni bildiğinde cân ve cânânın kendinde olduğunu idrak eder.				1	
34.	Âşığın teni kamış kalemin içindeki ince tüy gibi zayıftır.		1			
35.	Âşık, ten zemininde kalamaz, göklerde dolaşır.				1	
36.	Âşığı, ten cübbesinden soyunanlar anlayabilir.				1	
	89.4. Tende cân vardır/Ten-cân birdir.					
37.	Tende cân vardır.	2				1
38.	Cân, ten tahtıdır.				1	
39.	Cân, tane; ten, samandır.					1
40.	Ten bir ülkedir ve cân ondadır.	1				
41.	Tende cân vardır, tene cân zindelik verir.				1	
42.	Ten sıfattır, cân ise zâttır. Tende kalan kaybeder.					1

	89. TEN	AN	C	H	NM	SG
43.	Ten, Tûr'a benzer ve cân onda aklını kaybeder.	1				
44.	Ten yoğundur. Cân ise latiftir.					1
45.	Ten ile cânın arası; [ancak] cân miracıyla kat edilebilecek uzun bir yoldur.					1
46.	Tenin sağ olması, cânâna bağlıdır.	1				
47.	Ten, cânla bir olur.					1
48.	Cânın olmadığı yerde ten görülmez					1
49.	Fenaya ulaşıldığında cânla ten bir olur.			1		
50.	Ten ile cân bir olmuştur.		1			
51.	Ten ve cân aşk ile yanar.	1				
52.	Cân ve tenin bir olması Allah'ın ihsanındandır.			1		
53.	Cân ve ten tevhid ile zevk bulur.			1		
54.	Cân ve ten, vahdet diyarına sığmaz.			1		
55.	Tende cân var iken yararlı işler yapmalıdır.				1	
56.	Cân ve tenini bırakıp vahdet diyarına giden Hakkâni vücuda kavuşur.			1		
57.	Cân ve ten mübarek feyizden nasib alırsa, onun her işi güzel olur.			1		
58.	Ten ile cânın hakikati, bir pîrin yolunda gözü nemli şekilde gidilerek bilinir.					1
59.	Ömrünü tende geçiren cân devrini bilemez.					1
60.	Ten ile cân birleşip mülkü (âlem) seyreder.				1	
61.	Ten Hakk'ı (Allah) göremez. Onu cân görebilir. Tende kalanlar Hakk (Allah) yolundan hisse alamazlar.					1
62.	Bu nâsut içinde ten-perver olanlar cânı bilmez.	1				
63.	Tendeki her bir kıl (tanesi bile) hayrete gark olurken, cân ve dil (gönül) gaflet denizine dalmıştır.	1				
64.	Cân ve teni Hakk'a (Allah) kul etmelidir.	1				
65.	Ârifler zât ve sıfata cân ve ten derler. Ten ve cânın ne olduğunu bilende asla gam kalmaz.					1
66.	Cân Yusuf'unun gül yüzünü görünce ten Yakub'unun gözleri açılır.				1	
	89.5. Ten, cânâna engeldir.					
67.	Cân ve ten, cânâna perdedir.			1		
68.	Ten, ağıyardır.					1
69.	Ten bağı olmasa cân kuşu sevgiliye uçmak ister.	1				
	89.6. Ten, sevgili için feda edilir.					
70.	Ten ve cân, cânân uğruna verilir.			1		
71.	Cânânın sohbetine ermek isteyen, cân ve teni cânânın yoluna harç eder.			1		
72.	Sevgilinin sevgisiyle dolmuş kişi Hakk'a (Allah) ibadet için cân ve tenini esirgmeden verir.			1		

	89. TEN	AN	C	H	NM	SG
73.	Âşık, cânânın yolunda tenini kurban etmekten sakınmaz.	1				
74.	Hakk'a (Allah) ulaşmak isteyen cân ve ten bağından kurtulmalı, cânân ile zevk üzere olmalıdır.					1
75.	Cân ve ten, Hakk (Allah) yoluna saçılır.			1		
76.	Cân ve ten Hakk'a (Allah) feda edilir.			1		
77.	Âşık, aşk için tenininden geçer.	1				
	89.7. Ten, geçicidir, ölü.					
78.	Ten, geçicidir.	2				
79.	Ten, baki değildir, ölü.	4				
80.	Ölünce ten toprak ile yeksân olur.				1	
81.	Ten, gümüşe benzer ve bir gün toprak olacaktır.	1				
82.	Âşık gidince (ölünce) ten sarayı yıkılır.				1	
83.	Ten âleminde, ölüken bir feza kopar.	1				
84.	Ecel rüzgârı, tenin bağına zarar verir.			1		
	89.8. Ten, cânın zindanıdır.					
85.	Ten, cânın tutulduğu zindandır.		1		1	
	89.9. Zamane dervişleri teni aşamamıştır.					
86.	Zamane dervişleri tenden geçemez, o yüzden işleri bitiremezler ve cân lezzetini tadamazlar.					1
87.	Tenin tadına zamane dervişleri, aldanır.					1
88.	Ten yolunda zamane dervişleri gider.					1
89.	Zamane dervişlerinin teni dolu, cânı boştur.					1
90.	Ten postundan zamane dervişleri sıyrılamamıştır.					1
91.	Ten cehenneminde zamane dervişleri, yanarlar.					1

	90. TEVEKKÜL	AN	C	H	NM	SG
1.	Tevekkülün esası, rızaya teslim olmaktır.					1
2.	Tevekkül, Hakk (Allah) sözü söylendikten sonra Allah'a edilir.		1			
3.	Tevekkül, dilden (gönül) evham endişesini giderir.		1			
4.	Tevekkül ehli, muradına erişip Hüdâ'nın (Allah) lütfuyla teselli bulur.		1			
5.	Tevekkül köşesi, dünya devleti beklemeyenler için, beladır.		1			

	91. TEVHİD	AN	C	H	NM	SG
	91.1. Tevhidin evsafi					
1.	Tevhid, femâ fi'l-kevni illâ hû'dur.					1
2.	Tevhidin manası, hüvallah ân 'Aliyyu'l-Mürtazâ'dır.					1
3.	Tevhidin manası insandır.					1
4.	Tevhid sırrı, kişinin Hakk (Allah) ile arasında bir kavga olmamasıdır.				1	

	91. TEVHİD	AN	C	H	NM	SG
5.	Tevhid, Rahman'ın (Allah) buyruğudur, imanı tazeler.			1		
6.	Tevhid, cemle cem olmanın muktezasıdır.			1		
7.	Tevhid kâmil olduğunda fırkat gider, cemiyet hâsıl olur.			1		
8.	Tevhid; kendini yok, Hakk'ı (Allah) var bilmektir.					1
9.	Tevhid, Hû (Allah) diyerek bulunur.			1		
10.	Hakk'a (Allah) tevhid ile ulaşılır.			1		
11.	Tevhid, şirkin zıddıdır.			1		
12.	Tevhid kapısını Resûlullah açmıştır.			1		
13.	Tevhid, her derde dermandır.			1		
14.	Tevhid sırrı, semadan duyulur.	1				
15.	Gönül, zikir ile tevhide ererse inşirah bulur.				1	
16.	Ağyar, tevhide nefyedilir.			2		
17.	Tevhid sırrını duyan, gayrıya bakmaz.			1		
18.	Tevhid, bir kalkandır.				1	
19.	Tevhidin parlaklığı, işlediği günahlardan kararmış olan yüzleri ağartır.				1	
20.	Gönül pasını silmek, bilmediklerini bilmek, Hakk'ı (Allah) kendinde bulmak isteyen tevhid etmelidir.			1		
21.	Hüda (Allah) tevhid esrarını gönülde ika eylediğinde, Hû (Allah) sadası bütün eşyadan duyulur.	1				
22.	Vahdet-i Hakk (Allah), âşığın tevhideyle yücelmez.					1
23.	Tevhid ipinden mamul elbise, giyene şeref verir.		1			
24.	Tevhid cezbesiyle miraç edenler arşa çıkar.				1	
25.	Tevhid sırlarını bulan, tevhid bahçesinin bülbülü olur. Tevhidin nuru, câna safa verir.			1		
26.	Âşık, cân ve ten zevk için tevhid eder.			1		
27.	İlânla tevhid etmek caiz değildir.	1				
28.	Tevhid, âşığın Hakk'ı (Allah) yâd ederken aslında kendini yâd etmesidir.					1
29.	Tevhidin sırrı âleme açılmasaydı vahdet-i Hakk (Allah) bütün halktan gizlenirdi.					1
30.	Her bir yaprak, Hakk (Allah) tevhide şerh eder.			1		
31.	Tevhidin sırrını duyana, iki âlem, bir tecelli ve ateş közüdür.					1
32.	Bütün mertebelerden geçtikten sonra tevhide ulaşılır.			1		
33.	Kalp, ravza-i tevhid ile cennet bahçesi olur.				1	
34.	Tevhidin saf ve kokulu şarabının kadehi, pak bir dildir (gönül).		1			
35.	Tevhid leması (şimşegi), gönülden on sekiz bin perdeyi kaldırır.				1	

	91. TEVHİD	AN	C	H	NM	SG
36.	Bütün efkârın harfleri (mevcudat), tevhidle cem olursa vahdet noktasında haşrolunur ve geriye başka fikir kalmaz.				1	
37.	Zâhirde kalan kişi tevhide erişmelidir.			1		
38.	Tevhidi kendine yakın eyleyene Hüda (Allah) yardım eder.			1		
39.	İnsan, [dünyada iken] fisatını bulmuşken tevhid etmelidir.			1		
40.	Tevhid, <i>semme vechullah</i> kıblesinin mihrabındaki (kaş) secdede yapılır.				1	
41.	Halvetî tacındaki dört terk, dört tevhide işaret eder.	1				
42.	Oruç ve namaz ayının (Ramazan) tevhibi güzeldir.	1				
43.	Tevhid ilminin usulünü öğrenen, ne Fisagor'u ne de Eflatun'u dinler.		1			
	91.2. Allah'ın yardımı ile tevhide kavuşulur.					
44.	Mevlâ'nın (Allah) desteği ile her hâl tevhid olur.			1		
45.	Hüda (Allah), tevhid sırrının tecellisini ayan eder.	1				
46.	Allah'ın ihsanıyla ehl-i tevhid olunur.			1		
	91.3. Tevhide erenlerin evsafı					
47.	Tevhide erenler, âleme ibret gözüyle bakar, Mevlâ'nın (Allah) nurunun çerağını yakar, yerden ve gökten geçip arşa çıkar.			1		
48.	Dert ile âh eden, gafili uyandıran, maksudu Allah olan tevhid eder.	1				
49.	Taklitten tahkike çıkıp kendi benliğini duyanlar tevhide ulaşır.				1	
50.	Tevhid kokusunu duymak isteyen, cânını aşk ateşinde yakar.				1	
51.	Hakk (Allah) derdi olan varlığını aşk ateşinde yakar, hicabı kaldırıp Hakk'a (Allah) bakar, tevhid eder.	1				
52.	Tevhide gelen yabana bakmaz, cânını ateşlere atmaz, her gördüğüne akmaz.			1		
53.	Faniden geçen, tevhide erişebilir.			1		
54.	Faniye dayanmayan, tevhide erişir.			1		
55.	Hazrete (Allah) müştak olan, tevhid eder.	1				
56.	Tevhid ehli, vahdeti zevk ile bulmuştur.					1
57.	Tevhide, lâin deccale uymayan ve şirki bırakanlar ulaşabilir.					1
58.	Olmayacak sevdaların peşine düşmek, ölümü anmamak tevhide engeldir.			1		
59.	Hakk (Allah) yolunu arayıp şirkten kurtulanlar, tevhide erişebilir.			1		

	91. TEVHİD	AN	C	H	NM	SG
60.	Emir ve sorumluluklarını yerine getiren, sıdk ile iman getiren tevhide erişir.			1		
61.	Hakk-ı (Allah) yakîni isteyen, tevhide erişebilir.			1		
62.	İdrak gözü açılınca tevhid aynasındaki tecelliye görmeye yükselir.					1
63.	Kesrette vahdeti bulanlar, tevhide erişebilir.			1		
64.	Tevhidden, vahdet ehli bir nefes bile ayrı değildir.					1
65.	Zakir kulların dilinde tevhidin edası, kulağında sedası vardır.					1
66.	Hakk (Allah) zikriyle meşgul olan, tevhid boyasıyla boyanır.				1	
67.	Tevhid zikri, talibi tek başına Hakk'a (Allah) ulaştıramaz.					1
68.	Sadığın sözünü dinlenip, fani alakalardan geçilip, hakikatler duyulursa tevhide erişilir.			1		
69.	Ehil olmayan mürşid tevhid ehlini idlal eyer.					1
70.	Hüda'yı (Allah) bulmak isteyen, tevhid ehline hizmet etmelidir.			1		
71.	Derunu (gönül) cezbe nuruyla aydınlanan kişinin sözünde tevhid nüktesi saklıdır.		1			
72.	Tevhide gelen mâsivadan gözünü yumar, her şeyi Hakk'tan (Allah) umar, gönülünden gamları giderir.			1		
73.	Enbiya zümresi Hakk'a (Allah) tevhidle kavuşur.	1				
74.	Şeyhler, tevhidî mülk edinir.	1				
75.	Tevhidî dost edinen talip, her iki cihanda mutlu olur.			1		
76.	Tevhid sırrına mâlik derûn (gönül), Kerrîbiyân'ın (büyük melekler) mahallidir.		1			
77.	Tevhidî cahiller bilmez.			1		
	91.4. Âşık, tevhid eder.					
78.	Âşıklar ile dost olan tevhid eder.	1				
79.	Aşk şevkiyle dolu olan âşık, tevhid eder.	1				
80.	Âşık, tevhide müstesna olmak ister.				1	
81.	Âşık, cân u gönülden şevk ile tevhid eder.	1				
82.	Âşık, özünü tevhide teslim eder.				1	
83.	Aşk erbabı, tevhid lemhasıyla (şimşegiyle) Kâbe'nin sonsuz (sayıdaki) yollarını kat eder.				1	
84.	Âşığın daima sığınılacak yeri tevhididir.				1	
85.	Dîdâr âşığı ve aşk derdine yâr olan tevhid eder.	1				
86.	Hakk (Allah) âşığı, gayrıyla bırakıp tevhid eder.	1				
87.	Tevhid mumunun pervanesi, âşıktır.				1	
88.	Ehl-i tevhid şirkte değildir.					1
	91.5. Şirk, tevhide engeldir.					
89.	Şirk ehli, tevhid eylemez.				1	
90.	Şirkte olanlar, tevhide eremez.					1

	91. TEVHİD	AN	C	H	NM	SG
91.	Nefse inanmak ve ateşe benzeyen şirk tevhide engeldir.			1		
92.	Tevhid, şirkten kurtulup vahdet iline gidilerek elde edilir.			1		
93.	Şirkten kurtulan, Hakk'ı (Allah) bilme konusunda istekli olan ve Yaradan'ı (Allah) seven tevhide erişir.			1		
94.	Tevhide kuru taklit ile erişilmez.			1		
95.	Surete tapmak, tevhide engeldir.			1		
96.	Şüphe ve inkâr, tevhide engeldir.			1		
	91.6. Tevhid, lâilâheillâllahtır.					
97.	Tevhid, lâilâheillâllahtır.				1	
98.	Tevhid, zikirlerin hayırlısı olan lâilâhellâllah'tır.			1		
99.	Tevhide ehil olan dile (gönül), lâilâheillâllah yardımcıdır.	1				
100.	Tevhidin sırrının remzi olan lâ ve illâ'nın ne olduğunu âşık bilir.					1
101.	Tevhidin sureti lâilâheillâllahtır, o da âşığın kendini yok sayması, pîrini ise ispat etmesidir.					1
102.	Tevhid, sûreta lâ ile illâ'dır.					1
	91.7. Tevhid, eğlencedir.					
103.	Tevhid, Hakk'ı (Allah) seven âşıkların ve aşk ateşiyle yananların eğlencesidir.				1	
104.	Tevhid, gerçek erden gözünü ayırmayan ve sözünü cân ile tutanların eğlencesidir.				1	
105.	Tevhid; malı mülkü, çoluk çocuğu, hâl ve kâli terk edenlerin eğlencesidir.				1	
106.	Halk arasında Hakk (Allah) ile olanın eğlencesi tevhididir.				1	
107.	Tevhid, gerçek ere evet diyenin eğlencesidir.				1	
108.	Tevhid, dünya ve ahiret perdesini ardına atıp mâsiva eğlencesini terk edenlerin eğlencesidir.				1	
109.	Tevhid, âşığa uyan kişinin eğlencesidir.				1	
110.	Ümmi Sinan, tevhidle gönlünü eğlendirir.				1	
111.	Gafletten uyanan ve fani lezzetlerden geçen, vahdet kevserinden içen tevhide erişir.			1		
	91.8. Tevhid, kevserdir.					
112.	Tevhid, bir kevserdir, âşık ondan içmek ister.			1		
113.	Tevhid çeşmesinden âb-ı hayat suyu akar.		1			
	91.9. Tevhid, denizdir.					
114.	Tevhid denizinden lâilâheillâllah değerinde mercan incisi toplanır.	1				
115.	Tevhid, sahili olmayan bir ummandır.			1		
116.	Tevhid suyu, her yanı ihata etmiştir.				1	
117.	Tevhid bahrinde marifet hazinesi vardır.	1				

	92. VAHDET	AN	C	H	NM	SG
	92.1. Vahdetin evsafı					
1.	Vahdet, Rabb'indir (Allah).			1		
2.	Hâlık'ın (Allah) vahdeti, inkâr edilmez.			2		
3.	Hakk'tan (Allah) uzak olanlar, vahdetten de uzak olur.					1
4.	Dil (gönül) Allah'ın vahdetine vâristir.	1				
5.	Gönül, vahdet pîrinin meclisinin eşîğini bekler.	1				
6.	Gönül, vahdet pîrinden ders alır.					1
7.	Vahdet, Kelime-i tevhidtir (lâilâheillâllah).	1				
8.	Vahdet sırrının rumuzu (işareti) alleme'l-esmâ'dır.				1	
9.	Tane tane olan benler vahdet sırrıdır.				1	
10.	Vahdet, âlem ve âdemin bir dem olduğu bambaşka bir âlemdir.					1
11.	Vahdet hazinesinin anahtarı, ancak merd-i vâsıl biridir.			1		
12.	Vahdetteki lezzeti ancak ona ulaşanlar tadabilir.					1
13.	Vahdete tevhid ile ulaşılır.			1		
14.	Vahdete göre ahad vâhidiyyetden üstündür.	1				
15.	Vahdet, bütün fikirlerin toplanacağı bir noktadır.				1	
16.	Vahdetin merkezi, feyz alan gönüldür.		1			
17.	Vahdet, batın gözüyle bakıldığında görülür.			1		
18.	Vahdet, merkezinde kutup olan devranın da merkezidir.					1
19.	Vahdet-i Zât'a (Allah) burhan cihandır.	1				
20.	Vahdet, bu âlemin, aynıdır (kaynak).					1
21.	Vahdette yâre (cânân) kavuşulur.				1	
22.	Vahdette dost ile halvet olunur.				1	
23.	Vahdette kavuşmak Kadir ve bayram gecesine kavuşmak gibidir.			1		
24.	Vahdet, kendisini duyan kişinin dilini lal, aklını mat eder.				1	
25.	Vahdet deryasına gönül daldığında dil tutulur.				1	
26.	Ârif olan vahdete hüccet aramaz.		1			
27.	Vahdette havf ve recâdan geçen, ulaşabilir.					1
28.	Vahdette, irfan sidresinin müntehası bulunur.			1		
29.	Vahdet ehlinin dışındakilerin sözleri türrahâttır (boş sözler).					1
30.	İnsanlar vahdet ehlinin sözlerine talip olmalıdır.					1
31.	Allah, kulunu taatiyle değil vahdetiyle yâd eder.					1
32.	Vahdetin, kulun yüceltmesine ihtiyacı yoktur.					1
33.	Vahdet dersini okumayanlara, râz-ı Hakk (Allah), ilham edilmez.					1
34.	Vahdet küpü muhabbetullah yolunda dolar.	1				

	92. VAHDET	AN	C	H	NM	SG
35.	Vahdete muhabbetten gidilir.					1
36.	Vahdet bezminde safâlar sürülür.			2		
37.	Vahdet iline ulaşmak istenir.			3		
38.	Vahdete erişmek istenir.			1		
39.	Derviş vahdeti bulmaya çalışır.					1
40.	Vahdet meclisinde kendini aşan gönül safe bulur.		1			
41.	Vahdeti bulmak isteyen, ikiliği terk etmelidir.			1		
42.	İkilik terk edilip birliğe kavuşulduğunda didâr her yerde peydâ olur.				1	
43.	Vahdet, çoklukta değildir.			1		
44.	Vahdet iline nefis aradan çıkınca ulaşılır.			1		
45.	Vahdete şehvetine uyanlar, ulaşamaz.					1
46.	Vahdete varlıktan geçince ulaşılır.				1	
47.	Cânlar bedenlere vahdetten dağılmıştır.				1	
48.	Vahdet diyarına cân ve ten sığmaz.			1		
49.	Vahdet iline giren, vuslat demine erişir.	1				
50.	Vahdet âlemi açılınca ayrılık biter, vuslat demi daimi olur.			1		
51.	Ahmed'in (Hz. Peygamber) ahaddan farkı sadece mim harfidir. O kalkarsa vahdete ulaşılır.			1		
	92.2. Vahdete Allah'ın ihsanıyla kavuşulur.					
52.	Vahdet, İlâh'ın (Allah) inayetiyle nasip olur.			2		
53.	Vahdeti, Mevlâ (Allah) gösterir.			1		
54.	Vahdet nuruna Allah'ın ihsanıyla kavuşulur.			1		
55.	Vahdete Allah'ın yardımıyla kavuşulur.			1		
	92.3. Aşk, vahdete ulaştırır.					
56.	Vahdete aşkla girilir.					1
57.	Aşkın esrarı ârife vahdet âsârını verir.	1				
58.	Vahdetin esrarı akla mübhemdir; ancak o âşka mahremdir.					1
59.	Vahdet âleminde aşk işreti yapılı.	1				
	92.4. Vahdete âşıklar ulaşabilir.					
60.	Vahdete, âşık kavuşmak ister.			2		
61.	Vahdet bezmine, âşık yakın olmak ister.			1		
62.	Vahdet bir şâhtır, âşık ona kavuşmak ister.				1	
63.	Âşık, vahdet ehlinin kulu olmak ister.	1				
64.	Âşık vahdet-i vücuda ârif olmalıdır.	1				
65.	Vahdet Kâf'ının Anka'sı âşık olmalıdır.	1				
66.	Âşık, bir vahdet nüshasıdır.					1
67.	Vücut-ı vâhide, cümle mevcudâtı âşık vermiştir.				1	
68.	Vahdeti bilmeyen âşık olamaz.					1
69.	Vahdet bezmi âşıkların toplanma yeridir.					1

	92. VAHDET	AN	C	H	NM	SG
70.	Âşık, vahdet âleminde dir.	1				
71.	Vahdet ilm ini âşık, ikraz etmiştir.					1
72.	Vahdet meclisinde âşinalık art tı kça âş ı ğ ın seyrân ı da artar.				1	
73.	Vahdet âleminde, âşık sırr-ı Yezdândır.				1	
74.	Vahdet, denizdir. Vahdet ilinde âşık, Rab (Allah) ile yâr olmuştur.				1	
75.	Vahdete ulaşan âşık onda hû der.	1				
76.	Vahdet iline varan âşık, şah ile bendeyi ayırt edemez.	1				
77.	Sohbet feyzi âş ı ğ ın vahdette sâbit olmasını sağlar.					1
78.	Âş ı ğ ı ancak vahdet sarayına mihman olan anlar.				1	
79.	Âşık ne yapıp etmeli cânını vahdet ehli zümresine âşık etmelidir.					1
80.	Vahdet tabibi, âşıktır.					1
	92.5. Vahdete ulaşanların özellikleri					
81.	Vahdet-i zâtiyyeye (Allah), benliğini terk edip ikilikten kurtulanlar, kavuşmaya layık olurlar.			1		
82.	Vahdet ehli zümresinin söz, fiil ve huyları temiz olduğu için zâhir ve bâtınları mamurdur.					1
83.	Vahdet sarayına girenlerin kalbi, sivadan pâk olur.			1		
84.	Vahdete erende mâsiva kalmaz.			1		
85.	Vahdet merkezinde olanların gönlüne, hasûdların ayıplaması ulaşmaz.					1
86.	Vahdet ehli zümresinin cisim ve cânı nurdur, baktığı yer tecelligahtır.					1
87.	Vahdet ehli zümresinde Hakk (Allah) kemaliyle cemâlini âyân etmiştir.					1
88.	Vahdete râgıb olanların gönlü dert ile gözleri ise yaşla doludur.					1
89.	Yâr (Allah) dilediğini vahdet iline eriştirir.	1				
90.	Vahdet ehli zümresinin feyyâz-ı hakkı, Câmî'ü'l-ezdâd(Allah)'tır.					1
91.	Vahdet ehli zümresinin kalbi Hüdâ'nın (Allah) levh-i mahfûzudur.					1
92.	Vahdete ulaşıldığında keramet keşfolunur.					1
93.	Vahdet ehlinin yolu bâlâdır (yüce).					1
94.	Vahdet ehli zümresini sevmeyen, lanetli şeytan olur; onlara 'hak' diyen yardım görür.					1
95.	Vahdet ehlinin zümresinin sözünü işiten cân, Hakk (Allah) dergâhında mağfûr olur					1
96.	Vahdet ehli zümresinin sohbetini başına tac eden, âlemde gün gibi meşhur olur.					1
97.	Vahdet ehli tevhid sırrını âleme açmasaydı vahdet, halka tamamen gizli olurdu.					1

	92. VAHDET	AN	C	H	NM	SG
98.	Vahdetin zevkine nâkes (alçak) olmayanlar ulaşabilir.				1	
99.	Vahdet safasına talip olan, Hâlık'ın (Allah) nimetlerine şükreder.			1		
100.	Vahdet ehli zümresi tevhidden bir nefes uzak değildir.					1
101.	Li-maallah remzi vahdet ehli zümresinde dâimdir.					1
102.	Vahdetle kişi özünü yeksan etmelidir.					1
103.	Vahdete kâil olan, hiçbir şeye hayır demez.					1
104.	Vahdet ehli devrin sırrını bilir.					2
105.	Vahdet esrarına vâkıf olanların zâhir ve bâtında müşkili kalmaz.					1
106.	Vahdet dersine âşına olanlar, esrara mahrem olur.					1
107.	Vahdet diyarına giden Hakkânî vucûda kavuşur.			1		
108.	Vahdet ehlinden hakikat biatı alınır.					1
109.	Vahdetin sırrından haberdâr olan, şirki bırakır.					1
110.	Vahdet âleminde Hakk'a (Allah) 'bu' ve 'şu' olmaz.					1
111.	Vahdet âleminde Sübhân (Allah) ile birlik sürülür.					1
112.	Vahdet şarabından içende senlik benlik kalmaz, o kişi Allah'a gider.			1		
	92.6. Mürşid, vahdeti bilir.					
113.	Vahdet noktasındaki merkezi meşâyih bilir.	1				
114.	Mürşid, vahdet nüshası olan nefsinin eğitimci Hakk'a (Allah) tercüman olmalıdır.					1
115.	Uykusuzluk uykusunda Hakk'ı (Allah) gören mürşid, Hakk (Allah) vahdetinden bir an özünü ayırmaz.					1
116.	Mürşidin vahdet kadehinden içen mest ü meczub olup kevn ü mekânı tayy eder.					1
	92.7. Vahdetin nuru vardır.					
117.	Vahdet nuruna, şirke girmeyen erişir.			1		
118.	Vahdetin nuruna erince ağlanır.			1		
119.	Vahdet güneşinin nuru Hz. Peygamber'dedir.			1		
120.	Vahdet güneşi nurun sırrıdır ve kalbe sürur verir.			1		
121.	Kudret elinin lütfu erişince gönül gaflet uykusundan uyanır ve vahdet güneşinin nurunu alır.			1		
122.	Vahdet nuru tecelli etmezse, halk İlâh'tan (Allah) gayrısına râğbet eder.			1		
	92.8. Kesret, vahdeti gizlemiştir.					
123.	Vahdet nurunu, kesret mestûr etmiştir.					1
124.	Vahdet sırrı, kesrettedir (gizli).			1		
125.	Vahdet, kesrette bulunur.			1		
126.	Vahdet, kesrettedir (Vahdet kendini çoklukta gizlemiştir).				1	

	92. VAHDET	AN	C	H	NM	SG
127.	Âşık, vahdet var iken kesrete girmek istemez.				1	
128.	Vahdet deryasına girenler, kesret dalgalarına aldanmaz.			1		
129.	Vahdet ehlinin seyrânını; kesrette tuğyân eden, göremez.				1	
130.	Kesretteki âşık vahdete ulaşmak ister.				1	
131.	Âşık kesreti bırakıp vahdet yolunu ihtiyar etmiştir.					1
132.	Âşık, vahdet ilinden tenezzül edip kesret âlemini seyrâna gelmiştir.			1		
133.	Vahdet, kesret içindedir ve kendisine darlık yoktur.				1	
134.	Âşığın yolu vahdet iline varırsa kesret ilinin dağı ile saman çöpü ona bir görünür.	1				
135.	Kesretin varlığı vahdetin görülmesine mâni değildir.					1
136.	Vahdete ulaşmaya kesret mâni değildir.			1		
137.	Vahdet eli kesret örtüsünü açar.	1				
138.	Vahdet iline gitmek için kesreti terk etmek gerekir.	1				
139.	Vahdete kesretten geçilerek ulaşılır.				1	
140.	Vahdet, kesret gidince gelir.				1	
141.	Vahdet, kesret içinde bulunur.					1
142.	Kesretteki vahdeti, baki saadet isteyen bulur.			1		
143.	Keşf ehli vahdeti kesret içinde bulur.					1
144.	Vahdete giren, kesretten azad olur.					1
145.	Vahdeti kesrette, kesreti de onda bulmak, bütün ilim irfanın kendisinde olduğu bir ilimdir.				1	
146.	Vahdet sırrını, âlem-i kesrette mir'ât-ı a'yâna (gözlerin aynası, yaratılanlar) bakanlar, görür.	1				
147.	Bu kesret âleminde vahdete, bir efendiye kul olan yol bulabilir.			1		
148.	Vahdetin aynası kesretteki her şeydir.					1
149.	Vahdet, kesret mümkinatının (yaratılanların) aynıdır.					1
150.	Kesretteki vahdet, âlemdir.			1		
151.	Vahdet şekeri, kesret zehriyle karışmıştır.					1
152.	Gönül ne vahdette ne kesrette eğlenir.			1		
153.	Kesret tılsımı, vahdet hazinesine ulaşmaya manidir.			1		
154.	Ezel gözü, saç(kesret)te kalmayıp yüzü (vahdet) görürse mümin, görmezse münkirdir.				1	
	92.9. Vahdet esrarını gizlemelidir.					
155.	Vahdet sırrı bilinmektir. Enbiya onun sırrını halka bildirmek için gönderilmiştir.				1	
156.	Sır, vahdete eriştirilmelidir.	1				
157.	Vahdet esrârını, cânânın cân pasesi olanlar, gizlemez.	1				
158.	Vahdet sırrının setr olması için, gayret edilir.				1	
159.	Selef, vahdetin esrarını setretmiştir.					1

	92. VAHDET	AN	C	H	NM	SG
	92.10. Vahdet, şaraptır.					
160.	Vahdet şarabından içen, fani alâyıktan geçer.			1		
161.	Vahdet meyi âşığa keyif verir.	1				
162.	Vahdet şarabından, âşık içmek ister.			1		
163.	Bülbül (âşık) vahdet şarabından içer.			1		
164.	Vahdet meyinden sürekli âşık içmelidir.	1				
165.	Vahdet şarabını, gönül, kudret elinden içmiştir.	1				
166.	Vahdet şarabını cânânını mihmân eden, içer.	1				
167.	Cânânın vahdet kadehinden içirdiği sarhoşlar bir nefes ayılmaz.				1	
168.	Kudret elinden vahdet meyini içenler, meşâyih badesinin (şarabının) tadını anlar.	1				
169.	Vahdet bezminin şarabını insan içmek ister.			1		
170.	Vahdet şarabını şeriat bezminde hazm edene tarikatte kâmil denir.			1		
171.	Vahdet şarabından içen, mecaz köprüsünden geçmiş, varlık konağından göçmüştür.			1		
172.	Resulullah, vahdet kevserinden içirir.			1		
173.	Âşık, vahdet şarabından sunar.	1				
174.	Allah'ın vahdet kevserinden içirdikleri pîre kavuşabilir.			1		
175.	Vahdet kevserinden içen, gafletten uyanır, fani lezzetten geçer.			1		
	92.11. Vahdet, saraydır.					
176.	Vahdet sarayına ulaşan eslaf, ona ulaşmayı her şeyeden üstün tutar.				1	
177.	Vahdet sarayına girmek istenir.			4		
178.	Gerçek âşık vahdet sarayına ulaşmak ister.			1		
179.	Vahdet sarayında Habib'in (Hz. Peygamber) sırrı seyredilir.			1		
180.	Vahdet sarayına kalbinden gayriye meyli çıkaran, ulaşır.			1		
181.	Vahdet sarayına ancak dünya ve ukbadan geçen ulaşır.			1		
182.	Vahdete, irci'î hitabına muhatap olan ulaşır.			1		
183.	Vahdet sarayına kâbe kavseyn geçilerek ulaşılır.			1		
184.	Vahdet sarayında dizdâr-ı zikru'llâh ile oturulur.			1		
185.	Vahdet sarayına ulaşmak isteyen, tekkede mihman olmalıdır.			1		
186.	Vahdet sarayına Mevlâ'nın (Allah) izniyle ulaşılır.			1		
187.	Vahdet sarayına, Hakk (Allah) ulaştırır.			1		
188.	Vahdet sarayına varan kemal-i rifate ulaşır.			1		
189.	Vahdet sarayı, Hüda'nın (Allah) nurunu bulana makam olur.			1		

	92. VAHDET	AN	C	H	NM	SG
190.	Vahdet sarayı, hevâyı ve mâsivâyı bırakana makam olur.			1		
	92.12. Vahdet, güldür.					
191.	Vahdet gülistanının goncası hû'dur.	1				
192.	Vahdet, gülistandır.	1				
193.	Vahdet goncası âlemi şâd eder.					1
194.	Vahdet gülleri hakâyık illerindedir.	1				
195.	Vahdet gülleri açınca cânân illeri görülür ve Hakk'tan (Allah) yana gidilir.	1				
196.	Vahdet bahçesinin gülü, Muhammed Mustafa'dır.	1				
197.	Vahdetin gül bahçesi, aşka boyun eğme emrine giren kalptir.				1	
	92.13. Vahdet, denizdir.					
198.	Vahdet deryasının dalgası her tarafı denize çevirir.	1				
199.	Vahdet denizinin dalgaları asla kesilmez.				1	
200.	Vahdet denizi, Hz. Peygamber'in içine yansımıştır.				1	
201.	Gönül, sudan ibret alsın vahdet denizine talepkâr olur.				1	
202.	Vahdet suyundan içen, Hızır gibi ölüm korkusundan geçip cemâl-i Hakk'a ulaşır.					1
203.	Vahdet, hakikat denizinde bulunan bir incidir.	1				
204.	Vahdet yolunda hâr u hâs olmamalıdır.	1				
205.	Ashâb-ı râh vahdetin rahmetindedir.	1				
206.	Halvette ayş u beka bulan, vahdette işrete (manevi coşkuya) ulaşır.				1	
207.	Cehalet azabı olmayanın kabri, vahdet bir köşesi olur.				1	
208.	Vahdet yoluna girmeyene feyiz ve lütuf yoktur.					1
209.	Vahdette iki âlem zevki cem edilir.					1
210.	Vahdet âleminin zebânını (lisanını) bilmeyenler, tuti (papağan) görünüşlü bir leylektir.					1
211.	Vahdet zümresini bilenlerin pâyesi yücedir.					1
212.	Vahdete, itibâri vahdet ile ulaşılmaz.					1
213.	Vahdet üzerinde kutb-ı vaktin pergârı, devreder.					1
214.	Vahdet, talipleri miraca ulaşır.					1
215.	Tâc-ı ayniyyeti giyen, vahdette uzlet bulur.					1
216.	Vahdetin dergâhı ağızdır.					1
217.	Vahdete hubb-i vatan galip gelen, sır ile seyrederek ulaşır.			1		
218.	Vahdete nutkun mahiyetine [miraç] erenler ulaşabilir.					1
219.	Vahdete, perdeleri yırtan ulaşır.			1		
220.	Vahdet güneşinden gönül âsumanı ziya alır.			1		

	92. VAHDET	AN	C	H	NM	SG
221.	Abdullah Efendi'nin Mesnevi şerhindeki lafızların gizli anlamlarını idrak edenler, vahdet sırrına nüktedân olurlar.		1			

	93. VÂRİDAT	AN	C	H	NM	SG
1.	Vâridata sahip olmayan kişi, irfan sahibi olduğunu söyleyemez.					1
2.	Vâridat, evliyaya enbiya vahyi gibidir.					1
3.	Vâridat, gaybten gelir.		1			
4.	Muhabbet, cihânın vâridatıdır.					1
5.	Mevlâna'nın feyzinin vâridâtı, gönül kapısının tahammülünü zorlar.		1			
6.	Vâridat (Şeyh Bedreddin'in yazdığı), Hakk'ın (Allah) envâridir.				1	
7.	Vâridat (Şeyh Bedreddin'in yazdığı), âriflerin esrâridir.				1	
8.	Vâridat (Şeyh Bedreddin'in yazdığı), terk edilmiş dilin (gönül) mimarıdır.				1	
9.	Vâridat (Şeyh Bedreddin'in yazdığı), aklın fikirleridir.				1	
10.	Ledün ilminden haber veren kitapların her biri bir bahçedir, (Şeyh Bedreddin'in yazdığı) Vâridât ise gül bahçesidir.				1	
11.	(İbnül Arabî'nin eseri) Fusûs'ul-Hikem, cehennem bütün ateşlerini söndürmüştür, (Şeyh Bedreddin'in yazdığı) Vâridât ise o yangın yerinde açan çiçeklerdir.				1	
12.	(İbnül Arabî'nin eseri) Fusûs deniz, (Şeyh Bedreddin'in yazdığı) Vâridât da nehirlerdir.				1	

	94. VARLIK	AN	C	H	NM	SG
1.	Tek varlık, Allah'tır.					1
2.	Varlık Allah'ındır.			6		2
3.	Varlık, Mevlâ'dadır (Allah).					1
4.	Varlıktan, Rabb'in (Allah) nazar ettikleri kurtulabilir.			3		
5.	Varlık azaptır.			1		
6.	Ferhat varlık hicabını kesmiştir.			1	1	
7.	Varlık perdesini yırtanlar, Sultan'a (Allah) ulaşabilir.			1		
8.	Varlık perdesinin yırtılması için cân ve dil (gönül) siva sevgisinden pâk olmalıdır.			1		
9.	Varlık hicâbı aşk burağı ile geçilebilir.					1
10.	Varlık, âşıkla padişahlar padişahı (Allah) arasında bir perdedir.			1		

	94. VARLIK	AN	C	H	NM	SG
11.	Varlık kuyusundan çıkmak için âşık Mevlâ'ya (Allah) yalvarır.				1	
12.	Varlık, demirden bir dağdır.			1		
13.	Varlık dağını âşık delmiştir.				1	
14.	Varlıkla vuslata engeldir.			1		
15.	Varlık, vahdete ulaşmaya engeldir.			3	1	
16.	Varlıktan geçen, hayatı bulur.			1		
17.	Varlık, Rabb'in (Allah) nakşıdır.					1
18.	Âşık, Mevlâ'nın (Allah) varlığını idrak ettiğinde kendinden eser kalmadığını fark eder.	1				
19.	Âşık, vücudunun zerre (kadar bile olsa) varlıkta kalmasını istemez.				1	
20.	Resûlullah (Hz. Peygamber), şefaata varlık âşığı yok ederdi.				1	

	95. VECD	AN	C	H	NM	SG
1.	Vecdin şevki dervişleri sema ettirir.		1			
2.	Vecdin cezbesi ile kudsilerin hariminde dönülür		1			
3.	Vecd ehli çaresizdir ve âşık onun ehlinden olmayı ister.					
4.	Muhabbet yeli esince dil (gönül) vecde gelir.			1		
5.	Vecd, safalıdır hâl değişiminde hissedilir.		1			

	96. VELİ	AN	C	H	NM	SG
1.	Velilik bir mertebedir.		4			
2.	Velilik bir haslettir.		1			
3.	Veli, keramet sahibidir.		1			
4.	Gerçek veli, aşk derdine düşer.					1
5.	Velinin yüzünde Zât (Allah), esmâ, sıfât, fiiller ve âsâr yansır.				1	
6.	Veli, Hakk Resulü'nün (Hz. Peygamber) öğütlerini işitir ama o öğütler ona kâr etmez.				1	
7.	Veli şeriate bağlıdır.				3	
8.	Velilerde esrâr-ı Hakk (Allah) vardır.	1				
9.	Velinin karargâhı Kabetullah'tır.				1	
10.	Velinin menzile ulaşması için, veli zillet çekmelidir.				1	
11.	Velinin ayası, arş ve kürsîden geniştir.				1	
12.	Muhabbet, velinin yolu üstündedir.					1
13.	Veli, Hakk'ın (Allah) gizli ili olan gönülden haber verir.					1
14.	Veli, çağının çok ibadet eden kişisidir.					1
15.	Cahillerle oturur kalkarsa velinin feyzi kesilir.					1
16.	Âşığın cânı veliyi ister.			1		

	96. VELİ	AN	C	H	NM	SG
17.	Veli, efâl ve sıfatları geçmiştir ve ibâdî (kulları) Zât'ın (Allah) aslına davet eder.			1		
18.	Hulefâ-i râşidin de velilerdendir.			1		
19.	Velinin duası, münkiri Hz. Ali'nin Zülfikar kılıcı gibi keser.			1		
20.	Veli, müttakidir (dinin emir ve yasaklarına riayet eden).		1			
21.	Velinin hakikatine felek vâkıf olamaz.		1			
22.	Veli, herhangi bir şeyle mücadele etmeden mal ve mülk sahip olur.		1			

	97. VİRD	AN	C	H	NM	SG
1.	Vird, sürekli okunup ezber edilir.					1
2.	Vird, dilden düşürülmeyerek, sabah akşam yapılan duadır.		3			
3.	Vird, ehl-i imanın bâtınıdır.					1
4.	Vird, zikrullah olursa Zâtullah bulunabilir.	1				
5.	Vird-i esma bir nurani hicabtır. Ondandır geçilmeden kapılar açılmaz.					1
6.	Vird, kalbin derinliğinden yapılır.					
7.	O'nun (Allah) esması vird edinilmiştir.		1			
8.	Virdlerden biri yâ Vedûd (Allah) diğeri de yâ Lâtif'tir (Allah).		1			
9.	Esmâü'l-Hüsnâ'nın manasını vird edenler kâmil olur.					1
10.	Vird, Mevlâ'nın (Allah) şükrünü daima diline dolamaktır.		1			
11.	Hakk'ı (Allah) âşık vird edinmiştir.					1
12.	Lâilâheillâllâhı, bütün âşıklar vird edinmiştir.	1				
13.	Muhabbet sahipleri, vahdete ulaşırken vird-i esmâya ihtiyaç duymaz.					1
14.	Âşığın her zaman bir vird-i lâzımı vardır.	1				
15.	Âşık 'âh hasretâ vâh hasretâ'yı vird edinmiştir.				1	
16.	Ahfiya, leyse gayru'llâhı şey'ün virdini okur.					1
17.	Zikrullah yalnızken ve başkalarıyla birlikteyken dilden düşmemelidir.			1		
18.	Rind ve zâhidler Attar ve Senâi'nin sözlerini vird gibi, dillerine dolamıştır.		1			

	98. VUSLAT	AN	C	H	NM	SG
	98.1. Vuslatın evsafi					
1.	Vuslat, cemâle kavuşmaktır.	1				
2.	Zât'a (Allah) vuslatı, Allah'ın veçhinin cemâlini seyredenler bulur.					1

	98. VUSLAT	AN	C	H	NM	SG
3.	Vuslata kavuşan, vahdete ulaşır.				1	
4.	Vuslata, vahdet iline girenler, ulaşır.	1				
5.	İzzete talip olan vâsıl olmaya gayret eder.			1		
6.	Allah'a, hazrete vâsıl olan gidebilir.			1		
7.	Allah'ı bilenlere vuslatına erenlere sorarak Allah'a dönülür.				1	
8.	Vuslattan haberdar olmak için kişinin kendine bakması (kendini bilmesi) gerekir.					1
9.	Vuslat âleminin rüzgârını alan gönül (dil) gemisi, hiçbir yerde durmaz.	1				
10.	Hakk'a (Allah) vuslat yolu dildedir (gönül).	1				
11.	Vuslatın nuru kalplere safa verir.			1		
12.	Vuslatla, gönülde gam olmaz, hatır şaduman olur.		1			
13.	Hakk (Allah), eşyanın aynı olduğu için her şey vuslattır.					1
14.	Vuslatın sözünü cânânı mihman eden işitir.	1				
15.	Vuslattan daha büyük bir zevk yoktur.			1		
16.	Vuslat gibi başka bir nimet yoktur.			1		
17.	Aşkın meramı sadece vuslatın lezzetine kavuşmaktır.				1	
18.	Cennete girenler, vuslata ulaşır.	1				
19.	Cennetin zevki, vuslatla mümkündür.			1		
20.	Vuslata ermek için ölmek gerekir.				1	
21.	Vuslat, ceng ü cidâl (büyük uğraşı) ile bulunur.				1	
22.	Vuslatı talep edenler, gönül eziyeti çekmeye layıktır.		1			
23.	Vuslata, hicre sabırla kavuşulur.		1			
24.	Vuslatı dileyenler, bütün âlemde onu ararlar.	1				
25.	Gaflet terk edilmeden vuslat bulunmaz.	1				
26.	Settâr'ı (Allah) isteyen (kul), vuslat sırrı gizler.	1				
27.	Vuslatla olup hayrette kalan, aklını derleyip kendini bulamaz.				1	
28.	Vuslata kavuşma, Allah'a dönmekle mümkündür.				1	
29.	Vuslata yevme't-talâkta ulaşılır.					1
30.	Vuslatla şereflenen, cihanı aydınlatan güneş gibidir.	1				
31.	Vuslatla gönül, lütuf ve ata ister.			1		
32.	Ünsiyyeti bitirip, isneyniyyeti kaldıran, Hakk'ı (Allah) ayrı görmediği için Zât'a (Allah) vuslat istemez.					1
33.	Allah, Habîb'e (Hz. Peygamber) vuslatı vermiştir.			1		
	98.2.Vuslata Allah'ın yardımıyla kavuşulur.					
34.	Vuslat, ancak Allah'la vardır.					1
35.	Matlûba vuslat Allah'tandır.			1		
36.	Vuslat, ancak ihsan ile bulunur.	1				
37.	Vuslat, Rabb'in (Allah) ihsanıyla bulunur.				1	

	98. VUSLAT	AN	C	H	NM	SG
38.	Vuslatı âşıklara, Allah ihsan eder.			1		
39.	Allah, kullarına visâl zevkini ihsan ederek onları şâd u handân eyler.			1		
40.	Rahman Allah, cemâlinin tecellisiyle ihsanda bulunur, visaliyle kullarını şâd u handân eyler.			1		
41.	Allah'ın fazlıyla vuslata kavuşulur.			1		
42.	Vuslata kavuşma Mevlâ'nın (Allah) fazlıyla mümkündür.			3		
43.	Vuslata Allah'ın inayetiyle kavuşulur.			3		
44.	Vuslata lütufla, keremle ulaşılır.	2				
45.	Kul, Rabb'in (Allah) lütfuyla vuslata vâris olur.	1				
46.	Vuslata, Allah'ın lütfuyla lâyük olunur.			1		
47.	Vuslata, (Allah'ın) himmetiyle ulaşılır.		1			
48.	Vuslatın yoluna Efendi'nin (Allah) tevfiğiyle girilir.			1		
49.	Mutlak vuslat sâlike Hakk (Allah) yardımı ulaştığında gerçekleşir.			1		
50.	Allah, visâliyle kulunu gamdan azâd eder.			1		
51.	Vuslat, Hakk'tan (Allah) Hakk'a Hakk (Allah) ile yapılır.					1
52.	Vuslata rağbet eden, Hâlık'ın (Allah) nimetlerine şükreder.			1		
53.	Vuslat, bâb-ı Hakk'a (Allah) iltica edilerek, siva kirinden her an temizlenerek umulur.			1		
54.	Hüdâ'nın (Allah) vaslını isteyen talip, Hakk'tan (Allah) yana gider.	1				
55.	Vuslatın encâmı Rabb'dedir (Allah).	1				
56.	Vuslat kapısını Mevlâ (Allah) açar.			1		
	98.3.Vuslata ibadetle kavuşulur.					
57.	Vuslat, halvetin amacıdır.					1
58.	Firkatte vuslatı isteyen, halvete girmelidir.				1	
59.	Vuslata namazla ulaşılır.					1
60.	Vuslata, esrâr-ı zikrullah ile talip olunur.			1		
61.	Vuslatın kapılarını zikrullah açar.	1				
62.	Hâlet-i lâilâheillallâh, vuslat sarayının kapısını açar.	1				
63.	Vuslat Hakk'a (Allah) talip olana ramazan ayında nasip olur.			1		
	98.4.Varlık, vuslata manidir.					
64.	Vuslata, varlıkla ulaşamaz.					1
65.	Gerçek varlığa vuslata beden manidir.				1	
66.	Vuslata mal ile kavuşmak mümkün olsa âşık cânını da vermek ister.		1			
67.	Vuslata beden mani olduğu için, gönül onun bin parça olmasını ister.				1	

	98. VUSLAT	AN	C	H	NM	SG
68.	Vuslata kavuşmak için pervane gibi yanmalı ve varlığından eser bırakmamalıdır.			1		
	98.5. Cân, vuslat ister/Vuslat için cân verilir.					
69.	Vuslatı, cân diler.				1	
70.	Cân, Allah'ın visalini özler.	1				
71.	Cânlar vasla ermeyi umar.	1				
72.	Allah'a visal kadehini cânlar içmek ister.	1				
73.	Vuslat cân iline dalıp Hakk'ın (Allah) yardımını bulup mutlu olmaktır.					1
74.	Hayali dile geldiğinde ve kalbi doldurduğunda ve vuslata erdiğinde cânı lezzet olur.	1				
75.	Gönül, cânında takat kalmadığı için cânâna vâsıl olamamıştır.	1				
76.	Cân u dil (gönül) sevgiliye vuslatı duyduğundan beri hem okur hem yazar olmuştur.				1	
77.	Cemâl tecellisini isteyen, visâl tesellisini arzulayan, pîrin cemâline cânıdan talip olur.					1
78.	Vuslata ermenin bedeli olarak cân verilir.				1	
79.	Hakk'a (Allah) vuslatı isteyen cân u cihânı terk eder.				1	
80.	Vuslatı dileyenler, cân kaygısı taşımaz.	1				
81.	Vuslat, cân kurban edilerek kavuşulan îyd-ı ekberdir.				1	
82.	Vuslata, sevgilinin bakış okuyla verilen cânla kavuşulur.		1			
83.	O Sevgili'ye (Allah) kavuşmayı murad eden, cânı terk eder.	1				
84.	Sâlik, sevgilinin (cânân) bulunduğu yere visal için cânını feda edebilir.	1				
85.	Yâre (sevgili) kavuşmak, cânı isâr etmekle(saçmakla) mümkün olur.				1	
	98.6. Âşık, vuslat ister.					
86.	Âşık, vuslata müstağrak iken, firkate düşmüştür.			1		
87.	Âşık, aşkı vuslattan üstün tutar.		1			
88.	Vuslatı, âşık umar.			1		
89.	Garip (âşık) Mevlâ'dan (Allah), ona (vuslata) ulaşmayı ister.			1		
90.	Vuslata Hakk (Allah) yolunun âşıkları koşar.	1				
91.	Vuslatın kâşânesinde, âşık oturmak ister.	1				
92.	Vuslatın izlerini âşık, baktığı her yerde görür.	1				
93.	Vuslatın şevkinin sarhoşu âşıktır.		1			
94.	Allah, vuslat yolunu gözleyen âşığın yardımcısıdır.	1				
95.	Allah'a visâl, âşıkların derdine devadır.			1		
96.	Âşık, vuslata erince ayık olmalı, onun coşkusuyla kendini kaybetmemelidir.				1	

	98. VUSLAT	AN	C	H	NM	SG
	98.7.Vuslat, sâdıklara ihsan edilir.					
97.	Vuslatı, sâdık, ister.			1		
98.	Vuslat-ı ma'sûk, sâdıklara münasıptır.			1		
99.	Vuslat, sâdıklara ihsan edilir.			1		

	99. YÜZ	AN	C	H	NM	SG
	99.1. Yüzün evsafı					
1.	Vecih, nurdur, ona bakanı yakar.				1	
2.	Âşığın gözü celâl sahibinin veçhinin nuruyla açılır.				1	
3.	Cemâl, veçhinin nurunu gizler ise çaresiz âşık buna bir şey yapamaz.	1				
4.	Yüz, nikabın arkasındadır.	1			1	
5.	Vecih, dolunay gibi aydınlıktır.		1			
6.	Vecih, nur saçar.		1			
7.	Veçhin güzelliği, akli baştan alır.				1	
8.	Vecih bakidir, hayran bırakır.				1	
9.	Vecih cömertlikle süslenir, olgunlaşır.		1			
	99.2. Allah'ın yüzü					
10.	Rahmân'ın (Allah) veçhi her şeydedir.				1	
11.	Ehadiyetin veçhi, eşyada görülür.				1	
12.	Yıldız, güneş ve ay O'nun (Allah) nurunun veçhindendir.				1	
13.	Vech-i mutlak, günde yüz bin çehreden yüz gösterir.				1	
14.	Bütün cihan Allah'ın veçhidir.				1	
15.	Allah'ın veçhinden başka her şey yok olacaktır.					1
16.	Rahmân'ın (Allah) veçhi üzerine yazdıklarını görebilmek için sureti bırakıp içerideki cânâ bakmalıdır.				1	
17.	O (Allah), yüzünü insana açmıştır.				1	
18.	Ar ve namus şişesini kırmayan Hakk'ın (Allah) veçhini seyredemez.				1	
19.	Allah'ın veçhi ile her yol âsân olur.			1		
20.	Hüda (Allah) veçhinin aynası beladır.					1
21.	Cemâlin veçhini seyredenler Zât'a (Allah) kavuşur.					1
22.	Hayrete eren, Allah'ın veçhini ayan [bir şekilde] görür.				1	
23.	O'nun (Allah) celâli, yüzündeki perdeyi keşfettiğinde nâr, nur, cennet, huri kalmaz.	1				
24.	Vechullah [görmek] için hayrat hasenat yapılır.		1			
25.	Zâhid, Hakk'ın (Allah) veçhinin güneşini göremez.				1	
26.	Cemâlin veçhi, kesret perdesi, vahdet elinin açılmasıyla görülür. (kesretten vahdete ulaşanlar görür).	1				
27.	Vech-i dildârı, basiret sahipleri bilir.				1	

	99. YÜZ	AN	C	H	NM	SG
28.	Hakk (Allah), âşığa Hz. İbrahim'in veçhiyle görünmüştür.					1
29.	Allah, Hz. Musa'ya len terânî deyip veçhiyle ihsan eylemiştir.			1		
30.	Rahmân'ın (Allah) veçhini isteyene, Süleyman mülkünü verseler, o bunu kabul etmez.			1		
31.	Âşık, gönlünün Zât'ın (Allah) veçhine ayna olmasını ister.				1	
32.	Baki'nin (Allah) veçhi var iken, mahlûka bakılmaz.			1		
	99.3. Semme vechullâh					
33.	Allah, semme vechullâh demiştir.			1		
34.	İki âlemin de ayn-ı Hakk (Allah) olduğu semme vechullâh ile bilinir.					1
35.	Semme vechullâh'ın ne olduğunu anlayan, mekândan münezzeh Cânân'ı (Allah) görür.			1		
36.	Semme vechullâh kelamının nuru tecelli ederse bütün mevcudat yanar, perdeler kaybolur.			1		
37.	Âşık, semme vechullâh remzini keşfeder.					1
38.	<i>Semme vechullah</i> , ehl-i irfan namazının kiblesidir.				1	
39.	Semme vechullâh keşfolduğunda, nereye baksan, O (Allah) ordadır.	1				
40.	Dîvâne gönül, nereye baksa semme vechullâh sırrını seyredir.	1				
41.	Semme vechullâh halledildiğinde (idrak edildiğinde) her şeyde Hakk (Allah) veçhi görülür.	1				
42.	Âdem (insan) semme vechullâh'ı bulmalıdır.				1	
43.	Âşık, semme vechullâh diyerek Allah'ı bulmayı çabalar.			1		
	99.4. Hz. Peygamber'in yüzü					
44.	Hayrî'l-beşer (Hz. Peygamber), veçhinin pertevini salmazsa, muntazam olan âlemin düzeni bozulur.	1				
45.	İsra gecesinde yürüyen, yüzdür.					1
46.	Hz. Peygamber (Muhammed) Rahmân'ın (Allah) veçhini arzulayınca dünyayı terk etmiştir.			1		
	99.5. Mürşidin yüzü					
47.	Velinin veçhine; zât, esmâ, sıfat ve efâl ziya verir.				1	
48.	Mürşidin temiz yüzünde O (Allah) bî-nişan görülür.					1
	99.6. Sevgilinin Yüzü					
49.	Cânânın veçhi parlaklığı sebebiyle güneşe benzer.				1	
50.	Dilberin (cânân) veçhinde Kur'ân'ın manası yazılıdır.				1	
51.	Sevgilinin yüzünün esrarı, hayrete sebep olur.		1			
52.	Vech-i cânânı bilen her şeyde Allah'ı sezer.				2	

	99. YÜZ	AN	C	H	NM	SG
53.	Cânânın (sevgili) ayağı tozunu gözüne sürme çektikten sonra âşık cânânın veçhini görmeye başlamıştır.				1	
	99.7. İnsanın yüzü					
54.	Âdemin (insan) veçhinde Fatıha suresinin yedi ayeti yazılıdır.				1	
55.	Hakk (Allah), Âdemin (insan) veçhinden cemâlini gösterir.					1
56.	Allah, yüzde tecelli eder; o mirat-ı Hakk'tır (Allah).	1				
57.	İnsan, iyi bakarsa kendisinin Hakk'ın (Allah) veçhine ayna olduğunu anlar.				1	
58.	Yüzde âlem görünür.					1
59.	Allah, cihan fanusunu Âdemin (insan) veçhiyle tenvir etmiştir.				1	
60.	İblis, Âdem'in veçhinde Hakk'ı (Allah) görmemiştir.				1	

	100. ZÂHİD	AN	C	H	NM	SG
	100.1. Zâhidin aşk ve âşıkla arası iyi değildir.					
1.	Zâhide, aşk acı gelir.	1				
2.	Zâhid, âşığın yolunda gitmez.	1				
3.	Zâhid, atâdan (ihsan); âşık, beladan haz alır.	1				
4.	Zâhidle âşık arasında binlerce berzah vardır.	1				
5.	Âşıkla zâhid arasında hayli zıtlık vardır.	1				
6.	Âşık, zâhiden fersah fersah uzak olmak ister.	1				
7.	Zâhid, aşkı kendi hubbundan başka bir şey sanır.				1	
8.	Zâhid, fersude-dildir, irfana gelip aşk fermanına bel bağlamalı, sultana gelmelidir.	1				
9.	Zâhid, aşkın Hüda (Allah) sevgisi olduğunu inkâr eder.	1				
10.	Zâhid, aşk çavuşunun peşinden koşmaz.	1				
11.	Âşık, bazen fâsık, bazen ârif, bazen de zâhid olur.				1	
12.	Zâhid, geveze ve haydut olduğu için âşık ona açılmaz.				1	
13.	Zâhidin akli Allah'ın gizli sırlarından haber veren âşıklar karşısında hayran kalır.				1	
14.	Zâhid, cür'a-i sâfiyi içip sarhoş olmadığı için âşığı anlayamaz.				1	
15.	Zâhid, zâhir-peresttir ve âşığın etvârından ürker.					1
16.	Zâhid, geldiğinde âşıkların cennete benzeyen zikir meclisi, cehenneme döner.	1				
17.	Âşığın hâli, zâhide efsane gibi gelir.	1				

	100. ZÂHİD	AN	C	H	NM	SG
18.	Zâhid, Hakk'ı (Allah) gören gözle âşığa bakarsa âşığın yüzünün Hakk'ın (Allah) tecelli yeri olduğunu görür.					1
19.	Zâhid, irşat isterse, âşığa gitmelidir.	1				
20.	Zâhid, izzet isterse, âşık olmalıdır.	1				
21.	Zâhid, aşk kitabını Hüda'nın (Allah) birrine vakıf olan âlimden okumalı ve diğer ilimleri terk edip bu dersi baştan okumalıdır.		1			
22.	Zâhid, aşkta kendine bir kılavuz bulamadıkça bin yıl geçse de Maşuka (cânân) kavuşamaz.	1				
	100.2. Zâhid riyakârdır.					
23.	Zâhid, aşk ibadethanesine ikiyüzlülük süsü ile girmemelidir. Çünkü orada putperestin gönlündeki mutluluk veren sûretler bulunmaz.		1			
24.	Zâhid, riyakârdır.		1			
25.	Zâhid, riya elbisesi giydiğinden âşıktan utanır.		1			
26.	Zâhid, tesbihle riya gösterir.		1			
	100.3. Zâhid gâfildir/ahmaktır.					
27.	Zâhid, manayı idrak etmeden zikreder.				1	
28.	Zâhid, taatinde gâfildir.		1			
29.	Zâhid, mescide varmakla zevke erişeceğini sanır.				1	
30.	Zâhid, namaz, oruç ve hac ile işin biteceğini sanır. İnsan-ı kâmil olmak için irfan sahibi olmaya ihtiyaç vardır.				1	
31.	Zâhid, câhildir dünya ve ukbânın ne olduğunu bilmez.					1
32.	Zâhid, Hakk'ı (Allah) bildiğini sanıp inatlaşır.					1
33.	Zâhidin, âdem (insan) ve âlemin yaratılışı hakkında fikri yoktur.					1
34.	Zâhid, Allah'ın dîdarını, hurilerin vuslatıyla değişmeye râzı olduğu için ahmaktır.	1				
35.	Zâhid, sûrete bakar.				1	
36.	Zâhidin suretini halk, çıldırması sever.		1			
37.	Zâhidin dilindeki (gönül) çoğalmış olan zühd pasını silmez.	1				
38.	Zâhidin kalbi, kasvet ile çelik (gibi) olup (katılaşmıştır).	1				
39.	Zâhid, Hakk (Allah) zikriyle derunu lezzet bulup kalbi açılırsa envâr-ı Hakk (Allah) ona nüfuz eder.	1				
40.	Zâhid, Hakk (Allah) yolunda iğne deliğinden geçebilecek kadar incelmelidir.	1				
41.	Zâhidin kalbi kördür, (Allah)'ın cemâlinin güneşi her yeri aydınlatırken o Hakk'ı (Allah) gaib sanır.	1				

	100. ZÂHİD	AN	C	H	NM	SG
42.	Zâhid, sevgilinin ruhu ve hattının sırrını anlamadığı için, kürsüde iman ve küfürden bahseder.				1	
43.	Zâhid, Hakk'ı (Allah) anlasaydı zühdü kesad olurdu.				1	
44.	Zâhidin zikirden anladığı harf ve sestir.				1	
45.	Zâhid, isyan eden bir kördür, bundan dolayı (Allah'm) veçhinin güneşini göremez.				1	
46.	Zâhid, davasını dedikodu malzemesi yapar.				1	
47.	Zâhid, havf ve recâ abdalıdır.				1	
48.	Zâhid, kuru bir ırgattır.					1
49.	Zâhid, miskindir ve visâlin zevkini bilmez.			1		
50.	Zâhid, nefy-i isbât ile uğraşır.					1
51.	Zâhîde, âdem (insan) sırrına mahrem olan, kulak vermez.					1
52.	Zâhid, dikenlerle dolu olduğundan halk içine çıkamaz.					1
53.	Zâhid, irşad arzusundadır.					1
54.	Zâhid, kulu bağışlamanın Mevlâ'nın (Allah) işi olduğunu bilmez.					1
55.	Zâhid, ilm-i resminin, sarf bilgisinin onu kâmil yapacağını sanır.					1
56.	Zâhid, bir cânı olmadığı için cânânı da bilmez.					1
57.	Zâhid, özünü bilmediği için irfânı da bilmez.					1
58.	Zâhid, her şeyin bir cânı olduğunu inkâr eder.					1
59.	Zâhid, câhildir ve verdiği sözü unutmasaydı âdemiyyet payesini bulurdu.					1
60.	Zâhid, kan döker, Hallac-ı Mansur'u o asmıştır.					1
61.	Zâhid, câhildir Hakk (Allah) ehlinin sözlerini zâhiri olarak anlar.					1
62.	Zâhid, cennet ister.			1		
63.	Zâhid, rind ile dost olamaz.		1			
64.	Sarhoş gözüyle dil (gönül) sırlarını keşfeden rind, zâhidi bir yudum içmeye hasret bırakmıştır.		1			
65.	Zâhid, kevser suyunu amaç edinmiştir.		1			
66.	Zâhid, serkeş bir devdir ve ârifin esrârını setretmesine tan eder.				1	
67.	Zâhid, âşîğın devranına ta'n eder.				1	
68.	Zâhid de Allah'ı özler.			1		
69.	Zâhidin benzini sarartıp onu ağlatan Allah'tır.				1	

	101. ZEVK	AN	C	H	NM	SG
	101.1. Zevkin evsafı					
1.	Zevk, (Allah'ın) hitabına muhatap olmaktır.			1		
2.	Zevki, Hakk'a (Allah) erenler bulur.			1		
3.	Zevk, Allah'ın tevfiğiyle gerçekleşir.			1		

	101. ZEVK	AN	C	H	NM	SG
4.	Zevke, ancak Mevlâ (Allah) meded edince erişilir.			2		
5.	Zevk-i küllî, Padişah'ın (Allah) yardımıyla mümkün olur.				1	
6.	Zevk, güzeldir.	1				
7.	Zevkle dolmak güzeldir.				1	
8.	Zevk, hayranlık verir.				1	
9.	Hakk'ın (Allah) zatını zevk ile anlayınca seyran edilir.				1	
10.	Dost ile dost olanlar zevkle işret bulur.				1	
11.	Hakk'a (Allah) ulaşmak isteyen cân ve ten kaydını bırakıp cânân ile zevk üzere olur.					1
12.	Sırr-ı ma'îyyetden zevk alınmaz ise iki âlemde cemâl-i Bârî'den (Allah) mahcup olunur.					1
13.	Zevk, ölmeden önce ölmek manasını özümsemektir.					1
14.	Zevk, neş'e-yi ûlâda tadılmıştır.				1	
15.	Cân, evvelki daha önceki (tattığı, Elest bezmi) zevki talep eder.				1	
16.	Cennetin zevki irfandadır.				1	
17.	Zevk, Deccal geldiğinde, haram olur.				1	
18.	Kıyamet hâli her zevki unutturur.			1		
19.	Zevk, Müstesna (Allah) ile arasındaki hâli gizlemektir.					1
20.	Yüz, zevk ile güler.				1	
21.	Sevgilinin verdiği zevk, aşka düşürüp tayy-i zaman ve mekân ettirir.			1		
22.	Sinede cân olmayınca, zevkin bir değeri olmaz.			1		
23.	Dil (gönül) ve cân da zevk duyulur.		1			
24.	Zevk, kişinin insan olma aşamasında yaşadığı lezzettir.					1
25.	Sırr-ı vücud zevkle anlaşılır.			1		
26.	Sulûk ehli zevke erince murad hâsıl olur.			1		
27.	Zevk-i âlâya (Kurban bayramına) Kerîm (Allah) yetiştirir.			1		
28.	Zevkin lezzetini, mescide varsa da zâhid anlayamaz.				1	
29.	Rind, zevki kimseyle paylaşmaz.		1			
30.	Feleğin hâllerini bilen birine, zevk ile melal(cân sıkıntısı) birdir.		1			
31.	Sühan (söz söyleme) zevki, mana dimağının şerbetidir.		1			
32.	Dildeki (gönül) muhabbet zevki akla tesir eder.		1			
33.	Zevk, muhabbetle hâsıl olur ve geçicidir.		1			
	101.2. İlahî aşkın zevki					

	101. ZEVK	AN	C	H	NM	SG
34.	Zevk, ilm-i Hakk'ın (Allah) ayn-ı amel olduğunu bilmektir.					1
35.	Zevk-i ebed, ancak Hakk'ta (Allah) ittifakta bulunur.					1
36.	Zevk, Hû'nun (Allah) esrârının zâhir olmasında alınan neşede bulunur.			1		
37.	Hakk'ın (Allah) kenz-i mahfisi zevk edilir.					1
38.	İlahi aşkın zevki âşıkları mesrur eder.	1				
39.	Âşık, Allah aşkını zevk edinirse zikrullahın sultanı olur.	1				
40.	Hüda (Allah) aşkından ilahi zevk almak isteyen, meşâyihî ikrar etmelidir.	1				
	101.3. Zevk, aşktır/aşktadır.					
41.	Zevk, sahihtir.					1
42.	Zevk, aşk hâlidir.					1
43.	Zevk, aşktadır.					1
44.	Gönül, aşkın coşkusuyla zevk bahşeder.		1			
45.	Zevk, aşk ile var olur.			1		
46.	Aşk, âşığa ibtidasız (ezeli) bir zevk verir.				1	
47.	Aşk, insanı zevkle sarhoş eder.					1
48.	Aşk (sarhoşluğunun) zevki, akılda kalıcıdır.		1			
	101.4. Zevkin kaynakları					
49.	Mustafa'nın (Hz. Peygamber) sözü dimağa zevk verir.				1	
50.	Zevk, Resûlullah'ın gelişidir.			1		
51.	Zevk, vücudun manasındadır.					1
52.	Zevk, manadadır.					1
53.	Zevk, halvettedir.				1	
54.	Zevk, tarikin pîrindedir.		1			
55.	Her tecelli, yeni bir zevktir.					1
56.	Cân ve ten, tevhidle zevk eder.			1		
57.	Dost bezminin zevki sürülür.			1		
58.	Cennetin zevki Mevlâ'ya (Allah) vuslat iledir.			1		
59.	Cennetteki en yüce zevk hoş sesli sevgiliyi dinlemektir.					1
60.	Zevk-i daim, hakikatte bulunur.					1
61.	Marifet kadehinden zevk alınır.		1			
62.	Zevk, meâd ile mebde arasındadır.					1
63.	Zevkin merkezi dildir (gönül).		1			
64.	Zevk, ehl-i dilin sözündedir.		1			
65.	Cam-ı safâda zevk vardır.		1			
66.	Zevk, akıl ve ârif sözüdür, idrak edene süt ve şeker gibidir.		1			
67.	Ebediyette zevk vardır.		1			
68.	Zevkin en yükseği nefislerden alınır.					1

	101. ZEVK	AN	C	H	NM	SG
69.	Ârife göre zevk, kâm kadehinin neşvesidir.		1			
70.	Muhabbet kadehinin cürasını içmenin zevki (kişiyi) hayran ve medhûş (dehşet) eder.			1		
71.	Zevk, ebkârdan (bakireler) alınır.					1
72.	Şehvette de zevk vardır.		1			
	101.5. Zevk sahiplerinin evsafi					
73.	Vuslat bezminin zevkini gaflet uykusuna aldanmayan ârifler ister.			1		
74.	Gaflet uykusundan uyanmayanlar, fani âlemin zevkinden usanmaz.			1		
75.	Gafiller fani zevke mesrur olur.			1		
76.	Zevk-i tâmma ermek isteyen, mâsiva sevgisinden kaçınır.			1		
77.	Zevki, tevhid ehli bulmuştur.					1
78.	Vahdeti herkes zevk edinmek ister ama nâkesler buna ulaşamaz.				1	
79.	Matluba erenler zevke erer.			1		
80.	Zevke ulaşmak için bir murada kavuşmak gerekir.					1
81.	Vahdet esrarını zevk edinen aşka mahrem olur.					1
82.	Cânân aşkının kadehinden içen, cân zevkini bulur.		1			
83.	Şeyhi hak bilmeyip ona riayet etmeyen özün (ruhun) zevkini alamaz.				1	
84.	Zevk-i ruhânî için cismânî hazdan arınmış olmak gerekir.					1
85.	Ebedî zevki tadan dilin (gönül) dimağında fani lezzet kalmaz.		1			
86.	Beka mülküne göçen salah ehli, zevk bulur.		1			
87.	Cennet ehli, arzu ettiği her zevke kavuşacaktır.					1
88.	Riyazet yoluna gidenler, ancak havâsın bulabileceği bir zevki bulurlar.				1	
89.	Gönlünde zevke sahip olanlar ârifin kelamındaki sırr-ı muğlakı anlayabilir.				1	
90.	Matlubunu bulan ve içi zevkle dolan kişi, gururlanmaz.			1		
91.	Sırr-ı devri zevk edinenler müşkilatı aşar.					1
92.	Sırr-ı devrin zevki marifetin ruhudur.					1
	101.6. Âşık, zevke vâsıl olmak ister.					
93.	Âşığın zevki Hakk'tır (Allah).					2
94.	Hû'nun (Allah) zevki âşıkları şûrîde kılar.	1				
95.	Dost'un (Allah) visalının zevki âşığı mutlu eder.			1		
96.	Âşığın gözü gönlü ebedî sevgilinin parıltısından zevk alır.		1			
97.	Âşık, zevk-i azîm için himmet eder (çabalar).			1		
98.	Âşık, zevkle lâilâheillâllah der.			1		

	101. ZEVK	AN	C	H	NM	SG
99.	Âşık, âb-ı Hızır zevkiyle doymaz.		1			
100.	Âşık, vahdette iki âlem zevkini cem etmiştir.					1
101.	Âşık, iki cihan bekasının zevkinin hevesinden vazgeçmiştir.		1			
102.	Bülbül (âşık), cihan bağının zevkine ihtiyaç duymaz.			1		
103.	Zevk-i küllî isteyen âşık, üryandır.				1	
104.	Âşık, maşuğun gamından zevk duyar.		1			
105.	Sevgili, âşığın çektiği âhtan zevk alır.		1			
106.	Âşık, vuslat zevki için canını ve malını verir.		1			
107.	Âşığın sözlerini ancak zevk ehli anlayabilir.					1
108.	Âşığın tabiatının zevki bir renge bürünseydi bu renk kırmızı olurdu.		1			
	101.7. Vuslat zevki					
109.	Vuslattan daha büyük bir zevk-i âlâ yoktur.			1		
110.	Vuslat zevkine kullar muhtaçtır.			1		
111.	Vuslat zevkine O'nun (Allah) izniyle ulaşılır.			1		
112.	Vahdet nuru vuslat zevkini O'nun (Allah) fazlıyla bulur.			1		
113.	Allah, visalının zevkini ihsan eder.			1		
114.	Visalin zevkini miskin zâhid bilemez.			1		
	101.8. Dünya zevki					
115.	Dünya ve ukbanın ne olduğu zevkle anlaşılır.					1
116.	Dünyaya muhabbette zevk vardır.			1		
117.	Dil (gönül), dünya zevkenden mahrumdur.		1			
118.	İki cihanı yâre verme zevkini tatmayanlar, ancak cennete kâil olurlar.			1		
119.	Alçak dünyanın nimetlerine mağrur olanlar fani zevke fazlasıyla mesrur olurlar.			1		
120.	Efendi (insan), fani zevke çok rağbet etmiştir.			1		
121.	Fani dünyanın zevk kadehinin lezzeti acıdır.		1			
122.	Âşıklar, dünyadan zevk almaz.		1			
123.	Ehl-i fasl ve ehl-i hâlin günden güne azalması cihanın zevkinin azalmasına neden olmaktadır.				1	

	102. ZİKİR	AN	C	H	NM	SG
	102.1. Zikrin evsafı					
1.	Zikir, ummandır.	1				
2.	Zikrullah, sonu olmayan denizlere ulaşan nehirdir.			1		
3.	Zikrullah, susamışların hayat bulduğu nehirdir.			1		
4.	Zikir, evliyanın fermandır.	1				
5.	Zikir, caminin hayat kaynağıdır.			1		
6.	Allah'ı zikretmek, derde dermandır.				1	

	102. ZİKİR	AN	C	H	NM	SG
7.	Zikrullah, canlara candur, dertli dillere (gönül) dermandır, Allah'tan âşıklara ihsandır. Âşık onunla yanmak ister.	1				
8.	Zikir, insanı hayran eder.	1				
9.	Zikir meclisi cennet bahçesidir.	1				
10.	Zikir, insanları ebedî nimetlere kavuşturur.			1		
11.	Nefs-i emmmârenin başı zikir gürzüyle dövülmelidir.				1	
12.	Zikir çevgana, tevhid ise topa benzer.				1	
13.	Mevlâ (Allah) zikredilir.	1				
14.	Hakk'ın (Allah) zikri Hû'dur (Allah).			1		
15.	Çıplak abdal "Allah" diyerek zikreder.				1	
16.	Hakk (Allah) zikrinden safâ alınır.	1				
17.	Dört kitap, Allah'ın güzel vasıflarının zikriyle doludur.	1				
18.	Zikr-i tevhîd Hakk'a (Allah) vasıl olmak için yeterli değildir.					1
19.	Halk sadece Hakk'ın (Allah) adını zikreder. Zâkir olmak hamdedilecek bir durumdur.					1
20.	Kulların kimisi Rabb'in (Allah) zikriyle nâttır.	1				
21.	Hakk'ın (Allah) zikriyle mutad olmayan dil, sadece et parçasıdır.				1	
22.	Hakk (Allah) zikredilirse canlara cânân gelir.			1		
23.	Hakk (Allah) zikredilen yerde şeytan bulunmaz.			1		
24.	Zikrullah, eflaki geçer, lâhût illerine göçer, vuslat kapılarını açar. Âşık onunla yanmak ister.	1				
25.	Zikrullah, aşka sermaye, sâlikin kalbine mâyedir, Mevlâ'ya (Allah) ulaştırır. Âşık onunla yanmak ister.	1				
26.	Zikrullah, Kur'ân'dan ayrı değil (bilakis) Kur'ân'ın sırrıdır. Zikrullah'tan başka hidayet yoktur. (Âşık onunla yanmak ister.)	1				
27.	Amellerin en büyüğü zikrullahtır. Âkil olanlar zikre çaba gösterir.			1		
28.	Sadıklar, dert ile zikrullah ile gözyaşı döker.	1				
29.	Zikrullahı izhar etmek, dini yüceltir.			1		
30.	Sufî, Hakk'ı (Allah) zikrederken aslında kendini yâd etmektedir.					1
31.	Mevlâ (Allah), zâkiri zikrder.			1		
32.	Zâhid, zikri manasını idrak etmeden yapar.				1	
33.	Zikir, Âdemi (insan) bilmektir.					1
34.	Zikrullahın esrarıyla vuslata talip olanlar, vahdete erer.			1		
35.	Zikrullah tekrar edilirse kesrette vahdet, baki saâdet, hakikat sırrı bulunur.			1		

	102. ZİKİR	AN	C	H	NM	SG
36.	Hakikat illerindeki (bahçelerin) vahdet güllerinin (şakıyan) bülbüllerini işiten kişi zikrullah ile mesrur olur.	1				
37.	Zikir, devamlı dilde söylenendir.			1		
38.	Zikir, güzeldir, dilden eksik olmaz.		1			
39.	Zikir, güzeldir, şükür zikirdir.		1			
40.	Zikir, şükürdür.			1		
41.	Dil zikirle meşgul olduğu halde kalp gafil olabilir.			1		
42.	Lâilâheillâhû zikri, hakikate kapıdır.	1				
43.	Hakikat hazinesine ulaşmak ve marifet cennetine girmek isteyen, Hakk (Allah) zikrine cân u dilden talip olmalıdır.					1
44.	Zikri kendine dost eyleyene, Hüda (Allah) muin (yardımcı) olur.			1		
45.	Ene'l-hakk zikrinin narası cümle azadan gelir.				1	
46.	Ağaçların yaprakları bile zikirle zuhur eder.			1		
47.	Zikir, Allah'ın ihsanını fikretmek, nimetlerine şükretmektir.			1		
48.	Hüda'yı (Allah) zikretmek mâsivadan uzaklaştırır. Zikrullah insanı mülayim eyler.			1		
49.	Zikrullah ile ağyar sürülür, maksuda erişilir, mahbub görülür.			1		
50.	Zikrullah derdi devaya eriştirir, onunla kalp safaya ve lütuf ve ihsana erişir.			1		
51.	Allah yolunda mücahit olan, hayr-ı salah olan Hâlık'ı (Allah) zikreder.			1		
52.	Zikirle mezkûra erişilir. Zikrullahla gizli hazineye ulaşılır.			1		
53.	Rabb-ı Kerîm (Allah) zâkiri zikreyler. Hakk'tan (Allah) atâ (ihsan) isteyen zâkir olmalıdır.			1		
54.	Zikrullah, din askerine zafer kazandıran serdardır.			1		
55.	Zikrullah din ashabının ensarıdır (yardımcısıdır).			1		
56.	Zikrullahın etkisiyle mana gülü handan olur. Zikrullah cân bülbülünün şevke geldiği gül bahçesidir.			1		
57.	Allah katında marifet zikirten yücedir.					1
58.	Zikri yapan kişi marifet sahibi değilse ona perde olur.					1
	102.2. Zikrin envarı/nuru vardır.					
59.	Zikrullahın envârı ile zâkir safaya erişir. Talip, zikrullahı artırarak Hüda'ya (Allah) erişir.			1		
60.	Zikirle pür-nur olanlar (dolup taşanlar) mest olur.				1	
61.	Zikrullahın envarı ile Hakk (Allah) müşahede edilir.			1		

	102. ZİKİR	AN	C	H	NM	SG
62.	Zikrullahın nuruyla dilden (gönül) bütün kederler uzaklaşır, mahzun olan mesrur olur, zulmet nur olur.			1		
63.	Zikrullahın nuruyla zulmetten geçilir, zikrullah, âb-ı hayat nehridir.			1		
64.	Gece gündüz zikre gayret edenin gönlüne nuru iner.				1	
65.	Zikrullah, kalbi nur, âşıkları mesrur, gönülleri mamur eder. Âşık onunla yanmak ister.	1				
	102.3. Zikir nasıl yapılır?					
66.	Zikir, tazim ile yapılır.		1			
67.	Zikir, yana yana (samimiyetle) yapılır. Semada da yapılır.				1	
68.	Zikrin toplu yapılması insana şevk verir.	1				
69.	Zikrin devran ile yapılması bazılarınca uygun görülmemiştir.	1				
70.	Zikrin halkasında dönülür.				1	
	102.4. Zikir gönül/kalpten yapılır.					
71.	Zikrullah çiçekleri kalbi baharistan eyler. Zikrullah ile cân irfana mazhar olur.			1		
72.	Zikrullahın esrarı ile diller (gönül) hayran olur. Zikrullahın etkisiyle yollar (âsân olur) kolaylaşır.			1		
73.	Kalbin safası için Hakk (Allah) daima zikredilmelidir. Zikrullah hastalara şifa olur.			1		
74.	Zikirle, ramazan ayında ölü diller (gönül) cân bulur.				1	
75.	Gönül, zikre alışır.				1	
76.	Zikir, gönüle yerleşince kişi dünyevi sevgilerden kurtulur.			1		
77.	Zikir, gönülden yapılmalıdır. Gönül ondan başkasıyla meşgul olmaya layık değildir.				1	
78.	Zikrullah, gönül kasrını yapan mimardır.			1		
79.	Gönül zikirle tevhide ulaşır.				1	
80.	Zikrullah ile (kalpte) gizli olan Hû (Allah) izhar olur (açığa çıkar).			1		
81.	Hakk Teâlâ (Allah) zikri, dili (gönül) yüceltir.					1
82.	Dilinde zikr-i Hakk (Allah) olanın kalbine Hakk (Allah) düşer. Hakk (Allah) sırrı zikirle bulunur.					1
83.	Zikrullah, dil (gönül) kalesini muhafaza eden muhâfızdır.			1		
84.	Dil (gönül) ülkesi, zikir ordusuyla dolarsa nefsi emmare ülkesini fetheder.	1				
85.	Zikrullahı tekrar ile dil (gönül) aynası cilalanır.			1		
86.	Dil (gönül) aynası, zikir cila ile temizlenir.	1				
87.	Devamlı zikir, kalbin cilasıdır.	1				
88.	Gönül pası, zikir darbıyla silinir.				1	

	102. ZİKİR	AN	C	H	NM	SG
89.	Kalp aynası Hu (Allah) (zikri) nurunun cilasıyla parlar.			1		
90.	Zikir, gönlü temizler, sabır ve kararı yok eder.				1	
	102.5. İnsanlardan başka da zikredenler vardır.					
91.	Gülbahçesinin bülbüllerinin zikri yâ Vedûd (Allah), çiçeklerinin mana dilinin zikri yâ Latif'tir (Allah).		1			
	102.6. Zikir ne zaman yapılmalıdır?					
92.	Gece gündüz Hakk (Allah) zikredilir.			1		
93.	Ramazan ayının zikri güzeldir.			1		
94.	Mübarek ayda (ramazanda) daima Hakk (Allah) zikredilir.			1		
	102.7. Zikredenlerin evsafı					
95.	Dertlerine deva bulan kullar daima Hakk'ı (Allah) zikreder.			1		
96.	Zikirle iştigal eden cânib-i Mevlâ'ya (Allah) rağbet eder.			1		
97.	Zikir, keder bırakmaz. Lezzetini bulan diller ondan kopamaz.	1				
98.	Allah'ı her an zikreden, yanılmaz.	1				
99.	(Allah'ın) zikrinin lezzetini bulan diller (gönül), dünya malına değer vermez, dünyadaki hiçbir şey onu tatmin etmez. O, yedi deryayı içer, ama kanmaz.	1				
100.	(Allah'ın) zikrinin lezzetini bulan diller (gönül), hâle erince lafi bırakır ve kalbini (Allah'tan) gayri her şeyden uzaklaştırır, fanide baki ikbâli bulur.	1				
101.	Allah'ın zikrinin lezzetini bulan diller (gönül), ilm-i esmâyı bilir, o esmada müsemmayı bulur ve onda her muammayı çözer.	1				
102.	Zâkir, ihlaslı olursa ona bütün gizli sırlar zâhir olur ve o sonunda gizli hazineyi fetheder.	1				
103.	Ehl-i sır olmak isteyen şevkle darb-ı zikre girip devrana katılır.	1				
104.	Hakk (Allah) daima zikredilirse sadırda inşirah hâsıl olur.			1		
105.	Allah'ı zikreden; tende cân, cânda cânân; dilde (gönül) sır, sırda sübhândır.				1	
106.	Dünyayı zikreden, Hüda'yı (Allah) unuttur.	1				
107.	Zikr-i Hakk'la (Allah) meşgul olanlar yana yana kül olur.				1	
	102.8. Zikrin sırrına âşıklar ermiştir.					
108.	Âşığa zikirle meşgul olmak öğütlenir.				1	
109.	Âşık, derununun zikirle hem-dem (arkadaş) olmasını niyaz eder.				1	

	102. ZİKİR	AN	C	H	NM	SG
110.	Âşığın zikri O'dur (Allah).			2		
111.	Âşık, cân u dilden zikreder. Hakk (Allah) zikri hayat-ı cavidandır.			1		
112.	Âşık, Hakk'ın (Allah) lütuflarının her çeşidini zikreder.			1		
113.	Âşık, zikri gönülden yapar.				1	
114.	Âşık, zikirden başka işle meşgul olmaz.				1	
115.	Âşık, zikre düşmüştür.				1	
116.	Âşık, zikirle daimdir.				1	
117.	Âşığın sabah akşam meşguliyeti zikirdir.					1
118.	Âşığın gece gündüz zikri Hakk'tır (Allah).					1
119.	Âşık, sukût hâlinde zikirle meşgul olur.					1
120.	Âşıklar, zikrin halkasını kurmuştur.				1	
121.	Âşıklar zikirde bir hâl bulur.	1				
122.	Âşıklar, zikrullah ile fiğan eder.	1				
123.	Âşık, aşk lezzetini zevk edindiğinde, zikrullahın sultanı olur.	1				
124.	Zikrullahla meşgul olan âşığın gözlerinden perde gider ve o âşık Hakk'ın (Allah) cemâlini seyreder. Âşık onunla yanmak ister.	1				
125.	Zikrullahı vird edinen âşık (doğru) yolu bulur ve Zâtullah'ı seyr eder. Âşık onunla yanmak ister.	1				
126.	O'nun (Allah) zikri, âşığın bütün azalarını dile çevirir.				1	
127.	Allah'ın zikri, âşığın diline enis olduğunda o, dilden dile erişir.				1	
128.	Zikr-i Hakk'la (Allah) enis olan Hakk (Allah) ile birlikte olur. Âşık zikr-i Hakk'a (Allah) cân u dilden talip olur.					1
129.	Âşık mâh-ı gufran (ramazan)dan sonra da gece gündüz Hakk'ı (Allah) zikreder.			1		
130.	Âşık zikri tekrar eder. Zikrullahın güzel kokusu kalbi de kokulandırır.			1		
131.	Âşık zikrullahı çoğaltarak Hakk'a (Allah) yol bulur.			1		
132.	Zikrullahın etkisiyle âşık fena meydanına girmiş, Hakk'ın (Allah) ihsanına kavuşmuştur.			1		
133.	Hâlık (Allah), âşıkları saadet ehli eylediğinden O (Allah) cân u dilden zikredilir.			1		

	103. ZÜHD	AN	C	H	NM	SG
	103.1. Zühd kurtuluştur.					
1.	Zühd, Allah için yapılır.				1	
2.	Zühd, aydınlatıcıdır.		1			
3.	Zühd, rindlere kurtuluş yolunu gösterir.		1			

	103. ZÜHD	AN	C	H	NM	SG
4.	Zühd, salihler topluluğuna en güzel yol göstericidir.		1			
	103.2. Zühd, sahiplerinin makamını yüceltir.					
5.	Zühd, dinin erkânını sağlamlaştırır.		1			
6.	Zühd, feyzi artırır.		1			
7.	Zühd, nizam vericidir.		1			
8.	Zühd, manevi terakki ile derece yükselmesine sebeptir.		1			
9.	Muhabet, zühde iki cihandan kâm alma endişesini terk ettirecek kadar rıza gösterir.		1			
10.	Kerribiyyân, zühdün yüzüne yönelir.		1			
11.	Zühdle yaşayanlarda keramet görülür.		1			
12.	Zühd, sahibini keramet sahiplerinin makamına yaklaştırır.		1			
13.	Zühde Cüneyd-i Bağdâdi ve İbrahim Ethem büyük bir mertebeye ulaşmıştır.		1			
14.	Zühd, takva ve ibadet, herkesin hâli değildir.			1		
15.	Riyânın olduğu yerde zühd bulunmaz.		1			
16.	Zühd, üzerinde secde edilebilecek kadar temiz bir etektir.		1			
	103.3. Zühd irfân ile birlikte olmalıdır.					
17.	Zühde, ehl-i ifran devrinde rağbet olmaz.					1
18.	Zühd, irfan ile cem edilirse karşı tarafa geçilir (kemale ulaşılır).					1
19.	Ma'mûre-i irfâna hâlel getirmek istemeyen, zühdü harap eylemez.		1			
	103.4. Zühd aşk ile bir arada bulunmaz.					
20.	Zühd, aşkın olduğu yerde bulunmaz.				1	
21.	Aşk mezhebi zühdü mest-i harâb eder.		1			
22.	Âşık, zühd ve takvayla yâr iken aşktan sonra onlardan ayrı düşmüştür.				1	
23.	Zühdün secdegahı âşığın eteğinin başıdır.		1			
24.	Âşık, zühde sarhoşluk neşesi nasip olur korkusu yaşar.		1			
25.	Zühdü bırakıp aşka düşeni Allah ehl-i cenân eder.				1	
26.	İşve dolu sevgilinin bir bakışı, zühdü nazına secde ettirir.		1			
27.	Zühd, sevgilinin sarhoş gözlerinin verdiği zevki bilse elinde kadehle sarhoşların sokağını mekân tutar.		1			
	103.5. Zühd terk edilmelidir.					
28.	Zühd terk edilirse âdem (insan) olunur. Zühd ve taat bırakılmalıdır.					2
29.	Zühd pası, zâhidin dilinden (gönül) silinmez.	1				

	103. ZÜHD	AN	C	H	NM	SG
30.	Zühdle meşgul olanların tesbihininin çoğunda riyasız rindler şeraret-i zünnar (zünnarın şerrini) görürler.		1			
31.	Rind, terk ehli olması yönüyle zühdden üstündür.		1			

	104. ZÜNNAR	AN	C	H	NM	SG
1.	Zünnar, imanın zıddıdır.				1	
2.	Zünnar, kesilmeden/kırılmadan iman gelmez.			2	1	
3.	Zünnar, sâdik talibin belinde bulunmaz.				1	
4.	Çok tesbihatta zünnarın şerri vardır.		2			

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TEŞBİH TABLOLARI

Edebi sanatların temeli kabul edilen teşbihi bir şeyi bir yönüyle başka bir şeye benzetme olarak tarif edilebilir. Şair bunu gerçekleştirirken bilerek ya da farkında olmadan kendi anlam dünyasının ip uçlarını ele verir. Şairin, güçlü ya da zayıf gördüğü unsur ne ise onu ele almasını; meramını en uygun formda ifade edebilmek, okuyucuda bir etki bırakabilmek gibi saikler sınırlasa da şair kafasındaki düzene uygun bir anlam ortamı tesis etmek ister. Bir şeyi başka şeye benzetirken yaptığı somutlamada kullandığı unsurlar, şairin kelime haznesi hakkında bilgi vermesinin yanı sıra şairin kendince değer atfettiği konu ve kavramların da açığa çıkmasına imkan verir.

Bu bölümde divanları üzerinde çalışılan XVII. yüzyıl mutasavvıf şairlerin teşbih yaparken tercih ettikleri kelime ve kavramlar ortaya çıkarılmış ve bunlar tablolar halinde sunulmuştur. Takibi kolaylaştırmak için hem kavramlar (müşebbeh), hem de kavramların benzetildiği (müşebbehün-bih) olan unsurlar alfabetik bir usûlde sıralanmıştır. Bazen bir kavramın başka bir kavrama birden çok, farklı gerekçelerle teşbih edildiği görülmüş, bu durumda özgünlüğün tablolara yansıtılabilmesi için her teşbih için ayrı satır açılmış, gerekçesi parantez içinde gösterilmiştir. Mesela aşk kavramında aşkın 4 farklı gerekçe ile rehberle teşbih edildiği tespit edilmiştir: Rehber (Allah aşkı), rehber (enbiya ve evliyaya), rehber (pîrin aşkı), rehber (tahkik âleminin sâlikine). Görüldüğü üzere bütün bu yaklaşımları sadece rehber olarak ele alındığında diğer özgün yaklaşımlar ıskalanmış olur.

Bütün kavramlar, kendileri ile kurulan teşbih ilişkisine göre ayrıca ele alınmıştır. Çalışmanın birinci ve ikinci bölümünden de anlaşılacağı gibi kavramlara ilişkin 108 başlık tespit edilmiştir, ancak 14 kavram (Ağız, ayna, baki, bel, ehil, hırka, mürüvvet, sâki, sülûk, tasarruf, tasavvuf, tevekkül, vecd, vird) ile hiçbir teşbih yapılmadığı görülmüştür. Dolayısıyla teşbih tablosu sayısı 94 olarak belirmiştir.

	1 AĞYAR	AN	C	H	NM	SG
1.	Cân ve ten					1
2.	Dünya	1				
3.	Gayrı (Allah'tan)				1	
4.	Kesret				2	

	1 AĞYAR	AN	C	H	NM	SG
5.	Sûret	1				
6.	Toz	1				

	2 AKIL	AN	C	H	NM	SG
1.	Âciz (akıl âşığm hâlini anlamakta)		1			
2.	Âciz (akl-ı küll, Allah'ın zâtının sırrında)	1				
3.	Âsâf		3			
4.	Âvâre (visal endişesiyle)		1			
5.	Ayak bağı	1		2		
6.	Bağ				1	
7.	Bend (aşk onu sevgilinin saçına)		1			
8.	Bigâne		1			
9.	Bigâne (aşka)		1			
10.	Çaresiz (Allah yardım etmezse)			1		
11.	Çaresiz (Cemâlin hilesi karşısında)	2				
12.	Deli (aşkın doğurduğu kargaşa nedeniyle)		1			
13.	Divane (aşk ile)		1			
14.	Fuzulî		1			
15.	Gam (âfeti)		1			
16.	Hız. Peygamber (akl-ı evvel)		1			
17.	Hız. Peygamber'in pâkize cevherinin benzeri (akl-ı küll)		1			
18.	Kusurlu (Allah'ın vuslatını hayal etmede)			1		
19.	Malûl (bazen kesafetle)		1			
20.	Mâlul (kesafetle)		1			
21.	Mecnun yürüyüşlü		1			
22.	Mutlak (her şeyden)					1
23.	Nüktedan		1			
24.	Perişan (sevgilinin saçını nedeniyle)				1	
25.	Su (sûret aynasının cevherinin ruhunun)		1			
26.	Vâridat [Şeyh Bedreddin'in] (Akıl fikirleridir.)				1	
27.	Vesvese		1			
28.	Virane				1	
29.	Yara (gönlün)		1			

	3 ÂLEM	AN	C	H	NM	SG
1.	Âciz (âlemin ârifleri, âşığm künhünden)					1
2.	Ağaç (kökü arşta olan)					1
3.	Ağaç (meyvesi insan olan)					1
4.	Allah'ın zâtı (âlemin bânını)					1
5.	Arş (âlem-i ulvî)					1
6.	Âşık (âlemin cihanı)				1	

	3 ÂLEM	AN	C	H	NM	SG
7.	Âşık (bütün âlem Allah'a)	1				
8.	Âşık (sevgiliye)		1			
9.	Aşk (âlemin mayası)					1
10.	Aşk (âlemin özü)					1
11.	Aşkın sıfatı					1
12.	Ayna (Allah'ın sanatına)				1	
13.	Ayna (dîdârın)	1				
14.	Bağ (bostan)	1	2			
15.	Bende (bütün âlem baştan sona)					1
16.	Cehennem (iki âlem, cahilin canına)					1
17.	Cilve mahalli		1			
18.	Çarşı (arzuların satıldığı)		1			
19.	Damla				1	
20.	Deniz	1			1	
21.	Dünya	3	2	1		1
22.	Dünya (kesret âlemi)					1
23.	Dünya (uyku ehline göre)					1
24.	Fani		1			
25.	Fanus (âşık için)					1
26.	Gamhane		1			
27.	Gezinti yeri			1		
28.	Güneş (Allah'ın muhabbet nurunun)					1
29.	Halvethane (Hakk'ın)					1
30.	Harman				2	
31.	Hazine					1
32.	Hazine (Allah'ın gizli olan)					1
33.	Hikmet (anlaşılamayan)			1		
34.	İnsan					1
35.	İnsan (âlemin cânı)					1
36.	İnsan (âlemin dili)					1
37.	İnsan (âlemin gözü)					1
38.	İnsan (âlemin kalbi)					1
39.	İnsan (âlemin kulağı)					1
40.	İnsan (âlemin manası)					1
41.	İnsan (âlemin ruhu)					1
42.	İnsan (âlemin secdegâhı)					1
43.	İnsan (âlemin şâhı)					1
44.	İnsanın özü (âlemin makamı)					1
45.	İnsanın zatı (iki âlem)					1
46.	Kafes					1
47.	Kalp (marifet mülkünün kutbu olan mana âlemi)					1
48.	Kan (âlemin mayası)					1
49.	Kâr-gâh					1
50.	Kaygı (Dua ile dağılır.)		1			

	3 ÂLEM	AN	C	H	NM	SG
51.	Kesret (sûret âlemi)				1	
52.	Kilise (sûfinin feryat ettiği)					1
53.	Kitap (Allah'ın güzelliğinin şerhinden meydana gelen)				1	
54.	Köz					1
55.	Maden (sıfatın)					1
56.	Mana (Hz. Peygamber'e duyulan aşkın)		1			
57.	Mezâhir (Allah'ın zuhur ettiği)					1
58.	Muhabbet (âlemin şehsuvarı)					1
59.	Muhtaç (âlemler, Hz. Peygamber'e)			1		
60.	Mürşidin cismi					1
61.	Müsterih (âlem-i ıtlakta olanlar)		1			
62.	Nefes (bir)					2
63.	Nokta (yerden göğe kadar)					1
64.	Nüsha (Allah'ın ilminde)				1	
65.	Orta halka				1	
66.	Saç ve kaşlar (iki âlemin şerhi)				1	
67.	Saltanat mülkü (halife olan insanın, baştanbaşa)					1
68.	Sıfat (on sekiz bin âlem, Allah'ın)					1
69.	Sıkıntı (Dua ile dağılır.)		1			
70.	Sofra (Allah'ın fazlından döşenmiş)	1				
71.	Suhuf (hakikatte ilk)					1
72.	Sûret				1	
73.	Süslü (Hz. Peygamberin zatının nuruyla)	1		1		
74.	Ümit çarşısı		1			
75.	Vahdet (âlemin kaynağı)					1
76.	Vücut					1
77.	Yüz (kendisini göreni hayran bırakan)				1	
78.	Zerre (Allah'ın cemâlinin güneşi karşısında)	1				
79.	Zindan (âşığa)	1			1	

	4 ALLAH	AN	C	H	NM	SG
1.	Âyân (veçhi, hayrete erişilince)				1	
2.	Bes (Her şeye yeter.)			1		
3.	Bol (keremi)				1	
4.	Cân, ten, sen, ben her şey				1	
5.	Cömert	1			1	
6.	Derman (dertlilere)			3	1	
7.	Giden, kalan, her şey				1	
8.	Memba (ihsan, kerem)	1				
9.	Nihayetsiz (fazlı)			3	2	
10.	Nihayetsiz (lütü)			2		
11.	Sâki	1		1	3	
12.	Seven, sevilen, sevdiren	1				

	4 ALLAH	AN	C	H	NM	SG
13.	Sığınak (her şeyin)	1				
14.	Sınırsız (keremi)			2		
15.	Sultan	1				
16.	Vahdet				1	

	5 ÂRİF	AN	C	H	NM	SG
1.	Âciz (âlemin ârifleri âşığın künhünden)					1
2.	Akıl (ârifin haber kaynağı)		1			
3.	Anka (gölgesi yere düşmeyen)				1	
4.	Âşina (âşinaya)		1			
5.	Ayna (kendisi, Allah'ın)			1		
6.	Aziz (Hakk şehrinin ârifleri, cânlardan)				1	
7.	Bela (ona ümit zenginliği ve cân kaygısı taşımak)		1			
8.	Bigâne (bigâneye)		1			
9.	Bülbül (ârifin cânı)			1		
10.	Çan (âriflerin dili, gâfillere)					1
11.	Güneş	1				
12.	Haberdar (Esrâr-ı Hüdâ'dan)				1	
13.	İlahî aşk (en iyi dostu)				1	
14.	İrşat (ârifin her bir sözü)					1
15.	Lokman				1	
16.	Nefsin bir mertebesi	1				1
17.	On sekiz bin âlemin nüshası					1
18.	Sûret (insan)					1
19.	Temiz (ârifin gittiği yol)		1			
20.	Tercüman (Hakk'ın)					1
21.	Tok (ârifin karnı, taklid ile)					1
22.	Uyanık					1
23.	Vâris (Mevlâ'nın hikmetine)	1				
24.	Yâr (âşığın)					2
25.	Zirve (ârifin ruhu, istiğnanın)			1		

	6 ARŞ	AN	C	H	NM	SG
1.	Âlem					1
2.	Ehâdiyet tecellisi	1				
3.	Gönül					4
4.	Hız. Peygamber'in cilve-gâhı			1		
5.	İnsan sûreti					1
6.	İnsanın cismi ve cânı					1
7.	Makam		1			
8.	Menzil			2	1	
9.	Zemin					1

	7 ÂŞİK	AN	C	H	NM	SG
--	---------------	-----------	----------	----------	-----------	-----------

	7 ÂŞIK	AN	C	H	NM	SG
1.	Âfet (aşkın)		1			
2.	Allah (Gerçekte âşık odur.)					1
3.	Allah'ın lütfunun feyzi (âşığın şifası)				1	
4.	An (Ne mazi ne de müstakbeldir.)				1	
5.	Aşk (âşığın süsü)		1			
6.	Aşk denizi (deryaları bir katre bile saymayan)		1			
7.	Ateş (aşk ile vehim çer çöpünün yaktığı)		1			
8.	Âzâd (Allah'a kavuşunca)	1				
9.	Bâtın					1
10.	Bîçâre (aşkı gizleyemez.)			1		
11.	Bigâne	1				
12.	Bigâne (akla)		1			
13.	Bülbül (dost gülünün)			1		
14.	Cem (fena harabatı köşkünün aşk)		1			
15.	Cevher		2			
16.	Cevher (aşkın mahiyetinin bilinmeyen)		1			
17.	Cömertlik (âşığın vücudu, Allah'ın halka verdiği)				1	
18.	Çocuk (fakrin)		1			
19.	Dalgıç (ilm-i ledün denizinin inci arayan)	1				
20.	Dane (âlem harmanında)				1	
21.	Deli (akıllara göre)			1	1	
22.	Deli (bazen)		1			1
23.	Deli divane (ilm-i ilahînin)				1	
24.	Derman (dertlilere)				1	
25.	Derviş				1	
26.	Diri (bazen)					1
27.	Dîvâne (Allah'ın dîdarının)	1				
28.	Düşkün (elesti arzulayan dostlara)		1			
29.	Esir (muhabbet kadehinin sunulduğu bezmin)		1			
30.	Esrar (Kur'ân-ı Kerîm'in)				1	
31.	Ferhat (Varlık dağıcı delmiştir.)				1	
32.	Hasta (aşk derdine derman istemeyen, şaşılması)		1			
33.	Hayrettedir				2	
34.	Hicâz (âşığın gülistanı)				1	
35.	İbni vakit				1	
36.	İkrar (müminin)				1	
37.	Kadı (aşk)					1
38.	Kilise (aşkın)		1			
39.	Kimsesiz				1	
40.	Köşe (elest mihrabının)		1			
41.	Kubbe (feleğin damımı gölgede bırakan aşk)		1			
42.	Kulak (mana sırrına)		1			
43.	Kur'ân-ı Kerîm				1	
44.	Mahcup	1				

	7 ÂŞIK	AN	C	H	NM	SG
45.	Mahrem (sırta)					1
46.	Mazhar (<i>ene'l-hakk</i> sırrının)	1				
47.	Mesrur (aşkın zevk ve safasıyla)					
48.	Mesrur (ramazan ayında)	1				
49.	Meydan (her şeyi toplayan)				1	
50.	Meyhane (elest bezmindeki bakışın sırlarının)		1			
51.	Mezkûr (Zâkir iken onu Allah yapmıştır.)	1				
52.	Muhtaç (sadece Allah'a)				1	
53.	Mübtela (Allah'a kavuşmanın)	1				
54.	Mübtela (aşk derdine)		1			
55.	Mülhid (akıllara göre)				1	
56.	Mürşit (kurtuluş yolunun)	1				
57.	Nasipsiz (iki âlemde de)		1			
58.	Nur (göklerin)				1	
59.	Ölü (bazen)					1
60.	Pervane (Allah'ın hüsnüne)			1		
61.	Rind (aşk)		1			
62.	Sabitkadem (rızada)		1			
63.	Sâdık (Allah yolunda)				1	
64.	Sarhoş/Esrük	1				
65.	Sarhoş (Allah aşkının meyiyle)		1			
66.	Sarhoş (aşk meyiyle)	1				1
67.	Sarhoş (aşk)		6			
68.	Sarhoş (ezel bezminde olmuştur.)			1		
69.	Sarhoş (fena kadehinin meyiyle)		1			
70.	Sarhoş (gam sarhoşu)		1			
71.	Su (aşk mahiyetinin özünün yanığının)		1			
72.	Sûret (âşığın kıyafetidir)				1	
73.	Şâh (aşk ülkesinin Cem gibi olan)		1			
74.	Şâh (kâinatın)	1				
75.	Şah (kılıcı ve kalemiyle aşk ülkesinin)	1				
76.	Şakirt (aşk mektebinin)		1			
77.	Şarap (âşığın gönül neşesi)		1			
78.	Şems-i Tebrizi (aşk âleminin)		1			
79.	Şeyda		1			
80.	Talip (Allah'ın hüsnüne)	1				
81.	Tecelli yeri (aşkın)		1			
82.	Tercüman (Hakk lisanının)					1
83.	Teşne (aşk badesine)					
84.	Tılsım-ı âzâm				1	
85.	Toprak (temmuz sıcaklığında bir ağaç gibi boyu olan sevgilinin gölgesine muhtaç)		1			
86.	Tüccar (aşk)	2	1			1
87.	Uryan kişi (zevk-i külli isteyen)				1	

	7 ÂŞIK	AN	C	H	NM	SG
88.	Uslu (bazen)					1
89.	Vâris (Allah'ın dîdârının lütfuna mazhar olduğunda cennete)	1				
90.	Vâris (fakr ile övünmeye)	1				
91.	Yolcu (sıdk Kâbe'sinin)		1			
92.	Zâhir					1
93.	Zâkir	1				
94.	Zengin (fakr ile)		2			
95.	Zerre (aşkın)		1			
96.	Zerre (kendini ay ve güneşe parlaklığını veren derdin)		1			
97.	Zındık (Aşk yapmıştır.)					1
98.	Zühre yıldızı (âşığın feryadının nağmesi, melamet bezminin)		1			

	8 AŞK	AN	C	H	NM	SG
1.	Âfet (aklın endişelerinin)		1			
2.	Aldatıcı	1				
3.	Âlem		1			
4.	Âlem (kıyısı olmayan)		1			
5.	Âlemnüma	1				
6.	Allah dergâhının âlemi (aşk âlemi)					1
7.	Anlaşılamaz (tarif ile)	1				
8.	Asker				1	
9.	Ateş	23	7	6	19	7
10.	Bade	4				
11.	Bağ	2				
12.	Bağ (bostan)			1		
13.	Bağlayıcı	1				1
14.	Baki					1
15.	Bela	3	4			
16.	Bezm	2				
17.	Binek	1				
18.	Burak					4
19.	Cân (yapılan ibadetlerin)					1
20.	Cemâl	1				
21.	Cevher		1			
22.	Cezbe					1
23.	Cezbe					1
24.	Cila (sırta)					1
25.	Cila (sûret aynasının)		1			
26.	Cür'a				2	
27.	Çan (âlem kilisesinin)					1
28.	Çavuş	1				

	8 AŞK	AN	C	H	NM	SG
29.	Çimenlik		1			
30.	Çöl		1			
31.	Çözüm (Allah'ın hükmünün sırlarının)		1			
32.	Deniz/Derya	5	6	5	1	2
33.	Derman					2
34.	Ders (tevhid edenler okur)	1				
35.	Dert	2	1			1
36.	Deva (ukalanın sıkıntısına)		1			
37.	Develere asılan çan (aşk ehli)				1	
38.	Dost (âşığın en iyi)				1	
39.	Efsane (kavranılamayan)		1			
40.	Etek			1		
41.	Ev (mimarı Allah olan)	1				
42.	Ferman	1				
43.	Gam (Âşığı mutlu eder.)		2			
44.	Göz kulak (Hakk yoluna gidenlerin)					1
45.	Gülzar				1	
46.	Güzergâh		1			
47.	Haber					1
48.	Hakikat (din ve imanın)					1
49.	Hâl		1			
50.	Hâl (bambaşka)	1		2		
51.	Hâl (enbiyanın)					1
52.	Hâl (erenlerin)					1
53.	Hararet	1	2			
54.	Hayret (aşkın sonu)		1			
55.	Hayvan (aşksız kişi)					1
56.	Heybetli (bütün ordulardan)	1				
57.	Himmet		1			
58.	Hüner		1			
59.	İl	3				
60.	İmam					2
61.	İş (Kârlı)	1				
62.	İşret	1				
63.	İzzet (Şah ile bendeyi ayırt etmeyen)	1				
64.	Kadeh	1	3	3		
65.	Kahhar					1
66.	Kayd	1				
67.	Kenz-i mahfi					1
68.	Kitap (Allah'ın birrine vakıf olan âlimden okunmalı)		1			
69.	Kölelik (Sultanlığa değişilmeyen)	1				
70.	Lezzet	1				
71.	Maya					1
72.	Maya (âlemin)					1

	8 AŞK	AN	C	H	NM	SG
73.	Meta (Allah, onu âşık ve mâşuk yüzünde pazara koyar.)	1				
74.	Meydan	2			4	
75.	Mezhep		1			
76.	Mimar (Ferhat)				1	
77.	Misâl	1				
78.	Molla (Mâsivayı nefyemeye fetva verir.)			1		
79.	Mum	1	1			
80.	Müderris (İlm-i ledünnî dersinde hakikati öğretir)					1
81.	Mürşid				1	3
82.	Nafile (Hakk aşkı âşığın)					1
83.	Neşe		2			
84.	Nokta (Onun yazılası zamana sığmaz)	1				
85.	Parıltı (sûret aynasının)		1			
86.	Paye (en yüksek)					1
87.	Pazar				1	
88.	Rehber (Allah aşkı)					1
89.	Rehber (enbiya ve evliyaya)				1	
90.	Rehber (pîrin aşkı)					1
91.	Rehber (tahkik âleminin sâlikine)		1			
92.	Rind		3			
93.	Ruh (amellerin)					1
94.	Sahra	1				
95.	Salih amel (Hakk aşkı âşığın)					1
96.	Sarhoş		2			
97.	Sarhoş (aşk ehli ezelden ebede)				1	
98.	Sermaye (Allah dostlarının)					1
99.	Seyran				1	
100.	Sır	1	2			
101.	Sır (Allah'ın)				1	
102.	Simurg (Uçmak için kanatlarını açtığında kâinata sığmaz.)	1				
103.	Sultan	2				1
104.	Sûret					
105.	Şarap/Mey/Bade	5	11	4	2	3
106.	Şehir		1			
107.	Şehit		1			
108.	Şerbet	1				
109.	Şeytan (aşksız kişi)					1
110.	Temizleyici		1			
111.	Temmuz sıcağı (Gönlü yakar.)		1			
112.	Ticaret (Delilik nakdiyle yapılır.)		1			
113.	Tiryak (Vahdet tabipleri; şirk hastalarına, şifa için içirir.)					1

	8 AŞK	AN	C	H	NM	SG
114.	Tufan		1			
115.	Tûr dağı	1				
116.	Tutku		1			
117.	Tüccar (cân u dil dükkânının)		1			
118.	Ülke		1			
119.	Ümmet (âşık ondandır)	1				
120.	Üstad (amel şakirdinin)					1
121.	Vadi		1			
122.	Vasfedilemez (keyfiyeti ve kemiyeti)	1				
123.	Yol	2	4		1	1
124.	Yol (enbiyanın)					1
125.	Yol (erenlerin)					1
126.	Yücelik	1				
127.	Yük	1				
128.	Yüzük (sahip olan hakir bir karınca, Hz. Süleyman'ın sihirli hükümdarlığına mâlik olur.)		1			
129.	Zevk		1			

	9 BÂTİN ve ZÂHİR	AN	C	H	NM	SG
1.	Allah			6	1	5
2.	Aslan	1				
3.	Cân bahçesi (bâtın ilimleri)		1			
4.	Ukbâ (bâtın)					1
5.	Fener				1	
6.	İnsan					1
7.	Mukayyet (zâhir),					1
8.	Mutlak (bâtın)					1

	10 BEDEN	AN	C	H	NM	SG
1.	Arş-ı Rahmân					1
2.	Cübbe	1				
3.	Gemi				1	
4.	Kafes	1			1	
5.	Kaygı		1			
6.	Kurşun				1	
7.	Mülk			1		
8.	Tûr dağı	2				
9.	Yular					1

	11 BEKA	AN	C	H	NM	SG
1.	Çöl		1			
2.	Koku			2		
3.	Mülk/ülke		1	3		1
4.	Sevgili				1	

5.	Zevk		1			
----	------	--	---	--	--	--

	12 BELA	AN	C	H	NM	SG
1.	Âşğın yaralı sinesi		1			
2.	Aşk	3	3		1	
3.	Bend		1			
4.	Burç				1	
5.	Çöl seli					
6.	Dalga		1			
7.	Deniz		1			
8.	Dünya	1				
9.	Gam evi		1			
10.	Köşe		2			
11.	Kuş		1			
12.	Müderislik			1		
13.	Ok		1		1	
14.	Pusu		1			
15.	Saç		1			
16.	Sel	3	2			
17.	Sevgilinin kaşları		1			
18.	Tuzak		1			
19.	Yağmur		1		1	2
20.	Yük	1	2			
21.	Zehir		1			

	13 BENDE	AN	C	H	NM	SG
1.	Âşık (Allah'a)			4	3	
2.	Âşık (gamdan azad olmak isteyen)			1		
3.	Himmet		1			
4.	Miskin	1				

	14 BEZM	AN	C	H	NM	SG
1.	Âlem		1			
2.	Âşık		1			
3.	Aşk	3				
4.	Cân gamı		1			
5.	Cihan	1	1			
6.	Devlet		1			
7.	Dost			2		
8.	Elest	4	2	6	2	
9.	Fena		2			
10.	Gönül ehli		1			
11.	Has		1	2		
12.	Heves		1			
13.	İrfân		1			

	14 BEZM	AN	C	H	NM	SG
14.	Kerem		1			
15.	Kesret			1		
16.	Likâ				1	
17.	Melâmet		1			
18.	Neşat		1			
19.	Safâ		1			
20.	Şeriat			1		
21.	Şuhûd				1	
22.	Tahkik		1			
23.	Tarab		1			
24.	Tarikat	1				
25.	Vahdet	1		4	1	1
26.	Visal	1	1	6		
27.	Vücut		1			

	15 BİGÂNE	AN	C	H	NM	SG
1.	Âşık (akla)		2			
2.	Âşık	1				
3.	Akıl (Delilerin semtinde rehber olamaz.)		1			

	16 CÂN	AN	C	H	NM	SG
1.	Âgâh (<i>Lâ taknetû min rahmeti'llâh'</i> ın manasına)			1		
2.	Ağyar (âşığa)					1
3.	Allah	2		1	2	2
4.	Burun	1				
5.	Bülbül (Ârifin cânı)			4	1	
6.	Bülbül (Dostun handan gülünün)			2	1	
7.	Dayf-ı mükerrerem (Cân, dosta dost olunca)				1	
8.	Esir (Aşka)		1			
9.	Fakih (Aşka usul ile yapışmalıdır.)					1
10.	Göz	4	1		7	1
11.	Göz	1				
12.	Gülşen (cân u dil)		1			
13.	Hasta (Allah derdiyle)	1				
14.	Hız. Peygamber	3		1		
15.	İkiz (aşkla vahdete daldığında âşığın)					1
16.	İl					1
17.	İrfan mazharı (Zikrullah ile)			1		
18.	Kâbe (sırların)		1		3	
19.	Kaygı (Ârif için büyük bir beladır.)		1			
20.	Kaygı (Aşk mertleri onu taşımaz.)	1				
21.	Kible		1			
22.	Kıskanır (birbirini çok sevenleri)		1			
23.	Kör (cân gözü)				1	

	16 CÂN	AN	C	H	NM	SG
24.	Kulak	4	2	3	3	
25.	Kurban (Allah, aşk, sevgili için)	5	1	1	6	1
26.	Kuş (kafesten uçan, ölüm gelince uçan)	2		1	1	1
27.	Latif					1
28.	Mekân (samimi sevginin)		1			
29.	Meltem (Felekleri dolaşır.)		1			
30.	Mülk (Orada devran edilir.)					1
31.	Mürşid				2	
32.	Müştâk (Allah'ın haddinin tecellisine)				1	
33.	Müştak (Seherde teselli bulur.)	1				
34.	Nakit (Sevgili ona değer vermez.)		1			
35.	Nur (ehl-i vahdet zümresinin cisim ve cânı)					1
36.	Nükte		3			
37.	Parça (Allah'ın)	1				
38.	Perde (cânâna)			1		
39.	Perde (erenler onu hû ile kaldırmıştır.)				1	
40.	Sadef		1			
41.	Sarhoş (güzel bakışla)		1			
42.	Seyyah (gazap ve şehvetten oluşanlar üstüne biner)				1	
43.	Sırr-ı mutlak				1	
44.	Sultan				4	
45.	Sultan (cân gözünü açana)					1
46.	Taht			1		
47.	Taht (tenin)				1	
48.	Tane (ten ise saman)					1
49.	Tatlı	1				
50.	Ülke		2			
51.	Ülke (Cân u dil)		1			
52.	Ülke (Hânı Hz. Peygamber)	1				
53.	Yuva (aşkın)			1		
54.	Yük		1			
55.	Zikrullah	1				

	17 CÂNÂN	AN	C	H	NM	SG
1.	Ağzın mealinin sırrı (cânânın dudağı)		2			
2.	Allah	6	1	5	9	1
3.	Âşığın kan pahası					1
4.	Bekçi/fitne askerine rehber (gözü)		1			
5.	Bela bulutu (cânânın kaşları)		1			
6.	Beytü'l-harem ve Kabe-i ulyâ (cânânın mekânının her bir köşesi, safa ehline)		1			
7.	Cân tahtı				1	
8.	Cânın cânı	1				
9.	Damla (cânânın dudağı, lütuf çeşmesinin tatlı)		1			

	17 CÂNÂN	AN	C	H	NM	SG
	suyunun)					
10.	Dünya (âşığın cânânı)	1				
11.	Gonca (cânânın dudağı)		2			
12.	Gül (bülbüle göre)				1	
13.	Gülistan (cânânın ili, dost)			1		
14.	Hız. İsa (cânânın dudağı)		6			
15.	Hız. Peygamber	2	1	1		
16.	Hız. Yusuf (Hız. Yakub'a göre)				1	
17.	İl (hayat iklimi, güzellik için vergi alınan)				8	
18.	Kalenderi (gözü)		1			
19.	Kan pahası (âşığın)					1
20.	Lal (cânânın dudağı)		1			
21.	Maarif ehli			1		
22.	Ok		1			
23.	Sâdık			1		
24.	Sahba (cânânın dudağı)		1			
25.	Sanem				1	
26.	Sarhoş (cânânın gözü, eline kadeh almadığı ve meyhaneye gitmediği hâlde)		1			
27.	Servi			1		
28.	Simurg (cânânın aşkı)	1				
29.	Şeş cihetten bî-cihet			1		
30.	Ülke	1		1		

	18 CEHL	AN	C	H	NM	SG
1.	Ateş				1	
2.	Azap				1	
3.	Cehennem					1
4.	Engel (Allah'ı tanımaya)					2
5.	Engel (insanın kendisini bilmesine)					2
6.	Engel (zâhidlerin dünya ve ukbayı tanımalarına)					1
7.	Karanlık				2	1
8.	Marifet (Bazılarınca zannedilir.)					1

	19 CELÂL	AN	C	H	NM	SG
1.	Ateş	5		2	1	
2.	Diken				1	
3.	İzzet	1				
4.	Kılıç	1				
5.	Perde	1		1	2	
6.	Tezahür (Allah'ın heybetinin)	1	1			

	20 CEMÂL	AN	C	H	NM	SG
1.	Allah'ın muhabbetine götüren tuzak	1				

	20 CEMÂL	AN	C	H	NM	SG
2.	Aşıkâr (Hüdâ'nın cemâli)	1				
3.	Bayram (âşık için cemâli görmek)	1				
4.	Cilve (Gönlü yağmalar.)	1				
5.	Gül (Gönül onun hasretini çektiği için gülmez.)					1
6.	Gül (taze açılan)				1	2
7.	Güneş	10	1		4	
8.	Güneş (Hz. Peygamber'in cemâli)	1				
9.	Hz. Yusuf (Cemâlin sembolü, hem fiziken hem ahlâken)		1			
10.	Kandil				1	
11.	Kandil (Âşık, ruhunun onun pervanesi olmasını ister.)				1	
12.	Lika	1				
13.	Nikab (Allah'ın keremi yardımıyla/vahdete ulaşınca kalkar.)	1		2		
14.	Nur	12	2	4		
15.	Nur (Celâl ateşinden üstün)	1				
16.	Perde (Kaldırıldığında binlerce tecelli görülür.)	1				
17.	Su (içimi güzel, latif)	1				
18.	Şevk (Onun için âşık cânını verir.)	1				
19.	Tecelli			1		
20.	Ulu bir nimet	1				
21.	Üstün (Celâl'den)	1				
22.	Yansıma (pîrin cemâli, Allah'ın cemâlinin)					1
23.	Yusuf		1			

	21 DERVİŞ-MÜRİD-SÂLİK-TÂLİB	AN	C	H	NM	SG
	21.1 Derviş					
1.	Arı, bal yapmayan (zamane dervişleri)					1
2.	Arsız				1	
3.	Âşık				1	
4.	Avrat, kendini er sanan (zamane dervişleri)					1
5.	Burhan (Hakk sâlikinin yoluna)				1	
6.	Cehennem odunu (zamane dervişleri)					1
7.	Kurban (dervişin cânı)					1
8.	Marifetsiz (zamane dervişleri)					1
9.	Mücerred		1			
10.	Müteveccih (ehl-i kalbe)		1			
11.	Ümran (sözleri)				1	
12.	Yanmış (Allah yakmış.)				1	
13.	Yecüc (zamane dervişleri)					1
14.	Zulmet içinde (zamane dervişleri)					1
	21.2 Sâlik					
15.	Âşık (Cemâlullah'a)	1				

	21 DERVİŞ-MÜRİD-SÂLİK-TÂLİB	AN	C	H	NM	SG
16.	Rehber (Râh-ı Hüdâ'ya)		1			
17.	Zikrullah (sâlikin kalbinin mayası)	1				
	21.3 Talip					
18.	Alçak (faniye tâlin olan)			1		
19.	Arkadaş (aşka)					1
20.	Bîgâne (akla)					1
21.	Saîd (tevhidi dost edinirse iki cihanda)			1		
22.	Zünnarsız (Belinde yoktur.)				1	

	22 DÎDAR	AN	C	H	NM	SG
1.	Ayna (âlemin)	1				
2.	Cennet					1
3.	Güneş		1			
4.	Nur/ateş		1			
5.	Şevk	1				

	23 DUDAK	AN	C	H	NM	SG
1.	Çeşme		2			
2.	Damla		1			
3.	Gonca		2			
4.	Gül		1			
5.	Hekim		1			
6.	İsa		1			
7.	Kâşif		1			
8.	Lâl		1		1	
9.	Mana kevserinin yüz suyu		1			
10.	Mesih		1			
11.	Meyve (dilberin dudağı)				1	
12.	Papağan		2			
13.	Sahba		1			
14.	Sırr		1			
15.	Tahkik		1			
16.	Tercüman (sırların)		1			
17.	Yakut (hastaları ferahlatan)		1			
18.	Yudum		1			

	24 DÜNYA	AN	C	H	NM	SG
1.	Âlem (uyku ehline)					1
2.	Allah'ındır			4		
3.	Bela (onu anlamaya çalışmak)		1			
4.	Cehennem (âşık için)		1			
5.	Cehennem (Onun ne olduğunu bilmeyen câhil zâhid öyle sanır.)					1
6.	Dâr-ı fena	1				

	24 DÜNYA	AN	C	H	NM	SG
7.	Değirmen	1				
8.	Dert mekânı (Orada âşık yürek kanı içer.)				1	
9.	Devlet		1			
10.	Dolap				1	
11.	Ednâ/alçak	1	1	3	1	
12.	Erkam (bin başlı)	1				
13.	Fani	6	1	5		
14.	Fani saray			1		
15.	Fena bağı			1		
16.	Fena bezmi		3			1
17.	Fena gülzar/fani gülşen			1	3	
18.	Fena meygede		1			
19.	Fena mülkü/fani mülk			3	1	
20.	Fitne diyarı		1			
21.	Gam		1		1	
22.	Hâne-i şum	1				
23.	Harabe				1	
24.	Hayal (onun her işi)				1	
25.	İnsan					2
26.	İşretgeh		1			
27.	İtibârî					1
28.	Kadın	2		1	1	
29.	Kaf Dağı				1	
30.	Kâf Dağı (onun her bir kılı)				1	
31.	Kesret ili	1				
32.	<i>Küntü kenz</i> 'in sırrı	1				
33.	Lezzet				1	
34.	Marifet (onun pazarının süsü)		1			
35.	Mâsiva			1		1
36.	Meyhane (Orada âşık yürek kanı içer.)				1	
37.	Misafirhane			1		
38.	Muhkem (Zannedilir.)			1		
39.	Mülk âlemi				1	
40.	Pazar		1			
41.	Perde				1	
42.	Sarhoş (onu arzulayanlar daima)				1	
43.	Serab				1	
44.	Sır (<i>küntü kenz</i> 'in)	1				
45.	Tûl-i emel (onu düşünmek)			1		
46.	Viran saray			6		
47.	Virane	1		1		
48.	Yalan			2		
49.	Yalancı			2		
50.	Yâr (ağyara)	1				

	24 DÜNYA	AN	C	H	NM	SG
51.	Yedi başlı yılan				1	
52.	Yer (âşığın uslanmadığı)	1				
53.	Yılan (yedi başlı bin dişli)				1	
54.	Zâhir (âlemin)					1
55.	Zindan (mü'minin)			1	1	
56.	Zinet			1		
57.	Zulmet				1	

	25 ELEST	AN	C	H	NM	SG
1.	Bezm	3	2	2	2	
2.	Gün				1	
3.	Kadeh		1			
4.	Mihrab		1			
5.	Nükte		1			
6.	Vakit	1				

	26 ERBAB	AN	C	H	NM	SG
1.	Aşk				1	
2.	Berzah					1
3.	Beyan		1			
4.	Cehalet					1
5.	Dil (gönül)	1	14			
6.	Fena		1			
7.	Gınâ		1			
8.	Hâcât			2		
9.	Hakk					1
10.	Hâl		3			
11.	Harabât		1			
12.	Hased		1			
13.	Hüner		1			
14.	İlim				1	
15.	Mana		1			
16.	Marifet					1
17.	Muhabbet		1			
18.	Safa		2			
19.	Şuhud					1
20.	Tarikat					1

	27 EREN-MÜRŞİD-PÎR-REHBER-ŞEYH	AN	C	H	NM	SG
	27.1 Eren					
1.	Aşk (yolu ve hâli)					1
2.	Ayna (gönlü, Allah'ın)					1
3.	Mesken (gönlü, Allah'ın)					1
	27.2 Mürşid					

	27 EREN-MÜRŞİD-PİR-REHBER-ŞEYH	AN	C	H	NM	SG
4.	Âşık	1				
5.	Aşk				1	2
6.	Cân				1	
7.	Hakk (yolu)				1	
8.	Hızır (vaktin)					1
9.	Hızır (vaktin)			1		
10.	Kelam (Allah'ın)				1	
11.	Mana (eşyanın)				1	
12.	Ruh (âlemin)					1
13.	Sır (Allah'ın)				1	
14.	Sultan (gizli)				1	
15.	Tercüman (vahdet nüshası olan nefisini eğitirse Allah'a)					1
16.	Ümmi Sinan (mürşid-i kâmil)				1	
17.	Zât (mevcudatın)				1	
	27.3 Pîr					
18.	Allah'ın hazinesi					1
19.	Âşığın envarı				1	
20.	Bahçıvan (gönül fidanını aşıl原因)					1
21.	Envâr (âşığın)				1	
22.	Er (Allah'ın)					1
23.	Ganimet (sohbeti, âşık için)					1
24.	Güneş					1
25.	Hakk özü (özü)					1
26.	Hakk sözü (sözü)					1
27.	Hakk yüzü (yüzü)					1
28.	Hâl	1				
29.	Hızır (vaktin)			3		
30.	Hızır (vaktin)			1		
31.	Kılavuz					1
32.	Kuvvetli (cümle erden)					1
33.	Nurânî (yüzü)					1
34.	Rehber (pîrin aşkı, âşıklara)					1
35.	Ruh (âşıklar şehrinin)				1	
36.	Tabip (ayrılık hastalarının)					1
37.	Tatlı (sözü, baldan bile)					1
38.	Tecellî yeri (cemâli, bütün kemalâtın)					1
39.	Üstad				1	
40.	Yadigâr (onun nutuk ve nefesi)					1
41.	Yol (âşığın yüzü)					
42.	Yol gösterici (aşkın)		1			
	27.4 Rehber					
43.	Allah'ın lütfu (vuslat yolunda)				1	
44.	Kâmilin nefesi (Hakk yolunda)				1	

	27 EREN-MÜRŞİD-PİR-REHBER-ŞEYH	AN	C	H	NM	SG
	27.5 Şeyh					
45.	Ayna (âlemi gösteren)	1				
46.	Cây-ı zevk (aşk yolunun)		1			
47.	Deniz (hakâyık)				1	
48.	Hız. Lokman (Âşığı kibir ve ucub illetinden kurtarır.)				1	
49.	Kâmil		1			
50.	Kutup (âlemin)	1				
51.	Muteber (sözü)		1			
52.	Rehber (yolunu şaşırarlara)	1				
53.	Vesile (Hakk hidayetine)				1	

	28 FAKR	AN	C	H	NM	SG
1.	Gıda (âşığı)		1			
2.	Hırka (kisvesi)		1			
3.	Himmet		2			
4.	İzzet (hâl ehlinin)				1	
5.	Nimet		2			
6.	Övünç		1	1	4	
7.	Sermaye (Allah yoluna gidenlerin)					1
8.	Zenginlik		5			

	29 FÂNİ	AN	C	H	NM	SG
1.	Cihan			4		
2.	Devlet			1		
3.	Dünya	2	1	11	1	
4.	Lezzet		1	2		
5.	Nimet			1		
6.	Varlık			1		
7.	Vücut			2		
8.	Vücut (insanın)		1			
9.	Zevk			2		

	30 FENA	AN	C	H	NM	SG
1.	Alamet		1			
2.	Bağ			3		
3.	Bahçe (kendisine uçulan)			1		
4.	Deniz		1			
5.	Dünya	4	3	1	5	
6.	Düşünce		1			
7.	Ehil			1		
8.	Erbab		2			
9.	Fenafillah	2	11	10	5	3
10.	Hırka (giymek fenanın alameti)		1			
11.	Kadeh		1			

	30 FENA	AN	C	H	NM	SG
12.	Meydan	1		2	1	
13.	Nimet		2			
14.	Övünç (Hz. Peygamber'in)				1	
15.	Semt	1				
16.	Varlık			1		
17.	Yol/râh	1			1	

	31 FEYZ	AN	C	H	NM	SG
1.	Âlem		1			
2.	Aşk	1				2
3.	Ezel					1
4.	Işık		1			
5.	İlahî		1			
6.	İlham					1
7.	İrfân					1
8.	Lezzetli					2
9.	Mukaddes	2		1	3	
10.	Neşe		1			
11.	Şifa (ayrılık hastası cümle gariplere)				1	
12.	Tavus (aşk feyzinden raks edenler cennete)					1

	32 FİRKAT	AN	C	H	NM	SG
1.	Ateş			1	5	
2.	Cehennem			2		
3.	Çöl	1				
4.	Defter (Dürüldüğünde vuslat demi daim olur.)			1		
5.	Dehşet zamanı	1				
6.	Gam denizi	1				
7.	Garip (firkatte kalanlar)			1		
8.	Gece			2		
9.	Ülke/İl	2				

	33 GÂFİL	AN	C	H	NM	SG
1.	Halkın bir kısmı			1		
2.	Günahkâr (Allah bağışlayabilir.)			1		
3.	Köpek ölüsü arayan tabak			1		
4.	Zan (onun ilmi)	1				

	34 GAFLET	AN	C	H	NM	SG
1.	Ateş (Cahiller yanar.)			1		
2.	Cahillik	1				
3.	Deniz	2				
4.	Engel/Mâni (Allah'ı bilmeye)					10
5.	Engel/Mâni (şükre)			1		

	34 GAFLET	AN	C	H	NM	SG
6.	İş (kulun)			2		
7.	Sarhoşluk		3			
8.	Şarap			1		
9.	Uyku	7	2	32	3	2

	35 GÖNÜL	AN	C	H	NM	SG
1.	Âlemnümâ (rindin gönlü)		1			
2.	Altından has (ama fâsid fikirlerle çürüyebilir.)			1		
3.	Ârif			1		
4.	Arş (Onda marifet miracına çıkılır.)					1
5.	Âşık (Allah'a)	1			1	
6.	Avare	1	1			
7.	Ayna	1	9			2
8.	Ayna (Allah mücellâ kılar.)	3	2			
9.	Ayna (Aşk ile parlatılır.)		3			
10.	Ayna (Muhabbetle safa bulur.)		2			
11.	Ayna (Şarapla parlar.)		1			
12.	Ayna (Zikir ile cilalanır.)	1	1	4		
13.	Ayna tutucu (güzelliğin)		1			
14.	Bağ (açılmış gülü alevler saçan, şaşılacak kadar süslü)		1			
15.	Bende			1		
16.	Çaresiz		1	1	1	
17.	Çaresiz (Dermanı bulunmaz bir derde düşmüştür.)	1				
18.	Çaresiz (sevgiliden gelen kemend karşısında)			1		
19.	Divane (nereye baksa <i>semme vechullah</i> sırrını seyrettiğinden ve dillerde efsane olduğunu bilemeyecek kadar)	2				
20.	Durak (Allah'ın)					1
21.	El (Sevgi suyuyla temizlenir.)					
22.	Esrar (Onu, varını verenler duyabilir.)					1
23.	Ev (cânın)					1
24.	Ev/hâne/beyt (Allah'ın)	5	1	2		2
25.	Ezel şehbazı (âşığın gönlü)					1
26.	Fidan (bahçıvan pîr olan)					1
27.	Gemi (Aşk denizinde ters bir rüzgâra kapılarak alabora olmuş ve gam sahiline vurmuş.)		1			
28.	Gemi (vuslat âleminin rüzgârını alan)	1				
29.	Göz	2	1			1
30.	Göz (Açılınca Allah'ın cemâlinin nurunu görür.)	1				
31.	Göz (Onu gaflete kapatır.)			1		
32.	Gülzar/Gülşen		1		1	
33.	Güneş				1	
34.	Hallakü'l-meâni					1

	35 GÖNÜL	AN	C	H	NM	SG
35.	Hane-berduş (Sevgilinin gözleri böyle etmiştir.)		1			
36.	Harabe (muhabbet gamıyla)		1			
37.	Hasta (Onların Lokman'ı ledin ilminin ârifleridir.)				1	
38.	Hayran (Allah'ın dergâhına)	1				
39.	Hayran (güzel söz karşısında)		1			
40.	Hayran (insana nazar ettikçe)				1	
41.	Irmak (fidan boyu, yasemin göğüslü sevgilinin meylettiği, aşk bağının saf ve temiz)		1			
42.	İl (Allah'ın gizli)					1
43.	Kadeh		3			
44.	Kadeh (Âşık ondan içmiştir.)					1
45.	Kan		3			
46.	Kan (Muhabbet kılıcı akıtır.)		1			
47.	Kasır (Allah'ın lütfu ile âbâd olan)			1		
48.	Keramet sahibi (vahdete ulaştığında)					1
49.	Kıskanç (Âşığın aynaya benzeyen ve heves tozundan pak olan sinesini kıskanır.)		1			
50.	Kilise (Aşk onun kapısını duvarını doldurur, mâsiva süsüne yer koymaz. Ayrıca aşk sûretinin mâsiva nakşına yer bırakmadığı her tarafı doldurmuştur.)	2				
51.	Kilise (Zikrullah, onu manasız sûretten arındırır.)			1		
52.	Kir (Zamane dervişleri silememiştir.)					1
53.	Köle (Kendini âlemin şâhı zanneder.)	1				
54.	Kuş (Aşk ile uçar.)			1		
55.	Mahal (tevhid sırrını mâlik olan gönül Kerribiyân'ın)		1			
56.	Mahzun (Allah'ın inayetiyle safaya ulaşır.)			1		
57.	Mamur (ramazan ayında olur.)	1				
58.	Mâyil (cemâle)		1			
59.	Mecalsiz		1			
60.	Meftûn (güzel söz karşısında)		1			
61.	Merkez (zevkin)		1			
62.	Mesrur (muhabbetle)		1			
63.	Mest (muhabbet şarabıyla)		1			
64.	Mestane (şevk meclisinde kıyafetini parçalayan)		1			
65.	Muhabbet (Gönlün sermayesidir.)		1			
66.	Muhabbet yeri		1			
67.	Muhit (on sekiz bin âleme)	1				1
68.	Mum (aşkı kendisine pervane etmiş parlayan)		1			
69.	Mutlu (Cemâlin vasıflarını iştince)			1		
70.	Mübtela (Âşığın başına bin bela açar.)	1				
71.	Mübtela (bir bakışıyla insanı sarhoş ve hayran eden ve cihâmı süsleyen bir şuhun)		1			
72.	Mülk			1		
73.	Mülk (Allah mülkünün bahçesini anar.)				1	

	35 GÖNÜL	AN	C	H	NM	SG
74.	Mülk (Allah'ın)					1
75.	Mülk (âşığın gönlü mahv-i isbâta)	1				
76.	Mülk (ülke)		1			
77.	Münzevi (gönül ehli)				1	
78.	Nakit (mahrumiyet kesesindedir, sevgiliye ulaşamamıştır.)		1			
79.	Neşe		1			
80.	Otağ (Aşk şahının vücud ülkesine, adeta bir sema gibi kurulmuş.)	1				
81.	Öz (mana ve sûret aynasının)		1			
82.	Pervane (Allah'ın kandilinin)	1				
83.	Pervane (Aşk mumunda yanmış.)	1				
84.	Resim (Kudret Nakkaşı(Allah)'nın kalemiyle çizilmiş ve şaşırtacak kadar güzellikte)		1			
85.	Sanevber [çam fıstığı kozalağı] (mana olarak on sekiz bin âlemi kuşatır ama sûret olarak)	1				
86.	Sarhoş (sevgilinin gamzesiyle)		1			
87.	Susamış (gönül ehli, ümit eteğini öpmeye)		1			
88.	Şâd (Allah'ın nuru ile)	1				
89.	Şehir (Bin lütuf ile âbâd eden Allah'tır.)			1		
90.	Şeyda (Vuslat mumunun âşık-ı pervanesidir.)					1
91.	Şeyh (zühd halvetinde eteğini toplayan, bazen)		1			
92.	Taht			1		
93.	Taht (Dünya sevgisi ele geçirir.)	1				
94.	Taht (sultanı Allah)				1	
95.	Taht (sultanı Hz. Peygamber)	1				
96.	Tercüman (Kur'ân-ı Kerim'in manasının)		1			
97.	Umman (sırfa ulaşınca)				1	
98.	Uyanık (hâl erbabının gönlü)		2			
99.	Ülke	1	1			
100.	Ülke (Zikir ordusuyla dolarsa nefis-i emmare ülkesini fetheder.)	1				
101.	Virane (Kemal-i fazlı ile Allah yapar.)			1		
102.	Yanar (aşk ateşiyle)	5	1			
103.	Yaşlanmış/İhtiyar (Kâf dağını arkasına alırken)	1				
104.	Yer (Allah'ın)					3
105.	Yol (Allah'a götüren)	1				
106.	Yolcu (aşk yolunun korkusuz)		1			
107.	Yuva (lâhut doğanın)	1				
108.	Yuva (Lebin sırrının yuvasıdır.)		1			
109.	Ziya	1				
110.	Zulmet (Allah'ın cemâlinin nuruyla gider.)	1				

	36 GÖZ	AN	C	H	NM	SG
--	---------------	-----------	----------	----------	-----------	-----------

	36 GÖZ	AN	C	H	NM	SG
1.	Allah (Gözde nurdur.)	1				
2.	Aşk (dost yüzünün görüldüğü)					1
3.	Ayna	1				
4.	Büyüleyici		1			
5.	Cân	7	1		6	2
6.	Cemâl (gördüğü her şey)				1	
7.	İdrak (gözü açılırsa, göz tevhid aynasıyla görür.)					1
8.	Kadeh	2			2	
9.	Kalenderi		1			
10.	Kör (Allah'ı görmediği sürece)					1
11.	Sultan (Cân gözünü açana denir.)					1
12.	Şehbaz		2			

	37 HAKİKAT	AN	C	H	NM	SG
1.	Allah'ın sırrı	1				
2.	Allah'ın şuhudu			1		
3.	Arş-ı âlâ				1	
4.	Bağ			1		
5.	Cân (velinin)				1	
6.	Cân pazarında cân alışverişi yapmak					1
7.	Deniz	5		5	1	
8.	Gül (sarıp solmayan)					
9.	Gül bahçesi		1			
10.	Gülşen (seyran edilmeye değer)			1		
11.	Güneş	1	1	1	3	
12.	Hâl	1				
13.	Hazine			1	1	1
14.	İl (vahdet gülü derlenen)	1				
15.	İlim		1		1	
16.	Kaf dağı		1			
17.	Kandil			1		
18.	Kapı	7				
19.	Kaynak (kâinatın)					1
20.	Koku		1			1
21.	Kutub				1	
22.	Levh (Zamane onu bozmuşur.)		1			
23.	Mahzen (Hz. Peygamber'in)			1		
24.	Meydan	2				
25.	Miraç (kendini bilene)					1
26.	Nur			2		
27.	Ruhsar (tecelli zuhur eden)	1				
28.	Sapkınlık (Şeriatsız hakikat)				1	
29.	Servi (hiç güz görmeyen)			1		
30.	Sır	1	1	3	1	1

	37 HAKİKAT	AN	C	H	NM	SG
31.	Su		1			
32.	Süleyman (Hz. Peygamber)		1			
33.	Şarap		2			
34.	Şehir				3	
35.	Şuhud (Allah'ın)			1		
36.	Yol (Yüceltilirse Allah bulunur.)			1		

	38 HALK	AN	C	H	NM	SG
1.	Âlem	2			2	2
2.	Âşık (Allah'a)	1				
3.	Bende (lütuf ve ihsan sahibine karşı)		1			
4.	Bir (özde Allah'la)					
5.	Cihan	4	2	1	1	
6.	Çaresiz (Allah'ın kudret elinde)					1
7.	Ehl-i iman (bir kısmı)				1	
8.	Hz. Peygamber (halka Allah'ın rahmeti)	1				
9.	Hz. Peygamber (halkın en şerefli)		1			
10.	Kâfir (bir kısmı)				1	
11.	Kâmil (kimisi)			1		
12.	Korkak (hitne karşısında)		1			
13.	Meftun (bazı kişilerin ahlâkına)		1			
14.	Mutlu (lütfa muhatap olunca)		2			
15.	Nâkıs (kimisi)			1		
16.	Vefasız		1			

	39 HAT	AN	C	H	NM	SG
1.	Emniyetli bir yer		1			
2.	Gece				1	
3.	İsra Gecesi		1			
4.	Kâkül		1			
5.	Kandil		1			
6.	Kaza kaleminin siyahlığı		1			
7.	Kur'ân sûreleri				1	
8.	Küfür				1	
9.	Muhabbet fermanının menşurunun süsü		1			
10.	Peri		1			
11.	Reyhan				1	

	40 HAYRET	AN	C	H	NM	SG
1.	Çöl	1		1		
2.	Deniz	1		1	1	
3.	Sarhoş		1	1		
4.	Vadi	2		3	1	
5.	Yeryüzü		1			

	40 HAYRET	AN	C	H	NM	SG
6.	Zulmet			1		
7.	Zülf		1			

	41 HÜSN	AN	C	H	NM	SG
1.	Fakirlik (Dile getiren bunu yalvarma gözüne gösterir.)					1
2.	Fani (dünyanın hüsnü)				1	
3.	Hız. Yusuf (hüsnün kemali)		1			
4.	Mağrur (hüsne mâlik olanlar)				1	
5.	Mushaf		1		2	
6.	Naz (hüsnün tercümanı)		1			
7.	Yol				1	

	42 HZ. PEYGAMBER	AN	C	H	NM	SG
1.	Alem (Miraç'ta)			1		
2.	Allah'ın tam mazharı			1		
3.	Anahtar (Küntü kenz'in)			1		
4.	Ata (âşığın)			1		
5.	Ayna (Allah'ın)			1		
6.	Baş (cihana gelmiş ve gelecek herkesin)				1	
7.	Cânlara cânân	3		1		
8.	Cennet mahmudu				1	
9.	Cevher (risalet madeninin)			1		
10.	Cihânâ cân	1		3		
11.	Cömertliğin kaynağı			1		
12.	Çöl (yüzü, kesret çölü)				1	
13.	Derman (dertlilere)	1				
14.	Deva (âşıkların derdine)			1		
15.	Deva (bütün dertlere)			2		
16.	Fahr (cihanın)				1	
17.	Fanus (Onun hayali, gökyüzü çadırının)	1				
18.	Feyyâz (hakikatin)					1
19.	Gönül doktoru (âlemin)		1			
20.	Gül (vahdet ravzasının)	1				
21.	Güneş (cemâli)	1				
22.	İmam (enbiyanın)			1		
23.	İnci (sözleri)	1				
24.	İnci (şefaât denizinin)	1				
25.	İnsanın zübdesi				1	
26.	Kaynak (ağzı, ilm-i ledünnînin)				1	
27.	Kaynak (bağışlanma)			1		
28.	Kerem madeni	1				
29.	Lal (ludağı)				1	
30.	<i>lî-ma 'a 'llah</i> kasrının mihmanı			1		

	42 HZ. PEYGAMBER	AN	C	H	NM	SG
31.	<i>lîma 'a'llâh'</i> ın bülbülü	1				
32.	Lütuf (Allah'tan kullara)			1		
33.	Maarîfin kaynağı			1		
34.	Maden (ağzı)				1	
35.	Maden (ilim ve irfan)			1		
36.	Mahrem (hakâyık ilminin)				1	
37.	Mahzen (hakikatin)			1		
38.	Mahzen (Küntü kenz'in)				1	
39.	Merhem (âşığın vücud yaralarına)				1	
40.	Mînet (Allah'ın halka)	1				
41.	Nur	6		4	4	
42.	Nur (Allah'ın)	1	1	3	1	
43.	Nur (gönlü)		1			
44.	Nur (iki âlemin)	1				
45.	Nur (vahdet güneşinin)			1		
46.	Okyanus (bağışlama)	1				
47.	Öz (diğer peygamberler ise meyve)				1	
48.	Pîr			1		
49.	Pîr (âşığın)			1		
50.	Rahmet (Allah/Gaffar'ın)	4		1		
51.	Rehber			2	1	1
52.	Reis (Peygamberlerin)			1		
53.	Seba'l-mesânin sırrı			1		
54.	Server (enbiyanın)			1		
55.	Sıdkın kaynağı		1			
56.	Sultan	3	1	1		
57.	Süleyman (hakikatin)		1			
58.	Süs (ahlâkı şefkatin ve rahmetin)		1			
59.	Şâh (enbiya ve evliyanın)	1	1		2	
60.	Şah (iki âlemin)	1				
61.	Şifa (gönüllere)			1		
62.	Ümit (âşığın)			1		
63.	Yâr			2		
64.	Yâr/Sevgili/habib (Allah'ın)	2		4		1
65.	Zat (ilmin)				1	
66.	Zübde (insanın)				1	

	43 İMAN	AN	C	H	NM	SG
1.	Allah				1	
2.	Işık kaynağı		1			
3.	İnsan					1
4.	Kâğıt					1
5.	Nur (mevlid ayında ayan olur.)	1				
6.	Pâk gönül (iman ehlinin silâhı)					1

	43 İMAN	AN	C	H	NM	SG
7.	Ruh					1
8.	Yoldaş (kabirde garibane yatan kullara)	1				

	44 İNSAN	AN	C	H	NM	SG
1.	Anka (gönül kafının)				1	
2.	Âşina (sırların)				1	
3.	Ayna (Allah'ın zâtına)	1				
4.	Ayna (cemâlin)		1	2	1	
5.	Câmi-i dünya					1
6.	Cân (âlemin)					1
7.	Dâne (âlem harmanında)				1	
8.	Delil (Allah'ın zâtının)				1	
9.	Dil (âlemin)					1
10.	Esir (nefsinin)			1		
11.	Gâfil			1		
12.	Gölge				1	
13.	Göz (âlemin)					1
14.	Has (endişenin)				1	
15.	İki âlem (insanın zâtı)					1
16.	İman					1
17.	Kalp (âlemin)					1
18.	Kulak (âlemin)					1
19.	Makam (âlemin)					1
20.	Maksat (âlemin varoluşunun)					1
21.	Mestane	1				
22.	Metin (Allah'ın güzelliğinin şerhinden oluşmuş âlem kitabının)				1	
23.	Murat (âlemin)					1
24.	Müşâhid (Allah'ın nurunun cemâlinin)					1
25.	Öz (âlemin tümünün)		1			1
26.	Öz (cömertlik hazinesinin)			1		
27.	Ruhsuz cisim (hakikatte)		1			
28.	Secdegâh (âlemin)					1
29.	Sır (küntü kenz'in)					1
30.	Sultan (âlem tahtgâhının)					1
31.	Süs (âlemin)				1	
32.	Tecelligede (aşkın)		1			
33.	Tılsım (insanın sûreti, kenz-i hafî olan Allah'ın)	1				
34.	Toprak (insan sûreta)			1		

	45 İRFÂN	AN	C	H	NM	SG
1.	Âlem	1				
2.	Cennet				3	
3.	Deniz				1	

	45 İRFÂN	AN	C	H	NM	SG
4.	Hız. Peygamber (İrfân madenidir.)			1		
5.	İlk nokta kitabı (İrfân ehli)				1	
6.	Mektep			1	4	
7.	Muhabbet (İrfânın neticesi)					1
8.	Nutk (ehl-i Hakk'ın)					1
9.	<i>semme vechullah</i> (İrfân ehlinin kıblesi)				1	
10.	Sır (Leb-i hamuşla anlatılır.)		2			
11.	Varidat					1

	46 İRŞAD	AN	C	H	NM	SG
1.	Emir	1				
2.	Semt	1				
3.	Söz (ârifin her bir)					1

	47 KADEH	AN	C	H	NM	SG
1.	Âlem		1			
2.	Aşk (Âşık içmiştir.)			1		
3.	Ayna		3			
4.	Elest (Âşık içmiştir.)		1	1		
5.	Ezel			1		
6.	Fena		1			
7.	Gönül	1	1			1
8.	Göz (Abdal ondan içer.)				1	
9.	Göz (âşığın)	1				
10.	Kalıp (Ruhsuz ise de badenin feyzine coşku ve cân verir.)		1			
11.	Muhabbet (İçenler Allah'a gider.)		1	1		
12.	Nilüfer (altından)	1				
13.	Ruhsuz bir kalıp		1			
14.	Safa (Parıltısı âşığın bezmini aydınlatır.)		1			
15.	Sevgilinin dudağı		1			

	48 KALP	AN	C	H	NM	SG
1.	Aşk denizinin kaynağı (evliyanın kalpleri)					1
2.	Ayna	2	3	1		2
3.	Beytullah	2				
4.	Cennet bağı (Zikrullah ile)				1	
5.	Cibril'in nefh-i rûh eylediği yer		1			
6.	Çelik gibi sert (zâhidin kalbi)	1				
7.	Hasta (kendini bilmezse)					1
8.	Hulûs yeri		3			
9.	İtikad yeri		1			
10.	Kör (zâhid öyle sanır.)	1				
11.	Mahzun (âşığın kalbi)	1				

	48 KALP	AN	C	H	NM	SG
12.	Marifet mülkünün kutbu					1
13.	Mazhar (Allah'ın nurunun)			1		
14.	Mütereddit (âşığın kalbi)	1				
15.	Saf altın (âşığın kalbi)		2			
16.	Saray			1		
17.	Taştan sert (öğüt dinlemeyenin kalbi)				1	
18.	Yanar (âşığın kalbi)	1				
19.	Zengin (âşığın kalbi)		1			

	49 KAN	AN	C	H	NM	SG
1.	Gözyaşı	1	3		5	1
2.	Helal (kurbanda)					
3.	Şarap				1	
4.	Yâr (âşığın kan pahası)					1
5.	Zerre (iken onu kan eden kâmilin nefesidir.)				1	

	50 KAŞ	AN	C	H	NM	SG
1.	Hilal		1			
2.	İskender'in seddi				1	
3.	<i>Kâbe kavseyni ev ednâ</i> (Allah yolu mertlerinin kaşı)					1
4.	<i>Kâbe kavseyni ev ednâ</i> (Hz. Peygamber'in kaşı)				1	1
5.	Kalem	1				
6.	Mihrab				3	1
7.	Şerh (kaş saç ile iki âlemin)				1	

	51 KERAMET	AN	C	H	NM	SG
1.	İnci (Allah'ın, velayet denizi taliplerine verdiği)	1				
2.	Sır		1			
3.	Sihir		1			

	52 KESRET	AN	C	H	NM	SG
1.	Âlem			3	2	2
2.	Bent	1				
3.	Bezm			1		
4.	Çöl				1	
5.	Dalga			1		
6.	İhsan	2				
7.	İl	2				
8.	Kaf (dağ)	1				
9.	Mezar			1		
10.	Nikab					2
11.	Pazar				1	
12.	Perde	1				
13.	Saç				1	

	52 KESRET	AN	C	H	NM	SG
14.	Sûret âlemi				1	
15.	Tılsım			1		
16.	Vahdet aynası					1
17.	Zehir					1

	53 KEŞİF	AN	C	H	NM	SG
1.	Bakış (akıl hikmetli)		1			

	54 KİRPİK-MÜJGÂN	AN	C	H	NM	SG
1.	Asker		1			
2.	Fitne sebebi				1	
3.	Ok		6		1	

	55 KUL	AN	C	H	NM	SG
1.	Âciz			1		
2.	Âkil (Kimi)			1		
3.	Âsi			1		
4.	Âşık (kimi)			1		
5.	Bîçâre	1		1		
6.	Cimri			1		
7.	Cömert			1		
8.	Denî	1				
9.	Dertli			1		
10.	Düşkün	1				
11.	Düşkün	1				
12.	Gâfil			1		
13.	Günahkâr			2		
14.	Hayran (kimi)			1		
15.	Hayvan (kimi)			1		
16.	Kâmil (kimi)			1		
17.	Kurban (aşk şarabının)	1				
18.	Mahcup (kimi)			1		
19.	Mecnun (kimi)			1		
20.	Mücrim (kimi)			2		
21.	Müsamahasız (günah işleyenlere karşı)			5		
22.	Nâkıs (kimi)			1		
23.	Sâdık (kimi)			2		
24.	Şaşkın	1				
25.	Şaşkın	1				
26.	Takdir (Allah'ın)			1		
27.	Vâris (Allah, dîdarını lütettiğinde cennete)	1				
28.	Vâsil (kimi)			1		
29.	Yoksul (kimi)	1				

	56 KÜFÜR	AN	C	H	NM	SG
1.	Celâl perdesi				1	
2.	Kâfirdedir				1	
3.	Kale (O yıkılmadan din iman yapılmaz.)				1	
4.	Mürekkep					1
5.	Yârin saçındadır.		1		1	1

	57 LEDÜN	AN	C	H	NM	SG
1.	Ders				1	
2.	İlim	6	2	1	2	5
3.	İlim (Allah'tan alınır.)	1				
4.	İlim (deniz)	1				
5.	İlim (Dersini alan ârif kişiler gönül hastalarına Lokman olur.)				1	
6.	İlim (gülzarı Simavna Kadısı'nın yazdığı Vâridât'tır.)				1	
7.	İlim (mecma-ı bahreinde okunan)	1				
8.	İlim (müçtehidî meşâyihin başındakiler olan)	7				
9.	İlim (müderresî aşk)					1
10.	İlim (sırlarının kaynağı Hz. Peygamber olan)				1	

	58 MARİFET	AN	C	H	NM	SG
1.	Bela		1			
2.	Cehalet (bazılarınca)					1
3.	Cennet (Allah zikrine cândan talip olanlar girebilir.)		1	1		4
4.	Cennetin gül suyu		1			
5.	Dünya pazarının süsü		1			
6.	Göz sürmesi				1	
7.	Hazine		3		2	
8.	İnci	1				
9.	Kıstas (haklı olmanın)		1			
10.	Mekteb			1		
11.	Miraç			1		1
12.	Nur				1	
13.	Safa		1			
14.	Sema					1
15.	Sır		1			
16.	Sürme (Cân gözünü aydınlatır.)				1	
17.	Sürûr kaynağı					1
18.	Taç					1
19.	Taht					2
20.	Yol					1

	59 MASİVA	AN	C	H	NM	SG
1.	Asker (Gönül mülküne musallat olmuş.)	1				
2.	Bağ		1			

	59 MASİVA	AN	C	H	NM	SG
3.	Dünya			1		1
4.	Eğlence				1	
5.	Eziyet (Hz. Peygamber ondan uzaktır)			1		
6.	Fena			2		
7.	Heva (mâsivaya olan sevgi beyhude)			1		
8.	Kara	1				
9.	Kir			2		
10.	Lâ (hakikatte)					1
11.	Meyl (arzu)			1		
12.	Nâsut			1		
13.	Oruç			1		
14.	Pas		1			
15.	Resim		1			
16.	Sevgi	1		11		
17.	Sûret	1				
18.	Süprüntü	1				
19.	Tuzak		1			

	60 MELÂMET	AN	C	H	NM	SG
1.	Bezm		1			
2.	Harabat		1			
3.	Hırka				1	
4.	Öpücük		1			
5.	Pazar		1			
6.	Taş					1

	61 MEYHANE	AN	C	H	NM	SG
1.	Dünya (Dert mekânı ve orada âşık yürek kanı içer.)				1	

	62 MUHABBET	AN	C	H	NM	SG
1.	Âfet (âşık için)		1			
2.	Allah irfanının neticesi					1
3.	Allah'ın yadigârı					1
4.	Allah'ın zâtı					2
5.	Aşk					1
6.	Ateş (Allah'ın)		1			1
7.	Burak (Hakk yoluna gidenlere)					1
8.	Cân pazarı					1
9.	Cevher		1	1		
10.	Cur'a			1		
11.	Çengel		1			
12.	Çöl		1			
13.	Deniz		1			
14.	Deniz/Derya		2	1		1

	62 MUHABBET	AN	C	H	NM	SG
15.	Dert		1	1		
16.	Felek		1			
17.	Gam		1			
18.	Gam-güsar (gönül ve cânın)					1
19.	Genc-dâr (âlemin)					1
20.	Girdab		1			
21.	Gül bahçesi		1			
22.	Hazine		1			
23.	Îlâhî bir hediye					1
24.	İnci	1				
25.	Kadeh		2	2		1
26.	Kalkan		1			
27.	Kan					1
28.	Kandil		1			
29.	Kapı		1			
30.	Kesb ü kâr (her şeyin)					1
31.	Libas (aşk ehlinin giydiği)		1			
32.	Mâye					1
33.	Mâye (hakk yoluna gidenlere)					1
34.	Mâye (hakikat ehlinin)					1
35.	Mecmua (esrarın)		1			
36.	Merkez (her şeyin)					1
37.	Neşedâr					1
38.	Neşve		1			
39.	Nur	1	1	1		
40.	Nur (Allah'ın)					1
41.	Pâre (leziz, ihsana gelen)					1
42.	Reh-güzâr (velilerin)					1
43.	Rüsvalık		1			
44.	Rüzgâr			1		
45.	Sarhoş		1			
46.	Sermaye (gönle)		1			
47.	Sığınmak		1			
48.	Sır	1	3			
49.	Şarap		2	1		1
50.	Şeh-süvâr (âlemin)					1
51.	Tohum (mevcudatın)					1
52.	Toprak		1			
53.	Vâridat (cihanın)					1
54.	Yara		1			
55.	Yol		2			
56.	Yoldaş		1			
57.	Zâlim bir pençe		1			
58.	Zülfikar					1

	63 NEFES	AN	C	H	NM	SG
1.	Âb-ı hayat (kâmilin nefesi)				1	
2.	Bahr-i Zât (Allah)				1	
3.	Cân (kâmilin nefesi, gönlün)				1	
4.	Deniz				2	
5.	Nefaftü sırrı (kâmilin nefesi)				1	
6.	Rehber (kâmilin nefesi, Allah yolunun)				1	
7.	Server (kâmilin nefesi, gönül tahtının)				1	

	64 NEFİS	AN	C	H	NM	SG
1.	Alçak			1		
2.	Asker	1			1	
3.	Aslan (vücut ormanındaki)		1			
4.	At			1		1
5.	Azgın		1			
6.	Bed					1
7.	Bed-endamlı	1				
8.	Binek				1	
9.	Düşman (ölünceye kadar insandan ayrılmayan)				1	
10.	Firavun					1
11.	Havva				1	
12.	Hileci	1		3		
13.	Kadın	1				
14.	Kafir				1	
15.	Karga				1	
16.	Kötü sıfatlı				1	
17.	Nüsha-i vahdet					1
18.	Perde			4		
19.	Put	1				
20.	Riyâkâr			1		
21.	Sebatsız	1				
22.	Set			2		
23.	Şerir			3		
24.	Şeytan					1
25.	Uğursuz			1		
26.	Yüz karası (amel defterini cürümleriyle karalayan, siyah yüzlü)	1				
27.	Zulmet	1		1		

	65 ÖLÜM	AN	C	H	NM	SG
1.	Aşkın çaresi		1			
2.	Âyân (Vakti gelince olur.)	1				
3.	Diriliş (ölüm sonrası)				1	

	65 ÖLÜM	AN	C	H	NM	SG
4.	Elçileri (O, gelmeden önce gelir.)				1	
5.	Hayat (Sûfiye göre ayındır.)					1
6.	Kös				2	
7.	Maksud (dert ehlinin)		1			
8.	Sevgili ile halvet				1	

	66 PUT-SANEM	AN	C	H	NM	SG
1.	Gül yanaklı ve müşkin-nikab (Sanem)		1			
2.	Nakışlı, süslü (sanemin olduğu yer)		2			
3.	Şâd (âşık saneme vâsıl olunca)		1			
4.	Vecih (cihândaki her şey sanemin)				1	

	67 RAHMET	AN	C	H	NM	SG
1.	Allah			1		
2.	Çıra		1			
3.	Çok (Allah'ın rahmeti, kulun günahından)	2		8	1	
4.	Derya	1		5		
5.	Hız. Muhammed	3		2		
6.	Kapı (Allah açar.)	1				
7.	Katre				1	
8.	Rüzgâr			1		
9.	Sonsuz			8		
10.	Su			3		
11.	Umman	1				

	68 RİND	AN	C	H	NM	SG
1.	Âlemnümâ (rindin gönlü)		1			
2.	Âşık (aşk rindidir)		1			
3.	Aşk cevheri (rindin mahellesinin toprağı)		1			
4.	Bî-nevâ (başına gelenlere karşı isyan edip ses çıkarmaz)		1			
5.	Cürakeş		1			
6.	Gam sarhoşu		1			
7.	Gülistan (rindin meclisi)					
8.	Kayıtsız		1			
9.	Kırmızı (rindin rengi)		1			
10.	Makul değil		1			
11.	Naz (rindin makamı)		1			
12.	Pâk (rindin gönlü, fena meygedenin şarabının bulaşığında)		1			
13.	Riyasız		3			
14.	Sarhoş		9			
15.	Sarhoş (gam)		1			
16.	Şarap (rind âşığın gönül neşesi)		1			

	68 RİND	AN	C	H	NM	SG
17.	Turfe (rindin tavırları)		1			
18.	Uyanık gönüllü		2			
19.	Vahdet meclisi (rinde göre dilberle oturmak)		1			
20.	Yoksul		1			

	69 RİYA	AN	C	H	NM	SG
1.	Bigâne (riya ehli âşığa)		1			
2.	Haslet (terk edilmesi geereken)			1		
3.	Perde (mana çehresine çekilen)		1			
4.	Semer		1			
5.	Tâc, hırka ve şal (riyanın sembolü)				1	

	70 RIZA	AN	C	H	NM	SG
1.	Âriflerin özelliği					1
2.	Sabitkadem (âşık, rızada)		1			
3.	Tevekkülün esası (rızaya teslim olmak)					1
4.	Tûr			1		

	71 SÂDIK	AN	C	H	NM	SG
1.	Âşık	3	1	2	1	
2.	Cânân			1		
3.	Mahzen (hakayık sırrının)			1		
4.	Saadet (sıdkı)			1		
5.	Yoldadır			2	1	

	72 SIDK	AN	C	H	NM	SG
1.	İhlas (sıdkın kaynağı)		1			
2.	Menşe (hulûsun)		1			
3.	Netice		2			
4.	Nur		1			
5.	Pâye (yüce)		1			
6.	Saadet (sâdik için)			1		
7.	Süs (kalbin)		1			
8.	Temiz zâtın niteliği		1			
9.	Yiğit (yola sıdk ile giren)					
10.	Yüce bir paye		1			

	73 SÛFÎ	AN	C	H	NM	SG
1.	Hicab (zikri)					2
2.	Perde (zikri, doğru yola)					2
3.	Secde-perest		1			
4.	Şüpheli (tesbihatı)		1			

	74 SÛRET	AN	C	H	NM	SG
--	-----------------	----	---	---	----	----

	74 SÛRET	AN	C	H	NM	SG
1.	Ağyar	1				
2.	Aldatıcı			1	1	1
3.	Âlem				1	1
4.	Aşk		1			
5.	Aşk (sûreta bu âlem)					1
6.	Fani					1
7.	Hırsız					1
8.	Kâf dağı				1	
9.	Kenz-i hafi (İnsanın sûreti)	1				
10.	Kesret				1	
11.	Kıyafet (âşık için)				1	
12.	Lâilâheillâllah (tevhidin sûreti)					1
13.	Mâsiva	1				
14.	Nokta-i kübra (Rahman'ın sûreti)				1	
15.	Parıltı (Allah'ın yüzünün)					1
16.	Tılsım (insanın sûreti Allah'ın)	1		1		

	75 ŞARAP/MEY	AN	C	H	NM	SG
1.	Allah aşkı	1	1		1	1
2.	Aşk	2	3	2	2	1
3.	Ayna (iki olan âlemi, on sekiz bin gösteren ilginç)		1			
4.	Gönül neşesi		1			
5.	Hakikat		2			
6.	Hakikat (Sâkisi ehl-i gönüldür.)		2			
7.	Kevser		3	1		
8.	Muhabbet		5	1		1
9.	Naz		3			
10.	Vahdet	5		6		
11.	Vuslat			1		
12.	Yürek kanı		1		1	

	76 ŞERİAT	AN	C	H	NM	SG
1.	Aba (velinin)				1	
2.	Asa (velinin)				1	
3.	Âşina (velinin)				1	
4.	Beden				1	
5.	Beka (hakikatin)				1	
6.	Bezm (Vahdet şarabı içilen)			1		
7.	Delil (tarikatin)				1	
8.	Haram (Allah'a)					1
9.	Hayâ				1	
10.	Hediye (Allah'ın Miraç gecesinde habîbine)				1	
11.	Hüküm (Kâfir nefsi katletmek için Allah'ın kazasının)				1	

	76 ŞERİAT	AN	C	H	NM	SG
12.	Hüma (bütün ilimlerin)				1	
13.	Işık (hakikat nurunun)				1	
14.	İbtida (Allah yolunun)				1	
15.	İhtida (kamunun)				1	
16.	İntiha (yol)				1	
17.	Kapı (Allah dergâhının ilk)				1	
18.	Kıyafet (hakikatin, altından yapılmış)				1	
19.	Livâ (hakikatin)				1	
20.	Mukteda (tarikatin)				1	
21.	Mürebbi					1
22.	Nida (Sırat-ı müstakime davet iden münadilerin)				1	
23.	Nur			1		
24.	Rehber (evliya ve enbiyanın)				1	
25.	Rehber (Hakk yolunun)				1	
26.	Safa (cihad-ı ekber eden, ehl-i dilin kalplerinin)				1	
27.	Saray (Allah'ın)					1
28.	Sünnet (enbiyanın)				1	
29.	Temel (din sarayının)				1	
30.	Vahiy (Cebrâil tarafından Hz. Peygamber'e yirmi üç yılda getirilmiş)				1	
31.	Yüzsuyu				1	
32.	Zâhirî	1		1		3

	77 ŞİRK	AN	C	H	NM	SG
1.	Ateş (tevhide mâni olan)			1		1
2.	Dert					1
3.	Kavgâ (Allah'tan başka bir şeyin varlığını ispat etme)					1
4.	Oruç					1
5.	Siva			1		
6.	Şaşılık			1		
7.	Tuğyan				1	
8.	Zulmet (Hz. Muhammed'in şefaatiyle def olur.)			1		

	78 TAHKİK	AN	C	H	NM	SG
1.	Arş				1	
2.	Bezm		1			
3.	Işık		1			
4.	Marifet (âşığın)		1			
5.	Misk		1			
6.	Keşf-i iyân		1			
7.	Şarap		1			
8.	Yol		2			

	79 TAKLİT	AN	C	H	NM	SG
--	------------------	-----------	----------	----------	-----------	-----------

	79 TAKLİT	AN	C	H	NM	SG
1.	Makam (Kurtulanlar, tahkikin arşına ulaşır.)				1	

	80 TARIKAT	AN	C	H	NM	SG
1.	Eser (tarikatlerin tümü Hz. Peygamber'in)	1				
2.	Has saray					1
3.	İttıradlı (intizamlı, düzgün)				1	
4.	İnci			1		
5.	Kurbiyet (Allah'a)	1				
6.	Sultanlık				1	
7.	Şeyh					1
8.	Taç	1				
9.	Yol (enbiyanın)			1		

	81 TECELLİ	AN	C	H	NM	SG
1.	Ateş		1			
2.	Celâl				1	
3.	Cemâl			2	1	1
4.	İki âlem (tevhid sırrını duyana)					1
5.	Lezzet	1				
6.	Nûr	5	1	4		1

	82 TEN	AN	C	H	NM	SG
1.	Ağyar					1
2.	Âlem	1				
3.	Bağ	1		1		
4.	Bağ/bahçe			1		
5.	Cehennem (Zamane dervişleri onda yanar.)	1				
6.	Cübbe (Ondan soyunanlar âşığı anlayabilir.)				2	
7.	Gemi (sekerat denizinde yüzen)	1				
8.	Gümüş	1				
9.	Hilecidir		1			
10.	Hz. Yakup				1	
11.	Kamış kalemin içindeki tüy (âşığın)		1			
12.	Kurban (Cânân yolunda edilir.)	1		1		
13.	Mülk				1	
14.	Perde (cânâna)			1		
15.	Post (Zamane dervişi ondan sıyrılamamıştır.)	1				
16.	Saman					1
17.	Saray (âşık ölünce yıkılır.)				1	
18.	Sıfat					2
19.	Tat	1				
20.	Tûr					1
21.	Ülke	1				
22.	Yoğun (cân ise latif)					1

	82 TEN	AN	C	H	NM	SG
23.	Yol (dervişer gider.)	1				
24.	Zemin (âşık onda kalmaz.)				1	
25.	Zindan (cânın tutulduğu)		1		1	

	83 TEVHİD	AN	C	H	NM	SG
1.	Buyruk (Allah'ın)			1		
2.	Cezbe				1	
3.	Çeşme		1			
4.	Deniz/Umman	2		1		
5.	Derman			1		
6.	Eğlence				8	
7.	<i>femâ fi'l-kevni illâ hû</i>					1
8.	İlim		1			
9.	İnsan (Tevhidin manası)					1
10.	İp		1			
11.	Kalkan				1	
12.	Kapı (Hz. Peygamber'in açtığı)			1		
13.	Kevser			1		
14.	Koku				1	
15.	<i>lâilâheillâllah</i>				1	
16.	Mum				1	
17.	Mülk (şeyhlerin)	1				
18.	Nur			1		
19.	Ravza				1	
20.	Sığınmak (âşığın)				1	
21.	Sır	3	1	2		2
22.	Su				1	
23.	Sûret					2
24.	Şarap		1			
25.	Şimşek				1	
26.	Zikir					1

	84 VAHDET	AN	C	H	NM	SG
1.	Âlem	2			1	4
2.	Âlem (kesretteki vahdet)			1		
3.	Âsâr	1				
4.	Ayna					1
5.	Bezm/Meclis		1	3	1	1
6.	Dergâh					1
7.	Ders					2
8.	Derya/Deniz	2		1	5	1
9.	Diyâr			2		
10.	El	1				
11.	Gönül (feyz alan)		1			

	84 VAHDET	AN	C	H	NM	SG
12.	Gül/Gülistan	5			1	1
13.	Güneş			4		
14.	Hazine			2		
15.	İl	5		5		
16.	İlim					1
17.	Kadeh				1	1
18.	Kâf (dağı)	1				
19.	Kaynak (âlemin)					1
20.	Kelime-i tevhid	1				
21.	Kevser			3		
22.	Küp	1				
23.	Lezzet					1
24.	Merkez					1
25.	Merkez (merkezinde kutup olan devranın)					1
26.	Nokta (bütün fikirlerin toplanacağı)				1	
27.	Nokta (Meşâyih bilir.)	1				
28.	Nur			4		1
29.	Nüsha					1
30.	Pîr	1				1
31.	Safa			1		
32.	Saray			18	2	
33.	Sır (rumuzu alleme'l-esmâ)				1	
34.	Sır/Esrar	3		1	3	4
35.	Şah				1	
36.	Şarap/Mey	6		7		
37.	Şeker (kesret zehir)					1
38.	Tabip (âşık)					1
39.	Yol	2				2
40.	Yüz				1	
41.	Zevk				1	

	85 VÂRIDÂT	AN	C	H	NM	SG
1.	Enbiya vahyi (evliya için)					1
2.	Envâr (Allah'ın) [Şeyh Bedreddin'in eseri]				1	
3.	Esrâr (âriflerin) [Şeyh Bedreddin'in eseri]				1	
4.	Fikir (aklın) [Şeyh Bedreddin'in eseri]				1	
5.	Gül bahçesi [Şeyh Bedreddin'in eseri]				1	
6.	Mimar (gönlün) [Şeyh Bedreddin'in eseri]				1	
7.	Nehir (Fusûs deniz) [Şeyh Bedreddin'in eseri]				1	

	86 VARLIK	AN	C	H	NM	SG
1.	Azap			1		
2.	Dağ (demirden)			1	1	
3.	Defter (Zât-ı vahdete ulaşmak için dürmek gerekir.)			1		

	86 VARLIK	AN	C	H	NM	SG
4.	Hicap (Ferhat onu kesmiştir.)			1	1	
5.	Hicap (Aşk burağı ile geçilebilir.)					1
6.	Kuyu (Çıkmak için âşık Allah'a yalvarır.)				1	
7.	Nakış					1
8.	Perde (yırılması için cân ve dil (gönül) siva sevgisinden pâk olmalıdır)			3		

	87 VELİ	AN	C	H	NM	SG
1.	Âşık					1
2.	Haslet		1			
3.	Hulefâ-i râşidin			1		
4.	Mertebe		1			
5.	Münkiri keser (duası, Hz. Ali'nin Zülfikar kılıcı gibi)			1		

	88 VUSLAT	AN	C	H	NM	SG
1.	Âlem	1				
2.	Encâm (Allah'tadır)	1				
3.	İz	1				
4.	Kapı	1		1		
5.	Kâşâne	1				
6.	Lezzet			1		
7.	Nimet			1		
8.	Nur			1		
9.	Saray	1				
10.	Sır	1				
11.	Şevk		1			
12.	Teselli					1
13.	Yol	2				
14.	Zevk			1		

	89 YÜZ	AN	C	H	NM	SG
1.	Ayna	1			1	1
2.	Baki				1	
3.	Bütün cihan (Allah'ın veçhi)				1	
4.	Dolunay		1			
5.	Esrar		1			
6.	Güneş				2	
7.	Her şeyde (Allah'ın veçhi)				1	
8.	Nur				3	
9.	Sır	1				

	90 ZÂHİD	AN	C	H	NM	SG
1.	Ahmak	1				
2.	Câhil					3

	90 ZÂHİD	AN	C	H	NM	SG
3.	Cehennem (zâhid geldiğinde âşıkların cennete benzeyen zikir meclisi)	1				
4.	Gâfil (taatinde)		1			
5.	Kör				1	
6.	Kuru bir ırgat					1
7.	Miskin			1		
8.	Riyakâr		4			
9.	Zâhir-perest	1				

	91 ZEVK	AN	C	H	NM	SG
1.	Aşk hâli					1
2.	Kadeh		1			
3.	Kâm kadehinin neşvesi (ârife göre)		1			
4.	Lezzet				1	
5.	Lezzet (kişinin insan olma aşamasında yaşadığı)					1
6.	Resûlullah'ın gelişi			1		
7.	Sahih					1
8.	Vuslat		1	6		

	92 ZİKİR	AN	C	H	NM	SG
1.	Cân	1				
2.	Cennet bahçesi (zikir meclisi)	1				
3.	Cıla (gönül aynasının)	2		2	2	
4.	Çevgan (tevhid ise top)				1	
5.	Derman	1			1	
6.	Ferman (evliyanın)	1				
7.	Güzel		2	1		
8.	Halka				1	
9.	Hayat kaynağı (caminin)			1		
10.	İhsan (Allah'tan âşıklara)	1				
11.	Kapı (hakikate, <i>Lâilâheillâhû</i> zikri)	1				
12.	Mimar (gönül kasrını yapan)			1		
13.	Muhâfiz (gönül kalesini muhafaza eden)			1		
14.	Nehir			2		
15.	Nur			4	2	
16.	Perde (zikri yapan kişi marifet sahibi değilse ona)					1
17.	Serdar (din askerine zafer kazandıran)			1		
18.	Şükür		1	1		
19.	Umman	1				

	93 ZÜHD	AN	C	H	NM	SG
1.	Aydınlatıcı		1			
2.	Hâl			1		
3.	Pas	1				

	93 ZÜHD	AN	C	H	NM	SG
4.	Rehber (rindlere)		2			
5.	Secde edilebilecek kadar temiz etek		1			

	94 ZÜNNAR	AN	C	H	NM	SG
1.	Küfür				2	2

BEŞİNCİ BÖLÜM

MUKAYESE TABLOLARI

Bu çalışmanın amaçlarından biri de tasavvuf terimleri/kavramları sözlüklerinin, tasavvuf şiirini anlamada ne derecede yardımcı oldukları sorusuna cevap aramaktır. Bunun açıklığa kavuşturulması için incelemeye tâbi tutulan kavramların bu çalışmada tespit edilip ortaya konulan anlamları ile tasavvuf terimleri/ıstılahları sözlüklerindeki karşılıklarının mukayese edilmesi, arada fark var ise onların tespit edilip bir arada sunulması gerekmektedir. Aslında bunu yaparken iki temel sorunun cevap bulması hedeflenmişti: a) Tasavvuf şiirinin anlaşılmasında tasavvuf sözlükleri ne kadar yol gösterici olabilir? b) Seçilen şairlerin divanlarında yer alan; ancak tasavvuf terimleri/ıstılahları sözlüklerinin kaydetmediği özgün düşünceler var mıdır, varsa nelerdir?

Buradan ulaşılabilecek cevapların; tasavvuf terimleri sözlüklerinin, tasavvuf şiirinin anlaşılmasında üstlendikleri yeri tespit etmek ve bununla birlikte 17. Yüzyıl mutasavvıf şairlerinin kavramlar özelinde anlam dünyalarının sözlük bağlamında ne derecede kayıt altına alındığı konusunda bir karara varılmasını kolaylaştıracağını bekliyoruz.

Üzerinde çalışılan kavramlara ilişkin tespit edilen bütün anlamların, tasavvuf sözlüklerindeki karşılıkları ile mukayese edilmesi, en azından bu çalışma için, muhaldir. Dolayısıyla konu hakkında bir fikir vermesi ve sağlıklı bir karara ulaşılacak için incelenen kavramlar arasından 3 tanesi (Dünya, Hakikat, İnsan) sözlüklerin¹⁰⁸⁵⁰ verdiği karşılıklarıyla ortaya konulup mukayese edildi. Bütün veri, bir tablo haline getirilip 5 sözlük ayrı ayrı sütunda, incelenen divanların tümü ise bir

---

¹⁰⁸⁵⁰ Mukayese için şu beş sözlüğe müracaat edilmiştir: Ethem Cebecioğlu, **Tasavvuf Terimleri&Deyimleri Sözlüğü**, Anka Yay., Ankara 2004 (Cebecioğlu); Abdürrezzak Kâşânî, **Tasavvuf Sözlüğü Letâifu'l-a'lâm fi işarâti ehli'l-ilhâm**, çev. Ekrem Demirli, İz Yay., İstanbul 2015 (Kâşânî); Seyyid Cafer Seccâdî, **Tasavvuf ve İrfan Terimleri Sözlüğü Ferheng-i Istılahat ve Tabirat-i İrfânî**, Çev. Hakkı Uygur, Ensar Neşriyat, İstanbul 2007 (Seccâdî); Seyyid Mustafa Râsim Efendi, **Tasavvuf Sözlüğü Istılahât-ı İnsan-ı Kâmil**, Haz. İhsan Kara, İnsan Yay., İstanbul 2013 (Râsim); Süleyman Uludağ, **Tasavvuf Terimleri Sözlüğü**, Kabalcı Yay., İstanbul 2001 (Uludağ).

sütunda gösterildi. Böylece metinler arası bir mukayese için kavram ve anlamların bir arada görülmesine imkan sağlanmış oldu.

Düşünce Mukayeseleri-1							
	DÜNYA	Cebeciöglü	Kâşânî	Seccâdî	Râsim	Uludağ	Divanlar
1.	Dünya, âhîret ehline ve velilere haramdır.				*		
2.	Dünya, ahiretin tarlasıdır.	*			*		
3.	Dünya âvâm halidir.				*		
4.	Dünya fânidir, onu talep eden baki âhîretini kaybeder.				*		39
5.	Dünya melundur, içindekiler de melundur. Yalnızca Allah'ı zikredenler, âlimler ve talebeler hariç.			*	*		
6.	Dünya, insanı Allah'tan alıkoyan her şeydir.	*			*	*	2
7.	Dünya, Hakk'tan gâfil olarak riya ile yapılan ibadettir.				*		
8.	Dünya kevnu fesað/fitne âlemidir.				*		1
9.	Dünya, cemî mâsiva, Hakk'a perdedir.				*		
10.	Dünya ilm-i zâhir, âhîret ise ilm-i bâtın gibidir.				*		
11.	Üzerinde yaşanılan gezegen, yer küresi.	*				*	
12.	Dünya, imtihan yeridir.	*					
13.	Dünya, geçicidir, fânidir.	*					
14.	Dünya, yalandır, yalancıdır.	*					5
15.	Dünya malı, dünyada kalır.	*					
16.	Dünya, cadıya benzer.	*				*	
17.	Dünya, yılanı benzer.	*				*	
18.	Dünya, zehre benzer.	*				*	
19.	Dünya, fahişeye/kadına benzer.	*				*	4
20.	Dünya, rüzgâra benzer.			*			
21.	Dünya, delilerin gülüşü, sarhoşların ağlamasıdır.			*			

Düşünce Mukayeseleri-1							
	DÜNYA	Cebecioğlu	Kâşânî	Seccâdî	Râsim	Uludağ	Divanlar
22.	Dünya, güneş altındaki şekerli buza benzer, çabuk erir.			*			
23.	Dünya kelamı; aşk, zevk, ahiret ve tasavvufi konular dışındaki konuları içerir.	*				*	
24.	Dünyaya ve içindekilere bağlanmak, bütün helakların başıdır.			*			
25.	Dünya, ahiretin sureti/zahiridir.			*			1
26.	Dünyanın hakikati, cahimin bir suretidir.			*			
27.	Dünya, nefsin yakınlık makamıdır yani sâlikin nefsine yakın olmasıdır.			*			
28.	Dünya malları Allah'ın emanetidir, onlarda izinsiz olarak tasarrufta bulunan haindir.			*			18
29.	Dünya, ahirete giden bir köprüdür.			*			
30.	Dünya, belalar evidir.			*			
31.	Dünya, Hak'tan gaflet etmek ve mahlûka teveccüh etmektir.			*			
32.	Dünya hareketsiz bir gölgeye benzer.			*			
33.	Dünya, dost gibi görünüp kendisini sevdirebilir.			*			
34.	Dünya hayatı, kulu ahiretten alıkoyan her şeydir.					*	
35.	Dünya, alçaktır.	*					8
36.	Hz. Peygamber dünyanın sultanıdır.						7
37.	Gönül, dünyadan zevk almaz.						13
38.	Âşık, dünyayı istemez.						31
39.	Dünya, viran bir saraydır.						5
40.	Dünya, gâfilleri aldatır.						12
41.	Ârif ve kâmiller dünya peşinde değildir.						14

Düşünce Mukayeseleri-1							
	DÜNYA	Cebecioğlu	Kâşânî	Seccâdî	Râsim	Uludağ	Divanlar
42.	Ehl-i dünya, medih ve sitayişe önem verir, dünya devletini gözler.						2
43.	Dünya, kesret ilidir.						1
44.	Dünya visâle manidir.						1
45.	Dünya, müminin zindanıdır.						1
46.	Dünyada her şey nefesle vücut bulur.						1
47.	Dünya küntü kenz'in sırrıdır.						1
48.	Gerçek ahiret dünyadadır.						1
49.	Dünyanın ne olduğunu bilmeyen cahil zahid onu cehennem sanır.						1
50.	Dünya zerrece gam çekmeye değmez.						1
51.	Âdem(insan) dünyayla doludur.						1
52.	Dünya bin başlı bir erkamdır.						1
53.	Dünya ejderleri yutmuş, yok etmiştir.						1
54.	Nice şah dünyanın elinden mat olmuştur.						1
55.	Dünya, misafirhanedir.						1
56.	Dünya, kalınacak bir yer değildir.						1
57.	Dünya, itibaridir.						1
58.	Dünyanın ne olduğunu anlamak zevk verir.						1
59.	Belâ cihan(dünya)ı anlamaya çalışmaktır.						1
60.	Câmi-i dünya âdem(insan)dır.						1
61.	Dünya, insandır.						1
62.	Kurtuluş isteyen dünyaya bağlanmaz.						1
63.	Abdallar dünyanın hevasından geçmiştir.						1
64.	Dünya, uyku ehline âlemdir.						1
65.	Fena(dünya)nın her işi, bir hayaldir.						1

Düşünce Mukayeseleri-1							
	DÜNYA	Cebecioğlu	Kâşânî	Seccâdî	Râsim	Uludağ	Divanlar
66.	Fenâ bezmi(dünya)ne eğlence için değil, dert ve bela için gelinmiştir.						1
67.	Dünya bir insanın döndürmekte zorlanacağı ağır bir dolaba benzer.						1
68.	Fena bezmi(dünya)nde aşkla dost olana cihanın tadı tuzu birdir.						1
69.	Dünyanın devleti insanı bir rütbeye muhtaç eder.						1
70.	Bülbül (insan), fenâ bağı(dünya)nda nalandır, buradan dost iline gitmek ister.						1
71.	Fâni(dünya)yi, fenada devleti bulanlar talep etmez.						1
72.	Fenanın mülkü(dünya)nün metainâ hoca çok çalışır.						1
73.	Dünyadan göçülür.						1
74.	Dünyada abayı beğenmeyenler, bir gün toprak olacaktır.						1
75.	Dünyada herkes kendine göre bela ve dert çeker.						1
76.	Dünyayı düşünmek tül-i emeldir.						1
77.	Dünyayı zulüm baştan başa kaplamıştır.						1
78.	İnsan dünyanın devleti için emek çekerken sıhhatinin kadrini bilmez.						2
79.	Fakir rind dünyayı bir anlık safaya değiştirmiştir.						1
80.	Dünya, âlem-i mülktür insan en son oraya gelmiştir.						1
81.	İnsanlar meşayihin dünyada bulunuş sebebini anlayamamıştır.						1

Düşünce Mukayeseleri-1							
	DÜNYA	Cebecioğlu	Kâşânî	Seccâdî	Râsim	Uludağ	Divanlar
82.	Dünya yedi başlı bin dişli yılandır, her başında bir ağzı vardır, âdem(insan)le beslenir. İlacı zehirdir. Şerbeti demdir.						1
83.	Dünyanın her bir kılı Kaf dağı gibidir.						1
84.	Âlem halkı zâhire dünya, bân ve gayb ise dâru'l-bekâ der.						1
85.	Dünya kendini sihir ile donatır, âleme mihnet kemendini salar.						1
86.	Dünya kimini nâlân, kimini giryân, kimini de soyup uryan eder.						1
87.	Dünya, muhkem(sağlam) zannedilir.						1
88.	Dünyaya rağbet terk edilmelidir.						1
89.	Dünyadan ayrılmak güç gelir.						1
90.	Dünya bir gün terk edilir.						2
91.	Dünya, en sonunda (ölünce) terk edilir.						1
92.	Dünyadan giderken kişinin üzerinde hiçbir şey kalmayacaktır.						1
93.	Bütün mal ve makamlar dünyada kalır.						1
94.	Dünyaya uryan gelmiş, dünyadan uryan gidilecektir.						7
95.	Dünya zevkine muhabbet, anlamsızdır.						1
96.	Dünya metain heves edilir.						1
97.	Dünyanın işiyle iştiğal olmamalıdır.						1
98.	Nefsin tuzağıyla dünyaya sevgiyle bağlanılır.						1
99.	Dünyanın tasası ukbâyı unutturur.						1

Düşünce Mukayeseleri-1							
	DÜNYA	Cebecioğlu	Kâşânî	Seccâdî	Râsim	Uludağ	Divanlar
100.	Dertli insan durmaksızın dünyayı toplar.						1
101.	Dünyayı arzulayanlar daima sarhoştur.						1
102.	Zikrini fikrini ve dinini dünyaya verenler Hudâ(Allah)'yı unuttur.						1
103.	Pervedigar(Allah) kerem eyleser dünyadan geçilir.						1
104.	Dünya pazarının süsü marifettir.						1
105.	Dünyaya heves etmekten Huda(Allah)'nın yardımıyla kurtulununca marifetten hisse elde edilir.						1
106.	Dünyaya yaşlı-genç, köle-cihan şahı herkes uryan gelmiş, dünyadan uryan gidecektir.						1
107.	Dünyaya uryan gelip dünyadan uryan gitmek kişiye nasihat olarak yeter.						1
108.	Dünya (insanlar), ahlak güzelliğine âşık olur.						1
109.	Cihan(dünya) herkese ağyar iken âşığa yâr(cânân)dır.						1
110.	Orucunu dünyaya izhar eden, riyazetine riya katmıştır.						1
111.	Cihan(Dünya) siyah saçların neden olduğu fitne ile başı döner.						1
112.	İnsan ve melek dünyaya ihsan eyler.						1
113.	Dünyaya nev-rûz zinet ve fer verir.						1
114.	Tahkikin pertevi dünyayı süsler.						1
115.	Amel defterine sevap dünyada yazılır.						1

Düşünce Mukayeseleri-1							
	DÜNYA	Cebecioğlu	Kâşânî	Seccâdî	Râsim	Uludağ	Divanlar
116.	Dünya baştanbaşa mah-likâlarla doludur.						1
117.	Sevgilinin nigeği dünyada fitneye sebep olur.						1
118.	Dünyayı sevgili(cânân)nin gözü yıkar.						1
119.	Dünya zindandır ve insanın bundan şikâyet etmemesi tuhaftır.						1
120.	Dünyada minnetsiz mürüvvet olmaz.						1
121.	Dünya fikri tül-i emeldir, terk etmek gerekir.						1
122.	Şarap, dünyanın gam yükünü hafifletir.						1

Düşünce Mukayeseleri-2							
	HAKİKAT	Cebecioğlu	Kâşânî	Seccâdî	Râsim	Uludağ	Divanlar
	Hakikatin Evsafı						
1.	Gerçek	*					
2.	Hakikat, var olduğu kesin ve açık bilinen şeydir.					*	
3.	Hakikat, cemâl ile celâli bir görmektir.						1
4.	Hakikat gözüyle bakıldığında mana sırrının cemali güneş gibi aşikâr olarak görülür.						1
5.	Hakikat, kâinatın masdardır (kaynak).						1
6.	Hakikat, aydınlığa götürür.						1
7.	Hakâyık; nefis, ruh, Âdem ve Havva'dadır.						1
8.	Hakâyık insan vücudunu kaplamıştır.						1
9.	Hakikatine ermeyen, maksadına ulaşamamış ve aldanmıştır.						1
10.	Hakikat biatı vahdet ehliden alınır.						1

Düşünce Mukayeseleri-2							
	HAKİKAT	Cebecioğlu	Kâşânî	Seccâdî	Râsim	Uludağ	Divanlar
11.	Hakikatte ledünne tâlip olanlara maarif ve hakâyık münasıptır.						1
12.	Aklın on mertebesi, hakikatin yüce köşkünün alçak basamaklı cumbasının merdivenidir.						1
13.	Hakikat cân pazarında cân alışverişi yapmaktır.						1
14.	Vücudun (varlık) hakikati yoktur.						1
15.	Hakikat, yokluğu icat etmiştir.						1
16.	Hakikat levhasının suretinde bekâ yoktur.						1
17.	Hakikat, velinin cânıdır.						1
18.	Hakikat yolunun mürşidinin kâmil bir ârif olması gerekir.						1
19.	Hakikat hiç güz görmeyen bir servi, sararıp solmayan bir güldür.						1
20.	Hakikat, seyran edilmeye değer bir gülşendir.						1
21.	Hakâyık illerinde vahdet gülleri derlenir.						1
22.	Tecelli, hakikat ruhsarından zuhur eder.						1
23.	Zamane, hakikat levhini bozup vefayı gidermiştir.						1
24.	Zamane dervişleri hakikate hiç uymaz.						1
25.	Gönül, hakikate ulaşmak ister.						1
26.	Hakikate gönül verilir ve o gönlü doldurur.						2
27.	Hakikat hazinedir.						3
28.	Hakikat, güneştir.						7
29.	Hakikat, kapıdır.						7
30.	Hakikat, denizdir.						11
31.	Hakikatin nuru vardır.						3
32.	Hakikat, güzel kokar.						2

Düşünce Mukayeseleri-2							
	HAKİKAT	Cebecioğlu	Kâşânî	Seccâdî	Râsim	Uludağ	Divanlar
33.	Âşık, hakikatin peşindedir.						10
34.	Allah'a ulaşma yolarındaki dört mertebeden biridir ve havassü'l-havass'a aittir.	*					
35.	Hız. Âdem'den kıyamete kadar değişmeyen hükümlerdir.			*		*	
36.	Hakikat, kulun Allah'a vuslat mahallinde ikamet etmesi, tenzih mahallinde sırrının durmasıdır.			*			
37.	Hakikat, ruhtur.	*					
38.	Hakikat, bir şeyi o şey yapan husus, mahiyettir. (Eşyanın, ef'âlin, halkın, takvanın, ihlasın, ilmin vb. hakikati)		*		*	*	
39.	Hakikatin ilk mertebesi, vehimleri ve malumları yok eden mertebe şeyhin şuhudu mertebesidir.			*			
40.	Hakikat, Hakk'ın sâlikten vasıflarını alarak yerine kendi vasıflarını koymasıştır.				*	*	
41.	Hakikî fâil Hakk'tır.		*			*	
42.	Hakkın hüviyeti, kendi nedeniyle var olan, kendisinin dışındaki her şeyi ise ayakta tutan olmasıdır.		*				
43.	Hakikat, tasavvuf ilmidir.					*	
	Hakikat-Şeriat						
44.	Hakikat ile şeriat bir paranın iki yüzü gibidir.					*	
45.	Hakikatsiz şeriat makbul değil, şeriatsiz hakikat ise bâtıldır. İkisi arasında uyum vardır.					*	
46.	Şeriat bir ağaç, hakikat ise onun meyvesidir.					*	

Düşünce Mukayeseleri-2							
	HAKİKAT	Cebeciöglü	Kâşânî	Seccâdî	Râsim	Uludağ	Divanlar
47.	Hakikat, bayrağı şeriat olan bir sultanlıktır.						1
48.	Hakikate şeriatsız ulaşılmaz.						4
49.	Hakikatin bekâsı şeriattir.						1
50.	Şeriatsız hakikat sapkınlıktır.						1
51.	Hakikat arş-ı âlâdır ve onu şeriat ihtiva etmiştir.						1
52.	Hakikatin altından yapılmış kıyafeti şeriattir.						1
53.	Şeriatin sözleri hakikatsiz bilinmez, hakikatin sırları da tarikatsız bulunmaz.						1
	Hakikat-i Muhammediye						
54.	Muhammedî gerçek					*	
55.	Bütün isimleri kendinde barındıran ve bulunduran ilk taayyünle birlikte olan Zat.	*		*	*	*	
56.	İsm-i azam	*				*	
57.	Her şeyin yaratıldığı hakikat					*	
58.	Hakikat-i Muhammediye aya benzer.				*		
59.	Hakikat-i Muhammediye'nin iki yüzü vardır. Bir yüzü âlem-i vahdete bir yüzü de âlem-i kesrete bakar.				*		
60.	Hz. Peygamber hakikate mahremdir.						7
	Hakikatu'l-hakâik/Hakikatü'l-Hakîka						
61.	Hakikatlerin hakikati	*				*	
62.	Tüm hakikatleri içeren, zât-ı ahâdiyyet.	*	*		*	*	
63.	Hz. cem veya hz. vücût	*		*		*	

Düşünce Mukayeseleri-2							
	HAKİKAT	Cebeciöglü	Kâşânî	Seccâdî	Râsim	Uludağ	Divanlar
64.	Birliğin bâtını. Yüce zâtın ilk taayyün mertebesi.		*				
	Hakikatu’l/Hakâiku’l-esmâ						
65.	İsimlerin hakikati	*				*	
66.	İlahî isimler					*	
67.	Zatın taayyün ve nispetleridir. Bunlar isimlerin birbirinden ayırt edilmelerini sağlayan sıfatlardır.	*				*	
	Hakikî aşk						
68.	İlahî aşk					*	
69.	İki türlüdür: Allah’ın kulu sevmesi ve kulun Allah’ı sevmesi. Karşılıklı olursa muaşaka olur.					*	
	Hakikat Ehli						
70.	Gönül ehlinin sunduğu hakikat şarabını içenler, mutlu olur.						3
71.	Fenâfillah’tan sonra bekâbillah’a eren sûfiler için kullanılır.	*					
72.	İradelerini Allah’a bağlamışlardır.	*					
73.	Hakikat-i câmia/Hakikat-i insan, kâmil insandır.		*	*			
74.	Hakikat ehlinin mâyesi muhabbettir.						1
75.	Hakikate vâkif olanlar, dünyaya girmemiş, girdiyse de dünyada eğlenmemiştir.						1
76.	Hakikatleri, fâni alayık(bağlar)tan kurtulanlar duyabilir.						1
77.	Hakikat şehrinin ehli ahsen sıfatlarla muttasıfır.						1
78.	Hakikat ehli, her an sıfatlarıyla mevsûftur.						1

Düşünce Mukayeseleri-2							
	HAKİKAT	Cebeciöglü	Kâşânî	Seccâdî	Râsim	Uludağ	Divanlar
79.	Hakikat ehli, gazap ve şehvete binip arşa çıkmıştır.						1
80.	Hakikate erildiğinde teşviş(karışıklık) gider.						1
81.	Hakâyık erbâbı, müşkilleri çözer.						1
82.	Hakikat ehlinin nişanı yoktur, o gizlidir.						11
83.	Hakikat ehlinin sabır ve şükrü görünmez.						1
84.	Hakikat ehli halktan biri gibi görünür.						1
85.	Hakikat ehlinin yolundaki sâlik, sıdk ile olmalıdır.						1
86.	Hakikat ehlini dinleyen, aşktan başka her şeyden vazgeçer.						1
87.	Hakikat şarabından içenlerle vahdet âleminde işret edilir. Onu içen mutlu olur.						4
88.	Hakikat şehrinin ehli, sarp yollardan geçirir.						1
89.	Arşa hakikat ehliyle çıkılır.						1
90.	Hakikat-i evvel, ilk var edilen ve sâdir edilen şey, akıldır.			*			
91.	Hakâyık şununun sûretidir.				*		
92.	Hakâyık-ı ilâhiyye nurunu hakâyık-ı kevnîyye üzerine salmıştır.				*		
93.	Hakâyık-ı İlâhiyye/kevnîyye, ayân-ı sâbitedir.		*		*		
94.	Hakâyık-ı erbaa, hayat, ilim, irade, kudrettir.				*		
95.	Hakâyık üçtür: Âfâk, enfüs, Kur'ân.				*		

Düşünce Mukayeseleri-2							
	HAKİKAT	Cebecioglu	Kâşânî	Seccâdî	Râsim	Uludağ	Divanlar
96.	Hakikat ikidir: Hakikat-i ilahiyye-i fâile ve hakikat-i kevnîyye-i kâbile.				*		
97.	Hakâiku's-seb'ati'l-küllîye: Hayat, ilim, irade, kudret, kelam, cömertlik, adalet.		*				
98.	Hakâiku'l-aşere: Mükâşefe, müşâhede, muâyene, hayat, kabz, bast, sekr, ittisal, infisal. ¹⁰⁸⁵¹		*				
	Hakikat-i İlâhiyye/Hakikatü'l-Hak						
99.	Hakikat-i İlâhiyye güneşe benzer.				*		
100.	Bilen-bilinen ve bilmenin birliği itibariyle Hakkın kendisini bilmesi		*				
101.	Hakikatü'l-insaniyye, ulûhiyet mertebesidir.		*				
102.	Hakâikü'l-esma, Hakkın taayyünleridir.		*				
	Hakikat-Allah						
103.	Hakikat, Sübhân'ın (Allah) sırrıdır.						1
104.	Hakikat şehrine varıldığında Hakk'ın (Allah) sırrına ulaşılır.						1
105.	Hakikat, Mevlâ'nın (Allah) şuhududur.						1
106.	Hakikat; Hakk (Allah), Hakk (Allah) ile şuhud edildiğinde bilinir.						1
107.	Suretler (mahlûkat), Allah'ın yüzünün parıltılarını gösteren hakikatlerdir.						1

¹⁰⁸⁵¹ Alıntı yapılan kaynakta "On Hakikat" alt başlığı altında 'sâliklerin kat ettikleri on menzil'e işaret edildikten sonra yukarıdaki kavramlar sıralanmıştır ancak sıralanan *menzil* sayısı dokuzdur. Bkz. Abdürezzak Kâşânî, *age*, s.221.

Düşünce Mukayeseleri-2							
	HAKİKAT	Cebeciöglü	Kâşânî	Seccâdî	Râsim	Uludağ	Divanlar
108.	Hakikat yolu soylanırsa (yüceltilirse) Mevla (Allah) bulunur.						1
109.	Hakikat üzere anlayıp bilen Allah'tır.						1
110.	Hakikat halini Hayy u Kayyum (Allah) açıp beyan edebilir.						1
111.	Hakikate Hakk'ın (Allah) yardımıyla ulaşılır.						1
112.	Hakikate mazhar olmak için Kerîm'den (Allah) yardım istenir.						1
113.	Gani (Allah) dilerse bir fakiri, bâtinen hakikatlar harmanı haline getirir.						1
114.	Hakk (Allah) dergâhına yüz sürenler, hakikat üzere secde etmiştir.						1
115.	Vicdan ile Allah hakikatiyle anlaşılmazsa lisandaki irfânın bir değeri yoktur.						1
116.	Bilgi, Zât'ın (Allah) hakikatine eremez.						1
	Hakikat sırrı						
117.	Hakikat sırrı ihlâs ile ortaya çıkar.						1
118.	Hakikat sırrı zikrullahın tekrarı ile bulunur.						1
119.	Hakikat sırları beni âdem(insan)in suretinde tılsım olmuştur.						1
120.	Hakâyık sırrı cân gözü açılarak seyredilir.						1
121.	Rahman(Allah), sırrını hakikat kutbu eylemiştir.						1
122.	Hakâyık sırrının mahzeni, sâdıktır.						1
123.	Hakâyık esrârı, vahdet ehlinin kalbinde mestur olmuştur.						1
124.	Hakikat sırrını, şeyhe ittiba eden bilir.						1

Düşünce Mukayeseleri-2							
	HAKİKAT	Cebecioğlu	Kâşânî	Seccâdî	Râsim	Uludağ	Divanlar
125.	Âlemin bâtını, zâhiren gizli olan hakikatlerin aydınlanması için teneffüs etmek ister.						1
126.	Hakk (Allah) sırrına ârif olduğunda hakikat şehrinin mihmanı olunur.						1
	Hakikat İlmi						
127.	Hakikat ilmi irfân mektebinde okunur.						1
128.	Hakikat ilmını nüshası Mevlana'nın Mesnevî'sidir.						1
	Hakikate ulaşmak						
129.	Hakikate aşk ile ulaşılır.						1
130.	Hakikate sadık aşk eri mazhar olur.						1
131.	Hakikat, çaba ile elde edilir.						1
132.	Hakikat erleri ilim sahipleridir.						1
133.	Enaniyeti giderilip hicap örtüsü kaldırıldığında hakikat gaybı açılır.						1
134.	Hakikat sırlarını bilmek isteyen âşık Allah'tan yardım ister.						1
135.	Hakikat, kendi kendini bilene miraçtır.						1
136.	Hakikatte namaz vuslata bir sebeptir.						1
137.	Hakikat yolunda gitmek en büyük saadettir.						1
138.	Hakikate tarikatle ulaşılır.						1

Düşünce Mukayeseleri-3							
	İNSAN	Cebecioğlu	Kâşânî	Seccâdî	Râsim	Uludağ	Divanlar
	İnsan-ı kâmil						
1.	İnsan-ı kâmilin bulunması nerdeyese imkânsız gibi olsa da o, her devirde bulunur.			*	*		

Düşünce Mukayeseleri-3							
	İNSAN	Cebecioğlu	Kâşânî	Seccâdî	Râsim	Uludağ	Divanlar
2.	Bütün mertebeler, insan-1 kâmilindir.			*			
3.	İnsan-1 kâmil olana insan denir.		*	*			1
4.	Kâmil olmayan insan, hayvânî insandır.		*				
5.	İnsan, gözbebeğidir.	*		*			
6.	İnsan-1 kâmil herkesi görür ama kendisini göremez.			*		*	
7.	İnsan-1 kâmil çeşitli özellikleri sebebiyle dört büyük meleğe benzer. Cebrail'dir.			*			
8.	İnsan-1 kâmil, kalplerin kaf dağının arkasında gizli olması nedeniyle simurgtur.	*		*		*	
9.	İnsan-1 kâmil, herkese şefkat bakışı ile baktığı için büyük karanlık ve muhit denizidir.	*		*		*	
10.	İnsan-1 kâmil, taliplerinin susuzluğunu giderdiği için buluttur.	*		*		*	
11.	İnsan-1 kâmil, nurları ile dünyayı aydınlattığı için güneştir.	*		*		*	
12.	İnsan-1 kâmil çeşitli özellikleri sebebiyle bazı peygamberlere (Hz. Âdem, Nuh, İbrahim, Musa, Hızır, Süleyman, İlyas, isa) benzer			*			
13.	İnsan-1 kâmil, Ledünni ilmin hayat suyundan içtiği ve ölümsüz hayata kavuştuğu için Hızır'dır.			*	*		
14.	İnsan-1 kâmil, kuşdili bildiği için Süleyman'dır.				*		
15.	İnsan-1 kâmil, ölüyü dirilttiği için İsa'dır.				*		
16.	İnsan-1 kâmil, büyük iksirdir.			*			

Düşünce Mukayeseleri-3							
	İNSAN	Cebecioğlu	Kâşânî	Seccâdî	Râsim	Uludağ	Divanlar
17.	İnsan-ı kâmil, Allah'ın halifesidir.	*			*	*	
18.	İnsan-ı kâmil, bâliğ, bilgin, zamanın sahibi, mükemmel, tiryak, faruk, âdil, yektâ, kızıl kibriya, çalgıcı, derviş, sûfî, mürşit şeyh, ârif, mâşuk, aziz, şâfî, kâfî, kevn-i câmi, kâmil ve mükemmil, câm-ı cihennema, büyük tiryak.			*	*		
19.	İnsan-ı kâmilde 4 özellik vardır: Güzel söz, güzel fiil, güzel ahlâk ve maarif.			*		*	
20.	Dünya ve içindekiler büyük insandır.			*			
21.	İnsan, küçük âlemdir.			*			
22.	İnsan-ı mutlak, kâmil/olgun insandır.						
23.	İnsan-ı kâmil, vücûb ile imkân arasında berzahdır.	*			*		
24.	İnsan-ı kâmil,(hâdis sıfatlarla kıdem sıfatlarını ve hükümlerin arasını toplayan) aynadır.	*		*	*	*	
25.	İnsan-ı kâmil, Hakk ile halk rasında vasıtaadır.	*					
26.	Hakk'ın feyzi, imdadı kâmil insan ile yayılır.	*					
27.	İnsan-ı kâmil, yerin efendisidir.				*		
28.	İnsan-ı kâmil, bulunduğu asrın kâmilidir.				*		
29.	İnsan-ı kâmil, göklerin mahfuz olma sebebidir.				*		
30.	İnsan-ı kâmil, cennete sığmaz ve cennet, kâmil insandan hâli olmaz.				*		
31.	İnsan-ı kâmil, taalluk kirinden pâktır.				*		

Düşünce Mukayeseleri-3							
	İNSAN	Cebecioğlu	Kâşânî	Seccâdî	Râsim	Uludağ	Divanlar
32.	İnsan-1 kâmil, mazhar-1 rububiyet olsa da Allah'ın terbiyesine muhtaçtır.				*		
33.	İnsan-1 kâmile; insan-1 hakikî, insan-1 nâkıs, insan-1 hayvânî derler.				*		
34.	İnsan-1 nâkıs, nısf-1 sûret üzeredir.				*		
35.	İnsan-1 kâmil; âhiru't-tenezzülât, hâtemü'l-mevcudât, illetü'l-gâiyye, mertebe-i insaniyye hakikat-i insaniyye, rûhu'r-rûh, insan-1 hakikî, cennet-i âcile				*		
36.	İnsan-1 kâmil, ilâhî kevnî kitapların tümünü toplayan bir kitaptır.	*					
37.	İnsan-1 kâmil, ruhu ve aklı bakımından 'ümmü'l-kitap' adı verilen aklî bir kitap; kalbî bakımından Levh-i mahfuz kitabıdır.	*					
38.	İnsan-1 kâmil, nefsî açıdan mahv ve isbat kitabıdır.	*					
39.	İnsan-1 kâmil, ancak temizlerin idrak edebileceği yüce, şerefli bir suhuttur.	*					
40.	İnsan-1 kâmil, Hakk'ın tam zuhur ettiği yerdir. Ona ulaşan, Hakk'a ulaşır, onu gören Hakk'ı görür. Onu seven Hakk'ı sever. Ona isyan Hakk'a isyandır. Onun makbulü Hakk'ın makbulüdür.	*					
41.	İnsan-1 kâmil, Hz. Peygamber ve onun manevî mirasına sahiptir.	*				*	

Düşünce Mukayeseleri-3							
	İNSAN	Cebecioglu	Kâşânî	Seccâdî	Râsim	Uludağ	Divanlar
42.	İnsan-1 kâmil, Hz. Peygamber'in nuru, hakikatidir.					*	
43.	Hakk'a (Allah) vasıl olan insan-1 kâmil olur.						1
44.	Hazret'in (Allah) kapısının anahtarı insan-1 kâmildir.						1
45.	Hazret kapısının kapıcısı, vahdet hazinesinin kapısının anahtarı olan insan-1 kâmildir.						1
46.	İnsan-1 kâmil olmak için irfâna sahip olmak gerekir.						1
47.	İnsan-1 kâmil keramete sahip olabilir.						1
48.	İnsanı gerçek erin bezminde aşkın [verdiği] hayret sırları hayran eder.						1
49.	Kâmil [diye bilinen]lerin içinde binde bir insan vardır.						1
50.	İnsân-1 kâmil hakîkatte âciz-i idrâktir.						1
51.	İnsan-1 kâmil, Allah'ın gözüdür.					*	
52.	İnsan-1 kâmil, âlemin nurudur.					*	
53.	İnsan-1 kâmil, Âdem-i manâdır.					*	
54.	İnsan-1 kâmil, akl-1 evveldir.					*	
55.	İnsan-1 kâmil, akl-1 külldür.					*	
56.	İnsan-1 kâmil, kelime-i câmiadır.					*	
57.	İnsan-1 kâmil, nokta-i külldür.					*	
58.	İnsan-1 kâmil, nokta-i vahdettir.					*	
59.	İnsan-1 kâmil, ilk ilkedir.					*	
60.	İnsan-1 kâmil, sırr-1 ilâhîdir.				*	*	

Düşünce Mukayeseleri-3							
	İNSAN	Cebecioğlu	Kâşânî	Seccâdî	Râsim	Uludağ	Divanlar
61.	İnsan-ı kâmil, Allah'ın sûreti, Allah da onun ruhu gibidir.					*	
62.	İnsan-ı kâmil, âlemin ruhudur.					*	
63.	İnsan-ı kâmilin sûreti âlemdir.					*	
64.	İnsan-ı kâmil âlemin var oluş sebebidir.					*	
65.	İnsan-ı kâmil, gavs, kutup, hakiki mürşit				*	*	
66.	İnsan-ı kâmil, elif lâm mim'dir.				*		
	İnsan						
67.	İnsan, Hz. Peygamber'in kuvvet-i irfâniyesine işarettir.				*		
68.	İnsan, cemî-i eşyadan ibarettir.				*		
69.	Şeytan ve melek insan nefindedir.				*		
70.	İnsan 6 şeyden (Rûh, kalp, akıl, nefis, tab', ceset) müştemildir.				*		
71.	İnsan, Allah'ın sûret-i sırrına işarettir.				*		
72.	Nefsî insan, aklî insan ile tabîî insan arasında mutavassıt cevherdir.			*			
73.	İnsanın bâtımında hissi ve tabîî insanın sahip olduğu unsurlar ve bunlardan oluşan nefsanî ve hayvanî bir insan bulunmaktadır.			*			
74.	Hissî insanda olan şeyler daha âlâ ve üstün şekilde nefsî insanda ve nefsî insanda bulunan her şey daha üstün ve âlâ şekilde aklî insanda bulunmaktadır.			*			
75.	İnsan, cismani olmayan mevcuttur.	*					

Düşünce Mukayeseleri-3							
	İNSAN	Cebecioğlu	Kâşânî	Seccâdî	Râsim	Uludağ	Divanlar
76.	İnsan, unutmak(nisyan)tan türemiştir.	*					
77.	İnsan, toplayıcıdır (câmi).	*					
78.	Büyük insan, âlemdir.		*				
79.	Küçük insan, âlemdir.		*				
80.	İnsan, merdume-i dîde-i ekvândır.					*	
81.	İnsan, âlem-i ekberdir.					*	
82.	İnsan, eşref-i mahlûkattır.					*	
83.	İnsan, topraktan yaratılmıştır.						10
84.	İnsan, nutfeden yaratılmıştır.						7
85.	İnsan, elest bezminde söz vermiştir.						4
86.	İnsan kulluğu/aşkı yüklenmiştir.						6
87.	İnsan, cân sahibidir.						12
88.	İnsan birtakım sırlara mâliktir.						7
89.	İnsan, hayvan makamını geçmelidir.						9
90.	Kişi, kendini insan etmelidir.						16
91.	İnsan, âşığın vardığı son âlemdir.						6
92.	Cehalet, insan için kötüdür.						3
93.	İnsan, mâsivâyâ mübteladır.						4
94.	İnsan, nefisten temizlenmelidir.						5
95.	İnsanı tanıyan, Kur'ân'ı tanır.						3
96.	İnsan, gönül taşır.						4
97.	İnsan makamında ruh âşinalık eder.						3
98.	İnsan aşkın tecelligesidir.						1
99.	Âdem (insan) imanın aynıdır.						1
100.	İnsan, âdem-i mânâdır.						1

Düşünce Mukayeseleri-3							
	İNSAN	Cebecioglu	Kâşânî	Seccâdî	Râsim	Uludağ	Divanlar
101.	İnsan, cömertlik hazinesinin özüdür.						1
102.	İnsan, anâsır-ı erbaa terkinin perdeleri kalkınca olmuştur.						1
103.	İnsanı bilmek zikirdir.						1
104.	Eşyanın kıblesi her zaman âdemdir. Devir insan devridir, Şeytan'a uyulmamalıdır.						1
105.	Âkil insan, <i>leyse li'l-insâni illâ mâ se'â</i> ayeti gereğince hayır için çabalar.						1
106.	İnsan, ârifin sözünü duyabilir.						1
107.	İnsan, zahirini süslememelidir.						1
108.	İnsan, dışarı bakmayı bırakıp kalbi arındırmalıdır.						1
109.	İnsanın kalbi safayı bulur.						1
110.	İnsan, zamanının Eflâtun'u da olsa irfân sahibi değilse bir dikendir.						1
111.	Âdem (insan)in nikabı açılınca dîdâr-ı cennet görülür.						1
112.	İnsanı, irfân sırları kendinden geçirir.						1
113.	Âdem (insan) meyvesinin çekirdeği sözdür.						1
114.	İnsan, yer ve göğün çekmediği büyük yükü çekmiştir.						1
115.	Âdemoğlu (insan) şarabı anlayamayacak kadar mestanedir.						1
116.	Bütün insanlar aynı ana babadan olmuş (olmalarına rağmen) birbirlerine hıkd ve haset etmektedirler.						1

Düşünce Mukayeseleri-3							
	İNSAN	Cebecioğlu	Kâşânî	Seccâdî	Râsim	Uludağ	Divanlar
117.	İnsan, takva ve yakinden uzaktır.						1
118.	Laftan anlamaz diken ve değersiz olduğunda insana yapılan ihsan ağılatır (ona üzülmür).						1
119.	Âdem (insan) âdetleri terk etmeli ve kendine gelmelidir.						2
120.	İnsan, öğüt dinlemezse kalbi taştan da katı olur.						1
121.	İnsan, çaresizdir ve hiçbir şeye kâdir olamaz.						3
122.	İnsan, gâfildir ve arzusunun peşinde koşar.						1
123.	Ölüm vakti Azrail gelince gaflet uykusundan uyanan insanın hâli müşkildir.						1
124.	İnsanın zindanı tendir.						1
125.	Ebed mülkünde insan ölümsüzdür.						1
126.	İnsanlar bezm-i melâmette inler.						1
127.	İnsanı bezm-i tarab'daki (eğlence meclisi) gönül rebabının nağmeleri kendinden geçirir.						1
128.	İnsan aç kalacağını sanmamalı, şükretmelidir; nimet boldur.						1
129.	Hür insan için belâ güzellik kaygısındadır, mal mülk üzüntüsüdür.						1
130.	İnsanlar, mürüvveti minnetsiz yapmaz.						1
131.	İnsan, önce âh u zâr eder sonra hayfâ der.						1
132.	İnsan denilen ipucu olmasa, o kitaptaki zülûf düğümü çözülemezdi.						1
133.	İnsan, Muhammed Mustafa'nın kadrini bilemez.						1

Düşünce Mukayeseleri-3							
	İNSAN	Cebecioğlu	Kâşânî	Seccâdî	Râsim	Uludağ	Divanlar
134.	İnsanın zübdesi, cennet mahmudu olan Hâtem'dir (Hz. Peygamber).						1
135.	İnsan, Allah'ın zât'ının delilidir.						1
136.	İnsanda, Allah'ın esması gizlenmiştir.						1
137.	Yere göğe sığmayan nûr-ı tecelli insandadır.						1
138.	Âdem (insan) ise (Allah'ın) sıfat ve zâtına revâdır.						1
139.	Âdeme (insan) ehl-i yakîn demek, âdet-i Hakk (Allah)'tır.						1
140.	İnsanoğlu Hakk'a (Allah) âşina iken bigâne olmuş ve Hakk'ı (Allah) bilmemiştir.						1
141.	İnsanı Hû (Allah) döndürür.						1
142.	Rahman'ın (Allah) tecelliyatının doğuşu insanın neşesine bağlıdır.						1
143.	İnsan, aşk ipi olmasa Hüda'yı (Allah) bilmez.						1
144.	İnsan, O'nun (Allah) bezminin şarabını içmek ister.						1
145.	İnsan, Allah'a âşıktır.						9
	İnsan, Allah'ın suretindedir / İnsanın sûreti Allah'ın güzelliğini yansıtan bir aynadır.						65
146.	İnsan, Allah'ın inayetine muhtaçtır.						4
147.	Arş insanın sûreti, cismi ve cânıdır.						2
148.	Arş insanın Allah'a ulaşmada geçtiği makamlardan biridir. Allah'ın sevgili kullarıyla yücelik bulur.						1

Düşünce Mukayeseleri-3							
	İNSAN	Cebecioğlu	Kâşânî	Seccâdî	Râsim	Uludağ	Divanlar
149.	Arşta melekler insanların yaptığı güzel şeyleri överler, insanların duasına 'amin' derler.						2
150.	İnsan, tevhid cezbesiyle arşa çıkar.						2
151.	Allah'ın lütfu olursa, insanın unvanı arştan daha yüce olur.						1
152.	Rahman'ın (Allah) arşı, âdemdir (insan).						1
153.	Allah insanlıkta kemâl-i tesviye olduktan sonra, arşı istiva etti.						1
154.	İnsan (âdemoğlu), âlemin tümünün özüdür.						1
155.	İnsan, âlemin (var oluş) maksadıdır.						1
156.	İnsan, âlemin muradıdır, mâ yeşâ âlemlle hâsıl olmuştur.						1
157.	İnsan, ism-i âzam'dır, âlemin ruhudur.						1
158.	İnsan, âdem kıyafetinde âlemin cânıdır.						1
159.	Âdem(insan), âlem tahtgâhının sultanıdır.						1
160.	İnsanın özü, âlemin mercisidir. (makam).						1
161.	İnsan, âlemin şahı, Hakk'ın (Allah) gölgesidir, cümle eşya emrine verilmiştir.						1
162.	İnsan, âşiyân âleminin hümasıdır ve âleme o hayat verir.						1
163.	Âlem, âdem(insan)in zuhuru için yaratılmıştır.						1
164.	Âlem; baştanbaşa, halife olan insanın saltanat mülküdür.						1
165.	Mana insanından âlemdeki her şey çoğalmaktadır.						1

Düşünce Mukayeseleri-3							
	İNSAN	Cebecioğlu	Kâşânî	Seccâdî	Râsim	Uludağ	Divanlar
166.	İlk âdem (insan), küntü kenz'in sırrıdır, gizli sırlara mahremdir, âlem-i esma ondadır.						1
167.	İnsanın zatı, iki âlemdir.						1
168.	Âdem(insan)deki her şeyin bir örneği âlemde de vardır.						1
169.	Âdem(insan)'in aletleri âlemdir.						1
170.	İnsan, mülk âlemine sûreta sonradan gelmiştir.						1
171.	Âdem insan içindedir. Âlem ve âdem bir an içinde doğmuştur.						1
172.	Âdem(insan) kanı âleme rûhu'l-hayâtı bahşetmiştir.						1
173.	İnsan, âlemin süsüdür.						1
174.	İnsan, âlemin kalbidir ve âlemin ilmi her şeyi kuşatmıştır.						1
175.	İnsan, âlemin secdegâhıdır.						1
176.	İnsan, âlemin dilidir.						1
177.	İnsan, âlemin kulağıdır.						1
178.	İnsan, âlemin gözüdür ve âlem kendi yüzünü insanda görmüştür.						1
179.	İnsan, âlem harmanında bir danedir.						1
180.	Âlem (insanlar), kahr korkusuyla fitne ve kargaşadan uzak durur.						1
181.	İnsan, ne mazi ne de müstakbeldir, en sonunda dünyaya gelmiştir.						1
182.	İnsan, [dünyada iken] fırsatını bulmuşken tevhid etmelidir.						1
183.	İnsanın kendini bulması dünyanın yaratılma sebebidir.						1

Düşünce Mukayeseleri-3							
	İNSAN	Cebecioğlu	Kâşânî	Seccâdî	Râsim	Uludağ	Divanlar
184.	Âdem(insan)de zahir(dünya) ile ile batın (ahiret) cem olmuştur.						1
185.	Âdem(insan), câmi-i dünyadır.						1
186.	İnsan ve melek dünyaya ihsan eyler.						1
187.	Dünya âdem(insan)le beslenir.						1
188.	İnsanı dünyanın devleti bir rütbeğe muhtaç eder.						1
189.	İnsan dünyanın devleti için emek çekerken sıhhatinin kadrini bilmez.						2
190.	Dertli insan dünyayı toplar sonra onu da yine burada koyup gider.						1
191.	İnsan, dünya zindanından çıkmak istemez.						1
192.	Dünyadan kemal ve fazilet ehlinden biri gittiğinde bin hasret, dert ile gam insana kalır.						1

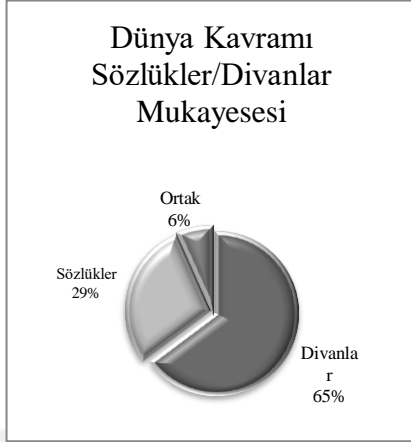
Mukayese Tablolarının Değerlendirilmesi

Kavramlara ilişkin divanlardan tespit edilen düşünceler ile tasavvuf sözlüklerinin kavrama karşılık olarak verdiği anlamları kıyasladığımız yukarıdaki tablolarla alakalı bulgularımızı ve değerlendirmelerimizi seçilen üç kavram için ayrı ayrı ele aldık.

Dünya kavramı etrafında toplamda tespit edilen düşünce sayısı 122'dir. Bu düşüncelerden sadece 35'i sözlüklerde yer almaktadır. Divanlarda ve sözlüklerde geçen müşterek düşünce sayısı 8'dir. (Sözlüklerde geçip divanlarda geçmeyen düşünce sayısı ise 27'dir.) Divanlarda geçen toplam düşünce sayısı 87, sadece divanlarda geçen düşünce sayısı ise 79 olarak belirmektedir.

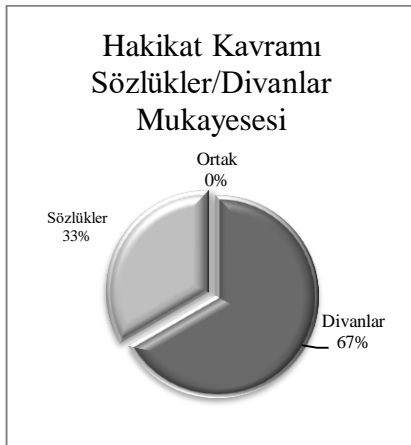
Bu durumda *dünya* kavramı hakkında sadece divanlarda tespit edilen düşünce sayısının, kavram hakkındaki toplam düşünce sayısına oranı %64,7'dir. Yani kavram hakkındaki toplam düşüncenin yaklaşık olarak üçte ikisi sadece divanlarda yer almaktadır. Bu verilerden elde edilen grafik ise şöyledir:

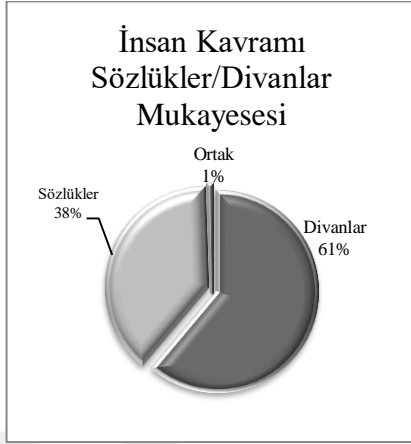

Hakikat kavramı etrafında oluşturulan düşünce sayısı ise 138 olarak tespit edilmiştir. Bunlardan 46'sının sadece sözlüklerde, diğer 92'sinin ise divanlarda yer aldığı görülmüştür.

Hakikat kavramının, en temelde karşılık geldiği 'gerçek' mefhumu etrafındaki anlam ilişkilerinin de gözetilerek oluşturulan aşağıdaki grafikten de anlaşılacağı üzere *hakikat* kavramıyla kavramıyla ilgili sözlüklerle divanlarda tespit edilen düşüncelerde müştereklik tespit edilememiştir.

Mukayese için ele alınan son kavram olan *insan* hakkında 192 düşünce tespit edilmiştir. Sözlüklerdeki 74 düşünceye karşın, divanlarda yer alan düşünce sayısı 118'dir. Tespit edilen müşterek düşünce sayısı ise 1'dir.

Bu üç kavram etrafında sözlükler/divanlar mukayesesinde elde ettiğimiz veriye göre:

- a) Kavramlar hakkında divanlardan tespit edilen düşüncelerin sayısı; divanlardan ve sözlüklerden çıkarılan toplam düşüncelerin %60'ından fazlasına tekabül etmektedir.
- b) Her iki kaynakta da geçen müşterek düşüncelerin, toplam düşüncelere oranı ise *dünyada* %6 diğerlerinde %1 ve altı şeklinde belirlediği görülmektedir. Elde edilen bu sayılardan sözlüklerle divanlardaki düşüncelerin müştereklik oranının çok sınırlı olduğu anlaşılmıştır.
- c) Bu verilerden, bir düşüncenin divanlardaki tekrar sayısına göre sözlüklerde de yer alabileceği şeklinde bir paralellik olmadığı anlaşılmıştır. Yani 17 yy. mutasavvıf şairlerinin şiirlerinde tespit edilen ve sıkça tekrar eden düşüncelerin, sözlüklerde yer alması gibi bir durumla karşılaşılmamıştır, hatta sınırlı sayıda da olsa, divanlarda sayıca onlarca kez tekrar eden düşüncelerin sözlüklerde kendilerine hiç yer bulamamış oldukları tespit edilmiştir. Bunun en çarpıcı örneği *insan* kavramında görülmektedir. “İnsan, Allah’ın suretindedir / İnsanın sûreti Allah’ın güzelliğini yansıtan bir aynadır.” düşüncesi divanlarda 65 kez tekrar eden bir düşünce iken sözlüklerde bu düşünceye ilişkin bir veriye

rastlanılmamıştır. Yine, insanın topraktan yaratıldığı düşüncesi divanlarda 10 kez tekrar etmektedir; fakat sözlüklerde bu düşünce yer almamaktadır. Dikkateli bakıldığında yukarıdaki tablolardan anlaşılacağı gibi bu iki örneğin dışındada bu durumuna ilişkin başka düşüncelerin var olduğu görülecektir.

- d) Divanlarda tespit edilen düşüncelerin, sözlüklerde geçip geçmemesinden bağımsız olarak, ele alındığında sayıca çokça tekrar eden düşünce olmakla birlikte çoğunluğunun 1 ya da 2 kez geçtiği tespit edilmiştir. Bu da şairlerin özgün yaklaşımları hakkında bir fikir edinmemize yardımcı olabilir.
- e) Tasavvuf terimleri/ıstılahları sözlüklerinin; tasavvuf şiirinde, daraltarak söylersek, 17. yüzyıl tasavvuf şiirinde yer alan ve öteden beri kullanılagelen kavramları anlamada, anlamlandırmada tatmin edici bir hizmet veremeyeceği anlaşılmıştır.

SONUÇ

17. yüzyıl, Osmanlı tasavvuf çevrelerinin, kemiyet ve keyfiyet yönüyle zirvede olduğu bir çağdır. Türk Tasavvuf Edebiyatı'nın önemli simalarının bu çağda yaşamış olması da bu münbit iklimin bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Bu çalışmada, 17. yüzyılda yaşamış farklı meşreplere mensup beş mutasavvıf şairin divanlarını tasavvufî kavramlar bakımından alışlagelmiş yaklaşımların dışında incelemeye çalıştık. Şairlerin kavramlara hamlettikleri manaların tümünü çıkarabilmek için kavramların geçtiği bütün bağlamları ayrı ayrı fişledikten sonra her bağlam için müstakil düşünceler ortaya çıkardık. Bu düşünceleri de anlamsal yakınlıklarına göre oluşturduğumuz başlıklar altında grupladık. Böylece beş mutasavvıf şairin divanlarında kavramları değerlendirmelerini ortaya koymaya çabaladık. Bunu yaparken mümkün olduğunca tasavvuf ıstılah/kavramları sözlüklerinden faydalanmadan sadece metinleri esas alıp özgün bir çalışmanın ortaya çıkmasına çaba gösterdik.

Tespit edilen kavramların yer aldığı bağlamlar/şiir birimleri dipnot olarak serdedilmiş. İlgili bağlamdan elde edilen düşünceler, anlamsal ilişkileri gözetilerek *17. Yüzyıl Türk Tasavvuf Şiiri Sözlüğü* oluşturulmuştur.

Şairlerin kavramları kullanma tutumları, onların hem kelime hazneleri hem de beslendikleri tarikat çevresinin kendileri üzerindeki etkileri hakkında bir fikre varmaya veri sağlayabilmesi yönüyle önemlidir. Bu verinin ortaya konulabilmesi gayesiyle tespit edilen düşünceler müstakil bir bölüm olarak tablolar halinde, şairlerin kullanımının mukayese edilmesine imkan tanıyacak şekilde verilmiş, böylece düşüncelerin şairlerce kullanılış sıklığı hakkında fikir edinilmesi kolaylaştırılmaya çabalanmıştır. Edebî düşünceler arasında en sık tekrar eden ilk on kavram ve tekrar sayıları şu şekilde ortaya çıkmıştır: Gönül 654, âşık 619, cân 602, aşk 515, âlem 397, Hz. Peygamber 281, cânân 262, insan 260, kul 252, dünya 222 kez. Bunlara mukabil en az sayıda tekrar eden on kavram ve tekrar sayıları ise şöyledir: Hırka 7, meyhane 7, mürüvvet 7, ağız 6, taklit 6, tasarruf 6, tevekkül 5, vecd 5, tasavvuf 4, zünnar 4 kez.

Yukarıdaki verilerden de görüldüğü gibi incelediğimiz beş şairin hepsinde de sıkça görülen ve Allah, Hz. Peygamber, aşk, âşık gibi kavramlarla birlikte yoğun anlam ilişkisi içinde değerlendirilen gönül kavramının, hakkında sayıca en fazla düşünce üretilen kavram olarak öne çıktığı tespit edilmiştir.

Gönülden sonra ikinci sırada yoğunlukla âşık kavramı etrafında düşünce geliştirildiği saptanmıştır. Şairlerin özellikle mahlaslarını anarak kendileri ile ilgili ortaya koydukları yaklaşımları da bu başlık altında değerlendirilmiştir. Şahsî hayatının ve şiirlerinin öznesi konumunda olan ve kendilerini âşık kavramı ile özdeş tutan şairlerin, âşığın imanlı oluşu, varlıktan arınması, sûrete değer vermemesi, Allah'la arasında kurduğu ünsiyet vb. gibi yaklaşımlarla âşığı bir taraftan idealize ederken, sayıca daha az düşüncede ise onun nâkıs oluşu gibi olumsuz çağrışımları olan düşüncelere de yer verildiği görülmüştür.

Hakkında en sık düşünce geliştirildiği tespit edilen üçüncü kavram cândır. Vahdet-i vücud düşüncesinin belirgin izlerinin görüldüğü ve merkezinde cân'ın yer aldığı düşüncelerde onun gaflette olduğu; uyandırılması, gözünü açıp hakikati görmesi gerektiği salık verilir.

Kullanım sıklığına göre dördüncü sırada yer alan kavram ise aşktır. Aşk kavramının içinde yer aldığı nerdeyse tüm düşüncelerde esas bağlam, tüm kâinatın yaratılma sebebi olarak aşkın gösterilmesidir. Aşkla ilgili bütün düşünceler bu bağlamın etrafında şekillenmiş görünmektedir. Ayrıca aşk; âşığa eza, cefa veren, ateşle âşığı yakan bir imajla nitelendirilmiştir; ancak âşığın bu durumdan müşteki olduğu söylenemez.

Âlem kavramı, en çok kullanım sırasına göre beşinci sırada yer almıştır. Âlemin mahiyeti ve vasıflarına ilişkin düşüncelerin, âlemlle ilgili geliştirilen düşüncelerde başı çektiği görülmektedir. Ayrıca onun var oluş sebebi; Allah, gönül ve aşkla münasebeti, sayısı ve çeşitleri, âlemin aşk ve muhabbetle dolu oluşu gibi yaklaşımlar, âlem kavramı ile sıklıkla işlenen düşünceler olarak göze çarpmaktadır.

Taradığımız kavramlar içinde en az sayıda (sayıları birbirine pek yakın) tekrar eden beş kavram, sırasıyla: Tasarruf, tevekkül, vecd, tasavvuf, zünnardır.

Bunlar içinde tasavvuf kavramının yer alması câlib-i dikkattir. Şairlerin meşgul oldukları bir saha olan tasavvuf ile bu kadar az sayıda düşüncenin ortaya çıkması, üzerinde ayrıca düşünülmesi gereken bir husustur. Buna iki şeyin sebep olduğu söylenebilir: İlki; sûfiler, teneffüs ettikleri tasavvufi atmosferin içeriğine odaklanıp meşguliyetlerinin adıyla ilgilenmemişlerdir. İkinci ihtimal ise dinin bir çeşit mistik yorumu olan tasavvuf kavramının 17. yüzyılda, günümüzde olduğu kadar meşhur olmayışıdır. Divanlarda tarik, yol, meydan gibi kavramların tasavvuf kavramının manasına karşılık gelecek bir üslupta kullanıldığı da göz önünde bulundurulursa ikinci ihtimalin daha güçlü olduğu düşünülebilir.

Taradığımız kavramlar içinde bazılarının bir şair tarafından daha sık ya da seyrek kullanıldığı, ya da hiç kullanılmadığı göze çarpmaktadır. Bazen bir şairin, kullanım sıklığından bağımsız olarak, o kavram hakkında en özgün düşünceleri ortaya koyduğu görülmektedir.

Şairlerin en sık ve en seyrek kullandıkları kavramlar yanında şairlerin kavramlara yönelişi ve onları ele alışları ile ilgili olarak da bazı tespitlere ulaştık. Bu tespitlere göre ise Allah, âlem, akıl, aşk ve âşık gibi kavramların bütün şairlerce kullanıldığı görülmüş; fakat bu kavramlara yaklaşımlarda kimi farklılıkların yer aldığı anlaşılmıştır.

Şairlerin incelediğimiz kavramları ele alış tutumlarına ilişkin ortaya çıkan bulgulara göre ise: Şiirlerinde klasik divan şiirinin mazmunları ve sembollerle işlenmiş anlam dünyasının izlerinin diğer şairlerden daha çok hissedildiği Cevrî, taradığımız kavramların bir kısmında, orijinal düşünce sayısı yönüyle dikkati çekmektedir. Cevrî'nin en çok düşünce geliştirdiği kavramlar ayna, bela, bezm, bigâne, dudak/leb, elest, fakir, fenâ, hat, kadeh, keramet, kirpik/müjgân, melamet, muhabbet, mürüvvet, rind, riya, sâki, sâlik, sıdk, sanem, şarap/mey, tahkik, tevekkül, vird, zühd olarak öne çıkmaktadır. Ayrıca Cevrî'nin yoğunlukla kullandığı bir başka kavram ise akıldır. Özellikle aklın evsafı, aklın türleri ve akla menfi yaklaşım hakkında en çok düşünce Cevrî'de tespit edilmiştir. Bunlara mukabil baki, celâl, mürşid, kesret, kul, şirk, varlık gibi kavramlar ise Cevrî'de kendine yer bulamamıştır. Cevrî'nin hem kelime kadrosu hem de kavramları ele alış yönüyle divan

edebiyatının zengin dünyasından faydalandığı belirgin bir şekilde görülmektedir. Bu hâliyle onun neredeyse bütün gıdasını divan edebiyatından almış bir sûfî şair mi yoksa Mevlevî gelenekten beslenmiş bir divan şairi mi olduğu ayrımı anlamsızlaşır. Onun şiiri birçok yönüyle, incelediğimiz diğer dört şairin şiirlerinden farklılık gösterir.

Hüdâyî’de bekâ, bezm, baki, bende, didar, dünya, fâni, fenâ, firkat, gâfil, gaflet, kalp, kesret, kul, rahmet, sadık, sâlik, sıdk, tevhid, varlık, tarikat, vuslat, zikir gibi kavramların en sık kullanılan kavramlar olduğu; ayrıca hat, kirpik/müjgân, küfür, ledün, melamet, sûfî kavramları ile hiç düşünce üretilmediği saptanmıştır. Hüdâyî’nin şiirine günlük sûfî hayatına ilişkin kavramlar etrafında insanın acziyetine ve Allah’ın rahmetinin sınırsızlığına vurgu yapan bir yaklaşımın yön verdiği görülmektedir.

Gaybî divanında bâtın-zâhir, cehil, cemâl, eren, feyz, ledün, mürşid, pîr, sûfî, şirk, taklit, vird kavramları en çok işlenen kavramlar olarak öne çıkarken; dudak, elest, kirpik/müjgân kavramlarına ise hiç temas edilmemiştir. Gaybî’nin şiirlerinde ruha üflenmesi, insanın ruhlar âleminde dünyaya gelişi, kendi hakikatinden haberdar oluşu, tekâmülü gibi tasavvuf literatürünün temel kavramlarından olan devran anlayışı ile çokça meşgul olunduğu görülmektedir. Gaybî’nin şiirlerinin beslendiği bir başka ana kaynak da vahdet-i vücud’tur. Onun şiirinde vahdet-i vücûd’un, dilin imkânları içinde üzerindeki perdelerden arındırılmış, en açık, sade yorumunun ortaya konulmaya çalışıldığı görülmektedir. Tabiatı gereği ehline ayân olması iktiza eden tasavvufun bu yorumunun şiirde bile olsa bu şekilde âyân edilme çabası, sûfî gelenekte bütün şairlerin tercih ettiği bir yöntem olmaması yönüyle dikkat çekicidir.

Mısırî’nin yoğun olarak kullandığı gözlenen kavramlar ise beden, kesret, küfür, meyhane, mürşid, riya, şeriat, şeyh, tevhid, veli, yüz/vech’dir. Mısırî’de muhabbet ve sûfî kavramları ile ilgili bir düşünceye rastlanılmamıştır. Mısırî’nin kavramları ele alışında uzun yıllar mahpus olmuş ve tevhid düşüncesini şiirin mihverisi yapmış bir mutasavvıf şairin hayat tecrübesi kendini hissettirir. Mücadele etmek zorunda kaldığı insanlar nedeniyle yaşadığı zorlu hayatın, onu fikirlerini

ısrarla müdafaa eden dirençli bir şaire dönüştürüp dilini keskinleştirdiği söylenebilir. Özellikle Kadızâdelileri hedef alarak yazdığı anlaşılın şiirlerinde bu tutumun belirginleştii anlaşılmaktadır.

Nûrî’de ise yoğunlukla ele alınan kavramlar ağyar, cemâl, kalp, kirpik, müjgân, ledün ve meşayih, sâki, tarikat, zikirdir. Nûrî divanında melamet, sıdk ve taklit kavramlarına ilişkin bir düşünce tespit edilememiştir. Nûrî de Kadızâdelilerle meydana gelen tartışmada etkin rol üstlenmiş, Kadızâdeli din adamı tipini, şiirlerinde birçok yerde zâhid, vâiz tipi üzerinde olumsuzlayarak ele almış, kaba softa olarak gördüğü muhataplarına müstakilen şiir yazmış, tartışma konularından devran hakkındaki görüşlerini orada ortaya koymuştur. Onun şiirinin asıl kaynağının tevhid olduğu belirgin bir şekilde görülür. Nerdeyse bütün düşüncelerde tevhid fikri, temel zemin olarak yer almaktadır.

Bir şeyin herhangi bir vasfi nedeniyle başka bir şeye benzetilmesi demek olan teşbih, şairin muhayyilesindeki kelime haznesinin dışı vurumu nedeniyle mühimdir. Şair teşbih yaparken bir çeşit somutlaştırma ve şekle büründürme ameliyesi yapar. Bu aşamada şairin teşbihin temel unsurlarından olan *müşebbeh*’ten (benzeyen) ziyade *müşebbehün-bih* (benzetilen) tercihi, onun zihnine kapı aralamamıza izin verir. Çünkü bir yönüyle zayıf gördüğü bir kelime/kavramı (müşebbeh) kendi zihin dünyasından başka bir kelime/kavramla (müşebbehün-bih) anlamı âyân etme, kuvvetlendirme gayesine matuf bu çaba, şairin kavram dünyasını ele verir.

Kavramlarla yapılan teşbihleri göz önüne aldığımızda hakkında en çok teşbih üretilen 10 kavramın şu şekilde ortaya çıktığı görülmüştür: Aşk 129, gönül 111, âşık 98, âlem 79, Hz. Peygamber 66, muhabbet 58, dünya 57, cân 55, eren, mürşid, pîr, rehber, şeyh ise 53 kez.

Hakkında teşbih üretilen ilk on kavramdan bir kısmının (gönül, aşk, âşık, cân, âlem, Hz. Peygamber, dünya) aynı zamanda hakkında düşünce geliştirilen ilk on kavram arasında da yer aldığı görülmektedir.

Divanlar, vezinleri yönüyle de incelenmiş ve tasavvufî manzum metinlerin ortak özelliklerinden biri olan aruz ile hece veznini birlikte kullanma tutumuna

muvafık düşecek bir tarzın benimsendiği görülmüştür. İncelenen divanlardan sadece Cevrî hece veznini kullanmadan yalnızca aruzu tercih etmiştir. Diğer şairlerde ise vezin kullanım oranları şu şekilde belirmiştir: Nûrî % 94 aruz, % 6 hece; Hüdâyî % 79 aruz, % 21 hece; Gaybî % 73 aruz, % 27 hece; Mısrî % 85 aruz, % 15 hece.

Hece vezni ile yazılan şiirlere bakıldığında ise yazılan şiirlerin 5'li ile 16'lı arasında tüm kalıplarda yazıldığı görülmektedir. Bu kalıplar arasında 8'li, 11'li ve 14'lü kalıpların en sık kullanılan kalıplar olarak öne çıktığı söylenebilir. Bu veriler, Tasavvuf Şiiri'nin bir hece şiiri olduğu yönündeki kabulü olumsuzlamaması yönüyle ayrıca önemlidir.

Kavram taramaları sonucunda elde ettiğimiz şiir birimlerinin (beyit, bent) yer aldığı türler göz önüne alındığında, kavramların daha çok gazel, ilahi ve muhammes, terki-i bend ve terci-i bend gibi nazım biçimlerinde yoğunlukla kullanıldığı; tarih ve kasidelerde ise daha az kullanıldığı görülmüştür.

Kavramlarla ilgili bütün düşünceler ortaya çıktıktan sonra, seçtiğimiz 3 örnek kavram özelinde, kavramların tasavvuf sözlüklerindeki anlamları ile divanlardan tespit edilen düşünceleri mukayese ettik. İncelediğimiz divanlarda yer alıp sözlüklerde yer almayan birçok anlamla karşılaştık. Tasavvuf ıstılahları sözlüklerinin, mutasavvıf şairlerin zengin çağrışımlı anlam ilişkileriyle kurulan şiirlerinde geçen kavramları hakkında yeterli olmadığı, bu sözlüklerin konuya medhal düzeyinde bir fayda sağladıkları anlaşılmaktadır. Tasavvuf şiiri metinlerinin hakkında şerh ve tahlil edilebilmesi için metinlerin esas alınarak hazırlandığı tasavvuf şiiri Sözlüklerinin behemehâl ortaya konulması ihtiyacı belirmiştir.

İncelenen divanlarda göze çarpan başka bir husus ise 17. yüzyıl Tasavvuf Şiiri'nin gündemlerinden birini de Kadızâdeliler-Sivâsîler tartışmasının teşkil etmesidir. Mısrî ve Nûrî divanlarında Kadızâdeliler-Sivâsîler arasında vuku bulan tartışmanın yansımaları görülmektedir. Şairlerin mensur olarak kaleme aldıkları risalelerin yanında, şiirlerinde de cevap kabilinden müdafaada buldukları ve böylece tartışmanın mahallini cami kürsüsüyle sınırlamayıp manzum metinlere de yayarak tartışma alanını genişletip üstünlük sağlamaya yönelik bir çaba gösterdikleri

anlaşılmaktadır. Bu noktada Divan Edebiyatı'nın ötekileştirdiği tiplerden olan vaiz, zahid, kaba softa tipi etrafında oluşmuş olumsuz imajın, divanlarını incelediğimiz mutasavvıf şairlerce, muhatapları olan Kadızâdeliler için verimli bir şekilde kullanıldığı söylenebilir.

Beş divanı esas alarak yaptığımız bu çalışmamızın özelde *17. yüzyıl Tasavvuf Şiiri*'nin, genelde de *Türk Tasavvuf Şiiri*'nin yorumlanmasına zenginlik vermesini umuyor, bu minvalde yapılacak başka çalışmalarla Türk Tasavvuf Edebiyatı sahasının bir cephesinin aydınlanmasına katkı vermesini diliyoruz.

KAYNAKÇA

- Abdulahad Nûri Divanı, Süleymaniye Kütüphanesi, Mihrişah Bölümü, numara:159.
- Abdürrezzak Kâşânî: **Tasavvuf Sözlüğü Letâifu'l-a'lâm fî işarâtı ehli'l-ilhâm**, Çev. Ekrem Demirli, İz Yay., İstanbul 2015.
- Açıl, Berat: “Muhasebe Dönemi Edebiyatı ve Sanatı”, **İslam Düşünce Atlası**, c.3, İstanbul 2017, s.1148
- Ahmed el-Gazzâlî **Miškâtü'l-envâr** (nşr. Ebü'l-Alâ Afifi), Kahire 1383/1964.
- Akkaya, Hüseyin: **Abdulahad Nûri ve Divanı**, Kitabevi Yay., İstanbul 2003.
- Aksan, Doğan: **Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim**, TDK Yay., Ankara 2007.
- Akün, Ömer Faruk "Koçi Bey", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, <https://islamansiklopedisi.org.tr/koci-bey> (02.07.2019)
- Ali Enver, **Mevlevî Şâirler, Semahâne-i Edeb**, haz: Tahir Hafizoğlu, İnsan Yay., İstanbul 2010
- Alper, Hülya: **Düşünmenin Anlamı, Şerhu'l-Mevâkıf Bağlamında Bir İnceleme**, İz Yay., İstanbul, 2017.
- Artun, Erman: **Dinî ve Tasavvufî Halk Edebiyatı Metin Tahlilleri**, Kitabevi Yay., İstanbul 2010.
- Aşkar, Mustafa: “Tarikat-Devlet İlişkisi Kadızadeli ve Meşayih Tartışmaları Açısından Niyazi-i Mısrî ve Döneme Etkileri”, **Tasavvuf**, S.1, Ankara, 1999, s.49-80.
- Aşkar, Mustafa: **Niyâzî-i Mısrî ve Tasavvuf Anlayışı**, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1998.
- Aşkar, Mustafa: **Tasavvuf Tarihi Literatürü**, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 2001.

- Ayan, Hüseyin: **Cevrî Hayatı Edebi Kişiliği, Eserleri ve Divanının Tenkitli Metni**, Atatürk Üniversitesi Yay., Erzurum 1981.
- Aydın, Haluk: **Cevri Divanı'nın Tahlili**, Balıkesir Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi (YÖK Tez No: 273216), Balıkesir 2010.
- Azamat, Nihat: "Sarı Abdullah Efendi", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, <https://islamansiklopedisi.org.tr/sari-abdullah-efendi> (12.06.2019).
- Balivet, Michel: **Şeyh Bedreddin Tasavvuf ve İsyan**, Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul 2011.
- Barkan, Ömer Lütfi: "Osmanlı İmparatorluğunda Bir İskan ve Kolonizasyon Metodu Olarak Vakıflar ve Temlikler I, İstila Devirlerinin Kolonizatör Türk Dervişleri ve Zaviyeler" **Vakıflar Dergisi**, S.2, Ankara 1942, s. 292.
- Bayak, Cemal: Divan Şiiri Üzerinde Akademik Çalışmalar ve Bir Divan İnceleme Metodu Önerisi, **Journal of Turkish Studies**, s. 180-202.
- Bayak, Cemal: **Sehabi Divanı ve Konu İndeksi**, İstanbul Üniversitesi SBE, Doktora Tezi, (YÖK Tez No: 420965), İstanbul 1998.
- Bayat, Fuzuli: "XVI-XIX. Yy. Türk Dil Siyasetinin Oluşmasında Tekke ve Saz Şairlerinin Rolü", **Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi** 2, 1-2 (Şubat 2010), s. 45-63.
- Baz, İbrahim: "Dinde Tasfiyeci Zihniyetin 17. Yüzyıldaki Temsilcisi: Kadızâlelier", **Sahn-ı Semân'dan Dârülfünûn'a Osmanlı'da İlim ve Fikir Dünyası (Âlimler, Müesseseler ve Fikrî Eserler)-XVII. Yüzyıl Sempozyumu Bildirileri**, Zeytinburnu Belediyesi Yay., İstanbul 2017, s.413-430.
- Baz, İbrahim: **Abdülehad Nûrî-i Sivâsî Hayatı, Eserleri, Görüşleri**, İnsan Yay., İstanbul 2007.

- Bilgin, A. Azmi: **Tekke Edebiyatı Adlandırması Üzerine, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi**, 2011, s. 21- 34.
- Bilgin, A. Azmi: "Tekke Edebiyatı", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, <https://islamansiklopedisi.org.tr/tekke-edebiyati> (02.07.2019).
- Bilgin, A. Azmi: **Türk Tasavvuf Edebiyatı Makaleleri**, TDK Yay., Ankara 2016.
- Bilgin, A. Azmi: **Ümmî Sinan Divanı (İnceleme-Metin)**, İstanbul, MEB Yay., 2000.
- Bolay, Süleyman Hayri: "Akıl", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, <https://islamansiklopedisi.org.tr/akil#1> (13.10.2018).
- Cebecioğlu, Ethem: **Tasavvuf Terimleri&Deyimleri Sözlüğü**, Anka Yay., Ankara 2004.
- Cengiz, Muammer: **Şebüsterî ve Gülşen-i Râz**, Litera Yayıncılık, İstanbul 2016.
- Cengiz, Osman: **16. Yüzyıl Osmanlı Düşüncesinin Kaynakları Çivizâde, Ebussu'ûd, Birgivî**, Ketebe Yay., İstanbul 2019.
- Cevrî Divanı, Süleymaniye Kütüphanesi, Esad Efendi, Numara: 2619.
- Ceylan, Ömür: **Tasavvufî Şiir Şerhleri**, Kitabevi Yay., İstanbul 2000.
- Ceylan, Ömür: **Kuşlar Dîvânı Osmanlı Şiir Kuşları**, KapıYay., İstanbul, 2015.
- Coşan, Mahmud Esad: **Makâlât-ı Hacı Bektâş-ı Velî Transkripsiyonlu Tam Metin**, haz: İsmail Taş, Necdet Yılmaz, Server Yay., İstanbul 2019.
- Çabuk, Vahid: **Osmanlı'da bir Sadrazam Ailesi Köprülüler**, Kültür AŞ Yay., İstanbul 2015.

- Çavuşoğlu, Semiramis: "Kadıızâdeliler", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, <https://islamansiklopedisi.org.tr/kadizadeliler> (09.07.2019).
- Çelebi, İlyas: "Hicab", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, <https://islamansiklopedisi.org.tr/hicab#1> (19.11.2019).
- Çelebi, Katip: **Mîzânü'l-Hakk Fî İhtiyâri'l-Ehakk İhtilaf İçinde İtidal**, haz. Süleyman Uludağ, Dergâh Yay., İstanbul 2016.
- Çeltik, Halil: "Rumeli Şairlerinin Klâsik Türk Şiirine Katkıları", **Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic**, Volume 4/8 Fall 2009, s.804-824.
- Çitfçi, Şaban: "Allah Âdem'i Kendi Sûretinde Yaratmıştır Hadisinin Tahric ve Değerlendirmesi" **Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Mart/2014, Yıl: 1, Sayı: 1, s. 1-20
- Dadaş, Mustafa Bülent: **Şeyh Bedreddin Bir Osmanlı Fakihi**, İsam Yay., İstanbul 2018.
- Darling, Linda T.: **Gelir Artışına ve Kanuna Uygunluk, Osmanlı İmparatorluğunda Vergi Toplanması ve Maliye Yönetimi 1560-1660**, Çev. Adnan Tonguç, Alfa Yay., İstanbul 2019.
- Demirel, Şener: XVII. Yüzyıl Klasik Türk Şiirinin Anlam Boyutunda Meydana Gelen Üslup Hareketleri Klasik Üslup-Sebk-i Hindî-Hikemî Tarz-Mahallileşme" **Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic**, Volume 4/2 Winter 2009, s.279-306.
- Demirli, Ekrem: **Şair Sûfiler**, Sufi Kitap Yay., İstanbul 2015.
- Demirtaş, Yavuz: **17. Yüzyıl İstanbul'unda Mutasavvıf Mûsikîşinaslar**, Hiperlink Yay., İstanbul 2017.

- Dilçin, Cem: “Fuzûlî’nin Şiirlerinde Söz Tekrarlarına Dayanan Bir Anlatım Özelliği”, **Türkoloji Dergisi**, X, 1992. 77-114.
- Dindar, Bilal: "Bedreddin Simâvî", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, <https://islamansiklopedisi.org.tr/bedreddin-simavi> (23.11.2019).
- Diyanet İşleri Başkanlığı **Kur’ân-ı Kerîm Meali**, <http://kuran.diyanet.gov.tr/mushaf> (25 Mayıs 2019)
- Durceylan, M. Tayyip: “Medrese-Tekke Çatışmaları Ekseninde Gelişen Semâ Literatürüne Bir Katkı: Nâblusî’nin (ö. 1731) el-Ukûdü’l-Lü’lüyye Risâlesi ve Semâ Müdâfaası”, **Sahn-ı Semân’dan Dârülfünûn’a Osmanlı’da İlim ve Fikir Dünyası (Âlimler, Müesseseler ve Fikrî Eserler) - XVIII. Yüzyıl Sempozyumu Bildirileri**, Zeytinburnu Belediyesi Yay., İstanbul 2018, c.2, s. 263-281.
- Durgun, Selahattin: **Sarı Abdullah ve Şerh-i Mesnevisi (Cevâhir-i Bevâhir-i Mesnevi)**, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya 1993.
- Emre, M. Efdal, **Niyâzî-i Mısırî Dîvânı ve Şerhi**, Gelenek Yay., İstanbul 2012.
- Eraydın, Selçuk: **17. Asır Dîvânlarındaki Tevhid ve Na’larda Tasavvufî Rumuzlar**, Marmara Üniversitesi, SBE Doktora Tezi, İstanbul 1984.
- Erdemir, Avni: **Anadolu Sahası Mûsikîşinas Dîvân Şairleri**, TÜSAV Yay., Ankara 1999.
- Erdoğan, Kenan: **Niyâzî-i Mısırî Dîvânı**, Akçağ Yay., Ankara, 2008.
- Fazlıoğlu, İhsan: “Muhasebe Dönemi”, **İslam Düşünce Atlası**, c.3, İstanbul 2017, s.1022-1040.
- Gaybî, Sun’ullah: **Sohbetnâme, Biatnâme, Devre-i Arşkiye**, Haz. Hüseyin Rahmi Yananlı, Büyüyenay Yay., İstanbul 2012.

- Gökyay, Orhan Şaik: "Kâtib Çelebi", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, <https://islamansiklopedisi.org.tr/katib-celebi> (02.07.2019).
- Gölpınarlı, Abdülbâki: **Mevlânâ'dan Sonra Mevlevilik**, İnkılap ve Ata, İstanbul 1983.
- Gölpınarlı, Abdülbâki: **Mevlevî Adab ve Erkânı**, İnkılap ve Aka Kitabevleri, İstanbul 1963, s.6.
- Gölpınarlı, Abdülbâki: **Tasavvuf'tan Dilimize Geçen Deyimler ve Atasözleri**, İnkılâp ve Aka Kitabevleri, İstanbul 1977.
- Güleç, İsmail: "Tekke Edebiyatı mı, Türk Tasavvuf Edebiyatı mı?" **Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, S. 17, Mayıs 2009, s. 205-218.
- Güleç, İsmail: **Türk Edebiyatında Mesnevî Tercüme ve Şerhleri**, Pan Yayıncılık, İstanbul 2008.
- Gündüzöz, Güldane: **Tasavvufta Tac Sembolizmi**, Büyüyenay Yay., İstanbul 2017.
- Güzel, Abdurrahman: **Dinî Tasavvufî Türk Edebiyatı El Kitabı**, Akçağ Yay., Ankara 2009.
- Hasan Cafer: **Melâmet Kalesinin Hazinedarı Niyâzî-i Mısrî**, haz. Mustafa Tatcı, Gülten Küçükbasmacı, H Yay., İstanbul 2017.
- Hüdayî Divanı, **Divân-ı İlahiyat**, Süleymaniye Kütüphanesi, Hacı Mahmud Efendi Bölümü, 2372/2-54b/173a.
- İsen, Mustafa: "Dîvân Şâirlerinin Tasavvuf ve Tarikat İlişkileri", **Tezkireden Biyografiye**, Kapı Yay., İstanbul 2010, s. 183-192.
- İsen, Mustafa: "Geleneğe Direnen Bir Şair: Nâbî", **Millî Folklor**, Yıl 24, S. 95, 2012, s. 5-8.

- İsmâil b. Muhammed el-Aclûnî: **Keşfü'l-Hafâ**, Kahire 1351/1931.
- Kaçar, Mücahit: “Kadızedelilerin Din ve Ahlâk Anlayışını Yansıtan Bir Eser: Seyyidî'nin Şifâ'-i Kulûb'u”, **Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, c. 2, S. 3, 2018, s. 77-96.
- Kadı İyaz: **Şifâ-i Şerîf**, II, Terc. ve Tahkik: Mehmet Yaşar Kandemir, Tahlil Yay., İstanbul 2018.
- Kalpaklı, Mehmet: “İtrî Döneminde Osmanlı'da Şiir” **Itri ve Dönemine Disiplinlerarası Bakışlar**, İstanbul Kültür Sanat Vakfı, İstanbul 2013, sayfa: 21-24.
- Kara, Mustafa: **Niyâzî-i Mısırî**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., Ankara 2006.
- Karamustafa, Ahmet T.: “Yesevîlik, Melametîlik, Kalenderîlik, Vefâ'îlik ve Anadolu Tasavvufunun Kökenleri Sorunu”, **Osmanlı Toplumunda Tasavvuf ve Sufiler**, haz. A. Yaşar Ocak, TTK Yay., Ankara 2014, s. 67-96.
- Karayazı, Nurgül: **Yârî Dîvânı**, YEK Yay, İstanbul 2017.
- Kartal, Abdullah: “Tasavvufî Tecrübe Aktarılabilir mi?” **Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Cilt: 16, Sayı: 1, 2007, s. 97-120.
- Kemikli, Bilal: **Sun'ullâh-ı Gaybî Dîvânı İnceleme Metin**, MEB Yay., İstanbul 2000.
- Kılıç, Filiz: **17. YY. Tezkirelerinde Şair ve Eser Üzerine Değerlendirmeler**, Akçağ Yay., Ankara 1998.
- Kılıç, Mahmut Erol: **Sûfî ve Şiir, Osmanlı Tasavvuf Şiirinin Poetikası**, Sûfî Kitap Yay., İstanbul 2017.
- Komisyon: **Türk Tekke Şiiri**, Eskişehir 2013 Türk Dünyası Kültür Başkenti Ajansı Yay., ty.

- Konuk, Hamza: **Vani Mehmed Efendi'nin Münşe'at'ı**, Erciyes Üniversitesi SBE, Yüksek Lisans Tezi, Kayseri 2001.
- Köprülü, Fuat: **Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar**, DİB Yay., Ankara ty, 6. Baskı, s. 17-20.
- Kurnaz, Cemal, Halil Çeltik: **Divan Şiiri Şekil Bilgisi**, Kurgan Edebiyat Yay., Ankara 2013.
- Lutfullah b. Ebu Yusuf el-Halîmî: **Lügat-i Halîmî**, haz: Adem Uzun, TDK Yay., Ankara 2013.
- Macit, Muhsin: **Divan Şiirinde Âhenk Unsurları**, Akçağ Yay., Ankara 1996.
- Mazıoğlu, Hasibe: "Eski Türk Edebiyatı", **Türk Ansiklopedisi**, c. XXXII. Ankara 1983, s.123-130.
- Mermer, Kenan: "Eşrefoğlu Rûmî'de İnsan-Aşk İlişkisi" **Osmanlı'da Felsefe, Tasavvuf ve Bilim**, Ed. Fuat Aydın, Mükerrerem Bedizel Aydın, Mahya Yay., İstanbul 2016, s.146.
- Mısırî, Şeyh Mehmed Şemseddin: **Niyazî-i Mısırî'nin İzinde Bir Ömür Seyahat** Dildâr-ı Şemsî, Haz: Mustafa Kara, Yusuf Kabakçı, Dergâh Yay., İstanbul 2010.
- Mihailoviç, Konstantin: **Bir Yeniçerinin Hatıraları**, çev. Behiç Anıl Ekim, Nuri Fudayl Kıcıroğlu, Ayrıntı Yay. İstanbul 2013.
- Muhammed Esad Erbilî: **Divân-ı Es'ad**, Erkam Yay., İstanbul 2011.
- Muhyiddin İbnü'l-Arabî: **Fütûhât-ı Mekkiyye Tasavvuf Terimleri Sözlüğü**, Terc.: Ekrem Demirli, Litera Yayıncılık, İstanbul 2015.
- Mustafa Tatçı, Yıldız Musa: **Azîz Mahmuûd Hudâyî ve Dîvân-ı İlâhiyat**. H Yay., İstanbul 2008.
- Niyazî-i Mısırî Divanı, Süleymaniye Kütüphanesi, Mehmed Murad Böl., numara:43/1.

- Niyâzî-i Mısırî Divanı: Süleymaniye Kütüphanesi, Mihrişah Sultan Böl., numara:384/1.
- Niyâzî-i Mısırî: **Kasîde-i Bürde Tebî'i**, haz. Musa Yıldız, Elif Yay., İstanbul 2007.
- Niyâzî-i Mısırî: **Niyâzî-i Mısırî'nin Hatıraları**, Haz. Halil Çeçen, Dergâh Yay., İstanbul 2006.
- Niyâzî-i Mısırî: **Halvetî, Dîvân-ı İlâhiyât**, Haz. Mustafa Tatçı, H Yay., İstanbul 2013.
- Niyâzî-i Mısırî: **Mawâidu'l-İrfân İrfan Sofraları**, Çev. Süleyman Ateş, Yeni Ufuklar Neşriyat, İstanbul t.y.
- Nûru'l-Arabî, S. M.: **Niyâzî-i Mısırî Divanı Şerhi**, H Yay., İstanbul 2014.
- Ocak, Ahmet Yaşar: **Osmanlı Sufiliğine Bakışlar**, Timaş Yay., İstanbul 2011.
- Ocak, Ahmet Yaşar: **Osmanlı Toplumunda Zındıklar ve Mülhidler 15-17.Yüzyıllar**, Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul 2014.
- Ocak, Ahmet Yaşar: **Menâkıbnâmeler**, TTK Yay., Ankara 1997.
- Ocak, Ahmet Yaşar: "17. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nda Dinde Tasfiye (Püritanizm) Teşebbüslerine Bir Bakış: Kadızaleliler Hareketi", **Yeniçağlar Anadolu'sunda İslam'ın Ayak İzleri Osmanlı Dönemi**, Kitap Yay., 2012 İstanbul, s.218-237.
- Öngören, Reşat: **Osmanlılarda Tasavvuf: Anadolu'da Sûfiler, Devlet ve Ulema (XVI. Yüzyıl)**, İstanbul, İz Yay., 2000.
- Özvar, Erol: "Osmanlı Dünyasında Yazma Eser Üretkenliği", **Sahn-ı Semân'dan Dârülfünûn'a Osmanlı'da İlim ve Fikir Dünyası (Âlimler, Müesseseler ve Fikrî Eserler) - XVII. Yüzyıl Sempozyumu Bildirileri**, Zeytinburnu Belediyesi Yay., İstanbul 2018, s. 19-44.
- Redhouse, James W.: **A Turkish And English Lexion**, Librairie Du Liban, Beyrut 1996.

- Saraç, M. A. Yekta: **Klasik Edebiyat Bilgisi Biçim-Ölçü-Kafiye**, İstanbul, 3F Yay., 2007.
- Saraç, M. A. Yekta: “Şerhler” **Türk Edebiyatı Tarihi** (editörler: Talat Sait Halman vd.), c. II, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., İstanbul, 2007, s. 121-132.
- Selânikli Melâmî Ali Örfî Efendi: **Ey Gönül Niyâzî-i Mısırî Dîvânı Şerhi**, haz. Musfata Tatçı, H Yay., İstanbul 2018.
- Sevengil, Refik Ahmet: **Yüzyıllar Boyunca Halk Şairleri**, Atlas Kitabevi, İstanbul, 1965.
- Seyyid Cafer Seccâdî: **Tasavvuf ve İrfan Terimleri Sözlüğü Ferheng-i İstilahat ve Tabirat-i İrfânî**, çev. Hakkı Uygur, Ensar Neşriyat, İstanbul 2007.
- Seyyid Haydar Amûlî, **el-Mukaddimât min Kitâbi Nassi'n-Nusûs**, Tus 1367.
- Seyyid Mustafa Rasim Efendi: **Tasavvuf Sözlüğü**, İnsan Yay., İstanbul 2013.
- Seyyid Mustafa Râsim Efendi: **Tasavvuf Sözlüğü İstılâhât-ı İnsan-ı Kâmil**, haz. İhsan Kara, İnsan Yay., İstanbul 2013.
- Sunullah Gaybî Divanı, Millet Kütüphanesi, Ali Emiri, Mnz: 316.
- Şahin, Haşim: **Dervişler ve Sufi Çevreler Klasik Çağ Osmanlı Toplumunda Tasavvufi Şahsiyetler**, Kitap Yay., İstanbul 2017.
- Şentürk, A. Atilla: **Osmanlı Şiri Kılavuzu 1-2**, OSEDAM Yay., İstanbul 2016-2017.
- Şeyh Bedreddin: **Vâridat Tercümesi ve Şerhi**, haz: H. Rahmi Yaranlı, Büyüyenay Yay., İstanbul 2016.
- Şeyh Galib: **Hüsn ü Aşk**, haz: Muhammed Nur Doğan, <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/10711,seyhgalibh-usnuaskmuhammetnurdoganpdf.pdf?0 s.109>.
(03.08.2018)

- Şimşek, Selami: “XVII. Asır Türk Mutasavvıf Şâirlerinden Azîz Mahmûd Hüdâyî Üzerine Bir Bibliyografya Denemesi”, **Kesit Akademi Dergisi**, Yıl: 1, Sayı: 1, Eylül 2015, s. 13-36.
- Tatcı, Mustafa: **Malatya'nın Gönül Sultanı Niyâzî-i Mısırî**, Malatya Kitaplığı, İstanbul 2013.
- Tatcı, Mustafa; Mevlüt Çam: **Arşiv Belgelerine Göre Niyâzî-i Mısırî ve Dergâhları**, TİKA Yay., Ankara 2015.
- Tatcı, Mustafa; Musa Yıldız: **Azîz Mahmûd Hüdâyî Dîvân-ı İlâhiyât**, H Yay., İstanbul 2008.
- Timurtaş, Faruk Kadri: **Tarih İçinde Türk Edebiyatı**, Kapı Yay., İstanbul 2012.
- Timurtaş, Faruk Kadri: “Yunus Emre Üzerine Notlar”, **Türk Tekke Şiiri**, Eskişehir 2013 Türk Dünyası Kültür Başkenti Ajansı Yay., ty., s. 34-35.
- Toparlı, Recep: **Şemseddin Sivasî Divanı**, Sivas Belediyesi Yay., Sivas 2015
- Turabi, Ahmet Hakkı: **Niyâzî İlâhiler**, Malatya Belediyesi Kültür Yay., Malatya 2011.
- Uçan Eke, Nagehan: **Klâsik Türk Edebiyatında Metaforik Üslûp**, Akçağ Yay., 2017.
- Uludağ, Süleyman: **Tasavvuf Terimleri Sözlüğü**, Kabcacı Yayınevi, İstanbul 2001.
- Uymaz, Türkan: “Sûfi Tabâkât Kitaplarından “Sefîne-i Evliyâ-yı Ebrâr, Şerh-i Esmâr-ı Esrâr” da İsmi Geçen Mûsikîşinâslar”, **İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırma Dergisi**, S.7, 2018, s.328-356.
- Üsküdârî Abdullah Efendi: **Vâkı'ât-ı Rûz-merre**, TÜBA Yay., c.I, Ankara 2017.
- Üstüner, Kaplan: **Divan Şiirinde Tasavvuf**, Birleşik Yayınevi, Ankara 2007.

- Yahyâ Âgâh b. Sâlih el-İstanbulî: **Mecmuâtü'z-Zarâif Sandukatü'l-Maârif, Tarikat Kıyafetlerinde Sembolizm**, haz: M. Serhan Tayşı, Ocak Yayıncılık, İstanbul 2002.
- Yakıt, İsmail: **Yunus Emre'de Sembolizm Çıktım Erik Dalına**, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 2002.
- Yazar, Sadık: **Anadolu Sahası Klâsik Türk Edebiyatında Tercüme ve Şerh Geleneği**, İstanbul Üniversitesi SBE, Doktora Tezi (YÖK Tez No: 287832), İstanbul 2011.
- Yeşilyurt, Temel: "Rü'yetullah", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, <https://islamansiklopedisi.org.tr/ruyetullah> (01.10.2018).
- Yılmaz, Mehmet: **Edebiyatımızda İslamî Kaynaklı Sözler**, Enderun Kitabevi, İstanbul 1992.
- Yılmaz, Necdet: **Osmanlı Toplumunda Tasavvuf Sûfiler, Devlet ve Ulema (XVII. Yüzyıl)**, Osav Yay., İstanbul 2001.
- Yoldaş, Kazım: **Sabir Parsa Divanı Karşılaştırmalı Metin-Dizin**, Kitabevi Yay., İstanbul 2005.
- Yoldaş, Kazım: XVII. Yüzyıl Mevlevî Şairlerinden Sabir Parsa Hayatı ve Eserleri, **İlmi Araştırmalar 16**, İstanbul 2003, s.125-134.
- Yüksel, Emrullah: **Mehmed Birgivi'nin Dinî ve Siyasî Görüşleri**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., Ankara 2011.

ÖZGEÇMİŞ

1979 yılında Denizli’de doğdu. İlk ve ortaöğrenimini Denizli’de tamamladıktan sonra, 1997 yılında İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü’nde lisans eğitimine başladı. 2001 yılında mezun oldu. Aynı sene Sakarya Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans Programına girmeye hak kazandı. **“Abdullah Ferdi Efendi’nin Hayatı Eserleri ve Dîvânının Tenkitli Metni”** isimli yüksek lisans tezi ile 2005 yılında Yüksek Lisans eğitimini tamamladı.

2008 yılında İstanbul üniversitesi İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalı’nda doktora eğitimine başladı.

2001 yılından beri MEB’de Türk Dili ve Edebiyatı öğretmeni olarak görev yapmaktadır. Evli ve bir çocuk babasıdır.